Matias Osostewicius Striykowski: Chronik von Polen, Litthauen, Zamość und allen russischen Ländern ſs

Königsberg 1582.

Ktora przedtym nigdy ſwiátá nie widziáłá.

Kronika Polſka Litewſka / Zmodzka / y wßyſtkiey Ruſi Kijowſkiey / Moſkiewſkiey / Siewierſkiey / Wołhińſkiey / Podolſkiey / Podgorſkiey / Podláſkiey / etc.

Y rozmáite przypadki woienne y domowe / Pruſkich / Mázowieckich / Pomorſkich / y inßych kráin Kroleſtwu Polſkiemu y Wielkiemu Xieſtwu Litewſkiemu przyległych / Według iſtotnego y gruntownego znieſienia pewnych dowodow z rozmáitych Hiſtorikow y Autorow poſtronnych / y domowych / y Kijowſkich / Moſkiewſkich / Sławáńſkich / Liflantſkich / Pruſkich ſtárych / Dotąd ciemnochmurną nocą zákrytych Kronik / y Látopiſczow Ruſkich / Litewſkich / y DLVGOSZA Oycá dzieiow Polſkich z inßymi / z wielką pilnoſcią y węzłowátą pracą (Oſobliwie około Dzieiow Litewſkich y Ruſkich od żadnego przedtym niekußonych) Przez

Ta xięga iest Oycow Bernardinow Kowienskich

MACIEIA OSOSTEWICIVSA STRIYKOWſkiego doſtátecznie napiſána / złożona / y ná pierwße ſwiátło z wybádánim prawdziwie dowodney ſtárodawnoſći własnym wynálezienim / przeważnym dochćipem / y nakłádem nowo wydźwigniona przez wßyſtki ſtárożytne wieki / áż do dziſieyßego Roku 1582.

A naprzod wßyſtkich ile ich kolwiek ieſt ludzkich ná Swiecie Narodow gruntowne wywody.

Z łáſką y Priwileiem Kro: J: M:

Drukowano w Krolewcu v Gerzego Oſterbergerá:

M. D. LXXXII.

Hiſtorikowie y Autorowie rozmáići z rożnych Bibliotek ná dowody y doſtáteczne opiſánie tych Kſiąg znieſieni/ ktorych libros, Capitula, Folia ná margines od nas położone obaczyſz.

ARchilochus.
Aul: Gelius.
Auguſtinus De Ciuit: D.
Albertus Crantius.
Albertus Magnus.
Actius Sannaſarius P.
Apollonius.
Apocalipſis Ioannis.
Biblia wſzyſtká według potrzeby dowodow.
Beroſus Chaldeyſki Hiſtorik.
Blondus Flauius.
Bonfinius Węgierſki Hiſtor
Bulgarſka Kronſká.
Bielſki.
Cœlius Rodiginus.
Cornelius Tacitus.
Cornelius Agrippa.
Callimachus.
Claudius Claudianus P.
Ciceronowych kſiąg kilko.
Caius Sempronius.
Calepinus.
Cromer oſwieciciel dzieiow Polſkich.
Ceſárzow Conſtantinopolſkich Kroniki 2.
Cenſorinus.
Carion.
Cilenius Dominicus Græcus de diſciplina militari.
Dawidowe pſ:
Daniel Prorok.
Demoſtenes.
Diodorus Siculus.
Dion Caſſius.
Dzieie Apoſtolſkie.
Dioniſius P.
Dubrouius Czech.
Długoſz ociec dzieiow Polſkich.
Decretały Rzymſkie.
Duńſka Kroniká.
Eſaiaſz Prorocy.
Ezechiel Prorocy.
Euſebius Cæſarienſis.
Epiphanius Biſkup Conſtantienſki de Hæreſibus.
Eraſmus Stella Tilemanus
Æneas Siluius

Eraſmus Stella Saxo.
Eraſmus Roterodamus.
Flauius Ioſephus aut: Hebr:
Florus.
Greckie dzieie rozmáitych Autorow
Grzegorzá S. Kſiegi.
Gregorius Nazianzenus.
Homerus.
Herodotus.
Hieronim S.
Hiſtorie Koſcielne.
Helmoldus.
Hagecus Venceſlaus Czeſki Kronikarz.
Hiſpáńſkie Kroniki 2.
Herbort z Cromerá.
Iulius Solinus Polyhiſtor.
Iuſtinus Hiſtor.
Iornandes.
Ioſius Ludouicus Decius.
Janá Tarnowſkiego Páná Krakowſkiego Kroniká Polſka piſána.
Ioachimus Cureus Sleżak.
Ioannes Stadius.
Ioachimus Camerarius.
Kadłubek Vincenti Kronikarz Polſki piſány.
Kijowſkie Kroniki ſtáre 4.
Liuius Ociec dzieiow Rzymſkich.
Lambertus Saſnaburg:
Lucius Feneſtella.
Luitprandus.
Leonardus Aretinus.
Litewſkich Látopiſczow 12.
Liflantſkich Kronik o czeſtych woynach z Litwą w Wendzie albo w Kieśi/ w Rydze y w Rumborku náleżionych 4.
Laertius Diogenes.
Maretan Egipczyk.
Mieſilius Lesbius.
Monſterus.
Mancinellus P.
Manilius P.
Moſkiewſkie dzieie.
Miechouius.
Oroſius.
Ouidius P.
Olaus magnus Arch. Vpſ:

Philo Żyd ant: Bibl:
Plato
Plinius natur: Hiſtor:
Pindarus.
Ptolomęus Alexandrin:
Plutarchus o Mężach zacnych.
Pomponius Mela.
Pomponius Lætus.
Paulus Diaconus
Procopius Cæſarienſis.
Platina.
Petrus a Dusburch o woynách Litewſkich z Krzyżakámi Hiſtorik ſtáry piſány.
Propertius P.
Pruſkich Kronik o woynach z Litwą y z Żmodzią 5.
Paulus Scalichius.
Paulus Iouius.
Philip. Melanchton.
Quintus Curtius o wielkim Alexandrze.
Ruſkie Kroniki ſtáre.
Remigius Antiſioroden.
Raphael Volateranus.
Sabellicus.
Spartianus de uitis Cæſarum.
Seneca.
Simmachus.
Suetonius.
Saluſtius.
Strabo Geograph.
Silius Italicus P.
Szwedſkie Kroniki.
Sławáńſka Kroniká.
Sleidan.
Sigiſmundus Herberſtein.
Tucydides Hiſt: Gr:
Tibullus P.
Tureckie dzieie.
Valerius Maximus.
Vapouius.
Virgilius P.
Xenophon de æquiuocis.
Zonaras Hiſt: Gr:

Nie naydzie tu Czytelnik żadney naymnieyſzey rzeczy ktoraby kilkiem dowodow pewnych Hiſtorikow podpárta y vgruntowána nie byłá / tylko trzebá Margines pilno czytáć / ſkąd ludziom vczonym y biegłym w Hiſtoriach / y w rozmáitych Autorow głębokim czytániu (ktorym ná rozſądek te prace náſze ofiáruiemy) nie mnieyſzá roſkoſz zá odnowieniem pámięci dawno czytánych rzeczy / á tym ktorzy ſie chcą w Hiſtoriach ćwiczyć ſnádna/ á práwie pálcem vkazána z trudnowezłowáta praca káſzá drogá. Tym záś ktorzy dawnych rzeczy ſkuteczną prawdę pewny dowod y gruntowny porządek Hiſtoriey chcą wiedzieć nie omylną vciechą / á czarnożebym Zoiluſſom y zayrzącym przeważney cnocie Aryſtarchom ten wierſzyk:

Jeſli ná prawdę ſtáwiſz twarz zmárſczoną/
☞ Maſz zyſk figurę z trzech pálcow złożoną.

AD VICTORIOSISSIMVM ET INVICTISSIMVM DEI GRATIA POLONIAE REGEM STEPHANVM PRIMVM, MAGNVM DVCEM LITVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMAGITIÆ, KIIOVIÆ, VOLHINIORVM, POMERANIÆ, PODLACHIÆ, PODOLIORVM, LIVONIÆ, &c. TRANSILuaniæq; Principem & Dominum Potentiſsimum.

Mattiæ Oſoſteuitij Strijcouij Procemium.

NEMO melius aut compendioſius uniuerſam Hiſtoriæ uoluptatem, dignitatem, ac commoda complexus eſt SERENISSIME ET INVICTISSIME REX STEPHANE, quam qui eam VITAE MAGISTRAM, ille Romanæ eloquentiæ Princeps CICERO, appellauit. Nam ea uox omnes omnium uirtutum ac diſciplinarum utilitates complexa, innuit hominum uitam uniuerſam, ad Hiſtoriæ leges dirigendam. In quam ſententiam Tucydides quoq; HISTORIAM PRAECIPVVM ET SVMMVM VITAE HVMANAE TESAVRVM eſſe atteſtatur, qui nunquam è manibus Principum ac Senatorum Reipub: quoquomodo habenas moderantium excidere debeat, ut eo adiuti ſimilia negotia, paresq; caſus commodiùs tractare queant, quando cauſæ eueniant ferè ſemper perſimiles. Nullaq; eſt alia humana Prudentia, quam euentorum obſeruatio, rerumq; præſentium ac futurarum ex præteritis tanquam ex fonte deriuata ſcientia, quod ex uniuerſo literarum genere ſola maximè præſtat Hiſtoria. Hæc enim ut omnes artes immortalitati uirtute ſua dicatas exornat, Ita iuuenes prudentia, rebusq; dextrè gerendis, cum ſenioribus exæquat, Seniores uerò eorum quos experti ſunt caſuum comprobatione confirmat, Minus autem prudentes periculorum præteritorum notitia in præſentibus cautiores reddit, & Fœlix cenſetur ille quem faciunt aliena pericula cautum. Vndè unicum exemplum Hiſtoriæ tam in Senatoria claſſe quam bellicis negotijs, plus ualere certum eſt, quam uel millè quæſtiones Sophiſticas: Hiſtoria enim imprimis inſtruit SENATOREM, quomodo optimè conſulat Reipub: maiorum leges, mores, euentus, & inſtituta proſequendo, quæ plurimum ad ſententias ferendas, ac arduos quosuis nodos in rebus dijudicandis ſoluendos ualent. Eadem quoq; IMPERATOREM

Humana prudentia in quo conſiſtat.

Senatores quomodo inſtruantur, lectione Hiſtoriarum.

Platonis dictum: Hostes industria magis & arte uinci, quam viribus, quorum alterum Ducis, alterum militum.

exercituum, ad bellum fortiter fœliciterq; gerendum, uarijs præteritorum euentuum exemplis adiuuat; Cum ueluti in tabula picta potentißimorum Regum, bellicosißimorum Ducum, & uariarum nationum ortus & res gestas, mutationes imperiorum, deletos uirtute dolóue hostili multiplices exercitus, artes, insidias, stratagemata, quibus maximè falluntur hostes, urbium munitionumq; expugnandarum rationem, proponit. Deniq; spem potiundi, metum amittendi, interdum uerò fortuna (nullibi certas sedes figente) mutata, uictorem triumphantem, & profligatis insultantem cadere, uictum autem resurgere, ac eodem penè momento, succedente tristicia lætitiam, tristiciamq; & luctum lætitia pelli. In omni deniq; belli ratione, maiorum nostrorum, antiquorumq; Heroum, ex annalibus res gestæ petitæ, plurimum faciunt. Quod uel unico exemplo M. Luculli comprobatur, Qui nullis olim belli artibus instructus, ex sola eaq; aßidua Historiarum lectione in tantum Imperatorem euasit, ut Mithridatis potentißimi Asiæ & Ponti, Tigranisq; Armeniæ, Regum copias instructißimas, ferro & fame ad internetionem deleuerit: Ipsum Mithridatem uiginti duabus nationibus, quarum & linguas apprimè callebat imperantem, Ponto expulerit, Asiamq; & Armeniam imperio Romano subiugauerit.

Volateranus Geographiæ lib. 10. & in Antropologia lib. 17. & Plutarch: in Mitridate, & Lucullo, de vir: illustr:

Atq; utinam & nostri milites eorumq; præfecti aliquando resipiscant, & illud temporis quod interdum Marte respirante, Bacho ac prodigendis alea stipendiarijs pecunijs tribuunt, perscrutandis præstantium Heroum gestis, ac lectioni Historiarum impendant. Quæ solæ incredibili quodam gloriæ studio, atq; immortalitatis amore, homines etiam ignauißimos ad præclarè gerenda accendunt, prauos uerò pœnarum, & famæ malæ formidine in posteros quoq; deriuandæ à uitijs deterrent distinentq;: Ingenuis autem & generosis calcar addunt, Magisq; exempla antiquitus repetita efficaciora sunt, ad excitandos, flectendos, & assuefaciendos animos, quam uel ipsæ Solonis Licurgiue leges. Trahimur enim omnes laudis & æterni nominis studio, & optimus quisq; maximè gloria ducitur. Vnde & Alexander ille Macedo, cum in Sygeo ad Achillis tumulum castrametatus esset, laudis illius honesta æmulatione stimulatus, exclamasse fertur: O FORTVNATE ADOLESCENS, QVI TVAE VIRTVTIS PRAECONEM HOMERVM INVENERIS.

Virg. Æneid. 4. Fama malum quo non aliud vel locius vllum.

Cicero pro Archia Po:

Nisi etenim Homerus extitisset, idem tumulus, qui corpus, gesta etiam & nomen, non ipsius modo Achillis, sed & omnium Argiuorum, Iliacorumq; Heroum, prorsus obruisset: quorum uirtutes, Homeri & aliorum scriptis uindicatæ sunt ab interitu. Vt uerè dictum sit à Lucano:

O sacer

O sacer & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & donas populis mortalibus æuum.

Nam si Historiam solam rerum gestarum memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, protinus hominum uita ab ipsis brutis etiam uix secerni poßit, & prorsus notitia Dei (quæ ex Moise alijsq; Prophetis, Apostolis & Euangelistis dependet) & animæ immortalitas tollerentur. Cætera namq; omnia ut caduca & fragilia sunt, ita uel ui extingui uel inuidiosa uetustate consumi possunt. Mutantur imperia, succumbunt uarijs casibus Regna, intereunt urbes, patiuntur ruinam Respub: Spartanorum, Atheniensium, Tebanorum, Megarensium &c. At Historiæ nisi Humani generis interitus antecedat, peribunt nunquam, sed in animis agrestium quoq; & imperitorum sola auditione hærere possunt. Vnde Mattiæ illius Huniadis uictoriosißimi Regis Hungariæ (quem tua maiestas & in regno diuinitus assecuto, & in rebus summa dexteritate præclarè gestis, non adæquauit modo sed & plus ultra superauit) talis esse forma Regiorum, dum à militia uacaret conuiuiorum, memoratur, ut aut Historicos mensa sua dignatos uarijs de rebus differentes audiret, aut Musicos iuberet ad Lyram gesta præstantium uirorum in bellis Turcicis à Poëtis patrio sermone descripta decantare, quam consuetudinem laudatißimam huc usq; in Italia, Tracia, Bulgaria, Seruia, Valachia, utraq; & Transsyluania tua, ipsemet obseruari uidi, ubi nullæ obscenæ cantilenæ, præter Heroum ex Historijs petita gesta, auditores ad uirtutem stimulantia personare audiuntur. Idq; probatißimo more Achillis, cui Homerus inter cæteros Duces Argolicos summam uirtutem tribuens, scribit eum cum in tentorio otiosus sederet Heroum res gestas ad Cytaram cecinisse.

Cureus in Historia Silesica.

Seneca in Troade de Achille: Tinnulas plectro feriente chordas, Tunc quoq; graues acuebat iras, Bella canendo.

Et quoniam ego Serenißime Rex ab ineunte ætate, ignauia otia perosus, Phœbo & Musis ingenuis me totum deuouerim, multaq; & aperta ingenij mei testimonia, tam in Historica quam Poëtica facultate ediderim, Militiæ quoq; ne uel ea in parte patriæ deesse uiderer Marti Apolinem conciliando officium meum sub Interregno Augusti comprobaui. Tandem uerò cum animaduerterem Historica negotia quibus me totum addixeram tractantibus, experientiam rerum uariarum externarumq; nationum lustrationem maximo adminiculo esse, magnam partem Europæ & Asiæ ante & sub utroq; Interregno, terra mariq; à Septentrionalis Oceani sinu Baltico Prusßiam, Liuoniam, & Philandiam alluente, ad Pontum Euxinum & Transpropontidem, Helespontiacumq;, AEgeum nec non Ionium usq; & Adriaticum mare

Hermieneus interrogatus, à quo sapientiam didicisset, à labore & experientia respondit.

Peregrinatio Autoris & intentio.

peragra-

peragraui. Omnia quæ cum aliquo fructu huius nostræ Reipub: coniuncta fore uidebantur, ne cœlum tantum non animum in tantis & tot peregrinationibus mutare arguerer explorando, & in commentarios certos iam olim summo legentium applausu editos redigendo. Cum autem pluribus ab annis Historijs Sarmatiæ nostræ inuestigandis, conscribendis, amplificandis, & perpoliendis (NE INVTILE TERRAE PONDVS FRVGES CONSVMERE NATVM dicerer, & talenti diuinitus concrediti, terræq́ defossi, à iusto iudice Christo olim accusarer) sincerè inuigilauerim, Sarmaticarumq́ gentium, & inuictissimorum Heroum clarissimorum Ducum inclita gesta ab interitu uindicauerim, uoluntati tamen addictissimæ, quo minus illa in lucem prodirent illud obstitit quam maximè, quod Aulo Gellio noctes Atticas scribenti, & quod diuino Nasoni de ingratitudine suæ ætatis conquerenti, cum etiam illud de me ingenuè (Rumpantur licet ilia Codro) dicere audeam:

Dominus: tam eum qui Talentum per ignauiam & desperationem fodit, quā otiosos in foro stantes & virgines dormitantes reprehendit. Math. 20. & 25. &c.

Ouid. 1. Trist. 1. de Ponto ad Ruf. 2. Trist: lib. 1. Eleg. 1. lib. 3. Art.

Ingenio poteram summas uolitare per arces
Me nisi: &c. Sed:

Tibull. lib. 1.

Inuia uirtuti nulla est uia
Ipsa quidem uirtus pretium sibi
Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, &c.

Fortuna Christianis non admittenda, Augustin. lib. Retract:

Gellius noctu scribebat, interdiu laborabat.

Qua ego etiam Duce, nulla unquam comitatus Fortuna, quæ perpetuum uirtuti bellum indixit SERENISSIME REX, duobus ferè lustris dies noctesq́ Gelliano labore excubando, probabilibus autoribus undiq́ conquisitis, hanc totius Sarmatiæ, Slauorum, Polonorum, Lituanorum, Samagitarum, Russorum, Volhiniorum, & cæterarum totius imperij tui nationum Historiam, propria industria & inuentione ad hæc usq́ tempora descripsi, nouaq́ luce, quam nunquam antea densissimis & plusquam Cymmerijs tenebris inuoluta uidit, nullis sumptibus parcendo donaui: quam tuæ Sacratissimæ Maiestati uti Regi earum gentium potentissimo, & ultra Heroicas uirtutes etiam optimorum studiorum cultori & promotori clementissimo, iure dedico, offeroq́: Minimè dubitans, omnium bonorum iudicio, illud quoq́ tuis amplissimis & celeberimis laudibus (quibus iam caput intulisti astris) adnumerari, quod earum gentium probabilis Historia te feliciter regnante primam lucem aspexerit. Quam à me sincerè & probabiliter elaboratam, sinceriusq́ tuæ S: Maiestati dicatam serena & Regia fronte suscipere non dedigneris, utriusq́ Artaxerxis Persiæ Regum non immemor, quorum

Plutarchus.

primus

primus aquam ab agreste quodam è profluente manu sibi sincerè oblatam, alter uerò pomum ingentis magnitudinis simili modo à simplici ruricola exhibitum, Regia liberalitate (qua sola per tot secula post funera uiuunt) recompensarunt, non quidem propter rerum donatarum utilitatem, sed ob promptam, sinceram, ac humilem offerentium uoluntatem. Interim uerò Deus Opt: Max: Tuam S. Maiestatem quàm diutissimè & optimè ualere, fœlicissimèq́ tot & tantis triumphis cumulatam regnare faciat. Oro.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET DOMINO, D. GEORGIO RADIVILO Dei gratia Vilnensi Episcopo, Olicæ & Nesuisi Principi.

PLATO ille diuinus amplißime Præsul in Dialogo de natura, meminit Sacerdotem quendam AEgiptium natu grandem Soloni in Saim regionem AEgypti studiorum gratia commigranti, hæc uerba obiecisse: O Solon, Solon, Græci pueri semper estis, ne quisquam e Græcia Senex. Cur istud diceret percontante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis uobis semper est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione prisca opinio, nulla cana scientia &c.

Ægiptij Antiquitatis & rerum gestarum conscribendarum studiosißimi.

Quæcunq; uerò à nostris siue uestris, siue alijs nationibus gesta sunt, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud uos quidem & alias gentes res gestæ nuper literis monumentisq; traduntur, sed certis temporum curriculis, illuuies immissa cœlitus omnia populatur, ideo qui succedunt, & Litteris & Musis orbati sunt, quo fit ut quasi iuuenes iterum sitis, & rudes præteritarum rerum prorsus ignari &c.

Ægyptius Græcos semper pueros esse comprobauit.

Idem Plato in dialogo de legibus. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellentes viros, summis laudibus illustrare. Herm: &c.

Tunc admiratum Solonem obnixe Sacerdotes obsecrasse ait, ut sibi diligenter omnia priscorum ciuium opera reuelarent, &c. Hactenus Plato.

Quod certè & nostris Sarmatis maximè uerò Lituanis, Samagitis, & Rußis meritò obijci poßit, quorum famæ, gloriæ, ac uirtuti Fortuna propter penuriam Historiarum huc usq; inuidit, ut illorum, clarißimorum Herowm, magnanimorum Ducum, inuictißimorum Principum Martia Herculeaq; gestà, cœca noctis caligine suppressa, nullam hactenus lucem uiderint. Non alia de causa, nisi quod serò literarum cognitio rebus bellicis apud Sarmatas nostros iuncta fuerit, & propter penuriam ingeniorum dum artes ingenuæ earumq; alumni, & cultores, iustis premijs fraudarentur, Gnatones uerò Terentiani, Trasones, & Scurræ in pretio habentur. Quæquidem mala & si me quoq; ab inuestiganda, summisq; tenebris eruenda Historia Lituanica interdum deterrebant, nunquam tamen euicerunt, quo minus ad publicam harum gentium utilitatem, & decus immortale, id quidquid tuæ Reuerendißimæ Celsitudini communicatur operis, conscriberem, animiq; mei sinceritatem uirtutis uindicandæ gratia comprobarem.

Præsertim

Præsertim cum audirem cauillationes quorundam malesanorum sæpius iactari, Lituanos eam ob causam annales temporum suorum luci non prodisse, quod nihil dignum unquam gesserint. Qui tamen Martijs gestis Clarißimi, Herowm maximorum gesta adæquarunt, & Romuleos triumphos de superbißimis quibusq; gentibus reportarunt. Vnde & ipsi modo sua propria uirtute (quæ tantarum uirium est ut se ipsa tueatur) impudentia Zoilorum ora, eorum proprio malo obstruere, & se à conuicio barbariei uindicare magnitudine rerum gestarum possunt, cum docuerint Monarcharum & Ducum Rußiæ, Moschorumq; colla iugo suo submisisse, ac in Moschouia ipsa Metropoli triumphasse, Liuoniensium & Prussorum ordines contudisse, Germaniæ uniuersæ, Galliæ, Angliæ, Bobemiæ, Hungariæ, &c. auxilia simul ad excidium suum iuncta, millies repreßisse, Marchicas regiones penetrasse, Deniq; Tartaris, quibus Mars ipse Deus belli conceditur, Reges sua autoritate (idq; ductu Atauorum & Auorum tuorum) imposuisse, & id genus uirtutum bellicarum edidisse, strennuè cum uarijs gentibus dimicando, uim ui, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorum propulsando, & quod uerè Heroicum est, superbos debellando, subiectisq; parcendo. Quæ omnia & singula amplißime Præsul, hisce in commentarijs meis, quorum te etiam participem, ut primatem huius magni Ducatus esse uolui, quilibet facilè reperiet, ubi etiam nobilißimorum maiorum tuorum frequens fit mentio, eorumq; uirtutes & res summa dexteritate, pace belloq; gestæ prædicantur. Superest igitur ut hos sinceros, bilustresq; labores nostros, tua amplißima Celsitudo, ea qua prædita est Radiuilis innata humanitate Heroica, clementer suscipere, Autoremq; deuotum amplecti non dedignetur, quo nostra studia ad maiora accendantur, & aliud opus eiusdem materiæ à nobis inchoatum diuini numinis gratia, ornatius auctiusq; aliquando edi poßit.

Anno Christi 1418. & 19. Vitoldus per Radiuilum Marsalcum, Tachtamissum, Betsubal, et Ieremferdenem Vilnæ coronatos Hordis Zawolhensibus præposuit.

Georgius Raduil Marsalcus Mag. D. Lit: Ecigereium in solium Hordæ Krimscensis nomine Casimiri Iagelonidis sublimauit, Anno Christi 1439.

Benè ac fœliciter ualeat Illustriß: Cels: Tua

Mattias Osostevicius Strijcouius.

ILLV=

ILLVSTRISS. PRINCIPIBVS AC DOMINIS, D. GEORGIO, SIMEONI, ALEXANDRO, OLELCOUICIJS Dei gratia, Ducibus Slucensibus &c.

Mattias Ososteuicius Strijcouius

S. P.

NON vos latet Principes optimi quanta cura & diligentia continuando huic operi laborioso Annalium insudauerim, dum lustro ab hinc exacto Slucię & Siemiaticis splendidissimæ Aulę Inclyti piæ memorię Principis Georgij Olelcouicij, & Illustrissimæ Heroinæ ac viraginis lectissimæ Catharinæ Comitissæ à Teczin parentum vestrorum summa humanitate ac liberalitate prosecutus adhærerem. Cuius ego liberalitatis & hospitalitatis vestræ vt par erat semper memoriam habui, & quamprimũ daretur occasio dies omnes ac noctes cogitabam animi mei gratitudinem propensam Illustrissimo Principi patri vestro & vobis patefacere. Sed dum ego illius præclaras virtutes æternitati mandare, hosceq; labores meos eidem dicare (quod semper in votis habebat) gestio: Ecce proh dolor: Duræ & ineuitabilis mortis ne Cressæo quidem auro redimenda iura optimus princeps Nestora ætate quem adæquarat prudentia vincere dignus subiens, uobis & bonis omnibus maximum sui desiderium reliquit.

Cum autem vos Principes magnanimi ad patris Inclyti gloriæ hæreditatem iure optimo successistis, vobis quibus plurimum debeo, hasce decennes vigilias meas alacriter impertior. Vbi Historiarum maximis perceptis fructibus, maiori cum laude vtilitateq; cognoscetis gentis vestræ bellicosissimæ exordia, incrementa, progressus, disciplinas, res domi forisq; præclarè gestas, hactenus cœcis & plusquam cymerijs tenebris inuolutas. Considerabitis hic enim propagatores vestræ clarissimæ Olelcorum familię, & quamobrem, quomodo, quando & quibus fatis Itali Duce Palæmone vel Publ: Libone has in oras classe appulerint, rei impossibilitate à nobis Historica fide & probabilibus argumentis discussa. Videbitis hic Bortium, Cunassum, Speram, Ziuibundum, Scirmuntum, Troinatam, maiores uestros bellicosissimos, & Mendolphum Regem Lituaniæ Innocentij summi Pontificis & Friderici II. Imperatoris autoritate Anno 1235. coronatum. Admirabuntur hic benigni Lectores, Narimunti, Troidenis, Vitenenis, Gedimini, Kieystutij, & Olgerdi ataui vestri, Iagelonisq; Regis Patrui Olelcouicij, Herculeos de superbissimis gentibus triumphos. Qui quidem maiores vestri Lituaniam, & Samagitiam, Russiamq; ingenti bellorum vexatione à Crucigerorum Prussiensium & Liuoniensium nec nõ vniuersis Germanorũ Principum viribus annos 500. fatigatam victricibus semper armis defenderunt, ac tantum nomen bellica virtute sibi compararunt, vt virtus & gloria eorum ad cœlum usq; effloruerit. Vt enim aliorum mille triumphos & acerrima bella prætercam, Vnus Olgerdus atauus vester nulli certè Romanorum, Græcorum, & Punicorum Ducum secundus sufficiet, qui subiugatis

Dlugossus & Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 161. Crom. lib. 9 & Annales Russorum.

Tartaris

Tartaris Præcopensibus, & tribus eorum Regulis profligatis, Podoliaq; depulsis, Demetrio Iuanouicio Moschorum Principi cum belli denunciatione fomitem accensum misit, è Witebscaq; dotalis Ducatus arce, castra mouens summa celeritate, ad Moschouiam ipsam Metropolim peruenit, qua obsessa vt latebris exiret Moschum compulit, & vi supplicanti offensam condonauit, finibusq; Lituaniæ vltra Mosaisco promotis hastam ipsemet quemadmodũ vouerat arci Moschouiticæ illisit. Idem ille Olgerdus Achilles Lituanicus, sexcentis victorijs cum fratre Kieistuto Samagitico, Lituanoq; Vlysse de Crucigeris fœlici Marte partis, Ludouicum Hungariæ, & Ioannem Boemiæ Reges, Carolum Marchionem Morauiæ, postea Imperatorem Romanorum eius nominis quartum, cum omnibus eorum copijs. Item Comitem de Halles, & omnes Germanię Principes Crucigeris auxilia ferentes, ac Magnos Prussiæ & Liuoniæ cum suis ordinibus Magistros ad excidium Lituaniæ totis viribus Anno 1343. horribili vndiq; Marte uenientes ita profligauit, belloq; in hostiles terras more Agatoclis Siracusani, & Scipionis Africani translato aflixit, vt Reges & Principes amissis exercitibus, Magistro Prussiæ tanquam huius pessimi euentus auctori conuiciarentur, & triumpho Lituanis relicto inglorij ad sua redirent. Omitto hic Vitoldum Volodimiri Olgerdonidis Kijouiæ Principis, abaui vestri patruelem, Qui Alexandri magni nomine Christianus donatus, & gesta eiusdem expressit, Alcidemq; viribus & heroicis ausis (dum etiam cum Tamerlane terrore orbis acerrimè conflixit) Vlissem stratagematibus, Annibalem magnitudine animi, Scipiones dexteritate, Leonidem audacia, Cressum thesauris, & quosuis alios Heroas insigni splendore ac liberalitate (cum bis denos principes & Monarchas, tresq; Reges & Cæsarem Sigismundum Vngariæ & Bohemiæ Regem in Lucica Volhiniæ lautissimis conuiuijs per bimestre spatium splendidissime excepisset) facilè superauit, suspicietis hic quoq; proauum vestrum Simeonem Olelcouicium, Kijouiæ Sluciæq; principem, virtutis ergò bis pro magno Duce Lituaniæ, Russiæ & Samagitiæ sufragijs procerum expetitum, ac electum, eundemq; cum Tartarorum horrendis copijs millies fœliciter arma conferrentem, & in eorum Hordas victricia signa inferentem, millies victorem de profligatis barbaris euasisse. Vndè à Dlugoso & Cromero memoratur iam iam animam agens, Equum, candidum, quo suus in patriam candor significabatur, & arcum frameamq; Casimiro Iagelonidi patrueli suo Regi ex testamento misisse, tradens illi filij sui & filiæ tutellam, & ea arma quibus ille viuens prosperè & fortitèr contra Tartaros, Turcas, & Moschos in acie pro aris & focis dimicauit. Oferet se eadem in classe Heroum Lituaniæ auus uester Georgius, qui iuuenis 16. annorum Glinscij patriæ pestis copias Sluciam oppugnantes strennuè repressit, & temporis successu Tartarorum in Rutica 8000. profligauit, eosdemq; postea ad Holsaniciam fluuium captiuis & spolijs Russia & Lituania abductis onustos, manum iuncta cum Georgio Radiuilo insequutos ad internetionem ferè cruentissima clade prostrauit, vt 40000. barbarorum in acie præter fugam cæsa spolia & captiui liberati, & tres Reguli, multiq; alij Duces Scytici capti triumphum Lituanorum exornauerint. Idem auxilia magna ad Orsam Sigismundo Regi propria in persona tulit, vbi Moschorum 80000, & Tartarorum ad Lopusnam eodem auxiliante 20000 deleta, fugata, castrisq; opimis exuta, & id genus victoriarum illius summa cum

Victoriæ Olgerdi Magni Ducis Lituaniæ.

Ingenti periculo Lituania ab Olgerdo liberata. Dlugossus & Miechouius lib. 4 cap. 24. fol. 23. Cromerus lib. 12.

Vitoldi virtutes.

Conuiuium Vitoldi liberalissimum & splendidissimum.

Anno 1461.

Dlugossus & Cromerus lib. 24. &c.

Vltra Kijouiam 40. miliaribus Tartari ad Holsaniciam profligati.

laude

laude Olelkouicij nominis memorantur. Taceo hic (quamuis nulla vnquam conticeſcet ætas) patris veſtri fœlicis recordationis in patriam præclara merita, quibus veram principis gloriam reportauit, quiq; non tantum facultatibus quibus largiſsimè ſuperabundabat, neruos belli contra Moſchum reficiebat, ſed & ipſe præſentia ſua Sigiſmundo Auguſto Regi Liuones ſuperbos prodomanti cum quatuor millibus expeditorum equitum præſto affuit, & apud Leplum ac Lebedouam armatus contra Moſchum multo tempore excubauit.

Imperatores quoque Romanorum ex Cimbarca Nepta Olgerdi.

Prodibunt hic quoq; ordine pulcherrimo diadematibus redimiti ex veſtra Olgerdonida familia Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ Reges, magniq; Lituaniæ Duces, Iagello cum Vladislao, Caſimiroq;, Ladislaus, Ioannes Albertus, Alexander, Sigiſmundus primus, Sigiſmundus Auguſtus &c. Ita vt non ad Numas, Fabios, Fabricios, Scipiones, Lucullos, Metellos, Catullos, Decios, Marios, Epaminundas, Leonidas, Ariſtidas, imitando, ſed ad ipſos Iageloniadas, & Olelcouicios, ab Olgerdo procreatos veteres fortiſsimosq; Heroas, potentiſsimos Reges, inuictiſsimosq; Duces animum conuertere veſtræ Celſ: poſsint. Et ſi quid inuenire velint egregium ac imitatione dignum, minimè neceſſe erit ad alienorum geſta exemplaq; rerum gerendarum extranea confugere, neq; longiùs euagari, domi licet petatis omnium virtutum exempla, cogitando quæ fuerint maiorum veſtrorum virtutes, conſilia, in pace iuſticia, in bellis ſumma fortitudo, in omni deniq; fortuna domi foriſq; ſumma moderatio, quod ſi diligentius veſtræ Celſ: attenderint, nihil maius ad gloriam vel illam virtutis qua ad aſtra itur viam vobis requirendum videbitis.

Rogo itaq; vt hanc meam vobis ſemper deditam, & propenſiſsimam animi voluntatem, laboreſq;, quorum aliquam partem in aula veſtra exegi, ſerena Principibus digna fronte, innataq; benignitate accipiatis: Quæ ſi eis grata proſpexero, me hoc longè meliora breui daturum expectabunt. Seruet uos tandem Principes magnanimi, Deus Opt: Max: virtutum veſtrarum promotor locupletiſsimus, vna cum Illuſtriſsima parente veſtra, Mulierem fortem, quam ſacræ concinunt literæ, & quas antiqua miratur ætas re ipſa exprimente, impletoq; vniuerſo orbe cuius maximam partem ſumptuoſo ſplendore virtutis ergô peragraſtis nominis Olelcouicij fama, Neſtora ætate ſuperetis precor.

MATTI-

MATTIAS STRIICOVIUS OSOSTEVICIUS C: S: Hiſtor: & Poëta: ætatis ſuę anno 34. ſalutiferi partus 1581.

Mattias tali eſt Strijcouius ore uidendus,
Oſtbouiana domus quem pöetam genuit.

Tak Strijcouius czoło nosił twarz y oczy/
Ktory tę dźieie wyrwał z ciemnowątszey nocy.

Máciey Strijkowski Oſoſteuicius/ ſam o ſobie y przygodách ſwoich w zwiedzeniu rozmáitych kráin Swiátá.

Jeſli kto potym cieniom náſzym łáſkaw będzie/
(Gdy ſroga Cloto nići lat moich doprzędzie)
A chceſz wiedzieć bieg máły náſzego żywotá/
Wiedz iżem ſie tám rodził gdzie ma gniazdo cnotá/
W Striykowie: przodkow moich OSOSTOW z lat dawnych
Dziedziecznym z Herbu Leliw od Piorunow ſławnych/
Venus z Marſem rządziłá rok kiedym ſie rodził/
A Phebus w Znáku Rybnym záś w Skopowym chodził/
Naprzod ná mnie Bog dziwną moc ſwoię obiáwił/
Gdy mię dwá kroć w dziećinſtwie od ſmierći wybáwił/

Genealogia Autoris od Piorunow/ Tulkowſkich y Oſoſtow z Herbu Leliwá właſnych z ſtárodawná dziedziców Strijkowſkich/ áczkolwiek ták ſie to czeſto y w wielkich Monarchiach nierzkac Fámiliach Sláchetckich trafia/ zá czáſow odmiennością w inſze Domy przenieſiony.

Srzodo-poscie.

Ledwom

Ledwom pieć lat miał: w wielkim gdym vtonął Stáwie/
A nierychłom nálezion iuß vmárły práwie/
Vmárły: Bo zſiniáłe wywleczono ciáło/
Ktore ſnáść iuß ni Duchá podle ſercá miáło/
Ktore potym w Kośćiele ná máry włożone/
Długo w ſmutku trzymáło rodzice ſtrwożone/
Bo iuß zátchnione członki ogień przyrodzony/
Opuśćił był/ á w głośne vderzono dzwony/

Dziwna przygodá.

Alić (y ktoby wierzył:) iam ná márach záſię
Ożył/ á trup oziębły wziął rumiánosć ná ſię/

Luc. cap. 7. Matt. 9. Marci 5. Luc. 8. Joan. 11. Sapien. 16. Rom. 4. Deutero. 32. 1. Reg. 2. Math. 10. Luc. 10. 4. Reg. 13. Joan. 5. etc.

Ják on w Naim Młodźieniec/ álbo Jairowá
Corká/ y czwartodźienna iuß ſmierć Lázárzowá/
Mnie trzy kroć potykáłá: Ale Bogu ſnádnie
Wßyſtko ſpráwić/ Bez niego włos z głowy nie ſpádnie/
Wßákżem tydźień nie mowił z ſrogiego przeſtráchu/
Wroćiwßy ſie z ciemnego Proſerpiny gmáchu/
Záś ledwom przeßedł ßeść lat gdym był záraz wźięty/
W was (dla vczćiwych náuk) Muſe poczet świety/
Nie chćiał Oćiec by członki ſubtylne z natury
Pługiem ſie mordowáły porząc rolą z gbury/

Brzeziny fundáment ćwiczenia moiego.

Wam wprzod Dank winien dawáć náß dowćip Brzeziny/
Ktore vczone z dawná podawaćie Syny/
Wyśćie mnie Włoſką Padwą/ Bononią były/
V was ſie náß dowćip mdły wzdobył ná ſwe śiły/

Wtora przygodá.

Lecz y tám Dzwonem ná ſmierć byłem zábit w głowę/

Exodi cap. 4.

Skąd iák Moyżeß kwápliwą mam y trudną mowę/
Iż kilko wierßow piſáć wolę/ niż dwie ſłowie
Wyrzec: bo wierß rozmyſlnie wprzod vważam w głowie/
Apollo záś w opiekę wźiąwßy młodość moię/
Omył mię w Helikonie y dał Lutnią ſwoię/
Calliopea mię też zá ſługę przyznáłá/
A mozgorodna dar ſwoy Minerwá przydáłá/
A do Cáſtiliyſkich zrzodł drzwi mi otworzyłá/
Ktorych napoiem dowćip moy hoynie zoſtrzyłá/
Zem Parnaze dwuwierzchny doßedł ciebie potym/
Gdźiem ſie przypátrzył náuk świętych Dárom złotym/

Rożne o rozmáitych rzeczach wierße y pieśni.

A ważyłem ſie naprzod Titire twych pieśni/
A ktore w cieniu grá Fauni Bogoleśni/

Treny o ſmierći Kroľá Sigmuntá Augustá y wßyſtki Interregna od Lechá/ y Polſkich Krolow y Litewſkich Xiążąt wierßem wystawienie.

Záśiem ſmierć opłákiwał wierßem Auguſtowę/
A wßyſtki Interregna y woyny Lechowe/
Lechowe iák Wandalſkie z Czechem oſiadł wzbiegi/
A iák ſię Auſonſki lud przybił w Zmodzkie brzegi/
Pracą y doświádczenim wßyſtkiego dochodząc/
A z głębokich przepáśći dowody przywodząc/

Hermioneſſá Philoſophá gdy pytano ſkadbyś ſię náuk y mądrośći náuczył/ od pilnych pracy y doświádczenia odpowiedźiał/ O czym czytay Volateranum lib. 31. Philolog:

Pracą trudną podobną Gelli Aule twoiey/
Gdyś też *Atticas noctes* piſał w nędzy dwoiey/
Ars ſua quenq; iuuat: ták ćwiczenie moie/
Sławić cnotę y wſkrzeßáć dźielnych mężow boie/
Nie pátrzę *Fas per nefas* zyſkow wykrętámi/
Nim ßynkował v ſądow ięzyká funtámi/
Nie trwáłe to ſą rzeczy: á ia myſlę o tym/
Bych ziednał ſobie ſławę y drugim ná potym/

Ktorą zá

Ktorą zá godność cnoćie Poëtowie dáią/
Toż też Hiſtorikowie świeći práwo máią/
Dokąd w ſłony Heleſpont Simois popłynie/
Dokąd Jde/ Tenedos trwa: Homerus ſłynie:
Ktory wiek z pierwßą Nawą zámilczy Warona:
A ſławiącego páſtwy/ Role/ Boy/ Maroná:
Nie vmrze y Aſcreus áż Muſcz zginie w gronach/
A áż przeſtáną zboża zbieráć po wßech ſtronach/
Tibullow/ Catulluſow/ wdźięczny wierß trwáć będźie/
Dokąd łuczny Cupido żarkich ſtrzał pozbędźie/

Pascua nita Duces.

Ennius ipſe pater nunquam niſi potus: &c.
Jednák głośniey niż trudnozwięzły ſłynie Scotus
Z Słońcem z Mieſiącem kwitną wierße ARATOwe/
Accius śmiáłomowny/ Żárty Zophoclowe/
A Lucrecius wierßem tám nie będźie ſłynął/
Gdźieby Swiát iednego dniá záraz z Niebem zginął/
Żywą od tyſiąc wiekow cni Bohátirowie/
Ktorych ſławią Poëte/ y Hiſtorikowie/
Ktorych ieſli nie doydę wżdy zá nimi ſtánę/
Niedbáiąc zły Zoile ná kłow twoich ránę/

Violentia auctoris.

Moiá chęć y zábáwá wierß czynić w pokoiu/
Ták o rzeczach domowych/ iák o mężnym boyu/
Zkąd też znam Czytelniku iż ći to rzecz dźiwna/
Ze náßá Muſá zdáć ſie być ſobie przećiwna/
Ktora pirwey piſáłá Ritmem krwáwe boie/
A wzwodźiłá z ćiemnośći bitne przodki twoie/
Gdy vſilnie wierßem ſwym z chęći prácowáłá/
Dowodnie Hiſtorikow wßyſtkich ſkoſtowáłá/
Chcąc okázáć Sarmatom ſpráwy dźielnych Dźiádow/
Ják w zwierćiedle rozlicznych Hiſtoriy przykłádow/
Teraz záś proſtą rzeczą pioro ſwe prowádźi/
Nic wieß co w tym Minerwie świętey niewieß wádźi/
Iż ſkłádne rytmy ſwoie porzućiłá ony/
Ktorymi pierwey głośno brzmiáłá ná wße ſtrony.

Goniec Cnoty roku 1574 wydány.

Tymże wierßem dáliſmyć pierwey GONCA CNOTY/
W ktorym práwych Sláchćicow ſą właſne przymioty/
Są y przykłády dźieciow ſtárodawnych rożne/
A tytuły chełpliwey Slachty złotrow prożne/
Gdźie Sapho wßyſtki Ritmy náße ſpráwowáłá/

Henrikow wiazd y Koronácia w Krákowie wydána.

HENRIKOW WIAZD záś ſporßym wierßem opiſáłá/
A rzakie Koronáciey/ y iák ziáchał potym/
(Snáść nie mogąc Sarmatſkim władáć Sceptrum złotym/
Ktore nie tym co WOLTI tánćuią przyſtoi/
Lecz temu co Rey wiedźie iák Hercules w zbroi)

Wywod Narodow Sarmatſkich/ y Krolow Polſkich żywoty roku 1575. wydáne.

Nie wſpominam tu Krolow wierßem wyſławionych/
Ni Heroes Sarmátſkich z prochu wydźwignionych/

Wierße przećiw Nowochrzczeńcom w Lublinie piſáne 1572.

Ni Nowochrzczenſkich bluźnierſtw okázanych ſkłádnie/
A ich dowodow zbitych piſmem świętym ſnádnie/
Nie wſpominam EVROPSKIEY SARMATIEY kráiow
Opiſanych/ y rożnych w ich Páńſtwach zwyczáiow.

Sarmatiæ Europeæ deſcriptio, ktorą ſobie ieden Włoch przywłaſczył y pod ſwym imieniem wydał/ áczkolwiek y

Potym máło wytchnawßy Muſá náßá z pracey/
Wielką rzecz przed ſię wźiętá/ znowu á bez płacey/

)(\)(ij

Gdy

czytáć nie vmie / táka śmiáłość złych / ktorych zowią perfrictæ frontis ludzi / wydána roku 1576.

Gdy DLVGOSZA Polſkiego wydáciem gotował/
Lecz rzecz náſzę przypadek indziey nákierował/
Bo Muſæ święte zwiodwſzy w zgodę z Marſem krwáwym/
Czynikem to Oyczycom co przyſtoi práwym/

Ozel Wyſpę ná Morzu Liflantſkim 7. mil od brzegu / w niey Arſenborg / Schonenborg dwá Zamki.

Zab Kurlándſki w Prus ſiech Morze máłe álbo przaſae / w ktory Niemen wpada.

Miedzy tym Kurſkim y Baltyckim Morzem olá piaſkow wielkich z obodwego morzá wybitych drogi áni wyrzyſſ / właſnie iáko w Arabiey piaſczyſtey.

Gdym w Rycerſkim Rzemięſle zwiedził kray pułnocny/
Moſkwy część/ Ruś/ Liflanty/ Memelſki port mocny/
Gdzie Kurſkie/ gdzie Filandſkie/ y Swedſkie rubieże/
A gdzie Ozelſkie morzem otoczone wieże/
Gdzie Kurlandſki Zab wody z piaſkiem burzy ſporze
Gdzie Burſztyn bierzą świetny / gdzie Baltyckie Morze/
Gdzie drogi áni wyrzyſſ/ Morze zobie ſtronie/
Niebo zwierzchu koń w piaſkach áż do brzuchá tonie/
Po znákach tylko ścieſzki do rzadkiey goſpody/
Paſzey ni mień/ á ſłodkiey ledwo kupiſſ wody/
A chcąc dáley Świát zwiedzić do Turekem iáchał/
Gdziem iednák oyczyznie ſwey ſłużyć nie zániechał/

Roku 1574.

Przechodząc Greckie páńſtwá y Inſuły ony/
Moreyſkie/ y Bulgárſkie/ Serbſkie/ Trácke ſtrony/
A gdzie Multáńſkie polá/ y Wołoſkie kráie/
A gdzie Beſárabſka włość ſtádá owiec dáie/

Iwonie Wołoſkiego Zoſpodárá głowá ná Bramie w Bukoreſzu ſtołecznym Dworze y Mieście Multáńſkim / y Drakulina podle niego / ktorego był wſádził Iwoniá ná Zoſpodárſtwo Multáńſkie wygnawſzy Alexandrá.

W ten czás muſielismy iácháć niezwyczáyną drogą / ná Multáńſką / Bulgárſką / y Serbſką ziemię ſkáliſtą dla głodu wielkiego / ktory w Wołoſzech y w Turcech roku 1573. y 74. pánował / ták iáko w Litwie 1570.

Báwoły kowáne muſielismy w wozy ná ſkáły záprzęgáć.

Trackich pol y Macedońſkich Gránic z Greckimi roſkoſzne położenie

Gdziem widział o Iwonia mężny twoię głowę
Z Drakuliną / ktoremuś dał był páńſtwo nowe/
Gdzie Multan/ Serbin/ Cygan/ Grek/ Włoch lud zmieſzány/
Gdzie Naſo do Tomitow ſrogich był wygnány/
Potym gdzie miedzy Dziurdziow / Ruſciuk płynie Dunay/
Przebyliśmy/ Gdzie mowią do domu nie dumay/
Gdzie Sigmunt Ceſarz woyſká vtrácił niemáłe/
Stámtąd w Bulgárſkie gory ſliſmy dwá dni cáłe/
Gdzie ſkáliſte Balchámy obłokow ſięgáią/
Gdzie Grek/ Alban/ Mácedon/ w niewoli ſtękáią/
Ciągniem przez wielkie gory / ſkáły zawieſiſte/
Czáſſem pod nie muſim brnąć / á wody pieniſte
Z wierzchu z ſzumem gwałtownym / ogromnie ſpadáią/
Konie lgną / áż Báwołow w wozy zákłádáią/
Potym ſkáły przebywſzy ku Zeleſpontowi/
Iuſſ Trácke Greckie polá podobne Ráiowi/
Rzadkie tám zimno bywa láſſy Cypriſſowe/
A Gáie poświęcone Poetom Bobkowe.
A Pomáráńce złote ná gáłęziach krzywych/
Oliwne y Figowe láſſy v wod żywych/
Citryny ktore nigdy ſwey nie trácą kraſſy/
A winá ktore ſłodkie picie dáią z práſſy/

Mogiły vſypáne ná gránicach Trackich / wyiáchawſzy z gor / gdzie Władisław Iágełowic Krol Węgerſki y Polſki Turkow dwá kroć poráził / roku 1443. y 1444.

Miáſtá Trácke więcey sławne niż sámy ſą w ſobie / bo niktorych mury od Turkow rozwálone / á inſze zniſzczone.

Stámtąd záś iácháliſmy śrzodkiem Tráckich włości/
Gdzieſmy znáki baczyli zbitych Turkow kości/
Twą ſzablą Władiſłáwie: coś zginął pod Wárną/
Gdyś ſie dał zwieść Włoſkich łbow perſuáſią márną/
Potymeſmy zwiedzili Trácke Miáſtá ſtáre/
Ktorych też czáſem ſławá więtſzą wznoſi miárę/
Záś gdzie Andrinopolis nád Zebruſem leży/
A gdzie pod Silibriyſki mur Zeleſpont bieży/
Gdzie Naſtaſius Ceſarz mury wielkie wzwodził/
A od Morzá do Morzá Trácią przegrodził/

By Sarma-

Biſantium / Conſtantinopole / Czarigrod / Stamboldá / iedno Miáſto czterymi przezwiſkámi rożno przezwáne / ná 7. mil wkoło ze trzech ſtron murem otoczone.

Gallata álbo Perintus Miáſto murowáne / w ktorych mieſzkáią Chrześciáni Włoſzy y Grecy / zá odnogą Morzá Propontis / ku pułnocy / á Kalcedon po Turecku Skuder Sinodem Miáſto sławne w Aziyſkim brzegu ná wſchod słońcá zá Boſphorem / ná troygu ſtrzeleniu z łuku od Conſtantinopola.

By Sarmate do iego páńſtw nie náiezdzáli/
Tych murow oczy moie vpadki widziáły/
Gdzie czterech imion Miáſto Conſtantinie twoie
Oblewa Propont / Zelles / Euxin Morze troie/
Nád Boſphorem Gallata / y Kalcedon dawny/
Przeciw Ariuſowi gdzie był Sinod ſławny/
Gdziem iák Arion dziwnie z potopu wypłynął/
Gdy ſie z námi Bát w Morzu Propontſkim ochynął/

Tu przygodá byłá ná mię w nocy / gdy mię wiezli dwá Turcy w Bacie / z Galaty do Conſtantinopola.

Támżem ſie dwiemá Turkom ſam wioſłem obronił/
Ktorych by mię przedáli vmyſł ſię był ſkłonił/
A wyſiadłem pod hakiem * Wiſniewiecki twoim/
Szácuiąc twoy ſmętny grob/ wſpoł z przypadkiem moim/

* Szubienicá o ſześci hakach nád odnogą morſką / ná ktorych Wiſniewiecki z Piaſeckim wiſieli.

Tám przy nas Zelim Ceſarz wziął Afriki głowę/ 1574.
Tunis/ Goletę / ſam ſzedł w gmáchy Plutonowe/
Przy nas Syn iego Morat Cárſtwo opanował/
A rázem piąci Brátow młodſzych zámordował/

O tym maſz ſzerzey w wierſzach náſzych o Wolności Sarmátſkiey wydánych / y o Rokoſzu Tureckim.

Krol de Feſſá z Numidiey z Afriki Murzyn / y Posłowie od Poptaná.

Tám Krol de Feſſa przybył / y Popian ſwoie
Poſły z Indiey przyſłał/ y podarki dwoie/
Rynoczerá Zwierz dziwny / ktory walczy z Słoniem/
A Sarnape ktory ma kſztałt z Sarna y z Koniem/

Rinoceros Zwierz dziwny tuſzámi iáko puklerzámi obrosły / rog ma ná noſie / ktorym z ſpodku Elephanta podchodzi y zábijá.

Tám nas zá Pontſkie Morze wieść/ záſłáć groziłá/
Zkąd ſię w mych Towárzyſzach myśl bárdzo trwożyłá/
Iam był temu záſię rad / ná ſławę wzgląd máiąc/
Iż więcey Świátá zwiedzę/ więźniem ná czás trwáiąc/

Straſzono nas záſłáć zá Pontu do Aſiey / áżby nowego Ceſárzá gdy przy nas ſtáry vmárł obrano / ktory iednák w tydzień Stolec oycowſki oſiadł.

Oni mowili czym ſię pożywim w więzieniu/
Iam záś miał pewną żywność w ſwym zmłodu ćwiczeniu/
Bo Świát zwiedzić chęć máiąc/ (á iż ſkarb/ kleynoty
Złodziey krádnie/ krom náuk świętych/ rzemioſł/ cnoty)
Náwykłem był riſſowáć Figur z przyrodzenia/
Illuminuiąc Złotem / Fárbą / iák z ćwiczenia
Tymem ſię myślił żywić: Bo to w Turcech płáci/
A Sláchcic nierobotny tám Priwiley tráci/
By był Woiewodzicem rob cokolwiek każą/
Woź/ kopay/ orz/ álbo podź do Galer pod ſtrażą/
Lecz do tego nie przyſzło przyiął nas łáſkáwie/
Nowy Ceſarz: Iam bywał iáko w domu práwie/
Potymem dáley iezdził morzem ziemią czáſſem/
Gdziem widział Zwierz Ceſárſki z Cipriſowym láſſem/
Gdzie Medea zdrádliwa Oycá oſzukáłá/
A gdzie Circes z ſwą Sioſtrą czáry wymyſláłá/
A tám gdzie Tyran Trácki gościnnymi ciáły/
Konie tuczył áż ſtáynie pełne kości ſtáły/
Záś gdzie Zerkules Zedrę z Bykiem zábił śmiele/
A gdzie ma imię Morze od twey śmierci Zele/
Gdzie Phaeton przewrocił z ſobą woz słoneczny/
A gdzie Icarus titul dał Morzowi wieczny/
A gdzie ſię w dziwne rzeczy odmieniał Proteus/
A gdzie ſię Dudkiem Trácki ſtał Krol zły Tereus/
Gdzie Zemus y Rodope Gory nieprzebyte/
Ná ktorych Orpheus grał pieśni rozmáite/ nie/
Stał przed nim Lew/ Niedźwiedź/ Ryś/ Wilk/ Wieprz dziki/ Łá
Łoś/ Żubr/ Tur/ káżdy zwierz ſzedł ná wdzięcznych ſtrun gránie

Doświádczyłem ná ſobie onego: gdy pytano Platoná / coby zá rożność byłá miedzy nieukiem / y tym ktory co vmie: Mędrzec odpowiedział / áby obudwu nágich w nieznáiome kráiny záſłáli / ták rożność miedzy nimi obaczą.

Czego też y Ariſtipus nád iednym Bogaczem nieukiem dokazał / gdy obádwá nádzy Philozoph vbogi y Bogacz wypłynęli ná deſkach rozbitego Okrętu do Rodiſſu / gdzie Bogacz wſzyſtko w czym vfał ſtráciwſzy nędznikiem / á Philoſoph vbogi z náuki ktorą záwżdy z ſobą noſił / bogátym zoſtał / O czym czytay Diog: Laert: lib. 8. y moiego Gońcá.

Morze Zeleſpontiacum y Phaetonticum.

Zemus y Rodope Gory w Niebo wyniosłe wſtronę od Andrinopola v Poetow Muſicą Orpheuſową sławne.

Gdzie

Trogus Pomp: y Juſtinus z niego: cze° y Carion lib. 2 poświadcza kxáda 700000 woyſká Xerreſowego/ á drudzy piſzą 1000000. zwłaſzczá Valerius / y Hieronim S. y Volateranus lib Geogr. 12. á od 4000. Grekow v Termopil porážony / potym v Salaminy od Temiſtoclesſá wodną ármatą porgromion.

Propontis y Pontus Euxinus morze ktore czarnym zowią/ nád ktorym było ku wſchodu słońcá Kroleſtwo sławne Colchorum / z ktorego też niktorzy Sarmati y Sławacki/ przodki náſze wywodzą/ o czym maſz wyżſzey w wywodzie narodow Sławáńſkich.

Troiá w Aſiyſkim brzegu nád Heleſpontem.

O tym też czytay Euripidę et Senecam &c. in Troiade.

Atene od Cecropiuſſá záłożone.

Gdzie Leander do Hery ſwoiey śmiele pływał/
A z nią ſpolney miłości y śmierći vżywał/
A gdzie Krol Perſki Xerres/ moſt przez Morze ſtáwił/
Przez ktory zbroynych ſiedm kroć ſet tyſiąc przepráwił/
A gdzie w Termopilſkich porážony ſkáłach/
A gdzie w máłey po morſkich łodce vciekł wáłach/
A gdzie Jaſon do Kolchim przez Morze żeglował/
Gdzie złotey wełny doſtał o ktorą prácował/
Gdzie Parnaſus/ Helicon / Hipocren przeſławny/
Ktore Muſom vczonym poświęcił wiek dawny/
Gdzie Grekowie y Troiani toczyli boy srogi/
A gdzie Vliſſes błądził vſtąpiwſzy drogi/
Gdzie Troyá ktora dzieſięć lat woynę wytrwáłá/
Grekom bitnym/ á mury mármurowe miáłá/
Ktorych vpadki oczy ty widziáły moie/
A nogi plác deptáły gdzie wiodł Hector boye/
A gdzie Hekube Synow pobitych płákáłá/
A KASANDRA ſwe włoſy po Brátach tárgáłá/
A tám gdzie ANDROMACHE Hectorowy kośći/
Zbieráłá omdlewáiąc po mężu z żáłośći/
Gdzie ſławna męſtwem SPARTA/ y możne ATENÆ
Cecropijſkich rąk praca/ y buczne MICENÆ/

Tebe o ktorych záłożeniu Poetowie piſáli / iż kámienie y cegłá dobrowolnie mury czyniły/ ná wdzięczne gránie Amphionowe.

Vpadki sławnych y przednieyſzych Greckich miaſt nád Morzem Egeum / Joniwm/ y Heleſpontem.

Gdzie Bachus ſłodkogronne wprzod wino rozmnożył/
A gdzie Achayſkie włośći Niemeyſki Lew trwożył/
A gdzie o AMPHIONIE wdzięczna Lutnia twoią/
Mury były zwabione/ dziś vpádłe ſtoią/
Lecz gdzie ATENÆ były dziś tám tylko znáki/
A Rybitwowie ſwoie tám wieſzáią ſáki/
Ony porty gdzie kiedyś Okręty ſtawáły/
Dziś ſię tylko Rybitwom w przybytki doſtáły/
Páłace Zamki wielkie z ćioſánych Mármurow
Vpádły/ ná nich kuczki ſtoią Greckich Gburow/
Gdzie Ephores miewáli Párlámenty ſwoie/
Dziś ledwo ſtoią Gmáchow ſkruſzonych podwoie/
Sławne ACADEMIÆ Philoſophow ſławnych/
Dziś tylko ſą vpadku murow znákiem dawnych/
Gdzie ſię pierwey do Rády zbieráli Oycowie/
Dziś tam trzody chowáią ſwoie páſtuchowie/
Ony Arcus Trophea ſtoią mchem obroſłe/
A Wieże przedtym w Niebo vpádły wynioſłe/
Vpádły mocne Bramy budowne Kośćioły/
Vpádły ſławne po wſzem Swiecie Greckie Szkoły/
Ktorym ſię oczy moie częſto przypátrzáły/
A ty nogi onych Miaſt vpadki deptáły/
Gdzie Stimphalidſkie wody / y Eleyſkie gáie/
A gdzie bárwę Szarłatom Tyrſka konchá dáie/
Gdzie Zimy máło co znáć záwżdy Wioſná iáſna/
Ni pol trwoży pułnocnych wiátrow trwogá ſtráſzna/
Dwá kroć płodne Winnice w rok owoc dawáią/
Dwá kroć ſię ná ſwych drzewach iábłká doſtawáią/
Dwá kroć Oracz ſtokrotne z roley żniwo zbiera/
Páſterz Owiec ſwych zimie w chlewy nie záwiera/

Dwá

Dwá krociem w Niebo wznioſłe Balchany przechodził/
A po śnieżyſtych Alpes/ Tatrach / dwá kroć brodził/
Ktorych wierzchy przechodząc czáſem ſię nam zdáło/
Jákby nas Niebo do ſkał tuż przyćiſnąć miáło/
Albo tylko przyſtáwić drábinkę do Niebá:
Wſtąpilby tám: Lecz pierwey z wrotnim mowić trzebá.
Ná doł zaś ieśli poyrzyſz y w roſpádłe ſkáły/
Jáko z Niebá do Piekłá przepáśći ſię zdáły.
Ná wierzchu śniegi záwżdy/ á gdy bryłá czáſſem
Spádnie: łomi grábowym y dębowym láſſem/
Wálą ſię ſztuki od ſkał / trzaſk by Niebo miáło
Vpáść: Czym nieopátrznych częſto zábijáło.
Częſto w ćiáſnych przechodach śnieg przytłukł podrożnych/
Częſtośmy y my izdeb tám prágnęli prożnych.
Częſtośmy brnąc dla zimná ácz w śrzod látá drżeli/
Częſto nogi śćiem pieſzym/ ręce párą grzeli/
Częſty (krzemienie twárde depcąc) guz ná pięcie/
Drugi w mułiſtey glinie ledwo brnął iák w pęcie.
Konie nam lgnąc zdycháły/ záś do páſá pieſzy
Lgnęliśmy/ z gor ná gory tylko nas żárt cieſzy/
Albo kázdy ſwoy ciężar dźwigał winá fláſzkę
Pełniąc ieden drugiemu / nędzę miał zá fráſzkę/
Niezliczone záś rzeki z wierzchow ſkał ſpadáiąc/
Kámienie wielkie toczą pucz ſobie dźiáłáiąc/
A gdzie ſię wyrwie wodá przez wybite ſkáły/
Idzie rwąc iák ſzalona hucznoſzumne wáły/
Zwłaſzczá gdy Acheloyſkie zdroie wody mnożą/
W Jeśienią z częſtych dżdżow gwałt wielkich wod ſporzą/
Z przepádłych záś iaſkin ſkał mgły ciemne wychodzą/
Ktore wzbiwſzy ſię wzgorę śniegi y dżdże rodzą/
Albo grádem ogniſte gromy z nich ſię burzą/
Skąd bywa z obłokow trzaſk áż ſię ſkáły kurzą/
Tyśmy tedy przebyli wynioſłe w obłoki/
Skáły dwá kroć/ ná gory z gor czyniąc przeſkoki/
Trzykrociem Oceanie widział twoie brzegi/
Dwá kroć gdzie Krol Oëta gonieł ſwoie zbiegi/ 1573.
Gdzie Morſkie hucznoſzumne wynieſione wáły/ 1574.
Ják z nawyżſzych gor ná doł wzgorę záś ſkákáły/ 1575.
A Okręt iák w przepáśći czáſem ſię zákryie/
Czáſem záś áż pod obłok modry nas wybije/
Raz záſię od rozboiu ſtráſznegom wybáwion/
Dwá krociem z vtonienia do brzegu przypłáwion/
Dwá krociem máło nie był od Moſkwy poymány/
Raz máłom ná Gálery nie był záprzedány/
Dwá krociem wytrwał chłopſki gwałt/ ták bárdzo srogi/
Trzey towárzyſzow pierzchło / iam ſam doſtał trwogi/
Dotąd áż broni ſtáło / trzym oſczepy w kroku
Vchwyćił / dwá pod pachą broniąc z głową boku/
Lecz Mars Bog ieſt wątpliwy: y nie záwżdy pieśći/
Spadł śmat pálcza/ y broń precz śćięta z rękoieśći/
Miałem potym ná gárdło ośm Lotrow wydánych/
Ktorychem wolno puśćił więzieniem ſkaránych/

Skáły krzemieniſte/ gory w Niebo wynioſłe/ w Bulgariey/ v Traciey/ Raſciſkiey/ Siedmigrodzkiey ziemiach.

Sniegi/ dżdże/ y gromy ze mgł no geſtey z ſkálny ſkiń wychodzące

Roku 1575. y przygody.

Ná Czáśnick[illegible] łách 1572. y nie dalek[illegible] od Vły potym / goy[illegible] my iácháli z Dunen[illegible] borku nád Dźwingo[illegible] Witebſká.

Ná Gálery mied[illegible] Galata y Sk[illegible]dr[illegible] álbo Kálcedonem [illegible] Propontu 1574.

Dubia Alea Ma[illegible]

Tegoż

Tegoż póki krew wrzáłá / bárdzo czesto było/
Vderzyć sam ná dzieśieć/ iáko ná miod miło/

Raz w Wilnie/drugi w Turcech/trzeći w Krolewcu 1581. gdym tey Kroniki Fundament záłkáł/ dał drukowáć / gdźiem też o żywot máło dbał/tylko áby tá praca moiá nie zginełá.

Siedm kroć strászniey ße nád miecz powietrze morowe/
Trzy kroć trwożyło w rożnych mieścach náße głowy/
Gdy gdźieś wyßedł/ gdźieś poyrzał/ strászne nárzekánie/
Tu leżą zmárli drugich wiozą ná chowánie/
Tám smętny Oćiec Syná płácze / Zoná Męźá/
Tám Brát B…á/ Gość Gośćiá/ strzeże śie iák węźá/
Jam iednák był b… ieczny/ áż raz z dobrey myśli
Będąc: wßyscyśmy …towo w Dom z bieśiády przyśli/
Aż ieden co podle mnie śiedźiał / iadł / żártował/
Vmárł: ták że nie ieden iuß zá nim wędrował/

W Niemcech pospolićie pláchty ná znák gdźie kto vmrze wießáią.

A pláchty ná znák zmárłych wißą/ tám zás áli:
Smierć (iák gbur kosą trawę) młodych/stárych wáli/
Sto kroć drżący przez zimne strách kośći przenikał/
Ażem w trwodze kędym mogł zdrowych nog vmykał/
Bych w nieznáiomych Ziemiách nie położył głowy/
Lecz z opátrznośći Bożey záwżdym vßedł zdrowy/
Ták po żeglownym Morzu iák po suchey Ziemi/
Przypátrzyłem śie dźiwnym przypadkom z dźiwnymi/

Rzeki przez ktorem śie przewoźił/y v niektorych początkow zrzodł y vśćia obecznie był.

Gdźie Dniepr/ Niemen/ Dźwiná/ Don/ Wolgá/ Boh wstawáią/
Gdźie Wisłá/ Narew/ Warta/ Bug/ Pregel wpadáią/
Gdźie Dniestr/ Prut/ Seret/ Buzow/ Dunay dwuimienny/
Gdźie Strimon/ Hebrus/ Nessus/ piasek toczą ciemny/

Ouid. Metamorph: 1. też ty rzeki wspomina.

Gdźie Peneus / Sperchius w Greckie Morze wchodzą/
Gdźie buyni Delphinowie skacząc vssy zwodzą/
Zwiedźiłem Swiát potrzebne znácząc pilnie rzeczy/
Ktorychby prosty Pielgrzym w żadney nie miał pieczy/
Choćby ßedł zá Ocean/ y Indiyskie końce/

Cælum non animum mutant.

Niebo nie rozum mieni/ ták tu/iák tám Słońce/
A wroćiwßy śie do swych wßystkom wierßem spisał/
Com sam swym okiem widźiał / y com własnie słyßał/

Wierße moie o Wolnośći Polskiey/ y W. X. Litt. o Rokoßu dźisieyßego Tureckiego Cesárzá przy mnie obránego: wydáne w Krakowie 1575.

Y wydałem ná świátło tractat o WOLNOSCI/
Iák iey strzedz iák iey bronić z vprzeymey pilnośći/
Wydałem też przestrogę o czym Turcy rádzą/
A iák śie z Amuratem pożrzeć Polskę sádzą/
Wydałem ich postępki woienne domowe/
Y w Rokoßu z Cárzem swym iák mieli rozmowę/
Tem wßystkę z vprzeymośći pracą podeymował/
Y nakłádow Oyczyznie gwoli nie żáłował/
Máłom dárow Cereri mogąc słußnie vżył/
Bom cnoćie sławie wieczney / nie brzuchowi służył/
Nie przetom żył ábych iadł iák Woł / y Koń: Ale
Tylkom iadł ábych mogł żyć przestáiąc ná máłe/
Częstom obiad przerywał vsilnym czytánim/
Y rozmáitych rzeczy w mozgu rozmyślánim/
Częstom łyżkę porzućił / á iák w záchwyceniu/
Wziąwßy pioro stráwiłem wieczerzą w ćwiczeniu/

…gil. Egl: 6. …um pueri somno … iacentem. …m hesterno venas …per Iaccho.

Pirwey sen oczy zmorzył / niżlim przestał czytáć/
Záwżdy mi śię z Poëty zdáło przez sen witáć/
Czássem mię Bachus poćił nam słußnymi dáry/
Lecz mie rzadko w Roćie swey miał Silenus stáry/

Rzędzey Cipriyska Páni / płomienie iey záwżdy
Helikonskich źrzodł trunek gáśił ná czás kázdy/
Przeto śie czytelniku dźiwowáć nie trzebá/
Jeśli zemdlał dowćip moy dárowány z Niebá/
Y ieśli Musæ moie w siłach swych zemdláły/
Ktore ták wiele pielgrzymstw y przygod wytrwáły/

Ouid: Otia si tollas periere cupidinis arcus Contemptæq; iacent, et sine luce faces, lib. 1. de Rem; am.

Zimná/ dżdże/ pluty znoßąc y wielkie niewczásy/
Przez Morzá/ Gory/ Rzeki / y nieprzeßłe lássy/
Nie wspominam stráwionych lat w Rycerskiey spráwi…
Y w inßey wychowániu potrzebney zabáw…
Zámilczę ćięßkich chorob ktore ciáło moie/
Często zniosło y z śmierćią wiodło trudn… boye/
Ták iż Charon kilo kroć czarną łodź náwracał/
Lecz iż zá przewoz nie wźiął przewieść mię odwłaczał/

O Diogenesie Charonie czyta… Eras; Rot; in dialo…

Sam Homerus co sławił Heroes y Bogi/
Vstałby nierzkąc dowćip náß strapion vbogi/
Vstałby y sam Oćiec Apollo mądrośći/
Gdyby ták wiele doznał iáko ia trudnośći/
Przeto ponieważ żywot moy tákie przygody/
Wytrwał/ y nieprzespieczne zdrowia zniosł przeßkody/
Może ł[á]skáwy zemną czytelnik żáłowáć/
Jż náuk nie mogł więtßych dowćip náß sprobowáć/
Nie mogł pracą zemdlony/ y niemocą srogą/
Y po Ziemiach po Morzach nieprzespieczną drogą/
Bo cokolwiek śie teraz prętko nápisáło/
Gdy śie w mdłey ręce pioro ledwo kołysáło/
Mogłbych był dostáteczniey wßystkiego popráwić/
Y dźieie Oyczyzny swey gruntownie wystáwić/
(Woyny Krolow y Xiążąt Wodzow stárodáwnych/
Y przygod zwyćięstw świeżych zá STEPHANA sławnych/
Y Rycerstwo przeważne cney sławie zálećić/
Mogłyby ich potomkom wiecznie spráwy świećić)
Bych mogł przewlec moc wáße PARKI iádowite/
Y nići wieku mdłego od was skąpo zwite/
Lecz kiedy iuß kres przydźie lossom zámierzonym/
A iam śie Bogu ziścił w Tálencie zwierzonym/

Matt. Cap. Luc. 8. 19. Matt: 22. Mar. 13.

Ty Rytmy proste kłádę ná skwápliwym grobie/
Ktore cztąc zámną gośćiu drogę toruy sobie.

ZKRAZYLEM SWIAT: TV LEZE W NADZIEI BESPIECZNY
CNOCIE SLAWIE PIOREM SWYM SPRAWIWSZY DANK WIECZNY
W SLAWIE CNOTA PO SMIERCI ZYWIE: to mię ćießy/
ZAZDROSC SIE DO PLVTONA (skąd wyßłá) NIECH SPIESZY.

Virtus posuit: Et: Pa… uis Liuor, quiescit.

Ná Zoilusá cnocie y pracy vczciwey nieprzyiáznego: Autor.

Zoilus był ieden złośliwy Poëtá/ ktory przeciw Homerussowi pisał księgi/ dla czego był názwan biczem Homerussowym/ po Grecku Homeromestix/ Ale gdy swe te pisánie Ptolomeusowi Krolowi czytał/ Krol rozgniewawszy sie żadnego mu słowá (wyrozumiawszy tego obłudną zazdrość) nie odpowiedział/ á gdy Zoilus niedostátkiem ścisniony Krolá prosił/ áby mu co dał ná pożywienie/ Odpowiedział mu Krol: iż Homerus ktory przed tysiącem lat vmárł/ iednák po śmierći ták wiele tysięcy ludzi wierszámi swoimi karmi/ przeto y ty gdy śie nád niego vczeńszym czuiesz/ sam siebie pożyw. Potym tenże Zoilus/ gdy nań Rodzicoboystwo przewiedziono/ zá wyrokiem Krolewskim był obieszony: stąd káżdy zazdrośćiwy/ y ktory ludziom vczonym vwłoczy/ Zoilusem bywa názywan/ iáko Ouid. lib. 1. de Remed. am: nápisał: Ingenium magni liuor detrectat Homeri: Quisquis es ex illo Zoile nomen habes. O tym też czytay Erasm: Rot: in Prouerb:

Z Oile iesli ná tę pracę moię
Pewno pátrzysz/ y krzywisz twarz swoię/
Wiedz iż cię dawno SAMIVS Psem zowie/
Twoy vrząd gryźć kość o námędrszey głowie/
Homerus/ Plato/ Socrates kłem twoim/
Byli ruszeni: Lecz rozumem swoim/
Oni dziś słyną ty w Egipcie wisisz/
Toż też iák Mistrz twoy/ Ty sczekaczu zwyższysz/
A Poëtowie y Historyk káżdy
Ktorych oni sławią kwitną záwżdy/
Kwitnie Homerus przez ták wieki dawne/
Kwitną Troiáńskie/ Greckie dzieie sławne/
Żywie Ennius/ Ouidius/ Marro/
Liuius/ Crispus/ Cicero y Varro/
Kwitną ich pismá zazdrość prożno sczeka/
Zazdrości Piekło: Cnoty chwałá czeka.

Ná Niewdzięcznych y sławie dobrze zásłużone zayrzących.

Vczonym/ bacznym to ná brák podáią/
Niewdzięcznych Negow ty księgi niedbáią.

Kur nálazł w śmieciách perłę ále w ziárnie
Gnoynym smák wolał/ Kleynot strácił márnie.

Abstine sus non tibi spiro,

Nie riy tu świnio/ idź do błotney tonie/
Nie tobie wdzięczney iest Mágieran wonie.

Nie Wieprzom z Złotem/ nie z Perłámi spráwy/
Niech w gnoiu pátrzą iáko zwykli stráwy.

Niech szuka Kiernoz iák zwykł w plewach smáku/
Mądrym należy w perłach pátrzyć bráku.

Nie szácuy szczerym sprosny Gburze Potem/
Nie Kur z Perłámi/ nie Wieprz nie ma z Złotem.

Nie strászny twoy kieł Zoile wszeteczny/
Moy wiersz od iádu twego iest bespieczny.
Nie twoy czarny ząb/ nie y łeb twoy liśi/
Homerus żywie/ á Zoilus wiśi.

Ná iednego

Ná iednego nieprzyiáznego Sacunká- rzá przeważnych dochćipow.

D Smym sie z siedmi Mędrcow Greckich zowie/
Iż ma rozum wszystek w swoiey głowie/
Lecz iż żadnego nie vczy: coż potym/
Bez pożytku gnoy chowáć w szudzie złotym:
Náuká twoiá nic nieważna iesli
Drudzy mimo cię bez náuki przeszli:
Żaden Swiece swey pod korzec nie kłádzie/ Mar: Cap. 4:
Lecz kto co vmie: nie wstyd go stáć w rádzie/
TOC IEST VMIEC CO: iż gdy ty rozumiesz/
Inszym vżyczasz tego co sam vmiesz.
Nie zayrzysz Brácie y mnie iestem swoie
Zdánie pokazał: Niech też widzim twoie/
A nie maszli sił/ nie gryź kośći prożno:
Lecz znáć DAR BOZY z kłem psim chodzić rożno.

VALENTINVS MILIVS
CHÆRVSCVS CELEBRENSIS,
in Mattiæ Stryǰcouij Ososteuitij Historiam.

EGREGIOS quondam Litauum si terra tulisset,
Fortia qui gentis scripsissent gesta poëtas,
Fortis apud Litauos alter legeretur Achilles,
Indignata suis lugeret Græcia fatis,
Cæderet & Litauo Romanus Iulius armis,
Militiæ laudem Latium quereretur ademptam;
Omnis at incassum labor est profusus, & atra,
Nocte latent, qui vate carent, sacrisq; Camœnis,
Magna equidem virtus, ad sidera dignaq; tolli
Laudibus, auxilium rebus non asper egenis
Ferre, fouere, colant qui dulcia numina fontis
Pegasei, celebrent qui fortia carmine facta.
Nec magno Macedûm (Musis fas vera fateri)
Sceptigero tantum retulerunt Martia laudem
Facta, quod imperio totum subiecerat orbem,
Quanta Pieridum cura indefessa sororum.
Ergo tuum Lituane coles, opibusq; iuuabis,
In lucem reuocat, qui nunc tua gesta Poëtam,
Virtutesq; refert tenebrarum nocte sepultas.

Tenże Wiersz po Polsku: S. B.

A Ch gdyby Litwá zdawná cnych Poëtow miáłá/
Ktorychby pismem dzielność ich sławę swą brákłá/
Nálazłby dziś z Litawow Achilesow mężnych/
Vyrzałby z Zmodzi/ z Rusi Hectorow potężnych/

Wstydby

Wstydby dźis był Greciey zá Hetmany swoie/
Skryłby Julius Rzymski przed Litwą swe boie/
Y siedźieliby w cieniu łáćinscy Krolowie/
Gdyby dank sławy mieli Litewscy Wodzowie/
Lecz ich wszystká przeważna dźielność w cieniu ginie/
Dla niedostátku pismá czym Włoch y Grek słynie/
Wielkać záiste rzecz iest być sławnym do Niebá/
Lecz tych w ktorych mocy iest sławá zdobyć trzebá
Láską/ wdźięcznośćią/ hoyną/ nieskurczoną reką/
Dałby dźiś Olgerd by mogł zá Wiersz Jurgielt z dźięką/
Gdyż y wielki Macedon nie ták z męstwá sławny
Jest/ ni z zwyćięstw co by wiek iuż był zgłádźił dawny/
Jáko z pismá vczonych (ktorych zdobił) ludźi/
Bo Wiersz od lat tysiącá zmárłych znowu budźi/
Przeto Litwinie swego Homerá masz zdobyć/
Ktory śie twych dźielnośći kusił z prochu dobić/
Y wywiodł iuż ná świátło przodkow twoich dźieie/
Z cieniow chmurnych: ktore cztąc áż śie serce śmieie.

IN EANDEM HISTORIAM

EVSTACHIVS TISKIEVITIVS
Palatinides Smolensćensis.

IRA Dei quæ sit causas monstrate seclusas
Seriades Musæ, Syluestres dicite Fauni,
Quid latuit Litauum nomen memorabile sæclis,
Defuerant credo Vates celebresq; Poëtæ,
Qui canerent tristes pugnas & prælia Martis,
Et sua viuaci decorarent sæcula laude.
Ergo Strÿcouio grates Lituania soluet
Tantorum laudes præclaraq; facta virorum,
Arma Ducum dextras, ac pectora firma canenti
Heroum innumeras cædes, turmasq; cruentas,
Æquor dum puppes, dum pisces flumen habebit,
Dum grex densus apum legit optima mella,
Mella quibus diues semper Lituania gaudet,
Strÿcouio ingentes soluet Lituania grates.

Tenże: M: C:

Nco był zá gniew Boży do tąd Musæ święte/
Powiedźcie: co zá czásy ták były przeklęte/
Iż krwáwobitne woyny/ y sławne dźielnośći
Litewskie do tąd były zákryte w ciemnośći/
Nie było snadź Poëtow świętych z Historiki/
Ktorzyby sławnych Xiążąt wysławiáli szyki/

Stąd

Stąd Strijkowiusowi dźięki Litwá będźie
Winna czynić ktory ták głośnym piorem wszędźie/
Woyny przeważnych Xiążąt opisuie krwáwe/
Zá wolność/ zá oyczyzne przeważną zastáwę/
Wynośi z prochow ciemnych dźielney Litwy boie/
Sercá mężne y ręce ich chćiwe do zbroie.
Zá co poki po Morzu będą Nawy chodźić/
Y rzeki łuskonośne Ryby w sobie rodźić/
Poki gęste roie Pszczoł wdźięczne miody robią/
Miody ktore Litewską hoynie źiemię zdobią/
Do tąd y Strijkowskiemu Litwá/ Zmodź/ Ruś záwżdy/
Dźięki powinna czynić wiecznie ná czás káżdy.

M. IOACHIMVS CIMDARSVS
Pomeranus Gryphisvvaldensis.

QVID posit vatumq; labor, studiumq; virorum,
Quos iuuat historica texere scripta fide.
Mœonij cum vatis opus, tum scripta Maronis,
Facundoq; potens Liuius ore probat,
Hectora quis nosset, quis fortem nosset Achillem?
Et tot in Ausonio prælia gesta solo?
Cura nisi Aonidum, grauis & solertia vatum,
Hæc à Lethæis eripuisset aquis.
Contra quæ à nullis sunt gesta notata Poëtis,
In tenebris atra nocte sepulta iacent.
Quò magis HVIC debes magnas LITVANIA grates,
Qui tua Lethęis eripit acta vadis,
Et facit, vt constet toti notissima mundo,
Fama tua haud ullo sitq; caduca die.
Strÿcouius ualeat longos fœliciter annos,
Acta suæ vt patriæ plura referre queat.

Tenże.

JAk wiele może praca Historikow pilnych/
Y Poëtow do Wierszow z natury przychylnych/
Pokázuią to iáwnie pismá Homerowe/
Y Liuius wymowny/ wiersze Maronowe/
Hectorá ktoby dźiś znał/ z Achilessem sławnych/
Y tysiąc bitew Rzymskich w Włoskich źiemiach dawnych/
Gdyby tego z Lætenskiey chmurney niepámięći/
Historycy/ Poëtæ/ nie wyrwáli świeći/
A korych spraw pismá ich Świátu nie wziáwiły/
Tych w ciemnomglistey nocy przepáśći zákryły/

Przeto

Przeto tym wiecey Litwá maſz dáć wielkie dzieki/
Ktory ſpráwy twe wyrwał wprzod z Letenſkiey rzeki/
Y dokazał / by ſławá twoiá wiecznie trwáłá/
Y po wſzech ſtronach Swiátá głosna trąbą brzmiáłá.
STriicouius niech żywie/ w długi wiek / by potym
Spráwy Oyczyzny ſwoiey wydał piorem złotym.

MATTHEVS STRELECIVS

Viln:

NVNC ô nunc priſcas animoſa reſumito vires
Littaua ô pubes, fortia bella gere.
Inſpice res geſtas patrum, durosq́ labores,
Hoc exempla tibi ſuppeditabit epos.
Quæ nunc Cymmeriis profert extracta tenebris,
Striicouius vatum prima lucerna gregis.
Cui tu perplacido grates perſóluere vultu,
Haud ceſſes Litaui clara iuuenta ſoli.
Græcia quid tumidis, fert ſe ſuper æthera verbis
Pellæi iuuenis fortia facta canens?
Cur Teucri Æacidem, tanto dignantur honore,
Curúe ſuos memorat, Roma ſuperba Duces?
Quæ Ducis Æmatii fuerint inſignia, fruſtra
Iactantur uariis ſemper in orbe modis.
Sunt Litauis etiam, celſo qui pectore læti
Pro patria diras oppetiere neces.
Quid memorem clari, Mauortia bella Vitenis,
Quidue Olgerdonis fortia facta Ducis?
Non ego Kieiſtuti Romano ſanguine creti
Aut Witoldonis prælia magna canam:
Quæ ſi ſcire cupis præſens hoc volue uolumen
Sarmatarum quod continet acta Ducum.

Toż: J: T.

NYſz meżna Litwo teraz odnow męſtwo dawne/
Weyrzawſzy ná dzielnośći przodkow ſwoich ſławne/
Ná woyny y ná prace przeważne cnych Dziádow/
Ktorych ty kſiegi tyſiąc podáią przykłádow/
Ktore z ciemnych przepáśći Striikouius wywodzi/
Ktory Sarmatſkich przodkiem Hiſtorikow chodzi.
Zá co mu czynić Litwo dziek nie przeſtay ſławna/
Gdyż przezeń ieſt wſkrzeſzona dzielność twoiá dawna.
Bo czemu ſie Grecia bucznosławna wznoſi/
Gdy Peleyczyká ſwego dzielność w Niebo głoſi?
Czemu Hectorá zdobią táką cćią Troiánie/
Czemu pyſzni ſwych wodzow ták ſławią Rzymiánie/

Y boie

Y boie Alexandrá Wielkiego ſą prożne/
Ktore po ſtronach Swiátá ſławią dzieie rożne/
Gdyż też Litwá ma tákich ktorzy ſercem śmiáłym/
Przećiw nieprzyiaciołom czynili zufáłym/
Bych tu wſpomniał przeważne Witennowe boye/
Y meżne o Olgerdzie ſławne woyny twoie/
Nie mieniąc ſpraw Kieyſtutá z Włoſkiey krwie meżnego/
Ani Witołdá Niemcom / Moſkwi poteżnego/
Co ieſli prágnieſz wiedzieć przecżći ty Kroniki/
Ktore Sarmatſkich wodzow bitne ſławią ſzyki.

BASILIVS IACINCTI-
des Viln:

QVID cum Conſulibus Dictator fecerit olim,
Liuius oſtendit, quem lege, certus eris,
Teutonis at cupias bene ſi cognoſcere mores,
Perluſtres Tacitum, ſic puto certus eris;
Gallica delectat, ſi res, bellumq́ cruentum
Cæſare perlecto, ſic puto certus eris,
Si Litauum virtus nondum perſpectaq́ bella,
Ductaq́ de Latio nota propago minus
Striicouii vatis doctum peruolue volumen,
Volue reuolue lubens, ſic puto certus eris.

Toż: S: N:

JAkie z Sabiny z Tuſki/ z Peny/ Rzym wiodł woyny/
Liuiuſći da o tym piſmem dowod hoyny/
Niemieckie záś ieſli chceſz znáć ſtáre zwyczáie/
Tacitus to ſwym piorem ſzeroko podáie:
A ieſli Fráncuſkie chceſz wiedzieć bitwy krwáwe/
Julius w Comentarzach dawać o tym ſpráwe/
Jeſliże Litewſkie chceſz z Włoch poznáć wywody/
Y Sarmatow cne boie/ y rożne przygody/
Striikowſkiego vczone czytay kſiegi o tym.
Ktoreć dowodnie podał práwie piorem złotym.

Priuiley Królá Jego M: ná ty Kśiegi dány pod zákłádem 600. Złotych czerwonych/ ktoby ich śmiał bez woley Autorowey do lat dzieśiąći we wszystkich páństwach Krolestwá Polskiego/ y Wielkiego Xiestwá Litewskiego/ drukowáć/ álbo przedawáć ták śie poczyna.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniȩ, Magnus Dux Lituaniæ, Rusſiæ, Prusſiæ, Maſouiæ, Samagitiæ, nec non Princeps Transſyluaniæ, &c.

Inter alia maiorum noſtrorum conſilia illud haud poſtremum fuiſſe comperimus, ut ad Regnorum & ditionum ſuarum decus atq; dignitatem plurimum pertinere arbitrarentur, Non minus rem literariam, quam militarem diſciplinam ornare & promouere, quod literarum monumentis quicquid fortiter & præclare geſtum eſſet illuſtrari cognoſcerent, æternæq; memoriæ conſecratum, ad poſteros ita tranſmitti, ut tam exteris quam domeſticis exemplo ad uirtutem eſſe poſſet. Quodq; optimarum Artium ſtudia literis & contineri & conſeruari optime didiciſſent. Illorum nos laudatis ueſtigijs inſiſtere ſummo ſtudio cupientes, dignum inprimis duximus prudenter & acurate cauere, ut ſi quis ad eam rem quidquam uel laboribus uel impenſis, uel ingenioſa induſtria contulerit, ne huic beneficium publicum deſit. Cum itaq; Reuerendus Dominus Mattias Oſoſteuicius Strijkowski Canonicus in Samagitia Medniçenſis, Librum Annalium Magni ducatus Lituaniæ, Rusſiæ, Samagitiæ &c. Magno, arduo, eoq; Herculeo, hactenus a nemine tentato labore, & rara ingenij dexteritate, probabiliter deſcripſerit, & maiorum noſtrorum Regum, Principum, Ducum, Heroumq; uitas ab interitu uindicauerit, ac eorum Martia bella in nouam lucem ex cœca noctis caligine produxerit, uniuerſisq; lectoribus ſpecimen uirtutis imitandæ exhibuerit.

Vereri autem ne ea quæ ille magnis ſumptibus & labore integri ſeptennij exarauit, poſtquam typis excuſſa fuerint mox ab alijs praua imitatione imprimantur, & diuendantur, in graue damnum & præiuditium Authoris. Ideoq; a nobis petijt, ut contra eiuſmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij noſtri prærogatiua muniri illum dignaremur. Nos igitur eiuſmodi Reuerendi Domini Mattiæ Strijkowski petitionibus iuſtis, & æquis, benigne annuentes, & illius conatus promouere cupientes hoc publico edicto uolumus & ſancimus, ne quis cuiuscunq; ſtatus, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacunq; imperij noſtri ditiones patent, prædictum librum Chronicorum Domini Mattiæ Strijkowski polonico Idiomate, & alium librum De Sarmatia Europea latine conſcriptum, nec non comentarium uulgo Goniec cnoty intitulatum, ad decennium excudere audeat, aut excuſſa ab alijs quacunq; regni noſtri Poloniæ & magni Ducatus Lituaniæ ditiones patent uendenda importet, Seu quouis modo diſtrahat manifeſte uel occulte, ſub pœna ſexingentorum aureorum Vngaricorũ: Cuius ſummæ dimidia pars fiſco noſtro Regio fraudis uindici, reſidua uero pars prænominato Autori cedet, præter librorum ſicut præmittitur ad imitationem impreſſorum uel ab alijs undecunq; uenum expoſitorum amiſsionem, quos idem Dominus Mattias Strijkowski ubicunq; locorum nactus fuerit per ſe uel ſuos adiumento Magiſtratus loci, propriaue autoritate ſibi uendicare, inq; ſuam poteſtatem redigere poteſt, In cuius rei fidem & euidentius ſupra ſcriptorum teſtimonium, ac robur præſentibus manu noſtra ſubſcripſimus Sigillumq; noſtrum apponi iuſsimus. Datum Vilnæ in Ciuitate noſtra Magni Ducatus Lituaniæ principali die 14. Menſis Iulij, Anno Domini 1580.

Stephanus Rex.

Jaśnie Wielmożnym Xiążętom/ Panom/ Senatorom/ y wszystkiemu wobecz sławnie dzielnemu Rycerstwu/ á prawdziwym Oyczyzny Oyczycom Koronnym y wielkiego Xiestwá Litewskiego/ Ruskiego/ Zmodzkiego/ etc.

Maciey Osostewicius Strijkowski Canonik Zmodzki z winszowánim wszelkiego w łasce Bożey Błogosławieństwa

S. Z. Z.

NIe bez częstego á práwie ośmoletnego s krwáwym potem zatrwożenia (Bog serc ludzkich y scerośći mojey świádek wie) zprácowanego mozgu/ y zemdlonego w ćwiczeniu vstáwicznym zdrowia do záłożenia fundamentu tey przedśięwziętey Hiſtoriey nászey Litewskiey/ Ruskiey/ Zmodzkiey/ y niemáłey częśći Polskiey od żadnego przed tym niekuſſoney/ przystępuię sławnie dzielne Rycerstwo/ á łáskáwy Czytelniku: Ponieważ wszelkie budowánie ná niewárownym gruncie wystáwione nie trwáłe bywa. A Hiſtoria iż ieſt naydoskonálsza Mistrzinia/ náuczycielká/ zwierciádłem/ żywym wyobráżenim/ y nacelnieyszym/ á naprzednieyszym żywotá ludzkiego skárbem/ ktory nigdy z ręku mężow zacnych niema bydź spuszczány: Tedy też słusznie záłożenia nagruntownieyszego fundamentu potrzebuie/ ponieważ oná ieſt naprzod wszelkiey dawnośći kluczem/ náuczycielká/ wiádomośći y wiáry o Bogu/ y Mistrzinia nauk wyzwolonych/ y rękodzielnych/ spraw wszelkich/ pochwalenia/ álbo gánienia godnych/ przykłádow/ y przygod rozmáitych/ odmiennośći czásow/ żywotow Krolewskich/ Xiążęcych/ y mężow zacnych/ świádkiem nadowodnieyszym/ pochodnia/ pobudka/ ośnem y ostrogá cnoty/ y przypędzicielká dobrych potomkow do náśládowánia/ y wyrázenia przeważnych spraw przodkow swoich/ dla sławy y nieśmiertelnośći dostąpienia/ á zupełnego záchowánia Familiey włásney w swey zacnośći/ złych zás od występkow/ y sprośnośći żywotá/ dla boiáźni niesławy y zmázy wieczney/ y dla kaźni/ odwodzicielká/ ná ostátek wszelkiey mądrośći/ y wszystkich cnot Hiſtoria ieſt źrzodłem żywym. Ktorey ieśliby niebyło/ wielkie błędy/ y chmurne wszytkich rzeczy ciemnośći przypádłyby ná świecie/ y żywot ludzki máłoby co rożny był od niemego bydłá. Záczymby y nieśmiertelność dusze práwie zágásłá/ ieśliby śmy áni przeszłych rzeczy wpámięci rozmyślali/ áni przyszłych zdrowa porádá/ y od stárszych wziętym przykłádem vprzedzáli. Záczym w rządzie ninieyszych y przedśięwziętych spraw wielki á nie wywikłány błąd muśiałby przyść.

Co ieſt Hiſtoria?

Tucidides o Hiſtoriey.

Tezbyśmy y o stworzeniu Swiátá nieobeszłego/ y człowieká pierwszego przodká nászego Adamá/ á snadź y o Bogu y iego Przykazániu/ y náuce zbáwienney żadney wiádomośći niemieli/ by nam był tego Moizesz pisſána z Duchá S. Hiſtoria/ á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czásy/ nie podáli/ Ná ostátek o przedziwnym národzeniu y vmęczeniu/ y chwálebnym zmartwychwstániu/ y inszych zbáwiennych sprawach/ Chriſtuſá Páná/ ktoby z nas wiedział: by nam o tym czterzey Ewángelistowie w Hiſtoriach swoich zgodliwie nápisſánych nie świádczyli.

Ktoby znał Troiáńſkich/ y Greckich mężow krwáwobitne dzielnośći: by ich był Homerus wierßem ſwoim nieśmiertelnośći niezálećił: Ktoby Herculeſſowe przeważnośći: Alexandrá wielkiego męſtwo w pośiadániu Swiátá pámiętał: Ktoby o Rzymſkich Hetmánow/ y Ceſſarzow przeſłáwnych Woynach/ y w Rzeczypoſpolitey chwálebnie rządzoney poſtępkach/ á przykłádnych dzieiach/ y inßych Kroleſtw y Krolow rozmáitych przypadkach/ y roznych narodow/ y Monarchiy dziwnych odmiennośćiach dziś wiedział: Pewnieby ty wßyſtki kleinoty z wielkim á nigdy nie opłakánym potomnych czáſow vpadkiem/ y nienágrodzoną ßkodą/ w ciemnomgliſtey nocy zgáſły/ y zginęły/ by nam Hiſtorie/ y vczonych/ á cnotą wrodzoną pobudzonych ludźi pilność o tym świádectwá niedawały.

Sibilla Cumea.

Odważyłby był on Krol Rzymſki Tarquinius piąty/ tyśiąc kroć złotem/ nie tylko 300. wielkich złotych/ ony Kśięgi Sibille Cumeæ/ ktore przed nim (widząc iego ſkąpość niewdzięczną/ y zá pracą nieprzepłáconą tárgowánie) ſpaliłá/ by był wiedział iákie ſie w nich táiemnice zámykáły/ co potym w drugich ktore iey zápłáćił z wielkim żalem ſwoim/ y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey/ y nas wßyſtkich/ nie wczás obaczył. Bo tám y Proroctwo iż ſie miał Syn Boży zſtáć człowiekiem/ y przypadki/ y odmienności przyßłe w Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey tá Sibilla porządnie ſnadź Duchem świętym wypiſſáłá/ ktore Kśięgi potym z wielką vczćiwośćią chowano w ſkárbie Rzymſkim.

Bo záprawdę nie tylko wielkimi á poważnymi przyczynámi/ ále oſobliwym nátchnieniem Bożym przywodzeni bywáli zdawna ludzie vczeni/ ná oſtátek Niewiaſt y Pánienek wiele/ iż ſpráwy y dzieie/ przodkow ſwych toczące ſie ták ná Woynach/ iáko w pokoiu porządnie ſpiſſywáli/ á ſpiſawßy ná świátło ich potomſtwu podawáli/ Ktorą pracą ſwoią y nieśmiertelność wieczną przodkom zacnym/ y náſtępuiącym potomkom w cnotach ćwiczenie y pobudkę przez dzielne ſpráwy/ do teyże nieśmiertelnośći ziednáli.

Bo iáko wielkiego świátła/ y ßerokiego gośćincá we wßeliákich rádach y ſpráwach pilne czytánie Hiſtoryi dodáie/ y iáko do wßelkich poſtępkow ludzkiego obcowánia/ poważne á pomocne ſą przykłády przodkow náßych/ Rzecz to ſámá y przyrodzony rozum iáśnie okázuie/ Gdyż zá powodem przyrodzenia cnotliwego/ dowćipy y zmyſły ludźi poważnych/ záwżdy do wielkich wyſſokich y trudno przyſtępnych ſpraw vśiłuią/ y práwie ná one gorę máłom wſtępną iáko vkázuie Littera Pitagoræ diſcrimine ſecta/ Y bicorni zá wodzem cnotą przez wielkie niebeſpiecznośći vpornie ſie wſpináią nie inßym iákiey zapłáty y nagrody zá ták ćięſkie prace ſwoie/ y niebeſpiecznośći zdrowia pozyſkánim vwiedzieni/ iedno nádzieią nieśmiertelnośći y chwálebney ſławy/ ktoraby dzielnośći ich świádkiem wiecznym po śmierći potomſtwu byłá.

Tá ſámá nieśmiertelność ſławy Herculeſſa/ Hectora/ Achileſſa/ Ciruſſa/ Philippa/ Alexandra/ Temiſtocleſſa/ Leonideſſa y Alcibiadá/ Epaminunda/ Scipionow/ Hannibalá/ Máriuſſa/ Sille/ Pompeiuſſa wielkiego/ Juliuſſa Ceſarza (ktory wielkimi kśięgámi ſpráwy/ y woyny ſwoie ßeroko opiſſał/ ſkąd y dziś nieták z częſtych zwyćięſtw iáko z piſania ſłynie) do wielkich á przeważnych rzeczy zápaliłá/ y inßych wiele niezliczonych/ á dzielnych mężow oſnem ſwoim do cnoty przypędziłá/ ktorych przeſławnych ſpraw záwiſna dawność czáſow/ nigdy z kśiąg żywotá nie zgłádzi. O ktorey pámięći y nieśmiertelnośći ſpraw ſwoich/ gdyby byli wątpili/ pewnieby ſie byli ták rozmáitych przypadkow/ y ták wiela niebeſpiecznośći zdrowia/ y vtrat máiętnośći ſwoich/ y pracy

ćięßkich nie podeymawáli. Lecz dla tego ták przeważną dzielnośćią cnotę ſkutkiem twierdzieli/ ſpodziewáiąc ſie iż ich przeſławne dzieie vczeni Boſkiego dowćipu ludzie piſmem ſwoim iáko nazacnieyßym iákim vpominkiem/ y naywiętßą nagrodą nieśmiertelnośći poświęćić mieli.

Bo kogożby ku náſládowániu trudnych tropow cnoty dowćip iákożkolwiek vdátny/ y nawrodziwßy pobudził: ieſliby on baczył/ iż wßyſtkich inßych mężow zacnych/ ktorzy ſie w cnotách obieráli/ ſławá/ y pámięć tylko do śmierći trwáć będzie/ á potym po wykonániu żywotá docześnego/ weſpołek z ćiáłem zágrzebiona być/ á iáko Bębel ná dżdżowey wodzie zginąć miáłá:

Dla tego tedy w Atenſkim y náukámi rozmáitymi y woynámi ták ná Ziemi iáko ná Morzu ſławnym Mieśćie/ y w Spárćie álbo w Lacedemonie ten zwyczay świątobliwie záchowywano/ iż z wielkim kośztem y wßyſtkiego poſpolitego ludu Proceſſiámi pogrzeb tym odpráwowano/ ktorzy ná woynách zá oyczyznę mężnie gárdłá dawáli/ á po odpráwieniu obrzędow pogrzebowi ſłużących/ tedy naſtarße y nayzacnieyße Xiążę z Senatu przed zgromádzenim ludu wßyſtkiego/ długą y ozdobną rzecz czyniło/ o onego Ricerzá záſłużonych ſpráwach/ ktore też zárázem w Xięgi álbo w Kroniki rzeczy poſpolitey wpiſſywano/ y pieśni o tákich mężách ſkłádano/ ktore przy bieśiádach/ y po vlicach poſpolićie ſpiewywano/ wychwáláiąc dzielność mężow pobitych. A ten z dawną ſławnie wzięty obyczay/ y dziś w Greciey/ w Aziey/ w Traciey/ w Ziemi Multáńſkiey/ y Siedmigrodſkiey/ w Wołoßech/ w Węgrzech y w inßych kráinach záchowuią/ iákom ſie ſam temu przypátrzył/ y włáſnymi vßámi náſłuchał/ iż poſpolićie ná káżdych bieśiádach/ á w Turcech ná vlicach y ná Bazarach/ poſpolitych rynkach/ zacnych Ludźi dzieie ſkłádnymi wierßámi ſpiewáią/ przy ſkrzypicach/ ktore Serbſkimi zowiemy/ Lutniach/ Kobzach/ y Arfach/ z wielką poćiechą ludu poſpolitego/ Xiążąt y Rycerzow zacnie przeważnych ſpraw ſłucháiącego. A v Turkow o namnieyßey potrzebie/ y bitwie z Chrześćiány/ záraz pieśni ludzie ná to z ſkárbu Ceſarſkiego opátrzeni ſkłádáią/ iákoż y pzry mnie w Conſtantinopolu/ gdy Tunis y Goletę roku 1574. pod Hiſpany w Africe wzięli/ wßędzie po vlicach Tureckim y Sławáńſkim ięzykiem/ y vbodzy w Karwaſſerach domach gośćinnych piękne Pieśni krzykliwym głoſſem o mężnym dokázowániu Janczarow ſturmuiących/ y przeważney śmiáłośći Baſſow/ Sendziakow/ Czáußow y Spahiow ſpiewáli. Co też y o Mattiaßu walecznym Krolu Węgierſkim Kroniki świádczą/ iż záwżdy przy ſtole miewał Spiewakow/ y Poetow/ ktorzy Hiſtorie mężow zacnych/ iáko przećiw Turkom dokázowáli wierßem po Węgierſku złożone ſpiewáli/ przy inßey muzyce/ áby ſie Zołnierze iego tym więcey do cnoty zápaláli/ ſpodziewáiąc ſie/ iże też ták o nich miano ſpiewáć/ z więtßym pożytkiem/ y vczćiwośćią niż v nas ſproſne Rytmy hucząc zá kuflem.

Bo tym wyrządzánim czći y chwały godney vmárłym żywi do cnoty/ áby tákiegoż wyſławiánia doſtąpili/ bywáli zápaleni/ y pobudzáni/ widząc iż cnoćie y po śmierći gotowe były záwżdy dáry/ y ſławna zapłátá/ o ktorey máiąc pewną nádzieię/ do oneyże chwały y vczćiwey nagrody záwżdy przez natrudnieyße ſtopnie z wielkim pożytkiem Rzeczypoſpolitey dárli ſie/ y ieden drugiego vprzedzáli.

Przypomina też Demoſtenes in oratione funebri, Iż Ludźi ná woynach ſobie mężnie poczynáiących/ y pobitych nád wßyſtkich inßych żywiących godzi ſie/ y potrzebá godną y záſłużoną czćią wyſławiáć y wychwaláć/ áby tá

Demoſtenes in oratione funebri.

cześć y ſławę / ktorey gdy żyli wielką ſie przeważnością dorobili / y vmárłym byłá wyrządzona.

Demoſtenes in oratione cõ. Bæotum pro Dote.

Tenże Demoſtenes in oratione pro Dote cõtra Bæotum, nie właſnego łożá onych Synow y Potomkow być mianuie / ktorzy powinną ſławą / y czcią / przodkow ſwoich nie zdobią: A gdy (powiáda) vmárli inßych dobr obcowánia y vżywánia mieć nie mogą / ſłußna ieſt rzecz / áby wżdy w záſłużoney ſławie nie byli oßukáni od Potomkow / ponieważ wyſławiánie onych ktorzy vczćiwie gárdłá dla oyczyzny dáli / ſą iákoby ich właſna zapłátá / A zazdrość iuß im w ten czas więcey nie wádzi: Abowiem

Ouidius lib. 1. et 3. de põto ibidem, ele. 4. et lib. 1. de remed. am. et li. 2. metam. Silius Italicus lib. 3. Lucretius lib 3. Propertius lib. 2. Horatius lib. 1. epiſtol: Cicero in oratione pro Archia Poeta, &c.

Naſcitur in uiuis liuor, poſt fata quieſcit:
Tunc ſuus ex merito quemq; tuetur honor.

Potomkom záś cnotliwym przypátruiącym ſie chwały godnym poſtępkom przodkow ſwoich / ták ſie ogień w ſercach mężnych zápala / y niepierwey zgáśnie / áż ſie ich dzielność y męſtwo z ſławą Oycow zacnych porowna. Dla tego Alexander wielki / ktory też záwdy woził z ſobą wiele Hiſtorikow co ſpráwy iego piſáli / kiedy iednego czáſu ſtánął w Sigeo v grobu Achilleſſowego (od ktorego Narod po Mátce Olimpiey / á po Oycu Philipie od Herculeſſá wiodł) rzekł ták weſtchnąwßy: O ßczęſliwy młodzieńcze / ktory dzielności ſwoiey świadká / rozgłośyćielá y woźnego nálazłeś Homeruſſá. A ſłußnie / Bo ieſliby Achilleſſowe ſpráwy od Homeruſſá nie były wierßámi wyſławione / tedyby onże grob co ciáło iego zákrył / tenżeby ſławne imię iego był záćłumił. Ale Alexander ſpodziewáiąc ſie tákiego drugiego po ſwey śmierći Homeruſſá / ták przeważnie vśiłował / iż nie tylko Achilleſſá przodká / ále prawie wßyſtkich woiownikow dzielnością ſwoią przeßedł y przewyżßył.

Bo to ieſt rzecz pewna / iż wielkie ſpráwy przodkow náßych / ácz nie ták Bogáctwy / y Herbámi gołymi / iáko cnotliwą dzielnością ozdobione / wiele ludzi ku ſławie y tákieyże cnocie ochotnie bieżących / iáko dziatki Mámką cząćzkiem przywabiły. Wiele też ludzi gnuśnych / zbytecznych / y do zacnych ſpraw oſpáłych / iáko Epimenideſſá od ſiedmdzieſiąt rocznego ſnu obudziły / y iáko do ſiedzących w ſmrodliwey ciemnicy linę ſpuściwßy ná wyſoką y ná weſołą á świátłá wieżę ich wydźwignęły / ná ktorey oni wyſadzeni obaczywßy zacność / y trudność cnoty / ták ſie do iey ſłużb bráli / áżby ná iey Dworze przodkow ſwoich godności doſtąpili / y nieśmiertelney ſławy doſtáli.

Diogenes Laertius in uitis Philoſophorum.

Wiele ſie też ludzi náyduie / ktorzy przypátruiąc ſie w Hiſtoriach chwálebney pobożności y mierności przodkow przykłádnie żywiących / wzięli od nich wzor / y przykład Bogoboynego obcowánia. A krotko mowiąc ieden przykład Hiſtoriey więcey ważny / y pożyteczny ieſt Krolom / Xiążętom / Hetmanom y Senatorom rzecz poſpolitą porządnie ſtánowiącym / niż tyſiąc quæſtiy Philoſophow y Metaphiſicow ſwárzących ſie de principijs rerum, de forma, vacuo, infinito, de æternitate, de fato, de materia cœli &c. Ktore Quæſtie ludzi dwornych zawżdy dáley w więtße á rożne mniemánia / y wątpliwości przywodzą / niż do pewnego doświádczenia prawdy. A Hiſtoria gołą á dowodną prawdą ſwoią (w ktorey ſie záwżdy bez długich á prożnych Argumentaciy y Syllogiſmow kocha) káżdego z nas iáſnie vczy ná przeßłe rzeczy pámiętáć / ninieyße rządzić / á przyßłe przygody z przykłádow przeßłych przepátrowáć / y z dáleká przeglądáć / w kthorych trzech czáſach wßyſtká roſtropność y porządek ludzkiego żywotá / y Policiey / iák Seneca piße / zámyka ſie. Bo nie dość ieſt

ná tym /

ná tym / ábyśmy tylko ninieyßego czáſu poſtánowienia pilnowáli / y tylko ná doczeſnych rzeczy doſtátek y poſtępki wzgląd mieli / co ſamego Bydłá niemego przywyknienie / y nałog nieſie / Ktoremu Bog y naturá ſchylone ku ziemi oczy / tákże brzuch iedzy tylko á piciu doczeſnemu ſłużący dał. Ale Człowiekowi rozumnemu Zwierzęciu / Os ſublime dedit, cœlumq; videre iuſsit: dał mu Pan Bog y przyrodzenie / twarz wynioſłą / y do Niebá pátrzyć kazał / dla czego y Panem go inßych wßytkich rzeczy ná ziemi / ná powietrzu / y w Morzu żywiących przełożył / iák to dobrodzieyſtwo Dauid Krol wyſławia / Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, Wßytkoś poddał pod nogi iego / etc. Ma tedy człowiek káżdy nie tylko według ciáłá / y doczeſnych rzeczy / ále według Duchá y rozumu ſpráwy ſwoie kierowáć / A rozumu do rozkázowánia ciáłu / ciáłá záś do vſługowánia rozumowi vżywáć: Ponieważ iák Saluſtius piße / Alterum nobis cum Dijs, alterum commune cum belluis eſt, Według rozumu mamy meiáką ſpołność z Bogiem / á według ſamego ciáłá z bydłem. Przeto ieden z nich niechay rozkázuie / á drugi vſługuie. A ták w ſámym iednym człowiecze / y Pan / y Poddány będzie. A iż Pan ma zwierzchność nád poddánym / dla tego ſie naprzod godzi więcey / y ſłußniey przyſtoi rozumem / y dowćipem / á niżeli możnością bogáctw / sławy wieczno trwáłey ßukáć / y nábywáć: Ale iż Pánu bez Poddánego bárdzo płocho / przeto ieſt dar wielki Boży / gdy mu dawa rozum zdrowy w zdrowym ciele / Bowiem co pierwey poczniesz wrozumie vmyślić / á potym ſkutkiem zá vſługowánim ciáłá vczynić rzecz vmyślona rychło potrzebá.

Metamor. Ouid. lib. 1.

A iż żywot ten náß ktorego vżywamy / krotki / ſłáby / y cieniowi podobny ieſt / dla tego pámiątkę po ſobie co nawiętßą z ſławnych dzielności zoſtáwowáć przyſtoi wßyſtkim cnotliwym / ſláchetnie vrodzonym Oyczicom / od ktorych ſą bárdzo dáleko rożni owi / (ácz ſie tymiże ślachectwem pokrywáią) ktorzy od brzuchá / y leniſtwá będąc znie wolemi / Dobrá czerſtwego ciáłá náprożnowánie / ſpánie / y zbytki obracáią / á zmyſły rozumu ſwego ná gnuśność / y niedbáłość wydawáią / ktorych żywot y śmierć w iednákiey ſą wadze / bo ták o nim gdy żył / iáko y o vmárłym ſławá / y Hiſtorie milczą / ponieważ nic godnego nie czynił / ále będąc prożnym / a nie pożytecznym ciężárem Ziemi / tylko ſie do chlebá trawienia vrodził / czym więcey gdy był żyw dowćipnym ludziom ßkodził / ziadáiąc im przynależący pokarm.

Ale záſie on człowiek ſłußnie / godnie y prawdziwie żywie ná świecie / ktory vdawßy ſie z pilnością do iákiey przedſięwziętey ſpráwy vczćiwey / álbo z mężnych y Rycerſkich dzielności / álbo z nauk vczćiwych / ſławy nieśmiertelney oyczyznie y ſam ſobie / tudzież potomkom ßuka / y przeważnie nábywa. Bo iáko ieſt rzecz piękna y chwálebna Rzeczy poſpolitey / álbo w Woynie przeważnym męſtwem / álbo w pokoiu mądrą rádą być pożytecznym / ták też niemnieyßego pochwalenia ſą godni / ci ktorzy onych oboich / to ieſt Ricerſkie dzielności / y Senatorſkie ſławne poſtępki piſmem ſwoim wieczności y nieśmiertelności podáią.

Ná gnuśnych záś y leniwych ziemiá nárzeká / iż ią prożno obciążáią / Dla czego tákowych ſtárodawni Krolowie Egipſcy y on ſławny Seuerus Alexander Ceſarz / iż żadnego pożytku áni ſobie / áni Rzeczypoſpolitey / pracą y dowćipem ſwoim nie czynili / wywołánim y gárdłem karáli / y muſiał káżdego ſtanu Człowiek w Egipcie / przed Stároſtámi raz w rok ſpráwę dawáć / y liczbę czynić / czym ſie kto / y iáką nauką álbo rzemioſłem báwił / y z czego wychowánie miał.

Przeto ia też ábych tákże niebył názwan Inutile pondus terræ fruges conſumere natum, zwłaßczá z vczćiwych Rodzicow vrodzony w Striykowie przed tym z dawná przodkow moich Oſoſtow / dziedzicznym w Łęczyckiey Ziemi mieſcie / á zá poſtępkiem czáſow w Laſkich Dom iák ſie to częſto trafia / od Laſkich

Mutantur regna transferuntur Monarchiæ.

 záś

& omnium rerum uicissitudo.

záś w Maskowskich záwiedzionym / Tedy czyniąc powinność wrodzonego Slácheectwá y nátury/ ktora mi nie do roley / álbo grubych robot członki subtylne vformowáłá / z młodośći / y s pierwszych práwie do ćwiczenia godnych lat/ moich/ Bog lepiey drog y żywotá mego wodz y świádek wie/ nigdym sie w proznowániu nie kochał / Alem áż do látá wieku moiego szesnastego / miedzy wielą ludzi zacnych młodość pirwszą wychował / y wszystkem ćwiczenim w naukach wyzwolonych sträwił / w ktorychem z łáski Bożey y oleiu iáko mowią / y czásu prożno nie strácił. A potym záwodzie pierwszym gdym miał chęć wrodzoną do zwiedzenia dálekich kráin / pierwsza moiá z Łeczyckiey Ziemie byłá do Litwy / á zá pobudką Constellaciey Marszowey ná vkráyne Moskiewską iázda/ gdziem ná Witebsku żołnierzką kilko lat służył/ Liflantym záś áż do Dunamentu nád morze y Moskiewskiey Ziemie cześć niemáłą zwiedził / gdziem też iednák prożno czásu nietrawił. Ale bedąc w Rocie iednego Włochá ná Witebsku przywiodwszy wzgodę Martem armis rigentem cum musis / nápisałem księgi niemáłe łácinskim iezykiem / ktorym iest Titul Sarmatiæ Europeæ Descriptio, ktore księgi tenże Włoch/ ácz nie iákom ia myślił / śmiał dáć pod swoim Titułem drukowáć/ aczkolwiek (Deum Opt: Max: appelo) ne primis quidem Heliconis fontibns labra admouerit. A kto chce tego sprobowáć/ spytay go iáko y ktorym sposobem tám ktora sie rzecz toczy/ y iáko sie co rozumie / & unde origo gentis alicuius deriuetur, ac quomodo gesta principum, situs prouinciarum, & locorum ibidem contentorum intelligantur, &c.

Tymże rystał tem Plato Boski Philosoph wylicza przyczyny pielgrzymstwá swoiego Epistola 7. ad propinquos Dionis.

Potym záś dowcip moy do trudnych rzeczy przeważny / y natura do widzenia rozmáitych kráin chciwa / ku temu mie przywiodły / iż przes niektory czás máiąc ku temu przyrodzone ingenium przewykłem / y do rysowánia sztuk zwłaszczá do Matematiki/ Geographiey y perspectiwy należących / ktore ćwiczenie niemniey mi pomogło do przedsiewzietey Peregrinaciey y opissowánia Miast y Zamkow Liflandskich / Moskiewskich etc. y inszych ktorem zwiedził kráiny.

Potym Roku 1574. po Henrikowym viáchániu / ktoregom Koronácia wierszem drukowáną w Krakowie / y Goniec cnoty Carmine Sapphico z niemnieysza pracą wydał / gdym do Turek in Interregno z zacnym Koronnym Slachcicem Andrzeiem Táranowskim záiáchał / iżbych zá morze pielgrzymuiąc / nie tylko iedno powietrza / y niebá odmieniał / stárałem sie o to s pilnośćią / coby było z dobrą sławą spolney Rzeczypospolitey nászey / wszystkichem sie postepkow / obyczáiow tractatow Tureckich / w osobie Vlissesowey wybádał / ktemu wszystki Zamki / Miástá / położenie krain / ták Wołoskich / Multanskich / Bulgarskich / Ráczkich / Traciyskich / y Tureckich porządniem sobie spissał/ Y tákem własnie zá iednym obeyzrzenim wyráził/ iáko sie w sobie y murámi/ y wieżámi/ y położenim álbo przyrodzenim mieyscá miáły/ Tákże Bisantium/ álbo Constantinopolim/ Skuder álbo Kalcedon/ Galate/ Silibrię/ Nicopolim/ głownieysze nád Morzem czarnym / Euxinem / Propontidem / y Helespontem miástá / własną á przeważną experientią wożąc sie w koło nich w Bacie z niemałym nakłádem / tákże Andrinopolim nád Strimonem Rzeką samem wyrissował/ iuxta regulas Geometricas & Cosmographicas, iż Czytelnik iákoby tám sam był wszystko snádnie s pracey nászey obaczyć może.

Strimon rzeká v Poetow sławná/ inde, strimoniæq; grues. etc.

Támżem też com sam widział/ y com słyszał/ y com mogł wyrozumieć porządniem w Comentarz niemáły wierszem spisał / ktoremum dał Titul o wolnośći Polskiey/ y wielkiego Xięstwá Litewskiego/ á srogim zniewoleniu wiernych pod Járzmem Tureckim / y o Rokoszu dzisieyszego Cesárzá Amuratá / ktory po śmierći Oycá Zelimá (ktory też przy nas ze Wtorku ná Srzodę vmárł w Constantinopolu) piaciu Brátow zámordował etc. y wydáłem to wszystko Drukiem w Krákowie Roku 1575.

A iż mie

A iż mię Pan Bog z rozmáitych przygod / y niebespieczności / w Domu / y w rozmáitych kráinach często wyrywał / Bo mię naprzod gdym dziecięciem będąc vtonął/ iuż ná márach w Kośćiele leżącego / y od Rodzicow opłákánego/ Tákże potym gdy mi iuż 14. lat było Dzwonem w głowę zábitego / iáko onego młodzieńcá w Naim / do żywotá przywrocił / Potym w młodzieństwie trzy kroć z poimánia od Moskwy / raz nád Dźwiną zá Vłą / á drugi raz ná Czásnickich y potym nie dáleko od Suszey polach wyzwolić mię raczył. Záś gdy dwá Turczynowie przewoźnicy ná Morzu czarnym wieźli mię w nocy samego iednego w Bacie z Galaty do Constantinopola / á vśiłowáli mię iuż ku Skuderowi ná wielkie morze dla záprzedánia záwieść / Dał mi Pan Bog tákie serce / żem sie im porwawszy trzecie wiosło (bo tám bez broni chodzą) obronił/ y przypędziłem ich / że mię do brzegu pod szubienice Wiśniewieckiego przywieść muśieli. Potym od vtonienia ná Pontus Euxini Morzu / gdy Bat wáły przewroćiły z námi/ wyrwał mię iáko niegdy Páwłá S. álbo Arioná ex naufragio.

Kalcedon dziś Skuder Turcy zowią/ sławne miásto Synodem przećiw Ariuszowi.

Záś gdym w puszczey wyiáchawszy z Bałchanow gor wielkich v Kazambonaru y Ciatacy Tureckich Miásteczek / vstąpiwszy z drogi od swoich zábłądził / przed sie mię ná prostą drogę przywiodł / ácz przez wielkie niebespiecznośći / y wybáwił mię z rozbo[iu] Żołnierzow y Haydukow/ tákże Janczarow ná ten czás po wźięciu Golety y Tunissu rospuszczonych do domow.

Bałchany gory.

Záś gdym sie wrocił z Turek trzeći kroć mię zámordowánego od rozboynikow (ktorych ná mię było gwałtownie zebránych o pięćdziesiąt ná gránicy Pruskiey / bom też Pruską Ziemię wkoło / y morzem/ y ziemią zwiedził) wskrzesił. Y z inszych rozmáitych niebespieczności snáść ku czemu lepszemu / álbo posłudze pospolitey rzeczy żywot moy mdły przedłużył.

Przeto będąc tego iego niewymownego dobrodzieystwá y dziwnego foritowánia/ y dárow álbo talentu do száfowánia zwierzonego wdzięczen/ niechciałem ták od lenistwá zgnuśnieć / áni bez pożytku / y owocu ćwiczenia moiego / y sławy pospolitey nikczemnie vmrzeć/ áni też wieku swego do końcá ná iákich inszych zysk noszacych słuszbach/ y domowych gospodárstwach strawić. Ale gdym sie w zwiedzeniu rozmáitych kráin świátá bytnośćią własną przypátrzył/ iż wszystki iákmiarz Narody pod Słońcem żywiące / ták Chrześćiáńskie iáko Pogáńskie Kroniki álbo Historie przodkow swoich / zá dobrodzieystwem ludzi vczonych z nieśmierteluą sławą / y pożytkiem Rzeczypospolitey máią / w ktorych iáko w źwierciedle naprzezrzoczystszym / wzory cnot/ y przykłády meżnych dzielnośći przodkow swoich vpátruią / y iáko z żywymi Prápradziádámi tákże z inszymi od kilku set lat zmárłymi Xiążęty swoimi w Historiach rozmawiáią / y práwie ich obliczem w oblicze záwżdy z wielką vćiechą widzą / Dla tegom sie wszystek do czytánia y ossobliwey zábáwy w Historiach vdał, vważáiąc to v siebie / iż Człowiek by nád Herculessa ktoremu Grekowie Bostwo dla przeważnych spraw przypisyią / był dzielnieyszy / nád Cressussa Lidyskiego bogátszy / nád Cirussa Perskiego w rządzeniu Monarchiey porządnieyszy / nád Samsona mocnieyszy/ nád Salomona y siedmi Greckich mędrcow rostropnieyszy etc. gdy iego spráwy y żywot do skárbu Historiey niebędą włożone / Ták własnie iáko nieme zwierzę bez sławy y pámięci vmiera / y o tákim ono Job mowi/ Fuissem quasi non essem de vtero translatus ad tumullum. Bo záras z ciáłem y pámięć iego/ wdot społem bywa zágrzebiona. Jáko sie to naprzod wwászym głośno sławnym y słusznie wielkim Xięstwie Litewskim náyduie/ ktore ták wiele Xiążąt/ Krolow/ y mężow przeważnie dzielnych národziwszy / y wszystkiemu sie Świátu krwáwobitnym ich potem rozgłośiwszy/ wżdy stego máło chwały y sławy odnoszą/ gdyż onych wszytkich dzielnych Rycerzow przeważne spráwy/ y onych Xiążąt sławy nieśmiertelney godne dzielnośći / bez świádectwá Historiey w ćiemnochmurney

nocy

nocy záwiſną/dawnośćią czáſow ſą zátłumione/s ktorychby potomkowie wzory cnot wybieráć/y narodu ſwego wywod wiedząc poſtronnym ludziom / y nieprzyiaciołom ſwoim mniemánie dobre o ſobie dáć mogli. Przeto ia Czytelniku łáſkáwy z młodośći moiey ingenuis literis eruditus, cœleſtiumq́ influxu ac diuino quodam æſtro percitus, & naturali ad quæuis ardua aſſequenda ingenio corroboratus, wziąłem ſie zá to z wielką chętliwą á vprzeymą pilnośćią y przeważną pracą / Jzemći naprzod w Gońcu moim cnoty o dzielnośćiách Litewſkich Xiążąt krotkie wierſzem zdánie moie podał. Tákże w Kśięgách de Sarmatia Europæa. Potym máiąc záwſze w nienawiśći gnuśne prożnowánie / przes lat ośm prawie vſtáwicznych / tákem około wybádánia / y doſtáteczney Hiſtoriey ſkutecznego porządku wywodow / y dzielnośći narodu Litewſkiego wypiſánia vśilnie prácował / żem ſnadź będąc záwſze człowiekiem wolnym ony Żydy

Exod. cap. 5.

w pilnośći przewyżſzył / nád ktorych ſzyiámi w Egipcie przy robocie cegły z biczmi / y z kijámi przyſtáwowie vſtáwicznie ſtali / A iáko Żydom y plew do oney roboty Cegielney nie dawano / tylko ſobie muſieli po zdziebiku ſłomy gdzie ktory mogł doſtáć zbieráć / á przedśię káżdy ſztukę ſwoię muſiał wyrobić / iáko mu zámierzono / Ták y mnie właſnie żaden do tey roboty nierzkąc plew / ále namnieyſzey rzeczy niedodawał / á wżdym ia chętliwie / nie żadną niewolą / ále vprzeymą á wrodzoną ku temu narodowi życzliwośćią przypędzony kończył / ſwymi plewámi iáko Żydowie / to ieſt / ſwym właſnym / ták ſam ná ſię / iáko ná pácholętá ktorem chował czás niemáły / prawie przes lat ośm do ſpiſſowánia po kilkroć Scriptow moich / z wielką trudnośćią ſkoſſowánych kilko dzieśiąt Exemplarzow Ruſkich / Moſkiewſkich / y Litewſkich Látopiſzczow / tákże inſzych Láćinſkich / Greckich / Szwedſkich / Duńſkich / Polſkich / Pruſkich / Liflandſkich rc. Hiſtorikow w iedno ich znoſząc y zgadzáiąc / dla wybádánia prawdy / dowodu / y świádectwá dawnośći / ktorychem dla tego położył wſzędzie / capitula, libros, folia &c. przy káżdym dowodzie / Ták iż ſámych raptur rozmáicie y tám y ſam ſpiſánych nie zábrałby ná wielki furmáńſki woz.

A tey záwrotogłowney pracey / y częſtych á wielkich (vymuiąc ſam ſobie obroku) nakłádow nie w nádzieiem podiął tákiego zyſku / áni dla okazánia bucznego mozgu / ktory iuż z vſtáwiczney pracey / y nie dołożnego zdrowia wyſechł / áni záiákim datkiem / Co káżdy wiedzieć może / żem w tym żadnego nienábiegał / ánim też tego prawie Atlantowego ciężaru podiął / chwytáiąc y łowiąc s kątá Beneficia / Bo ten źwierz trudno ná iednym mieyſcu v Kśiąg ſiedząc oſoczyć / muśi náń vſtáwicznie zá Dworem (gdzie wiele Acteonow) dybáć / á Muſæ ſeceſſu & quiete gaudentes, tám niemáią wczáſu / á iednemu trudno iáko mowią rázem ná dwoie gody / ánim też w tym zábiegał / áni łápał iednego ktorego álbo kilku Patronow łáſki mimo inſzych / ánim żadnego Priuacie y pokątney woley / álbo roſkazániu (będąc ſobie záwżdy wolnym) vſługował. Ale iákom powiedział z vprzeymey ſzczerośći / y z chętliwego vmyſłu moiego dobrowolniem to iárzmo ná ſię wziął / w ktorymem ták długo prácował / oſnem dowćipu wrodzonego pobudzony / ążem to pole / y ſtárzyny záleżáłe / żadnym pługiem / áni koſſą od żadnego przedemną nie ruſzone gruntownie wyrobił / wytrzebił / y przebránym zbożem pośiał / naprzod ku chwale Bożey / potym dla miłośći wſzyſtkiey Rzeczypoſpolitey náſzey ták Koronney iáko wielkiego Xięſtwá Litewſkie Ruſkiego / Żmodzkiego rc. zá przeizrzenim Bożym / y dziwnym foritowánim iego nie rozerwánym zwiąſkiem w iedno ciáło złączoney. Tudzież też ábych ſie wſzitkim W. M. wobecz ták wielkim iáko máłym / iednego nád drugiego nie przekłádáiąc czym mogąc záchował. Też ábych w tym oczekiwániu W. M. y nádziei obietnice moiey czyniąc doſyć po Gońcu Poſtá wielkiego do W. M. wyprawił / by zás nierzeczono / Parturiunt montes, prodijt ridiculus mus, co więc ná

owych mowią / ktorzy wiele słowy obiecuią / á máło álbo cále nic ſkutkiem iſzczą / áby też w tym poznawſzy vprzeymą chęć / y ſzczerość moię / chęć chęćią á ſzczerość ſzczerośćią łáſkáwie iednákim funtem odważáć raczyli / gdyż ſie nie vpomina żaden baczny wieńcá / y zakłádu / áż gdy zawod przedśięwzięty wygra.

Gratia gratiam adfert, & beneficiũ parit beneficium. Sophocles in œdipo Coloneo.

A ponieważ dla tych ſłuſznych przyczyn tę Hiſtorią y ty Kśięgi z właſnego mozgu vrodzone / iuż iáwnie ná świ atło wydawam / Zdáło mi ſie też przed W. M. wſzyſtkimi iáwnie oświádczyć y obmowić / Jżem tu nie vmyślił / żadnego vſzom oſobliwie vſługowáć / żadnemu w wyſławiániu Fámiliy ſtárodawnych / álbo nowo wznieconych niezábiegáiąc / okrom Domow Xiążęcych pewną Genealogią według Latopiſczow y Kronik rozrodzonych / ktorych zániedbánim wieleby ſie prawdzie y porządkowi Hiſtoriey vſzczerbić muśiáło / y okrom tych Fámiliy Slácheckich / ktorych poſługi / y dzielnośći ſą złączone s pożytkiem Rzeczypoſpolitey / y ktorzy ták ná Woynách iáko w pokoiu znácznie ſie pokázowáli / bez ktorych też wſpomnienia Hiſtoria nie może być ſtátecznie vgruntowána. Niech ſie tu tedy żaden nie ſpodziewa oſobliwie wychwalánia rodu ſwego / chybá ten / ktorego imię ſámy Hiſtorie dla iego godnośći ſławią / Nie naydzie tu żaden gwoli czyiey złożonych / y przydánych Encomia / y Panegericos / nienaydzie też coby ſie komu wczym z vmyſłoney nienawiśći vbliżyć miáło / vt Satiricĳ & momici conſueuere.

Bo záchowuiąc s pilnośćią cáłe práwá / y zupełne właſnośći Hiſtoriey / niechcę iey zámierzonych gránic gwoli żadnemu przeſkoczyć. Ale ſproſtá vśiłuię ſzczerze prowádzić ſámę ſzczerą Hiſtoriey prawdę / prawdziwym Oyczycom z Prádziádow ſławnych idącym / ktorzy máią zá oſobliwe kleynoty / y vćiechę doſtąpić wiádomośći o ſtárodawnych dzieiach przodkow y Xiążąt ſwoich / o początku wywodzie / odmiennośćiach / y przygodach rozmáitych narodu ſwoiego / iáko w tych pułnocnych kráinach z przeyźrzenia Bożego oſiedli / á iáko vſtáwicznie przez kilko ſet lat wielkie y krwáwobitne Woyny z okolicznymi Nieprzyiacioły wiedli / chcąc ná tych mieyſcach potomki ſwoie w ktorych dziś ſiedzą ſpokoynie zoſtáwić / y dziedzicznie vgruntowáć.

A ták cokolwiek vczynił Spera / Konaſus / Borkus / Dorſprungus rc. Potomkowie Palemonowi w gruntowániu oſad Litewſkich / y cokolwiek Erdziwił Montwiłowicz / Mingaiło / Skirmunt / Ringolt etć. w rozſzerzániu Oyczyzny / á wybijániu z niewoley Monarchow Ruſkich dzielnośćią ſwoią pokazáli / izali to nie wſzyſtkiey Litwie / y Żmodzi / y nie káżdemu tey Oyczyzny Dziedzicowi ſławá? Albo cokolwiek Mendolphus Krol Litewſki zá Jnnocentiuſzá czwártego Papieżá / y zá Friderika wtorego Ceſarzá koronowány / przećiw Pruſkim / y Liflandſkim Krzyżakom mężnie á przeważnie dokázował. Tákże Troynatá / Troyden / Witenes / y Gedimin etć. gdy Roku 1306. Wołyńſkie / Łuckie / Bełſkie / Włodimirſkie / Siewierſkie / Kijowſkie Xięſtwá opánował / y Synowie iego Olgerd / Kieyſtut / Lubart / dowćipnym męſtwem czynili / á ſkutkiem Ricerſkie powołánie twierdząc páńſtwá oyczyſte / w ktorych wy śiedźićie / od Tributu Tátárſkiego / Ruſkiego / y s ćięſzkiego iárzmá / y niewoley Krzyżáckiey wyſwobodźili.

Jzali też to nie wſzyſtkiey Litwy sławá / ozdobá y pożytek nieśmiertelny / gdy Olgerd / y Keiſtut roku 1343. tylko z Litwą y Żmodzią ſwoią / Ludwiká Węgierſkiego / (ktory był potym y Polſkim) y Janá Czeſkiego Krolow / Caroluſſá Márgrábię Moráwſkiego / ktory był potym Ceſárzem / Groſſa de Halles / Duſemera Pruſkiego / y Liflandſkiego Miſtrzow / ktemu wſzyſtki Woyſká Rzeſze Niemieckiey / ná wygubienie do gruntu Litwy y Żmodzi vśilnie náſádzo-

Dlugoſius et Miechouius lib. 4. cap. 24. fol. 203. Cromer. lib. 12.

náſadzonych / ták meżnie zátrzymáli / y odpor im dáli / iż Krolowie przerzeczeni z Woyſkámi ſwoimi / Węgierſkimi / Czeſkimi y Rzeſkimi ogromnymi / z nienágrodzoną ßkodą vtrátą / y nie otártą nigdy ſromotą łaiąc Miſtrzowi Pruſkiemu / iż ich záwiodł / muſieli z Litwy vieżdżáć / y vcieczką zdrowie ſcieić.

Tákże gdy Olgerd Gediminowic po częſtych zwyćięſtwach z Krzyżakow y z Tatarow odnieſionych Dimitrowi Iwanowiczu Kniaziowi Moſkiewſkiemu odpowiádáiącemu / iż miał Litwę zá ieden tydzień zburzyć / żagiew zápaloną poſłał / oznaymuiąc mu / iż ma ná Moſkwi być niżli zgáśnie / á o Zamek iego ſtołeczny kopią ſkruſzyć / co y záraz tem ſłowá ſkutkiem twierdząc / wypełnił / iż y kopią do Zamku Moſkiewſkiego przyſtáwił / y z Litwą ſwoią w Moſkwi triumphował / ktorą dzielność nieukowie Hiſtoriy Witołdowi Synowcowi Olgerdowemu przypiſſuią. Acżkolwiek y Witołd Alexandrem ná Chrzcie názwany Alexandra wielkiego w dzielności náſláduiąc / Greckie / Rzymſkie / y Cartaginſkie Hetmany waleczną biegłośćią przewyżßył / gdy tyśiąc kroć z namożnieyßych okolicznych nieprzyiacieli zwycięſtwo odnioſł / y częſto kroć Tatarow wſtępnym boiem porażał / y z Tamerlanem onym Tatarſkim namożnieyßym Carzem (ktory był Baiazeta Tureckiego Tiranna poráziwßy mu Woyſká dwie ſcie tyśięcy poimał) wżdy y s tym śmiał Witołd bitwę zwieść.

Ten też Krzyżaki Pruſkie / y Liflandſkie do Proßenia pokoiu przypędził / z Moſkiewſkiego Kniáziá dwoie zwycięſtwo otrzymał / Nahaiſką / Prekopſką / Zawolſką / Krymſką / Mankopſką Hordy Tatarſkie zhołdował / y Carow im według zdánia ſwego podawał / á hárdych z ſtolcow zrzucał. Albo gdy ſie z Iágełowey głośno po wßyſtkich ſtronach świátá roźſłáwioney winnice ták wiele Krolow y Kśiążąt zacnych rozrodziło / iza to nie wßyſtkiey Litwie / Ruśi / Zmodzi / y káżdemu Slachćicowi oſobliwa vczćiwość / ponieważ ony wßyſtki zwycięſtwá y ryceyſkich dzielności krwáwobitne boie / nie kto inßy / nie Włoch / nie Niemiec / nie Moſkwićin / nie Hiſpan / nie Grek / nie Francuz / áni Angelczyk pokázował / iedno Litewſkie Kśiążętá właſnie z Litwy vrodzone / z Litwą / Zmodzią y Ruśią / bez pomocy inßych narodow / z nieśmiertelną ſławą was wßyſtkich zbroyno nieprzyiacielſkie kráiny przechodząc ſwoie wam potomkom gwoli roźſerzáli.

Cicero pro Archia Poëta.

Ták iż teraz możecie rzec z Ciceronem / Quidquid Marius in profligatis Cymbris, Silla in deuicto Mitridate Lucullus in ſubiugato Ponto, ac debelata Aſia, & Armenia: &c. gesſerint, Populi Romani laus eſt, Noſtra ſunt trophea noſtra monumenta, noſtri triumphi, &c.

Kośćioł Diany 200. lat od Kśiążąt / Krolow y Ludzi wßyſtkiey Aziey budowány / ſpalony od Heroſtrata łotrá / A ten Kośćioł naprzod były Amazones wáleczne záłożyły. O czym czytai Gellium / Valerium / y Solinum Polihiſtorem, &c.

A day Pánie Boże áby wßyſcy ták ſie o ſławę nieśmiertelną z rycerſkich w polu y inßych Senatorſkich w pokoiu dzielności pilnie ſtáráli gwoli oyczyżnie / y wßyſtkiey poſpolitey rzeczy / iżby o káżdym z oſobná było co w Kroniki piſáć / ále nie tym ſpoſobem ſławy nábywáć / iáko on co Kośćioł Diany w Ephezie ſpalił / iednáiąc ſobie nieśmiertelne imię / ácżkolwiek przez łotroſtwo. Bo w tych Kśięgach náßych tylko cnocie ſławá vczćiwa ná práwą ſtronę głośno trąbiąc świádectwo chwały nieśmiertelney godne wydawa / á ſtáráde poſtępki ſproſnych wyrodkow lewa teyże ſławy trąba z cnotliwych orßaku wywoływa. Co ia wßytko y pracą ośmiletnią / nakład / ſtáránie / niewczáßy / y pożytkow właſnych dla poſpolitych wzgárdzánie / y opußczánie Pánu Bogu Cenſori optimo / y mądrym á bacznym zlecam / niewdzięcznych łáſki nie proßę / Fatui, Fatuis, faueant, wieprz w plewach nie w perłach niechay ſmáku ßuka. Zoiluſſow ſie też zawiſnych nie lękam / áni hárdych ſtorzypietkow / y ſproſnych

ſproſnych á beshumnych łápaczow / ktorzy właſney ſwoiey cnoty y ćwiczenia niemáiąc inßych poſpolicie dowćipom zayzrzą / á nád Sędziego nieuká / y grubiáná niemáß w świecie nic nieſpráwiedliwßego / gdy o tym iáko Oſieł miedzy Słowikiem á Kukułką ſądzi / ná czym ſie nie zna.

Ná ktorych ſproſne złorzeczeńſtwá / y potwarzy wiele ſie ludzi vczonych y on mędrzec w Piśmie S. częſto vſkarża / gdzie mowi / Potwarz zádawa trwogę mądremu / y łamie moc ſercá iego. A złorzeczeńſtwo niezbożnych bárdzo gorzkie ieſt vráßenie / zwłaßczá zá czáſow tey oſtátniey Swiátá ſtárości / ktora iuß mniey prawdziwych cnot rodzi.

K temu wiele ieſt tákowych ktorych tuczy złorzeczeńſtwo / Dla ktorych częſtokroć vczćiwe y ßczęſliwe Ludzi przeważnie ku trudnym wſtopniom cnoty idących dowćipy bywáią zemdlone / iż niewdzięcznośćią oną obrázone / niechcą ſie ná świátło czáſſem pokázáć.

Czegom też y ia ſam ná ſobie właſną experientią doświádczył / iż moich Comentarzow naprzod Láćinſkie iedny de Sarmatia Europæa od inßego przywłaßczonych / iákom to wyżßey powiedział. Drugie wierßem polſkim o zdrowey porádzie / trzecie przećiw Nowochrzceńcom / też polſkim wierßem / czwárte o Węgierſkiey Ziemi / y iey Krolach łáćinſkie w Krakowie / á piąte o Tirańſtwie dziśieyßego wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego też łáćinſkie / z wielką pracą Bog wie ná Witebſku vczynione zginęły mi w Choroſcy przy Pánu Alexandru Chodkiewicu ſławney pamięci / gdym tákże dla niewdzięcznośći tych nießczęſnych wiekow / dłużey niż było potrzebá / właśnie iáko ony Niewiáſty Zydowſkie w Egipcie płod donoßony táiemnie przechowywał.

piſſánia moie wierßem y proſa oratione.

Exod. Cap. 1.

A ieſt to przyrodzona v ludzi tych ktorzy co z mozgu czynią / iż gdy iáką rzecz pierwßy raz z ßczęſliwey fantaziey / iáko Iouis mineruę vrodzą / á potym im / ták ſie to częſto mnie trafiáło / zginie / iuß trudno w táką drugą fantazią potráfić vśiłuią. Trafia ſie też to iż Ludzie dowćipni widząc niewdzięczność pracy ſwoich / á miáſto vczćiwey nagrody nágábánia / y prześládowánia od złych odnoßący / czáſſem to czynią / co oná Sibilla Cumea przed národzeniem Chriſtuſa Páná 620. lat Tarquiniuſſowi Rzymſkiemu vczyniłá / iż przed nim iáko ſie to wyżßey wſpomniáło ßeśćioro kśiąg ſwoich ſpaliłá. Tákże też Ouidius vczynił piąciamnaśćie kśiąg ſwoich Metamorphoſeos názwánym / iż ie tákże ſpalił / gdy był z Rzymu wywołan / iáko ſam piße / áż drugi Exemplarz potáiemnie ſługá iego / widząc pracą około onych kśiąg wielką Páná ſwego táiemnie záchował / ktory y dziś mamy. Tenże też podobno dla teyże niewdzięczności dwoie kśiąg de amore zátáił / y niewydał ich / gdy mowi / libro primo Elegia prima Amorum.

Qui modo Naſonis fueramus quinque libelli,
Tres ſumus: hoc illi prætulit Autor opus
Vt non vlla tibi iam ſit legiſſe voluptas,
At leuior demptis pœna duobus erit.

A to ſie wßyſtko działo dla prześládowánia zazdrośćiwego y niewdzięczności / á dla złego wyrozumienia / y płochego rozſądku o vmyśle onych ktorzy co piſmem ſwoim ná świátło wydawáią. Bo ießcze iáko ſie świát począł żaden człowiek ták fortunny niebył widzian / áni ſie s ták ßczęſliwym rozumem / y dowćipnym ćwiczenim vrodził / ktoryby káżdemu iednemu z oſſobná wßyſtkim rázem ſie vpodobał / álbo vgodził / y dosić według woley káżdego vczynił / zá czym by mogł być od złośliwych iezykow wolnym.

Bo y Homerus on Poeta ſławny źrzodło y głowá wßyſtkich Greckich y Łáćinſkich Poetow / o ktorego ſię Oyczyznę ſiedm Miaſt y Reſpublik Greckich

po śmierći

po ſmierći iego (ácz zá żywotá y chálubki biedney niemiał) ſwárzyli / y długo walczyli / wżdy y ten bedąc ták ßcześliwego ingenium / nie vſtrzegł ſie Zoiluſſá / ktory iego Iliada złośliwie ßácował. Ale Zoilus naprzod pſem y ßczekáczem od vczonych y dobrych ludzi názwány / y oſądzony / ná oſtátek po długiey nedzy od Krolá Egipſkiego Ptolomeußá zá ſwoie łotroſtwo / y Rodzicoboyſtwo obwiniony ná ßubienicy był obießony. Tenże Zoilußom imie od ſwego zoſtáwił / ktorych iáko Miſtrzá iednáka poſpolicie zapłátá ſłußnie potykáć ma. Iáko Ouidius piße:

Ouid.lib.1. de remed. am.

> Ingenium magni liuor detrectat Homeri,
> Quiſquis es ex illo Zoile nomen habes.

A Homerus y ſławnie bitni mężowie / y Xiążetá Greccy / y Troiánſcy iego słodkowdzięcznym wierßem wyſławieni / y obiáſnieni / przes ták wiele dawnych wiekow nieſmiertelnoſcią imion ſwoich y dziś znácznie żywią.

Plato tákże ktorego dla ſubtylnośći rozumu / y dobrego mnimánia o Bogu y o nieſmiertelnośći Duße Boſkim Philoſophem zowiemy / miał przećiwniká ſwoiego Georgium Trapezuntium / ktory przećiw iemu Kśięgi piſał / Ariſtotelesá / Alexandrá wielkiego náuczyćielá przećiwnicy Sepią názywáli / Tákże Socrateſſá / y Anaxagoreſſa etc. Philoſophow. Virgiliußowi po Homeruſie przedniey ßemu / miáłki dowćip przypiſſowáli zawiſni Zoiluſſowie. Marcum Varrum człowieká poważnie vczonego Palemon Grammatik wieprzem názywał / przyczytáiąc mu w piſániu grubiánſtwo. Herodotum Hiſtoriká zacnego / Ageſilaus / Hellanicum Ephorus / Ephorum Timæus / Ioſephus Appionem / Ioſepha záś Egeſippus w piſániu ieden drugiego prześláduie / etc.

O tym czytay Corn. Agrippam, & Volateranum in uiris doctrina illuſtrib⁹.

Plinius iákoby wiele w kśięgách ſwoich de Rerum natura miał pomießáć był ſtrofowan / Laurentius Valla / ktory Grammatikow wßyſtkich gánił / przedśię y ſam od Mancinelluſſa był ſtrofowan / Trogus Pompeius Liuiuſſowi w Hiſtoriach Rzymſkich Oraciy kráſſomownych zmyſlenie przyczyta / Pollio Aſinius Saluſtiuſſowi / Saluſtius záś / y Grekowie wßyſcy / y inßy niedawnego wieku Marcus Capella / y Apollinaris Ciceronowi onemu ſławnie záwołánemu Kráſſomowcy Rzymſkiemu / rozmáite wyſtepki / ták w obcowániu z ludźmi / iáko y w piſániu przyczytáią. Cicero záś Saluſtiußowi czći / potym Greckiey wymowy Xiążećiu Demoſteneſſowi w wymowie tákże w piſániu Oraciy wydánych vwłoczy. Quintilianuſſowi Seneca nie we wßyſtkim ſie podoba / ktorego też drudzy przećiwnicy piaſkiem y wapnem názywáli / Mácrobiuſſowi záś niewſtydliwość dowćipu przyczytano. Cromerá Doctorá w wßelkich náukach nie tylko w Hiſtoriach doſkonále doświádczonego dziſieyßego Biſkupá Warmieńſkiego / Cureus Niemczyk in Annalibus Sileſiæ & geſtis Wladislai Loktici iáwnie á nieſłußnie ſtrofuie. Ambrożego świetego wroną y bayobáśnią názywáli / tákże Hieronimá / Auguſtiná / Gregorium / ktorzy ſą cztery Filary Kośćiołá powßechnego / y inßych ktorych tu krotkośći folguiąc tyśiąc ták Pogáńſkich iáko Chrześćiáńſkich Philoſophow opußczam / záwżdy przećiwnicy wywracáiąc ich piſmá ná ſwe kopytá dziwnie ßácowáli / ná oſtátek ábych tym zámknął od ktoregom począł / y ktory ſam ieſt początkiem y końcem wßyſtkich rzeczy / Chriſtuſa Páná Rzymiánie Pogáni (nie wſpomináiąc Żydow łotrow) Oſłem názywáli / y z oſłimi go vßámi málowáli / iáko o tym Tertullianus w ſpráwach ſtárożytnego Kośćiołá piße / á Apoſtołow y ich naſlednikow nie Chrześćiány od Chriſtuſa / Ale Aſinarios ab Aſino názywáli.

Co gdy ták wiele zacnych / y wielkiego rozumu mężow nád to Zbáwićielá moiego potykáło / tedy y ia beſpiecznie zá iego tarczą ſtoiąc / żadnych ſie naieźdnikow y ich hárcow nie lękam / y owßem ſie iáwnie w iáwnym polu káżdemu / ktokolwiek chce przećiw tey pracy náßey wyiácháć ſtáwię. A ieſli co znáczniey

y ozdobniey poda ku ozdobie naßey poſpolitey Oyczyzny / zá to mu nierzkąc ia y wßyſcy dobrzy dziekowáć / áley Pan Bog nagrodą bedzie / y podziekuie oſobliwie / kto mię wczym pewnieyßemi dowodámi podeprze / ponieważ to y Cromerus Długoſſowi y Wapowſkiemu y inßym / y ia ſam Miechowiuſſowi / Bielſkiemu / etc. vczynił.

Wßákżem ia z łáſki Bożey ná káżdy dowod kilko / á czáſem kilkonaśćie Hiſtorikow / mieyſc / capitulla / folia / rozdziałow znośił z wielką trudnośćią / do zbićia y podpárćia przytráfiáiących ſie wątpliwośći. A ku potwierdzeniu prawdy nie ważyłem ſie tárgáć ná żadnego z gołym piorem / áni płonnymi słowy / iák to niżey káżdy obaczyć łáſkáwie czytáiąc może.

A teraz proßę o to / y wyzywam onymi słowy Didony pomśćićielá pracey moiey / do tákiegoß w ktorymem ſie ia długo poćił boiu y zawodu / Exoriare aliquis noſtris ex oſsibus vltor: Pomśći ſie kto răczy y po ſmierći moiey nie możeli zá żywotá / tego czego tu komu doſtawáć nie bedzie / lecz nie gołymi / iák Zoilus słowy / ále rußywßy ták iáko ia głowy / ponieważ w teyże cenie pápir / Incauſt / y pioro káżdemu iákom ſam kupował zoſtawuię.

A iż poſpolicie mowią / lepßa ßkodká niżli ßkodá / á zámierzenie lżeyße niß vderzenie / Dla tego ábych ták wielkiey / trudney / á długo prácowitey roboty lekce á bez rozſądku ná świátło nie puśćił / wydałem był naprzod Tablicę Roku 1577. drukowáną / nie z mnieyßym krußenim mozgu / ktorey ieſt Titul Zwierciádło Kroniki Litewſkiey / gdziem naprzod wywod narodu Litewſkiego / prawdziwe Genealogie / żywoty y wßelkie poſtepki ták w domu iáko ná woynach Xiążąt Litewſkich y Krolow Polſkich z nich od Jagełá idących dowodnie w ſwoich kołách káżdego wyráził. Tám żem też vmyślnie pußczáiąc vßy miedzy ludzie wſpominał niektore Domy y Familie Slacheckie / w ktorych gdym z dáleká vſłyßał nieco być przećiwnego Hiſtoriey / á iż też máło álbo nic należáły do porządku tych kśiąg / á tám w Tablicy po ſtronach były przydáne / iáko zaßkodne appendices / tedym ich też iáko vſchłe / á niepożyteczne gáłezi / y niepłodne zielſká / koſſą naoſtrzoną Hiſtoriey prawdą z tey winnice náßey wyćiął / á pożytecznym y owoc dáiącym látoroſlkom mieſcem vprzątnął / wßákże wywod narodu Litewſkiego / ſucceſſie y genealogie Xiążąt / Woyny y przeważne ich Bitwy / Tám w tey Tablicy náßey prawdziwie / dowodnie / y iáſnie / káżdy namniey biegły w Hiſtoriach obaczy / y o pilnośći moiey żadnego mozgiem przedtym niekußoney da ſpráwiedliwy roſſądek / iákoß widzę / iuß dwá nowotni tey moiey Tablice náſládując / y wiele z niey á iáwnie / wyiąwßy w ſwoie piſſanie nákłádli / bo im to iuß ſnádnie przychodzi / czegom ia / Bog lepßy świádek / z wielką trudnośćią doſtąpił: Ponieważ żaden przedemną tą drogą niechodził.

A iżem też kilko bitew znácznieyßych / ták Ruſkich z Węgry / z Litwą / y z Polaki / iáko Jagełowych / Witołdowych y Kazimierzowych z Krzyżakámi / y z Tatary / y Wládiſławowey z Turki pod Warną etc. w tey Hiſtoriey wierßem nápiſał / tedym to vczynił nie inßym vmyſłem / iedno dla ſkutecznieyßego wyráženia bitwy / y prawdziwey iáko ſie toczyłá rzeczy / áni tey áni przećiwney ſtronie folguiąc / ále trybem proſtym Hiſtoria prowádząc / czegom kładł świádectwá iáwne ná margines z łáćińſkich Kronikarzow. Teß po długiey á teſkliwey pracy w piſániu proſtey Oraciey / czáſem gdy nie było czym inßym / ćießyłem ſie Poeſi innata / opiſuiąc wierßem właśnie a prawdziwie mężow zacnych dzieie / nie Homeruſſowymi áni Wirgiliuſſowymi y Ouidiuſſowymi zmyſłámi rzecz zdobiąc / Ale proſtym gośćińcem prawdziwą Hiſtorią prowádząc /

Co y Ennius opiſſuiąc ſpráwy ſławnie dzielnych Scipionow w Africe/ y Archias Poeta woynę Luculuſſowę z Mitridateſſem Krolem Pontſkim/ y Mariuſſowę z Cimbrámi etc. Y Lucanus w wierßach ſwoich o Rzymſkich woynach czynił/ o ktorym iß wierßem prawdziwie Hiſtoria/ y woyny iáko ſie toczyły opiſał/ ießcze y dziś ieſt wielka zwádá/ y gadká miedzy Grammaticami/ ieſliby go Poetą/ ieſli Hiſtorikiem ſłußniey miánowáć mieli. Bo Poetowie z nieiákiego Boſkiego nátchnienia wierße czyniąc ſkutecżniey prawdę rzeczy niż proſty

Plato de Poetis. Orator wyrażáią. Iáko o nich Plato on Boſki Philoſoph dał ſwoy rozſądek mowiąc: Omnes itaq; carminum Poetæ inſignes non arte, ſed diuino afflatu omnia iſta Poemata canunt: A ná drugim mieyſcu. Poetarum adminiculis peragendum, ĳ namq; nobis tanquam Patres atq; duces ſapientiæ ſunt. Tenże de legibus: Diuinum enim Poetarum genus eſt, dĳs agitur, & ſacros concinit hymnos, vnde uera paſsim cum Muſis, atq; gratĳs tangere ſolent.

Tenże ná drugim mieyſcu: Prudentiæ & aliarum virtutum genitores ſunt omnes Poetæ,&c. Nie wſpominam tu zálecánia Poetow z Ciceronowey oraciey/ pro Archia Poeta, áni Ouidiuſá lib. 1. Amor. & Ele. 10. Ele. 15. lib. 3. Artis, Factorum 6. Amor. 3. Tibullum lib. 1. Horat. 4. carm. etc. Abowiem:

Scinduntur ueſtes, gemmæ franguntur, & aurum
Carmina quam tribuent fama perennis erit.
Carmine fit uiuax virtus experſq; ſepulchri
Dignum laude virum muſa uetat mori

Zie mol ßáty/ łamią ſie perły/ złoto ginie/
Lecz sławá ktorą wierß da ná wiek wiekom słynie/
Wierßem ieſt żywa cnotá/ nie zna w grobie krzywdy/
Nie dádzą vmrzeć wierße godnym mężom nigdy.

Tymże ſpoſobem y wierße náße/ ktoreſmy tu o niektorych bitwách znácznych w tey Hiſtoriey położyli/ nic inßego iedno godnych mężow y Kiążąt godne pámieci wieczney dzielnośći prawdziwie y ßczerze nic nikomu nie przydáiąc/ áni vwłocząc wyſtawiáią/ y nienaydzie tám żadney namnieyßey rzeczy ktoraby według właſnośći Hiſtoriey pewnymi á iſtotnymi dowodámi vgruntowána/ y podpárta niebyłá.

A iżem około záłożenia fundamentu tey náßey z nátchnienia Bożego przedśiewziętey Hiſtoriey tę przemowę do W. M. począł/ tedy iuß terás ku temu przyſtępuię nie włáſnym śiłom/ ktore ſą bárdzo mdłe/ áni wyſchłemu y miąkkiemu mozgowi vfáiąc/ áni ſie ſłábymi zmyſłámi rozumu dziurawego podpieráiąc/ ále Dárámi Bożymi/ ktory nátchnie gdzie/ kiedy/ y kogo raczy pośilony y pobudzony/ ktoremu ia wßyſtko/ y iego nieprzebránym ſkárbom przypiſſuię/

Exod. cap. 3. y ktory Moizeßá záiąkliwego od trzody/ Saula odoſłow/ Dawidá od Owiec/

1. Regū 9. 10. 16. et 17. Piotrá od ſieći/ y od gárbárſtwá/ Páwłá od Zołnierſtwá/ y od roboty namiotow

O Pietrze S. Matth. 4. Mar. 1. Luc. 5. Joh. 1. Act. 4. y tkáctwá/ á v Pogánow Balaamá od roley/ A v Rzymian chłopká proſtego Waticaná tákże od roley Reatińſkiey/ co y Seneca/ Epiſtola 7. ad S. Paulum/ et Teophilum piſząc wſpomina Pan Bog wßech rzeczy hoyny dawcá/ etc. do

O Páwle czitay Act. 22. 23. 24. ad Phi lip. 3. Acto. 9. 26. ad Gal. 1. etc. 1. Cor. 1. wielkich á poważnych vrzędow ſwoich ſpráwowánia dziwnym foritowániem wezwał. Ktorego terás y my wzywamy/ iáko świętego wßelkiey mądrośći Páná/ áby wſpomoc vłomne vboſtwo/ y krewkie niedoſtátki náße/ nátchnienim ſwoim raczył/ ábyſmy nic zdrożnego/ nic gwoli álbo temu álbo owemu Narodowi przypiſſanego/ álbo vięteg/ nic coby pewny-

O Balaamie Nume. 24. 31. 2. Petri 25. mi dowodámi/ y właſną á gołą Hiſtoriey ſłużącey prawdą podpártego/ y

vgrunto-

vgruntowánego nie było/ nic dawnośći czáſow vwłaczáiącego/ álbo opußczonego w ten nas ſcript niewnośiły/ Ale według miárki y talentu od tegoż Páná Bogá zwierzonego ktory ſam ieſt świádkiem trudno vſtáwiczney pracey/ chęći/ y ſczerośći náßey/ áby prawdziwym porządkiem/ dowodnym tribem/ pioro náße ſobie gośćiniec proſty torowáło nie ſkłániáiąc ſie w lewo/ áni w prawo/ á oſtátek W. M. ſwoim Miłośćiwym y łáſkawym Pánom/ á wdzięcznym Czytelnikom ná ſprawiedliwy rozſądek podáię/ offiáruię zálecam/ y ná wiecżno potomną pámiątkę y vpominek ßczerośći moiey vprzeymie y życzliwie przypiſſuię. Ktorych Kleinotow áni zazdrośćiwa dawnosć wiekow/ áni wiátronogich czáſow odmiennośći/ y częſtych przygod nawáłnośći zágáśić zá pomocą Bogá wßech rzeczy naygruntownieyßego fundámentu niebędą mogły. A zátym.

Viuite fœlices ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies unquam, memori uos eximet æuo.

Bo y łáćinſkim ięzykiem/ ieſli mi Pan Bog mdłego żywotá przedłuży/ ty rzeczy ktorych iuß mam początek niemáły/ wydáć doſtáteczniey myſlę/ áby y do onych kráin/ ktorych dla dálekośći gránic zbroiá y ſtrzáły Litewſkie doſiądz nie mogły/ ſławá doſięgnęłá/ y dzielnosć ták zacnych Kiążąt rozgłośiłá/ ponieważ po wßyſtkim práwie Swiećie łáćinſkie piſmo ieſt w vżywániu/ ále y Niemieckim ięzykiem ſpodziewam ſie w rychle będą wydáne.

A tę Przedmowę nie do ktorego iednego álbo kilku Senatorow/ ále do wßyſtkich W. M. obecznie dla tegom doſtáteczniey vczynił/ áby tá iedná W. M. wßyſtkim przynależáłá/ ponieważ pewne częśći tey náßey prácowitey y nakłádney pracey ná kilkonaśćie kśiąg y ich Capitulla rozdzielone/ oſobliwiem záś pod imiony wáßych M. przypiſáć vmyſlił/ ná znák vprzeymey chęći moiey/ y ábych tym imioná y záwołánie dzielnych Familiy W. M. wiecżno trwáłey/ á ná wße ſtrony nieſkończonych czáſow głośno brzmiącey sławie poświęćił/ y do wiecznego Hiſtoriy ſkárbu/ ktory ſie rdze/ molu/ y złodzieiá nie boi/ ná potomne świádectwo záchował.

Macieia Striykowskiego

Oſoſteuiciuſſa C. Z. Kroniki Litewskiey

Kſiąg pierwßych Rozdział pierwßy.

W Stworzeniu Swiátá nieobeßłego Ziemie/ Niebá/ y początkách rzeczy ktore ná nich ſą/ rozmáite były Czytelniku łáſkáwy/ mniemánia y wywody Philoſophow/ y Poetow Pogáńſkich. Bowiem iedni byli/ ktorzy ex Chao, to ieſt/ z zámießánia rzeczy y Elementow Swiát być vczyniony twierdzili/ Co y Ouidius 1. Metam. przywodzi w ty ſłowá:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe
Quem dixêre Chaos, rudis indigeſtaq́; moles, &c.

TALes záś Mileſius/ ktory był mądrym miedzy ſiedmią Medrcow Greckich poczytan/ wßyſtki rzeczy z wody być ſtworzone wywodził/ náſláduiąc w tym podobno Homeruſſa wßyſtkiey dawnieyßey Philoſophiey Autora/ ktory też Iliadum 16. Ocean być początkiem wßyſtkich rzeczy zmyſlił.

Hipparchus potym/ y Heraclitus Epheſius przećiwnym obyczáiem z ogniá y z wody Swiát być ſtworzony powiádáli. O czym y Ouid. 1. Metam.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorq́; calorq́;,
Concipiunt & ab his oriuntur cuncta duobus,

Epicurus uacuũ & inane, Democritus plenum & uacuum, Parmenides calidum & frigidum, &c.

Empedocles záś/ Epicurus/ Democritus/ Diogenes Libertus/ Zeno/ Pitagoras Samius/ Anaximenes/ Hierocles/ y inßy Greccy ná wielkie ſie rozumy ſądzący wartogłowowie rożne y rozmáite Swiátá początki kłádli.

Po tych Ariſtoteles/ Cicero/ Xenophanes/ Auerrois/ etc. Swiát być wieczny bez początku/ y bez dokonánia wywodzili: w ktorey Sentenciey był y Manilius Poetá zaczny/ gdy mowi:

Hæc æterna manet, Diuiſq́; ſimillima forma,
Cui neq́; principium eſt uſquam, nec finis, in ipſo,
Sed ſimilis toti, remanet perq́; omnia par eſt, &c.

Corn. Agrippa cap. 51.

Bo gdy oni Sumimozgowie (iáko Cenſorinus, y Cornelius Agrippa de uanit. ſcient. cap. 51. ſwiádczą) ſwárzyli ſie o to/ ieſliby iáycá álbo ptacy pierwey były ſtworzone/ ponieważ y iáie bez ptaká y ptak bez iáiá rodzić ſie nie może/ po długich ſwarach y queſtiach nie mogąc ſie o iáycá y o ptaki zgodzić/ potwierdzili/ ſwiát y wßelkie ſtworzenia/ być bez początku/ y wieczno trwáły. Przećiw ktorey ich ſentenciey Stoicy drudzy wartogłowowie byli. A wßyſcy im nagłebiey rozumy ſwoie okázáć chcieli/ tym nabrzydliwiey (bez wiádomośći o wßechmocnośći Bożey ktory wßyſtko z nißczego/ á práwie ex uacuo plenum ſtworzył) błądzili.

Tylko z nich ieden Plato/ álbo iß (iáko ſie niektorzy domniemawáią) Bibliią S. czytał/ álbo iż to miał z Bożego nátchnienia/ iáwnie powiáda in Timæo/

Swiát

Swiát być od Bogá vczyniony/ y wßyſtkich inßych rzeczy ſtworzenia przyczynę/ ſamego Bogá dobroć y wßechmocność kłádzie/ Dla czego był Boſkim Philoſophem názwan. Ouidius też podobno z niego wyczerpnął/ gdy mowi met. 1.

Natus homo eſt, ſiue hunc diuino ſemine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo. &c.

A tákći iuß bliżey przyſtąpili/ áczkolwiek Pogáni byli/ wyznawáiąc Bogá być Stworzycielem y początkiem wßytkich rzeczy/ ſnadź zá doſtąpienim Piſmá Moizeßowego.

Przeto y my inßego pewnieyßego/ dawnieyßego/ gruntownieyßego/ y dowodnieyßego fundamentu/ początkow/ wywodow/ y porządku Hiſtoriey náßey Sarmatſkiey/ Litewſkiey/ Ruſkiey/ Sławieńſkiey/ Zmodzkiey/ y niemáłey częśći Polſkiey etc. z wielką pracą/ długim y pilnoczuynym ſtáránim/ á vśilną y ßczerą chećią przedſięwzietey Czytelniku łáſkáwy záłożyć y ná potomną trwáłość wyſtáwić niemożemy/ iedno z Piſmá ſwiętego/ iáko z ſtudnice y zrzodłá wiadomośći/ y nauki o Bogu/ ktory ieſt Stworzycielem/ Sprawcą/ Rozmnożycielem/ y początkiem wßytkich rzeczy.

A ták nas Piſmo Duchá ſwiętego przez Moizeßá naprzod vczy/ y tymi słowy naypierwßą ze wßech Hiſtorią poczyna. Iż ná początku ſtworzył Pan Bog Niebo/ y Ziemię/ Słońce/ Mieſiąc/ Gwiazdy/ y inße wßelkie ſtworzenie ná powietrzu/ w morzu/ y ná ziemi żywiące etc. Potym ßoſtego dniá z ſtuki błotney ziemie pierwßego Adamá/ to ieſt Człowieká ſtworzył/ ku podobieńſtwu ſwoiemu z twarzą do Niebá wynioſłą/ Ktorego nátchnienim Duchá ſwoiego ożywił/ iż ſie ſtał z Dußą żywiącą/ y ná wieki nieſmiertelną/ rozumem/ zmyſłámi/ dowćipem/ y inßymi dárámi Bożymi/ nád wßyſtko inße Stworzenie hoynie ozdobiony. Co y Mancinellus P. lib. 4. wyſtawia: — Geneſis 1. Joſephus lib. 1. Cap. 1. Philo etc. Początek náß z błotá. Geneſ. 2. 1. Corint. 15.

Exemplumq́; Dei quiſq́; eſt in imagine parua. &c. — Mancinelus lib. 4.

Przydał mu też Pan Bog Towárzyßkę podobną Ewę z kośći/ álbo z żebrá iego włáſnego ćiáłá Boku ſtworzoną/ ktorą tymże nátchnienim ſwoim ożywiwßy poſtánowił obudwu w ſpolnym towarzyſtwie obywátelámi/ y dziedzicámi w Raiu roſkoßy. Dla tego/ áby nád inße wßelkie ſtworzenie będąc wywyżßeni/ od grzechu y od ſmierći wolni/ w Błogoſłáwieńſtwie Bożym/ zá niewinnośćią y pobożnośćią/ w ktorey byli ſtworzeni ná ziemi w mieyſcu onym roſkoßnym żyli/ y dziedziczyli.

Ale gdy przykazánie od Bogá vſtáwione zá podußczenim Wężá zdrádliwego przeſtąpili/ záras ſie ſtáli grzechowi/ nędzom y ſmierći poddánymi. O czym iż w Bibliey ſwiętey iáſne y ßerokie ſwiádectwo y náukę mamy/ niechcę w tym długo Czytelniká báwić/ tylko áby wiedział Swiát ten ßeroki być záczęty/ y rozmnożony s tych początkow/ á Adama y Ewę od Bogá być ſtworzonych/ Ktorzy dwá ſą náſienim/ y iedynym á gruntownym rozmnożenim wßyſtkich narodow ludzkich/ gdziekolwiek ná ſwiecie nie obeſłym pod Słońcem żywiących/ iák to niżey w wywodzie náßym narodu Synow Noego doſtátecznie obaczyß. Zárázem też ná początku ſtworzenia Swiátá Pan Bog wßechmogący iáko porządny Goſpodarz vſtáwił przełożeńſtwo/ y zwierchni vrząd/ kiedy Adamowi dał moc/ y władzą nád wßelkim ſtworzenim w morzu/ y ná ziemi będącym/ áby wßyſtkich onych rzeczy vżywał/ y dobry porządek w nich ſtánowił. A to przykazánie Boże ieſt pierwßym początkiem praw y vſtaw porządnych/ y wßelkiego przełożeńſtwá zwierchniego Monárchow/ Krolow/ Xiążąt/ y inßych vrzędow Duchownych y Swieckich/ dla ſtánowienia prawdziwey chwały Bożey/ porządku wßyſtkich rzeczy/ kárnośći/ y dozoru ſpráwiedliwośći ſwiętey/ w czym wßyſtkim dla tego roſkazánia podánego Adamowi Pan Bog ſie wielce kocha. — Geneſ. 3. Ioan. 8. Przełożeńſtwo pierwße. Pan Bog ſie kocha w porządku.

Stąd

Kościoł powßechny.

Stąd też y Kościoł powßechny Boży prawdziwy w ten czás wziął początek swoy. Bo przykazánie záras było dane Adamowi y Ewie / według ktoregoby boiaźń y wiárę swoię przed Pánem Bogiem záchowywáli y okázowáli. Ale skoro zgrześyli / obiáwił im Pan Bog moc czártowską / y śmierć wieczną / wßákże záraz przećiwko niey z Boskiego miłosierdzia swoiego obiecáć raczył / zbáwienne poselstwo o Náśieniu niewieśćim / to iest / o ChRistuśie / iż miał ChRJstus Messias przyść / á zetrzeć głowę Wężowi / y zburzyć Krolestwo Szátáńskie / á nas od grzechu y niewoley śmierći wieczney wybáwić / y ná wolność wyswobodzić.

Genesis 3.

Ktorą nádzieią Adam y Ewa cießyli nędze y niedostátki swoie z Ráiu wygnáni / iáko wesołym á zbáwiennym Proroctwem od samego Bogá podánym / o obietnicy przyśćia Christussa Páná. A ták stąd w tych tylko dwu osobách Kościoł prawdziwy powßechny naprzod sie począł / czego Epiphanius Doctor S. Biskup Constantienski z Cipru iáśnie dowodzi *contra Hæreses libro* 1. *Tom.* 1.

Genesis 4. Job 15.

Swiádczy nam też Pismo święte iáko Kain Syn Adamow dla nienawiśći y zazdrośći wrodzoney zábił Abelá / Bráta rodzonego / mężá cnotliwego / y Bogoboynego / nie dla czego inßego / iedno dla pobożnośći y prawdziwey chwały Bożey / Ktorey mu Kain zayźrzał / iß Pan Bog iego ofiáry ktore czynił / z dobytkow / z owiec / y z inßego bydłá / wdzięcznie przyimował / Bo dym prosto ku Niebu ßedł / gdy ofiárę ná ołtarzu zápalił. A Cain iż był s przyrodzenia zły / báwił sie rolą / á gdy też ofiáry palił z zboża / dym sie záwżdy po ziemi włokł / A stąd sie też zá podußczenim Szátáńskim ná pierwße prześládowánie Kośćiołá Bożego powßechnego poczęło.

O tym czytay Philoná Anti: Bibl:

Kain potym / ktoremu w ten czás według Philoná było lat 15 zwątpiwßy w miłosierdziu Bożym / zá powodem złego sumnienia / vciekł od oblicznośći Oycá swoiego Adámá ná wschod Słońcá / gdzie z Siostry swoiey Temech rzeczoney / ktora miał zá żonę / spłodził Syná Enocá álbo Enochá / ná ktorego imię Enochia Miásto wielkie záłożył / y murámi otoczył pod gorą Libanem / o czym Berosus lib 1. Josephus y Moizeß Prorok S. ßerzey świádczą. A Philon Zyd lib. Bibl. Ant: piße / iß wßystkich Miast siedm zbudował / ktorych są ty imioná / Enoc / Mauli / Leed / Tehe / Jesca / Celet / Jebbat / ktore Potop zgłádził.

Tenże Cain ziemię rozmierzał / y wßystki rzeczy tárgowánia y kupie wynálazł / y wagi álbo ná funt przedawánia.

Kainá potym ßosty iego Potomek Lamech ślepy / Syn Matusaelow / zábił w łowiech strzáłą s przygody / nie myśląc o tym / tylko iż zá przywodem chłopcá swoiego / iáko Josephus Zyd piße / ná źwierz mierzył / á Kain w ten czás tráfił sie ná cel w chrośćie. A ták tąż śmierćią z tego Swiátá ßczedł / ktorą y Brátá Ablá zgłádził / bo kto mieczem woiuie / według wyroku Páná Christusá od mieczá ginie / á wßystkich lat swoich wykonał Kain 730.

Gen. 4. Josephus li. 1. cap. 2. Matth. 26.

Genesis 9.

Wßákże przed sie y Cain nálazł swoich chwalcow / y náśládowcow zá podußczenim Czártowskim / Bo byli Heretikowie obrzydliwi / ktorzy go zá Patriarchę swoiego wielbili / á zwáli sie Caianámi / y twierdzili to iż on słußnie Ablá zábił / etć. O czym czytay Epiphanium lib. 1. Tomo 3. contra Caianos 38. Hæresim.

Caiani Heretici.

Kaimowi zás Synowie / y Potomkowie iego Lamechá ślepego Synowie / wynáleźli naprzod wßystkie rzemiosłá / Tubal Musikę / y wßelkie Jnstrumenta / ná ktorych gráią Jabal namioty y gospodárstwo około bydłá dobytku wßelkiego y roley. Tubalcaim Kowálstwo / Slosarstwo / Złotnictwo / Málárstwo / y wßelkie rzeczy do woiennych rynstunkow y rycerskich potrzeb należące.

Wynáleźienie Rzemiosł y Gospodárstwá.

Noemá zás Práwnuczká Kaimowá / á Corká Lamechowá wßelkie przędze z Wełny y Lnu / tákże Tkáctwo / másło y Sery / etć. czynić / y inße gospodárstwo domowe / żeńskie wynálázłá / y wymyśliłá.

Noemá wnuczká Kaimowá gospodyni pierwßa.

Ten Lamech ślepy / ßosty Potomek Kaimow Syn Matusaelow miał siedmdźiesiąt siedm potomkow ze dwu żon / z Ady y z Sele / wßákże wßyscy powodzią wielkiego Potopu / dla zbytnich złośći swoich zginęli / ták iż wßystek narod Kaimow obrzydliwy do gruntu był wygłádzon / w czym sie pokázáłá na pierwßą pomstá Boża spráwiedliwa á sroga / dla rozlania krwie niewinney bráterskiey w trzećim / y w czwartym pokoleniu ßukáiąc viscenia niepráwośći.

Exod. cap. 20. *Visitans iniquitatem patrũ, etc.*

Národził sie potym Adamowi Roku od stworzenia iego / 230. Syn trzeći Set imieniem ná mieysce onego zábitego Ablá spráwiedliwego / y Kaima zaboyce. Ten Set w pobożnośći żywot swoy wiodąc / y Potomki swoie Patriarchy / z ktorych Pan Christus Bog y Zbáwiciel náß według ciáłá poßedł / w tychże dobrych y Bogoboynych obyczáiach ćwiczył / y chwałę Bożą prawdziwą vsilnie rozmnażał y rozserzał.

Set trzeći syn Adamow.

Piße Josephus w dawnośćiach Historiy Zydowskich / iż Adam y Set Syn iego mądrośćią / á biegłośćią spraw Niebieskich obiáśnieni / dwie Tablice wielkie / iednę miedziáną á drugą kámienną vczynili / ná ktorych wyryli wolą Bożą y naukę iego / y Proroctwá / przez ktore bywa słowo Boże záchowáne.

A iż też dwá słupy ieden Kámienny á drugi Ceglány postáwili / przeglądáiąc to z Biegow Niebieskich / iß Pan Bog miał dwiemá plagámi Swiát wßystek skaráć / Potopem y ogniem. Ale nie wiedzieli ktora plagá miáła przyść pierwey / przeto kámienny dla tego postáwili / iż iesliby wodą Pan Bog Swiát pierwey zburzył / tedyby słup kámienny został / A iesliby ogniem / tedyby sie kámienny spádał / á ceglányby ná pámiątkę / y ná znák dawnośći potomstwu został. Pißą ießcze iż ći dwá Patriarchowie Rok álbo Bieg roczny ná dwánaśćie Miesięcy porządnie rozdzielili / y Biegow dziwnych Niebieskich / y ich obrotow naprzod z nádchnienia Bożego dostąpili / A Potomkow swoich w tychże naukach wyćwiczyli / bo niepodobna rzecz iżby vmysł prosty ludzki ták subtelnych / wysokich / y przedziwnych rzeczy / doświádczenia / y wybádánia mogł dostąpić / iesliżeby ich wiádomośći y vznánia Pan Bog sam nie obiáwił. A ták naukę słowá Bożego / wymyślenie Liter do pisania / y wßystkie ktorekolwiek nauki / naprzod Bogu / potym Adamowi y Setowi powinniśmy przyczytáć. O czym też wiele mamy świádectw v Greckich Historikow / iß pismo / y nauki / od Patriarchow Zydowskich wßystkie są wynálezione / o czym y Herodotus piße w księgach piątych / iß Grekowie nauki wßystkie / y Literi od Phœnikow wzięli / ktorzy też są z narodu Zydowskiego / Aczkolwiek Grekowie według swoich zwykłych baśni wiele przypisuią swoiemu Kadmussowi y inßym.

Litery y Astrologia.

Herodotus lib. 5.

Berosus zás Lib. 1. *Antiquitatum in ipso operis sui Exordio* piße dowodnie / iß Kaldeyczykowie przed Potopem / textem Kaldeyskim ná kámiennych słupach przyßłe plagi wypisywáli / y wyrzázywáli / hámuiąc złych ludzi obrzymow potomkow Kaimowych od złośći / stąd sie też pismo Kaldeiskie znáczy być / álbo pierwße niż Zydowskie / álbo iedno z drugiego wynálezione. Był żyw Set Patriarcha Syn Adamow lat 912. według Tilemannum Stellam Signensem. A gdy mu sie Syn Enos vrodził / miał lat 105. Ktore Bielski nie dołożywßy sie Philona y inßych stárych Doctorow / zá wßystek wiek iego poczyta. Adam też czuiąc przyßłą śmierć swoię z obiáwienia Bożego / wezwawßy do siebie Zony / Synow / Corek / y wßystkich Potomkow swoich / ćwiczył ich y nápominał / áby

pilnowáli y strzegli woley Bożey/ y w boiáźni iego trwáli/ przepowiedział im też dwie plagi ktore miáły przyydź ná Swiát / iedne przez Potop/ á druga przez ogień/ dla obrzydliwych złości ludzkich/ A zátymzáraz dawszy wszystkim ostátnie Błogosłáwieństwo / rostał sie s świátem / wykonawszy wieku swego Lat 930. przed národzenim Noego Patriarchy lat 126.

Enos Syn Setow Wnuk Adamow / ten też státecznie / y nabożnie służył Pánu Bogu/modlitwámi y Ofiárámi vstáwicznymi / y w teyże pobożności Synow y potomkow swoich ćwiczył / ktorych wywod Genealogia/ y wiek káżdego z nich ná Tablicy od nas s trudnościa wynálezioney potym obaczysz / aż do potomstwá Noego Patriarchy/ y Synow iego / s ktorych sie wszystkie Narody ludzkie ná Swiecie rozkrzewiły.

Vmárł Patriarcha Enos wykonawszy lat 905. A tu insze Historie Hebreiskie opuszczam / ktorych sie káżdy w Bibliey / y v Josepha w dawnościách Zydowskich náczytáć może/ bo do nászego przedsiewzięcia ták dálece nie nalezą.

Genes. 5. et 6. Joseph. ant. Jud. lib. 1. Cap. 3. Beros. lib. 1. Philo etc. Ant. Bibli.

Mamy záś w Piśmie S. Moizeszowzm/ y v Borosussá/ Josephá/ y Philoná etc. iż Pan Bog Swiát wszystek skarał Potopem roku od stworzenia Swiátá 1656. Bowiem káżde ciáło skáziło było droge swoie ná Ziemi / A ty przednieysze grzechy ktore Bogá srogo obráziły Pismo wylicza / naprzod wzgárdzenie Bogá Stworzyciela swego / Swowoleństwo / Cudzołostwo / nierządne porubstwo/ vciśnienie y okrucieństwo/ możnieyszych nád cichymi / vbogimi / y mniey możnymi/ dla tego Pan Bog groził Swiátu zátrácenim przes Potop / wszákże z miłosierdzia swego niżby do tego przyszło raczył obiáwić Noemu/ ktory miał w ten czás wieku lat 500. w ktorym był samym dla iego pobożności vlubił sobie/ Aby Gigantow álbo Obrzymow Potomkow Kaimowych od wszetecznych złości hámował/ y nápominał áby sie náwrocili / á zámierzył mu czás do budowánia Okretu álbo Korabiá/ y dla náwrocenia złych ludzi od grzechow lat sto. A Josephus kłádzie 120. Ale sie niechcieli náwrocić / y owszem przymnażáiąc złości do złości/ násmiewáli sie z Noego/ iż ná gorze Korab budował.

Noe Patriarcha do Korabiá wstąpił.

Przeto Noe Patriarcha wykonawszy iusz wieku swego 600. lat / według obiáwienia Bożego wstąpił do Korabia z Żoną swoią / y s trzemi Syny Semem/ Chamem y Japhetem y z Żonámi ich Titea/ Pandora / Noela/ y Noegla/ iák Berosus pisze/ nábrał też s sobą Noe wszelkich Zwierząt ziemskich/ y powietrznych żywiących/ czystych po siedmiu par/ á nieczystych po parze / Sámice z Sámcem dla potomnego rozpłodzenia / y żywności / k temu potrzebney náspizował.

A ták od stworzenia Swiátá Roku 1556. miesiącá Kwietniá dniá 17. otworzyły sie przepáści Oceanu głębokiego/ y wszystkie Morzá wschodnie/ záchodnie / pułnocne/ y miedzy ziemskie/ tákże Rzeki nagle / á bez wieści gwałtem wielkim z brzegow swoich nád ludzką nádzieie wylały / obłoki też gwaltowny á popędliwy deszcz/ y rose kroplistą zwierzchu spuściły / ták iż 40. dni y 40. nocy bez przestanku leiąc / wodá wszystek Swiát / y wszystek narod ludzki/ zwierzętá y wszelką rzecz żywiącą zátłumiłá / zátopiłá/ y zánurzyłá/ okrom sam Noe s swoimi był záchowan w Korabiu/ w ktorym trwał / y mieszkał nád wyniosłymi skáłámi pływáiąc cáłe trzynaście Miesięcy / bo wodá w swey mierze stałá dni 150.

Korab Noego gdzie stánął.

A gdy sie wierzchy gor vkázowáły / y wodá vpadáłá / stánął Okret w Arméniey ná gorze bárdzo wysokiey Taurus / á według Berosussá Gordieus rzeczoney/ á według Epiphaniusá Doctora S. w Kardienskiey kráinie ná gorach Arárat/ y Lubar názwánych/ gdzie ieszcze znáki vkázuią tego Korabia.

A gdy iusz Ziemiá ossycháłá/ roskazał Pan Bog Noemu bespiecznie wystąpić z Korabiá / w ktorym mieszkał cáły rok / y miesiąc. W tenże czás Pan Bog

iákoby

iákoby powtore stworzył / y postánowił nowy Swiát / bo naprzod błogosłáwił Noemu / y Potomkom iego / Y przyrzekł mu więcey sie ták srogo niemścić/ áni złorzeczyć Ziemi dla człowieká / áni Swiátá zálewáć wodámi / ná co dał znák y potwierdzenie pokoiu y przymierza / y zakłádu wiecznego / miedzy sobą/ á człowiekiem Tecze álbo Duhe ná Niebie rumiánobrunatną / ktora sie y teraz záwżdy przededzdzem/ y po dżdżu pospolicie ná ksztalt Duhi po wszystkich obłokach vkázuie.

Postánowienie Boże z Nohem.

A gdy iusz ták Pan Bog przyrzekł Noemu / więcey Swiátá Potopem niezálewáć/ áni ludzkiego narodu wodą ták srogo gubić / przedsie ty condicie przydał/ iáko Philo pisze w księgach *Biblicarum Antiquitatū*. Iż iesli ludzie ná Ziemi mieszkáiący grzeszyć będą/ roszsadze ich w głodzie/ álbo w mieczu/ álbo w ogniu / álbo w śmierci/ y morowym powietrzu/ y w trzęsieniu ziemie/ etć. A gdy sie wypełnią látá wieku/ tedy odpocznie świátło/ y zginą ciemności/ y ożywię vmárłych/ y podnioslę śpiące z Ziemie/ y odda Piekło dług swoy / y zgubienie wroci część swoię / ábych ia też (mowi P. Bog) oddał káżdemu według vczynkow iego/ y według owocow wymysłow ich/ dotąd áżbych sądził miedzy duszą y ciáłem / y odpocznie wiek/ y zágáśnie śmierć / y piekło záwrze vstá swoie etć. y będzie Ziemiá insza/ y Niebo insze/ mieszkánie spráwiedliwym ná wieki. To tu iáśnie o Sądnym Dniu/ y Zmartwychwstániu sam Pan Bog Noemu przepowiedzieć raczył.

Zmartwychwstánie y sądny dzień.

Dozwolił też Pan Bog Noemu/ y iego Potomkom mięssá zwierzęcego/ álbo bydlęcego/ y inszych potraw vżywáć/ ktorych przed Potopem ludzie nieználi/ áni vżywáli/ Bo iesli sie łowem báwili / tedy tylko dla skor.

Vstáwił też Pan Bog ná ten czás práwo / áby Mężoboycowie byli táż śmiercią zábijáni / iáko oni inszych zábijáli/ z rozsądku vrzędu zwierzchniego / á krew rozlewáiących/ aby tákże byłá rozlana/ ponieważ człowiek ná wyobráżenie Boże iest stworzony.

Práwo ná mężoboyce. Genesis 9. Matth. 26.

Záczął też záráżem Noe/ będąc sam w on czás Pánem wszystkiego Swiátá/ gospodárstwá rozmáite/ około spráwowánia ziemie / y dobytku / y szczepienia Winnice / ktorym sie winem sam naprzod Stáruszek vweselił / ták iż zá mártwego leżał / bez wstydu odkrywszy sie / co obaczywszy Cham Syn iego szydził/ niezákrył nágości Oycowskiey/ ále vkázuiąc drugiey Bráciey násmiewał sie z niego.

Noe naprzod wynálazł winno / sam sie nim pierwey vpił.

Berosus pisze lib. 3. iż ten Cham obierał sie około nauk Czárnoxięskich y Czárownicych/ dla czego był názwan Zoroastes / y iákoby w ten czás Oycá piánego vmyślnie miał vczárowáć / iż potym będąc iáko ryezániec / niemogł być do płodu sposobny.

Cham czárownik.

Sem záś y Japhet drudzy brácia Chamowi poruszeni miłością prawdziwą synowską/ odwrociwszy wstydliwe oczy swoie/ zákryli Oycá swoiego/ ktorym potym Ociec Noe przecuciwszy sie zá ich cnotliwe ku sobie záchowánie błogosłáwił/ A Chamowe potomstwo przeklął mowiąc: Rozmnoż Pánie Boże Semá/ y roszszerz Japhetá y Potomki iego náwieki / á Cham niech będzie sługą ich / z Potomkámi swoimi wiecznie.

Błogosłáwieństwo Noego Semowi y Japhetowi Synom cnotliwym / á przeklectwo Chamowi.

Támże też záraz náznáczył trzem Synom vrzędy trzy / y powinowáctwá/ áby z nich káżdy w stanie/ y w záwołániu swoim zágrániczonym trwał/ y żył: gdy rzekł do nich. Ty Sem modl sie/ ofiáry odpráwuy / y pismem sie świętym zábawiay iáko Kápłan. Ty Chamie orz rolą / y inszym Gospodárstwom / y Rzemiosłom przystoyne potrzeby odpráwuy / iáko Chłop: Ty Jáphet rządź y broń tych dwu iáko Krol y Slachcic/ á Gránice ich roszszerzay/ Bo Japhet wykłáda sie roszszerzenie.

Trzy vrzędy trzech synow Noego.

Łácińskim to iezykiem krotcey mowiemy: Tu SEM ora, CHAM labora, IAPHET rege & protege. A ták Noe tych trzech Vrzędow miedzy trzemá Synámi vchwalenim

chwalenim/ y poſtánowienim / wßelką rzecz poſpolitą porządnie vgruntował/ bez ktorego porządku żadna Monarchia / áni Kroleſtwo ſtáć długo niemoże/ gdyby ty trzy vrzędy z zágrániczenia y zámierzenia ſtanow ſwoich (iáko ſie dziś v nas dzieie z wielkim vpadkiem Rzeczypoſpolitey) wykracáły.

Náuczył też Noe Synow y potomkow ſwoich Theologiey / y nauki w rzeczach Boſkich / iáko Beroſus piße / y kſięgi im zoſtáwił / w ktorych wielkie táiemnice przyrodzonych rzeczy opiſał. Náuczył ich też Biegow niebieſkich/ y rozdzielił rok według Biegu Słonecznego / y dwunaście Mieſięcow. A s tey nauki przepowiádał im co ſie ktorego roku przytráfić miáło. Potym wykonawßy po potopie 350. á wßyſtkiego wieku od narodzenia ſwego Lat 950. rozłączył ſie z Swiátem / doczekawßy Wnukow y potomkow ſwoich / y oglądawßy Syny z práwnukow / y s praſczurow / ktorych wßyſtkich było dwádzieściá cztery tyſiące/ y ſto mężow doroſłych / okrom żon ich y dzieci / ktorych drugie tyle było. Bowiem iák Beroſus piße/ Lib.3. vſtáwicznie po parze dzieci ſie rodziło zá káżdym rodzenim mężczyżná y żeńſka płeć / Tákże y ony dzieci gdy doroſły lat godnych małżeńſtwá/ po parze płodu z ſiebie rázem wydawáły/ *Neq; enim unquam Deus uel natura defuit rerum neceßitati, quæ ad uniuerſi orbis ſpectat opulentiam &c. Hæc Beroſus.*

Poſtánowienie Roku.
Noe vmárł.
Beroſus lib. 5.

A Synowie przed Oycámi ſwoimi nigdy nie vmieráli / ále po śmierci ich ná ichże mieyſcá s tákąż płodnością náſtępowáli / okrom Ablá / ktory nie ſwoią śmiercią vmárł.

A to Błogoſłáwieńſtwo trwáło iáko Epiphanius kłádzie / trzy tyſiące lat trzy ſtá trzydzieści y dwie / iż żaden Syn nie ßczedł z Swiátá / tylko ieden Syn Aran vmárł przed obliczem Oycá ſwoiego Tará / dla Báłwochwálſtwá ktore ſam w przod dowcipem ſwoim wynálazł / lepiąc Bałwany/ obrázy/ y Boßki z gliny.

Aran mortuus in conſpectu patris ſui Thara. Geneſ. cap. 11.

Były też inße potopy / ktore zálewáły pewne części ziemie/ ále nie wßyſtek Swiát zárázem/ iáko zá Noego Pátriarchy. Bo Xenophon *de Æquiuocis* drugie Potopy ták opiſſuie/ y tym porządkiem liczy. Potopow (powiáda) wiele było. Pierwße zálanie Ziem wodą / ktore trwáło dziewięć mieſięcy zá Ogigeſſa dawnego. A tu podobno Noego iáko Pogánin rozumie / bo wyżßey pirwßego Ogigeſſa Prádziádem Ninuſſowym / ktory narod ludzki w Korabiu záchował od potopu zowie: Acż piſmo S. świádczy iż Noe w Korabiu trwał Mieſięcy 13. Drugi Potop był Williácki zá Xiążąt Herculeſſa / y Promoteußá / á trwał Mieſiąc ieden. Trzeci dwá mieſiącá trwał zá Ogigeſſa Ateńſkiego / Czwarty w Acháiey trzy mieſiące. Piąti Teſſalicki zá Dewcalioná Krolá Teſſalickiego Syná Promoteuſſowego/ Roku przed národzenim Chriſtuſá Páná 1540. według rachunku Karionowego y inßych. Ktorego czáſu wßyſtká Grecia powodzią była opłynęłá / ták iż wiele Miaſt / y Zamkow z ludźmi/ y dobytkámi potopiłá/ okrom tych ktorzy byli s Krolem ſwym Deucalionem wczás ná gory vciekli/ Dla czego Ouidius lib.1. Metamorphoſeos piße / iż w ten czás Swiát wßyſtek Potopem był zgłádzon dla złości ludzkich / á Deucalion z Pirhą Zoną ſwoią/ ktorzy tylko dwá ſámi byli záchowáni od tey plagi dla ſwey pobożności/ znowu narod ludzki rozmnożyli / A iż byli zeßłego bárdzo wieku / bo Deucalion w ten czás miał lat 82. Náuczyłá ich Themis Bogini/ Aby kości Mátki ſwoiey przes ſie miotáli/ s ktorych ożywią Synowie y Dziewki. A ták Deucalion będąc zmyſlnego rozumu/ wyrozumiał ziemię być mátkę/ á kości iey kamienie. Przeto ktory kámień przez ſię rzucił Deucalion/ ſtał ſie mężczyżną/ á ktory Pirha Niewiáſtą. *Inde, Lapideum hominum genus*, á ſtąd ſie (powiáda) rozmnożył narod ludzki kámienny zły / vporny / y zátwárdziáły. Szoſty Potop był tych czáſow kiedy Paris Helenę vnioſł z Lacedemonu do Troiey. Siodmy Potop był / gdy zálał

Xenophon o Potopach.
Ouid. Metam. 1.
Carion lib. 1.

Pharos

Pharos ziemię w Egipcie. A od potopu wßyſtkiego Swiátá zá Noego do národzenia Dewcálionowego tenże Xenophon liczy być lat 700. w czym ſie myli.

Wſpomina też Plato *in lib. de Natura*, w Mieście Egipſkim / ktore zowią Saim/ gadkę Soloná mędrcá / z Kápłanem ſtarym Egipſkim/ ktory mu zádáie nikczemność Hiſtoriy Greckich / iż tylko ieden Potop pámiętáią / poniewaß Potopow wiele przedtym było: mowiąc/ *ô Solon, Solon, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex, quia iuuenis ſemper uobis eſt animus, in quo nulla cana ſcientia, &c.*

O rozdzieleniu ięzykow przy budowaniu Wieże Babel/ y rozmnożeniu rozmáitych y roznych Narodow od trzech Synow Noego / Roku po Potopie 131. według Beroſuſſá/ á od ſtworzenia Swiátá według ráchunku Hebreiſkiego 1787.

Rozdział wtory.

W Piątym pokoleniu po ſtráßnym Potopie Roku 131. według Beroſuſſa/ Joſephá y Epiphaniuſſa/ gdy ſie ták narod ludzki z trzech Synow Noego w wielką á niezliczoną wielkość rozmnożył/ á wßyſcy iednych práwie vſt y iednego ięzyká ludzie byli / wnet Xiążętá y Wodzowie ich/ ktorych było ſiedmdzieſiąt/ y dwá ſtárßych/ rußywßy ſie od gory Lubar/ y od gránic Armienſkich z krainy Ararat rzeczoney/ położyli ſie wßyſcy ná polach Sennaar/ ktore ſobie zá naroſkoßnieyße obráli. A leżą ty polá y teras pod tymże názwiſkiem w Perſkiey iedney kráinie/ tám tedy ná rádziwßy ſie o budowániu Miáſtá / y Wieże záczęli budowáć w tychże polach Sennaar Kaldeiſkich y Aſſiriyſkich nád Rzeką Euphrates wieżę Babilon/ chcąc tám ſtolice głowną Kroleſtwá ſwoiego záłożyć/ y narody inße pod moc ſwoię podbić/ A wierzch wieże do niebá wywyßyć/ áby ſtąd zwano Babilończyki być przednieyßymi w narodziech ludzkich/ áby też kroleſtwem nád wßyſtkimi kroleſtwy Babilonia byłá rzeczona/ k temu áby ſie Bogu w oney wieży obronili/ ieſliby ich chciał znowu karáć potopem. Chcieli też iáko Philon *Biblicarum Antiquitatum Libro* piße imię y ſławę wieczną vczynić ſobie ná Ziemi/ wyrywßy y nápiſawßy káżdy z nich imioná ſwoie ná kámieniach/ y ná cegle vpaloney. A s tey materiey wieże myſlili budowáć / ktoreyby głowá y dach niebá doſięgnąć miał. Ale to ich dziwne y hárde przedſięwzięcie wniwecz obrocił Pan Bog/ iáko Piſmo święte świádczy / bo gdy z fundamentow wieże poczęli ku gorze wywodzić / co przed tym wßyſcy iednym ięzykiem przyrodzonym oyczyſtym Hebreyſkim / álbo według niektorych Kaldeyſkim od Adama pirwßego Patriarchy iednoſtaynie mowili/ Sſtáło ſie wnet iż ſie im zmienitá przyrodzona mowa/ á káżdy z nich/ inákßym ięzykiem począł mowić / zwłaßczá ſiedmdzieſiąt y dwá ſtárßych Xiążąt / ktorzy byli przyczyną/ y Miſtrzámi około budowánia oney Wieże/ od ktorych ſie też w ten czás ziednego ięzyká ſiedmdzieſiąt y dwá ięzykow odmieniło / od tegoż czáſu y rozdzielenie ięzykow ziednego/ gdy ieden drugiemu niemogł wyrozumieć ſtáło ſie/ y oná robotá około Babilonſkiey wieże niedokończona zoſtáłá/ á *Epiphanius lib. 1. Tomo 1.* piße/ iß y wieżę Pan Bog gwałtownymi

Babilon wieżá dla czego budowána.
Jezykow zámießánie y odmienienie.
72. Jezyki.

wiátrámi

wiátrámi z fundámentow wywrocił/ á Synowie y Potomkowie Noego/ rozbiegli sie rozno/ iedni w lewo drudzy w práwo/ kázdy narod według iezyká v Babel odmienionego z Xiążetámi swoimi/ ktorym był Noe Patriarcha ießcze zá żywotá swego Swiát ná trzy cześci/ iák Berosus piße/ rozdzielił/ y náznáczył/ To iest Asia/ Afrikę/ y Europę: A ty są początki y wywody potomstwá y narodow rozmáitych od trzech Synow Noego/ Semá/ Chama y Japheta hoyno rozmnożone. Sem stárßy Syn Noego/ z ktorego sie Genealogiey Pan Christus y Zbáwiciel náß Bog z wiekow człowiek w wypełnieniu czásow prawdziwy národził/ opánowal kráiny ná wschod Słońcá leżące przy Rzece Euphrates/ y wßystkę Sirią wschodnią narodem swoim osśadził.

Semowego Potomstwá osady.

Potomstwo Semowe
Synow pieć.

ELAM stárßy Semow syn z ktorego máią wywod Elamitowie y Persowie narod męstwem/ y Monarchią sławny. Czyni też wzmiánkę pokolenia narodu Elamitow Xenophon w księgach swoich/ ktore piße o Cirusie/ ktory Cirus będąc Monarchą Perskim y Krolem wßystkiego práwie w on czás Swiátá/ pánował według pospolitych Kronikarzow/ Roku od stworzenia Swiátá 4443. A według Karionowego rachunku/ ktory sie scyći Heliaßem roku 3443. Elam rozumie sie według wykłádu Hebreow młodzieniec lat swoich dorastáiący/ ztąd rozumiem y dziś Persowie/ iákom sie sam w Aziey będąc vßámi swoimi násłuchał Roku 1574. od národzenia Christusá Páná pospolicie wołáią przy modlitwach swoich Hałaha Elam/ álbo Hałahu hali/ To iest Boże y Hali/ álbo Elam Patriarcho náß/ w czym niewiem iesliże Elamá Syná Semowego Patriarchę swego wspomináią/ álbo Halego Zięciá Machometowego/ ktory im Zakon podał/ bo y Turcy Hałaha Mechmet/ á Persowie ácz máło rożni od wiáry Machometowey/ Hałaha Hali wołáią/ wßákże to pewna iż Persowie od Elamá Syná Semowego á Wnuká Noego narod wiodą/ etc.

Persowie.

Cyrus.

A Sur wtory Syn Semow/ rozumie sie Błogosłáwiony według Tilemanna Stelle/ ále Remigius Antisirodenski Biskup wykłáda to imię Asur Elatus to iest wyniosły. Dla tego mowi Pan Bog v Esaiaßá Proroká w dziesiątym/ Rozgá zápalczywości moiey Assur.

Vel Assur, beatus, elatus, aspiciens gradiens &c.

Od tegoż Assiriyczykowie narod wiodą/ ten też záłożył y zbudował Miásto sławne/ y wielkie w Asiriey Niniwen rzeczone/ do ktorego ono był Jonas Prorok posłan/ A wykłáda sie Ninine Ninow Dom álbo mießkánie/ á Ninus rozumie sie Syn/ O czym naydzieß Esaie 14. etc.

Niniuen.

Assiriyczykowie/ o tym też czytay Vola: lib. 11. Strab. lib. 16. Geograph. Esaie 10. et 14.

Aram trzeci Syn Semow/ ktore imię Aram rozumie sie zacny y wysoki/ Od tego sie poczęli Siriyczykowie/ y Damascenowie. A stołeczne Miásto Siriyskie/ w ktorym dziś Turecki Beglerbeg pánuie iest Damascus/ álbo Damaßek do ktorego ono iádąc Páweł S. był náwrocon przez slepotę/ Acto. 9.

Damasceni y Syriyczyko: Act. 9.

V Esaiaßá też w siodmym nápisano iest/ Głowá Aramska Damascus Miásto. Synowie Aramowi/ iáko mamy Genesis 10. byli czterzey/ Mes/ Getter/ Hus/ y Hul/ od Messa y Getera/ iáko samá własnosć złączonych tych dwu imion brzmi/ Massagetowie poßli/ narod wielki y sławny nád morzem Kaspiyskim przy vsciu Wolgi Rzeki/ gdzie dziś Astrahańska Horda/ ktorą Moskiewski trzyma/ O ktorych Herodotus w Historiey Cirussowey/ Y Quintus Curtius w Alexandrowey ßeroko/ y często pißą/ tákże Ptolomeus y Eneas Silvius.

Esai. 7. Gen. 10.

Massagetowie gdzie dziś Astrachan.

Arpharat

ARphárat rozumie sie vzdrawiáiący/ álbo zplundrowánie y zwoiowánie. Czwarty Syn Semow/ od tego sie poczęli Chaldeiczykowie/ á od iego zás wnuká Hebera álbo Hebra Syna Salemowego/ ktory Hierusalem záłożył/ poßli Hebreowie/ to iest pielgrzymuiący/ Z tegoż pokolenia poßedł Abraham Ociec y przodek wßystkich Żydow/ iáko czytamy w iedennastych księgach Rodzáiow v Moizeßá.

Chaldei.

Żydowie od Abraamá y Hebera.

Jest tedy rzecz iáwna Christusá páná być národzonego od Arpharatowego pokolenia/ á od Semá Noego Patriarchy pirworodnego Syná.

Genes. 11.

Lud to iest vrodzony piąty Syn Semow/ od ktorego niektorzy mniemáią być rozmnożone narody Lidiyskie w Aziey.

Żydowie.

Potomstwo Chamowe.

CHam srzedni Syn Noego opánowal ty kráiny/ ktore leżą ná południe w Africe/ Egipt/ y Murzyńskie ziemie.

Chus pierwßy iego Syn narody Murzyńskie rozmnożył w ostátnich gránicach Afriki/ gdzie sie Nilus Rzeká sławna poczyna/ iáko w księgach Rodzáiow 1. nápissano. Chus okrążył wßystkę ziemię etc. dla tego też Ptolomeus ktory wßystek Swiát opissał Chusitow narody kłádzie byc w srzednich kráinach Libiyskich.

Genes. 2.

Synowie Chusego Saba/ y Hewiłá: od Saby poczęli sie Arabowie/ y Sabeiczykowie/ ktorych ono Krolowa Sabá do Salomoná byłá przyiechálá słucháć mądrości iego. Od Hewile zás niektore narody y wyspy Indiyskie ßeroko rosciągnione ná zachod Słońcá/ y ná południe są rozmnożone. Nimbrot álbo Nemrot/ to iest gorzki y srogi Pan/ ktorego Borosus pierwßym Saturnussem Babilonskim zowie/ Syn Chusow z narodu Gigantow álbo Obrzymow/ práwnuk Noego. Ten w Babiloniey naprzod sam ták surowo pánowáć począł/ iß przyległe w sąsiedztwie Narody mocą przymusił do posłußeństwá/ y złączył wßystkich iákoby w iednę Monorchią/ álbo Jedynowładztwo/ y w iedno ciáło pánowánia swoiego. Od tego tedy Nemrota poczęłá sie pierwßa Monarchia ná swiecie Babilońska/ Roku od Potopu według Berosussa 131. co y Xenophon/ y pismo S. wspomina/ od tego sie też poczęły woyny/ y przymußánie wolnych narodow przez miecz/ y moc/ pod posłußeństwo y roskázowánie Krolow. Gdyż przed tym więcey ważyłá powáżnosć/ y vczciwosć oycow/ iß stárßemu Oycowi inßy młodßy bywáli posłußni/ ále potym rychło gdy sie obyczáie ludzkie mienić/ y pogorßywáć poczęły/ dla przestępstwá y zuchwálstwá ludzkiego/ wnet też stárßy y możnieyßy/ mocą/ woyną/ y gwałtem Krolestwá/ y przełożeństwá wßelkie stánowić poczęli. Dla tego Pismo swięte Nimrotá zowie być mocnym/ y czerstwym łowcem przed Bogiem/ á łowiec według Doctorow S. rozumie sie mocą y woyną przymußáiący ludzi do posłußeństwá/ á co przydawa k temu przed Bogiem/ to sie znáczy/ iß mu Pan Bog dodawał/ mocy y siły/ powodzenia ßczęsliwego/ y zwycięstwá ná woynach w stánowieniu/ y vgruntowániu przełożeństwá/ y krolowánia nád narody pospolitymi/ dla rządu/ bogoboyności/ kárności/ posłußeństwá/ y sprawiedliwości/ ktory porządek być niemoże bez zwierzchności/ á posłußeństwo zwierzchności bez pomocy Bożey prożne/ y nietrwáłe/ iáko mowi Daniel Prorok/ iß Pan Bog przenosi y zás gruntuie/ y vmacnia Krolestwá. A Xenophon *de aequiuocis* piße/ iß Saturnussami Krolow stárodawnych pospolicie zwano/ tych ktorzy Miástá wielkie y Krolestwá fundowáli/ á Syny ich pierworodne Jowissami/ á Corki Junonámi etc. Dla czego Berosus mowi/ iß ten Nemrot pierwßy Saturnus rzeczony pánuiąc

Arabowie Saba Krolowa/ Regum 10. cap. lib. 3. 2. Paralip. 9. Matt. 12. Indiyskie narodi. Berosus lib. 4. Antiqui. Nemrot.

Pierwßa Monarchia Babilońska.

Woyny.

w Babilo-

Babilońſka Wieżá.

w Babilonie ná polach Sennaar lat 56. wywiodł wieże z gruntu nád wyſſokość y wielkość gor/ ná znák iż tám miáło być Kroleſtwo Kroleſtw ná wieki. Ale go to omyliło/ bo w potomkach Nimrotowych dla przeklectwá onego/ ktorym był Nohe Chamowe pokolenie przeklał/ nie długo trwáło pánowánie/ Gdyż v Aſſiryczykow nowe ſie Kroleſtwo y Monarchia Aſſiryiſka poczełá/ przez Aſſura Syna Semowego/ ktory Niniuen Miáſto zbudował/ y Babilonią mocą opánował. O czym też y Diodorus Siculus piſze.

Wtora Monarchia Aſſiryiſka w Niniwen.

Mizraim wtory Syn Chamow opánował ty kráiny/ nád czyrwonym y miedzyziemſkim Morzem przy Niluſie Rzece/ ktore potym názwano Egiptem/ od Egiptuſſa Krola/ ktory wygnawſzy brátá Danaa/ krolował w Egipcie lat 68. A Krolowie Egipſcy Pharaonámi według godności Krolewſkiey/ byli potym rzeczeni/ iáko o tym bárdzo ſtárodawny Hiſtorik pirwſzy po Beroſuſie Egipſki Manetan rzeczony *in lib. de regibus Egiptiorũ* piſze/ ktorego ia mam Exemplarzyk.

Egiptſkie Kroleſtwo.

A Pharao z Zydowſkiego rozumie ſie/ roſpraſzáiacy odzieráiacy etc.

Ale iż Egipſkie ſtrony Meſraim/ álbo Miſraim Syn Chamow naprzod potomkámi oſſadził/ tedy y dziś Turcy y Arabowie Egiptſkie Kroleſtwo názywáią Miſraim álbo Miſri y Miſſer/ á Zydowie Mikraim etc.

Jeſt też tám Pharos Wyſpá.

Synowie Mizraimowi byli/ Ludim/ Laabim/ Phut/ Enanim/ Kanaan/ Sidon/ Het/ Naphtuim/ Chaſluim/ y Phetruſim/ Od Ludima tedy pirwſzego Syná Mizraimowego Lidowie/ y Lidiyſkie Kroleſtwo/ w ktorym ono bogáty Creſus pánował w Aziey ſie poczeło/ A nie od Ludá Syná Semowego/ Bo z Egiptu bárdzo bliſkie ieſt żeglowánie do portu mnieyſzey Aziey/ w ktorey leży Lidia/ k temu obyczáie Lidiyſkie/ y vbiory bárdzo ſie zgadzáią z Egipczykámi/ iákom ſie ſam tym obiemá narodom przypátrzył w Kalcedonie/ y w Conſtantinopolu/ gdy poſłowie od Egipſkich Beglerbekow/ y Afrikańſkich Krolikow/ y od Lidow v Amurata Zelimowicza Ceſarzá Tureckiego nowego dziſieyſzego/ Roku 1574. po ktorych też byli poſłowie od Popiana/ ktorzy przywiezli z ſobą Rinoceruſſa zá vpominek Ceſarzowi/ y Krol de Feſſa Mauritáńſki oſobą ſwoią z tegoż Narodu Chamowego/ y Mizraimowego/ ktory też niedawno Krolá Portugalſkiego Sebaſtianá poráził y zábił z wielką ſzkodą Chrześciáńſką.

Lidowie y Lidia.

Roku 1574.

Rinoceros.

Laabim wtory Syn Chamow/ od ktorego ieſt názwaná Lybia w Africe. Phut od ktorego ſą rozmnożone narody Murzyńſkie názwáne Phutym w zachodniey ſtronie Afriki przy Mauritaniey/ w ktorey ono Jurgurta waleczny pánował/ gdzie y dziś Rzekę Phut ſtárodawnym przezwiſkiem zowią/ támeſzni obywátele/ ktora Mauritanią od Numidiey dzieli. Plinius też tę Rzekę tymże imieniem zowie Phut/ á Ptolomeus w opiſaniu Swiátá Phtut/ ále mi ſie zda/ iż ią Plinius lepiey miánuie/ y opiſuie/ ieſt też tám y Miáſto Phitis/ y Krol Epaphus iáko v Poetow czytamy Potykał ſie z Phaetontem/ ktore imioną od tegoż Phuta Mizraymowego Syná máią ſwoie wywody/ á to imię Phut wykłáda ſie po náſzemu Zawiáſa/ Bo y Mauritania ieſt práwie zawiáſą/ y oſtátnią gránicą ziemie przyległey Oceanowi wielkiemu ná zachod Słońcá/ áczkolwiek ná tymże Oceanie Hiſpanowie/ y Portugalczykowie/ zá Mauritanią y Afriką/ niewiádome przedtym ludziom y Aſtrologom/ tákże Geographom Wyſpy y Kráiny náleźli przeważnym żeglowánim/ ktore dziś nowym Swiátem zowiemy.

Libia.

Murzynowie

Jugurtá.

Vel Phut Siriacè interpretatur Craſſus, pinguis.

J Enamim/ álbo Ananim/ rozumie ſie poſpolicie ſtudnicá y źrzodło wod/ ten oſiadł tę kráinę w Egipcie/ ktorą Cirenenſką zowiemy/ y tám Cirene Miáſto záłożył/ ſkąd Cygáni narod ſwoy chcą wywodzić/ á tá Kráiná w Egipſkim páńſtwie ieſt naobfitſza/ o ktorey czytay Saluſtium *de bello Iugurtino.*

Ananim. Cirenei álbo Cygáni.

A *Pindarus* y *Herodotus* piſzą/ iż też w tey kráinie Argonautowie (z narodu onych Ricerzow/ co do Kolchim po złote Runo żeglowáli) oſſady ſwoie vgruntowáli byli.

byli. Ale wiecey tá kráiná ieſt ſławna dla dziwney ſtudnice/ Ktorą zowią obywátele ſtudnicą Słońcá/ w ktorey iáko *Quintus Curtius lib. 4. de geſtis Alexandri Magni* piſze/ w południe gdy bywa nagwałtownieyſza/ ile tám w tych vpalonych Kráinach gorącość/ wodá ſie ſtawa iáko lod zimna/ á gdy Słońce záchodzi tedy cieplele/ á o połnocy wra iáko w kotle od zbytney gorącości/ im zás dáley idzie ku Słońcá wſchodu tedy chłodniele/ áż ſie zás w lod práwie w południe obroci. Támże nie dáleko od tey Studnice/ álbo źrzodłá słonecznego był on ſławny Kościoł Pogáńſki Bogá Jowiſſa Hammona/ ktore imię ſtoſſuie ſie z imieniem Chamowym/ (bo Egipcycy Chama Hamem/ á drudzy Hamonem zwáli) A ſtąd Cyreneyczykowie Chama/ Jowiſzem Hamonem nazwawſzy/ zá Bogá chwalili dziádá Enamimowego ſwoiego fundatora.

Q. Curtius lib. 4.

Studnicá Słońcá.

Jouis Hammon.

Do tegoż ono Kościołá ieździł przez trudne niebeſpieczności drogi/ Alexander wielki dla odpowiedzi y porády/ y piſał ſie potym z hárdości Synem tegoż Bogá Jouiſſa Hamona/ O czym v Curtiuſſa ſzeroko lib. 4. naydzieſz.

Alexander wielki.

Był też Hamon Krol Libiyſki Syn Tritonow/ ktory był od Titanow y od małżonki Rehi z Kroleſtwá do Crety wygnan/ iáko Beroſus lib. 5. piſze.

Beroſ. lib. 5.

Piąty Syn Chamow Kanaan/ to ieſt Kupiec/ Ten oſiadł ty Kráiny w Siriey nád morzem miedzyziemſkim/ gdzie Sidon y Tyrus/ á Sidonczykowie/ y Tiriyczykowie byli naſławnieyſzy Kupcy/ y Zeglarze mocni ná morzu/ dla przyległości morzá miedzyziemnego.

Tirus y Sidon.

Synowie y potomkowie Kanaanowi ſą wyliczeni w kſiegach rodzáiow/ Zidon albo Sidon Syn Kananeow rozumie ſie Lowiec/ ten zbudował Sidon ſławne Miáſto nád Portem morſkim/ s ktorego Miáſtá potym wyſzedſzy obywátele/ gdy ſie w iednym gniaździe zmieścić y zgodzić nie mogli/ zbudowáli tákże nád Morzem drugie Miáſto Tirum niemniey ſławne. Aczkolwiek też Beroſus lib. 5. piſze/ iż Tiras Syn Japhetow Tir záłożył. Tych potym Potomkowie Tiru z Eliſſą/ álbo Didoną Krolową do Afriki przyżeglowawſzy/ Kartago Miáſto wielmożne záłożyli/ y zbudowáli. Jnſzy Synowie y potomkowie Kananeowi/ Etheus/ Jebuzeus/ Amoreus/ Geruezeus/ Eueus/ Araceus/ Samareus/ etc. cześcią kráiny nád morzem Siriyſkim opánowáli/ cześcią też przyległości gory Libanu oſiedli/ á s tych ſie narod Kananeiſki rozno rozpłodził/ tákże Philiſtinowie/ ktorych Philon Zyd Allophilami miánuie.

Gen. cap. 10.

Beroſ. lib. 5.

H Eteus ſyn Kananeow zbudował Miáſto Hebron od ktorego Hetei: gdzie długo Abraam mieſzkał/ y potym v Heteuſzowego potomká Ephrona ſyná Seo/ kupił mieyſce do pogrzebu żenie ſwoiey Sarze/ iáko o tym mamy in Geneſi zá 400. ſykłow ſrebrá.

Gen. cap. 23.

Jebuſeus zás drugi Syn Kananeow pánował w Hieruſalem y w Gabaa/ od ktorych ſą názwáni Gabaonite/ co ono Joſuego chytro vbłagáli. Jákoż ſą iáſnie opiſane y zámierzone gránice kráin/ ktore trzymáli potomkowie Kananeowi w kſiegach Geneſeos Moiſeſzowych/ Ale potym przez Joſuego y inſzych Krolow ſą do gruntu wygłádzeni/ dla przeklectwá Noego/ ktory ono przeklął wſzyſtko potomſtwo Chamowe/ iż go iako Oycá nie vczćił/ tákże też dla Báłwochwálſtwá w ktorym záwżdy trwáli/ y dziś trwáią/ y dla nieczyſtych y nierządnych lubości cieleſnych/ y inſzych złości od Chamá wrodzonych/ wiele ich narodow Pan Bog woynámi y rozmáitymi plagámi wyniſzczył/ iſcząc y pełniąc obietnicę ſwoię/ ktora był Abraamowi/ Jakobowi/ Moizeſzowi/ y Joſuemu przyrzekł/ ná ich mieyſce Jſraelity prawdziwe chwalce ſwoie potomſtwo Semowe w támtych krainach Kananeiſkich dziwnym foritowánim ſwoim poſadziły rozmnożył/ o czym nam kſiegi geneſeos/ Exodus/ Joſue iáſnie świádczą.

Hieruſalem.

Gabaonite.

Joſu 15. 18.

3. Reg. 15.

4. Reg. 23.

1. Paralip. 2.

2 Paralip. 16.

Joſu. 10. et 11. et 12. cap.

Ták tedy wiedz Czytelniku miły/ iż Sem s potomſtwem ſwoim ná wſchod Słońcá w Aziey wielkiey rozmnożył y vgruntował oſſady ſwoie/ gdzie dziś ieſzcze Per-

Geneſis 12.

Exod. 14.

Deuter. 34.

Joſu. 13.

Num. 32. et 18.

cze Perſowie y Aſſiriani / ácz niektorzy Tureckim iárzmem zniewoleni ßeroko pánuią.

Aſatmat.

Potomek tákże iego drugi Aſarmot Syn Jektanow / wnuk Heberow / práwnuk Sale / Praſczur Arphaxatow / ktory był Syn Semow / fundował y rozmnożył wielkie á ßerokie narody Aſarmoty od ſwego imieniá názwáne / ktorych potym zá poſtępkiem y odmiennoſcią czáſow Sarmatámi Hiſtorikowie rozmáicie miánowáli. A pod tym imieniem zámykáią ſie niektore narody Scytiyſkie / v Hiſtorikow / y náßy wßyſcy przodkowie / Moſkwá / Polacy / Ruſacy / Litwá / Zmodź / Pomorzánie / Wołyńcy etc. co ſie y Cromerowi wielkiey nauki y doſwiádczoney biegłoſci Hiſtoricowi cap. 12. *de rebus Polonorum* podoba / o tym też Aſarmacie Joſephus Antiquit. lib. 1. cap. 14. y Moiſes Geneſeos 10. wſpomina. Ale to ßerzey á dowodniey w wywodzie Narodu Ruſkiego niżey obaczyß / gdziem ia ná to kilkodzieſiąt Hiſtorikow ſtoſował.

Sarmatowie

Crom. ca. 12.
Joſ. ant. c. 14.
Gen. 10.

Hewilla zás drugi praprawnuk Semow Syn tegoż Jektaná w niektorych ſtronach Indiey nád Rzeką Ganges oſiadł / ktore od ſwego imienia tákże iáko Aſarmot Sarmati Hewillią miánował / o czym mamy w kſięgach Rodzáiow gdzie mowi / iß Ganges Rzeká płynie ná ziemię Hewilla.

Potomkowie zás Chamowi trzymáli przes niektory czás Ziemię Kananeiſką / Egipt / Etiopią / álbo Murzyńſkie kráiny y Libią. A potomſtwo Japhetowo roſproßyło ſie y práwie rozſiało po wßyſtkiey Aziey mnieyßey / A potym rościągnąwßy / oſſady ſwoie ßeroko ná połnocy wiele kráin w Europie / á práwie wßyſtkę Europę y część wielkiey Aziey niemogąc ſie zmieścić w máłey / opánowáli / według ßczęſliwego imienia Oycá ſwoiego Japheta ktory ſie znáczy rozßerzáiący. A ten ieſt przodek náß wßyſtkich Chrześcian.

O Potomſtwie Japhetowym.

Iafet dilatatus, dilatatio, pulcher perſuadens &c.

JAphet wykłáda ſie z Hebreiſkiego po náßemu rozßerzenie álbo Rozßerzaiący y piękny / A ten był młodßy y oſtáteczny Syn Noego / ácz kolwiek Beroſus piße / iß Noe we trzech lat po potopie wyßedßy z Korabiá Jonikuſá Syná ſpłodził / ktoremu Jonichuſſowi wynálezienie nauki gwiazdárſkiey / Aſtronomiey / y Aſtrologiey przypiſuią Chaldei / y męſtwo wielkie / y dowcipny á oſtry rozum. Jonichus zás miał ſyná Kozdroná á wnuká Subſirſadebet imieniem / Królá walecznego / ktory ießcze przed Nemrotem począł woiowáć / á od Rzeki Eufrates áż do Edrooſanu przez wßyſtki Indiyſkie kráiny mocą przeßedßy 67. Miaſt głownych / napierwey przed inßymi walecznikí zburzył / y ſam potomkow ſwoich wßyſtkich rycerſkich poſtępkow náuczył / iáko Chaldei twierdzą / ále iß tego Moiſes niewſpomina / przeto my według dowodu piſmá ſwiętego wywod potomſtwá Jafetowego kończyć będziem.

Subſirſadebet Krol.

Gomer, conſumãs conſumens, vel deficiens.
Gen. 10.

Miał tedy Jafet Syn Noego Synow ſiedm / ktorych ſą ty imioná / Gomer / Magog / Madian álbo Madain / Tubal / Tiras / Jawan / y Moſoch / álbo Meſka według Philona. Gomer wykłáda ſie kończący álbo vſtawáiący / ſtárßy ſyn Japhetow / od ktorego máią wywod Cymmeriowie / ktorzy potym Cymbrámi ſą názwáni / Z tegoż Gomera y potomkow iego Cymbrow / poßli Niemcy / á od Twiſkoná Krolá Teutonámi y Tudeſkámi názwáni / Gotowie tákże / Połowcy / Litwá / Zmodź / Lotwá / Jatwieżowie / Pruſſowie ſtárzy / Kurowie / Duńczycy / Swedowie / y Philandowie / od Syná tegoß Gomora Jafetowica / Togormy z tychże Cymbrow y Gotow prawdziwie á nie omylnie pewną Genealogią poßli / co my niżey ná wielu mieyſcach pewnymi á znácznymi dowodámi y mieyſcami kſiąg z wielu Hiſtorikow przes lat kilko vſtáwicznych z trudnoſcią wielką pilnie zebránymi pokażemy / dla czego tu teras dłużey ſie rzeczą báwić przeſtáię.

MAgog (ktore imię Karion lib. 3. wykłáda Lud pod Namiotámi mießkáiący / bowiem Gog rozumie ſie namioth álbo Dach) wtory Syn Jáfetow s tego máią wywod narodu Scitowie álbo Tatarowie wßyſcy / á s tych zás Turcy / czego y Beroſus lib. 5. poſwiadcza / iß Magog Aziyſkie Kroleſtwo fundował / gdzie dziś Turcy pánuią / ácz kolwiek ſie też y od Chamowych potomkow Hordy ich niektore rozmnożyły. S tychże też Węgrowie álbo Hugrowie od Rzeki Hugry álbo Jugry / ktora ieſt w Moſkiewſkich dzierżáwach / poſli / á przepráwiwßy ſie przes Wolgę rzekę Gotow álbo połowcow nád Tanais / álbo Donem Rzeką / y nád Morzem / ktore zowiemy Palus meotis mießkáiących przodkow Litewſkich porázili / á potym Roku od Chriſtuſá Páná 383. zá Graciana Ceſarzá przyciągneli do Pannoniey z Radiką y Kewą wodzámi y Xiążęty ſwoimi / á ták wygnawßy drugi raz Gotow z Pannoniey / y poráziwßy kilokroć ná głowę woyſká Rzymſkie y Niemieckie z Hetmány ich Macrinem y Tetrikiem / opánowáli mocą / y oſiedli Pannonią wßyſtkę / ktorą od oyczyżny ſwey z ktorey wyßli Juhariey / álbo Hugri rzeki / y od ſwego imienia Juharſką y Vherſką Ziemią názwáli / iákoż y dziś Moſkwá y Ruſacy zową ich Vgrami / Polacy Węgrámi / Łacinnicy Hungarámi / á ſami ße miánuią Mágierámi / Turcy ich zás zową Madzierami etc. Bo támże w Scitiey niedáleko od Jugry rzeki miedzy Wolgą y Tanais rzekámi / ſą polá ßerokie Tátarſkie / ~~ktore Mádzierſkimi~~ zowią. Ci Vgrowie po ſmierci Kewy / y Radiki / wybráli potym ſobie zá Królá onego okrutnego walecznika Atilę / Roku od Chriſtuſa 428. ktory też iáko Litewſcy niektorzy Latopißce ſwiádczą / Palemoná z inßymi Włochy do Zmodzi y do Litewſkich połnocnych ſtron / áż z Włoch zágnał woyną / o czym będzie niżey / wßákże ſie ci Węgrowie z Pogáńſtwá iáko y my do Chriſtuſa prawdziwego Bogá náwrocili / Roku 980. A przeto tu teras potomſtwo Magogowe y Gogowe mamy rozumieć / tylko Tatary y Turki bezbożne Machometany / ktorych też Ezechiel Prorok wſpomina s połnocnych kráin wynidź / á oſtátnich czáſow ſeroko zburzyć Jſraelá / to ieſt / Kościoł Boży prawdziwy / iákoż záwżdy wiernych nieprzeſtáią naiezdzáć / co też Prorocy inßy y Jan ſwięty in Apocalipſi opowiedzieli / iż w oſtátnim wieku ſwiátá Gog y Magog máią vdręczyć Kościoł Boży etc. com ia też o Turcech y ich Practikach / Rokoßach y poſtępkach opiſał w oſobliwych kſiąßkach wierßem lat przeßłych 1575. gdym ſie z Turek wrocił / ktorym ieſt Tituł o wolnoſci Polſkiey y wielkiego Xięſtwa Litewſkiego / etc. w Krakowie drukowánych.

Gen. 20.
Beroſ. lib. 5.
Apocalip. 20.

Węgrowie.

Atila.

Apocal. 20.

Beroſus lib. 5. piße / iß Gogus w Arabiey ßczęſliwey pánował.

MAdain trzeci Syn Jafetow / od tego rozmnożeni y názwáni ſą Medowie / ktorzy ſeroko ná wſchod Słońcá pánuiąc dzielnoſcią Ricerſką wielce ſłyną / iáko to o nich Daniel Prorok y Herodotus Hiſtoryk właśnie świádczy.

JAwan álbo Jon y Jaon czwarty Syn Jafetow / od tego ſię poczęły narody wßyſtki Greckie / á iß ſie z Hebreyſkiego Jawan wykłáda *defraudator* po náßemu zdradzáiący álbo oßukáiący / dla tego podobno y Grekowie záwżdy ſą podobni przezwiſkowi y imieniowi Patriarchy ſwoiego / dla ktorey przywáry y ſami ſie pod Tureckie iárzmo doſtáli. A tego Jawaná álbo Jaona Grekowie y Łacinnicy Janußem miánowáli / á o dwu czołach y twarzách go málowáli / iedne ſprzodku drugą ſtyłu / zowiąc go *Ianum bifrontem*, dla tego / iß y Grekowie y Łácinnicy wßyſcy / z niego poßli / y on ich rozmnożył / á kiedy cokolwiek mieli poczynáć / záwżdy tego Janußá iáko Bogá oſobliwemi modlitwámi chwalili y czcili / A temu rok od niego nowy záwżdy poczynáli / nazwawßy tego imieniem pierwßy Mieſiąc *Ianuarius*. Rzymiánie też Kościoł iego czáſu woyny otwarzáli / á w pokoiu záwieráli.

Janus.

A iż Poetowie Jafetá Japetum poſpolicie zwáli. Tedy podobna rzecz/ iż y Ouidius lib. 1. Metamorphoſeos nie inſzemu Bogu iedno Synowi Japetowemu Januſzowi przypiſuie ſtworzenie pirwſzego człowieká/ gdy mowi:

Terra feras cœpit uolucres agitabilis aer,
Sanctius his animal mentisq́; capacius altæ
Deerat adhuc: & quod dominari in cætera poſſet
Natus homo eſt ſiue hunc diuino ſemine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo
Siue recens tellus, &c.
Quam ſatus Iapæto miſtam fluuialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum
Pronaq́; cum ſpectent animalia cætera terram
Os homini ſublime dedit, cœlumq́; uidere
Iuſsit, & erectos ad ſidera tollere uultus, &c.

Od tego też Jaoná álbo Jawaná Syná Jafetowego narod Grecki Jonij poſzli/ czego mamy gruntownieyſze świádectwo w proroctwie Danielowym/ ktory przes to ſłowo Jon rozumie y zámyka wſzyſtki Greki/ Bo wywroćicielá y zburzycielá Monarchiey Perſkiey właſnie zowie Krolem Jawaná Krolá Greckiego y Macedońſkiego/ ktory był Alexander wielki/ á ten Dariuſza wielkiego Monarchę poráźił/ y Perſią y Babilonią opánował/ O czym Quintus Curtius lib. 4. & 5. de rebus Alex. Magni, & Iuſtinus lib. 11. Diodorus Siculus ij. Herodotus piſzą ſzeroko. Od tego też Jaoná Jonium morze Greckie zowią.

Synowie Jaonowi álbo Jawánowi ći ſą pierwſzy: Cetim to ieſt biiący/ od ktorego pewną Genealogią poſzli Macedonowie/ czego nam iáwnie dowodzą kśięgi Machabeiſkie/ iż ſtárodawna/ iáko też Stephanus Hiſtorik y Carion lib. 1. piſzą/ nie zwano ich Macedonámi/ ále Machetim po Hebreiſku/ á po Grecku μακέτα/ á ſtąd záś imię Maceton/ y Macedon vroſło/ Ruſſacy ieſzcze zowią z Greckiego Makiedon y Makiedonia.

Wtory Syn Jawanow Eliſſa/ od ktorego poſzli Eholles w máłey Aziey/ á ći ſą nayprzednieyſzy z Grekow.

Trzeći Tarſus/ ktory zbudował Miáſto głowne w Ciliciey Tarſus rzeczone/ y Ciliki rozmnożył Narod Aſiyſki.

Dodanim czwarty Syn Jawanow w Epirze Dodaneyczyki rozmnożył/ á z tego Epiru był on ſławny Krol Pirhus Epirotſki/ ktory był Rzimiánom śilen/ ſtądże też był y Skanderbeg Caſtriot/ Tureckiey mocy burzyciel: Temu Pirhuſowi ták Gabriel Facenus Epitaphion v Jouiuſſa czyni.

Epirus mihi parua quidem ſed martia tellus,
Et patria, & regnum, & generoſa bellica menti
Materies fuit, &c.

Delſzunacy/ Epirotſcy. Wenetowie ich zowią Stradioti.

O tym czytay Iuſtinum in principio lib. 20. tám naydźieſz iż prawie

Bo y teras z tego Epiru Turecki Ceſarz nalepſze do iezdnego boiu y do Harcow męże miewa. Z tychże też Dodoneow obywátele Rodum Inſułę opánowáli/ y wiele Portow y Krain w Aziey/ w Europie/ y we Włoſzech/ z ktorych też ſą Cipriotæ/ Kretenſowie/ Kalabrowie/ Siciliani/ Maſſiliani ɀc. oſiedli/ y narodámi Greckimi námnożyli. A tu Czytelniku miły obaczywſzy nadawnieyſzą/ y naprawdziwſzą być Hiſtorią świętą Moiſeſzową/ ktory Jawaná Syná Jafetowego y potomki iego wyżſzey miánowáne/ Geneſ. 10. dziwnie opiſuie/ co też naydźieſz Paralipomenon 1. tám obaczyſz wielki błąd Hiſtorikow y Poetow Greckich/ ktorzy niewiedząc coby to był zá Jawan álbo Jon ich przodek (bo ieſzcze w on czás Piſmá S. nie byli świádomi) zmyślili ſobie iákiegoś drugiego Jaoná przodká w kilku wiekow po Jafecie vrodzonego/ z Creuſſij Erichteuſſa Krola Corki. A ták niedoczitánim Hiſtoriy Swiętych/ ácz ſie ná wielkie rozumy ſadzili/ ku ſwoiey hańbie dawnośći początkow narodu ſwego ſamiſz ſobie vieli. Miechouius też náſz Stáruſzek Chronicorum Poloniæ lib. 1. cap. 1. y Wapouius podobno ſie ták/ że zá nikczemnośćią Grecką zdrogi práwey Hiſtoriey vdawſzy/ chcą narody Sławakow y nas Polakow od tegoż Jawáná przes Heliſſę Syná iego wywodźić/ co Cromerus acri iudicio confutuie/ y niżey też o tym w wywodzie narodu Ruſkiego z pewnych dowodow náſzych obaczyſz.

wſzyſtki Narody Włoſkie z Grekow poſzły/ et lib. 24.

O tym też czytay Dialogū Platonis de natura et legibus/ gdzie ieden Egipczyk Solonowi Philoſophowi nikczemnoſć Hiſtoriy Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie.

Tubal piąty Syn Jafetow/ od ktorego Chalibes poſzli/ á leży tá Kraina Chalibow w máłey Azyey názwnána od Miáſtá Chalibe/ gdzie ſą ſławne gory dla hoynego wykopywánia kruſzcu ſrebrnego y żeláznego/ o ktorych y Homerus piſał/ y Virgilius Chalybeosq́; frænos momordit, &c.

Miechouius ná początku kroniki ſwoiey. Cromerus cap. 14. et 15.

Dla tego też Geneſ. 4. wſpomina Moiſes Tubalkaina być pierwſzym Kowalem y rzemieſnikiem kruſzcu żeláznego. Chalibom przylegli w ſąśiedztwie Jberowie Aziaticcy/ ktorzy też w ſwych krainach máią doſyć wſzelákiego Kruſzczu/ y tym ſie wſzyſcy báwią/ ſkąd máią y przezwiſká właſne/ bo Jberi wykłádáią ſie ná łáćinſkie Foſſores, po náſzemu Kopacze álbo Hawerze/ o ktorych Chalibach y Hiberach Homerus in Iliadis 2. Apolonius in carmine Argonautico częſtą wzmiankę czynią. Z tych też krain Aziyſkich Jberow y Chalybow Ceſarz Turecki zá dźieśięćinę bárzo wiele ſrebrá ná kożdy rok bierze.

Ci potym Jberowie według niektorych z Xiążęciem ſwoim Herculeſſem z Aziey do Hiſpaniey przez Greckie/ Adriatickie y miedzyziemne Morze żeglowáli/ gdzie Hercules ſłupy dwá w ćiáſnośćiach morzá/ ktore Hiſpanią od Mauritaniey y Afriki dzielą/ poſtáwił. A Jberowie Aziaticzcy obaczywſzy w Hiſpaniey tákże iáko w ſwoiey Oyczyźnie bogáte gory/ Kruſzcem Złotym/ Srzebrnym y żeláznym/ ktore Juſtinus lib. 44. opiſuie y wyſławia/ támże oſiedli/ á onę część Hiſpániey Jberią od ſiebie miánowali. Ci potym złączywſzy ſie z Francuzámi/ ktorych w on czás Galatámi y Celtámi zwano/ że dwu narodow w ieden przes ſpolne mieſzkánie złączonych y ſpoionych ſą rzeczeni Celtiberij/ iákoby rzekł Celtæ & Iberi, co Juſtinus piſząc o Jberach porządnie wywodzi.

Gades Herculis.

Jberowie w Hiſpaniey.

Liuius tákże y Florus o częſtych á mężnych dzielnośćiach rycerſkich Celtiberow bárzo częſto wſpomina. A ták Jberowie Aſiatyczcy y Hiſpańſcy tákże Celtiberi od Tubálá Syná Jafetowego narod wiodą/ Aczkolwiek Beroſus lib. 5. piſze/ iż Jubal fundował Celtiberow/ wſzákże to wſzyſtko iedno. Oſiádło potym bárzo wiele narodow w Hiſpanſkich Kráinach bogátych/ według poſtepkow y odmiennośći czáſow onego wieku dawnego/ gdy częſte bywáły goſtych narodow/ y rozmáitych przenoſzenia z mieyſcá ná mieyſce/ y ſpolne z krain lepſzych/ wceśnieyſzych y bogátſzych vchodzenia/ y wybijánia. Bowiem Afrikani/ Arabowie/ Mauritani/ Kartaginenſes/ Rzymiánie/ Francy y Galli/ Nortmani/ potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitæ/ Gottowie/ Gepidowie/ Alani/ y inſzy Francuſcy/ Niemieccy/ Sławáńſcy/ y Litewſcy przodkowie/ częſto ſie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe/ wceśne y bogáte vbiegáli/ á ktory był Narod mocnieyſzy/ ten ſie tám oſiedział. A ták wielka byłá hoynoſć Kruſzcu złotego y ſrzebnego w Hiſpaniey/ iż Hannibal Kartaginſki poki tám pánował/ ná kożdy rok dwánaśćie beczek Złotá czyſtego z dochodow gornych bierał/ iáko to nam Pliniuſzow ſzacunek pokázuie y Juſtinow.

Vide Liuium & Florum ex eodem ac Iuſtinum de rebus geſtis Celtiberorum cum Romanis.

Hannibálowi dochod z Celtiberiey.

Moſoch, extendens, attrahens, prolongans, valans vel ſæpiens, rosciągáiący/ przedłużáiący przyciągáiący/ otaczáiący álbo ográdzáiący.

MOSoch álbo Mezech rozumie ſię z Hebreiſkiego ná łáćinſkie extendens &c. iáko Tilemannus Stella wykłáda/ po polſku wyciągáiący y rośćiągáiący/ ßoſty Syn Japhetow/ á wnuk Noego/ álbo od wyciągánia łuku/ álbo rozßerzánia dálekich y przedłużonych gránic názwány. A ten ieſt Oćiec y Patriárchá wßyſtkich Narodow Moſkiewſkich/ Ruſkich/ Polſkich/ Wołyńſkich/ Czeſkich/ Mázowieckich/ Bulgárſkich/ Serbſkich/ Kárwáckich/ y wßyſtkich ogołem ile ich ieſt Słáwienſkiego ięzyká z przyrodzenia vżywáiących Narodow/ iáko o tym dosyć ßerokimi pewnymi z doświádczonych y wielkiego záwołánia Hiſtorikow niżey w wywodzie narodow Ruſkich y Słáwieńſkich obaczyß/ A teraz tylkośmy dla tego o moſochu wzmiankę vczynili/ áby ſię porządek Synow Jáfetowych y potomkow iego nie rozrywał.

Traces y Tirigetæ.

TIRas wykłáda ſię ná łáćinſkie destructor, to ieſt burzyćiel/ ſkáżcá/ y ten ktory budowánie pſuie/ y rozwala/ ſiodmy Syn Japhetow. Ten trzećią Kráinę y Narod Trácijſki rozmnożył/ ktorych też niektorzy Geographowie Tirigetámi zowią/ dziś tám ty wßyſtki narody Tráckie Turcy opánowáli. Obywátele thámeśni po Grecku/ po Turecku/ po Słáwieńſku/ á nád Morzem w Miáſtach portowych po Włoſku mowią. Miáſtá ty przednieyße ſą w Traciey/ ktorychem ſam świádom/ Biſantium/ co dziś Conſtantinopole álbo Czarigrod/ Perá/ dziß Galatą zowią/ Silibria/ Nicopolis/ Kaliopolis/ Liſimachia etc. Ty nád morzem Heleſpontem/ y Propontidem y Ægeum leżą/ Andrinopole záś nád Strimonem rzeką nieták wielką iáko v Poetow ſławną/ w polu leży/ cztery dni iázdy od Conſtantinopola/ Miáſto wielkie po gorach ſię bárzo ßeroko-rozwlokło/ gdzie Ceſarz Solthan Zelim kosztem przeważnym Kośćioł Machometańſki zbudował/ ktoremu ſnadź iák wßyſcy ſławią/ y iákom ſam widział/ dziſieyßych wiekow niemáß rownego. Gory záś w Traciey ty ſą ſławnieyße/ niektore z nich áż pod Niebo wynioſłe/ Hemus/ Rodope/ Orbelos/ Orpheußową muzyką ſławne/ dziś ich poſpolićie Bałchanami zowią/ Zwłaßczá ku Bulgáriey iádąc/ ieſt ich dwie Niedźieli bárdzo złey iázdy/ ia ich będę poki dußá w ćiele pámiętał/ A kto tám niebył niech ſobie czyta Ptolomeuſſa/ Plinium/ ále lepiey Caium Julium Solinum Polihiſtorem/ capit. 16.

Strimonij grues.

Z tych gor wyiáchawßy ia ſam s Tárnowſkim wotągilię wielkiego Piątku nocowáliſmy vkładßy ſię iedē ná drugim (Bog wie lepiey) w máley budce z winnych rozgá w wielkich śniegach.

Piße też Beroſus dowodnie y iáśnie lib. 5. Jß Tiras zbudowawßy Tyrum trzymał Porty morſkie/ y fundował Traces álbo Traki od ſwego imienia/ zá pánowánia Bela Nemrotowego Syná wtorego/ Krola Bábilońſkiego. A co niektorzy zwłaßczá Stella Tilemannus Signenſis/ od tegoż Tiraſſa Syná Jafetowego Rzekę Tiras/ ktorą Nieſtrem zowiemy/ chce być názwáną. Tedy ſię y temu nieſprzećiwiam. Bo áczkolwiek Rzeká Tiras álbo Nieſtr y Dnieſtr (wßyſtko to iedno) z Ruſkich ſię gor poczyna/ dáleko od Traciey/ wßákże záś w Dunay nie dáleko od Traciey/ gdziem ſię ſam przewoził/ wpada. Ale ſię też mnie zda iß Włoßy Genuenſes, ktorzy przed tym Taurikę/ gdzie dziś Przekop y inße Zamki w Wołoßech nád tą Rzeką Nieſtrem trzymáli/ dla wielkiey tey Rzeki byſtrośći/ przezwáli ią Tirás/ bo po włoſku Tirar álbo tirare rozumie ſię ſtrzeláć/ á tá Rzeká ile gdzie miedzy ſkáłámi/ ták byſtro ná progach kámiennych bieży/ iáko ſtrzáłá z łuku/ ále o tym dośić.

Synowie Gomera ſtárßego Syná Jafetowego byli trzey/ Aſcanes ktorego Moiſes Gen. 10. zowie Aſcenez/ Riphat y Togorma/ A od Aſkaneſa/ ná co ſię wßyſcy Hebræyſcy wykłádácze zgadzáią/ Niemieckie wßyſtki narody poßły/ ktore pierwey Aſcanami/ potym przydawßy naprzod tego imienia Artikuł Niemieckiey mowie zwyczáyny Dieſkanami/ potym Dwiſkonámi/ Twiſkonámi/ y Tewtonámi zá poſtępkiem czáſſow/ y odmiennośćią mowy poczęto ich zwáć/ Włoßy ich y dziś Tudeſkámi zowią/ á ſami ſiebie ięzykiem włáſnym Deiczami álbo Dayczami miánują.

Beroſus

Beroſus Babilonius lib. 4. Antiquitatum piße/ iß Janus Oćiec w Europie Krolem Sarmatſkim vczynił Tuiſkoná/ ktory od Tanais Rzeki/ áż do Renu pánował/ roku po wielkim potopie 131. Tenże Beroſus libro 5. piße/ iß Twiſkon Sarmaty bárzo wielkie narody fundował/ roku 25. pánowánia Saturnuſa álbo Nemrotá Krolá Bábilońſkiego od potopu 156. Oczymeśmy też nápiſali ßerzey przy Ruſkiey Kronice/ wßakże Aſcenes álbo Aſcanes y Twiſkones ieden to był Syn Gomerow dwiemá imiony przezwány.

Byłá też w Aziey mnieyßey kráiná Aſkania miedzy Phrigią y Bitinią nie dáleko od Cimmerium Boſphorum/ ſnadź od tego Aſceneſſa álbo Aſcániuſſa názwána.

Wſpomina też Homerus Aſcaniuſſa y kráinę Aſcanią in Iliadis ſub finem ſecundi libri, miedzy inßymi Xiążęty/ ktorzy byli ná pomoc przyßli Troianom przećiw Grekom/ w ty słowá według verſiey Eobani Heſſi.

Fortibus inde Phrygum legionibus imperitarunt.
Phorcisq́ Aſcaniusq́ ſuperbæ munere formæ
Præditus: Aſcania procul e diſtante profecti
Martis amore feri iuuenes & in arma parati &c.

A iß ſię w on czás poſpolićie rozmáite narody/ z rozmáitych kráin ná inße mieyſcá przenośiły/ y Oyczyznę odmieniáły ieden drugie° z lepßych gruntow wybijáiąc/ tedy też niedziw iß Aſkanowie potomkowie Aſkanuſowi przenieśli ſię ná inße mieyſce/ álbo ßukáiąc lepßych kráin/ álbo od inßych wyćiśnieni z oyczyſtych pol. Bowiem Sabelicus y Herodotus ſławnie ſtárzy Hiſtorikowie piſzą dowodnie o potomkach tego Aſkaneſſa: Jż Cymbrowie potomkowie Gomerowi/ z ktorych też był rodu ten Aſkanes/ wygnáni byli z Aziey od Aliata Krolá Lidiyſkiego/ Ale podobno rychley z dobrey woley mieyſcá odmieniáli/ á nie tylko ſami Cymbrowie y Aſkanowie álbo Tuiſkonowie Niemcy/ ále y Sarmatowie y Getowie/ Dakowie/ ktorich dziś Wołochámi zowiemy/ Alani Gepidowie przodkowie Litewſcy/ Sacæ albo Saſſowie y Henetowie wßyſcy z iednego narodu od Jafetowych dwu Synu/ iedni z Gomora/ drudzy z Moſochá ſpłodzeni/ ſpolna mocą złączywßy ſię weſpoł z Aziey wſchodniey ku pułnocnym kráinom ciągnąc/ naprzod oſiedli nád Morzem ktore Meotſkim zowiemy/ do ktorego Tanais Rzeká álbo Don z Moſkiewſkich ſtron płynąca wpada v Aſophu/ o ktorym támeſnym w on czás ſpolnym tych narodow mießkániu/ Dioniſius ſtárodawny Poeta Greckim wierßem pięknie nápiſał. Ktory ſię ták ná łáćinſkie wykłáda.

Attingunt multæ Mæotidos oſtia gentes.
Germaniq́, Getæq́ & Sarmatæ, Baſtarnæq́
Dacorum ſedes & fortia pectora Alani.

Baſtárnæ nád Dnieprem byli.

Przeto tedy iáko z dawná ták y dziś ty narody ſpołecznie mießkáią/ przyległośćią gránic złączone y ſpoione/ iáko Germani Niemcy z Gotámi z Sarmatami y Baſtarnámi/ to ieſt z Ruſakámi/ z Moſkwą/ y z Polakámi/ y z Alany mężnego ſercá/ iáko ich tu Dioniſius piße przodkámi Litewſkimi. A dla tego podobno Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim od Tanais áż do Renu pánuiącego położył/ iß záwżdy Niemcy z Słáwakámi Sarmatámi/ w przyległośći y w ſpolnym towárzyſtwie dla ſpolnych gránic mießkáli. Z tychże Germanow y Twiſconow y Gotow/ Swiones/ ktorych dziś Swedámi zowiemy/ poßli/ tákże Duńcycy/ w ktorych ziemiach y dziś lud ſielſki ná Wſiach wßyſtko ſą Getowie/ álbo Gepidowie rożnego ięzyká od Niemcow.

Dla czego Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim zowie.

Swedowie.

Duńczycy.

Záwżdy

Záwżdy też byli w przyległym sąsiectwie Sace álbo Saßowie Getom/ álbo Sarmatom/ ktorych Ptolomeus Sasonámi zowie/ A Xenophon *in quinto libro institutionis Cyri* Sakow Hirkanom przyległych być wspomina/ á ci są włásnie Saxonowie/ álbo Sasowie/ á Saskie kráiny/ y dziś widzimy być Polakom y Czechom przyległe.

Są też w tám tych kráinach w Hirkaniey inße narody z Scitow álbo Tatarow/ ktorych SAgas SAges y Sacos Quint: Curtius zowie/ ktorych podobno Xenophon Sacas miánuie.

Drudzy tákże z tegoż narodu Niemieckiego osiedli w tych Kráinach/ gdzie dziś Margrabstwo stáre y nowe/ drudzy w Pomorskich krainach gdzie Mekelburg/ Stargrad álbo Stárygrod/ Rostok/ Lubek/ etc. osiedli/ ktorych Henetami zowią Historicy. A tych więtßa część Sławieńskiego języká vżywa. Plinius też Tewtonow przyległych być Cymbrom piße/ to iest Duńczykom/ Prussom/ y Litwie.

Titus Liui⁹. Ariouistus Krol Niemiecki.

Drudzy záś iáko Swewi álbo Swabowie/ Frankonowie/ Senonowie y Sassowie/ niemogąc się zmieyścić w swych kráinach ciągneli do Galliey (ktorą dziś Francią zowiemy) z Xiążeciem swoim Ariowistem/ y tám pod Rzymiány wiele kráin osiedli/ á potym Octauius Augustus Cesarz Rzymski dał im ossady przestrone miedzy Renem y Dunaiem Rzekami áż do Menu ku Franciey/ gdzie się dziś wiele Xięstw y Grabstw Niemieckich/ rożnych imion námnożyło. A ták Niemieckie wßystki narody od Ascenessa álbo Ascanessa/ ktory potym był Tuiskonem názwan/ Syna Gomerowego/ wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego początek swoy máią. Ktorego też Ascanessa dzielność Ricerską Homerus sławny Poeta w Phrigiey y pod Troią iásnie sławi y inßy Historikowie.

Narody Niemieckie.

RJphat wtory Syn Gomerow wnuk Japhetow/ od ktorego też wschodni Sarmatowie y Henetowie narody Sławiáńskie wywod máią. Josephus też piße/ iż Paphlagonowie w Azyey máłey od Riphatá są rozmnożeni/ miedzy ktorymi też Sławacy byli Henetowie przezwiskiem/ o ktorych Apolonius *in carmine Argonautico* piße po Grecku/ iż w Paflagoniey był wielki narod Henetow Sławieńskiego języká.

Sarmatowie y Sławacy.

Homerus też *lib. 2. Iliados in Troianorum ducum catalogo* ták Enety wspomina:

Principe Paphlagonum uenêre Pylemene turmæ,

Ex Henetis, ubi multorum genus erat agrestum.

Z Xiążeciem powiáda Pylemenessem przyßły nápomoc vffy Paflágońskie z Enetow/ to iest z Sarmatskiego narodu Słowakow/ gdzie był rodzay wielki mężow prostych á cerstwych rolą się báwiących. Ktorych y dziś więtßy rodzay miedzy námi Sławaki niż Doctorow. A tu Homerus nastárodawnieyßy Poeta (ktory kwitnał y żył po woynie Troiáńskiey/ Roku 160. y przed záłożenim Rzymu tákże wiele lat zá czásow krolowánia v żydow Josaphata) pieknie się zgadza ták o Niemieckim przodku Ascanesie/ iáko też o Paflagonach y Henetach/ ktorych Henetow Ptolomeus nawiętßym narodem Sarmatskim y Sławieńskim być dowodzi/ gdy piße: *Sarmatarum gentes maximæ Heneti.*

Homerus kiedy żył.

Ptolomeus o Sarmatach.

Stychże też Henetow/ Wandalitowie on narod waleczny poßedł/ Acz wßyscy rußywßy się z Paphlagoniey ciągneli nád Pontem Euxinem álbo czarnym morzem/ áż do vścia morzá Meotis/ y Rzeki Tanais/ á potym złączywßy się z inßym potomstwem Japhetowym y Mosochowym/ nápełnili więtßą część kráin pułnocnych w Europie/ iakoż ießcze do tych czásow w kráinach tychże potomkowie ich trzymáią ossady swoie/ gdzie teraz Rusacy/ Mostwá/ Litwá/ Podláßánie/ Polacy/ y Prusowie stárzy/ A y dziś morze Pruskie y Pomorskie od tych Henetow Henetickim/ álbo Wenedickim miánuią/ á narody nád tym morzem mießkáiące/ ktoregom sam dobrze świádom Henetámi/ Windißámi/ Rugiany/ Wandaliki/ y Kassubámi zowią. O czym czytay Długossá y Miechowiussá lib. 1. cap. 9. fol. 12. A naydzieß iż tám ty kráiny Pomorskie y inße

Dlugosius lib. 1. fol. 10.

ktore

ktore dziś Niemcy trzymáią/ wßystki były poddáne Polakom/ á Lesko trzeci/ Xiążę Pogáńskie Polskie/ máiąc dwádzieściá Synow z rozmáitych nałożnicz zá żywotá swego/ támty páństwá był miedzy nich rozdzielił/ ktore się dáleko nád morzem rościągáły/ począwßy od Mißniey/ y Westphaliey/ áż do Olsaciey/ Wismeriey/ Duńskiego Krolestwá/ y zá Rostok/ Hamborg/ Brzemię/ ktore dziś Bremen zową/ Lubek etc. Miástá.

Wismier Miásto nád Morzem od Wissimirá Xiążeciá Polskiego/ o czym Wapowski ße rzey.

A od tych się Krol Duński y Swedski Wandalskimi Krolámi pißą/ A Xiążętá Niemieckie od Rugiey (ktora przed tym Serbią od Sławakow Serbow byłá rzeczona) Rzeskimi się Xiążęty tituluią. Bo niechay kto iáko chce rozno twierdzi y piße/ przedsię iednák Wandalitowie z Sławieńskiego á nie z Niemieckiego narodu idą/ Gdyż y Carion Niemiec własny/ ktory Historią Niemiecką pißąc/ radby był snadź y Bostwo swemu narodowi przypisał/ ták rzecz poczyna o Sławakách Cechach/ ktorzy Bohemow Niemcow z tych mieysc gdzie dziś Czeska ziemiá wygnáli. *Chronicorum lib. 3. Monarchiæ 4 ætatis 3.*

Wandalskie krolestwá/ y Rzeße Niemieckiei tuul stąd.

Illud quoq; notatu dignum est sub hoc tempus uenisse primum omnium in Germaniam Vandalos, in qua etiam hodie magnam partem habent, ut pote Bohemiæ regnum, quæ olim Germaniæ fuit, &c. To się też godzi (powiáda) przypomnieć iż tego czásu/ to iest Roku od Christusá 433. przyßli naprzod do Niemiec Wandalowie/ w ktorey/ to iest Niemieckiey ziemi/ máią ießcze y dziś wielką część/ to iest Bohemskie álbo Czeskie Krolestwo/ Ktora ziemiá przed tym Niemiecka byłá/ názwána Bohemia od Bawarow álbo Benow Niemcow/ á potym Wandalowie Sławacy Bohemscy (mowi Carion) nie zowią się Bohemámi/ ále Zeskami (ma być Czechámi) od Zeski (ma być Czechá Lechowego brátá od ktorego Polacy) Xiążęciá swego imię sobie y ziemi dáli. Tu widziß iż własny Niemiec Carion Wandality od Niemcow być rożne piße.

Carion o wywodzi Wandalitow z Sławakow.

Tegoż drugi Niemiec *Cureus Stadius in Annalibus Silesiæ* o Henetach y Wandalitach Sławakach/ y *Ioachimus Camerarius minor* tákże Niemiec *in Arithmologia Ethica* poświadczáią. Też *in Decretalibus Gratiani* Concilium Triburienskie samych Sklawow/ to iest Sławakow/ iáko ich Włoßy zowią/ lud być waleczny z Węgrámi wspomina. Ktorzy nawięcey czásow dawnych/ w zachodnych páństwach Chrześciáńskich woiowáli. Tegoż też iásnie podpiera Doctor Tilemannus Stella Signensis drugi Niemiec *in Genealogia Christi de origine gentium*, gdy mowi: *Progreßi autem Heneti à littore maris Euxini &c.* A ciągnąc (powiáda) dáley Henetowie Sławacy od czarnego morzá/ nápełnili wielką część boku pułnocnego w Europie/ y ießcze trzymáią támty kráiny/ ktore teras zowią Russią/ Litwą (własne słowá iego) y Polską.

A gdy ci Henetowie/ Sławacy/ Wandalitowie/ z oyczystych mieysc wygnáli Hermundurow y Boiow Niemcow/ osiedli Bohemią/ to iest Czeską ziemię/ y Sląskie przyległe kráiny/ od tych też Morze w Prusiech Venedicum zowią. Nápełnili też ci Henetowie wßystkie ziemice w Jlliriku/ álbo od Antenora Troiáńskiego Xiążęciá po zburzeniu Troiey z Azyey nád Morze Adriatickie przywiedzieni/ Bo też byli ná pomoc Troianom przyßli/ iák się wyżßey powiedziáło/ Albo też gdy w Europie w pułnocnych kráinach się rozmnożyli/ A potym ná zachod Słońcá ciągnąc ty mieyscá Jlirickie iáko ciepleyße/ á w wino y w chleb zyżnieyße opánowáli/ gdzie y dziś wßystko Sławáńskie narody mießkáią/ Od ktorych też Henetow Cornelius Nepos iák Plinius lib. 6. cap. 11. wspomina Wenetow we Włoßech narod rozmnożony być się domniemawa. Tákże *Quintus Curtius in Hist. Alexandri Magni.* Ale *Tilemannus Stella* mowi: *Nomino autem Henetos omnes ubicunq; consederunt, qui lingua polonica utuntur, etiam si Dialectis diferant.* Ja powiádam tych wßistkich Narodow zowię Henetámi/ ácz

Henetowie Sławacy w Illiricu.

gdziekolwiek

gdziekolwiek oſiedli / y ktorzykolwiek Polſkiego Języká vżywáią / ácz też czáſem słowámi niektorymi ſą ſobie w mowie rożni. A ták od Riphata wtorego Syná Gomerowego wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego/ poſzli Riphei/ ktorzy ſą Sarmatowie y Henetowie. A to imię Heneti / iáko w ſobie brzmi rozumie ſie po Hebreiſku tułáiący/ iáko też y Grekowie drugich zwáli Nomadas / to ieſt/ z iednych páſtwiſk ná drugie ſie przenoſzący. Sarmata też álbo Sauromata wykłáda ſie Wodz álbo Xiążę wyſokośći/ álbo Pan wyzſzey y gorney kráiny / co ſie rozumie o pułnocnych ſtronach/ bo ſie ku gorze podnosi Ziemiá idąc ná połnocy. A iáko Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 3. kłádzie / *A montibus Sarmaticis eleuationis poli 49. graduum, uſq; ad mare Baltheum ſiue Venedicum, quod eſt ſinus oceani Germanici 55. graduum, & ubi mare non alluit eleuatur polus 57. graduum & plus*: Ktory rachunek biegłym á dowćipnym Geographom y Aſtronomom zlecam.

Macieia Stryjkowskiego

Oſoſteuiciuſſa Kanonika Zmodzkiego Kroniki Litewſkiey Kſięgi wtore/

Rozdział pierwſzy.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISSIMVM PRÆSVLEM ET DOMINVM, DOMINVM MELCHIOREM

Dei gratia Samagitiæ Epiſcopum pientiſsimum, Gedrotiorum Ducem &c. Dominum, Mecœnatem obſeruandiſsimum.

OMNIBVS alijs artibus ob excellentem utilitatem honeſtatis nomen merentibus, Hiſtoriæ ſtudium meritò anteponendum, ut res ipſa, ita ſapientis illius Etnici ſententia (Qui eam VITAE MAGISTRAM pronũciauit) docet, Illuſtris & ampliſsime Præſul, mecœnas colendiſsime. Quis enim uerbis explicare poterit, quantum Hiſtoriæ ad formanda gubernandaq; imperia, & ſententias in Senatu ferendas, principibus uiris momenti adducant? Quandoquidem ex his cognoſcunt, quibus medijs maxima quæq; imperia, ex infimo ſtatu ad ſummum aſcenderint, quibusq; initijs iterum collabi cœperint. Vt interim hic non repetam, de ijs quas ſinguli cuiuſcunq; ſint ordinis, ex Hiſtoria ad ſapienter inſtituendam uitam commoditates haurire poſsint, & quæ etiam à nobis copioſè dicta ſunt in præliminari proœmio huius operis. Quod ego nemine præeunte, & in tot ſæculorum obſcuriſsima ueſtræ gentis Lituanæ Hiſtoria nullo Duce hactenus ſeſe offerente imprimis agreſſus, uotis noſtris eodem qui aurem uellit & admonuit Deo aſpirante, ac arduo Atlanteoq; oneri Alcidem, Tuam Celſitudinem ſubmittente, iam iam editurus ſum. Quamuis:

: Vndiq; totis
Vſq; adeo turbatur agris: En ipſe capellas
Protinus æger ago, hanc etiam uix Tityre duco
Hic inter denſas corylos, modo namq; gemellos
Spem gregis, ab ſilice in nuda connixa reliquit.

Verum priuatis ærumnis Reipub: poſtpoſitis, ut tandem Lituaniæ patriæ ueſtræ inclytæ tantorum Principum, Ducum, Hæroum, Regumq; ac Imperatorum feraciſsimæ parentis origines, deductiones, geſta martia, Herculeaq; bella, noua luce quam antea nunquam cœcis carceribus incluſæ uidere poterant, gauderent, hunc librum ut cætera alia tuæ ampliſsimæ Celſitudini, inſcribo, dedico, offerro, & ad perpetuam nominis immortalitatem nuncupo, defendendumq; à maleuolorum obtrectationibus trado. Nam haud neſcius ſum, cum ea quæ ſummis ingenijs inueſtigari antea non poterant, eruenda, publicandaq; ſuſceperim, futurum eſſe, ut hic meus octennis Herculeusq; labor, uirulentos Zoilorum (quorum ego latratus ui ueritatis fretus contemno) aculeos exagitet, præſertim cum nihil eiusmodi in lucem unquam prodierit, in quo inuida maledicentia non inueniſſet quod carperet.

Iam itaq; Mecœnas ampliſsime, & rationem otij mei iuſto calculo redditam conſiderabis, & gentis Lituanæ ac Samagiticæ, ex Cymbrorum & Gotorum bellicoſiſsimis gentibus, quæ & robore animorumq; ui, & ampliſsimis, uictorioſiſsimisq; triumphis ſemper claruerunt ſemina antiquitus iacta uidebis. Tandem ex P. Alæmone ſiue P: LIbone principe patricio Romano, hanc in gelidam Arcton diuino quodam fato claſſe delato, procreatos Auſonio ſanguine Duces ueluti facie ad faciem intueberis, Qui uobis poſteris ſuis ampliſsimam hanc reddiderunt patriam, & Kytaurorum ac Roſarum ſtemmata Domui quoq; tuæ R. Celſ: Gedrotiæ ſucceſsiuè & hæreditaria deuolutione feliciter inſeruerunt.

Quæ omnia ſincerè, longo ſudore, nec non minori ſumptu noſtro, & millies conferendo, legendo, ac relegendo, etiam cum læſione ualetudinis & uiſus, ellaborata, tua Reuerendiſsima Celſitudo innata humanitate quidquid eſt munuſculi, immortalitati tamen nominis tuæ Celſ: & familiæ Gedrotiorum dedicatum, clementer accipiat oro. Ouidiani illius non immemor:

Vt deſint uires tamen eſt laudanda uoluntas,
Hac ego contentos auguror eſſe Deos,
Hæc facit, ut ueniat pauper quoq; gratus ad aras,
Et placeat cæſo non minus agna, boue.

Interim Deum Opt. Max. oro ut tuam Reuerendiſſimam Celſ. patriæ & nobis in hoc rerum omnium turbulentiſſimo ſtatu, quam diutiſſimè incolumem ſeruet, & omnes ſalua libertate in uera religione uiuere ac communi pace in laudem nominis ſui gaudere faciat. Valeat itaq; ueſtra Illuſtriſſ. Celſitudo feliciſſimè, cui ego me quàm humillimè recommendo. Regiomonti Boruſſiæ, Anno 1580. Septembris 16. die.

Veſtræ Reuerendiiſſ. Celſ.

cliens

Mattias Iacobi Oſoſteuicius Striykowski Hiſtoricus & Poëta Can: Sam:

Wkazáliſmy tu iuß doſtátecznie y dowodnie / w ktorych krainach Swiátá Synowie Noego y Potomkowie ich oſiedli / wywiedliſmy też pewna á prawdziwa Genealogia rozmáitych Narodow poczatki y rozmnożenia ich / Perſkich / Indiyſkich / Armenſkich / Greckich / Włoſkich / Niemieckich / Sławáńſkich / Tureckich / Macedonſkich / y inßych z nich idacych / y im przyległych rożnych ludzkich rodzáiow etc. Ktore wywody nie tylko ku tey náßey ále ku wyrozumieniu inßych Hiſtorikow ták domowych iáko poſtronnych zgodzić ſie bacznemu á w rozmáitym piśmie biegłemu Czytelnikowi beda mogli.

Tu záś o Litewſkim ſławnym Ruſkim y Zmodzkim narodzie (o ktorym przed tym żaden Hiſtorik álbo Kronikarz znáczney y porzadney Hiſtoriey niepiſał / áni ſie o to kuśił / ále áni o tym myſlił / ſkadby były pewne y dowodne poczatki y rozmnożenia iego) zá pomoca Boża / ktory ſam lepiey wie / ku temu vprzeyma chęć náße Rzecz poczniemy / Tylko łáſkáwego Czytelniká vpomnieć ſie naprzod nam widzi / Aby nie w gołey záraz zwierzchu łußczynie orzechowey / ále przegryznawßy ia dobrze / wſrzodku ſamego iadrá / ſmáku ßukał / ponieważ tu nam trudniey było z wielka praca tyſiac Hiſtorykow ná świádectwo y ná wybádánie prawdziwych wywodow przywodzić / znośić y ſkoſſowáć / á niż iemu gotowey z rozmáitych Zwierzyn y rożnych pokármow y ziół / przypráwioney potráwy vżywáć. Przeto Látopißczow Ruſkich y Litewſkich świádectwá / o przyśćiu Włochow / z Palemonem Xiażeciem w ty ſtrony ná wet zoſtáwiwßy / teras naprzod proſta potráwe o Cymbrach / Gepidach / Alanach / y Gotach przodkach Litewſkich ſtárodawnych położymy.

Ptolomeus Czytelniku miły on napilnieyßy wßytkiego Swiátá Geograph / w tych kráinách / ktore dziś wielkie Xięſtwo Litewſkie ßeroko zámyka w ſobie /

ácz przed tym ßerzey zámykáło / poczawßy od rzeki Tanais / Dnipru / Bohu y od czarnego morzá áż do Pruſkiego / od Dźwiny do Narwie y Bogu etc. rozmáite narody kłádzie / ktorych dziś imion / áni znáć áni ſłycháć / zwłaßczá w tych ſtronach gdzie dziś Siewierſkie / Rezańſkie / Czernihowſkie y inße pod Moſkiewſkiego pánowánim Xięſtwá / nád Tanais álbo Donem / Wolga y Dnieprem Rzekámi leżace / tákże gdzie Kijow / Wołyń / Podole / podláße / Zmodź y ſamá Litwá.

A naprzod tych obywátelow ſtárodawnych Litewſkich w kráinach przerzeczonych kłádzie / Galindy / Bodyny / Sudyny / Kariony / A Marobity / Stabany / Sturny / Gepidy / Aſſuby / Wybijony / Sargaty y Ombrony w tych ſtronach gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewſkie. O tym też czytay Jodocum Decium / etc.

Plinius tákże naturalis Hiſtoriæ lib. 4. cap. 12. lib. 6. cap. 13. lib. 11. capite 7. lib. 2. cap. 16. etc. Caius Julius Solinus Polihiſtor cap. 19. 20. et 23. Crantius Strabo / Pomponius Mela in Scytia Europea lib. 2. cap. 1. Ty narody w Litewſkich ſtronach kłáda. Świádectwá Eſſedony / Ewazy / Cotti (ma być Gotty) Cimery y Cymbry / Meſſemany / Koſtoboki / Litalany / Choatry / Roxolany / Gety / Tuſagety / Newry / ktorych nád Dnieprem Solinus kłádzie / Gelony / Alany / Agatyrſſy / y inßymi rozmáitymi przezwiſkami ich názywáia / ſkad ſie pokázuie / iż ty kráiny Litewſkie (ják to ießcze ßerzey y dowodniey czytáiac wyßßey obaczyß) nie ieden narod w ſobie wychowáły / y rozmnożyły. Dla czego też w iezyku álbo w mowie ſwoiey poſpolitey wiele ſłow / ták łáćinſkich iák inßych narodow námießanych pełno máia. Wßákże ty wßyſtki wyżßey miánowáne narody / według ſamey rzeczy / y świádectwá tychże Hiſtorikow / z Sarmatow od Japheta Syna Noego y od Gomerá Jafetowego / Tákże od Togormy Gomerowego Syná wywod máia / z Gotow y z Cymbrow narodow ſławnych / z ktorych też Niemcy inßa Genealogia od Tuiſkona álbo Aſkaná wtorego Syná Gomerowego narod wioda / iák ſie to iuß niżey pokazáło. Wywod narodu Niemieckiego.

Od Togormy záś trzeciego Syná Gomerowego / wnuká Jafetowego prawnuká Noego Gotowie waleczni / pobrátynowie Cymbryſcy y ſaſiedzi ich Jatwiezowie / Alani / Połowcy / Pienicigowie. Ktorych był poczet s ſamym Togorma Xiażeciem tyſięcy 14000. iák Philo piße. A ci záras we trzy ſtá lat po potopie / gdy ſie po zámießániu iezykow v Babel Wieże w wietße Narody rozmnożyły / ciagneli w pułnocne kráiny z Aſſiriey / áż przyßli w ty polá / gdzie dziś czarne y martwe Morze / ktore Pontum Euxinum, & paludes Meoticas Hiſtorikowie zowia. Tám w tych polách długi czás mießkáiac Potomſtwo Gomerowe y Togormowe ciáſnośći Morzá czarnego gdzie Palus meotica do niego wpada / Gomerium Boſphorum / á potym Kymerium po Grecku y Cymerium od ſwego imienia miánowáli / ſami też potym Cymeriami / á zá poſtępkiem czáſow Cymbrámi litere b zá e przemieniwßy byli rzeczeni: Potym gdy ſie tám w tych polách dla płodnego rozmnożenia zmieyśćić niemogli / rozbiegli ſie z rożnymi wodzámi w rożne kráiny świátá / iedni ciagneli ná zachod y oſiedli nád Propontidem w Aziyſkim brzegu / gdzie ſam Pontus Euxinus Morze czarne do Heleſpontu morzá Tráckiego v Conſtantinopolá / Galaty y Calcedonu wpada / ná ktorym ſie ia Morzu álbo Propontu / Roku 1574. żegluiac od Joſepha Zydá Xiażećiá de Nexia z Criſtophem Dzierſkim y z Janem Buczackim z niebeſpiecznośćia zdrowia woził. Drudzy záś oſiedli w Taurice / gdzie dziś Prekopſcy Tatarowie y Mankop / tákże Kepha / y Krim Miáſtá ſławne / drudzy do Traciey záßli / y do Daciey / gdzie dziś Wołoßy / A o tych też Cymbrach iż byli przylegli Grekom y długie woyny z nimi toczyli / Homerus w ſwoich Jliadach / y Apolonius in carmine Argonautico, tákże Procopius / Jornandes y inßy Greccy y Łáćinſcy Hiſtorikowie dośić ßeroko piſáli.

Wywod narodow od Togormy.

Cymerius Boſphorus.

O tym czytay Chriſtianum Cilitium Cymbrum de bello Dumarſico.

Rußenie Cimbrow od Jeſiora Meotis

A s tych co w Taurice byli rozmnożeni Połowcy.

Drudzy nád Tanais Rzeką álbo Donem y nád Wolgą w polach mießkánie obráli. Drudzy nád Bohem Rzeką ktorą Ptolomeus y Solinus Hipanim zowią / y nád Dnieprem / Deßną / Soſną etc. Rzekámi ßeroko ſie roſkrzewili. A drudzy w pierwßych polach gdzie byli wprzod oſiedli / zwłaßcza ſtárßy / ktorym ſie nie godziło powłoczyć zoſtáli nád czarnym Morzem y Jeziorem Meotis / á ći wßyſcy Gotámi / Gepidami / Pewćinámi / álbo Piećinigami y Połowcámi / od pol y polowánia álbo Polonow woiennych potym byli názwáni / ktorzy z Ruſkimi Xiążęty / iáko o tym będzie niżey / długo walczyli.

Drudzy dáley w pułnocne kráiny ciągnąc / oſiedli w tych mieyſcach gdzie dziś Wołyń / Podole y Litwá / á drudzy nád tym Morzem / ktore *Sinum Balticum* y *Venedicum* y Pruſkim zowiemy ßeroko ſie położyli / gdzie dziś Philandowie / Swedowie / Lotwá / Zmodź / Kurſowie / Pruſſowie ſtárzy / y Duńczykowie / Ktorzy wßyſcy od Japhetá y Gomerá Syná iego iednoſtáynie narod wiodąc / iezyk álbo mowę / ktorey tylko iedney po zámießániu Językow v Wieże Babel vżywáli / w rozne Języki dla rozności oſſad y mieyſc rozno / iáko dziś widzimy pomießáli / wßákże záwżdy mężni y do woyny z przyrodzenia vdátni wßyſcy byli / co ich rycerſkie dzielności (ácz ich więtßa część dla niedoſtátku Hiſtorykow y grubości Ludu zginęłá) iáwnie świádczą. Bo gdy długo nád tym Morzem / ktore Pruſſy / Duńſka / Swedſka / Zmodzka / Loteſka Ziemię zálewa / mießkáli / y ktorem ia też Morze ſwoią właſną bytnością Roku przeßłego 1580. zwiedził / tráfiło ſie / iß Ocean y odnogi iego / ták ſrogo były wylały / iß ty wßyſtki wyżßey miánowáne Kráiny potopem nagłym morſkie nawálności zálały / y Ludzi wielkość z Dobytkámi y Miáſteczkámi iákie w on czás były / y z Folwárkámi pobráły / zá czym ná kilkudzieſiąt mil od brzegow Morſkich (gdy y Rzeki wſpárwßy ſie o Morze nádęte wylewáć muſiáły) ſrogą powodź wßyſtko byłá ſplundrowáłá. Przeto támtych kráiow Pomorſkich narody / Duńczycy / Swedowie / Pruſſowie ſtárzy / Gepidowie / Zmodź / y Litwá / Kurſowie / Lotwa álbo Lotihálowie obawiáiąc ſie tákiego drugiego Potopu / y ſprzykrzywßy ſobie mießkánie w tych zimnych á niepłodnych / iákom ſam doświádczył kráinach nádmorſkich / rußyli ſie wßyſcy z żonami y z dziećmi z oyczyſtych mieyſc / ßukáiąc wczeſnieyßych oſſad / á wßyſcy ácz roznych iezykow dla ſpolney drużyny iednym przezwiſkiem Cymbrámi miánowáni byli. Hiſtorikowie wßyſcy liczą ich woyſká być trzy ſtá tyſięcy / krom Zon y Dzieći / ſkąd ſie pokázuie / iß ták wielki zbor ludzi niemogł ſie wypráwić z ſamey Duńſkiey Ziemice / ále ze wßyſtkich okolicznych Kráin pomorſkich wyżßey miánowánych / co y Carion przyznawa: Bo Duńſkiego Kroleſtwá y Holſackiego Xięſtwá / przy ktorych ſamych dziś imię Cymbriyſkie zoſtáło / świádomiſmy dobrze / gdyż nawięcey ośmnaście tyſięcy Ludzi Krol Duńſki / z ſwego páńſtwá zebráć może do boiu. Ale w on czás Lotwá / Zmodź / Kurſowie / Gepidowie przodkowie Litewſcy / Jatwiezowie / Pruſſowie / Duńczycy etc. wßyſcy ſie iednoſtáynie Cymbrámi od Gomera przodká / y Cimeriow Bophorow ſkąd pierwey wyßli / zwáli. A ciągnąc w ſpolney drużynie Rzymſkie Páńſtwá vporną śmiáłością y gwałtowną mocą poſiadáli / y cztery kroć Rzymſkie Woyſká wielkie ná głowę / z Hetmánámi ich pobili. Ják o tym wnetże Czytelniku miły z pewnych Hiſtorikow pewnymi dowodámi rzecz ſamę obaczyß. Ktorą teraz máło przerwáć mußę / chcąc tego potopu y wylania Morſkiego (ktore Cymbrow y Gepidow przodkow Litewſkich y Zmodzkich / z Oyczyſtych mieyſc wygnáło) świeżą náßego wieku przygodą podeprzeć.

Przyczyná wyścia do Włoch Cymbrow / Gotow y Gepidow przodkow Litewſkich.

Liczbá Cymbrow y Gepidow 300000.

O tym czytay Christianum Cilicium Cymbrū, in bello Ditmarsico.

Roku od

Roku od národzenia Chriſtuſa Páná 1570. názáiutrz po wßech Swiętych w nocy / przyßłá ták cięßka á nieſłychána powodź Morſka / ktora nagle przypádßy zálałá Ziemie Pomorſkie w dolney Niemieckiey Ziemi / iáko Ziemię Brabandſką / y Jeziorną / ktorą Selland Niemcy zowią / Holandſkie y Flanderſkie Xięſtwá / y oboię Frizyą. A ſtáło ſie to z cięßkich y długich wiátrow / dla ktorych ácz ſą brzegi morſkie groblámi wyſokimi z dawná opátrzone / áby zwykłe podnieſienie Morſkie po odeściu długim / záś nagle przypadwßy przez nie nieprzelewáło / Wßákże iß przez cáłą Jeſień wiátr ſrzedni miedzy wſchodem á południem vſtáwicznie ſrodze wiał / przegnał wodę morſką od tych kráin ku Angliey y Hiberniey / iß ią iáko gorę nieiáką ná ſobie dzierżał / Potym gdy záś przeciwny wiátr powſtał / wielkim pędem iáko z gory oná wodá wſtecz bieżáłá / ktorá ácz ſamá chybko ßłá ná doł / ießcze ią wiátr tym tężey gnał / pędząc zá nią wodę z brzegu Anglickiego / ſtądże ták nawálnie przypádłá / że przez wßytkie groble przeláwßy / wielkim ie gwałtem wywróciłá / á vczyniwßy ſobie weßcie w rowninę / zálałá támty kráiny dolney Niemieckiey ziemie / ták gwałtownie / że ſie nikt nieſpodział / ſkąd śmierć nagła ná ludzi y ná bydło przypádłá / iż w Andorfie / w Delphru / w Hercogpuſu / w Merimedzie / w Mittelburgu / w Greningu / w Roterodamie / w Amſterdamie / y w inych głownych y mnieyßych Miáſtach / ták wyſoko wodá wylałá / że po wßytkich vlicach ná czołniech ieźdźić muſieli. A niektorych domow wynioſłych tylko dáchy były widziáne / zwłaßczá tych Miaſt iáko Delphu / Dortu / Rotterdamu / tych Miaſt wieże tylko z ſpicámi Kościelnymi z wody wyglądáły / á wśi około tych Miaſt / z ktorych nawiętßa żywność pochodziłá / iáko nalepße máſłá y Niderlandſkie ſery / w wodzie zátonęły / z ludźmi y zbydłem / bo w rowninie leżąc / niebyło vcieczki nigdzie / gdyż ſie wßyſtko z morzem porownáło.

Ziemie Holandſkiey Miáſtá / y Wśi nawiętße záginęły z Ludźmi y z Bydłem / Abowiem Miáſto Rzymſki wał / Deutiland weſpoł y z ßeścią wśi zátonęli / Powiát wßyſtek Tolſki / iáko Miáſto Sarponnes / Swiętego Márciná ſtaw / Miáſto z ßeścią wśi / Tegoſen z ſiedmiąnaście wśi / Benflet / Hillernes z ośmią wśi / Stromſlag / Eſems / Gentones ze czterimi wſiámi / Puler z Amerem / y cztery wśi do gruntu zátonęły / w Grenningu Mieście Friſlanſkim / Hetman Hiſpáńſki Duca de Alba záłożył był twierdzą mocną / chcąc tám Zamek obronny mieć / Ale ták oni co tám ſtraż dzierżeli / iáko y ći co budowáli / wßyſcy ſie z budowánim ták zápádli / iż nieznáć gdzie ſie co podziáło / ále wßędy wkoło ták ludzie / iáko y bydło potonęło.

Brabandia Selandia / Holandia / Flandria / Friſia / kráiny ziemie Niemieckiey zátonęły.

Andorf / Hercogpuſum / Merimed / Mittelburg / Grenningen / Amſterdam / Delph / Dort / Roterdam etc. miáſtá ſławne zátonęły. Roterdam oyczyzná Eraſmi Roterodami.

Przetom tedy tę przygodę dla dowodu przytoczył / iż ſie to ták było tráfiło y przodkom Litewſkim / Zmodzkim / Pruſkim y Gotſkim / że muſieli dáley wędrowáć dla powodzi morzá / przy ktorym mießkáli / iák w on czás wolno było / Boby pewnie támći obywátele rádzi Oyczyznę przemienili / ále iuß dziś wßędy dobrze oſiedziono / á w on czás gdzie kto chciał tám ſie przenośił / A narod mocnieyßy / ſłábßy wybiiał.

A Titus Liuius Hiſtoryk ſławny Rzymſki / y Lucius Julius Florus / z niego opiſuiąc dzieie / y ſpráwy poſtępkow Rzymſkich / o woynie Niemieckiey / Cymbryſkiey / álbo Gotſkiey (s ktorych Litwá z dawná prawdziwie idzie) ták mowi w kſięgach trzecich w rozdziele trzecim / Cymbrowie narod pułnocny / á z nimi Niemcy / y Tigurini od oſtátnich mieyſc Francuſkich zbiegwßy / gdy ich Ziemię Ocean potopił / nowych oſſad po wßyſtkim Swiecie ßukáli / á będąc wygnáni z Franciey / y z Hiſpaniey / gdy do Włoch przyciągnęli / poſłáli poſłow do obozow Sylanowych / ktory był Hetmánem Rzymſkim / proßąc áby lud Ricerſki Rzymſki dał im cokolwiek ziemie / iákoby zá żołd / ták iżby ręku y mocy ich według woli ſwey vżywał. Ale co im (powieda) zá ziemię miał dáć lud Rzymſki /

Y ſtámtych kráin wiele Holandrow tegoż Roku 1570. do Polſki przyßło / y Niderlandow ktorzy zá dozwolenim Krolá Auguſtá w Lubelſkiey ziemi y indzie oſiedli / iákom ſam widział.

A tu oſobno miánuie Cymbrow / á oſobno Niemcow.

Vt Martius Populus R.

gdyżby

Droga tám Włoká.

gdyżby sie s práwámi rolnymi musieli sámi wádzić: Odegnáni tedy czego prośbą niemogli otrzymáć / bronią vmyslili dochodzić / Ale áni pierwszego gwałtu Barbarskiego Silanus / áni wtorego Manilius / áni trzeciego Cæpio wytrzymáć mogli / wszyscy trzey Hetmanowie z woyski rospłoszeni / y z obozow złupieni są / źleby było / powiáda / gdyby sie był Marius onego wieku nietráfił. Ale sie y ten ácz szczęśliwy Hetman nieśmiał z nimi záras potkáć / czekáiąc z Rzymskim woyskiem w obozie / áżby sie przes długi czás oną popędliwość y gwałtowność okrutnego narodu Cymbriyskiego vśmierzyłá.

Actum esset nisi Marius illi seculo contigisset, verba Flori.

A własnie táko y Fabius contra Pœnos ták Marius contra Cimbros cunctando restituit rem, ktorego też fortelu Moskiewski chciał zażyć z námi / Roku 1580.

Stadiusowo / Plutarchowo / Deciusowo świádectwo / z inszych Historikow przydánim ná potrzebnych mieyscach / O Cymbrach / miedzy ktorymi też Gepidowie Litewscy przodkowie byli.

Rozdział wtory.

IOannes Stadius in Commentario ad supplendam historiam Flori concinnato, ták pisze o Cymbrach krotką rzeczą / Cymbrowie y Niemcy z Cymbriyskiey Morzem otoczoney Wyspy / ktorą Cymbricam Chersonesum łácinnicy zową / gdzie dziś Krolestwo Duńskie / y Xięstwo Ditmárskie / Holsáckie etc. Roku od záłożenia Rzymu 640. Secundum Tacitum de moribus Germanorum scribentem, á przed zbáwiennym narodzenim Páná Christusowym 100. lat / zebrawszy sie z Sąsiády swoimi / iák tenże Tacitus y Strabo / tákże Kroniki Duńskie / y Swedskie świádczą (z Swedámi / z Gotámi / z Gepidy gdzie dziś Zmodź / Litwá y Lotwá / z Vlmigawy / gdzie dziś Prussowie / Połowcy gdzie dziś Podole / y z Wołyńczámi / z Stábany / z Amarobity / z Ombrony / z Iatwiezy / ktorzy ná ten czás według Ptolomeusá y Iostá Deciussá w tych mieyscach gdzie dziś Brzeście Litewskie / Lublin / y Podlásze mieszkáli) ciągneli do Illiriku / gdzie dziś Ziemie Sławáńskie / dla niewczásow zimná nieurodzáiu / y potopu Morskiego. Tám w Illiriku pod Miastem Nortbeią / Curiusá Carboná Ráyce Rzymskiego / ktory ná ten czás ono Páństwo álbo Prouincią trzymał / z woyskiem porázili / y pogromili / stámtąd do Fránciey / álbo Galliey (ktora ieszcze ná ten czás Rzymskiey mocy nie służyłá) y do Hispániey zbroyną sie ręką po onym zwycięstwie obrocili / A gdy ich Francuzowie / y Hispani Celtiberowie z Ziem swych wygnáli / do Włoch ciągneli / tám potym gdy mieyscá ku osadzie nie mogli v Rzymian vprosić / Iuniusá Sylláná Hetmáná Rzymskiego z woyskiem porázili. A gdy trzeci raz Rzymiánie przeciw im do Fránciey Marká Scaurusá posłáli / skoro sie woyská stoczyły / pobili Włochow y Francuzow Cymbrowie y Gepidowie. Czwarty Hetman Rzymski Cassius Longinus ná nich sie oburzył / ktorego też Tiguryni / narod Niemiecki / Towárzysze Cymbrow mężnych / ná gránicy Allobrogow / ktorą Ziemię dziś Sawoyskim Xięstwem zową / miedzy Włochy á Francią / porázili / y samego Hetmana Cassiusá Longiná y Towárzyszá iego Luciussá Pizoná zábili / y woyská Rzymskie ná głowę pogromili.

Cimbrica chersonesus.

O tym też czytay Iostá Decium in Antiquit. Polon.

Przodkowie Litewscy / Swedscy / y Duńscy naprzod do Illiriku z pułnocy ná południe y ná zachod sie puścili.

Carboná porázili.

Do Fránciey y do Hispániey z Illiriku.

Do Włoch sie záś prowádzą.

Iuniusá porázili.

Scaurusá y Francusow zbili.

Allobroges cis Rodani ripā quæ hodie est pars ducatus Sabaudiæ & Delphinatus.

Hetmanow trzey Rzymskich ná Cimbri y Gepidy.

Wypráwili ieszcze Rzymiánie piąty ras Hetmánow trzech Rzymskich do Fránciey przeciw Cymbrom / Quintusá Cepioná / Caiussá Manliussá / y Marcá

Aureliussá /

Aureliussá / á iż wszyscy trzey rządzić chcieli woyskiem / gdy Cepio sobie pierwsze mieysce iáko od Senatu zleczone przywłaszczał / powádzili sie w Fránciey dla tego y Ziemię Francuską / tákże woyská káżdy swoie osobno ná troię rozdzielili / co słysząc Cymbrowie y Gepidowie Litewscy / złączyli sie z Niemcámi / z Tigurinny y z Ambrany / álbo Ombrony / ktorych Ludouicus Decius / fol 35. o Fámiliey Iagełowey pisząc / kłádzie być stey kráiny / gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewskie / mowiąc / statim post Ombrones, id est, Lublinensem Palatinatum &c. Záraz tedy vderzyli ná niezgodne Hetmány Rzymskie Cymbrowie / y Gepidowie / ktorych wielką porażką pogromili / y zwyciężyli / ták srogo iż ośmdziesiąt tysięcy Rycerstwá Rzymskiego ná plácu poległo / á Woźnic samych y Kucharzow czterdzieści tysięcy pobili / y dwá obozy Rzymskie Cymbrowie / Prussowie / Duńczycy / Swedowie / Niemcy / Ombrones / Podlaszánie / y Gepide przodkowie Litewscy wzięli / Hetmáná też Marca Aureliussá poimáli / y dwu Synow Burmistrzowskich zábili. Dla tego pospolstwo Rzymskie / ktore dawno ná Cepioná waśń miáło / zá tym iego nowym nieszczęściem osadziło go / y winnym być skazáli / tey srogiey á nigdy Rzymowi niesłycháney porażki / iż sie / nieiáko Hetmanowi należy / źle / á nieprzystoynie spráwował. Tákże był do ciemnice wsádzon / gdzie y w więzieniu vmárł. Trup iego ná pole Gemonyskie gdzie złoczyńcow wieszano y zábijano / od Kátá był nági wywleczon / y dobrá iego ná pospolitą rzecz wzięte.

Niezgodá á wiele Hetmánow wiednim woysku iák rzecz szkodliwa.

Tymże kształtem Turcy Chrześciáńskie woyská raz porázili.

Bo ácz ná ten czás ieszcze Lubliná y Brześciá nie było / ány o nich słychał Ptolomeus / ále iednák ty mieyscá mieni być s ktorych Ombrones wyszli.

Ad scalas Gemonias.

Przyczynę tego srogiego porażenia Rzymskich woisk z Cepionem / Trogus Prompeius y Iustinus lib. 32. świętokraydztwo być kłádą / iż był Cepio przedtym złotá z Jeziora Tolossanskiego wyiął / sto y dziesięć tysięcy funtow / á srebrá po pięć kroć dziesięć set tysięcy pondow: ktore skárby vtopili byli z dawná w tym Jezierze Tectosagi Sławacy zá porádą Bogow swoich / bo ich byli zebráli z woyny y z łupow / o czym czytay v Iustinussá.

A Cymbrowie y Gepide przodkowie Litewscy po tym sławnym zwycięstwie ciągneli przez Francią wtory ras do Hispániey / zkąd gdy ich Celtiberowie wygnáli / ná zad sie do Fránciey wrócili / á tám sie z Teutonámi narodem Niemieckim y z Ambronámi / ktorzy byli (iesli Deciusowi wierzymy) z Podlásza złączyli / á vrádzili y postánowili miedzy sobą / áby Alpes gory wysokie przebywszy Rzymu dobyli / y wszystkę Włoską ziemię zá ták szczęśliwym powodzenim opánowáli. Ták tedy z trzemi woyskámi rozno do Włoch przez gory Alpes / ktore są obroną Włochow / ciągneli / po onym sławnym zwycięstwie nád Rzymiány we dwu lat. Co vsłyszawszy Marius Hetman Rzymski / dziwną prętkością z woyskiem im zábieżał / á naprzod z Niemcámi pod samymi początkámi gor w polu / ktore zową Aquas Sextias, iák Florus pisze / bitwę zwiodł tym postępkiem / iż gdy Niemieckie woysko rzekę y insze wody zásiádło / Rzymskie vphy nárzekáły dla niedostátku wody ná Mariusá Hetmáná / ktorym Marius odpowiedział / wszákeście mężowie / ono wodę macie v swych nieprzyiaciol / idźcie á weźmicie iey sobie / záras tedy z chęcią wielką z krzykiem / y z zápalczywością Włoszy do Niemcow / á Niemcy Teutonowie do Włochow skoczyli / y ták sie potkáli / iż gdy Włoszy Niemcow przemogli / po zwycięstwie wodę z Rzeki ná poły ze krwią zmieszáną pić musieli / á więcey krwie niż wody wypili. 150000. tysięcy Cymbrow y Gepidow ná plácu poległo pierwszego y wtorego dniá według Welleiusá. A Orosius świádczy / iż ich 200000. tysięcy zábito / á 80000. poimano / ledwe 3000. vbiegło. Tewtobochus ich Krol / ktory ták był chybki / iż czterech / á czásem sześci koni zwykł był razem z koniá ná koń przeskákiwáć / w ten czás ná iednego gdy vciekał niedospiał wskoczyć / bo w pierwszym skoku poimány / á iż był wysokiey vrody / y strzelistego wzrostu / zá osobliwy dziw był mian / bo gdy go wiedziono miedzy inszymi znákami zwycięstwá / w poyśrzodku nád wszytkimi wyniosłego widáć było.

Wtory raz naszy wędruią z zwycięstwem przez Francią do Hispániey.

Do Włoch ciągną z nowu Cymbrowie y Gepidowie.

Bitwá z Niemcy ad Aquas Sextias.

Viri inquit estis en illic aquas habetis.

Eaq; cædes hostium fuit, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit quā sanguinis Barbarorum. Florus.

Liczbá Niemcow porázonych.

Tewtobochussá Krolá chybkość.

Cymbrowie z Gepidámi do Włoch ciągną.

Cymbrowie z Gepidámi / y Ambronowie náßyńcy / ktorzy ciągnęli z oſobnym woyſkiem do Włoch / vſłyßawßy o porążeniu towárzyßow ſwych Niemcow / ktorych w on czás Włoßy Tewtonámi zwáli / á dziś Tudeſkámi / namniey nierozpaczáiąc w ſwoiey mocy / y zwycięſtwie / puścili ſie wielką mocą proſto ku Norikowi / á potym ſie przez gory y ſkáły wyſokie / nád nádzieię Włochow / przepráwili / á iż byłá Zimá w ten czás / dziwuie ſie temu bárdzo Florus Hiſtorik Rzymſki mowiąc / ći iuß (to ieſt Cymbrowie) ktoby powiádá temu wierzył / zimie przez Alpes Gory / ktore od śniegow wyżßey ſie podnoſzą / od wierzchu gor Tridentſkich do Włoch z wielkim gwałtem burząc y paląc wćiągnęli byli. Dziwowáli ſie Włoßy / zniewieśćieli / iß Cymbrowie ważyli w zimne niewczáſy do nich przes wynioſłe ſkáły ciągnąć / bo ty gory ktorychem ſam doznał / wielkimi nád miárę śniegámi záwżdy opływáią / myſmy ich w Bulgáriey Roku 1575. z wielką trudnośćią y niebeſpiecznośćią iádąc z Turek przebyli / ták iß nam Konie co milá zdycháły / á ſamiſmy piechotą wßyſcy ile nas było / niebrákuiąc oſobámi / czáſem po pás brnąć w śniegu muśieli / drugi czáſem wpadł po ßyię / áżeſmy go muśieli wywłoczyć. A gdy z wierzchu z śnieżyſtey ſkáły ſtoczyłá ſie brełká śniegu iáko pięść / niż ná doł doleciáłá / byłá iák nawiękßy dom / bo ták ná ſie tocząc ſie śnieg bráłá / włáśnie iáko owo v nas dźieci bryłę śniegu waláią / á gdy lecąc z gory ony bryły chroſty y drzewá łamią / czáſem poſpolićie ludźi zábijáią. Jáko y Helwetowie álbo Szweicerowie / z ſtrony Ceſarzá Caroluſſa piątego / ras ták byli wielkie Woyſko Krolá Francuſkiego w Gorach Włoſkich pobili / śnieg tylko z wierzchu ſkał ná nich / gdy iuß w śrzodek weßli / zwáláiąc / y ták ich śnieżną bronią do gruntu porázili / nas ták Pan Bog ſam zdrowych krom koni wcále przenioſł. A to ſie nam ießcze tráfiło tydzień przed Wielkanocą / kiedy iuß tám Láto bywa / y v nas ciepley / Ale zimá y śniegi w gorách ſamych okrutne były / coß kiedy zimie. A tey wędrowki mieliſmy dźieśięć dni z Tráciey / przes Bulgárſkie Bałchany do Dunáiá Multáńſkiego / ktory tám ná milę wßerz płynie / pod Vruściukiem Miáſtem y Dźiurdźiowem. A tom dla tego przytoczył iß experientia wiele człowieká vczy / *non tamen pœnitebit aliquando meminiſſe malorum*, złą przygodę z ktorey ſie da Bog wywichłáć ſerce żáłośnie wſpomniawßy przymußą dla przykłádu drugim wyráźić / ále ku rzeczy przedśięwźiętey pioro obrocę.

Gepidowie y Cymbrowie nád nádźieię Włochow zimie Alpes przebili.

Alpes gory wielkimy śniegámi ſrogie.

Alpes w Bulgáriey / ktore Bałchanámi zowią Turcy / á Moſkwá zie mnoi poias.

Sniegi z gor bryłámi y kupámi lecące.

Helwetowie w gorách śniegiem woiſko Francuſkie zbili.

Ták tedy znáć iż Cymbrowie / Gepidowie / y Ombronowie / byli z náßych zimnych pułnocnych kráin / ktorzy to zimie przez Alpes cierpliwie nieſpodźiani gośćie do Włoch brnęli. Co vſłyßawßy Rzymiánie zaras Quintuſá Catuluſſá towárzyßá Máriuſowego z woyſkiem poſłáli / áby Cymbrom prześćia gor zábronił / Ale ſkoro wyrozumiał iß trudno było ták wielkiemu gwałtowi nieprzyiaćielſkiemu odeprzeć / od Alpow ná rowne polá z woyſkiem vſtąpił / á obá brzegi Ateſis Rzeki pod Weroną obronnie oſádźił / moſt ku temu przez Rzekę vczyniwßy / áby iego Zołnierze ieſliby ich nieprzyiaćiel nágrzewał / s przećiwnego brzegu beſpiecznie mogli do niego prześć. Ale nawáłność y moc Cymbrow y Gepidow Catuluſá z woyſkiem Rzymſkim od Ateſin Rzeki odbili / iß muśiał z Rzymiány vćiekáć. Aż ſam Márius nátychmiaſt z Rzymu ſie przećiwko nim wypráwił / á przebywßy Padum Rzekę / woyſko ſwoie z Catuluſowym złączył. Cymbrowie też przez Ateſin Rzekę śmiáłośćią bárbárſką brnęli / bez łodźi / y bez moſtow / á gdy ſie w wodźie byſtrey áni tarczámi / áni rękomá oprzeć mogli / podćiąwßy wielki lás gáć vczynili / á ták ſie przećiw Włochom z krzykiem y z hukiem ſtráßnym Cymbrowie / Cymbrowie / wrzáſliwym y krzykliwie ogromnym głoſem ſami powtarzáiąc przepráwili. A iáko Florus piße / by byli ták záraz ogromnym ſturmem do Rzymu ćiągnęli / w wielkimby á wątpliwym ſtráchu rzecz byłá. Ale w Weneckiey kráinie / ktora Stadius zowie *partem Galliæ Togatæ*, z zachodu Ateſis / ze wſchodu Adriátickim Morzem / z południá Paduſem / z pułnocy

Cymbrowie znáć byli z náßych ſtron.

Rzymiánie chćieli prześćia gor Cymbrom zábronić.

Catulus Ateſin oſſádźił.

Mari⁹ przez Padum ſie przepráwił.

Smiáłość Bárbárſka Cymbrow.

Et ſi ſtatim infeſto agmine vrbē petiſſent, grande diſcrimen eſſet.

Gránice Weneckie przy Lombárdiey.

z pułnocy Natizonem Rzekámi otoczoney / położyli ſie Cymbrowie obozem / A tá Ziemiá ieſt nád inße Włoſkie Kráiny vrodzáiem / wczeſnośćią ziemie / y pogodą Niebá naroſkoßnieyßa / w ktorey náßy zlenieli / á Márius im vmyſlnie bitwę zwłoczył / áż ſie vżywánim chlebá y mięſá wárzonego / tákże ſłodkiego winá w roſkoßney Ziemi vćießyli / y roſpieśćili / gdyż poſpolićie Zołnierzom roſkoßy wádzą / bo w nich nalepßy Rycerze zniewieśćieią.

Fortel ná bárdzo śmiáłego y gotowego nieprzyiaćielá zwłoczenie połáćinie cunctatio.

A potym náßy mili nieopátrzni Cymbrowie y Gepidowie mnimáiąc iß ſie ich Márius boi / y tuſząc iákoby iuß Włoſką Ziemię opánowáli / poſłáli do niego kilo rázow / áby ſie z nimi potykał / á dźień bitwy náznáczył. Y złożył im názáiutrz drugiego dniá czás y mieyſce potkánia / iáko Florus piße / ná ßerokim á rownym polu / ktore *Claudium* zową / á Plutarchus trzeći dźień od żądánia bitwy *in Mario de uitis Illuſtrium uirorum* być piße / *tertio nonas Sextiles, in campo Vercelenſi.*

Gepidowie y Cymbrowie ná woynę wołáią.

A gdy ſie ták obie ſtronie z wielkim grzmotem / y krzykiem ochotnie potkáły / Márius fortelow chytrych vżywáiąc porázil Cymbrow / iż ich ná plácu 104000. tyśięcy poległo / á 40000. tyśiąc poimano. Włochow też trzećia część tey liczby vbitych zoſtáło / ktora bitwá ſrogá przez cáły dźień trwáłá.

Cymbrowie poráżeni.

A to zwycięſtwo ktore Florus Bogom przyczyta ſławne / y wßytkiey Monárchiey Rzymſkiey nawdźięcznieyße y naświętße (gdyż wßyſcy przed Cymbrámi drżeli) Márius otrzymał / nie mocą ále chytrym fortelem z zwłoczenia y z ßykowánia woyſká ſwego / ktory fortel do dźielnośći iák práwy Hetman przidał / náſláduiąc w tym Hannibala / kiedy ono był Rzymian ſrogo *ad Cannas* porázil.

Per ipſos ſi credere fas eſt Deos.

Márius fortelem Cymbrow porázil.

A ták poſtępował / naprzod czekał áż ſie w roſkoßach Cymbrowie iákom pierwey nápiſał / rozlężeli / y zlenieli / potym dźień potkánia obrał mgliſty / áby ná nieprzyiaćielá mogł śnádnie bez wieśći vderzyć / ktemu wietrzny / áby im piaſek od wiátru y koni wzrußony w twarz y w oczy kurzył / ſobie powietrze przyſtęp obrawßy / też vphy ſwoie ßykował przećiw wſchodu Słońcá / iż gdy mgłá ku południowi vpádłá / á Słońce ſie iáſnie roſwiećiło / záraz od łſnienia zbroy / y przyłbic Rzymſkich zdáło ſie Cymbrom / iákoby ſie Niebo zápaliło / á dla odbijánia błyſkánia / y promieniow od zbroy y Słonecznego blaſku pátrzyć ná Włochow niemogli / gdy ſie im trzey z iednego widźieli / A tu ſie káżdy ſprawcá ludu Rycerſkiego / y Rotmiſtrz náuczyć może z Hiſtoriey ßykowánia woyſká / czego dáley czytáiąc więcey ſie domáca. A gdy iuß tak porázil y roſpłoßył Cymbrow y Gepidow Márius / niemnieyßą miał woynę z żonámi ich / iáko z onymi ſamymi / Bo gdy ſie wozámi y koláſámi zewſząd mocno obwárowáły / ná wierzchu onego obozu ſtoiąc / iáko z Baßt álbo Zamku iákiego mężnie ſie broniły / ſpiſámi / włoczniámi / y rozmáitymi poćiſkámi Włochow ſturmuiących bijąc / á potym śmierć ich zacnieyßa ießcze byłá niż bitwá / Bo gdy ich Włoßy niemogli dobyć / rokowáły z Máriuſem ſamy Cymberki y Gepidanki / s ktorych Litewki idą / przez poſły podawßy mu Condicie / áby ie przy ſwych wolnośćiach zoſtáwił / (pátrz iák niewiáſty grube wolnośći naprzod przeſtrzegáły) Potym áby Mnißkámi być mogły według zakonu Kápłáńſtwá Pogáńſkiego Rzymſkiego / Bogini Weſty gdyż im mężow pobito / á gdy tego niemogły vprośić / w onym oboźie / podawiwßy naprzod y pobiwßy wßytki dźiatki ſwoie / áby w niewolą Włoſką żywo nie przyßły / ſamy ſie potym mężnie z Włochy do vpadu śiekły / drugie poobrzynawßy wárkocze álbo włoſy ſwoie / kręćiły powrozy / á ſamy ſie ná drzewách / y od wierzchow wozow / y ná dyßlach powieśiły / á drugie mężnie Włochow bijąc á niechcąc ſie dáć poimáć / w polu do gárdłá ſie zbić dáły.

Poſtępek ßykowánia woyſká Máriuſowego.

Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quam cum ipſis fuit.

Niewiáſty Cymbryſkie mężnie ſie bronią z obozu.

Cimberki rokuią z Máriuſſem podawßy mu condicie.

Okrutna ſtáłość Cymberek y przeważne męſtwo.

Tey dźielnośći podobną naydźieß Litawow ich potomkow ná zamku Pulleniew Zmodźi / gdy ich Niemcy dobywáli / zá Olgierdá / iß tákże náſláduiąc ſtárych mátek ſwych / żony ſwe y dźiatki popalili / á ſami ſie do gruntu zbili / áby żywo w ręce Krzyżakom hárdym nieprzyßli / O czym Cromerus *fol. 201. lib. 12.* Miechowczy. *fol. 234. lib. 4 cap. 22.* dočżytaß ſie / ále ießcze dáleko ſtąd do onąd / wracam ſie grzecz

Beleus Krol Cymbriyski.

Baleus Krol Cymbriyski meżnie przebijáiąc vphy Włoskie ná plácu zábity zostáł. Ná onym poboyscżu potym z trupich kości iák Kroniki Włoskie / y Swedskie dowodzą/ Masillenßowie Włoßy / płoty koło Winnic czynili / á ziemiá krwie y tłustości nápełniona / nád zwyczay płodna sie zstáłá: dobry to był nawoz.

Płoty z kości.

O Gotach/ Getach y Gepidach przodkach Litewskich/ y Sławáńskich/ Rozdział trzeći.

TAk tedy masz Czytelniku miły o powodzeniu/ dzielnościach / y srogim ná ostátek pogromieniu meżnych Cymbrow y Gepidow / A iż w ich towárzystwie y z ich narodu Litwe / Zmodź/ y Lotwe być kłáde / tedy te rzecz ná pewnym fundamencie prawdą Historiey vgruntowáną / zákłádam / iákomći to iuß wyżßey dostátecznie podał / w wywodzie tych Cymbrow y Gotow / od Gomera Jáfetowicá y Togormy Syná iego / ktorych też narody Ezechiel Prorok S. w tych stronach pułnocnych/ gdzie dziś Zmodź/Lotwá/ Prussowie stárzy y Litwá / iásnie opissuie/ gdy mowi: w Rozdziele.38. *Gomer & Togorma latera Aquilonis.*

Ezechiel.38.

A ták dzielności Cymbrow sami Niemcy sobie przywłaßczyć niemogą/ ponieważ y Liuius y Florus gdziekolwiek mowią o Cymbrach rożno Niemcow miánuią: Co naydzieß v Florussa lib. 3. cap. 3. gdzie mowi / *Cimbri, Teutoni atq; Tigurini, & Ombrones uel Ambrones.* A tu Cymbrow ná cele położonych masz rozumieć Swedskie/Duńskie/ Lotewskie/ y stárych Prussow narody stárożytne/ tákże Gepidy przodki Litewskie y Zmodzkie / ktorzy w ostátnich kątách y brzegach Oceanu Baltickiego / ktory dziś Niemieckim Morzem zowiemy / mießkáli / iáko Florus mowi/ y iáko ich Ptolomeus y Jul: Cesar in Comentariis opissuie/ A ná te wypráwe do Jlliriku/ y do Włoch złączyli sie byli z Niemcámi/ álbo Teutonámi iáko z sąsiády y z Ambronámi / ktorych Ptolomeus y Decius w tych polach gdzie dziś Podláße etc. z dawná kłádą. A o Gepidach przodkoch Litewskich/ iż byli záwżdy w sąsiedztwie y w towárzystwie ták woiennym / iáko domowym z Cymbrámi/ y z Getámi / O tym wßedzie naydzieß iásnieyße nád Słońce świádectwá y dowody / przeto cokolwiek Cymbrowie y Gotowie sławnego czynili/ to też słußnie ma być przypissano y Towárzyßom ich Gepidom.

O tym też czytay Volateranum/ lib. 2. geogr.

A po tey poráßce ácz niemáłá cześć Cymbrow / Ombronow / y Teutonow álbo Niemcow zostáłá/ wßákże sie iuß pokrzepić nie mogli/ vtráciwßy ták wielką moc/ przeto iedni poddawßy sie Rzymiánom/ná gránicach Włoskich zostáli/ Drudzy w Niemieckich kráinach/ y w Franciey osiedli / á drudzy ktorym było trudno o ossady/ názad sie do tych kráin pułnocnych/ z ktorych byli pierwey wyßli/ wrocili/ iáko do Daniey/ do Prus / do Zmodzi y do Litwy / á drudzy do Jeziorá Meotim/ y do Rzeki Tanais/ iáko Florus piße. A iż we Włoßech/ w Franciey/ y w inßych dálekich kráinach walcząc długo sie włoczyli / z towárzystwem rożnych narodow / tedy też stąd zá społnością y zwyczáiem rozmáitych iezykow mowe swoie zmienili / bo Swedowie y Duńcycy właśni inácżey mowią niż Niemcy/ Kurlandowie tákże/ Prussow stárych ostátki/ Lotwá/ Litwá y Zmodź rożnych iezykow rożne y rozmáite słowá w mowie swoiey iáko słyßymy máią.

Wßákże Cymbrowie/ Gotowie / Gepidowie/ Litwá/ Zmodź/ Lotwá/ Swedowie/ Duńczycy/ iedne° są narodu od Gomerá/ y Togormy/ ácz iezykiem y obyczáiami nieco ieden od drugiego rożny. Jáko też widzimy/ Wrony/ Gáwrony/ kruki/ káwki/ Kraski/ Sroki/ ktorych też iest ieden/ ácz nieco rożny pierzem y głossami/ rodzay/ wßákże iednego wroniego wßyscy przyrodzenia / á gdzie Gáwroni lecą/ tám sie też Káwki/ Krucy/ Wrony miedzy nich mießáią. Tákże gdy sie Cymbrowie y Gotowie do Włoch wyprawowáli/ ciągneli z nimi y Gepidowie / Litwá/ Lotwá/ Kursowie/ iáko iednego rodu y ziem ludzie / á Russacy záś y Sławacy iáko Sąsiedzi etć.

Niechay iuß tedy o tym bedzie dosyć Czytelniku miły / A teras záśie o Gotach samych niemniey rycerską dzielnością sławnych narodach/ rzecz przedtym poczetą vmyśliłem ći skutecznie á dowodnie wywieść.

Położyłem tedy naprzod w wywodzie Synow Noego y ich potomstwá/ Gotow przodkow Litewskich początki od Togormy Syná Gomerowego á wnuká Noego/ ktorych dzielne y zacne spráwy Niemcy / Duńczycy y Swedowie (iáko y Wandalitow / y Cymbrow) sami sobie przypisuią / w ktorym prożnym mniemániu bárdzo sie przeciw wßystkim postronnym/ náostátek y przeciw swoim własnym Niemieckim Historikom mylą.

Bo opuściwßy dla krotkości sławnych y dawnych Historykow Greckich/ Procopium Cesariensem/ ktory o woynie Gotskiey w Kśiegach pierwßych/ wtorych/ y trzecich/ etć. pisał / tákże *Agatiam Græcum & Iornandem de rebus Gaticis, Blondum Decadis* 1. *lib.* 8. *de inclinatione Romanæ Monarchiæ, & eundem lib.* 1. *Decad.* 1. y *Cornelium Tacitum*, o położeniu ziem y obyczáiach Niemieckich etć. *Diuum Gregorium Papam, Raphaelem Volateranum lib.* 2. y inßych wiele stárodawnych á wielce záwołánych Historykow/. Tedy świeżymi ichże Niemieckimi Historykámi / to ich mniemanie być prożne okażemy. Naprzod *Tilemannus Stella Signensis* Niemiecki Teolog opisuiąc *origines gentium in genealogia Christi*, ták piße o Gotach / zowąc ich Getámi: *Gætas autem Gotos esse nihil dubium est, quos etsi multi in insulis maris Baltici tanquam* αὐτόχθονας *natos esse fingunt, tamen cum initia generis humani in oriente fuerint, ut Moises testatur, consentaneum est, completum esse occidentem & septentrionem, paulatim progressis, ex oriente posteris Nohæ &c. &c.* A Geti (powiáda) to iest Prussy stáre/ Litwe / Zmodź y Lotwe / być Gotámi / nie iest namniey rzecz wątpliwa / ktorych áczkolwiek wiele Historikow ná Wyspach Morzá Baltickiego / to iest Duńskiego/ Swedskiego/ y Gotlandskiego / przed wieki być národzonych zmyśláią / to nie iest ku rzeczy / ponieważ początki narodu ludzkiego ná wschod Słońcá sie naprzod po potopie rozmnożyły/ iáko o tym Moizeß świádczy: słußny iest tedy dowod / iß zachodnie y pułnocne Kráiny po lekku á znienadzká były dopiero narodámi ludzkimi nápełnione / kiedy potomstwo Noego ze wschodu Słońcá / to iest od Babel Wieże ku zachodowi y pułnocy postepowáło. To tu masz świádectwo pierwßego nieládá Historiká y Teologá Niemieckiego / ktory Gotow nie z Niemcow/ áni z Swedow / ále z Getow (ktorych Ouidius / Plinius / Ptolomeus / y inßy w Litewskich / w Zmodzkich / w Moskiewskich / Prekopskich/ Podolskich / Wołyńskich y Wołoskich kráinach opissuią) narod być rozmnożony iáwnie świádczy / á iß nie Getowie z nich / ále oni z Getow / y z Gepidow poßli / y Duńskie / tákże Swedskie Wyspy w Skandauicy znienacká osiedli.

Agatias lib. 1. & 2. Procopius Cæsarien. lib. 1. 2. & 3. de bello Gotico, Iornandes de rebus Gæticis, Blondus decad. 1. lib. 8. & lib. 1. Dec. 1. Cornel. Tacitus, Diuus Gregorius &c.

Gotow z Sławieńskich kráin wywodzą.

Dáley záś piße: *Et facilius in arctoo latere processerunt gentes, quia ibi non impediuntur itinera mari, ut in litore maris mediteranei*, y snádniey sie powiáda rozßerzyły y rosciągnęły narody ludzkie w pułnocnych kráinach/ gdzie dziś Litwá y Ruś / bo tám drogi nie bywáią przeßkodzone Morzem/ iáko sie trafia nad brzegámi Morzá miedzyziemskiego.

> Procopius Cæsariensis.

Procopius też Grecki Historyk Gotow tákże Getámi zowie *lib. 1. & 2. belli Gotici*. Tenże też Procopius Gotow Wissigotow / Wandalitow / y Alanow iednym imieniem wßystkich Sarmatami zowie / y ieden ich był narod / tylko iß powiáda byli trochę rożni Xiążąt y wodzow swoich rozdzielenim / A iß Historią pisał zá czásow onych dawnych / gdy Gotowie płużyli / tedy też ich osoby iáko sam widział ták opisuie / iß są białego ciáłá / włosy płowe / oczy wielkie máią / iákie dziś wßystki narody Ruskie y Sławáńskie widzimy. Tenże Procopius w kśięgach 5. piße / iß ci Gotowie wyßli s tych mieysc gdzie dziś Moskwá od Donu álbo Tanais Rzeki / A tę przyczynę kłádzie / iß sie (powiáda) tráfiło niektorym młodzieńcom zágonić zá Jeleniem przez Rzekę Don / álbo Tanais / á gdy dáley ku zachodowi báwiąc sie łowámi záßli / wrocili sie ná zad do swoich / y powiedzieli im / iż widzieli bárdzo dobre y obfite polá / y role ná zachod / Oni tedy vfáiąc w mocy y broni swoiey / przyßli z woyskiem áż do Dunáiá wßędzie zwycięstwo otrzymawáiąc. A potym z Rzymskimi Cesarzámi przymierze wzięli / do Włoch záś przyciągnęli / á ná ostátek áż do Hispaniey przebyli / to ták Procopius.

> Iákiey vrody byli Gotowie
>
> Proco. lib. 5.
>
> Proco. ad Istrum usq; uincendo peruenerunt.

> Spartianus in vitis Cæsarum.

Spartianus też w opisániu żywotow Cesarskich Getami Gotow zowie / ktorych 300000. Claudius wtory Cesarz v Miástá Martinopolim w Messiey álbo w Bulgariey Sławieńskiey Ziemi poráził.

A Volateranowi lib. 2. zdádzą sie być Gotowie z narodu Cymbrow / o ktorych Florus piße / iß sie ich ostátki po porážce od Mariussá wrocili ad Meotidem / gdzie też dziś nie Niemcow ále Sławakow miedzy Tatarami pełno.

> Herby stárich Gotow y Cymbrow.
>
> Cornel. Agrippa in arte Heral. cap. 81.

Też y po Herbie okázuią sie byc Getowie stárzy własnie z Ruskich kráin / ktorzy Niedźwiedzicę zá Herb ná Chorągwiach y ná Tarczach nosili / iáko o tym *Cornelius Agrippa in Arte Heraldica capite 81.* piße. Cymbrowie záś Byká ná znák mocy swoiey / á Alanowie Kotá / Polacy Orłá / Niemcy Lwá zá Herb vżywáli.

Sigismundus záś Herbersteinius *in Commentarijs rerum Moschouiticarum fol. 114.* ták piße o Gotlandiey / *Gotlandia quoq; insula regno Daniæ subiecta &c.* Gotlandia powiáda Wyspá morska Krolestwu Duńskiemu poddána / na tey odnodze morskiey Baltickiey leży / s ktorey wiele ich mniemáło Gotow wynidź / gdyż tá Wyspá dáleko ciásnieyßa iest / niżli ktoraby ták wielką wielkość ludzi / iáko byłá Gotow / w sobie ogárnąć miáłá: nád to iesliby Gotowie z Skandiey iák niektorzy wywodzą mieli wynidź / á potym z Gotlandiey do Szweciey / tedy pewna / iß powtore odwrociwßy przes Skandią drogę / musieliby sie ná zad wrocić / iesliby chcieli do Włoch stámtych stron iáko Gotowie ciągnąć. *Quod rationi minimè consentaneum est*, co sie z rozumem áni z rzeczą / powiáda Herberstein / by namniey y żadnym sposobem prawdy niestosuie áni zgadza etc. A tu maß wtore świádectwo iáwne / iß Gotowie nie z Gotlandiey áni z Scandiey / áni z Szweciey / ále z Litwy / Żmodzi / y z Moskiewskich kráin Meotskich y Tanayskich wyßli / iáko sie też to pięknie zgadza v Jowiussá *libro de legatione Moschouitarum*, z trzecim wywodem o Gotach / Demetriussá Postá Moskiewskiego w Rzymie: ktory tákże Gotow więtßą część z Moskwy y z Záwolskich Tatarow / tákże z zebrháney drużyny y gminu Lotewskiego y Litewskiego wywodzi / ktorzy przed tysiącem y kilkiemdziesiąt lat z Krolem swoim Totilą Rzymskie Cesarstwo y Rzym miásto práwie z gruntu byli wywrocili / etc

> Mowi mniemáło / to iest / ktorych sie wiele w mniemániu swym myliło.
>
> Toż też Wapowski y Bielski z Herbersteinem mowią zgodnie.
>
> Tu iáwnie potwierdza Herberstein / iß Gotowie nie z Scandiey áni z Szweciey / ále z Ruskich y Litewskich pol gdzie byli Połowcy wyßli.
>
> Paul. Jouius in Mosch.
>
> Totila Krol Gotski.

Carion záś Niemiecki czwarty Kronikarz *lib. 3. monar. 4. ætatis 3.* o Gotach pißąc / zowie ich być Niemcámi z Gotlandiey Wyspy / ktorzy powiádą część Lotewskiey y Litewskiey Ziemie osiedli / bo ty obiedwie kráinie przes morze leżą przeciwko Gotlandiey. Ale w tym co mi káżdy w Historiach namniey biegły zezna / Carion toru vstąpił / Bo Gotowie ruszywßy sie s tych pol / ktore są zá Kijowem / Roku od Christusá 253. wtárgnęli wielką mocą do Traciey / w woy-

> O tym też czytay Cromerá lib. 7 et lib. 1. tákże Volateranum in Gotis.

stu trzech

stu trzech set tysięcy / co samże Carion lib. eod. wyżßey przeciw sobie piße. Tám woiuiąc Rzymskie páństwá / w wálney bitwie Deciusá Cesarzá y z Synem zábili / iák o tym będzie niżey. A tu sie iáwnie pokázuie / iß Gotowie s ták wielkim woyskiem 300000. krom żon y dzieci / podobniey s tych pol gdzie dziś Moskwá / Litwá / Wołyń / Podole y Przekop álbo Tauriká / wyßli / á niß z Gotlandiey / iák sie Carion domniemawa / ponieważ z tey wyspy / ktorey niemáß więcey iedno ośmnaście mil ná dłużą / ták wielkie woyská wybráć sie nie mogły / co y Wapouius y Bielski wspomináią. Bo y dziś Krol Duński niezbierze z niey ledwo kilko set / á nawięcey tysiąc Ludu gotowego do boiu / y to ná gwałtowną potrzebę. A co też Carion piße (niemogąc sie z swoimi Gotámi bez Litwy obyść) iżby Niemcy z Gotlandiey Wyspy przyßedwßy część Litewskiey y Lotewskiey Ziemie opánowáć mieli / á potym sie Gotámi názwáli / tedy y to nie ku rzeczy / ponieważ Gotowie przed tysiącem lat trzemá sty czterdziestą piącią dosyć sławni y Rzymiánom ogromni byli / przed kilko wiekow / y przed przyściem Niemcow do Lifland / ktorzy dopiero Roku 1234. zá Fryderyká wtorego Cesarzá / á zá Grzegorzá 9. Papieżá do Lotewskiey Ziemie Zakon Krzyżácki wnieśli / á potym tám ten kray opánowáli / ále Liflantámi nie Gotámi (ktorych iuß ná ten czás moc byłá do gruntu práwie zgásłá) byli y są názwáni. A tu widziß nie tylko w samey rzeczy ále w ráchunku lat wielki ßfank / od roku 2533. kiedy Gotowie byli męstwem sławni / áż do Roku 1234. kiedy sie Niemcy do Lifland wnieśli. Z Litewskich tedy kráin y z Moskiewskich / tákże z Wołyńskich Gotowie poßli / á nie z Gotlandiey Insułki / áczkolwiek też Duńczykow / Szwedow / Cymbrow y Niemcow nád Morzem Pruskim y ná iego Wyspách rozmnożonych / w spolney drużynie mieli / ktorzy wßyscy Gotámi / Getami / Gepidámi y Cymbrámi / ácz z rożnych narodow zgromádzeni / iednostáynie byli miánowáni / czego y sam przeciw sobie Carion poświadcza / mowiąc: *Non unius autem populi appellatione censentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni &c.* Ale nie iednego ludu mamy rozumieć Gotow / Bo tymże imieniem rozumieią sie Wandalitowie (narod Sławáński) Rugianowie / Hunnowie z ktorych Węgrzy / Gepidowie z ktorych Litwá / Żmodź y Lotwa / etć.

> Decius Cesarz od Gotow Sławakow zábit.
>
> Trzy stá tysięcy Gotow.

> Carion iuß ná drogę práwą przyßedł.

Piße też Carion / iß Gotow część w Aziey nád pontem y propontidem około Constantinopola kráin kilká osiedli / drudzy w Traciey y Węgrzech zostáli / dziś też ießcze (powiáda Carion) sławią / iß w Taurice álbo w Przekopie / gdzie dziś Tatarowie Przekopscy / Gotowie mießkáią / ktorzy ięzyká Niemieckiego vżywáią / y Gotámi sie zowią / Poty Carion.

> Słowá Carionowe.

Alem ia sam był w tych wßytkich kráinach / y w Traciey niedawno Roku 1574. y około Constantinopola wßędziem świádom dobrze / A támem żadnych Gotow / Niemieckiego ięzyká vżywáiących / niewidział / ánim o nich słychał. Sławakow tám naßych przodkow wßędzie pełno w Traciyskich y w Bulgárskich Ziemiách ßeroko miedzy Bałchanámi gorámi mießkáiących / tákże w Taurice álbo Prekopie / są ostanki Gotow álbo Getow Litewskich / y Roxolanskich / Ruskich przodkow / Ktorzy Sławieńskim ięzykiem (nie Niemieckim) mowią / á Bydło álbo Czabany w polách pássą / á zowią sie dziś Besárábámi / Tatami / Sławakámi y Serbami / nie Gotami áni Niemcámi / ktorych tám nievyrzyß / iżby miedzy Tátárámi y Turkámi ossady mieli. Ponieważ v nich nád Niemiecki niemáß narodu mierżeńßego / com własnym okiem wßystko widział / y káżdy ć to powie tám tych kráiow świádomy.

> Bałchany gory wysokie / ktore Geographowie Rodopeos et Hemum zowią.
>
> O tym też czytay Cromera lib. 7. Długoßá y Miechowussá lib. 5.

Potym Jodocus Ludouicus Decius / Niemiec / świeży Historyk náßego wieku opisuiąc *uetustates Polonorum, Iagelonum familiam, & Sigismundi Regis tempora*, ßeroko y dowodnie / ták o Gotach rzecz czyni / wywodząc ich narod s tych kráin

E

gdzie

Słowá Deciuſowe.

gdzie dziś Ruś/ Litwá y Polſkie kráiny. *Vndecunq; autem orta gens illa fuerit, &c.* Ale ſkądby ſie kolwiek począł narod Gotow/ máło nam po długich wywodach/ poniewaz (powiáda) żadnego narodu pod Niebem niemáß/ ktoryby ſie ſłuſzniey y przyſtoyniey dzielnościámi Gotow ſławnych mogł zdobyć y wielbić/ iáko ty narody ktore ſą położone w pułnocnych Sármaciey Europſkiey kráinach/ s ktorych byli ſtárzy Gitonowie/ Getonowie álbo Gepidowie nád Morzem Wenedickim/ ktore dziś Kurſkim/ Zmodzkim/ Pruſkim/ y Liflandſkim zowiemy/ przodkowie Zmodzcy y Litewſcy/ s tychże też byli Getæ y Dakowie ná południe leżący/ gdzie dziś Wołyń/ Podole/ y Wołoßy. Ciß Gotowie iß w tych wßyſtkich kráinach mießkáli/ gdzie Morze álbo Jezioro Meotis do pontu Euxinu wpada/ y nád Rzeką Donem álbo Tanais/ tákże gdzie dziś Záwolſcy y Przekopſcy Tatarowie/ y Ruſacy Moſkiewſcy/ świádczą nam o tym wßyſcy Hiſtorikowie. A ták powiada tenże Decius/ Gotowie był narod z Sármaciey Europſkiey/ y s tych wyżßey pomienionych kráin záwżdy ſie wypráwowáli woiowáć Rzymſkie páńſtwá. Ták tedy Gotowie przez wiele czáſow przy Ruśi w polach mießkáli/ á Połowcámi od pol álbo polowánia y od Polonow byli názwáni/ á zá Ceſarzá Auguſtá przed národzenim Chriſtuſá Páná/ Gotowie s tych pol gdzie my dziś mießkamy/ ruſzywßy ſie/ Rzymſkie Páńſtwá náieżdżáć poczęli/ Lucullus Hetman Rzymſki wypárł ich z Miſiey/ ále potym dwu Hetmánow Rzymſkich Oppiuſá Sabiná/ y Cornelium Fuſcum/ obudwu z Legiámi y z woyſkámi Rzymſkimi pobili/ z Antoniuſem też Caracallą/ y Antoniuſſami dwiemá *Probo & Vero*, y z inßymi Hetmanámi Rzymſkimi częſte bitwy zwodzili/ O czym Oroſius ſławny y wiáry godny Hiſtorik lib.7.cap.7. et lib.7.cap.9. &c. doſtátecznie piße. Tákże z Philipem Ceſarzem pirwßym Chreſciáńſkim/ Roku 247. od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná woynę toczyli. Tracią y Miſią/ máiąc woyſká trzy ſtá tyſięcy zburzyli Deciuſſá kilo kroć porázili/ ná oſtátek go y s ſynem roku 253. zábili/ iák ſie o tym wyżßey przypomniáło.

Jam ſam nád tym Morzem do Krolewcá trzi dni iáchał z Zmodzi.

O tym też czytay Długoſá/ Miechouiuſá y Cromera lib.7.etc.

Gotowie/ Połowcowie.

Dzielnośći Gotow Sławakow.

O tym też czytay *Suetonium in Auguſto, Dionem Caßium, Procopium, Pauſaniam in Aticis &c.*

Miſſia dziś Bulgaria.

Potym gdy Valeriana Ceſarzá Sapores Krol Perſki poimał/ y wtákgo ſrogiey niewoley chował/ iß po iego grzbiecie (miáſto ſtołká) ná koń wśiadał/ znowu Gotowie roku 260. z inßymi narodámi Sármatſkimi iáko z Moſkwą/ z Ruſaki/ z Litwą/ z Łotwą/ z Zmodzią/ Wołyńczámi &c. zebrawßy wielkie woyſká/ wodą y ziemią do Aziey ciągnęli/ Bitinią zburzyli/ Nicomedią nád Morzem do gruntu práwie wywrocili/ Y on wielmi ſławny Diany w Ephezie kościoł Pogáńſki od wßyſtkiey Aziey koßtem przeważnym budowány/ złupili y ſpalili. Tákże Macedonią y Tracią ſplundrowáli/ á od tych czáſow ia rozumiem Sławieńſkie ięzyká narody być w támtych kráinach rozmnożone/ w ktorych y dziś ßeroko mießkáią/ iákom ſam widział. Potym ich *Flauius Claudius* Ceſarz w Macedoniey y w Węgrzech práwie ná głowę poráził/ bo ich trzy ſtá tyśięcy ná placu z poimánymi zginęło/ y dwá tyśiącá Gáler álbo Okrętow ármaty wodney ná morzu Greckim tenże Ceſarz im odiął/ roku 270. od Chriſtuſá Páná/ o czym tenże Jodocus Decius/ y Carion lib.3. Monar.4. *Ætatis* 3. y inßy świádczą. Potym gdy lat kilkodzieśiąt w pokoiu po tey porażce Gotowie śiedzieli/ z nowu ſie roku 368. Rzymiánom z mocy wybili. Lupicina y Maxima Hetmanow ich z woyſkámi pobili/ Miſſią y Tracią poſiedli/ Valenſá Ceſarzá pod Conſtántinopolem porázili/ y ſamego żywo poimawßy ſpalili. Conſtantinopole oblegli/ y Wołoſczy okoliczne wypalili/ áż ich Ceſarzowa Valenßowa Wdowá dárámi y pieniędzmi przeiednáłá/ iß od Conſtantynopola odciągnęli/ iák Carion piße y Joſtus.

Bitinia ktorey ieſt głowne Miáſto Bruſſá dziś Turcy Burſſá zowią/ od Pruſſe Krolá v ktorego Annibal był zbiegiem.

Gotowie ná ziemi y ná wodzie porázeni. Roku 270. y 275.

Zwycieſtwá Gotow roku 381.

Potym ich Teodoſius Ceſarz Roku 383. v Conſtantinopolá poráził/ y z Tráciey wygnał. A tych też czáſow Hieronim/ Auguſtin/ y Ambroſius Doctorowie święći kwitnęli/ y Pellagius Heretik wichrował w Angliey/ ktorego Auguſtin święty piſmem S. przekonał. Potym zá Arcadiuſá y Honoriuſá Ceſarzow

Gotowie porázeni.

Doctorowie święći.

Pellagius Heretik.

Ceſarzow Synow Teodoſiußowych Roku od Chriſtuſá Páná 405. od ſtworzenia Świátá 4349. á od záłożenia Rzymu 1157. znowu Gotowie z Radagoſtem Krolem ſwoim do Włoſkich krain wtárgnęli/ ktorych było dwieśćie tyśięcy. A tych Stilico poráził w ciáſnościách gornych/ niedáleko od Florenciey v Apenninu/ támże y Radagoſt Krol ich poległ/ á to imię Radagoſt álbo Rádogoſt znáć iß ieſt właſnie Sławieńſkie/ iákoby rzekł Radgośćiom. Bo Radogoſt y Dobrogoſt poſpolite ſą ſtárych Sławakow názwiſká. Ale ſie tey porażki y śmierći Radogoſtowey Alarik drugi Krol Gotſki pomśćił znácznie/ y Rzym Miáſto głowę y Pánią wßytkiego Świátá wziął y opánował/ Roku 412. od Chriſtuſá/ á od záłożenia Rzymu przez Romuluſſá 1164. Kośćielnych rzeczy zákazał ruſzáć Alaryk Krol/ ále cáłe trzy dni Miáſto ſrogo plundrowáli Gotowie/ potym Kampanią/ Brucią/ y Lukanią kráiny zwoiowáli zá Honoriuſſá Ceſarzá. O czym czytay *Claudium Claudianum in Stillicone, & Honorio*, Ktory też Gotow álbo Getow z tych pol gdzie dziś Ruſſacy/ Podoláne/ y Bulgarowie nád Dunáiem/ wywodzi/ Támże woienny Senat Alariká Krolá opiſſuie w ty ſłowá.

O tym też náś dzieß apud Claud. Claudianu in Stilicone etc.

Jeſt też y teraz Zamek Moſkiewſki w Siewierſkiey ziemi Radogoſt.

Rzym od Gotow wzięty/ Alarik Krol Gotſki.

Crinigeri ſedêre patres, pellita Gætarum
Curia, quos plagis decorat numeroſa cicatrix,
Et tremulos regit haſta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis, non exarmata ſenectus.etc.

A gdy Alarik vmárł/ znowu z Ataulphuſſem Krolem nowowybránym do Rzymu ſie wrocili/ y Miáſto złupili nád wolą Krolá ſwego/ wßákże niepalili. Potym Roku 548. od Chriſtuſá/ á od záłożenia Rzymu 1300. w lat ſto trzydzieśći y ßeść po Alariku/ ćiż Gotowie z Totilą Krolem ſwoim Rzym trzeći raz/ á po Genſeriku Wandalſkim Krolu czwarti kroć wzięli/ Roku pánowánia Juſtiniuſſá Ceſarzá 21. A potym Narſes Perſá Ewnuch álbo Trzebieniec: Hetman Juſtiniana Ceſarzá Totilę y Teię oſtátecznych Krolow Gotſkich ná głowę poráził/ y wßyſtek práwie narod Gotow mężnych z Włoſkich ſtron wygnał/ s ktorych iedni w Hiſpaniey/ drudzy we Franciey oſiedli/ á drudzy do ſtárych pobrátynow ſwoich przes Niemieckie kráiny przyßli/ w ty pułnocne ſtrony/ gdzie byli Pruſſowie ſtárzy/ Zmodź/ Litwá/ Jatwieżowie/ etc. Ktorzy tákże iednego narodu z Gotámi z dawná byli/ y z nimi ſie iednoſtáynie ná rozmáite woyny do cudzych kráin s tych kątow zimnych wypráwowáli/ o ktorych kto chce ßerzey czytáć naydzie ich dzielnośći pełno v rozmáitych Hiſtorykow. Bo Procopius Ceſarienſis Grek zacny/ ktory w woyſku záwżdy ſię przy Baliſariuſie Hetmanie báwił/ ßeroko ich dzieie z Rzymiány y z Greki w kilku kśięgach y Tomach doſtátecznie wyráził. Tákże Gregorius/ y Paulus Oroſius/ Suetonius/ Jornandes/ Guido Rauennas/ Blondus/ Cornelius Tacitus/ Spartianus/ Leonardus Aretinus Abbas vrſpergenſis/ Ablauius Marcus Antonius Sabellicus práwie drugi Liuius/ Volaterranus/ Bergomenſis/ Tilemannus Stella/ Blondus y Olaus magnus Arcibiſkup Vpſalenſki/ obádwá vrodzeni Gotowie/ Monſterus/ y Nauclerus wielkiey wiáry Hiſtoryk/ Eraſmus Stella y inßych wiele zacnych y ſławnych ták ſtárego iáko niedawnego wieku Hiſtorikow/ wiele o Gotach ácz rozmáicie (gdy káżdy ſwemu narodowi ich dzielnośći chce przyczytáć) piſáło. V ktorych pilny Czytelnik chęć ſwoię ſnádnie náſyćić może. Jam tu tylko to co do Hiſtoriey náßey Sármatſkiey/ Ruſkiey/ Polſkiey/ Litewſkiey/ należáło krotko s pewnych dowodow tychże Hiſtorikow przytoczył/ o czym ſie też niżey w wywodach náßych narodu Litewſkiego y Ruſkiego doſtátecźniey wnetże doczytaß/ á teras iuß

Drugi raz Rzym Gotowie wzięli.

Trzeći raz Rzym wzięli.

Narſes trzebieniec.

O tym czytay *Platinam, Decium, Iouium &c. & Volaterranum lib.7.*

ras iuß do ſamey rzeczy przyſtępuiemy/ záktádáiąc dowodny początek Hiſtoryey Litewſkiey s Kronik Pruſkich / niß do Palemoná albo Publiuſá Liboná z Włoch w ty ſtrony przyżeglowánia przyſtąpiemy.

O Weidewucie Krolu pierwßym Pruskim z Litalanow wybránym/ y o Litwonie y Samocie Synach iego/

Rozdział IIII.

ERaſmus Stella Libanothanus w kſięgách wtorych dawnośći Pruſkich/ o przodkach prawdziwych Litewſkich z Gotow y z Gepidow / y Cymbrow walecznych idących/ y o pirwßym Litewſkim Xiążęciu Litálánie/ y o Zamocie Zmodźkim/ ták piße do Miſtrzá Pruſkiego Friderická. Czáſu ktorego Valentinianus Ceſarz Rzymſki pánowáł/ to ieſt Roku od Chriſtuſa 366. Alanowie álbo Litalanowie ludzie pułnocni w ſąſiedztwie Pruſom przylegli (ſkąd znáć iß to był Litewſki narod) gdy przećiw Rzymſkiemu Ceſarſtwu woynę podnieśli / po długich á częſtych w Páńſtwá Rzymſkie naiázdach od Sicambrow byli porázeni/ etć. A druga część tych Alanow álbo Litalanow moleyßa y nie ták do woyny ſpoſobna/ ktorzy byli w domu zoſtáli / po oney od Sicambrow porażce / Mołoycow bitnych moc ſtráćiwßy / niebárdzo vfáli beſpiecznie ſie oſiedzieć w właſney Oyczyſtey ziemi / przeto z żonámi/ z dziećmi/ y z wielkim gminem ſług niewolnych / do Boruſſow álbo Pruſſow pogránicznych odeßli / Sprzęty wßyſtki domowe y máietność w ten czás ná karach/ ná kolaſach s ſobą wożąc / tákże dobytki wßelkiego bydłá wßytki / ktorym on narod więcey żył / z ſobą przygnáli / á ſamych ſiebie Pruſakom ſtárym (ktorzy byli z Litwą iednego narodu) w wiárę y w obronę podáli / ktorych Pruſowie wdzięcznie przyięli / Bo ich wielkośćią przymnożeni / tym ſnádniey wßelkim narodom odpor dawáli / gdyż ſie ná ten czás Niemcow więcey obawiáli / ktorzy nád Wiſłą gdzie dziś Culmieńſka Ziemiá mießkáli / á Pruſow częſto s tych mieyſc ktore trzymáli wybiiáli.

Sicambrowie był narod niemiecki nád Renem Rzeką możny.

Poſtąpili tedy Pruſſowie Alanom ſpołecznego mießkánia w ziemiach ſwoich / ktorzy też niewiaſt ſwoich Boruſom złączenia pozwolili / bo żadnego Małżeńſtwá niemieli / ále wßyſcy iednáko ſpołnego obcowánia z niewiáſtámi vżywáli. Dla czego w krotkim czáſie w táką wielkość prętko vroſli / iß wßytki przyległe narody / Mázowßany / Polaki / y Niemcow przewyżßáli / z tey potym wielkośći dla ciáſnośći gránic poczęli ſie miedzy ſobą ieden drugiego vczyſkáć / ábowiem iáko ſie komu podobáło / y iák ſobie ktory pożyteczno być rozumiał / ták wiele ziemie ſam dla ſiebie y dla koni brał y poſiadał / dla czego miedzy nimi ſwary y nieznaßki rozmáite powſtawáły / ktorych częſtokroć ſpolnym zábiiánim dokończáły. Tá tedy ſamá rzecz / on lud gruby á niezgodliwy w tym zgodny vczyniłá / iß o poſtánowieniu Królá ſchadzki poczęli miewáć / gdzie według proſtośći poſpolſtwá ſtąd y zowąd rozmáicie o tey rzeczy mowili y roſpráwiáli.

Tám Widuutos / álbo Weideuutos Litalanus / ktory inßych y godnośćią y rozumē przewyżßał (bo wielkim pocztē ſług obfitował / ſkąd też ſobie záwołánia w cudzych ziemiach doſtał) rzekł ták / gdybyśćie Boruſowie nád pßczoły wáße głupßimi niebyli / o tym co miedzy ſobą roſpráwuiecie żadneiby nieznaſki niebyło bo widzicie

Rzecz y wotū Weideuuta Xiążęciá Litalańſkiego ſtárßego miedzy Pruſſami.

widzicie iß pßczoły Królá máią ktorego roſkazánia ſłucháią / ktory ich ſpráwy rozrządza / káżdą z nich do ſłußnych robot przyſtáwuie / ktory y nie poſłußnych / prożnuiących / nierobotnych y nikczemnych precz z vlow wyganiáiąc karze / zá ktorego roſkázowánim wßitki wrobocie trwáią / á dziełá y ſpráwy ſwoie kończą / wy ktorzy to ná kożdy dzień widzicie / onych iáko wodzow náſláduycie / á Królá ſobie poſtánowćie / y iego woley bądźcie poſłußni / on niech ſwary miedzy wámi porownywa / zaboyſtwá wśćiąga / złodzieyſtwá karze / niewinnośći broni / też ſam ná wßytkich bez żadnego wyięcia / niech práwá / wyrok y moc zwierzchnią ma. To ſłyßąc Pruſowie záraz wielkie wołánie podniowßy przyzwolili / mowiąc / á chceßże ty nád námi być Boioteros: co ich ięzykiem królá pßczoł znáczy / ták Weideuutos Litalanus z Litewſkiego narodu co y ſamo imię świádczy / niegárdząc ich głoſami zá wßytkich zezwolenim Królem pirwßym Boruſkim y Litalanſkim álbo Litewſkim zoſtał / ktory ácz był tákież z proſtego á grubego y Pogáńſkiego narodu / wßákże mu Krolewſkiey wielgomyślnośći doſtawáło / bo iáko ſkoro od poſpolſtwá Máieſtatem Krolewſkim był odłączon / nie ku inßey rzeczy vmyſł ſwoy nákłonił / iedno áby Xiążęciá álbo wodzá pßczoł náſládował. Przeto naprzod poſpolſtwo y tám y ſam tułáiące ſie w pewnych gránicách ná kſztałt porządku pßczoł zámknął / ktore w oſobnych vlách roboty ſwoie ſkończywáią / y náponiniał ich do robot Sielſkich / áby iedni ziemię ſpráwiáli / záſiewáli / y drzewá owocne ſczepili / drudzy koło pßczoł áby ſie báwili / drugich do bydłá / dobytkow / drugich do Ryb łowienia náznáczył / y práwá vſtáwił / Naprzod áby żaden goſpodarz więcey dobytkow / áni czeládzi niechował / nád potrzebę doſtárczenia robot ſwoich / inßych áby przedał / álbo pobił / áby też żaden vłomnych / niepożytecznych / y do roboty nieprzygodnych nieżywił / áni wychowywał / Dał też wolność / y práwo iż Synowi rodzicá ſtárośćią vćiśnionego / álbo ktoryby dla mdłośći / ſił roboty znośić niemogł / wolno było vdawić / áby prożno chlebá nieiadł / á z iedną żoną áby káżdy przeſtał.

Krol nád pßczołámi álbo Máciorá.

Weideuutos pirwßy Krol álbo Xiążę Boruſſow / álbo Pruſſow ſtárych y Litalanow przodkow Litewſkich.

Godność poſpolicie obyczáie mieni.

Porządek ſtánowienia poſpolitey rzeczy Weidewutowey w Pruſiech / y w Litwie.

Práwá Weydewutowe y vſtáwy.

To też zá ſtárych Krolow Egipſkich. záchowywano.

Potym chcąc on lud gruby z okrutnośći zwierzęcey do ſkromnieyßego żyćia przywieść / Miodow ſycenia ſpoſob wynálazł / y bieśiády częſte y kárczmy poſpolite poſtánowił / wierząc iß tym miał okrutne ich vmyſły zmiękczyć / w czym ſie nieomylił / ábowiem w rychle ku ták wielkiey pießczoney miękkośći przyßli / iß ku czemu chćiał ich przywiodł.

Bieśiády.

Potym vſtáwił / áby gośćiom przyiemność / y ludzkość nawięcey záchowywáli / gdyż ſie tymi rzeczámi namocniey przyiaźń miedzy ludźmi ſpaia / etć.

Gośćinna vczynność.

Po śmierći ſwoiey Weidewuto Krol czterzech Synow zoſtáwił / ále Kroniká inßa Pruſka po Niemiecku drukowána świádczy / iß dwánaśćie Synow miał / ktorych były ty imioná Saimo álbo Zaimo / Neidro / Sudo / Slawo / Natango / Barto / Galindo / Warmo / Ogo / Pomezo / Culmos y Litwos / álbo Litalanos / ktorych Oćiec Weideuuto / iák Kroniki Pruſkie świádczą / doßedwßy lat wieku ſwego 116. rozdzielił tym ſpoſobem / Saimona álbo Zaimoná ſtárßego ná ſtolicy ſwoiey nád inßymi bráty przełożył / ktory Zemoidzi dał od ſiebie przezwiſko / gdy mu ſie też ta Ziemicá z wydziału miedzy inßymi Bráty doſtáłá. Tenże też y Sambią drugą Ziemicę od ſiebie miánował / po Niemiecku Samland / z ktorych dwu Xięſtw ludzi do boiu godnego czáſu Pogáńſtwá 40000. tyśięcy iezdnych / y 40000. pießych wychodziło. A dla tego Saimoná dziedziczney dawnośći / Krzyżacy Pruſcy pod Litwą Zmodzi przez częſte woyny dochodzili.

O tym czytay w Kronikach Pruſkich / y w Coſmographiach / Caſparis Hennenbergeri.

Narod y liczbá ſynow Weideuutowych.

Saimodz álbo Zemodz y Sábia od Saimo ná przezwáne 80 tyśięcy ludu do boiu z Zmodzi y z Sambiey wychodziło.

Sudouia od Sudoſa Syná Weidewutowego / też názwána / Podláßu / Zmodzi / y Litwie przyległa / z ktorey 6000. iezdnych / á 8000. pießych wychodziło. Natangia trzećia Ziemicá od Natángá názwána. Nadrouia czwarta od Nadra. Slawnia piąta Ziemicá / ktora zá Xięſtwo vdzielne czáſu ſtárych Pruſ-

Sudauia od Suda.

Natangia.

Nadrouia.

rych Prussow byłá poniczona / od Litwinow / y od Krzyżakow często burzona bywáłá / dzieli ią od Litewskiego Xięstwá Memel álbo Niemen Rzeką. Bartenland od Bartoná miánowána gránicy z Litwą 70. Jezior y pusczámi / przeto Litwá te Ziemice iáko przyległą częstokroć z Krzyżaki walcząc burzyłá. Galindia od Galinda názwána Ziemicá wielka y ták ludna byłá / iż obywátele Pogáni rozmnożeni w niey zmieścić się nie mogli / wychodziło 60000. ludu do potrzeby / do Mázowszá od południá przyległá. Warmia álbo Warmelandia od Warma imię wzięłá / w ktorey iest Warmieńskie Hosiussem y Cromerem sławne Biskupstwo. Hogkierlandia Ziemicá od Hoga názwána. Culmia dziś zową Chełmem od Kulmy názwána. Pomezania iedennasta Ziemica Pruska od Pomezá Syná Weydewutowego názwána / przez ktorą Wisłá / Elba / Druzno / Drobnic / Wesera Rzeki idą. Gdy tedy ták się podzielili ziemicámi Synowie Widuuta Krolá Pruskiego pirwszego / niektorzy z nich nie będąc contenci ná działach swoich / walczyli miedzy sobą o zwierzchność pánowánia / dla czego on lud Pruski / y Alanski ktory się iuż był pokoiowi dawnemu przyzwyczáił / do spolnych woien pobudzáli / y częste bitwy ieden z drugim zwodzili / Przeto Litalanus álbo Litwos młodszy Syn / iáko przerzeczony Erasmus Stella pisze / z Alanki mátki / y z oycá Aláná (bo Waideuuto Krol Pruski był Alanus vrodzony) był pomocą Alanow álbo Litalanow swoich podpieran. Ale iż go Borussowie y Brácia inszy / iáko z inszey Mátki vrodzonego nienawidzieli / ktorzy więtszymi woyskámi możnieyszy nádeń byli / Litalanus dla wnętrznych rosterkow vstępić im musiał. Po wielkich tedy boiách z obudwu stron stoczonych / ten koniec niezgody miedzy sobą postánowili / áby Litwo álbo Litalanus młodszy Weideuutow Syn z mátki Alanki vrodzony / z swoimi Alany ná zad do Alaniey się wrocił / á Przodkow swych kráiny powtore osiadł / y tám według woley swey w nich pánował / á Boruską Ziemię Brátom inszym z mátki Boruski národzonym áby wolno zostáwił.

Bartenland.

Galindia / s ktorei według Kronik Pruskich sześćdziesiąt tysiecy ludzi zá pogáństwá do boiu wychodziło.

Warmia.
Hockerlandia
Culma.
Pomezania.

Wtenże sposob Wapowski y inszy o Lechu nászim y o Czechu piszą.

Rosterki y vgodá Synow Weidewutowych.

Przyiął tedy ty condicie Xiąże Litwo álbo Litwos / iáko stárszy / á z wielką liczbą swoich Alanow (iák niegdy Lech / według Wapowskiego z Karwaciey) z Pruskiey Ziemie wyszedł / á gdy się nád obyczay byli rozmnożyli / pierwsze y stáre przodkow swoich mieyscá y osády / ktore puste ználeźli / łatwo nápełnili y osadzili / á od tego ich Xiążęciá Litálaná álbo Litwaná / oni Ludzie ktorzy przed tym byli názwáni Alani / Litalany są nápotym rzeczeny / á teraz ich pospolicie Litwany názywáią. Ták Erasmus Stella Litewskie imię / od Litalaná przerzeczonego Weideuutowego Syná / Krolá Pruskiego wywodzi. A Kroniki insze Pruskie piszą to być po Pánie Christusie Roku 373. ktorey dawności ráchuiąc do Roku dzisieyszego 1580. iuż iest zupełna 1208. lat / skąd się pokázuie / iż Litwá w tych mieyscách gdzie dziś siedzą / dawniey niż my Polacy w Polszcze / ieśliże Wapowskiemu wierzymy / ktory przyście Lechowo do Polski kłádzie / Roku po Pánie Christusie 550. ktoremu przyściu dziśby było iák Polacy w Polszcze z Lechem zásiedli / 1028 lat / áczkolwiek Cromer y inszy przyście ich bez pewnego czásu kłádą.

Przyczyná wyścia z Prus do Litwy Litalanowey / podobna Czechowey y Lechowey z Karwaciey y z Słáwieńskich ziem.

Alani Litalanámi od Litalaná Xiążęciá á potym Litwány názwáni.

Rok przyścia Litáláná Xiążęciá do Litwy.

Ták tedy Litalanus álbo Litwos w Litwie y w Lotwi pánował Roku po Christusie 373. A Zaimo Brát iego drugi Zemoidzką ziemię (ktorą Strabo Samią zowie / *Samagitiam exprimere uolens*) od swego imienia miánowawszy szeroko y możnie się w niey zgruntował / ktorą też niektorzy Historikowie Sudawią miánuią / o czym y Stella ták pisze / *Borußij uerò quò à Germanis finitimis tutiores forent se cum Sudinis uel Sudouitis, qui ultra Chronij fluenta sedes habent, eiusq; regionis aborigines creduntur societatem iniere, qui tum uirtute & pietate plurimum ualebant.*

Zaimo Xiążę.

Słowá własne Erasmi Stelle.

A Borussowie iżby od Niemcow pogránicznych bespiecznieyszymi byli / z Sudynámi álbo z Sudouity ktorzy zá Crononem według Ptolomeusá / to iest zá

Petrus a Dusburch w Kronice swoiey / Sudini narod

Niemnem Rzeką mieszkánie swe máią / y w tey kráinie s początku Swiátá ich obywátelmi być wierzą towárzystwo wzięli / Ktorzy ná ten czás dzielnością rycerską / y możnością bárdziey znáczni byli. Támże trochę niżey pisze tenże Stella / iż Sudynowie álbo Zmodzinowie / ktorzy też w ten czás iedno byli s Kurámi álbo Kursámi nád morzem mieszkáiącymi od Rzymskich woysk więcey kuszeni / á niż zwyciężeni byli / *Romanis armis tentati magis quam uicti*, Bowiem Drusus Hetman Rzymski / iák Plinius świádczy / Niemcow wodną ármatą woiował / ktory sam napierwey niż inszy Rzymscy Hetmánowie / ná Ocean pułnocny Okręty przywiodł / Pisze też iż kráinę Pruską Sudinią / ktora byłá z Zemodzką ziemią zá iedno z dawności y iednego ięzyká Rzymskie Rycerstwo *pro Sudinia Suberiam*, lyczáną od łyká / iż w tych kráinách widzieli ludzi iáko y dziś łyká ná obuwie y ná insze potrzeby vżywáć.

Zmodzki zowie Sudowity / od gnoiu / bo po zmodzku sudos gnoy á zmodz miedzy gnoiem wespołek z bydłem w wieżách pospolicie zwłaszczá lud prosty mieszkáć zwykł.

Strabo zás przeciw temu Geogra. lib. 7 pisze / iż Rzymscy Hetmánowie nie mogli dáley przyść w pułnocne kráiny po Albis rzekę.

Pisze dáley Stella / iż ci Sudynowie (pobráczymowie Zemoidzcy / bo y dziś tymże Zmoidzkim ięzykiem wszyscy mowią) dla obfitości Bursztynu / ktory się w Morzu im przyległym hoynie nayduie / często byli woynámi nágábáni od postronnych národow / ábowiem nie tylko Rzymskiey zbroie skosztowáli / ále y od Saxonow ktorzy Anglią osiedli byli mocą náieżdżáni / *à quibus se terra & mari impigre defensarunt*, od ktorych się czerstwo Morzem y Ziemią vstáwicznie bronili. Pisze też o ich obyczáiach y vbierze / Mieli powiáda ci ludzie Kroliki álbo Stárosty swoie / ktorych vstáwom byli posłuszni / role spráwowáli / y koło kupiectwá rozumieli / vbior odzienia v nich był / iż mężowie wełniánych / niewiásty płociennym sukien vżywáli / á obráczkámi z Miedzi / álbo z Mosiądzu szyie obtaczáli / v vszu też kołká wieszáli / co wszytko po dziś dzień iáko widzimy / w Zmodzi Morzu przyległey / w Kurlandach / w Prusiech / w Liflanciech pospolstwo záchowuie / skąd się pokázuie / iż to był z dawná ieden narod z Litwą / y iednego / iáko to káżdy y dziś obaczyć może / ięzyká / ktorzy wszyscy z Gotow / Getow / álbo Gepidow / Połowcow / z Cymbrow / z Alanow prawdziwie poszli.

Słowá Erasmi Stelle o Zmodzkiey potężności.

Stáre vbiory Zmodzkie.

A tych Alanow / iákoś náprzodku właśnie obaczył / Erasmus Stella kłádzie w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / y gránice Litewskie Prussom przyległe / Acz też niektorzy kłádą ich być z narodu Scytow / Ale y Ptolomeus y Plinius lib. 4. cap. 12. czego y *Iostus Decius in Polonorum Antiquitatibus* szerzey dowodzi / właśnie Alánow miedzy Sarmatskimi narody kłádą / w tychże mieyscách y granicách miedzy Roxolanámi / Getami y Prussami / gdzie dziś Litwá / á záwżdy byli w spolnym towárzystwie y wypráwach woiennych z Gotami / y z Wandality / iáko y Gepidowie / ktorzy tákże byli iednego narodu z Litwą / Co y imioná y názwiská ich Xiążąt y Krolow iáśnie vkázuią / Bo Zmodź y Litwá pospolicie in MVND zá pogáństwá imioná Xiążąt swoich miáłá y Szláchecktch Domow / ktore się zgadzáią z stárymi imiony Krolow Gepidowskich / Gotskich / y Wandalskich / ktorzy byli Turismund Krol Gepidow / á ten w Węgrzech z Longobardámi walczył / Gwimund zás / ktorego potym Zięć właśny zábiwszy / z głowy iego ściętey zczałbatki czászę vczynił / y pił z niey do żony swoiey / Rodiswidy Corki Gwimundowey / ktora mszcząc się Oycá swego nád Mężem okrutnym z nápráwy go zábiłá / O czym szerzey naydziesz v Volateraná w księgach 7. Ták tedy imioná stáre Krolow Gepidowskich / Turismund / Gwimund / Trasamund / Guntabund / Gylimir / &c. zgadzáią się z Litewskimi / iáko masz Algimunt / Pissimunt / Germunt / Romunt / Narimunt / Dowmunt / Skirmunt / Gundamind / Videswid / Rodiswid / Montiwid / Moriwid / Gyligin / Aligm / etc. á w stárych Historiach / Gilimir / Alarik / Radagost / etc. O czym naydziesz w spráwách Gotskich / Wandalskich / v rozmáitych Historykow tysiąc własności / będzieszli chciał właśnie rzec z rzeczą / imioná z imionami conferowáć.

Krolowie Gepidow / To też naydziesz niżey w Kronice Ruskiey o Swentosławie.

Volateranus lib. 7. Geographiæ et Iodocus Decius de Moriuido, iako Volateranus lib.

Zdanie Długoſſowo y Cromerowo o Litwie / Rozdział V.

DLugoſſus piße w Kronice ſwoiey / czego y Cromerus lib. 3. fol. 61 primæ, ſecundæ uerò editionis 24 folio podpiera. Czáſſu woyny (powiáda) wnetrzney / ktora ſie miedzy Juliuſſem Ceſarzem y Pompeiuſſem toczyłá / zebrawßy ſie niektora Drużyná Rzymſka / y opuściwßy Włoſka ziemie / przes długie żeglowánie y pielgrzywſtwo / w tych kráinach pułnocnych nád Pruſkim Morzem oſiedli / y tám Miáſto fundowáli / ktore Romnoue álbo Romowe iákoby rzekł Roma noua, Rzym nowy od Rzymu názwáli / y było to Miáſto áż do przyścia Krzyżakow v Pruſſow Pogánow / nagłownieyßym ſtolcem Ziemie / ktore też był Boleſław Chabri Polſki pod nimi wziął / mßcząc ſie zábicia S. Woyciechá / Roku 1017. A to zebránie Włochow przyżeglowało tu Morzem / z Wodzem ſwoim Libonem / y wyſiedli nád odnogą Wenedyckiego Morzá ná brzeg / gdzie dziś Zmodź y Liwoni / álbo Litwá / á od Libona Liuonia álbo Lituania názwáne ſą ty Ziemie. A do tego dowodu pomoże mi Rzeká Libá y Miáſteczko tegoż przezwiſká ná ſamym vściu tey Rzeki / gdzie wpada w Baltyckie / álbo Pruſkie Morze / zá Memlem álbo kloipedą idąc ku Liflantom / ktore według domnimánia / od tego Libona fundowáne być mogło. A ku pewnieyßemu / y gruntownieyßemu dowodowi tych ſłow Długoßowych y Cromerowych pokażę to Liuij & Flori de geſtis Romanorum teſtimonio, Qui proſequens tumultum belli ciuilis, inter Pompeium & Iulium Cæſarem, tego Libona być Hetmanem Morſkim opiſuie z ſtrony Pompeiuſowey lib. 4. cap. 2. tymi ſłowy / Quippe quum fauces Adriatici Maris iuſsi ocupare, Dolabella & Antonius, ille Illirico, hic Corcyreo littore caſtra poſuiſſent, iam maria latè tenente Pompeio, repentè caſtra eius (ſcilicet Iulij Cæſaris) Legatus Pompeij, Octauius & Libo ingentibus copijs Claßicorum utrinq; circumuenit, Deditionem fames extorſit Antonio ꝛc. A ſtąd ia ták mnimam / iż ſkoro Pompeiuſa zwoyſkiem poráził Ceſarz / y gdy go Egipſki Krol potym zábić kazał / ktemu też woyny ſrogie w Aziey / w Africe / w Europie / iáko w Greciey / we Włoßech / w Hiſpaniey / w Egipcie y po wßytkich Morzách długo trwáły / Towárzyßow y Hetmanow Pompeiußowych przeſláduiąc. A ten ktorego tu wſpomniał Florus / Publius Libo / będąc iego Hetmanem / á máiąc Armatę náwoli wodną gotową / vmykał dáley z ſwymi / przed gniewem nieprziiacielá Ceſarzá / A iż blizu Włoch niemogł być beſpieczen / ſłyßąc o puſtyniach w pułnocnych ſtronách / vmyſlnie ßukáiąc ſobie wolney oſady / w te ſtrony gdzie dziś Zmodź / Pruſowie / Litwa / Liuones álbo Lotwá / ſiedzą przyżeglował / á w Kurlandach Libę Miáſto od ſwego Jmieniá nád Morzem / y nowy Rzym Romnowe / dziś zową Romowe fundował / iáko też Biſantium / Conſtantin wielki / Romam nouam przechrzcił / poſtąpiwßy Papieżowi ſtárego Rzymu.

Długoß Rok kłádzie 1015.

Albo Xiążę.

Litwá y Lotwá od Libona názwáne / Libonia / potym temporis ſucceſſu Liuonia & Litwonia.

Swiádectwo Liuiuſſowo y Floruſſowo o Libonie.

Liba Miáſto y Rzeká ná gránicy ſamey Zmodzkiey.

Roma noua.

Zdánie Miechouiuſowo o wywodzie Litwy / z moią Correcturą.

MAttias Miechouius Doctor w Aſtrologiey y w Lekárſtwie / Canonik Crakowſki / ktorego Kronika Polſka łácinſkim ięzykiem (acz

iey odu-

márł) w druk wyßłá / ták miedzy inßymi ſpráwámi krolowánia Jágiełowego / o początku narodu Litewſkiego lib. 4. cap. 39. fol. 270. ſproſta á krotko rzecz prowádzi. Pro ampliori autem cognitione animaduertendum eſt, quod uetuſtioribus referentibus, Quidam Itali deſerentes Italiam &c. A dla ßerzego (powiáda) świádectwá wywodu Litewſkiego / iż według powieści ſtárych ludzi / Niektorzy Włoßy opuściwßy Ziemię Włoſką do ziem Litewſkich weßli / á dáli Litwie według Oyczyzny ſwey imię Jtalia / á Litewſkiemu narodowi Jtali / ktore przezwiſká potomkowie ich Litalią Ziemię / á ſiebie Litalmy zowiąc według czáſu przemienili. Potym záś (powiada) Ruſacy y Polacy w ſąſiedztwie im przylegli / więkße odmienienie vczynili / y Ziemię ich Litwánią / á Ludzi Litwany przezwáli / iákoż y dziś ták ich zową.

Włoßy do Litwy.

Litwá Jtalia.

Litalia / Litalmi.

Piße dáley Miechouius / ącz nie grzeczy / iż ći Włoßy napierwey Wilno Miáſto zbudowáli / Eleuationis Poli 57. graduum, A od imienia Wiliuſa Xiążęciá z ktorym naprzod w ony kráiny przyßli / Wilno mianowáli / Rzekom też ktore pod to Miáſto płyną / Wiliey y Wilnie od tegoż Xiążęciá przezwiſká dáli / ále ſie w tym ſtárußek omylił / wßákże mu y zá to co s chęći nápiſał / powinien Czytelnik dziękowáć.

54. graduum moderni kłádą.

Domniemánie o Wilnie Miechouiuſſowo.

Zmodzką tákże Ziemię (powiáda) ſwoim ięzykiem przezwáli / co ſie rozumie niżną álbo niżßą ziemią / terra inferior, ále y tu ącz we Włoßech był nietráfił / bo ieſliby Włoßy názwáli Zemoydź niżną ziemią / dáliby iey imię włoſkie.

Dáley piße Miechouius Stárußek / iuß ku rzeczy mowiąc / Aliqui autem Hyſtoriæ ignari, à Lituo quod eſt cornu, & uenatorum tuba Lituaniam appellare uoluerunt, A niektorzy powiádá nieświádomi Hiſtoryey / à Lituo, to ieſt od rogu / álbo trąby łowieckiey (iż oná kráiná báwi ſie wielkością łowow) Litewſką Ziemię przezwáć chcieli.

Ná drugim mieyſcu wyżßey tenże Miechouius / opiſuiąc podbicie Pruſow przez Boleſłáwa chrabrego pierwßego Krolá Polſkiego lib. 2. Cap. 8. fol. 33. ták mowi. Aduenerunt deinde ut fama eſt gentes Romanæ ob bella ciuilia, Italiam deſerentes, &c. Przyßli też potym iáko ſławá ieſt narody Rzymſkie w ty ſtrony Pruſkiego Morzá / dla wnętrznych á domowych woien / Włoſka ziemię opußczáiąc / á pomießáne mießkánie s tymi narody pułnocnymi / oni Włoßy przychodniowie vczynili Pruſką / Litewſką / y Zemoydzką Ziemię ſpołnie oſiadáiąc / zá czym y mowę roznego ięzyká z roznym w iedno pomießáli. Dla tego wiele ſłow łácinſkim ięzykiem w mowie ich ſłyßemy zátracáć. Ale ießcze drugi znák dowodzicielowie pewni do tego przydáią / iß nagłownieyße Miáſto w Pruſiech Romowe názwáli / wziąwßy imię od Rzymu / w tymże też Mieście Biſkupá ſwego Pogáńſkiego Criue przezwiſkiem godności / oni Włoßy poſtáſtánowili / etc.

Druga opinia Miechouij.

Łácinſkie słowá ſkąd w Litewcyznie.

O tym też czytay Kroniki Pruſkie.

Criue Biſkup Pogáńſki Litewſki.

Swiade-

Swiádectwo o Litwie Jostá Deciusa Ludowiká z moim rzeczy omylnych poprawienim / á potrzebnych przydánim ꝛc. w Ksiegach o Familiey Jagełowey / fol. 34.

Rozdział VI.

Æneas Syluius prácował Litwe opisáć / ále niemogł ku temu przyść / á tesie potim rozgniewał ná Polaki / iß mu nieżyczyli Biskupstwá Warmieńskiego.

LITVAniæ uerò nomen nouum & latinis scriptoribus incognitum est. Litewskie imie (powieda) nowe á v Pisarzow Láćinskich Historiy nieznáiome iest / á ktorego by wieku oną kráiną tego imienia dostáłá / dla długiego przewleczenia czásu to sie nieokázuie. Æneas Syluius Włoch człowiek vczony / sed Polonis & Sarmatis iniquus, wiele poselstw w rozmáitych stronách spráwuiąc / ktory potym był Papieżem / prácował / powiáda / wiele koło narodu Litewskiego / wßákże wßystká spráwá / y pożytek iego pracey ten tylko iest / iß mieyscá onego położenie wiecey niż początek narodu / álbo stárey pierwßey dawnośći Litewskiey imie opisał. Abowiem gdy názbyt dwornie przed przyięćim wiáry Chrześćiáńskiey narodu Litewskiego sposoby obrzędy nabożeństwá Pogáńskie / y obyczáie z Hieronymá iákiegoś wzięte wywodzi / ná żadnym mieyscu nieukázuie áni vczy / ktorymby dawnym imienim on narod był miánowan / y iákieby spráwy Litewskie były /

Litwá y Prussowie Phinnámi zwáni.

Decius.

Są też (powiáda) y drudzy Historikowie / ktorzy Litwe y Prussow Phinnámi zowią / Lecz ia / iesli godna rzecz wierzyć Ptolomeusowi / niebroniłbych Prussow być Phinnámi / ále iżby Litwá miáłá być tym przezwiskiem kiedy mieniona / niewierze / ponieważ Ptolomeus ktory wßystek Swiát iáko ná tablicy wymálował / inße narody w tych kráinach kłádzie / ktorzy sie mnie dziś Litwą wßyscy być zdádzą.

Decius.

Wątpliwa bedzie wielum ich moiá powieść / wiele narodow ludzkich w Litwie kłádąc / Ale oni iesli wspomnią Litwe być okrom Polski żywicielką ták wielkośći ludzi / łatwie wyrozumieią / iß Litwá nie iednego przed tym narodu według odmiennośći czásow záchowawycielką byłá.

Rozmáite narody w Litwie.

Sudouitæ Zmodź.

Wßystká tedy Litewska Ziemiá osiádła / Mátką tych ludzi zdasie być zdawná / ktorych też Ptolomeus zowie Galindæ / Bodini / Genini / Sudini / Niemcy ich zwáli Sudouios / Kariones podobno Kurlandowie / Amaxobiti / Stabani / Sargati / Sturni / Wibiones / Nascij et Assubi podobno Kassubi etc. Ty narody wßytki zdawná w tym położeniu są od Ptolomeusa wypisane.

Narody rozmáite w pułnocnych stronach z Wenedow y z Wandalitow / nie z Wenetow Włoskich. Bastarnas drudzy kłádą nád Dnieprē / Russaki. Wołyńcy Podolánie etć.

Tenże Ptolomeus lib. 3. cap. 5. iáko przerzeczony Ludouicus Decius Vetustates Polonorum prosequendo powiáda fol. 3. Drugie wielkie narody w Sarmaciey Europskiey kłádzie / pirwße Wenedi nád wßytkimi Morzá Wenedickiego / álbo Niemieckiego / Dunskiego / Swedskiego / y Liflandskiego brzegámi / z ktorych Wenedow dziś są Pomorcycy / Kassubiánie / Prussowie / Kurlandowie / Zmodź / Liflanći / y Philandowie / ácz roznych iezykow. Záśie wyżßey Wołoskiey ziemie ktorą Dacia według stárego przezwiská Rzymskiego zowie / Ty narody kłádzie / Pewcyny / Bastarny przez wßystko Morze Meotskie / ktore zowiemy Paludem Meotis, y w ktore Don wielki álbo Tanais z Moskwy płynący v Azowu wpada / Jazygi álbo Jaczwingi / y Jatweze / Roxolany / Russaki / Hamaxobity / y Alany / Dziś z tych są Podolánie / Cyrcásowie / Kaniowcy / Wolhyniánie od Wolgi Rzeki názwáni /

názwáni / od ktorey z Moskwy tu swoy narod / gdzie dziś mießkáią / wwiedli / Lucerionsowie álbo Luczánie / Kijowiánie / y Litwá z Gotow á z Wenedow (to iest Pomorczykow nie z Wenetow) y z Alanow stárych.

Połowcowie.

Z tych też Gotialanowie wyßli / gdyż Gotowie / ktorych przedtym Sarmatowie Połowcámi zwáli / w támtych mieyscách zdawná mießkáli / sciągáiąc sie do Rusi miedzy Tanaim Rzeką / y Morzem Meotskim / gdzie dziś Tatarowie Krymscy / Kirkielscy / y Prekopscy osiedli.

A czásem też Gotowie od Láćinnikow Getámi byli názwáni / iáko Ouidius Naso będąc wywołány z Rzymu w Taurice gdzie dziś Prekop zá tych Getow / ktorych ták wspomina w wierßách swych de Ponto Elegia 19. ad Seuerum.

Nulla Gætis toto gens est truculentior orbe,
Tinctaq; mortifera tella sagita madet
Niemáß srozßego w Swiecie narodu nád Gety /
Strzáły w truciźnie moczą / łuk máiąc nápięty. &c.
Nam didicet Geticè Sarmaticeq; loqui.

Ostátki Gotow álbo Getow / Podoláníe y Nizowcy.

Przy tych Gottách albo Getach / Gepidach y Połowczach przodkach Litewskich / mießkáli drudzy Alanowie y Piecinigowie / á ći Rusakom / y Polakom częstymi naiázdámi dogrzewáli / iákoß y dziś tám tego narodu ostátki Podolánie / y Nizowcy / są ludzie okrutni w woynie sie kocháiący / y Tatarskim naiázdom odpieráiący.

Pułnocne kráiny ludne.

Samagetæ Zemoiodź / Hunni álbo Vhrzy s ktorych Wegrowie / Cymbry albo Cymery, à Cimerio Bosphoro.

Longobardé we Włoßech osiedli.

Bulgari álbo Woigari / s ktorych też są Wołyńcy od Wolgi rzeki. Sławacy.

Rzeskie Xiążetá od Rugiey.

Wararagi z ktorych ono mieli Xiążetá Rusacy / trzech brátow / Rurika / Truuora Sinaussa.

Litewski narod był iuß znáczny zá Włodimirzá Monomachá roku 999.

A iáko ludne ty kráiny pułnocne gdzie dziś Swecia / Gotlandia / Dania / Nortwegia / Litwá / Lotwa y Prussowie były / pißą o tym rozmáici Historikowie y Cosmographi / Olaus Magnus Gottus, Iordanus uel Iornandes Gottus, Paulus Diaconus, Albertus Crantius, Metodius Martir, & id genus alij, kłádąc s tych stron rozmáite narody wynidź / krom onych od Ptolomeusa wyliczonych / to iest Gotti / Ostrogoti / Westrogoti / Gepidi / Samageti / Massageti / Hunny s Tatarskich pułnocnych kráin á ze wschodu Słońcá z Moskiewskiego dzierżáwy / co Węgierską Ziemie przed tym Pannonią zwáną osiedli / Cymbry álbo Cymery / Parti / Swedy / Longobardy / ktorzy we Włoßech miedzy Wenecią / Weroną / Padwą / Mediolanem etć. osiedli. Turcilingi / Awares / Heruli / Swewi / Bulgari / Tachiphali / Dani / Dacij / gdzie dziś Wołoska Ziemá / do ktorey też potym Włoßy wywołáńcy przyßli / á Slaui álbo Sławacy / Rugi z Pomorskich kráin / co ießcze y dziś dawnośći Rugiey Miástá wielkiego świádczą / y Margrabiowie Brandenburscy tytułu Xięstwá Rugie dziś vżywáią / á snadź od Rugiey Rzeßą Xiążąt Niemieckich zowią / Potym záś Litalani / Sembi / Liuoni / Scyri / Pikti / Karpi / Kibi / Szasi / Waragi / álbo Waragowie / y Kozerowie / y Piecinigowie / ktorzy też z dawná przy Rusi iáko dziś Litwá y Lotwá mießkáli / y często z onym wielmożnym Carzem Ruskim Monomachem Włodimirzem / ktory miał stolec w Kijowie walczyli / y Ziemie Ruskie pustoßyli / á czásem Rusakom przeciw Polakom pomagali / iák o tym Miechouius świádczy lib. 2. cap. 30. fol. 34. etć. Roku Páńskiego 999. ktorego też czásu Bolesławá Chrobrego pierwßego Krolá Polskiego Otto Cesarz w Gnieznie koronował / á Litwá też iuß w tych stronách / gdzie y dziś siedzi / znáczna byłá w ony czásy / Anád Wislą mniey narodow kłádzie Ptolomeus.

Girtonow ostátki w Prusiech.

To iest domniemánie Deciussow.

Wenedom záś álbo Henetom przyległe wspomina Girtony od Getow y Gotow / dziś ich ostátki znáć w Sambiyskim powiecie álbo Parochicy w Prusiech / gdzie był Kośćioł Sambiyskiego Biskupá stołeczny. Po tych Ptolomeus Phinny kłádzie / Sulany / Frugundiny / s ktorych dziś są Prusom przyległe narody Kulmiánie /

Kulmiánie/ álbo Chełmiánie/ Kuiáwiánie/ Páłuczánie/ y Mázurowie / Potym Ombrony / Awáryny / Awártophrácti / Brugieny/ y inße narody rozmáitych przezwiſk/ ktorych dziś áni ſłycháć w tych nászych mieyſcách/ Ptolomeus wypiſał.

Gránice Litewſkie dawne.

Granice Litewſkie ták opiſuie przerzeczony Decius / Litwá tymi dziś gránicámi ieſt otoczona/ záraz od Ombronow (ktorzy ono z Cymbrami we Włoſzech broili) to ieſt od Woiewodztwá Lubelſkiego ná pułnocy ku Mázowßu áż do Wenediſkich / y Phineńſkich pol/ to ieſt Pruſkich/ſciąga ſie Rubież Litewſki.

Gránice Żemoidzkie. Ze wſchodu y Od południá z Litwą. Od zachodu s Polaki. Xięſtwo Litewſkie czwartą częścią ieſt Sarmaciey Europſkiey.

Támże ſie troche zábáwiwßy wywodem Pruſkim, powiáda / iß nászego wieku Litwá Pruſom od pułnocy áż do Żmodzi ieſt przyległa / á Żmodzka ziemiá pogránicżna Oceanowi pułnocnemu idzie áż do Liflant/ á potym ſie ſciąga áż do Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego páńſtwá / ktore Litwie ze wſchodu Słońcá przyległo. Od południá gránicży z Roxolany wrácáiąc ſie do Polakow/ ktorych ma przyległych z zachodu Słońcá/ áż powtore do Ombronow / to ieſt Lubelſkiey ziemie. Okázuie ſie wielkie Xięſtwo Litewſkie być czwartą częścią Sarmaciey Europſkiey / w ktorym ográniczeniu nie bez dowodu (Decius mowi) iabych wierzył wyzßey miánowáne narody być obywátelmi.

Ale tego niewiem/ dla czego Eneas Sylwius Maſſagety zá Pruſką Ziemią w ſwoim piſániu położył/ imię tym gránicom niezwyczáyne/ gdyß ich y Ptolomeus ná tym mieyſcu nieprzypiſuie. Abowiem Maſagetæ / ktorych też niektorzy zá Amazony poczytáią / iáwna ieſt rzecz / iß w Scitiey Aziatyckiey Tátárſkich Hordach dálekich mießkáią / ále ia záś przeciw Deciuſowi ináczey rozumiem/ iß to chciał Sylwius dobrze nápiſáć / ále ſie omylił iáko poſtronny człowiek tych kráin nieſwiádomy / Bo chcąc położyć Samagetas, to ieſt Żemodzinow Pruſom przyległych/ álbo Maſauitas, Mazurow/ nápiſał Maſagetas, álbo też y Drukarz/ iák to poſpolicie bywa / álbo iego Piſarz sfánkował.

Moie zdánie.

Samagetæ & Maſſauitæ pro Maſſagetis.

Ták tedy wielkie Xięſtwo Litewſkie według Deciuſſá y Sigiſmunda Herberſteina/ y moiego doświádczenia/ od wſchodu z Moſkwą/ z zachodu z Polſką/ z Podláßym/ z Mázowßym/ y s Pruſſy troche ſie ku pułnocy náchyliwßy / gránicży/ Od pułnocy Żmodzi y Liflantom pográniczne/ od południá Wołyń / y Podole/ y Ruſkie Ziemie ma przyległe / á zá pánowánia Witołdá wielkiego / od Morzá álbo Jeziorá Kurlanſkiego do Liflantow y Pruſow Litewſkie páńſtwo doſięgáło/ á ná wſchod z Moſkwą po Vhrę Rzekę/ y áż zá wielki Nowogrod/ y Pſkow ná pułnocy. Potym zá Putwił / álbo Puczywił / ktory leży zá Kijowem miedzy wſchodem y południem 60. mil wielkich w polach/ gránicżyło/ á s pułnocy od Morzá Baltyckiego/ álbo Niemieckiego ná wſchod / y ná południe ſciągáło ſie áż do Morzá Tátárſkiego/ ktore zowią Pontus Euxinus/ zá Oczakow po ſámy Azow/ gdzie Tanais in Paludes Meotis wpada.

Gránice Litewſkie zá Witolta.

Czarne morze. Azow zamek Turecki ná vyściu Tanais álbo Donu rzeki z Moſkwy płynącey/ ktorą by mogł ná morze miedzy ziemne y Ocean z Moſkwy żeglowáć do Jeruſalem/ imo Conſtantinopole/ y gdziebi kolwiek chciał do Sirtey/ Afriki/ Hiſpaniey/ do Niemiec etc.

Potym Decius o pierwßym przezwiſku y nowym imieniu Litwy z domniemánia rzeczą tymi słowy prowádzi. Niektorzy s pewnych dowodow wierzą / iß Litwá á Lituo/ to ieſt od rogu trąby myśliwcow ieſt názwána / ále to ich domnimánie iáko baśni nikczemne w náśmiewiſko nie w dowod miánowánia Litwy idzie. Są też drudzy ktorzy powiádáią / iß Włoßy do tey Ziemie przyßedwßy/ Oyczyzny ſwey imienim / Jtalią tę kráinę/ á onych ludzi ktorych tu záſtáli Jtaliany przezwáli/ áż potym potomkowie ich / iáko y Miechowius piße L literę przydawßy Litalią / á ſami Litalany ſie zwáli / á zá poſtępkiem czáſow/ zepſowánym imieniem Litwany od ſąſiádow przezwáni.

Ja záś powiádam (bo Decius znáć áni Miechowius po Włoſku nierozumieli / á iam ſie Włoſkiego ięzyká przez krotki czás przyuczył) á iß Włoßy poſpolicie tych artykułow w mowie ſwey vżywáią / la citta Miáſto / li paieſi kráiny/ il kawallo koń / la mulie / niewiáſtá/ il boſco las/ etc. Tákże ieſli chcieli názwáć

Artikuły włoſkie zwyczáine.

Litwę oyczyzny ſwey imieniem / záraz ią miánowáli według zwyczáiu ięzyká ſwego La Italia Włoſka ziemiá/ áż potym Litalia y Litwania / Bo y Pruſow pierwey zwano Bructeri/ potym Bruteni/ záś Pruteni / Boruſſy/ więc Poruſſy áż do Pruſow przyßło. Tákże też Niemieckie/ Polſkie kráiny / Włoſką też Ziemię Ænotriam, Latium, Auſoniam, Italiam, &c. Greki Argolicos, Danaos, Dorios, Pelaſgos, Archiuos, Argyuos, Myrmidones, Troiany záß / Dardanidas, Priamidas, Phrigios, Æneadas, Troas, Iliadas, Teucros, &c. według Kráin / Miaſt / Narodow / Xiążąt / przygody/ pożytkow / vrodzáiow etc. roznymi przezwiſkámi názywano.

Włoßy ſámi ieſli tu przyßli La Italia Litwę názwáli.

Rozmáite przezwiſká iednego narodu.

Potym Decius dáley piße / ná oſtátek powiáda według domnimánia inßych Hiſtorikow / to ſie okázuie / iß Litwá przedtym z Boruſkich gránic álbo s Pruſkich z Litalanem Xiążęciem wyßli/ A ty oſady prożne / ktore byli z dawná opuścili/ nápełnili. Bo przedtym dawno kiedyś / ſtamtąd ich przodkowie opuściwßy ty mieyſcá gdzie dziś Litwá / przenieśli ſie byli do Prus. A gdy Litalanus Xiążę z ſwoimi ludźmi do pirwßych oyczyſtych ſie kráin wrocił / y od ſiebie Litalanią potym Lituanią ten kray názwał / znáć iż tę Ziemię zdawná byli opánowáli Alanowie / Gotow mężnych plemię / ktorych też Gotialany zwano.

Litwa z Litalanem wodzem.

To ſie też wyżßey okazáło ex Eraſmo Stella

Gotialani, ex Gotis & Alanis oriundi.

Zdánie Bielſkiego o Litwie.

Litewſki narod zdawná poßedł z Zamorſkich kráin Morzá pułnocnego / ktorych też Hiſtorikowie zową Gepide/ po Gotſku leniwi/ ábowiem będąc z Gotty walecznymi iednego rodzáiu / nierychło zá nimi do Prus z ſwymi okręty przyciągnęli / bo iuß Gotty ich przodkowie wyßli byli z Prus do Węgier. A oni tułáiąc ſie nád Morzem zá ſwoimi ciągnąć nieſmieli/ nie máiąc ſłußney ſpráwy: A ták niktorzy z nich w Pruſiech zoſtáli / s ktorymi Krzyżacy długo czynili/ niktorzy w puſtyniach nád Morzem oſiedli/ gdzie dziś ieſt Żmodź y Liflanci / niktorzy ku południowi poßli / iáko Połowcy / niktorzy ku zachodowi / iáko Jaczwingowie / á będąc nád Morzem gdzie pierwey byli Cimbrowie / wiele mowy Niemieckiey w ſwoy ięzyk námießáli / Niemcy zowią Krolą/ álbo Xiążę König / á oni Kongos máło odmieniwßy. Po Grecku Bog Theos/ á oni zową Dewos / bo też przy Greciey byli nád Morzem Pontſkim. Jeſt y łácinſkich słow doſyć miedzy ich mową / bo też zdawná byli ná Morzu bliſko Britanniey / ktore dziś zowiemy Angliki / á gdy w tych kráiach oſiedli gdzie dziś ſą/ pomießáli narod y mowę z Ruſią / ták iß iuß drudzy máło ſobie rozumieią / Bo odmiennie mowią Żmodzinowie / tákież Kurſowie/ álbo Kurlandowie ináczey niż Litwá/ álbo Jatwieżowie y Liflanci. Niemcy záś do Prus y do Liflant ná ich mieyſcá przyßli rowno z Krzyżaki z Niemieckich kráin.

Bielſki wyznawa Litwę być z Gotow / nie z Prus do Węgier przyßli/ ále z pol / ktore leżą zá Kijowem.

Żmodź / y Liflanci / y Litwá z Gepidow / Połowcy / Jaczwingowie.

Niemiecká mowá ſkąd v Litwy.

Łácinſka mowá w Litewczyżnie.

Jam był ſam w Kurlandiey roku 1580 á iedenem práwie ięzyk Kurlandow y Kurſow iáko y Żmodzki ſłißał.

Ptolomeus dawny Chronograph / ná tych mieyſcách gdzie dziś Litwá narody inákße mieni / pierwße Galindy / Sudeny y Bodiny / á ći precz wyßli do Włoſkich kráin z Cymbrámi / z Goty y z Alany / á ná ich mieyſcá Litwá przyßłá z Xiążęciem ſwym Litaon álbo Litwon / od ktorego tę Ziemię y narod Litwą zową/ A gdy ſie rozerwáli / iedni do Prus / drudzy w polá / ktorych zwano Połowcámi / iuß ich było ſnádnie Ruſakom przełomić / ktorzy Litwanow po długich z nimi trudnościach zniewolili/ y przymuśili tribut dawáć / łyká / winniki do łáźniey/ żołądź/ y ine rzeczy / áby iedno zwierzchność czuli nád ſobą / bo tám w puſtych mieyſcách będąc / niemieli co inego dawáć / ná oſtátek ſie im áż wyſługowáli / ſtądże ießcze y dziś v nich ten obyczay/ iß ſie w niewolą dáią/ wßákże potym gdy ſie zmocnili á obaczyli / z niewoli ſie Ruſakom wyłomili/

Litaon Xiążę Litewſkie / tu ſie iuß trzey zgodzili / o Litonie álbo Litalonie Xiążęciu Litewſkim Eraſmus Stella / Jodocus Decius / Bielſki / y Wapowſki czwarty.

kozáctwem żywnośći ßukáli / czyniąc wżądy do Ruśi / do Polſki / do Moſkwy / y ná Morze / máiąc s Pruſſy pierwßymi ſwoimi pobrátynámi porozumienie / etc.

Swiadectwa z Látopiſzczow o przyśćiu Włochow w te ſtrony / ktore Litwa / y Zmodź ma zá pewną Kronikę.

Rozdział VII.

To właſna rzecz Látopiſzczow Litewſkich po Ruſku piſſánych.

*Ma być Tiberiuſá Claudiuſá / ktory był trzećim Ceſarzem Rzymſkim / zá ktorego pánowánia Roku 18. Christus pan mekę podiął / roku wieku ſwego 33.

☿ Ma być Calligula / Claudius 5. Britannicus Nero okrutni roku po Chriſtuſie 57. pánowáć począł á był nie właſny ſyn ále páſierzb Claudiuſſá piątego z Agripiny vrodzony.

Palemon też Grammatik sławny był w Rzymie zá Tiberiuſá y Claudiuſá Ceſárzow / inßy od tego náßego / O czym czytaj Volateranũ lib. 18. Geogr. & Cornelium Agrippam de vanitate ſcientiarũ cap. 3.

Popráwienie mote inter parenteſes.

NS Látopiſzcze Litewſcy niektorzy ták ſproſtá prowádzą rzecz o przyśćiu Palemonowym z Włoch do Zmodźi y do Litwy / Stáło ſie ieſt wcielenie Syná Bożego przez Duchá S. z Błogosłáwioney Dziewice Mariey od początku ſtworzenia Swiátá / Roku 5526. onego czáſu páńſtwo Rzymſkie było pod Ceſarzem Rzymſkim Auguſtem / ktory nietylko w Rzymie ále y wßytkiemu ſwiátu pánował / co nápiſano ieſt / iß zá czáſu Ceſarzá Auguſtá Syn Boży wcielił ſie / A zá czáſu Cyruſá * wtorego Ceſarzá po Auguſcie wolną mękę przyiął dla zbáwienia y odkupienia narodu ludzkiego / zá ktorego Cyruſá wßytki rzeczy proroctwá wypełniwßy po wſtániu od vmárłych wſtąpił ná niebo y śiadł ná práwicy Bogá Oycá / ſkąd ma przyść ſądzić żywe y vmárłe / y oddáć káżdemu według zaſług iego / A po śmierći Cyruſowey był Gaius ☿ Ceſarzem / á po Gaiuſie Klaudius / á po Klaudiuſie Syn iego Nero / ktory był ták okrutny á nieuſtáwiczny / iß właſną Mátkę ſwą / y Preceptora ſwego naywyżßego Senekę bez przyczyny o śmierć przypráwił / y wiele kroć Miáſto Rzymſkie kazał zápalić / á nie dla czego inßego / tylko dla tego / áby ſie dziwował y ćießył / á Xiążętom y Pánom Rzymſkim / y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey wielkie krzywdy y vćiſki czynił / Przeto kożdy poddány iego dla wielkiey okrutnośći iego / niebył beſpieczen / nietylko imienia álbo máiętnośći ále y zdrowia ſwego / á ták wiele ktorzy opuśćiwßy Máiętnośći ſwoie vćiekáli do rozmáitych kráin / ßukáiąc pokoiu / W ten czás iedno Xiążę Rzymſkie rzeczony Palemon / ktory był Neronowi krewny / zebrał ſie z żoną z dziećmi ſwymi / y poddánymi ſwymi / y ze wßyſtkimi ſkárby / s ktorym o pięć ſet Sláchty Rzymſkiey było / tákże z żonámi y ze wßytkim / wziąwßy s ſobą iednego Aſtronomá / poßli w Okrętach Morzem miedzyziemſkim ſtroną zachodną / chcąc ſobie náleść mieyſce ſłußne / kędyby mieli poſiedliwßy ſie w pokoiu mießkáć. A miedzy tą Sláchtą były cztery Domy / pirwßy z Herbu Kitauruſá Dorſprungus / Drugi z Herbu Columnow Proſper Ceſarinus / y Vrſinus Iulianus / y Hector z Herbu Rożey / á ták oni niemáły czás po Morzu chodząc / przyßli w miedzyziemſkie Morze (ma być w Niemiecki Ocean miedzy Anglią y Flandrią) y doßli do Rzeki Szuma (ále ma być Zundu nie Rzeki ále ćiáſnośći Morſkich w Daniey) á tą Rzeką Suma w Morze Ocean / (ma być w Morze Baltyckie álbo Wenedickie) á Morzem Oceanem weßli do vśćia Habu álbo Hawu / Kurlandſkiego Morzá / gdzie Niemen Rzeká w to Morze wpadwßy nie dáleko od Kloipedy álbo Memlá Zamku bárdzo obronnego Pruſkiego (iákom ſam Roku 1580. widział / do Morza Baltyckiego álbo Wenedickiego wpada) á potym weßli Rzeką Niemnem w Morze / rzeczone máłe / álbo przaßne y Kurlandſkie

landſkie álbo Niemnowe / á to dla tego / iß Niemen w to Morze Kurlandſkie wpada dwudzieſtą mieyſcy (ma być dwunaſtą) á kożde názywáią ſwoim przezwiſkiem / miedzy ktorymi názywáią iedno vśćie Gilią / oni poßli wzgorę przećiwko wodźie / áß doßli do cáłego Niemná / kędy iuß ſamá tylko Rzeká Niemen iednym mieyſcem idźie / y przyßli do Rzeki Dubiſy / á idąc Dubiſą / nád nią náßli gory bárdzo wyſokie / rowniny wielkie / Dąbrowy piękne rozmáitymi okwitośćiámi nápełnione / y Zwierzęty rozmáitego rodzáiu / Turow / Zubrow / Łośi / Ieleni / Sarn / Ryśi / Kunic / Liſow / Biełek / Hornoſtáiow / etc. Ták też y w Rybách wielką okwitość / y dziwnych Ryb Morſkich dla tey przyczyny / iß niedáleko Morze / á nád tymi rzekámi Niemnem / Dubiſą / y Iurią tám ſie poſiedlili / y poczęli ſie rozmnażáć / á ono mieyſce miedzy tymi rzekámi bárdzo ſie im podobáło / y názwáli tę Ziemię Zmodź od mnożenia.

Właſne słowá Látopiſzczow.

Wtore Swiádectwo z drugiego Látopiſzczá.

DRugi záś Látopiſzec / ktoregom doſtał w Bereſtowicy więtßey / v ich miłośći Xiążąt Zaſłáwſkich / ták też Kronikę Litewſką y Zmodzką / poczyna proſtymi ſłowy / ktorych ia tu text właſny (ácz ſie go popráwić godziło) właśnie kłádę.

Roku Bożego 401. powſtał ieſt Atila / ktory zwan ieſt Bitz Boży / ktory wyßedł od Rzeki Iuhri / á Iura y teraz ieſt w ziemi Iwaká Cára / Oycá iego zwáli Mandazig / wyßedł z trzemá Bráty ſwoimi / Atzar / Rohas / y Bledą / wyßedł Morzem Oceanem / y przyßedł w Morze ziemſkie / ktore ieſt miedzy Francią y Hiſpanią. A gdy wßedł w to Morze / w ten czás nieſiono z Britániey Krolewnę imieniem Orſulę / zá Syná Królá Angelſkiego / przy ktorey Krolewnie było iedennaśćie tyſiąc Pánien. Atila ſamę Krolewnę / y tych wßyſtkich iedennaśćie tyſiąc Pánien przy niey zábił / á ony dla imienia Chriſtuſowego zſtáły ſie Męczennicámi: To pierwße vczynił okrucienſtwo nád narodem Chrześćiáńſkim. Potym obßedł Ziemię Francuſką y Włoſką / y poßedł Morzem do Ziemie Charwáckiey / tám wyßedł z Morzá / y wziął przez moc Ziemię Karwácką / Podbił też Ziemię Węgierſką / y zbudował Zamek Budzyń / y názwał ſie Krolem Węgierſkim / á Bráćia iego Athar y Rohas pomárli. A gdy budował Budzyń / y obwodził mur około Miáſtá / w ten czás trzeciego Brátá ſwego Bledoná zábił / á ſam krolował ná wßyſtkiey Ziemi Węgierſkiey / y podbił pod moc ſwoię wiele Páńſtw / y opánował ich / y ießcze z początku iáko prześládował Chrześćiáńſtwo / ták oſiadwßy ná tym Páńſtwie w żadney rzeczy vmyſłu ſwego nie odmienił / ále ſie ießcze tym więtßym prześládowcą zſtał nád Chrześćiány. Y zebrawßy pięć ſet ludu ſwoiego / pociągnął ná Ziemię Włoſką / y przyßedł pod Miáſto ktore zowią Aquileia / ktore Miáſto w ten czás było pod Ceſarzem Marcianem / y obegnał Aquileią / á to Miáſto było bárdzo mocne / y Rycerſtwem Rzymſkim dobrze opátrzone / przeto gdy go niemogł rychło doſtáć / niechciał dłużey czáſu trawić / pociągnął dáley w Ziemię Włoſką ku Rzymowi / á Xiążętá y Senatorowie / ktorzy byli w tym Mieśćie / bacząc ták wielką moc ludu iego okrutnego / byli ogárnieni ſtráchem wielkim / y rozbiegli ſie z Miáſtá / á niektorzy pobiegli do Ribołowow ſwych / y poczęli ſie budowáć / ná Oſtrowie / ktore Miáſto názwáło ſie potym Wenecią.

W Moſkwi ſą dwie Rzece Iuhr.

W ten czás Atilla nie morzem ále ziemią kráiny Niemieckie wojował / y Coloniey dobywał / ktora nád Renem leży.

Carion lib. 3. Mon. 4. tego Marciana 47. Ceſarzem kłádzie / zá ktorego to Atilla burzył / y Gotowie y Wandalitowie.

O Weneciey záłożeniu / Látopiſzczow Litewſkich zdánie. Ktore ſie zgadza z Wo

lateranem libro 4. etc. y z Cartonem lib.5.

Jedno też Xiąże imieniem Palemon / ktore támże w Rzymie ná ten czás mießkáło / zebráwßy sie z wßystkim Domem y Krewnymi swoimi / ták iß wßystkich było pięć set samey Slachty Rzymskiey / á miedzy nimi czterzy przednieyße rodzáie álbo familia / pirwßy Dorsprungus / z Herbu Kitauru / á z Herbu Kolumnow Prosper Cesarinus / á z Herbu Vrsinow Julianus / á z Herbu Rożey Hector / y poßli Morzem miedzyziemnym máiąc s sobą iednego Astronoma / ktory sie znał po gwiazdach / á ták żeglowáli Morzem w okrecięch ná pułnocy / y obßedwßy Francią y Anglią / weßli w Krolestwo Duńskie / á tám stąd przypłynęli w ciąsności morskie / ktore Zund názywáią / potym Morzem Oceanem náchyliwßy żagle z pułnocy ku Słońcá wschodu / y ná południe przybili sie do vścia gdzie rzeka Niemen w Morze wpada / potym Rzeką Niemnem poßli wzgorę áż w morze ktore zowią máłe / álbo Morze Niemnowe / iß do niego wpada Niemen dwánaście vściámi / á káżdy zowie sie osobnym imieniem / s ktorych iedno zowią Gilia.

Ktorym gdy poßli w wierzch doßli cáłego Niemna / gdzie iuß ten sam wßystek w iednym mieyscu ciecze / á ták Niemnem doßli do Rzeki Dubissy / nád ktorą náleźli gory wysokie / á ná nich rowniny wielkie / y Dąbrowy roskoßne / y wielka rozmáitość źwierzow rozmáitego rodzáiu / w Rzekach też wielką rozmáitość Ryb / ták tych ktore się tám hoyno rodzą / iáko tych ktorych wielkość z morzá Niemnem wzgorę przychodzą / gdzie vlubiwßy sobie mießkánie / záłożyli ossadę pirwßą nád Dubissą Rzeką. Drudzy zás s tychże Włochow nád Niemnem / y nád Jurą ossady wybráli / iák o tym niżey nápißemy.

A ták tu ty dwá Latopißczá / ktorych Litwá y Zmodź zá Kroniki pewne máią / nie zgadzáią sie s sobą w przyczynie przyścia Włochow / w ty pułnocne strony / Pierwßy piße iß dla tyrańskwá Neronowego / Drugi zás iß dla srogiego á okrutnego Woyská Atile Krolá Węgierskiego / ktory práwie wßystki záchodnie kráiny / y inße mocne páństwá ßáblą á ogniem w ten czás burzył / iák o tym ßerzey Kroniki stáre Węgierskie / y Callimachus Florentinus / tákże Bonfinus y inßy świádczą / y z náßych to wierßow niżey krotko wyrozumieß / wßákże ty Latopißcze / ktorychem ia trzynaście / dostawßy ich z roznych mieysc / zgadzał / concordował / y w iedno mieysce dla wybádánia prawdy znosił / w tym sie wßystki zgadzáią iednostáynie / iß Palemon z Senatu Rzymskiego Xiąże s pięcią set Slachty Rzymskiey / y s przerzeczonymi cztermi Familiami w ty kráiny pułnocne Zmodzskie y Litewskie przyżeglował.

Bo w Hispániey gościem bywa deßcz wielkim.

Przeto ty przyczyny ktore niedáleko siebie chodzą opuściwßy / ia drugie wierßem tobie Czytelniku miły podáię / á napirwßą z Hispáńskich Kronik / ktore pißą / iß táka wielka suchość czásu iednego w zachodnich stronach bezdżdżu kilko lat pánowáłá / że támtych Narodow iáko Włochow / Hispanow / Portugalczykow / y Anglikow bárdzo sie wiele przemieść musiáło do tych stron pułnocnych zimnych / ále iuß czytay Rytmy náße.

Pierwßa przyczyná przyścia Włochow wty Kráiny dla suchości y głodu.

Hispańskie dzieie pierwßą przyczynę dawáią /
Ktore suchość w zachodnich stronách wyswiadczáią /
We Włoßech / w Siciliey / w Krolestwie Hispáńskim /

Deßcz

Deßcz nie był przez kilko Lat / snáść zá gniewem Páńskim.
Pałáiący Syrius Role ßczepał w skiby /
Iß w Rzekách wod niemiáły łuskonośne Ryby /
Látá śmierć przynoßące ludzi / y źwierz mdliły /
A od bládego głodu vstawáły siły.
Zwiedłe lássy / y polá ták niepłodne stáły /
Chlebá kłossy zgorzáłe / Ludziom niedawáły /
Dári Cereri wyschły / w Winnicach Bachussa /
Nieznáć było / ni w sadach strożem Priapussa.
Wßystki rzeczy pokármom słußne z Winnicámi /
Wypalone ognistym Słońcem z máćicámi /
Skąd wielkość ludzi w zimne pułnocne triony /
Vdáłá sie / oyczyste opußczáiąc strony.
A iák Goti / Gepide / Połowcy / z Cymbrámi /
Wygnáni byli s tych stron przed tym powodziámi /
Ná zachod / ták zachodni zás w pułnocne kráie /
Przed suchością tu przyßli w zaiem sie oddáie.
Palemon Xiąże Rzymskie Publius przezwiskiem /
W zachodnych stronach strapion suchości vćiskiem /
Chcąc narod swoy záchowáć od stráßnego głodu /
Mogł też w ten pułnocny kray przyść morzem z zachodu.

Syrius gwiazdá w ktorey pánowániu nagoretße bywáią czássy / w srzod látá.

Kiedi ono byli náßy wyßli s tych stron do Włoch / dla wylania Oceanu / y zimnich niepogod / ták też Włoßy tu przyść mogli dla suchości.

Wtora przyczyná przyścia Włochow w ty kráie dla tyrańskwá Neronowego / Roku od Christusa 57. według zdánia Látopißczow.

Tak Palemon albo snáść Libo Xiąże sławne /
Osiadł Pruskie / y Zmodzkie Porty naprzod dawne /
Potym w Litwie / w Iflanciech złączył sie z Gotámi /
Opuściwßy z Rzymskimi Włochy roskoßámi.
Snáść vchodząc Tyrańskwá Nerona srogiego /
Albo dla burzenia Włoch Atile onego /
Albo dla niezgod wnętrznych w ty pułnocne strony /
Albo głodną suchością / był tu zánieśiony.
Jesliże dla Neroná może być rzecz snádna /
Ktorego srogość byłá nád inßych ßkárádna /
Bo mátkę własną rosproł / chcąc widzieć gdzie leżał /
Senekę Mistrzá swego też w Wannie zárzezał.
Rzecz pospolita Rzymska przed nim w stráchu drżáłá /
Bo złość záwżdy w tyrańskim sercu sprosna wrzáłá /

Powtorzenie przyczyn.

Seneca dał sobie żyły w wánnie zárciąć y ták vmárł lekko vchodząc srogiey śmierći od Neroná vcznią.

Skarb

Skarb włáſny ſproſnym zbytkiem ſtráciwßy/ wnet zá tym/
  Ná łup ſie wdał/morduiąc gdzie czuł o bogátym.
Sieci z iedwabiu drugie z ciągnionego złotá/
  Kazał czynić/ á záraz ledá gdzie do błotá/
  Przyßedwßy ryby łowił choc ich tám nie było/
  Byle ſie woley doſić Tyrańſkiey pełniło.
Rzym kazawßy zápalić pátrząc ſie dziwował/
  Przyiacioł krewnych wßytkich wybił wymordował/
  Piotrá też s Pawłem ſtrácił wiernych prześláduiąc/
  Rzymſkie Páłace łamał Dom wielki buduiąc/
Y nieznośne tyrańſtwá ſproſne inße płodził/
  Dla ktorych ſláchecki dom nieieden vchodził/
  Palemon krewny iego toß muſiał vczynić/
  Z oyczyżny miłey gwoli Tiranowi wynidz.

Rzym lamal á pałac ſobie budował ſkad było vrosło przysłowie/ Roma Domus fiet, veios migrate Quirites.

Trzecia Przyczyná.

Atila Krol Węgierſki z Vgarſkiey Kráiny zá Moſkwa leżącey/ w ty ſtrony Panońſkie y Rakuſkie z wielkością Scytow álbo Tatarow Caucaſiyſkich przyßedßy / wielkie morderſtwá w záchodnich páńſtwách Rzymſkich czynił.

Y Jeſli dla Atile y to też być może/
  Ktory z Hunny Europe wßyſtkę zburzył ſrodze
  Z Tatar z Huhri kráiny/ktora w Moſtwie leży/
  Przyßedßy oſiadł Węgry ßczęście zá nim bieży/
Ceſarzá Marcianá po trzy kroć poráził/
  Y Maternuſa tákże/ burząc wßytko káził/
  Tracią Achaią y Macedonią/
  Zburzył Serbow/Sławakow/ Boſnę/Bulgarią/
Záś z Ekiuſem Rzymſkim y s Teodorykiem
  Wyſegotſkim/ boy ſtoczył krwáwobitnym ßykiem/
  Gdzie ſto ośmdzieſiąt tyſiąc mężow poginęło/
  Z obu ſtron áß Jezioro krwią w polách płynęło.
Potym Francuſkie Miáſtá wßerz y wzdłuż zwoiował/
  Y Ziemie nád Baltyckim Morzem poholdował/
  Kaletany/ Nortmany/ Olandry/ s Cymbrámi/
  Frizy Moryny/ Saſy/ Pomorze/ s Pruſami.
Giulę Hetmaná ſwego pod Kolno wyprawił/
  Ktory obozy ſwoie ná czworę rozſtáwił/
  Y ták dobywał Miáſtá dniem nocą ſturmuiąc/
  Wśi Wołoſcy wokoło ßeroko plundruiąc.

Słowáńſkie páńſtwá przes Atile zburzone.

Atila Teodoryka Wyſegotſkiego Krolá / y Ecjuſſá Rzymſkiego Hetmána poráził.

Liczbá z obu ſtron pobitych 180000.

Francia y wßyſtki ziemie Niemieckie / Niderlandſkie nád Morzem leżace áż do Prus y do Litwy wßerz y wzdłuż częſcią mocą częścią ſtrachem Atila zholdował.

Giula Hetman Atilin Kolno Agripinę miáſto wielkie sławne y dawne od Rzymian fundowáne nád Renę rzeką mocno obległ.

(W ten czas Etereus Syn Krolá Angelſkiego począł ſie ſtáráć/ w Małżeńſtwo o Vrſulę Brytanſkiego Krolá dziewkę iedynaczkę/ poſławßy z wielką chęcią poſły do Oycá iey/ktorego/ gdy niewiedział coby zá odpowiedź dáć miał/ Vrſula ſmiernego y troſkliwego nápominálá / áby dawßy fraſunkom pokoy zárecżył ią zá Etereuſá / powiedáiąc że ma to obiáwienie od Bogá / áby ſie niezbránialá Małżeńſtwá

De Sancta Vrsula

Małżeńſtwá tego/ w ten ſpoſob żeby iey dano ießcze wolne trzy látá/ przes ktore by odpráwiłá drogę ſwoię/ ná ktorą ſie byłá obiecáłá: To ieſt áby ßłá do Rzimu/ máiąc przy ſobie dzieſięć tyſięcy pánien. A przetoß tego ſie domagáłá/áby y Oćiec y Etereus pánic iey ſtáráli ſie ſpołnie/tákoby iey nálezli 10 pánien oſobney czyſtośći y ſtáteczności/á káżda znich áby miáłá przy ſobie tyſiąc pánienek/ y oná ſámá áby też tákże przy ſobie tyſiąc miáłá / iedno żeby wßytki były oſobliwey cnoty y czyſtośći. Poſłowie wziąwßy od Oycá Vrſulinego tę odpowiedź z rádoſcią odiecháli.

Przyczyná zboru iedennaśćia tyſięcu dziewic.

Ták tedy Etereus/ y Britáńſki Krol Ociec Vrſulę / zebrawßy wedle zmowy ták wiele pánien/ dáli ie Vrſuli w towárzyſtwo/ ktora przyiąwßy to ſláchetne towárzyſtwo/ á ſpráwiwßy 11. wielkich okrętow/ y drugie rzeczy ná ták dáleką drogę potrzebne / puśćiłá ſie morzem z Britanniey áż do tego mieyſcá gdzie Ren w Morze wpada / gdzie teraz ieſt część Holandiey / ſkąd záſię przećiw wodzie rzeką przyiecháłá do Kolna Agripiny/ z wielką rádością mießczánow / A s Kolná do Bazileiey Tám zoſtáwiwßy okręty y inße ſprzęty / ßłá pießo do Rzyma / ktora potym obchodziwßy mieyſcá wßytki w Rzymie/ iáko byłá obiecáłá / wrociłá ſię do Bazyliey/ á Papież Cyriak prowádził ią z wielką poczćiwością áż do mieyſcá.

Wedrowká S. Vrſule ziedennaśćią tyſiąc Dziewic do Rzymá.

Wśiadßy tedy v Bazıliey w Okręty Renem rzeką ná doł iacháłá do Kolná/ Támże wyśiądłá ná brzeg nic ſię nieprzyiacielá nieſpodziewáiąc / ále mniemáiąc áby ták wßytko beſpieczno było iáko pirwey/ á gdy ſię do miáſtá przybliżáć poczęłá/ wnet ią Węgrowie ze wßech ſtron obſkoczyli / á z onymi wßytkimi pánnámi okrutnie pozábiiáli. A ták oná ſláchetna Pánná z Etereußem Pánicem ſwoim/ ktory dowiedziawßy ſię/ że Vrſula ná zad iedzie/ z mátką y z ſioſtrą Florentiną y z niektorymi inßymi Biſkupy áż do Kolna przećiwko niey był wyiechał/ y z onym Cyriakiem Papieżem/ y ze wßytkimi pánnámi z tego Swiátá zeßłá / á czyſtość ſwą Chriſtuſowi prawdziwemu dziewictwá oblubieńcowi ofiárowáłá. Tych pánien ćiáłá leżą w Kolnie. A potym kośći ich w wielki ſklep ſą złożone. Tą Hiſtoryką dla tegom rzecz przerwał/ iß też w Litewſkich ſtárych látopißczach około burzenia Atile y pobićia tych iedenaśćie tyſiąca dziewic / á przyczynie przyśćia Włochow s Palemonem do Litwy/ iákoby przes ſen ledwiáko wſpominąią. Przetom to *inter parenteſim* położył.)

Rycerſtwo Atilino / ktore było obległo Kolno S. Vrſule z iedennaśćią tyſięcy dziewic zabiło.

Volateranus záś piße lib. 3. Geogr. 11000 *virginum in Galliam ad militum matrimoniū miſſa per Dinotum Ducem in Britannia Cornubiæ cæſa eſſe ab exercitu Gratiani*, wiec niewiem ieſli o tych álbo o inßych 11000. Dziewic rozumie.

Do Węgier ſię zwroćiwßy Budę zámordował
  Brátá/ iß Sikambrią od ſiebie miánował
  Budą: ktory iednák dziś też Budzyniem zową/
  Ktoremu (Ach Węgrowie) Turek teras głową.
Potym ſię do Włoch mocą ogromną wypráwił/
  Stirią/Karintią/ Jſtry/ Szablą ſkrwáwił/
  Dalmacią z Miáſtámi poburzył y zgrody/
  Kto wypowie pobitych kto wypiße ßkody/
A gdy ku Aquileiy z obozem ſię toczył/
  Hetman Rzymſki z woyſkámi drogę mu záſkoczył/
  Atila vphy Włoſkie poſiekł/ pomordował/
  Valentinian Ceſarz też trzy kroć ßwankował.
Stąd Wenetowie będąc z rodu Troiańſkiego/
  Oſiedli wyſep morzá Adriatyckiego/
  Gdzie Wenecią miáſto sławne zbudowáli/
  Tákże inßy gdzie mogli zdrowie záchowáli.

Atila poburzywßy páńſtwá záchodnie y pułnocne zwroćiwßy ſię do Węgier Brátá Budę zábił.

Wypráwá Atilina do Włoch y do Rzymá według Euſebiuſá/ roku 451. á według Sygibertá 454.

Atila Hetmáná Rzymſkiego y Ceſarzá Valentiniana trzy kroć z woyſkámi poráził.

Wenetowie ktorzi pirwey ná ziemi mießkáli/ ná Wyſſep Morſki przed Atilą vćiekli / gdzie pirwey ich rybitwowie żyli / Támże Venetia záłożyli. O czym czytay Volaterranum lib. 4. y inßych.

Aquileia.

Potym Aquileią obległ mocą wielką/
Burząc/ paląc około/ s Folwarki Włość wſzelką/
Długi czás pod nią trawił/ mocno dobywáiąc/
Y ſturmy vſtáwicznie dziwne przemyſlaiąc.
A iż ták mocna byłá iużby był odciągnął/

Bocian widząc przyſzły vpadek Miáſtá/ dzieci ſwe wynoſił z wieże ná ſtáwiſk/ z czego Atila dobrą wroſke wyrozumiał.

By go był Bocian wroſką ſwoią niepowſciągnął/
Ktory z Miáſtá wynoſił dziatki gołe ſwoie/
Widząc przyſzły vpadek przes Węgierſką zbroie.

Atila z ſiodeł ogień koło Miáſtá vczynił/ y wziął Aquileią.

Przeto Atila záras ſwoich poſiliwſzy/
A z ſiodeł ogień wkoło murow zápaliwſzy
Tłukł mury á vſilnie częſtym ſturmowánim

37000. zbitych Mieſzczan.

Wziął Miáſto/ trzydzieſci ſiedm tyſięcy zbił nánim.

Miáſtá ktore Atila we Włoſzech wziął.

Potym Taruis/ Werone wziął/ y Concordią/
Mantwe/ Bergom/ Kremone/ Ferarz/ y Brixią/
Wicencią/ Rawenne/ Ticin/ Placentią/
Meilan/ Padue/ Mutine/ Parme/ Apulią.
Ták práwie wſzyſtkę Włoſką ziemię powoiował/
Włoch ó Dio ó Dio káżdy lamentował/
Drudzy la Dona noſtra krzyczą vciekáiąc/
A Węgrowie Beſte Freng biią nágániáiąc.

Lew Papież Atile/ áby Rzymowi dał pokoy/ odwiodł/ wyſzedſzy ku niemu w ſtołecznym vbierze Papieſkim.

A gdy do Rzymu ciągnął/ Lew on Papież święty/
Odwiodł iego zły vmysł ku temu nápięty/

Atila ná zad ſie wrocił z Włoch do Węgier.

Zá czym ſie názad wrocił burząc y morduiąc/
Przeto ſie nie ieden krył przyſzłą trwogę czuiąc.
Palemon ktoremu też o Reſt ſzło iák innym/
Kto ſie nie ſtrzeże mogąc ſam ſobie ieſt winnym/
Mogł też vchodząc trwogi w tę pułnocną Ziemię/
Záwieść długim pielgrzymſtwem Włoſkiey Sláchty plemię.

Harderik Krol Gepidow przodkow Litewſkich/ Atili był towárzyſzem w káżdey woienney wypráwie.

Piſze też w Hiſtoriey ſtárey o ſpráwách Atilowych/ iż Harderik Krol Gepidow/ przodkow Litewſkich/ bárdzo mężny y waleczny/ á dla zacnych ſpraw ſławny/ z Atillą obyczáiem przyiacielſkiego żołdu w káżdey potrzebie bywał/ y mężnie á ſzczęſliwie záwżdy ſie z Gepidámi ſwoimi/ Ták we Franciey iák we Włoſzech/ y w Traciey popiſował/ y w oney bitwie ktorą miał Atilla z Ecius ſem Rzymſkim/ Ták piſze/ iż Walamir álbo Wladamir s práwego rogu z Oſtrogotámi wſchodnymi ná Eciuſa y Rzymſkie vphy czelnieyſze oſtrze nácierał/ Ták że też y Hardarik Krol Gepidow/ Teodoryká y Wyſzegotow mężnie nagrzewał etc. gdzie iák Hiſtoria powiáda ſto y ośmdzieſiąt tyſięcy poległo.

180000. z obu ſtron poległo.

A bez wſzelkiego wątpienia Gepidowie będąc z Goty walecznymi iednego rodzáiu ſą przodkámi iſtotnymi narodu Litewſkiego/ ktorzy do kráin pułnocnych Sarmaciey Europſkiey przyſzedſzy *à palude Meotis*, część ich w Pruſiech zoſtáłá nád Morzem/ s ktorymi długo Krzyżacy woynę toczyli/ iż ich wykorzenili/ y ktorych był Krolem pierwſzym/ iákom powiedział/ Weideuuto. Drudzy gdzie dziś Żmodź/ Litwa/ y Lotwá w puſtyniach oſiedli/ Drudzy iáko Jaczwingowie ná

Gepide. Żemoidz. Lotwá. Litwá.

zachod odciągnąwſzy w Podláſzu oyczyznę ſobie obráli. A ná południe w polach gdzie dziś Podole/ Kaniow/ Cyrkaſſy/ Oczakow/ Krym/ Przekop/ drudzy záſzedſzy tám ſie mnożyli/ ktorzy Połowcámi od polnego mieſzkánia byli názwáni. A ták ći Gepidowie Litewſcy przodkowie iáko lud waleczny/ drapieżny/ y łupem żyć zwykły/ dobrowolnie y s Krolem ſwym Harderykiem do Atile iáko do Krolá walecznego przyſtáli byli. Tákże Walamir álbo Wladamir/ ktore słowo y imię ieſt Ruſkie/ iákoby władáiący mirem Oſtrogotow ná wſchod Słońcá mieſzkáiących Krol/ przy Atilli ſie z Rycerſtwem ſwym báwił. Tom też nálazł w Hiſtoriey Atillowey/ chcąc ſie gruntownie ſpraw Litewſkich wybádáć: Iż Atilla áby mogł wiedzieć/ co ſie po wſzytkich kráinach Swiátá dzieie/ poſtánowił był ná czterzech mieyſcách poſty álbo podwody/ iednę w Kolnie/ co ie zowią Agripina/ Drugą w Jaderze Mieście Dalmackim/ Trzecią w Litwie/ Czwartą v Rzeki Tanais álbo Donu w Moſkwi/ s tych mieyſc káżdemáło nie wſzytkiego Swiátá ſpráwy/ przes pomienione ná mieyſcách ſwych poſty/ do Sykambry do niego przynoſzono/ á on záſię onym wſzytkim wolą ſwoię oznaymował. Tu iuż wſpomina że też w Litwie miał poſty ſwoie/ ſkąd znáć iż iuż w on czás Litewſka ziemiá obywátelami oſadzona byłá/ zá Atile Roku Páńſkiego 425.

Jatwieżowie Połowcy.

Litwa z Harderikiem Krolem ſwym dla chćiwości łupu dobrowolnie w woyſku Atilowym ſie báwili.

Walamir.

O tym czytay Hiſtorią od Baſilica Cypriana przełożoną.

Poſti álbo podwodni Curſorowie dla prętkie° przenieſienia liſtow/ y wieśći Atilowi z rożnych ſtron.

Dawność oſady Litewſkiey.

Czwarta przyczyná iák Florus piſze
Lib. 4. Cap. 2.

ALbo gdy Pompeius s Ceſarzem boy wiedli/
A wnętrzną woyną Rzymſkie dzierżáwy wyiedli/
Gdzie z obudwu ſtron Domow zacnych wielkość zbito/
Bo w trwodze y niewinny gárdłem płáćił myto.
Ziemię y Morze włáſną krwią oblali wſzyſtki/
Gdy pychá z ambicią niećiłá boy brzydki/
W Włoſkich/ w Greckich/ w Africkich Páńſtwách zbroiá (brzmiáłá/
A krewią po polách wſzędzie zbitych vſow wrzáłá.
Pompeius ácz woyſká miał z Aziey wielkie/
Lecz iż ſzczęścia odmienne ſą poſtępki wſzelkie/
Przegrał zábit z woyſkámi/ gdzie o trzy ſtá tyſiąc/
Ludu legło/ potopu morſkiego nielicząc.
Cato mądry słyſząc porażkę ſwey ſtrony/
Widząc przez roſterk Rzymſkiey vpadek Korony/
Pożegnawſzy przyiacioł y miłego Syná/
Zábił ſie ſam ſwym mieczem/ ách ſmętna nowiná.
Záś Warus z Didiuſem boy ſtoczyli ſrogi/
Pełne krwie Morze było/ pełne polne drogi/
Bo Ocean wzburzony Okręty ich wſzytki/
Potopił karząc wnętrzney woyny ich złe zbytki.
Jáka tám trwogá ſtráſzna co rozumieſz byłá?
Gdy ſie Nawa o Nawę w Morſkim tańcu biłá/
Nawáłnośći/ y zbroie/ miecze ſtráſzne brzmiáły/
Africkie y Hiſpáńſkie brzegi to poznáły.

Pompeius porázon od Juliuſſa w Greciey ná polach Theſſalickich/ gdźie wſzyſtká moc Rzymſka zoſtáłá/ gdyż ći dwá światem práwie wſzyſtkim władáli/ 300000. tyſiąc Ludzi z obu ſtron ná plácu legło/ á ſam Pompeius gdy vciekł do Egiptu/ zábił go krol Egipſki/ gwoli Juliuſſowi.

Cato accepta partium clade nihil cunctatus (vt ſapiente dignum erat) mortem etiam lætus accinit, ſtricto gladio reuelatum manu corpus, ſemel iterumq; percuſſit. Florus.

Druga woyná wnętrzna Waruſſowa z Deciuſſem.

Siquidem velut ciuium furorem caſtigaret Oceanus, vtramq; claſſem naufragio cecîdit.

Quinam ille horror quum eodem tempore fluctus, procellæ armamenta confligerent? &c. Florus.

Omnium poſtrema certaminum munda ciuitas.

Bo Miáſtá po Potopie tym ſrogo burzyli/
Ná niewinnych ſie ßkody oney Morſkiey mśćili/
Ceſarz Pompeianow ná Mundzie zámknionych/
Dobywał z zbitych trupow groble czyniąc onych.

Działo ſie to od záłożenia Rzymá látá 709. á przed Chriſtuſem 48.

A gdy iuß mocą zoſtał ná Rzymie Ceſarzem/
Triumphował/ y ſrogim ſtáwił ſie zárázem/
Przeto Brutus/ Caſſius z drugimi Slachćicy/
Sprzyśiegli ſie niechcąc być iego niewolnicy.

In Curuli ſedentem Senatus inuaſit.
Julius Ceſarz zábit/ o czym ſzerzey/ Titus Liuius/ Plinius/ Suetoni⁹ &c. świádczą.
Byłá też w Litwie tey podobna/ gdy Czartoryſki Sigmunta w Trokach zábił.
Cicero zábit w wnetrzney woynie.

Ták go ná Maieſtacie wnet Senat vbieżał/
Vkłoli go Dekami iß iáko wieprz leżał/
Dwádzieśćiá y trzy rány/ miał w ſobie ſtychowe/
Co Swiát wßyſtek krwią oblał/ muſiał też dáć głowę.
Potym wnet Antonius vporny zufáły/
Z Octauianem boy wſczął Ceſarzem niemáły/
Lepidus/ Brutus/ Woyne y Kaſius niećił/
Gdzie on Cicero zábit co wymową świećił/
Dla tych tedy roſterkow y domowey trwogi/
Wiele ich z Włoch vciekło ſczyczyąc żywot drogi/
Tu do Pułnocnych kráin vchodzili w láſy/
Gdzie dziś Litwá/ Pruſowie/ Zmodź/ Lotwá/ Wáłáßy.

Piąta przyczyná przyśćia Włochow w Litewſkie ſtrony.

Banniti, proſcripti, exules.

Była też to iáwna kaźń w Rzymie wywołánie/
Zá wyſtepki do cudzych kráin odſyłánie/
Gdzie według winy ſpráwá: ták długo mießkáli/
Aż pokutę ſpełnili/ álbo przeiednáli.

Scipio Africanus P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F.

Dobre też wywołano czáſem y bez winy/
Iak Scipio/ Camillus niedawßy przyczyny
Cierpieli/ Brutus meżny/ Cicero vczony/
Y on Naſo był w Pontſkie wywołány ſtrony.
A drudzy też iuß názad/ y do Włoch niechćieli/
Gdy ſie ná wywołániu lepiey niż tám mieli/
Iák y dziś od nas z Litwy nie káżdy ſie ſpießy/
Lepiey ich hoyna Ceres niż tám Figá cießy/

Dacia Wołoſka ziemiá.
Tauriká Prekopſka Horda.
Sio vel Chio Wyſpa ná Morzu Greckim.

Z tych wygnańcow w Daciey Włoßy ſą ſpłodzeni/
Y w Taurice gdzie Kapha s tych też rozmnożeni/
Z tych w Sio (kedym ſam był) w Greciey oſiedli/
Niedziw tedy do Litwy iß też ſwoy rod wwiedli.

Genuen-

Genuenſes w Taurice/ Kaphe fundowáli/
Krim/ Azow/ y Kilią gdy Pont zhołdowáli/
Dziś Tatarowie s Turki w tych polách mießkáią/
Ták ſie páńſtwá z narody zá czáſem mießáią.

Kilia według niektorych Achilea.
Mutantur imperia, regna, tempora, & nos mutamur cum illis.
Zwłaßczá Targowiſká Miáſto vpádłe ſtáre w polach zá Ktiowem ku Przekopu.

W dźikich też polách y dziś Mury ſtoią ſtáre/
Gdzie przed tym Grecy żyli rzecz ſámá zna wiáre.
A dziś Tatarzyn ſtrzela tám dźikie Kobyły/
Gdzie pierwey mocne Zamki/ Wieże/ z Miáſty były.
Y on Eneas z Troiey ták długo żeglował/
Ták v Scyle y Sirtim w ſtráchu pielgrzymował/

Multum ille & terris iactatus & alto.

Afryckie pierwey brzegi/ potym Włoſkie ſtrony
Oſiadł/ narod rozmnożył Troiáńſki ſtrapiony.

Szoſta Przyczyná.

IEſz też w on czás Rzymiánie wßyſtek Swiát trzymáli/
Prouincie Hetmánom ſwoim rozdawáli/
Gdzie z Legiámi Rzymſkiey przeſtrzegáli ßkody/
Litwę też Libonowi mogli dáć w dochody.
Ktorego ſámo imię Włochem być wydawa/
Y Maro/ z Perſiuſem to imię wyznawa/
Jákkolwiek: muſiał być Włoch z ſámego imienia/
W ten kray pułnocny przyßedł z Bożego przeyrzenia.

Macieia

Máciejá Strijkowſkiego

Oſoſtewiciuſſa C. Z. o wywodzie y początku Xiążąt Litewſkich y Zmodzkich / od Palemona álbo Publiuſſa Libona Patriciuſſa Rzymſkiego z Herbu Columnow y Synow álbo Potomkow iego / Borciuſſa / Cunaſſa / Speri y Juliana Dorſprunga / z Herbu Kytaurus y od Vrſina y Hectora z Herbu Rożey Slachćicow Rzymſkich / dziwnym loſſem Bożym w ty ſtrony pułnocne Zmodzkie / y Litewſkie Morzem zánieſionych.

Kśięgi trzecie / Rozdział pierwßy.

Do iaśnie Wielmożnego Pana / Pana Mikołáia Radziwiłá w Bierzach y na Dubindze Xiążęciá etc. Woiewody Wilenſkiego / Hetmana nawyżßego Woyſk w wielkim Xięſtwie Litewſkim / y do Syna Jego Miłośći Chriſtofa młodßego / Pana Trockiego / Podkanclerzego y Hetmana polnego W: X: Litewſkiego / Staroſty Borißowſkiego / etc.

Fortunate ſenex, hic inter flumina nota,
Et fontes ſacros frigus captabis opacum.

NIczkolwiekem iuß iáśnie z wielką prácą okazał / z rozmáitych á poważnie záwołánych Hiſtorikow / y z ſtárodawnych Latopiſczow Ruſkich y Litewſkich / wywody y dowodne początki Narodu Litewſkiego / y Zmodzkiego / z Cymbrow / z Gotow / Gepidow y Alanow walecznych: Położyłem też pewne y wiáry godne zdánia ludzi sławnie vczonych / y rozmáite przyczyny o przyśćiu Włochow z Palemonem álbo Publiuſem Libonem w ty pułnocne ſtrony / rzeczy niepodobność pewnymi á iáśnie podobnymi dowodámi zbijáiąc.

Wßákże iß to imię PALAEMON álbo P: Libo / od ktorego wßyſcy Latopiſcze Litewſcy Hiſtorią y wywod narodu ſwego iednoſtáynie poczynáią / niktorym (zwłaßczá máłego czytánia y w Hiſtoriach niebiegłym) nowe ſie być widzi w Hiſtoriach / á tylko v Virgiliuſſa w Bukolikach sławne. Tedy y tu krotko á dowodnie pewnymi mieyſcámi Hiſtorikow tę wátpliwość rozbijemy / Bo opuśćiwßy Bucolica Virgiliußowe / ktore niktorzy tylko podobno y to ledwo czytáli / y ktory pod tym imieniem (PALAEMON) AEglogam 3. nápiſał / ubi introducitur iudex inter Mænalcam & Dametam, Tedy maß y drugiego Palemona sławnego Patriciuſſa Rzymſkiego / ktorego iáśnie Perſius y Lucanus w wierßach ſwoich

Ouid in Epiſt. Leandri ad Hero. Et iuuenem

ſwoich sławią / niewſpominájąc Palemona Morſkiego / o ktorym maß v Ouidiuſa ná częſtych mieyſcách / y v Volaterana in Philologia w kśięgach 33. Tegoż záś Volaterana Commentariorum Vrbanorum lib. 18. & libro 3. Geogr: in Venetiarum deſcriptione, y Cornelium Agrippam cap. 3. in Grammat. de uanit. ſcient. Czytay y inßych / Naydzieß iß Palæmon Remnius Vicentinus Patricius w Rzymie był sławnym Grammatikiem zá Tiberiuſſa Ceſarzá / y zá Claudiuſſa według rachunku Carionowego / lib. 3. Roku od ſtworzenia Swiátá 3983. od záłożenia Rzymu 792. od národzenia Chriſtuſa Páná 39. á po Claudiuſie był Ceſarzem Nero Ceſarz okrutny / Roku od Chriſtuſa 57. ktorego też czáſſu Latopiſcze wßyſtki Ruſkie y Litewſkie / by ich chciał o tyśiąc znośić / przyśćie Palemona ſwego ze Włoch do Litwy opiſſują / etc. Liuius naprzednieyßy Rzymſki Hiſtoryk / y Julius Florus z niego w kśięgach 4. w rozdziele 2. Publiuſſa Libona być morſkim Hetmanem Pompeiuſſowym przećiw Ceſarzowi wſpomináią.

poſſum ſuperare Palæmona nãdo.

O czym też świádczą Euſebius & Tranquillus.

Słowá Floruſſowe. Tum pulſus Etruria Libo etc. Item Octauius et Libo ingentibus copijs claßicorum &c.

Trogus też Pompeius niemniey sławny Hiſtoryk / y Juſtinus z niego / iáko Palemoná / ták Publiuſſa Liboná częſtokroć wſpomináią.

A ieśli o Polemonach / tedy czytay Volateranum libro 10. lib. 17. et 18. tám ich naydzieß śiedmi tego imienia.

Tákże ſáme rzecz prawdziwą o tym imieniu PAlæmon, v Claudiuſſa / gdzie piße Roku od Chriſtuſa 305. Panegyrim in quartum Conſulatum Honorij, ieśli in quarto będzieß miał Opus / tedy ná kárćie 102. naydzieß ty wierße:

Et puer Iſthmiaci iampridem littoris exul,
Secura repetit portus cum matre PALAEMON.
Caſtra cruore natant &c.

Cicero tákże Rzymſkiey wymowy łáćińſkiey Oćiec Epiſt. Fami. lib. 7. Epiſtola 4. wty słowá piße ad M. Marium o Libonie / in Cumanum ueni cum LIBONE tuo, uel potius noſtro, &c. Y w inßych liſtach częſto go wſpomina. Lucanus też Poeta sławny y Plutarchus de uitis uirorum illuſtrium, y Ioannes Stadius in Comentarijs in Florum Argum cap. 2. piße / P: Dolabella Cæſaris Legatus ab Octauio, & L: Scribonio Libone, Dalmatia pulſus &c. A izbych inßych Hiſtorikow teſkliwośći / łáſkáwego Czytelniká folguiąc / opuśćił / tedy Petrus á Dusburch Pruſki Hiſtoryk / y Laertius Diogenes Włoch / y Długoſſus Hiſtoriey Polſkiey Oćiec / y Miechouius w kśięgach 2. cap. 8. fol. 33. y w kśięgach 4. cap. 39. fol. 270. etc.

Cromerus tákże Polonicæ Hiſtoriæ princeps, lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ uero editionis 42. fol. iáſnie świádczą o Palemonie álbo Publiuſſu Libonie / y o Rzymiánach / iáko w Zmodzi / w Lotwi álbo w Liuoniey / y w Litwie oſiedli / y Romowe Miáſto od Romy álbo Rzymu oyczyzny ſwoiey w tych ſtronach záłożyli etć. sczym ſie teras długo niechce báwić / ponieważeſmy to iuß y wyżßey doſtátecznie okazáli / y niżey według porządku okażemy. A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył / áby ći ktorzy nieczytáli wiecey / tylko Bucolica Virgilij / wiedziec mogli z prácowitego záwodu náßego / o prawdziwym przodku Litewſkim / o ktorym ták wiele Hiſtorikow świádczy / y o ktorym też Látopißcze ſtáre / pewnie ſobie z pálcá ták zgołá Hiſtoriey niewyzſáli: Ale z pewney y iſtotney rzeczy / rzecz iſtotną prowádzą / A iáko v nas nie ieden tego imienia Piotr álbo Páweł / y nie ieden tey Familiey Piotrowſki / Rzepecki / etć. Ták też w Rzymie y we Włoßech nieieden był tym imieniem názwan Pub: Libo álbo Palemon / ná ktorego imie Virgilius AEglogam terciam nápiſał: Ale inßy był / ktorego Lucanus y Perſius sławią / inßy ktorego Ouidius y Juſtinus wſpominááią / inßy od ktorego Grammaticam artem Palæmoniam zwano / inßy ktorego Liuius y Florus / y Cicero / Tákże Miechouius / Długoß / Cromer / Stadius etć. żeglowánie y woyne morſką przećiw Ceſarzowi Juliuſſowi z ſtrony Pompeiuſſowey wſpominááią / y ktory też do Litwy narod Włoſki Morzem / iáko Eneas Troiany do Włoch záprowádził / y od ktorego Litwá y Zmodź początek narodu ſwego (ácżkolwiek ná dośić sławnym y vczćiwym od meżnych Gotow y Gepidow wywodzie przeſtáć mogą) słußniey wywodzą / á niżli Rzymiánie / Grekowie / Francuzowie / Niemcy / Angielczycy / etć. ktorzy dáleko niepodobnieyße Fundatory Narodow ſwoich ſobie zmyſláią / co my iáſnie y dowodnie pokażemy / Abowiem inße Narody z máłych á nikczemnych początkow / zá poſtepkiem czáſow y foritowánim ßcześćia / w wielką możność rozmnożone / zwykły to czynić / zdobiąc rzecz ſwoie / iß áczkolwiek z iáwnym vßczerbienim prawdy: Fundatory Narodow / Kroleſtw / y Miaſt ſwoich z wielkich Ludzi / á ſnaść z Niebá y z fáłecznych Bogow wywodzą. Jáko Troiánie od Neptuná / y Apoliná / Tebanowie od Bachuſſa / y iáko Orpheus wdzięcznym gránim ná Lutni kámienie do Murow zwabiał. Tákże inßy Grekowie y Egipczykowie / od tych ktorzy nigdy nie byli fáłecznych Bogow wywody Narodow ſwoich poczynáią.

Traces

Traces Bogá woyny Marſa Oycem ſwym zowią / Perſowie / nieprzeſtawáiąc ná doſyc sławnych dzielnośćiach Cyruſſowych y ná godnośći Monarchiey / ktora v nich 228. trwáłá / od Perſeuſſa ſyná Jowiſſowego / ktory ono Andromeden od Smoká wybáwił etć. narod ſwoy wywodzą. Atenienſowie też gdy z máłego zebránia w Greciey w wielką możność vroſli / poczeli ſie piſáć Antochtonas, iákoby z wiekow obywatelmi. Tákże Włoßy ſtárzy zwáli ſie Aborigines, to ieſt / od początku Swiátá / w teyże Ziemi Włoſkiey vrodzonemi.

Monarchia Perſka.

Rzymiánie záś gdy z páſtuchow / z łotrow / gwałtownikow / y zbiegow w wielką możność vroſli / wſtyd ich było máłych á proſtych początkow Narodu ſwego / przeto początek Kroleſtwá ſwego / y záłożenia Miáſtá głowy Swiátá Rzymu od Romuluſſa y Remuſſa z Bogá woyny Marſa / y z Rehy Sylwiey Mniſki Boginiey Weſti / vrodzonych záczynáią / iáko záś od Wilczyce dziwnie byli wychowáni / y iáko potym Romulus był do Niebá miedzy Bogi od Capreæ Palades porwány / co wßyſtko iáwnie fáłß / O czym ſzerzey czytay Liuium, Florum lib. 1. cap. 1. Plutarchum, Dioniſium, Stadium, Mirſilium, Lesbium, Portium, Catonem, Q. Fabium, Volateranum lib. 6. &c.

O tym czytay Liuiũ et Florum lib. 1. cap. 1. Ale Juſtinus prawdziwie libro 43. piße / incertum ſtupro, an ex Marte cõceptos enixa eſt.

Egipczykowie záś z wiekow ſie byc przes ſiebie ſámych ſtworzonych w ſwoiey włáſney Ziemi twierdzą / tym ſámym proſtym dowodem / iß Záby / Myßy / y inße ziemne Zwierzetá / gdy ſie Nilus Rzeká wyleie / náyduią w mule żywe z niedoſkonáłymi ießcze członkámi / iákoby ich Ziemiá rodziłá / O co ſpor y woyny długie wiedli z Parigiycykámi / y z Scytámi ſwárząc ſie o dawność Narodow / Wßákże ich Scytowie przegadáli / y dowodámi prawdy / y Woyną / iß oni ſą dawnieyßym Narodem ná Swiecie / O czym czytay Herodotum Trogum, Pomp: & Iuſtinum.

Herodotus in Melpomene & Euterpe. Idem de Phrigibus lib. 2. Iuſtinus lib. 2. &c.

Niemcy záś od Tuiſconá / y Araxa / Mannuſſa / Jngewona / Hermiona / (z máłego dowodu / iß oni mowią Herr Pan / Man Mąż) y od Marſſa / iáko Ditmarſowie / od Gambriwa / Swewa / Wandaluſſa / Teutona / Alemana / y inßych przodkow ſwoich / z rozmáitych domysłow wywodzą / etć. O czym czytay Beroſuſſa lib. 4. & 5. Cornelium Tacitum &c.

Czytaß Ditmarſowie od Rzymian Colimnow y Vrſinow narod ſwoy wywodzą / iáko y Litwá / co Cranctus zbija lib. 6. cap. 3.

Witikiadus záś Saxonow álbo Saſſow napierwßych byc z Niemcow wywodzi z Narodu Macedonow / y s pokolenia Alexandra Wielkiego / s ktorego wywodu iáko nieprawdziwego

wego/ Cornel. Agrippa capite 5. in Hiſtor. de Vanitate ſcient. ßydzi.

Angelczykowie też y Scotowie práwie z Báſni iáwnych początki ſwoie wywodzą/ od Albiny Krolewny Syriyſkiey/ ktora z trzydzieſcią y dwiemá Sioſtr ſwoich/ pobiwßy męże ſwoie/ wßyſtki z Syriey y z Zydowſkiey Ziemie do Angliey Morzem przyżeglowáły/ y rozmnożyły Angelſkie Kroleſtwo.

Drudzy ich wywodzą od Práwnuká Eneaſſowego Brutuſſa/ od ktorego ſie być Brytannami rzeczonymi twierdzą. O czym czytay Volateranum lib. 3. &c. in populis Britanniæ &c. Czytay też domowego Hiſtoryká Bielſkiego w kſięgach 1. wieku 3. ná kárcie 60. o żeglowániu Eneaſſowym/ y ná kárcie 61. o Britanniey álbo Angliey/ gdzie tegoß Brutuſſa dáleko niepodobnieyße żeglowánie naydzieß z Angliey do Greciey/ y do Troiey/ potym zás z Troiey do Aquitaniey/ y do Ligeri/ á potym do Albionu/ gdzie dziś Anglia názad etc. Czytay też Kariona lib. 1. z. 3. y Iuſtinum o dziwnych przechodach y przenoßeniach rozmáitych narodow.

Francuzowie zás álbo Gallikowie od Comera álbo Gomera y Galluſſa/ y od Scytow Sycambrow/ drudzy od Priamuſſa młodßego/ y od Francuſſa Hectorowego Syna/ dziwne wywody zmyſláią/ Zwłaßczá Hiſtorikowie ich/ Hunibaldus/ Gregorius Turoneñ: Rhegius/ Sygibertus/ etc. Ktorych też podobno imitował R. D. Mattias Clodinius Archie: Sam: in oratiuncula de Elect. Henrici.

Hiſpanowie od Iobella/ y Tuballa Syna Iafetowego/ Drudzy z Arameow Perſow/ y od Herculeſſa/ Hiſpala/ Romana/ Caſſa/ Gorgoreſſa/ Habiſſa/ etc. Fundatory ſwoie wywodzą. O czym czytay Ioſephum antiquit. lib. 4. & 5. Iuſtinum lib. 44. Plinium lib. 19. cap. 2. Gellium lib. 17. cap. 3. Volateranum lib. 2. &c.

Węgrowie też będąc doſić sławni rycerſką dzielnoſcią/ Attile Krolá ſwego/ ktory ſie piſał Biczem Bożym y ſtrachem Swiátá/ przedſię oni nie od Atile/ áni od Hubri Rzeki y krainy w páńſtwie Moſkiewſkim/ ſkąd prawdziwie wyßli/ (y teras Krol Stephan słußnie iáko Węgrzyn Oyczyzny ſwey Iuhariey/ pod Moſkiewſkim może dochodzić/ ktorą on ſam Węgrom przyznawa) áni z pol Tatarſkich/ ktore y dziś miedzy Piecihorſką y Aſtrachańſką Hordą Madzierſkimi zowią/ áni od Rzeki Hun/ iáko Scalichius wywodzi/ Ale áż od Hunnora y Magera álbo

Magora ſynow Nemrota Babilońſkiego/ y Ninuſſa pierwßego Aſſiriyſkiego Krolow/ od ktorych vſtáwiczną genealogią y ſucceſſią/ ácżkolwiek ſie według prawdy rwie/ Krole y Xiążętá ſwoie wywodzą.

A iużbych nie dziwował inßym możnym y wielkim narodom iß ſobie wielmożne fundatory przypiſſuią/ Ale y Slężacy ktorzy byli/ y terazby słußnie być mogli/ Prouincią Polſkiego Kroleſtwá/ Bo z początkow ſwoich iáko ſie z Polakow rozmnożyli/ ták też ku Polßcze należą/ áwżdy ich iákiś Cureus śmie wywodzić z Rayſkich ogrodow Poetow zmyſlonych/ ex Eliſijs campis, y zowie ich Eliſios, Ligios Luios à leonibus, Manimos &c. A Miáſtá ich od Polſkich Xiążąt/ co iáſnie káždy wie/ zbudowáne/ y polſkimi imiony názwáne/ ináczey ſproſnym zfałßowánim przechrzcił/ Bo Głogow názwał Lugidunum/ Wratsław/ to ieſt Wrotasławne/ on zowie Budorgim/ Kożuchow albo Freiſtad Eleuteropolim Eliſiorũ, Gorę/ Garą/ Brzeg Brigam, Legnicę od legánia woiſk Polſkich przeciw Niemcom ná gránicách onych názwáną/ on Ligniciam à lignis przechrzcił/ Zegan od Zegadłá/ Saganum, Bytow Betanią/ Iaworow od Iaworu drzewá/ on Iaurium/ Swidnice y Swiebož od ſwiebody názwáne Miáſtá/ on Suibuſium à Suionibus & Sueuis ſproſnie á iáwnym fałßerſtwem/ áby nic Sląſko z Polſką niemiáło zopákował. Slężacy.

Tákże iuß narody/ ktorych tu krotkośći folguiąc liczyć niechcę/ nieprzeſtawáiąc ná prawdziwey Genealogiey od Synow Noego y ich potomkow/ ktoram ia ná przodku doſtátecznie/ ácz z wielką pracą wypiſał/ ſmieią y wążą ſie nie tylko z ludzi/ ktorych ſwiát nigdy iáko ieſt niewidział/ (coby wżdy byłá rzecz znoſnieyßa) ále z Gigantow álbo z Obrzymow/ ná oſtátek y z niebá z zmyſlonych Bogow przodki y fundatory ſwoie wywodzić.

A náßy niebożętá Polacy/ Mazurowie/ Litwá/ Zmodź/ Ruſſacy y Moſkwá/ ácz nielatáią po niebach dla wywodu przodkow ſwoich/ á wżdy im y tego zayrzą ſproſni Hiſtoriy nieukowie/ iß oni przeſtawáiąc ná proſtych á prawdziwych Genealogiach/ y ná właſney á iaſney oyczyſtey cnocie/ ći Lecha/ oni Palemona álbo Publiuſſa Libona/ owi zás Moſocha y Ruſſa/ y czterech Brátow Waregow/ Rurika/ Truwora/ Sinaußa/ Patriarchami ſwoimi y fundatorami wßyſcy iednoſtáynie (by ich chciał tyſiąc tyſięcy ná ſwiádectwo zwodzić) twierdzą y ſwiádczą/ Ludzi z Ludzi ſobie podobnych/ nie z Bogow áni Obrzymow zmyſlonych wywodząc.

A iß to imię Palæmon álbo Publius Libo ieſt v wielu Hiſtorikow

y Poetow sławne / tedymći to iuż dostátecznie y dowodnie wy-
wiodł y pokazał / o ktorey pracey moiey szczerey / y wielkim á głe-
bokim czytániu / wierzę iż káżdy mądry á w Historiach biegły dá
łáskáwy rozsądek / Storzypietkow sprośnych / co tylko AEglogam
tertiam Virgilij ledwo czytáli / y owych co sami niewiedzą co piszą /
iż sie nieuczyli / niedbam / y ták im prostym wierszem mowię.

Riy Swinio w gnoiu á kalay sie w błocie /
Nie twoy / lecz bacznych ludzi sąd o Złocie.

A ieśli sie kto chce głębiey o tym w Historiach bádáć / tedy
mu to snádnie przyidzie / co mnie z wielką pracą / poniewaz mą
ode mnie mieyscá / libros, capitula, folia, &c. iáko w Zwierciedle
okazáne.

Tu záś ieśliby sie komu dálekie y niepodobne morzem zeglo-
wánie Palemonowe álbo Libonowe z Włoskich kráin do Zmo-
dzi y do Litwy zdáło / tedyby tákowy był podobny onemu Doma-
turowi / ktory gdy ná wierzch piecá wlezie / zda mu sie / iákoby
ná Alpes / ná Balchany / y ná Pyreneos montes pielgrzymował / y
ktoremu może zádáć:

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
Treis pateat cœli spatium non amplius ulnas?

Co wiecey Niebá niewidział / iedno ná trzy łokcie w studni.

O tym czytay Justinum lib. 32.

Bo ieśli mu to dziwno gdzie sie niemász czemu dziwowáć / tedy sie
też niechay dziwuie Jásonowemu y Argonautow z Greciey per
pontum Euxinum do Kolchis po złote Runo / á potym z Kolchow
álbo Istrow do Morzá Adriatickiego / gdzie Aquileią zbudo-
wáli / Didony álbo Elissi z Tyru do Afriki / gdzie Cartago zá-
łożyłá / zeglowániu / Eneassowemu y Anteronowemu z Tro-
iey do Włoch / gdzie ten Albam Iuliam & Caietam, á on Padwę
záłożyli. Tewcrussowemu do Cypru po zábiciu Brátá Aiaxa / á
potym iáko do Hispáńskich brzegow y do kráiny Galeciey / Gre-
ckie ossady dálekim zeglowániem dziwnie záprowádził / Niechay
sie też dziwuie / iáko Vlisses po zburzeniu Troiey ná rozmáitych
morzách długo błądząc / przybił sie áż ná ostáteczne brzegi Oce-
anum Atlanticum názwáne / gdzie Vlissibonę / ktora dziś iest
stołecznym Portugalskiego Krolestwá Miástem / od swego imie-
nia záłożył. Niechay też weyżrzy w drugie Historyki / iáko Ara-
mey áż s Persiey / y Iberowie z Azyey / przyżeglowáli do Hispa-
niey / gdzie Hiberow y Celtiberow Narody fundowáli / iáko záś
Brutus z Troiey do Angliey / á z Angliey do Troiey / potym ná-
zad do

Tenże Justinus libro 18. 24. 43. etc.

Volateranus lib. 4. 5. 6. etc.

Virgilius Eneid.

Justinus lib. 44.

Volateranus lib. 4.

zád do Angliey sie wracał / Jáko Genuensowie z zachodu áż do
Tauriki ná wschod Słońcá przyżeglowáli / gdzie Teodosią / kto-
rą dziś Caphą zowiemy y Kilią záłożyli. Niechay sie też przypá-
trzy / iáko Francuzowie z Xiążęciem Brennonem naprzod Rzym
złupiwszy / potym Macedonią / Asią / Grecią / y Tracią przes ták
wielkie dálekości morskie splundrowáli / Jáko też Phocensowie
Narod Grecki z Aziey do vścia Tybru w okrętach przyszli / á po-
tym przes ták wielkie niebespieczności morskie przybili sie w o-
státnie brzegi Francuskie / gdzie ná vściu Rhodanu rzeki Massi-
lią Miásto sławne zbudowáli / Jáko záś Spartanowie álbo
Parteni z Lacedemonu wyiechawszy / Tarentum y Brundusium
osiedli we Włoszech / Tákże Etolienses Grekowie z Diomedesem
onym sławnym pod Troią Rycerzem towárzyszem Vlisesso-
wym / iáko Apulią opánowáli / Scytowie záś z kráiny Juhri z
Kewą y z Kadiką / potym z Atilą Xiążęty prawie od Kaukaziy-
skich gor wyszedszy / / iáko przyciągneli do Pannoniey / á potym
Włoskie / Francuskie / etc. Ziemie zwoiowáli. Cymbrowie też /
Gotowie / Alani / Gepidowie / Wolgárowie / Roxolani / Wan-
dalitowie / etc. od ciásności Morzá Czarnego / ktore zowiemy
Cymmerium Bosphorum / y od Tanais y Wolgi Rzek / y Jezio-
rá Meotis wyszedszy przeszli Pannonią / Niemieckie / Włoskie /
Francuskie / Hispáńskie kráiny / á przebywszy ciásności Morzá Hi-
spáńskiego / ktore zowiemy Gades Herculis ledwo sie w Africe trze-
ciey częśći Swiátá opárli / okrom tych ktorzy w Ruskich / w Li-
tewskich polach / y w Scandamiskich Wyspách / gdzie Suecia y
Dania osiedli.

T: Liuius et Justinus lib. 24.

Tucidides et Justinus lib. 43.

Justinus lib. 3. de mutuis bellis Græciæ.

Scalichius też kłádzie Hun Rzekę miedzy Węgierską y Carwatską ziemią od ktorey chce Hungery wywodzić.

A poniewaz ty wyzszey pomienione / y insze ktorychby nie-
zmierzona praca byłá wyliczáć narody / z swoimi Xiążęty y Wo-
dzámi / przes ták wielkie przeciągi Swiátá / przes ták dálekie y
nieprzespieczne Meotis / Pontu Euxinu / Elespontskiego / Egei-
skiego / Ikariskiego / Adriatickiego / Siriyskiego / Libiyskiego / Li-
gustickiego / Miedzyziemskiego / Francuskiego / Hispanskiego mo-
rzá etc. Atlantskiego / Aquitanskiego / Angelskiego y Niemieckie-
go Oceanu / z dálekich stron w dálekie y nieznáiome kráiny Swiá-
tá narody y ossady swoie / ci do Włoch / drudzy do Hispaniey /
Franciey / Angliey etc. długim żeglowániem zánieśli. Teras sie
to zda rzecz dziwna Zapiecolegom / iż Włoszy álbo Rzymiá-
nie z Palemonem álbo Libonem do Zmodzi y do Litwy Mo-
rzem przyżeglowáli.

Ktory Palemon álbo Publius Libo / ieſli vchodźił domowych wnetrznych zwad / y krwáwych woien / ktore były wony czáſſy Rzymſkie páńſtwá ſrogo zátrwożyły / tedy miał ſłuszną przyczynę / iż muſiał vchodźić w ty pułnocne krainy / A o tych Rzymſkich domowych ſrogich á okrutnych roſterkach / w ktorych wiele zacnych Familiy ſpołna woyná wybiłá / czytay Liuium & Florum lib. 3. cap. 13. & 14. w roſterkach Tiberij Grachi, & capite 15. in C: Grachi ſeditione, & cap. 6. in Appuleiana, cap. 17. in Druſiana &c. ſeditionibus, & capite 18. o woynie towárzyſkiey y o woynie wnetrzney Máruſſowey / cap. 21. y Sylle álbo Sulle ſrogim okrucieńſtwie / gdźie niezliczona rzecz tyſiecy Rycerſtwá y Familiy Rzymſkich ći dwá Hetmanowie Marius y Sylla ieden przećiw drugiemu / wnetrzną woynę z niewymownym krwie wylanim wybili / wyſiekli / y wygłádźili / á drudzy gdźie mogli / ći do Afriki / drudzy do Azyey morzem vciekáli / przed onym dwuch ßalonych ludźi okrućieńſtwem / ktorego też záburzenia Palemon vchodząc mogł wty ſtrony morzem być zánieſiony. Tákże dla woyny Sertoriuſowey cap. 22. y dla woyny Lepiduſowey cap. 23. wiele zacnych domow Rzymſkich do inßych ſie krain przenośiło. O czym też czytay Plutarchum &c. & Carionem de Sylla & Mario lib. 2. Chron. Mon. 3. AEtatis 2. Nuż zás iákom też to iuż wyżßey wierßem wyráźił / kiedy Julius Ceſarz y Pompeius wielki ſwárząc ſie o márny á doroczny vrząd Bormiſtrzowſtwá Rzymſkiego / wßyſtkiego práwie świátá mocy ogromnie przećiw ſobie zebráli / A gdy Julius Ceſarz do Rzymu z wielkim woyſkiem przyciągnął / vciekł Pompeius do Greciey / z nim wiele Pánow Rzymſkich / ktorzy iego ſtronę trzymáli / drudzy ná rozmáite wyſpy Morzem y Ziemią do Angliey / do Afriki etc. gdźie ktory mogł vciekáli. Bo w ten czás Ziemie y Morzá wßyſtki niewymownie krwáwymi woynámi cáłe lat pięć okrutnie ſie trzesły. O czym naydźieß y v Cicerona bárdzo częſte á żáłoſne vſkarżánia w liſtach / Zwłaßczá ad Atticum lib. 7. epiſt. 8. & lib. 7. epiſt. 20. gdźie piße: ego quid agam? qua aut mari aut terra &c. Et ſi terra quidem, qui poſſum? mari? quo traiciam? &c. lib. 10. epiſt. 4. lib. eodem, epiſtola 9. lib. 7. epiſtola 20. & 9. &c. Item lib. 8. epiſt. 3. Infero mari nobis incerto curſu, hieme maxima nauigandum eſt &c. Qui autem locus erit nobis tutus, & iam placitis utamur fluctibus ante, quam ad illum uenerimus? Qua autem aut quo nihil ſcimus. Nauis & in Caieta eſt nobis parata & Brunduſij, &c. Ták w ten czás y Cicero y inßy Senatorowie Rzymſcy w onych wnetrznych woynach ſobą okrutnie trwożyli / iż gdźie ſie miał ktory podźieć / y ktorym morzem nabeſpiecznieyſ-

Carion lib. 2. monar. vltimæ.

Porty Włoſkie.

ſpiecznieyße mieyſce vćiec niewiedźieli. A Julius Ceſarz gdy ſie potężnie zmocnił / gonił Pompeiuſſá y ſtronę iego Morzem y Ziemią / Włoſką też Ziemię / w ktorey był Pompeius Zamki oſſadźił / prętkim gwałtem poſiadł.

A tu iuż Czytelniku miły po długiey nići kłębká będźiem dochodźić / y iuż ſie tu iáſnie á dowodnie Publius Libo / o ktorym tu náße wßyſtko przedſięwzięcie ieſt / okaże / ktory do Litwy y do Zmodźi narod Włoſki zániosł / y ktory też z Włoch wygnány / iáko ſtroná Pompeiuſſowá / muſiał w ten czás álbo ná Morze / álbo wty ſtrony vchodźić. Bo Liuius y Florus Rzymſcy przednieyßy Hiſtorykowie / ták wnetże piſzą / zwłaßczá Florus krotko lib. 4. cap. 1. czym ſie dłużey Liuius báwi: Tum pulſus Etruria Libo, Vmbria Termus, Domitius Corfinio. Tedy dopiero (powiáda) LJBO wygnan ieſt z Etruriey Włoſkiego Xięſtwá / gdźie dźiś Florentia / Piſtorium / Piſæ / Luca etc. Termus zás z Vmbriey / Domicius z Corfinium wygnáni. Y ſkończyłáby ſie byłá (mowi) woyná bez rozlania krwie / by był ießcze mogł doſtáć Ceſarz Julius Pompeiuſſá w Brunduſium / Ale on przes zámknienie oblężonego portu / w máłey á łatáney łodce vćiekł ná Morze / iáko Florus z żáłośćią ßácuiąc fortuny odmiénę mowi: Turpe dictu: modo princeps patrum, pacis belliq; moderator per triumphatum à ſe mari, lacerata & pene inermi naue fugiebat, &c. zá Pompeiuſſem zás Senat wßyſtek gdźie kto mogł iáko zá głową vćiekał. A Ceſarz Julius opánowawßy Rzym puſty / ſam ſie przez Miecz / czego niemogł przes Senatorſkie wota / Borgmiſtrzem Rzymſkim vczynił / y Skárbnice / iż ich nierychło Tribunowie otwieráli / gwałtem wyłomił / y Skárby ktore oni zwáli świętymi / iż ſie ich niegodźiło rußáć / iedno ná wielką gwałtowną potrzebę / pobrał.

Wßákże náß Libo ktorego Latopißcze Litewſkie Publiuſſem Libonem y Palemonem zowią / wiernie pomagał Pompeiuſſowi / O czym tenże Liuius y Florus w tychże kſięgach y rozdźiele piſzą / Bo gdy Julius Ceſarz Hiſpánią y wßyſtko práwie Morze Miedzyziemſkie Gades / y Ocean / poráziwßy Warroná Hetmáná Pompeiuſſowego / ſwoią Armatą oſſadźił y opánował / wnet go po ßczęśćiu przećiwne nießczęśćie od LJBoná podkáło / Ktory LJBO z Collegą ſwoim Octauiuſſem / máiąc Armatę gotową ná Morzu / ieden v Corcyry / drugi w Illiriku z ſtrony Pompeiuſſowey / zámknęli miedzy ſobą Hetmánow y Towárzyßow Juliuſſowych morſkich / y porázili Dollabellę / z

Ku temu mieyſcu / o tym też Libonie czytay Dłu goſſa / y Cromera lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ vero editionis 42. Y Miechowiuſa lib. 4. cap. 39. et lib. 2. cap. 8.

Zwłaßczá ná Woynę Francuſką. O tym czytay Commentarios Stadij / in lib. 4. Flori.

Florus lib. 4. cap. 1.

Libo ná Morzu bitwę zwiodł.

belle/ y Caiuſſa Antoniuſſa wielmożnie sławnych pánow Rzimſkich/ ktorzy w ten czás ták możni byli/ iáko dziś Hiſpáńſki y Francuſki Krolowie / álbo możnieyßy. Skąd ſie też pokázuie niemnieyßa możność Libonowá / ktory to w ten czás y Hetruriią

Antonius ſie poddał/ z piąciąścią Rot.

przednieyßą część Włoſkiey Ziemie trzymał/ y ták ſilen był Ceſarzowi Juliuſowi / iß mu dwie Armacie Morſkie odbił / y pierwßę ßczęście iego ná Morzu przełomił / ják Florus piße / Itaq; ultro cedente Varrone &c. Quippe quum fauces Adriatici maris iuſsi occupare, Dollabella & Antonius &c. repente caſtra legatus eius (id eſt Pompeij) Octauius & Libo, ingentibus copijs Claſsicorum utrinq; circumuenit. O czym też czytay ßerzey Liuiuſſa / y Lucanum lib. 4. Stadiuſſa/etc. Ták tedy LJbo w ten czás ná Morzu z wielką Armatą Juliuſſowę ſtronę przeſládował/ y trapił. A potym Julius Ceſarz ze wßyſtkimi mocámi Europy/ y Krolámi pomocnymi/ á Pompeius ze wßyſtką Azią / Africą / y Grecią/ Armeny/ Partami/ y z Krolámi ich tákże pomocnymi/ ogromne woyſká do Epiru Greckiey krainy zwiedli / y dáli ſobie walną bitwę (ácz inßych wiele bitew przez cáłe lat cztery ták ná Ziemi iáko ná Morzu z wielkim krwie rozlániim miewáli) ná polach Pharſalickich/ Teſſalickich álbo Philipickich w Greciey / gdzie wßyſtkę moc Rzymſkiey Monarchiey vtrácili. Bo áczkolwiek Julius Ceſarz

Florus 300000 amplius millia, &c.

zwycięſtwo otrzymał/ wßákże z obudwu ſtron więcey niß trzyſtá tyſięcy ludu Rycerſkiego y przednieyßych Hetmanow bárdzo wiele poległo / okrom pomocnych woiſk rozmáitych Krolow. Bo ná ten czás či dwá ludzie zápalczywi / wßyſtek Swiát práwie rządzili / Dla czego im Krolowie wßyſcy y Xiążętá Niemieccy/ Francuſcy/ Pontſcy/ Aziyſcy / Greccy / Egipſcy / Afrikáńſcy etc. pomagáli/ y wßyſtek Senat Rzymſki.

Pompeius vciekł.

Z przegráney bitwy Pompeius / ktory niedawno był ogromny wßyſtkiemu Swiátu/ledwo ná koniu/ á potym w máłym Báčiku do Egiptu včiekł / do Ptolomeuſa Krolá/ ſpodziewáiąc ſie od niego rátunku/ bo był przedtym iego Oycá ná Kroleſtwo Egipſkie wſádził. Ale Ptolomeus Krol zábaczywßy tego dobrodzieyſtwá / kazał go zábić tuż przed oczymá iego Zony y Dzieći/

Pompeius zábity.

chcąc ſie tym záchowáć Juliuſſowi/ ktoremu pułgłowy Pompeiuſſowey posłał/ y Pierśćień iego/ná ktorym było Sigillium Lew z mieczem. Wßákże potym y ſam od Juliuſſa zábity / á Sioſtrá iego Cleopatra ná Kroleſtwo wſádzona / Tegoż czáſu Julius Ceſarz poráził Pharnaceſſa Krolá Pontſkiego Syná Mitridateſſowego/ ktory też długie woyny wiodł z Roxolany.

Strone

Julius Ceſarz w Africe woiuie.

Stronę zás Pompeiuſſowę Scipiona/ Catona y inßych w Africe woyną przeſládował/ s ktorymi ſie też był Juba Krol Mauritáńſki złączył/ ále gdy Julius zwyćięſtwo otrzymał/ Juba Krol vćiekł do ſwego Zamku/ támże przygotowawßy hoyną wieczerzą/ prośił Petreiuſſa Senatora Rzymſkiego (ktory też z nim był z ſtrony zábitego Pompeiuſſa) izby go zábił / á ták ſpełniwßy ieden do drugiego przyiacielſki trunek / zábił Petreius Krolá Jubę tuß miedzy potráwámi ná ſtole / á ſam ſie też podle niego tymże mieczem przebił. Scipio tákże sławne Xiążę Senatu Rzymſkiego/ towárzyß Pompeiuſſow/ gdy w Baćie ná morze vciekał/ á obaczył zá ſobą pogonią Armati Juliuſſowey / ſam ſie przes wnętrze mieczem przeráził.

Juba Krol dał ſie dobrowolnie zábić.

Q: Metellus Scipio Swiekier Pompeiuſſow.

Cato zás wielki á sławny Senator Rzymſki/ ktory leżał z woyſkiem ſwoim w Africe v Vtiki / vsłyßawßy o ták ſrogiey porážce ſtrony ſwoiey / á pocáłowawßy y pozdrowiwßy Syná y przyiacioł ſwoich / w nocy czytáiąc o nieśmiertelnośći kśięgi Platonowe / przy świecy / wziął miecz ktorym ſie ſam raz y drugi w odkryte pierśi vderzył / y ták od ſwych ręku wolał vmrzeć / niżli w ręce Juliuſſowe przyść. A Julius vſpokoiwßy Afrikę / znowu woynę ná Morze / y do Cypru / y do Hiſpániey przeniosł/ gdzie Syná Pompeiuſſowego zábił / o czymeſmy iuß wierßem nižey opiſſáli. X o ktorych wßyſtkich poſtępkach czytay Liuium y Floruſſa lib. 4. cap. 2. Suetonium in uita Iulij, Plutarchum de uiris illuſtribus, Plinium, Volateranum lib. 23. Stadium, Carionem lib. 2. mon. 3. Lucanum &c.

Cato ſam ſie zábił.

Potym Julius Ceſarz / gdy iuß wßyſtki przećiwniki ſwoie wygubił / vczynił ſie pierwßym Monarchą álbo Jedinowładcą/ y Ceſarzem Rzymſkim y wßyſtkiego Swiátá / Roku od záłożenia Rzymá 706. á od ſtworzenia Swiátá 3897. przed národzenim Chriſtuſſa Páná 48. wßákże tylko pięć Mieśięcy ná Ceſarſtwie wykonał / gdy był zábity ná Maieſtacie od Brutuſſa/ y Caſſiuſſa y inßych z Senatu/ ták iß miał w ſobie ran 23. ſztychowych / iáko Florus piße: Sic ille qui terrarum orbem ciuili ſanguine impleuerat, tandem ipſe ſanguine ſuo curiam impleuit.

Julius Ceſarz zábity.

Skąd potym okrutnieyße woyny vrosły / miedzy Octawiuſſem Auguſtem / Antoniuſſem / Brutuſſem / Caſſiuſſem / y ony ſrogie proſcriptiæ álbo wywołánia z Rzymu y z Ziemie Włoſkiey / w ktorych y Cicero był zábity y inßych wiele Senatorow Rzymſkich / O czym ábych ſie nie zdał Rzymſkiey Hiſtoriey

ſtoriey

ſtoriey piſáć/ Czytay ßeroko Liuiuſſá/ y Florum in Cæſare Octauiano lib. 4. cap. 3. Bellum Mutinen. cap. 4. Triumuirat. cap. 5. Bellum Caſſij & Brutti cap. 6. Bellum Peruſinum cap. 7. Bellum cum ſexto Pompeio cap. 8. &c. Bellum Actiarum cap. 11. Naydzieß tám iß w onych krwáwo ſtráßnych á okrutnie záburzonych wnętrznych woynách Rzimſkich/ nietylko do Zmodzi álbo do Litwy/ ále y do Piekłá (by był Charon ſprácowány przewożić/ álbo Pluto máiąc iuß duß zbitich woyſk pełne gmachy/ y dzieſiąći pieklelnych bram przyſionki otworzyć chćieli) radby ſie był káżdy ſchronił.

O piekle. Virgil. Lib. 6. Æneid. Ouid. 4. Met. Silius Italicus lib. 3. Tibuſtus lib. 1. Claudius lib. 2. in Ruff. &c.

Przeto tedy y naß PALæmon álbo P: Libo/ o ktorymeſmy iuß doſić ſkuteczne dowody rozmáitych Hiſtorykow podáli/ y ktory iß trzymał ſtronę Pompeiuſſowę przećiw Iuliuſſowi Ceſarzowi/ był naprzod z Hetruriey kráiny Włoſkiey/ iáko mowi Florus. Tum pulſus Hetruria Libo, wygnány/ przemyſlał też o ſobie/ gdzieby ſie mogł y ſam z zdrowim ſwoim y z miłymi dziatkámi y przyiacioły przed onym záburzonym krwáwey domowey woyny wichrem/ beſpiecznie záchowáć.

A iß był wielce záwinił Ceſarzowi/ y ſrożey go nád inße pomocniki Pompeiuſſowe rozgniewał/ gdy mu dwie Armacie y Hetmanow iego Morſkich Dollabellę/ y Antoniuſſa poráził/ iáko ſie to iuß dowodnie z Floruſſa y z inßych vkazáło/ dla tego przed gniewem y wáſnią Iuliuſſową/ iáko zwyćięſce/ gdy iuß Pompeius był zábity/ y inßy pomocnicy/ muſiał dáley od Włoch y Rzymſkiego páńſtwá vchodzić/ ponieważ y Iuba Krol Mauritáńſki/ y Petreius/ y Scipio/ y Cato/ ták wielkiego záwołánia mężowie teyże ſtrony Pompeiuſſowey/ chcąc być wolni od oblężenia Iuliuſſowego/ ſámi ſie pozábijáli. K temu woyny okrutne we Włoßech/ w Hiſpaniey/ w Egipcie/ w Greciey/ y po wßyſtkich morzách y krainach w Aziey/ w Africe/ y w Europie długo trwáły/ gdy Iulius Ceſarz drugich Towárzyßow przyiacioł y Hetmanow Pompeiuſſowych/ y Syna iego C: Pompeiuſſa/ y Bratá Sextuſſa/ Labiena Warruſſa/ y inßych wßyſtką mocą w Hiſpaniey y Ciprze prześládował/ A P: Libo álbo Palemon/ máiąc gotową Armatę ná morzu/ ludem rycerſkim/ y porządnymi Okrętámi y nawami dobrze obwárowáną/ s ktorą ono Dollabellę y Antoniuſſa gromił/ vmykał dáley z ſwymi/ przed gniewem y woyną nieprzyiacielá Ceſſarzá zwyćięſce.

A iß blizu Włoch niemogł być beſpieczen w żadney Prouinciey/ bo był wßyſtki krainy Iulius pod moc ſwoię/ y w Monarchią álbo iedynowładſtwo przywroćił/ puśćił ſie dáley ná morze z kilkiem-

z kilkiemnaśćie okrętow/ od vśćia Rzeki Tybru/ ktora od Rzymu płynie/ á w morze Siciliyſkie wpada/ álbo z portu Hetruriey dzierżáwy ſwoiey/ od Miáſtá Piſe/ wziąwßy z ſobą przyiacioły y pięćſet Sláchty Włoſkiey dobrowolnie ná dobrowolne pielgrzymowánie y ßukánie nowych oſſad zebránych/ k temu iß ich też toż podobno dolegáło y trwożyło/ co y Libonà álbo Palemona/ to ieſt/ gniew Ceſarſki y ſrogie woyny domowe.

A tá przyczyná przyśćia Włochow y Rzymſkich Slácheicow do Zmodzi y do Litwy/ ktorąſmyć tu z wielką trudnośćią y częſtym rußenim mozgu z głębokich Hiſtorykow/ iáko to widziß/ iáśnie y dowodnie wynáleźli/ podoba ſie y Długoßowi Polſkiemu Hiſtorikowi/ y Miechouiuſſowi lib. 2. cap. 8. fol. 33. & libro 4. cap. 39. fol. 270. co ſie iuß wyżßey doſtátecznie ná kilku mieyſcách nápiſáło. Iß dla woyny wnętrzney Rzymſkiey/ ktora ſie miedzy Ceſarzem y Pompeiuſſem toczyłá/ niemáłe zebránie Slácheicow Rzymſkich/ opuśćiwßy Włoſką ziemię w tych ſtronach pułnocnych gdzie dziś Kurſowie/ Zmodź/ y Litwá oſiedli/ y Miáſto głowne záłożyli/ imieniem Romowe názwáne/ od Romy álbo Rzymu/ ktore powiáda długo było ſtołecznym Miáſtem onego (to ieſt Litewſkiego y Zmodzkiego) narodu/ z Włochow rozmnożonego/ y drugie Miáſto Libę nád Morzem Zmodzkim/ etć. Toß y Miechouius mowi: Pro ampliori autem cognitione, animaduertendum eſt, quod uetuſtioribus referentibus quidam Itali deſerentes Italiam terras Lituaniæ ingreſsi ſunt, &c. O czym też iuß maß wyżßey doſtátecznie tegoż Miechouiuſſá zdánie o Litwie/ w rozdziele wtorych kśiąg náßych ßoſtym.

Długoß. Ciuili bello quod inter Cæſarem et Pompeium geſtũ eſt manus quædam Romanorũ deſerta Italia, in his locis conſedit, &c.

Tegoż y Cromer lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ uerò editionis 43. fol. poſwiadcza/ dziwuiąc ſie/ ſkądby ſie łáćinſkie álbo rádniey Włoſkie y Hiſpáńſkie słowá/ w Zmodzką/ Pruſką y Litewſką mowę wmießáły. A támtoß ſwiádectwo Długoßowo o przyśćiu Włochow do Litwy przywodząc/ podawa też o tym ſwoię ſententią álbo zdánie/ Iß to powiáda zebránie Rzymian muſiáło przyżeglowáć Morzem w ty ſtrony do brzegow Wenedickiey (ktora pruſſy y Zmodź oblewa) odnogi/ z iákim Hetmánem álbo Xiążęćiem Libonem/ ktory Libę Miáſto záłożył/ poty Cromer: á nie z iákim Libonem/ ále s tym/ ktoregom ia iáśnie z Liuiuſſa/ z Floruſſa/ Lucanuſſa/ Stadiuſſá/ y z inßych/ iáko palcem (ieſli go kto do tych czáſow nieznał) vkazał/ y ktory był wybrány z Etruriey/ y ktory Hetmánow Iuliuſſowych ná morzu poráził.

Piße dáley Cromer/ iß ći Włoßy y Rzymiánie/ álbo gwałtem nie podo-

niepogodnych wiátrow przybili ſie w ty brzegi Zmodzkie (co być mogło/ gdyż ſie to y Eneaſſowi y inſzym żeglarzom czeſto trafiáło y dziś trafia/ iż czáſſem nie tám gdzie chcą przychodzą) álbo pewnym y vmyſlnie náproſtowánym okretow ſwoich ku pułnocy wiátrem zachodnim vciekáiąc przed okrutnoſcią Ceſarzow tyrannow záżeglowáli w ty Zmodzkie y Litewſkie/ won czás máło Rzymſkiemu pánowániu znáczne kąty/ gdzie ſie beſpiecznymi być od Ceſarzow okrutnych Rzymſkich rozumieli/ gdyż władza y roſkázowánie ich tych ſtron niedoſiegáłá/ czego y Strabo Geographiæ lib. 7. poſwiadcza. A tu ſie rzecz Cromerowá/ gdy mowi/ uel certo curſu Cæſarum tyrannorum ſæuitiam fugientem, &c. ſtoſſuie z Litewſkimi Látopiſzcámi/ ktore/ przyczynę przyśćia Rzymian y Włoſkich 500. Ślachćicow z Palemonem álbo Pub: Libonem w ty ſtrony/ iednoſtáynie kłádą być tyrańſtwo Neroná Ceſárzá okrutnego/ ktory od Chriſtuſa roku 57. ſrogo pánował w Rzymie. Albo dla okrutnego woiowánia Włoſkich kráin przes Atillę Krolá Węgierſkiego/ Roku od Chriſtuſa 401. y 428. Cośmy iuż doſtátecznie y właſnie wyżſzey vkazáli/ według rzeczy y prawdy ſámey Hiſtoriey Latopiſzcow/ etc.

A iżem iuż niżey niepodobność v Domaturow vrosłą dla dálekośći drogi żeglowánia Włochow w ty ſtrony dowodnie roſtrząſnął/ y okazałem dálſze á niepodobnieyſze inſzych wiela narodow do rozmáitych cześći ſwiátá żeglowánia y przenoſzeniá/ Tedy tu ieſzcze bárdzo łatwe y ſnádne z Włoch w ty ſtrony żeglowánie vkáżę/ by chciał z ſámego Rzymu do Wilná/ y dáley.

Virg: Gens inimica mihi Tyrhenum nauigat æquor. Naprzod tedy ieſli ſie puśćił/ od vśćia Tybru Rzeki z Rzymu ná Morze miedzyziemſkie Tirhenum, tedy rzecz słuſzna: wſzákże słuſznieyſza z portu Hetruriey od Miáſtá ktore zowią Piſas Portowego/ z ktorey Hetruriey był wygnan od Juliuſſa Ceſárzá/ iáko Florus ſwiádcy/ Tum pulſus Hetruria Libo, A od Piſas Miáſtá proſto żeglował ku zachodu morzem miedzyziemſkim/ po práwey ſtronie Liguryą/ Genuą/ y Maſſilią/ á po lewey Corſikę y Sardinią/ zoſtáwiwſzy/ A iż w ten czás Julius Ceſarz/ y Morzem y Ziemią Hiſpanią woiował/ y ſyná Pompeiuſſowego ná Mundzie dobywał/ tedy Publius Libo imo Minorikę y Maiorikę Baleares inſulas przebywſzy Gades Herculis ciáſnośći Morzá/ ktore Mauritanią od Hiſpaniey Granatſkiey dzielą/ Oceánem zachodnim imo Portugálią/ y potym Francuſkim Morzem obroćiwſzy żagle ku pułnocy/ przybił ſie w Ocean Niemiecki/ Anglią y Scotią po lewey/ á Inderlandſkie kráiny po práwey rece

zoſtáwiwſzy/ áż przyſzedł zá pogodnym z zachodu wiátrem do Zundu ciáſnośći Morzá Duńſkiego/ ktore przebywſzy á powroćiwſzy żaglow ku wſchodowi Morzem náſzym Sarmátſkim/ ktore też Venedicum & Balticum zowią/ przybili ſie do Brzegow Zmodzkich y Kurlandſkich/ gdzie dziś Memel álbo Kloipeda/ Polonga/ Liba/ etc. leżą/ Ktorą Libę tenże Libo Xiążę od ſwego imienia w ten czás mogł záłożyć nád Morzem iáko y dziś ieſt/ y iáko był Caietę etc. Eneas we Włoſzech tákże záłożył/ co ſie y Cromerowi y Długoſzowi podoba. *Cromerus lib. 3.*

A ia chcąc wſzyſtkiego y dowodem piſmá/ y właſną bytnośćią doświádczyć/ Roku 1580. iáchałem vmyſlnie á przeważnie od tego Miáſtá Liby áż do Kloipedy álbo Memla wſzyſtko nád ſámym morzem/ gdzie wżdy iednák porty dobre/ Ale potym gdym ſie przewiozł przez Kurſkie Morze y odnogę Niemnową v Kloipedy/ á puśćiłem ſie ſámo czwárt dla drukowánia tey Kroniki náſzey áż do Krolewcá mil 20. niezwykłą drogą/ tedym tám właſnie doznał/ iákobych był w Arabiey piaſzczyſtey/ bo iádąc miedzy Kurſkim y Baltickim morzem/ pod ſámy woz wáły morſkie biją/ á nievyrzyſz nic wiecey/ iedno piaſki/ wodę/ á niebo/ paſniey áni pytay/ á goſpod tylko trzy przes mil 18. y to dáleko z drogi/ do ktorych áż przes znáki ieżdżą/ znácząc ſie po Beczkach y proporcikach wywieſzonych ná gorach piaſczyſtych/ bo drogi áni znáć dla piaſkow od ſturmow gwałtownych z morzá wybitych y wywianych/ też tám ludzie tylko rybámi żywią/ Dla tego ſtámtych kráin niepłodnych czeſte narody wychodziły przed głodem do Włoch y indzie z Gotámi y z Cymbrámi. Ale gdzie Libá y Kloypedá/ tedy wſzelkiey żywnośći doſyć/ ná ktorych też podobno brzegach Libo álbo Palemon Xiążę z ſwoimi Włochy (nieináczey iáko Eneas z Troiany/ gdy ſie z Afriki do Włoſkich kráin po długim pielgrzymowániu y niebeſpiecznoſciach morſkich przybił) nieco odpoczywał/ nábywáiąc żywnośći z łowow rozmáitego źwierzu/ gdyż wony czáſſy nád morzem wielkie á w źwierz obfite puſzcze były/ czego y dziś znáki ſą.

A iáko z Eneaſſem z Troiey do Włoch/ ták też z Palemonem álbo P: Libonem do Litwy miedzy oną 500. Ślachty Rzymſkiey/ cztery przednieyſze Familie wyſzły/ ná co ſie wſziſtki Látopiſce zgadzáią. Naprzod Iulianus Dorſprungus z Herbu Centaurus álbo Kytaurus, Proſper Cæſarinus, y ſam Libo z Herbu Columnow/ Vrſinus y Hector z Gaſtaldami z Herbu Rożey. A ty familie były sławne/ y dziś ſą we Włoſzech/ zwłaſzczá w Hetruriey/ z ktorey był wygnány od Ceſárzá Juliuſſa Libo/ iáko mowi Florus lib. 4. cap. 2. Tum

pulſus Etruria Libo, &c. A iż był wygnány / tedy ty Fámilie iáko z Xiążęćiem ſwoim ná dobrowolne Exilium / álbo iż tákże vćiekáli przed okrućienſtwem Ceſárſkim / wyſzli tu do Litwy. A iż ty Fámilie były / y ſą sławne w Etruriey / w Genui / w Piſach / w Piamonćie etc. czytay o tym Volateranum lib. 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia &c. & Iouium in Icombus Heroum &c. naydzieß tám Caſtaldiow álbo Gaſtałdow / z ktorych też byli Gaſtołdowie w Litwie / y z ktorych ono ieden niedawno roku 1560. zábił Rinſtarta Mnichá Opiekuná Węgierſkiey Ziemie / naydzieß też támże v Volaterana lib. 5. et 6. y v Iouiuſſa / y inſzych Rzymſkich Hiſtorikow / Fámilie Columnow / Vrſinow / Ceſarinow etc.

Volateranus lib. 5. Caſtaldius magiſtratus Haruſiorum.

Tenże Libo pierwſzą oſſadę ſwoię fundował ná brzegu Morzá Baltickiego / gdźie y Rzekę ktora tám w to morze wpada / y Miáſto ná iey vśćiu zbudowawſzy / Libą od ſwego imienia miánował / co ſie y Cromerowi libro 3. Cron: w dźieiach Bolesłáwá Chrobrego podoba. Od tegoż też Liboná / kráiná Liflandſka álbo Lotewſka nád morzem leżąca / názwána ieſt LIBONIA, á zá czáſow poſtępkiem przemieniwſzy b in u Liuonia rzeczona. Bo y w tey tám kráinie / iáko w Pruśiech y w Zmodźi gdźie naprzod wyśiadł / y w Kurſach długo nád brzegámi morſkimi przebywał / niżli ſie z tutecznymi pierwſzymi obywátelmi ſtowárzyſzył. Bo iákoſmy iuſz o tym ſzeroko á doſyć dowodnie y doſtátecznie náprzodku w rozmáitych wywodach narodu Litewſkiego nápiſáli / tedy z dawná w tych kráinach gdźie dźiś Zmodź / Lotwá / Pruſſowie ſtárzy / y Litwá / mieſzkáli Gepidowie / Getowie / Samagetowie / Sudouitowie / Galindowie / Alanowie / Litalanowie / etc. y inſzy mężnych Cymbrow y Gotow potomkowie / narody grube / leśne / y źwierzęcy narod w tych pułnocnych kątach wiodące. A ći ſie bárdzo mylą / ktorzy mowią / iżby tu Włoſzy do puſtyń bez ludu przyżeglowáli. Owo zgołá ták ſie tráfiło temu Libonowi álbo Palemonowi z Włochámi gdy oſiadł miedzy tymi narody / iáko Eneáſſowi z Troiany / gdy ſie tákże właśnie ziednoczył / z niemniey grubym narodem Włoſkim / ktorych Aborigines Hiſtorie zowią / y o czym pięknie Saluſtius in coniuratione Catillinæ niebáwiąc ſie długimi wywodámi o záłożeniu Rzymu nápiſał w ty słowá.

Libonia od Liboná potym Liuonia.

Ptolomeus lib. 5. Geographiæ cap. 3. Eraſmus Stella, &c.

Vrbem Romam, ſicuti ego accepi, condidere initio Troiani, qui AEnea duce profugi, incertis ſedibus uagabantur, cumq; his Aborigines, genus hominum agreſte, ſine legibus, ſine imperio, liberũ, atq; ſolutum, &c. diſpari genere, diſsimili lingua, alias alio more uiuentes incredibile memoratu eſt, quam facilè coaluerint.

Tákże

Tákże też Włoſzy Litewſcy z Libonem álbo Palemonem wodzem y Xiążęćiem ſwoim / przyżeglowawſzy w ty nieznáiome brzegi / tułáli ſie długo po niepewnych mieyſcách / do tąd áż pierwſzy tuteczni obywátelowie z narodu Gotow y Gepidow (ktorych też Eraſmus Stella w Hiſtoriey Pruſkiey Aborigines zowie) ludźie prośći / y grubi / bez praw / bez zwierzchnośći / wolni / y roſpuſtni / nierownego z Włochámi rodzáiu / rożnego ięzyká / ieden od drugiego inſzym ſpoſobem y obyczáiem żyiący / ſpołnie ſie potym złączyli / ſtowárzyſzyli / y w ieden ſie práwie narod ze dwu rożnych zmieſzáli / y ziednoczyli. Zá ktorą vnią y ięzyk ſwoy oyczyſty Włoſki y łáćinſki / y obyczáie Rzymſkie prętko miedzy onym ludem grubym zmienili / ponieważ iáko poſpolićie mowią / nie z obyczáymi / ále do obyczáiow (ácz czáſem grubych) ieźdźić káżdy muśi.

Wſzákże iednák y dźiś ieſt niemáło słow łáćinſkich / ále więcey Hiſpáńſkich / gdy ſie in os kończą w mowie Litewſkiey / Zmodźkiey y Lotewſkiey / iáko Dewos Deus uel Teos z Greckiego / viros uir, mąż / kielis calles drogá / Donos donum chleb / łaucus po łáćinie lucus lás gęſty / ouis owcá / pecu bydło / duntes dentes zęby / bludos / podos y inſzych wiele.

Niemáſz tedy żadnego dźiwu (ácz ſie temu Bielſki dźiwuie) iż dźiś ná Litwie máło Włoſkich obyczáiow znáć / ponieważ nie Gepidowie álbo Gotowie we Włochy / ále Włoſzy w Gepidy y w Goty / do ktorych gośćiámi przyſzli / narod ſwoy / mowę / y obyczáie zá poſtępkiem czáſow wſzytkich rzeczy odmieniáiących przemienili / iáko y Eneas z Troiany nie oſtáwił we Włoſzech Troiańſkiego y Greckiego ięzyká / ále Włoſki ſam y potomkowie iego iáko dźiś widźimy przyięli.

Omnium rerum viciſsitudo, & Tempus edax rerum & tũ inuidioſa vetuſtas omnia deſtruunt, Ouid. 15. meta.

Ten Potym Palemon álbo Libo / y Iulianus Dorſprungus / Proſper Ceſarinus / Vrſinus y Hector towárzyſzy iego zmocniwſzy ſie powoli miedzy onym ludem grubym wyżſzey miánowánym / á vlubiwſzy ſobie oſſady w tych kráinách / puśćili ſię od vśćia Niemnowego / ktore ieſt v Kloipedy przez Hab álbo Haff Curlandſki / áż do práwego vśćia Niemnowego / gdźie iuſz wpadwſzy dwunaśćią odnog do Abu Kurlandſkiego máłego y słodkiego morzá / ſam ieden płynie / áż przyſzli do vſcia rzeki Dubiſſy / gdźie w Niemen wpada / tám też obaczywſzy weſołe położenie / y rozłogi wdźięcznych pol / y págorkow zielonymi dąbrowámi nád brzegámi rzek poroſłych / zábawiáli ſie łowem rozmáitego źwierzu / w ktory won czás Zmodźkie laſſy obfite były / á odnawiáiąc

pámiątkę

pámiątkę oyczystego Rzymu / záłożyli nád Niemnem Miásto imieniem Roma noua, Rzym nowy/ktore potym potomkowie ich zwáli Romnowe/y Romowe/ y ktore / iáko Petrus à Dursburch świádczy w dzieiach Pruskich/ Krzyżacy spalili Roku 1295. iáko to wyższey w sámey Historiey obaczysz. A przedtym drugie Miásto Romowe od tychże Włochow záłożone w Prusiech / w ktorym Pogáński Patriarcha Kiriekirieito rzeczony mieszkał / spalił Bolesław Chrobry Krol Polski Roku 1017. iáko o tym Długosz y Cromerus libro 3. piszą.

Erraigola / Bładzących álbo tułáiących sie ossádá.

Potym záśie ciż Włoszy iáko Látopiszce Litewskie świádczą/ puścili sie z Niemná/ Rzeką Dubissą przeciw wodzie ku wschodu Słońcá y pułnocy w mnieyszych wodnych naczyniach / á drudzy Ziemią ciągneli / áż przyszli do tego mieyscá / gdzie dziś Erraigołá stárodawne w Zmodzi miásteczko / ktore sie od tychże Włochow zda być (ieśliż iest zdániu wiárá) zbudowáne / y názwáne z łacińskiego iezyká Erraoscolæ, id est Errantium Colonia. Ale ia z domniemánia áni z niepewnego zdánia niechce Historiey stossowáć. Wszákże to pewna / iż y około Rzeki Dubissy z obudwu brzegow/ y gdzie Erraigoła ossády swoie Palemon z swoimi Włocháми vgruntował / vlubiwszy sobie roskoszne położenie mieyscá / y dostátki wszelkich rzeczy ták z ziemie żywnośći / iáko z lassow zwierzu y w ryby okwitey Rzeki / ktore tám z Morzá Niemnem á potym Dubissą przychodziły.

Ruszył sie potym Palemon álbo Libo od Dubissy y od Niemnu dáley ku południowi y wschodowi Słońcá / á przebywszy Niewiaże przyszedł áż do Wiliey Rzeki / gdzie won czás Litalanowie / Alanowie / Gepidowie / y insze narody / z ktorych Gotowie poszli / Stárzy tych kráin obywátelowie w lesiech mieszkáli. Miedzy ktorymi też Włoszy przychodniowie rozumem y vkłádnością obyczáiow / y czuyną á porządną spráwą snádnie zwierzchność y pánowánie otrzymáli. A iáko oni pokoiem Litwę y Zmodź osiedli / ták też potym Krzyżacy Niemcy / Prussy y Liflanty / ktorzy iednegoż narodu y iezyká byli z Zmodzią / y z Litwą / (co y dziś iáśnie káżdy obaczyć może) przes miecz y krwáwe woyny zhołdowáli / o czym sie niżey doczytasz.

Z tychże też Włochow / y z onych walecznych Gotow Zmodźka y Litewska Sláchtá stárodawna (ile prawdziwa mowię) iáko we Włoszech Włoska od Troianow wywod swoy zda sie mieć. A prośći Ludźie y Czerń z stárych Gepidow / Sudowitow / y Litalanow álbo Alanow mężnych (iáko we Włoszech od Aboriginow)

riginow) prawdziwie są rozmnożeni Gepide y Sudowitowie. Aczkolwiek też zá czásow postępkiem z teyże czerni y prostego Ludu / wiekszá sie część Slachty prawdziwey Litewskiey y Zmodzkiey / własną cnotą / y przeważnymi rycerskimi dzielnościámi rozmnożyłá: co iest wietszá y zacnieyszá własność prawdziwego śláchectwá. Poniewasz:

O prawdziwym Sláchectwie czytay Gońcá moie & Iuuenalē Satira 8. Ouidium de ponto, Claudium de 4. Honorij consulatu. Persium Sat. 3. Ouid. lib. 13. me. & epistola ad Pisonem Paliagenium Stel: in Zodiaco. Cornelium Agrippam de vanitate scient: cap. 80. &c.

: non census nec clarum nomen auorum
Sed probitas magnos ingeniumq́ue facit.
Stemmata quid faciunt? quid prodest pontice longo
Sanguine censeri pictosq́ue ostendere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Aemilianos? &c.
Si coram lepidis male uiuitur? effigies quò
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Tota licet ueteres exornent undiq́ue ceræ
Atria, nobilitas sola est atq́ue unica uirtus &c.

Wiersz nász Polski:

Nic Herb / nic Tituł / nic wielkiego rodu
Synem być / gdy w twych spráwach pełno smrodu /
Bo dobry żywot / sławna dzielność cnotá /
Práwym Sláchćicom otwarzáią wrotá /
By ty y z niebá chćiał zwodzić Prádziády /
Nic potym ieśli twoy żywot szkárády /
Lepiey Terssites iż ći Oycem będzie /
Gdy cnotą zrownasz z cnym Aiaxem wszędzie. &c.

Quid iuuat admota per auorum nomina cœlo Inter cognatos posse referre Iouem?

Ale ku rzeczy przystępuię.

Rozmáite są záśię mniemánia rozmáitych Historikow skądby Imię y Przezwisko Litwie vrosło. Naprzod Erasmus Stella, w Historiey Pruskiey pisze / iż roku od Christusá 373. Litalanus álbo Litwos Syn Weideuuta Krolá Pruskiego z mátki Alanki vrodzony / Litwę Litwą y Lotwę / á Zaimo álbo Saimo młodszy brát iego Zamodzką álbo Zmodzką / Ziemie / ktore sie im z wydziału dostáły / od swych imion miánowáli y názwáli. Ktorą też sententią Erasmi Stellæ, y to imię Litwy od Litalaná Vapouius y Jostus Decius / y Bielski potwierdzáią. Drudzy záś są / ktorzy à Lituo, to iest / od trąby łowcey / iż sie ty narody w łowiech kocháią Litwę być názwáną (co nie ku rzeczy / y co Miechouius lib. 4. cap. 39. słusznie zbija) mniemáią. Latopisce záś Litewskie à littus tuba, iż nád Wiliyskim brzegiem w długie trąby támeszni obywátele y potomstwo Włoskie grawáło / Litwie imię dawáią / O czym też wyższey wnetże szerzey obaczysz.

Litwá od Litalaná álbo Litwoná Xiążećiá.

Litwa à Lituo.

Litwá à Littus tuba.

 Mnie

Mnie ſie záś zda czego y Długoß y Miechouius dowodnie poſwiadczáią/ iß ten Palemon álbo P. Libo/ gdy iuß zoſtał Xiążęćiem tego narodu/ tedy też tym kráinom dał nowe imię od ſwey

La Italia, Litalia, & Lituania.

oyczyżny Włoſkiey Ziemie/ La Italia/ Bo Włoßy w mowie ſwoiey poſpolićie tych artikułow vżywáią la citta miáſto/ il cauallo koń/ la Polonia, la Italia, &c. á potomkowie ich gdy mowę Włoſką y obyczáie z ludem grubym Gepidow pomießáli/ á oyczyſtego ięzyká zápámiętáli/ mowili potym Litalia, Litualia, á zá poſtępkiem czáſow Lituania y Litwá etc. O czym tu niechcę teras długo diſputowáć/ ponieważem to iuß doſić doſtátecznie/ y dowodnie/ ſkądby y dla czego Litwá byłá názwána/ podał/ w ſwiádectwie Deciuſowym o Litwie.

A iß y Rzymiánie ſámi od Hetruſkow chwały y Ceremoniy Bogow ſwoich wieśćbiarſtw y inßych gusłow Bałwáńſkich y ogniá vſtáwicznie palenia ná cześć Boginiey Weſty ſie vczyli/

Volateranus lib. 5.

iáko Volateranus lib. 5. pißę/ Hinc Romanis Deorum cæremoniæ & primus auruſpex &c. Tedy też Xiążę Libo z Hetruriey (iáko Florus ſwiádczy) wygnány/ tychże Ceremoniy y wieśćbiarſtw/ y palenia vſtáwicznego ogniá/ ná cześć Bogow Litwę y Zmodź náuczył: y w Romowie Mieśćie ná pámiątkę Rzymu nowo w Litwie zbudowánym/ nawyżßego Kápłaná álbo Biſkupá Bałwáńſkiego Kiriekirieito według godnośći názwánego vſtáwił. O czym niżey doſtátecznie obaczyß.

A ták Palemon álbo raczey Publius Libo/ według Liuiuſſa y Floruſſa/ Xiążę Hetruriey Włoſkiey przednieyßey kráiny/ z ktorey

Kiedy Publius Libo w ty ſtrony záßedł.

był wygnan od Iuliuſſa Ceſarzá/ pierwßy Patriarcha y Fundátor Zmodzki/ Liwońſki/ á potym Litewſki/ záßedł dla wnętrznych domowych woien/ y dla prześládowánia Iuliuſſowego w ty pułnocne kráiny morzem Roku od ſtworzenia Swiátá 3897. od záłożenia Rzymu 706. przed národzenim Chriſtuſá Páná 48. według rachunku Carionowego lib. 2. monar. 4. ætatis 2. gdy ſie Iulius Ceſarz pierwßym Monarchą Rzymſkim przez miecz vczynił/ iáko ſie iuß o tym dowodnie powiedziáło. Aczkolwiek Latopißcze Litewſkie zá czáſſow Neronowych/ ktory począł pánowáć roku od Chriſtuſá 57. przyśćie Włochow w ty ſtrony opowiádáią/ ktoreyby ſie dawnośći 105. lat vyąć muſiáło. A drugie Latopißcze przyczynę ich przyśćia dla Attile kłádą/ Roku od Chriſtuſá 401. wßákże tego niemogą tákimi dowodámi ſłußnie okazáć/ iákiem ia o Libonie z wielką trudnośćią zebráne/ ná ten gruntowny fundament Hiſtoriey przedſięwziętey záłożył. Bo ieſliby

tu Włoßy záſli roku 401. zá czáſſow Atille/ kiedy iuß byli doſkonáłymi Chrześćiány/ tedy pewna rzecz/ ißby też byli w ty ſtrony wiárę Chrześćiáńſką wnieſli/ iáko Niemcy potym do Lifland y do Prus/ ále iß Pogány záſli/ dla tego też Litwá w Pogáńſtwie trwáłá áż do roku 1252. gdy ſie był ich Krol Mindolph tylko ná Rok dla Korony ochrzćił/ co niżey obaczyß/ á potym áż do Iagełá/ gdy gruntownie wiárę Chrześćiáńſką przyięli Roku 1387. etc.

O Potomkách Sławnych Kiążąt Litewſkich/ Zmodzkich/ y niektorych Ruſkich/ z Narodu Palemona Patriciuſa y Kiążęciá Rzymſkiego.

Wiele po Palemonie ſtoi Kiążąt zacnych.
Wątpliwych imion/ y ſpraw ledwo w prochu znácznych/
Iednák ich sławna dzielność świádczy być mężámi/
Y Mars krwáwy wyznawa ich ſwymi vczniámi.
Goſpodarſtwem ſie żadnym w on czás nie báwili/
W polach łukiem á ßablą/ ſpołnie ſie żywili/
Przeto ſwoie żywoty wątpliwie podáli/
Bo częśćiey ſwym ſąſiádom ßablą łby piſáli.
Wolał káżdy w potrzebie mężnie dokázowáć/
Niż piſáć/ ſkąd w dzielnośćiách ſwych muſzą ßwankowáć/
Z ktorych by Potomkowie dźiś bráli przykłády/
Máiąc przed ſobą przodkow mężnych mężne Dziády.

Zábawká ſtárey Litwy/ y ſpoſob życia.

Ale wżdy iednák ony cnoty ich przesławne/
Wynurzáią ſie z prochu/ bo cnoty choć dawne/
Záwżdy kwitną/ ſtárość im ßedźiwa nie ßkodźi/
Gdyż sławá głośna záwżdy cne dzielnośći młodźi.
Przeto oni Heroes choć piſmá nieználi/
Iednák potomſtwu cnot ſwych ſwiádectwo podáli/
Iß mężne dzielnośći ich ſpiſali poſtronni/
Ci ktorym byli męſtwem przezwánym ogromni.
Nie zátái ſie sławá nigdy zágrzebiona/
Tłum ią ty iák chceß iednák będzie wynurzona/
Bowiem ma trąbę głośną/ ktorą obwoływa/
Swych kochánkow/ czym drugich do cnoty przyzywa.

Cnotá y sławá godnych ſpraw niemoże być zátłumiona.

Náliżli

Náleźli Homeruſſa z Grekámi Troiánie/
A Liuiuſſá máią świátkiem cnot Rzymiánie/
Eneas ſwych dzielnośći ma świádkiem Maroná/
Vmie sławą cnym ſpráwom pobudzić pátroná.
Ták też moie pioro mdłe Apollo pobudził/
Bych ku sławie cney Litwy inßych chęć pobudził/
Aby męſtwo ich mędrßym piorem opiſáli/
A mnie ieſlim w tym co krzyw iednák niekáiáli.
Bom ia tu ſám torował ſobie trudną drogę/
Gdyß niechodził przedemną żaden przyſiądz mogę/
Samem iák pßczołá w rożnych kwiatkach rozno ſperał/
A gdzie dowod y pewność tom w ten ſwoy vl zbierał.

Commẽtarius de Sarmatia Europea & rebus Lituanicis latinè nuper deſcriptus ab Italo quodam iniuſtè vendicatus.

Naydzieß ich iuß po Włoſku/ naydzieß po łáćinie/
Ale prożno perłámi iák przypowieść słynie/
Mogę rzec/ Ach tempora perfida, ò mores,
Hos ego uerſus feci, wźiął drugi honores.
Lecz poznáć kto ſie vczył/ znáć kto co ſam robi/
Prożno ſie Wroná czarna Pawim piorem zdobi/

Obteſtatio conſcientiæ.

Ja w tym ſumnienie ſwoie Bogu obwięzuię/
Jß y tám w tych/ y tu wtych kſięgach ſam prácuię.
By Jrus chudy zá chęć z chęcią podziękował/
Gdyż mię Creſus w tym żaden namniey nierátował/
Zoilum niewdzięcznego/ też pot náß dba máło/
Bo v mądrych á zacnych záwżdy vydzie cáło.
Gdyż ia ſam te rzecz z chęcią nie z inßego ſkłádam/
A bez naymu inßym moſt Hiſtoriy zákłádam/
Piß ſobie kto chce lepiey/ ieſli ſądziß ſrogo/
Latwo o Jnkauſt s piorem/pápir też nie drogo.
A też cię to koßtuie ſam lepiey wieß máło/
Nie twoim ſie nakłádem/ co tu czytaß sſtáło/
Jam ośm̃ lat nád tym ſiedział/y ośm̃ lat prácował/
Tyſiąc kroć mozg/ tyſiąc kroć mießek ſie fráſował.
Bo wynáleść co naprzod włáſną ſwoią ſpráwą/
Y wydźwignąć ná świátło co w prochu pod łáwą
Gdzieś leżáło/ tu ręce záſmuknąć potrzebá/
Tu praca wielki to dar/ gdy go da Bog z niebá.

Borkus

Borkus/ Konas/ álbo Kunas/ Spera/ Dorſprungus/ Potomkowie Pálemonowi/ Xiążętá y rozmnożycielowie Narodow Ziemie Zmodzkiey y Litewſkiey.

WSzyſtkie Látopißce Ruskie / Litewſkie y Zmodzkie / ktorychem z rożnych mieyſc zebránych piętnaśćie zgadzał/ y w iedno mieyſce dla wybádánia á doſwiádczenia prawdy Hiſtoriey znośił / y s pilnośćią conformował/ ná to ſie iednoſtáynie zgadzáią/ y ták ſpołnie świádczą/ iß Palemon álbo Publius Libo Xiążę przerzeczone / z Włoſkich ſtron / przez dálekie żeglowánia morſkie / wty kráiny pułnocne/ Zmodzkie loſſem Bożym dźiwnym zánieſiony/ coſmy też iuß doſić dowodnie y ßeroko wywiedli y okazáli/ ſpłodził trzech Synow: z ktorych pirwßemu imię dał Borkus álbo Porcius / podobno według oney ſtárey Familiey Rzymſkiey Porciuſſow: Bo Porciuſſow álbo Borciuſſow ſtárodawna ieſt Familia Rzymſka/ Vnde & lex Porcia, Práwo vſtáwione od Porciuſſow. O czym Liuius/ Cicero/ Saluſtius/ Pomponius Mella etć. pißą / Lege quoque Porcia cautum erat, ciuem Romanum uerberibus non cedi, iß ſie Mießczániná Rzymſkiego biczowáć v Prągi niegodziło/ etć. Ktorym ſie práwem y Páweł świety Liſiaſſowi Tribunowi gdy go był kazał przywiązáć do słupá/ y biczowáć/ obronił / mowiąc/ Num hominem Romanum & indemnatum licet uobis flagellare? Actorum capitte 22. & Saluſtius inuehens in Ciceronem, dicit: Cum tũ ſublata lege Portia, errepta libertate &c.

Borkus vel Portius pierwßy Syn Palemonow.

Lex Porcia.

Drugiemu ſynowi Palemon dał imię Kunos álbo Kunaſſus: A Conon tákże y Konos ſą ſtárodawne Włoſkie/ Láćinſkie/ y Rzymſkie przezwiſká/ Był też Papieżem Kunos álbo Konon tegoż imienia co y Xiążę Litewſkie/ Roku od Chriſtuſa 687. Kunos też był Xiążę Bawarſkie/ Roku 1040. Konon tákże był Xiążę y Hetman Ateńſki po Alcibiádzie/ ktorego Lyſander Lacedemonſki Hetman ná głowę poráźił. O czym Herodotus/ Xenophon y Juſtinus lib. 5. Conos też álbo Conon tenże będąc zás Hetmánem Perſkim Lacedemonow ſrogo poráźił/ y Atenienſom pierwßą godność przywroćił/ O czym Juſtinus lib 6. etć.

Kunos wtory ſyn Palemonow. Kono też álbo Kunos po Zmodzku ſerce ſie rozumie.

A trzećiemu ſynowi Palemonowemu było imię Spera z łáćinſkiego słowá [illegible]álbo z Włoſkiego ſperanſa/ iákoby rzekł nádzieiá po polſk[illegible] Do Spera z włoſkiego Speranza, iáko oni mowią/ Speranſa

Spera trzeći Syn Palemonow.

mia, A

mia, A z łácinskiego Spes, à Spera, spodziewáy sie álbo miey nádzieie/ przeto ty wßystkie imioná Synow Palemonowych/ są niedálekie od Włoskich y Łacinskich imion.

Dzielnośći y spraw ich potocznych máło co znáć dla niedostátku Historiy/ Tylko to Látopisce wßystki zgodliwie świádczą/ iß gdy sie tu Włoßy z stáremi obywátelmi Zmodzkimi/ Alanámi/ Gottámi/ y Kursami rozmnożyli/ Tedy przerzeczone Xiążetá Zmodzką/ y Kurską/ álbo Kursowską ziemię tym sposobem poześciu Palemoná przodká swego podzielili.

Vdział Borkussow.

Borkus stárßy wziął vdział swoy nád Niemnem: támże gdzie Rzeka Iuria do Niemná wpada/ ná vśćiu Zamek záłożył/ ktoremu dał imię Iurbork złożywßy imię Rzeki Iuriey/ z swoim włásnym imieniem Bork dla wieczney sławy/ iák to y Cracus Xiążę Polskie vczynił/ gdy Crakow záłożył. Tákże Romulus gdy Rzym fundował. Tym też sposobem śrzedni Syn Palemonow Konas álbo Kunas Zamek nád Niemnem/ gdzie do niego Wilia wpada/ zábudował/ ktory Konassowem od swego imienia przezwał/ potym ten Zamek Kownem y z miástem zá czássow postępkiem áż po dziśieyßy czás zowią. Tákże nád Wilią/ Niemnem/ Niewiażą y Dubissą Rzekámi sam Kunas pánował/ á Borkus nád Iurią áż do Morzá Pruskiego/ y Kurlandskiego kráiny rządził. Trzeći zás Brát Spera z ludem swoim dáley sie vdał od Bráćiey/ á ciągnąc przes pußczą ku wschodu Słońcá y ná południe/ przebył Niewiaże/ Serwente/ y Swiętą rzeki/ y nálazł mieysce nád Ieziorem pußczámi/ łąkámi/ y rozłogámi wdzięcznymi okrassone/ tám záraz SPERA vczyniwßy oycowskim obyczáiem Bogom swoim modlitwy y ofiáry/ począł Zamek budowáć nád onym Ieziorem/ ktoremu wespołek z Zamkiem dał imię od siebie Spera/ á ták miedzy Niewiażą/ Serwentą/ y Swiętą rzekámi vgruntował sobie ossáde.

Iurbork.

Kunossow vdział.

Kowno álbo Kunassow.

Tymże podobne mamy fundowánie Czechowo z Lechem/ y z Russa/ według Długossá.

Spera gdzie osiadł.

DORsprungus Iulianus też Palemonow Towárzyß Patricius álbo Oyczyc z Xiążąt Rzymskich z Herbu y z Familiey Centaurussow álbo Kitaurussow y z Rożey/ widząc porządne ossády Wnukow swoich Synow Palemonowych/ ciągnął dáley z ludem swoim nad Swiętą Rzeką/ gdzie nálazł Kopiec wyniosły w roskoßnym położeniu zamkowi bárdzo przystoyny/ tám tedy záraz Bogom zwykłe ofiáry z ludem swoim vczyniwßy/ Zamek ieden nizny/ á drugi ná Kopcu wyzßy zábudował/ ktory według Látopißcow Wilkomirią názwał/ á skądby to imię nazwisko vrosło/ niemáß pewney wiádomośći.

Dorsprungus Iulianus.

Tenże

Tenże Iulianus Dorsprungus z Herbu Kitaurussa: niedáleko od Wilkomiriey Dziewołtow/ iákoby rzekł/ Boże przebywánie/ záłożył/ y pisał sie Dziewołtowskim Xiążęciem/ á pánuiąc w Wilkomiriey/ zgruntował ossady swoie áż po Wilią Rzekę/ y Dźwinnę brzegi. Zá Wilią zás ku południowi y wschodowi Ruskich Xiążąt w ten czás dzierżáwy były/ tákże zá Dźwiną. Aczkolwiek y Łotwá pobrátynowie Litewscy/ iuß w ten czás ßeroko nád Morzem y za Dźwinskich brzegach rozmnożyli się byli.

Dziewołtow od Bożego imienia/ bo Dziewos po Zmodzku y Litewsku Bog.

Potym gdy Borkus ktory ná Iurborku áż do Kurskiego morzá pánował/ vmárł bez potomstwá/ SPERA Brát młodßy ná iego mieysce wstąpił/ á pánuiąc wiele lat w Iurborku/ s Prussámi stárymi (ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią) do Polskich stron náieżdżał/ potym też zá Brátem Borkussem był pozwány/ iß bez potomstwá vmárł. A poddáni iego według stárego zwyczáiu Rzymskiego od przodkow podánego/ vczynili mu iáko Pánu pogrzeb vććiwy/ iß go spalili nád Ieziorem Sperą/ á zebrawßy popioł y kośći/ iák był obyczay v Rzymian stárych/ w trunę włożyli/ támże potym Bałwan ná sławę Spery Xiążęćiá swego postáwili/ ktory y ono Iezioro obyczáiem Pogáńskim zá Bogá áż do czásow Iágełowych chwalili.

Borkus X. vmárło.

v Włochow y Rzymian/ y v Grekow/ y Troianow stárych był zwyczay palić tákże trupy vmárłych.

A gdy ták dwá Bráćia Xiążetá bez potomstwá ześli/ Kunassus śrzedni ná Xięstwá oboich zá zezwolenim y głossámi oboygá pospolstwá wstąpił/ y spłodził dwu Synu/ z ktorych stárßy Kiernussius/ á młodßy Gymbutus byli miánowáni/ á ießcze zá żywotá obu podzielił/ iż Gymbus w Zmodzi/ á Kiernus od Niewiazy áż do Wiliey pánował.

Kiernussius y Gymbutos Xiążetá.

Kiernus Litewskie pierwße/ A Gymbut Zmoidskie czwarte/ Xiążetá Kunassowicy.

KIernusus y Gymbut Kunassowi synowie/ á Wnukowie Palemonowi w spolney bráterskiey miłośći y zgodzie/ poześciu oycowskim/ rozßerzyli Zmodzkie páństwo/ od Kurskiego y Pruskiego morzá áż do Wiliey/ á od Serwenty y Niemná áż do Dźwiny. Potym gdy sie ich ludzie w wielką liczbę rozmnożyli/ zá czássow postępkiem/ poczęli naprzod przechodźić zá Rzekę Wilią w Zamiliyską Ziemię/ ktorą ná ten czás Ruskie Xiążetá trzymáły/ támże sie ossádzáć Zmodź w pustyniach poczełá.

czełá. Potym gdy według ſwego obyczáiu ná Dubaſnych álbo Zmodźkich trąbach nád Wilią mießkáiąc grawáli / Kiernus ktory był ießcze iáko Xiąże iezyká Włoſkiego y Láćinſkiego miedzy narodem grubym do końcá niezmienił / y Szláchćicow miał przy ſobie niemáło / z narodu onych piąći ſet / co byli z Pálemonem przyßli / názwał on brzeg Wiliey Rzeki / nád ktorym Zmodź byłá oſiádłá / łáćinſkim iezykiem Littus tubæ, iákoby rzekł / Brzeg Trąbny / á proſći ludzie oney ſwoiey oſſády nieumieiąc ták zwáć łáćinſkim iezykiem Littus Tubæ, zwáli ią Littuba / potym Litwa / á zá czáſſow poſtepkiem Litwą ty wßyſtki kráie / gdzie dźiś Wielkie Xieſtwo Litewſkie / ták Ruſſacy / iák Polacy przezwáli. A ná to ſie wßyſcy Látopißcowie ſtárzy Ruſcy / Litewſcy / y Zmodźcy zgadzáią / ácz Miechouius / Decius / y Eraſmus Stella / iákoſmy to wyżßey ßeroko y dowodnie pokazáli / ná to niezezwaláią.

Domniemánie wßyſtkich Latopißcow / iżby Kiernuſſus Litwe miał naprzod názwáć / á littus & tuba.

W teyże Litwie Kiernuſus napierwßą oſſáde y Zamek záłożył y zbudował / ktory od ſwego imienia KIERNOW miánował / nád Rzeką Wilią.

Kiernow.

Potym Xiąże Kiernus máiąc czeſte naiázdy w Wiliyſkiey oſſádzie od Ruſkich Xiążąt / vmyślił moc mocą / á gwałt gwałtem odbić / á złączywßy Woyſká ſwoie Litewſkie Zawiliyſkie / z Brátem Gymbutem Xiążećiem Zmodźkim / ćiągneli w Ruſkie páńſtwá ku Brásłáwiu / ktory dźiś Litewſkim zowią / á należał w ten czás do Xieſtwá Połockiego. Ták tedy ony wßyſtki wołośći Ruſkie okrutnie ſplundrowawßy łupow y połonu nábráli wielką wielkość bez odporu / á potym do ſámego Połocká łupy do Litewſkich iáſkiń odesławßy ćiągneli / iáko Látopißce ſwiádczą / ktore Xieſtwo wßyſtko wßerz y wzdłuż ſrogo ſplundrowáli / y Ludu wielkość z niezliczoną okwitośćią łupow w połon zágnáli. A to ſie Litwie y Zmodźi w ten czás s tey przyczyny w Ruśi ßáńcowáło / iż tákie zwycieſtwo odnieſli. Bo w ty czáſſy práwie iák Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. ſwiádczy / Roku od Chriſtuſá Páná 1058. Połowcy z narodu Gotow tákże Pobrátinowie Litewſcy / z Xiążećiem ſwoim Sekal Ruſkie Xieſtwá dwá kroć byli ſrogo zburzyli / iáko o tym niżey obaczyß. Sáme też Xiążetá Ruſkie ſpołnie ſobie oczy łupiły / áż Bolesław Krol Polſki Zasłáwá ná Kiow mocą wprowádźił / Potym Iſasław ná Wizesłáwá Xiąże Połockie z pomocą Polską ciągnął / á gdy Wizesław vćiekł / Iſasław ſnádnie Połocká doſtał /

Pierwßa wypráwá do Ruſkich ziem Litewſka.

Brásław y Polocko Litwá woiuie.

Roku 1065. Máiá dniá 2.

y tákie

y tákie ſrogie ſtráchy á roſterki dla wnetrzney woyny w ten czás były w Ruśi / iß z deſperáciey do Greciey wßyſcy chćieli vćiekáć / O czym v Miechouiuſá lib. 2. cap. 18. fol. 45. v Cromera lib. 4. y niżey w náßey tey Cronice ßerzey naydźieß. Dla tego tedy y Litwá z Zmodzią w ten czás Połockie Xieſtwo / y inße Ruſkie Páńſtwá śmiele z zwycieſtwem woiowáli / vpátrzywßy pogode. O czym Látopißce żadney wzmianki tych przyczyn niewſpomináią / ktorycheſmy ſie my z wielką pilnośćią ku wielkiemu pożytkowi Czytelnikowi łáſkáwemu domácáli : Bo tu iuß obaczy dowodnie / ktorego czáſſu Kieruuſus y Gymbut pánowáli / á to ſie ſtáło roku 1065. od Národzenia Páńſkiego / gdy to Litwá pierwßą wtarczkę do Ruśi vczyniłá. A oni pánowáć poczeli po śmierći Oycá Kunaſſá 1040. wßákże w ten czás ſkoro ſie z Ruſkiey woyny ßcześliwie wroćili / nálezli Zmodźką Ziemię od Lotihaikow ſąſiádow zá Dźwiną y nád Morzem mießkáiących zburzoną. Ktorzy w niebytnośći Kiernuſſa y Gymbuta w Zmodźi y w Litwie czás vpátrzywßy beſpiecznie broili / y łupy wielkie do Lotwy wygnáli.

Pewne domácánie Lat y czáſſu pánowánia pierwßych Xiążąt Litewſkich.

Lotwá Zmodź zwoiowáłá.

Wßákże Kiernus z Gymbutem Brátem záraz ſie ſwoiey ßkody pomśćili / bo z onym gotowym Woyſkiem przepráwiwßy ſie zá Dźwinę wßyſtkę Lotewſką álbo Lotihalſką / dźiś zowią Liflandſką / Ziemię wßerz y wzdłuż zwoiowáli / á z wielkośćią łupow bez odporu práwie wßyſtkich Lotihaikow w niewolą do Litwy y do Zmodźi wywiedli / Ták iß potym roku od Chriſtuſá Páná 1100. Niemcy do Lifland puſtych náiezdzáć / y tám ſie oſſádzáć / á Wiárę Chrześćiáńſką ßczepić Roku 1200. przez Meinhardá Kápłaná pobożnego z Lubku pirwßego Arcibiſkupá Rigenſkiego poczeli / iák o tym bedźie niżey ßeroko / gdy przydźiem ad 1200. annum, Przeto też tu iuß poydźie nam dowodnie ácz z wielką trudnośćią porządna á prawdźiwa Hiſtoria Litewſkich Xiążąt y ich dźielnośći / kiedy bedźiem porządnie konkordowáć / znaßáć y zgadzáć pietnaśćie Latopißcow (ktorychem z wielką przeważnośćią z rożnych mieyſc doſtał) z poſtronnymi Kronikámi / iáko z Długoßem / Miechouiuſſem / Cromerem / tákże z Ruſkimi / Moſkiewſkimi / Pruſkimi / Kurlandskimi / y Liflandskimi ſtárodawnymi ſproſtá á prawdźiwie ſpiſſánymi dźieiámi : Ale ſie do rzeczy pierwßey zwroćimy.

Kiernuſſus y Gymbut z Brátem Lotewſkie kráinę zwoiowáli.

Niemcy do Lifland.

KIERnus Kunáſſowic pierwße Xiąże / y Fundator Litewſki niemáiąc męskiego potomká / przyiął ná Xieſtwo Litewſkie Ziwibundá Syná álbo Potomká Dorſprungowego z Herbu

 Kitauruſſa

Poiátá Kiernuſowná.

Pogrzeb Kiernuſſow.

Kitaurußa/ iáko Zięćiá/ dawßy mu w małżeńſtwo Poiętę Corkę iedyną/ á potym gdy w ſtárośiwym wieku vmárł/ vczynił mu Ziwibund Dorſprungowic Zięć/ y Poiátá Corká pogrzeb Xiążęcym według onych czáſſow obyczáiem/ ná iedney gorze niedáleko od Dziewałtowá przy Swiętey rzece/ támże mu y Báłwan poſtáwili/ ná sławę y pámiątkę wieczną/ ktory Litwá y Zmodź zá Bogá długo chwaliłá/ áż potym zgnił/ ále gdy ná tym mieyſcu Gay vrosł/ czynili tám ofiáry Pogáni/ y chwalili ony Drzewá zá Bogi/ áż do czáſſow Jagełowych/ gdzie ogień wieczny ſnaść Boginiey Weſty vſtáwicznie z Dębowych drew gorzał/ co wßyſtko Litwá y Zmodź miáłá od Rzymian przodkow ſwoich/ ktorzy tákże vmárłych palili/ á Xiążętom álbo Krolom y Mężom zacnym słupy/ y groby wyſoko vſute ſtawiáli/ y Kośćioły budowáli/ á potym według Pogáńſkiey ſuperſtitiey zá Bogi chwalili.

Tych Hiſtorikow komu trzebá káżdy v mnie naydzie.

O czym Myrſilius Lesbijus de origine Italiæ, Marcus Portius Cato, Archilochus de temporibus, Liuius Romanæ Hiſtoriæ Princeps, Beroſus Babylonius, Xenophon, Q. Fabius, C. Sempronius de diuiſione Italiæ, C. Iulius Solinus Polyhiſtor: Pomponius Mella de ſitu orbis, Pomponius Lætus de Antiquitatibus urbis Romæ, Lucius Feneſtella de Sacerdotijs Romanorum, &c. &c. &c. dosyć ßeroko w ſwoich Hiſtoriach świádczą.

A tu iuß od śmierći Kiernuſſowey rzecz przerwáć ſie muśi/ y odłożyć przes niemáły kres do Ziwibundá Dorſprungowicá w Litwie/ á do Gymbutá Konaſſowicá y do Montwila Syná iego w Zmodźi pánowánia/ dla Kroniki/ y dzieiow Ruſkich/ s ktorymi Litewſkie dla porządku prawdźiwego Hiſtoriey muśimy náprzod conferowáć y ſtoſſowáć.

Macieiá

Macieiá Strijkowskiego Oſoſteuiciuſſa Kronika Polska/ Ruska/ Kijowska/ Moskiewska/ ꝛc. y pewne a dowodne wywody wßyſtkich Narodow Sławieńſkich/ z wielką pilnośćią y prácowitą trudnośćią zebráne.

Kśięgi Czwarte/ Rozdział I.

Do iaśnie Wielmożnego Páná/ Páná Oſtaphija Wołowiczá/ Páná Wilenſkiego/ Canclerzá Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Brzeſcieyſkiego/ Kobrynſkiego/etc. Staroſty.

Y do Jaśnie Wielmożnego Páná/ Páná Stephaná Koributowiczá Xiążęciá Zbáráwſkiego/etc. Woiewody Trockiego/ etc.

Wßego ſerc ludzkich napewnieyßy świádek lepiey wie/ iákom wielką/ fráſowliwą/ przeważną/ trudną pracą/ y węzłowátßą nád on Gordiyſkiego wozá od Alexandra rośćięty (gdy go niepodobna rzecz byłá rozwiązáć) węzeł/ podiął Czytelniku miły/ ſtáráiąc ſie s pilnośćią ábyćhći prawdźiwy/ y dowodny wywod Narodow náßych Sarmatſkich/ Słowáńſkich/ Ruſkich/ á przytym Litewſkich pokazał/ iáko/ ſkąd/ ktorym ſpoſobem/ od potomſtwá Noego poſzli/ iáko też y zá ktorym powodem w tych kráinach pułnocnych oſiedli/ á z máłych początkow w ták wielkie narody y ßerokość pánowánia vroſli. Ktorego przedſięwzięćia część iżem iuß náprzodku tey Kroniki moiey/ przy wywodzie Narodu Litewſkiego ßeroko/ y dowodnie z prawdźiwych á rozmáitych Hiſtorikow pokazał/ ná oſtátek Narodow wßyſtkich pod Niebem ná tym Swiećie żyiących/ á od Noego Synow y Potomkow porządną genealogią idących/ początki y rozmnożenia práwiem s korabiá wywiodł. Tedy znowu gdym przyßedł do Dzieiow Ruſkiego narodu ſtárożytnie słáwnego/ á ſnaść nadawnieyßego źrzodłá Słowáńſkich wßyſtkich Ziem/ y narodow/ zdáłá mi ſie rzecz być potrzebna/ ná tym pierwßym początku Kroniki Ruſkiey/ oſobliwie linią narodow Słowáńſkich Ruſkich porządną genealogią według możnośći mozgu y śił náßych/ z dowodu Greckich/ Láćinſkich/ Hebreyſkich/ y Kaldeyſkich Hiſtorikow położyć. Aby ná fundamenćie dobrze

záłożonym / ſnádniey y gruntowniey mogły ſie budowáć y ſtoſſowáć Dzieie Ruskich y Litewskich narodow.

Bowiem wiele Hiſtoriy ktore ſámy nieſmiertelnoſcią ſpráwy ludzkie zdobią / ták Polſkich / Litewskich / Ruskich / y inßych narodow dla niedoſtátku ludzi dowćipnych zginęło / zá czym początkow narodow ſwoich / dzielnośći y pánowánia Xiążąt / y pewnośći czáſſow / ktorych ſie co działo / wiedzieć nie mogą: Bo narody náße Sławańſkie Sarmatſkie / w zimnych kráinach pułnocnych położone / ſkłonnieyße były záwżdy do zwad / do woyny / do okrućieńſtwá / y poſiadánia cudzych Ziem / niż do náuk wyzwolonych / á to zá powodem y włáſnośćią niełáſkáwego Niebá / y warchliwego / ktoremu ty kráiny podległy / Saturnuſſa / y Scorpioná álbo Niedźwiadká iádowitego / ktory Ruſkich Ziem więtßą część zásłonił. Dla czego wiele náßych przodkow dzieiow ćiemnomgliſtą nocą zádußonych / w wiecznochmurnych iáſkiniach / y ſlepych przepáśćiach zginęło / z ktorychby dziś potomkowie wzory / przikłády y náuki cnot y dzielnośći rycerſkich wybieráć / y poſtronnym narodom dobre mniemánie / y wiádomość o sławnych przodkach ſwych / y ſámi o ſobie ku wielkiemu á sławnemu rozgłoßeniu záwołánia ſwoiego dáć mogli.

Wolgárowie álbo Bulgárowie.

Jednák wżdy Ruſſacy / Moſkwá / y Bulgárowie álbo Wolgarowie od Wolgi rzeki (nád ktorą ßeroko z dawnych lat mießkáli) názwáni / tákże inßy Sławacy pierwey niż my Polacy piſáć poczeli: Bo Michał Kuroplates Ceſarz Conſtantinopolſki walcząc z Bulgarami Sławaki narodu Ruſkiego / ktorzy wten czás Greckie páńſtwá náiezdzáli / y Traciey tákże Dalmaciey część wielką opánowáli / po długich bitwach poiednał ſie z nimi Roku od národzenia Chriſtuſa Páná / 790. á ná znák przyiaćielſtwá y ſpolnego ſprzymierzenia przerzeczony Ceſarz Kuroplates wßyſtkim Bulgarom y Sławakom posłał zá vpominek litery Hlaholſkie Az A Buki Wiedzi etc. ktore ná ten czás z Greckich nowo były wymyſlone y wynálezione gwoli Sławakom.

Michael Curoplates Ceſarz Conſtantinopolſki.

Sławáńſkie littery.

Tych liter / iáko poſpolićie bywa rzecz káżda nowa wdzięcznieyßa / záraz ſie chwyćili Bulgárowie / Serbowie / Dalmatowie / Karwáći y Ruſſacy / y tymi literámi ſpráwy ſwoie y Kroniki dopiero piſáć poczeli / nie tylko tych ſpraw porządek w kſięgi znoßąc / ktore ſie ná ten czás v nich y przes nich działy / ále też y ony rzeczy y dzieie / ktore od ſtárodawnych przodkow ſwoich słyßeli / y ktore przes długą pámięć w zmysłach ſwoich mieli / Hłaholſkim piſmem ku wieczney pámiątce w kſięgi ſwoie ſtár-

Ruſkie y Bulgárſkie Narody naprzod litteri Hlaholſkie przyięły.

bili y

bili y ſpiżowáli / wyrozumiawßy Hiſtorie ſkárbem być nieſmiertelney sławy.

Polacy zás náßy ledwo piſáć poczeli Roku od Chriſtuſá Páná / 962. zá Miecławá pierwßego Chrześćiáńſkiego Xiążećiá Polſkiego / y zá Chabrego Bolesławá pierwßego Krolá koronowánego od Ottoná Ceſárzá w Gnieznie roku 999. ktorych iednák Ruſſacy dwiemá ſty lat y dziewiąćią w dawnośći Hiſtoriy / y piſmá ſwoiego vprzedzili. Bo poczeli piſáć Ruſacy / Roku od ſtworzenia Swiátá / iák Grekowie y Ruś ráchuią / 6406. to ieſt / od Chriſtuſá 790. álbo máło co pozdniey / á według ráchunku Rzymſkiego Roku od ſtworzenia Swiátá 4745. od záłożenia Rzymu roku 1551. od Chriſtuſa Pána 801. Ná co ſie też wßyſcy Láćinſcy y Greccy Hiſtorikowie zgadzáią / y czegom ſam włáſną bytnośćią Roku 1574. w Konſtantinopolu doświádczył / gdzie bádáiąc ſie pilnie o ſtárodawnośćiách Greckich y Biſantinſkich widziałem Słup / álbo Kolumnę Marmurową z napiſem Ceſárzá Micháłá Kuroplateſſa y z liczbą lat wyżßey miánowánych / ták Greckiego iáko łáćinſkiego ráchunku / ktorą Kolumnę przerzeczony Ceſarz poſtáwił (do Jedykuły idąc Zamku ſtárego wielkiego Conſtantiná) ná znák zwyćięſtwá z Bulgarow y z Saracenow otrzymánego. Drugą zás Columnę widziałem zá Andrinopolim / ná ktorym mieyſcu Bulgárowie niewdzięcznie oddáiąc dar piſmá Hłaholſkiego / ſobie ná znák przyiaćielſtwá przysłánego / przerzeconego Ceſárzá Micháłá Kuroplátá wzrußywßy mu przymierze poráźili / iß z pogromu ſam ledwa vćiekł / á potym z deſperaciey do Klaßtorá wſtąpił / wßákże potym od Bulgárow tychże zábit.

Polacy kiedy piſáć poczeli.

Jedikula Siedmwież.

Ceſarz Michał Kuroplat porázon od Sławakow.

Kto bywał w Andrinopolu / álbo będzie / obaczy znáki tych ſtárodawnych bitew Bulgárſkich z Greki / puklerze z ſkor y z drzewá ná dziwny kſztałt vczynione / máczugi okrutne / kule ná łáńcuchach rogáte żelázne / kije z wielkimi gwoździámi / bełty gwałtowne od Kuß / poćiſki z żelázem kończyſtym ná krzyż záoſtrzone / ktorych też pießy Rzymſcy / iák Liuius piße ná pierwßym potkániu vżywáli / vłomki ßábel ſtároświeckich / etc. A ty wßyſtki dziwne woienne Inſtrumenta ſą záwießone ná murze idąc przes Kramnice z Tureckiego Miáſtá do Andrinopolá murowánego Chrześćiáńſkiego / v wielkiey bramy / ktorymem ſie ia dobrze przypátrzył.

Od tego tedy Micháłá Kuroplateſſa Ceſarzá Conſtantinopolſkiego Bulgárowie / Ruſſacy y wßyſcy Sławacy krom Polakow á

kow á

kow á Czechow litery Hłaholſkie wziąwßy ſpráwy ſwoie piſáć poczeli/ A po zábiciu záś Kuroplatowym pánował ná Ceſárſtwie Greckim Leo Ormiáńſki/ ktory Chruná Bulgarſkie Xiążę zábił/ zá czáſow Karoluſſa wielkiego Ceſarzá/ roku od Chriſtuſa 801. y zá czáſſow Jana trzeciego w rzędzie 99. Papieżá.

Chruno Bulgárſkie Xiążę Słowieńſkie.

O tym też czytay Cariona.

A ták Ruſſacy ácz od lat ſiedmi ſet y oſmidzieſiąt/ to ieſt/ od roku Chriſtá Páná 801. piſmo y litery Hłaholſkie máią/ iednák wßyſtkie Kroniki Ruſkie tylko tych napierwßych być Xiążąt w páńſtwach ſwoich powiádáią/ Kyia od ktorego Kiow/ Scieka od ktorego Sciekáwicá/ Korewa etć. y ſioſtrę ich Lebedę/ tákże Oſkalda y Dira ich potomkow/ á potym według ſwego rachunku roku od ſtworzenia Swiátá 6370. Xiążąt Wareckich trzech Brátow rodzonych/ Rurika/ Trwora y Sinauſſa w Xięſtwach ſwoich Nowogrockich/ Pſkowſkich/ Jzborſkich/ y Biełoiezierſkich pánowáć pißą. Y od tych iuß porządek y ſucceſſią pewną/ ták Ruſacy wßyſcy/ Wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy prowádzą y wywodzą/ á dálßych y dawnieyßych początkow narodu ſwego wywieść niemogą/ dla niedoſtátku Hiſtoriy/ y tych coby ie piſáli.

Pirwße Xiążętá Ruſkie. Kiy/ Sciek/ Korew/ Lebiedź.

Waragowie.

A iß Duch Páńſki gdzie/ kiedy/ y kogo raczy dárem ſwoim ſwiętym nátchnie/ tedy ia też tegom ſię naprzod ważył z vprzeymey ßczerośći ku náßym narodom Słowáńſkim/ iżem práwie od potopu z wielką pracą (zá dowodem dwu ſet Hiſtorikow wiáry godnych/ á w iedno mieyſce znieſionych) porządnie opiſał wywody/ Słowáńſkich Ruſkich narodow/ Alem ſie ießcze s tym wydánia teras zátrzymał y záchował/ przedłużyli Pan Bog zdrowia ná inßy czás.

Wßákże to ieſt napewnieyßy nagruntownieyßy fundament/ iß iáko od inßych ſynow Noego y ich potomkow inße rozmnożone ſą rozne narody/ ták też od Moſochá Patriarchy náßego ßoſtego Syná Jafetowego/ y od iego potomkow Ruſſa/ Lecha/ y Czecha/ wßyſcy Ruſſacy/ Polacy/ Moſkwá/ Bulgarowie/ Czechowie/ y ile ich kolwiek Słowáńſkiego ięzyká pod Niebem vżywa/ prawdziwy wywod y początek narodu máią. Z ktorym ßerßym o tym dowodem/ iżem ſie dla pewnych przyczyn ná inßy czás záchował/ Tedyć tu tylko o Moſochu Patriarße Słowáńſkim/ krotko mieyſcá położę v poważnieyßych Hiſtorikow/ ktorzy to imię Moſoch/ Moſcus, Moſca, Moſci, Moſcorum, Moſchouitarum, Modocarum &c. z dawná wſpomináią.

Naprzod Moizeß Prorok y Zakonu Bożego obiáwiciel/ Geneſis cap. 10. y Beroſus Kápłan y Hiſtoryk Kaldeyſki nadawnieyßy

nieyßy lib. 4. et 5. Roku po potopie 131. etć. ták piße/ Moſchus uerò Moſchos ſimul & in Aſia & in AEuropa fundauit, iß Moſchus narody Moſchowitow zárázem y w Aſiey y w Europie fundował etć. o czym y ná inßych mieyſcách/ co tu vmyſlnie opußczam/ wſpomina/ etć.

Potym Xenophon in Hiſtoria reditus Græcorum &c. Appolonius in carmine Argonautico, Herodotus, & C. Iulius Solinus Polihiſtor cap. 20. & cap. 40. Ptolomeus lib. 5. cap. 6. 9. & 13. Plinius nat. Hiſtoriæ lib. 5. cap. 27. & lib. 6. cap. 9. & 10. Trogus Pomp. & Iuſtinus Pomp. Mella in Hiſtoria de ſitu orbis cap. 2. Ioſephus Flauius Antiquit. Iud. lib. 1. Philo Iude. Ant. Biblic. Cornelius Tacitus, Strabo &c. Y inßy wßyſcy ſtárodawni Hebreyſcy/ Caldeyſcy/ Greccy/ Łáćinſcy Hiſtorikowie ſtárodawni/ á niedawnego/ y drudzy náßego wieku Kronikarze/ iáko Miarecius/ Vincentius Cadlubcus/ Anonimus Gallus/ Dlugoſſus/ Miechouius/ Joſtus Decius in uetuſtat. Polon. & Famil. Iagel. Vapouius/ Cromerus lib. 1. cap. 5. 8. et 12. etć. Bielſki/ etc. Polſcy/ Tilemannus Stella/ Geſareus/ Carion/ Philip: Melancton/ Cureus/ etc. Niemieccy/ Eneas Syluius/ Volateranus/ Datrauius/ etć. Włoſcy y Czeſcy Hiſtorikowie/ Moſocha y Moſkwy Patriarchy/ y krain tego imienia wzmiankę ná wielu mieyſcách dowodnie czynią/ Teodorus też Bibliander/ de optimo genere explicandi Hebraica ták mowi/ Moſoch uel Meſoch partem Aſiæ ad ad pontum accepit, ubi Moſchitæ, uel Moſchouitæ, & Moſchici montes, & finitima loca Capadociæ, &c.

A ieſliby tu kto rzekł/ iß dziſieyßa Moſkwá/ Białey Ruśi Narod/ niedawnych wiekow począł ſie zwáć Moſkwą od Rzeki/ Miáſtá/ y Zamku ſtołecznego Moſkwy/ tedy ták ieſt/ Bo Moſkwá Zamek z dawnych czáſſow tylko z drzewá zrobiony/ y nieznáczny był/ Jáko też o tym Herberſteinus in Chorographia principatus Moſchouiæ piße: Aż tám dopiero Wielkie Xiążę Jwan Daniłowicz/ przed Lat dwiemá ſty y trzydzieſtą z Włodimirzá Stolec ſwoy przenioſł/ z porády Piotrá Metropolitá/ Kijowſkiego y Ruſkiego/ Bowiem ten Metropolit Piotr tám też był przed tym Stolicę Metropolitſką ſobie wybrał/ dla iákiegoś ſwiętego Alexeiá/ v ktorego grobu w Moſkwi cudá ſie vkázywáły/ Zá czym ſie Moſkwá Miáſto rozsławiło/ y cudámi onymi/ y Wielkich Xiędzow Stolicą/ Bo ſkoro po ſmierći Jwaná Daniłowiczá/ Tegoż imienia drugi Jwan Jwanowic/ tám Stolicę trzymał/ po nim Dimitr/ po Dimitrze

Jwan Daniłowic Stolec do Moſkwy przenioſł.

Piotr Metropolit.

Moſkwá dziśieyßa kiedy ſie rosławiłá y dla czego.

Dimitrze Baſili/ álbo Waſſilei/ ktory poiąwſzy Corke v Witołdá W.X. Litewskiego Annotazią/ álbo Zophią/ Waſila oſlepionego po ſobie Dziedzicem zoſtáwił/ z ktorego potym Iwan wielkim Xiedzem Moskiewſkim naſzczeſliwſzym bedąc/ wybił ſie naprzod z mocy y z hołdu Tatarom/ Caſanską Horde/ Pormią/ Sibirią/ Lapiją/ Iuharią/ skąd przodkowie Wegrow/ Bulgarią Aziatycką etc. kráiny cześcią podbił pod moc ſwoie/ cześcią zhołdował/ od Litewskiego Páńſtwá 70. Zamkow oderwał/ z Swedámi/ y z Iflanty wielkie woyny wiodł/ etc. y ten ſie począł piſáć Cárzem/ y Pánem wſzyſtkiey Ruśi/ etc. Tego dopiero wnuk Waſili wielki Xiądz Moskiewski/ Zamek Moskiewski począł murem y wieżámi obwodźić/ ktore mury potym przes lat trzydzieści cáłe potomkowie iego ledwo dokonáli/ Wſzákże y ſam Sigiſmundus Herberſtein wyzſzey wopiſániu Miáſtá Moskwy ták mowi:

Zwyczieſtwá y ſzczeſcie Iwaná W.X. Moſkiewſkiego.

70. Zamkow od Litwy oderwał.

A iżby Miáſto Moſkwá inſzym kráinom przezwisko od ſiebie dáć miáłá/ to nie pewna/ ále prawdzie rzecz podobna/ iſz od rzeki Miáſto imie wzięło. Nam etſi urbs ipſa olim caput gentis non fuerit, Moſcorum tamen nomen ueteribus non ignotum fuiſſe conſtat, Abowiem ieſli ſamo Miáſto Moskwá przedtym niebyło Stolicą y głową narodu tego/ wſzákże ieſt rzecz pewna/ iſz imie Moskiewskiego narodu było znáczne Hiſtorikom ſtárodawnym od Moſochá. Toż też y Cromerus cap. 8. lib. 1. Cronicorum Pol: po długich wywodach Sarmatskich narodow/ o Moskwi twierdźi/ Y ták caput 8. lib. 1. zámyka/ Nec eſt incredibile eos (ſcilicet Moſchouitas) cum Moſchi, Modocæ ſiue Amaxobitæ antiquitus dicerentur, aliquando in uicinorum & cognatorum Ruſſorum ſiue Roxolanorum nomen tranſiſſe, Poſteà uerò priſtinum (id eſt nomen Moſchorum) reſumpſiſſe, &c.

Herberſtein o Moſkwi.

Moſoch tedy Syn Iaphetow ſzoſty/ wnuk Noego zá Sarmatem álbo Sarmatą krewnym ſwoim/ ktorego Moiſes Geneſeos 10. Ioſephus Antiquitatum Hebreicarum lib. 1. cap. 14. Iſtrowego álbo Iectanowego Syná Wnuká Semowego/ á Práwnuká Noego być świádczą/ Ruſzywſzy ſie od Babilonu po onym zámieſzániu iezykow z narodem ſwoim wſzyſtkim/ y z ſynámi Iſtrowymi/ to ieſt z Sławaki/ ktorzy ſie do nich przyłączyli/ iáko Beroſus piſze/ ciągneli obádwá przez Armenskie gory/ y Scitiyskie álbo Tatarskie polá ze wſchodnych kráin ku pułnocnym cześciom świátá/ á naprzod nád brzegámi Pontskiego álbo czarnego Morzá oſiedli Roku 131. po Potopie/ A od pánowánia Nemrotowego w Babilonie Roku 25. A według inſzych Hiſtorikow y Geographow od Potopu 175. á od Adamá 1830. narody ſie Ruskie poczęły/

Gen. 10. Ioſeph. lib. 1. cap. 14. Philo. Biblie. Antiquit: Beroſus lib. 4. & 5. Moſcus verò Moſchos ſimul & in Aſia et in Europa fundauit.

O tym też czytay Cromerá lib. 1. cap. 21. de Sarmatis.

Sarmatowie kiedy oſiedli nád Czarnym Morzem.

częły Sławáńſkiego iezyká/ ktorych zdawná piſmo S. w Bibliey/ y wſzyſcy ſtárzy Hiſtorikowie nie Ruſſakámi áni Ruſſámi zwáli/ ále Moſochos, Moſchos, Meſech, Modocas, Moſſenos, Moſchoicoicos &c. od tego Patriarchy ich Moſochá Iaphetowicá/ nie od tey dźiſieyſzey nowey Moſkwy/ ktorzy áczkolwiek też ſą iednegoż narodu Ruskiego álbo Roxolanskiego/ od tegoż Moſochá/ wſzákże byli zániedbáli y zániechali tego imienia vżywáć przez wiele wiekow/ á tylko ſie Ruſią y Ruſakámi ták z onych trzech Brátow Xiążąt Waragskich/ iáko też zá Olhy álbo Heleny/ y Włodimirzá Monarchy/ y drugiego Monomachá y inſzych Xiążąt zwáli. Y nieznáć było tego imienia Moskwy w ony czáſſy/ gdy tylko Kiiowskie/ Włodimirskie/ Wielgonowogrodzkie/ Cernihowskie/ Halickie/ Smolenskie/ etc. Xiążetá w Ruskich ziemiach płużyły/ iáko ſie wyzſzey doſtátecznie náczytaſz.

Aż potym przed lat dwiemá ſty y kilkiemdzieſiąt/ to ſtárodawne imie Patriarchy Ruskiego y Sarmatskiego Moſochá wſkrześili/ gdy ſie Moskwá od Moskwy Miáſtá y od Rzeki/ zá przenieſienim Stolice z Włodimirzá/ zwáć poczęli. Ale ku rzeczy przyſtepuie.

Tenże Moſoch Syn Iafetow/ mieſzkáiąc nád Pontem Euxinem czarnym Morzem/ w wielki ſie narod rozmnożył/ potym tám w tych polach Colchorum Kroleſtwo Runem złotym y Iazonowym żeglowánim sławne záłożywſzy/ y narod Sławáński Ruski w nim rozmnożywſzy/ y ſzeroko oſádziwſzy/ ciągneło dáley potomſtwo iego w pułnocne kráiny zá pontskie álbo czarne morze/ gdzie nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi/ y nád Jeziorem/ álbo odnogą morzą Meotis/ w ktore Tanais wpada wpolach ſzeroko oſiedli/ y w wielkie ſie narody zá krotki czás rozmnożyli/ Ták iż ſie wpotomſtwie Iafetowym y Moſochowym właſność ich imion wypełniłá/ bo Iafet iſz ſie wykłáda z Kaldeiskiego y Hebreiskiego iezyká rozſzerzenie/ álbo rozſzerzáiący/ á Moſoch rozumie ſie rościągáiący/ wyciągáiący y dáleki/ tedy też ich potokowie zá ſzczeſliwym winſzowánim y właſnością imion przodkow ſwoich/ y błogosłáwieńſtwem Noego Patriarchy/ oſiádłośći ſwoie dáleko rozſzerzyli y rościągneli/ ták iſz wſziſtkie pułnocne kráiny y miedzywſchodnie cześci świátá/ narodámi Slawáńskie° iezyká nápełnili/ y począwſzy od Kapadockich y Kolchinſkich kroleſtw/ y wſzędzie około Cimerium, Boſphorũ, y czarne° morzá álbo pontu Euxinu/ Tanais/ Oki/ Wolgi/ Chamy/ Dnieprு/ Bohu/ Deſny/ Dnieſtru/ Dunáiá áż do Dźwinnych y Niemnowych długim przeciągiem źrzodł/ wſzyſtki brzegi

Sławacy kiedy oſiedli nád Wolgą y Donem.

Iaphet rozſzerzenie.

Boh Rzeká/ ktorą Ptolomeus Hipanim zowie/ nie Bug.

brzegi oſiedli/ ná oſtátek áż do lodowatego y Baltyckiego álbo Wenedyckiego po Moſkiewſku Wareckiego Morzá/ ktore dziś Liflanty/ Philandią y Szwecią oblewa/ y Nortwegiey doſięga/ imię moc y władzą Sławáńſkiego ięzyká rozßerzyli.

A SARMOT záś álbo SARMATA Syn Iektanow Wnuk Semow á Práwnuk Noego Pátriarchy/ według Ioſepha lib. 1. cap. 14. Antiquit. Hebr. y według Moizeßá Gen. 10. ktory też był wtych ſtronach pułnocnych z Moſochem Dziádem ſtryiecznym oſiádł/ Sarmatom dał imię y przezwiſko/ iß nas wßyſtkich Sarmatámi/ to ieſt/ wyſokimi y wynioſłymi narody od niego zowią/ Bo Tilemannus Stella in deductione Genealogiæ Ieſu Chriſti ták Sarmatæ Vocabulum wykłáda: Igitur à Riphat filio Gomeri Riphæi qui ſunt Sarmatæ & Heneti, Nomen autem Heneti Hebreis ſignificat Vagabundi, Græci dixerunt Nomades, id eſt, ſubinde alia paſcua & alia loca quærentes, Sarmata autem interpretatur Dux altitudinis, vel Dux ſuperioris regionis.

Sarmata Dux altitudinis.

Cromerus tákże Epiſcopus VVarmienſis w Kronice ſwoiey/ ktorą Polſkie dzieie z ciemnośći y z zákryto głębokich przepáśći wygrzebione oświecił/ ták też zdánie y rozſądek mądry o przezwiſku y wywodzie Sarmatow ná początku kſiąg pierwßych w rozdziale 12. piße pod titułem/ vbi aſſerit Sarmatas eſſe Slauos & Venedos, Ipſosq; eſſe priſcos Sarmatas, vel ut Græci dicunt Sauromatas: diſperſiſq; à turris Babilonicæ edificatione, poſt diluuium uniuerſæ terræ hominibus, has oras occupaſſe opinentur: Non à Tuiſcone ſed ab Aſſarmote ſeu Sarmate, quem Moſes & Ioſephus Hebræi ſcriptores Iſtri, vel Iectani filium, Semi nepotem, Nohæ pronepotem fuiſſe memorant, nomen originemq; ducentes, &c.

Sarmatæ & Slaui non à Tuiſcone vt uult Crantius, ſed ab Aſarmote in Europa.

To tu maß Czytelniku miły nád inße moie/ wznoßeniu ſentenciy rożnych Hiſtorikow/ dowody/ y nád moie pewnymi świádectwy podpárte y vgruntowáne zdánie ták zacnego y wielkiego mężá ſententią o Sarmatách/ iż od Aſſarmotá álbo Sarmaty ſyná Iektanowego wnuká Semowego/ á práwnuká Noego ſą názwáni/ nie od Tuiſconá álbo Aſceny Gomerowego Syná/ iák niektorzy náßy z Niemieckich Kronikarzow/ á ſnać y Długoß piſſáli. Ani od Iawaná y Heliſſe/ iáko Miechouius ſtárußek cap. 1. lib. 1. fol. 1. in deductione primæ originis polonorum położył/ chybiwßy brodu. Bo Iawan y Heliſſa iego ſyn Greckie narody rozmnożyli/ y Láćinſkie/ nie Sarmati/ ktorzy ięzykiem y zwyczáiámi ſtárodawnymi dáleko ſą od Grekow/ Láćinnikow/ tákże od Niemcow rożni.

A iß Beroſus Kaldeyczyk piße lib. 4. Twiſkoná być Krolem Sarmatſkim/ od Tánais áż do Renu rzeki/ tákże lib. 8. wſpomina/ iß roku 131. od potopu Twiſkon Sarmaty wielkie narody fundował/ tedy też tám záraz kłádzie/ iß Moſcus Moſoch álbo Moſkwá/ Moſkiewſkie Kroleſtwá w Aziey weſpołek y w Europie záłożył y rozmnożył.

Beroſus lib. 4. et lib. 8.

Támże też eodem libro piße: Anno huius Nini quarto &c. Roku czwartego pánowánia Ninuſa Krolá trzećiego Babilońſkiego Twiſkon Gigas álbo Obrzym Sarmaty Praw álbo vſtaw vczy v Rhenu/ etc.

Tedy Cromer aſſerens pulcherrimis Argumentis, Slauos & Sarmatas Germanos non eſſe cap. 6. lib. 1. ták to pięknie ſłußnymi wywodámi roſtrząſnął/ iß y Beroſuſſá przy zupełney wierze iego Hiſtoriey zoſtáwił/ y Sarmaty álbo Słowaki/ nie od Twiſkoná/ ále od Aſſarmota álbo SArmata być rozmnożone okazał/ á Cranciuſſá/ Iornandeſſá/ y Franciſká Ironica Hiſtorikow Niemieckich/ ui ueritatis uictos ac manus (iák ſam piße) dantes vſilną mocą prawdy zwyćiężonych y dobrowolnie ręce podáiących związał/ y zdánia ich iáſnymi/ ichże włáſnymi dowodámi zburzył y w niwecz obroćił. Czego też Plinius zacnie vczony Geograph y Hiſtoryk wielkiego záwołánia natur. Hiſtoriæ lib. 4. capite 12. poświadcza tymi iáwnymi słowy mowiąc/ Sarmatæ quidem certè Germani non ſunt, &c. Sarmatowie záiſte nie ſąć Niemcy/ ále od nich Wiſłą Rzeką nákłoniwßy ſie ku Słońcá wſchodu oddzieleni.

Tegoż zdánia y wyroku Pliniuſſowego o Sarmatach podpieráią pewnymi dowody/ Cornelius/ Tacitus/ Strabo/ Ptolomeus y inßy sławni Hiſtorikowie y Geographowie.

Drudzy záś zwłaßczá Bielſki ná początku wywodu narodu Polſkiego pißą/ Sauromatią być názwáną od ludzi z Iáßczorcimi oczymá/ Bo Sauros po Grecku Iáßczorká/ omma oko/ á ſtąd też y nazwiſko Sauromatow wywodzi/ iáko ludzi gniewliwych/ y ſtráßliwych/ ktorym popędliwość y iádowita ſrogość z oczu iáko Iáßczorom okrutnym (ktorychem ſie ia w Turcech miedzy ſkałámi nápátrzył) pierßáłá: Wßákże y to ſwoie mniemánie/ y ono żeby od Twiſkoná/ mieli początek mieć Sarmatowie ſamże Bielſki kaſſuie/ á ná zdániu y rozſądku mądrym Doctorá Cromera/ iß od Aſſarmota Syná Iektanowego/ Wnuká Semowego poßli Sarmatowie/ przeſtawa. Gdyż też Tilemannus Stella Doctor vczony in Tabulla Genealogiæ Chriſti, Sauromatam non à Sau-

Sa tám Iaßczory ná puł torá ſążnia czáſem/ á drugie ná łokćiu.

ros & omnia Greckich słow/ ále z Kaldeyſkiego iezyká głebokim ro-
zumem/ Ducem altitudinis uel ducem ſuperioris regionis wykłáda / to
ieſt wodzem y Xiążeciem wyſokośći álbo wyżßey kráiny.

Macieiá Oſoſtewiciuſſa Stryikowskiego

O Wywodzie sławnego narodu Ruskiego/ Sławanskiego/ Sarmatſkiego / á dla czego ſą názwani Sławakami/

Rozdział II.

W Sławakách y Sławienskich Ziemiach narodu Ruſkiego álbo Sarmáckie° ſkądby to ich przezwiſko vrosło rozmáite ſą mniemánia rozmáitych Hiſtorykow / Czytelniku miły/ Wßákże ſie to iáwnie pokázuie / iż Sławiánie/ álbo Sławacy przodkowie náßy byli sławni rycerſką dzielnośćią ießcze zá czáſow woyny Troiáńſkiey/ á iß oſſády ſwoie mieli w Paflagoniey kráinie Aziey mnieyßey / nád Pontem Euxinem / álbo czarnym Morzem / gdzie dziś Turcy y Grekowie mießkáią/á miedzy nimi Sławakow/Serbow y Bulgárow práwie wietßa cześć/ktorzy nieprzichodniámi iáko Turcy/ ále włáſnymi dziedzicámi Paflagonſkiey Ziemie z ſtárodawnych wiekow być ſie powiádáią / oczymem ia też ſam z niemi miał częſte rozmowy/ Roku 1574. gdym tám był w tych kráinach.

Paflagonia.

Prokopius też sławny y ſtárodawny Hiſtoryk przed tyſiącem y ßeśćiądzieſiąt lat / o woynie Gotſkiey pißąc/ zá czáſow Juſtiniana Ceſarzá Konſtantinopolſkiego / roku od Chriſtuſá Páná 528. y zá Papieżá 49. Hilariuſſa wzmiankę Sławakow czyni.

Procopius de bello Gotico.

A Jornandes Alanus niemniey ſtárodawny Kronikarz piße/ iß to imię álbo názwiſko Sławakow zá iego czáſow nowe było/ roku od Chriſtuſá 492. ále mowę Słowieńſką/ktorey teraz wßyſcy Sławacy vżywáią / być ſtárodawną świádczy.

A przedſie tey nowinie tyſiąc lat y 88.

Co muſiáło być iß ták ieſt/ Bo po zámießániu iezykow v Babel Wieże / napierwßy był iezyk Chaldeyſki y Hebreyſki álbo Zydowſki / potym Scytiyſki / álbo Tatarſki / záś Egipſki / Etiopſki y Indiyſki/ potym Grecki y Łáćinſki náß też Sławieńſki / Bo ſty od Moſochá ßoſtego Syná Japhetowego / ponim Niemiecki

Jezyki przednieyße po Potopie.

od Twi-

od Twiſkoná / to ſą iezyki ná wßyſtkim Swiećie przednieyße/ s ktorych iáko źrzodł żywych/ inße rozmáitych Narodow iezyki początki rozmnożenia / własności / y rozne dla rozności gránic wymowy ſwoie máią / co ia káżdemu słußnymi raciámi wywiodę/ kto mię o to chce pytáć. Aczkolwiek 72. iezykow według wodzow y Xiążąt zmieniło ſie v Babel z iednego. Ale mądry/ bywáły / y iezykow świádomy / ſam przes ſię temu ſnádny rozſądek dáć może / á ták co Jornandes / ktory przed lat tyſiącem/ y ſtem piſał Kronikę ſwoię/ świádczy być iezyk Sławáńſki ſtárodawny / w tym ſie nie myli / bo ieſt záraz po potopie Roku 131. według Beroſuſſa.

Stárodawność iezyká Sławieńſkiego.

Tenże też Jornandes / ktory Roku od Chriſtuſá Paná 584. zá Mauriciuſſá Ceſarzá 55. piße/ iß Sławacy nád Jſtrem álbo Dunáiem ku połnocnym kráinom mießkáli / á potym przepráwiwßy ſie przez Dunay/ Miſſią oboię/ Pannonią / Węgry/ y Rákuſſy / Macedonią / Tracią / Jſtrią ſplundrowáli / y zwoiowáli / á vczyniwßy ſobie przes miecz beſpieczne w onych Kráinach mießkánie / iedni w támtych Ziemiach / á drudzy miedzy Drawą y Sawą rzekámi w Jlliriku y w Dalmaciey oſiedli / y wßyſcy iednoſtáynie ſámi od ſiebie ony Ziemie Sławánſkimi / od sławnych ſwoich dzielności názwáli / á rozßerzáiąc Gránice ſwoie / vſtáwicznymi woynámi pokoy ſobie y potomkom ſwoim w nich gruntuiąc / Rzymſkie y Konſtantinopolſkie Ceſarſtwá do gruntu práwie zwątlili / y ßyki ich zemdlili/ O czym ßerzey naydzieß v przerzeczonych Hiſtorikow/ Jornanda / Procopiuſſa/ etc.

Jornandes o Sławakach ná drugim mieyſcu piße.

Woyny Sławáńſkie.

Oſſády ſtárych Sławakow/ á dla czego y ſkąd názwáne.

Sławacy Rzymiánom y Grekom silni.

Blondus záś ktory przed lat ſtem y dwudzieſtą o náchyleniu ku zgubie Rzymſkiego Ceſárſtwá / Hiſtorią piſał / gdzie Arkadiuſſowego y Honoriuſſowego pánowánia / ktorzy byli Ceſarzámi / Roku od Chriſtuſá Páná 298. wzmiankę dawnieyßą czyni / Wſpomina też tám Sławiáńſki Narod iuß ná ten czás być sławny.

Sławacy woynámi sławni / Roku 298.

A Trogus Pompeius nád tych wßyſtkich Hiſtorikow ſtárodawnieyßy Rzymſki Hiſtoryk / ktory ießcze przed národzenim Páńſkim rozmáitych narodow dzieie piſał/ y Juſtinus z niego lib. 32. o narodzie Sławáńſkim / ktorych też Jſtrámi názywáią/ ták pißą/ Jß Oëta / álbo Aëta Krol Kolchis Ziemie nád Czarnym Morzem leżącey / nie dáleko od Tanais álbo Donu

Jſtrámi Sławakow zowią od Dunaiá. Trog9 Pomp. et Juſtin. lib. 32. o Sławáńſkich przodkach.

Rzeki

Rzeki z Moſkwy płynącey / gdy mu Iaſon z Argonautámi Medeą Corkę z wielkimi ſkárbámi (ktore ſkárby Aureum uellus Poëtowie zowią) vniosł / posłał zá nim wpogonią dwádzieśćiá tyśięcy ludźi w nawach / Morzem czarnym / Ci gdy przypłynęli do vyśćia Dunayſkiego / ciągnęli wzwodę ſwoie nawy / áż przyżeglowáli do vśćia Sawu y Drawu rzek / potym Sawem rzeką pod gory Włoſkie Alpes przyßli / á przez gory ná rámionach do brzegow Morzá Adriátyckiego nawy ſwoie po wałkach przetoczyli / álbo ná rámionach przenieśli / goniąc y ßukáiąc Argonautow y Iaſona / winowáycow / zdraycow / y łupieżcow Królá ſwoiego Oety / ále gdy ich tám nienálezli iáko ſie ſpodziewáli / tedy porzućiwßy nawy ſwoie przyßli ná polá Włoſkie / gdzie dźiś Aquileia Miáſto sławne / A tám vlubiwßy położenie wdzięczne ziemie hoyney oſiedli / niechcąc ſie nazad do Domu Kolchiyſkiego Kroleſtwá wroćić / álbo dla boiáźni Królá ſwoiego Oety / iż nie pogonili zdraycow iego / álbo iż ſie im vprzykrzyło teſkliwe żeglowánie y włokitá.

Rycerſtwo Krolá Oeti zá Iaſonem goniącego żeglowánie. Roku od ſtworzenia Swiátá 4010.

Ták tedy gdy oſiedli náßy Sławacy w polach Włoſkich przy brzegach morzá Adriatickiego / ktore dźiś Wenecią y iey kráiny obléwa / przezwano ich Iſtrami od Iſtru álbo Dunaiá rzeki / ktorą z Morzá y z ſwey kráiny Kolchidi przypłynęli / iákoby rzekł Iſtriyczykowie / álbo Dunayczykowie / Bo Sławacy Dunay názywáią Wiſter / á Láćinnicy Iſter: Iáko Ouidius Elegia 3. de põto ad Maximũ:

Quæq; aliæ gentes ubi frigore conſtitit Iſter, &c.

Et ad Veſtalem Elegia 7. lib. 4.

Iam uides onerata ferox ut ducat Iaſis

Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Ouidius ſie dziwował gdy Iarwiezowie wozámi iezdzili po ledzie przez Dunay.

Idem: Binominis Iſtri, &c. Tákże drudzy Hiſtorikowie y Geográphowie / Dunay Iſtrum názywáią / á Sławaki nád nim y nád morzem Adriatickim ßeroko mießkáiące / Iſtriyczykámi álbo Iſtrámi zowią / á ſtąd dowodnie y iáwnie káżdy obaczyć może / iż Sławacy w Aſiey y w Europie zdawná ſie rozkrzewili / y Włoſkich tákże Greckich kráin wiele oſiedli / á wßyſcy s potomſtwá Iaphetowego y Moſocha ſyná iego początki ſwoie máiąc záwżdy ſtych kráin ktore dźiś Moſkwá trzyma y od ieziora Meotis / y czarnego morzá álbo pontu Euxinu wty kráiny Europſkie / w ktorych ßeroko y dźiś mießkáią / przychodzili z zimnych ſtron / ßukaiąc pogodnieyßego Niebá / y żyżnieyßych kráin. Naprzod Sarmatowie y Roxolani / álbo Ruſſacy / ktorzy z Mitrydateſſem Krolem onym sławnym Pontſkim

Od lat 1800.

Skąd wychodzily Sławáńſkie narody.

Sarmate Roxolani.

Oczym czytaj Volaterranũ.

Pontſkim woyny długie wiedli / po tych záś Gotowie / Cimbrowie y Wandalitowie / ktorych część w tych ſtronach gdzie dźiś Litwá / Zmodź / y Lotwá oſiádłá / iák Szwedſkie y Duńſkie dzieie / y Cilicius Cimber in proëmio belli Ditmarſici, Carion w kśięgach wtorych Monarchiey trzećiey / wieku wtorego / y Ioachimus Cureus Freiſtadienſis in hiſtoria Sileſiæ vrodzeni Niemcy świádczą.

Cilicius Cymber et Carion lib. 2. Cron.

A druga część tychże Wandalitow / Gotow / y Cimbrow wßyſtkę iákmiarz Europę / Węgierſką / Grecką / Włoſką / Francuſką y Hiſpáńſką ziemię z Sławáńſkimi y Niemieckimi / tákże z Litewſkimi narody mocy ſpolne złączywßy zwoiowáli.

Ciß Wandalitowie y Africe trzećiey częśći Swiátá / y Rzymowi nieprzepuśćili / ktory okrutnie zburzyli / á w Africe lat dwieśćie mießkáli / o czym iż iáwne wßędzie Hiſtorie mamy niechcę ſie długo zábawiáć.

Rzym zburzon od Wandalitow / roku 429. od Chriſtuſá.

Po Wandalitach / Sarmatach / Gotach / y Roxolanach ſtychże pol y krain pułnocnych y wſchodnich Moſkiewſkich / drugie narody tegoż Sławáńſkiego ięzyká wyßły / ktorzy ſie Wolgárámi álbo Bulgárámi od Wolgi Rzeki miánowáli / á Bulgaria álbo Wolgaria ieſt wielka kráiná z obudwu brzegow rzeki Wolgi / miedzy Europą y Aſią / ktora rzeká począ wßy ſie w Rſowſkiey ziemicy Moſkiewſkiey / z Ieziorá Wolgo / á nábráwßy w ſię wiele inßych wielkich rzek płynie przes Moſkiewſkie kráiny dáleko / potym przes Kazáńſką / Zawolſką / Nahaiſką / Aſtrachanſką / y inße Tatarſkie Hordy przeßedwßy / zá Aſtrachanią w Kaſpiyſkie / álbo Hirkáńſkie y Porſkie morze / ktore Moſkwá Chwalinſkoie morzowie / ſiedmiądzieſiąt dwiemá vſcia wpada / po Moſkiewſku Wolga / á po Tatarſku Edelſu / Ptolomeus / y Grekowie Rhô iey imię dáli / A náß Bielſki zá iedne ią kładł z Tanais álbo z Donem / nie będąc wiádomy Moſkiewskich kráin.

Wolgárowie y Bulgarowie.

Rſowá ziemicá w ktorey ſie Wolgá rzeká poczyna.

Wolga rzeká Edel álbo Rha.

Od tey tedy rzeki Wolgi / y s tych pol (ktorych ſie y dźiś Kniáź Moſkiewski Hoſpodárem Bulgárſkim piße / rußywßy ſie z wielką Hordą y mnoſtwem Ludu przodkowie náßy Sławáńſcy Bulgárowie álbo Wolgárowie / przyciągnęli naprzod nád czarne Morze y Iezioro Meotis / ßukáiąc lepßych kráin / ácz niektorzy pißą / iß ich z oyczyſtych pol Tátarowie wyćiſnęli / co nie ku rzeczy / iák to niżey dowodnie okażemy / á tám nád czarnym Morzem miedzy Donem y Dnieprem Rzekámi / gdzie dźiś Kirkielſcy / Krimſcy / y Mankopſcy Tatarowie / czás niemáły ſpokoynie mießkáli.

Rußenie Wolgárow od Wolgi.

A gdy ſie w tych polach rozmnożyli / oſiedli zá czáſow poſtępkiem y Taurikę / ktorą dźiś przekopſki Carz Stolicą ſwoią opánował.

Wolgarowie w Taurice.

nował. Potym gdy vsłyszeli o niezgodzie Cesarzow Rzymskich//á iż też Atila w ten czás z Hunnámi álbo Juhrami od rzeki Juhri s tychże stron Moskiewskich / przeszedwszy więtszą część Europy/ opánowawszy Węgierską ziemię/ był zwoiował. Ruszyli się y nászy Bulgárowie wodą y ziemią z Xiążęciem swym Derbalem do Daciey ná ten czás Rzymskiey Prouinciey / gdzie dziś Wołoszy y Multani miedzy Dunaiem y Dniestrem mieszkáią/ á ty kráiny wygnawszy Dakow sámi mocą opánowáli Roku od Christusá Páná 420. Potym Roku 454. vsłyszawszy o śmierci Teodosiussa Cesárzá/ przepráwili się do Misiey przez Dunay/ á ták oboię Missią máłą y wielką/ snádnie pod Greckimi Cesárzámi/ widząc ich niezgody wnętrzne / opánowáli / á od swego nazwiská ony kráiny Bulgarią miánowáli / ktore y dziś ták názywamy / iákoż y sámi Bulgárowie dzisieyszy to iáwnie wyznawáią/ iż ich przodkowie z Moskiewskich stron wyszli: A mieszkáią ci Bulgárowie Sławacy miedzy Balchanami wyniosłymi y skálistymi gorámi / zá Dunaiem / wyiáchawszy z Multáńskiey ziemie / od Braiłowá / Dziurdziewá y Vrusciuká/ Zamkow podunaiskich/ gdzieśmy się my dwá kroć y tám y sám przewozili. Ci potym Bulgárowie Sławacy Traciey większą część posiedli / Zenoná Cesárzá Konstantinopolskiego Roku od Christusá Páná 476. porázili / y Konstantinopole / vżywáiąc zwycięstwá vbiegli y spalili. Dla tego roku 492. od Páná Christusá/ Cesarz Anastasius pięćdziesiąty / widząc wielki gwałt y naiázdy Bulgárskie / vczynił długi mur od Silibriey / ktora nád Helespontem sámym leży / áż do Pontu Euxinu/ álbo czarnego Morzá / chcąc mieć pokoy z swoimi Konstantinopolitany zá onym murem od Bulgárow. A Tracią z Andrinopolim opuścił y zostáwił bez obrony/ ktorą wszystkę posiedli Bulgarowie / y ony mury rozwáliwszy / z nowu dowołości Konstantinopolskich náieżdżáli. O czym też Cromerus in titulo deductionis Sarmatiæ populorum capite 8. pisząc ná świádectwo sobie przywodzi Pomponium Lætum, á lem ia bytnością swoią tego pewnieyszy y oczywisty świádek: Bom sam był dwá kroć w Silibriey / ktory Zamek nád Morzem Helespontem s Tureckim Miásteckiem z Skáły wiśi/ ośm mil nászych może być od Constantinopolá/ y tych murow w polách zá Silibrią kilká mil / á naydzie się y kilkánaście / y dziś iáwne znáki z przekopámi y wałámi / y káżdy kto tám tedy poiedzie snádnie obaczyć może / zwłaszczá ku Czarnemu Morzu/ od Konstantinopolá do Białogrodu Wołoskiego iádąc / Bo

Wolgárowie Sławacy do Rzymskich kráin wtárgneli roku od Christ: 420. Wołochy y Multany osiedli.

Bulgarowie Sławacy Zenoná Cesarzá porázili.

Cesarz Anastasius.

Pomponius Lætus & Cromerus cap. 8.

cáłe lat

cáłe lat dwádzieściá y sześć ty mury budował Anastasius Cesarz w liczbie pięćdziesiąty / przez wszystek prawie czás pánowánia swoiego / á gdy wykonał lat 26. ná Cesarstwie / zábił go piorun. A Bulgarowie z Xiążęciem swoim Chrunem trzecim/ po iego śmierci Greckie Páństwá plundrowáli/ y posiadáli bez odporu.

Potym Roku od Christusá Páná 718. Leoná trzeciego Cesárzá / ktory był názwan Ikonomachus / to iest obrázow borzyciel/ przerzeczeni Bulgarowie rátowáli/ gdy go Saracenowie dobywáli w Constantinopolu ośm lat/ktorych Bulgarowie Sławacy ná głowę porázili/ bo ich y powietrze y głod iusz był strapił bárdzo/ Nád to Saraceńskie Okręty y Galery ciż Bulgarowie ná Helesponcie y Propontidzie misternym wymysłem zápalili pod wodą ogień podłożywszy/ O czym też y Carion Niemiec w Kronice swoiey lib. 3. Monarchiæ 4. AEtatis 3. wspomina etc.

Potym roku 796. A od stworzenia Swiátá według Rzymskiego rachunku 4074. od záłożenia Rzymá 1551. Niceforá Cesárzá Konstantinopolskiego ciż Bulgarowie ze wszystkim woyskiem Greckim y Rzymskim porázili/ y sámego zábili. Potym zás Michałá Kuroplatá v Andrinopolá / iák się o tym ná przodku szerzey powiedziáło / ná głowę porázili / ták srogo iż sam ledwo vciekł / á z desperaciey nie wykonawszy ná Cesárstwie ledwie dwie lecie/ do Klasztorá wstąpił/ támże też wszystkie woyská Rzymskie/ ktore były przyszły ná pomoc Grekom poległy/ y Asbaldus Hetman Rzymski poimány żywo iest spalon od Bulgarow ná ofiárę. Od tegoż to Michałá Kuroplata przerzeczem Bulgarowie Litery Hłaholskie ktorych dziś wszyscy Russacy vżywáią/ zá podárek wzięli. Po tym zwycięstwie Bosnę/ Dalmacią/ Illirik/ y wszystki kráiny Rzymskie/ nád Egeiskim Morzem leżące áż do Morzá Adriatickiego opánowáli/ y narodámi Sławieńskiemi áż do dzisieyszych czásśow nápełnili. Istrinopolim Miásto ná gránicách Włoskich/ ktore dziś Wenetowie trzymáią mocą wzięli/ gdzie piętnaście tysięcy ludu godnieyszego w niewolą poimáli. A gdy się ná nich z woyskiem zebrał Algimundus Krol Longobardiyski/ chcąc ich stámtąd wygnáć / porázili go ná głowę/ ták iż w támtych kráinach y dziś Sławacy szerokie ossady máią.

Osiedli potym Epirum y Albanią/ gdzie Jablanetz/ Swatigrod/ Jaice/ Lyssa/ Mokrą/ Biełogrod/ Dobrą/ Kroią/ Nowygrod/etc. Sławieńskimi imiony názwane Miástá y Zamki záłożyli.

Mury dla Bulgarow. Anastasiusá 50. Cesárzá piorun zábił/ o tym czytay Cariona. Chruno Xiążę Bulgárskie.

Leo Iconomachus.

Bulgarowie poiednawszy się z Grekámi Saracenow porázili/

Carion lib. 3.

Bulgarowie Nicefora Cesarzá zábili.

Michał Kuroplat porázon od Bulgarow.

Asbaldus Hetman Rzymski spalon.

Istrinopolim Bulgarowie wzięli.

Algimundus Krol Longobardiyski porázon.

Albania y Epirus/ Pirusem Krolem y Skanderbergiem sławne.

Papież

Roku 859. Bulgarowie wiárę Rzymską przyięli Christusową.

Papież Rzymski Mikołay pierwszy / A po Janie Niewieściey trzeci / roku od Christusa 859. pisał do nich łagodnymi słowy / áby Chrzest swięty y Wiárę Christusową przyięli / ná co oni rádzi pozwolili / bo miedzy nimi wiele Chrześciánow tegoż Sławieńskiego iezyká było / zwłasczá Greckiey religiey / posłał tedy do nich Mikołay Papież Legaty swoie / y ludźi Duchownych wiele / ktorzy Bulgarow y inszych Sławakow w Traciey y w Missiey pochrzćili / y náuczyli wiáry Chrześćiáńskiey / według Rzymskich obrzędow / á Fortyniany Kápłany Greckie / ktorzy ich też przedtym ná swoy Zakon byli przywiedli / od nich wygnáli / zowiąc ich odszczepiencámi.

Bulgarowie Sławacy skutkiem wiáre zdobiąc / Saracenow porázili.

Ták gdy wszyscy Bulgárowie iednostáynie przyięli Chrzest swięty / vsłyszeli isz Saraceni Hispanią / y Włoskie Ziemie y Francią srogo woiowáli: iusz byli część Hispániey osiedli / y Garganum gorę sławną w Apuliey opánowáli / bo im Cesarzowie Chreściáńscy odporu niemogli dáć / Zebráli sie tedy ná nich dobrowolnie Bulgárowie / Sławacy / y ciągneli Morzem y Ziemią do Apuliey / gdźie Saracenow trzydzieśći tysiąc porázili / á potym ná Porćie Ankonskim y Neapolitańskim zwiodwszy z drugimi woyskámi Saraceńskimi bitwę / Okręty im y Galeri dziwnym fortelem popalili / y wszystkich Machometanow rozgromili. Dźiało sie to od Christusa roku 859. zá Cesarzá Ludowiká wtorego / Syná Lotariussowego / á od Machometá Proroka Saraceńskiego roku 43. według rachunku Carionowego.

O tym czytay Cariona.

A Xiążę Bulgárskie / po tey posłudze Chrześćiáńskiey wstąpił w Zakon Pustelnicy / Synowi swemu spuśćiwszy pánowánie / ktory isz nieporządnie pánował / ktemu sektą Fortunianow Constantinopolskich był zárázony / dał mu Oćiec oczy wyłupić / wyszedwszy z Klasztorá / á Syná młodszego Bulgarom dał zá Xiążę / á sam sie do Klasztorá wroćiwszy / tám żywotá dokonał. Wszákże potym Bulgárowie / y máło nie wszyscy Sławacy dla sąsiedzkiey przyległośći w Grecki sie zakon przewiergneli / w ktorym y dźiś trwáią.

Ták tedy s tych Ruskiego pokolenia Bulgarow álbo Wolgárow / ktorzy od Wolgi rzeki z stron Moskiewskich wyszli / ty sie narody Sławańskie od Morzá Trackiego áż do Weneckiego szeroko dzielnośćią rycerską rozkrzewiły / iáko Serbowie / ktorzy te Ziemię opánowáli / gdźie byłá przedtym Missia máła / dźiś Serbią zowią álbo Seruią / Bulgarowie gdźie przedtym Missia wielka / Bosnowie gdźie przedtym byłá Liburnia / dźiś Bossenska Ziemiá. A gdźie przedtym był Jllirik y Dalmatia dźiś Ragu-

Nieszczesliwie ią názwáno Seruią / bo wszyscy są in seruitute Turcica.

zowie / Kar-

wie / Karwatowie / Rasciowie álbo Raczowie / Karniolani / Albani / Jstiriowie y inszy miedzy gorámi mieszkáiący / y nád morzem Adriatickim / wszyscy tychże Bulgarow álbo Wolgarow Moskiewskich od Wolgi rzeki potomkowie są prawdźiwi / á Sławáńskim iezykiem áż do dźisieyszych czásow pospolicie mowią y Sławakámi sie zowią / zwłasczá ći ktorzy w Jlliriku / w Dalmaciey y w Liburniey osiedli.

Hieronim S. Dalmata

Z tegoż Sławieńskiego narodu był swięty Hieronym Dalmata Doctor y Filar Kośćiołá powszechnego / ktory swiątobliwośćią żywotá kwitnął roku od Christusa 368. Tákże Cyrillus ktorego Russowie Kirilo álbo Kurilo / y Metodius pierwszy Sławienscy Apostołowie / z tegoż rodu Bulharskiego byli / roku 365. zá czásow Juliana Cesarzá Apostaty / przećiw ktoremu Cirilus pisał piękne księgi Słowáńskim iezykiem / y łáćinskim / broniąc wiáry Chrześciáńskiey / ktore księgi iák Carion swiádczy lib. 3. są iesscze y dźiś Sławienskie w Bibliotece Janá Reucliná onego sławnego Teologa w Mieśćie Pforzenskim / etć.

Metodius y Cirillus S. Apostołowie Bulgárscy Sławienscy.

A dla czego / z ktorey przyczyny y przymiotow Bulgarowie / Russacy / Karwatowie / Dalmatowie / Serbowie / Bosnowie / Jlirici / y inszy s tegoż narodu / nászy przodkowie Sławakámi są názwáni / rozmáite są rozmáitych Historikow mniemánia / iákom wyższey nápisał.

Sławacy skąd rzeczeni.

Suidas w księgach swoich / Sławiański narod być sławny zá Jstrem álbo Dunaiem kłádźie / gdźie dźiś Bolgarowie y Serbowie / á názwáni są od sláchectwá / y sławnych dźielnośći Rycerskich Slawonámi / y Sławakámi / nie Skláwonámi / iáko Włoszy mowią / ktorym przezwiskiem chćieli być rożnymi od Scitow y Tatarow. Gdyż Grekowie miedzy Henetami álbo Sarmatami narody Sławieńskimi / y miedzy Tatarami żadney rożnośći nieczynili / O czym też Joachimus Cureus w Historiey Sląskiey Niemiec vrodzony wspomina / Henety y Wandality Sławakámi być włásnymi od Mosocha spłodzonymi pisząc / ktorzy Gotow s tych pol gdźie dźiś Litwá y Ruś Biała wygnáli / á drudzy z tymisz Gotámi do zachodnich kráin ciągneli / tákże z Cymbrámi / iákoż nászy przodkowie Sławacy w Ziemiách Niemieckich zdawná ossády szerokie mieli / áż do Roku Páńskiego 1149. gdy sie ná nich wszystki Xiążetá Rzeskie oburzyły / zá Cesarzá Conrada / y wygłádźili ich z Misniey / y z gránic Krolestwu Dunskiemu przyległych / Bo przes cáłych lat pięć set trwáli w Báłwochwálstwie. Tenże Cureus Niemiec pisze / isz skoro po smierći

Attile

Attile Królá Węgierskiego okrutnego/ narody Sármatskie Słáwieńskiego ięzyká/ od lodowátego Morzá/ y od Jeziora Meotis z kráin Ruskich/Moskiewskich wielką mocą przyciągnąwszy/ wygnáli s tych pol/ktore dziś Polská w sobie zámyka/Niemcow/Senonow/Hermundurow y Boiow/O czym też Wapowski Cantor Krakowski Polak w Kronice swoiey/ ktorey niewydawszy áni dokonawszy odumarł/ pisze wty słowá: iż Sławacy álbo Słowiánie nászy przodkowie od Jeziorá Słowionego/ ktore iest w Moskiewskich stronach/ są názwáni/ á dla tego Polacy/ Czechowie/Bulgarowie/ y inszy wszyscy Sławacy y Rusacy máią wywod swoy od Mosocha álbo Moskwy Syná Japhetowego/ iż z kráin Moskiewskich wyszli. To ták Wapowski mowi.

Słowá Wapowskiego.

Albertus zás Crantius Niemiecki Historyk mieni być názwánych Słowakow od wielamowności słow/ co iest iáwna nikczemność niebácznego zdánia iego. Bo Sławacy máią być własnie y prawdziwie zwáni według zdánia mądrych ludzi Sławakámi od sławy/ Ponieważ sámi Sławacy y Bulgarowie z Ruskiego przyrodzonego ięzyká/ to imię sobie iednostáynie dáli od sławy/ y od swoich sławnych Rycerskich dzielności/ á ták gdy się oni sámi Sławnymi y Sławakámi zwáli/tedy y Łácinnicy s ktorymi długo walczyli o Greckie y Włoskie páństwá/ poczęli ich zwáć Slauinos & Slauos, á krainy ich Slauonia, nie Slouinos áni Slouos, áni Slouonia od słow/ále od sławy. Dla tego też Rusacy/Polacy y Czechowie stárzy nászy przodkowie/ iż się záwżdy więcey niż w skarbach w vczćiwości/sławie kocháli/ tedy Xiążętom y Synom swoim/ y inszym narodu swoiego ludziom pospolićie imioná dawáli złączone y złożone z sławą/ iáko Swentosław/ Przemisław/ Stosław/ Borisław/ Presław/ Wyrobosław/ to iest/ ktory sobie sam swą dzielnością sławę wyrobił/ Jmisław/ ktory się ima zá sławę/ Stanisław stánowiący sobie sławę/ Dziwisław/ Mieczław od mieczá sławny/ Zalisław/ Władisław/ Jarosław/ Bretisław/ Mirosław/ Dobrosław/ Przybysław/ Zasław/ Bolesław/ Wencesław/ etć.

Crantiusowe mnimánie nikczemne.

Sławacy skąd názwáni.

Jmioná stáre Słowieńskie.

Jest tedy rzecz prawdzie podobna/ czego też Cromer w Historiach/ y we wszystkich naukách wyzwolonych Boskich/ y świeckich znácznie doświádczony poświadcza/ capite 13. lib. 1. de rebus Polonorum, iż ći Bulgarowie/ ktorzy nád Dunáiem/y nád Greckim Morzem mieszkáli/ gdy wielkiey á przesławney dzielności rycerskiey przećiwko Rzymskiemu y Constantinopolskiemu Cesarstwu/iákom wyższey powiedział/dokázowáli/y częste zwyćięstwá nád

nád Rzymiány y Grekámi otrzymawáli/ od zacności y chwały sławnie záwołánych spraw swoich/ osobliwie imię sámi sobie dáli/ y zwáli się Sławakámi álbo Sławnymi.

Albo im też to imię inszy ich narodu ludzie iáko Russacy/Moskwá y Polacy dáli/ życząc ziemkom swoim dobrey sławy/ tedy od ich fortunnych á sławnych spraw názwáli ich Slauiani álbo Sławaki/á nasby swych potomkow názwáli Słábaki od słábośći/ bosmy bárzo osłábieli.

A w tym się bárdzo mylą Włoszy y ich Kronikarze/ ktorzy nas y insze Bulgary narodu Ruskiego Sclawonámi y Sclauami w łáćinskim ięzyku piszą/ y zowią/ á we Włoskim Sciauonámi y Sciauami/miásto Sławakow álbo Slawonow/ ktora obłędliwość y omyłká z nieumieiętności nászego ięzyká/ werwáłá się też y wkrádłá w Historie Prokopiusowe/ Jornandowe y Błondowe/ snáść od pisárzow Włoskich/ ktorzy chcąc iákoby spieszczoty dzięcinney łágodniey mowić/częstokroć J literę miásto L pronunciują/ á G częściey z słow ták Włoskich iáko Łáćinskich w mowieniu wypycháią dla pieszczoty/ iáko gdy máią mowić digna, mowią dina uel dinia, ignis inis, insigne insinie, placet piacet, álbo po Włosku piace, uel piaze, flatus fiatus &c. Tákże też gdy máią mowić Slauo Slauonia uel Slauones, mowią Siauo, Siauonia, y Siaui & Siauoni, pro Slauoni. A iż v nich niemász żadney rożnośći/ ieśliby kto mowił siauo álbo sciauo y Slauo/ c literę álbo l miedzy s & i wmieszawszy/tedy stąd snáść nieumieiętni pisárze ich/ gdy chćieli mowić álbo pisáć co o nászych przodkach Sławakach/ nie pisáli nas Sławámi álbo Slawonámi/ ále Sclauonámi y Sclauami/ ktorym imieniem teras Włoszy wszyscy/ á zwłaszczá Weneckich kráin obywátele/ niewolniká káżdego y sługę kupnego niewolnego/Sclauámi y Sciáuami zowią/ á to dla tego/ iż gdy ći Włoszy/ktorzy nád morzem Adriatickim mieszkáli/ iáko Wenetowie y Longobárdowie/ vstáwiczne woyny o gránice z Bulgárámi y inszymi Sławakámi przodkámi nászymi wiedli/ tedy ná woynie álbo wtarczkámi w niewolą poimánych Sławakow imieniem ich niewolniczym zwáli/ Sclauoni y Sciauani uel Sciaui. Jáko też był przedtym obyczay v Grekow y v Rzymian/ iż niewolnikow swych pospolićie Syrámi y Getami/ iż z Syriey y z Getiey/ gdźie dziś Wołoska Ziemiá y Przekopska Hordá/bywáli poimáni. Jáko też dziś Turcy dawnych rzeczy nie wspominájąc/ Włochow/ Kalawrazow/ Raguzow y Kandicikow/ tákże nászych Rusakow y Moskwę/ ktorych tám pełno ná galerách poimánych/ Frenggaur y Vrusgaur niewolnikámi názywáią.

Omyłká Włoskich Kronikarzow iż nas zowią y piszą Sclauonámi y Sclawami.

Syri, Getae.

Ták tedy

Druga denominatio Słowakow od słowá.

Ták tedy Czytelniku miły Sławacy ſą názwáni y rzeczeni od sławy y sławnych ſpraw ſwoich/ poniewaſz że ich y wſzyſcy Láćinſcy Hiſtorikowie Slauonámi y Słauami piſzą/ álbo też potym/ iáko ſie dźiś ſámi zowią Słowakámi/ mogli to ſobie imię dáć iákoby rzekł/ prawdźiwi/ pewni/ ſtali/ nieomylni w słowie/ od słowá poczćiwego y prawdźiwych obietnic á pewnego przyrzeczenia ſwego. Gdyż ſie to ieſzcze po dźiſieyſzy czás v Czechow Karwatow y v nas Polakow záchowywa/ iſz ſobie dobrym á podćiwym słowem przyrzekáią zápłáćić/ ſpełnić/ y vyśćić. Stąd ſie więc słowá iáko ważnieyſzego nierzeczy winney álbo obiecáney wprzod vpominamy/ ktorego niepełnić v ludźi prawdźiwie ſláchecких/ cnotę y sławę dobrą miłuiących/ bywa háńbá wielka/ Ták iżby drugi wolał ránę podiąć/ niż słowu ſwemu Panem nie być/ ále dźiś záś zwykli niektorzy mowić/ áza ia Czech słowo trzymáć/ ſkąd ſie pokázuie iſz náſzy przodkowie w sławie y w vczćiwych á prawdźiwych słowach záwżdy ſie kocháli/ zá czym y ták sławne od sławy y od prawdy świętey imię otrzymáli/ iſz ich dźiś iedni sławnymi Sławaki/ Slawonámi/ A drudzy Słowakámi zowią.

Jornandes onego czáſſu gdźie mieſzkáli Słowacy.

Jeſli tedy od sławy álbo vczćiwych á prawdźiwych słow ſą názwáni Sławacy y Słowacy/ wſzyſtko to dobrze y iedná rzecz/ gdyż máłá ieſt rożność w pierwſzey ſylabie Słá álbo Sło/ Bo y Bulgarowie miaſto Słowo mowią Sławo/ tákże Serbowie gdy komu co obiecuią tako mi Boga/ ná mą wiárę/ ná me sławo witeſkie/ ꝛc.

Też Jornandes przed tyśiącem práwie y ſtem lat czyniąc wzmiankę narodow náſzych w Hiſtoriey ſwoiey iednáko ich Słowakámi/ Sławinámi y Sławakámi zowie tymi słowy/ iſz Słowacy z boku lewego Sarmatſkich gor/ ktore Beſkid álbo Tatrámi zowiemy/ mieſzkáli zá iego czáſſow/ á drudzy nád Wisłą rzeką ſzerokie oſſady mieli/ co ſie rozumie o Ruſſakach Halickich/ Oſtrogſkich/ Podolſkich/ Belſkich/ Chełmſkich/ Lwowſkich/ Przemyſkich/ etc. Ktore kráiny y dźiś Podgorſkimi zowiemy/ dla tego iſz ſie poczynáią od gor Węgierſkich. A co piſze tenże Jornandes/ iſz drudzy Sławacy nád Wisłą zá iego wieku roku 492. oſady mieli/ to ſie rozumie o náſzych Polakach (ktorzy od ſzerokich pol y od łowow ktore poſpolićie polowánim zowią ſą rzeczeni) o Pomorczykach/ Kaſſubiech/ Mazurach/ Czechach/ ꝛc. Ktorzy tákże z Ruſkiego/ Bulgarſkiego/ Sławáńſkiego narodu y kráin początki y wywody ſwoie máiąc/ z rożnymi wodzámi y Xiążęty rożno w tych

w tych Ziemiach/ przed tyśiącem y kilkiem ſet wybiwſzy Niemcow oſiedli.

Wolhyń y Wolynianie.

Z tychże Wolgarow álbo Bulgárow od Wolgi rzeki Moſkiewſkiey/ drugi ſie narod Ruſki odłączył/ ktorzy w tych kráinach/ ktore dźiś Wołhyniem zowiemy oſiedli/ á od Wolhy rzeki y od Wolharow Wołhyńczámi z ziemią ſwoią Wołhyniem ſą názwáni.

Ktory narod y dźiś w Ricerſkich ſpráwach/ niemniey iáko przodkowie ich baczymy być sławny/ iáko ſą Łucżánie/ Wołodimierzánie/ Krzemieńczánie/ Hrodlánie/ Howruczánie/ Zitomirzánie/ Korczánie/ Zbárażánie/ etc. Ktorzy potym Kijowſkie/ Podláſkie/ Podolſkie/ y inſze przyległe Ruſkie ſtrony narodem ſwym nápełnili. A drudzy w tych polach (gdźie dźiś Nizowi Kozacy przebywáią) tákże nád Dnieprem y Donem rzekámi/ y w Taurice/ gdźie dźiś Tatarowie Przekopſcy/ zoſtáli. A s tymi Gotowie/ Jatwiezowie/ Połowcy/ Piecinigowie/ y inſzy Sarmatowie towárzyſtwo iáko z pobrátynámi z iednego narodu idącymi mieli. Dźiś ich oſtátki ſą nád czarnym Morzem/ miedzy Przekopſką Hordą á Wołochy/ ktorzy ſie zowią Beſſarabami/ Słowieńſkim ięzykiem mowiący.

O tych piſał Ouidius Naſo Poëta zacny zá oſſobliwy dźiw do Rzymiánow/ gdy tu był wywołáńcem w Taurice/ gdźie dźiś Kapha/ Krym/ y Białogrod Wołoſki/ y gdźie Oczakow/ Kániow/ Cyrkaſſy/ y Kijow.

A ták piſze lib. 1. de ponto Elegia 2. ad Maximum:

Hoſtibus in medijs interq; pericula uerſar,
Tanquam cum patria pax ſit adempta mihi, &c.
W pośrzodku nieprzyiaćioł mieſzkam niebeſpieczny/
Jákby mi był z oyczyzną pokoy odięt wieczny/
Ktorzy iádem Jáſzczorcym mážą ſtrzáły ſwoie/
By do śmierći przydáli przyczyn tile dwoie/
Tu Rycerz zbroyny mury dręczy obleżone/
Właśnie iák owce w chlewie wilk ſtráſzy zámknione.
Dáchy ſie od ſtrzał ieżą ze wſzech ſtron nátknionych.
Ledwo mocna ſtrzyma gwałt kłotká bram zámknionych.

Ad eundem Maximum Elegia 3.

Aut quid Sauromatæ faciant: Quid Iaſiges acres
Cultaq; Oreſteæ Taurica terra Deæ?

Albo co Sauromatæ y Jatwieże ſrodzy/
    Czynią: tákże z Tauriki inßy ludzie mnodzy.
Gdzie Dunay zimnem ſtawa/ tám po grzbiecie wody/
    Biegáią pretkim koniem przez rzekę w zawody.
Wietßa część ludzi Rzymie/ áni ná cię dbáią/
    Ni ſie zbroie Auſonſkich Ricerzow lękáią.
Dodáią im ſerc łuki y pełne Saydaki/
    Y by w naydálßą drogę przywykłe Hromaki/
K temu przywykli znośić prágnienie y głody/
    Nieprzyiaciel záś goniąc ich nienaydzie wody.

Idem ad Veſtalem Elegia 7. lib. 4.

Ipſe uides onerata ferox ut ducat Iaſis
    Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas, &c.
Sam widźiß ſrogi Játwież iáko ćięßkie wozy/
    Pędzi ſrzodkiem Dunayſkich wod vſáiąc w mrozy/
Widziß truciznę z oſtrym zmießáną żelázem/
    By dwie przyczynie ſmierci dáli iednym rázem.

Inßych wiele rzeczy z podziwienim piſał Ouidius o Sarmatách/ y przeważney ſmiáłośći Gotow y Getow y Sławakow/ w ſwoich Elegiach de ponto, y pokázuie to iáwnie/ iß náßy Sarmatæ Ruſſacy/ Játwieżowie/ Wołhyńcy/ Litwá/ Zmodz/ y Moſkwá/ nie byli poddáni mocy áni pánowániu Rzymſkiemu/ gdy mowi:

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
    Roma: nec Auſonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus plenæq; pharetræ, &c.

Piſał też Ouidius Sławáńſkim ięzykiem álbo Ruſkim wierße: Bo go byłá ku temu wdzięczność mowy przywiodłá/ iß ſie iey náuczył doſkonále/ gdy mowi:

De ponto lib. 3. Ele. 2.

Hoc uos Sauromatæ iam uos nouêre Getæq;.
    Nam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui, &c.

Herod. lib. 4.

Czego też Herodotus lib. 4. poświadcza: Iß Sarmatowie narodu Ruſkiego/ ktorzy nád Miſſy/ to ieſt Bulgáry/ y nád Scyty Tatary won czás ozdobnieyßą wymowę mieli/ naprzod pro Barbariſmo zá grubą mowę Sollecifmos, to ieſt ozdobność słow wynálezli.

Skąd ſie też pokázuie/ iß Sarmatowie náßy/ rozni byli y obyczáymi/ y narodem/ y ięzykiem od Scytow álbo Tatarow: Aczkolwiek ſtárzy Hiſtorykowie Greccy y Láćinſcy wßyſtki Narody pułnocne

pułnocne/ y miedzywſchodnie/ Scytámi y Sarmatámi záiedno zwáli/ ták Polaki/ Ruſſaki/ Litwę y Moſkwę/ iáko y Tatary iednym być narodem omylnie rozumieiąc. W ktory ich błąd przywodziło rowne okrućienſtwo w zábawach woiennych/ w ktorych iáko w przyrodzonym rzemieśle Rycerſkim vſtáwicznie ſie ćwiczyli.

Dla tego też Procopius omyliwßy ſie/ ták piße o Sławakach/ Sclauoni gens Scytica Iuſtiniani tempore in Illiricum irruere, multasq; ſtrages ediderunt. O czym naydzieß ßerzey v Volaterana/ lib. 8. in Illirico. Potym ſie w ſwym błędzie obaczyli nierychło Hiſtorikowie Greccy/ iáko tenże Volateranus lib. 7. in Sarmatia wſpomina/ y tylko potym ty narody Sławáńſkie Sarmatámi zwáli/ ktorzy miedzy Wiſłą/ Tanais álbo Donem/ y miedzy Morzem Niemieckim/ á gorámi Węgerſkimi mießkáli. Iáko Polaki/ Mázury/ Pruſſy ſtáre/ Litwę/ Zmodz/ Ruſſaki/ y Moſkwę. A ći wßyſcy mocy Rzymſkiey máło dbáli/ Aczkolwiek Suetonius y Eutropius pißą/ co y Miechouius lib. 1. cap. 16. y Volateranus lib. 7. wſpomináią/ Iß Domicianus naprzod przećiwko im podniosł woynę/ wßákże krwáwe zwyćięſtwo odniosł/ bo mu dwu Hetmanu/ Aurelium Fuſcum/ y Oppium Sabinum/ z Legiámi y z Woyſkámi wielkimi Sarmatowie náßy zábili/ Antonius Pius tákże/ y Antonius Verus Ceſarzowie z drugimi Sarmaty Ruſſakámi nád Tanais Rzeką częſte bitwy zwodzili/ ále z máłą korzyśćią. S tymiß Sarmatámi/ Valentinianus/ Galenus/ Maximianus/ Galienus/ Diocletianus/ Probus/ Carus/ Druſus/ etc. Ceſarzowie/ y wiele inßych Hetmanow Rzymſkich długo ále prożno walczyli.

To było roku od Chriſtuſá 528.

Volater. lib. 7.

Miechouius lib. 1. cap. 16.

Rzymſkie woyſká porážone.

A Proculus ſie chwali z ſwego męſtwá/ iß z Sarmaciey ſto dziewczek poimał/ z ktorych dziesięć iedney nocy zwoiował/ á przes pietnaśćie dni (ilem powiáda mogł) wßyſtkim przemogł.

Libido wtoſta.

Pomponius záś Mella lib. 3. cap. 4. piße/ iß Sarmatſkie narody Sławieńſkie/ záwżdy były nieuſmierzone y wolne: Dla czego y Auguſtus Ceſarz/ ktory był práwie wßyſtek Swiát zhołdował/ y zá ktorego ſie Pan Chriſtus národził/ gdy mu rádzono podnieść woynę ná Sarmaty/ ták mawiał: Iß mi ſie niegodzi złotą wędą ryb łowić/ iákoby rzekł/ niechcę więcey ſtráćić niżli zyſkáć. O czym ßerzey czytay v Suetoniuſſa in Auguſto.

Tenże Auguſtus Ceſarz piſał do Lentuluſſa Hetmáná ſwego/ áby ſie nie ważył drażnić woyną Sarmatow/ ktorzy y pokoiu nieználi/ y w potężnośći rycerſkiey możni byli. O czym Florus w kſięgach 4.

Támże też piſze ná końcu. Omnibus ad occaſum & meridiem pacatis gentibus &c. Gdy iuż ná zachod Słońcá y ná południe vſmierzył Auguſtus woyną wſzyſtki narody/ Posłáli też do niego posły Scytowie y Sarmatowie przyiáźni ſąſiedzkiey proſząc iáko wolni ludzie.

Wielki dar.

Wtenże też czás Gepidowie przodkowie Zmodzcy y Litewſcy/ kocielek miedziány obyczáiem ſwoim Pogáńſkim poświecony zá vpominek przyiáźni temuż Ceſárzowi Auguſtowi posłáli/ O czym Cilicius Cymber in Cymbrorum deductione, & Suetonius.

A v Zmodzi/ Lotwy y Kurſow/ zwłaſzczá v ludzi Sielſkich/ y dziś widzimy naprzednieyſzy być ſtarb kocielek/ álbo gárniec miedziány.

Ták tedy Auguſtus Ceſarz on naimożnieyſzy vważał ſobie wielce przyiaźń náſzych Sarmatow Sławakow. Toż też Traianus Ceſarz vczynił/ iż gdy Dakow y Jatwieżow zwyciężył/ Sarmaty w przyiaźń ſwoie przyiął/ áby tym beſpiecznieyſzy od ich náiázdow był. O czym Dion Caſſius in Traiano.

Broni ich były łuki/ Kuſze/ á Rohatyny długie/ Mieczow/ Szábel/ dla niedoſtátku żelázá/ tákże zbroy długo nieználi/ Bo Pauſanias piſze/ iż ſam widział Pancerz Sarmatſki/ z rogow/ kopyt końſkich/ ná ksztáłt Karaceny/ álbo łuſki Smokowey vczyniony/ ktory iednák powiáda/ y mocnoſcią y lekkoſcią/ niebył podleyſzy od Greckiego (iákie dziś v nas) Pancerzá.

Pancerze s kopyt końſkich. Pauſanias in Atticis.

A Juſtinianus sz. Ceſarz/ gdy niemogł áni woyną/ áni przyiáźnią Sarmatow vſkromić/ Zamki y twierdze przeciw im budował/ áby im przebycia Dunáiá zábronił: Ale ich y to nievſtráſzyło/ O czym czytay ſzerzey Procopium de edificijs Iuſtiniani.

Ciż też Sarmatowie náſzy Attile onego przewalecznego Królá/ ktory ſie ſtráchem Swiátá piſał/ w polách Katalanickich porázili: A ná pámiątkę ták zacnego zwycieſtwá ná Tarczach ſwoich dwu Rycerzu iezdnych z dobytymi mieczámi zwykli byli málowáć/ áby tym nád inſzych pokazáli dzielność ſwoię rycerſką/ Ktora ták v nich ważna byłá/ iáko Hipocrates w Kſięgach de aëre & aquis piſze/ Jż nietylko Mężowie/ ále y Niewiáſty báwiły ſie woyną/ á ktoraby trzech Mężow ná woynie niezábiłá/ tákich być do małżeńſtwá niegodnych rozumieli. A iżbych tu krotkości y teſkliwemu czytelnikowi folguiąc/ y inſzych Ceſárzow Greckich/ Rzymſkich/ tákże tyſiąc dowodow o Sarmatſkiey Rycerſkiey dzielności opuścił/ tedy to ſámá rzecz pokázuie/ iż pewnie nie leniſtwem/ áni oſpałą gnuſnoſcią ták wielkiego á ſze-

rokiego

rokiego pánowánia doſtáli/ od morzá lodowátego dáleko zá Moſkiewſkimi kráinámi/ y potym od Morzá Báltickiego/ ktore Pruſſy/ Liflanty y Szwecią oblewa/ áż do Morzá Adriatickiego/ Weneckiego/ y áż do Heleſpontu/ y pontum Euxinum/ w ktorym okręgu dziś wſzędzie narod Sarmatſki Sławieńſki oſſády ſwoie ma: według nikторych priwileyem Alexandra wielkiego potwierdzone/ s ktorym też y z Oycem iego Philippem przed národzenim Chriſtuſá Páná roku 310. według Joſepha Antiquit. Hebr. w poſiadániu świátá prácowáli. Y twierdzą to Czechowie zápewne/ iż ieſzcze zá Alexandrá wielkiego przodkowie ich sławni byli/ á dla przeważnych dzielności od sławy Sławakami názwáni/ iákoż y ten priuiley Alexandrow w ſtárodawney Kronice ſwoiey Słowáńſkim iezykiem piſaney vkázuią. Karwáci zás y Bulgárowie twierdzą/ iż ſam włáſny Priuiley ná Pargáminie Alexandrow Sławakom dány/ á złotymi literami w Alexandriey piſſany/ ieſt y dziś w ſkárbie Tureckim/ ktory Machomet Ceſarz wziął záraz z Conſtantinopolim. Bo y Turcy nie inſzym narodem ták wiele kráin Swiátá poſiedli/ iedno Sławáńſkim/ z ktorego Jánczáry y Adziamaglany etc. czynią.

Szerokość Sławiáńſkich ziem.

Sławacy z Alexandrem wielkim.

A iż ty narody Sarmatſkie/ Bulgarſkie/ Ruſkie/ Gotſkie/ Polſkie/ Wołyńſkie/ Wandalskie/ Czeskie od Japhetowego ſyná Moſochá ſpłodzone/ ták bárdzo waleczne były/ iż wſzyſtkę iákmiarz Europę/ Azią oboię/ y Afrikę woiowáli: Tedy też iezyk ſwoy przyrodzony Sławiáńſki dla rożności gránic y czeſtego miedzy cudzymi narody obcowánia pomieſzáli/ iż ieden narod drugiemu dziś ledwo rzecz iezyká ſpolnego wyrozumieć może/ ácz z tegoż narodu Sarmatſkiego/ y z tegoż iednego iezyká Sławáńſkiego od zámieſzánia iezykow v wież Babel poczętego/ y z tegoż Patriarchy Jafetá/ y Moſochá ſyná iego/ wywod ſpolny máią: Przeto włáſny iezyk Sławáńſki ſtárodawny zda ſie być Ruſki/ Moſkiewski/ ponieważ ci Ruſſacy ktorych Moſkwą zowiemy/ zdawná wtych kráinach pułnocnych y wſchodnich gdzie y dziś záſiadwſzy dáley ſie niepowłoczyli. Dla czego też iezyká y obyczáiow ſtárożytnych niemogli zmienić/ iáko ſie to inſzym Narodom ktorzy s tychże kráin Moſkiewskich wyſzli tráfić muſiáło/ bo ſie po rozmáitych ſtronach świátá woyną báwili: Przeto Serbowie/ Karwáci/ Raczowie/ Bulgarowie/ z Greki/ z Węgry/ y z Turkámi/ Dalmatowie zás/ Karniolani/ Stiriycikowie/ Jſtrowie/ Jllirikowie/ z Włochy/ Slężacy/ Morawcy/ Czechowie/ Miſnacy/ Pomorzánie/ Kaſſubiánie/ z Niemcámi/ Ruſſacy Bialli

Idem Cromerus ſentit.

z Moskwą/ y z Tatary/ Podgorzánie/ Mazurowie/ Podláßánie/ Ruſſacy czarni/ Wołyńcy/ y Litwy część z Polakámi/ á Polacy ze wßyſtkimi narody obyczáie/ vbiory/ y po cześci iezyk oyczyſty po= mießáli. Ták iß nas słußnie Simias, Protheos, & Chamaleones káżdy názwáć może.

Ták tedy iuß maß Czytelniku miły/ wywod narodu litew= ſkiego/ Zmodzkiego/ Sarmatow/ Słowakow/ Ruſſakow/ etć. A iß Sarmatowie ſą názwáni od Aſarmatá álbo Sarmati/ o kto= rym czytay Geneſis 10. v Joſepha Antiquit. Hebr. lib. 1. cap. 14. Albo też ſą názwáni Sarmatámi/ y Scytow narod Tatarſki wygnáli y wybili z Sarmaciey/ ktorych też potym Grekowie/ iáko ſie wy= ßey powiedziáło/ gdy ich mocy doználi/ miáſto SArmatas co ſie z Zy= dowſkiego wykłáda wyſoki y zacny/ Sauromatas názwáć mogli przeciwnym obyczáiem/ à Sauros, co ſie z Greckiego rozumie Jaß= czorká/ & omma oko/ to ieſt narod z Jaßczorcymi oczymá/ dla zá= palczywośći woienney/ Sławakámi ich záś zowią/ od sławy/ y od sławney/ á przeważney dzielnośći rycerſkiey/ álbo Słowaká= mi od słowá/ iß wwypełnieniu słowá/ obietnice/ y przyrzeczenia vprzeymie ſtali byli. A teras iuß do ſámey Hiſtoriey Ruſkiey w imię wßech rzeczy początku Bogá przyſtepuiemy.

Macieiá Strykowſkiego Oſoſteuiciuſa
O Białey y Czarney Ruśi/
wſchodnich/ pułnocnych/ y zpołudniowych Narodach ſtárożytnych/ y ich Xiążetach Wielkonowogrodzkich/ Jzborſkich/ Pſkowſkich/ Bieloiezierſkich/ Kijowſkich/ Łuckich/ Wlodimirſkich/ Wołynſkich/ Halickich/ Podgorſkich/ Podolſkich/ etc.
Rozdział III.

STárożytne wßyſtkich Sławáńſkich narodow źrzodłá y mácice Ruſkiey ziemie/ y ich sławne pokolenia/ ſkądby y sktorey przyczyny álbo właſnośći/ Ruśią názwáne były/ rozmáite ſą ludzi vczonych o tym mniemánia y wywody: Bo tákże nieznáczni byli Ruſſacy Greckim y Łáciń= ſkim Hiſtorikom iáko y inße pułnocne narody/ ktorych wßyſtkich zá iedno Scitámi álbo Sarmatámi zwáli. Aczkolwiek Roxola= now y

Roxanow imię/ ktore ſie z Ruſſany álbo Roſany y Ruśią ſtoſſuie: nie było táiemne ſtarodawnym Geographom. Bo y Pto= lomeus wßyſtek Swiát opiſuiąc/ tákże Strabo Hiſtorik y Pli= nius kłádą oſſády y dzierżáwy Roxolańſkie w Sarmatiey nie dá= leko od Morzá/ álbo Jeziorá Meotis/ w ktore Tanais álbo Don wpada/ gdzie też dźiś Moſkiewſkie y Bieloruſkie narody mießká= ią/ y Kaniowcy/ Biełocerkwiánie/ Putiwlanie/ Rezańcy/ Cer= niowcy/ etć. A ći Roxolani álbo Roxani iáko Volateranus wſpo= mina według Strabona/ wielkie woyny wiedli z Mitridateſſem Eupatorem onym możnym Krolem przes Taſſę Hetmana ſwo= iego/ przed Chriſtuſem lat 180. A Strabo ſam w kſięgach Geo= graphiey ſwoiey ſiodmych ták piße o ſtárodawnych Ruſkich oſſá= dach/ Roxani autem, &c. A Roxani álbo Ruſſani náchyliwßy ſie ku miedzywſchodnim y pułnocnym ſtronom/ miedzy Tanais álbo Donem rzekámi/ y miedzy Dnieprem w polach mießkáią.

Ptolomeus lib. 5. cap. 5. Julius Solinus/ et Plinius lib. 4. cap. 12. ktory piſał Hiſtoriam anno Chriſti 68.

Volateranus lib. Geogr. 7. O tym czytay.

Strabo o Ruśi.

Máło záś potym piße: Num qui uerò ſupra Roxanos habitent, ignotum eſt nobis, Roxani quidem aduerſus Mitridatis Eupatoris Du= ctores belligerarunt. A teras powiáda coby zá narody dáley po Roxanach mießkáły/ niewiemy/ etć. Jednák to pewna/ iß Roxa= ni przeciw Hetmanom Mitridateſſa Eupatora walczyli/ to ſą właſne słowá Strabonowe. Cornelius Tacitus potym w Kronice ſwoiey lib. 17. tákże ſtárodawny Hiſtoryk/ gdzie opiſſuie czáſſy pánowánia Ottona Syluiuſſá/ ktory był oſmy po Juliuſ= ſu Ceſárzu/ tymi słowy piße o Roxolanach: Conuerſis ad ciuile bel= lum animis, &c. Eo audentius Roxolani Sarmatica gens cæſis duabus cohortibus magna ſpe ad Miſsiam irruperunt. A gdy powiáda Xią= żetá Rzymſkie po śmierći Neronowey Galba/ y Otto Syluius/ y Wittelius do wnetrzney woyny vmysły obroćili/ A Otto zo= ſtawßy Ceſárzem Galbę zábił/ y Witteliuſſa trzy kroć poráźił/ Tedy Roxolanowie narod Sarmatſki poráziwßy dwie woyſká Rzymſkie tym śmieley z wielką nádzieią do Miſſiey/ gdzie dźiś Bulgaria/ wtárgneli/ etć. A to ſie działo Roku od ſtworzenia Swiátá 4010. według ráchunku Carionowego lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 3. á od záłożenia Rzymu 825. od Páná Chriſtuſſa 72. Wßákże ießcze przed národzenim Chriſtuſa Páná w kilku ſet lat według Ptolomeuſſá y inßych ſtárodawnieyßych: Roxolanow y Roxanow imię iáſne było: Wßákże od tego oſtátecznego do Miſſiey álbo Bulgariey wtárgnienia Roxolanow y od roku 72. do dziſieyßego 1580. ieſt iuß pułtorá tyśiącá lat y ośm.

O tym ßerzey czytay tegoż Cornelium Tacitum lib. 17. Annalium.

Ross.

Esech. 38. 39. Eusebi⁹ li. 9. Hieronim.

O Mosochu czytay Genes. 10. Joseph. li. 1. cap. 11. et 14. Berosum lib. 4. et 5. Prolo. lib. 7. cap. 9. et 13. Plinium lib. 5. cap. 27. et lib. 6. cap. 9 et 10. Strabonem lib. 11. Volateranum lib. 7.

Ale skądby Roxolani / Rossanámi / y Russakami álbo Rusią názwáni byli / trudno sie dohádać. Naprzod náyduiemy v Esechielá Proroká w Rozdziale 38. y 39. wzmiankę Xiążęcia Ross / Mosocha / Taballa / y Togormy / ná co sie zgadzáią Eusebius Cesariensis / Teodocion / Symmachus y siedmdziesiąt wykłádáczow Bibliey. Około czego sie y Hieronim S. zmysłą wodzi / ieśliby sie własnie iákiego narodu to słowo Ross v Esechielá znáczyło álbo nie. Ale isz też Mosoch v Moisessa Moskiewskich narodow Patriarchę znáczy / tákże v Josepha Antiquit. lib. 1. cap. 11. Asarmot álbo Sarmata znáczy Sarmatow / Ascanes álbo Twiscones Niemcow / Gomer zás Cymbrow / Togorma Gotow / JAwan Grekow y Włochow / etc. iákosmy iusz o tym wyszey dostátecznie powiedzieli / tedy też to imię Ross v Esechielá Proroká / blisko sie stossuie z nazwiskiem Rusi / y Rossow álbo Russow / Aczkolwiek to imię Ross / nie náyduie sie nigdziey w Bibliey tylko v Ezechiela / ále áni v Berosussa / áni Josephá. Eusebius też przes to słowo Ross / Rzym y Rzymiány chce rozumieć / Ale Hieronym S. coby sie w tym znáczyło nienálazł. Rzymiánie też od Romulussa názwánych sie być y fundowánych stale mienią. O czym szerzey czytay v Volaterana lib. 6. Item Mirsilium / Portium / Catonem etc: Ktorzy nigdziey nieczynią wzmianki deductionis Romæ à Ross / áczkolwiek sie ich tysiąż o to z rozmáitymi wywody swárzy / wywodząc Rzym od rozmáitych Fundatorow rozmáićie być / y z rozmáitych przyczyn názwány. To iednák pewna isz Grekowie stárzy y ninieyszy Ruś nie Russią / ále Rossią zowią y piszą / podobno dla tego / isz Ruś od tego słowá Ross v Esechiela być názwáną rozumieią: co ia bacznych ludzi / bacznemu rozsądkowi poruczam.

Volateranus lib. 6 Mirsilius Lesbius / Pomponius Laetus / C. Sempronius etc.

Długosz zás y Miechouius lib. 1. cap. z. fol. z. Cronikarze nászy Polszcy piszą / iżby Ruskie Ziemie były názwáne y rozmnożone od RVSSA wnuká / álbo iáko niktorzy powiádáią / rodzonego Brátá Lechowego / y Czechowego / Ták isz LEch Lechycką álbo Lacką / co dziś zowiemy Polską (od szerokich pol y polowánia / álbo Poleniow Sarmatskich narodow názwáną) Ziemię osiadł y rozmnożył. Czech zás drugi Brát Czeskie kráiny / wygnawszy Boemy Niemce / Sławáńskim narodem ossádził / ktorych Czechámi od tegoż Czechá y dziś zowiemy. Potym Ruś álbo Russ (ktorego imię tylko sie iedną Litterą V niezgadza z Ezechielowym Ross) trzeci Brát Lechow / y Czechow / włásny potomek Mosochow od Jafeta wielkie á szerokie narody Ruskie w pułnocnych y miedzy wschodnich stronach y ná południe rozmnożył / ossádził y od swego

Lech. Czech. Russ.

O tym też czytay Carionem de Vandalis.

swego imienia ty Ziemie Rusią (iáko inszy Brácia iego Lechy y Czechy) miánował.

Drudzy zás od Roxolanow narodow Sarmatskich Moskiewskich / ktorzy ono z Mitridatessem Krolem Pontskim walczyli Rusaki / Roxolany / y Russany mienią być rzeczone. Niktorzy też chcą ich miánowáć od płći y bárwy smiadey álbo z rumiánoczarney / co iest pospolita płeć Ruskiego / zwłaszczá Podolskiego y Wołyńskiego narodu / dla czego też dziś nászy ich zowią Ruskámi / tákże Russe Włoszy / to iest rumiánoczarne.

Są ieszcze drudzy ktorzy Ruską Ziemię y Rusaki od Rusi miásteczká bárzo stárodawnego od Nowogrodá wielkiego ku pułnocy dwánaście milleżącego / być názwánych rozumieią / ále to ich zdánie być bárdzo niepodobne / niegrzeczy / y nikczemne sámá rzecz okázuie / gdyż nie gospodarz od własnego swymi rękomá zbudowánego Domu / ále Dom od Gospodárskiego imienia bywa miánowan. Tákże też nie miásteczko Russa / choć stárodawne Ruskim narodom imię dáło / ále Russacy miásteczko swymi rękomá zbudowáne / swoim też imieniem názwáli. Jáko też nie od Rzeki áni od Miástá Moskwy Moskwá / ále Rzeká y Miásto od Narodu Moskiewskiego są miánowáne / iáko y Krakow od Kroká / Roma álbo Rzym od Romulussá / Antiochia od Antiochá / Niniue od Ninussa / etć. są názwáne od swoich Fundatorow nie Fundatorowie od tych rzeczy ktore sámi záłożyli. Wywodzą też niektorzy Rusaki z Kolchis kráiny oney sławney / do ktorey Jason po złote runo álbo wełnę żeglowął / o czym sie iusz wyszey z Historiey Trogussowey y Justinowey powiedziáło. Láćinnicy ich zás zowią Russos, Rutenos, & Roxolanos.

Lepiey Russos et Roxolanos niż Rutenos łáćinnicy ich zowią / Bo Ruteni iest od nich rozny Narod stárodawny Francuski / w Aquitaniey / ktorych Gwaskonámi dziś zowią.

Wszákże Moskwá y wszyscy Biełorussacy nieprziymuią tych wszystkich wyszey pomienionych narodu swego Ruskiego álbo Rosieyskiego wywodow / y nazwisk iáko nikczemnych y z prawdą sie niezgadzáiących. A to twierdzą isz Russia álbo Ruskie narody z stárádawná Rossieią / to iest / ludem po szerokich częściach świátá rozsianym y rozproszonym názwáne są. A w tym wywodzie Moskwá zgadza sie z Greckimi stárodawnymi Historykámi / ktorzy też wszystkich Sarmatow Nomadámi / to iest / z mieyscá ná mieysce sie przenoszącymi y Sporámi / to iest / Rosproszonymi y Rozsianymi názywáią / co też káżdy pilnie czytáiąc pismá święte v Prorokow naydzie / ktorzy pospolicie słowá Rossiania vżywáią / gdy o rosproszeniu narodow mowią.

A Ruſkie álbo Roſſieyſkie narody z ſwoimi ięzyká Sławáńſkiego obywátelmi więtßą część Europy/ y Aziey niktore kąty poczawßy od morzá Lodowátego áż do morzá miedzyziemſkiego y Adriatyckiego/ gdźie Weneckie dźierżáwy/ Tákże od Liflantckiego/ Pruſkiego/ álbo Baltickiego/ y Wenedickiego morzá/ áż do Kaſpiyſkiego/ Pontſkiego/ Ezeiſkiego/ Heleſpontſkiego ꝛc. morzá poſiáły y nápełniły/ ácz ſie też mieyſcámi inße narody iáko Litwá/ Lotwá/ Tátárowie/ Grekowie/ Włoßy/ y Niemcy miedzy Sławakámi według przyległośći y rozności kráin zmießáły.

Ale ſkądkolwiek Ruſſacy y inße Ruſkie narody imię y nazwiſko máią/ tedy wßyſcy Sławáńſkiego ięzyká vżywáią/ y wßyſcy iuß ſą Chrześciánámi/ iedni według obrzędow (ktorych ieſt więtßa część Greckich/ iáko Moſkwá/ Biełoruſſacy Litewſcy/ Bolgarowie/ Boſnowie/ Serbowie ꝛc. Drudzy według Rzymſkiego powßechnego Kośćiołá nauki/ iáko Polacy/ Mazurowie/ Czechowie/ Morawcy/ Karwaći/ Dalmatowie/ Pomorcycy/ Sleżacy/ Karintiowie/ Stiriowie/ Raguſſowie y inßych wiele narodow Sławieńskiego Ruskiego ięzyká vżywáiących.

Odonacer X. Ruſkie Rzym wziął według Długoßá.
Volateranus zás libro 2. Odoacer vir Italicus.

Piße też Długoß w Kronice ſwoiey ná kárcie 25. w kſięgach pierwßych/ Jß Odonacer Xiążę Ruskie Rzymu dobył y trzymał go/ Com ia też nálazł v Wolaterana lib. 2. Ale to Xiążę zowie imieniem Odoacer máło odmieniwßy/ wßákże go nie Ruśinem zowie/ ále Włochem/ y iáko z pomocą Gotow Rzym wźiął/ y panował w nim lat 14. A w tym ſie niechay Długoß z Wolateranem ſpráwuie/ ia ſie w ich rzecz niewdáię/ mieli látá.

A tych Ruſſakow część naprzod nád morzem czarnym Ponte Euxinem y nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi oſiádłá/ Drudzy/ ná co ſie iednoſtáynie Kroniki Ruskie zgadzáią/ nád Dunayskimi brzegámi kráiny opánowáli/ gdźie teras Węgierskie y Bulgárskie Ziemie/ ktore w on czás Norci álbo Norici názywano. A potym drugie narody Ruskie Sławáńskie po rożnych ſie kráinach roſpoſtarli y roſproßyli/ ktorzy rozmáitymi imionámi od Rzek/ Kráiow y Xiążąt ſwoich rozno ſą názwáni/ iáko Wolgarowie álbo Bulgárowie y Wołyńcy od Wolgi/ Morawcy od Morawy Rzeki/ álbo od Morata Xiążęćiá/ Połoczánie od Poloty rzeki/ etc. Czechowie od Czechá/ Polacy od pol álbo od Polanow narodow drugich Ruskich/ ktorzy w tych kráinach gdźie dźiś Kijow/ oſſady ſwoie mieli/ á potym gdy nád Dunáiem oſiedli/ wygnáli ich Wołoßy s tych tám kráin/ A drudzy z tegoż narodu nád Wisłą pod Niemcámi/ y nád Odrą pod Saſſami kráiny mocą opáno-

cą opánowáli z Xiążęciem ſwoim Lechem/ od ktorego áż do tych czáſow nas Lechámi/ á Turcy Lechtámi/ Węgrowie Lengiebami/ Litwá y Zmodź Lynkámi/ Lotwá Leiſſami názywáią. Drugich też zwano Drewkanámi od Drew/ iß miedzy láſſy w gęſtych y zárosłych pußczach mießkáli.

Dregowicy zás nád Dźwiną byli/ Drudzy nád Deßną y Sulą rzekámi Siewierſkimi/ Drudzy gdźie ſie Dniepr y Wolga poczyna/ Krzywiczány byli názwáni/ ktorych było głowne Miáſto Smolenſko. Tákże Serbowie/ Karwaci/ Bielánie/ Pomorcycy y inße Sławienſkiego ięzyká narody Ruſkie/ roznymi przezwiſkámi od roznych kráin y Xiążąt ſą názwáne/ wßákże pewnych Hiſtoriy o ich ſpráwach mieć nie możemy áż do Kijá/ Scieká/ y Korewa Xiążąt. Ten Kiy álbo Kig/ Scieg y Korewo Xiążętá Ruſkie byli bráćia rodzeni á czwarta ich Sioſtrá Lebeda álbo Lebedz z narodu y potomſtwá Jafetowego/ y Moſochá Syná iego. A ći pánuiąc nád Ruſkimi narody Miáſtá y Zamki ku obronie zákłádáć y budowáć poczęli. Kiy álbo Kig ſtárßy/ Zamek y Miáſto Kijow od ſwego imienia nád rzeką Dnieprem záłożył/ gdźie potym byłá głowá y słáwna ſtolicá Jedynowłádſtwá Ruſkiego.

Kiy álbo Kig Sciek/ Korew Bráćia Xiążętá Ruſkie/ Libeda Sioſtrá ich.
Kijow.

Wtory Brát Sciek niedáleko od Kijowá zbudował Zamek y Miáſto ná gorze Sciekáwice od ſwego imienia. Tákże też Korewo trzeci Brát ich Korewice w vdzielnym ſwoim Xięſtwie záłożył/ ktory potym Wyſſegrodem zwano. A ſioſtrá ich Libeda nád rzeką Libiedą oſſády ſwoie vgruntowawßy/ támże Zamek Libiec álbo Lubiec zbudowáłá ná kopcu wyniosłym.

Sciekáwiec.
Korewicá.
Wyſſegrod.
Libeda Lubiecz.

Ci Xiążętá przednieyße rodzoni bráćia mieli drugich Xiążąt pod ſwoią mocą niemáło/ ktorzy poſpolićie v nich Hetmány bywáli/ s tych był przednieyßy Rádźim/ od ktorego ſą názwáni Rádzimczánie/ nád rzeką ſaſſu/ Wiátko od ktorego Wiátczánie/ nád rzeką Wolgą y Wijatką/ Duleba od ktorego Dulebiánie nád Bugiem/ ktorych dźiś Luczany zowiemy/ ále ty narody Ruſkie/ ktore z Rodzimá/ z Duleby/ y z Wyiatká wywod miáły/ obyczáiem źwierzęcym w leśiech mießkáli/ á s krewnymi bez wßelkiey rozności y wſtydu/ iáko ſie ktoremu podobáło poſpolicie ſię złączáły/ o czym Kroniki Ruſkie/ Długoß y Miechouius lib. 1. cap. 4. fo. 6. ßerzey świádczą.

Rádzimczánie.
Wiátczánie.
Dulebiánie nád Bugiem.

Potym gdy trzey Bráćia przerzeczeni Xiążętá Ruſkie/ Kiy/ Sciek/ y Korewo żywot z śmiercią przemienili/ ſynowie y potomkowie ich po nich długi wiek káżdy ná ſwoim vdziale ſpokoynie pánowáli/ áß po tym ná ich mieyſcá Oſkald/ Aſkolt álbo Oſkolod y Dyr Xiążętá z ichże narodu náſtąpili.

O tym też czytay Długoſſá Miechouiuſſá y Cromerá lib. 2. in Piaſto.

Drudzy

Drudzy záś Ruſacy w pułnocnych kráinach ßeroko nád Jeziorem Jlmen álbo Jlmer/ ktorego ieſt wßerz ośm/ á wzdłuż dwánaście mil náßych/ ſiedzieli. A ci Nowogrod wielki nád Wolchową rzeką/ ktora teras śrzodkiem Miáſtá idzie/ zbudowáli/ á Goſtomiſſelá z pośrzodku ſiebie zá Xiążę obráli. A táka byłá wten czás możność Wielkonowogrodzan/ y wták wielkiey ważności y mniemániu v poſtronnych to Miáſto Wielki Nowogrod było/ iż Crantius Niemiecki Hiſtorik lib. 1. cap. 1. táką przypowieść o nich wſpomina. Quis poteſt contra Deum & magnam Nouogrodiam? Y kto może álbo śmie co vczynić przećiw Bogu y wielkiemu Nowogrodowi.

Crantius lib. 1. cap. 1. Geogr.

Náyduie ſie tez w Kronikach Ruſkich ſtárodawnych/ iż Koſſerowie (ktorzy wiedzieć niemożem co zá narodu byli) niktorym częściam Ruſkich kráin zdawná pánowáli/ á miáſto dani y hołdu z káżdego domu bielczáne álbo wiewiorcze ſkorki wybieráli/ tákże też Waregowie albo Waragi pánowáli im czás niemáły/ o ktorych Waregach coby zacz byli/ rozmáite ſą mniemánia/ bo y Ruſkie Kroniki okrom ſámego ich nazwiſká dálßego/ o nich wywodu nieczynią. Ale ponieważ Moſkwá WielkoNowogrodzánie/ y Pſkowiánie Baltyckie Morze/ ktore Pruſſy/ Szwecią/ Danią/ Liflanty/ Filandią y część Moſkiewſkich kráin oblewa/ wareczkoie morie álbo wareczkim morzem názywáią/ tedy ſie rzecz zda być podobna/ iż álbo Swedſkie/ álbo Duńſkie y Pruſkie Xiążetá dla przyległości ſpolnych gránic v nich pánowáli.

Jeſt też Wagria Miáſto z dawná wielmi sławne od Wandalitow záłożone niedáleko od Lubku ná gránicách Holſáckich/ od ktorego też Miáſtá Baltickie Morze Wareckim być miánowáne niktorzy mniemáią.

A iż Wandalitowie tegoż Słowieńſkiego iezyká według zdánia niektorych Hiſtorykow vżywáli/ á onych czáſow bárzo możni wpáńſtwach ſwoich z Rycerſką dzielnością byli/ zda ſie być rzecz podobna/ iż Ruſſacy wten czás ſtychże Wagrow álbo Waragow y Wandalitow z narodu ſwego Sławieńſkiego Xiążetá ſobie wybráli/ y zwierzchność im nád páńſtwy Ruſkimi zlecili. Bo gdy w Ruśi ná południe leżącey Oſkałd y Dir potomkowie Kijowi ná Kijowſkim Xieſtwie pánowáli/ narody Ruſkie ßeroko ſie w pułnocnych y wſchodnich kráinach rozmnożyły/ á będąc długo bes zwierzchnych przełożonych ſpolnymi nienawiſciámi zápaleni/ ßkodliwe roſterki/ y domowe woyny o zwierzchność y przełożeńſtwo ná Xiążęce ſtany ſpołnie miedzy ſobą záczynáli/ co obaczywßy Goſtomiſſel

Rádá Goſtomiſſelowá.

ſtomiſſel mąż zacny/ roſtropny y wielkiego záwołánia w Nowogrodzie/ począł im rádzić/ iż ponieważ ſie zgodzić niemogli ná wybránie Xiążęciá s pośrzodku ſiebie dla rozności ſtanow/ Aby posłáli do Waregow/ á trzech Brátow Xiążąt Wareckich/ ktorzy ná ten czás dzielnością Rycerſką sławni byli/ áby ná páńſtwo Ruſkie wybráli y przywabili.

Tę mądrą poráde Goſtomiſſelowę pochwaliwßy Ruſſacy/ wypráwili záras posły do Waragow y do Xiążąt ich/ mowiąc ták ſproſta/ Jß Ziemiá y páńſtwo náße ieſt wielkie/ y okwite/ á ſpráwy w nim niemáß/ podźcie wy á pánuycie y władaycie nád námi.

Rzecz poslow Ruſkich do Xiążąt Wareckich.

To poſelſtwo przyiąwßy wdzięcznie Xiążętá trzey Waraczcy Brácia rodzeni/ Rurik/ Sineus álbo Siniew/ y Truwor álbo Trubor wypráwili ſie do Ruśi záraz z Posłámi roku od ſtworzenia świátá według rachunku Ruſkiego 6370. ktory ſie zda być Cromerowi od Chriſtuſá 861. A gdy przyiecháli do Ruſkich gránic z wielką chęcią od wßech ſtanow Roſieyſkich byli przyięci/ á záras páńſtwo Ruskie dobrowolnie od ludu wolnego podáne ná trzy częśći trzey brácia Xiążętá miedzy ſie podzielili. Rurik ſtárßy Xieſtwo Nowogrodá wielkiego wziął w vdział/ á Stolicę ſwoię ná wyſpie Jeziorá Ladogi (ktorego ieſt wßerz mil 60. á wzdłuż ſto/ iák Herberſtein piße) trzydzieśći y ſiedm mil od Nowogrodá wielkiego záłożył.

Vide Cromerum lib. 3. A toby muſiá to być według Cariona lib. 3. Monar. 4. Ætatis 5. zá Ludowiká wtorego/ Ceſſarzá Niemieckiego czwartego ſyná Lotariuſſowe°. Ruryk Xiąże Wielgo Nowogrodzkie.

Sinaus záś álbo Syniew oſiadł kráiny Ruskie nád Białym Jeziorem/ ktorego ieſt wßerz y wdłuż mil dwánaście/ od Nowogrodá wielkiego/ y od Moskwy miáſtá mil ſto.

Sinaus Białe Jezioro opánował.

Nád tymże Jeziorem/ w ktore/ iáko sławią rzek 360. wpada/ á iedná tylko Sosná rzeká z niego wychodzi/ przerzeczone Xiążę Sinaus Zamek ſwoy ſtołeczny y miáſto zbudował/ gdzie też Xiądz wielki Moskiewski dziſieyßy ſkárbow ſwoich/ dla beſpieczności mieyſcá/ więtßą częśc zwykł chowáć.

Cromerus lib. 2. in Piaſto, Miechouius lib. 1. cap. 16. fol. 17. Herberſt. fol. 3. &c. Tá rzeká Soſna/ zá Mologą miáſteczkiem niżey 4. mile w Wolge wpada.

Trzecie Xiążę Warackie Truwor álbo Trubor wziął Xieſtwo Pleskowskie álbo Pskowskie w vdział trzydzieśći y ßeść mil od Wielkiego Nowogrodá/ á ſtolicę ſwoię záłożył w Sworcech álbo w Jzborku/ á według Miechouiuſſá w Zborku/ ktory ono náßy zá ſpráwą Kniáziá Alexandra Połubienskie° byli wzięli/ Roku 1566. ále go odzierżeć nievmieli.

Truwor Xiąże Pſkowſkie.

Swiádczą Kroniki Ruskie/ iż ći trzey Brácia Rurik/ Sinaus y Truwor Xiążętá przerzeczone wywod narodu ſwego pewną genealogią wiedli z Rzymskich Pánow Ceſárskie° pokolenia/

O tym też czytay Herberſteinem fol. 3. comment. moſch. Moſkiewſcy Kniáziowie z Rzymian narod ſwoy wywodzą.

od ktorych też wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy / y dziſieyßy Iwan Waſilewic Rod ſwoy być z Rzymian twierdzą / co ieſliby ták było/ tedyby ći Xiążętá potomkámi Palemoná álbo Publiuſſa Libona Rzymſkiego Xiążęćiá/ álbo towárzyßámi iego być muſieli/ ktory w ty ſtrony pułnocne / gdzie dziś Zmodź/ Liflanci álbo Lotwá y Litwá / z pięćią ſet Slachty Rzymſkiey / y cztermi Fámiliámi przednieyßymi Vrſynow / Columnow / Ceſárinow / y Kitauruſſow w Okrętach przez Angelſki y Baltycki Ocean ciáſnośćiámi Zundſkimi dziwnym loſſem Bożym przyżeglował.

Waragia w Sabaudiey Włoſkiey kráinie ziemicá.

Eius regionis Cornelius Agrippa meminit, in oratione decima funebri Principis Auſtriacorum Margaritæ.

Jeſt też ziemicá Waragia álbo Weragia w páńſtwie Safoyſkiego Xiążęćiá, miedzy Włoſką y Francuſką ziemią/ od Latobrogow y Wokonciow niedáleko/ ktora też w on czás byłá prouincią Rzymſką / s tey ieſli ty Xiążętá z Pálemonem w ty ſtrony pułnocne przyżeglowáły/ tedy ſie Weragiyſkimi álbo Waragſkimi Xiążęty od Włoſkiey oyczyzny Waragiey zwáli / á kráinę Lotewſką w on czás Waragią miánowáli/ w ktorey (gdy Palemon w Zmodzi y w Litwie z drugimi Rzymiány oſiadł) opánowáli. A s tych Wragow álbo Waragow Ruſſacy tych trzech Xiążąt bráciey pomienionych Ruriká / Sinauſſa y Truworá ná páńſtwá Ruſkie wzięli. Acz Ruſſacy y Latopißcze ich coby zacz byli y iákich ludzi Waregowie powiedzieć nieumieią: bo zgołá ták ſproſtá Kronikę ſwoię poczynáią / Posłáłá dzie Ruś do Wragow mowiąc/ podźcie wy pánuyćie y władayćie nád námi etc. á przyczyn y wywodow żadnych nieczynią / bo tego ich won czás dowćip niezniosł/ gdyß Hiſtoria wielkiego doświádczenia á rozmáitych kśiąg czytánia y porády potrzebuie/ kto ią chce dowodnie á rzetelnie ná świátło wywieść / iákośmy ſie y my w tym wywodzie Ruſkich y Litewſkich narodow długo zmyſłą wodzić y mozgiem kręćić muſieli/ ßczerze vśiłuiąc do ſkutku rzecz przedſię wziętą przywieść.

Gdy tedy Rurik pánował ná Wielkonowogrodſkim Xięſtwie w Ladodze / á Truwor ná Pſkowſkim w Zborſku / álbo Izborku / Trzeći Brát ich Sinaus ná Białym Jezierze vmárł bez potomſtwá / niewykonawßy ná Páńſtwie Ruſkim Biełoiezierſkim iedno dwie Lećie. Ktorego Xięſtwá władzą po nim Truwor Brát Xiążę Pſkowſkie przyiął / Ale y ten nie długo ſie ná puśćiznie wyſiedział / bo wrok po Sinauſie Bráćie vmárł w Pleſkowie álbo we Pſkowie / Támże obyczáiem Pogáńſkim pod wyniosło vſutą Mogiłą pochowan. A Ruryk ſtárßy Brát Xiążę Wielgonowogrodſkie po nich oboie Xięſtwá

Sinaus ná Białym iezierze vmárł.

Truwor Xiążę Pſkowſkie y Biełoiezierſkie vmárł.

Xięſtwá y Biełoiezierſkie / y Pſkowſkie opánował/ potym dworzánom ſwoim y przyiaciołom zásłużonym Zamki w Ruſkich ziemiach porozdawał/ iednemu Smolenſk/ drugiemu Połocko/ Muroml/ Białe Jezioro / Roſtow etc.

Oskołod y Dyr Potomkowie Kijowi Xiążętá Ruſkich Ziem ná południe leżących / á iáko w Greciey woiowáli y Conſtantinopolá dobywáli.

NA Ruśi ná południe leżącey ná Kijowſkim Xięſtwie Oſkołod y Dyr potomkowie Kijowi w ten czás wielmożnie pánowáli / ći zebrawßy wielkie Woyſko Ruſkie / iáko ich Latopißcze ſtáre świádczą / w naczyniu wodnym w okrętach y w galerach/ y Wićinach/ ciągnęli do Greciey czarnym Morzem/ álbo Pontem Euxinem / y obegnáli Czarygrod / álbo Conſtantinopole / á gdy Grekowie inßey nádzieie / y pomocy okrom w Pánu Bogu niemieli / modlili ſie vſtáwicznie / áby ich z onego ſrogiego oblężenia od Ruſſakow wyzwolił / w tym Patriarchá Sergius wziąwßy ſukienkę Panny Mariey / ktora tám byłá miedzy inßymi reliquiámi vczćiwie chowána/ (iák Kroniká Ruſka wſpomina) omoczył ią w Morzu / y záraz ſie Morze wzburzyło / iß ſie Okręty Ruſkie rozbiły / ták iß Oſkołod y Dzir Xiążętá Kijowſkie w máłey drużynie ledwo ſie do Kijowá wroćili.

O tym też czytay Luitprandum / et Zonarum / w Kronikach Greckich.

Vmárł potym Rurik Xiążę Wielgonowogrodzkie/ Pſkowſkie y Biełoiezierſkie/ A Syna Jhora zoſtáwił / ktorego ze wßyſtkim páńſtwem Ruſkim zlećił w opiekę Olechowi niktoremu krewnemu ſwoiemu/ ktory vſłyßawßy / iß Oſkołod y Dzir wroćili ſie do Kijowá ſtráćiwßy Armatę pod Konſtantinopolem przes potop/ záras w naczyniu wodnym wziąwßy z ſobą Jkora Rurikowicá / przyciągnął do Kijowá Dnieprem rzeką / y wyzwał do ſiebie ná rozmowę przyiacielſką Oſkołoda / y Dzirá Xiążąt Kijowſkich / ktorzy nic ſie nieprzyiacielſkiego od ſwoich nieſpodziewáiąc / w máłym poczćie wyiecháli do obozu Olechowego y Jkorowego nád Dniepr. Tám Olech vkazał im Jkorá mowiąc / iß to ieſt dziedzic wßyſtkich Xięſtw Ruſkich Syn Rurikow / á mnie krewny / á zátym obudwu Xiążąt Brátow Oſkołoda y Dzira tuß przed ſobą kazał zábić / y opánował Kijow y wßyſtkie Ruſkie Xięſtwá do niego należące / ták iß ßeroko ná wſchod / ná pułnocy y ná południe páńſtwo y iedynowładztwo ſwoie rośćiągnął/

Rurik vmárł.

Olech opiekun Rurikowego Syná Jhora.

Oſkołod y Dzir zábići.

gnął/ wiele kráin przyległych mocą y fortelámi do posłuszeństwá ſwoiego y Ihorowego przypędziwszy.

A ták ſie potomſtwo włáſnych Xiążąt Ruſkich Kijowſkich/ y Korewowicow w Oſkołodzie y Dzirze/ gdy ich Olech zdrádą pobił/ dokończyło/ á z Xiążąt Wáreckich inſzy Kniáziowie od Jkorá áż do dziſieyſzego wielkiego Xiedzá Moſkiewſkiego nową ſie genealogią poczęli.

Genealogia Xiążąt Moſkiewſkich y Ruſkich.

Ciągnął potym z woyſkiem Olech ná Drewlany z Jkorem/ ktorzy też byli narodu Ruſkiego/ y podbiwſzy ich pod moc ſwoię/ hołd ná nich włożył. A gdy po zwycięſtwie weſela vżywał w Kijowie/ kazał do ſiebie przywieść koniá/ w ktorym ſie nawięcey kochał/ y wezwawſzy wieſzczkow pytał ich/ coby o tym koniu rozumieli/ ktorzy przyſzedwſzy rzekli/ iż tobie wielki Kniáziu od tego Koniá śmierć podiąć/ przeto go kazał od ſiebie odwieść y oſobno chowáć. A zebrawſzy więtſze woyſko z ziem Ruſkich ciągnął wodną Armatą przez czarne Morze do Konſtantinopola/ ktorego wielką mocą dobywał/ vſtáwicznie morzem y ziemią ná báſzty y ná mury ſturmuiąc. Ktorego wielkiego gwałtu Ceſarz Conſtantinopolſki niemogąc wytrzymáć/ á pomocy ná odſiec znikąd ſie nieſpodziewał/ przeiednał Olechá wielkimi dárámi/ odkupuiąc pokoy/ á proſząc áby od oblężenia odſtąpił: Co też Olech/ widząc trudne dobycie miáſtá/ dárámi vbłagány vczynił/ á dawſzy przymierze Ceſárzowi Greckiemu/ y nárádziwſzy ſie z nim/ zoſtáwił tam (iák Ruś piſze) Scit ſwoy álbo Herb z Tarczą ná pámiątkę potomną. A ten podobno Herb álbo Scit miedzy inſzymi dáwnoſciámi tym kſztałtem iákiego dziś Moſkiewſki vżywa iam ſam tymi włáſnymi oczymá widział Roku 1575. nád Bramą Gálátſką przećiw Konſtantinopolowi/ po ſtároſwiecku málowány/ wiſząc ſie w Bacie proſto od hakow ſzubienice Wiſniewieckiego pod mury Galatſkie/ gdzie kletki drzewiáne ſtoią/ ále te Brame teras zábudowano/ tylko przedſię Herb ná kſztałt Moſkiewſkiey pogoniey málowány dobrze znáć.

Olech ná Drewlany woynę podnioſł.

Wrozbá Olechowi o Koniu.

Olech Conſtantinopole obległ.

Olech dárámi Ceſárzá Greckiego vbłágan.

Potym ſie wroćił z Czarygrodá do Kijowá Olech czáſſu Jeſieni/ y wſpomniał ná onego Koniá ſwoiego/ od ktorego mu Wieſzczkowie śmierć podiąć práktykowáli/ y kazał go przywieść do ſiebie/ á gdy mu powiedziano/ iż iuż był zdechł w iego niebytnośći/ kazał ſie prowádźić do kośći iego/ áby ie vyzrzał/ á przyſzedwſzy ná mieyſce gdzie ony kośći leżáły/ vſiadł ná nich/ á drugie Kroniki piſzą y Herberſtein/ iż nogą won

gą won łeb Końſki vderzył/ mowiąc/ Otoſcie mi práktykowáli śmierć podiąć od tego Koniá/ á on iuż iáko widźićie zdechł/ niechciałbych by ták y Praktikarzow potkáło/ á gdy to wyrzekł wnet żmijá iádowita z onego łbá końſkiego wyſkoczyłá y viádłá go w nogę/ y od tego vmárł/ wykonawſzy ná Páńſtwie Kijowſkim/ Nowogrodzkim/ Pſkowſkim/ Jzborſkim y Białoiezierſkim lat trzydzieśći y trzy/ pogrzebion ná Scekáwicy gorze obyczáiem Pogáńſkim.

Olech według Praktiki vmárł.

Ihor Rurikowic Wielki Kniáź y Jedynowładziec Ziem Ruſkich.

PO śmierći Olechowey Ihor álbo Igor Rurikowicz począł pánowáć ná Kijowie/ wielkim Nowogrodzie/ ná Pleſkowie álbo ná Pſkowie/ ná Białymiezierze/ y ná wſzyſtkich Xięſtwach y Ziemiach Ruſkich/ w zachodnich/ pułnocnych y ná południe leżących/ A ieſzcze zá żywotá Olechowego opiekuná ſwego poiął ſobie w małżeńſki ſtan Olchę Práwnuczkę Goſtomiſſelowę ze Pſkowá. Ná Drewlany dań wielką á nieznośną włożył/ więtſzą niż Olech iego Opiekun. A zebrawſzy wielkie woyſká/ ciągnął dáley Morzem do Greciey/ gdzie Nicomedią y Heracteą Miáſtá sławne obległ y opalił/ y kráin wiele Greckiego Ceſárzá Romaná ſplundrował w Bitiniey y w Poncie/ á gdy wielką mocą do Konſtantinopolá ćiągnął/ máiąc s ſobą po piętnaśćie kroć tyſiąc okrętow/ y inſzego naczynia wodnego/ zebrał ſie przećiw im Romanus Ceſarz Grecki z pomocą Rzymſką/ y inſzych Pánow Chrześćiáńſkich/ á ſtoczywſzy ſrogą bitwę z Ruſką Armatą ná Morzu czarnym/ y poráził wielkie woyſká Ruſkie ná głowę/ ták iż Jkor ledwo z trzecią częścią Armaty do Kijowá vſzedł/ y wźiął potym przymierze z Ceſárzem Greckim. O tym poráżeniu Jkorowym Látopiſzcze Ruskie wzmianki nieczynią/ Ale Luitprandus zacny Hiſtoryk rerum per Europam geſtarum lib. 5. cap. 6. piſze/ iż Ingerus Ruski Krol/ ták go on zowie chcąc rzec Jkorus álbo Igorus/ gdy z wielką Armatą ciągnął do Konſtantinopolá wodną bitwą był poráżon od Romaná Ceſárzá Konſtantinopolskiego/ y wielką porażką był odbity y odpędzony od Czárygrodá.

Zonaras też Grecki Hiſtorik Annalium Greciæ tomo 3. niemiánuiąc Xiążęciá Igora piſze/ iż Ruſacy/ ktorych on Roſſami zowie/ quindecies mille nauium, máiąc s ſobą piętnaśćie kroć tyſięcy okrętow

Konſtantinopolá dobywáli / gdzie od Grekow tak ſrogo byli poráženi / iž s ták wielkiey lidzby Okretow máło ſie ich vwiozło / á ná potym ſie Ruſacy od naiázdow do Greciey wſciągáli. A Jhor Wielki Kniąź wrociwßy ſie od Konſtantinopola do Kijowá wypráwił ſie ná Drewlany w máłym poczcie ludzi / chcąc do nich znowu pobory wybieráć. Tedy Drewlánie z Xiążeciem ſwoim Niſkinią / á według niktorych Malditem názwánym / poczeli myślić / coby około tych częſtych poborow y wyderkow / á iákoby ſie s ták cieżkiey niewoley wybić / y mowili miedzy ſobą / kiedy ſie Wilk wneci w Owce / tedy wßyſtko ſtádo roſproßy / Przeto widząc Igorá w máłey družynie / vderzyli nań gwałtem ná vrociſczu v Miáſtá Koreſtená / y zábił go Xiąże Drewlanſkie Maldit álbo Niſkinia / támže pogrzebion w Koroſtenie pod mogiłą wyniosło vſſutą / Roku od ſtworzenia Swiátá 6 4 5 8. według rachunku.

Iáko ſie Olha pomſciłá nád Drewlany ſmierci Małżonká ſwoiego Jhora.

PO zábiciu od Drewlanow Małżonká ſwoiego Jhorá Rurikowicá Xiežná Holha z Synem iedynym Swentosławem Páńſtwá Ruſkie Wielkonowogrodſkie y Kijowſkie wzięłá w ſwoie ſpráwę / ktora nieiáko białey głowy mdła płeć / ále iáko nayporządnieyßy Monarcha rządziłá y ze wßyſtkich ſtron od naiázdow nieprzyiacielſkich Aſadmowi y Cieltowi Woiewodom krewnym zábitego Małżonká ſwego vkrayne obrony zleciwßy / obwárowáłá.

Potym Drewlánie zhárdziawßy w wolnośći y vrągáiąc Kijowiánom iß ich Páná zábili / posłáli do Olhy dwádzieśćiá oſob zacnych námawiáiąc ią łágodnie / á potym grożąc y chcąc ią do tego przymuśić / áby zá ich Xiąże Drewlanſkie Niſkinię / á według niktorych Maldita w małżeńſki ſtan poßłá / ktorych oná wysłuchawßy / kazáłá doł głęboki we dworze wykopáć / y wßyſtkich onych Posłow weń żywych wrzućić / potym ſámá náchyliwßy ſie nád dołem / pytáłá ich / iáko ſie tám macie Pánowie Swátowie y kazáłá ich ziemią żywych záwálić. To ſpráwiwßy / zárázem Goncá do Drewlanow wypráwiłá / dziękuiąc im zá to / iß ſię o nie iáko o Wdowę oſierociáłą ſtáráią / mowiąc też / iß ia iuß Małżonká ſwego z martwych wſkrześić niemogę / á iżem ießcze młodá / wáßemu ſię Xiążeciu w małżeńſki ſtan niezbraniam / tylko po mię według moiego ſtanu poſlicie ludzi zacnieyßych / y w wietßych pocztach / nie iáko pierwßych. Drewlánie to vsłyßawßy z wielką rádośćią wypráwili do Holhy pięćdzieſiąt ſtárßych Boiárzow álbo Pánow rádnych przebránych / Drudzy kłádą czteridzieſci ſczioſou ſwietnym poczćie.

Ktorzy gdy do Kijowá przyiácháli w łodziach y w naczyniu wodnym rozmáitym Rzeką Dnieprem / kazáłá Kniáźniá Holhá dla nich łáźnią wielką nágotowáć / y posłáłá do nich proßąc áby ſie w łáźni z tego trudu y dálekiey drogi wypoćili / y ochędożyli / á potym áby s poſelſtwem do niey przyßli. Oni będąc tey wdzięczności rádzi / ßli do łáźniey / á gdy ſie płokáć / y winnikámi aieie woch woch woch chwoſtáć poczeli / kazáłá łáźnią słomą y chroſtem wkoło otoczyć y zápalić / ták iß wßyſcy / y s sługámi ſwoimi ogniem gwałtownym zgorzeli / A Olha záraz Posłow ſwoich do Drewlanow posłáłá / opowiádáiąc iß iuß do nich iedzie / chcąc być małżonką ich Xiążeciu / á im Pánią / iedno áby nágotowáli miodow doſtátek dla iey przyiázdu / iżby według ſlubu ſwego Małżonkowi pirwßemu Jhorowi Triznę / iák w ten czás zwano vmárłych obchody / álbo ſtypę odpráwiłá / Drzewlánie będąc temu rádzi / iß iuß wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie ich Xiążeciu / z ták wielką Małżonką będą podáne / zá ktorym powodem nád Ruſſaki wzaiem / będąc pirwey poddánymi / Pány być mieli / wnet w Choreſtenie głownym mieſcie ſwoim / Miody y ták wielkie doſtátki ná sławne weſele zgotowáli / Holha też iáko obiecáłá / z Kijowſką Slachtą / mężámi do bitwy przebránymi / ná czás náznáczony / do Choroſciemia przyiácháłá / A Drewlánie w ſwietnych pocztach ku niey wyiáchawßy / przyieli ią z wielką rádośćią / y poczeli potym pytáć / gdzieby ich pierwßy y wtorzy posłowie byli / á oná odpowiádziáłá iß zá nią inßą drogą po lekku z ſkárbámi iádą / przez mieyſcá ſwiádome iáko Oyczycy / Wyzwoliłá potym ſobie v nich iß poßłá ná mieyſce / gdzie iey mąż pierwßy Jhor Rurikowic Xiąże był pogrzebiony / bo go támże w Choroſtinie Drewlánie byli zábili y pogrzebli / á przyßedßy nád Mogiłę / poczęłá bárdzo rzewno płákáć / y odpráwiwßy Triznę / iák Ruś piße / Mężowi ſwoiemu / kazáłá ná onym mieyſcu wyſokim Mogiłę vſypáć / Y rzekli iey Drewlánie / Hoſpodze Knieinio / Muza twoieho zabiliješmo / iß on był niemiłośćiw / kako wolk drapiezuy owce / á Holha zákrywßy y zmyśliwßy gniew w ſercu zámilkłá / á vbrawßy ſie w ſwietne ßáty / iáko ná weſele / poczęłá czeſtowáć Drewlanow / á

ſwoim

swoim Boiárom wszystkim zákazáłá miodu pić/ á skoro sie Drewlánie wszyscy popili/ wnet bes wieśći kazáłá ich Kijánom swoim Bohatirom ścináć/ mordowáć/ kłoć/ bić/ siec/ y zábijáć/ y zábito ich w ten czás pięć tysięcy/ A spráwiwszy to/ y powetowawszy śmierći Męzá swoiego/ záłosną swádzbę Drewlanom zostáwiłá/ á sámá sie do Kijowá wroćiłá.

Holha z nowu przećiw Drewlánom.

Potym zebrawszy wielkie woysko w Kijowie ná drugie láto/ wypráwiłá sie z Synem swoim Swentosławem Ihorowiczem przećiw Drewlánom/ zápráwuiąc go áby sie y on też pomśćił zábićia Oycá swoiego Ihorá/ á poráziwszy woyská Drewlanskie/ ostátki vciekáiących s poboiscza goniłá áż do Chorostená Zamku głownego/ gdzie sie byłá wielkość Drewlanow záwárłá/ ktorym obleżenim cáły Rok dręczyłá w Zamku Chorośćienie/ á widząc iż trudno było mocą Miástá y Zamku dostáć/ dla twárdośći z przyrodzenia mieyscá/ vdáłá sie do fortelu przemyslnego/ y posłáłá do Mieszczan y do Grodzan/ mowiąc/ iużem sie pomśćiłá śmierći męzá swego/ wszákże od was nie odstąpię/ áż mi iáką táką dań postąpićie/ á niechcę więtszego podatku/ Tylko mi daycie teraz zá dań po trzy Gołębie/ á po trzy Wroble. Drewlánie s chęćią chudzinowie spełnili wnet condicie/ A Holha onym Gołębiom y Wroblom roskazáłá w ogony wplátáć knoty/ z śiárką y z żagwią/ y zápaliwszy żagiew/ puśćiłá ich wieczor/ ták káżdy gołąb do swego domu y gołębincá/ á wroble w strzechę álbo podáchy zwykłę z ogniem názad z woyská Ruskiego przyleciawszy/ w kilkudziesiąt miescach Zamek y Miásto zápalili zárázem. A Holha też wten czás do sturmu ze wszystkich stron/ z ogromnym krzykiem y hukiem przypuśćiłá/ gdzie z zapalonego Zamku vciekáiących wielkość Drewlánow pobito/ posieczono/ y potopiono/ á drudzy z żonámi/ y z dziatkámi pogorzeli/ inszych zás bárdzo wiele do Kijowá w niewolą odwiedziono/ á drugich iáko bydło rosprzedano. A ták Holha pomśćiwszy sie śmierći męzá swoiego znácznie/ y dobywszy wszystkich Zamkow inszych Drewlanskich/ ktore sie iey zá tym stráchem/ y przemysłem niezwykłym áni słychánym/ dobrowolnie podawáły/ wroćiłá sie do Kijowá z wielkim wesselim z Synem swoim Swentosławem Czarewicem.

Holha Chorosten obległá.

Fortel Holhy przemyslny.

Chorosten Wroble y Gołębie zápalili.

Holha do Cóstantinopolá.

Potym Roku od stworzenia Swiátá 6463. wypráwiłá sie wielkim kosztem w Okrętach do Konstantinopolá/ y przyszedwszy z dworem swoim Ruskich Boiar do Cesárzá Greckiego Janá Zemiski oddáłá mu wielkie dáry/ ktory ią wielkim dostátkiem w Konstantinopolu częstował/ y ważył/ á pod dobrą mysl wzruszony/

szony/ vrodą y sławą iey zwycięstw/ tudzież szerokością pąństwá Ruskiego/ rzekł iey: Godnaś być Xiężno Holha ná Cesárstwie Greckim z námi/ w tym nászym Mieśćie stołecznym Cárigrodzie/ y námawiał ią w Małżeński stan/ bo wdowcem będąc żony niemiał. A Holha mu ná to odpowiedziáłá: Cesarzu ia iestem Pogánká/ á tum przyiácháłá/ ábych sie wiáry wászey Chrześciáńskiey náuczyłá/ A iesliby mię chćiał poiąć/ ochrzći mię. Náuczył ią tedy Patriarcha Konstantinopolski w Wierze Chrześciáńskiey/ A potym ią z wielą Boiar Ruskich ochrzćił/ A sam Cesár Jan/ iáko go prośiłá/ był Oycem iey Chrzesnym/ z inszemi Xiążęty Greckimi/ y dał iey imię Helená/ iáko y pierwszey Cesárzowey swoiey/ y błogosłáwił iey Pátriarcha/ mowiąc: Błogosłáwionaś ty miedzy Niewiástámi Ruskimi/ ábowiem cie będą błogosłáwić Synowie Ruscy w poslednim rodzáiu wnukow twoich.

Olha sie ochrzciłá.

Błogosłáwieństwo Holhy.

A potym wezwał ią do siebie Cessar po chrzćie ná cześć/ y rzekł iey/ żem ia ciebie Heleno obrał/ iákoś mi sámá obiecáłá sobie zá małżonkę ná Cesárstwo Greckie/ á Helená mu odpowiedziáłá/ y iákoż mię masz poiąć ochrzciwszy mię sam iáko Oćiec/ y názwawszy mię sobie corką/ gdyż w zakonie Chrześciáńskim/ y v Pogánow to iest rzecz obrzydliwa y niesłychána/ áby miał oćiec corkę poymowáć. Rzekł iey Cesarz/ przechytrzyłáś mię Holha. Dał iey potym dáry złote/ srzebrzne/ zavsnice/ y száty iedwabne y Złotogłowowe/ á Holha mu s Kijowá obiecáłá przysłáć Woskow/ skor y czeládzi niewolney. Szłá zás do Patriarchy prosząc go o Błogosłáwieństwo ná dom swoy/ mowiąc/ Syn moy Swentosław iest Pogáninn/ y ludzie wszyscy są Pogáni/ niech mię Pan zbáwi wszystkiego złego/ A Patriarchá rzekł do niey: Corko moiá wierna w Christusie/ żeś sie ochrzćiłá/ y w Christusá iesteś obleczona/ Ten cię sam wybáwić ma/ iákoż y zbáwił pierwszy narod Noego w Korabiu z HVR Chaldeyskie°/ y od Abimelechá/ Lotá od Sodomczykow/ Moizeszá z ludē Israelskim od Pharaoná y z domu niewoley/ Dawidá od Saula/ Daniela z paszczeki Lwow/ trzech młodzieńcow Sidrachá/ Misacha y Abdenago z piecá ognistego/ ták też y ciebie wybáwi/ á to rzekszy dał iey błogosłáwieństwo y Presbitera/ Holha też ze wszystkim dworem swoim wsiadszy w okręty wroćiłá sie szczęsliwie do Kijowá/ O czym Zonaras Grecki Historik annaliū to. 3. szerzey pisze. A tá Holha álbo Helena napirwsza byłá chrześciánká miedzy Rusią/ y wiele Rusakow do Christusa náwroćiłá/ Dla tego ią też Ruś przziwłaszcza ku Słońcu/ Bo iáko Słońce Swiát

Olha Cesárzá oszukáłá.

Drugie błogosłáwieństwo Holhy od Patriarchy.

Abrama/ Genesis 11. cap. 12. 15. et 20. Lota/ Gen. 19 1 Pet. 2. Esa. 13. Hier. 50. Amos 4. Moizeszá/ Exodi 14. Dawidá/ Regum 18. 19. 20 22. Daniela/ Dani. cap. 6. etc. Zonaras Annal. To. 3.

oświecą/

oſwieca / ták też oná Chrztem świętym / Ruſkie narody naprzod oświecił́á. Ale syná Swentosłáwá żadnym ſpoſobem do Chrztu/ y do vznánia prawdziwego Bogá przywieść niemogłá / Bo był bárdzo waleczny/ y wßyſtek ſie był ná Ricerſki żywot vdał / dla czego ſie y Mátce wymawiał / iß gdybych ſie ia ochrzcił / Lud moy y towárzyßy moi tego nie będą chcieć vczynić/ y odſtąpią mie/ á ia ſtim bedę woiował y oyczyzny bronił : A ták wielkiey dzielności/ y ćwiczenia Ricerſkiego był przerzeczony Swentosław/ iß ſkoro lat ſwoich dorosł/ záwżdy w polu z Ricerſtwem ſwoim mießkał / żadnych zawad y prożnych ſprzetow w woyſku ſwoim niedopuścił wozić / ná oſtátek áni kotłow / áni żadnego naczynia kuchennego żaden iego żołnierz nie miewał/ wędzone mięſo tylko á chleb ſuchy ſam ze wßyſtkimi záwżdy iadał / Namiotu y ſam nie znał/ okrom Kotarhy á oponczey/ ná gołey ziemi pod Niebem ſiadał / tákże ſiodło álbo iárczak pod głowę włożywßy legał/ będąc Monarchą wßyſtkich Ziem Ruſkich / przeto też roſkoßnych Grekow ſnádnie bijał / y ich páńſtwá poſiadał.

Ćwiczenie Ricerſkie y cierpliwość woienna Swantosławowá.

Swantosław Ihorowic Wielki Kniáź álbo Carz Kijowſki/Pereaſławſki/etc. Jedynowładziec wßyſtkiey Ruſi / Roku 6463.

Swantoſław álbo Swentoſław/ Greckie Kroniki zowią go Swendoslabem.

SWantosław Ihorowic wnuk Rurikow gdy mu Mátká Olha / álbo Helená ochrzczona / wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie/ Kijowſkie/ WielgoNowogrodzkie / Pſkowſkie/ Biełoieżerſkie/ y inße w zupełną władzą puścił́á / zebrał wielkie woyſko z Ziem ſwoich/ á naprzod ná Kozary álbo Koſſery ludzi Ruſkiego narodu/ ktorzy mu ſie z mocy wybijáli/ ciągnął y dobył Zamku ich głownego / ktory Biełáwieſią zwano / ſamych też Kozarow z Xiążeciem ich poráziwßy do posłußeńſtwá przywiodł/ y dań ná nich vłożył/ O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 3. fol. 24. świádczą.

Tey wypráwy Ruſkie Kroniki nie máią ná Koſſary.
Swantoſław Kozarow zhołdował.

Potym według Kronik Ruſkich y Polſkich zebrawßy wielkie woyſko ciągnął ná Bulgary áż zá Dunay / ktorych kilo kroć znácznie poráziwßy / wziął pod nimi ośmdzieſiąt Zamkow nád Dunáiem/ á ſwoimi Ruſakámi wßyſtki oſádziwßy / w Pereasławiu Stolicę ſwoich państw záłożył/ á do Mátki Holhy y do Pánow ſwoich rádnych Kijowſkich wskazał mowiąc/ iß w Pereasławiu ieſt vlubiona Stolicá moiá / w poſrzodku Kroleſtw moich/ Bo

Wtora wypráwá ná Bulgary zá Dunay.
Swantoſław 80. zamkow po Dunayſkich wziął.
Stolicá Swentoſławowá w Pereaſławiu.

ich/ Bo

ich/ Bo mi tu z Greciey przywożą Złoto/ Srebro/ Kleinoty/ Páwłokę / Winá / y rozmáite owoce / z Węgier też Złoto/ ſrebro/ y konie dobre / z Ruśi/ ſkory/ miody/ woſki/ y czeladź niewolną.

A w tym czáſie Piecinigowie s tych kráin gdzie Litwá z Gotow/ Jatwieżow/ Połowcow/ y Alanow zmießány/ przyciągneli do Kijowá/ y oblegli Miáſto / á ná Zamku Kijowſkim záwárłá ſie byłá Holha z Jaropołkiem / Holhą / y z Włodimirzem trzemi wnukámi/ ſynámi Swentosławowymi / do ktorego Holha posłáłá o prętki ratunek / mowiąc/ ty cudzych Ziem ßukaß / á mnie mátki twoiey y z ſynámi twoimi Piecinigowie máło nie wzieli/ bo iuß byli odciągneli / iák Miechouius piße / vsłyßawßy wieść od Ruſkich iezykow/ iákoby ſie ná nich Swentosław z wielkim woyſkiem przybliżał/ ále Kroniká ruſka świádczy/ iß Swentosław richło przyßedł z Pereasławia z Rycerſtwem ſwoim / rozgromił y rozegnał Piecynigi/ wßákże w Kijowie ácz go mátká z Boiárámi vſilnie żądáłá/ niechciał mießkáć / A gdy ſie do Peresławia wracał/ rzekłá mátká Holha/ Juß iuż ſynu miłu ia vmrę/ ty mnie gdziekolwiek będzieß chciał pochowaß / y ták (iákoby wieſczá śmierci ſwoiey) dniá trzeciego vmárłá / pochowána w Kijowie / ktorey potym kośći Włodimirz wnuk ochrzściwßy ſie/ zá święte podniosł y ieſt miedzy święte policzona / przez Patriarchę Konſtantinopolſkiego/ dzień iey Ruś świeći iedennaſtego dniá Lipcá Mieſiącá.

Piecinigowie pſkow oblegli.
Holha vmárłá.

A Swentosław po śmierći mátki ſwoiey Holhy álbo Heleny rozdzielił Xięſtwá Ruſkie trzem ſynom ſwoim/ Jaropołkowi dał Kijow/ Oldze álbo Olhowi Drewlany z Zamkiem Choroſcienem/ y z Pereasławem/ Włodimirzowi Nowogrod wielki/ Bo Nowogrodzánie z namowy niktorey niewiáſty Dobrynie Włodimirzá zá Xiążę ſobie vproſili / Bowiem był w Nowogrodzie wielkim Mießczánin ieden Kaluſczá álbo Káluſczá Malec przezwiſkiem/ Ten miał dwie Corce / Dobrynę y Maluskę / Maluska v Xiężny Holhy byłá w Fraucimerze klucznicżą / s ktorą miał Swantosław Włodymirzá.

Rozdziały ſynow Swantoslawowych

Ták tedy Syny opátrzywßy Swantosław y rozdzieliwßy im Xięſtwá porządnie / niemogł gnuśnieć w pokoiu / znowu ſie wypráwił do Bulgáriey/ A ciągnąc nád czarnym morzem przez Dácką álbo Wołoską Ziemię / przeprawił ſie przez Dunay / gdzie miáſto głowne Bulgarskie Pereasław rzeczone/ gwałtownym ſturmem wziął y opánował. Potym Baſſilowi y Conſtantinowi Ceſarzom Greckim woynę opowiedział roku od Chriſtuſá Páná 972. według rachunku Miechouiuſſowego y Długoſſowe°/ wtárgnął tedy

Swantoſław znowu do Bulgariey.

gnął tedy

Swantosław do Greciey.

gnął tedy do Greciey z woyskiem Ruskim/ Ale Cessárowie Grecscy Basili y Constantinus / záraz do niego posły wypráwili / prosząc pokoiu y przymierza/ á iákoby wiele ludu miał w woysku swoim/ żądáli od niego wiedzieć/ obiecuiąc mu/ iż według liczby ludzi woyská iego dań ná káżdego Rusiná głowę chcieli dáć / odkupuiąc pokoy / ále skoro sie wywiedzieli liczby Zołnierzow iego / wnet też woyská swoie Greckie spissáli / y wiedli przeciw Swentosłáwowi/ A gdy sie obiedwie woyská przeciwko sobie sciągneły/ vlękli sie Russacy wielkości Grekow / ktorych gdy Swentosław obaczył zátrwożonych w boiáźni / rzekł ták / Iż mieyscá nie widzę o Rusacy / ktoreby tu nas bespiecznie y zákryć y záchowáć przed nieprzyiacioły nászymi mogło / A Ziemie y sławy Ruskiey w ręce nieprzyiacielskie podáć / nigdym tego w vmysł swoy nieprzypuszczał / Zás przeciw tym nieprzyiaciołom męźnie á stale woiuiąc/ álbo śmierć vczćiwą podiąć / álbo sławę nieśmierteluą odnieść/ pewna rzecz iest. Abowiem ieśli przeważnie dokázuiac y męźnie woiuiąc vmrę/ imienia swego nieśmiertelność/ á ieśli vciekę/ wieczną sromotę y hánbę stąd odniosę. A iż mi sie wielkością nieprzyiacioł ogárnionemu vćiekáć niegodzi/ y wymknąć sie prożno/ przeto ia męźnie á státecznie będę stał/ á głowę moię ná pierwszym potkániu/ zá oyczyznę wszystkim niebespiecznościam zástáwię y záłożę. Ták te rzecz Swentosłáwowę Herberstein fol. 5. de rebus Moschouiticis s stárey Kroniki Moskiewskiey/ ktorey ia też Exemplarz mam / opissuie. A Zołnierze y wszystko woysko Ruskie/ co byli pierwey strwożeni / tą rzeczą Xiążęciá swego / iáko przybiciem nowey pomocy pośileni / záraz iednostáynie krzykneli / mowiąc / Hey gdzie Hołowa twoiá Czarska / tám y nászá niech budet: Nátychmiast tedy pośiliwszy Ricerstwo / z wielkim pędem rzućili sie y gwałtownie vderzyli ná przeciw stoiące woysko Greckie/ á przerwawszy y przebiwszy vprzeymą nawáłnością ich vfsy szykowáne/ zwycięstwo otrzymáli/ vciekáiące y strwożone Russacy bili / siekli / drugich imáli. Potym vżywáiąc zwycięstwá Swantosław Greckie páństwá burzył / plundrował y pustoszył: A gdy go insze Xiążetá dárámi błágáły / odkupuiąc pokoy / á Swentosław Złotá y Panadokmi Kleinotow (iáko ich Ruskie Kroniki miánuią) niechciał bráć y gárdził nimi / A tylko száty y broni / Zbroie / Tarcze / Miecze od Grekow przysłáne przyimował.

Fortel Grecki przećiw Russakom chytry ále prożny.

Rzecz Swentosławowá do ricerstwá.

O tym czytay Herbersteinu.

Ochotá Russakow.

Zwycięstwo Russakow nád Greki.

Panadokmi.

Táką wielką cnotą y dzielnością iego Greckie narody poruszone/ przyszedwszy do Cesárzow y Xiążąt swoich mowili y wołali/ y my pod tákim Krolem prágniemy y chcemy być/ ktory nie złoto/ ále broń y zbroię więcey miłuie. A gdy sie z woyskiem Swentosław przybliżał do Konstantinopolá/ Grekowie odkupuiąc sie wielką danią / od gránic go Greckich odwroćili / iż ich więcey niewoiował / wszákże z wielkimi łupámi / y stádámi Wielbłądow obciążonych złotem / y rozmáitymi skárbámi wroćił sie do Bulgáriey. Tego Swentosłáwá Zonaras stárodawny Historik Tom. 3. Swentoslabem zowie. A gdy sie do Pereasławia Ruskiego y do Kijowá wracał / wielkimi łupámi obciążony / zástąpili mu Piecinigowie/ s ktoremi sie Swentosław smiele potkał ná mieyscu złym/ á do bitwy stoczenia nieprzystoynym / Támże porážony y poimány iest. Poimánemu Xiążę Piecinigowskie Kura álbo Kures rzeczony kazał głowę sciąć / á z sczałbatki głowy iego dał sobie czássę vczynić / y opráwiwszy ią złotem/ dał text táki ná niey wyryć / SZVKAIAC CVDZEGO SVVOIE STRACIL: Y záwżdy kiedy chćiał być przerzeczony Kures dobrey myśli s tey czásse pijał / wznawiáiąc sławę swego zwycięstwá y pámięć.

Czym sobie Swantosław Greki zniewolił.

Swantosław od Constantinopolá danią postąpioną odwrocon.

Swentosław porážony y sćięty od Piecinigow.

Czássá z sczałbatki Swentosławowey.

O tych Piecinigach / ktorych Zonaras Grek Pacinnikámi zowie / A Wapouius Pewcinámi / coby zacz byli / wyższey naydzieśz około wywodu Połowcow y Jatwieżow pobrátynow Litewskich/ ktorych wony czásy rozmáitymi przezwiskámi miánowano. A ten Kures Xiążę był włásny Litwin/ wczym go imię ie° wydawa.

O społnych zaboystwach Brátow Synow Swentosłáwowych.

PO śmierći Swantosławá Rurikowicá Jedynowłayce Ruskiego / Synowie iego trzey ácz byli dobrze y porządnie zá żywotá Oycowskiego Xięstwy Ruskimi podzieleni/ y opátrzeni/ niemogli sie miedzy sobą zgodzić. A naprzod Swadołt niiáki przednieyszy Pan rádny nieboszczyká Swentosławá przyiáchawszy ná Kijow do Jarozełká Xiążęciá Kijowskiego stárszego z brátow/ począł mu vśilnie rádzić/ áby Holhę brátá wygnał z Xięstwá Drewlanskiego y Pereasławskiego / máiąc nań waśń/ iż mu był syná rzeczonego Lutę Olech zábił w łowiech.

Swadolt drugi Achitophel

Ták tedy Jaropołk Swadołtową rádą podusczony / podniosł woynę ná Brátá/ y poráźił woysko iego Drewlanskie / á Olech sámo Xiążę vciekáiąc z pogromu ná Zamek swoy Waraż (według Miechouiussa) niemogł sie wćisnąć przed wielkim tumul-

Tego Zamku Herberstein nie miánuie / áni Kronika Kijowska / tylko Dlugosz / Miechouius / y niktore Kroniki Ruskie.

tem Ludu vciekáiącego. A ták od Zołnierzow Jaropełkowych do Zamku szturmuiących / z mostu wysokiego miedzy inszymi zepchniony / á gdy wiele ludu nań vpádło / nędznie był zátłoczony y záduszony / Roku od stworzenia Swiátá 6485. A Jaropełk vbieżawszy Zamek Waraż y opánowawszy go / kazał Brátá Olechá szukáć / ktorego pod mostem miedzy trupámi ledwo trzeciego dniá náleziono vmárłego / zá vkazánim iednego Drewlanina / á kazawszy go przed siebie przynieść / rzekł do Swadołtá pátrząc ná trup Braterski: Swadołcie / otoż tego pożądał. Potym go pochowano w Owruczey.

Owrucza.

Włodimirz do Waregow vciekł / álbo do Szweciey / álbo do Dániey.

Vsłyszawszy to Włodimirz iż Jaropełk Olhę Brátá zábił / zárázem z Nowogrodá wielkiego vciekł zá Morze do Waregow / A Jaropełk przyciągnąwszy s Kijowá do Nowogrodá / namiestniká swoiego ná Xięstwie Nowogrodzkim przełożył / y ták sie vdziáłał Jedynowładcą wszystkiey Ruśi / opánowawszy wszystkie Xięstwá Brátow swoich / iednego zábiwszy / á drugiego wystraszywszy. Ale Włodimirz wziąwszy ná pomoc Waregow / wrocił sie do swoiego Xięstwá / gdzie namiestniká Jaropełkowego z Nowogrodá wypędził / á swoiego niiákiego Dobrynię przełożył / á sam zebrawszy więtsze woysko z Russakow / á złączywszy ie z Waregámi Brátu Jaropełkowi woynę opowiedział / vprzedzáiąc go w tym / bo wiedział / że też Jaropełk miał woynę przeciw iemu podnieść.

Włodimirz Nowogrod wielki odzyskał.

A w tym czásie posłał do Rechwoldá Xiążęciá Pskowskiego / (ktory też był z Waregow ná to Xięstwo przyszedł) prosząc v niego Corki Rochmidy w małżeństwo. Ale Rochmidá iż wiedziáłá / Włodimirzá być nieprawego łożá / (Bo go Swentosław z Malussą miłośnicą miał) niechciáłá ná to pozwolić / ále zá Jaropełká Brátá iego y nieprzyiaćielá w małżeństwo sie bráłá / od ktorego też dziewosłębow oczekiwáłá.

Rechwold Xiąże Pskowskie zábity.

Pskow álbo Plesków Włodimirz wziął.

Potym Włodimirz rozgniewawszy sie iż był wzgárdzony / wnet z onym woyskiem gotowym / ná Rechwoldá Pskowskiego podniosł woynę / ktorego poráziwszy dobył Pskowá / á sámego Rechwoldá y dwu Synow zábił przy nim / Rochmidę też poniewoli sobie wziął w małżeństwo.

Włodimirz Kijow obległ.

Potym záraz świeżym zwycięstwem y przybáwienim Pskowskiego Xięstwá pośilony do Kijowá przeciw Brátu Jaropołkowi ciągnął / á gdy mu Jaropełk nieśmiał polá stáwić / záwárł sie w Kijowie / Włodimirz też Kijowá vśilnie dobywał / ále iż go wyrozumiał trudno mocą dostáć / wypráwił

wypráwił

wypráwił táiemnego Posłáńcá do Bludá naywiernieyszego Páná rádnego Jaropolkowego / ktorego zowiąc Oycem y obiecuiąc wielkie dáry / prosił áby mu dodał rády / ktorymby sposobem Jaropelká brátá mogł zábić.

Blud zdraycá.

Wyrozumiawszy tedy prośbę y żądánie Włodymirowo Blud Woiewodá / obiecał mu Páná swego zábić / dodawszy rády Włodimirzowi / áby Zamku Kijowskiego vśilnie dobywał / A Jaropełká Páná swego zdrádliwie nápominał / áby w Zamku niemieszkał / powiádáiąc mu iż iuż wiele Kijowian iego sług do Włodimirzá przystało / y ná iego sie zdrowie násádziło.

Roden zamek stáry Ruski / dziś go nieznáć.

Kijow wziął Włodymirz.

Ták Jaropełk zdrádliwą namową Bludową zwiedziony vciekł s Kijowá do Rodenu Zamku / ktory leżał ná vściu rzeki Jurśy / gdzie sie być przespiecznym zdrowia swego rozumiał / y od gwałtu Włodimirzowego. A w tym Włodimirz dobywszy Kijowá / y osádziwszy go swoimi Nowogrodzány / y Waragámi / ciągnął z woyskiem zá brátem Jaropełkiem / y obległ go w Zamku Rodenie / á ná błánki y ná wieże vstáwicznie kazał szturmowáć niemáły czás / zá czym żołnierze y Rycerstwo Jaropełkowe długim obleżeniem / głodem y vstáwiczną trwogą strapieni y znędzeni / ná podánie wołáli / niemogąc dłużey ćierpieć oney nędze.

zdrádá.

Y począł rádzić Blud Jaropełkowi znowu / áby pokoiu v Brátá nád sie dáleko mocnieyszego prosił / do Włodimirzá też potáiemnie wskazał / iż mu iuż wnet chce brátá wydáć / y przedeń przywieść. Ták Jaropołk vsłuchawszy przewrotney rády Bludowey / podał sie w moc ná łáskę y ná wolą Brátu Włodimirzowi / táką kondicią dobrowolnie ofiáruiąc / iż coby mu kolwiek z łáski swoiey postąpił / w dzierżáwę ná wychowánie / ná tym chćiał wdzięcznie przestáć. A gdy sie tá kondicia podobáłá Włodimirzowi / wnet Blud począł nápominác Páná / áby do Włodimirzá Brátá wyszedł / á podał sie / Czego mu záś Werasko drugi Pan Rádny odradzał / Ale Jaropełk zániedbawszy zdrowey rády Weraskowey / vsłuchał Bludá / y wyszedł do Brátá / á skoro wychodził z Bramy / wnet od dwu Waragow zábity iest / ná co sam Włodimirz z iedney wieże pátrzał. A widząc iuż Jaropełká Brátá zábitego / zárázem do Zamku Zołnierzow swoich Waragow hurmem puścił / Zonę Brátá zábitego Greczkę zgwałćił / s ktorą Jaropełk tákże / poki ieszcze Mniszką álbo Czernicą byłá / przedtym niż ią zá żonę poiął / miał Syná / Tym tedy sposobem dla tákowey chćiwośći pánowánia Jaropełk Olha Brátá / á Jaropełká záś Włodimirz zábił.

Jaropołk zábity.

Wzáiemne łotrowstwo.

Niemieni sie wyrok P. Christusow / kto mieczem woiuie etc. Matth. 26, Gen. 9. cap.

 Włodi-

Włodimirz wielki Swentosłáwowic Iedynowłaicá Ruſki pirwſzy Chrześciánin / Roku 6486. według Ruśi od ſtworzenia Swiátá.

WŁodimirz Swantosłáwowic wnuk Ihorow á práwnuk Rurikow / opánowawſzy Xięſtwá Ruſkie Brátow pobitych / Olhy y Iaropełká / wſzyſtkę Ruś pułnocną / wſchodnią / y ná południe leżącą / Białą y Czarną / pod ſwoię moc przywiodł / dla tego ſie piſał Cárzem álbo Krolem / Iednowładcą / y Wielkim Kniáziem wſzyſtkiey Ruśi. Z Nowogrodá też wielkiego do Kijowá Stolicę przeniosł. A czyniąc Bogom ſwoim offiáry / zá duſze Brátow pobitych / Holhy y Iaropełká / bárdzo wiele Báłwanow y Kośćiołow pogáńſkich w Kijowie y po okolicznych gorach y polach Kijowſkich náſtáwiał / y pobudował / á naprzod Báłwan bárdzo wyſoki poſtáwił Piorunowi álbo Porkunowi / Bogowi gromow / chmur / y łyſkáwic. Ktorego nabożniey z wielką vczćiwośćią chwalił / ſam tułow iego był z drzewá miſternie rzezány / głowę miał ſrzebrzną odlewáną / vſzy złote / nogi żelázne / á w ręku trzymał kámień / ná kſztałt pioruná pałáiącego / Rubinámi y Carbunculuſſem ozdobiony. Drugie Báłwany były miánowáne / Vſlad / Korſſa / Daſſubá / Stribá / Symaergla / Makoſz / etc. Ktorych Ruſſacy Kumerami iednoſtáynie názywáli / y tym ofiáry czynili / y modlitwy Boſkie wyrządzáli.

A od te^o Włodimirzá Moſkiewſcy ſobie Cárſtwo wſzey Ruśi przypiſuią.

Báłwan Piorunow.

Iáki był kſztałt Piorunow.

Tenże Włodimirz zbudował Zamek y miáſto wielkie od ſwego imienia názwáne Włodimirz / miedzy Wolgą y Oką nád Klezmą Rzeką / w kráinie bárdzo hoyney 36. mil zá Moſkwą Miáſtem ku wſchodu Słońcá / y tám Stolicę ſwoię przeniosł z Kijowá / ktora począwſzy od tego Włodimirzá trwáłá áż do Iwáná Danilowicá Biełoruſkiego Xiążęciá / á ten potym z Włodimirzá do Moſkwy Stolicę przeniosł. Obroćił potym myſl wſzyſtkę Włodimirz do woyny y Rycerſkiey czuynośći / Naprzod podniosł woynę ná Miecłáwá Xiążę Polſkie / y dobył pod nim Przemyſla / y Cirwena Zamkow / y Powiát Radimicki Polſkiego Xięſtwá (ma być podobno Radomſki) podbił pod ſwoię moc / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Polakom dawáli / O czym Długoſz y Miechouius lib. 2. cap. 1. et 3. fol. 24. etc.

Ruſka Stolicá z Kijowá do Włodimirzá / á potym do Moſkwy przenieſiona.

Woyná Włodimirzowá ná Polaki.

Zon miał kilko weſpołek Włodimirz / á z Rochmidą Xiężną Pſkowſką / ktorey Oycá Rechwoldá y dwu Brátow zábił / miał

ſynow trzech / Izasłáwá / Iarosłáwá / Wſewoldá / y dwie Corce z Grecką miał Swantopełką / z Czeſką Xiężną Swatosłáwá y Stanisłáwá / z Bulgarką Boriſſa y Hlebá. Nád ty żony ieſzcze ná Wyſogrodzie chował trzy ſtá nałożnic / á w Beroſtowey y w Sebrach dwie ſcie / á ná Biełogrodzie trzy ſtá / wſzytkich był poczet 800. Potym Włodimirz będąc iuſz zupełnym Iedynowłaycą wſzyſtkiey Ruśi / zebrał wielkie woyſko / s ktorym przepráwiwſzy ſie przez Dunay / opánował Ziemię Bulgarſką / Serbſką / Karwacką / Siedmigrocką / Wijatická / Iatwieſką / Dulebſką / y ty kráiny / gdzie dziś Wołoſzy / Multani / y Tatarowie Bobruczcy / á wſzyſtkich do posłuſzeńſtwá ſwego iedną wypráwą przypędził / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Greckim Ceſſarom dawáli. A gdy ſie tą poſtronną woyną báwił Włodimirz / wtárgnęli do Ruſkich Xięſtw Piecinigowie / y oblegli Białogrod zamek ná ktorym było 300. miłośnic Włodimirzowych / A leżąc pod nim czás niemáły / niemogli Zamku dobyć / y vmyślili ták długo leżeć / áżby oblężeńcow głodem wymorzyli / iákoż ſie iuſz chcieli wſzyſcy podáć / áſz ieden ſtáry człowiek ich záhámował / á co byłá ieſzcze trochá żywnośći / s tey kazał dwie kádźi kiſielu rozſczynić / á trzeci ſyty miodowey / to wſzyſtko kazał wywieść Piecinigom do obozu (ktorych też iuſz było teſkno prożno leżeć) mowiąc / ieſli tu w polu nie macie żywnośći co ieść / á to wam Biełogrodzánie z káſki ſwey przysłáli / poki ſie ſámi z Włodimirzem Pánem ſwoim / dla was przygotuią porządniey: Piecinigowie to widząc rozumieli / iż ich trudno głodem wymorzyć / á mocą Zamku nielza dobyć / dla tego odciągnęli od oblężenia / á Biełogrodzánie ſie máłym fortelem wyſzydzili.

Synowie Włodimirzowi.

Nałożnic Włodimirzowych 800. Mało nie zrownał z Salomonem / ktory też miał żon 700. á nałożnic 300. 3. Regum 11.

Fortel Ruſki w oblężeniu.

Potym ſie z więtſzym woyſkiem zebráli Piecinigowie / y ciągnęli do Kijowá / á Włodimirz vsłyſzawſzy o nich też ſie poſpieſzał / áby im odpor dał / y położyli ſie obozem / Piecinigowie z iedney ſtrony rzeki Trubieſſy / A Włodimirz z drugiey ſtrony ſtał z gotowym woyſkiem. Widząc to Piecinigowie / iż ſie im potężnie Włodimirz ſtáwił / nieśmieli náćieráć wſtępnym boiem / ále posłáli do Włodimirzá z táką kondicią / iż ieſliby ſie ktory mąż z woyſká twoiego Ruſkiego chciał obráć ták śmiáłym / ktoryby chciał ſam á ſam z iednym ſtrony náſzey zápaśnikiem Piecinigiem zápáſy iść / tedy Piecinigowie ſwoiego iednego zá wſzyſtkich ſtáwią ná plácu / á ieſli wáſz Ruśin zmoże náſzego Piecinigá / tedy my wam będziemy służyć / ieſli też náſz Piecinig wáſzego Ruśiná ſtłucze / tedy wy nam hołdowáć y służyć będziećie. A ieſli ſie táki zápaśnik nieobierze

Condicie Ruſſakom podáne od Piecinigow.

miedzy wámi / tedy my bedziemy Ruſką ziemię trzy látá woyowáć / przetoby wam lepiey nieżycząc ſpolney krwie rozlewánia / iednego zá ſiebie wſzyſtkich ná plác przeciw náſzemu zapáſnikowi poſtáwić.

Wysłuchawſzy tego poſelſtwá Włodimirz / fráſował ſie bárdzo / myſląc ſam w ſobie y mowiąc: ieſli nie ſtáwię zápaſniká / będą rozumieć Piecinigowie / iſz w moich Xięſtwach y ieden ſie godny do poiedynkowego boiu niemoże náleść / zá czym wieczna háńbá ná Ruſſakach moich zoſtánie / A ieſli zás poſtáwię ſwego iákiego Ruſſaká / á Piecinig go zmoże / tedy ſromotę y ſzkodę / ktemu y poddáńſtwo Piecinigom vczynić muſzę / A gdy ſie o tym zmyſlą gryzł / przyſzedł ieden do niego Pereasłáwiánin mąż ſtáry / mowiąc: Cárzu / Kniázie wielki Włodimirzu / ieſt v mnie ſyn / ktory ſie może

1. Regum 17. Eccleſ. ca. 46. 1. Macha. 4. Pſalm. 77.

ſkoſztowáć zápáſy z Piecinigiem / Vsłyſzawſzy to Włodimirz / był s tey wdzięczney nowiny weſoł / y kazał onego Mołoycá przed ſiebie przywieść / y pytał go nie ináczey iáko Saul Dawidá / ważyłliby ſie podkáć z Bohatyrem Piecinigow? Ktory zárázem ochotnie wſzyſtko vczynić obiecał zá zdrowie Cárá Włodimirzá / mowiąc: Ja sługá twoy to dźiś pokaże / iſz Piecinigowie z Bohatyrem ſwoim przed tobą Carzu przesławny będą pohánbieni. Widząc Włodimirz wielką ochotę w máluczkim ciele / Bo ten Pereasłáwiánin / iáko y Długoſz y Miechowius lib. z. cap. 10. świádczą / był ſrzedniego wzroſtu / wątpił o zwycięſtwie / Wſzákże ſkutek woyny ſzczęściu poruczáiąc / posłał do Piecinigow áby z ſwoim bohatirem ná plác wyſtąpili / á on iuſz z ſwoim czeka ich / Názáiutrz tedy Piecinigowie wſprawie zſzykowáni ſtoiąc / á ná hárdą kaząc / wysłáli ſwego zápaſniká ná plác náznáczony / chłopá grubego / plecyſtego / rámionámi czerſtwość okázuiącego / y wzroſtu práwie Goliatowego / ktory hárdo ſtoiąc / á plecámi y krokiem ſzermuiąc / wołał ná Ruſaki ſromocąc ich y háńbiąc / á co rychley rownego

Duellum Ruſiná málego z obrzymem Piecinigiem.

ſobie / á ieſliby nieſmiał ieden / tedy ſam ná ſię trzech wyzywał. Wyſtąpił tedy on Pereasławiánin z woyſká Ruſkie° / chłopek máły / ále záwiązáły / ktorego obaczywſzy Piecinig ſzydził z niego / názywáiąc go żołwiem / wſzákże gdy ku niemu ſmiele Ruſin poſtępował / vchwyćili ſie obádwá zarko wpáſſy / włáſnie iáko Dares z Entelluſſem

Virgil. in. Æne.

Eneáſowi zápaſnicy / Piecinig gruboſcią ćiáłá / Ruśin zás czerſtwośćią nárabiał / á iż był chłop wyſoki Piecinig / Ruſſin tym ſię niżey ſchylał / rozwiodſzy ſie vderzył Piecinigá w tłuſty brzuch głową / práwie nád konem áż vpadł / woyſká z obudwu ſtron ſtały ſpokoynie pátrząc ná onę bieſiádę / chłopká máłego z obrzymem / porwał ſie

Fortel.

wał ſie potym Piecinig / á gniewem wielkim y wſtydem záiuſzony / vderzył gwałtownie kułakiem ná Peresłáwiániná / ále on chybkośćią nárabiáiąc / vſkoczył mu z rázu prętko y z mieyſcá / á Piecinig iáko chłop cięſzki od ſwoiego popędliwego ſtoſſu iſz chybił Ruśiná / potknąwſzy ſie padł o ziemię / á Peresławiánin przyſkoczywſzy nie dał mu ſie powtore popráwowáć / ále go zárаz oſiodławſzy począł tłuc wſczeki áż mu zęby weſpołek ze krwią pádáły / zátym go zá gárdło vchwyćiwſzy / nieináczey iáko Hercules Anteuſá ták długo duśił / áſz ná onym plácu duſzę z niego wytłoczył. Co obaczywſzy Włodimirz / wnet z woyſkiem Ruſkim krzycząc y hucząc rzućił ſie ná Piecinigi przeciw ſtoiące / á oni widząc ſwe nieſzczęście pierzchnęli po roznych polach. Ruſacy vciekáiących bili / ſiekli / kłoli / imáli / á drugich w Trubieſie rzece topili / á odbiwſzy wielkie połony y łupow rozmáitych w obozie Piecinſkim nábrawſzy / sławne zwycięſtwo przes iednego Pereasławiániná (nieináczey iáko żydowie przes Dawidá nád Philiſtinámi) otrzymáli / Y záłożył Włodimirz ná tym brodzie / gdzie ſie to zwycięſtwo ſſtáło Pereasław drugi / ná pámiątkę tego / iſz Pereasławiánin nád Bohatirem Piecinſkim zwycięſtwo ná onym mieyſcu otrzymał. A onego Młodzieńcá vczynił Rycerzem sławnym / y Oycá iego człowiekiem zacnym.

Piecynig Obrzym od Ruſiná zábity.

Pienigowie porázeni.

Pereasław drugi záłożon.

Ták gdy Włodimirz był wielkim y sławnym po wſzytkim świecie Monarchą / álbo Jednowłaidcą wſzyſtkich Ziem Ruſkich / á w Pogáńſtwie báłwany chwaląc bez zakonu żył / przyieżdżáli do niego w poſelſtwach od rozmáitych Krolow / Xiąząt y narodow náuczycielowie rozmaitych wiar / y zakonow / naprzod Machometáni / Tatarowie / Egipcyci y Arabowie z inſzymi Krolámi Argawenſkimi / námawiáli go / áby ich wiárę y zakon od Machometá podány przyiął / ktory Włodimirz wzgárdził / iſz mu ſie zdał być plugáwy y ſzkárády. Potym od Papieżá Ceſárzow y Xiąząt Rzymſkich álbo Łáćinſkich y Niemieckich był przes częſte posły námawian / áby ich wiárę y zakon Chrześćiáńſki przyiął / Ná co też niechćiał pozwolić / iſz Ceremonie Łáćinſkie máło nabożne / y Kośćioły ich niebárdzo ochędożne być mu ſie zdáły. Ná oſtátek był námawian y od Żydow / áby ich Zakon Moizeſzow przyiął / ále niechćiał / bo mu ſie Moizeſzowe vſtáwy cięſzkie być zdáły / Tylko posłowie od Greckich Ceſárzow y Patriárchow v niego z wiárą y Ceremoniámi ſwoimi meiákie mieyſce mieli.

Posłowie rozmáići do Włodimirzá.

Od Machometanow.

Od Papieżá.

Od Żydow.

Od Grekow.

Wſzákże widząc rożność rozmáitych wiar y zakonow / niechćiał zgołá ná żadną pozwolić / Ale posłow ſwoich dźieſiąćiu wypráwił w dálekie y rozmáite ſtrony świátá / áby ſie o porządkach

Posłowie Włodimirzowi do rozmáitych ſtron Swiátá.

wiáry y o Ceremoniách wſzelkich narodow pilnie wywiádowáli.
A naprzod im kazał iácháć do Bulgariey y doſwiádczyć wiáry ich/
drugich posłał do Rzymu/ inſzych do Niemiec do Afriki/ Egiptu/
y do Scitiey/ ktorzy Posłowie przypátrzywſzy ſie rozmáitych na⸗
rodow rozmáitych wiar y Ceremonij/ przyiácháli potym do Kon⸗
ſtantinopolá/ y opowiedziano to Ceſárzowi Konſtantinowi/ y
Baſilemu/ iſz Posłowie od Włodimirzá Monarchy Ruſkiego
przyſzli wiáry przepátrywáć/ co vsłyſzawſzy Ceſárzowie weſelili
ſie s tego/ y okazawſzy Posłom wſzyſtkie Ceremonie według Gre⸗
ckich obrzedow/ y vdárowawſzy ich odpráwili do Kijowá/ á iſzby
Pánu ſwemu lepſzą pewnoſć o Greckiey wierze dáć mogli/ posłał

Cirus Philoſoph do Kijowá.

z nimi Patriarcha y Konſtantin Ceſarz Kirá álbo Cirußa Philo⸗
ſophá Greká Mężá vczonego/ ktory przyiachawſzy do Włodimi⸗
rzá/ wiele z nim rozmawiał o wierze Chrześciáńſkiey/ á potym
mu oddał zá vpominek Zaponę wielką złotą od Ceſárzow ſwo⸗
ich/ y od Patriarchow/ ná ktorey był miſternie wyryty ſtráſzny ſąd
oſtáteczny Boży/ Ktorey przypátruiąc ſie Włodimirz/ prosił
Philozopha/ áby mu powiedział/ co ſie rozumieli ći/ ktorzy iedni
ná práwicy Sędziego/ á drudzy ná lewicy ſtoią/ y powiedział
mu Philozoph/ iſz ná práwicy będą ſtać ći/ ktorzy wierzą w Páná
náſzego Jeſuſá Chriſtuſá/ y czynią vczynki dobre/ zá co po ſmierći
wieczny żywot y Króleſtwo niebieſkie otrzymáią/ á ná lewicy ći
ſtoią/ ktorzy w Bogá niewierzą/ á bez zakonu y wiáry żyiąc złe
vczynki dziáłáią y ſwowolnie żyią/ ći w wiecznym ogniu piekiel⸗
nym wiecznie potępieni będą. Włodimirz to vsłyſzawſzy weſt⸗
chnął y rzekł/ Błogosłáwieni ći ktorzy ná práwicy ſtáną/ ále o
biádá tym ktorzy ná lewicy. Philoſoph odpowiedział/ ieſli ſie o⸗

Z máley rzeczy perſuaſio.

chrzćiſz y ty będzieſz ná práwicy/ á ieſli w pogáńſtwie żyć będzieſz/
ná lewicy twoie mieyſce y ze wſzyſtkim ludem ziem twoich/ á po⸗
tym wieczne potępienie. A Włodimirz ſie obiecuiąc ochrzćić/ od⸗
práwił go vdárowawſzy.

Włodimirz miáſto nád Kleźnią ſtára ſtolicá po Kijowſkiey Ruſka.

Y przyzwał Panow y Boiar ſwoich Rádnych do Wołodi⸗
mirzá miáſtá nád Kleźnią rzeką leżącego/ do ktorego był ſtolicę
z Kijowá przeniosł/ tám im opowiedział/ co z nim zá rozmowę
miał około wiáry Chrześciáńſkiey Kirus Grecki Philoſoph/ iſz
ktoby ſie ochrzćił/ vmárwſzy ma wſtáć z nowu/ y krolowáć ná
wieki/ á niewiernym y bezchrzeſnym ma być po ſmierći męká y po⸗
tępienie wieczne Ták ſie byłá Włodimirzowi z wyobráżenia ſą⸗

Obrázy.

du oſtátniego ná oney Zaponie wyrázonego/ Chrześciáńſka wiárá
w ſerce wpoiłá/ wſzákże iſz niemiał tákich ludźi nabożnych ktorzy⸗
by iego

by iego przedſięwzięcie záraz do ſkutku byli wiedli/ przeto tego
zániedbał.

O tym Kroniki Greckie ſwiádczą/ y Zonaras. Kaphe wziął Włodimirz. Sabel.lib.2. Korſun álbo Koſchim Zamek y Miáſto sławne w Taurice Greckie/ gdzie dziś Kirkiel Tátárſki.

A zebrawſzy wielkie woyſko z wielkich Nowogrodzan y z
Kijowian/ wypráwił ſie do Tauriki/ ktorą dźiś Przekopem zo⸗
wiemy/ gdzie dobył Kaphy álbo Teodoſiey Miáſtá sławnego
pod Grekámi. A potym głowny wſzyſtkiey Tauriki Zamek y Miá⸗
ſto Korſſun (ktory Sabellicus lib. 2. Cherſoną á Miechouius
Korſchim zową) leżący w naprzednieyſzym Porcie Pontſkiego
morzá naoſobliwſzy wten czás Kleinot Ceſárzow Greckich ob⸗
legł/ y dobywał go wſzyſtką mocą czás niemáły/ bo był trudny do
niego przyſtęp/ á k temu go Greccy żołnierze przeważnie bronili.
Włodimirz potym rokował z oblężeńcámi/ áby ſie podáli/ mowiąc:
ieſli ſie dobrowolnie nie podaćie/ będę tu ſtał ieſzcze do trzech lat/ áż
was dobędę/ czego potym prożno będziecie żáłowáć/ ále Grekowie
tey groźby iego niedbáli/ á Włodimirz potym leżał pod Korſunem
ſześć mieſięcy. Gdy iuſz tedy oblężeńcow nędzá dokurczyłá/ á przed
ſię w vporze ſwoim trwáli/ ieden ich Protopos imieniem Naſta⸗

Naſtaſius Protopop zdraycá.

ſius nápiſał ná ſtrzále ty słowá/ Włodimirzu Carzu/ chceſzli prę⸗
dzey Zamku tego dobyć/ tedy wiedz o tym/ iſz ſą Rury podziemne
ku wſchodu Słońcá/ ktorymi idzie wodá słodka do Korſſunu/

Liſt ná ſtrzále z zamku.

A ták ty zepſowawſzy ty Rury/ odeymieſz wodę Korſſuniánom/
zá czym ſie tobie muſzą podáć/ s tym textem ſtrzałę wyſtrze⸗
lił/ ktora proſto iáko mierzył pádłá przed Namiotem Włody⸗
mirzowym/ á gdy ią ſobie podáć kazał/ vyźrzał ná niey Piſmo
Greckie/ á záwoławſzy Tłumáczá/ kazał ſobie on text przecżyſ⸗
táć/ s ktorego rzecz słuſzną wyrozumiawſzy/ roſkazał one ru⸗
ry pod Ziemią przekopáć/ A zá tym Korſuniánie niedoſtátkiem
wody odiętey ściſnieni/ y vdręczeni/ ná łáſkę z Zamkiem y z Miá⸗
ſtem/ y ze wſzyſtką Morſką y murową Armatą podáć ſie mu⸗
ſieli z Skárbámi Ceſarſkimi.

Herberſtein fol. 75.

Nápiſano w ſtárych Kronikach Ruſkich/ czego też Sigis⸗
mundus Herberſtein w kſięgach ſwoich o Moſkwi fol. 75. ſtych⸗
że Kronik poſwiadczą/ Iſz Nowogrodzánie Ruſſacy z Xięſtwá
y z Miáſtá wielkiego Nowogrodá/ gdy cáłe ſiedm Lat Kor⸗
ſuná w Poncie z Włodimirzem dobywáli/ Małżonki ich ſte⸗
ſkniwſzy ſie przyrodzonym Swierzbem y niebytnośćią długą
mężow/ k temu o ich zwroceniu zwątpiwſzy/ mniemáiąc iſz iuſz

Przygodá Nowogrodzka.

ná Woynách poginęli/ Sług ſwoich y Niewolnikow zá Małżon⸗
ki ſpoimowáły/ Potym gdy ſie Nowogrodzánie dobywſzy Kor⸗
ſunu wroćili do wielkiego Nowogrodá/ y Bramy Korſſuńſkiey

[Bramy z Korſunu y dzwon wielki do Nowogrodá przynieſion.]

wrotá miedziáne ná znák zwycieſtwá y bárdzo wielki dzwon(kto-
ry y dźiś ieſt v przedniejſzego Ruſkiego Kośćiołá támże w Nowo-
grodzie)s ſobą przywiezli / słudzy y niewolnicy pánow ſwoich/

[Sludzy ná Pány.]

ktorych żony były ſpoimowáły/do miáſtá puśćić niechćieli/y wzbu-
rzywſzy ſię przećiw włáſnym Pánom/odbić ich bronią vśiłowáli/
á gdy z nimi Pánowie Rycerſką bronią bitwę zwiedli/ otrzymáli
nád nimi gorę Niewolnicy/áż zá porádą iednego ſtárcá porzućiw-

[Fortel ná niewolniki.]

ſzy broń Rycerſką / ſzáble y miecze / kije / y bicze álbo puhi iáko ná
niewolniki wzięli / ktorych ſie dopiero Niewolnicy vlekneli/ wſpo-
mniawſzy iż ich pierwey pánowie tákimi kijámi y puhamy kárali/
nie ſzáblámi/ y ták záraz z miáſtá y s polá poczęli vćiekáć / áż przy-

[Chłopigrod nád Mologą.]

ſzli ná iedno błotne mieyſce nád Mologą rzeką leżące od Vglicza
dwie mili/ y tám ſie okopáli/y Zamek zbudowáli/ chcąc ſie pánom
ſwoim obronić / ále Pánowie dobywſzy ich / iednych powieſzáli/
drugich poczwiertowáli / y godnymi mękámi według zásługi po-
tráćili.

[Iuſtin⁹ lib. 2. Herodotus in Melp.]

Tey też włáſnie podobną Hiſtorią opiſuie Iuſtinus ex Tro-
go Pompeio lib. 2. y Herodotus in Melpomene/ o Tatarach/ álbo

[Przygodá Scitow Ruſkiey podobna.]

Scitach/ gdy ich tákże słudzy zwracáiących ſie po ſiedmiu lat z
woyny do domow y do ich żon włáſnych (ktore iuż byli niewolni-
cy ſpoimowáli) puśćić niechćieli / iáko nieprzyiaciol y przycho-
niow / áż ich tákże po długich bitwách z nimi zwiedzionych kiymi/
rozgámi y puhami roſpłoſzyli etc. Ale do rzeczy przerwáney przy-
ſtępuię.

Włodimirz záś doſtawſzy przes przymuſzone zá odięćim
wody poddánie Korſſunu Miáſtá y Zamku sławnego portowego/

[Włodimirz Tauricę wſzyſtkę opánowal.]

inſze wſzyſtkie Zamki y Miáſteczká / y wſzyſtkę Tauricę wyſpę po-
moc ſwoię snádnie podbił y opánował/ z wielkim ſtráchem wſzyſt-
kiey Greciey / y wypráwił Posły ſwoie do Konſtantiná y Baſile-
go Ceſárzow Konſtantinopolſkich/Synow Janá Zemiſki/ Roku
od ſtworzenia świátá 6496. oznaymuiąc im to/ iż Korſſun ich
sławny Zamek y Miáſto portowe wziął ze wſzyſtką Tauriką/ á
słyſząc iż maćie Sioſtrę/ dayćie mi ią zá żonę / á ieſliż nie chcećie/
vczynię ták wáſzemu Konſtántinopolowi y inſzym Greckim Zam-
kom / iákom Korſſunowi vczynił. Ceſárzowie odpowiedźieli / iż
ſie niegodzi y nie słuſzna rzecz nam Chrześćiáńſkim Monarchom/
zá ćiebie Pogáńſkie Xiążę Sioſtrę rodzoną oddáć / ále ieſli ſie o-
chrzćiſz w wiárę náſzę Chrześćiáńſką / á do Chriſtuſá prawdźiwe-
go Bogá / odſtąpiwſzy Bałwánow / przyſtánieſz / tedy my tobie
Sioſtry náſzey w małżeńſtwo świętey bronić nie będziemy. Vsły-
ſzawſzy

ſzawſzy to Włodimirz/ rzekł / iżem ia pierwey słał do was Po-
sły/ ktorzy mi opowiedźieli / y porządną ſpráwę dáli / o wáſzym
Zakonie/ ktory mi ſie podobał / y ieſt mi miła wiárá y Ceremonie
wáſze/ A ták przyſzlićie Biſkupá ktoryby mię ochrzćił / á ſámi zá-
ras przyiedźćie y z Sioſtrą ſwoią do mnie / álbo mi ią przyſlićie
w małżeńſtwo / á ia wam Korſſun y kráinę wſzyſtkę Tauricką y
Pontſką wrocę / Vsłyſzawſzy tę wdźięczną odpowiedź Kon-
ſtanti y Baſili Ceſárzowie / weſelili ſie wielką rádośćią / y poczęli
Sioſtrę Annę z proſbą námawiáć / iżby ſzłá w małżeńſtwo zá
Włodimirzá / czego ſie oná vśilnie wzbraniáłá. Brácia iey záś
powiedźieli / nie poydźieſzli / pewnie co Korſſuniánom y Tau-
tikánom wſzyſtkim vczynił / vczyni to y Grekom / á ieſzcze ſię
gorzey tey zelżywośći nád námi mśćić będźie / A ieſli przes ćię
Bog Ruſkie ziemie Chrztem świętym oświeći / A Grecką Zie-
mię/ tymże twoim Małżeńſtwem od plundrowánia wyzwoli/
wieczną sławę y nieśmiertelne Błogosłáwieńſtwo ſtąd tobie
vrośćie.

Ná to rzekłá Anná Ceſárzowná s płáczem / Niech ſie wo-
la Páńſka ſtánie / á wſiadwſzy v Konſtantinopolá w Okręty/
prowádźili ią Brácia Ceſárzowie / iák Długoſz y Miechouius pi-
ſzą/ do Korſſuna z wielkim Orſſakiem Xiążąt Greckich y Frau-
cimeru / ktorych Włodimirz wdźięcznie przyiąwſzy / ſkoro Ce-
ſárzownę ná Páłac Korſunſkiego Zamku wprowádzono / zárá-
zem nań przyſzłá nagła ſlepotá / iż ná oczy olśnął / śnać z woley

[Włodimirz w Korſſunie olśnął.]

Bożey / y począł wątpić ieſliby ſie miał ochrzćić álbo nie / Bo-
mniemał / iżby go Bogowie iego dla tego przedśięwźięcia ſkará-
li. Ale Ceſárzowná posłáłá do niego mowiąc / ieſli ſie nie ochrz-
ćiſz / niezbędźieſz ſlepoty. A ták Roku od ſtworzenia Świátá/
według rachunku Ruſkiego 6496. á od Chriſtuſá według Dłu-
goſſá y Miechouiuſſą 990. á Cromerus lib. 3. kłádźie 6497. á od

[Włodimirz ſie ochrzćił.]

Chriſtuſá ráchuie 980. Włodimirz Swentosłáwowic Wnuk
Ihorow y Holhy Práwnuk Rurikow ieſt ochrzczon w Korſſu-
nie ná Wiárę Grecką Chrześćiáńſką. A gdy nań Arcibiſkup

[Iáko ná Páwlá S. Act. 20.]

Korſſunſki rękę położył / Błogosłáwiąc mu / áby przyiął Du-
chá świętego / záraz iákoby łuſká z oczu iego ſpádłá / y przey-

[Włodimirz po chrzcie przeyzrzał.]

źrzał iáſno / á dał chwałę Bogu / mowiąc / Terazem poznał
prawdźiwego Bogá / Chrzćili ſie też przy nim Boiárowie /
Zołnierze / y wſzyſtko Rycerſtwo iego Ruſkie / á ſámemu Wło-
dimirzowi dano imię nowe Greckie ná Chrzćie Baſili / po Ru-
ſku Waſſil.

Wſtąpił

Wstąpił potym w małżeństwo z Anną Cessárzowną Grecką/ z wielką rádością pospolitego ludu/ Támże w Korssunie zbudował Cerkiew ná gorze świętego Basilego álbo Wasila/ ná pámiątkę Chrztu swoiego/ Y wrocił Korssun/ Kaphę/ y wszystkę Taurikę Greckim Cesárzom/ á sam wsiadszy w Okręty z nową Małżonką Cesárzowną/ y pożegnawszy sie z Konstantinem y Basilim Cessárzámi/ wrocił sie do vścia Dniepru/ á potym ziemią przyiáchał do Kijowá z wielką rádością ludu pospolitego. Przyprowádził też z sobą kośći S. Klimunta/ obrázy/ księgi y insze náczynia y apparaty Kościelne/ y Nástasiusá Protopopá z Korssunu/ ktory mu ono był przes strzáłę Rury wodne zepsowáć porádził/ Popow tákże Diakonow/ Spiewakow/ Czerncow/ y rozmáitych rzemięśnikow dla budowánia Cerkiew álbo Kościołow/ hoynym Jurgeltem náiętych z Greciey s sobą do Kijowá przywiodł.

> Włosus Bog Ruski bydlecy.
>
> Pan Deus Arcadiæ, Syluestria numina Fauni.
>
> Piorun w Dnieprze/ á Włos w gownach vtopion.

Y kazał zárázem łamáć/ tłuc/ y z gruntu wywracáć Báłwany Charssa/ Stribá/ Mokossá/ á Włossa Báłwaná/ ktory był mian zá bydlęcego y leśnego Bogá (iáko był v Arkádow Pan Faunus ꝛc) kazał w wychod pospolity wrzućić/ y w nieczystościach vtopić. Pioruná też przednieyszego Báłwáná kazał koniowi do ogoná przywiązáć/ y wlec przez Miásto do Dniepru/ támże go w Dnieprze náwiązawszy kámieni vtopiono.

> Russacy sie chrzczą.

A Lud pospolity niewierny płákáli Bogow swoich z lamentliwym nárzekániem/ Ale Włodimirz po wszystkich państwach swoich Ruskich dał wywołáć/ roskázuiąc áby sie wszyscy ná wiárę Chrześciáńską chrzćili/ á dzień pewny náznáczył/ ná ktory ktoryby sie nie ochrzćił/ karánie iáko ná nieposłusznych vstáwiono. Vsłyszawszy to tedy lud pospolity/ biegli wszyscy z rádością do Kijowá/ á drudzy ná insze mieyscá náznáczone/ po ktorych byli Greccy Popowie dla Chrztu świętego odpráwowánia rozsádzeni. Y mowili/ iesliby to niebyłá rzecz dobra/ y Kniáź wielki Włodymirz/ y iego Boiáre niechrzćiliby sie. Y vbrawszy sie Popowie y Diakonowie w ornaty stali ná ławkách k temu przyprawionych ná Dnieprze rzece/ á ludzie gromádámi wchodzili w rzekę/ iedni po pás/ drudzy po szyię/ á Popowie dawáiąc káżdey gromádzie z ossobná imię/ Timochwiey/ Wasil/ Piotr/ álbo Siemion/ polewáli ich wodą/ á modlitwy nád niemi zwykłe odpráwuiąc/ chrzćili wszystkich męszczyznę y niewiásty/ w Jmię Oycá y Syná y Duchá świętego.

> Synowie Włodymirzowi ochrzceni.

Wten czás od Biskupa Korssuńskiego dwánaśćie Synow Włodimirzowych byli chrzczeni osobliwie/ ktorych miał s kilkiem żon y

żon y nałożnicámi/ Wizesław/ Jsasław/ Swantopolk/ Járosław/ Wsewold/ Swantosław/ Mścisław/ Boris/ Hleb/ Stanisław/ Poświzd/ Sudisław/ y dał wszystkich przerzeczonych Synow swoich/ y przy nich kilko set synow Boiárskich pisma Greckiego y Hłaholskiego (ktorego dziś Ruś vżywa) vczyć/ przełożywszy nád nimi Diaki y Młodzieńce ćwiczone/ y kazał zmurowáć Cerkiew w Kijowie świętego Spassá z kámienia wielkiego/ ná tym mieyscu gdzie był Báłwan Piorun przedtym chwalon/ y Cerkiew S. Wasilá ná imię swoie/ ktore mu było przemieniono ná Chrzcie/ inszych też Cerkwi bárdzo wiele ná tych mieyscach/ gdzie przedtym rozmáite Báłwany stały/ roskazał nábudowáć kosztem przeważnym/ iedny z cegły y z kámienia á drugie z drzewá/ y wziął od Patryárchy z Konstantinopolá/ Facia Metropolitá naypierwszego do Kijowá/ Leonciá do Nowogrodká Arcibiskupá/ A Joachimá Korssunianiná w Wielkim Nowogrodzie Arcibiskupem przełożył/ ktory przyszedszy do Nowogrodá/ Báłwany wszystkie połamał/ á Pioruná wrzucił w Wolchow Rzekę/ ktora srzodkiem Miástá z Wołochá álbo Jlmenu Jeziorá płynie/ á gdy tego Pioruná/ iáko Ruś pisze/ bito poczerewie kiymi (bo był Báłwan dęty) tedy wnim Bies wołał/ o biedasz mnie/ iżem sie dostał w niemiłośćiwe ręce/ á płynąc przećiw wodzie pod wielki most (iák Kroniki Ruskie y Herbersteinus z nich folio 74. in commentarijs Moschouiticis, świádczą) ták rzekł głossem/ ktory był od wszystkich słyszan/ To wam ná pámiątkę moię Nowogrodzánie/ tym sie cieszćie wspomináiąc mnie/ á záraz gdy to rzekł/ kiy iákiś z wody miedzy Ludzie ná most rzućił/ y powiáda Moskwá/ iż sie to y teraz ná pewny czás w roku przytrafia w Nowogrodzie wielkim/ y ten głos bywa słyszan/ ktory vsłyszawszy oni obywátele/ wnet sie z wielkim krzykiem wszyscy zbiegáią/ á kiymi sie społecznie tłuką/ skąd ták zápalczywy rostyrk vrasta/ iż go czásem Stárostowie ledwo z wielką pracą vśmierzyć mogą. A ták od tego czásu wszystkie Ruskie/ Biáłey y Czarney/ wschodniey/ pułnocney y ná południe leżącey Ruśi narody/ w wierze Chrześciáńskiey/ według obrzędow y Ceremoniy Greckich/ pod zwierzchnością Patriarchy Constantinopolskiego stale y státecznie trwáią/ to iest/ od Roku stworzenia Swiátá 6497. według Ruskich y Greckich Kronik wszytkich: w ktorym Lat rachunku Sigismundus ab Herberstein/ álbo iego Drukarz bárdzo zsankowáli/ kłádąc Rok ochrzczenia Włodimirzowego fol. 7. in Commentarijs Moschouiticis, 6469.

> Cerkiew S. Spassá y Wasila w Kijowie.
>
> Facius álbo Tacius.
>
> Metropolit y Władykowie Ruscy.
>
> Báłwany łamia w Nowogrodzie wielkim.
>
> Diabeł w Báłwanie nárzeka.
>
> Słowá Pioruná Báłwaná.
>
> O tym czytay Herbersteinum.

Autorowie o roku ochrzczenia Russakow zuo-ſieni.

przećiw wßyſtkim Kronikom Ruſkim y Hiſtorikom Greckim
y Polſkim / ktorychem ia ná to zgadzał o kilkonaśćie. Miecho-
uius też náß lib. 2. cap. 3. fol. 25. Wapouius y Bielſki z nich ten
Rok od Chriſtuſá kłádą być 990. ochrzczenia Włodimirzowe-
go. Ale Cromerus Doctor lib. 3. de Relligionibus Priſcorum Slauo-
rum, ſkoſſuiąc porządek y ráchunek Lat od ſtworzenia Swiátá
według liczby Greckiey / kłádzie dowodnie Rok ten 6497. á od
Chriſtuſá 980. co ráchuiąc z dziſieyßym Rokiem Páńſkim kiedy
to pißą 1579. vczyni 599. Lat. A Holha żoná Ihorowá Báb-
ká Włodimirzowá przed tym ſie ochrzćiłá Roku 6463. od
ſtworzenia Swiátá / to ieſt / lat trzydzieśći y cztery przed Wło-
dimirzem.

Zonaras Græcus annali. Tomo 3.

Aczkolwiek Zonaras Grecki Kronikarz Annalium Tom. 3. pi-
ße / iß przedtym ießcze był posłan do Ruśi Biſkup / od Báſile-
go Macedoná (ktorego potym zábił Jeleń rogámi) Ceſárzá Con-
ſtantinopolſkiego / zá ktorego ſtáránim Ruſſacy Wiárę Chrześci-
áńſką przyieli / Bo gdy prośili iákiego Cudá álbo dziwow od Bo-
gá Chriſtuſá / Biſkup kśiegi Ewangeliey álbo Nowego Teſtá-
mentu wrzućił w ogień wielki / ktore namniey nienáruszone w
cále s podziwienim wßyſtkich Ruſſakow zoſtáły.

Baſilius Macedo Ceſarz od Jeleniá zábity.

Euangelie w ogniu niezgorzáły.

Ale iß rychło od przyiętey Wiáry Chrześciáńſkiey odſtąpili /
ſtąd ſie iáwnie pokázuie / gdy Holha potym do Janá Zemiſki / á
Włodimirz Wnuk iey do Conſtantiná y Báſilego ſynow Zemiſci-
nych / Ceſárzow Greckich ieździli / dla przyięcia Wiáry S. Chrześ-
ćiáńſkiey / O czym też tenże Zonaras eodem Tomo piße.

Ruſſacy przed Holha przyieli byli wiárę / ále nie długo wniey trwáli.

Lambertus Saſnaburgenſis.

Wſpomina też Lambertus Saſnaburgenſis / ktory przed lat
piąćią ſet y dzieſiąćią Kronikę Niemiecką piſał Roku od Chriſtu-
ſá 960. Ruſciyſkie narody do Otoná pirwßego Ceſárzá Posły
ſwoie przysłáli / proßąc áby im Biſkupá iákiego dla nauki Wiáry
Chrześćiáńſkiey przysłał / y posłał im Adalbertá Biſkupá / kto-
ry potym ledwo z ręku ich vciekł / gdy go chćieli zábić / ále ſie
w tym niezgadza Lambertus z prawdą (iák Cromerus do-
wodźi) okrom iżbyſmy Rugiyſkie á nie Ruſciyſkie áni Ru-
ſiyſkie / to być poſelſtwo rozumieli / bo miáſto Ruſciæ, Rugiæ po
łáćinie czytáć y rozumieć trzebá. Ponieważ iß ten Adalber-
tus (nie náß Albertus Czech Biſkup Praſki / álbo Pragenſki / kto-
rego Woyciechem zowiemy / y ktorego Pruſowie Pogáni zábili)
był Niemiec vrodzony Arcibiſkupem pierwßym Magdeburſkim /
od tegoż Otoná vſtáwiony / Ktory Adalbertus z inßymi Biſku-
pámi / ktorych było pięć / náwracał ná wiárę Saxony / álbo
Saſſy /

Ruſciy.

Ruſciæ, rectiùs Rugiæ.

Saſſy / y Sławy álbo Sławaki Pomorczyki / y Kaſſubiány w
Rugiey (nie w Ruſiey) ná ten czás wßeroko mießkáiące narody
Słowieńſkiego ięzyká s pokolenia Polſkiego / o czym piße Helmol-
dus Kápłan / ktory Sławáńſką álbo Sławácką Kronikę przed
cztermá ſty y dwunaśćią wieku ſtárodawnego piſſáną zoſtáwił / á
teraz ią niedawno ná świátło wydano. Co ieſliby Rzymſkiego ko-
śćiołá Arcibiſkup Magdeburſki Adalbertus był naprzod Ruſſakow
ochrzćił / tedyby też nie po Grecku / ále według Rzymſkich Ceremo-
nij záchowywáli obrzędy wiáry ſwoiey. A ten oto pierwßy Syn
Henriká Ptaßniká / ktorego zwano po łáćinie Auceps, dzieſiąty Ce-
ſárz Niemiecki / począł pánowáć roku od Chriſtuſá 935. á pánował
36. lat / ktory to w Sławieńſkich Ziemiach fundował Arcibiſkupá
Magdeburſkiego / y Miſnińſkiego / Brandeburſkiego / álbo Zgorze-
leckiego / Mesburſkiego y Ceytſkiego Biſkupow / w ktorych Zie-
miach pierwey w ony czáſſy Sławacy náßego narodu mießkáli /
O czym Carion lib. 3. Chronicorũ, Monarchiæ 4. ætatis 3. ßerzey piße.

Helmoldus Hiſtorik.

Henricus auceps.

O tym czytay Carioná.

Arcibiſkupſtwá y Biſkupſtwá Sławáńſkie ſtárodawne.

Carion lib. 3.

Od tegoż to Otoná Lambertus Ruſciow być ná wiárę Chrze-
śćiáńſką náwroconych przez Adalberta Arcibiſkupá Magdebur-
ſkiego wſpomina. Ale to pewnieyßa co Zonaras y inßy Greccy
Hiſtorikowie / y Kroniki wßyſtki Ruſkie świádczą / iß Holhá na-
przod / á potym wnuk iey Włodimirz ochrzćiwßy ſię y przyiąwßy
wiárę Chrześćiáńſką / według Ceremoniy Greckich w Konſtan-
tinopolu / gruntownie Ruſkie wßyſtkie Ziemie do vznánia praw-
dziwego Bogá / y Jeſuſá Chriſtuſá Syná iego iednorodzonego /
przez odrodzenie Chrztu świętego przywiedli / roku od Chriſtuſá
980. A Polacy náßy 965. zá Miecisławá Zemomisławowicá
Xiążęciá. Węgrowie tákże 990. wßyſcy ſie pochrzćili iednoſtáynie /
áczkolwiek ich Xiążę Geizá Stephaná świętego Syn przyiął
Chrzeſt roku 980. záraz w ten czás / kiedy y Włodimirz / A Czecho-
wie roku od Chriſtuſá Páná 895. zá Boriwoiá Xiążęciá pierwße-
go Chrześciániná / wßákże áż do roku 929. lud poſpolity dopiero
gruntownie wiárę przyiął.

Zonaras annal. Tom. 3.

Ruſſacy / Polacy / Węgrowie / kiedy ſie do Chriſtuſá náwrocili.

Czechowie kiedy Chrzeſt przyieli.

A tu Czytelniku miły rzecz y porządek ſpraw Włodimirzo-
wych trochę przerwáć mußę / bo też to wiedzieć niezáwádzi / iáki-
mi ſproſnymi Báłwochwálſtwy Dyabeł był zmámił przodki ná-
ße Sławaki / Ruſſaki / Czechy / Polaki / etc. y Litwę / ktore ich Po-
gáńſkie obrzędy od nas z wielką trudnośćią zebráne / y z głębo-
kich dowodow doſcignione / y wybádáne / Tu iáko w zwierciedle /
y iákoby ná on ſtárodawny wiek przodkow ſwoich pátrzał / oba-
czyß.

O starodawnych Ceremoniach / álbo ráczey szaleństwách Ruskich / Polskich / Zmodzkich / Litewskich / Liflandskich / y Pruskich obywátelow Báłwochwalcow / y rozność ich Bogow fałszywych /

Rozdział IIII.

Do Jaśnie wielmożnego Páná / Páná Janá Kiszki z Ciechanowcá / Stárosty y Generałá Ziemie Zmodzkiey / Podczászego w Wielkim Xięstwie Litewskim / etc.

WSzystek iakmiarz okrąg Swiátá szerokiego záraz od wtorego początku / y rozmnożenia narodu Ludzkiego przez Noego Patriarchę y Synow iego / po onym wielkim á strászliwym potopie y zálaniu wszytkiey ziemie / zdrádą chytrą fałszywych kłamcow Diabłow zwiedziony / prawdziwą Bogá iednego wiecznego / y wszechmocnego chwałę w niepobożne ku wielu fałszywych Bogow nabożeństwo przemienił był / ták isz naprzod ludzi vmárłe dla dobrodzieystw od nich wziętych / álbo dzielności w Ricerskich spráwach dokazánych / álbo dla wynálezienia rzemiosł / y naczynia ludzkiemu pożywieniu / y robocie należących. Jáko Persowie Mitramá Kro-lá swego y Słońce przy nim zá Bogá chwalili / ktoremu koniá páląc ofiárowáli / bo wierzyli / isz prętki Bog prętkiey ofiáry potrzebował. Egipczykowie zás Jsidę / ktora Syná Opisá owáłászyłá / tákże Krokodile Bestie chwalili. Osiridowi zás Krolowi (ktorego iák Diodorus Siculus pisze / spráwiedliwie ná Egipskim krolestwie pánuiącego Typhon brát złośliwy zábił / y ná dwádzieściá sześć sztuk rozsiekał) Kápłani Egipscy y siestrze á żenie iego Jsidzie słupy stawiáli: Apisá też ktory ich naprzod oráć náuczył / chwalili zá bogá z wielkim nabożeństwem / w osobie Wołowey / y ták sie tym Wołkom kłániáli / y cześć wyrządzáli / iáko Bogom / y Alexander wielki / y inszy Krolowie czynili mu ofiáry / O czym czytay Iustinum & Quintum Curtium in gestis Alexandri magni, & Exodi cap.8. &c.

Mitra Krol Perski zá Bogá mian / á Słońce w iego osobie chwalili / Bo Mitra po Persku Słońce.

A ty Báłwochwálstwá Merkurius y Krol Menna Egipcyákom vstáwił / Melissus zás ktory Jowissá wychował Cretencykom / Faunus á przednim Janus łácinnikom Włochom / Numá Pompilius

Pompilius Rzymiánom / Orpheus y Cadmus Agenorow Syn Grekom / etc. Ceremonie y obrzędy rozmáite około chwalenia rozmáitych Bogow wymyslili.

Nád to ieszcze złodzieystw / y cudzołostw bałwany chwalili / y w piekle Bogow / Ditem / Plutonem / Cerberum / etc. náydowáli.

Maurowie też Jubę Krolá swego mądrego y walecznego zá Bogá wielbili / Afrikani Neptunusá / Macedonowie Gabirá / Rodiyczykowie / y Masagetowie Słońce / Pænowie Vranusá / Łácinnicy Paunusá / Sabini Sabę / Rzymiánie Castora y Poluxá / Jowiszá / Fortunę / Febrę álbo Trząscę / Marsá / Romulusá / y Quirinusá etc. nád to bez liczby Báłwanom rozmáitym Kościołow kosztem wielkim nábudowawszy / ná ostátek Florze nierządney niewieście / isz byłá wielkie skárby sprosną miłością zgromádzone ná pospolitey rzeczy pożytek oddáłá / Kościoł zbudowali / y vczyniwszy z niey Boginią raz w rok swięto iey Floralia názwáne Miesiącá Maiá obchodzili / niewstydliwe rzeczy spráwuiąc iáwnie ku iey chwale y wieczney pámiątce. Atenensowie zás / ktorzy náuk wyzwolonych w Greciey biegłością słynęli / Minerue chwalili. Grekowie drudzy ná Samos wyspie Junonę / w Cyprze Wenerę / w Delphie Apoliná / w Lemnie Wolkaná chromego / wszytkich Bogow zmyslonego kowalá / ktorym zbroie przeciw obrzymom / á Eneasowi przeciw Turnosowi robił. W Naxos wyspie Liberum albo Bachusá / w Krecie Jowisa / Ormiánie Anaitidá / Babilonczykowie y Asyriyczycy Belá álbo Beelzebubá / Berecyntowie Rheą Boginią / insze też wszytkie niezliczone kráiny swiátá nieobeszłego Bogow swoich roznych / y rozmáitych według szaleństwá wrodzonego miáły / gdy sobie ták z ludzi iáko z bydłá y z Bestiy Báłwany zmyslali. Ták isz wszytkich Bogow Pogáńskich (y to tylko Greckich / Egipskich / á Włoskich / krom tych nászych Sarmatskich stron pułnocnych) Hesiodus Poetá kłádzie być w liczbie trzydzieści tysięcy / Tertulianus też Doctor S. sámych Jowiszow trzy stá ráchuie. A ci Jowissowie mieli pirwszego Oycá Saturnussá według Poetow y wiáry obłędliwey Pogáńskiey / s ktorych zás rozmáitych sie Bogow / ále słuszniey mogę rzec ludzi wszetecznych narodziło / Co ia ná ten czás / iáko rzecz máło Chrześciánom potrzebną opuszczam. Aż potym ony ták sprosne Báłwochwálstwá y strászne ciemności łáská y dobroć Christusá Jesusá Bogá y Człowieká prawdziwego / iáko naiáśnieysza pochodnia oświeciwszy rozegnáłá / gdy po wszytkich okręgach Swiátá Apostoły / Káznodzieie swoie rozesłał / ktorzy żywotá S. przykłádem / y rozmái-

Malæ Fortunæ ara in Exquilys, Febri publicum Phanum in palatio.

Floralia.

Despota de Samos.

De Bacho vnde Liber dictus, czytay Franciscum Philelphũ in conuiuio, &c.

30000. Bogow pogáńskich.

Jowiszow 300.

O tym też czytay Xenophõtem in æquiuocis

y rozmáitymi á Boskimi cudámi/ y od Duchá S. náuką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki w chwale fáłszywych Diabłow ták bárdzo záwikłáli/ od błedow ku prawdzie/ od złośći ku niewinności/ od sprośnego żyćia ku swiątobliwośći/ ná ostátek od oney zmyslonych á kłamliwych Bogow niezliczoney wielkośći/ á brzydliwych ich obrzedow ku iednego prawdziwego/ wiecznego/ wszechmocnego Bogá vznániu/ y ku prawdziwemu á swietemu nabożeństwu powszechney wiáry przywiedli. Przeto Grekowie/ Rzymiánie/ Włoszy/ Hiszpani/ Egipczykowie y insze wschodnie y zachodnie kráiny/ naprzod szczerość y swiątobliwość Ewangeliey przyieli/ gdzie iusz wten czás ony wszystki Báłwany y ich kłamliwe odpowiedzi vstáły y vpádły/ Atq;:

Ktore narody naprzod wiárę Chrześciańską przyieły.

Ablata est pythij uox haud reuocabilis ulli,
Temporibus longis etenim iam cessat Apollo,
Claubus oclusis silet &c.

Ale nászy Sarmatowie/ Polacy/ Rusacy/ Litwá/ Prusowie onych szaleństw stárych násládowáli/ gdysz ty kráiny pułnocne nád insze narody w tych sprośnych błedach dłużey trwáły/ dla wrodzoney swoiey srogośći/ y zwierzecey okrutnośći/ dla ktorey wty kráie przyść Apostołom y ich posłáńcom trudno było z nauką Ewángeliey/ A też nászy przodkowie bedąc wony czássy narodem nawálecznieyszym w Ricerskich spráwách wszytek wiek swoy trawiąc/ nie disputowáli sie około Religiey. Naprzod tedy Polacy/ Pomorczycy/ Mazurowie ty naprzednieysze Bogi mieli/ Jowiszá/ ktorego oni zwáli Jesiá/ tego chwalili zá wszechmocnego/ y zá dawce wszech dobr/ Plutoná też Bogá Piekielnego/ ktorego zwáli Nia/ chwalili wieczor/ prosili też od niego po smierći lepszego y wczesnieyszego mieysca w Piekle/ y dżdżow álbo vskromienia niepogody/ ktorego Kościoł był w Gnieźnie naswietszy/ iáko Dlugosus swiádczy. Cererę też Boginią ziemną wynálezycielkę zboża wszelkiego/ ktorą oni zwáli Marzaná/ tey też w Gnieźnie/ iáko Wincenti Kadłubkus Biskup Krakowski/ pirwszy Kronikarz Polski pisze/ był wielkim kosztem zbudowány kośćioł/ gdzie iey ná chwałe dziesięciny wszelkiego zboża po żniwách ofiárowáli/ prosząc ná drugi rok o żyzne vrodzáie. Wenere też Boginią miłośći zwáli Zizilią/ ktorey modły czynili dla płodu/ y wszelkich roskoszy cielesnych od niey żądáli. Diane boginią łowow swym iezykiem zwáli Ziewonią álbo Dziewanną. Castora też y Polluxa Rzymskich boszkow chwalili/ ktorych Lelusem y Palelusem názywáli/ co ieszcze y do dzisieyszych czássow v Mazurow

Jowis álbo Jessa Bog Polski.
Pluto álbo Nija.
W Gnieźnie Kościoł Plutonow.
Marzana álbo Ceres.
Wenus Zizilia.
Diana Ziewonia.
Lelus Polelus Castor/ Pollux.

Mazurow y Polakow ná biesiádach/ gdy sobie podleią/ iáwnie słyszemy/ kiedy Lelum po Lelum wykrzykáią. Chwalili y mátkę Lelowę y Polelowę Ledę/ ktorą według Greckich baśni Jowis Bog niemogąc iey ináczey dostáć/ przemieniwszy sie w Łábeciá płodną vczynił/ isz iáie zniosłá/ z ktorego sie Helená (dla ktorey Troiá zginełá) y Castor s Polluxem bliźnietá vrodźili/ álbo wylegli/ á potym miedzy Bogi policzeni/ á zwykli byli mężowie y niewiásty stárzy y młodzi ná Swietá tych Bogow swoich w iedno sie schodźić mieysce/ do tańcow y krotofil inszych/ ktorą schadzkę kupáłą zwáli/ zwłaszczá 25. dniá Máiá Miesiącá y 25. Czerwcá/ co ieszcze do tych czásow w Ruśi y w Litwie záchowywáią/ Bo skoro po niedzieli Przewodney áż do S. Janá Chrzćicielá niewiásty y Panny do tańcow sie gromádą schodzą/ tám viąwszy sie zá rece Lado/ Łado/ y Łádo moiá powtarzáią. Spiewáiąc ná pámiątkę Ledy álbo Ladony Mátki Kastorá y Polluxa/ ácz prośći ludzie niewiedzą skąd ten obyczay vrosł/ tákże owy kołyski dziwne/ o swietym Pietrze y wieczory swiete po národzeniu Páńskim/ wszytko z stárodawnych zabobonow Pogáńskich poszło/ bom sie też tego y w Turcech sam własnym okiem nápátrzał/ Roku 1575. Decembris 20. die y záś kiedy v nas Srzodopoście wielkie.

Leda.
Kupała Swieto Polskie 25. Junij.
Wieczory swiete w Ruśi.

Chwalili ieszcze Polacy wiátr szumiący zá Bogá/ ktory názywáli żywie/ tákże Pogodę Bogá iásnych á wesołych dni/ iáko słyszał Miechouius od przodkow swoich.

Wiatr szumiący Bog.
Pogodá Bog.

Chwalili też drugi wiátr Pochwist/ ktory/ iáko Miechouius pisze (ále Cromer Pochwist niepogodą wykłáda) ieszcze y dziś Mazurowie Pochwiscelem zowią/ przeto kiedy iusz táki sie wiátr swiszczący tráfił/ pádáli y klekáli.

Pochwist Bog Mazowiecki.

Chwalili nád to y Ruskie Bogi/ to iest Pioruná/ Stribá/ Mokossa/ Chorsumá/ y inszych/ ktorym był Włodimirz Monarchá wszystkiey Ruśi/ Syn Swentosławow z nałożnice/ czyniąc ofiáry zá Bráty pobite/ w Kijowie bárdzo wiele Kośćiołow zbudował/ y Bałwanow po gorach okolicznych nástáwiał/ á zwłaszczá Bałwan Piorunowi Bogowi gromow/ chmur y łyskáwic/ (ktorego nawiecey chwalił) naozdobniey wystáwił/ ćiáło sámo y ksztalt wzgore wyniosły był z drzewá misternie rzezány/ głowá iego z Srebrá/ vszy ze Złotá/ w reku záś trzymał kámień ná ksztalt Pioruná pałáiącego/ ktoremu ná cześć y ná chwałe ogień Debowy/ ktory wiecznym zwaro/ Kápłani ktemu przystáwieni palili/ co iesliby dla niepilnośći strożow kiedy zgásł/ tákowych ná gárdle karano/ Co też Litwá/ Zmodź y stárzy Prusowie záchowywáli.

Piorun/ Strib/ Makosz/ Chorsum.
Báłwan Piorunow w Kijowie.
Ogień wieczny.

Tymże xtałtem Obraz tego Pioruná był w Nowogrodzie wielkim poſtáwiony/y wielką vczćiwośćią zá Bogá chwalony/ná tym mieyſcu/ gdźie teraz ieſt Manaſtir Chrześćiáńſki/ Perunſki názwány/ Potym gdy wiárę Chrześćiáńſką Ruſacy wßyſcy według Greckich Ceremoniy przyięli zá Włodimirzá Swantosłáwowicá Roku od ſtworzenia Swiátá (według Ruſkiego ráchunku) 6497. á od Chriſtuſá 980. iákoſmy o tym wyżßey nápiſáli/ záraz ten Bałwan z moſtu w Rzekę Wołchowę wrzućili/ iáko Kroniki Ruſkie y Herberſteinus z nich fol. 74. in commentarijs rerum Moſchouiticarum ſwiádczą.

Perunſki monaſter w Nowogrodzie w:

Czechowie záś y Bulgárowie Sławacy brácia náßy tyß Bogi chwalili/ ále oſobliwie Nerota/y Radamaſá mieli. Napirwßy z Sławakow Bulgárowie miedzy wielkimi ſkáłámi zá Dunáiem ku Traciey mießkáiący/ iákom ſam od ich Teologow/ gdym tám tedy dwá kroć y tám y ſám ieźdźił/ ále ráczey chodźił (bo trudno dla wyniosłych ſkał pod niebo ná woźie leżeć) słyßał/ y iáko Cromer lib.3. y Blondus ſwiádczą/ wiárę Chrześćiáńſką przyięli/ zá Mikołáiá tego imienia Papieżá Rzymſkiego trzeciego po Chriſtuſie/Roku 860. Potym mniey niż we trzydzieśći lat tym w ſąśiedztwie przylegli Raczowie/Serbowie/ Boſnowie/ Karwáći/ Dalmate/ Illirikowie zá pánowánia Swantopługá Sławáńſkiego Xiążęciá wiárę Chrześćiáńſką y lepße obyczáie od Grekow/ y Włochow ſąśiednich przyięli.

Czechowie y Bulgárowie iákich Bogow mieli.

O tym Swentopługu piße Wenceſlaus Kronikarz Czeſki/ iß w Morawie ná ten czás krolowáł/ w Wielegrádźie ſtolec máiąc/ á z Morawcámi ſwoimi naprzod ſie ochrzćił/ y wiárę Chriſtuſowę vznał/ á potym zá iegoß ſtáránim y Borzywoy Czeſkie Xiążę Chrześćiáninem zoſtał/ y żonę Ludimilę y wßyſtek narod ſwoy ku teyże wierze prawdźiwey przywiodł/ látá od Chriſtuſá 900. A Długoß záś ſwiádczy/ iß troie Xiążąt Sławieńſkich/ Rośćisław/ Swantopelk/ y Kocel/ od Grekow wiáry Chrześćiáńſkiey przyięli Ceremonie/ Roku od Chriſtuſá 800. gdy ná wſchod Słońcá/ to ieſt w Conſtantinopolſkim Ceſárſtwie/ Michał/ A ná zachodnym Rzymſkim Arnolphus/ ktorego wßy viádły/ pánowáli.

Swantoplug Xiążę Sławáńſkie.

Borzywoy X. Czeſkie kiedy ſie ochrzćił

Michal y Arnolphus Ceſárzowie.

Ale Cromer w tym ráchunku czáſow woli náſládowáć Blondusá y Sabelliká/ niż Długoßá/ iáko pilnieyßych Hiſtorikow/ y ktorzy ſie ná tym lepiey rozumieli/ y w prawdźie ſie s ſobą zgadzáli. A nawięcey około ćwiczenia y náuczenia w nowey wierze tych to narodow Sławieńſkich świeżo ochrzczonych Cyrillus y Metodius

Cirillus y Metodius Biſkupowie Slawienſcy.

Biſkupowie świeći prácowáli/ ktorzy też tego zá dozwoleniem Papieſkim dowiedli/ iß Słowakom ſwoim przyrodzonym ięzykiem godźi ſię Liturgie álbo Mßę y inße obrzędy Kośćielne odpráwowáć. Omnis Spiritus laudet Dominum, Aby wßelki Duch chwalił Páná.

Ten głos z Niebá być słyßány Hiſtorie ſwiádczą.

Polacy záś náßy po Sławakach inßych Roku od Chriſtuſá Páná 965. do wiáry Chrześćiáńſkiey przyſtąpili/ z tey przyczyny/ iß gdy ſie był ſyn ſlepy Zemomiſlawowi Leſtkowicu Práwnukowi Piaſtowemu Xiążęciu Polſkiemu roku 921. vrodźił/ á gdy mu iuß lat ſiedm minęło/ tedy Xiążę Zemomisław wezwał do Gniezná gdźie byłá iego ſtolicá/ wßytkich Pánow rádnych y Slachty/ áby onemu dźiećięciu według zwyczáiu Pogáńſkiego włoſy przyſtrzyżono/ bo w ſiedmi lat v Polakow/ Mazurow y Pomorczykow był ſtárodawny obyczay dźieciom włoſy pirwße (co dźiś v Chreſćian Chrzeſt/ á v Zydow y Turkow obrzezánie waży) poſtrzygáć y imię dawáć/ á gdy ſie ziecháli Pánowie do Xiążęciá ná ony Ceremonie/ ſmętnie ie odpráwowáli/ gdyż y Xiążę Zemomisław niemniey ſie fráſowáł/ iáko kiedy bez potomſtwá był/ ták y w tę czás/ ponieważ ſyná ſlepego w ſtárośći ledwe doczekáne° widźiał/ á gdy ták wßyſcy miáſto weſela záłoſni byli/ wnet oto rádość nieſpodźiána ſmutnych poćießyłá y vweſeliłá/ bo dźiećię bez żadney pomocy lekárzow przeyrzáło/ ktore bez mießkánia ſámá Xiężná mátká przyniosłá z rádośćią dobrze widzące do oycá przed bieſiádníące. Co vyrzawßy oni gośćie/ wnet wßyſcy z niewymownym weſelim zonego cudu dźiwnego poruſßeni Xiążęciu/ Xiężnie y młodemu dźiedzicowi ſczęśliwego pánowánia winßuiąc rádowáli ſie/ wierząc to być ku ſwoiemu y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey dobremu od Bogow zrządzenie/ Przeto tym ochotniey/ weſeley y hoyniey/ ieden zá drugim y káżdy zoſobná ráduiąc ſie/ zá zdrowie według zwyczáiu pili/ gomitwy ſtroili/ tańcowáli/ krzyczeli/ Bogom dźięki czynieli ꝛc. A dźiećięciu onemu imię Mieczysław dáli/ iáko temu ktory ſobie mieczem (oyczyznę rozßerzáiąc) miał sławy nábyć/ według Dlugoſſowe° ſwiádectwá. Tego potym Miecysławá Mátká y piáſtunki z pochlebſtwá y s pießczenia/ iáko to bywa/ Mieſkiem názwáli/ Acz Vincenti Kadłubkus piße/ iß go ießcze Mieſkiem przezwano od zámieſzánia/ ktore ſie było wßczeło gdy [illegible] poſtrzygano/ á potym mu ná Chrzćie imię Miecisław prze[illegible]mieniono. Oćiec iego Zemomisław odpráwiwßi weſele/ y gośćie [illegible] pány rádne y ſlachtę poſpolitą hoynie vdárowawßy opuśćił ich/ á [illegible] wieſckow pytał/ cobyſie rozumiáło to ſlepe národzenie/ y nie[illegible] aż w ſiedmi lat oświecenie ſyná ſwoiego/ y

Polacy kiedy Chrzeſt przyięli á dla czego.

Poſtrzygánie Ceremonia v Polakow.

Miesław przeyrzał.

Mieſko.

iego/ y iákieby powodzenie zá iego żywotá być miáło/ ktorzy powiedzieli/ iż Polská w ciemnościách do tych czásow leżąca zá iego pánowánia oświecona być miáłá/ co Pogánie rozumieli/ iż miáłá być szerokością gránic rozmnożona. Przeto ono dziecię zá roskazánim oycowskim/ iáko ná Xiążęcy stan należy było wychowáne. Potym gdy Zamomisław Lestkowic Práwnuk Piástow vmárł/ iáko Długosz ráchuie Roku od Christusá 964. w Gnieznie go Pogánskim obyczáiem pochowano/ á ná iego mieysce Mieczysław Syn sleponárodzony dobrowolnie od wszystkich stanow Monárchą Polskim piątymnástym od Lechá ráchuiąc/ wybrány. Ten pierwszy swoy wiek w cnotliwym życiu wykonał/ ále iáko skoro dorosł lat swoich y swowolenstwá/ rospustnieyszym zostáł/ bo żon siedm pogánskim obyczáiem poiął/ s ktorymi wszeteczności swoiey dosyć czyniąc/ iednák potomstwá niemogł otrzymáć/ dla czego często sie vskarżał ná nieszczęśliwą niepłodnosć swoię/ á miedzy Polaki iuż byli niktorzy z wędrowki y kupiectwá z Czech y z Moráwy/ z Sląská/ y z Oławy wiárę Chrześciáńską/ wracáiąc sie do domu/ zánieśli. Było też wiele cudzoziemcow częścią Xiążęciu Polskiemu ná dworze służących/ częścią kupiectwá spráwuiących/ á częścią pustelnicy żywot w dálekich á głębokich pustyniách lásow dla spokoyney chwały Christusowey wiele Chrześcian mieszkáło/ ci tedy poczęli Xiążęciu Mieczysławowi rádzić/ przepowiádáiąc mu prawdę wiáry Chrześciáńskiey/ á obiecuiąc mu ná wszystkim szczęśliwe powodzenie y potomstwá rozmnożenie/ skoroby iedno tę wiárę świętą szczerze przyiął. Opuścił tedy Mieczysław ony pirwsze siedm żon/ s ktorymi Pogánskim obyczáiem długo obcował/ á záraz posłał w Dziewosłęby do Bolesławá Czeskiego Xiążęciá (ktory ono był Wacłáwá miedzy Swiete policzonego Brátá swoiego w Kościele ná modlitwách zdrádą zábił) áby mu siostrę swoię Dąbrowkę w małżeństwo oddał/ czego mu Bolesław nieodmowił. A skoro przyrzekł wiárę Chrześciáńską gwoli Małżonce przyiąć/ posłał mu siostrę swoię Dąbrowkę w świetnych poczstach do Gniezná roku od Christusá Páná 965. gdzie tegoż dniá sámo Xiążę Miesko álbo Mieczysław ze wszystkimi Pány Polskimi przed oblicznością Dąbrowki oblubienice swey/ y przed Czeskimi Pány wiárę Chrześciáńską przyiął/ y ochrzćił sie.

Mieczisław 15. Monarchá Polski.

Licentia sumus deteriores,

Wacław S. zábity.

Mieczisław Xiąże Polskie/ ochrzćił sie z woli żenie.

Pisze Miechouius/ iż mu z M[illegible]eská Mieczysław imię ná Chrzćie przemieniono/ támże záraz [illegible] małżeństwá świętego z Xiężną Dąbrowką przyiął/ potym wes[illegible] wielką á Krolewsko prawie

práwie hoynością przez wiele dni wypełniwszy/ Pány Czeskie/ ktorzy Dąbrowkę przyprowádźili/ znácznie vdárowáne odpráwił/ á wszytek sie vdał ná rozmnożenie y gruntowánie w páństwie Polskim wiáry Christusowey/ zá nápominánim y vsilnym stáraniem żony Dąbrowki/ Kościołow dziewięć ná rożnych mieyscách z ciosánego kámienia wnet postáwił/ y dochodámi/ tákże nádánim Kleinotow vbogácił/ ktore ná dwie Diecesie stołeczne rozdzielił/ y dwu Arcibiskupow w Polszcze Gnieznienskiego/ y Krakowskiego vstáwił/ Drugie zás Kościoły y Biskupstwá/ iáko Poznánskie/ Smogorowskie/ ktore Bicinenskie/ á potym Wratisłáwskie przezwáne iest/ Kruczwickie tákże/ ktore zá postępkiem czásow do Władsłáwiá ná Kuiáwskie Biskupstwo przenieśiono. Płockie w Mázowszu/ Chełmienskie w Prusiech/ Lubuskie w Sląsku/ y Kámienskie Biskupstwá záłożył/ ktorym dziesięciny z wszelkiego zboża/ ták z swoich iáko z Slácheckich/ y chłopskich rol/ wiecznym wyrokiem przypisał/ y nádał. Przy tych Fundaciach był Legat Papieski/ Egidius Kardinał/ Biskup Tuskulanski/ A ná Arcibiskupstwách/ y Biskupstwách/ Kanoniach/ y Plebaniach hoynie nádánych/ Włoszy/ Francuzowie/ Niemcy naprzod byli przełożeni/ gdyż ieszcze Polacy do tákich vrzędow byli dla prostości Pogánskiey niesposobni. Pirwszy Arcibiskup Gnieznienski był Wilibalmus/ Krakowski drugi Arcibiskup Prechorias/ Poznánski Biskup pirwszy Jordanus/ Wratisłáwski Gotfridus/ Kruszwicki álbo Władisłáwski Lucidus/ Płocki Angelotus/ Chełmienski Octauianus/ Kamienski Julianus/ Lubuski Jacintus Biskupi etc. zá ktorych pilnością y vsilnym stáránim wiárá Chrześciáńska w Polszce wielkie wzięłá pomnożenie/ zwłaszczá gdy ich wiele podárkámi Xiążęcymi/ ktorzy wszytko páństwo swoie w tey świętey spráwie obiezdzał/ byli przyłudzonymi. Drudzy zás grozbámi do Chrztu świętego przymuszeni bywáli/ Zá czym Pogánskich onych Bozyskow Bałwany/ w Miásteczkach/ y po Wsiách były tłuczone/ łamáne/ y palone/ y one ich sprosne Pogánskie obrzędy/ wygłádzone były/ od Woiewodow/ Stárost/ Woytow/ y inszych przełożonych.

Dwá Arcibiskupowie w Polszce/ Gnieznienski/ y Krákowski.

Biskupstwá w Polszce.

Arcibiskupi/ Gnieznienski y Krakowski ktorzy pierwszy.

A iż ták w szerokim páństwie Xiestw Polskich wiele ich było Chrztu álbo odrodzenia z wody y z Duchá s. potrzebuiących/ á lud Polski był bárdzo prosty/ gruby y vporny dla te° Xiąże Miecław iáwnym wyrokiem wywołáć po Miástách y Wsiách wszędzie kazał/ áby káżdy zosobná/ ták Sláchtá iáko Poddáni/ y wszelkiego Stanu Ludzie pod gárdłem y strácenim máiętności siodmego dniá

dniá Marcá Mieśiącá pochrzćili śie/ y ták wßyſcy przez Chrześt świety wiáre Chrześćiáńſką nabożnie przyieli/ A Báłwany wßytkie popſowáli. A pámiątke burzenia tych Báłwanow Długoß y Miechouius piszą/ iß zá ich żywotá iáwnie w rok gdy ten dzień przyßedł ſpráwowano/ co y dziś w wielkiey Polßcze y w Sląſku záchowuią/ ábowiem Dzieci w Niedziele Srzodopoſtną/ vczyniwßy ſobie Báłwan ná ksztáłt Niewiáſty Ziewoniey/ álbo Márzanny/ to ieſt/ Diany Boginiey łowow/ ktory pierwey chwalili wetknąwßy ná kiy długi noßą záłośnie śpiewáiąc/ á ieden po drugim opiewáiąc/ álbo ná wozku wożąc. Potym w káłuże álbo w rzeke z moſtu wrzucáią/ á do Domow co wſkok vciekáią/ iákoby od Báłwanow do prawdziwey chwały Christuſá Páná.

Wyczyśćiwßy tedy od onych ſproſnych Pogáńſkich obrzedow Polſke ſwoie Xiąże Miecżsław/ dla gruntownieyßego znáku/ y zápalczywey chęći wiáry Chrześćiáńſkiey/ vſtáwił to/ áby káżdy Sláchćic/ gdy Kápłan miał Euangelią záczynáć ná Mßey/ Initium ſancti Euangelij &c. mieczow do połowice z poßew dobywáli/ ktore záś chowáli/ gdy Chor odśpiewywał: Gloria tibi Domine, iákoby okázuiąc w ſobie chęć zápaloną bronić Euangeliey y wiáry nowo przyietey/ y długo ten obyczay trwał w Polßcze.

Obyczay Polſki mieczow ku Euangeliey dobywáć.

Z tey Dąbrowki Czeſki zá błogosłáwieńſtwem Bożym vrodził śie Xiążeciu Miecsłáwowi Syn Bolesław Roku 967. ktory był potym Chrobrym dla dzielnych ſpraw od Ruſákow przezwány Pirwßy Krol Polſki/ od Ottoná Ceſárzá koronowány/ Roku 999. iák o tym Kroniki Polſkie/ Wincenti/ Kadłubkus/ Długoſſus/ Miechouius/ Wapouius/ Cromerus/ Bielſcius/ Herbortus/ &c. y náße wirßyki ná ſwym mieyſcu świádczą/ co ná tym mieyſcu opußczam/ gdyß tu náße przedśięwziecie tylko około ſtárych Pogáńſkich obrzedow toczy śie/ tudzieß około przyiecia wiáry Chrześćiáńſkiey/ ktora w Polßcze y w Mázowßu kwitnie od Roku 965.

Bolesław Chrobry Krol 1. Polſki.

Litwá záś y ſtárzy Pruſowie/ Zmodź/ Kurlandowie/ Lotwá/ Jatwieżowie z iednego narodu iákoſmy to wyżßey pewnym dowodem doſyć ßeroko okazáli idąc/ w iednákich śie też obyczáiách/ ták domowych iák woiennych záwżdy ſpráwowáli/ y iednákich Bogow ſwoich Ceremoniy álbo Báłwochwálſkich według Pogáńſtwá obrzedow vżywáli/ á to nabożeńſtwo Bałwochwálſkie naprzod w Pruśiech/ y w Litwie (iáko Kroniki Niemieckie y Pruſkie świádczą) poczęło śie tym obyczáiem/ Jß gdy Roku od zbáwiennego národzenia Christuſá Páná 503. nád Pruſámi ſtárymi pobrátymy

Początek wiáry Pogáńſkiey/ w Pruśiech/ y w Litwie.

pobrátymy Litewskimi Krol álbo Xiąże Bruteno rzeczony (od ktorego też niktorzy Pruską ziemie być názwáną mnimáią) pánował/ będąc iuß w wieku zeßłym ſpokoyny żywot vmyślił prowádzić/ á Kroleſtwo Brátu Weydewutowi ſpuśćił/ ktory był z Litewskiego narodu álbo z Alanskiego/ iáko Eraſmus Stella/ ácz troche rozniey piße/ com iuß ßerzey ná przodku z niego pokazał.

Bruteno y Weidewuto X.

Ten Bruteno był potym wybránym nawyżßym Kápłanem y Biskupem około obrzedow álbo Ceremoniy Bogow Pogáńskich/ á przemieniwßy mu imię/ názwáli go według godnośći vrzedu onego Kirie kyrieito (Greckim iezykiem z Bitiniey kráiny/ skąd też Pruſow w ty ſtrony Miechouius lib. 2. cap. 8. z Xiążęciem Bruſą/ ácz nie ku rzeczy/ wygnánym mnima przybieżeć) Potym zá poſtepkiem czáſow prośći ludzie zwáli tych to Biskupow Kriwe Kriweito nawyżßymi/ co śie wykłáda bliski nàß Pan/ Temu tedy Kirieitowi nawyżßemu Biskupowi Báłwanow ſwoich Pruſowie pod Dębem nád podziwienie ßeroko rozłożyſtym Kośćioł wielkim koßtem zbudowáli/ gdzie ná pierwßym mieyſcu po práwey rece Báłwan/ Perkunos názwány álbo Piorun poſtáwili/ Támże też (gdzie dziś Heiligenbeil/ to ieſt Swięta Siekierká Miáſteczko) oni Pogáni ſtárzy Pruſowie głowne Miáſto ná onym mieyſcu záłożyli/ ktore Romanowa/ álbo Rom nowe od Rzymu názwáli/ iákoby rzekł Rzym nowy. Tám ná ofiáre Bogowi Piorunowi/ ták Pruſowie iáko Zmodź y Litwá ogień vſtáwiczny z debiny we dnie y w nocy palili/ ktory ieſliby kiedy zá niedbáłośćią przyſtawow zgásł/ co śie rzadko trafiáło/ tácy gárdłem karáni bywáli. Po lewey záś ſtronie drugi Báłwan ſtał z miedzi ná ksztáłt Węża wzdłuż zwitego/ ktory oni zwáli Patrimpos/ to ieſt Oyczyſtych Bogiem (v Łaćinnikow Dij penates) tego záś ták chwalili/ iß káżdy Zmodzin/ Litwin/ y Pruſak/ Wężá álbo żmiięw Domu chował/ ktore mlekiem karmili. Ná trzećim rogu trzeći Báłwan ſtał Diabelſki Patelo názwány/ ná ktorego chwałe káżdy w Domu v śiebie głowe vmárłego człowieká chował. Czwarty ich Bog był Wirſchaitos/ ktorego też z wielką vczćiwośćią chwalili/ á zá Bogá domowego mieli/ w ktorego mocy wßytki rzeczy ruchome y nieruchome/ Bydło y wßelki dobytek być wierzyli/ Piąty Báłwan był Sneibrato názwány/ ktory wßytki Ptáſtwá/ powietrzne y domowe/ Gęśi/ Kury/ Káczki/ Gołębie/ Pawy/ etc. záwiedał. Szoſty Bog był Gurcho názwány/ ktory iáko oni wierzyli/ nád wßelkimi żywiołámi/ zbożym/ y pokármy Ludzkimi moc miał. A to Rom nowe Miáſto

Te modły álbo chwalenie wiecznego ogniá/ znáć iż też Pruſowie ſtárzy y Litwá/ mieli od Rzymian ſtárych/ ktorzy tákże zá vſtáwą Numy ogień wieczny Boginiey Weſte pálili/ z wielką pilnośćią. O czym Liuiuſá czytáy lib. 38. Florū lib. 1. cap. 2. Ouidiū in Faſtis, & Stadium in commentarijs Flori, Wężow tákże chwalenie od Rzymian mieli/ O czym Virgilius in Eneidorum/ et Ouidius Metamorphoſeos libris ná wielu mieyſcach świádczą. Doctor Erc Paleolog⁹ mniemánie rozkázował iáko kiego wężá z mi

Bzi dziwnie żywiego ktorego powiáda kupił v chłopá z Trokow w ziemi wyoránego/ y ćzwierdzit go być ſtárym Báłwanem Litewſkim.

Miáſto Pruſkie/ gdzie były ty ich Báłwany/ y ten Biſkup Kriueito Bolesław Chrobry Krol Polſki ſpalił y zburzył Roku 1017. iákoſmy to iuß z Długoßá/ y z Cromerá lib.2. wyżßey wypiſáli/ wßákże ná tym mieyſcu ono Pogáńſtwo y potym modły odpráwowáli/ ktore mieyſce teraz po Niemiecku Heiligenbeil/ to ieſt Swieta Siekierká zowią/ dla tego iż Krzyżacy wybiwßy Pruſow Pogánow/ ſiekierámi poſwieconymi ony ich Báłwany wyſiekli.

Litwá záś y Zmodź ſkoro ſie w wielki narod rozmnożyli/ wybráli też ſobie oſobliwego Biſkupá/ ktorego oni ták ważyli/ iáko dźiś v nas Papieżá/ y Rzym nowy w Zmodźi záłożyli/ ſnaść ießcze od Palemoná álbo Publiuſá Liboná nád Rzeką Niewiázą/ ktore Miáſto oni Romowe álbo Romnowe zwáli. Być też może/ iż Włoßy/ iáko ſie to wyżßey powiedziáło/ wty ſtrony przyżeglowawßy to Miáſto Romnowe álbo Romowe záłożyli ná pámiątkę Rzymu oyczyzny ſwoiey/ Jákoß o tym y Petrus de Duſburch Krzyżak/ ktory Kronikę o woynach Litewſkich z Krzyżákámi Pruſkimi y Liflantſkimi do Miſtrzá Wernerá do Orzele piſał Roku 1326. gdy ießcze druku nie było/ zá Witená Xiedzá Litewſkiego ták mowi: Condiderant Ciuitatem Romnoue trahentem nomen ſuum à Roma, y záś wyżßey o zburzeniu tego Rzymu Litewſkiego tenże ták pißę proſtą ſtároſwiecką łáciną. Eodem tempore Ludouicus de Lebentele Commendator Ragnetæ cum ſuo exercitu multa bella geſsit contra Letouinos. Nauale bellum multiplex habuit, unum uerſus Auſtechiam terram Regis Letouiæ, in qua uillam dictam Romoue uel Romene, quæ ſecundum ritus eorum ſacra fuit, combuſſit, captiuis omnibus occiſis, ubi etiam frater Conradus Tuchefelt occubuit. Roku 1295. Ludwik Libentelle Commendator z Rágneti y woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przeciw Litwie/ Wodną też bitwę z nimi rozmáićie zwodźił/ á iednę w Auſtechiey Ziemi Królá Litewſkiego (ták on zowie według ſtároſwieckich powiátow) gdzie Miáſto Romowe álbo Romone od Rzymu rzeczone ſpalił/ ktore według ich Báłwochwálſtwá ſwiete było/ ále też tám Brát Conradus Tuchefelt Krzyżak zacny poległ/ etc.

Petrus à Duſburch.

Właſne słowá Petrá Duſburch

Znicz.

Tám też ofiáry Bogom ſwoim ſpráwowáli/ y tám ogień wiecżny vſtáwicznie palili/ ktory Znic názywáli/ áż do Jagiełá/ ktory ich/ iák o tym bedzie niżey/ do Chriſtuſá náwroćił. Ten Kriwe kriweito álbo Kirie kirieito/ Biſkup Pruſki y Litewſki Pogáńſki ták był wielkiey zacnośći/ iż (iáko tenże Duſburch pißę) nietylko Pruſowie

Zacność Biſkupá Pogáńſkiego Litewſkiego

Pruſowie y Litwá/ ále też Lotwá/ y inße narody Lotihalſkie/ Jáćwieżowie y Zmodź/ ná iego roſkazánie byli posłußni/ á nietylko on álbo ktorykolwiek z iego krewnych był w tákiey vczćiwośći/ ále też iego namnieyßy posłániec/ z iego łáſką álbo iákim ná to dánym znákiem/ idąc od onych kráin Xiążąt y Slachty y wßytkiego poſpolſtwá był wielką vććiwośćią tráctowan.

O zmartwych wſtániu ná dzień ſądny wierzyli/ wßákże nie dobrze/ bo iáko kto był Slachcicem/ álbo Chłopem/ bogátym álbo vbogim/ wielmożnym álbo chudym páchołkiem/ ták też y po zmartwych wſtániu w przyßłym żywocie/ wtymże go ſtanie być wierzyli/ A dla tego z Xiążęty z Pány/ y z Slachćicámi vmárłymi (iáko tenże Duſburch pißę/ co ſam zá ſwego żywotá widźiał) Sługi/ Służebnice/ Száty/ Kleynoty/ Konie/ Charty/ Ogáry/ Sokoły/ Łuk z Saydakiem/ Száble/ Włocznią/ Zbroie/ y inße rzeczy w ktorych ſie on nawiecey kochał/ z Rzemieſnikámi tákże/ y s chłopy ſielſkimi/ ty naczynia ktorymi oni z roboty żywnośći nábywáli/ y co ku ich ſtanowi należáło/ palili/ ták wierząc/ iż s tymi rzeczámi weſpoł mieli z martwychwſtáć/ á iáko ná tym Swiecie/ ták ná onym tym ſie ćießyć y żywić mieli.

Wiárá Pogáńſka Litewſka o ſądnym Dniu y o zmartwych wſtániu.

Ryſie też álbo Niedźwiedźie páznogćie palono z vmárłymi/ bo wierzyli/ iż ná gorę wielką á przykrą ku ſądnemu dniowi mieli wſtepowáć/ ktory ſąd nád wßytkim ſwiátem ieden iákiś Bog nawßechmocnieyßy miał czynić/ á dla tego iżby tym ſnádniey y beſpieczniey tám wleźli/ páznogćiámi Ryſimi myſlili ſobie pomagáć.

Tenże Duzburch pißę/ iż ten Triwe álbo Kriwe Papież Pruſki y Litewſki Pogáńſki/ miał wiádomość wßytkich rzeczy z Diabelſkiego ſnaść przepowiádánia/ bo y Rodzicy álbo krewni vmárłego/ wierząc iż káżda Dußá imo iego Dom naprzod ná on ſwiát wedrowáć muſiáłá/ pytáli go/ ieſliżeby tego dniá álbo tey nocy (to ieſt/ kiedy on vmárł) tákowego iákiego człowieká y w tákim vbierze/ w iákim oni vmárłego ſpalili/ Dom iego przemiiáiącego widźiał: Ktory Kriwe záraz vrodę/ kształt/ vbior/ Fámilią/ y obyczáie onego vmárłego bez wątpienia opowiádał/ ácz czáſem był w kilkudźieſiąt mil od onego mieyſcá/ gdzie on vmárł/ á ku wiekßey pewnośći vkázował/ iż nád wrotámi domu iego Dußá w kształćie onego vmárłego iádąc imo/ włocznią álbo ßáblą/ álbo iákim inßym inſtrumentem/ z czym go ſpalono/ znák vczyniłá/ álbo cokolwiek zoſtáwiłá/ co záś oni iego przyiaciele od Czártá zmámieni prawdźiwie poznawáli/ y w ták wielkiey zacnośći tego Kriweytá mieli/ iß też po káżdym zwyćieſtwie álbo przywieźieniu łupow

z kráin nieprzyiacielſkich trzecią część wzdobyći iemu oddawáli/ ná ofiárę záś Bogom drugą część łupow/ y kilko mężow zacnieyßych więźniow w zbroiách iáko byli poimáni palili/ ále koni náprzod biegánim mordowáli/ áż ná nogach ſtáć niemogły/ też ich dopiero palili.

Bogowie Litewſcy/ Zmodzcy/ Sambiyſcy/ Lotewſcy/ y Pruſcy.

A ty naprzednieyße Bogi ty narody miáły.

1. Okopirnos/ Bog Niebá y Ziemie.
2. Swaiteſtix/ Bog świátłości.
3. Auſchlauis/ Bog niemocnych/ chorych/ y zdrowych.
4. Atrimpos/ Bog Morzá/ Stáwow/ Sadzáwek y Jezior.
5. Protrimpos/ Bog rzek y wßytkich wod ciekących.
6. Gardoaitis/ Bog Okretow. Tego tylko żeglarze y rybołowowie chwalili/ zwłaßczá Kurlandowie/ Sambitowie/ y Philandowie którzy morzu przylegli/ Bo wierzą iß ten Gardoaitis ieſt Anioł wielki w poyſrzod Morzá y Jezior ſtoiący/ Bog wiátrow/ tákiego też być Grekowie AEolum wierzyli/ ten wiátry vśmierza/ á kiedy ſie rozgniewa/ tedy iednym chuchnienim Okręty przewraca/ y topi. Ná świeto iego tylko ryby krom chlebá y inßych potraw iedli/ á polewkę pili/ z głębokich k temu przyprawionych miſek/ iß ten Bog głębokimi wodámi włada.

Æolus. Inde Incute vim ventis &c. Sunt verba Iunonis.

7. Pergrubius/ Bog ziół/ iárzyn y trawy.
8. Pilwitos/ Bog ktory dawał bogáctwá/ y nápełniał gumná.
9. Perkunos álbo Piorunos/ bog łyſkánia/ gromu/ śniegu y dżdżu.
10. Poklus Bog Piekłá/ Chmur/ záćmienia/ y latáiących Duchow álbo Diabłow. Chwalili záś Parſtuki/ y Markopole/ ktore oni ták zwáli/ ludzie máluczkie/ ktorych my Pigmæos zda mi ſie zowiemy w ziemi mießkáiące/ á vkázuią ſie im ießcze y dziś ná pewne czáſy/ zwłaßczá w Sweciey/ w Kurlandach/ w Lotwi/ y w Sambiey Pruſkiey Ziemicy/ gdzie ießcze Pogáńſtwá ſtárego zákał do gruntu ſie z proſtych ludzi niewykorzenił. A to były Bogi Pruſow ſtárych/ y Kurlandow/ ktorych ießcze y dziś po części on narod gruby wzywa y chwali.

Pigmæi.

Litewſcy záś y Zmodzcy Bogowie ći byli oſobliwi.

Naprzednieyßy Bog ktorego zwáli Prokorimos/ á temu ná ofiáry białe Kápłuny kiymi bili nierzeząc/ ktorych ſámi część/ część záś ich ofiárnicy iedli/ á trzecią część palili.

To y dziś w Zmodzi záchowuią.

z. Bog

2. Bog kwáśnych y kisłych potraw Ruguczis/ temu kurzycze iárzebáte ofiárowáli.
3. Bog Ziemiennik álbo ziemny ktorego w wężow chowániu/ y mlekiem karmieniu chwalili/ temu też czarne kurzyce bili ná ofiáre.
4. Kruminie Pradziu Warpu/ ktory wßelkie zboże dawa/ temu ná ofiárę bili kury grzebieniá niſkiego á geſtego/ y ſiekáli ich mięſo w drobne ſtuczki/ áby ſie żyto geſte kłośiſte/ á niewyſokie zrodziło.
5. Lituwanis ktory deßcz ſpußcza/ temu rozmáitey bárwy kurzyce białe/ czarne/ iárzebáte etć. ofiárowáli.
6. Chaurirari końſki Bog/ temu pietuchy rosłe/ cerſtwe/ rożney bárwy ofiárowáli/ áby ſie też konie tákie mnożyły/ á kiedy go o pokoy prośili od ich nieprzyiaciół (bo go też mieli zá Bogá woyny) iák Grekowie y Rzymiánie Marſá/ tedy zá piecem ná ſiodłach ſiedząc ofiáry y modły mu czynili.
7. Sotwaros Bydłá wßelkiego Bog/ á temu przed piecem álbo ogniem rozne kápłuny ofiárowáli/ iáko rożney ſierći bydło mieli.
8. Seimi Dewos/ co czeladź záwiedował/ temu też kury y kokoßy roznych farb bito/ ktorą ofiárę do piecá w ogień miotáli/ á nie wymowáli ich áż zgorzáły/ proßąc áby ſie ich słudzy trzymáli. Seimi Dewos
9. Vpinis Dewos/ co rzeki miał w ſwoiey mocy á temu proſięta bieluchne ofiárowáli/ iżby przeźrzoczyſta wodá płynęłá.
10. Bubilos Bog miodu y pßczoł/ tego chwalili zá piecem ſiedząc/ á Pop ich gárniec nowy wielki pełen miodu w ręku trzymał/ á wymowiwßy zwykłe modlitwy/ z ogromnym krzykiem vderzył nim o piec/ áż ſie w ſztuki roſpadł/ proßąc Bogá Bubiloſá áby ſie pßczoły hoynie roiły.
11. Dzidzis Lado/ to ieſt wielki Bog/ ktoremu bieluchne kápłuny ná ofiárę bijáli/ ktorego też Swiętá 25. dniá Máiá áż do 25. Czerwcá obchodzili w kárczmach/ á Niewiáſty y Pánny ná łąkách y po vlicach tańce viąwßy ſie około zá ręce ſtroili/ śpiewáiąc záłośnie á powtarzáiąc łádo/ łádo/ łádo Didis muſu Dewie/ to ieſt/ wielki náß Boże Lado/ co y dziś ießcze w Litwie/ w Zmodzi/ w Liflanćiech/ y w Ruśi czynią.
12. Gulbi Dziewos Bog ktory káżdego z oſobná człowieká ſtrzeże/ co náßy zową proprium Genium, Anyołá włáſnego/ temu białe Kápłuny mężowie/ á żony Kurzyce ofiárowáły. Genius bonus.
13. Goniglis Dziewos/ páſterſki Bog leśny/ ktore Grekowie y Rzymiánie Satiros Faunosq; zwáli/ temu iáycá końſkie/ wołowe/

 kozłowe

kozłowe/ y inßego bydłá ſtroie ofiárowáli/ kiedy ich wáłáßyli álbo trzebili/ á palili one ofiáry páſtuchowie ná iákim wielkim k temu obránym kámieniu/ mowiąc/ ták ten kámień twárdy niemy y nierußáiący ſie/ ták też O Dziewie muſu Goniglis/ Wilcy y wßyſcy drapieżni źwierze/ niechay ſie niemogą rußyć/ áby bydłu náßemu/ twoiey obronie zleconemu/ ßkodzić niemogli.

Spoſob modlitwo Pogáńſkiego.

14. Swieczpuńſcynis/ Bog/ ktory kury/ gęśi/ káczki záwiedał/ y wßytki inße ptaki ták domowe iáko powietrzne/ temu nieczynili ofiáry/ mowiąc/ iß to latáiący Bog.

15. Kielu Dziewos/ podrożny Bog/ temu kury biáłe ofiárowáli/ á kije w ręku trzymáli przepáſawßy ſie y w łápćie vbrawßy iáko Zydowie Wielkąnoc obchodzący/ á prośili go/ áby ich ßczęśliwie w drodze prowádzić z domu y do domu raczył.

16. Puſchaitis/ Bog ziemny/ ktory miedzy drzewem bzowym mießka/ á temu naczęſtße ofiáry y modły wieczor v drzewá Bzowego nabożnie y z wielkim poſtráchem czynili/ y ſnaść y dziś ießcze czynią/ bo tákowe drzewo v nich było naświętße/ y noßą poſpolicie chleb y piwo pod krzewinę Bzową/ proßąc Bogá Puſchaiteſa/ áby on Parſtuki Aniołki ſwoie to ieſt pignæos ludzie máłe/ poſyłał do ich Gumien/ ktorzyby zboża przyſparzáli/ y w okwitośći záchowywáli/ A o tych Parſtukach álbo Pigneach y Auguſtin S. in libro de ciuitate Dei piße/ iß Pogánow y Chrześćian proſtakow wieśniakow/ częſtokroć dziwnym vkázowániem ſwoim zmamili byli/ y teraz ießcze ſą prawdziwie/ y vkázuią ſie w Kurlandach nawięcey/ á w Sweciey proſtym ludziom/ w ktorych ſie towárzyſtwie kocháią/ á zwłaßczá tych ktorzy ſie im ofiárámi y częſtowánim (bo bárdzo rádzi ile wnocy oſobliwie iadáią) przypodobáć vmieią/ mnie ich dziwnie ieden Doctor Medicus y Phiſicus wykłádał/ co teras tu opußczam.

Olaus też Magnus Archiepiſcopus Vpſaleñ. y Cornelius Agripa de oculta Philoſophia pißą/ iß Diabli powietrzni towárzyſcy niedokońcá w naturze ſwoiey iáko piekielni zepſowáni/ w Sweciey/ w Norwegiey/ w Philandiey poſpolicie ludziom proſtym ſłużą/ konie cudzą/ y inße roboty odpráwuią/ á niktorym przyßłe rzeczy y przeßłe opowiádáią/ ktorzy ſie im w obcowániu ſpolnym przypodobáć vmieią. Ja też to powiádam com ſam słyßał y widział włáſnym okiem w Kurlandſkiey/ w Liflandſkiey y w Sambiyſkiey/ ktorą zową Sudawen Samland w Pruſiech/ y w niktorych kátach/ zwłaßczá Morzu przyległych/ Zmodzkiey ziemie y zá Mirumſkámi y Inſterborkiem/ iß tego Puſchaitá Diabłá/ ktorego w bzowym drzewie

Spiritus Familiares.

Toż mi też P. Taranowſki powiádał/ iß w Daniey będąc/ widział liſty do ſwego goſpodarzá z Sweciey przynieſione/ á ktory ie przyniosł niewiedział.

drzewie mießkáć wierzą/ ná pewne święta dwá kroć do roku chwalą/ y Parſtuki ludzie ziemne Aniołki y ſprawce iego czczą/ y pokármámi hoduią ná pewne czáſy święta ich/ poſpolicie ſtoł w Gumnie poſtáwią y nákryią/ czworo chlebá/ mięſá wárzonego y pieczonego/ ſer y másłá ná ſtoł zoſtáwią/ y wzywáią ich ná część álbo kołácią wnocy według zwykłych Pogáńſkich ceremoniy álbo czárow/ potym drzwi v gumná mocno zámknąwßy ſámi odchodzą/ á oni Párſtukowie przyßedßy o pułnocy ony potráwy iedzą/ názáiutrz záś pátrzą goſpodarze/ ieſli ktorey potráwy więcey ziedziono/ ieſli chlebá/ tedy wierzą/ iß im przyſporzą oni Boßkowie zboża/ ieſli mięſá/ tedy ßczęście ná dobytek ꝛc. rozumieią/ á oney potráwy ktora im więcey ſmákowáłá/ tym więcey niż ná pirwßym było ná drugie święto kłádą/ proßąc ich áby zboża przymnażáli/ Powiádáią też/ iß ći Parſtukowie zboże v inßych/ ktorych ſobie znáią niewdzięcznych goſpodarzow wnocy z gumien krádną/ á do onych ktorzy ich lepiey wa[illegible] przynoßą. W Pruſkiey też ziemi gorney/ około Choinic/ Kámieniá/ Sempelborká zá Toruniem/ y indzie o tim drzewie bzowym po dziśieyße czáſy bárdzo świątobliwie według ſtárożytnego Pogáńſkiego zákału támeßni obywátele trzymáią/ wierząc iß pod drzewem bzowym ziemni mießkáią iácyś dziwni duchowie álbo fantaſmy/ ktorych oni kráſnymi ludzmi zowią/ y widzieć ſie często w nocy kiedy mieśiąc świeci/ zwłaßczá ludziom chorym dawáią/ o ich vrodzie powiádáią/ iß więcey ná łokieć nieſą wyżßy wzroſtem.

Naprzednieyße święto v tych Pogánow bywáło/ ktore ießcze y dziś záchowuią ná niktorych mieyſcach w Litwie/ w Zmodzi/ w Liflánćiech/ w Kurlandach/ y w Ruſkich kráinach niktorych/ ná ſchodzie Páździerniká mieśiącá/ gdy iuß zboże wßytko pożną/ zgromádzą/ y zwożą do gumien/ tedy ſobie kołácyie czynią/ ná ktore ſie wßyſcy czáſem ze trzech y ze czterzech śioł ſkłádáią/ y ſchodzą do iednego domu z żonámi/ z dziećmi/ y z sługámi/ ſtoł śiánem á indzie obruſem nákryią/ ná ktorym chlebow kilko/ y cztery wielkie ſudziny piwá ná czterech rogách ſtołu poſtáwią/ potym przywiodą Cielcá y Cielicę/ Báráná/ y Owcę/ Kozłá y Kozę/ Wieprzá y świnię/ kurá y kurzycę/ gąśiorá y gęś/ y inße ku iedzeniu godne dobytki/ y ptáſtwá domowe/ ſámcá y ſámice/ To wßytko tym obyczáiem ná ofiárę Bogu ſwoiemu Ziemiennikowi biią/ naprzod ich Wießczek álbo Kápłan Pogáńſki chłop proſty wymowiwßy modlitwy według zwykłych gusłow poczina kijem bić ktorekolwiek źwierzę/ potym wßyſcy około ſtoiący kiymi tłuką ono bydlę po głowie/ po brzuchu/ po grzbiećie/ po ßyi/ y po nogach mowiąc: To tobie o

Ziemienniku Boże nász ofiáruiemy/ y czynimyć dzięki/ żeś nas Roku przeszłego dobrze zdrowych w okwitości wszech dobr zboża y máiętności záchował y sczycił/ y od ogniá/ żelázá/ powietrza morowego/ y wszelkich nieprzyiaciół nászych obronić raczył. To spráwiwszy onego bydłá ná ofiárę pobitego mięsá/ y ptaki wárzą/ piéką y smáżą/ á siadszy zá stół iedzą/ ále naprzod káżdey potráwy y ptaká stuczkę oderznąwszy/ ich Wiesczek álbo Czárownik miece pod stół/ ná piec/ pod ławy/ y w káżdy kąt domu mowiąc/ To tobie o Ziemiennik/ Boże nász rácz ofiáry násze przyiąć/ á łáskáwie tych potraw pożywáć/ tákże iedzą y piią áż do obżárstwá onego Ziemienniká zá káżdą potráwą y trunkiem wzywáiąc/ á w trąby długie y żonki y mężowie huczą/ tákże y śpiewáią ieden drugiemu gębę ku gębie rozdziewiwszy/ á ná tych biesiádách/ y świętach ich iam często bywał w Liflanciech/ w Kurlandach/ w Zmodzi y w Litwie/ koło Suwieká/ Abelow/ Sobotnik/ Poswola/ Bassenborká/ Miásteczek/ zá Sokołwą/ Moisą y indzie/ gdziem się dziwnym Pogáńskim guskom przypátrzył/ bo tám w tych stronách teraz y do tych czásow práwie o Bogu máło wiedzą.

W Prusiech zás w Sambiey/ ktorą Ziemię zowią po Niemiecku Sudawen/ Samland/ y około Insterborku/ Ragnety/ y w Kurlandskiey ziemi chłopstwo sielskie/ ktorzy są wszyscy Zmodzinowie/ y Zmoidzkim ięzykiem áż do Krolewcá/ com sam słyszał y widział/ mowią/ máią swoie Swięto/ ktore zowią Pergrubri ná Wiosnę/ skoro śniegi zginą/ iż iuż czás oráć/ á trawá się też vkázuie/ tedy z kilku sioł zsypuią słody po czwierci álbo becżce ná piwo/ schodzą się potym w ieden Dom wielki/ tám Wurschait ich/ to iest ofiárnik/ álbo ráczey Czárownik/ weźmie gárniec piwá/ á podniowszy go wzgorę/ prosi Bogá Pergrubiusá/ ktory dáie trawę y láto/ mowiąc o Wespocie Dewe musu Pergrubios etc. To iest/ O wszechmogący Boże nász Pergrubiusie/ ty precz Zimę przykrą odganiasz/ á raczysz ziołá/ kwiatki y trawę po wszystkiey ziemi rozmnażáć/ my teraz ciebie prosimy/ żebyś zboże násze zásiane/ y ktore siać mamy raczył hoynie rozmnożyć/ áby kłosisto rosło/ á wszytek kąkol rácz sam podeptáć. Potym konewkę álbo kubek postáwi/ weźmie ią zębámi/ y wypiie piwo/ á wypiwszy rzuca konewkę bez dotykánia ręku przez głowę/ zá nim stoi Cziwon álbo stárszy oney wołości/ ktory chwyta konewkę/ y co narychley nálawszy piwá/ postáwi zás przed Wurschaitá/ álbo onego Czárowniká/ ktory wziąwszy kufel/ prosi drugiego Bogá Perkunusá álbo Pioruná/ áby gromy/ grády/ łyskáwice/ dżdże/ burze/ y chmury szkodliwe po-

Modlitwy Zmodzi Pruskiey.

hámowáć

hámowáć raczył/ y wypiie mu ná ofiárę kufel piwá wzęby viąwszy á dopiero zá nim wszyscy piią. Trzeci raz prosi wielmożnego Bogá Swaistixá Bogá świátłości/ áby raczył łáskáwie á pogodnie świecić/ ná zboże/ ná łąki/ ná kwiecie y dobytki ich. Zás modli się do czwartego Bogá Pilwitá/ áby raczył dáć wszytki zboża pięknie pożąć y do gumien zgromádzić/ tákże wszytkim Bogom ktorych máią 15. ná chwałę po kuflu piwá wypiią bez dotykánia rąk w zębach trzymáiąc/ á zá tym śpiewáią iákoby wilcy wyli pieśń ku ich chwale. A iesli przeszłego roku był zły vrodzay zboża/ tedy wyznawszy złości swoie iż to dla grzechow zásłużyli/ proszą Auschlawisá Bogá chorych y niemocnych/ áby się przyczyniał do inszych Bogow/ do Pergrubiusá/ Perkunusá/ Swaitestixa/ y Pilwitá/ áby im ná przyszły rok łáskáwszymi być raczyli. Támże wtey przerzeczonych Prusow niżney ziemicy/ ktorą zowią Sudawen/ Samland/ chłopi Zmodzinowie z Litewskiego narodu/ byká álbo kozłá tym xtałtem raz do roku święcą/ schodzą się cztery álbo sześć sioł w iedno wybieráiąc pieniądze/ chleb y insze rzeczy/ iákoby kolędę/ to przedawszy/ iesli wiele pieniędzy/ tedy záraz y Byká y Kozłá zá ony pieniądze kupią/ y zeydą się w ieden dom/ gdzie sobie ogień wielki vdziáłáią/ tám też żony ich zsypuią mąkę pszeniczną/ y hreczysną/ z ktorey náczynią plackow/ Potym Wurschaitos ich Pop według Pogáńskiego obyczáiu wieniec ná głowę wdziawszy/ położy rękę ná Kozłá álbo ná Byká/ y prosi wszytkich Bogow káżdego z osobná/ ktorem wyższey wyliczył/ áby raczyli od nich miłościwie przyiąć obchod y ofiárę onego Swiętá/ á viąwszy Byká álbo Kozłá zá rogi/ wiodą go do gumná/ y podnoszą go wszyscy chłopi wzgorę/ á Xiądz Wurschait opásawszy się ręcznikiem/ wzywa po wtore wszytkich Bogow/ mowiąc/ To iest chwálebna ofiárá y pámiątká Oycow nászych/ ábyśmy zgłádzili gniew Bogow swoich/ potym szepcząc obydzie trzy kroć Byká około/ y zárzeżą go/ á krwie nierozlewáią ná ziemię/ ktorą wypuściwszy w vszátek/ czerpáią kauszykiem álbo czárką/ Wurschait kropi ludzi/ á ostátek rozbierzą w gárnuszki/ y kropią káżdy w Domu swoim bydło/ iáko v nas iest obyczay święconą wodą/ zsiekawszy zás w sztuki Byká/ wárzą w kotlech/ á chłopi siedzą około ogniá/ przed ktorych niewiásty przyniosą plácki niepieczone/ á oni viąwszy káżdy po pláćku rzuca ieden drugiemu w ręce przez płomień/ ták długo chwytáiąc áż się vpieką/ poty iedzą y piią śpiewáiąc/ gráiąc ná trąbách długich przez cáłą noc/ Ráno zás idą przs Wieś ná rostanie drog niosąc plácek pszeniczny/ y co się zostáło z oney kołáciey/ y kłádą ty w iedno mieysce/

á wszyscy

á wßyscy ziemią przysypuią wzgorę/ strzegąc pilnie/ áby zwierz álbo Pies niemogł tego wykopáć/ á spráwiwßy to poruczáią sie Bogom/ y idą do Domow swoich.

A kiedy sie iuß ktory smiertelnym czuie/ tedy według możności ná beczkę álbo ná dwie piwá każe prosić przyiaciół/ y wßytkich co w onym siele mießkáią/ ktorych przepraßa y żegna/ á oni záś vmárłego w łáźni pięknie wymyią/ y vbierzą w białą koßulę długą/ iáko iest obyczay/ á posádzą go ná stołku/ y piią do niego przyiaciele tymi słowy smętnymi á lamentliwymi/ mowiąc/ Ja do ciebie piię miły przyiacielu/ y czemuś vmárł/ á wßák maß swoię miłą małżonkę/ dziatki/ bydło/ etc. y wßytkiego dostátek/ potym do niego drugi raz piią ná dobrą noc/ y proßą go/ áby raczył ná onym świecie pozdrowić ich przyiacielá/ Oyce/ Matki/ Brácią/ etc. áby też tám z nimi łáskáwie y sąsiedzko sie obchodził/ iáko tu oni z nim zá żywotá. Vbierzą go potym w ßáty/ á iesli będzie Mąż/ przypáßą mu kord álbo siekierę/ ręcznik też około ßyie/ w ktory mu kilko großy według możności záwiążą ná stráwę/ chlebá s solą/ y konew piwá wstáwią w grob. A iesli niewiástę pogrzebuią/ tedy iey włożą nici y igłę/ áby sobie záßyłá/ iesli sie iey co zedrze ná onym świecie/ á kiedy ią wiozą do grobu/ tedy przyiaciele wßyscy idąc processią ßermuią nożámi wzgorę wielkim głosem wołáiąc/ Geigei/ begeite Pokkole/ to iest/ vciekayćie/ vciekayćie/ biegaycie precz od tego ciáłá wy Diabli.

Dziś sie to ießcze náyduie w iednym kącie Liflandskiey ziemie zá Moizą Solkową/ y com sam widział przy pogrzebie vmárłych/ w trąby gráią/ spiewaiąc/ idź nieboże s tego nędznego świátá rozmáitych vcisków ná wieczne wesele/ gdzie cię áni hardy Niemiec/ áni drapieżny Leisyß/ to iest Polak álbo Litwin/ áni Moskwićin krzywdzić nie będzie mogł.

Pámiątkę też vmárłych Oycow/ mátek y krewnych swoich obchodzą pospolicie Miesiącá Octobrá/ álbo Páździerniká/ á czásem ná káżde Swięto ná mogiłach lamentliwie iáko y spiewáiąc płáczą/ zwłaßczá żony/ wyliczáiąc dzielności/ cnoty/ gospodárstwo etc. mężow swoich.

Ktory obyczay nietylko v tych/ ále y v Wołoßech/ w Multanskiey/ y Bulgarskiey ziemi záchowuią/ com sam widział w kilku Miásteczkách w Buzowie/ w Rusciuku w Dziurdziewie nád Dunáiem/ y w Bukorestu stołecznym Mieście Hospodara Multanskiego/ gdzie ku temu świeczki palą/ y kurzą kádźidłem ná mogiłach/ á w Turcech záś y potrawy kłádą/ ptakom ziárná sypią/

kotki/

kotki/ psy karmią zá Duße vmárłych przyiaciół/ drudzy záś drągámi płuce po vlicach dwiemá chłopom nosić każą/ zá ktorymi psi y kotki stádámi wespołek chodzą/ etc. Nam też iáko gościom/ ácześmy tego niepotrzebowáli/ Jáłmużnę dawáli w Karwagerah niektorych/ to iest Domach gośćinnych ná iáłmużnę postáwionych/ przynosili wino rużynek/ Damascen etc. wespoł wárzonych/ kápusty z Báránina/ Ryżu/ káße/ mleká z Báwolic/ chlebá według osob y dwá dzbany wody/ bo winá nie dawáią zá Duße. A miedzy grobámi/ ktore ná niktorych mieyscách iáko Miásteczká stoią/ żony y przyiaciele ná káżdy Piątek/ gdy sie dzień iásny tráfi/ modlitwy czynią y iáłmużnę vbogim rozdawáią. Jáłmużny nam w Turcech dawano.

W Kurlandskiey záś y Samlandskiey ziemicy/ y w Prusiech kiedy czynią vmárłym pámiątkę/ tedy s Kościołá prosto do kárczmy idą/ álbo do ktorego domu/ gdzie sie ná war piwá zsypią/ żony zá nimi przyniosą w koßałkách ryb pieczonych y wárzonych ná zimne/ támże bez nożow iedzą/ á żony im służą/ á káżdy co vmárłemu krewnemu życzy/ káżdey potráwy stukę pod stoł rzuca/ y kufel piwá leie.

W Litwie záś y w Żmodźi chłopi tákże ná vpominánie przyiaciół kołácie spráwuią wielkim dostátkiem/ á Gospodarz stárßy iuß kiedy máią począć ieść weźmie ná łyßkę wielką mąki rozmáitego zboża/ soli etc. y kádźidłá/ á zákurzywßy mowi/ á zá wissus Priatelos musu/ etc. potym iedzą y piią áż ná nogách niemogą stáć/ oyczyste stárodawne pieśni spiewáiąc. Przytymem sam był w Kienach 2. mili od Wilná/ y w Lawaristach.

Drugie záś Swięto w Żmodźi według podánia Pogáńskiego záchowuią/ ktore Ilgy zowią: á poczynáią to Swięto práwie o wße Swięte/ ná ktore by nauboższy muśi piwo w Domu mieć/ y ták piią przez kilko Niedziel wspomináiąc vmárłych: á pierwey zá Pogáństwá to Swięto ná cześć Perkunowi Bogowi piorunow y gromow obchodźili/ etc. Ale o tych gusłach y niżey przy náwroceniu Litwy y Żmodźi ná wiárę Chrześćiáńską naydzieß/ przeto teraz do rzeczy Ruskich Xiążąt przystępuię.

O Rozdzia-

O rozdziałach dwunaśćiu ſynow Włodimirzowych y zaboyſtwach ich ſpolnych po śmierći Oycowſkiey:

Kśięgi piąte/ Rozdział I.

Do Jáśnie Oświeconego Páná/ Páná y Xiążęćiá Conſtantiná Xiążęćiá Oſtrogſkiego/ Hrabie z Tarnowá/ Woiewody Kijowſkiego/ etc.

WŁodimirz Swantosłáwowic Baſili álbo Waſſil ná Chrzćie miánowány Monarcha wßyſtkiey Ruśi/ zebrawßy wielkie woyſko wtárgnął do Polſki Roku od Chriſtuſá Páná 985. iáko Długoß y Cromer z niego lib 3. in Mieciſlao piſzą/ gdzie Zamkow kilko pogránicznych wziął y opánował pod Miecisławem Xiążęćiem/ Acz ſie obádwá dla żon/ ten dla Xiężny Czeſkiey Dąbrowki/ á on dla Greckiey Ceſárzowny Anny pochrzćili/ Ten roku 965. á ow 980.

Ruſkie Kroniki żadney wypráwy Włodimirzowey przećiw Polakom niewſpomináią/ okrom náßego Długoſſá y Miechowiuſſá/ ktorzy o iego wtarczkach do Polſki częſto ná rożnych mieyſcach piſzą.

Długoſſus y Miechouius fol. 34. lib. 2.

Potym Piecinigowie mßcząc ſie onego ſwoiego pogromu pod Pereasławem nád rzeką Trubieſſą/ zebráli ſie z wielkim woyſkiem y wtárgneli do Ruśi/ y oblegli Waſſilow. Przećiw ktorym też Włodimirz w máłym poczćie zbroyno ćiągnął/ á gdy ſie obie dwie woyſká podkáły/ porażon Włodimirz ná głowę od Piecinigow/ ták iß gdy z poboyſcza ſam do Kijowá vćiekał/ ledwo ſie ſkrył pod iákiś moſt/ ktory mu ſie vćiekáiącemu práwie z dobrodzieyſtwá Bożego ku záſciceniu tráfił. A ták potym ná pámiątkę tego od Piecinigow wybiegánia Cerkiew Przemienia Páńſkiego/ co Ruś zowie S. Spaſſa/ dał zmurowáć w Kijowie. Bo prawie w ten dzień świety ná Prążnik tráfiło ſie to iego wybiegánie. A Piecinigowie wielkie ßkody mieczem y ogniem w ziemiach Ruſkich poczyniwßy bez odporu do ſwych leżyſk vſli. O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 10. fol. 34.

Włodimirz y Ruſſacy poráżeni od Piecinigow.

Potym

Potym Wołodimirz przeſtrzegáiąc áby ſie po śmierći iego Synowie niewádzili o Páńſtwá y Ziemie Ruſkie/ ták miedzy nich Monorchią Ruſką rozdzielił/ Wizesłáwowi ſtárßemu dał Nowogrod wielki pierwßy vdział ſwoy/ Jſasłáwowi Połocko/ Swantopolkowi Turow/ Jarosłáwowi Roſtow. A gdy Wizesław vmárł/ dał temuż Jarosłáwowi wielki Nowogrod/ á Boriſſowi Roſtow/ Hlebowi Moron/ Swantoſlawowi Drewlany/ Wſewoldowi Włodimirz/ Mśćisłáwowi Tmutorokany álbo Timutuchany/ Stanisłáwowi Smoleńſko/ Sudzisłáwowi Pleſkow/ á Pozwizydowi Wołyń/ tymże też iáko młodßym po śmierći ſwoiey Kijow/ y Bereſtow Xięſtwá náznáczył.

Vdziały Xiążąt Ruſkich ſynow Włodimirzowych.

Posłał potym po Rzemieſniki do Greciey/ y zmurował Cerkiew Bohorodzicy/ ktorą kśięgámi y Obrázámi ozdobiwßy przełożył nád niąm Naſtaſiuſſá Korſunianiná Kápłaná/ opátrzywßy go wielkiemi dzieśięćinámi/ z miodow y zboża wßelákiego/ Spitalow też bárdzo wiele dla vboſtwá y kalekow nábudował y nádał hoynie wielkim doſtátkiem.

Kośćioł Bohorodzice w Kijowie.

Potym Kroniká Ruſka wſpomina/ iß Włodimirz ciągnął do ziemie Sudanſkiey/ y opánował głowne Miáſto Sudam/ ále coby to byłá won czás zá kráiná niewiemy. Czynią też wzmiankę Kroniki Polſkie/ zwłaßczá Długos y Miechouius fol. 27. cap. 4. iß Bolesłáw Chrobry Miecisłáwowić pierwßy Krol Polſki/ Roku 999. od Ottona wtorego Ceſárzá w Gnieznie koronowány/ vczynił przymierze z Wołodimirzem Xiążęćiem Ruſkim/ á ſam ciągnął przećiw Xiążęćiu Czeſkiemu Bolesłáwowi Brátu ćiotecznemu/ ktory Polſkie gránice około Klocká náieżdżał/ y dobył Bolesław Chrabry Krol Polſki Pragi/ y ſámo Xiążę Czeſkie z Synem iego ná Wyßogrodzie poimał.

Włodimirz do Sudamſkiey Ziemie.

Prágá od Polakow dobyta.

A Jarosław Xiążę wielkiego Nowogrodá nieprzeſtáiąc ná vdziale ſwoim/ inße kráiny Oycá Włodimirzá y Brátow ſwoich náieżdżał/ potym gdy ſie v niego Oćiec Włodimirz vpominał według poſtánowienia dwu tyśiącu grzywien/ iß mu Nowogrod wielki po Wizesłáwie Bráćie vmárłym ſpuśćił/ niechćiał tego vczynić Jarosław/ y owßem wzgárdziwßy vpominánie Oycowſkie/ przyćiągnąwßy z Nowogrodá Kijow vbieżał y opánował: pod zákrycim ſpokoynego wiechánia/ Bo Włodimirz Oćiec w ten czás w Beroſtowie z dworem ſwoim mießkał. A vsłyßawßy ten złośliwy vczynek ſyná Jarosłáwá/ iß Kijow pod nim vbieżał y oſiadł/ rozgniewał ſie bárdzo/ y zebrał przećiw iemu woyſká ze

Jaroslaw ſyn pod Oycem Kijow vbieżał.

wszystkich Xięstw Synowskich y dzierżaw swoich. A Jarosław chcąc się Oycowi odbić y odpor mu dáć/ przenáiął sobie ná pomoc Waragow y Piecinigow. A dano znáć Włodimirzowi/ iż Piecinigowie do Ruśi wtárgnęli/ á niemogąc sam przeciw im ciągnąć/ bo w ten czás prawie bárdzo chorował/ wypráwił ná nich Borissá Syná/ Xiążę Rostowskie/ ktory przy nim mieszkał/ A

Włodimirz vmárł.

sam vmárł rychło potym w kilku dni w Berestowie roku od stworzenia Swiátá 6525. Lipcá dniá 15. Pánował po Chrzcie lat 28. A Swantopolk y Boris dwá Brácia niewiedząc o śmierci oycowskiey zwiedli bitwę z Jarosławem Brátem/ y porázili go ná

Boris Piecinigow porázil.

głowę/ Potym Boris zá Piecinigámi Pogány dáley się goniąc poráził ich kilko vsow/ A w tym Brát iego Swantopolk dowiedziawszy się o śmierci oycowskiey rychley niż Borys/ Kijow vbieżał/ támże Oycá Włodimirzá co rychley/ kwápiąc się ná páństwo/

Włodimirz pochowan.

pochował w Grobie Marmurowym/ z wielkim żalem pospolitego ludu y Boiar/ w Cerkwi S. Bohorodzice Dziesięcinney/ ktorą był sam Włodimirz zbudował. A potym między Swięte iáko Apostoł podniesion/ ktorego Swięto Ruś obchodzi 15. dniá Miesiącá Lipcá ná káżdy Rok.

Swantopelk Kijow opánował.

Potym Swantopelk opánowawszy stolicę Kijowską/ zmowił się z Wyssogrodzany ná Borissá Brátá/ áby go iáko mogli zdrádą zábić/ wczym mu obiecáli Wyssogrodzánie (nie Nowogrodzánie/ iáko Miechouius położył) posłużyć. A Boris Swantopelká/ iáko stárszego Brátá/ zá Oycá prawie máiąc/ w wielkiey vczćiwośći/ choć mu Boiárowie iego rádzili/ áby dochodził Kijowskiey stolice/ niechćiał żadnym obyczáiem przeciw stárszemu nic złego myślić/ Lecz złość Swantopelká zwyciężyłá. Bo gdy wyszpiegował Borissa być w máłym poczcie/ posłał nań Wyssogrodzan y dworzánow swoich łotrow/ á Boris wten czás prawie w dzień sobotny ku wieczorowi kazał przed sobą Nieszpor álbo wieczernią śpiewáć pod Satrem álbo Namiotem (bo satrami y obozem stał z woyny iádąc) y sam też śpiewał z płáczem/ á potym spáć poszedł. A wstawszy ráno w Niedzielę/ kazał Popowi zaiutrznią śpiewáć/ á sam się z nabożeństwem Pánu Bogu padwszy ná oblicze modlił/ á wtym mu dano znáć/ iż się Zołnierze Swantopelkowi przybliżáią/ chcąc go zábić/ co vsłyszawszy począł śpiewáć ten Psalm: Pánie czemu się rozmnożyli nieprzyiaciele moi/ A skończywszy Jutrznią/ począł się z płáczem modlić/ oczy wniebo wznosząc/ á pátrząc ná obraz Christusá Páná/ á skoro vsłyszał grzmot y brzęk zbroynych Zaboycow swoich do Namiotu wielkim

pedem

pędem náćieráiących/ vlękł się/ y począł słozy pusczáć iáko strumienie/ toż też Popi y Słudzy iego czynili strwożeni/ widząc Páná smutnego/ á w tym Puścza/ Talecz/ Jelowicz y Lasko stársi Zołnierze Swantopelká złośliwego z dobytymi mieczámi y s kopijámi obskoczywszy błogosłáwionego Borissá modlącego się/ poczęli go gwałtownie siec y kłoć/ Sługá iego álbo Giermek Geor Węgrzyn padł ná nim/ y tego przebodziono/ wszákże wyskoczyli z namiotu/ ábowiem nie byli iesczcze do końcá śmiertelnie zránieni/ y poczęli zaboyce mowić/ czemu stoiem pátrząc/ á nie kończym dzieła co nam roskazano. W tym błogosłáwiony Boris iął się v nich prośić s pokorą/ mowiąc: Brácia moi mili/ Dayćie mi czás máluczki/ ábym się iesczcze Bogu pomodlił/ A zátym weyrzawszy w Niebo z płáczem westchnął gorsko/ y iął się modlić/ á podniowszy ná zaboycow pokorne oczy/ y padwszy ná oblicze z płáczem/ rzekł im: Brácia moi mili/ kończycie dzieło wásze/ á niech będzie pokoy Pánu Brátu moiemu/ y wam Brácia moi mili/ Tedy vsłyszawszy zaboycy ony słowá iego/ płákáli/ á po modlitwie zásnął Boris/ y dał Duszę w ręce Pánu Bogu Lipcá 24. dniá. Támże záraz przy nim y Germek iego wierny Geor Węgrzyn był zábity. A błogosłáwionego Borissá ciáło obwinąwszy ná woz włożyli/ y wieźli do Wyssogrodá/ á gdy byli w iednym Boru/ począł iesczcze głowę podnośić/ iáko Kronicá Ruska świádczy/ co obaczywszy słudzy Swantopelkowi/ kazáli dwiemá Waragom serce iego mieczámi przebić/ y głowę precz odiąć/ á ták przyiął Koronę męczeńską/ y pochowáli ciáło iego w Wyszogrodzie w Cerkwi S. Wassiłá.

Zaboycy Borissowi.

Nabożeństwo Borissowo y zátome słowá.

Boris Xiążę zábit okrutnie.

Srogie okrućieństwo nád Borissem.

A máło ná tym máiąc niezbożny Swantopelk posłał ná Murom do drugiego Brátá Hlebá/ mowiąc: Przyiedź rychło kazałći Oćiec/ bo iest chory bárdzo/ A on ták chytrze táił śmierci Oycowskiey/ chcąc dla nienásyconey żądzey pánowánia/ Brátow wszystkich w iednym czásie połowić/ y wygłádzić. Tedy Hleb Xiążę Muromskie vwierzywszy zdrádliwym słowom Swantopelkowym/ záraz z Muromia w máłym poczcie ná koniach do Kijowá się spieszył/ á Swantopelk máiąc nád nim spiegi posłał zaboycow dworzan swoich/ ktorym tákże kazał Hlebá Brátá zábić iáko y Borissá/ ták gdy odpoczywał Hleb ná Smiadyniu vroćisku w mili od Smoleńská (bo był w drodze z koniá máło co przedtym nogę złamał nád Wolgą) przyszli bez wieśći żołnierze Swantopelkowi/ y zábili go ná modlitwie będącego/ y skryli ciáło iego w mieyscu pustym/ miedzy dwiemá

Złość y chytrość Swantopelkowá.

Hleb Xiążę zábity ná modlitwie.

drzewy/

drzewy/ Ale Pan Bog (iáko Kroniká Ruska swiádczy) nieopuß=cza swoich wiernych. Bo gdy to ciáło zákryte leżáło w onym niespodzianym mieyscu/ tedy ci ktorzy mimo chodzili/ widawáli ná oney mogile swiece goráiące/ y głosy Angelskie spiewáiące słyßeli. A Swantopelk vsłyßawßy wdzięczną sobie nowinę o zábiciu Hlebowym weselił sie z tego/ iß iuß dwu Brátu iednáką smiercią z oyczyzny oddzielił/ á sam ich páństwá Muromskie y Ro=stowskie opánował.

Cudá nád ciá=łem Hlebowym.

Jarosław zás trzeci Brát w ten czás był w Wielkim Nowo=grodzie/ y poczeli mu sie sprzeciwiáć y z mocy wybijáć Nowogro=dzánie/ chcąc Swantopelká złośliwego zá Páná sobie wziąć. Ale Jarosław zebrawßy sie z Rycerstwem swoim/ porázil ich tysiąc ná Rossamoy vrociscżu/ y ták ony ßkodliwe rosterki skarawßy bun=townikow vsmierzył.

Nowogrodzá=nie złośliwi od Páná swego Jarosławá skaráni.

Tegoż wieczorá przyßłá nowiná z Kijowá do Jarosławá od Siostry Przedosławy o smierci Oycá Włodimirzá/ á o pobi=ciu Borissá y Hlebá Brátow od Swantopelká/ czego áby sie y on strzegł/ poniewaź też iuß nań Swantopelk tákże był náprawił zaboycow z chytrey zásadki. Vsłyßawßy to Járosław zásmucił sie/ y zebrał Nowogrodcow/ ále mu oni niechcieli być pomocni przeciw Brátu Swantopelkowi. Przeto wnet zá pieniądze Wa=ragow tysiąc przywiodł/ á z inßych swoich Xiestw Ruskich iáko ná gwałt zgromádził trzydzieści tysiecy ludu/ y ciągnął do Kijo=wá. Swantopelk też przyzwawßy Piecinigow ná pomoc z Ki=iany y Wołyńcámi wyprawił sie przeciw niemu. A gdy sie obie dwie woyská sciągnęły przeciw sobie pod Lubiecem Zamkiem/ wnet Hetman Swantopelkow Wilczyogon názwány począł ná harcz wyzywáć/ háńbiąc y sromocąc Jarosławá y Rycerstwo iego. Blud zás Jarosławow sprawcá prętko sie przez Rzekę Dniepr przepráwił z woyskiem swoim/ á Swantopelk z swoimi cáłą noc pił/ lekce sobie ważąc Jarosławá/ Lecz gdy bitwę zwie=dli v Lubieczá/ przypárł go Jarosław nád iedno iezierzysko/ smie=le ná iego vsy nácieráiąc/ co obaczywßy Swantopelk záraz z woy=ská swoiego vciekł/ Zá czym Kijánie y Piecinigowie będąc od Swantopelká wodzá swego wydáni/ poczęli vciekáć ná Jeziorá y Rzeki cienkim lodem zmárzłe (iáko Miechouius piße) gdzie ich bárdzo wiele potonęło/ ále więcey ná plácu pobito. A Jaro=sław otrzymawßy sławne zwycięstwo/ ciągnął do Kijowá/ y opánował go ze wßystkimi przygrodkámi/ ktore mu sie dobrowol=nie podawáły.

Snáć iß ci Wa=ragowie musie=li być álbo z Sweciey/ álbo z Lotwy.

Jarosław y Swantopelk brácia/ przeciw sobie z woyská=mi.

Swantopelk vciekł do Pol=ski.

Jarosław Ki=iow opánował.

Swanto=

Swantopelk zás álbo Stopolk vciekł do Polski proßąc o po=moc Bolesławá Chrobrego pierwßego Królá Polskiego przeciw Brátu Jarosławowi/ co Bolesław ná prośbę iego chętliwie v=czynił/ częścią dla tego/ áby Swantopelká wygnánego ná Kijow wprowádziwßy sobie hołdownym ná potym vczynił/ częścią też áby Przemysl y Czerwień/ y kráiny inße przez Włodimirzá Oycá Swantopelkowego od Polski oderwáne/ przywrocił pod moc swoie. Ták tedy Bolesław Krol Polski roku 1008. iáko Dlugoß piße/ z wielkim woyskiem Polakow (s ktorym sie był swieżo wro=cił z woyny Czeskiey ßczęśliwie) ciągnął do Kijowá prowádząc Swantopelká ná stolicę Kijowską/ A wßedßy do Ruskich ziem/ wßystki kráiny śiołá/ miásteczká/ y dwory Polacy palili/ plundro=wáli y burzyli/ zamkom dáiąc pokoy dla prożney zábawki. Juß ku Łuczku do Wołyńskiey ziemie Krol z Polakámi y z Swanto=pelkiem był wciągnął/ áli im bez wieści nád Bugiem rzeką (ktorą Cosmographowie Axiaces zowią) zástąpił Jarosław z wielkim á gotowym woyskiem Ruskim/ y z pomocą Waragow y Piecini=gow. Tám Blud Jarosławow Hetman począł háńbić Królá Bolesławá/ y groził mu mowiąc/ zbędzieß tego tłustego brzuchá/ Ktorym vrągánim Bolesław záiußony wnet woyská swoie Pol=skie przes Bug przepráwił/ nád nádzieię Jarosławowę/ á vde=rzywßy z ogromnym pędem ná vphy Ruskie y Piecinískie/ áczkol=wiek sie też dosyć mężnie opieráli y zástawiáli/ porázil ich ná gło=wę/ ták iß Jarosław w máłey Drużynie vciekł z woyská ná miey=scá błotne miedzy Jeziorá/ á potym tylko sámo czwárt vbieżał áż do Nowogrodá wielkiego/ áczkolwiek mu tego vciekánia zábra=niał Konstanti Possadnik mowiąc: Jeßcze sie zá twoie zdrowie chcemy bić/ ále zły strách. Ták Bolesław Krol rozgromiwßy woyská Jarosławowe/ y obozy iego bogáte rozebrawßy/ prowá=dził do Kijowá Swantopelká. Był Kijow w on czás/ iáko to rzecz sámá/ y Długoß z Miechouiusem swiádczą/ Miásto sławne/ bogáte/ budowne/ wielkie y ßerokie/ głowá wßystkiey Ruśi/ co ießcze y dziś káżdy iáwnie obaczyć może/ przypátruiąc sie rozmái=tym ostátkom Vlic/ Rynkow/ Monasterow y Cerkwi/ ktorych sámych było 300. murowánych/ y ktore tylko sámy są swiádkiem oney kiedyś sławney dawności y wielmożności Kijowskiey/ ták iß káżdy Ruśin dziś sie tám dziwuiąc może nárzekáć z Eneasem y z Pantussem/ co Virgilius napisał AEne. 2. Fuimus Troes, fuit Ili=um, & ingens gloria Teucrorum, &c.

Bolesław Krol Polski do Kijo=wá.

Bug Ptolo. Axiaces.

Rußacy od Polakow porá=żeni.

Jarosław v=ciekł z bitwy.

300. Cerkwi w Kijowie mu=rowánych.

Są też drudzy ßaleni ludzie á Domaturowie sprosni/ ktorzy smieią twier=dzić/ iż ty Troiá byłá/ gdzie dziś

To Miásto

Kijow/co sprosne ßaleństwo/ poniewaz Troia była nád morzem w Aziey gdziem ia sam był roku 1574.

To Miásto y Zamek Kijowski/ w ktorym sie było bárzo wielkie mnostwo ludzi y rycerstwá Jarosławowego záwárło/ Bolesław Krol z Swantopelkiem obległ/ á przez dobrowolne podánie/ dla głodu w Mieście pánuiącego zá krotki czás y miásto y zámek Kijow wziął/ ktory iáko stolicę Swantopolkowi wcále oddał/ tylko skárby wielkie Jarosławowe po Włodimirzu zostáwione/ złoto/ srebro/ perły/ y inße kleinoty sobie wziął Krol Bolesław zá nakład woienny/ wßákże więtßą część łupow miedzy swoie żołnierze rozdał/ á gdy wiezdzał przez brame/ ktorą zwano Złota álbo Carska fortá/ dobywßy mieczá rościął ią ná znák zwycięstwá. Potym rozłożywßy żołnierzow swoich po lezach/ sam vmyślił mießkáć w Kijowie przez Zimę z máłym pocztem dla bespieczności Swantopelkowey/ y vtwierdzenia pánowánia iego. Tego wßystkiego postánowienia wywiedziawßy sie Jarosław/ ciągnął z woyskiem do Kijowá/ chcąc bez wieści Bolesławá Krolá Polskiego y Swantopelká Brátá obskoczyć/ á bespiecznych pojmáć álbo pobić. Ale Bolesław przez spiegi wczás ostrzeżony zásádził sie z Swantopolkiem w ciásnych mieyscach/ gdzie znowu Jarosławá ná głowę porázili/ áż do Nowogrodá musiał vciekáć. Nowogrodzánie iáko byli won czás możni w skárby/ y w Lud rycerski/ Xiążę swoie Jarosławá trzeci kroć y pieniądzmi ná żołnierze Waragi/ y osobliwie swoim Rycerstwem Ruskim rátowáli/ nápominiáiąc go/ áby nieprzestawał dobywáć Kijowá/ á w ten czás też práwie Kijánie (iák Kroniki Polskie świádczą) nie mogąc dłużey ćierpieć Krolá Bolesłáwá v siebie/ y żołnierzow iego Polakow ná leżach leżących/ poczęli ich iáwnie zábijáć/ y mordowáć/ gdzie iedno ktorego záłápić mogli/ álbo zá pozwoleniem álbo też zá roskazániim Swantopelkowym.

Kijow podan Swantopolkowi od Krolá Bolesławá Polskiego.

Złota bramá.

Jarosław wtory raz porázony.

Tą krzywdą pobudzony Krol Belesław/ wnet żołnierze swoie z leży zgromádził/ ktorym dał ná łup Kijow wßystek/ Zamek też wziął z ręku Swantopelkowych/ á swoimi osádził/ skárby pobrał/ Pánow y Boiar Ruskich przednieyßych/ ták Jarosławowych iáko Swantopelkowych pookowywał/ á z dwiemá Xiężnámi Siostrámi Corkámi Włodimirzowymi (s ktorych iednę Przedisławę/ iáko Kroniki Ruskie świádczą/ zgwałćił) do Polski záprowádził/ inße Zamki około Kijowá/ gdy Swantopelk vciekł/ Polakámi vtwierdził/ á ná znák zwycięstwá dwá wielkie słupy żelázne w posrzodku Dniepru rzeki/ gdzie Sola weń wpádá/ postáwił/ á potym do Polski ná początku Wiosny z wielkimi łupámi się wracał.

Bolesław Kijow złupił/ y zamek sam osádził.

Znaj Páná.

To nie ku rzeczy zda mi sie/ bo iuß miał láta wten czás Krol.

Bolesław słupy żelázne w Dnieprze postáwił.

Jarosław

Járosław záś máiąc nád nim pilne ßpiegi z wielkim woyskiem zá nim ćiągnął/ y dogonił go nád Bugiem Rzeką/ wßákże niesmiał záraz ná niego vderzyć/ pátrząc czásu y pogody/ dokądby sie żołnierze od niego do Domow roziechali. Ale Bolesław vsłyßawßy o iego zassadkach/ wnet Żołnierzow y Rycerstwo swoie do spráwy zgromádził/ á nápomniawßy ich piękną rzeczą według czásu/ zßykowánych y pierwßym zwycięstwem przeciw Rusi zápalonych/ wywiodł do bitwy/ Jarosław tákże z Ruskimi y Waregowskimi vsámi/ po gotowiu ná plácu stoiał/ ták gdy sie ogromnym pędem z obudwu stron podkáli/ Russacy y Waregowie widząc máłe woysko Polakow tym smieley náćieráli lekce ich sobie wążąc. Ale Bolesław wypełniáiąc sam Hetmáná spráwnego/ y Rycerzá przeważnego vrząd/ rozgromił y przebił wálny vf Ruski/ w ktorym z Waregámi sam Jarosław stoiał/ zá tym Ruskie vsy inße pomießáne po roznych polach rozno vćiekáć poczęły/ Bárdzo wiele ná plácu/ ále dáleko więcey w vćiekániu ich poległo/ ita ut Bugus sanguine cæsorum rubuisse dicatur, iáko Długoß y Cromer lib.3. Miechouius lib.2. cap.6. fol.29. pißą/ Jß Bug rzeká krwią pobitych ßczerwieniáłá. Zywych bárdzo wiele w moc Polakom przyßło/ obozy y namioty y chorągwie woienne Polacy pobráli/ Samo Xiążę Jarosław zrzućiwßy z siebie vbior y znáki Xiążęce/ przemieniáiąc konie ledwo vćiekł/ y nieostoiał sie áż w Wielkim Nowogrodzie. A Polacy ták znácznym zwycięstwem y łupámi vbogáczeni/ do Polski sie wroćili.

Bitwá Ruska z Polaki.

Jarosławowe Ruskie woyská trzeci kroć porázone od Polakow.

Swiádectwo.

Bolesław Krol Pánu Bogu zá zwycięstwo y ßczęsliwe zwrocenie dzięki czyniąc/ Kośćioł w Gnieznie z łupow nieprzyiaćielskich hoynie nádał/ y inßych Kośćiołow y Klastorow wiele nábudował/ Slachtę ktorzy sobie mężnie poczynáli/ y inße Rycerstwo vbogáćił: prostego też rodu żołnierzow niemáło vslachćił. A od tego czásu Bolesławá Krolá Rusacy Chrobrym/ to iest przeważnym/ smiáłym y wielkiego sercá mężem názwáli. Polacy go dziś Chabrym zowią. Tenże milá od Wislice Chroberz Zamek zbudował.

Chrobrym dla czego Bolesław od Rusi názwan.

Ruskie Kroniki wßystki żadney wzmianki nieczynią áni wtorey/ áni tey trzećiey bitwy y poráženia Jarosławowego od Bolesławá/ tylko pierwßą bitwę/ kiedy Swantopelk wziąwßy ná pomoc Bolesławá Xiążę Polskie (iáko oni pißą) poráził Jarosławowę moc etc. O czym sie pierwey iuß nápisáło. A po wyśćiu Bolesławowym do Polski Jarosław ćiągnął do Kijowá/ máiąc ná

pomoc

pomoc kilko tyſiecy Waragow. Ale Swantopelk / iáko go Ruś miánuie przeklety / z Piecinigámi záſtąpił mu w ciáſnym mieyſcu / przeto Jarosław gdy ſtał obozem ná tym mieyſcu / gdzie S. Boriſſá Brátá iego y ſwego Swantopelk zámordował / podniosł rece ku Niebu z płáczem y rzekł: Oto krew Brátá moiego woła ku tobie Pánie Boże iáko Ablá niewinnego / ktorey ſię ty ſam rácz pomśćić / á to wyrzekßy / vderzył ná woyſko Swantopelkowe z wielkim grzmotem / á Boriſſá y Glebá Brátow pobitych / áby ſie zań do Páná Bogá modlili / wzywał. Ták zá pomocą Bożą poráził Jarosław woyſká Swantopelkowe / áż ſam ledwo vćiekł do Piecinigow / z ktoremi zebrawßy ſie z nowu / bárdzo prętko wielką mocą przyciągnął przećiw Jarosławowi / iáko Długoß y Miechouius lib.2.cap.11.fol.25. pißą: Jarosław też pierwßym y świeżym zwycięſtwem podnieſiony / podkał ſie z nim nád Olchą rzeką w piątkowy dzień / práwie gdy Słońce wſchodziło / támże ſrogą á krwáwą bitwą gruntownie wßyſtke moc Swantopelkowe y Piecinigow poráził y pogromił / áß ſam Swantopolk zwyciężony ledwo vćiekł do Brześćia / do namieſtniká Bolesławowego Królá Polſkiego / á ſtámtąd do Gniezná do ſámego Królá iáchał / chcąc go znowu o rátunek żądáć / ále w drodze nagłą mdłośćią záráżony vmárł / y ná mieyſcu nieznácznym pochowány / iáko Cromer / Dlugoß y Miechouius piſzą / Kroniki zás Ruſkie twierdzą / iß Swantopelk będąc od Jarosławá porážony vćiekł z poboyſczá / á z woley Bożey opętał go Szátan / y rozßárpał / ták iß niemogł ſiedzieć ná koniu / á przebiegwßy Polſką Ziemię / przybiegł ná puſtynią miedzy Czechy y Lachy / y tám ſwego niecnotliwego żywotá (iák go oni ſądzą) dokończył / y ieſt tám przepáść áż do dniá dziſieyßego / gdzie ſie západł / z ktorey wychodzi ſmrod iádowity ná obiáwienie ludziom. Ták po śmierći Swantopelkowey przeſtáły roſterki w Ruśi / á Jarosław począł pánowáć ná wßyſtkiey Ruśi.

Geneſ. cap. 4.

Jarosław Swantopelká Brátá poráził.

Kroniki Ruſkie tylko iedną bitwą Swantopelká być poráżonego wſpominaią.

Swantopelk drugi raz do Polſki vćiekł.

Smierć Swantopelkowá ſtráßna.

Jarosław

Księgi Piąte.

Jarosław Włodimirowic

Jedinowładźcá wßytkiey Ruśi / Roku 1009.

Rozdział II.

Jarosław Włodimirowic Wnuk Swantosławow / Prawnuk Jhorow y Holhy / wtory iedynowładźcá Ruſki Chrześćiáńſki / po śmierći Brátá Swantopelká nieſtwornego / począł beſpiecznie pánowáć Roku 1009. od Chriſtuſá Páná / ná Kijowie / ná Włodimirzu y wielkim Nowogrodzie / y ná wßyſtkiey Ruśi.

A żáłuiąc niewinney śmierći Brátá Glebá / ktorego złośliwy Brát Swantopelk zábił / posłał Popy ßukáć w pußczy Smoleńſkiey ćiáłá iego / ktore gdy nálezli / kazał ie Jarosław w poczeſny grob włożyć / y prowádził do Wyßogrodá / támże go położył podle błogosłáwionego Boriſſá drugiego Brátá / tych potym brátow / przemieniwßy im po śmierći imioná / iednemu Dawid / drugiemu Roman Metropolit Kijowſki / zá dozwolenim Pátriárchy Konſtantinopolſkiego kośći podniosł / y zá święte ſą obádwá poczytáni / bo w niewinnośći żywotá korone práwie męczeńſką od Swantopelká Brátá podieli. Jch święto Ruś obchodzi ná káżdy Rok 24. dniá Mieſiącá Lipcá.

Xiążetá Boris y Gleb zá Swięte w Ruśi podnieſieni.

A gdy ſie Jarosłáwowi národził Syn Włodimirz / zbudował ná Zamku Cerkiew ná imię preczyſtey Bohorodzice / ná złotych wrociech / wrotá też złote przez Bolesławá Królá Polſkiego zepſowáne nápráwił / y Zamek Kijowſki nowym budowánim wyſtáwił / á przyzwawßy Rzemieśnikow z Greciey / zbudował wielką Cerkiew Sophiæ, to ieſt mądrośći Bożey / ná kſztałt tego iáki ia ſam w Konſtantinopolu / dziś od Turkow zprofanowány widział. Acz czworáko w Konſtantinopolu więtßy y koſztownieyßy Marmurami / Alabaſtrimi / Jaſpiſſámi ozdobiony.

Kościoł Sophie w Kijowie.

Potym przećiw Jarosławowi Synowiec iego włáſny Bretisław Syn Jſasławá Xiążęćiá Połockiego powſtał / y wziął pod nim Nowogrod wielki. Ale Jarosław niedawßy mu ſie długo w ſwoim kokoßyć / ſpießno z Kijowá przyciągnął / y poráził woyſko Brzetiſlawowe / áż ſam ledwo vćiekł / zá czym Jarosław Nowogrod z mocy iego wydárł.

Tego w Ruſkiey Kronice niemáß / tylko v Długoſſá á Miechouiuſſá Foli. 25.

Tegoż

Miechouius Rededa Ducem de Koschochon singulari certamine Iaroslaus vicit.

Jarosław sie sam á sam potkał zá wszystki/ y wygrał.

Tegoż Roku Rededa Xiążę z Koschochonu/ iáko Długosz y Miechouius piszą/ (ále podobniey ma być z Korszunu) oborzył sie przeciw Jarosławowi/ ktorego Jarosław wyzwawszy sam á sam ná rękę zwyciężył/ y sam swą ręką zábiwszy/ ná iego ludzi Koschochonskich (ále lepiey Korszunskich) dań vłożył.

Mścisław Xiąże Wotmutarakanskie.

Jakuy Xiąże Worachimowskie.

Jarosław od Mścisławá dwá kroć porażon.

Záraz potym Mścisław Brát własny Xiążę z Wotmutarakani ná Jarosławá woynę podniosł/ o nierowność działu/ á zebrawszy sie z Kozarámi y z Koschoiámi ciągnął do Kijowá/ Jarosław też chcąc ten gwałt odbić/ przyzwał ná pomoc Jakuiá (á iáko Ruś pisze Afrika Akuna) Xiążęciá Worahimowskiego/ według Miechouiusá/ álbo Waragowskiego/ á gdy sie podkáli y stoczyli bitwę nád Dnieprem/ porážon dwá kroć Jarosław/ á Kijow w moc Mścisławowę przyszedł. Ale Mścisław dobrowolnie posłał do Brátá Jarosławá wracáiąc mu záśię Kijow/ y slubiąc mu zá bespieczność/ rzekł do niego: Weźmi Bráćie miły názad stolicę Kijowską/ á pánuy ná niey iáko stárszy według zdánia swego/ á mnie niechay będzie wolny vdział zdrugą stronę Dniepra w Siewierskiey Ziemi/ y ták sie łáskáwie poiednáli. A Jarosław záśię siadł ná Kijowie/ á Mścisław ná Cernieowie. Tegoż czásu vrodził sie Jarosławowi Syn Wszewold. A o tym stoczeniu bitwy/ y wzięciu Kijowá/ y iáko go potym Jarosławowi brát Mścisław wroćił/ Kroniki Ruskie niewspomináią/ iedno iż sie poiednáli y podzielili/ ten po Dniepr/ á Mścisław w Siewierze vdział wziąwszy. Ale Długosz/ Miechouius lib.2.cap.10. y Cromer lib.3. o tym szerzey piszą.

Tureckie y Tatarskie pierwsze woyny w Aziey Chrześćiáńskiey stronie.

Hierusalem Tátárowie wzięli.

Tegoż práwie czásu Narody Tatarskie wyszedwszy od gor Kaukasiyskich/ podbili pod moc swoię Armenskie/ Kapadockie/ y Bitineiskie Krolestwá/ y práwie po wszystkiey Aziey/ y Siriey pánowánie swoie rośćiągnąwszy/ Hierusalem Miásto święte Roku od Christusá Páná 1012. wzięli. A potym z máłych y nikczemnych początkow narodu swego ták szeroko y wielmożnie iáko dziś widzimy páństwo swoie Tureckie/ według Machometowey obrzydliwey sekty/ zá postępkiem czásow zmocnili y roszerzyli/ dla gnuśnośći/ niedbáłośći/ y spolnych niezgod Cesárzow y inszych przełożonych Chrześćiáńskich.

Woysko Ruskie do Constantinopolá.

Potym według Kronik Ruskich Jarosław Monarcha Kijowski wypráwił młodego syná swoiego Włodimirzá y Hetmáná Wyssotę z woyskiem do Czárygrodá álbo Constantinopolá/ vpomináiąc sie v Cesárzow Greckich Korsunu w Taurice. Ale Grekowie zszykowawszy sie porządnie wyciągneli do bitwy w pole/ y porázili

Russacy od Grekow poráženi v Constantinopolá.

porázili Ruskie Woyská/ y Wyssotę Hetmáná poimáli/ á Włodimirz Syn Jarosławow ledwo z poboyscza vciekł do Oycá ná Kijow.

Potym we czterzech lat wziął przymierze Jarosław z Cesárzem Czarigrodskim/ y był wypuszczon Wyssotá Hetman Ruski z więzienia Konstantinopolskiego zinszymi Towárzyszámi y Boiáry.

Rozdział Trzeći.

Sudzisław X. Pskowskie od Brátá poimány.

Pieczory Kiiowskie.

WA drugi záś Rok Jarosław syná Włodimirzá podniosł ná Xięstwo wielkiego Nowogrodá. Hilarioná też Greká Metropolitem w Kijowie v S. Sophie przełożył/ A Brátá swoiego Sudzisławá Xiążę Pskowskie poimał/ y osádził go do więzienia w Porubiu. Tego też czásu Pieczory w Kijowie kopáć poczęto/ dla grobow/ zá powodem iákiegoś Antoniego/ ktorego Ruś ma zá świętego.

Hannibálow fortel ná Włochy/ á Polski ná Rusaki.

Potym Jarosław Jedynowłaicá Ruski/ Roku 1018. zebrał wielkie woysko z Ruśi/ z Waregow y Pieciniegow/ y ciągnął do Polski bez wieśći/ przećiw Krolowi Bolesławowi Chrobremu. Ale Bolesław Krol wywiedziawszy sie o nim przez spiegi/ vprzedził go do Ruśi/ y położył sie w Ruskich dzierżawach nád Bugiem Rzeką/ nieczekáiąc nieprzyiaćielá w Domu.

Woyská Ruskie y Polskie przećiw sobie nád Bugiem z máłey przyczyny bitwę záczęły.

Jarosław też przyciągnąwszy z ogromnymi vfámi/ położył sie obozem z drugą stronę Bugá przećiw Polakom/ práwie w dzień Niedzielny Páński/ dla ktorego Swiętá vczćiwośći/ Bolesław Krol niemyślił áni chciał bitwy zwodzić. Też dla tego częścią/ áby sie wywiedział o wielkośći liczby nieprzyiaciol/ o ich sprawie/ postępkach/ y vmysłach. Ale szczęśćie y fortuná máiąc wielką moc w skutku woyny/ często z ledá máluczkich przyczyn vmysły y porády ludzkie (kieruiąc ich ku lepszemu álbo gorszemu skutkowi) ináczey y opák obraca y odmienia. Bo Mastálerze/ Woźnice y Kuchárze/ ći konie w Bugu/ ktory obozy Ruskie y Polskie dzielił/ nápawáiąc/ á owi mięso płocząc/ naprzod z Rusakámi zwádę záczęli/ kámieniámi z proc pociskámi/ y słowy vszczypliwymi/ potym gdy sie ich więcey ná on giełk z obudwu stron zbieráło/ ći z Łukow/ drudzy z Kusz do siebie strzeláiąc/ obiedwie Woyská do

bitwy

Bitwá Ruſſakow z Polaki.

bitwy pobudźili. Vſy Polſkie zbroyne w ſpráwionym ßyku prętko ſie przez Rzekę przepráwiły / ſtoczyli ogromną bitwę z obudwu ſtron / wßákże Ruſacy iż ſie ießcze byli do bitwy porządnie nieſpráwili / bez porządnego ßyku niemogli pierwßych y wtorych náiázdow Polakom wytrzymáć / poczęli vſtępowáć / y po ßerokich polach / y bliſkich láſach vćiekáć / Xiążę też Jarosław od ſwoich práwie przymußony / vćieczką zdrowiu ſwoiemu pomogł / á dopiero zá Xiążęciem wßyſtki vſy Ruſkie y Piecinigowſkie rożno gdzie ktory mogł ná beſpieczne mieyſcá vćiekáli. Ná plácu bárdzo wiele / ále ſnadź więcey po rożnych polach roſpierzchnionych poginęło. Obozy też bárdzo bogáte z wielkimi łupámi Bolesław Krol miedzy Zołnierze rozdał. A vżywáiąc zwyćięſtwá dáley w Ziemię Ruſką ciągnął / gdzie Zamkow niemáło mocą zdobywał / á drugie dobrowolnie w łáſkę przez podánie wziął. Potym z Ruſią vczyniwßy przymierze / mierną Dań ná ty kráiny y zamki ktore pod Jarosławem wziął vłożył. A ſam ſie z woyſkiem do Polſki wroćił / gdzie potym roku 1025. Kwietniá dniá 3. z wielkich prac y fráſunkow woiennych zemdlony vmárł / wieku ſwego 58. á krolowánia 25. látá. Tey woyny y poráženia Jarosłáwowego Kroniki Ruſkie niewſpomináią / Tylko náß Wincenti Kadlubeus / Długoß y Miechouius lib. 2. fol. 29. cap. 7. y Cromer lib. 3. tákże Wapouius etc.

Jarosław z Bitwy vćiekł czwarty kroć od Bolesłáwá Krolá Polſkiego porážony.

Bolesław Chrobry Krol Polſki vmárł.

A w tym Jarosław Monarcha Kijowſki / y Miecław Brát iego / iedynowładcá Ziem Siewierſkich roku 1025. vsłyßawßy o ſmierći Boleſławá Chrobrego Królá Polſkiego / wtárgnęli do Polſki z wielkim woyſkiem / á ty kráiny ktore był Boleſław z mocy Ruſkiey wydárł / plundrowáli y burzyli / Cerwena y Przemyſla / y inßych Zamkow dobyli / á wybiwßy Polaki / Ruſſakámi ſwoimi oſádzili / Polakow też chłopſtwá oraczow y robotnych ludźi bárdzo wiele z Polſki w niewolą nábráli / áby role oráli / y oſiadáli ty mieyſcá / ktore przed tym dla częſtych woien były puſte. A gdy powtore Ruſſacy wćiągnęli do Polski bez Xiążąt ſwoich ná vrywkę / poráźił ich Miecysław álbo Miesko Syn Bolesławá Chrobrego / ktory był nowo wſtąpił ná Kroleſtwo Polskie po Oycowskiey ſmierći.

Jarosław z woyſkiem Ruſkim Polſkę burzy.

Coloniæ ex Polonia in Rußiam.

Ruſſacy poráženi w Polßce.

A gdy vmárł Mſćisław Włodimirowic Brát Jarosławow Xiążę Siewierskie / pochowano go v S. Spaſſa w Cerkwi / ktorą ſam zmurował. A Brát Jaroſław opánowawßy iego wßiſtkie dźierżáwy Siewierskie / y przyłączywßy ie do Stolice Kijowskiey / począł ſie dopiero gruntownym y práwym Jedinowłáidcą álbo

álbo Monarchą y Cárzem wßyſtkiey Ruśi piſáć. A w ten czás / iáko Długoß y Miechouius cap. 12. lib. 3. pißą / Piecinigowie z wielkim woyſkiem Kijow oblegli / Ná ktorych ſie Jarosław prętko zgotował / á przyćiągnąwßy bez wieśći vderzył ná ich oboz / y ták zátrwożonych nagłym przypadkiem rozgromił / pobił / y roſproßył / w Dnieprze też vćiekáiących więcey poginęło / á drugich iáko bydłá poimánych bez liczby w niewolą nábrano. Ná znák tego zwyćięſtwá Kośćioł Sophiæ, to ieſt mądrośći Bożey w Kijowie wyſtáwił / y wieże przy nim pobitą pozłoconymi bláchámi nákrył / á Kielichámi y naczynim złotym ſrzebrznym / kſięgámi y vbiorámi drogimi Kośćielnymi nádał / y dochodámi vbogáćił / w ktorym Kośćiele pierwßego Metropolitá Greká Hilarioná (coſmy też z Ruſkiey Kroniki wyżßey wſpomináli) przełożył. Bramę też mieyſcką od Polſki według wielmożnośći ſwoiey y mieyſckiey / wielkim á práwie zbytnim nakłádem zbudował / wierzch iey y gałkę bláchámi pozłoconymi ozdobił / y złotą Bramą álbo złotym wierſchem kazał zwáć.

Piecinigowie poráženi pod Kijowem.

Potym roku 1034. od Chriſtuſá Páná / gdy Miecisław Syn Bolesławá Chrobrego / Krol wtory Polſki nikczemny y leniwy 15. dniá Márcá w Poznániu vmárł / y tám był pochowan. Zoná iego Krolowa Richſſá dla ſwoich zbytkow v Polakow ohidzona ziecháłá z Polſki do Niemiec / z Synem máłym Kaźimirzem pierwßym Dźiedźicem iedynym Kroleſtwá Polſkiego / ktory potym wſtąpił do Klaſtorá w Kluniaku. A Polſkę bez zwierchnego Páná kto ſie nielenił / náiezdzał / y trapił / ták Czechowie / Niemcy / Węgrowie / iáko y Pruſſowie Pogáni z Litwą.

Polſká biedna zewſząd bez Páná vtrapiona.

Co widząc Jarosław Monarchá Kijowſki Jednowładziec wßyſtkiey Ruśi / niechćiał też pogodnego czáſſu prożno záleżeć / ále zebrawßy wielkie Woyſká Ruſkie / iednych ziemią puśćił w zagony ná burzenie y plundrowánie Polſkich kráin. Drugie też woyſko wypráwił w łodziach rzeką Bugiem do Podláßa / y do tych ſtron gdzie dźiś Mázowße / á ták niemáłą część Polſki ogniem y mieczem zwoiowawßy / y Zamkow z Miáſtámi kilkonaśćie pod moc ſwoię podbiwßy / á Ruſią oſádźiwßy / z wielką korzyśćią wroćił ſie do Kijowá.

Jarosław z Ruſſakámi Polſkę bez Páná oſierociáłą zwoiował.

Potym iáko Długoß / Cadłubcius / y Miechouius cap. 15. fol. 51. lib. 2. pißą / Tenże Jarosław Monarcha álbo Jedinowłaycá wßyſtkiey Ruśi / chcąc rozmnożyć tym więcey ſkárby y gránice ſwoie / y sławy nieſmiertelney prágnąc / przygotował Armatę

wielką

wielką wodną/Okrętow/Galer/y Batow ná vściu Dniepru Rzeki/ gdzie wpada w morze Pontſkie/ s tą Armatą wtory raz wypráwił Morzem ſtárßego Syná ſwego Wołodimirzá do Konſtantinopolá / y do inßych Greckich Miaſt / z wielkim woyskiem Ruskim/ ále gdy ſię do Konſtantinopolá przybliżał/ wiátry y wáłky wielkie ná morzu ſię wzburzywßy/roſproßyły Okręty y Armatę Ruſką/ ták iß ſie ledwo do brzegu Ruſſacy przybili/ á ſkoro wyſiedli ná ziemię / náieżdżáli ná nich żołnierze Ceſárzá Greckiego/ y ták ich długo trapili y vrywáli s ciáſnych kątow Grekowie/ áż ſie Ruſſacy mężnie záſtánowiwßy / zwiedli bitwę z nimi / śmierć vczciwą nád żywot ſromotny przekłádáiąc / y ták przeważną śmiáłością Grekow porázili / á ſámi ſtráciwßy Armatę dla nawáłności morſkich/do domu ſie w pokoiu z Włodimirzem Iarosławowicem Xiążęciem ſwoim wrocili. To ták Kroniki Ruſkie. Ale niktore/ Wincentius / Długoſſus / y Miechouius opiſſuią. Sigibertus w ſwoiey Kronice Hiſtorik ſtárodawny/ ták powieda/ iß Ruſki Krol álbo Carz / wiedząc Grekow być zábáwionych woyną przeciw Saracenom / á iß też woyſká ich były rozłożone po rożnych wyſpach Morſkich/ dla ſtrażey przeciw Pogánom / wypráwił z Ruſkich Ziem tyſiąc Okrętow álbo więcey Morzem Pontſkim do Konſtantinopolá. O czym vsłyßawßy Ceſarz Grecki Roman Agiropilus / wysłał też Armatę ſwoię przeciw Ruſſakom / tám żołnierze Greccy knoty/ y ogniſte kule y ſmołę miſternie przyprawną y roſpaloną miecąc ná Okręty Ruſkie / wiele ich zápalili/ y potopili/ część też ludzi poimánych y z Okrętámi zátápionych poſcinali / ták iß ich máło zdrowych do Ruśi vbiegło.

Ruſkie woyſko woda do Conſtantinopolá wtory raz.

Ruſſacy z deſperaciey potkawßy ſie z Grekámi porázili ich.

Sigibertus o woynie Ruſkiego Krolá z Grekámi.

Wielmożność wony cząſſy Ruſkiey Armaty ná morzu.

Tego Romaná Agiropilá Ceſárzá Greckiego żoná właſna w nocy/ vtopiłá w Morzu.

Tychże też czáſow vmárł Włodimirz Iarosławow Syn Xiążę wielkiego Nowogrodá/ támże pochowan w Cerkwi S. Sophiey/ ktorą był ſam zbudował / á Iarosław Monarchá drugiego Syná ſwego poſádził ná Xieſtwo Nowogrodzkie/ imieniem Wicesławá.

Wicesław X. Nowogrodzkie.

A gdy Polacy rozmáitych nieprzyiacioł naiázdámi/y domowymi nieznaßkámi przymußeni/ Kazimirzá pirwßego Miecisławowicá z Klaſtorá Kluniáckiego ná Kroleſtwo Polſkie z trudnością przywiezli/ y w Gnieznie go Roku 1041. vkoronowáli/ záraz Kazimierz Krolem Polſkim nowo koronowánym będąc/ za porádą mądrą Senatorow Koronnych / przymierze y przyiacielſtwo wieczne z Iarosławem Monarchą Ruſkim poſtánowił/ y vtwierdził/ wziąwßy ſobie w małżeńſtwo Sioſtrę iego rodzoną Marią Corkę Włodimirzá Swantosłáwowicá / z Anny Ceſárzowny Greckiey vrodzoną / weſele w Krákowie odpráwiwßy/ támże ią przechrzczono ná Rzymſką wiárę / gdy ſámá dobrowolnie Greckiey odſtąpiłá / y dano iey nowe imię Dobrogniewa / potym ią w Gnieznie koronowano. Wziął po niey Kazimirz wielki poſſag w złocie/ w ſrebrze/ y w kleinotach rozmáitych/ k temu pomoc przeciw káżdemu nieprzyiacielowi od Iarosławá iey Brátá. Wtenże czás Kazimirz Krol Polſki ná znák wiecznego á gruntownego przyiacielſtwá / wßyſtko Práwo y Zamki ktore miał Dziad iego Bolesław Chrobry w Ruśi/ Iarosławowi Iedinowlaycy Swagrowi ſwoiemu dárował/ á Iarosław go też záwżdy Rycerſtwem Ruſkim / przeciw Niemcom / Mazurom/ Pruſſakom/ Litwie / y Czechom rátował.

Przymierze y ſpowinowácenie Kazimirzá Krolá Polſk: z Iarosławem.

Potym przyſli do Kijowá trzey Archimendritowie Cerncy/ ludzie vczeni z Greciey/ y podnieſli kości dwu Xiążąt/Olha y Iaropełká Swantosławowicow / Stryiow Iarosławowych pobitych/ y pogrzebli ie w Włodimirzu w Cerkwi S. Bohorodzice.

Olha y Iaropełk zá Swięte Ruſkie podnieſieni.

Przyßedł też z Czarigrodá Metropolit Georgi / y przeniosł kości S. Męczennikow Boriſſá y Hlebá Brátow Iarosławowych roku od ſtworzenia Swiátá 6580. Máiá dniá 2. A Iarosław Włodimirowic Iedinowłaicá wßyſtkiey Ruśi / czuiąc ſie być pracą częſtą woienną zmordowánego / y ſtárością zgrzybiáłą zemdlonego / nápominał Synow ſwoich / áby káżdy z nich przeſtawał ná ſwoim vdziale / áby zgodnie gránic ſwoich bronili/ Rádnych ſwoich Boiar ważyli / áby ſie też o to ſtáráli / iżby ich poddáni dla łáſki więcey miłowáli / niżli ſie ich ſrogości bali / prożnowánia y roſkoßy/ ktore ſą zgubą Monarchiy / áby ſie wyſtrzegáli / á potym ták rozdzielił Xieſtwá Ruſkie miedzy nich. Zásławowi ſtárßemu dał Kijowſką Stolicę/ Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi Cierniehow / Wſewoldowi Pereasław / Ihorowi álbo Hrehorowi Smolenſko y Wołodimirz / Wecesławowi Pſkow y wielki Nowogrod. Aczkolwiek Miechouius piße/ iß ſie Hrehorowi Włodimirz doſtał. A Weceſlawowi Smolenſko. Potym vmárł Iarosław ſiodmego dniá Nouembra/ wieku ſwego 76. roku/ pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Sophiæ/ ktorą ſam zbudował w Kaplicy S. Hrehoria. Rychło potym po nim vmárli dwá Synowie iego/ iák Długoß piße / Wecesław Xiążę Smolenſkie/ y Hrehori Wolodimirſkie.

Náuká Iarosławowá do Synow.

Vdziały ſynow Iarosławowych.

Iarosław Iedinowładcá Ruſki vmárł.

Wypuśćili też potym trzey Jarosławowicy Bráćia Stryiá swoiego Sudzisławá z Porubia/ ktory záras zostáł Cerncem.

Synowie Jarosławowi záraz po śmierći Oycowskiey zábaczywszy iego pobożnego o spolney zgodzie y miłośći Bráterskiey vnápominánia: woyny wnętrzne/ y naiázdy ieden ná drugiego vdziały wzniecáć poczęli. Bo Izasław/ ktoremu się był Kijow dostał/ y Wsewold/ ktory trzymał Pereasławskie Xięstwo/ zbuntowáli się ná Wizesławá Brátá Xiążę Połockie/ y poimáli go chytrze z dwiemá Synámi iego/ y osádzili do więzienia w Kijowie. Zá ktorym gdy się Slachtá Kijowska y Połocka przyczyniáłá/ áby był z więzienia niesłusznego z Synámi wypuszczon/ Niechciał tego Isasław żadnym sposobem ná prośbę ich vczynić/ co obaczywszy Slachtá Ruska/ iż się tirańsko z Brátem obchodzi/ wnet się wszyscy zbuntowáli/ y wydárli mocą y gwałtem Wizesławá z więzienia/ y dwu Synow iego/ á wygnawszy Izasławá włásnego Páná dla iego okrućieństwá/ Brátá iego Wizesławá odbitego z więzienia/ ná Kijowską Stolicę zá Páná sobie przełożyli/ á Isasław zwątpiwszy w mocy swoiey/ y będąc z páństwá wygnány/ vćiekł się do powinowátego swego Bolesławá Smiáłego Kázimierzowicá Królá Polskiego/ prosząc go o pomoc. To o tym ták Długossus/ Wapowski/ y Miechouius lib. 2. cap. 18. fol. 44. y Bielski piszą/ ále Kroniki Ruskie tego niewspomináią/ áni o Bolesławie Krolu Polskim/ iżby miał ná Kijow Isasławá po dwá kroć przyprowádźić/ żadney wzmiánki nieczynią. Co my tu z wyższey miánowánych Historykow godnych wiáry położymy/ ktorzy się ná to wszyscy/ iáko Euangelistowie czterzey/ á k temu piąty Cromer lib. 4. in Boleslao secundo iednostáynie zgádzáią.

Niezgody wnętrzne Ruskie.

Wizesław z więzienia ná Kijowską Stolicę posádzon.

Roku od Christusá Páná 1058. gdy po śmierći Kázimirzowey Syn Bolesław wtory przezwiskiem śmiáły y hoyny/ ná Krolestwo Polskie był wybrány/ y z małżonką swoią Wizesławą/ Xiążęćiá Ruskiego (niewspomináią ktorego) iedyną Corką w Gnieźnie koronowány: Przyiecháli do niego o rátunek troie Xiążąt zacnych z Oyczyzn swoich wygnáni/ Náprzod Bela rodzony Brát Wratisławá Czeskiego Xiążęćiá/ y Izasław Jarosławowic z dwiemá Synámi/ Mscisławem y Swantopolkiem Wielki Xiądz Kijowski/ od Bráćiey wygnány. Tego tedy Bolesław Krol naprzod vmyślił ná oyczyznę wprowádźić/ iáko krewnego. A zebrawszy woysko wielkie z Rycerstwá Polskiego/ y wszystki potrzeby woienne z pilnośćią porządnie zgotowawszy/ ciá-

gnął pro

gnął prosto do Ruśi gotową spráwą/ z Izasławem Xiążęćiem y z dwiemá Synámi iego/ Mscisławem y Swantopolkiem. A gdy się przybliżáli do Kijowá/ wnet Wizesław Xiążę z niemáłym woyskiem Ruskim y z pomocnymi vfámi Waragow y Pieczingow zástąpił im v Białogrodá/ chcąc się polem z nimi potkáć/ Ale wyrozumiawszy o wielkośći y potężney spráwie woyská Bolesławowego Polskiego/ y Izásławowego/ záraz vćiekł z woyská swego potáiemnie w máłey drużynie/ ktorym się tego zwierzył/ y nie ostoiał się áż ná Połocku. Co obaczywszy Rycerstwo iego/ iż ich Pan ná mięsne práwie iátki wydał/ á sam vćiekł/ wszyscy się też rożno z woyská rozbiegli y rosproszyli/ w tey trwodze wszystká Ruś strapiona drżáłá/ Kijowiánie myślili się podáć/ ále ich zás boiaźń trapiłá rozgniewánego Isasławá pierwszego swego Páná/ ktorego byli sámi z Xięstwá wygnáli. Prośili tedy Wsowolodá Pereasławskiego/ y Stosłáwá Cernihowskiego/ Xiążąt/ o prętki rátunek ná odsiecz przećiw Polakom/ czego ieśliby vczynić niechćieli/ prętko opowiedzieli im/ iż sámi chćieli Miásto Kijow y Zamek spalić/ á z żonámi y z dziatkámi do Greciey y do Tauriki gotowáli się vćiekáć.

Bolesław śmiáły Krol Polski z Izasławem do Kijowá.

Wizesław od woyská swego vćiekł do Połocká.

Trwogá Ruska.

Do Greciey chćieli Russacy vćiekáć.

A gdy im kazáli być dobrey myśli y nádziei Wsewold y Stosław Xiążętá/ áby s sobą nietrwożyli/ sámi posłáli iednaczow do Isasławá Brátá/ prosząc/ áby oyczyźnie miłey/ y poddánym swoim przepuśćił/ á Kijow podawáiący się w łáskę przyiął/ woysko áby odpráwił y Lachow/ co ieśli żáłośći wygnánia swego ná vmyśle rozgniewánym vśmierzyć niemoże/ sam według woley swoiey áby karánie wziął z winnych/ á Polakom oyczyzny namilszey/ y iáko táko sobie zásłużoney/ w niewolą y ná łupiestwo niepodawał/ á wspomniawszy sobie áby o tym myślił/ iż też Swantopełk Striy ich niewygrał y márnie zginął/ ktory tákże przez tysz Polaki był ná Kijowską Stolicę wprowádzony. Ná to poselstwo Isasław Brátom odpowiedział/ iż ia niechcę żadne° gwałtu oyczyźnie swoiey czynić/ tylko poznáć tego po Kijowiánach/ co o nich powiádano/ á iákieyby myśli y chęći ku mnie byli. Zá tym się z woyskiem Polskim Krol Bolesław y Isasław do Kijowá przybliżyli. A naprzod Isasław syná swego Miecławá posłał s kilkiem vfow Rycerstwá przebránego/ ktory gdy był wpuszczon do Kijowá/ wnet mieyscá niktore obronnieysze vbieżał y osiadł/ á poimawszy przednieyszych buntownikow y przyczyńcow wygnánia Oycá swego Boiar siedmdziesiąt/ iednych pośćináć/ drugich poślepić kazał. Oycowi Isasławowi y Krolowi Bolesławowi

Poselstwo.

Karánie Kijowian.

przes Gońcá opowiedział/ rzeczy wszystki być spokoyne w Kijowie/ Przeto Krol y Izasław spokoynie ciągnęli do Kijowá/ á Miesczánie y Boiárowie ná siedm mil wzdłuż z Miástá Kijowskiego ku nim wyszli/ wdzięcznie Isasławá/ iáko Páná z poddáństwem przyimuiąc. Ták wtorego dniá Máiá Miesiącá do Kijowá wiecháli. A Krol Bolesław posádziwszy Isásławá ná Oycowskiey Stolicy/ posłał z nim część woyská swoiego Polakow przećiw Wizesłáwowi do Połocká/ ále gdy Wizesław do Wáregow vciekł/ wziął Połocko.

Kijow sie Isasławowi dobrowolnie podał.

Połocko wzięto

A ták Isasław przez dobrowolne podánie ze wszystkimi przygrodkámi dostawszy Xięstwá Połockiego/ swego Syná Miecławá przełożył ná nim Xiążęciem/ á gdy ten rychło potym vmárł/ posádził ná Xięstwo Połockie drugiego Syná swego Swantopełká/ álbo iáko Ruś pisze Stopolká Michniká/ y tám go zostáwiwszy z częścią woyská swego/ sam sie z Polakámi do Kijowá wroćił. Krol też Bolesław żołnierze y rycerstwo swoie Polskie po miásteczkach y folwárkach Kijowskich rozłożywszy/ sam leżał w Kijowie przes láto y przes zimę/ rozmiłowawszy sie wesołego położenia mieyscá y roskoszy Kijowskich/ y dziwney piękności vrody/ y postáwy wdzięczney Niewiastek Russowłossych y czarnobrwych. A Isasław wszystkiemu Rycerstwu woyská Polskiego przes wszystki czássy dawał hoyne wychowánie/ y száty/ nád to y Krolá y wszystko iego Rycerstwo według zasług przeważnie vdárował.

Długo odpoczywał.

Rozdział Czwarty.

PRzetrwawszy Láto y Zimę Krol Bolesław w Kijowie/ ruszył żołnierzow swoich z leżey/ á ciągnąc do Polski/ wtárgnął w Ziemicę Przemyską Xięstwá Ruskiego/ álbo krzywdą iáką pobudzony/ álbo też isz Przemyskie Xięstwo iego żony Wizesławy Ruskie oyczyste dziedzictwo było. Máłe Miásteczká ktore sie mu w drodze tráfiły snádnie osiadł/ zá pierwszym przyśćim. Ale skoro do sámego Przemysla przyciągnął/ obaczył do niego trudny przystęp: Bo Sąn y Wiar Rzeki/ ktore Miásto y Zamek oblewáią/ w ten czás były bárdzo wylały/ nád to Miásto Wálámi y Przekopámi obwárowáne było/ ktemu

ktemu też wielkość ludźi byłá/ ták Mieyskich/ Sielskich/ y Slachty broniących sie mężnie/ ktorzy tám z żonámi y z dobytki zabiegi byli vczynili z okolicznych kráin dla nieprzyiaciół Polakow. Zamek tákże ná wyniosłym kopcu z drugą stronę Miástá bronił/ wieżámi/ y murámi gwałtownymi dobrze obwárowány/ y trudny ku dobyciu według onych czásow. Wszákże Krol Bolesław przepráwił sie przes rzekę Sąn ku Miástu dosyć głębokim brodem/ ácz mu Russacy mężnie przebycia bronili. Potym wszystką mocą począł do Miástá szturmowáć. Russacy też nieleniwiey sie bronili/ á częstymi wycieczkámi Polakow około szturmow zábáwionych vrywáli/ ále zás z wielką szkodą swoią do Miástá od Polakow wspárći y wbići byli/ Ná ostátek zwątpiwszy w obronie mieyskiey/ y niemogąc dłuższych stossow Polakom zá wáłámi mieyskimi wytrzymáć/ do Zamku wszyscy vstąpili. A Krol miásto wszelkim dostátkiem skárbow y bogactw rozmáitich nápełnione/ czwartego dniá od początku dobywánia wzięte/ dał ná łup żołnierzom swoim/ á Zamek isz był trudny ku dobyćiu dla twárdośći y przyrodzenia mieyscá/ y wielkośći broniących Russakow/ obległ zewsząd wkoło/ chcąc oblężeńcow głodem/ ile niedostátkiem wody wymorzyć/ bo studniey żadney w Zamku niemieli/ tylko z Sąnu Rzeki ná gorę wodę nośić muśieli z wielką trudnośćią y niebespiecznośćią dla Polakow zewsząd strzeláiących/ Jednák sie dosyć mężnie y przeważnie Russacy długi czás bronili/ áż gdy náostátek Bydło/ Konie y skory z nich poiedli/ á głodem y powietrzym morowym dla smrodow/ nędze/ y niezwykłych ludziom pokármow do końcá práwie strapieni/ Zamek ná ostátku látá podáli/ wymowiwszy sobie żywot/ y to coby ktory mogł z sobą ná rámionach rzeczy wynieść.

Bolesław Przemyśle obegnał.

Mężne bronienie Russakow ná Przemyślu.

A Krol Bolesław wziąwszy Zamek Przemyski/ kazał go wnet opráwić/ y ozdobniey wespołek z Miástem zábudowáć/ y tám sam zimował/ rozłożywszy żołnierzow po leżach okolicznych. Działo sie to Roku 1069. Tego czásu práwie gdy Bela Krol Węgierski trzećiego krolowánia swego roku (ktorego też był Bolesław przed Ruską woyną ná Krolestwo wprowádził y posádził) w Folwárku Demes Kownátą był zábity/ gdy nań vpádłá. A Synowie iego Geiza/ Władisław y Lampert przyiecháli znowu do Bolesławá z Węger/ prosząc o pomoc przećiw Salomonowi/ ktorego Cesarz ná Krolestwo Węgierskie prowádził z woyskiem Niemieckim.

Przemyśle wzięte od Polakow.

Bela Krol Węgierski kownátą zábity.

Bolesław do Węgier.

Ták Bolesław z gotowym woyskiem z Przemyśla prosto ciągnął do Węgier przez gory prawie we żniwá/ gdzie zgodę miedzy przeciwnymi stronámi táką vczynił/ iż Salomon Zięć Cesárzá Henriká Krolem koronowánym ná dwu cześciach Węgier został/ á synowie trzey nieboszczyká Bele/ Geiza/ Lampert/ y Władisław ná trzeciey cześći Węgierskiey ziemie vdziały swoie wzieli/ vżywáiąc tytułu Xiążecego. A Bolesław Krol wziąwszy wielkie dáry od Salomoná Krolá/ y od Belowicow/ A wroćiwszy sie do Polski/ záráżem powtore wypráwił sie z więtszym woyskiem do Rusi

Bolesław śmiáły Krol Polski z nowu do Ruskich Ziem.

przećiw Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi y Wsewoldowi Xiążętom Ruskim/ Pereasłáwskim y Cerniehowskim/ dla tego iż byli drugi raz Brátá Zasłáwá z Kijowskiego Xięstwá wygnáli z żoną y s synámi/ ktorego záś Bolesław ná Kijow przyprowádził/ poráziwszy Wszewoldá y Swantosłáwá: iák Vincentius Cadlubcius in speculo Historiarum, Dlugossus, Miechouius, Bielscius, VVapouius &c. piszą/ ále iż sie Ruskie Kroniki nie w káżdym mieyscu z nimi zgadzáią/ Dla tego tu krotko rzecz sáme z Kroniki Ruskiey/ niemieszáiąc Polskich y inszych postronnych Historikow położę: Ktora sie ták sprostá poczyna: Potym dzie gdy Jarosław

Rzecz sámá Kroniki Ruskiey.

Włodimirowic wielki Kniáź Kijowski vmierł/ Synowie iego trzey wypuśćili Stryia swego Sudzisłáwá z porubia/ ktory záraz został Cerncem/ A Jhor w Smolensku vmárł/ y podzielili Smolensko ná trzy cześći/ Zbudował Jhor w Pereasławcu Cerkiew S. Michálá kámienną. Vmárł też Sudzisław Cerniec/ A v Zasłáwá Kijowskiego Kniáźiá vrodził sie Syn Stopolk Micháło. Národził sie Stosłáwowi syn Olech/ á po nim drugi Dawid/ trzeći potym Hleb. A potym przyszli Połowcy do Ziemie Ruskiey/ Przećiwko im wyszli trzey Jarosławicow/ Zasław/ Stosław y Wsewold/ á będąc ná Olzie/ ziely sie vsy/ á prze gniew Boży poráżeni byli Chrześciánie/ y vćiekli Woiewodowie Ruscy z mnostwem ludzi woiennych.

Ten Włodimirz Wsewoldowic był potym Monomáchem názwan/ to iest/ ktory sie sam á sam potyka in Duelo.

Y národził sie Wsewoldowi Syn Rosćisław/ á po nim drugi Włodimirz. A ~~Stosław posłał Syná swoiego Hlebá do Tmutorokani ná~~ Xięstwo/ á Zasław zbudował Mánaster S. wielkiego męczenniká Dimitreia.

Byłá woyná wielkiemu Kniáziu Zasłáwowi z Połowcámi/ á będąc ná obie stronie bitwá niemáła/ ná koniec byli zwyćiężeni od Rusi Połowcy/ á Zasław z zwyćięstwem wroćił sie do domu.

A Bráćia iego Jarosławowicy/ Wsewold y Stosław przestąpili przykazánie Oycá swoiego/ y wygnáli Jzasłáwá z stołecznego zam-

ku Kijowá. Stosław osiadł w Kijowie/ á Wsewold w Pereasławcy/ y zbudowána byłá Cerkiew S. Bohorodzice Piecerskiey/ y vmárł wielebny Chwiedoszey Piecerski/ á po nim nástał Stephan Humien. A po máłym czáśie poiednał sie Xiążę Stosław z Brátem swoim Zasłáwem/ y vstąpił wielkiego Xięstwá Kijowskiego Brátu swoiemu/ á sam śiadł ná Cerniehowie. Przyszli do Ziemie Ruskiey Połowcy/ á przećiwko im wyszedł Zasław/ Stosław y Wsewold/ y byłá z nimi bitwá/ y zábito Kniáźiá wielkiego Zasłáwá/ á ná Kijowie vśiadł Swietosław/ álbo Stosław (drugie Kroniki piszą iż Wsewold) á dźieći iego Dawid y Olha ná Cerniehowie/ á Stopolk ná Turowie. Vmárł potym wielki Kniáź Stosław Jarosławowic/ pochowan w Cerniehowie v S. Spassá/ á Brát iego Wsewolod śiadł ná Kijowie. Przyszedł z Greciey Metropolit Joan. A w tym vmárł wielki Kniáź Wsewold/ pánowawszy mnoho lat/ á ná Kijowie vśiadł Michael Stopolk Zasławowic/ Olha y Dawid Stosławicy w Cerniehowie/ A Włodimirz Monomach Wsewoldowic w Pereasławiu.

Tu sie zgadza z Kronikarzámi Polskimi.

Kniáź wieliki Michael Stopolk zbudował Cerkiew kámienną w Kijowie S. Michálá Złotowierschego. Ten Stopolk Michael wielki Kniáź Kijowski czássu pánowánia swego wiele szkod poddánym bezwinnie poczynił/ y wyniszczył imion niemáło/ á inszym odiął. A ná ten czás był w Kijowie głod wielki/ á vćisk srogi po wszystkiey Ziemi Ruskiey.

Chodził Stopolk Michael Kniáź Kijowski ná Połowcow á z nim Olha Stosławic/ y Władimir Monomach/ y Dawid Jhorowic/ y porázili niezbożnych Pogánow/ y z korzyśćią sie do domu wroćili. Y byłá potym potarczká Mśćisłáwowi/ y Stopolkowi pod Włodimirzem z Dawidem Jhorowicem ná vrocisczu/ y postrzelon był strzáłą Stopolk y vmárł/ y śiadł Włodimirz Monomach Wsewoldowic ná Kijowie. Przyszedł z Czárigrodá Metropolit Nikifor. A Włodimirz Monomach zbudował w Smolensku Cerkiew władiczą S. Bohorodzice kámienną.

Národźił sie Włodimirzowi Monomachowi Syn Hrehorey. Vmárł też Dawid Stosłáwic Kniáź Cerniehowski/ á Syn iego Stossá Dawidowic wstąpił w Zakon Cerniecki do Monastirá Piecerskiego/ y názwano go Mikułá. Vmárł záś Olha Stosłáwowic Xiążę Cerniehowskie/ á Syn iego Stosław śiadł ná Cerniehowie.

Przyszli

Przyſli Połowcy do Trepola/ á Włodimirz ciągnął przeciwko im z Brátem ſwym Rościſławem/ á gdy ſie podkáły vſy/ vciekli Xiążetá náſze/ vmárł Kniáź wielki Włodimirz Monomach/ á ná Kijowie ſiadł Syn iego Georhei Włodimirowic/ národził ſie Jehorhowi Syn Andrzey/ vmárł Metropolit Nikifor/ przyſzedł z Czárigrodá Metropolit Nakata ꝛc. To poty Kroniczká Ruſka.

Rod Moſkiewſkich Kniáziow

O częſtych Bitwach z Ruſkimi Xiążęty Połowcow y Piecinigow/ pobrátinow Litewſkich/ á o pirwſzym wywodzie ich narodu.

Rozdział V.

WSztu będzie wzmianká o woynie miedzy Ruſakámi á Połowcy/ zdáłá mi ſie rzecz słuſzna krotko wywod ich narodu iáſniey Czytelnikowi obiáwić.

Połowcy y Piecinigowie był narod waleczny y rycerſki/ z narodu Gotow y Cymbrow/ á Cimerio Boſphoro náżwánych/ z ktorychem też Gepidi/ Litwę/ y Pruſy ſtáre dowodnie wywiodł. Czego Wapouius dowodząc/ y Bielſki fol. 239. w Kázimirzá pirwſzego z Klaſztorá wziętego Królá Polſkiego ſpráwách ták mowi: Narod Piecinigow/ Połowcow/ y Jatwieżow włáſny ieſt Litwá/ iedno też mieli miedzy ſobą máłą rożność w mowie/ iáko Polacy z Ruſią/ á mieſzkáli ná Podláſzu gdzie dziś Drohiczyn.

Litwá y Jáćwieżowie z Piecinigow y Połowcow.

A ći Połowcy y Piecinigowie wony czáſſy mieli oſſády ſwoie z połnocy ku wſchodu ſie náchyliwſzy nád Jeziorem Meotis/ y Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ tákże około Tanáis/ y Wolgi rzek w polách/ y w Taurice/ ktorą dziś Prekopſką Hordą zową/ kociſká ſwe mieli. Gdzie zbráćiwſzy ſie dla ſąſiedztwá z Włochy Genuenſy/ ktorzy Taurikę trzymáli/ ná ten czás namożnieyſzymi ná Morzu/ y z Wołochy/ tákże z Bearaby/ Mankop/ Kirkiel/ Krim/ Azoph/ Kaphę od Grekow/ y Łáćinnikow Teodoſią zwáną/ Kilią álbo Achileą/ Moncaſtrum álbo Białogrod/ Tarhowiſczá zbudowáli/ kto bywał w dzikich polach/ tám tych vroczyſc może być świádom. Bo sámi Połowcy wiecey w polach pod namioty mieſzkáli/ ná wozách wſzytki máietności wożąc/ iáko dziś

Nomadæ vel Amaxobitæ rzeczeni od Grekow.

dziś Tátárowie/ iáko Miechouius fol. 120. lib. 3. cap. 31. mowi: Też inſzy Hiſtorikowie zowią tych Połowcow Gotámi/ á prawdziwie. A gdy byli w ſąſiedztwie Ruſkim Xięſtwom/ Greckim/ Wołoſkim/ y Polſkim kráinom przylegli/ wielkie im ſzkody częſtymi naiázdámi czynili/ gdyż cudzą robotą z łupu vſtáwicznie żyli/ ále więkſze woyny z Ruſkimi Xiążęty miewáli/ dla bliżſzey przyległości ſpolnych gránic/ A gdy ſie poiednáli/ tedy z Ruſią naiázdy do Polſki czynili/ y przezwáli ich Ruſacy Połowcámi/ iſz w polach mieſzkáli/ álbo iſz polowániem/ to ieſt myśliſtwem y łowem zwierza żyli/ álbo Połowcámi/ iákoby łupieſcámi/ iſz z cudzego polonu/ y łupow żyli/ á ięzyk z Ruſkim/ Litewſkim/ y Wołoſkim zmieſzány mieli.

Połowcy ſkąd názwáni.

Potym Roku od zbáwionego Národzenia Chriſtuſá Páná Bogá od wiekow/ y człowieká w wypełnieniu czáſſu prawdziwego 1058. Ná początku pánowánia Bolesławá Smiáłego/ y hoynego Królá Polſkiego/ Połowcy narod gruby Pogáńſki/ zebrawſzy ſię z Xiążęciem ſwoim Sekal (iák Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. świádczy) ciągneli ná Wſewolda Xiążę Ruſkie Pereasławſkie/ á ſtoczywſzy z obu ſtron bitwę 2. dniá Februaria porázili Wſewoldá/ y Xięſtwo iego Pereasławſkie ſrogo zburzyli. A to byłá pierwſza zła porażká/ ktorą Ruſkie Xięſtwá potym długo od Połowcow cierpiáły.

Połowcy do Ruſi.

Wtárgneli wtory raz ći okrutni Połowcy w Ziemie Ruſkie/ ktorym trzey Xiążętá/ Zasław Kijowſki/ Swantosław Cirnieowſki/ y Wſewold Pereasławſki v Rzeki Olchy záſtąpili/ á ſkoro ſie mężnie obie ſtronie potkáły/ zwycięſtwo Połowcy otrzymáli/ ktorzy vżywáiąc zwycięſtwá wſzerz y wzdłuż w kráiny Ruſkie zagony roſpuścili/ Wśi y Miáſteczká ogniem y mieczem burząc. A gdy ſie do Cernieiowskiego Xięſtwá mocą obrocili/ wnet Xiążę Swatosław nieuſtráſzony pirwſzą y wtorą porażką/ niemáiąc tylko 3000. mężow w ſwoim woysku Roku Páńskiego 1059. Nouembrá dniá pierwſzego pod Snowskiem vrociſcem/ gdzie dziś Miáſto Snowskie/ ná nich vderzyli/ á tám wielkie Pogáńskie woysko od trochy Ruſakow poległo/ Bo 12000. Połowcow ná plácu vbili/ y Xiążę ich Sekala/ tákże celnieyſze Hetmány/ y Rycerſtwo poimáli/ y łupy wſzyſtki/ ktorych byli w ziemiach Ruskich po dwu zwycięſtwách doſtáli/ odgromili im Ruſacy z Swatosławem Xiążęciem ſwoim.

Połowcy drugi raz Ruſſakow porázili.

Snowſko vrociſce/ gdzie Połowcy od Ruſi porázeni.

O wnetrznych Woynach Ruskich Xiążąt / á zábiciu Borisá y Zasławá Kijowskiego.

WOtym w kilku lat gdy Xiąże Zasław ná Kijowie zá pomocą Bolesławá smiáłego Królá Polskiego pánował / począł sie rostyrk miedzy nimi z iedney strony / á Swentosłáwem y Wsewoldem Xiążęty z drugiey / o gránice spolne / y miedzy rozdzielenie łupow Połowcow odbitych. Przeto Zasław Monarchá Kijowski vważáiąc nieustáwiczną wiárę swego rycerstwá / viechał z Kijowá z żoną y s synámi do Polski wtory raz do Królá Bolesławá smiáłego / Brátá swego ciotczonego / Roku 1074. ktoregoteż czásu Bolesław był z Węgier do Polski z woyskiem przyiáchał.

A Swatosław y Wsewold Xiążętá 22. dniá Márcá Miesiącá wiechawszy do Kijowá Stolec y Xiestwo Zasłáwowe opánowáli. A gdy potym w krotkim czásie Miesiącá Decembrá 21. dniá roku 1072. Swantosław vmárł / y pochowan w Cerniehowie w Kościele S. Spasa / záraz Wsewold brát iego po nim ná Xiestwo Kijowskie wstąpił / Co słysząc Krol Polski Bolesław Smiáły / Zasłáwá pirwszego Monarchę Kijowskiego / Brátá ciotczonego z woyskiem / z ktorym sie był dopiero z Węger wrócił / do Kijowá prowádził / A tám pod sámym Miástem z Wsewoldem bitwę ogromną stoczył / y poráził go / á Zasłáwá wtory raz ná Kijowską Monárchią posádził. Stárszy też Syn Zasłáwow Swantopelk ná Xiestwo Nowogrodzkie y Połockie wstąpił / bo práwie ná ten czás Kniáź Hleb Swantosłáwá Xiążęciá Cerniowskiego Syn był okrutnie y złośliwie zábity od swoich poddánych. Włodimirz też drugi Syn Zasłáwow siadł ná Xiestwie Smolenskim / á Jaropolk trzeci Syn ná Wyszogrodzie / ktorym porządkiem Ziemie Ruskie zdáły sie być iusz vspokoione.

O tym wtorim wprowádzeniu Zasłáwowym ná Monarchią Kijowską przez Bolesławá Królá Polskiego pisze Długosz / y Miechouius lib. 2. cap. 19. fol. 46. et cap. 21. fol. 51. lib. eodem / Cromerus lib. 4. Wapouius y Bielski / etc. Ale Kroniká Ruska świádczy / iż sie sámi Brácia Stosław z Zasławem poiednáli / y vstąpił Stosław Zasłáwowi Kijowá / á sam siadł ná Cerniehowie / etc.

Ale Boris y Olech drugie Xiążętá Ruskie pobudzeni zazdrością / przyzwawszy ná pomoc Połowcow / poczęli burzyć Ziemie Ruskie / Przeciw ktorym Wsewold Xiąże Cernieiowskie zebrawszy sie 25. dniá Augustá / dał im bitwę ná vrocisczu rzeczonym Zicice / ále zwyciężony vciekł / czym stolicę swoię Cernieowską vtrácił. A będąc bárdzo nędzą vciśniony / ziechał ná Kijow s synem Włodimirzem

dimirzem do Brátá swego Zasłáwá Xiążęciá Kijowskiego / ktory go wdzięcznie przyiął y chował v siebie vczciwie / mowiąc / Ja Brácie miły tobie niechay będę ná przykład / Bom tákże w Polszce będąc wygnánym z oyczyzny / musiał żywności y pomocy szukáć / y zá rátunkiem Polakow zásiem wszystko swoie pozyskał. Potym záraz zebrawszy woyská Kijowskie Zasław z Synem swym Jaropołkiem / y z Wsewoldem Cernieiowskim / y z Synem Wsewoldowym Włodimirzem / ciągnął do Czernieiowá / w ktorym ná ten czás Boris y Olech Xiążętá vfáiąc w mocy Połowcow leżeli. Rádził tedy Borisowi Olech mowiąc / niepodnośmy woyny przeciw czterem Xiążętom Brátom nászym / ábowiem są mocnieyszy nád nas / lepiey od nich zá słusznym postánowienim pokoiu prośmy. Ná co mu Kniáź Boris w pychę podniesiony odpowiedział / Niechay ciebie żadne stáránie o zwycięstwie niefrásuie / ále z zupełną nádzieią skutku y dokonánia bitwy czekay / bowiem Połowcow pogánow ná pomoc bárdzo był wielkie woysko przyzwał / w ktorych vfał.

Ták gdy sie ogromnie zobu stron potkáli / zábity iest záraz Boris Xiąże syn Cesłáwow álbo Stosłáwow / ktory pokoiem gárdził. Ale y Zasław Xiąże Kijowskie / gdy iusz po skończeniu bitwy bespiecznie sie miedzy pieszym swoim Rycerstwem przechodził / od iednego żołnierzá Kniázia Olechowego / ktory sie był vkradkiem wmieszał iákoby z tegoż woyská miedzy one piesze / przebit iest przez łopátki oszczepem / od ktorey rány záraz vmárł / á przez syná Jaropełká do Kijowá odwieziony / w Kościele pánny Mariey z wielkim płáczem wszytkich poddánych w grobie oyczystym pochowan / roku od Christusá Páná 1076. A było to Xiąże Zasław wysokiego wzrostu / wielki miłośnik spráwiedliwości. O czym Długosius y Miechouius fol. 52. lib. 2. cap. 21. świádczą. A to zábicie Zasłáwowe Kroniká Ruska Połowcom przyczyta / iżby od nich był zábity.

Boris Xiąże Ruskie hardé zábity.

Zasław Xiąże Kijowskie w swoim woysku zábity po zwycięstwie.

O rosterkach Ruskich Xiążąt o Stolicę Kijowską / y zábiciu Jaropołka Zasłáwicá Xiążeciá Luckiego y Włodimirskiego od Dworzánina włáſnego.

WSewold zá pomocą zábitego Zasłáwá odiſkawſzy Cerniehow / dał go ſtárſzemu Synowi Włodimirzowi Monomachowi / á drugiego Syná ná Xięſtwie Turowſkim poſádziwſzy ſam Wſewold po brácie rodzonym Zasławie zábitym / wſtąpił ná Xięſtwo Kijowſkie. Dla czego inſze Xiążętá Ruſkie zazdrością poruſzeni / podnieſli przećiw iemu woynę / ábowiem Roman Xiążę Ruſkie chcąc ſtolicę Kijowſką opánowáć / náiął Połowcow zá pieniądze ná pomoc / y ciągnął z nimi przećiw Wſewoldowi / gdzie potym v Pereasławia wtorego dniá Auguſtá / zá słuſznym wynálaſkiem / y iednánim Pánow Ruſkich pogodźili ſię / Ale Połowcy vczyniwſzy rozruch / iż bez ich rády pokoy ſkończył / zábili Kniáźiá Romaná.

Roman Xiążę Ruſkie zabit.

Powſtał záś przećiw Wſewoldowi Jaropełk ſyn niebożczyká Zasłáwá Kijowſkiego / dla tego iż pod nim wziął y podſzczepił dziedzictwo oyczyſte Xięſtwá Kijowskiego / á gdy Wſewold tráctował o tym ze wſzytką rádą ſwoią / Jeden Pan Rádny Wſzewoldá ták náuczył / mowiąc / poſli Syná ſwego Włodimirzá z woyskiem przećiw Jaropołkowi / ktorego ia vprzedziwſzy / bez ſtaczánia bitwy zwalczę / á moią chytrą porádą oſzukam / Przyiechał tedy on chytry Pan Ruski Rádny do Jaropołká / mowiąc / nie vfay Pánom ſwym rádnym / áni Rycerſtwu ſwoiemu / ábowiem cię chcą wydáć Wſzewoldowi / ále co rychley iedź do Polski / iáko Zasław twoy Oćiec czynił / proſząc pomocy o przywrocenie ná Monarchią Kijowską. Ktorey zdrádney mowie záraz vwierzył Jaropełk / á zoſtáwiwſzy Mátkę / Zonę / y Syny ná Zamku Luckim vciekł do Polſki / do Krolá Bolesłáwá ſmiáłego / ktore° Bolesław niemogąc oſobą ſwoią do Ruſi prowádźić / dla rozruchu miedzy nim y rycerſtwem Polskim wſczetego / posłał z nim żołnierze polskie / zá ktorych mocą Lucko Zamek odiskał / ktorego był po iego do Polski odiechániu Wołodimir ſyn Wſewoldow dobył y opánował / nád to inſze zamki Wołodimir wroćił / y ieſzcze wroćić obiecał.

Jaropołk Lucko odiſkał.

Potym

Potym Jaropołk rozpuśćiwſzy woysko Polskie / gdy z Włodimirzá ná ſankách do Swinigrodu był wieźion / od dworzániná y kochánká ſwego / ktoremu było imię Nierádziec wſpiącki ieſt zábit / á ná Kijow odwieźion w Kośćiele S. Dimitrá pochowan / przy ktorym pogrzebie był Xiążę Wſewold Kijowſkie z Włodimirzem y Rośćisławem Synámi / y z Jwanem Metropolitem / z Boiáry y ze wſzytkimi ſtanámi Ruśi Kijowſkiey / Ten Jaropełk / iák Miechouius piſze / był ćichy y pokorny / miłoſnik duchownych / zwłaſzczá Cerncow / ktorym dźieſięciny płáćił / ze wſzytkiego zboża / z trzod / y z ſtad wſzelkiego dobytku / y poki żył vſtáwicznie w modlitwách był nabożny / o to Páná Bogá proſząc / áby ták też śmiercią vmárł / iáką Hleb y Boris Prádziádowie iego byli zámordowáni / á miedzy świete od Ruśi położeni y policzeni / co y vprośił.

Nierádziec zdrayca Páná ſwego X. Jaropełka zábił.

Tegoż roku 1079. Bolesław ſmiáły Krol Polſki S. Stanisłáwá Biſkupá Krakowſkiego zábił / á ſam też Roku 1081. ziechawſzy z Polſki do Karintiey w Klaſtorze Oſſiey puł mile od miáſteczká Feltkirchen Mnichom w nieznáczney oſſobie służąc żywotá dokonáł / áż dopiero po śmierci Mniſzy przy nim liſt y inſze znáki / iż był Krolem Polſkim / nálezli / y poſtáwili ná iego grobie koniá z ſiodłem z Marmuru vćioſſánego / s tym napiſem (ktory Polſki Slácheic Valenti Kuzborſki ſam niedawno widźiał) Boleslaus Rex Poloniæ occiſor S. Stanislai, Epiſcopi Cracouienſis, &c.

O Burzeniu Polski przez Ruskie Xiążętá z Litwą / y porążeniu ich / O czym Dlugoſſus / Wapouius / Kadłubkus / y Miechouius fol. 28. lib. 3. cap. 4. Cromerus lib. 5. etc.

RVskie Xiążętá vpátrzywſzy pogodę Włodimir Nowogrodzkie / Dauid / y Olech Pereasławſkie / Wołodor Przemyskkie / y Jarosław Jaropolczyc Luckie y Włodimirſkie Xiążę / zebrawſzy ſię ná czworę rozdzielonymi woyſkámi do Polſki wciągneli / zá pánowánia ná Monarchiey Polſkiey Władisłáwá Hermáná Brátá Bolesłáwá ſmiáłego / ktory był z Kroleſtwá ziechał / zábiwſzy świętego Stánisłáwá. A ták burzyli Ruſacy Polſkę áż do Rzeki Wisły / y niewymowne ſzkody w ludziach y w dobytkách ogniem y mieczem poczyniwſzy / z wielkim ſię łupem názad do domow wra-

Ruſſacy Polſkę burzą.

mow wra-

mów wracáli. Y iusz byli weszli wswoie Ruskie kráiny weseląc sie/ y triumphuiąc s szczesliwego powodzenia ná woynie Polskiey/ gdy ich Bolesław Krzywousty Syn Hermaná Monarchy Polskiego dogonił/ á w niedzielny dzień wnocy práwie w pirwospy (bo ináczey oney wielkośći Rusakow pożyć niemogł) z ogromnym okrzykiem ná nich vderzył/ gdzie przelęknionych y rosproszonych poráził/ y łupy wszytki odgromił/ á z wielką sławą do Polski sie wrocił.

Rusacy poráżeni od Bolesławá Krzywoustego.

Potym Roku Páńskiego 1082. Wasiłko Rościsłowic Xiąże Ruskie Przemyskie/ zebrawszy woysko z Rusakow y Połowcow do Polski wciągnął/ á niktore Zamki Miástá y Wśi popaliwszy wielkie łupy kwápliwie do Ruśi wywiodł.

Wasiłko X. Przemyskie Polskę zwoiował.

O poráženiu Xiążąt Ruskich od Połowcow.

Rozdział VI.

Tegoż czásu roku Páńskiego 1083. wielkie powietrze morowe we wszytkich Ruskich páństwach pánowáło/ ktorym záráżony Xiąże Kiiowskie Wsewold Syn Jarosławow 13. dniá Kwietniá vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Sophiæ. Ten był wielki miłośnik śirot/ y vbogich/ Wozostáwił po sobie dwu synow/ Włodimirzá y Rośćisłáwá. Włodimirz stárszy Monomach rzeczony Xiąże Cerniehowskie/ boiąc sie áby Swantopelk Syn Zasłáwow Xiąże Nowogrodzkie ná Xiestwo Kiiowskie nienáiechał/ poniewaz to był Stolec dziedziczny Oycá iego/ przyzwał go dobrowolnie/ á z Xiestwá mu Kiiowskiego vstąpił.

Wsewold powietrzym vmárł.

Miłośći y zgody przykład.

A gdy przyiáchał Swantopelk ná podáne páństwo wniedziele przewodną pirwszą po Wielkiey nocy/ wiechał do Kiiowá z wielkimi dárámi y wdzięcznośćią od wszytkich stanow przyięty. A Włodimirz Wsewoldowic wstąpił ná Xiestwo Cerniehowskie/ á Brát iego Rośćisław ná Pereasłáwskie. Co vsłyszawszy Połowcy/ isz Swatopelk Zasłáwow syn ná Xiestwo Kiiowskie wstąpił/ wypráwili do niego posły swoie/ áby z nimi przymierze odvczynił/ iáko y iego Oćiec czynił/ á z zátrzymáney dani áby im odkazał y dosyć vczynił. Ktore poselstwo Swantopelk hardey przikre wyrozumiawszy/ niemogł tego śćierpieć/ ále ony posły poimał y posádzał.

Zgwałcenie Posłow wszytkiego złego początek.

Czego gdy sie dowiedzieli Połowcy gniewem y popędliwośćią zápaleni/ záraz wtárgneli w Ruskie Páństwá burząc/ paląc/ y plundruiąc/ Przeto Swantopolk widząc isz źle á niesłusznie vczynił/ posły ony z okowow wypuśćił/ y odesłał do Połowcow prosząc od nich pokoiu/ ktorego gdy niemogł otrzymáć/ posłał do Włodimirzá Cerniehowskiego y do Rośćisłáwá Pereasławskie° Xiążąt/ prosząc áby mu przyszli ná pomoc/ ktorzy zebrawszy woyská swoie/ przyciągneli do Kiiowá/ gdzie zsukáli Swantopelká/ isz przećiw práwu ludzkiemu posłom Połowcow gwałt vczynił/ A potym wespołek z nim wywiedli vphy swoie woienne do Rzeki Stutnie/ á tám długo wątpili/ iesliby sie mieli potykáć álbo nie/ ále gdy Kiiowiánie wszyscy wołáli ná woynę/ mowiąc/ isz żadnego przymierza z Połowcy niemáią/ spráwili sie przećiw Połowcom Swantopolk z Kiiany práwy rog/ Rośćisław s Pereasłáwiány lewy/ á Wołodimir s Cernieowiány srzodek trzymał/ á dwudziestego szostego dniá Máiá s Połowcámi się ogromnie z obu stron z krzykiem/ y z hukiem strásznym podkáli/ Swantopolk záraz z swoimi od strzelcow Połowskich porážony vćiekł ná Zamek Otropol/ wieczor/ á w ciemney nocy przyiáchał do Kiiowá. Połowcy potym ná Włodimirzá/ y Rośćisłáwá vderzyli/ ktorych też z woyski pogromili/ y rosproszyli/ A Xiąże Rośćisław vćiekáiąc vtonął w Stutni rzece/ bo byłá ná ten czás wezbráła/ ktorego Włodimir Brát w máłey drużynie przebywszy Rzekę opłákawał/ ná drugim brzegu nálazwszy ćiáło iego/ ktore potym w Kośćiele S. Sophie w grobie Oycowskim pochowano. A Połowcy otrzymawszy zwycięstwo/ z iednym woyskiem oblegli Zamek Torcz/ á z drugim ciągneli do Kiiowá/ przećiw ktorym Swantopelk Xiąże wyiáchawszy/ dał im bitwę/ ále porážony od Połowcow tylko ze dwiemá służebniki do Kiiowá vćiekł. A Połowcy s tym wtorym zwycięstwem do drugie° woyská swego pod Torcem leżącego przyszli/ vkázuiąc obleżonym Rusakom więźnie/ y łupy/ y chorągwie Swantopelká wtory raz porážonego/ ktorzy nie mogąc sie dłużey bronić/ dla głodu/ y niemáiąc nádzieie o pomocy Swantopelká Xiążęciá swego/ podáli Zamek Połowcom/ ktory Połowcy spalili/ á z wielką korzyśćią łupow y więźniow Ruskich do swych kráin odeśli/ gdzie wielkość Ruśi dla nágośći zimná/ y rozmáitey nędze poginęło/ y pomárło.

Połowcy Ruskie Páństwá woiuią.

Stutnia rzeká.

Bitwá Russakow z Połowcy.

X. Rośćisław vtonął.

Torcz obleżony.

Swantopelk drugi raz porážon od Połowcow.

Torcz Zamek Połowcy spalili.

A Swantopelk Xiąże Kiiowskie/ tą dwoią porážką zwątlony/ niewczás po szkodzie vpadku záłuiąc/ przymierze z Połowcámi vczynił/ á dla mocnieyszego przyiáźni potwierdzenia Corkę

Tuhortkáná Xiążęciá Połowczyńſkiego wziął ſobie zá małżonkę.

Ale y ták niemogł być pokoy w páńſtwach Ruſkich/ Bo Olech Xiążę vprośiwßy pomoc v Połowcow Cernieowskiego Xięſtwá wołośći burzył/ Kośćioły/ Monaſtery/ Miáſteczká y Wśi ogniem plundruiąc/ Ták długo/ áż Xiążę Wołodimirz muſiał mu Cerniehowá Zamku Stolice y Xięſtwá Siewierskiego poſtąpić/ á ſam iachał ná Pereasław/ á wßákże kráiny Cerniehowskie y tą vgodą od burzenia nieprzyiacielskiego niebyły wolne/ Bo Połowcowie nieprzeſtáiąc/ wołośći Ruskie/ ácz w przymierzu plundrowáli/ y bárdzo wiele Chrześćian náimawßy w nędzną niewolą wywiedli.

Olech wnetrzne woyny w Ruśi wzniecił.

Połowcy burzą.

Nád to Szárańca wielka w Ruskie ſtrony niewiedzieć skąd przylećiawßy/ wßyſtki zboża/ y owoce wyiádłá/ wygryzłá/ y wyniſczyłá.

Szárańca w Ruśi.

O poráżeniu Połowcow:

Rozdział VII.

Kitan y Itlar/ dwoie Xiążąt Połowieckich/ zebrawßy woyſká ſwoie podnieśli woyne ná Włodimirzá Xiążę Pereasławſkie/ ktorego ſámego ießcze było páńſtwo od nich nienáruſzone/ Przeto Włodimirz posławßy do Połowcow/ vczynił z nimi pokoy/ pod ßkodliwymi á nieskußnymi Condiciámi/ dawßy im w zakłádzie Syná ſwego Swantosławá.

Miechouius lib. 3. fol. 61. cap. 6. et Vincentius Kadlubkus.

A potym zá porádą Rycerſtwá ſwego/ y Sławeti Posłá Swantopelkowego Xiążęciá Kijowſkiego/ naprzod Syná ſwego Swantosławá od Połowcow z zakłádu/ gdy go nieopátrznie ſtrzegli/ wywiodł/ Potym Kitaná y Itlará Xiążętá Połowieckie ze wßyſtkim ich Rycerſtwem pozábijał/ A zebrawßy woyſko Swantopelk Xiążę Kijowſkie/ y Włodimir Cerniehowſkie/ ná kośćiſká y leżyſká Połowcow bez wieśći vderzyli/ ktorych pobili/ pośiekli/ pomordowáli/ y pogromili bez liczby/ á niewiáſty/ dobytki/ dźieći/ trzody/ ſtádá/ y Wielbłądy ich do Ruśi z zwyćięſtwem wywiedli.

Połowcy poráżeni od Ruſſakow.

Połowcy potym zebrawßy nowe woyſko Vhrow Zamek Xiążęciá Swantopelká obegnáli/ dobywáiąc go przez cáłe láto/ á nieodciągneli/ áż ich Swantopelk posławßy dáry vbłagał.

Zá Połow-

Zá Połowcámi záś Pruſowie/ y Litwá Pogáni/ z Iatwieżámi (iáko Długoſſus y Kadłubcus Vincentius/ tákże Miechouius świádczą) do Ruśi w wielkiey mocy przyciągneli/ 28. dniá Augustá/ Roku Páńſkiego 1089. á wßerz y wzdłuż Xięſtwá Ruſkie około Łucká/ Włodimirzá/ y Lwowá ſplundrowawßy z wielkimi łupy wyciągneli.

Litwá y Iatwieżowie do Ruśi.

Potym záraz Mániak Xiążę Połowieckie ciągnął pod Kijow/ A Tohortkan drugie Połowieckie Xiążę/ Swiekier álbo Cieść Swatopelkow z ſynámi przyßedł pod Pereasław/ przećiw ktorym Swatopelk/ y Włodimir wyiáchawßy dáli im bitwę 10. dniá Lipcá/ nád Rzeką Trubożą/ gdzie poráźili ná głowę Połowcow/ y Tohortkan Xiążę ich z Synámi/ ná plácu zábity zoſtał.

Połowcy poráżeni.

Ale Połowcy niebędąc tą porażką vſtráßeni/ zebrawßy woyſko nowe potáiemnie/ przyciągnąwßy bez máłá Kijowá z Zamkiem nie vbiegli/ A widząc ſie w nádziei omylonymi/ Kośćioły/ Monaſteri/ y Wśi okoliczne/ tákże Dwor Xiążęcy w Beroſtowie ſpalili.

Połowcy burzą.

O ſrogich á częſtych raz po raz wnętrznych woynách/ y roſterkách ßkodliwych Xiążąt Ruſkich.

Xiążętá Ruskie chcąc zábieżeć/ y odeprzeć częſtym naiázdom do ſwoich Ziem drapieżnych Połowcow/ ziecháli ſie ná Siem do Kijowá/ á wypráwiwßy Posły do Siewierſkiego Xiążęciá Olechá/ prośili áby do nich przyiáchał/ dla rády około poſpolitey rzeczy Xięſtw y Ziem Ruſkich/ Ktory náśmiewáiąc ſie s posłow ich rzekł/ Nieprzywiedziecie mię ktemu/ ábych ia Włádikom/ Cerncom/ y lekkich oſob roſkázowániu miał poſłuchać/ y głowę ſwoię podáć.

Tą odpowiedzią ná poſelſtwo ſwoie obráženi Xiążętá Swatopelk y Włodimir Monomach/ pirwey ná Olechá niż ná Połowce woynę podnieśli/ y obegnáli go ná Starodubiu ſturmuiąc 32. dni do zamku. Potym Olech głodem vćiśniony vprośił od nich pokoy/ ofiáruiąc ſię przez Krzyżá pocáłowánie/ y pod przyſięgą roſkazánie ich vczynić/ czego żadnym ſpoſobem nieſpełnił/ Bo gdy był od obleżenia wolny/ przeſtąpiwßy przyſięgę Xięſtwo Moromos/ álbo Moromon náiáchał/ A s tey przićzyny ſtoczył bitwę z Izasławem

Moromon.

Synem Wołodimirzowym Xiążęciá Pereasłáwſkiego nie Kijowſkiego/ iák Miechouius fol. 62. piße/ bo ná ten czás był Swatopelk Kijowſkim/ á zábiwßy Izasłáwá/ wziął Zamek Meromoż/ y Roſtowſkie Xięſtwo wmoc ſwoię podbił. Potym Mściſław rodzony Brát Izasłáwá zábitego/ Xiążę Nowogrodzkie/ boiąc ſie tyránſtwá Olechowego/ przyrzekł/ iß ſie miał ſam y óćiec iego Wołodimirz z Olechem poiednáć. Ale Olech będąc zápalony łákomſtwem/ y chćiwośćią opánowánia pod Mśćisłáwem Xięſtwá Nowogrodzkiego/ zebrał woyſko/ y położył ſie obozem w Turowie/ posławßy naprzod Jarosłáwá Brátá ſwego ná ſtraż/ y ná przeſpiegowánie/ ktorego gdy przeiął y poimał Mśćisław Xiążę Wielgonowogrodzkie/ vlękł ſię Olech/ y odciągnął z woyſkiem ná Zamek Roſtow/ potym ná Moromoż/ ktorego Mśćisław goniąc/ poiednał ſie z nim przez posły/ y roſpuśćił woyſko.

Olech wtory raz przymierze złamał.

Co vsłyßawßy Olech/ złąmał przymierze/ á z vſámi ſwoimi gotowymi ćiągnął przećiw Mśćisłáwowi/ ktory przed nim vćiekł do Kijowá/ á zebrawßy ſie z Kijany/ s Połowcy/ y z Brátem Wencesłáwem/ ktorego mu Oćiec Wołodimirz Xiążę Cernihowſkie ná pomoc posłał/ ſtoczył ogromną bitwę z Olechem/ y

Olech porażony

zwyciężył go/ áż vćiekł ná Moromoż/ á rozumieiąc iß niemogł być beſpieczen w ziemiach Ruſkich/ dla ſwych częſto dopußczonych zdrádliwych chytrośći/ vćiekł do Xięſtwá Rezanſkiego.

A Mśćisław dogoniwßy go/ łágodnymi y miodowymi słowy zupełną nádzieią pachnącymi/ mowił do niego/ ſromotna ieſt rzecz tobie/ ſromotna y nam Brátom twoim/ ßkárádá y rycerſtwu twemu/ áby miał nędznikiem w cudzych kráinach vlegáć/ Przeto ſię wroć do Ziemie Ruskiey ná Oyczyznę ſwoię/ tákże tymi słowy Mśćisław Olechá z Ricerſtwem iego/ z vćieczki odwroćił/ y odwiodł.

Potym záś Xiążętá Ruskie vczyniwßy ziazd w Lubieczu/ zámknęli pokoy miedzy ſobą/ y ſpolny odpor przećiw Pogánom Połowcom vchwalili. Ale nátychmiaſt zgwałćiwßy pokoy Swatopolk Xiążę Kijowskie z Dawidem Hrehorowicem/ ſpiknęli ſie/ y mowili ná Xiążę Waſilká Rośćisławicá Przemysłkiego y Podolskiego/ máiąc iego wiąrę podeyrzáną/ y gdy do nich w pokoiu przyiáchał/ poimał go Swatopolk/ y na obie oczy oſlepił.

X. Waſilko Rośćisławicz oſlepion/ Xiążąt Oſtroſkich przodek.

Dla ktorey okrutnośći Xiążętá drugie Wołodimir Monomach/ Olech y Dawid Swatosławowic woynę ná Swatopelká podnieſli/ ktory boiąc ſię gotował vćieczkę do Połowcow/ Ale Metropolit/ y pánowie przednieyßy Kijowſcy vprośili pokornie tych Xiążąt/ iß ſie ziednáli z Swatopołkiem.

A Dawid

A Dawid Hrehorowic Xiążę Wołyńſkie/ gdy chciał náiácháć Xiążę Przemysłkie Wáſilká oſlepionego/ był ſam obleżon od Wołodorá Xiążęciá Przemysłkiego Brátá Waſilkowego/ ktory go w tym vprzedźił/ á potym pokoy vprośił Xiążę Dawid złożywßy wßytkę winę ná Swatopolká Xiążę Kijowſkie/ ktorą potwarzą pobudźił ná ſię tegoż Swatopolká y Wołodorá.

Ná początku tedy Wioſny Xiążę Waſilko oſlepiony z Brátem ſwoim Wołodorem/ Xiążętá Przemysłkie do Ziemie Wołhyńſkiey przyciągnęli/ przećiw Dawidowi Hrehorowicu/ á dobywßy Zamku Wſewoldá zápalili go/ y ludzi w nim nálezionych okrutnie pomordowáli.

Wſewold Zamek ſpalon.

Potym przyciągnęli pod Zamek Wołodimirz/ gdzie wßyſtkiey wielkośći ludźi obleżonych przepuśćili/ sámych tylko dwu Waſilká y Lázárzá Xiążąt Wołodimirſkich wysoko obieśili/ á gęſtymi ſtrzáłámi z Kuß/ y z Łukow do śmierći vſtrzeláli/ dla tego iß powiádano być ich też przyczyną oſlepienia Xiążęciá Waſilká Rośćisłáwicá.

Dwie Xiążąt Woinyńſkich obieſzonych okrutnie.

Swatopolk też Xiążę Kijowſkie chcąc ſie pomśćić nád Dawidem/ iß nań tákże kładł winę oſlepienia Xiążęciá Waſilká/ iechał do Brześćia/ proßąc od żołnierzow Polſkich/ ktorzy ná ten czás Zamek Brzeſki trzymáli/ pomocy.

A Dawid nieprzyiaćiel iego co naprędßey mogł iechał do Władisłáwá Hermáná Monarchy Polſkiego/ Oycá Bolesłáwá Krzywouſtego/ proßąc pomocy przećiw Swatopolkowi/ ktorych obudwu Władisław Xiążę Polſkie z woyſkiem nád Bug Rzekę przyiácháwßy chćiał pogodźić/ ále gdy tego niemogł dowieść/ wroćił ſie do Polſki/ żadnemu z Xiążąt Ruſkich niedawßy pomocy.

Władisław Xiążę Polſkie nie Krol/ Bo było Koronę y godność Krolewſką ná ten czás odięto Polſce dla zábićia S. Stanisłáwá przez Bolesłáwá śmiáłego.

A máiąc pogodę Swatopolk/ obległ Dawidá w Zamku Włodimirſkim/ ktory potym po ſiodmey Niedźieli od obleżenia vćiekł wtory raz do Polſki do Władisłáwá Monárchy Polſkiego/ á Swatopolk Zamek Wołodimir opánował. Prowádźił záś Swatopelk Kijowſki woyſko przećiw Wołoderowi/ y Waſilkowi ſlepemu Xiążętom Przemysłkim/ y Podolſkim/ á gdy ſtoczyli bitwę/ otrzymał zwycięſtwo nád Swatopolkiem Wołodor/ y Waſilko/ Xiążętá.

Włodimirz Zamek wzięty.

O przyzwá=

O przyzwaniu Colomana

Krolá Węgierskiego ná pomoc Swatopelkowi / á poráženiu iego / y o spolnych bitwach Xiążąt Ruskich / y vgodzie ich.

Swatopelk Xiążę Kijowskie będąc porážony od Wásilká ślepego y Wołodorá brátow / zbierał y popisował nowe woysko w Kijowie / Posłał też syná Jarosławá do Kolomaná Królá Węgierskiego / prosząc go o pomoc. Przyiechał tedy Colomanus z osmią tysięcy Rycerstwá / y ze dwiemá Biskupy Węgierskimi / á położywszy się obozem miedzy Rzekámi Wiárem y Sanem / obległ Przemysł Zamek / w ktorym się był Wołodor záwárł.

Dlugossus y Miechouius fol. 63. lib. 3. Latopiszcze Ruskie / y Cadlubkus / Bielski fol. 350 y Wapouius.

Dawid też Xiążę widząc iż niemogł mieć od Polakow pomocy / vciekł się do Połowcow / y podkał w drodze Boniaká Xiążę Połowcow z woyskiem gotowym / ktorego przeciw Węgrom wielkimi podarkámi przywiodł. A położywszy koszem woysko swoie niedáleko od Przemysla Xiążę Boniak / sam ieden w pułnocy szedł do lásá bliskiego dla wrostki skutku bitwy / według zwyczáiu Pogáńskiego / tám gdy głosem záwył iáko Wilk / Wilcy też zszedwszy się záwyli / ná on się Boiakow głos odzywáiąc. Stą wrostką przyszedwszy do swoich Połowcow Xiążę Boniak / kazał się im do bitwy gotowáć / obiecuiąc im pewne zwycięstwo z onego wyćia Wilczego.

Miechouius

Wrostká zwycięstwá przyszłego z głosow wilczych.

A ták drugiego dniá rozdzieliwszy Boniak Xiążę Połowieckie ná troie woysko swoie / dwie częśći vfow swoich w zásadce táiemnie zástáwił / á sam z trzecią częścią ludźi ná Węgry vderzył / á zmysliwszy się być zwyciężonym / y vstrászonym / począł vciekáć / co obaczywszy Węgrowie / mnimáiąc iż iuż Połowcow zwalczyli / rospuśćiwszy konie zá nimi się bez spráwy gonili. A w ten czás Xiążę Boniak z onymi dwiemá częściámi woyská z zásadki się z okrzykiem wyrwawszy / wtył Węgrom vderzył / ktorych przestrászonych / y strwożonych łatwo poráził y rozgromił / á ná plácu ich cztery tysiące pobitych / krom ránnych y poimánych położył. Támże dwu Biskupu Węgierskich zábito / z ktorych ieden był imieniem Kopanus álbo Kupan / á drugi Laurenti po nászemu pan Wawrzek /

Fortel zásadki.

Węgrowie od Połowcow poráženi.

Dwá Biskupowie zábici.

Wáwrzek / Wáwrzyniec álbo Laurent. Ostátek woyská Węgierskiego po lesiech / y po gorach się rospierzchneli / ktorych Rusacy / y Połowcy przez dwá dni gonili / bijąc / siekąc / y imáiąc / A sam Krol Węgierski Colomanus Tarczam swoich ostátká Rycerzow obroniony y zásczyczony ledwo z pogromu vciekł.

Krol Węgierski ledwo vciekł

Tym zwycięstwem Dawid Xiążę będąc podniesiony Wołodimirski Zamek obegnał / A Swatopelk Xiążę Kijowskie chcąc obleżonych swoich rátowáć / posłał im ná odsiecz Puciáte Woiewode swego / ktory potáiemnie do Zamku wiechawszy vczynił wycieczkę / á Dawidá y woysko iego poráził / iż od obleżenia vciekli / á przełożywszy Basiliussá álbo Wasilá iákiegoś ná Stárostwo Wołodimirskie / Puciátá do Kijowá odiechał.

Puciátá Woiewodá Kijowski.

Xiążę Dawid po tey porażce vciekł się do Połowcow / stamtąd znowu z Xiążęciem Połowieckim Boniakiem / wroćiwszy się do Rusi / Łucká zamku dobył / pod Kniáziem Swietosią Dawidá drugiego Synem / dla tego iż go według vmowy y postánowienia nieprzestrzegł / w przyśćiu vphow Swantopelkowych z Puciátą ná odsiecz Włodimirzanom. Ciągnął potym Dawid z Boniakiem pod Wołodimirz s ktorego záraz Wasiley Starostá Swatopelkow vciekł. A ták Dawid przez podánie tym łatwiey zamku dostał / y opánował Wołodimirz y Łucko.

Włodimirz y Łucko wzięte.

Záś ná początku Wiosny / gdy Swatopelk Kijowski ciągnął z woyskiem dla odiskánia Wołodimirskiego Zamku / Dawid zwątpiwszy w wierze Rycerstwá swego / z żoną y ze wszytkim sprzętem skárbow swoich vciekł do Włádisławá Monárchy Polskiego / á Swatopelk według swego przedsięwzięcia / Włodimirzá zamku trzeći raz dostał / y opánował.

Dawid Xiążę Ruskie do Polski vciekł.

A gdy się potym rychło czterzey Xiążętá Ruskie ziecháli / Swatopelk / Dawid drugi / Olech / y Wolodor / wálny Siem w Wieticách mieli / gdzie miedzy sobą spolny pokoy postánowiwszy / y zámknąwszy / przyzwáli z Polski Dawidá wygnánego / ktory gdy się skárżył o złupienie z dźiedźictwá własnego Wołodimirskiego Xięstwá / Odpowiedzieli mu przez posły przerzeczeni Xiążętá / iż mu Stolice Wołodimirskiey wroćić niemogą / ponieważ często Ruskie Ziemie s tey kráiny woyną náieżdżał / wszákże áby niebył w nasmiewisko wygnáńcem y zbiegiem v cudzych narodow / postąpili mu opátrzenie máiętnościámi pewnymi / y płátámi / Swatopolk Kijowski náznáczył mu Ostrog / Dubin álbo Dubno / ktore dźiś Xiążę Basili Constantinowic Woiewodá Kijowski trzima / Zasław y Czartoriysk / s ktorego Xiążętá Zasław-

Wietice.

Dubin dźiś yo dobno Dubnem zowią.

O tym Miechouius lib. 3. fol. 64. Swantopolk aßignauit Dauidi Oſtrog, Dubin, Czartorisk, & poſtea adiecit Drohobeſa, VVlodimir adiecit 100. marcas &c.

Zasłáwſkie/ A ná Czártoruſkie potym Xieſtwo Gediminowi ſynowie wſtąpili/ y potym przydał ku temu Swatopelk Dorohobus/ ſkąd znáć dawnośc Oſtrogu/ y Czártoryſka/ y Xiążąt tych kráin. Wołodimirz też Czerniehowſkie Xiążę/ Dawid y Olech Siewierſkie Xiążętá/ poſtąpili mu po ſtu grzywien płátu rocznego/ przyiął tedy Dawid ty Condicie y opátrzenie/ á w Drohobuczu mießkáiąc rychło potym vmárł. Hæc ex Dlugoſio, Vincentio, Cadlubco, Vapouio, Cricio, Matthia Miechouio, Cromero, & Bielſcio, nec non Ruſſorum annalibus probabiliter excerpta.

O sławnych á ſczęśliwych kilku raz poraz zwycięſtwách Ruskich Xiążąt nád Połowcy/ a o wtárgnieniu Litwy z Pruſámi do Ruſi/ Roku od Chriſtuſá Páná 1103.

O czym Miechouius lib. 3. fol. 82. cap. 15. Vincentius Cadlubkus, & Bielſcius in libro Cronicorum ſecundæ editionis, ex Wapo. fol. 245.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Rádziwiłá Xiążęciá ná Bierzach y Dubindze/ Woiewody Nowogrodzkiego/ Mozerſkiego/ Mereckiego etc. Stároſti.

Stachow.

Pokoy Ruſki z Połowcy.

Xiążętá Ruskie/ Swatopelk/ Włodimirz/ Dawid/ Olech/ Jarosław/ vczyniwßy ziazd z Połowcámi w Stachowie/ poſtánowili pokoy/ y przymierze miedzy ſobą/ á ku mocnieyßemu onego poſtánowienia potwierdzeniu/ dáli ſobie w zakłádzie ludzi zacnych z obudwu ſtron/ Wßákże Połowcy niedługo pokoiu záchowáli/ Bo Ruſkie páńſtwá vſtáwicznymi wtarczkámi náieżdżáli/ łupy y pokony nieprzyiacielſkim obyczáiem wygániáiąc do ſwoich namiotow. Dla tego Swatopelk Xiążę Kijowſkie/ Dawid Swetosłáwowic/ Dawid Wſesławic/ Mśćisław wnuk Xiążęciá Hreorego/ Wiecesław Jaropolczyc/ y Jaropolk Włodimirowic Xiążętá Ruſkie/ zebrawßy ſie zbroyną ręką/ obesłáli też drugich Xiążąt Czerniehowſkich/ y Pereasłáwſkich/ Dawidá y Olechá/ áby z nimi weſpołek wypráwę woienną przećiw ſpolnym nieprzyiaćiołom Połowcom podieli/ záraz tedy Xiążę Dawid z ſwoim ludem do nich zbroyno przyiechał/ á Olech ſie zmyſloną niemocą wymowił.

Ruſkie Xiążętá zebráły ſie ná Połowcow.

A ták roku od národzenia zbáwiennego Chriſtuſá Páná 1103. nieczekáiąc Látá/ ty wßytki Xiążętá z woyſkámi ſwoimi/ przyciągnęli do Schutenu vrociſcza y Zamku Połowcow/ co gdy vsłyßeli Połowcy/ zebráli ſie w wielkiey wielkośći/ hárdą/ pyßną á buczną myſlą/ chcąc záraz potłomić vphy Chrześćiáńſkie. Ale Pan Bog ſpuśćił ſtrách wielki ná Połowcow/ ták iß y ſámi/ y konie ich záſmucone drżáły/ á żáłobnie zwieśiwßy głowy w ßyku do bitwy poſtępowáły. Ruſacy zás od Páná Bogá o wſpomożenie y poſiłek proßąc ze wnętrzną modlitwą wołáli/ y iáłmużny vbogim/ y Kośćiołom nádawáli/ á z weſołą myſlą/ z rádośćią z zupełną nádzieią przećiw Połowcom/ gdy y konie ich weſoło rżáły/ poſtępowáli. Ktorych ſkoro vyrzeli Połowcy/ przeráženi oziębłym á ogromnym ſtráchem tył podáli. A Ruſſacy konie po nich roſpuśćiwßy bili/ ſiekli/ ſćináli/ topili/ mordowáli/ wiązáli/ iß pełne polá/ drogi/ rzeki ich trupow były/ á Xiążąt Połowieckich 20. zábili/ Ruſobe/ Koczá/ ~~Harſlonopá/~~ Kiltanopá/ Kumaná/ ~~Azupá/ ktory ná ten czás trzymał Azoph Zamek~~/ Kurtaká/ Cernierepá/ Sarbora/ y inßych wiele/ v Rzeki Lubnie/ przy nich też wiele tyſięcy ludu poległo/ Obozy ich Chrześćiánie zwycięſcy połupili/ gdzie Złotá/ Perek/ Bydłá/ Wielbłądow/ Koni/ y Więźniow wielką obfitość nábrawßy/ do Ruśi ſię z triumphem wroćili.

Schuten.

Miechouius. Immiſit autem Dominus terrorem Polowcis.

Miechouius. Rutenis preces Deo & elemoſinas Eccleſijs porrigentibus.

20. duces Polowcorum eo precio ceſi, Miechouius, Wapouius.

Ale tegoż roku Litwá/ Pruſowie/ y Jaczwingowie Pogáni/ ktorzy też z Połowcy iednego narodu byli/ woiowáli z drugiey ſtrony Ruſkie páńſtwá mſcząc ſie ſwoich pobrátinow/ á z wielkimi plonámi do ſwych leśnych lezysk odciągnęli.

Miechouius fol. 83. & Vapouius cum Bielſcio.

Połowcy też chcąc ſie pomśćić porážki ſwoiey/ zebrawßy ſię wtárgnęli potáiemnie wonę kráinę Ziemie Ruſkiey/ ktorą Zarzecżkiem zwano/ przećiw ktorym Swatopelk Xiążę Kijowſkie záraz posłał woyſko ſwoie/ nád ktorym Jwanká Zácharzycza/ y Kozariná przełożył/ á ći dogoniwßy Połowcow v Dunáiá pogromili ich/ y łup Ruſki wßytek odbili/ á ſtąd ſię okázuie/ iß Połowcy y nád Dunáiem/ gdzie dziś Wołoßy/ w ten czás mießkáli.

Jwanko Zacharzycz y Kozarin Hetmanowie Ruſcy/ Połowcow wtory raz porázili.

Potym zás Połowcy ießcze ſie mśćić ſwey porážki grożąc/ w wielkiey wielkośći vſow z Boniakiem/ z Sarnkanem y inßymi Xiążęty do Ruſkich Ziem przyciągnęli/ á v Lubnie Rzeki obozem ſię położyli. Záraz tedy Swatopelk Xiążę Kijowſkie y Włodimir/ Olech/ Swatosław/ Mśćisław/ Wiecław/ y Jaropołk

Xiążetá Ruſkie z ſwoimi woyſkámi przepráwiwſzy ſie przez Rzeke Suke Roku Páńſkiego 1107. Dniá 12. Auguſtá ná Połowcow nieopátrznych bez wieści vderzyli / ktorzy wielkim ſtráchem przeráženi / niemogli ſie do ſpráwy ſzykowáć / ále drudzy pieſzo / drudzy corychley dopadwſzy koni / w bliſkie ſie láſy roſpierzchnęli / A Ruſacy ich bijąc / ſiekąc / y imuiąc áż do Chorele gonili / y wielkość ich pobili. Tám też zábit Xiążę ich Táſzá rodzony Brát Boniakow z inſzymi / A Waponius piſze / iſz y Boniak z Sarnkánem Xiążetá támże ná ten czás polegli. Ruſacy pobrawſzy Obozy / łupy / dobytki / y wſzytki ſprzety ich / z wielkim weſelim / y z rádością triumphuiąc / do Ruśi ſie wrocili / káżde Xiążę do kráiny ſwey. Chorelá álbo Korelá gdzie to pobili Ruſacy Połowcow / ieſt Ziemiá ku Philandiey ná pułnocy zá wielkim Nowogrodem / gdzie Lotewſkim y Igowskim iezykiem obywátele mowią / podobnym Litewskiemu / iákom ſam tego świádom / á ſtąd ſie okázuie / iſz Połowcy ktorzy ná on czás w Koreli mieſzkáli / iednego narodu z Litwą byli / dźiś ich ſą ieſzcze oſtátki z Moskwą pomieſzáne / ále przedśię ſwym iezykiem ſtárym Połowieckim mowią / Xiedzu Moskiewskiemu poddáni / á Moskwá ich Igowiany y Woskámi zowie.

Zgodá wielkie rzeczy z máłych czyni.

Ruſacy trzeci kroć Połowcow porázili.

Chorella gdzie ieſt kráiná.

Ruſkie Xiążetá nieprzeſtawáiąc ná tych trzech pogromách Połowieckich / zebráli czwarty raz woyská z Ziem Ruſkich / chcąc iuſz do gruntu Połowcow (ktorym ſie przedtym trudno bronili) zwoiowáć / Ták tedy wſzyſcy ná wtorą Niedziele wſtąpiwſzy w poſt Roku 1108. ochotnie przećiw Połowcom z pieſzymi y iezdnymi woyskámi wyciągneli / á przebywſzy Sule Rzekę ſpráwili ſie z wozámi y vphámi porządnym ſzykiem do bitwy / á w tey ſpráwie przez Olhe / y Worskle Rzeki / przyciągneli do Rzeki Donu / ktorą Ptolomeus Tanais zowie / ſtámtąd porządnie ćiągnąc roſpuśćiwſzy Proporce y Chorągwie Xiążece / przyſli pod Zamek Rukánie / gdzie poſiliwſzy ſie Rybámi y Winem / do drugiego Zamku Połowieckiego Suworowá przyciągneli / ktory ſpalili / gdzie też wielkość Połowcow gotowych do bitwy dla obrony Ziem ſwoich nádeſzli / á nápomniwſzy ſie wespołek Ruſacy / y ſprzyſiągwſzy ſie mężnie rádniey vmrzeć niż vćiekáć / vderzyli ná Połowcow / ktorych ſzyki rozerwawſzy pobili / rozgromili / y roſproſzyli.

Podobno rychley Goczałka.

Ruſacy czwarty kroć Połowcow porázili.

W kilku dni potym nowe á świeże woysko Połowcow ſie zebráło / wielą vphow przybáwionych pomnożone / Ale gdy przyſzło do potkánia. Ruſacy tymże iáko pirwey ſzczęśćim ná głowę wſzytkich

wſzytkich Połowcow porázili / y przez cáłe cztery dni bijąc / ſiekąc / imáiąc / roſproſzonych gonili / á zábrawſzy Żony / Dziatki / Obozy / Namioty / Wielbłądy / Stádá / Koni / Bydłá / Trzody y wſzytki ich ſprzety z wielką rádością / y triumphem piąty raz porázіwſzy Połowcow / do Ruśi ſie wrocili / gdzie od Metropolita / Włádikow y wſzytkiego Duchowieńſtwá / y poſpolſtwá s proceſſiámi w káżdym Mieśćie / y ná drogách byli przyimowáni / chwaląc Páná Bogá / iſz im dał gore nád Pogány / przed ktorych naiázdámi pirwey vlegáli / y były beſpieczne nápotym Ruskie Páńſtwá długo od Połowcow.

Ruſacy Połowcow piąty raz porázili.

Dobra woyna dobry pokoy vczyniony.

Potym roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1112. Aprilá álbo Kwietniá Mieśiącá dniá 16. vmárł Swatopelk Xiążę y Monárchá Kijowski Swiekier Bolesłáwá Krzywouſtego Xiążęćiá Polskiego / pogrzebion w Kośćiele S. Michaiłá w Kijowie / ktory był ſam zbudowáł / y wierzchem pozłoćiſtym ozdobił. Po iego śmierći ſtał ſie rozruch wielki w Kijowie / od Rycerſtwá y żołnierzow / ktorzy zebrawſzy ſie wybráli dwor Puciáty Woiewody Kijowskiego / y Zydy w Kijowie mieſzkáiące połupili / y wſzytki im skárby pobráli / iáko dźiś Janczárowie v Turkow po śmierći Ceſárzow ſwoich / dokąd im nowego wybierzą / zwykli czynić / dla tego roſtyrku corychley ná mieyſce ſtoleczne Monárchiey y Xięſtwá Kijowskiego wybran ieſt / y podnieſion Włodimirz Wſewoldowic / Monomach rzeczony / Pereasłáwskie y Cerniehowskie Xiążę / Ktory ſpieſzno do Kijowá przyiáchawſzy ony wſzyſtki burdy vśmierzył y vſpokoił.

Swatopelk X. Kijowſkie vmárł.

O poráženiu Jatwieżow/ Pobrátinow Litewskich od Rusakow/ y wygłádzeniu ich od Polakow/ á co byli zacz ci Jatwieżowie.

Rozdział IX.

JAroslaw Swatopelká Kiążęciá Kiiowskiego Syn/ po śmierci Oycowskiey Włodimirskie Xięstwo opánował/ á Siostrę iego rodzoną Zbisławę Bolesław Krzywousty Xiążę Polskie poiął w małżeństwo. A gdy Jatwiezowie z Prusy/ y z Litwą często Xięstwo iego Wołodimirskie/ y Wołyńskie naiezdżáli/ zebrał się ná nich Xiążę Jarosław/ z pomocą inszych Xiążąt Ruskich. Jáczwingowie też zebrawszy się/ w spráwie stoieli/ prágnąc bitwy z Rusáki/ ná ktorych vderzył Jarosław/ y poráziwszy ich wiele tysięcy/ Ziemię Jatwiezkiey część splundrował/ á z zwycięstwem odciągnął.

Jatwiezowie od Russakow poráżeni.

O Jatwiezach álbo Jáczwingách ącz się wyższey miedzy wywodem Prusow stárych/ Litwy/ Lotwy/ Zmodzi/ y Połowcow powiedziáło/ wszákże ich narodu osobliwie wyráżić y położyć nie záwádzi. A ći Jatwiezowie/ iák Waponius y Bielski pisze/ fol. 246. Cronicorum, in libro secundæ æditionis, byli iednego narodu/ y ięzyká z Litwą/ y s Prusy stárymi/ y z Połowcy/ ączkolwiek byli rozni w mowie odmiennością słow/ dla rożnych gránic/ y położenia kráin/ A wywod swoy prawdziwy y początek narodu od Gotow y z ostátkow Cymbrow walecznych mieli/ iáko y Litwá. Miechouius też fol. 84. lib. 3. cap. 15. zowie ich tákże iáko Wapowski/ conformes Lituanis & Prutenis, &c. podobnych we wszytkim Litwie y Prusakom/ ktorych stołeczne Miásto y Zamek było Drohiczyn/ do dzisieyszych czásow trwáiący. A Podláße wszytko áż do Prus z Wołyniá począwszy osiedli byli/ Nowogrodek też Zamek y okoliczne wołości w Litwie trzymáli. Tych był naprzod Włodimirz Swentosławowic Jednowładziec álbo Monarchá wszytkich Ruskich Ziem mocą zhołdował/ roku od Christusá 970. O czym Cromerus lib. 3. Potym ich też Kázimirz pirwszy z Klasztorá wzięty Krol Polski Roku 1041. z Masłausem/ y z Prusy Pogány poráził/ gdzie ich 15000. poległo. O czym Długosus/ Vincentius Kadłubkus/ Miechouius fol. 40. lib. 2. cap. 14. Vaponius/ Cromerus etc.

Drohicin.

Długosus záś w swey Cronice czyni ich pogránicznymi Prussom y Litwie/ A mogli też być ći Jatwieżowie z Jázygámi Metanasti iednego rodu/ ktorych ieszcze po części iest w Węgrzech nád Rzeką Cissą álbo Tibiskiem/ chłopi czyści Hayducy/ á tymże przezwiskiem Jázygow/ álbo Jatwieżow y dziś się miánuią.

Potym Cromerus fol. 145. lib. 8. o nich pisze/ Iaziges uero siue Iazuingi, eiusdem cum Lituanis linguæ, ut uolunt nonnulli, eorundemq; morum, & religionis fuere, &c.

Secundæ editionis.

A Jazigowie álbo Jazwingowie/ iednego z Litwą ięzyká/ iáko niktorzy Historikowie twierdzą/ y tychże obyczáiow/ y nabożeństwá Pogáńskiego byli/ á mieszkáli w lásách Litewskich Polakom przyległych/ ktorą kráinę dziś Polesie/ álbo Podláße/ od przyległości lásow zową/ álbo też Podláße/ iákoby pod Láchámi Polakom kráinę przyległą Rusácy przezwáli. Narod Jatwieżow był ták bárdzo waleczny/ iż y o śmierć/ y zábicie niedbáli/ y dla tego dla chćiwości woyny y ochoty zbytnie przeważney do bitwy/ wyginęli.

Jatwieżowie gdzie mieszkáli.

Podláße skąd názwáne.

Conradus Xiążę Mázowieckie gdy bitwę miał s tymi Játwieżámi/ z Litwą/ y s Prusámi stárymi/ poráził ich/ á niktory Gotardus Grábiá Lukászowic poimał pięći Xiążąt Játwiezkich/ y przywiodł związánych do Conrádá Xiążęciá Mázowieckiego/ ktorych on potym ná okup wypuśćił/ gdy káżdy od siebie 700. grzywien ważonego czystego á szczerego srebrá zápłáćił/ á zá tę dzielność Gotard Grábiá przodek Vcháńskich dostał Służewá álbo Słuchowá ze wszystkimi wolnośćiámi wołości okolicznych/ y stąd się Grábiámi z Służewá piszą.

Ná tych Jatwieżow potym Bolesław Pudicus álbo wstydliwy Monarcha Polski/ zebrał woysko wielkie/ Roku 1264. á gdy w ich Ziemię wćiągnął 21. dniá Miesiącá Czerwcá/ Jatwieżowie z Xiążęćiem swoim Comatem Bárbárską śmiáłością y vpornośćią ták się ochotnie z wesołym okrzykiem bili z Polaki/ że ich kilkokroć nierownym pocztem wspieráli/ y ącz im Xiążę zábito Comatá/ przedsię oni poty się mężnie opieráli/ áż ich do iednego ná onym plácu Polacy zbili/ z krwáwym zwycięstwem swoim. A w ten czás/ iáko Dlugosus y Cromerus lib. 9. Miechouius lib. 3. fol. 145. cap. 45. Vapouius Bielscius fol. 252. in secunda editione piszą práwie wyginęli. Ita fortiter dimicantes ad internetionem usq; cæsi sunt, adeô ut ex eo tempore nomen quoq; Iasygum pene deletum sit, quoniam illa natio pedem referre, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare uoluit. Ták ten mężny narod Jatwieżow pobrátinow y iednorodzcow Litewskich mężnie

Bitwá meżna Jatwieżow z Polaki.

Miechouius & Cromerus.

skich mężnie przeciw Polakom woiuiąc do wyniszczenia iest zbity y porażony/ ták gwałtownie/ iż od onego czásu/ y imię Jatwiezow/ álbo Jazygow práwie iest wygłádzone/ Bo z woyny nietylko by vciec mieli/ ále y nogi nieruszáli/ áni się od bitwy/ chociaż widzieli przegráną y strácona/ hámowáć chcieli/ ále ná Miecze nieprzyiacielskie/ á ná przelanie krwie iáko ná wesele oslep się dárli/ znáć iż się byli niewyrodźili z onych Cymbrow y Gotow/ ktorzy we Włoszech z Rzymiány broili/ s ktorych też oni z Litwą y z Połowcámi prawdziwie á dowodnie idą/ Dziś ieszcze iest ich po częśći koło Nowogrodká Litewskiego/ tákże około Raigrodu y Isterborká w Prusiech/ y w Kurlandach/ tákże w Liflanciech/ y ku wielkiemu Nowogrodu Moskiewskiemu iest ich ieszcze Ziemicá/ ktorych Igowiany zowią/ czegom sam świádom/ á iáko ich zwano Jatwiezámi y Jazygámi/ ták ich tám dźiś odmiennośćią słow Barbarskich/ y czásu dawnego postępkiem od Jazygow Igowiany miánuią.

Gdy ták Jazygow vpornie mężnych Bolesław Polski Pudicus bárdzo poráźił/ ostátki ich narodu do przyięcia wiáry Chrześćiáńskiey mieczem pod strácenim gárdłá przymuszał/ á iżby oná ich ziemiá gdzie dźiś Podlásze pusto nie leżáłá/ Polaki y Mazury tám osádzał. Od Vrbaná też tego imienia czwartego (á Miechouius pisze od Alexandrá) Papieżá Rzymskiego/ tenże Pudik Bolesław roskazánie z Bułą złotą do Arcibiskupá Gnieznienskiego otrzymał/ áby nowego Biskupá Jatwiezkiego w Drohiczynie przełożył/ ktorey Buły Papieskiey iest Copia v Długoszá/ ále to ná ten czás do skutku niedoszło. Cromer się też domniemawa/ iżby to Biskupstwo miáło być Luckie/ álbo Luceoryskie/ ktore potym przez Ludowiká Węgierskiego y Polskiego Krolá fundowáne było. Ostátek tych Jatwiezow Lesko czarny Polski Monarcha wyniscił/ iż iuż wstáwáć nápotym niemogli/ gdy ono Litwę z nimi miedzy Narwią y Niemnem poráźił/ Roku od Christusá 1282. O czym Długossus/ y Miechouius fol. 175. lib. 3. Cromerus lib. 10. etc. gdzie mowi/ in eo prælio reliquæ Iasygum, qui pertinatius nostris resisterant, & à suscepta religione defecerant, penitus deletæ sunt. W tey bitwie ostátki Jazygow/ ktorzy vpornie nászym odpieráli/ y od przyiętey wiáry Chrześćiáńskiey odstáli/ do gruntu wygłádzeni są etc. O czym Miechouius, Vapouius, Bielscius secundæ editionis historiæ totius mundi fol. 255. O tym też wszytkim w porządku spraw Xiążąt Litewskich według czásu niżey opiszemy/ teraz o tym dosyć/ á pioro do spraw Ruskich Xiążąt/ y Monárchow Kijowskich obrocimy.

Polacy y Mazurowie w Podlászu ná mieysce Jatwiezow wybitych posádzeni.

O rosterkach miedzy Xiążęty Ruskimi/ Miechouius fol. 84. lib. 3. cap. 15.

Włodimirz Monomach wielki Kiiowski Kniaź máiąc podeyrzánego synowcá Jarosłáwá Xiążę Włodimirskie/ áby go z Xięstwá Kijowskiego niewygnał/ obległ go ná Włodimirzu z woyskiem Kijowskim/ y s pomocą Xiążąt inszych Wasilká/ Rościsłáwá/ Wołodorowicá y Synow Olechowych.

Járosław tedy Xiążę Włodimirskie nieczuiąc się w niwczym Stryiowi swemu winnym/ z Zamku bez obrony wyszedł/ á słowy pokornymi y vkłádnymi Wołodimirzá Monomachá Stryiá swego Xiążę Kijowskie vbłagał/ y przeiednał/ prosząc go áby podszczuwániu pochlebcow niewierzył/ ktorych pospolicie bywa dosyć w Xiążęcych/ y w páńskich dworách/ Ták będąc vbłagány Włodimirz/ wyzwolił Synowcá Jarosłáwá z oblężenia/ y rospuśćiwszy woysko/ do Kijowá odiáchał. A potym rychło znowu do tegoż Jarosłáwá Xiążęćiá Włodimirskiego/ posłał listy Włodimirz/ áby do niego ná Kijow przyiechał/ słysząc iż go znowu myslił z Stolice Kijowskiey wyrzućić/ álbo śmiercią zágłádźić. Ale Rycerstwo Włodimirzowo przestrzegło Xiążę Jarosłáwá w niebespiecznośći/ dla tego niechciał iecháć do Kijowá/ á poruczywszy Zamek Wołodimirski swoiemu Rycerstwu/ sam z Zoną/ z Synámi/ y ze wszytkim sprzętem/ y skárbem Xiążęcym do Polski viechał/ gdzie był wdzięcznie od Bolesłáwá Krzywoustego Swagrá przyięty/ y hoynie opátrzony/ A Wołodimirz Xiążę Kijowskie Zamku Włodimirzá Stolice iego dobył/ y Xięstwo Włodimirskie opánował.

Pochlebcy.

O Burzeniu Polski przez Wołodorá y poimániu iego / Miechouius fol. 76. cap. 13. lib. 3. Cromerus lib. 5. &c.

Rozdział X.

ROku od Christusá Páná 1118. Wołodor Xiążę Ruskie Przemyskie / zebrawszy woysko z Rusakow / y z Połowcow Polskę częstokroć náiezdżał / przeciw ktoremu Bolesław Krzywousty Monárchá Polski / wyprawił Hetmány swoie z woyski / ktorzy Wołodorá porázili / y vciekáiącego ná vroczysku wysokim poimáli / á do Krákowá związánego Xiążęciu Bolesłáwowi przywieźli / Ale go Wasilko oślepiony Brát wykupił dwudziestą tysięcy grzywien srebrá / á dawszy záraz 12000. grzywien srebrá / w ostátku Syná Jarosławowego Xiążęciá Ruskiego w zakłádzie zástáwił / á potym dał pięćdziesiąt naczynia srebrnego od służby stołu Xiążęcego / Greckiey roboty / á tym Wołodorá Brátá wybáwił.

> Cromerus decies mile pondo seu viti:s mile marcis argenti se redemit.

O prowadzeniu przez Bolesławá Polskiego / ná Ruskie Páństwo Jarosławá / y zábiciu iego / á wtorym porázeniu Syná Wołodorá Przemyskiego.

JArosław Xiążę Wołodimirskie y Wołyńskie / będąc wygnány od inszych Xiążąt Ruskich / mieszkał w Polszce czterzy látá / Dla tego Bolesław Krzywousty Xiążę Polskie zebráwszy woysko / vmyślił go prowádźić iáko krewnego ná Xięstwo Kiiowskie / á v Przemyslá przybyli temuż Jarosławowi ná pomoc Coloman Brát Królá Węgierskiego Stepháná / y Wołodor z Wasilkiem Xiążętá Przemyskie / y Xiążę Włodimir Włodorowic / á wziąwszy Jarosław siedm tysięcy Węgrow y Polakow / y naprzod z nimi przed woyskiem pomocnikow swoich ciągnął / y záraz Zamkow swoich / z ktorych go był Włodimirz Kiiowskie Xiążę

Xiążę wygnał / Włodimirzá / Belzá / y Cerniehowá dobył. A Włodimirz niedufáiąc żołnierzom swoim / y obronie Kiiowskich wáłow / vciekł do Białey Rusi / á w tym Jarosław osádźiwszy ony Zamki swoimi żołnierzámi / do obozow Colomaná / y Bolesłáwá Krzywoustego przyciągnął / á gdy się przybliżał do bramy Kiiowskiey / ktorą Łácką zową / wyskoczyli przeciw iemu Rusacy żołnierze pieszy z Kiiowá / s tymi się mężnie Jarosław potkał ogromną bitwą / á rosproszywszy ich / y rozgromiwszy / drudzy znowu świeży ná ich mieysce przyskoczyli / gdzie Kiiowiánie wielkość Węgrow y Polakow / ktorzy przy Jarosławie byli / posiekwszy / postrzelawszy y pozábiiawszy / Koniá też pod sámym Jarosławem vkłoli y vstrzeláli / ták iż z Jarosławem padł. Tám dopiero sroga się bitwá wszczełá / gdy Rusacy przeważnie vsiłowáli poimáć Jarosławá / á Polacy y Węgrowie vsilnie go bronili / ták długo áż Rusacy musieli do Kiiowá vstąpić / á Jarosław Xiążę kilkiem ran przekłoty w kilku dni potym vmárł.

> Ten Cerniehow musiał być wten czás drugi gdzieś ná Wołyniu.

> Sroga bitwá z Kiiowiány Jarosławową

W tym Colomanus z Węgry / á Bolesław s Polaki z drugimi Xiążęty Ruskimi pod Kiiow przyciągnąwszy dobywáli go. Ale Andrzey Stárostá zamkowy od Włodimirzá Xiążęciá Kiiowskiego (ktory był ná Białą Ruś dla boiáźni vciekł) zostáwiony / wyszedwszy pokoiu pokornie prosił / á iż Jarosław / dla ktorego tá woyná byłá podięta / vmárł / Colomanus / y Bolesław zá przyczyną Wołodorá y Wasilká / Xiążąt Przemyskich / pokoy Kiiowiánom dáli / á káżdy do swego páństwá rospuściwszy woyská odiechał.

> Polacy czwarty raz pod Kiiowem.

Potym Roku 1124. skoro Bolesław Krzywousty Monarchá Polski do Dániey odiáchał / Wołodor Xiążę Przemyskie dowiedziawszy się o iego niebytności / záraz woysko s Synem swym Włodimirem do Polski wypráwił / złamawszy przymierze / ktore był pod Kiiowem z Bolesławem vczynił. Ták tedy Włodimirz bez odporu vpátrzywszy pogodę Polskie włości poburzył / á z wielkim polonem ludźi / dobytkow / y skárbow do Oycá ná Przemyśl przyciągnął.

> Russacy Polskę burzą.

A Bolesław wrociwszy się z Duńskiego Krolestwá záraz z wielką popędliwością / y z woyskiem od Duńskiey wypráwy gotowym / w Przemyskiego Xięstwá włości wciągnął burząc / paląc y plundruiąc co się náwinęło.

Wołodor też Xiążę Przemyskie zebrawszy się z inszymi Xiążęty Ruskimi chciał zábronić burzenia swego páństwá / y dał bitwę Bolesławowi ná vroczyszu wilichew rzeczonym / ále od wielkiego

> Bitwá Russakow z Polaki.

woyská

Russacy od Połowcow poráženi.

woyská Polskiego Ruskie vsy porážone po polách się rospierzchnęły / Obozy ich Polacy złupili y rozebráli / Poległo w tey bitwie wiele zacnych Pánow Ruskich / zwłaszczá przednieyszy wodzowie Nawrotnik / y Zasczytnik / y Dimitr zábici / Wołodor Xiąże do Háliczá vciekł / gdzie znowu zbieráiąc woysko drugie vmárł / á w Przemyslu w Kościele S. Jwaná / ktory był sam zbudował / pochowan / zostáwił po sobie dwu Synu / Włodimirzá ktoremu się Swinigrod / y Podole dostáło / z vdziału / y Rościsławá / ktory ná Xięstwie Przemyskim został.

O Rosterkach Xiążąt Ruskich po śmierci Wołodimirzá Monomáchá Kijowskiego Jedinowładce.

ROku od národzenia Christusá Páná 1126. Máiá dniá 10. á od stworzenia Swiátá według Ruskich Kronik y Herbersteiná Roku 6633. Wołodimirz Monomach Xiąże Kijowskie y Jedynowładziec / Striy Jarosławá pod Kijowem zábitego / á Syn Wsewoldow żywot z śmiercią przemienił / pochowan w Kościele S. Sofie przy Oycowskim grobie. Ten Włodimirz Monomach Wsewoldowic wstąpiwszy ná stolicę Kijowską Rzeczpospolitą Ruską vpádłą / y vtrapioną (dla niezgody / zaboystw / y wnętrznych woien synow / y potomkow Włodimirzá wielkiego Jedinowładce Ruskie° pierwszego Chrześciánina) wydźwignął práwie swoimi rámiony z przepáści / y wszystki Xięstwá Ruskie rozerwáne y rozno rozszárpáne z nowu dzielnością swoią w iedno práwie ciáło spoił / złączył / y w Monarchią álbo w Jedinowładztwo po stáremu przywiodł / skrociwszy niesworne Xiążętá / zá czym był potężny wszelkim nieprzyiaciołom. Połowcow / pogánow kilo kroć poráźił / y Genuensow Włochow / ktorzy wten czás w Taurice gdzie dziś Prekopska hordá pánowáli / y Kaphę álbo Teodosią Miásto stołeczne sławne pod nimi wziął. Tenże gdy się miał drugi raz potykáć z Genuensámi nád Morzem / wyzwał sam á sam ná rękę Hetmáná ich Stárostę Kapheńskiego / ktorego gdy obádwá do siebie skoczyli / Wołodimir z koniá mężnie kopią wysádził / á poimawszy związał / y przywiodł go zbroynego do swoiego woyská / ziął też z niego

też z niego łáncuch wielki złoty / Perłámi y Kámieniámi drogimi misternie sádzony / ktory zostáwił po sobie Wielkim Xiedzom potomkom / y dziś go ma Moskiewski w skárbie / á záwżdy kiedy Moskiewskich Kniáziow poświącáią / ten łáncuch / ktory Barmai názywáią / ná nich kłádą / pás tákże ze złotem y s perłámi / tákże czápkę Xiążęcą z bláchámi złotymi / perłámi y kleinotámi drogimi kosztownie opráwioną ná poświącánie ná Xięstwo / y dla Maiestatu koronáciey zostáwił / Ktorych tákże kleinotow y dziś wielcy Kniáziowie Moskiewscy iego potomkowie z wielką vczciwością vżywáią / O czym Herberstein wspomina fol. zz. de rebus Moschouiticis, A isz się sam á sam ten Wołodimir Monarchá z nieprzyiacioły záwżdy rad potykał / aperto duello, przezwano go dla tego Monomachem po Grecku. Z tego tedy Wołodimirá Monomachá Wsewoldowicá wszyscy wielcy Kniáziowie Moskiewscy / y insze Xiążętá Ruskie narod porządną genealogią wiodą / y dla tego się Jedynowłaycámi y Carzámi wszey Ruśi tytułują / á żadnemu narodowi w tym przodku pozwolić niechcą. O czym isz niżey ná mieyscu swoim opiszemy / do rzeczy porządney spraw po śmierci Włodimirzowey przystępuię. Po ktorym ná iego mieysce / y ná Stolicę Kijowską Mscisław Syn stárszy wstąpił / Jaropołk zás drugi Syn młodszy Xięstwo Pereasławskie opánował. *Mscisław Xiąże Kijowskie.*

Rychło potym Połowcy vsłyszawszy o śmierci Xiążęciá Włodimirzá Kijowskiego do Ruśi wtárgnęli / ktorych Jaropołk Xiąże Pereasławskie nieczekáiąc pomocy inszych Xiążąt Brátow poráźił / y zwyciężył / y vciekáiących w rzekach wiele potopił / A ty się wten czás rzeczy y przygody dziáły / ná Ruśi ku wschodu słońcá leżącey. *Połowcy sostą raz poráženi.*

A w Xięstwách Ruskich zachodnych Polszcze przyległych Synowie Xiążęciá Wołodorá Przemyskiego (ktory przedtym niedawno vmárł od Bolesławá Krzywoustego porážony) Włodimirz y Rościsław / powádzili się koło spolne° działu / y zebráli woyská z cudzych stron ieden przeciw drugiemu / Rościsław miał pomoc od Mscisławá Włodimirowicá Kijowskiego Xiążęciá / y od Hreorego / y Jwaná Wasilewicow Xiążąt / Włodimirz zás drugi Brát zebrał lud służebny / y pomocny z Węgier / á potym się ziecháli pod Sciriczem dla vgody / gdzie gdy niemogli pánowie między nimi roziąć / y rostirku záczętego viednáć / nieskończywszy pokoiu / Włodimirz Xiąże z Żoną / z Synámi / y wszytką Familią swoią do Węgier ziáchał / áby woysko y pomocy nowe przeciw Brátu Rościsławowi przywiodł. A Rościsław z gotowym woyskiem

vdziału

vdziału iego ſtołeczny Zamek iego Swinigrod obległ/ y dobywał mocno/ ále iż go był dobrze trzemá tyſiecy żołnierzow Włodimirz oſádził/ Przeto Roſćisław z zgubą ſwoiego Rycerſtwá muſiał odciągnąć/ Powtore zás gdy tenże Zamek Swinigrodzki obegnał/ Zołnierze Włodimirzowi kilko kroć vczyniwſzy wycieczkę z zamku/ poráźili go/ iż muſiał od obleżenia odſtąpić.

Potym Roku od Páná Chriſtuſowego zbáwiennego národzenia 1129. gdy vmárł Mśćisław Xiąże Kijowſkie wybran ieſt y podnieſion ná Stolicę Kijowſką Brát iego Jaropołk Xiąże Pereasławſkie. A gdy go drudzy Xiążetá przyrodni ná Kijowie z woyſkámi oblegli/ y dobywáli/ pogodził ſie z nimi/ Tym ſpoſobem Xiążeciu Andrzeiowi dał Pereasław/ á Iſasławowi Swantosławowicu Włodimirſkie Xięſtwo. Potym Xiążetá Olhowicy wziąwſzy ná pomoc Połowcow w Ruſkich páńſtwách Wśi/ y Miáſteczká nád Rzeką Sulą burzyli/ á gdy w Pereasławſkie/ Supontſkie/ y Vśćienſkie włości wciągnęli/ zebrał ſie ná nich Jaropołk Xiąże Kijowſkie/ z ſynámi Włodimirzá Brátá ſwoiego/ á ſtoczywſzy z nimi bitwę/ poráźił woyſká Xiążąt Olhowicow y Połowcow/ iż muſieli w kráiny Połowieckie vciekáć. Ale gdy ich z woyſkiem ſwoim Jaropełk Xiąże Kijowſkie dáleko gonił/ zſzykowáli ſie z nowu Xiążetá Olhowicy do ſpráwy z Połowcámi/ á vczyniwſzy odwrot/ potkáli ſie z zwycięzcą Jaropołkiem/ tám poráźiwſzy woyſká iego/ ſámego poimáli/ y Synowcá iego Xiąże Waſilká z wielkością Boiar Kijowſkich/ ále Jaropołk poimány z więzienia ſie wywikławſzy vciekł do Kijowá/ gdzie gdy go oblegli Xiążetá Olhowiczy/ ácz miał doſtátek ludźi Rycerſkich Boiar/ y Zołnierzow Kijowſkich iednák ſię niechciał ſprzećiwić/ á ták pod ſłuſznymi condiciámi vgodę miedzy ſobą zámknęli y ſkończyli/ iż Jaropołk ná ſtolicy Kijowſkiey zoſtał/ á oni tákże do ſwych kożdy vdzielnych Xięſtw odiecháli.

Jaropołk Xiąże Kijowſkie.

Wnętrzne Ruſkich Kniáziow woyny.

Nieſtáłość ſczęścia/ zwyćięſcá zwycię: żon/ y poiman/ y zás wyzwolon.

O zrzuce-

O zrzuceniu od Xiążąt Ruſkich Jarzmá Polſkiego/ O czym Długoſus et Miechouius fol. 81. cap. 14. Cromerus lib. 5. y Ruſkie Hiſtorie.

Rozdział XI.

Roku Páńſkiego 1134. Ruſkie Xiążetá ziechawſzy ſie do Kijowá/ poczęli nowe ſtánowienia przećiw Polakom myślić/ máiąc to zá cięſzkie Járzmo/ iż Bolesław Krzywouſty Monarchá Polſki/ częſte rátunki y pomocy przećiw ſwym y Polſkim nieprzyiacielom Czechom/ Morawcom/ Pruſom/ y Pomorczykom od nich wyciągnął/ rozumieiąc też to iż Polacy bez nich żadney woyny zdołáć niemogli.

A powodem tego był Xiąże Kijowſkie Jaropołk Włodimirowic/ ktory ná ziezdzie inſzych Xiążąt Ruſkich táką Oratią (iáko ią Cromer z Długoſzá opiſał) do wſzytkich vczynił/ ktorą ia tu po Polsku ták położył.

Jáko pod cięſzkimi Condiciámi y przykrymi obwiąskámi Polſkiemu Xięſtwu służymy/ Jáśnie wielmożne Ruskiego sławnego narodu Xiążętá/ nie potrzebá tego ſzerokimi słowy wykłádáć/ bowiem ábych was/ ktorzyście ſie ku roſkázowániu inſzym/ nie ku służeniu/ vrodzili/ ominął/ y zámilczał/ tedy pewnie záiſte wielkośći náſzych ludźi poddánych przypátrzyć ſie możem/ ktorzy ácz służbie niewolney przywykli/ y bez oprticznego pánowánia zwierzchności przełożonych żywotá ſwego porządnie prowádzić niemogą/ wſzákże iáko im przykry poſtępek y wyrozumienie tey służby ieſt/ ſámi widzicie: Bo kto owſzeki ták cierpliwy ieſt/ áby to ſłuſznym vmyſłem znośić mogł/ y cięſzki podátek płáćić/ y w cudzey Ziemi dáleko od Oyczyżny bez żadney ſwey potrzeby y pożytku pod cudzoziemską ſpráwą/ y roſkázowánim vſtáwicznie walczyć/ y ná iáwne ſie niebeſpieczności záſtáwiáć/ wydawáć/ á inſzy zá to/ ktory nie vznał niebeſpieczności/ y ran niepodiął/ zapłátę bierze? Ale niech tá będzie niewola y powinność przodkow náſzych/ ktorzy ſzkodliwą pożądliwością pánowánia/ á wnętrznymi niezgodámi/ y rozerwánim/ tę hániebność y iárzmá ſámi ná ſie przyzwáli y włożyli/ á napięknieyſze kwitnące Carſtwo/ y pánowánie Ruſkie zá ſzkárádą niewolą przemienili/ izali my iuſz niebędziem ſzukáć żadnego

Rzecz Jaropełká Xiążęciá Kiiowſkiego/ do inſzych Xiążąt Ruſkich.

Poddáni y Lud proſty niemoże porządnie żyć bez Przełożonych.

końcá wyśćia/ wybáwienia/ y wywikłánia s tey nędze/ A iabych wolał záprawdę vczćiwie vmrzeć/ niż ſromotnie służyć/ O zacne Xiążętá/ co też y o was rozumiem: Poddálić ßyie ſwoie przodkowie náßy pod iárzmo/ więcey ſwoimi wnętrznymi nißli Polſkimi mieczámi zwycięzeni/ gdy domowymi woynámi/ bráterſką y oyczyſtą krwią opływáiącymi/ ſámi ſiebie zobopolnie porażáli/ y wynißczáli/ á potym iedni przećiw drugim/ Brát ná Brátá/ Xiążę ná Xiążę pomocy polſkiey prośili/ y przywodzili/ nie zmnieyßą ßkodą ſwoią/ iáko y przećiwney ſtrony/ ná ktorą woynę podnośili/ á miáſto pomocnikow Polakow/ ktorych ná rátunek przyzywáli/ nieprzyiaćioły poználi. A my teraz iednoſtáyną mocą złączeni/ y zgodliwi będąc/ iżali tego iárzmá niezrzućimy/ y z ßiy ſwoich nie zbijemy. O Xiążętá: właſnie iákobyſmy my niewięcey niż Czechowie/ y Węgrowie/ y też ták bárdzo ſámi oni nikczemni Pánowie náßy Polacy/ ważni byli/ Bo ieſli Polacy ßczęſliwie rzecz prowádzą/ y walczą przećiw Węgrom/ y Czechom/ to wßytko ieſt náßá ſpráwá/ Náßymić oni śiłámi ſą mocni/ nie ſwoimi/ náßáć młodź náßá/ náße czerſtwych mołodcow ricerſtwo/ pirwße y naoſtrzeyße naiázdy/ y gwałtowną moc Polſkich nieprzyiaćioł/ ná ſobie záwżdy czołem zátrzymawa/ á oni ſobie folguiąc y záczą wßy bitwę/ chronią ſie od niey. Co ieſli żadnego czáſu nigdy niebyło/ ktoregobyſmy bez trudnośći ſnádnie do pierwßych wolnośći náßych przydź/ y wnie ſie wßrobowáć mogli/ Teras to nam záiſte ßczęśćie/ álbo ráczey ſam Pan Bog/ ktorego my ſwiątobliwiey/ y porządniey niß oni chwalimy/ w ręce podał/ gdy Polacy naywiękßymi dwiemá woynámi/ Węgierſką y Czeſką ſą zátrudnieni/ y rozerwáni/ ktorych áni tey/ áni owey żadnym ſpoſobem niezrownáią/ áni doſtácza/ ieſli my im rátunki y poſyłki ſwoie zwykłe odeymiemy/ tylko tego niedoſtawa/ áby też náße woynę/ y moc ſtrzymáć mieli. A ia záiſte Xiążętá nieták do pewney wolnośći/ iáko do zwycięſtwá/ y do naßerßego/ á nazmożnieyßego pánowánia y roſkázowánia was wzywam/ ieſliże woiowi mężámi być chcećie/ Oniby nam niechay służyli/ y zá nas woiowáli/ coſmy im my zdawná wyrządzáli/ y wypełniáli/ ieſlibyśćie ták wy chćieli. A mamy zá pewne/ iáko ná wßytko posłußną/ zápaloną nienawiśćią przykrey niewoley/ y Polſkiego imienia/ wielkość poſpolſtwá Ziem Ruſkich nam poddánych. Baczćie wy tylko/ áby im chęći powodu/ y ſpráwy wáßey do woyny nie zbywáło. Ták tę Oracią ſkończył Iaropołk Xiążę Kijowſkie.

Niezgodá wielkie Páńſtwá y Monarchie niſći.

Od nabożeńſtwá y od czáſſu pogodnego.

Ktorey

Ktorey wysłuchawßy inße Xiążętá Ruſkie/ pochwalili rádę Iaropełkowę/ iáko drugiego Demoſteneſſá y Ciceroná Ruſkiego/ y wßyſcy záráz obwiązáli ſie ſpołeczną przyſięgą/ y krzyżá pocałowánim/ według Greckich ceremoniy/ nád to wiárę ſwoię y ſtáteczność ieden drugiemu zapiſámi potwirdźili.

Iaropołk Xiąże Kijowſkie/ Demoſtenes y Cicero Grecki.

Rádźili potym o potrzebách/ nakłádach/ y początku podnieſienia woyny ná Polaki/ wßákże zdáło ſie im zmyſláć/ y táić tę rádę/ y poſtánowienie do czáſu/ áżby pierwey rzeczy przynależące/ y potrzebne ná ták wielką woynę zgotowáli.

O Poimániu Iaropełká Xiążęciá Kijowſkiego y Włodimirſkiego chytrym fortelem/ y przynieſieniu iego do Polſki.

Rozdział XII.

TA wieść o práktikach Ruſkich Xiążąt/ gdy ſie doniosłá do Bolesłáwá Krzywouſtego ná ten czás walecznego/ á wßytkim ſąſiednym páńſtwom ogromnego Monarchy Polſkiego/ zátrwożył ſobą bárdzo/ zwłáßczá iß w ten czás z Czechámi y z Węgrámi záraz miał woynę/ á tá trzecia z Ruſkimi Xiążęty trwogá niemnieyßa/ á ſnać więkßa przypádłá.

Fama malum quo non aliud uelocius vllum &c.

Wezwał tedy bez mießkánia Pánow Senatorow Polſkich ná Siem rádząc ſie coby czynić/ á iákoby zábiezeć temu odrzuceniu Xiążąt Ruſkich. Tám gdy Senatorowie według zdánia káżdy ſwego wotowáli/ wnet Piotr Włoſtowicz Grábiá z Xianzá/ Senator mądry w rádzie/ powiedział/ iß niemoże być powciągnion ſtrumien wod/ áż pierwey źrzodło iego zátka/ á poki drzewá s korzenim niewykopa/ poty będzie rosło/ tákże roſtyrki Ruſkie/ y odrzucenie ich poczęte/ niemoże być ináczey záhámowáne/ áżby pierwey głowá tego wybijánia s posłußeńſtwá náßego/ to ieſt Iaropełká Xiążęciá byłá odcięta/ A to fortelem łatwiey może ſpráwić nißli iáwną woyną/ gdyż to niezáwádźi namniey/ ieſli ich zgwałcenie wiáry przez zdrádę będzie od nas pomſczone/ A ku dokazániu tego ſam ſie Włoſtowicz podiął/ y obwiązał Bolesłáwowi mowiąc/ áby ná iego fortel ze wßytką Polſką od woyny Ruſkiey ſpak beſpiecznie.

Piotr Włoſtowicz Grabiá z Xianzá.

Przeważność.

A wziąw-

A wziąwßy z ſobą niewiele Sług y Dworzan wiernych/ ktorym ſie tey rády ſwoiey zwierzył/ ziechał ná Ruś do Jaropełká/ zmyſliwßy iß go wygnał/ y złupił z Oyczyzny Bolesław Krzywouſty okrutny Tyran/ gdźie ßeroko iego nieznośna ſrogość/ y tyrańſtwo długimi słowy wywodźić począł/ proßąc Jaropełká Xiążęciá/ o ktorego łáſkáwośći y pobożnośći słychał/ y do ktorey ſie vciekł/ áby go v ſiebie raczył záchowáć/ y bronić przed tym okrutnym tyranem/ ktory iuß nietylko ſąſiednym Xiążętom/ ále ſwym wßytkim poddánym Polakom dla niezbożnośći omierzł/ iß go myſlą y chcą z páńſtwá wyrzućić.

Co vsłyßawßy Jaropełk/ bárdzo wdzięcznie przyiął Włoſczewicá Láchá/ weſeląc ſie s tego/ iß mu Pan Bog dał według rády y vmysłu pomocniká y foritarzá do podnieśienia przedśięwziętey woyny ná Polaki/ począł ſie też y ſam ſkárżyć ná Bolesławá Krzywouſtego/ odkrywáiąc z dáleká/ iß też vrádźił z inßymi Xiążęty przećiw iemu powſtáć. A Piotr Włoſczowic Polak tym więcey do wßytkiego mu ſię gotowym ofiáruie/ mowiąc/ iß ſie też chce przy nich krzywdy ſwey pomśćić nád bezbożnym Bolesłáwem. Tákże tym chytrym pochlebſtwem iuß ſie był wkradł w Jaropołkowo táiemney rády towárzyſtwo/ y ſpołkowánie. Jaropełk też záraz obiáwiwßy to inßym Xiążętom/ y nárádźiwßy ſie z nimi/ poſpießáć vmyſlił woynę przećiw Polakom. A gdy s przygody do iednego Folwárku ná Sioło odiechał Xiążę Jaropołk w máłym potcie/ Włoſczowic też z ſwoimi Sługámi przy nim

Otoż tobie Zdieg. Niewierz Wuiu wnyney.

iechał/ tám vpátrzywßy czás do dobrego ſkutku przywiedźienia chytrego ſwego vmysłu/ gdy Jaropołk w máłey drużynie obiedował/ dawßy znák ſwoim Włoſczewic/ poimał go y związał/ á ná Koniá iák Báráná włożywßy/ co wſkok do Polſki viezdżał/ máiąc iuß ná to Konie rozſádzone/ y przewozy gotowe/ A ták go do Bolesławá we zdrowiu przyniosł. Ktory Włoſczowicowę pilność/ wiárę/ y przeważną ſpráwę pochwaliwßy hoynymi go dárámi vććił y vdárował/ á Jaropełká pod ſtrażą w Krakowie oſádźić kazał. Ale go tegoż Roku Waſilko Xiążę Przemyſkie Synowiec z inßymi Xiążęty Ruſkimi wykupił wielką wagą Złotá/ Srebrá/ y Kleinotow drogich/ iß był wypußczon ná Xięſtwo Oyczyſte/ Kijowskie y Włodimirskie/ gdy ſlubował być ná potym wiernym y powinnym Bolesławowi. Ale tey wiáry nieſpełnił/ bo przemyſlał/ ißby też on fortel fortelem Bolesławowi mogł oddáć.

Jaropełk X. Kijowſkie chytrom fortelem poimán.

Oddánie chytrości chytroſcią od Jaropełká Bolesławowi.

JAropełk Xiążę Kijowskie y Włodimirſkie chcąc oddáć wet zá wet Bolesławowi/ nápráwił podobną chytrośćią Węgrzyná iednego zacnego człowieká/ iáko Cromer/ y Miechouius pißą/ ále Wapowſki powiáda/ iß Ruśiná chytrego/ iedno po Węgierſku vmiał. Ten przyiáchawßy do Bolesławá Krzywouſtego/ zmyſlił ſię być wygnáńcem z Węgier/ mowiąc/ mnie Belá Krol Węgierſki/ naiáśnieyße Xiążę Bolesłáwie/ że wßytkich máiętnośći złupił/ y wygnał/ dla tego iżem trzymał ſtronę twoiego wnuká przećiw iemu/ y wotowałem áby Krolem był. Ták Bolesław vwierzywßy onemu chytremu Węgrzynowi álbo Ruśinowi/ przyiął go łáſkáwie/ y dał mu Stároſtwo Wiſlickie/ á Wiſlicá Miáſto ná ten czás sławne y ludne było/ Nidą Rzeką wkoło opłynione/ y przyrodzenie mieyſcá bárdzo obronne/ od Crákowá mil dźiewięć/ nád to go y do Rády Senatorſkiey przypuśćił/ dla iego wymowy y chytrey roſtropnośći.

A wten czás Bolesław wiodł woyne z Węgrami.

A gdy Bolesław z wielkośćią Pánow Polſkich wyiechał do Niemieckiego miáſtá Bamberku ná rozmowę y vgodę z Ceſárzem Rzymſkim Lotariuſem/ Węgrzyn Stároſtá Wiſlicki bacząc czás ſłußny/ áby ſkutek ſwego fortelu zdrádliwego okazał/ puśćił głos po wołośćiach okolicznych/ iß Ruſkie Xiążętá ná burzenie Polſki ciągną/ á ták imieniem Krolewſkim roskazał/ áby wßyſcy Polacy ná beſpieczne mieyſcá/ do Wiſlice z skárbámi y z dobytkámi zabiegáli/ á zdrowie żon/ dziatek/ y ſwoie z máiętnośćiámi beſpiecznie záchowáli/ Co wßyſcy bárdzo chętliwie/ y bez roskazánia czynili/ iß ſie wielka wielkość paniąt/ Ślachty y poſpolſtwá do Wiſlice ze wßytkimi máiętnośćiámi zebráło. A wtym Roku Páńskiego 1135. dał prętko znáć Węgrzyn Jaropołkowi Xiążęciu Kijowskiemu/ y Włodimirskiemu/ áby co rychley wtey pogodzie pod Wiſlicę z woyskiem ná pewny dzień Mieśiącá Lutego przyciągnął/ obiecuiąc mu Miáſto ze wßytkim podáć/ co Jaropołk wnet vczynił/ á we dwudźieſtu tyśięcy Ruſakow ná czás náznaczony przyciągnął pod Wiſlicę/ ktorą mu w nocy Węgrzyn podał/ bramy wßytki otworzywßy. Tám Ruſkie woyſko wiecháwßy ono

ßy ono wielkie zebránie Polakow / niemáiąc bácznośći ná żaden *Jaropełk ſie pomśćił nád Polaki ſwego więzienia.*
ſtan / áni rożnośći mężczyzny / y białych głow ſtárych / y młodych / y Dzieći máłe pośiekli y pomordowáli / á zápaliwßy Miáſto celnieyßych z wielkimi ſkárbámi y łupámi / do Ruśi iáko bydło kwápliwie zágnáli. A onemu Zdraycy Węgrzynowi Járopełk Xiążę *Zdraycy zapłátá.* miáſto podárku kazał oczy wyłupić / ięzyk vrznąć / y rodzące członki męſkie / nád co mu niemogł gorzey vczynić. Táką wziął zapłátę ſwey zdrády / bo poſpolicie Xiążętá y Krolowie / ácz zdrádę z ſwoim pożytkiem miłuią / ále Zdraycow nienawidzą / iáko Vincentius Kadłubkus / y Cromerus piße.

Bolesław záś Monarcha Polſki / wroćiwßy ſie od Ceſárzá z Niemiec / á vsłyßawßy o Wiſlickim zburzeniu / zebrał wielkie woyſko nietylko z Sláchty / ále y z poſpolſtwá Mieyſkiego / y Sielſkiego / á wciągnąwßy do Włodimirſkiego Xięſtwá / wßytki włośći wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował / y z wielkimi *Bolesław Ruſkie Páńſtwá woiuie.* łupámi do Polſki ſie wroćił / niemáiąc przećiw ſobie z Ruſakow ná odpor nikogo / bo był Jaropełk w láſy miedzy Jezjorá / zwątpiwßy w ſwoiey mocy / vſtąpił.

O chytrym porażeniu Bolesławá Krzywouſtego od Ruſkich Xiążąt pod Haliczem / Roku 1139.

Rozdział XIII.

Ruſkie Xiążętá chcąc ſie pomśćić nád Bolesławem Krzywouſtym Monarchą Polſkim / zburzenia Włodimirſkich y inßych Ruſkich ziem / ziecháli ſie do Włodimirzá / rádząc podnieść woynę / y ruſzenie wálne ná Polaki / Ale Jaropełk Xiążę Kijowſkie y Włodimirſkie námowił wßytkich / áby rádniey fortelem niż iáwną woyną przemyſláli o poimániu álbo zábićiu Bolesłáwá Krzywouſtego / ktory był w káżdym poſtępku Rycerſkim ßczęśliwy / y niezwyćiężony. Wygnáli tedy naprzod Járosławá Xiążę Halickie / dla tego iż z Polaki przestawał / y ſtronę Bolesławowę trzymał / rádę y poſtępki Ruſkich Xiążąt wydáiąc. Ten będąc wygnány / przyiáchał do Bolesławá Krzywouſtego / proßąc o pomoc przećiw Xiążętom Ruſkim / áby záś

áby záś mogł Stolicę ſwey Xięſtwá Halickiego doſtáć. Náprawił potym chytro Jaropołk Xiążę Kijowſkie Haliczány / áby v Bolesławá proſili przywrocenia Xiążęciá ſwego Jarosławá ná Halicz / á iżby go ſam ſwą oſobą przyprowádzić raczył / náprawił też y náiął Jaropołk Slachtę Węgierſką pográniczną Halickiemu Xięſtwu ku tey zdrádzie / ktorzy tákże iáko Haliczánie zdrádliwie proſili Bolesławá / áby ná Oyczyſte Xięſtwo Jarosławá przyprowádził / obiecuiąc mu ná wßytkim być pomocnymi / á mowiąc / iż Xiążętá Ruſkie wßytki rozgniewánia twoiego żáłuią / *Zdrádne Poſelſtwo.* y iuż w Haliczu chcą ſie s tobą zgodźić / y wiárę s posłußeńſtwem przyśiądz.

Bolesław Krzywouſty iáko był z przyrodzeniá ßczery / y łacwy ku wierzeniu / wnet onemu ich żądániu vwierzył / á z máłym woyſkiem / nieſpodziewáiąc ſie zdrády / Jarosławá ná Xięſtwo Halickie prowádził / á gdy ſie do Halicza przybliżał (ktore Miáſto y Zamek leży nád Dnieſtrem pod gorámi Sarmáckimi Tatrámi Ruſkie Páńſtwá od Węgier dzielącymi) naprzod vphy Węgierſkie ſpráwne do bitwy potykáły go / z pozdrowienim / á przeminąwßy Polakow / s tyłu im záśiedli / po Węgrach wyiácháli *Witánie zdrádliwe pod Haliczem.* też Haliczánie / á tákże Polakow przeminąwßy zá ich Woyſkiem w ſpráwie ſtánęli. Co obaczywßy Bolesław / domyślił ſię iż *Jákoby ſie tylko ná znák wdźięcznośći okázowáli.* wpadł w śidłá zdrádliwe / á przyzwawßy Wſeborá Woiewody Crákowſkiego Hetmáná Woyſk Polſkich / począł z nim o onęy zdrádzie / y vwiárowániu iey rozmawiáć / á gdy koło tego *Otoż tobie witánie.* tractuią / obaczą / áli wielkie vphy Ruſkie ná czoło ſpráwione do bitwy Jaropełk Xiążę popędliwą ſpießnośćią wiedzie. *Fortel zá fortel Ruſacy Polakom oddáią.* Tu dopiero bez wątpienia obaczył ſie Bolesław być zdrádzonego / y zewſząd nieprzyiaciélſkim woyſkiem wkoło ogrodzonego / Wßákże mężnie vmrzeć / niżli ſromotną vćieczką / nieprzyiaciołom zwyćięſtwo zoſtáwić vmyślił / á zßykowawßy vphy ſwoie przećiw Węgrom / Haliczánom / y Jaropołkowi / y krotkie nápominánie ku śmiáłemu podkániu do Zołnierzow vczyniwßy / *Bolesławowá Bitwá nieſpodźiána z Ruſkimi Xiążęty pod Haliczem.* naprzod ná woyſká Ruſkie / ktore Jaropołk ſpráwował / vderzył / ſtárli ſie y śćieli ogromnie obiedwie ſtronie / przebija obłoki krzyk / y huk Mężow / rozlegáią ſie głoſſy chrápliwych Trąb / y grzmot hucznych Bębnow / Zbroie chrzęſczą / Konie rżą / ránni ſtękáią / z bokow / z tyłu / ná czoło / Polacy dla zdrowia / Ruſacy dla zwyćięſtwá y waśni nácieráią / á w tym Bolesław s ſwoim ćwiczonym ſtárym Rycerſtwem iuż był Ruſakow dobrze wſpárł / áż Hetman iego Woiewodá Crákowſki Wßebor *Wſebor Woiewodá Krákowſki Zdraycá.*

vćiekł/ á zá tym iego przykłádem większa część woyská Polskiego pierzchnęłá. Poczynał iednák mężnie broniąc się/ y odpieráiąc Rusakom/ y Węgrom Bolesław Chudziec z máłą drużyną swoich/ á tą iuż zránioną/ y sprácowáną/ A gdy zá rzecz sromotną vćiekáć poczytał/ przedsię niechciał vmrzeć/ nie pomściwszy się nád nieprzyiaćioły/ áż z przygody pod nim Koń wielą ran vkłoty/ y vstrzeláuy/ vpadł. Tám ieden prosty/ chudy á nieznáczny Zołnierz podniowszy Bolesławá z ziemie/ ná koniá go swego wsádźił/ Nápomináiąc y prosząc/ áby więcey Oyczyznę/ y Krolestwo Polskie/ á niż sławę y chwałę swego zwycięstwá vważał/ á vćieczką do lepszego szczęśćia zdrowie záchował. Tákże Bolesław Krzywousty/ ktory przedtym bitew znácznych polnych á wálnych czterdzieśći y śiedm z szczęśliwym zwycięstwem otrzymał/ ná ten czás był w chytre śidłá przywiedziony/ y zwyciężony od Rusakow/ á z więźienia álbo zábićia dzielnośćią prostego żołnierzá wybáwiony/ ktorego potym hoynie wielkimi dáry/ y máiętnośćiámi/ y przełożeństwem Senatorskim opátrzył y vpriuileiował/ y Herb Nowinę kotłowe vcho z krzyżem ná Sláchectwo nádał/ y potomkom potwierdźił. A Woiewodzie/ ktory od niego z bitwy vćiekł/ záięczy kożuch/ y kądziel z wrzećionem w podárek posłał/ nikczemność iego á płochość záięczą/ y spráwy niewieśćie nie meżkie tym znácząc/ ktory Woiewodá potym się sam z rospáczy ná Dzwonicy v kośćiołá imienia swego obieśił.

Meystwo y niebespieczność Krolá Bolesłáwá.

Lepszy chłopek y prosty Drab niż Woiewodá.

Bolesław zdrádą porážon.

Nowiná Herb/ to práwy Sláchćic.

Ten Herb w Litwie nawzjod Dawni iest nádány od Jagełá.

Podárek Woiewodźie zdrayco.

Nielepiey że było zdrayco meżnie á sławnie vmrzeć.

Bolesław też Krzywousty z frásunku wielkiego po oney porážce vmárł/ á w Płocku pochowan/ nád ktorym się Jaropełk Xiąże Kijowskie tym chytrym fortelem pomśćił/ onego swoiego poimánia przez Włostowiczá.

Et sic ars deluditur arte, Ták klin klinem/ zdrádę zdrádą/ wybiiáią/ O czym Vincentius, Cadlubcus, Dlugosus, Miechouius fol, 81. cap. 14. lib. 3. Cromerus lib, 6. Bielscius ex Vapouio fol, 245. Herbortus &c.

O śmierći

O Smierći Jaropełkowey/

á o srogich/ częstych á vstáwicznych rosterkách/ y woynách Xiążąt Ruskich o Stolicę Kijowską.

Księgi Szoste/ Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Moniwidá Olechnowiczá Dorohostayskiego/ Połockiego Woiewody/ Wołkowiskiego/ Sereseẇskiego etc. Starosty/ Dzierżawce Gondinskiego/ etc.

ROku od Christusá Páná 1140. Jaropełk Włodimirowic Xiąże Kijowskie/ wymowny/ chytry/ w zwádzie y w porádzie dzielny/ ktory to niezwyciężonego Bolesłąwá Krzywoustego fortelem y chytrą zasádką pod Haliczem zwyciężył/ y porázil/ z długu przyrodzonego śmierći się vyśćił/ ktora go sámá chytrzeysza sámokowką podeszłá/ w Kijowie w Kośćiele S. Andrzeiá pochowan. A ná iego mieysce Wiećisław Brát rodzony wstąpił/ y Kijowską Stolicę osiadł. Ale skoro Wsewold Olhowic przyciągnął z woyskiem do Kijowá vlękł się Wiećisław/ á niechcąc się z nim bitwą kosztowáć/ y spolney krwie Chrześćiáńskiey dla doczesney Stolice rozlewáć/ pogodźił ich Metropolit/ ták iż Wiećisław z Kijowá vstąpił/ á Xięstwo Turowskie z vdziału wźiął/ A Wsewold Monarchią Kijowską w pokoiu otrzymał/ potym ná Stolicę z zwykłymi Ceremoniámi był podnieśiony.

Vincentius Kadłubkus/ Cronika Ruska y Miechouius fol. 89. cap. 17.

Wsewold Xiąże Kijowskie.

Potym Wsewold Xiąże y Jednowładziec Kijowski wykonawszy ná páństwie puł śiodmá látá vmárł roku Páńskiego 1147. Mieśiącá Lipcá 12. dniá/ á Jhor Syn iego po nim opánował Stolicę Monarchiey Kijowskiey/ Kijowiánie zás przyzwáli przećiw Jhorowi Wsewoldowicu Pánu swemu Jsasłáwá Xiąże Pereasławskie/ ktory gdy z woyskiem ku Kijowu ciągnął/ wypráwił się też przećiw iemu Jhor z Swantosłáwem Brátem/ ále obaczywszy moc iego wielką/ niezwodząc bitwy/ obádwá s pola vćiekli/ á Jsasław Xiąże Pereasławskie do Kijowá wiechał/ y Stolicę Xiążęcą opánował. We cztery dni potym Jhor Wsewoldowic poimány do Jsasłáwá był przywiedziony/ ktorego do Pere-

Jhor Xiąże Kijowskie.

Jsasław Xiąże Kijowskie.

Z Xiążęciá Jzborá Cerniec.

do Pereasławia odesławſzy w więzieniu chował/ á potym iáko ſam proſił w Cernce go poſtrzygł/ y w Monaſterze opátrzył.

Co vsłyſzawſzy inſze Xiążętá Ruſkie Georgi Brát Jaropełkow/ Olech/ Rosćisław/ y Swantosław nienawiſcią y zazdrosćią pobudzeni/ powſtáli przećiw Jzasławowi Kijowſkiemu/ y Pereasławſkiemu Xiążęciu/ chcąc go z Stolcá Kijowſkiego zrzućić/ á gdy ciągnęli przećiw iemu ſpolną mocą/ Jſasław też z woyſkiem ktore miał gotowe/ nieczekáiąc oblężenia/ potkał ſie z nimi/ gdzie wiele vphow Ruſkich zbitych zobu ſtron poległo/ áż ná oſtátek Jzasław od wielkośći porázony/ widząc woyſko ſwoie pogromione/ pierzchnął do Kijowá/ á ſtámtąd záraz wziąwſzy żonę y ſyny do Łucká vciekł. A Xiążę Georgi zwyćięſtwem do Kijowá wiechał/ y ſiadł ná Stolicy Dziádá ſwoiego/ á Pereasław dziedziczne Xięſtwo Jzasławá wygnánego dał Synowi ſwemu Rosćisławowi.

Bitwá wnętrzna Ruſkich Xiążąt o Kijow.

Georgi X. Kijowſkie.

Potym Xiążę Jzasław tegoż Roku 1147. przećiw Georgemu/ ktory go z Kijowá wygnał począł woyſko nowe zbieráć/ proſił też zá wielkie podárki ná pomoc Bolesławá Kędzierzáwego/ Monarchy Polſkiego/ Krákowſkiego y Mazowieckiego/ y brátá iego Henriká Sendomierſkiego/ Xiążąt/ zebrał y Węgrow zá pieniądze niemáło.

Dlugoſſus/ Miechouius fol 96. cap 21. lib 3. Cromer⁹ lib 6. fol 99. ſecundæ æditionis.

A gdy Bolesław Kędzierzáwy/ y Henrik Bráćia z woyſkiem Polſkim/ Węgrowie tákże ná pomoc mu przyciągnęli/ położyli ſie obozem v Cemeriná/ gdzie cáłą Zimę leżeli/ á nic godnego dla gnuśnośći y nieſmiáłośći Jzasławowey nieſpráwiwſzy/ y Xiążętá Polſkie y Węgrowie ná Wioſnę woyſká roſpuśćiwſzy/ roziecháli ſię káżdy do Páńſtwá ſwego.

Cemerin.

Nikczemność Wodzá y Hetmáná.

Czego dowiedziawſzy ſie Georgi Xiążę Kijowſkie/ zebrał woyſko z dwiemá Synámi ſwoimi/ Rosćisławem y Andrzeiem/ y z Brátem Wiecesławem/ y z inſzymi pomocnymi Xiążęty Ruſkimi/ y obległ Jzasławá ná Łucku/ ze wſzytkich ſtron/ mocno ſturmuiąc. A gdy pokoiu proſił przez Włodimirká Xiążę Halickie/ vczynił z nim przymierze Georgi Xiążę Kijowſkie pod słuſznymi condiciámi/ gdy przyſiągł więcey niebyć przećiwnym.

Jzasław gnuśny oblężon.

Ale potym rychło tę przyſięgę złamał/ bo gdy Rosćisław Syn Georgego Xiążę Pereasławſkie vmárł/ Xiążę Jzasław zebrawſzy ſie z Łuczany y Wołyńczámi/ chciał vbieżeć y opánowáć Pereasław/ A nágotowawſzy ku temu wiele Batow/ y łodzi wielkich y máłych/ puśćił ſie Dnieprem/ gdzie gdy mu Jeorgi Xiążę Kijowſkie z pomocą Połowcow y inſzych Xiążąt chciał przewozu zábronić/

zábronić/ ſtoczyli zobu ſtron bitwę ſrogą ná Dnieprze w łodziach. Potym Jſasław Xiążę z Stryjem ſwoim Wiecesławem/ męſtwem Wołyńcow y Łuczan Georia Xiążę Kijowſkie/ y Połowcow/ tákże inſzych Xiążąt pomocy wodną bitwą rozgromili/ y poráźili/ áż Xiążę Georgi z Synámi/ y z Połowcámi ledwe vciekł/ y záwárł ſie w Pereasławiu/ A Jſasław z Stryjem ſwoim Wiecesławem po tym zwyćięſtwie Kijow wziął y opánował/ á záraz z więkſzym woyſkiem Georia goniąc/ obległ go mocno w Pereasławiu y Synow iego/ ſturmuiąc ták długo/ áż Georgi ściśniony y przypędzony ná nowe conditie muſiał przyſiądz/ y z Pereasławia vſtąpić Jſasławowi/ co gdy vczynił/ dał mu pokoy Xiążę Jſasław/ y wolno go z Synámi puśćił/ á Pereasław Rycerſtwem ſwym oſádziwſzy/ do Kijowá świeżym zwyćięſtwem odiſkánego odiáchał.

Bitwá Ruſkich Xiążąt ná Dnieprze wodna.

Jſasław Kijow ſtrácony odiſkał.

Odmienność Fortuny nieſtałey.

Ták ſzczęśćie w ludzkich ſpráwách dziwnym ſzykiem włada/
Zwyćiężony zwyćięſcę bija y poſiada/
Ten był wygnan zás wygnał Juriá á oboie/
Kijow/ Pereasław wziął dwie Stolicy ſwoie.
Niemogł tego dokazáć z Węgry y z Polaki/
Zás przez Wołyńſkie wſzytko odiſkał Kozaki/
Przegrał bitwę ná Ziemi/ wygrał ią ná Wodzie/
Vmie ſwych wiernych záwżdy Bog ćieſzyć po ſzkodzie.

A gdy ná pomoc Oycowi Jſasławowi Xiążęciu Kijowſkiemu Mśćisław Syn Węgry prowádził/ zá pieniądze zebráne/ Włodimirko Xiążę Halickie vpátrzywſzy ná nich czás/ v Sapuhoyná/ w nocy nádedniem wſzytkich pijánych leżących iáko bydło w ſpiączki pobił/ porzezał/ y pomordował/ Bo ich Mśćisław opitych wzbudźić niemogł/ Miechouius piſze: Omnes tanquam pecora trucidauit.

Sapuhoyno/ gdzie Węgrowie porzezáni ſą od Haliczan.

Pijáńſtwo w woyſku ſzkodliwe.

Czym poruſzony Xiążę Jſásław/ posłał Syná ſwego Mśćisławá wtory raz do Węgier z wielkimi podárkámi/ áby Węgrow przećiw Włodimirkowi Halickiemu przywiodł. Dla czego ſam Stephan Krol Węgierſki chćiwośćią pomſty pobitych Ludzi ſwoich zápalony/ przyciągnął z Woyſkiem y z Mśćisławem pod Halicz/ gdzie im Włodimirko bitwę dał/ ále od wielkośći Węgrow przemożony/ ſtráćiwſzy vſſy ſwoie do Przemyſla vciekł/ zá ktorym Stephan Krol Węgierſki ciągnął/ y vćiſnął go ná Przemyſlu ták bárdzo/ áż muſiał pokoiu proſić/ ále Jſasław Xiążę Kijowſkie/ przyciągnąwſzy z woyſkiem nowym do obozu Stephanowego/ nie przyzwalał ná pokoy z Włodimirkiem Xiążęciem

Włodimir Xiążę pod Haliczę od Węgrow porázony.

żęciem

żeciem Halickim nieprzyiacielem swoim / wszákże Stephan obudwu pogodził / á z woyskiem do Węgier odciągnął / Iśasław się też z Synem Mśćisłáwem do Kijowá wrocił.

Tegoż Roku Xiążę Georgi / álbo Jurgi (ktory był wygnał Iśasłáwá z Kijowá / á potym Iśasław onego) zebrał woysko s Synámi swoimi / y z Rostowczámi / z Sudałczámi / z Połowcámi / y Xiążęty Rezáńskimi / á przyciągnąwszy mocą pod Cerniehow / dobywał Zamku / ná wieże y ná blánki szturmuiąc / Ale skoro Iśásław ná odsiecz z pomocą Cerniehowiánom przyszedł / záraz Połowcy vlęknąwszy się pierzchnęli / zá ktorymi też Xiążę Georgi / nieufáiąc mocy swey / odciągnął do Nowogrodá / á mieczuiąc się y tám być bespiecznym / Syná Wasilká w Nowogrodzie dla obrony zostáwiwszy / sam ná Susdal viechał. A Iśasław Xiążę Kijowskie / gdy niezástał pod Cerniehowem Georgego / ciągnął zá nim do Nowogrodá / s ktorego też Wasilko vciekł do Oycá ná Susdał. A Iśasław / gdy ku niemu Nowogrodzánie s pokorą / y s podarki prosząc łáski wyszli / dał im pokoy / á do Kijowá się wrocił.

Cerniehow obleżony y wyzwolony.

Wypráwił potym Xiążę Iśasław Syná Mśćisławá ná Połowcow / ktory ich kráiny z woyskiem Ruskim zburzył / y Namioty z obozámi pobrawszy / y Chrześciánow więźniow wielkość wybáwiwszy / z rozmáitymi łupámi / y polonámi Ludźi y Bydłá / z zwycięstwá triumphuiąc do Oycá ná Kijow przyiechał.

Połowcy pogromieni.

Tegoż czásu Włodimirko Xiążę Halickie vmárł / á Iśasław chcąc się pomśćić stárey nieprzyiáźni / podniosł woynę ná Syná Włodimirkowego / Co słysząc Haliczánie / zebráli też woysko niemáłe z Xiążęciem swoim młodym / á iż był iedynak / prosili go áby ná Halicz vstąpił / dla bespieczności zdrowia swego / slubuiąc mu mężnie y cnotliwie zá iego Oyczyznę Nieprzyiacielowi się zástáwić. A gdy Iśasław Xiążę Kijowskie ná Haliczány przyciągnął / potkáli się z nim Haliczánie ogromną bitwą / y przeważną á vporną śmiáłością nád Seretem Rzeką / á gdy zobu stron wielkość vphow poległá / náostátek pomieszáły się obiedwie woyská / iż ieden drugiego nieznał (bo wszystko Russacy byli) á swoy swoiego pobił / tákże obiedwie stronie zá zwycięzonych się máiąc z onego boyscza odeszli. A skoro się Iśasław do Kijowá wrocił / vyścił się śmierći z długu będąc ná rok záwity pozwány / Látá od národzenia Christusá Páná 1158. Nouembrá Miesiącá 13. dniá pochowan w Monasterze S. Fiedosiá / álbo Fiedorá w Kijowie.

Cnotá Haliczanow ku Pánu swemu.

Bitwá ogromna y pomieszána.

Po śmierći

Po śmierći Iśasławá Xiążęciá Kijowskiego / Rośćisław Xiążę Smoleńskie przyiechawszy do Kijowá Stolicę iego osiadł y opánował / á zebrawszy się z Xiążęty z Swatosławkiem Wszewołdowicem / y z Mśćisławem Iśasławicem / ciągnął pod Cerniehow przećiw Iśasławowi Dawidowicu Xiążęciu drugiemu stryiecznemu Brátu niedawno zmárłego Xiążęciá Iśasławá Kijowskiego / chcąc go z Czerniehowá wygnáć / ále Bog ktory zákazał cudzego prágnąć / onę sprosną ambitią skarał. Bo Iśasław Dawidowic przyzwał ná pomoc Hlebá Juriowicá / y Połowcow / ktorzy gdy bez omieszkánia przyszli y złączyli się z Iśasławem Dáwidowiczem / záraz Rośćisław Xiążę Kijowskie y Smoleńskie obaczywszy ich moc wielką vlękł się / á niechcąc szczęścia bitwy kosztowáć / posłał ná rokowánie / postępuiąc Iśasławowi Dawidowicu Kijowá / á Mśćisławowi Synowcowi iego Pereasławiá. Co słysząc Mśćisław Iśasłáwowic / rozgniewawszy się viáchał z swoim Rycerstwem s polá / á zá nim wszytkie drugie Xiążętá rozno pierzchnęli / y vćiekli. A Połowcy vdawszy się po nich / wiele ich vphow Boiárow Ruskich posiekli y poimáli / Wśi / Kośćioły / y Monastery paląc y burząc z wielkim polonem do swoich stron vszli. A Iśasławic Dawidowic będąc bez bitwy zwycięzcą / do Kijowá wiechał / z ktorego mu Rośćisław Smoleński musiał vstępić / co był tę woynę / vwiedziony chćiwośćią pánowánia / z swoią szkodą záczął.

Rośćisław Xiążę Kijowskie.

Przykład gniewu Bożego y odmienności szczęścia / dla prágnienia cudzego.

Et timuerunt ibi, vbi non erat timor.

Párzay dziwney Fortuny odmienności.

Ták gdy cudzego prágnął y swoie vtráćił /
Bo z chćiwą ambicią vpadek się zbráćił.

Przyciągnął potym Xiążę Georgi álbo Jurgi z woyskiem do Kijowá (on co był Iśasławá / á Iśasław iego wypędził) á gdy do Miástá y do Zamku szturmował / rokował z nim Iśasław Dawidowic / y postąpił mu Kijowá / ktory mu był niedawno spuśćił Rośćisław Xiążę Smoleńskie. Ták tedy Georgi wtory raz vsiadł ná Stolicy Kijowskiey Dziádá swoiego / A ty kráiny Ruskie miedzy Syny rozdzielił / Andrzeiowi dał Wyszegrád / Borisowi Turow / Hlebowi Pereasław / á Wasilkowi Porssy.

Georgi odiskał Kijow.

Potym Georgi Xiążę Kijowskie nieprzestáiąc ná tym iż Mśćisławá Iśasławicá z Pereasłáwiá oyczystego Xięstwá wygnał / posłał przećiw iemu woysko mocne do Przesopnice / gdzie ná ten czás Xiążę Mśćisław mieszkał / ktory przestrászony mocą nieprzyiaćielską / y bacząc się być nierownym do potkánia / vćiekł ná Łuck / á stámtąd do Polski przyiechał / prosząc o pomoc Xiążąt Polskich / Bolesławá Kędzierzáwego / Miecławá / y Henriká / ktorzy

Przesopnicá.

Polacy do Ruſi.

zgromádziwſzy z Xięſtw ſwoich mocy/ ciągneli obyczáiem nieprzyiacielſkim do Ruśi chcąc Mſcisławá nietylko ná Pereasławſką/ ále y ná Kijowſką Stolicę poſádźić. Co vsłyſzawſzy Xiąże Jurgi Kijowſki/ á obawiáiąc ſię mocy Polſkich Xiążąt/ przeiednał Mſcisławá/ y iego rodzone Bráty/ Włodimirá y Jarosławá Syny Iſásławowy/ Dziedzice y Oyczyce Kijowſkiego Stolcá/ á ták im Włodimirſkie/ Pereasławſkie y Przeſopnickie Xięſtwo/ iáko y inſze im służące dzierżáwy/ okrom Kijowá zwroćił/ y przyſięgą tego potwirdził/ iż ſię nigdy potym ná ty ich páńſtwá tárgáć niemiał.

Włodimirz oblężon.

Ale rychło przyſięgę złąmał/ y obległ Xiąże Mſcisławá ná Zamku Włodimirſkim/ gdzie bárdzo wiele Rycerſtwá zábitego z obudwu ſtron poległo/ gdy Polacy ktorzy służyli zá pieniądze Mſcisłáwowi częſte wyćieczki z zamku ná woyſko Georiego Xiążęciá Kijowſkiego czynili/ y wiele ich zábijáli/ ták iż Georgi kilko vphow ſwoich ſtráciwſzy z ſromotą muſiał do Kijowá odciągnąć/ Támże rychło potym niemocą zięty ſwieckiego pánowánia chćiwość łákomą oſtáteczny raz pożegnawſzy vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Spáſá Bereſtowſkiego/ Roku od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná 1164. Máiá dniá 15.

Georgi Xiąże Kijowſkie vmárł.

Po ſmierći Jurgiego álbo Georgego Xiążęciá Kijowſkiego Iſasław Dawidowic Xiąże Cerniehowſkie Kijowſką Stolicę opánował/ ále go teyże Zimy Mſcisław Iſásłáwowic z Kijowá wypędził/ á gdy mu rychło omierzłá Oycowſka Stolicá Kijowſka/ teyże Jeśieni ſpuśćił Kijow Rośćisławowi Stryiowi ſwemu/ Xiążęciu Smoleńſkiemu/ Ale ſię też y temu Kijowſkie Páńſtwo wnet ſprzykrzyło/ y ſpuśćił ie Włodimirzowi Mśćisławowicu. Co słyſząc Mſcisław Iſasławic Włodimirſkie Xiąże rozgniewawſzy ſię wyrzućił Włodimirzá Mſcisłáwowicá/ á ſam Kijowſką Stolicę Oyczyſtą wtory raz oſiadł y opánował.

Kijow ſię powtocy.

Potym Andrzey Georiowic Xiąże Susdalſkie niemogąc tego ſcierpieć/ iż Mſcisław ná Kijowie pánował/ do ktorego ſię on bliżſzym po Oycu Juriu czynił/ zebrał woyſko z Susdalcow/ Roſtowcow/ y Włodimircow/ nád ktorym Syná Mſcisławá przełożył/ Przyſzło mu też ná pomoc dziewięć inſzych Xiążąt Ruſkich/ Hleb Pereasławſkie/ Roman Smolenskie/ Dawid Wyſzehrodskie/ Włodimir Andrzeiowic/ Dimitr Juriowic/ Georgi y Sławiec rodzoni Brácia/ Olech y Jurgi Swatosławowicy Xiążętá/ ći wſzyſcy obegnáli y oblegli Mſcisławá Iſásłáwowicá ná Kijowie/ ktory dla długiego oblężenia niemogąc głodu dáley ćierpieć/ vciekł do Włodimirzá Zamku

10. Xiążąt Ruſkich Kijow obległy.

drugiego

drugiego ſwoiego Xięſtwá Wołyńſkiego. A Xiążętá przerzeczone dobywſzy Zamku/ y Miáſtá Kijowſkiego/ Zonę y Syná Mſcisłáwowego poimáli/ á Miáſto Kijowſkie wſzytko ná łup y ná drapieſtwo Zołnierzom ſwoim/ y Rycerſtwu dáli/ ktorzy nieprzeſtawáiąc ná łupie Mieyſkim doſyć okwitym y bogátym/ Swięte Kośćioły/ Cerkwie/ y Monaſtery wyłupili/ y wybráli. A gdy ſię vſkromiło łupieſtwo/ záraz Mſcisław Andreiowic Hetmánem nád tym wſzytkim woyſkiem będąc/ Stryiá ſwoiego Hlebá Xiąże Pereasławſkie ná Stolicy Kijowſkiey poſádźił/ ktory gdy potym dwie lećie ná Páńſtwie ledwo wykonawſzy vmárł/ ná iego mieyſce Roman Smolenſkie Xiąże wſtąpił/ y Monarchią Kijowſką/ o ktorą przodkowie iego/ ieden drugiego zábijáiąc/ y wygániáiąc/ zá łby chodźili/ opánował.

Ruſſacy ſámi Kijow burzą.

Hleb Xiąże Kijowſkie.

Roman Xiąże y Monarchá Kijowſki.

A gdy Litwá z Jaczwingámi/ Ludzie leśni/ zebrawſzy ſię ſpolną mocą do Ruſkich Xięſtw wtárgneli/ y łupy wielkie pobráli/ z ktorych byli zwykli żyć/ zebrał ſię ná nich Roman Monarchá Kijowſki/ á s korzyśćią w leśne Jáſkinie vciekáiących dogonił/ y porázil/ roſproſzył/ y łupow część więkſzą odgromiwſzy/ wielkość Jatwieżow/ y Litawow Pogánow poimał/ á zágnawſzy ich do Kijowá/ y do inſzych Zamkow Ruſkich/ w ſrogim więzieniu chował/ ciężkie á bydlęce roboty nimi odpráwuiąc/ Drugich kazał okowawſzy w pługu záprzągáć/ á iáko Wołámi polá oráć/ Stárzyny/ karcze ná nowinách álbo łádach/ iáko po Ruſku zową/ vprzątáć/ Skąd oná przypowieść byłá vrosłá/ gdy ieden Litwin náuczywſzy ſię ięzyká Ruſkiego w pługu ciągnąc/ rzekł/ Romanie/ Romanie lichym ſię karmiſz Litwuin orez.

Litwá do Ruśi.

Litwá Ruſſacy orzą.

Romanie chudym ſię karmiſz.

Ale ſię y ten Xiąże Roman niedługo wyſiedział ná Stolicy Kijowſkiey/ bo Jarosław Iſasławic zebrawſzy Woyſko z Połowcow/ y z Ruśi/ wygnał Xiąże Romaná/ á ſam Kijow opánował/ y Stolicę ſwoię iáko Monarchá vgruntował/ O czym Latopiſzcze Ruſkie y Miechouius lib. 3. cap. 22. fol. 98. ſwiádczą.

Ná tym ſię mieyſcu omylił Miechouius/ piſząc Jarosław Járosłáwic/ bo ma być Jarosław Iſasławic.

O Woynie Polſkiey z Ruſią.

Dlugoſſus et Miechouius fol 100. cap. 25

W Otym Roku 1179. Kázimirz wtory Spráwiedliwy náźwány / Bolesłáwá Krzywouſtego Syn / Xiążę Polſkie / widząc pogodę ná Xiążętá Ruſkie / gdy ſámi z ſobą zá łby chodźili / náiechał ich kráiny Polßcze przyległe / ktore częścią podánim / częścią mocą opánował / iáko Brzeście / ktore dźiś zową Litewſkie / Włodimirz / Drohiczyn / y Przemyśl / iáko Długoß y Miechouius fol. 100. cap. 23. pißą. Ale Vincentius Cadłubkus Cronikarz Polſki pirwßy / zá ktorego żywotá ty ſię rzeczy działy / niewſpomina áby miał wten czás Kázimirz ták wiele Ruſkiego páńſtwá odiąć / tylko iż Brzeście Litewſkie / ktore ſię było od Polſki do Ruśi przedáło / ten Kázimirz zebrawßy ſię z woyſkiem odiſkał / wiecey nic / czego y Cromerus lib. 6. podpiera. A Xiążętá Ruſkie pogodźiwßy ſię / według Lacopißczow Ruſkich y Litewſkich / niedáły też długo w páńſtwách ſwych Polakom pánowáć / bo y ſwoie w zgodźie (s ktorą páńſtwá roſtą) odebráli / y kilko Zamkow Polſkich vrwáli.

Cazimirz Monarcha Polſki Zamki w Ruſi poorał.

Zgodá świeta.

Zátym też Brzeście Litewſkie roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1182. z posłußeńſtwá ſię Polſkiego wybiło / y wßytek on kray do Ruſkiego przełożeńſtwá znowu przyſtąpił. Co słyßąc Kázimirz Xiążę Polſkie / obległ Brzeście / á dobywßy go zá 12. dni ſturmem vſtáwicznym / winnieyßych ná gárdle ſkarał / y Zamek nád Miáſtem zbudował / ktory Polſkimi Żołnierzámi przeciw Ruſakom oſádźił / iáko Długoß / Miechouius fol. 103. Wapowſki / Bielski fol. 248. świádczą.

Brzeście od Polakow odſtąpiło.

Zamek w Brześciu od Polakow zbudowan.

Od Brześcia záraz Kázimirz Polskie Xiążę z woyskiem ciągnął do Ruśi Podhorskiey / iák Vincentius Cadłubkus w ſwey Cronice piße / chcąc poſádźić Sieſtrzeńcá ſwego Mśćisławá ná Xieſtwo Halickie / ktorego byli drudzy Bráciá Xiążętá Ruskie z páńſtwá wygnáli / dawßy mu przygánę / iß był Bekárt / ktora wypráwá byłá przykra / y ſtráßliwa Polakom / iáko Cromerus piße / Moleſtè ferebant eam expeditionem pleriq; Proceres, fortaſsis recordatione cladis apud illum Oppidum, Crziuouſto Boleſlao regnante acceptæ.

Bo pámiętáli ná one ſwoie pirwßą nießcześliwą pod tymże
Miáſtem z Bolesławem Krzywouſtym porażkę /
wßákże zá Xiążęciem ſwym muſieli
niebożętá Polacy
ciągnąć.

O Bitwie pod Haliczem z Xiążęty Ruskimi / y porażeniu ich od Polakow.

Rozdział II.

KAzimirz Polſkie Xiążę Sieſtrzeńcá Mśćisławá /
Chcąc poſádźić ná Xieſtwo dźiedźicznego práwá /
Przyciągnąwßy pod Halicz z woyſkiem ſię położył
Pátrząc iákby y s ktorey ſtrony Zamku pożył.
Włodimirz też y Wßewold wnet ſię zgotowáli /
Ten Halickie ten Bełſkie Woyſká zßykowáli /
Inße im też Xiążętá ná pomoc przybyły /
Chcąc áby z ſwych ſtron mocą Polſki gwałt odbili.
Ták ciągnęli pod Halicz ſpießno ſtráßnym pędem /
A vphy ſię po polách roſciągnęły rzędem /
Ktore Polacy widząc wnet ſię polękáli /
Gdy w tymże mieyſcu pierwßy pogrom wſpámiętáli.
Ale Kázimirz Xiążę wnet weſołą mową /
Jął ich cießyć nádźieią zwycięſtwá gotową /
Aby ſię nietrwożyli z tey Ruſkiey wielkośći /
A mężnie poruſzyli wrodzoney dźielnośći.
By ſię ná tymże mieyſcu ſwey Bráciey pomśćili /
Ktorych Ruſacy zdrádą nie męſtwem pobili /
Gdyż z vćieczką ſromotá : z męſtwem sławá chodźi /
Śmiáłych ßczęście wſpomaga / płochym boiaźń ßkodźi.
Ták Polaki Kázimirz pośiliwßy ſwoie /
Zßykował ich / á Wßewold Ruśi tile dwoie /
Z Włodimirzem wywiedli ogromnych z Saydaki /
Ták ſię z krzykiem gwałtownym potkáli z Polaki:
Trąby / Surmy / y Bębny huczą w káżdey ſtronie /
Mężow krzyk / grzmot zbroy brzmiących / rżą hąſáiąc konie /
Mars zápalczywy wßytkich z obu ſtron podżega /
Aż Niebo / Láſſy / Ziemiá / z trwogi ſię rozlega.
Ruſkie vphy ná Polſki rog lewy nátárły /
A záraz ſtrzelbą z łukow gęſtą Lachow wſpárli /
Iß znákow niepátrząiąc vſy pomießáli
Polacy á w porządku ßykow zſánkowáli.

Wßewold y Włodimirz X.

Cromer: Tunc verò apertè noſtri fremere in principem, & queri, ſe planè prodi hoſtibus.

Kiedy ono Bolesławá Krzywouſtego gromili.

Crom. Concurritur infeſtis armis.

Bitwá sroga Polakow z Ruſią.

Cromerus fol. 113 Præmebantur noſtri in ſiniſtro cornu à ſagittariis, nec ſatis iam ſeruabant ordines.

Russacy grad żelázny tym śmieley pusczáią/
A strzáły z krzywych Łukow świszczące latáią/
Latáią/ á wco ktory Rusin zmierzy/ áli
Albo Koń/ álbo sam Mąż/ ná ziemię się wáli.
Kozacy zás Wołyńscy z bokow się zkradáli/
A ztąd y zowąd Polskie vphy rozrywáli/
A ieśli rohatiną Mąż w Mezá záwádził/
Záraz duszę wypłoszył/ y s koniá wysádził.

Mikołay Woiewodá Krákowski.

Woiewodá Krákowski ten lewy rog rządził/
A iusz przed gwałtem Ruskim pewnieby był zbłądził/
Byłoy Polakow Wszewold z Wołyńcy potłoczył/

Dzielność Kázimirzowá.

Gdyby Kázimirz z świeżym vphem nieprzyskoczył.

Vincentius Cadlubeus. Casimirus magno vitæ suæ periculo suis succurrit & inclinatum aciem vix restituit.

Ale przytárwszy z boku przeważną dzielnością/
Wspárł Rusakow ácz z wielką swą nieprzespiecznością/
Bo przez vphy Halickie przebił się sam śmiele/
A potym y Wołyńcow ná plácu zbił wiele.
Posiláiąc swych krzyczy/ Hey dzieci do spráwy/

Rzecz Kazimirzowá do zámieszánego woyská.

A to nam Bog szczęście przywraca łáskáwy/
Nietrwożcie się wspomnicie ná swych przodkow sławę/
Ktorzy Rusaki siekli/ iák chłop kossą trawę.

Hetman spráwny wiele waży. Lepsze woysko Ieleniow gdzie wodz Lew/ niż woysko Lwow/ z Ieleniem Hetmánem.

Ták że ledwo y męstwem Kázimirz y słowy
Záhámował rog lewy vciekáć gotowy/
Y przywiodł ich do spráwy pátrz iák Hetman spráwny/
Wiele waży ná woynie/ masz tu przykład iáwny.

Crom. Reprimuntur feroces Russi.

W tym Polacy iusz będąc pośileni w trwodze/
Vderzyli ná Ruskie vphy gwałtem srodze/
Iż ich ná stáie wspárli biiąc/ siekąc z hukiem/
A niedáli żadnemu rospostrzeć się z łukiem.
Iusz nie strzelbą ále wręcz swoy ná swego godzi/
A chęć zwycięstwá wszytkich do męstwá przywodzi/

Szczęście od Ruśi do Polakow.

Szczęście zás ktore y tám y sám látáć zwykło/
Od Ruśi do Polakow zdrádnym skrzydłem znikło.
Iż Ruś ktora zwycięstwo w ręku miáłá práwie/
Pomieszáli się w szyku y zbłądzili w spráwie/
Chrzest z nowu/ brzęk od zbroie/ á ránni stękáią/
Drudzy Chorągwi swoich/ y Hasłá nieznáią.

Crom: Poloni cohortati sese mutuo in fugam Rutenos conieiunt, & mox commutata fortuna pedem referre incipiunt.

A Polacy gwałtownie wytchnąć im niedáli/
Lecz społnie biy/ biy zábiy/ á nieżyw wołáli/
Ruskie vphy pierzchnęły pierwsze z stráchem rożno/
A Wsewold by do spráwy przyszli wołał prożno.

To widząc

To widząc drugie woysko Halickie co s práwym
Rogiem Polskim biło się/ ieszcze Mársem krwáwym/
Podáło też tył záraz/ y tám y sám bieżą/
A włosy się ná głowie wszytkim z stráchu ieżą.

Quo animaduerso cæteri, qui adhuc nostrorum dextru cornu sustinebant, terga vertunt & ipsi.

Polacy gonią biią/ sieką/ tłuką/ kolą/
Drugich ietych związawszy więc pędzą w niewolą/
Y więcey ich w vcieczcze/ niżli w bitwie zbili/
Y kupow zbitych trupow hoynych nákupili.

Maiorem longe in fugientibus quam in resistentibus stragem edunt.

Wsewold/ Włodimirz/ konie przemieniáiąc częste/
Ledwo vbiegli w lásy miedzy gory gęste/

Xiążętá Ruskie ledwo vciekły.

Włodmierz ziechał do Węgier żądáiąc pomocy/
Od Bele/ á Wszewold zbiegł ná Bełz trzeciey nocy.

Elisio.

Polacy obozy ich złupili okwite/
Y narzędy woienne wzięli rozmáite/

Polacy otrzymáli zwycięstwo nád Russaki.

Haliczánie też Zamek y Miásto podáli/
A Mścisłáwá zá Páná własnego przyználi.

Ták tę Bitwę Długosz y Miechouius fol. 103. lib. 3. cap. 25. Cromerus lib. 6. fol. 113 secundæ æditionis, Bielscius ex Vapouio lib. 2. editionis fol. 248. y Vincentius Kadłubkus napirwszy Cronikarz Polski/ zá ktorego się to żywotá działo/ ácz trochę ieden od drugiego rozniey opisuią.

O złupieniu Kijowá/ y poráženiu Kiążęciá Rezáńskiego.

Rozdział III.

W Otym rychło/ iáko tenże Miechouius fol. 107. cap. 27. pisze/ Swatosław Xiąże Cerniehowskie zebrawszy wielkie woysko/ zazdrością pobudzony/ podniosł woynę ná Iarosłáwá Isiasłáwicá Monarchę Kijowskiego/ y obegnał go bez wieści ná Kijowie/ á gdy Iarosław Isiasławic zwątpiwszy w obronie z Zamku vciekł/ Swatosław Cerniehowski dobył Kijowá/ gdzie Zonę z Synem młodym y z Rycerstwem/ y ze wszytkimi skárbámi Iarosławowymi poimawszy do Cerniehowá záprowádził/ zostáwiwszy spustoszony Kijow/ y ze wszytkich skárbow złupiony.

Kijow złupiony.

A Jarosław Jſasławic Monarchá Kijowſki wygnány z dwiemá Wnukámi Rościsłáwowymi / y z vphami Rycerſkimi do Kijowá przyiechawſzy / Mieſzczan bogátſzych / y Metropolitá / Wladikow / Archimendritow / Humienow / Czerncow / Czernice / y Popow wſzytkich z máiętności / y ſkárbow połupił / wſzytkę winę ná nich wkłádáiąc ſzkody ſwoiey od Swatosławá Cernieiowſkiego Xiążęćiá vczynioney / á dla wykupienia Zony z Synem / y Rycerſtwá poimánego od tegoż Swatosławá / wielkie podátki ná Kijowiány vłożył / y niektorych záprzedał. Swatosławá też chcąc ſię ſzkod ſwych pomśćić ná Cernieiowie obległ / ále gdy go niemogł dobyć / vczynił z nim pokoy y przymierze / vmárł potym Jarosław Jſasławic Roku 1184. á po nim ná Stolicę Kijowſką Swatosław Cernieiowſkie Xiążę wſtąpił.

Duchowieńſtwo w Kijowie złupione.

Wielka niewolá ná Kijowiány.

Swatosław X. Kijowſkie.

Wſzewold też potym Włodimirſkie Xięſtwo opánował po Bráćie ſwym Michaile / ktory był tegoſz wyżſzey miánowánego Roku 14. dniá Czerwcá Mieſiącá vmárł. Po nim Miſcisław Rośćisłáwic Xiążę Roſtowſkie / chcąc wygnáć z Włodimirzá Zamku Wſewoldá / zebrał niemáłe woyſko z Roſtowcow / y Połowcow. Wſewold tákże przećiw iemu / á gdy ſię potkáli / poráźił Miſcisłáwá y Roſtowcow Xiążę Wſewold / A s tym zwyćięſtwem záraz ciągnął przećiw Hlebowi Xiążęćiu Rezáńſkiemu / máiąc ná pomoc dwu Synu Swatosławowych Monárchy Kijowſkiego / Olhę / y Włodimirzá / y Synowcá ſwego Xiążę Pereasłáwskie Włodimirzá Hlebowicá. Co vsłyſzawſzy Hleb Xiążę Rezáńskie / z chytrey porády vmyślił vprzedźić woyną Wſewoldá / á ták zebrawſzy ſię z ſwoimi ludźmi / y z Połowcy pomocniki / wtárgnął do Włodimirskiego Xięſtwá Wſewoldowego / nie chcąc w ſwoim domu nieprzyiaciela czekáć. Dla tego Xiążę Wſewold / ktory iuſz był blisko Rezanu muſiał ſię názad rátuiąc ſwoich z woyskiem wroćić / á gdy ſię potkał ogromna bitwą z Xiążęćiem Hlebem Rezáńskim / y s Połowcy w Ziemi ſwoiey / poráźił woyſko nieprzyiacielſkie / y ſámego Hlebá Rezáńſkiego poimawſzy po zwyćięſtwie / w więzieniu zámordował / á dwu Synowcow iego Xiążąt / Miſcisłáwá y Jaropełká oſlepił / Połowcow też poimánych iáko Pogánow wſzytkich wyśćinał / pomordował / y wygłádźił / Jnſzych Rezáńcow y pomocy Ruſkich Xiążąt wolno roſpuśćił.

Woyny wnętrzne Xiążąt Ruſkich.

Lepſzy ten co vprzedźi.

Okrucieńſtwo nád ſwoimi Ruſkiego Xiążęciá Wſewoldá.

O Roſter-

O Roſterkach Xięſtwá Halickiego / etc.

W Otym Mſcisław Xiążę Halickie będąc wſádzon od Kazimirzá Xiążęciá Polſkiego po oney bitwie v Halicza wygráney ná páńſtwo Oyczyſte / ſrogo ſię z poddánymi Ruśią obchodził / przeto go trzeciego roku 1185. otruli / á do Włodimirzá Brátá iego / ktory był z przegráney Bitwy do Węgier vćiekł / posłáli / áby co rychley ná Xięſtwo Halickie przyiechał / z ktorey weſołey nowiny Włodimirz poćieſzony / przyſzedł do Bele Królá Węgierſkiego / proſząc go o rátunek Rycerſtwem / Koniámi y nakłádem / zá czymby mogł oyczyſte páńſtwo odiſkáć / y Kazimirzowi Polſkiemu Monarſze odpor dáć. Co vsłyſzawſzy Krol Węgierſki Bella / nietylko áby mu rátunek miał dáć / ále ſámego Włodimirzá wſádził do więzienia / A Syná ſwego Andrzeiá z woyſkiem do Halicza wypráwił / áby co rychley Zamek vbieżał / ktory zmyśliwſzy / iż Włodimirz / obawiáiąc ſię niebeſpieczności / naprzod go z woyſkiem posłał / á ſam pozad ciągnie / był wpuſzczon ná Zamek Halicki z wielkim Weſelim wſzytkich Ruſakow / A ták vbieżawſzy Zamek Andrzey Krolewic Węgierſki / oſádził go dobrze Węgrámi / przymuſzáiąc Ruſakow / iż mu przyſięgáli / á ktorzy ſię wzbraniáli przyſięgi / tych do więzienia wſadzał / wyganiał / vrzędy brał / á ſwoim Węgrom porozdawał / zá czym oſiadł wſzytko Páńſtwo Halickie.

Pátrzay chytrości y złości Węgierſkiey.

Fortel Węgierſki w vbieżeniu Halicza.

A Włodimirz chudziec włáſny Dziedźic Halicki widząc ſię być iáwnie á zdrádliwie oſzukánym / y dwie lećie práwie w więzieniu chowánym od Belle Królá Węgierſkiego / przenáiął ſtrożę ſwoie Węgry podárkámi / y obietnicámi / á z tymiż ſtrożámi / wodzámi / y towárzyſzámi z vćieczki do Halicza przyſzedł / ále Zamku niemogł doſtáć / gdy go dobrze bronili Węgrowie.

Włodimirz Halicki Dziedzic z więzienia wyſzedł.

Ziecháli ſię potym wnet y zbiegli do niego Ruſacy / iáko do dziedźicznego Páná ſwoiego / á s tymi wſzytkie okoliczne Xięſtwá burzył / náiezdzał / y polony wywodził / Przemyskkie też wołośći / ktore iuſz ná ten czás ku Polſzcze służyły / wybrał / y ſpuſtoſzył. Czego niemogąc ſcierpieć Kazimirz Monarchá Polſki /

Polski/ przez Hetmáná swego Woiewodę Crakowskiego woysko drapieżne Włodimirzowo poráźił/ iż w Gory / ktore Ruś z Węgierską Koroną dzielą/ musiał sam Włodimirz vćiekáć/ á widząc sie być zewsząd opuszczonym/ y vćiśnionym / vdał sie z pokorą do Káźimirzá Polskiego Monárchy / prosząc naprzod przez posły o odpuszczenie winy / á żądáiąc pomocy ku odiskániu Xięstwá Halickiego Oyczyzny swoiey pod Węgry / slubuiąc mu sie ná potym w wierze y w powinnośći státecznie záchowáć. Co Káźimirz iáko Monarchá práwie swięty vczynił/ á przyiąwszy go w łáskę/ posłał z nim woysko Polskie / nád ktorym Mikołáiá Woiewodę Crákowskiego przełożył/ dobywáć Halicza. Ruskie też woysko niemáłe ze wszytkiego Páństwá ochotnie iáko do Dziedźicá przybyło. Ták Halicz wkoło obegnáli / ktorego Węgrowie s początku z dobrą otuchą smiele bronili / spodziewáiąc się Krolá Węgierskiego Belle z wielkim woyskiem co dźień przyciągnąć ná pomoc Synowi swemu Andrzeiowi przećiw Rusi/ y Polakom/ ále w nádźiei rátunku będąc oszukáni/ y głodem vćiśnieni/ podáli Zamek / wymowiwszy sobie wolne odeśćie do Węgier z rzeczámi swymi. Ták Węgrowie z Krolewicem swym Andrzeiem do Węgier byli odprowádzeni / A Xiąże Wołodimirz ná oyczystą Stolicę w Zamek Halicki s Polskimi vphámi wiechał/ z

Halicz od Włodimirzá á Hierusalem od Saladina Saracená wźięte/ iednego roku.

wielką rádośćią wszytkich Rusakow/ Roku od národzenia Christusá Páná 1188. ktorego też czásu Hierusálem Saladin mocny y waleczny Krol Saraceński wźiął pod Chrześćiány / y opánował po 88. Lecie / iáko w ręku Chrześćiáńskich było.

A w Ruskich Xięstwách spokoynie sie wszytki rzeczy toczyły/ gdy Káźimirz też spráwiedliwy Monárchá Polski Roku 1194. Sláwołáne á wielką hoynośćią sławne wszytkim Stanom Slácheckim / Duchownym / Bogátym y Vbogim Gody spráwił/ w dźień S. Gotárdá/ gadáiąc sie pod dobrą myśl z Biskupy / y z Pány swoimi / o nieśmiertelnośći Dusze / y błogosłáwieństwie

Kazimirz Monarchá Polski nagle vmárł ná Weselu.

Swiętych po śmierći (bo był człowiek vczony) skoro sie nápił / omdlał/ padł/ y vmárł záráżem z wielkim stráchem/ y dźiwnym domnimánim goduiących.

O porá-

O poráżeniu Połowcow/

y złupieniu Kijowá/ etc.

Rozdział IIII.

Xiążętá Ruskie ziechawszy sie ná Siem do Kijowá / vrádzili ná Połowcow spolną mocą ciągnąć/ á ták dwudziestego dniá Czerwcá roku pánskiego 1194. Połowcow hárdzie vfáiących w swoiey mocy w wielkich zastępách poráźili/ A Namioty y obozy ich pobrawszy/ z wielkimi łupy/ z sławą y zwycięstwem do Rusi sie wrocili. Potym Ihor Xiąże Ruskie chcąc tákieyże sławy dostáć z dwiemá Synámi/ y z Brátem swoim Wsewoldem Olhowicem / y z Rycerstwem Cernieiowskim ciągnął przećiwko Połowcom nieprzestáiąc ná iednym zwycięstwie / á przepráwiwszy sie przez rzekę Don álbo Tanais vmyślił wszytkich Połowcow wygłádźić/ Ale Połowcy w wielkim woysku bez wieśći nań vderzyli / y nád Donem go ták srogo poráźili/ iż żaden z woysk Ruskich żywy nievszedł / zá czym Połowcy kończąc zwycięstwo do Ziem Ruskich około Pereasłáwiá wtárgnąwszy/ wszytki Zamki nád Rzeką Sulą pobráli / y łupy wielkie do swych kráin wywiedli/ O czym Miechouius fol.114. lib.3. cap. 29.

Połowcy poráżeni.

Russacy od Połowcow poráżeni.

Potym Roku Páńskiego 1198. gdy vmárł Swietosław Xiąże Kijowskie / y w Kośćiele S. Cirila Cernieiowskiego był pogrzebiony/ Xiąże Rurik Mśćisłáwic Xięstwo Kijowskie mocą opánował. Ale gdy zá postępkiem czásu od Kijowiánow był wygnánym/ do Połowcow sie vciekł/ od ktorych dostawszy pomocy/ y máiąc z sobą Synow Olhowych w niezliczoney wielkośći/ wtorego dniá Styczniá Zamek Kijowski bez odporu wźiął / gdźie Pogáni Połowcy Kośćioł stołeczny swiętey Zophiey / y wszytkie insze Cerkwie y Monastery srogo połupili / stárych y niemocnych część posiekwszy / część poslepiwszy / Popy / Czernce y Czernice/ Boiáry / Mieszczány / y Pospolstwo z żonámi / y z Dziatkámi/ do swoich Ziem w niewolą odwiedli / Poimáni też byli wten czás Mśćisław Włodimirowic / y Rośćisław Xiążętá z swoim Rycerstwem/ A Rurik ná stolcu Kijowskim ácz zburzonym osiadł.

Cudzoziemska pomoc szkodliwa.

Srogie zburzenie Kijowá od Połowcow.

O dopro-

O Doprowádzeniu przez Polaki Romaná Xiażeciá Włodimirſkiego ná Páńſtwo Halickie.

ROku przerzeconego od národzenia Chriſtuſá Páná 1198. skoro Włodimirz Xiąże Halickie przez Káźimirzá Monarchę Polskiego ná páńſtwo poſádzony / niezoſtáwiwſzy po ſobie potomká vmárł / sſtáły ſię nowe roſtyrki miedzy Xiążęty Ruskimi / gdy ſie ich wiele domagáło Halickiego Páńſtwá / á zwłaſzczá Roman Xiąże Włodimirskie práwem dziedzicznym / y przyrodzonym / dla tego iż był niebożczyk Włodimirz iego Stryi / Halicza ſię imo inſze Xiążętá dopierał y vpominał / Polacy zás Halickie Xięſtwo vśiłowáli obroćić w Powiát Polskiey Monarchiey / iáko byli niedawno z Przemyskiego Xięſtwá vczynili / ále iż ná ten czás mieli domową woynę z Miecłáwem ſtárym / ktory Stolice Krákowskiey mocą dochodźił / pod Leſkiem Białym / młodym Xiążęciem Polskim / vrádźili dáć Xięſtwo Halickie Xiążęciu Romanowi Włodimirskiemu / ná ten czás w Ruśi mocnieyſzemu / ktorego ſię wtey mierze obawiáli obráźić / boby záraz był podniosł woynę z Ruſią ná Polaki / Halicza mocą dochodząc.

Roztropność Rzomskiey pod doona możnieyſzym folgowáć.

A ták woysko Polskie z Woiewodą Crákowskim Hetmánem / s ktorym ſię też Leſko Biały Syn Káźimirzow młody Monárchá nápárł ćiągnąc / prowádźili Romaná Xiąże Włodimirskie do Halicza / a skoro wiecháli w Halickie polá / záſtąpili im Haliczánie zbroyni / do bitwy przygotowáni / rozumieiąc to iż Polacy Romaná chcą ná Halicz przełożyć / ktorego ſie oni tyráńſtwá boieli / y nienawidźieli. Polacy też potkáli ſię z nimi ſmiele / á ſtrwożonych roſproſzyli.

Bitwá Polakow z Haliczány.

Prośili potym Haliczánie łáski v Leſká Monarchy Polskiego / obiecuiąc mu wielkie dáry / gdyby im ſam pánował / á Xiążęciu ich Romanowi nie podawał. Ale gdy niemogli skutku proſby ſwoiey otrzymáć / otworzyli bramy Halickiego Zamku / gdźie Romanowi Xiążęciu zá roſkazánim Leſkowym / wiárę y posłuſzeńſtwo przyſięgáć muſieli / á on im też łaſkáwie y ſpráwiedliwie pánowáć obiecał / támże w czapce Xiążęcey ná Stolicę Halicką z zwykłymi Ceremoniámi od Metropolitá y Władikow był podnieſion / á Leſko też z woyſkiem do Polſki ſie wroćił.

Roman Halickie Xiąże.

O poráżeniu Połowcow / y roſterkách Kijowskich.

XIążętá Ruskie pomniąc ná częſte krzywdy y naiázdy / tákże ná ono wyżſzey miánowáne okrutne złupienie Kijowá / y Monaſterow przez Połowce Pogány / zebráli wielkie woyſká przećiwko im / á w polá ich gdźie mieli ſwoie kociſká ćiągneli / Rurik Kijowſki / Jaroſław Wſewoldowic Pereasławſki / Roman Mśćisławic Xiążętá / á przyſzedwſzy bez wieśći ná Połowcow vderzyli / ná ich namioty álbo obozy / ktore oni wieżámi zwáli / gdźie wielką wielkość Połowcow Pogánow z dziećmi / y z żonámi żadnemu ſtanowi nie przepuſzczáiąc pobili / y do Ruśi łupy wielkie Wielbłądow / Koni y rozmáitych dobytkow / y wyzwolonych Chrześćian więźniow przywiedli. A iż Rurik Xiąże Kijowſkie przywiodł był przedtym niedawno Połowcow ná woiowánie Ziem Ruſkich / y złupienie Kijowá / tedy zá vchwałą inſzych Xiążąt / od Romaná Mśćisłáwicá Halickiego / y Włodimirſkiego Xiążęciá był poimány / ktory go do Kijowá dowiodwſzy / y z żoną weſpoł w zakon Czerniecki poſtrzygł / A ſynow iego Rośćisławá y Włodimirzá poimánych do Halicza odwiodł ná więźienie / tylko Corki wolno puśćił.

Xiążętá Ruskie ná Połowcow.

Y dźiś Domy álbo Nomy w Smodźi wieżámi zowia / mieſzkánia Chłopſkie / ktorych ia miał 25.

Co widząc Xiąże Swiętosław Mśćisłáwic / iż Kijowſki ſtolec bez Xiążęciá puſto ſtoi / wziął Kijow / chcąc ná nim pánowáć. Ale Roman Mśćisłáwic Halickie Xiąże / ktory chciał być mian Monarchą wſzytkiey Ruśi / y ták ſię piſał / przyciągnąwſzy do Kijowá Swiętosławá Mśćisławicá z zelżywośćią z zamku wyrzućił / á ná Stolcu Kijowſkim Rośćisławá Rurykowicá / ktorego miał v ſiebie w więźieniu poſádźił / y Brátá iego rodzonego Włodimirzá z więźienia wypuśćił / chcąc w tym mocy / łáſki vczynnośći / y miłoſierdzia ſwego sławę rozmnożyć / A wypráwę woienną do Polſki / ktorą tegoż Roku gotował / ſnádniey do ſkutku przywieść / o czym będźie niżey / iáko Polſkę z inſzymi Xiążęty Ruſkimi / y z Litewſką pomocą woiował.

Swiętosław z Kijowá wyrzucon. Rośćisław Rurikowic ná Xięſtwo Kijowſkie.

O Tiranstwie Romana/ Włodimirskiego y Halickiego Xiażecia/ Monarchy Ruskiego/ y o wyprawie iego do Polski.

Pseudo Monárchá.

Rozdział V.

Roman Xiaże Włodimirskie/ ktorego/ iákośmy wyższey nápisáli/ Leszko Biały/ Monarchá Polski/ ná Halickie páństwo ku swey szkodzie wprowádził/ okazawszy sie ná początku Halicżánom łáskáwie/ wielkim sie rychło Tirannem ostał/ niktorych ścinał/ y czwiertował/ niktorych żywych w ziemie zágrzebywáć/ drugim z skory łupić/ w sztuki rozsiekiwáć/ ná pale wbijáć/ ścináć/ palić/ topić/ piłámi przecieráć/ oczy wymowáć/ y rozmáitymi mękámi práwie tirańskimi mordowáć kazał. A Pánow Ruskich/ ktorzy przed iego tyrańskiem vciekáli/ łágodnym ofiárowánim przyzwawszy/ potym ná drzewie záwieszonych káżdego vstrzelał/ przypominájąc to zwykłe swoie tyrańskie przysłowie/ iż żaden miodu bespiecznie pożywáć niemoże/ áżby pierwey roie pszczoł wygłádził.

Roman Xiaże drugi Phalaris y Nero.

Tyrańska przypowieść.

Wielkie też skárby zebrał/ pobieráiąc dobrá y máiętności vciekáiących/ y wywołánych Pánow Ruskich. A tym sie też w Ruśi zmocnił ták bárdzo/ iż inszym Xiążętom Ruskim był ogromny/ zá czym iednych zhołdował/ á drugich z Xięstw wygániał/ posłusznych według swego zdánia ná mieysce wygnánych vstáwuiąc.

Litwę też y Jatwieżow/ ludzi leśnych w sąsiedztwie przyległych zwoiował/ zhołdował/ y do posłuszeństwá Ruskiego mocą przypędził. A iż Litwá wybijáłá mu sie często z poddaństwá/ iáko Lud Pogáński niehámowány/ y niespokoyny/ tedy ile więźniow Litewskich przez miecz dostał/ wszystkich do bydlęcych robot/ co miáły Konie/ y Woły robić/ przymuszał. A do Halicza przeniosł Stolec Monarchiey Ruskiey z Kijowá/ przełożywszy z swego rámieniá ná Xięstwo Kijowskie Rościsławá Rurykowicá/ á Oycá iego Ruryká w Czernce postrzygł/ iák sie wyższey powiedziáło.

Wtory raz Litwá zniewolona od Romaná Halickiego.

A ták go

A ták go wszytki Xiążętá Ruskie/ Białey y Czarney Ruśi zniewolone zá postępkiem czásu słucháć musiáły/ ktorym on tym práwem/ iáko Bocian żábom pánował. Ktorego też kształtu pánowánia dziś Moskiewski nád Kniáźikámi inszymi dziś vżywa.

Potym Roku 1204. Lubelską y Sendomirską Ziemię Kniáź Roman náiechał/ podniowszy woynę przeciw Leszkowi Monarsze Polskiemu/ á ták bez odporu burząc/ paląc/ y w połon ludzi Polskich wywodząc/ ná wielu mieyscách w Polszcze twierdze pobudował/ y Żołnierzámi swoimi Ruskimi osádził.

Roman Polskę woiuie.

A ná drugi Rok 1205. tenże Roman Halickie/ Łuckie/ Wołyńskie/ y Włodimirskie Xiążę/ tituł Monarchiey Ruskiey sobie przywłaszczáiąc/ zebrał wielkie woyská iezdne y piesze/ práwie ze wszytkiey Ruśi/ z Jatwieżow/ y z Litwy/ grożąc nietylko Polskę zwoiowáć/ ále wszytko imię Łácinnikow (iáko Ruś zowie Rzymskiego Kościołá náśládowce) z ich pismem y obrzędámi nabożeństwá wygłádzić. Posłał też wielkie dáry Włodimirskiemu Władice Greckiego Zakonu/ prosząc/ áby mu y Rycerstwu iego błogosłáwił z vrzędu swoiego Biskupiego/ ná wypráwę woienną do Polski/ áby ią mogł przez trzy látá burzyć. Ale Władiká wzgárdziwszy dáry powiedział/ iż sie niegodzi Chrześciánom ná Chrześciány niespráwiedliwą woynę podnoszącym tákiego Błogosłáwieństwá dawáć. Co vsłyszawszy Roman/ rozgniewał sie grożąc Władice śmiercią/ skoroby sie iedno z oney woyny z zwycięstwem wrocił. Władiká zás odpowiedział/ iż sie ia dla prawdy śmierci podiąc nieboię/ gdyż też niewie y sam Xiążę Roman/ ieśli sie z woyny ma wrocić álbo nie.

Dlugosus Russorum annales, Michouius 119. fol. Cremerus fol. 125. Vapouius et Ioannes Grotouius in Apophtegmatis Heroum.

Odpowiedź święta Władiki Włodimirskiego.

Dubius Martis euentus.

A Xiążę Roman násromociwszy Władice/ z onym woyskiem ogromnym ná początku wiosny do Polski wciągnął/ y obległ Lublin/ gdzie gdy mu sie nie powiodło/ bo Polacy dobrze Zamku bronili/ do Sendomirskiey Ziemie wszytką sie mocą obrocił/ burząc/ paląc/ wybieráiąc/ y plundruiąc/ Wśi/ Miásteczká/ y Kościoły/ á przepráwiwszy woysko przez Wisłę częścią brodem/ częścią łodziámi/ położył sie obozem pod Zawichwostem z. mili od Sendomirzá/ gdzie vsłyszał/ iż sie Polacy przeciw iemu z Xiążęty swoimi przybliżáią/ wszákże niewierzył/ by sie z nim potkác śmieli/ mniemáiąc/ iż Polacy vyźrzawszy iego woysko záraz vciec mieli.

Roman Polskę drugi raz woiuie.

O Bitwie pod Zawichwoſtem z Xiążęciem Romanem Wołodimirſkim/ y Halickim/ y o Zábiciu iego/ Roku 1205. Mieſiącá Czerwcá/ Dniá 13.

ROman Xiąże vpháiąc hárdzie w ſwoiey mocy/
Y w ſzczęściu ktore dziwnie ludzkie ſpráwy toczy/
Pod Zawichwoſtem leżąc beſpiecznie woiował/
W Polſzcze przez ſwe zagony lud ſiekł y mordował.

Lesko y Conrad Xiążetá Polſkie

Polacy záś vpadek widząc ten ſwych włośći/
Zebráli ſię chcąc odbić gwałt Ruſkiey ſrogośći/
Z Leſkiem/ z Conrádem Bráty ſwoimi Xiążęty/
Ktorych moc lekko ważył Kniáź Roman nádęty.

Neq; tamen credebat pugnandi copiam facturos Polonos.
Przykład iż ſobie żadnego niemamy lekce ważyć.

Niewiedząc áby z nim zwieść bitwę polną mieli/
Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli/
Bo y mdła Czáplá czáſem Jáſtrząbá vbije/
Y Wąż rychley vkąśi/ kiedy ſię wkłąb zwije.
Ták y Polacy wten czás biedni vlegáli/
A vyźrzawſzy pogodę wnet znák bitwy dáli/
Odesławſzy Xiążętá ná mieyſce obronne/
Wywiedli ná Ruſaki Poczty ſwe ogromne.
A Kniáź Roman dopiero ſwych w vphy ſpráwuie/
Polſkie woyſko gwałtownym pędem przyſtępuie/

Neq; recte explicare ordines poterat.

Niedáli mu ſię ſpráwić/ ták zmieſzánym ſzykiem/
Vderzył iednák Roman w Polaki z okrzykiem.

Romanus inter primas acies versabatur boni ac ſtrenui Ducis fungens officio.

Sam Hetmáná dobrego vrząd wypełniáiąc/
Y ſwą ręką Rycerſtwo Polſkie odbijáiąc/
Wiele ich ſam ná on Swiát posłał pirwſzym rázem/
Huczy Niebo y Ziemiá przed brzmiącym żelázem.
Huczą chrapliwe trąby/ krzyk śmiáłych rycerzow/
Rżą konie/ świſzczą ſtrzáły/ grzmot y chrzeſt páncerzow/
Kniáź Roman zgołą ſzáblą ogromnymi słowy/
Pośila ſwych triumph im ſlubuiąc gotowy/

Chriſtinus Comes gente Gozdouius Palatinus Plocenſis, cuius Lilium inſigne eſt, vir acer, & rei militaris peritus,
Polakom wiele pomogł iako Hetman ſpráwny/ á z tego Herbu y ia po Bábce mam Herb Liliá/ Gozdowice názwány.

Toż Hetman Polſki czyni ſwych nápomináiąc/
Obietnicámi/ sławą/ ććią w nich chęć wzbudzáiąc/
Ták ſię obiedwie ſtronie ſieką zápalczywie/
Mars temu y owemu los miece wątpliwie.

Lechom Oyczyzná własna przydawa śmiáłośći/
Káżdy ſię chce mśćić ſzkody/ y Ruſkiey ſrogośći/
Roman záś wielkością ſwych Ruſkich woyſk celuie/
Káżdy ſwego ná on Swiát posłáć vśiłuie.

Feruente aliquandiu pugna &c. conſpicati id noſtri globo facto impetum faciunt.

A gdy ták długo boy trwał/ á Kniáź Roman wſzędy/
Biegáiąc ſwych pośila/ y ſzykuie w rzędy/
Polacy walnym vphem wſzyſcy przyſkoczyli/
A rozerwawſzy Ruſkow znowu boy ſkoczyli.
Z krzykiem z hukiem ogromnym y ſtráſzliwym wrzaſkiem/
Aż ſię Niebo záćmiło poruſzonym piaſkiem/
Kniáź Roman im odpierał mężnie długą chwilę/
Leżą zbići/ á trupow leży wſzerz ná mile.
Potym poczęły vphy Ruſkie pierzcháć rożno/
A Roman by ſtoieli w ſpráwie woła prożno/

Cromerus & Miechouius fol. 110. ac fæta equa ſibi adminiſtrata Wiſtulam tranauit.

Koń też pod ſámym zábit ták pieſzo vbieżał/
Potym Kobyłę źrzebną nád rzeką nádbieżał.
Wśiadł ná nię á ták Wisłę przepłynął z pogromu/
Záraz Kobyłę źrzebną porzućił dla ſromu/
Vderzywſzy iey czołem/ piechotą z ſwoimi
Vćiekał/ zmieſzawſzy ſię z Ruſaki proſtymi.

Miechouius: Romanus Dux miles gregarius eſtimatus occiſus.
Roman Xiążę zábit miedzy proſtym gminem vćiekáiącym 1205. Julij 19.

A Polacy gonili/ ſiekąc/ wiążąc/ topiąc/
A krwią nieprzyiacielſką Oyczyznę ſwą kropiąc/
Tám y Kniáź Roman zábit w nieznáczney oſobie/
Lepſz Kniážie ná Kobyle vćiec było tobie.
Pochowan w Sendomirzu potym z vczćiwośćią/

Miechouius & Cromerus mille marcis argenti redemptus Vladimiriā ductus eſt tumulandus.
Miłość ku ſwom Pánom v Ruſakow/ y po śmierći.

Ale Ruſcy pánowie trup iego z żáłośćią/
Tyśiącem grzywien ſrebrá záraz odkupili/
W Włodimirzu znowu mu pogrzeb vczynili.

Sen czáſſem ważny/ czegom y ia ſam doznał

Przed tą bitwą śniło ſię w nocy Romanowi/
Ano ſzczygłow niewiele ku Zawichwoſtowi/
Z Sendomirzá ná wielkość Wroblow przyleciáło/
Y ſiedli wſzytki Wroble/ tákże mu ſię ſtáło.
Bo gdy Pánom ſwym ten ſen powiedział/ wnet ſtárzy
Mowili/ pewnie Kniážie licho ſię nam zdárzy/
Młodzi záś: Budet dobro Kniážie howorili/
Budem Láchow ſobák bit/ lecz w wrożbie zmylili.
Tákci náſz miły Roman iák on Xerxes z Greki
Doznał tych ktorych lekce ważył mocney ręki/
Ano Seneká każe ſwych nieprzyiaćieli/
Strzedz ſię: nanędznieyſzymi choćiaſzby być mieli.

Ták to sławne zwycięstwo otrzymáli Polacy pod Zawichwo/stem nád Wisłą/roku 1205. ná dzień S. Gerwázego y Protaze/ná ktorych imię Lesko Biały Monarchá Polski Ołtarz w Krakowskim Zamku hoynie fundował. A Xiążę Roman zá prostego Drabá zábity ná plácu został/ głowny Polski y Litewski nieprzyiaciel/ pierwey w Sendomirzu/á potym w Włodimirzu Wołyńskim vććiwie iáko Monarcha pochowány/ zá ktorego ciáło Polakom Rusacy 1000. grzywien srebrá dáli. O czym Dlugosz/ Miechouius y Cromer szerzey swiádczą.

O burzeniu Ruskich Xięstw

przez Litwę/ y Zmodziny/ á o ich pirwszym v Historikow obiásnionym imieniu/ Roku 1205.

Rozdział VI.

GDy ták Roman okrutny w swym szczęśćiu sfánkował/
A Ruskiey Monarchiey śmierćią swą nádpsował/
Bowiem Xiążętá Ruskie ktorych wiele było/
Wádzili się o zwierzchnosć co káždemu miło.
A Litawowie z Zmodzią gdy w lesiech siedzieli/ *Pierwsza przyczyná wolnośći Litewskich y Zmodzkich.*
Skoro się o porażce Ruskiey dowiedzieli.
W swe długie trąby hucząc iusz się weselili/
Widząc iż Polacy moc Ruską przełomili.
Ziwibundá z Montwilem Hetmány wybráli.
W ktorych dzielnosć s porządkiem woiennych spraw ználi/
Ták wyszli z gęstych lásow niechcąc prożno leżeć/
Vrádzili dla łupow do Ruśi zábieżeć.
A gdy się przez Wilią z woyskiem przepráwili/
Zmodzinow/ y Jatwieżow k sobie przybáwili/ *Litwá Ruskie Páństwá woiuie.*
Wszerz y wzdłuż Nowogrodzkie poburzyli włośći/
Morduiąc/ łupiąc Ruski narod bez lutośći.
Potym Luck/ y Włodimirz wkoło opalili/
Cerkwie/ y Monastery Ruskie wyłupili/
Zás ku Mozeru prosto puśćili zagony/
Drudzy Pinskie burzyli Xięstwo bez obrony.
Aż Holhowicy widząc Xiążętá gwałt srogi/ *Holhowicy Xiążetá Ruskie.*
Zebrawszy się zásiedli Litwie ciásne drogi/

Gdzie mieli z łupy ciągnąć lásy zárąbili.
Chcąc by ono Pogáństwo zdrádą zágnąbili.
Lecz Litwá przestrzeżona indziey się vdáłá/
A więzniow y dobytki z łupem wielkim gnáłá/
Co słysząc Olhowicy spiesznoich gonili/
A vtarczką gdzie mogli Pogánow gromili/
A gdy w Słomińskich polách Litwá kosem stałá/
Wnet się z Holhowicámi Ruś ná nich wyrwáłá/
Z Pogány hurmem bitwę ogromną stoczyli/
A Litawowie do nich też śmiele skoczyli.
Ruś z száblámi/ y z łukow/ á Litwá włoczniámi/ *Bitwá Litewska z Russakámi.*
Biją się krzycząc/ hucząc roznymi głosámi/
Mus/ ázumusz thos Gudos z Zmodzią krzyczy Litwá/
Ták długo z obudwu stron rowna trwáłá bitwá.
Aż sámi Holhowicy Xiążętá gwałt widząc/
A od Pogáńskiey ręki zwyciężyć się wstydząc/
Przywiedli świeże vphy dwá ná Litwę s tyłu/
Vderzyli wnich áż Swiát záchmurzył się spyłu.
Dopiero Litwá z czołá śćiśniona y z zádu/
Y od Ruskich strzał właśnie iák żyto od grádu/
Zbići pierzcháć poczęli/ á Ruś po nich bieży/
Goniąc sieką/ trupow ich pełne pole leży.
Drudzy wpław przez rzeki brną/ drudzy ná stáwiská
Vciekli/ drudzy w lásy w swe zwykłe leżyská/ *Litwá od Russakow porážona*
Ták Holhowicy wszytki odgromili plony/
Acz też nie ieden Ruski vph był tám zgromiony.
A Litwá vstáwicznie potym nieprzestáiąc/
Czyniłá szkody w Ruśi plony wygániáiąc/
Bo wty czásy Xiążętá Ruskie po Romanie/
Wádziły się kto miał mieć zwierzchne włodowánie.
Dániło Romanowic Halicza dochodził/
Kijowski z Czernieowskim też Kniáź záłby chodził/
Rzym głow z Swiátá vrosł z niszczego przez zgodę/ *W niezgodzie wielkie Páństwá gina/ á máłe y nikczemne w zgodzie rostą.*
W niezgodzie s páństwem zniszczał/ y stráćił swiebodę.
Greckie sławne Krolestwá z Xięstwy wielmożnymi/
Persom/ Rzymiánom w zgodzie były ogromnymi/
A niezgodá ich Turkom w moc podáłá srogą/
Iż stráćili wolnośći/ y Oyczyznę drogą.
Stráćili bo niewolnik Pánow swoich rządzi/
Co był pierwey pástuchem dziś vczonych sądzi/

Philoſophow w Greciey / gdyż Turcy z paſtuchow
Poſzli z Kaukaziyſkich gor Scitiyſkich motłuchow.
Ták też włáſnie Kijowſka Monarchia dawna/
Dzielnośćią cnych Ruſakow w cerſtwym meſtwie słáwna/
Dla niezgody do Litwy ſwoy ſtolec przenioská/
Litwá z niſzczego zgodą w wielki ſtan vrosłá.

Litwá w zgodzie z niſzczego vrosłá.

O tych wtarczkách Litawow do Ruſkich Xieſtw po zábićiu Romaná Xiążećiá Włodimirſkiego / Halickiego / y Pſeudo Monárchy Ruſkiego / Vincentius / Cadłubkus / Długoſus / y Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29. ták piſze. Circa hæc tempora nomen gentis Lituanicæ auditum eſt, prius incognitum, Qui cum ſerui Ruthenorum forent, pro ſolutione tributorum peryzomata ſuberes & pelles quotannis pendentes, circa annum Domini 1205. in magna multitudine glomerati contra Rusſiam uenerunt. Duces autem Holhouici cum illis campeſtraliter congresſi ferè ad ultimum eos conflixerunt, licet ex Rutenis etiam multi cecidiſſent, &c. Koło tych czáſow Imie narodu Litewſkiego Ruſkie dáło ſie słyſzeć pierwey nieznáiome / ktorzy gdy niewolnikámi Ruſkimi byli / zá podátek vłożony winniki / łyká y ſkory zwierzęce ná kożdy rok płácząc / Roku Páńſkiego 1205. w wielkiey wielkośći zgromádziwſzy ſie w vphy / przećiw Ruſkim kráinom przyćiągneli / A Xiążetá Holhowicy polną bitwę z nimi ſtoczywſzy do gruntu ich porázili / áczkolwiek też z Ruskiego woyská wiele Rycerſtwá poległo / etc.

Łáćiná Miechowiuſſowá.

Potym iuſz Litwę czeſto ná ſwych mieyſcách Miechouius wſpomina / iák to niżey obaczyſz. Inſzy też Hiſtorikowie tym ktałtem tę bitwę Litewską z Olhowicy opiſuią / iákom ią wirſzem wyráził.

Cromerus też záraz po tym zábićiu Romanowym in prima editione Cronicorum, fol. 183. in ſecunda uerò 126. lib. 7. ták piſze o tym wtárgnieniu Litawow do Ruśi. Per hoc tempus Lituani gens fera, ſylueſtris & obſcura, Ruſſorum agros prædis agendis infeſtare cæpere, &c. To ieſt / przez ten czás Litwá narod okrutny / leśny / y nieznáczny / Ruskie kráiny łupy wygániáiąc náieżdżáć poczeli / etc.

Ták Długoſus / Vapouius / Miechouius / y Cromerus w ſwych Kronikach Litewskiego narodu leśnego / y ich dzielnośći woienney pierwſze obiáśnienie y oznáczenie opiſuią / Roku od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná 1205. Nie iżby ſie Litwá od tego czáſu niedawnego począć miáłá / ktory narod ſtárodawnych lat w tych mieyſcách gdźie y dźiś mieſzkał / ták dawno iáko

Ruſacy / álbo Polacy / Ale iż ich Ruſcy Monarchowie po długich á czeſtych z nimi woynách / iáko możnieyſzy ták ſrogo byli zwyciężyli / zniewolili / zhołdowáli / y ſciſnęli / że w leſiech Litwiná z Zmodzinem do tych czáſow áni słycháć było / Bo ſię ieſzcze gruntownie nierozkrzewili byli / A Ruſka Monarchia nietylko Litwie / ále y Greckim Ceſárzom / Połowcom / Piecinigom / Bulgarom / Serbom / Węgrom / Polakom / y inſzym też przyległym / iáko poſtronnym páńſtwom / ile w zgodzie w poſtrách byłá z dawnych lat / zwłaſzczá Látá od Chriſtuſowego zbáwiennego národzenia 861. czáſu Holgá / Igorá / Ruriká Xiążąt / tákże zá Swentosłáwá / Włodimirzá y Jarosłáwá. O czym ſię iuſz wyżſzey z dowodu pewnych Hiſtorikow powiedziáło / Zá ktorych też Monarchow Ruſkich iuſz Litwá byłá znáczna / ále Ruśi dla przyległośći poddána być muſiáłá. Wſzákże gdy vpátrzyli czás / do Ruſkich Xięſtw náieżdżáli / O czym Ruſkie dzieie / y Vincentius Cádłubkus pierwſzy Hiſtoryk Polſki świádczy / iż Litewſkie imię od 700. Lat ieſt słáwne / y Miechouius ſam przećiw ſobie opiſuie woyny Litewſkie z Ruśią od 500. lat ná niektorych mieyſcách / bo v niego káżdey rzeczy iáko w Labirinćie ſzukáć / gdyż wſzytko confuse nápiſał / á iednę rzecz w czworgu y w pięciorgu Capitulum położył / dzieląc ią / co mogł w iednym iáko przyſtoi odpráwić / tákże ſeriem & ordinem temporum & nationum confundował / Czego ieſli komu potrzebá / ia to z iego Kroniki pokażę. Tu też opiſuie Roku 1205. pirwſze obiáśnienie y vsłyſzenie imienia Litewſkiego / Cap. 29. fol 114. á wyżſzey zás ſam przećiw ſobie Cap. 15. fol. 83. Roku 1103. ták mowi. Eodem tamen Anno Pruteni & Lituani terras Rusſiæ uaſtarunt &c. Wſzákże tegoż Roku Pruſſowie y Litwá Ziemie Ruſkie burzyli / to ſię tu okázuie słáwne męſtwo Litawow / ktorzy to Ruś burzyli od lat 477. nie od 372. Czego też Vapouius / y Bielſcius z niego in libro Cronicorum ſecundæ editionis fol. 245. dowodzą. Tenże Miechouius wyżſzey fol. 40. lib. 2. cap. 14. czyni wzmiánkę Litwy / Zmodźi / y Lotihaiłow / od Roku Páńſkiego 1041. ſkąd ſię znáczy Litwá być słáwna od Lat 576. Tenże też ſam niżey z Włochow ich narod wywodzi ſtárodawnych czáſow ieſzcze przed Chriſtuſem / o czym ſię wyżſzey doſtátecznie opiſáło.

Zywibund

Zywibund Dorsprungowic

z Herbu Kitaurus álbo Hipocentarus / po Kiernusie Kunasowicu Xiądz Litewski / á Montwil Gymbutowic Zmodzkie Xiążę.

Rozdział VII.

Deugasmy sie tu byli zábáwili rzeczą/
Czytelniku/ Ruskich spraw pilną máiąc pieczą/
Zesmy Litewskich Xiążąt przerwáli porządek/
Lecz mi to snaść odpuściß ieśli maß rozsądek.
Bo iß Ruski narod iest w dzieiach swych dawnieyßy/
K temu y Monarchią Kijowską sławnieyßy/
Tedym też ich dzielnośći tu ná plác wystáwił/
By káżdy wiedział czym sie ten cny narod báwił.
Bo y z Mitridatesem Pontskim Krolem onym/
Ktory w postrách Rzymiánom był niezwyciężonym/
Z tym sámi Roxolani cnych Rusow przodkowie/
Walczyli/ swiádczą o tym w swych dzieiach Grekowie.
Lutprandus/ Prokopius/ Zonaras z lat dawnych/
Piszą w Greckich Kronikach dzielność Rusow sławnych/
Piße y Sabellicus / kto chce niechay czyta/
Lecz sie y v domowych sławy ich dopyta.
Ják z Greckimi Cesárzmi ná Morzu ná wodzie
Boy wiedli chcąc potomkow swoich mieć w swobodzie/
Taurike/ Korsun gdzie dziś Przekop Grekom wzieli/
Y pod Andrinopolim ich Cesárzá ścieli.
Widziałem tez sam w Perze widziałem swym okiem/
Ktore nád Propontidem iest Miásto głebokim/
Herb Ruskiey Monarchiey Mąż ná koniu zbroyny/
Z drzewem/ ná znák z Grekámi Ruskiey dawney woyny.
Ná Bramie przytym Greckie Rytmy są wyryte/
Sławiąc Włodimirzowe dzieie rozmáite/
Gdy poiął Cesárzowne Grecką á Chrzest swiety
Wniosł do Ruśi/ Báłwáński błąd nißcząc przeklety.
Też sławi Ruskie mestwo Blondus Mąż vczony
Vspergensis / Aretin w dzieiach doświádczony/
Orosius/ Nauclerus/ Volateran sławny/

Zonaras annalium Græc. Tomo 3. Luitprandus de rebus per Europam gestis lib. 5. cap. 6. Procopius de Bello Gotico vel Getico &c. Volateranus libro 7. Geographiæ &c.

Pera álbo Galata.

Volateranus lib 7. etc.

Gwido

Guido/ Rauennas/ Luitprand też Historyk dawny.
Ci wßyscy opisuią Ruskie sławne dzieie/
Ná ktore dziś wspomniawßy/ áż sie serce śmieie/
Gdy z Party/ z Greki/ z Swedy/ Scandy/ Nortweyczyki/
Y z Danámi miewáli czesto krwáwe ßyki.
Nowogrodzánie wielcy Philandy trzymáli/
A Pskowiánie zdawnych lat dań z Skandiey bráli/
Won czás gdy Monarchia Ruska wcále stałá/
Przed przyległymi páństwy záwżdy przodek miáłá.
Przeto Litwinie brácie niezayrzy też Ruśi/
Gdyż też są niemniey sławni zeznáć káżdy muśi/
Bez nich ty porządku spraw swych niemożeß wiedzieć/
Gdyż Rusacy w swych Páństwach zdawná zwykli siedzieć/
Máią stárße swiádectwá : Litwá zás z nich rosłá/
Gdy niezgodá v Ruskich Xiążąt rogi wzniosłá/
A Litwá wich oyczyznách zgodą swą osiádłá/
Gdy sie wnetrzną niezgodą Ruś biedna wyiádłá.
Służyłá Litwá Ruśi zás ich zniewoliłá/
A nieprzemożne páństwo niezgodá zwalczyłá/
Ták Monarchie/ Páństwá wspák sie odmieniáią/
Niewolnicy nád Pány swymi zwierzchność máią.
Wprzod Kiernus Kunasowic Xiądz Litewski lássy/
Osadzał nád Wilią wty pogodne czássy/
Gdy sie Xiążetá Ruskie społecznie wádzili/
A iedni przeciw drugim woyská prowádzili.
W Kiernowie ktory z swego imienia záłożył/
Stolcem mießkał gdzie Xiestwo Zawiliyskie mnożył/
Po lekku sie Rusakom z mocy wybijáiąc/
A ná swiátko Litewskie imie wydźwigáiąc.
Montwil też Syn Gimbutow Brátá Kiernowego/
W Zmodzi po Oycu dostał Xiestwá gotowego/
W Jurborku mießkał głową czásem w Kunásowie/
Gdzie dziś Kowno/ żywnośći nábywáiąc w łowie.
Erdziwiłá/ Nemená/ y Wikintá spłodził/
Trzech Synow á káżdy z nich ná cel cnoty godził/
Lud gruby w gospodárstwo Zmodzki záprá wiáli/
Y práwá/ y Bogom swym modły vstawiáli.
Znicz ogień nád Niewiązą wieczny fundowawßy/
Y wieże dla Báłwanow podle zbudowawßy/
Ják ich won czás Czárt mamił Lásy poświącáli/

O tym czytay Cranciussá.

Omnium rerum vicissitudo, & concordia paruæ res crescunt, Discordia maximæ dilabuntur.

Kiernow od Kiernussá.

Nabożeństwá stáre Litewskie y Zmodzkie.

W ktorych

W ktorych Weżom/ Hadzinam ofiáry wzniecáli.
Ziwibund Dorſprungowic Rzymſkiey Familiey/
Mießkał ná Dziewałtowie/ y w Wilkomiriey/
Herb Kitaurus z przodkow miał/ puł koniá puł mężá/
A wogonnego z łuku ſtrzáłą mierzy weżá.

Herb Kitaurus

Tákże czterzey Xiążetá w ſwym vdziale káżdy/
Mießkáli w ſpolney zgodzie miłuiąc ſie záwżdy/
W zgodzie Litwá vrosłá w ták wielkie narody/
A Ruſka Monarchia nißczáłá z niezgody.
Kiernus zás Xiądz Litewſki w ßedziwey ſtárośći/
Corkę ſwoię Poiátę dla godney dzielnośći/
Ziwibundu w Małżeńſtwo Dorſprungowicowi
Dał z nią Xieſtwo Litewſkie/ iáko Cieść Zieciowi.
Poniewaz Syná niemiał ktoryby dziedziczył/
Corce przy niey Zieciowi Xieſtwá ſwego życzył/
Ták Ziwibund Rzymſkiey krwie potomek prawdziwy/
Po żenie doſtał Litwy iák Dziedzic właſciwy.
Z dziewałtowá ná Kiernow wnet ſie przeprowádził/
Gdzie z Poiátą onę włość Litawy oſádził/
Y pánował poddánych ſkromnie rządząc w zgodzie/
A gdzie vpad gránic czuł/ wczás zábiegał ßkodzie.
Kiernuſowi gdy ſmierci dług zápłácił s ciáłá/
A Dußá do Charoná ná przewoz leciáłá/
Vſypáli pod Láſem grob wzgorę wyniosły/
Tám iego trup ſpalili v Jeziorá Zosły.
Spalili iák był zwyczay Pogáńſki/ á potym
Proch zebrawßy ſchowáli wyżßey naydzieß o tym/
Ziwibund/ Dziewałtow/ Wilkomir/ Kiernowo
Oſiadł/ ciáło ſpaliwßy po ſmierci Cieſciowo.
Columny z Kitauruſem Herbem złączył ſwoim/
Y pieczętował ſie tym ſam Kleinotem dwoim/
Z Muntwilem też Xiążeciem Zmodźkim przyiaźń ſtale
Chował/ obá przeſtáiąc ná właſnym vdziale.
Ruſkim Xiążetom pomoc ná Polſkę dawáli/
Y Mazowieckie włości s kątow náieżdżáli/
Lup wywodząc/ y płony s ktorych ſie żywili/
A vrwawßy iuß niegoń gdy Narew przebyli/
Tákże też gdy v Ruśi widzieli niezgodę/
A ná wybicie z mocy ich máiąc pogodę/
Náieżdżáli ich páńſtwá łupy bierząc częſte/

Zosłá Gorá y Jezioro było nie dáleko gdzieś od świętey rzeki.

Z tym w láſy iák do Zamkow vciekáli gęſte.
Jeſliże ich ná polu niedognał/ iuß prożno/
Bo po błotnych ſtárzynách rozbiegli ſie rożno/
Ná oſtrowách Jeziornych/ y w leśnych iáſkiniach/
Chowáli ſię y w Jámách iák w nalepßych ſkrzyniach.
Vbiory ich zwierzęce wßytko były ſkory/
A máiętność ná ſobie co mogł nośić ktory/
Dom kuczká proſtym dárnem nákryta/ bot z łyká/
Zwierzęcy łeb obłupił/ y wdział miáſto słyká.
Rzekłby był iż to wßytko ſą Herculeſowie/
Ktory też ono ſkorę Lwią nośił ná głowie/
By był widział áno náß Zmodźin ſwoię głowę/
Przybrał w Wilcze/ w Niedźwiedzie łbiſko y Zubrowe.
A kiedy pokupili w Ruſkich Ziemiách pługi/
Włocznie z narogow kuli/ potym ná kiy długi
Oſádzili/ do ſtrzał też czynili żeleſcá/
A niedługo iednego zágrzewáli mieyſcá/
Choć ich Ruſacy bili/ drugimi oráli/
Lecz do woyny chęć máiąc o ſmierć máło dbáli/
Drudzy zás ták przeważnie więzienia ſię ſtrzegli/
Gdy iuß niemogli vciec w mężney bitwie legli.
Jeſli też z Ruśi żywo doſtáli ktorego/
Wnet go s koniem ſpalili tuż ſámowtorego/
Ná cześć Bogom Pogáńſkim pictos Gudos Dziewie
Pták poczíſſ/ ták wołáli áß ßumiáło krzewie.
Zwierzęcy práwie żywot z dawnych czáſow wiedli/
Aż Ziwibund y Montwil ná Xieſtwách vſiedli/
Ten Litwę/ á ten Zemoidź w porządnieyßey ſpráwie/
Cwiczyli/ ták w domowey iák w polney zábáwie.
Ci naprzod náuczyli wołow w iárzmo wprzęgáć/
A Chlebá z wnętrza Ziemie oſtrym pługiem ſięgáć/
Po rolnych cney Cereri ſiemię miecąc ſkibách/
A pierwey przeſtawáli zá zwierzu ná rybách.
Więc y Domy budowáć/ y wyniosłe Dwory/
Goſpodarz też dobytek ſwoy gnał do obory/
Co ſię pierwey po Leſiech błąkáło po polách/
To teraz po oránych iuß ſię páſie rolách.
Juß/mielu/mielu/ w żárnách/ Rugoß/ krußąc ſpiewa/
A chlebá s potu ciáłá zás ſie wrok ſpodziewa/
On co pierwey łupem żył/ to iuß w ſwym obrębie/

Cromerus lib. 11.

Vbiory Litewſkie ſtáre.

Złote wieki w Litwie.

Broń Litewſka ſtára.

Kiedy Litwá poczęłá goſpodárſtwo.

Pekárnie pierwße Litewſkie.

Gdy záſieie.

Miał iák Ruśin y Polak żywność chćiwey gębie/
A iuż nie ták dla łupow iák dla rozßerzenia
Páńſtwá/ y gránic ſpolną mocą przymnożenia/
Náieżdżáli do Ruśi porządnieyßą ſpráwą/
Y zwodzili z Ruſkimi Kniáźmi woynę krwáwą.
Krwáwą bo ſię często krwią ſwoią oblewáli/
Gdy przeſtrzeńſtwo ſwym wnukom ßáblą vprzątáli/
Obaczywßy ſię ludźmi być żyli iák ludzie/
Co pierwey káżdy iák Wilk leżał w leśney budzie.
Iuż y Námioty/ iuż y woienne obozy
Zmyślili/ y fortelne przez rzeki przewozy/
Łodzie/ Czołny z Zubrowych ſkor dziwnie ßywáli/
A ßwy dla prześćia wody/ łoiem náćieráli.
Więc gdy gdzie mieli ciągnąć/ dwá łodź iednę nieśli/
A ſkoro iuż ná mieyſcá rzek głębokich weßli/
W tych ſię Batách wożili/ á Konie w pław wiedli/
Aż ná nieprzyiaćielſki brzeg w zdrowiu wyśiedli.
Bo w on czás gdy w tych mieyſcách leśnych puſto ſtało/
Ießcze przewozow bárdzo rzecznych nálazł máło/
Przeto Litwá ty lekkie zmyśliłá przepráwy/
Co Potomkom pomoże do Rycerſkiey ſpráwy.
Bo y Dmitr Wiśniewiecki tey ſztuki kosztował/
Gdy ſię przez Don/ Dnieſtr/ Dunay często przepráwował/
Noßąc z ſobą ty Baty/ ktore lekcey dźwigáć/
Niż drzewiáne/ y łatwiey vćiec y dośćigáć.
Ták Zywibund pánuiąc w Litwie ná Kiernowie/
Vſtáwicznie ſię ſtárał by iego Wnukowie/
Mogli záżyć oyczyzny Litewſkiey ſpokoynie/
Przeto ich ſpráwy wßytki proſtował ku woynie.
Ku woynie/ bo przez dobrą woynę pokoy bywa/
Oracz rolnych owocow po pracy vżywa/
Ták po woynie Rycerze bywáli weſeli/
Gdy odpędzą naiázdy ſwych nieprzyiaćieli.

Litwá dla żywnośći pierwey tylko walczyłá.

Przemyślne ſtárey Litwy przewozy.

O Roſterkách miedzy Xiążęty Ruſkimi/ y o naiázdách Litwy do Ruśi/ A poráženiu ich/ Miechouius fol. 123. lib. 3. Cap. 33. y Látopiſcze Ruſkie.

Xiążętá Ruſkie/ Iurgi Wołodimirſki/ y Iarosław Pereasławſki/ złączywßy weſpoł mocy ſwoie/ podnieśli niesłußną woynę ná Xiążętá Smoleńſkie y Nowogrodzkie/ ktory gwałt chcąc gwałtem odbić Wołodimir/ Conſtanti/ y Mśćisław Bráćia rodzeni/ Xiążętá Smoleńſkie/ y Nowogrodzkie/ zebráli ſię z woyſkámi ſwoimi/ á gdy obiedwie ſtronie śmiele á vpornie przećiw ſobie ciągnęli/ Roku od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná 1206. dniá 12. Aprilá ſtoczyli bitwę ſrogą/ tám zá ſpráwiedliwośćią/ otrzymáli zwyćięſtwo Smoleńſkie Xiążętá/ Wolodimir/ Conſtanti/ y Mśćisław/ nád Iurgim Wołodimirſkim/ y Iarosławem Pereasławſkim/ gwałtownikámi pokoiu/ pobiwßy y rozgromiwßy wßytki vphy ich/ z Ruśi y z Połowcow zebráne/ iż ich ná plácu dźieśięć tyśięcy poległo.

Zá ſpráwiedliwą woyną Bog y ßczęśćie.

A kończąc zwyćięſtwo oblegli Iurgiego ná Wołodimirzu/ gdzie ſię był zámknął vciekwßy z bitwy/ ktory po długim oblężeniu pokoy vprośił/ pod tą condicią/ iż Zamek Wołodimirſki podał/ á ſam do nich wyßedł/ A oni dáli záraz Wołodimirſkie Xięſtwo z Zámkiem Brátu ſwemu Conſtantinowi/ A ſtamtąd do Pereasłáwiá przećiw Xiążęciu Iarosławowi ciągnęli/ ktory záraz od nich pokoiu prośił/ nie przećiwiąc ſię. Co widząc zwyćięſcy/ iż ſię vpokorzył/ vczynili z nim pokoy/ y przy Xięſtwie Pereasławſkim zoſtáwili/ wßákże zá wielkimi podárkámi.

Chćiwość cudzego przyßły vpadek.

A potym ná Láto Litwá widząc roſtyrki y niezgodę wnętrzną miedzy Xiążęty Ruſkimi/ chęćią łupow zápaleni/ wyśli z ſwoich leżyſk geſtych Láſow/ á zßykowawßy ſię z Xiążęty ſwoimi ná vphy/ wćiągnęli ogromnym woyſkiem w Ruſkie ſtrony/ burząc/ paląc/ łupiąc/ y plundruiąc co ſię im potráfiło.

Litwá Ruſkie kráiny woiuie.

Ktorych chcąc odeprzeć Wołodimir Rurikowic Xiążę Kiiowſkie/ máiąc z ſobą Rycerſtwo Smoleńſkie/ k temu z Xiążęty inßy-

żęty inßymi Romanem Boriſowicem/ Conſtantinem Mściſłá-wem y Rościsłáwem/ Synámi Xiążęciá Dawidá złączywßy mocy ſpolne/ ciągnęli przećiw Litwie Ruſkie włości plundru-iącey. A gdy im Litwá bitwy niezwłoczyłá/ potkáły ſię woyſká z obu ſtron ogromnie/ gdzie rownym ßczęśćim długi czás rowna bitwá ſtałá/ aż ná oſtátek Litwá porážona po polách pierzcháć poczęłá/ á Xiążętá Ruſkie roſpuśćiwßy po nich zagony w leſiech/ y w ſkrytych mieyſcách Litwę y Xiążętá ich bili/ ſiekli y imáli/ á połon wßytek odgromili.

Lituanorum Duces occidendo fugientes persequendo &c.

Tego też czáſu Hleb Xiążę Rezáńſkie (ktorych dźiś Xięſtwo Moſkiewſki poſiadł) łákomſtwem vwiedziony/ ßeśći Brátow rodzonych/ y wielkość Boiárow ſwoich/ ktorzy ich ſtronę trzymáli/ okrutnie zámordował/ iżby ſam zupełne Xięſtwo Rezáńſkie mogł opánowáć.

Okrucienſtwo Xiążęciá Rezáńſkiego nád Bráty.

O koronowániu ná Kroleſtwo Galatskie álbo Halickie y Włodimirskie Colomaná Syná Andrzeiá Królá Węgierſkiego 1208. y wypędzeniu iego/ á poráženiu Węgrow y Polakow od Ruśi.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Oświeconego Xiążęciá y Páná/ Páná Janußá Conſtantinowicá/ Xiążęciá Oſtrogſkiego/ etc. Hrabie ná Tarnowie/ etc.

PO Romanie Halickim Włodimirskim onym/
Monarchą wßytkiey Ruśi/ co był przełożonym/.
Ktory ná woynie Polſkiey zábit/ burdy nowe
W Ruſkich páńſtwách náſtáły o mieyſce ſtolcowe.
Bo Kijowſki Kniáź chćiał być ſtárßym po ſtáremu/
A drudzy zás Xiążętá odpieráli temu/
Jeden chćiał ná Haliczu/ w Włodimirzu drugi
Monárchą być wßey Ruśi ſkąd roſtyrk rosł długi.
Z czym przez wnętrzne woyny mocy ich vbyło/
Bo káżdemu pánowáć/ niżli służyć miło/

Dwie Stolicy Monarchiey Ruſkiey.

Ták mocnieyßy słábßego wyganiał z dzierżáwy/
A Litwá wich niezgodzie miáłá pokoy práwy.
Náieżdżáli do Ruśi/ nędzą z káżdey ſtrony/
Gdy Brácia miáſto ſpolney wádzą ſię obrony/
Przeto gdy im dogryzło ieli o tym rádźić/
By Xiążę cudzoziemcá Monárchą poſádźić.
Aż ſię Xiążętámi Polſkimi brzydzili/
Przez ſpolne wotá záraz wßyſcy ſię zgodzili
Háliczánie/ wziąć ſobie z Węgier Colomaná/
Y ná Háliczu Krolem przełożyć zá Páná.
Wypráwili do Węgier by przyiechał posły
Ktory ſkoro go wdzięcznie ty nowiny doßły/
Niedał ſię długo prośić záraz z ludem wielkim
Przyiechał do Halicza z ochędoſtwem wßelkim.
Tám go Biſkupi z Węgier vkoronowáli/
Y s triumphem Halickim Krolem obwołáli/
Wincent Kadłubek Biſkup Krákowſki Koronę
Nań kładł támże mu ráił Solomkę zá żonę/
Leſzká Białego Sioſtrę/ ktorą wziął w małżeńſtwo/
Y nád Halickim/ Ruſkim Carſtwem przełożeńſtwo/
Lecz to niedługo trwáło/ bo Ruś niezwaláłá/
By Rzymſkich Ceremoniy Krolá ćierpieć miáłá/
Boiąc ſię by Rzymſki Krol y Papieſkie modły/
Swięto Ruſkiey ich wiáry z gruntu tym niezbodły/
A zá wiárą zgwałconą też o ſwe wolnośći/
Obawiáli ſię iákiey Węgierſkiey chytrośći.
Bo gdzie wiárá zſánkuie iuß y páńſtwo ginie/
Czego dziś Francuſkich burd ſrogi przykład słynie/
Tego też y Ruſacy gdy ſię obawiáli/
Mśćisłáwá Mśćisłáwicá ná Páńſtwo przyzwáli.
Aż ten Mśćisław był Mąż Rycerz práwie dobry/
Dáli mu nowe imię dla dzielnośći Chrobry/
K temu Halicki Dziedźic y słußnie dochodził
Oyczyzny/ niechcąc by mu w niey Węgrzyn przewodził/
Przeto gdy iuß Coloman Kroleſtwem ſię báwił
W Haliczu/ á część woyſká do Węgier odpráwił/
Mśćisław Mśćisłáwic Chrobry wnet woyſká zgromádźił/
Z Połowcow/ z Litwy/ z Ruśi/ iák Lew Lwow prowádźił/
Dobył Hálicza záraz prętkim ſturmowániem/
Coloman ſam Krol vćiekł/ á Węgrowie zá nim/

Cromerus: Et cum à Polonico nomine &c. abhorrerent.

Andrzeiá Krolá Węgierſkiego Syn wobran ná Kroleſtwo Ruſkie/ Halickie.

Ab Epiſcopis quos in ſuo comitatu habebat.

Mśćisław Mśćisłáwic Chrobry.

Coloman nowo koronowány z Halicza vćiekł.

O tym ſzerzey czytay Miechouium et Cromerum lib. 7.

Kadłubek też Krákowſki Biſkup zbiegł z Iwonią/
Kanclerzem Polſkim/ drugich záś Ruſacy gonią.

Mſtisław Mśćisławic Chrobry wygnawſzy Colomaná Krolem y Cárzem wſzyſtkiey Ruśi koronowan.

Gonią bijąc imáiąc/ á Mśćisław zochotą
Wſzedł ná Zamek Hálicki/ tám Koroną złotą/
Ktorey Coloman odſzedł był koronowány/
Od Włádikow wſzey Ruśi Cárzem obwołány.
Węgrow/ Polakow wiele Ruſacy pobili/
Poimánymi w niewoli iák bydłem robili/
Drugich záprzedawáli/ á Rzymſkie obrzędy
Wyrzucili máiąc ich zá brzydliwe błędy.
A potym Węgierſki Krol Andrzey rozgniewány/
Iż był z Ruśi iego Syn Coloman wygnány/

Węgierſkie woyſko y Polſkie pod Hálicz przeciw Ruſſakom.

Posłał z nim woyſko wielkie dobywáć Halicza/
A wyrzućić Mśćisłáwá z niego Mśćisłáwicá.
Posłał y Leſzko Biały pomoc Colmanowi/
Z Polſki woyſko niemáłe przećiw Mśćisłáwowi/
Mśćisław też Mśćisłáwowic ſkoro to vsłyſzał/
Wielkie vphy z Ruſakow z Połowcow popiſał.

Rośćisław Mśćiſłáwowic Włodimirz Rurikowic/ y Rośćisław Dawidowic Xiążętá Ruſkie przećiw Węgrom y Polakom.

Rośćisław też Mśćisłáwowic/ Włodimirz Rurikowic
Xiążętá y Rośćisław z woyſki Dawidowic/
Przybyli Mśćisłáwowi ná pomoc ochotnie/
Niechcąc zwierzchnośći Węgrom dáć w Ruśi ſromotnie.
Nád to Litwy/ Połowcow/ Iatwieżow przyzwáli/
By Węgrom y Polakom odpor mężnie dáli/
Lecz Polacy z Węgrámi ſkoro przyciągnęli/

Polacy y Węgrowie Hálicz wzięli.

Záraz Hálicz bez wieśći pierwſzym ſturmem wzięli.
Tám Coloman Małżonkę ſwoię zoſtáwiwſzy/
Z mdleyſzym ludem y ſtrzelbą Zamek vmocniwſzy/
Zſzykował woyſko Węgrow ſwych ná lewą ſtronę/
Polacy ná práwy bok trzymáli obronę.
Ták ciągnęli przećiwko Ruſakom wtey ſpráwie/

Południe.

A Phebus puł Niebá był obiechał iuſz práwie/
Ognistymi włoſámi zbroie oświecáiąc/
Mars tuż ſtoi do bitwy mężow podniecáiąc.
Mśćisław Chrobry z drugimi Xiążęty też śmiele/
Vphy Ruſkie prowádźił ſam ſtoiąc ná czele/
Nápominał by mężnie wſzyſcy poczynáli/
A zwycięſtwá pewnego by ſię ſpodziewáli.
Toż też Coloman czyni toż też y Polacy/
A wtym rowem z Dąbrowy przytárli Ruſacy/

Potkánie ogromne Ruſſakow z Polaki y z Węgry.

Z krzykiem z hukiem ogromnym z Węgry ſię potkáli/
A Połowcy Polſki rog práwy náiecháli.
Stárły ſię woyſká ſpolną śmiáłośćią chrzęſt ſtráſzny/
Aż od ſtrzał záchmurzył ſię Słoneczny woz iáſny/
Ci z kuſz bełty/ ći z łukow/ ći ſię záś wręcz ſieką/
A z drugich ſię iuſz trzewá od długich drzew wleką.
Słyſzałby był tám ránnych pod końmi ſtękánie/
Obaczyłby y ſzykow rożnych nácieránie/
Ano iák kiedy owo pſzczoły podkurzone/
Roią ſię/ álbo wáły Morskie záburzone.
Pieniſte wody pędzą/ Nawy skaczą rożno/
Sternik ſię/ y Boſmani z wiátry biedzą prożno/

Bitwá ſroga.

Ták y w tey bitwie gdy Mars puśćił koty z głowy/
Rowne były Zołnierzom gory/ rowne rowy.
Iuſz ſię ná oſlep dárli ieden ná drugiego/
S krotką bronią niemierzył oręża długiego/
Zápalczywy ná mężá mąż vpornie bieżał/

Vt non inultus caderet.

Zginąć niedba tylko by z nim przećiwnik leżał.
A Charon z czarną łodzią tuſz ná porcie ſtoi/
A iuſz ſię y ſam więcey Duſz przewoźić boi/.
Gdy tyſiąc zá tyſiącem cieniow mu przybywa/
A Echo ná powietrzu z trwogi ſię odzywá.

Mśćisławow Fortel ná Polaki.

Fortelu Mśćisław pátrząc krzycząc ieźdźi wkoło/
A potężnieyſzych Mężow wywodźi ná czoło/
Ták ſię ſieką ná vmor/ Coloman też cięſzy
Węgrow/ Fortuná rownym loſem wſzytkich śmieſzy.
Polacy iuſz práwy rog byli obronili/
Y Ruſakow z pierwſzego mieyſcá rozgromili/

Quin in altero cornu ad Vngaros victoria inclinabat.

Do Węgrow też zwycięſtwo iuſz ſwoy los skłániáło/
Ale ſzczęśćie odmienne wnet ich okłamało.

Ibi Mscislaus cum Poloweijs ... à tergo adortus facilè ſecuros diſsipauit, & magna ſtrage profligauit.

Bo Mśćisław Chrobry świeżych Połowcow przebráwſzy
A Polakom y Węgrom s tyłu záiecháwſzy/
Skąd ſię nie ſpodziewáli vderzył wnich pędem/
Kilko vphow iák trawę koſą poćiął rzędem.
Drugich łatwo pogromił gdy ſię pomieſzáli/
A bez ſpráwy tám y ſám rożno vciekáli/
Ruſacy goniąc ſieką/ kolą/ wiążą/ krzycząc/
Węgrowie w gory bieżą tarczámi ſię ſczycząc.

Fortel w odięćiu Chorągwie Polakom.

Ruſacy záś Chorągiew Polakom wydárli/
Koronną z białym Orłem/ wnet ią roſpoſtárli/

W swey zásadce: Polacy z rożnych mieysc pátrzáiąc/
Szli do oney Chorągwie swoich być mnimáiąc.
A ktorzykolwiek do niey z omyłku przybiegli/
Wszyscy iák w sámołowce od Rusakow legli/
Ták ony wszytki woyská Węgrow Lechow zbite/
Dáły z siebie zwycięstwo Ruśi známienite.

Ták tę bitwę Miechowius lib. 3. cap. 31. fol. 119. y Cromerus lib. 7. Długosus etc. opisuią. Iacebantq; cadauera interfectorum, iák Miechouius mowi / circa Halicz, tanquam arena insepulta, iż leżáłá wielkość trupow pobitych niepogrzebionych iáko piasek około Halicza.

Attilus Fileni.

Attiliusá Filiniego Woiewodę Węgierskiego Rusacy poimáli / á Colomanus Krolewic Węgierski / Krol Halicki y Włodimirski vćiekł ná Halicki Zamek / ná ktorym go Mśćisław Chrobry obegnał / á gdy nieopátrznie Colomanowi Żołnierze bramy zamkowey tylney strzegli / iedney nocy podkopáli się Rusacy pod nię / y wpádli do Zamku / á Węgrowie y Polacy nagle przestrászeni vćiekáiąc / z murow szyie łamáli / á drugich pobiwszy / y Zamek opánowawszy Mśćisław / obegnał Kośćioł Pereczystey / w ktorym się był Coloman z Zoną / z Pániámi / y z przebránym Rycerstwem záwárł / ták głodem y prágnienim vćiśnieni / tylko żywot v Mśćisławá ná rokowániu vprośiwszy / drzwi Kośćielne otworzyli / tám zá rozkazánim Mśćisłáwowym Panięta Węgierscy y Polscy / tákże Pánie byli wywodzeni / ktorych wszytkich Mśćisław część Połowcom / część swoim Dworzánom rozdał / á Colomaná z Zoną Salomką Xiężną Polską do Torská ná więzienie posłał / w ktorym był chowan pod strażą przez dwie lećie / według Miechowiusá / ácz Cromerus tylko Rok kłádzie / á niebył wypuszczon / áż po długim stánowieniu y tráctowániu / Roku od Christusá 1210. pod tymi condiciámi / iżby Bellá Brát stárszy Colomanow poiął w małżeństwo Marią siostrę Mśćisłáwowę / á Mśćisław po trzech lat miał Halicza Colomanowi vstąpić / ktore condicie pełniąc Mśćisław / odiechał do Torská / támże drugiego roku vmárł / pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Krzyżá / ktory był sam zbudował. A Coloman też nie długo ná Krolestwie Halickim pánował / Bo Daniel Romanowic vbieżał Zamek Halicki y wygnał Colomaná / ktorego zás Oćiec Andrzey Krol Węgierski zá dwoią wypráwą ledwo ná Hálicz przywroćił / y pánował Coloman ná Háliczu trzy látá / á Roku 1225. vmárł z podeyrzánim

Colomannus Krol nowy Ruski ná Haliczu poiman z żoną Pelką.

Przewaźność Rusakow w podkopániu Halicza.

Coloman Krol z żoną ná więźienie do Torská.

Mśćisław vmárł Chrobry rzeczony / Roku 1212.

Daniel Romanowic / Xiążąt Ostrogskich przodek.

trućizny zádáney. A od tego czásu Krolowie Węgierscy w Ruśi włodowánie swe vtráćili / wszákże potym długo vżywáli tytułu Krolestwá Halickiego y Lodomeryskiego / álbo Włodimirskiego / iáko y dźiś Henricus Polskiego / y wszystkiego Xięstwá Litewskiego / etc.

Krolowie Węgierscy dla czego vżywáli Titulu Krolestwá Gallaciæ, vel Hallaciæ, y Laodomeriæ, ma bydź / Wolodomeriæ.

Po śmierći Colomanowey / Dawid Romanowic Halicz opánował / ále Isasław będąc bliższy do Halickiego Xięstwá / zebrał woysko z Połowcow / y wypędził Daniłá Romanowicá / á Xięstwo Halickie postąpił Xiążęciu Michałkowi Swiniogrodzkiemu.

Burdy znowu o Halicz.

O porażeniu Xiążąt Ruskich od Polakow / Roku 1211.

Rusacy gdy po pirwszym zwycięstwie zhárdzieli/
Odmienności fortuny mylney niewiedzieli/
Zebrawszy się wspołz Litwą / z Zmodzią / z Jáćwieżámi/
Náieżdżáli do Polski częstymi wtarczkámi.
Lesko tym obruszony posłał Sulisławá/
W ktorym męstwo świećiło y woienna spráwá/
Ten z rycerstwem przebránym ciągnął w Ruskie włośći/
Oddáiąc też wet zá wet / burzył przez litośći.
Ruscy Kniáziowie hárdzi wnet woyská zebráli/
A z Polaki ogromnym pędem się potkáli/
Lekce ich sobie ważąc / á pierwszey fortunie
Vfáli / ktora często zdrádziwszy w lás dunie.
Polacy spráwiwszy się wszyscy wálnym szykiem/
Vderzyli w pośrzodek ich vphow z okrzykiem/
Ták rozerwánych wszytkich bez wieśći strwożyli/
W swey mocy vfáiących fortelem pożyli.
Záczym rożno pierzchnęli do lássow Russowie/
A zbitych pełno w polach / pełno w káżdym rowie/
Polacy ich obozy / y łupy okwite/
Wzieli / y krom pospolstwá / więźnie známienite.
Swietsław / Włodmir / Jarosław / Constanti y Jerzy/
Poymáni ich Kniáziowie z swym żołnierstwem w więży/
Lecz potym wypuszczeni gdy Polakom szkody
Nágrodzili / y więzniow wroćili z vgody.

Sulisław Castelan Sendomirski.

Cromerus fol. 128. lib. 7. Miechouius fol 115. Cap. 30. lib. 3.

Swiátosław Mśćisławowic Włodimir / Jarosław / Constanti / y Jurgi / Xiążętá Ruskie od Polakow w bitwie poimáne.

Ták Ru-

Ták Rusacy z Lechy mir wten czás wziąć musieli/
Bo w Domu nieprzyiaciół nowych gorszych mieli/
Nowych srogich Tátárow przed tym niesłychánych/
Ani wtych polách gdzie dziś są/ nigdy widánych.

O pirwszym przyściu Scytow álbo Tatarow wty polá/ gdzie dziś osiedli/ Polowcow wygnawszy y wybiwszy/ zá czym y Ruskie Xiążętá porázili/ y zniewolili/ Roku 1211.

Rozdział IX.

Latopiscze Litewskie stáre bez dowodu słusznego spisáne (gdyż won czás ludzi dowcipnych niemieli) ták swoie rzecz prowádzą/ czásu pánowánia Montwilá Gimbutowego Syná/ powstał Cárz Tátárski Batti/ y wszytke Ziemie Ruską Xiążąt nie máło poścináwszy/ zwoiował/ y Stolec wszytkiey Ziemie Ruskiey Kijow spalił/ y pusty vdziáłał/ Aż Xiądz wielki Kijowski Dimitrey ná Czernieow zbiegł/etc.

A wten czás iákoby miał Wykint Zmodzkie Xiąże Erdziwiłá Syná wypráwić/ ktory Nowogrodek/ Grodno/ Brześć/ y Mielnik opánował. Ale to ináczey było/ y pierwey przed Battim/ czegom z godnych Historikow/ y z sámey istotney rzeczy doszedł. Abowiem Batti Roku od národzenia Christusá 1240. w sześciset tysiecy Ruskie páństwá/ y Polske wszytke/ Moráwe/ Sląsko/ áż do Wrocłáwiá/ y Legnice powoiował/ gdzie Pompá Mistrzá Pruskiego/ y Henriká Xiąże Legnickie S. Jádwigi Syná meżnie sie zá wiáre Christusowe broniących zábili Tátárowie/ á w Wegrzech potym trzy látá buiáiąc mieszkáli/ wszytki Wegry/ tákże szablą Rácką/ Bossenską/ Kárwácką/ Bulgárską Ziemie ogniem y szablą zwoiowáli. Ale Litwá (czego sámi dla zániedbánia Historiy wywiedzieć niemogli) pirwey sie przed tym z niewoley Ruskiey wybili y strząsneli/ To iest od národzenia Christusá Páná Roku 1211. á według niktorych 1118. Gdy Scytiyski narod Tátárowie álbo od Rzeki Tartar/ álbo od oyczystych mieysc/ álbo od wielkości narodu swego/ co y sámi sobie przywłaszczáią/ ták názwáni/ pierwey zá Kaspuskim Morzem w záwárciu Gory Jmaus/ y Cacausiyskich skał ná wschod słońcá/ táiemni y nieznáczni iák Grekom ták Łácinnikom/ mieszkáiąc/ zábiwszy Królá Jndiyskiego/ ktoremu służyli. Azyą práwie wszystke wielką y máłą z zwycięstwem wzdłuż y wszerz przeszli/ gdzie wiele Kroleſtw/ Xięstw/ y kráin ták Pogáńskich/ iáko y Chrześciáńskich splundrowáli/ á potym przepráwiwszy sie przez Wolge Rzeke/ gdzie w Kaspiyskie Morze álbo Hircańskie wpada/ v Astrachani/ ktore Moskwá Chwalinskim Morzem zowie/ wielką mocą ciągneli ku zachodowi/ gdzie naprzod z Połowcámi/ ktorzy miedzy Tanaim y Jeziorem álbo morzem Meotis/ y nád Pontem Greckim/ á dziś Tureckim Morzem w polách mieszkáli/ woyne stoczyli.

Batti Cárz Tatárski kiedy woiował.

Cromerus: Circa annum Christi 1202. vel vt alij uolunt 1118.

Idem Crom. fol. 125. lib. 7. Tartari enim Scytica gens siue à fl. etc. obscuri ignotiq;. Mechouius vero fol. 120. lib. 5. cap. 31. Nam sequenti anno gens Tartarorum in eam diem ignorata, conflictis pluribus Septentrionis nationibus ad Polowczos uenit, etc.

Chwalinskoie More.

A to przyście Tátárow Cometá bárdzo wielka y niezwyczáyna znáczyłá/ y iákoby przepowiedáłá/ ktora przez 18. dni Miesiącá Máiá/ Roku 1211. trwáłá/ ku Połowcom ná wschod Słońcá/ y ku Ruskim páństwom ogon obracáiąc/ czásem sie też ku zachodowi obracáiąc/ w czym sie Cromer z Miechowiusem niezgadza/ bo ow mowi/ Coma in orientem uersa apparuit, á ten záś supra Polouczos Tanaym ac Russiam girans caudamq; in occasum porrigens, Ktorego też Wapouius y Bieścius násláduią/ ále iáko było táko było/ iednák dáłá pewny znák przyścia tych złych á przyległych nászych Sąsiádow/ ktorzy záraz obie Sármacie/ Azyátycką y Europską srogo skaráli/ á Ruskiey z dawná sławney y mocney Monárchiey siły zniścili/ y práwie wywrocili. A gdy im Połowcy meżnie odpieráli/ y woyská ich porażáli/ ná ostátek od wielkości Tátárskiey w mocy swoiey byli zemdleni.

Cometá znák przyścia Tátárow.

Połowcy od Tátárow przemożeni.

Przeto áczkolwiek Połowcy byli vstáwicznie głowni nieprzyiaciele Rusakom/ wszákże gwałtowną potrzebą przymuszeni/ pomocy od nich przeciw Tátárom żądáli/ rozwodząc im to iż co nam dziś od Tátárow/ to wam iutro bedzie. Dla tego sie im Rusacy widząc pospolitą niebespieczność nieodmowili/ y owszem Tátárskich Posłow nápomináiących/ áby sie w te woyne nie wdawáli/ áni Połowcom dawnym swym nieprzyiaciołom pomocy dawáli/ przeciw Práwu Ludzkiemu poimawszy pomordowáli/ á wszyscy Ziemią y Morzem czarnym od Oczakowá/ tákże Donem/ Worschlą/ Dnieprem/ Bohem y Wolgą Rzekámi ná pomoc Połowcom przeciw Tátárom ciągneli/ Xiąże Mscisław Romanowic z Rycerstwem Kijowskim/ Mscisław Mscisławic z rycerstwem Halickim/ y insze Xiążętá Ruskie Cernieowskie/ Pereasławskie/ Włodimirskie/ Nowogrodzkie/ y Smolenskie z Włodimirem Rurikowicem. A złączywszy sie ze wszystkimi woy-

Niewola y od nieprzyiaciół szuka pomocy.

Trzebá dziś tákiey zgody/ ále skutku lepszego ná Turki.

Zgwałcenie Posłow záwżdy szkodliwe.

Wypráwá Ruskich X. przeciw Tátárom.

kimi woyskámi Połowcow/ przyciągneli do Protolcow/ stámtąd potym zá dwánaście dni iázdy ná Kalke Rzekę przyszli/ gdzie sie iusz byli Tátárowie z namiotámi swoimi położyli. Tám záraz niedopuściwszy im wytchnienia Tátárowie swieży ná sprácowánych y drogą zemdlonych vderzyli/ á pogromiwszy/ y rosproszywszy Połowcow/ potym Ruskie woyská łatwo porázili/ dwoie Xiążąt według Miechouiusá Mścisłáwá Kijowskiego/ y Czerniiowskiego poimáli/ á Bielski pisze zábili/ á inszych rosproszonych (rzecz hániebną y niesłuszną ku wypowiedzeniu) sámisz Połowcowie zdraycy/ przez ktorych ziemie vciekáli/ towárzyszow woyny y pomocnikow swoich iezdnych z koni/ pieszych z szat łupiąc zábijáli/ drugich w Rzekách topili. Sam Mścisław Mścisławic Chrobry Xiąże Halickie/ ktory ono Colomaná Węgierskiego/ y Polakow poráził/ gdy vciekáiąc do łodzi swoich przyszedł/ przepráwiwszy sie przez Rzeki/ á boiąc sie pogoniey Tátárskiey/ wszytkie nawy potopić/ posiec/ drugie popalić kazał/ á ták pełen strachu do Halicza piechotą przywędrował. Włodimirz też Rurikowic vcieczką zdrowie záchował/ do Kijowá przyszedwszy Stolec Xięstwá Kijowskiego opánował. A druga wielkość Ruskich vphow gdy vciekáiąc do swoich łodzi przyszli/ obaczywszy być popalone/ y w niwecz obrocone z frásunku/ z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tám pomárli y poginęli/ krom kilku Xiążąt y niktorego ich Rycerstwá/ ktorzy ná snopkách z Tawołhowych rozg vplecionych (ktorych tám iákom z Turek iádąc widział y dziś pełno) Rzeki przepłynęli.

Protolce vrocisce.
Kalka Rzeká.
Połowcy y Rusacy od Tátárow porázeni.
Xiąże Mścisław piechotą wędruie.
Bo Xiąże Mścisław Romanowic własny Dziedzic y pan Kijowski był od Tátárow poimány.
W Multánskiey Ziemi około Buzowá Tawołhowych lássow pełno.

A Tátárowie po tym zwycięstwie Twierdze/ Zamki/ y Miástá Połowcow poburzyli/ ták iż wszytkie kráiny około Tanaim y Meotis wielkiego Jeziorá/ y Cherzonezem Tauriki/ co dziś Przekopem od przekopánia Jstmu nászy zową/ y wkoło Pontum Euxinum Czarnego Morzá Tátárowie opánowáli y osiedli/ gdzie y dziś w támtych polách Miast/ Zamkow/ y wież dawnych murowánych/ ktore Włoszy Genuenses z Połowcámi w towárzystwie budowáli/ stáre opádłe mury/ zwłaszczá w Tarhowicy etc. swiádkámi są. W polách tákże ktore Mádzierskimi zowią/ skąd też Węgrowie wyszli/ wiele stoi po dziś dzień murow/ Zamkow y Miast zburzonych. A groby swiádczą/ iż tám kiedyś Chrześciánie mieszkáli/ Bo ná mogiłách są słupy wyryte Marmurowe/ Mężow zacnych we zbroiách á krzyżyki ná nich/ ále iusz niktore z dawności mchem porosły/ drugie sie poobaláły/ skąd znáć/ iż tám kiedyś Grekowie/ Włoszy/ y Genuenses z Połowcámi pobrátynámi Li

tewskimi

tewskimi mieszkáli/ Bo też Połowcowie/ iákom wyższey powiedział/ z Gotow narod wiedli. Ták tedy od tego czásu Tátárowie narod przedtym niesłycháný Połowcow wybiwszy/ nam sąsiády niewdzięcznymi zostáli. Potym y Ruskie Xiążetá od nich zwoiowáne/ nietylko tribut z hołdem Tátárom y posłuszeństwo wyrządzáli/ ále też niewolnikom swym pierwszym Litwie łupem zostáli/ iáko Cromerus lib. 7. pisze/ etc.

Ale Diodorus Siculus Historyk bárdzo stárodawny/ ktory według Suidi/ pisał księgi o spráwach rozmáitych narodow zá czásow Cesárzá Augustá: Ták swiádczy o dzielności y dawności Scytow álbo Tátárow libro 3. wty słowá.

Diodorus Siculus o Tátárach.

Narod Scytiyski Tátárowie/ ácz pierwey mieszkáli w ciásnych kráinach przy Jndiey/ skoro sobie wybráli Krolá walecznego/ y w dzielności rycerskiey biegłego/ wnet gorne ziemie áż do Kaukásiyskich skał zwoiowáli/ á polne kráiny potym áż do Oceanu y Morzá martwego/ álbo Jeziorá ktore zowią Meotis/ y do Tanaim Rzeki/ ktorą po Moskiewsku Don zowią/ osiedli. Potym zás Potomkowie Tátárskich álbo Scitiyskich Krolow dzielnością rycerską/ y ćwiczenim woiennym kráiny wszystki od Tanais Rzeki áż do Tráciey pod moc swoię podbili. A obrociwszy ná drugą stronę moc swoię/ do Nilussá Rzeki Egiptskiey przeszli/ á podbiwszy y zhołdowawszy narody/ ktore miedzy tymi Rzekámi były/ áż do Oceanu wschodniego Jndiyskiego/ y do Kaspiyskiego Morzá/ w ktore Wolgá wpada (gdzie dziś Astrachan) y do Meotim Morzá (gdzie dziś Tátárowie Przekopscy) ossády y pánowánie swoie szeroko rościągnęli. A ták gdy sie w mocy swoiey ten narod rozmnożył/ mieli Cárzow álbo Krolow pámięci godnych/ od ktorych Scytowie w Powiáty álbo w Hordy rozdzieleni/ byli przezwáni iedni Arimaspi/ drudzy Massagetæ/ niktorzy Sacebi, álbo Sagæ.

Zá tych Krolow Tátárowie z kráin inszych ktore woyną posiedli obywátele do Hord swoich przywiedli y przenieśli. Ale dwá narody nawiętsze/ ieden z Assiriey/ ktory miedzy Paflagonią (kráiną Asiyską gdzie dziś Turcy) y miedzy Pontem Euxinem czarnym Morzem byli ossádzeni. Z Mediyskiey zás kráiny drugi narod wywiedziony nád Donem Rzeką álbo Tanaim ossádzili/ ktorzy Sauromatámi byli przezwáni/ Ci Sarmatowie w wielu lat potym pánowánie swoie szeroko rospostárwszy/ y wielką część Scytiey zburzywszy/ práwie ią pustą y prożną bez ludzi vczynili. Ty są słowá Diodori Siculi o Scytach álbo Tátárach/

lib. 3. O ktorego też narodu stárodawności/ obyczáiach y zacnych spráwach/ á iż w Aziey y w Europie zdawná siedzieli nád Tanais y Wolgą Rzekámi/ czytay szerzey Herodotá Greckiego Historiká stárodawnego/ y Melpomenæ szeroko o tym piszącego/ Quintum Curtium de rebus gestis Alexandri Magni, lib. 7. & 8. Trogum Pompeium & Iustinum Historicum lib. 2. Herbersteinum in Commentarijs Moschouiticis, Kroniki Węgierskie/ Callimachum Florentinum in rebus gestis Attilæ, Miechouium de utraq; Sarmatia, Monsterum, Ioannem Carionem lib. 2. Monar. 2. AEta. 2. &c. Wapowskiego y Bielskiego etc. A tám v tych Historikow stárodawnych y świeżych iáśniey się y szerzey náuczysz/ o narodzie Tátárskim nastárodawnieyszym/ ktorzy Asią wielką y máłą/ wtorą á więtszą część Swiátá naprzod męstwem zhołdowawszy/ pánowáli w niey lat pułtorá tysiącá/ począwszy od Wexorá Królá Egiptskiego/ ktorego gdy od nich hołd chciał bráć porázili/ áż do wieku y pánowánia Ninusszá Królá Assyriyskiego/ etc. A w sąsiedztwie y w wprzyległości ich záwżdy mieszkáli Sławacy nászy przodkowie/ Russacy/ Moskwá etc. Ktorych Historikowie stárzy dla spolnych gránic iednáko y ogulkiem Sauromátámi y Sarmatámi zwáli/ etc.

A potym iákośmy niżey powiedzieli/ gdy Mścisław Mścisławic Chrobry Xiążę álbo Carz Halicki koronowány/ vmárł roku 1212. Coloman Syn Andrzeiá Królá Węgierskiego znowu ná Halickie álbo Galátskie Krolestwo y ná Włodimirskie państwo według condiciy postánowionych był podniesiony/ y pánował w Rusi áż do roku 1225. gdzie potym vmárł/ y tytuł Krolestwá Galátskiego álbo Halickiego/ y Lodomirskiego álbo Włodimirskiego śmiercią swoią skończył/ áczkolwiek y po nim niktorzy Krolowie Węgierscy/ tenże tytuł sobie przywłaszczáli. Przeto my iusz teraz czytelniku miły/ gruntownie pioro násze do porządku Xiążąt Litewskich po długo przerwáney rzeczy obrocimy.

O wyprá-

O wypráwie Litewskiey do Ruskich Xięstw/ y poráżeniu ich od Russakow

Roku 1216. O czym Kroniká Ruska y Miechouius lib. 3. cap. 33. folio 123. y Długosz etc. świádczą.

Rozdział X.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Janá Hlebowiczá/ Páná Minskiego/ etc.

Montwil Xiążę Zmodzkie Roku od Christusá Páná 1216. vsłyszawszy iż Tátárowie Ruskich Xiążąt moc przełomili/ sámych porázili/ y Połowcow narod walecżny z dzikich pol wygłádzili/ zebrał woysko z Zywibundem Dorsprungowym Potomkiem Xiążęciem Litewskim/ á ták przełożywszy Hetmány nád oboim woyskiem Litewskim y Zmodzkim/ posłáli ich do Rusi ná plundrowánie/ vpátrzywszy czás po temu/ y zimę twárdą dla przebycia Rzek/ Jezior y Brodow/ á gdy włości Ruskie wszerz y wzdłuż Pogáńską srogością okrutnie splundrowáli/ á z wielkimi łupámi do Litwy spiesznie vchodzili/ zebrał się ná nich Xiążę Jarosław Wsewołdowic z Nowogrodzany/ á dogoniwszy ich/ poráził Litwę nád Dźwiną/ Plures tamen milites Russiæ desiderabantur, iák Długosz y Miechouius piszą/ wszákże więcey Rycerstwá Ruskiego ná plácu poległo. Y Xiążę Dawid Toropiecki támże zábity został. Litwá od Rusi poráżona. Mich. Et Dux Dauid Toropiecki occisus iacuit.

Zás powtore rychło potym/ gdy drugie woysko Litewskie Xięstwo Połockie woiowáło/ wnet Xiążę Mścisław Dawidowic z Rycerstwem Smolenskim prętko ná nich przyciągnąwszy/ pod Połockiem ich nieostrożnych y bespiecznych bárdzo wiele y bez liczby pobił. Drugich w Jeziorach/ iż ich máło co vbiegło potopił. Mścisław Dawidowic X. Smolenskie Litwę poráził.

Roku też 1218. Xiążętá Czernieiowskie z swoim Rycerstwem y

stwem / y z Mściskawem Smolenskim y z Połowcámi Kámienieckę kráinę bez żadnego odporu zburzyli w Polsce.

O znaczney á pożyteczney

wypráwie Litewskiey y Zmodzkiey w Zawiliyską stronę do Rusi / z Erdziwiłem Xiążęciem / á opánowániu Nowogrodká / Brzescia / Mielniká / etc. Zamkow Ruskich / Roku 12. 17.

WSzistki Látopiszce Litewskie iednostáynie ná tym mieyscu ták rzecz swoie poczynáią / ácz liczby lat kiedy się co dziáło niekłádą / ná żadnym práwie punkcie / bo ták głęboko w insze Historyki weyrzeć niemogli / dla prostości onych czássow / skądby porządek lat wyczerpnęli / ále zgołá prosto brną (co y ia chwalę) tym sposobem.

Zá czássu pánowánia w Zmodzi Montwila Syná Gymbutowego powstał iest Cárz Batti / y poszedł ná Ruską ziemię / y wßystkę Ruską Ziemię zwoiowáł / y Xiążąt Ruskich wiele poscinał / etc. iáko się to niżey pokazáło o przyściu Tátárow w ty strony.

A iż lat kiedy się co dziáło Litwá won czás niewiedziáłá / stárałem się ia sam o to s pilnością / ábych prawdę Historiey ich bez wątpienia okazał. A to stąd naprzod / iáko Cromer lib. 7. Długosus y Miechouius cap. 31. lib. 3. fol. 120. Herbersteinus in Commentarÿs Moschouiticis fol. 7. Kroniki Ruskie etc. świádczą / iż roku 1211. Máiá 18. dniá vkazáłá się Kometá wyższey pomienioná / ktora Tátárow pierwsze w ty strony przyście znáczyłá. Iákoż potym Tátárowie Komecie posłuszni / ná drugi rok 1212. Połowcow poráźili / y Ruskich Xiążąt / ktorzy Połowcom pomagáli / ná głowę potárli. A potym wytchnąwszy sobie trochę / wßystkie Ruskie páństwá ták pułnocne y wschodnie gdzie Moskwá / iáko zachodnie y południowe / gdzie nászy Russacy / plundrowáli przez lat cztery / łupy do Hordy wywodząc / á potym názad odwroty czyniąc z Bateiem y Kaydanem Cárzámi swoimi.

Herbersteinus fol. 7 et 87. etc.

Moskwá y Herberstein według ich Greckiego rachunku pisze od stworzenia Swiátá Roku 6745. to woiowánie Ruskich Xiestw Batteiá Cárzá.

A potym iáko Cromerus / Długossus y Miechouius fol. 131. cap. 38. lib. 3. piszą / Roku 1241. ciż Cárzowie Batti y Kaidan / Trucidatis principibus & tyrannis Rutenorum, Pobiwszy Kniáziow Ruskich do Polski przez Ruskie kráiny przyszli etc.

Ale Montwil Gimbutowic Xiążę Zmodzkie záraz gdy Tátárowie Ruskie páństwá burzyć poczęli roku 1212. wnet też począł o sobie przemyśláć / iákoby się mogł z niewoley Xiążąt Ruskich z Litwą y z Zmodzią wyłomić / y z płácenia onych łyk y winnikow do Kijowá wyswobodzić. Násyłał tedy záwżdy Kozackimi drogámi z Ziwibundem Litewskim Xiążęciem ná plundrowánie kráin Ruskich / Roku 1213. tákże 1214. 15. y 16. kiedy ich Russacy poráźili pod Połockiem / iáko się o tym trochę niżey powiedziáło. Ale roku 1217. lepiey się ná Russaki opátrzył / Bo słysząc iż Ruska stroná spustoszáłá / y Xiążętá Ruskie (iáko Látopiszcze świádczą) rozegnáne były / zebrał woysko z Litwy zá spolnym sprzysiężenim / ktore był vczynił z Ziwibundem Dorsprungowiczem Litewskim Zawiliyskim Xiążęciem / y z Zmodzi / tákże z Kurlandow álbo Kursow. Nád ktorym woyskiem przełożył Erdziwiłá Syná stárszego / Mężá w dzielności Rycerskiey doświádczonego / przydawszy mu dla porády y woienney sprawy / Mężow y Pániąt przednieyszych / z Herbu Kolumnow Grumpia álbo Strumpia / Drugiego z Vrsynow imieniem Eixissá / Trzeciego z Herbu Rożey Grawzá. A ták Erdziwił Xiążę spráwiwszy się z Zmodzkim Kursowskim / y Litewskim woyskiem / zszykował wszystkich y rospráwił w vphy porządnie / Chorągwie y Trębáczow z długimi Zmodzkimi trąbámi / ná swych mieyscach / á osobno oboz z kolas skrzypiących postáwiwszy. Rycerstwo wszystko zá zbroie y pánćerze (Bo tego ieszcze rystunku w on czás Zmodz nieznáłá) iedni Zubrze / drudzy Łosie skory / Niedźwiedzie / y Wilcze / ácz nie wszistko wypráwne nosili. Broń zás łuk prosty / száblá ledwo v Hetmáná / włocznia / kiy opalony / proce kręcone / siodłá z dębu bez násłániá / munsztuki z łyká / etc. ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu stroie y naczynie dawáły. A gdy się nád Wilią wszyscy ściągnęli / wnet z wielkich kłodzin poczynili płoty / ná ktorych kolássy y wszystko woienne narzędzie / nie długo tráctuiąc / przepráwili / y sámi w spráwionych vphach ná Ruską stronę przebyli. Tám dopiero Erdziwił będąc w Ruskim brzegu sam z wálnym vphem ciągnął pozad / á Hetmánow dwu ná czoło / trzeciego z trzemá vphcámi w zagony wypráwił. A gdy się przepráwili przez Niemen / náleźli we czterech milach gorę krasną / y wyniosłą / ná ktorey

Pewne dorachowánie násze Lat Kroniki Litewskiey.

Stárodawne Fámilie Litewskie.

Porządek wypráwy Litewskiey do Rusi.

Zbroiá y broń Litewska pierwsza.

był pirwey Zamek stołeczny Nowogrodek Xiążeciá Ruskiego/ przez Bateia Carzá zburzony. Tám záraz Erdziwił záłożył so/bie Stolicę/y Zamek z nowu zábudowáł/ á osiadwszy y opáno/wawszy bez rozlania krwie (gdy niebyło komu bronić) wielką część Ruskiey Ziemie/ począł się pisáć wielkim Xiążęciem No/wogrodskim.

Litwá Nowogrodskie Xięstwo osiádłá.

Potym z Nowogrodká wyciągnąwszy/ nálazł tákże stáre Horodziscze nád Niemnem Zamku od Bateiá zburzonego/ á vsu/biwszy Kopiec wyniosły/ y przyrodzenim mieyscá obronny/ zbu/dowáł ná nim z nowu Zamek/ ktory Grodnem názwáł.

Grodno Litwá zábudowáłá.

Od Grodná potym ciągnął ku Podlászu/ gdzie wten czás Jáczwingowie/ álbo Jatwieżowie mieszkáli/ y nálazł tákże Brze/scie/ Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bransko/ y Bielsko/ Miá/stá z Zamkámi poburzone od Cárzá Batheia/ Ty wszystki Zam/ki ná stárych horodziszczach z nowu Erdziwił wyniosł/ y zábu/dowáł/ á Russaki Chrześciány/ ktorzy byli po onym nieszczęsli/wym spustoszeniu y zwoiowániu Bateiowym zostáli/ przyiął w obronę łáskáwie/ á oni mu też wszyscy posłuszeństwo przysięgli dobrowolnie.

Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bransko y Bielsko Litwá osiádłá.

Ták Erdziwił moc y pánowánie swoie w Ruskich Xięstwach y Zamkach przerzeconych snádnie zá krotki czás rozmnożył y roz/szerzył/ y pisał się tym titułem Erdziwił Muntwiłowic/ Zmodz/kiey Ruskiey y Litewskiey Ziemie Dziedzic/ pierwszy wielki Kniáź Nowogrodzki. Posłał potym vpominki do Zmodzi Oycowi Montwiłowi/ ktory y z wielkiey á zeszłey stárości/ y niemniey z on/ey wdzięczney Synowskiego szczęścia rádości vmárł w Jur/borku.

Titul Erdziwiłá Xiążęciá Litewskiego.

Iż wiele ludzi vmárło z rádości niespodziáney/ czytay o tym Plinium & C. Iul: Solinu polihistorem.

Po nim Wikint Syn młodszy wstąpił ná Xięstwo Zmodzkie y ná Kurskie. A Erdziwił ná Xięstwie Nowogrodzkim/ y ná in/szych Zamkach Ruskich y Podláskich od szczęścia podánych páno/wał. Ziwibund też Dorsprungowic z Herbu Kitaurus w Kiero/wie/ w Wilkomeriey y w Dziewałtowie y ná wszystkiey Litwie miedzy Niewiażą á Wilią w pokoiu roskázował/ á wszyscy trzey w spolney zgodzie trwáiąc zá rowno sobie przeciw Russakom/ y Niemcom (ktorzy ich z Liflant w ten czás w Zmodzi nágabá/li) nierostárgnioną pomoc y prętki rátunek dawáli/ w ktorey zgo/dzie y sámi w sławę/ w możność/ y w potężne pánowánie rośli/ y poddánych swoich strzegąc gránic oyczystych obronili/ á cudze Páństwá (zwłaszczá Ruskie/ ktore się w ten czás w przeklętey niezgodzie sámy iádły y psowáły) posiedli/ iż potym Niewol/nicy Pá/

Wikint Montwilowicz X. Zmodzkie.

Żywibund X. Litewskie.

Zgodá Litewskich Xiążąt.

nicy Pánom swoim zá porządną spráwą swoią/ y przeważną á zgodliwą dzielnością pánowáli y roskázowáli.

Pierwsze Powiáty y Familie w Litwie.

Rozdział XI.

Erdziwił Montwiłowic Kiąże Ruskie Nowogrodskie/ bacząc ná to/ iż go szczęście nie/spodziane ná Páństwie cudzym włásnym Dzie/dzicem vczyniło/ Tedy też záraz tym Pánom y Rycerstwu Zmodzkiemu y Litewskiemu/ ktorzy z nim byli wyszli/ zwłaszczá dobrze zásłużonym/ dał osiádłości w Ruskich Xięstwach/ ktorzy pobrátawszy się y pokumawszy z Rusią Chrześciány/ ony pustynie ktore odłogiem leżáły/ po Ba/tego Cárzá srogim splundrowániu osadzáli/ ták iż ieszcze y dziś máło nie w káżdym kacie Ruskim/ iest po części Litwy od tych czásow/ s ktorych drudzy rzadko po Litewsku rozumieią.

Ale onych trzech przednieyszych Pánow Zmodzkich z narodu stárodawney oney Slachty Oyczycow Rzymskich/ ktorych mu był dał Ociec Muntwił Xiąże Zmodzkie przeciw Rusi zá Het/mány/ iák się godziło Hetmánow swoich dobrze zásłużonych Er/dziwił wrodzoną Xiążęcią hoynością opátrzył y hoynie vdá/rowáł.

Naprzod Kampeiowi álbo Strumpiusowi/ álbo iák dru/gie Látopiszcze piszą Campaniussowi z Herbu Kolumnow dał ten Okrąg y Ostrow s pusczámi/ gdziekolwiek obiegłá Rzeká Osmianá/ y to wszystko cokolwiek dziś Xiążętá/ Pánowie y Ry/cerstwo trzymáią w Powiecie Osmianskim. A s tego Kam/peiá/ álbo Strumpiussá/ ále ráczey Campaniussá włásnego Oyczycá z narodu Palemonowego/ vrodził się Gastold álbo Gastaldus/ o czym iednáko wszystki Látopiszcze świádczą/ á Fa/milia Gastaldow y teraz iest sławna w Piamoncie Ziemi mie/dzy Francią y Włoską/ á Safoyską Ziemiámi leżącey/ z ktorych ono ieden zábił onego sławniedzielnego Mężá Mnichá Cardi/nałá w Budzyniu/ Opiekuná Węgierskiego Krolestwá. Tákże tey Familiey y dziś we Włoszech/ ktorzy się Gastaldi zowią/ iest kilká

Campeius/ Copoten/ Crompa álbo Strumpa/ wziął vdział nád Osmianą Rzeką.

Naydziesz też o Gastaldach v Volaterana libro 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia Castaldi, Gastaldi & Gastoldi.

Domow/ ſkąd ſie okázuie/ iż ten Kampeius álbo Campanius (ácz niktore Látopiſzce podobno z omyłki ſtároświeckiego piſſánia/ iák ſie to y w świetym Piśmie czeſto trafia/ Strumpiuſem go zowią) był właſny oyczyc z narodu Palemonowe° z Herbu Kolumnow/ á iż ſam ieſzcze ſie był niewyrodził miedzy grubą Zmodzią z obyczáiow Rzymſkich/ Przeto też y Syná ſwego Gaſtaldem álbo Gaſtołtem włoſkim imieniem názwał/ z ktorego Campaniuſſá y Gaſtolda w Litwie y w Ruśi byli sławni Gaſtołdowie. Drugiemu Hetmanowi ſwoiemu Ewxiuſſowi / álbo Eiſiuſſowi z Herbu Vrſinow dał Erdziwił ten vdział y wſzyſtek s puſzczámi okrąg/ ktory dziś iego imienim Eiſzyſkámi z Miáſteczkámi zowią/ s ktorego/ iák wſzyſtki Latopiſzcze świádczą/ vrodził ſie Moniwid iákiś Pan Litewſki/ á ſtąd ſie zás Moniwidowá Familia w rożne domy rozłoská y rospłodziłá / o ktorey ia niechce ſądzić / áni żadney wzmianki czynić / lepiey wie káżdy gniazdo ſwoie / w ktorym ſie wylągł/ á Gąſiorá też miedzy Łábeciámi / choćby on był nabielſzy/ tákże Dudká miedzy Kokoſzámi ſnádnie poznáć.

Gaſtołtowie.

Trzeciemu Hetmánowi Grauiſiuſſowi álbo Grawzyuſſowi z Herbu Rożey dał ty wſzyſtki przyległe włości/ ktore dziś imieniem iego zowią Grawziſki / á s tego ſie vrodził Dowoyna / iáko wſzyſtki Látopiſzcze świádczą iednoſtáynie / by ich kto chciał y tyſiąc koncordowáć álbo znośić/ nienaydzie ináczey/ iedno iż z Strupiuſſá álbo Campaniuſſá / Gaſtold / z Eixiſſá Moniwid álbo Muntwid / z Grawza Dowoyno. Kto ſie bedzie chciał dworniey dowiedzieć o tym / álbo o narodach z tych Familiy rozmnożonych/ naydzie w drugich kſiegach moich/ ktore o tymże wierſzem rzetelniey ſą wyrázone/ wſzákże iż proſta oratio proſtości ku poznániu prawdziwey Hiſtoriey potrzebuie/ tedyſmy od dwornego w tey mierze bádánia pioro záhámowáli. Bowiem dziś Kukułek doſyć ſie náyduie/ ktore iáycá ſwoie w cudzych gniazdach pokłádáią / á gdy ſie cudzą pracą wylegą y doroſtą/ tedy y onego ptáſzká / zwłaſzczá wroblika trzćinnego/ co ich wychował y wylągł oskubą y ziedzą. Przetom ia tákowe Hukułki z tego ſwoiego gniazdá dáleko wypłoſzył.

O porá

O porażeniu Kaidaná Carzá Zawolskiego Hetmáná Batego álbo Bakeiowego / przez Erdziwiłá nád Rzeką Dnieprem/ gdzie do niego Perepecz wpada.

KAIdan Carz Zawolski / Hetman álbo Towárzyſz Cárzá Batego (bo go ták Miechouius piſze) iáko był zniewolił Xiążetá Ruſkie w ich niezgodzie / y do Tributu álbo Dani włożoney przymuśił / y Baſkaki álbo Stároſty y Poborce ſwoie w Ruſkich Xieſtwach chował / ták y wten czás ſkoro vsłyſzał iż nowe Xiąże Erdziwił/ z niesłychánego ſobie Zmodzkiego narodu/ Nowogrodzkie/ Podláſkie/ Brzeſkie/ Drohiczinſkie y inſze/ od Wiliey áż do Mozerá Xieſtwá Ruſkie opánował/ posłał do niego iáko był zwykł do inſzych Xiążąt Ruſkich / Baſkaki y Poborce ſwoie / vpomináiąc ſie Dani / dochodow / y posłuſzeńſtwá z tych Xieſtw Ruſkich ktore trzymał/ áby záraz wſzyſtko zápłáćił/ iáko Hołdownik. Co vsłyſzawſzy Erdziwił/ wziął ſobie ná rozmyślenie/ á potym ſproſną boiaźń / dla nieśmiertelney sławy / y wolności miłey ná ſtronę odłożywſzy / Posłow zátrzymał / obiecuiąc im w rychle dań hołdowną zgotowáć / y odesłáć Cárzowi. A w tym ćicho Woyſká Ruſkie (ſlubuiąc im ku pierwſzey wolności do gárdłá przeciw ſproſnym Tátárom pomoc) ſpiſſował / y zbierał / Też Brátá Wikintá Zmodzkie / y Zywibundá Litewſkie Xiążetá obesłał / proſząc o gwałtowny rátunek według Bráterſkiey ſpolney y powinney ſąſiedzkiey miłości. A gdy ſie iuſz Ruſkie woyſko niemáłe do niego ze wſzech ſtron wolności chęcią zápalone zebráło / y pomoc z Zmodzi / y z Litwy przybyłá / záraz onym Posłom Dań wypowiedział / á Cárzowi Kaidanowi parę ſtrzał miáſto złotych Kleinotow posłał / y odpráwiwſzy ich / ſam zá nimi ku Mozerowi nád Pripieczą ciągnął/ gdzie miał wieść o Cárzu Kaidanie/ iż tám tą ſtroną przez Dniepr miał ſie z Hordą przepráwić ná woiowánie y plundrowánie zwykłe Ruſkich kráin. A gdy Posłowie Cárzowi Kaidanowi one zuphałą odpowiedź Erdziwiłowe y vpominki parę ſtrzał oddáli/ wnet ſie z oney lekkości hołdowniká ſwego (iáko mniemiał) rozgniewawſzy / woyſko Hordy Zawolſkiey przez Dniepr przepráwił/ á przyciągnąwſzy pod Mozer y Zagony ná burzenie Ruſkiey

O tym Kaydánie Cárzu Miechouius fol. 135 cap. 39 lib. 3. piſze / iż też z Batym Cárzę Polſke / y Siedmigrodſka / y Węgierſka ziemie woiował.

Poselſtwo Cárzá Tátárſkiego do Erdziwiłá po Dani.

Erdziwił Posłow zátrzymawſzy Tátárſkich / woyſko zbiera.

Pare ſtrzał zá Dań.

Ziemie

Tátárowie Ruś woiuią Mozerską.

Ziemie rospuściwszy / sam się kossem położył nád Dnieprem ná vściu Perepiecy. A w tym Erdziwił z Rusią z Nowogrodzany/ Słonimsczany/ Pinsczany / y z Zmodzkim y Litewskim poszłecz- nym woyskiem pusczámi bez wieści przyciągnąwszy/ vderzył ná świtániu z wielkim okrzykiem ná kosz Tátárski / gdzie sam Carz głową leżał. Tátárowie też ácz się mężnie zá zdrowie Cárskie y z zuchfálstwá wrodzonego bronili/ wszákże niegotowi á bespiecz- ni od gotowych Russakow/ ktorym szło o przywrocenie wolności vtráconych/ y od Litwy przełomieni / ták iż rożno y tám y sám po lássach / po błotach y stárzynach się rospierzchneli/ ná plácu ich też wielkość poległá/ á sam Carz ledwo w máłey drużynie vciekł/ in- szy w Dnieprze y w Perepiecy potoneli / drugich po rożnych zago- nach snádnie / gdy głowá zsánkowáłá/ Russacy pogromili/ y łupy wszystki z więźniámi wyswobodziwszy/ wrocili się do Nowogrod- ká z Xiążeciem swoim Erdziwiłem / ktory to pirwsze zwycięstwo z Litwą nád Tátáry otrzymał. Rychło potym w zeszłey stárości lat y sławy pełen vmárł w Nowogrodku / A Mingaiłá Syná ná tych páństwach / ktore mu szczęście w Ruskich Xięstwach po- dáło/ Dziedzicem po sobie zostáwił.

Bitwá Erdziwiłowá z Kaidanem Cárzem.

Kaidan Cárz Tátárski porážon.

Erdziwił vmárł. Mingaiło iego Syn.

Máło też co przed tym Wikint Montwiłowic Brát rodzony Erdziwiłow/ Xiążę Zmodzkie y Kurskie vmárł/ álbo iáko nikto- re Látopiszcze świádczą/ ná woynie Ruskiey był zábity / A Xięst- wo było przyszło słusznie przyrodzonym spadkiem ná Erdziwiłá Brátá Xiążę Ruskie Nowogrodzkie / Ale iż y ten po onym zwy- cięstwie nád Tátáry otrzymánym musiał się vysczyć śmierci w długu ktory był winien z ciáłá. Tedy Xięstwo Zmodzkie spádło ná Zywibundá Dorsprungowicá Xiążę Litewskie Zięciá Kier- nussowego po Poiácie/ z Herbu Kitaurussá/ álbo Hypocentaurus- sá. A tu iusz z Herbu Kolumnow Xięstwo Zmodzkie y Litewskie przeniosło się po mieczu do Kitaurussow/ áczkolwiek po kądzieli/ to iest/ po Poiácie Kiernussownie trwáły Kolumny przy Kitau- rusie / áż do Romuntowych Synow Narimuntá / Dowmantá/ Giedrussá/ Holsze/ y Troydená. Ale przedsię Kolumny począw- szy od Palemoná idą po mieczu swoim torem y genealogią niero- zerwáną przez wszystki Xiążętá Litewskie / y z nich idące Ru- skie/ áż do Witená álbo Wiczienia Erraigolcyká / y áż do ostátniego pokolenia Jágełowego / iáko to w nászey Tablicy / álbo zwierciedle Kroniki káżdy snádniey obaczyć może.

Wikint Montwiłowic vmárł.

Mingaiło

Mingailo Erdziwiłowic / Xiążę Litewskie y Ruskie ná Nowogrodku wtore / á ná Połocku pierwsze.

Rozdział XII.

PO śmierci Erdziwiłowey Mingaiło syn iego wstąpił ná Xięstwo Nowogrodskie y Pod- láskie / Brześć tákże y ty wszystki kráiny Ruskie od Viliey áż do źrzodł Niemnowych/ gdzie się zá Ko- pylem w pięci mil poczyna / oyczystym práwem trzymał. Potym też miał sąsiedztwo z Połocczány y gránice przyległe/ ktorzy w ten czás wolno sobie pánowáli/ y żá- dney zwierzchności nád sobą niemieli / tylko trzydzieści Mężow stárcow z pośrzodku Rzeczypospolitey swoiey ná potoczne spráwy y sądy iáko Senatorow przekłádáli/ á nawięcey zá znákiem dzwo- nu wielkiego / ktory w pośrzod Miástá był záwieszony wszyscy się zbieráli/ á tám o spráwach y potrzebach Rzeczypospolitey swoiey/ y dzierżaw swoich (bo trzymáli ná ten czás ziemie Ruskiey sámi Mieszczánie Połoczánie ná mil kilkodziesiąt) rádzili. Teyże wol- ności w ten czás vżywał Pskow/ y Nowogrod wielki/ ktorey by- li dostáli zá niestwornością y niezgodą á wnętrznymi woynámi/ zaboystwem y morderstwem Xiążąt swoich Ruskich/ gdy ieden drugiego/ iáko się to wyższey w Historiey Ruskiey pokazáło / z páństwá wygániał y zábijał/ á Tátárowie gdy Połowcow po- rázili/ też Xiążąt Ruskich niemáło pobili/ á potym z Bateiem Cá- rzem przyciągnąwszy ostátká dopłonili / Zá czym Miástá moż- nieysze Ruskie / iáko Nowogrod wielki / Pskow / y Połocko bez Xiążąt wolno poczęli sobie żyć/ y Xięstwá Xiążąt swych sámi po- siedli / wziąwszy ktałt spráwowánia Rzeczypospolitey od onych sławnych Respublik Greckich/ Athen/ Thebow/ Sparti álbo Lá- cedemonu / &c. ktore tákże Ephoros Sędziow / drudzy trzydzieści Mężow przełożonych nád sobą miewáły / dla rządu spraw Rze- czypospolitey. Bo w on czás w Nowogrodzie/ w Połocku / y w Pskowie wszystko práwie Grekowie bywáli Metropolitámi / Władikámi / y Archimendritámi / ktorych tu záwżdy Patriarchá Constantinopolski álbo Czárigrodski przysełał/ iáko o tym szerzey Ruskie Kroniki świádczą. Atoż oni Grekowie wnieśli też tu byli obyczáie spráwowánia rzeczipospolitych Ateńskich/ Tebáńskich &c.

Niemen się poczyna w pięci mil od Kopyla/ niedáleko od Piaskow Miásteczká ich M. Xiążąt Słuckich / ná ktorym mieyscu sámem był.

Wolności stárych Połoczánow.

Wiecze álbo Seymiki.

Páństwo Połockich Mieszczan.

Pskowiánie y Nowogrodzánie Xięstwá swoich Xiążąt posiedli.

A iż pod-

A iż poddánym w wolnośći (w ktorey ſie nie iáko Szláchtá rodźili) rogi rosły / poczęli záraz Pánowie Połoczánie / vfáiąc w ſwoiey wolnośći / ſąſiádow ná woynę wyzywáć. Ktorego ſwowolenſtwá niemogąc dłużey ćierpieć Xiążę Nowogrodzkie Mingaiło Erdziwiłowic / wziął ſie zá krzywdy poddánych ſwoich / ktore częſto miewáli od Połocczan w przyległośći / á zebrawſzy woyſko z Ruśi ſwoiey y z Litwy powiliyſkiey / ciągnął proſto do Połocká / chcąc mieſczáńſką hárdość vſmierzyć. Co vsłyſzawſzy Połocánie / wnet kazáli we dzwon vderzyć / zá czym ſie wſzyſtko poſpolſtwo zebráło z poſſad y z włośći okolicznych / tákże też z inſzych dzierżaw ſwoich / ktore przed tym do Xięſtwá Połockiego przysłucháły / zgromádzili chłopow o kilko tyſiecy / ktore woyſko poſzykowawſzy / oni trzydźieśći Mużowie álbo Senatorowie Połoccy / wyćiągnęli przećiw Mingaiłowi z Połocká / niechcąc nieprzyiaćielá w domu czekáć / y położyli ſie obozem pod Horodcem Zamkiem ſwoim. A Mingaiło ſpráwiwſzy ſię z Nowogrodczany y z Litwą / tym śmieley ná nich z ogromnym okrzykiem vderzył / iż wiedźiał chłopſtwo być bez porządku / y bez woienney ſpráwy / co obaczywſzy Połocczánie / iż im potężnie nieprzyiaćiel dogrzewa / zárázem tył podáli / ktorych Ruſacy Nowogrodcy / y Litwá goniąc bili / śiekli / y imáli po zaległych ſtárzynách / Horodziec potym ich zamek ſpalili / á kończąc zwycięſtwo / do Połocká tegoż dniá przyćiągnęli / co widząc ſtrwożone poſpolſtwo / otworzyli mieyſkie y zamku Połockiego wrotá / podáiąc ſię dobrowolnie Xiążęciu Mingaiłowi / Ták tedy Mingaiło pirwſzy z Xiążąt Litewſkich Połockim Xiążęciem y Nowogrodſkim ſkroćiwſzy ich hárdość zoſtał / á potym wykonawſzy ná oboim páńſtwie ſzczęſliwy wiek / w ſtározeſzłey śiwiznie vmárł w Nowogrodku / zoſtáwiwſzy po ſobie ná dwoie Xięſtwá dwu Synu / Skirmunt y Gynwilá.

Przyczyná pierwſzey woyny Litewſkiey z Połoccány.

Horodziec przygrodek Połocki.

Połocczánie od Mingailá porázeni.

Mingaiło wziął Połocko.

Skirmunt Nowogrodzkie / Ginwil pirwſzy z Litwy Chrześćiánin Połockie / Xiążętá Mingayłowicy.

Skirmunt y Ginwił vczyniwſzy przyſtoyny pogrzeb obyczáiem Pogáńſkim Oycowi Xiążęciu Mingaiłowi / vſypáli kośćiom iego kurhan wyniosły / niedáleko od Nowogrodká / á potym Skirmunt / iáko ſtárſzy / śiadł ná oycowſkiey Stolicy w Nowogrodku / Xięſtwá Ruſkiego y Litwy powiliyſkiey.

Pogrzeb Mingailow.

Ginwil też iáko młodſzy Połockie Xięſtwo wziął z vdziału / ná ktorym ſzczęſliwie pánuiąc / poiął w małżeńſki ſtan Xiężnę Marią / Boriſſá wielkiego Kniáziá Twierſkiego Corkę / dla ktorey ſie ochrzćił w Grecką álbo Ruſką wiárę / y dano mu ná Chrzcie imię Jurgi / A to napirwſze Xiążę z Litwy zoſtał Chrześćiáninem. Z Pſkowiany y z Smolenſczany długą woynę wiodł / y ſpor o gránice przyległe / á potym w niedoſzłym wieku lat ſwoich vmárł / zoſtáwiwſzy po ſobie Syná Boriſſá.

Ginwil pierwſze Xiążę Litewſkie ochrzćił ſię w Ruſką wiárę.

Boris Ginwilowicz Xiążę Połockie.

Boris Xiążę vczyniwſzy oycowi obyczáiem Chrześćiáńſkim pogrzeb vczćiwy / z wielką sławą y dzielnośćią rycerſką Xięſtwo Połockie ſpráwował. Ten chcąc zoſtáwić po ſobie znák wieczny Chrześćiáńſtwá / vmyślił Kośćioły ku czći Pánu Bogu budowáć / y zmurował naprzod w Zamku wyſzſzym Cerkiew świętey Sophiæ / to ieſt / mądrośći Bożey / obyczáiem Greckim / iákom ſam widźiał / znáć iż koſztem niemáłym. Ná Bielczycy też Monáſter z wieżámi ochędożny / y Kośćioł Boriſſá y Glebá Swiętych / murem ozdobnie wyſtáwił / czwierć mile iáko mi ſię zda (bom nie mierzył / tylkom widźiał) od Połocká. Drugi záś Dziewicy

Ná toſie wſzyſtki Látopiſzce by ich chciał tyśiąc znośić iednoſtáino nie zgadzáią.

Trudno było mierzyć / bo gdy ia tám był / roku 1573. iádąc z Witebſká / Moſkwá w ten czás trzymáłá.

Monaſtir w wierzch rzeki Połoty od Zamku puł mile/ w ktorym Kniąż wielki Moskiewski miał ſtánowiſce ſwoie/ gdy Połocká dobywał/ czwarty Kościoł S. Spáſſá zbudował. A ná to budowánie przeważnym koſztem áż z Lifland/ Cegłe/ Wapno/ Alabaſter/ y inſze potrzeby w ſtrugach Dźwiną rzeką wożono. A tego káżdy naydzie y dziś iáwne ſwiádectwo/ kámień w Dźwinie wyniosły/ od Dziſny dziſieyſzego náſzey pámięci záłożonego miáſtá milá/ á od Połocká ſiedm/ miedzy Driſſą á Dziſną/ ná niż do Rygi płynąc/ ná ktorym kámieniu ieſt Krzyż Ruskim wyryty ksztáłtem táki/ ☩ á tego Xiążęciá Boriſſá napis pod nim/ Wſpomożÿ Hoſpody Roba ſwoiogo/ Boriſſá Syná Gynwilowego/ ruskimi literámi/ co mnie vkázował ieden Kupiec z Dziſny/ gdy nas kilko Żołnierzow z Witebská w Strugu iecháło do Dinamuntu nád Inflandckie Morze/ A iżeſmy tám w tym mieyſcu z przygody nocowáli/ Strugi do brzegu przypchnąwſzy/ do tego ſiny ſie Kámieniá w czołnie woźili/ chcąc widzieć ſtárożytną dawność rzeczy.

Gránice Xieſtwá Połockiego z Litwą ſtáre.

Tenże Xiążę Boris skoro odpráwił budowánie ku czći Bożey/ vmyſlił też znák wiecznych gránic vmocnić/ miedzy Litwą á Xięſtwem Połockim/ y zbudował Zamek y Miáſto od ſwego imienia názwány Boriſſow nád rzeką Berezyną: Dokąd ſie Moskiewski gránic ſwoich vpomina.

Boriſſow Zamek.

Wiodł też woyne dla ſpolnych gránic z Smolenſczány/ z Witebskim Xiążęciem/ y ze Pskowiany.

Potym Mieſczánom Połockim przywrócił pirwſze wolności/ ktore im był złamał Dziad iego Mingaiło/ iż ſie tákże wiecámi ſámi ſądźili/ á we Dzwon wielki/ gdy ſie mieli do Rády ſchodźić/ dzwonili/ iáko był obyczay w Wielkim Nowogrodzie y we Pskowie. A będąc iuſz zeſzły w ſtárośći/ vmárł Xiążę Boris/ y pochowan w Kościele S. Sophiæ ná Zamku/ ktory był ſam zbudował.

X. Boris vmárł.

Rechwold X. Połockie.

Po nim pánował ná Xieſtwie Połockim Rechwold imieniem chrzſczonym Waſili Syn. Ten Pskowiany długą woyną przymuſił do hołdu/ y poſtąpienia niktorych włośći/ ktore byli od Xieſtwá Połockiego oderwáli/ á gdy potym w pokoiu pánował wiele lat/ muſiał ſie viśćzić śmierći z długu ná zawity Rok pozwány.

Pſkowiánie od Połoczan zhołdowáni.

Po nim ná Xieſtwie Połockim zoſtał HLEB Syn/ y Corká POROSKawia/ A tá poſlubiwſzy Pánu Bogu dziewicy ſtan w czyſtośći chowáć/ poſtrzygłá ſie w Cernice w Monaſterze S. Spáſſá

Porosławia Xiężná Połocka Czernicá.

Spáſſá nád rzeką Połotą/ w ktorym mieſzkáłá ſiedm lat Pánu Bogu służąc/ y kſięgi do Kośćiołow piſząc. To poty ku rzeczy o tey Porosłáwi piſzą Látopiſzcze Litewſkie y Ruſkie. Ale dáley coś dźiwnego o niey powiedáią/ w ty słowá: Y potym dźie ſwiętaia Porosławia wezbráłá ſie do Rymá/ y w Rymie kilko lat mieſzkáiąc Bogu pilnie służyłá/ y támże vmierłá/ y potym dźie ſie oświeciłá/ ktorą zowią ſwiętą Praxidis/ á po Ruſku Praſkowia. Ktorey że dźieto w Rymie y Cerkiew zbudowano/ ná imię ieie ſwiętoie/ y támże ieie ćiało pohrebli. To poty wſzyſtki Látopiſzcze iednáko o tey Porosłáwi Xiężnie Połockiey ſwiádczą. Ale iż ſie ia z wielką pilnośćią ſtáram/ y ná tom ſiedmioletną pracą podiął/ ábych Litewſką y Ruſką/ tákże Polſką Hiſtorią nie z domniemánia/ ále z pewnych dowodow ná ſwiát pokazał. Tedym też o tey Porosłáwi niemáło kſiąg Kośćielnych zwártował/ ktoraby to z Xiężny Połockiey ſwiętą Práxedą w Rzymie zoſtáć miáłá/ álem tego nigdźiey náleść áni ſie dopytáć mogł. Tylko tá poſpolita ieſt Hiſtoria o S. Práxedźie w Legendach ſwiętych/ y w ledá wiatiku: Praxedis uirgo uenerabilis Prudentis Romani filia, amiſsis parentibus &c. Praxedis Pánna wielebna Prudentiuſſa Rzymiánina (nie mowi Rechwoldá Waſziłá Kniáziá Połockoho) Corká/ pozbywſzy rodźicow/ s ták wielkim ſtáránim/ pracą/ y s ſtáłośćią/ pożytkom Chrześćiáńſkim vsługowáłá/ iż wiele ſwiętych vbogich ſwoimi máiętnośćiámi żywiłá/ etc. vmárłá potym/ ktorey ćiáło Paſtor Kápłan wedle oycá y ſioſtry Potentiany ná Cmintarzu Priſcilæ S. in uia Salaria &c. pochował/ á Rechwold oćiec Porosłáwie nie w Rzimie ále w Połocku leży/ nie in Ciminterio Priſcillæ/ ále v S. Sophiæ. A tey Praxidy Rzymiánki/ nie Połoczánki Kośćioł náſz Rzymſki obchodźi dźień S. Lipcá 26. dniá. O ktorey też czytay Volateranum in Antropologia w kſięgach 18. etc.

Látopiſce o Porosłáwi nie ku rzeczy.

Zbytnie mniemánia Látopiſcow.

A teiſie to dźiáło roku 140. od Chriſtuſá zá Antoniná 13. Ceſſárzá Piuſá rzeczonego/ y zá Papieżá Piuſſá 10. á Połocko w ten czás niewiem ieſli by to ieſcze/ o czym Volaterans in Anthropologia lib. 15. &c. & Carion lib. 3. etc.

Potym Brát tey Porosłáwy HLEB nie długo Połoczánom pánował/ Bo w młodym wieku zá oycem Rechwoldem Waſzilem y zá ſioſtrą Porosłáwią (ſwiętą ták iáko chcą Látopiſzcze) muśiał ná on Swiát wędrowáć. Pochowan podle oycá w iednym grobie v S. Sophie ná Zamku Połockim.

A Połoczánie (gdy ſie w tym Hlebie oſtáteczny potomek Xiążąt Połockich z Litwy zámknął/ bo bez potomſtwá vmárł) poczęli ſobie po ſtáremu wolno żyć/ y wiecámi ſie ſądźić/ á Páná nád ſobą niemieli.

O Bitwie y Zwycięstwie Skirmuntowym nád Kniáziem Łuckim / Roku 1220.

Rozdział XIII.

Tacy byli nikczemni y bez mozgu práwie Pisárze Látopisczow Ruskich y Litewskich / iż swoie Historyki ledá iáko bez baczenia co im śliná do vst przyniosłá pisáli / á lat álbo rokow / ktorego sie czássu co działo / ná żadnym mieyscu niekłádą / nievważywszy tego / iż ná wiádomości czássow káżdey Historiey nawięcey zależy / á bes tego tedy y Historia (ktora iest sámá świádkiem / zwierciádłem / y Mistrzynią żywotá ludzkiego) y wszystki spráwy Mężow dzielnych zá przeważne cnoty sławie wieczney poświęconych w niwecżby się obrociły.

Ná wiádomości lat y pewności czásow wszystká Historia należy.

A tożem ia tego z dáru Bożego / á zá pilnym w Historiach bádániem doszedł / iże látá y pewne czásy / kiedy sie co działo / w Látopiszczach / tudzież wątpliwych imion Xiążęcych / y Osob mężnie dzielnych dochodne á iáwne wywody pokázuię / áczkolwiek mi to / Bog wie lepiey / z wielką pracą przyszło.

Ták tedy Látopiscze rzecz swoie prowádzą: A potym dzie Skirmunt Kniáząc ná Nowohorodku / y Kniáź Mścisław Łucki / y Pinski począł walkę z Kniáziem Skirmuntem etc. Rozumiey tedy Czytelniku miły / iż ten Mścisław był nie ledá Kniáź / ále Monárchá przedtym Kijowski / Mścisław Romanowic rzeczony / ktory ná oney nieszczęsliwey woynie roku 1212. gdy Tátárowie w ty dźikie polá náprzod náwiedziwszy Połowieckie y wszystkich Ruskich Xiążąt woyská porázili / Tedy w ten czás poimáli tego Mścisławá Romanowicá / Monárchę Kijowskiego / y przy nim drugie Xiążę Czernieowskie / iáko o tym Dlugosus y Miechouius lib. 3. cap. 31. fol. 120. pisze / Diffugientibus Polouciis acies Rutenorum disiiciuntur, plurimaq; cæde peracta bini Duces, Msczislaus Romanouicz Kijouiensis, & Cirnieouiensis captiuantur. O tymże y Cromerus lib. 7. A iż był przerzeczony Mścisław w więzieniu v Tátárow / tedy Włodimirz Rurikowic (iák tenże Długosz y Miechouius świádczą) wybiegawszy sie z tey porázki do Kijowá przyszedł y opánował stolicę Kiiowską.

Bo mniemieli Kijowiánie iż by był ich Pan w bitwie zginał co y Wapowius y Bielski z omylku piszą.

iowską. A Mścisław Romanowic gdy w kilko lat wyszedł z więzienia Tátárskiego / á Stolice swoiey Kijowskiey niemogł odiskáć / wziął od Włodimirzá Rurikowicá z vgody Wołyńskie Xięstwo / ktorego byłá w ten czás Stolicá Łucko / k temu y Pinskie páństwo. A iż ná tym nieprzestawał / bo pierwey był Monarchą / á w ten czás mu iego włásnego vdzielano / námowił go tenże Włodimirz Rurykowic / áby pod Skirmuntem Xiążęciem Litewskim / y Ruskim Nowogrodskim / dostawał sobie Nowogrodká / Brześcia / Mielniká / Drohiciná / Grodná / y inszych Zamkow oyczystych Ruskich. A gdy sie zebrał z woyskiem przeciw Skirmuntowi Mingáiłowicu Nowogrodskiemu y Litwy Nowiliyskiey Xiążęciu / Tedy Skirmunt zwątpiwszy w mocy swoiey / posłał do Zywibundá Dorsprungowicá wielkiego Xiędzá Zmodzkiego / y Litwy záwiliyskiey / prosząc go o prętki przeciw gwałtowney woynie rátunek / y posłał mu záraz Zywibund Syná swego stárszego Kukowoytá ná pomoc / ze wszystkimi siłámi Zmodzkimi / y Litewskimi / Potym Skirmunt złączywszy moc swoię z Xiążęciem Kukowoytem Zywibundowicem / ciągneli przeciw Mścisłáwowi Romanowicu / ktory iuż z Wołyńczámi / z Pinsczany / y Kijowiany Nowogrodskiego Xięstwá przygrodki / około Brześcia plundrował / A gdy sie obiedwie woyská ná oney stronie Rzeki Jasiáłdy podkáły / záraz Kniáź Mścisław zsánkował / Pinsczánie pierzchneli / Kijowska pomoc tákże / Wołyńcy zá nimi / á ná plácu y po lássach y szerokich polach wielkość ich poległo zbitych / ták iż sam Kniáź Mścisław Romanowic / stráciwszy wszystkę moc swoię ledwo vbieżał w máłey drużynie ná Łucki Zamek / y wołáłá Ruś (iák Látopiszce świádczą) z wielkim płáczem / iż ták wielkie woyská ich były okrutnie pobite od bezwierney Litwy. A Skirmunt kończąc zwycięstwo / wziął przez podánie Pinsko / y Turow / Xięstwá Mścisłáwowe. A ták gdy ná swym nieprzestawał / á cudzego prágnął / y swoie strácił. Działo się to roku od Christusá 1220. A tu iuż masz Czytelniku miły pewność lat / czássow / przyczyn woyny / y wywod osob Xiążęcych w Latopisczach zátłumionych dowodnie od nas wyrázony.

A tu smy sie iuż domácáli pewności lat.

Bitwá Skirmuntowá z Xiążęciem Łuckim.

Mścisław Romanowic y Rusacy od Litwy porázeni.

Pinsko y Turow wzięte od Litwy.

A po tym sławnym zwycięstwie Skirmunt vććiwszy Kukowoytá rozlicznymi dárámi / odpráwił go do Oycá iego z wielkimi dziękámi. Ale Kukowoit wroćiwszy sie do Zmodzi z wielką sławą zástał Oycá Zywibundá Dorsprungowicá bárdzo chorego / bo był w leciech bárdzo zeszły / ták iż potym rychło vmárł bárdzo w zeszłey y szedziwey stárości. Poiátá też Zoná iego Corká Kier-

Zywibund Dorsprungowic vmárł.

nusowá / po ktorey był Xięstwo Litewskie z Kiernowską stolicą / iáka się won czás zeszłá / zá wiáno wziął / máło co przedtym vmárłá / ktorey Syn Kukowoit / z wrodzoney miłości postáwił Báłwan nád Jeziorem Zosłą obyczáiem Pogáńskim ku wieczney pámięci / Ten Báłwan Ludzie prości chwalili zá Boginią / A gdy Báłwan zgnił / ná tym mieyscu Lipy wyrosły / ktore tákże Litwá y Zmodź áż do czásow Jagełowych zá Bogi chwalili / Pieśni proste o Poiácie spiewáiąc.

Poiátá Báłwan.

A tu wiedz czytelniku miły / iż się o tey Poiácie ieden Látopisiec sprośnie omylił / kłádąc tę Poiátę być Corką Kukowoytową / á oná byłá mátką / y iákoby tá Poiátá po śmierci Kukowoytá Oycá swego miáłá mu Báłwan postáwić ná iedney gorze nád świętą rzeką / áno się myli / bo oná Kiernusowi oycowi ten słup vczyniłá nád tąż rzeką / ná co się insze wszystki Látopiscze zgadzáią / ktorym podobniey niż iednemu wierzyć / gdyż od prawdy ná kilko mieyscach iáwnie zfánkował / y mnie (co wyznáć muszę) zwiodł w wydániu Goncá cnoty / Tákże też in eo libro, quem latinè sub titulo descriptionis SARMATIAE Europeæ, de uitis Regum Polonorum, ipsiusq; Poloniæ, Prussiæ, Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Liuoniæ, Moschouiæq;, ac Tartaricarum in hordas diuisarum Regionum descriptione, moribus, gentium deductione, Principum gestis &c. anno 1573. exaraui, dum adhuc adolescens in VVitebsca cuidam Italo cohortis pedestris præfecto familiariter adhærerem, ac marte interdum respirante obscœna perosus ocia, ingenuis musis operam nauarem. Wszákże się tego z łáski Bożey teras popráwiło / gdym inszych Látopisczow z roznych mieysc kilkonaście dostał / K temu in euoluendis multotiesq; enucleandis uarijs Historicis assiduo duroq; superato labore optatam Historiæ Lituanicæ contigi metam. Omnia etenim conando & lentè festinando doctlis solertia uincit.

A co się tám komu czásem zda nie pomyśli w przerzeczonych księgach moich de Sarmatia Europea ktorem ná Witebsku (czego Jáśnie Wielmożny Pan Stánisław Pácz Woiewodá Witebski etc. dobrze świádom y wszystko támeszne Rycerstwo) pisał. Tedy o tym rácz wiedzieć / iż tá praca moiá abortiuum in immatura edenda prole passa est. Illius etenim nostri laboris, cuius testem Deum opt: max: contra conscientiam meam appello, fructu, per quendam Italum, & eundem peditum in VVitebska præfectum, frustratus sum, qui quamuis ipse neprimis quidem musarum fontibus labra admouerit, & prorsus literarum expers fuerit, præfati libri Exemplar, ut populari fatiaretur aura, sub nomine suo quibusdam uerbis & sententijs (ut ipsius

inuentio inde appareret) facilè immutatis, imprimendum dedit. Et sic nos non nobis.

Ták nie dla siebie w Járzmie robią woły /
Nie sobie biedne miod zbieráią pszczoły /
Nie sobie ptaszek miłych dziatek rodzi /
Y owcá w wełnie nie dla siebie chodzi /
Nie sobie Jábłoń wdzięczny owoc dawa /
Nie sam dla siebie Człek w pracę się wdawa /
Mysmy pisáli / Mysmy tám robili /
Inszy się sławą nászą przyzdobili /
Ták w Pawie piorá Wronká się vbráłá /
Y mniema biedna by zakład wygráłá /
Ano poznano záraz co nieczyie /
Paw się w swym szerzy / Wroná w kąt twarz kryie.
Vmie Mistrz o swym Rzemieśle powiedzieć /
A Pártácz w kącie záwżdy musi siedzieć.

Multa tulit puer sudauit & alsit, Abstinuit Venere & Bacho, Qui Pithia cantat. Tylkoć się to było Jowissowi iáko Bogowi zeszło / iż iedno się raz w głowę vderzył / áli wnet Corká pánná Minerwá / Bogini nauk / z mozgu iego wyskoczyłá. Ale my nie Jowissowie / trzebá się nieraz w łeb vderzyć / kto z mozgu chce co vrodzić. Ja iednák dali Pan Bog nie wątpię / iż author fruetur debito, & plusquam iustè promerito honore, kiedy tempus ueritatis parens eam ipsam ueritatem è tenebris in lucem educet. A ten ktory to sobie przywłaszczá / około czego niepracowáł / áni się iego ingenium ná to zeydzie / kiedy go spytáią / iáko się to álbo to rozumie / confundetur, & sic suo iudicio sorex peribit, &c. Ale ná ten czás ku rzeczy przystępuię.

Dáley záś tenże Látopiszec tey Poiáty Kiernusowny męża kładzie nieiákiego Kirussá álbo Giedrussá / Kniáziá Dziewałtowskiego / ále insze Látopiszcze chociaby ich tysiąc concordował / żadnego inszego Giedrussa nie wspomináią / tylko iednego Syná Romanowego álbo Romuntowego z Herbu Kitaurus / z ktorego narod Kniáziow Giedrockich poszedł. A iego Brácia byli Narimunt / Dowmant / Troiden Holssa. Ják o tym będzie niżey.

O Kukowoycie Zywibundowicu Zmodzkim y Litewskim Kiążeciu.

Rozdział XIIII.

Kukowoitos álbo Kukowoiczis Zywibundow Syn z Herbu Kitaurussá po Rodzicach zmárłych Zywibundzie Oycu y po Mátce Poiácie Kiernusownie / Zmodzką Stolicę w Jurborku / w Konassowie álbo Kownie / á Litewską w Kiernowie iáko dziedziczne opánował. Niemcom ktorzy byli w ten czás do Lifland Zakon Rycerski dla wiáry Chrześćiáńskiey / nowo wnieśli / mężnie odpierał / gdy do Kurlandſkiey y Zmodzkiey Ziemie / iáko ná Pogány náieżdzáli. Zá żywotá swoiego Vtenussá álbo Vćianussá Syná ná páństwo náznáczył / ktorego Petrus à Dusburch stárodawny Historyk Pruski Vtinuerum Regem Lituaniæ pisze.

Vtenus vel Vtinuerus.

O poráženiu Bałakłaia Cárzá Zawolskiego przez Skirmuntá / Roku 1321.

Rozdział XV.

Bałakłai Soltan Cárz Hordy Zawolskiey / ktora byłá wten czás namożnieysza miedzy inszymi Tátáry / zhołdowawszy zá wnetrzney niezgody powodem Ruskie Xiążetá / nád ktorymi dziś iest Monárchą wielki Xiądz Moskiewski / rościągnął moc swoie od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego / ktore Moskwá Chwalenskoie more zowie / áż do morzá Czarnego Tureckiego / gdzie rzeká Dniepr in Pontum Euxinum wpada / gdzie też Zamek od swego imienia záłożył / ktory y dziś Bałakłay zowią / kto bywał w dzikich polach y ná nizie / tego może być dobrze świádom / Bo tám ieszcze stoią Horodziscza Bałakłay / czapczakłay / osłam / etc. A iż Xiążetá Litewskie Erdziwił naprzod po nim Mingaiło / Skirmunt /

Skirmunt / y Ginwił posiedli byli wiele Xięstw Ruskich y ná nich pánowáli / á hołdu do Hordy Zawolskiey iáko insze Xiążetá Ruskie nie dawáli / wyprawił Posły swoie do Skirmuntá Mingaiłowicá Nowogrodſkiego / Turowskiego / Pinskiego / y Mozerskiego Xiążeciá / Litwy Powiliyskiey Dziedzicá / vpomináiąc się v niego posłuszeństwá / dani y hołdu / tudziesz do niego záraz z posłámi Báskaki álbo Poborce y Rewizory swoie przysłał / ktorzyby sámi dań z káżdey głowy wybieráli / y przy Skirmuncie záwżdy obecznie mieszkáli / iáko przy hołdowniku / pilnuiąc postępkow iego. Ktory obyczay teraz Cesarz Turecki záchowuie / iákom sam widział z hołdownikámi swoimi.

Skirmunt tedy vważywszy v siebie wolność / niechciał się pod to poddáć / ále gwałt gwałtem / á moc mocą odbijáć vmyslił. Przeto záraz rozesłał listy po páństwach swoich Ruskich y Litewskich / áby gotowi byli przećiw naiázdom gwałtownym Tátárskim. A gdy wyrozumiał / iż mogł dáć odpor Bałakłaiowi / woyská Ruskie y Litewskie popisał / nieskwápliwie ále bacznie / y rozmysliwszy się ná wszystko dobrze / Posłow Tátárskich potym ná cześć prosił / potym wszystkim y Sługom ich geby álbo wárgi / nossy y vszy poobrzynáć kazał / y odesłał ich ták przystroionych do Cárzá Bałakłaia z odpowiedzią / mowiąc / iż táka dań ktoreyeś się z Rusi vpominał / y ciebie sámego podka.

Okrucieństwo Skirmuntowo nád Posłámi Tátárskimi.

A potym Bałakłay Soltan t.ik srogą odpowiedzią y zelżywością od hołdowniká swego / iáko się spodziewał obruszony / zebrawszy się nálato z wielką mocą / ze wszystkimi Hordámi Tatarskimi / poszedł w Ruską ziemię / gdzie wielkie szkody szablą y ogniem poczinił. Skirmunt też Xiąże Nowogrodskie y Litewskie / Ruskie y Litewskie woyská ktore miał gotowe zszykowawszy / podkał Bałakłáiá ná gránicy swoiey v Koidanowá / tám gdy się obiedwie stronie mężnie á vpornie podkáły / sfánkowáli Tátarzy / ták iż pomieszawszy szyki swoie tańcowe / pierzcháć poczęli / sam potym Carz z wielkością Murzow y Vlanow náplácu poległ zábity / zá czim ostátek Hordy bez wodzá Russacy y Litwá snádnie pogromili / pobili y ná głowę porázili / więzniow / łupy y wszystek połon sowito z wielką korzyścią odebráli. Potym Skirmunt wytchnąwszy ná poboiscu po onym zwyćięstwie / á máiąc woyská gotowe zárázem ciągnął do Siewierskiey ziemie Ruskiey zá Dniepr / gdzie naprzod się strone Mozer wziął przez podánie / potym Starodub / Cyrniehow / Kárączow / zamki stołeczne y miástá z włośćiámi Xięstw Ruskich Siewierskich przednieysze opánował. A ty páństwá zá żywotá swoie°

Bałákłay Cárz Ruś woiuie.

Bitwá Litewska z Tátáry znáczna v Koydanowá álbo Kieidanowá.

Bałákłay Cárz zábity.

Skirmunt Xiąże Litewskie Siewierską ziemię opánował.

trzem

trzem Synom ſwoim rozdzielił/ Lubártowi ſtárſzemu dał Káráczowſkie y Czerniehowſkie Xięſtwo/ Piſſimuntowi Turowſkie y Stárodubſkie/ á Troinatowi álbo Stroinatowi młodſzemu ná Nowogrodku y ná Podláſkich Zamkach tákże ná powiliyſkiey Litwie vdział po śmierći ſwoiey náznáczył.

Potym Skirmunt rozſzerzywſzy moc ſwoię Litewſką w Ruſkich Xięſtwach pełen wieku y ſławy/ vmárł w Nowogrodku/ á Synowie iego Lubart/ Piſſimont/ y Troinata ná vdzielonych Xięſtwach po nim ſpokoynie pánowáli.

Vtenus Zmodzkie y Litewskie Xiążę.

TEgoż thęż czáſſu Kukowoytus Xiążę Zmodzkie/ Syn Żywibundow z Herbu Kitáwruſſá/ y Zawiliyſkiey Litwy Pan/ vmárł/ ktoremu Syn Vtenus álbo Vtinerus/ iák Dusburch piſze/ pogrzeb vczynił pogáńſkim obyczáiem/ nád rzeką świętą ná wynioſłey Gorze/ nie dáleko od Dziewałtowá/ támże mu y słup poſtáwił ná xtałt oſſoby iego/ ktory lud proſty chwalił zá Bogá/ á gdy Báłwan zgnił/ gay ná tym mieyſcu wyrosł/ w ktorym tákże temuż Kukowoyciowi ofiáry czynili/ áż do czáſow Jagełowych/ y názwáli ten Gay áż do dźiśieyſzych czáſſow imieniem Páná ſwego Kukowoyczis álbo Kukowoytos. A Vtenus álbo Vtinerus pánuiąc w Zmodźi y w Litwie częſte wtarczki miewał o Dźwinny rubież z Niemcámi Liflandſkimi/ ktorzy ſtę ſtronę Dźwiny w Zmodzkim brzegu twierdzę ſobie murowáli przećiw Pogánom.

Kukowoitus Báłwan.

Potym Vciánę álbo Vtenę zá Wilią od ſwego imienia záłożył/ y zamek przy poſſádzie zbudował nád Jeziorem/ nie dáleko od dźiśieyſzey Vciany/ zda mi się połtory mile/ bom ſam ná tym Kopcu był/ ktory dawa iáwne świádectwo ſtárego Horodźiſcá. Potym wykonawſzy ná oboim Xięſtwie wiekſze dźiwy/ vmárł/ á zá żywotá Syná máłego poruczył w opiekę Ringoltowi Algimuntowicu Nowogrodzkiemu Xiążęciu/ ktory naprzod począł się piſáć wielkim Xiędzem Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruſkim/ iák o tym będzie niżey.

Jáko

Troinata/ Nowogrodzkie/ Podlaskie/ y Litwy powiliyskiey Xiążę/ Lubart Karaczowſkie y Czerniehowſkie/ Piſſimunt Turowſkie y Stárodubſkie/ Xiążętá Skirmuntowicy/ porázili Kurdaſſa Soltaná Cárzá Zawolſkiego/ zá pomocą inſzych Ruſkich Xiążąt.

KVrdas Soltan Carz Zawolski mſcząc się zábitego Oycá Cárzá Bakakkáiá/ od Litewskich y Ruskich Xiążąt pod Kaidanowem/ zebrał wſzyſtki Hordy ſwoie/ Zawolska/ Nahaiską/ Kazáńską/ y Krymską/ á z wielką mocą ciągnął ná Ruskie Xięſtwá/ ogniem y ſzáblą wielkie ſzkody czyniąc. Co widząc Troinata Skirmuntowic Nowogrodskie/ podláskie/ y Litwy powiliyskiey Xiążę/ wnet obesłał Brátow dwu rodzonych/ Lubártá Karaczowskiego/ y Czerniehowskiego/ Piſſymontá Turowskiego y Stárodubskiego/ Xiążąt/ posłał też do Swantosławá wielkiego Xiędzá Kiiowskiego/ y do Siemioná Druckiego Michaiłowicá/ y do Dawidá Mśćisławowicá Luckiego/ dźiśieyſzych Xiążąt Oſtrogskich przodkow/ proſząc ich o rátunek/ y przywodząc do ſpolney zgody/ ktorey w ten czás ták nagły gwałt przećiw ſrogiemu á mocnemu Cárzowi Kurdaſſowi potrzebował.

A ſam Troinatá z Lubártem/ y z Piſſimontem bráćią/ zebrawſzy Nowogrodskie/ Podláskie/ Litewskie/ Stárodubskie/ Cernihowskie/ Turowskie/ ricerſtwo/ ruſzyli się záraz przećiw Tátárom ku Mozerowi. Swatosław też Kiowski/ Siemion Michałowic Drucki/ y Dawid Mśćisławic Lucki y Wołyński Xiążętá ze wſzitkimi woyskámi oſſobámi ſwoimi/ przybyli im ná rátunek/ vważáiąc ſpolną od Tátar niebeſpieczność/ á złączywſzy się weſpoł/ tym ochotniey do Koſſá/ gdzie ſam Carz leżał zá Mozerem nád rzeką Okuniowką ciągneli/ támże bitwę okrutną zobudwu ſtron ſtoczili/ ktora od poranku áż do wieczorá/ iáko wſzytki Látopiſcze świádczą trwáłá/ Bowiem Ruſacy y Litwá dla wolnośći y wybićia z hołdu Tátárſkiego mężnie się potykáli/ Tátarowie zás broniąc łupow y polonu/ y vpornośćią y wielkośćią potęzność okázowáli/ Aż náoſtátek pierzcháć poczęli/ á Ruſacy tym śmieley roſproſzonych y vćiekáiących gromili/ bili/ śiekli/ kłoli/ ſtrzeláli/ w rzekach topili/ ták iż

Sroga bitwá Litewſkich y Ruſkich Xiążąt nád rzeką Okuniowką.

ná głowę

ná głowę ony srogie woyská Zawolskich/ Nahaiskich/ y Krimskich Tátárow szczęśliwie nád rzeką Okuniowką porázili / sam Carz Kurdaskierey Soltan w máłey Drużynie ledwo vbieżał do Hordy/ á Russacy z Litwą połony y łupy sowite wszistki odebráli/ y z wielkim á sławnym zwycięstwem do swoich stron odeszli. Wszákże iák to w Marsowey szkole być muśi/ Xiążąt y Boiar Ruskich y Litewskich przeważnego męstwá dokázuiących ná plácu wiele poległo od Tátar/ zwłaszczá Lubort Káráczowskie y Czerniehowskie/ Pissimont Turowskie y Stárodubskie/ Siemion Michaiłowic Druckie/ Andrzey Dawidá Mścisłáwowicá Kniáziá Luckiego Syn/ Xiążętá/ y inszych paniąt niemáło/ ktorym mnie sławą y Mars roskazáli. To krotkie Epitaphion ná pámięć wieczną vczynić.

Xiążętá pobite.

Napis ná Groby pobitych Xiążąt.

Slachetne Dusze ktoreście w tym boiu/
Z mężnych ciał wyszły / oyczyznę w pokoiu
Prágnąc záchowáć: Mieycie Dank dzielnośći/
Y pámięć wieczną / bez nieśmiertelnośći.
Nie záwádźi wam nigdy czás zgrzybiáły/
Ni zawisnych Sióstr kołowrot nietrwáły/
Już w Elisiyskich polach dziś świećicie/
Gdzie z Anchisessem dzielność swą czwiczycie/
Z nas iż dań bierzą Tátárzy szydzicie.

Potym zwyćięstwie ktore nád Kurdassem Zawolskim Cárzem Troynata Skirmuntowic otrzymał/ Algimuntá Syná w Nowogrodku ná Stolicy swoiey zostáwił/ á sam do Stárodubia/ Czerniehowá/ Karaczowá/ y do Turowá odiechał/ y wwiązał się w ty Xięstwá Siewierskiey Ruskiey Ziemie/ ktore nań spádły práwem przyrodzonym po Lubárcie/ y Pissimontu Brátach rodzonych/ w przerzeczoney bitwie od Tátar zábitych. Rychło potym wroćiwszy się do Nowogrodká vmárł/ á Syn Algimunt ná iego mieysce wstąpił/ y pánował w Nowogrodku wszystkiey Ruśi y Litwie od Wiliey począwszy áż do Stárodubia/ Czerniehowá/ Turowá y Káraczowá/ tákże Podláße wszystko z przyległymi Zamkámi/ Brześćiem/ Mielnikiem/ Drohićinem etc. w spokoyney dzierżáwie trzymał. Acz miał troche zátarczki z Dawidem Mśćisławowicem Xiążęciem Luckim/ y Bełskim o gránice Podláskie/ Brzeskie/ po tym się rychło pośpieszył s tego Swiátá zá oycem Troy-

Szerokość páństwá Litewskiego z Algimuntá.

natą/ á ná iego mieysce y ná wszistki Ruskie páństwá Ringolt Syn zá spolnym wszech stanow zezwolenim wstąpił.

Ringolt.

Tegoż też czássu Vtenus álbo Vtinuerus Xiążę Zmodzkie y Litwy Zawiliyskiey vmárł/ ktorego Duzburch Krolem zowie Litewskim/ á zá żywotá swoiego zlećił w opiekę Ringoltowi/ Syná iedynaká Swintoroha w dziećinnych lećiech/ Xięstwá też Zmodzkie / Litewskie y Kurskie / polećił mu w obronę wespołek z Synem. A ták Ringolt gdy się wwiązał w Zmodzką y Litewską Ziemię / iáko Opiekun / á k temu miał oyczystych Xięstw Ruskich kilko / zwłasczá Nowogrodzkie / Siewierskie / Stárodubskie / Karaczowskie / Turowskie / Cernihowskie / y Podláskie / dopiero się począł pisáć Wielkim Xiędzem Litewskim / Zmodzkim / y Ruskim / ktorego tytułu przedtym iego przodkowie nie vżywáli / áni vżywáć mogli / bo ty páństwá záwżdy osobne Pány miewáły.

Kiedy się począł titul wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Ringolt Algimuntowic pirwszy wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki / y Ruski/ Roku 1219. od národzenia Christusá Páná wybrány y podniesiony. A iáko Ruskich Xiążąt porázil nád Niemnem ná głowę.

Rozdział XVI.

Ringolt Algimuntowic wnuk Troynáćin/ á prásczur Erdziwiłow / ktory ono był naprzod z Zmodzkich Jáskiń wyszedwszy w Ruśi moc swoię rozmnożył / po śmierći Oycá Algimuntá/ w Nowogrodku ná Xięstwo Ruskie/ Podláskie / y Siewierskie podniesion/ á z strony opieki Swintoroha Vtenussowicá w Kiernowie / w Kunassowie / y w Jurborku / wielkim Xiędzem Zmodzkim y Litewskim był wybrány / y spolnymi oboiego pospolstwá głossy zá Páná potwierdzony. Ktory naprzod Ruskie/ Zmodzkie / Kurskie/ Litewskie/ y Podláskie páństwá/ ktore mu szczęście y práwo oyczyste podáło złączywszy/ począł się pisáć Wielkim Xiędzem Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ w czym insze przodki swoie wszystki przewyzszył.

A iż poſpolicie zazdrość w káżdey namnieyßey rzeczy okrom ſámey nedze bywa / wnet mu tego Tytułu y ták ßerokiego pánowánia Xiążetá Ruſkie zayrzáły / nieináczey iáko też ono Márgrá
S. Stániſław zábit Roku 1079. O czym Miechoui. fol. 49. lib. 2. cap. 20. et lib. 4. cap. 1. fol. 191. Gdy Przemysław zabit roku 1295. Cromerus lib. 11. etc.
fowie Brandeburſcy Przemysłáwowi wtoremu / wielkiey Polſki Xiążeciu ná Monárchią Polſką podnieſionemu / zayzrzeli tytułu Krolewſkiego / ktory on był ſam odnowił dwie ſcie lat y ßeſnaście zániedbány / od zábicia S. Stániſłáwá przez Bolesłáwá Smiáłego / y zábili go w Rogoznie zdrádliwie náiecháwßy. Ale Ringolt odiął ſie Ruſkim Xiążetom / bo iednák nie zdrádą Xiążetá Ruſkie / ále iáwnym boiem zazdrośći ſkutek ná ſwoie zgube okázowáli / przećiw Litwie tym ſpoſobem.

Swatosław Monárchá Kijowſki / ktory ſobie władzą wßiſtkiey Ruśi / iáko dźiś Moſkiewſki porządkiem ſwoich przodkow
Ruſkich Xiążąt rádá ná Litwę iáko niegdy Járopełkowá ná Polaki.
przywłaßczał / widząc iż Litewſkie Xiążetá Pogáni moc ſwoię w Ruſkich Xieſtwach roſtrzewili / á z hołdu ſie / ktory z dawna do Kijowá płáćić byli powinni / wybili / począł rádźić z drugimi Xiążęty / zwłaſczá ze Lwem Włodimirſkim / y z Dimitrem Druckim / iákoby záś Litwę pod iárzmo pierwße przywieść mogli / ktore były zrzućili / zá onym ſpuſtoßenim Ruſkich Xieſtw / przez Cárzá Tárſkiego Bateiá. Zmowili ſie tedy wßyſcy trzey ſpolną mocą iednoſtáynie ſobie pomagáć / y walczyć przećiw Ringoltowi Algimuntowicu / iżby go wygnáli z Nowogrodká / z Stárodubia / z Kárączowá / z Czernihowá / z Podláßa / y z Grodná ſtárodawney oyczyżny ſwoiey Xieſtw Ruſkich / ktore záwżdy do Kijowſkiey Monárchiey należáły / wźięli też pomoc kilko tyśięcy Tátarow od Kurdaſſá Cárzá Záwolſkiego / ktory miał wążń ná Litwę / iż go ono był Troynátá Skirmuntowic ná głowę poráził v okuniowki rzeki zá Mozerem. A ták wßiſcy trzey z Tátárſką Hordą ćiągneli z wielkimi Ruſkimi woyſkámi w Nowogrodzkiego Xieſtwá dźierżáwy nád Niemnem leżące / poſiádáiąc y puſtoßąc co ſie im náwinęło. Ringolt też wielki Xiądz Litewſki / Zmodzki y Nowogrodzki / zebrawßy ſie z Litwą y z Zmodzią / tákże z Ruſaki ſwoimi / ácz im niedokońca w tey trwodze vfał / záſtąpił Ruſkim Xiążetom nád Niemnem v
Bitwá Ringoltowá v Mohilney z Ruſkimi Xiążęty.
Mohilney / á nápomniawßy Boiárow ſwoich krotkimi słowy do bitwy / y porządnie ich zßikowawßy / vderzył ná Ruſkie y Tátárſkie woyſká / z wielkim okrzykiem / A oni też tym śmieley vfáiąc ſwey wielkośći odpieráli / y ſtáłá ſie z obudwu ſtron ſroga á ſtráßna bitwá / ktora iáko wßitki Látopiſcze świádczą / od poránku áż do ſámego wieczorá trwáłá / ná oſtátek pomogł Bog Ringoltowi iż ſczęśćie ſie do Litwy náchyliło / iż ony ogromne woyſká ruſkie y tátárſkie roſproßyli / rozgromili /

rozgromili / pobili / potopili / y ná głowę porázili / á Kniáziowie Swantosław Kijowſki / Dimitr Drucki / y Lew Włodimirſki ledwo ná podwodnych koniach w máłey drużynie do Łucká vciekli.
Zwyćięſtwo Litewſkie nád Ruſią.
A Ringolt z wielką korzyścią y zwyćięſtwem sławnym / nábrawßy ſie łupow w odbieżánych y rozgromionych obozach / y kotarhach rozmáitych / wroćił ſie do Nowogrodká / á ták dobrą woyną wieczny pokoy w ſwoich páńſtwach ſobie vgruntował / iż mu potym Ruſkie Xiążetá z dáleká biły czołem / po ßkodzie mędrßymi będąc. A drugie Látopißcze świádczą / iż ná plácu przerzeczone Xiążetá zoſtáły pobite.

Zá tegoż Ringoltá pánowánia Niemcy z Lubku / z Bremá y z inßych miaſt y kráin pomorſkich roku 1220. w okrętach do Lifland naprzod náwiedzáć poczęli / á zá czáſow poſtępkiem wßiſtkę źiemię Liflandſką álbo Łotewſką opánowáli / y obywátele iey narod gruby y leśny zniewolili / iáko o tym będźie niżey. Do Litwy potym y do Zmodźi przez Dźwinę / tákże do Kurland náieżdżáli. Jákoß o tym ſtára Kroniká Liflandſka świádczy / iż roku 1225. był Hetmanem do Litwy Auigerus Arcibiſkup z Kolná Agrippiny nád Niemcy / ktorzy ſie názwáli Bráćią y Zakonniki mieczá Chriſtuſowego. Ale
Bráćia Miecznicy álbo Enſiferi.
Litwá zebrawßy ſie z Zmodzią / záſtąpili Niemcom / tám ſtoczywßy bitwę ſrogą / zábity ieſt Auigenus Arcibiſkup Kolenſki Hetman od Pogánow Litwy / ktorego wpiſáli potym Krzyżacy Liflandſcy
Auigenus od Litwy zábity.
w ſwoy Kálendarz / iáko napirwßego Rycerzá wiáry Chrześćiáńſkiey / A ten Kálendarz porządkiem ſwoim ſpiſány / á w Rumborku w Kośćiele náleziony przez Páná / sławney pámięći / Janá Chodkiewicá / Páná Wilenſkiego / będźieß miał niżey ná ſwym mieyſcu od nas przydány.

Wielkie á częſte bitwy ten Ringolt Algimuntowic miewał z Liflandſkimi Niemcy o gránice Dźwinne / y o Kurlandy / Potym wykonawßi ná wielkim Xieſtwie Litewſkim / Zmodzkim y Ruſkim Nowogrodzkim / doyrzáły wiek lat ſwoich / vmárł / zoſtáwiwßy po ſobie ná ty páńſtwá ſyná Mindauga / Mindowa álbo Mendolphá / bo go rożno rożne Kroniki názywáią / ktory potym był Krolem Litewſkim / z rámienia Papieskiego koronowánym / roku 1251. iáko o tym s pewnych dowodow niżey nápißemy. Acz inße Látopiſcze tego Mendoga áni wſpomináią / ták zámykáiąc koniec pánowánia Ryngoltowego / według ſwoiego zwyczáiu w dowodźie y w doczytániu chromego: Kniáżił dźię Ringolt ná Nowohorodku mnoho let / y potym dźię vmierł / y kazuć nikotoryie żeby trech ſynow po Ru
Rzecz własna Látopiſczow Ruſkich.
ſtieie bicz wie vrobił (ták ſproſtá pißę) daniet wiadoma kakowoie dzieło / ßietich ieho ſynow było.

Przeto ia widząc proſtotę y leniwy dowcip onych ſtárych Piſárzow álbo Diakow / to znáczne ácz Pogáńſkie Xiążę / własnego ſyná Ringoltowego / z dowodu Miechowity / Długoſzá / Wapowſkiego / Cromerá / z Pruſkich y z Liflandſkich Kronik / tudzież ze dwu dowodnych Látopiſczow / ktory káżdy náleść może w Grodku w ſkárbie sławney pámięci Páná Chodkiewicá Alexandrá Stároſty Grodzieńſkiego / y ktorego ieſzcze v mnie ieſt Exemplarz. Ale ſię tu iuż teras porządek Hiſtoriey Litewſkiey czytelniku miły dla słuſznych przyczyn przerwáć muśi / ácz iednák dzieie y ſpráwy Litewſkie poydą ſwym torem / ále nie według porządku Xiążąt / ktory potym w ſwoię klobę przyidzie / y tym przerwániem lepſzy / iáſnieyſzy / dowodnieyſzy y pewnieyſzy ſię porządek ſpráwy Hiſtoriy Litewſkich vgruntuie / á bez tego wſzyſtkoby ſię pomieſzáło. Bo tu iuż poczną ſię woyny Litewſkie / Zmodzkie / y Ruſkie z Krzyżakámi Liflandſkimi / y Pruſkimi / w ktorych nawięcey Hiſtoria náſzá przedſięwzięta zależy. Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu wielkim Xiędzu Litewſkim / Zmodzkim / y Ruſkim / muśimy położyć Kronikę Pruſką ſtároświecką / ktorą nápiſał niiáki Kápłan Niemiec Zakonu Krzyżáckiego w Pruſiech Brát imieniem Petrus à Dusburch, łáćińſkim proſtym ięzykiem / Roku od Chriſtuſá Páná 1326. zá pánowánia Witennowego y Gedyminowego / á przypiſał ią Wernerowi de Orzelle wielkiemu Miſtrzowi Zakonu Bráciey Domu Niemieckiego w Pruſiech / ktory nawięcey woyny z Zmodzią y z Litwą vſtáwicznie wiodł / iák ſię to niżey z Długoſſá / Miechowiuſſá / y Cromerá pokaże. A tę przerzeczoną Kronikę Pruſką ſtároświeckimi literámi ku wyczytániu trudnymi piſſáną / nálazł sławney pámięci Pan Jan Chodkiewic ná Zamku Rumborku w Kośćiele / ktorey ku przeyrzeniu vżyczył naprzod Jego miłośći pánu Woytowi Wileńſkiemu Auguſtino Ro: iáko wielkiey nauki y głębokiego dowcipu Doctorowi / Secretarzowi Kro: J. M. A ten potym mnie vżyczył / ktorą prawdźiwie przełożoną ná Polſki ięzyk tu maſz czytelniku miły od nas przypiſſáną. Aczem też z przodku muſiał przydáć inſze dowody o przyśćiu Krzyżakow w te ſtrony Pruſkie / y Liflandſkie / zwłaſzczá z Długoſzá / Miechowiuſſá / Cromerá / Bredenbachá / Tilmanná / etc. Czego ten Duzburch w on czás doſtąpić niemogł / gdyż ſię zá czáſow poſtępkiem / rozumy y dowcipy ludzkie mnożą / wſzákże po kilku kart iuż ſię ſamá Hiſtoria Duzburchowá pocznie. A tu iuż Appellacią weźmiemy od Ringoltá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / áż do Mendogá przerzeczonego Syná iego / ktorego ſpráwy / y iáko był ná Kroleſtwo Litewſkie koronowan / poczną ſię po tey Kronice / á od niego zás iuż proſtą Genealogią y wywodem poydą Xiążętá Litewſkie / y Krolowie Polſcy. Vale.

Kronika Stároświecka náleziona w Liflanciech ná Rumborskim Zamku w Kośćiele.

Piſſána ſtároświeckimi Literami łáćińſkim proſtym ięzykiem do Miſtrzá Pruſkiego Wernerá de Orſelle / Roku 1326. przez Piotrá Duzburch / Brátá y Kápłaná Zakonu Krzyżáckiego / Zá pánowánia Witennowego y Gedyminowego w Litwie / á zámyka w ſobie wielkie / częſte / á gwałtowne y vſtáwiczne woyny Krzyżakow Pruſkich z Litwą / ktorych on Letowinámi zowie / tákże z Zmodzią / á Xiążę Litewſkie ná káżdym mieyſcu Krolem / á Litwę Kroleſtwem piſze. Pilnie á ſczerze y prawdźiwie po proſtu z łáćińſkiego proſtego ięzyká ná Polſki przełożona. Przez Máćieiá Striykowſkiego Oſoſtewiciuſſá.

Kśięgi Siodme / Rozdział I.

Do naiwczćiwſzego w Chriſtuſie Páná / Páná Mikołáiá Páczá / z łáſki Bożey Biſkupá Kijowſkiego etc. Y do Jáśnie Wielmożnych Pánow / Páná Stániſłáwá Páca Woiewody Witebſkiego / Suráſkiego ꝛc. Stároſty. Y Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Páwłá Páca Woiewody Mśćisławſkiego / Stároſty Wilkomieryſkiego / ꝛc. Pánow y Dziedziców z Rożanki / etc.

O Początku y przyśćiu Zakonu Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego Tytułu Pánny Mariey w Hieruſálem do Liflandskiey / potym do Pruskiey Ziemie / s ktorymi długo Pruſowie / Lotwá y Kurlándowie / á nadłużey Litwá y Zmodź Pogáni woyny wiedli / ktorzy ich też z Kázimirzem Jágiełowicem w Pruſiech / á w Liflanciech z Sigmuntem Auguſtem dokonáli y wykorzenili.

Zdáłá mi ſię rzecz potrzebna / ábych ſzerzey co nápiſał o początku á przyśćiu Krzyżakow w ty ſtrony / ponieważ wſzytká náſzá rzecz niżey práwie o ich burdach z Litwą y z Zmodzią / będzie ſię toczyłá.

Roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1188. Gdy Baldninus Krol Hieroſolimski Chrześćiáński w Hieruſálem y w Cyprze krolował / powſtáli przećiw niemu Saraceni Secty Machometowey / á z Zamku y Miáſtá portowego / ktore zowią ich ięzykiem Ptolemais / łáćinskim zás Akona / á Niemieckim Akris / niedáleko Ptolomais/ álbo Akoná/ álbo Akris.

od gory Karmelus w Zydowskiey ziemi/ pokolenia Asser/ nád
Morzem miedzy ziemskim Syriyskim leżącego/ nawiecższe szkody
y naiázdy do swietey Ziemie Pogáni czynili. Przeto Krol Baldui=
nus od Papieżá y od Cesárzá/ y od inszych Pánow Chrześciáńskich
żądał pomocy. Ták tedy Włochow/ Longobárdow/ y Wenetow
60. Gáler Włochow do Hierusalem.
z inszymi/ sześćdziesiąt się Galer wypráwiło/ w ktorych było pięć=
dziesiąt tysięcy mężow godnych do bitwy.

Z Fránciey też y z inszych kráin Chrześciáńskich/ ná swiętą
woynę wiele Xiążąt y Pánow wodą y ziemią ciągnęło/ tákże z
Niemieckich Ziem Pielgrzymow z rozmáitych Miast zebráło się
pięć set/ ktorzy wszyscy w ieden okręt wsiadwszy/ przyżeglowáli áż
do Ptolomaidi álbo Akony Miástá/ ktorego gdy vsilną mocą
Chrześciáni cáły rok dobywáli/ bárdzo ich wiele v szturmow było
Poczatek Spitalá Niemieckiego.
pobitych y poránionych/ strzáłámi Pogáńskimi. A potym się chorzy
Chrześciáni y tám y sám z rozmáitey nędze y niewczásow/ iák to
w woysku ile wálnym bywa/ tułáli/ á w cudzey Ziemi żadnego
ktoby się nád nimi zlitowáł náleść niemogli/ zá czym ich wiele od
głodu/ y bez opátrzenia ran pomárło/ co widząc Niemcy/ kto=
rych przednieyszych pobożnych było ośm Pielgrzymow z Lubká y
z Bremá/ miłosierdzim przychyleni wnet z żaglow okrętu swoie=
go namiot vczynili/ do ktorego chorych y ránnych Chrześcian przyi=
muiąc/ wielkie stáránie y pilność o nich mieli/ potym gdy Chrze=
Niemiecki Spital Pánny Mariey w Akonie y w Hierusalem.
ściáni Akonę pod Saráceny wzięli/ záłożyli w Mieście Niemcy
Spital pod Tytułem Pánny Mariey/ Roku 1190. Potym też
Balduinus Krol w Hierusálem drugi Spital pod tymże tytu=
łem Pánny Máriey záłożył/ dla chorego Rycerstwá/ ktorzy byli
zránieni pod Akoną/ á pierwszy Mistrz nád tymi obiemá Spitá=
Henrik Wapolt pirwszy Mistrz Zakonu Niemieckiego.
lámi był przełożony Henrik Wapolt Niemiecki Slachcic/ potym
zás roku 1191. Pátriarchá Hierosolimski Nazianzenus/ y Krol
Hierosolimski/ y Akonenski Biskup/ Mistrz też Spitalá swiętego
Janá/ y Mistrz domu Kościelnego/ y wiele inszych Brátow obu=
dwu domow/ y wiele Pánow Ziemie swiętey/ naprzod Adolphus
Pan Domu Tiberiadis/ y Hugo Brát iego/ y Rainoldus Pan Si=
donu/ y Pan Cimarus z Cesariey/ y Jan z Hibelliná/ y wiele in=
szych z Krolestwá Hierosolimskiego/ y z Niemiec/ Konradus Mo=
guntinski Arcibiskup/ drugi Konradus Herbipolski/ Wolgerius
Pagamenski/ Gardolphus Halberstatenski y Cicenski Biskup/
Friderik Xiążę Swabskie/ Henrik Pfalcgraff Renski/ y Xiążę
Brunświckie/ Friderik Xiążę Rakuskie/ y Henrik Brabantskie/
ktory był wten czás Hetmánem nád wszitkim woyskiem/ Herman
Pfalcgraff

Pfalcgraff Saski/ y Landgraff Turingenski/ Albricht Margraff
Nie Xiążę Pruskie/ ále inszy tego imienia
Brandeburski/ Henrik z Kalendinu Marszałek Cesárstwá Rzym=
skiego/ Konrad Margraff z Landezbergu/ y Henrik Margraff
Misnenski/ y wiele inszych Xiążąt y Pániąt/ posłáli do Papieżá
Poselstwo stáwne o fundacien Krzyżakow do Papieżá.
Celestinusſá (ále druga stára Kroniká Pruska swiádczy/ iż do Cle=
mensá tego imienia trzeciego) prosząc áby ten Zakon y Spital po=
twierdził. Dał im tedy Papież ná ten Zakon Spitálny potwier=
dzenie/ y Tytuł im przydał/ áby się pisáli Brátámi Domu Nie=
mieckiego/ Spitalá Pánny Mariey w Hierusálem/ przydał im
też Herb Krzyż czarny/ y Odpustow bárdzo wiele/ á pod Re=
Fundacio Zakonu Krzyżakow Niemieckich.
gułą Zakonu S. Augustiná przykazał im żywot prowádzić.

Potym zás Patriarchá Hierosolimski wszystkich Brátow
przerzeczonych Domu Niemieckiego od Papieżá potwierdzonych/
białym płaszczem zobudwu stron krzyżem czarnym náznáczonymi
przyozdobił/ y táki wszyscy tego zakonu Rycerze vbior ná potym
nośili/ Było ich naprzod/ ktorzy ten habit przyięli/ Brátow Ká=
płanow siedm/ á dwádzieściá y czterzey Láikow álbo Slachci=
cow nie Kápłanow. Tym było dozwolono we zbroi miecz przy=
Habit álbo noszenie vbiorow Krzyżackich.
pasawszy Mszą odpráwowáć/ żaden brody niestrzygł/ á ná wo=
rze nátkánym słomy według vstáwy Zakonu sypiáli/ ále to rychło
potym zmienili.

Wtory Mistrz tego Spitalá po Henriku Wapolt był wy=
bran Otto Karpen Slachcic Niemiecki roku 1200. zá Cesárzá Phi=
Otto Kárpen 2. Mistrz Niemiecki.
lippá wtorego/ á zá Papieżá Innocentiusſa/ Ten Brátom w po=
korze y prostośći sercá służył/ á szostego roku vrząd swoy odprá=
wił/ pochowan w Akonie.

Trzeci Mistrz był wybran Herman Brand Slachcic Hol=
sanski roku 1206. przez cztery látá vbogim według możnośći che=
Herman brand 3. Mistrz.
tliwie służył w Akonie pogrzebion.

Czwarty Mistrz Herman Salcen Slachcic Misnenski zá Ce=
4. Mistrz Herman Saltzen.
sárzow Otto y Frideriká wtorego/ á zá Innocentiusſá trzeciego/
y Honoriusſá/ y Gregorzá IX. Papieżow roku 1210. wybran ná
Mistrzostwo. Ten bárdzo ważnych Priuileiow y nádánia zakono=
wi swoiemu od Papieżá y od Friderika Cesárzá dostał. Bo gdy Pa
pież z Cesárzem bárzo byli ná wnętrzną á szkodliwą woynę miedzy
sobą zádárli/ on to wszystko mądrością y przeważnym rozumem
swoim miedzy nimi roziął y vspokoił. Zá iego Mistrzostwem Kon
rad Margraff Turingenski w zakon wstąpił/ dwá tysiącá Slach=
2000. Krzyżakow Ricerzow Niemieckich.
cicow wszitkich rycerzow pássowánych Niemcow w zakonie pod
swoią spráwą miał/ ktorych przez 30. lat zupełnych rządził. Wszák=

 że zá iego

że zá iego nieszczesliwym pánowánim Saraceni Hierusalem z mocy Chrześciáńskiey wydárli y osiedli / á ták gdy byli wygnáni z Ziemie świętey / przyszli do Cesárzá y do Papieżá prosząc / áby im gdzie dáli y wymierzyli ziemicę pewną / w ktoreyby Zakonu swego dokonáć według przysięgi y professiey / przeciw Pogánom woiuiąc / mogli.

A w ten czás Konrad Xiążę Mázowieckie / gdy częstemi náiázdámi od Pogánow Prussow strapiony był / vsłyszawszy o tych Krzyżakach / posłał do Papieżá y do Cesárzá Friderıká / áby ich do Prus przysłáli / postępuiąc im pewny vdział w Ziemi swoiey / iák o tym niżey wyrozumiesz.

Przyczyná przyscia Krzyżakow Niemieckich do Prus.

Naprzod tedy roku Páńskiego 1160. ácz kálendarz Liflandski pisze / roku 1111. Kupcy z Lubku y z zamorskich kráin / ktorzy dla zysku w rozmáite strony żeglowáć zwykli / gdy się przybili wiátrem z tráfunku w Połnocny Port odnogi Morzá Baltyckiego / gdzie teras w Liflanciech Dunamund / obaczyli Lotwę (ktorzy z Litwą / A iákom powiedział / iednego rodu są) Lud prosty / leśny y gruby. iż pospolicie wosczyny / ktore z miodow wyćiskáli / iáko insze śmieci z domow wymiátáli / tedy Niemcy onych śmieci dármo w okręty nábieráiąc / niewymowny zysk miewáli / y często zás w więtszey liczbie okrętow do Lotwy przyieżdzáli / woszczyny v nich dármo bierząc / á miody / bydłá y skory / ktorych tám hoyność wielka byłá / ledá zá co iáko v dźikiego ludu kupowáli / álbo wymieniwáli. Ták potym roku od Christusá 1200. zá pánowánia Frideriká Cesárzá tego imienia wtorego / á zá Papieżá Innocentiussá trzeciego / tráfiło się iż s tymi Kupcámi niiáki Meinhardus Kápłan z Lubku / Mąż świętego żywotá / wsiadwszy w okręt do Lifland záiechał / gdzie tylko z iednym sługą miedzy Ludem prostym rok cáły mieszkáiąc / á z nienaczká z nimi się spossabiáiąc / ięzyká się náuczył / y zbudowawszy sobie Káplicę / á máiąc iusz znáiomość y záchowánie z ludźmi / począł im wiárę y rzeczy duchowne przypominác / y powlekku od prożnych á Báłwochwalskich zabobonow / ku przyięciu Chrześciáńskiey wiáry przywodźić / iákosz Pan Bog pobożne onego człowieká stáránie poszczęśćił / iż ich niemáło dobrowolnie przystáło ná poznánią nauke prawdy / ktorych gdy się záwsze przymnażáło / á ludu onego dźikiego sercá chucią / ku rzeczy nowey / y nieznáiomey wierze się zápalíły / zbudowáli Kośćioł / ktoregom ruinas álbo znáki stárádawne w mili od Rygi sam widział. A gdy też Niemcow Kupcow y Kápłanow co dzień to więcey do Lifland przybywáło / záłożyli sobie osádę gdzie dźiś Kircholm ná wyspie

Przyczyná przyscia Niemcow do Lifland.

Meinhardus pirwszy Arcibiskup Liflandski.

Dwie mili od Rygi są tego Kośćiołá znáki miedzy Kircholmem.

Dźwiny/

Dźwiny / á zá czássu postępkiem Meinhardus Biskupem Liflandskim był wybran y poświęcon od Bremenskiego Arcibiskupá / Roku páńskiego 1205. Aż potym Niemcy Miásto Rygę poczęli zákłádáć / gdziem ná grobie tego Meinhardussá v fáry widział napis. Hic iacent infossa, Meinhardi præsulis ossa. Po nim zás był wybran niiáki Bertoldus ná Arcibiskupstwo Liflandskie / Zakonu Cisterciensow Opát z Bremenu od Arcibiskupá Bremenskiego potwierdzony. Ten też z zyskiem słowo Boże rozsiewał. A gdy dług śmierći zápłáćił / Drugi tegoż imienia Bertoldus wtory ná iego stolec Arcibiskupi wstąpił / A zá tego Bertoldá wtorego (áczkolwiek Cromerus / Miechouius y Długos tych dwu Arcibiskupow nie Bertoldos ále Albertos zowią) Lotwá głupia dopiero się obaczyłá / że Niemcy ná ich szyie przybywáią / y twierdze buduią / przeto porzućiwszy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą / Litwy sąsiádow ná pomoc przyzwáli / á Niemcow vstáwicznie woynámi náieżdzáli / y máło ich z ziemie swey niewybili. Aż Arcybiskup Rigenski przerażony Bertold9 do Niemieckich kráin rozesłał / zakon bráciey Krziżakow zbieráiąc / pod titułem rycerzow Christusowych / Tych gdy naprzod kilko tysięcy przyciągnęło / wybrał miedzy nimi Mistrzá pirwszego Volquinusá / nádawszy im ku wychowániu trzecią część dochodow Rigenskie9 Arcibiskupstwá / á nosili ná płászczach miecz czerwony z krzyżem / skąd się pisáli Fratres ensiferos, to iest / Brácia miecz noszącą / s tymi tedy Arcibiskup Pogánom mężnie odpierał / á zamki gęste / iáko dźiś widźimy / zákłádał / áż się zmocnił. A potym przećiw wzburzonym nieprzyiaciołom wiáry chrześciáńskiey / Litwie y Lotwi pogáństwu (iáko Tilmanus Bredenbach pisze) wespołek z obcymi Rycerzmi / ktorzy z Niemiec dla nabożeństwá ná rycerstwo byli przystáli / woiowáć vmyslił / ále gdy ku bitwie przyszło / wpadwszy ná koniu twárdoustym w poysrzod woyská nieprzyiácielskiego / był zábit / y zátłumion száblámi Pogáńskimi / ále tę przygodę inszy Kronikarze y ná Volquinusá Mistrzá pirwszego być świádczą. O czym będzie niżey.

Kircholm gdzie owo Kośćioł stoi ná wyspie / nie gdzie Zamek.

2. Arcibiskup Liflandski Bertoldus.

Cromerus lib. 7. fol 126. Miechouius et Dlugossus.

Zakon Bráciey Krzyżakow domu Niemieckiego do Lifland.

Mistrz pirwszy Liflandski Wolquinus.

Vbior Krzyżakow Liflandskich.

Ensiferi fratres.

V nas táki był pod Newlem Krezá / wszákże nie zábit.

Potym 1218. Prusowie Pogáni z Litwą wtárgnąwszy do Kulmienskiey ziemie Xiążęćiá Mázowieckiego Konradá / wszytkę pod swoię moc podbili / A do Mázowszá znowu wćiągnąwszy / mieczẽ y ogniem wzdłuż y wszerz burzyli / ták iż Płocko stolec Mázowszá spalili z zamkiem y kośćiołem. Przeto Konradus Xiążę nie mogąc sam przez się odeprzeć Prusom y Litwie / Krzyżakow przećiw Pogánom z rozmáitych stron / zá przywiedzienim Christiná mnichá Cysterciensow przizwał / miedzy ktorimi przełożony był Henrik Xiążę

Cromerus fol. 130. et Vapouius.

Płocko Prusowie zburzyli z Litwą.

Krzyżacy z rożnych stron przećiw Prusakom.

Sląskie

Hetmánowie zacni ná święta woyne.

Chełmienska y Lubáwska ziemiá Prussom Pogánom wydárta.

Sląskie/y Wrocławski y Lubuski Biskup/y wiele inszych z Slachty Polskiey. Zá tych tedy pomocą gdy Chełminską / álbo Kulminską y Lubáwską ziemię Pogánom odiął Conradus Xiążę Mázowieckie Kristianá Mnichá przerzeconego pierwszym v nich Biskupem vstáwił / Aby Pogány do wiáry Chrześciáńskiey náwracał / nádawszy mu y nasłednikom iego część Chełmienskiey ziemie / w ktorey ty zamki były / Grudziąc / Wapsko / Kopriwna / Wiliszas / Kolno / Ruch / Radzin / Turno / Pinowo / Płochowo / ze wszytkimi Wsiámi y Folwárkámi / ku temu ieszcze sto wsi wiecznym práwem przydał. Nád to mu ieden Biskup Płocki Toruń y Pepow ze wszytkimi onych włości wsiámi / y wszelkim práwem ták duchownym iáko y świeckim / y z dziesięcinámi dárował. To się działo w Lowiczu Roku Páńskiego 1222. Ale iednák ći Krzyżacy niemogli Prusom Pogánom y Litwie odeprzeć. Przeto Roku Páńskiego 1227. Xiążę Mázowieckie Konradus s Christianem Kulminskim Biskupem / posławszy do Albrichtá Rigeńskiego Arcibiskupá / Brácię Krzyżakow czerwonego mieczá z krzyżem / z Lifland przyzwáli / ktorym Dobrzyńską ziemię nádáli dla wychowánia / pod tą condicią / áby vstáwicznie przećiwko Prusom Pogánom walczyć gotowi byli / Ale y ći iedną bitwą / ktora dwá dni trwáłá / od Prusow y od Litwy zbići y wygłádzeni byli / ták iż tylko pieć stárszych Brátow Krzyżakow vbiegło / ktorzy wzgárdziwszy Dobrzyń / do Lifland się wroćili ná lepszy pokoy. Potym gdy Prusowie y Litwá vstáwicznie Mázowsze burzyli y náieżdżáli / Xiążę Konradus zwątpiwszy w mocy swoiey ná Seimie walnym s Christianem Biskupem vrádzili / iż Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego / Rycerzow Christusowych / Tituku Pánny Máriey / noszących ná białym Płaszczu czarny Krzyż / ktorzy niedawno od Sarácenow z Siriey byli wyrzuceni / z Rzymu przyzwáli / nádawszy im wszystkę Kulminską ziemię / y cokolwiek iest miedzy Wisłą / Mokrą y Drwiącą rzekámi / pod tymi condiciámi / áby przećiwko Prusom y Litwie Pogánom vstáwicznie wszytkimi siłámi walczyli / A gdyby ich vsmierzyli y zwyciężyli / tedy Kulminską ziemię áby wroćili. A wszytki ziemie / ktorychbykolwiek pod Pogány dostáli / áby zárowno z wynalazku godnych ludźi z Xiążęciem Mázowieckim y iego Potomkámi dzielili. Polakom też áby żadnego gwałtu áni krzywdy nieczynili / áni ich nieprzyiaciołom rádą áni pomocą pomagáli / ále przećiwko Pogánom ná każdą potrzebę áby im pomagáć gotowi byli. A iesliby co s tych condiciy przestąpili / áby winę y karánie pobránia dobr nádánych / dla nie-

Christianus pirwszy Biskup Kulmienski.

Nádánie Biskupstwá Chełminskiego álbo Kulmienskiego w Prusiech ná Krzyżaki przećiw Pogánom.

Cromerus fol. 131. lib. 7.

Krzyżacy z Lifland w białych płaszczach / z czerwonym mieczem y krzyżem przyzwáni przećiw Prussom pogánom y Litwie.

Bitwá dwá dni trwáłá / w ktorey Krzyżacy wybići.

Krzyżacy do Lifland sie wroćili przegrawszy.

Krzyżacy Bożogrobscy Domu Niemieckiego przećiw Prusom Pogánom przywiedzieni.

Condicie z Krzyżakámi o Prussy postánowione.

wdzięczno-

wdzięczności podlegli. Táka byłá vgodá y postánowienie miedzy Konrádem Xiążęciem Mázowieckim y przerzeczonymi Brácią Krzyżakámi / ktorych był ná ten czás Mistrzem Hermannus z Salce / co też Grzegorz dziewiąty Papież Rzymski vchwalił y potwierdził / ktorego postánowienia są świádkiem księgi stáre / Niemieckim ięzykiem pisáne / w skárbie ná Zamku Lubáwskim chowáne / przydał im też Xiążę Konrad Dobrzyńską ziemię y Nessowe Zamek w Kuiáwskiey ziemi / też Biskup Płocki Gedeon dał im dziesięciny niktore od swego Biskupstwá / y Wieś z wyspą wielką.

Pierwszy Mistrz Krzyżakow Pruskich / Hermannus z Salce.

Gregorius 9. potwierdził condicie Krzyżakow.

Niessowa.

Tego postánowienia Krzyżacy táili / ále przywiley z Bułą złotą Fridericá wtorego Cesárzá pilnie chowáli / y vkázowáli / w ktorym im potwierdził dzierżáwę Kulmienskiey Ziemie s Pomorską nádánie / ktorych im nigdy Konradus niedawał / Dla tego potwierdzenie Friderıká Cesárzá (z ktorey przyczyny potym miedzy Zakonem á Polaki wielkie woyny były) máło ważyło / gdyż tu żadney mocy w rozdawániu tych państw niemiał.

Friderika wtorego niktczemne potwierdzenie Krzyżakow.

Ták tedy siedm przednieyszych Krzyżakow álbo Contorow / máiąc pod sobą 2000. Zołnierzow Domu Niemieckiego / naprzod w Dobrzyńskiey Ziemi z Xiążęciem Konradem Landiberskim Landgraffem y Turingenskim / ktorego im był Herman z Salce do Rzymu odieżdżáiąc Mistrzem przełożył / osiedli / wziąwszy ná się obronę Mázowszan y Polakow przećiwko Prusakom.

Potym napirwszy Zamek nád Wisłą w Kulmienskiey Ziemi Roku Páńskiego 1231. postáwili / ktory Fogelgesang Niemieckim ięzykiem od śpiewánia ptakow przezwáli / á z tego Zamku z Mázurámi y z pomocą Niemiecką / ktorzy dobrowolnie ná świętą woynę przychodźili / Prusom y Litwie Pogánom odpieráli / y ich ziemię y wołości często náieżdżáć poczeli. Potym Toruń / Risemberk / y wiele inszych Zamkow z Miásteczkámi zá krotki czás zbudowáli / y murem obwiedli.

Fogelgesang pirwszy zamek Krzyżácki w Prusiech

Prusowie też postáwili dwá Zamki przećiwko Krzyżakom / ieden nád Wisłą / wyższey Toruniá / ktory názwáli Rogow / drugi podle Toruniá / ná tym mieyscu / gdzie teraz Biskupá Kulmienskiego stołeczny Kośćioł stoi.

Pipinus też Xiążę Pruskie Chrześciáński wielki morderca zbudował trzecią twierdzę ná Iezierze / ktore do tych czásow Pipinowo Iezioro názywáią. Ale ty wszystkie Pogáńskie Zamečki pobráli Krzyżacy w krotkim czásie / á Pipiná Xiążę poimawszy rosproli mu brzuch / y przywiązawszy kiszkę iednę do drzewá / ták go długo wodzili wkoło / áż się wszystkie ielitá obwiły / y wynątrzyły.

Pipinus Xiążę Pruskie Pogáńskie.

Potym

Potym Roku páńskiego 1234. Pruscy Krzyżacy dla gruntowniejszego przeciw Pogánom Prusom y Litwie odporu/ zmocnili się z obudwu stron/ á wieczną Ligę y Vnią z Zakonnikámi rycerstwá Liflandskiego/ y z Mistrzem ich Wolquinusem vczynili/ y do swego ich Herbu álbo znáku przypuścili/ iżby obádwá Zakony białych płaszczow z czarnym krzyżem vżywáli. Pod tą condicią/ áby Liflandski Mistrz Pruskiemu z swym Zakonem posłuszeństwo czynił/ y ná káżdą wypráwę gotow był/ ktore ich ziednoczenie Papież Grzegorz dziewiąty przywileiem z złotą Bułą potwierdził.

Ligá y confederacio Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich ná Litwę.

Ták tedy zmocniwszy się spolną pomocą y rátunkiem Xiążąt Rzeskich posileni/ do Zmodzi y do Litwy często náieżdżáli.

O Woynie Litewskiey w Kurlandiey/ według Historiey Petri a Dusburch/ y srogim poráženiu Krzyżakow/ roku 1260.

Rozdział II.

BRácia Krzyżacy zakonni z Liflandskiey y Pruskiey Ziemie/ Wziąwszy pomoc od Krolá Duńskiego/ z wielkimi woyskámi ciągnęli ná odsiecz drugim swoim Krzyżakom/ ktorych Litwá obległá byłá ná Zamku S. Jerzego w Kurlandiey/ chcąc ich obronić y żywności dodáć. A w tym czásie przyszłá wieść/ iż Kurlandskiey Litwy cztery tysiące ciągnie/ á tuż niedáleko połon z Kurlandskiey ziemie pędzą/ y włości plundruią. Tám wnet Kurlandowie obiecáli pomoc spolnie Krzyżakom przeciw Litwie/ iesliby im żony y dzieci w połon od Litwy pobráne były wrocone/ Ktorym záraz Krzyżacy Pruscy y Liflandscy odpowiedzieli/ iż to być niemoże/ ále według práwá woiennego zwykłego nam ieśliże zwyciężymy/ ma wszystek łup y więźniowie przyść/ álbo co kto dostánie. Tą odpowiedzią Kurlandowie záraz ták bárdzo byli obráženi/ iż woleli pomagáć Litwie przeciw Krzyżakom / gdzie bárdzo wiele Chrześcian Litwá poráziłá w dzień S. Małgorzety/ y Mistrz Liflandski Burgardus/ y Henrik Botel/ Marszałek Pruski/ á przy nich sto y piędziesiąt Brátow/ y Kontorow Zakonnych Krzyżakow co przednieyszych/ á w pospolitym woysku ták wielka porážka byłá/

Szaleństwo/ swárzyli się o dział/ ktorego ieszcze niemieli.

Krzyżacy od Litwy poráženi.

byłá (iáko tego Dusburchá właśne słowá świádczą) quod tres uel quatuor hostes centum christianos & cum magna uerecundia fugarent, iż trzey álbo czterzey Litwinowie nieprzyiaciele/ po stu Niemcow Chrześcian zábijáli/ y z wielką ich sromotą gonili/ Támże pisze ten Krzyżak nárzekáiąc ná Litwę/ Ecce quomodo confortati sunt inimici nostri, &c. Oto iáko są zmocnieni nieprzyiaciele nászy. Tám wielkości łupow/ koni/ broni/ y zbroy dostáli/ ktore z ręku ták wielu tysięcy Chrześcian pobitych wydárli/ á teraz się chełpią w dzielności swoiey/ Zetrzy Pánie moc ich y rosprosz ich/ áby poználi/ iż nieiest inszy/ ktoryby walczył zá nas/ iedno ty sam Bog nász. Támże pisze według prostoty onego czássu/ Quod euentus huius belli, iż skutek tey woyny nieszczęśliwey był przedtym pierwszey nocy iednemu Krzyżakowi Hermánowi Sarácenowi przepowiedziány y obwieszczony/ od widzenia Pánny Mariey/ ktora mu ták rzekłá/ Hermane, ego ad conuiuium filij mei te inuito. Hermanie ia ciebie ná kolácią do syná swoiego wzywam. Támże pisze iż też ten głos słyszáłá iedná Mniszká Siostrá Conradá Mistrzá Pruskiego/ y ieden chłop prosty. W tey się bitwie tráfiło/ iż gdy ieden vph Pogáński vciekał/ tedy nijáki Generardus Sáski Szláchcic iednemu Kurlandowi álbo Zmodzinowi vciekáiącemu głowę sciął mieczem iednym zamachem/ s ktorego ścięcia nie záraz vpadł/ ále z vciekáiącymi Towárzyszámi bez głowy tąż drogą/ ktorą był począł/ przes máły kres bieżał/ á potym vpadł/ czemu się Krzyżacy bárdzo dziwowáli/ iż tákiey rzeczy nigdy niewidzieli. W tenże czás ná poboysku Chrześciáńskim/ ieden Litwin nálazł Kuszę nápiętą/ ktorą gdy włożył sobie ná szyię/ z przygody dłubiąc tráfił náspust/ ták mu cięciwá záraz szyię vcięłá.

Słowá Petri a Dusburch.

Widzenie.

Rzec bozo/ Iuga boum quinque emi &c. non possum uenire.

Nie moy to dowod wierz iesli chcesz.

Cud y dziwny tráfunek.

Drugi tráfunek.

Po tey zás bitwie Sambitowie/ ktorey Ziemie dziś Krolewiec głownym Miástem/ y Zmodzinowie wybili się z mocy Krzyżackiey/ y do pierwszych się błędow Pogáńskich zwrocili/ á wybráli sobie zá Xiążę nijákiego Glandá/ Tákże też Prusowie drudzy/ iáko Warmieńska ziemicá wybráli sobie Xiążę Glappá/ Pogozáńska Autumá/ Bartenlandska Diuaná/ Tákże insze Pruskie ziemice/ w ktorey Apostásiey y w odrzuceniu wiáry Chrześciáńskiey trwáli przes 15. lat/ s Krzyżakámi Pruskimi wielkie woyny vstáwicznie wiodąc.

Glandos Xiążę Pogáńskie Pruskie.

Xiążętá pogáńskie w Prusiech.

Tegoż roku Zmodzinowie iednego Kápłaná Krzyżaká z domu Niemieckiego/ ktory był do nich posłan/ áby ich ochrzcił/ poimáli/ á wsczepiwszy mu szyię miedzy dwie deski/ duszyli go áż vmárł. Roku zás 1264. Prusowie Pogáni/ Zmodź y Litwá z wielkim woyskiem

Kápłan vmęczon.

do Sambiyskiey ziemie wtárgneli / Tám Litwá z iednym naczyniem woiennym / ktorym dobywáią Zamkow álbo dziáłem (onzowie cum una machina) álbo Táranem Wiłowá Miástá dobywáłá / przez szesć dni mury tłukąc / ále Henrik Tupodel Krzyżak mistrz nád kuszámi wiele ich pobił / y ogień ktory Litwá pod miástem do miástá idąc zákłádáłá / częstokroć zágásił / tám też tenże Tupodel iednego Capitaná álbo Hetmáná Litewskiego zacnego bełtem s kusze zábił / y drugiego mistrzá nád dziáłámi álbo táránámi przełożonego ránił. Ták iż Pogáni odstąpić musieli.

Leży to miásto nád Preglem rzeką murowáne / 7 mil od Krolewcá / gdzie ia sam roku 1580. stáre szańce Litewskie y kopiec vsypány widział. Zamek tám y teras przy mieście pusty stoi.

Ale iednák Litwá Pogáni Helmeriká Mistrzá y Teodoriká Marszałká wielkiego / y czterdzieści Brátow Krzyżakow przednieyszych krom pospolstwá / w Lubáwskiey ziemi z nowu bitwę stoczywszy / zábili / y wielkie woysko Chrześciáńskie ná głowę porázili. A tych Krzyżakow pobitych / iáko tenże Duzburch (według stároświeckich zabobon) pisze / tey nocy widział ieden nabożny człowiek iákoby świece goráiące do Niebá wstępuiących. Potym roku 1265. Xiążę Bransswickie y Landgraff Turingenski z wielką mocą ricerstwá niemieckie° do Prus przyciągneli / nápomoc Krzyżakom / ponich záś roku 1266. Otto Margraff Moráwski y z synem swoim przirodzonym z woyskiem Czeskim y Morawskim do Prus przećiw Pogánom Litwie y Zmodzi przyciągnął. A potym roku 1268. Ottokarus Krol Czeski z wielkimi vphámi zbroynych Czechow / Polakow / Slężakow y Niemcow przyiáchał do Prus ná Litwę y ná Zmodź woiowáć / ále dla Zimy ciepłey / y wielkich rostokow nie mogli przećiw pogánom walczyć / przetosie do domow swych wrocili.

Krzyżakow Litwá porázilá.

Wielkie zebránie Chrześcian ná Litwę.

Potym Nadrowitowie pogáni / ktorzy mieli kráine swoie w Prusiech / będąc zwyciężeni od krzyżakow przenieśli się do Litewskiey ziemie iáko do pobrátinow. Skalowitowie záś Pogáni / ktorych też ziemicá w Prusiech Zmodzi przylegká. Mieli zamek swoy ná iedney gorze blisku Rágnety / w ktorym oblegli ich Russacy y dobywáli cáłe lat 60. przed przyśćim bráciey Zakonu Niemieckiego do Prus / potym Russacy sprácowáni / pytáli obleżeńcow / coby ná wżdy iedli / oni powiedzieli / iż mamy sadzáwkę wsrzod zamku / 20. siążni / z ktorey mamy ryb dostátek / co vsłyszawszy Rusacy / od obleżenia odstąpili / Támże pisze ten Dusburch / Ecce mirum &c. Oto rzecz dźiwna / won czás obfitowáłá tá sadzáwká rybámi poki w tym zamku mieszkáli niewierni / á teraz tylko w sobie płodźi żáby / gdy wnim mieszkáią Chrześciáni: ále nienágánione są sądy Boże y niedoścignione drogi iego.

Ták właśnie y dziś v nas w Zmodzi.

Wten czás też Stiragota / y Sareczká stárostowie Skáłowscy z Zmod-

scy z Zmodzkiey ziemie iednego brátá Krzyżaká / y trzech Niemcow zbroynych zábili / á gdy Sareczká iednemu rámię száblą vciął / sam też od drugiego był zábity. Tegoż czásu Surbanta / Swizdetá / Surdeta Stárostowie Skałowscy / ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią / zwyciężeni są od brátow Krzyżakow / á lud pospolity zá wodzámi swoimi / przez ktorych woyná byłá sprawowana do Litwy się przenieśli. W tenże czás Zmodzinowie Poiezáńskiego Comendatorá z Elbingá / y Helwiká z Goltbachu Contora z Christburgu poimáli / y ich towárzyszow / Ale niiáki Slachcic Litewski Powidos rzeczony / wybáwił ich z więzienia. Potym zebrawszy wielkie woysko Mistrz Pruski / Konrad z Tirburku y Krzyżacy wszyscy / ziemię Poiezáńską zwoiowáli / á lud Poiezáński vstáwicznie od Krzyżakow będąc vdręczony / do Litwy się przenieśli / y osiedli w ziemicy iedney v zamku Gartiná (podobno chciał rzec Grodná) á ziemiá Poiezáńska Zmodzi przyległa / byłá wpustynią obrocona / y zburzona od Niemcow / A tu się okázuie iż Prusowie Pogáni wszyscy byli iednego rodu z Litwą y Zmodzią / Ponieważ się przed gwałtem Niemieckim naprzod Nadrowitowie / potim Skálowitowie / y Poiezánowie posprowádzáli do Litwy / iáko do bráciey / Sudowitowie záś zebrawszy się z Zmodzią / Chełmieńską ziemię w Prusiech zwoiowáli / y wielką porážkę w wiernych vczynili. Potym Mistrz Pruski posłał przećiw ich naiázdom brátá Hermaná z Schonenburku Comendatorá ziemskiego / mężá w woynie ćwiczone° / ktory im mężnie dał odpor y poráził ich bez wielkie° woyská.

Rámię iednym ciossem vciete.

Zmodzkie stáre Fámilie.

Powidos Litwin.

A ći mieszkáli w lesiech gdzie dziś Augustow y Wierbolowo / y Raygrod.

Ale Stumanus Stárostá Zmodzki ze czterma tysiącámi ludu swoiego / y z mocą woyská Litewskiego / potężnie wciągneli do Kulmieńskiey ziemie w dzień 11. tysięcy dziewic / á tám się mścili śmierći swoich pobrátinow rozmáicie / y Zamek názwány Plowist nád rzeką Ossą oblegli / zburzyliby go byli / ále miedzy nimi táka się vgodá z obudwu stron sstáłá / iż obleżeńcy co byli w zamku / mieli im dáć dwu mężow świádomych drogi / ktorzyby woysko ich przez gránice Chrześciáńskie przeprowádzili. Potym záś Zmodź y Litwá Lipanowa / y Rádiná zamkow dobywáli / záś się do Weisausu zamku szturmowáli / y Przedmieście álbo possáde spalili. Stámtąd odciągnąwszy Turnicza zamku dobrze obwárowánego przez dwá dni dobyli. Záśię Zamek S. Klementá spalili / w ktorym sto mężow Chrześciánow krom żon y dzieći zámordowáli. Potym Grudecz / wyspę Pánny Mariey / Satirin / Christburg zamki y possády zburzyli / y w popioł obrocili / á z nieoszácowáną liczbą więźniow / y mnostwem łupow wszelkich rzeczy do swey się ziemie wrocili.

O Woynie Krzyżakow z Sudowity y Zmodzią y Litwą.

EXpugnatis Deo fauente cunctis gentibus Prussiæ &c. iák tenże Dusburch pisze/ Zwalczywszy zá pomocą Bożą wszystki narody Pogáńskie Pruskie Krzyżacy / zostáłá im ieszcze byłá iedná y ostátnia / á tá więtsza y możnieysza Sudowitska ziemiá / ná ktorą się też Brácia oborzyli / nie w swey ále w Bożey obronie vpháiąc. A Poiezánowie / Sudowitowie/ ieden to narod iest.

Brácia Krzyżacy naprzod z tysiącem y pięcią set iezdnych ziemice Sudowską Kimenow názwáną splundrowáli / krom pobitych tysiąc więźniow wywiedli / Názáiutrz Krzyżacy wracáiąc trzy się przyszli do lássu Winsze rzeczonego / gdzie ich Sudowitow trzy tysiące dogonili / ále y tych Brácia poráziwszy mężnie rozgromili/ z Krzyżakow stárszych sześć poległo.

Tegoż czássu roku 1275. Litewskie woysko wielkie do Polski wciągnęło/ á zburzywszy Kuiáwskie Brześćie / Dobrzyńską y Łęczycką wołośći/ ták wielki pogrom zábijáiąc y w niewolą pędząc vczynili/ iż żaden prawdziwie tego niemogł oszácowáć.

Rychło potym ośm set mężow z Litwy iezdnych splundrowáli część Polskiey ziemie / ktorą nazywáią Kerszow / wśi dziesięć spalili/ á z wielkim vphem precz vszli / w tenże czás nabożne Xiążę Lescelinus Krákowskie (ma być Leszko czarny) poráził ich/ y z ośmi set ledwo ich dziesięć vbiegło.

Konrad też Mistrz Pruski z wielkim woyskiem iezdnych y pieszych woiował ziemię Sudáwską gdzie wołość mirunski/ y zábił pánow tey ziemice sławnych ośmnaście / á ludu pospolitego sześć set/ á drugich w niewolą wywiodł.

Roku zás 1279. Ernestus Mistrz Liflandski od Litwy iest zábity/ á ná iego stolec Konrad Wuchlwagen wstąpił.

Sudowitowie zás z Litwą w Prusiech Sambiyską ziemię woiowáli/ roku 1280.

Tegoż czássu Brát Henrik Banuarus Kontor z Tapiowá z dwunaśćią Brátow y z dwudziestą pięcią iezdnych Sudowską ziemię woiowáli / ktorego potym Sudowitowie zádawszy mu pięć ran zábili.

Tegoż

Tegoż czássu Malborg roku 1281. zbudowano/ y iedno Sudawskie Xiążę zacne Russigenos názwáne ze wszystką Familią przyiechał do Kontora z Balgi y ochrzćił się.

Tegoż czásu Konradus de Tirbig Marszałek Pruski ze wszistkimi bráty do Siliey Sudowskiey ziemice wćiągnął/ ták to wielkie woysko Niemieckie było / iż kilko mil polá zástąpiło.

Roku zás 1283. ośm set mężow z Litwy zimie do ziemie Sambiyskiey przez Kurlandy wtárgnęli / gdzie dwá Powiáty Abendę y Pobutę splundrowáli / á bez odporu wiele ludzi pomordowawszy sto pięćdziesiąt niemcow poimáli.

Tegoż czássu przećiw naiázdom Litewskim Konradus Mistrz nád Morzem słonym w Seriey Zamek Nowy dom álbo Nein haus zbudował.

Tegoż czássu Mistrz Pruski Ronrad z wielkim woyskiem do Sudowiey wciągnął / ktoremu ieden Krzyżak Ludwik Libentele przedtym będąc więźniem v Sudowitow drogę zászedł wiodąc z sobą Páná swego rzeczonego Kadergę/ v ktorego był więźniem/ y sześć set ludu pospolitego Sudowitow / ktorych on gdy więźniem był do Páná Christusá náwroćił/ Tych vyźrzawszy Mistrz wielce się vrádował / y kazał im do Ziemie Sambiyskiey iść / á sam z woyskiem Sudáwską Ziemicę Kimenowską burzył / y Zamku Kimenowá dobywał / á gdy obleżeni Pogánie iego mocy wytrwáć niemogli / podáli mu się/ przyrzekáiąc wiárę Chrześćiáńską przyiąć / ále gdy ich Mistrz wolnych puśćił / y kazał im iść do Sambiey/ oni w drodze przewodniká swego zábiwszy sámi do Litwy poszli. Wszákże Ludwik Libentele onych swoich sześć set Pogan Sudowitow pochrzćił.

Tegoż roku Brát Friderik Hole ze stem Reiterow z Christburgu Zamku do Sudawiey wtárgnął / á gdy z wielkim łupem wyćiągał/ dogonili go Pogáni / y zábili sámego y trzydzieśći Reiterow przy nim.

Ták pisze potym Dusburch / iż wielkie y niekończone woyny Krzyżacy czynili przećiw Sudowitom y Zmodźi / ktore powiáda dla krotkośći opuszczam. Gdy tedy Jedekosz Stárostá Sudowski z zamku Kimenowá/ człowiek rodu wielkiego / niemogł mocy wytrzymáć Krzyżáckiey/ ze wszystkim Domem y familią swoią / y z tysiącem pięćią set ludzi rozmáitey płći / do Krzyżakow przyszedł y ochrzćił się. Ale Snudo Stárostá drugiey częśći Sudawskiey ziemie / do Litwy wyiechał / á ták Sudowska ziemiá áż do tych czássow iest spustoszona. Kończy się woyná Sudáwska y Pruska/ á poczyna się Litewska.

O Woynie Litewskiey / ktora przeciw im Pruscy y Eiflandscy Krzyżacy wiedli / vstáwicznie / przez lat dwie ście y dziesięć.

Rozdział III.

JAK poczyna Historia swoie Petrus Dusburch: Tego czásu roku 1283. gdy iuż od záczetey woyny przeciwko narodowi Pruskiemu wyszło lat 53. á wszystki narody w przerzeczoney ziemi zwalczone były / y wykorzenione / ták iż żaden niezostał / ktoryby Rzymskiemu Kościołowi niepodległ. Brácia Domu Niemieckiego przeciwko narodowi námnemu możnemu / y bárdzo twárdey chrzcice / á ćwiczonemu w woynach / ktory był przyleglieyszy Prussom zá rzeką Niemnem w Litewskiey ziemi mieszkáiącemu woynę poczeli tym sposobem.

O zburzeniu Zamku Litewskiego Bisseny.

Roku 1283. Konrad z Tierburgu Mistrz Pruski / y wiele bráciey z wielkim woyskiem zimie po ledzie przebyli przez Niemen / á wciągnąwszy do Litwy / Zamku Bisseny począwszy od poránku áż do południá dobywáli / y spalili go / Druga zás częsć woyská / sámę Ziemice okolicznie zburzyłá / á gdy się z łupem wrácáli bárdzo wiele Chrześcian y czterzey Brácia w Niemnie vtoneli / dla cienkości lodu.

Roku zás 1284. Tenże Mistrz zebrawszy bárdzo wielkie woysko z Stumandem Stárostą przed tym wielkim Litewskim ktory się był niedawnó do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / do zamku Garty lecie przyszli / á gdy się przepráwili przez Niemen / zszykował Mistrz strzelcow ná mieyscach potrzebnych / á drudzy z drabinámi ná blanki szturmowáli / y ták się sroga bitwá miedzy nimi z obudwu stron stáłá / iż strách było y pátrzyć / gdy ci mocno dobywáli / owi zás tym mocniey się bronili. Potym Niemcy do zamku się wdárli / wszistkich pobiwszy y poimawszy Zamek zápalili. W zagony zás puścili tysiąc y ośm set Reiterow / ktorzy wiele Litwy pobiwszy z wielkim się połonem wrócili / á Stumandus przed tym przesládowcą będąc / teraz zás wodzem Chrześciáńskim rychło potym vmárł.

P: D: Quod formidolosum erat inspicere.

P: D: His fortiter impugnantibus illis fortius repugnantibus.

A gdy Krzyżacy Zamku Garty dobywáli / Litwá do Polski wtárgnęłá / gdzie wielkie szkody poczyniwszy / z łupem się wrácáli / Ale dwá zacni mężowie Numo y Dersko Bartensowie z Prus / ktorzy v Litwy wygnáni mieszkáli / widząc iż się Krzyżakom pod Gartą szczęściło / przekinęli się do nich / á gdy byli od Mistrzá łáskáwie przyięci / wnet zástąpili Litwie z Polski połon y łupy pędzącey / y ták ich snádnie porázili.

Roku 1285. Girdylo Litwin ktory się był do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / á przed náwrocenim był wielkiego záwołánia v Litwy / Ten się przed Mistrzem chwalił / iż mogł Bráciey przeciw Litwie wiele pomoc / ktorzy gdy znim ciągnęli do zamku onkaimu / byli od niego zdrádzeni / ábowiem Grodzánie Litwá przestrzeżeni będąc z zamku się wysypáli / y wszystkich Chrześcian pobili.

Pelussa potym ieden z Xiążąt Litewskich będąc vkrzywdzony od Królá Litewskiego / przekinął się do Krzyżakow do Sambiyskiey Ziemie / do Albrichtá Kontorá Krolewieckiego / á chcąc się swey krzywdy pomścić / gdy czás vpátrzył / prosił v Kontorá o dwudziestu Reyterow / z ktorych byli stárszy Martin Golin / y Konrad Tuuil / ták z buntownikámi swoimi námieysce gdzie Xiążętá Litewskie wesele małżeńskie sprawowáły wnocy bez wieści vderzył ná bespiecznych / pijánych y śpiących / tám siedmdziesiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyszych / y pospolstwá bárdzo wiele oboiey płći pobił / á Páná młodego z małżonką / z pániámi / z pánnámi / z łupámi y kleynotámi kosztownymi do Krolewcá odwiodł.

O tym też Miechouius pisze lib 3. cap. 62. fol. 183.

Potym Krol Litewski z ośmią tysiecy iezdnych Sambiyską ziemię w Prusiech zwoiował / y wszystki budowánia / y zboża popalił / wszákże máły połon wywiodł / bo Krzyżacy o iego przyściu dawno przedtym byli przestrzeżeni / á w.piczowániu Brát Henrik fon Dobin 80. Litwinow zábił z swoimi Reyterámi.

Roku zás 1290. wdzień s. Jerzego Mistrz Pruski Menedo albo Menegáldus z pięcią set Reyterow iezdnych / á dwiemá tysiącámi pieszych zamku Kolainie w Litwie dobywał / w ktorym się był záwárł Surmin pan Litewski Stárostá támeszny máiąc z sobą sto dwádzieściá mężow walecznych / ktorzy mężnie bronili się krzyżakō / potym wszyscy okrom dwunastu byli zránieni / ták iż krew z błánkow płynęłá / iáko wodá ze dżdżu gwałtownego / á gdy było ná zmierzkániu / 500. iezdnych Niemcow ktorzy byli wplundrowániu ziemice y wpiczowániu / zwrócili się z wielkim grzmotē / y ták strwożyli wszitkich knechtow swoich szturmuiących / iż wszíscy odobleżenia do łodzi povciekáli / mniemáiąc áby Litwá ná odsiecz przichodziłá / á

Surmin potym Zamek puſty zoſtáwił/ przyſiągwßy przez Bogi/ iż wiecey niechćiał ná żadnym Zamku obleżenia Krzyżáckiego czekáć.

Tegoż roku około Wniebowſtąpienia Bożego/ Brát Ernelio Kontor z Rágnety/ iechał do Litwy w naczyniu wodnym/ chcąc ſie iákich nowin dowiedzieć/ z ktorym też iechał Brát z wiednią/ y dwádzieśćiá pieć Rycerzow/ á gdy mineli Zamek Kolainę/ wnet Surmin Stároſtá Kolainenski począł ſie rádźić z ſwoią Litwą/ iákoby mogli Krzyżakow oßukáć fortelem/ Ták ieden Litwin Nodam przezwiskiem/ mąż w woynie doſwiádczony/ ktory ſię potym ochrzćił/ tę pracą ná ſię przyiął/ á vbrawßy ſię w odzienie niewieśćie ſiadł nád Niemnem/ wołáiąc ná Krzyżaki z płáczem po Polsku (bo Polski iezyk dobrze vmiał) áby vbogą Chrześciankę z Polski od Pogan poimáną dla Páná Bogá wyzwolili z niewoley. A Litwá druga tuż w chroście w záſadce byłá/ A gdy Krzyżacy

Tym ſpoſobem Hector Nawe Protiſlauſowe zátrzymał/ O czym Homerus Iliad. lib. 15.

przybili ſię do brzegu/ chcąc one Chrześciánkę zmyſloną do Wićiny wziąć/ wnet Nodam onę łodź álbo wićinę vchwyćił/ y dotrzymał iey ták mocno/ áż drudzy Letowinowie z záſadki ſię wyrwawßy wßyſtkich Krzyżakow do iednego zbili.

A Litwá druga z Zamku Onkaimu trzydzieśći ßeść mężow gdy pod Ragnetę dla wzdobyći przyſli/ od Ludowiká Libentellá/ y Brátá Marquardá z Rewelingu dogonieni/ dwádzieśćiá y pieć z nich vbitych poległo.

Tegoż roku Jezbuto Pan Litewſki z piąćią ſet iezdnych Polſkę woiował/ przeto Miſtrz Pruſki przećiw im posłał Henriká Sutſwertá z dwudzieſtą dziewiąćią Bráciey/ y z tyſiącem dwiemá ſty Reyterow/ ktorzy Litwy miedzy Lekiem álbo Ełkiem y Narwią rzekámi przez ośm dni czekáli/ Potym gdy ſię iuß Litwá wrácáłá z wielkim łupem/ á ná gránicy będąc/ ieden z nich puśćiwßy los/ iák to mieli w obyczáiu/ wielkim głoſſem záwołał/ biádá nam biádá/ źle poydźie ſpráwá náßá/ ktoremu Stároſtá gdy káiał/ áby milczał/ on przedſię wołáć nieprzeſtał/ áż ſię Krzyżacy z záſadki wyrwáli/ gdzie trzy ſtá czterdzieśći Litwy vbili/ drudzy ſię rozpierzchneli/ inßy zás od głodu pozdycháli/ á niktorzy ſię z fráſunku ſámi powieſili/ ták iż ich máło co vbiegło.

Roku 1291. Ná S. Gromnic Pánny Máriey Bertold Bruhan Kontor Krolewiecki/ y wiele Bráciey z tyſiącem piąćią ſet ludźi do Litwy wtárgneli/ á nálazwßy Zamek puſty Kolainę/ ſpalili go/ á Ziemicę Junigediyſką zburzyli/ y ſiedm ſet Litwy poimáney z łupem wywiedli.

Tegoż

Tegoż roku Litwá zbudowáli w tey ziemicy zamek Junigede/ ktore budowánie Kontor Krolewiecki Bertold chćiał im przekáźić/ máiąc z ſobą tyſiąc Reiterow/ ále ſię wielkośći Litewſkiey nie mogł ſprzećiwić/ wßákże Mederabę zamek/ z ktorego Chrześciánom Litwá wielkie ßkody czyniłá ſpalił.

Tegoż czáſſu Meneho Miſtrz z tyſiącem Bráciey/ y z wielkim iezdnych woyſkiem Poſtáwſką y Geſtowſką ziemice w Litwie zburzył/ á gdy ſię z łupem wracáli/ dogoniłá ich Litwá/ tám náprzod Jezbuto Pan Litewſki Henriká Sutsfertá w práwą rękę ránił/ ktorego potym Henrik włocznią przebił/ á Jezbuto iuß leżąc á niemogąc ſię obroćić/ iednák przez ſię ná Henriká vderzył/ y vćiął mu pálec mieczem.

Potym o ſwiętym Pietrze y Páwle/ Henrik Sutſwert Kontor z Balgi/ z dwudzieſtą Bráciey/ y tyſiącem piąćią ſet iezdnych do Junigedy zamku przyćiągnął/ tám rozſádziwßy záſadki/ Bráćia z Rágnety/ miedzy ktorymi byli Rycerze przychodni y gośćinni z chorągwią proſto do zamku biegli/ co obaczywßy Litwá wnet z zamku wyſkoczyli/ gdzie ich bárdzo wiele od Niemcow poległo zbitych/ y zamek Onkaim Krzyżacy ſpalili.

Tegoż roku Vtinuerus Krol Litewſki Syná ſwego Witenená posłał do Polſki z wielkim woyſkiem/ ktorego/ gdy ſię z wielkim łupem wracał/ dogonieł Łokietek y Kázimierz/ Xiążętá Polſkie/ Miſtrzá też Pruſkiego ná pomoc przyzwáli/ A gdy ſię Krzyżacy z wielkim woyſkiem Litewſkim podkáli/ ále gdy Polacy zſánkowáli/ y Krzyżacy tył podáli/ gdzie Niemcow bárdzo wiele poległo. Wßákże tey bitwy áni Długoß áni Miechouius wſpomináią.

Tegoż roku Witen Syn Krolá Litewſkiego/ z ośmią ſet iezdnych wtárgnął do Polſki/ gdzie Łęczycką ziemię zburzył/ Kanoniki y Prełaty z Sacramentámi y z Kośćiołem ſpalił/ á vczyniwßy wielki pogrom y porażkę w Polakach ná dziale káżdemu Litwinowi doſtáło ſię po dwudzieſtu Chrześćian/ Kázimirzá też Xiążę/ ktory ich gonił/ zábili ze wßyſtkim Rycerſtwem iego/ krom iednego Rycerzá/ ktory vciekł/ á to inßym opowiedział.

Tegoż czáſſi Konrad Stanga Kontor z Rágnety/ pod Jngedinem zamkien ná woyſko Litewſkie vderzył/ y wiele ich pobił.

Roku zás 1293. Miſtrz ſam/ dwoie przedmieśćie/ iedno ná gorze/ drugie wdole pod zamkiem Junigedą ſpalił. Z tego woyſká niktory Pruſak vciekł do Krolá Litewſkiego/ y obwiązał mu ſię pod

ſtrácenim

ſtrácenim gárdłá / iż mu miał podáć Zamek Skálowitſki ktorego słowom Krol vwierzywßy / dał mu woyſko / ták przyciągnąwßy pod Zamek / zábili Brátá Ludowiká Oſſe / á gdy do brámy bez wieśći bliſko przyſli / wnet Konrad y Albricht z Indagine z ſwoimi Knechtámi záſtáwili ſie im mężnie / y ledwo Zamku obronili / A Litwá ſpaliwßy Przedmieśćie precz odciągneli.

Tegoż roku Miſtrz Pruſki Meneho z wielkim woyſkiem Junigedy / y Piſty Zamkow Litewſkich dobywał / ále gdy ſie Litwá mężnie broniłá / odſtąpił Przedmieśćia opaliwßy.

Roku zás 1294. Miſtrz Geſſowſki y Paſtowſki powiáty woiował.

Tegoż czáſſu Brát Ezbet / y Brát Otto z Bergu / y Otto z Cedelic z trzemá ſty mężow posłáni ná ſtraż do Rágnety / ći potym przed zámkiem Litewſkim Piſtą / wßyſtki ſtádá bydłá zágnáli / á pobiwßy Litwy wiele / ſiedmdzieſiąt żywych poimáli.

Tegoż roku Bolesław Xiąże Mázowieckie ná zamku ſwoim Wiznie Litwe przećiw Chrześciánom chował / ktorzy wielkie ßkody w Polſcze / y w Pruſiech czynili / Przeto Miſtrz Pruſki Menegoldus zebrawßy wielkie woyſko / ten Zamek Wizne ſpalił / y wywroćił.

Tegoż czáſſu Kontor z Ragnety Ludwik Libentele z woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przećiw Litwie / też wodne bitwe ná Niemnie czeſto z Zmodzią y z Litwą zwodził / Też w ziemicy Królá Litewſkiego Auſtechiey Miáſto rzeczone Romowe álbo Romene / ktore było według Pogáńſkiego ich nabożeńſtwá v Litwy ſwiete (bo tám ich nawyżßy Biſkup Kriuekriweito mießkał) ſpalił / y ludźi bárdzo wiele poimawßy / drugich pobił / w tey że potrzebie Brát Konrad Tuchefelt był zábity.

Drugie zás woyny tenże Kontor z Zmodzką Ziemią czynił / w ktorey Pograndiyſką włość ták bárdzo zemdlił / y zwoiował / iż przes wiele lat potym ku pierwßey mocy ſwoiey przyść nie mogli.

Tenże bez wieśći przyßedwßy do Ziemice Waykenskiey w Zmodźi / z záſadki wiele Sláchty Litewskiey pobił / Niemoże (po wieda) zupełnie wypiſáć / iáko częſte y wielkie woyny czynił przećiw Zmodźi ten Kontor Rágnetski / y ták im był ogromnym / iż przes ßeść lat wßyſtke Litwe / ktora mießkáłá od Narwie áż do Niemná rzeki / przymuśił do pokoiu z Krzyżaki / y Tribut Miſtrzowi dawáć muſieli / á ku złączeniu przyiáźni z Krzyżaki / Sláchtá pospolſtwo Zmodzkie námowiłá / iż przećiw Krolowi Litewskiemu przy-

mu przyrodzonemu Pánu walczyli / gdzie iednego czáſu w iednym potkániu tyśiąc / dwie śćie álbo czáſem więcey zobudwu ſtron ich poległo. Ani ſie mogł ná potym zá żywotá ſwego Krol Litewſki z Zmodzią zgodźić / iżby weſpołek ná woyne przećiw Krzyżakom wychodzili.

Wodna Bitwá Litewska z Krzyżakámi ná Niemnie roku 1295. O czym też Długoß y Miechouius fol cap. lib. wſpominaią.

Rozdział IIII.

ROku 1295. w piątek przed ſwiętym Piotrem / pieć Brátow á z nimi połtorá ſtá mężow / do Garti Zamku Litewſkiego ſie wezbráli / á gdy iuß nie dáleko byli / zdáło ſie im / áby opuśćiwßy konie Niemnem w łodziach pod Zamek podeſli / naprzod tedy Wieś iedne ná brzegu wyłupili / co obaczywßy Litwá / zbroyną reką im záſtąpili / á ſtoczywßy bitwe w łodziach ná pirwßym potkániu / Brátá Ezbechá y drugiego Wermigá zábili / y inßych Niemcow wiele / Litwinow też Mężow zacnych mężnie ſie potykáiących ſiedmdzieſiąt poległo.

A Krzyżacy widząc iż ſie im pod Gartą nießcześćiło / do drugiego Zamku Junigedu żeglowáli / gdzie gdy łodzie álbo wićiny dla máłey wody dáley niemogły iść y záwiezły / wnet Litwá ná nich przypadwßy / iednego Brátá Hewenará Kinta / y drugiego Liſkená y dwudzieſtu Ricerzow Niemcow zábili / inßy ledwo pouciekáli.

Tegoż roku Litwá potáiemnie przyciągnąwßy do wyſpy pod zamek Rágnete / ná S. Jan / wßyſtki ſtádá y trzody Krzyżáckie záieli / przedmieśćie też Rágnetſkie y Skálowitſkie ſpalili.

Tegoż czáſu Ludwik Libentelle / z niktorą Bráćią y dwiemá ſty mężow zamek Kimel Litewſki / o ktory ſie czeſto Krzyżacy z wielkim koſztem y vtrátą kuśili / ſpalił / á Grodzány pobił.

Roku zás 1296. Brát Sifridus Kontor z Balgi z wielkim woyſkiem wciągnął do Litwy / á pod zámkiem Gartą przedmieśćie ſpaliwßy ziemice zburzył / y dwie śćie ludźi wywiodł.

Tegoż roku y czásu ktorego Krolowie zwykli ná woyne ieździć Witenus z wielką wielkością Litwy wciągnął do ziemie Liflandskiey/ co vsłyszawßy Bertoldus Kontor Krolewiecki/ iż sam Krol z Litwy wyiechał/ wnet też z woyskiem ná burzenie Litwy Konradá Sutsfertá wypráwił/ ktory Garty Zamku dobywał/ ále wiele swoich Chrześcian stráciwßy/ á niewskorawßy precz odciągnął.

Roku 1297. wielka niezgodá y nieznaski záczeły sie miedzy mießczány Rigenskimi z iedney strony/ á miedzy Mistrzem y Brácią Domu Niemieckiego z drugiey strony w Liflanciech/ y ták miedzy sobą przes cáłe dwie lecie srogą woyne toczyli.

Przeto roku 1298. Krol Litewski Witenus ná prozbe od Ryżan przyzwány/ Karkussá zamku dobył/ gdzie czterech zacnych Brátow y ich vphy poimał/ drugich pobiwßy ziemice spustoßył. Támże z Witenenem Bruno Mistrz Liflandski bitwe stoczył 11. dniá Czerwcá Miesiącá/ nád Morzem przy rzece Treider/ á gdy iuß był odbił y wybáwił z ręku Litewskich trzy tysiące więźniow/ y ośm set Litwy vbił/ ná ostátek Krol Litewski zwycieństwo otrzymał/ gdzie Mistrz sam z tysiącem pięcią set Reiterow/ y z dwudziestą dwiemá Bráciey poległ zábity.

Tegoż roku Bertoldus Bruhane Kontor z Krolewcá ná pomoc Krzyżakom Liflandskim posłány/ Rizanow y Litwy ktorzy dobywáli zamku Nowego młyná cztery tysiące ná głowe poráził.

Tegoż roku Litwy sto y czterdzieści w dzień S. Michałá do Strasburgu miástá náiecháli/ lud wßystek/ y iednego Xiedzá zábili/ niewiásty y dziatki powiązáli/ á imo inße zelżenie Swiątości/ ieden kotr w Chrzcilnice náproßył/ Ktorych Konrad Sak Prowinciał Ziemie Chełmienskiey dogoniwßy poráził/ y Chrześciány wybáwił.

Tegoż czásu Kunno Kontor z Brandenburgu z wielkim woyskiem pod Junigede y Piste Zamki przyciągnąwßy przedmieścia spalił. A gdy mu ná pomoc w wićinach przyciągnął drugi Brát Niemnem z Rágnety/ stoczyli wodną bitwe z Litwą/ gdzie tylko ieden prosty Litwin był zábit/ ále wiele ránnych.

Tegoż roku ßeść set Litewskich Kozakow/ Nátáńską ziemice w Prusiech zwoiowáli/ dwie scie czterdzieści więźniow wywiedli.

Tegoż roku Wacław Krol Czeski był ná Krolestwo Polskie koronowány/ á Litwy zebrawßy sie ßeść tysiecy/ Dobrzyńską ziemie zwoiowáli/ s tego woyská sto mężow przebránych y przeważnie dzielnych ważyli sie przebyć przez rzeke Drwięcą/ y woiowáli włości w Chełmienskiey ziemi/ ktorych Krzyżacy porázili/ iż ich 79. ná plácu zostáło/ á 30. vbiegło/ ktorzy gdy powiedzieli o swoiey przygodzie w woysku potrwożyli sie/ á ták dniem y nocą vbiegáli/ y wiele ich potonęło w Narwi.

Roku 1301. nijáki Litwin Draiko álbo Draikolit názwány Horodnicy Onkaimski/ prágnąc Chrztu świetego/ posłał potáiemnie Syná swego Pinnoná/ do Wolradá Kontorá Ragnetskiego/ slubuiąc mu Zamek Onkaim podáć. Wnet tedy Kontor porádziwßy sie Mistrzá z woyskiem pod Onkaim ciągnął/ á wten czás práwie straż zamkową ná Draikoná przyßłá/ ktory skoro Niemcy przyciągneli/ wnet brame otworzył/ y posiekli wßystkę Litwę wpadwßy w Zamek bez wieści/ krom syná Sudagowego iednego wielkiego Páná Litewskiego/ y to ßkodliwie ránnego/ ták pobrawßy niewiásty y dziatki Zamek spalili/ á Draiko ze wßistką Fámilią swoią ochrzcił sie w Ragnecie.

Tegoż roku Konrad Mistrz z wielkim woyskiem do Żmodźi w Karßowską ziemice wciągnął/ ktorą splundrował/ ále Żmodź y Litwá wßyscy sie byli w lásy pokryli.

Tegoż Roku pięćdziesiąt Litwinow bez wieści w Pruskiey ziemi Lubáwski powiát zburzyli/ á pobiwßy wielkość Chrześcian/ z więźniámi vchodźili/ ktorych dognawßy Krzyżacy/ piętnaście ich zábili/ á czterdzieści Chrześcian wybáwili.

Tegoż roku ßostegonastego dniá Augustá stráßliwe drżenie ziemie po wßystkiey Pruskiey ziemi było/ trzy kroć sie chwiałá ziemiá z budowánim/ iż ledwo ludzie ná nogach sie otrzymawáli/ A co to znáczyło/ to sie niżey pokaże.

Roku 1304. Eberhardus z Wirneburgu Kontor Krolewiecki/ z dwiemá tysiącámi Reiterow do Litwy wciągnął. Konrad też de Lichtenhagen Kontor Brandeburski z wielkim woyskiem ßedł przed nim do Zamku Garty/ ziemice około spustoßył ogniem y mieczem/ Eberhardus záś bez wieści przypadwßy Pograndenską ziemice spustoßył/ Litwy tysiąc vbili y poimáli.

Tegoż roku poście tenże Eberhardus Kontor z Krolewcá z więkßym woyskiem przyciągnął/ pod Zamek Onkaim/ ktory iuß byłá Litwá znowu zábudowáłá/ y podał go Krzyżakom nijáki Swirtilo Stárostá/ á Krzyżacy posiekwßy mężczyzne wßystke/ Dziatki y Niewiástypobráli/ á Zamek powtore z gruntu wywrocili/ Ostátek woyská ziemice plundrowáło/ gdzie Litwá trzydzieści Niemcow/ y Brátá Henriká de Wolwerstorph zábili.

Roku záś 1305. Philip z Holandiey Woit Biskupá Sambiyskiego / máiąc z sobą iedennaście Brátow / y dwie ście Reyterow trzy wśi Krolá Litewskiego spalili / á Krol wten czás miał koło siebie wszystki Pány Rádne Krolestwá swego ná Seymie / co gdy vsłyszał z pułtorá tysiącem iezdnych gonił Krzyżakow / á Krzyżacy ná tákie mieysce vbiegli / gdzie się bespiecznymi być rozumieli / á złożywszy z siebie zbroie / gdy dwie ście Reiterow z iednym Brátem przed nimi szło / oni w máłey drużynie zá nimi ciągneli / Tám Krol Litewski bez wieśći ná nich vderzył / á ná pirwszym potkániu Brát Bollandus od iednego Rusiná włócznią był przebity / co obaczywszy Woyt Sambiyski Krzyżák / wnet Tarcz zá plecá ná grzbiet zárzucił / á obiemá rekomá miecz viąwszy śiął onego Rusiná iednym zámáchem / tákże Krzyżacy / gdy Krol Litewski nie chciał nácieráć / obronną reką vszli.

Roku 1306. Konrad Mistrz vsłyszawszy / iż Litwá z zamku Garty z wielkim woyskiem do Polski wyciągnęłá / záraz posłał Albrichtá Indagine y niktorych Brátow z trzemá sty mężow dla vbieżenia zamku Garty / do ktore° gdy się przybliżáli / tákie się záburzenie powietrza sstáło / iż ieden drugiego przed kurzáwą áni widzieć / áni przed gromem słyszeć mogł / á zápaliwszy possáde / ktora ná ten czás wielka byłá / y ludźi wielkość pobiwszy / drugich náwiązawszy s tákim się wielkim łupem do Prus wrocili / iáki w ten czás vwieść mogli.

Co vsłyszawszy Eberhardus Kontor z Krolewcá / iż gdy Przedmieście spalone było / snádnieyby mogł zamku sámego dostáć / záraz ze stem Brátow y sześcią tysięcy Reyterow iezdnych pod Garte ciągnął / ále Krol Litewski vsłyszawszy o zepsowániu Przedmieścia / posłał ná odsiecz y ná obronę zamku Litwy niemáło mężow dzielnych / y w Rycerskich spráwach doświádczonych / Przeto skoro Krzyżacy do Zamku szturmowáć poczeli / wnet Litwá mężnie się zástáwiáiąc przećiwko im bić się wyskoczyli / á stoczywszy ogromną bitwę / długą się chwilę práwie áż ná vmor siekli / potym od Krzyżakow Litwinowie wspárći vstąpili do zamku / ále wnet po máłey chwili posiliwszy się / y odpocząwszy / tym z więtszą śmiáłością z zamku wyskoczyli do Krzyżakow / á to czynili często / od wschodu słońcá áż do południá / gdy Niemcy Litwę / Litwá záś Niemcow przemagáłá. W tey bitwie wiele Litwy poległo / z Krzyżakow też stárszych y zacnieyszych Brátow zostáło dwánaśćie / y trzydzieśći mężow krom ránnych ná plácu zostáło / tákże Herman z Helterburgu w szyię strzáłą postrzelony záraz skonał.

Tegoż

Tegoż czásu ieden Litwin z Eraigoły będąc poimánym w więzieniu v Krolá swoiego / z namowy iednego Rusiná ktory z nim wespołek siedział / dla wybáwienia swego obiecał się ochrzcić / y z kámienia wozku świecę w Cerkwi skoroby wolnym był slubowáł postáwić / Pánu Bogu ku czći / statimq; catenæ quibus ligatus fuit confractæ, wnet się łáncuchy ktorymi był związány połamáły / y fortá v ciemnice záraz się otworzyłá / zá czym on więzień vszedł.

Roku 1307. Hanus von Spanheim Groff / Adolphus z Wintimlu / Teodorik fon Elner / młodszy y stárszy / z brácią swoią Arnoldem y Rutgierem / tákże Arnold / y Jacob fon Pomerin Rycerze Reńscy / y wiele inszych Szláchćicow Reńskich przyszli do Pruskiey ziemie / á czásu zimy zebráło się Krzyżakow tysiąc czterdzieśći / ná burzenie Litwy / ále niemogli w ziemię dáley ciągnąć / dla tego iż był lod słáby / y nievmárzło.

Tegoż czásu Walerodus Kontor Ragnetski przez Hildetá Reherchá Karsowicki powiát w Zmodzi zburzył / y ludzi siedmdziesiąt poimał.

Tenże Kontor Ragnetski Walerodus / w łodziach przyżeglowáł do Jurgi rzeki / á płynąc Jurią do Zamku Puteby / w nocy vderzył ná śpiące mieszczány / y wszystkich pobił / krom tych ktorzy do Zamku vciekli / potym przedmieście spalił.

Tegoż roku Wiesieni / gdy iusz te posáde Litwá z nowu byłá zábudowáłá / y zboża do gumien pochowáli / Tenże Kontor z swoią Brácią y iezdnymi náiechawszy / wszystko spalił / ludzi pobiwszy / á drugich powiązawszy.

Zwyczay stáry Litewski w osádzániu zamkow.

Ten záchowywano zwyczay v Litwy w strzeżeniu y w osádzániu Zamkow / Krol ich obiera pewną liczbę Szláchćicow / y posyłá ná straż ktoregokolwiek Zamku / záłożywszy im czás / iż tám máią pilnowáć cáły Miesiąc / álbo więcey / á wypełniwszy swoię posługę ći do Domow odchodzą / á drudzy ná ich mieyscá przychodzą ná straż zamkową.

Tu Krolem zowie Xiążę Litewskie.

Tráfiło się tedy iednego czásu / iż ośmdziesiąt y pięć Boiárow Litewskich z Bisseny Zamku do domow zyść mieli / co vsłyszawszy Friderik Libentele Podkontorzy Rágnetski / y Brát Albricht fon Oza / y Brat Thude von Aldenborg / z dziewiącianaśćie Brátow / y sześćdziesiąt Reiterow / vderzyli ná Litwę w polu ktore zowią Kalszeim / y pobili wszystkich / á drudzy bárdzo zránieni vćiekli.

Bissená zamek w Zmodzi kiedyś był.

Kalsseim pole.

Potym

Potym w kilko lat niiaki Spudo Pan Litewſki Stároſtá ná Zamku/ Putiniká posłał do Kontorá Ragnetſkiego/ áby z woyſkiem przyciągnął/ obiecuiąc mu Zamek podáć/ Ktory gdy przyciągnął/ zárázem Spuda Bramy zamkowe otworzył. A wpadwßy do Zamku wßyſtki Zmodziny bez wieści y moc Litewſką poſiekli/ á zamek y poſſądę ſpalili. A Spudo z Oycem/ z Bráćią/ y wßyſtką Fámilią ochrzćił ſię w Pruſiech.

Spudo zdraycá. Putiniká Zamek.

A ku Wieſieni Zmodź w Karſowitſkim powiecie niemogąc dáley wytrzymáć mocy Krzyżáckiey/ przenieſli ſię do Litwy/ zoſtáwiwßy puſte dwá Zamki ſwoie/ Seroweite y Biwerwnite/ ktore potym Brácia ſpalili.

Seroweite/ Biwerwnite zamki Zmodzkie.

Roku záś 1308. w dzień S. Jerzego/ Manſto/ Sudargus/ y inßy Slácheicowie Zmodzſcy/ zebrawßy pięć tyſięcy ludu ſwoiego/ do Sambiyſkiey ziemie przez Kurlandy wtárgneli/ gdzie Poundiyſką/ y Rudomſka ziemice zwoiowáli/ á słyßąc iż przeciw im Brácia z woyſkiem ciągną/ wnocy z łupem vbiegli.

Minſto y Sudargos.

Roku 1309. Sifridus von Wulgwangen wielki Miſtrz Domu Niemieckiego/ przyiechał do Prus z Veneciey/ á ſtolice Krzyżácką/ ktora od zburzenia Akony byłá w Weneciey/ do Marienborku przeniosł.

Tego drugie Kroniki zowią Soffridus de Feſtwangen. Stolec Krzyżácki z Weneciey do Prus.

Roku 1311. w zapuſtne dni/ Witenus Krol Litewſki/ z wielkim woyſkiem Sambiyſką/ y Natanginſką ziemice woiował/ á pobiwßy Chrześcian bárdzo wiele/ pięć ſet ich w niewolą poimał. A gdy Krol do Litwy z łupem wyciągnął/ y woyſko roſpuścił/ czyniąc Bogom ſwoim ofiáry zá ßczęſliwe powodzenie/ wnet Friderik z Wildenburku Kontor Krolewiecki/ z wielkim woyſkiem do Pograndenſkiey ziemice ná Zmodź wtárgnął/ ktorą też ták ſrogo ſplundrował/ iż zá wiele lat ku pierwßey żyzności przyść niemogli. Tegoż czáſſu Otto fon Bergen/ y pięć Brátow z cztery ſet Reyterow/ Gartenſką ziemie w Litwie zwoiowáli.

Tu iuż wßędzie Witenia Xiąże Litewſkie Krolem zowie. Pograndenſka ziemicá w Zmodzi zwoiowána. Grodzienſka.

Jáko ſię Pan Bog pomścił Bluźnierſtwá nád Litwą.

Tegoż roku 1311. Witenus Krol Litewſki mniemáiąc iż mu ſię wßiſtko według myſli miáło wodzić/ z czterми tyſiącmi ludu wciągnął do ziemie Pruſkiey/ gdzie Biſkupſtwo Warmienſkie ták ſrogo zwoiował/ iż nic okrom zamku niezoſtáło/ Elsberg też zoſtał opálony/ á wßyſtkę ziemię do gruntu zburzył. A ták Kościoły poburzywßy/ Ornaty y inße ſkárby ſrzebrne y złote z Kościołow połupił/ á krom

á krom inßych łupow tyſiąc dwie ſcie więzniow wywiodł/ á gdy z woyſkiem przyßedł do Bartenſkiey ziemie ná pole Woipłocz rzeczone/ chełpił ſię w mocy woyſká ſwego/ mowiąc do Chrześcian: gdzie teraz ieſt Bog wáß/ czemu was niewſpomoże? iáko oto Bogowie náßy nam pomogli. Ná ktore vrągánie Chrześciánie milcząc wzdycháli. Názáiutrz potym 18. dniá Kwietniá/ Henrik de Płock wielki Komendator/ á z nim ſto czterdzieści Brátow z wielkim woyſkiem zewßąd Krolá ogárneli/ á ná pierwßym potkániu Litawowie ßeśćdzieſiąt Niemcow zábili/ ále ſkoro obaczyli iż Krzyżacy z chorągwią ſwoią/ y wielkością zbroynych śmiele náciéráią/ wnet tył podáli/ á Brácia po nich goniąc pobili ich bárdzo wiele/ ták iż Krol ledwo w máłey drużynie vbieżał/ część ich od mieczá zginęłá/ część potonęło/ á drudzy po puſtyniach od głodu pomárli. Niewiáſty też Chrześciáńſkie od Litwy poimáne widząc to zwycięſtwo być z Niebá dáne/ á zábaczywßy krewkości niewieściey/ ſwoich ſtrożow iáko mogły biły. Ná pámiątkę tego zwycięſtwá Brácia Klaſztor Pánienſki w Toruniu zbudowáli.

Woipłocz vroczyſce. Litwá porážona.

Tegoż roku lecie Brát Generardus/ y Manſweld Kontor z Brandenburgu/ wziąwßy z ſobą wiele inßey Bráciey/ y tyſiąc pięć ſet Reyterow/ wtárgneli do Pograndenſkiey ziemice/ áczkolwiek wiedzieli/ iż Litwá zbroyno byłá przeciw im pogotowiu/ wßákże one wołość ſplundrowáli. A gdy ſię wracáli z łupem do Prus/ goniłá Litwá zá nimi/ Ale Manſko y Sudargus/ y Maſſio vrzędnicy Zmodzcy widząc ich vporną śmiáłość/ nie ſtoczyli bitwy z nimi.

Stáre imioná Slachty Zmodzkiey.

Tegoż czáſſu niktory Litwin Komornik Krolá Litewſkiego/ ktory był trzyman w więzieniu ná zamku Balga/ pod gárdłem ſwoim ślubował Brátom zamek Gorte podáć/ ieſliby go wolno puścili/ ktoremu vwierzywßy Krzyżacy/ poſtánowiwßy czás y ſpoſſob/ iáko mieli koło tego poſtępowáć/ puścili go wolno do Litwy/ Ale ſkoro do Krolá przyßedł/ wnet go w tym przeſtrzegł/ y ono poſtánowienie oznaymił. A gdy Henrik de Płock z wielą Brátow y pięcią tyſięcy iezdnych przybliżał ſię do Gorty/ nieſpodziewáiąc ſię zdrády/ poimał iednego Litwiná ſtárcá/ ktory áby od śmierci vßedł/ przeſtrzegł Brátow/ iż ſię Krol z wielkim woyſkiem położył obozem pod Gartą/ ták vrádziwßy/ iż ſkoroby ſię Krzyżakow połowicá przes Niemen przepráwiłá/ miał ná nich z Litwą ſwoią vderzyć/ á potym drugą połowicę mogłby śnádnie pogromić/ co wyrozumiawßy Krzyżacy/ záraz nic nieſpráwiwßy wrocili ſię do Prus.

Gartá Grodno. Miłość ku oyczyźnie Litwinowá.

Tegoż roku tenże Henrik wielki Komendator máiąc z ſobą ſto y czterdzieści Brátow / z wielkim woyſkiem iezdnych / y dwiemá tyſiącámi pieſzych / ciągneli do Litwy w ziemice / ktorą zwano Salſemká / gdzie przedtym nigdy woyſko Chrzeſciáńſkie niebyło widziane / á gdy ſie przybliżáli da Zamku Garty / poimáli czterech mężow / ſpiegow Krolewſkich / s ktorych gdy trzech zábili / czwarty powiedział / iż żaden w Litwie o woyſku Krzyżáckim niewiedział / á ku lepſzey pewności dał im znáć / iż dziś ma przyść do tego Láſſu piećdzieſiąt oſſocznikow / áby oſtąpili zwierz Krolowi ſwoiemu dla łowu / ktorych Krzyżacy zdybawſzy w leſie / wſzyſtkich pobili / á potym ſie przez Niemen przepráwili / zoſtáwiwſzy przy łodziach y tłomokach dwánaſcie Brátow y dwá tyſiącá pieſzych / y roſpuścili zagony w Garteńſką ziemicę w dzień S. Marcinięná / gdzie wſzyſtki włości ſplundrowawſzy / y trzy Zamki ſpaliwſzy / przenocowáli / Potym názáiutrz krom pobitych / ktorych liczbe ſam Bog wie / z wielkim łupem / y ſiedmią ſet więźniow do Prus vſli.

Salſemká Powiát Litewſki.

Krzyżacy Grodzienſki powiát zwoiowáli.

Tegoż Roku Marſzałek Pruſki Henrik Płoczk / ze wſzyſtką mocą woyſk ſwoich pod Zamek Biſſene przyciągnął / ktorego iezdni ſkoro Słońce weſzło dobywáli / zás drudzy ktorzy w nawách Niemnem przyſli / vczyniwſzy moſt ná łodziach / y przyſtáwiwſzy naczynia woienne / z drugiey ſtrony ná blánki ſturmowáli / ále niewſkorawſzy / gdy z obudwu ſtron wiele ich poległo / precz odciągneli nic nieſpráwiwſzy.

Biſſena Zamek Zmodzki nád Niemnem.

Wodna Bitwá Litawow z Krzyżaki.

Rozdział V.

WErnerus Kontor z Rágnety / kazał zbudowáć Nawę álbo Galerę z Błankámi / inſzych też wićin y łodzi bárdzo wiele máiąc Niemnem pod Junigede Zamek Litewſki przyżeglował / ále zárázem wiátr ták gwałtowny powſtał / iż onę wielką Galerę do brzegá przybił / co obaczywſzy Litwá z Zamku / wnet zbroyną ręką wyſkoczyli / chcąc onę Galerę poimáć / ále ſie też Krzyżacy mężnie bronili / ſtrzeláiąc z Gálery

Junigedá Zamek.

Galerá wielka iáko Zamek ná Litwę.

z Gálery iáko z Zamku / w ktorey bitwie więcey Litwy niż Krzyżakow poległo / á Krzyżacy potym vbiegli.

Krol Litewſki vsłyſzawſzy sławę tey nawy / bárdzo ſię záfráſował / y wſzyſtká Litwá z nim / á potym po długich namowach y porádach / ktore tráctowáli około zepſowánia tey Nawy / posłał męźá zacnego y walecznego Surminá / ze ſtem wićin y łodzi / w ktorych było ſześć ſet mężow pieſzych / á ſto iezdnych / á gdy ták do oney Galery ſturmowáłá Litwá / bronili ſię im mężnie czterey ſtrzelcy / ktorzy byli z ſtrzelbą záſſádzeni we wnątrz / potym Litwá przecięłá powroz / ná ktorym Gálerá byłá vwiązána z kotwicą / iż po wodzie ná doł płynęłá / y rozbiłá ſię o brzeg gwałtownie idąc / ták Litwá oney Gálery doſtáłá / y ſpalili ią zárázem / y Strzelcow Krzyżáckich pobili / wſzákże y Litwy wiele poległo / y porániono. Stoldon álbo Gaſtołdon Brát rodzony Surminá Hetmáná był w ten czás zábity.

Ták piſze po łácinie / Turbatus eſt Rex & tota Letouia cum eo.

Surmin iákis zacny Slácheic Litewſki.

Litwá Galerę ſpaliłá.

Gaſtoldá Stoldonem zowie

Tegoż roku Wieſieni Brát Henrik Márſzałek Zamku Biſſeny dobywał / á opaliwſzy poſſády odſtąpił.

Roku zás 1314. po Nowym Lecie tenże Henrik Marſzałek z Bráćią / Miednicką ziemicę woiował / á w ten czás pięć Litwinow wpádli do ich obozu wnocy / y zábili w namieciech czterech Niemcow / y dwu Koniu vwiedli / dla czego ſię Krzyżacy przez wſzyſtkę noc byli ſtrwożyli / á potym ſplundrowawſzy włość / ſiedm ſet więźniow wzięli.

Miednicki powiát gdzie dziś Worme nowuią.

Przeważność Litewſka podobna Lacedemońſkiey ad Termopilas y Vliſſeſowey z Diomedeſſem gdy Reſuſſá Krola w namieciech zábili / y Konie iego vwiedli.

Tegoż roku o Gromnicach / tenże Henrik Márſzałek ze wſzyſtką mocą woyſk ſwoich Miednicką ziemicę woiował / y Zamku Sisditen rzeczonego dobywał / ále ſię też Litwá mężnie broniłá / y trwáłá tá bitwá długo / w ktorey rodzony Brát Maſmiow Páná Litewſkiego / y inſzych dwádzieściá y trzey Litewſkich Slachciców było zábitych / A z Krzyżakow Brát Henrik Ruthenus / Vlrik Tetinge / y czterzey mężnych Reiterow / Spagerot / Quirunda / y Waldow / y Michel Mindotá / Ták tedy zamku niedobywſzy / włość ſpuſtoſzyli / y odciągneli do Prus.

Znácni Krzyżacy od Litwy pod Zamkiem Sisditem pobici.

Tegoż roku Mieſiącá Wrześniá tenże Márſzałek ze wſziſtką mocą ſwoią / przyciągnął do Krziwiczáńſkiey ziemie / w ktorey miáſteczko Nowogrod wziął / y z gruntu wywrocił / á ziemicę ſpuſtoſzył / Názáiutrz zás położywſzy ſię obozem zamku ſámego Nowogrodká dobywał / ále gdy ſię Litwá y Ruſacy mężnie bronili / wiele ich z obudwu ſtron było pobitych / y ránnych / przeto Krzyżacy muſieli odciągnąć. A gdy przyſli ná mieyſce gdzie byli ſtraż ſwoię przy łupach y inſzych ciężarach zoſtáwili / nálezli 30. mężow ſwoich przez Dawidá

Krzywiczáńſka Ziemiá kiedyś w Litwie.

Dawid Stárostá Grodzienski wielki waleczník / ktorego też dzielności rycerskie z Litwą Długosz / Miechouius / y Cromer często sławią.

Głodem Niemcy poráženi.

widá stárostę Gartinskiego pobitych / y połtorá tysiącá koni / chleb / żywność rozmáitą ze wszystkim obozem od Litwy pobráne. Potrwożyli się przeto Krzyżacy / gdy żywności nigdziey dostáć nie mogli / ták iż bez chlebá kilkánaście dni pościć musieli / drudzy głodem vtrapieni / iedli konie swoie / drudzy ziołá y korzenie / drudzy od głodu zdycháli y vstawáli / á máła ich część znędzona ledwo szostey niedziele do Prus się wrociłá.

Roku záś 1315. o Wniebowzięciu Pánny Máriey / Litwá y Zmodź ze wszystką mocą woyská swego / przyszli bez wieści pod Rágnetę / á gdy przeciw im Krzyżacy ná wycieczkę wyszli / niemogli się ich wielkości sprzeciwić / y musieli do Zamku vstąpić / z wielką szkodą swoią / bo wiele ránnych zostáło / y Brát Popa zábit / potym gdy Litwá Zamku dobyć niemogłá / Ragnetskie y Skalowitskie włości spustoszyli / y zboże podeptáli / á z łupem do Litwy vszli.

Litwá pod Ragnetę.

O obleżeniu y dobywániu Christimemlá.

Tegoż roku Miesiącá Wrześniá / Witenes Krol Litewski zgromádziwszy wszystki mocy z Krolestwá swoiego / ktorzy się do bitwy godzili / obegnał Christimemel / y szturmował do niego / tłukąc ściány dwiemá dziáłámi / álbo táránámi / y ze wszystkich stron ná blanki z kusz y z łukow strzelał. A w tym z Sambiey przyszło ná pomoc obleżeńcom dziesięć Brátow Krzyżakow w łodziach / y sto czterdzieści Rycerzow niemieckich / ále Litwá ták opátrznie wszystki przyścia drogi byłá obwárowáłá / iż żadnym sposobem rátunku zamkowi dáć nie mogli / dobywáli ich potym Litwá ná wodzie / y vbili osmnaście Landsknechtow Niemieckich ná Niemnie. Potym Witenes Krol gdy vsłyszał iż Mistrz Pruski z wielkim woyskiem swoim ná odsiecz ciągnie / kazał w przekop zamkowy słomę / siáno / y drwá smolne nosić / chcąc Zamek ták zápalić / ále w tym zámiotywániu ná wáłu / ták wiele Litwy pobito / iż Krol spaliwszy dwá tárany názad musiał się do Litwy wrocić.

Litwá pod Christimemlem

Roku záś 1316. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem iezdnym do Pástowskiey ziemice bez wieści wtárgnął / ktorą wszerz y wzdłuż

y wzdłuż zburzywszy pięć set więźniow krom pobitych z Litwy wywiodł.

Záś vczyniwszy odwrot z Krolewcá z więtszym woyskiem pielgrzymskim / Miednicką ziemię zburzył / y dwie ście więźniow wywiodł / krom wielkości pobitych.

Miedniki woiuią.

Tegoż czásu Friderik Libentelle Podkontorzy z Christimemlá z dwudziestą Bráciey / y szescidziesiąt Reiterow do Litwy wtárgnął / gdzie osmdziesiąt Boiárow Litewskich / ktorzy z Zamku Bisseny wytrwawszy swoy czás ściągáli zábił / krom pięci ktorzy ránni vbiegli.

Tegoż roku Teodrik z Aldemburgu / y Friderik Kwits sześćdziesiąt tákże Boiárow Litewskich / ktorzy ná straż śli do Bisseny zamku / zábili / á potym nálazwszy Zamek pusty spalili go / ták iż do tych czássow Bissená iest zburzona.

Bissena Zamek zburzon.

Tegoż roku lecie Hugo Woyt Sámbiyski z roskazánia Márszałkowego z osmią set iezdnych Miednicką ziemice woiował / á náwiązawszy więźniow drugich pobiwszy co wskok z łupem wyciągnął / bo się Litwá zá nim goniłá.

Tegoż Roku o świętym Janie tenże Márszałek przyciągnął z Bráciią do Pograndiyskiey ziemice / y rozdzielił woysko ná cztery części / ták iż Brát Hartman / y Friderik Qwitz / z sześcią dziesiąt iezdnych mieli niktore wśi pustoszyć / ále zbłądzili ná drodze / y nic nie spráwili. Z drugą częścią pięciądziesiąt Reyterow Fridrik Libetelle Kontor Rágnetski miał Gedimin zamek vbieżeć / ále Litwá przestrzeżona zamku mężnie bronili. Trzecia część Albricht Jndagine z sześcią dziesiąt Reyterow vderzyli ná Dwor niiákiego wielkiego Páná Litewskiego Sudargá / ktory z włością okoliczną ogniem splundrowáli / żonę iego / dziatki y wszistkę fámilią z wielkością inszych niewiast poimáli / á męszczyzny pobili. Czwarta część woyská ná koszu pod Chorągwią stoiáłá / á ták zebrawszy się do Prus odciągnęli.

Sudargus Pan Litewski.

Tegoż roku Márszałek Henrik w dzień S. Matheuszá / z wielkim woyskiem Gediminu zamku dobywał / ále Litwá przestrzeżona odbiłá ich od blankow / á zápaliwszy w zamku słomy wielką gromáde / dawáli tym znáć włości o nieprzyiacielu / ták iż się wnet do kupy zbieráli / y vrywáli Krzyżakow ze wszech stron / iż niewskorawszy musieli odciągnąć / gdzie Teodrik Piremont iest zábity.

Fortel Litewski.

Roku 1318. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem dobywał Zamkow / Junigedy y Pistená / gdzie Przedmieścia oboich spalił / w ktorych w ten czás było pełno zboża nowo náwożonego.

Roku

Roku 1319. gdy byłá wielka powodź/ Dawid Stárostá Gartinſki nie pátrząc pogogy/ z óſmią ſet Litwy zburzył w Pruſiech ziemice Wohenſtorph rzeczoną/ A gdy ſie z łupem wrácáli/ dogonili ich Krzyżacy z Kontorem Tapiowſkim Vlrikiem Drillebe/ tám przerzućiwßy moſt przez ktory Litwá miáłá przebywáć/ vbili czterdzieśći y pięći Litewſkich Kozakow/ y łup odgromili.

O porázeniu Krzyżakow v Miednik y Ofiárze Litewskiey.

Roku záś 1320. w Mieſiacu Sierpniu trzeciego dniá po S. Jakobie/ Henrik Márßałek z iedennaſcią Brátow ſtárßych y z wielkim woyſkiem Miednicką ziemię w Zmodzi woiował/ á gdy przyſli ná iedno mieyſce/ gdzie ſię Litwá z Zmodzią zßykowáni byli záſadzili/ pogromiłá ich Litwá/ potym záś ná drugich ktorzy ná koßu Chorągwią ſtali v-derzyli/ gdzie wßiſtko woyſko Niemieckie porázili/ y ſámego Márßałká wielkiego Henriká/ y Brátow zakonnych dwudzieſtu dziewięći ná plácu zábili.

Litwá Krzyżakow porázilá.

Brátá też Gerarda Rude/ Gubernatorá álbo Woitá Sambiyſkiego nazacnieyßego z więzniow/ wſádziwßy związánego ná koniá iego żywotniego/ ſpalili we zbroi ná ofiárę Bogom ſwoim.

Ofiárá Litewſka.

Roku potym 1322. zacne Xiążętá trzey/ Bernard Wrácłáwſkie z Polakámi y Slężakámi/ y Grof fon Erodiſcheke/ y ſynowie Grofá Juliacenſkiego/ Wildemburſkiego/ y Pregligtſkiego z wielkością Ricerſtwá niemieckiego/ y Czeſkiego/ przyciągneli do Prus/ z ktorymi złączywßy wßiſtkę moc Krzyżácką brát Friderik z Wildenburgu Wicegerent álbo Namieſtnik Miſtrzá Pruſkiego wielkiego/ máiąc ſto y czterdzieśći przednieyßych Brátow ciągneli do Litwy wielką mocą/ gdzie waykeńſką wołość y zamek Waikeń zburzyli/ y tákie wielkie morderſtwo nád Zmodzią y Litwą vczynili/ iż áni pies tám w tey ziemicy niezoſtał.

Verba ipſius Petri à Dusburch: Quod nec mingens ad parietem non ſupereſſet.

Názáiutrz ciągneli do wołośći Roſſiańſkiey/ á trzeciego dniá przyſli áż do Eraigoły/ ktore wßyſtki kráiny zwoiowawßy/ tegoż wieczorá Zamek Piſtę obegnáli y ſturmowáli do niego bárdzo v-śilnie/ Bo ták dobrze Niemcy Pielgrzymi byli vzbroieni/ iż gdy ná błanki wſtępowáli/ áni włoczniámi/ áni mieczámi niemogli być od Litwy

Roſiana y Ergolá zburzone.

od Litwy oblężoney odbići. Aż potym dwá álbo trzey Litwinow viąwßy iedno drzewce álbo włocznią zápieráli o pierśi álbo o grzbiety Niemcom ná blánki wſtępuiącym/ y ták ich wſpieráiąc od Błankow y Baſt odbili. A gdy nocne ćiemnośći záßły/ przeſtáli Krzyżacy od ſturmowánia. Názáiutrz záś gdy z nowu Zamku chcieli dobywáć/ dáłá Litwá w zakłádzie kilko ſwoich Slachćicow/ obiecuiąc ſię Krzyżakom poddáć/ ieſliby od Krolá ſwego w rychle odpowiedzi nie vsłyßeli. Ale gdy im Krol Litewſki zágroźił/ y nápominał/ áby ſię mężnie bronili/ nie ſtrzymáli wiáry Krzyżakom/ ták iż muſieli precz od obleżenia odćiągnąć.

Mężne bronienie Litwy ná Zamku Piſtenſkim.

Tegoż czáſſu gdy to woyſko Krzyżáckie było w Litewſkiey ziemi/ Litwá też w wielkośći vphow ſwoich/ wtárgneli do Ziemie Liflandſkiey/ á okrom inßych ßkod/ ktore w Biſkupſtwie Derpteńſkim poczynili/ pięć tyſięcy ludu z wielkością łupow wygnáli/ ále więcey ich pobili.

Litwá w zaiem Liflanty zwoiowáłá.

O ſrogiey Zimie/ y burzeniu Duńskiey Ziemie przez Litwę/ tákże Pruſkiey y Dobrzyńſkiey.

Rozdział VI.

Roku 1323. Grof Kumererg/ y Pan z Egerburgu z wielkością Slachty y Rycerſtwá z Czech y z Renu przyciągneli do Prus/ ktorego czáſſu táka byłá ſroga zimá y mrozy/ w Liflanćiech/ w Pruſiech y w Litwie/ iż wßyſtki rzeczy od ſtráßnego mrozu/ ná oſtátek y láſſy poſchły/ ták iż zá wiele lat do pierwßey ſwoiey ozdoby/ y własnośći przyść niemogły. Przeto áczkolwiek było wielkie woyſko Pielgrzymſkie w Pruſiech/ wßákże dáley ciągnąć nieſmieli áni mogli/ iedno miedzy Pruſką á Litewską ziemią leżeli/ bo dla zbytniego zimná wßyſtekby lud był poginął.

Sroga zimá.

Ale tegoż czáſſu Dawid Stárostá álbo Kaſtellan Garteńſki nielęnieiąc zimie/ z wielkim woyſkiem Litewſkim wtárgnął do

ziemie

Litwá do ziemie Królá Duńſkiego ná Ozel wyſpe morſką po ledzie.

ziemie Królá Duńſkiego/ gdzie okrom inßych ßkod ktorymi Chrześciány vdręczył/ pięć tyśięcy Pánien y Pánienek Sláchecłich y inßego poſpolſtwá poimał/ Kápłany też y Mnichy/ tákże meżczyzny Niemcow pośiekł/ y bez odporu do Litwy z wielkim łupem vßedł.

Memel dziś zowią Kłoypedą.

Tegoż czáſſu trzeciego dniá po S. Jerzym/ Litwá z Zmodzią/ dobyli Miáſtá Memele pod Krzyżaki/ iednego Brátá zakonnego Kápłaná zábili/ á 700. ludzi poimáli/ y opalili wßyſtki Przedmieścia krom Zamku.

Wielowa od Krolewcá 7. mil miáſto murowáne.

W Wigilią zás S. Piotrá w okowách/ Litwá zwoiowáłá Sambią/ y w powiecie Wikowſkim ßeść wśi ſpalili/ y Brátá Friderika Owiczá śmiáłego y meżnie dzielnego Ricerzá/ á przy nim trzydzieśći y ßeśći Reyterow zábili/ Niewiáſty y Dziateczki iáko trzode do Litwy z łupámi wygnáli.

Litwá Dobrzyń zwoiowáłá.

Tegoż roku Litwá widząc iż ſie im ßcześliwie powodziło/ zebrawßy wielkie woyſko/ wtárgneli do ziemie ſláchetney Páńiey Xiężny Dobrzyńſkiey/ gdzie ßeść tyśięcy ludźi oboiey płći/ iednych wiążąc/ drugich śiekąc pomordowáli/ nád to śiedmi Plebanow/ y dwu Zakonnikow S. Benedictá/ á przy nich śiedmdziesiąt Kápłanow/ y inßych w ſkołach nálezionych pobili. Też dziesięć Kośćiołow Plebáńſkich wielkich/ y głowne Miáſto Dobrzyń/ pobiwßy y poimawßy w nim dwá tyśiącá ludźi ſpalili/ y wßyſtko ono Xięſtwo zburzyli. Ták iż przez ty lat pułtorá dwádzieściá tyśiąc Niemcow/ Mázurow/ y Polakow od Litwy niewierney było poimánych/ y pobitych/ y Miaſt z Zamkámi bárdzo wiele z gruntow wywroconych.

Roku zás 1324. Hanus y Philippus Grofowie de Spanheim/ á z Czech Piotr Pan z Rozenberku/ y Herman Wuyiego/ z wielkośćią Sláchćicow y Rycerſtwá/ y wiele inßych Sláchćicow z Renu/ y z Alſaciey przyćiągneli do Prus/ wßákże nic nie ſpráwili przećiw Litwie dla słábey zimy/ y miękkiego lodu.

Tegoż roku w wielki Poſt/ trzey Brácia máiąc s ſobą ßeść ſet Reyterow/ náiecháli ná Folwárk Dawidá Stároſty Gartenſkiego/ ktory z gruntu ſpalili/ trzydzieśći y ośm Litwy vbili/ y ſto koni z wielkośćią bydłá zágnáli. Potym Brát Teodorik z Aldenburgu máiąc z ſobą 44. Brátow/ y 400. Reyterow/ bez wieśći gdy słońce wſchodziło/ przyßedł pod zamek Gedimin/ y záraz przedmieśćie ſpalił/ Litwe ktorą tám nálazł pobił/ krom tych co do Zamku vćiekli/ Z Krzyżakow też piąći Rycerzow zábito/ y Brátá Oherá do Zamku poimano/ Ktory potym dziwnie vćiekł/ y był ná drodze dziesięć dni bez pokármu.

Krzyżacy pod Gediminem Zamkiem.

Dziesięć dni Oher Niemiec chlebá nieiadł.

Tegoż

Kozáki latrunculos zowie.

Tegoż czáſſu niiáki Muko Pruſſak z Warmiey máiąc s ſobą 19. łotrzykow/ álbo Kozakow/ wpadł do Litwy/ gdzie ßeśćdziesiąt y piąći iezdnych Litewſkich ná pußczy chytro obſkoczywßy/ wßyſtkich pobił.

Tenże Muko drugiego czáſſu tákże z záſadki wiele iezdnych Litewſkich pogromił.

Tegoż roku 1324. Mieśiącá Lipcá Litwá pod Chriſtimemel Zamek przyćiągnełá/ ále Krzyżacy przeſtrzeżeni o nich od niiákiego Piekárzá/ nágotowáli ſie zbroyno/ y wyſli przećiw im/ gdźie bárdzo wiele Litwy ſtrzelbą poránili/ y pobili/ y iednego zacnego Sláchćicá zábili/ ktorego gdy Litwá porwáć chćiáłá/ bronili im tego Krzyżacy gęſtą ſtrzelbą/ Ale oni wßyſcy ſie zgromádziwßy/ iedni zá nogi/ drudzy zá ręce/ drudzy zá rámioná/ niktorzy zá głowe onego zábitego gwałtownie ſpośrzodku Krzyżakow wyrwáli/ wßákże niż tego dokazáli/ ták ich wiele Niemcy poránili/ y pobili/ iż trudna rzecz ku wypiſániu. Skąd ſie pokázuie/ iż to był iákiś wielki Pan/ álbo Xiążę Litewſkie.

Przewáżność Litewſka o trupá.

O Legatach Stolcá Apoſtolſkiego do Rygi/ y do Gediminá Królá Litewſkiego/ á o zburzeniu Mázowßá/ Liſland/ y Brandeburſkiego Márgrábſtwá przez Litwę.

ROku 1324. Joannes Papież 22. z námowy Brátá Friderikä Arcybiſkupá Rigenſkiego/ y Mieſczan Ryſkich/ posłał do ſtanow Liflandſkich dwu Legatow/ Bártłomieiá Biſkupá Electenſkiego/ y Bernartá Opátá S. Teofridá Amicienſkiego Diakoná Zakonu S. Benedictá/ áby oni Królá Litewſkiego y Ruſkiego ochrzćili.

Papież Przymierze ſtánowi miedzy Litwą y Krzyżaki.

Ci Legatowie Papieſcy ſkoro przyiecháli do Rygi názáiutrz po S. Mattheußu/ vczynili przymierze y poſtánowili wieczny pokoy miedzy Gediminem Krolem Litewſkim y Ruſkim/ z iedney ſtrony/ y iego poddánymi/ á miedzy Chrześciány Pruſſámi/ y Liflanty z drugiey ſtrony/ y przykazáli mocą Papieſką y Apoſtolſką/ áby ten pokoy mocnie był záchowány. Przydáiąc to potwierdzenie/ iż ktobykolwiek tego pokoiu był gwałtownikiem/ álbo by cokolwiek przećiw temu wyſtąpił/ słowem álbo vczynkiem/

Tu też iuż Gedimina wszedzie Krolem zowie.

porádą/álbo spráwą/ czymby ty postánowienia zdrowe były przeszkodzone/ táki káżdy miał wpáść w potepienie klątwy/ od ktorey by niemogł być ináczey iedno mocą stolcá Apostolskiego rozgrzeszon. To postánowiwszy Legatowie / wypráwili zacne Posły do Gedimina Krolá Litewskiego / áby mu spráwe zleconą od Stolcá Apostolskiego opowiedzieli / y pilnie sie wywiedzieli v niego / iesliby on z Ludem Krolestwá swoiego chciał przyiąć łáske Chrztu swietego / á opuściwszy Báłwochwálstwo Imie Chrystusowo chwalić.

Wiele ná to dbáiá Litwá.

Vmocniwszy tedy pokoy/ gdy brácia Krzyżacy/ y inszy Chrześciánie Liflandscy / Pruscy / y insze kráiny sąsiedzkie bez wątpienia wierzyły/ iż od tych czássow iuż wiecey woyny niemiáły być/ á iuż miecze swoie ná kroie álbo lemiesze / á włocznie ná sierspy myslili przekowáć. Tenże Gedimin nieprzyiaciel wiernych/ iáko Pádálec głuchy zátkał vszy swoie / ná zdrowe nápominánie Papieskie. Y wypráwił z woyskiem Dawidá Stárostę Gartenskiego do Mázowszá / Miesiącá Grudniá / ktory Połtowsko Miásto Biskupá Płockiego / y sto y trzydzieści wsi iego z dworámi spalił/ y splundrował/ Folwárki też y włości Xiążeciá Mázowieckie°/ y Klasztory / y Slácheckie máietności poburzył / Páráfiynych álbo plebáńskich Kościołow trzydzieści / z wielkością inszych káplic y kościołow ziemiáńskich spalił / száty y naczynie swiete połupił / Duchownych / Slachty y inszego pospolstwá wiecey niż cztery tysiące pobił / á inszych do Litwy iáko bydło w wieczną niewolą wywiodł.

Słowá własne Petri a Dusburch.

Połtowsk zburzon od Litwy.

Tegoż czássu tenże Krol Gedimin posłał drugie wielkie woysko do Lifland / Miesiącá Listopádá / ktore ziemie Rossiteńską zwoiowáło. A ty oboie woyská wyprawował / gdy ieszcze Legatowie Papiescy byli przy nim / stánowiąc pokoy miedzy nimi á Chrześciány.

Rossiten.

Litwá do Lifland.

Tegoż Roku ná schodzie Miesiącá Grudniá wrocili sie do Rygi Posłowie Legatow Papieskich z Litwy od Gedimina/ á z nimi był ieden Pan Litewski wtory po Krolu/ Ktory według nauki Krolá swego/ w zebrániu y w kole wielkich Pánow Chrześciáńskich/ Krzyżakow / Biskupow / y inszych Stanow / ták rzekł podniesionym głossem. Aczkolwiek iákieś Listy imieniem Krolá Páná moiego / około przyiecia Chrztu od niego / y iego Poddánych wyszły / y od Xiedzá Papieżá są wydáne/ wszákże Krol Pan moy / przez moc Bogow przysiągł / iż niechce poki żyw żadnego inszego Zakonu przyimowáć / krom tego/ w ktorym Rodzicy iego s tego Swiátá zeszli. Toż też Posłowie

Rzecz y oratia Litwinowá do Legatow y Krzyżakow.

słowie Papieskich Legatow co sámi słyszeli z vst Gediminowych powiedzieli przed wszistkimi. Co vsłyszawszy Legatowie / s táką odpowiedzią wrocili sie do Stolcá Apostolskiego.

Potym roku 1326. Władisław Łokietek Krol Polski / prosił Gediminá Krolá Litewskiego / ktorego Corke Syn Łokietkow był nowo poiął / áby mu dał ná pomoc kilko set Rycerstwá Litewskiego / ktory ná iego prośbe posłał mu tysiąc y dwie scie iezdnych / ci złączywszy moc swoie z Polakámi / wtárgneli do ziemie Márgrafá Brandenburskiego / y zburzyli wszystki włości około Fránkfordu / sto sześćdziesiąt Miásteczek ze Wsiámi spalili / tákże też wiele Kościołow Plebáńskich / Klasztorow / Mnichow Cisternienskich trzy / y dwá Klasztory Mniszek zburzyli / Meżczyzny siekli y mordowáli. Tylko Niewiásty y Pánie Slácheтne / tákże Pánienki y Dziatki w wielkiey wielkości w niewolą pedzili / Miedzy tymi Pánienkámi była iedná Pánna ták piekney vrody / że iey rownia nie było / o tę gdy sie dwá Litwinowie spieráli / ieden ią ná poły rościął. A ták zburzywszy do gruntu Márgrábstwo Brandeburskie / wiecey niż 6000. ludzi w niewolą z wielkimi łupámi zágnáli. Támże ieden Mazur Stárostę Gartenskiego Dawidá onego meżá walecznego Hetmáná przed tym y ná ten czás Litewskiego zábił.

Litwá z Polakámi Margrabstwo wzruia.

O tey Pánnie máczey Dlugosz / Miechouius / y Cromer pisza / co nizey obaczysz.

Dawid Stárostá Grodzieński Hetman Litewski od Mázurá Andrzeiá zábity / O czym też Dlugosz / Cromer y Miechouius swiádczą.

A dotąd sie kończy Czytelniku miły Kroniká Petri de Dusburch, ktory sprostá prostą łáciną ty wszystki spráwy zá żywotá swoiego opisał / bowiem żył czássow Gediminowych / iákom to wyższey pokazał / á przestał pisáć tey Historiey Roku od Christussá Páná / 1326.

POtym záśie sławney pámieci Pan Wilenski Chodkiewic dał mi stáre księgi párgáminowe / od dwu set y osmidziesiąt lat pisáne / stároświecką literą / nálezione w kościele Rumborskim Zámku Liflandskiego / przy ktorych tżem nálazł niktore rzeczy Litwie należące / gdzie też ich Krolá wspomina / od samychże Krzyżakow Litewskich głownych nieprzyiacioł spissáne iákoby Kalendarzyk / tu ich z Łácinskiego Polskim iezykiem prawdziwie przypisuie. A ták sie rzecz poczyna:

Roku Páńskiego 1111. począł sie Zakon w Liflanciech Brácicy Domu Niemieckiego.

Roku 1225. zábity iest od Litwy Auigenus Arcybiskup z Kolna Agrippiny.

1228. Zburzona iest Liflandska Ziemiá od Zmodzi y Kurlandow.

1237. Byłá wielka wypráwá do Litwy od Zakonnikow.

Leonward.

1260. Byłá bitwá z Litwą v Lenwárdu nád Dźwiną zimie.

Dunamunt náßy zowią Diament.

1263. Parnáwę nád Morzem w dzień Oczyścienia Pánny Mariey Litwá zburzyłá/ A w octawę tegoż dniá byłá z nimi bitwá v Dinamuntu.

Ozilia wyspá ma zamki dwá Aresum/ ocg/y Schonenborg/ dziś ią Mazur trzymá.

1270. Byłá bitwá z Litwą pod Ozylią ná ledzie/ Bo tá wyspá iest siedm mil od Brzegu na Morzu.

1279. Miał bitwę Mistrz Bulhardus z Litwą/ gdzie Hernestus Mistrz y Grof Brulinski Gilardus polegli z ßesćiądziesiąt y siedmią Brátow zakonnych stárßych dziewiątego dniá Márcá.

1287. Mistrz Bulhardus Haren z trzydźieśćią pięćią Bráciey zakonnych od Litwy zábity.

Karkus. Troyden álbo Treiden.

1298. Krol Litewski zburzył Karkus y wßystkie wołośći iego. A gdy z łupem wyciągnął/ Bruno Mistrz v Troytenu rzeki w octawę Swiąteczną bitwę z nim stoczył/ gdzie y sam z wielą tysięcy swoich od Litwy zábity poległ. Tegoż roku Rizánie Nowy młyn zamek oblegli pod Krzyżaki/ gdzie ich wiele potonęło.

Nowymłyn. W ten czás Rizánie walczyli z swoimi Pány Krzyżakámi/ á Litwá Rzyżánom pomagáłá.

1385. Brácia zakonni Dunamunt pod Ryzany wzięli ná S. Jakub.

1387. Byłá bitwá z Litwą przed Rygą.

Dunemborg.

1315. Zamek Dunemborg od Litwy zburzony znowu zábudowány.

Głod podobny onemu 1570.

1315. Wielki głod był w Liflanciech/ w Litwie y w Ruśi/ iż Mátki mięso Synow swoich iadły.

Memel álbo Kloypedá.

1320. Brát Henrik Kontor z Pleczká z dwudźiestą y dziewięćią Bráciey pod Memlem od Litwy zábity.

Dubna Ascherad.

1305. Byłá woyná z Litwą nád Dubną gdzie Pan Hanus Stowenhazen Contor Ascheradenski zábit.

Gwalezute Xiąże Lit. Ropá.

1310. Gwalezute Syn Krolá Litewskiego Liflandską ziemię woiował/ Drugiego roku sam Krol obległ Ropę zamek.

Litwá porázoná.

1311. Byłá bitwá w Prusiech w Kwietną niedzielę z Litwą/ gdzie Litawow dwádzieśćiá trzy tysiące poległo.

Derpt. Kerempe álbo Kirempe zameczek/ ktory też roku 1579 Christoph Radziwił pod Mostwa był wziął.

1322. Litwá Tarbatę álbo Derpt y Kerempę zamki áż do Rewlá w pulpośćiu zburzyli/ y trzy tysiące ludzi pomordowáli.

1323. Pskowiánie Litwy ná pomoc wezwawßy ziemię Krolá Duńskiego zwoiowáli/ y pięć tysięcy ludu w połon wywiedli. Tegoż roku Litwá Memel spáliłá Tegoż roku Krol Litewski był obwołány. Tegoż roku Ryzánie Dunamont wzięli.

Karkus.

1328. Litawowie przes Mieszczány Rigenskie przyzwáni Karkus s Powiátem zburzyli.

1329. Krol Czeski z Mistrzem zakonu Pruskiego Zmodź woiował.

1330. Litwá z Ruśią Kurlándską Ziemię splundrowáli. Tegoż Roku vgodá z Ryzany á z Zakonem postánowiona iest.

Wielona.

1339. Mistrz Liflandski Zmodź przez dwá dni burzył. Tegoż roku Teodoricus z Haldeburgu Mistrz Pruski Wielonę w Zmodzi obległ/ Ale dla gwałtownego zimná nic niespráwił.

1343. Pod Ozelą wyspą z Litwą byłá bitwá.

Troki y Strawilissen.

1348. Duzumemer Mistrz Pruski do Litwy wciągnąwßy Traken álbo Troki obległ/ y Strawilissen Zamek. A do tąd się kończy ten spissek/ co się ktorego látá działo.

Potym iáko owo my w Minucyach spráwy/ ktorego się Dniá y Miesiącá co dzieie/ terminuiemy/ Ták też tám w tych księgach imioná pobitych Contorow y Bráciey są tymże porządkiem nápisáne.

Dniá

Memel álbo Kłoipedá.

Dniá 4. Januarij Almerikus Márßałek Zakonu ná Memlu z siedmnaśćią Brátow od Litwy zábit.

Ostátnego dniá Januarij Brát Bernardus Contor z siedmią Brátow ná Welinie zábit.

Weliná álbo Welawá od Krolewcá 7. mil.

Alexander Biskup Derpteński w Liflanciech zábit od Litwy.
Mistrz Zakonu Otto ze czterdzieśćią dziewiąćią Brátow zábit.
Mistrz Hernestus ze czterdzieśćią siedmią Brátow zábit.
Brát Humer us Comendator z Ascherodu z dwánaśćią Brátow zábit
A potym Brát Hanus Stouen Hasen Contor w Márcu zábity od Litwy.
Brat Henrik Dughe z iedennaśćią Bráciey.
Sofridus Contor z Aschirádu z iedennaśćią Bráciey.
Schenus Lesche z siedmią Bráciey w Kwietniu pobići.
Friso Contor z dziewiąćią Bráciey.
Mistrz Wilkinus z trzydzieśćią trzemá Bráciey.
Bruno Mistrz z dziewiąćinaśćia Bráciey. w Cerwcu pobići.
Brát Buer Arcibiskupá Rigenskiego Woyt z siedmią Bráciey.
Reinfridus Phlen z trzynaśćią Bráciey.
Dehlenus ze dwudzieśćią dwiemá Bráciey. w Lipcu pobići.
Mistrz Burchardus ze trzydzieśćią dwiemá Bráciey.
Henricus Sazendob Comendator Nieschowski ze dwunaśćią Bráciey.
Burchardus Haren Mistrz Zakonu ze trzydzieśćią pięćią Bráciey.
Andrich Namiestnik Mistrzowski ze dwudziestą trzemá Bráciey.
Wolcher z siedmią Bráciey.
Mistrz Wolquinus s pięćiądziesiąt dwiema Bráciey.
Brát Hanus z Hortenhazu z ośmią Bráciey zakonnych od Litwy pobići.

Tym porządkiem Mistrzow Contorow y Bráciey zakonnych od Litawow iáko oni zową pobitych/ w Metrikę Kościelną wpissywáli. A tu nie mienili liczby woysk áni vphow stráconych/ tylko stárßych Brátow zakonnych Krzyżakow/ ktorzy bywáli Hetmánámi/ Wodzámi/ Także Rotmistrzámi vsow y woysk Niemieckich/ ták Pruskich/ iáko Liflandskich/ Bo Mistrz v nich był iáko Krol álbo Xiąże/ Comendator álbo Contor iáko Woiewodá Przełożony nád Powiátem/ Brácia też zakonni miewáli Zamki swoie y wołośći/ iáko v nas Castellanowie y Pánowie wolni álbo Slachcicy znáczni. O czymby się mogło ßerzey pisáć/ ále teraz pioro do porządku Xiążąt Litewskich obroćimy.

Mindoph/ Mendolph/ Mendog álbo Mindagos Ringoltowic Wielki Xiądz/ potym Krol Litewski/ Zmodzki y Nowogrodzki/ Roku zbáwienego 1240. według Kronik Pruskich/ y Długossá/ Miechouiussá/ Cromerá/ etc.

Księgi Osme/ Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Pána/ Páná Jána Hlebowicá/ Castellaná Minskiego/ Podskárbiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ etc.

Ringolt Algimuntowic/ Prawnuk Skirmuntow/ Prásczur Erdziwiła Montwiłowiczá otrzymawszy zwycięstwo v Mohilney nád Niemnem z rozgromionych y porażonych onych trzech Xiążąt Ruskich/ Kijowskiego Włodimirskiego/ y Druckiego/ y wykonawszy z Niemcámi wielkie á częste burdy/ w Nowogrodku vmárł. A Mindaugos álbo Mindow Syn iego/ ktorego Miechouius Mendolphem y Mendogiem/ á Cromer Mindakiem názywáią/ wstąpił ná Oycowską stolicę Nowogrodzkiey Rusi/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzkiego. Ten pánuiąc w Nowogrodku y ná inszych Ruskich Zamkach począł ścinąć przyiacioły swoie/ chćiwością pánowánia vwiedziony.

Potym tegoż roku Xiążę Mindagos wypráwił Synowcow swoich ná woiowánie Ruskich Xięstw Arowidá álbo Erdziwiłá/ Wikuntá/ y Cziewcziwiłá álbo Theophilá/ ktory był potym Xiążęciem Połockim/ bo był ochrzczony w Ruską wiárę.

Roskazał im tedy naprzod ciągnąć ku Smolensku/ mowiąc tymi słowy/ ktory z was co wzdobędzie sobie ná Rusi/ to niechay trzyma zá vdział/ y zá oyczyznę/ A przy Litewskim woysku z tymi trzemá Kniaziámi wyszło też Zmodzi wiele ná Ruś dla spolnego łupu/ wzdobyći y rozszerzenia gránic/ iákoż się im w Ruskich stronach záraz poszczęśćiło/ Bo Towćiwił álbo Theophil Połocko był wziął/ dochodząc práwá dziedzicznego po Wasilu Rechwołdzie/ ktory też był Litwin/ y po Hlebie Synu iego/ y został Xiążęciem Połockim/ á Wikunt Witebskim/ á Erdziwił záś álbo Arowidos w Smolenskim Xięstwie y w Druckim kilko przygrodkow z włościámi opánował.

Połocko y Witebsko wzięte od Litwy.

A ták ći trzey Brácia Kniáziowie Litewscy przestawáiąc ná tym/ co im szczęście y los álbo Kostká woienna przyniosłá/ vgruntowáli się w Ruskich przerzeczonych Xięstwach/ y Zakon Chrześćiáński według Ruskich álbo Greckich Ceremoniy przyięli/ áby tym przychylnieysze sobie poddáne ziednáli.

A o Mendogá Stryiá swoiego Wielkiego Xiedzá Litewskiego niedbáli/ áni iego zwierzchności nád sobą mieć chćieli. Czego niemogąc ćierpieć Mendog Wielki Xiądz Litewski iáko ná przećiwnych y zmiennikow/ posłał woysko swoie chcąc ich pobić/ á oney się zelżywośći y niewdzięcznośći nád nimi pomśćić. Co vsłyszawszy Towćiwił Xiążę Połockie z Erdziwidem y z Wikontem Bráty/ ossádzili y vmocnili zamki swoie/ á sámi zlększy się wielkiey mocy Mendogowey vćiekli do Dániłá Románowicá Xiążęciá Kijowskiego/ ktory się wten czás Krolem y Cárzem wszystkiey Rusi pisał (bo też był koronowány od Legatow Pápieskich/ w Drohiczynie raz/ á w Kijowie drugi/ iáko o tym będzie niżey) prosząc go o obronę y pomoc przećiw okrutnemu Stryiowi Mindagowi wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ vćiekli się tákże o rátunek do Wassilá álbo Wassilká Halickiego y Włodimirskiego Xiążęciá/ ktorzy ná ten czás dwá w Czarney y w Białey Rusi między inszymi Xiążęty Ruskimi stárszymi y możnieyszymi byli.

Prośte y włásne słowá Látopisczow.

Dánilo Kijowski/ Wasilko Halickie przednieysze Ruskie Xiążętá.

Ták tedy Xiążę Dánilo Románowic Monárchá y Cárz wszystkiey Rusi (iáko się wten czás pisał) Xiążąt Ostroskich przodek/ przyiął w obronę przerzeczonych zbiegow Xiążąt Litewskich/ y począł woyská zbieráć z Wassilkiem Halickim y Włodimirskim Xiążęciem/ przećiw Mendogowi/ spodziewáiąc się zá táką pogodą y niezgodą Litewską Nowogrodká/ y ostátká Ruskich Xięstw/ ktore ieszcze Litwá trzymáłá/ dostáć/ y do Kijowskiey Monárchiey iáko zdawná było przywroćić/ á Litwę po stáremu do hołdu przymuśić woyną.

Posłáli też do Bolesławá Wstydliwego/ Xiążęciá Polskiego/ y do inszych Xiążąt Polskich/ prosząc ich iáko sąsiádow/ y iáko Chrześćiáńskich Pánow/ o pomoc ludźmi przećiw Litwie Pogánom/ Ale się im Polacy wymowili będąc w ten czás od Tátárow srogo zwoiowáni/ ktorych było w liczbie sześć set tysięcy z Kaidanem Cárzem Hetmánem Batego/ ktorzy w ten czás przyszedszy przez Ruskie kráiny/ Polskie/ Kuiáwy/ y Sląskie Xięstwá/ Moráwę y Węgierską ziemię okrutnie byli splundrowáli. A iżby ze wszystkich stron Litwę Dánilo y Wassilko vtrapili/ posłáli Kniáziá Wikintá/ Synowcá Mendogowego do Liflant/ y do Rygi z wielkimi podárkámi/ ktory prosił od Dániłá Monárchy Ruskiego y od Brátá swoiego Towćiwiłá Xiążęciá Połockiego/ pomocy v Mistrzá Liflandskiego Andrzeiá (iáko go Látopisiec zowie/ á po Niemiecku Andrichá) postępuiąc mu imieniem swoim y Bráciey swoiey/ poł Zmodzkiey ziemie do Liflant/ y połowicę Iatwieskiey kráiny ná Podlászu Krzyżakom Pruskim/ y nakłády woienne zápłáćić/ skoroby Mendogá z Litwy wygnáli/ Oddał też Arcibiskupowi Rigenskiemu y Mistrzowi Andrichowi osobliwie wielkie vpominki od Dániłá Monárchy Kijowskiego/ y od Wasilká Włodimirskiego y Halickiego Xiążęciá.

Polská od Tátárow zwoiowána.

Wikint Posłem do Rygi od Dániłá.

Co widząc Mistrz Liflandski sobie ná rękę/ obiecał się pomagáć y woiowáć ná Mindogá wielkiego Kniáziá Litewskiego/ á Dánilo też Towćiwiłá drugiego Synowcá Mindágowego/ Xiążę Połockie z woyskiem wypráwił dla rátowánia Połocká/ ktorego w ten czás Mindagowo woysko Litewskie dostáwáło/ A gdy Towćiwił moc swoię złączył z Niemcámi Liflandskimi/ odbił Litewskie vphy y odsiekł od Połocká/ y ná kilku Mieyscach Woysko Mendogá Stryiá swoiego porázil/ á z wielkimi łupámi y połonem ciągnął z woyskiem Niemieckim do Rygi/ dziękuiąc zá łáskáwą pomoc Arcybiskupowi y Mistrzowi Andrichowi Liflandskiemu/ tám z wielką vczćiwośćią od Ryżan przyięty był Towćiwił/ y ochrzczony z Ruskiey w Rzymską wiárę z námowy Krzyżakow/ á potym się do Xięstwá swoiego Połockiego wroćił.

Woysko Mindagowo Litewskie pod Połockiem porázone.

Towćiwił Xiążę Lit: ochrzczone w Rydze.

Dánilo też Monárchá Kijowski Xiążę Drohickie/ y Wassil Włodimirskie y Halickie Xiążę/ z drugiey strony gotowáli się ná Litwę/ y wzięli Słonim/ Wołkowisko/ y Mścibohow pod Mendogiem. Co vsłyszawszy Mendog/ zátrwożył sobą/ y wypráwił Posły swoie do Dánilá/ y do Wasilká o przymierze prosząc/ á iżby tym snádniey od nich pokoy otrzymał/ posłał im w zakłádzie Syná swoiego stárszego Wolstinká/ ktory potym Czerncem został ochrzćiwszy się w Ruską wiárę/ Ale Danilo z Wássilkiem posłow nieprzyimuiąc/ áni ich

Słonim wzięty.

Danilo wzgárdził Posły y Condicye Mendogowe. Zdzitow.

słucháiąc/ ciągnęli z woyskami pod Nowogródek / á Syná Mendogowego Wolstinika posłali do Słonim/ á Posły do Wołkowiská áby tam byli pod strażą chowáni. A sami od Nowogrodká puścili się ku Zdzytowu burząc y pustosząc kráiny Mendogowe/ y bárdzo wiele Zamków Litewskich pobrawszy/ á Rusią osádziwszy wrócili się do swoich Xięstw.

Litwá od Rusakow y od Niemcow zewsząd vtrapioná dla niezgody domowey.

Towciwił záśię álbo Theophil Xiążę Połockie Synowiec Mendogow/ zebrawszy się z nowu z Niemcámi Liflandskimi/ wielkie szkody poczynił Stryiowi w Litewskiey Ziemi. A ieszcze mu wielką pomoc Henrik (którego Látopisiec Ruski Andrzeiem zowie) Mistrz Liflandski obiecował ná trzecią wypráwę do Litwy/ y sam osobą swoią gotował się ze wszytkim Zakonem Krzyżáckim. Czego gdy się Mendog dowiedział / iż Towciwiłowi chcą pomagáć Ryżánie/ y Arcybiskup z Mistrzem y wszystką ziemią Liflandską/ strwożył sobą bárdzo/ y wszystká Litwá z nim / y wypráwił Posły swoie do Andrichá álbo Henriká Meisterá Liflandskiego z wielkimi podarkámi naczynia złotego/ Koni y Kleinotów drogich/ vchodząc go w tym/ y ieszcze mu więcey obiecuiąc/ gdyby Towcziwiłá Synowcá iego pomógł mu z Połocká wygnáć/ álbo iżby go sam kazał zábić. Ale Mistrz Liflandski odpowiedział / iż z námi pokoiu iáko żywo mieć niemożesz/ ponieważ iesteś Pogáninem / áni zbáwion będziesz/ ieśli się nie ochrzcisz w wiárę powszechną Chrześciáńską / á do Papieżá z ofiárowánim posłuszeństwá nie poślesz/ tedy chociabych ia złotem tym które mi dáiesz ossypał oczy swoie/ nigdyć sprzyiáć nie mogę.

Poselstwo Mendogowe do Mistrzá Liflandskiego wzgárdzone.

Potym Mindog álbo Mendog Wielki Xiądz Litewski vchodząc ták gwałtownych zewsząd naiazdów / posłał do Papieżá chcąc przyiąć Chrzest/ ále obłudnie/ bo záwsze ofiáry czynił Bogom swoim pierwszym. To poty z Látopiscá stárodawnego / któregom dostał v Xiążąt Zasłáwskich o Mendogu Xiedzu Litewskim rzecz idzie Czytelniku miły / á teraz záśię z Długoszá / Miechouiussá y Cromerá ostátek spraw iego nápiszemy dowodnie.

Poselstwo Mendogowo do Papieżá.

O Koronáciey Mendogowey ná Krolestwo Litewskie/ Żmodzkie/ Kurlandskie y Nowogrodzkie/ Roku 1252.

Rozdział II.

ZA pánowánia Bolesławá Wstydliwe° w Polsce/ á zá Dániłá Romanowicá Królá Ruskiego/ Kijowskiego Monarchy / á zá szostego Pruskiego Konradá Popiussá Osterlingá / á zá Andrichá álbo Henriká Liflandskiego/ Mistrzów / zá Papieżá Innocentiussá czwartego/ zá Fryderiká wtorego / y Konradá Syna iego Cessarzów/ według dowodu Niemieckich / Rzymskich / Polskich y Pruskich Historików/ á zá Arcybiskupá Gnieznieńskiego Fulká y Prandoty Krákowskiego Biskupá / Przemisławá Poznáńskiego / Kazimierza Kuiáwskiego/ y Łęczyckiego/ Semowitá Mázowieckiego etc. Xiążąt/ od Christusá Páná 1252. Mendakus którego też názywano Mendolph y Mindak przerzeczone Xiążę Litewskie od Ruskich Xiążąt y od Synowców własnych / y od Krzyżaków Liflandskich y Pruskich vstáwicznymi woynámi vciśniony / á potym od tychże Mistrzów Krzyżáckich częstymi namowámi przywiedziony / przyiął y ochrzcił się w wiárę Chrześciáńską z niektórymi Pany/ y Boiáry Litewskimi / y Żmodzkimi Pogány/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 161. Cromerus lib. 9. fol 153. *secundæ, primæ uero editionis, &c.* Bielski *fol.* 362. *editionis* 2. *&c.* świádczą.

Zá których się to Xiążąt działo/ pewny dowod.

Nád to dał ná się listz y zápissy mocne Niemieckim y łácinskim iezykiem pissane Pruskiemu Mistrzowi Konradowi z Ostrzelingu y wszystkim Krzyżakom Pruskiego y Liflandskiego Domu/ w których wywodzi y wyznawa / iż od nich był częstokroć poważan y wspomagan / á dla tego y zá to Ziemię którą miał pod swoim roskázowánim y mocą / to iest / Żmodzką / Iatwieżką (którą Cromer Podláską być wykłáda) Kurssowską / y Weizeńską álbo Wizweńską / y wszytkę ziemię Litewską / wiekuistym / y nieodezwánym nigdy dárowánim dárował im y zápissał/ wszákże Cromer nasz nie pisze/ żeby miał wszystkę Litwę zápisáć/ á słusznie/ bo ná czymżeby był sam mieszkał / gdyby im wszystko oddał: á syny też iuż w ten czás dorosłe miał / Kukle y Repikase.

Mindagowá vgodá z Krzyżakámi.

Potym zá poradą y namową Krzyżaków Pruskich y Liflandskich/ wypráwił posły swoie Litewskie z drugimi Posłámi Mistrzów/ Pruskiego y Liflandskiego do Innocentiussá czwartego Papieżá / ofiáruiąc mu y oddawáiąc posłuszeństwo synowskie/ iáko iest obyczay Panów Chrześciáńskich/ y oznaymuiąc iż wiárę Chrześciáńską przyiął / á przeto Korony ná Królestwo Litewskie od niego prosił.

Ták tedy Innocentius Papież Rzymski widząc rzecz być pożyteczną Kościołowi Rzymskiemu / iż ták wielkie á waleczne páństwo pogáńskie do Christusá dobrowolnie przystąpiło / záraz bez wszelkiego odkłádánia Koronę Litewską poświęcił/ y Mendogá Królá Litewskiego być obwołał / á chcąc mu się tym więcey záchowáć / posłał Legatá swoiego zakonnego Brátá Heinderiká Prouinciałá Polskiego/ Armakańskiego przed tym Biskupá / á ná ten czás Kulmieńskiego álbo Chełmieńskiego w Prusiech / który przyiáchawszy do Nowogrodká Litewskiego z Arcibiskupem Rigeńskim/ y z Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi Mindaugá álbo Mendoká ná Królestwo Litewskie według zwykłych Ceremoniy Kościelnych pomázał / obwołał/ y z rámienia Papieskiego/ y Cesárskiego / Koroną nową Litewską koronował. O czym Cromerus: *Et à Rigensi Archiepiscopo, atq; Culmensi Episcopo, solenni ritu diademate cinctus,* y Miechouius etc.

Które ossoby były przy Koronáciey Mendogowey.

Mendog koronowan.

Tegoż roku od Krákowá pięć mil we wsi Bochni sol naprzód náleziono / á potym w Wieliczcze/ z którego skárbu/ Polská bárdzo w ten czás vpádła y zubożała/ rzeczy swoie podpárła.

Sol w Bochni y w Wieliczce.

Przy teyże Koronáciey Mendogá pirwszego y poślednieyszego Królá Litewskiego/ Vitus niiáki niewiedzieć ieśli Niemiec álbo Polak ná Biskupstwo Litewskie napierwey był wybrány y poświecony / y potym roku 1253. był przy Kanonizaciey świętego Stánisławá w Krákowie / wespołek z Gerardem Biskupem Ruskim Catolickim / Rzymskiego Kościołá obádwá / O czym Miecho. fol. 159. lib. 3. etc.

Wittus pierwszy Biskup Litewski zá Mendogá.

Gerardus Biskup Ruski Catolik.

O Koronáciey dwoiakiey ná Krolestwo Ruskie Daniłá Romanowicá/ Kiiowskiego/ Halickiego/ Włodimirskiego/ Drohiczkiego/ etc. Xiążęciá/ Roku od Christusá 1246. á potym 1253.

Rozdział III.

GDY byłá część Ruskich Xiążąt/ po śmierci Romaná Monárchy/ od Polakow pod Zawichwostem zábitego/ ná Monarchia Ruska przyzwáłá Colomaná Syná Węgierskiego Królá Andrzeiá/ Záráżem go koronowáli Biskupi Węgierscy ná Krolestwo Halickie álbo Galátskie/ y ná Włodimirskie. Ale Mścisław Chrobry Xiążę ruskie/ Mąż wielkiey dzielności/ nie mogąc Cudzoziemcá Węgrzyná długo ścierpieć w Ruskich Páństwach/ zebrał się ná Kolomaná/ y poráził go ná głowę/ á przy nim Węgierskie y Polskie woyská wielkie práwie do gruntu pod Haliczem pobił/ y pogromił/ Sámego potym Kolomaná ná Haliczu obległ/ á dobywszy Zamku/ poimał go z żoną Salomeą Xiężną Polską/ y trzymał cáły rok obudwu w więzieniu zá strażą/ áż potym od Andrzeiá Królá Węgierskiego/ Oycá/ przez posły był wybáwion z więzienia Ruskiego/ zá pewnymi Condiciámi. A gdy potym trzeciego latá Koloman Hálicza dostał/ wygnał go z niego wtóry raz Dánilo Romanowic/ iáko włásny Ruskiey Monarchiey Dziedzic. A gdy był trzeci raz wprowádzon tenże Koloman ná Krolestwo Halickie przez Oycá Andrzeiá/ nie długo ná nim pánowáł/ bo ledwo trzy látá w spokoynym Krolestwie wykonawszy vmárł/ z podeyzrzenim trucizny/ á Halickie Krolestwo/ y przyczynę wnętrzney woyny Ruskim Xiążętom po sobie zostáwił/ Od ktorego czásu/ to iest roku 1225. Węgierscy Krolowie z Ruśi gruntownie wypádli/ wszákże się Galatskimi y Lodomerskimi/ to iest/ Halickimi y Włodimirskimi Krolámi długo ich potomkowie pisáli.

Stąd Krolowie Węgierscy długo się potym pisáli Lodomerskimi y Galatskimi Krolámi.

Rosterki w Ruskich páństwach.

A Dánilo Romanowic y insze Xiążętá Ruskie będąc częstymi zwycięstwy nád Węgry y Polaki otrzymánymi podnieśieni/ złączywszy się z Litwą Polskę przez vstáwicznymi naiázdámi trapili/ Wszákże im potym Polacy dáli odpor przez Sulisławá Hetmáná/ iáko się to wyższey wierszem nápisało.

A Xiążę Dánilo Romanowic/ będąc y z rodu Ruskich Monarchow/ y przybyćiem Hálickiey Ziemie potężnieyszym/ inszych Kniáziow Ruskich przećiwnych sobie/ częścią woyną zhołdował y do posłuszeństwá przywiodł/ á niektorych też w wiárę swoię przyiąwszy przychylnych sobie ziednał/ zá czym wielką mocą będąc Monárchą práwie wszystkiey Ruśi ná południe leżącey pánowáł y rozkázowáł. A iżby sobie tym więtsze záwołánie/ moc/ sławę/ y mniemánie ziednał/ vmyślił odnowić Krolestwo Ruskie/ nie tylko pod Halickim y Włodimirskim tytułem/ ktorych tylko Koloman Węgrzyn vżywał/ ále wszystkiey Ruśi Krolem álbo Cárzem (iáko się dziś Moskiewski tytułuie) prágnąc być/ wypráwił Posły ná Concilium do Lugdunu Roku 1240. iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 62. fol. 142. y Cromerus lib. 9. piszą/ prosząc od Papieżá Rzymskiego Innocentiussá czwartego/ áby był koronowan ná Krolestwo Ruskie/ obiecuiąc ze wszytkimi

wszytkimi ziemiámi swoimi Rzymską wiárę/ Greckiey odstąpiwszy/ stale przyiąć/ y stolcowi Rzymskiemu z potomkámi swymi posłusznym być/ k temu przećiw Tátárom vstáwicznie obronę ślubowáł/ ktorzy byli w ten czás wszystkim Xiążętom y Ziemiom Chrześćiáńskim w postrách. Przeto Papież rzecz pożyteczną á wielką być rozumieiąc/ posłał ku tey sprawie Opizá Opátá z Mezanu/ y Biskupá Madenskiego Stolcá Apostolskiego Legatow/ ktorzy przyiáchawszy do Kijowá roku 1246. Dániłá z wielką Pompą y Ceremoniámi przynależącymi ná Krolestwo Ruskie pomázáli/ podnieśli y koronowáli/ czego im Biskupowie Polscy/ zwłaszczá Prandotá Krákowski odradzáli/ przekłádáiąc niestáłość y chytrość Dániłowę/ co się potym stáło: Bo Koronę otrzymawszy/ Krolem się wszystkiey Ruśi tytułowáł/ á w Greckiey wierze (Rzymskiey zániechawszy) po stáremu trwał/ y co miał Chrześćian od Tatar bronić/ to ich sam przez Hetmány swoie/ y Litwę z Swarnem Siestrzeńcem swoim/ á z Mendagiem Krolem Litewskim do Polski násyłał. Co vsłyszawszy Innocentius Papież czwarty/ słał do niego wtory raz/ roku 1253. przerzeczonego Opizá z Mezanu Stolcá Apostolskiego Legatá pogo y insze Biskupy Polskie. Tegoż Daniela znowu w Drohiczynie ná Krolestwo Ruskie koronowáli/ á wzięli od niego przysięgę/ iż opuśćiwszy Ceremonie Greckie/ ták on sam/ iáko wszystek narod Ruski/ miał Kośćiołá Rzymskiego wiernie á szczerze násládowáć. O czym Długosz y Miechouius fol. 161. cap. 53. ktory s sobą wziąwszy Prandotę Biskupá Krákowskiego

Condicie Dániłowe.

Dániło ná Krolestwo Ruskie koronowan.

Odmienność Dániłowá.

Są też listy osobliwe tego Dániłá Królá Ruskiego/ przodká Xiążąt Ostroskich do Papieżá Innocentiussá szeroko pisane v Długoszá w Kronice/ Tákże ktoremu Dániłá Papież pisał osobnymi słowy/ nápomináiąc go/ áby stale w záwołániu swoim Chrześćiáńskim y w stánie Krolewskim trwał. Vmárł potym Daniel przerzeczony Krol Ruski/ ktorego Historie Polskie Apostatą dla nieustáwiczności w wierze zowią/ Roku Páńskiego 1266. zostáwiwszy po sobie dwu synow/ Lwá przerzeczonego/ ktory Woysiełká Xiążę Litewskie zábił/ y Romaná ktory był ná pomoc z Ruskim woyskiem Bolesławowi Wstydliwemu Monárse Polskiemu przećiw Kázimirzowi Xiążęciu Kuiáwskiemu: w ktorych potym Synach Dániłowych Titul Krolestwá Ruskiego vstał.

Dániło vmárł.

Jako Mendog Krol Litewski wiárę Chrześćiáńską porzućił/ Mazowsze/ Lubelską ziemię y Prussy zburzył/ Mistrzá Liflandskiego zábił/ y woyská Krzyżáckie w Kurlandach poráził/ Roku 1255.

MENdog Krol Litewski/ álbo żalem záwiedzienia/ y vtrácenia ziem swoich/ Zmodzkiey/ Litewskiey/ Jatwiezkiey/ Weizeńskiey/ y Kurlandskiey poruszony/ ktore był zá Koronę y dla spolney przyiáźni Krzyżakom zápisał/ álbo iáką insza przyczyną vwiedziony do pierwszego się Báłwochwálstwá ze wszystkimi poddánymi swemi nowo ochrzczonymi zwrocił/ Porzućiwszy wiárę Chrześćiáńską nowo przyiętą.

Potym roku 1255. zebrawszy woysko Litewskie do Ziemie Lubelskiey wtárgnął/ ktorą wszerzy wzdłuż zwoiowawszy/ Zamek Lubelski/ ktory był ná ten czás drzewiány/ y Miásto spalił/ á z wielkimi łupámi y więźniow stádámi do Litwy

Mendog do Lubelskiey ziemie. Cromer. lib. 9. Miecho. ca. 53. fol. 162. lib. 3.

Litwy się wrocił. Zá tym Litewskim powodem Danilo Romanowic Krol Ruski do spustoszoney Lubelskiey Ziemie z woyskiem przyciągnął/ ktorą Russakámi/ (gdy Litwá Polaki byłá wywiodłá) ossadził/ Zamek też Lubelski zábudował/ y wieżę okrągłą w pośrzodku dla obrony ochędożnie y wynioślo zmurował/ Miástá insze y twierdze po stáremu obwárował/ y wszystkę Lubelską ziemię y Sendomirskiey część opánował. O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 162. Crom. lib. 9. szerzey świádczą.

Danilo R. Lublin opánował/ Stąd podobno y dziś ná Zamku w Kościele Ruskie málowánie widzimy.

Potym Mendolphus Krol Litewski według Miechouiussá roku 1260. á według Cromera (co słuszniey) 1255. odrzuciwszy iáwnie wiárę Chrześciáńską/ ktorą był ná czás obłudnie przyiął/ tym więtszym nieprzyiacielem począł być Chrześciánom w sąsiedztwie przyległym/ á zebrawszy wielkie woysko/ ktorego było trzydzieści tysięcy woiennego ludu z Litwy/ z Zmodzi/ z Jatwieżow/ y z Prussow stárych/ ktorzy zá iedno z Litwą przestawáli/ Mázowsze wszystko okrutnie zwoiował/ Miast y Wsi bárdzo wiele/ y Stolicę Zamek Płocki bez obrony opuszczony spalił/ á wielką wielkość łupow ludzi/ dobytku/ stad koni y inszych rozmáitych korzyści do Litwy odesławszy/ tákąż zápalczywą ogromnością w dzierżáwy Krzyżakow Pruskich wtárgnął/ ktore splundrowawszy/ wypaliwszy/ y wybrawszy/ Miástá wszystki nowo od Krzyżakow záłożone z gruntu wywrocił/ á wszystkich Chrześciánow w nich nálezionych srogo pomordował/ gdy Krzyżacy tylko Zamkow ledwo obronili. Ná ostátek chcąc okázáć przerzeczony Krol Mendog srogość swoię/ brzydził się bráć ludzi w połon/ ále wszystkich ścináć kazał/ tylko dobytek y łupy do Litwy wywodził/ álbo odsyłał/ á sam z woyskiem Litewskim Mázowieckie y Krzyżáckie kráiny vstáwicznie bez odporu woiował.

Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską porzucił.

Mendog Mázowsze woiuie.

Płocko spalono.

Mendog do Prus z Mázowszá.

Tegoż roku gdy Mistrz Pruski z Krzyżakámi budował Zamek Karszowin ná gorze S. Jerzego w Kurlándskiey Ziemi/ Pogáni Prussowie y Litwá chcąc on Zamek zburzyć/ oblegli go wielką mocą. A gdy dwie woyská Pruskich y Liflandskich Krzyżakow z pomocą Krolá Duńskiego ná odsiecz swoim Chrześciánom przeciw Litwie przyciągnęły/ podkáli się w dzień S. Margárety nád rzeką Durom w Kurlándiey/ gdzie Niemcow wielkość poległá/ y Henrik Horsnusen Mistrz Liflandski/ tákże Henrik Botel Marszałek Pruski/ y inszych wiele Krzyżakow ná plácu zábici. A Pogáni otrzymawszy zwycięstwo Karszowio y Heilzburg Zamki wzięli/ wymorzywszy głodem obleżeńcow. Potym Krolewiec oblegli/ ktory byli Krzyżacy z Otokárem Krolem Czeskim niedawno zbudowáli/ nie dáleko odnogi morskiey nád Preglem rzeką roku 1255. A gdy Litwá most ná Preglu zbudowáłá/ s ktorego do Zamku szturmowáli/ wiele ich zbitych strzelbą od Krzyżakow poległo/ ták iż musieli od obleżenia odciągnąć. O tym Petrus Duzburch/ Kroniki Liflandskie/ Długosz y Miechouius fol. 165. lib. 3. cap. 54. y Cromer etc. lib. 9. piszą.

Tego Mistrzá Duzburch Burgárdem zowie. Henrik Botel/ Marszałek Pruski.

To morze iest máłe/ á zową ie Habem zá Krolewcem gdzie Bursztin zbierą/ iátom sam widział.

Roku 1258. á Miecho. kłádzie 7. Miesiącá Lutego godziny trzeciey ná dzień strászne á okrutney niesłycháne áni zwykłe trzęsienie Ziemie w Polszcze było/ z wielkim stráchem wszystkich ludzi/ co potym wszystkiego złego w Polsce znákiem było/ bowiem záraz y wnętrznymi woynámi/ gdy Xiążętá Brácia spolnie sobie oczy łupili/ y wtarczkámi Pogáńskimi srogo byłá Polská vciśniona.

Trzęsienie ziemie w Polszcze.

A ná drugi rok 1259. po S. Andrzeiu wielkie woyská Tátárskie z rozmáitych Hord zebráne/ y Ruskimi tákże Litewskimi posiłkámi przymnożone/ z Nagáiem/ y Telebugą Cárzámi/ do Sendomirskiey ziemie wtárgnęły/ z ktorymi też byli Wassilko Brát rodzony/ y Roman ze Lwem/ Synowie Daniłá Krolá Ruskiego/ á gdy Wisłę przez lod przebyli/ niespodziáną á nagłą prętkością wielkość ludzi zágárnęli/ á drugich pomordowáli/ Klasztor Zawichwoyski/ ktory był niedawno

Nagay y Telebugá Cárzowie do Polski.

niedawno Bolesław Wstydliwy zbudował/ y dla Pánienek dwudziestá folwárkow nádał/ tákże drugi ná łyssey gorze S. Krzyżá/ y Sendomirskie Miásto spálili/ Potym Zamku ná ktorym się byłá wszystká Slachtá Sendomirska/ Pánięta y pospolstwo z żonámi/ z dziatkámi/ y máiętnościámi záwárli przez cáłą noc y dzień vsilnym szturmowánim dobywáli/ ále prożno/ bo się Polacy z murow mężnie bronili. Co widząc Ruskie Xiążętá Wasilko y Lew z Romanem Danilowicy/ Tatarom nád Chrześciány vsiluiąc pomoc okrucieństwá/ przywiedli y námowili przez tractaty chytre Woiewodę y Starostę Sendomirskiego Piotrá z Krampey y Zbigniewa Brátá iego iżby się Tátarom ráczey vpokorzyli/ á dánią się máłą okupili/ niżby márnie wszyscy od száble okrutney pogáńskiey/ y z zamkiem zginąć mieli/ y obwiązáli im pod zapissami w tym wiárę swoię/ vpewniáiąc ich bespiecznie w swoim przyrzeczeniu/ nád to im swoy gleit/ y od Cárzow ná kilko dni przymierze posłáli. A gdy Piotr Krampa z Brátem Zbigniewem y przednieysza Slachta ná ich zdrádliwe słowo z Zamku wyszli/ y przez Xiążętá przerzeczone do Námiotow sámych Cárzow byli przywiedzieni/ á cześć ná kolánach klęcząc (iáko iest obyczay v Pogan) onym wyrządzáli/ wnet Pogáni klęczących/ y pokoiu proszących mordowáć poczęli/ á złupionych z vbiorow poscináli/ á potym záraz z ogromnym okrzykiem Zamek gwałtownym zewszad szturmem vbieżeli/ gdy rycerstwo Polskie sprácowáne odpoczywáło/ á zdrády się w postánowionym przymierzu od Xiążąt Ruskich niespodziewáło. Tám wszystkę onę wielką wielkość Chrześcian okrom pánienek y pánien vrodziwych okrutnie posiekli/ y pomordowáli/ ták iż krew ciepła/ od ktorey się śnieg rostopił/ strumieniámi z Zamku do Wisły płynęłá/ ostátek gminu stádámi nágnawszy w Wisle potopili. A zápaliwszy Zamek Pogáni/ y korzyści wielkość nábrawszy/ záraz nic nie mieszkáiąc do Krákowá prętkim pędem zá przewodnikámi Xiążęty Ruskimi przyciągnęli/ Miásto puste spalili/ chorych y żebrakow posiekli. Bowiem Bolesław Xiążę vsłyszawszy iż Sendomierzá dobyli Tatarowie/ vciekł był z żoną do Węgier. Insza zás wielkość ludzi częścią się w lásy pokryli/ częścią się z zamkow y twierdzy bronili. Krákowskiego też Zamku Klimunt Woiewodá obronił. A Tátarowie bez odporu mieczem y ogniem áż do Bitowskich gor Ołpolskiego Xięstwá wszerz y wzdłuż wszystko zwoiowáli/ á trzeciego Miesiącá od przyścia swego/ wielkością łupow y więźniow obciążeni/ wrocili się do Rusi/ á Litwá też do swych leśnych iáskiń. Działo się to roku 1260. iák Cromer lib. 9. pisze/ áczkolwiek Długosz y Miechouius fol. 144. lib. 3. cap. 44. roku przeszłego 1259. tę porażkę y zburzenie Sendomirzá wspominaią. Ale iáko tenże Miechouius świádczy/ y Cromerus ták rozumie/ Tátarowie podwá kroć do Polski w ten czás przychodzili/ pirwszy raz zimie po S. Andrzeiu roku 1259. á drugi raz lecie 1260. Miesiącá Czerwcá. Co się okázuie y z Odpustow wielkich/ ktore nádał Polakom Alexander czwarty Papież/ gdy się przed nim ná okrutność Tátarską skárżyli/ iż ktobykolwiek wtorego dniá Miesiącá Czerwcá náwiedzał do Kościołá Sendomirskiego Pánny Mariey (gdzie ná Cmintarzu ciáłá pochowáne pobitych Chrześcian od Pogan leżą) wielkie odpusty ná káżdy rok otrzymawáłá/ tákie iákie w Rzymie ma Kościoł ktory zową Sanctæ Mariæ de urbe.

Zdrádá y okrucieństwo Tátarskie.

Sendomirz Tátarowie spalili.

Krákow Tátárowie spalili.

Tátárowie áż do Bitowskich gor.

Polacy się przed Papieżem ná Tatary skárżyli/ iákoby Krzyżacy na Litwę Pogány.

Odpusty Sendomirskie.

Tegoż też czásu Michał Paleologus Cesarstwo Constantinopolskie wygnawszy Fráncuzy z Cesarzem ich Baldwinem do Grekow przywrocił/ ktore było pod spráwą Fráncuską lat 58. álbo iáko drudzy ráchuią 63. A teraz zás iáko Turcy Constantinopolim wzięli/ y Greckie Cesarstwo opánowáli roku 1453. iuż iest lat 130. á Páleologá żadnego niesłycháć/ ktoryby zás to Cesarstwo Chrześciánom przywrocił. Rychło potym ná Concilium Lugdunskim tenże Cesarz Paleologus zgodę miedzy Greki y Łácinniki ktora się trzynaście rázow rwáłá/ y potym nie trwále iednáłá/ odnowił.

Cesárstwo Constantinopolskie od Francusow do Grekow.

Zgodá Grekow z Łácinniki.

Tátarowie Chrześciáni.

Tegoż też czásu niktorzy Cárzowie Tátárscy wiárę Chrześciáńską przyięli w Aziey / y długo przeciw Sáracenom y Egipczykom w Siriey y w Persiey wielkie woyny wiedli / pomagáiąc Krolom Armieńskim Chrześciánom stowárzyszonym. Z tych Cárzow Tátárskich iednego Vssan Kassaná dziś iest potomstwo Krolow Perskich / ktorzy táką máią rożność wiáry miedzy sobą z Turki / iáko Grekowie z Rzymskim nászym Kátolickim kościołem / com sam widział / y wyrozumiał oczywiście gdym bywał często w Konstántinopolu / w Nicenie / y w Kalcedonie przy ich modłách roku 1574. nád to Persowie Halego / Turcy Machometá Prorokow máią / o ktorą rożność secty nie ták o gránice / y dziś (á day Boże áby długo / á nam dáli pokoy) z sobą zápalczywie woyny wiodą.

O Woynie Prussow pogánow z Krzyżaki / Roku 1260.

Glapin Xiążę Pruskie Pogáńskie.

TEgoż roku 1260. Prussowie Pogáni Zmodzi przylegli zá powodem y zwycięstwem nád Mázury y Krzyżaki Mendogá Krolá Litewskiego / porzuciwszy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą / do báłwochwálstwá się pierwszego obrocili / á wybrawszy sobie Xiążęciem niiákiego Glapiná / y przyzwawszy Zmodzi sąsiádow ná pomoc / wszystkich Chrześciánow y Kápłanow okrutnie w krzyżáckich dzierżáwach / y w swoich włościach pomordowáli / kościoły popalili / świątości pogwałcili / naczynie y vbiory poświęcone roszárpáli y połupili w wigilią S. Mattheuszá Euángelisty. Potym ná drugi rok 1261. woyská Chrześciáńskie z Krolestwá Polskiego y z Niemiec zebrawszy się z Krzyżakámi do Prus w ziemię Náctáńską ná dzień Gromnic Oczyścienia Pánny Máriey wciągnęli / chcąc Pogánow Prussy y Zmodź wygłádzić / wybić / y wykorzenić. Ale skoro w pośrzodek ziemie Pogáńskiey przyszli / á ostátek woyská przy tłomokách y sprzętach woiennych zostáwili / walnym vsem ciągnęli przeciw Pogánom / Pogáni zás Prusowie z Zmodzią przeminąwszy wielkie woysko Chrześciáńskie / przez szpiegi przywiedzieni / vderzyli ná onych co byli w obozie przy tłomokách zostáwieni / ktorych wszystkich zá máłą trudnością poráźili y pobili / y oboz z tłomokámi roszárpáli. Potym vfáiąc w swey mocy y w pierwszym szczęściu / vderzyli ná wálne woysko Chrześciáńskie / gdzie z obudwu stron gdy się mężnie podkáli / wątpliwa woyná w zápalczywey bitwie kilko godzin trwáłá / ále zá skáránim Bożym ná ostátek Pogáni zwycięstwo otrzymáli. Tám zacni Rycerze Schinkol Graff z Bitenu / y drugi Grof z Reideru mężnie przebiiáiąc pogáńskie vszy / z wielkością rycerstwá Niemieckiey Slachty polegli. A gdy Bogom swoim zá zwycięstwo obyczáiem pogáńskim ofiáry czynili / Hirchassá Slachcicá Maideburskiego przez miotánie lossow ná spalenie ofiáry wybráli / á gdy był po dwá kroć od pogánow niktorych ktorzy go przedtym ználi wybáwiony / trzeci raz gdy ná niego los padł / sam się dobrowolnie podał / á ták Hirchas zacny Ricerz w kirysie y s koniem ná ktorym siedział żywo był spalony ná ofiárę złośliwą pogáńską.

Fortel Pogáński.

Hirchas Slachcic Maideburski od Zmodzi spalon ná ofiárę.

Potym zás Grof Barboigien z nowym woyskiem niemieckim ná pomoc Chrześciánom vdręczonym przyciągnął do Prus / á gdy Sambiyską y Zmodzką ziemię woiował / wnet ogniem y mieczem mszcząc się nád Pogány pobitych Chrześcian / woysko niemieckie się Prusowie pogáni z Zmodzią do kupy zebráli / á vderzywszy ná woysko Chrześciáńskie w dzień S. Agnieszki / sámego Grofá Hetmáná poimáli / y woysko Chrześciáńskie trzeci kroć raz poraz poráźili. Potym vżywáiąc zwycięstwá / Helzberk / Kruczbork / Konigsberg álbo Krolewiec / Bartenstein Zamki y Miásta pod Krzyżaki wzięli. O czym kroniki Pruskie / Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 54. fol. 165. etc.

Zwycięstwo pogáńskie Pruskie y Zmodzkie.

O zburzeniu

O zburzeniu raz poraz Mázowszá przez Litwę y Russaki roku 1262. y o ścięciu Semowitá Xiążęciá.

Rozdział IIII.

DAniło Krol Ruski wziąwszy przymierze y zjednoczenie z Mendogiem Krolem Litewskim / posłał z nim Siestrzeńcá swoiego Swarna álbo Swarmira ná burzenie Mázowszá / á ták Mendog z Litwą / á Swárno z Rusią złączywszy spolne woyska przez lássy y stárzyny wtárgnęli milczkiem do Mázowszá / roku 1262. á w Wigilią S. Iana Chrzciciela zdybáli niespodziánego Semowitá Xiążę Mázowieckie z synem Konradem y ze wszystkim dworem iego w Folwárku Iászowsku álbo w Iazdowie bespiecznie mieszkáiącego / tám Swarno Siestrzeniec Dániłá Krolá Ruskiego okrutny sam swoią ręką ściął Xiążę Semowitá Mázowieckiego / ktory się był dostał z butinku ná iego stronę / á syná ie° Konradá Mendog Krol Litewski łáskáwiey się obchodząc zdrowe° záchował / y potym go dał ná odkup tegoż roku. Ták Russacy y Litwá wszerz y wzdłuż zagony rospuściwszy Mázowsze biedne bez Xiążęciá osierociáłe okrutnie plundrowáli. Czego niemogąc scierpieć Slachtá Mázowiecka zebráli się z chłopstwem we wsi Długosiedli / y tám śmiele ná Litwę y Russaki vderzyli / ále gdy się mężnie potykáli y przeważnie nieprzyiaciołom odpieráli / od wielkości są przemożeni y pobici. A vżywáiąc zwycięstwá Russacy z Litwą / wszystki kráiny Mázowieckie / y część więtszą Kuiawskiey ziemie zburzyli / potym z wielkością niezliczoną więźniow / dobytku / stad / y inszych rozmáitych łupow wzdobyczą obciążeni / popaliwszy Miásteczká y wsi z folwárkámi / wrocili się bez odporu do swych stron.

Swarno okrutnie sciął Semowitá.

Bitwá Mázurow z Litwą y z Rusaki.

Ták gdy Litwá z Russaki z Mázowszá wyciągnęli / przyiáchał ná pogorzelisko Bolesław Pius Xiążę Káliskie w dzień S. Michałá zwyciężony będąc prośbámi Xiężny Gertrudy pozostáłey Wdowy po Xiążęciu Semowicie Mázowieckim od Swárná sciętym / y záraz miásto y zamek Płock od Litwy spalony znowu opráwił / przekopámi y wałámi otoczył y obwárował / y podał w ręce Bolesławowi y Konradowi synom Semowitowym. A Litwá z Russaki nie przestawáiąc ná łupach y pirwszym zburzeniu Mázowszá / znowu ná drugi rok do Mázowszá opłákánego wtárgnęli / w ktorym gdy nic dla pierwszego zburzenia nie nálezli / dáley w ziemię ciągnęli / á przepráwiwszy się przez Wisłę / ziemicę Łowicką do Arcybiskupstwá Gnieznieńskiego należącą / ogniem y mieczem plundrowáli y burzyli / á z wielkimi łupámi / gdy się im żaden nieśmiał zástawić do kráin swoich pyszniąc się odciągnęli. Iuż bárdzo duszno y ciężko (iáko Cromer y Długosz piszą) nietylko Mázowszu / ále y Bolesławá Wstydliwego Xiążęciá Krákowskiego y Sendomirskiego Monárchy ná ten czás Polskiego kráinom od Litwy było / by był Pan Bog sam pomocy y rátunku z niebá zesłác nieraczył. Abowiem on zmiłowawszy się nád biednym Mázowszem wrzucił wnętrzne niezgody y domowe nieznaszki (ácz Pan Bog nieiest przyczyńcą rosterkow / iák tu Miechouius pisze) miedzy Litwę y Rusaki / Bo Mendolphá álbo Mendogá przerzeczonego Krolá Litewskiego Synowiec iego Stroinát álbo Troinátá sadząc się ná opánowánie Litewskiey ziemie / we spiączki zábił / y Synow iego dwu / Kukle y Repikassę /

Płocko znowu opráwione.

Cromer. Graues autē iam admodū non modo Masouiæ sed & Boleslai Pudici ditionibus Litwani esse cœperant, ni diuinitus auxilium affulsisset etc. intestini eterim motus respirandi spacium nobis dederunt.

Repikasse/ ktorych przy nim zástał porzezał / á sam Wielkie Xięstwo Litewskie/ y Stolicę krwią Stryiowską oblaną opánował roku 1263. Ale y ten przerzeczony Troynata álbo Stroynat Xiądz wielki Litewski nie był łáskáwszym áni spokoynieyszym przeciw Chrześciánom / bo záraz ná początku pánowánia swoiego Mázowsze około Czerwinská zwoiował / á dobywszy Zamku Orszimowá/ męszczyznę rosłą posiekł / á nierosłą młodź popalił / tylko żeńską płeć z inszymi łupámi do Litwy wywiodł. Wszákże rychło okrucieństwá swoiego wziął zapłátę / Bo od Woysiałká álbo Wolstinitá Syná Mendogowego / ktory się był w Cernce postrzygł / y od Teophilá álbo Towciwiłá krewnego Synowcá tegoż Mendogá w łowiech iest poimány/ á po długich mękach zamordowány etc. O tym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 49. fol. 153. Cromerus lib. 9. etc. porządnie ács ná rożnych mieyscach piszą. Látopisiec záś stárodawny Litewski ieden/ ták o tym zábiciu Mendogá Krolá Litewskiego rzecz swoię prowádzi / á naprzod iáko się Woysielk álbo Wolstinik Syn iego w wiárę Ruską ochrzcił y Czerncem został/ pisze/ Iż iáko skoro Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą porzucił / á do pogáńskiey się pierwszey wrocił / niemogł tego błędu cierpieć Syn iego Woysielk/ ále widząc niestáteczność Oycá swego w Rzymskiey wierze/ ziechał do Halicza ná Dwor Daniłá Krolá Ruskiego/ y Wasilká Brátá iego/ ktorzy byli nieprzyiaciołámi głownymi ná ten czás o spor gránic spolnych Mendogowi oycu iego. Tám potym Woysielk Mendogowic Krolewic Litewski uważywszy obłudność tego Swiátá/ y nietrwáłą chwałę iego / ochrzcił się z nowu z Rzymskiey w Ruską wiárę / y potym przyiął zakon Mniski/ postrzygwszy się w Czernce/ w ktorym zakonie mieszkał trzy látá pod spráwą Hrehora Polonina Archimendrita Halickiego Monastera / ná ten czás świątobliwością żywotá wielce sławnego. Od tego Hrehorá potym Woysielk wziął błogosłáwieństwo/ y umyślił był wędrowáć do świętey Gory y do Czárygrodá / ále gdy dla dálekości drogi niemogł do świętey Gory doyść/ wrocił się do swoiey ziemie do Nowogrodká/ y zbudowawszy sobie monaster nád rzeką Niemnem/ miedzy Litwą y Nowogrodkiem/ tám mieszkał s kilkiemnaście Cerncow w pobożności żywotá zakonnego. A Oćiec iego Mendog Krol Litewski karał go o tákie życie / ále on o to niedbał/ y miał oycowi swemu zá złe. Y trafiło się iż w ten czás umárła Mendogowi żoná/ po ktorey począł bárdzo tażyć/ posłał potym do Swieści Iatrwie siostry iey swoiey/ ktora byłá zá Dowmantem Zánalsczáwskim Kniáziem / prosząc iey áby przyiácháłá odpráwowáć ostáteczne upominki siestrze swoiey przy pogrzebie obyczáiem pogáńskim. A gdy przyiácháłá ná pogrzeb/ wnet Mendog Krol rozmiłował się iey/ á chcąc ią zá żonę sobie wziąć/ rzekł do niey/ iż siostrá twoiá á żoná moiá umieráiąc prosiłá mię/ ábych ciebie wziął sobie w małżeństwo ná tey mieysce/ y poniewolił ią s sobą mieszkáć. Co usłyszawszy Dowmant Zanalsczawskie Xiążę/ był z tey niezwykłey nowiny y niesłuszney bárdzo smucien / myśląc iákoby się mogł pomścić zelżywości żenney/ y lekkości swoiey/ tákże czuwał y przemyślał o zábiciu Mendogowym/ ále tego niemogł iáwnym boiem dokazáć/ bo iego moc álbo máłá byłá / á ten był Krolem możnym. Zmowił się potym z Stroynatem álbo Troynatą Siestrzeńcem Mendogowym/ ktory ná ten czás w Zmodzi pánowáł/ á tákże Wuiowi swoiemu stał ná gárdło / y sprzysięgli się obádwá / Stroynát z Dowmantem iákoby go mogli zábić.

A gdy Mendog wszystki woyská swoie Litewskie posłał zá Dniepr ná Romaná Kniázią Nátbráwskiego / á Dowmant też iáko Hołdownik z nimi był poszedł ná tę woynę według powinności / upátrzywszy czás pogodny wrocił się ná zad z ludem swoim / wymowiwszy się u Hetmáná Mendogowego wielką á gwałtowną potrzebą. Tym fortelem ziecháł się z Troinátem / ktory też miał pogotowiu woysko Zmodzkie/ á ták obádwá bez wieści obskoczyli Mendogá Krolá/ gdy

Mendog zábity z synámi.

Stroynat Mázowsze znowu woiuie.

Stroynat zábity.

Látopisiec o Woysielku Mendogowicu.

Monaster Woysielkow.

Dowmant Kniáź Zánalsczáwski.

To też mięy obácznoś miedzy Narimuntem y Dowmantem drugim Kniáziem Ucianskim Brátem.

lá/ gdy ieszcze spał/ y ták śpiącego zábili/ y dwu Synow iego Rukle y Repikasse. Co usłyszawszy Woysielk trzeci Syn iego / ktory był Cerncem Ruskim/ uciekł do Pinská/ y tám w Monásterze mieszkał. A Troynátá począł pánowáć ná Wielkim Xięstwie Litewskim y Zmodzkim/ roku 1263. od národzenia Christusá Páná/ y ták się skończyło w ten czás Krolestwo Litewskie wespoł z Krolem Mendogiem/ ná ktorym był lat iedennaście/ od roku 1252. ktorego był koronowány.

A Troynátá będąc iuż Wielkim Xiędzem Litewskim wypráwił posły do Towćiwiłá álbo Teophilá Brátá/ Xiążęciá Połockiego / prosząc go áby przyiechał do niego dla spolney rádości y winszowánia ná nowym pánowániu / chcąc też z nim ná poły rozdzielić się Xięstwem Litewskim / y dobytkiem Krolá Mendogá zábitego.

A gdy przyiáchał Towcziwił Xiążę z Połocká/ iął myślić y rádzić z Russáki swoimi/ iákoby mogł zábić Brátá Stroynátę/ á sam iżby mogł wielkie Xięstwo Litewskie opánowáć/ máiąc porozumienie z Woysielkiem Czerncem Synem Mendagowym/ ktory też ná to wiodł Theophilá/ áby się pomścil nád Brátem swoim Pogáninem zábicia Oycá iego / spuszczáiąc mu wszystko práwo swoie przyrodzone/ iáko Chrześciáninowi y Brátu w spolney Ruskiey wierze / gdyby zábił Troynátę. Potym tę Radę przeniosł Boiárzyn włásny Towcziwiłow/ Prokopiey Połoczánin do Troynáty/ przestrzegáiąc go áby o sobie czuł. Co usłyszawszy Stroynátá/ uprzedził Brátá Teophilá/ y zábił go zárázem/ á Xięstwo iego Połockie opánowawszy/ bespiecznie sam ieden w Litwie/ w Zmodzi/ y w Rusi pánował/ ále nie długo/ Bowiem páństwo Tyráńskie krwią bráterską y wuiową oblite/ nierádo bywa trwáłe. Bo skoro S Troynat álbo Troynátá wypráwił woyská swoie Litewskie y Iatwieskie do Mázowszá roku 1264. á Cerwieńską ziemicę splundrował / y Zamku Orzymowá/ w ktorym wszystkę męską płeć pomordował/ dobył/ iáko się wyższey z Cromerá lib. 9. z Długossá y Miechouiussá dowodnie pokazáło/ wnet się czterzey wierni sludzy nieboszczyká Mendogá Krolá Litewskiego ná Stroynátę sprzysięgło / á gdy szedł do łáźniey/ oni upátrzywszy czás zábili go / á sámi do Woysielka Cerńczá Syná Mendogowego ná Pinsk uciekli. Aczkolwiek Cromer / Długosz y Miechouius piszą / iż go sam Woysielk Cerniec Syn Mendogow z Teophilem Brátem Stryiecznym / á rodzonym tegoż Troynáty álbo Stroynáty w łowiech zábili.

Troynátá álbo Stroynat wielki Kniáź Litewski.

To według Látopiszow.

Prokopien Boiárzyn Połocki Troynáte przestrzegł.

Teophil zábity.

Cromerus lib. 9. pisze/ iż Czirwieńska ziemice Stroynat burzył w Mázowszu/ á Miechouius Cirninská miánuie. lib. 3. cap. 52. fol. 164.

Woisielk álbo Wolstinik Syn Mendogá Krolá będąc pierwey Cerncem Zakonu Ruskiego / z Monasteru iáko Kazimirz pierwszy Polski/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie y Zmodzkie wybrány y podniesiony/ Roku 1264.

Rozdział V.

BOR ták ty srogie zaboystwá y wnętrzne niezgody Xiążąt Litewskich Ruskie/ Zmodzkie/ y Litewskie páństwá trwożyły / y wielkimi á práwie pewnymi niebespiecznościámi przed tym kwitnącemu w męstwie y w szczęściu páństwu wielkiego Xięstwá Litewskiego groziły: obaczyli się pánowie / w ktorych należał porządek y záchowánie Rzeczypospolitey / iż

bez iednego pewnego wodzá y zwierzchniego sprawce / ták ßerokie Páństwo Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi / głownymi nieprzyiacioły / tákże Rusią ogrodzone niemogło się w cále osiedzieć. Przeto záraz vsmierzywßy y zagásiwßy

Ziazd w Kiernowie.

spolne miedzy sobą nieznaßki / ziechali się do Kiernowa / gdzie wßyscy iednostáynie około wybrania y podniesienia ná wielkie Xięstwo Woysiełká Cerncá Syná Mendogowego / ktory ná ten czas po zábitym Oycu w Pinskim Monásterze mießkał / rádzili. Ale Zmodź y Iatwieżowie / ktorzy Troynácie álbo Stroynácie y Dowmantowi do zámordowánia Mendogá Krolá Litewskiego Oycá iego pomagáli / przeciw temu byli / boiąc się / áby on nád nimi nie mśćił się śmierći okrutney oycowskiey. Russacy záś ktorzy byli od Skirmuntá / Erdziwiłá / Algimuntá / y Ryngoltá oycá Mendogowego / Xiążąt Litewskich zhołdowáni / y

Rosterki o wybraniu wielkiego Kniaziá Litewskiego.

do posłußeństwá Litewskiego y spolney iedności zdawná przypędzeni / iáko Połoczánie / Nowogrodzánie / Grodniánie / Podláßánie / y Mozerczánie / zgadzáli się iednostáynymi głossy / ná ktoregokolwiek z Synow Daniłá Krolá Ruskiego / álbo ná Lwá / álbo ná Romaná / á drudzy ná Swarná álbo Swarmirá Dániłowego Siestrzeńcá / ktory ná ten czás w Drohicinie miał Stolicę swoię / á z Mendogiem Krolem Litewskim zábitym wielkie przyiaćielstwo miał / y spolną mocą przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi záwżdy zwykli byli obádwá walczyć.

Przeto iż ty Xiążętá Ruskie przerzeczone mężne były / k temu Litwie w sąsiedztwie zewsząd przyległe / rádzili áby ná wielkie Xięstwo Litewskie ktorykolwiek z nich był przyzwány. Litewscy záś wßyscy Pánowie / Kniáziowie / y Boiárowie ná to y słowá mowić niepozwolili / broniąc wtym y przestrzegáiąc zácności / záwołánia / y pirworodnych włásności narodu swego / ktory począwßy od Palemoná / y Dorsprunga / Xiążąt Rzymskich / iáko w tych kráinach pułnocnych dziwnym lossem páńskim z Włoch znieśieni osiedli / y grunt páństwá Litewskiego fundowáli / nigdy postronnych Pánow nád sobą niemieli áni ználi / y owßem ießcze ná Ruskie Xięstwá Synow Xiążąt Litewskich / Litwá y Zmodź wsadzáłá / iáko Erdziwiłá ná Nowogrodzkie / y Podláskie / Mingayłá y Ginwiłá ná Połockie / Skirmuntá ná Luckie / Karaczowskie / Turowskie / Stárodubskie y Cernihowskie / Tákże też Pissimontá / Troynátę / Algimuntá y Ringoltá Oycá Mendogowego Krolá Litewskiego / ktorzy sámi s potomkámi swoimi Litewskim y Zmodzkim męstwem w Ruśi moc swoię ßeroko roskrzewili / á gdyby z synow Daniłá Krolá Ruskiego / ktorego ná wielkie Xięstwo Litewskie przełożyli / tedyby Ruśin był życzliwßy Ruskiemu narodowi / zá czymby Litwá z wielkiego páństwá w máły powiát álbo iákie vdzielne Xięstwo potym do Ruskiego

Rozrywká w Elekciey stárey Litwy y Zmodzi.

włodowánia obrocona byłá / Przeto słußniey / pożyteczniey / y sławniey Woisiełká álbo Wolstiniká syná Mendogowego / iáko włásnego y iedynego Dziedzicá z Monásteru Pinskiego wziąć / álbo y gwałtem iesliby tego byłá potrzebá wydrzeć rádzili / á ná wielkie oyczyste Xięstwo Litewskie podnieść / y ná Stolicy dziedziczney zgodliwie posadzić / nie ßukáiąc tego v postronnych y cudzych Narodow / co w domu mieć snádnie mogli z więkßą sławą y pożytkiem.

Wypráwili tedy Pánowie Litewscy záraz do Woisiełká posły imieniem wßystkiego pospolstwá y Boiar Litewskich / wzywáiąc go y proßąc ná oyczyste páństwo / ktory ácz się powołánim od Bogá ná inßy stan / to iest Duchowny / á k temu zakonny długo wymawiał / wßákże gwałtowna potrzebá zátrwożoney y ku zginieniu przez wnętrzne niezgody náchyloney oyczyżny zwyciężony / y vprzeymymi prosbámi poddánych zmiękczony wyiechał z Monásteru Pinskiego / do Nowogrodká / á potym zebrawßy się z Nowogrodczány / w Xiążęcym potćie ruszył się do Kiernowá / gdzie go wßyscy Pánowie / Boiáre / y Pospolstwo z wielkim weselim y rádosnym łado łado spiewáiąc z klesktánim ręku przyięli / y ná stolicy

Woysielk Czerniec ná Xięstwo wielkie podniesiony.

wielkiego Xięstwá Litewskiego / Zmodzkiego / Nowogrodzkiego / Połockiego / y Kurlandskiego posadzili y zwykłimi ceremoniami z mieczem w Czapce Xiążęcey podnieśli.

A otrzymawßy iuß gruntownie páństwo oyczyste Woysiełk trwał nabożnie w Greckim Cerncym zakonie / bo záwżdy ná Xiążęcym vbierze z wierzchu Kapicę nosił czarną / iáko też Kazimierz Miesków syn Bolesławá Chabrego Krolá pirwßego Polskiego wnuk czynił / gdy był tákże z klasztornych cieniow ná Krolestwo Polskie oyczyste przywiedziony. Ale Walstinik odmienił się pobożnością od onego / Bo Kazimierz iáki vbior z wierzchu nosił / tákimi też był y we wnątrz cnotámi ozdobiony / y ku wydźwignieniu vpádłey Korony święta pobożnością vzbroiony. Woysiełk záś z wierzchu owcze odzienie nosił / á wewnątrz wilk się drapieżny táił. Bo záraz ná początku pánowánia wiele pánow Zmodzkich / Iatwieskich y Litewskich pomordował / mszcząc się zábicia Oycá Mendogá / Drudzy záś iáko przed Neronem vciekáli / á on swoim dworzánom ich imioná rozdawał / á tym prześládowánim nieprzyiaciół wnętrznych / y łupiestwy poddánych wielkie skárby zebrał / ktorymi potym przećiw Lwowi Dániłowicu Krolewicu Ruskiemu / Włodimirskiemu Xiążęciu walczył / o spolność gránic Litewskich. Z Swárnem záś Xiążęciem Droickim siestrzeńcem Dániłowym wielką przyiaźń wiodł / y spolną mocą obádwá Polskę náieżdżáli / y áż do Ilzy przećiw Bolesławowi Wstydliwemu Monárße Polskiemu Krákowskiemu y Sendomirskiemu Xiążęciu walcząc / wßystki włości wßerz y wzdłuż wypalili / y Iłżę miásto zburzyli. Iatwieżow też do Mázowßa y Lubelskiey ziemie kozáctwy drapieżnymi vstáwicznie násyłáli / ktorych tegoż roku Bolesław wstydliwy poráził y wykorzenił z Podláßa.

Okrucieństwo Woysiełká Czerncá.

Woysiełk do Ilze Polskę woiował.

O poráżeniu ná głowę Iatwieżow Pobrátimow Litewskich przez Poláki ná Podláßu / Roku 1264.

TO był zá Narod ći Iatwieżowie / á iáką mowę / obyczáie y sposob życia mieli / tośmy iuß ßeroko y dowodnie pokazáli w spráwach y w dźieiach Ruskich / gdy ich ono Iarosław Swatopełkowic / Kiiowskie y Włodimirskie Xiążę poráził / Roku od Christusá 1113. co wyżßey naydzieß iesliboś zábaczył. Ná tych się też Iatwieżow Bolesław Pudicus álbo Wstydliwy rzeczony / Monarcha Polski pospolitym ruszenim Polskiey ziemie zebrał / pobudzony w gniew słußny / ich częstymi drapieżnymi naiázdy / y plundrowánim ziem swoich.

Ták tedy vsłyßawßy o wnętrznych rosterkach Ruskich y Litewskich Xiążąt / roku od Christusá Páná 1264. wielką mocą zßykowawßy Woyská Polskie pod Zawichwostem / ciągnął ná Podláße / ostrożną spráwą y porządną. Bo ták rozumiał / co się y sstało / iż Iatwieżowie iáko do zwyćięstwá / ták do mężney śmierći vporni / mieli mu dáć bitwę / choćby też y przegráli / á kráin swoich przed oczymá niedopuśćić burzyć / iákoß się Bolesław nie omylił w swoim zdániu o męstwie Iatwieskim. Bowiem iáko skoro w gránice ich wciągnął 22. dniá Miesiącá Czerwcá / wnet wßystká wielkość onego Pogáństwá z Romatem álbo Konatem (iák Cromer) ku odbićiu woyny gotowa / á lepiey od straży Polskiey obaczona gdy Słońce wschodziło do obozow Polskich

Smiáłość Jatwieżow y Bitwá ich z Polaki.

z ochotną śmiáłością/ y wesołą iáko ná gody rádością zápálczywym á śpiesznym pędem przycierálá. Co obaczywszy Bolesław/ wywiodł Polskie vphy przeciwko im szykowáne/ potkáli się zobudwu stron ogromnie / iedni ná drugich ślepo á zápálczywie vporną chęcią dárli się/ ták iż kilko godzin wątpliwym zwycięstwem y spolnym męstwem bitwá trwáłá. Potym gdy Polacy wielkością przemagáli/

Comat Xiążę zabity.

y Xiążę Jatwieżkie Komatá ✱ zabili (ktory się przodkiem sam potykał) poczęli Jatwieżowie dopiero vstáwáć/ wszákże z nich żaden z mieyscá nievstąpił/ áż

Jatwieżowie porażeni.

wszyscy do iednego mężnie się z Polaki bijąc / y nierowny odpor vporną śmiáłością dawáiąc ná plácu polegli/ nie bez pomsty śmierci swoiey. W czym Sabinom/ Samnitow/ Weientom/ Equom/ Campanom/ Kartaginencykom/ Spartenom ad Termopillas, y inszym rozmáitym narodom/ ktorych Liuius z Rzymiány y Trogus/ etc./ mężne o wolność bitwy wypissali / przyrownáni á snadź y sowito w Rycerskich dzielnościach nád nich przełożeni być máią. Bo wżdy oni czásem á máło niewszyscy *sub iugum missi* Rzymiány zwycięsce nád sobą wyznawáli/ á czásem przegráne bitwy (záchowawszy vcieczką zdrowia swoie) náprawowáli/ y odnawiáli/ á Jatwieżowie Litewscy/ wolności swoie y oyczyzny swobodę/ záraz śmiercią mężną mężni Mężowie zápieczętowáli. Bo iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 45. fol. 145. y Cromerus lib. 9. świádczą / *nec pedem referre in bello, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare consueuerant, nec nouerant quidem terga vertere*, iż áni vciekáć/ álbo nogi vmknąć ná woynie/ áni też bitwy/ choć przegráną widzieli / zwłoczyć álbo wzbraniáć byli zwykli. Dla ktorego vporu ná tey woynie od Polakow práwie byli zgruntu wygłádzeni / zwłasczá Boiáre álbo Słachtá / iż tylko máło co chłopstwá z nich zostáło/ ktorzy się potym z Litwą zmiesząli/ ták iż dziś imię Jatwieżow nie bárdzo znáiome iest / Ostátki ich Bolesław mieczem do wiáry Chrześciáńskiey przymusił / bo ktory się chrzcić wzbraniał / káżdego ścięto. A iżby ták pusta ich kráiná nie zostáłá/ Mázurámi y Polaki z ktorymi się

Ná Podlászu nowe ossády.

potym Russacy dla przyległośli pomiesząli/ Podlásze ossadził. Wypráwił też Bolesław Pudicus v Alexandra Papieżá czwartego Priuilegia / áby nowy Biskup Jatwieżom Nowochrzczeńcom był vstáwiony / wszákże to do skutku nieprzyszło/ ácz Papież pisał do Arcybiskupá Gneznieńskiego około tego / ktory list Długosz w swoiey Kronice nápisał. Ostátek o tych Jatwieżach iákomci powiedział/ czytay wyższey w Dzieiach Ruskich.

Cometá.

Tegoż roku Kometá strászna przez trzy Miesiące trwáłá w Polszcze / zá ktorą potym mor ná bydło wszelákie przyszedł. W Prusiech też Krzyżacy od Pogan Prussow/ Zmodzi/ Kurlandow y Litwy práwie wszyscy byli poráżeni/ á máło z gruntu nie wygładzeni. Bo y Mistrzá Helmeryká/

Helmeryk Mistrz Pruski zábity.

y Teodriká Márszałká wielkiego / w bitwie przegrány/ gdzie przednieysze woyská Rzesze Niemieckiey poległy / strácili.

O wtár-

O wtárgnieniu Swarno, wym z Rusią do Polski / y poráženiu iego przez Polaki / Roku 1265.

Rozdział VI.

ROku 1265. Swarno álbo Swarmir Xiążę Drohiczkie y Luckie z Woysielkiem wielkim Xiędzem Litewskim y Zmodzkim / zebráli woyská wielkie ná Bolesławá Pudiká Monarchę Polskiego/ chcąc się pomścić zburzenia Podlásza/ y porazki Jatwieżow. A ták wielką mocą naprzod do Sendomirskiey ziemie wtárgneli/ paląc y burząc co się náwineło. Ale Słáchtá y Pánowie Sendomirscy nierádząc się wtym Monárchy Bolesławá / tákże pospolstwo nád nádzieię ich / wnet się iáko ná gwałt do kupy zebráli / á Russakow w roznych zagonach y w ciásnych kątach záskoczywszy znáczną porażką pogromili / pobili / y poimánych náwiązáli / á łupy swoie sowito odebráli / ták iż Swarno z Russaki / y Woysiełk z Litwą / ledwo mydło vwiezli / y obozow odeśli.

Długossus et Miechouius fol. 145. cap. 45 lib. 3. Crom. lib. 9. etc.

Russacy y Litwá od Polakow porázeni.

Roku záś 1266. Danilo Romanowic Krol Ruski / dwá kroć z Kámienia Papieskiego raz w Kijowie drugi w Drohicinie koronowány / Rzymskiego Kościołá Apostata (iák go Miechouius lib. 3. fol. 168. zowie) przodek Xiążąt Ostrozskich żywotá dokończył / Lwá y Romaná Synow zostáwiwszy.

Danilo Krol vmarł.

Tegoż roku Bolesław Wstydliwy Monarchá Polski widząc rosterki dla śmierci Daniłowey w Rusi / vmyślił się y swoich krzywd / y zábicia Semowitá Xiążęciá Mázowieckiego pomścić nád Swarnem Drohickim Kniáziem. Ruszył tedy ziemie / á wszystkim się kazał ściągáć dla popisu y szyku do Ropczycz miásteczká. Spráwę wszystkę woienną / y zwierzchnie Hetmáństwo poruczył Piotrowi Woiewodzie Krákowskiemu / á sam Bolesław z Kingą żoną vstáwicznie się modlił / woysko swoie w obronę pewną Pánu Bogu poruczáiąc. Piotr záś Woiewodá wziąwszy pod spráwę woysko / ciągnął prosto w ziemię nieprzyiacielską / ále wszystko bácznie / rostropnie y opátrznie spráwował / ostrożnie postępował / straż y szpiegi ná wszelkie strony rozsyłał / obozom mieyscá y położenia przyrodzeniem nád wodámi obierał / á wpiczowánie dla żywności / paszey / y dla drew nie puszczał áni posyłał z obozow / tylko s pewną obroną rycerstwa zbroynego / wiedząc iż z chytrym nieprzyiacielem igrzysko záczął. Nie bárdzo byli dáleko w ziemię nieprzyiacielską záśli Polacy / Aliści Swarno Xiążę z wielkim woyskiem Ruskim / Litewskim / y pomocą Tátarską / ná polu ktore Pietą názywáią / ogromnie vphy pokazał / y położył się obozem nie dáleko od woyská Polskiego / ále tego dnia Polacy w pokoiu stali. Názáiutrz 19. dniá Czerwcá Miesiącá w Sobotny dzień S. Protazego y Gerwazego Męczennikow (ktorego też dniá przedtym Roku 1205. Romaná dziádá tegoż Swarná oycá Dániłowego Polacy v Záwichwostá byli porázili y zábili / iák się to wyższey wierszem powiedziáło) wywiodł Piotr Woiewodá Polakow zszykowánych do bitwy / nápomináwszy ich / iż ten dzień mieli mieć iáko y przodkowie ich nád tymże nieprzyiacielem szczęśliwy. Swarno też bitwy niezbraniał / á ták Polacy z dáleká naprzod poczęli strzeláć s kusz ná Russaki / Russacy záś z Litwą y z Tátary z Łukow / ále iż się lepiey Russakom szczęście y zwycięstwo sznicowáło / gdy niż raz Polak

Bolesław polski ná Russaki.

Spráwnego Hetmáná postępki w ziemi nieprzyiacielskiey.

Pole Pietá.

Crom. Expeditiori genere armorum plures de Polonis vulnerantium.

Bitwá Polakow z Ruſſaki.

raz Polak kuſzę lewarem náciągnął/ tym Ruśin ieden prętkimi ſtrzałámi kilkudzieſiąt ſnádnie ránił / wnet Polacy z wielkim pędem ná nieprzyiacielſkie uſzy przytárli/ á z bliſká kopijámi/oſzczepámi/y mieczámi Ruſſakow bili / ſkąd záraz ich rzecz lepſza być poczęłá/uſtępuią Ruſſacy/Polacy ná nich przycieráią/Swarno ſam uſiłował znowu bitwę náprawić/ ále widząc iż prożno/popuścił Koniowi wędzidłá / pierzchnął zá drugimi/ á tu dopiero wſzyſtko woyſko Ruſkie tył podáło/ ieden uſſ drugiemu uciekáiąc záſtępuie/y zágrawadza/ pomieſzáli rożno rożne ſzyki / Polacy ſiekę y kolą uciekáiących / wiele ich też odrzucáiących broń imáią/ wiążą/topią/ w powrozach wiodą/ ták iż zupełne á ſławne zwyćięſtwo Polacy otrzymáli/ á rozebrawſzy bogáte/y náſpiżowáne nieprzyiacielſkie obozy/ y Ruſkie włośći ſzeroko ſpuſtoſzywſzy / wrócili ſie zwyćięſcy do Polſki / rozmáitymi łupámi obćiążeni. A ták bárdzo śiły Ruſkie z ich myſlą hárdą tą porażką były przełomione / iż potym przez wiele lat nieſmieli nic nieprzyiacielſkiego myſlić przećiw Polakom. O tym Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 45. Cromer. lib. 9. etc.

Swarno vćiekł z bitwy.

Cromer. *Vaſtata eſt hoc anno rurſus à Lituanis et Pruſsis Mazouia.* Litwá Mazowſze woiuie.

Ale Litwá tegoż roku mſcząc ſie porażki Ruſſakow / zebráli ſie z Pogány Pruſſami / z ktorymi Mázowſze biedne zwoiowáli / y ſplundrowáli / gdy Bolesław y Konrad Xiążętá Mázowieckie tylko Zamkow ledwo obronily.

W tenże czás gdy Clemens tego imienia czwarty Papież ſwiątobliwośćią żywotá ſławny vmárł/ Stolec Papieżki był prożny przez trzy látá / dla niezgod Kárdinalſkich.

O zábiciu Woiſielka Mendogowicá Krolewicá y Wielkiego Kſiedzá Litewſkiego/ przez Lwá Daniłowicá Krolewicá Ruſkiego/ Roku 1267.

WO ſmierći Dániłá Królá Ruſkiego/ gdy ſię niemáłe burdy wſzczęły miedzy Xiążęty Ruſkimi/ y Synámi iego/ około zwierzchnośći Monarchiey / Woyſielk też Wielki Xiądz Litewſki y Żmodzki / máiąc czás po temu / wziął y opánował w Interregnum kilko Zamkow Ruſkich / á zebrawſzy woyſko z Litwy y z Żmodzi y z oſtátkow Jatwieżow/ ciągnął ná Wołyń/ chcąc Wołodimierz wydrzeć Lwowi Daniłowicu Ruſkiemu Krolewicu. Ale Xiążę Lew vchodząc mądrze z Woiſielkiem woyny/ zwłaſzczá w zátrwożonym po oycu świeżo vmárłym Interregnum / dał ſie w Compromis do ſłuſzney o rożność ſpolnych gránic vgody z Woiſielkiem Litewſkim Kſiążęćiem/ ktory ſię wſzyſtkiego Wołynia vpornie pod Ruſią domagał. Rozpuścił tedy woyſko Woyſielk wziąwſzy ſobie czás ná ſpolną rozmowę z powinnymi Lwowymi / ktorzy zábiegáiąc niebeſpieczney woynie / ziecháli ſie byli do Włodimirzá/ Wáſilko Xiążę Hálickie/ Brát nieboſczyká Dániłá/ á Striy Lwow rodzony/ Swarno Drohiczkie y inſze Xiążętá Ruſkie. Woiſielko też wielki Xiądz Litewſki przyiechał ná czás złożony do Wrowſká Monáſterá S. Dániłá/ w ktorym pierwey będąc Cerncem w zakonie/ támże leżał długi czás/ obozem ſię położywſzy z Pány y Kniáziámi ſwoimi / y Boiáry Litewſkimi / czekáiąc wyiázdu Xiążąt Ruſkich ná Compromis y vgodę o rożność gránic. Ale Lew Dániłowic Xiążę Włodimirſkie zákrawáiąc chytrego fortelu Jaropełká Monárchy Kijowſkie-

Woyſielk do Ruśi z woyſkiem Litewſkim.

Chytrość Lwowá.

Ziazd Xiążąt Ruſkich do Włodymirzá ná vgodę z Woiſielkiem.

Kijowſkiego y Włodimirſkiego przodká ſwego/ ktory ono był Bolesławá Krzywouſtego Królá Polſkiego niezwyciężonego zdrádnym przemyſlem pod Hálicem poráził roku 1139. o czym ſię wyżſzey dowodnie pokazáło/ vmyſlił wyzwáć Woiſielká głębiey w ziemię Ruſką / iżby go ták ſnádniey mogł przez nogę przerzućić. Poſłał tedy ku niemu do Wrowſká Wáſilká Stryiá Xiążę Hálickie / y Swarná Brátá ſieſtrzycznego/ proſząc go áby do Włodimirzá z Rádámi ſwoimi Litewſkimi beſpiecznie dla przyiacielſkiey namowy przyiechał : Wzbrániał ſię długo Woyſiełko s Pány Litewſkimi / máiąc podeyrzáną wiárę Lwowę/ ponieważ z ſobą w nieprzyiáźni z dawná byli / y tákże chciał áby Lew do niego do Wrowſkiego Monáſteru ieſliby miał potrzebę przyiechał / gdzieby ták Litwie/ iáko y Ruśi iednáko gránice przyległy. Ale gdy Woiſielkowi Swarno y Wáſiełko Hálicki wiárę ſwoię obwiązáli / y zá beſpieczeńſtwo przyrzekli / dał ſię námowić / iechał z nimi do Włodimirzá/ gdzie go Lew z Brátem Romanem w dzień Niedzielny pokrytą z wierzchu przyiáźnią vczćiwie (á w ſercu wąż) przyiął.

O tym Wincentius Cadlubeus Długoſſus / Miechou. lib. 3 ca. 14. fol 81. Cromer. lib. 6. Bielſci⁹ y Cronika náſzá.

Miał goſpodę Woyſielk z ſwoią Litwą w Monáſterze S. Michałá wielkiego. Názáiutrz záś ſkoro po obmowie / proſił tych wſzyſtkich Xiążąt ná obiad Markolt Niemcin Pan Ruſki / ktory był zwierzchnim Sprawcą y Rádą v Dániłá zmárłego Królá Ruſkiego/ támże byli wſzyſcy weſeli/ á pod dobrą myſl podpiwſzy Wáſielko (iáko Látopiſiec świádczy) Kniáź Hálicki iáchał do ſwey goſpody/ Woyſielk tákże Wielki Xiądz Litewſki do Monáſteru S. Michałá goſpody ſwoiey/ iáchał z Litwą beſpiecznie. A potym Lew Dániłowic Xiążę Włodimirſkie przyiáchał do niego w Monáſter pijány / y wyzwał go z pokoiu álbo z łożnice mowiąc thowárzyſkim obyczáiem / Nápiymo ſię ieſzcze Kumie (Bo ſie byli w ten czás v Markoltá Niemciná pokumáli iákoby dla lepſzey/ áno dla zdrádliwey przyiáźni) á ſkoro do niego Woyſielk pijány beſpiecznie z pokoiu wyſzedł / nieſpodziewáiąc ſię zdrády / záraz mu Lew począł wyrzucáć ná oczy okrućieńſtwá Oycá iego Mendogá / ktore czynił nád ziemiámi Ruſkimi/ twierdząc iż y on tákomie á nieſłuſznie zamkow iego Ruſkich oyczyſtych kilko był obieżał/ á zá tym z wielką popędliwośćią kazawſzy go ſwoim ſługom oſkoczyć/ ſam mu rośćiął ſzáblą głowę / áż mozg ná śćiánę y ná ſługi pierzchnął. Tákże zábitego w Monáſterze odeſli / á Panow inſzych Litewſkich w goſpodach ná poſſadzie poimano / Státki rozebrano / rozſzárpano / Dworzánow thez właſnych Woyſielkowych pijánych / ktorzy ſię tákiey czći nieſpodziewáli / poſieczono / á drugich ná Zamek Włodimirſki poſſadzano. A tym ſpoſſobem Lew vczynił ſobie koniec woyny z Litwą. A Wáſiełko Xiążę Hálickie Striy Lwow/ z Swarnem Drohickim / pokázuiąc z ſiebie iż śmierći Woyſielkowey nie byli winni / bo go byli ſami ná ſwoie ſłowo z Wroſkiego Monáſteru wywabili/ z wielką tego żáłośćią vżywáli/ máiąc to zá wieczną zelżywość y hańbę Narodu Ruſkiego / iż ták zacne Xiążę przećiw práwu wſzech Narodow/ zá złamániem od nich przyrzeczoney wiáry było zábite. Támże go w przerzeczonym Monáſterze S. Michałá wielkiego w Włodimirzu Xiążęcą pompą vczćiwie / ácz zá iego nieſtáło / pochowáli. O czym Látopiſiecz Litewſki y Ruſki/ Miechouius tákże lib. 3. cap. 49. fol. 153. Cromerus lib. 9. etc. wſpomináią.

Tym rżaktem y Bolesław Polſki/ y Kieyſtut od Jagełá / y wiele inſzych Xiążąt y Hetmánow vłowiono. Strzeż ſię y karz cudzą przygodą.

Woyſielk wielki Kniáż Litewſki od Lwá Dániłowicá okrutnie zábity. Otoż tobie cześć y rozmowá.

Pogrzeb Woyſielkow.

W tym Wáſielku zábitym Synu Mendogowym (ktorego z oycem iednáką śmierć podkáłá) Krolewicu y Wielkim Xiędzu Litewſkim / Nowogrodzkim / Połockim / y Żmodzkim / ſkończyłá ſię Familia Xiążęćiá Rzymſkiego Palemoná z Herbu Kolumnow. A Stolicá Litewſka przenieſiona po wtore do Kitauruſſow Dorſprungowicow / tychże Potomkow Xiążąt Rzymſkich/

Rzymskich / ále inszey Fámiliey / ná ktorą był wybrány Swintorog Vtenussowic.

A Lew Dániłowic zábiwszy Woisielká wielką sławę y miłość v Russakow swoich otrzymał / y bez boiázni przespiecznie sam w Ruskich Xięstwach Podláskim / Wołyńskim / Kijowskim / Swiniogrodzkim / Podgorskim (gdzie y Lwow Miásto sławne z dwiemá Zamkámi od swego imienia záłożył) y Halickim po śmierci Stryiá swego Wássilká Brátá Dániłowego szeroko á wielmożnie pánował z Brátem swoim Romanem. A to są wszystko przodkowie Xiążąt Ostrogskich / y Zastáwskich.

Lwow Miásto záłożone.

Swintorog Vtenussowic z Herbu Kitaurus ná Wielkie Xięstwo Litewskie wybrány / Roku 1268.

Rozdział VII.

BDR ták przez wnętrzne niezgody / y szkodliwe domowe rosterki Xiążętá Litewskie Mendog Krol od Stroynáty Synowcá / Stroynat też zábiwszy Brátá Towciwiłá Połockie. od Woysielká álbo z iego naprawy / Woisielk záś wygubiwszy wiele Pánow Litewskich od Lwá Dániłowicá był zábity / bárdzo było poszło Wielkie Xięstwo Litewskie ná Wołoskie Hospodárstwo / ále wczás temu Litwá zábieżáłá / wiedząc iż się Rzeczpospolita ku vpadku miáłá. Bo záraz nie czekáiąc áby się Interregna zástarzáły / Jednowlaidcow álbo Wielkich Xiędzow z własnego narodu porządną y chwálebną (ácz w on czás iescze byli prostymi bez nauk pogány) opátrznością sobie wybieráli. Jáko y w ten czás opłákawszy obyczáiem pogáńskim / żáłosne zámordowánie Wielkiego Xiędzá swoiego Woysielká Mendogowicá / ziecháli się wszyscy do Kiernowá / gdzie po krotkich namowach iednostáynymi głossy wybráli ná Wielkie Xięstwo Litewskie y Nowogrodzkie Swintorohá Vtenussowicá z Herbu Kitaurus Xiąże Zmodzkie / ktory w szedziwey stárości w ten czás był tylko sam iedyny potomek Xiążąt Rzymskich / Juliáná Dorsprungá y Prosperá Cesariná / y Hectorá Herbu Rożey / ktorzy w ty pułnocne Zmodzkie y Litewskie kráie z Publiuszem Palemonem álbo Libonem / iáko się o tym wyższey powiedziáło / morzem zá dziwną spráwą Bożą byli zániesieni. A Swiatorog w ten czás iuż miał lat 96. gdy był wybran ná Wielkie Xięstwo Litewskie.

Opátrzność y porządek stárey Litwy.

Roku záś 1269. gdy się niezgadzał z Slachtą y Rycerstwem swoim Zemomisław Kuiáwskie y Łęczyckie Xiąże / ták iż z Poddánymi Pan / Poddáni záś z Pánem srogim wolności broniąc burdy wnętrzne wiedli / wnet się Litwá zebráłá / ácz ich nieproszono ná iednánie / y prosto przez Mazowsze y Pruskie gránice do Kuiáwskiey ziemie wciągnęli / á nábráwszy ludzi y dobytku / z wielką korzyścią y łupámi do Litwy się wrocili. O czym Długosz y Cromerus lib. 9. Miechouius fol. 170. lib. 3. cap. 56. etc.

Litwá Kuiáwską ziemię zwoiowáłá.

Tegoż roku 1269. dziwne się cudá w Polszcze vkazáły / ná obłokách woyská wielkie y ogromne potykáiące się widziano / y chrzest iáko od zbroy słyszano. A potym

Cudá ná Niebie.

ná drugi rok 1270. dwudziestego dniá Styczniá w ziemi Krákowskiey we wsi Nakiel / trzydzieści y sześć dzieci żywych iednym porodzenim / Slachetna Margaretá Matżouká Gro∬a Wiroboſtawá vrodziłá / ktore tegoż dniá pomárły.

36. Dzieci iednym porodzenim.

Potym też druga Cechná imieniem sześćdziesiąt dzieci tákże iednym rodzenim porodziłá. Wszákże y Auicenná pisze w księgach o Zwierzętach / iż iedná Niewiástá siedmdziesiąt y osm dzieci miáłá iednym porodzenim. Tákże Albertus Magnus lib. 9. de historijs Animalium pisze / iż iedná Niewiástá pułtorá stá dzieci w Niemieckiey ziemi iednym porodzenim miáłá / ále niedoszonych y martwych / á káżde nie było więtsze iedno iáko pálec mały v ręki męskiey.

60. Dzieci rázem.

78. dzieci rázem.

150. Dzieci rázem.

Julius też Solinus Polihistor cap. 3. pisze / iż w Rzymie zá pánowánia Augustá Cesarzá / iedná Sielanká Fausta imienim / czworo Bliźniąt żywych iednym rázem porodziłá / dwoie męczyzny / á dwie dziewce.

Julius Solin. Pol. cap. 3.

Tegoż roku 1270. v Kaliszá vrodził się Cielec o siedmi nogach / o dwu głowach z psiemi zębomá / s ktorych iedná głowá ná własnym przyrodzonym mieyscu / á druga v ogoná byłá: Sczierwu iego áni psi / y ptacy nie śmieli się dotknąć.

Cielec dziwny.

Tegoż Roku w rzekach Slaskich w Odrze y w Osie / przez trzy dni wodá krwáwa płynęłá / á we wsi Micháłowie krwáwy deszcz szedł przez trzy dni.

Wodá y deszcz krwáwy.

Też od dwudziestego dniá Czerwcá począwszy / áż do pułsierpniá Miesiącá / deszcz gwałtowny / w nocy y we dnie bez przestanku szedł / á gdy rzeki wezbráły / Sioła / Dwory y Miásteczká w niskich polach leżące / zátopiły / iż tylko wierzchy budowánia z wody wyglądáły.

O tym Długossus y Miechouius lib. 3. cap. 56 fol. 170 Cromerus lib. 9. etc.

Wisłá záś y Narew wszystko cokolwiek nád nimi było powywracáły / y gwałtownym potopem role popsowáły / skąd potym drogość wielka y głody nástąpiły / ále się do Litewskich rzeczy wrocimy.

Swinterog Vtenussowic Wielki Xiądz Litewski w zeszłych leciech stáruszek / máiąc pokoy od Krzyżakow Pruskich / ktorzy w ten czás mieli co czynić z Prussy Pogány / spokoynie w Litwie pánował / á potym Syná Germontá Xiąże Zmodzkie zá żywotá swego / ná Xięstwo Wielkie Litewskie Pánom y Boiárom zálecił y náznáczył / áby go sobie zá Páná wczás wybráli. A gdy z tym Germuntem przerzeczonym synem swoim Wielki Xiądz Litewski Swintorog iáchał w łowy / podobáło mu się mieysce w puszczy bárdzo ozdobne miedzy gorámi / gdzie rzeká Wilna wpada w Wilią / y prosił Syná swego Germontá przykázuiąc mu / áby ná tym mieyscu y miedzy tymi rzekámi po śmierci ciáło iego według obyczáiu pogrzebu Pogáńskiego spalił / y áby iuż potym niegdzie indzie / iedno ná tymże mieyscu iednym / ciáłá inszych Xiążąt Litewskich / tákże Pánow y Boiar zacnieyszych palono / y pogrzeby odpráwowano. Bo przedtym palili trupy martwe ná tym mieyscu gdzie kto vmarł. Potym też Swintorog Vtenussowic rychło dokonał żywotá swego w Nowogrodku / zostáwiwszy Syná Germontá ná páństwo Litewskie / á wykonał wieku swego lat 98. A ná Xięstwie Litewskim tylko 2. Lecie.

Palenie Trupow zacnieyszych náznáczone.

Hermont Swintorogowicz

Wielki Kiądz Litewski/ Ruski/ y Zmodzki/ Roku 1271.

BIermont ieszcze zá żywotá oycowskiego będąc ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie spolnym wszech stanow zezwoleniem wybrány/ po smierci záś oycowskiey Roku 1272. w Kiernowie był ná Stolicę w czapce Xiążęcey podnioszony/ według obyczáiu zdawná zwykłego/ y od przodkow podánego. Potym czyniąc dosić roskazániu y woley oycowskiey vczynił y záłożył wielkie Zhlisce miedzy goráni/ ná tym mieyscu gdzie Wilná rzeká do Wiliey wpada/ lássy wszystki okoliczne kazał wysiec/ á vprzątnąwszy plác szeroki/ poświęcił ono mieysce z Worozbitámi swoimi obyczáiem pogáńskim/ nábiwszy bydłá rozmáitego Bogom swoim ná ofiárę/ támże naprzod ciáło oycá swego Swintorogá Vtenussowicá według zwyczáiu spalił/ vbrawszy go w zbroię y w száty iego co nadroższe/ y Száblę/ Saidak/ Włocznią/ Chártow z Wyzłámi po parze/ Jastrzębá/ Sokołá/ y Koniá żywotnego ná ktorym sam iezdzywał/ y sługę álbo kochánká iego nawiernieyszego y namilszego/ żywego z nim pospołu spalili/ złożywszy wielki stos drew dębowych y sosnowych. Rysie záś y Niedźwiedzie páznogcie Pánowie y Boiárowie około stoiąc w ogień miotáli/ dla tego iż wierzyli o dniu sądnym / ná ktory vmárli wszyscy z nowu do żywotá przywroceni mieli stánąć/ á iż Bog ieden iákiś (ktorego nie ználi tylko o nim ták wierzyli) wszechmocny/ y nád wszystkie insze Bogi naywiększy/ miał wszystkich ludzi dobre y złe spráwy sądzić/ siedząc ná gorze wysokiey y przykrey/ ná ktorą gorę trudno wierzyli wleść bez páznogci Rysich álbo Niedźwiedzich. Ale się o tym wyższey dosić szeroko powiedziáło/ w opisániu rozmáitych Bałwochwalstw Ruskich/ Polskich/ y Litewskich. Tym tedy sposobem Swintorohá Oycá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ Germont Syn ná on Swiát odpráwił przez ogień/ á kości zebrawszy w Trunę włożono záspuntowáną/ á potym ná tym mieyscu wyniosłą mogiłę vsypano.

Zglisce trupow miedzy Wilną y Wilią.

Worozbitowie Litewscy byli/ iáko v Rzymian Flamines & Augures.

Pogrzeb Swintorogow.

Cot się zda radby v niego był Kochankiem?

Ták trzymáli o tom Bogu iáko Atenienses de ignoto Deo.

Wiárá Litwy stárey o sądnym Dniu.

A ten rztakt y obyczay palenia trupow miásto pogrzebu/ znáć iż Litwá miáłá podány od Palemoná álbo Liboná/ y od inszych w ty strony zániesionych Rzymian/ ktorzy tákże trupy vmárłych zwykli byli palić. Rzymiánie záś y insży Włoszy ten obyczay od Eneassa Troiańskiego wzięty záchowywáli. Bo y Troiánie y wszyscy Grekowie Trupy záwżdy palili/ O czym naydziesz v Wirgiliuszá Æneid. 6. &c. gdzie poczyna: Itur in antiquam syluam Stabula alta ferarum &c. Y v Terentiussa/ Liuiussa/ Ouidiussa etc. A Homerus w ty słowá pięknie opisuie gogrzeb Patroclussa Achilessowego kochánká od Hectorá zábitego/ Iliadum lib. 23.

Terent. in Andria.

Tum queis ea cura laboris
Demandata fuit congesta protinus omni
Materia struxere pyram, quæ partibus esset
Quatuor æqualis, sed quælibet ordine centum

Mensura pyræ.

Longa pedum: & tristes super imposuere patroclum
Exanimem, multas etiam de more bidentes
Incuruosq; pedes, lectißima corpora tauros
Cæsos ante pyram circumposuere, sed horum
Pingui adipe exanimem totum contexit Achilles,
A pede ad usq; caput, mactataq; corpora circum
Mellis & unguenti redolentia uasa locauit.
Tum feretro incumbens, gemitumq; è pectore ducens
Quatuor adiecit busto præstantia equorum
Corpora, deq; nouem geminos (quos ipse fouebat
Consueto sibi more) canes: ter quatuor addit
Egregios iuuenes præstanti ex sanguine Troum
Infesto mactans animo, post igne uoraci
Omnia consumente, graui de pectore questu
Suspirans, his uoce uocans, affatur amicum:
Salue (ait) infernis etiam Patrocle sub umbris,
Gaude etiam, quia pollicitis nunc omnia solui,
Debita uota meis. Tecum bis sena cremantur
Corpora Troiani iuuenes, &c.

To też Litwá záchowywáłá właśnie / gdy bydło pobite palili s trupem.

Y miody ná ogień lali/ y stápiáli.

Konie wyborne.

Chartow pare.

To też Litwá wszystko właśnie czyniłá/ gdy Krzyżakow ná ofiárę często/ przy swoich pobitych palili.

Hectorow záś Pogrzeb ták wyráził záłosnym wierszem.

Sic ait: Illi alacres mulos currusq; parabant
Et plaustris iunxere boues mora nulla, parati
Conueniunt omnes in eodem limine portæ,
In syluamq; abeunt, sonat icta securibus Ilex
Roboraq; & quercus, ac ter tribus inde diebus
Materiam cædunt, plaustris & curribus omnem
Conuectant: Decima struitur pyra, ponitur Hector
Desuper exanimis, post hæc alimenta ferentes
Subijciunt flammis, & auara incendia miscent
Postera iamq; dies, primo surgebat Eoo,
Conueniunt, nigroq; ignes extinguere uiro
Incipiunt, multis lachrimis albentia fratres
Ossa legunt cinere è medio, & candente fauilla,
Atq; urnæ includunt, Auro ex meliore paratæ
Quam molli circumseptam uellamine, Terræ

Id est Priamus pater.

Virgil: Itur in antiquam syluam, &c.

A Litwá miodem.

A w Litwie z wybornego Debu.

Defodiunt, circumq; locant ingentia saxa,
Atq; ita honorati statuunt monumenta sepulchri,

A tu się właśnie Greckie y Troiáńskie pogrzeby zgadzáią z Litewskimi/ com ia też w inßych ktore mam wierßámi o tym wydáć księgach/ właśnie według Homerussá wierßem wierß wyráził.

Epist. famil. lib. 4. — Tenże też zwyczay palenia trupow Rzymiánie záchowywáli/ á czym opuszczáiąc inßych Historykow/ Seruius Sulpitius do Ciceroná ták piße lib. 4. famil. Epist. o Pogrzebie Marká Marcellá Rzymskiego zacnego Patriciussá/ w Atenach od Magia Chiloná zdrádą zábitego w ty słowá:

W Mieściesmy Ateńskim mieyscá do pogrzebu vprośić niemogli/ gdyż tego przed tym nikomu niedopuśćili/ wßákże w ktoreybysmy chćieli Szkole álbo Collegium/ tám go nam pochowáć dozwolili/ etc. Nos *in nobilißimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus, ibiq; eum combußimus &c.* Mysmy powiáda w nasłáchetnieyßey wßystkiego Swiátá Szkole w Akademiey mieysce obráli/ y támeśmy go spalili/ á potymesmy się stáráli/ iż mu ná tymże mieyscu grob marmurowy Ateniensowie postáwili. Toż naydzieß ná wielu mieyscach w Historiach Rzymskich y Greckich/ etc.

Jam też sam widział w Constantinopolu y w Nicenie/ w Kalcedonie/ y w Sylibriey/ bárdzo wiele stárośwleckich kolumn álbo słupow z mármuru wysoko wymurowánych/ ná ktorych ießcze y teraz leżą okrągłe truny álbo skrzynie marmurowe/ w ktorych popioły spalonych ciał Xiążąt Greckich y ludzi zacnych były záchowáne/ y napissy ná tychże słupach álbo Epitaphia káżdy po Grecku y po łácinie może czytáć wierßem vczynione.

W Traciey tákże y w Bulgáriey bárdzośmy częste mogiły z kámienia ciosánego wyniosłe widzieli/ á drugie ná ksztáłt gor wielkich vsypáne w ktorych ciáłá Xiążąt walecznych leżą/ o ktorych dzielnościach ießcze y dziś Serbowie powiádáią/ y ná skrzypiczkach przygrawáiąc żywoty ich nam wyśpiewywáli. Ták też

Roku 1574. — y Litwá przykłádem inßych narodow pogáńskich/ Xiążętom swoim pogrzeby przez ogień ná tym mieiscu gdzie Wilna w Wilią wpada/ y gdzie naprzod Swintoroha spalili/ odpráwowáli/ Pány zacnieyße támże palili/ áż do czássow Jagełłowych/ á zwáli to mieysce Swintorohá imieniem Xiążęćiá swoiego/ ná nim naprzod spalonego.

Swintoroha zglisce/ gdzie dziś Wilno. — A iżby ony zgliská tym więtßey wagi y świątobliwości były/ vstáwił ná tym mieyscu y fundował Xiążę Giermont káplany y worozbity/ ktorzyby modły y ofiáry Bogom odpráwowáli. Ogień też wieczny z dębowych drew ná tych zgliskach záwżdy we dnie y w nocy gorzał/ ná chwałę Perkunowi Bogowi/ ktory gromámi/ łyskáwicámi/ y ogniem władał. A ieśliby zániedbálstwem

Fundacio modł pogáńskich. — kápłanow álbo sług ná ten vrząd wystáwionych ogień kiedy zgásł/ tedy tákowi bez żadnego miłosierdzia iáko świętokraycy bywáli ogniem paleni/ iáko się o tym wyżßey powiedziáło/ w opisániu Bogow Litewskich pogáńskich.

Litwá Wołyń woiuie. — Potym Giermont vspokoiwßy od Pruskich y Liflandskich Krzyżakow/ tákże y od Polski gránice swoie przez przymierze/ zebrał woysko z Zmodzi y z Litwy/ á wtárgnąwßy ná Wołyń wdzierżáwy Lwá Dánilowicá Włodimirskiego/ Kijowskiego y Łuckiego Xiążęćiá/ mśćił się nád nim zábicia Woysielká Xiążęćiá Litewskiego/ ktorego był zábił náiáchawßy w Monasterze/ iáko o tym wyżßey.

Gierwati. — Miásteczko Giermanty ktore potym Gerwanty/ á dziś Gerwaty zowią/ przerzeczony Germont od swego imienia w Litwie záłożył.

Bolesław Wstydliwy poráźił Pánow — Potym Roku 1273. iáko Dlugoß y Cromerus lib. 9. fol 165. editionis *secundæ* piße: Gdy Bolesław Wstydliwy/ Monarchá Polski poráźił przećiwną stronę swoich poddánych/ Slächty y niktorych Pánow/ ktorzy przećiw

iemu wybráli byli sobie zá Páná Władisławá Xiążę Opolskie/ wnet Litwá vsłyßawßy o tych wnętrznych rozruchach Polskich/ wtárgnęli do Lubelskiey ziemie/ snadź iáko się domniemawano/ zá podwodem Páwłá Biskupá Krákowskiego/ ktory złością wrodzoną nápełniony wziął był z Litwą porozumienie przećiw Pánu swoiemu Bolesławowi/ á ták Litwá bez odporu Lubelską ziemię zwoiowawßy/ z wielkimi łupámi ludzi powiązánych do Litwy wywiodli. Bo w ten czás śiły máłey Polski ku dániu rátunku bárdzo były osłábiáły oną wnętrzną woyną/ gdy Slächtę y Rycerstwo swoie przećiwne Bolesław był poráźił v Boguczina.

Polskich sobie przećiwnych v Biołá Bogucziná roku 1273. Czerwcá Miesiącá dniá 2. Litwá Lubelską ziemię zwoiowáłá.

Ale tá wtarczká do Lubelskiey ziemie nie bez pomsty byłá Litwie/ bo gdy oni Lubelską ziemię woiowáli/ Mazurowie też z Kuiáwiány/ Podláską ich ziemię y Pruską wzaiem splundrowáli. Bo w ten czás Prussowie pogáni z Litwą się złączywßy wiele broili/ wielką porażką kilá kroć Krzyżakow poraziwßy/ y Zamkow ich niktorych dobywßy/ z ziemią zrownáli. O czym Długoß y Cromerus.

Cremerus. *Pol.ssensis Lituanorum duo & Prußia vicißim à Masouijs vastata est.*

Potym iáko Długoß y Miechouius lib. 3. fol. 171. piße Henrik Mistrz Pruski (máiąc z Germontem wielkim Xiędzem Litewskim przymierze) wßystką mocą oburzył się ná Pogány Prussy/ ktorzy z Zmodzią Kulmienską ziemię w ten czás woiowáli/ á gdy ich pod Libáwą álbo Lubáwą dogonił/ Pogáni zmyśliwßy vćieczkę do lássá vbiegli/ potym ná niespráwne y goniemim sprácowáne woysko Krzyżáckie ná łupach odbieżanych zábáwione/ gwałtownie z lássá wyskoczywßy vderzyli/ gdzie Mistrzá Henriká y Márßałká Teodriká zábili/ y wßystki wpħy Niemieckie poraziwßy/ sowite łupy do swych ziem wywiedli. Aczkolwiek záraz ná pomoc Krzyżakom Krol Czeski/ y Margraff Brandenburski/ y Landgraff Turingenski/ y Xiążę Brunswickie/ z wielkim woyskiem przećiw Prussom/ Litwie/ y Zmodzi Pogánom byli przyciągnęli/ ále dla rostopu zimy nic nie spráwiwßy do domow się roziecháli/ Tylko Margraff Brandenburski/ Brandenburg Zamek imieniem swego Xięstwá w Prusiech zbudował.

Fortel Pogáński.

Brandenburg Zamek w Prusiech.

Germont też Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki wty czássy czołem vderzył/ gwoli śmierći s páństwá oyczystego Litewskiego vstępuiąc/ ná ktore dwuch synow/ Gyligina y Trabussá Xiążąt zostáwił.

Germont vmárł.

Giligin álbo Koligin Litewskie y Nowogrodzkie/ Trabus Zmodzkie/ Xiążętá Giermontowicy/ Roku 1275.

Rozdział VIII.

Gdy dług powinny z ćiáłá Germont Wielki Xiądz Litewski śmierći zápłáćił. Ziecháli się Litewscy y Zmodzcy Pánowie do Kiernowá/ a tám z Giliginem y Trabussem Synámi iego opłákawßy śmierć Páná przyrodzonego/ wzięli ćiáło ná zgliská poświęcone/ ktore był sam Germont fundował/ támże go obyczáiem zwykłym w ßáty Xiążęce z ßáblą/ z koniem/ z sługą nawiernieyßym/ z parą chartow/ y z sokołem vczćiwie z wielką żáłością spalili/ á potym záraz wroćiwßy się do Kiernowá/ rádzili około porządne-

ko porządnego postánowienia Rzeczypospolitey zátrwożoney śmiercią Xiążęcą. Támże záraz widząc Gilinę y Trabussa Xiążąt dziedzicznych być násłádowcow mężnych Oycowskich y Dziadowskich dzielności/ Litwá Giligina stárszego ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ á Żmodź Trabussa młodszego ná Żmodzkie Xięstwo wybráli/ y ná Stolicę Xiążęcą według zwyczáiu onego wieku podnieśli/ oddawáiąc obiemá miecz y laskę oycowską w ręce/ áby w domu poddánych spráwiedliwie sądzili/ á mieczem gránic Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Żmodzkiego od Prádziádow tymże orężym nábytych/ y vgruntowánych czuynie bronili/ y spolną Bráterską iednością y miłością godnie rozmnażáli.

Inauguratio Xiążąt Litewskich.

Tegoż roku 1275. dwoie cudá tráfiły się w ziemi Krákowskiey: Dziecię zábáte tegoż dniá ktorego się vrodziło głośno y porządnie wymownymi słowy/ ták dobrze iáko dorosły mąż mowiło/ á skoro go ochrzczono/ y zęby y mowę stráciło/ O czym Długosz y Cromerus lib 9 *secundae editionis, fol.* 165. Tegoż roku drugie dziecię pod Krákowem ledwo puł Miesiącá máiąc od narodzenia/ wymownym głossem nád przyrodzenie/ przyście Tátarskie do Polski przepowiádało/ á gdy wszyscy zdumiawszy się z boiáźnią dziecięciá onego pytáli/ iesliby się też y ono Tátarow boiáło/ odpowiedziáło dziecię/ y owszem/ gdyż y moię głowę między inszymi zetną: Co się potym zstáło roku 1287. iż Tátarowie w iedennaście lat temu Proroctwu dosyć vczynili/ gdy Polskę wszerz y wzdłuż zwoiowáli/ iák o tym szerzey w Kronice Polskiey.

Cudá w Polszcze.

Dziecię puł Miesiącá wieku máiąc prorokuie o Tátárach.

Niegodzi się też milczeniem opuścić trzeciego dziwu/ ktory się tegoż czásu przy iáwnym y oczywistym świádectwie wiela ludzi tráfił. Jeden Slácheic zácny/ máiętny y bogaty w Polsce bárdzo gwáłtowny y drapieżny/ ták swoim poddánym iáko cudzym przykry y ciężki/ gdy bárdzo chorowáł/ był nápominan od Mnichow y Káplanow niktorych/ áby vciekwszy się do miłosierdzia Bożego/ duszy swoiey zbáwieniu porádził: ále on powiádał/ iże niemiał zostáwionego mieysca przepuszczenia grzechow/ ábowiem iuż z sądu Bożego być się poddánego Diabelskiey mocy wyznawał. A zátym wnet od około stoiących były słyszáne gwałtownych rázow y bicia trzaski/ y kołatánia/ y częste niewiedziec od kogo ięki/ pęki/ steki/ vkazáły się potym ná ciele chorego/ szkárádę siniowizny y drgi álbo blizny/ ták iż się wszyscy zdumieli/ á w ten czás on człowiek nieszczęsliwy żádnego słowá niemowiąc: áni stękánia pokázuiąc/ po trzy kroć ziewáiąc nieszczęśliwą Duszę wyduchnął.

Cud wielki o iednym rozpaczáiącym Bogaczu.

Jęk/ pęk/ stęk/ mek bez słowá Mázowieckie.

Roku zás 1277. iáko Długosz y Cromer lib. 9. fol. 167. *secundae editionis*. Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 123. piszą: Litwá z Prussami Pogány Mázowiecką/ Chełmieńską Kuiáwską ziemię zburzyli: A potym Wiesieni tegoż roku ná dzień S. Łukaszá Litwy kilko vphow ludu Kozáckiego/ przez Mázowsze do Łęczyckiey ziemie wtárgnęli/ ktorą okrutnie zburzywszy/ Dwory/ Wśi/ y Miásteczká popaliwszy/ á dziatki máłe/ y stárych ludzi posiekwszy/ bez odporu gdy się im żáden niezástáwił/ wielkie łupy y czterdzieści tysięcy ludzi/ z rozmáitymi dobytkámi w nędzną niewolą wywiedli/ á Łęczycką ziemię w ten czás Kázimierz brát rodzony Leszká Czárnego trzymał.

Litwá Mázowsze y Kuiáwy woiuie.

Cromerus, Ad 40000. hominum abegerunt. Miechouius, & quasi ad 40000 animatorum aestimando &c.

Z Łęczyckiey ziemie Litwá wielkie łupy wywiodłá.

Tegoż czásu iáko Długosz y tenże Cromer piszą/ vkazał się cud v Krákowá: Abowiem w pułnocy/ ktorey początek był nowego roku/ niebo iásną y wdzięczną świátłością przez krotki czás iásnie świeciło/ znácząc śmierć Xiążęciá Bolesłáwá Wstydliwego Monárchy Polskiego/ co się wnet pokazáło sama rzeczą.

Vkazáłá się też y wziáwiłá pokussa iákaś w teyże Krákowskiey ziemi/ ábowiem iezioro niktore bárdzo szerokie/ przenágábánim Diabelskim od vżywánia y łowienia ryb ludziom było odięte: A gdy zimie lodem vmárzło/ zebráli się okoniego sąsiedzi/ z processią Kápłanow/ Chorągwie/ z Krzyżámi/ y reliquiámi/ świętymi/

świętymi/ chcąc tym gwałt Diabelski odpędzić/ niosąc/ y Letánie śpiewáiąc/ przywieźli też z sobą niewody y sieci/ y wody święconey ná opętáną. A gdy niewod zápuścili w przerębli/ zá pierwszym rázem gdy ciągnęli Rybitwowie/ trzy máłe Rybki wywlekli/ drugim ciągnienim nic/ tylko niewod zwiniony y powikłány/ zá trzecim zás rázem Pokusę álbo cudo iákieś okrutnie strászliwe z kozią głową/ á ná ksztáłt ogniá z pałáiącymi oczymá wyciągnęli. A gdy się wszyscy polękli y povciekáli/ y Xięża reliquie z krzyżámi pomiotáli/ oná pokussa pod lod się w przerąbl ponurzyłá/ á po wszystkim iezierze y tám y sam się tłukąc y biegáiąc/ strászny trzask/ wrzask/ tęten y grzmot wypuściłá/ niktorych też ludzi gdy ochuchnęłá álbo oziánęłá/ szkárádę wrzody z oney zarazy ná ciáłach odnieśli. O czym Długosz y Cromer.

Cud Pokussy Diabelskiey.

Monstrum horrendum, ingens caprino capite.

Roku zás 1279. Bolesław Wstydliwy Monarchá Polski vmárł: R Otokarus Krol Czeski w przegrány bitwie/ ktorą zwiodł w Morawie z Cesárzem Rudolphem od swoich wydány/ zábity ná plácu. A Rudolph Cesarz po tym zwyćięstwie/ nie dopierał się żadnego prawá w Czeskiey ziemi/ tylko Syná Albrychtá w Augspurku ná ziezdzie Xiążąt y Kurfierstow/ pierwszym Xiążęciem Rakuskim tytułował/ od ktorego Xiążętá y Cessarzowie z domu Rakuskiego áż do dzisieyszego Rudolphá Maximilianowicá Cesarzá roku przeszłego 1576. wybránego. Ale ku Litewskiey rzeczy przystępuię.

Xiążętá Rákuskie kiedy się poczęły.

Giligin álbo Kolegin Giermontowic Xiąże Litewskie ledwo trzy látá ná páństwie wykonawszy/ od śmierci ná rok zawity pozwány/ musiał z stolice Xiążęcey vstąpić/ á vmieráiąc Romuntá álbo Romaná syná Pánom Litewskim ná wielkie Xięstwo po sobie náznáczył y zálecił. Vmárł Roku 1278.

Roman álbo Romunt Giliginowicz Wielki Xiądz Litewski.

Wyprawiwszy według zwykłych pogáńskich Ceremoniy Pogrzeb Gyliginowi Xiążęciu/ Pánowie Litewscy/ od zglisk Wilnenskich iecháli prosto do Kiernowá/ á tám zgodnymi głosy Romuntá Syná Gynwiłowego/ widząc go iuż być w męskich lećiech/ y z potomstwem/ wybráli y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ iáko własnego á iedynego Dziedzicá.

Ten Romunt ieszcze zá żywotá Oycowskiego pięći Synow spłodził/ Narimuntá/ Dowmontá/ Holsę/ Gedrussa y Troydená/ álbo Troydenussa. Ci wszyscy ácz iednáko wrodzoną dzielność Rycerską z siebie pokázowáli/ wszákże Troyden młodszy/ iák niektore Látopisce świádczą/ wszystek żywot swoy do woyny/ łupow/ y krwie rozlania prostował. Ten thez iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 174. pisze álbo od Oycá Romuntá postány/ álbo też sam swowolnie/ zebrawszy wielkie woysko z Litwy/ y z Prussow Pogánow/ w ktorym było o trzydzieści tysięcy Ludu boiownego/ rozdzielił ich ná troie/ ieden zagon do Mázowszá/ á dwá do Ziemie Chełmieńskiey posłał/ á zburzywszy y splundrowawszy wszystkę Ziemię Chełmieńską/ y dobywszy Zamku Bergelowá pod Krzyżaki/ spalił go/ y

Miechouius Trinota filius Ducis Lituaniae coadunatis Lituanorum & Prutenorum copiys quae ad triginta millia pugnatorum explebant, &c.

wielkość ludu z dobytkámi y rozmáitymi łupámi do Litwy w niewolą Litwá w ten czás wywiodłá.

Sudowite właſna Zmodź. Skomand Xiąże iákieś Litewſkie. Tu piße Tormentis/ktore były rozmáite náczynia dobywánia zamkow/iáko Tárany/ etc.

Tegoż roku Skomand Xiąże z Pruſami y z Sudowity/ tákże Zmodzią porwány/ powtarzáiąc pierwßę zburzenie/ drugi raz do Chełmienſkiey ziemie wtárgnął/ gdzie dwie Mieście Lubáwę y Chełm oblegwßy/ działámi dobywáiąc wziął pod Chrześciány. Ziemię też Kuiáwſką około Kowalá ſplundrował. Tegoż roku Miáſto Łęczyckie od Litwy nagłym wtárgnięniem złupione ieſt. O czym Miechouius ibidem.

Romunt też Wielki Xiądz Litewſki/ zoſtáwiwßy pięći Synow ſobie podobnych/ Narimuntá/ Dowmanta/ Holßę/ Giedruſá/ y Troydená/ vmárł tegoż roku ktorego był ná páńſtwo podnieſiony/ nápátrzywßy ſię zwycięſtwá y łupow Troydená ſyná młodßego/ ktorego Miechouius Trinotem/ á ná drugim mieyſcu Troydenem zowie. A Trabus záś Xiąże Zmodzkie po śmierći Romuntowey iáko Striy wziął w opiekę wielkie Xięſtwo Litewſkie.

Trabus Hermontowicz
Xiąże Zmodzkie/ Opiekun álbo Gubernator Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

TAk gdy od nievżżytey y vporney śmierći Romunt ledwo rok ná Wielkim Xięſtwie wykonawßy był pozwány/ á ſynow pięći zoſtáwił/ ktorych ießcze zá żywotá Oycá Giliginá/ niżli był ná Wielkie Xięſtwo po śmierći iego wybrány ſpłodził. Wnet Pánowie Litewſcy zábiegáiąc temu/ áby ſię roſterki iákie miedzy ták wielą Dziedzicow Brátow nie wßczęły/ zá czym poſpolicie rozerwánie zá rozerwániem/ domowe y wnętrzne woyny/ á zá tym zginienie y vpadek Rzeczypoſpolitey otworzonymi wrotámi ßkodliwey niezgody przychodzi. Ziecháli ſię do Kiernowá/ á tám nietrawiąc czáſſu długimi á prożnymi mowámi/ podáli zgodliwie Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ y Ruſkie w opiekę Trabuſowi Germontowicu Brátu Giliginowemu/ Striiowi Romuntá niedawno zmárłego/ ktory był ná ten czás Xiążęciem Zmodzkim/ áby ták długo trzymał y ſpráwował wielkie Xięſtwo Litewſkie/ pokiby pánowie ſynow pięći Romuntowych właſnych dziedzicow porządnie roſpráwili/ y podzielili kráinámi wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ coby ktoremu należáło.

Siem w Kiernowie.

Ták tedy Trabus ná początku opieki ſwoiey miáſteczko Traby od ſwego imienia záłożył/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holßę/ Giedruſſa y Troydená Xiążąt młodych wnukow ſwoich przy ſobie w Rycerſkich ſpráwach ćwiczył. A potym tegoż roku vmárł w Nowogrodku/ á od przerzeczonych Xiążąt wnukow ſwoich ná zgliſká do vśćia Wilny przywieziony/ według Xiążęciey godności zwyczáiem Pogáńſkim z koniem/ z ſługą/ z bronią/ z myśliſtwem/ w ßáti Xiążęce vbrány był ſpalony.

Ták w ten czás látá były bárdzo zazdrośćiwe Xiążętom Litewſkim/ iż ieden po drugim záraz muſiał ná on Swiát ápelowáć/ ledwo ſię obeyrzawßy ná Stolicy.

Po śmierći Tribuſowey ziecháli ſię Pánowie Litewſcy/ Zmodzſcy/ y Ruſacy Litewſkie-

Litewſkiemu Xięſtwu podlegli/ iáko Połoczánie/ Pinſczánie/ Podláßánie y Nowogrodzánie do Nowogrodká/ gdzie ná ten czás Xiążętá Romuntowiczi/ Narimunt/ Dowmant/ Holßá/ Giedrus y Troyden/ dzieląc ſię ſkárbámi Trábuſowymi mießkáli. Támże widząc pięći Xiążąt właſnych Dziedzicow doroſłych/ á k temu káżdego z nich do władzey y pánowánia godnego/ rádzili o tym iákoby iednák ſtárßy był nád drugimi młodßymi przełożony/ áby wżdy zwierzchność y tytuł wielkiego Xięſtwá/ władza/ roſkázowánie/ y porządek wypráwy woienney ná woli y ná zdániu iedney ſtárßey głowy były záwießone.

Siem y Elecćia w Nowogrodku.

Ták tedy Narimuntá ſtárßego zá ſpolnym zezwoleniem Wielkim Xiędzem y zwierzchnym á nawyżßym Monárchą Litewſkim/ Ruſkim/ y Zmodzkim wybráli/ obwołáli/ y ná Stolicę Nowogrodſką (gdzie było ná ten czás głowne złożenie Xiędzow Litewſkich) podnieśli. A Moniwid Marßałek podawáiąc mu Xiążęcy miecz/ rádził áby nim porządnie ßáfował/ złych karał/ dobrych miłował y od krzywd ßczyćił/ á gránic wielkiego Xięſtwá dziedzicznym práwem y zezwoleniem wßech ſtanow podánych/ áby mężnie bronił/ y ony przykłádem przodkow ſwoich rozmnażał. Też áby z bráćią w zgodzie nierozerwáney ále miłośćią przyrodzoną ſpoioney mießkał/ y ták w domowych iáko woiennych wypráwach/ áby ieden drugiemu pomagał/ káżdy ná ſwym vdziale przeſtawáiąc.

Moniwid Márßałek.

A tu Czytelniku miły niedziwuy/ iżem w GONCV CNOTY/ ktorym roku 1574. w Krákowie drukowány wydał/ położył tych pięći Xiążąt/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holßę/ Giedruſá/ y Troydená być Synow Trabuſowych/ ták też w drugich Kſięgach moich łáćińſkich *de Sarmatiæ Europeæ deſcriptione*, gdziem też y Kroniczkę Litewſkich Xiążąt y Ziemie opiſanie łáćińſkim ięzykiem położył/ ktorą pracą moię Włoch niktory/ iákom wyżßey powiedział/ mnie zwykła obłudnośćią ſwoią zmámiwßy/ ſobie przywłaßczył/ ácz káżdy ſnádnie poznа/ iż ſię woroná w pawim pierzu pyßni/ czego ieſt świádkiem Pan Bog *conſcientiarum arbiter*, Y w Gońcu omylił mię Látopiſiec ieden Ruſki/ ktoregom tylko ná ten czás iednego był doſtał/ ktory iáko około Kiernuſá y Poiáty Corki iego/ tákże około Kukowoytá/ Vtenuſá/ y Giedruſá/ y tu około tych pięći przerzeczonych Synow Romuntowych/ ktorych on Látopiſiec Trabuſſowymi położył/ bárdzo ſię pomylił. Czegom potym doßedł zá poſtępkiem czáſow/ zá ktorym ſię dowćipy ludzkie mnożą/ gdym zniosł weſpołek dla wybádánia prawdy Hiſtoriey Litewſkiey kilkonaśćie Látopißcow/ ácz z wielką trudnośćią/ y czáſem z niemnieyßym nakłádem.

Narimunt/ Dowmant/ Holsza/ Giedrus/ Troiden/ Romuntowicy/ Bráciá/ Xiążętá Litewskie.

Ksiegi Dziewiąte/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Pawłá Páczá z Rożanki/ Woiewody Mśćisławskiego/ etc.

NArimunt Romuntowicz według práwá pierworodnego/ y zá życzliwością poddánych/ tudzież spolnym zezwoleniem Pánow Litewskich/ będąc zwierzchnym Monárchą y Wielkim Xiędzem Litewskim/ ino młodszą Bráćią/ skoro obwárowáł y opátrzył potoczne spráwy Rzeczypospolitey/ przeniosł Stolicę Xiążęcą z Nowogrodká do Kiernowá/ izby w pośrzodku ziemie Litewskiey/ Zmodzkiey/ y Ruskiey/ dla potężnieyszey obrony/ y snádnieyszey odpráwy sądow/ sam głową záwżdy mieszkał/ y pisał się potym Wielkim Xiędzem Litewskim/ Nowogrodskim/ y Zmodzkim.

A potym gdy się drudzy Bráciá Dowmant/ Holsá/ Giedrus/ y Troiden vdziałow swoich oyczystych vpominálí/ złożeł iazd álbo Siem ná Pány Litewskie y Zmodzkie w Kiernowie/ gdzie z wynálasku ich Dawmontowi Vciánską ziemię wydzielił/ támże potym Dowmant zamek zbudowawszy/ pisał się Xiążęciem Vciánskim. Vdział Dowmantow.

Holszy záś się od Wilny rzeki áż do Korablá błotnego rzeczyszcza dał vdział z siołámi/ z Dwory/ y z Miásteczkámi/ gdzie naprzod w mili od vścia Wilny rzeki nálazł gorę ozdobną págorkámi y lásmi zewsząd ogrodzoną/ nád tąż Rzeką Wilną przećiw Rakanczyszkam/ tám Zamek y osadę zbudował/ ktory od swego imienia Holszany miánował. A potym ieżdżąc stámtąd często w łowy/ záiechał w pusczą dziesięć mil od pierwszego Zamku/ gdzie nálazł gorę krásną nád rzeką Korablem/ rowninámi wielkiemi obległą/ ktorey rozłogi y wdzięczne tám w on czás położenie mieyscá vlubiwszy/ obesłał włości swoie/ y zbudował drugi Zamek/ ktory tákże od swego imienia Holszany miánował/ á sam się Holszáńskim Xiążęciem y Synowie tákże Potomkowie iego/ Aż do Páwłá ostátniego męskiego tego domu potomká/ Biskupá Wilenskiego/ w ktorym się Xięstwo y Xiążętá Holszáńskie skończyły męskiey successiey/ co zowiemy po mieczu/ gdyż ieszcze po kądzieli żeńskiey płći/ potomkowie Xiążąt Holszáńskich są w wielu domach Pánow Litewskich/ zwłaszczá Páców/ Hlebowiców/ Sapihow etc. A względem potomney żeńskiey płci Xiążąt Holszáńskich/ w domy swoie przez małżeństwá wpoiony ieszcze y dziś noszą Herb Kitaurus/ miedzy swoie oyczyste Slácheckie Herby wmieszány/ iák to szerzey w Tablicy nászey o Genealogiy Xiążąt Litewskich niedawno wydáney obaczysz. Vdział Holsze.

A gdy iusz ták Dowmant Vciány y Vciánskie Xięstwo/ á Holszá Holszáńskie w vdzielonych ziemicach záłożyli. Giedrus też Xiążę wziął vdział swoy od Nárimuntá Brátá stárszego z wynálasku Pánow Litewskich/ iego dzierżáwá począwszy we dwu mil od Wiliey rzeki w Záwiliyskiey Litwy brzegu/ ściągáłá się áż do Dźwiny/

do Dźwiny/ y Lotewskiey álbo Liflandskiey ziemie gránic dosięgáłá. A potym Giedrus álbo Giedros/ co się rozumie z Zmodzkiego ięzyká Słońce/ chcąc vgruntowáć Xięstwá swoiego vdzielonego Stolicę/ zbudował Zámek nád Jeziorem Kiemont rzeczonym sześć mil zá Wilią rzeką od vścia Wilny/ ktory Giedroty od swego imienia miánował/ do ktorego wszystki włości okoliczne przysłucháły/ y powinne posłuszeństwo czynili y oddawáli. Ten Zamek záwisna stárożytność dawnych czásow zniszczyłá/ iż dziś ledwo Horodzisze znáć/ bo w on czás iáko y dziś v Litwy był obyczay Zamki y Miástá z drzewá budowáć/ dla czego znákow dawności stárożytnych máło co w tych kráinach pułnocnych widziny/ iákom się ia sam napátrzył w Greciey álbo we Włoszech onych od lat pułtrzećiu tysięcu mchem obrosłych stárożytnych murow álbo słupow z mármurow ćiosánych. Kiemont Jezioro sześć mil od Wilná.

Od tego tedy Giedrusá Xiążęciá z Xiążąt stárożytnych Rzymskich/ z Herbu Kitaurusá/ Syná Romuntowego/ Wielkiego Xiędzá Litewskiego począł się y szeroko rozmnożył/ iáko widzimy narod Xiążąt Giedrockich/ iż począwszy od Wiliey we dwu milach áż do Liflandskich gránic tego domu płodna winnicá hoynie się roskrzewiłá.

Gynwił Giedrussowic roku 1283. po zábitym Troydenie Stryiu swoim/ miał wstąpić ná wielkie Xięstwo Litewskie práwem dziedzicznym/ ále mu w tym młodość wieku przeszkodziłá/ iż zá porádą Lawraszá Czerncá Syná Troydenowego był wywyższon ná Stolicę Litewską Witenes Eraigolczyk/ á Gynwił wyszedwszy z opieki zá Gediminá w spokoynym vdziale Gedrockim spokoynie pánował/ Roku 1315. A potym trzech synow spłodził/ Hurdę/ Binoinę y Bubetę/ imiony pogáńskimi názwánych. Hurdá.

Hurdá Gynwiłowic wnuk Gedrussow był sławny Roku 1362. w spráwach rycerskich zá Kieystutá/ Ten záś miał Syná Dowmantá wielkiey dzielności Mężá/ ktory z Kieystutem przeważnie á często dokázował przećiw Krzyżakom/ y zbudował był twierdzą nád Rzeką Sessarką ná Gorze przyrodzenim mieyscá obronney/ s ktorey Liflantow częstymi wycieczkámi trapił/ y bił/ Bo w ten czás Krzyżacy Liflandscy po Swiętą Rzekę/ á Pruscy po Kowno/ Litewskie grunty posiádáli. Dowmant. Sessarká rzeká.

Potym gdy Liflanci z Niemieckim woyskiem do Litwy náiácháli/ zwiodł z nimi bitwę Dowmant ná polu dziedzicznym Widzinińskim/ we dwu milach od Jeziorá Kiamenti/ gdzie wszystkę moc Liflandską ná głowę poráził/ skąd támto pole y dziś zowią po Litewsku Kaulis/ to iest/ bitwá/ á oracze y teraz wyorywáią ná tym vroczyszczu/ stároświeckich oręża żelázá/ vłomki szábel/ groty od drzew y włoczni/ strzáły ostrogi/ etc. Widzinińki 8. mil od Wilná. Kaulis pole.

Potym gdy Witołd był podniesion ná Wielkie Xięstwo Roku 1392. Bráty rodzone y Stryieczne/ iednych pobił/ drugich z ich oyczystych vdziałow/ iáko Skirgoyłá z Trokow etc. Swidrigayłá z Witebská/ y z Horszey/ Dimitrá Koributá Zbárawskich y Wisniewieckich Xiążąt przodká z Siewierskiego Xięstwá/ Włodimirzá z Kijowá etc. Olgerdowiców Słuckich Xiążąt przodká/ zstąpił/ y wyzuł Roku 1396. Tedy też w ten czás Dowmant Hurdowic Kniaź Gedrocki wolno sobie mieszkáiąc ná vdzielnym Xięstwie/ y czuiąc się być Xiążęciem z Xiążąt/ niezábiegał Witołtowi/ áni ná iego Dwor vczęszczał/ ále przestawáiąc ná swoim/ á hoynością stan swoy zdobiąc práwie wszystkę Slachtę Záwiliyską chlebem był zhołdował/ iż się przy nim iedząc y piiąc wszyscy báwili/ *Nam ubi fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ*, á zá chlebem Ludzie idą. Matt. 24. Mar. 13. Luce 21.

Co obaczyw-

Co obaczywßy Witołd / ſpytał przyiaćioł ſwoich / czemuby Dowmant Kniąź Gedrocki przy nim niebywał / wnet niktorzy zauſnicy / ktorych pełne Krolewſkie y Xiążęce Dwory bywáią / odpowiedzieli / iż Dowmant z Ruſi (Bo też miał ná Ruśi wielkie włośći) ma wiele miodow / ktore w domu pijąc prawie wßyſtkę Zawiliyſką Litwę przy ſobie báwi / y wielką zgráię ludzi około ſiebie záwżdy chowa niewiedzieć ná co / przetoby mu trzebá obroku viąć. Tę porádę Witołd pochwaliwßy / co y ſam dawno myſlił / wnet Dowmantá ze wßyſtkich dzierżaw Ruſkich y Zawiliyſkich wyzuł y ogolił / Tylko vdziały Stryiow iego Binoyny y Bubety zoſtáwił / ktorych y dziś potomkowie ich vżywáią ná Piſinie y indzie / á ći ſą Goituſſowie / Gynwidowie / Miczkiewići / Zdgnowići etc.

Dowmant złupion z oyczyzny od Witołtá.
Potomkowie Giedruſſowi.

A Dowmant będąc ze wßyſtkiego bezwinnie wyzuty / z wielkiego á ſłuſznego gniewu / ktory iednák bez śiły do pomſty prożny ieſt / porwawßy ſię iáko Aiax / gdy go zbroie Achileſſowey nieſłußnie odſądzono / álbo Orlandus furibundus, vćioſał ſobie kołek dębowy / á wyßedwßy ſam ná pole Kaulis rzeczone v Widziniſſek (ná ktorym ono był przedtym Liflantow poráził) wbiwßy go w ziemię / á kręcąc nim mowił / Ty kole kręć ſię y rußay ſię iáko chceß / iednákći zgnić / á ziemiá będzie ziemią wiecznie ſtałá. A tym podobno ná Witołdá przymawiał / ktory Bráckie vdziały poſiadáiąc / był podobny kołowi w cudzą ziemię wbitemu / ktory iednák będąc też śmiertelnym / nie wiecznie miał pánowáć. Potym z fraſſunku wielkiego vmárł / zoſtáwiwßy dwu Synu młodych / Woitkoſſa y Petraſſa / A tym záś część oyczyzny przywroćił Sigmunt Kieyſtutowic w Trokach zábity / roku 1440. zá ktorego też Wagaiło y Gagulis Xiążętá Gedrockie w rádzie ſiadáli / iákom to ſam widział w Priwileiach Wielebnego Páná / Páná Mikołáiá Pacá / Biſkupá Kijowſkiego / y potym áż do Sigmuntá Królá mieyſce w Senatorſkim kole ich Potomkowie miewáli / zá ktorego y Xiążętá Słuckie / y oni / z nieżyczliwośći niktorych oyczyſte mieyſcá vtráćili.

Vana ſine viribus ira.
Dowmant vmárł.

Woytkos Dowmantowic roku 1454. zá Kazimierzá Królá Polſkiego / wielkiego Xiędzá Litewſkiego był ſławny / á ten zoſtáwił po ſobie Syná Bártłomieiá w młodych lećiech roku 1500. Bártłomiey záś Matuſá Marßałká Krolewſkiego / z ktorego Melcher dziſieyßy z łáſki Bożey Biſkup Zmodzki / Caſper / Marćin etc. ſą ſynowie.

Rod Matußewiczow.

A o Dowmanćie przerzeczonym / iż był mąż wielkiey dzielnośći / y dziś chłopſtwo Litewſkie poſpolićie ſpiewa po Litewſku / Dowmantas Dowmantas Gedrotos Kunigos / łabos Raitos lugute / etc. Tákże o Hurdzie Gynwiłowicu / ktory miał bitwę z Krzyżakámi Pruſkimi / gdy Kowno zburzyli / gdzie w pieśniach Litewſkich płáczliwie nárzeka. Nie tákći mi Zamku żal / iáko mężnych Rycerzow w ogniu goráiących / roku 1362. gdzie w ten czás 3000. Litwy zgorzáło / y Woydat Xiążę Syn Kieyſtutow poiman z trzydzieśćią ßeśćią Pánow przednieyßych Litewſkich / O czym Długoß y Miechouius libro 4. cap. 27. fol. 243. A iż ſię Giedroczcy Kniáziowie nie pieczętuią Kitauruſſem oyczyſtym Herbem iedno Różą / tedy tego ieſt przyczyną zwády miedzy Gedruſſem y Holßą Bráty / ktoremu Holſſa odiął był ná kilko mil gruntu Gedrockiego nád Jezioręm Seſſol / ktorych Seſſol y teras potomkowie Holßowi vżywáią iáko Xiężny Dąbrowickie.

Pieśń o Dowmanćie.
Dla czego ſię Różą pieczętuią Kniáziowie Giedruccy.

Ták tedy w ten czás Roku páńſkiego 1279. Narimunt w Kiernowie ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim / Zmodzkim / y Ruſkim pánował / Dowmant ná Vćianſkim / Holßo ná Holßáńſkim / Giedrus ná Giedrockim / Xięſtwach vdzielnych rodzeni czterzey Bráćia Romuntowicy przeſtawáli / A piąty Brát Troyden / mießkał przy Wielkim Kniáziu Narimunćie / niemáiąc vdziału / bo ſię nie báwił domem / tylko dworſkimi álbo woiennymi ſpráwámi / O czym y Miechouius świádczy / gdy ießcze zá żywotá oycowſkiego Pruſſy y Mázowße w młodym wieku (máiąc pod ſpráwą ſwoią trzydzieśći tyſięcy woyſká Litewſkiego y Zmodzkiego) ſplundrował.

Potym Narimunt Wielki Xiądz Litewſki / vſłyßał iż Xiążętá Jatwiezkie ná Podláßu wymárły / y bez potomſtwá iáko Látopißce świádczą zeßły / ále podobniey od Polakow wybići / gdy ich ono Bolesław Pudicus Monarchá Polſki ná głowę Roku 1264. poráził (iák ſię o tym wyżßey z Cromerá y Długoßá lib. 9. z Miechouiußá lib. 3. cap. 45. pokazáło) gdzie y Komat ich Xiążę poległo z inßymi przednieyßymi Boiáry Jatwieſkimi / á oſtátki ich Poddánych Jatwieżow / ktorzy z pogromu od Polakow żywi zoſtáli / bez Páná ſobie mießkáli. Zebrawßy tedy woyſko Litewſkie Narimunt / ciągnął ná Podláße z Troydenem Brátem / á Jatwieżowie pámiętáiąc iż niedawno pierwßego vporu przypłáćili Polakom gárdły ſwymi / nie przećiwili ſię / ále záraz przyięli zá Páná Narimuntá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego. Potym Narimunt wßyſtko Xięſtwo Jatwieſkie y Podláſkie dał zá vdział Troydenowi Brátu / ktory vgruntowawßy y obwárowawßy gránice ſwoie od Krzyżakow Pruſkich / y od Mázurow / záiechał z przygody w puſzczą ná łowy / y nálazł gorę roſłoßną nád Biebrą Rzeką / ná ktorey gdy mu ſię położenie mieyſcá ſpodobáło / zbudował Raigrod zamek / y piſał ſię Kniáziem Jatwieſkim / Podláſkim / y Doinowſkim. A będąc w ſąſiedztwie z Polakámi / z Mazury / z Ruſią / y z Krzyżakámi Pruſkimi / wielkie woyny s nimi czynił / á záwżdy ziſkiwał / iáko Látopißcze świádczą / y bitwy wygrawał / częſte zwyćięſtwá odnoßąc / lecz ſię w nich tyráńſkim obyczáiem obchodził / wielkie okrućieńſtwá w Chrześćiáńſkich ziemiach czyniąc / ták iż go iednoſtáynie Kroniki Ruſkie / y wßyſtki Látopißcze świádczą być okrutnieyßego nád Antiochá Syriyſkiego / y Herodá Hieroſolymſkiego / y nád Nerona Rzymſkiego / bo ſrogiego woiennego okrućieńſtwá / ták nád zwyćiężonymi przez miecz / iáko nád poimánymi y poddánymi vżywał. Przeto też y ſam nie vmárł ſwoią śmierćią / iáko niżey obaczyß.

Jatwieżowie ná Podlaßu od Litwy zhołdowáni.
Okrućieńſtwo Troydenowe.

O poráżeniu Ruſſakow / Litwy y Tátarow przez Polaki.

Rozdział II.

ROku Páńſkiego 1279. gdy Bolesław Pudicus álbo Wſtydliwy Monarchá Polſki vmárł / wybrány był ná iego mieyſce y ná Krákowſkie / Sendomierſkie / y Lubelſkie Xięſtwá / Leſko Czarny Xiążę Siradſkie / przećiw ktoremu záraz ná nowym pánowániu oburzył ſię Lew nawyżße Xiążę / y miedzy Xiążęty Ruſkimi namożnieyßy / Syn Daniłá Królá Ruſkiego zmárłego / przodek Xiążąt Oſtroſkich / ktory też ono Woiſiełká Mendogowicá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego zábił pod dobrą myślną rozmowie w Monáſterze Włodimirſkim / álbo iák niektorzy pißą Wrowſkim. Ten Xiążę Lew ſkoro po śmierći Bolesławowey wtárgnął do Lubelſkiey ziemie z wielkim woyſkiem / Ruſkim / Tatarſkim / y Litewſkim / ktorą zburzywßy / Sendomirſką ziemię potym ogniem y mieczem plundrował / ále od Zamku y od Miáſtá Sendomirſkiego był odbity / ták iż z sromotą ná dwie mili

Lew Xiążę Ruſkie Polſkę woiuie.

do Sendomirzá odciągnąwszy / położył się obozem v wsi Goślic / gdźie zá roská-
zániem Leszká czarnego: Warsius Castellan Krákowski / y dwá Woiewodowie /
Piotr Krákowski y Janusz Sendomirski / zebrawszy się przeciw iemu w máłym
vśie Polakow / ták żołnierzow iáko zbieraney drużyny / támże trzećiego dniá Lu-
tego Miesiącá w piątek vporną śmiałośćią / ále dokonániem y skutkiem szczę-
śliwym / vderzyli ná Ruskie woyská Polacy / z wielkim pędem / á gdy pierwsze
ich vfy zgromili y pobili / ná inszych ták wielki strach przyszedł / iż odrzućiwszy
broń / y wszystkie woienne oręża / iáko szaleni tył podáli / á vćiekáiąc y Tátary
pomocniki miedzy się pomieszáli / ták iż wszyscy przed máluczką siłą Polską szy-
ki pomieszáli / Tátarowie wżdy iż vćiekáiąc pospolićie więcey się potykáią / y
bić zwykli / stánąwszy / zástanowili się Polakom troche / ále y Tátarowie od-
pusczeni od Russakow / gdy im Polacy doćieráli / prawdźiwie vćiekáć poczę-
li / Vćiekáiących Polacy goniący wielką porażką porázili / Ná placu w tey
bitwie ośm tyśięcy Russakow z Litwą / y z Tátary poległo / á dwá tyśiącá
poimánych / woiennych Chorągwi siedm Polacy zwyćięscy dostáli / insza wiel-
kość Russakow y pogan odbieżawszy łupow y obozow povćiekáłá. Działo
się to Roku 1280. Miesiącá Lutego etc. Sam też Lew Xiążę w máłey dru-
żynie ledwo vćiekł.

Russacy y Tátarowie z Litwą porázeni.

A nie przestawáiąc ná tym zwyćięstwie Lesko Czarny / zá krotki czás wię-
sze woysko zebrał / iż było trzydźieśći tyśięcy iezdnych / á dwá tyśiącá pieszych /
s tym woyskiem ćiągnął do Ruśi / áby się krzywd swoich nád Lwem pomśćił /
ktory po pierwszey porażce schował się był w głębsze Ruskie kráiny / przeto Lesko
bez odporu nieprzyiaćielskie kráiny do Lwowá (ktory Zamek y Miásto od te-
goż Lwá był zbudowány) splundrowawszy / wybrawszy / y popaliwszy wiele
Sioł / y Miásteczek / y niektorych Zamkow dobywszy / y zburzywszy / wielkie
łupy y połon do Polski wywiodł / więźniow o cztyrzy tyśiące / á pobitych
pięć tyśięcy być powiádáią. O tym Długosz y Cromer lib. 10. Miecho. cap.
58. fol. 174. etc.

O wnętrznych y domowych Rosterkach y Woynach Xiążąt Litewskich / Roku 1281.

PRzyczyne wnętrzney woyny miedzy Bráćią Xiążę-
ty Litewskimi Látopiszce wszystki stáre iednostáynie tę być po-
wiádáią / iż Kniąż Wielki Litewski Narimunt / y Kniąż Dow-
mant Vćiański / Bráćia / poięli w Małżeńskie stany po Corce
v Mistrzá Liflandskiego Flandry / dwá Bráćia rodzeni / dwie
Siestrze rodzone. Dáley Látopiszce rzecz ták prowádzą / iż
żoná Kniáźiá Dowmantowá Corká przerzeczonego Flandry
Liflandskiego Mistrzá mieszkáiąc czás niemáły z Mężem swoim / rozniemogłá
się / y vmárłá. A Kniąż Wielki Narimunt vsłyszawszy o śmierći Niewiásty álbo
Jątrwie swoiey / był żáłosny bárdzo z tego / á będąc sam niemocen / posłał żonę
swoię do brátá Dowmantá Kniáźią Vćiańskiego / áby przyżáłowáłá smutku ie-
go / y opłákáłá według zwyczáiu śmierći siostry rodzoney. A gdy ták przyiecháłá
Kniehini Narimuntowá do Dowmanta dziewierzá (cále rączey niewierzá) świe-
ćieszące

Ten Flandra má[illegible] żony y dźieci / zácne Xiąże z Niemiec / będąc Wdowcem potym wybran ná Mistrzostwo Liflandskie / z Litwą się zwoiowáł.

ćieszac imieniem Małżonká swego w tey żáłośći / wnet Kniąż Dowmant widząc
Jątrew y Brátową swoię Xiężnę Narimuntową / rozrádował się bárdzo / y
rzekł / ták iam chćiał żony szukáć / á mnie Pan Bog żonę dał / y wziął sobie gwał-
tem zá żonę Brátową przećiw práwu Bożemu y Ludzkiemu.

Dowmant Brátu żonę wziął.

Co vsłyszawszy Kniąż wielki Narimunt / iż go ták haniebna zelżywość od
Brátá rodzonego potkáłá: wnet żalem swoim y Małżonki zniewoloney zięty /
obesłał Bráćią swoię / Kniáźiá Giedrussá / Holszę / y Troydená / y ććia álbo Cie-
śćia Oycá żony swoiey Flandrá Liflandskiego Mistrzá / y zebrawszy woysko Li-
tewskie z Bráćią swoią / y z Flándrem Mistrzem / ćiągnął przećiw Brátu Dow-
mantowi / y obległ go ná Zamku Vćianie / á wyrozumiawszy Dowmant / iż się
niemogł obronić / prośił Grodzian Vćiańskich poddánych swoich / áby niepo-
dawáli Zamku / pokiby on przyszedł z pomocą im ná odśiecz: á potym spuśćiw-
szy się z Zamku w nocy / przekradł się przez woysko Narimuntowo / y vćiekł áż
do Pskowá / á Pskowiánie obaczywszy go być mężá godnego / y spráwnego / wy-
bráli go sobie zá Páná ná Xięstwo Pskowskie: A Narimunt wziąwszy Vćianę
przes podánie / y żonę odyskawszy / woysko rozpuśćił / y Bráćią podźiękowawszy
im zá vczynność słuszney woienney pomocy / vććiwie vdárowánych odpráwił /
y pánował ná Kiernowie ná Nowogrodku / y ná wszytkim Wielkim Xięstwie
Litewskim / Ruskim / y Zmodzkim spokoynie.

Dowmant vćiekł.

Gedrus też Xiąże Giedrockie / y Holsza Holszáńskie / y Troyden Jatwieskie /
y Podláskie / Xiążętá Bráćia / wygnawszy Dowmantá Brátá piątego zá iego
słuszną winą / bespiecznie ná Oyczystych vdźiałach siedźieli. A Dowmant też
ná Xięstwie Pskowskim / ktore mu szczęśćie y godność ziednáłá / dáleko się od
Bráciey odśiadszy / wielmożnie pánował. A iż w ten czás Krzyżacy Liflandscy do
Nowogrodá wielkiego / y do Pskowskiego Xięstwá náieżdżáli / tedy przerzeczo-
ny Dowmant opádłe mury Zamku y Miástá Pskowskiego pilnie obwárowáł y
opráwił / tákoż tego iego gospodárstwá iest y będźie poki Pskow stoi / wieczna
pámięć murow od Dowmantá Xiążęćiá przerzeczonego wystáwionych / ktore y
dziś Moskwá zowie DOWmantowa Sćiána / kto chce niech sobie o tym Mo-
skwy / zwłaszcza Pskowian / álbo co w Pskowie bywáli świádomych ludźi pytáią.

Dowmant Xiążęćiem Pskowskim.

Dowmantowá Sćiána.

Tegoż roku miedzy Xiążęty Polskiemi y Sląskimi wnętrzne rosterki / náiáz-
dy / imánia / y bráckiey iedności szkodliwe záiątrzenia powstáły.

W tenże czás Sycilyczykowie pobiwszy iedney godziny w Nieszpor Wiel-
konocny wszytki Francuzy / po wszystkich Miástach Sicyliyskiego Krolestwá
według zmowy postánowioney / odkinęli się álbo odstáli od Karolussá Francu-
skiego Krolá / do Piotrá Arágońskiego / zá Francuzá Hiszpaná przemieniwszy /
skąd potym wielkich woien / y krwie rozlania / miedzy tymi dwiemá narody y
Włochy / nieszczęśliwe początki vrosły / iż przes kilko milionow dusz Chrześći-
áńskich ná on Swiát poszło. Przypowieść też byłá stąd vrosłá v Włochow y
Hiszpanow / gdy kto komu łáiał / O Bogdayćię potkał Nieszpor Sycilijski / Bo
w ten czás iednego nieszporu Wielkonocnego Syciliánie pobili o sześćdźieśiąt ty-
śięcy Francuzow. Ják też y Zmodź potym rychło ich pyzykłádem / Krzyżáckich
Stárostow / Vrzędnikow / y wszystkich Niemcow tákże iednego dniá zmowiw-
szy się wybili / á ná pámiątkę tego dziś ieszcze Ilgi święto cáłe dwie Niedźieli pi-
iący hodując po wszech Swiętych obchodzą.

Francuzowie pobići 60000.

Vesperæ Piculanæ.

Tego też czásu Prussowie z Zmodzią Pogáni / Krzyżáckie dźierżáwy częsty-
mi náiázdy srogo vtrapili / á dáleko wszerz y wzdłuż mieczem y ogniem Chrześći-
áńskie ziemice splundrowawszy / Christburgu / Marienwerderu / Zantirá / Ple-
mencá / Grudencá / Zamkow dobyli y zburzyli. O czym Długosz / Cromerus lib.
10. Miechouius lib. 3. Vapouius y Látopisćze Ruskie / etc.

Litwá s Prussámi Pogány Niemcow porázitá.

Troiden Romanowicz Jatwieskie / Podláskie y Doynowskie Xiążę ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Zmodzkie / y Ruskie podnieśiony.

Rozdział III.

ROku 1281. skoro Narimuntowi wielkiemu Xiędzu swoiemu Pánowie y Boiárze Litewscy / y Zmodzscy ostátnią cześć y posługę pogrzebu ná zgliszczach Wilnienskich odpráwili / ziecháli się do Kiernowá / gdzie według zwyczáiu rádzili / ktoregoby z trzech Brátow Dziedzicow Wielkiego Xięstwá Litewskiego ná Monárchią wybráć mieli. A po długich namowách zgodzili się wszyscy iednostáynymi głosy / ná Troydená Jatwiezkie Xiążę y Podláskie młodszego Brátá Giedrussowego / Holszowego / y Narimuntá zmárłego / ktory ieszcze w młodych lećiech zá pánowánia Oycá Romuntá / y potym będąc ná swoim Xięstwie vdzielnym Jatwieskim wielkie znáki w rodzoney Rycerskiey dzielnośći z siebie pokázowáł / gdy z Rusią z Polaki / z Mazury / y Krzyżákámi Pruskimi vstáwicznie woyny wiodł / częstymi zwyćięstwy gránic Litewskich przymnażáiąc.

A Kniąż Giedrus y Holsza stárszy Bráćia iuż byli w lećiech zeszli / y więcey do rády domowey niż do zwády woienney / w ktorey się Litwá záwżdy kocháłá / sposobni. Ták tedy Troydená iednomyślnie wybránego / y od Holsze / y Giedrussá Brátow zá dobrowolnym spuszczeniem praw pierworodnych potwierdzonego / podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Nowogrodskie / Zmodskie / Podláskie / y Jatwieskie / z wielką rádośćią y klesktániem (według zwyczáiu) wszystkiego pospolstwá.

Połocko Dowmant wziął.

Co vsłyszawszy Dowmant (ktory był ono z Vćiany do Pskowá zbieżał / gdzie ná Pskowskie Xięstwo był wybrány) iż Troiden Brát młodszy Wielkie Xięstwo Litewskie nie vczćiwszy w tym onego stárszego opánował / zebrał woysko z Pskowskiey / y Nowogrodskiey Rusi / chcąc woyną dochodźić práwá swego pierworodnego pod młodszym Brátem / á przyćiągnąwszy ze Pskowá do Połocká / obległ go y dobył Zamku y Miástá Połockiego / zá życzliwośćią Russákow / inszemu się też twierdze / y wszystko Rycerstwo Ruskie y pospolstwo Połockiego Xięstwá dobrowolnie podáli / ták ná Pskowie / y ná Połocku Dowmant szyroko pánuiąc woysko rospuśćił / nieiáwną woyną / ále fortelem táiemnym myśląc Brátá Troydená zábić / á potym oyczystey Stolice Litewskiey dostáć snádnie mu się zdáło / gdy iuż Połocko miał w mocy.

O poráże-

O porażeniu Litwy y Jatwieżow przes Polaki / Roku 1282.

Litwá Polskę woiuie.

ZA Troidenowego w Litwie nowego pánowánia / Litwa zebrawszy się z ostátkámi Jatwieżow / nagłym y gwałtownym wtárgnieniem / rozdzieliwszy woysko ná trzy zagony / Lubelską ziemię okrutnie splundrowáli. A w ten czás Lesko Czarny Polski Monárcha w Krákowie ziemskie spráwy sądził / gdy się dowiedział o wtargnieniu Litwy w Polskie kráiny / Wnet tedy bez żadnego mieszkánia / opuśćiwszy insze wszytkie spráwy / roskazał się mieć wszystkim do zbroie / ktorzy koło niego byli / y tym ktorych w drodze mogł zebráć / kazał zá sobą co wskok wszystkim iáko ná gwałt iecháć. A ták przez dálekie drogi zbieráiąc Rycerstwo w drodze do Lubliná przyćiągnął. Ale Litwá obćiążeni łupámi iuż byli vbiegli zá Narew. Frásował się tedy y gryzł ná sercu swoim biedny Lesko / iż się áni nád nieprzyiaćioły pomśćić / áni swoich powiązánych / á w niewolą prowádzonych rátowáć niemogł / bo z máłym woyskiem / ktorego ledwo było sześć tysięcy / dálekowiętszych vffow nieprzyiaćielskich / ktorych więcey niż czternaśćie tysięcy było / przez nieznáiome Polakom / á im zás bárdzo swiádome lásow y błotnych káłużysk śćieszki vchodzących niesmiał gonić. W tym frásunku gdy częśćią z prácey podrożney / y z niedospánia twárdo zásnął / vkazáło mu się widzenie Angielskie przes sen / ktore się być Michałem Archángiołem powiádáło / vpominiąc go / áby wszytki frásunki y zábáwki porzućiwszy / nieprzyiaćioły swoie gonił / obiecuiąc mu pewne zwyćięstwo. Názáiutrz tedy Lesko wesoło wstawszy / zezwał do gromády wszystkiego Rycerstwá / á widzenie im opowiedziawszy rzecz do nich czásowi y rzeczy przystoyną vczynił / skąd wszyscy / ktorzy przed tym boiáźliwi byli / wnet ochotną śmiáłośćią zápaleni / y wszystkie insze záwády woienne porzućiwszy / tylko broń lekką y ná kilko dni żywnośći wziąwszy / gonili nieprzyiaćioł z Leskiem Monárchą swoim / y doszli ich trzynastego dniá Pázdziernika Miesiącá / miedzy Narwią y Niemnem rzekámi / ábowiem dla záwády łupow / niemogłá Litwá spieszno ćiągnąć / k temu się też nie bárdzo spieszeli / iż iuż ná swoich śmiećiach álbo w swoiey ziemi śmielszymi byli / á skoro obaczyli Polaki tuż zá sobą nágle goniące / y vpornie náćieráiące / strwożyli się byli / wszákże prętko rzućili się do broni / zwłaszczá zá powodem Jatwieżow / ktorzy byli wielkiey śmiáłośći. W tym vderzyli ná nich Polacy iednym á poprostu zszykowánym vfcem / bo áni dla mieyscá ćiásnego lásami ogrodzonego / áni dla máłego woyská / w ktorym sześć tysięcy Polakow ledwo było / niegodziło się wiele vfow szykowáć. Litwá też śmiele y mężnie pierwsze náiázdy y potkánie czelne Polakom wytrzymáłá. A ták się z obudwu stron z ogromnym krzykiem / hukiem / trzaskiem / y wrzaskiem starli / ále gdy się Litwá zápalczywie bitwą zábáwiłá / wnet więźniowie obaczywszy znáki / proporce y chorągwie swoich / vderzyli ná Litwę s tyłu pobrawszy z przygody potráfione oręża ich: Drudzy też bez broni y Niewiásty wesoło krzycząc / y áż do Niebá z rádośći nágłey głosy wynosząc / śmiáłośći swoim dodawáły / á nieprzyiaćiołom strachu przysparzáły / Ná ostátek y Psi (ktorych pogáni z sobą miedzy inszymi łupámi z Polski wiedli / á drudzy co zá gospodarzmi swoimi związánymi / mniemáiąc by ná obiad / áno ná niewolą biegli) nieprzyiaćioł srogo kąsáli. Co obaczywszy Litwá y Jatwieżowie / iż y s tyłu więźniowie /

Widzenie Archángielskie Leskowi.

Bitwá Polakow z Litwą.

Więźniowie ná pomocy Polakom.

Psi wiernie pomagáią Polakom.

y z przodku

y s przodku Leſko z ſwoim Rycerſtwem zewſząd ich ogárnęli/ pomieſzawſzy ſzyki do bliſkich láſow vſtąpili. W tey bitwie oſtátki Jatwiezow/ ktorzy ſię vpornie Polakom záſtawiáli/ á przyiętą wiárę Chrzeſciáńſką byli porzucili/ z gruntu prawie ſą wygłádzone/ Z Litwy też ktorych było ludu boiownego czternaſcie tyſięcy/ máło ich vbiegło. Bo ich też wiele ktorzy byli vciekli/ częſcią dla wſtydu/ częſcią dla boiáźni ſwoich/ ſami ſobie śmierć pozadawáli. A ſtąd ſie okázuie/ iż przed tym v Litwy muſiáłá być iákaś wielka á okrutna kaźń y ſromotá ná tych/ ktorzyby z bitwy (choćia przegrámey) vciekli/ á do domow ſie niedawſzy męznie ná plácu gárdłá wrocili/ tedy tákowych ſami ich Pánowie okrutną śmiercią ktorey ſie w bitwie vćieczką vſtrzegli/ w domu karáli. Przeto kiedy bitwę przegráli/ máło ſie ich do domow wracáło/ bo drudzy z żáłoſci ſie ſami zábijáli/ álbo ſie do vpadu z nieprzyiaćielem bili.

A Leſko odiſkawſzy y odebrawſzy wſzyſtek połon/ y ſowito łupámi nieprzyiaćioł pobitych ſwoich poddánych ſzkody nágrodziwſzy/ z zwyćięſtwem wroćił ſie do Polſki/ á w Lublinie Kośćioł ná pámiątkę ſwego zwyćięſtwá zmurowáł/ ktory świętemu Michałowi (ktory mu ſie ono był przez ſen zwyćięſtwo obiecuiąc okazał) poświęćił. A gdy ták Leſko gránice Polſkie od nieprzyiaćioł poſtronnych obwárował/ wnet go nád nádzieię w domu przywitáłá wnętrzna trwogá/ Bo Sendomirſka Ziemia zá powodem Criſtiná Caſtellaná/ y Páwłá Biſkupá Krákowſkiego/ od niego do Konradá Mázowieckiego Xiążęćiá byłá przyſtáłá/ wſzákże temu Leſko wczás mądrze zábieżał/ y záczęte wnętrzne burdy vśmierzył.

Kośćioł w Lublinie S. Micháłá.

Tegoż Roku głod w Polſzcze okrutny pánował/ iż wiele ludzi z żonámi y z dziatkámi do Węgier/ y do Rusi wybiegło/ chcąc iáko tako przed oną nieznośną nędzą zdrowie záchowáć/ ále vćiekli prawie ze dżdżá pod rynnę/ bowiem od Ruſſakow Tátarom zá dań byli w niewolą dawáni/ á od Węgrow w pogáńſkie ſtrony przedawáni/ O czym Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. Cromerus lib. 10. etc. A w Czeſkiey ziemi ieſzcze okrutnieyſzy głod pánował/ iż mátki vśmierzáiąc łáknienie bez wſzelkiego miłoſierdzia Dziatki ſwoie właſne rzezáły y iadáły/ á potym zás powietrze morowe ſrogie ná ludzi przyſzło/ z pokármow/ chwaſtow/ y zielſk ledá iákich.

Głod ſrogi w Polſzcze y w Czechach.

O zábiciu Troydená Xiążęciá y Dowmántá/ á o śmierci Holſze y Giedruſſa Xiążąt Litewſkich/ Roku 1282.

Rozdział IIII.

Dowmant Romuntowicz Xiążę Pſkowſkie y Połockie/ máiąc zákrwáwione ſerce ná Troydená Brátá młodſzego/ iż go w pierworodnym prawie do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vbieżał/ ſtáráł ſie wſzelkim obyczáiem/ iákoby go z Świátá zgłádził/ Ale gdy tego niemogł iáwną woyną dokazáć/ naprawił nań ſześći Chłopow/ ktorzy vpátrzywſzy czás gdy ſie Wielki Xiądz Troiden w łáźni mył/ pilnowáli póki wynidzie/ á gdy tylko

gdy tylko s posługaczámi á ſkrowopuſkiem z łáźniey wychodził (bo w on czás niewielkiey powagi/ po ktorey też do łáźniey ile Litewſkiey máło/ Xiążętá vżywáły) ſtánęli chłopi rzędem po trzech z obudwu ſtron ścieżki/ y iákoby ſie ſkárżąc y żáłuiąc o krzywdy ſwoie s pokłonem czołem niſko bili/ á gdy miedzy nich wſzedł pytáiąc przyczyny żáłoby/ wnet go wſzyſcy ſześć kijámi przyłożyli/ y tuż ná mieyſcu zábili/ á ſami povćiekáli/ śnáść w tym náſládowáli onych dwu páſterzow/ ktorzy też ono iák Liuius lib. 1. *decadis primæ* piſze/ zábili tymże ſpoſobem Torquiniuſá Krolá Rzymſkiego/ zmyśliwſzy ſobie przed nim ſkargę/ z naprawy ſynow Ancuſzowych/ ále ći łotrowie nie czytáli Liuiuſſa/ á wżdy ſwego dokázáli/ nie trzebá ná złe vczyć.

Troiden od Chłopow zábity.

Tymże też ſpoſobem ſkárgi Clearchus Xiążę Heracleńſkie dla tyráńſtwá od Chioná y Leonidá dwu młodzieńcow mſczących ſię wolnośći zábity/ O czym Trogus Pompeius y Juſtinus lib. 16. Galercius tákże s Forcia Xiążę Mediolańſkie od ſwoich trzech Komornikow tymże kſztałtem w Kośćiele miedzy gminem Ludzi y Żołnierzow vkłoty. O czym *Paulus Iouius lib. 3. Elogiorum &c.*

Liuius lib. 1. Paulus Iouius lib. 3. Elog. Juſtin. lib. 16. etc.

Tegoż też czáſſu Holſzá Xiążę Holſzáńſkie pierwſze vmárł/ zoſtawiwſzy ná páńſtwie Algimuntá y Mindowá/ po nim tákże rychło z Świátem ſie rozſtał Brát Giedrus pierwſze Xiążę Giedrockie/ zoſtáwiwſzy Syná Gynwiłá ná Xięſtwie Giedrockim.

Holſá y Giedrus pomárli.

Co wſzyſtko ná rękę y po myśli tráfiło ſie Dowmantowi/ gdy Troydená przez naprawę zábił/ á drudzy dwá Brácia pomárli/ Syn też Troidenow Lawras po Litewſku Romunt Czerncem zoſtawſzy/ w Monaſterze Ruſkim mieſzkał/ á Gynwił Xiążęćiá Giedruſow y Algimunt Holſzow/ Synowie właſni dziedzicy Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ dla dziecinnych lat niebyli ſpoſobni ná nádzenie y oſiedzenie ſtolice ták wielkiego páńſtwá: Przeto widząc/ iż niemiał *Æmulum imperij (paſtore percuſſo & ſublato)* ktoryby mu do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Oyczyſtego miał przeſzkodzić/ zebrał wielkie woyſko z Ruſi Pſkowſkiey/ Połockiey/ y Witebſkiey y ćiągnął wielką mocą do Litwy/ chcąc gwałtem/ y przez miecz Litewſką y Żmodzką ziemię oyczyſtą/ ieſliby ſie dobrowolnie nie podáli/ opánowáć. Co vſłyſzawſzy Romunt álbo Lawras Czerniec/ Syn Troydenow z Xiężny Mázowieckiey/ wielką á ſłuſzną żáłośćią/ y przyſtoynym gniewem poruſzony/ zrzućił z ſiebie Kaptur álbo Kápicę Czerneſſę Czerniecką/ á wziawſzy zbroię/ y ſzablę w rece wziąwſzy/ przyiáchał do Pánow Litewſkich/ ktorzy ſie byli ze wſzyſtkim poſpolſtwem bárdzo zátrwożyli/ przed Dowmantem y iego woyſkiem/ ále ich wnet oſobą ſwoią/ y przyſtoyną czáſowi rozmową potwierdził y pośilił Lawras Czerniec właſny Dziedzic/ z Mnichá Rycerz Hetman/ y Xiążę.

Dowmant ná Litwę z woyſkiem.

A zebrawſzy wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie/ Żmodzkie/ y Ruſaki Nowogrodſkie/ ćiągnął przećiw Dowmantowi Stryiowi/ chcąc ſie nád nim pomśćić zdrádliwego zámordowánia Oycá ſwego Troidená/ á oyczyznę wielkie Xięſtwo Litewſkie z nagłey trwogi wybáwić. A gdy ſię obiedwie woyſká przećiw ſobie ściągnęły nád iednym iezyorem/ ſpráwiwſzy vſſy porządnie do bitwy/ gdy ieden drugiemu niechćiał złożyć/ potkáli ſie zápalczywie chęćią iednáką y rowną z obudwu ſtron śmiáłośćią/ y ták wielki boy był miedzy nimi/ iáko wſziſtki Látopiſce zgodliwie piſzą y świádczą/ iż bitwá od poránku áż do wieczorá trwáłá/ náoſtátek Pán Bog Lawroſzowi pomogł/ iż wſzyſtko woyſko Pſkowſkie y Połockie ná głowę poráźił/ y Stryiá ſwego Kniáziá Dowmantá zábił/ ktorego ſię krwią Oycá ſwoiego śmierći po myśli pomśćił.

Dowmant zábity.

Noc rozerwáłá gonienie nieprzyiaćioł/ wſzákże Lawraſz z rycerſtwem Litewſkim Żmodzkim y Nowogrodſkim/ vżywáiąc zwyćięſtwá ćiągnął do Połocká/ ktore gdy ſię

gdy się Russacy po tey porażce y zábiciu Páná swego Dowmántá strwożyli/ snádnie dostał/ á osadziwszy Zamek Namiesnikiem y Rycerstwem swoim/ Xięstwo Połockie do Litewskiego páństwá przywrocił/ á sam z zwycięstwem názad do Kiernowá przyiechał.

Lawrasz z Litwá wziął Połocko.

Z tego Dowmántá Romanowicá álbo Romuntowicá Xiążęciá Pskowskiego/ y Połockiego/ z Vciany przedtym od Narimuntá wygnánego/ á tu záś od Troydenowego Syná Lawraszá zábitego/ Kniáziowie Swirscy (ieśli się genealogia nierozerwáłá) narod swoy chcą wywodzić/ powiádáiąc iż Swier Zamek nád Jeziorem tenże Kniąż Dowmant záłożył/ ktorego ieszcze y dziś znáki iáwne są/ ácz sam Zamek iáko drzewiány dawnością czásu zniszczał.

A Lawrasz álbo Rimunt Troidenowic będąc w Kiernowie/ y wszystkich Pánow y Boiar Litewskich/ y Żmodzkich obesławszy/ tych też ktorzy z nim byli z tey woyny przyiecháli zebrawszy/ vczynił Siem/ álbo Rokosz ná polu Kiernowskim/ támże zdawáiąc oyczyste páństwo/ y wszystkiego się práwá dziedzicznego w Litewskim wielkim Xięstwie wyrzekáiąc/ vczynił rzecz do wszystkiego Rycerstwá/ iż ponieważ się mnie Pan Bog moy dał pomścić krwie y okrutney śmierći Oycá moiego/ nád bezbożnym Stryiem/ y w tym mię sam oźiwną á wszechmocną łáską rátowáć/ á woyská nieprzyiacielskie potłumić raczył/ zá czym y wy wybáwieni z srogiey niewoley/ y wyswobodzeni od ciężkiego iárzmá/ ktore iuż tuż nád szyiámi wászymi wisiáło iesteście/ iż iáko wolni ludzie/ w wolney oyczyźnie z łáski tegoż Bogá moiego iuż bespiecznie żywiecie/ ktoremu Bogu iżem ia raz przysiągł/ y dla iego zakonu świętego Swiátá y roskoszy iego márnych á nietrwáłych wyrzekłem się/ á przyiąłem tę czárnorészę álbo kaptur Czerniecki/ tedy y ná ten czás przez miecz zá pomocą Bożą obronioną oyczyznę moię/ wam cáłą/ wolną/ kwitnącą/ z zupełnym/ á ieszcze przybáwionym Połockiego Xięstwá przybyciem/ práwá dziedzicznego/ y pierworodnego wam vstępuię/ á sam się do Monasteru moiego/ w ktorymem sobie mieszkánie vlubił/ wrácam: Wolniście ludzie/ wolnie y według zdánia swego Páná sobie obieraycie/ ktoryby iednáko wszystkiey Rzeczypospolitey wászey był pożyteczen/ Bo iżbych wam rádził ktorego z Brátow moich Stryiecznych ná páństwo stołeczne wybráć/ gdyż oto iest Mindow y Algimunt synowie Holszego/ y Ginwił syn Xiążęciá Gedrussá/ właśni oyczycy y dziedzicy Xięstwá tego po mnie/ wszákże ieszcze máli/ lat po temu niemáią/ dla czego ná ten czás áżby dorośli niegodzą się ná władzą ták wielkiego páństwá/ ktore mężá nie dzieci do porządney spráwy potrzebuie/ Bo Stryy moy Narimunt gdy siadł ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Herb swoy Kitáurus zostáwił/ y spuścił bráciey swoiey/ á sobie vczynił Herb mężá zbroynego ná koniu z mieczem gołym nád głową wyniosłym nieprzyiacioł goniącego. A to známionuiąc w tym Herbie/ iż to páństwo męstwem y mieczem rozszerzone/ potrzebuie Páná dorosłego/ y mężá zupełnego/ ktoryby mieczem vmiał bronić oyczyzny swoiey/ á iżby nie onego goniono/ ále on gonił y bił nieprzyiacioły vciekáiące. A ták mi się widzi/ iż ná ten vrząd godnyby był Witenes álbo Wicień/ ktory był Márszałkiem v Oycá moiego/ bo iest mąż do wszystkiego vdátny.

Rzecz Lawrásowá do Litwy gdy Páństwo zdawał.

Pogonia Herb Litewski.

Pánowie tedy Litewscy wysłuchawszy tey rzeczy Xiążęciá Lawraszá álbo Rimuntá Páná swego przyrodzonego/ po świeżym zwycięstwie do Monásteru się wracáiącego/ s płáczem go prosili/ áby ráczey sam nád nimi iáko Dziedzic pánowáć raczył/ wszákże gdy on żadnym sposobem ná to zezwolić niechciał/ przestáli ná pożyteczney rádzie iego/ y z iednostáynymi głosy tuż przy nim w Kiernowie wybráli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Żmodzkie/ y Nowogrodskie Witená przed tym Márszałká Troydenowego mężá doświádczoney dzielności/ rodem z Eyragoły/ iák niektore Látopisce świádczą/ z Herbu y Familiey stárożytney

żytney Xiążąt Rzymskich Kolumnow/ w ty kráiny pułnocne Żmodzkie s Pálemonem w okrętach morzem zániesionych/ iák się wyższey dosyć szeroko y dowodnie o tym powiedziáło.

Bo Troyden niebędąc ieszcze ná Xięstwie/ tylko Hetmánem v Oycá Romuntá/ idąc s Pruskiey woyny przez Eiragołę (ktore iest Miásteczko w Żmodzi nád Dubisą rzeką) obaczył tego Witenná z dziećmi ná piasku igráiącego/ á iż było pácholątko vrodziwe/ y oblicza pięknością tákże członkow subtylnością ozdobne/ wziął go ku sobie/ á gdy podrosł/ był Komornikiem stárszym ná dworze Wielkiego Xiędzá Troydená w łożnicy y w komorze/ á wszelką rzecz Xiążęcą porządnie y chędogo chował y spráwowáł/ potym zá godnością y postępkiem lat był Márszałkiem nawyższym/ áż go záś po śmierci Troydenowey szczęście ná Wielkie Xięstwo Litewskie wyniosło. Láwras też álbo Romunt Syn Troydenow w Monásterze Lawraszowie swego záłożenia/ nád Niemnem w Nowogrodskiey ziemi/ żywota Czerncem będąc szczęśliwie dokonał. A Siostrá iego Corká Troydenowá/ iáko Długosz/ Miechouius/ y Cromerus lib. 10. przypominá/ Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu (Synowi onego Xiążęciá Semowitá/ ktorego Swarno Ruski Kniąż sciął) w Małżeństwo byłá oddána/ iąkoż potym było kilko Xiążąt Mázowieckich Troydenow/ tym imieniem Litewskiego Xiążęciá Troydená názwánych. Bo Mázurowie onych czássow częste przez spolne Małżeństwá powinowáctwá z Litwą potwierdzáli/ aby od ich przyległych naiázdow wolnieyszymi byli.

Wicień álbo Witenes ná Wielkie Xięstwo náznáczony.

Lawras Xiążę w Monásterze dokonał żywotá.

A tu się iuż dokończył rod Xiążąt Litewskich z Herbu Kitaurussá/ á tylko przy vdzielnych Xiążętach Ginwiłu Gieordckim/ á przy Algimuntu y Mindowie Bráciey Holszánskich Dziedzicach został. A poczęłá się z nowu Genelogia y Narod Wielkich Xiędzow Litewskich y Żmodzkich z Herbu Columnow/ y od Pogoniey Mężá ná koniu z mieczem zbroynego/ ktorych Herbow od Narimuntá y Mendogá Krolá podánych/ Witen y iego potomkowie áż do Alexandrá y Sigmuntá pierwszego Kazimirzowicow/ Wnukow Jagełowych vżywáli/ y dziś Krolowie Polszczy Wielcy Xiędzowie Litewsczy przy Orle koronnym vżywáią.

Witenes álbo Wiczien Eirágolczyk / ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Zmodzkie / Ruskie / Jatwieskie / y Podláskie / zgodliwie wybrány y podniesiony / Roku 1283.

Księgi Dziesiąte / Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / Páná Jerzego Zienowiczá / Castellaná Smoleńskiego / etc.

Witenes ktorego czássu podniesion ná wielkie Xiestwo.

WItenes álbo Wiczien z Eiragoły rodzic / z Herbu Columnow spolnym wßech stanow Litewskich y Zmodzkich / zezwoleniem y iednostáynymi głosy / był wybrány y podniesiony w Kiernowie / ná Wielkie Xiestwo Litewskie / Zmodzkie y Ruskie. A od Lawraßá Troydenowiczá Czerncá / własnego Litewskiego páństwá Dziedzicá / ktory mu práwo swoie wßystko dobrowolnie spuścił potwierdzony. Roku od zbáwiennego Christusá Páná národzenia 1283. Zá pánowánia Rudolphá Cesárzá 27. y Papieżá Janá 21. zá Monárchy w Polßcze Leská Czárnego / w Rusi Lwá Dánilowicá / á zá Mistrzá Pruskiego dziewiątego Burchardá Swanden.

A będąc ná nowym páństwie Witenes vmyslił pokázáć záráżem skutek mniemánia o dzielności swoiey / przeto zebrawßy woysko wielkie / z Litwy y Zmodzi / wypráwił s nim Hetmáná swego ná plundrowánie Polskiey ziemie / chcąc się pomśćić oney porażki / gdy ich Lesko był ná głowę poráźił miedzy Narwią y Niemnem.

Litwá Polske zwoiowáłá.

Roku tedy Páńskiego 1283. czwartego dniá Octobrá w więtßych niż pierwßego roku vffach przez Łukowski powiát / do Sendomierskiey ziemie bez wieśći wtárgnęli / á bez odporu Wśi / Miásteczká / Dwory y Kościoły mieczem y ogniem srogo splundrowáli / łupiąc / paląc / morduiąc / co się náwinęło / stárych ludzi y niedorosłe dziatki scináli. A ßeść tysięcy więźniow Polakow poimawßy / dobytkow y bydłá z łupámi rozmáitymi nábrawßy názad do Litwy wyćiągáli / niemáiąc przećiw sobie odporu żadnego / Bo Slachtá do Zamkow bliskich byłá poućiekáłá. Lesko też w ten czás Seymiki álbo wiece w Krákowie odpráwował / ále skoro vsłyßał o tym wtárgnieniu Litewskim / wnet się porwał do zbroie / á s Pány y z Slachtą ktorzy ná ten czás przy nim byli / drugim zá sobą przes gońce obesłánym kazawßy co wskok iácháć / sam dniem y nocą gonił nieprzyiaćioł / Sendomirską też Slachtę obesłał / áby się do niego wzbiwßy y chłopi iáko ná gwałt záráżem ziecháli.

Czuyność y prętkość Leskowá.

Rzecz Leskowá do Rycerstwá przećiw Litwie.

Ták gdy się Slachtá y chłopstwo zewßąd zá zwierzchnią głową y osobą páńską sypáli / sćiągnęli się ná iedno pole wßyscy / A iuß nie dáleko od nieprzyiaćioł będąc / vczynił rzecz Lesko ozdobną / poważną do wßystkiego Rycerstwá / zezwawßy ich do kupy / áby się dzielnymi mężámi wßyscy być okazáli / á małżonkom y dziatkom namilßym / przyiaćiołom / bliskim y powinnym / tákże y kmiotkom swoim / ktorych w sprośną niewolą Litwá pędzi / áby dopomogli / y rátunek

związánym pożądliwy dáli / pobitych stárcow / pomordowánych dziatek / zburzonych gruntow / popalonych wśi / folwárkow y miast splundrowánych / y zgwałconych Kośćiołow / y świętych obrzędow / áby się pomśćili / przywodząc iż to iest rzecz nauczćiwßa / zá Oyczyznę / zá chwałę Bożą / y własne grunty swoie / dáć mężnie gárdło / á iż dobrey sławy więcey / niż żywotá mężowie cnotliwi / y mocni máią być pożądliwßy / wielka y gruntowna sławá / w ktorey prawdziwy żywot wiecznie trwáły zależy / nieprzychodzi bez wielkich trudności / y nieprzespieczności / męstwem á przeważną dzielnośćią sławy dochodzić / krwią cnotliwie iey skutek pieczętowáć potrzebá. Przeto áby ciągnęli y śli ochotnie / á pobiwßy nieprzyiaćioły / ich krwią swoich miłych przyiaćioł powetowáli / á więźniow ktorzy ich wspomożenia y rátunku płáczliwymi słozámi wzywáią / áby wybáwili / etc. Ták tedy rzecz Leskowę do Rycerstwa Długoß y Cromer opisuią. A iżby tym z więtßą vfnośćią y nádzieią Boskiego wspomożenia ná nieprzyiaćioł Bogá wzgárdzáiących odzierżeli / wßystkiemu Rycerstwu przez spowiedź grzechy swoie oczyśćić / y Sacramentu Páńskiego przyięćiem ćiáłá y duße vzbroić kazał / á sam Xiążę Lesko nabożnie to sam naprzod przed nimi vczynił.

Rowne pole.

Litewie się też zawad woiennych / y sprzętu swoiego Rycerskiego zostáwić niechćiáło / áni też baczyli / gdzieby się bespiecznie przechowáć mieli / przeto tylko w męstwie á w obronie nádzieię máiąc wßyscy bitwy skoßtowáć / á śmiáłym potkánim pierwßey niefortuny powetowáć vmyslili / y postánowili. A ták zostáwiwßy w lesie przy máłey straży mołych y chorych / á tłomoki swoie y łupy s Polski wzięte ná gromádę skłádwßy / więźniow też mocniey niż przed tym związawßy / obawiáiąc się áby ich záś s tyłu iáko y ták rok niezatrwożyli / z wielkim pędem / y rożnych głosow ogromnym okrzykiem przećiw Polakom wyćiągnęli / ktorzy stáli w spráwie ná polu Rowne nazwánym: Strwożyli się nieco Polacy zá pierwßym ich obaczeniem / zwłaßczá gdy nád nádzieię vyrzeli / á ono ku nim idą śmiele ći o ktorych iżby mieli vćiekáć pierwey rozumieli. Wßákże gdy ich sam Lesko nápominał / y vffy porządnie ßykował / rychło záś ku pierwßey śmiáłości przyßli / á naprzod dwá vffy spráwione przećiw Litwie náćieráiącey Lesko zástáwił / nád iednym był przełożony Zegotá Krákowski / á nád drugim Januß Sendomirski / Woiewodowie / Sam záś ná wßystki strony oczy y tám y sam pilnie obracał porządnie vpátruiąc / co się ná ktorey stronie dzieie / á iesliby gdzie obaczył swoich vpadáiących y słábieiących / záráżemby rátunek podesłał. Ale niedługo ono pierwße náćieránie Litewskie trwało / bo mocą Polakow iáko murem zástáwionych wnet byli odpárći. Pierwßy ktorzy z Krákowskim Woiewodą y z Dwornym Leskowym Rycerstwem bitwę záczęli / poczęli vstępowáć / myśląc o vćiekániu. Co drudzy obaczywßy / y wnet tył podawßy / do lásow się mieli / á potym y sam y tám popuśćiwßy koniom wędzidłá rospierzchnęli się / kilko tysięcy ich ná plácu poległo / á Polacy złożone w lesie łupy pobráli / y więźniow rozwiązáli.

Bitwá Polakow z Litwą ogromna.

Opátrzność Leskowá.

Ták tedy dwie raz po raz srogie porażki Litewskie od Leská Czarnego opisuią / Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. y 176. Wapouius y Cromerus lib. 10. etc. Wßákże iednák więkße ßkody Polská zwoiowána y dwie ziemicy Łukowská y Lubelská / y trzećia Sendomirská od Litwy vćierpiáły.

Łotrostwá Páwłá Biskupá Krákowskiego.

A Lesko Czarny wßystkę winę burzenia y ßkod od Litwy podiętych ná Páwłá Biskupá Krákowskie· skłádał / ktory łotrowstwá práwie kurćiánskie / zápomniawßy stanu Duchownego płodził / Mnißkę ku nierządnemu obcowániu z Skáły Klasztorá pánieńskiego gwałtem wźiął / Mysliwcá własną ręką w łowie / iż nieobácznie zwierz imoon vćiekł / włocznią łowczą zabił. A iżby się tym

śmieley

śmieley Leszkowi Monarsze cnotliwemu Pánu swoiemu opárł / przyiaźnią y powinowáctwem z Litwą sie był ziednoczył / Sendomirską też y Krákowską ziemię przeciw Leskowi buntował. Dla tych tedy rostyrkow potym poimány y w więzieniu ná Sierádskim Zamku był chowány / ále z znáczną nawiązką musiał go Lesko iednáć (iák w on czás były bárdzo Xiążętá pobożne) y wypuścić.

Tegoż roku Lukardis Xiężecia przemysławá wielkiey Polski małżonká / od własnych służebnic vdawiona / z podeyrzenim náprawy samego Przemysławá / gdy bez karánia y pomsty złoczyniec zániechał: iákoż potym pospolicie pieśni śpiewywano w Polszcze (áż do lat Długoszowych y Miechouiusowych / iák sami wspomináią) ná ksztalt żáłosnego modlenia tey Xiężny / ktora sie modlitá y prosiłá / áby iey niedał okrutnie zábiiáć / ále áby ią w iedney tylko koszuli do domu własnego odpuścił / wszákże też y sam potym Krolem Polskim zostawszy był od Margrabie Brandenburskiego zábity.

Otrućienstwo Przemysławowo nád małżonką.

Roku zás 1285. za powodem Páwłá Biskupá Krákowskiego wszyscy Pánowie y Slachtá máłey Polski / Konradá Cyrnenskiego Mázowsza Xiążę / ná Monarchią Polską przeciw Leskowi Pánu swoiemu (ktorego byli niegodnie) przyzwáli. A gdy z woyskiem ciągnął do Sendomirzá / wyiecháli ku niemu Wársius Castellan / y Zegota Woiewodá Krákowski / y Jan Sendomirski Woiewodá / y Cristin Castellan s Páwłem Biskupem / támże mu przysięgę vczynili / y wszystki Zamki y Miástá / krom Krákowskiego iedno Zamku / gdzie sie z żoną Lesko był záwárł. Ale potym widząc iż go wszystcy swoi odstąpili / á Konrad Xiążę Mázowieckie ciągnął wielką mocą do Krákowá / vciekł nieborak Lesko z żoną do Węgier / obronę Miástá y Zamku Krákowskiego Niemcom mieszczanom zleciwszy / ktorzy stale wiárę trzymáiąc Pánu swoiemu / áni groźbą / áni prośbą / áni mocą Konradową niedáli sie przywieść ku podániu Zamku zwierzonego / y ták sie długo wszystkiey mocy Pánow Polskich y Konradowey bronili / áż Lesko z woyskiem Węgierskim od Krolá Ladisławá ná pomoc im przyszedł / z ktorym Konrad Xiążę Mázowieckie / potkał sie wstępnym boiem v Boguczic nád rzeką Rabą / ále porażony / ledwo sam do Mázowszá vciekł. A ták Pan Bog w ten czás skutkiem tey bitwy pokazał / ktory s nich spráwiedliwiey broń pyzeciw drugiemu podniosł. Leszko miernie vżywáiąc zwycięstwá wszystką winę niestáteczności Pánom przepuścił / á sam do Krákowá przyiáchawszy Niemcom ná potym wszystkę obronę zamku y miástá Krákowskiego zlecił / Węgry też hoynie vdárowawszy odpráwił.

Rosterki Polskie.

Lesko z Polski przed swoimi vciekł.

Cnotá Niemcow mieszczan Krákowskich.

Łáská Leskowá przeciw Zdraycom.

Tegoż Roku Bolesław Płockiego Mázowszá Xiążę / kráiny Ruskie z Mázurámi woiował / ále mu też Russacy wet zá wet zárázem oddáli / gdy Mázowsze tákże splundrowáli / mszcząc sie szkod swoich.

Mázowiecka z Rusią woyná.

Tegoż Roku 1285. ná schodzie Czerwcá Miesiącá w Prusiech / w Kursach y w Zmodzi / gádziny álbo chrobáctwá iádowitego z ogonámi iáko v Rákow mnostwo sie námnożyło / á kogokolwiek vkąsił on chrobak / wtorego álbo trzeciego dniá vmrzeć musiał / ták iż żadne lekárstwo niepomogło obráżonym.

Plagá dziwnie iádowitey gádziny.

Tegoż Roku Tátarowie Węgierską ziemię ogniem y szablą / áż do Peszczu zwoiowáli / w ktorey począwszy od trzech Krolow dniá świętego / áż do Wielkieynocy / iáko w własney Oyczyźnie mieszkáli. Ci też potym Tátarowie Cesarstwo Constantinopolskie náiecháli / á wielkie krwie Chrześciáńskiey rozlanie vczyniwszy wiele Miast Greckich opánowáli.

Tatarowie Węgry y Grecia woiuią.

O dobyciu Gostinina / Sochaczowá / y Płocká / y Dobrzynia przez Litwę.

A iáko zás Pelusa Litwin s Krzyżakámi / Pány Litewskie ná Weselu pogromił.

Rozdział II.

KOnrad Xiążę Mazowsza Cirnenskiego / mysląc iákoby pod Władisławem Łokietkiem Xiążęciem Kuiáwskim Gostinski Zamek y ziemicę opánował / Litwy y Rusakow przyzwał ná pomoc / á zdraycow w zamku przenáiętych nápráwił / ktorzy skoro Litwá Zamek oblęgłá / y ná blanki szturmowáłá otworzyli bronę / á Litwá wskoczywszy do zamku ludzi sześć set część posiekli / á część do Litwy w niewolą záwiedli / á Zamek wybrány y złupiony pusto Konradowi Mázowieckiemu Xiążęciu podáli Roku 1285.

W ten czás Litwy do zamkow dobywánia vżywano / iákoby my dziś Węgrow.

Niezgody Xiążąt Polskich.

Władisław zás łokietek mszcząc sie słuszney krzywdy / Płocki zamek w nocy pobiwszy straż vbieżał / á niewrocił go / áż przez spolną vgodę Konrad mu szkody od Litwy vczynione nágrodził / y Zamek Gostinski oddał.

Potym Litwá z Rusaki / ktorych był Konrad ná pomoc przedtym sobie przyzwał / do Mázowszá wtárgnęli / Sochaczowski y Płocki zamki wzięli y spalili folwárki y miásteczká plundruiąc / wielkie szkody poczynili / ludzi oboiey płci wielkość pomordowáli / á drugich w niewolą wywiedli.

Litwá Mázowsze zwoiowáłá. Sochaczow y Płocko Litwá wzięłá.

Roku zás 1286. Pelusá niiáki z narodu Xiążąt Litewskich / ktorego Długosz y Petrus Duzburch / y Miechouius *Ducem Lituaniæ* piszą / będąc vkrzywdzony w Xięstwie Litewskim / álbo od Witená álbo od Pánow Litewskich / przekinął sie do Krzyżakow Pruskich / chcąc sie pomścić krzywdy swoiey / á przyiáchawszy do Krolewcá / táiemnie prosił Albrychta z Misny Kontora Krolewieckiego / áby mu dał dwudziestu Reiterow ná pomoc / posłał tedy s nim Kontor dwudziestu Niemcow iezdnych / nád ktorymi byli stárszy Martin Golin / y Konrad Tuwil / á złączywszy sie Pelusá z sługámi / y pomocniki swoimi / przyiáchał ná iedno mieysce / gdzie Xiążętá y Pánowie Litewscy wesele małżeńskie odpráwuiąc godowáli / y vderzył w nocy ná śpiących y piiánych / gdzie siedmdziesiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyszych / y inszego pospolstwá oboiey płci wielką wielkość pobił. A młodego páná z panią / z pániámi / z pannámi / z łupámi / y kleinotámi drogimi do Krolewcá vwiodł.

Litwin Pelusá swoich pobił.

Roku zás 1287. Litwá / Zmodź / y Prussowie pogáni z wielkim woyskiem kozáckimi drogámi do ziemie Dobrzyńskiey wtárgnąwszy / głowne miásto Dobrzyń / w dzień niedzielny gdy sie mieszczánie chwałą Bożą w Kościołach zábáwili / vbiegli y wzięli / á pobiwszy stáre y dzieci młode posiliwszy / drugich w mieście y we wsiach poimánych (miásto spaliwszy) w nędzną niewolą záwiedli / liczbę pobitych ludzi oboiey płci trzy tysiące obráchowano / á więźniow 9000. wywiedli bez odporu.

Drugiego roku 1288. Lesko Czarny Monarchá Polski wypráwiwszy list v Papieżá ná dobrowolne Rycerstwo Krzyżakow / przeciw Litwie pogánom / zebrał wielkie woysko / ták z swoich Xięstw / iáko y z cudzych kráin / ktorzy ze-

Krzyżacy ná Litwę.

wſzędzie zá liſtem Papieſkim zbieráli ſie ná Litwę. Z tymi tedy Leſko puśćiwſzy wieść do Litewſkiey ziemie ćiągnąć/ á nád nimi ſie Dobrzyńſkiego niedawnego zburzenia pomśćić/ obroćił ono woyſko do Mázowſzá Cirnenſkiego/ ktore było w dzierżáwie Xiążęćiá Konradá. A ták dawſzy Litwie pokoy/ wſzyſtkę ziemię Mázowiecką ná troie zagony roſpuśćiwſzy/ ogniem y mieczem powoiował. Zá co Pan Bog Leſká záráżem ſkarał/ iż woyſko krzyżowe nie ná Litwę/ ná ktorych był wziął od Papieżá Krzyż/ ále ná ſwoich obroćił. Bo Tátárowie tejże Jeſieni 13. Dnia Grudniá z Carzykámi Nagay y Telubugą/ w wielkiey wielkośći iáko ſzáráńczá przez Ruſkie kráiny pierwey w Lubelſką y w Mázowiecką ziemię wtárgnęli/ potym do Sendomierſkiey/ Siradſkiey/ Krákowſkiey ziemi zagony roſpuśćili/ gdzie Miáſteczek/ Zamkow/ Klaſztorow/ Folwárkow/ Wśi bez liczby popalili/ y zburzyli/ tylko od Klaſztorá Krzyżá ná Łyſey gorze zá porádą Ruſſakow/ ręku drapieżnych powśćiągnęli/ A Leſko Czarny zwątpiwſzy w ſile Rycerſtwá ſwego/ ućiekł do Węgier z Gryfiną małżonką ſwoią/ zá czym Tátárowie bez odporu Polſkie ziemie áż po ſame Tatry Węgierſkie ſwowolnie burzyli/ plundrowáli/ y palili. A ták wielką liczbę ludzi w ten czás z Polſki wywiedli/ iż kiedy ſie pod Włodimirzem ná Wołyniu butinkowáli y dzielili/ dwádzieśćiá tyſięcy y ieden ſamych dziewczek álbo pánienek bez mężnych náliczyli/ Ale y Ruſacy choć towárzyſzámi y hołdownikámi Tátárſkimi byli/ nieuſzli od nich ſzkody. Bo Tátárowie łotrowſtwo/ z Ruśi do Hordy wychodząc/ wyimuiąc ſercá z zábitych Polakow/ á w iádowitey trućiznie ich námoczywſzy wtykáli ná rożenki czáruiąc ich ku temu náukámi Czárnokięſkimi/ y ſtáwiáli w rzeki y w ſtáwy/ ſkąd potym bárdzo wiele ludźi s picia y używánia zákáżoney trućizną wody w nieuleczone choroby wpadáli/ y okrutnie márli/ gdy rychło y niewczás one trućiznę/ y łotrowſtwo pogáńſkie Ruſacy obaczyli/ O czym Długoſz y Miech. lib. 3. cap. 60. Cromerus lib. 9. etc.

Tátárowie Polſkę y Mázowſze okrutnie woiuią.

Leſko drugi raz z Polſki ućiekł.

21000. Pánienek z Polſki poimánych.

Czáry y trućizny Tatarſkie.

O cześćich wtarczkach/ y ſpolnych Woynach Litewſkich y Zmodzkich z Krzyżakámi Pruſkimi Roku 1289. etc. według Kronik Pruſkich/ Liflandſkich/ Długoſzá/ Wapowſkiego Miechouiuſa y Cromerá.

Rozdział III.

Sambiyſka ziemiá/ gdzie Krolewiec od Litwy zwoiowána.

ROku 1289. woyſko Litewſkie w oſmi tyſięcy Rycerſtwá iezdne° do ziemie Sambiyſkiey w Pruſiech wtárgnęło/ ktorą ogniem y mieczem zwoiowáło/ á rośćiągnąwſzy wſzerz y wdłuż zagony ſwoie/ wielkiemi łupámi obćiążeni z więźniámi y trzodámi y rozmáitym dobytkiem do Litwy bez odporu odćiągnęli/ bo Krzyżacy nieśmieli s nimi bitwy ſtoczyć/ tylko pięćdzieſiąt ~~Kozakow Litewſkich~~ w picowániu poimáli.

Roku zás 1291. Bertold Brunhanim Kontor Krolewiecki chcąc ſie pomśćić tey wtarczki nád Litwą/ zebrał ſie z woyſkiem Krzyżáckim/ á wtárgnąwſzy do Litwy/ zamku Koleiná dobył y ſpalił/ y pobiwſzy wiele ludzi Litewſkich y ſiedm ſet ich poimawſzy/ wroćili ſie Krzyżacy do Prus.

A chcąc

A chcąc zágrodzić Litwá drogę Krzyżakom áby do ich páńſtw niemogli naiázdow czynić/ poczęli budowáć Zamek Mingedin/ ktorego budowánia chcąc im zágrodzić Bertold Kontor Krolewiecki/ zebrał woyſko nowe y ćiągnął do Litwy/ Ale wielkośćią Rycerſtwá Litewſkiego/ ktorzy buduiących ſtrzegli przeſtráſzony/ obroćił ſie w inſzą ſtronę/ gdzie Zamek Litewſki Mederabe názwány wziął/ w ktorym wſzyſtkich Chrześćian więźniow rozwiązał/ Pogánow pobił/ á drugich w więzienie do Prus wywiodł.

Mingedin y Mederabe zamki Litewſkie.

Ledwo wyciągnął Bertold Kontor Krolewiecki z Litwy/ áli wnet Memer Miſtrz Pruſki z potężnym woyſkiem wnet z nowu do Litewſkiey ziemie wtárgnął/ Paſtonow y Gerſow dwá powiáty zburzył/ y w popioł obroćił/ á z wielkimi łupámi więźniow y dobytku do Prus ſie wroćił.

Trzeći raz potym ſkoro Miſtrz wyciągnął Kontor z Balgi wypráwił ſie do Litwy/ á máiąc z ſobą połtorá tyſiącá Reyterow/ dwá Powiáty Onkaymſki/ y Mengedinſki ogniem y mieczem ſplundrował.

Po kilku zás dni Witenes álbo Wićien Xiążę Litewſkie/ do Kuiáwſkiey ziemie przez Mazowſze zá powodem Xiążęćiá Bolesławá wtárgnął/ gdzie ogniem y mieczem około Brześcia Kuiáwſkiego wſzyſtkie włośći zwoiował/ á nabrawſzy wielkość ludu y dobytku/ bez odporu do Litwy ćiągnął. A ácżkolwiek ſie náń niego Władiſław Łokietek/ y Kazimirz Kuiáwſki/ y Łęczyckie Xiążętá/ y Meinhardus Miſtrz Pruſki wczás zebráli z ſwoim Rycerſtwem/ y tuż woyſko Litewſkie dogonili/ wſzákże nic dobrego nieſpráwili/ á tylko ſie plunduiących nieprzyiaćioł nápátrzywſzy/ názad ſie wroćili/ A Litwá z łupámi do Litwy przez Mázowſze uſzłá.

Litwá Kuiáwſką ziemię zwoiowáłá.

Tegoż roku Włádiſławá Krolá Węgierſkiego Wołoſzy álbo Kumanowie ná pokoiu ſpiącego zámordowáli dziewiątego dniá Mieſiącá Lipcá.

Tegoż roku Włádiſław Łokietek/ Łęczyckie/ Kuiáwſkie/ y Sirádſkie Xiążę/ z Wacłáwem Krolem Czeſkim o Monarchią Polſką wielkie burdy wiedli.

Roku zás 1292 Menhard Miſtrz Pruſki z woyſkiem Niemieckim ná gránice Litewſkie przyćiągnął/ ále gdy go o ſprzyſiężeniu y o záſadce Litewſkiey z Pruſáki pogány przeſtrzeżony/ z wielkiey niebeſpiecznośći ledwo uſzedł/ á dniem y nocą názad uſtępuiąc do Krolewcá ſie wroćił. Bo Litwá miáłá ná woyſko Niemieckie wczoło uderzyć/ á Pruſowie ktorzy ſie do pierwſzego pogáńſtwá obroćić chćieli/ z tyłu y z bokow mieli Niemcow ogárnąć weſpołek z ich Miſtrzem.

Miſtrz Pruſki z Litwy ledwo ućiekł.

Potym Roku 1293. Konradus Stange Kontor Ragnetſki/ w dzień S. Jakobá Mingedinu Zamku w Litwie dobył/ w ktorym wielkość Litwy pobił/ á drugich w niewolą pobrał/ Zá ktorym tuż w ſtopy goniąc ſie Wićien Xiążę Litewſkie/ z wielkośćią Litwy y Ruſſakow/ Pruſką ziemię przez ośmdzieſiąt dni woiował/ ále od Krzyżakow w ćiáſnym kąćie obſkoczony/ y porázony/ ledwo w máłey drużynie ſam do Litwy ućiekł.

Wićien Pruſſy woiuiąc porázony.

Tegoż roku Wladiſław Łokietek Krakowſką ziemię/ Czechy wyganiáiąc woiował/ Tatarowie też Sendomierſkie kráiny okrutnie ſplundrowáli.

Ná drugi zás rok 1294. ſkoro po Swiątkach Wićien álbo Witenes Xiążę Litewſkie z tyſiącem y oſmią ſet iezdnych/ przez láſy y borowizny kozácką drogą do ziemie Lenczyckiey wtárgnął/ Miáſto Lenczyckie ſpalił/ á naprzod ná Tum Łęczycki uderzył/ gdzie ſie było ná uroczyſte święto wiele ludźi ziecháło/ ktorych Litwá poſiekłá y pobiłá/ á drugich powiązáłá. Prełaty tákże/ Kanoniki/ y Kápłany w niewolą Wićien pobrał/ ubiory poświęcone/ y naczynia Kośćielne ſrzebrne/ y złote połupił/ A tych ludźi ktorych było ná Kośćioł wieleućiekło/ y mężnie ſie Pogánom bronili/ podusił dymem y ogniem/ okoliczne Domy/ y Kánonicze Dwory wkoło Kośćiołá leżące zápaliwſzy. Potym

Łęczyce Litwá ſpaliłá y Tum.

Wićien

Wićien Litwe po wołoſciach w zagony roſpuśćiwßy/ á wielkość łupow/ ludźi/ y oobytku nábrawßy/ ſpießno do Litwy vchodźił. Ktorego Kazimierz Łeczyckie Xiąże Brát Łokietkow z Rycerſtwem ſwoim dogonił we Wśi Zuchowie/ á według niktorych w Troianowie bliſko Sochaczowá Miáſtá/ nád Rzeką Bzurą: tám nievważáiąc namniey ſmiáłośći nieprzyiaćioł Xiąże Kazimierz/ vderzył też ná nich ſmiele/ á dokázuiąc mężnie/ y ściſnione vſy Litewſkie przebijáiąc zábity/ wſpániáło dźielnego duchá mężny mąż mężnie wypuśćił/ wiele więźniow poki trwáłá zápálczywa bitwá vćiekło/ wiele też Rycerſtwá polſkiego/ ktorzy z bitwy vćiekáli w Bzurze potonęło/ inßy ná plácu polegli/ á drugich Litwá poimánych nieborakow w niewolą zábráłá. Gdy ſie ták bitwá ſkończyłá ſmierćią zacnego Xiążęćiá Kazimierzá/ ná butynku káżdemu Litwinowi pogáninowi/ doſtáło ſie z działu dwádźieśćiá oſob Chrześćian Polakow/ O czym Długoß y Miechouius lib. 3. fol. 190. cap. 65. *Peracta pugna cuilibet barbaro uiginti Christiani Poloni in sortem cesserunt. Cromerus lib. 10. Tantam uero prædam hominum abduxere tunc barbari, ut uiginti capita singulis cederent.* O tymże Vapouius y Bielſki/ y onego wieku Hiſtoryk Petrus Duzburch iednoſtáynie piſzą.

Xiąże Kazimierz zábity / y Polacy w ſwoiey ziemi od Litwy porázeni.

Po 20. więźniow Chrześćian/ ná káżdego ſie Litwiná doſtáło.

A iż tu Miechouius y Długoß wątpią / ieſliże v Troianowá álbo Zuchowá tá bitwá byłá / tedym ia ſam okiem ſwoim widźiał / gdy ná Troiánowſkim polu/ ktore ieſt rowne y piaſczyſte niedáleko dworu od Sochaczowá czwierć mile nád Bzurą rzeką (przes ktorąſmy ſie raz w korytiech y w złobiech czáſu powodźi z Pánem Poznáńſkim przewozili / bo promow nie było) oracz pługiem wyorał oſtrogi / groty trzy od drzewcow / Buławę okrągłą y kilká żelezcow od ſtrzał ſtároświetſkim działem / ode rdze dawnośćią zbotwiáłe / ſkąd ſie pokázuie / iż pod Troianowem / nie Zuchowem / Litwá z Wićienem Xiążęćiem ſwoim to zwyćieſtwo otrzymáłá.

Moie włáſne doświádczenie tego / gdym był ießcze chłopcem pirwßy raz do Litwy iádąc/ roku 1565.

A od tego czáſu Włádiſław Łokietek Xiąże Kuiáwſkie Brát rodzony Xiążęćiá Kázimierzá od Litwy zábitego Łeczycką ziemię ſpadkiem wziął w ſwoie pánowánie/ bo Kazimierz dźiedźicznego potomſtwá po ſobie niezoſtáwił.

Tegoż też roku Konrad Xiąże Mazowieckie/ Pan Cirnenſki/ Syn Xiążęćiá Semowitá od Swarná y od Litwy w Jazdowie zábitego vmárł w Klaſztorze Czerwienſkim / y támże pochowan. Ten w Błoniu Klaßtor zbudował y nadał. A po nim Brát Bolesław zięć Xiążęćiá Troydená Litewſkiego zábitego zupełne Xięſtwo Mázowieckie opánował.

Roku záś 1294. Menhard Pruſki Miſtrz ná końcu zimy dwá powiáty w Litwie Paſtow y Jerſchow zwoiował/ á dobywßy dwu Zamku/ y ſpaliwßy/ gdy trzećiego z trudnośćią dobyć obaczył / odeſławßy więźnie Litewſkie do Prus / obroćił ſie z woyſkiem do Wizny Zamku Xiążęćiá Mázowieckiego Bolesławá / ktorego dobywßy ſpalił / dla tego iż Litwá w Wiznie mießkáiąc zá dozwoleniem Bolesłáwowym / wielkie ßkody w polßcze y w Pruſiech / częſtymi wtarczkámi czynili. A ſtąd ſie okázuie iż ty zamki Litewſkie y powiáty Gerſchow y Paſtow / od Krzyżakow zburzone gdzieś były ná Podláßu nie dáleko Wizny/ iákożem y ſam kilkó horodziſzcz położeniem mieyſcá obronnych zá Auguſtowem w puſzczy ná gránicy Pruſkiey widział / y dziś tám ießcze oracze ſtárzyny y láſy ná role roſkopywáiąc / łáńcuchy od wzwodow moſtowych y zawiáſy od Bram álbo wrot / tákże inße znáki ſtárodawnych Zamkow y bitew wykopywáią.

Niemcy Litwe woiuią / y Wizne ſpalili.

Roku 1575. gdym tám był.

Tegoż czáſu Ludwig Kontor z Rágnety Litewſki zamek kimel wziął y ſpalił.

Kimel Zamek Niemcy wźięli.

Roku potym 1295. po ſmierći Henriká Xiążęćiá Wrocławſkiego Monárchy Polſkiego/ Panowie Polßczy/ gdy ſie im ſprzykrzyło wielu Xiążąt w iednym páńſtwie rządzenie/ poczęli myślić y rádźić / iákoby záś z wielu Xięſtw polſkich iedno

Kroleſtwo y Monarchią álbo iedynowładſtwo vczynili. Bo od Bolesławá Smiáłego Królá Polſkiego / ktory ono S. Stániſłáwá zábił/ Kroleſtwo Polſkie y koronowánie vſtáło było / dla klątwy y zákazánia Papieſkiego. Dla tego Kroleſtwo Polſkie ná kilkonaśćie Xięſtw było rozerwáne / tylko ktory był Krakowſkim Xiążęćiem / iáko Władiſław wtory / Bolesław czwarty / Leſko piąty Biały / Bolesław piąty Wſtydliwy / Leſko ßoſty Czarny / y Henrik cnotliwy/ Xiąże Wrocłáwſkie / przy tych zwierzchność pánowánia / y iákoby xtałt Monárchiey zoſtawał / Aczkolwiek nád inßymi Xiążęty żadney władzey niemieli/ Bowiem Sląſkie/ Kuiáwſkie/ Wielkopolſkie/ Sirádſkie/ Pomorſkie / Łęczyckie/ Sendomirſkie/ Mazowieckie etc. káżdy wolno według właſnych praw / vſtaw/ y władzey pánował/ zá czym częſte woyny naiázdy/ y wybijánia z Xięſtw/ miedzy ták wielą Xiążąt powſtawáły / á Litwá / Tatarowie y Ruſſacy z wielkim vpadkiem Polſki biedney częſto ich rozwadzáli.

Przeto gdy ták Polſká od zábićia S. Stániſłáwá lat dwie śćie y piętnaśćie bez Korony trwáłá: wybráli ſobie Polacy ná Kroleſtwo Przemyſławá wtorego Xiąże wielkiey Polſki / y Pomorſkie / ktory ná ten czás y wielmożnośćią páńſtwá y dźielnośćią wrodzoną práwie Krolewſką/ inße Xiążętá Polſkie przewyżßał. Koronował go w Gnieznie Jakob Swinká / Arcybiſkup Gnieznieńſki / y z żoną iego Richſą Corką Królá Szwedſkiego / ná odnowione Kroleſtwo Polſkie / Koroną ſtároświecką od Otoná Ceſarzá Bolesławowi Chabremu pierwßemu Krolowi Polſkiemu Roku 999. dáną/ ktorą przez lat 215. Prałaći Gnieznieńſcy do tych czáſow w Kośćielnym ſkárbie pilnie chowáli. Ale mu tego odnowienia Kroleſtwá inße Xiążętá Polſkie zayrzáły / w ſąśiedztwie też przylegli Saſowie/ y inße Xiążętá Niemieckie obawiáli ſie mocy iego / dla tego Margrabowie Brándeburſcy vpátrzywßy nań czás pogodny/ gdy w Rogoźnie ná Gránicach Brandeburſkich/ zapuſtne ßalone weſele z Dworzány ſwoimi beſpiecznie odpráwował/ w dzień Popielcow bez wieśći przes láſſy przypadwßy / vderzyli ná opiłych/ y z wczoráyßego pochmiela ſpiących Dworzan iego / támże też ſamego Królá/ ácz ſie doſyć mężnie bronił / okrutnie oßczepámi vſtrzelánego y poſieczonego poimáli/ ná oſtátek gdy go żywo záwieść s ſobą niemogli / puhinakámi vkłotego zámordowáli. Ciáło iego w Poznániu pochowano / miał wieku ſwego lat trzydźieśći y ośm / mieſiące trzy / dni 24. krolował ná odnowionym Kroleſtwie Polſkim Mieſięcy ſiedm/ Dni iedennaśćie. Piße Długoß iż Zarembowie ktorzy Herb máią Lwá z muru/ y Nalenczowie/ zá Herb chuſtkę zwinioną noßący byli przyczynámi ſmierći iego / dlatego Slácheie y Familiam tych Herbow niedopußczono/ y zákazano było miedzy Slachtą y Rycerſtwem inßym polſkim w woyſku ſtawáć / áni ſie zá Slachtę liczyć / áni też czerwonego vbioru noſić/ áż potym zá Kázimierzá wtorego / gdy ſie ná woynie przećiw Ruſakom znácznie pokazáli / y ſromotę przodkow dźielnośćią ſwoią zágłádzili do pierwßey godnośći byli przypußczeni/ y przywroceni/ á od tąd iuż porządkiem ſwoim idą Krolowie polſcy koronowáni.

Przemyſław ná Kroleſtwo Polſkie wybrány.

Przemyſław Krol Polſki zábity.

Nalenczowie y Zarębowie Slácheczſtwo byli ſtrácili.

Roku potym 1296. Wićien Xiąże Litewſkie wtárgnąwßy do ziemie Chełmienſkiey/ y do powiátu Golubienſkiego/ wßyſtki kráiny wßerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiował/ á z wielkimi łupámi do Litwy ſie wroćił. A potym záraz do Liflandſkiey ziemie ćiągnął z woyſkiem Litewſkim y Zmodzſkim.

Litwá Pruſſy y Liflanty woiuie.

Ale Sifridus Kontor z Balgi / y drugi Piotr s Krolewcá / wtárgnąwßy do Litwy Gartin Zamek nád Niemnem oblegli. Co vſłyßawßy Wićień / wnet ſie wroćił z Lifland ná pomoc ſwoim/ y ná odſiec/ Niemcy też przeſtráßeni przybyćiem woyſká Litewſkiego co wſkok od Gartiná do Prus vchodzili/ tyſiąc ludzi z Litwy poimawßy/ O czym Długoß y Miechouius fol. 196. lib. 4. etc.

Grodno Krzyżacy oblegli.

Roku zaś 1298. Litwá z Zmodzią miáſto Strasburg nowo záłożone w Pruſiech w Chełmienſkim powiecie zburzyli / y naczynie poświecone w Kośćiołach rozſzárpáli / A gdy z łupem vchodzili / dogonił ich w leſie Konrad Sak Kontor z Rycerſtwem Chełmienſkim / y poráźił ich ná głowę / á łupy y więźnie wßyſtki odgromił.

Litwa w Pruſiech porážona.

Potym ná drugi rok 1299. Gdy ßeść ſet Litewſkich iezdnych Kozakow Pruſką ziemię woiowáli / czekał ná nich w záſadce Komendator Brandenburſki z wielkością Niemcow ſwoich w ziemicy Naktanſkiey / Ale gdy Litwá pobodno przez ßpiegi oſtrzeżona ná ony mieyſcá przyść zámießkáłá / roziecháły ſie woyſka Krzyżáckie do domow nie wſkurawßy / A Litwá tym czáſem przyciągnąwßy / Naktanſką ziemicę zwoiowáli / dwie ſcie y pięćdzieſiąt Niemcow poimáli / á drugich poſiekli.

Litwá w Pruſiech Natangia zwoiowáłá.

Tegoż roku Miſtrz Liflandſki z Krzyżakámi ſwoimi / Janá Quiriná Arcibiſkupá Rigenſkiego Fundatora ſwoiego poimáli / dla tego iż im niedopußczał Rygi Miáſta zniewolić / álbo do gruntu zburzyć / ná to ſie byli náſadzili. Co tákże byli przodkom tego Arcybiſkupá Janowi Wochtowi / y Albrychtowi vczynili. Frideriká też z Hadelzappe przeßłych lat z Biſkupſtwá Derpſkiego byli wygnáli / ſkąd potym miedzy Ryżany y Krzyżaki wielkie woyny wnętrzne Litwie ná rękę były vroſły. Bo Ryżánie niemogąc ſami wytrzymáć mocy Krzyżáckiey Litwę przećiw Krzyżakom zá pieniądze przywodzili.

Roſterki Liflandſkie.

Tegoż roku gdy Ludwik Sippem Miſtrz Pruſki vmárł / był wybran ná iego mieyſce Eluidus Golobach rodem z Duringu / ktory gdy nie długo żył ná Miſtrzowſtwie / miał po ſobie ſucceſſora Konrada Saka.

Roku też 1295. po zábiciu Przemyſławá Krolá Polſkiego / Pánowie y Rycerſtwo Polſkie y Pomorſkie w Poznániu Wládiſławá Łokietká Xiążę Kuiáwſkie / Łęczyckie / Sirádſkie / y Sendomirſkie ná Króleſtwo Polſkie wybráli / y vczyniwßy przyſięgę / wßyſtki Zamki y Miáſtá w iego władzą podáli / ále gdy koronácyą niewiedzieć dla ktorey przyczyny odkłádał / vprzykrzył ſie ſtanom koronnym / ták Duchownym iáko Swietſkim / Przeto roku 1300. gdy odiechał do máłey Polſki Łokietek / ziecháwßy ſie znowu do Poznániá Pánowie polſcy / trzeciego roku złożyli s Króleſtwá Łokietká w niebytności iego / á Wacłáwá Krolá Czeſkiego / ktory ſie też piſał Krákowſkim y Sendomirſkim Xiążęciem / przećiw Łokietkowi ná Króleſtwo Polſkie wybráli / y koronowáli w Gnieźnie Koroną Polſką / ktorą ná niego kładł Jakob Swinká Arcybiſkup Gnieźnienſki / á potym w Poznániu poiął w Małżeńſtwo Elżbietę Corkę Przemyſławá Krolá Polſkiego zábitego / áby tym ſtaley vmocnił ſobie Króleſtwo w Polßcze.

Łokietek z Kroleſtwá od Polakow złożony.

WAcław Czech Krol Polſki.

Potym Wacław Krol Czeſki y Polſki / przez Henriká Berke Dubia Czechá Hetmáná ſwoiego / Sirádſkie / Łęczyckie / y Kuiáwſkie / tákże Sendomirſkie dzierżáwy Łokietkowi wydárł / á ſwoimi Czechámi ominąwßy Polaki wßyſtkie práwie zamki oſadził / y vrzędy rozdał.

Czechowie ná vrzędy Polſkie przełożeni.

A Wladiſław Łokietek chudziná od ſwoich opußczony / y z páńſtwá złożony / potym od Czechow wygnány y złupiony / ziechał do Węgier / á ſtámtąd pießo do Rzymá wędrował / Potym z Rzymu wroćiwßy ſie do Węgier / z Węgrámi do Polſki náiezdżał / Czechy trapiąc y morduiąc / Pelcißká też Zamek / Wiślicę y Lelow pod Czechámi wziął / á Węgrámi oſadził : Bo Wacław Krol Czeſki y Polſki w Czechach mießkał / zoſtáwiwßy Gubernatorow ná ſwoim mieyſcu w Wielkiey Polßcze Fricza Szlężaká / w Máłey Mikołáiá Xiążę Opáwſkie / á w Kuiáwſkiey ziemi Taſſa Wißemburga / Ják o tym ßerzey Długoß / Miechouius Cromer lib. 11. etc. pißą.

Łokietkowá nędzá.

Crom. lib. 11.

Tegoż też roku 1300. Witen álbo Wićien Eiragolczyk Wielki Xiądz Litewſki y Zmodzki / ktorego Petrus Dusburch Krolem Litewſkim / á Synem Vtinnerá Krolá Litewſkiego w ſwoiey Kronice piße / Ryżanom y Arcybiſkupowi ich / przećiw Krzyżakom ná pomoc kilko tyſięcy Litewſkich y Zmodzkich Kozakow zá pieniądze poſłał.

Drugie też woyſko Litewſkie / gdy z łupámi s Pruſkiey ziemie do Litwy vchodziło / dogonił ich Kontor Brandenburſki w ćiáſnościách leśnych / ktorych ominąć niemogli. A ták wßyſtkich Kozakow Litewſkich pobił / iż tylko trzey zonego vſſczá vćiekli.

Litwá w Pruſiech porážona.

A Draikolik álbo Dracolit Pan Litewſki / podawßy Krzyżakom Zamek Onkaim w Litwie / ná ktorym był Stároſtą / ze wßyſtką Litwą ktorzy przy nim w zamku byli / wiárę Chrześćiáńſką przeniozwßy ſie do Prus / przyiął.

Tegoż też roku 1300. Bonifacius oſmy Papież według zwyczáiu y Ceremoniy Zydowſkich iubileus álbo miłośćiwe Láto naprzod vſtáwił obchodzić.

Jubileus kiedy ſie począł.

Tegoż roku Ottoman niktory z narodu Tatarſkiego s proſtych á podłych y vbogich rodzicow vrodzony / dla przeważney Rycerſkiey dzielności od Turkow ná ten czás ſie w Aziey y ſam y tám tułáiących / pierwßym Xiążęciem álbo Cárzem Tureckim był wybrány / ktory potym przyiąwßy Machometow zakon z Turkámi od Sarácenow / wielkie rzeczy w Azyey czynił / y częſte zwyćięſtwá nád okolicznymi y przyległymi narody / y Krolámi ich otrzymawał / zá czym potomkom ſwoim y vmocnione páńſtwo / y wieczne imię zoſtáwił / iż ſie od niego wßyſtcy Ceſarzowie Tureccy Otomany pißą.

Turcy kiedy sławni być poczęli.

Tychże czáſſow / ják Długoß y Cromer lib. 11. y Miechouius lib. 4. cap. 5. wſpominąią / *Lituani cum reliquijs Pruſſorum aßiduis excurſionibus Crucigeros in Prußia, & Liuonia affligebant &c.* Litwá z oſtankámi Pruſſow pogánow vſtáwicznymi wycieczkámi / y naiázdámi / Krzyżakow / w Pruſiech y w Liflanćiech dręczyli / y trapili. Ktore naiázdy y ſpolne s Krzyżakámi Litewſkie bitwy / iżem wyżßey w Kronice Pruſkiey / Petri a Duzburch z łáćinſkiego przełożoney / nápiſał / tu ich powtárzáć nie chcę / gdyż tám ſpráwy inße Witennowe porządkiem wrázone naydzieß / álboś iuß nálazł / ieſliś s pilnośćią czytał.

Litwá Pruſſy y Liflanty woiuie.

Tegoż czáſu Xiążętá Ruſkie widząc wnętrzne bitwy / naiázdy / y rozerwánie Króleſtwá Polſkiego / miedzy Wacławem Krolem Czeſkim / y Wladiſławem Łokietkiem wygnánym / z mocą woyſk ſwoich do Ziemie Sendomirſkiey ná kształt byſtrey Rzeki powodzią co ſie náwinie pobieráiący wtárgnęli / gdzie wielkie ßkody poczyniwßy / ludzi y bydłá z inßymi łupami nábrawßy / do ſwoich ſie Ziem wroćili.

O Burzeniu Dobrzyńskiey Ziemie przez Litwę / y porażeniu Russakow pod Lublinem / Roku 1301.

Rozdział IIII.

Litwie Niemcy łupy odbili.

ROku 1301. Woysko Litewskie / ktorego być sześć tysięcy ráchowano / Dobrzyńską ziemię zburzyło / ktorych z łupámi vchodzących Polacy gonili / wszákże im łupow / do lasow złożonych odbić niemogli. Toż woysko Litewskie chciwością więtszych łupow pobudzone / Chełmską ziemię poczęło woiowáć / ná ktore Krzyżacy Pruscy vderzyli / y rozgromili ich / á ná plácu siedmdziesiąt Litwinow vbili / á inszych rozpłoszyli / Pány też y Panie Dobrzyńskie odbiwszy im rozwiązáli / y inszych więźniow niemáło wybáwili.

Roku záś 1302. Gdy Wacław Krol Czeski y Polski / zostáwiwszy w Polszcze Czechy Gubernatory / sam w Czeskiey ziemi mieszkał / Pánowie y Slachtá máłey Polski / Sendomierska / y Krákowska przeciw Russakom záiątrzone sercá máiąc dla dawnego wydárcia y posiedzenia Lubelskiey ziemie y zamku Lublińskiego / Tudzież też dla niedawnego á świeżego zburzenia y złupienia Sendomierskiey ziemie / dobrowolnie się przeciw Russakom ná woynę wypráwili. O czym dowiedziawszy się Russacy / zebráli tákże wielkie woysko z Xięstw swoich / Litwy też y Tatarow ná pomoc przyzwáli / á złączywszy spolne mocy / Polakom do Lublinu ná przyciągáiącym zástąpili / támże vfáiąc w swoiey wielkości dáli im bitwę / Polacy záś ácz dáleko mnieysze woysko mieli / wszákże się bitwy niewzbraniáli / ále vsilną mocą y przeważną śmiáłością posileni / ścisnąwszy się w wálny vff wielki / rozwleczone y zákrzywione szyki vfow Ruskich / y Tatárskich / gwałtownym pędem / á śmiáłym potkániem / ná pierwszym stárciu rozerwáli / á pomieszánych snádnie pogromili / pobili / y rożno po rolach Lubelskich vciekáiących rospłoszyli.

Russacy y Litwá z Tatáry pod Lublinem porażeni.

Wielka ná ten czás porażká byłá nád Rusią y Litwą z Tatáry / y byłáby więtsza by im bliski Zamek Lubelski był / do ktorego vciekáli / przechowánia y zászczycenia niedał. Wszákże ich Zamek niemogł długo bronić / Bo obleżeni od Polakow / gdy ná wycieczkę z zamku nieśmieli wyniść / srogim głodem vciśnieni / iák to bywa w záwárciu wielkości ludu / y z zamkiem się musieli polakom podáć / Ták Zamek Lubelski po pięćidziesiąt y siedmi lećiech / iáko był polakom przez Russaki zá Daniłá Romanowicá Ruskiego / y Mendoga Ringoltowicá Litewskiego Krolow wydárty / w ten czás iest ze wszystką ziemią Lubelską do polski przywrocony / y odzyskány.

Polacy Lublin Russakom odieli.

Roku záś 1304. Wernerus Groff z Honenbergu / y Adolphus z rodzonym Brátem z Wentimelu / y Teodorik Elner Grofowic / y wiele inszych Slachcicow y Rycerstwá od Renu / do prus ná pomoc Krzyżakom przeciw Litwie z woyskámi przyciągneli. Mistrz też pruski Konradus rozdzieliwszy woysko swoie ná dwoie do Litwy się zimie wypráwił / gdzie Gartenską ziemicę álbo Grodzieńską ogniem y mieczem zwoiowáli / á z wielkiemi łupámi ludzi y dobytkow do prus się wrocili.

Krzyżacy Litwę woiowáli.

Potym

Potym poście Komendator Krolewiecki z więtszym woyskiem przyciągnął pod Onkaim zamek Litewski / gdzie ieden Litwin Swirtył imieniem według táiemney obietnice Krzyżakom vczynioney Zamek przerzeczony / ná ktorym był Burgrábią Krzyżakom otworzył / ktorzy werwawszy się do zamku w nocy / wszystkich iednostáynie kto się náwinął / mężczyzny y białe głowy / stárych / y máłe dziatki pobili y posiekli / á Zamek zápaliwszy w popioł obrocili.

Niemcy przez zdrádę Zamek Litewski Onkaim zburzyli.

Stámtąd záś rospuściwszy zagony po okolicznych włościach łupow y ludzi z dobytkámi wielkość wybráli / y do Prus wywiedli.

Tegoż roku 1304. iáko Miechouius lib. 4. cap. 6. fol. 200. pisze Litewskie woysko wtárgnąwszy wielką śmiáłością do ziemie Łęczyckiey w dzień Swiętecżny ogniem y mieczem wszystki włości spustoszyli / y miásto Łęczycę bez odporu wziąwszy y wyłupiwszy spalili / ktorych obciążonych łupámi á do Litwy się wrácáiących / Kazimierz Dobrzyńskie Xiążę Brát rodzony Łokietkow dogonił / y srogą bitwę z nimi stoczył / á áczkolwiek Polacy ná swych śmieciach śmielszy / gdy Litwá vciekáłá zwycięstwo otrzymáli / y wszystki łupy wydárli / wszákże Xiążę Kazimierz / w iednym vffcu ktory był począł vstawáć mężnie boiuiąc / wielkością strzał y włoczni Litewskich skłoty y zránony / vrodziwego y przeważnie dzielnego Duchá záraz z żywotem / iáko y drugi tegoż imienia Brátiego / wypuścił. A ták Władisław Łokietek według Miechouiusza musiał mieć dwu Brátu Kazimierzow / iednego Łęczyckie / drugiego Dobrzyńskie Xiążąt / obudwu od Litwy zábitych iednego Roku 1294. Łęczyckie Xiążę Kazimierzá v wsi Troianowá / á drugiego Dobrzyńskie przerzeczone Xiążę 1304. zábili / wszákże tego wtorego Cromerus niewspomina.

Kazimierz Xiążę Dobrzyńskie od Litwy zábit.

Roku záś 1305. Wacław Krol Czeski y Polski wypráwiwszy z Węgier Syná Wacłáwá / ktory był ná Krolestwo Węgierskie od niektorey strony pánow Węgierskich wybrány / vmárł w Prádze Miesiącá Lipcá. Ten Wacłáw będąc ná Krolestwo Polskie z Czeskiego koronowány Roku 1300. naprzod pierwszą monetę srzebrną grosze Czeskie / ktore dziś po połtorá groszá polskich idą / do Polski iáko nowinę ná nowe Krolestwo przyniosł / á potym od niego drudzy Krolowie polscy dopiero poczęli monetę grosze / połgroszki / y kwartniki pod swoim koronnym polskim znákiem kowáć. Gdyż przedtym stuczkámi siekánego Złotá y Srzebrá / tákże skorkami Kunimi / Wiewiorczymi / álbo Bielczánymi / Lisimi y inszego zwierzá towárámi / według rozmáitych frymárkow ták Polacy / iáko Russacy / Litwá / y Mazurowie zwykli byli kupie swoie odpráwowáć / áż się w ten czás Polacy od Czechow / á Litwá od Polakow y Monety pieniężney vżywáć / y gospodárstwo domowe porządniey stánowić náuczyli.

Pierwsza moneta srzebrzna w Polszce / y gospodárstwo.

Tenże Wacław Krol Czeski Krákowskie miásto naprzod murem otoczył.

A po iego śmierci Władisławá Łokietká wnet łáskáwsze niż przedtym szczęście ná Krolestwo Polskie / z ktorego był trzy kroć wyrzucon foritowáć poczęło / Bo zá przychylnością chłopstwá y pospolstwá wszystkiego / Sendomirską Ziemię wszystkę osiadł / wybiwszy zewsząd Czeską obronę / á potym gdy się zá iego szczęśliwym powodzeniem / Krákowscy y Sendomirscy Pánowie y Slachtá vdáli / wnet insze twierdze w Ziemi Krákowskiey / ná ostátek sam Zamek Krákowski od Czechow podány wziął.

Łokietek Krolestwo odzyskał.

Ná drugi rok záś gdy Wacław Syn Krolá Czeskiego y Polskiego Wacłáwá do Polski się wypráwił / chcąc opánowáć Krolestwo Polskie iáko oyczyste / zábity iest we śpiączki ná pokoiu w Ołomuńcu przednieyszym Mieście Morawskim / niewiedzieć od kogo / á od tego Roku 1306. Czechowie Dziedzicá postrádawszy / postronne Krole y Pány mieć poczęli áż do dzisieyszych czássow.

Krol Czeski we śpiączki zábity.

A Władi-

A Władiſław Łokietek Krol Polſki trzeci raz wybrány / chcąc ſie pomſćić pierwßey krzywdy ſwoiey nád Henrykiem Głogowſkim Xiążęciem / wßyſtko Sląſko ogniem y mieczem zwoiował.

Krzyżacy też Pruſcy ná ten czás Pomorſkie kráiny pod Xiążęty Polſkimi woiowáli / y wßyſtko Pomorze / potym tákże Kuiáwy przez zdrádliwe práktyki od Krolestwá Polſkiego oderwáli.

O burzeniu Kaliskiey ziemie przez Litwę / á częſtych naiázdach miedzy nimi y Krzyżaki / Roku 1306. O czym Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 3. fol. 12. 14. 215. etc. Wapouius y Cromer lib. 11. etc.

Rozdział V.

Audientes Lituani &c. ROku 1305. Vsłyßawßy Litwá o roſterkach y wnętrznych woynach w Krolestwie Polſkim / zebráli ſie z Rycerſtwem Wićienią Xiążęćiá ſwoiego / á przes láſy y niezwyczáyne drogi kozáckimi ſwoimi proſtymi drogámi ciągnąc / przeſli przez Mázowße do Wielkiey Polſki / gdzie Káliß / y Stawißyn miáſtá y wśi okoliczne wyłupili / ſtárych y niedoroſłe dziatki poſiekli / dwory y włości wßyſtkie popalili / á z wielkiemi łupámi y s kilkiem tyſiecy więźniow Polakow / bez żadnego odporu do Litwy vbiegli / y wßyſtek połon w cále wygnáli / ſnadź zá pozwoleniem Mazurow / przez ktorych kráiny y tám y ſam chodzili.

Litwá Wielką Polſkę y Káliß woiuie.

Tegoż czáſſu Henriks Pleczká rodem Saßyn / nowo ná Marßalkowſtwo / nie ná Miſtrzowſtwo (iák Miechouius piße) Pruſkie wybrány / woyſko Krzyżáckie do Litwy poſłał / ktore pod Zamek Gartin nád Niemnem leżący przyciągnąwßy / á w dzień mgliſty bramę otworzoną nálazwßy / zamek vbieżeli / Litwę poſiekli / drugich powiązáli / á z wielkim łupem wybrawßy Zamek do Prus ſie wrocili. Wßákże Petrus Duzburch / iák to wyżßey w iego Kronice naydzieß / nie piße áby Niemcy Zamek Gartę w ten czás vbiegli / tylko poſadę ktora ná ten czás wielka byłá zápálili. Co y ſam Miechouius *eodem folio* przeciw ſobie świádczy / mowiąc / *Commendator autem de Coniksberg castrum Gartin non fuiſſe locatum moleſte ferens, &c.* A Comendator powiáda Krolewiecki żáłuiąc y zá przykre ſwoim máiąc / iż ono woyſko Niemieckie Gartiná álbo Grodna zamku nieoſiádło / wnet ſam s tymże woyſkiem wrocił ſie drugi raz do Gartina. Ale gdy od Litwy pierwey być opátrzony y oſiedzony nálazł / nowe łupy poczyniwßy w Litwie do Prus ſie wrocił. A ty też Czytelniku wroć ſie ieſli chceß do Duzburchowey Kroniki / á tám tę zátarczkę Gartinſką od tegoż Duzburchá / ktory też o tym piſał zá ſwego żywotá / rzetelniey wyrázoną naydzieß.

Woyſko Krzyżáckie Pruſkie zamek Grodzienſki vbieżáło.

Potym gdy bárdzo wiele Rycerſtwá pielgrzymſkiego z Rzeße Niemieckiey y z inßych ziem Chrześciáńſkich do Prus ná świętą woynę przeciw Litwie Morzem y ziemią przyciągnęło / záraz Krzyżacy ich mocą poſileni / nową woynę ná Litwę podnieſli / á zburzywßy powiát Karßowinſki / y wybrawßy / z wielkiemi łupy wrocili ſie do Prus.

Niemcy Litwę woiuią.

Tegoż Roku Kościoł w Zamku Krákowſkim blachą ołowianą nákryty y ſam wßy-

ſam wßyſtek zamek z wieżámi / ktory był ießcze w ten czás máło nie wßyſtek drzewiány / zgorzał oſmego dniá Máiá.

Potym roku 1307. w dzień S. Gáwłá Litwá do ziem Sirádſkich y Káliſkich bez wieśći wtárgnąwßy / wßiſtkie włości okoliczne zwoiowáli / á nábrawßy wielkich łupow / ogniem y mieczem ßkody niewymowne poczyniwßy / ſpießno do Litwy wyciągnęli.

Litwá Polſkę woiuie.

Tegoż roku gdy Henryk Báwárſkie Xiążę z ſwoimi ludźmi / y Rycerſtwem do Prus ná pomoc Krzyżakom przyciągnął / Teodrik z Altemburgu Miſtrz Pruſki wyprawił ſie s nim do Litwy z ogromnym woyſkiem Rzeſkim y ſwoich Krzyżakow / obległ potym zamek Welunią álbo Wielonę rzeczony / ále gdy kilko ſturmow pod nim ſtrácili / wnet Miſtrz Pruſki tuż pod zamkiem Welona dwá zamki drugie zbudował / ieden názwał Fridburg / to ieſt gorá ſpokoyna / á drugi Beier / to ieſt Bawarczyk / ná ſławę Xiążęciá Bawarſkiego Henriká / ktorego wßyſtkę ſtrzelbę w tych zámkach y inße naczynie woienne zoſtáwił / á Ludem Niemieckim y żywnością obádwá zamki vmocniwßy / kazał Wielony dobywáć / áżby ſie Litwá podáłá / ſam potym z Xiążęciem Bawarſkim do Prus wyciągnął z łupámi przez Żmodzką ziemię.

Niemcy Litwę woiuią.

Wielony dobywáią Niemcy.

A tu ſie w Kronice Miechowiuſſowey álbo iego Piſarz álbo Drukarz omylił / ktory rok dobywánia Wielony kłádzie / 1307. co miał położyć 1327. zifrę o. miáſto 2. położywßy z omyłki / gdyż ná ten czás niebył ießcze Miſtrzem Pruſkim przerzeczony Teodrik (Ale ma być własnie według Kronik Pruſkich Dietrych) Graff z Aldenburgu / á Miſtrzem ná ten czás był Sifridus Fechuangen tegoż roku 1307. wybrány / czáſſu Albrichtá Ceſarzá Xiążęciá Rakuſkiego y Klemensá Papieżá / ktory był po Celeſtinuſie piątym ná Stolicy Piotrowey / Po tym Sofridusie był zás Miſtrzem Pruſkim wybrány / Karolus Trewir / Roku 1309. ktory był Władiſławowi Łokietkowi Krolowi Polſkiemu odiął woyną nieprzyſtoyną Pomorſką ziemię / y cześć Kuiáwſkiey / y Michałowſkie y Dobrzyńſkie Xięſtwá od Korony Polſkiey oderwał / Káliſką też / Sirádſką / Łęczycką / y wßyſtkę wielką Polſkę / tákże Mázowße zá przywodem onego Wincentego z Pomorzan był zburzył / y w popioł obrocił / áż potym nieborak Łokietek spowinowáciwßy ſie z Litwą ledwo ſie Krzyżakom odiął / iáko o tym Długoß y ſamże Miechouius lib. 4. cap. 11. 12. etc. y Cromerus lib. 11. etc. świádczą ßeroko.

Nietorych Miſtrzow Pruſkich prawdziwy porządek.

Ten potym Karolus Trewir iádąc z Rzymu / gdzie był od Papieżá pozwan / vmárł w Wiedniu Roku 1322. O czym Kroniki Pruſkie y Miechouius przeciw ſobie ſam lib. 4. fol. 220. cap. 15. świádczy. Ná iego zás mieſcu Wernerus de Orſele álbo Vrſelenſis Miſtrzem wybran / ten potym zábity ieſt w Malborku od Krzyżaká Janá Gyndorfa. O czym tenże Miechouius lib. eodem fol. 222. cap. 16. przeciw ſobie / y Kroniki Pruſkie. Po nim zás wybrány ieſt ná Miſtrzowſtwo Luderus álbo Ludolphus Tulißurzenſkie Xiążę álbo Brunſwickie Roku 1325. zá Ceſarzá Ludowiká 33. á Papieżá Janá 22. Potym dopiero Teodrik álbo Tiorik Grof Aldenburſki máiący wieku ſwego lat 80. wybran ná ſtolicę Miſtrzowſką Roku 1329. O ktorym to Miechouius piße / ſnáść zá omyłką ſwego piſarká / co poſpolićie raptury (iáko y v mnie chłopiec czyni) przepiſował / álbo Drukárzową niedbáłością / y niedoyrzenim Correctorá / iżby Roku 1307. Wieluniey w Litwie dobywał z Xiążęciem Henrykiem Bawarſkim / y iákoby Fridburg y Beier Zamki dwá tuß pod Welenią zbudował / ktorych gdy záraz Giedymin dobywał (*ſupremus Dux Lituaniæ imminens periculum depulſurus* / ſłowá to ſą Miechouiuſſowe) był poſtrzelon ſtrzáłą ogniſtą od Krzyżaká tegoż roku 1307. y támże ná plácu duſzę wypuścił.

Ale gdyby

Ale gdyby tego roku był Gedimin zabity/ iak Miechouius pisze/ tedyćby iego Kronika musiáłá być sobie przeciwna / álboby Gedymin musiał po śmierci walczyć w włásney swey osobie zmartwych wstawszy / ále Gedimin nie był Piotrowinem / Bo ná drugim mieyscu lib.4. cap.10. fol.209. tenże Miechouius pisze/ z czym sie wszystkie insze Kroniki zgadzáią.

Wladislaus Rex Poloniæ, qui toto illo tempore, id est anno 1329. exercitum cum magna diligentia comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, à Carolo Rege Hungariæ misso, cui Vilhelmus Dux Austriæ præerat. Cum exercitu Lituanorum, & Samogitarum, cui Princeps Gedyminus personaliter præerat, &c. Władisław powiáda Łokietek Krol Polski/ ktory przes wszystek czás on/ to iest roku 1329. z wielką pilnością woysko przeciw Krzyżakom zbierał z swoimi ludźmi/ y pomocą Węgrow / od Karolussa Królá Węgerskiego przysłáną / nád ktorymi był przełożony Wilhelm Xiążę Rakuskie/ y z woyskiem Litewskim y Zmodzkim / nád ktorym był w osobie swoiey Gedymin Xiążę (*personaliter* mowi w swoiey á nie Hetmánowey postawie) przełożony. Ták wszyscy wciągnąwszy do ziemie Chełmskiey/ wszytki włości co sie náwinęło wszędzie poburzyli/ y wypalili etc. y potym áż do Rzeki Drwiacey przeszli etc. A ták zá tą pomocą Gedyminową z Litwą y z Zmodzią / y z Węgrámi/ Władysław Łokietek przymusił Krzyżakow/ iż musieli vgody prosić / ktorey potym niestrzymáli/ iáko o tym szerzey Polskie y Pruskie Kroniki świádczą. Przetom cedy to czytelniku miły dowodnie ácz s pracą wywiodł/ abyś wiedział/ gdyćby sie Miechouiusa czytáć trafiło o tym/ iż sie drukarz álbo iego pisarz omylił/ zá czymbych był tego nieobaczył/ y wszystkiey iego Kroniki nie konkordował/ á inszych Historikow dla wybadánia prawdy Historiey nieznioſł w iedno / tedyby sie Historia tá Litewska pomieszáć/ y opacznie powikłáć wielkim błędem musiáłá/ á Witen musiałby stać po Gedyminie / potym záś Gedymin iákoby z martwych ktałtem Piotrowiná wskrzeszony / po Witenie/ przeciw Ruskim y Litewskim wszystkim Látopiszcom/ y przeciw inszym Historykom y Kronikarzom/ ná ostátekby sie y sám Miechouius / iáko w niewywikłánym labiryncie/ vwikłał. Zkąd też będzieß wiedział według prawdziwego porządku Historiey Litewskiey Czytelniku miły/ iż Gedimin Wielki Xiądz Litewski áż Roku 1316. po Witenie Oycu ná Wielkie Xięstwo Litewskie był wybrány / á zabity pod Friburgiem Roku 1328. nie roku 1307. iáko sie tu Drukarz w Kronice Miechowiussowey omylił lat dwudziestą y trzemá. Przeto gdy będzieß czytał v Miechowiusa to mieysce: *Gediminus autem supremus dux Lituaniæ imminens periculum depulsurus noua castra (id est Fridburg & Beier) forti exercitu circumdedit,* áż do drugiey kárty / *Magister uero Prussiæ Teodricus eodem anno:* ktory sie v Miechouiusa według drukarskiey omyłki rozumie 1308. á ma być 1328. A gdzie potym nápisał *sequenti autem anno,* ktory sie tám 1309 omylnie rozumie / bo ma być według porządku Historiey / y wszystkich Kronik Pruskich Mistrzow 1329: *Olgerd Lituanorū Dux necem Gedimini Patris sui, & patriæ vastationem ulturus in forti exercitu Prussiā ingressus, eam cadibus & ignibus uastauit, &c.* Tákże potym/ *Quem Henricus Prussiæ Marsalcus 14 Augusti &c. consecutus:* áż do końcá tey sentencyey/ *captiuosq; & pecora relinquere coacti (Lituani scilicet) sunt* Tedy w tym Czytelniku miły nie Miechouiussowi sławnemu y statecznemu Historikowi / ále Drukarzowi/ álbo pisarzowi iego tę omyłkę lat przyczytay / á nam dziękuy żeśmy porządku pewnieyszego tego mieyscá z konkordowania kilkunaście Kronik/ Polskich/ Pruskich/ Liflandskich / y Látopiszcow Ruskich y Litewskich zá łáską Bożą prawdziwie dostąpili/ Bo sie iuż potym z Długoszem/ Cromerem/ Wapowiuszem/ Piotrem a Duzburk/ y z inszymi Historyki/ Miechouius porządkiem lat/ (Tylko go trzebá s pilnością y opátrznie czytáć) tákże sáma prawdziwą rzeczą Historiey náleżąca zgadza. Dla tego iuż ten węzeł rozwiązány opuściwszy do pierwszego porządku Historiey przystępuię.

W Kronice

W Kronice Piotrá a Dusburch od nas przełożoney naydzieß insze vtarczki Litewskie y Zmodzkie z Krzyżaki wyższey opisane Roku 1306. 1307. 1308. y 1309. etc.

Nálazłem też w stárych Látopiszczach Ruskich z ktorych mam kilko Exemplarzow/ iż Litwá roku 1307. Połocko wzięłá/ ále iáko y pod kim nie pisze.

Roku záś 1310. Gdańsko Krzyżacy Pruscy przez zdrádę wzięli pod Władisławem Łokietkiem/ Krolem Polskim / w dzień S. Dominiká / gdy nawiętszy ziazd ná Jarmark vroczysty był/ gdzie ludzi posiekli/ dobrá ták mieszczáńskie iáko kupieckie/ y inszych gości przyiezdzych gwałtownie pobráli/ połupili/ y niewymownie gorzey niż pogáńskim obyczáiem okrucieństwá poczyniwszy/ miásto y zamek Gdański (ácz go Polacy długo mężnie bronili) swoim Rycerstwem osádzili / á iák Cromer pisze ná żadnym Zamku álbo Twierdzy / choć od wszystkich inszych pogan dobywánych/ ták sie wiele krwie polskiey nieprzelało / iáko ná ten czas w dobywániu Gdańská od pokryto nabożnych Krzyżakow iáłmużnikow polskich/ wzięli potym Tczow álbo Dersaw / Choynice / Nowe / y Swiecie miástá y zamki pod Polaki / ná ostátek wszystkę ziemię Pomorską osiedli. Okrucieństwo Krzyżakow Pruskich w Gdańsku dobytym.

Tegoż też czásu gdy ták swowolnie Krzyżacy Pruscy w Polszcze broili/ Liflandscy też Krzyżacy z swoim Mistrzem Rygę miásto y wszystkę ziemicę Arcybiskupowi swoiemu fundatorowi y dobrodzieiowi łotrowskie wydárli / od ktorego przodkow w Liflanciech przed lat stem y cztermi álbo piącią / dla rozmnożenia wiáry Chrześciáńskiey byli fundowáni. Wiele też złego łotrowstwá y okrucieństwá przerzeczeni Krzyżacy oboyi ták w Prusiech / w Litwie / y w Liflanciech w ten czás broili/ y potym vstáwicznie.

Skąd znáć iż sie ráczey stáráli o wygłádzenie niż o rozmnożenie wiáry Chrześciáńskiey miedzy pogány / áczkolwiek sie im Litwá y Zmodź sámi przes sie záwżdy odeymowáli/ y wet zá wet/ woynę woyną/ y gwałt gwałtem odbiiáli.

Tegoż Roku Miesiącá Styczniá dniá ostátniego/ Słońce sie záćmiło/ á potym dla częstych dżdżow / niepogod/ y gwałtownych potopow / głod wielki w Polszcze/ w Prusiech/ w Litwie / we Włoszech / w Niemcech/ y w Czechach pánowáł/ iákowego żaden niepámiętał / áni od przodkow słychał. Powodzi y głod srogi.

O burzeniu Pruskiey ziemie przes Wicieniá Kiedzá Litewskiego/ y poráżeniu iego dla bluznierstwá Ciáłá Bożego w Sacramencie etc.

Roku 1311. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ y Miechouius lib.4. fol.215. cap.13. Wapouius etc.

Rozdział VI.

Witenes álbo Wićien Wielki Xiądz Litewski ktorego Petrus Dusburg Krolem zowie/ widząc iż ná ten czás Krzyżacy Pruscy s Polaki/ á Liflandscy s swoim Arcybiskupem y z Ryżany wielkie burdy wiedli/ zebrał sie ze wszystkimi woyskámi swoimi / wtárgnąwszy do ziem Pruskich/ wielką część włości onych przez żelázo y ogień w popioł y w niwecz práwie obrocił zapust- potym z wielkimi łupámi y piącią set Niemcow więźniow wro-

...nego czásu/ roku 1311.

niow wróciwßy ſie do Litwy/ Bogom ſwoim ofiáry czynił. A tym czáſem Kontor Krolewiecki z iednym vſcem/ á drugich pięć Kontorow z drugim woyſkiem rożnymi drogámi zápalczywie do Litwy wtárgnąwßy wßyſtki włości y lu... dzie co ſie im náwinęło burzyli/ zábieráli/ wiązáli/ ſiekli y bili/ y ſamego Witenesá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ ná ten czás ſie weſelącego/ y Bogow ſwoich hołduiącego przeſtráßyli. Potym ſie do Prus z wielką liczbą więźniow wrócili.

Tego burzenia y puſtoßenia ziemi ſwoich Litewſkich chcąc ſie pomścić Witenes Xiądz Wielki záraʒem przebrawßy z inßego ſwego Rycerſtwá Kozakow cztyry tyſiące mężow wybornych/ wtárgnął do Prus w Wigilią Kwietney Niedziele/ á wßyſtkę Pruſką ziemię áż do Brunzbergá poburzył/ zwoiował/ y ſpuſtoßył/ Kościoły z ſkárbow/ z kleynotow/ y naczynia poświęconego złupiwßy wypalił/ Sacrament Ciáłá Páńſkiego ná ziemię z zelżywością porzuciwßy oplwał/ y nogámi podeptał. Potym iedząc do Litwy wielką wielkość między więźniow/ gdy ná gránicach w iednym leſie położył ſie obozem/ chcąc między ſwoie Rycerſtwo więźniow podzielić y rozdáć/ á przed Pannámi álbo Dziewicámi (ktorych krom mężow y inßych Niewiaſt tyſiąc cztery ſtá pocztu między więźniámi było) Swiatość Ciáłá Páńſkiego z Monſtrancią z Kościołá ziemi Pruſkich zánieſioną/ włáſną ręką wyiąwßy/ ná ziemię porzucił/ plwąc y depcąc nogámi/ á pytáiąc/ gdzieby był Bog ich/ ktory ſie onemu niemogł ſprzeciwić/ áni ſwoim chwalcom pomoc. Wßákże Pan Bog niedługo tego bluźnierſtwá cierpiał/ Bowiem drugiego dniá ktory był ßoſty Mieſiącá Kwietniá ná świtániu we wtorek Henryk Plock Namieſtnik Miſtrzá Pruſkiego (nie Miſtrz iáko drudzy piſzą) zebrawßy ſie z mocnym woyſkiem inßych Narodow Niemieckich/ nád ktorych było ośmdzieſiąt Krzyżakow y Kontorow przełożonych/ vderzył ná woyſko Witennowe ná pierwßym onym kociſku (á to vrocziſce Dusburchus Woypłocz miánuie/ ktorego ty czytelniku wyżßey czytay) tám ácz ſie Litwá przy Xiążęciu ſwoim doſyć mężnie broniłá/ ále potym mocy Krzyżáckiey wytrwáć niemogli/ ná plácu ich bárdzo wiele poległo/ poimánych zás Niemcy kożdego obieſili/ álbo w Jeziorach y w Rzekach potopili/ ták iż od czterech tyſięcy Litwy máło ich vbiegło zdrowych/ okrom Wielki Xiądz Witen z dwiemá ſługámi ſwoimi y to ſam w głowę ránny/ á ná pámiątkę ták ſławnego zwycięſtwá Krzyżacy zwróciwßy ſie do domu/ Kláßtor Dziewiczy Mniſzkom w Toruniu zmurowáli y nádáli.

Litwá Pruſſy burzą.

Bluźnierſtwo Witenowo.

Tego Henryká de Plock Petrus Dusburch wielkim Komendatorem zowie.

Litwá od Niemcow porázona.

Dlugoſſus & Miechouius fol. 216. cap. 13.

Wtory raz potym Kontor Brandenburſki wypráwił ſie przeciw Litwie/ á zburzywßy powiát Pogrodenſki ſpießnym ßykiem do Prus odciągnął.

Trzecią zás wypráwę z woyſkiem Niemieckim Henrik de Plock Miſtrz Pruſki náznáczony ná Litwę vczynił/ á wciągnąwßy do ziemie Litewſkiey wtorego dniá Lipcá Mieſiącá Powiát Salſemlienſki ogniem y mieczem zwoiował/ támże też trzech Zamkow Litewſkich dobył/ á wybrawßy ich ſpalił/ y Rycerſtwá Litewſkiego wiele pobiwßy/ ſiedmdzieſiąt ich Boiárow poimánych w niewolę wywiodł/ Roku 1311.

Niemcy Litwę burzą.

Potym ná drugi rok 1312. gdy Henrik de Plock z vrzędu Miſtrzowſkiego (ktory iákoby w Interregnum po Sofriduſie Miſtrzu Zakon rządził) vſtąpił/ wybran ieſt Miſtrzem Pruſkim Henrik álbo Karolus Trewir/ Ten záraz ná nowym vrzędzie chcąc okazáć dzielność ſwoię/ dwu Kontorow do Litwy z woyſkiem wypráwił/ w wicinach y w łodziach rzeką Niemnem do zamku Merzyſtu/ nád ktorą wodną armatą był ſtárßym Hetmánem Werner Kontor z Ragnety/ Sam też Miſtrz Karolus z drugim więtßym Woyſkiem ciągnął ziemią do Zamku Zmodzkiego Biſſeny/ wßákże y Miſtrz y Wernerus Kontor z wodną Armatą máło co zyſkáli/ okrom trochy więźniow poimánych. O tym ty czytelniku naydzieß rzetelniey v Dusburchá ná przodku/ gdziem położył tytuły. Wodna bitwá etc.

Tu kłádzie Miechouius do zamku Merziſtu ále podobno ma być do Merecza/ gdzie też był pierwey zamek.

Piąty raz potym wypráwił ſie do Litwy Henrik Plock Marßałek wielki/ z potężnym y wielkim woyſkiem Niemieckim/ w ktorym niewymowną ßkodę y vtrátę popadł/ ábowiem gdy niemogł dobyć zamku Biſſeny/ ktorego Zmodź y Litwá vpornie á przeważnie broniłá/ odciągnął od oblężenia/ potym woyſko ná troie rozdzieliwßy/ roſpuścił zagony do trzech powiátow/ do Miednickiego/ Krzywiczáńſkiego/ y Trzywiczáńſkiego/ gdzie gdy żadney żywności doſtáć niemogli (bo Litwá przed ich przyściem wßyſtko byłá pokryłá) záczął ſie wielki y ſrogi głod w woyſku Niemieckim/ ták iż gdy przes ſto mil y więcey názad z Litwy do Prus wyciągáli/ wielkość ich rozmáitą nędzą y głodem nieznośnym ſtrapionych ná drodze pozdychało. A tu mi ſie zda iż w ten czás Litewſkich Miednik zá Wilnem 4. mile położonych Krzyżacy dobywáli/ ponieważ Miechouius piße/ *Per centum & amplius miliarium ſpatium*/ ſto y kilkonaście mil/ bo od náßych Zmodzkich Miednik do Prus tylko 12. mil álbo czáſſem 15. według záſcia gránic.

Niemcy Zmodź woiuią.

Niemcow w Litwie głod zwoiował.

Wypráwił też był tegoż roku 1313. Wielki Xiądz Litewſki Hetmáná ſwego Surminá mężá chytrego y dowcipnego z armatą wodną ſto Wicin/ álbo Strugow Niemnem rzeką/ dobywáć zamku Triſmemlá/ ktory Surmin/ názwßy ná Rzece Niemnie wiciny y armatę wodną Krzyżácką/ zápalił ie/ ále od Krzyżakow po długiey bitwie zwyciężony/ vtráciwßy trzy ſtá czterdzieści Rycerſtwá ſwoiego/ z oſtátkiem ſtąd Armatą y Wicinámi do Litwy vbieżał.

Surmin álbo Surwił/ od ktorego Surwiliſki w Zmodzi nád Niewiażą.

Tegoż Roku Henrik ſiodmy Ceſarz od trucizny zádáney w Sacramencie vmárł/ á Kurfierſtowie po nim roſtárgnieni ná dwie częśći/ iedni Friderika Ráküſkiego/ á drudzy Ludwiká Báwarſkiego Ceſarzámi wybráli/ ktorzy potym długo Włoſkie y Niemieckie ziemie ſpolnymi woynámi trapili/ ná oſtátek Ludwig zupełne Ceſarſtwo otrzymał.

W Sacramencie truciznà.

Tegoż roku 1313. Boleſław Xiążę Mázowieckie Syn Semowitá Xiążęciá ściętego od Swarná Ruſkiego Kniáziá y Mendogá Krolá Litewſkiego vmárł w Wyßegrodzie/ á w Kościele Płockim pochowan. Ten zoſtáwił po ſobie ná páńſtwo trzech Synow Semowitá y Troydená z pierwßey Małżonki Litewki bárdzo vczćiwey/ iák Miechouius piße y Cromer/ onego Troydená Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Corki/ y Wecłáwá álbo Wanká/ y iednę Corkę z Czeſki vrodzonych.

Roku 1314. dwie Komety ná dzień Bożego národzenia y trzy Xiężyce rázem ſie vkazáły/ á Komety áż do oſtátniego dniá Mieſiącá Lutego pałáły.

Był potym głod ſrogi w Polßcze/ w Mázowßu/ w Litwie/ y w inßych kráinach przyległych/ ták iż gdy Ludziam zielſk/ korzenia z ziemie y inßych pokármow ſproſnych nieſtawáło/ Mátki y Oycowie Dziatki ſwoie/ Synowie tákże Rodzicow ſwoich zábijáli y iedli/ drudzy trupámi y ſcierwem rozmáitym głod nieznośny śmierzyli/ iáko Długoß piße/ ktora plágá dwie lecie cáłe Polſkie kráiny dręczyłá/ potym zás okrutne powietrze náſtąpiło/ y trwáło cáły rok/ á ták wiele ludzi pomárło/ iż iák Kroniki Pruſkie świadczą w Polßcze y w Pruſiech wßyſtki zboża y iárzyny niepożęte ná polach zoſtáły.

Głod ſrogi.

Roku zás 1315. Zmodź z wielkim woyſkiem Ragnetę w Pruſiech oblegli/ á gdy długi czás pod zamkiem leżąc ſtrawili/ á dobyć go niemogli/ poburzywßy okoliczne włości/ y zboże wßyſtko podeptawßy/ wrócili ſie do Zmodzi.

Ragnete Zmodź obległá zamek wielki/ iákom ſam widział.

A Witenes Wielki Xiądz Litewſki zácząte od Zmodzi woynę kończąc/ zebrał woyſko bárdzo wielkie/ y obległ Triſmemel/ álbo Chriſtimemel y dobywał

Trismemel álbo Christmemel był nád Niemnem Zamek mie dzy Jurbortem y Tylzą/ iákom sam doświádczył/ ktory byli Krzyżacy záłożyli w Litwie/ iáko dziś Moskiewski ná Ruśi Sachy mieszkáć.

go Táranámi/ szturmámi/ y rozmáitą strzelbą/ y podkopy przez cále siedmnaście dni y nocy/ Dwie ście też Landsknechtow od Mistrzá Pruskiego ná odsiecz przysłánych/ gdy do zamku ná pomoc swoim wmieść vsilowáli/ wszystkich do iedonego zbił y posiekł. A gdy vsłyszał przez szpiegi iż sam Mistrz przeciw iemu z szescią tysięcy woyská Niemieckiego ciągnie/ do Litwy sie wrocił/ iáko Miechouius pisze. A ty Czytelniku v Dusburchá o tym wyższey czytay dostátniey. Goni potym Witená Mistrz Pruski/ ále go niemogł dognáć/ wszákże Litewską y Zmodzką ziemię burzył y pustoszył/ y wiele Litwy pobił y w niewolą wygnał. A Bitwá tákże oddáłá im wzaiem tymże czásem wtargnąwszy do Prus z Zmodzią przewodnikámi.

Miedniki gdzie dziś Wornie zburzone.

Tegoż roku Henrich Plock Saszin/ Marszałek Pruski z własnym rycerstwem swoim wciągnąwszy do Litwy/ powiát Pástowski zburzył y wypalił/ á pięć set Litwy poimánych do Prus wywiodł. A gdy nálazł w Krolewcu bárdzo wiele rycerstwá pielgrzymskiego z Niemiec od Rhenu/ ktorzy przeciw Litwie ná świętą woynę przyciągnęli/ záraz sie wtory raz do Litwy s nimi wypráwił/ á dobywszy zamku Bisseny y osmdziesiąt mężow Litewskich w nim pobiwszy/ powiát Mieonicki śpiesznym á prętkim plundrowániem w popioł y w perzynę obrocił.

Tegoż roku 1315. Witenes álbo Wićien Eraigołczyk ktorego ná káżdym mieyscu Dusburch Krolem pisze/ Wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ y Podláski/ wykonawszy ná páństwie wiek szedziwy/ y częste woyny/ á gwałtowne stosy Krzyżakom Pruskim y Liflandskim wytrzymawszy vmárł/ á pogáńskim obyczáiem ná zgliszkach Wileńskich miásto pogrzebu z wielkim żalem pospolitego ludu y Pánow/ tákże wszystkich Boiar Litewskich spalon we zbroi z száblą/ włocznią/ z sahaydakiem/ w száćie Xiążęcey/ z párą Sokołow/ etć.

Idem cittat Cureus in Historia Silesiæ, y przyrownywa go Sigismundi Litwiskiemu.

A tu sie o śmierci tego Wićieniá Historykowie Polszcy z Ruskimi Látopiscámi/ y z Kronikámi Pruskimi/ tákże Liflandskimi & cum Petro à Dusburch, bárdzo nie zgadzáią/ bo Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 264. Vapouius y Cromerus lib. 14. ták poczynáiąc genealogia álbo wywod Narodu Xiążąt Litewskich piszą. Był (powiádá) v Witená Wielkiego Xiędzá Litewskiego Koniuszym Gediminus mąż pánowánia chćiwy/ y wysokiey myśli/ ktory zábiwszy Páná swego Witená/ Wielkie Xięstwo Litewskie sam też Litwinem będąc opánował/ y szeroko ie rozmnożył/ niktore Xięstwá Ruskie częścią mocą y woyną/ częścią też przez vgody y dobrowolne podánia pod moc Litewską przyłączywszy etc. to ták Miechouius/ Cromerus/ y Wapouius piszą. Petrus zás à Dusburch Kápłan zakonu Krzyżáckiego/ ktory Historią wieku swego/ álbo Kronikę dzieiow Krzyżakow Pruskich pissał/ y wszystkie ich woyny z Litwą porządnie wyliczył/ tedy Gedimina Witená Krolem/ álbo Synem Krolá Litewskiego záwżdy kłádzie/ Gedimina zás własnym Synem Witennowym/ y iáko właśnie dziedzicznym práwem nád Litwą páństwo otrzymał/ pisze.

Látopisczow rzecz.

Látopiszce też wszystki Litewskie po Rusku pisane/ ktorych Litwá z stárodawná zá Kronikę vżywa/ ták sprostá á iednostáynie by ich chćiał y tysiąc ná iedno mieysce znieść świádczą o Wićienie Wielkim Xiędzu Litewskim. Zaczęło sie wielkie pánowánie Wićieniowo: Kniáź wielki Wićien pánował wiele lat ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ y vrodził sie od niego Syn imieniem Gydzimin/ potym vmárł Wielki Kniáź Wićien/ po nim siadł ná Wielkim Kniáztwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim przerzeczony Syn iego Gydzimin etć. Támże dáley przerzeczone Látopiszcze Litewskie y Ruskie/ tákże Kiiowskie Kroniki Gedimina álbo Gydzimina záwżdy własnym być Synem Witennowym świádczą/ á iżby Koniuszym iego (iák Miechouius/ Vapouius etć. mniemią)

miał być/ tego nigdy áni Ruskie/ áni Liflandskie/ áni Pruskie Kroniki/ áni Petrus à Duzburch/ ktory zá czásow Witennowych y Geдиминowych Historya pisał y żył/ nie wspomináią. Tákże też áby miał Páná swego zábić/ á po nim Wielkim Xiędzem być/ tego by z pochodnią v nich szukał/ iáko żywo nienaydziesz/ wyiąwszy iżby tę rzecz Miechouiussa álbo pierwszego Historyká/ ktorego on zá przewodniká brał vwiodłá/ Gedimin po Oycu Witenie będąc ná Wielkie Xięstwo wybrány y podniesiony/ zábił Pelusze Syná Troynatowego (ktory też ono Troinatá Mendogá Krolá Litewskiego zábił/ roku 1264.) á Wnuká Dowmantowego/ ktory Pelusza/ iák o tym Długosz y sam Miechouius fol. 183. cap. 62. lib. 3. y Petrus Dusburch świádczy/ będąc też Dziedzicem z Xiążąt Litewskich/ iż niebył ná Wielkie Xięstwo Litewskie po Troydenie zábitym wybrány/ á Witen Eraigołczyk Marszałek Troidenow imo Przerzeczonego Pelusze Troinatowiczá/ y Gynwiła Georusowicá był podniesiony/ y dobrowolnie wybrány ná Wielkie Xięstwo Litewskie od Rimunta álbo Lawrászá/ Czerncá Syná Troydenowego y od wszystkich stanow Litewskich/ iákośmy to wyższey szeroko pokázáli z pewnymi dowody. Tedy Kniáź Pelusa Troynátowic żalem vwiedziony vćiekł był do Krzyżakow Pruskich/ á wziąwszy pomoc od Albrichtá de Missen Kontorá Krolewieckiego z Martinem Golinem/ y Konradem Tuwilem/ Rotmistrzámi Krzyżáckimi náiáchał był bez wieśći Xiążąt y Pánow Litewskich ná małżeńskim weselu goduiących/ y poimał przednieyszych Xiążąt álbo Pánow siedmdziesiąt y Páná młodego małżonká/ z gośćiámi y wszystkim Fraucimerem swádziebnym/ á do Krolewcá ich z wielkimi łupámi vwiodł/ częste potym wtárczki do Litwy czynił/ y inszych Stárostow vkráynych buntował/ zwłaszczá Draykolitá y Switrylá dwuch Pánow Litewskich ku temu przywiodł/ iż Onkaim y drugie dwá zamki Krzyżakom podáli/ ktorych potym Gedimin Roku 1315. gdy tákże ná nowym iego páństwie do Litwy z Krzyżakámi náieżdżáli iáko zmienników y zdraycow oyczyzny porázíwszy y poimawszy/ dał potráćić. A iż Pelussa był principał/ y pisał sie też Wielkim Xiędzem Litewskim/ ácz nim nie był (iáko dziś Henrik Francuski Krolem Polskim/ álbo Bochdan do Moskwy vćiekwszy Woiewodą Wołoskim etc.) tedy Gedymin gdy poimał Æmulum imperij, á dał go śćiąć/ inszy Historikowie mniemáli/ ktorych Polszcy Kronikarze náśládowáli/ iżby Páná swego/ to iest Witená/ miał Gedimin zábić/ ktorego on był własnym Synem nierozerwáną Genealogią z narodu y potomstwá Xiążąt Rzymskich od Palemoná álbo Publiuszá Liboná z Herbu Kolumnow y od Dorsprungá z Herbu Kitaurus idący.

Sámá też rzecz w tym zda sie być sobie przećiwna/ Gdyż w Litwie y w Zmodzi ná on czás było iuż wiele domow zacnych możnych y rodowitych/ iáko byli Gastołtowie Butrimowie/ Rombowdowie/ Moniwidowie etć. Tákże Kniázow oddzielnych Giedroćkich/ Holszáńskich/ Nowogrodskich/ Dziewałtowskich/ Vciánskich etć. potomkow Wielkich Xiążąt/ ktorzy iedno Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu ná Kiernowskiey stolicy (dziś zá czásow postępkiem to było dawnośćią zniszczáłey) siedzącemu posłuszeństwo czynili/ o kilkonaście było/ Zmodź też wszystká dla vstáwicznych woien z Krzyżakámi ná ten czás iáko Sláchćic ták chłop iednákiey wolnośći vżywáli/ Russacy záś Nowogrodscy y Połoccy/ tákże Podláscy/ ácz Litwie ná ten czás poddáni byli/ iednák iákich tákich wolnośći vżywáli. Pewna tedy istá gdyby Gedimin álbo Gydzimin będąc Koniuszym miał Páná swego Wielkiego Xiędzá Litewskiego Wićieniá zábić/ á po nim człowiekiem prostym będąc á nierodowitym Xięstwo Wielkie ták szerokie á możne páństwo swowolnie ośieść/ vtárliby mu záraz rogi inszy Kniáziowie/ Pánowie/ y wszystko pospolstwo/ á poimánego zárazby iáko zdraycę skáráli/ ponie-

li/ ponieważby tych s Koniußego sstało/ ktorzy Rusakom/ Krzyżakom Pru-
skim y Liflandskim/ Polakom y Mazurom ná ten czás ogromnymi byli/ pew-
nieby niegodnemu nád sobą zwierzchności niedopuścili. A gdyby niebył wła-
snym Synem Witennowym/ tedy mieli ná to miesce Xiążętá z Xiążąt Gieordo-
skie Gynwilá y iego Synow/ y Holßańskie Mindowhá y Algimunta etc. z kto-
rychby ná Wielkie Xięstwo iáko własnych dziedzicow podnieśli byli iednego/ á
zdrayceby dla swoiey wieczney zelżywości y przywáry (máiąc władzą wolnego
wybieránia od Rymuntá álbo Lawrąßá Troydenowicá spußczoną y potwier-
dzoną) nád ták wielkim Páństwem wycierpieli.

Zmodź tákże ná ten czás dla przeważnego męstwá/ iákom powiedział/ wiel-
kie wolności máiąc/ pod sprawą zdrayce niechciáłaby trwáć/ poniewaź wła-
snych swoich dziedzicow Xięstwá Zmodzkiego Pelußę/ Switrilá y Draikolicá
(ktorych to potym Gedimin potrácił) v Krzyżakow Pruskich zbiegow mieli/
pewnieby w tákim rozruchu ktorego s nich zá Xiążę sobie wolnymi ludźmi bę-
dąc wybráli. Russacy też Nowogrodzcy y Połoccy máiąc *occasionem diu expecta-
tam ad excutiendum iugum*, máiąc pogodę y czás z dawná pożądány ku zrzuceniu iárz-
má Pogáńskiego/ ktore ná sobie zholdowáni nosili/ Chrześciány będąc/ y wiárą
y ięzykiem rożni/ pewna rzecz iżby byli wzięli sobie zá Páná Monarchę Kijow-
skiego/ álbo ktorego z Wołyńskich/ Halickich y Siewierskich Xiążąt/ ktorych
ná ten czás w Ruskich ziemiach dosyć było/ á woleliby swego narodu/ wiáry y
ięzyká Páná nád sobą mieć/ niżli Pogániná Litwiná/ ktoryby przez zdrádę Páná
swego zábiwßy miałby pánowáć nád nimi.

Władisław też Łokietek/ iáko o tym niżey będzie Krolem Polskim moż-
nym/ sławnym y walecznym ná ten czás będąc/ pewna istá iżby v tákowego ná-
sławie bárdzo chromego człowieká/ Corki iego Anny Synowi swemu Kazi-
mierzowi Krolewicowi w małżeński stan zá żonę y zá Krolową ná ták sławne
Krolestwo niebrał/ Y Polacy narod w Slácheckich wolnościach okwicie pły-
wáiący (ále nam trzebá ostrożnie żeglowáć/ bysmy w niey nie vtonęli) tákowey
by rzeczy Krolowi swemu niedopuścili/ ániby nád sobą tákiego narodu od oycá
zdrayce Krolowey cierpieli.

Inßych przyczyn y wywodow byłoby wiele/ by sámá rzecz/ tudzież Kro-
niki Ruskie/ Pruskie/ Liflandskie/ y Latopißce wßystkie Litewskie/ (by ich chciał
y kilko tysiąc w iedno/ wßákci to wolno/ nosic) tego iáwnie niepokázowáłá/ iż
Gedimin álbo Gydzimin nie Koniußym iákim/ áni zaboycą/ áni sługą Páná
swego/ áni gwałtownym posiedzicielem Wielkiego Xięstwá Litewskiego: ále
własnym Synem y Dziedzicem Witennowym był. Ná ktorego imię ießcze zá
żywotá swego Witenes iáko Ociec miłuiąc Syná/ y kocháiąc się w nim zá-
łożył był y zbudował ná gránicy Pruskiey Zamek Gedimin názwány/
ktorego Krzyżacy często á gęsto dobywáli/ iák o tym sámże
Miechouius/ y Petrus a Dusburch etc. ná ro-
zmáitych mieyscach często-
kroć pißą.

Gedimin

Gedimin álbo Gidzimin
Witennowic Wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ etc. Roku 1315.
Księgi Jedennaste/ Rozdział I.
Do Wielmożnego Páná/ P: Mikołáiá Talwoßá/ Castellana Ziemie Zmodzkiey/ etc.

KNiążiowie/ Pánowie y Boiárowie Litewscy y
Zmodzscy odpráwiwßy ostátni obchod pogrzebu/ według zwy-
kłych Pogáńskich Ceremoniy Witennowi álbo Wicieniowi
Wielkiemu Xiędzu swoiemu/ ná zgliskach Wileńskich/ ziecháli
się do Kiernowá/ gdzie po długich námowách widząc iuż syná
iego Gydzminá być męża w leciech męskich doskonáłego y czę-
sto w dzielności Rycerskiey przeciw Krzyżakom doświádczo-
nego iednostáynymi głosy wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/
Zmodzkie y Ruskie/ y poddánosć mu wßystki stany/ iáko własnemu Dziedzico-
wi vczynili/ Roku 1315. zá Cesarzá Rzymskiego Ludowiká/ á Jana Papieżá 22.

Látopisiec Ruski potym ták sprostá prowádzi rzecz swoię: będąc zá Wła-
disławá Łokietká Krolá Polskiego/ á Mistrzá Pruskiego Karolusa Trewir etc.
Wielki Kniąź Gydzimin po śmierci Oycá swego Wicieniá ná Wielkim Xięstwie
Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim/ á siedząc ná stolicy Oycá swego w Kiernowie/
powstáli przeciw iemu Niemcy Prusowie/ y Iflanci/ y wciągnęli z wielkością
Ludu Niemieckiego do Zmodzkiey Ziemie/ chcący ią sobie osieść y opánowáć/ A
Wielki Kniąź Gydzimin niepospiał rychło woyská przeciw im zebráć/ iáko ná
nowym páństwie będąc/ y posłał Hetmáná swego z máłym ludem ná Zamek
Kunaßow/ ktory dziś Kownem zowią/ vmacniáiąc go dla gwałtowney mo-
cy Krzyżáckiey/ á ten był Hetman iego Gastołd etc.

Ale Karolus de Trir Mistrz Pruski z Henrikiem de Plock Marßałkiem wiel-
kim/ y z Mistrzá Liflandskiego pomocą/ tákże z inßymi posilecznymi vfánu Rze-
skimi rozdieliwßy woyská swoie ná troie/ Zmodzkie wßystkie ziemice ogniem y
mieczem plundrowáli y woiowáli bez odporu/ Jurborku zamku mocą dobyli/
potym Kunasow głowny zamek oblegli/ vstáwicznie w nocy y we dnie sturmu-
iąc/ y podkopywáiąc wieże/ á gdy się im Gastołt z Zmodzią y z Litwą dosyć
mężnie y przeważnie bronił/ tym Niemcy vsilniey y vporniey ná blánki się dár-
li/ częścią po drábinách/ częścią dziurámi tárany wybitymi/ ták iż wielkością
swoią Litwę sprácowáną przemogli/ á Zamek Kunassow wzięli/ gdzie wybraw-
ßy go spalili/ ludzi Rycerskich posiekli/ niewiásty w niewolą zábráli/ támże też
Gastołtá Hetmáná przednieyßego Litewskiego poimáli. A Gedimin ták pretko
przeciw gwałtowney mocy Pruskiey Liflandskiey/ y wßystkiey Rzeße Nie-
mieckiey/ niemogąc Woyská do stoczenia rowney bitwy zebráć/ vtrapio-
ney Zmodzi niemogł dáć rátunku/ Zá czym Krzyżacy Pruscy wßystkę Zie-
mię Zmodzską/ á Liflandscy Kurlandską opánowáli/ á od Litwy oderwáli/
y Stárosty swoie ná Zamkach Zmodzskich/ y Sołtysy Niemce w włościach

wszystkich przełożyli/ iáko o tym Kroniki Liflandskie/ y Latopiśce Ruskie szerzey wzmiankę czynią/ Aczkolwiek Petrus a Dusburch áni Miechouius niepiszą/ áby wten czás Krzyżacy wszystkę Zmodź osieść mieli/ tylko iż Bissenski/ Miedniki/ etć. Zamki spalili.

Gedimin Wielki Xiądz Litewski/ będąc z tey porażki y vtrácenia Zmodzkiey ziemie bárdzo sfrásowány/ iednák w szczęściu nierospaczáiąc/ á mężnie przeciwną przygodę znosząc/ woysko z swoich ludzi prętko zbierał/ á okupuiąc Gastołtá Hetmáná swoiego z niewoley Niemieckiey/ posłał zań trzydzieści tysięcy złotych Mistrzowi Karolusowi/ y ták go wyzwolił/ á wszystko woysko pod iego spráwę znowu zlecił: Wszákże tego roku niemogł sie státecznie wyprawić przeciw Niemcom będąc bárdzo od nich zwątlony/ y zemolony/ odięciem Zmodzkiey ziemie/ z ktorey przedtym głowna potężność y podporá woyskom Litewskim bywáłá.

Ale Mistrz Pruski (Karolus ma być nie Henrik/ iák Miechouius lib. 4. cap. 14. fol. 218. pisze) pierwszym szczęściem w śmiáłość podniesiony/ zwrocił sie do Litwy z więtszymi woyskámi Niemieckimi/ á rozdzieliwszy vsy y zagony szykowáne ná czworo/ szerzey niż przed tym ná burzenie moc swoię rościągnął/ y wiele powiátow Litewskich przedtym od Krzyżakow nigdy nienáruszonych do dniá onego zburzył/ zwoiował/ á wielki vsiec poimáńcow z łupámi z Litwy do Prus wywiodł.

Potym Roku 1316. gdy sie iuż zboże dostawáło ná polach/ á żniwo blisku było/ czwarty kroć Márszałek Pruski wielki Henrik Plock do Litwy wciągnął/ á dobywszy dwu zamku Litewskich Jngydy y Pistemy spalił ich/ á zboża po wszystkich włościach podeptał/ álbo wypalił.

Tey krzywdy chcąc sie pomścić Dawid niiáki Pan Litewski/ Stárostá Gartyński álbo Grodzieński z ośmią set iezdnych zbroynych wtárgnął do Prus/ gdzie powiát Vnsdorf (iák Miechowius y Długosz/ á Dusburch Niemiec Wohenstolf go zowie) zburzył/ y nábrawszy łupow do Litwy sie wracał. Ale Kontor Kapiowski Vlrik Drilebe/ ma być Tapiowski/ dogoniwszy go/ á most pierwey rozrzuciwszy/ stoczył z nim bitwę/ w ktorey pięćdziesiąt y pięć/ á Dusburch pisze 45. Kozakow Litewskich Niemcy zábili/ y więźniow odgromili. A ten rok być Duzburch pisze 1319 ktorego też czásu Bolesław Brzeskie y Legnickie Xiążę z Konrádem Głogowskim y Oleśnickim Xiążęciem w Sląsku spolną woynę wiodli/ áż ná ostátek Konradus do tákiego vbostwá woyną wyniszczony przyszedł/ iż niemiał iedno konika iednego/ á płászczyk płocienny. Potym zá dwoie Xięstwo Głogowskie y Oleśnicke wziął z łáski Bolesłáwá zwyćięsce/ Lubus y Wołáwę dwie Mieście ná podporę vbostwá/ Bolesław też potym Brzeskie y Legnickie Xiążę dla márnotrátnego swoiego żyćia/ do tákiey nędze przyszedł/ iż sie musiał Janowi Krolowi Czeskiemu z páństwem poddáć/ y Syny swoie Wrocłáwskim Mieszczánom w pewney summie pieniędzy zástáwił/ ktore potym poddáni iego Legniczánie okupili.

Tapiow iákom sam zmierzył/ nie Kapiow/ 5. mil od Krolewcá.

Długosz y Cromerus lib. 11. Miechouius etc.

Przygodá ná wielkie stany nietylko ná chudę pachołki.

O szczęśli,

O szczęśliwym powodzeniu Litewskim/ poráženiu Krzyżakow/ odięciu Zmodzi z mocy Niemieckiey/ y o Jlgach Zmodzskim Swięćie/ Roku 1315.

Rozdział II.

BDY sie ták Krzyżakom w Litwie száncowáło/ á Zmodzką ziemię wszystkę srogim iárzmem/ ktoremu przedtym on narod w wolności obfity był nieprzywykł/ zniewolili/ y cięszkimi á práwie bydlęcymi robotámi/ nieznośnymi podatkámi/ wydartkámi/ dziewek y żon vbogich według hárdey myśli swoiey gwałtámi/ Zmodź vbogą okrutnie obciążyli/ woyská ktemu y roty knechtow y reiterow po włościach chowáli/ iż każdy człowiek opiłych trzech albo piąći Knechtow chowáć y hoynie iáko oni chcieli żywić musiał/ á sam chudziną czásem y putri niemáiąc żony/ dziewek y wszystkiey máiętności knechtowi obżártemu vstąpić musiał/ wspomináli często y gęsto/ z vstáwicznym wzdychániem ná wolności vtrácone/ ktorych z dawná pod Xiążęty Litewskimi vżywáli/ á nie ináczey iáko oni Zydowie v rzek Bábilonskich siedząc z płáczem Sion wspomináli/ ták y Zmodź wten czás do Litwy pobrátynow dáwnych/ o wyzwolenie z onego cięszkiego iárzmá vstáwicznie wołáli.

Vdręczenie Zmodzi.

Gedymin záś wielki Xiądz Litewski/ ácz miał pogotowiu niepoślednie woysko z Litwy/ z Ruśi/ y z Tátar zebráne/ z ktorym miedzy Jurborkiem/ á Konasowem álbo Kownem obozem leżał/ wszákże vważał potężność y moc częstokroć doświádczoną woysk Niemieckich zbroynych/ poniewaz wszystká Rzeszá Krzyżakom pomagáłá/ przeto iáwną y potężną wpolu bitwą nieśmiał z nimi zetrzeć/ tylko z kątow ciásnych vstáwicznymi naiázdámi gdzie czás/ miesce/ y pogodę obaczył/ Niemcow trapił/ czekáiąc ná pomoc więtszego woyská/ z Połockiey y Nowogrodskiey Ruśi/ gryzł sie ná vmyśle swoim bárdzo/ widząc namilszą oyczyznę ták srogo od Krzyżakow być zburzoną/ gdy sie Dwory/ Siołá/ Folwárki świeżo popalone kurzyły/ włości też częścią wybiciem/ częścią wybrániem/ w połon ludzi z dobytkiem ták pusto stoiáły.

Jákom sam widział zá Jurborkiem wten czás niedáleko/ był zamek Krzyżácki nád Niemnem Christimemel Potym Rágnetá y Tilżá y Kloypedá áż do morzá/ z ktorich zamkow práwie wszystek Niemen Litwie byli odieli.

Potym gdy sie wszystki woyská Litewskie/ y Nowogrodcy s Połoczany do niego ściągnęły/ wnet obaczywszy potężność/ liczbę/ porządek/ y chętliwą wszystkich gotowość do bitwy/ ciągnął głębiey w Zmodzką ziemię przeciw Krzyżakom/ ktorzy też woysko wielkie z Prus/ z Lifland/ y z Rzesze niemieckiey pogotowiu nie mieli z Henrykiem de Płock Márszałkiem/ á ták Gedimin położył sie oboz nád rzeką Dzimila/ z drugiey strony od Zeimow dwie mili/ opátrzywszy sobie miesce ku temu z przyrodzenia obronne. Zmodź też do Litewskie° woyská vstáwicznie przybywáłá/ y z włości okolicznych/ y z Niemieckiego obozu/ dawáiąc pewną spráwę o ich szykach y postępkach woiennych/ co obaczywszy Hetman niemiecki Henrik de Płock á obawiáiąc sie Zmodzi/ áby sie tym czásem w stoczeniu bitwy/ do Litwy nie przedáłá/ gotował woyská swoie Niemieckie przeciw Gediminowi/ á Zmodź z Boiáry wesrzodek vfow Niemieckich vszykował/ nievfáiąc im ná czele/ áni ná zádzie/ á tą spráwą ciągnął ná woysko Litewskie/ pewne sobie y swoim zwyćięstwo obiecuiąc/ Zmodzi też ieslibysie mężnie á stale przeciw Litwie pokazáli/ wolności pirwsze przywrocić/ y dáry obiecowáli. Gedimin záśię Tátáry z łukámi ná czoło vszykował/ á Litwę

Szykowánie woyská Niemieckiego y Litewskiego.

á Litwę w wálny wielki vff w ktorym ſam ſtał ſpráwił / Ruſſáki záś Nowogrodce y Połoczány z bokow y ná zádzie rozſadził. A gdy ſie obiedwie woyſká iáko ná dwoim ſtrzelbiſzczu złuku nád Zeimilę rzekę ku bitwie ściągáły / wnet z wielkim á ogromnym wołánim/krzykiem/hukiem y wrzaſkiem/ obiedwie ſtronie zápalczywie do ſiebie ſkoczyły/ rozne głoſy miedzy roznymi narody ſłycháć było/ Niemcy z drzewámi/álbo kopiámi drożonymi/wyſtrzeliwſzy kilko ruſznic/(ktore tego czáſu prawie były wymyſlone) do Tátarow przytárli/ Tátarowie záś zwykłym táńcem/ á ná kształt połmieſiącá zákrzywionym ſzykiem rozno ſie rozſtrzelili/ vcieczkę iáko ich ieſt obyczay zmyſlaiąc/ á nieprzyiaciołom goniącym vmyſlnie ſzyki mieſzáiąc. Ták gdy Niemcy zá Tátárámi/ mniemáiąc by vciekáli/ rozno á ochotnie ſkoczyli / wnet Tátarowie do nich ſie znowu obrocili / hoynie Frezy ſtrzáłámi częſtymi pſuiąc. Gedymin záś z Litwą wielkim pędem vderzył ná wálny vf Niemiecki/wręcz ſie wſzyſtcy z obudwu ſtron ścięli/ Niemcy zbroią/ Litwá chybkością przemagáłá/ włoczniámi/ mieczámi/ pociſkámi ſrogą bitwę zwiedli/ Henryk Márſzałek Niemieckie/Gedymin z Gaſztołtem Hetmánem ſwoim Litewſkie woyſká y vſy nápráwuie / krzyk mężow/ grzmot zbroy/ rżánie koni/ dźwięk trąb y bębnow / chrzęſt zbroy y páncerzow miedzy ściśnionymi vſami. Ták z obudwu ſtron długo ná dzień z rowną nádzieią zwycięſtwá bitwá trwáłá/ áż potym Zmodź / ktorey było o kilko tyſięcy w woyſku Niemieckim / wſpomniawſzy ná pirwſze wolności ſwoie/ á máiąc czás y pogodę do zrzucenia iárzmá Niemieckiego / widząc też potężność / ktorey dawno czekáli Litwy ſwoich pobrátinow : Práwie gdy ſie bárdziey bitwá z obudwu ſtron zápaliłá / iednomyſlnie ná Niemce Pány ſwoie vderzyli / á iż we ſrzodku woyſká Niemieckiego ſtali/ á namniey ſie woyną byli nieſprácowáli / snádnie w ſprácowánych y nieſpodziewáiących ſie w ten czás tákiey chytrey odmienności / wielką porażkę vczynili. Zámieſzáli ſie wnet Niemcy nową rzeczą ſtrwożeni / pierwſze też vſy co ſie z Litwą ná czele potykáły/ vſłyſzawſzy nowy gielk / krzyk / huk zá ſobą oglądáiąc ſie pytáli/ coby tám było/ ná oſtátek Zmodź vczyniłá ſobie drogę żelázem przes ſrzodek woyſká Niemieckiego do Litwy / á Niemcy obaczywſzy nieſpodziewáną zdrádę/ y gwałtowną nieprzeſpieczność / tym leniwiey nácieráli/ Litwá záś z Zmodzią złączona/ y nową pomocą poſilona / z Ruſáki y z Tátáry wálnym á ściśnionym vſem rozerwáli Niemieckie Reytery iezdne / w ktorych wſzyſtká nádzieiá Krzyżácka byłá / wnet zátym gdy czoło porázili / ſrzodek też vſow Zmodź pierwey przeráziłá y zámieſzáłá/podáli tył Niemcy/ Litwá zá niemi z Zmodzią y z Ruſſáki tym śmieley y ſpieſzniey poſtępowáłá/ Tátarowie też zewſząd ich trápili/ z bokow y w czoło vciekáiącym / á zbroią obciążonym / ná lekkich koniach záchodząc / á Litwie iáko do ſieci náganiáiąc / y więcey ich poległo w vciekániu niż ná plácu/ gdzie bitwę ſtoczyli / bo vciekáiących Litwá áż do Okmieny rzeki goniłá/ bijąc/koląc/ ſiekąc / topiąc / y imáiąc / ták iż ná kilkonaście mil po drogach/ po rolach/ y rożnych polach/ trupow Niemieckich wielkości náydowano/ kryiących ſie też po láſach y záległych ſtárzynach / chłopi ze pſy wynáydowáli y bili/ álbo złupionych ná drzewach wieśili.

Bitwá Niemcow z Litwą.

Zmodź ſie do Litwy przetinetá.

Roku záś 1320. Władiſław Łokietek z Jadwigą Małżonką ſwoią ná Kroleſtwo Polſkie ieſt koronowány w Krákowie/ przenioſzwſzy zá zezwoleniem wſzech ſtanow Polſkich Koronę y Stolicę Krolewſką do Krákowá z Gniezná/ gdzie przedtym począwſzy od Boleſławá Chabrego Roku 999. áż do Roku 1306. Krole Polſkie koronowano / áták od koronácyey Łokietkowey áż do dziſieyſzych czáſow w Krákowie Krolow Polſkich koronuią. Tegoż roku Włádiſław Łokietek Krol Polſki Corkę ſwoię Helżbietę poſłał do Budzyniá w małżeńſtwo Krolowi Węgierſkiemu Károluſowi.

Koroná z Gniezná do Krákowá.

Tegoż Roku Henrik de Płock Márſzałek wielki Pruſki/ iáko Miechouius lib.4.fol.219.cap.15. y Kroniki Pruſkie świádczą/ z woyſkiem Niemieckim potężnym y dobrze vzbroionym / y vſzykowánym / nád ktorym było czterdzieści ſtárſzych Krzyżakow zakonnych przełożonych / do Zmodzi wciągnął / gdzie powiát Miednicki iáko mogł naſzerzey zwoiował / y zburzył. A tym czáſem Litwá y Zmodź namniey onym woiowánim nieuſtráſzeni w ciáſności iednego láſu/ przes ktory Krzyżacy z łupámi názad mieli ciągnąć / záſtąpili / á co nawiętſze drzewá y kłodziny wkoło drog zewſząd podrąbiwſzy / ſidłá y záſadkę ná Niemcow vczynili. A gdy iuż Márſzałek Pruſki y woyſko iego niewiedząc o oney chytrey záſadce do láſa wciągnęli / wnet od Litwy obſkoczony / naprzod ſam / potym wſzyſtcy z woyſká Niemieckiego zgłádzeni / pobići / y drzewy potłuczeni y poduſzeni byli / á inſzych wiele poimánych zoſtáło / ták iż żaden z onego woyſká nievbieżał / ktoryby tę nieſzczęſną woynę w Pruſiech Krzyżakom opowiedział. A Litwá y Zmodź zá to zwycięſtwo y zá hoyne łupy z nieprzyiacioł pogromionych y pobitych złupione / gdy Bogom ſwoim ofiáry / y zwykłe modły czynili/ iednego zacnego Krzyżaká imieniem Gerardą Rudde Woytá álbo Stároſtę ziemie Sambiyſkiey / z więźniow przednieyſzego / z Koniem ná ktorym woiował / y z zbroią w ktorey był vbrány / y z bronią żywego ná wynioſło złożonym ſtoſie drew ſpalili / y z dymem duſzę do niebá / á ciáło z perzynámi ná powietrze poſłáli.

Márſzałek Pruſki z woyſkiem od Zmodzi y od Litwy porážony y zábity.

Woyt bywał v Krziżakow nád ziemicą przełożony/ iáko v nas dziś Stároſtá Zmodzki/ etc.

Tegoż roku Litwá ziemię Dobrzyńſką bez wieści przyciągnąwſzy zburzyli/ w dzień podnieſienia Krzyżá świętego / ktorą ná ten czás trzymáłá Xiężná Mázowiecka Wdowá Semowitá zmárłego Xiążęciá małżonká pozoſtáła/ á ſpaliwſzy Miáſto Dobrzyń s poimáńcámi oboiey płci / y z łupámi rozmáitymi ſpieſznym puczim do Litwy vbiegli bez odporu.

Miech. lib. 4. cap. 15.

Cromerus też piſze/ iż y Mázowſze ná ten czás Litwá bez záſtáwy zwoiowáłá.

Crom. lib. 11.

O Poſiedzeniu y opánowániu Włodimirſkiego / Łuckiego / Kijowſkiego/ Xieſtw / y pobiciu Xiążąt Ruſkich przez zwycięzcę Gedimina / Roku 1319.

Rozdział III.

GDy ſie ták Gediminowi y Litwie z Zmodzią przy nim po pierwſzych onych od Niemcow trwogach ſzczęśliwiey powodziło / á Fortuná nieſſtała twarz ſlepą od Krzyżakow Pruſkich y Liflandſkich odwrociłá / iż z ich mocy Gedimin wſzyſtkę Zmodzką ziemię wydárł/ Stároſty ich pogromił y roſpłoſzył / y wielkie woyſká Krzyżáckie zá dzielnością Litewſką y Zmodzką/ nád Zeimilą y Okmieną ná głowę poráził/ Márſzałká też wielkiego / y Hetmáná nawyżſzego Ziem Pruſkich Henriká de Plock Zmodź z drugim ogromnym Niemieckim woyſkiem plundruiącego w leſie zá Miednikámi / ták Miechouius y Długoſz piſzą / áż do iednego pogromili / y ſámego ze wſzyſtkich Kontorow naſrożſzego naiezdzcę zábili / iuż ták beſpiecznie Krzyżacy iáko przed tym do Litwy náieżdżáć nieśmieli / obaczywſzy y doświádczywſzy

Miedniki gdzie dziś Worniáni zowią.

ſwiádczywſzy ich potężności / y gotowości / y lepſzey opátrzności przeciw ſobie. Wten czás też Pomorſkiey ziemie gwałtowną á nieſłuſzną woyną pod Włádiſławem Łokietkiem Krolem Polſkim dochodzili. Przeto z Gediminem Wielkim Xiędzem Litewſkim Karolus Trewir Miſtrz Pruſki y Kontorowie iego ná dwie lecie przymierze wzięli / áby tym beſpiecznieyſzymi będąc od Litwy potężniey Polakom ſie okázáli. Gedimin też ſobie vczyniwſzy dobrą woyną dobry pokoy / ácz doczeſny ále potrzebny od Niemcow / záraz tegoż roku 1320. nieſkłádáiąc z ſiebie zbroie s tymże woyſkiem Litewſkim / Zmodzſkim / y Nowogrodſkim / tákże Połocką Ruſią / ciągnął przeciw Wołyńſkim Xiążętom / ktorzy mu ſie z poſłuſzeńſtwá wybiiáli / y nád to widząc go być z Krzyżaki Pruſkimi zábáwionego / do Litewſkich powiliyſkich dzierżaw / y Nowogrodſkich naiázdy miáſto pomocy czynili. Naprzod ſie tedy obrocił przeciw Włodimirzowi Xiążęciu Włodimirſkiemu / á przyciągnąwſzy pod Włodimirz / dobywał Zamku y Miáſtá vpornym ſturmem / ále ſie też Ruſſacy rowną śmiáłością bronili / rozmáitą ſtrzelbą y pociſkámi Litwę od blankow odbiiáiąc. A w tym ſam Kniáź Włodimirz Włodimirſki z ludem ſwoim y z pomocą Tátárſką ná odſiec przeciw Gediminowi przyciągnął. Gedymin też przeciw iemu tym śmieley Litwę y Zmodź vſzykował. A gdy obiedwie ſtrony bitwy niezwłaczáły / podkáli ſie tuż pod zámkiem chęcią zápalczywą / rożnym głoſſow hukiem / zbroy grzmotem / koni rżániem / áż obłoki przebiiáli / rowną bronią / ſzáblámi / włoczniámi wręcz ſie ſtárli / Tátárowie záś z łukow táńcem zwykłym záieżdżáiąc bez przeſtanku Litwę przerywáli / áż potym Gedimin zſzykowawſzy kilko ſet Zmodzi pieſzych z włoczniámi / y z pociſkámi / tákże z procámi miedzy iezdną Litwę / y Ruſkie y Tátárſkie ſzyki / ktorzy pieſzych niemieli przeráził / poczęli tył podawáć / Litwá po nich bijąc gonił / ſiekąc / imáiąc / z blánkow záś zamkowych y mieſckich Ruſſacy ná ſwych krzyczeli / wołáiąc y nápomináiąc / áby ſwoich niewydawáli.

Bitwá Gediminowá z Wołyńczány.

Lecz gdy Tátarowie w ktorych miał nádzieię Włodimirz / pierzchnęli / y Wołyńcow ſwoich niemogł do pierwſzey ſpráwy przywieść. A gdy ſie ſam z máłym pocztem Rycerſtwá Włodimirſkiego Litwie záſtáwował / y śmiele náciérał (iáko ieſt łácinſka przypowieść: *Temerarios auſus, temerarij ſequuntur euentus*, co y ſamego raz ſkáráło) gdy ſie ſam vpornie przebiiał przez vſy Litewſkie / hetmáná dobrego y Rycerzá mężnego vrząd wypełniáiąc / zábity zoſtał ná plácu. Co obaczywſzy inſzy Wołyńcy / iż im Kniáziá y wodzá nie ſtáło / wnet z wielkim á záłoſnym nárzekániem / rożno gdzie kto mogł vciekáli / á drudzy ſie do Litwy zwycięzcow przedawáli. Oblężeńcy też widząc Páná ſwoiego zábitego / á zwyćięſtwo nieprzyiacielſkie / záraz ſie y z Zamkiem Włodimirſkim y z Miáſtem Gediminowi zwyćięzcy / Wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu w łáſkę podáli / y przyſięgę poſłuſzeńſtwá vczynili / tákże wſzyſtko Wołyńſkie Xięſtwo zá tym zwyćięſtwem y dobrowolnym podawániem obywátelow / gdy obaczyli iż ſie oprzeć było trudno / Gedimin opánował.

Włodimirz Xiążę zábity od Litwy.

Włodimirſkie Xięſtwo Litwá mocą opánowáłá.

A oſadziwſzy Włodimirſki Zamek y Miáſto Stároſtam ſwoim / y Rycerſtwem Litewſkim / ciągnął do Łucká kończąc zwyćięſtwo / przeciw Lwowi Łuckiemu Kniáziu / Dla tego / iż Drohiczin y Brześćie Litewſkie był odiął czáſu woyny Krzyżáckiey / á áczkolwiek miał iákie tákie woyſko według czáſu zebránie Lew przerzeczony Kniáź Łucki / wſzákże przygodą Kniáziá Włodimirá Włodimirſkiego przyiaćielá ſwoiego / (ſłyſząc iż był porázony y zábity od Litwy) ſtrwożony / nieczekáiąc mocy Gediminowey / vćiekł áż do Brańſká Siewierſkiego / do Kniáziá Románá Brańſkiego Zięćiá ſwoiego. A Gedimin ſkoro oblęgł Łucki zamek / záraz Boiárowie y czerń / widząc iż Kniáź ich vćiekł / á onych wydał / niechćieli ſie ſprzećiwić Wielkiemu Xiędzu Gediminowi / ále ſie wſzyſcy iednoſtáynie

dnoſtáynie

dnoſtáynie w moc y w pánowánie iego ze wſzyſtkim Xięſtwem Łuckim / y z iego przygrodkámi poddáli / y przyſięgę potomnego poſłuſzeńſtwá vczynili / ktorych Gedimin w łáſkę przyiąwſzy Zamek Łucki y inſze przygrodki / dla lepſzego vtwierdzenia y vgruntowánia ſwoiego zwyćięſtwá / Rycerſtwem Litewſkim y Stároſtámi oſádził / y obwárował.

Łuckie Xięſtwo Gedimin opánował.

Potym do Brześcia z woyſkiem ciągnął oſtátek Ruſkich przygrodkow Kniáziá Łuckiego poſiadáiąc / Támże w Brześciu Pány y Rycerſtwo ſwoie dobrze záſłużone vdárowawſzy / woyſko Litewſkie y Zmodzkie / ná czás dla wytchnienia z pracey po Krzyżáckiey świeżey y Ruſkiey woynie do domow roſpuśćił / á ſam w Brześciu przes zimę odpoczywał / potoczne ſpráwy y potrzeby ziemſkie odpráwuiąc / przes ktory czás broń y naczynia rozmáite woienne gotował ná nową woynę / ktorą táiemnie przećiw Stániſłáwłowi Kniáziu Kijowſkiemu przemyſłał.

Z lepſzym ten pożytkiem mamy dziś woiowáć / áczkolwiek dział niemiał.

Potym roku 1320. obeſłáwſzy wſzyſtkie Boiáry ſwoie Zmodzkie Litewſkie / Połockie / y Nowogrodſkie / zgromádził woyſko wielkie / á ſkoro po wielkiey nocy ktory czás ieſt do woyny naſłuſznieyſzy / gdy iuſz trawa nowa koniom ſnádne wyżywienie / á nieodzianemu rycerſtwu wdzięczną wczeſność kwitnąca Wioſná gotuie / ciągnął z Brześcia przećiw Kniáziu Stániſłáwłowi Kiowſkiemu / ktory ſie z przodkow ſam ieden Monárchą álbo Iedynowłaycą Ruſkim w ten czás iáko dziś Moſkiewſki piſał. A przebywſzy ſpokoynie Łuckie y Wołyńſkie ziemie ſobie poddáne / przyciągnął naprzod pod Owrucza zamek Kniáziá Stániſłáwłow / ktorego mocą dobywſzy Litwą oſádził / potym Zitomir / ná ktorym ſie było záwárło wiele Slachcy Kijowſkiey / obegnał / ktorego też (vſilnym ſzturmowániem / Ruſſaki broniące ſie zmordowawſzy) przez podánie doſtał. A Stároſtę y Rycerſtwo Ruſkie ſprowádziwſzy / Litwę ſwoię ná Zamku y w Mieśćie dla obrony poſtáwił. Ciągnął potym dáley w Kijowſkie włości burząc y paląc coſie náwinęło. Co widząc Stániſłáwł Kniáź Kijowſki vmyślił gwałt gwałtē odbiiáć / á Litwie nieczekáiąc ich w Kijowie zbroyno / iáko pierwſzym niewolnikom przodkow ſwoich záſtąpić / Kniáziowie też inſzy Ruſcy y Siewierſcy widząc iuſz ſąſiedſka ściáná gorzáłá / zbieráli ſie do gromády przećiw Litwie / á ták Kniáź Pereaſłáwſki Olhá / y Kniáź Łucki Lew od Litwy wygnány / Roman Brańſki / z Rycerſtwem y z woyſkámi / iákie mogli ná ten czás zgromádzić / ściągnęli ſie ná ratunek do Stániſłáwłá Kniáziá Kijowſkiego / ktory obozem leżał nád Piernę rzeką ſześć mil od Kijowá / á złączywſzy ſpolne mocy ſwoie w iedno wielkie woyſko / y pomoc od Tatarow máiąc / ſtali w gotowey ſpráwie / ſłyſząc iż Gedimin z Litwą od Zitomirzá śmiele y ſpieſzno przećiwko im ciągnął.

Gedimin z Litwą do Kijowá.

Litwá Owrucza wzięłá y Zitomir.

Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet.

A ták Gedimin máiąc wiádomość od ſzpiegow o położeniu y mocy woyſká Ruſkiego / námniey w ſzczęśćiu y w dzielności Rycerſtwá ſwego nieroſpaczał. A krotkim nápomináiąc powodzenie ſzczęſliwe / á niedawnego zwyćięſtwá nád Krzyżáki / y Włodimirſkiem Kniáziem / y Lwem Łuckim / w pámięć Litewſkim y Zmodzſkim vſom przywodząc / ſzykował ich porządnie / pieſze z włoczniámi / z łukámi drugich / inſzych z procámi miedzy iezdne dla rozerwánia nieprzyiacielſkich ſzykow y poſiłku mieſzáiąc / tą ſpráwą przyſzedł ogromnie tuż nád woyſká Ruſkie v rzeki Pierney leżące w rownym polu. Tám naprzod Kniáź Stániſławł Kijowſki z woyſkiem ſwoim / y s Tátarſką pomocą do Litwy ſkoczył / Roman záś Brańſki / á z nim Lew Kniáź Łucki / y Olha Pereaſłáwſki lekko po nim dla poſiłku náſtępowáli. Litwá y Zmodź pierwſze gwałtowne potkánie Kijowiánom śmiele y ſtále przećiwnymi pierſiámi wytrzymáli / pierwey ſtrzelbą z łukow y z kuſz / potym włoczniámi / ſzáblámi / kiymi wręcz ſię śćieli / mąż z mężem / koń z koniem / ciáſno ſie ſkupili / krzyk / huk / grzmot / zewſząd ogromny / wątpliwa nádzieiá zwyćięſtwá długo iednákim loſem zobudwu ſtron trwáłá / áż ná oſtátek Gedimin z ſtrwożonym

Bitwá Litewſka z Ruſſaki v Pierney Rzeki.

m vſem

vſem odłączywßy ſię od wálnego woyſká ſwoiego/ w bok Ruſſakom ogromnym pędem vderzył/ ták iż ich ßyki ſciſnione przerwał y pomießał/ gdy ſię muſieli z czołá do boczney bitwy obrocić. Litwá záś y Zmodź w iednákiey ſpráwie/ y ná czele y po bokach ſtoiąc/ ná zmießánych Ruſſakow tym ſmieley náciekáłá/ niemogł ich gwałtownego pędu Kniáź Stániſław Kijowſki wytrzymáć/ począł ná zad vſtępowáć/ Litwá zá nim przycierałá/ Olhá też Kniáź Pereaſłáwſki/ Roman Brańſki/ y Lew Łucki/ Kniáziowie/ nie długo ná plácu ſtali/ widząc Kijowiány z Kniáziem ſwoim vſtępuiące/ Wßákże Kniáź Lew Łucki/ ktoremu ßło o Łuckie Xięſtwo/ z ktorego był niedawno wygnány/ ſmieley nád inße przeciw Litwie náciekał/ z Holhą Pereaſłáwſkim/ ále vporney ſmiáłośći tuż ná plácu gárdły przypłácili/ bo w zámießáney bitwie obudwu zábito. Co obaczywßy Kniáź Stániſław Kijowſki/ y Roman Brańſki/ záraz tył podáli/ Rycerſtwo Kijowſkie/ tákże Brańſkie/ y Pereaſłáwſkie/ częśćią pobićiem y vćiekániem Kniáziow ſwoich/ częśćią gwałtowney mocy Litewſkiey niemogąc wytrzymáć/ rożno po rożnych polach pierzchnęli/ drudzy láſy zá opłákáną obronę bráli/ Litwá ich z Zmodzią vćiekáiących áż do nocy (ktora ćiemnośćią ſwoią Ruſſakow rátowáłá) goniłi/ bijąc/ ſiekąc y imáiąc. Názáiutrz Gedimin przez noc z pracey wytchnąwßy/ łupy zbieráć z pobitych Ruſkich vſow kazał/ ktore miedzy Rycerſtwo porządnie rozdzieliwßy/ więźnie obwárowawßy/ y ránnych opátrzywßy/ Tegoż dniá niedáiąc Ruśi przewłoki ku zbierániu do Kijowá przyćiągnął kończąc zwyćięſtwá/ á obegnawßy Zamek dobywał go vſtáwicznymi ßturmámi/ oblężeńcom ieſliby dłużey w vporze ſwym trwáli/ á niepodáli ſię dobrowolnie/ wygłádzeniem/ y rożmáitym karániem grożąc. Wßákże Kijowiánie/ ktorych ſię po świeżey porażce/ w mieśćie y w zamku z żonámi/ z dziatkámi/ y ſkárbámi wielkość byłá záwárłá/ bronili ſię długo y mężnie/ ſpodziewáiąc ſię y czekáiąc rátunku ná odſiec od Kniáziá ſwego Stániſławá/ ktory był áż ná Rezan vćiekł z przegráney bitwy/ z Kniáziem Romanem Brańſkim/ ále widząc ſię być wydánych od Páná ſwoie°/ y wnádziei oßukánych/ po długich namowách zezwolili iednoſtáynie ná podánie Zamku y Miáſtá. Ták naprzod Metropolit/ Władikowie/ Archimendritowie/ Protopopowie ze wßyſtkim duchowieńſtwem niosąc krzyże y chorągwie proceſſią wyßli ku Gediminowi/ á zá nimi Pánowie Boiárowie/ y wßyſtko poſpolſtwo Kiiowſkie wyßło/ bijąc czołey podáiąc ſię w łáſkę y wmoc Gediminowi wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu: Támże mu wßyſtcy á naprzod Metropolit przyſięgę poſłußeńſtwá vczynili. Wiechał potym Gedimin z zwyćięſtwem przez Miáſto ná Zamek Kijowſki/ wziął też przez dobrowolne podánie przygrodki inße Kijowſkie/ Biáłogrodek/ Slepowrot/ Kaniow/ y Czerkaſy/ dobył też Brańſká Siewierſkie°/ y Pereaſławia Zamkow ſtołecznych Xiążąt Ruſkich/ ták iż zá iednym zwyćięſtwem Monárchią Kijowſką/ Wołyńſkie y Siewierſkie Xięſtwá/ áż do Putwila zá Kijowem mil ßeśćdzieſiąt opánował/ y do Litewſkiego Páńſtwá przyłączył.

Dwá Kniáźiowie Holha Pereaſłáwſki/ y Lew Łucki zábići.

Ruſkie Xiążętá porážone od Litwy.

Miał lepßą rozrywkę niżli Annibal Kartagińſki/ ad Cannas.

Bo w ten czás w Kijowie byłá ſtolicá Metropolitowá wßiſtkiey Ruśi.

Gedimin Kijow wziął przez podánie.

Litwá Siewierſkie Xięſtwá y Wołyńſkie opánowáłá.

Ná Kijowie y ná inßych przygrodkach przełożył ſtárßym namieſtnikiem ſwoim Mindowá Xiąże Holßańſkie/ Syná Holßowego krewnego ſwoiego/ ktory ſię był w Ruſką wiárę ochrzćił/ y pánował ná Kijowie áż do Włodimirzá Olgerdowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ z Wielkich Xiędzow Litewſkich porządną Genealogią idących/ od Holße Witeneſá Gediminá y Olgerdá/ etc.

Xiążętá Słuckie.

A Stániſław z narodu ſtárożytnych Xiążąt Ruſkich Monárchow Kijowſkich/ y od Ruryká/ Truworá/ Sinauſá/ Xiążąt Wareckich/ tákże od Igorá y Olechá narod wiodący/ z ktorych też ieſt narod Xiążąt Oſtroſkich/ będąc porážony/ wygnány y wyzuty z Xięſtwá Kijowſkiego od Gediminá/ vćiekł ſię do Xiążęćiá Rezáńſkiego o wſpomożenie/ ktory mu záraz dał w Małżeńſtwo Corkę ſwoię Holhę/ á iż męſkiego potomſtwá niemiał/ tylko tę iedną Dziedziczkę/ dał mu

Xiążętá Oſtroſkie.

dał mu y wßyſtko Xięſtwo Rezáńſkie z Corką/ w ſpráwę/ władzę/ y w pánowánie/ będąc ſam Człowiekiem zeßłym w leciech.

A Rezáńſkie Xięſtwo było z dawná możne miedzy inßemi Xięſtwy Ruſkiemi/ iák o tym rzecz ſamá kto świádom y Kroniki Ruſkie/ tákże Sigismundus ab Herberſtein, *in Commentariis ac Chorographia regionum Moſchouiæ Duci ſubiectarum* świádczą/ fol. 65. 66. etc. Leży Rezáńſkie wielkie Xięſtwo miedzy Oką y Donem álbo Tanais rzekámi wielkiemi/ y ſławnymi/ z ktorych iedná Tanais/ álbo Don po Moſkiewſku rzeczoną/ Azią y Europę dzieli/ á wpada w ~~martwe~~ morze/ álbo czarne Jezioro/ ktore zowią Coſmographi Pallus Meotis v Azophu Miáſtá Tureckiego/ Skąd potym Kupcy Donem z Moſkwy y z Rezanu żegluiąc/ áż do Kaphy/ Prekopu/ Konſtantinopolá/ y do wßyſtkiey Greciey/ Włoch/ Hieruzálem/ Siriey/ y do Afriki Morzem Miedzyziemſkim przes Pontum Euxinum/ y Heleſpontum przychodzą/ iákom ſam właſną experientią y bytnośćią poczęśći tego żeglowánia ſkoßtował Roku 1574.

Rezáńſkie Xięſtwo co ieſt.

Wßyſtkie inße kráiny Moſkiewſkie Rezáńſkie Xięſtwo hoyność ią żywnośći y vrodzáiem Zboża/ Miodow/ Zwierzu/ Bydłá/ y Ryb rzecznych y iezioronych przewyżßa/ y ludzi czerſtwośćią/ y przyrodzoną śmiáłośćią woienną vſłáchcionych. Bo Tátárom Przekopſkim/ y Kazáńſkim ſą przyległi/ z ktorymi ſię muſzą vſtáwicznie ćwiczyć. Rezan záś zamek y miáſto ſtołeczne drzewiáne/ niedáleko od Oki rzeki wielkiey/ od Moſkwy miáſtá 36. mil leży przyrodzenim mieſcá obronny. Zá wżdyſie Kniáź Rezáńſki piſał wielkim Xiędzem iáko dziś Moſkiewſki.

Rezan Zamek y Miáſto.

Potomek tego Stániſławá Monarchy Kijowſkiego od Gedimina wygnánego/ Waſiley Wielki Xiądz Rezáńſki/ poiął Sioſtrę v Waſilá Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego/ z ktorą miał Jwaná y Fiedorá/ Synow. A gdy Wielki Kniáź Waſiley vmárł/ pánował po nim Jwan Syn/ Ten potym zoſtawił po ſwey śmierci trzech Synow/ Waſilá/ Fiedorá/ y Jwaná/ s ktorych dwá ſtárßy wádząc ſię o zwierzchność pánowánia/ ſtoczyli bitwę wálną w polách Rezáńſkich/ támże ieden porážon y zábit ná placu/ á drugi otrzymawßy zwyćięſtwo záráżem ná tychże polach vmárł. Trzeci ktory zoſtał młodßy dowiedziawßy ſię o śmierći ſtárßych dwu Brátow/ zebrał ſię s Tátáry/ y opánował mocą wielkie Xięſtwo Rzezáńſkie oyczyſte/ ktore teßcze Mátká iego rządziłá. Tego potym (gdzie przodkowie iego w wolnym páńſtwie wolno z dawná pánowáli/ á żadnemu inßemu Monárße niebyli powinni) wnet Waſil wielki Kniáź Moſkiewſki ktory ſię iedynowłaycą wßyſtkiey Ruśi piſał/ pozwał przed ſwoy Máieſtat/ y oſadził do więźienia/ á poſławßy woyſká ſwoie Rezan zamek wziął/ y wßyſtko Xięſtwo opánował/ á mátkę przerzeczone° młodego á oſtáteczne° Kniáziá wielkiego Rezáńſkiego Wdowę podſtrzygł w czernice/ y do Monáſterá przyſtroiwßy ią wegnał. A iżby ná potym Xięſtwo Rezáńſkie od Moſkiewſkiego Xięſtwá nie odſtąpiło/ wielką część Rezáńcow Waſil Kniáź Moſkiewſki/ po rożnych kráinach ſwoich roſprowadził/ y porozſadzał. Zá czym zupełną moc y władzą nád możnym y ſtárożytnym Rezańſkim Xięſtwem otrzymał. Bo áczkolwiek ten oſtátni Kniáź Jwan Rezáńſki vćiekł był z więźienia do Litwy roku 1525 gdy Tátárowie pod Moſkwą Miaſtem tuż ſię byli położyli/ wßákże bez potomſtwá w Litwie iáko zbieg vmárł. A tum ſię dla tego czytelniku miły ßerzey o tym ſtáwnym á wielkim Xięſtwie Rezańſkim zábáwił/ áby obaczył iáko páńſtwá wielkie prędko á nagle przes wnętrzne niezgody vpadáią/ ták ſię to tu okazáło/ iż dwá Brácia wádząc ſię o iedyną oyczyznę márnie ią ſtrácili/ ſami zginęli/ y trzećiego Brátá vporem ſwoim y Mátkę w kaleki obroćili/ ták iż wßyſtek narod wielkich Kniáziow Rezańſkich/ ktory trwał y kwitnął przes kilko ſet lat z gruntu zniſzczał y zginął. Przeto ſię iuż do rzeczy przedſięwziętey ſpraw Gediminowych zwroćimy.

Przygodá dwu Brátow.

Jáko Moſkwá Rezan opánowáłá.

Jwan Kniáź Rezáńſki do Litwy zbiegł.

Gedimin Wielki Xiądz Litewſki przełożywßy ná Kijowie Mindowá Xiąże Holßáńſkie namieſtnikiem/ y inße zamki Stároſtámi ſwoimi oſádziwßy/ wroćił ſię do Litwy z wielkim zwycięſtwem/ w Kiernowie potym (gdzie ná ten czás byłá ſtolicá wielkiego Xięſtwá Litewſkiego) był od wßyſtkiego poſpolſtwá z wielką rádością/ zwykłym ręku kleſktániem/ y łádo łádo ſpiewánim/ trąb długich huczeniem przyięty/ gdzie Rycerſtwo ná onych woynach Ruſkich dobrze záſłużone vdárowawßy woyſko dla wytchnienia z oney długiey pracey do domow roſpuścił. A od tego czáſu/ to ieſt roku 1321. Monarchia álbo iedynowładſtwo Kijowſkie/ gdy Gedimin Kijow opánował vſtáłá. Bo wßyſtkiey Ruſkiey Monarchiey z ſtárodawná głową był Kijow/ od Kijá Xiążęciá záłożony/ roku po národzeniu Chriſtuſá Páná 430. według niktorych zdánia/ ácz Kroniki Ruſkie dla ſtárodawności tego Miáſtá pewnego czáſu wywieść niemogą/ wßákże od Olhy/ álbo Heleny/ ktora ſię w Grecką wiárę Roku od ſtworzenia Swiátá według ráchunku Ruſkiego ochrzćiłá/ y od Swántoſławá Syná iey/ y od Wolodimirzá Syná tegoż Swątoſławá Monárchow Ruſkich/ ktory ſię też w Czárygrodzie ochrzćił/ Látá od Chriſtuſá Páná 990. á od ſtworzenia Swiátá/ iák Ruś ráchuie/ roku 6469. tedy Monarchia Kijowſka/ to ieſt wßyſtkiey Ruśi iedynowładziectwo do opánowánia Kijowá od Gediminá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego ſtáłá lat 431.

Potym przedſię Wielcy Kniáziowie Białey Ruśi Moſkiewſcy piſáli ſię Jedynowładcámi wſieie Ruśi (ácz ſię w tym mylili/ bo Litwá niemáłą część Ruſkich Xięſtw dawno byłá poſiądłá) vżywáiąc tytułu tego/ ktorego dziś Wielki Kniąż Moſkiewſki w liśćiech ſwoich vżywa/ wßákże práwa Monarchia Kijowſka wßyſtkiey Ruśi/ tylko zá pánowánia Rurikowego/ Igorowego/ Olechowego/ Swántoſławowego/ y Włodimirowego/ począthiem ſwym/ y pewną ſucceſſią w mocy ſwey kwitnęłá y trwáłá. A po śmierći Włodimirowey dwánaſćie Synow iego ſrogą wnętrzną woyną ná kilkodzieſiąt częśći páńſtwo y iedynowładſtwo Ruſkie rozerwáli/ áczkolwiek to był záſię przywiodł w pierwßą klobę y w Monarchią Włodimirz Monomách przezwiſkiem Syn Wßewołodow/ Wnuk Włodimirzá wyżßey miánowánego/ wßákże ſię to wßyſtko po iego śmierći znowu rozerwáło/ iákoſmy o tym wyżßey w dźieiach Ruſkich dowodniey wypiſáli/ Przeto do rzeczy Litewſkich przyſtępuiemy.

O záłożeniu Trokow ſtárich y Wilná przez Gediminá/ Roku 1321.

Rozdział IIII.

GEdimin Witeneſowic Wielki Xiądz Litewſki zbywáiąc w Kiernowie rozmáitymi łowámi przeßłey pracey/ y niewczáſow woiennych/ zebrawßy ſię z Dworem y wßyſtkim myśliwſtwem ſwoim iáchał w głębße puſzcze dla weſelßey poćiechy/ y głowniejßych łowow. A gdy mu ſię według myśli ßáńc[illegible]áło iż ſię n[illegible]ćießył y obłowił/ częſtował w polu pod kotarhámi pány Dworzány/ y myśliwce ſwoie wpiąći milach od Kiernowá/ miedzy Wáką y Wilią rzekámi/ tám potym vpodobáło mu ſię mieyſce y plác nie ták bárzo ſłużny ku zamkowi/ iáko iemu wdzięczny/ iż ſię ná tym mieſcu y wokolicznych polach y láſach obłowił/ támże záráżem obeſtá wßy wołości/ zábudował zamek/ ktory przekopem y wałem obwárował/ y názwał go Troki/ dla tegoiż co żywo/ Zájęcy/ Liſſow/ Kunic/ y inßego máłego źwierzá y ptáſtwá/ ták Dworzánie/ iáko oſocznicy/ myśliwcy/ kuchćikowie y chłopiętá/ wßyſtcy byli pełno około tárczakow/ przed ſobą y zá ſobą/ y po ſtronach w troki náwiązáli y náwießáli. Zwierzu też wielkiego/ Łośi/ Jeleni/ Sarn etc. pełne wozy nákłádli. A ták dla tego ßczęſliwego obłowu znácząc w tym ſobie wrożkę ßczęſliwą (bo w on czás Litwá obyczáiem Rzymſkim żadney rzeczy bez wrożki niepoczynáli) zárázem z Kiernowá Stolicę Xiążęcia do Trok nowo budowánych przeprowádził/ ktore dziś ſtáremi Trokámi zowiemy względem nowych od Kieyſtutá potym iego Syná zbudowánych/ iáko o tym niżey nápißemy. A ták od tego czáſu ſtolec w Kiernowie od ſtárożytnych Xiąząt Litewſkich/ zwłaßczá od Kiernuſá Konáſowicá Palemonowego z Rzymſkich Xiąząt Potomká wtorego záłożony vſtał/ zá czym też to Miáſto z Zamkiem dawnością czáſow zániſnych ták dziś widzimy zniſzczáło. A w Trokach ſię nowa Stolicá Xiąząt Litewſkich poczęłá/ ále nie długo trwáłá/ Bo Gedimin rychło potym zaiáchawßy w łowy/ zwykłym obyczáiem/ czynił oſtępy nád brzegámi Rzeki Wiliey/ ktore w ony czáſy láſami y puſzczámi wielkimi/ gęſtymi á gwałtownymi zámieśiſto zároſłe/ leżyſkámi tylko y przechowániem rozmáitemu źwierzowi ták wielkiemu iáko máłemu były. Ták tedy Gedimin bawiąc ſię łowámi/ z oſtępu ná oſtęp przeieżdżáiąc/ przyiechał ze wßyſtkim orſzakiem Dworu y myśliſtwá ſwego ná zgliſká poświęcone przodkow ſwoich/ gdzie rzeká Wilná do Wiliey wpada/ od Trok ſtárych cztery mile/ ktore zgliſká/ to ieſt plác palenia ciał Xiążęcych y Pánow przedniejßych Litewſkich/ fundował był ná tym mieyſcu Swintorog/ á po nim Germont Syn iego/ iákoſmy o tym wyżßey nápiſáli/ gdzie też Kápłani Litewſcy obyczáiem pogáńſkim Bogom ſwoim oſiáry zá Duße zmárłych Xiąząt/ (bo o nieśmiertelności Duß/ o Dniu ſądnym/ y o zmartwychwſtániu wielce trzymáli) czynili/ y ogień wieczny vſtáwicznie we dnie y w nocy bez przeſtánku (iáko też ono był w Rzymie obyczay Ceremonie Weſty Boginiey) ná tym mieyſcu zá pilnośćią Kápłanow k temu vſtáwionych gorzał/ ktory ogień Litwá y Żmodź/ Pruſſowie/ y Łotwá zá oſobliwego Bogá miéli y chwalili.

Stáre Troki zbudowáne/ á dla czego Trokámi názwane.

Z Kiernowá Stolec do Trok przenieſiony.

Tám tedy Gedimin około przerzeczonych zgliſk w puſzczy miedzy gorámi/ ktore dziś Łyſymi zowią poluiąc/ mimo inßego źwierzu mnoſtwá ſam poſtrzelił Turá wielkiego s kuße/ y zábił go ná tey gorze gdzie dziś wyżßy zamek Wileńſki/ ktorą gorę od tego Turá y dziś Turzą gorą zowią/ á ſkorę y rogi iego złotem opráwione miáſto zacnych Klenotow długo w ſkárbie chowano/ áż do czáſow Witołdowych/ á Witold iż poſpolićie s tych rogow ná wielkich bieſiádách/ y częſtowániu Poſłow poſtronnych pijał/ tedy ieden dárował zá wielki vpominek Ceſárzowi Rzymſkiemu Sigmuntowi/ Krolowi Węgierſkiemu/ ná onym ſławnym ziáździe Krolow y Xiąząt w Łucku/ roku 1429. iáko o tym będzie niżey. A teras rzecz przedſię wzięta kończę.

Gedimin Turá poſtrzelił.

Gedimin ſprácowawßy ſię łowámi/ tudźież iż wieczor był záßedł/ á noc ćiemna nádchodziłá/ do Trok też omießkał/ poćießywßy ſię znácznie z zábitego ręką własną Turá nocował w kotarhach ze wßyſtkim Dworem ſwoim ná zgliſkach miánowánych ná łące Swintorozie od Swintarohá Xiążęciá názwaney/ gdzie dziś puſzkárnia/ ſtáynie y niżßy zamek/ á gdy po pracy iák to bywa twárdym ſnem był zmorzony/ śniło mu ſię iż ná tey gorze y ná tym mieyſcu gdzie Turá zábił/ y gdzie dziś Wilno z zamkámi ſtoi/ widział Wilká wielkiego/ y mocnego/

Sen Gediminow.

ą prawie iákoby żelázną blachą wárownie przeciw wszelkim postrzałom vzbro-
ionego/ w tym Wilku zás słyszał sto Wilkow ogromnie wyiących/ ktorych głos
po wszystkich stronach roznosił. Ocuciwszy sie tedy Gedimin/ wpadł mu ten
sen w myśl/ y gryzł sie długo sam z sobą chcąc zgádnąć coby sie przez to znáczyło.
Ale iż ná sie trudną rzecz obaczył/ nie ináczey iáko on Pharao Krol Egiptski o
siedmi Krowach tłustych y chudych/ álbo Baltazar Krol o oney ręce/ ktorą wi-
dział piszącą Tekel, mane, Phares / mensus est, mensus est, ponderauit & diuisit, &c. Iż był
czás przyszedł zginąć Baltazarowi ze wszystkim iego Krolestwem etc. Tym
sposobem Gedimin názáiutrz wstawszy/ ten sen wszystkim Pánom y Dworzá-
nom swoim opowiedział/ rádząc sie y pytáiąc/ coby sie im ten sen zdał/ á coby
znáczył: Bo Litwá w on czás iáko Pogáni ledá czemu wierzyli/ á sámi bur-
támi/ álbo wrożkámi/ iáko Rzymiánie Aruspicijs, extis, auium uolatu, &c. ták woy-
ne iák domowe spráwy záwzdy odpráwowáli. Lecz ten sen y wykład iego nie
dał sie żadnemu ták zgołá gryść/ áż musiáło przyść ná Krywe Kriweitá Bi-
skupá Litewskiego pogáńskiego/ ktoremu było imię Lizdeyko.

Lizdeyko nawyższy Biskup Litewski w orlim gniazdzie náleziony.

A ten iáko Látopiszce świádczą zá Witenesá Oycá Gediminowego był ná-
leziony w Orlim gniazdzie w iedney puszczy przy gościńcu/ á niktorzy powiádá-
ią/ iż w kolebce ochędożney ná drzewie záwieszonego sam Witenes nálazł/ y cho-
wáć go dał vczciwie iáko Syná. A gdy dorosł okázował z siebie dzielności nie
prostego człowieká/ stąd sie znáczyło/ iż był zacnego iákiegoś álbo Xiążęcego
narodu/ ále snadź dla zazdrości pánowánia/ iesżcze w pieluchach álbo od Má-
cochy/ álbo od Oyczymá był ták do lásu záfłány/ iáko też ono był vczynił Emi-
lius Krol Albáński/ Remusá y Romulusá Bliźniętá z Rehi Silwiey Dziewki
Krolewskiey Mniszki vrodzone záfłał był táiemnie do Tibru vtopić/ ktore po-
tym od Wilczyce wychowáne (iák sławią) y od Faustulusá pásterzá náleziono/
Rzym głowę wszystkiego Swiátá założyli/ etc. Tákże też ono był vczynił Astia-
ges Krol Medski Cirusowi z Corki swoiey y z Xiążęciá Perskiego vrodzonemu/
iż go był w pieluchach kazał głodem vmorzyć Harpagowi Secretarzowi swo-
iemu/ áby po nim nie krolował/ Harpagus potym zlitowawszy sie nád niemow-
ziątkiem krwie Krolewskiey/ záfłał go do lássu potáiemnie/ y kazał go ná
drzewie záwieśić/ áby tám zá oczymá Harpagowymi vmárło/ wszákże to dzie-
ćię tenże pásterz (dawszy swoie ná ten czás vmárłe Harpagowi) wychował v
siebie/ Potym gdy wzrastał/ wybráły go dzieci wespoł pássące bydło Kro-
lem sobie/ ná ostátek przez dziwne przeyrzenie Boże (ktoremu sie rádá ludzká
prozno opiera) y Astiagessá swego Dziádá wygnał/ y Krolestwo iego Medz-
skie y Oyczyste Perskie y Assiriyskie/ ná ostátek wszystkę Azią/ Sirią/ Judzką
Ziemię/ y India opánował.

O tym czytay Liuium & Florum, &c.

O tym Iustinus/ Carion &c.

O tym też czytay Volateranū, Iustinum, Carionem, etc. & Danielis 13. cap. & 14. &c.

Tego też Cirussá pierwszego Monarchę Perskiego/ Daniel Prorok przy-
wiodł był ku vznániu prawdziwego Bogá/ Roku od stworzenia Swiátá 4443.
etc. á według Karioná 3443.

Danielis. 14.

Czytamy też dziwnieyszy tego przykład apud Trogum Pompeium, & Iustinum lib.
44. Iż tákże Krol napierwszy Hiszpáński Gargoras álbo Gorgoras Wnuká y
Syná swoiego/ ktorego z własney Dziewki miał: dla wstydu rozmáićie chcąc
zátráćić/ kazał miotáć miedzy Swinie/ y miedzy Psy głodne by go ziedli/ y ná
ściesżki chlewow ćiásne potym go kłádziono/ by go Bydło zdeptáło/ ná ostá-
tek gdy y ták niemogł zginąć/ w Morze go wrzucono/ á wżdy go nawálności
Morskie ná brzeg bez náruszenia wybiły/ gdzie go potym Jelenicá wychowáła
piersiámi swoimi/ potym dziwnym lossem przeyrzenia Bożego/ został wto-
rym Krolem Hiszpáńskim/ ktoremu było dano imię Habis. Telephus tákże
Missiyskie

O tym też czytay Volateranum lib. 2. de Gestis in Hispania ad Gotes.

Habis Krol 2. Hispański.

Missiyskie Xiążę álbo Bulgárskie od łániey w puszczy tákże będąc zániesiony ná
zgubienie/ był wychowány. Toż czytamy w Kronikach Czeskich/ co y v Biel-
skiego w księgach siodmych o Czeskim Krolestwie naydziesz/ fol. 322. Roku od
Christusá 909. iż Iwaná Gestimulussá Krolewicá Karwackiego/ łánia ták-
że ná puszczy czterdzieści y dwie lecie mlekiem żywiłá. Parissa tákże Syná Pri-
amussowego/ Krolewicá Troiáńskiego Niedźwiedzicá ná puszczy vchowá-
łá/ etc. á Romulussa y Remussa etc. Wilczycá/ á Iowissá Syná Saturnusso-
wego Pszczoły/ etc. Tom dla tego przypomniał/ áby niebyło wpodziwienie
świádectwo Látopiszczow Litewskich o Lizdeiku/ Bo sie też ták własnie y z
nászym Lizdeikiem w on czás działo/ ktory będąc ná dworze Xiążęcym wycho-
wány/ w náukach gwiazdárskich według Biegow pogáńskich/ w Wieszczbiar-
stwach/ Snow wykłádach/ (iáko niegdy Joseph y Moizesz w wszelkiey mą-
drości Egiptskiey) był wyćwiczony/ áż potym był zá Gedyminá nawyższym
Biskupem álbo przełożonym Nabożeństw pogáńskich/ ktorego z vrzędu Kriwe
Kriweyto zwano/ o ktorym vrzędzie apud Cromerum, Miechouium, Dlugossum, Eras-
mum Stellam, Dusburchium, naydziesz iáśnie świádectwá/ Ten tedy Lizdeyko Biskup
nawyższy nieináczey (iáko Joseph Faraonowi/ y onym Towárzyszom więzie-
nia/ Podczászemu y Piekárzowi/ y iáko Daniel Nabuchodonozor o czterzech
Monárchiach/ y potym o oney ręce ná ściennie piszącey Baltásárowi) on Sen o
Wilku ná Turzey gorze stoiącym/ y o stu Wilkow inszych w nim wyiących/
tym kształtem porządnie y prawdziwie wyłożył/ iż Wilk ten ktoregoś widział
iákoby z żelázá vkowánego Wielki Kniążę Gedyminie/ znáczy to/ iż ná tym
mieyscu Zglisk przodkom twoim poświęconych/ będzie Zamek mocny y Miá-
sto tego páństwá głowne/ á sto Wilkow w tym Wilku ogromnie wyiących/
ktorych sie głos ná wszystkie strony rozchodzi/ to znáczą/ iż ten Zamek/ y to Miá-
sto zacnością y dzielnością obywátelow swoich/ tudzież wielkimi spráwámi po-
tomkow twoich Wielkich Xiędzow Litewskich/ ktorzy tu będą mieli stolec swoy
rozgłoszy sie y rozszerzy z wielką sławą po wszystkich stronach Swiátá/ y cudzym
narodom w rychle z tey Stolice z wielką sławą pánowáć będą.

Telephus od łániey wychowány.

Iwan Gestimullus.

Paris.

Romulus z Remus.

Iouis.

Moizesz tákże był ná Rzekę wyłożon/ w máłey skrzynce. Exodi cap. 2.

Lizdeik Biskup Pogáński.

Genesis cap. 40. et 41.

Daniel. cap. 2.

Daniel. cap. 5. Mane, Tekel, Phares, Mensus est ponderauit & diuisit &c.

Item Daniel. ca. 7. o czterech wiátrach/ o czterech Bestiach snu/ y o mężu z słoneczną głową etc widziánym/ Dan. 1. cap.

Ták mądry y prawdziwy á ku rzeczy wykład snu Lizdeykowego Gedymin
pochwaliwszy/ y ofiáry Bogom swoim ná Zgliskach odpráwiwszy/ wnet nie od-
kłádáiąc obesłał włości okoliczne/ Rzemieśnikow też rozmáitych/ Cie-
ślow/ Murárzow/ Kowalow/ Kopaczow/ y máteriey k temu wszelkiey dostátki
sposobiwszy/ począł murowáć naprzod wyszny Zamek ná Turzey gorze/ ná kto-
rey sam z kusze Turá wielkiego był postrzelił. Wymierzył potym plac ná niżny za-
mek ná Swintoroze/ ktore mieysce w on czás krzywą doliną názywano/ przy
vściu Wilny rzeki/ gdzie do Wiliey wpada/ támże Zamek niżny z drzewá z wy-
niosłymi wieżycámi/ y z blankámi Gedymin wielką prędkością ále z więtszą pil-
nością zbudował kosztownie/ A dokonawszy obu zamku miánował ich Wilnem/
od Wilny rzeki/ tákże y Miásto prędko sie przy zamkach nád Wilną y Wilią osá-
dziło/ bo Gedymin z Trok stolice swoie tegoż roku do Wilná przeniosł/ y tám ią
ná potomne czásy vgruntował/ zá czym wielkie zebránie ludzi/ iáko Orłowie do
ścierwu prędko sie w wielkie Miásto y rozwlokłe possády zgromádziło. Pánowie
też wszyscy dwory wielkie przy głownym mieście/ dla vstáwicznego tám mieszká-
nia Wielkiego Xiędzá swoiego ozdobnie pobudowáli/ ták iż Wilno z máłych po-
czątkow záczęte/ gdzie przed tym tylko trupy Xiążęcie paliwano miásto pogrze-
bow wielkim y sławnym miástem roku 1322. vrosło/ zá rádą mądrą Lizdeyko-
wą/ ktory był potym długo Biskupē Litewskim żonátym/ według pogáństwá y
Augurē álbo wieszczkię iáko był obyczay wzięty y vrząd zacny v Rzymian Augurij.
Boy Cicero/ iáko sam świádczy o sobie/ on mąż y Senator zacny Rzimski był też

Wykład snu o Wilnie.

Zamek wyszny Wileński ná Turzey gorze.

Niżny Zamek.

Mathei 24. Mar. 13. Luc. 21. Gdzie to ścierw będzie ścierw/ tám sie zgromadzą y Orłowie.

Augures, hoc est tres sacerdotes, qui auspiciorū disciplinā curarēt.

w Rzymie z vrzędu/ to iest Wieśczkiem álbo dozorca zwierzchnym wieżdźbiár-stwá/ według ktorych sie Rzymska rzecz pospolita spráwowáłá/ co też Litwá iákoby od Rzymian zwyczay podány záchowywáłá/ á iáko Cicero y inszy w Rzymie/ ták też Lizdoiko w wielkim Xięstwie Litewskim był Augurem.

Niezániedbał też Gedimin chwały Bogow swoich wgruntowánym sto-łecznym mieście swoim potwierdzić/ bo ácz pierwey od Swintorohá y Germon-tá Syná iego Xiążąt Litewskich wieczny ogień iáko w Rzymie v Vesty był fun-dowány/ ná tym mieyscu gdzie dziś puszkárnia/ y Kápłáni/ ktorzy pod gárdłem áby ogień nie zgásł święty pilnowáli/ byli hoynie nádáni/ wszákże Gedimin náo-to Lás ćiemny Bogom poświęćił/ (co zwano v łáćińskich pogan y inszych náro-dow Lucus, á Litwá y dziś Lás zowie Laukos) y Kápłany pogáńskim obyczá-iem w nim vstáwił/ ktorzy tám zá dusze zmárłych Xiążąt ná onych mieyscach álbo zgliszkach spalonych modły czynili/ támże y węże Gywoitos y Ziemiennikos názwáne karmili/ y hodowáli/ iáko Bożki domowe. A ten lás był náo Wilią podle puszkárniey áż do Lukiszek.

Postáwił iescze Gedimin Báłwan Perkunowi álbo Piorunowi/ Kámień krzemieniśty wielki/ z ktorego ogień Kápłani krzossáli w ręku trzymaiący/ temu też ná ofiárę vstáwicznie ogień wieczny z dębiny we dnie y w nocy palono/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kośćioł (od Jagełá Wnuká Gediminowego fundowány) świętego Stánisłáwá w zamku.

Byłá iescze wielka Sálá álbo Bożnicá ná Antokoli wszystkim Bogom/ ktorych Litwá zmámiona gusły czártowskimi chwaliłá/ tám świece woskowe po wieczerzach we czwartki Kápłáni záwżdy stáwiáli/ y palili. Alesmy o tych Báłwanach y zabobonach pogáńskich wyższey szeroko z pewnych dowodow y vprzeymego dawności Litewskich wybádánia/ w Ruskiey Kronice opissáli/ bo przeto o záłożeniu Trok y Wilná ná ten czás Czytelniku miły bądź content/ bo do inszych spraw y dźieiow zá Gediminá sie toczących przystępuiemy.

apud Romanos erant, à Romulo, auguratis disci-pline peritissimo ... inde[m] octo auruspices qui ex ... erant peri, &c. Flamines quoq; tres, & Salij etc. à Numa institu... de eiusm. ... Dionysium, Liuium, Plutarchum, in Numa, stadiu in Floru, Pompo-niu Lætum &c. Ogien Westi Rogmico lucus sacrati. Gywoitos/ y Ziemienniki węże Dij penates. Perkunos albo Piorun Bał-wan Panteon Li-tewskie.

O woiowániu Litewskich y Zmodzkich Ziem przes Xiążętá Rzeskie/ y Krzyżá-ki/ á o zburzeniu Lifland áż do Rewlá y Derptu/ przez Litwę/ o splundrowániu Mázowszá y Dobrzyniá Roku 1322. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ Liflandskie/ Długosz y Mie-chouius lib. 4. fol. 220. cap. 15. etc.

Rozdźiał V.

ROku 1322. Krzyżacy Pruscy iákosz byli porażeni 1319. od Gediminá nád Zeymulą rzeką y nád Okmieną nie náćieráli potym do Litwy áni do Zmodzi wálnym woy-skiem/ tylko Kozáckimi vtarczkámi/ á słysząc iż sie Gedi-min Ruskimi woynámi/ tudźież budowánim Wilná był zá-báwił/ iákosmy wyższey powiedźieli/ zbieráli wielkie woyská ták z Prus iáko z Lifland/ y z inszych Xięstw Niemieckich. Bernardus też Xiążę Sweionickie z Rycerstwem swoim Sląskim y z Cze-chámi/ y Xiążę Szwabskie/ y owá Grofowie Renscy/ iáko Miechouius pisze y Długosz/

Długosz/ á Dusburch iescze przydawa Grofá Grodischeckiego/ y Synow Grofá Juliácenskiego/ Wildemburskiego/ y Preglitskiego/ ktorzy ná woynę świętą (ná ktorą był Odpust od Papieżá iákoby do Jeruzalem iechał) przećiw Litwie y Zmodzi Pogánom/ z wielkością Rycerstwá Niemieckiego/ Francuskiego/ Cze-skiego/ Sląskiego/ Rakuskiego/ do Prus ná pomoc Krzyżakom przyćiągnęli/ z ktorymi złączywszy wszystki mocy swoie Krzyżacy Liflandscy y Pruscy/ do ziem Zmodzkich y Litewskich ogromnie wćiągnęli/ gdzie trzy Powiáty Wankenski álbo Waykienski/ Rosienski/ y Klogenski zburzyli/ y Zamku Pistenu/ iáko Mie-chouius pisze/ dobyli/ ále Dusburch świádczy/ iż sie Litwá y Zmodź Niemcom vsilnie szturmuiącym ná tym Zamku obroniłá/ O czym ieśli chcesz wyższey czy-tay w roku 1322. v Dusburchá Krzyżaká. A gdy Litwá y Zmodź chytro pod-dáństwo y posłuszeństwo obiecáłá Krzyżakom/ wstrzymáli sie od mordowánia ludźi Litewskich y burzenia włości/ tákże bránia w niewolą.

Tegoż czássu gdy Liflandski Mistrz z Pruskim Zmodź woiował/ Xiążę też Litewskie zwoiowawszy Liflanty y wszystko Biskupstwo Derptskie/ y insze Po-wiáty pięć tysięcy Niemcow y Lotwy/ y wielką wielkość łupow do Litwy bez odporu wywiodł/ ták iż Krzyżakom wet zá wet oddał tile troie/ gdy oni Zmodź przes sie pustą pustoszyli/ z większą szkodą niż korzyśćią swoią.

Tego zburzenia chcąc sie pomśćić Chrześćiáńskie woysko/ gdy iusz zimá ná-stawáłá/ wćiągnęli do Litwy/ wszákże dla okrutnie srogiey zimy/ tego roku nád zwyczay iáko sie wszyscy Kronikarze zgadzáią pánuiącey/ nic nie spráwiwszy áni skorawszy zimnem zwoiowáni z wielką szkodą swoią do Prus wroćić sie muśieli.

David verò Capitaneus castri Gartin frigore non torpens &c. Ale Dawid Stárostá Zamku Grodzienskiego/ niekurcząc sie áni gnuśnieiąc przed zimnem z wielkimi woyski Litewskimi/ Liflanty z nowu áż do Rewlá zwoiował/ y wszystek powiát Rewelski około Morzá y názad ćiągnąc/ áż do Dźwiny spustoszył/ Kośćioły po-palił/ naczynia Kośćielne srebrne y złote/ y Ornaty pobrał/ Kápłany pobił/ ál-bo w więzienie wypędził/ á pięć tysięcy więźniow Niemcow y Lotwy krom po-bitych z wielkimi łupámi do Litwy przyprowádźił. Dusburch pisze iż w ten czás Królá Duńskiego ziemię Dawid z Litwą zwoiował/ z ktorey sámych pánienek y pánien Slácheckich pięć tysięcy poimał etc. bo podobno w ten czás (co ku rze-czy) Krol Duński trzymał w Liflanćiech Rewel/ iáko y dziś Krol Szwedski.

Potym teyże zimy Litwá y Zmodź Miástá Memele/ y trzech Zamkow w ko-łoniego pod Krzyżaki dobyli/ w ktorych wielkość Niemcow y inszych Chrze-śćian pobiwszy/ y w niewolą zábrawszy/ ták Miásto iáko Zamki spalili. Ale podobno nie ták był w on czás mocny Memel/ iákom go sam dziś obwárowány widźiał.

Záraz z tym zwyćięstwem zágrzewáiąc sie prętkośćią ná mroźie Wilowski powiát y Sambiyską ziemię zwoiowáli w Prusiech/ á wielką porażkę/ y szkodę Krzyżakow vdręczywszy/ Kontorá z Tapiowá/ ktory ich chćiał gromić/ zábili/ y woysko iego ná głowę poráźili/ á z wielkimi łupámi y Rotámi więźniow poi-mánych do Litwy sie bez odporu wroćili.

Mázowieckie też Xięstwo przerzeczony Dawid Stárostá Grodzienski zwoiował teyże zimy/ á wielkość Dworow/ Wśi/ y Kośćiołow popaliwszy/ y złupiwszy/ bárdzo wiele Oraczow/ Wieśniakow/ Mazurow do Litwy poimá-nych wywiodł.

Tegoż czássu Carolus de Trier álbo Trewir Mistrz Pruski vmárł/ á ná iego mieysce Werner de Orselle n[ow]ym Mistrzem był wybrány.

Tegoż czássu Wrotsł[aw M]iásto głowne Slaskie y z Xięstwem Jan Krol Cze-ski/ dziwnymi á chytrimi [pra]ktykámi ná Henriku Xiążęciu wyszydził y opánował/ á od tego

Rzeszey Niemieckiey y Xiążąt rozmáitych gotowánie ná Litwę.

Wankienski/ Rossienski y Klogenski Powiáty w Zmodzi zburzone/ dziś tylko Rosienskiego imię zostáło.

Zmodź sie chytro Krzyżakom Rossienska podáć obiecáłá.

Litwá Liflanty około Derptu wzaiem zwoiowáłá.

Prożna wypráwá woyśk Niemieckich do Litwy dla zimná.

Słowá Miechowiussowe.

Litwá áż do Rewla Liflanty zwoiowáłá.

Trzymał też ná ten czás Ozilia Wyspę ná morzu Liflandskim ktora też dziś Magnus Duński Krolewic w Liflanćiech trzyma.

Litwá y Zmodź Memel álbo Kloypede nád morzem wźiełá.

Wilowski Powiát/ iest od Memlá mil 18 Wielowa od Tapiowá 2. mili/ á Tápiow wielki zamek/ imo ktory y z Wilná wićiny chodzą/ od Krolewcá 5 mil.

Litwa mázowszę zwoiowáłá.

Temu Dusburch Kronike dedikował/ ktora masz od nas wyższey przełożone

Wrocławskie y insze Xięstwá Sląskie od Polski do Czech oderwáne.

á od tego czássu Wrocławskie Xięstwo do Czeskiego Krolestwá od Polski/ y Xiążąt Sląskich oderwáne Czechom przyłączone iest. Legnickie też Xiąże y Bregenskie álbo Brzeskie podáli się w hołd y w posłuszenstwo przerzeczonemu Janowi Krolowi Czeskiemu/ grozbámi vstrászeni/ y iego potomkom nápotym będącym Krolom Czeskim przysięgli wiárę chowáć/ Roku zás 1323. Litwá táiemnymi drogámi nagle á bez wieśći do ziemie Dobrzyńskiey wpadszy/ wszytkę wszerzy wzdłuż okrutnie zwoiowáli/ stáre y nie dorosłe dziatki zábijáiąc/ á inszych w połon zábieráiąc kwápliwie y spieszno z dziewiąćią tysięcy więźniow obráchowánych do Litwy vbiegli. Dla tego Włádisław Dobrzyńskie Xiąże/ rodzony Brát Włádisławá Łokietká Krolá Polskiego/ w osobie swoiey do Krákowá przyiáchawszy/ Dobrzyńską ziemię ze wszystkimi zamkámi/ włośćiámi y miásteczkámi/ Włádisłáwowi Brátu Krolowi y Krolestwu Polskiemu wiecznym práwem oddał y dárował/ Bowiem dla częstych naiázdow Krzyżáckich/ y Litewskich/ niemogł iey dłużey bronić/ áni trzymáć: A vprzeymymi y pokornymi prośbámi ziemię Łęczycką do żywotá swego/ bo potomstwá niemiał/ sobie y Mátce swoiey Anástásiey Wdowie po Xiążęćiu Semowićie Dobrzyńskim pozostáłey/ otrzymał z hoynośći Krolewskiey. A ták od tego czásu Dobrzyńska ziemia do Krolestwá Polskiego iest przyłączona: ácz o nię potym dość krwáwych burd Polacy z Krzyżaki áż do Kázimierzá Jagiełowicá miewáli.

Litwá 9000. więźniow z Dobrzyńskiey Ziemie wywiodłá.

Dobrzyńska ziemiá do Korony Polskiey.

Potym Roku 1324. Dawid Stárostá Grodzieński/ z roskazánia Gedimina Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ wtárgnął do Mázowszá/ gdzie Miásto Połtowsk Biskupá Płockiego/ y sto trzydzieśći śioł okolicznych w dzień S. Helżbiety náiecháwszy/ mieczem/ ogniem/ y łupiestwem zwoiowáł/ y trzydzieśći Kośćiołow Plebáńskich álbo Páráfiynych iáko zową/ ogniem wygłádził/ nád to cztery tyśiące ludzi/ iáko Miechouius pisze w niewolą do Litwy wywiodł. Drugie też woysko Litewskie/ wćiągnąwszy do Ziemie Liflándskiey/ ná kilku mieyscach ią zwoiowáli/ á łupy z więźniámi do Litwy wywiedli/ O tym Długosz y Miechouius lib.4.cap.16.fol.221.etc.

Mázowsze od Litwy zwoiowáne. 4000. więźniow z Mázowszá. Litwá Liflánty woiuie.

Wszákże ty Czytelniku ieśli chcesz Historią z Historią stossowáć/ á szerszą y dostáteczniejszą rzecz spraw Litewskich obaczyć/ Czytay o tym ná końcu w Kronice Petri a Dusburch od nas s pilnośćią wyższey przełożoney: zwłaszczá o poráženiu Krzyżakow v Miednik y ofiárze Litewskiey/ o srogiey zimie y burzeniu Duńskiey ziemie przez Litwę/ tákże Pruskiey y Dobrzyńskiey/ O Legátach Papieskich do Gedimina: á tám ostátek spraw Gediminowych do Roku 1326. od národzenia Christussa Páná y koniec Kroniki Dusburchowey obaczysz/ ktorą on czássow Gediminowych y Witennowych sam będąc Krzyżákiem pisał/ á co sam widział/ y słyszał/ to świádczy/ á świádectwo iego iest prawdziwe.

O spowino-

O spowinowáceniu Litwy z Polaki/ á iáko Władisław Łokietek Krol Polski Syná swego Kazimierzá w szesćenaśćie lećiech ożenił z Xiężną Gediminowną/ Roku Páńskiego 1325.

Rozdział VI.

WLádisław Łokietek Krol Polski zá trzećim rázem dla wielkich wnętrznych y postronnych rosterkow ledwo státecznie koronowány/ á od srogiego nieszczęśćia dziwnie będąc vtrapiony/ myślił y z Rádámi Koronnymi vstáwicznie tráktował/ ktorymby sposobem po onych trwogach mogł bespiecznie pánowáć: Stáráł się naprzod o vspokoienie częstych naiázdow Litewskich/ ktorym woyną odeprzeć niemogł/ Frásował się też y o odięcie y gwałtowne wydárćie Pomorskiey ziemie przez bezbożne Krzyżaki Pruskie Jáłmużniki koronne/ k temu oddalenie Sląskiego Xięstwá od Korony Polskiey przez Czechy.

Crom: Neq; verò facilè ij domari poterant.

Vtrapienie Polski zewsząd.

W tych trwogach máiąc vmysł rozerwány nie wiedział co pierwey czynić y ku czemu się obroćić/ Widział iż Krzyżacy nie tylko Pomorskiey ziemie wzbrániáli się wroćić/ Ale gwałtownie y ná Dobrzyńską ziemię/ ktora też byłá niedawno przez Litwę zburzona vmysł swoy hárdy násádzili. Baczył też iż Czechowie tákże się byli stowárzyszyli z Krzyżaki/ że ich trudno było rozłączyć/ zwłaszczá gdy są opánowániem Sląská y Miástá Wrocłáwskiego w pychę podnieśieni zá pomocą Krzyżácką mieli nádzieię wszystkę Polskę wrychle posieść/ bo obádwá nieprzyiáciele byli przes się dość śilni y możni/ á iednego trudno było záczepić/ áżby z obiemá muśiał czynić záraz/ Nád to Sássowie y Brándeburscy Márgrábiowie przymierzeniem y sąśiedztwem z Krzyżakámi złączeni/ gotowi im byli pomagáć/ iáko się y sámi ná Polskę zá namnieyszey przyczyny okazániem/ gwałtem y zdrádą násádzili byli. A gdy się Krol ná ty woyny z myślą rozerwáną wodził/ álbo mu było wydáć Polskę ná drapiestwo y burzenie Litwie/ álbo też ná odpárćie ich náiázdow zostáwiwszy obronę/ muśiałby mocy rycerstwá swego vmnieyszyć/ y woyská ná kilo częśći rostárgnąć/ ktore y ták choć cáłe/ niemoglyby przećiwko onym drugim nieprzyiáciołom dosyć vczynić. Abowiem vstáwicznymi wtárczkámi Litwá raz ty raz ty y owy kráiny Polskie náieżdżáli y woiowáli/ y niedawno przedtym Połtowsko Biskupá Płockiego Miásto/ y Dobrzyń z włośćiámi byli spalili/ y złupili/ y wiele kráin od Polski woyną oderwawszy posiedli/ k temu trudno ich było vkroćić/ gdyż do bitwy záwżdy byli gotowi/ ponieważ się woynámi vstáwicznie báwili. A w domu záwodámi y trudnym przebyćiem Rzek/ Lásow/ y iezior w niesprawnych w on czás puszczach á niewyrobionych stárzynach/ iáko w napewnieyszych y mocnych zamkach bespiecznie żyli/ Ták iż iesliby kto był chćiał woynę ná nich podnieść/ [illegible]n by niemniey z nieprzyiácielem przemyślnym/ prętkim/ lekkim/ boiownym y [illegible]rym muśiał czynić/ iáko też z trudnośćiámi drog/ gęstośćią lásow/ z niepog[illegible]niebá/ y głodem/ muśiałby się naprzod biedzić. Ták tedy Krol Włádisław [illegible]etek tey ostáteczney rzeczy myślił skuśić/ iesliby snadź mogł iáko Litwę vgłá[illegible] á w towárzystwo swoie przywieść. A naprzod ku otrzymániu tey przyiázn[illegible]ydawáło mu to niemnieyszey nádzieię/ y otuchy/ iż wiedział Krzyżaki być [illegible] Polakom ták Litwie pospolite y głowne nieprzyiacioły/ ktore zdán[illegible]rzedsięwzięćie Krolewskie gdy wszystko zebránie Senatorow

Cromer. Vel prodenda erat Polonia Lituanorum populationibus.

Assiduis enim excursionibus, iam has iam illas oras Poloniæ Lituani uexabant.

Z Litwą trudno było walczyć poki gospodárstwá nieználi/ á lásow niewyrabiáli.

Et domi fluminũ obiectu, syluarũque & paludum latebris &c. tuti essent.

Ita vt si quis bellum eis inferret, ei non magis cum hoste insidioso etc.

Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, si fortè ij mitigari vlla ratione, & in societatem pertrahi possent.

Inſtructia y Summa Legaciey Polſkiey do Litwy.

Senátorow pochwaliło / y potwierdziło / Wypráwili do Gedyminá Wielkiego Kiążą Litewſkiego poſły / ktorzyby z nim przymierze vmocnili / á Corki v niego Kázimierzowi Krolewicowi w małżeńſki ſtan proſili / á nie inſzego poſagu iedno pokoiu wiecznego z obudwu ſtron / á wypuſzczenia więźniow pobránych narodu polſkiego áby żądáli.

Tych Poſłow Gedymin wdzięcznie w Wilnie przyiąwſzy / y náradziwſzy ſię z Kniążiámi y Boiáry ſwoimi / á widząc rzecz bárdzo pożyteczną / gdyby ſię przeciw Krzyżakom Pruſkim głownym nieprzyiaciołom z Polaki y z Mazurámi zjednoczył / ſpiſſał y zprzymierzył / nieodmowił Corki ſwoiey dáć zá Kazimierzá Krolewicá Polſkiego / Ale ią záraz z przerzeczonymi Poſłámi Polſkimi y z ſwoimi / tákże z poſągiem żądánym więźniow do Polſki poſłał.

Aldoná Gedyminowná do Polſki.

Ták tedy Kiężná Gedyminowná imieniem pogáńſkim Aldoná / z Poſłámi Koronnymi y z pocztem niemáłym Pánow Litewſkich / y Dworzan Gedyminowych Kozakow / w Niedzwiedzie kożuchy y Wilcze ſtyki z ſáydakámi ozdobnie á świetno (iák w on czás ſtroy był) przybránych / przyiácháłá do Krákowá roku 1325. á zá nią y przed nią y wkoło niey poſſąg iey / więźniowie narodu polſkiego y Mázowieckiego z niewoley Litewſkiey wypuſzczeni / ták mężczyzná iáko białe głowy / długimi Rotámi ciągnęli / ktorych ſámych połonnych oboiey płci ludzi

24000. więźniow Polſkich y Mázowieckich wpoſſagu. Ezdræ cap. 1. Quæ inq; nibus omnis conditionis ſexus atq; ætatis captiuorum cæteruis commitata &c.

dwádzieśćiá y cztery tyſiące było / co z Litwy iáko Żydowie z Bábilonu ná ten czás byli wypuſzczeni / z wielką rádośćią poſpolitego ludu Polſkiego w drodze wſzędzie / y ná wieździe do Krákowá byłá przyiętá / bo ſię iuż ſpowinowáceniem wiecznego pokoiu od Litwy niebożętá ſpodziewáli.

Naprzod tedy byłá náuczona przerzeczona Kiężná w Wierze Chrześćiáńſkiey od Nánkierá Biſkupá Krákowſkiego.

Gedyminowná ochrzſczona.

Potym w Wigilią S. Piotrá y Páwłá Apoſtołow / w Kośćiele Krákowſkim ieſt ochrzſczona od tegoż Biſkupá / á imieniem Chrześćiáńſkim Anná miánowána / támże záraz Kazimierzowi Łokietkowicu Krolewicowi Polſkiemu ſieſnáſtego roku wieku ſwego dochodzącemu / w małżeńſki ſtan poſlubiona y oddána / A od tego czáſſu Polſká vtrapiona / dopiero oſiádleyſzą / ludnieyſzą y żyzniey-

Atq; ex eo tempore Polonia magna ex parte vaſtata & inculta &c. populoſior, & cultior eſſe cœpit, &c. Cromerus lib. 11.

ſzą być poczętá / ktora przedtym więkſzą częśćią ſpuſtoſzona y zwoiowána od Litwy Pogánow byłá / gdyż Mázowſza przyległego / tákże Dobrzyńſkiey / Lubelſkiey / Sendomirſkiey / Łęczyckiey / Sirádzkiey / Káliſkiey y Kuiáwſkiey ziemie / więtſza część bez ludzi odłogiem nieruſzona pługiem leżáłá / dla vſtáwicznych naiázdow Litewſkich : Przeto gdy ony dwádzieśćiá y cztery tyſiące ludzi z Litwy wypuſzczonych / Krol po rożnych puſtyniach rozſádził / ták ſię ięli roboty z pilnośćią / iż nie tylko ſtáre puſte role oſiedli y náprawili / *Sed & nouas villas in cruda radice locatas*, iáko Długoſz y Miechouius lib. 4 cap. 9. fol. 207. ále y ſiołá álbo wśi ná ſurowym korzeniu wyrobili / láſſy roſkopáli / y ku oraniu y mieſzkániu godne y pożyteczne zá krotki czás vczynili / náuczyli ſię niebożętá w Litewſkiey niewoli / żárnámi mieląc / Ledy rąbáiąc / y láſſy roſkopywáiąc goſpodárſtwá.

Ták gdy iuż pokoy y ſtowárzyſzenie z Litwą Władiſław Łokietek Krol Polſki poſtánowił y vtwierdził / więkſzą vſnośćią y vſilnośćią począł obmyſláwáć woynę Krzyżácką. Naprzod tedy vmyſlił ſprzyſiężnikow Krzyżáckich Márgrábiow Brándenburſkich / y Mázurow / ktorzy przećiw Polſzcze zá Krzyżákámi

Wacław álbo Wanko Kiążę Mázowieckie bárdzo złe y ſrogie / ſkąd vroſło przyſłowie / poſzedłeś ná Wanká.

z Wańkiem Kiążęciem ſwoim pomagáli / poſtráſzyć / áby w domu woyną vtrápieni / Krzyżákom pomagáć niezdużáli. Dla tego poſławſzy do Mázowſza woyſko z Krákowſkiey y Sendomirſkiey Slachty zebráne / mieczem y ogniem wſzerz y wzdłuż wſzyſtkie powiáty zwoiował / y Miáſto Płockie ſpalił / Roku 1325.

Mázowſze Polacy woiuią.

Ná drugi záś rok 1326. Władiſław Łokietek wziąwſzy ná pomoc tyſiąc dwieśćie Litewſkiego Rycerſtwá od Gedyminá / nád ktorymi był Hetmánem Dawid

Dawid on ſławny Stároſtá Grodzienſki / Z Wołoch też y z Ruśi poſſiłek máiąc / á z Polſki k temu więtſze woyſko zebrawſzy / ſam ſwoią oſſobą wypráwił ſię do Sáſkiey ziemie y Márgrabſkiey przećiw Woldemárowi Márgrábi Brándenburſkiemu po świętym Jánie Chrzćićielu / á ták gdy żadnego odporu przećiw ſobie nie miał / od Odry rzeki y od Brándenburgu / áż do Fránkfortu co naſzerzey y nadłużey mogł / wſzyſtki kráiny Márgrábſtwá Brándenburſkiego zwoiował / potárł / y w niwecz práwie ogniem / żelázem / łupieſtwem obroćił / Miáſtá obronne y Zamki miiáiąc / z ktorych tylko ledwie Niemcy wyirzeć / nie iżby ná dośięcz wyniść śmieli / gdzie wielkie okrućienſtwá Litwá pogáni nád Kośćiołámi / ktorych ſto czterdzieśći zburzyli / y owá Klaſztory Mnichowſkich y Mniſzek ſpalili / okázowáłá / młode dźiatki / y ſtárych mężow / y báby poſiekli / á godnych do roboty y poſług iáko bydłá / więcey niż ſześć tyſięcy duſz Niemieckich w nędzną niewolą wywiedli / z wielką okrutnośćią y wzdobyćią wſzelákiego dobytku / y inſzych łupow / á ták do Polſki Krol Władiſław Łokietek ze wſzytkim połonem bez odporu wcále odćiągnął.

Ten Woldemar Márgraf przedał był Krzyżakom Pomorſką ziemię / do Polſki należącą.

Łokietek Márgrábſtwo woiuie.

142. Kośćiołow Litwá zburzyłá

6000 więźniow Niemieckich.

Ná tey woynie tráfił ſię ieden pámięći godny vczynek Mniſzki niktorey / ktora poimána będąc od iednego Litwiná / gdy iey chćiał gwałt vczynić / proſiłá go áby iey tey zelżywośći nieczynił / obiecuiąc go miáſto zápłáty y okupu / tákiego fortelu náuczyć / iż żadnym ſpoſobem żelázem niemiał być obrażon / Czego gdy ſię Litwin chćiał chętliwie náuczyć / podáłá mu ſzyię ſwoię wyćiągnioną / mowiąc / ieſli nie wierzyſz / ſkoſztuy teo pierwey ſzabla ſwoią ná moiey ſzyi. Litwin vwierzywſzy á wnet dobywſzy ſzable / zá iednym rázem głowę iey vćiął / ták oná pánná oſtáłá ſzkárádego gwáłtu vććiwą śmierćią vſzłá / Pogánin też oſzukány wyrozumiał / iż w więtſzey wadze v niey vććiwość Pánienſka byłá / niż żywot docześny. Potym Litwá od Władiſławá Łokietká do ſwey ziemie odpuſzczona / ćiągnęli przez Mázowſze z Dawidem Stároſtą Grodzienſkim Hetmánem ſwoim / burząc / woiuiąc / y łupiąc co ſię im nawinęło.

Fortel Mniſzki ná Litwiná.

Idem uide apud Cureum in Annalibus Sileſiæ, fol. 93.

Litwá przez Mázowſze ćiągnąc plundruie.

Niemogł ſćierpieć onego plundrowánia á okrućienſtwá Litewſkiego niiáki ſlachćić Mázowiecki Andrzey imieniem / ále gniewem wielkim zápalony / ważył ſię pámięći godnego vczynku dokázáć / Bo gdy ſię miedzy vſy Litewſkie wmieſzał / Dawidá Stároſtę Grodzieńſkiego mężá wielce w Litwie ſławnego / y Páná ná ten czás po Wielkim Kiążu Gedyminie pierwſzego (ktorego też zá ſobą w Małżeńſtwie Corkę własną miał) Hetmáná onego woyſká zábił / w poſrzodku obozu / á dodawſzy prętkiemu Koniowi oſtrog / przez ſtrwożone vſy Litewſkie / ácz go tylko ſet Litwy gonił[o] / vbieżał. A Dawid Hetmán ſławny / ktory ono Pruſkie ziemie y Liflańſkie áż do Rewlá y Derptu woiował / iákoſmy wyżſzey nápiſáli / od iednego Mázowieckiego zámachu wiecznym ſnem záraz vſnął.

Sczewola Mázowiecki.

Andrzey Mázur Hetmáná Litewſkiego zábił.

Potym ná drugi rok 1327. Gedymin Wielki Kiądz Litewſki / gdy ſię iego lud ná pierwſzey wypráwie z Łokietkiem zápráwił / y wzbogacił / zebrawſzy woyſko z Litwy y z Żmodźi / táiemnymi y niezwyczáynymi drogámi / dziewiątego dniá Márcá / do Márgrábſtwá Brándenburſkiego znowu wćiągnął / á położywſzy ſię obozem pod Fránkfortem Miáſtem głownym / nád Odrą rzeką oſtátki wſzyſtkiey ziemie Márgrábſkiey zburzył / zwoiował / złupił y ſpuſtoſzył / ludzi támecznych ſiekąc / zábiiáiąc / á drugich wniewolą biorąc / á nábrawſzy okwitość rozmáitych łupow / dobytku y więźniow ſrzodkiem gránic Pruſkich y Mázowieckich przez mil dziewięćdzieśiąt y więcey bez námnieyſzego odporu do Litwy ſię wroćił. Miechouius piſze iż Olger ſyn Gedyminow wtey wtorey wypráwie do Brándenburſkiego Márgrábſtwá był wodzem y Hetmánem od Oycá nád Litwą.

Gedymin ſam znowu do Márgrábſtwá.

100 mil y więcey Litwá z łupem vſzłá.

Idem ſentit & Cureus in hiſtoria Sileſica.

Tegoż roku 1322. Kiążętá Slaſkie Opolſkie / Jáworowſkie / Ceſſyńſkie / Głogowſkie / Żegáńſkie / Námyſłowſkie / Oleſnickie / Sprotáwſkie / Kożuchowſkie / Stynawſkie / Brzeſkie / Legnickie / Swidnickie y Fálkenberſkie / z narodu Krolow y

Xiążętá wßijtki inße Sląskie od Polski do Czechow.

Xiążąt Polskich idące / zápomniawßy swoiey przesławney Fámiliey Krolewskiey / zápomniawßy też wolnośći / ktorey do onego czásu przy Krolestwie Polskim vżywáli / gruntownie się przekinęli do Jana Krolá Czeskiego / głownego nieprzyiaćielá Włádisławá Łokietká Krolá Polskiego / á co byli przed tym wolni / to wten czás muśieli postąpić hołd y posłußeństwo Czechom. Jnßa przyczyná

Smáłey przyczyny wielkâ.

tego niebyłá iedno zazdrość nienawisna / iż Włádisław Łokietek wziął ná się Koronę Polską bez ich porády y dołożenia / dla czego nie zwáli go Krolem Polskim / tylko Krákowskim / y poddanym swoim ták go sławić roskazáli. Potym záś ná ich wieczną zelżywość Krol Łokietek náradziwßy się o tym z Senatory / dał wywołáć w páństwách Koronnych / áby żaden z tych Xiążąt Sląskich pokiby cudzego Czeskiego iarzmá hołdu / y poddáństwá z śiebie nie zrzućił / á do Korony Polskiey z nowu się nie wroćił / nie był wybieran Krolem / Gubernatorem áni Stárostą w Polßcze / tákże ich Potomkowie áby żadnego dostoieństwá w Polßcze ná potym nie mieli / á od tego czásu Sląskie wßystkie Xięstwá / y

By pierwey nie miáli vrzędy y dostoieństwá Duchowne y Swieckie w Polßcze.

Wrocłáw od Korony Polskiey do Czechow się przedáły á wroćić się trudno w pierwßą klobę máią / bo áczkolwiek Sigmunt Kázimierzowic był Xiążęciem Głogowskim / y Stárosta Sląskim / y Opolskim / tedy to miał z łáski Włádisławá Brátá Krolá Węgierskiego y Czeskiego / á gdy wstąpił ná Wielkie Xięstwo Litewskie / y potym ná Krolestwo Polskie po Brácie Alexándrze / tedy záś się wroćił Głogow y Sląsko z Opolim Brátu Włádisłáwowi do Korony Czeskiey / tákże y Wrátisłáw Miásto / á iákoby vrząd zleconych Xięstw zdał / ktore przed tym zdawná / oyczyste y dziedziczne były Xiążąt Polskich.

Sigmunt I. Krol Polski iákim práwem Głogow y Wrocłáw trzymał.

O Synach y Corkach Gedyminowych / y ich vdziałech.

Rozdział VIII.

GEDJmin Witenessowic Wielki Xiądz Litewski miał śiedmi synow Montiwidá / Narimuntá / Olgerdá / Kieystutá / Lubártá / Jawnutá / y Koriatá / Tych wßystkich zá żywotá swego porządnie Xięstwy y Páństwy vdzielnymi rozdzielił / zábiegáiąc wnętrzney domowey niezgodźie / áby się po śmierći iego z Bráterskiey miłośći y zgody (w ktorey máłe páństwá w wielkie vrastáią) nierozerwáli / á woyną y mieczem áby sobie vdziałow nowych nieczynili. Nápomniawßy ich tedy áby káżdy ná swey vdzieloney częśći przestawał / tym sposobem ich podźielił. Montiwidowi stárßemu Kiernow y Słonim Zamki z ich włośćiámi y przygrodkámi náznáczył / Narimuntowi Pinsko ze wßystkimi okolicznymi przyległośćiámi nád Przypieczą Rzeką áż do Dniepru się śćiągáiącymi / ktorych kráin dostał był Gedimin woyną pod Włodimirzem Wołodimirskim / Ruskim Kniáźiem. Olgerdowi Krewo Zamek / ktorego się Páństwo śćiągáło áż do Berezyny Rzeki ku wschodu Słońcá idąc. A iż miał Olgerd gránice z Kniáźiem Ruskim Witebskim / poiął v niego Corkę iedynaczkę imieniem Vlianę / po ktorey też wziął w posságu wßystko Xięstwo Witebskie / ktore się wten czás śćiągáło od Berezyny Rzeki áż do Juhry Rzeki w Moskwi / po ktorą był potym Witold Synowiec Olgerdow gránice Litewskie z Wássilem Kniáźiem Moskiewskim y iego

Słonim y Kiernow.

Pinsko.

Krewskie włośći y gránice stáre.

Vlianá Olgerdowá Witebsk w posságu y gránice iego.

páństwy záłożył / iák o tym będźie niżey / á ták Olgerd wten czás od Krewá / y Witebská áż do Juhri ná Xięstwách vdzielnych y wiánowánych ßeroko pánował. Keistutowi Troki stáre ze wßystkim Zmodzkim Xięstwem z Grodnem / Kownem / Vpitą / Lidą / áż do Podlaßa przy gránicy Pruskiey idąc dostáły się z wydziału. Koriatowi był wydźielon Nowogrodek Xięstwo / z Wołkowiskiem / y Mśćibohowem / ktorego páństwo śćiągáło się wten czás do Służey Rzeki. Lubárt záś iż był poiął w małżeński stan Corkę v Włodimirza Kniáźia Włodimirskiego y Wołyńskiego wziął był po niey w posságu część vdźieloną ná Wołyniu / á gdy potym Gedimin Oćiec Lubártow Włodimirzá przerzeczonego Cieśćiá syná swego iáko hárdego poráził / ták iż ná plácu stráćiwßy woysko był zábity / wziął wßystko Xięstwo Włodimirskie y Wołyńskie / iáko się o tym wyżßey nápisáło / y dał ie Lubartowi synowi / ktory też miał tych Xięstw dziedziczkę zá Małżonkę / á potym y Luckie Xięstwo / gdy był tákże ná Kijowskiey bitwie Lew Kniáź Lucki od Litwy zábity / Lubártowi spadkiem przyßło / á ták ná Ruskich Xięstwách / ktorych spadkiem po Małżonce y po zábitym cieśćiu dostał przestáiąc / niemiał żadnego vdziału w wielkim Xięstwie Litewskim miedzy bráćią / wßákże stáło zá iego / bo potym áż do Lwowá y Węgierskich gor / iáko Długoß / Miechouius y Cromer pißą páństwo swoie spadkámi y woyną w Ruskich Xięstwách był rośćiągnął / o ktore z Kazimirzem Łokietkowicem Krolem Polskim ßwagrem swoim / y z Ludowikiem Węgierskim y Polskim Krolem długo walczył / iáko o tym niżey będźie.

Stáre Troki y iego przygrodki.

Nowogrodek y iego przygrodki

Lubárt w posságu wziął Włodimirz ná Wołyniu.

Szerokość páństwá o dzierżaw Lubartowá.

Jawnutowi záś álbo Jawnućie młodßemu Synowi / w ktorym się Oćiec Gedimin nawięcey kochał / po swey śmierći wßystkę zwierzchność Wielkiego Xięstwá Litewskiego Ruskiego / y Zmodzkiego / nád inßą Bráćią nie rozmyślnie zlećił / y zápisał / y Wilno Miásto z stolicą Wielkiego Xięstwá z Zamkámi obiemá iemu oddał. K temu záś Ośmiański / Wilkomierski / y Bráctáwski powiáty przy Woiewodztwie Wileńskim.

Jawnutá ná Wielkie Xiostwo.

Jákoż y po dźiśieyße czásy Wilkomierski / Ośmiański / y Bráctáwskie powiáty przy Woiewodstwie Wileńskim ták w domowych iáko woiennych wypráwách z przygrodkámi swoimi trwáią.

Woiewodstwo Wileńskie y iego powiáty.

Tym sposobem wßystkich śiedmi synow pewnymi częśćiámi Wielkiego Xięstwá Litewskiego / Gedimin Wielki Xiądz iáko porządny Oćiec / zá żywotá swego rozdźieliwßy / áby się po śmierći iego ku zgubie rzeczy pospolitey z wielką pracą przodkow w ták wielkie páństwá złączoney / mieczem y krwáwą woyną nie dźielili / iednák iáko porządny gospodarz / ták synámi y ich vdziałámi / iáko Wielkim Xięstwem wßystkim Litewskim / Zmodzkim y Ruskim władał / y wßystkie domowe y polne wypráwy álbo też woienne / záprawuiąc w przyrodzone rzemiosło Rycerskie Syny sam według zdánia swego odpráwował.

Corkom záś ktorych miał kilko żadnego vdziału w swoich páństwách nie zostáwił / tylko po dwu miásto posságu pokoy á więźnie dárował / iáko po Dannie / ktora byłá dána w małżeństwo Wankowi Xiążęciu Mázowieckiemu / y po Annie / ktorą poiął Kazimierz Łokietkowic Krolewic Polski / iáko się wyżßey nápisáło. Tymże sposobem y Xiążętá Ruskie dla pokoiu y spowinowácenia z Litwą bez posságow drugie Corki v Gediminá Wielkiego Xiędzá spoymowáli / á Synowie iego tákże v Xiążąt Ruskich Corki bráli z Xięstwy ich / iáko Olgerd Witebskie / Lubard Włodimirskie. Jáwnucz Zasłáwskie / z ktorego Hlebowicowie narod swoy po kądźieli wiodą / ~~y Koriat~~ etc. Tylko sam Kieystut Zmodzkę z Połongi poiął / iáko o tym będźie niżey.

Zasław Litewski ktory był dan z łáski Jáwnućie z Wilná wyrzuconemu.

O burzeniu Pruskiey ziemie przez Łokietká z Gediminem y z Węgry/ y ostátnim zwyćiestwie y zábićiu Gediminowym pod Fridburgi[em] roku 1328.

Gedimin z Polaki.

Polacy y Litwá Prussy burzą.

Iuż sie w ten czás vrążowáły Dziáłá y Rusnice v Niemcow.

Bo iedná część woyská stałá przećiw Krzyżakom / gdźie brodu broníli/ áby sie niedomyślili/ iż sie ná inszym mieyscu przepráwuią/ ktorom też fortelem Alexander wielki Porussá Indiyskiego w przepráwiániu Rzeki Dri podszedł/ O czym Domin: Cilerius lib. 8. cap. 3 etc.

WLadisław Łokietek Krol Polski / widząc iż hardzi Krzyżacy Pruscy/ áni ná Bogá/ áni ná Papieskie Posły / y nápominánie iego Comissarzow niedbáli/ á ziemie Pomorskiey gwałtownie od Polski oderwáney wroćić niechćieli/ y owszem do stárych krzywd nowe przydawáli/ náieżdżáiąc pográniczne kráiny Polskie/ nie zdáło mu sie dáley odwlaczáć / ále zebrawszy woysko wielkie z Krolestwá swego/ máiąc też pomoc od Karolussá Krolá Węgierskiego Zięćia swego / k temu Gedimin Wielki Xiądz Litewski ná żądánie Łokietkowo/ iák Długosz y Miechouius lib.4. cap.10. fol.209. piszą/ sam swoią osobą ná pomoc Polakom z wielkim woyskiem Litewskim/ Żmodzkim y Ruskim/ y z Synámi swoimi przyćiągnął/ nád Węgrámi też był Hetmánem Wilhelm Xiążę Rákuskie. A ták spolną mocą Łokietek Krol y Gedimin / ogromnie do ziemie Chełmieńskiey wćiągnąwszy / wszystki wołośći ogniem y żelázem práwie w popiół y pustynie obroćili. Potym gdy dáley w Pruską ziemię przez Drwięcą rzekę ćiągnąć chćieli / bronił im przepráwiánia Mistrz Pruski z Liflandskim / ktorzy ná kilko mil wszystki brzegi Drwięcey rzeki / pniámi / kłodzinámi y inszymi záwádámi obrąbiwszy/ y zátáráſowawszy z onych száńcow z Dział y z Rusnic y rozmáitą strzelbą/ Polakom/ Litwie y Węgrom przebyćia ná drugą stronę bronili. Potym ieden Chłop prosty w kilku milach brod Krolowi vkazał wolny/ przez ktory fortelem woyská Krzyżakow oszukawszy/ że wszystkimi vfámi Koronnymi/ Litewskimi y Węgierskimi przepráwił sie przez rzekę Drwięcą/ á spráwiwszy vffy do bitwy / ćiągnął przećiw Krzyżakom / prágnąc z nimi bitwę zwieść / ále oni obaczywszy wielką moc Łokietkowę / nie śmieli polá stáwić / wnet sie rospierzchnęli po rożnych Zamkách/ z ktorych y zdrowia swego y máiętnośći bronili.

Ale Łokietek Krol y Gedimin dawszy Zamkom y Miástom obronnym pokoy / wszerz y wzdłuż rospuśćiwszy zagony/ áż do Ossy rzeki Pruskie kráiny woiowáli/ Krol do Polski / Gedimin do Litwy po kilko kroć łupy y stádá / trzody z więźniámi odsyłáli/ á znowu raz po raz gdźie ieszcze było cáło plundrowáli. Dobrzyńskiego zamku kilko dni dobywáli/ ále go Krzyżacy przeważnie bronili. Potym sie ná drugą stronę rzeki Ossy przepráwiwszy / wszystkie Wśi/ Miásteczká y Przedmieśćia Miást murowánych wybráli y wypalili. Co obaczywszy Mistrz Pruski z Liflandskim / wnet Posły do Krolá y do Gedimina wypráwili / pokoiu y vgody prosząc / ták Krol Łokietek ich chytrey pokorze práwie wilczey vwierzywszy/ widząc też iż Krzyżakom wet zá wet / á snádź we czwor sposob oddał/ vczynił z Mistrzem przymierze doroczne pod tą kondicią / áby Krzyżacy Dobrzyńską Ziemię y zamek Dobrzyń / tákże Bydgoszczą Krolowi Łokietkowi y Koronie Polskiey záraz wroćili / á o Pomorską ziemię z Krolem sie mieli vgodźić w tymże roku/ do ktorey vgody Krzyżacy z swey strony Janá Czeskiego/ á Łokietek Karolussá Węgierskiego / Krolow / zá iednacze obráli / wszákże potym to iednánie do skutkow nieprzyszło/ dla niebytnośći y chytrych wykrętow Janá Krolá Czeskiego/ ktory sie też Polskim Krolem pisał.

Felician Zachari chćiał Krolá zábić.

Tegoż czásu Krolá Węgerskiego Karolussá nagła niebespieczność zdrowia przestraszyłá/ bo gdy wieczerzał ná Wielką noc w Sądźie z żoną Krolową Corką Łokietkową y z Synámi/ Felician niyáki Slachćic Węgierski z Familiey Zacharow álbo Sachow/ dobywszy száble ćiął ná Krolá/ ále chybiwszy gdy sie Krol vmknął tylko go trochę w práwą rękę ránił / á Krolowey ktora Krolá prętko zásłoniłá/ cztery pálce áż vpádły v práwey ręki vćiął / Synow zás iego Krolewicow Ochmistrzowie y Bakałarzowie zásłoną osob swoich zásćyćili/ y obronili/ támże nátychmiást on vmyślny złoczyńcá / y zaboycá od Janá Potockiego Slachćicá Polskiego o ziemię vderzony / y od Drábántow Krolewskich / ktorzy sie wnet ná onę trwogę zbiegli/ w sztuki y ná członki był rozśiekány. O przyczynie tego przedśię wziętego złego vczynku wątpliwa rzecz byłá/ niektorzy powiádáią iż Krolá zábiwszy sam chćiał być Tyrannem/ álbo Hospodárem Węgerskim/ drudzy mowili / iż sie mśćił zgwałcenia Siostry swoiey Clary / od Kazimierzá Łokietkowicá Krolewicá Polskiego / do ktorego vczynku iákoby mu miáłá być pomocnicą Siostrá Krolowa.

Jan Potocki.

Carolus Węgerski od Multanow porażon.

Rychło zás potym tenże Carolus Węgierski Krol / gdy przez przyczyny podniosł woynę ná ~~Bazarada~~ Hospodárá Multáńskiego / porażon iest fortelem ná głowę od Multanow y Wołochow/ ták iż w máłey oružynie ledwo sam Krol z pogromu vbieżał do Węgier. Ná tym mieyscu gdźie bitwá byłá/ Hospodárowie Multáńscy Monaster zmurowáli / y słupy murowáne trzy z kámienia postáwili/ ktorem ia sam widział roku 1574. z Turek iádąc zá ~~Giurgicem~~ Miásteczkiem dwá dni chodu od ~~Sybinowá~~ Miástá Siedmigrodzkiego idąc przez gory. A Włádisław Łokietek postánowiwszy przez woynę vgodę z Krzyżaki/ woysko rospuśćił/ y pomocy Litewskie y Węgierskie vdárowawszy y podźiękowawszy odpráwił.

Wielunia álbo Wielona.

Krzyżacy sie ná Litwę y ná Żmodź oburzyli.

Litwá Wielony obroniłá.

Wszákże Krzyżacy z oney nagłey boiáźni wybáwieni/ máło ná vgodę dbáli/ á máiąc od Polakow pokoy ná Litwę y ná Żmodź mszcząc sie nád nimi iż Polakom pomagáli/ moc wszystkę obroćili/ Wielunią Zamek álbo Welonę nád Niemnem oblegli y dobywáli go vstáwicznymi szturmámi / ále gdy sie Litwá y Żmodź mężnie z blánkow y ná wyćieczkę często wychodząc bronili / á Niemcow kilo kroć od bram y podkopywánia śćian / tákże gdy z drábinámi ná blánki gwałtem sie dárli / wielką porážką odbili / odćiągnęli od oblężenia Welony. Wszákże Teodrik Grof z Aldenburku Marszałek wielki Pruski Namiestnik Mistrzowski (nie Mistrz iáko Miechouius pisze / tylko iż był ná Mistrzostwo náznáczony od Luderá Mistrzá) złączywszy woyská Niemieckie z Henrykiem Xiążęćiem Báwárskim / ktory był ná pomoc Krzyżakom przyćiągnął znowu Wielunią álbo Wielonę obegnáli / á iżby rychley y snádniey bez vtráty ludu swego zamku dobyć przez podánie/ zá vdręczeniem oblężeńcow głodem mogli / wnet zbudowáli dwá Zamki nowe tuż pod Wielona / z ktorych ieden Fridburg / to iest spokoyna gorá/ á drugi Beier/ to iest Báwárczyk miánowáli / á náspiżowawszy obádwá ony zamki dostátkiem wszelkiey żywnośći/ y Rycerstwem/ y strzelbą porządnie obwárowawszy/ tudźież dźiáłá Xiążęćiá Báwárskiego w nich zostáwiwszy/ sámi do prus odćiągnęli / roskazáwszy vstáwicznymi wyćieczkámi z obudwu zamku Litwę oblężoną ná Welonie dręczyć/ ážby sie z zamkiem podáli.

Krzyżacy dwá Zamki v Wielony zbudowáli

Ná tom mieyscu iusz Historie dźiałá wspomináią.

Tę gwałtowną niebespieczność y náiázdy Niemieckie/ Gedimin wielki Xiądz chcąc odbić á rycerstwo swoie z oblężenia ćięszkie[go] wybáwić/ zebrał woysko wielkie z Litwy y Żmodzi z Olgerdem/ Jawnućiem / y Kieystutem Synámi/ á obegnawszy mocnym woyskiem ony dwá Zamki nowe/ Fridburg y Beier / dobywał ich przez dwádźieśćiá y dwá dni vstáwicznymi szturmámi / podkopy / strzelbą y tarányámi / lecz gdy sie Niemcy ruśniczną strzelbą ieszcze Litwie nieprzywykła

Litwá Beieru y Fridburgu dobywa. Rusnice.

mężnie bronili/ y wiele Gediminowi ludu pobili/ sam Gedimin dodawáiąc Rycerstwu swoiemu ochoty/ bliżey pod ścianę przyiáchawszy/ vkázował száńcom y Táranam mieysce słusznieysze do tłuczenia/ y rozwalánia baszty iedney/ tám gdy się ochotnie stárusek vwijał/ postrzelił go w grzbiet z Rusnice Niemiec ieden z blánkow/ iáko Pruskie Kroniki świádczą/ á Miechouius pisze/ iż go ignea sagitta per dorsum trasfixit, ognista strzáłą/ ále podobno rychley ognistą kulką z Rusnice/ bo tego czássu rusnice Niemcy wymyśláć poczęli/ wszákże iesszcze bez krzosow/ iáko owych kilká ná Zamku Wilenskim w skarbie widzimy/ tákże w Rydze/ w Dunamuncie y w Pruskich zamkach inszych tych stárodawnych rusnic wielem widział. Gedimin od onego postrzelenia nátychmiast duszę wyduchnął/ y skonał/ á zá iego śmiercią Woysko Litewskie od oblężenia Zamkow odstapiło/ z wielkim smutkiem/ płáczem y nárzekánim synow iego Olgerdá/ Kieystutá/ Jáwnucia/ y inszych/ y pospolitego ludu y Rycerstwá z zwykłym ná kształt śpiewánia lámentowánim/ y wyliczánim cnot y dzielności iego/ iáko iest obyczay Litwy opłákiwánia vmarłych.

Niebespieczna rzecz sámemu Xiążęciu pod Zamek chodzić.

Gedimin zábity z Rusnice.

Prowádzili potym do Wilná ciáło iego Synowie y wszytko Rycerstwo/ á tám obyczáiem Xiążęcym według obchodow y obrzędow pogáńskich/ złożywszy wielki stos smolney sosniny w tym mieyscu gdzie Wilná do Wiliey wpada grob mu nágotowáli/ potym gdy się wszyscy siedm Synow Montwid/ Narimunt/ Olgerd/ Kieystut/ Lubart/ Jawnucz/ Koriat ná ostáteczny obchod pogrzebu Oycowskiego ziecháli/ vbráli go w odzienie y w száty Xiążęce świetne/ w ktorych się zá żywotá sam nawięcey kochał/ Száble/ Włocznią/ Saidak z łukiem/ Sokołow/ y Chártow parę/ Koniá z siodłem żywotnego/ y Sługę nawiernieyszego iego Kochánká związawszy z nim/ ná stos drew położyli z wielką żałością zgromádzonego Rycerstwá/ potym wkoło drwá zápaliwszy/ pázgnogcie Rysie/ y Niedźwiedzie ná ogień miotáli/ iáko był v nich zwyczay stárodawny/ zbroię też y część łupow Nieprzyiacielskich/ y trzech więźniow Niemcow zbroynych/ żywych z nim spalili/ Potym gdy ciáłá zgorzáły osobno popioł y kostki Xiążęce/ Sługi/ Koniá/ y Chártow etc. zebrawszy y w trunę zásspuntowawszy w ziemię ná onymże mieyscu pochowáli. A tu się iuż pánowánie y spráwy woienne/ y domowe/ tudzież śmierć y pogrzeb Wielkiego Xiądzá Gediminá Witenessowicá dowodnie z rozmáitych Historikow Polskich/ Pruskich/ Liflandskich/ Ruskich y Látopiszczow Litewskich z wielką pracą czytelniku miły zebráne/ y porządnie spissáne dokończyły Roku 1329.

Pogrzeb Gedyminow podobny Protoclessowemu/ o Hectorowemu/ o czym Homerus.

Máciejá

Máciejá Ossostewiciussá Stryjkowskiego/ C. Z. Księgi Dwánaste/ Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Albrichtá Radziwiłá/ ná Nieświeżu y Olice Xiążęciá/ Marszałká Dwornego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Kowienskiego/ Brásławskiego etc. Stárosty.

Jawnutá Gediminowic/ Wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ etc. y Kieystut Xiążę Zmodzkie/ Brácia/ roku 1329.

Odpráwiwszy zwykły pogrzeb w Wilnie Gediminowi Wielkiemu Xiędzu y Oycu swoiemu/ Olgerd/ Kieystut/ Narimunt/ Jáwnucz albo Jawnutá/ Lubart/ Koriat/ y Montwid Xiążętá Litewskie/ wnet zábiegáiąc szkodom y niebespiecznościam spolney oyczyzny od Niemcow/ złożyli Siem támże w Wilnie ze wszystkimi Pány/ y Boiáry Litewskimi y Zmodzkimi/ ná ktorym nie długo się prożnymi tractaty báwiąc/ porządek Rzeczy pospolitey/ y obronę pogránieczną od Prus y Liflant postánowili/ ktorą iednostáynie Olgerdowi y Kieystutowi Brátom swoim/ rycerską dzielnością s przyrodzenia ozdobionym zlecili/ Sámi też áby się iáka zwádá domowa o działy miedzy nimi nie wszczełá/ według woley Oycá Gediminá/ y náznáczenia iego/ przyrzekli sobie/ y ták się spisáli/ áby káżdy ná swym dziale od Oycá postánowionym przestawał/ á gránic spolnych/ áby spolną mocą od káżdego nieprzyiacielá iednostáynie bronili. A iż byłá wola y postánowienie Gediminowe/ áby Jáwnutá álbo Jáwnucz młodszy Syn po śmierci iego ná Wilnie stolicy Wielkiego Xięstwá Litewskiego pánował/ y áby zwierzchność nad inszymi Bráty iáko Wielki Xiądz miał/ nie przećiwiáli się y temu postánowieniu woley oycowskiey/ y owszem ácz byli inszy Brácia dáleko do ták wielkiego vrzędu y mieyscá godnieyszy/ iednák zábiegáiąc spolney zgodzie/ ponieważ Krzyżakow tuż nád szyią mieli/ wszyscy iednomyślnie ná Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego stolicę Jáwnutá álbo Jáwnucią Brátá młodszego ácz mniey godnego w Wilnie ná Zamku podnieśli/ támże mu Miecz y Laskę znáki zwierzchności oddáli/ y czapkę Xiążęcą/ száte y insze własności k temu należące ná głowę iego włożyli y Wielkim Xiędzem Litewskim/ Ruskim/ Zmodzkim/ Kurlandskim/ álbo Kurszowskim y Siewierskim wyználi/ y zwykłemi Ceremoniámi Pogáńskimi (ácz się było iuż kilko Synow Gediminowych w Ruską wiárę ochrzciło) według stárodawnego zwyczáiu obwołáli.

Porządek Synow Gediminowych.

Jáwnutá ná W. X. podniesion.

O Vbieże-

O vbieżeniu Wilná pod Jáwnuciem.

Xiążętá Litewskie Brácia/ odpráwiwszy Pogrzeb Oycowi Gediminowi/ y podniowszy ná Wielkie Xięstwo Brátá Jawnuciá/ roziechali się kożdy do vdziałow swoich/ Montiwid stárszy do Słonimá/ Narimunt do Pinská/ Olgerd do Krewá/ potym ná Witebsk do żony/ Kieystut do Trok/ Koriat do Nowogrodká/ á Lubart ná Wołyń do Włodimierzá/ á Jawnucz álbo Jawnutá ná Stolicy Wilenskiey z Pány y z Rycerstwem ziemskim został.

Ale Olgerd y Kieystut Brácia będąc nád inszych ćwiczenim/ obyczáymi/ vrodą/ y przyrodzoną dzielnością rycerską/ tákże inszymi wspániáłymi y wielgomyślnymi przymiotámi obdárzeni/ tym się też więcey obádwá tylko mimo inszych społnie miłowáli/ á máiąc to sobie zá niegodną y niesłuszną rzecz/ áby nád nimi Jawnucz młodszy pánował/ zmowili się táiemnie obádwá/ iákoby go z Wielkiego Xięstwá społną pomocą zrzucić mogli/ á náradziwszy się porządnie y dostátecznie/ náznáczyli sobie pewny czás/ godzinę y dzień/ kiedy obádwá mieli Wilno vbieżeć y opánowáć/ przyrzekwszy ieden drugiego w tym niewydawáć. Ták tedy gdy Jawnutá prostak bespiecznie sobie w Wilnie mieszkał/ Keystutus (podobniey Astutus) pilnie się ná on czás náznáczony gotował/ przemyślaiąc y wynáyduiąc fortele rozmáite do vbieżenia Zamkow Wilenskich/ ále gdy Olgerd z Witebská dla dálekości drogi ták rychło przybyć niemogł/ według zmowy ná czás náznáczony/ sam Kieystut zszykowawszy swoie zbroyne Rycerstwo Zmodzkie y Trockie/ Nouembrá dniá 22. w nocy przyciągnął z Trok potáiemnie pod Wilno/ á ná świtániu przystáwiwszy drábiny do blánkow/ y brámy gwałtownym pędem bez wieści wyrąbawszy (bo się był ná to porządnie zgotował) zamki obádwá Wilenskie/ wyszny y niżny álbo krzywy vbieżał/ y bez máłá sámego Jawnutá/ Brátá Wielkiego Xiedzá w pościeli ieszcze leżącego niezdybał/ ále w onym giełku nagłym y niespodzianym/ tylko w kożuszku bosso z blánkow się spuścił/ y vciekł ták sam ieden w gory miedzy lássy/ tám gdy sobie nogi ná grudzie zmárzłey odziebił/ był poiman od Zołnierzow Kieystutowych/ ktorzy go po oney Selinie gonili/ y przywiezion ná koniu do Wilná/ gdzie pod strażą w więzieniu vćciwym był chowan. Ták gdy Kieystut Miásto y Zamki Wilenskie Jawnutá Brátá dobrze opátrzył/ posłał co rychłey przeciw Olgerdowi goniec/ oznáymuiąc mu/ iáko y ktorym sposobem Wilno vbieżał y Jawnutá poimał/ przy tym prosząc áby co rychley do Wilná się śpieszył. A gdy przyiáchał Olgerd wnet Kieystut z wrodzoney á snadź więcey niż Bráterskiey miłości szczęściem go swoim poczcił/ oddáiąc mu Wilenskie Zamki y Miásto ze wszystkimi skárbámi y zwierzchnością iáko stárszemu. Olgierd zás niechćiał/ wymawiáiąc się rozmáitymi przyczynámi/ á oddáiąc to Keistutowi Brátu/ co mu fortuná y iego dzielność podáłá. Keystut tym vsilniey z płáczem z łkánim y łágodnymi prośbámi Olgerdowi te godność y cześć zwierzchności przywłaszczał. A gdy się ták długi czás z bráterskiey szczerey miłości (nieináczey iáko Orestes y Pilades/ kiedy ono ieden towárzysz zá drugiego ná plácu chciał gárło położyć) częstuiąc spierali/ ná ostátek ieden drugiego cześcią poważáiąc/ ták miedzy sobą postánowili/ áby się iednostáynie páństwem y skárbámi Jáwnutowymi podzielili/ á Olgierd áby w Wilnie

Zmowá ná Jáwnutá.

Kieystut obádwá Zamki Wilenskie vbieżał.

Jawnutá vciekł bosso.

Jawnutá poimán niewinnie.

Rzadko dziś táka miłość y szczerość miedzy brátą náleść. Ten też miłości podobną naydziesz v Iustinusá lib 2. miedzy Artobarzánem y Xerxessem/ gdy ieden drugiemu Krolestwá Perskiego vstąpił.

w Wilnie y ná wszystkim wielkim Xięstwie Litewskim/ Ruskim/ y Zmodzkim zwierzchności vżywał/ iáko Wielki Xiądz/ Jesliby też ktory z nich iákiey ziemie álbo kráiny przez woynę/ y iákimkolwiek sposobem pod nieprzyiacielem dostał/ áby wszystko w rowny dział miedzy się obádwá dzielili/ ieden drugiemu áby ná gárdło nie stał/ áni máiętności y vdziałow náiezdzał/ ále według możności áby społne pożytki ieden drugiego społnie pomnażáli/ y szkod przestrzegáli. Ty tedy condicie sobie obádwá poprzysięgli/ y sprzymierznie wiecznie/ státecznie á gruntownie miedzy sobą/ świątobliwie według oyczystych pogáńskich Ceremoniy w Wilnie ná świętych zgliszczach przed Piorunem Bożyscem/ ktoremu vstáwicznie święty ogień gorzał/ vczynili/ postánowili y zámknęli. A Jáwnutowi Brátu wypuściwszy go z więzienia dáli z łáski w Woiewodztwie Mienskim Zasláwską kráinę zá vdział/ ktory się potym pisał Xiążęciem Zasláwskim y potomkowie iego po nim nieodawnych czássow zeszli/ dziś ieszcze z Wnuczki álbo Prawnuczki Jawnutowey Syná Gediminowego Xiążęciá zasláwskiego potomek został/ Castellan Minski pan Jan Hlebowic Woiewodzic Wilenski z Xiężny Zasłáwskiey vrodzony/ y do tych czássow Zasław Zamek po mátce trzyma práwem dziedzicznym. A Zasław ná Wołyniu od tego iest rozny/ z ktorego też są Xiążętá Ruskie Zasláwskie/ nie od Jáwnutá Gediminowicá/ ále od Włodimirzá y Járosławá Kijowskich Monárchow/ y od Dawidá Hrehorowicá Xiążęciá Włodimirskiego ich potomká narod wiodący/ o czym mász wyższey w Kronice Litewskiey/ y v Długossá y Miechowiusá libro 3. fol. 64. v Cromerá też y Bielskiego o tym szerzey nayдzіesz.

Postánowienie miedzy Olgerdem y Kieystutem.

Przysięgá Pogánska Litewska przed Piorunem báłwanem

Jawnutá Xiążęciem Zasláwskim Litewskim.

Hlebowic.

Zasław ná Wołyniu y Xiążętá Zasławskie.

Olgerd wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ Krewski/ Witebski/ y Podolski/ Kieystut Zmodzki/ Trocki y Podláski Gediminowicy/ á iáko się Oycowskiey śmierci Olgerd nád Prussaki pomścił/ y trzech Cárzykow Tátárskich poráził/ á Podole ku Litwie przywrocił/ Roku 1330.

Rozdział II.

Olgerd y Keistut Brácia vgruntowawszy y obwárowawszy porządnie spráwy wszystki domowe/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ miłością y żáłością synowską poruszeni/ záwżdy o tym myślili/ iákoby się nád Krzyżakámi Pruskimi śmierci zábitego pod Welona Oycá Gediminá/ y oderwánia części większey Ziemie Zmodzkiey pomścili/ á szkod nieznosnych splundrowáney nád Niemnem Litwy powetowáli. Przeto záraz niedługo seymuiąc Olgerd Litewskich/ á Kieystut Zmodzkich/ Trockich y Podláskich/ tákże Grodzieńskich Boiar y Pánow obesławszy/ w kilku niedziel do Kowná się wszyscy zbroyno ziecháli y ściągnęli/ Brácia też drudzy Xiążętá/ według powinności pospolitego ruszenia przybyli im ná pomoc/ Montiwid z Słonimiany y z Kiernowiány/ Narimunt z Pinská/ z Mozerská y Reczycą Rusią/ Koriat z Nowogrodzká/ Wołkowiská y Mścibohowská Slachtá/

Bo iuż byli odięli Zmodz nád Niemnem áż po Wielonę.

Lubart Fiedor ná chrzcie miánowány z Wołyńczany y z Łuczany/ Jawnutá z Zasławiany y z Minsczany/ tákże też inszy Kniáziowie Holszańscy/ Giedroczcy etc. y Pánowie Litewscy wszyscy z vprzeymey ku oyczyznie chęci/ á przeciw głownym nieprzyiaciołom Krzyżakom ochotnie się pokazáli. Z tym wielkim á ogromnym woyskiem/ ktorego było tysięcy czterdzieści y z Bráćią Kiążęty/ Olgerd ciągnął prosto do Prus: Witebska/ Połocka/ Wilkomirska/ Brasławska/ y Driska Slachta gránice Dźwinnych brzegow od Liflant obwárowawszy/ áby Mistrz Liflandski wtym czásie do Litwy nie wtárgnął. A gdy iusz do Pruskich Krzyżáckich ziem wciągneli/ wszystkiemu woysku ostrożnie w porządney spráwie ciągnąć kazał/ trzy hufy wálne á pięć posiłkowych vszykowawszy/ w pieczowánie też y w zagony dla wzdobyci niepuszczał iedno w tysiącu álbo w kilku set koni/ y to zbroynych á przebránych mężow/ pilnie vpátruiąc/ áby z zásadek chytrych w ludziach nieopátrznych Niemcy nie czynili szkody/ ná co się byli zgotowáli/ ále wszystki ich przemyślne fortele (gdy obaczyli wielkie á w porządney spráwie nád nadzieię swoię woysko Litewskie) w niwecz się obrociły/ ták iż áni z zássadek/ áni iáwnym polem/ áni wtarczkámi podkáć się śmieli/ tylko z Zamkow y Miásteczek obronnych/ w ktorych sámych nádzieię zdrowia y máiętności pokłádáli/ bronić się vmyślili. Litwá zás y Russacy z Kiążętámi swoimi dawszy Zamkom pokoy/ wszerz y wzdłuż Miásteczká nieobronne/ Dwory z Wsiámi y Folwárkámi ogniem y mieczem bez odporu ász do Elbingu/ á potym ász do Krolewcá y Elsbergu splundrowáli y zburzyli/ Insterborskiego Kontorá Eberhardá Sorczá z trzemá sty Reyterow/ á z pięćią set pieszych Knechtow/ ktorych wiodł z Saskiey ziemie do Krolewcá ná głowę w ciásnych mieyscach poráził. Potym Sambiyską/ Natáńską/ Pomezáńską/ y Warmieńską ziemice/ y Brandenburskie Kontorstwo spustoszyli/ żadney płci áni látom Niemieckiego ludu zástkoczonego niefolguiąc/ stárych y młodych/ niewiásty y mężczyzny okrutnie mordowáli y siekli/ więźniámi się wiele dla iákiey zawády y niebespieczności niebáwiąc/ tylko łupy á wzdobyci z dobytkiem wszelákiego bydłá do Zmodzi y do Litwy raz po raz odwroty czyniąc wyganiáli/ ktorey zápálczywości dodawáłá im słuszna y spráwiedliwa żáłość zábitego Gedyminá/ Wielkiego Kiążęciá/ á przy nim wielkości Rycerstwá Litewskiego postrzelánie/ ná włásnym gruncie Litewskim pod Fridburkiem y Beierem Zamkámi nád Niemnem od Krzyżakow niedáleko od Welony záłożonymi. Tymi tedy gwałtownymi woyskámi Litewskimi y Ruskimi Krzyżacy Pruscy zwątleni y prawie zemdleni/ pátrząc z zamkow y z wież wyniosłych ná włości okoliczne wszędzie ogniem świeżym/ y dymem chmurno mglistym się kurzące/ y ná folwárki/ przedtym wdobytek wszelki y w żywność obsite zburzone/ role y zboża podeptáne/ Chrześćiány pomordowáne/ á niemáiąc zto mocy ná odpárcie nieprzyiacielowi/ poniewasz też przeciw tym woysko swoie z Niemiec przybyłe ná burzenie Polskich ziem przećiw Łokietkowi Krolowi z Litwą spowinowáconemu zá przywodem zdrayce Wincentego z Pomorzan byli wysłáli/ vdáli się ná rokowánie z Olgerdem y z Bráćią iego Kiążęty Litewskimi/ prosząc o przymierze/ y o vgodę słuszną/ przyrzekáiąc też Zamki w Litwie y w Zmodzi zá Gedyminá posiedzione/ y nowo zbudowáne/ zwłaszczá Beier y Fridburg (ktore były Litwie nayszkodliwsze) wroćić/ á przymierze postánowione státecznie záchowáć/ tylko áby z Prus z woyskiem wyciágnęli/ á opłákánym ostátkom zburzonych kráin Pruskich przepuścili. Nádto podárki wielkie Olgerdowi y Bráciey iego/ y Pánom Litewskim przednieyszym Mistrz Pruskich ziem wielki Ditrich z Aldemburgu/ pokoy odkupuiąc posłał/ przez Kontory/ z ktorymi Olgerd z Bráćią vgodę y przymierze doczesne vczynił/ wziąwszy od nich przysięgę ná spełnieni kondiciy postąpionych/ ktore záraz

Wypráwá Kiążąt Litewskich do Prus.

Porządek Olgerdow w cudzey ziemi.

Eberhardus Sorcz Contor Insterborski porážony od Litwy.

Sambia gdzie Krolewiec. Warmia gdzie Biskupstwo Warmienskie. Pomesania gdzie Wisłá Drobnicz/ Wesera etc. rzeki/ ász do Malborku. Natangia gdzie Brandenburg/ Balgá/ Heiligenbeil/ etc.

Wten czás vrá wie wszystke wielka Polske y máłey się dostáło/ Krzyżacy byli zwoiowáli/ y w popiol obroćili.

Krzyżacy od Litwy do proszenia pokoiu y wrocenia częśći Zmodzi/ przymuszeni.

zyszczyli

zyszczyli gdy Beier z Fridburgiem Litwie podáli z niemáłą częśćią Zmodzi. A Olgerd też zwyćiężcá máiąc zá swe/ pomśćiwszy się znácznie śmierći Oycá Gedyminá/ vdárowawszy Bráćią z woyskiem z Prus wyciągnął/ łupámi y wzdobyczámi rozmáitymi obciążony.

Działo się to roku od Christusá Páná 1330. zá Ludowiká 33. Cesárzá/ á zá Papieżá Jana 22. zá Teodriká álbo Ditrichá z Aldemburgu Vicemistrzá Pruskiego szesnástego/ zá Władisławá Łokietká Królá Polskiego/ á zá Dimitrá Semieczcycá Kniaziá wielkiego Moskiewskiego pánowánia/ według dowodu kilkunaśćie Kronik Ruskich/ Pruskich y Liflandskich ktoresmy tu dla pewności lat znosili z pilnośćią.

Potym Roku od stworzenia Swiátá według Ruskiego ráchunku 6865. gdy Zanabek Carz Tátarski wielki/ Syn Azbekow/ á Wnuk Battego (ktory ono Baty był Polskę y Ruś w sześciu set tysiąc Tátárow zburzył) w Záwolskiey/ w Prekopskiey y Krymskiey Hordzie pánował. Brátow inszych dla chćiwości pánowánia pobił/ y moc swoię szeroko w Ruskich páństwach/ zniewoliwszy ich Kiążętá rozszerzył. Zostáwił ná Cárstwie Tátárskim Syná Berdebeká/ ktory tákże dwánaśćie Brátow rodzonych zámordowáł/ áby mu w páństwie nieprzeszkádzáli/ ále y sam ledwo dwie lećie ná Cárstwie wykonawszy vmárł/ syná też iego Askulpe Narus drugi Cárzyk iż ledwo Miesiąc pánował zábił. Narussá zás w rok potym Chidir zábił/ roku od stworzenia Swiátá 6868. według Kronik Ruskich/ á Chidirá Syn własny Temerhoscha zdrádą zámordowáł/ ále y ten ná páństwie złośliwie nábytym ledwo siedm dni wykonawszy/ od Cárzá Temniká Mamáiá był wygnány y zábity/ Roku 6869. O czym naydziesz w Kronikach Moskiewskich y v Herbersteiná *folio 8. & folio 88. in commentariis Moschouiticis* niedáleko choodząc.

O Tátárow Záwolskich powodzeniu.

Srogie wnętrzne zaboystwá Cárzykow Záwolskich.

O tym czytay Herbersteiná/ etc.

Dla tych tedy rosterkow y zaboystw wnętrznych pogáńskich Tátárskich/ gdy się sámo źle biło/ wiele Kiążąt Ruskich zwłaszczá Simeon Iwánowic Twierski/ y Dimiter Wielki Kniáź Moskiewski/ iárzmo Tátárskie ktorym byli ich przodkowie Roku od stworzenia Swiátá 6745. przez Batelá Cárzá zniewoleni z szyi swoich zrzućili/ y w pierwszą się wolność wszrobowáli Tátárskie woyská kilkorázow pogromiwszy. A iż też Tátárowie Prekopscy y Krymscy wten czás wszystki polá dzikie zá Kijowem szeroko leżące/ y Podole wszystko Litewskim ziemiam przyległe trzymáli/ y Baskaki álbo Otomany swoie nád Russakámi w támtych kráinach mieszkáiącymi chowáli/ iákoby Stárostow/ ktorzy od nich záwzdy dań wybieráli/ y według swego zdánia Russakom Chrześćiánom iáko poddánym roskázowáli/ y częstymi naiázdámi do Litewskich dzierżaw wielkie krzywdy Olgerdowi wyrządzáli. Przeto roku od Christusá Páná 1331. Olgerd vmocniwszy przymierze ná dwie lećie z Krzyżakámi Pruskimi/ y z Liflandskimi/ wypráwił się przećiw Tátárom w dzikie polá/ ciągneli też z nim czterzey Synowcy Koriatowi Kiążętá/ Alexander/ Konstanti/ Jurgi/ y Fiedor Synowie Koriatowi Kiążęciá Nowogrodzkiego/ A gdy przyszli ná vroćiscza do Siney wody minąwszy Kániow y Cirkassy/ vkazáła się im w polu wielka Hordá Tátárow z trzemá Cárzykámi ná trzy vsce rozdzieleni/ ieden vf wiodł Kutłubach Soltan/ drugi spráwował Kaczybeykierey/ á trzeći rządził Dimeiter Soltan/ co obaczywszy Olgerd iż się do bitwy mieli Tátárowie/ zszykował swoich ná sześć vfcow zákrzywionych/ rożno ich z bokow y ná czoło rozsádziwszy/ áby ich Tátárowie iáko myślili tańcámi zwykłymi ogárnąć y strzałámi szkodzić nie mogli. A potym zápalczywą chęćią Tátárowie grad żelázny z łukow ná Litwę gęsto puścili/ zátoczywszy tańce po kilokroć/ ále im máło Strzelbą zászkodzili/ dla porządnego zszykowánia/

Ruskie Kiążętá y Kniáź Moskiewski iárzmo Tátárskie zrzućili.

Tátárowie Podole trzymáli.

Olgerd ná Tátáry z Litwą.

Kutłubach/ Kacibeykerey/ y Dimeiter Cárzowie.

Potkánie Litwy z Tátáry.

y prętkiego

y prętkiego rozſtąpienia. Litwá záś do nich z Ruſſakámi ſkoczyłá/ wnet włoczniámi y ßáblámi wręcz ſię potykáiąc/ czoło im przerwáli/ y táńce pomießáli/ drudzy záś z Ruß bełtámi/ zwłaßczá Nowogrodzánie z Koriatowicy wálili ich z Koni náćieráiąc z bokow/ iż lećieli nieináczey iáko ſnopie od gwałtownego wiátru rozburzone. Niemogli dłużey wytrzymáć Litwy ná czele/ poczęli ſię mießáć/ y pierzchliwie vćiekáć po ßerokich polách/ ná poboyſczu trzey ich Cárzykowie/ Kutlubách/ Kácibey (od ktorego y dziś ieſt názwáne Jeźioro ſłone w dźikich Polách ku Oczakowi idąc Kácibeyſkie) y Dimeitr Sołtan zábići zoſtáli/ á przy nich Murzow y Vłanow bárdzo wiele. Trupow też Tátárſkich pełne polá y rzeki rożno pobitych leżáły. Stad końſkich kilkodźieśiąd y Wielbłądow/ y koćiſká álbo obozyſká ich/ w ktorych wßyſtkę máiętność z ſobą zwykli Tátárowie z páßey ná páßę woźić/ Litwá z Ruſſakámi po tym zwyćięſtwie zábráli. Tárhowice ktorey ießcze y dziś w polách znák murow ná vśćiu rzeki Bohu ſtoi/ Biáłą Cerkiew Swinigrod/ y wßyſtki polá áż zá Oczakow od Kijowá y od Putiwlá áż do vśćia Donu/ od Tátárow wolne vczynili/ y wypłoßyli ich áż do Wołgi/ á drugich ku Káffie y ku Azofowi/ y Krimowi w ſrzodek Táuryki álbo Przekopu zágnáli. Potym vżywáiąc zwyćięſtwá do Podola ná zad ćiągnęli/ gdzie też Tátárowie ták iáko dziś w Prekopie w ten czás mießkáli/ zhołdowáwßy y zniewoliwßy Ruſſakow. Tych iż wodzow áni Cárzá niemieli/ ſnádnie Olgerd potłumił/ wybił/ y wypłoßył z Podolſkich kráin/ ták iż ich ledwo część przes Dnieſtr vbiegłá nád Czarne Morze y do Prekopu. A ći potym w Dobruckich polách oſiedli zá Dunáiem ná gośćińcu Tureckim/ ktorymieśmy y my iácháli/ przenioſwßy ſię v Oblucice y Siliſtriey przez Hordę tych Tátárow Dobruckich/ ktorych też więtßa część Słowieńſkim ięzykiem mowią/ y goſpodárſtwem ſię báwią/ y nas wdzięcznie przyimowáli y częſtowáli winnymi gronámi y garbuzámi ſłodkimi/ też to ſámi gdym ich pytał powiádáli/ iż przodkowie ich z Podola od Litwy byli wygnáni/ ále ſię ku rzeczy wracam. Gdy ták ſłáwne zwyćięſtwo Olgerd nád Tátáry otrzymał/ y wßyſtki polá do Kijowá z dáwna należące/ od ich łotroſtwá oczyśćił/ wroćił ſię do Litwy z częśćią woyſká dobrze záſłużonego/ á drugie woyſko w Podolu zoſtáwił/ nád ktorymi przełożył Synowcow ſwoich/ Kniażąt Nowogrodzkich Koriatowicow/ Alexándrá/ Conſtantiná/ Fiedorá y Jurgego/ y wßyſtki przyległe kráiny Ruſkie z Podolem zlećił im/ y dał w władzą y w pánowánie/ bo mu ſię byli dobrze záſłużyli ná tey woynie Tátárſkiey.

Nowogrodſka Slachtá z Koriatowicámi.

Kácibeyſkie Jezioro/ z ktorego Sol bierzą.

Tátárowie porázeni od Litwy y trzey Cárzowie zábići.

Tátárowie zpol miedzy Dnieprem y Donem leżący wygnáni.

Tátárowie z Podola wygnáni od Litwy.

Tátárowie Dobruczcy.

Gárbuzy owoc wielki á słodko wodny/ iáko báńie/ w Tráciey ſię tylko rodzą/ á w Dobruczkich Polách ácz kolwiek ei my ich y w Multánſkiey ziemi iadáli ále przynoßne.

Koriatowici ná Podolu.

A iż Zamkow ná Podolu w ten czás ießcze żadnych niebyło/ á ieſli były tedy od Tátárow zburzone zoſtáły. Tedy Koriatowicowie Xiążętá Litewſcy zábudowáli pierwßą twierdzą y zamek w gorze przyrodzenim mieyſcá obronney/ ktory Bekotą názwáli/ zbudowáli záś drugi grod Smotric od Smotrice rzeki mimo płynącey názwány.

Bekotá y Smotricz zamki ná Podolu.

Potym przerzeczone Xiążętá Koriatowicy Alexander/ Conſtantin/ Fiedor y Jurgi/ gdy záiecháli w łowy/ vbili Zubrow/ Jeleni/ Sarn/ y dźikich Kobył bárdzo wiele nád rzeką Smotricą w tym mieyſcu gdzie dziś Kámieniec Podolſki. Tám tedy onym obłowem nád nádzieię vćieſzeni krotofil Kozáckich z Litewſkim y Ruſkim Rycerſtwem vżywáli/ á obaczywßy mieyſce przyſtoyne do zamku práwie ręką Bożą w twárdym á niedobytym horodziſcu położone/ záłożyli tám y zábudowáli Zamek y Miáſto ſłáwne Kámieniec/ od kámienney ſkáły názwány. To Miáſto y Zamek (w ktorymem ſam był dwá kroć) leży od Chocimá Zamku Wołoſkiego pogránicznego/ y od Dnieſtru rzeki dwie mili/ w rowninie piękney/ práwie Báſztá koronna/ ręką Bożą zbudowána/ byſmy iey ſtrzedz á máłym koſztem opráwić chćieli/ wkoło niego ieſt przekop przyrodzony bárdzo á przykro głęboki/

Miewáią tám Kozacy Miod/ ktorym y ia roku 1574. pijał/ ná ktory dźieśięć pßczoł miod noßą á 12. wołow wodę wozi.

Kámieniec Podolſki záłożony.

głęboki/ przez ktory Smotryc rzeká płynąc Miáſto oblewa/ z obudwu ſtron záſię wkoło ſkáły kámieniſte bárdzo przykre iáko vćioſſáne/ Przekop/ Rzekę y Miáſto otoczywáią/ á od polá rownego ßerokim przećiągiem odłączáią/ iż gdy z polá w przekop do rzeki weyrzyß zda ſię iáko przepáść/ z przekopu záś ku ſkále kámienney ná ktorey we ſrzodku Miáſto leży przyſtęp bárdzo trudny/ przykry/ y ná weyrzeniu niepodobny: bo ſkáły kámienne iáko dwie śćiány vćioſſane y z wierzchu ná doł/ y z dołu ná wierzch ſą wynioſłe/ iedną Bramą od Zamku przez moſt do Miáſtá/ á drugą do rzeki Smotricy w przekop/ támże w przekopie ná Rzece ſą Báßty miedzy ſkáłámi zmurowáne: Zamek też od Miáſtá odłączony Báßtámi y murámi nienágorzey obwárowány/ ále Miáſto ſámo w lepßym mieyſcu.

Opiſſánie oczywiſte Kámienicá Podolſkiego.

Tárnowſki tám raz z moſtu z koniem ſpadł/ á wżdy żyw zoſtał.

Ci też Koriatowicy Xiążętá Litewſkie/ drugie zamki ná Podolu zbudowáli/ Brácław/ Winnicę/ Miedzybož/ Brzeżánicę/ Chmielnik/ Trebowlá etc. przećiw częſtym naiázdom Tátárſkim y Wołoſkim/ z ktorymi ſię częſto y długo vganiáli mźli Podole w ten czás vſpokoili/ y do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego przyłączyli/ o czym niżey czytelniku ießcze będźieß miał dowodnie w ſpráwách Jágełowych.

Swiádczą potym Látopißcze Litewſkie y Ruſkie/ iż Juriá Koriatowicá Wołoßy ná Hoſpodárſtwo álbo Woiewodſtwo Wołoſkie y Moldáwſkie dla iego dźielnośći rycerſkich wźięli/ y w Soczáwie ná Stolicę według ſwego zwyczáiu podnieſli/ wßákże iáko v nich ieſt wrodzona nieſtáteczność częſtego odmieniánia Pánow/ Juriá Koriatowicá otruli w Soczáwie/ pochowan w Waßiulach Monáſterze murowánym zá Berladem (gdziem ſam był roku 1575.) puł dniá iázdy.

Jurgi Koriatowic/ ná Wołoſkim Hoſpodárſtwie otruty.

A gdy Koriat Gediminowic Xiąże Nowogrodká Litewſkiego vmárł. Fiedor Syn iego od Slachty Nowogrodzkiey z Podola przyzwány zá życzliwośćią Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego Stryiá ſwego Xięſtwo Oyczyſte w Nowogrodku opánował. Alexander záś y Konſtanti dwá Brácia ſtárßy Koriatowicy Podole rownym działem od Olgerdá Stryiá rozdzielone trzymáli. A gdy potym Alexander z Kázimierzem Krolem Polſkim wźiął znáiomość y przyiaćielſtwo/ dał mu Kázimierz Oleſko Zamek y część Włodimirſkiey ziemie/ O czym Długoß y Cromer. lib. 12. świádczy.

Dlugoſſus et Cromerus lib. 12. etc.

A Conſtantin Brát iego zá dozwolenim Olgerdá Stryiá wßyſtkę Podolſką ziemię áż do Pogorza/ y Pokućia ſam ieden trzymał/ wßákże pewną ſumę dochodow z tych tám dzierżaw/ ktore ſię od dźikich pol y Wołoch áż do gránic Polſkich ściągáły/ záwżdy płáćił/ ná káżdy rok do ſkárbu Litewſkiego. Działo ſię to roku 1331. ktorego też czáſſu Władiſław Łokietek Krol Polſki był od Krzyżakow Pruſkich vtrapiony/ gdy wielką Polſkę/ Kuiáwſką/ Káliſką/ Łęczycką/ y Sirádzką/ ziemie/ ſrogo y okrutniey niż Pogáni byli zwoiowáli/ y Dobrzyńſką ziemię od Polſki oderwáli: Wßákże tego przypłáćili/ gdy ich tegoż roku Miesiącá Septembrá dniá 27. Krol Łokietek Władiſław poráźił tyśięcy czterdźieśći v Blewá álbo v Płowcach pod Rádzieiowem/ ták iż ná plácu według Długoßá 40000. trupow Niemieckich leżáło/ á z Polſkiego woyſká zábitych 500. á według niktorych co y Cromerus lib. 11. przywodzi tylko 30. y to proſtego poſpolſtwá/ á Slachćicow przednieyßych 12. W teyże bitwie Florian Sari Slachćic Polſki/ Herb Jelitá trzy oßczepy/ ktorymi był áż do wypłynienia ielit ná poboyſczu przebity/ otrzymał/ ktorego ſię potomſtwo z tymże Herbem ßeroko rozmnożyło: A kozłe rogi álbo zerwi kápturow Herb trzy kozie głowy śćięte/ ktorych przedtym tenże Sari vżywał/ od tego czáſſu był zá trzy oßczepy przemieniony. O czym naydzieß ßerzey v Długoßá y v Miechouiuſſá lib. 4. cap. 11. fol. 210. et 211. et cap. 11. fol. 213. v Cromera lib. 11. v Wapowſkiego y Bielſkiego/ etc.

40000. Krzyżakow porázonych.

Sari Slachćic y Herb Jelitá.

Dowody.

O hárdey odpowiedzi Dimitrá Semeczki Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Olgerdowi y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu posłáney/ á oddániu Wielkonocnego Jáiá/ etc. Roku 1332.

Rozdział III.

Herbersteinus fol. in Comment. Moscovit.

DIMItr wedlug Herberśteiná y Wapowskiego Semeczką názwány/ potomek włásny Rurykow/ Jhorow/ Swatosławow y Włodimirzow Ruskich Monárchow/ bedąc Wielkim Kniąźiem Moskiewskim/ począł sie wybijáć z mocy y z posłuszeństwá Tatárom Zawolskim y Krimskim/ ktorym przodkowie iego y wszystki insze Xiążętá Ruskie od Batego Cesárza Tátárskiego zwoiowánie y zniewolone roku od stworzenia Swiátá wedlug ráchunku Ruskiego 6745. hołdowáli przes lat prawie pułtorá stá. Bo skoro vmárł Włodimirz Wsewolodowic Monomach przezwány Monárchá Kijowski/ roku od stworzenia Swiátá 6633. á od Christusá Páná 1126. Máiá dniá 10. zá pánowánia w Polszce Krolá Bolesławá Krzywoustego/ iákosmy to wyższey w Kronice Ruskiey z pewnych dowodow Długoszá/ Cromerá y Miechouiuszá etc. opisáli/ tedy áni Synowie áni potomkowie iego nic znácznego ku pożytkowi Rzeczypospolitey Ruskiey nieczynili/ coby było godno pissánia do Historiy ná potomne czássy/ tylko sie sámi miedzy sobą wnetrznymi woynámi iedli/ á wybijáli/ ieden drugiego náieżdżáiąc: Zá czym sie też Litwá w tey ich niezgodzie od Monárchow Kijowskich zdawná zniewolona obaczyłá/ y wybiwszy sie Xiążątkom Ruskim z mocy/ páństwá ich náieżdżáć y posiadáć poczęli/ O czym masz wyższey dostátecznie. Batti też Carz Tátárski roku od stworzenia Swiátá 6745. w sześciu set tysiąc woyská Tátárskiego Ruskie wszystki páństwá prawie do gruntu zwoiowáł/ tákże Polskę áż do Legnice y Węgry splundrowáł/ Kniąziow wielkich Moskiewskich Dziedzicow Bieło Ruskiey Monárchiey/ Juriego y Wassilá poráźił y zábił/ Wołodimirską y Pereásławską ziemię spustoszył. Od tego tedy czássu nieszczęsnego/ wszystki Xiążętá Ruskie y Moskiewskie/ nie tylko Hołdownikámi byli Tátárskimi/ ále też od Carzow Tátárskich wedlug ich zdánia y woley/ ná Xięstwá byli wsadzáni/ á nieposłuszni zrzucáni/ spory też wszelkie/ y zwády około vdziałow Tátárowie miedzy nimi rozeymowáli/ tákże sądy y spráwy głowne odpráwowáli Mürzowie Tátárscy ná to wysádzeni/ á do Cárzá Tátárskiego bywáłá appellacia.

Włodimirz Monomach kiedy vmárł.

Niezgodá Ruskie Xiążętá ku czemu przywiodłá.

600000. Tátárow.

Xiążętá Moskiewskie pobite.

Wszákże iednák częste rosterki/ wnetrzne woyny y społne naiázdy/ wygániánia z Xięstw/ y wybijánia z vdziałow miedzy nimi bywáły/ á zwłaszczá miedzy Siewierskimi/ Moskiewskimi/ Włodimirskimi/ Nowogrodzkimi/ Stárodubskimi etc. Xiążęty/ Bo Kniąż Andrzey Alexandrowic vprosił był sobie naprzod pánowánie ná Wielkim Xięstwie Siewierskim/ Moskiewskim/ Ruskim Cárzá Tátárskiego/ ktore gdy osiadł y opánowáł pierwey Dimitr Brátiego/ wnet Andrzey wziąwszy ná pomoc woysko Tátárskie Dimitrá wygnał/ y bárdzo wiele złego w Ruskich ziemiach z pogány poczynił. Potym záś drugie Xiążę Dimitr

Dimitr Michaykowic v Tátárow będąc w Hordzie zábił Kniáziá Juriego Dánilowicá/ co widząc Azbek Carz Tátárski Dimitrá Micháylowicá ściąć kazał zá ten zły vczynek.

Zabóystwá Xiążąt Moskiewskich.

Był potym spor o Wielkie Xięstwo Twierskie miedzy Bráty y Krewnymi/ ktorego gdy Kniąż Siemion Jwánowic od Zánábeká Cárzá Tátárskiego prosił/ chćiał od niego rocznego Hołdu y trybutu Carz. A potym záś gdy sie Tátárowie y Cárzowie ich/ iákom troche wyższey powiedział/ wnetrznymi woynámi sámi zábijáć y mordowáć poczęli/ otrząsnął sie im Dimitr Wielki Kniąż Moskiewski/ y Mámáiá Temniká Cárzá Tátárskiego wielkiego/ wstępnym boiem poráźił/ y ná głowę prawie pogromił/ y záś potym trzeciego látá tegoż Cárzá Temniká Mámáiá/ gdy sie chćiał mśćić/ ták bárdzo srogo poráźił Dimitr wielki Kniąż Moskiewski/ iż więcey niż ná trzynaśćie mil trupow Tátárskich pełne polá/ drogi y role leżáły/ O czym Kroniki Ruskie Moskiewskie y Herberstein fol. 8. et fol. 70. etc świádczą.

Dimitr Moskiewski Tátárow srogo poráźił.

O tym czytay Herbersteiná fol. 8. et 70.

Tym tedy sławnym zwyćięstwem Dimitr Wielki Kniąż Moskiewski podniesiony/ vmyślił też pod Litwą Pogány Witebskiego/ Kijowskiego/ y Połockiego/ Xięstw Ruskich woyną dochodźić/ y wypráwił do Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego posły buczne z odpowiedzią woienną/ á przytym naschwał zuchwáłey hárdośći/ posłał mu száblę y ogień/ obiecując go w Wilnie przywitáć z tymi vpominkámi wielkim álbo krajnym iáiem ná przyszłego roku 1332. wielki dźień álbo Wielkę noc zmartwychwstánia Christusá Páná/ y wszystkę Litwę zá rok zwoiowáć/ á okázáć moc y potężną gotowość swoię. Ktorego zufáłego poselstwá y hárdey odpowiedzi Olgerd wysłuchawszy/ y náradziwszy sie z Keistutem Brátem y z inszymi Xiążęty/ zátrzymał ony posły/ á sam záraźem pospolite ruszenie po wszystkich páństwach wielkiego Xięstwá Litewskiego y Ruskiego obwołáć kazał/ y ziazd do szyku pod Witebsk náznáczył ná pewny dźień Srzodopośćia wielkiego. Bráty też wszystki obesłał/ áby mu pomoc prętką przećiw temu pospolitemu á głownemu nieprzyiaćielowi posłáli/ A ták gdy sie wszyscy do Witebská śćiągnęli ná Srzodopośćie/ y okázáli sie porządnie iáko do woienney potrzeby/ roskazał záraz Olgerd drogi proste dla spiesznego ćiągnienia z woyskiem ku Miástu Moskwy kilkom tyśięcy cerni gotowáć/ przystáwiwszy nád nimi iezdnych dwá tyśiącá dla obrony/ á sam ruszywszy sie z Witebská ze wszystkim woyskiem Litewskim y Posły Moskiewskie zátrzymáne z sobą wiodąc/ dniem y nocą ćiągnął spiesznie do Moskwy/ niebáwiąc sie pustoszenim áni palenim ziemie/ tylko żywność potrzebną woysku biorąc/ á drogi wszędzie mośćzono przes błotá y stárzyny co naprośćiey być mogło/ k temu źimą ieszcze w ten czás ziemię hártowáłá/ Spiegowie też y straż záwżdy przed woyskiem w kilko milach tákże z bokow/ y z tyłu byłá. A gdy przyćiągnął do Możáiská położył sie obozem w mili zá Miástem dla wytchnienia y odpocznienia woyskowi strudzonemu/ ośmnaśćie mil od Moskwy Miástá stołecznego/ stámtąd dopiero ruszywszy sie w porządney spráwie iáko do bitwy/ posły Moskiewskie odpráwił/ á sam zá nimi tuż ćiągnął do Miástá Moskwy/ á żagwie zápaloney szmát z ogniem kazał im áby oddáli swoiemu Wielkiemu Kniąźiowi Dimitrowi/ á opowiedźieli iż Olgerd nie ták będąc poważny vprzedzáiąc go w wyrządzaniu poććiwośći/ y nieżycząc mu dálekiego trudzenia do Wilná v niego w Moskwi sam będźie ná Wielkę noc/ y odda mu Wielkonocne iáie pierwey niż ten ogień w żagwi zgáśnie/ ktorego było nietrzebá Litwie do Wilná z Moskwy słáć/ gdyż go też sobie do potrzeby z krzemieniá y z żagwie dostáć vmieią. Też chce Kopiją Litewską pod Zámek Moskiewski przystáwić/ áby wiedźiał Kniąż Moskiewski/ iż nieto wo-

To sie tylko w Látopiszach Litewskich po Rusku pisánych náyduie.

Szyk y popisowánie pod Witebskiem.

Porządek y ostrożność w ćiągnieniu.

nie to woiennik co do roku odkłáda / y co pogody pátrza / ále ten ktory zárázy w niepogodzie myśli / iákoby mogł ſtráty nágrodzić / omieſzkánia powetowáć / y zábieżeć ſwoiey ſzkodzie.

Z tym poſelſtwem y z ogniem w zagwi ledwo Poſłowie Moſkiewſcy máło co pierwey do ſwego Kniáziá przyiechali / ktorego podkáli w dzień Wielkonocny do Cerkwie idącego ná iutrznią: Ali iuż gdy ieſzcze świtáło Wielki Xiądz Litewſki Olgerd ze wſzyſtkim Woyſkiem ſwoim pod Miáſto przyciągnął / y położył ſię obozem ná Pokłonney gorze / iáko wſzyſcy Látopiſzcze świádczą / by ich chciał ná to tyſiąc znośić / Acz kolwiek tego Ruſkie Kroniki niewſpominąią / áni inſzy Hiſtorikowie / okrom Herberſteiná.

Dimitr Wielki Xiądz Moſkiewſki wyſłuchawſzy poſelſtwá hárdzie wet zá wet oddánego / á nieprzyiacielá tuż nád Miáſtem do woyny zgotowánego / y w wſzykowánych vſzach ſpráwnie ku bitwie ſtoiącego / nievfaiąc obronie zamkowey y mieyſkiey myślił ſię z Litwą w polu potkáć / ále iż ſię ná prętce do bitwy y do odporu ták wielkiemu nieprzyiacielowi niemogł zgotowáć / vdał ſię w rokowánie y poſłał do Olgerdá o vgodę / y záſtánowienie przymierza / poſtępuiąc nakłádow woiennych nagrodę / záchowánie ſtátecznego pokoiu raz potwierdzonego / y gránice z Litwą tákie iákieby ſłuſzne być miáły / y ná ktorych Olgerd z Rycerſtwem ſwoim przeſtánie. Po długich tedy namowach dał ſię Olgerd do ſłuſznego iednánia y przymierza nákłonić / vważáiąc w cudzey ziemi zwłaſzczá wątpliwy ſkutek zwyćięſtwá / wſzákże pod tymi kondicyámi / áby mu wolno było do Zamku Moſkiewſkiego z częścią Rycerſtwá Litewſkiego y z Boiárámi przednieyſzymi zbroyno wiecháć / á kopiią do ściány Zamkowey przyſtáwić / á zá beſpieczność y zá ſtáteczne záchowánie poſtánowionego przymierza y gránic Litewſkich z Moſkwą po Vhrę rzekę / áby ſam Kniaź wielki Dimitr z Metropolitem y z Boiáry ſwoimi pochrześćinym cáłowániu przyſięgę vczynił. Co gdy wſzyſtko Moſkiewſki ſpełnił y potwierdził / vchodząc czego gorſzego. Olgerd też przeſtawáiąc ná kondiciach przymierza poſtáwionego dobrowolnie podánych bez koſztowánia ſkutku wątpliwego woyny / według poſtánowienia wiechał w Zamek Moſkiewſki dobrowolnie otworzony / tám w Cerkwi Dimitrá Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego przywitał / y oddał mu kraśne álbo Wielkonocne iáie / mowiąc: Widziſz teraz Kniázie Wielki Dimitrze / kto z nas ránicy ná woynę wſtáie. A potym ſam Olgerd kopiią o ściánę zamkową ſkruſzył / á drugie Látopiſzcze świádczą / iż tylko przyſtáwił / áby Moſkwá pámiętáłá / iż Litwá z Olgerdem kopiie ſwoie pod Zamek Moſkiewſki przyſtáwowálá. Odłożył tedy Olgerdowi Moſkiewſki wſzyſtki nakłády woienne / y inſzymi vpominkámi rozmáitymi w Złocie / w Szátach / w Koniach / y drogich Kámieniach ták ſámego iáko iego Rycerſtwo vdárował / gránice z Litwą po Moſzayſk ziedne ſtronę ośmnaście mil od Moſkwy / á z druga ſtronę po Vgrę álbo Iuhrę Rzekę głęboką y błotną / ktora ſię poczyna nie dáleko od Dorohobuza w leśie zá Smolenſkiem mil ośmnaście / á miedzy Kolugą y Worotinem do Oki Rzeki wielkiey wpada: Po tę byłá gránicá z Moſkwą z drugiey ſtrony / O czym też Herberſtein wſpomina *fol. 70. in Commentariis Moſchouiticis*. Ták wten czás Olgerd Gediminowic Wielki Xiądz Litewſki y Witebſki / to ſławne zwyćięſtwo y rozſzerzenie páńſtwá ſwego bez zwodzenia litwy y rozlania krwie otrzymał: A potym ſię z weſelim ná Witebſk do żony Vliany / po ktorey trzymał Xięſtwo Witebſkie / wroćił / á ſtamtąd woyſko roſpuśćił / Rycerſtwo dobrze záſłużone vdárowawſzy.

Drugie Látopiſzce świádczą po Mozayſk / y po Vhrę rzekę.

Máte nakłády woienne w on czás było / bo nie żołnierzámi / tylko włáſnymi Litewſkimi Boiáry w on czás woiny Xiążętá Litewſkie odpráwowáły.

O tym też czytay Herberſteiná fol 71.

Gránice Litewſkie zá Olgerdá od Moſkwy Miáſtá 18 mil y zá Witoltá.

A tu Czy-

A tu Czytelniku miły wiele niewiádomych y nieukow Hiſtoriy ciemnością dla niedbálſtwá ludzi vczonych záſłonionych / tę przeważną Olgerdowę pámięci wieczney godną dzielność / Witołtowi Synowcowi iego przypiſſuią niebácznie / niepátrząc w tey mierze rożności czáſſow / y prawdziwego doświádczenia iſtotney rzeczy y porządku lat / Bo mniemáią by tylko ieden Witołd w Litwie był ſławny / ano tákich Xiążąt Witołtowi podobnych álbo ſnaść nádeń walecznieyſzych w tym wielkim Xięſtwie o tyſiąc było / wſzákże dzielności ich y poſtępki rycerſkie / ktore práwie ſławą niebá doſięgáły / długo w ciemnochmurnych otchłániach leżáły / dla niewdzięczności czáſſow przewrotnych y niedoſtátku tych ktorzyby to byli ná świátło wydźwignąć dowcipem mądrym mogli. Nálázłoby ſię wiele w Polſzcze / w Litwie y w Ruśi Herculeſſow / Hectorow / Achileſſow / Ewripiluſſow / Diomedeſſow / Pandaruſſow / Patrocleſſow / Neſtorow / Aiaxow / Antenorow y Eneaſſow / kiedyby byli Homeruſſowie / álbo Maronowie / á ku temu hoyni Mecœnaſſowie / Polionowie / Auguſtowie etc. Ale ći wſzyſcy w Litwie gdy iednego drugiego mu niedoſtawáło zginęli.

Sint Mæcenates, [illegible] Flacce Marones.

A ieſliby ſię tu komu rzecz niepodobna zdáłá / áby Olgerd z Litwą / miał ták bez wieśći pod Miáſto Moſkwę przyćiągnąć z Witebſká / Tedy o tym wiedz Czytelniku miły / iż *Virtuti nihil eſt non peruium*, dzielności czuynego á przeważnego woienniká nic nie ieſt trudnego y dálekiego ku przebyciu / czego tu wiele przykłádow opuſzczam. A Olgerd won czás máiąc zá ſobą wtorą żonę Máryą Corkę Xiążęćiá Twierſkiego / O czym Cromer lib.14. y Bielſcius w kſięgach 8. &c. Z ktorey miał Iagełá y inſzych Synow / á Xięſtwo zás Twierſkie álbo Tuwierſkie won czás było wielce możne Moſkwi przyległe (Bo ſámo Miáſto y Zamek Tuwer tylko 36. mil od Miáſtá Moſkwy) Tedy Olgerd máiąc porozumienie z oycem żony ſwoiey / y ſpolne ſprzymierzenie ná ſpolnego nieprzyiaćielá Moſkiewſkiego / ktory też won czás Twierſkiego Xięſtwá gránice náieżdżał / á dziś iáko widzimy to wſzyſtko Xięſtwo poſiadł / mogł z Litewſkim woyſkiem przez Twierſkie kráiny przyiaćielſkie / ſpokoynie przebyć / á potym bez wieśći pod ſámę Moſkwę przyćiągnąć / máiąc *Arcem belli* Twier. Ponieważ też niepodobniey dáleko było Gediminowi roku 1326. y temuż Olgerdowi áż do Odry rzeki y Brandenburgu / tákże Francfortu z woyſkiem Litewſkim przebyć / á wżdy przebyli zá ſpolną ligą z Polaki / y zwoiowawſzy Brandenburſkie Márgrábſtwo przez ſto mil zás názad do Litwy Saſkimi / Polſkimi / Mázowieckim / y Pruſkimi gránicámi w cále ſię po trzykroć wrácáli. O czym máſz v Długoſzá / Cromerá lib. 11. v Miechouiuſzá / Cureuſſá *in Annal: Sileſiæ, &c.* y w tey náſzey Kronice wyżſzey tyſiąc iáśnieyſzych nád Słońce świádectw / y dowodow / álbo tákże gdy wielką Polſkę / Kuiawy / Podgorze etc. burzyli y náieżdżáli. Przeto im podobniey było z Olgerdem z Witebſká do Moſkwy przez puſte won czás kráiny bez wieśći przyść / y przez Twierſkie przyiaćielſkie Xięſtwo mil 16. od Moſkwy gránicząće / niż do Frankfortu z Wilná przez 100. mil / gdzie były Zamki y Miáſtá obronne etc.

O tym też czytay Herberſteiná in Commentariis Moſch: fol. 13. et 14. &c.

Potym Olgerd gdy z Witebſká z żoną iáchał do Wilná / wyſzło przećiw niemu wſzyſtko poſpolſtwo według obyczáiu Pogáńſkiego w ręce kleſzcząc / á Ládo Ládo ſpiewáiąc / okázuiąc wdzięczność y rádość wielkiemu Xiędzu ſwoiemu / z zwyćięſtwem ſię z Moſkwy do ſtolice zwracáiącemu. Támże też y Bogom ſwoim modły y ofiáry ſpráwowáli ná zgliſkach poświęconych / gdzie dziś Kośćioł świętego Stániſłáwá w Zamku. Ale zárázem po tey rádośći prętka y żáłoſna trwogá Wilnowcow podkáłá / Bo Piotr Gáſztołt Pan Litewſki doſtárożytnego wielki y możny / będąc ná częśći Podola Polſzcze przyległego Woiewodą / bywał częſto v Páná Buczáckiego ná bieśiádach ſąśiedzkich / v ktorego potym gdy mu ſię Corká podobáłá / poiął ią w małżeńſki ſtan / á porzućiwſzy ſtáre

Olgerd do Wilná z Triumphem.

Gáſztołd Piotr Woiewodá Podolſki pierwſzy zá Olgerdá w Rzimſka wiárę w Litwie ochrzczony.

ßy stáre błędy báłwochwálskie Litewskie / ochrzcił się według Rzymskich obrzędow świętych ná wiárę Chrześciáńską / á ná Chrzcie był Piotrem mianowan. Potym iż miał bárdzo wielkie imionę w Litwie y w Wilnie / był Woiewodą wielkim y namiestnikiem Olgerdowym / gdy był ná woynie Moskiewskiey / przywiodł Mnichow Fránciszkanow z Polski do Wilná / áby náwracáli lud Pogáński Litewski ná wiárę Chrześciáńską / bo się też iuż máło nie wßystki Xiążętá Litewskie Gediminowicy ochrzcili byli w Ruskich obrzędow wiárę Chrześciáńską okrom Kieystutá. Olgerd też ácz się był ießcze zá żywotá Oycá Gedimináowego ochrzcił / gwoli żenie Vlianie / po ktorey y Xięstwo Witebskie otrzymał / ále świeża skorupá tłustością śmrodliwą nágrzáła / stárą przywárą woniáłá. Wßákże iednák dwie Cerkwi w Witebsku Greckim kßtałtem kosztownie zmurował / ktore iákom sam widział niemáłym nakłádem / iedne w niżnym Zamku / á drugą w polu zá Ruczáiem álbo przykopem zámkowym / Zamek też wyßny murem y wieżámi y pałácem ktory dziś złamano ozdobił / támże ná wyßnym zamku w Cerkiewce widziałem własnym okiem obraz Olgerdow y żony iego w Cerkwi ná ołtarzu w długim płaszczu / Greckim kßtałtem málowány / Ale się ku rzeczy wracam: Onym Mnichom Fránciszkanom Gástołt Piotr zbudował był Klasztor swoim nakłádem w Wilnie / ná tym mieyscu gdzie dziś Dwor Biskupi / y Kościołek S. Krzyżá / y nádał im wßystki potrzeby do wychowánia zakonnego należące / y poczęli byli rozmnażáć wiárę Chrześciáńską z wielką pilnością / pogáństwo od brzydliwych Báłwochwalstw odwodząc / ále gdy Gástołt odiáchał do Tykocina / wnet się pospolstwo wßystko Pogáńskie gwałtownie rzuciło ná on Klasztor / dobywáiąc Mnichow / á gdy snádnie wrotá drzewiáne wybili / siedmi ich poimáli / y wywiedli ná rynek á ściąć ich kazáli / á drugich siedmi mieczy łysymi gorámi dogoniwßy wßystkich ná krzyże k temu vczynione / gwoździámi zá ręce y zá nogi poprzybijáli / y wrzucili ich do Wiliey Rzeki / mowiąc / pływayćie ná tym naczyniu wáßym / ktoreście nam chwalić kazáli / y o ktorymeście nás vczyli. Pochował ich ciáłá potym Gástołt z wielkim płaczem ná tym mieyscu gdzie dziś Sad Biskupi przed Kościołkiem S. Krzyżá / y słup tám drzewiány nád ich mogiłam stoi. Przeto skoro Olgerd do Wilná przyiáchał z Moskiewskiey wypráwy / ná przełożenie słußney skárgi Gástołtowey dał ściąć pięć set Wilnowcow zá ono ich okrutne morderstwo nád Mnichy Chrześciány / kazał w ten czás y nápotym wywołáć / áby wßędzie wolno y bespiecznie było w Litwie mießkáć Chrześciánom / y Mnichom ktorzy wiáry Chrześciáńskiey náuczáli. Przywiodł tedy inßych Mnichow z Polski Gástołt do Wilná y zbudował im bespiecznieyßy y wárownieyßy Klasztor ná piasku nád káłużą Winkra / gdzie y dziś iest Klasztor Fránciszkanow y Kościoł Pánny Máriey / á ci Mnißy wiele pogáństwá náuką swoią / y przykłádnym żywotem od obrzydliwych błędow do Páná Christusá náwrocili. Działo się to w Wilnie Roku 1332. ktorego też czásu Wańko Xiążę Mázowieckie Szwagier Witołtow á Zięć Kieystutow / zły á srogi ná poddáne / y nieprzyiaciel Polski / Confoederat Krzyżácki vmárł / á w Płocku pochowan. Syn iego Bolesław z drugiey Litewski Corki Gediminowey vrodzony po nim ná Xięstwie Mázowieckim pánował. Tegoż też roku Władisław Łokietek Krol Polski Chełmińską ziemię y inße Powiáty w Prusiech zwoiował / y Mistrzá Luderá do proßenia przymierza ná rok przypędził / gdy polá nie śmiał stáwić po pierwßey porażce. W ten czás też Litwie było lżey gdy Krzyżacy z Polaki mieli co czynić.

Franciszkani Mnißy do Wilná.

Gediminowicy Xiążętá w Ruską wiárę ochrzceni.

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu.

Widblanie záś stárzy powiádáią / iż Xiężná iednᾳ Olgerdową w niebytności iego zamek zmurowáłá / ále się iuż dziś wáli.

Klasztor pierwßy Fránciszkanow.

Franciszkani Mnißy pobici / y porzezowáni od Wilnowcow.

500. Wilnowcow ściętо.

Wolność pierwßa Chrześciánom w Litwie.

Wańko Xiążę Mázowieckie vmárł.

Zatymże woyskiem Krol Łokietek do Sląská przeciw hárdym Xiążętom / y przeciw Janowi Krolowi Czeskiemu ciągnął / tám bez odporu włości ogniem y mieczem splundrowawßy / więcey niż pięćdziesiąd twierdzy y zameczkow wziął

y spalił. A gdy Kościen Zamek mocny ná bágniskach y miedzy iezióry pod Czechámi Polacy oblegli / dobywáli go vsilnie / ßydzili z Polakow Czechowie y Niemcy / ktorą zelżywością Kazimier Krolewic Syn Łokietkow Szwager Olgerdow á Zięć Gediminow poruszony / wnet z Rotą Rycerstwá swoiego sam ná przodku idąc / przyßedł śmiele pod sáme blánki / ktorą przeważność Krolewicowę widząc inßy Polacy rzucili się wßyscy ná mury y do bram / á ták przeważną śmiáłością y gwałtownym pędem Zamek mocą wzięli / Czechy y Niemce poścináli / á Zamek swymi osádzili / Mießczánie się też z Miástem potym poddáli. A to było ostáteczne zwycięstwo Łokietkowo / Bo przyiáchawßy do Krákowá z tey woyny / vmárł / Roku 1333. w dzień S. Gregorzá / támże ná Zamku pochowan. Krolował lat 13. wzrostem był máły / ále sercá Herkulessowego. Po śmierci iego Kázimierz Syn wtory tego imienia wielki názwány tegoż roku 25. dniá Kwietniá był koronowan ná Krolestwo Polskie w Krákowie wespoł z Małżonką Anną Xiężną Litewską Corką Gediminową / á Siostrą Olgerdową y Kieystutową / od Janisławá Arcybiskupá zá nierychłym dozwolenim Krolowey stárey Mátki Kázimierzowey Iádwigi / ktora potym w Sądeczu stárym do Klasztorá wstąpiwßy Mnißką Zakonu S. Fránciszká zostáłá.

Lokietek Sląsko woiuie.

Roku záś 1334. dniá 23. Kwietnia w rok po koronáciey Kázimierzowey / śnieg wielki spadł w Polßcze / y w Litwie / práwie ná święty Jurgi álbo święty Woyciech / ktory gdy ná zbożu posianym przez pięć dni wysoko leżał nád nádzieię oráczow strwożonych / dziwna á niewymowna z łáski Bożey hoyność / bujność / y obfitość wßelkiego zbożá iáko po nálepßym nawozie stáłá się.

Snieg wielki w Máiu.

Ale potym drugiego roku 1335. ták wielka moc ßáráńcey chrobastwá látáiącego práwie we żniwá vscámi przyßłá / iż gdy gęstymi gromádámi leciáłá / Słońcá Ludzie widzieć przed nią nie mogli / á gdy ná ziemię oną gádziną vpádłá / tedy do pułgoleni Końskich po zbożu leżáłá / á stąd / gdy zboże doyrzáło / wßędzie wypásły y wygryzły / głod wielki y drogość nástáłá.

Szárańcza sroga.

O Burzeniu Mázowßa

przez Litwę / y przeważney dzielności Litewskiey / gdy się bronili Krzyżakom ná Zamku Pulenie / Roku 1336.

Zda mi się iż podobno ma być ná Zamku Punienie álbo Puniach / Bo iesli Historik stáry nápisał Punen stároświecka litera / tedy zá drudzy miásto n dwoie ll położyli / á zá Punen Pullen nápisali.

Rozdział IIII.

DLugoß w Kronice swoiey / y Miechouius lib. 4. cap. 22. fol. 233. piße / iż roku 1336. zá krolowánia Kázimirzá Łokietkowicá w Polßcze / Miesiącá Nouembrá álbo Listopadá / dniá 16. po S. Márcinie / Synowie Gediminowi / Olgerd Wielki Xiądz Litewski / Keistut Trocki y Zmodzki / Koribut / Patrik / Lubard / Suriwit (podobno ma być Swidrigeł) y Butaw / z wielkim woyskiem wciągnęli do Mázowßa / ácżkolwiek powinowáctwo dla spolnych małżeństw / y pokoy przymierza postánowionego mieli z Xiążęty Mázowieckimi / iednák wßystki włości Mázowieckie nieprzyiacielskim obyczáiem złupili / zwoiowáli / y wypalili / y

wiecey niż tyſiąc y dwie ſcie Mazurow Chrześćiánow poimánych z bydłem/ y z rozmáitymi dobytkámi/ do Litwy w niewolą wywiedli. Tegoż roku 1336. gdy wielkie woyſko z Niemieckich ziem przyćiągnęło do Prus / nád ktorymi byli Hetmánámi Márgrábia Brandenburſki/ Grof Námenſki/ y Grof Hennenbergſki / złączywßy mocy ſwoie z Krzyżakámi / ćiągnęli do ziem Litewſkich / y oblegli zamek Pullen/ w ktorym ſię było więcey niż cztery tyſiące Litwy/ z żonámi / z dziatkámi / z dobytkámi / y z máiętnośćiámi / przed onym wielkim woyſkiem Niemieckim záwárło / Dobywáli ich tedy vſtáwicznymi ſturmámi Krzyżacy / á Litwá ſię też mężnie y przeważnie z blankow / y częſtymi wycieczkámi broniłá. Ták áczkolwiek doſić długo mężnie á ſtale Niemcom odpor dawáli/ wßákże gdy obaczyli/ iż iuß wßyſtek zamek był práwie rozwálony/ blánki/ ściány/ y wieże/ częſtą/ á gęſtą ſtrzelbą/ dziáłámi y tárány rozmáitymi / y ziemnymi pookopámi wywrocone/ y rozbite/ Wnet wielki ſtos drew ſuchych w poſrzod zamku złożyli/ ná ktory wßyſtki máiętnośći/ ßáty/ y ſkárby włożywßy/ zápalili/ Sámi potym żony y dziatki ſwoie pośćinali/ y dobytek wßyſtek poſiekli/ y ſpalili/ Sámi też Stároście ſwemu zamkowemu dobrowolnie ſię śćiąć dáli / áby żywo w ręce nieprzyiaćielſkie nie przyßli. Niemcy potym gdy ſię do zamku wdárli y wbili / máło co od czterech tyſięcy żywych Litwy záſtáli / y to y tych gdy ſię dość mężnie z Stároſtą ſwym bronili práwie do vpadu/ Niemcy poſiekli/ ledwo kilku żywych doſtáli / á zápaliwßy Zamek / y do gruntu go ſpaliwßy / włośći tákże okoliczne zwoiowawßy do Prus ſię wroćili: O tym Długoß y Miechouius lib. ut ſupra, y Cromerus lib. 12. *Libet autem inſigne quoddam facinus eorum (id eſt Lituanorum) commemorare &c.* y Kroniki Pruſkie etc. ßerzey świádczą. Táką też drugą przeważność obleżonych Numidow naydzieß v Saluſtiuſſá *de bello Iurgurtino*, y v Liuiuſſá/ gdy pod nimi Metellus vſilnie dobywał zamku Talle / gdzie tákże Numidowie wiożąc mury porozbijáne/ wßyſtki ſkárby od złotá y ſrebrá / ktore bárzo wielkie były/ do iednego Pálacu Krola ſwego Iurgurti znośiwßy / á ſámi ſię w niem popárwßy/ wßyſtkie rzeczy y ſámych ſiebie zápalili / Toż też náßych czáſow Węgrowie ná Segećie y Dziule vczynili/ gdy ich Soliman Ceſarz Turecki dobywał.

Mázowße zwoiowáne.

Te też podobną naydzieß in Commentariis Stadii dzielność Illirikow przećiw Rzymiánom/ gdy ſię ich było záwárło ná zamku Metulli 3000. O czym Stadius. To też Sobiani gdy ich Alexander wielki dobywał vczynili / y Xantiani gdy ich Brutus obległ. To też vczynili Saguntini gdy ich Annibal dobywał 9. mieſięcy iáko Florus piße lib. 2. cap. 6. *immanem in foro excitant rogum tum deſuper ſe ſuosq; cum omnibus opibus ſuis ferro & igne corrumpunt &c.* A ſtąd byłá woyná vrosłá miedzy Kártagineńczyki y Rzymiány/ O czym ßerzey czytay Liuiuſſá. Toż vczynili Numantini Hiſpani/ gdy ich Scipio dobywał/ *quæ ciuitas nullũ de ſe gaudium hoſti reliquit*, iáko Florus lib. 2. cap. 18. piße. Toż też Abideni vczynili/ gdy ich Philip Krol Macedońſki dobywał. Tákże Petilini/ y Cretenſes/ O czym czytay Dominicum Cilenium *de re militari* lib. 1. cap. 9.

Roku záś 1337. ná dzień S. Jádwigi Litwá Kozáckimi drogámi do Mázowieckiego Xięſtwá bez wieśći wtárgnęłá/ Połtowſk/ y Ciechanow Miáſtá/ ze wßyſtkimi ich okolicznymi włośćiámi y przyległośćiámi zburzyli y zwoiowáli/ y ludzi bárdzo wiele z dobytkámi do Litwy wiedli/ ále gdy beſpiecznie w nierządney ſpráwie ćiągnęli/ zebráłá ſię wnet Slachtá Mázowiecka / á dogoniwßy ich nád rzeką Nárwią / potkáli ſię z nimi / y ſnádnie Litwę rozgromili/ y porázili/ łupy wßyſtkie y więźnie odbili / wiele ich też ktorzy z tłomokámi / y z zdobyczą przez Narew chcieli vciekáć/ żáłuiąc oney ſwey pracy odbieżeć / w błotney rzece potonęło/ ták iż ſię ich máło co bez korzyśći wten czás do Litwy wroćiło.

Tegoż roku 1337. Tátárow wielkie woyſko z Ruśią zamek Lublin oblegli/ y dobywáli go vſtáwicznymi ſturmámi przez dwádzieśćiá dni / Ale gdy Cárzá Tátárſkiego ſtrzáłą z zamku wypußczoną zábito / záraz z wielkim hukiem / y z trząſkiem vderzywßy w Saydaki odćiągnęli / Iam ſam widział kortynę málowáną tego dobywánia Lubliná y zábićia tego Cárzá / w Kośćiele Mnichow Lubelſkich/ ále kulą z dziáłá/ nie ſtrzałą/ Bo iuß wten czás Dziáłá y Ruśnice náſtáwáły / ktorą też ſtrzelbą y Gedyminá pod Friburgiem v Welony Krzyżacy zábili / iáko ſię wyżßey powiedziáło.

Tátárowie pod Lublinem z Ruśią porażeni.

Roku záś 1339. Teodricus z Aldemburgu Miſtrz Pruſki/ máiąc z ſobą ná pomoc w towárzyſtwie Pfalcgráfá Renſkiego y inße Xiążętá/ z wielkim á mocnym á wielkim woyſkiem Niemieckim wćiągnął do Litwy Zimie/ gdzie nád

Niemnem Zamek Wielonę obegnał/ ktorego przeważnymi ßturmámi dobywał/ Ale gdy ſię Litwá y Żmodź ſtale broniłá / obaczywßy prożną pracą/ y vśiłowánie ſwoie dáremne / tákże vtrátę w ludziach pod częſto przegránymi ßturmámi/ muſiał ſię do Prus wroćić. A ná láto záś z wielkośćią Rycerſtwá pielgrzymſkiego z dálekich ſtron zebránego do Litwy y do Żmodzi ſię wroćił / kráiny y włośći Litewſkie zwoiowáł / y więźniow bárdzo wiele wywiodł do Prus. Trzy też groble y wáły vſypał / y trzy przekopy álbo rowy głębokie przywiodßy wnie wodę wykopáć dał wten czás/ chcąc tymi záſtáwámi/ chytrych á częſtych vkradkiem wtarczek / y naiázdow do ziem Pruſkich Litwie y Żmodzi zábronić.

Krzyżacy pod Wielona.

Tymże ſtaltem Anaſtaſius Ceſarz Grecki zámurowáł ie był od Tátarow / y Bulgárow Sławákow wywiodwßy mur od czarnego morzá áż do Silibryey nád Heleſpont/ gdziem ia ſam był Roku 1575. y o czym też Cromerus cap. 8. & Pomponius *Lætus lib. 2. in Hiſt. Rom. Imper:* Temu też podobne votum było iednego náßego Ciſtupá/ od Tátarow ſię zámurowáć.

Tegoż roku 1339. Kázimierzowi Krolowi Polſkiemu Małżonká vmárłá Krolowa Anná Litewká Corká Gediminowá / á Sioſtrá Olgerdowá y Kieyſtutowá. Tá iáko Długoß/ Miechouius y Cromerus lib. 12 piſzą / ták ſię bárdzo kocháłá w tańcach vſtáwicznych y w muzyce/ iż y w drodze gdźiekolwiek iácháłá/ záwżdy rotámi wkoło ſiebie tánecznikow y rozmáitych muzykow wodziłá/ ktorzy ią ſpiewánim/ gránim ná dudach/ multánkach / ſurmach/ ná ſkrzypicach y bębnach gráiąc cießyli/ Potomká żadnego męſkiego Kázimierz Krol z nią nie miał/ tylko iedne Corkę Helżbietę / ktora byłá potym wydána w małżeńſtwo zá Boguſławá Xiążę Stetyńſkie. Przeto Krol Kázimierz tegoż roku 1339. Máiá dniá 8. złożył Siem w Krákowie / ná ktorym o wybrániu / y náznáczeniu pewnego potomká y ſucceſſorá po ſobie ná Kroleſtwo Polſkie z Pány y Slachtą rádził / Ponieważ niemiał tylko iedne Corkę z Litewki vrodzoną / Tám niktorzy ná Ianußá / drudzy ná Semowitá / Xiążętá Mázowieckie / á drudzy ná Xiążę Włádiſławá Opolſkie wotowáli / iż ći wßyſcy z ſtárodawná z pokolenia y z narodu Krolow Polſkich genealogią wiedli. Ale Kázimierz Krol ty wßyſtki wotá Pánow Polſkich wniwecz obroćił / powiádáiąc iż Xiążę Opolſkie y inße Xiążętá Sląſkie / ponieważ ſię od Korony Polſkiey odłączyli/ á do Czechow (iáko ſię wyżßey nápiſáło) przyſtáli / nie byli godni tey vczćiwośći / z Xiążąt záś Mázowieckich máło godnośći y rozßerzenia Kroleſtwu Polſkiemu przybyć mu ſię zdáło / gdyż oni hołdownikámi Krolow Polſkich byli / á w oboich ták w Sląſkach / iáko w Mázowßanach bárdzo ſłábą potężność / y obronę przećiw nieprzyiaćiołom być powiádał/ Przeto ná Károluſſá Krolá Węgierſkiego Swágrá ſwoiego / ktory miał Sioſtrę tego Annę Krolewnę Polſką zá ſobą / wßyſtkich wotá y zdánia záraz Kázimierz obroćił / y ná Syny iego Ludowiká / y Stepháná.

Pomorſkie Xiążętá Stetinſkie potym ſię ßeroko rozmnożyły z tey wnuczki Gediminowey.

Eleccia Succeſſorá ná Kroleſtwo Polſkie.

Crom lib 12.

Rospuśćiwßy potym Siem iáchał ſam Kázimierz do Węgier z wielkimi á świetnymi pocztámi Pánow Polſkich / á tám w Wyßegrodzie ná Kroleſtwo Polſkie Ludowiká Sieſtrzeńcá ſwoiego wnuká Łokietkowego / á Syná Károluſſowego Krolewicá Węgierſkiego mimo dwu inßych Brátow náznáczył / y potwierdził zá przyzwoleniem Pánow Polſkich.

Ludwik ná Kroleſtwo Polſkie náznáczon.

Piſzą też y świádczą Látopißcze Ruſkie/ y Litewſkie / iż Kázimierz Krol y Pánowie koronni / ná tymże Seymie Krákowſkim dla Elecciey wyżßey miánowáney zebránym/ miedzy inßymi Kándidaty żądáli y chćieli wybráć ná Kroleſtwo Polſkie Conſtantiná Koriatowicá Wnuká Gediminowego / á Synowcá Olgerdowego / Xiążę ná ten czás Litewſkie w ziemiach Podolſkich. A gdy przyiáchał do Krákowá námawiał go Kázimierz Krol/ áby ſię ochrzćił z Ruſkiey w Rzymſką wiárę / chćiałliby być po nim Succeſſorem ná Kroleſtwo Polſkie wybránym/ Czego gdy Xiążę Conſtantin Koriatowic niechćiał vczynić / ániná to pozwolić/ áby miał wiárę odmienić/ wzgárdził (powiádáią Látopißcze) ſucceſſią ná Kroleſtwo Polſkie/ á do Podola ſię wroćiwßy rychło potym vmárł.

Tego Polſkie Kroniki nie wſpominaią.

Conſtantin Koriatowic ná Kroleſtwo Polſkie żądan.

Co vſłyßaw.

Co vsłyszawszy Fiedor Koriatowic Xiążę Nowogrodzkie Litewskie / iż Bráćia iego Constantin Xiążę ná Podolu bez potomstwá vmárł / á Jurgi do Wołochow ná Hospodárstwo wźięty / od nichże záś był otruty / wypráwił się do Podola / chcąc ie posieść y opánowáć práwem przyrodzonym / po brátach zmárłych / czego snádnie dokazał / gdy mu y Stryi Olgerd Wielki Xiądz Litewski tego pozwolił. Ale skoro się zmocnił y wszystki zamki Podolskie porządnie opátrzył / zaraz zhárdział niechcąc posłuszeństwá áni powinnośći postánowioney oddáwáć Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu Olgerdowi Stryiowi swoiemu. To widząc Olgerd / żalem słusznym y niewdzięcznośćią dobrodzieystwá dánego poruszony / ciągnął z woyskiem Litewskim do Podola / chcąc skaráć swowolnego Fiedorá Koriatowicá Synowicá / Ale y on czuł o sobie / bo osádziwszy Wołochámi zamki Podolskie / Kámieniec / Skáłę / y Sokolec / sam z skárbámi ziáchał do Węgier ná dwor Károlussá Królá Węgierskiego / żądáiąc od niego pomocy przećiw Olgerdowi Stryiowi / Ale gdy omieszkał przydź ná odsiecz swoim Wołochom / W tym czáśie Olgerd z Litwą dobył Brásławia / Skáły / Sokolcá / y Smotryczá zamkow pod Wołochy. Vbieżał potym w nocy Kámieniec y Czerwonygrodek / zá życzliwośćią Kozakow Podolskich / tákże insze wszystkie zamki / y twierdze Podolskie częśćią mocą / częśćią przez podánie posiadł y opánował / ná Kámieńcu też stárszego Woiewodę namiestniká Koriatowiczego imieniem Niestaká poimał / y do więźienia w Wilnie osádził / Wołochy pośćinał / á Gasztolda Páná Litewskiego namiestnikiem swoim y Woiewodą ná wszystkim Podolu vczynił / Kniáź też Fiedor Koriatowic rychło potym w Węgrzech wygnáńcem y wywołáńcem będąc vmárł / zá czym Podole wszystko Olgerd do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył / y wszystki kráiny Ruskie do Lwowá / Krzemieńcá / y Bełzá / tákże wszystko Podlásze zá Brześćie Litewskie y Parczow z Polskim Krolestwem rozgrániczył. Látopiszce Litewskie świádczą / iżby y Alexander Koriatowic záraz po Constantinie y Jurgim Brátach miał vmrzeć / á iżby Fiedor czwarty Brát po ich śmierći miał Podole osieść / ále Cromer świádczy z Długoszá / y z pewnych dowodow / iż był żyw potym Roku 1366. y wźiął od Kázimierzá Królá Polskiego część Wołyńskiey źiemie / z łáski podáną.

Fiedor Koriatowic przećiw Olgerdowi Stryiowi.

Olgerd Podole wźiął pod Koriatowicem.

Niestak poimán.

Ten Gasztolt był przedtim ná częśći Podola Woiewodą / á potym ná wszistkim.

Dlugosius & Cromerus libro 12. fol. 215. secundæ editionis.

O posiedzeniu Ruskich kráin przez Wielkiego Kázimierzá Królá Polskiego / y vgodźie iego z Kśiążęty Litewskimi / Roku 1340.

Rozdział V.

Lib. 12.

Długosz y Cromer ták w swoich Kronikach piszą o postępkach y postánowieniu w Ruskich Xięstwach miedzy Kázimierzem wielkim Łokietkowicem Krolem Polskim / á Xiążęty Litewskimi / iż gdy Potomstwo męskie Dánielá álbo Dánilá Królá Ruskiego / ktorego wielka byłá możność w Ruśi / vstáło y zeszło / Lubárt Gedyminá Xiążęćiá Litewskiego Syn / gdy Włodimirskiego Kniáźiá Corkę zá żonę poiął / wźiął po niey Włodimirz Xięstwo ná Wołyniu / á potym wszystkie insze páństwá Ruskie Litwie przyległe opánował / Xiążętá

Xiążętá Ruskie / ktorych dla wielkośći y niezgod śiły były zniszczone częśćią zwyćiężywszy / częśćią poddánimi w obronę przyiąwszy / ták iż Lwow głowę wszystkiey Ruśi czarney Dźierżáwom Polskim przyległy trzymał. Drugą záś część Ruskich źiem miedzy Lwowem á Haliczem / Bolesław Xiążę Syn Troydená Xiążęćiá Mázowieckiego dźierżał / spadkiem po mátce Xiężnie Máriey Wnuczce Królá Ruskiego Dánilá / ále Russacy dla okrutnego iego pánowánia / y podátkow / y dla gwałtow ktore czynił żonom y Corkom ich swowolnie / á Mázury ná vrzędy przekłádał / y wiárę Ruską w Rzymską chćiał odmienić / otruli go / iż nie długo w Ruśi Mázurowie pánowáli. A Xięstwá Ruskie / Lwowskie / Włodimirskie / y Halickie práwem przyrodzonym ná Kázimierzá Królá Polskiego po Xiążęćiu Mázowieckim y Ruskim Bolesłáwie od Ruśi otrutym przypádły. Przeto Kázimierz Krol Polski roku 1340. miesiącá Kwietniá nie długo odwłocząc / ciągnął do Ruskich źiem z woyskiem / naprzod Lwow głowę wszystkiey Ruśi obległ y dobywał go mocno / potym gdy przyrzekł Russakom przy stárey Greckiey wierze ich záchowáć / wźiął Miásto z obiemá Zamkámi przez podánie / gdźie wielka moc Srebrá / y Złotá / Perł / Szat drogich y wielkość inszego sprzętu y rystunkow stárych Xiążąt Ruskich skarb / w tych zamkach nálazł / w ktorym zacnieysze były dwá Krzyżá złote / wielkośćią drogich pereł ozdobione / w iednym byłá sztuká drzewá zámkniona / ná ktorym Pan Christus wisiał / ktory y teraz iest ná Zamku w Kośćiele Krakowskim / nád to dwie Koronie złote / wielkośćią drogich pereł ozdobione z Stołem złotym / y z Száta złota Perłámi y Kámieniámi drogimi sádzona. A ten Skarb Kázimierz do Polski z sobą wywiozł / á zamki iż były drzewiáne spalił / Aby w nich Russacy vfność máiąc z posłuszeństwá śię nie wybijáli. Potym záś Kázimierz máło w Krakowie pomieszkawszy / z woyskiem dla podbićia ostátká Ruśi práwie we żniwá ciągnął / gdźie zá máłą trudnośćią Przemyśl / Sanok / Halicz / Trembowla / Lubaczow / Ćustan / y insze wszytkie onych włośći Zamki pobrał / y ták áż do Krzemieńcá z woyskiem bez odporu przyszedł / o ktory iednák zvmowy z Jáwnućiem / Kieystutem / z Olgierdem / y z Lubártem Xiążęty Litewskimi / Synámi Gedyminowymi / y z iego Wnukiem Jurgam Narimuntowicem zgodźił się / iż Jurgi Narimuntowic miał do pewnego czásu ná Krzemieńcu pánowáć / A Włodimirskie / Łuckie / Bełskie / Chełmińskie / Brzeskie páństwá / do dwu lat nienáruszone przy Litewskich Xiążętach zostáwił / ábowiem się przestrzegał / by mu ná przeszkodźie nie byli / gdyby się do gruntowánia czego inszego vdał / á potym Kieystut y Olgerd / to postánowienie wtory raz z Kázimierzem odnowili / y iest zapis ich teraz w skárbie Krolewskim / ná Zamku Krakowskim / w ktorym są wyliczone zamki / ktore Lubárt ná Wołyniu / y Kieystut ná Podlásiu trzymáli / támże przydano / iż Krol Kázimierz y Lubárt / mieli sobie zobopolną y wzáiemną pomoc ná káżdego nieprzyiaćielá dawáć / á iesliby się miedzy nimi iáki spor wszczął / áby to zdánim y rozsądkiem Królá Węgierskiego bywáło rozstrzygniono. To odpráwiwszy Krol / máiąc Siem z Rusią / Ruskie Xięstwá podbite w powiáty obroćił / Woiewody / Castellany / Stárosty / Sędźie / y insze vrzędy obyczáiem Polskim postánowił / y Russakom iedno práwo z Polaki nádał / y w iedno ich ćiáło złączył / y ziednoczył / iákoż potym oná część Ruśi / w pospolitey rádźie od Polakow nie odstąpiła / Ale Litwá nie pełniąc vmowy z Xiążęćiem swoim Kieystutem tegoż roku Mázowieckie Xięstwo okrutnie złupili y splundrowáli.

Lwow Lubárt trzymał.

Mázowieckie X: w Ruśi otrute.

Lwow Polacy wźięli.

Skárby Lwowskie. Krzyże / Stoły Száta / y dwie Koronie złote Xiążąt stárych Ruskich.

Zamki Lwowskie spalone.

Kázimierz ostátek Ruśi czarney / y Podgorskiey opánował.

Vgodá Kázimierzowá z Xiążęty Litewskimi.

Ruskie Xięstwá w powiáty do Polski obrocone.

Litwá Mázowsze burzy.

Oburzeniu

O Burzeniu Mázowßa y

Pruskich ziem przez Litwę / y o gwałtowney á prożney woynie Ludwiká Węgierſkiego / Janá Czeſkiego / Krolow / y Károluſſá Margrafá Moráwſkiego / y Grofá Haleſkiego / z Rzeſką mocą y Miſtrzem Pruſkim ná Xiążętá Litewſkie / Roku 1341. y 1343. etc.

Rozdział VI.

ROku 1340. Septembrá álbo Wrześniá mieſiącá dniá oſmego / Litwá z Xiążętámi ſwoimi w wielkiey wielkośći ludu Rycerſkiego do Mázowßa wtárgnęli / ktore bez odporu / gdy ſię im kto niemiał záſtáwić / wſzerz y wzdłuż zwoiowáli / y więźniow bárdzo wiele z rozmáitymi wzdobyczámi do Litwy wywiedli. Tegoż też roku Jádwigá Krolowa Mátká Kázimierzá Krolá Polſkiego vmárłá w kláſztorze Sądeckim Mniſzką będąc. Roku záś 1401. Teodrik z Aldemburgu Miſtrz Pruſki vmárł / á ná vrząd Miſtrzowſki Kontor ſtárßy Rudolph Xiążę Száſkie był wybran zá pánowánia Ludowiká 33. Ceſárzá / y zá Benedictá 11. tego imienia Papieżá.

Tego Miſtrzá Pruſkie° Miechouius Luderem zowie.

Ten Miſtrz Rudolph roku 1342. zebrawßy wielkie woyſko Niemieckie / y Pruſkie / dobywał nowego Márgrábſtwá pod Polaki y Xiążęty Pomorſkimi / co vſłyßawßy Litwá / z wielkim woyſkiem do ziem Pruſkich z Zmodzią wtárgnęli / y w ktore práwie wßyſtki do gruntu mieczem y ogniem zburzyli / ſplundrowáli / y w popiół obroćili bez odporu / bo Miſtrz Rudolph ze wßyſtkimi Contory y Rycerſtwem zakonu Krzyżáckiego / do Márgrábſtwá nowego dobywánia był wyćiągnął / á ták cudzego prágnąc / y tám nie wſkorał / y ſwoie ſtráćił: Bo Litwá z wielkośćią więźniow / łupow / y dobytkow rozmáitych / y z zwyćięſtwem wroćili ſię do ſwoich kráin.

A Rudolph álbo Luderus Miſtrz gdy ſię wroćił z woyſkiem do Prus z nowego Márgrábſtwá / chcąc ſwoich od Litwy rátowáć / wßyſtkie krámy Pruſkie puſtkámi kurzące ſię y od świeżych ogniow wniwecz obrocone nalazł / z ktorego fráſunku / widząc złupienie / pomordowánie / wybićie / y wybránie w niewolą ludzi ſwoich Pruſkich przez Litwę / zárázem oßalał / y bez rozumu y zmyſłow vmárł. Pochowan potym w Mieśćie Marienwerder / iáko Kroniki Pruſkie świádczą.

Miſtrz Pruſki oßálał.

Długoß też z Miechouiuſſem folio 236 lib. 4. cap. 23. ták piſzą / *Luderus tanta consternatione de ſuorum cæde, & captiuitate anguſtiatus eſt, ut ſenſu amiſſo delirus amensq; fieret.* Ná mieyſce tego Luderá Henrik Duſemer Miſtrzem Pruſkim był wybran / y przez Clemenſá ßoſtego tego imienia Papieżá potwierdzon.

Ten Miſtrz Pruſki Henrik Duſemer / chcąc ſię pomśćić onych ſzkod zá przodká ſwoiego w Pruſkich ziemiach przez Litwę vczynionych / poſłał do Janá Krolá Czeſkiego / y do Ludowiká Krolá Węgierſkiego / y do inßych okolicznych Xiążąt Chrześćiáńſkich / tákże do wßyſtkiey Rzeßę Niemieckiey / proſząc ich o rátunek przećiw Litwie Pogánom / Nád to v Papieżá Clemenſá ßoſtego / liſty do wßytkich Pánow Chrześćiáńſkich wypráwił / áby z miłośći Chrześćiáńſkiey ćiągnęli

ćiągnęli ná świętą woynę przećiw Litwie y Zmodzi / nádawßy im tákie Odpuſty / iż ktobykolwiek wten czás do Litwy y do Zmodzi iáchał álbo ßedł ná woynę / iákoby też był w Hieruſálem v grobu Chriſtuſá Páná / álbo w Rzymie ná miłośćiwe láto / y v świętego Jakobá w Kompoſtelli.

Odpuſty ná woynę Litewſką.

Ták tedy roku od národzenia Chriſtuſá 1343. Ludowik Krol Węgierſki ná páńſtwo po śmierći Oycá Károluſſá nie dawno koronowány z Węgrámi / y Jan Krol Czeſki Grábiá Lucemburſki z Czechámi / y Syn iego Karolus Márgrabiá Moráwſki (ktory potym był Ceſárzem roku 1350.) z Moráwcami y z Slężakámi / wßyſcy oſobámi ſwoimi ćiągnęli do Prus przećiw Litwie / Ludowik Krol z Węgerſkim woyſkiem przez Polſkę proſto / bo był Sieſtrzeniec Kázimierzá Krolá Polſkiego / á Jan Krol Czeſki z Synem Károluſſem z Czeſkimi / y Moráwſkimi / y Sląſkimi woyſkámi / przez Pomorze / y Káſſuby / Potym záś Grof de Halles / y inßych wiele Xiążąt Niemieckich / tákże Hetmánow od wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey / z niemáłym ludem / y pomoc Angelſkiego / y Duńſkiego Krolow / Sląſkie też / Száſkie / Pomorſkie Xiążętá / y Márgrábowie Brandenburſcy (ktorzy mieli dawną waśń ná Litwę o zburzenie ſwoich ziem przez Gedyminá y Olgerdá / iáko ſię wyżßey nápiſáło) wßyſcy do Prus przyćiągnęli przećiw Litwie y Zmodzi Pogánom / chcąc tą wálną á nieſłycháną / ták wielu Monárchow wypráwą imię y pámiątkę Litewſką do gruntu wykorzenić / álbo zniewolonych woyną / pod iárzmo y moc Krzyżácką przywieść y podbić / iáko Lotwi / Pruſſom ſtárym / y Kurſom vczynił. Ale Olgerd y Kieyſtut vſłyſzawßy o ták gwałtowney woynie przećiw ſobie y ziemiom ſwoim / zárázem wßyſtki kráiny Litewſkie y Zmodzkie Pruſkim gránicom przyległe ſámi ſpuſtoßyli / bydło / ſtádá / y wßyſtkie dobytki z máiętnośćiámi / tákże Niewiáſty y Dziatki / y inßą mdłą płeć / á do boiu niegodną ná zamki / ná Jezierzyſcá / ná bágniſká / y ſtárzyny nie przeßłe / záprowádzić kazáli / drudzy też w gęſte láſſy y w iámy / wßyſtki máiętnośći pochowáli ſwoie / á gdzie kto mogł ná roſkazánie Xiążąt ſwoich / y ná ſtráßliwą ſławę ták gwałtowney woyny / wßyſcy ſobie dla máiętnośći żon y dziatek beſpieczeńſtwo gruntowáli / á ták ná mil kilkonaśćie w Litwie / y w Zmodzi ſámi puſto y goło vczynili / bez wßelkiey żywnośći / Zamki też y Twierdze / ktore wony czáſſy gęſte były w Litwie / y w Zmodzi / dobrze obwárowáli / y opátrzyli. A gdy vſłyßeli / iż iuß Krol Ludwig Węgierſki / y Jan Krol Czeſki / y inße wyżßey miánowáne Xiążętá ze wßyſtką mocą Rzeße Niemieckiey / Tákże y Henrik Duſemer Miſtrz Pruſki / y Burchardus Haren Miſtrz Liflandſki z obiemá zakonámi ſwoimi / z Kontory y z woyſkámi Pruſkimi / y Liflandſkimi do Zmodzi wćiągnęli / wnet Olgerd y Kieyſtut wßelkie fortele przećiw ták gwałtowney mocy przemyſláiąc / z gotowymi woyſkámi Litewſkimi y Zmodzkimi ná dwoie ſię rozdzielili / Olgerd z Litwą wtárgnął do Liflandſkiey ziemie / ktora bez odporu / gdy nie było komu bronić (bo wßyſcy Krzyżácy do Litwy z Miſtrzem byli wyćiągnęli) zburzył y zwoiował áż do Habſellá / á potym áż do Derptu. Kieyſtut záś z Zmodzią / y z Trocką / tákże Grodzieńſką Slachtą wzaiem do Pruſkich ziem inßą drogą wtárgnął / ktorą tákże iáko Olgerd Liflanty bez obrony náſzedwßy woiował / Bo też nie było komu bronić / gdy Miſtrz Duſemer ze wßyſtkim Zakonem y z Kontorámi do Litwy iáko ná wygráną z Krolámi / Czeſkim y Węgerſkim był wyćiągnął / Sambiyſką álbo Samlandſką ziemicę / w ktorey ieſt głowne Miáſto Krolewiec / do gruntu práwie zburzył / ogniem y mieczem wßyſtkie okoliczne Miáſtá plundruiąc / á połony y łupy bogáte z rozmáitymi dobytkámi zábieráiąc / Krolewiec / Fiſchhaus / Lochſtet / Mulmelburg / Gyrmawią / Rudáwę / Neuhaus / Wargią / Ceilgarbią / Bobecz / Labtaw / Schaktz /

Ludwig Węgerſki / Jan Czeſki / Krolowie do Litwy.

Károlus ćzwarty potom Ceſarz do Litwy.

Ten Ludowik był potym Krolem Polſkim / ktorego Corkę Jagelo z Krolеſtwem wziął.

Grof von Halles Hetman wielki Rzeße Niemieckiey do Litwy etc.

Przemyſł Olgerdow y Kieiſtutow ná wielkie woyſká.

Tegoż też fortelu chciał Moſkiewſki vżyć roku 1580. ále go náßy vprzedzili iż nie mogłá Moſkwá zboża ſprzątnąć z pol.

Ten też był zdradziecki vmyſł Ośćikow Moſkwę z Liflandſtwá do Litwy przywieść Roku 1580. ſkoroby Krol do Moſkwy wyćiągnął.

Kieistut Prusy wzaiem woiuie.

Chremetz/ Waldow/ Tirenburg/ Bonund/ Rossiten/ Raimen/ Zamki y Miástá opalił/ á niktore z nich ktore mogł vbieżeć/ álbo mocą/ álbo przez poddánie wziąć/ zburzył/ skárby wybrawßy/ y ludzi pobiwßy/ á drugich w więzienie zágnawßy.

Krolowie záś Ludwig Węgierski/ y Jan Czeski/ y Márgrábiá Moráwski Carolus/ y ony wßystkie woyská Rzeße Niemieckiey/ gdy w ták ogromnych woysk wielkośći do Zmodzi y do Litwy wćiągnęli/ á spustoßone/ y bez wßelkiey żywnośći wygłodzone náleźli/ bić się też z kim nie było/ bo co Ludzie godnieyßy z Kieistutem w Prusiech/ á drudzy z Olgerdem w Liflanciech wzaiem/ y wet zá wet woyną woynę oddawáli/ Ná ostátek z wielkim ludem dáley w ziemię Litewską ciągnąc/ gdy żywnośći żadney dostáć niemogli (bo wßystko przed niewdzięcznymi gośćiámi dobrze było sprzątniono) poczęli od głodu zdychać/ zwłaßczá Niemcy/ Angelczycy/ Fráncuzowie/ Holandrowie/ co się w swoich ziemiach roskoßnie żyć/ miękko legáć/ á winá pić byli náuczyli/ Węgrowie tákże/ Czechowie/ Moráwcy/ Ślężacy/ Sássowie/ Pomorczycy/ Dunczycy nędzą y niewczássámi Litewskimi/ y ledá zielskámi/ ktore głod śmierząc ieść musieli/ zemdleni y záráżeni ná drogach vstawáli/ drudzy biegunkámi/ y czerwonymi niemocámi márli/ á niktorzy Konie swoie tákże z głodu vstawáiące iedli. Olgerd záś w Liflanciech/ á Kieystut w Prusiech kráinach okwitych/ y wßystkimi dostátkámi opływáiących sobie wolno tym czássem buiáli/ iákoby niiáki frimark/ álbo zamiánę páństwá zá páństwo czyniąc.

Wy w náßych/ my w wáßych.

Co obaczywßy Ludwik Krol Węgierski/ y Jan Czeski/ y wßystkie inße Xiążętá y Hetmánowie woysk Niemieckich/ poczęli Mistrzá Pruskiego Henriká Dusumerá srodze łáiąc go y hánbiąc/ iż ich ták nikczemnie záwiodł/ zwłoczył/ y znędził/ nie opowiedziawßy im pierwey iáko nie świádomym/ y gośćiom przychodnim/ sposobu y zwyczáiu nieprzyiacielskiego/ y położenia/ tákże niedostátkow ziemie Litewskiey/ y Zmodzkiey/ A ták náswárzywßy się/ á nieprzyiaciołá w oczy nie widziawßy/ státkow woiennych bárdzo wiele/ á prożno pomiotawßy/ Koni y dobytkow/ tákże Ludzi głodem y nędzą zmorzonych potráćiwßy/ musieli wyciągnąć názad do Prus z Litwy y z Zmodzi/ z nienágrodzoną ßkodą y niesławą wieczną/ ták gwałtowney y wielkiey/ á prożney y dáremney dwu Krolow/ y kilkudziesiąt Xiążąt y wßystkiey Rzeße Niemieckiey wypráwy/ Dusumer też Mistrz Sambiyską wßystkę ziemię/ y kilkonaśćie zamkow w Prusiech przez Kieystutá zburzonych ku tey ßkodzie nálazł/ tákże Burchardus Haren w Liflanciech przez Olgerdá z Litwą nálazł pustki vczynione/ począwßy od Dźwiny do Abselskiego/ y Derptskiego Biskupstwá/ O czym Kroniki Pruskie y Liflandskie stáre świádczą dostáteczniey/ y Długoß náß z Miechowiussem lib. 4. cap. 24. folio 23. wspomináią w ty słowá: *Eodem anno 1343. Ludouicus Hungariæ, Ioannes Lucemburgensis Bohemiæ, Reges, Carolus filius eius Marchio Morauiæ, Item Comes de Halles & alij quam plures illustres uiri in Prußiam cum eorum potentijs aduenerunt, atq; cum Magistro Prußiæ in Lituaniam descenderunt: Lituani autem interim quo eorum terra uastabatur, cum omni potentia in terram Sambiensem, & in Liuoniam perrexerunt, & eas grassabant, Magistro Liuoniæ absente, & Samagittas oppugnante, Quæ uarietas adeò Reges afflixit, ut Magistrum conuiciarentur tanquam huius pessimi euentus auctorem.*

Woyská wielkie Czeskie/ Węgerskie/ Rzeskie/ Pruskie/ etc. głodem w Litwie porážone.

Tym też fortelem Agatocles Cartagineńsow poroźił/ ktory gdy w iego Krolestwie Sicilijskim miástá stołecznego Siracusas dobywáli/ on z dwiemá sty náwi/ y co mogł ludu ná prędce zebráć/ przewiozł się do ich ziemie Afriki morzem/ ktorą wßerz y wzdłuż zwoiował/ y woyská wielkie Cartagineńskie z Hermánem poráźił/ etc. O czym czytay Justinum lib 22.

Cromerus tákże lib. 12. ták krotko o tey woynie wspomina: *Contra Lituanos quidem expeditionem Ioannes Boemorum Rex cum Carolo filio Marchione Morauiæ, & Ludouicus Vngarorum hyberno huius anni tempore magnis uiribus, sed successu non satis pari apparatui Cruciferis opem ferentes fecisse memorantur.*

potym

Potym Roku 1345. Henryk Dusemer przerzeczony Mistrz Pruski chcąc lepsze powetowáć oney pierwßey prożney wypráwy ná Litwę z owiemá Krolámi etc. zebrał woysko wielkie z Prus/ z Pomorza/ y z Liflant/ máiąc ná pomoc pozostáłe Rycerstwo Węgierskie/ y Czeskie/ y Márgraffá Holandzkiego z Flandrámi y z Angelczyki/ á ták ná nowiu Miesiącá Márcá/ do Litwy się y do Zmodzi wypráwił/ ále iáko Długoß y Miechouius pißą/ máło wygrał/ częśćią dla tego/ iż Litwá w zamkach się byłá záwárłá/ á drudzy się w gęste lássy zchronili/ częśćią też iż gołoledź y śliskość wielka/ á potym rostoki przystąpiły/ gdy śniegi y lodowáte iezioră/ tákże rzeki ná wiosnę się rospußczáć Słońcem zágrzane poczęły/ á ták się do Prus bez korzyśći musiał wroćić.

Scipio tákże Africanus tymże fortelem tych Cártagineńsow y Annibalá niezwyciężone zwyciężył/ y Afrike opánował. O czym czytay Liuiussá/ y Florussá lib. 2. cap. 6. Plutarchá/ Justinum/ Stadium/ etc. et Dominicum Colenium Grecum lib. 8. cap. 4.

Roku záś 1346. tenże Mistrz Pruski Henrik Dusemer zimie czás vpátrzywßy/ do Litwy ciągnął z wielkim woyskiem Pruskim y cudzoziemskim/ ktorego Kroniki Pruskie y Długoß z Miechowiussem fol. 238. lib. 4. czterdzieśći tysięcy być poczytáią/ á ták Zmodzkie y Litewskie kráiny wßerz y wzdłuż woiował/ Olgerd też Wielki Xiądz Litewski máiąc z sobą wielkie woysko Smoleńßczánow/ Połoczánow y inßych Xiążąt Ruskich/ y Litwę z Zmodzią/ w dzień Gromnic álbo oczyśćienia Pánny Máriey/ ná Mistrzá Dusemerá/ y ná woysko iego vderzył/ á gdy bitwá ogromnie zápalczywa długo z obudwu stron od poránku áż do nocy trwáłá/ ná ostátek Litwá y Russacy od zbroynych woysk Niemieckich przemożeni/ poczęli ßánkowáć y vpadáć/ áż potym pierzchnęli z plácu gdzie kto mogł w nocy/ á Olgerd z Połoczány/ y z Zmodzią obronną ręką vßedł do Zamku Welony/ wßákże ośmnaśćie tysięcy/ iák Miechouius liczy/ Litwy/ Zmodzi/ y Russakow w ten czás ná plácu pobitych legło/ á Kroniki Mistrzow Pruskich dziesięć tysięcy kłádą/ Skąd się pokázuie/ iż też y Niemcy nie wßyscy się z tego zwyćięstwá názáiutrz rádowáli/ bo też ránnych y pobitych bárdzo wiele poległo/ wßákże plác y obozy Litewskie otrzymáli/ á wroćiwßy się z łupámi do Prus Mistrz Dusemer/ y dziękuiąc Pánu Bogu zá to zwyćięstwo/ Klaßtor pánieński dał Mnißkom zmurowáć w Krolewcu/ Lebenicht názwány/ y nádał go dostátecznymi dochody.

Litwę Niemcy woiuią.

Bitwá Litewska z Niemcy.

Litwy/ Rusi/ y Zmodzi 18000. poległo według Miechouiussá/ á według kronik Pruskich 10000.

Klaßtor w Krolewcu.

Tegoż roku ná láto zebrawßy woysko nowe/ wypráwił się drugi raz tenże Henrik Dusumer do Litwy/ á ciągnąc przez Zmodzkie kráiny nád Niemnem wodą y ziemią/ Wielunią álbo Wielonę Zamek obległ/ ktorego dobywáiąc vstáwicznymi ßturmámi/ y podkopámi/ wßystki blánki y wieże wywroćił. A gdy się Litwá dłużey bronić nie mogłá/ wálny ßturm przypuśćił/ y wßytek zamek spalił/ potym splundrowawßy okoliczne włośći y miásteczká z siołámi wypaliwßy/ z wielkośćią łupow y więźniow do Prus odćiągnął.

Wielona zburzona.

Olgerd też Wielki Xiądz Litewski/ zebrawßy mocne woysko z Zmodzi/ z Rusi/ y z Litwy/ do Sambiyskiey ziemie pod Krolewiec bez wieśći wtárgnął/ á zwoiowawßy tákże włośći okoliczne Pruskie/ y miásteczká niemurowáne/ tymże obyczáiem dwory y folwárki wypaliwßy/ kilko tysięcy Chrześćian oboiey płci w więzienie z wielkimi łupámi y zdobyczą do Litwy wyprowádził.

Olgerd Prussy burzy.

Tegoż Roku Augustá Miesiącá 27. dniá Jan Krol Czeski slepy/ wielki/ á głowny nieprzyiaciel Korony Polskiey/ y Litewskiey/ był zábit ná woynie gdy wskoczył między vßy Angelskiego woyská pomagáiąc z Czeskim woyskiem Philippowi Fráncuskiemu Krolowi krewnemu swoiemu/ przećiwko Edwárdowi Krolowi Angelskiemu/ Steyże bitwy Krol Fráncuski Philip tylko z Synem y z Krolem Náwárskim ledwo vćiekł/ przyprowádzili potym Czechowie ćiáło Krolá Janá zábitego z Fránciey do Lucemburku/ á tám go pochowáli. A iż tegoż iednego dniá Augustá Miesiącá 27. ácz rocznych lat dwa Krolowie

Krol Jan Czeski zábity.

Dzień 27. Augusti nieszczesny v Czechow.

lowie Czescy ná woynach byli zábići / to iest Jan slepy / y Ottocárus / dla tego Czechowie ten dzień zá nieszczesliwy y smutny poczytáią / O czym Cureus in historia Silesiæ pisze.

Carolus 4. Cesarz / y iego niebespieczność.

Ná mieysce Janá slepego Syn Karolus Márgrábiá Moráwski Krolem Czeskim był wybran / á zaraz potym y ná Cesárstwo Rzymskie był podniesion od Electorow / y koronowan w Rzymie / á Károlussem czwartym názwan / Tego we Włoszech Mieszczánie Pizanscy prosiwszy go ná cześć / w Ratuszu záparli / y máło go nie spalili prochy podsádziwszy / ledwo się od tego gwáltu zá mężną obroną Czechow wybiegał.

Krol Polski Kázimierz wielki: wziął z nim przymierze y vgodę w Námysłowie Roku 1345.

Cudá nád Sacramentem ciáłá Páńskiego w błoto wrzuconego.

Tegoż czássu w Krákowie z Kościołá wszech Swiętych łotrowie puszkę miedziáną pozłocistą / mniemáiąc iżby złota / w ktorey pod ossobą chlebá naświętszy Sacrament Ciáłá Páná Christussowego był zámknion vkrádli / á gdy poználi iż miedź pozłocista / wrzucili ciáło Páńskie z puszką w błotną káłużę v wsi Báwołá pod Krákowem / á gdy kilko dni y nocy nád onym błotem vstáwicznie ognie iáko pochodnie z wielkim podziwienim ludzkim / ktorzy nie wiedzieli coby sie działo / gorzáły / wnet Biskup Krákowski / Jan Grot posty przez trzy dni vstáwił / á potym od wszystkich Kościołow z processiámi szli ná ono mieysce / á tám nálezli puszkę onę z naświętszym Sacramentem / ktory zás do Kościołá wszech Swiętych z vczciwością odnieśli. A ná onym mieyscu Kázimierz Krol Kościoł Ciáłá Bożego dał zmurowáć kosztownie / y Miásto nowe murem otoczone ná tymże mieyscu / gdzie byłá pierwey Wieś Báwoł / záłożył / ktore od swego imienia Kázimierzem miánował.

Kázimierz miásto v Krákowá.

Roku zás 1348. Henrik Dusemer Mistrz Pruski vmárł / á w Malborku pochowan / ná iego mieysce Winrik álbo Wenrik de Kniprode / iák go Miechouius zowie / á według Kronik Pruskich Henrik Kinpradiensis wielki Comendator był wybrány / ná dzień święty trzech Krolow / á ten był w rzędzie Mistrzow Pruskich ośmynasty á nasrozszy naiezdnik Litewski.

Winrik von Kniprode Mistrz Pruski.

O częstych Woynách / y spolnych naiázdach miedzy Winrikiem z Kniprodu Mistrzem Pruskim / Litwą y Polaki.

Rozdział VII.

Pistrymski Powiát w Litwie zburzon.

Winrik álbo Henrik z Kniprodu wstąpiwszy ná Stolicę Mistrzowską Zakonu Krzyżakow Pruskich / záráżem po trzech Krolach Roku 1348. zebrał woysko wielkie z Niemiec / y z swoich ziem Pruskich / á wtárgnąwszy do Litwy Powiát Pistrzymski álbo Pástrzymski mieczem y ogniem srogo zwoiował / y z wielkimi łupámi y z więźniámi do Prus vszedł.

Olgerd

Olgerd zás Xiądz Litewski z Bráćią / y Kieystut Xiążę Trockie y Zmodzkie z Synem Patrikiem / zebráwszy się / tuż w stopy y w świeży slad / zá Mistrzem y woyskiem Niemieckim do Prus ciągnęli / á skoro się woyská Krzyżáckie rozbiegły / oni z Litwą / y z Zmodzią Pruskie ziemie woiowáli bez odporu / á splundrowawszy ogniem y mieczem kilko powiátow / wielkością łupow y wzdobyczy wszelákich obciążeni / bydłem y z stádámi / ktemu siedm set poimánych Niemcow wiodąc do Litwy się wrocili. Rychło zás potym iák Długosz y Miechouius fol. 239. cap. 25. wspomináią. Xiążę Smolenskie z nowym woyskiem Ruskim y Litewskim do Prus wtárgnęło / gdzie wszystkie włości około Labiowá żelázem / y ogniem szeroko poburzył / Przećiw ktoremu Kontor Lábiowski / ácz dáleko z mnieyszym woyskiem wyciągnął / á gdy się z obudwu stron mężnie potkáli / Krzyżacy zwyćięstwo otrzymáli / y łupy wszystki odbili / á Litwá y Russacy z swoim Hetmánem Xiążęciem Smolenskim rozno się pomieszawszy / gdy rzekę nád ktorą bitwá byłá przebydź chćieli z oney trwogi / więcey ich w wodzie potonęło / niż od nieprzyiaciół poległo / nád to y sámo Xiążę Smolenskie támże w tey rzece vtonęło / ktorego śmierć tym sławnieysze zwyćięstwo Krzyżakom przyniosłá.

Litwá Prussy woiuie.

Xiążę Smoleńskie do Prus.

Litwá porážona / y Smolensczánie.

Xiążę Smolenskie vtonęło w Prusiech.

Roku zás 1349. Wenrich Mistrz Pruski máiąc w swoim woysku czterdzieśći tysięcy ludu Rycerskiego / ktorzy byli ná świętą woynę do Prus przyciągnęli z Franciey / y z Angliey po skończeniu woyny miedzy Philippem Fráncuskim á Edwardem Angelskim / Krolámi / do Litwy y do Zmodzi wćiągnął / w ktorych ziemiach wszystki powiáty co się náwinęło / ogniem y mieczem powoiował / wszelką płeć ták męską iáko niewieśćią zábiiáiąc / á żadnego nie żywiąc / á gdy się do Prus łupámi obćiążony wracał / dogonił go y vderzył ná iego woysko Kieystut / zebráwszy się z Litwą y z Russakámi / bili się zobudwu stron mężnie 24. dniá Miesiącá Januariá / ná ostátek Litewskie woysko od wielkości Niemcow zbroynych przemożone szánkowáć poczęli / á Mistrz z Krzyżakámi zwyćięstwo otrzymał / Litwy y Russakow ná plácu ośmnaśćie tysięcy zbitych poległo. A z Krzyżáckiego woyská zacnieyszy byli zábići / Gerardus de Stegin Kontor Gdański / y Komendator Gobienski / y sześć przednieyszych Brátow z Zakonu / á piecdziesiąt Reyterow / y inszych wiele Jezdnych y pieszych z rycerstwá y żołnierstwá pospolitego ná tymże poboyscu zostáło / ták iż máło nie wzaiem obiedwie stronie bitwę záplaćiły.

Kienstutowá bitwá z Krzyżaki.

18000. Litwy porážono.

Tegoż roku morowe wielkie powietrze pánowáło w Polszcze.

Roku zás 1349. Krol Polski Kázimierz wielki zebráwszy / y spisawszy wielkie woysko z Korony Polskiey / wypráwił się do Ruśi chcąc ty kráiny pod swoię moc podbić / ktore iák Długosz y Cromer lib. 12. piszą Keistut Xiążę Zmodzkie / y Lubárt Włodimirskie Gedyminowicy sobie przywłaszczáli / y trzymáli. A ták bárdzo zá máłą pracą iednego tego látá / Łuská álbo Łucká / ~~Włodimirzá~~ / Chełmá y ~~Brześcia~~ Zamkow pod Litwą y Russakámi / mocą dobył y ossádził Polákámi / insze zás zamki y twierdze dobrowolnie się podawáły / Zá czym Wołyńską wszystkę y Bełską / tákże Bereśćieyską ziemię w moc swoię przywiodł.

Łucko / Włodimirz / Brzeście Polacy wzięli.

Ruskim Kniáziom potym niktorym dobrowolnie się poddáiącym / dopuśćił wolnego w ich oyczystych odziałach y zamkach pánowáni[illegible] / tylko ná przednieyszych y głownieyszych zamkach Polakow przełożył.

A iż y Węgierscy Krolowie stárodawnym práwem R[illegible] Xięstwo po Kolomanie Hálickim / y Włodimirskim Krolu (iákosmy o[illegible]wyższey w Kronice Ruskiey napissáli) dochodźić chćieli / Tedy Kázimierz [illegible] chcąc w Ruśi mieć spokoyne pánowánie / Tegoż roku z Ludwikiem Krole[illegible]gerskim Siestrzeńcem swoim / ktorego successorem po śmierći swoiey ná [illegible]stwo Polskie obrał /

y vgodę

y vgodę słuszną około Ruśi postánowił/ ná ktorą y Stephan Brát Ludwików Xiążę Sláwieńskie/ y Dálmátskie przyzwolił.

Wtenże też czás Ludowik Krol Węgerski Mátkę swoię Helżbietę/ Siostrę Kázimierzowę do Polski postał / áby imieniem iego przysięgę od Polakow wzięłá/ iż on po śmierci Kázimierzá Wuiá swoiego / miał w Polszcze Krolem być.

A Kázimierz Krol przyiáchawszy z woyny Ruskiey do Krákowá/ z szczęśliwego powodzenia / y z wysławiánia ludzkiego vdał się ná sprośne wszeteczeństwá/ nałożnice w Opocznie y w Kręssowie iáwnie sobie gwoli chowáiąc/ Z ktorych występkow gdy go nápominał Bodzętá Biskup Krákowski / nietylko iego nápominánie wzgárdził / ále y ludzi włości iego Biskupich w Sendomirskiey ziemi podátkámi/ y robotámi niepowinnymi vdręczył/ y zniewolił. Co gdy Biskupi Polscy do Papieżá odnieśli/ kazał go Papież swoim imieniem nápominác/ á gdy się tego ważył mimo inszych Xiądz Marcin Báriczká / Wikáry Krákowskiego Kośćiołá ná Zamku / kazał go vtopić Krol Kázimierz w Wiśle / Ale ten sprośny vczynek niemogł gniewu Bożego długo od pomsty zátrzymáć/ Bo záraz Bodzętá Biskup Krákowski Krolá záklął / á powietrze morowe okrutnie przez dwie lećie práwie wszystkę Polskę splundrowáło / iż Miástá y Wśi bez ludzi wszędzie puste stoiáły.

Wystepki Kázimierzowe.

X. Marcin Báryczká vtopion.

Powietrze.

Tegoż roku we wszystkim práwie Chrześćiáństwie nástáłá byłá nowa Sectá/ iż Mężowie y Niewiásty nágo chodzili popás/ biczuiąc się y siekąc rozgámi/ y ták się włoczyli po Swiećie Rotámi/ á chorągwie przed sobą nośili / głossem lámentliwym wspomożenia Bożego wzywáiąc. Tych też nowych biczowników przyszło było kilá Rot do Polski z Węgier / ále gdy doznano w ich Religiey błędow y występkow przećiw Bogu / karánim tę Sectę záwściągniono y zágászono/ co się prętko wzniećiło/ to niedługo świećiło.

Sectá nowa.

O Woynie Litewskiey ná Polaki y zburzeniu Sendomirskiey ziemie/ y o poimániu Kieystutá/ á oszukániu Zdrayćow/ etc.

Długoß/ Cromer/ Miechouius/ Wapowski/ Bielski/ y Bonfinius Kronikarz Węgierski / ták tę woynę y iey przyczynę ná rożnych mieyscach opisuią.

Skoro się (powiáda) morowe powietrze w Polszcze vćiszyło/ Litwá dla wydártey sobie od Polakow Ruśi (ácżkolwiek wten czás od krzyżakow y ich pomocnikow Niemcow/ Fráncuzow y Czechow ćiężką woyną byli vtrapieni) Sendomirską ziemię częstymi naiázdámi práwie wszystkę zburzyli/ rozgromiwszy y rosproszywszy Polaki/ ktorzykolwiek śmieli się im zástáwić. Ruskiey też ziemie onę część/ ktorą był dawno Kazimierz Lubártowi Gedyminowicu wydárł/ pod moc swoię/ wyrzućiwszy Stárosty Polskie / podbili.

Cromerus lib. 12. fol. 307. primæ editionis, secūdæ verò fol. 209. Fusis fugatisq; nostris, si qui fortè obicere se ipsis ausi sunt.

Włodimirz tákże w ktorym był Zamek Kázimierz z cegły zmurowáł/ Chełm/ Bełz/ y Brześćie przez podánie wzięli/ ze wszystkimi ich przyległośćiámi/ A z tych Zamkow według swey woley Polskie kráiny plundrowáli. Stámtąd záś áż do

Litwá zamki Wołyńskie y Ruskie odebráłá.

záś áż do Lwowá zagony puśćiwszy / gdy obaczyli obádwá zamki Lwowskie przez Polaki zbudowáne / á nowymi murámi obwárowáne / y Polskim Rycerstwem porządnie opátrzone / dawszy pokoy ich dobywániu / okoliczne włośći wszystkie mieczem y ogniem powoiowáli / y srogo poburzyli.

Litwá do Lwowá.

Circumiacentem oram omnem ferro & igni fœdè vastarunt.

Tymi ták tedy wielkimi szkodámi Kázimierz Krol poruszony roku Páńskiego 1351. zebrawszy wielkie woyská wespołek z Ludowikiem Krolem Węgerskim/ ciągnął do Ruśi przećiw Litwie/ gdzie porázìwszy ieden zagon Litewski / Kieystutá w zámieszáney bitwie Polacy poimáli / tákże wszystkę Włodimirską ziemię zwoiowáli. Krolowie potym Kazimierz Polski y Ludwig Węgierski teyże zimy woysko rospuśćili. Kieystut też był chowan w vczćiwey straży / á gdy się slubował ochrzćić rychło potym w nocy z więźienia vciekł oszukawszy Krolow/ y strażą.

Kieystut od Polakow poiman w bitwie.

Kieystut z więźienia vciekł.

A záráżem zebrawszy woyská Litewskie z Bráćią/ znowu do Ruśi przećiw Polakom ćiągnął / tám Włodimirski Zamek pod Polaki bez wieśći vbieżawszy złupiwszy spalił/ y wszystkie ony kráiny sobie y swym brátom przez Kazimierzá wydárte odyskał / y do Litwy przywroćił / tákże y Hálickie włośći ácz dáleko od Litwy ná Węgierskich gránicach y Wołoskich położone z Lubártem Brátem poburzył.

Kieystut Włodimirz odiął wtory raz / y Halicz zburzył.

Cromerus miásto Kieystutá / Lubártá być poimánego od Polakow w przegrániey bitwie kłádzie / ále Długossus y Miechouius Kieystutá położyli / co podobniey/ bo Lubárt iuż się był przed tym dawno ochrzćił w Ruską wiárę gwoli żenie Xiężnie Włodimirskiey / po ktorey y Wołyńskie Xięstwo teszcze zá Oycá Gedyminá wziął w vdział/ prożno się tedy miał slubowáć ochrzćić / ponieważ iuż był Chrześćiáninem/ ále Kieystut był Pogáninem záwżdy/ y ták vmárł/ Kieystut tedy á nie Lubárt był poimány wten czás / á obietnicą ochrzczenia z więźienia się wykręćił.

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 19. fol. 227. Etiam Kieistutonem ducem Lituaniæ in quodam particulari certamine cœpit &c. sed Reges deludens, nocte effugit.

Bonfinius záś Kronikarz Węgierski pisze / iż tá woyná nie w Ruśi / ále w Litwie byłá / gdy káluże / ieziorá / y rzeki vmárzły/ á ná rostoku zimy Węgrowie y Polacy z Litwy wyćiągnęli.

A Kieystut z Lubártem zá nimi śládem idąc / trzećią wypráwą Sendomirską ziemię trzeći kroć áż do Zawichwostá z Litewskimi kozaki zwoiowáli/ wiążąc ku temu wodze/ ktorzy pogány ku burzeniu oyczyzny swoiey włásney przywodzili / miedzy tymi zacnieyszych Długoß / y Cromer w swoich Kronikach powiádáią być Piotrá Psonkę z Herbu Janiny/ y Otoná z Czechárowic Herbu Toporow/ ktorzy będąc wiádomi iako oyczycy położenia mieysc/ y spraw polskich/ potaiemnie naiázdy Litewskie przywodzili / y porády swoich onym wydawáli. Tráfiło się tedy z przygody/ iż gdy Litwá w srzodek Polski z swoimi Xiążęty ćiągnąć vmyslili / Piotrá Psonkę przerzeczonego dla przespiegowánia brodu ná Wiśle postáli/ ktory nálazwszy brod przez Wisłę/ długie laski dla prostego przeiácháná w Rzece od brzegu do brzegu wtykał / á spráwiwszy to/ Litwę w postudze swey vbespieczył. Máło potym Rybitwowie ná ono mieysce w czołnach przypłynąwszy / ony laski obaczyli / á domyśliwszy się zdrády / co ná nagłebszym y náprzykrzeyszym wirze Wisły ony laski álbo żerdzi powtykáli.

Długoß & Cromerus lib. 12.

Przywodcze Litwy do Polski Psonká y Tárło.

Et sic ars deluditur arte.

Potym Litwá w ćiemney nocy ná ono mieysce z woyskiem przyiáchawszy/ áby tym łatwiey bez wieśći Polakow z onę stronę rzeki zdybáli/ y śpiących powiązáli/ zá vkazánim Piotrá Psonki po onych znákach w Wisłę wiácháli / gdzie ich bárdzo wiele ná zarliwych wirach y z koniámi poginęło / Co Xiążętá Litewskie obaczywszy/ obawiáiąc się zdrády/ Piotrá Psonkę iáko zdraycę swoiego ná brzegu śćięli/ A

Otoż tobie zapłátá.

ścieli/ A boiąc się Polskiey záſſadki / teyże nocy názad odciągnęli. A powiádáią iż Jagieło zostawßy Krolem Polskim/ ták Pßoncyne iáko Otonowe dobrá po brat był/ dla tego występku/ áż zá przyczyną Pánow rádnych vprzeymą / Oto nowemu potomkowi Tárłowi Zaklicze máiętności wrocił/ Bo też był v niego Komornikiem/ á Pßoncyne dobrá/ iáko wieś Krzyżonowo do Lubelskiego Stárostwá przyłączył.

Jagieło Pßoncyne y Tárłowe dobrá ná się wziął.

Olgerd záś Wielki Xiądz Litewski/ z Tátárámi przez Podole przyciągnąwßy/ krainy Podolskie wßystkie Polskiey dzierżáwy ogniem/ y żelázem zwoiowáł/ á z wielkimi łupámi vßedł/ ktorymi się z Tátáry podzielił.

Miechouius lib. 4. cap 19. Olgerd Podole do Polski należące zwoiował.

Nád to roku 1353. Lubárt Gediminowic Brát Olgerdow Xiążę Włodzimirskie y Luckie/ niedbáiąc ná przymierze/ ktore był Kázimierz Krol Polski z Litwą ná czás pewny postánowił/ zebrał się z Kozakámi Litewskimi / y Wołyńskimi potáiemnie/ y przyßedł bez wieści pod Hálicki Zamek śiodmego dniá Lipcá miesiącá/ Miásto Hálickie vbieżawßy/ Mießczánow y Kupcow / ktorzy się byli ná Jármárk ziácháli/ bárdzo wiele pobił / á Miásto spalił/ ktore było w dzierżáwie Polskiey / á stámtąd y z okolicznych włości zwoiowánych wielkich łupy y powybráwßy/ do Litwy spießno vßedł. Potym záráżem złożywßy łupy y wzdobycz w chrominach álbo budach Litewskich (iáko ie Miechouius zowie) z więtßym woyskiem pod Zawichwost do Polski wtárgnął / dziewiątego dniá Septembrá/ gdzie wßytki okoliczne włości/ folwárki/ miásteczká/ wsi złupiwßy/ á mieczem y ogniem zwoiowawßy / niż się Polscy żołnierze we zbroię vbráli/ iák Długoß y Miechouius fol.227.cap.19. pißą / wßystkie łupy y wzdobycz do Litewskich iáskiń y taynikow leśnych vwiodł w cále. A to skáránie Korony przez Litwę Miechouius przypisuie występkowi Kázimirzá Krolá/ iż on opuściwßy cnotliwą małżonkę Adleidę/ iął się był nierządnych miłośnic/ ktorych miał dosyć po rożnych zamkach rozłożonych / k temu iż się był rzucił ná dobrá Kościelne / y ná Biskupá Krakowskiego Bodzentę. Potym Xiędzá Márciná Báryczkę/ co był nań klątwę przyniosł dał vtopić w Wiśle. Ták Pan Bog dziwny bicz swoy zá grzechy náße dopußczáć raczy.

Lubart Halicz zwoiował.

Miecho. lib. 4.

Miecho. Et antequam milites Polonorum arma sumerent rapiam prædam in latibula Lituaniæ deduxit.

Litwá bicz Boży ná Polskę.

X: Martin Báryczká vtopion.

Tegoż roku 1353. gdy w Márcu/ w Kwietniu/ y w Máiu/ bárdzo pogodne á ciepłe dni/ zboża wßelákie pięknie roskocháły/ iż iuż kłossy kwitnęły / wnet gwałtowne á ostre zimná vderzyły / á zá tym śnieg spadł ták srogi/ iż ná dwá łokciá wzwyß leżał / práwie w sobotę Swiąteczną / y trwał ták áż do szostego dniá okrywßy kwitnące zboże/ żytá / y iárzyny z wielkim stráchem oraczow/ Ale skoro się śnieg rozpłynął / gdy wßyscy mniemáli / iż się zboża wßystki popsuią y wniwecz obrocą / táka się okwitość y hoyna płodność zboża po onym śniegu/ iáko po naylepßym nawozie sstáłá / iż tákie ledwo kiedy były vrodzáie w Polßce/ w Rusi y w Litwie/ A ktorzy oracze śnieg z zboża zmiátáli / tym się wßystko w niwecz obrociło.

Snieg wielki ná Swiątki.

Tegoż roku 1353. Olgerd / Kieystut y Pátrik Xiążętá Litewskie zebráli woysko wielkie / chcąc się pomścić nád Krzyżaki oney porażki pod Labiowem/ w ktorey ono y Xiążę Smolenskie vtonęło / wtárgnęli tedy do Prus w Powiát Resilski/ gdzie wßystki włości około Resilá okrutnie zwoiowáli/ á rospuściwßy dáley y głębiey w Pruską ziemię zagony / bez odporu ogniem y mieczem / co się im náwinęło burzyli / y plundrowáli / Potym bárdzo wiele ludzi Niemieckich stárych y młodych násiekwßy / y pomordowawßy z wielkością więźniow y łupow do Litwy się wrocili.

Litwá Prussy zwoiowáłá.

A ná drugi rok 1354. Olgerd z Synem Skiergayłem/ á Kieystut z Pátrikiem do Prus znowu pod Wartemberg ciągnęli / á wßystki okoliczne włości za Krolewiec mil piętnaście okrutnie zburzyli/ Miásteczká nieobronne / dwory/ folwárki/

folwárki / y wsi popalili / stáre ludzi / y niedorosłe dziatki Niemieckie siekli / nie máiąc odporu áni odsieczy żadney / Bo iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 25. pißą/ Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ nie śmiał z wielkością Litwy bitwy stoczyć/ tylko z zamkow z drugimi Krzyżakámi y z Kontory / ná kurzące się włości wyglądał / á Xiążętá Litewskie z wielkimi łupámi y wzdobyczámi / y rotámi więźniow do Litwy się wcále wrociły.

Litwá 15. mil zá Krolewcem Prussy zburzyłá.

Roku záś 1355. Kázimierz Krol widząc podgorskiey Rusi krainy dla częstych naiázdow Litewskich zburzone y puste / Niemieckiego narodu ludzi w krainach támtych osádził / ktorzy ießcze y dziś po Wsiach mießkáią około Przeworská/ Przemyśla/ Sanoká/ y Járosławia/ á tákom sam widział/ są ossobliwi gospodarze.

~~Niemcy ná~~ ~~Podgorzu osádzeni.~~

Tegoż roku Mázowieckie Xiążę Semowit Xięstwo swoie Mázowieckie do Korony Polskiey przyłączył z y wcielił/ y przysięgę z hołdem Krolowi Kázimierzowi w Kálißu vczynił / posłußeństwo też / y pomoc społną przeciw káżdemu Koronnemu nieprzyiacielowi / ták Chrześciáńskiemu iáko Pogáńskiemu postąpił/ y ślubował / Krolá Kázimierzá / y inße Krole Polskie iego následnikí dziedzicámi y Pány Mázowieckiey ziemie przyznawáiąc / á siebie y inße Xiążętá Mázowieckie po sobie będące Hołdownikámi Koronnymi być obiecuiąc/ z Biskupem Płockim / y ze wßytkimi Pány Mázowieckimi.

Mázowße do Polski.

Tegoż Roku Krol Kázimierz Płockie Miásto w Mázowßu murem nowym y wieżámi otoczył/ y Zamek Płocki drugim murem obwárował / przeciw częstym kozáckim naiázdow Litewskim.

Płocko murem obwiedzione.

O wzaiemnym Burzeniu Prus przez Litwę/ á Litwy y Zmodzi przez Krzyżaki y o troiákim poimániu Kieystutowym/ á o zburzeniu Kowná.

Rozdział VIII.

TEgoż roku 1355. Winrik Kniprode Mistrz wielki Pruski / chcąc się pomścić nád Litwą swoich ziem przeszłych lat zburzenia / ciągnął do Zmodzi z wielkim woyskiem Niemieckim / gdzie powiát Miednicki / y wßystkę Zmodzką ziemię zburzył/ y zwoiował/ á posiekwßy/ y pomordowawßy dziatki niedorosłe / y stárych / co się do robot niegodzili/ pobiwßy / z wielkością więźniow y łupow wrocił się do Rágnety / ále skoro przyiáchał teyże nocy Zamek Rágnetski z przygody zgorzał / y Mistrz Winrik spadwßy z Koniá rękę práwą złamał / zá ktorym nieszczęściem Krzyżáckim Zmodzi z więzienia bárdzo wiele vciekło.

Miednicki Powiát zburzony.

Rágnetá zgorzálá.

Winrik rękę złamał.

A ná nowy rok 1356. w wigilią świętey Agnießki/ Xiążętá Litewskie Olgerd/ Kieystut y Patrik z wielkim á mocnym woyskiem do Pruskich ziem ciągnęli/ ktore ták wßerz iáko wzdłuż rożno rospuściwßy zagony woiowáli y splundrowáli ogniem y mieczem przes dni kilkonaście / ták srogo iż práwie wßystkie Prussy

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 25. fol. 260. in magno et forti exercitu. Miech: Adeò vt ferè vniuersam

Prußiam hoſtiliter peruagaſſe creduti ſunt. Magiſtro et Crucigeris in aciem prodire non audentibus.

Pruſſy nieprzyiacielſką zápalczywośćią zprzechodzili/ y poburzyli. Bo Miſtrz Winrik y Krzyżacy nie śmieli im odporu dáć/ áni ſię z Zamkow wychylić. A Litwá z wielkośćią niezliczonych więźniow/ y rozmáitych łupow do Litwy ſię wcále wroćili.

Wielká á ogromna wypráwá Xiążąt Chrześćiáńſkich ná Litwę.

Roku záś 1357. Xiążętá y wßyſtki ſtany Rzeße Niemieckiey/ y Rycerſtwo z Frankoniey/ Szwabſkiey ziemie/ z Angliey y z Fránciey/ ſłyſząc o ták ſrogim vćiśnieniu y zwoiowániu Krzyżakow ſwoich w Pruſiech przez Litwę pogány/ zebrawßy wielkie woyſká/ wßyſcy ſię wypráwili ná święta woynę do Litwy/ Zołnierzow też y Rycerſtwá dobrowolnego bárdzo wiele przyćiągnęło z Czeſkiey/ Moráwſkiey/ Pomorſkiey/ y Sląſkiey ziemie ná pomoc Krzyżakom/ Winrikus tákże Miſtrz Pruſki ruſzywßy wßyſtkich Pruſſakow y Kontorow z Rycerſtwem zakonu ſwoiego/ gdy ſam ná rękę złamáną bárdzo chorował/ przełożył nád nimi Hetmánem wielkim Zifridá z Daweltu Márßałká Pruſkiego. A gdy ze wßyſtkimi woyſkámi do Zmodzi y do Litwy wćiągnęli/ á żadnego odporu przećiw ſobie nie mieli/ burzyli/ palili/ y plundrowáli wßyſtki śiołá y włośći/ wßelkiego okrućieńſtwá nád chłopkámi y ludem proſtym wzáiem bez litośći vżywáiąc/ á potym ſię do Prus z wielkośćią łupow y więźniow Litewſkich wroćili.

Miech: fol. 26. lib. 4.

Litwá y Zmodź zburzona.

Roku 1359. do Kázimierzá Królá Polſkiego Stephan Woiewodzic Wołoſki z częśćią Pánow Wołoſkich vćiekł/ proſząc o pomoc przećiw Brátu Petrikowi/ á obiecuiąc ſię być na potym Hołdownikiem Króleſtwu Polſkiemu.

Pierwßa wypráwá Polakow do Wołoch nießczęſliwá.

Kázimierz tedy Krol/ poſłał z nim woyſko z máłey Polſki y z Ruśi zebráne ná nowie Mieśiącá Lipcá. A gdy do Wołoſkiey ziemie wćiągnęli/ nie śmiał z nimi zwieść rowney bitwy Petryło Woiewodá/ widząc iż nierówno. Ale vdawßy ſię do chytrych fortelow/ w leśie Płoniny rzeczonym/ przez ktore Polacy mieli z woyſkiem ćiągnąć/ záſſádził ſię z pießymi vfámi Wołochow ſwoich/ z koſſámi/ z łukámi/ z kußámi/ y z włoczniámi/ drzewá też z obudwu ſtron drogi podćináć kazał/ ták iż ſię tylko trochę ná pniach trzymáły/ á iáko ſkoro Polſkie woyſko wonę geſtwinę y w śidłá nágotowáne weßli/ wnet Wołochowie z záſſádki wyſkoczywßy drzewá podrąbáne poczęli obaláć/ á potym iedno drzewo o drugie ſię powaláło/ á tym zdrádliwym fortelem Polakow wßyſtkich práwie iáko w śieći pogromili/ pobili/ y zátłumili/ á ktorzy żywo zoſtáli/ y tych iednych z nogámi/ drugich z rękomá/ grzbiety/ y inßymi członkámi połamánemi od gwałtu wálącego ſię drzewá poránionych/ y vłomnych poimáli/ y chorągwie/ y wßyſtki obozy z náczyniem woiennym pobráli/ zwłaſzczá trzy czelnieyße wielkie ziemſkie Chorągwie/ Krákowſką z Orłem Koronnym/ Sendomirſką z trzemi polámi/ y z trzemi rzędámi Gwiázd/ Lwowſką/ ze Lwem w złotey Koronie/ á dziewięć Chorągwi mnieyßych Fámiliy przednieyßych Slácheckich/ pod Herbámi Toporow/ Leliwow/ Liſſow/ Ráwiczow/ Griffow/ Srzemiánow/ Habdánkow/ Połukoſcow/ Strzemienow etc. Sam tylko Nawoy Tęczyńſki obronną ręką z tego poboyſczá/ zdrowo vßedł/ potym do Rzymá záwędrowawßy Duchownym zoſtał/ y był Dziekánem Krákowſkim/ ácz Cromerus piße iż y ten był poimán/ wespołek z Zbigniewem Oleśnickim/ Dziádem onego Zbigniewá/ ktory był potym zá Iagełá Biſkupem Krákowſkim y Cárdinałem.

Polacy od Wołochow porażeni y Chorągwie pobráne.

Nawoy Tęczyńſki.

Kázimierz Krol z tey porażki ſwoiego woyſká y potrácenia Rycerſtwá záſmucony/ poſłał do Petriłá Wołoſkiego Woiewody/ áby więźnie koronne (bo było bárdzo wiele Pániąt Polſkich poimánych) dał ná okup/ co ſnádnie zá pieniądze otrzymał/ A to byłá pierwßa porażká Polakow od Wołochow/ y lás zdrádliwy Płoniny/ Roku 1359. á druga ná Bukowinie nießczęſney zá Albrichtá Królá Polſkiego roku 1497. iáko o tym będzie niżey.

Roku

Roku záś 1360. Winrik Kniprode Miſtrz Pruſki/ przybyćim woyſká nowego Niemieckiego z Márgrábią Brándeburſkim Ludowikiem Synem Ludwiká Ceſárzá pośilony/ wypráwił ſię ná Litwę/ á przełożywßy nád wßyſtkim woyſkiem Schindekopá Márßałká zakonnego wielkiego Hetmánem/ kráiny Litewſkie y Zmodzkie woiował/ Potym z wielkośćią więźniow y łupow do Prus ſię wroćił. Wßákże tegoż roku ná początku zimy/ znowu ſię do Litwy w inßą ſtronę obroćił/ gdźie poburzywßy okoliczne włośći/ łupy y więźnie do Prus wywiodł. A trzeci raz odwrot z więtßym Niemieckim woyſkiem wtrzećią ſtronę Litewſką/ ießcze nie woiowáną vczynił/ á ták ſrogo tymi trzemá wypráwámi ony kráiny zwoiował/ iż więtßa część ziemie Zmodzkiey y Litewſkiey puſtkámi bez ludźi y oſad ſtałá.

Ludowik Ceſárzowic Márgraff Brandenburſki ná Litwę.

Schindekop Márßałek y Hetman.

Litwá y Zmodź okrutnie zburzone.

Kieiſtut nieborak Xiążę Zmodzkie y Trockie żáłośćią zburzoney oyczyzny vwiedziony/ zebrawßy ſię iáko mogł naprętcey z ſwoimi Troczány y z Zmodzią/ vderzył ná woyſko Krzyżáckie trzeci raz z łupámi y z więźniámi do Prus wyćiągáiące/ gdźie ácz ſię doſić mężnie potykał/ od wielkośći zbroynych vfow Niemieckich zewſząd ogárniony/ był poimán. A ták tá trzećia wypráwá krzyżácka do Litwy byłá nád inße ſławnieyßa poimánim Kieiſtutowym/ iáko Długoß y Miechowius lib. 4. cap. 26. piſzą/ wßákże Kieiſtut tegoż roku gdy dał zá ſiebie wiele więźniow Chrześćiáńſkich w Pruśiech nábránych/ był z więźienia od Krzyżakow wypuſzczony/ y wroćił ſię we zdrowiu do Trok.

Kieiſtut w bitwie poimán.

Kieiſtut ſię więźniámi okupił.

Roku 1361. Niiáki Páweł Mnich Zakonu Dominikanow/ powiádáiąc iáwnie ná kazániu v Fáry w Krákowie/ iż ſię Pánná Máriá w grzechu pierworodnym narodźiłá/ ſpadł z kazálnice y zárázem ſkonał.

Cud.

Tegoż roku Kázimirz Krol Polſki/ od Vrbaná Papieżá otrzymał/ iż Arcibiſkupá w Ruśi w Mieśćie Lwowie poſtánowił/ z Plebániey Kátedrę vczyniwßy y nádawßy.

Arcibiſkup we Lwowie kiedy.

Pirwßy Arcibiſkup Lwowſki/ Criſtinus Ślachćic Polſki był poświęcon od Iakobá Swinki Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego/ przy bytnośći Kázimierzá Królá.

Tegoż Roku Winrik z Kniprodu Miſtrz Pruſki/ przełożywßy nád woyſkiem Niemieckim y Pruſkim/ Henriká Kramfeltá Commendatorá wielkiego Hetmánem/ wypráwił go ná burzenie ziem Ruſkich/ iák Miechowius lib. 4. cap. 26. piße: A gdy iego przedśięwzięćie potopy z częſtych á vſtáwicznych dżdżow przeßkodziły/ áby ſię prożno oná wypráwá nie zwłoczył/ ćiągnął z woyſkiem do Litewſkich kráin/ ktore gdy ogniem y mieczem począł woiowáć/ wnet Olgert/ Kieiſtut/ y Pátrik Syn iego bez wieśći z woyſkámi Litewſkimi y Zmodzkimi przypádwßy/ vderzyli ná woyſko Krzyżáckie beſpieczne/ y nieprzyiaćielá nieſpodziewáiące/ á ſtoczywßy ſrogą bitwę z Niemcy/ długo wątpliwe ßczęśćie otrzymánia plácu obiemá ſtronom zwłaczáło/ áż ná oſtátek do Niemcow ſię zwyćięſtwo náchyliło/ ktorzy obwárowánym obozem y zbroią Litwę przemagáli/ Nádto poimánie wtore Kieiſtutowo przymnożyło im zwyćięſtwá. Bo Kieiſtut náprawiáiąc ſtrácone y pomieſzáne ßyki Litewſkie/ á ſam y Hetmáná porządnego y przeważnego mądrą ſpráwą/ y Rycerzá dzielnego mężną práwicą vrząd wypełniáiąc/ gdy ſię śćiął ſam á ſam z Henrikiem Hekierzbekiem Krzyżákiem/ Rycerzem páſſowánym/ był od niego drzewem z koniá wybity/ tákże żywy w ręce Niemieckie przyßedł. Pátrik záś Syn iego gdy ſię przebiiał przez woyſko Niemieckie/ chcąc Oycá rátowáć/ y odbić z poimánia/ od drugiego krzyżaká Henriká Hobergá był tákże drzewem wyſádzony z koniá/ á gdy go chćieli Niemcy poimáć/ rzućiłá ſię do nich Litwá z wielkim pędem/ á biiąc ſię z Niemcy ná vmor/ odbili go/ y wyrátowáli z pośrzodku woyſká Krzyżáckiego/ y vßli z nim obronną ręką z onego poboyſczá. Krzyżacy też z łupámi y z zwyćięſtwem wroćili ſię do Prus/

Henrik Kramfelt Hetman do Litwy y do Ruśi.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieiſtut w ſpolney poiedynkowey bitwie poimán wtory raz.

O tym czytay Miechouium lib 4 cap 26. fol 263.

wiodąc

Miecho. Kieistut in Castrum Mariemburg delatus, illic in testudine forti vinctus catenatus &c.

wiodąc z sobą poimánego Kieystutá Xiąże Trockie y Zmodzkie/ ktorego przywiozwszy do Málborku/ łáńcuchem y pętámi związáli/ y wsádzili go do mocnego sklepu ná więzienie/ wszákże tę nędzę onego więzienia tylko dwá dni cierpiał/ Bo ieden Litwin ktory niedawno ochrzciwszy się w Málborku mieszkał/ dodał mu rády/ y naczynia/ iż się y z pętá/ y z łáńcuchá y z sklepu zamurowánego wyłamał/ nád to pomagáiąc mu wiernie/ dodał mu płászczá białego/ według Krzyżáckiego Habitu álbo noszenia z krzyżem czarnym/ tákże szpady y konia/ A ták z Zamku we dnie sobie wyiáchał przez Miásto w Krzyżáckim vbierze/ y oszukał wszystkich/ Mistrzá/ Krzyżakow/ Kontorow y Mieszczány Málborskie/ iż kto go iedno podkał iádącego sobie drogą/ wszyscy mu się iáko Krzyżakowi kłániáli/ potym gdy do wielkiey á gęstey pusczey wiáchał/ porzuciwszy konia w iedney błotney káłuży/ krył się przez kilko dni w lesie/ strzegąc się Niemcow/ ktorzy go z Málborku gonili/ obaczywszy iż z więzienia vciekł/ á nie śmieiąc dla pogoniey we dnie iść/ wszystko nocą wędrował przez gęste lássy piechotą/ Potym chudzina mniemáiąc iżby do Litwy szedł/ álbo do Zmodzi/ zbłądził w lesiech/ bo nie drogą szedł/ ále známionuiąc się po Słońcu przez gęste lássy/ y błotne stárzyny dárł się gdzie mogł/ áż tráfił do Mázowszá/ y przyszedł vbłociwszy się y vszárgawszy á iáko łotr oszárpawszy száty po chroście y zgłodzony do Corki swoiey Xiężny Mázowieckiey Anny álbo Danuty/ ktora byłá w małżeństwie zá Januszem Xiążęciem Mázowieckim. Od tey tedy woney nędzy poznány/ był z wielką rádością y weselim wdzięcznie przyięty/ á odpocząwszy z onego trudu kilko dni/ y wychwościwszy się w łáźni/ á posiliwszy picim y potráwámi przyprawnymi żywot zemdlony/ odprowádzon był do Litwy vczciwie/ ná koniech z wozámi y pocztem dworzan Xiążęciá Mázowieckiego/ z ktorego iego iuż zwątpionego zwrocenia/ wszystká Litwá y Brácia wielce byli pocieszeni.

Kieistut z więzienia vciekł w Krzyżáckim vbierze.

Kieistut do corki przyszedł.

Magno solatio tam fratribus quàm genti fuit.

Záráżem tedy chcąc się pomścić swoiego więzienia/ zebrał woysko wielkie z Litwy y z Zmodzi/ y wtargnął do Prus/ gdzie naprzod Zamek świętego Jáná obległ/ á szturmuiąc vsilnie dobył go/ gdzie wziął skárby wielkie/ Niemcow y mieczem pobił/ drugich powiązał/ á Zamek zburzył y spalił. Ztámtąd zás ogniem y mieczem wszystki włości burząc/ do Gdáńská przyciągnął/ tám też Zamku Gdáńskiego dobywszy/ spalił go/ y Komendatorá zacnego Jáná Kolliná ná nim z wielą inszych Krzyżakow poimał. Przyciągnął potym do trzeciego zamku Hekbergu rzeczonego (ktory trzymał on Rycerz Henryk Heckerberg co go był z koniá wybił y w przeszłey bitwie poimał) przypuścił tedy do szturmu Litwę y Zmodź z drábinámi/ ták iż Zamek vbiegli y bramy wysiekli/ ktory wybráwszy/ á Niemcow w nim posiekszy/ spalili ich z Zamkiem záraz. A gdy się iuż Kieystut z łupámi y z więźniámi do Litwy zwracał/ dogonili go dwá Komendatorowie z woyskiem Krzyżáckim/ ieden z Rástembergu/ á drugi z Bartensteinu/ y vderzyli ná woysko Litewskie z wielkim okrzykiem/ podkáli się mężnie z obudwu stron zápalczywie/ Niemcom szło áby łupy odbili/ Litwie zás áby ich y sámi siebie w ziemi nieprzyiácielskiey obronili/ ále iż pospolicie pies ná swych śmieciach śmielszy bywa/ otrzymáli gorę Krzyżacy nád Litwą/ y łupy y więźniow odbili/ támże trzeci kroć iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 26. fol. 243. y Kroniki Pruskie tymi słowy świádczą: *Dux ipse Kieistut equo à Wernero de Windeken deiectus pedestri audacißimè pugnans, deiectoris sui equo interfecto, per Commendatorem de Niessowa vulneratus, à Commendatore de Bartenstein capitur, &c.* Kieystut sam Xiąże Zmodzkie/ gdy y tám y sám vszy Niemieckie przebiiáiąc iezdził/ y lud swoy przywodził ku bitwie/ od iednego Rycerzá Wernerá z Windekien był z koniá wysádzony drzewem/ ále gdy się pieszo bárdzo mężnie y śmiele bronił/ y pod Windekenem Wernerem co go zbił/ koniá zábił/ od Komendatorá z Niessowy ránion/ á od drugiego Comendatorá z Barten-

Popráwił się Kieistut po więzieniu.

Castrum S. Ioannis conquisiuit & incendit.

Mich: Ab inde ad castrum Dancik venit.

Kieistut w Prusiech trzy Zamki wziął.

Multisq; spolijs onustus redibat.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieistut z koniá wybity pieszo się broni.

Kieistut w bitwie ránion y poiman trzeci raz.

z Bartensteinu poiman trzeci raz/ wszákże rychło potym gdy go máło opátrznie strzeżono w więzieniu/ po trzeci kroć Krzyżakow oszukawszy vciekł z więzienia do Litwy piechotą/ dla czego wielkie poswarki/ y podeyrzenia v Krzyżakow były vrosły/ gdy ieden ná drugiego wkłádał winę niepilnowánia Kieistutá w więzieniu. A ty wszystki dzielności/ poimánie/ y wysiglowánie z więzienia Málborskiego/ y z inszych niebespieczności/ Kieystutowe nieświádomi Historiy prawdziwych/ á zwłaszczá y Litwá sámá z Rusią/ omylnie Witułtowi Synowi Kieystutowemu przywłaszczáią/ ktory ieszcze w ten czás ná woynie áni bywał/ Tylko Pátrik drugi Brát iego ten iest sławny dzielnością rycerską w Kronikach Pruskich/ y v Długoszá tákże Miechouiussá wty czássy. Ale Kieistut drugi Vlisses/ Hector/ Diomedes/ y Carpedon Litewski/ y Brácia/ krom iednego Olgerdá/ y Syny swoie wszystki dzielnościámi rycerskimi y przeważnymi naiázdámi do Prus (ktore áż po Gdáńsko etc. woiował) przeniosł y przewyższył/ Ale ácżkolwiek on ták przemyślnie poki był żyw z więzienia Krzyżáckiego trzy kroć się wysiglował/ iednák sławą iego wieczney pámięci godna/ przez lat 197. dla niewdzięczności czássow áż do tego roku 1575. gdy to piszemy w ciemnościach murownych iáskiniach siedziáłá/ iáko y inszych Xiążąt Litewskich przeważnie dzielnych/ o ktorych drugi włásny Litwin przedtym áni słychał/ ktorychesmy ná ten czás według szczerey á vprzeymey możności/ z niegodnego w tych otchłániach więzienia/ prawdą pilnie zebránych y porządnie wybádánych Historiy ráttowáli.

Miech: Kieistut iterum Crucigeros fallens, de quo apud eos magni morsus habebantur captiuitatem euadens in Lituaniam peruenit.

Roku zás 1362. Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ zebrawszy wielkie woysko Niemieckie ták z Rzeszé iáko z dobrowolnych Pielgrzymow z Czech/ z Sląská/ z Fránciey/ z Angliey/ z Daniey/ z Renu/ z Westwaliey etc. y z Pruskiey ziemie/ wyprawił się sam osobą swoią do Litwy ná początku Wiosny gdzie Kowno Zamek naprzod obegnał/ y dobywał go ze wszech stron/ A Xiążętá Litewskie Olgerd/ Kieistut/ y Pátrik/ chcąc Niemcow odbić od obleżenia/ vderzyli ná ich oboz we Czwartek po Niedzieli wstępney/ á gdy się z obudwu stron mężnie y vpornie potykáli/ y bili/ otrzymáli plác Niemcy/ ták iż Litwá vstąpić musiáłá z swoimi Xiążęty: A Mistrz Winrik odpłoszywszy ich/ tym vsilniey y gwałtowniey Kowná dobywał/ táránámi y podkopámi mury rozwáláiąc/ y strzelbę ognistą vstáwicznie pusczáiąc/ Potym w Sobotę Wielkonocną podkopawszy mury/ y zápaliwszy ná kilko mieyscach strzelbą ognistą ściány/ wieże/ y budowánie/ wzięli Krzyżacy Zamek Kowieński/ wszákże kiedy Niemcy biegli do szturmu/ mur podkopány ná nich vpadł/ y bárdzo wiele ludu z Krzyżáckiego woyská przywálił y podusił/ w Zamku też zápalonym wielka wielkość Litwy broniąca blánkow od ogniá zgorzáłá/ Trzy tysiące Litwy w tym obleżeniu pobitych y pomárłych zginęło/ á Woydat Xiąże Kieistutow Syn z trzydzieścią y sześcią przedniejszych Boiar Litewskich/ támże w Kownie poimány/ był wzięt do więzienia/ O czym Miechouius pisze lib. 4. cap. 27. iż y działámi y ognistą strzelbą/ iáko on zowie *machinarum crebra contusione, & telorum ignitorum proiectione*, w ten czás Krzyżacy Kowná dobywáli/ skąd się pokázuie/ iż iuż wten czás strzelbá ognista/ Działá y Rusnice v nich wzwyczáiu być poczęły/ y tym więcey Litwę tępili.

Miech. lib. 4. cap. 27.

Kowno obleżone.

Litwá porázona pod Kownem.

Kowieńskie mury podkopem obálone/ Niemcow szturmuiącech pobiły.

Y teras Litwá śpiewa v Zmodzi o Xiążęciu iednym Giegrockim/ ktory w tym obleżeniu lámentliwie ná rzeka/ mowiąc/ nietákci mi zamku żal/ iáko meżnych rycerzow y Boiárow w ogniu gorąiących/ á to Xiąże Gedrockie był Hetman ich.

Názáiutrz w Wielkonocną chwálebną Niedzielę/ Dzień święty Zmartwychwstánia Páńskiego/ támże ná Horodzisku Kowieńskim Krzyżacy obchodzili/ á Mszą Bártłomiey Sambiyski Biskup odpráwował.

Woydat Kieistutowic poiman.

W Poniedziáłek zás Wielkonocny rozwáliwszy do ostátká ściány murow Zamkowych/ y wszystki przekopy z ziemią porownawszy/ ruszył się Winrikus

Kowno wzięte w Wielkonocną Sobotę.

Pisten spalon. Mistrz do zamku Pisteny z woyskiem / ktory gdy nalazł od Litwy opuszczony/ kazał go zapalić/ a przyciągnąwßy y przyßancowawßy się do zamku trzeciego
Wielona wzię-ta. Wielony/ dobył go czwartego dnia / vstawicznymi ßturmami/ od Wielony potym z wielkością więźniow y łupow wrocił się do Malborku. Tegoż czasu Kometa ogoniasta trwała pięć niedziel całych.

Tegoż roku 1362. w Litwie dla częstych woien y burzenia Krzyżackiego/ a w Polßcze dla nievrodzaiu y wymarcia przes powietrze morowe / gdy niebyło
Głod w Polßce y w Litwie. komu ziemię wyrobić / głod wielki panował. Ale Krol Kazimierz w Polßcze snadnie ten głod vśmierzył/ maiąc gumna y folwarki swoie z vrodzaiu przeßłych lat wßelkiego zboża pełne/ bogatym za pieniądze słußnie przedawać kazał/ a lud vbogi zamianą bydła y inßych maiętności zboże brali/ drugich zaś większa część / ani pieniedzy / ani zamiany maiąc / do robot wßelkich za żywność przyięcz-
Genes. cap. 41. mowani byli. A tak w ten czas Kazimierz Krol Polski iako drugi Pharao Egiptski przes Josepha / bardzo wiele Miast y Zamkow/ albo wßystkich prawie ile ich widzimy murowanych w Polßcze murami / wałami / y przekopami
Gospodarstwo Kazimierza Krola polskiego. obwarował/ Stawow/ Sadzawek/ Rur/ Grobli/ y Kościołow na cześć y chwałę Panu Bogu nabudował / a robotnikom wßystkim y vbostwu nieprożnuiącemu z folwarkow Krolewskich dostatki dawano/ Tak y ludzie od marcia głodem przez zły czas przechował/ y wieczny pożytek Koronie vczynił / y do skarbu swego wielką summę pieniedzy zgromadził/ ktora mu potym wiele ku sławie pomogła/ gdy tegoż roku za Karolussa Cesarza y Krola Czeskiego Wnuczkę swoię Elżbietę Xiążęcia Szczecinskiego Bogusława Corkę / ktora była vrodzona z Wnuczki Gediminowey Helżbiety/ w małżeństwo wydawał/ na ktorym sławnym weselu przez 20. dni z wielką hoynością sprawowanym/ Był Karolus Cesarz z Niemieckimi / Czeskimi / y Morawskimi Pany y Grofami/ Ludwig Wę-
Sławne wesele w Krakowie. gierski/ Sigmunt Duński y Gotski/ Piotr Cypriyski Krolowie / k temu Xiążęta Bawarskie / Semowit Mazowieckie / Bolesław Swidnickie / Władisław Opolskie/ y Bogusław Stethinskie z Corką swoią Helżbietą Cessarzowi poślubioną / Wnuczką Kazimierzową / a Prawnuczką Gedimina Wielkiego Xiądza Litewskiego. Tych też wßystkich Krolow y Xiążąt ze wßystkimi gośćmi/ ieden Mießczanin Krakowski Rayca Werinek imieniem / będąc Szafarzem Krolewskim / w domu swoim kilko dni częstował / y hoynie wßystkich vdarował / tak iż samemu Krolowi Kazimierzowi y Panu swemu dał vpo-
100000 podarek złotych czerwonych. minki / ktore na sto tysięcy złotych we złocie ßacowano / na tymże Weselu ci wßyscy Krolowie y Cesarz wieczne przymierze między sobą spolnymi przysięgami vczynili zatarwßy pierwße waśni.

Na drugi Rok 1363. Winrikus Mistrz Pruski/ gdy mu przyciągnął na pomoc Wolffgang Grabia Bawarski z woyskiem Niemieckim / w dzień świętey Agnießki wyprawił się znowu do Litwy/ a rospuściwßy kilkonaście zagonow iezdnych Reiterow w rożne strony/ bardzo okrutnie Zmodź y Litwę zwoiował/
Zmodź okrutnie zwoiowana. zwłaßcza powiaty Panreimski / Eroglemski / (ma być podobniey Eraigolski) Lambimski/ ogniem/ mieczem/ y łupiestwy splundrował. Mistrz też Liflanski przyciągnął do Litwy ze wßystkim zakonem swoim y z woyskami Liflandskimi/ przyciągnął do Litwy z drugą stronę na pomoc Winrikowi Mistrzowi Pruskiemu/ a rozdzieliwßy woy-
Mistrz Liflandski Litwę burzy. sko na dwoie/ iedny vsy sam Mistrz Liflandski/ a drugie Marßałek iego sprawował/ Potym złączywßy się wßyscy trzey z woyskami Pruskiemi/ y Bawarskimi wespołek/ wßystki krainy Litewskie wßerz y wzdłuż woiowali / gdy się im Xiążęta Litewskie nie śmiały zastawić wstępnym y iawnym boiem / dla ich wielkiey mocy / tylko z katow a wtarczkami ścielali na obozy Nie-

mieckie. A tak Winrik Mistrz Pruski z Grabią Bawarskim do Prus/ a Mistrz Liflandski z Kontorami swoimi do Lifland obciążeni wielkimi łupami / z rozmaitymi więźniow wyciągneli.

Marßałek zaś Pruski wielki Henrik Schindekop rzeczony z nowym woyskiem świeżo z Niemiec przybyłym do Litwy (ledwo pierwße łupy złożywßy) odwrot vczynił/ a gdy obległ Zamek Gartin albo Grodno nad Niemnem/ stracił kilko ßturmow / y był odbity y odpędzony od obleżenia przes Patryka Xiążę *Niemcy v szturmu pod Grodnem pobici.* Syna Kieystutowego / ktory się w ten czas był zawarł w Grodnie / y obronił meżnie Zamku/ zbiwßy Niemcow bardzo wiele/ A Marßałek Pruski zburzywßy włości Grodzienskie/ wrocił się do Prus z więźniami y z łupami.

Roku zaś 1364. Xiążęta Litewskie Zamku Kowienskiego zburzonego/ drzewem y palami dębowemi oprawowali / y most wielki na rzece Niemnie dla obrony zamkowey zbudowali/ ktore budowanie Comendator z Ragnety przy- *Litwa Kowno oprawuie prożno.* ciągnąwßy z woyskiem Niemieckim/ gdy Litwa od budowania zamku vciekła/ spalił y z gruntu wywrocił.

Tym też czassem Winrik Mistrz Pruski / z więtßym woyskiem przyciągnął pod zamek Pistow/ ktory także nalazwßy pusty gdy Litwa z niego vciekła spalił. *Pistow spalon.*

Potym do zamku Wielony przyßancowawßy się z woyskiem/ a dobywaiąc *Znać iż była Litwa znowu Wielonę zabudowała.* go vsilnym ßturmowaniem/ kazał złożyć wielką gromadę drew suchych pod miotem pod blanki idąc/ a zapaliwßy on stog drew / gdy wiatr k temu gwałtowny pomagał do rozrzażenia więtßego / Zamek Welonski spalił/ y tak go dobył/ *Wielona czwarty raz wzięta od Niemcow.* gdzie wiele Litwy w ogniu zginęło. A Starosta zamkowy Gastawdus (iak go Miechouius y Długoß zowią) albo Gastałdus/ po naßemu Gastołd poimany/ *Gastołd Starosta Wielonski poimany y zabity.* gdy go Landsknechtowie Niemcy wiedli do Namiotu Marßałkowego / zabili go między rękoma wiodących poswarzywßy się o iego poimanie. A skoro woyska Krzyżackie z Litwy do Prus wyciągnęły / zebrał Xiążę Kieistut woysko z *Miech fol 244* Zmodzi y z Troczan / z ktorymi ścießkami taiemnymi wtargnąwßy do Prus/ *Kieistut Prussy burzy.* wßystki krainy około Jurgemborku zwoiował y spustoßył/ a nabrawßy łupow y więźniow bardzo wiele do Litwy się wrocił bez odporu / tylko Komendator *Jurgemborg albo Jurborg na gościncu od Krolewca 12. mil/ od Insterborku puł mile/ gdziem sam widział roku 1580 baßte iedne v tego zamku od Litwy rostorana.* Jurgemborski niktorych z Litwy / ktorzy się za woyskiem opoźnili w pußczy poimał.

Potym gdy Marßałek Pruski Zmodź woiował / Kieistut Xiążę zebrawßy się z Litwą vderzył na iego woysko / ktore pozad ciągnęło / ktore pobił y poraził/ y łup wßystek z więźniami Zmodzkimi odbił / a potym na walne woysko Niemieckie / w ktorym był sam Marßałek wielki Schindekop Henrik zapalczywiey y śmieley ciągnął / ale Marßałek widząc zadnie woysko posiłeczne od *Kieistut Niemcow w Zmodzi poraził.* Litwy porażone/ porzuciwßy ostatek łupow vciekł do Prus z ostatkiem woyska.

Tegoż roku w Litwie y w Polßcze taka sroga zima była / iż bydło domowe y zwierzęta w lesiech od zimna wyzdychały / także pracy / y drzewa w sadach *Zima sroga.* owocne poschły.

Roku zaś 1365. Kieystut Xiążę Zmodzkie / Trockie y Podlaskie / zebrawßy wielkie woysko z Litwy y z Zmodzi przes leśne skryte y taiemne ścießki wtargnął do Prus / y dobył mocą zamku Angerborku / a zburzywßy okoliczne włości/ do Zmodzi z łupem y z więźniami viezdżał / Gonili go z woyskiem Krzyżacy *Kieistut Angerborg wziął/ y Prussy zburzył.* z Woytem wielkim Sambiyskiey ziemie y z niktorymi Kontorami / ale gdy łupu zabranego Kieistutowi odbić y odiąć niemogli / zburzyli też powiat Eroglenski (ma być Eraigolski) y wrocili się do Prus z łupami wzaiemnymi. *Eraigolski Powiat od Niemcow zburzony.*

Potym tegoż roku czterzey Xiążęta Litewskie Olgerd wielki Xiądz / Kieystut/ Patrik y Alexander/ zebrawßy wielkie a mocne woyska/ czworakimi vfami y zagonami do Prus wciągnęli / gdzie wßystki krainy pograniczne srogim y *Litwa srogo Prussy zwoiowała.*

Rágnetá Litwá wzięta/ zamek wielki/ y budowny nád Niemnem iákom sam widział/ od Tilże milá.

okrutnym burzenim zwoiowáli / á dobywszy zamku Rágnety y Telże/ y wiele inszych Miásteczek okolicznych popaliwszy / támże w Prusiech Bogom swoim pogáńskim obyczáiem / ofiáry ze krwie bydlęcey czynili / Potym niemáiąc przeciw sobie żadnego odporu / ośm set więźniow Chrześcian / y siedmdziesiąt koni wielkich Frezow z rozmáitymi łupámi do Litwy wywiedli.

Litwę Niemcy woiuią.

Tey szkody mszcząc się Winrikus Mistrz Pruski/ tylko z Zakonem swoim y Rycerstwem Pruskim/ Litwę tákże ná wielu mieyscach zwoiowáł/ á poczyniwszy ogniem y mieczem wiel szkod / gdy się Litwá w lesiech y w Zamkach krytá/ z niem tą liczbą więźniow do Prus vszedł.

Wspomina potym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 28. fol. 246. iż Switrik y Butaw rodzeni Brácia Olgerdowi y Kieistutowi Xiążąt Litewskich/ z niktorymi swoimi Boiáry/ Tego czásu do Prus ziácháli / y przyięli wiárę Chrześciáńską ochrzciwszy się w Krolewcu. Ale Olgerd y Kieistut nie mieli inszych Brátow iedno Moniwidá/ Narimuntá/ Koriatá/ Lubártá/ á Jáwnutá/ Przeto Switrik ma być podobniey Swidrigel / y Butaw / nie Brácia / ále Synowie

Swidrigel y Butaw Xiążętá Synowie Olgerdowi/ do Prus ziácháli/ y ochrzcili się.

Olgerdowi/ á Synowcowie Kieistutowi byli wten czás dla iákiey krzywdy do Prus mogli ziácháć/ ná co by chciał tysiąc Kronik y Genealogiy znosić nienaydzieß ináczey / Wczym się musi być Pisarz exemplarzá Miechouiussowego álbo Drukarz iák to pospolita omylił.

Litwę Niemcy burzą.

A Mistrz Pruski Winrikus wypráwiwszy się z nowu do Litwy/ kilku zamkow dobył/ y spalił/ á z łupámi do Prus się wrocił. Litwá też záraz z iem skoro on z Litwy wyciągnął/ drogámi táiemnymi do Prus wtárgnęli pod zamek Nordemborg/ gdzie zdybawszy ludzi bez wieści / bárdzo wiele szkody ogniem y mieczem/ y łupiestwy poczynili/ á nábiwszy/ y nawiązawszy Niemcow / y posiekszy/ drugich związánych z rozmáitymi łupámi do Litwy odprowádzili.

Litwá Prussy burzy.

Krzyżacy Litwę y Zmodź burzą.

Roku zás drugiego 1366. Winrik Mistrz Pruski máiąc ná pomoc niemáłe woyská z Rzeße Niemieckiey / y z inszych Krolestw z Fránciey / z Angliey etc. ná świętą woynę przybyłe / y żołnierzow z Slązká / z Czech / z Saskich Xięstw zá pieniądze niemáło zebrawszy / wypráwił się do Litewskich y Zmodzkich ziemi wielką mocą: ktore iednego roku dwá kroć odwroty czyniąc zwoiował/ á nábrawszy bárdzo wiele łupow y więźniow do Prus się wrocił / Zá ktorym goniąc

Kieistut Prussy woiuie.

Insterborg zamek wielki y budowny nád Jstra rzeką od Krolewcá mil 12.

Miech. fol. 246.

się Xiąże Kieistut/ ták milczkiem y potáiemnie do Prus wtárgnął/ iż máło zámku Insterborku nie vbieżał / y Kontor Insterborski gdy wten czás práwie siadł do obiádu máło w sidłá nie wpadł/ á ták zá ledwie zamku obronili/ y Commendator ledwie się wybiegał / wszákże wszystki konie y máiętności Commendatorskie Litwá zábráłá/ á spaliwszy Miásto Insterborskie / y dwá powiáty Wielowski y Tápiowski ogniem y żelázem zwoiowawszy / wypaliwszy y wybrawszy z wielkością stad/ bydłá/ więźniow y łupow rozmáitych do Litwy się wrocił.

Dla tych szkod Mistrz Pruski Winrik trzeci kroć tegoż roku wypráwił się do Litwy / á ciągnąc dáley w ziemię nieprzyiacielską / wszystki ony włości gdzie kolwiek szedł z woyskiem zburzył y zwoiował/ á chcąc ná potym zábronić/ y zágrodzić Litwie táiemne y chytre drogi / ktorymi byli zwykli Prussy náieżdżáć/ zbudował zamek Christimemel / y most ná rzece Memlu ma być ná Niemnie. Tego budowánia Kieistut Xiąże chciał dwá kroć przeszkodzić náieżdżáiąc woysko Niemieckie/ y trwożąc robotnikow/ ále odbity y odpędzony musiał dáć pokoy.

Christimemel zamek zbudowáli byli Krzyżacy miedzy Kownem y Jurborkiem.

O wyprá-

O Wyprawie Kázimierzá wielkiego Krolá Polskiego przeciw Litewskim Xiążetom niktorym ná Wołyń / zburzeniu Mázowszá przez Kieystutá/ y o spolnych Woynach Litewskich z Krzyżakámi / Roku 1366. etc.

Rozdział IX.

Krol Polski Kázimierz / wielki rzeczony / postánowiwszy przymierze wieczne y krewność z Cesárzem Karolussem Krolem Czeskim / vmyślił ostatká Ruskich ziem dochodzić á do Polski przyłęczyć/ zwłaszczá Lucká / Belzá/ Chelmá/ Olestá/ y Włodimirzá / ktore ziemie z zamkámi Litewskie Xiążętá od lat czterechnaście álbo piącinaście iáko kłádzie Miechouius/ y Cromer / trzymáli / zá życzliwością Russakow. A ták roku 1366. po świętym Janie Chrzcicielu zebrał wielkie woyská ze wszystkiego Krolestwá Polskiego/ y przyciągnął naprzod do Bełskiey ziemie / tám do niego przyiáchał Jorgi Narimuntowic Xiąże Litewskie / Bełskiego kráiu dzierżáwcá/ á vbłágawszy Krolá łágodną przemową / nie nieprzyiacielem ále hołdownikiem Polskim być się wyznawáiąc / otrzymał w pokoiu Bełską ziemię / oszydziwszy chytrym fortelem Krolá / iáko Miechouius pisze / iż Polacy nic nieprzyiacielskiego w ziemi iego niepoczynáli/ nád to ieszcze przydał mu Krol Kázimirz Chełmski powiát y zamek Chełmo Litwie wydárty. A Lubárt Fiedor ná chrzcie rzeczony Xiąże Włodimirskie gdy prosił łáski / niechciał ná to pozwolić Krol/ ále záraz ná Wołyń w dzierżáwy iego z woyskiem się ruszył / y ciągnął dáley do Włodimirskiego kráiu/ gdzie gdy żadnego odporu niemiał/ Lucká/ Włodimirzá/ y Olestá zamkow mocą dobył / á drugich przygrodkow snádnie przez podánie dostał. A ták Lubártá Gediminowicá Brátá Olgerdowego / y Kieystutowego z Wołynia wygnawszy/ y on wszystek kray podbiwszy y zhołdowawszy / podał go z łáski Alexandrowi Xiążęciu Podolskiemu Koriatá Michaiłá Xiążęcia Nowogrodzkiego Synowi/ Wnukowi Gediminowemu/ iáko Cromer lib. 12. świádczy/ ácz kolwiek Miechouius lib. 4. cap. 12. fol. 231. tego Alexandrá synem Kieystutowym mężem doświádczoney y szczerey wiáry być świádczy. Ale tenże Alexander był Koriatow Syn nie Kieistutow / ták według Długossá y Cromerá/ iáko według inszych Kronik y Látopiszcow Ruskich: A iżby tego to Alexandrá Koriatowicá Kázimierz dochowánia státeczney wiáry y przyiáźni przywiodł/ osádził Polakámi Łucko / y Włodimirz / potym zamek Włodimirski / ktory był przedtym drzewiány / murem ceglánym chędogo zbudował / y wieżámi obwárował / y trwał nápotym Alexander Koriatowic w wierze y w przyiáźni z Krolem Kázimirzem/ Ale Jurgi Narimuntowic Wnuk Gediminow/ á Synowiec Olgerdow Xiąże Belskie nie strzymał wiáry/ á ná ostátek kusił się kilo kroć mocą Krolowi Kázimierzowi y Polakom odpieráć / y do Polskich kráin często náieżdżał z Belzá/ z drugimi Xiążęty Litewskimi/ iáko o tym będzie niżey.

Zamki ná Wołyniu Polacy pobráli.

Alexandrá Koriatowicá z Polaki záchowánie

Jurgi Nárimuntowic przeciw Polakom.

Tegoż czásu roku 1367. Skarb niemáły Krolestwu Polskiemu zginął/ Bo Mieszczanie Bitomscy gdy gwałtowną popędliwością Plebaná swego/ Piotrá y Mikołáiá Kázno dziete vtopili/ wnet ná nich pomstá Boża przyszłá / iż Srebro y Ołow

Kruszec Srebrny zginął w Bitomiu.

 bro y Ołow

bro y Ołow/ ktore kruszce przed tym w gorach Bitomskich hoynie kopano/ záraz zginęły y przepádły/ O czym Długosz y Miechouius lib.4. fol.246. cap.23. Cromer. lib.12. Herbortus et eodem cap. 10. lib. 10. etc.

Tegoż roku Winrik Mistrz Pruski zebrawszy woysko niemáłe z własnego Rycerstwá Pruskiego/ dał ie pod spráwę Henrikowi Schindekopowi Márszałkowi Pruskiemu wielkiemu / ktory wtárgnąwszy do Litewskich ziem/ prętkimi zagony pięć powiátow okrutnie zwoiował / burząc y plundruiąc co mu się náwinęło áż do Kowná/ osm set więźniow / y koni / tákże bydłá rozmáitego trzody y stádá do Prus wywiodł.

Litwę Niemcy burzą.

Aż się Litwá domniemáłá ty szkody podiąć od Krzyżakow z porády Biskupá Płockiego / záráżem Kieystut Xiążę Żmodzkie roku 1368. zebrawszy się z Boiáry Trockimi / Grodzieńskimi / Suraskimi y Brańskimi / ciągnął do Mázowsza/ Zamek y Miásto Połtowsk / Biskupá Płockiego obegnał / á iż Miásto było nieobronne/ snádnie ie Litwá wybrawszy spaliłá/ zamku potym vsilnie dobywáli / z ktorego gdy się mężnie broniłá Slachtá Mázowiecka/ y Mieszczánie Połtowscy/ wnet Litwá z ostátkow spalonego miástá drzewo bierząc/ obmiotáli zamek y przekopy wokoło / szánuiąc się podmiotámi / potym gdy ony stogę drew zápalili pod murámi y w przekopach/ á wiátr po temu wiał ná zamek/ poczęły się mury od ogniá pádáć y wálić/ á ná ostátek y ludzie się w zamku skwárzyli/ ták iż ich więtsza część zgorzáłá z zamkiem wespołek/ á ktorzy z ogniá vciekli/ ieonych Litwá posiekłá / drugich powiązáli/ potym rospuściwszy zagony po okolicznych włościach bez odporu łupow y korzyści wielkich dostáli/ ktore z rotámi więźniow/ trzod y stad wszelákiego dobytku pędząc wcále do Litwy vbiegli.

Litwá Mázowsze woiuie.

Połtowsk spalon.

Roku zás 1369. Winrikus Mistrz Pruski ciągnąc z woyskiem do Litwy/ kazał záráżem Niemnem wzgorę prowádzić wapno / y cegłę w szkutach / chcąc zamek gdzie w Litwie zbudowáć / á gdy przyszli Niemnem milá álbo pułtory od Kowná/ nálezli máteriey gotowey potrzebney do muru dostátek od Litwy nád Niemnem tákże dla murowánia zamku nowego / álbo dla opráwowánia Kowná zburzonego zgotowáne.

Ná onym tedy mieyscu / Winrikus Mistrz záráżem począł zamek murowáć / y dokonał go zá sześć Miesięcy / z ściánámi / z wieżámi y budowánim wewnątrz/ á dał mu imię Gotteswerder/ to iest wyspá Boża/ á obwárowawszy go y osádziwszy mocną obroną Rycerstwá Niemieckiego / sam z woyskiem ziemię Litewską wkoło y tám y sám zwoiował y wypalił ná dzień Swiąteczny.

Gotisswerder Zamek milá od Kowná zbudowány od Niemcow.

Potym skoro Mistrz z woyskiem Niemieckim do Prus wyciągnął / wnet Olgerd y Kieistut Xiążętá / gniewem słusznym y zápálczywością dla zbudowánia onego Zamku w swoiey ziemi pobudzeni / oblegli Gotteswerder zamek nowy z wielkim woyskiem Litewskim / á dobywáiąc go we dnie y w nocy vstáwicznie cále pięć niedziel / wzięli go mocą / gdzie więtszą część żołnierzow Niemieckich pobiwszy / y posiekwszy / drugich do więzienia w ciemnicę wrzucili / á on Zamek z gruntu zburzyli.

Gottswerder zburzon.

Potym tegoż roku Henrik Schindekop Márszałek Pruski/ z wielkim woyskiem do Litwy wciągnął/ á zamek Beiery obegnał/ ktorego gdy vstáwicznymi y gwałtownymi szturmámi dobył/ przysłał do niego Xiążę Kieistut posły swoie/ vpomináiąc go/ áby mu zamek Beieri záraz wrócił/ pierwey niżliby go mocą doiskiwał/ á woysko Niemieckie pomordował. Tym poselstwem zufáłym Márszáłek Schindekop zájuszony/ wnet tuż przed posłámi Kieistutowymi/ y zamek Beiery/ y dziewięćset Litwy z nim spalił wespołek/ á drugich powiązał. Przeto Xiążę Kieistut łagodniey z nim postępuiąc/ prosił rokowánia/ w ktorym postánowili/ iż więźniow z obudwu stron ná odmiánę sobie wypuścili/ Ale w ten czás Kieistut

Beiery zamek spalon.

Miech. fol. 247. Sed tunc Dux Kieistut commis-

się zágroził

się zágroził/ iż też tegoż roku miał do Prus w náwiedziny przyiácháć. Ktorą groźbą Winrikus Mistrz Pruski obruszony/ dwá kroć iedney zimy tegoż roku do Litwy z woyskiem wypráwował Henriká Márszałká / ktory zá każdym rázem okrutnie ogniem y mieczem lud y powiáty Litewskie y Żmodzkie vdręczył y zwoiował.

natus est pro anno futuro aduenturum, &c.

Kieistut też Xiążę roku 1370. chcąc się viścić y spełnić obietnicę pogroszki swoiey tákroczney/ gdy groził Márszałkowi iż miał wzaiem ná drugi rok Prussy náwiedzić / zebrał woysko wielkie z Ruśi y z Tátárow ktorych ná pomoc przyzwał/ tákże z Żmodzi y z Litwy/ á ták z tymi wielkimi vfámi iezdnych / y rotámi pieszych/ wespołek z Brátem Olgerdem do Pruskich ziem ciągnęli/ gdzie naprzod Sambiyski powiát rozdzieliwszy woyská ná dwoie zburzyli/ wybráli/ y wypalili/ potym do zamku Ortelzberku z woyskiem się przyszáńcowáli / ktorego dobywszy spalili/ Ztámtąd zás do Rudowá álbo Rowdiná drugiego zamku przyciągnąwszy/ położyli się w polu obozem y namioty rozbili/ á wzagony po rożnych stronach Pruskich puścili/ burząc zábieráiąc/ siekąc/ y paląc co się im náwinęło. W tymże czásie roku 1370. Winrikus Mistrz ze wszystkimi mocámi swoimi Pruskimi / ná ostátek z miast y od roley wszystkich ludzi do zbroie ruszywszy/ k temu z wielkością rycerstwá z Rzeszy y z inszych cudzoziemskich stron przybyłego/ w niedzielę w ktorą spiewáią introit iáko Miechouius pisze: Exurge quare obdormis Domine? vderzył ná woysko Litewskie. A gdy z obudwu stron srogą á okrutną bitwę stoczyli/ ták iż rownym szczęściem do połdniá trwáło/ ná ostátek Xiążętá Litewskie dawszy znák przez traby/ kazáli obronną ręką w lássy bliskie woysku swoiemu z łupámi vstępowáć/ y ták z polá vbiegli zá niedokończą zwycięzonych/ A krzyżacy plác otrzymáli/ wszákże Henrik Schindekop Márszałek wielki Pruski / srogi naiezdnik y burzyciel Litewski/ tám został od Litwy zábity/ y przy nim 25. brátow zacnych rycerzow zakonu Krzyżáckiego poległo/ á Litwy tysiąc ná plácu pobitych zostáło.

Litwę Niemcy burzą.

Sambia gdzie Krolewiec.

Psalm. 43.

Et atroci pugna commissa.

Miecho. Duces Lituaniæ dato signo receptui.

O małżeństwie Kieistutowym/ Rozdział X.

WMałżeństwie Kieistutowym látopiszcze Ruskie ták rzecz prowádzą: gdy powiáda pánował Kieistut ná Trocech y ná Żmodzi/ vsłyszał iż ná Połondze (ktore miásto iest nád morzem Żmodzkim) byłá Pánná Corká niktorego wielkie° Páná Litewskiego álbo Żmodzkiego bardzo gładka imieniem Birutá/ ktora byłá Bogom swym podług obyczáiu pogáńskiego poślubiłá chowáć czystość áż do śmierci/ skąd też sámá byłá chwalona od ludzi prostych zá Boginię/ A iádąc z woyny Pruskiey Xiążę Kieistut záiáchał do niey sam/ y vpodobáłá mu się że byłá gładka y dosić mądra / támże iey prosił áby mu byłá zá małżonkę/ á gdy ná to zezwolić niechciáłá/ obmawiáiąc się iż poślubiłá bogom swoim czystość chowáć áż do śmierci / Xiążę Kieistuciey zmocniwszy się wziął ią gwałtem z te° mieyscá/ y prowádził w wielkiey vczciwości do stolice swey ná Trokinowe/ á obesławszy bráćią Xiążętá vczynił wesele/ y Birutę wziął sobie zá żonę/ z ktorą miał Witołtá y inszych synow iáko o tym będzie niżey. A w Połondze nád morzem widziałem sam vrociske gorę wyniosłą tey Biruti/ ktore tákże y dziś świętos Birutos Żmodź y Kursowie zowią/ y obchodzą iescze podziś dzień iey S: vroczyste/ tám ná tym mieyscu gdzie y Káplan Rzymski záieżdża/ á z świec y z ofiar niemáły pożytek biera: Acz nie sądzę iáko ty ofiáry Bog przyimuie/ gdyż tá Birutá byłá pogánką. Ale się do rzeczy wracam.

Rzecz Látopisczow o Birucie żenie Kieistutowey.

Przyćiągnął potym Lupoldus Xiążę Rákuſkie z woyſkiem Niemieckim/ z Czechy/ z Węgry / z Morawcy y z Slężakámi Krzyżakom ná pomoc / ktorego przybyćim Miſtrz Pruſki y Zakon iego poſileni / rozdzieliwſzy woyſká ná czworo do Zmodzi wćiągnęli/ y wßyſtki práwie Zmodzkie krainy wypalili / á pobiwßy ſtárych ludzi y máłe dziatki/ wyroſtkow y tych co ſię do robot godzili w wielkiey liczbie związánych do Prus wywiedli.

Zmodź zburzona.

A Kieiſtut Xiążę Zmodzkie goniąc ſię zá Miſtrzem y woyſkiem iego z łupem názad wyćiągáiącym/ zamku Gozenlanken w Pruſiech dobył/ á wybrawßy go ſpalił/ y powiát wßyſtek okoliczny ogniem y mieczem wypuſtoßył y zburzył/ tákże ludzi Niemieckich bárdzo wiele oboiego pogłowia w zaiem drugich náwiązawßy z łupámi y z połonem ſpießno do Litwy odćiągnął. A ſkoro Kieiſtut z Prus do Litwy ſię wroćił / wnet Comendator z Inſterborku Wigandus Belderſeim do Litwy z woyſkiem wtárgnął gdzie śiołá ießcze przedtym nigdy niewoiowáne wybrał/ y wypalił/ á nábrawßy więzniow y łupow do Inſterborku odćiągnął.

Kieiſtut goni Miſtrzá.

Kieyſtut Pruſſy burzył.

Litwę Niemcy woiuią.

Tegoż Roku 1370. Kázimierz Krol Polſki wyiechawßy ná łow w dzień święty národzenia Pánny Máriey (iák Cromer lib.12. piße/ á Wapowſki y Bielſki kłádą iż názáiutrz) Mieſiącá Septembrá 9. dniá padł z koniem y ſtukł ſobie goleń lewą / gdy Jeleniá w lás zápálczywie gonił / do Sendomirzá ná woźie przywiezion/ á potym gdy wpadł w febrę / do Krákowá był doprowádzon/ támże potym vczyniwßy Teſtáment porządnie / y przyiąwßy Sacrament páńſki/ vmárł dniá 5. Nouembrá/ pochowan ná Zamku w Kośćiele S. Stániſłáwá / w Grobie Mármurowym / ná ktorym y dziś widzimy wyobrázenie iego. Krolował lat 37. á żył 60. lat zupełná.

Kázimierz Krol Polſki vmárł.

O burzeniu Polſki przez Litwę/ wzięćiu y wroceniu drzewá Krzyżá świętego od nich/ y o Ludowiku Krolu Węgerſkim y Polſkim.

Rozdział XI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Bielewicá Stánkiewicá / Podkomorzego Ziemſkiego Ziemie Zmodzkiey.

ROku 1370. Xiążętá Litewſkie Kieiſtut z Lubártem / y z inßymi Bráty vſłyßawßy o śmierći Kázimierzá Krolá Polſkiego / ćiągnęli z woyſkiem ná Wołyń / y oblegli Zamek Włodimirſki pod Polaki / ktorego gdy niemogli zá pierwßym ſturmem dobyć / nie ſturmowáli więcey iedno leżeli wokoło blánkow.

A był wten czás Stároſtą y Rotmiſtrzem ná Zamku Włodimirſkim niiáki Piotras Turſki z Ziemie Łęczyckiey / ten ácz mogł dłużße oblężenie wytrzymáć / bo żywnośći było w zamku dość / á gwałtu żadnego ießcze nie było / wßákże gdy Xiążę Alexander Koriatowic Synowiec Olgerdow/ Lubártow/

Lubártow/ y Kieiſtutow (ktoremu był Krol Kázimierz dał Wołyńſką ziemię/ wydárwßy ią Lubártowi iego Stryiowi) do Krákowá odiáchał / bo z Polaki dobrze mießkał / Piotras Turſki nie ſpodziewáiąc ſię pomocy z Polſki / grozbámi Litewſkimi vſtráßony / Zamek drzewiány ſtáry / ktory miał w ſwey obronie wymowiwßy ſobie wolne wyiáchánie z máiętnośćią właſną / podał dobrowolnie. A Xiążę Lubárt oſádził mocno Rycerſtwem ſwoim Litewſkim y Ruſkim Włodimirſki Zamek/ Bo to był właſny iego vdział / y k temu ießcze poſag po żenie Xiężnie Włodimirſkiey / A nowy Zamek murowány / ktory Kázimierz Krol Polſki dwie lećie cáłe wielkim kośtem náiąwßy murárzow / ozdobnie był z paloney cegły wyſtáwił / á tylko go trochę niedokończył / wßyſtek z fundámentow áż do gruntu Xiążę Lubárt rozwálił/ zburzył y z ziemią zrownał.

Turſki zamek podał.

Włodimirz Litwá odięłá.

Zamek murowány Włodimirſki zburzon.

A potym Olgerd wielki Xiądz Litewſki/ Kieiſtut Zmodzki/ Trocki y Podláſki/ y Lubárt Wołyńſki / proſto od Włodimirzá z gotowym woyſkiem Litewſkim y Ruſkim / ćiągnęli do Polſki / á przeßedwßy Lubelſką ziemię/ y zwoiowawßy w niey wßyſtki włośći / wtárgnęli do Sendomirſkiey ziemie / ktorą tákże zburzyli y ſplundrowáli/ áż do łyſſey gory/ ná ktorey ieſt Kośćioł ſławny z bogátym kláßtorem/ tám miedzy inßymi łupámi/ gdy Kláßtor y Kośćioł bárdzo bogáty wybráli/ wzięli też ßtukę drzewá Krzyżá S. ná ktorym Pan Chriſtus wiſiał w złoto chędogo opráwioną / A gdy iuż z łupámi y z wielkośćią więzniow do Litwy ſię wracáli/ wnet ſkoro ná gránice Polſkie przyßli / ktore Litwę od Polſki dzielkły/ ſtał ſię cud dziwny y pámięći godny: Abowiem woz on ná ktorym Drzewo Krzyżá S. z inßymi łupámi wieziono/ záraz em ſtánął / iákoby go wrył w ziemię/ iż żadnym ſpoſobem áni przyprzężenim kilkunaśćie cugow koni / y iarzmi wołow / áni żadną pomocą wielkośći ludzi niemogł być z mieyſcá rußony / y owßem ießcze nád to káżde Bydlę / Konie woły / tákże Ludźie ktorzy ſię kolwiek onego wozá dotknęli/ wßyſcy zárázem ná ziemię padáli y vmieráli. Przeto Xiążętá Litewſkie zdumiawßy ſię y przeląkwßy z tego nowego á dziwnego przypadku/ pytáli/ iáko Cromerus piße/ iednego Ruśiná/ á Miechouius fol. 243. lib.4. cap. 29. kłádzie / iż Kápłaná ſwoiego ktorego zowie Flamen / álbo Wießczká Litewſkiego pytáli/ coby zá przyczyná byłá tego dziwnego cudu/ y oney plagi ná ſwoich ludzi vmieráiących dopußczoney / á gdy im powiedział on wießczek pogáńſki álbo Ruſki Kápłan / iż żadnym ſpoſobem woz ſię z tego mieyſcá nie ruſzy/ áni plaga ná was morowa vſtánie/ áż pirwey drzewo Krzyżá S. ná pierwße ſwoie mieyſce odeſlećie. Zárázem tedy Xiążętá Litewſkie Slachcicá iednego Polſkiego poimánego Chorabalę przezwiſkiem z więzienia wolno wypuśćili/ álbo Korabolę/ y odeſłáli przezeń onę ßtukę Krzyżá S. z złotą opráwą do Kláßtorá łyſſogorſkiego ná pirwße mieyſce/ á ſámi z inßymi łupámi y z więzniámi do Litwy vßli.

Litwá Polſkę burzy w Interregnum.

Łyſſa gorá.

Cud w woyſku Litewſkim drzewá Krzyżá S. Dlugoß. et Miechouius lib. 4. cap. 29. Cromer. lib. 13. plauſtrum enim quo crux cũ cætera præda uehebatur, nulla vi neq; iumentorum neq; hominũ loco moueri potuit.

Podobniey Ruſkiego Kápłaná Chrześciánina.

Chorabala Polſki Slachcic z Krzyżem S. wolno pußczon.

Semowit też Xiążę Mázowieckie zárázem ſkoro vſłyßał o śmierći Kázimierzá Krolá Polſkiego / pobrał zamki / ktore był Kázimierz ſpadkiem do Polſki przyłączył/ iáko Płocko/ Ráwę/ Wyßegrad / Goſtinin y Sochaczow.

Xiążę Mázowieckie Polſkę oßárpał.

Haſſo tákże Huchtenhain ſyn Haſſonow von Wedel Stároſtá Otoná Márgrabie Brándenburſkiego/ Santok zamek wziął przez podánie przymußone/ ácz kolwiek go doſyć mężnie bronił Sandiwoy Sleßyńſki.

Santok wzięty

Ták Polacy w krotkim czáſie bez Krolá będąc ze trzech ſtron/ nawięcey od Litwy vćiśnieni/ wypráwili Poſły Floriáná Biſkupá Krákowſkiego/ y Jáná Strzelcá Kanclerzá koronnego do Ludwiká Krolá Węgerſkiego/ proſząc go áby zárázem ná kroleſtwo Polſkie od Kázimierzá Wuiá ießcze zá żywotá náznáczone przyiáchał/ á bytnośćią oſoby ſwoiey niebeſpiecznośći kroleſtwá polſkiego ze wßyſtkich ſtron wiſzące vſpokoił. A gdy ſię długo Ludowik z tego wymawiał / mowiąc/ iż niepożytecżno dwiemá trzodom álbo ſtádom mieć iednego páſterzá / ták też dwie rzeczy

Bez Krolá źle.

Mądra odpowiedź Ludowiká Krolá / Regna plura nõ bene ab vno adminiſtrari

rzeczy pospolite/ iedná bez drugiey szkody álbo bez vtráty obudwu/ od iednego trudno mogą być rządzone y spráwowáne/ ná ostátek prosbámi zwyciężony przyzwolił y przyiáchał naprzod do Sądecza/ á stámtąd od Panow Litewskich do Krákowá przyprowádzon/ támże koronowan od Járosławá Arcybiskupá Gnieźnieńskiego ná zamku w Kościele S. Stánisławá. A ták począwszy od Lechá pierwszego Xiążęciá y fundatorá narodu Polskiego/ áż do tego Kázimierzá Łokietkowicá wtorego śmierci/ snádź przez dziewięć set lat álbo więcey záwżdy Polská miáłá Xiążętá y Krolá z swoiego włásnego Polskiego narodu/ okrom iednego Wacłáwá Czeskiego Krolá/ ktory też był przed Łokietkiem nie długo ná Krolestwie Polskim. Ale ten Kázimierz wtory/ gdy bez potomstwá męskiego vmárł/ skończył successią álbo násłedniectwo Krolow Polskich z narodu Polskiego od Lechá. Bo od Ludwiká Węgrzyná y od Jagełá Olgerdowicá Litwiná zięciá iego/ postronni ieszcze w polszcze pánuią/ ktorego potomstwá ieszcze teraz mamy Krolową Anne drugiemu Węgrzynowi Stephánowi Siedmigrodzkiemu Woiewodzie z Krolestwem Polskim oddáną/ Ktory tego roku ktorego tę nászę Kronikę kończymy 1579. z Krolową Anną práwnuczką Jágełową Corką Sigmuntá Krolá/ á Siostrą Sigmuntá Augustá szczęśliwie pánuie.

Ludwig Węgierski ná Krolestwo Polskie.

Wápowski roku od Christusá 550 á Hágecus 650 początek Lechowego pánowánia kłádą/ áczkolwiek dáwnieiszy czás inszy kłádą.

Postronni Krolowie w Polszcze.

Wielką żáłość śmierci swoiey Kázimierz Krol wten czás Polakom vtrápionym po sobie zostáwił/ Bo Krol nowy Ludwik iáko Cudzoziemiec żadnego do siebie Poláká niepuszczał/ á wszystki rzeczy przez tłumácze odpráwował/ á temu co miał kráiny oderwáne do Polski przybáwić/ to ieszcze záráżem po koronáciey kilko powiátow od Polski oddał Włádisłáwowi Xiążęciu Opolskiemu Węgierskiemu Woiewodzie/ iáko Wieluńską ziemię y Ostrzeszowską/ nád to Olszyński/ Krzepicki/ Bobolicenski powiáty z zamkámi/ y Brzeznicéńską ziemicę w Sierádzkim Woiewodztwie iemu dárował. Potym vczyniwszy pogrzeb Kázimierzowi Krolowi wielkim kosztem w Krákowie/ iáchał do wielkiey Polski/ zstámtąd záś zmieszkawszy w Gnieźnie dwá dni/ á w Poznániu tákże/ rychło do Krákowá przyiáchał/ á z Krákowá záráżem się do Węger wrocił/ Mátkę swoię Helżbietę Polkę/ Siostrę nieboszczyká Kázimierzá Krolá/ Gubernatorką ná swym mieyscu w Polszcze zostáwiwszy/ y wszystkę iey spráwę koronną zleciwszy. Tá tedy Elżbietá stára Krolowa Węgierská/ rozumem się niewieścim spráwuiąc/ młodych y nikczemnych ludzi do Rády Senatorskiey w Polszcze wybráłá y podwyższyłá/ á godnych/ poważnych/ y státecznych mężow z vrzędow złożyłá/ á ná ich mieyscá pochlebcow y nikczemnikow posádziłá.

Dziś też v nas [illegible]

Polskich powiátow álbo ziemic sześć Ludwik Krol od Polski oddał.

Gubernatorká w Polszce.

Ták też był vczynił Roboam. 2. Paralip. 10. 3. Reg. 12. 3. Regū 14. et 2. Paralip. 12.

Corki dwie Kázimierzá Krolá włásne dziedziczki/ y Krolewny Polskie/ ze wszystkimi skárbámi/ ktore im był Oćiec Krol Kázimierz bárdzo bogáte w złocie/ w śrzebrze/ w perłach/ y w rozmáitych kleinotach y vbiorach zostáwił/ Helżbietá stára Krolowa do Węger záciąłá/ A tám Ludowik osádziwszy práwo odsądził ich od dziedzictwá y successiey Krolestwá Polskiego/ twierdząc to niespráwiedliwie/ iż nie z włásnego łożá Krolewskiego były vrodzone/ á w tym tego mu zábiegał/ áby potym mężowie iákich Xiążąt potężnych niedostáły/ ktoż zyby z nimi dziedzictwá w Krolestwie Polskim dochodzili. A ták ostáteczne ty dwie Polskie Krolewnie Lechowego y Piastowego potomstwá/ od Ludwiká Krolá powinowátego swego/ nie tylko były z skárbow y z Krolestwá dziedzicznego złupione/ ále y niesłusznie osłáwione. Wydáne potym były w małżeństwo/ Anna ná zá Guilhelmá Grábię Cyliyskiego/ á Jádwigá zá Xiążę Romerá Stiriyskiego/ hołdownikow Węgierskich. Nád to ieszcze Krol Ludwik miásto przybáwienia sławy Polakom/ z námowy mátki swoiey wziął Koronę stołeczną/ Sceptrum/ Jábłko/ y Miecz/ tákże insze vbiory y kleinoty Krolewskie/ á to wszystko do Węger

Krolewny Polskie niespráwiedliwie osromocone/ y z dziedzictwá złupione/ od Ludwiká.

Koroná Polská złupiona od Ludwiká.

do Węger záwiozł/ áby Polacy inszego Krolá mimo niego/ álbo iego potomstwo sobie wybráć/ y koronowáć nie mogli. Ty záś Kleinoty potym áż Jágełło Krol Polski/ Wielki Xiądz Litewski z Węgier odyskał/ iák o tym będzie niżey.

O gestych woynach Kieystutowych/ y inszych Xiążąt Litewskich z Krzyżaki Pruskimi y Inflandskimi/ y Burzeniu okrutnym Polski przez Litwę.

Rozdział XII.

Ich ostátecznych wtarczek/ naiázdek/ bitew y woien Kieystutowych/ y inszych Xiążąt Litewskich z Niemcy Pruskimi y Liflandskimi/ Czytelniku miły/ zebráwszy porządek z Pruskich/ y z Liflandskich/ z Długoszowych y Miechowiuszowych Kronik lib. 4. cap. 33. fol. 257. et cap. 34. fol. 219. et 260. etc. tum dowodnie nápisał/ niechcąc námnieyszey rzeczy należącey Litwie y Zmodzi (ácz mi to z wielką pracą/ trudnością/ nakłádem y bádániem przyszło) opuścić/ ponieważem sie iuż ná to záwiodł. A tu iákieś często burzone zamki w Litwie y w Zmodzi bywáią wspomináne/ ktorych dziś nieznáć áni słycháć/ bo dawnością czásu y częstym burzenim/ iż też k temu drzewiáne były zniszczáły/ wszákże ieszcze y dziś bárdzo wiele horodziszcz gęstych w Litwie y w Zmodzi widzimy/ ktore są iáwnymi tego świádkámi.

A nie tylko drzewiáne zámki/ w Litwie y w Zmodzi zniszczeć miáły/ ále y murowánych wiele widzimy w Grecyey/ y w Włoskich polach/ ktorych dziś y imion niewiemy.

Roku 1370. Kieystut Xiążę Zmodzkie/ Trockie y Podláskie/ z woyskiem Litewskim ná prętce zebránym wtárgnął do Prus/ á tám powiát Stisteinski zburzył/ wybrał y wypalił/ potym z wielkością więźniow y łupow rozmáitych prędko z Prus do Litwy wyszedł.

Kieystut Stisteinski Powiát zburzył.

Tegoż roku 1370. Winrikus Mistrz Pruski mszcząc się nád Kieystutem zburzenia powiátu Stisteinskiego/ á rozszykowawszy woyská swoie ná czterzy zagony/ do Litwy wciągnął/ ktorą ná wielu mieyscach zburzywszy/ z łupámi wyszedł.

Winrik burzy Litwę.

Po nim záraz Elner Comendator z Bálgi w Ruskie kráiny ná Podlásze ciągnął/ tám Drewiká zamku dobywał/ ktorego gdy niemogł wziąć/ zburzywszy one włość do Prus z płonem vszedł.

Drewik zamek ná Podlászu podobno chciał nápisáć Droicin.

Tegoż roku Károlus czwarty Cesarz Rzymski y Krol Czeski/ Syná swego Wencłáwá ná Cesárstwo koronował zá żywotá. A Sigmuntowi drugiemu synowi dał Márgrábstwo Brándenburskie/ y Moráwskie/ Ten po śmierci oycowskiey/ Brátá Wacłáwá Cesárzá poimał/ y wsádził do więzienia w Wiedniu roku 1378. iáko o tym będzie niżey. Tegoż roku gdy wiele rycerstwá pielgrzymskiego ná pomoc Krzyżakom przyszło/ Comendátor z Insterborku z nimi Litwę burzył/ Dersemę zamek wziął/ y spalił/ y wielkie łupy wywiodł do Prus.

Wacław Cesarz nikczemny y pijánicá.

Dersemę Zamek Dersza po Zmodzku/ Kestzeroá.

Ná drugi Rok 1371. Kieystut Xiążę Zmodzkie/ wzáiemnym sposobem do Prus wciągnąwszy/ Stistenski zamek z włością wtory raz poburzył/ A wielkość Niemcow pobiwszy łupy wielkie do Litwy wywiodł.

Kieystut Prusy burzy.

Przeto tegoż roku Wigandus Beldelstein/ y Comendator z Insterborku/ z dwiemá woyskámi do Litwy wciągnęli/ Ale obádwá nie vczyniwszy nic godnego pámięci/ názad odeszli.

Miech. et Dlugosz nihil memorabile vterq; gessit.

Potym

[Wolkowisk zburzony.]

Potym roku Pańskiego 1373. Elner Contor z Bálgi Wolkowiská ziemie w Litwie áż do Kámienicá poburzył/ á z wielkim dobytkiem y więźniámi do Bálgi się wrócił.

[Omnes custodes Crucigerorum fallens. Fortel Kieistutow. Dlugoss. Relictis insidijs in locis oportunis.]

A Kieistut tegoż roku poście przed Wielką nocą wszytki straży Krzyżáckie ná gránicach Pruskich rozsádzone oszukawszy przez pustynie y lassy do Prus wciągnął/ Biberstegińskie wszystki włości ludzi siekąc y wiążąc poburzył/ á dowiedziawszy się od szpiegow iż blisko było woysko Krzyżáckie/ do lassow z łupámi uszedł/ zostáwiwszy chytro w ciásnych mieyscach zásadki po sobie/ z ktorychby ná Niemcow ieśliby go gonili uderzył. Dla tego Comendator Brandenburski ktory był Hetmánem woyská Rzeskiego y Pruskiego/ obawiáiąc się áby w sidłá y w sámołowki Litewskie nie wpadł/ przestał Kieistutá gonić/ á ták Kieistut w cále z płonem do Litwy uszedł.

[Władisław Mnich w Polszce broi.]

Tegoż czásu roku 1373. w Polszcze utrapioney nowe się burdy poczęły/ Bo Władisław Biały Xiążę Gniewkowskie/ powinowáty bliski Kázimierzá Krolá niedawno zmárłego Polskiego/ będąc więcey niż czternaście lat Mnichem y Diakonem w Klasztorze S. Benedictá Diwiońskim w Xięstwie Burgundiyskim/ A gdy przywabiony był od niktorych wielkiey Polski Slachciców rosterkliwych/ á habit niemogł u Papieżá dispensátiey otrzymáć/ wnet sam iáko był niestáteczny habit zrzucił Mnichowski/ á zebrawszy Ultaiow y swowolney Slachty kilko set/ trzy zamki iednego dniá w Kuiáwach ubiegł y opánował/ Władisłáwski/ Gniewkowski/ y Złotoriyski/ á potym Sarleią/ y Inowłodsławia zamkow dobył.

[Dwá kroć Złotoria Władisław Mnich wziął/ raz poimawszy Nomilá Stárostę ná polu/ á drugi raz Stripinskiego upoiwszy winem podesłánym.]

A Złotoriey zamku nád Wisłą obronnego wtory kroć tym fortelem dostał/ ktory się może zgodzić ná przestrogę Pánom Rotmistrzow. Przełożył był ná tym zamku Złotoriey Sendiwoy General wielkiey Polski/ Stripinskiego niyákiego Szwagrá swoiego po Siestrze/ stárego człowieká/ y ktory był sławny zwykłym podchmielániem. Władisław tedy Biały náprawił nań iego Rybitwy/ ktorzy go upoili Winem z Toruniá przywiezionych/ á gdy go wino y sen/ k temu żonká młoda ukołysáłá y uspiłá/ wnet drabi y stroże zamkowi/ tákże sludzy iego przy kłádem páńskim podweselwszy sobie posnęli/ á w tym Władisław Mnich swoich z drábinámi podesławszy/ wieże/ mury/ y blánki ubieżał/ Pan Stárostá z żoną y wszystká Czeladź iego/ tákże żołnierze poimáni/ áż potym przyiaciele sámego tysiącem złotych odkupili/ O czym Długosus y Cromer lib 13.

[Y Zamek y 1000. złotych zá flászę winá.]

Záś w Kuiáwach y wielkiey Polszcze tenże Mnich stoczywszy bitwę kilo kroć z Sendiwoiem z Subiná Stárostą wielkiey Polski/ y pod Złotorią Kázimierzá Xiążę Stetyńskie/ y Dobrzyńskie/ y inszych wiele zábiwszy u szturmu/ wielkie szkody w Polszcze y w Kuiáwach poczynił/ ná ostátek poráżony y záprowádzony do Węger. Tám Ludwikowi Krolowi Xięstwo swoie dziedziczne Gniewkowskie w Kuiáwach przedał zá dziesięć tysięcy złotych/ k temu wziął bogáte Opáctwo w Węgrzech ná wychowánie/ wszákże rychło potym gdy mu się sprzykrzyło mieszkáć w Węgrzech/ wrocił się do pierwszego Klasztorá swoiego Diwionskiego do Burgundiey/ y tám przyiąwszy z nowu zakon y kápice umárł/ á pomocnicy iego w Polszcze/ iedni więzieniem/ y pobránim imion ná Krolá/ drudzy dobrowolnym wywołánim z ziemie byli skaráni.

[Weigow Zamek y Powiát álbo Woigow kiedyś był.]

Roku 1374. Komendator z Insterborku z iezdnym y pieszym woyskiem/ w Zmodzi Weigowski powiát poburzył/ y z łupámi wielkimi do Insterborku odszedł. Potym się oburzyli ná Litwę wszyscy pográniczni Comendatorowie/ z Hetmánem swoim Gotfridem de Tilia Márszałkiem Pruskim/ á zebrawszy się wielką mocą znowu Dirsingenski y Weigowski powiáty w Zmodzi zwoiowáli/ z ktorych siedm set więźniow do Prus wywiedli.

[Dirsingenská ma być podobno Derwanská y Woigowská wołości zburzone.]

Roku

[Musi być wielkie woysko było gdzie wszyscy Kontorowie byli]

Roku 1375. Krzyżacy dwie woyská zebrawszy/ z więtszym w ktorym byli wszyscy Comendatorowie/ do Litwy wciągnęli/ á z mnieyszym Comendator z Rágnety do Rusi wtárgnął/ ták z obudwu stron włości poburzywszy/ z wielkimi wzdobyczámi do Prus się wrócili. A Xiążętá Litewskie Olgerdus/ Kieistut y Swerderko (musi być Swidrihayło) z swoimi y pomocnymi woyski ná troie się rozdzieliwszy/ záraz do Prus wtárgnęli/ Olgierd Welowski powiát/ Kieistut Ráplahenską ziemię/ Swidrigál Insterborskie włości/ ogniem y mieczem zagony po stronach rospuściwszy burzyli/ y pustoszyli/ Dziewięć set Niemcow posiekszy/ Insterbork Zamek wzięli/ y spalili/ á bez żadnego odporu z wielkimi wzdobyczámi ludzi/ skárbow y dobytkow do Litwy się wrocili.

[Wzaiemność łupow.]

[Insterborg spalon.]

Mszcząc się tedy tey szkody Eberhardus Comendator z Rágnety z iedney strony/ A Teodoricus Brát zakonny z drugiey/ do Litwy weszli/ ktorą wtorego dniá Miesiącá Lipcá kilko dni burzyli/ A połtorá stá więźniow poimawszy/ do Prus bez odporu uszli.

Tegoż roku 1376. Elizabetá Łokietkowná Krolowa Węgerska stára/ znowu ná gubernacią/ Krolestwá Polskiego z Węgier przyiecháłá przez Sądecz do Polski/ gdzie ku niey wyiácháli Pánowie y Slachtá Krákowskiey y Sendomirskiey ziemie. A gdy przyiácháłá do Bochniey/ powiedzieli iey Polszcy Pánowie/ iż Xiążętá Litewskie ze wszystką mocą swoią gotuią się ná woiowánie Krolestwá Polskiego: A oná im z płochego rozumu niewieściego odpowiedziáłá/ áby się o tym namniey niestáráli/ á bespiecznie ná to spáli/ ponieważ (powiáda) moy syn Krol Ludwik ták mocne y długie ręce ma/ iż ná sámo tylko imię ie°/ nie iedno gruba y leśna Litwá/ ále y insze wszystkie okoliczne narody drżeć y pádáć muszą.

[Miech. Quoniam filius suus tam longam validamq; haberet manum &c.]

A w tym czásie bez mieszkánia/ iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 30. fol. 25. Cromer. lib. 13. etc. piszą/ Litewskie woyská/ z Rusi/ z Zmodzi/ y z Litwy zebráne z Xiążętámi swoimi z Kieistutem/ z Jágełem/ z Witołtem/ z Trok/ z Wilná/ y z Grodná do Polski wtárgnęli/ Lubárt też Fiedor Xiążę Wołyńskie z Łucká y Włodimirzá/ y Jurgi Narimuntowic z Bełzá z Wołyńcámi/ y z Ruskámi przez wielkie pustynie przyszli do Lubelskiey ziemie/ á tám złączywszy wszyscy mocy swoie/ y potym roszykowawszy się ná rożne zagony/ z Lubelskiey ziemie przez Sendomirską ciągnąc/ przyszli ~~áż do Sanu Rzeki ná Podgorze/ wto~~tego dniá Nouembrá álbo Listopadá Miesiącá/ tám wszytki kráiny Polskie miedzy Sanem y Wisłą rzekámi leżące/ wszerz y wzdłuż zwoiowáli áż do Tarnowá/ y zá Sendomirz dáleko w drugą stronę/ A ták prętkości wielkiey w woiowániu używáli/ iż bárdzo wielką wielkość Ludzi y Slachty/ tákże Bogaczow w domach bespiecznych bráli/ y wiązáli/ á drugich niewczás uciekáiących po drogach y polach rożnych imáli. Przeto wielkich łupow y skárbow u nieopátrznych obywátelow onych kráin wespołek z nimi sámymi nábráli. Piotras synowiec Janusza Arcibiskupá Gnieznieńskiego/ porwawszy żonę z dziecią̄tkiem dopiero národzonym/ iescze niechrzczonym z Báránowá srzodkiem nieprzyiaciół ná koniu wyskoczywszy/ ledwo przez Wisłę z żoną y z onym dziecią̄tkiem uciekł. Grábina też z Tárnowá Castellaná Wislickiego Grábie Micháiłá odumárta żoná/ iádąc do Krolowey z wielkim pocztem kosztownie/ widząc tuż Litwę zá sobą/ ledwo się wybiegáłá z ręku Litewskich/ przez Wisłę w czołnie/ od sług pilnych przeprowádzona/ á wozy skárbne/ Rydwany y Kolebki/ tákże Konie ze wszytkim sprzętem y skárbámi/ Litwie ná łup zostáwili. Litwá potym ku Wislicy dziewięć mil od Krákowá puścili zagony/ z ktorych niktore usy tylko się w kilku mil od Krákowá łupámi wielkimi obciążeni wrocili. A Helżbietá Krolowa Węgerska śmierząc y cieszac on smętek y żałośne nárzekánie Ludzi dla burzenia Litewskiego/ tańce z rozmáitą muszyką/ y krotofile nakłádne

[Kieistut z Trok/ Jágeło z Wilná z Olgerdem oycem/ Witold z Grodná etc. do Polski.]

[Litwá áż do Sanu ná Podgorze.]

[Crom. Ita vt permulti de nobilioribus quoq; et locupletioribus, vel in fuga vel in domibus suis incauti à barbaris opprimerentur etc.]

[Piotras ucieka z żoną iáko Eneas z Troiańskiego pożaru.]

[Grábina z Tarnowá w stráchu.]

[Litwa około Wislice burzą.]

r

spráwowáłá/

spráwowáłá/ ná Zamku Krákowskim w niedzielę názáiutrz po świętym Mikołáiu/ y táńcowáłá wten czás Bábá stára ośmdziesiąt iusz lat máiąc/ kiedy było o obronie pilnie myślić trzebá.

Krolowa Bábá 80. lat máiąc krotofil vżywa.

A Litwá też bez odporu cáłe dziesięć niedziel sobie w Polszce táńcuiąc / łupy/ więźniow/ stad/ trzod/ y rozmáitych dobytkow wielką wielkość do Litwy názad przez Rádomską/ y Sendomirską ziemię pędzili/ Kápłanow/ stárych y máłe dziatki co się do robot niegodziły y w dáleką drogę vstawáły / siekli y mordowáli/ Kościoły łupili y palili/ burząc co się im kolwiek náwinęło / y ták vszli do Litwy w cále/ ále Żmodź od Krzyżakow Pruskich zwoiowáną náleźli/ y sześć powiátow zburzonych.

Litwa 10. niedziel Polskę bez odporu burzy.

Bowiem roku 1376. Winrikus Mistrz Pruski/ słysząc iż wten czás Litwá do Polski wtárgnęłá/ on też vpátrzywszy czás do Żmodzi z swoim Rycerstwem wciągnął / gdzie bez żadnego odporu sześć powiátow z zamkámi/ To iest Miedniki/ Eraigole/ Arwisten/ Rozein / ma być Rosieinie/ Giessow y Pástow mieczem/ y ogniem zwoiował. Potym Kowno zamek obległ y dobywał go mocno/ ále gdy v szturmu wiele zacnych Slachćicow zakonnikow strácił / niedobywszy Zamku do Prus odszedł. A Márszałká z dziesięćiá tysięcy zbroynego Rycerstwá burzyć Litwę wypráwił / ktory włości nád Niemnem leżące zwoiowawszy/ z wielką korzyścią ludzi y dobytku do Prus się wroćił.

Miedniki gdzie dziś Wornie/ Arwisten dziś nieznáć/ Geissow/ Pástow/ dziś y tych nieznáć.

Márszałek Pruski Litwę nád Niemnem burzy.

Tegoż roku 1376. skoro Litwá z Polski wyciągnęłá/ Krolowa stára Helżbietá Bábá on frásunek przez dobry trunek cieszyłá / ná zamku w Krákowie igry rozmáite záwżdy spráwuiąc/ námniey się z onego srogie° oyczyzny swoiey zburzenia niezásmućiłá / áż ią drugi wdomu frásunek nowy zdybał / Bo Węgrowie ktorzy byli z Krolową przyiácháli/ siáno y owies gdy kto álbo ná targ álbo ná swoię potrzebę wiozł do miástá/ záwżdy gwałtem swowolnie bráli / y insze rzeczy wydzieráli przekupkom ná rynku Krákowskim. Tego gwałtu áby też nie ćierpiał ieden Slachćic Polski Przedborz z Brzezia gdy mu siáno wieziono do Krákowá/ postáwił sługi swoie przed domem swoim v Strádomskiey bramy. A gdy tákże Węgrzy iáko byli zwykli ony wozy z siánem bráć gwałtownie poczęli/ bronili im tego słudzy/ áż się zobudwu stron powádzili. Krolowa to z zamku widząc / wysłáłá Jáská Kmitę Stárostę Krákowskiego/ áby one zwádę vśmierzył y vspokoił/ á gdy iáchał ná koniu miedzy wielki tumult ludzi/ postrzelon był od iednego Węgrzyná strzałą w szyie/ áż spadł zárázem z koniá y vmárł. A tu dopiero przyiaćiele iego zápálczywą żáłością záiuszeni / zbiegwszy się y zebrawszy zewsząd / poczęli bić/ siec/ y mordowáć Węgrow / nie tylko tych ktorzy się w onym gwałćie náwinęli / ále y drugich z gospod wywłoczyli/ ktorych z szat złupiwszy/ y z pássow srzebrnych/ iáko się won czás nosili/ áni wielkiego rodu Slachćicom nie folguiąc zábiiáli/ Ták iż tego dniá sto y sześćdziesiąt Węgrow zábito/ tylko ći żywo zostáli/ co do zamku mogli vćiec. Trzy dni potym Krákowski zamek stał záwárty/ od zbroynego Rycerstwá Kmitow obleżony. Działo się to iák Miechouius/ Długosz/ Cromerus y Herbortus z niego/ piszą/ roku 1376. á Wapowski y Bielski 1377. co ku rzeczy/ Bo po roku 1376. ktore° Litwá Polskę burzyłá in Nouembre & Decembre/ nástał był nowy rok 1377. Tego Kmity widzimy y dziś obraz málowány wychodząc z zamku Krákowskiego po lewey ręce do Miástá idąc. Węgry pobite pochowano w iedney Káplicy w Kośćiele S. Fránćiszká/ ktora y dziś Węgierska zowią. A Krolowa smutna z tego przypadku/ odiácháłá do Węgier/ dawszy ná vśmierzenie żáłości zábitego Oycá Piotrowi Kmićie Stárostwo Łęczyckie.

Swowolenstwo Węgrow w Krákowie ná co wyszło.

Kmitá Stárostá Krákowski zábity.

160. Węgrow zábitych.

Tegoż roku 1376. po śmierći Grzegorzá iedenastego Papieżá/ ktory z Fránciey z Awinium Miástá stolec Papieski/ gdzie trwał przez 70. lat z wielkim vpádkiem Chrześćiáńskim/ po wtore do Rzymá przeniosł/ zá czym się znowu záś nowe á

szkodliwe

szkodliwe rozerwánie ostáło/ o Papiestwo / Bo Włoszy wybráli Papieżem Vrbáná Szostego / á ten w Rzymie mieszkał / przy ktorym też Włoskie/ Niemieckie/ Węgierská y Polska ziemiá przestawáłá / Fráncuzowie záś wybráli sobie drugiego Papieżá / ktorego Clementem siodmym názwáli / á ten mieszkał stolicą w Awinium/ przy ktorym Fráncia/ Hispánia / y Anglia przestawáłá. A ták ci dwá Papieżowie z wielkim vpadkiem wszystkiego Chrześciáństwá / ieden drugiego klął / y prześládował. Aż potym zá tym rozerwániem we dwie lecie / to iest Roku 1378. Jan Hus w Prádze Stolicy Czeskiey / przeciw Odpustom y inszym występkom Papieskim iáwnie począł kázáć / zá ktorym powodem prześládowánie Mnichow y Duchowieństwá w Czechach / y wnętrzne woyny vrosły. A trwał ten błąd około Stolice Papieskiey lat trzydzieści y dziewięć / do Concilium Constancienskiego / ná ktorym Roku 1414. Jan Hus y Hieronim Káznodzieie Czescy spaleni są. A trzey Papieżowie Jan 23. Grzegorz y Benedict / z Stolcow Papieskich ná ktore się vpornie wdzieráli / byli zrzuceni/ á ná ich mieysce wybran Papieżem Otto Columná / ktory był názwan Marcin piąty/ á pierwszy trzey Papieżowie przerzeczeni rázem będąc/ ieden we Włoszech mieszkał w Bononiey/ Jan 23. Bo Rzym byli wten czás Węgrowie opánowáli / Grzegorz w Ariminie w Fránciey / bo był w Awinium Pálac Papieski zgorzał/ á Benedict w Hispániey mieszkáli/ á miedzy narody rożnymi / rożno roskazuiąc/ rożne rożnice / y rosterki rospustne rozsiewáli.

Dwá Papieżowie iednym rázem.

Jan Hus y Hieronim spaleni. Trzey Papieżowie zrzuceni.

Węgrowie Rzym opánowáli.

Roku záś Páńskiego 1377. Ludwik Krol Węgierski y Polski/ chcąc się pomścić nád Litwą ták srogiego zburzenia Polskiego Krolestwá swoiego / zebrawszy woyská Węgierskie/ y wszystkiey Polszce pospolite ruszenie roskazawszy / sam z Węgier do Polski przez gory Sanockie prosto ku Sendomirzowi przyciągnął/ gdzie też do niego Krákowskiey y Sendomirskiey ziemie/ y inszych powiátow Polskich Rycerstwo przybyło / nád tymi przełożywszy Hetmánem Sandiwoiá z Subiná / posłał ich dobywáć Zamku Chełmskiego / ktorego zá krotki czás Polacy dostáli pod Russakámi/ á Ludwig sam z Węgry do Bełzá się ruszył / á przy nim Krákowiánie z Sendomirzány / á drudzy Polacy po wzięciu Chełmienskim/ Gráboweczá/ Horodłá/ y Sewolosa/ Zamkow Litewskich dobywszy/ do Ludwiká Krolá pod Bełzem leżącego / z Sendiwoiem Hetmánem przyciągnęli. Tám Kieistut Xiążę Żmodzkie vczyniwszy się z nieprzyiaciela iednaczem / zá gleitem Ludwikowym przyiáchał do woyská Polskiego/ y Węgierskiego/ y pogodził Krolá z Jurgim Nárimuntowicem Bełskim Xiążęciem / Synowcem swoim / tym sposobem/ Aby Litwá wroćiwszy więźnie z Polski pobráne/ Jurgi Xiążę áby zámek Bełski Krolowi podał/ ále Krol Kniáziá Juriowymi obietnicámi y łágodnymi słowy vbłagány będąc/ nie tylko mu Bełz wroćił / ále też y Lubáczow zámek wziąwszy od niego wierności przysięgę przydał/ nád to mu z Bochinskiey żupy ná kożdy rok sto grzywien żołtu postąpił y zápisał / á ták się dokonáłá vgodá Polakow z Litwą przez Kieistutá iednaczá / á Chełmska y Bełska ziemiá przy Litwie zostáły. A do tego im pomogło/ iáko Cromerus lib. 13. pisze/ zátárgnienie miedzy Węgrámi y Polakámi/ dla ránienia wtwarz Piotrá Száfrańcá/ ktoremu zá nagrodę dał zárázem Krol Zamek Pieskową skáłę/ z ktorey się dziś Száfráńcowie piszą / á woyská Węgierskie / y Polskie (obawiáiąc się gorszego rosterku) ktore był ná Litwę zebrał / rospuścił. Sámych Toporczykow / ktorych są w Polszce głową Tęczyńscy Grábiowie/ było wten czás siedm Chorągwi. Pisze też Bonfinius/ iż dwá kroć potym Xiążę Litewskie / ktorego nie miánuie / Ruskie ziemie pod Węgrámi náieżdżáło / Bo Ludwik Krol chcąc Ruskie ziemie od Polski oderwáć / á do Węgier przyłączyć / rozdał był wiele zamkow Ruskich Pánom Węgierskim/ zwłaszczá Emerikowi Agrienskiemu Biskupowi/ Jurgemu Zudere-

Wypráwá Ludwikowá ná Litwę.

Polacy Zamkow Ruskich dobyli.

Kieistut iáko Vlisses/ chytry iednacz.

Vgodá Litwy z Ludwikiem.

Lubáczow do Bełzá przydány Nárimuntowicowi/ y Żołd z Bochnie.

Arcybiskup Agrienski, Emerik Dziurdzi/ Zuderi, Bebek,

mu z bráćią/

y Zawoli osiády w Rusi Polskiey wzieli.

mu z bráćią / Emerikowi Bebekowi / y Janowi Zapolemu / ktorzy ze wßystká władzą imieniem Krolá Ludwiká / z strony Krolestwá Węgerskiego w Ruskich kráinach roskázowáli / o ktorą krzywdę nieznośną wten czás Polacy zewßąd vtrapieni áni ßeptáć śmieli.

Polacy biedni zá Ludwiká.

A Ludwik Krol zostáwiwßy w Polßce Gubernatorem Władisłáwá Xiążę Opolskie do Węger odiáchał. Wypráwił potym Ludwik v Papieżá Grzegorá potwierdzenie ná Arcibiskupstwo Hálickie / ná Biskupstwo przemyslkie / y Chełmskie / ále Arcibiskupi stolec / iáko się zda Cromerowi / był potym przeniesion do Lwowá / á Biskupstwo Lwowskie do Kámieńcá Podolskie / ták iż w Háliczu iedno Ruski Władiká zostáł / Z Włodimirzá też do Łucká Jágeło Krol Polski stolicę Biskupią potym przeniosł / iák o tym będzie niżey.

Lwowskie Arcibiskupstwo.

Łuckie Biskupstwo.

Turcy napierwey do Ziem Chrześciáńskich w Europie.

Tegoż roku 1377. Amurat tego imienia pirwßy / trzeci Krol Turecki Wnuk Otomanow / á Syn Orchanow / bárdzo strwożył Weneckie y Genueńskie w Greciey páństwá. A ten był przyzwan przedtym ná pomoc od iednego nie właśnego Cesárzá Greckiego Cátákusená roku 1363. przeciw właśnemu dziedzicowi Cesárstwá Constántinopolskiego Paleologowi / á przewiozwßy się z Aziey v Calliopollá przez Helespontskie morze w nawách Genueńskich / bárdzo wiele Miast Greckich posiadł miásto pomocy / potym Bulgárskie / Serbskie / Bossenskie y Albáńskie Xiążętá srogo poráził / y ziemię ich pobrał / á drugie zhołdowáł / y Andrinopolim Miásto wielkie w Tráciey opánowawßy / stolicę swoię w nim záłożył. A ták był w postrách Włochom / iż Papież boiąc się o Rzym / zewßąd pomocy ßukał / y do Polski przysłał Legatá Maioricenskiego Biskupá / ktory roku 1376. złożywßy Synod w Vnieiowie wyłudził Podátek ná Biskupach y inßym Duchowieństwie / iż Papieżowi postąpili / ná woynę Turecką (niewidząc własney od Litwy w domu) po dwu großy od káżdey grzywny / nád to po Biskupie Wrátsłáwskim Predisłáwie / ktory był w ten czás vmárł / wziął 30000. złotych czerwonych / A Papież vstáwił sobie z tego Biskupstwá płáćić ná káżdy rok po 8000. złotych czerwonych / dla tego do siodmego roku zwłoczył Sacrá sam gdy mu zásmákowáło dochody brać.

Andrinopolis wzięte.

Idem Turcus citat.

Papieżowi zásmákowáło Biskupstwo Wrátsłáwskie.

Amurat też Krol Turecki stoczywßy bitwę z Lázárzem Serbskim Despotem w Missiey zostáł ná plácu kopią przebity / wßákże y Lázarz Despot támże mężnie gárdło dał / ácz Chrześćiánie zwyćięstwo otrzymáli / y dziś ießcze iákom się sam násłuchał w Bulgáriey pieśni o tey bitwie záłosne z weselim zmießánej Bośnowie y Rácowie Słáwieńskim ięzykiem śpiewáią. Teraz do swoiey rzeczy Litewskiey przystępuię.

Amurat Turecki zábit.

Miech. fol. 259. Dolis magis quā viribus &c.

Kieistut Prusy burzy.

Kieistut Xiążę Zmodzkie roku 1377. ktory był więcey zwykł fortelámi y chytrośćią / iáko Miechouius mowi / niżli mocą walczyć / ßkodą pierwßą w Litwie y w Zmodzi przez Krzyżaki vczynioną oburzony / woyská swoie przez Mázowieckie ziemie do Prus przeprowádził / gdzie się Litwy nigdy niespodziewáno / A wßystkie kráiny koło Dziáłdowá y Nidborku dwudziestego dziewiątego dniá Septembrá ogniem y mieczem zwoiował / zburzył y spustoßył / A wielkimi wzdobyczámi więzniow / skárbow / y wßelkiego dobytku obciążony / do Litwy tąż drogą przyćiągnął.

Pierwßa wypráwá Witołdowá do Prus.

Miech. Vitoldus adolescens manu & animo promptus &c.

Tegoż roku máło przedtym Witołt Syn Kieystutow młodzieniec vdátny / Ręką y sercem śmiáły / á do woyny chćiwy / pierwßą wypráwą sam przez się do Prus wćiągnął / o świętym Jakobie Miesiącá Lipcá 26. dniá / Insterborg Zamek y Wołośći iego poburzył / á rospuśćiwßy zagony áż do Tainowá wßerz y wzdłuż srogo spustoßył / złupił y zwoiował / á záiußywßy się y zápráwiwßy wielkimi łupámi obćiążony / bez vtráty śmego woyská z zwyćięstwē do oycá się wroćił.

Ma być podobno do Tapiowá nie Tainowá 5. mil od Krolewcá.

Winrikus Mistrz Pruski chcąc tych ßkod powetowáć z wielkim woyskiem swych Krzyżakow / w Ruskie kráiny ná Podláße ćiągnął / á pod Bielskiem kilko dni leżał.

dni leżał. Ale niedobywßy Zamku / burząc y paląc / áż do Kámieńcá ćiągnął / stámtąd w Litewską / y w Zmodzką ziemię zagony rospuśćił / ktore srogo spustoßywßy / gdy iuß z łupem wyćiągał / Litawowie sámołowki tám gdzie miał ćiągnąć chytro zástáwili / lás wielki ná wielu mieyscach spodcináli / doły po drogach pokopawßy / á darnem y liśćiem nákrywßy / gdzie część wielka y przedniejßą woyská Niemieckiego pobili / w ktorym bárdzo wiele wodzow zacnych poległo. A drudzy też po lesiech łupy porzucáiąc / vćiekáli / drudzy mocą obronieni vßli.

Sámołowki Litewskie ná woysko Niemieckie.

Miech. cap. 34 lib. 4.

Niemcy poráženi.

Tegoż roku Olgerd y Kieistut z wielkim woyskiem ná troie rozdzielonym do Prus wtárgnęli / á zburzywßy / spustoßywßy / y w popioł obroćiwßy / Wielowski y Insterborski powiáty paląc / siekąc / y plundruiąc / do Salewá zamku Cánonikow Krolewieckich zagony rospußczáli / A wßytkę Salowską ziemię ogniem / y mieczem zniszczywßy przez Insterborskie wołośći zburzone z wielkimi stádámi więzniow / łupow / dobytkow do Litwy się wroćili.

Wielowa od Krolewcá 7. mil.

Litwá Prussy zburzáiá.

Potym Comendator z Rágnety y drugi z Bálgi / y Brát zakonny Kune Hadenstein / káżdy swoim [illegible] bnym woyskiem ze trzech stron Litwę iáko ktory nadáley mogł burzyli / á [illegible] więzniámi do Prus odeßli.

Niemcy Litwę burzą.

Tegoż Roku sam Mistrz Winrikus / zebrawßy wielkie woyská z pomocą Xiążąt Rzeskich / y Zakonu swoiego do Litwy ćiągnął / gdzie dwá zamki Bartemburk y Demrin ná gránicy Zmodzkiey zbudował / ániż ich dokonał / wypráwił Márßałká Gotfrydá z Lindy z wybránym woyskiem / ktory Litwę zburzywßy / więzniow wielkość wywiodł.

Dwá Zamki przeciw Zmodzi zbudowáne.

A nieprzestawßy ná tey wypráwie Mistrz Winrikus gdy mu przyßli ná pomoc Rákußánie / do Zmodzi ćiągnął / gdzie dwá powiáty Kaltánarenski / y Wedulski przez dni dziesięć burząc wielkie łupy do Prus wywiodł.

Ma być Kotłiniánski y Widuklewski powiáty zburzone / w ktych dziś są Párochie Miechouiuszowie lib. 4. cap. 34. Kaltaneuen / et Vidukle.

Potym roku 1378. Márßałek Pruski Gotfridus z Lindy máiąc dwánaście tysięcy woyská przebránego / wtárgnął do Litwy / ktorą áż do Trok y do Wilná burzył / ktorego mocą Kieystut strwożony / vdał się w rokowánie / y otrzymał to iż Márßałek dáley nieburząc / ná łupach ná ten czás wziętych przestawßy ná zad się wroćił.

Niemcy się áż od Trok y od Wilná wroćili.

Po nim záraz Comendator z Rágnety Brát Kune de Hattenstein z nowym woyskiem w dzień S. Jáná Krzćićielá do Zmodzi y do Litwy wćiągnąwßy / poburzył Łabiowskie / Prewanskie / Arwiskie / Pásterinskie / Eraigolskie / Pernareiskie powiáty / áż z wielkośćią łupow do Rágnety wyćiągnął.

Contor Ragnetski burzy zmodz.

Miech. fol. 260. ták zowie te powiáty / Przewan / Labiow / Arwisch / Pasterin / Eroglen et Pernarei.

A gdy Krzyżakom z Niemiec nowe pomocy z świeżym Rycerstwem ná pomoc przybyły / záraz Gotfridus de Linda Márßałek Pruski / trzećią wypráwą ná Litwę się oburzył / Máiąc w swoim woysku wßytki Comendatory. A ták zá pięć noclegow cokolwiek się tráfiło Mieczem y ogniem psuiąc do Wilná przyćiągnął. Tám Xiążę Kieystut / ktory ná ten czás w Wilnie mießkał / wziąwßy przymierze z Niemcy ná ieden dzień / prosił / áby się wstrzymáli od palenia Miástá Wileńskiego / co ácz mu Márßałek Pruski przyobiecał / wżdy Niemcy połowicę Miástá spalili / A drugiey połowice Mießczánie ledwo obronili / á skoro dzienne przymierze wyßło / poczęli Niemcy dobywáć Zamkow Wileńskich / Ale obaczywßy Márßałek iż ich niemogł dostáć / bo się Litwá mężnie broniłá / przestawßy od oblężenia / z woyskiem do Prus odćiągnął.

Miech. Habens in suo comitatu omnes Commendatores, Tám woysko Niemieckie wielkie być musiáło.

Litwá vol Wilná Miástá y zamkow obroniłá.

A w ten czás Witołt Kieistutow Syn z piąćią set Litewskich Kozakow / Niemieckie woysko vprzedzáiąc / żywność zapaśną ktorą byli Krzyżacy w lesiech y w pustyniach ná swoie zwracánie zostáwili y záchowáli / vbiegł y pobrał / A ostátek popsował / ták iż Niemcy gdy ná one mieyscá przyßli nienálazwßy żywnośći / przez ßeść dni głod srogi ćierpieli / ták iż ich wiele vstawáiących ná

Fortel Witołtow ná Niemce.

drogach pomárło / á Litwá ich z Witołtem vstáwicznie z kątow y w ćiásnych mieyscach trapili.

Tegoż Roku Károlus czwarty Cesarz y Krol Czeski miesiącá Nouembrá 29. dniá vmárł / w Prádze pochowan / á ná iego mieysce Syn Wacław Cesárstwem y Krolestwem Czeskim rządził roku 1378. ktorego też czásu Jan Hus v Czechow w Prádze począł kázáć. Tegoż roku czego się nie godzi zámilczeć / strzelbę ogromną y strászliwą / ktorą działem pospolićie zowiemy / ku zátráceniu wielá godnych ludzi / ieden Niemiec v Wenetow wymyślił / z spiże álbo z miedzi vlaną / ále Rusnice przedtym tákże Niemcy wynáleźli / ktorą strzelbą iáko się wyższey powiedziáło / Gedimin Wielki Xiądz Litewski Oćiec Olgerdow / y Kieystutow / Dziad Jágełow / y Witołtow był naprzod zábity. Aczkolwiek Cornelius Agrippa in libro de uanitate scientiarum, tákże Volateranus [illegible] inszy tego chcą dowodźić / iż strzelbá Ruśniczna ognista z dawnych wiekow byłá w vżywániu / co się y z tych wierszow Wirgiliussowych pokázuie / gdzie mowi:

Działá wynálezione.

Corn: Agrip: De verbo Dei in vanit. Scien: cap. 100.

Virgil. 6. Æneid.

Vidi & crudeleis dantem Salmo[illegible]
Dum flatus Iouis & sonitus imitatur olymp[illegible].

Semowit záś Xiąże Mázowieckie Syn Troyden[illegible] roku 1381. vmárł / zostáwiwszy trzech Synow Jánuszá / ktory miał zá vdz[illegible] Wárszáwę / Semowitá ktory miał Płocko / á Henryká ktory był Proboszczem [illegible]czyckim został / á potym Płockim Proboszczem y Biskupem będąc / ożenił się z Siostrą Witołtową Ryngalą iáko o tym będzie niżey.

Vdziały trzech Xiążąt Mázowieckich.

Tegoż roku Winrik álbo Henrik Kniprodensis Mistrz Pruski / wielki y ze wszystkich Krzyżakow naokrutnieyszy naiezdcá y borzyćiel Litewski y Żmodzki vmárł w Malborku / á ná iego mieysce wybran iest dwudziestym Mistrzem Konrad Zolner / od Wencławá Cesárzá / á od Vrbaná szostego Papieżá potwierdzony.

Winrik Kniprode Mistrz Pruski vmárł.

Konradus Zolner Mistrz Pruski 20.

Tegoż też roku 1381. według Miechowiussá / Olgerd Gediminowic Xiądz Litewski / w zeszłey stárośći ták częstym á srogim y gwałtownym Pruskim nájazdom mężnie odpieráiąc żywot z śmierćią przefrymárczył / ktory z Annibálem Cartagińskim / z Scypionem / y Dentatem Rzymskimi / Sirophanesem Egiptskim / z Pirussem Epirotskim / Jugurtą y Jubą Mauritańskim / y z onymi Troiáńskimi / Greckimi / Tebańskimi / Lecedemińskimi / Xiążęty y Krolámi sławnymi w męstwie y w dzielnośći porownał. A áczkolwiek był Pogáńskim Monárchą / y Chrześćiánow częstymi woynámi trápił / wszákże w tey mierze miásto winy / y przygány wieczney sławy Koronę miedzy onymi Rycerzámi / ktorych dla dzielnośći przeważnych / Heroes zwano / otrzymał.

Olgerd vmárł.

Ponieważ vprzeymość bronienia oyczyzny y práwá wolenne máło należą do wiáry / á ktory narod w iákim się nabożeństwie od przodkow podánym vrodził / tego do gárdłá rad więc strzeże: A Olgerd też tym sposobem zárazem y rozszerzenia páństwá y chwały Bałwánow oycowskich / iáko oyczyznę y pospolitą rzecz w on czás potrzebowáłá chętliwie bronił.

Jágełá Syná ktorego ze wszytkich nawięcey miłował / ná Wielkie Litewskie Xięstwo po śmierći swey náznáczył / Kieystut też Xiąże Żmodzkie dzielne / ácz był mogł Xięstwo zárazem po Olgerdzie opánowáć / ále w tym pilnuiąc ślubu swego y miłośći Bráterskiey / Jágełowi Synowcowi Stolcá Oycowskiego postąpił / ácz mu się to źle potym zápłáćiło / iáko o tym niżey obaczysz.

O Olgierdowych y Kieystutowych Synach y ich vdziałech.

Rozdział XIII.

Olgerd ieszcze zá żywotá Oycá swoiego Gediminá / poiął był pirwszą żonę Vlianę Corkę Xiążęćiá Witebskiego iedynaczkę / po ktorey y Witebská dostał / á z tą miał sześćiu synow w wiárę Ruską álbo Grecką pochrzczonych / Pirwszy y stárszy był názwan Włodimirzem / ktory miał Kijowskie Xięstwo zá vdział / ten záś spłodźił Alexandrá po Rusku Olelká Syná / ktory Słucko záłożył / y Oświeconych Xiążąt Słuckich Narod y Fámilią sławną Olelkowicow rozmnożył / Wtory Jwan Zedziewit ktory miał ziemię Podolską / Trzeći Kniąż Siemion Lingwieniey / ten miał vdział ná Mśćisławiu / Czwarty Wigunt Andrzey vdział iego był Trupsczek / á ten był potym Połocká dobył y Łukomla / z pomocą Krzyżakow Pruskich / gdy Jagełło do Krakowá ná koronácią wyiechał. Potym był od Witołtá porażony y poimány / á do Chęcin ná więzienie posłány / gdzie trzy látá śiedział / ják o tym będzie niżey. Piąty Constantyn / vdział iego Czerniehow Siewierski / y Czártoryisk / z ktorego Xiążętá Czártoryiskie / Szosty Fiedor Sanguszko / z ktorego narod Xiążąt Kosserskich / y Kowelskich Sanguszkow.

Pierwszá żoná Olgerdowá.

Słuckie Xiążętá.

Jwan Zedziewit.

Lingwin Mśćisławski.

Ci do Moskwy zászli.

Czártoriyskie Xiążętá

Xiążętá Sanguszkowie.

A gdy vmárłá Kniehini Vliáná / poiął Olgerd v Xiążęćiá Twierskiego drugą żonę Márią imieniem / z ktorą miał naprzod Jágełá / ktory był potym przechrzczon Wádisławem zostáwszy Krolem Polskim / drugiego Skirgayłá / ktory Kázimierzem / trzećiego Swidrigałłá / ktory Bolesławem / Czwartego Koributá / ktory Dimitrem ná Chrzćie názwány / z ktorego Xiążąt Zbáráskich / y Wiśniewieckich narod idzie / Piątego Dimitrá / z ktorego sławne y mężne Xiążętá Koreckie. Szostego Wiguntá / ktory był ochrzczon w Ruską wiárę pirwey / y názwan Wásilem / á potym Alexandrem / gdy się w Rzymską wiárę przechrzćił / był miánowan / Ten też miał vdział ná niktorych zamkach Siewierskich / á w Litwie ku temu Kiernow trzymał. A potym Jágełło zostáwszy Krolem Polskim tegoż Wiguntá álbo Alexandrá imo insze Bráty / iż był w Rycerskich y wszelkich spráwach postronnych dzielny / miłował go / y dał mu był Bydgoszczą / y Jnowłodzsław w dzierżáwę / y insze dochody w Polszcze. Ale potym otruty z naprawy Witołtowey / iáko o tym z pewnych dowodow niżey obaczysz.

Jagełło.
Skirgaiło.
Swidrigaiło.
Koributt
Wiśniewieckiey y Zbárskiey Xiążętá
Koreckie Xiążętá.
Wigunt Alexander.

Cromerus lib. 14. y Bielski w księgach 8. o Polskim Krolestwie / Tylko iednę Ruskę Xiążęćiá Twierskiego Corkę Olgerdowę być żonę kłádą / z ktorą sámą miał powiádáią tych dwánaśćie Synow / Jágełá / Skirgełá / Swidrigełá / Borisá / Koributá / Wigundá / Korigellá / Narimuntá / Languiná / Lubártá / Andrzeiá / y Butáwá. Alem ia tego z Látopiszcow Ruskich y Litewskich stárych dosiedł / zgadzáiąc ich piętnaśćie dla wybádánia prawdy / iż miał dwie żenie Olgerd á obiedwie Ruscę / pirwszą Xiężnę Witebską Vlianę / z ktorą miał wyższey miánowánych synow / y ktorey ia obraz tymi oczymá widźiał po stároświecku roku 1573 málowány wespołek z Olgerdem mężem ná zamku Witebskim wyższym w Cerkiew stároświeckiey drzewiáney ná podmurzu / ktory zamek y wieżę tá sámá Xiężná

Porownánie Látopiszcow z Kronikámi Polskimi.

Witebsk zamek ná ktorymem ia służył żołnierſką trzy látá.

zmurowáłá w niebytności Olgerdowey / gdy się báwił Pruską woyną / tákże ow Płac od niżnego zamku / ktory dziś złamano / tylko go ściáná iedná gwałtowna ze wschodámi stoi. Też sam Cromerus ná teyże kárcie wyższey tego poświadczáiąc pisze / *Obuenerat etiam Olgerdo in Rußia Witebscensis Dominatus cum unicam ducis eius oræ filiam uxorem accepißet &c.*

Toż też sam przeciw sobie Bielski wspomináiąc krotko národ Jágełow pisze / iż się Olgerdowi dostáło Krewo: ále po żenie wziął Witebsk / etc. Tegoż y Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 265. poświadcza / *Olgerdo (obuenit) Creva cui Dux Rußiæ de Witebsko unica, quam reliquerat filia, in matrimonium tradita, Ducatum quoq; sui successionem tradiderat &c.* Ale tá rzecz iż iest przez się sámá iásnie dowodna / ták dłużey zabáwki niepotrzebnie / tylkom to przytoczył potwierdzáiąc prawdę Látopiszcow Ruskich / á dla okazánia istotney prawdy.

Synowie y corki Kieystutowe.

Kieistut záś z iedney żony Biruty Żmodzki Połongánskiey / miał sześci Synow Witołtá / Pátriká / Totiwiłá / Sigisdá álbo Sigmuntá / y Woidatá / y dwie Corce / Ringálę ktora byłá dána w małżeństwo Xiążęciu Mázowieckiemu okilnemu / drugą Dánutę álbo Annę / ktorą był poiął Janus Xiążę Mázowieckie / y Witołt do ktorey ono był przyszedł Ociec Kieystut vciekáiąc z Malborku / y Buraß / y Brát tákże z Krewskiego więzienia. Pátrych miał vdział / Bránsko / Żuraß / y Strámelę. A ten wykonawszy wielkie woyny z Krzyżakámi Pruskimi / zábit iest od Tátárow roku 1398. Woydat od Krzyżakow gdy wzięli Kowno z trzydziestą Pánow poimány / Totiwił gdy z brátem Witołtem zamku wyszego Wileńskiego dobywał / z Dziáłá iest zábity / O czym Cro. lib. 15. A Sigmunt maiąc pirwey w Stárodubiu vdział / potym zostawszy w X: Litewskim / w Trokach zárzezány.

A iáko Olgerd y Kieystut záwżdy się szczerze y vprzeymie áż do śmierci mimo inszych Brátow miłowáli / ták też y Synowie ich Jágełło z Witołtem / áczkolwiek środek ich miłości był rozerwány / wszákże początek ich bráterstwá skutkiem był potwierdzony. Olgerd Jágełłę nád insze Syny miłował / y náznáczył go zá przyzwoleniem Brátá Kieistutá po śmierci swoiey ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kieistut się tákże w Witołcie iwo inszych Synow kochał / iż iego obyczáiow iáko właśny Ociec násládował / ktewu Oycá twarzą / postáwą / rycerską dzielnością / chybkością / w sercu y w ręku śmiáłością (iák go Miechouius ná kilku mieyscach máluie) właśnie w sobie zá życzliwością nátury łáskáwey wyráził etc.

A tu niechay będzie Czytelniku miły

Xięg dokończenie.

Máciejá

Máciejá Strijkowskiego C. Z. Kroniki Litewskiey Księgi XIII. Rozdział I.

O Jágiele Olgerdowicu

Wielkim Kiedzu Litewskim / Krewskim / Witebskim / etc. Roku 1381.

Do Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Sapihi / Woiewodi Minskiego / etc.

Kieistut Xiąże Żmodzkie / Trockie / Grodzieńskie / y Podláskie / odpráwiwszy zwykłym obyczáiem oyczystym ná zgliskach Wileńskich pogrzeb Olgerdowi Brátu / záráżem przy bytności wszystkich inszych Xiążąt Litewskich / Brátow / Synowcow / y Synow swoich / y przy zgromádzeniu wielkości Pánow y Boiárow Litewskich / Żmodzkich / y Ruskich / Jágełłá Syná Olgerdowego / Synowcá swoiego ná wielkie Xięstwo Litewskie y Ruskie podniosł / y zwykłymi Ceremoniámi w czapkę y w száty Xiążęce z mieczem vbránego ná stolicę Wileńską posádził. Támże mu sam naprzod z Synámi swoimi y z inszymi Xiążęty y z Boiáry przysięgę poddáństwá oddał / co wszytko czynił Kieistut z szczerey miłości / y wierney vprzeymości / ktorą stále chował ku Olgerdowi Brátu y po śmierci iego / iż mogąc w ten czás záráżem wszytko wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie y Żmodzkie opánowáć / ponieważ iż miał wszytko w mocy / iednák rzadko w Kronikach słycháney szczerości swoiey dosić czyniąc / zániedbawszy sie-bie sámego y Synow włásnych swoich / tey vczciwości y zwierchniego przełożeństwá ná ták wielkim páństwie Litewskim Jágełowi Synowcowi życzył / y táka mu stáruszek on / niezwyciężony Krzyżakow Pruskich burzyciel / y naiezdnik / cześć wyrządzał / iż záwżdy do iego rády / y do stolice / iáko ieden Xiążątek lekkich vczęsczał / y wszystkę miłość nie ináczey iáko ku Oycu iego Olgerdowi Brátu swoiemu zmárłemu / iemu okázował / Ale mu się tá szczerość wiáry y miłości nie foremnie zápłáciłá / tym obyczáiem.

Szczerość rzadko słycháná w Kieistucie ku Jágełowi.

Był v Jágełá w wielkiey łásce niiáki Woydiło / człowiek chłopskiego prostego narodu chytry y dochcipny. Ten będąc naprzod v Olgerdá Oycá Jágełowego piekárzem / á według Bielskiego piwnicznym / (ktory podobno *inter pistrinam & pincernam* differentiey nie zrozumiał) ták się pilnością porządkiem y dochcipną wykázdym postępku spráwą Xiążęciu zálecił y vpodobał / iż z Piekárzá Komornikiem / potym Podczászym został / ná ostátek wszystkich táiemnych rad y spraw swoich / vczynił go Olgierd wiernikiem y nawyższym Secretarzem / w ktorey łásce nád inszych Pánow był zacnieyszym áż do śmierci Olgerdowey. Ale y Jágełło zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim zá życzliwością Kieistutá Stryiá / námniey go w łásce oycowskiey y przyiáźni nievposledził / y owszem nád to niedołożywszy się Stryiá Kieistutá y dobrodzieiá swoiego / dał w małżeństwo Woidiłowi Siostrę swoię rodzoną Xiężnę Máriá / y Lidę zamek w posságu ze wszystką przyległością. Ktore stadło nie według godności złączone / bárdzo Kieistutá obruszyło / Co gdy obaczył

Woidiło chłop potym Ziec Jágełow. Crom. lib. 14. *Woidilo rusticanæ & obscuræ sortis homo, callidus et impiger, qui cum primum pistrinam exercuisset &c.*

Maria Olgerdowna Wdową zá Woydiłá chłopá wydána.

obaczył Woidiło/ obawiáiąc sie áby dla powáżności Kieystutowey w iáką zelżywość y poniżenie álbo niebespieczność zdrowia nie przyszedł/ począł Kieistutá przed Jágełem oskarżáć/ rozmáite potwarzy wymyśláiąc/ y przywiodł do tego porádą swoią y częstą námową Jágełá Xiążę młode/ iż sie potáiemnie z Mistrzem y z Krzyżakámi Pruskimi zprzymierzył/ zprzysiągł y spissał ná Kieistutá/ Ale Pan Bog ktory zdrády y kopánia chytrych dołow pod bliźnim nie lubi/ záráżem ty wierutne postępki/ y sámołowki Woydiłowy y Jágełowy obiáwił/ Bo Augustin (á Miechouius pisze Sundstein) Kontor Ostrodomski/ ktory był został kumem Kieistutowi/ gdy Corkę iego Danutę álbo Annę ochrzcił wydáną w małżeństwo zá Janusza Xiążę Mázowieckie/ przestrzegł w tym Kieistutá/ iż sie Jágeło ná iego gárdło zprzymierzył z Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi/ przez tractaty Woydiłowe/ przeto mu rádził áby sie miał ná ostrożności z Synámi y z Zamkámi swoimi.

Rádá przewrotna Woidiłowá/ iáko Achitofelowá. 2. Regum 15. 16. 17.

Zdrádne rády Woidiłowe wydáne.

Vsłyszawszy to Kieistut posłał po Syná Witołtá do Grodná/ ktory tákże właśnie z Jágełem sie miłował/ iáko przed tym Kieystut z Olgerdem/ iżby práwie párę Orestessow/ y Piládessow/ y Jonátę z Dawidem/ y iedno chcenie y niechcenie/ przyiáciełá y nieprzyiacielá/ iáko miedzy Oycámi/ ták miedzy Synámi mogł obaczyć. Gdy tedy przyiáchał Witołt do Trok/ vkazał mu Kieystut Ociec z płáczem listy przestrzegáiące od Contorá Osterodomskiego/ mowiąc/ Oto masz skutek miłości Jágełowey/ ktorą z nim masz/ iż sie ná gárdło moie y twoie z Krzyżakámi głownymi nászymi nieprzyiacioły zprzysiągł/ Ták mi dobrodzieystwo moie oddáie/ iżem go ná Stolicę Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego podwyższył/ máiąc to w swoiey mocy/ k temu ná zelżywość nászę dał zá Woydiłá Siostrę swoię y twoię zá chłopá niegodnego/ ktory vstáwicznie ná mię y ná cię z Jágełem niewdzięcznym dobrodzieystwá moiego zdradliwie sidłá gotuie y stáwia.

Nárzekánie Kieistutowo ná Jágełá.

Ná to Witołt odpowiedział szeroką rzeczą rozwodząc Oycowi/ áby temu niewierzył/ iżby kiedy Jágeło iemu co złego miał myślić/ á iż to wszytko plotki lekkich y nikczemnych ludzi/ ktorzy szepietliwymi ięzykámi vsiluią rozerwáć miłość miedzy Xiążęty przyiacioły. Ták tedy to podeyrzenie ná Jágełá Witołt przed Oycem zátárł y zágłádził/ iż to był Kieystut mimo sie puścił/ Ale sie rychło podniesienia tráctáty Woidiłowe wynurzyły. Bo Jágeło szukáiąc przyczyny podniesienia woyny ná Stryiá Kieystutá/ dał Skiergayłowi Brátu rodzonemu Xięstwo Połockie/ ktore wten czás trzymał Andrzey Garbaty przedtym Woydat rzeczony/ Syn Kieystutow Brát Witołtow. Ale gdy Połoczánie przy pirwszym Xiążęciu swoim Woydaćie Andrzeiu Kieystutowicu státecznie stali/ niechcieli przyiąć Skiergáiłá zá Páná/ przeto Jágeło áby swoiego przedsięwzięcia dokazał/ posłał woysko Litewskie y Ruskie/ z Skiergáiłem Brátem/ áby mocą dobył Połocká/ á Andrzeiá Syná Kieystutowego wyrzucił. Posłał też do Mistrzá Liflandskiego/ áby według spolnych zápissow dał pomoc Brátu iego Skiergáyłowi pod Połocko/ Ktory to rad z chęcią vczynił/ y sam osobą swoią z Kontorámi y z rycerstwem ziemie Liflandskiey przyciągnął pod Połocko/ á złączywszy moc swoię z woyskiem Litewskim y z Ruskim/ dobywáli Połocká vsilnymi szturmámi pod Andrzeiem Kiezstutowym Synem. Jágeło też z drugą stronę wtym czásie miał przywieść woysko Krzyżakow Pruskich ná Kieistutá sámego.

Witołt Jágełá obmowił z podeyrzenia przeciw Kieistutowi.

Woyná niesłuszna Jágełowá ná Kieistutá.

Połocká Litwá y Niemcy dobywáią z Skirgáyłem.

Ale Kieystut stáruszek drugi Vlisses/ y Nestor Litewski/ w wielu przygodach y bitwach wyćwiczony y doświádczony/ czuł pilnie o sobie/ y rzekł do syná Witołtá mowiąc/ iześ ty wierzył Jágełowi/ á teraz sie iusz iáwnie zły iego vmysł okazał/ iż Brátá twoiego/ á Syná moiego Andrzeiá Woydátá z Niemcámi Liflándskimi ná Połocku dobywa/ á potym mnie y ciebie/ iesli o sobie myślić nie będziemy/

Ten ono był Woidat w Kownie poimany od Niemcow.

będziemy rychło z Świátá zgłádzi/ ponieważ sie z Woydiłem iusz ná to iáko sam widzę násádził. Ale Witołt w miłości ku Jágełowi trwáiąc áni iáwnymi znákámi áni płáczem oycowskim zmiękczony/ niechciał temu iáko żywo wierzyć/ áby kiedy Jágeło iemu y Oycowi iego Kieystutowi miał co złego myślić/ y z tym od Oycá odiáchał do Grodná. A Kieystut stáruszek nie czekáiąc áby go nieprzyiaciel ná łożku nie zdybał/ zebrał rycerstwo swoie Trockie y Zmodzkie potáiemnie/ posłał też do Wilná przed sobą o trzy stá Mężow doświádczonych w wierze Slachciców Zmodzkich/ ktorzy rożno po gospodach iáko goście stáneli/ potym o cztery stá podwod zgotował wozow/ ná ktorych tákże ludzi zbroynych zákrył o sześć set/ przykrywszy ich zwierzchu skorámi/ á drugich siánem/ y słomą/ tych do Wilná rożnymi bramámi w párkan (bo ieszcze muru nie było) wesłał/ á sam z Trok bez wieści w tysiącu iezdnych Kozakow zá nimi táiemnie wpadł do Miástá/ potym gdy dał znák swoim/ poczęli sie sypáć z wozow podwodnych/ iáko Grekowie z onego koniá przyprawnego w Troiey/ á drudzy z gospod rożnych wnet sie do gromády zebráli/ y vbiegli nagłym pędem obádwá zamki Wileńskie/ Jágełá Xiążę z Mátką iego/ y Woydiłá Zięciá z żoną Xiężną Márią Olgerdowną poimáli/ ktorych Kieystut dał pod vczciwą straż/ á opátrzywszy Zamki y Miásto Wileńskie Rycerstwem swoim/ Woydiłá ktory był tego piwá náwárzył/ kazał zárázem obieśić ná szubienicy vczynioney/ ná gorze łysey pod Zamkiem/ áby był od wszytkich widzian/ iż wziął zapłátę rády przewrotney/ á iż sie ná wysokie mieysce sádził/ ná wysokiey też szubienicy został.

Szczerość Witołtowá.

Tegoż też fortelu chciał był vżyć Comannus ná Massiliensy/ ále sie osukał/ o czym Justin. lib. 43.

Kieistut fortelem Wilno vbiegł/ y Jágełá poimał.

Woidiło obieszon.

Alta petisti alta tene.

Nálazł też Kieystut w skrzyni Jágełowey zapissy y listy od Mistrzá Winrychá Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich Jágełowi dane/ ktorymi sie byli sprzymierzyli/ sprzysięgli y spissáli spolną ligą ná Kieystutá. Posłał tedy Kieystut wskok do Witołtá Syná do Grodná/ dáiąc mu znáć co sie stáło/ á iż Jágełá poimał/ y Wilno wziął/ Witołd przyiáchał tegoż dniá z Grodná do Wilná ná Koniach rozsádzonych/ tám go Oćiec począł gromić z prożney wiáry iego y miłości ku Jágełowi/ y vkazał mu zapissy/ y sprzysięgnienie Krzyżakow Pruskich y Liflandskich z Jágełem ná sie/ pod pieczęciámi obudwu stron. Ale Witołd ácz widział iáwne dowody sprzysięgnienia y złey myśli Jágełowey/ iednák począł Oycá prosić/ áby mu tę winę przepuścił/ á w łáskę go pierwszą przyiął/ y z więzienia wypuścił/ ponieważ to nie z chęci/ ále z przewrotney námowy Woydiłowey (ktory iusz zapłátę swoię wziął) vczynił.

Prussowie Mástaussowi tákże byli vczynili/ O czym Cromer. lib. 4. Dlugoss et Miecho. lib. 2. cap. 14.

Witołd Jágełá drugi raz wyprosił.

Tą przyczyną Witołtá Syná swoiego Kieystut zmiękczony/ wypuścił Jágełá z więzienia y Mátkę iego/ nád to mu skárby wszystki/ ktore był w Wilnie práwem woiennym wziął/ wrocił/ y oyczyznę iego Krewo ze wszystkimi włościámi przyległymi/ tákże Xięstwo Witebskie máćierzyste oddał mu/ á sam sie we wszystko Wielkie Xięstwo Litewskie wwiązał/ y w kráiny iemu przyległe.

Kieistut Wielkie Xiestwo y Wilno opánował.

Kazał potym Jágełowi z Wilná wyiecháć do Krewá/ áby tám sobie iáko oddzielny mieszkał/ ponieważ był niewdzięczen pierwszego dobrodzieystwá. Odprowádził tedy Jágełá Witołd y Mátkę iego do Krewá z wielką vczciwością/ á w drodze/ nie ináczey iáko Dawid z Jonátą Synem Saulowym przysięgli sobie spolną miłość Bráterską ieden ku drugiemu státecznie chowáć/ co sie rychło potym zmieniło. Posłał też Kieystut do Skirgayłá Brátá Jágełowego/ y do woyská Litewskiego/ ktore Połocká dobywáło/ roskázuiąc áby od oblężenia wszyscy odciągneli. A ták woysko Litewskie opuściwszy Skirgayłá Kieistutowi sie poddáło/ iáko Wielkiemu swoiemu Xiędzu Litewskiemu/ á Skirgáyło widząc cięszką przygodę Jágełá podkáłá/ ziáchał do Lifland/ y báwił sie czás niemáły w Rydze v Mistrzá Liflandskiego/ Jágeło też w Krewie spokoynie z Mátką mieszkał/ á Witołd w Grodnie.

1. Regum cap. 20.

Połocko z oblężenia wyzwolone.

Skirgailo do Rygi ziácha[ł].

Potym

Potym tegoż Roku Kieistut Wielki Xiądz Litewski / wypráwił się z woyskiem do Nowogrodká Siewierskiego/ ná drugiego Synowcá swowolnego y nie posłusznego Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Brátá Jagełowego/ Ktory áni Kieystutá Stryiá/ áni żadney zwierzchności wielkiego Xięstwá Litewskiego nie chćiał przyznawáć/ y owszem kilko zamkow iuż był od Litwy w tym rosterku Kieystutowym z Jagełem oderwał.

Kieistut ná Koributá Synowcá.

Ná tę woynę obiecał się też był Jagełło według powinności iácháć / ále widząc słuszny y pogodny czás do odyskánia Wilná / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ z tym woyskiem ktore zebrał z Witebskiego y z Krewskiego Xięstwá/ z ktorym miał ná pomoc Stryiowi ciągnąć / tedy się obrocił do Wilná/ złamawszy vmowę y przysięgę/ ktorą był Kieistutowi vczynił. Zmowił się też z Hánulem Horodnicim / y z stárszymi Mieszczány Wilenskimi / ktorzy obádwá zamki Wilenskie w nocy vbieżawszy/ Jagełowi skoro przyciągnął podáli. A w tey trwodze część Rycerstwá Kieistutowego w zamkach pobito / drugich do więzienia posadzano. Posłał też záraz em Jagełło do Mistrzá Pruskiego Konradá Zolnerá/ prosząc go o pomoc/ á opátrzywszy dobrze Zamki Wilenskie / y Wilno/ ciągnął z woyskiem do Trok/ gdzie mu też ná pomoc z woyskiem Niemieckim przyciągnął Márszałek wielki Pruski/ Co widząc Witołt iż nieprzelewki / á boiąc się oblężenia od Litewskiego y Niemieckiego woyská / vciekł z Trokow z mátką Birutą do Grodná / á Oycowi Kieystutowi dał znáć co się działo. Troczánie też wytrzymawszy przez kilko dni gwałtowne oblężenie/ á niespodziewáiąc się prędkiey odsieczy zniskąd/ podáli się Jagełowi z Miástem y z Zamkámi.

Jágeło przysięgę złamał.
Jágeło Wilno vbieżał.
Jágeło Troki wziął.

Kieystut zás skoro vsłyszał o tych smętnych burdach / dał pokoy dobywániu Nowogrodká Siewierskiego/ ále co wskok przyiáchawszy do Zmodzi/ zebrał woysko/ á przyciągnąwszy z Rycerstwem Zmodzkim do rzeki Wiliey / ziáchał się z Witołtem Synem / y złączył Zmodź swoię z Rycerstwem iego Grodzienskiey Slachty/ á ták obádwá ciągnęli pod Troki y dobywáli ich. Jagełło też máiąc pewną nádzieię o pomocy Mistrzá Pruskiego y Liflandskiego / ktorzy iuż nádciągáli/ wyiáchał z woyskiem swoim z Wilná pod Troki / gdzie też Prusacy y Liflandscy Krzyżacy przyszli mu ná pomoc z wielkim woyskiem. A Kieystut też był posłał do Janusza Xiążęciá Mázowieckiego Zięciá swoiego / prosząc go o prętki rátunek w tey potrzebie / ále Xiążę Mázowieckie w tym czásie rosterku Litewskiego máiąc pogodę/ miásto pomocy zebrawszy się z Mázurámi/ y z Polaki/ wziął zamek Drohicin / potym Mielnik/ Surasz / Kámieniec / zamki / pod Litwą pobrał/ y osádził Mázurámi.

Kieistut Trokow dobywa.
Drohicin/ Mielnik / Surasz Mázurowie wzięli.

Kieystut tedy zewsząd vtrapiony dał pokoy dobywániu Trokow / ále zszykowawszy Zmodzkie y Grodzienskie Rycerstwo / ktore przy nim státecznie trwáło/ wyciągnął do bitwy w pole przećiw Jagełowym/ y Niemieckim ogromnym woyskom / nie ważąc nic sobie ich wielkości / tylko w spráwiedliwości swoiey vfáiąc / prágnął zwieść bitwę z nimi. Ale Jagełło chytro postępuiąc / posłał do Witołtá stronę swoię/ prosząc go áby był iednaczem y stánowićielem pokoiu miedzy nim / á Oycem swoim Kieystutem / iżby się według słusznych vdziałow pogodzili/ krwie spolney bráterskiey nie rozlewáli / á w miłości zobopolney á społecznie mieszkáli/ Bo tám máło nie wszytko sobie znáiomi w obudwu woyskach byli/ ponieważ z Litwy z Rusi z Zmodzi wszyscy się zebráli.

Smiáłość stárcá Kieistutá.

Przyiáchał też y Skirgayło do woyská Kieystutowego w teyże rzeczy od Jagełá/ y przyrzekł pod przysięgą Witołtowi zá bespieczność zdrowia / áby tákże iáchał ná rokowánie do woyská Jagełowego / co Witołt vczynił / iż gdy obiedwie woyská przećiw sobie do bitwy szykowáne spokoynie stały / przyiáchał do Jagełá/ y tráctował z nim. Zdáło się im potym/ áby y sámego Kieystutá do oney vgody

Chytre tráctowánie Jágełowo z Kieistutem.

oney vgody przyzwáli / bo powiádał Jagełło / iż się to bez niego státecznie skończyć nie mogło/ á ták y Kieistut stáruszek zá poradą Witołtową/ y zá przyrzeczeniem dla bespieczności zdrowia Skirgáyłowym / przyiáchał do woyská Jagełowego/ tám dopiero gdy obaczył / iż go woysko Jagełowe / y Niemieckie wkoło iáko wieńcem obstąpiło/ wyrozumiał iż nieopátrznie wpadł w Sámołowkę / á gdy się iuż Słońce ku zachodu miáło / począł Jagełło mowić / iż się czás do skończenia vgody skrócił/ á iż po temu mieysce nie było / przeto powiáda lepiey iutro ty rzeczy y vgodę w Wilnie miedzy sobą skończymy/ y zámkniemy.

Tákże własnie Bolesławá Krzywoustego Russacy pod Haliczem málo nie vłowili.

A ták Kieistut z Synem Witołtem trwożąc sobą musieli do Wilná iácháć/ á woyská obiedwie ták Kieistutowe iáko Jagełowe / bez namnieyszego bitwy zátárgnienia roziecháły się z polá/ mniemáiąc iż się Xiążętá pogodziły. Ale Jagełło złamawszy przysięgę swoię / Kieystutá Stryiá teyże nocy łáńcuchámi y pętámi okowáć kazał/ y posłał go do Krewá / á tám był nád wodą do smrodliwey wieże/ ktorą ieszcze y dziś widzimy murowáną/ wrzucony y osádzony mocną strażą/ á Witołt Syn iego tákże w Wilnie pod strażą był chowan. Piątey potym nocy Kieystut Gedyminowic Xiążę przesłáwne dzielne/ mężne/ w fortelach y w stączániu rozmáitych bitew przeważne/ przemyślne/ bo y z więzienia Niemieckiego trzy kroć poimány w roznych bitwach / trzy kroć fortelem vszedł / á czwarty raz z Polskiego więzienia vbiegł / murem Litewskim nieprzebitym / y básztą mocną przećiw naiázdom Niemieckim będąc / drugi Achilles / Hector/ Aiax / Vlisses y Hercules Litewski/ y Zmodzki vdawion iest ná Krewskim zamku w wieży murowáney/ z roskazánia Jagełowego / przez Prorę miáiskiego / ktory był Podczászym v Wielkiego Xiędzá Jagełá / y przez Brátá iego Bilgená/ y Mostewá Getká/ Krewlániná / y przez Kiszycę ktory miał vrząd v Jagełá Swiece zápaláć/ y ogień ná kominie skłádáć/ zwano go Zibintą / y przez Kuczuká / y inszych ktorym to był Jagełło zlećił / złamawszy przysięgę y práwo ludzkie / nieprzystoynie był z Swiátá Kieistut miły ták gwałtowną śmiercią zgłádzony. Ciáło iego Skirgayło Synowiec/ Brát Jagełow do Wilná vczćiwie obyczáiem Xiążęcym przyprowádził/ á vczyniwszy wielki stos z drew suchych ná zgliszkach Wilenskich według zwyczáiu oyczystego pogáńskiego / zgotowáli wszystki potrzeby do spalenia ciáłá/ támże vbrawszy go we zbroię y w száty Xiążęce z száblą / z włocznią y z saydákiem/ położyli go ná stos drew/ á przy nim sługę wiernego żywego / konia nalepszego żywotnego vbránego / parę chártow / sokołow / y wyżłow / pázногcie Rysie y Niedźwiedzie / y trąbę myśliwcą / potym vczyniwszy Bogom modlitwy y ofiáry/ y wyspiewawszy dzielności iego co zá żywotá czynił / zápalili on stos drew smolny/ y ták wszytko ciáło zgorzáło / popioł potym y kostki wypalone zebrawszy w trunie pochowáli / á to było dokonánie y pogrzeb sławnego Xiążęciá Kieystutá.

Jágeło drugi raz przysięgę złamał Kieystutowi.
Kieystut stáruszek w Krewie osádzony y okowány.
Kieistut w Krewie vdawion.
Pogrzeb Kieistutow pogáński.

Potym Jagełło mszcząc się śmierci Woydiłá Zięciá swoiego/ ktorego ono był Kieystut dał obiesić / kazał też wpleść wkoło Wuiá Mátki Witołtowey Biruty/ Widimontá Páná Zmodzkiego zacnego z Połongi / Cieśćiá Kieystutowego/ w lećiech zeszłego / á iego máiętności y wszystki imioná w Zmodzi y w Litwie oddał Jagełło y dárował Moniwidowi álbo Montwidowi Pánu Lietwskiemu/ ná ktorego był łáskaw/ iáko Látopiszce świádczą. Zoná też tego Widimontá Vliáná ze wszystkiego dzierżánia Męża swoiego byłá gwałtownie wybitá ná despect Witołtowi.

Widimunt w koło wpleciony.

Witołtá zás sámego Syná Kieystutowego ná ono mieysce gdźie był vdawion Kieystut iego Oćiec / Jagełło posłał do Krewá z Wilná / y tám był pod częstwą ále bárdzo twárdą strażą chowan / bo żadnego Sługi niemogł mieć/ tylko żenie iego Xiężnie Annie z dwiemá pánnámi dozwolono było do niego

Witold w Krewie osádzon.

chodzić ná noc / á záś po ránu wychodzić / A gdy się dowiedziáłá od strażey/ iż tákaż śmierć Witołtá mężá iey potkáć miáłá / iáko y Kieystutá Oycá / y iuż náto byli sprawcy od Jagełá przysłáni / wnet teyże nocy porádziłá mężowi / iż się w iedney pánny odzienie vbrał/ á iż był bez brody to mu niemniey pomogło/ bo wyszedł przez wszystkę straż zá Xiężną Anną żoną/ miásto pánny służebney/ á pánná iedna w wieży ná mieyscu Witołtowym vbrána w odzienie iego zostáłá. Potym skoro noc przyszłá/ spuścił się Witołt z blánkow Krewskiego Zamku po powrozie / á dostawszy od życzliwych przyiaciół koniá/ vciekł do Mázowszá/ do Janusza Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá swoiego / od ktorego był wdzięcznie przyięty / á według niktorych powieści / co y Miechouius lib. 4. cap. 37. wspomina / był ochrzczony ná wiárę Chrześciáńską / á Konradem miánowány / y pewną włością z Folwárkámi y Wsiámi opátrzony y dárowány. Ale on obawiáiąc się áby go tám Jágeło nie náiechał y nie poimał / ponieważ w on czás Mázowsze Litwie było ná łup wydáne/ iáko dziś Tátárom Podole/ przeniosł się do Prus do Konrada Zelnerá Mistrzá Pruskiego / od ktorego był náprzod zsukan / iż v Krzyżakow zá niewolą dopiero rátunku szukał / gdy go nieszczęście przyćisnęło / potym był wdzięcznie przyięty w Malborku y kazáli mu Krzyżacy być dobrey nádzieie.

Witold z Krewá zá porádą żony vciekł.

Witold się ochrzcił y Konradem názwan.

W tych rosterkach miedzy Xiążęty Litewskimi / Janusz Xiążę stárszę Mázowieckie źięć Kieystutow vpátrzywszy pogodę wziął był Drohiczyn / Mielnik/ Suraż y Kámieniec pod Litwą iáko się wyższey powiedziáło. Przeto roku 1383. Jágeło Wielki Xiądz Litewski / przyćiągnął z woyskiem pod Drohiczyn/ y dobywał Zamku vsilnymi szturmámi / á w tym czásie niiáki Saszyn Márszałek wielkiego Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był Stárostą Drohiczkim / przeiechał wielkim pędem przez obozy y przez woysko nieprzyiacielskie Litewskie / z trzydziestą iezdnych z włoczniámi / á z sześćiądziesiąt z kuszámi / y ták się mężnie przebił do pod Zamek / á od swoich Mázurow potym poznány z wielką rádością był do Zamku wpuszczony / y długo się mężnie / á przeważnie Litwie szturmuiącey/ bronił z blánkow / y częstymi wyćieczkámi. Ale Russacy od Jágełá przenáięci/ ktorzy byli w zamku/ w nocy ná kilku mieyscach Zamek zápalili / á sámi się po powrozach z blánkow spuścili / y vciekli do obozu Litewskiego / w tym Litwá szturmowáłá ze wszystkich stron ogromnym pędem do Zamku zápalonego szturmowáłá / trwáłá bitwá cáłą noc/ ná ostátek Saszyn Márszałek Mázowiecki / y Stárostá Drohicki długo się á mężnie broniąc / y kilkonaście szturmow przeważnie wytrzymawszy / podał się Jágełowi Xiążęciu / á drugich Mázurow bárdzo wiele od ogniá / y od mieczá poginęło / zwłaszczá gdy Zamek gorzał / bo im Litwá żadnego odpoczynku / áni przystępu do gászenia niedopuściłá. Dziś tám kości wyorywáią oracze pługámi/ tákże gdzie Zamek był pierwey / byle ziemię ruszył/ wiele kości naydzieß. Dobywszy Drohiczyná Jágeło ciągnął pod Surasz / ktory obegnawszy wziął przez poddánie / Mielnik też Litwá vbiegłá á wybiwszy y powiązawszy Mázowieckie Rycerstwo / swoimi ossádzili. Potym pod Kámieńcem tydzień cáły Jágeło z woyskiem leżał / ktory też podał Xiążęciá Mázowieckiego Stárostá/ niemogąc dłuższego obleżenia / dla vstáwicznych szturmow wytrzymáć. Ták Jágeło odebrawszy Zamki y Powiáty Podláskie/ wrocił się do Litwy/ gdzie nálazł woynę gotową w domu/ Bo gdy on tych zamkow dobywał/ Witołd też z Zmodzią/ ktora przy nim vprzeymie stáłá / y z Mistrzem Pruskim Konradem Zelnerem Litwę zwoiował/ y Troki Miásto y obádwá Zamki vstáwicznymi szturmámi / táranámi y strzelbą z dział prawie do większey połowice Niemcy potłukli y porownáli / ná ostátek ich dobyli.

Jágeło Drohićin obległ.

Dzielność Sasiná Mázurá.

Mázurowie Drohićiná zápalonego mężnie bronią.

Jágeło wziął Drohićin.

Mielnik / Surasz/ Kámieniec Litwá odistáłá.

Zmodź przy Witołcie.

Niemcy z Witołtem Troki wzięli.

A ták Mistrz Zelner obádwá zamki Trockie Niemieckim możnym y potężnym Rycerstwem osádził/ y żywnością dostáteczną náspiżował y opátrzył / á sam słysząc iż się Jágeło z woyskiem z Podlásza wracał / wyćiągnął do Prus z Witołtem. Jágeło tedy z gotowym woyskiem Troki pod Niemcámi obległ/ á pierwey niżliby rozwálone mury opráwić y zábudowáć mogli / vsilną przeważnością we dnie y w nocy do Zamkow szturmował / Ktorego vpornego Litewskiego gwałtu/ Niemcy niemogąc wytrzymáć/ poczęli z Jágełem rokowáć/ áby im wolno było z swoimi rzeczámi wyniść/czego gdy im Jágeło pozwolił/podáli zamki Trockie niedawno wzięte/ ktore Jágeło znowu pozápráwował. Zmodź też wszystká od Litwy do Witołtá przystáłá / ktory był przy Krzyżakach w Prusiech. Działo się to roku 1383. ktorego też czásu w Krákowskiey / w Sendomirskiey/ Sląskiey ziemi/ w Czechach/ w Pomorzu/ y we Włoszech okrutnie morowe powietrze pánowáło.

Jágeło Troki odistał.

Potym Jágeło posłał do Witołtá ná Málborg táiemne iednacze nápomináiąc go/ áby się do oyczyzny wrocił/ przyrzekáiąc mu zá pokoy/ y przespieczność zdrowia/ postępuiąc mu też Podláskie zamki ná wychowánie Xiążęce / tylko áby przyiáchał/ á v Niemcow się wygnáńcem więcey nie włoczył. Dał się tedy námowić Witołd/ iż vciekł od Krzyżakow do Litwy / gdzie się poiednał z Jágełem / y wziął od niego zá vdział Grodno ze wszystkimi przyległośćiámi/ Brzeście/ Drohiczyn/ Mielnik/ Bielsko/ Suraż/ Kámieniec/ Mścibohow/ y Wołkowisko/ miásta y zamki z ich powiátámi/ á tym dobrodzieystwem Jágeło wiárę y posłuszeństwo Witołtowe sobie zniewolił/ ták iż bez wiádomości Jágełowey y postá námnieyszego Witołt nigdziey nie posyłał. A Litewskie Látopiszce świádczą / iż też w ten czás Witołtowi dał Jágeło Łucko z Wołyniem y wszystko Podole.

Witold przeiednány od Krzyżakow vciekł / y vdział iego.

O Woynie Jágełowey ná Polaki y zámiotániu Kiymi Záwichwostá / á zburzeniu Sendomirskiey ziemie/ y o wtorym wzięciu Drzewá Krzyżá S. Roku 1384.

Rozdział II.

Jágeło Olgerdowic Wielki Xiądz Litewski vspokoiwszy ze wszystkich stron páństwo swoie / y zamki vkráinne od Prussow y od Lifland żołnierstwem Zmodzkim / y Litewskim opátrzywszy/ wypráwił się z woyskiem do Mázowszá/ ktore ogniem y mieczem ná kilku mieyscach zwoiowawszy ćiągnął / do Sedomirskiey ziemie / mszcząc się nád Polaki iż pomagáli Januszowi Xiążęciu Mázowieckiemu dobyć Drohićiná / y Mielniká/ á rospuściwszy zagony po Sedomirskiey ziemi / wszystkę prawie wszerz y wzdłuż okrutnie splundrował / potym gdy się zagony z łupámi y z więźniámi do Koszá ściągnęły / przyszedł pod Záwichwost Zamek / w ktorym się było bárdzo wiele Slachty z żonámi y z dziatkámi / y z máiętnośćiámi záwárło / tám Jágeło nád Wisłą będąc / iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą / począł się pánow y Boiárow swoich rádzić / iákoby mogł woysko przes Wisłę pod Záwichwost przeprowádzić ná drugą stronę / gdzie ieden Pan / ktorego Láto-

Rádziwił zá ogonem końskim Wisłę przepły[nął].
[illegible] Wisłę [illegible]

piszce Rádziwiłem zowią/ nie wiele mowiący/ obwinął sobie ogon końſki około ręki/ á drugą ręką koniá biczem záciął mowiąc/ táki w tych ręku wodze niebywáć/ y wskoczył z koniem w Wisłę/ á Rotá iego iezdnych kozakow zá nim/ ktorą miał pod swoią spráwą/ drudzy tákże ze wßystkim woyskiem przykłádem Rádziwiłowym wpław Wisłę przebyli/ iedni w siedlech siedząc/ drudzy się zá ogony trzymáiąc/ á Jágełło sam w czołnie był przeprowádzon. Tám gdy się z wody wßyscy otrząsáli/ wnet onże Rádziwił/ ktory im był powodem do przebycia Wisły/ wziął kilko kijow/ toż też kazał drugim czynić/ ktorzy wßyscy nábrawßy drzewá spustoßonego miásteczká/ y płoty rozebrawßy ßáncowáli się podmiotem idąc pod Zamek/ y zámiotáli przekop głęboki drzewem/ á potym [illegible]ez blanki do Zamku vstáwicznie ciskáiąc/ zámiotáli go kiymi/ iáko o tym [illegible]stkie Látopiszcze iednostáynie świadczą/ potym on podmiot w przekopie [illegible]alili/ od ktorego się y blanki y zámek z wieżámi drzewiánymi zápalił/ tám [illegible]laków bárdzo wiele z żonámi / z dziatkámi / y z máiętnościámi pogorzáło/ [illegible] á ktorzy z zamku vciec mogli przez ogień wkoło się rzarzący / tych Litwá [illegible]łá.

Litwá podmiotem Záwichwost spaliłá.

Rospuścił potym Jágełło dáley po rożnych kráinach Polskich zagony/ iż áż do Wiślice od Krákowá mil 9. woiowáli/ y Klaßtor świętego Krzyżá/ gdzie się też Ludzi niemáło było záwárło/ ná łysey gorze wybráli/ támże też sztukę drzewá Krzyżá świętego/ w Złoto kosztownie opráwioną/ ieden Pan Litewski Dow[oy]no názwány wziął y schował go miedzy inßymi łupámi ná woz do tłomoká. [W]rocił się tedy Jágełło bez namnieyßego odporu/ z wielkością więzniow y łupow do Wilná / gdzie był od wßystkiego pospolstwá z wielką rádością/ y z klesktánim ręku łado łado spiewáiąc iáko zwycięscá przyięty.

Litwá wtory raz áż do Wiślice Polskę burzy.
Dowoyno wziął Drzewo Krzyżá S.
Jágełło do Wilná z łupámi.

Potym w Ruskim Látopiszczu dáley piße/ iż wten czás w Wilnie w wielkiey ciżbie Ludu / ktory się kolwiek Pogánin dotknął wozá / álbo tłomoká onego Dowoynowego/ gdzie drzewo Krzyżá świętego leżáło / káżdy nagle vmárł/ á gdy ich ták wiele pomárło / Jágełło dziwuiąc się coby to było / pytał się przyczyny: Tám iedná wielkiego Domu pánná poimána z Polski z Herbu Habdanku (ktorą był tenże Dowoyno wziął / y chował ią vczciwie) powiedziáłá/ iż Anioł Boży mowił do niey przez sen/ że Pan Bog przepuścił ná pogány śmierć nagłą/ dla nievczciwości y zgwałcenia Krzyżá świętego. Co Jágełło vsłyßawßy / tę pánnę w wielkiey vczciwości / y z dárámi do Polski odesłał / dawßy iey drzewo Krzyżá świętego / (nie ináczey iáko Philistinowie onę skrzynię przymierza) vpewniwßy ią / áby go ná toż mieysce odniosłá. A oná pánná pámiętáiąc ná státeczność Dowoynowę / prosiłá go áby z nią do Oycá iey iáchał / ponieważ byłá iedynaczką / y iáchawßy z nią Dowoyno / ochrzcił się / á onę sobie wziął zá Małżonkę / y támże mu dano wten czás Herb Habdaniecz/ A przyłączywßy do niego krzyż ná znák odniesienia Drzewá świętego / názwány iest ten Herb Dubno / ktorego dziś iest wiele Fámiliy w Polßcze / y ná Rusi. Támże powiedá Látopiszec / iż w ten czás Jágełło z Polaki gránice Litewskie vczynił / po ~~Biała wodę / to iest po Wisłę /~~ Ale tego postánowienia gránic ine Historie nie wspomináią.

Litwá vmiera nagle.
Obiáwienie Krzyżá S.
O tym czytay 1. Regū cap. 4. 5. 6. et 7. w Biblicy S.
Habdániecz Herb: W. dwoie W. á Dubno tákże W ále z Krzyżem.

A ták Drzewo Krzyżá świętego dwá rázy było bráne przez Litwę / raz zá Kieystutá y Olgerdá / Roku 1372. odesłáne názad Kárábolą Sláchcicem Polskim/ iáko Miechouius/ Cromer/ Bielski/ Wapowski świádczą/ y o czym się my wyżßey nápisáli. A wtory raz przez Jágełá według Ruskich y Litewskich stárych Látopiszczow odesłány z przerzeczoną Pánną do Polski z Wilná.

A te wßyst-

A te wßystkie wyżßey miánowáne ßkody w Polßcze / y w Mázowßu / Litewskie Xiążętá tym śmieley czyniły/ iż było ná ten czás Interregnum/ postronną y domową woyną záburzone / po śmierci Ludwiká Węgerskiego y Polskiego Krolá/ ktory vmárł w Węgrzech w Miásteczku Ternawie Miesiącá Wrześniá/ á w Białohrodzie pochowan 1382. Pánował ná Polskim Krolestwie 12. lat.

A po śmierci Ludwikowey Węgrzy / ktorym były Ruskie Zamki ná Wołyniu/ y ná Pokuciu polecone: Heleßko/ Kámieniec/ Hrodło/ Lopaczyn/ Sniátin/ Rohatin / z ich przyległościámi y powiáty przedáli ie Lubártowi Xiążęciu Litewskiemu / ktory ná ten czás Łucko / Wołyń / y Włodimirz trzymał / wßákże ich Krolowa ná gárdle niktore/ drugie więzienim zá to karáłá / á od tego czásu Litwá Wołyń sobie przywłaßczáć poczęłá/ iáko Kronikarze niktorzy Polßczy pißą/ áczkolwiek przedtym zá Mendogá/ potym zá Gediminá Litwá Wołyń mocą pod Ruskimi Xiążęty opánowáłá.

Wołyńskie y Pokuckie zamki Litwie przedáne.

Zá tego to Ludwiká w Polßcze żadnego rządu nie było przez niebytność Krolá / ábowiem łupiestwá y rozboie wielkie były / á ktory o krzywdę iechał do Węger / Krol go odesłał do Krolowey / Krolowa záś się do Krolá / potym do Polski przez listy do Gubernatorow wskazano/ oni záś ná listy niedbáli/ zá listy lepak Węgrzy łupili / á Litwá ich też záwżdy trapiłá / ták iż ze wßystkich stron vcisk wielki był w biedney Polßcze.

O Prosterkach Polskich / y rożnych Electiach / Ktore nászym dzisieyßym czásom coś podobne były / á o przyzwániu Jágełá Wielkiego Xiędzá Litewskiego ná Krolestwo Polskie / y w Małżeństwo z Jádwigą Ludwikowną.

Rozdział III.

Jáko zá żywotá ták y po śmierci Ludwikowey wielkie burdy postronne y wnętrzne nástáły w Polßce / bo był náto Pánow Polskich / przyzwawßy ich do Węgier / przypędził / Aby koniecznie Zięciá iego Sigmuntá Márgrábię Brandenburskiego ná Krolestwo Polskie wzięli / y musieli mu niktorzy w Węgrzech przysięgáć / zá wierność y posłußeństwo. A przyiáchawßy do Polski / począł záraz sobie przeciwnych karáć / zamkow pod nimi dobywáć / y máiętności ich oyczyste bráć. Semowitá Xiążęciá Mázowieckiego / ktory go niechciał zá Krolá przyiąć (bo się sam ná to był násádził) woyną prześládował / y ziemię Mázowiecką mieczem y ogniem zwoiował / A Janus drugie Xiążę z swoiey części Xięstwá Mázowieckiego hołd mu postąpił.

Poniewolna Electia.

Sigmunt Margraff Brandenburski / ktory był potym Krolem Węgerskim y Cesárzem / ná Krolestwo Polskie náiáchał.

Ciągnął potym Sigmunt do Poznániá / gdzie zá powodem Bodzenty Arcibiskupá Gnieznieńskiego y Domorátá Stárosty wielkiey Polski / od wßystkich był zá Krolá słußnie przyięty.

Sigmunt Margraf od Wielgopolánow zá Krolá przyięty.

Tegoż roku Polacy Siem vdziáłáli w Rádomskim / ná dzień S. Kátárzyny / ná ktorym potáiemnie tę rzecz zámknęli / y pieczęciámi vtwierdzili / iżby imo Sigmuntá Dziedziczkę swoię Krolewnę średnią do siebie wzięli / á dáli ią zá Małżonkę tákiemu / coby ich Rzecz pospolitą dobrze spráwował / ktoremu ich

postánowie-

postánowieniu był ná odpor Bodzentá Arcibiskup Gnieznienski/ y Domárát Stárostá wielkiey Polski/ wszákże potym przyzwolili. A ták gdy Sigmunt chciał do Krákowá przyiácháć/ nie chcieli go puścić/ zwłaszczá Dobek z Kurozwąk Kástelan Krákowski/ Przeto stámtąd do Bochni/ potym do Sącza/ á stámtąd záś do Węgier Polskim nakłádem odprowádzon.

Polacy Sigmuntá dawszy mu ná stráwę wygnáli.

A drudzy Polacy ná Seimie Siradzkim Semowitá Mázowieckie Xiążę zá Królá chcieli wziąć/ Ale tę rzecz do przyiazdu Edwigi odłożyli. Przeto Semowit vczyniwszy potáiemnie zmowę z Bodzętą Arcibiskupem iácháli do Krákowá/ áby się iáko w Krákowski zamek pierwey wwiązáć/ á potym Krolewnę z Krolestwem osięgnąć mogli. Ale go obaczono w Krákowie: Przeto záwárto miásto y zamek/ ták iż musiał ná Kleparzu zostáć w dworze Bodzenty/ ktory on dał zmurowáć ná Probostwo S. Floriáná/ do ktorego Krákowiánie posłali/ áby stámtąd wyciągnął dla nieiákiego podeyrzenia/ y musiał to vczynić/ mieszkał potym w Korczinie piętnaście dni/ czekáiąc przyiazdu Krolewny/ ktorą miał wolą gwałtem/ iesliby z dobrą wolą niechciáłá/ pochwycić.

Ale gdy Krolowa Węgierska przysłánim Krolewny Jádwigi czás zwłoczyłá/ Bodzentá Arcibiskup ná Seymie Sirádzkim ná ktory żaden niechciał iácháć/ tylko drobna Slachtá/ Semowitá Xiążę Mázowieckie ná Krolestwo Polskie podniosł y słusznie wybránym być Krolem obwołał. A dowiedziawszy się tego Krolowa Węgierska/ posłáłá wnet Ziecia swoiego Sigmuntá Márgrábię Moráwskiego y Brándenburskiego we dwánaście tysięcy Węgrow przez Sądecz do Mázowszá przeciw Semowitowi/ á k temu też Polacy z Ziemie Krákowskiey y Sedomirskiey przyiecháli do Sigmuntá z niemáłym woyskiem/ A ták ziemię Mázowiecką Semowitowę część okrutnie palili/ y pustoszyli przez miecz y ogień. Potym Brzeście Kuiáwskie obegnał Sigmunt (bo ná ten czás byli Kuiáwcy pod mocą Semowitową) tám leżąc przez dwánaście dni wszystkę ziemię Kuiáwską pogáńskim obyczáiem/ okrutnie Węgrzy woiowáli/ áż Włádisław Xiążę Opolskie miedzy Sigmuntem á Semowitem do czásu wobyczay ziednánia roziął/ to iest do Wielkiey nocy. Domárát záś z Pierzchná/ wielkiey Polski Stárostá/ przywiodszy lud z Saskiey/ y z Pomorskiey ziemie/ tákież Kuiáwy woiował/ chcąc się w tym Sigmuntowi záchowáć/ Ale iego płon/ y ludzi odbił Włádisław Xiążę Opolskie/ ktory ná ten czás mieszkał w Jnowłocłáwiu/ bo się też to tykáło y iego dzierżaw.

Semowit Krolem Polskim wybrány.

Węgrowie y Polacy Mázowsze burzą.

Kuiáwy Węgrzy burzą.

Domárát Pierichlinski porázon.

Tymi wnętrznymi woynámi czásu nieszczęsliwego Interregnum Polacy vćiśnieni/ roku Páńskiego 1384. posłáli do Krolowey Helżbiety/ áby ich więcey ná słowie nie trzymáłá/ á Krolewnę przysłáłá/ grożąc iey iesliby dáley odwłaczáłá sobie inszego Páná obmyśliwáć. Krolowa tedy tym poselstwem poruszona/ posłáłá záraz Krolewnę Jádwigę z Zieciem swym Sigmuntem Márgrábią Moráwskim y Brándenburskim/ áby iey był do czásu opiekunem/ y Gubernatorem Krolestwá Polskiego/ poki ku látom nieprzyidzie. Tego gdy się dowiedzieli Polacy/ iż ich ták krolowa lekce waży/ á niewiástá im Gubernatory podawa/ zebrawszy się z ludem niemáłym/ ściągneli się do Sącza/ y posłáli do Sigmuntá Márgrábie/ ktory iusz był w Lubowli/ áby nie iezdził do Polski/ bo go áni zá Królá áni zá Gubernatorá niechcą mieć/ á powiedzieli nie ináczey iáko z nieprzyiacielem bedziemy czynić/ iesli się będzie ważył do Polski wiácháć. Przeto Sigmunt musiał názad/ wszákże Krolowa czyniąc dosyć obietnicy/ posłáłá z inszymi Pány Krolewnę Edwigę do Polski/ zwłaszczá z Demetriusem Stringonskim Arcibiskupem Kárdinałem/ z Jánem Biskupem Wárádinskim/ y z inymi Pány Swieckimi/ dawszy iey skárbowo złotá y srebrá dosyć/ y wszytek apparat krolewski/ ku ktorey wiele Pánow y Rycerstwá wyiezdzáło/ y processie wychodziły z wielką rádością ná dzień S. Edwigi z Krákowá. Tám záráżem przyiáchawszy pomázána iest zá Krolowa Polską przez Bodzentę Arcibiskupá Gniesnienskiego/ przy tychże Posłech Węgierskich y przy inych Biskupiech Polskich y Sląskich/ ktorey dano moc spráwowáć Krolestwo Polskie do tego czásu/ poki małżeństwu nie będzie podána.

Polacy przeciw Sigmuntowi.

Krolewná Jadwigá Ludwikowná do Polski.

Jádwigá Ludwikowná Krolowa Polská.

Potym roku 1385. vsłyszawszy Jágełło Wielki Xiądz Litewski o przyiáchániu y o koronáciey Edwigi/ á máiąc o niey spráwę iż byłá vrodziwa/ obyczáyna y mądra/ k temu dziedziczka Krolestwá Polskiego/ posłał do niey Brátow swoich/ Skirgełłá/ Borisá/ y Háwnulá Stárostę Wilenskiego z bárdzo wielkimi y kosztownymi dáry/ pytáiąc iey iesliby go zá małżonká ná Koronny stolec chciáłá przyiąć/ podawáiąc Condicie/ naprzod iż się sam chce ze wszystkimi páństwy ochrzćić/ wroćić y przyłączyć Polszcze wszystkie dzierżáwy/ ktore Litwá zwydzierá/ y oderwałá od Polski/ ták Zamki iáko y Miástá/ zwłaszczá Ruskie krainy/ y wszytko Podláse/ nád to iescze wszystkie ludzie z więzienia/ ktore w Ruśi y w Polszce zdawná im przodkowie iego pobieráli wolno puścić/ k temu Litewskie wielkie Xięstwo z Polską ziednoczyć ná wieki/ Sląskich/ Pruskich/ Pomorskich ziem y Xięstw zdobywáć/ y do Polskiego Krolestwá przyłączyć/ skárby wszytkie ktore ma y mieć będzie ná rzecz pospolitą do Polski obrocić.

Jágełło dziewostęby do Jádwigi posłał.

Kondicie od Jágełá podáne Polakom.

Byłá tá rzecz wszytkim Polakom od Posłow Litewskich wdzięczna/ spodziewáiąc się ták od nich mieć pokoy/ ále Krolewnie nie bárdzo smákowáło/ bowiem iescze zá Oycowskiego żywotá byłá poslubiona Gwilhelmowi Rákuskiemu Xiążęciu/ y znim iescze w kolebce pokłádána byłá/ przeto iey był pierwszy oblubieniec ná myśli/ k temu zakład álbo zarękę dwie scie tysięcy złotych/ á iesliby ktora stroná rozrywáłá małżeństwo/ tedy tę sumę przepadáć miáłá/ wszákże y zá tę zarękę Posłowie Litewscy przyrzekáli/ iż to miał Jágełło zápłácić. Dla czego Posłowie Koronni iácháli do Węgier/ Włodko z Ogrodzienicá/ Podczászy Krákowski/ y Kristin z Ostrowá z Posły Jágełowymi/ opowiádáć Helżbiecie Krolowey Węgierskiey Poselstwo od Jágełá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ ktore Krolowa wdzięcznie przyiąwszy/ odpowiedziáłá/ iż ia przestánę ná wszytkim co Pánowie Polszcy dobrego postánowią/ ku pożytkowi Rzeczy pospolitey.

Rychło potym Krolowa Węgierska Helżbietá/ gdy iácháłá z drugą Corką Máryą Krolewną Sigmuntowi poslubioną do Kárwáciey drugiego Krolestwá swoiego/ ná drodze obskoczona od poddánego swoiego Horuatá Janá Báná Kárwáckiego/ á okrutnie z kolebki wywleczona y zbita byłá vtopiona. Nátychmiast tedy Posłowie wypráwieni są do Litwy/ Włodko z Ogrodzienicá Podczászy Krákowski/ Kristin z Ostrowá/ Piotr Száfrániec z Łuczyce/ Hinczá z Rogowá/ álbo Roskowá/ áby Jágełá z obiecánymi Condiciámi przyprowádzili zá Małżonká Krolewnie Jádwidze.

Ban był vrząd w Karwáciey/ iáko v nas Stárostá Zmodzki/ á ten się mścił śmierci Károlusá Krolá Neapolitanskiego/ ktory ná Węgierskie Krolestwo przyzwány/ był zábity od Błażego Forká/ z napráwy tey Krolowey Helżbiety. Crom. lib. 14. Dlugosz et Miech. lib. 4.

A gdy się tych rzeczy dowiedział Gwilhelm Rákuskie Xiążę/ będąc świádom ku sobie chęći y vprzeymości Krolewniney/ á snadź od niey przyzwány/ przyiáchał do Krákowá w ozdobnym poczcie Niemcow z wielkimi skárbámi/ á tám długą chwilę mieszkał bywáiąc często wesoł z Krolewną ná zamku/ Potym mu Dobiesław z Kurozwąk Kástelan Krákowski ná zamek chodzić zákazał/ iż musiał stáć w mieście/ ále Krolewná chodziłá do niego z swoimi Dworzány/ y z Francimerem do Klasztorá S. Fránciszká/ á tám w Refectuarzu bywáłá vćciwie y miernie/ z Gwilhelmem y z inemi Pány/ tákież z pánnámi wesołá. Co bacząc Pánowie Koronni/ iż wdzięcznym gośćiem był Gwilhelm v Krolewny/ á ku temu miał szczodrą rękę/ prowádzili go ná zamek/ y chcieli go oddáć w małżeństwo z Krolewną według woley Ludwiká iey Oycá nieboszczyká/ Ale gdy vsłyszeli iż Jágełło z Litwy iedzie/ kazáli wynidź poniewoli Gwilhelmowi z zamku/ y brámy y forty po-

Wilhelm mało niebył Krolem Polskim.

Wilhelm Rákuſki z Zamku wygnan. Jádwigá kłotki v bram tłucze.

záwierano zá nim. Krolewná záś żáłuiąc Gwilhelmá chćiáłá ná doł z zamku ná wiedzić go/ á gdy náláziłá forty zámknione / porwáłá ſámá ſiekierę v ſtrożá / y chćiáłá ſwymi rękomá zapory y kłotki potłuc: Ale gdy iey to rozwodził pięknąrzeczą Dimitr Goráyſki/ Podſkárbi Koronny / iż to ná iey ſtan nieprzyſtußáło/ dáłá ſię prętko hámowáć/ Gwilhelm też Xiążę Rákuſkie boiąc ſię iákiey więtßey zelżywośći / viáchał do Rákus z Krákowá w máłey drużynie potáiemnie / nie bijąc czołem Polakom zá cześć. A ſkárby / kleynoty/ y inße drogie rzeczy v Gniewoßá Podkomorzego Krákowſkiego zoſtáwił / zá ktore potym ten Gniewoß ſobie był imion wielkich nákupił / bo ſię v niego wßyſtko zoſtáło / wßákże lekko nábyte nie długo trwáło/ Bo potomkowie iego/ ony dobrá prętko rozßáfowáli/ y rozproßyli / iáko Długoß/ y Cromer pißą.

Gwilhelm z Krákowá vwiozł.

Gniewoß ſię wzbogacił.

Miáſto tego Wilhelmá Xiążęćiá Rákuſkiego/ ktory ſię to vpornie ſtárał/ o dokonánie Małżeńſtwá z Krolewną Jádwigą Ludwikowną/ Látopiſcze Ruſkie y Litewſkie przećiw iſtotney prawdźie / y wßytkim Hiſtorikom / Fridrichá iákieś Pomorſkie Xiążę bez ſłußnego rzeczy porządku kłádą/ co nigdy *in rei veritate* nie było.

Omyłká Látopiſcow.

O przyiáchániu Jágełowym do Krákowá / y koronáciey iego ná Kroleſtwo Polſkie/ Roku 1386.

Rozdział IIII.

Roku 1386. Gdy ták Wilhelm Rákuſkie Xiążę niewdźięczny v Polakow Swát y Gość / z Krákowá do Rákus vwiozł/ Jágeło Olgerdowic wielki Xiądz Litewſki/ Ruſki y Zmodzki / wiáchał do Krákowá z Spitkiem Mielſztinſkim Woiewodą Krákowſkim y z inßymi Pány koronnymi / ktorzy byli ku niemu wyiácháli we wtorek dniá 12. Mieſiącá Lutego.

Byli też z Jágełem Bráćia rodzeni/ y ſtryieczni/ Xiążętá y Pánowie Litewſcy / Zmodzcy y Ruſcy z wielkimi á ozdobnie ſwietnymi pocztámi/ y z wozámi ſkárbnymi/ w ktorych długim rzędem ſkárby y ſprzęt wßyſtek nadworny Jágełow był przyprowádzony. Tegoż dniá Xiążętámi bráćią otoczony/ Krolewnę Jádwigę ná Zamku Krákowſkim w pałacu witał/ á názáiutrz iey bárdzo wielkie y koßtowne dáry przez Witołtá/ Boriſſá/ y Swidrigelá Brátow poſłał.

Wiazd Jágełow do Krákowá.

We czwartek potym dwunaſtego dniá Lutego / ktory był S. Valentego/ Jágeło z Bráćią był náuczony około wyznánia y táiemnic wiáry S. Chrześćiáńſkiey/ á w Kośćiele Krákowſkim przez Bodzentę Arcibiſkupá Gneſnienſkiego/ y Janá Biſkupá Krákowſkiego był ochrzczony/ á Władiſławem miánowány. Támże też przy nim inßy Bráćia Xiążętá/ gdy wyználi y przyrzekli bronić y trzymáć ſtátecznie wiárę Chrześćiáńſką / byli ochrzczeni / y nowymi imiony miánowáni. Wigunt Xiążę Kiernowſkie Alexandrem / Skirgayło y Korigeło Káźimierzámi/ Swidrigayło Boleſławem / Witołd też Alexandrem był miánowány/ wßyſcy tákże Pánowie Litewſcy y Zmodzcy zárázem ſię przy Wielkim Xiądzu Jágele ochrzćili/ okrom Ruſkich Pánow / y inßych Xiążąt Olgerdowicow Brátow y Stryiow Jágełowych / ktorzy ſię dawno przedtym w Ruſką wiárę Greckiego

Jágeło ochrzczony z bráćią.

Greckiego zakonu byli pochrzćili/ iáko Fiedor/ Lubárt/ Sangußko Xiążę Luckie/ Wołyńſkie y Włodimirſkie/ Dimitr Koribut Xiążę Siewierſkie Zbáráſkich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek / Włodimirz Olgerdowic Kijowſkie Xiążę/ ktore Oſwieconych Xiążąt Słuckich rozmnożyćiel / Narimunt Waſil Pinſkie/ Siemion Linguin Mśćiſławſkie/ Nowogrodzkie / Siewierſkie / Jurgi Dowgot y inße Xiążętá Litewſkie. Tegoż dniá po Chrzćie ſwiętym y przyięćiu Sacrámentow páńſkich / Jágeło wſtąpił w ſwięte Małżeńſtwo z Jádwigą Krolewną/ przy bytnośći Bráciey Xiążąt przerzeczonych. Támże záraz wielkie wßytko Kſięſtwo Litewſkie / Zmodzkie / y Ruſkie kráiny / ktorych był mocą doſtał/ do Korony Polſkiey práwem wiecznym przyłączył/ y w iedno ćiáło ſpoił/ potwierdziwßy zapiſſow ſwoich przyſięgą. Nád to Witołt z Micháłem Xiążęćiem Zaſławſkim/ y z Fiedorem Lubártem Wołyńſkim Xiążęćiem zápiſſáli ſię y przyrzekáli Krolowey Jádwidze / y Pánom Koronnym zá Jágełá Brátá / iż to miał wßyſtko ſpełnić co obiecał. Czwartego potym dniá według Ceremoniy przy koronáciey zwykłych był pomázány ná Kroleſtwo Polſkie od Bodzenty Arcibiſkupá/ y koronowány nową Koroną/ bo ſtárą do Węgier był Ludwik wywiozł z inßymi kleynotámi Koronnymi. Názáiutrz záś był doprowádzon ná rynek Krákowſki/ á tám ná Máieſtáćie przyſięgi ſłuchał od Krákowian / y od inßych Miaſt. Xiążętá też inße Litewſkie y Ruſkie/ ktore ná ten czás w Krákowie były/ przyſięgáli Krolowi y Krolowey / y dawßy ná ſię zapiſſy pod pieczęćiámi/ przyrzekli ſię być wiernymi Krolowi y Koronie Polſkiey/ z Xięſtwy ſwoimi. A około tego poſtánowienia / y ſpolnego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z Koroną Polſką wćielenia/ y ziednoczenia / ſą y dziś zapiſſy ná Krákowſkim zamku w ſkárbie Krolewſkim / z pieczęćiámi Xiążąt Litewſkich / ktore w ten czás z Jágełem w Krákowie były / naprzod Dimitrá Koributá Nowogrodzkiego y Siewierſkiey ziemi Xiążęćiá / y Włodimirzá Kijowſkiego Xiążęćiá / Olgerdowicow/ Xiążąt Słuckich przodká/ Skirgayłá Trockiego / Alexandrá Wiguntá Kiernowſkiego / Fiedorá Lubártá Luckiego / Nárimuntá Waßilá Pinſkiego/ Siemioná Linguená Mśćiſławſkiego / ktorego był Jágeło ná wielkim Nowogrodźie przełożył / Micháyłá Záſławſkiego Jáwnućiewicá / y iego Synow Jurgego/ y Andrzeiá Kniaziow Záſławſkich / Jerzego Dowgotá / y Alexandrá Witołtá etc. Xiążąt Brátow Krolewſkich. Było potym weſele odpráwowano/ tańce/ y bieſiády przez wiele dni/ gonitwy/ zapáſſy y inße krotofile/ káżdy kto co vmiał dla vććiwośći ták ſławnego Małżeńſkiego weſela / y dla Królá nowego okázował.

Jágeło zwinßowan.

Litwá z Polſką ziednoczona

O tym czytay ßerzey w ſtátućie Polſkim.

Jágeło koronowány.

Zapiſſy Xiążąt Litewſkich zá Jágełá.

O woiowániu Litwy y Ruſi przez Krzyżaki/ y o poimániu Kniáziá Andrzeiá Jágełowego Brátá / y burzeniu Mśćiſławia / Witebſká y Orßey / przez Swantoſłáwá Smolenſkiego Kniáziá.

Jágeło ſkoro przyiáchał do Krákowá/ poſłał weſpołek z Krolową Jádwigą do Prus/ Dimitrá Goráyſkiego Podſkárbiego Koronnego / proſić ná weſele Małżenſkie Konradá Zelnerá Miſtrzá Pruſkiego / ále on z hárdośći nádętey Niemieckiey / wzgárdziwßy ono wzywánie ná Weſele Królá y Krolowey / wtárgnął do Litwy/

Miſtrz Pruſki niechćiał ná weſele przyiácháć. A Litwę y Zmodź burzy.

Litwy y do Zmodzi / z dwiemá woyskámi / ktore páństwá ná ten czás puste bez Xiążąt y Pánow (bo byli do Krakowá z Jágełem wßyscy wyiáchali) nálazwßy y práwie osierociałe zdybawßy / woiował wßerz y wzdłuż rozdzieliwßy się z woyskámi ná dwoie. Był też przy Mistrzu z trzecim woyskiem Ruskim Xiążę Andrzey Olgerdowic Brát Jágełow / ktory był w ten czás Krzyżakow Pruskich y Liflandskich pobudził ná Litwę / chcąc z nimi Wielkie Xięstwo Litewskie pod Jágełem y inßymi Bráty osieść y opánowáć / á miał ku sobie Ruskie wßystkie zamki / y ludzi przychylnych / bo się był dawno w ich wiárę ießcze zá oycá Olgerdá z dziecińistwá ochrzcił. A ták Pruski Mistrz z iedne strone z dwiemá woyskámi / Liflandski z drugą od Dźwiny Litewskie kráiny bez odporu plundrowáli / zá powodem Kniązia Andrzeiowym. Lukomlę zamek obegnáli / z ktorego iż się Rusacy y Litwá z strony Jágełowey mężnie bronili / przypuścił Mistrz Pruski Niemcow swoich gwałtownym ßturmem z drábinámi / y z ogniem / y ták długo ßturmowáli / iż zamek wzięli mocą / gdzie wiele Niemcow kołámi y kámieniámi pobitych wkoło błánkow poległo. Tám Andrzey Olgerdowic zostáł w zamku Lukamli z Rycerstwem swoim / á potym mu się y Połocżánie z zamkiem y z miástem / y ze wßystkim Xięstwem Połockim podáli: Bo Mistrz Pruski Konrad Zolner / y Henrik Mistrz Liflandski do tego ich mocą przywodzili. A ták Połocko / Drisse / Druię / Lukomlę / y niemáłą część Rusi zá pomocą Krzyżakow opánował. Dziś w Lukomlu tym z ktorego się Kniąziowie Lukomscy piszą / tylko Horodzisczce iákom sam widział roku 1573. stoi / ále znáć iż tám kiedyś był Zamek wielki y gwałtowny / bo to wáły y kopiec ßeroko vsypány swiádczy.

Niemcy Lukomle zamek mocą wzięli.

Andrzey Połocko wziął.

Tegoż iednego czássu Swádosław álbo Swántosław Xiążę Smolenskie / snadź ná zmowie spolney z Xiążęciem Andrzeiem Olgerdowicem / wtárgnął z woyskiem z drugą strone do Ruskich ziem Jágełowych / Witebsk / y Orßą dwádzieściá mil od Witebská leżącą opalił / włości / dwory / siołá y folwárki spustoßył / ludzi Ruskich / áczkolwiek Chrześciáńskiey wiáry byli / okrutnie siecz / bez miłosierdziá y mordowáć kazał / drugich nágnawßy do izdeb / y do chromin bez miłosierdzia palił / inßych záś podważywßy domy y budowánia kazał kłáść ßyiámi pod podwáliny podniesione / á ták ku ziemi spuściwßy budowánie byli okrutnie poduszeni / y potłoczeni / y inße srogie morderstwá nád Litwą y nád Rusią poddáną Litwie bez wßelkiego miłosierdzia wymyślał / ták iż Neroná Rzymskiego y Kámbisessá Perskiego / y Herodá w okrucieństwie przewyżßył. A gdy nie mogł dobyć Witebská y Orßey / ciągnął z woyskiem do Mścisławia / ktory ze wßech stron obegnawßy / dobywał go vstáwicznymi ßturmámi / ściány podkopuiący tárányámi tákże rozmáitą strzelbą błánki / wieże / y brámy t...ąc.

Kniáż Smolenski Ruś Litewską woiuie.

Srogie morderstwo Kniázia Smolenskiego nád Rusią y Litwą.

Mścisław oblężony.

Co gdy vsłyßał Krol Jágełło / wnet Skirgaiłá Brátá / y Witołtá z Li...kimi Pány ná rátunek oyczyznie z Krakowá wypráwił / Polakow też dobrow...zych ná swą (iáko mowią) ßkodę bárdzo wiele z nimi wyiáchało. A ták o Srzod...pościu Skirgáiło z Witołtem / zebrawßy woysko z Zmodzi y z Litwy ciągnęli z P...lakámi do Rusi / spodziewáiąc się gdzie woyskom Krzyżackim záskoczyć. Ale ...istrz Pruski Zelner / y Henrik Liflandski iuß byli do swoich ziem spießno odciąg...eli słyßąc o woysku Litewskim y Polskim przeciw sobie. Oblegli tedy Lukomle / ...y Rycerstwo iego Niemieckie y Ruskie pospobywßy / zástáwę Andrzeiá Xiążęciá y Rycerstwo iego ...li / drugich powiązáli / á inßy rospłoßyli / á Lukomle swoimi osádzili. Stámtąd prosto ciągnęli do Mścisławia przeciw Swántosłáwowi Kniązia Smolen. ktory iuß był práwie wßystki ściány zamku Mścisłáwskiego vsmu okrutnemu / ktory iuß był práwie porozwalał / y potłukł táránámi / ále gdy vsłyßał iż przeciw niemu Skirgaiło z Witołtem ciągnie / odciągnął od

Witold Lukomle odyskał.

zamku / á wytoczywßy się z woyskiem swoim Smolenskim w pole / vderzył wielkim pędem ná Litwę. Skirgáyło záś y Witołt vfáiąc w swoiey sprawiedliwości / tym mężniey odpieráli / tám Swántosław sam gdy ßyki náprawował włocznią od iednego Litwiná ná wylot przebity spadł z koniá / y wziął zápłátę okrucieństwá swoiego / Co obaczywßy woysko iego iż im Xiążęciá nie stáło / wnet do bliskich lássow pierzchnęli / Litwá ich z Polaki goniłá / więźnie / połon / łupy / y obozy wßystkie nieprzyiacielskie wzięli / Támże Jurgi Syn Swántosłáwow mężnie się broniąc był rániony / y poimány / á do Skirgáyłá przywiedziony / ále gdy przysiągł posłußeństwo / wiárę / hołd / y poddáństwo Krolowi Jágełowi / y brátu iego Skirgáyłowi / y potomkom ich wielkim Xiędzom Litewskim státecznie y stále chowáć / był odprowádzon przez Skirgáyłá do Smoleńská / á ná mieysce oycá zábitego Swántosłáwá Xiążęciem Smolenskim był podniesiony. Ciągnęli potym do Połocká Skirgáiło z Witołtem / ktorego zá krotki czás dobywßy swowolnych / y tych ktorzy byli przyczyną woyny y zdrády / álbo odstánia y przekinienia od Jágełá do Andrzeiá / mieczem ná gárdle y ná máiętnościach skaráli / á osádziwßy Połocko zamek rycerstwem Litewskim / wßystkę Ruś / Połocką / Lukomską / Witebską / Orßeńską / Smoleńską / Mścisławską / z onych burd vspokoili / y do posłußeństwá Jágełowego y wielkiego Xięstwá Litewskiego przywiedli. Andrzeiá też Olgerdowicá Brátá Jágełowego y Skirgayłowego / ktory tych wßystkich rostyrkow był nábroił / poimáli / odesłan potym do Polski Jágełowi / á tám karány zá vpor swoy trzy látá cáłe ná zamku Chęcińskim w ciemney wieży pod strażą siedział w więzieniu. Potym był czwartego roku ná przyczynę inßych brátow wypußczony. A Skirgáyło y Witołd y Swidrigáyło po onym zwycięstwie woyská Litewskie y Zmodzkie rospuścili / sámi się też do zamkow swoich spokoynie rozieсháli / Skirgaiło do Trok / Witołt do Grodná / á Swidrigaiło w Połocku został.

Bitwa Kniáziá Smolenskiego z Litwą.

Swantosław Smolenski zábity.

Jurgi Swántosławowic poiman.

Połocko odyskáne.

Kniáż Andrzey poiman y osádzon.

O wypráwie Jágełowey do Wielkiey Polski.

Postánowiwßy Krol wßystko porządnie w Krakowie w máłey Polßcze y w oyczystey Litwie / ciągnął w Srodopoście do wielkiey Polski z Krolową Jádwigą / y z woyskiem dla vspokoienia rosterkow przez Domáratá Pierschlińskiego Stárostę / y Vincentego Woiewodę wzburzonych / ktore záraz swoim przyiazdem vskromił / dobrá Kościelne gwałtownie w Interregnum rozerwáne co komu należáło przywrocił / Bártoßá Kośmińskiego swowolnie łotrowstwem y łupiestwem żywiącego z Krolestwá wywołał / á Odálenow zamek iego wziął. A gdy do Gniezná przyiáchał / á tám kilko niedziel mießkał / kmieciow włości duchownych / ktorzy niechcieli stácyey dáwáć / kazał grábić obyczáiem Litewskim / á gdy go Krolowa prosiłá / áby tego obyczáiu do Polski niewnosił / á poddánym vbogim gwałtem dobytkow niebrał / rzekł Jágełło / á toż máią swoie Bydło / niech ie sobie wezmą názad. Krolowa ná to odpowiedziáłá / Bydło im wrocić możemy / ále słozy y płácz ich kto im wrocić y nágrodzić może: Záprawdę święte á pámięci godne Krolowey Bogoboyney przysłowie. Ták tedy Krol ná ten czás wßytki ßkodliwe rosterki y zaburzenie wnętrzne w wielkiey Polßcze nadobnie / á łágodnie vskromił / y vspokoił / ná czym Láto wßystko y Jesień strawił.

Jmiona Kościelne wrocone.

Czássy podobne nászym 1576. y roku 1577.

Grábieß po Litewsku.

Przysłowie pobożne Krolowey Jádwigi.

O rozmnożeniu wiáry Chrze- ściáńſkiey w Litwie przez Jágełá/ Roku Páńſkiego/ 1387.

Rozdział V.

ROku od zbáwiennego národzenia Páná Chriſtuſowego 1387. ná początku zimy/ Włádiſław Jágeło Krol Polſki / y Wielki Xiądz Litewſki / niechcąc áby Oyczyzná iego Litwá dáley trwáłá w błędzie / wypráwił ſię do Litwy z młodą Krolową / wziąwßy z ſobą Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego Bodzentę / y Janá Biſkupá Krákowſkiego/ y inßych Duchownych niemáło / przy nim też iácháli Janus/ y Semowit Mázowieckie / Konrad Oleśnickie Xiążętá / Bártoß z Wißemborgu/ Woiewodá Poznáńſki / Kriſtin z Kozichgłow Sądeczki / Mikołay Oſſoliński Wiſlicki/ Káſtellanowie/ Zakliká z Miedzygorza Káncłerz/ y Mikołay Moſkorowſki Podkánclerzy koronny/ Spitek z Tarnowá Podkomorzy / y inßych Xiążąt y Pánow koronnych bárdzo wiele.

Orßak Pánow z Jágełem do Litwy.

Ták tedy Krol Jágeło Siem głowny w Wilnie złożył / po Wſtępney Niedzieli w Poſt/ ná ktory ſię Xiążętá Litewſkie ziácháły/ Skirgayło Trockie/ Witołt Grodzieńſkie/ Włodimirz Kijowſkie/ Dimitr Koribut Nowogrodzkie brácia Krolewſcy/ y wiele Pánow/ Boiar y poſpolſtwá Litewſkiego / y Zmodzkiego. Tám rádzili ſpołnie / o vgruntowániu wiáry Chrześciáńſkiey / á wykorzenieniu ſproſnego Bałwochwalſtwá / Támże w Wilnie cokolwiek Pogan było ná onym ziezdzie/ wßyſcy ſię pochrzcili. A potym Krol ieżdżąc od ziemie do ziemie/ y od powiátu do powiátu/ kazał ſię ſchodzić ludu proſtemu ná Chrzeſt święty do głownych Miaſt / á dla lepßey chęci ich / nákupił był w Polßcze białego ſukná bárdzo wiele/ w ktore ie ku chrzczeniu obłoczono / y dárowano ſuknią nową káżdego. A ták ze wßyſtkich ſtron ono pogáńſtwo ßło ná Chrzeſt ſłyßąc o hoyney ſwobodzie Krolewſkiey/ bo drugi nie ták dla Chrztu iáko dla Sukniey ßedł/ gdyż przed tym tylko w koßulach / á w ſkorach zwierzęcych chodzili / ßáty y vbiory inße rzadko mieli/ krom tych co w Polßcze kozáctwem złupili/ á iżby ſię Chrztem prędzey odpráwowáli / ná kilko vphow ich rozßykowono / á imioná káżdemu vphowi/ álbo gromádzie/ wodą ich święconą kropiąc oſobne dawano / Bo kiedyby ich poiedinkiem było chrzćić przyßło / nieſkończonaby praca byłá / ále tey gromádzie Stanuł/ drugiey Lawrin/ Matulis / Sczepulis / Piotrulis / Janulis etc. tákież y białym głowam kazano ſtánąć/ iedney gromádzie Katriná/ drudiey Jádziuká / A drugiey Anná / áż poki ich ſtawáło. A tym obyczáiem ochrzczono ich ná ten czás w Litwie ná roznych mieyſcach około trzydzieści tyſięcy okrom tych co przed tym w Wilnie ná Seimie / y w Krákowie ochrzczeni byli/ y okrom Sláchty/ y Boiar/ ktorym dla vczciwości oſobny Chrzeſt wyrządzano.

Xiążętá Bráćia Jágełowi do Wilná.

Litwá ſię chrzci.

Litwá do Chrztu ſukniámi przywabiona.

30000. Poſpolſtwá Litewſkiego ochrzczono.

Sam Krol Jágeło wielką pilność vſtáwicznie czynił w náwracániu pogáńſtwá do Páná Chriſtuſá/ gdy nie tylko nápominał/ proſił/ y dárámi ich przyludzał/ ále też vſtáwicznie on lud gruby náuczał / rozważáiąc im táiemnice/ y wyznánie członkow wiáry świętey Chrześciáńſkiey / Bo kápłani Polßcy ięzyká nierozumie-

nierozumieiąc Litewſkiego/ po Polſku ſłowo Boże przepowiádáli / á Krol záś od nich tłumáczył/ y wykłádał od ſłowá do ſłowá wßyſtko kazánie poſpolſtwu Litewſkiemu / wßákże z wielką trudnością Litwá oyczyſte przodkow Bałwochwalſtwá opußczáłá / bo ácz ſię y drudzy chrzcili / iednák táiemnie Bożkom ſwoim ofiáry y modły czynili / o ktorych Litewſkich y Zmodzkich zabobonach/ y bałwánach rozmáitych nápiſałem doſtátecznie wyżßey w Kronice Ruſkiey. Ale gdy Jágeło Krol roſkazał naprzod w Wilnie/ ogień ktory mieli zá święty/ ná tym mieyſcu gdzie dziś Kośćioł S. Stániſłáwá / w zamku zgáśić y rozmiátáć/ Kośćioł też pogáńſki w ktorym ſtał Bałwan Perkunos / y Ołtarze iego kazał rozwálić/ y wieżę z fortą/ z ktorey Kápłani y Wießczkowie dawáli ludziom zmámionym odpowiedzi/ y przyßłe rzeczy przepowiádáli/ wywrocić / węże y gádzinę ktorę zá Bogi mieli/ pobić/ láſſy święte gdzie dziś ſtáynie/ y pußkárnia/ w ktorych ſtáwiáli świece / poſiec y wyrąbáć/ bez żadnego obráżenia Polakow/ ktorzy ony Bałwány burzyli / ſiekli/ y pſowáli/ co ſię ſtáło nád nádzieię Litwy Pogan / bo ſię ſpodziewáli/ iż wnet álbo nagle pomrą/ álbo polſnią/ ále gdy widzieli / iż ſię im nic nie ſtáło/ mowili z wielkim podziwieniem / iż gdyby to ktory z nas vczynił/ zárazby był ſkarán od Bogow / Bo ſię im według wiáry działo.

Bałwány Litewſkie burzą.

Tám ieden Czech Kápłan Hieronym imieniem/ żywotá pobożnego/ gdy ſam ochotnie rąbał ſiekierą ieden wielki Bałwan Perkun názwány / z drzewá zá wielego vczyniony / záciął ſię z przygody bárdzo ßkodliwie w nogę / co obaczywßy Litwá Pogáni/ wnet z krzykiem y z płáczem wołáć poczęli/ iż go zá ſwoie krzywdę ich Bog zgwałcony ſkarał: ále Hieronim Kápłan rzekł/ iż tá nie ieſt rána ku śmierci/ ále ku chwale Bożey / áby przez to Pan Jeſus Chriſtus był vwielbiony. Potym klęknąwßy począł nabożnie Páná Bogá prośić / áby imię ſwoie święte iákim cudem miedzy onym pogáńſtwem obiáśnić y oświećić raczył / á wtym wyciągnąwßy onę ránioną nogę przed wielkim zborem onego Pogáńſtwá / przeżegnał ránę znákiem Krzyżá świętego / Páná Bogá w Troycy świętey iedynego wzywáiąc / y wnet ſię rāná zgoiłá / ktora byłá bárdzo ßkodliwa / iż áni blizny námnieyßey nieznáć było/ á wſtawßy zdrowy/ dorąbał do końcá onego Bałwáná/ co obaczywßy Litwá ſtali zdumiawßy ſię z dziwnego zágoienia oney ßkodliwey rány/ á widząc prożność y nikczemność Bogow ſwoich / mowili iż mocnieyßy y dziwnieyßy ieden Bog Chrześciáńſki / niż náßych tyſiąc / á ták ochotniey do wiáry Chrześciáńſkiey przyſtawáli.

Tráfunek.

Joan. cap. 11.

Pan Bog cudá czyni kiedy ich potrzebá.

To też Marek S. w Alexándriey vczynił / o czym czytay Habdiam Babilonium/ w żywocie tego Márká S.

Záłożył potym y zbudował Kośćioł Biſkupi Jágeło w zamku Wileńſkim niżnym/ ná tym mieyſcu gdzie pierwey gorzał ogień Pogáńſki vſtáwicznie / ktory Bodzętá Arcybiſkup Gnieznieńſki poświęcił ná pámiątkę S. Stániſłáwá / y nádał go dochodámi hoynymi y ták ná Biſkupá / iáko ná Kánoniki / y Wikárie doſtátecznie należącymi. Andrzeiá Wáßiloná Polſkiego Sláchćicá/ z Herbu Jáſtrzębcow / Zakonu Fráncißkanow Mnichá pobożnego żywotá/ Helżbiety Krolowey Węgierſkiey Spowiedniká / przedtym Biſkupá Ceretenſkiego/ pierwßym Biſkupem Wileńſkim przełożył y poſtánowił / k temu ſiedm Kośćiołow Párochiálnych Plebáńſkich z doſtátecznym nádániem w Litwie fundował. Pierwßy w Wilkomierzey/ w Miſſogole / w Niemenczynie / w Miednikach / w Krewie/ w Bolciach / y w Haynie / ktore też Kośćioły Krolowa Jádwigá dośić hoynie Kleinotámi / Srebrem / y Krzyżámi / tákże Ornatámi koßtownymi z ſkárbu włáſnego nádáłá.

Kośćioł Biſkupi w Wilnie ná Zamku.

Andrzey Wáßilo Biſkup Wileńſki pierwßy.

Plebánije w Litwie przednieyße zá Jágełá.

Fundował też Krol Jágeło y zbudował Kośćioł S. Marćiná ná Zamku wyżnym Wileńſkim / ktory tákże Prebendą y nádániem ſłußnym opátrzył / dziś iáko widzimy zniſzczał y vpadł / tylko znáki od łyſſey gory málowánego budowánia/ y rozwálonych ſklepow ſtoią.

O ktorym teraz tak mozemy rzec:

Quæq; prius sanctos cogebat curia patres
Serpentum facta est, alituumq; domus.
Plenaq; tot passim, generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.
Calcanturq; olim sacris onerata tropbæis
Limina, distractos & tegit herba deos,
Tot decora, artificumq; manus, tot nota sepulchra,
Totq; pios cineres una ruina premit &c.

Támże też Jágeło z Bráćią swoią Xiążęty / ná tymże ziezdzie Wilenskim/ dał Przywiley y Fundus ná Biskupstwo Wilenskie / w ktorym to naprzod v- chwalit / áby Ruśi Greckiego Zakonu z Kátoliki wiáry Rzymskiey nie godziło się w Małżeństwo wstępowáć/ ażby pierwey Ruská/álbo Ruśin do Rzymskiego Kośćiołá posłuszeństwá przystáli. W tymże Przywileiu dobrá Biskupstwá Wilenskiego y wszystkiego Duchowienstwá wyzwala / wiymuie y ná wieczne czásy pod przysięgą wolnymi czyni/ od wszelkich podátkow/Serepcizn/podwod/wypráwy woienney / strażey / opráwowánia mostow / Dziakłow y wszelkich innych ktorychkolwiek powinnośći świeckich/wczym y potomkow swoich wszystkich/ Wielkich Xiędzow Litewskich obwięzuie. A ták się poczyna ten Priwiley/ ktoregom kopiey v sławney pámięci Xiążęćiá Juriá Juriewiczá Olelkowiczá Słuckiego dostał.

O Ruskim małżeństwie z Rzymiány vstáwá.

In nomine Domini amen: Ad perpetuam rei memoriam, Quia tunc multis errorum, & dubiorum prudenter occurimus in commodis &c. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniaq; Princeps supremus, Pomeraniæ, Rußiaq; Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium &c. Quomodo Spiritus sancti præuidenti clementia, errores paganicos relinquentes, fidem sacram deuote recepimus, & fonte sumus renati baptismatis, in terris nostris Lituaniæ & Rußiæ eandem fidem Catolicam uolentes augmentare de concessu & uoluntate fratrum nostrorum charißimorum Ducum, & omnium nobilium terræ Lituaniæ disposuimus & ordinauimus &c. &c. Potym ták zámyka wolność duchowną. *Sed ipse Episcopus in suæ Ecclesiæ possessionibus, & cæteri sacerdotes in suis plenam & omnimodam habeant facultatem, alijs omnibus potestatibus ut præfertur sæcularibus omnino exclusis, ut autem præmissa omnia uigorem obtineant perpetuæ firmitatis, præsentes literas fieri fecimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Wilnæ feria 6. post diem cinerum, anno Domini 1 3 8 7. præsentibus inclitis Principibus, Skirgelone Trocensi, Wlodimiro Kiouiensi, Koributo Nouogrodecensi, Witoldo Grodnensi Lituaniæ, Conrado Olesnicensi, Ioanne & Semouito Masouiæ Ducibus, ac strenuus &c.* Ták potwierdziwszy Biskupstwo Wilenskie Krol Jágeło/ posłał Dobrogostá Biskupá Poznánskiego do Vrbaná szostego/ Papieżá/ opowiádáiąc mu posłuszeństwo synowskie Kośćiołowi Bożemu powszechnemu należące/ tudzież Wielkiego Xięstwá Litewskiego oyczyzny swoiey do wiáry Chrześćiáńskiey náwrocenie.

Potym Jágeło odesławszy Krolową do Polski Rok prawie cáły po rożnych mieyscach Litewskich z miástá do miástá / y z wołośći do wołośći ieździł/ szczepiąc/y gruntuiąc wiárę świętą chrześćiáńską / á Báłwány Pogáńskie niszcząc y wykorzeniáiąc.

Jágeło do Witebská.

Jáchał zás ná Ruś do Witebská Xięstwá máćierzystę / y do Połocká/gdzie nowe rostyrki od Szláchty Ruskiey y od pospolstwá wzruszone vskromił y vspokoił/ skarawszy tych ná gárdle ktorzy byli onych burd przyczyną. Stámtąd wroćił się do Wilná/gdzie zá dobrowolnym zezwolenim/y iednostáynymi głosy Kniáziow/ Boiar/ y

Boiar y Pánow Litewskich/ Skirgáyłá Brátá rodzonego/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie / y Zmodzkie (záchowuiąc sobie ná wszystkim zwierzchność) przełożył/ y ná swoim mieyscu w Wilnie posádził/ przez spolne podnoszenie Stolice Wielkiego Xięstwá/ y oddawánie Mieczá/ Czapki/ y Laski / według stározwykłych obyczáiow podnoszenia Xiędzow Wielkich Litewskich. Támże Siostrę swoię rodzoną Alexandrę / zá Semowitá Mázowieckie Xiążę młodsze wydał/ y wesele wielkim kosztem w Wilnie spráwował / á Rádomską ziemię w possagu mu postąpił.

Skirgayło ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśion.

Z tey Alexandry Olgerdowny Siostry Jágełowey / á Małżonki Semouitá Xiążęćiá Mázowieckiego / vrodziłá się Cymbarká/ ktora byłá dána w małżeństwo Ernestowi Arcyxiążęciu Rákuskiemu / Tá vrodziłá Fryderyká trzeciego Rzymskiego Cesárzá / Arcyxiążę Rákuskie/ Frideryk zás Cesarz Práwnuk Olgerdow z Eleonory Edwárdá Krolá Portugálskiego Corki vrodził Maximiliáná Cesárzá/ Máximilian z Máriey Cárolussá Xiążęćiá Burgundiyskiego Corki iedyney Dziedziczki (po ktorey Burgundia ná Rákuski Dom spádłá) Philippá Krolá Hispáńskiego / Philip zás Károlussá piątego Cesárzá y Krolá Hispánskiego / y Ferdinandá drugiego Cesárzá Rzymskiego / Węgierskiego / y Czeskiego Krolá/ Arcyxiążę Rákuskie / Ferdinand potym z Anny Wnuczki Jágełowey/ Władisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá Kázimierzá Jágełowicá Syná Corki / vrodził Máximiliáná Cessárzá Electá Polskiego/ ktory vmárł Roku 1576. z Titułem wybránia ná Krolestwo Polskie / ktore Stephan pierwszy/ Siedmigrocki Woiewodá szczęśliwiey wybrány szczęśliwiey opánował. A Rudolphus Syn Maximilianow Krol Węgerski/ y Czeski z Alexandry pczerzeczoney Siostry Jágełowey po kądzieli (iáko mowią) od Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / y potym z Anny Władisławowny od Kázimierzá Jágełowicá Krolá Polskiego / y Xiędzá Litewskiego Narod wiodący/ iák to szerzey w Tablicy nászey Genealogiey Xiążąt Litewskich obaczysz Cessárzem Rzymskim Roku 1577. iest wybrány : Y po tey Alexandrze Olgerdownie Xiężnie Mázowieckiey / y po Corce iey Cimbarce / Xiążętá Rákuskie / y Cessarz z tego Domu idący práwá dziedzicznego w Mázowieckim Xięstwie y dziś chcą dochodzić / ktorego się chciał wyrzec Máximilian wtory Cesarz w Condiciach podánych / iesliby był ná Krolestwo Polskie przyszedł/ ále to y bez tego dawnośćią wyszło.

Alexandrá Olgerdowná zá Xiążę Mázowieckie/ z ktorey genealogia Xiążąt Rákuskich y Cesárzow po kądzieli.

Rudolph Cesarz.

Práwo dálekie ná Mázowsze Domu Rákuskiego.

A odpráwiwszy w Wilnie Krol Jágeło Wesele Małżeńskie Siestrze Alexandrze/ z ktorey się ten sławny Narod Cessárzow rozmnożył/ y postánowiwszy porządnie rzeczy Litewskie / wyiáchał do Polski przez Wołyń / gdzie ná Stárostwo Luckie przełożył Krzesławá z Kurozwąk/ Castellaną Sędomirskiego / nád wolą Pánow Litewskich / ktorzy wolnośći swoich bronili / áby zwierzchnych vrzędow w Litewskim páństwie Polakom Krol nie dawał.

Krzesław Polak pierwszy Stárostá w Lucku.

Przyiáchał potym Krol Jágeło do Lwowá / gdzie Piotrá Hospodárá Wołoskiego / gdy przysięgę hołdownym obyczáiem z Rádámi swoimi pod Chorągwią Koronną vczynił / w obronę przyiął / bo wten czás Wołoszy odtinęli się byli od Węgrow w Interregnum po śmierći Ludwikowey / á do Polakow przystáli.

Wołoszy do Polakow.

A gdy przyiáchał Krol do Krákowá/ pogniewał się z Krolową Jádwigą/ o podeyrzenie występku w małżeństwie / ták bárdzo / iż máło nie przyszło do rozwodu szkodliwego / ále to Pánowie łágodną rádą vhámowáli / á iżby Krol tákich szkárądych á niepewnych rzeczy odnośićielá wydał/ vsilnie náciera li/ y przywiedli to/ iż Krol muśiał wydáć Gniewoszá z Herbu Strzegonia/ Podkomorzego Krákowskiego / ktory świętą Krolową śmiał oskárżyć y zháńbić przed Krolem/ iákoby

Gniew Jágełow z Krolową Jádwigą.

lem/ iákoby oná w niebytności iego z Gwilhelmem Rákuſkim Xiążęciem (ktory ſie iey ono pierwey ſwátał) obcowáłá/ ktory był ſłowie potáiemnie/ á nie znácznie do Krákowá przyiáchał/ gdy Krol w Litwie mieſzkał.

Krolowa przyſięga.

Krolowa tedy wywodem Ochmiſtrzá / y Fraucimeru ſwoiego świádectwem/ tudzież cieleſną przyſięgą / z tego ſie Krolowi oczyściłá / y wywiodłá/ á Pan Gniewoſz/ iż ſie powieśći ſwoiey niemogł záprzeć / áni iey dowieść / tedy w Wiślicy ná Seymie z wynálezienia Senatu Koronnego / zá táki wyſtępek / muſiał pod łáwą iáwnie głoſſem wielkim iáko pies ſzczekáć / á odwoływáć / y wyznawáć / iż łgał y ſzczekał niecnotliwie iáko pies / o cnotliwey Krolowey Pániey ſwoiey. Ták potym miłość małżeńſka / miedzy Krolową y Krolem byłá vgruntowána.

Gniewoſz pod łáwą ſzczeka. Długoſz & Cromerus lib.15. etc. Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos.

Skirgáiło Olgerdowic wielki Kiądz Litewſki/ Zmodzki y Ruſki.

Rozdział VI.

Skirgáiło Olgerdowic będąc podnieſiony w Wilnie ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie oyczyſte Ruſkie/ y Zmodzkie roku 1387. zá dobrowolną życzliwością Krolá Jágełá Włádiſławá Brátá / więcey był przychylny do rozmnożenia mod Ruſkich Zakonu Greckiego / niż do ſzczepienia y vgruntowánia powſzechney wiáry Chrześciáńſkiey Kośćiołá Rzymſkiego/ bo ſie miedzy Ruſią zmłodu vchował.

Nieſtateczność Skirgáiłowá.

Ná nowym páńſtwie vdał ſie do vſtáwicznych bieſiad y pijáńſtwá/ ſtáteczności Xiążęcemu ſtanowi należącey námniey nieprzeſtrzegáiąc / dla czego po odiácháníu Krolá Jágełá do Polſki nie długo trwáły w pokoiu ſpráwy Litewſkie/ Bo Witołt Kieyſtutowic będąc mężem wielkiego ſercá / y wyſokiey myśli/ ſądził ſie też ná wielkie Xięſtwo Litewſkie / zá niegodną y nieſłuſzną rzecz poczytáiąc / Skirgáyłowi nikczemnemu y ſobie w dzielności nierownemu podlegáć (iáko on ſobie według wyſokiey dumy rozumiał) Fráſſował ſie też ná Krolá Jágełá/ iż ná iego záſługi/ y godność niedbał/ á w ſłowie mu ſie niezyśćił / ktorym mu obiecował ſpuśćić Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Wilno / ſkoroby ſie ſam ná Kroleſtwie Polſkim vgruntował / y tą go obietnicą z Prus (gdy ono był do Krzyżakow ziáchał z Krewá vćiekwſzy) przywabił. Obawiał ſie też Witołd áby go Skirgáyło bez wieśći nieſpodźianego kiedy nie zábił/ bo to do niego wiedział/ iż był ięzyká y ręki do zwády prętkiey/ k temu był okrutny/ á nieſtáteczny/ y nie vſtáwiczny/ á tylko z nim było do obiádá ſiedźieć/ bo ſkoro ſobie podpił ná kogo gniew trzeźwi chował/ tego po pijánu zábił/ y poſpolicie ná ty ktorzy z nim pijáli z bronią ſię tárgał / y wiele przyiaćioł ták pobił nieináczey iáko Alexander Wielki w Perſiey.

Witołdowe rozmyſły.

Popędliwość pijánego Skirgáyłá.

O tym czytay Q: Curtium & Iuſtinum &c.

Przeto Witołd iáko był mąż ná wſzem dzielny / przemyślny/ y dowcipny/ ſkoro Skirgayło do Połocká viáchał / zebrał ſie z Grodniány / y Podláſzány/ á przyciągnąwſzy bez wieśći pod Wilno / myślił Zamki Wileńſkie vbieżeć/ ále Polacy ſłużebni / ktorzy byli ná wyſznym Zamku / y Mieſzczánie Wileńſcy prawdziwie ſłużąc Skirgáyłowi / odbili go dwá kroć od Zamkow / iż muſiał názad

Wilnowcy y Polacy Witołtá odbili.

ſiał názad vſtąpić. Widząc tedy Witołd iż mu ſie nie według myśli ſzáńcowáło/ wrocił ſie do Grodná/ Potym przyzwawſzy Niemcow z Prus zá pieniądze/ y żołnierzow tákże Boiárow ſwoich przyſięgłych niemáło zebrawſzy/ oſſádził zamki obadwá Grodzienſkie mocnym rycerſtwem y ſtrzelbą/ tákże Brześćie/ Suraż/ Kámieniec zamki vdzielne porządnie náſpiżował/ y obwárował Rycerſtwem ſwoim/ á ſam z żoną Xiężną Anną y z ſkárbámi wſzyſtkimi do Mázowſzá wyiáchał/ do Januſzá Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá ſwoiego / od Januſzá záś gdy mu ſie v niego nieſpodobáło/ przenioſł ſie do Semowitá Brátá iego do Płocká drugiego Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był poiął Sioſtrę Jágełowę y Skirgáyłowę rodzoną Alexandrę / ále gdy go obádwá y Janus y Semowit niewdzięcznie przyięli/ y nie po myśli częſtowáli/ ziáchał do Prus z żoną / y z Boiáry ſwoiemi do Miſtrzá Konrada Zolnerá / od ktorego był w Málborku wdzięcznie przyięty/ Kontorowie też y wſzyſcy Krzyżacy chętliwie mu wyrządzáli gościnną przyiaźń/ y łáſkáwie mu ſie ofiárowáli z dobrą obietnicą / y potuchą doſtąpienia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ á to mu tuſzyli Krzyżacy ná zdrádzie/ bo ſie przezeń (iáko zá wiechą ptáki łowiąc) Zmodzkiey y Litewſkiey ziemie doſtąć ſpodziewáli. Tám w Pruſiech mieſzkáiąc czás niemáły z żoną / náuczył ſie goſpodárſtwá domowego y ięzyká Niemieckiego po częśći / iáko Długoſz / Miechouius y Cromerus lib.15. piſzą. Potym tráctuiąc z Miſtrzem y z Krzyżakámi/ áby mu pomogli doſtąpić Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / ktorego ſie też Oyczycem y dziedzicem własnym miánował / záſtáwił im y zápiſał zá prácą y nakłady woienne/ Zmodzką ziemię we trzech ſet tyśięcy złotych / álbo iáko niktore Látopiſcze Litewſkie świádczą we trzech ſet tyśięcy kop Litewſkich.

Witołd zamki ſwoie oſſadza.

Witołd do Mázowſzá wtory raz ziechał.

Witołd z Mázowſzá do Prus

Witołd ſie goſpodárſtwá w Pruſiech vczy.

Zmodzką Ziemię Witołd záſtáwił Niemcom.

A ták Miſtrz Pruſki Zolner z iedną ſtronę od Zmodzi y od Niemná/ á Miſtrz Liflandſki z drugą ſtronę od Dźwiny Litewſkie páńſtwá z woyſkámi Niemiecki náieżdżáli/ y burzyli / zá czym ſie też Litwá ná dwie części rozdzieliłá / ták iż iedná część Slachty y poſpolſtwá zá Witołtem ſtáłá / á drudzy Skirgáyłowi przyiąli. Przeto Krol Jágełło obawiáiąc ſie áby Witołd z Niemcámi / zá niedbálſtwem y gnuśnością Skirgáyłową Wilná nieopánował / przez podánie Ruſſakow / ktorzy Witołtowi więcey życzyli / wypráwił do Litwy Mikołáiá Moſkorowſkiego/ Podkánclerzego Koronnego z rownym pocztem Zołnierzow/ y Drabow Polſkich / z Ryſztunkiem woiennym y z ſtrzelbą / áby obudwu Zamkow Wileńſkich bronił y ſtrzegł/ ktoremu też Skirgáyło Wilno wſzyſtko w obronę podał/ y z Litwy Rycerſtwá przebránego do ſtrażey około blánkow przydał niemáło.

Krzyżacy Zmodź y Litwę burzą z ſtrony Witołtowey.

Wilno Polakámi przećiw Witołtowi oſſádzone.

Tegoż roku w Jeſien przyciągnął znowu Witołd z Niemcámi Pruſkimi y z Liflandſkimi pod Trok/ gdzie dwá ſzturmy prożno ſtráćiwſzy/ przyſzáncował ſie od Antokoley y od łyſych gor pod zamki Wileńſkie/ ktorych Niemcy zátoczywſzy ſtrzelbę Działá nowo wynálezione/ y tárány gwałtownym vporem/ y vſtáwicznymi ſzturmámi dobywáli / ále iż ſie Litwá y Wileńſcy Mieſzczánie mężnie bronili z niżnego Zamku/ á Polacy z Moſkorowſkim z wyſznego / ták iż muſiał Witołd z Niemcámi odciągnąć nie wſkorawſzy w dobywániu Wilná. Látopiſcze Ruſkie świádczą/ iżby Witołd miał wten czás niżnego zamku dobyć/ ále to potym zá trzecią Witołtową wypráwą było/ iáko niżey naydzieſz/ według Długoſzá/ Miechowitá y Cromerá doświádczonych Hiſtorikow y kronik Pruſkich.

Witołd y Niemcy Pruſcy odbići od Wilná.

Potym Witołd odciągnąwſzy z woyſkiem Krzyżáckim / Litewſkimi łupámi vbogácony do Prus / fráſował ſie ná ſwoie nieſzczęśćie / á wyrozumiawſzy z pewnego doſtrzegánia y iáwnych znákow wiárę Krzyżakow Pruſkich być ſobie podeyrzáną / ktorzy nie iego ále ſwoich właſnych pożytkow w woiowániu Litwy pátrzáli/ wypráwił táiemnie do Jágełá Krolá wiernego poſłáńcá/ przez

Krzyżacy chytro Witołtowi pomagáli.

ktorego ſię z Krolem ziednał / bo ſię też iuß Jágełowi naiázdy Witołtowe były vprzykrzyły / ku temu / iáko Długoß / y Cromerus lib. 15. Miechouius lib. 4. cap. 39. piſzą / boiał ſię / áby Litwá y Ruſſacy nie podáli ſię dobrowolnie Witołtowi. Posłał mu tedy Krol Jágełło przez tegoż táiemnego posłáńcá liſty ſwoie wierne / ktorymi obiecował / y poſtępował Witołtowi wßyſtkę władzą dáć ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim / y ná Stolicy Wilenſkiey / tylko áby ſię co rychley z Prus zwrocił / nie pſuiąc wiecey oyczyzny właſney / áni iey woiowániem Niemcow karmiąc y bogácząc.

Witold ſię z Jágełem ziednał.

Ty liſty otrzymawßy Witołt / á vfáiąc obietnicy Krolewſkiey / Krzyżácką też wiárę podeyrzáną máiąc / myſlił iákoby ſię z Málborku wymknął / á ták naprzod żonę Xiężnę Annę do Folwárkow ktore miał od Krzyżakow / iákoby ná przeiażdżkę z ſkárbámi wysłał / ſam potym zmyſlił ſobie / iż miał do Litwy iáko przed tym częſto czynił dla wzdobyczy z ludem ſwoim wtárgnąć / A ták zebrawßy ſię porządnie iáko ná woynę z Kozáctwem ſwoim Litewſkim / ktorzy z nim z Litwy byli wyßli / żonę wziął z Folwárku potáiemnie z ſkárbámi / y ciągnął do Zmodzi / á iżby pámiątkę y znák Krzyżakom przemyſlnego ziáchánia po ſobie zoſtáwił / á do ſwoich ſię z iákim vpominkiem y gościńcem od nieprzyiaćioł wrocił / nie ináczey iáko Dawid myſlił od Philiſtinow y Achis Krolá / vbieżał trzy Zamki Krzyżáckie ná gránicy Zmodzkiey leżące / Jurgenburg / Mergenburg / y Nawanze álbo Nehinhaus / do ktorych był dobrowolnie wpußczon iáko przyiaćiel / y towárzyß / bo wßyſcy mniemáli / iż Litwę po ſtáremu woiowáć iedzie / tám Niemcow y Krzyżakow ſámych z Stároſtámi ich poſiekwßy / y w przekopy pobitych námiotawßy / Zamki wybráł y ſpalił / á celnieyßych y zacnieyßych Krzyżakow powiązawßy z ſtrzelbą y z łupámi w zamkach onych / y w okolicznych włośćiach Pruſkich pręłko zágrábionymi przyiáchał do Litwy / y mießkał w Grodnie / á Krolowi Jágełowi do Polſki Krzyżáckich więźniow zacnieyßych w Jurgemborgu / w Mergemburgu / y w Náwánzie pobránych ná znák nieprzyiáźni prawdziwey z Pruſſy posłał / vpominaiąc ſię przy tym obietnice podánia Wilná y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

3. Regū cap. 27 et 2. Regum cap. 2.

Witold trzy zamki Krzyżáckie vbieżáiąc ſpalił.

Dlugoſus et Miechouius lib. 4. cap. 39. fol. 272. Cromer. lib. 15. Waponius etc.

Witold z Prus do Grodná przyßedł.

Ale gdy długą przewłokę w zyſczeniu obietnice Krolewſkiey obaczył / pocżął teſknić w nádziei / á iáko był człowiek ſkrzętny / wielgomyſlny / y niecierpliwy / vmyſlił Wilno chytrym fortelem vbieżeć. A ták (właſnie iáko on Krol Kommanus / ktory przemyſlał Máſſilią pod Grekámi vbieżeć / o ktorym fortelu Juſtinus lib. 43. piſze) puśćił wieść Witołd / iż miał Sioſtrę ſwoię Ringáykę zá Henriká Xiążę Mázowieckie w małżeńſki ſtan wydáwáć / á Weſele dla vczćiwośći w Wilnie odpráwowáć / Przeto wozow trzyſtá y podwod nágotował / w ktore zbroynego Rycerſtwá przebránego / y kzyſięgłego zákrył puł czwártá ſtá mężow / á mięſſá zwierzynnego / Zubrow / Sarn / Wieprzow dzikich / y Jeleni ná wierzch wozow nákładł / k temu bárdzo wiele Boiárow ſwoich nieznácznie do Wilná nasłał / ktorzy rożno po goſpodách obyczáiem goſćinnym ſtáli / czekáiąc ſkutku fortelu poſtánowionego według zmowy / wiáchały tedy y ony trzy ſtá podwod do Wilná / á gdy ieden iáko by ſprawcá ſtárßy / y ßáfarz Witołtow proſił / áby go z onymi wozámi do zamku wpußczono / zwierzynę y inße potrzeby do Weſela należące złożyć / y ſchowáć / wnet zdrádę wydáli ſámiß Boiárowie drudzy Witołtowi / iż żołnierze Siergáyłowi y Polacy ktorzy wyżßego Zamku ſtrzegli / tákże Mießczánie Wilenſcy zebráli ſię pręłko iáko ná gwałt / wozy ony poimáli / zbroynych z nich wyłoczyć z pod zwierzynią poczęli / bić / ſiec / y wiązáć / Boiárowie záś drudzy Witołtowi widząc fortel obiáwiony / á iż trudno dokázáć mieli ná co byli poſłáni / vćiekli z miáſtá gdzie

Juſtinus lib. 43.

Fortel Witołtow do vbieżenia Wilná prożny / Bo też Oćiec iego Kieyſtut tymże fortelem był Wilno pierwey vbieżał pod Jágełem.

ſtá gdzie kto mogł / Witołd też ſam w nádziei / y w przemyſlnym fortelu omylony znowu do Miſtrzá Pruſkiego Konradá Walerodá / ktory był po śmierći Zolnerowey ná Miſtroſtwo wybrány / y do Krzyżakow liſty y Jednaczow posłał / prośąc áby mu pierwßą winę odpuśćili / ſlubuiąc im wßyſtki ßkody nágrodzić / á iżby go záſię po ſtáremu w pierwßą łáſkę / y obronę przyięli. Ták przeiednawßy Krzyżakow Grodno y inße zamki ſwoie w Litwie mocno oſádził / á ſam z żoną y z Sioſtrą Ringayłą y z Corką Anáſtázią álbo Zophią z przyiaćioły y z wielką częśćią Boiárow y z Xiążęciem Olßańſkim Janem Algimuntowicem y z Totwiłem Brátem / do Prus trzeći raz ziáchał / gdzie dwie lećie cáłe mießkał / vſtáwicznie Litwę z pomocą Krzyżakow Pruſkich / y Liflandſkich náieżdżáiąc. Zołnierze tákże y Kozáctwo Witołtowe z Litwy y z Niemiec zá pieniądze zgodne / ktorzy byli ná Grodnie / ná Brześciu / y ná Kámieńcu / zamkach / dla obrony od niego zoſtáwieni okoliczne włośći poddáne Skirgáyłowi / y Krolowi Jágełowi częſtymi wyćieczkámi y wtárczkámi trapili / ták iż Litwá biedna dla Witołtowey nieſtworności zewſząd byłá vćiśniona.

Witold z przyiacioły trzeći raz do Prus ziáchał.

Witold Litwę burzy.

O wypráwie Jágełowey z Polſki do Litwy przećiw Witołtowi / y iego zamkom / á o dobywániu Grodná / roku 1390.

Rozdział VII.

WLadisław Jágełło zebrawßy woyſká iákie mogł ná pręcę z Polſki / ciągnął do Litwy / áby roſterki wzburzone miedzy Litewſkimi / y Ruſkimi Pány vśmierzył / á moc Witołtowę przełomił / y vtarczek ... żakow Pruſkich y Liflandſkich powściągnął ... nowe woyſká z Niemieckich ziem dla pom... towi zbieráli.

Naprzod tedy Krol Jágełło pod zamki od Witołtá oſ... z ktorych częſte naiázdy do Polſki / y Mázowßa y do Li... ndli / Brześćie dźieſiątego dniá mocą wziął / A z ince Re... zebnymi ná nim przełożył / ſtámtąd woyſko poſpolite ... głodu (gdyż tá wypráwá byłá w mieśiącu Lutym) w... ćił / A z dźiewiąćią ſet iezdnych dworu ſwego / Kám... rego zá máłą trudnośćią dobywßy / podał go do ... wi Máſkowſkiemu Slachćicowi / y Miecznikow...

Potym Krol Jágełło przepráwiwßy ſię pr... położył / A iż zamku mocą dobyć niemogł / gło... we wymorzyć vmyſlił / Tám mu ná pomoc ... Xiążę Sluckich Xiążąt przodek z niemáłym ... Dimitr Xiążę z Nowogrodká Siewierſkie... żąt przodek z kilkiem iezdnych vſſow Ruſ... chał / á ták z tym woyſkiem Krol Jágeł... koło ſłyßąc oblężenie ſwoich ná Grod... żakow Pruſkich ná pomoc / y ná odſ...

Niemnem przećiwko zamkowi oboz położywszy/ nowy Zamek ná kopcu z ziemi vsypánym budowáć począł/ ále tym bynamniey oblężonym nie pomogł/ Bo iuż niżny zamek Krolewscy żołnierze/ ná co sam Witołd z żáłośćią pátrzał/ wzięli byli. Przeto Witołd przestawszy od budowánia nowego zamku/ łáńcuch żelázny miąższy przez Niemen do Grodzienskiego wyższego Zamku przeprowádził/ y v brámy vwiązał/ á podle łáńcuchá łodzie y wiciny rzędem stawiáiąc most vczynił/ áby ták łatwiey oblężonym mogł dáć pomoc/ y żywnośći im dodáć/ ránne y niemocne do siebie bierząc/ á świeżą obronę posyłáiąc.

Przemysł Witołtow.

Ten fortel Witołtow obaczywszy Krolewscy żołnierze/ násiekli y nárąbáli wielkich á miąższych kłodzin sosnowych ná wierzchu Niemná/ ktore w płot związawszy puśćili po wodzie y po wietrze ná niż/ á ták zá pędem bystrey rzeki ony sośnie gwałtownie won most Witołtow vderzyły/ y potopiły łodzie y wiciny z ludźmi prożno się opieráiącymi łáńcuch rozerwawszy/ iż tylko ieden Niemiec ná brzeg Krolewskiego obozu ledwo wypłynął/ ná ktore drudzy Niemcy prożno wołáli/ nápomináiąc go áby rączey w wodzie zginął/ niżliby miał żywo w ręce nieprzyiacielskie przyść/ ále on wolał zdrowo zostáć. A ták z tego Niemcá postępkow Witołtowego woyská y spraw iego Krol się dostátecznie wywiedział/ A Witołt przyszłey nocy z wątpiwszy o obronieniu Zamku/ do Prus z woyskiem odćiągnął. A ták Zamek Grodzienski przez pięćdziesiąt dni oblężony w moc Krolewską przyszedł. Ale to oblężenie Grodná niemnicy tym ktorzy oblegli/ to iest woysku Krolewskiemu y inszych Xiążąt Litewskich/ iáko y oblężonym dokuczyło. Bowiem ták trudno o żywność było/ iż záledwo po trosze chlebá czarnego z słomą/ z plewámi y z kłossámi zmielonego żołnierze dostáć mogli/ á koniom liśćie z drzewá y snopki słomiáne z chromin chłopskich miásto owsá y siáná po trosze/ y to zá czternaśćie mil wkoło szukáiąc dáwáli. Bo woysko Krolewskie y Litewskie z Skirgáyłem y z Włodimirskiem Kijowskim/ tákże z inszymi Bráty Krolewskimi z iedney strony/ á z drugą Witołd z Niemcámi wszytko ...o byli wypalili y wyplundrowáli. Ták Krol Jágełło wziąwszy Grodno y o... ...przećiw Witołtowi/ y Krzyżákom w Litwie zmocniwszy/ do Wielkiey ...ciągnął/ gdzie Wárćisławá Xiążę Szczecinskie w obronę przyiął/ y w... ... A on przećiw Krzyżákom Pruskim przysięgę obyczáiem hołdo... .../ y Krolestwu vczynił.

Fortel ná fortel Ktorego też Gdańszczánie vżyli/ gdy most Krolowi Stephanowi 1578. roku pod Láternia rozerwáli/ przypuśćiwszy barkę z smolną Sośniną zápaloną/ á potym okręt z kosámi ktory z żaglámi powietrze idąc most z łáńcuchem y z łodziámi przećiął.

Grodno zá dni 50. wzięte.

Vćisk y głod w woysku Jágełłowem.

...gdy Krol Jágełło w Litwie się około Grodná báwił/ Jádwi... ...ká iego zebrawszy drugie woysko z Polski do Rusi się wy... ...egrámi/ y pod Slężákámi Zamkow Ruskich dobyłá/ ...nieboszczyk Oćiec iey/ Krol Węgerski y Polski/ przo... ...mocą Járosław/ Przemyśl/ Grodek/ Hálicz/ ...tczow/ y insze Zamki Ruskie/ z ktorych We... ...wygnáłá/ á z zwyćięstwem Ruskich ...ká Królá Jágełłá z Litwy ...ácáiącego przy... ...vitáłá.

O Burzeniu Litwy przez Witołtá z Krzyżaki/ O spaleniu Trokow y dobywániu Wilná/ y o śmierći Narimuntá/ Korigelá/ Cotiwitá/ Xiążąt/ y o przyieździe Jágełłowym do Wilná.

Tegoż roku 1390. gdy się iuż zboża ná polach dostawáły/ á żniwá się przybliżáły/ Lankaster Henriká Krolá Angelskiego Syn/ z wielką mocą Anglikow/ Skotow/ Fráncuzow/ Niemcow/ ná swą szkodę dla świętey woyny przećiw Pogánom Litwie zebránych/ do Prus przyćiągnął/ á zá nim Algardus Grof Hohensteinski z drugim woyskiem Niemieckim przyszedł/ mniemáiąc iż Litwá ieszcze w Pogáństwie żyłá. Przeto Mistrz Pruski Conradus Valerodus/ ktoremu nie o wiárę/ ále o pánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzi/ pod pokrywką wprowádzenia Witołtá ná stolec páństwá oycowskiego/ grá byłá/ Zebrał też woyská Pruskie z swoimi Krzyżáki/ przyzwawszy ná pomoc Mistrzá Liflandskiego/ ták tedy trzemi zagonámi/ y z trzemi ogromnymi woyskámi do Litwy z Witołtem ciągnęli/ iedno woysko Witołd wiodł/ drugie sam Conradus Valerodus Mistrz Pruski/ Trzećie Mistrz Liflandski z Lankastrem Krolewicem Angelskim/ y z Algárdem Grábią Hohensteinskim/ á śćiągnęli się wszyscy v Kowná/ gdzie Wilia w Niemen wpada. Ztámtąd prosto pod Troki ciągnęli/ ktore z Zamkiem częstym szturmowánim zburzyli y spalili.

Krolewic Angelski ná Litwę.

Chytrość Mistrzá Pruskiego

Trzy woyská wielkie ná Litwę do Kowná

Troki zburzone.

Potym do Wilná obozy toczyli/ tám ich Zołnierze Krolewscy Polacy nád Wilią z Skirgáyłem/ ktory też miał woysko niemáłe Litewskie potkáli/ gdzie záraz stoczyli bitwę z obudwu stron ogromną zápalczywośćią/ nie dáleko od Wilná nád rzeką Wilią/ w tych polách gdzie dziś dwor Soltanow/ ktore Sisikiniámi on czás zwano/ Vganiáli się potym áż pod gorę gdzie dziś Werki Biskupie/ Litwá y Russacy śmiáłośćią/ bo im ná domowych śmiećiach było/ Niemcy zás zbroią y wielkośćią przemagáli/ bili się od poránku áż do południá/ ták iż trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wilią z obudwu stron leżáły/ ná ostátek żołnierze Krolewscy y woysko Skirgayłowe Litewskie/ tákże Xiążętá Ruskie Litwie pomagáiące/ od wielkośći Niemcow y Anglikow przemożeni/ musieli nązad ku Wilnowi vstępowáć y gdzie kto mogł/ ále wiele zacnych mężow w bitwie z strony Litewskiey ná placu poległo/ miedzy ktorymi znácnieyszy byli/ Kniąż Gleb Swiątosławowic Xiążę Smolenskie/ Xiążę Siemion Jáwnuczewic Zasłáwski/ Kniąż Gleb Constantinowic Czártoriyski/ Kniąż Jwan Lwowic/ y inszych niemáło pániąt Litewskich wielkiego rodu/ skąd się pokázuie/ iż tám nie ládá bitwá byłá/ ponieważ ták wiele zacnych Xiążąt poległo.

Bitwá Skirgáiłowá y Polakow/ z Witołtem y z Niemcámi.

Skirgáiło z Polaki porážon.

Xiążętá przez Witołtá y Krzyżaki poimáne. O tym też czytay Dlugossum et Cromerum lib. 15. Mie. lib. 4. cap. 40 etc.

Dziś ieszcze tám w tych polach náyduią Rusnice stároświeckie/ szpady/ przyłbice/ y miecze/ tákże ostrogi zárdzewiáłe/ y w Werkach w dworze Biskupim wisi záwieszonych kilko broni/ co chłopi wyoráli.

A Xiążę Skirgayło z ost...kiem ludu ná stáre Troki z pobojśćza obronną ręką vszedł. Potym zebrawszy się z ...ietszym ludem/ Niemieckie obozy vstáwicznie pod Wilnem náieżdżał/ A w tym ... Wilenski zamek niżny/ ktory kriwym zowią/ Niemcy zewsząd oblegli/ záraz nikto... ...y zdraycy z Litwy y z Rusi dwie Bramie/ y Wieże z blánkámi zápalili/ z ktorey ...gnia ...wćiekał Xiążę Kázimierz Korigełło Brát

Zdraycy zamek niżny zápalili.

Korigiel Xiąże ściety.

gelo Brat rodzony Krolewski/ był od Niemcow poiman/ á gdy go do Witołtá przywiedziono/ kazał go záraz scigać/ ácz mu był Brat Stryieczny/ á głowe iego ná drzewcu nosić. Też czterynaście tysięcy ludzi Litwy y Rusi w Zamku

14000. Ludzi w zamku niżnym zgineło.

zamknionych/ częścią od ogniá/ częścią od mieczá nieprzyiacielskiego zgineło. Wyßnego Zamku Polacy z Miskorowskim Mikołáiem/ Stárostą Wilenskim/ mężnie bronili/ iż áni spalenim Zamku niżnego/ áni groźbámi nieprzyiacielskimi/ áni vkázowánim głowy Xiążęciá Korigełá/ áni srogim á gwałtownym szturmowánim/ áni vstáwicznym strzelánim z Dział/ ktorymi więtsza część muru

Polacy mężnie obronili Zamku wyßnego Wilenskiego.

rozrzucona y rozwálona byłá/ do poddánia przywieść się dáli. A boiąc się zdrády sámi miedzy sobą/ Russakow y ludzi podeyzrzánych z Zamku wygnáli/ sámi się mężnie broniąc/ A Niemcow szturmuiących w nocy y we dnie odbijáiąc/ mieyscá ty gdzie były mury od vstáwiczney strzelby vpádły/ ziemią y gnoiem zástáprawowáli/ y skorámi bydlęcymi/ tákże wántuchámi wełną nátkánymi zástániáli/ á ták strzelbę z dział Niemieckich oßukiwáli/ ná ostátek ciáłámi swoimi

Deniq; corporib⁹ suis hosti irrumpere conanti, aditum obstruebant.

nieprzyiacielom vsilnie szturmuiącym/ á do zamku vpornie się ćisnącym/ zástáwili się w dziurach wybitych/ y zpycháli ich z gory drzewy/ kołámi/ kámieniámi/ y rumem muru potłuczonego/ á Niemcy młyńcem się toczyli ná doł pobici iáko pity/ á drudzy ná członkach okrutnie poránieni/ drudzy szyie połamawszy niż ná doł dolecieli pomárli. Narimunt Xiąże Pinskie Brat rodzony Jagełow gdy mężnie obudwu zamkow z Litwą/ y z Rusią bronił/ przechodząc ná rátunek od iednego do drugiego/ był wyzwan od iednego nie podłego Rycerzá Nie-

Duellum Nárimuntá Xiążęciá z Niemcem.

mieckiego z strony Witołtowey ná rękę sam á sam/ á gdy obádwá w pole wyiácháli ná łąkę/ potkáli się Drzewy mężnie/ tám Nárimunt z Koniá zbity był poimány/ y przywiedziony do Witołtá/ ktorego bez litości Witołt kazał zá nogi obieśić ná drzewie więzowym ná łące/ miedzy dziáły y strzelbą Niemiecką/ á sam go do śmierći okrutnie z łuku strzáłámi vstrzelał/ nád przystoyność przeciw Bráttu Stryiecznemu rycerskiemu Xiążęciu.

Narimunt od Witołtá okrutnie vstrzelan.

Skirgeiło też Brat Krolewski z swoimi Ruskimi y Litewskimi Rozáki nieprzyiacioł częstymi vtarczkámi z wielką ich porażką trapił/ A gdy przez trzy Miesiące Witołd z Niemcámi Wilenskich zamkow prożno dobywał/ iáko Cromerus pisze/ á Miechouius od świętego Janá Krzćicielá áż po świętym Michale do piątku oblężenie trwáć kłádzie/ pierwszego dniá Octobrá/ niedokazawszy ná

Trzy Miesiące Wilná Niemcy dobywáli.

co się byli násádzili/ odciągneli/ Włośći okoliczne/ Miásteczká/ Dwory/ Siołá/ y Kośćioły Chrześćiánskie nowo zbudowáne połupiwszy/ á ludzi vbogich co się niebroniło posiekwszy/ y w niewolą náwiązawszy/ do Prus y do Liflant z dobytkámi y łupámi zágnáli. Ale też nie mnieyszą szkodę w dobywániu Wilná Krzyżacy podieli/ y bárdzo wiele zacnych/ y mężnych ludzi potrácili/ z ktorych był zacnieyszy Algardus Grábiá Hohensteinski/ y Totiwił Kieystutowic Xiąże Brát

Algardus Graf Hohensteinski y Kniáź Totiwił zábići pod Wilnem.

rodzony Witołtow/ z zamku wyßnego postrzelony vmárł/ á Witołt mszcząc się tego/ Nárimuntá Brátá Jágełowego zá nogi ná wieżie kazał obieśić/ á sam go z łuku do śmierći vstrzelał/ y Xiąże Korigełá Kázimierzá Krolewskiego Brátá drugiego iákom wyzszey powiedział śćiąć kazał/ O czym Dugosz y Miechouius lib.4. cap.79. fol.272. Cromerus lib.15. etc. Potym Witołt Zmodzką ziemię

Witold Zmodź burzy.

przyległą Prussom z Komendatorem Rágnetskim y z Stárostą Jnsterborskim/ ktorym to było od Mistrzá zlecono poburzył/ á z [illegible] onem y z łupámi do Prus wyciągnął.

Włádisław Jágeło Krol Polski/ [illegible] woyská Krzyżáckie z Witołtem z Litwy wyszły/ chcąc podpomoc vdręc[illegible]ą oyczyznę swoię Roku Páńskiego 1390. Miesiącá Nouembrá z w[illegible] woyskiem/ y dostátkiem żywnośći do Litwy ná ten czás dla burzeniá Witołtowego/ bárdzo głodney przyiáchał/ gdzie nie-

gdzie nievstáwiczne/ wątpliwe/ y chwieiące się ná tę y owę stronę z rospáczy vmysły Litewskie/ y Russakow/ tákże Zmodź hoynośćią swoią y swobodą Krolewską potwirdził/ zwłaszczá podarkámi białych szat/ ktorych był wielką moc z sobą z Polski przywiozł. A iż Mikołay Moskorowski Podkánclerzy Koronny

Bo się iuż myślili podáć Witołtowi.

Stárostwo mu Wilenskie zdawał/ niechcąc mieszkáć więcey ná nim dla pychy/ y okrutnośći Skirgiełowey/ y dla naiázdow częstych możnych nieprzyiacioł/ tedy Janá Oleśnickiego ná iego mieyscu Stárostą y obrońcą Wilenskich zamkow przełożył. A Skirgeiłowi Brátu áby go z Wilná wysádził Kijowskie Xięstwo dał/ odiąwszy ie niesłusznie drugiemu rodzonemu Brátu Włodimirzowi przodkowi Xiążąt Słuckich. Jánuszowi też stárszemu Xiążęciu Mázowieckiemu Drohiczynską ziemię z Drohiczynem/ Mielnikiem/ y Bielskiem Zamkámi/ dziedzicznym práwem dárował/ pod tą Condicią áby też powinność Krolowi táką z nich czynił/ iáko inśe Xiążętá Litewskie zwykli czynić. Potym zimie Krol do Polski odiáchał/ A ná pomoc Oleśnickiemu Zołnierzow kilko Rot z żywnośćią y strzelbą do Wilná z Polski posłał.

Jan Oleśnicki drugi Stárostá Wilenski z Polski.

Podlásza częśc więtsza od Litwy oderwána do Mázowsza.

O trzećim oblężeniu Wilná przez Witołtá z Krzyżaki/ y burzeniu Litwy/ etc. Roku 1391.

Rozdział VIII.

ROku zás drugiego 1391. ná początku pierwszym látá/ gdy iuż żniwá przyspiewáły/ á koniom y woyskowi kátwe pożywienie bywa/ Witołd z Konradem Walerodem Mistrzem Pruskim/ y z woyskámi Niemieckimi/ Angelskimi/ y Fráncuskimi/ do Litwy ziemią/ y Niemnem w naczyniu wodnym ciągnął/ á máiąc nádzieię podánia zamkow Wilenskich/ od tych ktorzy mieli w nienawiśći Skirgáiłá/ námowił Mistrzá iż się trzeci kroć dobywáć Wilná obroćili. Co vsłyszawszy Jan Oleśnicki Polak/ Stárostá Wilenski/ iż się Niemcy do Wilná przybliżáią/ Miásto Wilenskie spalił/ áby nie było przechowánim y száńcámi gotowymi nieprzyiacio- łom/ á ludziom do niżnego zamku kazał się ze wszystkimi máiętnośćiámi zmieść/ y z dostátkiem żywnośći/ poczynił też Zobylenia/ y płoty z surowey sośniny/ y z dębiny około zamkow/ iż nieprzyiaciel do nich przystępu niemogł mieć z żadney strony. A gdy iuż Niemcy wciągneli ze wszystką mocą ná pogorzelistá miástá Wilenskiego/ y położyli się obozem miedzy párkanem mieyskim v Kośćiołá Pánny Máryey ná piasku/ gdzie dziś iest Klasztor Mnichow Fránćiszkanow/ wnet Oleśnicki zszykował się w zamku z Rycerstwem Polskim y Litewskim przebránym/ á vczyniwszy potáiemną wyćieczkę/ vderzył z ogromnym okrzykiem bez wieśći ná woysko Niemieckie/ gdzie strwożonych nád nádzieię bárdzo wiele posiekł/ poránił/ pobił/ y kilku zacnych ięzykow dostał/ potym w porządney spráwie pod chorągwią Krolewską/ żadnego z swoich nie stráciwszy/ do Zamku się wroćił.

Oleśnicki pod Wilnem ná wyćieczce Niemcow pogromił.

Tę śmiáłość przeważną Krolewskich Polskich y Litewskich żołnierzow/ y Wilenskich mieszczan obaczywszy Krzyżacy y Witołd/ wnet zwątpili w nádzieię podánia zamkow Wilenskich w ktorey vfáli/ dla tego iż iuż Skirgáiło był z Wilná od Królá wysádzony/ ktory był v Wilnowcow w nienawiśći á obroną nową

Czwarty kroć Witold od Wilná odbity.

porządniey przez Oleśnickiego zmocniona byłá/ przy ktorym się Litwá/ y Rusácy máiąc dobrego wodzá/ vpornie z blánkow y wytarczkámi bronili. Przeto Niemcy z Witołtem rychło odstąpili po kilku dniach od oblężenia/ stráciwßy dwá ßturmy Knechtow pod Zamkiem/ krom onych ktorych Oleśnicki pod Kláßtorem Fráncißkanow wycieczką pobił.

Nowogrodek nád Wilią y Wilkomiria spalone.

Odciągnąwßy Witołd od Wilná z Mistrzem Pruskim Konradem Walrodem y z woyskiem Niemieckim/ y Angelskim/ niechcąc oney wypráwy dármo podiąć/ okoliczne włości do końcá woiowáli/ y Nowogrodek Zamek nád Wilią rzeką od Skirgayłá nowo zbudowány/ tákże Wilkomierią z zamkiem nád Swiętą rzeką (ktorego dziś tylko kopiec znáć) spalili: A żołnierzow Krolewskich y Skirgáyłowych/ ktorych w zamkach nálezli/ pośiekli y pobili/ mßcząc się nád nimi vtráty swoiey pod Wilnem. Skirgáyło też przyciągnąwßy z Rusi z kilkiem vsow Ruskich y z Litwą ná prętce zebráną/ dał im bitwę/ ále strzelbą y wielkością Niemiecką przemożony/ ledwo vciekł do Trok z pogromu/ á Niemcy z Witołtem máłą korzyść otrzymawßy/ bo iuß w pustych włościach nie było co więcey bráć/ do Prus odciągnęli.

Bitwá Skirgailowá z Witołtem y z Niemcy.

Potym tegoż látá wyspiegowawßy w Zmodzi ießcze niezwoiowáne dwie włości/ wypráwili się Krzyżacy z Witołtem ná dwoie woysko rozdzieliwßy/ á ták iedni Miedniki álbo Wornie/ gdzie dziś Cátedrá Biskupia/ drudzy Welzány zburzyli/ wybráli/ y wypalili z okolicznymi włościámi.

Miedniki y Welzany zwoiowáne.

Potym iáko Długoß/ y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Cromerus lib. 15. y Kroniki Pruskie piszą/ Witołd z Krzyżakámi zebrawßy się tegoż roku 1391. zimie przyciągnęli z wielkim woyskiem Niemieckim/ Fráncuskim/ y Angelskim pod Kowno/ ná ktorym byli żołnierze Krolewscy/ á obegnawßy Zamek Kowienski ze wßech stron/ dobywáli go strzelbą/ podkopem y ßturmámi vstáwicznymi/ drábiny ná mury y ná blánki przystáwuiąc. Ale gdy się Litwá y Polacy drabi pießy mężnie z zamku bronili/ y kilko ßturmow Niemieckich odbili/ nie ßturmowáli więcey podiąwßy ßkodę wielką w Rycerstwie pobitym.

Kowno mocno oblężone.

Odbici od Kowná/ Witołd y Niemcy.

Wßákże iżby prożno nie odciągnęli/ vrádzili z Witołtem nowe zamki około Kowná pobudowáć/ á ták záráżem milá od Kowná nád Niemnem zbudowáli Zamek z drzewá/ ktory przezwáli Neuwerder/ to iest Nowa wyspá/ drugi Riterwerder/ to iest wyspá Zołnierzow álbo Rycerzow/ też nie dáleko od Kowná tákże z drzewá prętko z báßtámi wystáwili/ trzeci Metemburg/ to iest gorá álbo zamek celu y gránic/ z wapná/ z cegły/ z kámienia/ y z drzewá spießno zbudowáli.

Trzi zamki około Kowná Niemcy wystáwili.

Riterwerder/ y Neuwerder dwá zamki sámi Niemcy osiedli/ y strzelbą/ ták że żywnością opátrzyli/ á Metemburg Witołtowi y iego Rycerstwu podáli/ á ták z tych trzech zamkow okoliczne kráiny vstáwicznymi wycieczkámi náieżdżáli/ burzyli/ y plundrowáli.

Litwá biedna woiowána.

Jan Oleśnicki Stárostá Wilenski chcąc tym gwałtownym á ßkodliwym naiázdom zábieżeć/ wypráwił Alexándrá Wiguntá Brátá Krolewskiego rodzonego Xiążę Krewskie y Kiernowskie z kilkiem vsow Litewskich iezdnych żołnierzow/ y z trzemá Rotámi pießych Polakow dobywáć onych zamkow nowo od Niemcow zbudowánych/ y obegnał náprzod Ritterwerder/ ktorego dobywał mężnie vstáwicznym sturmem/ wßákże rychło od oblężenia nic nie spráwiwßy odciągnął/ gdyż iuß blisko tego było/ iżby był Zamek wziął/ iáko się tego potym dowiedziano. Ták tedy Niemcy/ y Witołt z onych zamkow biedney á zewßąd vtrapioney Litwy woiowáć nie przestawáli.

Alexander Wigunt prożno Riter werder dobywa.

O ziedná-

O ziednániu Jagełowym z Witołtem/ o śmierći Kniáziá Wiguntá/ y Małżeństwie Siostry y Corki Witołtowych.

SPrzykrzyłá się iuż byłá woyná Jágełowi Krolowi Polskiemu z Witołtem/ dla trudności koronnych spraw y wielkich nakłádow/ ktore podeymował w chowániu żołnierzow broniąc oyczystey Litwy/ á nietylko służebnych/ ále y sámę Slachtę Litewską s pospolstwem/ dla niedostátku żywności przez vstáwiczne burzenie nieprzyiácielskie/ musiał zbożem/ iárzynámi/ y dobytkiem podeymowáć/ áby z rospaczy nie podáli się nieprzyiaciołom/ á nie dopuścili opánowáć Xięstwá Litewskiego. Przeto Jágeło wypráwił do Witołtá/ Henryká Probosczá Lęczyckiego y Płockiego/ Biskupá Płockiey Diocesiey náznáczonego Semowitá zmárłego Xiążęciá Mázowieckiego Syná/ áby potáiemnie o pokoiu z Witołdem tráctował.

Nakład wielki Jágełow dla zátrzymánia Litwy.

Henrik Xiążę Mázowieckie Proboscz Lęczocki etc. do Witoltá Posłem.

Vmárł też w ten czás od trucizny zádáney Wigunt Alexander Xiążę Krewskie Brát Jágełow/ ktorego Krol dla dochcipu y dzielności á vkłádnych obyczáiow vprzeymie miłował/ y dał mu był w Polscze Jnowłocław/ y Bydgoszcz zamki z włościámi w dzierżáwę/ nád vdział Krewski w Litwie y Kiernowski. A poiął był w Małżeństwo Corkę Władisławá Xiążęciá Opolskiego/ ále potomstwá żadnego nie zostáwił/ iego otrucia był podeyrzánym przyczyńcą Witołd/ bo spolnie nieprzyiázni miedzy sobą wiedli. A gdy vmárł/ łatwieyßa vgodá przyßłá Jágełowi z Witołtem/ gdyż mu Krol obiecał podáć Xięstwo wielkie Litewskie/ inßych dwu Brátow rodzonych Skirgełá y Swidrigełá opuściwßy/ á inßymi ich vdziały contentowawßy/ ktorych tylko do pijaństwá/ á do łowow vdátnych być baczył.

Pod tymi tedy Condiciámi Witołdá z Jágełem Henryk náznáczony Biskup Płocki ziednał/ á sam iuß máiąc dwoie święcenie y potwierdzenie z Sacrá ná Biskupstwo od Bonifaciussá dziewiątego Papieżá/ wzgárdziwßy Kápłáństwo Siostrę Witołtowę/ iáko Miechouius piße/ Ringałę poiął zá żonę/ y tám mu w Márienborku Witołd y Mistrz Walerodus wesele spráwowáli. Ale do Płocká przyiechawßy/ gdy się chciał z Bráty Xiążęty oyczyzną dzielić/ od trucizny rychło vmárł/ y wziął záraz pomstę złamánego ślubu Kápłáńskiego/ pochowan w Płocku miedzy Xiążęty Mázowieckimi.

Te Ringále Cromerus Corka Witołtowa zowie/ ále ma być Siostrá.

Henrik Xiążę Mázowieckie Proboszczem y Subdiaconem będąc ożenił się

A Witołd potym Corkę swoię Zophią posłał był przedtym z Gdańská w małżeństwo Kniáziowi wielkiemu Moskiewskiemu Wásilewi Dimitrowicu/ ktorą Kniąż Jan Olgimuntowic Holßáński z Posłami Moskiewskimi przez Morze w okrętach do Nárwy portu Liflantskiego y Moskiewskiego doprowádził/ á stámtąd przez Pskow/ y Nowogrod wielki/ áż do Moskwy przyiecháli/ gdzie Xiężnę Zophią Witołtownę Metropolit Ciprian álbo Cuprian z wielkim Kniąziem Moskiewskim Wásilem zwinczał/ A wesele z hoynymi Triumphámi czterzy Niedziele trwáło. Witołd też postánowiwßy według myśli swoiey vgodę z Jágełem Krolem Polskim przemyślał/ iákoby się od Niemcow mogł wymknąć.

Zophia álbo Nastasia Witołtowná do Moskwy z Prus niesiona.

v Jáko

Jáko Witołd od Krzyżakow ziednawßy śię z Jágełem viáchał/ trzy Zamki ich ſpalił/ á Niemcow pobił/ O czym Długoß Kroniki Pruſkie y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Wapouius et Cromerus lib. 15. etc.

Rozdział IX.

Witołd mießkawßy v Krzyżakow Pruſkich zá trzecim ziáchánim z Litwy do Prus dwie lecie cáłe/ á zwoiowawßy z nimi prawie do gruntu biedna oyczyzne Xięſtwo Litewſkie/ y Żmodzkie/ długo śię w wątpliwey nádziei doſtąpienia zá pomocą Krzyżakow Xięſtwá wielkiego Litewſkiego wießáiąc/ ſkoro śię przez Henriká Biſkupá Płockiego Swagrá ſwoiego ziednał z Jágełem Krolem/ y poſtánowił z nim według myśli rzeczy ſwoie/ záraz przemyſlnym fortelem/ taiemnie á nieznácznie wyſłał z Prus żonę naprzod z ſkárbámi/ y ſprzętem domowym do Żmodzi ná pewne mieyſce. Sam záś zmowiwßy śię z przyiacioły y z Boiáry ſwoimi Litewſkimi/ á zwierzywßy śię im rády ſwey/ iż miał do Litwy ná wielkie Xięſtwo ziácháć/ iáchał z Márienborku do Riterwerderu Zamku ſwego pod Kowno. Tám Kupcow Niemieckich/ Krzyżakow y Reyterow/ ktorzy z nim w Riterwerderze Zamku mießkáli/ tez wieści obſtoczonych pobił/ pośiekł/ y w Niemen wrzucić kazał/ á drugich co zacnieyſzych powiązawßy/ á zápaliwßy Zamek Ritterwerder do Wilná z nimi wiezdzał/ Co obaczywßy drudzy Krzyżacy y żołnierze Niemieccy/ ktorzy w Mietenburgu/ y w Nauwerderze Zamkach byli/ záraz śię w pogonią zá Witołdem iáko zá zdraycą ſwoim (Szelmem go názywáiąc) vdáli/ á gdy go dáley w Litwę ku Wilnowi gonili/ wnet Witołd więźniow pierwßych Niemieckich w Ritterwerderze poimánych ná pewnym mieyſcu pod ſtrażą zoſtáwił/ á ſam śię z ſwoimi ná Niemcow goniących w ciáſnym mieyſcu záſádził/ ktorych ſpracowánych gonieniem gdy w záſádkę przyßli śnádnie do iednego pobił/ pośiekł/ á drugich powiązał/ y do Litwy odeſłał. Potym wyrozumiawßy iáko świádomy z liczby pobitych y poimánych/ iż nie wiele Niemcow ná Metemburgu/ y Neuwerderze Zamkach zoſtáło/ wrocił śię dobywáć onych Zamkow/ ktorych mocą dobywßy ſpalił/ á Niemcow oſtátek pobił/ drugich powiązał/ á ták ony trzy Litwie bárzo ßkodliwe około Kowná Zamki Niemieckie ſpaliwßy y vprzątnąwßy/ wrocił śię do pierwßych więźniow/ ktorych rzędem długim związánych/ z ſtrzelbą/ z riſtunkiem woiennym/ y z wielkimi łupámi z Krzyżakow nábránymi prowádząc/ do Wilná ßczęśliwie z wielką rádością wßyſtkiey Litwy potym długo pożądánego prágnącey przyiáchał: Gdźie od Janá Oleśnickiego Namieſtniká Jágełowego Stároſty Wilenſkiego był vczćiwie przyięty/ iáko mu był Krol Jágełło przez Liſty roſkazał/ Zamki mu tez Wilenſkie obádwá iáko Pánu dźiedźicznemu podał/ z ſtrzelbą y z rinſtunkiem wßelkim/ y cokolwiek należáło do ſkárbu Wielkich Xiedzow Litewſkich.

Witołd od Krzyżakow vćieka trzeći raz.

Witołd vćiekáiąc trzy Zamki ſpalił Krzyżáckie.

Witołd do Wilná vrzyiáchał od Krzyżakow.

A Krol Jágełło vſłyßawßy o przyiáchániu Witołtowym z Prus do Wilná z wielką rádością co rychley do Litwy śię wyprawił/ ná końcu Miesiącá Lipcá Roku 1392. wziąwßy z ſobą Krolową Jadwigę/ Witołt też przyimował Królá v Oſtrowá z dworem ſwoim y z żoną Kniemą Anną/ Tám śię Krol Jágełło Witołtowi łáſkáwie y vkłádnie ofiárował/ y z Skiergáyłem go Brátem ſwoim poiednał/ Jákoß ießcze dziś ſą zapiſſy Witołtowe ná zamku Krákowſkim w ſkárbie Krolewſkim/ ktorymi wyznawa/ iż śię poiednał/ y pogodźił z Skirgáyłem Brátem ſtryiecznym/ o zwierzchność wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ y też z nim towárzyſtwo przyiął przećiw káżdemu nieprzyiacielowi okrom Królá Polſkiego/ A iż ſam Witołd Xięſtwá Kijowſkiego doſtawáć miał nákłádem ſwoim/ pod Włodimirzem Brátem Jágełowym/ y Skirgáyłowym przodkiem Xiążąt Słuckich/ y oddáć go Skirgełowi y dźiedźicom iego. Támże śię też zápiſał Krol Jágełło żadnemu Wilná/ Witebſká/ Merecza (w ktorym był w ten czás Zamek/ co y kopiec dziś nád Niemnem pokázuie) Garteny álbo Grodná bez woley Witołtowey nie podawáć/ A Skirgełowi do Kijowſkiego Xięſtwá/ y do Trok/ Krzemieniec y Stoſko przydał/ Przeto iż oyczyzny ſwoiey Wilná y wßyſtkiego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vſtąpił Witołtowi/ folguiąc w tym łáſce Krolewſkiey y ſpolney zgodźie/ O czym Długoß/ Miechouius/ Cromer/ y dawne zapiſſy w ſkárbie Krolewſkim świádczą. A poſtánowiwßy tę vgodę Jágełło/ wziął Stároſtwo Wilenſkie Janowi Oleśnickiemu/ á Witołtá ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Żmodzkim y Ruſkim przełożył/ wziąwßy od niego przyśięgę/ iż miał chowáć wiárę y przyiaźń Kroleſtwu Polſkiemu/ áby też Polſki w ßczęśliwych y niewßczęśliwych przygodach nieopußczał/ áni wydawał/ Ale z iednego ſpolne dobrá rozmnażał. Toż też Anná żoná Witołtowá zá śiebie ſámá/ y zá męża ſwoiego ſlubowáłá/ y ręczyłá/ y liſtámi pod pieczęćią dánymi potwierdźiłá/ iáko Długoß y Cromer piſzą.

Vgodá Jágełowá y Skirgáyłowá z Witołtem.

Krzemieniec y Stoſko do Kijowá Skirgeyłowi.

Witołt Alexander Kieiſtutowic Xiądz Litewſki/ Żmodzki/ y Ruſki/ Roku 1392.

Kśięgi Czternaſte/ Rozdział I.

Władisław Jágełło Krol Polſki poſtánowiwßy wdźięczną vgodę z Witołtem Brátem ſtryiecznym/ oddał mu wßyſtkę zwierzchność y władzą ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Ruſkim y Żmodzkim/ y Bráty rodzone ſwoie Włodimirzá Kijowſkie/ Dimitrá Koributá Siewierſkie/ Swidrigáyłá Połockie y Witebſkie Xiążetá/ tákże Skirgáyłá złożonego z wielkiego Xięſtwá pod iego poſłußeńſtwo podał/ co niedługo dla ich vkrzywdzenia trwáło. Podał mu też Wilno ze wßyſtką włáſnośćią/ Troki/ Krewo/ Kiernow/ Grodno/ Suráß/ Kámieniec Podláſki/ Brześćie/ Łucko/ Włodimirz/ ze wßiſtkim Wołyniem/ y inße zamki wßyſtkie Litewſkie/ Ruſkie/ Żmodzkie/ y Podláſkie/ okrom vdziałow pewnych inßych Xiążąt Brátow ſwoich rodzonych. Potym przy bytności Królá Jágełá/ y Krolowey Jadwigi/ przy Skiergáyle/ y przy wielkośći Pánow y Rycerſtwá/ y Boiárow Litewſkich/ Ruſkich/ y Żmodzkich był ná ſtolicę wielkiego Litewſkiego Xięſtwá z máieſtatem przyprawionym/ w Kośćiele świętego Stániſłáwá ná zamku Wilenſkim podnoßony od Andrzeiá Wazilo ná Biſkupá Wilenſkiego/

Wilenſkiego/ według Ceremoniy Chrześćiáńſkich/ á záchowuiąc ſtározwykłe obyczáie podnoſzenia wielkich Xiędzow/ był w czapkę Xiążęcia/ y w ſzáty k temu należące vbrány/ támże mu miecz/ y láſkę Márſzałek Litewſki wielki/ y pieczęć Xiążęcą oddawał/ według zwyczáiu. Anná tákże Xiężná záraz czáſſowi y Ceremoniom tákim należące/ z nim byłá podnoſzona/ potym triumphy/ krotofile/ y weſele czáſſowi y Ceremoniom tákim należące Krol y Pánowie Litewſcy odpráwowáli/ będąc wſzyſcy rádzi pokoiowi/ ktorego ſię przy Witołcie ſpodziewáli. Ale ich nádzieiá omyliłá/ Bo ſkoro Krol Jágełło z Krolową do Polſki odiáchał/ záráżem Skirgáyło y Swidrigáyło Brácia Jágełłowi/ iż nád nich Witołtá ſtryiecznego Brátá przełożył/ nowe burdy y wnętrzne woyny záczęli/ á Skirgáyło iż był więkſzey śmiáłośći y ſercá popędliwſzego/ k temu miał ſkárby wielkie/ y życzliwość v wſzyſtkiey Ruśi/ zebrał woyſko przećiw Witołdowi/ chcąc go znowu z Wilná wybić/ y z Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego (do ktorego ſię bliżſzym/ y godnieyſzym być mienił) wyrzućić.

Podnoſzenie Witołtowe ná Wielkie Xięſtwo.

Skirgáyło ná Witołtá woyſko zbiera.

Boleſław záś Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebſkie Brát Skirgáyłow/ iż niebył ták śmiáły áni możny/ k temu co więtſzy ſkarb/ záchowánia y życzliwośći miedzy ſwoimi nie wiele miał/ vciekł przeto do Prus do Krzyżakow Pruſkich/ y do nowego Miſtrzá Konradá Jungingená po zmárłym Walerodźie wybránego/ á ten Walerodus iáko Kroniki Pruſkie świádczą był zły/ y okrutny/ Mnichy y Kápłany ſam będąc Zakonnikiem prześládował/ y vmieráiąc żadnego do ſiebie nie przypuśćił.

Swidrigáyło do Prus ziechał.

Walerodus Miſtrz niezbożny.

Przyięli tedy Krzyżacy Pruſcy bárdzo wdzięcznie Swidrigáyłá/ bo mieli waśń y gniew nieuſmierzony ná Witołdá/ iż ich trzeći kroć zá dobrodzieyſtwo zdrádził/ Zámki trzy ſpalił/ y wiele zacnych Krzyżakow w nich pobił. A ták záráżem zebrawſzy woyſko/ do Litwy z Swidrigáyłem wćiągnęli/ gdźie bárdzo wiele włośći ogniem y mieczem zwoiowáli/ Suraż/ Grodno/ y Strámele Zamki Witołdowe oyczyſte mocą wzięli/ á poimawſzy trzy tyśiące ludu obojgá pogłowia/ z wielkimi łupámi do Prus ſię wroćili.

Krzyżacy Litwę burzą z Swidrigáyłem.

Vſłyſzawſzy ty żáłoſne nowiny Krol Jágełło záraz roku 1393. z Krolową Jádwigą do Litwy śpieſzno z Polſki przyiáchał/ á przyzwawſzy Skirgáyłá Brátá z Ruśi/ vprośił go/ iż ſię z Witołtem poiednał/ á ták do ſpolney miłośći Bráterſkiey obudwu powtore przywiodł/ á iżby ſerce zápalczywe y popędliwe Skirgáyłowe vbłagał/ iáko Długoſz y Miechouius piſzą/ przydał Krol w dzierżáwę Skirgáyłowi zá dozwolenim Witołdowym do Kijowſkiego Xięſtwá Stárodub Siewierſki/ Krzemieniec Wołyńſki/ y ſtáre Troki Zamki y powiáty z ich włośćiámi/ á nápotym ieſliby ſię co tákiego miedzy nimi ku zwádźie przytráfiło/ tedy ſię ná to obádwá Witołd y Skirgáyło zápiſſáli/ iż rozſądkiem Krolowey Jádwigi mieli być rozſtrzygnieni bez wſzelkiego zwádzenia.

Skirgáyłowi do Kijowá Stárodub przydány etc.

Litewſkie Látopiſzcze ná tym mieyſcu Skirgáyłá nie wſpomináią/ iżby miał z Witołtem mieć záśćie/ ále Koributá Brátá Jágełłowego/ y Skirgełłowego od Witołtá iáko nieposłuſznego zwyciężonego być y poimánego świádczą. A iż ſię Witołd wten czás roku 1393. z Skirgáyłem po pierwſzey zwádźie przez Krolá Jágełłá/ y przez Krolową Jádwigę poiednał/ zbráćił/ y przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi okrom Krolá Polſkiego ſprzymierzył etc.

Rychło też potym Andrzey Olgerdowic Brát rodzony Jágełłow/ ktory ono był z Krzyżákámi Pruſkimi y z Liflantſkimi Łukomlá y Połocko wziął/ y Litwę zwoiował/ w koronácią Jágełłowę z więzienia ieſt wypuſzczon/ w ktorym ná Zamku Chęćinſkim w wieży ſmrodliwey trzy látá śiedźiał/ Zá przyczyną y proźbą Witołdową/ y inſzych Xiążąt Bráćiey/ gdy Krolowi zá niego ręczyli/ y ſlubowáli

y ſlubowáli/ iż ſię niemiał mśćić więzienia y kaźni. Potym w Litwie miernym vdziałem ná wychowánie był opátrzony z łáſki.

Tegoż też czáſſu Fiedor álbo Lubárt Sanguſzko Olgerdowic Xiążę Włodimirſkie/ od Krolá Brátá wziął w dzierżáwę Siewierſkie páńſtwo/ obiecuiąc ſię Krolowi Polſkiemu Jágełłowi w wierze y w mocy iego záwżdy być/ ná co y liſty pod pieczęćiámi inſzych Xiążąt Bráćiey ná ſię dał. A ták Krol Jágełło poiednawſzy Witołtá z Skirgáyłem/ y inſzych Xiążąt brátow do zgody z Witołtem przywiodſzy/ odiáchał do Polſki z Krolową.

Fiedor Sanguſko.

O woiowániu Litwy y do-bywániu Wilná przez Swidrigáyłá z Krzyżáki/ Roku 1394.

SKoro po odiácháwániu Krolá Jágełłá do Polſki/ Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebſkie/ będąc zbiegiem w Pruśiech/ pobudził wtory raz Krzyżakow Pruſkich przećiw Witołtowi/ á ták roku 1394. Miſtrz Pruſki Konradus Jungingen zebrawſzy wielkie woyſko z Niemieckich ziem y Prus/ ku temu iáko Długoſz y Miechouius cap. 40. lib. 4. piſzą/ miał bárdzo wiele Fráncuzow/ Anglikow/ y inſzych cudzoziemcow ná Litwę dobrowolnie zebránych/ ćiągnął Niemnem rzeką w naczyniu wodnym/ y ziemią do Litwy/ włośći wſzyſtkie mieczem y ogniem woiuiąc/ záczym y twierdzy/ tákże zameczkow w Żmodźi y w Litwie kilko wzięli.

Potym Swidrigel będąc przewodnikiem ze wſzyſtkim woyſkiem Niemieckim/ y Fráncuſkim/ y z Miſtrzem Konrádem Jungingen/ przyćiągnęli pod Wilno/ ktorego całe dwá Mieśiącá dobywáli vſtáwicznie ſzturmuiąc/ y ſtrzeláiąc ná obádwá zamki/ á gdy niemogli mocą/ vdáli ſię do zdrády/ y przenáiął Swidrigáyło Czerncow Ruſkich ktorzy w zamku byli/ áby ná pewny czás potáiemnie obádwá zamki zápalili/ Ná co iuż gdy ſię Swidrigáyło z Krzyżakámi iáko ná pewne zwyćięſtwo ſpodziewáli/ omyliłá ich nádzieiá/ Bo ieden Czerniec będąc lepſzego ſumnienia onę rádę ſtárſzym/ y przełożonym zamkowym opowiedźiał/ á ták gdy one drugie Czernce iáko zdrayce ſkarano/ Krzyżacy y Miſtrz Pruſki z Swidrigáyłem niedokazawſzy ná co ſię byli náſádzili muśieli precz odćiągnąć.

Swidrigáyło z Krzyżakámi dwá Mieśiącá Wilná dobywa.

Czernce Ruſcy zdraycy ſkaráni.

Witołt też áczkolwiek miał niemáłe woyſko z Litwy/ z Ruśi y z Polſki zebráne/ wſzákże nieſmiał wálney bitwy iáwnie dáć Krzyżakom/ ktorzy mocą y wielkośćią przewyſzáli/ tylko vſtáwicznie woyſko ich náieżdżał/ trapił y trwożył/ drugich w picowániu y w zagonach gromił/ w ćiáſnych záś mieyſcach záſádką bárdzo wiele ich pobił/ y poimał/ á czáſſem do Pruſkich kráin wtarczki vczynił wzaiem/ ich bogáte Folwárki łupiąc/ y woiuiąc/ ták iż nie mnieyſzą ſzkodę Krzyżacy w woyſku y w ziemi ſwoiey podięli/ iáko w Litwie vczynili/ bo ſobie wzaiem wet zá wet oddawáli.

Witold złatow Niemcow trapi.

Tegoż roku zimie Wernerus Tetingar Márſzałek wielki Pruſki/ vczyniwſzy odwrot Litwę znowu woiował/ á z łupámi y z więźniámi vſzedł. Po nim záś Vlrikus Jungingen Woyt Sambiyſki rodzony Brát Miſtrzá Pruſkiego (ktory y ſam będąc Miſtrzem potym od Jágełłá porážony był y zábity) z więtſzym woyſkiem Żmodzką ziemię/ koło Miednik/ y Rośieni ſplundrował.

Krzyżacy Żmodź woiuią.

Witold Insterborg poburzył.

Tego zwoiowánia krain swoich mszcząc się Witold wtárgnął też do Prus z woyskiem Litewskim / gdzie około Insterborku wszystki bogáte włości gburskie y folwárki Krzyżáckie / ogniem / mieczem y łupámi zburzył / y bez oporu z wielką korzyścią y zdobyczą do Litwy się wrocił. Konradus záś Koborg Komendator z Bálgi z woyskiem Niemieckim ná Podláße Litewskie wtárgnął / á Drohicką ziemię tákże zwoiowáł / y łupy z więźniámi do Prus wywiodł.

Krzyżácy Podláße woiuię.

O bitwie Witołdowey z Koributem / y odięciu Kijowá Włodimirzowi Xiążąt Słuckich przodkowi z niesłuszney waśni / á o śmierci Skirgáłowey / y o poimániu Koriatowicá ná Podolu / á opánowániu Zamkow Podolskich przez Witołtá.

Rozdział II.

Witołd częstymi woynámi á vstáwicznymi trwogámi y włoczęgámi będąc wyniszczony / y w skarbie zeszłe bárdzo zubożony / á ku temu iż nowo ná páństwie zewsząd spustoszonym y zwoiowánym osiadł / przemyślał iákoby wielkiego Xięstwá Litewskiego Stolec ku pierwszey zacności y wielmożności mogł wydźwignąć / y do skárbu wyniszczone dochody stározwykłe / y imiona stołeczne w onych woynach y trwogach wnętrznych rożno rozszárpáne / y od stołu Xiążęcego oddalone (iáko się y v nas dziś dzieie) przywrocić.

Auaritia, gospodárstwo / ægestas, dochcipny przemysł.

A ták gdy go náuczyłá *ingeniosa ægestas* porządnego gospodárstwá / naprzod się tám vdał gdzie co wziąć rozumiał / przeto nálazł przyczynę ná Xiążę Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Krolá Jágełá rodzonego / á sobie stryiecznego Brátá / przodká Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich / ktory wten czás miał vdział ná Nowogrodku Siewierskim / do ktorego posłał / aby mu hołd y przysięgę wierności / y poddáństwá / iáko Pánu zwierzchnemu á wielkiemu Xiędzu Litewskiemu vczynił / á iżby dawał dań zwykłą do skárbu wielkiego Xięstwá / iáko przedtym zdawná bywáłá dawána z Siewierskiego Xięstwá / s tymże też poselstwem y do Xiążęciá Włodimirzá Olgerdowicá / drugiego Brátá Krolá Jágełá rodzonego / Xiążęciá Kijowskiego przodká Xiążąt Słuckich odpráwił / y do Fiedorá Koriatowicá / ktory wten czás Podole trzymał / áby mu wszyscy posłuszeństwo y przysięgę poddáństwá z hołdem oddáli.

Witold nálazł przyczynę ná Bráty stryieczne.

Dimitr Koribut Xiążę Siewierskie / czuiąc się być Olgerdowym Synem y rodzonym Brátem Krolewskim / á bliższym do wielkiego Xięstwá niżli Witołd / wstánie chciał się w hołd podawáć / áni przysięgi czynić / y owszem do Witołdá odkazał iż też miał część w Wilnie bliższą niż on. Tym iego śmiáłym á hárdym odkazánim Witołd obruszony / chcąc go do posłuszeństwá przywieść / wypráwił się z woyskiem Litewskim y Zmodzkim przeciw niemu do Siewierskiey ziemie / co vsłyszawszy Koribut Olgerdowic / niechciał czekáć nieprzyiaciełá w swoiey ziemi / ále zebrawszy woysko z Rusi / y máiąc pomoc od Xiążęciá Twerskiego / ciągnął też do Litwy przeciw Witołdowi / nie zádáiąc nu do Siewierá dálekiey drogi / A gdy się obiedwie woyská sciągnęły / v Niedokuiowá podkáli się wstępnym

Bitwá Koributowá z Witoltem.

pnym boiem ná szerokich polach ogromną zápalczywością / Koribut z swoimi Russáki śmiáłością / Witołd záś z Litwą y z Zmodzią / y śmiáłością y wielkością woyská iego przewyższał / ná ostátek gdy bitwá kilko godzin w wątpliwym szczęściu z obudwu stron trwáłá / poczęły się vsy Koributowe trwożyć / mieszáć / y z plácu vstępowáć / á Witołd tym śmieley z Litwą nacieráiąc pomieszánych rozerwał / y rozgromił / co obaczywszy Koribut dodał koniowi ostrog / chcąc się záchowáć ná drugi raz do lepszego szczęściá / á ták w máłey drużynie z pogromu vbieżał do Nowogrodká Siewierskiego głownego Zamku vdziału swoiego / ná ktorym się z żoną y z dziećmi záwárł / blánki y wieże Rycerstwem y strzelbą porządnie opátrzywszy. A Witołd vżywáiąc zwycięstwá / máło co wytchnąwszy poki trupy z pobitych żołnierze / y rycerstwo iego zebráli / á swoich pochowáli / ciągnął zá nim do Nowogrodká Siewierskiego / á obegnawszy go ze wszystkich stron ná wieże y ná blánki vstáwicznie szturmował / ściány podkopuiąc / y ognie podkłádáiąc / ták długo áż Zamek mocą wziął / gdzie Koributá z żoną / y z dziećmi poimał / á pobrawszy skárby / máiętność / y rystunki iego / Zamek swoimi osádził / y w kráinach iego Siewierskich Stárosty / y namiestniki swoie vstáwił / á sámego Koributá z żoną Corką Xiążęciá Rezáńskiego y z dziećmi do Wilná ná więzienie odesłał / gdzie długi czás pod strażą ná Zamku wyższym Wileńskim siedział / áż go potym Alexander Xiążę Rezáńskie álbo Holhá Cieść iego v Krolá Jágełá / y v Witołdá wyręczył / y wyprosił / slubuiąc im od niego zápokoy / iż się mścić tey krzywdy niemiał / iákoż tego Xiążęciá Rezáńskiego są y dziś zápisy około tego postánowienia w Skárbie Krolewskim ná zámku Krákowskim / zá ktorymi Jágeło / y Witołd Dimitrá Koributá z więzienia Wileńskiego wypuścili. O ktorych zápissach Cromerus lib. 15. wspomina.

Fugiens iterum pugnabit.

Koribut zbity w przegráney vciekł.

Koribut z żoną y z dziećmi poiman.

Holhá Kniáź Rezáński cieść Koributow.

W tenże czás Siewierskie Xięstwo Koributow vdział y Nowogrodek z Bránskiem Witołd sobie do wielkiego Xięstwá Litewskiego przywłaszczył / á Koributowi dał z łáski w odmiánę ná Podolu y ná Wołyniu ty Zamki / Brásławiec / Winnice / Sokolec / y Krzemieniec / potym sam Dimitr Koribut / Wiśniewiec y Zbáraz Zamki zbudował. Jego potym Syn Sigmunt Koribut był ná Krolestwo Czeskie wybrány / á potym w przegráney bitwie / ktorey pomagał Swidrigáyłowi wrociwszy się z Czech / był poimány y vtopiony w Swiętey rzece pod Wilkomierią / od Kniáziá Micháiłá syná Sigmuntá Kieystutowicá wielkiego Xiędzá Litewskiego zábitego w Trokach. Drugi záś Syn Koributow Fiedor álbo Fiedko máiąc pomoc od Wołochow y Tátárow / chciał Jágełowi Krolowi Polskiemu Sercyowi woyną odpieráć / potym porázony musiał Krolowi podáć Krzemieniec / y Brásław / Roku 1430. iáko o tym będzie niżey / á sam ná Zbárázu / Wiśniowcu / ná Kołodnie y Snuliżniczach przestał / Z tego potym y z iego syná Xiążęciá Dániłá álbo Dáśká w Rycerskich spráwach doświádczonego / Xiążętá Zbáráskie y Wiśniewieckie etc. są rozmnożone.

Przeniesienie práwie Bábilonskie Koributowo / z Siewierskiego Xięstwá ná Wołyń.

Genealogia Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich.

Potym Witołd czyniąc sobie przestrzeństwo / y wolne pánowánie w Litwie / y w Rusi / á práwie vmiátáiąc y vpátrząiąc záwády sobie przeciwne z wielkiego Xięstwá Litewskiego / y z Ruskiego / skárawszy Koributá / nálazł przyczynę ácz niesłuszną y ná Włodimirzá Olgerdowicá Xiążę Kijowskie vdzielne / przodká Xiążąt Słuckich / á zádawszy mu winę nieposłuszeństwá / iákoby się miał wybijáć z zwierzchności Wielkiego Xięstwá Litewskiego / wypráwił się z woyskiem do Kijowá vdziału iego własnego / máiąc z sobą w towárzystwie Skirgáyłá Xiążę Brátá Włodimirzowego rodzonego / á sobie stryiecznego / ktoremu był Witołd obiecał y obwiązał się Kijow podáć / iż mu Stolice wielkiego Xięstwá Litewskiego w Wilnie postąpił / iákośmy wyższey o tym nápissáli. A ták wten czás Witołd nálazł ácz niesłuszną przyczynę woyny / y ná

Báránie nie masz wody.

Xiążę Włodimirzá/ áby go z Kijowá *fas per nefas* wyzuł/ á Skirgáykowi się w obietnicy/ y w zapissach viścił/ miał też stára wáśń y zápalisty gniew ná Włodimirzá y ná Koributá/ iż poki był v Krzyżakow/ przeszkadzáli mu do Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Grodno też/ Suraż/ Brzeście/ y Kámieniec Podláski pod nim wzięli/ Krolowi Jágełowi Brátu pomagáiąc/ iákoś o tym miał wyżsey. Przeto się tego wszystkiego chciał nád Koributem/ y Włodimirzem záráżem pomścić/ zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ á obchodząc się z nimi iáko Lew z Osłem w dziale/ álbo Wilk w spowiedzi z Báránem.

Włodimirz záś rozumieiąc się być Synem Olgerdowym y Brátem Kroʹá Jágełá rodzonym/ á Xiążęciem z Xiędzow Wielkich Litewskich vrodzonym/ y máiąc wolny vdział ná wolnym Xięstwie Kijowskim od Oycá Olgerdá/ ktemu będąc bliższy do Wilná y do Wielkiego Xięstwá Litewskiego po Oycu y po Brácie Jágele/ á niż Witołd/ ktory stryiecznym Brátem będąc/ rodzonych posiadł/ niechciał hołdu/ áni przysięgi y poddáństwá niewolnego/ ktore ná nim Witołd wyciągał postąpić/ ále odzywáiąc się do świętey spráwiedliwości w ktorey vfał/ y do práwá przyrodzonego/ y do pospolitey wolności/ vmyślił się bronić/ á gwałt niesłuszny iáko mogąc/ słuszną obroną odbijáć.

Woyná Witołtowá ná Włodimirzá Kijowskiego.

A wtym Witołd z Skirgayłem ná początku Wiosny Owrucza y Zitomir zamki iego przygrodki Kijowskie mocą wzięli/ ktore Witołd záraz Skirgáyłowi podał/ á gdy Witołd do Kijowá z woyskiem ciągnął/ nágotował się Włodimirz przeciw iemu/ chcąc mu bitwę dáć/ Ale Krol Jágełło ktory też był tey zmowy táiemnym vczestnikiem słowie broniąc/ y hámuiąc krwie Bráterskiey rozlania/ przywiodł do zgody Włodimirzá z Witołdem przez Posły Koronne/ Ták iż Włodimirz musiał Kijow puścić Witołdowi/ ná ktorym według zmowy Skirgayłá Brátá Włodimirzowego Xiążęciem Kijowskim záraz przełożył/ y Kijow ze wszytkimi przygrodkámi wmoc iego podał/ á Włodimirzowi Xiążęciu dał zamiánę Kopył zamek z wielkimi włościámi/ z pusczámi/ z folwárkámi/ z dworámi/ y z iezioràmi/ poczawszy od Kopylá zamku/ y od tego mieyscá gdzie się Niemen poczyna (ná ktorymem mieyscu sam był) áż do Piotrkowic Miásteczká/ y gdzie Słucza w Prepiec/ á Prepiec do Dniepra wpada/ w obrębie ná dłużą y ná szerzą przez trzydzieści y kilko mil/ to mu wszystko wten czás z wynalázku Comissarzow od Jágełá Krolá przysłánych wydzielił/ y oddał w wolne ná wieczność z potomki vżywánie/ wszákże potym Synowi tego Włodimirzá Olgerdowicá Alexandrowi álbo Olelkowi Xiążęciu/ od ktorego się Xiążętá Słuckie Olelkowicámi piszą/ Kázimierz Jágełowic zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ Kijow ze wszystkimi przygrodkámi wrocił/ y przy Kopylu go zostáwił/ iáko o tym będzie niżey.

Włodimirz Kijow podał Witołdowi.

Jnszy vdział Włodimirzowi Kopyl etc. zá Kijow.

Kijow záśię Olelkowi Xiążęciu wrocon.

A Skirgáiło Brát Włodimirzow zostawszy przez Witołdá Xiążęciem Kijowskim/ ciągnął z woyskiem pod Kániow/ pod Cirkássy/ y pod Zwinigrod zamki/ ktorych Włodimirz niechciał puścić áni Witołdowi/ áni Skirgayłowi/ áż ich Skirgáyło mocą dobył y opánował/ á ták wten czás Skirgaylo otrzymał pod Brátem Włodimirzem Kijowskie Xięstwo Zitomir/ Owrucza/ Kániow/ Cyrkássy/ y Zwinigrod zamki ze wszystkimi przygrodkámi y przyległościámi Kijowskimi. Ale się nie długo ná nowym páństwie pod Brátem stárszym niesłusznie podszczepionym weselił/ Bo rychło potym gdy wyiáchał zá Dniepr w łowy/ prosił go do swoiego folwárku Zumien Kijowskich Czerncow/ namiestnik ná ten czás Metropolitow/ támże gdy sobie podweselił/ á bez kredencu z towárzystwem y z dworzány się nápijał/ zádał mu on Zumien truciznę iádowitą w piciu/ od ktorey w Kijowie rychło vmárł. Potym z wielką vczciwością y żáłością wszyscy Kijowiánie (ktorych był sobie hoynością zniewolił) odpráwowáli mu

Skirgaiło Xiążęciem Kijowskim zostawszy otruty.

pogrzeb obyczáiem Xiążęcym/ z processiámi y z inszymi Ceremoniámi Popow Ruskich/ pochowan w Pieczurach Kijowskich/ ktore są sławne groby/ zacnych Xiążąt Ruskich/ á Długosz w swoiey Kronice nápisał/ iż Skirgáyło był zábity od swoich poddánych ná Zamku Wissegrodzkim/ dla nieznośnego okrucieństwá/ Ale Látopiszcze Ruskie y Litewskie/ Wapowius/ Cromerus y Miechouius otrutego być ná czci zdrádliwey od Zumieną Kijowskie świádczą.

Skirgayło w Pieczurach pochowan.

A ták czterzey synowie Olgerdowi Brácia Jágełowi/ nie swą śmiercią zeszli z Świátá/ Bo Witołd Wiguntá Alexandrá Xiążę Krewskie otruł przez náprawę/ Narimuntá zá nogi obiesił y vstrzelał pod Wilnem/ á Korigelá ściął. Skirgáyło záś przez Zumieną otruty/ A Kieystutowi Synowie Totywił pod Wilnem z działá zabity/ á Sigmunt zostawszy Wielkim Xiędzem w Trokach zárzezány/ iego też Syn Michaiło gdy do Moskwy ziáchał w Prásturze od Popá otruty/ Ná woynie záś gdy Witołdá Tátárowie poráźili/ vczciwie dla obrony oyczyzny/ polegli dwá Olgerdowi Synowie/ Andrzey ktory ono w Chęcinach trzy látá siedział/ y Dimitr Koribut z dwiemá Synámi/ przodek Xiążąt Zbáraskich y Wiśniewieckich/ y Pátryk Syn Kieystutow z dwiemá Synámi/ iáko o tym będzie niżey.

Szeście Olgerdowicow y Kieistutowicow.

Po śmierci Xiążęciá Skirgáyłá w Kijowie otrutego/ Witołd przełożył ná Xięstwo Kijowskie od siebie namiestnikiem Xiążę Holszáńskie Jwaná Algimuntowicá/ ná ktorego był bárdzo łáskaw/ bo z nim y w Prusiech przez wszystek czás mieszkał/ y Corkę iego Anástásią álbo Zophią Moskiewskiemu Wásilewi w małżeństwo z Málborku odprowádził/ y do Wilná dobycia wiernie we wszystkim Witołdowi pomagał.

Jwan Algimuntowic Kniáź Holszáński/ namiestnikiem Kijowskim.

Potym się Witołd do Podolá z woyskiem Litewskim y Ruskim wypráwił/ ná Xiążę Fiedorá Koriatowicá/ ktory się z poddáństwá/ y z powinności Wielkiego Xięstwá Litewskiego y z Witołdowey zwierzchności wybijał. A skoro Witołd pod Brásław Podolski przyciągnął/ chciał mu mocą odpieráć Koriatowic/ ále iż się targał z motyką ná Słonce/ záraz był od Witołtá porażony/ ták iż sam ledwo vciekł do Kámieńcá/ á Witołd vżywáiąc zwycięstwá pobrał wszystkie zamki Podolskie częścią mocą/ częścią przez podánie/ Brácław/ Smotric/ Czerwonygrod/ Bekotę/ y Skáłę/ gdzie y teraz vkázuią mogiły/ vroczyscá y szańce Witołdowe/ iákom sam widział roku 1575. gdym iáchał z Turek przez Podole. Obległ potym Witołd Kámieniec głowny zamek Podolski/ ná ktorym się był Fiedor Koriatowic zámknął máiąc pomoc od Wołochow sąsiedzow. Ale gdy obaczyli oblężency vpornie násádzoną myśl Witołdowę do dobywánia zamku/ powádzili się sámi miedzy sobą Podolánie z Wołoskimi żołnierzámi/ A wtey niezgodzie (ktora pospolicie namocnieysze zamki y páństwá więcey niż nieprzyiaciel burzy) Witołd wziął przez podánie Kámieniec Zamek y Miásto przyrodzenim mieyscá bárdzo obronne/ y iesli się w rozsądku oczu włásnych nie mylę/ nie dobyte/ gdzieby ku temu porządne obwárowánie przystąpiło.

Witołd do Podola ná Koriatowicá.

Witołd Podole wziął.

Witołd wziął Kámieniec Podolski.

Támże Witołd poimał Xiążę Fiedorá Koriatowicá/ y odesłał go ná więzienie do Wilná/ á sam wszystko Podole z Zamkámi/ y z przygrodkámi opánował/ y Stárostámi/ namiestnikámi/ y żołnierzámi Litewskimi osádził/ á do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył.

A iáko Olgerd Stryi Witołdow roku 1331. náprzod Podole osiadł/ á Tátáry ich Baskaki z niego wygnał/ y dał ie w dzierżáwę Koriatowicom/ tedy do tego roku/ gdy ie záś Witołd potomkowi Koriatowemu Fiedorowi wydárł y wziął wyszło lat 64. A przedtym ieszcze/ ná co się wszystki Látopiscze Litewskie zgadzáią/ Olgerd sam był wygnał drugiego Fiedorá Koriatowicá z Podola/ tákże dla nieposłuszeństwá/ y Zamki wszystki pod nim pobrał/ y Niestaká iego Namiestniká

mieſtnikā poimał/ ā ſam Fiedor Koriatowic do Węger vćiekł/ y tām będąc wy-
gnāńcem ná dworze Kārolusſā Krolā Węgerſkiego vmárł/ roku 1340. iákoſmy
o tym wyżſzey w ſprawach Olgerdowych z pewnych dowodow nápiſſáli. A tāk
Podole dwiemā Fiedorom Koriatowicom dwā kroć było odięte dla nieposłu-
ſzeńſtwā/ pierwſzy raz przez Olgerdā roku 1339. ā potym wtory y oſtātni raz
przez Witołdā roku 1395. kiedy iuſz Podole ſkutecznie w Prouincią álbo w po-
wiát/ y w Woiewodztwo było do wielkiego Xięſtwā obrocone.

O Podolu ſzerſze ſwiádectwo. Rozdział III.

Látopiſzce o Podolu.

Wszyſtkie Látopiſzcze Ruſkie y Litewſkie ſtáre/ tymi ſłowy ſwiādczą o Podolu: Iż Krol Władiſław Iágełło/ ſłyſząc o opānowániu ziemie Podolſkiey przez Litwę/ proſił Witołdā/ áby mu z miłości bráterſkiey ku ſtátwie iego/ y Korony Polſkiey rozſzerzeniu/ poſtąpić części Podolā w pewney ſumie pieniędzy/ iákoż Witołd według vgody ſpuścił Iágełłowi Krolowi we dwudzieſtu tyśięcy kop Polſkich (bo Cromer tey ſumy 40000. złotych kłá-

Cromerus lib. 15.

dzie) ty zamki Podolſkie/ Kāmieniec/ Smotric/ Skáłę/ y Czerwonygrodek/ A w inſzych zamkach Podolſkich Stároſty ſwoie Witołd oſſádził/ iáko w Winnicy/ w Brāſławiu/ w Bekocie/ w Sokolcu etc. A potym Krol Polſki wyżſzey miánowáne zamki Podolſkie od Witołdā poſtąpione dał w ſumie Pánu Spitkowi.

Cromer o Podolu.

Ale Cromer lib. 15. omylność Látopiſzczowi Ruſkiemu álbo vmyślne zepſowánie porządku przez piſárzā przyczyta/ ā dáley tāk piſze/ chcieli (powiáda) Litwā ábyſmy im pozwolili tego/ iż Koriatowicy Podole od Tatar ſpuſtoſzone oſiedli/ y Zamki wnim pobudowáli/ Niechayże też nam pozwolą/ iż Kāzimierz Krol Polſki wſzyſtkę Ruś ná południe leżącą/ y Podole áż do Krzemieńcā przez miecz opānował/ czegośmy (powiáda) z pewnego dochodzenia doſzli/ y z ſámych Xiążąt Litewſkich zapiſow/ miedzy ktorymi był ieden Iurgi Koriatowic/ ktory potym od Wołochow/ iáko Hiſtoria Litewſka ſwiádczy/ był otruty álbo zābity/ tegoſmy doświādczyli. A potym Ludwik Krol Węgierſki y Polſki/ iáko ná wſzyſtkich Ruſkich Zamkach/ ktore ná ten czās ku Polſzcze ſłużyły/ tāk y ná Podolu Węgry Stároſty przełożył/ y ſą powiāda w ſkárbie Krolewſkim w Krākowie liſty Teodorā álbo Fiedorā Koriatowicā Xiążęciā Podolſkiego/ y Pánā Węgierſkiego z Munkaczu máło po tym czáſie piſáne/ ktorymi liſtámi ſwiādczy/ iż ſię z Władyſłáwem Krolem Polſkim pogodził/ ā z Podolim mu ſię w obronę podał/ nād to ieſt kopia Priuileiu tegoż Krolā Władyſłáwā Iágełłā pod titułem y pieczęcią Woyciechā Arcibiſkupā Gnieźnieńſkiego z Priuileiu Krolewſkiego przepiſána/ w ktorey Krol okázuie/ iż Zamek z włością Kāmieniecką Witołdowi/ y dziedzicom iego dał Mánſkim álbo Hołdownym obyczáiem/ ā to było roku 1394. ktory ſię (powiáda) czās zgadza z onym ktorego Látopiſzec ſwiādczy/ Kāmieniec z inſzymi Podolſkimi Zamkámi mocą przez Witołdā być opānowáne. Potym Cromer dáley piſze/ ſkąd powiáda podobnieyſza rzecz ku prawdzie ieſt/ iż Witołd gdy one część Podolā/ w ktorey ieſt Żidomir/ y Cyrkáſſy w moc ſwą podbił/ Kāmieniec też pod Pánem z Munkaczu Węgierſkim/ ktory od Ludwikā trzymał/ Witołd opānował/ Ale to zā proźbą v Krolā Iágełłā odzierżał/ gdyż powiāda oną część Podolā do Kroleſtwā Polſkiego należącą/ ā oſtātek Podolā przerzeczony Pan z Munkaczu Węgrzyn trzymał zā dozwoleniem Krolewſkim/ iáko to Cromer ſzerzey wywodzi. Ale Witołd iáko wziął Podole mocą/ y Tátáry z niego płoſzał/ Tāk go áni v Krolā brátā/ áni v Węgrow/ ktorzy tām y przyległości/ áni dziedzictwā żadnego nie mieli/ nie proſił/ Ale ieſli ktore Zamki od Ludwikā Krolā Węgrowie ná Podolu trzymáli/ ſłuſznie im to po iego śmierći iáko włáſne dziedzictwo Witołd wydárł/ Ponieważ też ieſzcze dawno przedtym Olgerd Stryi Witołdow wielki Xiądz Litewſki/ y Koriatowicy w Podolu (Tátáry wygnawſzy) pānowáli etc. y tām Zamkow w puſtyniach Podolſkich nābudowáli/ y oſádzili Litwą/ iáko w Kāmieńcu/ w Skále/ w Bekocie/ y w inſzych przygrodkach/ Aż kiedy Olgerd nieposłuſznego Fiedorā Koriatowicā Synowcā ſtāmtąd wygnał/ ktory do Węgier vćiekſzy według Hiſtoriey Litewſkiey Podolſkie Zamki Wołochámi y Węgrámi był oſádził/ ktorzy też do czáſow Witołdowych niktore twierdze trzymáć mogli. Potym Cromer ſam piſze lib. 16. tymi ſłowy: Iż Iágełło Krol Polſki/ iednáiąc Swidrigełłā brátā nieſpokoynego/ áby więcey Litwy oyczyzny ſwoiey z Krzyżakámi niewoiował/ przyzwał go z Prus zápłáciwſzy zāń wielką ſumę pieniędzy/ ktore tām był nātrawił/ y co był ná woynę przećiw Witołdowi wyłożył/ A Podole odkupiwſzy od ſynow Spitkā Melſtinſkiego w piąciu tyśiąc grzywien Práſkich álbo Czeſkich/ iemu dał ná wychowánie. A o tym iáko było záſzło Podole w dzierżawę Spitkā Melſtinſkiego Látopiſcze Ruſkie ná drugim mieyſcu tāk ſwiādczą/ w roku 1423. poſłał Iágiełło do Witołdā mowiąc tymi ſłowy/ Ktoreśmi był Zamki dał we dwudzieſtu tyśięcy kop/ iam ie oddał Spitkowi/ A iż Spitkā Tátárowie zábili/ tedy żoná będąc Wdową z máłymi dziatecżkámi nie może obronić Zamkow od Tātar/ Ale pobierz Zamki ſwoie/ ā mnie odday dwādzieśćiā tyśięcy kop ktoreś mi opiſał/ co Kniāź Witołd vczynił/ y poſłał pieniądze Krolowi Iágełłowi/ przez ręce Pánā Nimiry/ y Pánā Dimitrā Wáſilewicā/ A tāk Witołd Zamki Podolſkie ku Litwie pobrawſzy/ Stároſtą ná nich vczynił Hronowſkiego/ A potym dał Podole wſzyſtko Deydigołdowi/ A w máłym czáſie dał Dedygołdowi Smoleńſk/ A Podole oddał Dowgirdowi Woiewodzie Wileńſkiemu/ ktore on trzymał ze wſzyſtkimi Zamkámi/ áż do śmierći Witołdowey/ A gdy Witołd vmárł/ tedy iáko ſam Cromer ná początku kśiąg 20. Kroniki Polſkiey piſze/ Długoſz tākże/ y Miechouius lib. 4. cap. 48. fol. 288. Pānowie Polſcy Páweł Biſkup Kāmieniecki proſtego narodu/ ále dowćipny y chytry/ Teodrik Michał/ y Muſſilo Bráćia rodzeni Buczaczcy/ y Cruſſinā Gáłowſki/ poki ſię śmierć Witołdowā nie rozſławiłā/ wyzwáli do ſiebie obyczáiem przyiácielſkim Daugerdā Woiewodę Wileńſkiego z Kāmieńcā Podolſkiego w rzeczy ná porādę/ ále nie wiele rādząc ſkoro do nich wyiāchał poimáli go/ ā Kāmieniec Zamek/ y inſze Podolſkie Zamki wmoc ſwoię wzięli/ ā od tego czāſſu piſze Miechouius/ Podole do Polſkiego Kroleſtwā przyłączone ieſt/ wſzákże nie piſzą/ gdzie podzieli Dawgerdā poimānego/ ále ſię ná to Látopiſzcze Litewſkie zgadzáią/ iż go zábito/ co być mogło/ ieſli ſię bronił/ obaczywſzy iż wpadł w nieſpodziáną ſámołowkę/ działo ſię to Roku 1430. ā pod mocą Litewſką Podolſka Ziemiā/ iáko ią Olgerd opānował z Koriatowicámi Roku 1331. byłā ſto lat y rok/ wſzákże y potym Swidrigáyło zoſtawſzy wielkim Xiedzem Litewſkim po Witołdzie/ długie burdy wiodł o Podole z Polaki/ y potym trwáło przy Litwie/ áż do Alexandrā Krolā zupełnie/ iāk o tym będzie niżey ná ſwoich mieyſcach.

Moie zdánie iáko Witołd Podole odziſkał.

Podole Swidrigełłowi podáne.

O ziednániu

O ziednániu Jágełowym z Swidrigaykem / á iáko pod nim záś Witołd wziął Witebſk y Horſzą / dla iego roſterkow / o poddániu y hołdzie Xiążąt Odruckich / y Juriá Swentosłáwowicá Smolenſkiego / o wzięciu Smolenſká iemu / y iego Brátu Hlebowi / o zwoiowániu Xięſtwá Rezánſkiego / poráżeniu Tátárow / y o przyieździe Wasilá W: Kniáziá Moſkiewſkiego do Witołdá ná Smolenſk / Roku 1396.

Rozdział IIII.

ROku 1396. Władiſław Jágełło Krol Polſki podnioſł ſłuſzną woynę ná Władiſławá Xiążę Opolſkie / ktory bárdzo wiele Jmion y Zamkow w Polſzcze od Ludwiká Krolá Węgerſkiego y Polſkiego nádánych trzymał / á Jágełá gánić ſobie ważył / y zwierzchności iego niechciał znáć / przeto go Jágełło prętko ſkarał / iáko y Witołd Brátow / y wziął mu Jágełło tylko zá ſiedm dni ſiedm Zamkow przednieyſzych / Holſtein ná ſkále / Krzepice / Wieluń / Bobolice / Brzeźnice / Oſtrzeſzow / y Grábow / Ale pod Zamkiem Boleſławcem nád rzeką Proſzną w mocnym mieyſcu leżącym / ſiedm lat Polacy leżeli / áż ſię ná oſmy rok obleżency poddáli.

Polacy 7. lat Bolesławcá dobywáli.

A Władiſław Xiążę Opolſkie wetuiąc ſzkod ſwoich y Zamkow pobránych / Polſkie vkráinne włości vtarczkámi częſtymi drapieżył / do czego mu pomagáło wiele Polakow wywołáńcow / y tych ktorzy máiętności ſwoie potrácili. Przeto Krol Jágełło ciągnął z woyſkiem do iego oyczyſtego Xięſtwá / Opole Zámek y Miáſto przednieyſzy obległ / Oleſzno / Strzelec / y Lubliniec Zamki mocą wziął / ktore Spitkowi Melſtinſkiemu w dzierżáwę dárował / áż potym Władiſław Xiążę Opolſkie / widząc iż trudno przećiw oſtnowi wierzgáć / v Krolá Jágełá łáſki proſić muſiał / ktorą otrzymał zá przyczyną Krolá Czeſkiego / y zá reikomią Wencławá Biſkupá Wrátſławſkiego / tákże Ludwiká Breſkiego / Konradá Pleſnickiego / y Kozlenſkiego / y Przemyſławá Opáwſkiego Xiążąt / O czym Długoſz / Miechouius y Cromer lib. 15. *æditionis secundæ fol.* 250. & 251. ſzerzey piſzą.

Fiedor Sanguſko Siewierſką Ziemię otrzymał.

Tegoż czáſu Fiedor Tánguſzko Xiążę Włodimirſkie v Krolá Jágełá y v Witołdá z łáſki otrzymał Xięſtwo Siewierſkie / dawſzy ná ſię liſty y mocne zápiſſy / iż miał nápotym záwżdy być pod mocą Krolewſką / iák Cromer piſze.

A Xiążę Boleſław Swidrigayło Brát Jágełow będąc zbiegiem w Pruſiech / zebrał ſię znowu ná Witołdá / A ták roku 1403. iáko Długoſz y Miechouius lib. 4. cáp. 42. etc. piſzą / z Miſtrzem Pruſkim Conradem Jungingen / y z wielkim woyſkiem Niemieckim ná dzień S. Doroty do ziem oyczyſtych Litewſkich przyćiągnął / ktore ogniem y mieczem zwoiowawſzy y połupiwſzy / wroćił ſię z Miſtrzem do Rágnety. A ſkoro Miſtrz Pruſki odciągnął z łupámi / wnet zárázem z drugiey ſtrony Miſtrzá Liflantſkiego woyſko do Zmodzi wtárgnęło / á nábrawſzy bárdzo wiele łupow y więźniow / do Lifland ſię bez odporu wroćili.

Swidrigáyło z Niemcy Litwę burzy.

Przeto Krol Jágełło vżaliwſzy ſię ták gwałtownego woiowánia oyczyzny ſwoiey / poſłał iednacze do Swidrigáyłá / ktorzy go z Prus pod pewnymi Con-

diciámi

diciámi wyzwáli do Polſki. A ták Krol Jágełło vgadzáiąc w to pilnie / áby więcey Swidrigáyło w Litwie przećiw Witołdowi nie wichrzył / dał mu Podolſką / y Zydáczowſką ziemię w vdział / y k temu w Polſzcze ty Miáſtá y Zamki z Powiátámi / Striy / Siołow Grábſtwo / Stobnicę / Drugnią / y Vśćie / Nád to ieſzcze tyſiąc cztery ſtá grzywien rocznego płatu w Zupach Krolewſkich mu náznáczył / Ale iednák tá hoyność y vczynność Jágełowá nie mogłá vbłágáć ſtrzętnego á wichrowátego Swidrigáyłá / iáko Długoſz y Miechouius lib. 4. cap. 41. et 42. y Cromer lib. 15. tákże Látopiſzcze Ruſkie y Litewſkie ſwiádczą.

Swidrigaiło vdział w Polſzcze niewdzięczny.

Bo ſkoro w tym práwie czáſie vmárłá Xiężná Vlianá Witebſka dziedziczká / Zoná Olgerdá Nieboſzczyká / á Mátká Jágełowá y Swidrigiełowá / Tedy Krol Jágełło niiákiego Fiedorá Wioſnę Ptaſzniká álbo łowczego ſwoiego poſłał od ſiebie do Witebſká Námieſtnikiem. Co widząc Swidrigáyło / iż pod nim Witołd pierwey oyczyznę oſiadł / á potym go Máćierzyſtego dziedzictwá Krol Jágełło oddalał / znowu vćiekł do Prus / á potym do Lifland / á wziąwſzy pomoc od Miſtrzá Liflandſkiego y Boiar Ruſkich / tákże Kozakow bárdzo wiele zbuntowawſzy / ciągnął do Witebſká / ktorego prętko zá życzliwością Ruſſakow doſtał / támże poimawſzy Stároſtę Jágełowego Fiedorá Wioſnę zrzućił go z blánkow / áż ſzyię złamał / á ſam Witebſk opánował / y Orſzey potym dobył / Tákże inſze przygrodki Ruſkie częścią mocą / częścią przez poddánie pobrał.

Swidrigáyło Witebſká doſtał.

Co vſłyſzawſzy Krol Jágełło wnet deſpectem tákim od niewdzięcznego brátá obruſzony / poſłał do Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / proſząc áby [illegible] iego zelżywości y ſzkody pomśćił / nád Swidrigaykem ſpolnym nieprzyiacielem. A ták Witołd zebrawſzy woyſko z Litwy / y z Ruśi / ciągnął naprzod do Orſzey / ktorey zá kilko dni ſzturmem dobył / á potym Drucko obegnał / ále Druccy Kniáziowie z Boiáry ſwoimi / ácz pierwey ſtronę Swidrigáyłowę trzymáli / łáſki zárázem proſili / y przyiáchawſzy w oboz do Witołdá poddáli mu ſię w moc z Zamkiem / y ze wſzyſtkimi dzierżáwámi dobrowolnie / y vczynili przyſięgę hołdu y poſłuſzeńſtwá / ták Witołdowi / iáko inſzym iego ná potym naſlednikom Wielkim Xiędzom Litewſkim.

Witołd Orſzą wziął.

Hołd Kniáziow Druckich.

Potym Witołd máiąc iuſz Orſzáńcow y Kniáziow Druckich ná pomoc zhołdowánych / z ktorych mu przybyło pomocy / ciągnął tym vśilniey do Witebſká / ktory zewſząd wielką mocą obegnał / támże też do niego ná pomoc przyćiągnął Xiążę Jurgi Swentoſłáwowic Smolenſki / y poſtąpił mu hołd y poſłuſzeńſtwo do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / á ták ſzturmem / y ſtrzelbą vſtáwicznie obudwu Zamkow Witołd dobywał / ále ſię też Swidrigáyło z Niemcámi Liflandſkimi mężnie y przemyſlnie bronił / ták iż zá cztery Niedziele niżnego Zamku ledwo Witołd doſtał / á záſádziwſzy Dziáłá v Cerkwie murowáney ná niżnym Zamku w mocnych ſzáńcach / tłukł mury wyſznego Zamku we dnie y w nocy bez przeſtanku / Czego ieſzcze dziś ieſt ſwiádkiem wieżá murowána ku Dźwinie / wyſzny Zamek murowány z niżnym drzewiánym złączáiąca / ktorey y dziś połowá przez Witołdá odbita y práwie odcięta ſtoi / ále przez Kniáziá Stephaná Koributowicá Zbáráſkiego / y przez Páná Stániſłáwá Páca Woiewodow drzewem zábudowána / ktorym vpadkom y iam ſię przypátrował / gdym tám połtorá látá żołnierſką ſłużył Roku 1573.

A gdy Swidrigáyłá poſpolſtwo dla niedoſtátku żywności odſtąpiło / tym ſnádniey Witołd dobył y wyſznego Zamku murowánego / y poimał Boleſławá Swidrigáyłá Brátá Stryiecznego / ktorego Jágełowi Krolowi do Polſki ná więźienie odeſłał / á ſam Witebſk ſwoim Rycerſtwem oſſádził / y wſzyſtko

Witołd Witebſká dobył o Swidrigáyłá poimał.

Witebſkie Xięſtwo / Orßą y inße przygrodki / tákże Oruckich Kniąziow do poſłußeńſtwá Litewſkiego przywiodł / y przypędził.

A Krol Jágiełło Swidrigáyłá poimánego ná Krzemieniec do więzienia poſłał / ále Miechouius piße / iż go ſam Witołd iáko y poimał ták y poſſádził w Krzemieńcu / co więcey ku rzeczy / gdyż Wołyń y Krzemieniec w ony czáſy był Litewſki pod władzą Witołdową / á nie Jágiełową / Wßákże potym Swidrigel zá życzliwością Ruſſakow w nocy z pęt rozwiązány vciekł w Wielki piątek / Roku 1415. y zábił Stároſtę Krzemienieckiego Conradá Polaká / á ſam ziáchał naprzod do Wołoch / z ktorymi w Ruśi ßkody czynił / y ná Podolu / á z Wołoch do Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Krolá (ktory był potym Ceſárzem) do Węgier ziáchał.

Swidrigel z więzienia vciekł w ktorym ſiedział lat kilko.

Potym zá przyczyną Brátá Jágełá przyiął go Witołd w łáſkę / y dał mu Bránſko / y Nowogrodek Siewierſki w dzierżáwę / Ale on iáko nieſpokoyniczek y tám nie długo wytrwał / bo trzeći kroć do Krzyżakow / potym do Moſkiewſkiego ziáchał / O czym niżey ná ſwym mieyſcu przypomniemy / á teraz do rzeczy pierwßey przyſtępuię.

Swidrigel broi.

Po wzięciu Witebſká y Orßey / y poimániu Swidrigelá / y po hołdzie Xiążąt Druckich / dał nowey woynie przyczynę Jurgi Swentoſłáwowic Xiążę Smolenſkie / ktory ácz był przyßedł ná pomoc Witołdowi pod Witebſko / wßákże ſkoro ſię z nim roziáchał / wziął kilko włośći Orßeńſkich Witołdowych / y dał w dzierżáwę ſwoim Boiárom / k temu zá namową Holhy Xiążęciá Rezáńſkiego / począł ießcze większe rozruchy wzniecáć / y hárdzie przećiw Witołdowi kazáć. A ták Witołd wczás máłym początkom woyny ná potym ßkodliwey zábiegáiąc z gotowym woyſkiem Litewſkim / ktore go prowádziło od Witebſká ku Wilnu / wroćił ſię názad / y ciągnął proſto do Smolenſká / Co vſłyßawßy Kniąź Jurgi Swentoſłáwowic Smolenſki / viáchał do Holhy Xiążęciá Rezáńſkiego / A Witołd przyciągnąwßy pod Smolenſk / wziął Miáſto / potym y Zamek przez podánie. A gdy Hleb Brát Juriá pierwßego Xiążęciá własny Dziedzic Smolenſki / łáſki v Witołdá prośił / y hołd poſłußeńſtwem do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego czynić poprzyſiągł / przyiął go Witołd w łáſkę / y dał mu oyczyſte Xięſtwo Smolenſkie pod Chorągwią ſwoią. Swiádczą też drugie Látopiſcze / iż wten czás Witołd wziąwßy Smolenſko Juriowi Swentoſłáwowicu nieposłußnemu / dał mu ná Wołyniu Zaſław z łáſki / z ktorego dziś ſą Xiążętá Zaſłáwſkie.

Smolenſka woyná Witołdowá.

Witold wziął Smolenſk.

Zasławſkie Xiążętá ná Wołyniu.

Swiádczą záś Látopiſcze wßyſtki / iż ten Kniąź Hleb Swentoſłáwowic / gdy był poſſádzon ná Xięſtwo Smolenſkie oyczyſte od Witołdá / nie był wdzięczen dobrodzieyſtwá iego / iáko y Brát Kniąź Jurgi / Bo ſkoro Witołd z Smolenſká wyiáchał / niechćiał znáć żadney zwierzchnośći iego / á to wßyſtko z námowy y buntow Kniąziá Holhy Rezáńſkiego Ciesćiá ſwoiego / ktory był ná ten czás wielce możny.

A ták Witołd gryząc ſię ſam w ſobie ná Hlebá niewdzięcznego Kniąziá Smolenſkiego / przedſię nie iáwną woyną / ále fortelem ná to godził / iákoby mogł ony roſterki Smolenſkie raz po raz wzniecone vśmierzyć / y vſpokoić.

Zebrał ſię tedy znowu z woyſkiem Litewſkim / á puśćił wieść / iż miał ciągnąć ná Zawolſkiego Cárzá Tátárſkiego onego ſławnego Támerlaná (ktorego Látopiſcze Temirkuciem / á Tátárowie Temirkutlu (to ieſt ßczęſliwe żelázo) á Moſkiewſkie Kroniki / y Herberſtein fol. 55. Temiraßak / to ieſt żelázem chromym go zowią / bo ná ßczudle chodził / A ſkoro Witołd pod Smolenſk przyßedł / wyzwał do ſiebie Kniąziá Hlebá Swentoſławowicá Smolenſkiego z Bráty /

Fortel Witołtow ná Smolenſko.

Tamerlanes álbo Temircutlu / Ceſarz Tátárſki ſławny ktory onego Báiázetá Tureckiego poráził / y Conſtantinopole od iego obleżenia wybáwił / woyſká mie wał 1200000. nogę mu bo przetrącono / gdy zmłodu z máłego rodu bę dąc złodzieyſtwem ſię báwił O tom też czytay Miechouiuſá lib. 4. cap. 41.

ná przyiaćielſką rozmowę / chcąc ſię z nim iákoby porádzić około wypráwy ná Tátáry / y wprowádzenie ná Cárſtwo Zawolſkie Táchtámiſſá Cárzá / ktory był wten czás wygnáńcem w woyſku Witołdowym. A gdy Kniąź Hleb Swentoſłáwowic do obozu Witołdowego przyiáchał / przyiął go wdzięcznie / á potym podweſeliwßy z nim / záhámował go w obozie / á ſam z Rycerſtwem Litewſkim przebránym do Zamku wiáchał / y ták Smolenſko opánował / y nieposłußnego ſkarał fortelem / bez krwie rozlania / coby było muśiáło być / by go był mocą dobywał. Dał potym z łáſki Kniąziu Hlebowi Połony Zamek ná wychowánie z niemáłą włośćią / á ſam ná ſię wßyſtko Xięſtwo Smolenſkie (ktorego ſię wten czás dziedzicy Wielkimi Kniąziámi piſáli) wziął / y Litwą tákże Ruſſakámi ktorym vſał oſſádził / á namieſtnikiem wnim przełożył Kniąziá Jamuntá Wáſſilá Boreikowicá.

A Kniąź Jurgi Swentoſłáwowic Brát Hlebow ſtárßy / ktoremu był Witołd pierwey Smolenſko wziął / był ná ten czás v Kniąziá Holhy Rezáńſkiego.

A iż ten Kniąź Holhá Rezáńſki tych wßyſtkich buntow y roſterkow Smolenſkich był przyczyńcą / poſłał Witołd záráżem z Smolenſká część woyſká Litewſkiego y Ruſkiego wiego dzierżáwy / przełożywßy nád nimi Hetmánem Kniąziá Siemioná Lingwieniewicá Mśćiſławſkiego / ktory bez odporu wßyſtek kray Rezáńſki miedzy Oką y Donem álbo Tanaim Rzekámi leżący mil 36. od Moſkwy zwoiował / á z zwyćięſtwem / y z wielką korzyśćią / (gdyż ten kray ieſt bárdzo vrodzáyny / O czym czytay Herberſteiná fol. 65.) do Witołdá ſię wroćił.

Litwá Rezáńſkie Xieſtwo zwoiowálá.

Druga záś część woyſká Litewſkiego y Ruſkiego przełożywßy nád nim Hetmáná Olgerdá Páná Litewſkiego / wypráwił Witołd w dzikie polá / do Hordy Zawolſkiey / y Zadonſkiey / chcąc Tátárſkiey mocy ſprobowáć / y ich położenia wyſpiegowáć. A ták gdy iuß Olgerd Hetman z woyſkiem Litewſkim / y z Kozaki Ruſkimi przyciągnął nád Don Rzekę / ktorą my Láćinnicy / y Ptolomeus Tanaim zowiemy / záſtąpili mu trzey Cárzykowie Brácia / Krimſki / Kirkielſki y Mankopſki / ktorzy z Podola (iáko y Cromer z Látopiſczow lib. 15. wſpomina) dań w ten czás bráli.

Tám Tátárowie ná ſwych śmiećiach będąc śmielßy z wielkim okrzykiem ná Litwę vderzyli / Litwá też ktorym y o ſławę y o zdrowie ßło / gdyż dálekó było do oyczyzny vćiekáć / nie zmnieyßą śmiáłośćią Tátárom pierwßym y wtorym tańcem odpor dáli / ná oſtátek Tátárowie widząc nowych gośći / á przed tym nie świádomych / y ſobie bárdzo śilnych y potężnych / nie mogli wytrwáć trzećiego tańcu / poczęli pierzcháć po polach ßerokich / gdzie ktory mogł zdrowie vnieść. Litwá záś záiußywßy ſię zá nimi gonionego táńcuiąc tym śmieley bitá / Ták iż ony trzy Hordy zá łáſką Bożą / y ßczęśćim Witołdowym / á męſtwem Litewſkim ná głowę były porázone / y zbite / y trzey Cárzykowie / ná co ſię wßyſtki Látopiſcze zgadzáią ná plácu zoſtáli zábići. A Olgerd Hetman z Litewſkim woyſkiem wroćił ſię do Witołdá ßczęſliwie / ktory ießcze w Smolenſku wten czás leżał. A to był pierwßy Credenc bitwy Litewſkiey z Tátáry.

Litwá w dzikich polach Tátárow porázilá.

Tegoż czáſſu Baſili álbo Wáſil Wielki Kniąź Moſkiewſki Zięć Witołdow / ſłyßąc o ták ßczęſliwym powodzeniu Witołdowym / przyiáchał do niego ná Smolenſk / bijąc mu czołem / y winßuiąc ßczęſliwego pánowánia iáko Ciesćiowi / ktorego Witołd wdzięcznie przyiąwßy długi czás v ſiebie częſtował / támże przymierze miedzy ſobą / y páńſtwy ſwoimi potwierdzili / y przećiw Támerlanowi álbo Temirkutlowi Tátárſkiemu Cárzowi ſpolnie ſię ſpiſſáli / potym vczćiwßy ſię podarkámi wzaiemnymi / odpráwił Witołd Wáſilá Wiel-

Moſkiewſki do Witołdá przyiáchał.

Smolensko tiedy do Litwy przyszło/ y záś odeszło.

kiego Kniáziá Moskiewskiego do Moskwy/ á sam też z Smoleńská do Litwy się wrócił/ á od tych czássow roku 1396. Smolensko było pod mocą Litewską/ áż do Roku 1514. gdy ie záś Wasil Prawnuk tego Wasilá wziął przez praktiki Glinskiego.

Witołd też przyiáchawszy do Litwy zbierał znowu woysko wielkie ná Tátáry/ chcąc wprowádzić ná Cárstwo Záwolskie Tachtamissá pierwszego Cárzá Záwolskiego/ ktory od Támerlaná wygnány do Witołdá był vciekł/ y mieszkał w Litwie ze wszytkimi Vlany/ y Murzámi swoimi ná Lidzie.

Sigmunt Cesarz od Turkow porázon.

Tegoż Roku 1396. Sigmunt Krol Węgerski chcąc Turkow wyprzeć z Misiey/ álbo Bulgáriey/ ktorzy iuż byli z Báiázetem Trácią y Grecią opánowáli/ zebrał wielkie woyská z Chrześcian/ y potkał się z Báiázetem/ ále porázon ze wszytkim woyskiem Chrześciáńskim/ Sigmunt w łodzi Dunáiem vciekł ná Czarne Morze/ y przyszedł do Constantinopolá/ potym do Rodissu/ á stámtąd záś do Dálmáciey/ y do Węgier się wrócił/ było też w tey nieszczęśliwey bitwie niemáło Polskich Slachciców/ z ktorych támieden przeważność dzielności Sármáckiey skutkiem pokazał Scibor Sciboricz Herbu Hostoia/ Ten z Krolem y z Węgry do Dunáiá vciekáiąc/ gdy niemogł do łodzi zdążyć/ ták iáko był

Scibor Polak Dunay w zbroi przepłynął.

zbroyny/ w Dunay wskoczył/ y przepłynął ná drugą stronę/ zá co będąc potym w łásce v Krolá Sigmuntá/ został Woiewodą Siedmigrodzkim/ ten przeszedł Orátiusá Rzymskiego/ ktory ono Tiber przepłynął/ Bo iákom sam widział Dunay w Bulgáriey/ y w Tráciey/ iest iáko dziesięć Tibrow/ od brzegu go do brzegu ledwie przeyrzeć/ zwłaszczá v Vruściuká/ Dziurdziewá/ etc. Gdzieśmy

Roku 1574.

się my też przewozili/ y gdzie tá porázká Chrześciáńska byłá/ ná ktorycheśmy mogiły (wzgorę zdawná od Chrześcian Bulgárow vsute) sámi pátrzyli.

A tom dla przeważności tego Polskiego Slachcicá przypisał. Potym Węgierski Krol Sigmunt po oney porażce od Turkow będąc v swych Węgrow wzgárdzonym/ przyiáchał do Krákowá do Krolá Jágełá/ y Krolowey Jádwigi/ y postánowił z Jágełem y z Krolową przymierze ná lat 16. Roku 1397.

O wtorey wypráwie Witołdá sámego ná Tátáry według Cromerá/ Długoszá y Miechouiussá/ Roku 1397.

Rozdział V.

Azow Zamek Turecki ná vściu Tánais. Tanais po Moskiewsku Don.

WItołd chćiwy y sławy/ y páństwá wielkości/
Postánowiwszy Litwę/ y Ruś w bespieczności/
Zebrał woyská/ á ciągnął polmi od Kijowá/
Aż przyszedł przez Tanaim do ~~Zamku Azowá~~:
Tám nád Donem y Wolgą Tátárow pogromił/
Zdybawszy ich bez wieści pobił y rozgromił/
Obozy ich/ Wielbłądow/ y Báchmátow stádá
Pobrał/ y cokolwiek ich Hordá rodzi rádá.

Ták Nahayskich/ Záwolskich dwie Hordy poráził/
Y do vtarczek Ruskich drogę im przekáził.
Don/ Worschłá/ Siná wodá/ Wolgá krwią płynęły/
Czym Litwy z Rusią mężne dzielności słynęły.
Hordę iedne do Litwy Witołd przyprowádził/
Ktorą nád Waką rzeką ná rolach posádził/
Gdzie y dziś nád tąż Waką szeroko mieszkáią/
A powinność Rycerską z vchwały działáią.
Drugą część oney Hordy posłał Jágełowi/
A ci przez Chrzest imioná dáli Christusowi/
Acz mowią iż ich Witołd nie przymusił woyną/
Ale przeciw Krzyżakom namową przystoyną.

Miechouius lib 4 cap. 41. fol. 275.

Długosz y Miechouius ták o tym Hord Tátárskich do Litwy przyprowádzeniu piszą/ iż Witołd Alexander Wielki Xiąd Litewski/ vspokoiwszy ná ten czás Litwę roku 1397. wypráwił się sam ná Tátáry z znácznym woyskiem/ á przebywszy rzekę Tanais/ ktorą Tátárowie y Moskwá Don názywáią/ y nászedwszy wielkość Tátárow/ vderzył ná nich/ gdzie ich wiele tysięcy z żonámi/ dziatkámi y z dobytkámi poimał/ y przywiodł ich áż do Litwy/ ktorych iednę część Brátu Jágełowi Krolowi do Polski posłał/ á ci ochrzciwszy się/ stáli się iednym ludem z Polaki/ á drugą ich część w Litwie osádził nád Waką rzeką y indzie.

Litwá áż zá Tanais woiowáłá.

Cromerus záś według Látopisczow Litewskich lib. 10. pisze: iż cáłą Hordę Tátárow Witołd do Litwy w ten czás przygnał/ áczkolwiek się oni tego przą/ powiádáiąc iż nie przymuszeni żadną woyną/ ále dobrowolnie dla wnętrznych woien/ w Hordach swoich/ y od Witołdá przeciw Krzyżakom przyzwáni/ do Litwy przyszli/ Co máło nie ku rzeczy/ ponieważ y dziś iednákich praw y wolności z Slachtą Litewską vżywáią/ Ale iákokolwiek było/ przedsię Witołd otrzymał zwycięstwo w ten czás nád Tátáry/ y z triumphem się do Litwy wrócił.

O wtorey wypráwie Witołdowey przeciw Tátárom niefortunney/ Roku Páńskiego 1399. á od stworzenia Swiátá 6906. y o Cárzu Támerlanie/ álbo Timirkuciu.

WItołd będąc zwycięstwem pierwszym záiuszony
Nieśmiertelney pochodnią sławy zápalony/
Zbierał woysko cáły rok/ ácz Krol y Krolowá/
Tego mu odradzáli y woyná domowá.
Domowa ktorą hárdzi Krzyżacy wzniecáli/
Lecz Witołdowey chęci nie vhámowáli/

Bo iednák przedsiewzieciu czyniąc swemu dosić/
Nie dał sie ni Krolowi/ ni Niemcom vnosić.
A gdy wziął pokoy z Niemcy wnet mu pomoc dáli/
Reiterow piec set zbroynych ktorych mężnych ználi/
Zmodźką też Slachte k temu Witołd wszystkie ruszył/
Bo máiąc od Prus pokoy dobrze sobie tuszył.
Bráty tákże zgromádził Xiążetá vdzielne/
Iż sie zbiegli iák roie do máciory pszczelne/
Ták wszystkie moc Litewską/ á Polaki k temu
Miał gotowe ku boiu ná pomoc swietemu.

Pánowie Polscy y rycerstwo ná pomoc Witołtowi/ Ráphał Grábiá z Tarnowá/ Jan Głowacz Woiewodá Mázowiecki/ Sendiwoy Ostrorog Dobrogost z Sámotuł/ Jan Dąbrowski/ Warszo Michocki/ Sochá Woie: Płocki Tomasz Werinek/ á z nich przednieyszy Spitek z Melsztyná Woiewodá Krákowski/ y Pan nizney Rusi álbo Podola etc.

Ráphał z Tarnowá Grábiá: y Spitek z Melsztyná
Krákowski Woiewodá/ y Jan z Głowaczyná
Mázowiecki Woywodá/ Sámotulski mężny/
Ostrorog też miał poczet w zbroi swietney iezdny.
Jan Dąbrowski/ Wárszycki/ Dobrogost/ Michocki/
Pilik/ Wokasz/ y Sochá Woiewodá Płocki/
Inszey Slachty niemáło wszyscy Witołtowi/
Przybyli ná Pogány Bożemu wodzowi.
W ten czás Támerlanes Carz pánował w Aziey/
Pan wszystkich Hord Tátárskich/ Pontu/ Bitiniey/

Apud Stellam montem Armeniæ.

Bayzet Turecki Carz z nim zwiodł w Persiey woynę/
Tám sam poymány/ strácił wszytki woyská zbroyne.

Piszą Historikowie iż miał w woysku swoim Támerlan po dziesięć kroć sto tysięcy ludu/ á drudzy kłádą/ 120000. zwłaszczá nász Cromer.

Támerlan związawszy go łáncuchy złotymi/
Woził w klatce iák ptaká z triumphy wielkimi/
Turkow dwie ście tysiecy ná plácu położył/
Persy/ Syri/ Armeny/ Medy/ Egipt strwożył.

Tachtamis Cárz Záwolski ktory w Litwie mieszkał/ od Tamerlaná wygnány/ Roku od stworzenia Swiátá według Kronik Moskiewskich 6890.

Táchtamis Carz Záwolski przed nim też vbieżał
Do Litwy/ tákże insze Cárzyki wyrzezał/
Wszytek wschod Słonicá osiadł wżdy z nim Witołd miły/
Skosztował z Litewskimi Kozaki swey siły.
A máiąc iusz gotowe woyská z potrzebámi/
K temu piecdziesiąt Xiążąt Ruskich z Polakámi/
Ciągnął áż do Kijowá/ Táchtámis też z swymi
Wygnániec był vphámi przy nim Záwolskimi.
Tám v Kijowá wszytkich Witołd roszykował/
Táchtámisá posádzić ná stolcu slubował/
Wygnawszy Támerlaná: ták w Tátárską ziemię
Ciągnął Witołd: wygubić z gruntu chcąc ich plemie.

Cromerus. Iamq; transmissis Sola & Psola fluminibus.

A iusz Psole y Sule przeszli byli Rzeki/
Niebacząc przeciw sobie do odporu reki/

Lecz gdy

Lecz gdy nád Worschłę przyszli wnet obaczą áli
Po polach sie Tátárskich woysk wielkich ćmá wáli.
Edigą Cárzem wodzem/ woysk Támerlanowych/

Ædiga Cárzyk woyská Támerlanowego Hetman. Ibi consternatis nostrorũ animis.

Strách przenikał przez kości vssow Witołtowych/
Spitká ná rokowánie do Tátar posłáli/
Miru prosząc czego im oni nie wzbraniáli.
Lecz młodych Paniąt nászych ochotá do boiu/
Niechćieli (s krzykiem łáiąc stárszych) wziąć pokoiu/
Wszyscy bić/ bić/ wołáią/ bić bić Pogan krzyczą/
Będziem bić powtarzáią/ będą bić nieliczą.
Ták zuffálstwo przemogło száble w ręku gołe
Dzierżą/ A Witołd do nich ty słowá wesołe
Rzekł/ iż gdyż bacze wásze o Rycerstwo cnote/

Rzecz Witołdowá do Rycerstwá.

Y tę do boiu smiáłość y mężną ochote.
Serce mi obiecuie przez was dziś zwycięstwo/
Nád tą wielkością Pogan: tylko spolne męstwo
Okáżcie/ ia nie wydam: pierzchácći im w pole:
Będą pomnieć iż byli w Chrześciáńskiey szkole.
Łátwoć im Báiázetá Turkow było gromić
Pogánow/ ktorych Pan Bog niechciał złości bronić/
Ale nas będzie bronił: bo nas ma zá syny/
Y tę woynę wznośimy dla iego przyczyny.
Gdy ten nas bronić raczy: ktoż przećiw nam będzie?
Nic tá wielkość v niego wygramy plác wszędzie/
Tylko iemu vfaymy/ á iusz teraz smiele
Biycie/ kolcie/ y sieczcie swe nieprzyiaciele.
Ták rzekł: zá tym ogromnie skoczyli do siebie/

Tráfiłá sie tá bitwá z Tátáry w dzień Wtorkowy po S. Wawrzyńcu názáiutrz/ Augustá Miesiącá dniá 14.

Z krzykiem/ z hukiem/ áż Eho odzywał sie w Niebie/
Trąby chráplíwe głossy/ Bębny kołát dáią/
Konie rżą/ Hálá Hálá Tátárzy wołáią.
Nászy száblámi/ strzelbą ruśniczną ich biją/
A Tátárowie z łukow bez przestanku szyią/
Dimitr Koribut w srzodek Tátar z swymi wskoczył/

Dimitr Koributh Olgerdowic Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich przodek od Tátar zábity.

Siekł sie długo áż go gmin on koniámi stłoczył.
Krzyk/ y szum vssow zewsząd roznie sie wálących/
Podobni morskim wáłow/ dla wiátrow burzących/
Gdy sie do krzywych brzegow od pułnocy toczą/
A Eholus ich pędzi Blazbálkow swych mocą.
Strzáły iák deszcz swiszczące lecą z káżdey strony/
W polach iák roie pszczelne krzeczą sie zagony/

Száble

Tátárowie ná ßoch ogárneli.

Száble/ miecze brzmią/ zbroie chrzeßczą/ ránni iecżą/
W tym nàßych opáſſáli Tátárzy iák tecżą.
Iż poczęli mdleć przed ich gwałtowną wielkośćią/
Lecz długo mężną bili Tátárow dzielnośćią/
Aż Witołd widząc iż źle vciekł z Swidrigielem/
Z Oſtrorogiem/ z Sámtulſkim przemyſlnym fortelem.
Tátárzy biją/ ſieką/ co ſie náwinęło/
Acż ſámych kilkodzieſiąt tyśiecy zginęło/
Woiewodá Krákowſki Spitek choć mógł zbieżeć/
Obroćił ſie ſiekł Pogan wolał z ſwymi leżeć.
Kupią ſie wkoło niego chcąc poymáć żywego/
Lecz ſie bronił póki mogł do vpadu ſwego/
Przeßedł Greckie/ y Rzymſkie dzielne męże ony/
Godzien áby sławie był wieczney poświecony.
Bitwá cáły dzień trwáłá/ nàßyby wygráli
Męſtwem : lecz Tátárowie woyſki przewyżßáli/
Jágiełowi niktorzy Brácia tám polegli/
Y Xiążąt Ruſkich wielkość/ á drudzy vbiegli.

Crom: Melſtinius inter confortiſſimos hoſtes honeſtiſſimè occumbere maluit &c.

Pobići zacnieyßy z Polakow/ Spitko z Melſztiná Woiewodá Krákowſki/ y Podolſkiey ziemie dzierżawcá/ Sochá Woiewodá Płocki/ Pilik Woiewodá Wárßáwſki/ Wárßo z Michałowá/ Jan głowacz/ y Pan Boguß. A z Litwy y z Rusi/ Andrzey Kniáź Połocki Olgierdowic/ z Brátem Dimitrem Koributem/ przodkiem Xiążąt Zbárázkich/ y Wiśniewieckich/ Jwan Skinder/ y Andrzey Dimitrowicy Koributowicy/ Jwan Jewłáſkowic/ Jwan Boriſowic Kijowſki/ Hleb Swietoſłáwowic Smoleńſki/ Hleb Koriatowic z Brátem Siemiońem/ Micháyło Podbereſki/ Dimitr y Fiedor Pátrikiewicy Wolſczy/ Jámuntowic/ Jwan Jurgiewic Bielſki/ etc. A Witołd z Dobrogoſtem z Számotul/ y z Sandiwoiem z Oſtrorogá/ ktorzy byli ſtrażą boku iego/ y z Swidrigiełem zbiegli koni przemieniáiąc.

Epitaphium Pániąt pobitych.

Mężni Rycerze cośćie polegli wtym boiu.
Życząc oyczyźnie miłey sławy y pokoiu/
Wam dank moy mdły wierß dawa/ y ſam Mars łáſkáwy/
Zápiſał w kśięgi wieczne wáße świete ſpráwy/
Dzielnośći ſwych nagrodę macie w Niebie hoyną/
Zdobi was cna Bellona koroną przyſtoyną/
Wam obrázy w Kośćiele ſwym sławá ſpráwiłá/
Wáßych cnot nieśmierteln ą pámięć wyráziłá.
Ty Sármácki Rycerzu wiedz co to czyść będzieß/
Raz ſie rodziß/ raz w łodkę Charonowę wśiedzieß/
Broń oy-

Broń oyczyzny ktora cie w ſobie wychowáłá/
Aby też ták o tobie wieczna sławá brzmiáłá.

Tátárowie kończąc zwyćięſtwo zagony w Ruſkie y Litewſkie Páńſtwá roſpuśćili/ y Kijow obegnáli/ ále ſie Kijowiánie trzemi tyśiecy Rublow odkupili/ Drugie zagony áż do Łucká wßyſtek Wołyń ſplundrowáły. A Támerlan potym zwyćięſtwie tegoż roku vmárł/ ktory będąc z rodu chłopſkiego/ zá ßczęśćim y ſpráwą rycerſką wßyſtek Świát ſtráchem był nápełnił/ *in eiusq; conſpectu terra ſiluit*, iák Miechouius piße/ Tátárowie go zowią Temirkuto/ to ieſt/ ßczęśliwe żelázo/ á drudzy Temir Akßak/ żelázo obronne.

Kijowiánie ſie okupili Tátárom.

Witołdá ßczęśćie záwżdy głáſkáło łáſkáwe/
Niewierz mu : bo odmienia zdrádnie ſwoie ſpráwe/
Jednák mu potym zá te nágrodziło ßkode/
Iż záwżdy Tátárow bił/ bo trafiał w pogode.

O śmierći Krolowey Iádwigi/ y o wtorym Małżeńſtwie Jágełowym/ á o potwierdzeniu páctow z Litwą/ y Witołtem/ 1399.

Rozdział VI.

Tegoż Roku po nießczęſney woynie Witołdowey z Támerlanem/ Jádwigá Krolowa Jágiełowá práwie święta Páni porodziłá Elżbietę/ Corkę pierwßą/ ktora trzećiego dniá vmárłá/ á ſámá też Krolowa rychło po niey w świątobliwośći żywotá z Świátem ſie rozſtáłá/ y w Krákowie ná Zámku pochowána przed wielkim Ołtarzem. Tá w Prádze w Czeſkim Mieśćie głownym/ dla Litewſkich Pácholąt w náukach wyzwolonych ćwiczenia zbudowáłá byłá Collegium dwor wielki y nádáłá/ bo ießcze w Krákowie Collegium niebyło. A iż z niey żadnego dziedzicá Krol Jágiełło niemiał/ zwątpił był bárzo o Kroleſtwie Polſkim/ przeto do Rusi wyiáchał/ chcąc ſie ná wielkie Xięſtwo Litewſkie wroćić/ á Kroleſtwo dobrowolnie zdáć/ niżby miał być z niego gwałtem wypędzonym/ ále go w tym Pánowie koronni poćießyli/ y wßyſcy mu wiárę/ y vprzeymość ßczerą z poddáńſtwem iák przedtym ták y ná potym ślubowáli. A ták zá rádą ich posłał w dziewoſłęby do Wilhelmá Maná Węgierſkiego/ Grábie Cyliyſkiego/ ktory mu dał Corkę ſwoię Annę/ wnieczną Sioſtrę nieboßczki Edwigi. Tá tedy przynieśiona byłá do Krákowá przez Janá z Obychowá Srzemſkiego Kaſztellaná/ y przez Hince z Rogowá/ y Janá z Oſtrowcá/ mieśiącá Lipcá dniá 16. Látá 1400. Tá nievmiáłá inákße iezyká iedno Niemiecki/ wßákże zá ośm Niedziel náwykłá po Polſku/ gdzie ſie temu wßyſcy dziwowáli. Gniewał ſie o to Jágiełło ná Dziewoſłęby/ iż mu ią przynieśli/ bo ſie mu nie cudna zdáłá/ przeto ślub niezárázem był/ Koronácia też iey áż we dwie lećie byłá/ áżby po polſku dobrze mowić vmiáłá.

Litewſkie Collegium w Prádze.

Jágiełło chciał Kroleſtwo polſkie opuśćić.

Krolowa Anná po Polſku náwykłá za 8. niedziel.

A Krol Jágiełło tym czáſem Roku Páńſkiego 1401. do Litwy iecháwßy z Witołdem/ y z Pány Litewſkimi poſtánowienie vmowy/ y przymierze pierwße zmieniem Rad Koronnych odnowił/ Támże iáko Cromer piße/ lib. 16. o

poſtánowie-

postánowieniu spolnymi zapißámi obwárował / iż ieśliby Witołd bez potomstwá ßczedł / áby wßytko cobykolwiek on trzymał / w moc Krolewską y koronną przyßło / wespołek y z wielkim Xięstwem Litewskim / wyiąwßy połowicę Nowogrodzkiego Xięstwá / y czterzy Folwárki / ktore miały przyśdź spadkiem ná Zydká / álbo Sigmuntá Brátá Witołtowego / pod tą Condicią / áby y on był Krolestwu poddány / wyiąwßy też dobrá wiáná Anny Zony Witołtowey / ktore też iednák po iey śmierci ná Krolá y ná Koronę przyść miáły / ták tedy biedna Litwá ná ten czás nie máiąc potężnych á mądrych Senatorow w niewoli práwie vwichłána byłá / iák Długoß y Cromer pißą.

Litwá biedna práwie vlowiona.

Ale Látopißce Ruskie y Litewskie to postánowienie ináczey opisuią / ácz sprostá ále ku rzeczy w ty słowá.

A po onym czásie ná zimę ziechał się Witołd z Jágiełem Krolem Polskim w Przemyślu / y támże stánowienie z sobą vczynili tym obyczáiem / Jeśliby Witołd dzieci nie miał / á Jágiełło miał / tedy Dzieci iego ná Koronie Polskiey / y w wielkim Xięstwie Litewskim pánowáć miáły / tymże sposobem ieśliby Jágiełło dzieci nie miał / á Witołd miał / tedy w Koronie Polskiey y wßytkich ku niey náleżących páństwach / Witołtowe Dzieci / Wielkie Xiążętá Litewskie / pánowáć miáły / iákoż y zápißy miedzy sobą vczynili / y Pánowie Koronni tákże / y Litewscy przysięgę miedzy sobą ná tym vdziáłáli / iż inßych Pánow sobie nieobieráć / tylko z Potomstwá Jágiełowego / álbo Witołtowego. A ták to zda się podobnieyßa być rzecz / ponieważ oni niebożętá stárzy Litewscy pisárze ták sprostá prawdy przestrzegáiąc brnęli. A potym Witołd z Xiężną Anną Małżonką swoią był ná weselu v Jágiełá / gdy brał ślub z przerzeconą swoią wtorą Małżonką Grofowną Cyliyską Anną.

O záłożeniu Academiey Krákowskiey / y postronnych burdách / Roku / 1401.

Egoż roku Krol Jágełło Akádemią Krákowską według Testámentu Krolowey Jádwigi fundował y hoynie nádał przyzwawßy do niey Doktorow y Mistrzow wßytkich náuk wyzwolonych z Prági.

W Litwie y w Polßce ná ten czás wßytko się spokoynie powodziło / ále w Niemczech / y w Czechach ináczey / Bo Wencław Cesarz od Korfirstow y od własnych Mießczan Wiedeńskich był poimány / y w Wiedniu w więzieniu chowan / ktory był ták wielki pijánicá / y rospustny / iż gdy mu powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku bárdzo bogátego / tylko się o piwnicę winną ieśliby ießcze niezgorzáłá pytał. Robertus potym Woiewodá Renski ná iego mieysce był wybrány.

Wencław Cesarz pijánicá od swoich poiman.

Węgrowie też Sigmuntá Krolá swoiego Szwagrá Jágiełowego ná ten czás poimawßy w więzieniu chowáli.

Sigmunt od swych poiman.

A we Włoßech Xiążę Mediolańskie Galeacius przeciw Florentinom walcząc wßystkę Włoską ziemię do woyny wzburzył / y Robertá Cesárzá poráził.

Papieżowie też Rzymscy ná ten czás dwá byli: Bo Fráncuscy Cárdinałowie Bonifácius dziewiątego z Neapolitańskich Krolow w Rzymie podnieśli / ktory tylko

Dwá Papieżowie.

tylko 34. látá ná ten czás miał / A cíná się klątwy z obu stron sláli / y wßytkiego Swiátá rzecz pospolitą Chrześciáńską zámießáli / y záburzyli / ieden przeciw drugiemu Krolow y Xiążąt pobudzáiąc / á Kárdinałow przeciwnych topiąc / dawiąc / y zábijáiąc / á nowych co im pochlebowáli wybieráiąc.

Papież młody.

W Polßcze też Grot Sulpecki Herbu Ráwá / y Jan Herbu Rogalá / Cástellan Włádisłáwski rozbijáli / ktorych Krol záraz powściągnął / y Cierstenę Zamek / ná ktorym się przechowywáli / wziął / á Konáry drugi Zamek Rogalin w Sendomirskiey ziemi zburzył.

Grot y Rogalá rozbijáią.

O przisiedze Woiewod Wołoskich / O nieprzyięciu Krolestwá Węgierskiego / y dobyciu trzeci raz Smolenská przez Witoldá.

Rozdział VII.

Swidrigieł Brát Jágiełow ná Podolu mießkáiąc poimał był Woiewodę Wołoskiego Romaná Petrilowicá / á gdy go Krol Jágiełło z więzienia iego wyzwolił / przisiągł wespołek z Brátem Alexandrem y z Rádámi swoimi być posłußnym Krolestwu Polskiemu / y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu.

Swidrigieł Woiewode Wołoskiego poimał.

Węgrowie też ktorzy mieli ná ten czás Sigmuntá Krolá swego w więzieniu / podawáli się dobrowolnie z Krolestwem Krolowi Polskiemu Jágiełowi / Ale on ná swym przestáiąc według ßczerości wrodzoney / niechciał im ná to przyzwolić / y owßem się vprzeymie stárał / iż Sigmuntá Szwagrá z więzienia wybáwił / á ná iego potrzebę dziesięć tysięcy grzywien polskich pożyczył / czego iest świádectwo w skárbie Koronnym / gdzie Jágiełowi Scibor Sciboricz Polák / ná ten czás Woiewodá Siedmigrodzki imieniem Krolá Sigmuntá w przerzeczoney sumie Márgrábstwo nowe zápisał / y Moráwę.

Moráwę y nowe Márgrábstwo Jágiełło zákupił.

Potym roku 6909. od stworzenia Swiátá / á od Páńskiego národzenia według Cromerá 1403. Kniáź Jurgi Swiętosłáwowic y Kniáź Holhá Rezáński ciągnęli z woyskámi do Smolenská: A w ten czás w Zamku Smolenskim wielka niezgodá miedzy Boiáry y pospolstwem byłá / bo iedni chcieli mieć zá Páná Witołdá / á drudzy Kniáziá Jurgiá Swiętosłáwowicá / iáko oyczycá Smolenskiego. A w ten czás iuż był od Witołdá ná Zamku Kniáź Roman Brański / wßákże go Smolniánie zábili / Tylko żonę y dzieci wolnie puścili / A namiestnikow Witołdowych / y wßystkich Boiar Smolenskich / ktorzy Kniáziá Jurgiego niechcieli / pozábijáli.

Rosterki Smoleńskie.

Przeto Witołd záłością vwiedziony / wziąwßy pomoc od Krolá Jágiełá / tegoż czásu z woyski swymi Smolensko obległ / á Kniáziá Jurgego Swiętosłáwowicá / y Holhę Rezáńskiego poráził / y wygnał / zá czym Witołd Smolensk powtore osiadł / y Xięstwo / áby więcey w nim burdy niebyły / w Powiát álbo w Woiewodztwo obrocił ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / skárby też ktorych wielką obfitość w Zamku nálazł miedzy zásłużone żołnierze rozdał / á drugie Krolowi Jágiełowi z więźniámi do Polski posłał.

O tym Látopißcze y Długoß y Cromerus lib. 16.

A Kniáź

A Kniąż Jurgi Swietosłáwowic do Węgier vßedł/ gdzie potym ná postugách Krolá Sigmuntá pod niktorym Zamkiem postrzelony vmárł.

O Woynie z Krzyżakámi zá Swidrigiełową niestwornością / y vgodzie z nimi/ á oddaleniu Zmodzi od Litwy.

BOlesław Swidrigiełło Brát Krolewski/ skrzętny á nieustáwiczny/ po wtore do Krzyżakow zbiegł/ z ktorym Conradus Jungingien Mistrz Pruski Roku Pánskiego 1403. w Miesiącu Lutym o świętey Dorotij ziemie Litewskie z wielkim woyskiem popustoßył/ y do Rágnety z łupámi vßedł. Zá nim záś Mistrz Liflantski zdrugą strone do Zmodzi wtárgnął/ gdzie wielkie ßkody poczyniwßy z plonem do Liflant wyciągnął. A Witołd vważáiąc mądrze moc Niemiecką/ gdy iego ziemię burzyli/ nieśmiał im odporu w swoiey ziemi dáć/ ále skoro wyßli/ záraz Liflanty wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował/ y Dunemborg Zamek obronny nád Dźwiną z Miásteczkiem wziąwßy/ y spaliwßy/ z większą wtroy násob korzyścią niż oni do Litwy się wrócił. Krzyżacy też Pruscy y Liflantscy rychło potym Litwę burzyli/ y wielkość ludu w niewolą wywiedli/ ktorych Witołd odmiáną więźniow Niemieckich wyzwolił.

Długoß et Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom: lib. 16.

Zamki Swidrigiełłowi vdzielone w Polßcze.

Swidrigieł vciekł do Krzyżakow.

Ziazd z Krzyżaki y vgodá.

Zmodzka ziemiá Krzyżakom dána.

Bo vkázowáli zapiß onego Mendogá co go byli vkoronowáli ná Litewskie Krolestwo/ á on im był po śmierći swey pánstwá Litewskie zápisał.

Krol pomyiámi zlan.

Witołd Zmodź Krzyżakom dał.

Potym Krol Jágełło zlutowawßy się nád vdręczoną oyczyzną Litwą/ przyzwał wtory raz Swidrigiełłá z Prus/ á dał mu wßytko Podole/ odkupiwßy ie od Synow Spitká Melßtinskiego od Tátar zábitego w pięći tysiącach grzywien Czeskich/ Sumę też wielką pieniędzy/ ktorą w Prusiech Swidrigieł nátráwił/ y ná woyny nałożył/ Witołd y Jágiełło Niemcom zápłáćili zá niego/ Nádto mu Krol Jágełło w Polßcze y w Ruśi postąpił Striy/ Zydaczow/ Siołow/ Drugnią/ Stobnicę/ Powiáty y Zamki z Miástámi/ y tysiąc czterzysta grzywien rocznego płátu z Zup Solnych/ á wżdy iednák tá hoyność Krolewska vpornego Swidrigiełłá nie vbłagáłá/ bo przedsię do Krzyżakow vciekł. A potym roku Pánskiego 1404. Krol Jágiełło y Witołd z Pány Litewskimi/ tákże Conradus Jungingen Mistrz Pruski/ ziecháli się ná Swiątki do Rácziąża dla spolney vgody/ y stał się pokoy miedzy nimi/ pod tymi Condiciámi/ iż Jágiełło y Witołd Ziemię Zmodzką Mistrzowi y Zakonowi Pruskiemu postąpili/ A Krol Jágiełło Ziemię Dobrzyńską miał v nich okupić we czterdzieśći tysiącach złotych/ też áby zbiegow v siebie z obudwu stron więcey nieprzechowywáli/ á więźnie powracáli. Aby też Krzyżacy wßystkiego práwá/ ktore się ná Litwę mieć vkázowáli/ odstąpili/ A nie dopußczáli żadnemu woysku obcemu przez swoię ziemię do Litwy wtárgáć/ kupiectwá też w Litwie z Prussy áby wolne były. To concludowawßy Jágiełło był ná czći w Toruniu v Mistrzá/ gdzie gdy się po Mieśćie przeieżdżał/ kuchárká wßytkiego pomyiámi plugáwymi z kámienice zlałá/ álbo z tráfunku/ álbo z naprawy/ á gdy byłá zá to ná gárdło osądzona/ Krol iey zdrowie vprosił/ y winę odpuśćił.

Potym roku 1405. Witołd miał drugi ziazd z Krzyżakámi v Kowná gdzie z nimi pokoy więcey potrzebny niż vczćiwy przyiął/ bo im powtore Zmodzkie pánstwo wiecznym dárowánim zápisał/ dawßy im ná się dwá listy/ ieden Łáćinskim/ drugi Niemieckim ięzykiem pisáne/ á gdy się Zmodź vboga Niemcom

służyć

służyć wzbraniáłá/ y ich vrzędniki w nocy dawili/ y zábijáli/ prosząc Witołdá áby ich Niemcom okrutnym niewydawał. Witołd ich sam pod Járzmo Niemieckie mieczem przyganiał/ A iżby ich Krzyżacy snádniey zniewolili/ trzy Zamki w Zmodzi zbudowáli/ dwá nád Niewiążą Rzeką/ á trzeći ná vśćiu Dubissy gdzie w Niemen wpada. A ten pokoy z Niemcy Witołd musiał podobno przyiąć dla Moskiewskiey woyny/ á Swidrigiełłowey niestworności.

Witołd sam Zmodź Krzyżakom służyć mieczem przymuszał.

Zamki Krzyżacy w Zmodzi buduią.

O trzećim zbieżeniu Swidrigiełłowym do Prus / á wzięciu Podola ku Polßce / Roku 1405.

SWidrigieł nápełniony vporu y złośći/
Nie będąc content z oney Krolewskiey hoynośći/
Podolskie Zamki swymi żołnierzmi osádził/
Sam do Prus zbiegł trzeći raz / by ich z bráty zwádził.
Przeto Jágiełło zebrał woysko z Polski wielkie/
Wziął Kámieniec Podolski/ y w nim skárby wielkie/
Piotrá Száfráńcá ná nim Stárostą przełożył/
A potym oblężenim Zamkow inßych pożył.
Swidrigiełłowe wßytkie wyrzućił obrony/
A Podole przyłączył mocą do Korony/
Támże mu Alexander Hospodarz Wołochy/
Przysiągł hołd: á Swidrigieł wichrzył w Litwie płochy.
Chcąc Witołdá wypędzić: lecz go Mistrz nie chował/
Gdyż to był Jágiełłowi w Ráciążu ślubował/
Wziął potym pierwßy vdział Swidrigieł w Siewierze/
Brańsk/ Stárodub / w wątpliwey kołysząc się wierze.

Swidrigieł do Prus ziechał/ nád postánowienie.

Krol Jágiełło pod Swidrigiełłem wziął Podole.

Podole do Polski przyłączone.

Alexander Woiewodá Wołoski.

Brańsko y Stárodub dan Swidrigiełłowi.

O pierwßey Woynie Witołdowey z Zięciem Moskiewskim Kniáziem Wásilem / Roku 1406.

Rozdział VIII.

WItołd w dobrey przyiáźni z Zięćiem swym mießkáiąc
Moskiewskim / dáry społnie sobie posyłáiąc/
Záchowáli z obu stron z sobą pokoy záwżdy/
Ták Litwin iák Moskwićin miłował się káżdy.

y   Lecz gdy

Ná vroczyſcu źichey ſoſny/ nie dáleko od Putiwlá/ ktory leży zá Kiiowem mil 60. ná południe ku dźikim Polom.

Lecz gdy Moſkwá Siewrukow Litewſkich rozbiłá/
Pod Putwilem dwu Bobru/ kadź miodu im wzięłá/
Dwie ſiekierze / y trzy z nich złupili Siermięgi/
Wnet Litwá to w czwor ſpoſob zápiſáłá w kſięgi.
Y ſkárżyli ná Moſkwę przed Witołtem w Wilnie/
Inſtiguiąc o rozboy gwałtowny vśilnie/
Chłopſkim xtałtem przydáiąc co niebyło czáſſem/
Iż káżdemu z nich Rublow ſto vrwáli z páſſem.
Witołd do Zięćiá posłał dla ſpráwiedliwośći/
A zięć tego zániechał dla ſkarg nikczemnośći/
Zá nic to ſobie ważąc/ á Witołd rzekł zá tym/
Zhárdziałeś bárdzo Dudku z ſwoim łbem czubátym.
Zebrał woyſká Litewſkie/ Smolenſkie/ Witebſkie/
Ciągnął burząc y paląc gránice Moſkiewſkie/
Wáśil widząc w páńſtwách ſwych nieodpártą ſzkodę/
Posłał wnet do Witołdá proſząc o vgodę.

Witold ſámi á ſám z Moſkiewſkim Wáſilem tráctuie kolo pokoiu.

Witołd mu nieodmowił: á ták ſie ziecháli
Sámi w puł Vhri Rzeki/ tám konkludowáli
Pokoy y mir/ á ſzkody woienne odłożył/
Moſkiewſki Witołdowi cokolwiek nałożył.
Tám Andrzey Litwin krzyknął gdy ſie pomierzyli/

Niemir niemir.

Niemir Niemir gdyśmy ſie wręcz z Moſkwą nie bili/

Dom Niemirow w Ruśi/ w Litwie/ y ná Podláſzu.

Ztąd niemirą ieſt názwan ſtan ſwoy ochędożył/
A Niemirow sławny Dom z niego ſie rozmnożył.

Gránice Litewſkie po Vhre.

Witołd wten czás gránice po Vhrę Litewſkie
Záłożył: łupy rozdał Zołnierzom Moſkiewſkie/
Bo ácz ſie pogodzili ále łupy wſzytki
Pobráli przed vgodą z ſkárbámi z dobytki.
To ſie tu o Siewruki ſroga woyna wſzczęłá/
Dziś ćmę chłopow/ ćmę Szláchty Moſkwá nam odięłá/
Ziemie Ruſkiey/ Siewierſkiey/ ná ſto mil vrwano/
(Byś dziś wſtał o Witołćie) ſkarb z ludźmi pobrano.

Swidrigeł Brát Stryieczny Witołtow/ nieprzeſtáiąc áni w Polſzce áni w Litwie/ áni ná Podolu ná ſłuſznym vdziale/ vciekł był trzeći raz do Krzyżakow Pruſkich/ y dawał im iuż puł Litewſkiego Xięſtwá/ ktorego w mocy ſwey nie miał/ áby mu tylko Witołtá z Wilná wygnáć dopomogli. Ale gdy go Krzyżacy nie przyięli dla vgody ktorą byli vczynili z Iágiełem Krolem/ y z Witołtem w Ráciążu/ znowu zás do Litwy ſie wroćił/ y począł nowe bunty z Ruśią ſobie przychylną przećiw Witołdowi ſtroić/ A gdy mu ſie nie powiodło/ vciekł do Polſki do Brátá Iágiełá/ ktory iego wrodzoną złość łáſką Bráterſką gláſząc/ ziednał go czwarty kroć z Witołtem/ y dał mu Witołt w Siewierſkiey Ziemi/

Ziemi/ ktorą dziś Moſkiewſki poſiadł/ vdziały Xiążęce/ Stárodub/ Branſko/ y Nowogrodek Siewierſki. Lecz iż przyrodzoną złość trudno vkroćić/ vciekł do Moſkwy ſpaliwſzy Branſko/ y Stárodub/ á Nowogrodek Siewierſki Moſkiewſkiemu podał/ dla czego Witołd tę wtorą woynę muſiał ná Moſkiewſkiego Kniáźiá Zięćiá ſwoiego podnieść. O czym Długoſz y Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom. lib. 16. et Miechouius fol. 317. cap. 41. etc.

O wtorey Woynie Witołdowey z Zięćiem Báſilim Moſkiewſkim/ á o złośći Swidrigiełowey/ 1407. & 1408.

SWidrigiel ktory wichrzyć zwykł w oyczyźnie záwżdy/
Gárdząc w Polſzce/ w Podolu/ w Siewierze dział káżdy/
Widział iż mieyſce w Pruſiech v Krzyżakow ſtráćił/
Kręcząc ſie y tám y ſám z Moſkiewſkim ſie zbráćił.
Proſząc go by mu pomogł oyczyzny dochodzić/
Aby iuż więcey Witołd wniey niemogł przewodzić/

Swidrigieł zbiegł do Moſkwy.

Zbiegł do Moſkwy Stárodub y Branſko ſpaliwſzy/
Nowgrodek Waſilewi Siewierſki ſpuśćiwſzy.
Witołd záraz z woyſkámi począł ſie gotowáć/
Chcąc ſie deſpectu pomśćić y ſzkod powetowáć/

Zbigniew z Brzezia Márſzałek Koronny/ Hetman nad Polaki/ ktorych było 1000 z włoczniámi/ á Niemcow iedná chorągiew.

Krol mu Iágieł ná pomoc Márſzałká z Polaki
Przysłał/ á Miſtrz też Pruſki Landsknechtow z Krzyżaki.
Woyſko Litewſkie z Ruſkim zlećił Rumbowdowi/
A dworne vſſy rządzić kazał Mońwidowi/

Xiąże Olelko Włodimirowic Xiążąt Słuckich przodek/ Wnuk Olgerdow.

Zás Iwan Boreikowic prowádził Smolniany/
Olelko Włodimirowic wiodł ſwoie Kijany.
Ták wſzytkich v Smoleńſká Witołd zſzykowawſzy/
Y zagony plundrowáć w Moſkwę rozesławſzy/

Oká/ rzeká wielka w Moſkwi/ ktora wpada w Wolgę v niżnego Nowogrodá.

Sam z Niemcámi/ z Polaki burzył áż do Oki/
Gdzie mu Swidrigieł on port záſtąpił głęboki.

Swidrigieł Witołdowi zábronił przepráwy przez Okę.

Ták przepráwy zá Okę mężnie mu obronił/
Y z kątow Litwę/ Niemcow/ y Polakow gromił/
Lecz iednák łupy wielkie y więźniow nábráli/
Wśi/ Miáſteczká/ włośći/ wſzerz wzdłuż zwoiowáli.

Crom: Pedeſtri magis quã equeſtri prelio victi pulſiq; ſunt hoſtes.

Gdzie Niemcy z Ruſnicámi/ y pieſzy Polacy/
Więcey niż iezdni wten czás ważyli Kozacy/
Bo konie Litwie ięgnęły w leśiech onych błotnych/
Tylko im śmiáłość Drabow pomogłá ochotnych.

Kniaź Moskiewski Básili zás szukał vgody/
Widząc nieopłákáne Xiestwá swego szkody/
Potwierdził zás z Witołtem pierwsze stánowienie/
Y chrzesnym cáłowánim przymierza zámknienie.

Miecho. Tandem restitutis possessionibus &c.

Wroćił Zamki co był wziął y przyrzekł strzedz wiáry/
Y po Vhre záchowáć z Litwą rubież stáry:
A Witołd skoro pokoy z Zieciem concludował/
Ná rozsádzonych koniach k Wilnu áppelował

Crom: Vt erat in Venetem pronus.

Do żony/ bo go Venus piekłá ná dzień káżdy/
A też zwyczay przed woyskiem ieżdżáć miewał záwżdy/
Woyská w nieprzyiacielskiey ziemi sie zostáły/
Ktore bez wodzá zewsząd szkody potykáły/
Przez puste mieysca ciągnąc z głodu vstawáli/
Z Swidrigiełem Tátárzy też ich z kątow rwáli/

Poloni amissis armis & equis, &c.

Zwłaszczá Polacy koniow stradáli y zbroie/
Y skárbne cieszkie wozy porzucáli swoie.
Cieszsza woyne niż z Moskwą mieli z niewczásámi/
Litwá wżdy z lekczeyszymi vszłá z koláſámi/
Witołd szkode Polakom nágrodził sowito/
Y Pruskim Knechtom według żołdu oddał myto.

O nowych burdách Litewskich y Polskich z Krzyżaki Pruskimi/ 1408. á o wzieciu Zmodzi przez Witołdá.

Rozdział IX.

KRol Jágiełło y Witołd/ chcąc Krzyżakow Pruskich od woyny ná ktorą sie vpornie przećiw Litwie gotowáli/ odwieść/ złożyli ziazd z Mistrzem Pruskim v Kowná/ gdzie ácz sie ziechali/ y długo około spolnego pokoiu rádzili/ ále dla pychy y hárdośći zufáłych Krzyżakow nic gruntownego nie zámknęli/ y ták sie prożno roziechali.

Potym roku Páńskiego 1409. gdy był nievrodzay wielki w Litwie/ Krol Jágiełło Witołdowi Brátu do Litwy posłał Wisłą dwádzieśćiá szkut wielkich náládowánych zbożem/ ktore wszytki Krzyżacy pobráli/ á gdy ich Krol przez Posły vpominał/ áby to wroćili/ Szydzili z tego mowiąc/ iż Polacy dodawáli obrony Pogánom/ przećiw Krzyżakom Chrześćiánom: A nád to ieszcze ku więtszey krzywdzie Kupcom Litewskim w Rágnecie gwałt vczyniwszy/ niktorych pobili/ y kupie ich wszytkie roszárpáli. Przeto Witołd tymi krzywdámi poruszony od niezbożnych Krzyżakow/ wypráwił z woyskiem

Witołdowi Krzyżacy szkuty z zbożem wzięli.

Kupcy Litewscy w Rágnecie pobići.

z woyskiem Márszałká swoiego Rumbowdá/ ktory bez wieśći do Zmodzi przyszedszy/ wszytki żołnierze y vrzędniki Krzyżáckie (ktorzy byli przy Michaelu Kochmeisteru/ Comendatorze y Stárośćie nowey Márchiey) pobił/ powiązał/ y z Zamkow Zmodzkich powyrzucał/ á wszytkę Zmodź/ ktora sobie dawno byłá zbrzydziłá pánowánie hárdych Niemcow/ do Litwy przywroćił. Przyiecháli potym Posłowie od Krzyżakow do Królá Jágiełłá skárżąc sie ná Witołdá o wydárcie Zmodzi/ y o pobićie swoich żołnierzow/ á woyne záraz opowiedáiąc/ poniewaz Witołd niechciał Zmodzi wroćić/ áni szkod nágrodzić. Pytáli też Krolá ieslizeby przy Witołcie chciał stáć: Wczym sie Krol z myślą długo biedził/ iż iesliby Witołtá opuśćił/ iużby y iego y Oyczyznę miłą wielkie Xiestwo Litewskie Krzyżakom niezbożnym ná łup musiał wydáć/ á iesliby wespołek z nim przećiw Krzyżakom stał/ tedyby ná sie y ná Koronę Polską pobudził wielki gwałt Niemieckiey/ Pruskiey/ y Węgierskiey woyny/ czego mu też Pánowie koronni vprzeymie odradzáli/ mowiąc/ iżby ráczey Zmodź pustą niżli Polskę we wszytko hoyną Krzyżakom wydał.

Rumbowd Krzyżakow w Zmodzi pobił.

Krzyżacy Litwie y Polakom woyne opowiedzieli.

Crom: Et abhorrebant ab eo bello Polonorum animi.

Odpráwił potym Krol z Seymu Łęczyckiego do Mistrzá Pruskiego Posłow/ z ktorych był przednieyszy Mikołay Kurowski/ Arcibiskup Gnieznieński/ chcąc sie przyiaćielsko o krzywdy przez Witołdá vczynione z nim zgodzić/ Ale Mistrz hárdy z wielkiey popędliwośći woyne záraz ná Litwę podnieść groził. Ktorey pychy Mistrzowey nie mogąc dłużey śćierpieć Arcibiskup rzekł: Przestań nas woyną strászyć/ bo iesli sie ty oburzysz ná Litwę/ o tym wiedz/ że też nas z woyną v siebie záraz w domu będziesz miał: Ná co Mistrz dobrze/ dobrze/ powiáda/ gdy iuż wiem tę wolą Krolewską/ wolę sie też zá głowę niż zá ogon iąć/ A ták záraz tych słow swych skutkiem potwierdził/ bo Posły odpráwiwszy/ Dobrzynia wielką mocą dobył/ y spalił/ y Stárostę Jakobá Płomińskiego ze wszytkimi żołnierzámi kazał pośćináć/ Potym Rypiná/ y Lipiná Miast zá pierwszym szturmem dobył/ Mieszczan/ Oraczow/ Slachtę z żonámi/ y z dziatkámi pogáńskim obyczáiem siekąc y morduiąc. Bobrowniki też przez podánie Płomykowskiego Bártłomieiá z Herbu Lissow wziął. Złotorią zás obległ/ ktorey osmego dnia dobył/ Bydgoszczą tákże gdy iey mocą niemógł dostáć/ przez podánie przeniętego Burgrábiego wziął/ á widząc Krol iż nieprzelewki/ kazał sie wszytkiey Polszcze/ Ruśi/ y Litwie/ ná woyne ruszyć przećiw Krzyżakom/ zá czym sie máli Polacy z Russaki do Wolborzá zebráli/ á wielcy do Łęczyce.

Smiáła odpowiedź Arcibiskupá Posłá Mistrzowi.

Okrucieństwo Mistrzá Pruskiego nád Polaki.

Potym Krol v Rádzieiowá woyská zszykowawszy ciągnął pod Bydgoszczą ostátniego dnia Wrześniá/ ktorey osmego dniá dobył.

Mistrz też Pruski pod Swieczem swoim sie zbieráć kazał/ o czym Krol dowiedziawszy sie/ częśc woyská tám swego posłał/ gdzie Polacy Niemcow rozgromili/ y Obozy im z namiotámi pobráli. A wtym Posłowie od Krolá Czeskiego Wacłáwá przyiecháli/ ktorzy tę woynę miedzy Krolem Włádisławem Jágiełłem/ y miedzy Witołdem á Pruskim Mistrzem vhámowáli/ vtwierdziwszy z obudwu stron przymierze do dwudziestego czwartego dniá Czerwcá Roku przyszłego. Ale Sigmunt Koribut Brátá Krolewskiego Dimitrá Koributá syn/ gdy ieszcze o tym przymierzu nie wiedział/ z Litewskim woyskiem do Prus wtárgnął/ á trzy Zamki z Miástámi wziąwszy/ wiele wśi y włośći popalił/ á z łupámi/ y z wielkośćią więźniow Niemieckich do Litwy przyszedł.

Polacy Niemcow porázili.

Sigmunt Koribut do Prus wtárgnął.

Przeto Krzyżacy nie przyimuiąc żadney wymowki niewiádomośći o przymierzu/ potáiemnie przepráwiwszy sie przez Rzekę Nietupę do Litwy wtárgnęli/ á pobiwszy straż Litewską v Jstrow/ ktorą dym wydał/ Roku Páńskiego 1410. ná Wołkowisko Miesiącá Márcá szostego dniá vderzyli w dzień Niedzielny/ gdzie wielkość ludzi co sie byli do Kośćiołow zeszli w niewolą pobráli/ y Miásto spalili/

Nietupá Rzeká.

Krzyżacy do Wołkowiská.

Witold ſie w leſie kryie.

ſpalili/ A Witold gdy tylko w ſiedmi milach od Wolkowiſká był/ nie ſmiał Niemcow odeprzeć/ Ale w puſzczy z żoną ſwoią áż wyſzli ſiedział. Potym przez kilko Mieſięcy w Litwie y w Polſzce pokoy był/ gdy obie ſtrony wyroku Wacłáwá Krolá Czeſkiego czekáły.

Początek Sekty Huſowey.

Tegoż Roku Jan Hus z Hieronymem Collegą álbo vczniem ſwoim nowe burdy około wiáry w Czechach zámieſzáli/ widząc wielkie nieſtworności Papieżow Rzymſkich/ ktorych wten czás kilko o Stolec ſię Papieſki wádziło/ zá czym y Duchowni wielkie zbytki płodzili.

Wyrok ſproſny Krolá Rzymſkiego.

Potym gdy czás przymierzu wyſzedł z Krzyżaki ná dzień S. Janá Krzciciela/ Krol Czeſki vczynił wyrok/ áby mu w moc dáli do Roku Dobrzyńſką ziemię/ á on potym miał ią ſpuścić temu/ kogoby rozumiał kniey więtſzą ſpráwiedliwość mieć/ Skazał też áby Polſkie Kroleſtwo/ nigdy ze wſchodniego kráiu/ iáko z Litwy y z Moſkwy/ nie wybieráło Krolá/ iedno z zachodniego/ mieniąc tám być wſzyſtko Pogány. A Krol Władiſław nie czekáiąc wyroku Czeſkiego Krolá/ do Litwy odiáchał/ gdzie z Brátem Witołtem potáiemnie ſię zmowili/ Pruſkim Krzyżakom woyną odpieráć. Ale pierwey posłał Krol Witołdá do Sigmuntá Krolá Rzymſkiego/ y Węgierſkiego/ przymierze ſtánowić.

O Witołdowey do Węgierſkiego Krolá wypráwie.

Witold do Węgier.

WItołd náradziwſzy ſię o woynie Pruſkiey z Brátem Jágiełem/ á ſpodziewáiąc ſię ſam przez ſię co lepſzego około pokoiu poſpolitego ſpráwić/ z kilkiem Pánow Litewſkich/ z Gáſtołtem/ z Rumbowdem/ á Rádiwiłem Vrzędnikámi ſwoimi Litewſkimi/ iechał do Sigmuntá Krolá Węgierſkiego/ ktory też był wten czás ná Kroleſtwo Rzymſkie potym ná Ceſárſtwo od Rzeſzy po ſmierci Robertá Ceſárzá wybran/ dla czego folguiąc Niemcom ſtronę Krzyżakow trzymał.

Tám Witołd z Sigmuntem Krolem ſzeroko tráctował/ y vżywał go wtym iáwnie/ y w potáiemney rádzie/ áby ták przymierze trzymał/ iákie był wziął do ſzeſcinaſcie lat z Polaki y z Litwą/ á ieſzcze czterzy látá nie wyſzły były. Krol záś Sigmunt powiedział/ iż nieſłuſzno mi to dzierżeć/ ieſli Brácią Zakonną w Pruſiech przeſládowáć będziecie.

Ceſarz łowi Witołtá.

Witold nieżegnáiąc Ceſárzá odiechał/ y przewiodł iż zá nim muſiał ſam Ceſarz ieżdźić.

A od tego czáſu liſty woienne/ iáko Długoſz y Cromer piſze/ Wiciámi zwáć poczęto.

A zátym námawiał Witołtá/ áby odſtąpił Brátá Jágełá/ chcąc go Krolem Litewſkim vczynić/ ieſliby z nim/ y z Krzyżakámi przeciw Polakom ſtał. Ale Witołt wyrozumiawſzy iego chytrą zdrádę/ nie żegnáiąc go/ áni czołem zá cześć biiąc/ odiáchał do Polſki/ áż go ſam Ceſarz Sigmunt w mili dogonił/ támże łáſkáwie z Witołdem rozmawiał/ y vdárowawſzy go wielkimi vpominkámi vczciwie odpráwił. A Witołd przyiáchawſzy do Sądecza/ Brátu Jágiełowi wſzytki namowy y práktiki Sigmuntowe obiáwił. Co Krol wyrozumiawſzy/ iż ináczey być niemoże/ kazał ná woynę roześławſzy liſti do Wici przywiązáne przećiw Krzyżakom wołáć. Witołd też do Litwy tákże woyſká zbieráiąc odiáchał.

O sławney

O sławney woynie/ y ſzczęśliwey bitwie Jágiełowey y Witołdowey z Krzyżaki Pruſkimi/ y Xiążęty Niemieckiey Rzeſze/ Roku 1410.

Księgi Piętnaſte/ Rozdział I.

O ſkutkach pychy/ y pokory czytay ſzerzey/ Lu. 1. et 18. cap. Eſa. 14. Daniel. 4. 1. Reg. 15. Heſter 3. et 13. Eccl. 10. Tob. 4. Rom. 8. 1. Pet. 5. Jacob. 4 Philip. 2. Gen. 3. 1. Reg. 5. et 9. etc.

ZBroie y mężow dzielność wysławiam Sarmá-
Y potłumioną hárdość wielkich ſił Krzyżáckich/ (ckich/
Hárdość ktorą Bog niſzczy/ á pokorę lubi/
Cichych ná ſtolce wſadza/ pyſznych z Cárſtwy gubi.
Xiążę Witołd y Jágieł on Krol práwie ſwięty/
Widząc Miſtrzá Pruſkiego zły vmysł nádęty/
Iż chciał Polſkę y Litwę do gruntu wygłádzić/
A w ich oyczyznách hárdy ſwoy zakon oſſádzić.
Rozesłał wnet Krol wici wołáiąc ná woynę/
Aby wſzytkie powiáty zebráły ſię zbroyne/
Oznáymuiąc Krzyżakow tuż być przede drzwiámi/
Y wſzyſtkich Niemcow mocy z Rzeſkimi woyſkámi.
Przeto áby ſię wſzyſcy ták ná gwałt zbieráli/
Nieprzyiaciół w ich ziemiach/ nie w domu witáli/
A gwałt gwałtem odbili/ y oyczyznę miłą/
Wyzwolili z páſzczeki Krzyżáckiey ſwą śiłą.
Wnet tedy Woiewodztwá iechły ſię gotowáć/

Ze nieprzyiaciela w domu czekáć/ Bo to było votum y Annibálowo/ iż Rzimian niemogł ináczey woiowáć/ iedno wich domu włáſnym

Páncerze zárdzewiáłe/ y zbroie ſzorowáć/
Brzmią wárſtaty Platnerſkie/ pukawki Sloſárze/
Tarcze/ Drzewcá á Trzoſſy brząkáią Száfárze/

Polacy ſię gotuią ná woynę.

A Sláchćicy też Polſzcy co w Węgrzech mieſzkáli/
Y wielkich máietności tám byli doſtáli/

Cnotá Polſkich Sláchćicow y miłość ku Oyczyznie.

Widząc iż Sigmunt ich Krol przeſtawa z Krzyżaki/
Wyſli precz czuiąc ſię być práwymi Polaki.
Zawiſzowie/ Gárbowſcy/ Brogłowſki/ y Kálſki/
Puchałá/ Skárbek/ Gorſki/ y Nalenczyk Malſki/

Dlugoſſus & Crometus.

Przyſli do Krolá gárdząc nádáne włości/
Dla oyczyzny ſwey Polſki wrodzoney miłości.

Gubernator ná czás Mikołay Kurowſki Arcibiſkup.

Támże Arcibiſkupá w Polſzcze Gnieznieńſkiego
Poſtáwił y zdał mu moc Stolcá Krolewſkiego/

Zbigniew z Brezia Marſzałek Koronny od Węgier dla obrony poſtáwion.

Bieckiey/ Sczyrickiey Sláchcie od Węgier obronę
Zlecił: ták warowáł ze wſzech ſtron Koronę.

A ſam

> Nabożeńſtwo Jágiełowe.

A ſam w Słupiey Miáſteczku dwá dni odpoczywał/
Gdzie Bogá vſtáwicznie z wielką ſkruchą wzywał/
W Kościele przez cáły dzień ná modlitwách trwáiąc/
A wieczor áż pokármu troche pożywáiąc.
Potym ſie pod Czerwieńſkiem przez Wisłe z woyſkámi
Przez moſt z łodzi przepráwił/ z ſtrzelbą z obozámi/

> Witołd rok cáły Záwolſkich Tátárow w Litwie podeymował dla tey woyny.
> Szyk Litewſkiego woyſká y okázowánie pod Czerwieńſkiem.

Tegoż dniá Witołd z Litwą/ y z Tátáry ſwymi
Przyciągnął/ y z Hordámi dwiemá Záwolſkimi/
Záwolſkimi ktorych rok nakłádem ſwym chowáł/
Támże ich ſam Krolowi tańcem okázował/
Litwe też zbroyno ſwietno rozſzykował ſwoie/
Kozakow rozdzieliwſzy z Vſarzmi ná troie.
Semowit Mázowieckie y Jánuſz Xiążetá/
Przy nich Biſkupie vſſy/ y Polſkie Panietá/
Ná dzień Piotrá y Páwłá/ Swiętych ſie ziecháli/
Tám Krolowi Oyczyznie chęć ſwą obiecáli.

> Tátárzy z Litwą pogáńſkim obyczáiem burzą.
> Luterberg miáſto od Litwy ſpalone.

Z Czyrwieńſká proſto w Pruſkie ciągneli włośći/
Gdzie Tátárowie z Litwą bez żadney rożnośći/
Co ſie im náwinęło ſiekli y palili/
Y Kościoł z Swiątościámi w Ludbergu złupili.
Przeto Witołd z Jágełem wnet tákich ſkaráli/

> Witli ſie śmierć de budet ſie Kniáż gniewáti.

A dwu winnieyſzych Litwow z poyſrzodku wydáli/
Ktorzy ſie ſámi wieśić ná drzewie muſieli/
Tym drudzy vſtráſzeni iuſz broić nieśmieli.

> Wukrá rzeká/ ktora Pruſſy y Mázury dzieli.

Ruſzywſzy ſie od Wukry ſtáneli w rowninie/
W polu Turzym ktore krwią Pruſką y dziś słynie/
Tám ſam Krol zſzykowawſzy woyſká w rownym plácu/
Wziął Chorągiew Koronną wzdycháiąc od płáczu/

> Oświádczánie Krolewſkie przed Bogiem. Cromerus & Dlugoſſus, Accepitq; manu vexillum maximū, ſonora voce lachrimabūdus ita fatur, &c.

Rozwinął ią y rzekł ták: Ach wſzechmocny Boże/
Przed ktorym zła dobra rzecz ſkryta być niemoże/
Ktory ſam myśli ludzkich w ſkrytośćiach doznawaſz/
Dobrym dobrą odpłáte/ złym záś źle oddawaſz.
Ty ſam znaſz ſerce moie/ wieſz iego ſkrytośći/
Wieſz żem nie myślił woyny tey wznieść z vpornośći/
A zwłaſzczá z Chrześćiány iákimi tákimi/
Ktorzy mie pobudzili krzywdámi wielkimi.
Ty wieſz ráde/ myśl/ y chęć moie do pokoiu/
Zem vchodził krwáwego ze wſzytkich śił boiu/
Vchodziłem: lecz ludu bronić muſzę twego/
Dokąd mi śił/ y gárdłá będzie ſtawáć mego/

Ten vrząd

Ten vrząd ktoryś mi ſam zlećił pełnić muſzę/
Boć winien liczbę bede dáć zá káżdą Duſzę/
Juſzbych był odkupił rad pokoiem tę woyne/
Acz mam krzywde y pomſty przyczyny przyſtoyne/
Kiedyby byli chćieli hárdzi Zakonnicy/
Pychy przeſtáć/ iák Polſcy zdawna Jáłmużnicy/
Ale nienáſycona chćiwośćią iuſz ſwoią/
Przywiedli mię iż muſzę zbroie odbić zbroią.
Nie mogłem ich pokorą vbłágáć ćierpliwą/
Podnieśli ná mię woyne hárdzie zápálczywą/
Przeto ten lud ktoryś dał mnie w obronę Pánie/
Niech dziś pod ſkrzydły twoiey wielmożnośći ſtánie.
Rácz ich ſam ze mną bronić/ bo iuſz w imię twoie/
Rozwijam tę Chorągiew z Orłem Pánie ſwoie/
Ty ſpráwiedliwą ſtronę rozſądz/ kto przyczynę
Dał woynie: Rácz mu tey krwie dáć rozlania winę.
Gdy to Krol mowił z płáczem: wſzyſcy też płákáli/
Też Witołd y Xiążętá z Mázowſza dziáłáli/
Bogu ſie oświádczáiąc/ potym łzy otárli/
A chorągwie s Powiátow wſzytkich roſpoſtárli.

> Zindram Máſkowſki Hetman Koronny.

Zindram Máſkowſki woyſká ſpráwował Koronne/

> Szykowánie pierwſze wſzyſtkiego woyſká.

Jan Zárnowſki Czech rządził żołnierze poſtronne/
Litwe Jwan Zedziewit/ y Jan Gaſztołt wiedli/
Tátárowie poboczną obronę záśiedli.
Potym od Drwiącey wzgorę pod Dziáłdow ciągneli/
A tám Sacráment Páńſki nabożnie przyieli.
W dzień święty Rozesłáńcow/ potym ſię puśćili/
A v Wśi Grunewáldá Námioty rozbili.

> Grinewald Wieś Pruſka.
> Położenie mieyſcá.

Było pole ſzerokie Dąbrowámi wkoło
Opáſáne/ Págorki zielone weſoło
Stały/ krzywymi w ſrzodku rowy rozdwoione/
Ná tym obozy Polſkie były położone.
Záś przećiw Role ſtały ktore przedtym były/
Gęſtym láſſem y krzewim wkoło ſie okryły/
A niżiná zielona ná pięć mil pátrzáłá/
Gdzie kiedyś żyzne bydłu páſtwiſká dawáłá.
Ná tym Litewſkie ſtały obozy ſzeroko/
Ktorych wáły broniły kopáne głęboko/
Aż z Polſkim ſie obozem dotykáły rogi/
Iż ſobie ſpolny rátunk mogli dáć dla trwogi.

Przećiw

Przećiw zás gorá ſtałá wielka y wynioska/
Geſtym krzewim debowym ze wßech ſtron obroſła/
A z wierzchu gdy tám wſtąpił wßyſtko widáć było/
Iák ſie Polſkie z Litewſkim woyſko położyło.
Ná tym rozbite Satri Niemieckie ſtoiáły/
A łáńcuchy y rożny wkoło ich ſpináły/
Mieyſcá słußne do boiu/ y do krwie przelania/
Y do vſſow w ßerokie połki ßykowánia.
Krol w Namiećie Mßey słuchał z wnetrznymi słzámi/
Onerauit æthera votis.
Ták iż Niebo obciążył ſwymi modlitwámi/
A iuß po rownych polách woyſká w ſpráwie były
Zßykowáne/ á zbroie od Słońcá ſwiećiły.
Woyſko Krzyżáckie.
Konie rżą w dekách ſwietnych zbroią ládrowáne/
A ná Giermkách iedwabne ßáty áſtowáne/
Wßyſcy włoſſy golone ſturmaki okryli/
Zá Contory Oßczepki z znákámi nosili.
A Reiterowie czarni hárde wſpárwßy boki/
Ná Frezach Hop Hop krzycząc buczne ſtroią ſkoki/
Záś ćmy knechtow z ſpiſſámi pod ſtem Fendlow kroczą/
Potym zá Miſtrzem oboz y Dział dwie ſcie toczą.
Witołd woyſká obieżdża ſwoie y obaczy/
Ano ogromne vſſy iuß wiodą Krzyżacy/
Ogromne/ bo od zbroie polá ſie ſwiećiły/
A słoneczne promienie bláſk od nich niećiły.
Choragwie Krzyżáckie.
Chorągwie roſtoczone / pirwßa z białym Krzyżem/
Y z Orłem w złotym polu / druga z białym brizem
Czerwona/ ná trzeciey Lew w białym polu ſrogi/
W czwartey Orzeł dwugłowny rozßerzywßy nogi.
Piećdźieſiąt y iedná Krzyżáckich Chorągiew á Fendlow pießych ſto.
Inßych piećdźieſiąt iedná rożnych herbow było/
Aż od nich wßyſtko pole Grindwaltſkie ſwiećiło/
Tárátan Tárá Tárátan trąby zewßąd brzmiáły/
A bebny grzmotem hucznym vßy zágłußáły.
Frezy rżą/ głoſſy meżow ſpolnie ſie ćießących/
Zewßąd Teten á Echo po láſſach ßumiących/
A pod Niebo huk nioſſąc / głos ſowito dwoi/
Niemcy krzyczą wołáiąc / iż ſie ich Krol boi.
Te trwoge Witołd bacząc wſkok do Królá bieżał/
Witold Iágiełá Brátá ſfukał.
Ktory Krzyżem modląc ſie przed Ołtarzem leżał/
Co czyniß Ehey prze Bog porzuć iuß ty modły/
Czy czekaß by paćierze / Pruſką moc odbodły?

Ták go z fukał: lecz ſwiety Krol nie wſtał z modlitwy/
Zindram Máſkowſki Polſkie/ Witold Litewſkie woyſká ßykuią.
Aż po Mßey / ſtutek Bogu polecáiąc bitwy/
W tym Máſkowſki Polaki/ Witołd Litwe ſpráwił/
A ná práwy rog vſſy Litewſkie poſtáwił.
Litewſkich chorągiew 40 á Smolenſkich 3.
Ták Litwá pod czterdzieśćią Chorągwi ſtánełá/
Smolenſka z Połocką trzy Sláchtá rozwinełá.
A Polacy lewy rog od Litwy trzymáli/
Polſkich Chorągwi 50 ná lewym rogu.
Piećdziesiąt też Chorągwi ſwych rozßykowáli.
Czelnieyßych wyſtáwiwßy y zbroynych ná czoło/
Bogá Rodzicá ſtárodawna polſka pieśń ktorą byli zwykli przed potkániem záwżdy wßyſcy ſpiewáć
Bogá Rodzicá wßyſcy krzykneli weſoło/
Ták Litwá z Polakámi chuć y rece máiąc/
Stali á znáku trąby do bitwy czekáiąc.
Serce w ochotnych meżach ſkacze do potkánia/
Y nieśmiertelney sławy meſtwem otrzymánia/
A Krol ſie ießcze modlił oni nie czekáiąc/
Wyieżdżáli ná hárce Niemcow wyzywáiąc.
W tym Krol po Mßy wſiadł ná koń Turecki ćiſáwy/
By go był w ten czás widział rzekł by Hector práwy/
Xieżą w oboz odesłał/ á zá tym w te słowá/
Do wßytkiego Rycerſtwá byłá iego mowá.
Rzecz Krolowá do Rycerſtwá.
Teraz/ teraz/ potrzebá o sławni Meżowie/
Oyczyżny miłey bronić iák włáſni Synowie/
Teraz/ teraz / potwierdzić macie ſwych wolnośći/
A pomśćić ſie nieznośnych onych doległośći.
Ktore wam źli niezbożni Krzyżacy dziáłáli/
Y oyczyżny wáßey cześć gwałtownie pobráli/
Ledwie to Krol wymawiał/ y obaczy áli
Dwá Posłowie od Miſtrzá buczno przyiecháli.
Ná Frezach koſmonogich/ kuſſych haſſáiących/
A zbroie ládrowáną ledwo dźwigáiących/
Sámych też by był widział: włáſni Cyclopowie/
Albo ktorych ſie Iouis lekał Obrzymowie.
Ouid. 1. Metam.
Jeden Krolá Rzymſkiego miał Orłá czarnego
Hárde Poſelſtwo z trwáwymi mieczámi/ ktore ießcze y dziś ſą w ſkárbie Koronnym.
W Tarczy: drugi Xiążeciá z Grifem Stetinſkiego/
Miecze dwá dzierżąc rzekli: Miſtrz náß Krolu ciebie
Z Brátem twoim rátuie / bronią w tey potrzebie.
Dwáć mieczá przez nas przysłał byś ſobą nie trwożył/
A zbroie do potkánia ſmieley ná ſie włożył/
A ieſli ćiáſne pole maß vſtąpić ſwego/
W ktorym boiu dokażeß w nim przedſiewziętego.

Pokorna odpowiedź.

Krol wziął miecze mowiąc ácz v mnie doſyć broni/
Lecz y zá ten dar Brát moy ze mną ſię pokłoni/
Dziękuię zá podarek: á co ſię tknie plácu/
To Bogu ſwemu zlecam/ zá tym oczy z płáczu
Otárwßy/ kazał w bębny/ w trąby dáć znák woyny/
Sam vſtąpił miedzy vph Polſki w ſrzodek zbroyny.
Teraz iuß wiedzcie wierß moy pánny z Helikoná/
Wſpomnicie ktora ktorą przemagáłá ſtroná/
Ktorzy Rycerze mężni dzielność pokazáli/
Wam to Bog ſam pomnieć dał: my od was doſtáli/

Litwá ſię przodkiem podkáią.

Wſpomnicie Muſæ/ Litwá iż z przodkiem ſkoczyłá
Z Tátárámi/ á ſrogi boy z Niemcy ſtoczyłá.
Bogá rodzicá náßy/ Niemcy dástycht krzyczą/
Z Dział/z Bębnow/z Trąb/trzaſk/krzyk/zbroy brzęk/konie rżą/ (kwiczą/
Niemcy iż wyzßey ſtali/ z dwu Dział vderzyli/
Ale żadnego w woyſkách Polſkich nietráfili.
Litwá tym ſmieley do nich z okrzykiem nátárli/
Aż ſię konie z koniámi boki o bok tárli/
Witołd ſam miedzy Litwą tám y ſám ſię ſnuie/
Nápomina/ á ßykow krzycząc popráwuie.
Grzmot ſtráßny/ włáſnie iák gdy Sodomá gorzáłá/
Gdzie Dom Dom/ Wieżá Wieżę lecąc rozbiiáłá/
Albo gdy ſię Troiáńſki mur od Grekow kurzył/
Albo mocne Kártago gdy Scipio burzył.
Vſy ſię z vſy tłoczą iák gdy owo czáſſem
Niedźwiedź ránny ogromnie bieży łomiąc láſſem/
Sieką ſię iuß wręcz/ Niemcy zbroią przemagáią/
Tátárowie zás z Litwą z łukow ich wſpieráią.
Frezy pod nimi pſuiąc á ktory w co zmierzy/
Lub w bok/ lub w czoło dármo iednák nievderzy/
Stráßny ſię ze wßąd nieſie chrzęſt y grzmot od zbroie/
Żołnierze też rozdárwßy wßyſcy gárdłá ſwoie/
Krzyczą/ huczą/ á ránni pod końmi ſtękáią/

Miechouius piße/ y Silnius/ iż rowna bitwá Litewſka z Niemcy godzinę trwáłá/ á Cromerus puł godziny kłádzie

Drudzy ſię ná báłuku iuß bez ſił czołgáią/
Bitwá z obu ſtron rowna puł godziny trwáłá/
A fortuná wątpliwa tám y ſám latáłá.
Kurzy ſię pył do Niebá z prochow porußonych
Końmi/ á Mars wznieca chęć w Mężach záiußonych/

Litwá vſtąpiłá plácu ná ſtáie.

Aż Litwá vſtąpiłá plácu iák ná ſtáie/
Witołd ſam ná nich woła proßąc/ drugim łáie.

Lecz zbroynym Niemcom ręczney bitwy nie wytrwáli/
Tylko z łukow vſſy ich z boku przerywáli/
Część ich w pole pierzchnęłá/ áż do ſámey Litwy/
Powiedáiąc przegráney ſkutek náßych bitwy.
Lecz nie trzebá dziwowáć gdyż ná pierwßym czele/
Potkáli ſię dość mężnie y czynili ſmiele/
Y wßyſtek gwałt ná ſobie zbroynych zátrzymáli/
Muſielić biedni wytchnąc gdy ſię ſprácowáli.

Smiáłość y dzielność Smolenſczan. Wileńſkiey y Trockiey ziemie Sláchtá záſtánowiłá ſię z chorągwiámi ſwoimi/ ći z czerwoną/ á owi z błękitną.

Smolenſczánie Ruſſacy czyście záſtáwili/
Z Wilnowcámi/ z Troczany sławy popráwili/
Pod trzemi Chorągwiámi vderzyli z boku/
A Krzyżácki wálny vſſ wnet vſtąpił kroku.
Czym wieczną cześć od sławy wzięli nieſmiertelney/
Pomagáiąc Polakom z vprzeymości wierney/

Czech Zárnowſki z Chorągwią S. Jerzego vciekł.

Zás Czech Zárnowſki pierzchnął wnet z Cudzoziemcámi/
W pierwßym potkániu zmowę miał zdraycá z Niemcámi/

Chorągiew Polakom wydárta Marcin Wrocimowſki był Chorążym Krákowſkim.

W tym Chorągiew Krolewſką Niemcy gwałtem wzięli/
Ale ią wnet Polacy przytárwßy odięli/

Sirádzánie ſkąd máią wolność pieczętowánia czerwonym woſkiem.

A zwłaßczá Sirádzánie/ zá co godność czuią/
Iż ſię woſkiem czerwonym wßyſcy pieczętuią.
Smolenſka/ Trocka Slachtá/ Wileńſka z Grodniány/
Widząc iuß Litewſki ßyk słáby y zmießány/
Cießąc ieden drugiego wnet przyſli do ſpráwy/
Aż z Krzyżakámi znowu ſtoczyli boy krwáwy/
A w tym wßyſcy z Chorągwią odbitą weſoło/
Krzycząc przerwáli Niemcow nazbroynieyßych czoło/

Mikołay Trambá Podkánclerzy Koronny/ Czechow vciekáiących wrocił.

Trambá też Podkánclerz wiodł z obozu vſſ nowy/
Podkał w leſie z Zárnowſkim Czechow: gdzie wnet słowy
Ogrownymi ich ſfukał iż wiárę złamáli/

Ten Zárnowſki był potym czci odſądzony/ ták iż go y żoná porzućiłá/ brzydząc ſię iego zdrádą.

Czechowie Zárnowſkiego winnym być wydáli/
Ták ſię wrocić muſieli názad do Polakow/
A przyśćim przeſtráßyli ſwym bárdzo Krzyżakow/
Bo mniemáli iż woyſká nowe przybywáły/
Polakom: ták od ſtráchu łytki im drygáły/
Tymby był widział nową ſpráwę oney woyny/
Gdy vderzył Niemcom w bok Polſki vſſiec zbroyny/

Smolenſczan pierwßy vſſ porażony.

Smolenſczánie ácz ieden vſſ ſwoich ſtrácili/
Iednák ſię we dwu vſſach z Polaki zbrácili/
Bili/ ſiekli Krzyżakow z grmotem iák gdy owo
Wieżá wielka vpádnie przez wiánie wiátrowo/

Południe było.

Pirwſze woyſko w ktorym było 50. Contorow/ náſzy porázili.

Crom: Leni pluvia delapſa.

Deſzczyk ſie puścił práwie náſzym goniącym ná pomoc.

Szum/ krzyk/ y grom od zbroie z nowu powſtał ſtráſzny/
A Phebus iuſz puł Niebá był obiechał iáſny/
W tym kilko dzieſiąt Pruſkich Contorow zginełó/
Zá czym Niemcy pierzchneli źrzodło krwią płynełó.
A náſzy ich gonili bijąc/ koląc/ ſiekąc/
A zacnieyſzych ſtryczkámi powiązawſzy wlekąc/
Tęczá też z brunatnym ſię vkazáłá łukiem/
A deſzcz wdzięczny ſpuściłá zá ktorego hukiem
Kurzáwy vcichnęły náſzym ſnádnie było
Gonić Niemcow po chłodzie gdy wiátr chwiał áż miło/
Mgłá tákże z prochu wſzytká zá deżdżem vſtáłá/
Co pierwey pierzcháiących Niemcow zásłaniáłá.
Náſzy ich grzbiety kłoli długimi drzewámi/
Iż z nich wnętrzności ſlądem pádáły z trzewámi/
W tym drugi vſſ náſtąpił Krzyżácki ták z nowu

Wtorego woyſká Pruſkiego poráženie.

Lecą kule ruśniczne z lanego ołowu.
Swiſzczą y gęſte ſtrzáły/ brzmią ſzpady o miecze/
A pod ſtrumieniem y krew zbitych Mężow ciecze/
Trocka/ Wilenſka Sláchtá z Zmodzią ſtale trwáli
Z Witołdem / á Polakom mężnie pomagáli.
Lecz iuſz inſze powiáty Litewſkie zemdlone/
Rozbiegły ſię gdzie kto mogł vwieść wktorą ſtronę/
V głowney z ſwiętym Ierzym Chorągwie nie ſtáło/
Ná ktorą wſzyſtko woyſko Litewſkie pátrzáło.
Iuſz było duſzno Litwie/ lecz Witołd ná czele/

Łęczycánie/ Ráwiánie/ Kuiáwiánie y Płocka Slachtá ná oſtátku ſię potykáły mężnie.

Z Nowogrodczany ſtoiał/ y z Wołyńcy ſmiele/
Łęczyczánie zás ſtoiąc z Kuiáwiány rzędem/
Vderzyli w Krzyżáckie vſſy wielkim pędem.
Xiążętá Mázowieckie też z boku Płoczanow

Skárbek z Gory poimał Kázimirzá Xiążę Stetyńſkie/ od ktorego też był Poſeł z mieczem krwáwym z Herbem Gryfem do Krolá Iágiełá.

Przywiedli y z Wárſzáwſkim powiátem Ráwianow/
W tym Skárbek náſz Stetyńſkie Xiążę poymał ſmiáły/
Ktory niedawno z Grifem ſwoim był zufáły.
Vſſ Niemiecki ſzánkował á náſzy ich bili/
Knechćiſká po ſzelinie iáko wilcy wyli/
Trzeci vſſ wielki w ktorym był ſam Miſtrz z Contory/
Szeſnaście miał Chorągwi á z rożnymi wzory

Trzecie woyſko Pruſkie z Miſtrzem náſtąpiło.

Przyſzedł á znowu woynę po czwarty raz wzniecił/
A z Ruſnic trząſkáiących ogień wſzędzie ſwiecił/
Sam Krol Iágieł chciał ręką ſkuśić bitwy ſwoią/
Skacząc ná koniu łſniącą ozdobiony zbroią.

Mikołay Kiełbáſſá Herbu nálęcz.

Lecz go Mikłaſz Kiełbáſá ſprawcá pohámował/
A z Oleſnickim przy nim ſtraż zbroyną zgruntował/
Chorągiew też gdzie Krol ſtał dla znáku zákryli/
A zá tym piąci náſzy Kontorow vbili.
Contorow ktorzy mieli woyſká pod ſwą ſpráwą/
Ták trupy wſzędzie Knechtow leżáły iák łáwą/

Dypoldus Eufacius Kikierzyc Grof von Deeber Rycerz páſowány / y mąż ſmiáły ná Iábłkowitym koniu.

W tym Grof Dipold Kikierzyc Rycerz páſowány/
Wſzyſtek od głowy do nog we zbroie vbrány/
Pás złoty przez rámioná/ biały Káptur máiąc/
Dárł ſię do Krolá vſſy Polſkie przebijáiąc/
Iuſz bliſko Krolá przyſzedł y drzewo nań złożył/
Krol też mierzył by mu ſztych on ſztychem odłożył.

Zbigniewá Oleſnickiego męſtwo/ zá co był potym Krákowſkim Biſkupem y Kárdinałem/ á tylko puldrzewcá miał w ręku ſemifractá haſtá ktorym go zbił.

Lecz Zbigniew Oleſnicki vprzedził go drzewem/
Iż ſpadł z koniá/ áż fláki z niego wyſzły s trzewem/
A gdy mu Helm odkryto ſam go Krol vderzył/
Mowiąc od tego vmrzeſz ná ktoregoś mierzył.
Mężnego Mężá/ mężny mężu mocą zginieſz/
Aiż cię ſam Krol zábił/ ſmiercią mężną słynieſz/
Drábánci go dobili zá tym Niemcy bieżą/
Vciekáiąc po polách trupow kupy leżą.
A náſzy biją/ ſieką co ſię im náwinie/
Właſnie iák kiedy w powodź z gory rzeká płynie/
Nie oprze ſię iey ogrod/ ni zbuczniáłá kłodá/
Ni młyn / ni Dom : Bo wſzyſtko rwie ſzalona wodá.
A Niemcy iák gdy w puſzczy Ielenie y łánie
Huczney trąby głos słyſzą / y łowcow wołánie/
Chwytáiąc on dźwięk w vſzy / brnie gdzie może ktory/
Ten w lás/ ten w błotne łoży/ byle vmknął ſkory/

Vlrik Iungingen Miſtrz Pruſki / od proſtego Drabá zábity. Mſczing Skrynninſki.

Miſtrzá Vlryká proſty Drab oſzczepem przeſzył/
Ktory ono Mieczámi hárdzie Krolá cieſzył/
Skrynninſki iego łáńcuch z Krzyżem przyniosł złoty
Do Krolá odiąwſzy go v Drabá z Kleinoty.
Miſtrz ſię wala złupiony trup oziebły leży/
A krew wrzącą ſtrumieniem z ciepłą duſzą bieży/
Z Duſzą ktora wiele duſz ná on Swiát posłáłá/
Hárdością ſwą ſámá też ich ſlądem leciáłá.

Werner Tetinger Contor Elbinſki/ ktory nahárdziey wołał ná woynę/ vciekł.

Werner Tetinger Contor w lás pierzchnął zufáły/
Drudzy w obronę wzięli obozowe wáły/
Ktore były rożnámi w koło otykáne/
V łáńcuchámi wozy z wozámi związáne.

To nászy rozerwawszy śiekli ich iák bydło/
Ták w swoie ktore pletli w pádli Niemcy śidło/
Z obozow ich krew ciekłá: ciekłá hárda oná/
Iż wszytká Grundwálska włość krwią byłá skropioná.

Tomiris Tátárskiey Krolowey syná tym fortelem był Cyrus Krol Perski vłowił/ zostáwiwszy winá dostátek w oboziech/ sam zmyślnie vciekał/ á gdy śie Cárzyk z Tátáry winem nálezionym vpił/ wroćił śie názad Cirus/ á piiánych pobił/ O czym Iustin. lib. 1. Carion lib. 2. Herodotus etc.

Krol kazał Winá zśiekáć kuphy nálezione/
Od Cyrussá fortele pomniąc wymyślone/
Acz Tomiris sámego zás potym zábiłá/
A głowę iego śiętą w iegoż krwi moczyłá.
Mowiąc piy krew ktoriyeś prágnął śie násyćić/
Ták też w ten czás Krzyżakow oboz niemogł sczyćić/

Kontor Mewenski Grof Wendenski zábit od Litwiná/ á ten rádził vśilnie ná pokoy z Polaki/ áż go Werner Tetinger Cōtor Elbinski zfukał przyczytáiąc mu serce záięcze á sam napirzod vciekł.

Kontorá Mewenskiego Litwin iákiś strzáłą
Zábił/ ktory odradzał woynę myślą stáłą.
A ták Kontorow pierwszych trzy stá z Mistrzem legło/
Pięćdziesiąt tysiąc zbitych/ áż zrzodło krwią biegło/
Stetinskie/ Olesnickie / y Kierczdorf Xiążetá
Poimáne/ przy nich Rzeskie/ Krzyżáckie Panietá.

Wszitki Xięstwá y Páństwá Rzeskie / y ile ich kolwiek pludrow było ná ostátek Węgrzy y Czechowie ná Polskę y Litwę śię byli oburzyli/ Sam Kierczdorf Irzek Grof ze czterdzieścią paniąt Czeskich poiman.

Saskich/ Renskich/ Liflantskich/ Pruskich/ y Lusáckich/
Friskich/ Swabskich/ Moráwskich/ Czeskich y Holsáckich/
Duńskich/ Sląskich/ Moráwskich/ Swedskich Niemcow (zbili/
A z ich hárdych obozow skárbow nákupili.

Liczba więźniow 14000 tysięcy/ á Cōtorow 300 wedlug Siluiussá / ácz inszy Historikowie 400. ich kłádą/ á Decius fol. 40. pisze/ *viri nobiles & Cōmendatores 600 periêre* 140000 tysięcy Niemcow było wedlug istotnego dowodu Cromerowego/ etc. Chorągwi Pruskich wziętych 51.

Więźniow czternaście tysiąc iáko bydłá gnáli/
A Chorągwi pięćdziesiąt y iedney dostáli/
Ty dziś w Krákowie wiszą ná Zamku w Kościele/
Coż rozmiesz iák pod káżdą ludzi beło wiele:
Bo sto czterdzieśći tysiąc nieprzyiaciol było/
Ktorych śie hárdzie serce ták było spikneło/
Wybić/ wyśiecz/ wyniszczyć/ y imię wygłádzić/
Polskie/ Ruskie/ Litewskie/ á Niemcy osádzić.

Naczynie ná mękę Polakow.
Toż śię przydáło y Gdańszczánom pod Tczowem.

Nálezli płotná z smołą wiele pełnych wozow/
Ná nászych zgotowánych káńcuchow/ powrozow/
Bog záwżdy hárdość karze/ iż sámi ty petá/
Y káńcuchy nośili w Polszcze niebożetá.
Paniąt wszytkich do Polski posłał ná więzienie/

Witołd kazał śiąć dwu Contoru / ták iż ich Krol wyprośić niemogł/ iż pod Kownę ná zieżdzie mátce iego sromoćili / Marquardá Salczbáchá Contorá Brandeburskiego/ y Sumbergá bo choć iusz byli poimáni / namniey hárdych słow przeciw Witołdowi nieopuśćili.

Tylko dwu Contoru wziął Witołd ná strácenie/
Márkwárdá Salizbácha / Sumbergá dla tego/
Iż w Siem pod Kownem Mátce sromoćili iego.
Ná kilko ich mil nászy gonili ścigáiąc/
A oni vćiekáli pludry z nog zrzucáiąc/
Drugi też wnie nápoćił / porzucáli broni/
Y zbroie/ drugi z błotney pátrzył iák wilk toni.
Strách

Strách im kośći przenikał ieden ich sto gonił/
Aż Phebus z złotym wozem w Ocean śię skłonił/

Słońce zászło.

Y Iezioră błotnego kilko ich Rot było/
Pieszych Knechtow w szelinę záległą śię skryło.
Błąsk ich od zbroie wydał: nászy przyskoczyli/
Niemcow iák omamionych wszytkich potłoczyli/
A drudzy dobrowolnie ręce podawáli
Do wiązánia / y bronie od śiebie miotáli.

Knechtow zbroia wydáłá.
Cromer.
Quodam autem in loco palustri aliquot turmæ latitantes armorum splendore produntur.
Cromer:
Abiectis armis pecudum in morem nostris præ se agentibus in castra compulsi sunt.

Nie ináczey iák owce gdy w chlewie niebogi/
Wilk głodem wysuszony prześláduie srogi/
Iedná śię k drugiey tuląc ćicho w kupie stoią/
A ku tey stronie gdźie Wilk y poyrzeć śię boią:
Nie było w ten czás słyszeć dastícht vnd Polsz: áni
Wyzywáli w Kiryssach lśniących ládrowáni/
Iák pierwey/ gdy ták całkiem nászych pożrzeć chćieli/
Lecz Bog chćiał iż swe petá ná swych nogách mieli.
Ták ich do Krolá gnáli / Witołd też Tátáry
Puśćił burzyć włośći / co ich zwyczay stáry/
Ktorzy wszerz wzdłuż gwałtowney ná ksztalt wpowodź wody/
Mieczem/ ogniem / nieznośne poczynili szkody.
Potym Krol kazał trąbą znák wydáć pokoiu/
Y Zołnierzow zwoływáć od chćiwego boiu/
Bo iusz dosyć krwie ziemiá dosyć śie nápiłá/
A z Winem rozśiekánym iák rzeką płynełá.
Przywieziono do Krolá Chorągwie z Dziáłámi/
Y z bogátych obozow z wielkimi łupámi/
Krol zásłużonych dźieli butynkiem Rycerzow/
Pełno Złotá/ y Srebrá/ szat/ zbroy/ dźiał/ páncerzow.
Krol więźniow inszych puśćił slubem záwiązawszy/
Zacnieyszych ná więzienie w Zamki rozesławszy/
Gończowie śie rozeszli do Polski z weselem/
Powiedáiąc zwyćiestwo nád nieprzyiaćielem.
W wszystkich Kośćiołách/ w wszystkich włośćiách rádość wstáłá/
Z nabożeństwá áż ziemiá/ y z powietrzem drżáłá/
W wszystkich Kośćiołach wszędźie Te Deum śpiewano/
A chwałę Bogu w Polszce/ w Litwie powtarzano.
Zátym Niemcy z Málborku smętni przyiecháli
Do Krolá/ á pogrzebu pokornie żądáli/
Niezom zbitym / á zwłaszczá z Contory Mistrzowi/
Y przedniey szemu Paniąt Niemieckich zborowi.

O pogrzeb proszą.

Do ktorych

Odpowiedź Krolewska.

Do ktorych ták dobry Krol rzekł krotkimi słowy/
Jżem był záwżdy z wámi do zgody gotowy/
Tedybych rad y teraz tym żywot dárował/
Ktorych zá ich przyczyną Mars krwáwy zmordował.
Płácząc wzdychał Krzyżakow pobitych żáłuiąc/
Przygody/ śmierć/ odmienność fortuny szácuiąc/
Zá tym ciáło Mistrzowe ná Málborg wieziono/
Y pobitych Kontorow gdzie ich pogrzebiono.

Liczbá woyská Niemieckiego.

Kontorow ktorych trzy stá / drudzy sześć set kłádą/
Drudzy iż ich cztery stá legło / z prawdą iádą/
Woyská wszystkiego było sto czterdzieści tysiąc/
Woźnic/ Kuchárzow/ Niemkiń/ Jungerow nielicząc.
Ták tym sławnym zwycięstwem ozdobić Polaki/
Y Litwę Bog sam raczył/ iż zbili Krzyżaki/
Zbili y Xiążętá ich y obozy twárde
Pobráli/ y Hetmány powiązáli hárde.
Polskich Szláchcicow tylko dwá przednich zginęło/

Jákubowski z Herbu Roża y Jmbráim Ciulicki zábici.

Jákubowski z Cziulickim / ktorych wspomnieć miło/
Jż mężnie zá oyczyznę walcząc gárdło dáli/
Potomkow k temusz budząc w sławę wszrobowáli.
Z Litwy/ y z Rusi wiele Boiárow zostáło/
Gdyż ich woysko Polakom wprzod kredencowáło/
Niech máią dank dzielności poki Phebus koło
Słoneczne będzie woził po Niebie wesoło.

Widzenie Krolá o Mnichá walczących/ ktorych gdy sam Krol Jágiełło widział/ wołał ná S. Stánisłáwá/ o nusz ich miły święty Stásku.

Długosz/ Miechouius/ y Cromer/ y wszyscy Kronikarze/ to zwycięstwo Bogu (iákosz ták iest) przypisuiąc/ powiádáią/ iż z obudwu stron przez wszytek czás bitwy (ktora byłá w dzień wtorkowy w Swięto świętych Rozesłáńcow) widziano ná powietrzu Męża poważnego w Biskupim vbierze / ktorego być mniemáią S. Stánisłáwem / nászych posiláiącego / A Niemcow strászącego/ Przeszłey też nocy widziano ná Niebie przy okręgu Miesięcznym/ Krolá y Mnichá społnie się bijących/ á Mnichá ná ostátek zwyciężonego/ y z niebá zrzuconego / Czego Cromer szerzey dowodzi/ iż to zá skutkiem obrotu Plánet Niebieskich być mogło.

O odebrániu Zamkow y Miast po zwycięstwie/ á obleżeniu Marienborku.

Rozdział II.

Po tym sławnym zwycięstwie trzy dni ná onym poboyscu nászy leżeli / przeciwko rádzie mądrych rycerskich ludzi/ Bo gdyby byli záraz Málbork oblegli / tedyby go y wzięli iáko nieobwárowány ludem/ y wszyscyby się Prussacy Krolowi zwyciezcy podáli/ gdyż Krzyżacy y woyská drugiego niemieli/ y Mistrzá im zábito / áż ich trzeciego dniá Henrik z Pławną Contor Swiecki strwożonych przybyciem z kilkiem vssow Niemieckich nowo zebránych pocieszył/ y Márienborg ossádził.

To też zászkodziło y Annibálowi gdy Rzymiány od Cannas porázil/ iż Rzymu niewziął/ mogąc tego záraz dokázáć / bo vmiał zwyciężyć/ ále zwycięstwá vżyć nie vmiał.

Ruszył się potym Krol z woyskiem w Pruską ziemię dáley / gdzie Hohenstein/ Morang/ Preyszmark / Zyrgony Miásteczká z Zamkámi wziął przez podánie/ támże wielkie bogáctwá Krzyżáckie nálezione rozdał między żołnierze/ á siodmego dniá pod Márienborg przyciągnął / ktory ze trzech stron oblegli / nászy od Nogatu Polacy/ á od Wisły Litwá / á s południá Russacy / Wołyńcy/ y Podoláne / rázże z dział vstáwicznie mury tłukli / á w tym obleżeniu Szláchtá wszystká Pruska/ Kulminska/ y Pomorska/ y czterzey Biskupowie / Culmienski/ Wármienski/ Pomezáński/ y Sambiyski/ dobrowolnie się Krolowi podáli/ tákże Miástá/ y Zamki/ Gdańsk/ Elbing / Toruń / Chełmno / Krolewiec / Swiecie/ Gniewo / Tczewo / Nowe/ Brodnicá / Brandenborg / Kopriwno / Grábino/ Wenceslawowo/ Gołubin/ Grondec / Allenborg / Osterodá/ Nidborg/ Działdow/ Scytno/ Kurentinig/ Bratianow/ Kowale/ Hamerstein/ Bytow/ Lomborg/ Holandia/ Piskaria/ Rogozno/ Stuma/ y Tuchola.

Málbork nászy oblegli.

Zámki Pruskie Jágiełowi podáne.

Z tych Miast y Zamkow dał Witołdowi Krolewiec/ y Holandią / á Xiążętom Mázowieckim / Jánuszowi Hosterode / y Nidborg / A Semowitowi Działdow / y Scytno / á Xiążęciu Stolpenskiemu Bytow / Hamerstein / Szypelbein/ Fridland/ y Balgenborg. Jnsze zás Stárostámi swoimi Polaki y Czechy ossádził. Márienborku tym czássem vstáwicznie mocno nászy dobywáli / y iusz żołnierze Krzyżáccy myslili się poddáć/ ále Krol wzgárdziwszy poráde zdrową Podkánclerzego / Mikołáiá Tramby / od obłężenia odciągnął/ czemu byli Krzyżacy bárdzo rádzi / á to im więcey rádości przydáło / gdy pod Krolem Koń vrodziwy / y wychowáły pięknie hasáiący / skoro nań wsiadł záraz padł y zdechł / co było złą wrożką v wszystkich / Ale potym Krol wziął Rádin Zamek bárdzo obronny przez podánie/ ktorego Zolnierze Polscy od Grundowálskiey Bitwy prożno długi czás dobywáli. Támże piętnaście zacnych Krzyżakow Paniąt Niemieckich poimáli. A Witołd też z woyskiem swoim Litewskim obciążonym łupámi Niemieckimi do Litwy się wroćił z zwycięstwem.

Krolewiec Witołdowi podány

Przygodá Jágełowá.

Ale Krol słysząc iż Herman Mistrz Liflandski z pięcią set Reiterow krom Knechtow ná pomoc Krzyżakom Pruskim ciągnął do Prus / wnet Witołdá z Litwą / y dwánaście Proporcow Polskiego Rycerstwá przeciw iemu wypráwił.

wypráwił: A gdy Witold chciał nań vderzyć nád Rzeką Passarią/ zá Zolandią Miástem/ záraz Mistrz Liflantski widząc iż bitwy niemogł wygráć/ vdał się chytro w rokowánie z Witoldem/ ofiáruiąc mu się być ná potym przyiacielem/ y ze strony Zmodzi/ tákże Kursow/ y Sudonow wieczne mu przymierze/ y pokoy sam od siebie/ y od Krzyżakow Pruskich obiecał. Ktorą chytrą námową y miodowymi słowki dał się Witold zwieść/ á máiąc w ręku nieprzyiaciela/ przepuścił go wolno. Ták tedy Mistrz Liflandski Herman wykręciwßy się v Witoldá/ á zostáwiwßy Knechtow pießych v Bálgi y Brandenburgu/ iáchał do Málborku z pięcią set Reyterow iezdnych/ gdzie ießcze Krolá y woysko Polskie zástał/ ale tákże słowy łágodnymi Krolá vbłágał/ ofiáruiąc się być iednaczem/ y námowcą do podánia/ nie nieprzyiacielem/ á ták srzodkiem woyská Polskiego/ ktoremu był podobno mgłę w oczy puścił/ wiáchał wolno do Málborku/ gdzie znowu Krzyżakow strwożonych potwierdził.

Witold się dał zwieść.

Nászy iáwnie oszydzeni/ iż im służnie mogli Niemcy mowić kuku Polacy/ kuku Litaw.

W ten czás też gdy nászy pod Málborkiem leżeli/ Pleban Gdáński bárdzo stáry/ ktory był w Málborku/ zmysliwßy iákoby niemogł dłużey oblężenia scierpieć/ wyiáchał sam z woyskiem z Zamku przez wßystko woysko Polskie/ bo się w nim żaden zdrády niespodziewał/ á Kápłáństwu y stárym látom wßyscy defferowáli/ á on miedzy księgámi/ y inßym statkiem swoim wywiozł trzydzieści tysięcy Złotych czerwonych podwoynych od Henriká Plaueniussá Namiestniká Mistrzowskiego/ ktore dał do ręku Gdánskiemu/ Słochowskiemu/ y Swecienskiemu Komendatorom/ áby zá to Knechtow y Reiterow zbieráli. A tom dla tego przyłożył z Cromerá/ y z Długoßá/ iż nie káżdemu Duchowi ile w woynie y w oblężeniu trzebá wierzyć/ gdzie káżdy o sobie dziwnymi fortelámi przemyśla.

Niewierz Wuku Wunneg.

Xiądz stáry nászych oszukał.

A w ten czás iuß Krzyżacy nie mieli iedno ośm Zamkow w Prusiech/ Rádyński/ Gdáński/ Słochowski/ Swecenski/ Brandenburski/ Bálgę/ Rágnetę/ á Kloypedę. Rágnetę iákom sam widział Zamek wielki nád Niemnem/ ále Kloipedá práwie niedobyta/ gwałtownym wałem nád vściem Kurskiego Morzá/ álbo Kurlándskiego/ y Niemnowego otoczona/ ćwierć mile od słonego Morzá/ gdziem się ią też przewoził w gwałtowny sturm Roku 1580. gdym cám vmyślnie iezdził/ chcąc własną bytnością doznáć prawdy Látopißczow Litewskich o przyżeglowániu Włochow do Litwy z Pálemonem.

O wtorym vtrzecim Krzyżáckich woysk porażeniu Roku 1410. y czwartym zwycięstwie nád Węgry/ y piątym nád Mistrzem Liflandskim/ raz poraz tegoż roku.

Rozdział III.

Henryk z Páwna gdy Mistrzem Pruskim był wybrány/
Chciał się mśćić nád Polaki niezleczoney rány/
Od oney przeßłey bitwy woysko popisowáł/
Aby Zamki odebrał/ y ßkod powetował.
Michel Kochmeister zebrał rożnych cudzoziemcow/
Czechow/ Sásow/ Morawcow/ Holßatow/ y Niemcow/
Wßystkich dziesięć tysięcy/ też Krolá Rzymskiego
Pomoc/ y pięć set iezdnych Mistrzá Liflandskiego.
Krol to w Nießowie słysząc/ wnet Dwor swoy wypráwił
Ku ktoremu się Slachty wielki zbor przybáwił/
Iż ich było ßeść tysiąc: ßli pod Koronowo/
Gdzie Michel Kochmeister stał dáć bitwę gotowo.
A gdy był Phebus práwie w puł niebieskiey drogi/
A w mężach chęć do bitwy Mars podniecał srogi/
Stánęły woyská przećiw: w rowninie Polacy/
Z Czechy záś/ z Węgry/ z Niemcy/ z Slężaki/ Krzyżacy
Idąc ku sobie piasek/ z pyłem poruszáią/
Fendle/ Proporce wzgorę zobu stron wznaßáią/
Iezdni miecze/ y drzewá/ rusznice záś pießy/
Y z spissámi oßczepy/ á druh druhá cießy.
W tym Konrad Niemczyc Slężak kareri biegáiąc/
Z strony Krzyżáckiey wołał ná hárc wyzywáiąc/
Frez pod nim kosmonogi/ rusnice ná łęku/
Szpadá tuż/ á drożiste drzewo trzymał w ręku.
Zelázny mu kápálin otoczywał głowę/
A páncerzem okryły Brzuch kolcá drotowe/
Wßystek w łsniącym kirysie iáko okowány/
Frez tákże bláchą zewßąd dla strzał ládrowány.
Ták w tey zbroi hárcuiąc rzekł/ iesli tákowy
Iest z was/ ktoryby ze mną bić się był gotowy/
Sam á sam poiedynkiem/ ia placu dostoię/
Hey kto cerstwy niech dzielność tu pokaże swoię.
Wyiedź owo ia czekam/ broń ná broń niech będzie/
Wnet się tu rostrzygniemy/ kto ná kogo wsiedzie/
Ták rzekł on Slężak koniem tám y sám ruszáiąc/
Po Niemiecku/ á czássem po Polsku wołáiąc.
W tym Ian Scicicki Polak nie wiele hárcuiąc/
Ale męstwo/ y cnotę dzielną w sobie czuiąc/
Záraz ku niemu ná plac z kopią wyskoczył/
Gdzie ieden z drugim drzewy ochotnie hárc stoczył.
Strącił Polak Slężaká y poymał żywego/
W tym woyská do potkánia chćiwe ogromnego/
Trąbámi znák wydáli krzyk/ huk/ y trząsk wßędzie/
Chorągwie rozwinione chwieią w káżdym rzędzie.
Skoczą społnie do siebie w pierśi mierząc drzewy/
Krzyk/ huk/ z drugich wnętrznośći krwáwe płyną z trzewy/

Woyská Polskie y Krzyżáckie znowu bitwę zwodzą.

Konrad Niemczyc Slężak ná hárc woła/ á iáki był iego stroy y słowá.

Ian Scyćicki Slężaká zbił.

Dlugossus & Cromerus.

Potkánie Niemcow z Polaki.

Wręcz

Wrecz záś ſcieli ſie wßyſcy/ grzmot od mieczow ſrogi/
Kto wypiße ſmierć Mężow / kto wyliczy trwogi.

Michel Kochmeiſter Hetman Pruſki.

Michel Kochmeiſter Niemcow pobudza do woyny/
Sam y tám y ſám ieżdżąc wßytek w kiris zbroyny/

Hetmánowie y Rotmiſtrzowie Polſcy.

Polakow Niezerecki/ Oſtrowicki ſmiáły/
Y Marcin Łábißynſki vſſy ſpráwowáli.
Bronie y zbroie miecze od Słońcá błyſkáią/
A vſſy iedny drugich mocą wyćiſkáią/
Wálą ſie trupy mężow/ wálą ſie y konie/
A ßczęście rowne trwáło ná obiedwie ſtronie.

Obiedwie ſtronie záwoławßy frit/ zgodźiły ſie ná przymierze/ do puł godźiny dla wytchnienia ták iż z woyſká do woyſká iáko by ſobie nic złego iák żywo nie myſlili ieden do drugiego pił.

Sieką ſie zápalczywie żywot odważywßy/
Aż Hetman Michel Frid Frid krzyknął wyſtąpiwßy/
Náßy też przyzwolili ták ſobie vſiedli/
A ránnych y ſmiertelnych ná ſtronę odwiedli/
Rány ich opátrzywßy y pili do ſiebie/
Náß do Niemcá: áż y Bog ſam ſmiał ſie im w Niebie/
Widząc zgodę tych co ſie pierwey ſrogo bili/

Było ſie czemu dźiwowáć/ gdy ieden z drugim bił ſie ná vmor/ A potym do ſiebie pili.

Lecz nie długo wtey zgodźie ták wytchnąwßy byli/
Skoczyli záś do ſiebie z wielkim krzykiem z trzaſkiem/
Aż ſie Niebo záćmiło porußonym piaſkiem/
Iuß ſie ták w oſlep ſieką zámrożywßy oczy/
Chęć w nich y gniew dobywa zápalczywy mocy.
Wtory ſie raz Frid Frid Frid wołáiąc zgodźili/
Siadwßy obiedwie ſtronie z pracy ſie chłodźili/
Pełnili ßyſakámi Wino/ drudzy Piwo/
A poglądáią ná ſie z obudwu ſtron krzywo.
Záś do ſiebie ſkoczyli z ſrogim ſtráßnym pędem/
Aż ták trupy leżáły ná gromádach rzędem.

Męſtwo Janá Oſtrowickiego Miąższego z Herbu Topor.

Z bębnow/ z trąb/ z dźiał/ z ruśnic trzaſk w tym Jan Oſtrowicki
Mążßy rzeczon: Niemieckie vſſy przebił wßyſtki/
Sciął Chorążego y wźiął Chorągiew od niego/
A przebił ſie z nią ná zad do woyſká ſwoiego.
Zá tym Niemcy bez znáku pobłądźili ßykiem/
A náßy ich przerwáli z ogromnym okrzykiem/
Oni bieżą pierzcháiąc po ßerokich polách/
A drudzy po brozdźiſtych waláią ſie rolách.
Oſm tyſiąc Niemcow legło ná plácu pobitych/
Náßy ſie zbogáćili z ich łupow obfitych/

Michel Kochmeiſter Hetman poimány.

Więźniow też kilko vſſow z Kochmeyſtrzem Hetmánem/
Rzędem długim przed Krolem ſtáwili ſwym Pánem.
Więźniow

Więźniow Krol wßyſtkich puśćił ſlubem záwiązawßy/
A Kochmeiſtrá Hetmáná do Chęcin záſławßy/
Tám go chował w więźieniu/ á według godnośći
Rycerſtwo vdárował z Krolewſkiey hoynośći.

Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowſki trzeći raz Krzyżakow záſádzkę porázil/ 28 dniá Octobrá.

Trzeći raz pod Tucholą Száfrániec fortelem/
Pomśćił ſie wźięcia Zamku nád nieprzyiaćielem/
Trzy ich vſſow porázil y poymał ich wodze/
Iż ich trupow gromády leżáły po drodze.

Jan Xiążę Monſterberſkie/ z Biſkupem Wirceburſkim ledwo vćiekł.

Hans Xiążę Monſterberſkie/ z Wirceburſkim Biſkupem
Eberhárdem vćiekli: á náßy ich łupem
Zbogáćili ſie hoyno/ iż potym Krzyżacy
Nie wſkoráli z tych trzech ran długo nieboracy.
Krol też Jágiełło ſluby Bogu odpráwiwßy/
Y w Gnieźnie zá zwyćięſtwo dźięki vczyniwßy/
Znowu wielkich Polakow w Pomorze wypráwił/
Ktore poburzył ogniem/ y mieczem pokrwáwił.

Rádin wtory raz od náßych vbieżony.
Crom:
Bombarda à ſacerdote quodam temere ſuccenſa, &c.

Rádin też Zamek náßy mocny vbieżeli/
Gdźie Niemcy iáko bydło pobići leżeli/
Bo gdy náßy k ſturmu ßli/ Xiądz z dźiáłá vderzył/
Náßych chybił/ ſwych pobił/ iż głupie wymierzył.

Głupſtwo włáſne Niemcow oßukáło.

Co drudzy Niemcy bacząc: wnet broń pomiotáli/
Bo ſámi miedzy ſobą zdrádę być mniemáli/
Y podáli ſie náßym: wtymże ßczęśćiu Nowe/

Nowe wźięli náßy.

Zamek y Miáſto wźięli náßy przez vmowę.
A w tym Sigmunt Węgierſki Krol w zmowie z Krzyżaki/
Że dwunaśćią Chorągwi woyſko ná Polaki/

Ten Scibor był vrodzony Polak / ále mu dał Woiewodztwo Siedmigrodzkie Krol Sigmunt / gdy ono Dunay w zbroi przepłynął.
Cromerus piße/ iż w tym woiſku Węgrow nie było/ tylko Czechowie / Morawcy / á Rákußánie/ bo Węgrowie wymowili ſie włáſnemu Krolowi Przymierzym ktore mieli z Polaki.
Náßy porázili woyſko Królá Węgierſkiego pod Bardiowem y wzaiem źiemię ich przyległą Polſkiey zwoiowáli.

Z Sciborem Siedmigrodzkim poſłał Woiewodą/
Ktory Sądecką burzył włość drapieżną ßkodą.
Lecz ſie Szláchtá Podgorſka wnet z Szláchtą zebráli/
Pod Bardionem z Węgry mężnie ſie potkáli/
Náßym ßło o oyczyznę á o łupy onym/
Siekli ſie wßyſcy ſpołnie ſercem zápalonym.
Náßy otrzymáli plác ácz z krwáwym zwyćięſtwem/
Lecz przemogli Rákußan y Węgrow ſwym męſtwem/
Łupy im odgromili ſámych náwiązáli/
Y włośći wet zá wet Węgierſkie wybráli.
Wroćili ſie z zwyćięſtwem piąte ſie tráfiło/
Triumphy po triumphách dawa Bog áż miło/

Podobny temu fortelowi naydźieß apud *Quintum Curtium lib. 9. de reb. Alex. magni.*

Bo Herman Miſtrz Liflantſki z Niemiec/ z Czech/ z Morá-
Wielkie woyſká wiodł dla Prus zburzonych záſtáwy. (wy
Pod Go-

Szoſte zwycięſtwo náßych nád Hermanem Miſtrzem Liflandſkim.

Pod Gołubem obozem z nimi ſię położył/
Lecz Dobiesław Puchałá fortelem ich ſtrwożył/
Fortelem á śmiáłośćią kilko Rot záſádźił/
W ſkrytych mieyſcách/ á ſam ſię przećiw im wyſádźił
Z iedną Rotą pod Gołub: Niemcom ſię wnet zdáło
Náßych gonić á pobić widząc ich ták máło/
Rzućili ſię zá nimi nie bacząc zaſádki/
Ták ich Puchałá nágnał zewſząd w chytre ſiatki.
A iż náßych nie wiele było: wnet Puchałá
Trębáczow w puſzczą posłał/ ktora bliſko ſtałá/
Drugich kilku po gorach rozſádźił z bębnámi/
A przy nich po trzech iezdnych chwieiąc Proporcámi.
Strwożyli ſię Niemczyſká trwogą niezwyczáyną/
Náßy ich náganiáią z dziury w dziurę táyną/
Siekąc/ koląc/ y wiążąc drudzy vciekáią/
Do Miáſtá náßy pod mur śmiele ich ſcigáią.
Straż Brámy wnet záwárłá/ boiąc áby náßy
Miáſtá ták niewbiegli zá nimi w ty czáſſy/
A náßy záſkoczywßy im z tyłu y z zádu/
Bili ich/ iáko bydło ná rzeź do vpádu/

Crome: Et quadruplo maior numerus captiuorum &c.

Tám ácz Niemcow w czwor ſpoſob wiecey w liczbie było/
Niż náßych/ wżdy ich własne ich głupſtwo pobiło/
Bo drudzy niewpuſzczeni przed Miáſtem zoſtáli/
Polakom dobrowolnie wiązáć ſię dawáli.
Káżdy Lách czterzech/ pięći Niemcow związał łyki/
Więźniow w czwor ſpoſob gnáli przed ſobą iák byki/
Wiedli rzędem związánych/ á Fendle przed nimi/
Ich własne roſpuśćili z Triumphy wielkimi.
A gdy ich do Ryppiná związánych przywiedli
Náßy/ á ile było ich wßyſcy ſię zbiegli/
Dopiero plwáli Niemcy widząc náßych máło/
Bo w bitwie ſto z iednego náßych ſię im zdáło.

Poſtępkow tey woyny z Krzyżaki/ y inßych przedtym opiſánych bitew prawdźiwie dowodzą/ *Eneas Siluius, poſtea Pontifex Romanus, Dlugoſſus, Cromerus lib. 17. Miechouius fol. 279. & 281. lib. 4. cap. 43.* y po nich Herbort *lib. 13. fol. 123. Waponius lib. 3. fol. 272.* A zwłaßczá Cromer ták tę oſtátnią bitwę opiſuiąc mowi.

Ita Excluſi oppido hoſtes, quum cæderentur paßim in medio, proiectis armis ſupplices noſtris ſe dediderunt, & quadruplo maior numerus captiuorum, quam eorum qui eos cæperunt fuiſſe proditur, verum illi re inopinata perculſi alium longè maiorem exercitum noſtrorum in ſyluis latitaſſe crediderunt, Rippinum tandem captiui cum appulſi eſſent ingenti cum dolore ac pudore errorem ſuum cognouerunt.

A tu ſię

A tu ſię vcz Żołnierzu iáko przez fortele/
Nawiętße woyſká vſſy máłe biją śmiele/
Ták ten rok triumphom był wßytek poświęcony

Kilko Triumphow zacnych w iednym roku.

Węgrzyn/ Krzyżak/ Czech/ Liflant mężnie był ſkrocony.
Dźiś tám wtych wßytkich mieyſcach gdźie chłopkowie orzą
Olekáiąc/ lemießem w ſkiby źiemię porzą/
Wykopuią ſturmaki/ ßpady zárdzewiáłe/
Siekierki/ włocznie/ bláchy z Kieryſow zbuczniáłe.
Mężow śćięte głowy w ßyßakách náyduią/
A wyłożywßy wokom zbiegwßy ſię dziwuią/
Odmiennośćiam złych czáſſow y chćiwośći ludzi/
Ktora dla márnych rzeczy w Krolách woyny budzi.

Ná drugi rok 1411. ſtáłá ſię vgodá miedzy Krolem Polſkim Jágiełłem y Witołtem/ á miedzy Miſtrzem Pruſkim Henrikiem z Pławná/ y Kontory iego wdzięcznieyßa zwyciężonym niżli zwycięzcom/ tym obyczáiem. Iż Krol Polſki miał wßytki Miáſtá y Zamki wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu/ cokolwiek przez walkę wziął/ y więźnie wßytki wypuśćić/ á Krzyżacy Żmodzkie páńſtwo Litwie/ á Dobrzyń Polakom wroćić przyrzekli. Tegoż roku piße Cromer/ iżby Jágiełło miał dáć nád wolą Pánow Koronnych Witołdowi Podole/ złożywßy z niego Stároſtę Piotrá Włodká Chárbinowſkiego z wielkim vßczerbieniem Polſkim. Ale to ináczey Látopißcze Ruſkie ſpiewáią/ iák o tym będźie niżey. Potym też Żmodzka źiemiá po śmierći Krolewſkiey/ y Witołdowey miáłá być zápiſána wiecznie ku Pruſſom. A Pruſki Miſtrz Krolowi Polſkiemu muſiał dáć ſummę zá iego vtráty dwie ſcie tyśięcy złotych/ płáſkich Czeſkich großy. A tę vgodę Jágiełło z namowy Witołdowey vczynił/ iżby mu Krzyżacy Żmodź wroćili.

Vgodá náßych z Krzyżakámi.

Tegoż Roku ná dźień S. Kátárzyny/ Krol Włádiſław ßedł piechotą z Niepołomic do Krákowá/ náwiedzáiąc mieyſcá święte/ á przed nim nieſiono Chorągwie Pruſkie/ ktore w Kośćiele ná Zamku/ ná pámiątkę zwycięſtwá powießono: Ktorych ießcze y dźiś káżdy ſię nápátrzyć może.

O Wypráwie Jágiełłowey do Węgier/ y przynieśieniu Kleynotow Koronnych/ y o Weneckich/ y Tátárſkich Poſłách.

Rozdział IIII.

Roku Páńſkiego 1412. Wenetowie przysłáli Posły do Krolá Włádiſławá Jágiełłá/ poſtępuiąc mu ná pięć ſet Żołnierzow Vſárſkich żołd/ iżby podnioſł woynę ná przećiwko Sigmuntowi Krolowi Węgierſkiemu/ ktory był ná ten czás wybrány ná Kroleſtwo Rzymſkie/ á Wenetowie z nim walczyli/ o Dálmáckie Páńſtwá. Czego dowiedziawßy ſię Sigmunt posłał też do Krolá Włádiſławá/ prosząc go ná ziazd do Lubowli/

bowli/ vczynił to ná proſby iego Włádiſław/ iż ſie wypráwił do Lubowli/ Tám po długim ofiárowániu Sigmuntowym Krol Jágiełło potwirdził z nim przyiaźń/ y przymierze zobopolną przyſięgą. Potym zá proſbą Sigmuntową przyiechał do Budzyniá/ gdzie go Węgierſcy Pánowie z wielkimi Triumphy przyimowáli. Támże Tátárſkiego Cárzá Poſłowie z wielkimi podárkámi do niego przyiechali/ ofiáruiąc mu ſię y obiecuiąc ze wßyſtkimi śiłámi Tátárſkimi być gotowymi przećiw káżdemu nieprzyiacielowi Kroleſtwá Polſkiego/ y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ ktore poſelſtwo było bárdzo wdzięcznie Krolowi Jágiełowi/ zwłaßczá ná ták wielkim ziazdzie rozmáitych narodow/ á k temu w poſtronnym Kroleſtwie. Tám Krol Jágeło/ gdy ſię obiadł ſerá Bárwolicſ świeżego/ á potym ſię w ciepło nápaloney łáźni długo z winnikiem iáko miał zwyczay párzył/ y w Dunáiu ſię kąpał/ wpadł w ćięßką Febrę/ z ktorey zá pilnośćią Doctorow Sigmuntowych był iednák vleczony.

Tátárowie ſię ofiáruią służyć Jágełowi.

A po długim częſtowániu piątego Mieſiącá po wyiechániu z Polſki z wielkimi á z zacnymi dárámi od Sigmuntá Krolá Rzymſkiego wziętymi/ przez Moráwę do Krákowá przyiechał/ A to był nawiętßy dar miedzy inßymi Kleinoty Koroná/ Jábłko/ Sceptrum/ y Miecz Bolesłáwá Krzywouſtego/ ſkárby Koronne/ ktore był Ludwik z Mátką ſwoią Elżbietą do Węgier wynioſł. Dárował go też Sigmunt wielką ſkátułą ſrebrną pełną kośći Swiętych z rozmáitymi kleynotámi/ to wßytko kazał przed ſobą do Krákowa z wielkimi triumphámi wieść/ á nie długo zmießkawßy w Krákowie/ przez Sędomirſką/ y Chełminſką ziemię/ do Rubießowá nád Bug przyiechał/ gdzie Witołdowi y Pánom Litewſkim oznaymił to co poſtánowił z Sigmuntem Krolem Węgierſkim. A roſpráwiwßy ſię z Witołdem/ Zamki Ruſkie obieżdżał/ gdzie do niego Arcibiſkup Strigońſki/ y Michel Kochmeiſter od Sigmuntá Krolá w poſelſtwie przyiechali/ proßąc áby mu ośmdzieſiąt tyſięcy kop Czeſkich pożyczył/ ná doſtąpienie Ceſárſtwá Rzymſkiego/ záſtáwiwßy Sczepuzyńſką ziemię z trzynaśćią Miaſt/ krom Zamku Sczepuzá/ ktorą Summę Krol Jágiełło Sigmuntowi odliczywßy/ wwiązał ſię w Sczepuzyńſką Ziemię ktora y teraz pod pánowánim Korony Polſkiey trwa/ ále niewiem czemu ſię w tey ſummy liczbie Hiſtorykowie omyláią/ bo Cromer libro 17. *Octoginta milia Sexagenarum Pragenſium* kłádzie/ á Miechouius fol. 282. *quadraginta millia latorum groſſorum Pragenſium.* Herbort zás ktory Cromerá imitował/ *octoginta milia florenorum Pragenſium, Sigismundum à Jagielone mutuo accepiſſe aſſerit* fol. 124. lib. 13. Wapouius czterdzieśći tyſiąc kop großy ßerokich Polſkim ięzykiem zproſtá ráchuie/ w czym go y Bielſki náſláduie. Ale iáko ták było/ iednák znáć iż won czás náßy y wálczyli y wygrawáli/ y pieniędzy doſtátek mieli/ ták iż ich wielkim Monárchom pożyczáli/ á dziś wßytko opák.

Tu álbo Cromer álbo Herbort/ álbo y Piſárze y Drukárze ſfantowáli.

O wtorym

O wtorym ziednoczeniu Litwy z Polską/ y nádániu wolnośći Slácheckich z Herbámi Fámiliom Litewſkim/ á o przywiedzieniu Zmodzi do Chrztu y Wiáry Chrześćiáńſkiey.

Rozdział V.

Roku 1413. w Litwie y w Zmodzi Zimá táka byłá ćiepła nád zwyczay (zwłaßczá w kráinach pułnocnych zimnych) iż w Mieſiącu Styczniu/ y w Lutym z wielkim podziwienim/ kwiatki/ Fiołki/ Roża/ y ogrodne Járzyny/ z Sády kwitnęły. Krol potym Jágiełło przyiechał do Litwy/ á v Grodlá miał ziazd z Witołtem/ y z Pány rádnymi wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ tákże z Xiążęty vdzielnymi Kijowſkimi/ Wołyńſkimi/ Giedroćkimi/ Zbárąſkimi/ Wiśniewieckimi/ Záſłáwſkimi/ etc. y z Boiáry ziemſkimi.

Tám Krol Jágiełło z Brátem Witołtem przymierze y ziednoczenie tych dwu narodow/ Polſkiego y Litewſkiego odnowili y potwirdzili/ nád to nádáli Slácheie Litewſkiey (tym tylko ktorzy náſládowáli Kośćiołá Rzymſkie°) wolnośći/ świebody/ y prerogatiwy/ Tákże Herby/ znáki/ y Sigilia obyczáiem Sláchty Polſkiey/ wyiąwßy krom tego/ áby ná potym ná roſkazánie wielkiego Xiędzá/ byli powinni Zamki budowáć/ y gośćince nápráwowáć/ y dani zwykłe dawáć/ do ſkárbu Xiążęcego. Ale Senatory/ Woiewody/ Vrzędniki/ y inße przełożone ziemſkie/ áby tym ſtaktem záchowáli przy ſwych wolnośćiach/ iáko y w Polßce. Wielkiego Xiędzá Litewſkie° áby nie wybieráli iedno według zdánia Krolá Polſkiego y Rády koronney/ ták też Polacy áby bez woli y wiádomośći Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ y Senatorow iego/ tákże Sláchty Litewſkiey Krolá ſobie wybieráć nieśmieli/ pod przyſięgámi ſpolnymi y rozerwánim Vniey. Seymy y ziazdy poſpolite ileby kroć potrzebá było/ áby álbo w Lublinie/ álbo w Párczowie álbo gdzieby ſie kolwiek Senatorom oboiego páńſtwá według ſpolnego zezwolenia zdáło/ ſkłádáć y odpráwowáć/ Stany też Duchowne áby tegoż práwá/ y tychże wolnośći y ſwobod iáko inße w Polßce vżywáły. Ty wßyſtkie Condicie koło wolnośći Herbow y ſwobod Slácheckich przyięcia/ tákże Vniiey z Koroną Pánowie Litewſcy z wielkim Xiędzem ſwoim Witołdem pochwalili/ potwierdzili/ y pieczęćiámi ſwoimi vmocnili.

Támże w tym Priwileiu y poſtánowieniu/ Witołd ták opiewa/ *Præterea Nos Alexander aliâs Witowdus de conſenſu Sereniſſimi &c.* Nád to my Alexander álbo Witołd/ zá zezwolenim naiáśnieyßego Xiążęćiá y Páná Włádiſłáwá Krolá Polſkiego/ Brátá náßego namilßego/ wybieramy do Herbow y Kleinotow Sláchty Kroleſtwá Polſkiego/ Sláchtę Ziem náßych Litewſkich niżey opiſſáną. Ktorych ſami Kroleſtwá Polſkiego Sláchćicy/ weſpołek ze wßyſtkimi/ ktorzy z ich pokolenia narod wiodą/ do Bráterſtwá y krewnośći ſtowárzyßenia przyięli.

A naprzod Sláchćicy Herbu Leliwá/ przyięli Moniwidá Woiewodę Wileńſkiego. Sláchćicy Herbu Zadorá Lawuná álbo Háwnulá Woiewodę Trockiego/ Sláchćicy Herbu Ráwá Minigáiłá/ Caſtellaná Wileńſkiego/ Sláchtá Herbu Liſſy

Herb Leliwá Mieſiąc á Gwiazdá. Ráwá Pánná ná Niedźwiedziu.

bu Lissy Sunigałá/ Castellaná Trockiego. Jástrzebcy álbo Lazanki álbo Bolesti Nagora názwány Herb Niemirom / Trabki Hostikowi / ktorych dziś Rádziwiłowie vżywáią/ Topor Butrimowi/ Łábec álbo Skrzinsci Goliguntowi/ Poráie Mikołáiowi Biliginowi/ Dąbno Korewom/ Odrowąs Wissegerdowi/ Wadowic Piotrowi Montigerdowi/ Drija Mikołáiowi Tawtigerdowi/ Hábdániec Janowi Gásztołdowi/ Połkozia Wołczkonowi Kuksie/ Grif Butowdowi/ Srzeniawá Zadałdowi/ Pobodze Kalonowi/ Grzimała Janowi Rimowidowicu/ Zarebá Gynitowi Koncewiczu/ Pierschała Dawxi/ Nowiná Mikołáiowi Boinarowi/ Działossá Wołczkowi Kokutowiczu/ Kopacz Gedorwochowi/ Rola Dangelowi/ Syrokomia Jakobowi Mingiełowi/ Kot Morski Woysinárowi Wilkolewiczu/ Powala Jurgemu Sangawowi/ Pomian Sakowi/ Doliwa Náczkonowi/ Sarza Twerbutowi/ Dołangá Monstwiłdowi/ Bogoria Stánisławowi Wissiginowi/ Janiná Woissimowi Dancikowiczu/ Bycháwa Monstoldowi/ Swinká Andrzeiowi Dowknetowiczu/ Kolda Minimundowi Sesinkowiczu/ Sulima Bodiwiłowi/ Nałencz Koczanowi/ Łodzia Miczussowi/ Jelitowie Gerdudowi/ Korczakowie Guppowi/ Biała Moidilonowi Czussolowiczu/ Wężyk Koiczanowi Sukowiczu/ Cziałek Janowi Ewilnowi/ Godzambá Stánisławowi Butowtowiczu/ Osmorogola Gorałtowie Surgutom z Kieslinná/etc.

Zarebá Lew z muru.
Kopacz Orle skrzydło z nogą.
Kola trzy koście z Kozey.

Tych Surgutow y Dusburch wspomina zá czássow Witenessowych

Z ktorych Herbow/ y Kleinotow przerzeceni Slachcici/ Pánowie/ y Boiárowie Ziem Litewskich od tego czássu y ná potym niechay sie weselą / y ich vżywáią/ iáko ich przerzeczeni Slachcicy Korony Polskiey vżywáć zwykli. A iżby vgruntowánia y obwárowánia okwitszego ty wszystki wyższey mianowáne rzeczy moc wzieli / Vmocnilismy ten Priwiley wárunkiem pieczeci nászych / Bedących przytym y zezwaláiących Pánach/ &c. Nawielebnieyszych w Christusie Oycach/ Mikołáiu Gnieznienskim Arcibiskupie / Wociechu Krákowskim/ Janie Wládisłáwskim / Pietrze Poznánskim / Jakobie Płockim / Mikołáiu Wilenskim / Janie wybránym Lwowskim Arcibiskupie / Máciein Przemyskim/ Michále Kijowskim / Grzegorzu Włodimirskim / Sbigniewie Kámienieckim/ Chełmienskim etc. Biskupach. Y przy bytności wielmożnych / meżnych / y rycerskich Meżow / Cristiná Krákowskiego / etc / etc. Działo sie to w Miásteczku Hrodle / przy Rzecze Bugu / ná Seymie wálnym dniá wtorego Miesiącá Octobrá / Roku Pánskiego 1413. etc.

A tu sie kożdy po Herbie może domácáć snádnie przodkow swoich.

Potym Krol z Witołtem wyprawili sie do Zmodzi / á tám on narod ktory ieszcze był Báłwochwálstwá nie przestał / do Wiáry swietey Chrzescianskiey z wielką pilnoscią y vsilnoscią przywodzili. Báłwány ich/ Lássy swiete/ Weże y insze zabobony Pogánskie (ktore z Litwą iákom przed tym opisał iednákie mieli) wysiekli / y popsowáli/ á zwłaszczá ogien wieczny / ktory oni Znicz názywáli/ ná wielkiey Gorze nád Rzeką Niewiązą / Krol zálać y zágásić kazał/ co sie oni z wielkim nárzekánim frásowáli przeklináiąc Polakow / y Litwe Chrzescianow / á dziwuiąc sie / iż sie nád nimi oni ich Bogowie krzywdy swoiey nie mścili. Ale Krol z Witołtem cześcią dárámi / cześcią groźą / y karánim / przygániáli ich do vznánia práwego Bogá/ y Chrztu swietego.

Ogien swiety pogánski nád Niewiązą.

A poniewaź Xieża Polscy z nimi mowić nie vmieli / sam Jágiełło z Witołdem z wielką pilnością / y pracą / iáko dwá Apostołowie naprzod ich Modlitwy Pánskiey náuczyli / potym wyznánia Wiáry Chrzescianskiey. Ták tedy Zmodź obaczywszy proźność Bogow swoich / wypráwili iednego nastárszego Meżá z poysrzodku siebie do Krolá / przyzwaláiąc ná Chrzest / ktory tak od

nich mowił: Skorosmy poználi naiásnieyszy Krolu Jagiełło / y naoswieceńsze Xiąże Witołcie Pánie nász / iż Bogowie nászy iáko niemocni y moli / od Bogá wászego Polskiego zwalczeni / y zgłádzeni są / opuszczamy ich / á do Bogá wászego Polskiego iáko mocnieyszego przystawamy. Zátym Krol kazał ich iáko przed tym Litwe ná gromády rozszykowáć / á w imie Oycá / y Syná / y Duchá swietego / wodą kropić / dawszy káżdey gromádzie osobliwie imie Piotrul / Stánul / etc. Tákże Niewiástom Hanulá / Mágrulá / Jádziulá áż do końcá.

Rzecz Zmodziego posłáńcá do Krolá.

A potym chrzcie Mistrz Mikołay Wężyk Zakonu Káznodzieiow Mnich / Káznodzieiá Krolewski / przez tłumáczá powiádał Słowo Boże nowo ochrzczoney Zmodzi / o Wierze / o stworzeniu Swiátá / y vpadku Adámowym: To słysząc ieden Zmodzin stárszy rzekł do Krolá / Welna azyn tassai Kunigs / meluy / Milastiwas Karalau etc. Bredzi powiáda ten Xiądz Miłosciwy Krolu / ktory powiáda o stworzeniu Swiátá / będąc sam niedawnego wieku / bowiem miedzy námi iest dosyć stárszych ludzi / ktorzy y sto lat wieku przeszli / á żadnego stworzenia Swiátá nie baczą / tylko iż Słońce y Miesiąc / tákże Gwiazdy według biegow swoich nam swiecą powiedáią. Ná to mu Krol odpowiedział / iż on nie twierdzi tego / áby był Swiát zá iego lat stworzony / ále przedtym zdawná / to iest / od szesciu tysiecy lat / y dáley według zrządzenia Boskiego etc. A tey sie prostocie ludzi onych czássow nietrzebá dziwowáć / gdyż sie to niedawno zá nászego wieku y w Kownie tráfiło / iż gdy ná Wielki Piątek Bernárdinski Káznodzieiá według zwyczáiu o męce Pánskiey każąc / znák vmęczenia Páná Christusowego gdy przyszło *ad flagellationem* miotełką / y biczem siekł / Zmodzin chłop prosty pytał towárzyszá / á ka tatay muschi Kunigas / on mu odpowiedział / Pana Diewa / á on záś pytał / ar ana kuris mumus padare piktus rugius / bo sie było tego Roku zboże źle zrodziło / odpowiedział mu Towárzysz / anu / á chłop záraz krzyknął ná Káznodzieie / gieray milas Kunige plak schitą Diewa / piktus mumus dawe rugius. Ták tedy w ten czás Jágiełło z Witołdem tegoż roku 1413. Zmodzki narod pochrzciwszy / y Báłwochwálstwo wygłádziwszy (ácz niedokończá) fundowáli Biskupstwo Zmodzkie w Miednikách / przełożywszy im pierwszego Biskupá Máciejá Wilnowcá / dla tego iż iezyk Zmodzki vmiał / A Kosciół Kátedralny pod Titułem Piotrá y Páwłá S. Apostołow / nie Alexandrá áni Teodorá / y Ewanciusá / iáko Miechouius nápisał / fundowáli y nádáli. Fundował też Witołd w Zmodzkim Xiestwie / y zbudował dziewięć Kosciołow Párochiálskich według powiátow / ktore w ten czás przednieysze były / Eraigołá / Kroże / Miedniki / Rosienie / Widukle / Wieloná / Koltiniany / Cetrá / Lukniki etc. Tego potym Biskupstwá Zmodzkiego Kánonie y Párochie áż czwartenastego roku po záłożeniu Jan Arcibiskup Lwowski / y Piotr Biskup Wilenski potwierdzieli według Cromerá y Długoszá. A przełożywszy Krol Jágiełło / y Witołd Kieyzgáłá zacnego Slachcicá Litewskiego Stárostą Zmodzkim / roziecháli sie / Jágiełło do Polski dla ziazdu z nowym Mistrzem Pruskim Michelem Kochmeistrem / A Witołd ná gránice Pskowskie / 1414.

Tá Cetrá niewiem gdzieby byłá.

O podbiciu Xiestwá wielkiego Nowogrodá y Pskowá przez Witołda ku Litwie.

Rozdział VI.

ROku 1414. Witołd wielki Kniaź Litewski/ postánowiwszy z Krolem Jágiełem porządek Chrześciáński w Zmodzi/ y opátrzywszy gránice od Krzyżakow/ zebrał woysko pospolitego ruszenia z Litwy y z Rusi: A przepráwiwszy się przez Dźwinę Rzekę v Drissy/ obległ naprzod Siebież przygrodek Pskowski/ Bo w ten czás Pskowiánie nie máiąc nad sobą Xiążęciá wolno sobie bez zwierzchności żyli/ wiecámi się sądząc/ á Moskiewskiemu/ y Krzyżakom Liflandskim dla spolnych gránic y kupiectw záwżdy byli przychylnieyszy/ y pomagali im często przeciw Litwie. Przeto Witołd ktory y własnym Brátom rzadko wolności życzył (Bo przedtym Włodimirzá Xiążąt Słuckich przodká z Kijowá/ y Dimitrá Koributa Zbáráskiego z Siewierá/ y Dowmántá Gierdrockie Xiążę etc. z oyczyzny ich był wyzuł) vśiłował też y Pskowian ná ten czás wolnych/ pod iárzmo swoie przywieść/ á wziąwszy Siebież Zamek przez podánie/ obległ drugi przygrodek Pskowski/ Porchowo rzeczony/ pod ktorym sześć Miesięcy leżał. Potym Pskowiánie widząc iego vpor násrożony/ á iż nie mogli mocą woyskom Litewskim odeprzeć/ dobrowolnie się podáli z Miástem Pskowem y ze wszystkim Xięstwem Witołdowi/ y hołd mu ná káżdy rok postąpili płácić/ y potomkom iego Wielkim Xiedzom Litewskim/ á to byłá ich dań 5000. Złotych Czerwonych/ Frezow Niemieckich/ ktorych dostawáli z Nárwy Portu swoiego y Liflandskiego 50. y wszelkich futer y skor źwierzęcych káżdego z osobná po pułsoroká/ zwłasczá Wilkow/ Niedźwiedzi/ Rysiow/ Lissow/ etc. á Kun/ Soboli/ Białek/ Hornostáiow/ etc. po soroku. Włożywszy tedy tę dań ná Pskowiány Witołd/ Stárostę nád nimi przełożył Kniaziá Juriá Nossá. A potym záraz z gotowym woyskiem ciągnął do wielkiego Nowogrodá: Co obaczywszy Nowogrodzánie iż mu się Pskow nieopárł: wyiácháli ku niemu dobrowolnie/ y podáli się pod słusznymi vmowámi z Zamkámi/ z Miástem/ y ze wszystkimi kráinámi y Xięstwy do wielkiego Nowogrodá należącymi. Bo o tym wiedz Czytelniku miły/ iż wielki Nowogrod ták był możny z stárodawná/ iż pięć Xięstw ossobliwych mieli pod swoią mocą Nowogrodzánie sámi/ y wszystkiey tám práwie Rusi bywał skład kupiecki/ Mieli też pod swoią mocą ná wschod Słońcá Dwinę álbo Dwinę kráinę ná 150. mil áż do Morzá Lodowátego sieroką/ tákże Wołochdę/ ktore kráie ácz dla zimná są z większey części puste/ wszákże w kosmáte towáry wszelkie bárdzo hoyne/ mieli też połowicę Miástá Tersiak/ nie dáleko od Twierá/ ná południe/ y áż do Nortwegiey imo Swecią y Filandią gránice ich były/ y Chłopigrod Zamek niegdy od ichże niewolnikow zbudowány/ etc. O czym też czytay *Herbersteinum Comment. Mosch: fol. 73. 75. & 78. &c. Munsterum & Crantium*, Ktory też pisze o tákiey wielkiey możności Nowogrodzan/ iż to przysłowie v nich było pospolite: *Quis potest contra Deum & magnam Nouogrodiam?* Kto może przeciw Bogu y wielkiemu Nowogrodu? Ale Witołd iáko drugi Hercules Litewski tę niepodobność skutkiem w niwecz obrocił/ y przywiodł ich do tákiego hołdu/ iż ná káżdy rok musieli płácić do skárbu Litewskiego dziesięć tysięcy czerwonych Złotych z sámego iednego Miástá Nowogrodá/ po sto Frezow Niemieckich/ po dziesiąci sorokow wszelkich Futer/ Kunich/ Sobolich/ Rysich/ Lisich/ Hornostáykowych/ Bełczanych/ etc. ácz drugie Látopiscze kłádą po soroku. A przełożywszy nád nimi Namiestniká swoiego Stárostá Kniaziá Siemioná Algimuntá Holszánskiego/ Szwagrá swego/ A Przygrodki wszystki Nowogrodzkie/ y Pskowskie/ Litwą osádziwszy/ wrocił się do Wilná z zwycięstwem y wielkimi wzdobyczámi: ktorych też część Jágiełowi do Polski posłał.

Dań z Pskowá.

Dań z Nowogrodá.

O nowey wypráwie z wielkimi woyskámi Jágiełowey z Polaki/ y z Xiążęty Sląskimi/ á Witołdowey z Litwą/ y z Tátárámi do Prus/ Roku Páńskiego 1414.

MIchel Kochmeister Woyt nowey Márchiey/ poimawszy á wsádziwszy do więzienia Henriká Plauenusá Mistrzá/ był ná Mistrzowstwo Pruskie wybrány/ á niechcąc z Krolem vgody/ záraz w Dobrzyńską ziemię wtárgnął/ Chrześcian poimánych nie tylko chłopkow/ ále y Slachtę gorzey niż Pogáńskim obyczáiem wiesząc/ we Gdańsku też Krzyżacy Kupcow Poznáńskich/ á w Trisniemlu y w Rágnecie Litewskich y Zmodzkich okrutnie [...]dánie wiáry pomordowáli/ y dobrá ich pobráli. Przeto Krol Włádisław Jágiełło/ y Witołd nie mogąc tey krzywdy dáley znośić/ woyská ze wszytkich powiátow/ ten z Polski/ á ten z Litwy/ y Tátárow zebrawszy do Prus ciągnęli/ [...]do to Xiążętá Sląskie/ y Pomorskie ná pomoc Krolowi y Witołdowi przybyli/ Bernard Opolskie/ Jan Ráciborskie/ Bolesław Cieszyńskie/ Conrad Oleśnickie/ Wacław Zegáńskie/ Jan Lubieńskie/ Conrad Biały Kozleńskie/ y Wencław Opáwskie. Latikus też Krawarius Moráwski Stárostá iedne Chorągiew Rycerstwá Moráwskiego y Czeskie° ná pomoc przysłał/ ták iż z onym woyskiem nie tylko Prussy/ ále (iáko Cromer lib. 18. powieda) y niemáłą część Swiátá mogł był posieść. Ale máło nie ták wiele iáko Xerxes w Greciey zyskáli/ tylko Miástá niktore częścią mocą częścią przez podánie wzięli/ Nidburg/ Hohenstein/ Allenstein/ Guttestat/ Zirgony/ Prábutę/ Bisioffswerder/ y Kreicburg/ á gdy Litwá nieporządnie/ y łupy/ y połon do obozu gnáłá/ vderzyli ná nich Niemcy/ gdzie Butrimá Márszałká Litewskiego/ y iákiegoś Mikitę zacnego człowieká poimáli/ wszákże iednák wzdłuż y wszerz włości poburzywszy y spustoszywszy/ Krol pod Toruń/ Witołd z Litwą pod Kulmę álbo Chełmo ciągnęli/ ktoreby się były záraz podáły/ by ich był Mistrz Chytrym fortelem od przedsięwzięcia nie odwiodł/ Bo zmyślił list iákoby od Contorá Brodnickiego do siebie pisány/ iż się dłużey bronić nie mogę ná Brodniczy Polakom dla głodu/ y słábości murow/ y niedostátku strzelby/ y posłał on list Kursorem vmyślnie tám gdzie woysko nászych leżáło. Poimáli go tedy nászy y do Krolá przywiedli. Tám wyrozumiawszy z listu łatwe dobycie Brodnicze (ktora byłá we wszytko dobrze opátrzona obroną/ mieyscá/ spiżą/ ludźmi/ y strzelbą) obległi ią/ y leżał pod nią prożno Krol z Witołtem cáły Miesiąc. Tám do nich przyiechał od Janá Papieżá Legat Jan Lauszenski Biskup/ y vczynił pokoy do dwu lat miedzy Polaki y Litwą z Krzyżakámi/ áżby było po Concilium w Constanciey/ ná ktorym Husá Janá/ y Hieronymá z Prági spalono/ á potym sam Papież miał między nimi zgodę vczynić. Tákże Krol y Witołd woyská ony práwie Xerxesowe rospuścili/ y z Prus/ ten do Polski/ á on do Litwy z wielkimi łupámi wyciągnęli.

Krzyżacy woynę podnieśli.

Litwá poráżona w piczowániu nieporządnym.

Fortel chytry Mistrzow/ z ktorego się może náuczić/ iáko od słábego Zamku do mocnego nieprzyiacielá odwieść y zwłoczyć.

Jan Hus spalon.

Opier-

O pierwszym Poselstwie Jágiełowym y Witołdowym do Turká 1415.

A Gdy Krol Rzymski y Węgierski Sigmunt był ná Concilium Constáncienskie odiáchał / Turcy Krolestwo iego Bosnę náieżdżáli / y plundrowáli / Węgrow pobiwszy. Przeto Włádisław Jágieło / y Witołd (ktorym był Sigmunt zlecił odieżdżáiąc w obronę Węgierskie Krolestwo) posłáli do Tureckiego Krolá Máchometá / ktory iuż był w ten czás w Andrinopolu stolec swoy vgruntował / grożąc mu srogo á surowo woyną / iesliby nie przestał Węgrow y Bosny náieżdżáć. A tym swym Poselstwem / ktorego się Turek vląkł / wszystki więźnie Węgierskie wybáwili / y Bosenskie Krolestwo z mocy Pogáńskiey wyięli / Tákże miedzy Turki á Węgry do sześci lat przymierze vczynili. A tu możem záspiewáć onę stároświecką.

Byli nászy Turkom groźni kiedyś /
A coż potym kiedy to iuż nie dziś.

A od tego czásu mnie w Constantinopolu roku 1574. Mnich Węgierski po Turczony Amurat Czaus Cesárski / człowiek vczony / vkázował z Kronik Tureckich początek przyiáźni z Polską y z Litwą Tureckiey.

Początek przyiáźni Tureckiey z Polską.

Tegoż roku 1415. gdy był Krol w Sniatyniu / przyiechał do niego Alexander Woiewodá Wołoski z wielkością Boiar / á porzuciwszy Chorągiew pod nogámi Krolewskimi iáko był obyczay / przysiągł hołd y posłuszeństwo.

Hołd Wołoski.

W ten czás Posłowie od Cesárzá y Pátriárchy Constantinopolskiego przyiecháli prosząc o wspomożenie żywnością / bo ich Turcy zmocniwszy się w Andrinopolu srogo náieżdżáli / y Constántinopole obleżenim dręczeli. Przeto Krol z Rusi / y Witołd z Litwy Dnieprem (miłością Chrześcijáńską wzruszeni) posłáli im do Kácibeiá portu Morzá Pontskiego (ktory Port był ná ten czás w dzierżáwie Litewskiey) zbożá y żywności dostátek.

Kácibeiski Port Litewski nie dáleko Oczákowá.

O Dárách Witołdowych / y vgodzie Litwy z Krzyżaki / o trzeciey żenie Jágiełowey / y zburzeniu Kijowá przez Tátáry.

Rozdział VII.

KRol Jágieło z Sniátiniá prosto do Litwy przyiáchał / gdzie go Witołd z Pány Litewskimi w Wilnie wielmożnie częstował / y dárował mu dwádzieścia tysięcy grzywien Czeskich / y czterdzieści nawybornieyszych Szat z futrámi Sobolimi / y sto koni żywotnych Frezow / y sto Szat długich według onego wieku noszenia złotogłowowych. Dziśby nász skarb tego nieznosił. A wziąwszy to Krol Jágieło iáchał do Krákowá / gdzie odpráwiwszy pogrzeb Annie Krolowey / ktora mu wten czás byłá vmárłá /

Wielkie podárki Witołdowe Jágiełowi: ktore podobno iáko się mnie zda z Nowogrodá wielkiego y ze Pskowá miał.

zás przyiechał do Litwy. A złożywszy ziazd wálny z Witołtem Pánom y Slachcie Litewskiey w Zmodzi pod Welonią / tám chciał postánowić pokoy wieczny z Krzyżakámi. Ale gdy się Krzyżacy Zmodzkiego Xięstwá od Litwy bárdzo domagáli / Condiciy od Krolá / y od Witołtá podánych nieprzyimowáli / bo im zprzysiężenie z Tátáry śmiáłości dodawáło / A niespráwiwszy nic roziecháli się.

Krzyżacy się z Tátárámi ná Litwę zprzysięgli.

Rychło potym Roku 1416. wielkie woyská Tátárskie z ~~Edigą Cárzem~~ swoim do Kijowskiego Xięstwá wtárgnęły / Miásto sámo Kijow splundrowáli / złupili / spalili / iż od tego czásu ku pierwszey ozdobie przyść niemoże / ále iednák Zamku ácz vsilnym dobywánim wziąć niemogli.

Ten też Edigá pierwey Witołtá poráził / będąc Hetmánem Támerlánowym.

Krol Jágieło kiedy miał nieprzyiaciołom odpor czynić / tedy wesele małżeńskie w Sanoku spráwował / gdzie przeciw woley wszytkiey Rády Koronney / y przeciw práwu małżeńskiemu poiął trzecią żonę Elżbietę Gránowską Wdowę / Bábę stárą domu Pileckich / Mátkę swoię Chrzesną / bo oná gdy go chrzczono zań według zwyczáiu przyrzekłá / á tá miáłá przedtym trzech Mężow / Wisłáwá / Łáczká / Kráwáriusá Stárostę Moráwskiego / y Gránowskiego. Vprosiłá zárázu Krolá / iż Syn iey Jan Granowski z Pilce ná Grabstwo Járosławskie był podniesiony / o co się Slachtá bárdzo ná Krolá gniewáłá. Ale potym to Grábstwo było rychło skázone przez Pány.

Grábstwo Járosławskie.

Koronował Elżbietę Jan Rzesowski Arcibiskup Lwowski / bo Mikołay Arcibiskup Gnieznenski był ná ten czás ná Concilium w Constanciey / gdzie też obawiáiąc się / áby ná potym żaden inszy Biskup nie śmiał krom Arcibiskupá Gnieznienskiego / Krolá áni Krolowey koronowáć / v Papieżá to y v Concilium otrzymał / y Titułu Primatis regni dostał. Wszákże ten Priwiley zá nászych czásow był złamał / zá Krolá Stephámá dźisieyszego.

O ziezdzie Litewskim z Krzyżaki á nieprzespieczności Jágiełowey / y wtorym Małżeństwie Witołtowym / Roku 1418.

KRol Włádisław Jágieło / przyiecháwszy do Litwy zárázu z Witołtem Siem złożyli w Zmodzi w Wielonie z Krzyżaki / rádząc o spolnym pokoiu / ále nic dla hárdości Niemieckiey nie concludowáli. Potim gdy Krol sam v Wigrow pusczey łowem się zwierzu báwił / máło nie wpadł w sidłá Comendatorá Rástemberskie° / ktory się był ná to násádził / by Krolá poimał / tylko Krolá przestrzegł / Niemcy też widząc iż ich obaczono / vciekli boiąc się zebránia dworzan Krolewskich / y Witołdowych.

Dlugossus & Cromerus folio 250. lib. 18. secundæ editionis.

Tegoż czásu gdy Witołtowi pierwsza Anná żoná / Kniáziá Swietosłáwá Smolenskiego Corká vmárłá / poiął drugą Xiężnę Vliánę Wdowę pierwszey żony Ciotkę rodzoną / ktore małżeństwo iż było niesłuszne / niechciał im ślubu dáć Piotr Biskup Wilenski. Ale Jan Kropidło Biskup Kuiáwski / ktory był wten czás z Krolem do Litwy przyiechał / nieprzystoynie / á niebácznie ich zwinszował. Witolt miał trzy żony / pierwszą Annę Smolensczankę / co go oná byłá z więzienia wybáwiłá / wtorą Márią Corkę Kniáziá Andrzeiá Łukomskiego / y Stárodubskiego / Trzecią Vliánę Corkę Kniáziá Jwáná Olgimuntowicá Holszánskiego Siostrę rodzoną Kniáziá Siemioná Lutego / y Kniáziá Andrzeiá Wiazienskiego / v ktorego też potym Jágieło Corkę Zophią poiął Mátkę Włádisławowę y Kázimierzowę / iáko o tym niżey będzie.

Tego też

Tego też Roku 1418. iáko Waponius fol. 273. piße Witołd máiąc w podeyrzeniu Brátá Swidrigiełá / ktory ſię był z Moſkwy wrocił / wtory raz wſádził go ná Krzemieniec / ále gdy mu Ruś pofolgowáłá / vciekł do Węgier do Krolá Sigmuntá / potym ná iego przyczynę dał mu Witołd Nowogrod Siewierſki / gdzie mießkał ſpokoynie áż do śmierci Witołdowey. Ale Miechouius lib. 4. cap. 51. (iákom to wyżßey powiedział) piße / iż ſkoro Swidrigaiło z więzienia Krzemienieckiego w wielki Piątek vciekł / do Węger zábiwßy Stároſtę zamkowego Konradá Poláká / potym zá przyczyną Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Krolá / y Brátá Jágiełá / przyięty był w łáſkę / y wziął Nowogrod Siewierſki y Brańſko dwoie Xięſtwo od niego ná wychowánie. Ktore dziś Moſkiewſki poſiadł Litwie wydárwßy.

O wypráwie Jagiełowey y Witołdowey ná Krzyżaki / y zprzyśiężeniu z Krolem Duńſkim / y Szwedzkim / y przeſtráchu Jágiełowym / Roku Páńſkiego / 1418.

BOR Krzyżacy bezbożni nieprzeſtawáli z Litwą y z Polſką gwałcząc przymierze zátarczek / Krol Jágieło z Witołtem zebrawßy woyſká z Polſki y z Litwy / gdy wciągnęli do Pruſkiey ziemie / Tám do nich przyiechał Bartolomeus Capra Arcibiſkup Mediolanſki od Papieżá / ktory onę woynę rozwiodł / zwłaßczá zá namową Witołdową / y przymierze do dwu lat miedzy nimi á Krzyżakámi vtwierdził.

Támże Krol Erik Duńſki / Szwecki / y Nordweiſki / y Xiążę Pomorſkie przyiechawßy ná dzień trzech Krolow do obozu Krolewſkiego z Krolem Jágiełem y z Witołdem vczynili ligę / y ſprzymierzenie pod przyſięgámi ſpolnymi / przeciw Krzyżakom / y przeciw káżdemu nieprzyiacielowi wßytkich trzech ſtron / iż gdyby też chciał ktory Krol álbo Witołd onego towárzyſtwá przeſtáć / iednák podáni áby nie byli od oney przyſięgi y zprzymierzenia wolni / Ale żeby ieden bez wiádomości drugiego woyny nie záczynał. A gdy ſię z tey woyny y vgody Witołd do Litwy wrocił / Krol też iáchał do wielkiey Polſki / á kiedy z Poznánia iechał do Srzody / tráfiło ſię w dzień ktory był wßytek iáſny / przed wieczorem / iż Niebo od chmur znagłá ſczerniáło / zá czym częſte á ſtráßne trząſkáwice powſtáły / zá tym piorun vderzył ogromnie ná woz Krolewſki ná ktorym ſiedział / á iednym rázem zábił czterzech woźnikow / y dwu pobocznych Drábántow Krolewſkich / Tákże Poznáńſkiego y Sędomirſkiego Woiewody / y dziewiąci inßych Dworzan Krolewſkich konie pobił / y Krolewſkiego Dziánetá / ná ktorym Giermek z kopią z znákiem Krolewſkim ſiedział / ſámym iezdnym nic / tylko ná Giermku Száty rozdárł / Krol też chwilę iákoby bez Duße (obyczáiem onego Száwłá) leżał / potym gdy ku ſobie przyßedł / nic mu nie wádziło / iedno iż kilko dni nie dobrze ſłyßał / á w ręce práwey trochę bolu czuł. Dawáli niektorzy przyczynę tego przeſtráchu od Bogá dla nieſłußnego Małżeńſtwá z Gránowſką.

Jágieło Krol gromem z Niebá ſrogo przeſtráßony.

O Saulu álbo Páwle przeſtráßonym z Niebá czytamy w Dzieiach Apoſtolſk: cap. 9. 5. 22. 26 Corint. 15. Galat. 1. etc. Dlugoſſus et Cromerus fol. 281. Herbertus 128.

O podá-

O podawániu Cárzow Tátárſkich przez Witołtá / Roku Páńſkiego 1418. y 1419.

Rozdział VIII.

Witołd ſwoią dzielnością y męſtwem wrodzonym /
Práwie iuß był po wßytkim Swiecie rozsławionym /
Tátárſcy go Cárzowie też wßyſcy słucháli /
Iż bez iego woley Hord ſwych nießáfowáli.
A gdy Zoldan Zeledin vmárł Cárz Zawolſki /
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polſki /
Y z Hordámi im służył ná Pruſkie wypráwy /
Kieremberden Syn iego oſiadł ſtolec krwáwy /
Krwáwy ſtolec oycowſki : bowiem go dochodził /
Száblą gdy Witołdowę moc odgromić godził /
Witołd tego nie cierpiał począł ſię gotowáć /
Chcąc mocą Kieremberdá z páńſtwá wyforowáć.
Táchtámiſá Betsbulá w Wilnie koronował /
Jáko Zawolſkich Tátar zwyczay potrzebował /
W złotogłow go vbrawßy słyk nań wdział perłowy /
Wołáiąc iż Táchtámis Zawolſki Krol nowy.
Ták go posłał do Hordy z Krolewſkimi dáry /
Dawßy mu woyſko z Litwy / y z Wáki Tátáry /
Część też Hordy Zawolſkiey przy nim przyſtawáłá.
Część zás Kieremberdeiá zá Ceſárzá miáłá /
A ſkoro woynę z ſobą o Cárſtwo ſtoczyli /
Y długo krwáwe Száble w włáſney krwi moczyli /
Kieremberden zwyciężył Táchtámiſſá Brátá /
Sciął ſámego chcąc imię iego zgłádzić z Swiátá.
Jeremferden Brát iego co vciekł z tey bitwy /
Przyßedł z Murzámi ſwymi / z Hulany do Litwy /
Tegoż zás Witołd w Wilnie koronował z nowu /
Dał mu ßáblę y ßátę nań wdział z złotogłowu.
Márßałká Rádwiłá z nim do Hordy wypráwił /
Aby go ná oycowſką ſtolicę poſtáwił /
Przyiąwßy od niego hołd ták w polá ciągnęli /
A Kieremberdenowi część Hordy odięli.

Keremberden Soltan Carz Zawolſki przeciwny Witołtowi.
Miecho. fol. 317. lib. 4. et Dlugoſſus, Wapeuius fol. 273.

Tachtamis Betſubul Soltan Carz Zawolſki od Witołdá ná Cárſtwo Zawolſkie w Wilnie koronowan / iáko niedawno czáſſow náßych Magnus ná Krolestwo Liflantſkie od Moſkiewſkiego / iáki Coronator táki Coronatus.

Tachtamis Carz od Kieremberdená brátá ſcięty.

Witold drugiego Cárzá Jeremferdená ná ſtolicę Zawolſką z Rádiwiłem wwięſcim posłał.

Potym

Litwá ná pomoc Jeremferdenowi przybywszy Kieremberdená porázili.

Potym nád Wolgą srogi boy obádwá zwiedli/
Gdzie gdy z Litwy Kozacy w zásadce zásiedli/
Wnet Kieremberdenowe Horde przerázili/
Bez wieści przyskoczywszy wielkość vssow zbili.

Jeremferder Cárz Zawolski/ Litewski Hołdownik od Witoldá przez Rádziwiłá ná Horde posádzony.

Ták Jeremferder wygrał/ Cárstwo opánował/
Kieremberdená iąwszy słusznie zámordował/
A Witołdowi przysiągł służyć z szczerey wiáry/
Y przez Rádziwiłá mu posłał wielkie dáry.
Y potym ták był szczery Witołdowi záwżdy/
Iż mu sam z Hordą służył w potrzebny czás káżdy/
A ták Litwá Tátárom won czás pánowáłá/
A podług woli swoiey Cárow im dawáłá.

Dlugossus & Cromerus lib. 18.
Ten Edigá był pierwey Hetmánem Tamerlanowym/ gdy ono Witoldá porázil/ Roku 1399.

Tegoż Roku Edigá Cárz Przekopski sławny/
Ktory ono z Witołdem miał też boy niedawny/
Z strony Támerlanowey/ lecz gdy sam pánował/
Witołdá iák Syn Oycá z szczerości miłował.
Przysłał mu dáry wielkie prosząc o mir wieczny/
By w Przekopskiey Hordzie żył od Litwy przespieczny/
Przysiągł wierność y pomoc dáwáć Witołdowi/
Gdzie káże ku káżdemu nieprzyiacielowi.
Dobrowolnie służyli nie zá vpominki/

Odmienność czássow/ & serui nostri dominati sunt nobis.

Niedawał im nic Witołd poniewoli z skrzynki
Dziś niesłużą: wżdy gwałtem wyciągáią płáty/
O Witołcie by ty wstał dziś z swoimi láty.

Iż Litwá Tátárom Zawolskim naprzod/ potym y Przekopskim Cárzow podawáłá Czytelniku miły/ masz o tym w Látopiszczach Ruskich y Litewskich miásto iásne świádectwá/ ktorem iák tu krotko wierszem melancolią wrodzoną miásto lutniey ciesząc wyrázil prawdziwie/ Ale y Długosz/ y Miechouius lib. 4. cap. 51. fol. 317. ták o tych rostyrkach Tátárskich rzecz prowádzi. *Sub eodem anno &c.* Pod tymże (powiáda) rokiem gdy był Witołd poimał Swidrigáyłá/ etc. gdy vmárł Zoldan Zeledin Tátárski Carz/ ktory Jágiełowi Krolowi Polskiemu/ y Witołdowi wielkiemu Kniáziowi Litewskiemu przeciw Krzyżakom záwżdy wiernie pomagał. Keremberden Syn iego/ ná stolec Oycowski podwyższony/ nieprzyiacielskie się Witołdowi stáwić począł. Przeciw ktoremu Witołd drugiego Cárzá Betsubulaná (ktorego Tátárowie Tachtamis Carz zowią) koronowawszy go w Wilnie/ y w Złotogłow ná Máiestacie vbrawszy/ postánowił/ á woysko swoie Litewskie z Hordą iego złączywszy/ posłał go áby się bił z Keremberdenem/ ktory w srogiey bitwie od Keremberdená zwyciężony/ y ścięty iest. W kilku potym dni sam Keremberden od Brátá rodzonego Jeremferdená zábity. A ten Witołdá Wielkiego Kniáziá/ nieináczey iáko iego Oćiec Zeledin/ czcił y słuchał etc. y ná káżdą práwie woienną potrzebę sam Litwie z Hordą służył/ etc.

Tegoż czássu Edigá Carz Tátárski posławszy Witołdowi dáry (iáko Cromer lib. 18. etc. pisze) prosił v niego pokoiu/ zá czym przymierze miedzy nim y Litwą było vtwierdzone.

O nieprzy-

O nieprzyięciu Krolestwá Czeskiego dobrowolnie ofiárowánego Jágiełowi/ y Witołdowi/ y o śmierci Krolowey Helżbiety.

ROku 1419. Krol Włádisław Siem w Łęczycy złożywszy (ktorego czássu vmárłá mu Helżbietá Krolowá trzecia/ á z wielką rádością wszytkich stanow koronnych/ ktorym byłá omierzłá w Krákowie w Mansionarskiey káplicy pochowána) w ten czás w Czeskim Krolestwie wielkie záburzenie było koło wiáry/ bo Wiclefowo y Husowo kácerstwo wszystkę onę kráinę z wielkim vpadkiem Chrześciáństwá było zátrzęsło. A zwłaszczá Jan Zyská zebrawszy 40000. tysięcy Heretikow ná Taborze gorze zmocnił sie był bárdzo/ y Sigmuntá Królá Rzymskiego y Węgierskiego porázíwszy dwá kroć ná głowę wiele złego/ plundruiąc Miástá y Kościoły/ nábroił.

Ziská woiuie.

Przeto Roku 1420. do Królá Włádisławá Jágiełá przyiecháli Posłowie zacni od Korony Czeskiey/ podawáiąc mu się z Krolestwem/ y z Moráwskim Márgrábstwem/ y z Sląskimi Xięstwy/ prosząc áby ich Krol przyiął/ á bronił przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu. Krol im zá tę chęć podziękował y pomoc obiecował/ Ale Krolestwá niechciał przyiąć (zwłaszczá dla tego nawięcey iż byli Heretycy) á bez porády Brátá Witołtá powiedział iż tego vczynić niemógł. Przeto Posłowie oni z wielkimi dárámi iácháli do Witołdá/ ktorego nálazwszy w Wilnie/ vpominki mu oddáli/ prosząc tákże pokornie/ áby ich Krolem Czeskim/ y Márgrafem Moráwskim y Sląskim raczył być/ Ale im Witołd podziękowawszy/ powiedział/ iż ná swym przestawam/ á v nieposłusznych Kościołá Rzymskiego krolowáć się wzbraniał.

Enotá Witołdowá.

Przyiecháli tegoż Roku drudzy Posłowie od Korony Czeskiey do Litwy/ á w Mereczu Królá Jágiełá y Witołtá koło łowow zábáwionych nálezli/ á o to ich/ o co y pierwey prosili/ podawáiąc ty condicie/ iż gdy się Czeskie Krolestwo z Koroną Polską/ y z wielkim Xięstwem Litewskim złączy/ nie tylko Krzyżaki/ ále nápotężnieyszego Monárchę káżdego/ zwłaszczá Sigmuntá Rzymskiego pospolitego tych pánstw nieprzyiacielá/ ná ktorego miał Witołd wárk zwyciężyć mogą/ á co się tknie Religiey álbo wiáry/ tedy we wszytkim woley Krolewskiey/ y Witołdowi się podawáli/ y do wszytkiego gotowymi się ofiárowáli/ tylko áby ktory z nich Krolem ich być raczył/ álbo Krol álbo Witołd.

Drugie Podawánie Korony Czeskiey Witołdowi y Jágiełowi.

Długo ich Witołd w nádziei trzymał/ niewymawiáiąc się im do końcá/ zwłaszczá áby się mogł z nimi pomścić krzywdy swoiey y korony Polskiey nád Sigmuntem Krolem Rzymskim y Węgierskim/ ktory przeciw Litwie y Polszcze z Krzyżakámi zdrádliwie/ á niecnotliwie záwżdy postępował. Ale potym z Lubelskiego Seymu odpowiedziano posłom Czeskim od Królá y od Witołtá/ iż oni ácz się znáią być bárdzo obráżonymi od Sigmuntá/ wszákże niemáiąc tego z wrodzoney cnoty w myśli/ áby mu mieli złość złością (mogąc) oddáć/ ále się ofiárowáli poiednáć ich z Papieżem/ y z Sigmuntem/ we wszystkich á w słusznych potrzebách pomagáć się im nie odmowili.

O czwartim Małżeństwie Jágiełowym. Rozdział IX.

Miechouius folio 285. y w Nowogrodku powiáda. A Wapouius omyliwszy sie w Grodku przechrzczona.

W Otym roku 1422. Krol Jágieło iáchał do Litwy/ A tám zá porádą Witołdową (przeciw woli Rády koronney/ ktorzy mu Eufemią Corkę Władisławá Krolá Czeskiego nie dawno zmárłego poiąć rádzili) wziął w Małżeństwo czwartą żonę Zophią / Andrzeiá Kijowskiego Xiążęciá/ á Siostry Witołdowey Corkę / krasną y vrodziwą w Nowogrodku według Miechowiusá z Ruskiego zakonu w Rzymski przechrzczoną/ w Zapusty/ ktorych Máciey Biskup Wilenski winszował. Po tey Krol żadnego posagu nie wziął/ ále stało zá iego/ gdy mu Władisławá y Kázimirzá dwuch Synow porodziłá. A tu niktore Látopiszcze Litewskie iáwnie bárdzo błądzą/ y czásem/ y rzeczą/ ktore to kładą roku 1465. po wzięciu Smolenská/ y iákoby Zophia miáłá być Corką Andrzeiá Olgimuntowicá Holszánskiego/ álem ia tego z dziesiąci inszych Látopiszczow Ruskich y Litewskich kilku / tákże z Cromerá lib. 18. z Długoszá/ z Wapowskiego fol. 273. z Miechowity 285. z Herbortá 129. etc. bádáiąc sie prawdy Litewskiey doszedł / iż to byłá Corká Andrzeiá Iwanowiczá/ przedtym Kijowskiego/ á ná ten czás Druckie° Xiążęciá/ z ktorych też Ostrogskie/ y Zasławskie Xiążętá idą / Witołdową wnuczká z Siostry. A to Małżeństwo było prawdziwie Roku 1422.

Tegoż czásu gdy sie Krol z Litwy wracał/ záiácháli mu Posłowie Xiążęciá Cliwenskiego/ Montenskiego/ álbo Bergenskiego podawáiąc mu sie dobrowolnie/ áby go z Witołdem w obronę przyiął. Ale im odpowiedzieli Pánowie Koronni/ iż tá rzecz áni Krolowi / áni Xiążęciu niemoże być pożyteczna / dla rożności/ y dálekości gránic / bowiem to Xięstwo iest nád Rhenem práwie w wnętrzney ziemi Niemieckiey ku Fránciey.

O posłániu Sigmuntá Koributá Dimitrowicá/ Xiążęciá Litewskiego ná Krolestwo Czeskie od Witołtá/ y o woienney wypráwie Jágiełowey z Polaki/ á Witołdowey z Litwą/ z Zmodzią/ y z Rusią do Prus/ Roku 1422.

Rozdział X.

G Dy Posłowie Czescy trzeci kroć álbo Jágełá álbo Witołtá ná Krolestwo Czeskie żądáli / Witołd im odpowiedział/ iż niechce być żorawiem/ co ná dwu drzewach chciał gniazdo swoie budowáć/ toż też y Jągeło Krol vczynił/ Wszákże áby Czechow dobrowolnie się álbo Litwie álbo Polakom podawáiących y przyłączáiących zá wzgárdzonych nie opuścili. Tedy Witołd wielki Xiądz Litewski / zá spolną zmową z Jágełem

Krolem / wypráwił ná Krolestwo Czeskie Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Synowcá swoiego/ z niemáłym woyskiem Litewskich / Polskich y Ruskich vssow/ áby bronił Krolestwá Czeskiego przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu / Węgierskiemu / y wten czás nowo koronowánemu Krolowi Czeskiemu/ Márgrábi Brandenburskiemu / ná ktorego Witołd miał dawną á słuszną wáśń / bo Krzyżaki Pruskie ná Litwę / y ná Zmodź / y ná Polskę záwżdy buntował / y pomagał im vsilnie. Przeto Sigmunt Koribut Zbárá́skich y Wiśniewieckich etc. Xiążąt narodu/ z Litewskim / Polskim / y Ruskim woyskiem potężnym/ y z Posłámi Czeskimi/ naprzod do Moráwy przyciągnął. Bo wten czás Krol Sigmunt z wielkim woyskiem Niemieckim / y Węgierskim dobywał pod Czechámi Ostrogu Zamku y Miástá. Ale skoro vsłyszał / iż Koribut Xiążę imieniem Witołdowym przeciw iemu ná Krolestwo Czeskie był posłány / zárázem iáko Długosz/ Miechouius lib. 4. cap. 46 fol. 285. y Wapouius etc. piszą/ wszystki naczynia / obozy y strzelbę/ wozy/ y insze narzędy woienne popalił / y pomiotał/ y vciekł od oblężenia/ bojąc się áby nań Koribut nie vderzył.

Płochość Sigmuntá Cesárzá.

Miechouius. Singulos apparatus bellicos concremauit, ne in ipsum irruisset pertimescens &c.

A Koribut ciągnąc dáley przez Moráwę / dobył mocą Winczowá Miástá obronnego / ktore go przyiąć dobrowolnie nie chciáło / ktore dawszy wszystko ná łup żołnierzom do gruntu splundrował. Potym do Prági stołecznego Miástá Czeskiego przyciągnął/ gdzie go więtsza część Szláchty Czeskiey / y Mieszczánie wszyscy Prágenscy zá Krolá y Páná przyięli / y z podánim kluczow / podáli mu wszystkę władzą w Prádze Mieście/ y w Zamkach obudwu. Zá tą tedy życzliwością Czechow / Koribut wszystkę Czeską ziemię práwie / Moráwskie Márgrábstwo / Sląsko / y Bitom opánował. A Sigmunt Cesarz Rzymski/ Węgierski /y Czeski Krol koronowány / widząc Koributowę potężność y opánowánie ná páństwie Czeskim / nie kusił się więcey o Moráwę/ áni o Czechy / ále ná Władisławá Jágełá Krolá Polskiego/ y ná Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zgrzytał zębámi/ iż mu tę lekkość przez Koributá wyrządzili. A iż się sam nád nimi nie mogł mocą pomścić / vstáwicznie buntował Krzyżaki Pruskie/ y Ifláncskie/ áby do Polski y do Litwy náieżdżáli / á potym áby Polakom y Litwie z przymierza się nie wymawiáli/ dotąd ążby co pewnieyszego od Cesárzá Sigmuntá vsłyszeli/ álbo od Papieżá / záczymby Polakow y Litwę vbespieczonych bez wieści oszukáli. A iżby z nimi Cesarz Sigmut mogł bespieczniey woynę ná Polaki stánowić y tráctowáć/ tedy Posły swoie/ y insze spiegi w żebrace odzienie/ iáko Cromer y Długosz piszą / vbierał / ktorzy przez Polskie y Litewskie páństwá listy y tám y sám do Krzyżakow y od Krzyżakow nosili. Ale gdy ieden tákowy Spiegierz żebrak w Koninie vmárł ná drodze / náleziono przy nim listy/ zdrádliwe Sigmuntá Cesárzá do Krzyżakow / w ktorych się spolne sprzysiężenie ná Polaki y ná Litwę zámykáło: Przeto Krol Jágeło y Witołd doznawszy tych zdrádliwych práktych Sigmuntowych y Krzyżáckich / zárázem nie táiemnymi buntámi / ále iáwną woyną fortele chytre nieprzyiacielskie vprzedzáiąc/ zebráli woyská sto tysięcy z Polski/ z Litwy/ z Ruśi/ y z Tátárow iezdnych y pieszych / z ktorymi do Prus dwiemá drogámi/ Jágeło z Polski/ á Witołd z Litwy / y z Zmodzi wciągnęli. A ták w sprawie iáko do pewney bitwy wszędzie szli/ Bo y Krzyżacy/ ktorzy mieli trzydzieści tysięcy ludu boiownego / niechcąc pátrzyć ná burzenie ziem swoich / chcieli dáć iawną bitwę nászym / By im był Conradus Nemcius Slężak/ Mąż w rycerskich rzeczách biegły nie rozrádził. Przeto Krzyżacy odmieniwszy swoie przedsięwzięcie / do bronienia się Zamkow vdáli / zostáwiwszy część woyská Knechtow y Reiterow / ktorzyby przepráwiánia przez Drwiącą Rzekę nászym bronili / ále y tych Polacy z Litwą snádnie rozgromili / pobili / y wiele ich poimáli. Potym do burzenia włości

Fáłszywe przymierze Krzyżáckie.

Zamkow y Miaſt zagony roſpuſcili. Fridek álbo Wambrzezno / gdzie byłá Stolicá Biſkupá Kulmienſkiego / y Gołubiow Miáſtá wzieli/ złupili/ y ſpálili/ y dwu Zamkow Gołubſkich niznego y wyßnego doſtáli / gdzie Knechtow y Reyterow wiecey niż cztery ſtá / y Krzyżakow ſámych 15 poimáli/ y do wiezienia oſſádzili.

Támże do Krolewſkiego y Witołdowego obozu przyiáchał Poſſeł Biſkup Korbáwſki od Ceſárzá Sigmuntá / proßac áby Koributowi z Czeſkiego Krolestwá Krol Jágiełło wyiácháć kazał/ á Krzyżakow áby woyna nie przeſládował/ co ieſliby oni co Krolowi zákrzywdzili/ áby ſobie z nich dochodził ſpráwiedliwośći v ſtolcá Ceſárſkiego/ A ieſliby ſie też czuł być od Ceſárzá obrázonego/ tedyby to niechay wzieli w Compromis Pánowie Wegierſcy y Polßcy zobudwu ſtron/ etc.

Nád to mu odpowiedziano / iż co ſie tknie Krzyżakow / tedy iuß Krol doſić dobrze wiáry y ſpráwiedliwośći Ceſárſkiey doznał / wßákżeby y ná iego nayniesprá wiedliwßym Decrecie był przeſtał/ gdyby go Krzyżacy naprzod byli nie wzgárdzili/ y przymierzeby z nimi był dłużey trzymał / kiedyby był zdrády chytrey z Liſtow Ceſárſkich nie doßedł/ etc. przeto Krol muśi woyna ſwego doiſkiwáć/ gdy ináczey być nie może: A Koributnie z wola Krolewſka w Czechach z woyſkiem mießka.

Zá tym porwał ſie wnet Witołd y rzekł/ żem go ia ſam tám poſłał/ áby ſie nád Ceſárzem krzywd náßych y zgwałconego przymierza pomśćił / y bedzie tám ießcze y ná potym mießkał/ áby ſobie wyrozumiał Ceſarz/ iákich ludzi pod pokrywka przyiáźni zdrádliwymi śidłámi omyla. A z ta odpowiedzia Poſeł był odpráwiony. Potym náßy nie przeſtawáli burzyć nieprzyiaćielſkich kráin/ wßerz y wzdłuż zagony roſpuśćiwßy.

Tám z przygody cztery ſtá wybornych Wołochow (bo ich ták wiele był Woiewodá ná pomoc Krolowi przyſłał) pod Málborkiem łupy bráli/ y wołowáli/ Ná ktorych Krzyżacy w wielkiey liczbie z Zamku ſie wyſſypawßy gwałtownie vderzyli/ co obaczywßy Wołoßy iż im nierowno/ á nieprzyiaćiołich wielkość goni/ wnet do bliſkiego láſſu obronna reka vbiegli/ á z koni ſkoczyli/ nie (Fortel Wołoſki w leśie bić.) zwyczáynym Niemcom ſpoſſobem miedzy geſtym drzewem chcac ſie pießo (co ich obyczay) bronić. Niemcy záś weſli zá nimi / chcac ich z láſſow iáko kryiacych ſie wywłoczyć / bo ták mniemieli iż ſie kryia. Ale wnet geſtym gradem ſtrzał y rohátin od Wołochow zátłumieni / poczeli vciekáć/ Wołoßy ich co (Niemcy od Wołochow porázeni.) przednieyßych bárdzo wiele pobili / y poimáli / á drugich vciekáiacych bijac/ áż do Zamku gonili. Ták z zwycieſtwem / z łupem y z wieźniámi do obozu ſie wroćili.

Tymże też ßcześćim Andrzey Brochocki Herbu Oſſoria Maż niemniey meżny/ iáko pobożny Stároſtá Brzeſtenſki ośm ſet Krzyżáckich Reyterow iezdnych y Knechtow niemáło poráził ná głowe v Orłowá y Murzynowá / ktorzy byli gwałtem vderzyli ná iego ſtraż wyciekwßy z Nieſſowy. Támże namieſtniká Comendatorá Toruńſkiego (bo ſam był Comendator vciekł) y dwánaśćie ſtárßych Krzyżakow / krom proſtych Reiterow y Sláchćicow poimał / á drugich chłopi po láſſach błądzacych bili y łupili.

(Náßy Dráhimow wzieli.) Potym Krol Drahimow Zamek niedawno vbiezony od Niemcow odiſkał/ zá pomoca Páwłá Wenzikiá Niemcá/ ktory w nocy Polakow do Zamku wćiagnał ſiecia łowieczka/ zá co był żołdem rocznym w Wieliczce opátrzony.

Ciagnał záś Krol z Witołtem od Zamku Kowalewá po Niemiecku Schoneſee názwánego / ktorego niemogł dobyć / pod Toruń. Tám ſie dowiedział od ſpiegow/ iż Krzyżacy mieli woyſko niemáłe pogotowiu/ á iż chcieli z wieść iáwna bitwe/ lecz tylko czáſſu á pogody pátrzyli. Przeto Krol y Witołd záráżem przećiwko nim

ćiwko nim wypráwili ßeſnaśćie Chorągwi Polakow / á ßeſnaśćie Litwy y Ruſákow/ ále pierwey niż Niemcy woyſko náßych vyrzeli/ wnet z polá do Zamkow vciekli. A Krol wyrozumiawßy iż w ten czás powietrze morowe pánowáło w Toruniu/ záráżem dla zápowietrzenia zburzywßy przedmieśćie y okoliczne włośći / z Witołdem do Kulmienſkiey ziemie ciągnął / chcąc ią álbo zburzyć álbo pod moc ſwoie podbić. Ale Krzyżacy widząc iż trudno przećiw oſnowi wierzgáć / á poddánych ku temu ſwoich nárzekánim y płáczem zfráſſowáni / wypráwili Poſły do Krolá y do Witołdá o pokoy proßąc. Czego im Krol y Witołd snádnie pozwolili/ dla miłośći Chrześćiáńſkiey / y znáczyli czás dzień przenieſienia S. Stániſłáwá Krzyżakom/ y mieyſce v Mielná Jeziorá w obozie nád rzeką Oſſą/ á kondicie pokoiu ty były przednieyße z obudwu ſtron podáne / áby Krzyżacy wiecznie ſie wyrzekli y odſtąpili Zmodzkiey ziemie/ Sudowſkiey / y Nieſtowſkiey/ ktore z dawná ku Litwie należáły (á Sudawſkie Xieſtwo przy Zmodzi z druga ſtrone Niemná/ ktore dziś Xiąże Pruſkie trzyma/ byłá kráiná bárdzo obfita w chleb y źwierz/ á do boiu 6000. iezdnych/ á 5000. pießych zá pogáńſtwá z niego wychodziło / wßákże dziś tylko kilkonaśćie śioł w tey ziemicy ieſt/ bo wßyſtkie Krzyżacy w niwecz obroćili) Druga Condicio tego przymierza byłá/ áby Krzyżacy połowe mytá przewoźnego ná Wiſle v Toruniá Krolowi poſtąpili/ á Krol im też miał wroćić / tákże Witołd/ cokolwiekby tą woyną poſiedli/ á z obudwu ſtron wßyſtki nieprzyiáźni áby były zátárte. Też ieſliby ktora ſtroná ná druga woyne podnieść chćiáłá / áby w tym poddáni nie ſłucháli Pánow ſwoich/ ták Polacy Jágełá Krolá/ iáko Litwá Witołtá/ y Pruſſowie ták że Liflandſcy Krzyżakow y Miſtrzow ſwoich / á woienne nakłády áby Krzyżacy Witołdowi y Jágełowi odłożyli. A te vgode y poſtánowienie y Eberhardus náwyżßy Miſtrz Krzyżácki liſtámi ſwoimi potwierdził. Ale ſkoro Krol Jágełło do Polſki / á Witołd do Litwy z woyſkámi odiácháli / niechcieli Krzyżacy dbáć áni ſpełnić condiciy poſtąpionych v Mielná: zá namowa Ceſárzá Sigmuntá.

Przeto Krol Jágełło z Polaki / á Witołd z Litwa znowu chcieli Krzyżakow do ſpełnienia ſłowá woyna przypedzić. Co baczac Sigmunt Ceſarz / iż náßym nie ſłow ále broni wiecey doſtawa / poſłał wnet do Krolá Jágełłá/ á oſſobliwie y do Witołdá / proßac / áby do niego przyiácháć raczyli ná ſpolna przyiaćielſka rozmowe y vgode / do Kiezmárku / ále Krol Jágełło tylko poſły ſwoie do Kiezmárku odpráwił / ktorzy z Pány Wegierſkiemi o ſpolney vgodzie tráctowáli / á potym ſam Krol Jágełło / ziáchał ſie z Ceſárzem Sigmuntem v Stárego ſiołá/ gdzie z ſoba pokoy y przymierze z obudwu ſtron po długich ſporach odnowili / y Krzyżakom roſkazano poſtánowieniu v Mielná doſſić vczynić/ y áby Litwie Zmodzka/Sudáwſka/ y Neſtowſka/ ziemie wroćili / á Zamki ktore byli czáſſu woyny zbudowáli ná Litewſkich gruncıech / áby rozburzyli / á ſobie rum y materia pobráli/ etc. A Krol Jágełło y Witołd/ áby Koributá Sigmuntá Siewierſkie/ Zbáráſkie / y Wiśniewieckie Xiąże / áby z Czeſkiey ziemie/ gdzie ſie w ten czás zá Krolá nośił/ wyzwáli/ y áby mu roſkazáli do Litwy álbo do Polſki wyiácháć/ etc.

Bo mu Jágełło w Polßcze miał poſtąpić Dobrzyńſka ziemie.

O Koronáciey Zophiey/ czwartey żony Jágiełowey/ y przyieździe Sigmuntá Koributá z Czech/ y o zacnych gościách/ á wtorym Korybutowym do Czech zwroceniu 1424.

Rozdział XI.

KRól Włádisław Jágiełło y Witołd według vgody z Ceſárzem w Kieizmárku y ſtárego ſiołá vtwierdzoney/ y według Condiciy v Mielná z Krzyżakámi Pruſkimi odnowienia/ przyzwáli przez Poſły Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Brátanká ſwego/ gdzie iuż był práwie wſzytko Kroleſtwo Czeſkie/ Moráwę/ y Sląſko opánował/ Prágę Miáſto ſtołeczne/ tákże Pány Koronne (okrom factiey Siſczyney) vkłądnoſcią ſwoią zmieſzáną z ſrogością/ iáko Eneas Syluius piſze/ do poſłuſzeńſtwá był ſwego przywiodł/ y z woyſkámi Sigmuntá Ceſárzá kilko kroć ſzczęśliwie poráził/ y z Czech wygnał. A gdy mu Krol w Polſzce Dobrzyńſką ziemię obiecał/ á niedał/ z nowu myſlił do Czech/ y iuż popiſował woyſko/ áż go Krol y Witołd łágodnie vhámowáli.

Stáry fortel obiecáć á niedáć. Si tibi Dominus montes promiſerit auri. Mellea ſi dederit verba dediſſe puta.

Tego też roku według poſtánowienia v Mielná/ Żmodzkie páńſtwo y Sudáwſką ziemię zupełnie Litwie y Witołdowi przywrócili Krzyżacy/ y gránice z obu ſtron Witołt z nimi náznáczył.

Potym 12. dniá Februarij Krol Włádiſław Zophiey Krolowey w Krákowie koronácią ſpráwował/ ná ktorym weſelu był Ceſárz z Bárbárą Ceſárzową/ (ktorego Sigmunt Koribut/ przyiechawſzy z Czech witał w pięći ſet koni Czechow y Litwy.)

Ericus Krol Duńſki.

Goście zacni.

Ericus też Krol Duńſki ktory w ten czás z Hieruſálem iechał/ Brándá Kárdinał/ y Julianus Ceſarianus Legatowie Papieſcy/ Ludwik Báwárſkie/ Semowit/ Włádiſław/ Cázimierz y Alexander Brácia Mázowieckie/ Bernard Opolſkie/ Boleſław Ceſzyńſkie/ Jan Ratiborſkie/ Kázimierz Oświeczimſkie/ Wencław Opáwſkie/ dwá Conradowie Czarny y Biały Kozlinſkie/ Wencław Zegáńſkie etc/ y dwá Comendatorowie Elbinſcy/ y Toruńſki. A Witołd nie wiedząc dla czego gniewáiąc ſię ná Krolową/ niechciał przyiecháć/ tylko poſłow ſwoich y wiele Pánow Litewſkich y Ruſkich przyſłał.

Koributá záś Czechowie proſzą ná Kroleſtwo.

Po tey koronáciey przyiecháli Poſłowie od Korony Czeſkiey do Włádiſłáwá y Witołdá/ proſząc ich gdy ſámi niechcieli/ áby im záś Koributá ná Kroleſtwo poſłáli/ bo ſię im był dobrze przeſzłego czáſſu w dzielnościách Rycerſkich y ſpráwách domowych záchował/ á gdy ná to Krol niechciał przyzwolić/ y owſzem im woyną groził/ tedy Koribut ſam zebrawſzy wielkość ludzi wolnych/ y ſłużebnych zá pieniądze/ przećiw woli Krolewſkiey y Witołdowey/ do Czech ciągnął przez Moráwę/ A tám z Czechámi ſwoimi przećiw Ceſárſkim woyſkom mężnie poczynał/ ſkąd było nowe podeyrzenie Ceſárzowi vroſło ná Krolá/ ácz mu ſię tego ſłuſznie wywiodł/ gdy wſzyſtki dobrá y Xięſtwá Koributowe w Litwie y w Ruśi ną ſię z Witołtem pobráli/ á ſámego ná wieczne wywołánie oſądzili etc.

O náro-

O národzeniu pierwſzego Syná Włádisłáwá/ y Kázimierzá Jágiełowi/ etc.

ROku 1425. oſtátniego dniá Octobrá národził ſię z Krolowey Zophiey Syn Włádiſław z wielką rádością oycowſką á czwartego áż Mieſiącá ochrzczony był/ ná ktorych Chrzćinách od wſzytkich Monárchow y Xiążąt Chrześćiáńſkich Poſłowie byli/ ktorzy wielkie dáry Krolowi/ y Krolewicowi przynieſli. Witołd ſam niebył ále mu przyſłał kolebkę ſrebrną ſto pundow ſrebrá ważącą.

Dar Witołdow ſto pundow ſrebrá/ Kolebká.

Krol potym iáchał do Litwy/ á iż powietrze ſrogie pánowáło/ ták w Polſzce iáko w Litwie/ muſiał z Witołtem y z Krolową długi czás wpuſzczách mieſzkáć/ gdzie báwiąc ſie łowem goleń złamał/ ná ktorey lekárſtwie kilko Mieſięcy w Kráſnym ſtáwie zmieſzkał. Vrodził ſię potym drugi Syn Jágiełowi Roku Páńſkiego 1416. Máiá 16. dniá á wtorego dniá Czerwcá ochrzczony/ y Kázimierzem názwány. Ale záś Roku 1427. Márcá 2. dniá vmárł/ w Krákowie pochowány.

Jágiełło goleń złamał.

Piſzą też Długoſz y Cromer iż Roku 1426. Witołd zebrawſzy wielkie woyſko żołnierzow z Polſki zá pieniądze y z Litwy/ wypráwił ſię wtory raz przećiw Pſkowiánom/ ktorzy mu ſię z poſłuſzeńſtwá wyłámowáli/ ále mu ſię tá wypráwá ná przodku źle ſzáńcowáłá dla niepogody/ y dżdżow częſtych/ á wſzákże Pſkowiánie wielką ſumą złotá y ſrebrá w pieniędzách/ y w kleinotách v Witołdá ſię dla pokoiu wykupili.

Tegoż Roku Włádiſław Jágiełło przećiw Turkom pięć tyſięcy iezdnych Polakow/ y Litwy z Ruſſakámi ná pomoc Ceſárzowi Sigmuntowi poſłał do Wołoch/ ále záś iáko przyſzli ták wyſzli/ gdy Ceſarz w Czechách zábáwiony proźno leżał. A tych ktorzy byli ná tę wypráwę iácháć niechcieli/ zwłaſzczá Ruſſakow Krol więzienim karał.

O Succeſſiey Syná Krolewſkiego Włádisłáwá/ y o pomowie ná Krolową o cudzołoſtwo przez Witołdá.

Rozdział XII.

ROku wyżſzey mienionego 1426. ná dzień Swiętecżny/ Krol Włádiſław Jágiełło/ ná Seymie Łęczyckim ſtárał ſię o to pilnie/ v Ślachty y Pánow koronnych/ áby mogł otrzymáć Succeſſią ná Kroleſtwo Polſkie po ſobie Synowi Włádiſłáwowi/ obiecuiąc im zá to popráwę y nádánie hoyne inſzych wolności/ ále gdy tego iáwnie otrzymáć ná Seymách żadnym ſpoſobem niemogł/ porádził mu Sigmunt Ceſarz/ áby

ſarz áby potáiemnie á poiedynkiem z Pány Koronnymi koło tego tráctował. Ták tedy vczynił / iż gdy wßytkich po iednemu potáiemnie námowił / obiecuiąc im nádánia imion / y wolnośći / pobrał od nich zapiſſy / á gdy było ná Seymie / tedy wßytek Senat zezwolił ná ſucceſſią Synom Krolewſkim / Tym też kßtałtem raz Xiążęciem Niemieckim chudziuchny Slächcic został. Bá podobno y Monluk tego był zákroił w Electią Henrikowe.

Niedopiero Monluk ten fortel do Polſki wniosł. Y w Weneciey Xiążęciem Weneckim tákże proſty Mießczánin został.

A iż wten czás Krolowa Zophia trzećim płodem byłá obciążona / vlękł ſie Witold / áby zá ták częſtym rodzenim Wielkie Xięſtwo nieprzyßło ná Krolewſkie Syny / przeto obmowił Krolową przed Krolem Jágiełem o iey cudzołoſtwie / mowiąc mu / iż ty Krolu będąc iuß wieku zgrzybiáłego / nie mogą to być twoi własni ták raz po raz Synowie. Vwierzywßy tedy Krol kazał czynić opytkę o záchowániu Krolowey / poimáne były dwie Pánnie / Kátárzyná y Elżbietá Sioſtry Sczukowſkie / ktore były w táiemnych ſpráwách Krolowey / ty boiáź nią męki przydáną wyznáły o Krolowey zbytkách / ále ieſli prawdziwie álbo nie / wątpliwa rzecz byłá / Wydáni też miánowicie byli ſkim rádá obcowáli / naprzod Hincá Rogowſki / Piotr Kurowſki / Wáwrzyniec Zarembá / Piotr Kraſká / Jan Koniecpolſki / y Piotr / y Dobieſław Sczekoczyńſcy / z tych trzey oſtátni záraz vciekli / á drugich trzech do więzienia wſádzono / Krolową też chciał Krol do Litwy ná więzienie odeſłáć / y iuż były wozy nágotowáne. Ale to Pánowie ná Seymie Hrodelſkim (ktory był Witold ná to złożył) Krolowi rozwiedli / zwłaßczá Jan Tarnowſki / Woiewodá Krákowſki / pytał Krolá coby myſlił czynić z Synámi ſwoimi / gdy ták Mátkę ich Krolowa oſtawi / powiedział Krol / iż przy mnie będą / áby záś po mnie krolowáli: A Tarnowſki rzekł: Boże vchoway / áby ty nam miał tych ná kroleſtwo podawáć / ktorych Mátkę ſtawiß / á ich zá ſwe Syny nie przyznawaß. Potym to Rádá koronna vhámowáłá / iż ſie Krolowa przyſięgą ſwoią / y z kilkiem pań świádectwem z potwarzy wywiodłá. A wrychle potym Syná trzeciego vrodziłá / ktoremu Andrzey Kázimierz imię ná chrzcie dano.

Polſcy Slächcicy o Krolową oſkárżeni.

Janá Tarnowſkiego poważne słowá.

Roku záś 1428. Sigmunt Ceſarz Krol Węgierſki / wypráwiwßy ſie ná Turki do Bulgáriey z wielkim woyſkiem / wnet ſkoro Tureckie vſſy vyrzał / nie ſtoczywßy bitwy / vciekł ſromotnie z częścią woyſká ná Dunay / á drugą część ludu ná mięsne iátki Turkom wydał. Tám Jan Záwiſſá Czarny / Polak / Stároſtá Spiſki / gdy mu też Ceſarz áby zá nim vciekał czoln przyſłał / niechciał do niego wſtąpić / woląc ſławnie vmrzeć / niż ſromotnie bráćią ſwoię Chrześćiány wydawßy vciekáć / á rozbodwßy oſtrogámi konia / vderzył ná ściśnione vſſy Tureckie / á zábiwßy ręką ſwoią kilko Turczynow / gdy więtßey dzielnośći dokázował / ſkupili ſię Turcy wkoło niego / y poimáli żywego / á gdy był wiedzion w pozłoćiſtey zbroi Mąż vrodziwy zá wielki dar do Ceſárzá Tureckiego / poswárzyli ſię oń dwá Turczynowie / gdy obádwá poimánie iego ſobie przyczytáli / támże od iednego ścięty ieſt / Mąż przez wßyſtek żywot rycerſkimi dzielnośćiámi / y Senatorſką rádą ſławny / y pámięci wieczney godny.

Tegoż czáſſu Witołd wielki Xiądz Litewſki / máiąc ná pomoc wiele Polakow / ták woluntarow iáko zá pieniądze náiętych / wtory raz podniosł woynę ná Wielkonowogrodzany Ruſſáki / ludzi wolnych ſąśiádow Pſkowſkich / dawßy im przyczynę woyny o wzruſzenie gránic / á gdy nád ich nádzieię z woyſkiem Litewſkim y Polſkim trudność drogi przebył / położył ſię pod Opoczką Zamkiem ich z Polſkimi y z Litewſkimi woyſki obozem. Tám do niego z pokorą przyßli Nowogrodzánie podawáiąc mu ſię z Miáſtem y z Zamkámi y Xięſtwy / wielkie też dáry we Złocie / w ſrebrze y w kleynotách poddawániu oddáli / y przyſięgą vczynili / y dań wielką ná káżdy rok płáćić poſtąpili. Byli z Witołdem ná tey

Nowogrodzánie wtory raz zhołdowáni.

wypráwie

wypráwie / iáko Długoß y Cromer piſzą zacnieyßy z Polakow / naprzod Kázimierz Xiążę Mázowieckie / Wincenti Samotulſki / Caſtellan Miedzyrzecki / Hetman woyſká / Jakob Kobylenſki / Jan Cizowſki / Mſciąg Skrzynſki / Mikołay Brzeſki / Zik Rádłubſki / Máciey Vſki / Jan Sciekocińſki / Jan Lopátá Kálinowſki / Jacob Prekorá Moráwianſki / Mikołay Sepinſki / etc. A ták Witold ß zá tą wtorą wypráwą Nowogrodzany wielkie gruntownie zhołdował.

O zacnym ziezdzie / y ſławnym Weſelu w Łucku / y iáko Witold przemyślał z Xięſtwá Litewſkiego Kroleſtwo vczynić zá powodem Ceſárſkim / Roku Páńſkiego 1429.

Rozdział XIII.

SIgmunt Ceſarz / Węgierſki y Czeſki Krol po oney porażce od Turkow w Bulgáriey / gdy ludzi ſwoich wydawßy Dunáiem ſam ſromotnie vciekł bitwy niezwiodwßy / iżeby iáko táko pokrył zelżywość y vtráty ſwoie / vſkarżał ſię ná Krolá Jágiełá / iákoby mu on według obietnice y zmowy ná pomoc ludu ſwoiego nie przyſłał. Ktorych iednák Jágeło y Witołd poſłáli byli rok przed tym áż nád Dunay do Braykowá / oſtátecznego y pogránicznego Miáſtá z Turki Wołoſkiego / á Ceſarz ſam omießkawßy w Czechach náßych prozno zwłoczył.

Ceſarz tedy Sigmunt będąc wielkim áczkolwiek táiemnym nieprzyiacielem Jágiełowi y Polakom / ſtárał ſię o to vſilnie naprzod / áby Witołdá y Litwę mogł iáko z Polaki y z Jágełem zwádzić / y ſpolne ich ziednoczenie rozerwáć. Przeto Witołdá y Jágełá Krolá proſił o ſpolny ziazd y pewne mieyſce ná rozmowę / co snádnie vproſił / iż mu Witołd złożył mieyſce w Łucku ná Wołyniu / náßoſty dzień Styczniá Roku 1429. A w tym czáſie Synowie Semowitá Xiążęcia Mázowieckiego / w przeßłym roku zmárłego / przyiáchawßy do Sendomirzá przyſięgę y hołd Krolowi Jágiełowi oddáli / Jan też Stryi ich Wárßáwſkie Xiążę w kilko dni potym vmárł.

A Ceſarz Sigmunt według zmowy y czáſu przyiáchał do Łucká z żoną ſwoią Bárbárą y z wielą Xiążąt / y Grofow Rzeße Niemieckiey / tákże Węgerſkich / Bárwáckich / Czeſkich / Rákuſkich etc. paniąt / ktorzy wßyſcy przy Ceſárzu więcey ná ſławę Witołdowę nie ták ná on ziazd przyiácháli. Krol też Jágeło z Krolową / y z Xiążętámi Mázowieckimi / y z Pány koronnymi / etc. y z Xiążęty / Legnickim / Brzeſkim / y Pomorſkimi. Przyiáchał też ná proźbę Witołdowę iáko Látopiſzce świádczą / Wáśil wielki Kniáź Moſkiewſki zięć iego / y Boris Twierſki / y Rezáńſki / y Odoiewſcy Kniáziowie Białey Ruśi. Ericus też Krol Duńſki / y Swedſki / y Prekopſki / y Záwolſki Cárzowie / y Hoſpodar Wołoſki wygnány / Ruzdorf Miſtrz Pruſki / y Sifridus Liflandſki z ſwoimi Comendatori / Paleologus też Ceſarz Grecki przyſłał ſwoie Poſły / y inßych Xiążąt y Paniąt poſtronnych okrom ſwoiey Litwy / Ruſſakow y Polakow bárdzo wiele do Łucká ſię ziáchało / ták iż ná kilko mil po wśiach y folwárkach około Łucká pełno było gośći / ktorych wßyſtkich Witold wielmożnie przyiąwßy / tym wielmożniey częſtował / y podeymował.

Tám gdy

Tám gdy się dla rozmowy zeszli/ mowili sobie Cesarz/ Krol Jágełło/ y Witołd iáwnie w oczy/ o spolnych krzywdach y przyczynach nieprzyiaźni/ á nawięcey Cesarz o Wołochy nácierał/ żądáiąc áby Krol y Witołd według opissánia w przymierzu wespołek z nim Wołoską ziemię mocą pod posłuszeństwo podbili/ y áby się nią wszyscy trzey podzielili/ powiádáiąc/ iż ten narod żadnemu nie iest wierny/ y iż ná woynę Turecką iemu dawno nie przybyli ná pomoc. Krol zás Jágełło odpowiedział/ iż ia tego niechcę czynić/ y owszem Wołochow bronić będę/ ktorzy mnie z dawná służą y hołdują/ A iesli ná pomoc Cesárzowi nie przybyli/ tedy to nie ich ále sámego Cesárzá winá/ ponieważ oni przedtym wespołek z Litwą/ z Wołyńcy/ y z Podolany wyciągnęli byli rok przed tym ná Turki áż do Braylowá/ ále ich sám Cesarz omylił. Przeto Cesarz musiał przestáć ná odpowiedzi Jágełłowey/ wszákże táiemnie począł z Witołtem rokowáć/ y osobliwe schadzki miewáć/ obiecuiąc mu iáko ták wielkiemu/ dzielnemu y sławnemu Xiążęciu Koronę ná Krolestwo Litewskie/ támże się z nim stowárzyszył/ spissał/ y zprzymierzył/ áby go z Krolem Jágełłem/ y z Polaki zwádził. Witołd też iáko był wielgomyślny/ y sławy prágnący/ nie odmowił tego Cesárzowi/ ále powiedział/ iż korony przyiąć nie może/ áni mu się godzi bez przyzwolenia Jágełłowego. Cesarz tedy chytrze y łágodnie wespołek z żoną swoią poczęli námawiáć Krolá Jágełłá/ áby on dla uczciwości/ ozdoby/ y sławy oyczyzny swoiey dozwolił Koronę przyiąć Witołdowi/ ktorą namową Krol zmiękczony/ nie bronił tego/ wszákże pod tą condicią/ iesliby Senat koronny Polski ná to zezwolił. Częstował potym Witołd hoynie przeważnym kosztem/ y niewymownym dostátkiem/ hoynością dzielności swoich nádstawiáiąc/ Ták iż ná co się wszystki Látopiscze zgadzáią/ áczkolwiek rzecz wielka/ ále y według zboru gości podobna/ ná każdy dzień wychodziło siedm set beczek Miodu/ okrom Wina/ Málmázyey/ Piwá/ y inszych trunkow do picia/ Wołow y Jáłowicz siedm set/ Báránow czternaście set/ Zubrow/ Łosi/ Swini dzikich po stu/ okrom inszych do kuchni przypraw/ y rozmáitych potrzeb/ y roschodow/ á cáłe siedm Niedziel trwał ten ziazd w Łucku/ szácuyże sobie tę przeważność/ y koszt Witołtow/ y zebránie ták wiela zacnych gości y Monárchow przednieyszych do Łucká.

Potym Witołd postánowiwszy z Cesárzem Sigmuntem czás pewny przyniesienia Korony od Papieżá ná Krolestwo Litewskie/ prosili drugi raz obádwá łágodnie Włádisławá Jágiełłá Krolá/ áby dla ozdoby y sławy Litwy oyczyzny swoiey/ korony Witołdowi y Litwie niebronił. A gdy ná tym Krol z Senatory zásiadł/ Witołd też sobie chytro mieysce w Rádzie koronney uprosił/ áby przy bytności iego przeciw iemu wotowáć Polacy nie śmieli. Tám Woyciech Jástrzębiec Arcibiskup Gnieźnieński/ iáko Primas/ długą to rzeczą rozwodził/ nic pewnego nie concluduiąc. Po nim Zbigniew Oleśnicki Biskup Krákowski poważnymi słowy to przedsięwzięcie Witołdowe zgánił/ áby rozumiał ten dar y uczynność Cesárską ofiárowáną/ być nie ku ozdobie y sławie Xięstwá Litewskiego/ dosyć przez się z dawná rycerskimi dzielnościámi sławnego/ ále ku rozerwániu y zwádzie z Koroną Polską/ zá czymby ich rozłączonych snádniey mogł poiedynkiem z Krzyżaki pożyć: Prosił też áby Witołd iusz pełen będąc sławy/ á ku temu osmdziesiąt lat wieku máiąc pámiętał ná przysięgę swoię/ ktorą Litwę z Polską ziednoczył/ á iżby pewnie wiedział *frigidum latitare Anguem in herbis*, á w tym Cesárskim przysmáku zdrádliwą truciznę poznał.

Witołdow fortel dla czego miał mieysce w Rádzie/ dla czego podobno y Xiążętom Słuckim y inszym tego dziś bronią.

Wotá przeciw Witołdowi Pánow Koronnych w Łucku.

Potym Jan Tarnowski Woiewodá Krákowski/ y inszy áż do końcá Senatorowie/ Witołdowe przedsięwzięcie długim tráctowániem zbili. A Witołd porwawszy się zgrzytáiąc zębámi gniewliwy wyszedł z kołá grożąc ręką/ iż gdy się ták onym zda/ postára się tego co raz umyślił/ inszą drogą dochodzić/ Senat też Krolá

Witołd się z kołá gniewliwy porwał.

Krolá zfukał/ iż ták swowolnie nieprzyiacielowi swoiemu głownemu Cesárzowi dopuszcza w páństwie swoim przewodzić/ zá tym się z Łucká roziechali. A Cesarz potym kilko dni przy Witołcie mieszkał/ ále boiąc się iákiey zdrády od Polakow rozgniewánych/ prętko do Węgier umknął/ wziąwszy wielkie dáry od Witołdá/ á miedzy tymi Rog Turzy/ (ktorego ono był Gedimin ubił/ ná tym mieyscu gdzie dziś wyższy Zamek Wileński) we złoto opráwiony y kámieniámi drogimi osádzony.

Sigmunt Cesarz z Łucká od Witołdá udárowány wyiáchał.

O ofiárowániu Korony Polskiey Witołdowi.

Rozdział XIIII.

Witołd potym posłał Gástołtá Woiewodę Wileńskiego/ y Rombowdá Marszałká swego/ do Krolá y Senatu koronnego ná ziazd Korczyński/ opowiádáiąc iż Witołd chociaszby Pánowie Polszczy chcieli/ álbo niechcieli/ iáko wolny wolnego ludu Pan/ chce Krolem Litewskim być. Wypráwili też Koronni Pánowie do Witołtá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego/ y Mikołáiá Michałowskiego/ Woiewodę Sędomirskiego/ upomináiąc go/ áby się od nich nie raczył rozrywáć. A iesliby od przedsięwzięcia nie przestał/ ręką mu zbroyną tego bronić odpowiedzieli. Ale Witołd ná to niedbáiąc tym częściey przez posły Cesárzá corychley o koronę prosił/ y z Krzyżakámi się zprzymierzył. Co skoro Polacy zpoimánych Cursorow Witołdowych z listámi wyrozumieli/ ziechawszy się do Sendomirzá gdzie ná ten czás Krol leżał/ posłáli do Witołdá z nowu Zbigniewá Biskupá Krákowskiego/ y Janá Tarnowskiego z tym poselstwem/ iż gdy ináczey Witołd od przedsięwzięcia nie mogł być odwiedziony/ á Krolestwá ták wielce prágnął/ Krolestwo mu Polskie ze wszystką władzą y mocą zupełnie z dozwolenim Jágiełłowym/ y wszytkich stanow Koronnych oddawáli. Tylko áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwá nie czynił/ á iżby rádniey od przyiaciol/ á nie od nieprzyiaciol zdrádliwych Krolestwo y Koronę przyiął. Jágiełło też prácą ciężką y látámi zemdlony/ iáko mężnieyszemu y dowcipnieyszemu Witołdowi Krolestwo/ ná ktorym się iusz był nażył/ imo dwu máłych Synow swoich/ Włádisłáwá y Kázimierzá dobrowolnie spuszczał/ rozumieiąc iż po śmierci iego ná nichże miáło przyść/ ponieważ też iusz Dziedziców swoich dla stárości mieć nie mogł.

Posłowie Litewscy do Polski.

Odpowiedź posłow Polskich sroga Witołdowi.

Witołtowi Polacy Krolestwo oddawáia Polskie pod Jágiełłem.

Toby był tylko Gubernatorem á nie Krolem.

A to Pánowie niktorzy Polszcy fortowáli/ iáko Długosz y Cromerus lib. 19. piszą/ ktorym było zásmákowáło bráć podarki od Witołtá/ y ktorych był Witołd hoynością swoią zniewolił etc. ták iż chcieli Jágiełłá z krolestwá złożyć/ á Witołtá ná iego mieysce podnieść. Y iusz się Witołtow áczkolwiek stáły y uporny umysł/ tym poselstwem máło nie dał nákłonić do przyięcia Korony Polskiey/ by go byli Pánowie Koronni drugiey fáctiey/ ktorzy (iáko Cromerus pisze/ *priuata compendia publicæ rei præferentes, ut largitiones eius in se assentando magis augerent etc.*) własne pożytki y obrywki/ nád pospolitey rzeczy dobrá przekłádáiąc/ áby tym więcey przymnożyli sobie podarkow od Witołtá pochlebuiąc mu/ potáiemnie go

byli przez

byli przez posłáńce swoienie nápomináli / áby trwał w swoim przedsięwzięciu / y wiedział záwżdy pierwey to poselstwo / przedtym niż do niego Posłowie koronni przyiácháli. Ták y won czás Senatorowie koronni iedni pochlebiáli Witołdowi / áby Krolem Polskim był / á drudzy go zás podżegáli áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwo vczynił / lecz się w tym wszyscy zgadzáli / áby co wziąć. A ták:

Propert. lib. 3.
Auro pulsa fides, auro uenalia iura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor, &c.

Virg. 3. Æne.
Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Horatius lib. 2. serm.
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchris
Diuitijs parent, quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & Rex,
Et quidquid uolet, &c.

Prawie Chrześciáńska odpowiedź Witołdowá Posłom Koronnym.

Ale Witołd ták krotko odpowiedział Posłom koronnym / ktorzy mu Krolestwo Polskie pod Jágełem podawáli: Iż ia niechcę być ták niewstydliwym y niezbożnym / ábych miał Brátá Jágełá z Krolestwá iego złupić / ále od przedsięwzięcia moiego / ktorymem się iuż po wszystkim Swiecie / y v wszystkich Krolow y Xiążąt ostáwił / y do ktorego mu był powodem sam Jágełło / zda mi się rzecz szkárádá / y nie vczciwa przestáć. Nic przeciw Krolowi y Polakom złego nie myślę / ále iesliby iáką woynę ná mię podnieśli / wszelką vsilnością będę się bronił.

Smok srebrny y złoty w podarku Witołdowi od Cesárzá.

Przy tych Posłách od Cesárzá przyniesiono podárek Witołdowi Smoká pięknym á misternym działem od złotá y srebrá vrobionego / ktoryby był vpominkiem spolnego ich towárzystwá y zprzymierzenia / ták z Cesárzem iáko z Krzyżakámi / y żądáli od niego przysięgi Posłowie Cesárscy pod słusznymi condiciami / ná stowárzyszenie z Cesárzem. Ale Witołd odpowiedział / iż ia Smoká zá przyiacielski y gościnny podárek á nie zá vpominek towárzystwá z Cesárzem przyimuię / á przysięgi mu żadney nie mogę vczynić / lecz iednák od przedsięwzięcia koronowánia nie dał się Polskim posłom odwieść / y owszem pewny dzień koron iemu y żenie iego przysłánia od Cesárzá miał náznáczony / co Krol z Pány koronnymi wyrozumiawszy iego nieprzełomiony vmysł / y zprzymierzenie z Krzyżaki Pruskimi y Liflandskimi / posłał do Papieżá prosząc / áby korony nie dawał do Litwy / iákoż Papież zá częstym dokurczánim Pánow Polskich / Sigmuntowi Cesárzowi / y Witołdowi o koronę się wiecey stáráć zákazał / listy do nich posławszy. Ale tym Witołdowe przedsięwzięcie vhámowáć się nie dáło / zwłaszczá zá potuchą iáko się powiedziáło Pánow koronnych sámych / ktorym podarki częste od Witołtá miłe bywáły / ktemu iż ták wielka byłá powáżność y záwołánie Witołdowo w Polszcze / z ktorego porády długi czás Jágieło wszytko spráwował / iż Polacy Witołtá wiecey niż Kroli czcili y ważyli / y obawiáli się go.

O poimániu Posłow Cesarskich do Witołtá idących.

Rozdział XV.

Złożył potym Krol Jágełło Siem w Jedlnie we wsi powiátu Rádomskiego / Roku 1430. ná ktorym wolności Slácheckich potwierdził / y więtsze nádał / chcąc tym sobie koronne Stany zniewolić / dla successiey drugiego Syná ná Krolestwo / ktorą successią otrzymał / ále widząc Jágieło / iż Witołtá niemoże od przedsięwziętey koronáciey ná Krolestwo Litewskie odwieść / ktorą było złożono w Wilnie ná 16. dzień Miesiącá Septembrá / posłał Janá Czárnkowskiego Podkomorzego Poznáńskiego ná strażą / v gránic Polskich / y Sląskich / áby Posły Witołdowe y Cesárskie tám y sám przez Prussy często idące przeymował / iákoż mu się záraz poszczęściło / iż poimał Baptistę Cigallę Doktorá w práwie / Genueńczyká / y Sigmuntá / Rotá Slężaká / do Witołtá z listy idących / ktorych wytrząsnąwszy niebácznie puścił / á listy Cesárskie od nich wziąwszy / do Krolá przyniosł / á w tym byli posłáni do Witołtá / áby go z wątpienia o koronie wybáwili (bo Witołt wątpił iesliby miał moc Cesarz álbo Krol Rzymski / ktory był sam iesżcze Korony Cesárskiey nie dostąpił / nowych Krolow czynić / y potwierdzáć) nieśli tedy ci Posłowie Witołtowi priwileie Cesárskie / ktorymi postánawiał nowe Krolestwo w Litwie / y Witołtá Krolem czynił / á inszy posłowie zá nimi koronę przywieść mieli / były też listy drugie o sprzymierzeniu Litwy z Krzyżakámi Pruskimi / y Liflantskimi przeciw Polakom.

Jágiełło przybáwienim wolności Slácheie successią otrzymał ná Krolestwo / á ták zá wolność wolność przedano.

Posłowie Cesárscy poimáni.

Priuileia ná Krolestwo Litewskie odięte.

O zábronieniu przyniesienia Korony Witołtowi.

A Gdy Czárnkowski dla niesposobnego zdrowia oney straży pilnowáć nie mogł / záraz wszytká Slachtá wielkiey Polski / bez żadnego roskazánia / y wiádomości Krolewskiey zebráli się zbroyno iáko ná woynę z wodzámi swoimi / Sendiwoiem Ostrorogiem / Woiewodą y Stárostą / y Dobrogostem Számotulskim / Castellanem Poznáńskim / y Járándem Brudzewskim / Woiewodą Władisłáwskim. A ták v Turzey Gory / drogi wszytki / lásy y rzeki zbroyno zásiedli. A iuż Posłowie Cesárscy / Niemieccy / Węgierscy / Czescy / y Papiescy / z wielką pompą y z koronámi Witołtowi / y Xiężnie iego Vlianie idąc / minęli byli Frankford nád Odrą / gdy vsłyszeli od Polakow wszytkie drogi być zásiedzione / dla tego nie śmieiąc się wdáć w niebespieczność / á czekawszy roziechánia woyská Polskiego dwá Miesiącá prożno / do cesárzá się wrocili.

Polacy się wielcy zebráli dla odięcia Korony.

Dał się Papież námowić zá pieniądze.

Z wielkim tego frásunkiem Witołd vżywał / á wszákże przed gośćiámi cle-ſząc ich / żáłość swoie pokrywał / y áż do końcá Miesiącá Wrześniá hoynie ich częstował / á byli ći goście do Wilná ná koronácią wezwáni / iák Cromer *secundæ editionis fol. 294. lib. 19.* y Długosz pisze / Dwá Mistrzowie Páweł Rusdorf Pruski / á Sifridus Liflándski z swoimi Comendatory / y Zakonniki / Xiążęty y Grosámi Rzeskimi / Wasił Moskiewski Kniąż wielki / Zięć iego / Twierski / y Odoiewski / Xiążętá / y Cárzowie Záwolskich / y Prekopskich Tátarow z Murzámi / y z Hulany / etc.

Gośćie zacni v Witołtá w Wilnie na Koronácią.

A Látopiscze Litewskie bez dowodu ináczey to być świádczą / iákoby Posłowie Witołtowi / trzy látá mieli mieszkáć we Włoszech / bo Korony nieść nie śmieli dla wielkich woien ná ten czás w Włoskiey ziemi wzburzonych. A potym iákoby im Polacy Koronę we Lwowie mieli odiąć / nieżycząc tey Litwie / ále Polskie Kroniki / y Pruskie ináczey á dowodniey świádczą / Bo y Miechowius fol. 238. lib 4. ták o tym przeciw Látopiscom pisze. *Legebatur & nunciorum regis Sigismundi (scilicet in literis interceptis) cum coronis transitus per Saxoniam (non Leopolim) Prussiam uersus. Et Dlugosus nec non Cromerus lib. 19. Iam Frankfordiam quæ supra Odram est, legati prætergreßi (scilicet cum coronis) erant, cum obsideri uias omnes à Polonis acceperunt, & non ausi periculo sese committere, cum duobus mensibus frustra expectarent, ad Cæsarem reuersi sunt.* Tákże też Vapouius / Herbortus / Bielscius / & alij. A tym się podobno omylił Látopisiec / nie wiedząc rożności czássow / Bo też Kázimierz wielki Łokietkowic / Krol Polski / wziął był we Lwowie dwie Koronie złote / inszy skarb Xiążąt Ruskich Roku 1340. iáko masz wyższey w spráwach Olgerdowych.

O wyzwániu Jagełowym do Litwy przez Witołtá / y o Smierći iego.

Rozdział XVI.

WTen czás Witołd álbo z frásunku / álbo z iákiey inszey przyczyny wpadł był w niemoc / ktorą Antrax Lekárze zową / á wszákże nic stáránia o Koronie nie opuścił / á gdy widział / iż k temu dla niechęći Polakow / przyść mu trudno było / czego niemogł iáwnym násádzenim / tego fortelem dochodzić vmyślił. Prosił Krolá do siebie w łowy do Litwy / przyrzekáiąc iusz onych wszytkich przeszłych burd zábaczyć / y o Koronie stáránie opuśćić.

Miło Krolowi było do miłey Oyczyzny iecháć / ále było ono Witołtowo wezwánie ná cześć Pánom koronnym podezrzáne / przeto kilko Senatorow przy nim posłáli / y Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / ktorych wszytkich z Krolem Witołd wdzięcznie y łágodnie / krom Biskupá (bo ten był nawiętszy iego przećiwnik) od sámych gránic Litewskich do Wilná prowádził / A skoro w Wilnie byli / z wielką prosbą Witołd Krolowi nálegał / áby mu Korony ku ozdobie / y sławie spolney Oyczyzny / ná Krolestwo Litewskie nie bronił. A gdy mu Krol odpowiedział / iż tego bez dozwolenia Pánow Koronnych vczynić nie może / stárał się naprzod / iákoby sobie Zbigniewá Biskupá ziednał. Do ktorego

Do ktorego imieniem swoim posłał / wielkimi go dáry y obietnicámi obciążáiąc / áby on sam sławie y vczćiwości iego niebył przećiwien / grożąc mu też / iż ieśliby vporu swego nie przestał / y nogámi / y rękomá (iáko mowią) ze wszytkich sił o to się stáráć przysiągł / áby był z Biskupstwá zrzucon.

Ná co mu odpowiedział Zbigniew / iż go być rozumie nagodnieyszym Xiążęciem Korony / iedno iż tego bez nárusenia / y złamánia przyiázni zprzymierzenia / y zieonoczenia / y zapisow spolnych wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną vczynić nie może / Też áby się w tym obaczył / iż mu ná to Cesarz y Krzyżacy / głowni oboygá páństwá nieprzyiaciele / rádzą / nie iżby go ozdobili / Ale áby te dwá narody / ktorych w zgodzie świętey pożyć nie mogą / rozerwáli / y zwádźili / gdyż też to záwżdy Cesarz miał w przysłowiu / iż chce wrzućić kośći miedzy dwu psu / ktorychby on potym społnie się iedzących snádniey mogł rozwádźić y pożyć.

Ták to Witołtowi Zbigniew szerokimi słowy rozwodził / A niemoc też ták go byłá bárdzo ziętá / że z rospáczy dłuższego żywotá / ono wszytko stáránie o Koronę Litewską opuśćił / á do śmierći / iák Chrześćiáńskiemu Pánu należy / z wielkim się nabożeństwem y z skruchą gotował / co obaczywszy Krol / záraz Zbigniewá Biskupá / y Pány Koronne do Polski odprawił / bo to rozumiał / że przy nich Swidrigiełá Brátá ná Xięstwo Litewskie (iáko był vmyślił) nie mogł przełożyć.

W sławnych Triumphách Rzymskie przeszedwszy Hetmány /
Greckie / Troiáńskie / Perskie ony zacne Pány /
Zmárł sławny Witołd w Trokách w ośmidziesiątym lecie /
Ktory imię rozszyrzył męstwem po wszem Swiecie.
Nie obcymi lecz z Rusią walczył Zmodzią / Litwą /
Wżdy Triumphy przesławne odniosł mężną bitwą /
Tátárskich Cárzow zrzucał / inszych vstáwował /
Iż mu káżdy Carz z Hordą swoią vsługowáł.
Bo gdy Zoldan Zeledin vmárł Car Záwolski /
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polski /
Táchtámisá w Wilnie sam Witołd koronowáł /
Y Oycowskiego páństwá stolec mu zgruntowáł.
Tego záś Kierembeden Brát gdy z Swiátá zgłádził /
Witołd Jeremferdená ná Stolec posádził /
Ten Kierembedá zábił też dla Cárstwá Brátá /
Pánowáłá Tátárom Litwá w one Látá.
Przekopskim też Tátárom podał dwu Soltanu /
Potym Dewletkiereiá też z Cárskiego stanu /
Máhometá ná Cárstwo Kirkielskie posádził /
Y z sławnym Támerlanem o zwierzchność się wádził.
Páństwo swoie rozszerzył od Morzá Pontskiego /
Z Oczakowá do Morzá wzdłuż / wszerz Niemieckiego /

W Trokách się vrodził / w Trokách y vmárł / nie w Łucku / iák Báiopisec powiáda.

Táchtámis od Witołtá ná Cárstwie posádzon.

Litwá kwitnełá w ßcześciu / w sławie / y w wdzięczności /
z Ruſkim Rycerſtwem máiąc gránice w cáłości.
Láſkáwe go trzymáło ßczeście ná ſwym łonie /
Wyrywáiąc go z dźiwnych śideł w wßelkiey ſtronie /
Fortelem męſtwá ſwego wſpierał bácznie záwżdy /
Też mu w potrzebie wßelkiey / padł ßczeſny los káżdy.
Nie mogł nigdy prożnowáć ták iż przy potráwách /
Gdy iadł ſądźił poddáne w natrudnieyßych ſpráwách / *Obyczáie Witoldowe.*
Y posły odpráwował poſtronne przy ſtole /
Albo z Pány roſpráwiał o Rycerſkiey ßkole.
Miał thesz to w obyczáiu / iż ſwe Przełożone /
Łupił / niſczył / z Vrzędow / z Stároſtw wzbogácone /
A pobráwßy wßytko przełożył ich znowu /
Ná on Vrząd ták ſkarb ſwoy mnożył z ich obłowu.
Swych Poddánych y Pánow więcey groźą záwżdy /
Niż dobrocią zniewolił / iák grał ſkakał káżdy /
Do poſtronnych był hoyny / lecz názbyt w Wenerze /
Służył ták iż w miłości nie folgował mierze.
Wzroſtu był ſubtylnego / y niſkiego ciáłá / *Vrodá Witoldowá.*
Lecz zá Obrzymſką wielkość iego dzielność ſtałá /
A choć był Bábiey twarzy / lecz brodaczow záwżdy
Vganiał iż przed nim drżał nieprzyiaciel káżdy.
Gdy ſię raz miał potykáć nád Dnieprem z Tátáry /
Rádźił mu bitwy niedáć iákiś Kniáźik ſtáry / *Apophtegmata, álbo przypowieśći Witoltowe.*
Bo wielkie źimno było / Witołd mu rzekł ná to /
Namyli ciepłá czekáć ießczeć nie tu láto.
Ale ſię dźiś ácz źimno z Tátáry potkamy /
A ieſli zwyciężymy iuß ſię ſpodziewaymy /
Iż y z źimná y z Tátar będziem mieć zwycięſtwo /
Przegramyli iuß dwoie nas zwycięży męſtwo.
Nie ták wielka ſromotá przed dwiemá vciekáć /
Ale záwżdy tráći czás kto chce czáſu czekáć /
Tákże zá tą namową mężnie ſię potkáli /
A z źimná y z Tátárow triumph otrzymáli.
Niktorzy mu to zá złe ſtrophuiąc go mieli /
Iż Tátárow bogátych ná WAce widzieli / *Tatarowie ná Wace.*
Ktorych on vbogácił mowiąc iż niedobrze /
Pogánow ták rozmnażaß w ſwoim páńſtwie ſcodrze.
Witołd rzekł / iż dobrocią y na ſrozße źwierze
Vgłaßczeß / y Lew bierze z człowiekiem przymierze /
z tym

Z tym ktory mu ieść dawa tákże Tátárowie /
Z tey hoyności będą iák własni Litwinowie.
Przed nim chwalono Páná iednego wymowę /
Y piękną orácią / y słowá miodowe /
Witołd rzekł iż ia wolę kto mowi po proſtu /
A w proſtości nie chybia świętey prawdy moſtu /
Winá / Piwá nie pijał ták záwżdy żył trzeźwo /
Też mu wßytko po myſli co począł ßło rzeźwo /
Nie leżał nigdy prożno / powołánia ſwego
Rycerſkiego pilnie ſtrzegł kleinotu zacnego.
Ztąd sławá nieśmiertelna iego trwa w cáłości /
Wiecznie ktorey doſtąpił / z ſwey własney dzielności /
Procz obcych doydzie Rycerz káżdy iego torem /
Kreſu sławy rycerſkiey ćwicząc ſię tym wzorem.

O Bolesławie Swidrigaile Olgerdowicu / Wielkim Kiedzu Litewskim / Ruſkim / y Żmodzkim. Kſięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / Páná Alexandrá Kiążęciá Pruńſkiego / Woiewodzicá Kijowſkiego Stolniká Wielkiego Xięſtwá Litewskiego.

GDy ták Witołd sławne / dzielne / przeważne / y przemyſlne Xiążę w Trokach żywotá dokonał / długo ſię z wątpliwymi namowámi Pánowie Litewſcy / Ruſcy / Żmodźcy / y Wołyńſcy wießáli / dźiwnie y rozmáicie myſląc / y rożne zdánia iáko to poſpolicie bywa podáiąc / kogoby ná Wielkie Xięſtwo podnieść mieli.

Wotowáli iedni ná Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá / Xiążąt Słuckich przodká / drudzy ná Koributá Sigmuntá Dimitrowicá Siewierſkiego y Zbáráſkiego Kniáźiá Wnukow Olgerdowych / á Synowcow Iágiełowych / ále Koribut ná ten czás w Czeſkim Kroleſtwie zá Krolá ſię nośił / ácz kolwiek nie był koronowány / y Częſtokroć wielkie woyſká Sigmuntá Ceſárzá własnego Krolá Czeſkiego / y Rzeße Niemieckiey wielkie wſſy porażał / y bijał / ktora dzielnością ták ſię był po wßyſtkim práwie Swiecie rozſłáwił / iż mu y Wielkiego Xięſtwá Litewſkie wiekßa część Pánow życzyłá. Byli też drudzy zwłaßczá Ruſſacy / ktorzy ná Bolesławá Swidrigáyłá Brátá Iágełowego wotowáli / ponieważ był Ruſkiey Religiey przychylnieyßy / ácz kolwiek był w Rzymſką ochrzczony / A ten był do Węger zjáchał do Sigmuntá Ceſárzá / boiąc ſię Witołtá / ále w łáſkę przyięty potym od niego przyiáchał máło przed tym do Litwy / wßákże był nikczemny / pijánicá / y gniewu pope=

Votá rożne Pánow Litewſkich.

Koributowi Sigmuntowicu wiekßa część Xięſtwá Litewſkiego życzyłá.

Swidrigáyłowá nikczemność.

wu pope=

wu popędliwego / tylko hoynością swoią wiele był Litwy y Ruśi sobie zhołdował. A Krol też Jagело był iemu iáko Brátu rodzonemu (ácżkolwiek o tym Swidrigayło niewiedział) przychylnieyszy. Dla tego Krol záráżem z Trokow Polaki wszystki / zwłaszczá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego odpráwił do Polski / áby mu nie przeszkadzáli do przełożenia ná Wielkie Xięstwo Litewskie Swidrigáyłá Brátá / Ktory vmysł Krolewski Litwá y Russacy obaczywszy / á wnet sámego Krolá opuścili / ták iż około niego bárdzo máło się ich zostáło / á wszyscy się do Swidrigáyłá vdáli / y ziezdżáli / życzliwości / posługi / pomocy / wierność / dáry iemu oddawáiąc. A Jágełło sam práwie / gdy y Polakow od siebie odpuścił / został.

Polacy z Litwy odesłáni.

Przyiáchał potym ná pogrzeb Witołtow do Wilná Swidrigáyło / wielkim gminem Pánow Litewskich / Ruskich / y Zmodzkich / y Slachty pospolitey otoczony / á tegoż czásu zá życzliwością swoich ludzi / Wilenskie / Trockie y insze przednieysze Zamki vbiegł y opánował / y począł się y pisáć / y nośić zá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / nieczekáiąc w tym áni żądáiąc woley Jágełá Krolá. A potym Witołd był pochowan obyczáiem Wielkich Xiedzow Litewskich w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku Wilenskim z wielką żáłością Vliany żony iego (ktora też skárby swoie do Polski wysłáć chciáłá) Pánow y ludu pospolitego / y Jágełá Krolá / á z dawno oczekiwáną rádością Swidrigáyłowa / Ktory záráżem po odpráwieniu pogrzebu / iáko był popędliwy / począł Krolá Jágełá Brátá nievczćiwymi słowy sromoćić y hánbić / przypominiáiąc mu iáko go przedtym często z Witołtem z oyczyzny wyganiał / y do więzienia y ciemnic przez dziewięć lat sadzał / á mowiąc iż też czás teraz przyszedł / gdy się słusznie pomśćić może nád tobą / y czyście wet zá wet oddáć. Polakow też ktorzy przy Krolu były tym więcey sromoćił / y zelżywości im wyrządzáć kazał / drogi wszystki strażą osśádził / listy Krolewskie y Polakow / ták do Polski / iáko z Polski noszone / bráć / otwieráć / y drapáć / á Cursorom iesć y trząść ich y bić kazał / ták iż blizu było wiesporu Sicyliyskiego / álbo Jlgow Zmodzkich: Ale wżdy Krol Jágełło według czásu vlegáiąc / Swidrigełowę popędliwą onę furią vkłádnością swoią / y łágodną odpowiedzią nieiáko zmiękczył / y vgłaskał. Przytym też z zwykłymi Ceremoniámi w Száty Xiążęce y w Czapkę vbrány Swidrigayło był podniesion ná Stolicę Wielkiego Xięstwá Litewskiego przez sámego Krola Jagełá / y Mikołáiá Biskupá Wilenskiego / A iuż się był począł łágodniey stáwić Krolowi y Polakom / álić wnet nowiná przyniesiona znowu zápalczywą furią iego zápaliłá. Bo Pánowie Podolscy przednieyszy / iáko Páweł Biskup Kámieniecki / człowiek máłego rodu ále dzielny / y Rysko Kierdey / Fiedor / Michał / y Mirsiło Brácia Buczaczcy / y Krusziná Gałowski / vsłyszawszy prętko o śmierci Witołdowey / podiácháli pod Kámieniec / á wyzwawszy ná przyiacielską rozmowę Dawgerdá Dedigoldowicá Woiewodę Wilenskiego / ktory ieszcze o śmierci Witołdowey nie wiedział / á ná ten czás był Generalem Podolskim / y nawyższym Sprawcą od Witołtá / poimáli go / á iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą / zábili / lecz się tego Polacy nie ważyli / czego im pobożność sámá Chrześciáńska iednák broniłá / y sámy Látopiszce przeciwneby sobie były / ktore Dawgerdá Woiewodą Wilenskim być kłádą / potym Roku 1440. gdy Sigmuntá Xiążę w Trokach zábito / co niżey obaczysz / y czegom się y ia sam nierychło domácał / prawdę Historiey vprzeymie wynáyduiąc / wytáwszyby to był záś Syn iego Woiewodą Wilenskim álbo Brát tegoż Domu / lecz słuszniey iż go tylko poimáli Polacy / á nie zábili / A zátym Kámieniec Podolski / Smotric / Skałę / Czerwonygrod / Zamki / y większą Część Podolskiey Ziemie snádnie posiedli / chcąc to wszystko Krolowi y Polakom podáć / áby náposym Podole przy Litwie nie było.

Swidrigáyło do Wilná.

Witołdow pogrzeb.

Swidrigeł Jagełá Krolá zelżył.

Swidrigaiło był lat 9. w więzieniu.

Swidrigeł broi.

O Niesporze Sicilijskim masz wyższey.

Mollis responsio mitigat iram.

Swidrigayło ná W. X. Lit: podniesion.

O tym też czytay Długoszá y Miechowiuszá lib. 4. cap. 48. fol. 288. Cromerum lib. 20. etc. y Látopiszce.

Podole Litwie odięte.

Ná tośię y Długosz y Miechouius y Cromer ze zgadzáią. Miechouius pisze iż od te° czásu dopiero Podole do Polski iest przyłączone.

Co vsłyszawszy

Co vsłyszawszy Swidrigayło / dopiero począł z wielką zápalczywością Krolá łáiáć / sromoćić / złorzeczyć / y záraz z oną furią popędliwie rzućił mu się do brody / ná iego stan Krolewski y szedziwość niebacząc / á Polakom obecznie stoiącym y więzieniem / y szubienicą / y śmiercią rozmáitą grożąc / tákże Krolowi też śluby mu záráżem Podola Oyczyzny iego Litewskiey zdrádliwie wydártey y vkrádzioney (iáko mowił) nie wroćił. Ták iż Polacy záwżdy muśieli nieboże tá nie spáć / á sámi śiebie y Krolá około pokoiu iego leżąc strzedz. Ale Swidrigáyło potym y onych y Krolá pilnieyszą strażą swoią osśádził / iż áni tám áni sám żaden niemogł wynidź / z oney straży álbo ráczey więzienia / Aczkolwiek iednák Polacy myślili śiebie y Krolá choć ich máło było do gárdłá bronić / niektorzy odważyli byli Swidrigaykłá sámego iákokolwiek zábić / by ich był Jagełło nie pohámował / ktory więcey miłością ku Brátu / niż onym od niego hániebnym więzienim był obruszony.

Swidrigáyło się ná Krolá rzućił.

Niebespieczność ná Krolá y Polaki w Wilnie.

Przedtym też czásem Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráskie / y Siewierskie nosząc się zá Krolá v Czechow / poráźił wielkie woysko Niemieckie y Angelskie / y Cursiersty Niemieckie z Xiążęty Sląskimi / zá ktorym zwycięstwem Slązko wszystko zburzył / Miástá z Zamkámi / Głogow / Cigenhals / Weidnę / Falkenberg / Paczkow / Kamienc / Henrichow / Opolę / Breg / Frankenstein / Hainhainow pobrał / y Przedmieście Wrátsłáwskie spalił / zá pomocą Prokopá Czechá / y Biedczyscha Hussitow Heretikow. Potym roku 1431. iáko Długosz y Miechowius lib. 4. cap. 52. fol. 299. piszą / Cursierstowie Cesárstwá wszyscy z wielkim woyskiem iezdnym y pieszym / Niemieckim / Włoskim / y Angelskim / do Czech wciągnęli / przed ktorymi ciągnął z vsem swoim Julian Cardinał pobożny / iáko Hetman / Przeciw ktorym też wyszedł Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráskie z Prokopem Kápłanem / z niewielkim vsem Czechow / á ledwo ná dwádzieśćiá tysięcy stáiań od śiebie woyská były / gdy wielka boiázń y strách / ktorego niebyło przyczyny / ná Niemcow przyszedł / iż tylko z wieśći przychodzących nieprzyiacioł / gdy naprzod Margraf Brandenburski pierzchnął / wszyscy strachem strwożeni tył podáli / Obozy / Namioty / Wozy / Spiże / Skárby / y wszystek sprzęt woienny porzućiwszy / y zostáwiwszy / co wszystko Sigmunt Koribut z Czechámi pobrał / támże też Czechowie Niemcow y Cursierstow goniąc / dostáli Krzyżá y Vbioru Cardinałá Juliáná / ktory był vciekáiąc zrzućił / áby go nie poznano / y ktory potym Czechowie zwycięscy ná szyderstwo okázowáli / á bijąc w beben z skory Zyski Hetmána swoiego pierwszego po śmierci obłupione go vczyniony / gonili ony woyská Niemieckie áż do Lusackiego Xięstwá / ktore z Koributem ogniem y mieczem zburzyli / y wybráli. Ták iż się potym áni Papież / áni Cesarz / ná nich długo nie tárgáli / á Koribut się tym potężniey zá Krolá Czeskiego nośił / ponieważ był z Litwy y z Polski wywołány.

Sigmunt Koribut Slązko opánował.

Roku 1431.

Tento Julian záwiodł y Władisławá nászego v Warny zábitego / gdźie y sam zábit.

O chytrich Listách.

Rozdział II.

W Otym Krol Jágiełło gdy ták kilko niedziel zá strażą był od Swidrigiełá w Wilnie chowány / musiał mu przyrzec[z]o Podole wrocić / álbo dla stráchu / álbo iż życzył rozmnożenia oyczyznie swey Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu więcey niż Koronie Polskiey / w tey tedy rzeczy posłał Tárłá Záklikę z Sczekárzowic z domu Toporow / dawszy mu list swoy do Buczackiego / ná ten czás Stárosty Kámienieckiego / á roskázuiąc áby Podole záraz ze wszytkimi Zamkámi Kniáziu Michaiłowi Bábie / imieniem Swidrigaiłowym / ku Xiestwu Litewskiemu podał / co skoro vsłyszał Andrzey Tęczyński / y Mikołay Drzewicki Custos Sędomirski / ktoremu się był Krol pieczęci swoiey zwierzył w niebytności Kánclerzá / y Podkánclerzego koronnego / nápisáli listy do Buczackiego / y Slachty Kámienieckiey / opowiedáiąc co się dziáło / iż to Krol poniewoli vczynić musiał / á w świecę woskową zálepiwszy / dawszy mu trochę pieniędzy / (gdyż wten czás żadnych listow áni do Litwy żaden nieść iáwnie niemogł / bo Swidrigieł kazał y żebrakow wytrząsáć) oddáli temu Komornikowi Krolewskiemu / prosząc go áby naprzod oddał tę świecę Buczackiemu / á mowił / iż iesliby nie chciał błądzić z Slachtą y Vrzędem támesznym / áby świátłá tey Swiece szukał. To gdy Tárło według ich roskazánia vczynił / Buczacki zwątpliwey iego powieści / myśląc coby to było / rozłomił wosk y nálazł listy / z ktorych wyrozumiawszy postępek przygody / y przymuszoney woley Krolewskiey / záraz Tárłá chudzinę co sam ná się miotełkę przyniosł / y Kniáziá Michałá Bábę / od Swidrigayłá ná Stárostwo Podolskie postánego poimał / y zá strażą chował / á Zamki Podolskie lepiey opátrzył / y ták Podole przy Polszcze ná ten czás zostáło.

> Temu też podobny fortel nay[d]zieß v Iustinussá lib. 2. fol. 33. in quarto / kiedy Demaratus Krol Lacedemoński wygnány / z Persiey do Lacedemonu list przysłał / ná drzewiáney Tablicy pissáne / á woskiem z wierzchu zámázane / dla poznánia / przestrzegáiąc swoich / gdy się ná nich Xerxes gotował / z tysiącem tysięcy woysk swoich do Greciey.

Rozeszły się były nowiny o záhámowániu y więzieniu Krolewskim przez Swidrigayłá / po Polszcze y po inszych páństwách postronnych / y do Papieżá Márciná piątego były doniesione / ktory záraz do Swidrigiełá Legatá z listy swymi przysłał / áby Krolá Jágiełá brátá stárszego wolno wypuścił z niesłusznego więzienia y straży. Polacy też byli złożyli Siem w Wárcie ná szosty dzień Decembrá / ná ktorym vrádzili mocą Krolá z Litwy wyzwolić / ácz byli niktorzy / co mowili / iż ták dobrze ná Krolá / gdyż tego sam sobie náwárzył / wszákże wywołáli áby wszytcy ná piątynasty dzień Stycznia stáwili się zbroyno pode Wsią Kijanámi nád Wieprzem rzeką / iednákże pierwey przez Posły vmyślili sprobowáć przedsięwzięcia Swidrigiełowego / Ale Swidrigieł iusz był Krolá Jágiełá przeiednał / y przeprosiwszy z straży wypuścił / nád to mu dárował tysiąc grzywien srebrá / y insze wielkie vpominki z skárbu Litewskiego / ktore Krol przed sobą do skárbu koronnego posłał / przez Janá Oleśnickiego Márszałká swego / sam też zátym do Polski przyiechawszy Siem w Sędomirzu złożył / dla tego / iż skoro po wyieździe Krolewskim wielki Kniaź Swidrigieło zebrawszy woyská Litewskie / w Podolu Winnicę / Skáłę / Brásław / y Czerwonygrodek był wziął / y Smotric mocno ácz z swoią vtrátą dobywał / nád to Lwowskie / y Trębowelskie włości burzył / záraz tedy Rádá y Slachtá koronna ná woynę przeciw Swidrigáyłá náprzeciw Swidrihaiłowi / y Litwie wołáli / y Krolá vstáwicznie ku temu przyciągáli / ále ich iednák Krol zwyciężył / áby pierwey przez Posły Swidrihayłá nápominęli.

Wypráwieni tedy Posłowie do Litwy Stánisław Poznáński / y Jan Chełmiński Biskupowie / y Sendiwoy Poznáński / y Jan Lichmiski / Brzeski Woiewodowie / z tym roskazánim / áby Swidrigieł Zamki pobráne Podolu wrocił / z Wołynią / y z Łucką / tákże z Podlásza / áby Polakom vstąpił / do Krolá z Pány Litewskimi / áby ná dzień pewny przyiechał / á od niego Xiestwo Wielkie porządnie przysięgę vczyniwszy / pod pewnymi condiciami przyiął / ktore niesłusznie osiadł / ináczey iesliby vczynił / mocą y woyną práwá swego z Krolem ná nim y ná Litwie dochodzić odpowiedzieli. Ale im też ná to Swidrigieł srozey odpowiedział / mowiąc / iż cokolwiek czynił álbo czyni / w tym dobrze słusznie / y według práwá postępuie / á nietylko iżbych co miał Polakom dáć / álbo wrocić z Oyczyzny swey / ále się y ostátká Podola z Kámieńcem od Krolá vpominał / áby mu było wrocono / woyną też wzaiemną grożąc Polakom / gdzieby go namniey záczepieli.

> Srogie Poselstwo Polakow do Swidrigałá.

> Swidrigayłowá odpowiedź Polakom.

W ten czás też Sigmunt Koribut z Czechámi (v ktorych był po Zyszce wodzem) Lusáckie Xięstwo zburzywszy Slązko plundrował / á potym wygnány będąc z Prági / do Krákowá do Krolá Włádisłáwá Jágiełá przyiechał z horszakiem wielkim Czechow Hussytow / ktorzy się Sirotámi po Zysce zwáli / Krol ich potym dla niestworności Hereticktiey odpráwił / iż zás z nimi y Xiąże Koribut / ktory się był przy nich łupem żyć náuczył / wyciągnął. A y Polska Slachtá iusz od nich byłá náwykłá łotrowáć y Kościoły łupić / iákosz y w ten czás niktorzy / ktorych był wodzem Jacob Nadobny Rogowski / y Jan Kuropátwá Herbu Srzeniáwá / Klasztor w Częstochowey z obrázem Pánny Mariey Károny / wybráli / á iżby się ná Czechy domyślano / á nie ná nich / obraz ná twarzy przecięli / Krol potym z Polaki ná woynę się przeciw Swidrihaiłowi z Bieciá gotował.

O Woynie Polakow przeciw Swidrigáyłowi / Roku 1431.

KRol Jágiełło będąc vstáwicznie pobudzan od Pánow Koronnych / áby woynę o krzywdę odięcia Zamkow Podolskich / przez Litwę / ná Swidrigáyłá podniosł / zebrawszy woysko z Polski przyciągnął do Biecia / á stámtąd chcąc Swidrigiełá od przedsięwziętego / á hárdego vmysłu odwieść / posłał do niego Janá Brzezińskiego / ktoremu Swidrigieł przeciw práwu ludzkiemu zelżywość vczynił / czym Krol poruszony / ciągnął prętko pod Miásteczko Grodło / nád Bugiem leżące / gdzie dwánaście dni czekáiąc wielkiey Polski Slachty / obozem leżał / potym się przez Bug przepráwił / á wtym pospolstwo Ruskie / y Litewskie / ony włości dla boiázni Woyská Polskiego / ná bespieczne mieyscá rozno z dobytkiem / y sprzętem swym domowym vciekáli / zá przestrogą / iák się domnimawano / Krolewská / ktory Oyczyzny swey żałował / ále Polakom gwoli musiał czynić. Przyiechał też ná odpor Swidrigieło z sześcią tysięcy Rycerstwá Litewskiego / A Zamek Łucki Spiżą / Zołnierzámi / y Strzelbą przeciw Polakom dobrze obwárowawszy / potykał się kilko kroć z woyskiem Polskim lekkimi vtarczkámi / gdzie z obudwu stron rowni sobie byli / tylko iż iákiś Kniaź Sieńko Litwin wbitwie poległ / woiowáli zátym Polacy Włodimirskie włości y

> Swidrigáyło posłá Polskiego zelżył.

> Woyná z Swidrigayłem.

Miásto

Miáſto Wołodimir z Zamkiem ſpalili/ Potym ſię Krol Jágiełło z woyſkiem przeprawił przez Stir Rzekę/ ktora pod Łucko idzie/ z wielką trudnośćią y vtrátą ſwoich/ bo był Swidrigieł moſt rozrzucił / á widząc iż nie mogł wielkiemu woyſku Polſkiemu iáwnie wſtępnym boiem odeprzeć/ z kątá ich trwożył/ potym widząc nierowno/ Miáſto Łucko ſpalił / A Zamek Jurdze Ruśinowi Stároście ſwemu w obronę zleciwßy / ſam z Litwą ſwoią ná mieyſcá beſpieczne vſtąpił/ wßákże wiele Litwy Polacy nieſpráwnie vſtępuiących pobili y poimáli / miedzy ktorymi byli zacnieyßy Rumbowdus Márßałek Litewſki/ y Gáſztold / ktorych záś w rychle Swidrigieło wybáwił/ pod pewnymi condiciámi / iż ich miał ſtáwić Krolowi do Krákowá / Polakow też wiele zginęło y poległo/ ktorzy nieopátrznie Litewſkich Tátárow gonili / Bełſką ziemię drugie woyſko Polſkie w ſześciu tyśięcy z Kázimierzem Mázowieckim Xiążęciem burzyło.

Juraha Ruśin Łucki Stároſtá.

Potym Krol ze wßytką mocą Koronną Łucki Zamek ná dzień Swiętey Málgorzáty obległ/ á gdy część muru wielką z dział zbili y zrzućili / iednák prożno Polacy z vtrátą ſwoią ßturmowáli. Wzięłá potym Litwá co byli ná Zamku z Polaki do trzech dni przymierze/ iżby ſię rozmyślili y národzili wtym cżáſie o podániu Zamku/ ále inßa v nich byłá w ſercu/ á inßa w ſłowiech rádá / bo przez te dni mur zbity záprawiáli / báßty z blánki mocnili/ wody ktorey im Polacy bronili/ y kámieni nánośili/ y według potrzeby dobrze ſię opátrzyli / Ták iż tego przymierza Polacy nie wczás żałowáli / ná Krolá wßytko ſkłádáiąc / gdy ich dobyć vśilnymi ßturmámi nie mogli.

Ale y w woyſku Polſkim/ iáko Długoß y Cromer lib. 20. piſzą/ było też wiele miedzy Pány przednieyßymi y Senatory Proditorow / ktorzy w nocy táiemnie z oblężonymi rozmowy miewáli / y iáko mowiono / broni/ y żywnośći im dodawáli / iákoß to był potym wyrzućił ná oczy Stániſław Cwiklá Herbu Łabęć/ Wáwrzyńcowi Zarębie/ Cáſtellanowi Sierádzkiemu/ iáko on zá podárkámi był Krolewſkim/ y Koronnego woyſká zdraycą/ álbo proditorem/ ia niewiem ktore nazwiſko lepße/ ieſli Polſkie/ ieſli łáćinſkie / kto ſię wczym kocha niech ſobie obiera/ á gorße porzući.

Zarębie zdrádę zádano.

Przyſtał też potym Swidrigieł do Krolá chcąc tráctowáć o przymierzu/ ále nie z ſercá/ tylko áby woynę odwlokł / á oblężeńcom ná Łucku pomocy dodał/ Bo czekał woyſká z Wołoch y z Tátar / Polſkę wet zá wet woiowáć/ w ten czás też Litewſkie zagony Ratno Polſki Zamek przez podánie Ruśi wzięli / A żołnierze Krolewſkie pośiekwßy y Zamek wybráwßy ſpalili.

Potym Chełminſką ziemię zwoiowáli / ále ich Ciołek Podſtárośći Chełminſki z Zamku we ſtu y trzydzieśći koni wyſkoczywßy bez wieśći beſpiecznie leżących náiáchał/ y trzy ſtá z Litwy/ y z Tátáry vbił/ á czterdzieśći poimał/ pod Kámieńcem ich w ten czás Polacy zaſádką gromili / ták ſię ſpolnie Litewſkie y Polſkie woyſká trapiły.

Dobywáli drudzy Polacy Łucká / á Ruſacy / y Litwá ktorzy z nimi byli Greckiego Zakonu / ktorychkolwiek w Zamku nálezli Narodu Polſkiego / álbo y ſwoich ktorzy bykolwiek Rzymſkiego Zakonu byli / wymęczywßy ná blánkách y ná wieżách / ták iżby Polacy widzieli/ okrutnie mordowáli / y ktorychkolwiek poimáli ná pale wbiiáiąc z blánkow wytykáli / á czáruiąc według nauki niezbożney Zydowſkiey (ktorzy z nimi w Zamku byli) iednego vrodziwego młodzieńczyká Poláká w gárdło nożem przebili/ á krew wycędziwßy / y wnętrznośći z członkiem męſkim z niego wytárgnąwßy / w ſtuczki drobne zśiekáli / y ná węgle roſpalone włożywßy kurzyli / ktorym kurzenim wßytkie kąty zamkowe z záklinánim Czárownicym okadzáli. Polacy też chcąc ich wet zá wet oddáć Ruſſakow okrutnie mordowáli y prześládowáli. A iußby ſię byli Pánowie Polſcy o przymierze

Polacy Łucká dobywáią.

Długoſus et Cromerus lib. 20. fol. 299.

przymierze zgodzili / iedno Swidrigieł niechciał ich condiciy przyiąć / bo dufał w towárzyſtwie Wołochow/ y Krzyżakow Pruſkich z Liflantſkimi.

Jákoß w ten czás Alexander Woiewodá Wołoſki zábaczywßy przyśięgi ſwey/ Sniátinſkie / Halickie/ y Kámienieckie ziemie/ y wołośći burzył k woli Litwie / ále gdy łupem obciążonym wyciągał / Buczáccy zebrawßy ſię z woyſką Krolewſkiego rozgromili Wołochow/ y pobiwßy łupy odbili/ ták iż ſam Woiewodá ledwe przez Nieſtr vciekł / á z fráſunku w rychle vmárł.

Tymże ſpoſobem Krzyżacy złamawßy ono poſtánowienie v Mielná/ ktore byli Jagiełłowi y Witołtowi potwirdzili trzymáć / z drugą ſtronę Kuiáwſką/ y Dobrzyńſką ziemię gwoli Swidrigáiłowi burzyli/ Ale Szláchtá zebrawßy ſię porázili wßytki zagony Krzyżakow / Toruńſkich / Słuchowſkich / Swiecienſkich/ ták iezdnych / iák pießych / y k temu śiedm ſet Reiterow Liflandſkich ná głowę zbili/ ták iż y odrzucáiącym broń nie przepußczáli / Teodoriká Márßałká Liflantſkiego/ y śiedm Comendatorow Pruſkich poimáli / y cztery chorągwie odięli/ ktore ná znák zwyćięſtwá w Krákowie záwieśili/ á iednák w ten czás Krzyżacy w Kuiáwſkiey y Dobrzyńſkiey ziemi 24. Miáſteczek ſpalili / Miedzy ktorymi Nieſzowa/ Włádſław / y Jnowłodſław ſławnieyße były / czego krwią ſwoią hoyno przypłáćili. Nieſſowſki też Zamek przez podánie zdrádliwe Mikołáiá Cumigráty Siekowſkiego Krzyżacy wzięli / ále Brześćia prożno dobywáli.

O przymierzu z Swidrigiełem. Rozdział III.

NGdy Polacy Łucká niemogli dobyć/ wziął Krol z Swidrigełem miedzy Polaki á Litwą przymierze do Gromnic przyßłego roku. A ſkoro Krol do Polſki viechał / Wołyńcy wßelkie okrucieńſtwá y morderſtwá nád Polaki (ktorzy tám byli po zámknieniu przymierza zoſtáli / á drudzy też ośiádłośći mieli) okázowáli / Kośćioły też wßyſtkie ktorekolwiek nie były zakonu Ruſkiego okrutnie popalili.

A gdy do Krolá wielkość Szláchty/ Kuiáwſkich/ y Dobrzyńſkich ziem przyſzłá proßąc o wſpomożenie po burzeniu od Krzyżakow. A niemogąc ich czym inßym Krol porátowáć/ gdyż mu ſkarb wßyſtek Litewſka woyná byłá wyſáłá/ kazał im wiecháć w dobrá Xięże / y Biſkupie/ á vżywáć ich przez zimę z żonámi/ y z dziećmi.

Potym Roku 1432. Krol złożył ziazd w Párcewie / ná ktorym ſię ſtárał z Pány Koronnymi o vgodę wieczną z Swidrigáiłem / y z Litwą / ále niemogł nic otrzymáć dla hárdośći Swidrigełowey / bo mu Krzyżacy potuchy dodawáli/ przez Contorá Toruńſkiego / áby przymierza z Polaki nie brał.

Siem w Párczewie z Litwą prożny.

Záś w ten czás ná drugi Siem Sirádzki przyiechał do Krolá Jágiełłá / od Janußá Krolá Cypriyſkiego/ Hieroſolimſkiego/ y Armeńſkiego Poſeł zacny Balduinus de Noris / Márßałek Kroleſtwá Cypriyſkiego z dwiemá ſynámi ſwymi/ y z Piotrem Polakiem z Bniná we dwu ſet koni / ten oddawßy podarki Krolowi y Krolowey / proſił v nich Corki Jádwigi (bo nie wiedział / iż byłá przed tym niedawno vmárłá) w Małżeńſtwo Synowi Krolá Cypriyſkiego/ proſił też áby Jágie-

Poſſel Cypriyſki do Krolá Jagełá.

áby Jágiełło Krolowi Cypriyſkiemu dwu ſet tyſiecy Złotych czyrwonych pożyczył / záſtáwuiąc mu w tym trzecią część Krolestwá Cypriyſkiego / ále go z niesczym odpráwiono/ gdyż Krolewná vmárłá / á o pieniądze ſię Krol wymowił/ iż mu ſkarb oſierociał / dla częſtych woien. Tom dla tego przypiſał/ iż to były Włoſkie chytre / á łákome ſpráwy / ták *per magnum chaos,* y *per tanta maria & regna* v Polakow pieniedzy nábywáć / podobniey ich onym v nich było ßukáć / gdyż ſię tám iák Włoßy powiádáią złoto rodzi / y dwá kroć álbo trzy kroć do roku pożytki z ziemie zbieráią/ ácz tego Miechouius ſłußną przyczynę kłádzie / iż muſiał ną to námowić Krolá Cypriyſkiego Polak Piotr z Bniná / ktory w Cyprze był dawno oſiadł/ Bo wßędzie náßych pełno.

Sigmunt Kieyſtutowic wielki Xiądz Litewſki/ Ruſki/ Zmodzki/ Stárodubſki / etc. Roku 1432.

Rozdział IIII.

BOR ták vporny á nieſpokoyny Swidrigáyło Bolesław hárdzie kaſał / á do przymierza y wieczney zgody z Polaki náwieść ſię żadnym ſpoſobem nie dał / áżby mu Polacy wßyſtko Podole / y część Wołynia odiętego wrocili. Wnet Krol Jagełło zá namową Pánow Koronnych / poſłał do Sigmuntá Kieyſtutowicá Brátá Witołtowego / ktory w ten czás ná Stárodubiu mießkał / áby przyiáchał ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / chcąc mu wiernie pomoc przećiw Swidrigáyłowi / áżby go wygnał. Poſłał też y do Swidrigáyłá Wawrzyńcá Zarębę/ Caſtellaná Sirádzkiego/ áby go słowie do zgody námawiał / ále prawdziwą rzeczą / áby potáiemnie Pány Litewſkie przećiw Swidrigáyłowi zá Sigmuntem buntował/ ktorym też iuß był Swidrigáyło omierzł dla okrucienſtwá / y iż Ruſſakom y Ruſi Xięſtwi więcey życzył / y vrzędy im rozdawał z namowy żony ſwoiey Ruſki Twierenſkiey.

Poſeł zmyślny.

Ták tedy Pánowie Litewſcy wyrozumiawßy wolą Krolá Jágiełłá / wnet wyſłáli do Sigmuntá Kieyſtutowicá / ktory ſkoro przyciągnął do Litwy/ wyiácháli ku niemu Pánowie Litewſcy / z ktorymi y z woyſkiem gotowym Sigmunt vderzył ná Swidrigáyłá ná ten czás w Oſmianie mießkáiącego. Ale go w tey zdrádzie przeſtrzegł Moniwid Woiewodá Trocki / iż vciekł śpießno y od żony ná Ruś / gdzie był wdzięcznie przyięty od wßyſtkich Ruſſakow/ á nawięcey od Smolenſczan / y z tymi potym y Litwę náieżdżał y woiował / Zá czym też Połoczánie/ y Kijowiánie Ruſſacy zá Xiążę go przyięli. A Sigmunt Żonę iego Ruſkę Twerenſkiego Kniáziá Corkę poimał w Oſmianie / y wßyſtkę Litwę/ Wilno / Troki / y inße Zamki / tákże Zmodzką ziemię śnádnie oſiadł y opánował/ O czym dawáiąc znáć záraz do Krolá Jágełłá poſły odpráwił / proſząc o potwierdzenie ná Wielkie Xięſtwo. Dla tego ſiedmi pánow koronnych Krol do Wilná przyſłał/ ktorzy przyſięgę od Sigmuntá przyięli / y z nowu vnią z Litwą Korony polſkiey odnowili. Ale y to w kondiciach inßych przydáli/ áby Sigmunt przećiw woley Polakow/ Korony ná Krolestwo Litewſkie/ choć dobrowolnie

Sigmunt Kieiſtutowic do Litwy.

Swidriget z Oſmiany vciekł.

Sigmunt Xięſtwo Litewſkie oſiadł.

wolnie ofiárowáney od żadnego nie przyimował/ Też áby nikogo inßego/ tylko Krolá/ y Syny iego / ná Xięſtwo Litewſkie dziedzicámi y naſleoniki zoſtáwił/ á Michał Syn iego áby tylko ná Trokách y ná Stárodubiu miał vdział / y to áby był poddány Krolowi / á ieſliby ſczedł bez potomſtwá / áby Krol y Krolestwo po nim dziedziczyli. Wołyń áby trzymał do żywotá/ á po śmierći iego/ áby w moc Koronną przyßedł. To gdy wßytko Sigmunt / y Syn iego Michał/ y Pánowie Litewſcy zá wßyſtkiey Slachty zezwolenim przyięli / y pod pieczęciámi vtwierdzili. Vczyniono potym Máieſtat w Kościele S. Stániſławá ná Zamku/ ná ktorym Sigmunt był podnieſion/ z zwykłymi Ceremoniámi ná wielkie Xięſtwo Litewſkie / támże mu Zbigniew Biſkup Krákowſki miecz oddawał imieniem Krolewſkim. Dał też Liſt álbo Bułę Pánom Litewſkim / Ruſkim y Zmodzkim od Papieżá/ ktory ich rozgrzeßał od przyſięgi Swidrigáyłowi vczynioney/ zá czym znowu przyſięgáli Sigmuntowi/ przyczym też był Ludwik Comendator Toruńſki / z trzemá Collegámi Krzyżaki / ktory ſię ſtárał w niwecz obrocić poſtánowienie y condicie od Polakow Litwie podáne/ y przymierze nowe chcieli z Sigmuntem przyiąć/ w czym im pomagał Butrim Zmodzki Pan/ mąż wielkiey dzielności/ y chytry/ y ktory był wiele kráin poſtronnych zwiedził. Ale zárázem poſłom Krzyżáckim iáko nieprzyiaciołom kazano precz z gránic wyniść.

Pacta Koronne z Sigmuntem.

O Wołyniu.

Litwá od przyſięgi rozgrzeßona.

Butrim.

A Swidrigáyło oſádziwßy Połocko/ Smolenſk y Kijow / prawie wßyſtkę Ruś opánował/ Bo wßyſtkich Ruſſakow hoynością/ y iż ſię z nimi rad nápijał/ ſobie zniewolił / á ku temu iż ich nabożeńſtwá więcey náſládował / áczkolwiek według Rzymſkich obrzędow w Krákowie ochrzczony.

Swidriget Ruś opánował Biáłą.

Potym też Fiedor álbo Fiedko Xiąże Oſtroſkie / Mąż wielkiey dzielności y waleczny/ trzymáiąc ſtronę Swidrigáyłowę/ dobył Smotryći / Brásławia / y inße Zamkow pod Polaki / zá czym Swidrigáiło przez ſpráwę tegoż Xiążęciá Oſtroſkiego Fiedorá / wßyſtko prawie Podole wydárł Polakom. Przeto Krol Jagełło do Lwowá wyciągnąwßy/ poſłał woyſko koronne do Podola/ ktore dobywßy Oleſká/ śnádnie inßych Zamkow doſtáli/ A Brásław ſam Kniáź Oſtroſki Fiedko ſpalił/ áby cáło Polakom wmoc nie przyßedł. Potym zebrawßy ſię z Ruſáki ſwoimi y z Wołocháni vſtáwicznie z kątow woyſko Polſkie trapił y náieżdżał. A gdy iuż Polacy dla bliſkiey zimy do domu ſię wracáli/ wnet Kniáź Oſtroſki Fiedko/ máiąc ná pomoc więcey Tátárow/ Wołochow/ y Beſſárábow/ táiemnie zá nimi ciągnął/ czáſſu/ mieyſcá/ y pogody gdzieby ná nich vderzyć pátrząc. Jeſt Morákwá rzeká ktora do Dnieſtru wpada/ błotna/ y ßeroko wylewáiąca/ y przez leśne mieyſcá płynąca/ á iuß cienkim lodem zmárzła byłá/ przez ktorą áby Polacy śnádniey przebyć mogli/ gáćili ią y mościli chroſtem. Ná ono tedy mieiſce Kniáź Oſtroſki Fiedko inßą drogą pierwey przebywßy / záſádził ſię ná drugim brzegu z woyſkiem ſwoim w leſie. A iuż byłá część Polakow ciáſną ścießką przez ony trudne mieyſcá przebyłá/ á wozy y inße naczynia woienne miedzy woyſko zßykowáne zá nimi ßły/ gdy on nagle y bez wieści z wielkim gwałtem y okrzykiem/ y rozgłośnym trąb/ ſurm y bębnow gránim/ hukiem y trząſkiem ná pierwey przepráwionych Polakow vderzył. Polacy záś ſtrwożeni przygodą nową y nieſpodzianą / gdy áni názad do ſwoich/ dla rzeki y zawády wozow wrocić ſię mogli / á rátunku ſię máłego od nich ſpodziewáli / iednák gwałt nieprzyiacielſki iákokolwiek ná ſobie zátrzymawáli. Co obaczywßy drugi poł Polſki oſtátni/ wnet opuściwßy ſtrách y niebeſpieczność / iedni w pław od łamiąc / á drudzy wozy ſwoie zgáni porzucawßy y poprzewracawßy przybyli śpießno ſwoim ná rátunek/ y z nowu ogromną bitwę záczęli. Ale Xiąże Oſtroſkie woyſkiem przewyżßał Polakow/ á temu ſtrwożonych/ y bez ſpráwy pomieſzánych y z rzeki wyieżdżáiących Ruſſáowie/ przepráwni mieyſc onych błotnych świádomßy/ zewßąd nágrzewáli/ bili/ topili/ y

Fiedko Kniáź Oſtroſki Podole Polakom odiął.

Oleſko wzięte.

Morákwá rzeká.

Zásádzká Fiedkowá.

Cromer: *Trepidi noſtri re noua & inexpectata.*

Bitwá Kniáziá Oſtroſkiego z Polaki.

Zła rzecz przed zwycięstwem nie dokonánym / do łupow się bráć.
Crom. Deplorata res nostrorũ erat.
Kemlicki niiáki Rotmistrz nászych dobrze rátował.
Wielki to á záwżdy potrzebny fortel.

imáli / á drudzy iákoby iuż zwycięstwo otrzymawszy / do łupow się bráli / y do wozow Polskich w rzecze stoiących. Zła iuż byłá y práwie opłákána rzecz Polská / ze gdy oto iákoby od Bogá rátunek im przyszedł. Bo Kemlicki niiáki Rotmistrz / ze stem iezdnych żołnierzow iáchał był naprzod w piczowánie. Ten gdy vsłyszał z dáleká bitwę / z trąbámi y grzmotem zbroy / wnet ono sto iezdnych zszykował / á z wyniosłym okrzykiem vderzył w tył nieprzyiaciołom / ktorzy się iuż ná łupach byli zábáwili / á drudzy Polakow biednych bitwą dokonywáli. A ták y Russakow z Wołochámi iuż práwie zwycięscow strwożył / y swoim sercá y śmiáłości dodał / gdy y z zádu y z czołá znowu Polacy bitwę odnowili / záczym Kniaź Ostroski z swoimi mniemáiąc iż wielka pomoc Polakom przibyłá / począł obronną ręką / co pierwey bił y gonił vstępowáć / pierzchnęli potym wszyscy gdzie kto mogł / á Polacy ich áż do pulnocy / ktora byłá ná ten czás záropoświetna żadnego nieżywiąc gonili y bili. Jest to mieysce gdzie tá bitwá byłá mil wielkich 40. ode Lwowá / á wżdy ktorego się dniá tá potrzebá stáłá / to iest ostátniego Nouembrá / gdy Krol w Kościele był we Lwowie / gdzie się przez wszystki dni modlił zá woysko swoie / wiedząc z iáko potężnym y chytrym nieprzyiacielem bitwę miáło zwieść / tegoż dniá wieść wszystko Miásto nápełniłá o zwycięstwie nászych / á niemożono zwiedzieć ktoby tę nowinę przyniosł / ták iż się ludzie prożną rádością zdáli weselić. Lecz iż wieść iest rzecz bárdzo prętka / czytay o tym Wirgiliuszá / y Justinusá Historyká o woynie Xerxessowey z Ateniensy etc.

Virg. Fama malum quo nõ aliud velocius vllum.

Potym názáiutrz rzecz wszystkę iáko się działá / opowiedziano pewnie Krolowi / y Chorągwi dwánaście Wołoskich / Swidrigaykowych / y Kniázia Ostroskiego z pogromionego woyská ich przyniesiono / ktore potym w Krákowie ná Zamku miedzy Krzyżáckimi ná znák zwycięstwá záwieszono / á Krol z Rycerstwem / y z Duchowieństwem we Lwowie Triumph obchodził nabożnie.

Dwánaście chorągwi odietich.

Tegoż czássu práwie druga wessoła nowiná Krolá vwesseliłá / Bo Kniaź Swidrigáyło máiąc wielką pomoc z Moskiewskiey Rusi od Cieściá swoiego Kniázia Borissá Twierskiego / Tákże z Połoczan / Smoleńsczan / z Kijowian y Wołyńcow woyská pięcdziesiąt tysięcy zebrawszy ciągnął inszą stroną do Litwy / burząc / y paląc co mu się náwinęło / a gdy się położył obozem v Osmiany / Zebrał też Sigmunt przeciw iemu woisko z Wilnowcow / y z Trockiey / Grodzieńskiey / Nowogrodzkiey / y Zawiliyskiey y Zmodzkiey Slachty / ktorzy przy nim wiernie przestawáli / okrom Moniwidá Woiewody Trockiego sámego / y niktorych Pánow / ktorzy byli zá Swidrigaiłem. A gdy Sigmunt z swoimi vderzył ná Swidrigaiłá v Osmiany leżącego / stáłá się ogromna bitwá z obudwu stron / gdy obiemá potężnym szło o Stolicę Litewską / Ná ostátek Sigmuntową stroná Swidrigełowę przemagáć poczęłá / pierzchnęli Russacy Połoczánie / Smoleńsczánie / y Twiercy po rożnych polach / á Swidrigáyło koni przemieniáiąc w máłey drużynie áż ná Kijow ledwo vbieżał / ná plácu Swidrigełowych vsow dziesięć tysięcy poległo zábitych á 4000. poimánych / miedzy ktorymi wiele było Pánow y Kniáziow Ruskich / Támże też poiman Dedigold y Kniaź Jurgi Siemionowic / y Fiedor Oozincewic / y Rombowd Márszałek Litewski / y Moniwid Woiewodá Trocki / ktorych dwu poślednich dawszy im winę zdrády / záraz dał Sigmunt stráćić / ossądziwszy o nich práwo. A ná pámiątkę zwycięstwá zbudował Kościoł w O...anie Collegiatski y nádał. To tedy zwycięstwo Wielki Kniaź Sigmunt Jágełowi Krolowi oznaymiwszy / znowu pacta vniey y stowárzyszenia Litwy z Polską odnowił. A Jągeło ná dzień Národzenia pańskiego do Krákowá zwycięstwem dwoim vcieszony piechotą wszedł stáruszek / y pierwey niż ná Zamek wstąpił / wszystki Kościoły Pánu Bogu dzięki czyniąc obchodził.

Bitwá Sigmuntowá z Swidrigaiłem.

Swidrigaiło ná Kijow vciekł.

10000. Russakow porázonych

Jan Moniwid y Rombowd scięci.

Tego

Tegoż roku gdy iuż Krol Jágeło dla stárości práwie był y wzrok strácił / á Krzyżakow hárdych do słusznego pokoiu przywieść nie mogł / wypráwił Sendiwoiá Ostrorogá z wielkiey Polski Slachtą / y z Czechámi Heretikámi do nowego Márgrábstwá / ktorą Ziemicę y dwánaście Miast przednieyszych y obronnych pod Krzyżáki zá krotki czás wzięli / y osiedli.

Sigmunt też wielki Kniaź Litewski tegoż czássu zebrawszy się z Litwą y z Zmodzią / do Lifland wciągnął / ktore przez dwánaście dni prętkimi zagony burząc y plundruiąc / wielkie łupy y wzdobycz do Litwy bez odporu wyprowádził.

Litwá Liflanty burzy.

A w Rusi ná Wołyniu Ryśko Kierdey Mąż w woynie ćwiczony / poráził y poimał Hetmáná drugiego Swidrigaykowego Kniázia Nossá / ktory był niedawno Łucki Zamek vbieżał ná Swidrigáyłá. A ták y Łucko y Wołyń przez tegoż Kierdeia z nowu było Litwie przywrocone. Ale ie potym Kniaź Ostroski Fiedko vbieżał y oddał Swidrigaykowi.

Łucko dwá kroć raz po raz wzięte.

Tegoż czássu Polacy z Czechámi Prussy przez kilko Miesięcy woiowáli / y Pomorze práwie wszystko zburzyli / Tczow spalili / gdzie więcey niż dziesięć tysięcy więźniow poimáli: Czechow ktorzy Krzyżakom przeciw Polakom służyli Czapko Hetman Czeski Polski złożywszy wielki stos Drew okrutnie spalił / wyrzuciąc im ná oczy zdrádę / iż przeciw Polakom ktorzy są z nimi iednego ięzyká y narodu zá Niemcámi walczyli.

Polacy Prussy burzą.

Tákże też Jan Strasz Freybiterow Krzyżáckich y Holándrow poimánych w wielkim budowániu záczyniwszy / á słomą oblokwszy zápalił / á pánie / pánny y białogłowską wszystkę płeć z vczciwością przez Wisłę przewiozwszy wolno opuścili. Spálili potym nászy Oliwę Klastor bogáty / y Jásieniec Zamek / gdzie więźniow wszystkich żadnego nieżywiąc posiekli / mszcząc się Janá Lewiná Wilcinskiego w dobywániu Zamku zábitego.

Zburzyli potym práwie wszystki Pomorskie kráiny áż do morzá Polacy / á gdy do morzá przyszli / ták się rádowáli / iż y wodę z morzá á zwłaszczá Czechowie w Sláśki / chcąc ią ná znák zwycięstwá do Domow nieść bráli. A Krzyżacy zwątpiwszy bárdzo o sobie / vprosili stania pokoiu ná trzy Miesiące. Więźniow też zacnieyszych gdy się záś stánowić przyrzekli puszczono / á prostych knechtow Polacy y Czechowie po dwá złote ná okup przedawáli / álbo ná zamiánę dawáli.

Cromer: Captiui binis florenis redempti.

Tegoż czássu Stephan Woiewodá Wołoski / Krolowi Jágełowi w Soczáwie przy Postach Koronnych przysięgę vczynił. A iżby się tym lepiey przysłużył / Tátarow ná Podole ciągnących poráził / y Brásławiá Zamku pod Swidrigáyłem dobył / y oddał Krolowi.

Stephan przysiągł.

Potym Krol Jageło Stáruszek pospolite ruszenie koronne vchwalił do Prus ná zimę przyszłą / ále gdy Slachtá bez żołdu zá gránice ciągnąć niechciáłá / á pieniędzy ktore są Neruus belli, iáko y v nas dziś nie było / postánowiono táki sposob / áby Woiewodowie káżdy w swym Woiewodztwie Slachcie o zápłácenu żołdu przemyśláli / Czego gdy się dowiedzieli Krzyżacy / wnet do Krolá posły wypráwili / á przyiąwszy condicie podáne ktorych się pierwey wzbraniáli / przymierze ná dwánaście lat vtwierdzili. W tenże czás Márszałek Liflandski był wypuszczony z więzienia / á zá niego był dány Fiedor Buczacki / ktorego był poimał Kniaź Fiedko Ostroski y do Lifland Mistrzowi zá więźniá z rozkazánia Swidrigaykowego posłał.

Sposob płácenia żołdu.

Przymierze z Krzyżaki.

 O burzeniu

O Burzeniu Litwy przez Swidrigayłá y o śmierci Królá Jagełá.

Rozdział V.

Tegoż roku 1433. Swidrigáyło Bolesław Brát Jagełow / máiąc ná pomoc woyſko Liflandſkie / Tátáry / y bárdzo wiele Ruśi Moſkiewſkiey / Twierſkiey / Smolenſkiey / Siewierſkiey / Kijowſkiey / y Połockiey ze trzemá wielkimi zagonámi do Litewſkich ziem wciągnął / burząc / paląc / siekąc / co mu ſię náwinęło / Kniáź też Fiedko Dimitrowic Koributowic Zbáráſki / y Kniáź Noß z drugą ſtrony Bráſławſkie Wołyń y Podole które było ku Polſcze woiowáli / y Záſław / Łucko / Brásław / Krewo / y inße Zamki wzięli. A Swidrigayło Miáſto Wileńſkie / Troki oboie / Krewo / okrutnie wyMołodzieczno / Lidę / Eiſiſki / Merecz ze wßyſtkimi wołośćiámi okrutnie wypalił y wypłonił / Slachtę poimáną ná pale wbijáiąc / czwiertuiąc. Potym Piotrá Mongerdowicá álbo Mondigierdowicá Hetmáná Sigmuntowego poráźił / y woyſko Litewſkie rozgromił / záczym Wielki Kniáź Sigmunt niemogąc mieć rátunku z Polſki / á ſwoim nie bárdzo vfáiąc dla przyiaćioł Moniwidowych y Rombowdowych / których był dał ſtráćić w láſſach / z żoną y z ſynem vlegał / á tylko vtarczkámi woyſko Swidrigaiłowe z kątow trapił.

Swidrigáyło Litwę burzy.

Potym Swidrigayło wielką mocą której mu záwżdy przybywáło ciągnął do Witebſká / który wziąwßy przez podánie / poimał ná Zamku wyßnym Kniáźia Siemioná Holßáńſkiego / y dał go vtopić w Dźwinie / ná którym mieyſcu y dziś kamień wielki ſtoi w Rzece z Krzyżem wyrzezánym zá Zamkiem / iákom ſam widział / Roku 1573. Támże też poimał y Metropolitá Ruſkiego Kijowſkiego Háráßimá y dał go ſpalić.

Kiáże Holßáńſkie y Metropolit hániebnie ſtráceni.

Z drugiey ſtrony záś Kniáź Fiedko Koributowić Zbáráſki / y Kniáź Noß Brześcia Litewſkiego y Mielniká dobywáli / y inßych obudwu Zamkow byli doſtáli / ále Mázurowie Litwie y Polakom z roſkazánia Jagełowego ná odśiecz ſię gotowáli.

Tatarow też Prekopſkich przywiodł był Swidrigayło zá wielkie podárki náiętych / áby oni zburzyli oſtátek Ruſkich ziem Sigmuntowi poddánych / ále Tátarowie ſkoro ſię dowiedźieli / iż Sigmunt Stolicę Wileńſką Wielkiego Kięſtwá Litewſkiego zá przyiáźnią Królá Jagełá opánował / y z Polaki dobrze mießkał / wnet odmieniwßy vmyſł ſwoy / Swidrigełowe kráiny Kijowſkie / y Czernihowſkie zwoiowáli.

A ták w ten czás biedna Litwá y Ruſkie ziemice dla Swidrigáyłowey nieſtworności zewßąd / y od ſwoich / y od Moſkwy / od Tátarow / Wołochow / Liflantow / Pruſſow / od Polakow / Podolan / Wołyńcow / Smoleńſczan / ſrogo były vtrapione / y zwoiowáne.

A tym śmieley Swidrigieł ná ten czás Litwę woiował / iż wiedźiał być Sigmuntá w nienawiśći / v Pánow Litewſkich dla ćięßkiego iego pánowánia / y łupieſtw / też iż widział Polakow z Krzyżakámi zábáwionych / á brátá Królá Jagełá bárdzo ſtáre° / też ſię bał przyiaćioł pánow Litewſkich pobitich / których iákom powiedźiał

powiedźiał dał był przed tym niedawno ſtráćić / iáko Janá Moniwidá Woiewodę Trockiego / y Rumbowdá / Márßałká wielkiego ziemſkiego Litewſkiego / mężow w rádzie y w woynie dobrze záſłużonych / dawßy im winę iákoby go mieli z ſtrony Swidrigiełowey zdrádźić.

Teyże Jeśieni Sigmunt zebrawßy wielkie woyſko z Litwy / y z Polſki chcąc wetowáć ßkod ſwoich nád Swidrihaykem / y Ruſkimi Kiążęty / ciągnął w Ruſkie páńſtwá / á Mśćiſław oblegwßy dobył go zá czterzy niedziele / potym zwoiowawßy okoliczne włości wrócił ſię do Litwy.

Mśćisław Litwá wzięłá.

Potym roku 1434. Król Jágiełło w zeßłey ſtárośći ná proſbę Sigmuntowę do Litwy oſtáteczny raz przyiechał / A w Krinkách Sigmuntá ná Kięſtwie Litewſkim z zupełną mocą poſtánowiwßy / y wielkie podárki od niego wziąwßy / do Korczyná iechał / gdźie miał Siem przez wßyſtek poſt wielki / z którego Seymu ná Concilium Baſiliyſkie wyprawił / á ſam odiáchał do Krákowá. Potym do Grodká ná Ruś czterzy mile ode Lwowá iáchał / gdźie miał przyiąć Hołd y przyſięgę od Stephaná Woiewody Wołoſkiego / á w drodze według zwyczáiu w leśie ſłuchal Słowiká ßczebieczącego do pułnocy / á iż było láto nád zwyczay źimne / przeźiąbł / ſkąd wpadł w Febrę / á przyiechawßy do Grodká w wigilią Swiąteczną v ſtołu ſiedząc / przy poſłach Woiewody Wołoſkiego ſrogo ſię rozniemógł / Ták poleciwßy Syny Pánom koronnym / y teſtámentem Litwę y Polſkę roſpráwiwßy / y Swiątośći Páńſkie przyiąwßy / vmárł w poniedźiałek Swiąteczny oſtátniego dniá Máiá ſiedmnaſtego dniá po rozniemożeniu / á w Krákowie pochowan w grobie Mármurowym / który y dziś widźimy. Królował lat czterdźieśći y ośm / y trzy Mieśiące / á iáko długi wiek miał niewiedźieć / lecz był ſtárßy niż Witołd / który vmárł w ośmidźieśiąt lat wieku doſkonáłego.

Jágełło Krol vmárł.

Wiek Jagełow wątpliwy.

Ták on Król święty w Grodku śmierći dług zápłáćił /
Męſtwem / cnotliwym żyćim z Herohy ſię zbráćił /
Słucháiąc ſczebietánia Słowiká wdzięcznego /
Szedł do chorow Angielſkich śpiewánia wiecznego.
Zimno / głod / poſty znośił / w kożuchu báránim /
Soboli / Złotogłowu nievyźrzałeś ná nim.
A był ták bárdzo hoyny iż wßytko rozdawał /
A z zyſkiem gdy co komu dał on dźień wyznawał.
Łowámi ſię z młodośći áż do śmierći báwił /
A ſpráwiedliwość prętką káżdemu odpráwił /
A niżli ná dwor wyßedł trzy kroć ſię vwinął
W koło ná iedney nodze / by go zły raz minął.
Káżdy poſt w chlebie w wodzie / w nabożeńſtwie znośił /
A tego dał połowę kto go o co prośił /
A dla tego ſowito muſiał więcey prośić /
Kto chćiał połowę ſkutkiem proſby ſwey odnośić.
Winá / Miodu niepijał ták trzeźwo żył záwżdy /
Przezedni ſię w Láźni mył álbo ná dźień káżdy /
A winnikiem ſię chwyſtał mowiąc á / ie / ie / ie /
Po Litewſku / á w cieple ná zwierzchnicy zieie.

Obyczáie Jágiełowe.

Słowiká rad słuchał.

Cirpliwość y Száty.

Z hoyności Prodigum go zowie Miechouius.

Łowy.

Spráwiedliwość.

Zabobony.

Poſty.

Spoſob dawánia.

Obyczay proſby.

Trzeźwość.

Łáźnia y zwykłe w niey winnikiem chwoſtánie.

Dár y oddárowánie. Dar namnieyſzy ták wdzięcznie káżdego przyimowak/
Artaxerxes. Iż w czwor ſpoſob ſowito hoynie oddárowak/
Poſtronnym hoyny. Ná poſtronnych był hoyny/ Kościoły nádawał/
A czáſem áż ná obiad ledwe z łożá wſtawał.
Oſpáłość. Wzroſtu ſam był miernego/ twarzy/ ſzyie długiey
Uroda. Day nam Boże Jágiełki tákiey doſtáć drugiey
Ják tá Litewſka byłá ktora oświeciłá/
Polſkę/ y w Litwie prawdę Bożą rozmnożyłá.

Władisław trzeci Jagieło, wic Krol Polski/ á potym y Węgierſki/ Roku Páńſkiego 1434.

Kſięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Paná Euſtáchiuſá Tiſkiewicá / Woiewodzicá Smolenſkiego.

Elekcia Władisławá Jágełowicá.

JAk gdy ſię Jágełá Krolá śmierć po wſzitkim páńſtwie rozſtawiłá/ wnet Zbigniew Biſkup Krákowſki z wielgo Polany w Poznániu miánowáli y wybráli ná Krolestwo Polſkie Władiſławá ſtárſzego Syná Jágełowego/ ná co potym Pánowie y Rycerſtwo máłey Polſki/ áczkolwiek nie rychło zezwolili. I był złożon dzień koronáciey ná Swięty Jakob Roku 1434. ná ktory ſię wielkość Pánow Duchownych y Swieckich y Rycerſtwá ziecháło do Krákowá. Sigmunt też Wielki Xiądz Litewſki ſam ná ten czás będąc chory / y wielką niemocą złożony / przyſłał zacnych Poſłow / z Pánow Litewſkich / y Ruſkich z ſtrony ſwoiey ná onę Koronácią / Toż też Woiewodá Wołoſki Stephan / y Xiążętá Mázowieckie/ Semowit/ Kázimierz / y Boleſław vczynili.

A gdy iuż koronáciey dzień przyſzedł ná świety Jacob/ wnet Spitko z Mełſtiná/ y Derſlaus Ritwáńſki/ y Abram Zbąſki / y Jan Straz z Kościelnik zá ſtáwili ſię y wzruſzyli wielkie burdy mowiąc/ iż ſię niegodzi ták młodego/ á ieſzcze dziecięciá koronowáć/ ktory nie może ſtátecznie poprzyſiąc praw / y wolności poſpolitych / ále im to wnet Zbigniew Biſkup Krákowſki z inſzymi Senatory rozwiodł/ gdy vkazáli kſięgi ſtáre piſáne Kroniki Polſkiey z Kościołá Krákowſkiego/ ná ktorych było wymálowano oſobę młodą á niezároſłą Kázimirzá wielkiego y ſpráwy iego zacne wypiſano/ ktory w tych leciech był koronowan.

Ták przeſtáli oni Pánowie wartogłowni więcey wichrzyć/ á tu może káżdy obáczyć z domowego przykłádu iáko iedná namnieyſza rzecz Hiſtoriy ſtárych więcey waży w poważnych/ á trudnych / y wielkich rzeczach / niż tyſiąc queſtiy Philozophow.

Ten máło nie podobna byłá y Henrikowá Coronacia gdy ſię Potym przy koronáciey w niedzielę ná dzień S. Jacobá/ gdy iuż miano ná Władiſłáwá koronę kłáść/ nowe burdy powſtáły/ gdy Pánowie niktorzy y Poſłowie ziemſcy roſterkliwi záwołáli/ iż ná to nie zezwaláią/ ponieważ bez ich woli Krolá

koronuią. To wnet vhámował Jan Oleſnicki Głowacz Márſzałek wielki/ ktory ſtronie przeciwney od Senatu powiedział/ iż ktoby zezwalał ná Władiſławá Jágiełowicá/ áby wyſtąpił ná práwą ſtronę/ á ktoby rozumiał ináczey ná lewą/ to gdy vſłyſzeli/ ſtáło ſię iż wſzyſcy iednoſtáynymi głoſy zá onym fortelem przyzwolili/ á Mełſtinſki/ Sbąſki / y Straſz / ktorzy byli wyſoko wſtąpili / nie chcąc przyzwolić/ ſromotnie ná doł zrzuceni. A iż ſię długo ſwárzyli/ Miſza áż po południu byłá/ á koronacia przez Wociechá Jáſtrzębcá Arcibiſkupá Gnieznienſkiego ledwo ſię przed wieczorem ſkończyłá. — Swar wſczął o confederatię to Religiey. Fortel ná zezwolenie coronáciey. Miechouius fol. 301. poſt meridiem miſſa incepta. Cromerus fol. 310. Sole ad veſperũ declinante.

Támże też ná tey Koronáciey Ruſka y Podolſka Slachtá z Polſką w iednákich wolnościach y práwach od nowego Krolá byłá porownána y ziednoczoná/ Bo przedtym Podolánie/ Wołyńcy/ Chełmiánie/ y Bełzánie/ zdawná tę powinność czynić muſieli/ iáko Długoſz y Cromer lib. 21. piſzą/ iż gdziekolwiek álbo kiedykolwiek Krol álbo Wielki Xiądz Litewſki kazał im ná woynę iácháć / tedy muſieli / bez żadnego żołdu / też Zamki ziemſkie budowáć y oprawowáć byli powinni/ á z káżdego ſtáiá záſianego roli ná kożdy rok Krolowi álbo Wielkiemu Xiędzu muſieli dawáć dwá korcá owſá/ y dwá żytá / y po czterzy groſze. Támże też Sigmunt Wielki Xiądz Litewſki z nowu páctá odnowił Litewſkie z Krolem nowym y z Koroną przez Poſły.

O rożnych Woynách w Litwie / y poráženiu Miſtrzá Liflandſkiego w Zmodzi/ etc. Roku 1434.

SWidrigieł wichrząc záwżdy zebrał ſię z Ruſſaki/
Tákże z Miſtrzem Liflantſkim / z Contory z Krzyżaki/
Ciągnął áż do Brásłáwiá burząc/ paląc włości/
A nád własnym narodem vżywał ſrogości. — O tym też czytay Długoſzá y Cromerá lib. 21. y Miechowiuſzá.
Lecz w ten czás z gwałtownych dżdzow były wielkie błotá/
Zá czym Swidrigiełowá vſtáłá ochotá/
Odciągnął do Połocká tám woyſko odpráwił/
A Miſtrz Liflantſki kupem w Zmodzi ſię zábáwił.
A gdy z płonem wyciągał / záraz ciemne láſſy/
Ktore były legowiſkiem zwierzow w one czáſſy/
Gdzie Niemcy mieli ciągnąć Zemodź podrąbiłá.
A gdy iuż w ſrzodek przyſzli drzewá obáliłá.
Trzaſk y łom gdy ſię ſośnia o dębinę wáli/
Krzyk mężow áż obłoki głoſem przebijáli/
A Zmodź Niemcow ták kole/ bije / wiąże/ ſiecze/
Aż krew po gęſtym krzewiu y kłodzinich ciecze.
Drugich drzewi okrutnym przywaláią pędem/
Leżą trupi ciebli przytłuczeni rzędem/
A ránni iecz Herr Gott Herr Gott nárzekáiąc/

Zmodź zás mus vsmus krzyczy w kąt ich náganiáiąc.
Y Reyterowie zbyli Frezow kosmonogich/
Y rystunkow woiennych/ strzelby/ satrow drogich/
Mistrz ránny ledwo vciekł/ zá czym Zmodzinowie/
Łup wszytek odgromili ná chytrym obłowie.

Krzyżacy Pruscy ktory vsłysze li o poráženiu Mistrzá Liflandskiego w Zmodzi musieli wziąć przymierze z Polaki/ y z Litwą.

A gdy ták zbići byli od Zmodzi Krzyżacy/
Iuż mieli snádny pokoy od Prusow Polacy/
Wziąwszy spolne przymierze z młodym Krolem potym/
Zgruntowáli w pokoiu Polskie spráwy złotym.

O tym *Dlugosus & Cromerus lib. 21. Fefellerat enim Crucigeros euentus Samogitici belli. Nam Liuonienses præda onusti è Samagitia reuertentes, in sylua quadam succisis arboribus, impeditiá Samagitis & circumuenti magnaq; strage profligati erant, &c.*

Fiedko Koributowic od Swidrigáiłá poimán.

W ten czás też Swidrigáiło Podole z Ruską y Moskiewską pomocą burząc poimał był Teodorá álbo Fiedká Koributowicá Xiążę Nieświeskie/ ktory był do Krolá przystał/ ále Polacy záraz Swidrigiełowi przez Michałá Buczáckiego odpor dáli/ y Kniáziá Fiedká Nieświeskiego/ przodká Xiążąt Zbáráskich wybáwili/ ktory Krolowi Władisłáwowi/ dobrowolnie Krzemieniec/ y Brásław podał/ Ale mu zásię ty Zamki Krol wrocił w dożywotne vżywánie/ gdy tego mu się z żoną y z dziećmi w obronę skutecznie podał/ Cromerus fol. 311. Fiedká táwnie *Ducem Niesuiesensem* zowie/ á dziś zás Nieświeź w Dom Rádziwiłow/ iáko iest wszystkich rzeczy odmienność/ przyszedł/ skąd się też zá priwileiem Cessárskim Xiążętámi ná Nieświeżu y Olice piszą.

O Poráżeniu Swidrigiełowym z wielkimi woyskámi/ y vtopieniu Koributá/ Roku 1435. w dzień S. Simoná y o Hołdzie dwu Woiewodow Wołoskich.

Rozdział II.

Potym Swidrigiełł z nowu w Witebsku mieszkáiąc/
Zebrał wszystkę Ruską moc/ y sąsiad wzywáiąc/
Z Kniáziem Twierskim/ z Moskiewskim/ y z Mistrzem Liflandskim
Ciągnął w Litwę y z Cárzem woiuiąc Kázáńskim.

Sigismundus Rot Slężak był wielki nieprzyiaciel Polakom/ bo go był Czárnkowski poimał/ gdy iáchał od Cesárzá do Witołtá.

Sigmunt Rot Slężak/ Polski prześládownik srogi/
Ktory w Polscze y w Litwie czynić był zwykł trwogi/
Przywiodł Swidrigáyłowi ná pomoc lud wielki/
Z Prus/ Z Czech/ z Slązká/ y strzelby rożney rynsztunk wszelki.
W tym Swidrigeł z Liflandskich y z Ruskich woysk zborem

Oboz Swidrigełow pod Brásławiem Litewskim nád Jeziorem.

Przyszedł pod Brásłáw ktory leży nád Jezioren/
Tám się koszem w z gony rożno ląc położył/
A właśny Syn Oczyznę właśną mieczem trwożył

Koribut

Koribut też przybył z Czech do niego z Slężaki/
A ták się zszykowáli ná Litwę z Krzyżaki/
Burząc/ paląc włości srogo Sigmuntowe/
Litwę práwie zniszczyli przez woyny domowe.
Krol Władsław ośm tysiecy Polakow wypráwił/
A Jacobá z Kobylan Hetmánem vstáwił/

Jacob Kobylinski.

Ná pomoc ich do Litwy posłał Sigmuntowi/
By skretnemu odpárli ták Swidrigáiłowi.
Sigmunt też woyská swoie Litewskie zszykował/
Y potrzeby do bitwy porządnie zgotował/
Syná swego Michałá Hetmánem vstáwił/
Aby się ták w Rycerskim ćwiczeniu záprawił.
W ten czás Wilkomeriey Swidrigeł dobywał/
Ktorą krzywym puszczim brzeg Swiętey otoczywał/
Kniáź Micháyło z Polaki y z Litwą przybieżał

Bitwá Kniáziá Micháiłowá z Swidrigáiłem.

Ná kosz tám gdzie Swidrigieł z swoim woyskiem leżał/
Sprawiwszy się vderzył nań z wielkim okrzykiem/
A Polacy Vsárskim z kopijámi szykiem/
Przerwáli woyská iego á Litwá zás z łukow
Szyie/ odzywa się lás y niebo od hukow.

Práwie gdy Słońce wschodziło Swidrigáiło porážony.

Titan w ten czás złoty woz swoy z Morzá wytaczał/
A promienie ogniste po Niebie rozwłaczał/
Gdy Kniáź Michał trzy vphy zbił Swidrigiełowy/
Pełne polá pobitych/ pełne trupow rowy.

Sigmunt Koribut y Sigmunt Rot poimáni Twierski y Wiazemski Kniáziowie zábici. *Crom: Ibi robur omne Liuoniensium cum Magistro et Marsalko concidit, &c.*

Polacy też Liflantow/ y Czechow przerwáli/
Koributá z Sigmuntem Rotą zás poymáli/
Michałá Wiązemskiego też Kniáziá zábito/
Támże Járosław Twierski Kniáź dał śmierci myto.
Mistrz Liflantski z Marszałkiem swym poległ zábity/
Y wszystká moc Liflantska ległá z Moskowity/
Wielkość ich w Swiętey rzece z końmi potonęłá/
A wodá zmieszána z krwią pobitych płynęłá.

Sigmunt Koribut Dimitrowic Kniáź Zbáráski/ ktory się też zá Krolá Czeskiego nosił/ y Sigmunt Rot Slężak vtopieni w Swiętey. Miechoui. fol. 307 lib. 4. Crom fol. 312. lib 2.

Inszych Kniáziow czterdzieści w poboiu poymano/
Jednych więzienim/ mieczem/ drugich pokarano/
Tám Koribut vtopion z Rotem w Swiętey rzece/
Drugich wiedziono rzędem powiązawszy ręce.
Swidrigieł w máłym poczcie ledwe vwiozł mydło/
A więźniow ták pędzono do Wilná iák bydło/

Sigmunt potym zwycięstwie Ruskie Xięstwá odzyskał.

Sigmunt Smoleńsk/ Połock wziął/ y Kijow tą spráwą/
Swidrigieł do Wołoch zbiegł máiąc nań myśl krwáwą/

Támże

Miechouius piße / iż ſiedm lat pásł Owce w Wołoßech.

Támże wełnonoßne pásł kilko lat Czábany/
Tu obácz iák przygodá mieni wielkie ſtany/
Z Xiążeciá wnet Skotopás/ ßczeście ſie ták wije/
Dziś Creſus/ iutro Irus/ głáßcze/ záś vbije.
Nie dufay nigdy w ßcześciu/ nie roſpaczay w ſmutku/
Bo ty dwie rzeczy fatum wiedzie k ſwemu ſkutku/
Gdyż nieczoſána Cloto wßytko dziwnie mießa/
A ná cieniuchney nitce ludzkie ſpráwy wießa.

Policrates bárdzo ſczeſliwe Xiąże ná wyſpie Samos/ gdy zá ßcześciem ſwoim wiele inßych wyſpow y kráin opánowal/ á prágnąc áby go też kiedy ábo raz nießczeście potkáło/ pierścień bárdzo wielkiego koßtu w morze wrzucił / ktory w vłowioney rybie záráżem nálazł/ á widy potym wiſiał/ także Creſus od Cyruſſá zwyciężony etc. O czym czytay Herodotum, Iuſtinum, Xenophontem, Plutarchum &c. Strabonem Libro 14. Volateranum lib. 18. etc.

Policrat ßczeſcia kuſząc/ pierścień w Morze wrzucił/
Ktory mu w vłowioney rybie wnet ſie wrocił/
Skąd ßcześciu hárdzie vfał / lecz go wnet zdrádziło/
Bo go ná ßubienice potym wprowádziło.
Ták też y náß Swidrigieł w ſwym ſie ßcześciu ſpárzył/
Gdy pod Wilkomierią boy mu ſie nie zdárzył/
Wßytkie Xieſtwá ktore miał ná Ruśi vtrácił/
A ſam ſie z Haydukámi kupem żyiąc zbrácił.

A tu Cromer wątpliwie piße o vtopieniu Koributowym: *Tametſi de Coributo (ſcilicet aquis ſuffocato) fama variat, nam & ueneno in medicamentum infuſo à Sigismundo extinctum eſſe uulgatum eſt.*

Ceſarz Sigmunt ktory był Swidrigiełá ná tę woynę prożnymi obietnicámi pobudził przeciw Wielkiemu Xiedzu Sigmuntowi/ przyſłał poſły ſwoie do Krolá Władisłáwá Jágiełowicá do Krákowá zá Swidrigiełem proßąc / ále ſie iuż byli tą woyną dobrze roſtrzygnęli / gdy Swidrigiełá Sigmunt wypędził. Poßło było w ten czás wielkie Xieſtwo Litewſkie ná Hoſpodárſtwo Wołoſkie.

Burdy Wołoſkie.

Tegoż roku Heliaß Woiewodzic Wołoſki vciekł táiemnie z Zamku Sierádzkiego/ ná ktorym był chowan pod ſtrażą Piotrá Száfránicá / gwoli Stephanowi Brátu / á przyßedwßy do Wołoch/ záráżem woyſko ná brátá Stephaná zebrał/ zá czym ieden drugiego wyganiáiąc/ wßyſtkę Wołoſką ziemię krwią oblali. Aż potym roku 1436. Krol Włádiſław obudwu przez poſły pogodził/ y rozdzielił im ná dwie częśći Wołoſkie kráiny / Stefan wziął zá vdział Białogrod z portem Morzá czarnego / Tehinią / Kilią/ Siliſtrią / y Obłucicę / ktore dziś Zamki / iákom ſam widział / Turcy opánowáli. Heliaß záś otrzymał tę ſtronę od Nieſtru/ Chocim/ Szocáwę/ Iaſſi (gdzie dziś Stolicá z Socháwy po zábitym Deſpocie przenieſiona) Breilow/ Berlad/ Vßi/ Tehucz/ etc. Ktore Miáſtá przy mnie był Iwonia wypalił roku 1573. Ták potym przyiáchał Heliaß do Lwowá / gdzie z częśći tey Wołoch Krolowi Władiſłáwowi Hołd vczynił/ y dań ná káżdy rok z teyże częśći poſtąpił / naprzod dwie ſcie wozow wyżiny ryby Dunayſkiey/ cztery ſtá Wołow do Krolewſkiey kuchniey/ y cztery ſtá ßkarłatnych ßat álbo purpurowych / y ſto koni / zá pewny tribut/ á Krol mu poſtąpił Zamku Hálickiego dla chowánia ſkárbow. Stephan záś miał płáćić z drugiey częśći 5000. Złotych czerwonych ná káżdy rok / á 400. konnych ná káżdą potrzebę Krolowi ſtáwić / á to dziś wßyſtko Turcy ożięnęli.

Hołd y Tribut Wołoſkiey ziemie/ O czym czytay Długoßá y Miechowiußá lib 4. cap 53. etc.

O vpámie-

O vpámietániu Swidrigiełowym/ y iego nędzy/ Rozdział III.

ROku Páńſkiego 1437. Xiąże Swidrigayło gdy wßyſtko przez ſwoię nieſtworność vtrácił/ nie wczás ná ſtárość tego żáłuiąc do Krákowá 13. dniá Auguſtá obecznie z pokorą przyßedł / proßąc Krolá Władiſłáwá / y Pánow Koronnych/ áby go w łáſkę przyięli / á z Sigmuntem Brátem Stryiecznym Wielkim Xiedzem Litewſkim ziednáli/ iżby wżdy w Litwie gdziekolwiek iáki kącik ſpokoyny ná ſtárośći podporę otrzymał.

Długoß & Miechouius lib. 4. cap. 56. fo. 508. Crom. lib. 21.

A ták tą vkłądnośćią / y pokorą ſwoią porußył był Swidrigieł Krolá y wßytkich Pánow Koronnych / gdyż y Łucko ktore ießcze ná ten czás trzymał/ oddał do Korony Polſkiey. Ale Sigmunt poſławßy poſły ſwoie Litewſkie do Krákowá/ nie dał ná zgodę z Swidrigiełem y ſłowá rzec/ grożąc ſie z Xieſtwem Litewſkim rozłączyć od Polſki / ieſliby Swidrigáyłá chciał Krol ná Xieſtwo Ruſkie przełożyć.

Ták tedy biedny Swidrigieł gorzko ná ſwoie nie wczás ony burdy z słozámi płácząc y nárzekáiący był z Polſki wypędzon iáko nieprzyiaciel / iż ſie y tám ſám właſnie iák on Iowinianus Ceſarz / álbo Krol nábuchodonozor / ná oſtátek iákom pierwey piſał / muſiał páść Owce w Wołoßech przez ſiedm lat. O czym też Miechouius piße / będąc pierwey Wielkim Xiędzem Litewſkim/ y Ruſkim/ y Żmodzkim. A Łucko od niego podáne Krol Sigmuntowi/ y Xieſtwu Litewſkiemu wrocił ze wßyſtkim Wołyniem / pod tą condicią / áby po ſmierći Sigmuntowey záś było y z Wołyniem do Korony przywrocono. Dowgierd też będąc ná ten czás vczynionym Woiewodą Wilenſkim y Stároſtą Łuckim przyſiągł imieniem wßyſtkiey Litwy/ po ſmierći Sigmuntá Wielkiego Xiędzá/ Wilenſkiego Zamku żadnemu inßemu nie podawáć/ iedno Władiſłáwowi / y iego Naſlednikom Krolom Polſkim. A tu Czytelniku obacz/ iż Dawgerd y teras ieſt Woiewodą Wilenſkim/ ktorego ono Polacy byli poimáli/ wyzwawßy go z Kámienicá Podolſkiego po ſmierći Witołtowey / przeto nie był zábity w on czás / iáko Latopiſcze świádczą / poniewaž teraz żyw ieſt / á Piotrowinem nie mogł być/ wyiąwßyby to był powinny álbo Brát tegoż imienia y Fámiliey.

Swidrigayło pásł Owce 7. lat w Wołoßech áż do podnieſienia ná w: Xieſtwo Lit: Kázimierzowe / ktory go záś w łáſkę przyiął.

Roku záś 1437. Sigmunt Ceſarz Krol Czeſki y Węgierſki iádąc z Prági vmárł w Znoymiey / y pochowan w Wárádzynie. A ná iego mieyſce wſtąpił Albricht Xiąże Rákuſkie. Czechowie záś niktorzy poſłáli do Krolá Polſkiego Władiſłáwá / áby im zá Páná vſtáwił Brátá Kázimirzá / ktoremu było trzynaśćie lat/ zwłaſzczá Taborowie Heretici/ ktorych byłá moc więczßa / drudzy też Krolá Rzymſkiego Albrichtá wybráli/ ktorego Prázánie przez Filibertá Biſkupá Konſtantieńſkiego w Prádze koronowáli. Dla tego Krol Włádiſław Brátá ſwego Kázimirzá z Woiewodą Poznáńſkim Oſtrorogiem Sędiwoiem/ y z Ianem z Tęczyná Woiewodą Sendomirſkim poſłał do Czech/ dawßy im ludzi niemáły poczet/ ktorzy w Czechách ſkáráli tych ktorzy ná Kázimirzá nieprzyzwaláli. A ták Albricht wezwawßy ná pomoc Xiążąt Niemieckich / tákież Elektorow/ y Węgrow/ y inych/ ciągnął do Taboru z trzemidzieſty tyſiąc ludzi/ gdzie Polſkie woyſko leżáło / ktorych też mogło być czternaśćie tyſiąc / k temu dobrze

dobrze okopáni byli / tám ná káżdy dzień hárce czynili / Táborzánie z gory Polakom byli ná wielkiey pomocy / przeto ich nie mogli pożyć / Ale głodem strapione obie woysce bedąc / ruszyli się precz / Albricht do Pragi / Polacy do Táborn. Władisławá potym Królá spráwili Woiewodowie przez listy o wielkiey mocy Albrichtowey / przeto Władisław zebráwszy woysko Polakow y Litwy ciągnął do Czech przez Sląsko / A gdy było v Opáwy / przyiechał k niemu Jan z Tęczyná Woiewodá Sedomirski / powiádáiąc iż się woyská precz ruszyły / Król Władisław zásię ná zad ciągnął czyniąc w Sląsku wielką szkodę.

Władisław sam do Czech.

Spitko z Melsztiná / y Dersław Ritwianski zhárdziawszy z wielkich bogactw y máietności / w Polszcze broili / Tátárowie też Zawolscy do Podolá z Sachmatem Cárzem wtárgnąwszy wielkie łupy y polon wzięli roku 1438. á gdy wyciągáli zebráwszy się Slachtá Ruska / y Podolska stoczyli z nimi bitwę / ále w złym á błotnym mieyscu / przeto od Tátárow przemożeni / gdzie moc wszytká Slachty Podolskiey / y Michał Buczacki / Stárostá Kámieniecki polegli.

Tám niják Jan Włodek Slachcic zacny Herbu Sulimá / znák pámięci godney cierpliwości okazał / gdy bedąc wielkością ran zemdlony miedzy trupámi się vtáił / A gdy go Tatarzyn z szat odzierał / iáko vmárłego / bo żadnego nie żywili / ták w sobie duch żywiący zátrzymał / iż gdy mu z nog nożem vbránie Lunđskie prol y z ránámi częstymi obrzynał / y pálec ná ktorym miał Sygnet vcinał / áni się ruszył / á niewymowną cierpliwością żywot záchował / o ktorym Dlugosz pisząc powiáda / iż go sam widział z pálcem vciętym / y z nogámi według swu vbránia poprotymi / *Egregium fortis uiri facinus, tolerantiaeq; exemplum singulare,* Cromerus dziwuiąc się to być świádczy.

Włodek dziwną cierpliwością żywot záchował.

Tego też Roku ná Seymie Piotrkowskim w Miesiącu Grudniu / Krol Władisław Jágiełowic był ná Krolestwo Polskie skutecznie potwierdzony / y z opieki wypuszczon / gdyż iusz miał lat piętnaście / w ktorych leciech pospolicie v Polakow opiekunowie vstawáią / á práwá y wolności wszytkim Stanom Duchownym y Swieckim poprzysiągł czwartego roku po koronáciey.

Władisław ná Krolestwo potwierdzon.

Sigmunt też Wielki Xiądz Litewski z Pány Rádnymi vgodę postánowioną przez Jágiełá y Witołtá Litwy z Koroną Polską odnowił / y zapisem potwirdził.

W tenże czás Concilium Basiliyskie ácz się z Ewgeniusem Papieżem niezgadzáło / y z vrzędu go zrzuciwszy / inszego wybráło / wszákże przez Posły o pokoy miedzy Krolem Polskim / y Cesárzem Albrichtem Czeskim / y Węgierskim Krolem stáráło się / áby tym snádniey mogli dáć rátunek Grekom / y Węgrom od Turká vciśnionym / á gdy Posłowie z obudwu stron o pokoy z Polaki tráctowáli / dla hárdości Niemieckiey nie mogli nic pewnego skończyć / tylko ná czterzy Miesiące przymierze wzięli / ále iednák wten czás był pokoy od postronnych nieprzyiaciol.

Eugenius Papież od Concilium Basileyskiego złożony.

O burdách w Polszcze przez Melsztinskiego / y przyięciu Korony Węgierskiey.

Rozdział IIII.

Potym Krol Władisław Jágiełowic złożył Siem w Korczynie álbo w Nowym Mieście nád Nidą roku 1439. ná ktory gdy się wiele Pánow Polskich y Ruskich ziecháło / y od Sigmuntá Xiędzá Litewskiego Posłowie / Spitko z Melsztiná zebráwszy potáiemnie woysko niemáłe z przyiacioł zá pieniądze / y z poddánych chłopow swych wołości / á zszykowawszy się zbroyno v Piaskow więtszych wsi swoiey / gdzie mi iego okop Pan Czechowski dzisieyszy z iego Familiey potomek vkázował, wiechał gwałtownie bez wieści w Nowe Miásto / tám gospody Biskupá Władisławskiego / y Mikołáiá Lásockiego Dziecaná Krákowskiego / ráno gdy wszyscy ieszcze spáli wyłupił. To też Klasztorowi vczynił szukáiąc tám Janá Koniecpolskiego Kánclerzá / y Janá Oleśnickiego Márszałká / ná ktorych miał wark / ále oni zá przestrzeżenim vstąpili / to zbroiwszy z Miástá wyciągnął / á przeciwko gdzie Nidá w Wisłę wpada / począł się z woyskiem obozem otoczywáć y okopywáć / gdziem y dziś tego znáki iásne widział / y znáć tám iż dobrze wał sypiąc robili / ále niż tego dorobił / záraz wszyscy co około Królá byli ná woysko iego gwałtem vderzyli niezbroyni ná zbroynych / á stráciwszy bitwę Spitko w pirwszym potkániu meżnie się zástawiáiąc vmárł / zá czym inszy bez wodzá pierzchnęli. Krol chłopkom wołości iego / ktorzy to musieli z przymuszenia zá Pánem czynić / przepuścić kazał / wszákże ich wielkość zá gwałtem w Nidzie rzece ktorą zá sobą mieli potonęło / ná Spitká ieszcze się rucháiącego wyrok vczynion / y czci iáko wzburzyciel / y zgwałciciel pospolitego pokoiu odsądzon / trzy dni nági y niepogrzebiony iáwnie leżał. A Rapstin Zamek iego ná się Krol wziął / tylko Melsztinie żenie iego zá prosbą Krol pozwolił / á iż to iáko powiedano z szaleństwá vczynił / tedy ná żądánie Pánow Rad / Krol / áby to potomkom iego nie wádziło / decretowi swoiemu o odsądzeniu czci zfolgował.

Pan Czechowski z Tarnowá Hrabiá.

Spitko Melsztinski zábity / y czci odsądzon.

Ná potomki Melsztinskiego o cześć wzgląd.

W wielkiey też Polszcze ná ten czás nie mnieysze zaburzenie było / przez Abráhamá Zbąskiego / ktory Czechow Heretikow przechowywał / y s nimi przestawał / wszákże Biskup Poznánski zebráwszy blisku tysiącá iezdnych ná Zbąszynie go Zámku obległ / á przymusił mocą / gdy ná klątwę niedbał / iż mu pięć Xiężow Czechow wydał / ktorych iáwnie w Poznániu spalono / Sam też Zbąski z frasunku w rychle vmárł. Ták ci dwá gwałtownicy pokoiu pospolitego / żywotá dokonáli /

Zbąski w wielkiey Polszcze broi.

Tego też roku ná Concilium w Florenciey ná ktorym był Cesarz y Pátriarchá Constantinopolscy / y Prełatowie stárszy z Greciey / sstáłá się iedność vżywánia Ceremoniy w Kościele Rzymskim y Greckim / ále to nie długo trwáło. Támże Zbigniew Biskup Krákowski / y Isidor álbo Sidor Metropolit Kijowski Cardinałámi byli poczynieni.

Zbigniew Krákowski / Sidor Kijowski / Cardinałowie.

Tegoż Roku gdy Albricht Cesarz Krol Węgierski y Czeski z płynienia żywotá vmárł / zostáwiwszy żonę brzemienną. Węgrowie vważáiąc gwałt woyny Tureckiey / vrádzili wziąć ná Krolestwo Władisłáwá Jágiełowicá Krolá Polskiego / Wypráwili tedy do niego Posły zacne z Rády koronney / y od

Albricht Cesarz vmárł obiadwszy się bań y grzybow.

Miast Węgierskich/ Janá Biskupá Signienskiego / Máćká z Taloncżu Dálmatskiego / y Karwáckiego Báná / Emeriká Márcellá Ochmistrzá dworu Krolewskiego / Jánuszá Pereniego / y Ládisłáwá z Palonczu / ktorzy przyiáchawszy do Krákowá spráwili poselstwo w Kościele ná Zamku do Krolá Włádisłáwá od wszytkich stanow/ żądáiąc go ná Krolestwo Węgierskie / Dálmáckie/ y Karwáckie. Tám Pánowie Koronni niektorzy mu odradzáli / áby Krolestwá ofiárowánego nie przyimował / á ná swym przestał / vważáiąc w tym trudność dwoiego páństwá rządzenia / y gwałt woyny Tureckiey wieczny. Ale Pánowie drudzy odrzuciwszy ofiárowánie Tureckie / y strách ich woyny ná stronę/ przewiedli dla ozdoby y sławy Polskiey / tudzież dla snádnieyszego pokoiu od Turkow zá cudzą ściáną/ iż Władisław Krolestwo Węgierskie przyiął.

Byli też ná ten czás w Krákowie posłowie od Tureckiego Cárzá Amuratá/ ktorzy trzy Miesiące odpráwy czekáli / bo byli przyiecháli ieszcze zá żywotá Albrichtá Cesárzá / obiecuiąc Władisłáwowi Krolowi Polskiemu ná pomoc sto tysięcy woyská / y pieniędzy co potrzebá ná żołnierze / ieśliby począł woynę (ku ktorey się było náchyliło) z Cesárzem Albrichtem o Krolestwo Czeskie.

Pátrz Tureckiego ofiárowánia áby się sámi Chrześciánie iedli.

A ták o świętym Woyciechu Roku 1440. wyiechał Władisław z Krákowá do Węgier przez Sądecz z wielkością ludzi Polskich/ w Sobotę S. Troyce/ á gdy wiąchał ná Budzyń / od Węgrow był przyięt poćciwie / á w ten czás Krolowa Węgierska Albrichtowa Cesárzowa Elżbietá porodziłá Syná / ktoremu dano imię Ládisław / tá vkrádszy Koronę/ záráżem go kazáłá ná dzień Swiąteczny Dionizemu Kárdinałowi w Białogrodzie koronowáć / tákże y Dziecię y Koronę potáiemnie zásłáłá do Rákus / y dáłá ku wychowániu Fridérikowi Cesárzowi powinowátemu swemu.

Koroná Węgierska iáko przedtem Polska vkrádziona.

Ale Pánowie Węgierscy/ ziácháwszy się ná Budzyń / chcieli koronowáć Władisłáwá ná Krolestwo Węgierskie / tám gdy Korony nie náleźli/ nie chcieli nigdzie puścić z Miástá Ládisłáwá Gáry / tákież Dionisiusá Kárdinałá / y drugich co byli z strony Krolowey przyiecháli ná gleycie/ ážby Zamek Wyszegrod podáli / á Koronę wrócili / ktora byłá poruczona Garze przerzeczonemu.

Ták Gárá gdy musiał z Arcibiskupem przysiądz Władisłáwowi Krolowi Polskiemu / wnet wszyscy z wielkim triumphem do Kościołá go prowádzili/ támże go Arcibiskup Dionisius według zwyczáiu Węgierskiego ná rámiona swoie wziął / y podniozwszy obwołał go być Krolem Węgierskim / Kárwáckim / y Dalmátskim. Jácháli potym do Białogrodá ná koronácią z Budzyniá: Tám gdy Gárá po Koronę szedł ná Wyszegrod nie ńálazł iey w skrzyni/ bo ią byłá przez iego wiedzenia Krolowa vkrádłá / dla tego był Władisław koronowan z Swiętego Szczepaná głowy Szczałbátką Koroną w Białogrodzie ná dzień S. Alexego. A ztąd były wielkie rożnice miedzy Krolową Elżbietą / á Władisłáwem Krolem Węgierskim.

Władisław koronowan Koroną z sczálbatki S. Szczepaná.

O zábiciu Sigmunta Wielkiego Kiędzá Litewskiego przez Kniáziá Jwaná Czártorijskiego 1440. á od stworzenia Swiátá 6943.

Rozdział V.

SIgmunt Kieystutowic Kniáź Wielki Litewski/ po onym zwycięstwie nád Swidrigayłem otrzymánym/ gdy Swidrigayłá z páństwá wygnał/ y Smoleńskie/ Podolskie/ Kijowskie/ Połockie/ Witebskie/ Mścisławskie etc. Xięstwá Ruskie iemu przychylne częścią mocą/ częścią przez poddánie pobrał/ á Koributá/ Moniwidá/ y Rombowdá/ ktorych się też obawiał/ potrácić dał/ począł tym pilniey przemyśláć/ áby ostátek tych / ktorych moc podeyrzáną rozumiał/ wygłádził/ ztąd potym pochodnią łákomstwá (ktore gdy mu raz wodzy popuści miáry nie ma áni się vhámowáć da) zápalony / vdał się ná okrutne tyráństwo / áby tylko sam ná wszystkim według woley swey pánował / á iżby żaden nic własnego w Wielkim Xięstwie Litewskim nie miał/ tylko to komuby on sam co do łáski dał/ áby ták sobie wszystkich zniewolił.

Tyráństwo Sigmuntowo.

Naprzod tedy Moniwidowi y Rombowdowi wielkie máiętności y skárby pobrał / potym Juria Lingwieniewicá Xiążę Mścisławskie poimał y osádził go w Trokach / á wszystko Xięstwo Mścisławskie y skárby iego wziął ná się. Tegoż też czásu poimał ná Kopylu Xiążę Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Synowcá swoiego/ z żoną Anhiną/ y z Synámi Siemionem y Michaiłem/ á wziąwszy Kopyl Zámek / y wszystki Słuckiego Xięstwá włości vrzędnikámi swoimi / ktorych był z Mástálerzow y chłopow gwoli swoiey náczynił/ osádziwszy / wsádził do więzienia Xiążę Olelká w Kiernowie / á żonę iego Xiężnę y dwuch Synow / Siemioná y Micháyłá do Vciany ná więzienie tákże zásłał/ zádawszy im wszystkim przyczynę niewinnie / iż się ná niego z Swidrigayłem znowu zbuntowáli.

Xiążę Słuckie poiman.

A myśląc ieszcze inszych Kniáziow y Pánow wygubić y wytrácić/ złożył Siem wálny w Trokach/ ná ktorym miał wszystkich sobie podeyrzánych poimáć y wytrácić/ A ná ich mieyscá/ páństwá/ y vrzędy / chłopy / niewolniki/ y zausznikí swoie przełożyć / ktorzyby záwżdy według woley iego skakáli. A záwżdy sam z okná ná Miásto Trockie pátrząc / gdzie więcey mieszkiwał / gdy vyrzał dwá álbo trzey gádáią / wnet do siebie pozwánych/ pytał poiedynkiem/ o czymby rozmawiáli / á ieśli się w czym ktory namniey potknął / dał wszystkich záráżem bez práwá potopić/ y tym sposobem gdy nikomu nie wierzył / y wszystki rozmowy o sobie być mniemał / á wszystkich się boiał (co iest własność káżdego Tyránná) dał bárdzo wiele Szláchty y pospolstwá Litewskiego potrácić. Pozwał tedy ná on Siem do Trok mandatem Kniáziow inszych y Pánow niektorych. Ale Kniáź Jwan Czártoriyski Olgerdow Wnuk á iego Synowiec / Brát stryieczny Xiążęciá Olelká Kopylskiego álbo Słuckiego/ tákże Dawgerd Woiewodá Wileński / y Lelussá Woiewodá Trocki / kárząc się y będąc ostrożnieyszy cudzą á świeżą inszych przygodą / poczęli o sobie przemyśláć / áby w nágotowáne sidłá nie wpádli / przeto poczęli rádzić wespołek / iákoby mogli Wileńskie y

Okrutne vrzędziesie Sigmuntowe.

Cato: Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Czytay też o tym Salustiu in Jugurta &c.

Ráda Czártoryſkiego ná Sigmuntá.

lenſkie y Trockie Zamki/ vbieżeć/ á ná Swidrigáytá w Wołoſzech ſie ná ten czás tułáiącego ony trzymáć/ Sigmuntá záś y z Synem iáko Tyránná ktorymkolwiek obyczáiem zádłabić/ y zátráćić.

Fortel ná zábićie Sigmuntá.

Był Skobieyko Kijowiánin v Sigmuntá Száfárzem/ y Koniuſzym záraz ná dwu vrzędach/ tego tedy wielkimi obietnicámi námowili/ iż ſię z nimi ná zábićie Páná ſwoiego ſpiſſał/ y ſprzyſiągł/ á naprzod zgotowawſzy trzy ſtá wozow ſiáná/ zákryli w nich po dwu zbroynych/ y poſłáli ich do tegoż Skobieyká do Trok (máiąc iuż z nim ná to zmowę) iáko do Koniuſzego ſiáno Działelne z włości ná konie Wielkiego Kniáziá wybráne/ á ſam Kniáź Czártoryſki Iwan/ z Dawgerdem y z Leluſſą Woiewodámi/ przyiáchawſzy pod Troki/ w Sobotę w nocy ná Niedzielę Kwietną/ zoſtáwili poczty ſwoie w owym leſie/ ktory y dziś widzimy tuż przed Zamkiem nád Ieziorem/ á ſámi nieznacznie weſzli z kilkądzieſiąt ſług do Zamku ráno ſkoro bramę otworzono/ á oni drudzy w ſiánie iáko w koniu Troiáńſkim ná zmowie po gotowiu leżeli/ owi też iáko Boiárowie y ſłudzy Wielkiego Kniáziá po Zamku chodzili. A ták nie długo rádząc ſkutkiem vmyſł przedſięwzięty potwierdzili.

Virgil. lib. 2. Æneid.

Niedźwiedzicá omyliłá.

Miał Sigmunt W: Kniáź Litewſki Niedźwiedzicę ták z młodu vgłaſkáną y w domu wychowáną/ iż záwżdy przy nim v łożká ná pokoiu iáko pies legáłá/ á gdy wyſzłá ná dwor/ záś miáłá zwyczay nogą drapáć we drzwi/ gdy chciáłá do Páná wniść. A w ten czás práwie gdy Słońce weſzło/ tá Niedźwiedzicá po Zamku chodziłá/ z pokoiu wyſzedwſzy/ ná ktory pokoy do Wielkiego Kniáziá rzadko kogo puſzczano/ bo był Melánkolik/ y ludzi nie rad widział przy ſobie/ á w ten czás iáko w Niedzielę Kwietną ráno ſam ná pokoiu Mſzey ſłuchał. Przeto Kniáź Czártoriyſki kazawſzy drugim záczynić Zamek/ ſam drápnął we drzwi pokoiowe iáko Niedźwiedzicá/ á gdy mu otworzono/ wnet krzyknąwſzy z kilkiemnaśćie ſług ſwoich zprzyſiężonych/ y z Kobieykiem Kijowczykiem/ zdraycą Páná właſnego wſkoczył do pokoiu/ y záwárł zá ſobą/ oni też właśnie iáko z koniá Troiáńſkiego w Troiey wyſypáli ſie z wozow trzech ſet ſiáná/ y opánowáli Zamek Trocki wielki przy Mieśćie/ á Kniáź Iwan Czártoryſki wyrzucáiąc z furią popędliwą ſámemu Sigmuntowi Wielkiemu Xiędzu tyráńſtwo/ y iego nieſpráwiedliwe/ á nieſłuſzne dla wygłádzenia Domow Xiążęcych/ y Slachty Litewſkiey/ Seymu onego złożenie/ vchwyćił go zá gárdło/ y vderzył o ziemię/ Skobieyko záś Kijowczyk/ iego właſny Koniuſzy/ porwawſzy widły żeláźne z kominá/ vderzył go w głowę/ áż mozg ná ściánę y ze krwią ſtoczył/ ktorey krwie znák mnie vkázowano w tey wieży Roku 1576. W tym Sławko Komornik táiemny y kochánek Sigmuntow vpadł ná niego/ chcąc zdrowie iego/ iáko wierny Slugá/ ſwoią śmiercią záſzczyćić/ ále Czártoryſki porwawſzy Sławká wyrzućił go oknem z wieże áż ſzyię złamał/ Támże potym Sigmuntá ſámego nie ináczey iáko Iuliuſá Ceſárzá Brutus z Caſſiuſſem/ Kniáź Czártoryſki z Skobieykiem kilkunaśćie ran zádánim zábili/ á włożywſzy ćiáło iego ná ſánie z Zamku ná Iezioro wypchnęli/ á chorągiew z teyże wieże wywieśili.

Sigmunt zábity.

Sławko.

W ten czás práwie nioczym nie wiedząc Kniáź Michayło álbo Michayluſko ſyn Sigmuntow pilnował proceſſiey zwykłey niedziele Kwietney w kośćiele Fáry/ Pánow też Litewſkich żadnego ná ten czás przy wielkim Kniáziu Sigmunćie nie było/ bo ſię go wſzyſcy boieli: Ale Zydowie co w mieśćie mieſzkáli vſłyſzawſzy onę trwogę/ naprzod ſię do Zamku iáko ná gwałt rzućili/ bo inſzy Mieſzczánie wſzyſcy iáko Chrześćiánie tey godziny nabożeńſtwem ſię báwili. Potym Kniáź Micháyluſko vſłyſzawſzy więtſzą trwogę/ y wieść o Oycu zábitym/ vciekł do

Trwogá.

Y ſtad máią Priwiley Zydowie Troccy.

mnieyſzego

mnieyſzego Zamku ieziorem wkoło otoczonego/ y tám ſię záwárł/ Leluſſá záś Woiewodá Trocki z Kniáziem Czártoriyſkim Zamek więkſzy opánowáli y oſſádzili ná Swidrigáytá. Dawgerd tákże Woiewodá Wilenſki niżny Zamek w Wilnie ná tegoż Swidrigáytá wziął y oſádził. A Narbutt teyże nocy wyżſzy Zamek Wilenſki vbieżał ná Kniáziá Micháiłá Sigmuntowicá/ tákże o inſze Zamki Litewſkie rozmáići Vrzędnicy/ rozmáite ſiewki gráli.

Troki y Wilno oſſadzone.

Narbutt.

Drudzy záś Pánowie Litewſcy ktorzy ná dálekich vrzędach ſiedzieli/ nie rychło ſię o tym ſrogim záburzeniu dowiedzieli. A Gáſztołt do Trok ná Siem iádąc z Smolenſká/ tákże Kieżgal z Zmodzi/ dopiero ſię dowiedzieli o tym zábićiu Sigmuntá wielkiego Kniáziá w drodze. Potym wſzyſcy Pánowie ziáchawſzy ſię do Trok/ iedni z żałością przyrodzoną ku Pánu przyrodzonemu/ á drudzy z rádością/ ktorzy ſtronę Swidrigáiłowę trzymáli/ prowádzili ćiáło Sigmuntowe do Wilná/ támże go w iednym grobie z Witołtem Brátem w Kośćiele S. Stániſławá ná Zamku pochowáli.

Miechouius piſze lib. 4. cap. 57. Iż zá iego wieku Litwá ſpiewáłá pieśń żáłobną o Sigmunćie: Smiáłe Xiążętá Ruſkie zábiły Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Sigmuntá. Tegoż też roku w Kroleſtwie Polſkim y w Xięſtwie Litewſkim/ y w przyległych páńſtwach zimá ſtráſzna á wielka byłá/ y mor álbo powietrze ná bydło wſzelkie/ zá czym ſrogość niewymowna wſzelkiey żywności vroſłá/ Slachtá y Chłopkowie ſtáre/ poſzycie z domow/ y z chlewow odzieráli/ á tym iáko mogli ryk y głod bydłá/ y dobytku domowego vſtáwicznie ryczącego/ rżącego/ y kwiczącego podpieráli/ ſámi też ludzie z liśćia/ z korzenia ledá iákiego/ y lepu Iemiołowego/ ktory Miechouius *uiſcum* łáćińſkim ięzykiem zowie/ chleb dziáłáli/ á to ochotnie y ſmácno iedli/ ktorzy potym látá przyſzłego zdycháli/ bowiem ſkorzenie/ y ziołá niezwyczáyne ku iedzeniu po onym głodzie/ y drogośći/ choroby w ludziech nie vleczone vczyniły/ ktore Niemcy y Galenus *in principio Euchimiæ & Kachochimiæ* opiſuie. A był ták wielki głod w Litwie/ y w Ruśi po Wśiách/ y po Miáſtách/ iż drudzy roſchodząc ſię z Miaſt/ y ze Wśi/ po puſzczách ſię błąkáli/ ktorych záś zwierz iadał/ A w Zamku y w Mieśćie Smolenſkim y po vlicách/ drugich pśi iadáli/ nogi/ ręce/ y głowy włoczyli/ iż dla wielkiego głodu człowiek człowieká zieść muſiał/ A Mátki też dzieći ſwe iadáły/ co ſię też zá náſzego wieku/ iák o tym będzie niżey/ tráfiło.

Czartorinſki Kniáź nie był Ruſin/ ále Litwin Olgerdowic tylko miał vdział ná Ruśi/ y wiárę Ruſką trzymał.

Głod ſrogi w Litwie.

Tegoż roku Iſidorus Greczyn rodem/ po Ruſku Sidor Metropolit/ álbo Arcibiſkup Kijowſki/ Kárdinałem nowo od Papieżá Eugeniuſá we Florentiey vczyniony/ w poſelſtwie Stolcá Apoſtolſkiego od Papieżá do Ruśi był poſłan/ Mąż ſtáły y vczony/ máiąc Buły Apoſtolſkiego Stolcá ołowiáne/ á Ceſárzá Conſtantinopolſkiego złote/ przez Sądecz do Ruśi iádąc/ miał Mſzą álbo Liturgią w Kośćiele Rzymſkim obyczáiem Greckim/ czego mu dozwolono po vniey Rzymſkiego Kośćiołá z Greckim/ ktora nie długo trwáłá/ gdy Grekowie/ y Ruſſacy náśmiewáiąc ſię z Rzymſkich Ceremoniy vnią wzgárdzili. Iſidor Metropolit álbo Arcibiſkup Kijowſki y Kardinał nowy Ruſki/ ſkoro przyiechał do Białey Ruśi/ y do Moſkwy/ do ſwoich Diocesiy Biſkupow/ y Sufrágánow/ po Ruſku Włádikow/ á iednośćim onę przepowiádał/ tám ze wſzyſtkich dobr y ſkárbow/ ktorych był bárdzo wielkość w Ruſkich Diocesiach zebrał/ złupiony y odárty/ od Xiążąt Moſkiewſkich był poimány/ y w więzienie wſádzony/ ále potym z więzienia vciekł/ y ták zdrowie ſwoie záchował/ á vniey Grekow z Rzymiány więcey nie przepowiádał.

Rzymſkie Ceremonie od Ruſſakow y Grekow wzgárdzone.

Szidor Kárdinał poimán od Ruśi.

Tegoż Roku Kniáź Swidrigieł vſłyſzawſzy o zábićiu Sigmuntowym/ przyſzedł z Wołoch/ tákże Łucko Zamek przez podánie Ruſſakow pod Litwą opánował/ á Xiążętá ktore były od Sigmuntá do więzienia wzięte/ To ieſt Olelko

Swidrigiełło Łucko odiſkał.

Xiążąt Słuckich przodek do Kiernowá/ á z żoną iego z dwiemá Syny z Siemionem/ á z Michaylem do Vciamy / A Kniaź Jurgi Lingwieniewic Mścisławski do Trok/ Tych po śmierci Sigmuntowey z więzienia wypuszczono / iákoż Kniaź Lingwieniewic iechał do Zamku swego Mścisławiá / A Kniaź Olelko z żoną y z synámi do Kopyla. A Panowie wszyscy Litewscy / y Kniaź Jurgi Holszański naprzod do Holszan/ potym do Brześcia się ziechali / chcąc tám oczekiwáć Kazimirzá Krolewicá Polskiego.

Kazimirz Jagiełowic/ wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ Wołyński/ y Podláski/ Roku Páńskiego 1440.

Rozdział VI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Stanisłáwá Naruszewicá/ Ciwoná Wileńskiego/ etc.

Rożne wotá Pánow Litewskich ho wybrániu Páná.

BDy ták po zábitym wielkim Xiedzu Litewskim/ Sigmuncie/ Xięstwo Litewskie w wielkim rosterku zostáło (Bo iedni ná Michayłá Syná iego / drudzy ná Swidrigayłá / y ná Olelká Xiążę Kopylskie álbo Synow iego / drudzy záś zwłaszczá większa część ná Kazimirzá Jagiełowicá Brátá Włádisławowego wotowáli) wnet Pánowie przednieyszy Litewscy / y Xiążętá z Wołynia y z Ruśi / obawiáiąc się áby w tym rostyrku Kniaź Michayło Sigmuntowic zá życzliwością niktorych Wielkiego Xięstwá nie opánował / á ná nich się zabicia Oycá swoiego nie mścił / wypráwili z pośrzodku siebie dwuch Kieżgałow Panow Zmodzkich Brátow rodzonych do Polski/ Michałá / y Janá / áby żądáli ná Wielkie Xięstwo Litewskie Kázimierzá Jagełowicá Krolewicá Polskiego/ ktory ná ten czás był w Sędomirzu/ á Krol Włádisław Brát iego odiáchał był máło przedtym ná Krolestwo Węgierskie. Ale Pánowie Koronni / niechcieli go mieć Wielkim Xiędzem Litewskim / tylko Gubernatorem / áby ták snádniey Wielkie Xięstwo Litewskie do Korony Polskiey przyłączyli. Przeto Xiążętá Mázowieckie Kazimirz y Bolesław y wiele Panow polskich wziąwszy pieniędzy z skárbu koronnego prowádzili Kázimirzá ná Gubernácią Wielkiego Xięstwá Litewskiego we dwu tysiącu koni. Litwa záś niechcąc mieć Gubernátorow żadnych wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Wilnie przeciw woli Pánow koronnych/ w lat wieku iego szesnaście/ Nie trzynaście iáko Látopisiec świádczy / bo go Czechowie 1437. chcieli ná páństwo we trzynaście lat/ á ná Xięstwo Litewskie wstąpił 1440. O czym Miechouius fol. 309. lib. 4. Dlugosus et Cromerus lib. 21. Vapouius fol. 275.

Kazimierz ná Wielkie Xięstwo wybrány.

Kazimierz się z zamku spuścił

A Látopisiec Litewski świádczy/ iżby się táiemnie miał z Zamku Sędomirskiego spuśćić / do Pánow Litewskich / bez wiádomośći Pánow Polskich / gdy mu Kieżgał łowy w Litwie schwalił / á iáko go w Brześciu Pánowie Radá Litewska ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli / á nie w Wilnie/ ktorzy byli ná onym ziezdzie przednieyszy/ Mikołay Rádziwił Márszałek wielki ziemski Kieżgał Pan Wileński/ y Stárostá Zmodzki/ Jan Gasztołt/ Kniaź Jurgi Holszański/ y Mikołay Niemirowic.

A potym powiáda w tenże czás przyiecháli z Wołyniá do niego Xiążętá Sankuszkowscy / Zbárascy / Wiśniewieccy / Czártoriyscy / Kowielscy / Koszerscy Olgerdowicy/ etc. y insze Xiążętá z Boiárámi Wołyńskimi / y vczynili przysięgę Kazimirzowi służyć mu wiernie ku Xięstwu wielkiemu Litewskiemu. A Kniaź Wielki Kazimirz przyiąwszy Wołyńcow / y ze wszytkimi Xiążęty y Pány Rádnymi Litewskimi iáchał do Wilná ná Stolec Oycá swego Jagiełá / y Stryiá swego Witołtá/ czego dowiedziawszy się Syn Sigmuntow Michayło zá pewne/ iż Litwá wzięli z Polski Kazimierzá zá Páná / y podnieśli go ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Brześciu/ tegoż czássu z Trockie° Zameczku vciekł/ y bieżał ku Mázowszu do Ciotki swoiey Xiężny Mazowieckiey Bolesłáwowey/ á gdy iáchał przez bor Ruonicki / bez wieśći potkał się z W: Kniáziem Kazimirzem/ A tam zsiadszy z koniá prosił o łáskę / iákoż go Kazimirz w łáskę przyiął / y obiecał mu oyczyznę iego wroćić. A gdy Kazimirz przyiáchał do Wilná/ y opánował wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ Wołyńskie / y Podláskie / Ná ten czás był ieszcze Stárostą od Sigmuntá Drohickim / y Mielnickim Jurgi Nazut álbo Nossutá. Ten skoro vsłyszał / iż Kazimirzá podniesiono ná Wielkie Xięstwo Litewskie / á Michayło Syn Sigmuntow vciekł do Mázowszá / záraz z tymi Zamkámi / z Bielskiem / z Drohicinem / y z Mielnikiem podał się Michaiłowi Sigmuntowemu Synowi / tákże y Pánow Rad Litewskich y Boiar niemáło nágmonowił przy sobie/ iż przystáli do Kniáziá Michayłá.

Xiążętá Wołyńskie z Olgerdá.

X. Michałko z Trok vciekł/ y w łáskę przyięty.

Nossutá.

Vsłyszawszy tedy o tym Kazimirz z Pány Rádámi Litewskimi / tegoż czásu odpráwili z woyskiem Janá Gasztołtá / ktoremu przy podnieśieniu ná Xięstwo Kazimirzá poruczili/ áby v niego był Ochmistrzem / gdyż ieszcze był młody ná ten czás / A ták Jan Gasztołt przyciągnąwszy pod Zamki wyższey mienione Podláskie/ y záś ie wszytkich mocą dobywszy / do Xięstwá Litewskiego po stáremu przywroćił/ A Jurgi Nossutá vciekł do Mázowszá / gdyż był rodem Mázowszánin / y przyiáchał Gasztołt z wielkim triumphem do Wielkiego Xiędzá Kazimirzá / A zá przyiáchániem iego Dawgierd Woiewodá Wileński spráwował się przed Kazimirzem o zámordowánie Sigmuntá / iákoby nie miał być w tey rádzie z Lelusem Woiewodą Trockim/ y instigował Dawgierd ná Lelusze że nie godzien w Rádzie siedzieć / gdyż ná Zamku Trockim Woiewodztwie iego/ á snadź z naprawy iego był Xiążę Sigmunt zábit / A ten Dawgierd był możny w przyiaźni ludzką/ y niemáło miał powinnych w Radzie / zá ktorych pomocą Kazimirz v Lelussy Woiewodztwo Trockie wziął/ á Janowi Gasztołtowi dał: Ták to Látopisiec świádczy.

Długosz y Cromer pisze/ iż ty Zamki Bielsko/ Drohicin y Mielnik Kazimierz z Litwą nie Michałowi/ ále Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu wydáł / ktore był przed tym dał Jagieło Dziádowi iego Xiąż. Januszowi etc.

Przymowká Lelusie od Dawgerdá.

A iżby się ięzyká Kazimierz náuczył / do Litewskich go tłumáczow Pánowie dáli/ Czego im prożno Polacy bronili/ przekłádáiąc zprzymierzenia z Polską náruszenie / y przeciwną wolą Krolá Włádisłáwá / ktory odieżdżáiąc do Węgier w gubernácyą/ tylko Xięstwo Litewskie zlecił był Brátu Kázimirzowi/ Ale wiecey v Pánow Litewskich ważyłá trwogá/ y boiaźń ná ten czás po zabitym Sigmuncie będąca / bowiem się obawiáli / iż iesliby Kazimirz tylko miał być Namiestnikiem Wielkiego Xięstwá Litewskiego / iáko Polacy chcieli/ záraz by Kniaź Michayło Sigmuntow Syn zá przyiaźnią Zmodzi / ktora przy nim mocno stałá/ y zá inszych stron życzliwością / Stolec Xięstwá Wilno vbieżał/ y opánował / á śmierći Oycowskiey nád nimi się pomścił/ gdyż iuż y ná Ruśi nowe burdy y rozruchy powstawáły.

Casimirus Wilnæ Dux magnus à Lituanis renunciatus est, nec quisquam reclamantibus Polonis etc. O czym Cromer.

O burdach Smolenskich y Zmodzkich. Rozdział VII.

W Smolensku skoro po Wielkiey nocy we śrzode pospolstwo się wßystko/ Kupcy y Rzemieśnicy wzburzyli/ gdy vsłyßeli o śmierći Sigmuntowey/ á chcąc Andrzeiá Sakowicá/ Namiestniká Gasztołtowego z vrzędu Woiewodzkiego wyrzućić/ do Zamku zbroyno szturmowáli/ Ale Andrzey Sakowic z Boiáry Smolenskimi/ y z dworem swym wpadßy ná konie z kopijami/ potkáli się z pospolstwem przed Kośćiołem S. Borisá w Zamku/ gdźie wielkość ludźi prostych kopijámi pozábijáli/ y poráźili/ Wßákże boiąc się áby więkßa gromádá nie nadbiegłá/ teyże nocy Andrzey ze wßytkimi Boiáry Smolenskimi z Zamku wyiechał/ y byłá niezgodá wielka w Smolensku/ iż Smolanie poimáli Pietriká Márßałká Smolenskiego/ y vtopili w Dnieprze/ A obráli sobie Woiewodą Smolenskim Kniáźiá Andrzeiá Dimitrowicá Dorohobuskiego. A Boiáre Smolenscy niechcąc być posłußni Kniáźiu Dorohobuskiemu/ iácháli do Kniáźiá Wielkiego Kazimirzá/ vskarżáiąc się ná lud pospolity/ iż oni bez woley ich Woiewodę sobie obráli.

Dimitrowic Dorohobuski ná Xięstwo Smolenskie Woiewodá.

Co vsłyßawßy lud pospolity/ á boiąc się Kazimirzá/ y ßukáiąc sobie więkßey obrony/ obráli sobie zá Hospodárá Kniáźiá Jurgiá Lingwieniewicá Mśćisłáwskiego/ ktory był w więźieniu v Sigmuntá/ ten przyiácháwßy ná Smolensk Boiar máło nie wßytkich dał wyśćináć. A drugich w więźienie pobrał/ y imienia v nich poodeymował/ y podawał ich swoich Boiárom/ wyłomiwßy się z posłußeństwá Kazimierzowego/ y Litewskiego. A Kazimirz będąc bárdzo z tego záłośćiw/ posłał Pánow Rad Litewskich z woyskiem pod Smolensk/ ktorzy pod Smolenskiem stali trzy niedźiele/ ále Zamku nie mogli dobyć/ wßákże Monastyry y posády Miástá Smolenskiego popalili/ ludźi wiele w niewolą pobráli/ á drugich obyczáiem nieprzyiaćielskim bili y śiekli. Co też Cromer lib. 21. y Długoß wspomináią.

Jurgi Lingwieniewic ná Xię: Smolenskie.

Litwá Smolenská dobywa.

A potym Kniáź wielki Kazimirz teyże Jeśieni pociągnął sam z woyskiem Litewskim ku Smolensku/ y Zamek z Miástem mocą wźiął/ Zá czym Kniáź Jurgi Lingwieniewic vciekł do Nowogrodá Wielkiego. A Kazimirz dawßy Woiewodztwo Smolenskie Andrzeiu Sakowicu/ sam się zwroćił ná zad do Stolcá swoiego do Wilná.

Smolensko wzięte.

Potym Kniáź Jurgi Lingwieniewic będąc w Nowogrodźie obaczył iże źle vczynił/ á Kazimierzá rozgniewał zápomniawßy łáski iego/ iż mu oyczyznę swoię wroćił/ ktorą mu był Sigmunt wźiął/ posłał do Jana Gasztołtá Kumá swoiego/ prosząc go áby mu gniew v Kázimirzá przepráwił. A Jan Gasztołt námowiwßy wßytki Pány Rády Litewskiey/ prośił Kázimirzá zá nim/ ktory ná prośbę Gasztołtowę/ y ná przyczynę drugich Pánow Rad Kniáźiu Jurgiemu Lingwieniewicu gniew odpuśćił/ y wroćił mu záś Oyczyznę iego Mśćisław.

A potym przyßłá nowiná do Kazimirzá/ iż mu Zmodź służyć nie chce/ y z mocy się Xięstwá Litewskie wybija/ oczekawáiąc/ Micháylá Syná Sigmuntowego/ iákoż y Vrzędnikow Kiezgáłá Starostę Zmodzkiego wygnáli/ y vczynili był sobie Starostą powinnego Kontowtowego Dowmontá/ gdyß Dowmont był rodem Zmodzin zda mi się z rodu onego Dowmontá Xiążęciá Litewskiego/ Romuntowicá

muntowicá álbo Dowmontá Gedroskiego. A Kazimierz będąc záłośćią obrußony/ zebrawßy woyská wßytkie Litewskie/ Ruskie y Podláskie/ ciągnął do Zmodźi/ y położył się v Kowná. Zmodź też zebrawßy woyská swe stánęli obozem ná gránicy Zmodzkiey nád Rzeką Niewiążą/ chcąc bitwę dáć Kazimirzowi. Aż potym Jan Gasztołt rozwodźił to Kazimirzowi mowiąc/ iż się tobie nie godźi walki wieść z poddánymi swymi/ Bo iesli oni ciebie porážą/ z niesławą twoią będźie/ á iesli ty ich poráźiß/ przećię sławy nie otrzymaß/ żeś swoie poddáne poráźił: Ale vczyń ták/ posli im Starostę Kontowtá/ gdyż iego powinny Dowmánt w Zmodźi zá obránim ich spráwuie. A on ich námowi że oni tobie ku Xięstwu Litewskiemu służyć będą/ bo iesli w źiemię ich pociągnieß/ tedy ich sámych wypleniß/ y źiemię zepsowawßy pożytku żadnego z tego sobie nie vdźiáłaß. Ták tedy Kazimirz vczynił według rády Gasztołtowey.

Zmodź przećiw Kazimierzowi.

Gasztołt mądrą rádą bitwę rozwiodł.

A gdy Kontowt do woyská Zmodzkiego przyiechał/ naprzod powinnego swego Dowmontá/ ktorego sobie byli zá Starostę obráli/ námowił/ áby Kazimirzowi służył/ gdyż Micháyło Syn Sigmuntow vciekł do Mázowßa. Potym Zmodzinowie wßyscy ná to przyzwoliwßy/ przyiácháli do Kazimirzá do Kowná/ á tám mu przyśięgę vczynili/ gdy im też Kazimirz przyśiągł práwá/ y wolnośći w cále chowáć/ á Kontowtá im dał zá Starostę.

Zmodzkie wolnośći.

Wßákże we trzech lećiech wźiąwßy ten vrząd od Kontowtá/ dał záś Starostwo Zmodzkie Kiezgáłowi po stáremu. Ták się rostyrki ßkodliwe wnętrzne wćißyły/ ktorych się Pánowie Litewscy ná on czás obawiáiąc/ y wielkiey ßkody vchodząc/ muśieli Kázimirzá Krolewicá/ przećiw woli Włádisławá Polskiego y Węgierskiego Krolá/ y przećiw zapisom/ y ziednoczeniu z Polaki/ ná Xięstwo Litewskie wybráć.

Wßákże tegoż roku Kazimirz przes posły swoie/ Rádziwiłá Márßałká/ y przez Kieizgáłá vżywał Brátá Krolá Włádisławá/ áby tę spráwę/ y postępki Litewskie potwierdźił/ ále nic nie vprośił/ y tym więcey obrußył Włádisłáwá/ gdy Kazimierz Kniáźiá Micháylá Sigmuntowicá ze wßystkiey oyczyzny wyzuł/ y Bielsko/ Mielnik/ Drohićin ze wßystkimi włośćiámi Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu odiął/ ktore był Zamki Jagiełło od Litwy oddaliwßy dárował Dźiádowi Bolesłáwowi/ ále gdy mu ie był Witołd záś wźiął/ y do Xięstwá Litewskiego przywroćił/ znowu Bolesław/ iákom wyżßey powiedźiał/ po śmierći Sigmuntowey máiąc pogodę w zátrwożeniu Litewskim/ bez Xiążęciá/ przez Nossutę podáne ty Zamki był opánował.

A w Parczowie Pánowie Polscy z Litewskimi ziazd mieli/ gdźie długo á prożno o zgodę między Kazimirzem Wielkim Xiędzem Litewskim/ y Bolesławem Mázowieckim Xiążęty/ tákże Micháyłem Sigmuntowicem tractowáli/ gdy Litwá condiciy nie przyimowáłá/ y ták się rozieciháli nie spráwiwßy nic/ á Mielnik/ Bielsk/ y Drohićin przy Litwie został.

Litwá woyną Podláße odięłá

O porážę-

O poráženiu Moſkwy przez Kiſkę Stániſłáwá/ y niebeſpieczności Kazimierzowey.

Rozdział VIII.

Moſkwá Ruś Litewſką burzy.

Kazimirz do Moſkwy.

W Otym Roku 1442. Kniáź Moſkiewſki nie trácąc czáſſu y pogody w tych burdach y zátrwożeniu Litewſkim/ zebrał wielkie woyſká/ przyzwawſzy ná pomoc Cárzá Kázáńſkiego/ y ciągnął pod Wiazmę/ ktorą ná ten czás Litwá trzymá/ burząc/ paląc/ y plundruiąc okoliczne włości. Co vſłyſzawſzy Wielki Xiądz Kazimierz/ zebrał woyſko z Litwy y z Zmodzi/ y żołnierzow zá pieniądze/ nád ktorym ludem przełożywſzy Hetmánem Stániſławá Kiſkę/ ſam zoſtał w Smolenſku/ á Stániſław Kiſká ciągnął z woyſkiem przeciw Moſkiewſkim vſom/ chcąc ich gdzie záſkoczyć/ ále Moſkiewſcy Hetmánowie iuż byli woyſko z Litewſkich dzierżaw vwiedli. Przeto Stániſław Kiſká wtárgnąwſzy w Moſkiewſkie włości Borzył ich wſzerz y wzdłuż bez obrony/ potym Mozayſko/ Kozieſko/ Wiercie y Bolużę Zamki opalił/ y ſpuſtoſzył/ á gdy ták przez dziewięć dni vſtáwicznie plundrował/ gotował ſię z wielkimi łupámi názad odciągnąć/ A w tym woyſko Moſkiewſkie/ ktorego ſławiono być tyſięcy piętnaście/ ná odſiecz przyſzło/ y zewſząd Litwę ogárnąć ſię ſzykowało. Co widząc Kiſká Hetman/ náradził ſię z ſwoimi/ ktorzy wſzyſcy gdy łupow nábránych porzućić/ á ſromotnie vciekáć nie chcieli/ przyzwolili ná bitwę z Moſkwą. A ták Kiſká máiąc z ſobą Zienowicá y dwu Rádziwiłow w towárzyſtwie/ rozſádził ich w chytrych záſadkách/ do Kázimirzá też Wielkiego Kniáziá poſłał o rátunek prosząc. A gdy ſię zdał Moſkwie vciekáć/ wnet Moſkwá w wielkości vfáiąc ogromnym pędem ná Litwę vderzyłá. Litwę záś Kiſká roſtropnie vwodząc/ przywiodł Moſkwę ná Zienowicowe/ y Rádziwiłow/ ktorych był vmyſlnie w záſadkách rozſzykował/ á potym ſam z Litwą ná czoło podkał ſię z Moſkwą/ á Zienowic y Rádziwiłowie z bokow vſy ich nád nádzieię przerwáli/ ktorą nową rzeczą Moſkwá ſtrwożona/ mniemáiąc iż lud wielki/ nie długo ná plácu trwáli/ ále Moſkiewſcy Hetmánowie/ gdy im Litwá ze trzech ſtron dogrzewáłá/ wnet tył podáli/ y roſpierzchnęli ſię rożno po láſſach y ſzerokich polách/ á Litwá ich goniłá ná dwie mili bijąc/ ſiekąc/ y imáiąc/ zá czym ſowito więcey łupow y więźniow nábrawſzy/ bez ſzkody ſwoich Stániſław Kiſká Hetman z zwyćięſtwem wroćił ſię do Kázimirzá ná Smolenſko.

Kiſká Hetman burzy Moſkwę

Zienowic y Rádziwiłowie z Kiſką.

Bitwá náſzych z Moſkwą.

Kiſká Hetman Moſkwę pogromił.

A to zwyćięſtwo w ten czás nád Moſkwą tráfiło ſię w niebytności Kniáziá Moſkiewſkiego iáko Látopiſce ſwiádczą/ Bo był ſam wyciągnął ze wſzyſtką mocą przećiw Cárzowi Tátárſkiemu Machmetowi/ y Synowi iego Momocziaku pod Murowlą/ á tám gdy ſtoczył bitwę v Suſdalá Zamku przy iednym Monaſtyrze/ przegrał Moſkiewſki y ſam był poiman (ále rácżey iż w máley drużynie ledwo vſzedł) ktorymi dwiemá porażkámi od Litwy y od Tatarow Moſkiewſki zemdlony/ muſiał przymierza v Wielkiego Xiążá Kazimirzá proſić/ ktore pod przyſięgą dáną y pewnymi condiciámi otrzymał.

Przymierze z Moſkwą.

A gdy ták Wielki Xiądz Kazimierz vſpokoił Litwę y Ruś od Moſkwy y od Tatarow/ wroćił ſię do Wilná/ gdzie czyniąc ſam z ſiebie ſpráwiedliwość/

poſłał

poſłał do Kniáziá Michayłá/ Sigmuntá zábitego w Trokach Syná/ ktory ná ten czás w Mázowſzu mieſzkał/ áby ſię wroćił beſpiecznie do Oyczyzny. A gdy ná słowo y gleit dány przyiáchał do Litwy/ pogodził ſię z nim Kazimierz y oddał mu wſzyſtkę Oycá iego pierwſzą dzierżáwę/ naprzod w Siewierſkiey ziemi/ Brańſkie y Stárodubſkie Xięſtwá/ nádto Bielſko/ Suraz/ y Brańſko/ drugie ná Podláſzu/ w Ruśi záś Klecko/ ktory dziś pánowie Rádziwiłowie trzymáią/ á w Zmodzi Kieydany/ dziś w Dom Pánow Kiſkow obrocone/ chcąc go tymi rożnymi vdziały w ſtáteczney wierze ku ſobie zátrzymáć.

Vdział Kniáziá Michayłow.

Ale Kniáź Michayło ſkoro wziął ty vdziały/ będąc w Klecku przypadł mu płácz ſerdeczny/ z wielkim tego żalem vżywáiąc/ iż mu iego właſnego vdziełu/ y zmowił ſię z Kniáziámi Wołozyńſkimi Suchtámi ná Kazimirzá/ iákoby go mogł z Swiátá zgłádzić/ á ſam áby oyczyſte Wielkie Xięſtwo cáłe po nim oſiadł.

Wołozyńſcy zdraycy.

Przeto gdy ſię Kazimierz báwił łowámi pod Trokámi/ poſłał Michayło Kniáziow Wołozyńſkich w pięći ſet koni zbroynych mężow/ áby ſię w puſzczy v Trokow y v Miedzyrzeca rozſádzili/ á Kazimierzá álbo iáwnie/ álbo ze krzá áby iáko mogąc zábili/ iákoż máło do tego nie przyſzło/ ále Oſocnicy ktorzy zwierz w puſzczy gwoli Kazimierzowi obſtępowáli/ obaczywſzy lud zbroyny rożno vſćiemi po puſzczy rozſádzony/ wnet vſkoczyli y opowiedzieli to co násoko widzieli Andrzeiowi Gaſtołtowicu Márſzałkowi nadwornemu/ á ten záś nie trwożąc Wielkiego Xiędzá Kázimirzá/ oznaymił to Oycowi ſwoiemu Janowi Gaſtołtowi. A ták Jan Gaſtołt z Synem Andrzeiem Marſzałkiem/ y z dworem Kazimierzowym wſiadwſzy ná konie bieżeli ná ono mieyſce chytrych y zdrádliwych záſſádek w puſzczy/ y ták náleźli/ vderzyli tedy ná zdraycow/ ále oni rożno ſię roſpierzchnęli/ wſzákże ſámych Wołozyńſkich Kniáziow Suchtow pięći Gaſtołt dogonił/ áż miedzy Krewem y Oſmiáną/ y poimał ich/ ktorych potym oſſádziwſzy w Trokach iáko zdraycow dał Kazimierz poſćináć/ á Wołozin y inſze ich imioná ná Wielkiego Kniáziá wzięto.

Záſádká Michayłowá ná Kazimierzá.

Wołozyńſcy poimáni y poſćinani.

O czym vſłyſzawſzy Kniáź Michayło/ iż mu ſię nie według myſli ſzáncuie/ zbiegł záráżem do Moſkwy/ á wziąwſzy pomoc od Moſkiewſkiego/ przyciągnął pod Kijow/ y wziął Zamek z Miáſtem Kijowem przez podánie/ y oſſádził go ſwoimi. Ale Kazimierz záráżem wypráwił woyſko Litewſkie do Kijowá z Janem Gaſtołtem/ ktory záś Kijow odiſkał/ y oſſádził Litwą/ Brańſko też potym w Siewierſkiey ziemi wziął/ A Michaiło nie máiąc mocy ná odpor Litwie/ drugi raz do Moſkwy ziáchał/ támże go Humion Ruſki w iednym Monaſterze Proſkurem otruł/ po koronáciey Kázimierzowey ná Kroleſtwo Roku 1448. nie ináczey iáko onego Henriká ſiodmego Ceſſárzá Mnich w Florenciey otruł w naświętſzym Sacramencie Páńſkim/ O czym też Sabinus ták nápiſał wierſzem.

Michayło z Moſkwą wziął Kijow.

Tuſcia conduxit ſceleris mercede miniſtrum,
Dominici tonſo de grege frater erat:
Toxica qui præbens illi ſub corpore Chriſti,
Manducanda ſacro pane uenena daret, &c.

Illi: id eſt Henrico ſeptimo.

Cnotá Włoſka y pobożność.

Tegoż roku Xiążę Alexander álbo Olelko Włodimirowic Olgerdowic Xiążąt Słuckich przodek/ ktorego Oycowi Włodimirzowi Olgerdowicu odiął był Witołt bez przyczyny Kijowſkie Xięſtwo vdzielne/ przyiáchał ozdobnie do Wilná do Wielkiego Xiędzá Kazimirzá z Siemionem y z Michałem ſynámi/ gdzie w Senatorſkim

natorſkim

natorskim kole vpominal się iáwnie vdziału swoiego oyczystego Kijowá. Co obaczywszy Xiądz Wielki Kazimierz/iż się słuszney rzeczy vpomina/ zá przyczyną Pánow wszystkich wrocił mu Kijow ze wszystkimi przygrodkámi/ iáko własną oyczyznę iego.

Tegoż też czássu Swidrigayło przedtym Wielki Kniąż Litewski/ od Sigmuntá wygnány/ gdy w wielkiey nędzy wszystko vtráciwszy/ w Wołoszech pásł owce siedm lat/ wrocił się do Litwy/ ktoremu tákże Kazimierz iáko Stryiowi dał Łucko ná wychowánie do śmierci z okoliczną włością.

Roku 1443. Dowgierd Woiewodá Wileński vmárł/ á Kazimierz dał Woiewodztwo/ y Namiestnictwo Janowi Gasztołtowi/ A Trockie Iwanowi Montiwidowi albo Moniwidowi.

Tegoż roku Tatarowie Prekopscy/ Bokrinowscy/ y Syrinowscy/ gdy im Carz bez potomstwá vmárł/ przysłáli do Kazimierzá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ prosząc aby im dał ná Cárstwo Aczkiereią/ ktory zbiegwszy z Hordy w Litwie ná ten czás mieszkał/ trzymáiąc Lidę ná wychowánie/ z hoyności Pánow Litewskich/ przeto Kazimierz ná dzień náznáczony w Wilnie tego to Aczkiereią ná Maiestácie w Zamku przyprawionym/ ná Cárstwo Tátarskie z pány Litewskimi podwyższył/ y posłał go do Hordy Prekopskiey z Rádziwiłem Marszałkiem/ ktory go tám ná stolicę Oycowską posádził skutecznie.

O powodzeniu Władisławá Jagiełowicá/ Krolá Polskiego/ y Węgierskiego/ z nieprzyiacioły wnętrznymi/ y postronnymi w Węgrzech/ y o Woynie z Turki szczęśliwey.

Rozdział IX.

Skoro Władisław Krol Polski był koronowan ná krolestwo Węgierskie/ iákośmy wyższey opisáli/ záraz Elżbietá Cesárzowa Wdowá po Albrichcie Cesárzu Krolu Węgierskim/ chcąc stolec Węgierski ná Syná swego dziecię otrzymáć/ poczęłá się buntowáć przeciw Władisławowi máiąc po sobie Vlriká Gráby Cyliyskiego/ nawiętszego wzburzyciela pokoiu pospolitego/ y Telephusá/ tákże Iskrę Czeskich Hetmánow/ A ták po częstych z obu stron vtarczkách/ Węgrowie y Polacy z strony Władisławá Krolá/ oblegli Vlriká Gráby Cyliyskiego ná Zamku Jaurinie/ y poimáli go Polacy/ gdy vciekał z Zamku/ á ten był powodem wszytkich rosterkow. Porázili też Ladzisławá z Gary z iego towárzyszmi/ Andrzeiá Botos y Eriká zábili pod Battą. Dla tego Krol Władisław Siedmigrodckie Woiewodztwo Vlakowi Mikołáiowi y Janowi z Huniadá obiemá dobrze zásłużonym Hetmánom dał/ tákież y pográniczne Zamki od Turkow dał Huniádowi/ przełożywszy go ná Hetmáństwo Węgierskie. Krolowa zásię Elżbietá Jána Iskrę Czechá z Brandisu ná tych Zamkách przełożyłá Stárostą ná Koszycách/ Bárdiowie/ Kremniczy/ Zoleniu/ Lurszey/ y wszędzie w gornych Węgrzech/ ktory też pieniędzmi przenáymował stronę Władisławowę/ y wziął pod Krolem zdrádą Operiak/ Schárisz/ Kiszyk/ á potym y Kieżmark pod Polaki osiadł/ Mikołáiá

Zwycięstwo Polakow.

Woiewodztwo Siedmigrodskie Huniadowi y Vlakowi oddáne.

Węgry rozerwáne.

Mikołáiá Czaykę/ y Komorowskiego złupił/ y poimał/ ktorzy byli ná Podolińcu. Talesus zásię do Agru przyciągnąwszy/ dobył go/ y złupił Węgry/ á Polaki ktorzy byli ná nim poimał. Ale drudzy Polacy y Węgrzy zebrawszy się poścignęligo/ porázili/ y poimáli sámego z niktoremi Czechy/ á dáli w moc Agierskiemu Biskupowi.

Krol Władisław dobył zásię Zamkow ktore byli posiedli Rákuszánie ná gránicach. A w tym Julianus Cardinał od Papieżá przyiechał/ y poiednał Krolową Elżbietę Wdowę z Władisławem/ słusznym obyczáiem. Rychło potym Elżbietá Krolowa Albrichtowá żoná z niemocy czerwoney z żáłością Władisławową vmárłá/ zostáwiwszy po sobie dwie Corce/ y Syná Władisławá.

Potym Krol Władisław Jágiełowic pozástawiawszy w Polszcze Zamki y ctá gránicżne ná potrzebę Węgierską/ wyprawił się przeciw Turkom roku 1443. y z Kardinałem Julianem/ gdzie zásię Zamkow od nieprzyiaciol w ziemi Ráckiey zdobywał. A gdy się dowiedział iż Turcy ciągną przeciw iemu/ posłał z woyskiem Jáná z Huniádá przeciw nim/ ktory bez wieści przyszedł ná Turki/ porázil ie y rozproszył/ á czterzy tysiące więźniow poimawszy 9. Chorągwi Tureckich wziął. Potym nászy przeszli przez wszytki kráiny Sławáńskie/ áż do Mácedoniey/ Turek zás posłał woysko ná gory bronić Romániey/ y Mácedoniey/ gdzie tám miedzy gorámi z nowu z Turki vtarczkámi czynili/ Abowiem Turkom przybył był ná pomoc Basza Nátoliyski Karambey zięć Amuratow/ przeto iż wielki ich lud był/ z ciásnych kątow strzeláli ná nászych śmiele. Basza Kárambri bacząc swoich ludzi więcey niż nászych/ potkał się z nászymi/ ále porázon/ gdzie wiele Turkow poimánych było/ drudzy ná gory vciekli/ wszákże nászy dla mieyscá ciásnego/ y trudnego przebycia gor/ wrocili się do domu. Kroniká Węgierska pisze/ żeby sam Krol w ten czás nie był/ iedno Jan z Huniádá/ ktoremu wszytkę sławę sámemu przypisuią á nie Krolowi/ ále Kálimách ktory w ten czás był z nimi/ ináczey tę bitwę z Turkow zá Krolá Władisławá opisuie/ w ktorey Kurámbey nawyższy Basza álbo Beglebeg Hetman woysk Tureckich był poiman/ á Władisław Krol ácz był we zbroi/ że gdy Turkow ná iedney gorze vprzeymie áż do wieczorá dobywał/ tylko strzáłą w piersi ácz nieszkodliwie był obrázon/ á w tymże poboyscu Turkow trzydzieści tysięcy ná plácu poległo/ á pięć tysięcy poimano/ bo ich Polacy piesi naywięcey osczepámi w gorách pobili. Bulgária też wszystkę zá tym zwycięstwem/ iák Bonfinus pisze/ Krol opánował/ bo się dobrowolnie podawáli Sławacy dla podobieństwá ięzyká Polskiego.

Krol Władisław Zamki Polskie dla Węgrow pozástáwiał.

Huniádes Turkow porázil.

Węgrowie y Polacy wtory raz Turkow porázili.

O tym też czytay Callimachá Bonsiná/ Dlugoszá/ Cromerá y Miechoviusá.

Wielkie to są y wysokie gory/ á nawyższe skáły/ ná ktorych tá bitwá z Turki byłá/ y sławne Poetow/ y Historikow Greckich/ ktore Mácedonią y Trácią od Missyey/ Dardániey/ y Trabalitow/ tákże Bulgárow dzielą/ wszytki Sławieńskimi narody Serby/ Ráczami/ á Bulgáry y Grekámi osiedli/ dziś się iuż Turcy/ com sam widział/ z nimi pomieszáli. Miásteczká y Wsi ná wysokich práwie pod obłokámi skałach siedzą/ Zamki murowáne Turcy potłukli/ iesczesmy ich znáki widzieli/ Bo go był głod wielki w Tureckich y támtych ziemiách/ Roku 1575. własnie iáko on w Litwie/ mysmy tám tędy z drogi práwie dwádzieściá dni iázdy musieli iecháć/ á czásem ledwośmy się ná iednę gorę álbo skáłę ze trzemi wozámi wbili zá dzień cáły/ [illegible] Bo Bulgáry y Ráce Chrześciány Jánczárzyn przistaw nász przymuszał iż ná Bawołách musieli násze ciężary wozowe ná skáły wieść/ Grekowie/ y Historicy Hemum, y Rhodopeios montes ich názywáią/ czásem kiedyśmy się wbili ná wierzch skáły/ tylko było do niebá drábinkę przystáwić/ ták się nam zdáło/ iżby tám byná śniadánie/ á w Piekle spádwszy z skáły rychley niż ná obiad/ ktámeśmy musieli echáć dla łatwieyszego nábycia żywności. Tylko we dwoie przeście tych gor ie/ w iednym mieyscu ku Traciey y ku Andrinopolu/ gdzie kupcy

Hemus & Rodopeij montes v Historikow y Poetow sławne.

z mnieyszą trudnośćią pospolićie ieżdżą/ á drugie ku Mácedoniey y Albániey któ-rędyśmy my iechali/ przez wielkie ćiásności z wielką trudnośćią y niebespiecznośćią.

A potym sławnym zwyćięstwie przyiechali posłowie z Polski do Węgier do Królá Władisłáwá/ prosząc áby do Polski przyiáchał/ opowiádáiąc mu/ iż Tátárowie/ y Slężacy wielkie szkody w królestwie czynili przez łupiestwo. Rádźili też áby odpoczynął ná czás/ á z Turkiem bitwy nie zwodźił swą wolą. A w tym czáśie przyiechali Posłowie Tureccy do Królá/ gdy był w Segiedzyniu z Kárdynałem Iulianem/ żądáiąc przymierza wiecznego/ y postępuiąc wroćić wszytki dzierżáwy w Ráśćiey/ które był wziął Cesarz Turecki Irzemu Despotowi/ tákież dwu Synu iego wypuśćić z więzienia/ áczkolwiek oślepionych. Ták Pánowie Rádni s Królem vrádźili wziąć przymierze z Turkiem do dźieśiąci lat/ ponieważ się go z słusznymi condiciámi modlił/ áby wroćił Despotowi ty Zamki w Ráśćiey/ Gołubiec/ Zárnow/ Smiderow/ Kniszowiec/ Krowin/ Sewerin/ Srebrnik/ Ostrwic Nowobárdo/ Szurzyn/ Kośnik/ Láskowiec/ Zelenygrod/ Prokopia/ y insze w Albániey/ álbo w Ráśćiey twierdze pobráne/ á Bulgáriey częśc z Andrinopolem przy Turku zostáć miáłá. Co postánowiwszy Posłowie pod przyśięgámi spolnymi/ wroćili się do Turek/ á czyniąc dosyć przymierzu/ y vgodźie wroćili Zamki przerzecone Despotowi/ y dwu synu iego/ które iuż był poślepił Amurat. Bacząc tedy to Iulian Kárdinał/ zwieśił głowę/ á záraz dał znáć Papieżowi o tákim przymierzu z Turki Władisłáwowym/ co się Włochom y Papieżowi nie podobáło/ gdyż w ten czás zá szczęśliwym powodzenim y zwyćięstwem częstym Władisłáwá Królá Polskiego y Węgierskiego/ iáko zá śćiáną mocną Włoszy/ Fráncuzowie/ Hispani/ y Niemcy śiedźieli.

Turecki Cessarz przymierza prosi.

Przymierze z Turki ná 10. lat.

O złamániu Przymierza Turkom z námowy Papieskiey/ á o zacney z nimi bitwie Królá Władisłáwá Iagełowicá y zábiciu iego v Wárny/ Roku 1444.

Kśięgi Osmnaste/ Rozdźiał I.

Do Iáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Rádziwiłá/ ná Bierzách y Dubindze Xiążęćiá/ Woiewody Nowogrodzkiego/ Mozerskiego/ Mereckiego/ etc. Stároty.

Nieopłákáną wsłáwiam śmierć Włádisłáwowę/
Y iák broiło zacne plemię Iágiełowe/
Broiło Turkow mężnie z Greciey płoszáiąc/
A sławę nieśmierteլną przodkow swych wskrzeszáiąc.
Włádisław Iágiełowic w Węgrzech Rákuszany
Zgromiwszy/ skroćił potym hárde Czeskie Pány/
Turkow z Ráckich/ y z Serbskich włośći wygonił/
Zamki pod nimi pobrał y moc ich przełomił.
Przes Huniádá też z nich często brał zwyćięstwo/
Sławne było v Turkow w ten czás Polskie męstwo/

Ciągnął

Ciągnął sam z Węgry/ z Láchy áż do Romániey/
Przez Mácedońskie polá wszedł do Albániey.
Tám w gorách z Nátoliyskim Bászą woynę stoczył/
Gdźie sto tyśięcy Turkow krwáwym Marsem skłoczył/
Prośił Amurat Cesarz v niego pokoiu/
Widząc Iágłowe plemię niezwálczone w boiu.
Wroćił Ráckie/ y Serbskie Despotom dźierżáwy/
A Krol do dźieśięći lat miał z nim pokoy práwy/
Włádisław ná Sacrament przysiągł mir záchowáć/
A Turek ná Alkoran przyrzekł go nie psowáć.
Ták gdy z Turki przymierze iuż skuteczne było/
Záraz się Włochom/ Grekom/ Wenetom sprzykrzeło/
Gdyż zá Polską y Węgrzy bespiecznie śiedźieli/
Lecz iák przysięgę trzymáć tego nie wiedźieli.
Iulianus Kárdinał będąc przy Włádsławie/
Dał záraz Papieżowi znáć o iego spráwie/
Rozgrzeszył go Papieskim imieniem z przysięgi/
Lecz Bog krzywoprzysięstwá záwżdy mśćićiel tęgi.
Włádisław iáko młody dał się wnet námowić/
A záraz począł woynę ná Turki stánowić/
Wnet popisawszy woysko/ Dunay v Orszáwy
Przebył á ćiągnął prosto w Bulgárskie dźierżáwy.
Do Callipollá ćiągnąc z Hetmány vrádźił/
Aby się tám z woyskámi Włoskimi zgromádźił/
Lecz trudno było przebyć gory w Albániey/
Przeto przez Bulgárią ćiągnął do Tráciey.
Tákże dwudźiestego dniá przyćiągnął szostego/
Do Nicopolim Miástá (z woyskiem) Bulgárskiego/
Tám się dla odpocznienia obozem położył/
A przysięgi złamáney záwżdy go mol trwożył.
Tám Drákulá Multanski Hospodar ku niemu
Przyiáchał/ dźiwuiąc się ták woysku máłemu/
Bo piętnaśćie tyśięcy ledwe ieżdnych było/
A pieszych mniey y to się z chłopstwá zgromádźiło.
Rzekł mu iż więcey Turek gdy ná łowy iedźie/
Ludźi pieszych/ y ieżdnych koło śiebie wiedźie/
Odradzał mu tey woyny/ ále trudno było/
Gdy się w Krolu wrodzone męstwo zápaliło.
Dracul się też wymowił/ lecz Syná zostáwił/
Z cztermi tyśięcy ludu/ czym woyská przybáwił.

V Orszáwy przewoz 3. dniá Nouembrá.

A to Miásto Nicopolis było głową w ten czás Bulgáriey/ dźiś iákom sam widźiał mnieysze niż iego sławá.

Drákuły Multanskiego Woiewody prawdźiwa rádá y przysłowie.

Dał też

Proroctwo Drakulą.

Dał też dwu koniu prętkich winſzuiąc Krolowi/
By vciekał gdy przydzie ku złemu ſkutkowi.
Dał y dwu przewodnikow co tám ználi drogi/
By Królá vwodzili gdy ſię tráfi z trwogi/

20000. woyſká iezdnego v Władisłáwá.

Jerzy też Deſpot Serbſki ſwoy lud przyprowádził/
Ták wzdy dwádzieśćiá tyśiąc Krol iezdnych zgromádził.
Tych zſzykowawſzy ciągnął proſto w Trácką ziemię/
Gdzie Tureckie z Grekámi zmieſzáło ſię plemię/
Wziął kilko Miaſt y Zamkow mocnych przez podánie/
A poddánym dał dobr ſwych wolne vżywánie/
W Sumenu/ y w Petraſu Turcy ſię bronili/
Ktorych nászy iednym dniem ſzturmámi dobyli/

Jan Tarnowſki bramę Sumenſkiego Zamku/ ácz podiął dwie ránie/ wyſiekł.

Tarnowſki Polak bramę ſam wyśiekł Zamkową/
Czym do ſzturmu ſwym dziurę vczynił gotową.
Ale gdy Bramę rąbał/ podiął tám dwie ránie/
Wſzákże nászy ſczęśliwe mieli ſzturmowánie/
Bo zá Tarnowſkim idąc Sumeńſki grod wzięli/
Gdzie broniących ſię Turkow o kilko ſet śćięli.
A Leſko záś Bobrzycki ná Petráſkie mury/
Pirwſzy wſkoczył z Chorągwią gdy nie było dziury/
Ták dwá Polacy dzielność sławną okazáli/
Zá czym Węgrowie z Krolem dwu Zamku doſtáli.

Wapowſki ſto/ á Paulus Jouius ośm dziesiąt tyśięcy Turkow liczą.

W tym Amurat Turecki Carz ſto tyśiąc ludzi/
Przepráwił przes Heleſpont/ á Włoſka ſtraż ludzi/
Genuenſes z Weneti co tám portu ſtrzegli/
Przenáięći od Turkow rożno ſię rozbiegli.

Franciſcus Cardinal Weneckiey Armaty Hetman/ co miał Turkom przewozu morſkiego bronić/ ſam práwie ich przewiozł w ſwoichże okrętách/ barkách/ Gálerach/ á Turcy płáćili po czerwonemu złotemu od głowy.

A drudzy záś łotrowie Włoſzy w Bárkách ſámi/
W ſwoichże ich wozili zmamieni dárámi/
Wierzże Włochom wierzże tu Weneckiemu słowu/
Ktorzy y duſze trácą dla złotego łowu.
Władisław vsłyſzawſzy dopiero ſię trwoży/
Wſzytkim ná Włoſką zdrádę z oczu płyną łzy/
Jednák ſwych pośiliwſzy wnet woyſko zſzykował/
A do Wárny ták w ſzyku drogę ſwą proſtował.

Warna po ſtáremu Dioniſiopolis/ ktorą Władisław Krol wziął 9. die Nouembris.

Ták wziął Wárnę podánim/ á ſwymi oſádził/
A z Turkámi ſię potkáć w tym mieyſcu vrádził/
W nocy nászy obaczą áno ognie miecą
Turcy/ áż ſię y Morze/ Niebo/ z Ziemią świecą.

Proſto gdy Słońce weſzło Turcy do bitwy ſię zgotowáli.

A ſkoro Titan złoty woz wytaczał z Morzá/
A słoneczna po gorách świećiłá ſię zorzá/

Godziná

Godziná iedná ná dzień y obaczą nászy/
Ano Tureckie woyſká idą iáko láſſy/
Krol ná nogę záchorzał/ ále Węgrzy krzyczą/
Bić Turkow bić bić/ vphow wielkośći nie liczą/

Szyk woyſká nászych.

Tákże Huniad woyſko pod gorámi ſpráwił/
A Węgrow ná práwy rog z Multany wyſtáwił/

Jerzy Deſpot Serbſki.

Deſpot z Serby/ Julian Kardinał też z Krzyżem/
Przy nich ſtał á Chorągiew biała z złotym bryzem/

Waradinſki/ Agierſki Biſkupowie. Frankoban z Karwaty y z Bulgáry. Krol we śrzodku.

Warádzinſki/ Agierſki przytym Biſkupowie/
Z Frankobanem Bulgárzy/ Racy/ Kárwatowie/
Sam Huniad lewy rog trzymáć obrał ſobie/
A Krolewſkiey w poyśrzodku dał mieyſce Oſobie/
Wozow záś dwá tyśiącá ná zádzie zſzykował/

Oboz.

W obozie mdłych/ y chłopiąt dobrze obwárował.

Położenie mieyſcá.

Jeſt pole gdzie ſię kończą gory Macedońſkie/
Z iedney ſtrony/ z południá morze Heleſpontſkie/
Wárná wielkie Jezioro od ktorego zową/
Miáſto dziś twoią sławne Władisłáwie głową.
Tákże miedzy Jeziorem/ Morzem/ y Gorámi/
Ná milę pole ſtoi rowne z págorkámi/
Przyſtoyne ku boiowi/ y woienney ſpráwie/
Ktore ſobie poświęćił Mars Bog woyny krwáwie/
Ná to pole dwie mili ták w ſzyku ciągneli
Nászy/ á potym w ſpráwie porządney ſtáneli/

Rzecz dziwna/ Wiátr Chorągwie nászych rozdrápał w cichy y pogodny dzień powſtawſzy.

Chorągwie roſpuśćili ktore wiátr powſtawſzy/
Rozdrápał po powietrzu rożno rozmiotawſzy.
Stráſzny znák ſkutku woyny gdy Proporce lecą/
A wichry z wiátrem ſrogim/ y z gromy ſię miecą/

Amurat ſam nárzekał ná złamánie przymierza/ y słowo iego.

Amurat ſię dziwował też Władisłáwowi/
Iż ták śmiał złamáć słowo ſwemu Chriſtuſowi/
Rzekł gdyś mu ty nie dufał wezmę go ia ſobie
Ná pomoc/ á naukę dam przyśięgáć tobie/
Ták nászy trzy godziny w onym polu ſtáli/
A Turkow do potkánia ochotnie czekáli.

Bo Turcy pośpolicie ná rtałt put Mieśiacá ſię ſzykuią.

Ci potym wielką mocą od Gor przyſli z krzykiem/
Haka Haka/ wołáiąc z zákrzywionym ſzykiem/
W práwy rog vderzyli nászym wielkim pędem/
W ktorym Węgrzy z Mutany ſtali długim rzędem.

Multani vćiekli z bitwy.

Nie dotrzymáli plácu/ Mutani/ ná gory
Pierzchneli/ á vciekał záraz gdzie mogł ktory/

Krol záſię z Huniádem wnet ſię popráwili/
A Turecką krwią pole wſzytko pokrwáwili.

Náſzy pierwſzy vf Turecki rozgromili.

Wſpárli Turkow ná czterzy Włoſkie bijąc mile/
Zawoiow pełne polá z oney krotofile/
Pełne y rowy ſciętych głow Tátarſkich leżą/
A náſzy roſpuściwſzy konie po nich bieżą.
Oni podobni Sárnom gdy ich łowiec trwoży/
Vciekáią ná Błotá/ y niedoſzłe łoży.
Záś ná drugie ich woyſko vderzyli ſmiele/
W ktorym wnet trzech Sándziakow vbili ná czele.
Krzyk huk Hałá/ Hała/ brzmi/ brzmią o ſzáble miecze/
A ſtrzáły z wierzchu lecą iáko gdy deſzcz ciecze/
Konie rżą/ trąby huczą/ á bębny trząſkáią/
Chorągwie/ zbroie/ broni z słońcá ſię błyſkáią.
Náſzy męſtwem/ á Turcy wielkością wzmagáią/
Z Dział trzaſk/ z zbroy grzmot/ á ránni/ pod końmi ſtękáią/
Widziałby tám był/ áno zbywſzy Pánow konie/
Błąkáią ſię/ á Echo brzmi ná káżdey ſtronie.
Widziałby był/ áno ten bez głowy bez ręki/
Słyſzałby był áno tám y tu ſmętne ſtęki/
Zbici iáko drwá lecą drudzy nácieráią/
Ci z bokow/ ći ná czoło/ ći wzad ſzyk ſtaczáią.
Roſproſzyli wnet náſzy Turkow iż pierzchneli/
A wſzytkę Trácką ziemię ſtráchem nápełnili/
Vciekáią tám y ſám gonią ich záś náſzy/
Pełne gory y polá/ pełne trupow láſſy.
Wſzyſcy iezdni Tureccy pobići ná głowę/
A zwycięſtwo iuſz w ręku v náſzych gotowe/

Wątpliwa rzecz o Huniádzie. Bo y Turcy vciekáli y Węgrowie będąc zwycięſcámi práwie w ſtronę pierſchneli z Huniádem/ á ie dę Turczyn iáko Crom: piſze/ wołál ná Węgry/ Ey gdzie vciekacie mężowie węgierſcy/ ponieważ wáſze ieſt zwycięſtwo.

Lecz Huniad z Węgrámi álbo Turkow gonił/
Albo iák náſzy piſzą/ z częścią woyſká ſtronił.
Nie przyſzedł ná rátunek gdy vciekł z Wołochy/
Ták ſnadź Bog chciał iż vmysł dał zwycięſcom płochy/
Lecz Krol bił y ſiekł Turki w zad vſtępuiące/

Władysławowe nápominánie do Rycerſtwá.

Krzyczy máiąc z ſmiáłości ſerce pałáiące/
Woła o Towárzyſzy/ o gdzie vciekacie/
A to zaporę Morſką vcieczki ſwey macie/
Zámknieniſmy w tył Wárną/ á ziemie nieſtáło/
Wſzák ſmiáłych w męſtwie ſzczęście wſpomoc obiecáło.

Smiáłych ſzczęście wſpomaga.

Przez was/ y mężne ſpráwy/ á wſzátz ſmiertelnymi/
Walczymy/ nád nas wiárą/ męſtwem podleyſzymi/

Lata ná byſtrym koniu/ á gárdłem chráplıwym
Prożno woła/ ſiekł Turkow ſercem zápalczywym.
Iák Lew Armenſki gdy go łowcow gmin obſkoczy/

Podobienſtwá ſmiáłośći Władisławowey.

Ná włocznie ſmiele idzie vfáiąc ſwey mocy/
Albo iák rozdrażniony Niedźwiedź gdy lás łomi/
Albo Tigris złodzieiá/ gdy ſwych dziatek goni/
Bieży ſmiele ná ogień/ bieży y ná miecze/
Nie dba ácz z zránionego dla dziatek krew ciecze/
A gniew/ dzielność y żáłość wzad vciekáć bronią/
Ták Krol Władsław nácierał/ á Multani ſtronią.
Iuſz był Phebus z ſwym wozem chłodzić ſię zátoczył/
Gdy Krol czwarty raz miedzy vphy Turſkie ſkoczył/
Wynioſłym mieczem ſiekąc/ kto mu ſię nawinie/
Z niego pot/ á krew z zbitych Pogan zrzodłem płynie.
Polacy w koło niego/ toż co Krol dziáłáią/
A Węgrzy by ſmiáłości tey przeſtał wołáią/
Tám Báſzę mężnie zábił Aziátickiego/

Krol ſam zábił nawyżſzego Hetmáná Tureckiego.

Swą ręką nawyżſzego wodzá Tureckiego.
Amurat iuſz chciał biegáć gdy iezdni vciekli/
Turcy ſzyki zmieſzawſzy krzeczą ſię iák wſciekli/
W tym Władsław ná Iánánczárſką moc znowu vderzył/
Krzyk/ huk/ kołát/ grzmot znowu ktoby to wymierzył.
Huniad z Węgry vbiegł/ Krol zoſtał z Polaki/
Bił Turkow áż ſam przyſzedł ná ich zdrádne haki/
Bo Iánczárowie przekop darnem wnet nákryli/
Y chroſtem/ á zá nim ſię z Ceſárzem bronili.

Sidło ná Krolá.

A gdy Krol krzycząc do nich miecz wyniozwſzy ſkoczył/
W padł w on doł/ támże go gmin Iánczárſki potłoczył/
Potłoczył/ mężnie mężne pokolenie ginie/
Stąd Iágłowych potomkow wieczna sławá słynie.
Byłem ſam tám w tych polách/ gdzie náſzy przodkowie/

Samem tám był roku 1575.

Turki bili/ ſpiewáią dziś o nich Serbowie/
Widziałem Warnę z płáczem nád nią oracz krzywy/
Náyduiąc zgniłe w roli zbroie ma zá dziwy/
Wyorywa ſzyſzaki/ tarcze y puklerze/
Groty/ ſzáble zbotwiáłe/ bułáwy/ páncerze/
W Gorách Hemu w Albáńſkich/ Mácedońſkich polách/

Hemus Gory y Rodopay názwáne Orpheuſowa muſiká á le wiecey męſtwem Władisławowym sławne.

Y ná Tráckich Orpheus gdzie wdzięcznie grał rolách.
Widziałem to ſwym okiem/ tym widziałem okiem/
Y w przekopie gdzie Krol wpadł chodziłem głębokim/

Chodzikiem / á Greczyn mi mieyscá vkázuie/
A pobitych Chrześcian y Królá żáłuie.
Lecz iednák ono swiete Jagiełowo plemie/
Włásną reką skropiło ki wią Turecką ziemie/
Zá co mu obraz wieczny sławá postáwiłá/
Y imie niezgwałcone ná wieki spráwiłá.

Cromerus lib. 21. Miechouius lib. 4 cap. 37. Wapouius fol. 276. Herbortus ex Cromero fol. 176. lib. 15. Iostus Decius, Æneas Syluius, Bonfinus, Węgierscy Kronikarze/ y Demetrius Bulgárski. Tákże Greckie y Tureckie Historie/ ktorychem od iednego Węgrzyná poturczonego/ Męża vczonego/ s ktorymem miał towárzystwo w Constantinopolu dostał/ ták tę bitwę opisuią/ iákom ia ią wierßem prawdziwie wyráził. Ale Callimachus Włoch ktory przy tym był/ á w Krákowie v swietey Troyce w Kościele Dominicanow leży/ troche ináczey porządek tey Historiey stosuie/ mowiąc/ iż Jan z Huniádá Woiewodá Siedmigrocki/ á Hetman Węgierski/ nie miał pewnego mieyscá w ßykowánym woysku Krolewskim/ ále z Multany álbo z Wołochy zagornymi pilnował strony ku rátunku swoich/ ieśliby gdzie ßfánkowáli náßy. A iż Węgrowie ktorzy ná práwym rogu stali / od gęstych á podobnych gwałtownemu dżdżowi strzał Tureckich/ zwłaßczá Janczárow wspárci byli/ á ná przyległe gory vciekli/ z ktorych potym od wielkości nieprzyiaciol w wąwozy zegnáni byli/ á tám gdy się mężnie długą chwilę bronili/ rozpłoßeni od Turkow / tám też Biskupowie Agierski / y Wárádzinski w vciekániu zábici/ á Legat Papieski Julianus Cárdinał / z Despotem/ y z Frankobanem w obozie się záwárli/ y długo Turkom rowną bitwą z obu stron odpieráli / áż Lesko Bobrzycki Polak / ktory śmiáłością / y nápominánim moc nieprzyiacielską zátrzymawał / był zábity.

Walachi Transalpini.

Dwá Biskupowie zábici.

Lesko Bobrzycki zábity.

Támże gdy vstępowáli Węgrowie/ Turcy szturmowáli ná obóz/ Co gdy Krol z Huniádem obaczył/ przyskoczyli/ á Turkow ná dwie mili Włoskie wspárli. Potym gdy odwrot Pogáni vczynili/ kilko raz się ná rożnych mieyscách z nimi náßy potykáli / á wßytkie iezdne woyská Tureckie rosproßyli/ á gdy się náßy iákoby po otrzymánym zwycięstwie do łupow rzucili/ tráfili ná Kárawan Wielbłądow obciążonych tłomokámi / ktorych się konie vlękły / y potu ich wonią iącego strzymáć/ tákże w vstráßeniu koni iezdni náßy zátrzymáć áni rządzić/ potym ni władáć mogli. A w ten czás Krol z trochą iezdnych ná Jániczáry/ w ktorych ostátnia obroná byłá Cesárzá Tureckiego/ vderzył/ gdzie się powiádá krwáwa bitwá znowu záczęłá / y iuß Turcy myślili vciekáć/ áż obaczyli náßych częścią vstráßenim koni od Wielbłądow / częścią z niepewney wieści zábicia Krolá strwożonych/ záraz Janczárowie poczęli się nápomináć / y bitwę wznawiáć. Huniades obaczywßy zátrwożenie swoich / y vciekánie / wnet Krolá z pośrzodku gęstych nieprzyiaciół biiącego Turkow vsiłował odwieść/ ále nie mogł/ bo gdy go nápominał áby vbiegał/ á lepßego ßczęścia czekał / Krol mu odpowiedział / iż vciekáć iest rzecz ßkárádna / á mnie / y narodowi moiemu nieprzystoyna / á też nie godzi się temu vciekáć przed tym kto ná kogo woynę podnieśie. To rzekßy á miedzy skupionemi nieprzyiacioły mężnie poczynáiąc / sam swą reką wielkość ich pobił.

Zła rzecz ná łup się vrwáć.

Konie się Wielbłądow zlękły.

Smiáła á vrzeważnie vporna dzielność Władisławowá.

Odpowiedź Władisławowá.

Támże potym gdy się ku wieczorowi nákłoniło Krol zbity z zránionego koniá ßáblámi Jánczárskimi był rozsiekány. A Huniádes niemogąc Krolewskiego ciáłá dostáć / gdy wßyscy rożno vciekli / sam też z trochą Wołochow vbieżał. A Turcy zbywßy y stráciwßy iezdne woyská / nie gonili vciekáiących Węgrow/ y Woło-

y Wołochow/ y do obozu przez trzy dni szturmowáć nie śmieli / ábowiem w nocy wątpliwe ießcze zwycięstwo máiąc / obawiáli się zásadki náßych. Trzeciego áż dniá obozu dobyli/ z ktorego dwá tysiącá wozow z wielkimi skárbámi wziąwßy/ ránnych y niemocnych okrutnie pomordowáli.

Julianus Cardinał vciekáiąc z obozu od iednego Multaná ktory go przez Dunay vciekáiącego przewoził/ dla wielkości złotá ktore z sobą dźwigał złupiony był zábity y vtopiony. Polacy tylko dwá z tey bitwy nießczęśliwey vbiegli/ Jan Rzessowski / ktory był potym Biskupem Krákowskim / a Grzegorz Sanocki/ ktory był Arcibiskupem Lwowskim/ Tarnowscy Brácia dwá zábici / y Synowie Záwiße Czarnego/ ze wßytkiego woyská Węgierskiego / ktorego dwádzieścią tysięcy było / ledwe piąta część w bitwie zginęłá. A Turkow ośmdziesiąt tysięcy/ iáko Długoß y Miechouius fol. 307. świádczą / náßy pobili/ á według Bonfiná trzydzieści ich tysięcy ná placu poległo. Y gdyby był Krol nie zginął/ náßychby było zwycięstwo.

O tym też czytay Volateranum lib 8 Geograph: iż gdy koniá nápawiał był zábity od Węgrow.

Jan Rzessowski y Grzegorz Sanocki.

Poimánych Polakow Sláchcicow dwádzieściá y czterzey było / s ktorych dwunaście vrodziwych młodzieńcow Amurat sam dla ich osobliwey vrody y pięknośći/ obrał sobie w Andrinopolu / do łożnice / á ci záraz sprzysięgli się Tyranná zámordowáć / y vczyniliby byli dosyć przedsięwzięciu przesławnemu / ále ich ieden Bulgárzyn wydał / ktorego też byli do tey rády niebácznie przypuścili/ á gdy się to ták wynurzyło/ oni Slachcicy Polscy boiąc się żywo przyść w ręce Tyráńskie/ zápárwßy drzwi dobrze sámi/ á wziąwßy broń w ręce bili się społnie/ áż się do vpadu posiekli / y od swych ran polegli / czym przeważność Polskiey cnoty v Pogánow okazáli.

Dwánaście Polskich Slachcicow sámi się zbili.

A tráfiłá się tá nießczęśliwa porażká / Roku Páńskiego 1444. Krolestwá Władisławowego w Polsce iedennastego / A w Węgrzech piątego/ wieku swego ledwe dwudziestu lat doßedł/ ále Miechouius fol. 307. lib. 4. piße / iż dwudziestego pirwßego Roku zginął wieku swego.

Był vrody wysokiey/ oblicza smládego Greckiego / ále wdzięcznego / y poważnego / włosow rusſich / w pracy / y w postách bárdzo cierpliwy/ y trzeźwi/ bo winá nie piiał/ hoyności zbytniey / cnotliwy / vkłádny / y łáskáwy / też y ku nieprzyiaciołom miłosierny / wielkiego vmysłu/ y sercá wysokiego / ták iż nigdy nic niskiego nie myślił/ á żadną trudnością nie dał się od tego odwieść/ co raz porządnie postánowił / ná ostátek wßytki cnoty / ktore nawiętßym Xiążętom y Monárchom należą/ w nim świecity. A tu maß w czwor sposob więkßego niż Achillesá/ śmiercią y dzielnością Jagiełowicá/ z narodu Litewskiego.

Przymioty Władisławá Jágiełowicá.

Interregnum po Władisławie przez pułtrzeciá látá / á o burdách przyięcia Krolestwá z Kazimierzem/ y z Litwą.

Rozdział II.

SKoro się rozniosłá wieść o zábiciu Władisłáwowym w Polsce/ wielka záłość y smutek sercá ludzkie/ z śmierci Páná przyrodzonego záfrásowáłá/ wßákże ießcze niktorzy twierdzieli/ zwłaßczá Węgrowie/ iż we zdrowiu vßedł / álbo do Constantinopolá/ álbo do Weneciey / álbo do Wołoch/ álbo do

Mniemieli że by ták vciekał/ iáko ono Sigmunt Cesarz y Krol Węgierski / gdy

przegrawſzy bitwę z Turki do Conſtantinopolá pierwey/ potym do Rodiſu/ záś do Weneciey z ſtráchu vciekał.

álbo do Multáńſkiey ziemie. Drudzy też powiádáli / iż ieſzcze ieſt w Albániey álbo Ráſciey z woyſkiem dobrze zdrowy/ wierzyli temu naſzy coby byli rádzi widzieli/ Ale ſkoro tá ſławá/ y wieśći w niwecz ſię obrociły/ dopiero Pánowie Polſczy wyprawili do Tráciey / Bulgáriey y Greciey / Jáná Reſowſkiego / y Egidziego Suchodolſkiego/ pytáć ſię o Krolu/ ále nic pewnego o nim dowiedzieć ſię nie mogli.

Kázimierz wybran ná Krolestwo.

A gdy ſię Polacy dowiedzieli/ iż Węgrowie inſzego ſobie Królá wybráli Władiſłáwá Syná Albrichtá Ceſárzá/ pięć lat tylko máiącego/ złożyli też Siem wálny ná Electią Królá inſzego w Sirádzu Roku 1445. ná dzień S. Woyciechá. Tám z ſentenciey Zbigniewá Kárdinałá vrádzili/ áby Kázimierzowi Wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu Władiſłáwá zábitego Brátu Krolestwo oddáli.

Posłowie Polſczy do Kázimierzá.

Wypráwili tedy Posły do Litwy / áby Kázimierzá przyzwáli ná Siem w Piotrkowie złożony/ gdzieby ſię z obudwu ſtron ſpolnie około Rzeczy poſpolitey Polſkiey bez Krolá oſierociáłey nárádzili / y námowili. Ale Kázimierz Posły Koronne bez pewney odpowiedzi odpráwił/ á ſwoich do Piotrkowá / iáko Rádziwiłá/ Kieizgáłá / y Páca Mieſiącá Septembrá z tym roſkazánim przyſłał/ powiedáiąc ſię być zemdlonego żáłością y ſmętkiem z przerzeczoney przygody Bráckiey / dla czego ná on Siem ſam przyiecháć nie mogł / á też niedoſzłe y niesłuſzne być wzięcie inſzego Krolá powiádał / gdy ieſzcze wſzyſtkie rzeczy ſą niepewne/ á iż on áni Krolestwá/ áni ſpráwowánia żadnego nie chce przyiąć/ wſzákże by mu ſię zdáło/ áby ći namieſtnicy/ y Gubernatorowie / ktorych Władiſław do Węgier odieżdżáiąc ná ſwym mieyſcu poſtánowił / Rzecz poſpolitą rządzili do czáſſu.

Drugie prożne poselſtwo do Kázimierzá.

A gdy ſię tá odpowiedź ziazdowi Rycerſtwá y Senatu koronnemu nie podobáłá/ wypráwili do niego po wtore ośm Pánow Rádnych/ áby go iuſz prawą rzeczą ná Krolestwo przyzwáli / co ieſliby niechciał / y odwłoczył / áby mu powiedzieli iż inſzego ſobie Krolá ſzukáć muſzą. Ale Kázimierz przedſię w ſwoim vporze ſtał/ gdy go Pánowie Litewſcy zátrzymawáli / ktorym ſię był ná wſzytkim w ſpráwách woiennych/ y domowych podobał / przeto Posłowie Polſczy z niſczym muſieli názad ſię wrocić.

Krolowa też ſtára Jagiełowá Kázimierzá iáko Syná nápominálá/ áby w tey rzeczy zdrowſzey rády vżywał / ále go námowić żadnym ſpoſobem nie mogłá/ wſzákże Kázimierz prosił Posłow koronnych / áby poczekáli dokądby ſię o tym ná Seymie s Pány Litewſkimi y Ruſkimi námowił/ ktory złożył po národzeniu Páńſkim 1446. w Wilnie Mieſiącá Styczniá/ á ſkoro ten czás przyſzedł/

Siem w Wilnie.

zebráli ſię Pánowie koronni z Sláchtą wtory raz do Piotrkowá / ná ktory ziazd od Kázimirzá ſześć Posłow Pánow Litewſkich przyiácháło / proſząc áby ieſzcze Electią odłożyli/ czego ieſliby niechcieli vczynić/ woyną grozili Polakom / gdyż Kázimierz z Litwą chce ná nich práwá ſwego mieczem dochodzić / ieſliby zdobrą wolą czekáć go nie chcieli / wſzákże przydáli / iż on ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim przeſtawa/ á Krolestwá nie żąda.

Groźne poselſtwo do Polakow Kázimierzowe y Litewſkie.

Przeto Polacy będąc záiątrzeni ták ſrogim poselſtwem / inſzego Krolá ſobie wybráć vmyslili/ ále ſię tego obawiáli/ iż gdyby zwádę z Litwą záczeli/ Krzyżacyby Polſkę náieżdżáli. Dla tego ieſzcze Kázimierzowego vmyſłu ſkuśić ſię im zdáło / wypráwili tedy do niego Predborá Koniecpolſkiego Sędomirſkiego/ y Sciborá Szárleiá Jnowłodſłáwſkiego/ Kaſtellanow/ ále y ći tákąż/ iáko y drudzy odpowiedź wzięli.

Trzecie Poselſtwo do Kázimierzá prożne.

Dla tego Senat koronny y Rycerſtwo ná dwudzieſty oſmy dzień Márcá do Piotrkowá ſię ziecháli/ á wſzyſcy Sacrament Páńſki nabożnie przyiąwſzy/ áby tym ſwiątobliwiey o Rzeczy poſpolitey tráctowáli / poczęli Electią nowego

Od nabożeńſtwá záczęta Electia.

wego Krolá ſtánowić/ wſzákże pod tymi Condiciámi/ iż Kázimierzowi pierwſze mieyſce w przyięciu Krolestwá zoſtáwili. A wotowánia Biſkupow wſzytki ſię ſkłániáły/ ná Friderıká Márgrábię Brandenburſkiego / ktory był przed tym zięciem y naſtępnikiem Jágiełowym námieniony/ krom Páwłá Kozickiego Biſkupá Płockiego/ ktory ná ktoregokolwiek z dwu Brátu Xiążąt Mázowieckich wotował/ ná Władiſłáwá álbo Bolesłáwá. Przyczym też ſtali Jan Cyzowſki Caſtellan / y Jan Tęczyńſki Woiewodá Krákowſki / Lukaſz z Gorki Woiewodá Poznáńſki/ y wielkość Rycerſtwá ná Bolesławá ſię zgodziło. Ták tedy z zezwolenia wſzyſtkiego Senatu/ Bolesław Xiążę Mázowieckie / od Wincentego Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego / był Krolem náznáczon / ieſliżeby Kázimierz przed Swiątkámi woley ſwoiey odmienioney nieoznaymił.

Votá ná Márgrábię.

Votá ná Xiążę Mázowieckie.

A Kázimierz vſłyſzawſzy to co ſię ná Seymie Piotrkowſkim zſtáło/ posłał do Mátki Krolowey potáiemnie/ áby Pánow z nowu ku niemu námowiłá/ ktora tego łátwo doſtąpiłá / iż Máli Polacy záraz nań przyzwolili / y do wielkiey Polſki posłáli/ áby wolą ſwoię od Electiey Bolesławowey ku Kázimirzowi ſkłonili/ ktorzy też to ochotnie vczynili / á znowu Posły do Kázimierzá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego wypráwili / áby dniá oſtátniego Septembrá w Parczowie z nimi ſię ná Siem ziechał/ iákoż ſię Pánowie Polſcy ziecháli/ ná dzień náznáczony do Parczowá/ ále Kázimirzá długi czás prożno czekáli/ á gdy go nápominali/ áby przyiáchał/ powiedział iżeſmy ieſzcze żadnego obiáwienia woley ſwey/ o przyięciu Krolestwá nie oznaymili / wſzákeſmy do Brześcia przyiecháli / ále ieſli Pánowie Polſcy chcą co ſtánowić/ niechayże do nas do Brześcia przyiádą.

Ziazd w Brześciu Kázimierzow z Polaki.

Ták tedy Pánowie Polſczy ſześć Senatorow z Parczowá do Brześcia posłáli do Kázimierzá/ ktory ty Condicie Legatom podał/ iż ináczey niechce Krolestwá przyiąć/ ażby pierwey Podole/ Lucko/ Oleſko/ Lopáczyn/ Wietle/ Zrodło/ Litwie od Polakow były wrocone Ziemie z Powiátámi y z Zamkámi.

Vprzeymość Kázimierzowá ku Litwie.

Tych Condiciy gdy Polacy nie chcieli przyiąć/ y roziecháć ſię nieſpráwiwſzy nie gotowáli / Kázimierz potym ná ich żądánie przyzwolił przyiecháć do Krákowá / ná przyſzły rok/ ná dzień S. Jáná Chrzćicielá / dla przyięcia Krolestwá Polſkiego / gdy mu niktorzy z Pánow Polſkich ćicho potuſzyli / iż mu to wolno będzie Litwie wrocić/ y odiąć od Korony cokolwiek będzie chciał / gdy iuſz Krolem zoſtánie / iák o tym Cromerus lib. 22. ſzerzey piſze / á Długoſus ſwiádczy / iż Łomáży / y Połubice od Stároſtwá Párczowſkiego / y od Polſki odiąwſzy do Litwy przyłączył.

Łomáży y Połubice Litwie wrocone.

Kazimierz trzeći Jágiełowic/ Krol Polſki/ y Wielki Xiądz Litewſki/ Roku 1447. Czerwcá Mieſiącá dniá 25.

Rozdział III.

JAk tedy Kázimierz Wielki Xiądz Litewſki / ná czás náznáczony koronácie przyiáchał do Krákowá z wielkimi y ſwietnymi pocztám Pánow Litewſkich y Ruſkich/ y z Swidrigayłem Stryiem ſwoim / tákże z Olelkiem Słuckim y Kijowſkim Xiążęciem. etc. Ktorego Mátká Krolowa y Pánowie Koronni/ y Mázowieckie Xiążętá/ Władiſław y

stáw y Bolesław Brácia we dwu tysiącu koni/ y Ratiborskie/ Cesinskie/ Oświecimskie y Brzeskie Xiążętá/ y wiele Pánow Czeskich/ Węgierskich y Sląskich/ y Henrik z Elbingu/ y Ludwig z Mewe Kontorowie/ Posłowie od Mistrzá Pruskiego Erlichshausená/ z wielką vczciwością y triumphem przyimowáli. A názáiutrz Czerwcá Miesiącá dniá 26. był koronowány według zwykłych Ceremoniy w Krákowie ná Zamku w Kościele S. Stánisłáwá. Ale práwie w koronácią sstáłá się trwogá strászna/ gdy Niewiast ze Wsi Klasztorá Tynieckiego wielka gromádá z płáczem/ krzykiem/ y lámentliwym hukiem/ Kościoł S. Stánisłáwá nápełniły/ dla pobránia bydłá ná stácią Krolowi nowemu/ ktore ich nárzekánie záledwie vskromiono/ á potym się Msza y koronácia dokonáłá swym porządkiem przez Wincentego Arcibiskupá.

Kazimierzow wiazd do Krákowá.

Trwogá od Niewiast.

Názáiutrz záś gdy Krol według zwyczáiu był prowádzon ná Máiestat w Rinku Krákowskim wystáwiony/ poswárzyły się Xiążętá Mázowieckie Władisław y Bolesław z Biskupámi o mieysce siedzenia po práwey ręce Krolewskiey/ ták iż Krol musiał ná zad do Zamku się wrocić/ przysięgi od Mieszczan nie przyiąwszy/ wszákże potym Xiążętá vstąpiły Biskupom.

Swar Biskupow z Xiążęty.

Dawno mowią Da locum mulieribus, vstąp twarogowi.

Potym gdy Krol Kázimierz zárázem chciał vsilnie do Litwy odiácháć/ zátrzymáli go Pánowie Koronni/ iż musiał pierwey do Poznániá náwiedzić dla potrzeb wielkiey Polski. Wszákże Pány Litewskie áż zá Bramę Krákowską dla vczciwości wyprowádził sam Krol/ á potym do wielkiey Polski z Mátką odiáchał. A gdy był w Kálisu przyszedł do niego Kniąź Micháyło Sigmuntowic/ dziedzic Xięstwá Litewskiego/ y vpadł v nog Krolewskich/ prosząc pokornie áby mu oyczyznę iego wrocił/ ále nie mogł nic słusznego vprosić/ y owszem od Kázimirzá Krolá był chudzinká nie práwie słusznie odpędzon. A tu iuż czytelniku miły obaczysz porządnie ode mnie zebráne powodzenie chudziny Kniáziá Micháyłá/ nie tylko według Látopisczow/ ále według Cromerá/ Długoszá/ Miechouiusza etc.

Vczciwość Pánom Litewskim.

A ten Kniąź Micháyło gdy nie mogł mieć mieyscá w Litwie/ y Stolcá Oycowskiego dostąpić/ k temu obaczywszy iż mu Kazimierz ná gárdło stał/ zá iego rosterkámi vciekł naprzod z Litwy do Mázowszá do Szwagrá swoiego Xiążęciá Bolesłáwá/ iáko o tym wyższey/ potym do Prus/ á gdy y tám nie mogł być bespieczny/ zbiegł do Sląská/ á z Slężaki/ y z Czechy Polskę náieżdżał/ łupieżnym á vrwáńskim obyczáiem. Potym/ iáko ia rozumiem/ skoro vsłyszał/ iż Xiążę Mázowieckie Bolesław Szwagier iego był ná Krolestwo Polskie náznáczon/ przyszedł do Polski/ spodziewáiąc się zá iego koronną pomocą Xięstwá Wielkiego Litewskiego dostąpić. Ale gdy Kázimierzá Polacy koronowáli/ widząc iż vpadły nádzieiá dziuráwa/ vdał się w pokorę/ á w Kálisu iáko Cromer pisze/ vpadszy Krolowi Kazimirzowi v nog prosił o zwrocenie oyczyzny/ iákoby rzekł/ ponieważ ciebie Pan Bog opátrzył Krolestwem Polskim oyczystym/ wroć też moię własność/ ná ktorąś pode mną po Sigmuncie Oycu moim wstąpił/ Potym cum nihil æqui impetrare posset, Niewskorawszy ná swoiey pokorze/ y owszem sromotnie był chudziná odegnány/ vciekł do Piotrá Wołoskiego Woiewody/ A gdy się go Krol przez Odrowązá Woiewodę Ruskiego/ y przez Koniecpolskiego vpominał/ áby był wydan/ niechciał go Hospodar Wołoski Piotr wydáć/ mowiąc: neq; ex fide sua, neq; ex dignitate Regis Michaelem quasi clientem prodendum fore, sed iussurum se deinceps, ut is finibus suis excederet. Ták się Woiewodá Wołoski wolał z wydánia Kniáziá Micháyłá wymowić/ á niż z przysięgi/ y hołdu/ ktory postąpił Kazimierzowi. A Michał nieborak widząc iż nmiał mieyscá y v Wołochow/ vciekł do Prekopskich Tátárow/ ktorzy potym zá iego powodem Podole okrutnie zburzyli/ Acz to ná Litwę y ná Krolá/ Polácy kłádli/ iákoby oni podárkámi Tátárow ná Polskę

Michayłá Sigmuntowicá Kieistutowego wnuká tułánie.

Pokorá Kniáziá Micháiłowá.

Iżby to áni iego áni Krolá cześć/ tego kto się do kogo vciecze wydáwáć.

Micháyło do Tátárow.

Polskę podburzáć mieli/ co iest nie pewny dowod/ gdyż omne regnum in se diuisum desolaretur. Ale to wszystko broił Kniąź Micháyło Sigmuntowic z Tátárámi/ mszcząc się nád Kázimirzem krzywdy odięcia Oyczystego Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Iákoż potym Roku 1449. s tymiż Tátáry zebrawszy się do Siewierskiey ziemie wciągnął/ O czym też Długossus y Cromerus świádczą/ y wziął Stárodub/ Nowogrod Siewierski/ Puciwił/ Serpiesk/ Bránsko/ y inszych Zamkow Ruskich/ Moskiewskiemu páństwu przyległych łatwo iáko dziedzic przez podánie dostał/ tumultuariis aliquot copiis Regis fusis, poráziwszy kilko zagonow Krolewskich ná vtarczkę wyciekáiących/ y pisze dáley Cromer: Maiore mole Rex contra eum arma mouit, Iż się wypráwił Krol przeciw iemu większą mocą/ á wygnawszy go/ y wyrzuciwszy z Siewierskiego páństwá/ Zamki záś wszystki odebrał/ y ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu przywrocił.

O tym też czytay Cromerum lib. 22.

A potym spodziewáiąc się większego posiłku Micháyło od Moskiewskiego/ zwłaszczá dla dobycia przerzeconego Siewierskiego Oyczystego páństwá/ Stárodubiá/ Bránská/ Nowogrodká/ etc. vciekł do Moskwy/ gdzie iuż więcey nie pielgrzymował/ bo go tám Humien w Ruskim Monasterze Práskurem otruł/ y tám vmárł. Ktoryby się był mścił śmierci Oycowskiey y swego wygnánia/ gdyby był Stolec Oycowski po ták dziwnym pielgrzymstwie opánował. Ale się to tylko Witołtowi Stryiowi iego ledwo zwiozło.

Bo Sigmunt Oćiec iego od Czártorinskiego zábity/ z Stárodubskiego/ Siewierskie vdziału wziet był ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kniąź Micháyło otruty ná Moskwi.

O odieździe Krolewskim do Litwy/ y Seymie Párczowskim/ y Nowogrodzkim/ y rosterkách Wołoskich.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Janá Hlebowicá Castellaná Minskiego/ Podskárbiego W.X. Litewskiego.

Wyiáchawszy Krol Wielką Polskę/ złożył Siem w Piotrkowie/ chcąc burdy miedzy Litwą/ y Polaki nowo wszczęte vśmierzyć/ bo Buczácki Fiedor Stárostá Podolski wziął był Litwie niktore Zamki ku Podolu y Wołyniu siedzące. A gdy Krolá Pánowie Polscy prosili/ y námawiáli/ áby Litwie onych Wołości odiętych niedopuszczał/ áni wracał/ ktore iuż były w dzierżáwie Koronney/ nie przyzwolił im ná to Krol z námowy niktorych Pánow Litewskich/ ktorzy byli przy nim/ ále spieszno do Litwy viechał/ wziąwszy z sobą kilko Pánow koronnych. Támże się v Wingrowy w Knyszyńskich puszczach vstáwicznymi łowámi báwił/ opuściwszy y porzuciwszy spráwy Koronne/ dla czego wielkie rozboie po drogách y okrutne swowoleństwá w Polscze vrosły/ iż też Wsi y Miásteczká łotrostwo/ zwłaszczá Slachtá náieżdżáli y plundrowáli.

Buczácki Litwie Zamki Podolskie/ y Wołyńskie pobrał.

Kazimirz Polákom nie przyzwolił przeciw Litwie.

Rozboie w Polscze.

Ná drugi Rok 1448. ná schodzie Miesiącá Máiá/ á Miechouius pisze fol. 311. iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie/ Tám Xiążętá/ Pánowie/ y Slachtá Litewska prosili áby rownym y iednákim práwem sprzymierzenie s Polaki mieli/ áby też ony zápissy zjednoczenia Litwy

Siem w Lublinie/ y żądánie Pánow Litewskich.

niá Litwy / Zmodzi / Ruśi z Polſką były zmienione / áby im Podole y Zamki z Powiátámi Oleſko / Wiethle / Lopáczyn / y Zrodło były wrocone / ná co Pánowie Polſcy odpowiedzieli / iż co ſię tknie ſprzymierzenia / tedy to dobrze ieſt poſtánowiono / przez Witoltá y Jágiełá / dla czego niemáią ſię o co ſkárżyć Pánowie Litewſcy / też ſię im tego nie godzi vczynić / co ieſt mocnie zápiſámi y przyſięgámi przez Krole náße vtwierdzono / zwłaßcza przez Jágiełá ktory ſię obwiązał / y potomki ſwoie mocnemi zápiſámi y przyſięgámi ty czterzy artikuły dzierżeć / pierwey niż Krolewnę Edwigę z Krolestwem wziął. Pirwßy artikuł / iż miał święty Chrzeſt przyiąć z Bráciq / y z poddánymi / y vczynił temu doſyć. Drugi iż wßytko ſwoie Xięſtwo / y ine dzierżáwy ktore miał / y ktorych potym nábyc miał / ku Kroleſtwu Polſkiemu przyłęczyć y przywłaſczyć obiecał / y tákże vczynił. Trzeci / wßytkie ſkárby ſwoie ná potrzeby Kroleſtwá Polſkiego obrocić. Czwarty iż miał wßytkie więźnie Chrześciáńſkie wypuśćić / A co ſię tknie Podola / tedy Podolſka ziemiá nigdy nie byłá ku Litwie / áni iey też Polacy mieli od Litwy / co iáwnie ieſt opiſano w Kronikách / iż Krol Cázimirz Wtory doſtał iey część ſpadkiem przyrodzonym / á część pod Tátáry / ktorą kiedy chcieli brali / Ale Cázimirz poczyniwßy twierdze drzewiáne / w Kámieńcu / w Bákocie / w Bráſłáwiu / w Miedzybożu / y w Włodimirzu / dzierżał Podole ſpokoiem / po iego záś śmierći przyßły ty ziemie ná Ludwiká / y były w dzierżeniu iego / po Ludwiku potym przyßły ná Krolá Jágiełá / iáko ná Krolá Polſkiego / ktore rozdawał ku dzierżeniu ſwoim záſłużonym / naprzod Spitkowi z Melſtina. Dawał też z łáſki dzierżeć Bráciey niktore Zamki w Ruśi Witoltowi y Swidrigáyłowi do żywotow ich tylko á nie ná wieczność. Przeto dla iego ſczodrobliwośći doczeſney / nie mogłá nam wieczność zginąć / Xiążę też wáße Sigmunt nieboſczyk dzierżał dárem á nie wiecznośćią ty Zamki przerzeczone / iákoß y liſt iego tego poświadcza.

Odpowiedź Pánom Litewſkim od Polakow.

4. przednieyße obwiąſki Jágełowe.

Polacy dowodzą Kroniká / iż Podole ku Litwie nie było nigdy.

Witolt Podole trzymał

Dla vdánia z łáſki wieczność nie ginie.

Sigmunt Kieiſtutowic W. X. L. iáko Podole trzymał.

Prośił potym Krol Cázimirz Pánow Koronnych / áby przyiáźni pánow Litewſkich nie obrażáli / á łáſkáwą y ſłuſzną im odpowiedź dáli / o czym gdy ſię Senat koronny nárádził / odpowiedzieli Krolowi / iż łatwieyßey drogi ku zátrzymániu vmyſłow Litewſkich niemáß / iedno áby oni / y Ruſſacy wßyſcy Polſkim imieniem / y titułem Kroleſtwá / odrzućiwßy y oddaliwßy tituł y władzą Wielkiego Xięſtwá ſwego / nápotym ſię zwáć y miánowáć chcieli / ná co pánowie Litewſcy nieprzyzwolili / á Polacy wywodzili záś Podole z dáwná do Korony przynależeć.

Polacy chcieli titul W. X. Litewſkie y imie Litewſkie zágłádzić / áby ſię koronnym imieniem titulowáli.

Ale Látopiſcze Ruſkie y Litewſkie ſtáre / ktorychem ia dwánaście [12] concordował / ináczey á iednoſtáynym dowodem świádczą / iákom to wyżßey opiſał przy Gedyminie / Olgierdzie / Jagielle / y Witołcie / iż napierwey Xiążętá Litewſkie / Koriatowicy Tátary z Podola wygnáli / y Kámieniec / Skáłę / Bedkotę / y inße Zamki zárabili / á do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego dzielnośćią ſwą przyłączyli / ták tedy w ten czás Pánowie Litewſcy od Polakow odpráwieni / do Litwy odiecháli / y s tym ſię Siem ſkończył / á Krol Cázimirz do Krákowá iechał.

Látopiſcze Litewſkie nie zgádzáią ſię s Polſkimi o Podolu.

Roku 1449. gdy vmárł Stephan / y Zelias Woiewodowie Wołoſcy / Zołdownicy Polſczy / ná iednego Stolec Petriko / á ná drugiego Roman Synowie wſtąpili / Potym Petriko máiąc pomoc od Janá Zuniádá / Gubernátorá Węgierſkiego / wygnał Romaná Brátá Stryiecznego / ktorego záś ná páńſtwo Kazimirz vśiłował wprowádzić / ále gdy vſłyßał w drodze / iż od trucizny zádáney Roman vmárł / tym ſpießniey ciągnął do Kámieńcá Podolſkiego / ruſzywßy Przemyſkie / Lwowſkie / Chełmenſkie / y Podolſkie Woiewodztwá.

...mierz z ...kiem do ...och.

Z Kámieńcá

S Kámieńcá potym poſłał do Petriká Woiewody / áby do niego przyiechał / á hołd y przyſięgę vczynił / ná co Petriko przyiecháć obiecał / by tylko miał gleit od Krolá / Krol tego nie czekáiąc / zoſtáwiwßy w Chocimu poſły ktorzyby przyſięgi Petrikowey przyſłucháli / ſpießno ſię do Litwy obrocił / gdzie w Nowogrodku s pány Litewſkimi ſeymowáć ledwe począł / około przywrocenia wyżßey mienionych powiátow od Korony do Litwy / gdy Tátarowie do Podola wtárgnęli / ogniem y mieczem ſrogo wßytkie włośći plundruiąc / ktorych iednák Teodor Buczacki kilko połkow y zagonow poráził / y więźniow wiele wybáwił. Ale inße zagony Tátárſkie v Bráſłáwiá hoynie / y łáſkáwie były przyięte / y czeſtowáne od Jurzego álbo Jurgi páná Litewſkiego / ſkąd było Polakom podeyrzenie vroſło / iż álbo zá wolą Krolewſką / álbo zá przywiedzieniem pánow Litewſkich / Tátarowie Podole / y Ruś / ktore Polacy Litwie odięli / burzyli.

Chocim Zamek Wołoſki z. mili od Kámieńcá.

Tátárowie Podole burzą.

Jurgá.

O wymowieniu z Przyſięgi Kázimierzowey Polakom gwoli Litwie / y poráżeniu Polakow w Wołoßech.

Rozdział V.

Potym Mieſiącá Grudniá / Krol ná Siem Piotrkowſki iechał / ná ktorym ſię wiele rzeczy potrzebnych y pożytecznych poſtánowiło / co ſię záś wnet rozerwáło / bo gdy pánowie Koronni Krolá k temu przyciągnęli / áby im przyſiągł według ich praw y vchwał Kroleſtwo ſpráwowáć / y ſpráwy Krolow przeßłych / tákże nádánia / y dobrodzieyſtwá ich iáwnie / y oſobliwie pozwolone / áby gruntownie záchował / A Litwie odiętych powiátow nie wracał / czego im Krol nie chciał pozwolić áni vczynić / áby w czym Litwie / ktorą vprzeymie miłował / nie vſczyrbił.

Ná drugi Rok 1450. Krol miał Siem w Krákowie z máłymi Polaki / około wywiądowánia / y powśćiągnienia łotroſtwá / y rozboiow przez Sláchtę wznieconych / co ſię było pánom Rádnym podobáło. Ale Jan Tęczyńſki Woiewodá Krákowſki tę rzecz rozrádził / nie iżby ſprzyiał złodzieiom / ále iż niechciał nic ſtánowić / iáwnie z Krolem przećiwko wßytkiey Rzeczy poſpolitey Polſkiey przyzwoleniu / ábowiem ſię byli przed tym pánowie ná wyżßym Seymie ziecháli / zby Kázimierzá zá práwego Krolá nie przyznawáli / ážby im przyſięgę / ktorey od niego żądáli / vczynił. Ták z tego Seymu gdy ſię roziecháli nic nie ſpráwiwßy / więkßa moc y ſwowolenſtwo łotroſtwo wzięło / y byłá ſławá / iż tż iuß Piotr Száfrániec záſadkę ná gárdło Krolewſkie czynił.

Sláchtá rozbiiá w Polſcze.

Száfrániec myślił Krolá zábić / Cromerus ſecundæ editionis fol. 354. Etiam Regi quoq; ipſo Safraniceius inſidias tendere dicebatur.

Po śmierći Petriká Wołoſkiego Woiewody / Bohdan ktory ſię liczył być Synem / ácz niewłáſnego łożá Alexandra Woiewody Wołoſkiego / páńſtwo Wołoſkie opánował / przed ktorym Alexander máły Syn Zeliaßow z Mátką do Polſki vciekł / torego záś Sienieńſki / zá roſkazánim Krolewſkim ná Hoſpodárſtwo wprowádził / á Bohdaná wypędził / Ale ſkoro Sienieńſki z woyſkiem z Wołoch wyciągł / Bohdan ktory był w Gory vciekł zebrawßy ſię znowu Alexandrá z páńſtwá wyrzućił / Przeto záś Krol Odrowązu Koniecpolſkiego wypráwił /

Roſterki Wołoſkie.

práwił /

prawił/ ktorzy Alexandra z Wołochy / z Russaki / y z Podolany na państwo wprowadzili. A Bohdan widząc się być nierownym do stoczenia bitwy/ w lasy się z swoimi skrył/ y pokoy od naszych vprosił/ tym sposobem/ aby Hospodarstwo Wołoskie rządził/ dokąd doroście pięćinaście lat Alexander dziedzic/ a iżby siedmdziesiąt tysięcy złotych czerwonych/ Tureckich (iak Długosz/ y Miechouius piszą) y 200. Koni y Wołow 200. a Wyżiny 300. wozow na kożdy Rok Krolowi Polskiemu obyczaiem hołdownym dawał.

Hołdu Wołoskiego Krolowi Kazimirzowi podaczta powinna/ a dziś to Turcy sowito bierzą.

Tak vczyniwszy pod tymi Condiciami pokoy / naszy wracali się do Polski/ A Bohdan obwiodwszy woysko swoie w lesie / v Wsi Krasnego na Polaki vderzył/ Polacy też woląc mężnie vmrzeć / niż sromotnie vciekać / a zdradliwemu nieprzyiacielowi zwycięstwo oddać / mężnie się z Wołochy potkali / y bili się od poranku aż do wieczora rownym szczęściem/ aż przedsię naszy krwawy plac otrzymali / bo wielkość Slachty Ruskiey poległo / y wodzowie przednieyszy Piotr Dorowaz Woiewoda/ y Michał Buczacki/ y Parawa Mikołay zabici/ pochowani we Lwowie z płaczem pospolitego ludu.

Bitwa naszych z Wołochy. Pugnatum a mane ad vesperam.

Hetmanowie Polscy pobici/ Crom. fol 335. Długosz/ Wapouius 277. Herbort 187. y Miechouius.

Rychło potym Roku 1451. iak Cromer a Wapouius zmyliwszy 1452. Tatarowie słysząc o porażeniu Slachty Ruskiey w Wołoszech / wielkim gwałtem do Podola y do Rusi wtargnęli / burząc y paląc aż za Lwow do Grodka/ a z wielkimi łupami y zdobyczami ludzi y bydła / do Hordy wyszli.

Tatarzy burzą. Grodek 4. mile ode Lwowa.

A tymi dwiema złemi przygodami przez Wołochy / y Tatary/ nie tylko Podolanie y Russacy/ ale y wszyscy Polacy srogo byli vtrapieni / gdy żaden nie był ktoryby ich (ieśliby się co złego przygodziło) ratował / bo Krol Kazimirz w Litwie na ten czas mieszkał / Seymuiąc z Pany Litewskimi około przywrocenia Łucka y Podola.

Vtrapienie Polski w niebytności Krolewskiey. Kazimirz w Litwie z Pany Seymuie.

Przyiechał potym Krol do Krakowa / gdzie go Zbigniew Biskup zfukał/ oświadczaiąc z iego przyczyny być wszytkie przeszłe y przyszłe porażki iego ludzi/ y zgubę krain koronnych/ wszakże to namniey Krola nie ruszyło/ ktory po wtore zaraz do Litwy na łowy viechał.

Zbigniew Krola zfukał. Kazimirz do Litwy znowu.

O Seymie podeyrzanym Panom Litewskim w Parczowie z Polaki.

Rozdział VI.

Litwa na Siem Parczowski niechciała. Crom: Ad quae Comitia Lituani non veniebant nisi fides publica illis a Polonis daretur, verum ea negata est.

Złożył potym Siem Krol w Parczowie/ na ktory Panowie Litewscy przyiechać nie chcieli/ O czym też Długosus y Cromerus piszą/ ażby im pierwey gleit wolnego spokoynego y bespiecznego przyiachania y odiachania Panowie koronni dali / ale im takowego gletu Polacy dawać zabronili/ aby się co nie vlżyło sprzymierzeniu oboyga narodu. Potym Krol sam ku panom Litewskim aż do Lomazow wyiachał / a do Parczowa ich z sobą przyprowadził/ wszakże Gasztolt nie chciał iachać. A na tym Seymie Panow Litewskich toż było żądanie co y pierwey około wrocenia Podola/ Łucka/ y inszych onych państw zamkow / y włości/ też koło poprawienia sprzymierzenia / ktore powiadali / że Panowie Polscy bez ich wiadomości z wielką Litewską zelżywością / y iako powinney albo obowiązaney niewoley oświadczenim napisali.

Krol Kazimirz ku Panom Litewskim wyiachał.

Litwa się Podola y Wołynia vpomina. Obnoxiae seruitutis.

Tak tedy

Tak tedy na tę ich rzecz Zbigniew Biskup Krakowski wszystkiey Polski imieniem odpowiedział/ zbijaiąc im to dowodnie/ iż oni bez swey wiadomości sprzymierzenie być powiadali: Abowiem Maciey Biskup Wilenski / y inszy Panowie Radni Litewscy nie mogli się tego zaprzeć/ iż to sprzymierzenie potym pochwalili/ y przysięgą potwierdzili / y wespołek też o Podolu / y inszych Zamkach wyznali/ do Polskiego prawa ich przynależeć. Pozwolili im też tego Polacy / aby sobie w tych rzeczach wybrali Comissarzow / albo Sędziow / y iednaczow do spolney vgody / chociażby chcieli y samego Krola spolnego Pana. A gdy na to Panowie Litewscy nie przyzwolili / a iżby z zaiątrzonymi vmysły nie odiachali/ zdało się Polakom przez cały Rok tę sprawę zawiesić do drugiego Seymu na tymże mieyscu.

Odpowiedź na żądanie Litewskie.

A Latopiscze Ruskie/ y Litewskie wszytkie ktorychem dwanaście na to zgadzał/ inaczey skutek tego Seymu opisuią sprostą tymi słowy: R bedąc dzię Kazimirzowi na Koronie Polskiey / y na Wielkim Kniastwie Litewskim / w rok po koronacyey vczynił Siem walny w Piotrkowie / na ktorym Seymie Panowie koronni prosili Krola/ aby im złożył drugi Siem w Parczowie/ na ktorym aby y Panowie Litewscy byli: vmysliwszy to taiemnie sami w sobie bez wiadomości Krolewskiey/ Panow Litewskich poimać y ossadzić / a Xięstwo do Korony przywrocić/ tak iako przed tym z Pany Ruskimi y Przemyskimi vczynili/ Przemyśl zasiedli. A gdy się na ten Siem Panowie Polscy / y Litewscy do Parczowa ziechali/ Tam Panowie Litewscy stanęli wszyscy w okopie obozem / a przez dwa dni ieździli do Panow Polskich do Rady / A trzeciego dnia niiaki Andrzey Polak Rohatyński dowiedziawszy się miedzy swymi za pewne / że Panow Litewskich miano poimać/ wezwawszy ich do rady/ przestrzegł w tym Jana Gasztołtą Woiewodę Wilenskiego/ y Kieizgała Starostę Zmodzkiego / ktorzy zmowiwszy się z inszymi Pany/ nie powiadaiąc nic Sługom swoim/ wyiachali z obozu/ y vciekli do Brześcia. A chcąc doświadczyć powieści Rohatyńskiego/ zostawili na mieyscu w Parczowie oboz/ y nieco sług / A w tym Panowie Polscy nie mało ludzi w liczbie posłali/ ktorzy na oboz Panow Litewskich naskoczyli/ Ale w obozie nikogo nie zastali / tylko Sług mało/ a woźnice / y tym dali pokoy. A rozmysliwszy się że to byli źle vczynili/ tegoż czassu wozy y sługi za nimi do Litwy odpuścili / y od tego powiada czassu stała się wielka niemiłość miedzy Pany Litewskimi / y Polskimi / Jakosz Jan Gasztołt Woiewoda Wilenski / y Iwaszko Moniwid Woiewoda Trocki / Herbu Leliwa / y Kieizgał Starosta Zmodzki/ y Piotras Mongierdowic Marszałek Ziemski / y namiestnik Nowogrodzki/ y Radziwił/ Herby ktore na Braterstwo byli od Polakow za Jagiełą pobrali/ zaś im na zad odesłali / a swymi starymi pieczętować się poczęli/ y wiele złego Polakom za to myślili/ wszakże Krol Kazimierz w to się pilno włożył / y Polakow z Litwą do zgody przywiodł / bo y Cromer pisze / iż Krol rospuściwszy Siem / do Litwy zaraz na łowy/ ale podobno rychley dla spolney oboyga narodu zgody w tym zaiątrzeniu / iechał.

Swiadectwo Latopiszczow o skutku Seymu Parczowskiego.

Litwa w okopie v Parczowa stanęła.

Andrzey Rohatyński przestrzegł Litwę.

O tym też mowi Cromerus: Gastoldus tamen venire renuit, podobno się tego przestrzegał.

Słowa Latopisczow.

Przyczyna nienawiści Litwy z Polaki.

Insy to był Iwaszko Moniwid nie on co go dał sciąć Sigmunt Brat rodzony.

Litwa Polakom Herby odesłali.

 O Łucku

O Łucku przez Litwę vbieżonym / y śmierci Swidrigiełowey.

Rozdział VII.

Litwá Łucko po Swidrigaille wzięłá.

Roku páńskiego 1452. Miesiącá Lutego Xiążę Bolesław Swidrigayło Olgerdowic Brát Jagiełow / wielką niemocą zemdlony w Łucku vmárł / á Zamek Łucki Litwie/ ktorzy záraz wielkim pędem przyiecháli/ podáć kazał.

Tegoż też czásu Kniąż Michayło Sigmuntowic/ ktory był do Moskwy/ iákom iuż dwá kroć wyżey opisał/ zbiegł/ w Monásterze otruty vmárł/ obudwu ciáłá do Wilná przywieziono/ y w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku pochowáne są/ á Litwá Łucko osádziłá / y włości przyległe z przygrodkámi osiádłá / y Włodimirz Zamek z Miastem spalili / skąd wielkie burdy vrosły / gdy Polacy zgrzytáli ná Królá/ iż zá iego wolą Litwá Łucko wzięłá/ iáko powiedano. Y vrádzili to áby Slachtá Máłey Polski Włodimirski Zamek przez Litwę spalony z nowu zábudowáli/ y Łucká wszelkim sposobem pod nimi dobywáli/ ále nic nie spráwili pánowie Polscy stą swoią rádą dla boiázni obráženia Krolewskiego / wszákże Podskárbiemu koronnemu Żupnikowi solnemu przykazáli/ áby żadney broni do Łucká/ choćby też sam Krol kazał / nie dopuszczał dodawáć/ czego gdy się Krol dowiedział/ srogo się rozgniewał ná Zbigniewá Cárdinałá/ y ná Krákowskiego y Sędomirskiego Woiewodę/ y posłał ná nich skárżyć się ná ziazd Wielkich Polakow/ iż go oni Krolestwá vpornie odsądzáli. Jákoż potym w Sędomirzu ná Swiątki Krol miał Siem dla pomszczenia się tey krzywdy swoiey/ ná ktorym z Pány spolnie o zelżywość swoię expostulował / ále mu Zbigniew Cárdinał ná wszytko szeroką rzeczą odpowiedź vczynił / strofuiąc go z tego iż Litwie więcey niż Polakom życzył / y z nimi vstáwicznie w biesiádách/ y w porádách obcował / y Łucko z Podolim gwoli im od Polski dopuścił oderwáć.

Swidrigieł y Michájło Sigmuntowic w Wilnie iednym rázem pochowáni.

Polacy chcieli Litwie Łucko odiąć.

Polacy Litwie zákazáli obrony dodáwáć.

Kázimierz skárży ná swoie rádę.

Siem w Sędomirzu.

Krol Kázimirz więcey Litwę miłował.

Rychło potym Tátárowie do Podola wtárgnęli/ á Rowu Zameczku dobywszy (ktory potym Boná Krolowa znowu zbudowáłá / y Barem przezwáłá) z wielkością łupow wyszli.

Bar przedtym zwano Rowem.

Siem w Sirádzu z Litwą.

Rozdział VIII.

Cromerus: Eadē quæ pridem cantilena, à Lituanorum Legatis superbè non sine minis repetita.

Táiemna rádá o Litwie. Crom. fol. 338 y Dlugoß. Herb. 189.

Na Seymie Sirádzkim Pánowie Litewscy przez posły swoie tegoż czego y pierwey srogo / y zufále z pogrożką woyny rozerwánia vpomináli się od Polakow/ ktorym pánowie koronni łágodną y vkłádną odpowiedź dáli / á Królá vpornym nálegánim do przysięgi / y potwierdzenia praw / y wolności Koronnych przywodzili / ktory iuż od nich zewsząd ściśniony / z ośmią przednieyszy[mi] Pánow koronnych rádę táiemną miał / á gdy to

gdy to przywodził / iż ná ten czás nie mogł dosyć pánow Polskich żądániu vczynić / dla niebespieczności głowy swoiey/ y oderwánia Litwy / vprosił v nich ná rozmyślenie rok ieden / áby tym czássem Łucko / y przednieysze Zamki Litewskie w moc swoię pobrał/ y skárby wszytkie Wielkiego Xięstwá Litewskiego do Polski przeniosł / y przywiedli ná to pánowie Polscy Królá/ iż im te obietnice zápisem swym z pieczęcią / y podpisem ręki potwierdzić musiał / do czego też oni pieczęci przyłożyli / á Arcibiskupowi do záchowánia zwierzyli/ y s tym się z Seimu rozieháli.

Cromer. Tesaurumq; Lituanicum in Poloniam transferret.

Pod tymże czássem Tátárowie znowu do Podola wtárgnęli y włości wszytki áż do Lwowá zburzyli / á gdy się iuż z plonem wyciągáć do Hordy zmyślili/ po czterzy kroć się wracáli/ á ludzi ktorzy byli z skrytych mieysc ná żniwo wyszli/ w nędzną niewolą pobráli. Dla czego Krol Ruską Slachtę z Janem Czyżewskim/ y z Tęczyńskim Woiewodą Krákowskim / y z Wołochy posłał / áby Tátárskiey srogości odpárli / á sam do Litwy/ choć w ten czás wielkim powietrzem morowym vdręczoney/ ná łowy odiechał. Ale niż się nászy ná Tátáry zgotowáli / oni z wielkim plonem do Hordy vszli. A byłá rzecz podeyźrzána / iż Pánowie Litewscy tych Tátarow przywiedli / bo nátychmiast Gastold z Moniwidem wypráwili Rádziwiłá Márszałká z wielkimi podarkámi do Sachmátá Cárzá Záwolskiego/ dziękuiąc mu zá tę posługę. Ale gdy do nich iáchał Rádziwił/ trásił w dzikich polach ná woysko Ecigereiá Cárzá Prekopskiego / ktory był porázil Sadachmátá Záwolskiego/ z Podola z łupem ciągnącego/ tám tedy był złupion ze wszystkiego Rádziwił / á ledwo nági wolno puszczony.

Tátárowie się po czterzo kroć wracáli ná Podole.

Powietrze morowe w Litwie.

Polacy ná Tátáry omieszkáli.

Rádziwił do Tátarow z podarkámi.

Carz Prekopski Záwolskiego pogromił.

Sádachmat też Carz Záwolski vciekáiąc z dziewiącią Synow / y z Murzámi/ tákże z Hulany przednieyszymi swoimi Pány do Litwy / iáko do przyiaciół przyiechał/ ále go nádzieiá omyliłá / bowiem był poimán od Pánow Litewskich (co sámo Litwę z podeyrzenia przywiedzienia iego ná burzenie Podola wywodzi) y potym gdy chciał vciec/ zá Kijowem dogoniony/ á w Kownie pod strażą áż do śmierci był chowan od Litwy / áby się tym záchowáli nieprzyiacielowi iego Ecigierowi Przekopskiemu.

Rádziwił złupion. Cromer. fol. 339. secundæ editionis.

Sadachmat do Litwy vciekł/ y poimány od nich.

Pod tymże czássem roku 1453. dniá 29. Máiá/ Machomet Turecki Cesarz porázíwszy Karámáńskie waleczne Xiąże / wziął w przymierzu Constantinopole/ Miásto sławne/ wielkie / morzem ze trzech stron otoczone / Stolicę y głowę Cesárstwá Greckiego / A do tego Turkom pomogł nijáki Gertuká zdraycá/ Pan Grecki / ktory do Turkow vciekwszy / vkazał im sposob szturmu / y gdzie były snádnieysze mieyscá ku wzięciu Miástá/ ktorego potym Machomet Cesarz miásto podarku dał scwiertowáć/ obrzydziwszy się iego zdrádą.

Constantinopole wzięte.

Gertuka álbo Gerluká zdraycá.

Jsidorus álbo Sidor Metropolit Kijowski/ ktory ono był Cardinałem ná Sinodzie w Florenciey / od Eugeniusá Papieżá vczyniony/ zebrawszy niemáło Slachty y Rycerstwá Ruskiego/ przebił się przez wielkie woyská Tureckie/ y przyszedł był ná pomoc Páleologowi Cesárzowi do Constantinopolá/ Támże meżnie dokázował z Russáki / gdzie y Cessarz sam Paleologus r szturmu / gdy chciał z inszymi z Miástá vciekáć w Bramie był vtłoczony / á potym vmárłemu głowę ścięto / ktorą przyniosł Jánczárzyn ieden zá wielki podarek Cessárzowi Máchometowi. Ták to Miásto sławne y po Rzymie pierwsze ná Swiecie / Helespontem y Propontidem Morzámi podlane/ wielkie / iż go iest w okrąg ná sześć mil álbo więcey w murze/ pogáni áż do dzisieyszych czássow z wielkim vpadkiem wszystkiego Chrześciáństwá trzymáią.

Jsidor Metropolit Kijowski do Constantinopola/ O tym też czytay Cureum in Historiæ Silesiæ, in gestis Wladislai Posthumi.

O ktorego Miástá wzięciu/ y iego położeniu/ y zacności/ opisałem w inszym Commentarzu moim szeroko y dowodnie/ ktory potym ieśli Bog mdłego żywotá przedłuży wydam ná świátło/ bom sam w tym mieście roku 1574. mieszkał niedziel 20. gdziem

20. gdziem też wiele inszych Miast y krain Tureckich w ten czás zwiedził / á teraz to opuszczam / ábych sie nie zdał Greckich álbo Tureckich Historiy pisáć. Przeto do Litewskich spraw przedsięwziętych przystępuię.

Tegoż czássu Iwan Xiążę Ostroskie y Jan Lasz w dzień Wielkonocny Tátárow według Miechowiussá v Trebowle porázili ná głowę y pobili / ták bárdzo iż żaden Pogánin nie vszedł / czego y Cromer lib. 22. w ty słowá poświádcza / *Ita ut ne unus quidem euasisse existimetur*, á więźniow 9000. nászy odbili y insze łupy.

O trzecim Seymie w Párczowie Polakow z Litwą y w Piotrkowie.

Rozdział IX.

ROku Páńskiego 1453. Miesiącá Czerwcá / gdy Mátias Biskup Wilenski vmárł / złożył Krol Kazimirz Polakom y Litwie Siem w Parczowie / ná ktory pánowie Litewscy nie przyiącháli / obawiáiąc sie y dáiąc przyczynę pánom Polakom / niewiem iákich zdrádnych zássadek / podobno onych co ich Látopisiec wyższey świádczy / Cromerus też *fol. 340. secundæ editionis* mowi / *Insidias nescio quas causificantes.* Ale iednák posłow przysłáli / Jana Chodkiewicá / Namiestniká ná ten czás Witebskiego / Rádziwiłá / Mikołáiá Pácá Stárostę Lidskiego / y Márszałkow trzech s powiátow / tákże posłow z Woiewodztw.
Poslowie Litewscy ná Siem.

Vpomináli sie ci posłowie v pánow Polakow tegoż co y ná pierwszych y przeszłych Seymach / áby było popráwienie sprzymierzenia / á Podole / y Wołyń ná Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu iáko własność iego wrocili. Vkazáli im ná
Odpowiedź Pánow Koronnych Litwie.
to pánowie Koronni Priuileia Jágiełowy / Witołtowy / y Swidrigiełowy / á ich sámych dowodámi Litwę z tey własności zbijáli / gdyż oni sámi mowili / we Podole y Wołyń od Jágiełá Krolá Polskiego Witołtowi być zástáwione we czterdzieści tysięcy czerwonych złotych / skąd iáwnie sie okázowáło / iż ony ziemie práwá Polskiego były / á po śmierci Witołtowey wespołek s pieniędzmi w dzierżáwę Jágiełowe słusznym spadkiem przyszły. Podawáli im k temu Polacy
Compromissárzow ná vgodę z Litwą podánie.
Compromissárzow / iáko y pierwey / álbo Krolá / álbo Papieżá / álbo ktoregoby inszego páná Chrześciáńskiego chcieli / Litwá záś Tátárskiego Cárzá / álbo Cesárzá Chrześciáńskiego podawáłá / ktora rzecz gdy sie Polakom zdáłá nieprzystoyna / z niczym odpráwili posłow Litewskich. Kosztował też sám Krol / y pátrzył w tey rzeczy śrzodku z niktorymi pány Koronnymi / áby to było ná drugi Siem odłożono / ále tego nie dopuścili Polacy.

Potym słuchano posłow Xiążąt Mázowieckich / Władisłáwá / y Bolesłáwá / ktorzy sie vpomináli Tykociná y Goniądzá od Litwy wziętych / ktorym
Krol zá Litwą
gdy Krol bez Rády pánow Koronnych srogo z pogroszką odpowiedział / iż to Litwá słusznie vczyniłá / był łáian od Zbigniewá Cardinałá / iż sie Krolowi przykrymi słowy áni vczynki żadnego obrażáć nie godzi / przytoczywszy tę przypowieść / *inter apes quoq; Regem aculei carere*, iż y Krol miedzy pszczołámi żadłá nie
Krol Pszczelny albo Mácierá nie ma żedłá.
ma / ktorymby miał kąsáć swoich / vłasczá Xiążąt Mázowieckich towárzyszow y przyiacielow Koronnych / ze krw. Krolow polskich idących.

Z Parczowá

Z Párczowá ná drugi Siem Krol do Piotrkowá záraz iáchał / ná dzień S. Janá Chrzciciela náznáczony. Tám Krolowi Arcybiskup Gnieznienski vkazał ony obietnice y zapis / ná ktorym sie był Krol przymuszony zápisał / y obowiązał Polakom ná odięcie Zamkow niktorych Litwie / y ná przysięgę / iákom to wyższey w zámknieniu Seymu Sirádzkiego położył / według Długoszá / y Cromerá / Długosus / Cromerus fol. 34. Herbort. 291.
żądáli tedy Pánowie koronni od Krolá / aby wżdy iusz oney obietnicy swoiey dosyć vczynił. Potym wziąwszy sobie Krol ná rozmyślenie dzień / odpowiedział pánom / iż sie mnie nie godzi przeciwney przysięgi czynić / nád pierwszą przysięgę / Krol zá Litwą
ktoram Litwie vczynił / gdy mię ná Wielkie Xięstwo wybráli / y podnieśli / wszákże mogę dáć wam przysięgę / ále táką iáko Krol Polski / á nie iáko Wielki Xiądz Litewski.

Zdáłá sie tá przysięgá pánom Polskim niestáteczna / podeyrzána / y sámolowna / przeto poczęli nálegáć wespołek z Zophią Krolową / Mátką Krolewską / áby Krol tych kluczek poniechał / á poruczywszy komukolwiek Xięstwo Litewskie / Rzecz pospolitą Polską sám przes sie áby pilniey spráwował / Litwanow áby od swego obcowánia / y społkowánia oddalił / czterech Pánow przednieyszych z Senatu koronnego iáwnie náznáczonych / y miánowánych áby do swey rády przypuszczał / á z ich wyroku y zdánia wszytko spráwował / á coby krom ich zdánia było spráwiono álbo vchwalono / áby ty wszytkie rzeczy iáko niczemne / y nieważne były / iesliby tego Krol nie vczynił / powiedzieli / iż niechcą dłużey czekáć / niżby siebie / y Rzeczy pospolitey inszym sposobem opátrzyć niemieli / á záraz ty słowá swoie vczynkiem y skutkiem potwirdzili / gdy sie zobopolnie wiárą y ślubem ieden z drugim obwiązáli / żadnym sposobem Oyczyzny swey nieodstępowáć. Tym potym ták vpornym żądánim / y też groźbámi poruszony Kázimerz / przysięgę iákiey prosili dał.
Cromerus Captiosum id ius iurandum re uera zowie.
Lituanos à suo contubernio amoueret.
Condicie Krolowi od Polakow podáne.

Do dziewiątego dniá w ten czás trwał ten Siem / ktory iáko nowa y niezwyczáyna rzecz / iż ták długo trwał / Długosz wspomina / cożby sie dziś temu dziwował / gdyby kilko Miesięcy násze Seymy przewłoczone być bez pewnego skutku rzeczy widział. Siem 9. dni długi.

Potym Krol Kazimirz z tego Piotrkowskiego Seymu do Krákowá przyiáchawszy á kilko dni zmieszkawszy do Litwy odiechał. Kazimirz do Litwy.

Tego też Roku Oświecimskie Xięstwo w moc Korony Polskiey przyszło / y Slachta wszytká onego kráiu Krolowi przysięgłá / A Jan Xiążę Oświecimskie władzey wszytkiey musiał vstąpić / wziąwszy pewną sumę pieniędzy. Xiążę Oświecimskie stupione

O rozruchu Prussakow przeciw Krzyżakom / y o Małżeństwie Krolewskim / á przyięciu Prussow w poddánie.

Rozdział X.

A ten czás Roku 1454. wielkie rozruchy záczęły sie w Prusiech od Slachty / y Mieszczan przeciw Krzyżakom / ktorzy wielkimi krzywdámi od nich vciśnieni / spiknąwszy sie miedzy sobą wiele Zamkow y Miast wyrzuciwszy z nich Krzyżaki pod moc swoię przywrocili.

A wyprá-

A wypráwiwszy do Królá Kazimirzá zacne posły/ z ktorych był stárszy Jan Bassenus / ony wszytki Zamki / z Miásty / y wszystkę Pruską ziemię/ Pomorską/ Culmienską / y Michałowską w moc mu podáli.

Tegoż też czásu 9. dniá Februaria pirwsza Małżonká Kázimirzowi do Krákowá przywieziona / Elżbietá Albrichtá Cesárzá Rzymskiego Corká / á Siostrá Ládisláwá młodego Czeskiego y Węgierskiego Królá. A iż się Cardinał Zbigniew / y Arcibiskup swárzyli / ktoryby z nich godnieyszy był / Małżeństwo dáwáć/ włożyli tę vćciwość potym ná Janá Capistraná Włochá/ Káznodzieię vczonego/ y práwie Mężá świętego / Zakonu Bernárdinow / ktory był z Rákus przez Zbigniewá Kárdinałá proszony przyiechał do Krákowá / ále iż áni Niemieckiego áni Polskiego ięzyká rozumiał/ Zbigniew to Cárdinał odpráwił/ á Arcibiskup nową Krolową pomázał y koronowął.

Swar o dawánie Slubu.

Słuchano potym posłow Pruskich w Senatorskim kole / ktorzy długą orátią skárzyli się ná Krzyżaki o srogie á práwie zwierzęce zniewolenie/ Dobr y Máiętności własnych pobieránie / y wyniszczenie / żon y dziewecżek hániebne pofromocenie / y insze nieznośne vćiski od Mistrzow/ Contorow/ y ich Stárost tákże Vrzędnikow wyliczáiąc. Prosząc áby ich Krol/ y Senat koronny w obronę y w poddáństwo przyiął. Tymi tedy ich prosbámi Krol / y pánowie Polscy przypędzeni / áby ták piękney y niespodziewáney occásiey nie opuścili / ktoraby się potym trudno tráfić miáłá / y zá ktoraby to co ich przodkowie do Krzyżakow przed tym vtrácili / łatwie odiskáć á do Korony przywrocić mogli/ przyięli Prussakow w poddánie y w obronę. Posłał tedy Krol záraz Andrzeiá Biskupá Poznáńskiego / y Janá Koniecpolskiego Kánclerzá Polskiego do Prus/ przed ktorymi Slachtá/ y Mieszczánie Pruscy/ Culmieńscy y Michałowscy wierność / posłuszeństwo y poddáństwo Krolowi Kázimirzowi / y Koronie Polskiey vczynili / y Zamki wszytki tym ktorym Krol kazał podáli.

Skárgá ná Krzyżaki.

Jáchał potym Krol do Litewskiego Brześcia / gdzie krotki czás z pány Litewskimi Seymował/ y łáskáwie się im ofiáruiąc prosił/ áby bronili prześciá przez Żmodź Liflantskim Krzyżakom ná pomoc Pruskiemu Mistrzowi. To postánowiwszy záraz do Łęczyce ná drugi Siem w Miesiącu Máiu złożony iáchał. Tám Xiążętá Mázowieckie vpomináły się v Królá / y v Litewskich pánow/ áby im Goniadz y Tykocin/ tákże Węgrow były wrocone/ obiecuiąc Krolowi wszytkie woyská swoie ná pomoc przeciw Mistrzowi Pruskiemu posłáć/ ále się prożno vpomináli/ bo Litwę Krol przy tym zostáwił / obawiáiąc się ich rozgniewáć/ áby nie wzięli iákiego porozumienia z Krzyżaki Pruskimi/ y Liflantskimi / á iż też te Miástá z dawná do Litwy służyły.

Siem w Brześciu Litewskim

Siem w Łęczycy.

Goniadz/ Tykocin/ y Węgrow Litwie przysądzone.

Z Łęczyce záraz Krol iáchał do Prus w wielkim á ozdobnym poczcie pánow koronnych/ Tám w Toruniu/ w Elbingu/ y we Gdáńsku od Senatorow Slachty / y Miast według świętego obrzędu Przysięgá odnowiona byłá / w słowá Królá Kázimirzá / y potomkow iego Krolow Polskich / Biskupi też trzey / Culmienski / Pomezáński / y Sámbiyski przysięgli / á czwarty Biskup Warmieński był przy Krzyżakách w Márienborku / wszákże Capituła iego álbo Collegium przysięgę vczyniłá.

Podánie Prussow skuteczne.

Miał potym Krol w Grudziądzu Siem z Prussaki / tám podatek álbo pobor vchwalili z pogłowia dla zápłácenia Czechom Żołnierzom / ktorzy byli Málborg od Slachty Pruskiey pod Krzyżaki oblegli/ á płácono im po 26. złotych ná koń/ ná trzy Miesiące/ tych tedy rospuszczono / álbo dla tego iż byli drogo náięci / álbo dla wątpliwey wiáry / á ná ich mieysce Krol swoy dwor pod Málbork wypráwił.

Málborg prożno obleżon.

Támże Pruskie ziemie wzięły vnią z Koroną iáko w iedno ciáło spoione/ Szesnaście

Szesnaście też Pánow Rádnych z Slachty y z Miast wybrano / ktorzyby záwżdy z Krolem o Rzeczypospolitey Pruskiey rádzili / támże im Cłá wszytki / y myta ná ziemi y ná wodzie / y podatki od wagi álbo funtá / ktore po Niemiecku zwano Funtzol/ álbo Frinczol / dwá pieniądzá od káżdey grzywny / y Narzas/ ktorą dań pospolicie wieprzem zwano/ Krol im odpuścił. A Gdáńszczánom/ ktorzy Królá ze wszytkim dworem wielkim kosztem vćciwie przyięli / osobliwie Krol odpuścił siedm set grzywien z Mieyskiego dochodu / ktore Krzyżakom ná káżdy rok płácili/ k temu młyny wszystki Mieyskie/ y Żułáwę mnieyszą / ktorą Wisłá/ Morze/ y Gory otoczyły / dárował im / tylko sobie trzynaście Wsi/ á dwá Folwárki wyiął/ á podatek Mieyski z tego wszystkiego iedno dwá tysiącá złotych czerwonych im vstáwił/ z czego pirwey 60000. złotych czerwonych/ iáko Wápowius pisze/ y Cromer z iego świádectwá / przychodziło. Też áby ná káżdy Rok Mieszczánie przez cztery dni Królá ze wszystkim Dworem kosztem swym podeymowáli / á miásto Zamku skłuczonego / áby Krolowi płácz kosztowny w Mieście / tákże Spichlerz dla sypánia zboża / y Stáynię zbudowáli.

Nádánie wolności Prussom/ y płatow vlżenie.

60000. dawá Krzyżakom z Gdáńská.

Przyiecháli potym posłowie od Papieżá / od Cesárzá/ Curfierstow/ od Philippá Burgundyiskiego / Ludowiká Báwárskiego / y od wszytkich Niemieckiey Rzeszę Xiążąt / prosząc Królá/ áby Krzyżakom iesli co wystąpili odpuścił / á Prussy im wszytkie wrociwszy sam ná woynę Turecką/ dla odięcia Constantinopola/ áby z nimi woyská swoie złączył. A Krol Cázimirz (iżby dłużey Niemieckich Xiążąt / ktorzy przeciw niemu woynę zá Krzyżaki podnieść myślili / ná słowie záwieśił) nic inszego nie odpowiedział / iedno iż w tych rzeczách ma wypráwić ná Siem Frankfordienski / ktore Miásto iest nád Rzeką Menem/ Posły swoie.

Frankford nád Menem.

O nieszczesliwey Bitwie Kázimirzowey z Mistrzem Pruskim v Choynic/ Roku Páńskiego 1454.

Księgi XIX. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Wołminskiego/ Castellaná Połockiego/ Krewskiego Stárosty.

KRol Kázimirz gdy przyiął w obronę Prussaki/
Záraz podniosł myśl swoię ná hárde Krzyżaki/
Stumę/ Brodnicę obległ/ y Málbork ich głowę/
Záś pod Choynicę woyská wiodł z Polski gotowe.
Stumę wziął przez podánie swych Żołnierzow męstwem/
Litwá też rátowáłá Polakow Rycerstwem/
Pięć tysięcy iezdnych im ná pomoc posłáli/
Sudimuntowicu ich pod spráwę podáli.
Kuczuk/ Stanko Kościewic / z Janem Jlinicem/
Przy tych z Bohdanem Jurgi Wołk/ Andruszkowicem/

Stuma podána.

Oleckno Sudimuntowic Hetman nád 5000 Litwy y Tátárow pod Choynice przyciągnął.

Kuczuk/ Stanko Kościewic Jan Jlini Bochdan druski

Roty

Jurgi Wot Rotmiſtrzowie Litewſcy.

Roty wiedli ktorych Krol obaczywßy w ſpráwie/
Weſelił ſię/ y Litwie dziękował káſkáwie.

Lukaß z Gorki Poznáńſki Stániſław Oſtrorog Káliſki/ Mikołay Szárley Jnowłodsłáwſki/ Woiewodowie/ y Dersław Rytwiánſki Cáſtellan Roſperſki/ Hetmánowie Polſcy.

Polakow Lukaß z Gorki z Oſtrorogiem rządził/
Szárleiowi z Ritwiáńſkim Krol dwor ſwoy przyſądził/
Bo ći czterzey Hetmáńſtwo ſobie przywłaßczáli/
Acz co woyná y bitwá bez bumny nie ználi.

Káncle rz Koniecpolſki.

Kánclerz vśilnie Krolá á mądrze odwodził/
Widząc młode Hetmány by bitwy nie zwodził.
By z pięćią tyśiąc czekáć Czárnkowſkiego raczył/
A iż wątpliwy ſkutek woyny by obaczył.

Dubia Alea Martis.

Ale Wielcy Polacy rzekli/ iż woźnice

Vt vel aurigarũ ſuorum flagellis hoſtes in fugam actũ iri iactarent

Náßy Niemcow zápędzić mogą przez ſwe bicze/
Ták gdy bitwy wołáli/ Krol ná ich żądánie
Przyzwolił widząc w nich chęć z Niemcy ná potkánie.

Straż Polſka Niemiecką porázilá.

Z przygody ſtraż Niemiecka ná náße tráfiłá/
A iedná z drugą bitwę ogromną ſtoczyłá/
Náßy iednák odnieśli zwycięſtwo ácz krwáwe/
A Krolowi o Niemcách dáli pewną ſpráwę.
Juß Phebus tchnące Konie do Morzá prowádził/

Wieczor bitwá

A Heſperus też chmury obłoczne zgromádził/
Gdy Ludwik Miſtrz Krzyżáckie vphy wywiodł ſwoie/
Przy nim Zegáńſkich Xiążąt/ Rudolph Báltzár dwoie.
Bernard/ Sumberg Czech Niemcow/ Moráwcow/ z Saxony/
Ośm Fendlow miał pod ſpráwą / |z nim Rzeſkie zagony/
Náßy też z Litwą w śiedm ſię Połkow zßykowáli/
A z obudwu ſtron trąbą znák do bitwy dáli.

Cæperuntq́ue trepidare, ij qui nunquam armatas acies aſpexerunt.

Lecz w náßych oná pirwßa chęć záraz vſtáłá/
Gdyż ich więtßa część zbroynych nigdy nie widziáłá/
Ktemu ná błotnym mieyſcu / y Hráſkim ſtáneli/
Wßákże śmiele do śiebie z obudwu ſtron brnęli.
Niemcy daſticht vnd krzyczą/ Polß ßelm / áż grzmią láſy/
Gárdłá też rozdzieráli głoſem wrzeſcząc náßy/
Bębny y trąby głośne dźwięk dawáią huczno/
A Niemcy zás z ſpiſſámi pießy idą buczno.

Bitwá ſroga.

Konie rżą/ grzmot gdy zbroie o zbroie chrzeſciáły/
Z ruśnic trzaſk dym / á ſtrzáły pierzyſte świſczáły/
Kopie náßy łomią / Niemcy też ſwe drzewá
Drożyſte w náßych topią / áż z koni ßły trzewá.
Proporce y chorągwie z obu ſtron ſię chwieią/
Zbici lecą á ránni zás ſtękáiąc mdleią/

Náßym

Náßym Mars w pierwßey bitwie potußył káſkáwie/
Rozgromili Niemieckie vphy w przedniey ſpráwie.
Báltzar Zegáńſkie Xiążę zábit / Sumberg żywy
Poiman/ ſkąd náßy triumph ſądzili prawdziwy/
Ale zás w tym Krzyżacy gwałtem náſkoczyli/
A znowu z zwyciężcámi ſrogi boy ſtoczyli.

Znowu bitwá ſroßa.

Kurzy ſię pył do Niebá z prochow porußonych/
A gniew śmiáłość podnieca w mężach záiußonych/
Aż Niemcy náßych wſpárli walczących bez ſpráwy/
Gdzie ſię dopiero wſczął huk/ krzyk/ trzaſk y boy krwáwy/
Bo Hetmánowie náßy ſwym rátunek dáli/

O tym też czytáy Cromerá.

Niemcy náßych/ náßy zás Niemcow w tył wſpieráli/
A Litwá bez przeſtanku pſowáłá im Frezy
Z Lukow/ w tym Niemcow wálny vphiec przyßedł świeży.
Tych poſledni vph náßych widząc gdzie Krol ſtoiał/
Pierzchnął/ gwałtu niemáiąc snaść ſię cienia boiał/

Náßy pierzchneli.

Vciekli/ á Krol krzyczy áby w ſpráwie ſtali/
Lecz niepohámowánym nogam wolą dáli.
Co widząc drudzy ktorzy w przednim byli ßyku/
Vſtráßeni z ſtráßnego Niemieckiego krzyku/
Pierzchneli po ßelinie zá drugimi rożno/
Krol zá nimi hey ſtoycie/ ſtoycie woła prożno.
Bo porwawßy ſię wßyſcy z ordinku ſwoiego/
Bieżą byſtro po niwách polá Choynickiego/
Właśnie iák kiedy w puſczy Sárny álbo łánie/

Podobieńſtwo vciekáiących.

Lowcowa trąbá trwoży y chártow ſczekánie.
Ony lękliwe w vßy dźwięk ſtráßny chwytáią/
Głowy wzgorę podniozwßy po ſkáłách pierzcháią/
Ták náßy roſpuśćili ſwym koniom wędzidłá /
A ßáty wiátr zá nimi chwieie iáko ſkrzydłá.
Krol ich z vcieczki głoſem chráplirwym hámuie/
Y gdyby ſię zwroćili zwycięſtwo ſlubuie/

Cromer: Quod niſi vi abſtractus eſſet viuus in hoſtium poteſtatem veniſſet.

Tám máło y ſam nie był ná plácu poymány/
Aż od tych co go ſtrzegli był ledwo przygnány.
Jż też pierzchnął / á Niemcy po nim byſtre konie
Puśćili/ chcąc go w ktorey iák záłápić ſtronie/
Támże náßych co z Krolem biegli rozerwáli/
Jż ſię rożno od Krolá wßyſcy rozbłąkáli.
Sámych Pánow Litewſkich pięć ſię záſtáwili/

Litewſcy ſ. rotmiſtrzowie przi Krolu zoſtáli.

Aby Niemcow ná ſobie goniących báwili/

Záczym=

Zá czymby Krol viáchał wprzod Sudimuntowic/
Kuczuk/ Jlinic/ Stanko/ Bohdan Andriskowic/
Z Niemcy sie smiele sciągwszy mężnie poczynáli/
Ná to sie wszistki Látopiszce zgadzáią. Y długą ich ná sobie chwilę zátrzymáli/
Z łukow im odpieráiąc/ potym od wielkości/
Poymáni okazáli znák sławney dzielności.
W tym gdy iuż Titan złotą skrył do Morzá głowę/
Niemcy nászych gonili po Miesiącu. Noc z iáskiń wywodziłá ciemność Charonowę/
Lecz Miesiąc swiecił iásny/ nászych Niemcy sczuiąc/
A po polách pierzchliwych promieniem skázuiąc.
Krol od swoich zbłądziwszy sámoczwárt vchodził/
Aż sie Litewski Slácheic Woł k niemu przygodził/
Támże ich w iednym mieyscu gdy Niemcy dognáli/
Máło wszytkich y z Krolem rázem nie poymáli.
Lecz ná błoto vbiegli/ tám Woł z koniá zsiadwszy/
Látopiszce kłádą/ iż Czechow posztrzelał/ co być mogło/ tych ktorzy Krzyżakom służyli/ bo y Málborg nászy v Czechow żołnierzow Krzizáckich kupili. Począł strzeláć z sáydaká/ strzáły rozsypawszy/
Gdy kilko Niemcow ránił/ nácieráć nie smieli/
W tey sie też máłey liczbie Krolá nie spodzieli.
Wrocili sie do swoich Krol też wybrnął z błotá
Piechotą/ ruszyłá go w niewoli ochotá/
A gdy iuż był z przestráchu wolny ná swiebodzie/
Woł Wáłáchá swieżego máiąc ná powodzie/
Dał Krolowi/ bo Drigant pod nim sprácowány
Krol Kazimirz ledwo vszedł. Vstał był/ gdyż w vcieczce lepszy koń rzezány/
Tákże z Krolem Woł vszedł Niemieckiey pogoni/
Y z oney gdzie więzienie y smierć byłá toni.
Ná to sie też wszystki Látopiszce Ruskie y Litewskie zgadzáią. Do Nieszowy przybiegli dysząc z oney kázni/
A Rytwiański iął witáć Krolá idąc z łázni/
Dziękuiąc Bogu iż go wyniosł z oney trwogi/
Acz nieprzyiacielski miecz inszych pobił srogi.
Odpowiedź Ritwiańskiemu. Krol rzekł: tyś sie w łázni mył/ á Rycerze mili
Polacy z Litwą przy mnie krwią sie włásną myli/
Zás płácząc rzekł o Boże ktorego obroną/
Zdrowie moie iest cáłe z zupełną Koroną/
Ktoryś mię dziś sam z ręku nieprzyiaciol hárdych
Dziękczynienie Kazimierzowo zá wyzwolenie z ręku Krzyżáckich. Wyrwał/ y ludzi moich z ich okowow twárdych/
Acześ mię zá grzech skárał ále iednák Pánie/
Wyrwałeś mię przes sługi cnego rátowánie/
Przez moc wiernego sługi/ wiernego o Boże/
Bo ktoż co dzielnieyszego kiedy spráwić może/

Ják dzielny Woł ktory mnie od smierci wybáwił/ Bo według Látopisczow wszistkich/ Woł Ruski Slácheic obronił go z łuku strzeláiąc ná Krzyżaki/ zá czym wiersza pomoc Krolowi przybyła.
A krwią nieprzyiacielską strzáły swe pokrwáwił.
Teraz widzę o Boże iżeś nie przebaczył/
Jescze mnie s páństwem moim/ gdyś tákiego raczył
Dáć mnie stroża w zginieniu mogę rzec nie Wołá/
Ale w iego postáwie podobno Aniołá.

Ták tey Bitwy niesczęśliwey postępki/ Pruskich Krzyżakow pisáne stároświeckie Kroniki/ Ruskie/ y Litewskie Látopiszcze niektore/ y Długosz opisują/ Cromerus tákże lib. 23. fol. 347. *secundæ editionis*, Miechouius fol. 316. lib. 4. cap. 50. Wapouius fol. 278. Herbortus fol. 295. lib. 6. etc. wzmiankę czynią.

A Cromerus/ Miechouius/ y Długosz tę porażkę nie ták szkodliwą iáko sromotną być swiádczą/ bo ledwe 60. Slácheicow vbito/ z ktorych byli zacnieyszy/ Piotr Sczekocinski Podkánclerzy/ Mikołay Morski Chorąży Sendomirski/ Jan Záwisze czarnego Syn/ Stárosta Kolenski/ y Jan Rizinski/ A trzy sta y trzydzieści poimánych/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy/ Lukasz Grábia z Gorki/ Mikołay Szarlewski Woiewodá Jnowlodsłáwski/ Jan y Sczęsny Tarnowscy/ Jan y Mikołay Rytwiánscy (á trzeci iák Látopiscze Ruskie swiádczą Dersław Rytwiánski Krolá w sciercze z łázniey wyszedwszy witał) Jozi Suchodolski/ Jan Melstinski/ Sendiwoy Lezenski/ Piotr Strykowski y Bártłomiey Ogrodzienski/ A ci w Málborku w ciásnym więzieniu byli chowáni.

Pobitych nászych trupow powiązawszy zá nogi w rzekę końmi włoczyli/ y wołáli przeciw ludzkości/ ktora y nieprzyiaciol pogrzebem vczcić każe/ obozu wszytkiego Niemcy dostáli/ w ktorym 4000 wozow skárbnych wzięli.

A Látopiszec Ruski bez dowodu nápisány tę bitwę przegráną z Jerzykiem Krolem Czeskim pod Wráctáwiem być kłádzie/ á szykowánie/ y vcieczkę Krolewską do Choynic prostuie/ w czym sie názbyt myli/ co ia dowodnie pokáżę.

Omylki Látopisczow Litewskich czásem/ mieyscem/ y nieprzyiacielem o tym porázeniu Kazimierzowym.

Rozdział II.

Pirwsza/ iż Jerzyk Podebrándski ná ten czás ieszcze Krolem Czeskim nie był/ gdy sie tá bitwá/ y porażká tráfiłá/ Bo tego czássu Ládisław młody Syn Albrichtá Cesárzá zmárłego (ná ktorego był mieysce Ládisław Jágiełowic Krolem Węgerskim wzięty) krolował w Czechach/ y w Węgrzech/ ktorey Siostrę rodzoną Helżbietę Cesárzownę z przerzeczonych Krolestw Dziedziczkę poiął Kázimirz Krol Polski w małżeństwo/ máło co przed tą swoią porażką.

Wtora/ iż tá porażká według wszytkich Cronikarzow pod Choynicámi byłá/ do ktorych trudno miał Kazimirz vciec/ bo Krzyżacy iescze ná ten czás Choynice trzymáli.

Trzecia/ iż *magnum chaos*, dáleki przeciąg vciekáć z Wrátisłáwiá do Choynic/ co iáko żywo *in rerum natura* nie było.

Czwarty/ iż sámiż Látopiścze przeciw sobie być tę bitwę pod Choynicámi świádczą mowiąc/ y wyciągnął dzie Krol Kázimirz ze wszytkimi woyskámi Polskimi/ y Litewskimi/ do Choynic/ á pod Choynicámi ich zszykował etc. Potym dáley mowi ták w spráwie ciągnął ku Wrocłáwiu.

Piąta omyłká Látopisczow/ iż co miał nápisáć *defectionem*, odrzucenie álbo przekinienie Szláchty y Miast Pruskich od Krzyżakow/ á poddánie w moc y w obronę Kázimirzowi/ dla ktorych tá pirwsza bitwá byłá/ nápisał/ przysłáli powieda Wrocłáwiánie/ y Slężacy do Krákowá posły swoie/ prosząc Krolá Kázimirzá/ áby v nich Pánem był/ á od Krolá ich Czeskiego bronił/ ná co Krol Kázimirz przyzwolił/ y woyskom się swym gotowáć kazał/ Ták Látopisiec. fol. 317.

Ale przeciw temu dowodniey pisze Miechouius lib. 4. Cap. 60. To iest/ mowiąc: *Anno autem Domini* 1459. *Rege Casimiro Lanciciæ commorante &c.* To iest/ Roku Páńskiego 1459 Gdy Krol Cázimirz w Łęczycy mieszkał/ (nie w Cráthłokowie iák Látopisiec mowi) przyiecháli do niego w piątek w dzień S. Bárthłomieiá Rádá y Stárszy Miástá Wrátisłáwskiego/ ktorzy swoim y Námysłáwskich obywátełow imieniem prosili/ áby ich w moc y w obronę swoię przyiąć raczył/ ábowiem w ten czás gdy vmárł Ládisław Krol Węgierski/ y Czeski/ Jerzyk álbo Georgi z Podebrandu/ Hussowa Secta záráżony/ począł był krolowáć w Czechach/ A tym dano táką odpowiedź/ iż Krol woyną Pruską ták się bardzo vwikłał y zátrudnił/ że ich żadną miárą przyiąć w obronę nie może. To Miechouius.

Długosz záś o tym szerzey/ y Cromerus lib. 24. ták mowi: *Sub finem Mensis Augusti, uenit ad Regem Lenciciam Wratislauiensium, & Namislauiensium legatio deditionem Oppidorum suorum offerens, &c.* To iest/ ná ostátku Miesiącá Sierpniá/ á Roku 1459. przed tym iá Margines kłádzie/ przyszło do Krolá w Łęczycy będącego/ od Wrátisłáwskich/ y Námysłowskich Mieszczan poselstwo/ offiáruiąc mu poddánie Miast swoich/ iż pod roskázowánim Gerzego Krolá Czeskiego Heretiká ze wszystkim Sląskiem być niechcieli. Byłá powieda zálecona ich pobożność/ y nabożeństwo/ ále im powiedziano/ áby sobie skąd inąd pomocy/ y opátrzenia żądáli/ Dla tego iż Kázimirz Krol bronić ich nie może/ Pruska woyną záwikłány/ wszákże iesliby pokoy z Krzyżaki vczynił/ przyiąć ich może.

Wratsłáwiánie y Námysłáwiánie się poddáią.

Wapowius tákże twierdzi/ y Bielscius z niego *secunda & tertia editione fol.* 276. iż się im Krol z tego potrzebą Pruską wymowił. A ták Látopisiec Litewski dowodną prawdą/ ták poważnych Kronikarzow z drogi vstąpił. Ná ostátek to pokaże/ iż Jerzyk álbo Gerzy Podebrandski/ Krol Czeski/ nigdy woyny iáwnie áni vtarczki z Cázimirzem nie miał/ ále záwżdy przed nim vlegał/ y łásce iego dla boiázni Matiassá Krolá Węgierskiego folgował.

Náprzod Cromerus lib. 24 Miechouius fol. 360. y Długosz piszą/ Anno 1458. przyiecháli posłowie od nowego Krolá Czeskiego Jrzego do Cázimirzá przymierza prosząc/ y wielkie pomocy przeciw Krzyżakom Pruskim/ y Krolestwá Czeskiego successią po śmierci swoiey Krolowi y iego potomkom Krolewicom Polskim obiecuiąc. A tym odpowiedziano/ iż Krol záwżdy przyiaźń z Czechy záchował/ zá co też żąda áby się mu to wzáiem od nich oddáwáło/ etc.

Przyiaźń Kázimirzowá z Czechy.

Potym 1460. nie walcząc z sobą sprzymierzeli się przez posły/ á mieli się ziecháć do Głogowá dla vgody o Posag Helżbiety Krolowey Żony Cázimirzowey/ ktora byłá *Infans Bohemiæ, & Hungariæ Regnorum legittima.*

Ziecháli się potym 1462. do Głogowá gdzie się sprzymierzeli przeciw Turkom/ y vgodę

spolnych Krolestw concludowáli. Długosz y Cromer lib. 24. Waponius y Miechouius 319. lib. 4.

Potym Roku 1466. Krol Jrzyk posłał woysko swoie ná Wrátisłáwiány/ ktorzy go niechcieli słucháć/ Ale Hetman iego Scibor Towáczowski Morawczyk/ od Wrátisłáwiá do Polski wtárgnął/ á Częstochow Miásteczko y Klasztor wyłupił/ y wołość okoliczną spalił/ álbo swowolnie/ álbo z roskazánia Krolá swego Jrzego/ ktory się też boiał szczęśliwego ná ten czás powodzenia Kázimierzowego nád Pruskimi Krzyżaki. A gdy Krol Kázimirz przez Posły spráwiedliwości żądał v Krolá Jrzyká/ záprzał się iż o tym nie wiedział/ ále iednák chcąc wszytki szkody nágrodzić Kázimirzowi w Bitomiu ná dzień S. Andrzeiá zjazd złożył. O tym Cromer *fol. 387. secundæ editionis.* Tenże Jrzyk Krol Czeski *arbitrem* álbo iednaczem brał sobie záwżdy Kázimirzá/ O czym tenże *Cromerus fol.* 392. *editionis secundæ.*

Częstochowski Klasztor złupiony.

Potym Roku 1468. zá iego dozwolenim nád własne Syny Ládisław Syn stárszy Cázimierzow ná Krolestwo Czeskie przeciw Matiaszowi Węgierskiemu był náznáczon/ O czym Długosius y Miechouius/ tákże Cromerus piszą/ pod tą condicią/ áby Ludomiłę Corkę Jrzykowę poiął.

Vmárł potym Jrzyk 1471. z puchliny nog w Heretyctwie Hussowym/ á kazał wziąć ná Krolestwo Czeskie Syná stárszego Kázimirzowego Ládisławá/ O czym Miechouius fol. 320. Cromerus lib 27. Długosius/ Wapouius/ Bonfinius/ Bielscius etc. y Kroniká Czeska osobliwie świádczą przeciw Látopisczom/ iż z początku Krolestwá Gerzy z Podebrandu Krol Czeski áż do śmierci z Cázimirzem Polskim żadney Bitwy nie miał. A tom dla tego ácz z wielką trudnością mieysca Historikow iák w gęstych pusczách zbieráiąc przypisał/ ábych prawdę Choynickiey bitwy okazał/ y áby Litwá prawdziwiey z postronnych Historiy spraw swoich postępki/ y porządek według czásow mieysc y osob/ poznáłá.

Krzyżacy sławą tego zwycięstwá Choynickiego większą niż byłá wszytki Niemieckie ziemie nápełnili/ ále się Krol záraz stárał/ áby to ich wesele nie długie było/ bo zebrawszy lud służebny z Czech/ z Sląská/ y z Moráwy zá pieniądze/ tákże Polskie powiáty ruszywszy/ Zamki wszytki w Prusiech osádził/ y niktorych Miast z Zamkámi/ ktore się były podáły Krzyżakom zwycięscom/ dobył/ á potym Miesiącá Styczniá/ Szláchtę z Powiátow zimą vdręczoną do domow rospuścił/ gdy z káżdey włoki postąpili 12. groszy dáwáć ná Służebne/ Sam też Krol do Polski odiechał/ zostáwiwszy Andrzeiá Tęczyńskiego Culmienskiego/ Piotrá Számotulskiego/ Pomorskiego/ y Janá Kolde Czechá niżney Ziemie Pruskiey Stárostow z woyskiem służebnych Żołnierzow ná swym mieyscu przeciw Krzyżakom.

Pobor po dwánaście groszy.

O rosterkách w Litwie przez Gaſtoltá / y o śmierći Olelká Włodimirowicá Xiążećia Kijowſkiego / Xiąząt Słuckich przodká.

Rozdźiał III.

Cromerus fol. 349. nie wſpomina coby to były zá roſterki Litewſkie / tylko mowi / Nouos quoſdam motus à Gaſtoldo excitatos.

Pomoc Litewſka Polakom.

Roku 1455. Jan Gaſtolt Woiewodá Wileńſki poburzył był inſze Pány y Szláchtę Litewſką ku temu / áby Podola / y niktorych Zamkow Wołyńſkich pod Polaki mocą dochodźili / ponieważ Polacy niechćieli ich dobrowolnie ná kilku Seymách wroćić. A tey śmiáłośći dodawáłá Litwie zábawká woyny Pruſkiey / co słyſząc Krol Cázimirz / záraz do Litwy iáchał / á ty roſtyrki vkłądnośćią ſwoią y obietnicámi vśmierzył / y k temu przywiodł Pány Litewſkie / áby ſpolną moc ſwoię złączyli z Polaki przećiw Krzyżakom / z czego ſię pierwey wymawiáli / ále potym iáko Látopiſzec Litewſki świádczy / z Janem Chodkiewicem Namieſtnikiem Witebſkim wielką pomoc Polakom / to ieſt / 8000. Jezdnych Litwy y Tátar poſłáli / y 80000. czerwonych złotych ná służebne pożyczyli z ſkárbu Litewſkiego / iák o tym będźie niżey / ácz tego Polſczy Kronikárze nie wſpominaią.

W ten czás w Wilnie cáłą Wioſnę Krol z mieſzkał / gdźie od wielu Xiążąt poſtronnych poſelſtw ſłuchał / zwłaſzczá od ~~Ecigiereiá~~ Cárzá Prekopſkiego ſprzymierzonego przyiaćielá / ktory mu pomoc przećiw Krzyżakom obiecował / á iżby Wołyń y Podole Zamkámi zá iego żywotá opátrzył / nápominał / przećiw nieſtałośći Synow iego Cárzykow / y ludu Tátarſkiego ſwowolnego / ábowiem ſię ſam powiádá ſtárzał / á oni pokoiu y prożnowánia nie ſą cierpliwi.

Xiąże Olelko Słuckie vmárł.

Tegoż Roku 1455. od národzenia Chriſtuſá Páná / á według ráchunku Ruſkiego od ſtworzenia Świátá 6964. Alexander álbo Olelko Włodimirowic Xiąże Kijowſkie / y Kopylſkie / Wnuk Olgierdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / Ruſkiego / y Zmodzkiego / mądry / dźielny / y ná wſzytkim spráwny pan / długą ćiężką śmierći zápłáćił / zoſtáwił po ſobie dwu Synow / Kniáźiá Michayłá / y Kniáźiá Siemioná. A ći gdy ſię chćieli po Oycu dźielić Xięſtwem Kijowſkim / y Kijowem Miáſtem / nie dozwolił im tego Krol Cázimirz / przed ktorym mieli o ten dźiał ſpráwę w Wilnie / ále Kijow dał od ſiebie dźierżeć Kniáziu Siemionowi (ktorego potym Pánowie Litewſcy chćieli wziąć ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / iáko o tym będźie wnetże niżey) A Kniáź Michayło ná Kopylu y iego przygrodkách wziął ſwoy vdźiał. A od tego Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Xiążęciá Kijowſkiego Słuckie Xiążętá piſzą ſię Olelkowicy / ktorzy Pogonią / y Columny herby z Czapką ſluſznie noſzą / gdyż ſą od Olgierdá Gediminowicá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego potomkámi.

Xiążetá Słuckie ſkąd ſię Olelkowicámi piſzą.

Zbigniew Cárdinał vmárł.

Tegoż też czáſu gdy Krol w Litwie mieſzkał / Zbigniew álbo Zbiſzek Cárdinał / y Biſkup Crákowſki pierwſzego dniá Kwietnia vmárł w Sędomirzu 66. lat wieku wykonawſzy / á ná Biſkupſtwie 32. lećie / wielki nieprzyiaćiel Litewſki /

Litewſki / Bo y Korony Witołtowi ná Kroleſtwo Litewſkie nie dopuśćił. W tenże czás Boleſław Xiąże Mázowieckie pobożnie vmárł / czterzech Synow Conrádá / Cázimirzá / Boleſłáwá / y Jánuſzá / y dwie Corce Annę y Zophią zoſtáwiwſzy.

W Pruſiech też Kőnigsberg álbo Krolewiec do Krzyżakow ſię przedał / y Knypow ſię podáć muſiał. Tákże Sławecki Mázur Dźiałdow Zamek y Miáſto Krzyżakom wydał / ktorego mu był Krol do Litwy odieżdżáiąc zwierzył / ále go zás rychło Czech Kolda z Krolewſkiey ſtrony vbieżał / y wiele Niemcow poſiekwſzy ſpalił / gdy był wpuſzczon vbrawſzy ſię iáko Contor Elbinſki w krzyżáckie odzienie.

Cromer. fol. 349. ſecundæ editionis.

Fortel.

Toruniá też Miſtrz Pruſki máło nie vbieżał w nocy / máiąc zmowę z przednieyſzymi Mieſczány / y z Plebanem / y z Mnichy Dominikany / ále gdy ſię zdrádá odkryłá / zdraycow pokarano / á Miſtrz nie wſkorawſzy włość okoliczną ſplundrował. Zá tym Krol poſtánowiwſzy rzeczy Litewſkie w Mieśiącu Máiu / z Wilná do Piotrkowá ná Siem przyiechał.

Pleban y Mniſzy zdraycy.

Przyiechawſzy Krol z Litwy / złożył Siem w Piotrkowie / ná ktorym tráctował z Pány Rádnymi / o doſtániu pieniędzy żołnierzom ná woynę Pruſką / ktorych gdy ták wiele iáko było potrzebá doſtátczyć z inſzych poborow nie można / vrádźili áby Krol weſpołek / tákże Duchowne y Rycerſkie ſtany wſzytki po połowicy rocznych dochodow znieſli / nie wiymuiąc vczćiwośći / áni godnośći / doſtoynośći / áni przełożeńſtw pożytkow. A Mieſczánie według ſzácunku ruchomych máiętnośći / po dwu groſzu od grzywny áby dawáli. Kmiećie zás álbo Chłopkowie wieśniacy po groſchu 1. z głowy / ták Niewiaſt iáko Mężczyzny. A Szláchćicy ktorzyby nie mieli żadnych poddánych / áni płátow / po 24. groſzy áby płáćili. Ná co byli wybráni Poborcowie / ktorzyby tymi pieniędzmi według pożytku Rzeczypoſpolitey ſzáfowáli.

Pobor wielki ná woynę Pruſką.

Nád to złotá y ſrebrá z Kośćiołá Crákowſkiego Zamku Krol ſię vpornie domagał / ále mu tego Biſkup Tomás Strzempienſki ſtale odmowił / y zábronił. Był potym Krol vbłagan 5000. Złotych / ktorych Biſkup y Cápitułá ná ſwą wiárę v Kupcow doſtáli / pod tą Condicią / áby ich potym Krol zápłáćił.

Mieli potym náſzy Zołnierze / ktorych było zá ty pieniądze náięto / częſte vtarczki z Niemcámi / y záwzdy nád nimi gorę otrzymáli / Jáko Długoſz y Cromer piſzą / kilko też Zamkow pod nimi wzięli / á pod Fridlandem Czech Scubel ia 500. Reiterow ich porázil / á 100. poimał żywych.

O oſádzeniu Zamkow Podolſkich przećiw Litwie / y ich ſurowym poſelſtwie do Krolá / á iáko chćieli imo Krolá Kazimirzá podnieść ſobie ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie Siemioná Olelkowicá / Xiąże Kijowſkie / Słuckich Xiąząt przodká.

Rozdźiał IIII.

Do Wielmożnego P. Mikołáiá Jáſieńſkiego / Podkomorzego Wilenſkiego / Piſárzá W. X. Litewſkiego.

PAnowie Koronni dowiedziawßy się/ iż Litwá przemyślátá/ iákoby Zamkow od Wielkiego Xięstwá odiętych dostáć/ wyprawili záraz z Seymu Piotrkowskiego do Podolá posłow/ ktorzyby przeciw Litwie Zamki wßytkie żołnierzámi/ spiżą/ strzelbą/ y bronią obwárowáli/ á przysięgę od Stárost ná imię koronne/ y Krolewskie wzięli. Sláli też pánowie Litewscy posły swoie do Kroĺá/ vpominájąc się Podola od Polakow/ á nápominájąc go áby się im viścił w przysiędze ktorą im był vczynił/ gdy miał iecháć ná Krolestwo Polskie z Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Czego iesliby nie vczynil/ powiedzieli iż Pánowie Litewscy tey krzywdy dłużey znosić nie mogą/ á przydawáli im tey śmiáłości/ iák Cromer piße/ Krzyżacy/ z ktorymi się byli sprzymierzyli.

A potym tegoż Roku większa część Xiążąt/ Pánow y Slachty Litewskiey obrußeni niebytnością Krolá Cázimirzá/ y zápaleni chęcią ku odięciu Podolá Polakom/ gdy ináczey tego otrzymáć ná kilku Seymach niemogli/ vrádzili wziąć y podnieść ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie Siemioná Olelkowicá/ Xiążę Kijowskie/ przeciw Cázimirzowi Krolowi Polskiemu/ gdy ná ten czás inßego po Cázimirzu blizßego nie było do Wielkiego Xięstwá Litewskiego. A tego byli przednieyßym powodem Jan Gastolt Woiewodá Wileński/ Swiekier Kniáziá Siemionow/ y Jurgi Xiążę z Ostrogu/ y Alexander álbo Olelko Sudzimuntowic/ ktorego był wielkim człowiekiem Cazimirz vczynił z chudego Slachcicá/ iż był Namiestnikiem Połockim/ y Podczáßym Wielkiego Xięstwá ziemskim/ zá onę posługę v Choynickiey bitwy/ gdzie się był zá zdrowie Krolá vciekáiącego dobrze popisał/ y poimáć się z inßych piącią pamiąt Litewskich dał/ áż Krol z Wołem vbieżał/ iákom to wyżßey wyráził wierßem. Czego Cromer zámilczał/ á ná tym go mieyscu zowie/ *Alexander quispiam humili loco natus, sed singulari Regis gratia in sublime euectus,* Ci tedy Pánowie Litewscy ná podniesienie Kniáziá Siemioná Olelkowicá vśiłowáli/ Ale Moniwid Woiewodá Trocki z swoimi krewnymi/ y z drugimi Panięty/ y Slachtą strony Krolá Cázimirzá bronił.

Stroná Siemioná Kijowskiego Olelkowicá.

Moniwid zá Kázimirzem.

Przeto Krol Cázimirz słyßąc o tych rosterkách Litewskich/ á skończywßy Siem Piotrkowski/ do Litwy się gotował/ ácz mu się ná ten czás pirwßy Syn Władisław vrodził pierwßego dniá Márcá/ według Miechouiusá/ y Jostá Decijusá fol. 42. y Cromerá. Pánowie go też koronni zátrzymawáli/ vsilnie prosząc áby do Litwy nieiezdził/ á z nimi mießkáiąc/ Pruskie burdy trudne/ y spráwy záczęte áby pierwey skończył. Ale Krol opuściwßy ich prosby do Litwy iáchał/ gdzie pánow Litewskich/ iednych vkłádnością y obietnicámi przywrocenia Podola/ y inßych Zamkow/ Drugich nádánim Jmion y hoynością swoią vbłagał/ á on rostyrk koło podniesienia ná Wielkie Xięstwo Kniáziá Siemioná Olelkowicá więcey ná czás zátrzymał niż vśmierzył/ Bo potym tegoż Kniáziá Siemioná ná wielkie Xięstwo wziąć chcieli/ iák o tym niżey będzie/ y o czym Dłngoß y Cromerus lib. 24. świádczą.

Władisław Kazimirzowic vrodzon.

A wßytká winá tych rosterkow ná ten czás wsczętych ná Gástołcie zostáłá/ wßákże o to karánia nie wziął/ iż był wielkiego záwołánia y możności/ dla gorßego záburzenia.

Tegoż czássu gdy Krol w Litwie był/ we Gdańsku wsczęły się ßkodliwe rostyrki miedzy pospolstwem/ zá poduszczenim Márciná Rogá nieznácznego/ ále chytrego Niemcá/ ktory Krzyżakom sprzyiał/ ále go potym ścięto zá ten występek/ y ták się rostyrk vspokoił.

Gdáński rosterk.

Tegoż czássu Jan Huniades z Capistranem Mnichem przy ktorym się 600. Polakow

Polakow dobrze y sławnie popisowáło/ porázili Machometá wtorego Cesárzá Tureckiego/ pod Białogrodem Serbskim/ áż sam ránny sromotnie ledwo vciekł. Rychło też po tym zwycięstwie ci dwá sławni wodzowie Chrześcijáńscy żywot z śmiercią przemienili.

Machomet pod Białogrodem Serbskim porázony.

Tegoż też czássu Ládisław Krol Węgierski/ y Czeski młody/ gdy się miał żenić/ trucizną vmárł/ ktorego siostrá Helżbietá byłá zá Kázimirzem/ Ná iego mieysce Jrzyk podebranoski Secty Hussowey Krolem Czeskim został.

A Węgrowie w tenże czás Matiássá Syná Huniádowego ná Węgierskie Krolestwo wzięli/ ktory był w więzieniu przedtym v Podebrándskiego Jerzego.

Rzepe iadł ná noc/ á po niey pijąc rozniemogł się/ O czym czytay Cureum.

Matias ná Krolestwo Węgierskie.

Roku zás 1457. ná Wiosnę przyiecháli posłowie Pruscy/ y Polscy do Kázimirzá Krolá/ w ten czás się w Wilnie około spraw Litewskich báwiącego/ zá ktorych prosbą do Polski z Litwy wyiechał/ ná Siem Piotrkowski/ á z Piotrkowá zás ná ziazd Wielkich Polakow do Kolá iechał/ á tám od Slachty Wielgopolskiey vprosił/ iż gdy pieniędzy ná Służebne niedostawáło/ Słochowá/ Swiecia/ y Tucholey/ Zamkow Pomorskich bronić się sámi podięli. Potym się Krol do Prus ruszył/ á ku Gdańskowi prosto iechał/ gdzie go Carolus Krol Duński/ wygnány ná ten czás z Krolestwá/ piechotą z Gdańská wyßedwßy witał/ y od Gdańszczan był wdzięcznie y hoynie przyięt.

Krol do Gdańská.

A Pruski Mistrz nie máiąc czym zápłácić służebnym swoim/ nád ktorymi był stárßy Vdalrikus Czerwonká Czech/ Polakom przychylny/ y życzliwy/ dzierżatie ná słowie dawßy im w moc Zamek Malbork/ pokiby im nie zápłácono. Ale boiąc się służebni obleżenia od Polakow ná Málborku/ ktorych było ßeść tysięcy/ posłáli do Krolá áby im pieniądze zásłużone dał/ obiecuiąc mu Zamek Malbork podáć. Krol Cázimirz nie miał ták wiele pieniedzy/ ále vłożył dań ná Duchowne/ y ná Swieckie/ y k temu z Kościołow Wielkiey Polski Srebro pobrano krom Krákowá/ bo ná ten podátek Tomas Strzempczyński Biskup Crákowski niechciał przyzwolić. Zgromádzono potym onę summę pieniedzy: Naprzod sámi Gdańszczánie dáli czterdzieści tysiąc złotych czyrwonych Vlrikowi Czerwonce: Potym Polacy dwádzieściá y pięć tysiąc temuż Czerwonce z iego Towárzyßmi/ á ostátek pieniędzy/ y o wyzwolenie Zamku/ tákież więźniow odłożono było do wielkiey nocy. A po Wielkiey nocy Czerwonká wziąwßy ostátek pieniędzy od Krolá Polskiego/ á Pruskiego Mistrzá do Tczewá wyprowádziwßy/ Krolá Kázimierzá z Pány Polskimi fortą od Rzeki Nogátu ná Zamek Malbork puścił/ ná ktory Krol z Gdańská prosto s pokoiem wiechał Látá 1457. we Srzodę Swiąteczną. A ták tym służebnym zá Malbork dano wßytkę Sumę 476000. złotych/ Ale Miásto Málborskie nie rychło się poddáło/ áż im dotłuczono z Zamku/ ci też Służebni z Málborkiem Giłáwę y Derßáwę álbo Tsczow Zamki z Miásty Krolowi záraz podáli.

Summá ná Malbork złożona.

Malbork kupiony.

O porážę-

O poráženiu Ruſſakow/ y Polakow ná Podolu przez Tátáry. Rozdział V.

TAtárſki Carz słyßąc iż Krol ſię w Pruſiech báwił/
Bez wieści ná Podole woyſká ſwe wypráwił/
(Bárthłomiey Buczácki/ Stároſtá Podolſki/ y Jan Łáßcz Podkomorzy/ Herbu Pomian.) Lecz Bárthłomiey Buczácki z Łáſczem ſwoie dwory/
Złączywßy vmyſlili gwałt ich odbić ſkory.
Ná dwoie ſię Tátárſkie woyſko rozdzieliło/
W więkßym połku do bitwy godnych máło było/
A w mnieyßym wßytko byli rycerze przebráni/
Czym náßy od nich byli zdánim oßukáni.
Bo mnimáiąc iż w więkßym woyſku moc ich ſtałá/
Ná to pierwey vderzyć rzecz ſię słußna zdáłá/
Tákże w nocy bez wieści w pierwßego ſnu czáſſy/
Ná beſpieczne Pogáńſtwo vderzyli náßy.
(Bitwá náßych z Tátáry.) Z krzykiem/ z hukiem ogromnym áż obłoki grzmiáły/
A cienie nocne głoſſy w leſiech rozdwaiáły/
Bili/ ſiekli Tátárow y wiązáli ſpiących/
A z nagłego przeſtráchu bez obrony drżących.
Ták ono więkße woyſko do gruntu zgromili/
A drugich biiąc/ ſiekąc w ciemnościách gonili/
Drugie ich woyſko mnieyße/ słyßąc huk z tey trwogi/
Ná inße mieyſce z koßá vderzyli w nogi.
A náßy ßli zá nimi po onym zwycięſtwie/
Chcąc ich bić á mniey dzierżąc niß o pierwßych męſtwie/
Y zbiliby ich byli gdyby ná ſtrwożonych
Vderzyli/ po pirwßych zbitych w nocy onych.
Iák Łáßcz rádził/ lecz gdy ſię náßy zábawiáli/
Tátárom onym ná ſię śmiáłości dodáli/
(Dlugoſus & Cromerus fol. 343. Herborius 295.) Bo widząc náßych máło/ śmiele przyſkoczyli/
A wkoło ich iák wieńcem zewßąd otoczyli.
Acz ſię mężnie bronili ále przemożeni/
Od wielkości do gruntu wßyſcy potłoczeni/
Ták ich ßczęście zdrądziło po pierwßey pogodzie/
Mędrßy záwżdy ieſt Polak iák mowią po ßkodzie.
Bo gdyby ſię im pierwey roſpoſtrzeć nie dáli/
Snádnieby ich iák pierwßych náßy ſkołátáli/

Przewłoká

Przewłoká w woyſku ßkodzi/ czáſem zwyciężeni/
Zwyciężcow ſwoich biią/ zwłaſzczá przymnożeni.
Hannibál gdy Rzymian ad Cannas poráził/
Snádnieby był wßytkę moc Rzymſką záraz ſkáził/
By zwycięſtwá vżywáć vmiał/ Ták też náßy
Zwyciężcy zwyciężonym podlegli w ty czáſſy.

O wypráwie Polſkiey do Prus niepożyteczney. Rozdział VI.

ROku 1458. Krol Kazimierz z Seymu Piotrkowſkiego wßitkiey Polſki poſpolite rußenie Slachty y Miaſt do Prus poſtánowił. A ták gdy wßytki woyſká ściągnęły ſię do Gniewkowá/ ſtámtąd przepráwili ſię przez Wiſłę vczyniwßy moſt ná łodziách/ á Pápowią Zamek/ ktory byli nie dawno Krzyżacy wzięli/ oblegli/ y dobyli go vſilnym ßturmowánim. (Popow Polacy wzięli.)

Rußyli ſię potym pod Malbork/ bo Krzyżacy Miáſto Malborſkie przez zdrádę byli vbiegli y oſádzili/ pod ktorym náßy przez dwá Mieſiącá leżeli/ gdzie wielkie vciſki y ßkody podięli dla długiego mießkánia/ ták iż od ſmrodu/ głodu/ y inßych niedoſtátkow 8000. ludzi vmárło/ á koni 7000. zdechło/ ſkąd wielkie nárzekánie ná Krolá od Slachty powſtáło/ iż muſiał dáć ná dwádzieściá Mieſięcy przymierze Krzyżakom/ á Slachtá też wßytká ſteſkniwßy ſię długim w polu leżenim bez woli Krolewſkiey do domow ſię roziecháli. (Slachtá ſię z woyſká rozbieżałá.) Krol potym zá rozbieżánym woyſkiem y ſam do Polſki odiechał/ ácz go Gdáńſczánie prożno vśilnie zátrzymáli áby pod Malborkiem leżał/ obiecuiąc mu ná 4000. żołnierzow pieniądze. Ale ſię do żony ktorey dawno nie widział więcey ſpießył/ iák Długoß powiáda/ ktora mu też ná ten czás vrodziłá wtorego Syná Kazimirzá w Crákowie Roku 1458. Octobrá dniá 3. według Ioſtá Decius fol. 42. Támże też Krol ſłuchał Poſłow Gerzego z Podebrándu Krolá Czeſkiego nowego/ iákom to wyżßey nápiſał. (Krol od Malborku odſtąpił.) (Kazimierz uro: dził.)

Ná początku záś Roku 1459. w puł Mieſiącá Ianuariá Siem w Piotrkowie Krol złożył/ ná ktorym o pokoiu/ y o woynie z Krzyżaki radzono/ ábowiem byłá wieść/ iż Krzyżacy chcieli przymierze vczynić pod tymi condiciámi áby 100000. Złotych zá nákład woienny Krolowi dáli/ á hołdownym obyczáiem ná kożdy rok 20000. Złotych płácili/ á dwá Proporcá Zołnierzow ná káżdą woynę Krolowi ſtáli/ y wßyſcy Miſtrzowie áby Krolom Polſkim ná potym przyſięgáli/ á Pruſką ziemię z tákimi gránicámi trzymáli iákie były przed tą woyną. (Condicie od Krzyżakow podáne.)

Pochwaliłá wielka część Senatorow ty Condicie/ ále Poſłowie Pruſkiey Slachty y Miaſt práwie ná ten czás tráfili/ proßąc Krolá y Senatu/ áby ich w obronę y w wiárę przyiętych/ okrutnym Kryżakom ná męki/ y w ſrogą niewolą nie wydawáli.

Ná tym tedy po długim tráctowániu ſtánęło/ nie opußczáć áni wydawáć Pruſſow/ Ale o ſpoſobie kończenia woyny z Krzyżaki ná powiátowe Seymiki odłożono/ ábowiem Slachtá Polſka przeßłą wypráwą Pruſką bárdzo obrážona/ y pie-

niędzmi

Szláchtá sie wzbrania poboru ná woyne.

nieńdzmi pomocy niechcieli dáć/ y z wypráwy woienney ná potym sie wzbraniáli/ ktorey y sam Krol nie chwalił dla zbytnego y szkodliwego swowolenstwá od Rycerstwá.

Odieźdźie Krolewskim do Litwy / y wypráwie do Prus.

Litwá chciáłá mocą Podola dochodźić.

Krol Kázimirz vrádziwszy w Piotrkowie woyne kończyć przećiw Krzyżakom / odiechał do Litwy z Krolową/ gdźie vmysły Pánow Litewskich od dobywánia mocą pod Polaki Podola vkłádnośćią swoią pohámował.

A iż w ten czás bárdzo był zvbożał w skarb / y Koroná/ tákże y Pánowie Polscy dla częstych nakłádow woyny Pruskiey z nędzeni byli / vprośił v Pánow Litewskich pomocy ludem y pieniędzmi/ co mu przyobiecáli / ácz Cromer nie pisze co w Litwie czynił/ mowiąc: *Interea Rex in Lituaniam cum Regina excurrit.* Ale to rzecz sámá y gwałt potrzeby iego ná woyne Pruską / tákże Látopiscze Ruskie/ y Litewskie okázuią/ iż dla pomocy do Litwy iezdźił / Bo w ten czás nie tylko z poddánych Mieszczan/ z Wieśniakow/ z Szláchty/ z Kośćiołow/ y ze wszytkich duchownych / y świeckich dochodow pobory wybierano / dochody / czynsze / máiętności ruchome y nieruchome/ z káżdego stanu ráchuiąc/ y száćuiąc / áleby było mogło być y z kámieniá Krol radby był pieniądze kował/ ná żołnierze przećiw Krzyżakom / gdyż sie iuż Szláchtá z podátkow/ y pospolitego ruszenia z wielkim narzekániem y rostyrkiem/ iák to wyższey Cromer świádczy/ wyłámowáłá. A tám Litewscy Pánowie Krolowi obiecáli pożyczyć 80000. Złotych czerwonych/ y pomoc ludem rycerskim.

Vcisk na Polske dla woyny z Krzyżaki.

Ośmdźieśiąt tysiecy Złotych czerwonych Litwá postąpiłá.

Odiechał potym Krol z Litwy do Kołá ná ziazd Wielkich Polakow/ v ktorych też vprośił wypráwe do Prus według káżdego máiętności / y rocznych dochodow/ iż káżdy Szláchćic z káżdego stá grzywien dochodu rocznego miał iezdnego z drzewcem ná woyne wypráwić/ á pod iednego iezdnego z drzewcem imieniem y osobą zámykáli sie trzey iezdni w ten czás v Polakow / Bo iezdny iednym zbroyny z drzewcem muśiał mieć przy sobie dwu drugich iezdnych strzelcow z kuszámi/ iáko Długosz pisze. Ták od káżdego stá grzywien káżdy Szláchćic trzech muśiał ná woyne wypráwić.

Od stá grzywien trzey ná woyne / ieden z drzewcem dwá z kuszámi.

Miásteczká zás y Miástá Krolewskie ná te woyne pieszych wypráwowáć musiáły. Vczynili tedy Wielgopolánie dosyć woley Krolewskiey / iż woysko do Prus wypráwili/ ále máło pożytku vczynili/ tylko iż Prussakow czássu żniwá od naiázdow Krzyżáckich obronili / á w Jeśieni nie czekáiąc rospusczenia do domow sie roziecháli.

Tego też czássu Żołnierze álbo Rycerstwo służebne / zacne y sławne zwyćięstwo z Krzyżakow w niżney Ziemi Pruskiey gdźie Krolewiec / odnieśli / y máło w tey bitwie Ludwik Mistrz Pruski żywy nie był poimány. Tám łupy wielkie z obozu Niemieckiego/ y z pobitych wzięli nászy/ ták iż gdy sie dźielili/ po 20. złotych czerwonych z butynku ná káżdego służebnego przyszło.

Mistrz Ludwik porázon.

Po 20 Złotych czerwonych z łupow ná káżdego.

A to zwyćięstwo Żołnierze Polscy otrzymáli zá pomocą Litewską / iáko Látopisiec świádczy/ ácz záprawdę ktokolwiek dźieie Litewskie w ony czássy znáczył / y postępkiem czássow / y potoczney spráwy porządkiem zmylił/ y sfánkował/ przypisuiąc porázenie Kázimirzá Krolá pod Choynicámi Jrzykowi Krolowi Czeskiemu / iákom to wyższey pewnymi ráciámi confundował / y prawdą rzeczy

rzeczy okazał / Ták też y tu pisze pomoc od Pánow Litewskich przećiw temuż Jrzykowi Czeskiemu/ ále sie Diácisce omyliło nie wprawdźie / iedno iż byli ná on czás pisárze Litewscy / y Ruscy prostaczkowie/ á nawięcey Moschowitowie v nich służyli w pisárstwie / *rerum externarum prorsus ignari*, wszákże prostą prawdą Látopisiec ták rzecz prowádźi o pomocy Litewskiey Cázimirzowi Krolowi / y Polakom przećiw Mistrzowi Pruskiemu / á on chudźiná nápisał przećiw Jrzykowi Krolowi Czeskiemu / ktory nigdy z Cázimirzem nie walczył.

V Litwy przed tym wszystko Moskwá Pisszámi bywáli.

A po oney dźie bitwie / to iest Choynickiey / będąc Krol Cázimirz żáłośćien że go porázono / myślił iákoby nieprzyiaćielowi swemu oddał / y posłał do Pánow Litewskich/ żądáiąc áby mu pieniędzy pożyczyli ku tey potrzebie iego. A przy posłech Pánowie Koronni posłáli do Pánow Litewskich / áby ich w ludźie zápomogli weyrzawszy ná ten vpad ich.

Słowá własne y rzecz Látopiszow Ruskich z moią correcturą.

A w ten czás Pánow nikogo nie było blizu Wilná/ tylko Jan Gástołt Woiewodá Wilenski/ A w Trocech Moniwid Woiewodá Trocki/ á ći dwá Pánowie ziechawszy sie/ y widząc potrzebę Krolewską/ y Pánow Koronnych/ záraz nieobsyłáiąc sie z inszymi Pány / odpráwili do Krolá Podskárbiego Litewskiego/ Páná Alexandrá Jurgiewicá/ ktorego ono Cromer zowie *Alexander quispiam humili loco natus*, A wziąwszy z skárbu ziemskiego Litewskiego ośmdźieśiąt tyśięcy czerwonych Złotych/ przezeń posłáli w pożyczkę Krolowi/ á Pánom Koronnym ná prośbę ich posłáli ośm tyśięcy ludźi konnych / To iest / pięć tyśięcy Xiążąt / Pániąt / y Dworzan Litewskich / á trzy tyśiące Tátar/ Nád ktorymi posłáli Hetmánem stárszym Páná Jwaná Chodkiewicá / Namiestniká Witepskiego / iákoż Krol Cázimirz przyiąwszy Żołnierze / y zebrawszy woyská Koronne z pomocą woyská Litewskiego/ posłał ich ná Krolá Jrzyká Czeskiego (ále ma być ná Ludwiká Mistrzá Pruskiego) ktory zá pomocą/ y łáską Bożą / we czternaśćie niedźielách (ma być we czterzech látách) po pierwszey porażce / porázili woyská Jrzykowe ná głowę (ma być Ludwikowe) A sámi fortunnie z máłą szkodą otrzymawszy zwyćięstwo / do Krolá sie Kázmirzá wroćili. A poimáli w tey bitwie w woysku Jrzykowym wiele Pánow Czeskich/ y Sląskich / miedzy ktorymi był Pan z Perstiná/ ktorego poimał Kniáź Głaziná Xiążę Smolenskie / ktory był potym Okolniczem Smolenskim / z czego był Cázimirz poćieszon / y chwałę Pánu Bogu dał/ iż ták w krotkim czáśie nieprzyiaćielowi odpor vczynił. To Látopisiec własnie mowi / w czym nie trzebá dźiwowáć / iż sie ták Látopisczow Litewskich Diak w imieniu iáko prostak omylił/ Bo ponieważ w ten czás Czechowie ták v Polakow iáko v Krzyżakow pospolićie służyli żołnierzką zá pieniądze/ O czym Długosz/ Cromer/ Miechouius/ Waposki/ y Krzyżáckie Historie świádczą/ iáko dziś v nas Węgrowie/ tedy iż w ten czás Litwá będąc ná pomoc Polakom bili sie z Czechámi żołnierzámi Krzyżáckimi / y zwyćięstwo z nich odnieśli / á Diak to nápisał w Látopisiec mnimáiąc iż tá bitwá z Krolem Czeskim byłá/ Bo w ten czás Litwá postronnych narodow nieznáłá / ledwo Moskwę á Polakow/ y Mázurow/ ktorzy v nich w wielkiey wadze bywáli/ y wysługowáli.

Dlugossus & Cromerus lib. 26 primæ verò editionis fol. 385. ták o tym pisze: *Nec paruis incõmodis nostros afficiebant: id est, Cruciġeri Polones: donec submissis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus liberiores eorum excursiones inhibitæ sunt*, toż ná wielu mieyscách o pomocy Litewskiey wspomina.

Pan z Perstiná od Kniáźiá Głaziny poiman.

A y dziś to bywa / czegom ia sam / y káżdy Rycerski człowiek świádom / iż czássem Polacy y Tátarowie Pietihorscy etc. żołnierze z Moskwą sie biją/ á wżdy wszytko Litwie Moskwá przyczyta/ ktora im żołd płáći. Tákże Magnus Krolewic Duński z Niemcy w Inflanciech broił/ á wszytko Moskiewskiemu przypisowano/ Seremiet tákże przy mnie z ośmią tyśiąc Tátarow Nahayskich Witebsk był obległ z strony Moskiewskiego (ktorych Stánisław Pácz Woiewodá Witebski mężnie odbił) á wżdy mowiono Moskwá Witebsk obległá. Ták też gdy Czechow Krzyżáckich Rotmistrzow/ y Żołnierzow Litwá pobiłá/ y wiele ich poimáłá żywych/ z ktorych tu mieni Páná z Perstiná. Tę porażkę Jrzykowi

Krolowi Czeskiemu omyliwszy się Diak iákiś przypisał/ Bo Bernhardus Sumberg miał w tey bitwie dwá tysiącá Czechow/ y Morawcow/ z ktorymi iáko Hetman Czeski Krzyżakom zá pieniądze służył.

Stáráli się też o to Krzyżacy vsilnie wszelkim sposobem y Sumberg ich Hetman z inszymi/ áby mogli Jrzyká Czeskiego Krolá z Kázimirzem zwádzić/ iáko Długossus/ y Cromerus lib 24. pisze/ *quo facilius Crucigeri bellum cum Polonis haberent, si eos Bohemico quoq; bello implicassent*, ábyrym łatwiey woynę z Polaki mieli Krzyżacy/ ieśliby ich też Czeską woyną vwikłáli. *Nibil enim intentatum ij reliquebant, quod ad perniciem Polonorum pertinere existimarent*, ále tego nie dokazáli Krzyżacy/ Bo Jrzyk Czeski záwżdy w przyiáźni áż do śmierci z Kázimirzem mieszkał/ y przymierze miedzy sobą często przez Posły odnawiáli y potwierdzáli.

Krzyżacy żadney rzeczy nie opuścili ktoraby Polakom szkodzić nie mogłá/ y Tátáry przenáymowáli/ áby Podole bурzyli.

Też sámá przyległość gránic tego poświadcza/ iż Litwie podobniey/ łacwiey/ snádniey/ y bliżey było dáć rátunek/ ludem Rycerskim Krolowi do Prus sąsiedztwem przyległych/ przeciw Mistrzowi Pruskiemu Ludwikowi/ zwłasscza *ad inferiorem Prussiam*, iáko Cromer pisze/ gdzie był głowniejszym/ y stołecznym Miástem w ten czás Krzyżáckim Krolewiec po opánowániu Malborku przez Kázimirzá/ á niż do Sląská pod Wrotsław/ przeciw Czeskiemu Krolowi Jrzikowi/ co nigdy w ten czás iáko żywo nie było/ wyiąwszy kiedy ono potym ná Sląská wypráwę przeciw Mátiássowi Krolowi Węgierskiemu Litwá stálá pomoc temuż Cázimirzowi/ ále to dáleko od siebie czásem/ mieyscem/ y osobámi nieprzyiacioł/ y przyczynámi woyny było/ iáko o tym niżey nápiszemy. Tom dla tego wtory raz przytoczył/ ábych Látopisiec Litewski oczyścił z omyłki w czásie/ y w osobie woyny Choynickiey y te° poráženiá Ludwiká Mistrzá Pruskiego/ nie Jrzyká Krolá Czeskiego. Tegoż roku 1460. Jan Gastołt Woiewodá Wileński vmárł.

Tegoż Roku Krol Cazimirz złożył Siem w Piotrkowie/ ná ktory Posłowie Krákowskiey ziemie przyiecháć niechcieli/ áżby im Krol gleit wierny wolnego przyiechánia/ y odiechánia pierwey dał/ ábowiem się dowiedzieli/ iż Krol dwornemu swoiemu Rycerstwu kazał być zbroyno ná Seymie/ będąc nápomniony iż Slachtá Krákowska buntowáłá się przeciw iemu.

Posłowie Krákowskiey ziemie gleitu proszą.

Byłá to rzecz nowa y niesłychána/ wszákże áby się iáka większa burdá nie wzburzyłá/ dał im Krol gleit. A przednieyszy poselstwá tego Sprawcy byli/ Jan Rytwiáński Stárostá Sędomirski/ Jan Tarnowski/ Jan Melstinski. Tám Jan Rytwiáński/ ktoremu ięzyká y sercá wielkiego dostawáło/ záraz w Senacie do Krolá długą rzecz od wszytkich mowił/ strofuiąc go iáwnie o krzywdy pospolitey Oyczyzny/ ktore zá iego pánowánia Koronę y ich sámych potykáły. Vpominał się też áby Krol Polakom to wszystko co Litwá zá iego dozwolenim odiętá wrocił/ zwłaszczá Łucko/ y wielką część hoyney Ruskiey ziemie/ y Goniądz/ tákże Węgrow/ Miástá z włościámi/ ktore też Litawowie przyiaciołom koronnym Xiążetom Mázowieckim wydárli/ áby też Mincę máłoważney y nikczemney nie kował/ fálszywą monetę wniesioną z cudzych stron áby wywołał/ Wdowam y Sierotam spráwiedliwość czynił/ Przełożonym swowoleństwá/ y wszeteczney władzey powściągnął/ Krolestwo wszytko według powinności swoiey od złodzieystwá/ y łotrowstwá wyczyścił/ pożytkow Polskich/ y ozdoby Koronney nie więcey niż Litewskich vważał. Co ieśliby Krol vczynił/ gotowymi się do wszytkich prac/ nakłádow/ y chętliwey ná woynę wypráwy ofiárowáli/ á ieśliby ich żądánie odrzucił/ opowiedzieli się iż nád porządek rzeczy Krol od nich prożno ma czego się spodziewáć.

Surowa rzecz Ritwianskiego do Krolá.

Ná to im Krol skromnie y vkłádnie odpowiedział/ wszystkę winę z siebie skłádáiąc/ ále iednák rzeczy nie skończywszy rozieсhali się z Seymu/ gdy Wielgo polánie po sześci groszy z Włoki poboru ná Żołnierze postąpili/ z czego się Máłey

Máłey Polski Posłowie wzbronili/ opowiedáiąc/ iż im Slachtá żadney mocy nie dáłá ciężaru nijákiego ná swoie wolności przyimowáć.

Máłey Polski Slachtá poboru nie postąpiłá po 6 groszy.

Przeto drugi Siem ná tymże mieyscu złożono ná szosty dzień Decembrá/ gdzie gdy zá wolą Krolewską/ y Senatu koronnego/ dwádzieściá Pánow przednieyszych ktorzyby o Rzeczy pospolitey rádzili/ y stánowili/ byli wybráni/ á Krol się też ná potym z występkow od Slachty w oczy wyrzucháiących popráwić obiecał/ po 12. groszy z Włoki pobor postąpili/ y Cłá ze wszytkich ná rok vstáwione kupi ktoby się kolwiek zyskiem báwił/ á od Duchownych y Rycerskich stanow osmą część dochodow ná Żołnierze Pruskie obiecána byłá Krolowi.

Krol zfukány popráwić się obiecał.

Pobor drugi.

Z tego też Seymu Jacob Seneński Proboszcz Gnieźnieński do Papieżá Piusá wtorego Æneásá Syluiusá przed tym rzeczonego/ był posłan/ áby mu wszystkiego dobrego winszował/ á Krolá w posłuszeństwie iego być opowiedział. Támże vprosił rozgrzeszenie z klątwy Prussakom/ ktorą byli do poddáństwá Krzyżakom przyciągáni.

Prussacy z Klątwy rozgrzeszeni.

Prosił też imieniem Krolewskim/ áby Krzyżacy Pruscy byli przeniesieni ná Wyspę Tenodos do Greciey przeciw Turkom/ gdyż tu iuż po nich máło było/ miedzy Litwą/ Polską/ y inszymi Chrześciány/ z ktorymi nád przysięgę/ y powinność Zakonu swego vstáwicznie woyny z hárdości swey wiedli. A Machomet Cesarz Turecki wziąwszy Constantinopole/ wszytkę Grecią srogą woyną ná ten czás trwożył/ y Corintu Miástá nasławnieyszego dobył/ Tákże Lemnum y Miteliny wyspy opánował/ Peleponesum też insze Eubeiskie Insuły náieżdżał/ ále w tym Papież więcey Niemcom niż Polakom życzył/ iż Poseł Krolewski nic nie vprosił/ á Krzyżakom się też stąd nie chciáło bo trudno Wilkámi oráć.

Krzyżacy do Tenodos niechcieli z Prus.

Turcy Corint wzięli.

Tego też czássu Krzyżacy przeciw postánowieniu przymierza Pássenheymeńskich mieszczan námawiáli/ áby się od Krolá do nich przedáli/ co gdy Mieszczánie obiáwili Michałowi sromotnemu Stároście/ y Rotmistrzowi swemu od Krolá dánemu/ záśli chytro ná Krzyżaki/ á kazáli áby im ná obronę przeciw Polakom żołnierze swoie Niemieckie posłáli/ obiecuiąc im Miásto podáć. Posłał tedy Mistrz 500. iezdnych Reyterow z wielkością Knechtow pieszych/ A nászy wiedząc o tym/ y nágotowawszy się z Mieszczány zbroyno/ inszym kazáli przed Miástem stać/ á trzy stá ich iezdnych do Miástá wpuściwszy bramę o nich záwárli/ tám wszytkich záraz do iednego zbili/ drudzy obaczywszy zdrádę vciekli.

Wiernosć Prusska.

Reyterowie Krzyżáccy fortelem zbici.

Tegoż Roku 1460. dniá 27. Decembrá Krolowa Helżbietá Janá Albrichtá trzeciego Syná Kázimirzowi vrodziłá.

Jan Albricht vrodzon.

Tegoż roku 1460. Krol Cázimirz do Rusi z Polski wyiáchawszy wypráwił posły do Ecygiereia Prekopskiego Cárzá/ y do Stepháná Wołoskiego Woiewody/ proszą o pomoc przeciw Krzyżakom/ co mu obádwá chętliwie obiecáli/ á obiecháwszy Ruskie ziemie/ złożył Siem w Brześciu Litewskim/ ná ktorym s Pány Litewskimi potrzeby y spráwy Wielkiego Xięstwá stánowił/ y vmysły ich vbłagał/ y odwiodł od podniesienia woyny przeciw Polakom/ gdy Podola mocą chcieli pod nimi dostáwáć/ zwłaszczá gdy się oni Pruską woyną zátrudnili byli. Potym do Sędomirzá odiáchał/ gdzie Seymował z Polaki około woyny Pruskiey/ á záraz ná drugi Siem w tey rzeczy do Łęczyce iechali.

Siem w Brześciu Litewskim.

Siem po Seymie.

Málborskie też Miásto tego czássu się Polakom pod ktorym 4. Miesiące leżeli ku Zamkowi podáło.

Quizyn tákże y Warmia Miástá ktore Marienwerder y Fraumberg Niemcy zową Polscy Żołnierze w nocy vbiegli/ gdzie się ták zbogácili/ iż z butynku ná káżdego osobę 200. Złotych przyszło.

Dwie scie Złotych ná kożdego Drabá y Zolnierzá.

O Seymie Wilenskim / y w ktorym żadániu Kniáźiá Siemioná Olelkowicá / ná Wielkie Xiestwo Litewskie / y o Woynie z Krzyżaki / Roku 1461.

Rozdźiał VII.

Do Wielmożnego Páná Stánisłáwá Siemiotá Kuchmistrzá W: X: Litewskiego.

Dlugossus & Cromerus fol. 563. lib. 24.

KRol Kázimirz z Seymu Brześcia Kuiáwskiego / przez Rádom do Litwy ná Wielkanoc przyiecháł / gdzie Pánom Litewskim Siem w Wilnie złożył / ktorzy go o to vsilnie żądáli / áby z nimi albo sam obecznie mieszkał w Litwie / álbo żeby im ná Wielkie Xiestwo Litewskie / Żmodzkie / y Ruskie Kniáźiá Siemioná Olelkowicá Kijowskiego przełożył / iáko włásnego Dziedzicá z Wielkich Xiedzow Litewskich idącego / ále Krol to ich żądánie vbłagał / y ná inszy czás odłożył / prosząc áby mieli cirpliwość pokiby woynę Pruską skończył / álbo vspokoił.

Sambia nászy zwoiowáli.

Wyiáchał potym Krol z Wilná do Sędomirzá ná Siem / á ztámtąd dorwawszy się do Crákowá / potym záraz ciągnął do Inowłodzławiá / gdzie się wszytkiey Szláchcie ná Pruską woynę kazał ziecháć / A nászy żołnierze zebrawszy się z Mieszczány Elbingskimi / y z Skálskim Czechem wodzem swym / przewiezli się przez Habum máłe morze do Sambiyskiey ziemie / ktorą wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiowáli / y łupy wielkie wzięli / zwłaszczá gdy wtárgnęli bez wieśći w te kráiny / ktore dla dálekośći od nieprzyiaciół Polakow nie spodziewáły się woyny / iam iáchał mil 20 nád tym morzem Roku 1580.

Alexander vrodzon.

Tego też czásu Helzbietá Krolowa Cázimirzowi czwartego Syná vrodźiłá Alexandrá / roku 1461. Sierpniá Miesiącá piątego dniá. Przed tymże czásem w kilku dni Miesiącá Lipcá / Andrzey Gróbiá z Tęczyná stárodawnego domu w Polszce / á wielkiego y zacnego záwołánia / vderzył Płatnerzá Climuntá w Crákowie / iż mu zbroie nie rychło wygotował / ktory gdy gwałtu záwołał / wiele ludźi pobudził. A Ráyce do Krolowey Elżbiety szli skárżyć ná Zamek w niebytnośći Krolewskiey / ktora do zaiutrza kazáłá być obiemá stronom w pokoiu / ále niżli Ráyce zeszli z Zamku / pospolstwo zámknąwszy brámy ná gwałt dzwoniło / gdzie się wiele zbroynego ludu zeszło / Tęczyński mogł był vbieżeć ná Zamek zá námominánim Krolowey Elżbiety / niż się gwałt zebrał / iedno mu się zdáłá rzecz szkárádna vstępowáć przed wielkośćią wzburzoną chłopstwá zápalczywego / co się y mnie tráfiło raz roku 1576. że ták ná mię bez przyczyny ná gránicy Pruskiey gwałtu wszytko Miásto záwołáło / á niechcąc sromotnie vciekáć zástáwiłem się sam ná trzy stá pospolitego ludu broniąc się ták długo dokąd broni w ręku stawáło / y áż mi ią z rękoieśćią ná ostátek vćięto / gdziem też máło tey krotochwile / iáko y Tęczyński / nie przypłáćił / bo záwżdy *nocuit temeraria uirtus.*

O policzek ná gwałt.

Tęczyński tedy przed tym gwałtem záwárł się był w domu Kizlinkowym ná Bráckiey vlicy / ále gdy tám temu mieyscu nie dufał / vszedł do Kośćiołá S. Fránćiszká

Fránćiszká z Synem Janem / y z Secygniowskim / y z Spitkiem Melstinskim / á tám ná wieżę wlezli / Potym sam Tęczyński vciekł do Zákristiey towárzystwá ná wieży zániecháwszy / Pospolstwo Mieyskie bez żadnego baczenia świętego mieyscá y osoby zacney rzućili się á dobyli gwałtem Zákristiey / támże go hániebnie vsiekwszy zámordowáli / y ćiáło ná Ratusz wlekli vmárłe tłukąc / dwá dni v Ratuszá leżáło. Syn iego gdy się w piecu v iedney Wdowy zátáił w nocy vciekł z Miástá. Trzeciego dniá doniesione było ćiáło do Kośćiołká S. Woćiechá w rynku / á czwartego przyiaciołom wrocono / ktore pochowáli w Xiążu. Ná drugi Rok pozwáni byli Ráyce Krákowscy przed Krolá w wigilią trzech Krolow / ktorzy prosili ná Roku áby byli sądzeni práwem Niemieckim Magdeburskim przed Woytem według ich Prywileiow / ále Krol z Rádámi swymi powiedział im / iż nieboszczyk Tęczyński odzywał się też z wámi ná to práwo / á niechćieliśćie mu go złożyć / ále bez práwá zámordowáliśćie go hániebnie / Tám tedy skazano ná śmierć czterzech z Rády / to iest / Conradá Lángá / Stánisławá Lamitter / Járosławá Szárleiá / Marćiná Belzę / á s pospolstwá Janá Teszńárá / Janá Wolfrámá Kuszniérzá / Janá Málárzá / Janá Scherlangá Slosárzá / y Cechmistrzá Ratusznego / á on zdraycá Płatnerz vciekł. Ná Zamek potym do wieże wsádzeni / ktorą zwano Tęczyńską wieżą / á szostego dniá przyiąwszy Páńskie Swiątośći támże ná Zamku pod tąż wieżą piętnastego dniá Styczniá pośćinano sześć / á trzech z nich wziął ná Rápstyn Jan Rápstinski / to iest / Janá Teszńárá / Janá Wolfrámá / Marćiná Belzę / ktore chował pod strażą długo áż dwu wypráwiono / á trzeći vmárł. Senat też Krákowski 6000. Złotych zápłáćił Janowi Castellanowi Krákowskiemu Brátu / y Janowi Synowi zábitego Andrzeiá Tęczyńskiego.

Tęczyński zábity okrutnie.

Sześć Krákowian śćięto.

Tegoż czásu Krol Cázimierz Fridland Zamek y Miásteczko / wziął pod Krzyżaki osmego dniá od obleżenia. Pod Choynice zás z woyskiem przyszedwszy piętnaśćie dni ná milę od Miástá prożno leżał / A część woyská z sześćią set Tátárow Litewskich / ktorych byli Pánowie Litewscy przysłáli / Eriká Stetinskiego Xiążęciá ziemie / ktory z Krzyżaki przestawał / zburzyli / y splundrowáli / á gdy iusz z płonem / y z łupámi wielkimi wyćiągáli / vderzyli Niemcy ná nich z wielką mocą / ktorych Polacy / y Litwá do gruntu poráźili / á z wielką sławą więźniow do Krolá przywiedli. Tegoż też czásu gdy Krol pod Choynicámi leżał / przysłáná żáłosna nowiná o śmierći Mátki Krolowey Sophiey / ktora iáko Jágiełowi byłá w Małżeństwo poślubioną lat 41. wykonáłá / niewiástá wielkomyślna / nabożna / ále gniewliwa / pochowána w Kośćiele S. Stánisławá ná Zamku Krákowskim w Káplicy S. Troyce / ktorą sámá zbudowáłá y wielką hoynośćią skárbow y ośmią Mansionarzow nádáłá. A byłá Wnuczká Witołtowá z Siostry / Corká Andrzeiá Iwanowicá przedtym zdawná z Xiążąt Kijowskich idącego ná ten czás Kniáźiá Druckiego (nie Holszáńskiego iák Látopiszec kłádźie) z ktorego też Domu on święty á sławny Hetman Constanti Xiążę Ostroskie poszedł / Bo Xiążętá Ostroskie y Zasłáwskie z Kijowskich / y z Druckich włásną Genealogią idą.

Fridland wzięty.

Tátárowie Litewscy Stetin zwoiowáli.

Niemcy poráżeni.

Sophia Jágiełowá vmárłá.

Xiążętá Ostroskie.

Potym Krol Cázimirz do Głogowá się z Pány koronnymi wypráwił / gdźie ku niemu ná milę Gerzy Krol Czeski z Głogowá wyiecháł / z Wrátisłáwskim / y Ołomuńskim Biskupámi / y ze cztermi Xiążęty Sląskimi / á skoro się społnie z koni zsiadwszy przywitáli / Kázimirz był ná Zamek Głogowski odprowádzon / á Krol Czeski Jrzy w Ratuszu Mieyskim stał / támże dziewięć dni potym z sobą tráctowáli / y przymierze z obudwu stron áż do śmierći nie zgwałcone potwirdzili.

Ziazd Kázimierzow z Jerzym Krolem Czeskim.

O poráżeniu Woyſká Krzyżáckiego przez Polakow y Tátárow Litewſkich pod Nieſſową / y Puckiem.

Rozdział VIII.

KRol z Głogowá do Polſki wielkiey przyiáchawßy/
Trzy niedziele w Poznániu ná ziezdzie zmießkawßy/
Do Inowłodsłáwiá ſie rußył/ ſtámtąd ſwoie
Dworzány ná Krzyżaki pobudził do zbroie.

Dworzánie Krolewſcy Kulmienſką ziemie woiuią.

W Kulmienſką ich włość posłał / by zboże pſowáli/
Práwie w żniwá / á Niemcom wet zá wet oddáli/
Posłał też y Litewſkie przy nich Krol Tátáry/
Iż zburzyli wßytke włość y Cerery dáry.

Zboże Tátárowie w Pruſiech podeptáli.

Iechał zás do Toruniá Krol / ſtámtąd Krolową/
Z Litewſkimi Tátáry posłał ná Nieſſową/
Gdzie ią czeſto náwiedzał/ á Sumberk z Krzyżaki/
Przemyſlał by gdzie náßych przywiodł ná ſwe haki.

Krolowa Tátárowie Litewſcy odprowádzili do Nieſſowy.

Wypráwił w łodziách wielkość Niemcow pod Nieſſowe/
Wiskę / w nocy á máiąc przyprávy gotowe/
Zápalili przedmieście ſtrwożyli ſię náßy/
Gdyż Krolowa leżáłá w Nieſſowie w ty czáſſy.

Krzyżacy zápalili Nieſſowſkie Przedmieście.

Z Litewſkimi Tátáry z Miáſtá wyſkoczyli/
A Niemcow ony vphy záraz potłoczyli/
Tátárowie ich z Litwą z łukow przeßywáli/
Polacy zás w ręcz drugich ſiekąc pokłádáli.

Crom: Tartari cum perpaucis aulicis ad perſequendum hoſtem emiſsi.

Litwá o Polacy Niemcow poráziłá.

Drudzy nád Wiſlne brzegi do łodzi pierzcháią/
A náßy ich w tym ſiekąc zewßąd zábiegáią/
Wßytki łodzie pobráli y wielkość ich zbili/
Tylko ich ßeść w dwu łodziách z tey bitwy vpłyli.

Crom. Sex modo uiui cum duabus nauibus de omni illo numero euaſerunt.

W tenże czás pod Warmią gdy Pruſki Miſtrz leżał/
Piotr Dunin z Żołnierzámi rátowáć ſwych bieżał/
Co Miſtrz słyßąc wnet vciekł odbiegwßy obozow/
A náßy wielką wzdobycz wzięli z iego wozow.

Piotr Dunin z Herbu Jánoſtá álbo Bárżnow.

Támże Dunin w Stargradſkie y w Lemburſkie włości
Wtárgnął burząc/ y paląc w pierzchliwey prętkości/
Bytowſkie / Puckie tákże pokupił ziemice/
Aż do Morzá plundruiąc Krzyżáckie gránice/

Pruſſo Krzyżáckie náßy woiuią.

Co widząc

Co widząc Krzyżacy iż w ciáſne mieyſcá náßy
Weſli/ miedzy Jeziorá/ Morze / Rzeki/ Láſſy/
Vrádzili tám ich w tych ciáſnościách záſkoczyć/
A ſnádnie Polakow zbić/ poſiec y potłoczyć.
Tákże ich Hetmánowie Fricz Ráwnechey z Niemcy/
Y Caſper Noſtwic z Czechy/ z Rzeßey z Cudzoziemcy/
Szykowáli ſie zbroyno z inßymi Krzyżaki/
A ná burzące proſto ciągneli Polaki.

Fricz Ráwneski álbo Rawnechen Rákußá nin / á Caſper Noſtwic Sleżak / Hetmánowie Krzyżáccy Polakow obſkoczyli.

Záſiedli wßytki drogi / láſſy zárąbili/
Ták náßy iáko w klatce ogrodzeni byli/
Krol chcąc ſwoich rátowáć z dworem ſwym Gorſkiego
Posłał przy nich Tátáry Xieſtwá Litewſkiego.

Crom: Gorſcium cum comitatu ſuo ac Tartaris Lituanicis ad ſuccurrendum ſuis mittit.

A Niemcy przećiwko im Wiskę oſádzili/
By ſie ná rátunek ſwym nie przeprowádzili/
Lecz ſie Gorſki ná inßym mieyſcu wnet przepráwił/
A Tátáry Litewſkie ná czoło wyſtáwił.
Niemcy zás wkoło wßytki zárąbili láſſy/
Aby ſobie rátunku niemogli dáć náßy/
Gorſki chciał do Duniná/ Dunin do Gorſkiego/
Ale trudno dla woyſká było Niemieckiego.

Ciáſno Polakom.

Tákże Dunin widząc iż ináczey niezbieżeć/
Iedno ſie mężnie potkáć/ álbo sławnie leżeć/
Vmyſlił do ſwych drogę otworzyć żelázem/
Y począł Rycerſtwo ſwe ßykowáć zárázem.

Crom: Ferro per medios hoſtes viam ſibi aperire ſtatuit.

Proßąc nápominąiąc by ná to pomnieli/
Że zá oyczyſte grunty potykáć ſie mieli/
Zá sławę/ y zá wolność / y zá zdrowie miłe/
Przeto áby okazał káżdy mężną śiłę.

Nápominánie Piotrá Duniná do ſwoich.

Aby ſie nie lękáli Niemieckiey wielkośći/
Niemcy też toż czynili z wrodzoney hárdośći/
Sprzyſięgli ſie iż żaden nie miał z nich vciekáć/
A Polakow do gruntu wßytkich w kęſy zſiekáć.

Crom: Inuicem ſe adiurarent ac deuouerant, vt qui de ſuis pedem retuliſſet &c.

Ták w bębny vderzyli w trąby krzycząc huczne/
A Knechći poſtępuiąc ſtáwią kroki buczne/
Pod boki ſie viąwßy dasticht vnd Poß krzyczą/
Pod Reiterámi Frezy zbroyne ſkacząc kwiczą.

Xtałt woyſká Niemieckiego.

Dunin Piotr też ſwych iezdnych ná czoło wyſtáwił/
A Draby y Kußniki zá nimi poſtáwił/
Skoczył do Niemcow/ Niemcy też do náßych ſmiele/
Tám Knechtow vph ná pirwßym náßy ſtárli czele.

Bitwá náßych z Niemcy.

Páwek Jasienski zbroyny Dworzánin Krolewski/
Widząc z drzewy vph iezdny ná náßych Niemiecki/
Z boku miedzy dwá vphy ich wskoczyk/ á one
Drzewcá Rzeskie obrocik ná swych násádzone/
Tákże iego dzielnością Niemcy ßyk zmießáli/
A náßy drzewcá swoie o nich pokamáli/
Káżdy Reiterá swego wysádzik kopiją/
A Litwá ich z kuß z kukow bez przestanku ßyią.
Smiákością náßy/ Niemcy wielkością przechodzą/
A ieden ná drugiego zápalczywie godzą/
Krzyk/ huk rożnych iezykow/ broń z zbroią brzmi wßedzie/
Konie rżą/ bebny/ trąby/ huczą w káżdym rzedzie.
A gdy sie trzy godziny rownem Marsem bili
Niemcy/ Polacy rożno/ z plácow vstąpili/
Wkasnie iáko z vgody ták odpoczywáli/
Zás sie do siebie wßyscy ochotnie porwáli.
Bili sie zás godzinę/ áż Fricz byk ániony/
Zá czym vciekáć vph byk Niemiecki skłoniony/
Gdy ich drabi z kuß náßy bez przestanku ßyli/
Iezdni też Polßcy smiáke sercá záiußyli/
Pierzchneli Niemcy áż ich zás Fricz zástánowik/
Y z nowuby z náßymi bitwe byk odnowik/
Lecz sámego drab zábik/ zá czym Niemcy rożno/
Pierzchneli widząc iż iuß opieráć sie prożno.
Z Nostiwicem Hetmánem drudzy vciekáli/
A Lássy y Iezziorá zá obrone bráli/
Drudzy do bliskich Zamkow zdrowie swe skłonili/
A náßy rospuściwßy konie ich gonili/
Zás ná ich oboz bystrym vderzyli pedem/
Ktory rożnámi wkoko byk otykan rzedem/
Rozerwáli wnet rożny dziak pietnaście wielkich
Wzieli/ y dwie ście wozow/ zbroie sprzetow wßelkich/
W tym gdy sie v obozu zábáwili náßy/
Niemcow wiele vciekko iezdnych przes ty czássy/
Ieden ich vph w lás ktory sámi zárąbili/
Przyßedk á tám ich náßy do iednego zbili.
Wßytkich dwá tysiąc zbili ná plácu Krzyżakow/
Sześć set poymáli żywych Knechtow nieborakow/
Náßych prostych żokmierzow tylko sto zostáko
Vbitych/ Sl[illegible]chcic ieden/ lecz ránnych niemáko.

Dunin

Marginalia:

Crom: Paulus Iasienius gente Gosdouius armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, hastas hostium in nostros intentas auertit.

Fortel y smiákość Iasienskiego.

Eodemq; momento nostri inopinata re perturbatos summa vi adoriuntur.

Niemcy co mieli vderzyć ná náßych swoimi kopiámi w czoko/ tedy ich ná sámego Iasienskiego w bok obrocili/ á náßy w ten czás ná obroconych y pomießánych vderzyli Crom. Cumq; totas tres horas dubio marte pugnatum esset.

Rursus vna hora dimicatum est.

Interim dum ciet pugnam animatq; suos Fricius interfectus corruit.

Fricz Hetman zábity.

Crom: Pars castra, pars stagna, lacusq; propinquos petiuere,

Nostri pernicitate equorum freti fugientes persecuti.

Oboz Krzyżácki náßy wzieli.

Cæsa hostium 2000. Capti 600. De nostris 100. gregarij ceciderunt, á Slácheicá iednego Hectorá Chodorosińskiego zábito.

Dunin sam w vd y w reke ránion w tey potrzebie/
Bo z garścią swych Polakow czynik dosyć z siebie/
Erik Stolpenskie Xiąże/ ná pomoc Krzyżakom/
W ten czás z ßeścią set koni ßedk przeciw Polakom.
Lecz skyßąc ich porażke iż ich Dunin strocik/
Názad sie do Pomorza vciekáiąc wrocik/
Náßy po tym zwyciestwie zá nim sie gonili/
A z żadnych vphow iego niemáko zgromili.
Drugich poymáli w wieży/ á ták dzielnym mestwem/
Oskáwili sie w ten czás dwoiákim zwyciestwem/
Iz iednych pod Niessową/ á drugich tu stárli/
Y Stolpenskie wzad Xiąże vciekáć przypárli.

Stáka sie tá skawna bitwá v Pucká Roku 1462. w piatek 17. dniá Septembrá/ O czym Dlugosus/ y Miechouius 319. fol. lib. 4. Cromerus lib. 25. Herbortus fol. 204. lib. 16 A Wapouius y Bielscius z niego fol. 279. piße/ iż náßy w ten czás ná ßeść mil Niemcow gonili bijąc. A od tego czássu iuß Prussowie nie mieli nigdy mocy nád Polaki.

Tegoż czássu práwie ná trzech drugich mieyscách náßy ßczesliwą bitwe z Krzyżaki mieli/ y Golubie Miásteczko Czerwonká Czech z strony Krolewskiey wziąk/ Krzyżáckich żolnierzow część poimawßy/ á część pobiwßy/ dla ktorych szczęsliwych postepkow wiele sie było zásie nákłoniło z Krzyżáckiey dzierżáwy Prussow ku Krolowi.

Tegoż czássu Ráwę y Gostinin Krol Cázimirz wziąk spadkiem od Xiążąt Mázowieckich.

W tenże czás ná Seymie Piotrkowskim wielki spor á ßkodliwe zátárgnienie o Biskupstwo Krákowskie miedzy Iacobem Senneńskim/ á Ianem Gruszczyńskim byk pomiárkowány/ bo Krol Gruscziństiemu vsilnie sprzyiak/ mowiąc/ iż wolę Krolestwo strácić á niżby Senneński Biskupem miał być. A Legat zás Papieski Hieronym Arcybiskup Creteński mowik/ iż lepiey áby trzy Krolestwá Polskie zginęky/ niżby sie co Stolcowi Apostolskiemu (od ktorego iuß miał Senneński potwierdzenie) vbliżyć miáko/ wßákże Krol ná swym przewiodk/ iż Senneński vstąpik Biskupstwá/ á Grusczinskiemu czterzy tysiące złotych odliczyk zá vtráty/ Od tąd że wolne wybieránie Kápitulne ná Biskupstwo w swych wolnościách zá nárußeniem gwaktownym priwileiow ßwánkowáko/ iáko o tym ßeroko piszą Dlugossus/ Miechouius lib. 4. cap. 61. fol. 317. Cromerus lib. 25. Herbortus lib. 16. Cap. 13. Wapouius/ Bielscius etc. Ná tymże Seymie Xiążetá Mázowieckie prosiky przez posky/ áby Krol o wrocenie Płockiey ziemie łáskáwiey z nimi postepowak. Litewscy też Pánowie y Rycerstwo wßytko przez zacne posky swoie Cotiwiká y Ruczká z pogrożką woyny vpomináli sie Podola/ k temu Betskiego/ Oleßenskiego/ y Rátnenskiego powiátow/ tym nic inßego Pánowie Koronni odpowiedzieli/ iedno iż mieli ná ich Siem postow swych wypráwić/ ktoż zárаz skoro Krol Cázimierz z Rádomiá z Krolową do Litwy wyiechak/ postáli zá nim w tey spráwie Stánistáwá Ostrorogá Woiewodę Káliskiego/ y Janá Kitwiáńskiego Márßalká koronnego/ ktorzy to wywiedli/ iż sie prożno Podola/ y przerzeczonych Powiátow Litwá vpomináłá od Polakow/ ále gdy Pánowie Litewscy tego sie z pewnymi dowodámi (iák Látopißce Ruskie ßerzey świádczą/ czego Cromer zániechak) dopierąli/ Krol wßytkę tę spráwę do Seymu wálnego

Marginalia:

Xiąże Stolpenskie vcieka/ á iego woysko zá[illegible] dne náßy pobili.

Krzyżacy trzykroć poráženi z nowu.

Furia Legatá Papieskiego.

Totiwik y Kuczuk Postowie Litewscy. Cromerus lib. 25. & Dlugossus.

mu walnego Piotrkowskiego odłożył. Tegoż czásu z Zołnierzámi Krolewskimi Jan Skálski Krzyżáckie trzy vphy pod Orneta poráził. Vlrik też Czerwonká Czech pod Skampą Miásteczkiem trzy stá Reyterow Mistrzá Pruskiego ná głowę zbił/ iż ich máło co vbiegło/ á ośmdziesiąt żywych poimano.

Krzyżacy dwá kroć porażeni.

Tego látá roku 1463. pięć set nászych Ruskich żołnierzow/ ktorzy zá dozwoleniem Krolewskim od Káfienskich Mieszczan náięci ciągneli przeciw Turkom/ dla wyzwolenia Káphy Miástá z oblężenia/ tám v Brásłáwia od Litwy/ y Wołyńcow są porażeni/ s tey przyczyny/ iż gdy przyciągneli żołnierze do Brásłáwia Wołyńskiego/ Litewskiey iák Cromer pisze dzierżáwy/ powádziwszy się z Mieszczány niebácznie/ iednego z nich z przygody zábili/ á skoro obaczyli iż się ná nich gwałt gminu záburzonego co dáley to więcey buntował/ zápalili posáde/ áby tym snádniey vbieżeć mogli/ gdyby się koło gászenia Mieszczánie zábáwili. A Namiestnikiem Brásłáwskim był ná ten czás Michał Xiążę Czártoryskie/ Ten zápaliwszy się żáłością y gniewem wespołek/ z zebránym iáko ná gwałt vscem/ gonił Russakow żołnierzow/ po czterzy kroć ná nich nácierał/ á po czterzy kroć z niemáłą szkodą swoich był odbity/ áż gdy się prawie wszytká wolość ćwiczona w Rycerskich postępkách dla naiázdow Tátárskich zebráłá/ zewsząd obstąpionych nád Boh ich rzekę przypárwszy pobił/ y poddáiącym się nie przepuszczáiąc/ tylko ich pięć od pięći set vbiegło/ łup wszytek ktory Michał Xiążę Czártoriyskie wziął/ ná trzydzieści tysięcy złotych szácowano.

Bitwá Kniáziá czártoriyskiego z swoimi.

Boh rzeká ktora Ptolomeus/ y Solinus Hipanim zowie.

Tegoż czásu Turcy Lezbon Wyspę/ y rychło potym Krolewstwo Boszeńskie/ Sławáńskie w skárby bárdzo bogáte y w Zamki potężne posiedli/ á Krolá ich Stephaná poimawszy ná przednieyszym Zamku Jáycy/ Máchomet nád przyrzeczenie wiáry kazał v słupá vwiązáć/ y vstrzeláć z łukow/ á potym z skory obłupić/ á w nię czerwonych złotych z iegoż skárbu násypáć/ wyrzucáiąc mu ná oczy iego gnusność/ y nikczemność/ iż ze Złotem y Srebrem/ ktorego byłá wielka moc w skárbach iego náleziona/ wolał zginąć/ niżli s tym sam siebie y poddánych swoich bronić. A od tego czásu Jániczáry Rycerstwo piesze Máchomet postánowił z Sławáńskiego narodu/ przebráwszy trzydzieści tysięcy Boszeńskich mołoycow do tego/ Było ich pirwey práwych Jánczárow tysięcy czternaście/ ále teraz przy nas Amurat dzisieyszy roku 1574. przydał do ich liczby dwá tysiącá.

Boszeński Krol obłupion z skory.

Tego też Krolá Scalichius w swoiey Genealogiey sobie powinnym kłádzie.

O Seymie Polakow z Litwą prożnym/ y o porażeniu Lisflantow fortelem Zmodzkim.

Rozdział IX.

Gdy się Litewscy Pánowie vpomináli raz po raz v Pánow Koronnych Podola/ y inszych Zamkow odiętych/ złożył oboiey stronie Krol Siem w Parczowie/ pirwey ná dzień Národzenia Pánny Máriey/ potym ná S. Marcin odłożony/ ná ktory prosto z Piotrkowá iáchał/ y ziechało się było bárdzo wiele Senatorow y Pánow z obudwu stron/ ále gdy Litewscy Panowie do Parczowá ku Polakom á Polacy ku nim do Brześciá zbrániáli się wyiácháć/ w Lomázách się potym ziecháli/ gdzie też nic spráwić nie mogli/

Prożny ziazd Litwy z Polaki.

nie mogli dla niewczásności mieyscá onego/ y dla niepogody/ przeto tę rzecz do roku odłożyli/ Krol też rospuściwszy on ziazd/ z Krolową do Litwy odiechał/ á iż w Wilnie ná ten czás powietrze panowáło/ w Grodnie mieszkał niktory czás. Potym się do Kowná ruszył/ gdzie większą część zimy strawił/ O tym Długosz y Cromerus lib. 25. *primæ editionis fol. 558. secundæ verò 378.* Tego też Roku Matiás Krol Węgerski Bossińskie Krolestwo Turkom wydárł/ y Jayce Zamek głowny/ Miast też Ráckich/ y Bosseńskich dwádzieściá y pięć przez podánie wziął.

Matias Krol Węgierski Bosnę odiskał.

Tegoż Roku 1465. Nowe Miásto w Prusiech długi czás będąc w oblężeniu/ poddáło się Krolowi/ ktorzy chcieli wolno wynidź dopuszczono im/ y wywieźli pięćdziesiąt y trzy wozy swoich rzeczy/ Jan też Skálski Czech Holstein wielkie Miásto Krzyżáckie bez wieści ná Krolá vbieżał. W tenże czás Mikołay Zalinski gorę Dobrzyńską osádził/ z ktorey wiele mogli szkodzić Niemcy nászym w Nowym będącym/ co obaczywszy niewczás Krzyżacy/ ták ich to strwożyło/ iż w poswarku gdy ieden ná dugiego winę zániedbánia około oney gory vbieżenia kładł/ dwánaście się ich zábiło. Tegoż czásu siedm set Reiterow Krzyżáckich nászy pod Kolberkiem w Pomorzu ná głowę zbili. Stáráli się potym o vgodę Krzyżacy/ ále sámi dla swey hárdości wszystko zámieszáli/ w tym Gdańszczánie dobywáiąc Pucká/ Morzem y ziemią cáłe sześć Miesięcy pod Krzyżaki dostáli go przez podánie.

Krol Cázimirz skoro przyciągnął przez Łęczycę y Rádom do Litwy/ przyiechał do niego Ludwik Patriarchá Antiocheński/ od Ecikiereiá Tátárskiego Cárzá iádąc/ v ktorego imieniem Papieskim y Cesárskim to poselstwo sprawował/ áby Ecikierey Machometá Tureckiego Cesárzá od woyny ná ktorą się przeciw Chrześciánom gotował odwiodł/ á iesliby ináczey być niemogło/ áby przeciw Turkom woynę podniosł/ obiecuiąc mu hołd od Papieżá/ y od Cesárzá Chrześciáńskiego/ iákoż mu y w ten czás bárdzo wielkie podarki oddał/ ále gdy Ecygierey odpowiedział/ iż on koło woyny ná Turki podniesienia/ według woley y porády Kázimirzowey iáko przyiacielá y sprzymierzonego swego/ powinien postępowáć/ dla tego Patriarchá Antiocheński prosił Kázimirzá/ áby iáko Pan Chrześciáński Chrześciánow rátowáć raczył/ ponieważ to w mocy swoiey miał/ ále Krol odłożywszy tę spráwę ná Siem Koronny Piotrkowski/ posłá bez pewney odpowiedzi odpráwił.

Poselstwo od Papieżá do Tátárskiego Cárzá.

Wieszy ogon pod się tula.

Ziedlişcie y Władisławá.

Tegoż Roku Długosz y Cromer *fol. 382. secundæ editionis, primæ vero 565. lib. 2.* Miechouius etc. piszą Miesiącá Lutego Liflantskich Niemcow siedm set iezdnych y pieszych/ gdy ciągneli ná pomoc swoim Krzyżakom do Prus/ iáko skoro do Zmodzkich gránic poczęli wchodzić/ á przes lássy/ ktore Zmodź ná drogách y wszytkich przechodách záwálili/ przebyć nie mogli/ vdáli się inszą drogą ku Morzu/ co Zmodzinowie obaczywszy/ doły ná támtych mieyscách bárdzo głębokie wykopáli/ około Połongi/ á darnem y ziemią nákryli/ w ty tedy iámy Liflánci głodem/ stráchem/ zimnem strapieni/ od Zmodzi nágnáni/ nieopátrznie powpadawszy pobići są/ máło ich ktorzy wywikławszy się z onych sámołowek/ ná lod wyszli/ ále y ći gdy się lod stáby záłomił/ potonęli/ dwá tylko Niemcow z wszystkiey liczby żywych zostáło/ ktorzy powiedzieli iż niedawno przedtym czterdzieści Okrętow pełnych Zołnierzow z Niemiec do Prus żegluiących potopem zginęło.

Zmodź 700. Inflantskich Krzyżakow zbiłá.

40. Okrętow Niemcow potonęło.

Tegoż czásu Biskup Warmienski Páweł ze wszytkimi Zamkami swoimi od Mistrzá do Krolá/ widząc iego szczęśliwe powodzenie/ przystał.

Tegoż czásu Jan Skalski w máłey Drużynie wziął Zamek Melsak pod Krzyżaki/ y Plawęniussá Commendatorá poráził.

Nieſczeście Krzyżakow Pruſkich.

Ná drugim záś mieyſcu żołnierze Polßcy kilko vſow Pruſkiego Miſtrzá/ ktore były wyßły z Choynic y z Stárgárdu ná głowę pobili/ y Oſiek Zamek wzięli.

Drugich tákże wſtępną bitwą pod Keſlą Zamkiem ßczęſliwie pogromili/ ták iż kilko Rot Niemcow iezdnych y pießych ná plácu poległo.

Tegoż cząſſu Krol Kázimierz do Bidgoßczey przyiáchał/ vſłyßawßy o vbieżeniu Słuchowá Zamku: Ktory fortel dla nauki Pánom Rotmiſtrzom y Stároſtom krotko przypiße.

Fortel.

Gerzy Dąbrowſki Stároſtá Słuchowſki poimał był iednego Slachcicá Pomorſkiego bogátego Márciná Siſſowicá/ ktorego v ſiebie w Zamku Słuchowſkim chował/ ták długo áżby mu ſię okupił. Ten ſię potym ták był ſłowy rzyßył z Stároſtą/ iż wolno po Zamku chodził/ á widząc iż náßy cierpieli niedoſtátek w żywności/ począł tráctowáć z Dąbrowſkim Stároſtą/ áby go wolno puścił/ obiecuiąc mu przywieść z domu ſwego álbo imienia mąki zpotrzebę/ á przedtym ſię zmowił z Pomorczykámi o podánie Zamku/ ktorzy też poſpołu zá Draby miedzy Poláki ſłużyli. Dąbrowſki tedy Stároſtá prętko vwierzywßy oney obietnicy/ wypuścił onego Slachcicá Siſſowicá/ ktory iákoby ſię iſcząc w ſłowie przywiozł cztery wozy pełne mąki do Słuchowá/ á przy káżdym wozie po czterech mężow pießych wybránych y zbroynych/ krom woźnic/ ktorzy nie podleyßy byli przyſtáwił/ iákoby dla beſpieczności y obrony w drodze/ áby ich Krzyżacy gdzie nie záſkoczyli. Z tą tedy mąką y z onymi ſtafirámi gdy był do

Otoż to mąká.

Zamku wpußczony/ wnet Stároſtę sámego y Towárzyße/ tákże ſługi iego bez wieści poimał/ zá pomocą Pomorczykow Drabow/ z ktorymi ſię był przed tym zmowił/ y wſádził ich ná doł w wieżę głęboko/ á Zamek Słuchow w moc ſwoię wziął/ á ták z więźniá chytrego Pan/ á z Páná nieopátrznego wnet więzień zoſtał.

Siſſowicz Pomorczyk máłym fortelem wielki Zamek wziął.

Tegoż cząſſu Stárigrod Zamek y Miáſto Krzyżáckie Mieſczánie Krolewſkiemu nád woyſkiem przełożonemu Gotárdowi Radlinſkiemu podáli. Ktorą weſołą nowiną Krol będąc pocießony/ zárázem pod Choynice woyſko Polſkie wypráwił/ z Duninem y Sinowockim Hetmány/ á ſam w Bydgoſcy zoſtał. Náſmiewáli ſię Krzyżacy obleżeni z náßych/ iż tylko ziedne ſtronę Miáſto byli oblegli/ á gdy záś około Miáſtá ßáńce czynić poczęli/ wyciekáli ná náßych Drabow ßáńce kopáiących/ drugich też z murow rozmáitą ſtrzelbą z Dział y z Ruśnic/ ná oſtátek ſtrzáłámi iádem nápoionymi trápili/ drugich nieopátrznie ſię tułáiących z záſadki chytro przeymuiąc imáli/ y niemáłymi niewcząſſámi/ iáko Długoß y Cromerus lib. 26. etc. piße: náßych dręczyli/ áż im Krol przyſłał ná rátunek Litewſkie y Tátárſkie iezdne Rycerſtwo/ toż dopiero ich ony ſwowolne wycieczki były powſciągnione.

Cromer: Donec ſubmiſsis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus etc.

A w tym cząſie Słuchowá Zamku náßy zá pomocą ßczęścia/ ßoſtego dniá od vtrácenia iego doſtáli: ktory Zamek y wielkością y obroną práwie ſię rowna Málborkowi/ Bo gdy náßych czterdzieści koni przyßło ná pole Słuchowſkie/ áby czego doſtáli/ wyrwał ſię ná nich Syſſowic Márcin z Zamku ze wßyſtkim Rycerſtwem/ iż tylko dwá Xiężą/ á Miſtrz ßkolny s kilkiem młodzieńcow żakow w Zamku zoſtáli/ Ci będąc náßym przychylnieyßy Zamek zátáráſſowáli/ á wyłamawßy drzwi do wieże Dąbrowſkiego Stároſtę pierwßego/ y ßeſnaście iego towárzyßow z wieże ſieciámi łowczymi wyciągnęli/ potym wſtąpiwßy ná blanki okrzyk wielki vczynili/ Co vſłyßawßy Pomorczycy/ do Zamku názad chcieli/ ále oni Xiężą y żacy z náßymi kámieńmi ich z wierzchu bili/ onych też iedných náßych czterdzieści obaczywßy co ſię dzieie/ z tyłu im nágrzewáli/ ták iż ledwo Pánowie Pomorczycy mydło vwieźli/ á náßy zá máłą pomocą ták wielkiego y

zacnego Zamku doſtáli/ iáko go byli y ſtrácili. Fridlandzianie też y Hamerſtandzianie w ten czás podáli ſię Krolowi. A oni żacy y Xiężą od Krolá dobrze vdárowáni.

O dobyciu Choynic/ y o wiecznym pokoiu z Krzyżaki Pruſkimi/ á ſkończeniu Woyny z nimi/ ktora trwáłá lat 150. zobu ſtron/ á zá Kázimierzá 14. lat.

Rozdział X.

Roku 1466. Gdy náßy długo leżeli pod Choynicámi Miáſtem Krzyżáckim/ Mieſiącá Wrześniá/ vczynili Niemcy wycieczkę/ ále ſtoczywßy bitwę od náßych do Miáſtá wſpárci/ rychło potym gdy náßy obiedwáli/ wyrwáli ſię z Miáſtá/ á gdy kilo godzin mężnie ſię potykáli/ wiele ſwoich ſtrácíwßy názad pierzchnęli/ á náßy ich bijąc gonili/ czego boiąc ſię nieprzyiaciele/ áby náßy z Mießczány weſpoł z nimi do Miáſtá ſię nie werwáli/ záwárwßy prętko brámy bárdzo wiele ſwych ná polu zoſtáwili/ ktorzy częścią pobici/ częścią poimáni/ częścią gdy zbroyni w przekop pełen wody ſkakáli/ potonęli/ wnet potym náßy ſtrzáłámi ogniſtymi ſtrzeláiąc Miáſto zápalili/ ták iż go czwarta część z ſpichlerzámi y zbożym zgorzáłá/ czym gdy był zwyciężony vpor nieprzyiacielſki/ poſłáli Vlriká Eiſenouená Commendatorá wielkiego/ y Janá Zayluſá podáiąc ſię Krolowi/ zdrowie y máiętności tylko wymowiwßy/ á przećiw Polakom przyſięgli nigdy broni nie podnoſić/ á ták zoſtáwiwßy ſtrzelbę/ y wßytek riſtunek woienny/ nárzekáiąc z płáczem z Miáſtá wyßli/ á woyſko Polſkie z zwycięſtwem (oſſádziwßy Choynice) do Krolá w Toruniu ná ten czás będącego przyciągnęło. Tám wßytko Rycerſtwo wdzięcznie y hoynie było przyięte. Sámym Choynicom Miáſtu Krol winę odpuścił/ ácz wßyſcy rádzili z ziemią ich zrownáć. To vſłyßawßy Krzyżacy/ zwątpili w ſwey hárdości/ á záraz boiąc ſię áby wßytká Pruſka ziemiá od nich nie odſtąpiłá/ ſtáráli ſię o pokoy wieczny przez Rudolphá Legatá Papieſkiego/ ktorego im Krol łáſkáwie pozwolił. Potym Miſtrz ſam Ludwik z Comendatory był do Toruniá przyzwány Octobrá dniá 10. y ſtáłá ſię vgodá y pokoy wieczny przyſięgą z obudwu ſtron vmocniony/ ktorego poſtánowienia priwiley ręką Legatá Papieſkiego/ y trzech Piſárzow vchwalonych/ ktorych Publicos Notarios zowią podpiſan/ á pieczęciámi Krolewſką/ Miſtrzowſką/ y Pánow Rad Duchownych y Swieckich vmocniony. Miſtrzá y Contorow Krol z wielkimi podárkámi opuścił/ y nád to mu dowiedziawßy ſię o iego niedoſtátku 15000. Złotych dla zápłácenia Zołnierzom/ obiecał.

Niemcy poráżeni v Choynic.

Choynice podáne.

Pokoy wieczny z Krzyżakámi.

Nie ſtáło zá iego.

W ten czás Pomorſka/ Chełmienſka/ y Michałowſka ziemie do Korony ſą przywrocone/ o ktore 150. lat woyná trwáłá/ Biſkupſtwo też y Kościoł Chełmienſki do właſney Mátki Gnieznienſkiego Arcibiſkupſtwá przywrocon/ ktore Biſkupſtwo od Polſki oderwáne przez dwie ście lat w Liflanciech Rigenſkiemu Arcibiſkupſtwu nieſłußnie od Krzyżakow było przydáne/ W ten czás ſię też woyná/ ktorą Kázimirz wiodł z Krzyżaki lat 14. (iák Miechouius fol. 320. lib. 4.

Ziemie Pruſkie do Polſki.

lib. 4. piße) ſkończyłá/ ácz Cromer lib. 26. y Herbortus z niego fol. 311. lib. 16. cap. eodem rokiem mniey kłádą.

Sigmunt ſię vrodził.

Roku záś 1467. pirwßego dniá Januáriá/ Sigmunt piąty Syn Káźimierzowi Krolowi vrodził ſię w Koźiniczách Miásteczku nád Wiſłą od Stężyce 2. mili prawie ßczęſliwą wroſką / w ten czás gdy ſię Pruſkie burdy vſkromiły/ ktorych on potym gdy byli z nowu Krzyżacy ożyli dokończył. A Krol ná trzeći dźień Máiá w Piotrkowie miał Siem/ ná ktorym po śmierći Ludwiká Miſtrzá oſtátek Pánow Pruſkich / ktorzy ná vgodźie Toruńſkiey nie byli / Krolowi y Koronie przyſięgáli.

Czechowie Krolestwo Káźimirzowi ofiáruią.

Gdy Krol z Seymu Piotrkowſkiego do Niepołomic przyiáchał / Pánowie Czeſcy proſili go áby bez dłużßego odkłádánia/ álbo ſam Kroleſtwo ich przyiął/ álbo ktorego Syná z tyſiącem nic więcey iezdnych do Czech poſłał / obiecuiąc go ſámi mocą ſwoią ná Kroleſtwo poſádźić / podźiękował im Krol / ále tę rzecz dla niebytności wßyſtkiego Senatu ná inßy Siem odłożył.

Friderik Cárdinal vrodzon.

Tegoż czáſu Krolowa Elżbietá ßoſtego Syná Fridericá 27. dniá Kwietniá vrodźiłá.

Comety.

Tegoż czáſu gdy Krol we Gdańſku / y w Malborku z Niepołomic przyiáchawßy mießkał / koło ſtánowienia Pruſkich rzeczy / Cometá wielka między wſchodem Słońcá y pułnocą / piętnaście dni ſię vkázowáłá / á tá znáczyłá Tátarow przyście/ ktore wnet potym było do Litwy y do Podola. Po tey Comecie vkázáłá ſię druga ná zachod Słońcá znácząc wielkie rozlanie krwie w Niemieckich ſtronách niżnych Niemcow / bo Carolus Xiążę Burgundiyſkie gdy Leodenſczy Mieſczánie iego Sieſtrzeńcá Biſkupá á Páná ſwego/ poimawßy w więzienie wſádźili / dobywáiąc ich ſtrácił v ſturmu czterdźieści tyſięcy ludźi/ á dobywßy lud wyſiekł/ á Miáſto z źiemią zrownał.

Xiążę Burgundiyſkie 40000. ludźi v ſturmu ſtrácił.

Stephan Woiewodá Wołoſki przyſiągł.

A Stephan Woiewodá Wołoſki będąc zátrudniony dla niebeſpieczności Tureckiey / iż niemogł do Lwowá gdźie go Krol Cázimirz pułtorá Mieśiącá czekał przyiecháć / vczynił przyſięgę poſłom iego Koronnym Janowi Muzilonowi Woiewodźie Podolſkiemu / y Spitkowi Jároſławſkiemu Podkomorzemu Przemyſkiemu.

Potym Krol poſtánowiwßy Pruſkie/ Wołoſkie/ y Polſkie ſpráwy w Gdańſku / we Lwowie / y w Rádomiu / przez Wołyń y Łucko do Litwy iáchał / á w Grodnie z Litewſkimi Pány ſeymował/ ktorego czáſu Tátárowie Zawolſcy/ ktorzy zá Wolgą Rzeką mießkáli / z Cárzem ſwoim Mániakiem przepráwiwßy ſię przez Dniepr/ á ná trzy woyſká ſię rozdźieliwßy / do Litwy iedni / drudzy do Podola/ y do Wołoch wtárgnęli/ á w Litwie/ y w Podolu Litewſkiey dźierżáwy y ná Wołyniu/ wßytek kray koło Kámieńcá/ Zitomirzá/ Kuzminá/ Zidowá/ Włodimirzá ſplundrowáli / y dźieśięć tyſięcy ludźi wźięli / gdy im Litwá dla máłego zebránia ſprzećiwić ſię iáko Cromer piße niemogłá.

Tátárowie woiuią.

Przeſtrzegł był w tym Krolá ~~Mendlikierey~~ Carz Prekopſki iáko przyiaćiel/ ále Litewſkich Pánow ácz Krol kazał/ nie wiele ſię było zebráło/ w Podolu Polßce należącym máło ßkody vczynili / bo Polſkie / y Ruſkie woyſká záraz ſię do Trebowli zebráły z Raphalem Jaroſłáwſkim Lwowſkim/ y z Páwłem Jaśieńſkim Bełſkim y Chełminſkim/ Stároſtámi/ dla czego Tátárowie vſtępić muſieli/ á w Wołoßech trzy kroć porázeni od Stephaná Woiewody Wołoſkiego/ iż ich máło vßło/ y Cárzowic ſtárßy poiman od Wołochow / ktorego Cárzowicá gdy ſię z pogrożką y odpowiedźią poimánego Carz Zawolſki iáko Oćiec Syná vpominał przez poſły ktorych było ſto koni / kazał go Stephan przed ich oczymá rozśiekáć/ á 90. poſłáńcow ná pale powbiiáć/ iednego tilko puśćił z tą nowiną do Mániaká Cárzá obrzezawßy mu vßy y nos/ áby wßyſtek poſtępek z Cárowicem y poſłámi Cárowi

Wołoßy Tátárow porázili.

Odpráwá Poſłow Tátárſkich od Stepháná.

Cárzowi ſwemu powiedźiał/ O tym Długoſſus y Cromerus lib. primæ editionis 26. fol. 588. ſecundæ uerò editionis fol. 397. Miechouius fol. 335. lib. 4. &c.

Hołd Miſtrzow Pruſkich.

A Krol przyiáchawßy z Litwy miał Siem w Piotrkowie przez dni 40. ná ktorym Henryk z Pláwná nowy Miſtrz Pruſki z dwiemá Commendatory Krolowi przyſięgał / y podle Krolá po lewey ręce ſiedźiał / ále y ten rychło potym Apopleria odiechawßy do Prus vmárł / á inßy ná iego mieyſce Henrik Richtembergius w Krolewcu Miſtrzem wybran / ktory też ná Siem Piotrkowſki przyiechawßy Krolowi przyſięgę vczynił.

Z Seymu Piotrkowſkiego znowu Krol do Litwy z Krolową odiechał/ ná początku Grudniá/ gdźie ſię łowámi z Pány Litewſkimi náćießywßy / nowego Látá 1470. máiąc pogodną źimę Połocko / Witebſk / y Smolenſko obiechał/ w ktorych Zamkách przez ßeſnaście lat / iáko ná Kroleſtwo z Litwy wyiechał/ niebył / Pánow też Litewſkich wiele przy nim ieźdźiło/ á poſtánowiwßy rzeczy Litewſkie/ ná początku Wioſny do Polſki ſię wroćił.

Krol Kazimirz Zamki Ruſkie Litewſkie obieżdża.

Záś 1471. ná początku nowego Roku według zwyczáiu Krol z Krolową do Litwy ná łowy przyiechał / gdźie nád obyczay dłużey mießkał około ſtánowienia ſpraw Litewſkich / Abowiem Liflanći ſkoro Miſtrz ich vmárł / ßeſnaście Wśi Litewſkich ſplundrowali byli/ y v Kijowian po śmierći Siemioná Olelkowicá Xiążęćiá roſtyrki ſię wſczęły / bo áczkolwiek Simeon Xiążę zoſtáwił był po ſobie Syná Waśilá/ y Corkę iednę/ ktorych vmieráiąc Krolowi przez poſły polećił/ poſtawßy mu w podárku koniá białego/ iák Długoß piße / y iák ná ktorym przećiw Tátárom zá niego boiował / wßákże Krol zá porádą Pánow Litewſkich w Powiát Kijow obroćił / á Márćiná Gáſtołtá Litwiná Stároſtą álbo Woiewodą ná Kijowie przełożył / iáko ſię o tym wyżßey według Látopißcow wyráźiło/ O czym Długoſſus y Cromerus lib. 26. fol. primæ editionis 591. ſecundæ 400. Ale Kijowiánie mieniąc rzecz być niegodną ſłużyć człowiekowi nie Xiążęcego rodu/ áni zgadzáiącemu ſię w wierze / y Litwinowi ktemu / ktory nawod przed tym hołdował przodkom ich / Gáſtołtá po dwá kroć przyieżdżáiącego nie przyimowáli/ á od Krolá proſili áby im Xiążę Michałá Siemionowego brátá / ktory w ten czás był ná Nowogrodźie wielkim Namieſtnikiem imieniem Krolewſkim/ álbo ktorego Greckiey wiáry / álbo ná oſtátek ktorego z Synow ſwoych áby im przełożył/ wßákże potym gdy Krolá z przedśięwźięcia zeprzeć niemogli/ Gáſtołtá przyięli / á od tąd Kijowſkie Xięſtwo w Woiewodztwo ieſt obrocone.

Liflanći w Litwie broią.

X. Siemion Olelkowic vmárł.

Kijowſkie Xięſtwo w Woiewodztwo obrocone.

Liflanći też wybrawßy ſobie nowego Miſtrzá/ á wypráwiwßy do Krolá Poſły/ Litwie doſyć zá ßkody vczynili/ y pokoy ſpolny potwierdźili/ á ſpráwiwßy to Krol do Polſki odiechał.

O koronáciey ná Krolestwo Czeskie Włádisławá Kazimirzowicá / á odpędzeniu Kázimirzá drugiego Syná Kazimirzowego od Krolestwá Węgierskiego przez Matiaszá.

Księgi XX. Rozdział I.

Do Wielmożnych Pánow Wacławá y Janá Siemiotow / Castellanowicow Zmodzkich.

ROku 1471. skoro Jrzyk Podebrandski Krol Czeski vmárł / záraz się ná Siem do Prági Pánowie Czescy ziácháli / dla wybránia Krolá nowego. Co vsłyszawszy Cázimirz / wyprawił posły swoie do Prági ku Pánom Czeskim / vpomináiąc ich áby pomnieli ná obietnice swoie / y ná práwo Cázimirzowo ktore miał ná Krolestwo Czeskie po żenie. A gdy o tym długo się toczyłá spráwá 25. dniá Máiá / Włádisłáwá pirworodnego Syná Cázimirzá Krolá Polskiego / y Wielkiego Xiedzá Litewskiego Czechowie Krolem Czeskim obwołáli / áczkolwiek temu byli ná odpor drudzy z Senatorow / ktorzy Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu Janá Huniádá Synowi życzyli: wnet tedy wybráli Czechowie posłow z przednieyszych Pánow / z Slachty / y z Miástá Prágenskiego nie máło ludzi zacnych / áby Włádisłáwá co rychley z Polski ná Krolestwo przyprowádzili. A Matiasz widząc się być oszukánym w nádziei / Czechy y Moráwę obyczáiem nieprzyiacielskim srogo trapił / przeto dla tych przyczyn áby się co rychley kwápił z wypráwą / Włádisłáwá Czechowie prosili / ktory wziąwszy od Oycá siedm tysięcy iezdnych / á dwá tysiącá pieszych / nád ktorymi był Hetmánem Páweł Jásieński 25. dniá Juliá z Crákowá wyiechał. Ociec go też Kazimirz przez dwá dni prowádził. Jecháli przy nim ludzie zacni / Biskup Kámienski / Mikołay / Wincenti Kneński / Páweł Láodicki Biskupi (ktorzy go w Prádze koronowáli) Stánisław Ostrorog Káliski / Mikołay z Kutná Łęczycki Woiewodowie / y Jan Długosz náuczyciel iego / Xiążąt też Slaskich sześć z nim poczty swoie złączyli / á v Klocká Zamku Pánowie Czescy / y wszystki Stany Krolestwá Czeskiego w wielkiey wielkości pocztow ku niemu wyiecháli / gdzie im práwá poprzysiągł / á spokoyną dzierżánie Krolestwá Czeskiego przyiął / od Biskupow Polskich wyższey miánowánych zwykłymi Ceremoniámi koronowány / y pod iedną osobą Sacrámentem Ciáłá Páńskiego spráwowány. A Matiasz domowemi rosterkámi zábáwiony w Węgrzech został ná koszu.

Włádisław Kazimirzowic Krolem Czeskim.

Co vsłyszawszy Węgrowie iż Włádisłáwá Syná Krolá Cázimirzá Czechowie opuściwszy ich Matiaszá ná Krolestwo Czeskie wybráli / záraz też sámi wypráwili posły do Cázimirzá Krolá Polskiego / prosząc go áby im Syná drugiego Kázimirzá (ktory owo w Zamku Wilenskim leży) ná Krolestwo Węgierskie dał / dla tego iż tyráństwá Matiaszowego dłużey cierpieć niemogli / czego iesliby niechciał Cázimierz vczynić / choć od Turkow pomocy prosić się opowiedzieli / á nakłády woienne sámi dáć obiecáli. Przeto Cázimirz Krol ich prośbą niegárdząc

Węgrowie drugiego Syná Kázimirzowego ná Krolestwo proszą.

Cázimirzá Syná z niemáłym woyskiem / nád ktorym był Piotr Dunin Hetmánem / do Węgier posłał z wielą Pánow koronnych. A Mathiasz Krol Węgierski dowiedziawszy się o tych práktikách / Pánow swoich / s pilną kwápliwością ktorekolwiek w Moráwie y w Slasku miał woyská do Węgier ich zebrał / A przednieyszych Pánow częścią groźbą / częścią wielkimi obietnicámi ku sobie zásię przywiodł / ktorych drudzy náśláduiąc wiárę Cázimirzowi zmienili. A Cazimirz Krolewic Polski minąwszy Koszyce położył się z woyskiem v Nitry Strigonskiego Arcibiskupá Zamku / gdzie żaden z Pánow Węgierskich do niego nie przyiechał. Matiasz záś máiąc szesnaście tysięcy ludzi w woysku v Budzyná / zástępuiąc Cázimirzowi przyciągáiącemu przez trzy mile od niego położył się obozem / ále iednák bitwy Polakom nie dał. A gdy ták czás prożno zobu stron trawili / przyiechał do Cazimierzá Krolá Polskiego Tilemannus Slechtus Cánonik Kolenski / Komornik Papieski / nápomináiąc go ku zgodzie z Matiaszem / iżby go od woyny Tureckiey nie odrywał. Niechcąc się tedy Cázimirz w tym sprzykrzyć Papieżowi / przy Tilemanie przerzeczonym posłał Janá Wątrobkę do Cázimirzá Syná y do Panow Węgerskich z listámi / á w tym żołnierze pieniężni dla niezápłácenia żołdu poczęli się z obozu od Cázimirzá Krolewicá rozchodzić / dla czego Pánowie co przy nim byli rádzili mu / áby się gdzie ná mieysce bespieczne przeniosł / ktore przenoszenie vciecżce bárdzo prętkiey (iáko Długosz / Cromer / Herbort / y Miechouius piszą) było názbyt podobne / bo nie stánęli ná mieścu áż do Giláwy przyszli / ná drodze sześćdziesiąt wozow wielkich od chłopow wydártych porzucili. A słusznie ná ten czás tá zelżywość od Bogá Polakow potkáłá / bo ciągnąc do Węgier rospustnie bez kárności rycerskiey wszelkie krzywdy / y nieznośne háńby ludziom wyrządzáli. Ták tedy Cázimirz Krolewic do Oycá przyiechał / Pawłá Jásieńskiego ná Nitrze ze czstermi tysięcy ludzi zostáwiwszy / iáko Cromer pisze / ále Wapowski y Bielski trzy tysiące kłádą / ale y ten od Matiaszá nágrzewány iednák wżdy obronną ręką á przeważną śmiáłością sam siebie záchował / y lud do Polski w cáłości vwiodł / trzy stá ich w Nitrze dla obrony osádziwszy. A Cázimirz Krolewic mieszkał osobliwie z roskazánia oycowskiego w Dobsiczách trzy mile od Krákowá / dla wstydu podiętey zelżywości w Węgrzech / strzegąc się świátłości y widzenia ludzkiego / á iżby też oycowskiey żáłości ktorą ná ten czás wielką miał oblicznością y okázowániem swoim tym bárziey nie zią trzył / bowiem to frássowáło bárdzo Krolá Cázimierzá / ku temu też niemniey go drugie stáránie gryzło / iż nie miał skądby żołnierzom z niszczyny z Węgier zwroconym żołd zásłużony zápłácił / bowiem dochody z Stárostw ná przeszłe bárdzo nakłádne dwu Synow do Czech y do Węgier wypráwy ták był wyciągnął / iż też áni ná powszechne wychowánie stołowe nakłádow niedostáwáło. Dla czego żołnierze ktorym żołdu nie zápłácono po gościncách rozbijáli. Przeto ná ziazdach Kolienskim y Korczynskim vstáwiono Pobor po dwunaście groszy z káżdey włoki / á Biskupstwá Gnieznienskie / Krákowskie / Kuiáwskie y Poznáńskie / tákże wszystki stany Duchowne połowicę dochodow według stárodáwnego szácunku postąpili / czym się Krol porátował. Potym Castellan Sądecki posłan do Węgier / á z Matiassem Krolem doroczne przymierze wziął. Po nowego potym roku 1473. początku Cázimirz Krol z Helżbietą Krolową z Toruniá wyiechawszy przez Gostinin y Wárszawę do Litwy iechał / á w pułpostu miał Siem z Pány Litewskimi w Wilnie / gdzie mu po sześci groszy Pruskich / to iest / po 9. Polskich z káżdey sochy Pobor Litwá postąpiłá.

Węgrowie Kázimirzá oszukáli.

Zły strách.

Cromerus secundæ editionis lib. 27. fol. 402. Herbort. fol. 318. lib. 17. cap. 4.

Jásienskiego dzielność.

Xiedzem było lepiey być.

Zołnierze rozbijáią.

Pobor ná Zołnierze.

Tegoż Roku Klimunt prostego rodu ále świątobliwego żywotá Biskup Kijowski vmárł / á Woyciech Narburt zacnego rodu Litwin ná iego mieysce wstąpił.

Woiciech Narburt Biskup Kijowski.

Potym

Suchość wielka.

Potym 1473. wielka suchość pánowáłá w Polszce y w Litwie/ á iáko Miechouius pisze fol. 337. lib. 4. we wszytkiey Europie/ ták iáko y Kroniki Pruskie świádczą/ w brod koniem przeieżdżano zá Ragneta/ lásy y bory z korzenia wygorzywáły/ zboża y iárzyny wszytki w niwecz dla zbytniego gorącá obrociły się etc. ogniem też bárdzo wiele Miast pogorzáło.

Jam sam świádom trzy kroć wielkiey głębokości Niemnu v Ragnety/ y v Tylże.

A Mathiasz Krol Węgierski (z ktorego się náprawy popalenia Miast Polskich w przerzeczoney suchości domniemawano) zebrawszy sześć tysięcy woyská/ pod spráwą Tomaszá Tarcego ná Podgorze do Polski posłał/ ktore wszytko mieczem y ogniem poburzył/ ná co práwie Krol Kázimirz pátrzał Seymuiąc w Wislicy/ gdzie ná woynę Węgierską pobor z Włoki po 12. groszy vchwalono/ y ruszenie Slachty według możności y dochodu káżdego/ á iż to w ten czás iesżcze według woley Slachty było/ dla tego roskazánia Krolewskiego máło dbáli/ á Krol w Opátowcu długi czás prożno czekał.

Węgrowie Podgorze zwoiowáli.

Aż w tym Pánowie Polszcy y Węgierscy posyłáiąc do siebie z obu stron częste posły/ przymierze ná trzy látá z Węgierskimi/ Polskimi/ y Czeskimi Krolámi postánowili/ pod tymi Condiciámi/ áby Zamki y więzniowie wzięci z obu stron były zwrocone/ o szkod też vczynieniu áby wzmiánki żadna stroná nie czyniłá. A to przymierze pod słusznymi Condiciámi Krol Mathiasz dla tego przyiął/ iż Siedmigrodzkie Woiewodztwo od niego do Kázimirzá przystáć miáło/ iákoż w tey spráwie iusz byli posły do Polski wypráwili/ Koni/ Zołnierzow/ y pieniędzy przeciw Tiránnowi Mátiaszowi obiecuiąc/ iáko Długosz/ Miechouius y Cromer świádczą/ Nád to Máchomet Turecki Cesarz Bośnieńskie Krolestwo plundrował/ y Jáyce Zamku z wielkim woyskiem dobywał/ ále sam ránniony potopiwszy w Rzece Dziáłá z wielką sromotą odegnány musiał vstępić.

Siedmigrodzka ziemiá do Kázimirzá chciáłá.

A Hussankássan Krol Perski/ poráziwszy Máchometá Cesárzá Tureckiego kilo kroć/ ták iż mu zá káżdym po kilkudziesiąt y kilku tysięcy woyská pobił/ y Trápezundskie mu Cesárstwo w Aziey/ tákże Sinapolim w Natoliey wydárł/ Roku 1474. Kateriná Zená Wenetá Człowieká Slachetnego y sprawnego z listámi Káldeyskimi literámi pisánymi przysłał/ prosząc áby Kázimierz przeciw Machmetowi Turkowi nieprzyiacielowi wiáry Chrześciáńskiey (ktorego on przed tym kilo kroć zwyciężył) z drugimi Krolmi Chrześciáńskimi ná przyszłą Wiosnę woynę podniosł/ zá pewne slubuiąc/ iż sam Hussankassan pięćdziesiąt kroć sto tysięcy woyská swoiego ná wygłádzenie Turkow/ á ná pomoc Chrześciánom miał przyprowádzić/ á to poselstwo táwnie było sprawowáne/ á táiemnie Corkę Hussankassanowę stárszą z Cáteryny Corki Cesárzá Trápezundskiego vrodzoną/ iednemu ktoremukolwiek z Synow Cázimierzowych zá żonę podawał/ á w posagu Grecią y Constantinopole obiecował/ ktore sam Husankassan mocą swoią y ręką zbroyną miał Turkom wziąć/ á z Corką w Małżeństwo záraz oddáć/ przeciw Węgerskiemu też Krolowi ludu y nakłády woienne obiecował/ ále prożne y máłoważne to się poselstwo zdáło/ y nic mu inszego nie odpowiedziano/ iedno iż Krol Hussenkassanowi przez posły swoie miał dáć odpowiedź/ O tym też Miechouius *fol.* 328. *Cromerus lib.* 28. *fol. primæ editionis* 608. *secundæ* 408.

Poselstwo Krolá Perskiego do Kázimierzá.

5000000. woyská Perskiego więcey niż Xerxessowego.

O Woynie

O Woynie Kázimierzowey z Polaki y Władisławowey z Czechy przeciw Węgierskiemu Krolowi Mátiaszowi nieszczęśliwey/ y zburzeniu Ruskich kráin od nikczemnego woyská Tátárskiego.

Rozdział II.

Gdy Krol Kázimirz miał Siem w Piotrkowie w pułmiesiącá Czerwcá/ przyiechali do niego Posłowie od Syná Władisławá Krolá Czeskiego wspomożenia prosząc przeciw Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu/ ktory złamawszy przymierze Morawy y Sląská plundrowáć nie przestawał. Posłał tedy Kázimirz Synowi dwádzieściá czterzy tysiące Złotych czerwonych ná podporę woienną/ ktorey summy iáko Látopiscze Ruskie y Litewskie świádczą/ z skárbu Litewskiego pożyczył/ A przeciw Slaskim Xiążętom ktorzy też Polskę náieżdżáli y stronę Mátiaszowę trzymáli vrádzono pospolitym ruszenim wszytkiego Krolestwá postępowáć/ y roskazał Krol wszytkim się ziecháć do Mostowá ná puł miesiącá Augustá/ A skoro Krol z Seymu do Korczyná odiáchał/ chcąc się stámtąd gotowáć ná woynę/ przyniesiono mu wieść iż Tátarowie z Cárzikiem ~~Aidorem Ecikiereiem~~ Cárzá Precopskiego Synem do Podola ciągną/ wszákże Krol żadney rzeczy ku temu pożyteczney nie opátrzył/ zá czym od siedmi tysięcy Tátarow y tych nikczemnych bezbronnych (iáko Miechouius pisze) *pannosos*, oszárpáńcow/ wszytki kráiny koło Kámieńcá/ Halicza/ Glinian/ Dunáiowá/ Gologor ná sto práwie mil wzdłuż á wszerz ná 30. żelázem y ogniem nędznie á okrutnie bez odporu poburzyli/ y ludzi bárdzo wiele iáko bydłá pomordowáli y w niewolą zágnáli.

Litwá Krolowi pieniędzy ná woynę Węgerską dáłá.

Od Dunáiowá Miásteczká swego Grzegorz Arcibiskup Lwowski mężnie ich odbił/ á Pomorzánow Swinká Mąż czystego sercá/ z sześcią tylko towárzyszow obronił/ gonili ich naszy ále niewczás y z większą swoią żáłością/ gdy Tátarowie chorych/ stárych/ y młodych przed ich oczymá siekli/ á sto tysięcy ludzi poimánych od siedmi tysięcy Tátárow (iáko Długosz y Cromerus ráchuią) w niewolą zágnáli. Tego też czásu Krol Kázimirz Lubelskie Woiewodztwo/ ktore przed tym nie było/ postánowił/ odiąwszy część powiátu od Sędomirskiego Woiewodztwá.

Tátarow 7000. oszárpánych/ 100000. naszych poimáli.

Lubelskie Woiewodztwo postánowione.

Záraz potym Krol Kázimirz vdawszy się ná Sląską woynę według czásu postánowionego do Mostowá ciągnął/ ále woyská nie rychło się ściągáiącego cáłe sześć niedziel czekał/ zá czym przystoyny czás woyny nikczemnie przeszedł/ ták w ten czás kárność y ćwiczenie Rycerskie było v nas zániedbáne. Potym gdy kilkonaście tysięcy Litewskiego woyská y Tátarow Litewskich/ nád ktorymi był Hetmánem Jwan Chodkowic Namiestnik Witebski/ przyciągnęło/ 26. dniá Septembrá/ ruszył się Krol do Sląská ze wszytką mocą/ máiąc ludu Rycerskiego sześćdziesiąt tysięcy zbroynego/ iáko Cromer pisze/ ále Wapowski y Bielski czterdzieści tysięcy kłádą. A wciągnąwszy do Opolskiego Xięstwá/ Cruczborg/ y Bicinę Miásteczká wziął/ zás przebywszy Odrę Rzekę w brod pod Wratisław ciągnął/ słysząc iż go tám Matiasz nieprzyiaciel czekał.

Krol Kázimirz przeciw Mátiaszowi.

Podobno przytym Cromer Litewskie pomocy kłádzie.

Położyli się obozem Polacy v Oławy / á gdy w piczowániey ná wzdobycz zagony rospuścili / záraz Matiaß rozdzieliwßy woysko swoie przeiął náßych / ktorych bez spráwy włości okoliczne plundruiących snádnie rozgromił / iż vcie- káć musieli. Co widząc Tátárowie Litewscy wnet z bliská przyskoczyli / zá czym Polacy vciekáiący stánęli / á przyßedwßy ku sobie y pierwßey śmiáłości / podkáli się z nowu z Węgry / Krol też Cázimirz dowiedziawßy się tego / wnet im ná po- moc posłał Dwor swoy z Páwłem Jásieńskim Podskárbim / á sam z drugim woyskiem zá nimi się spießył. Nieprzyiaciele tedy skoro obaczyli iż Polakom mo- cy przybywa / pierzchnęli / á nie stánęli áni się obeyźrzeli áż do Wrátisłáwia przy- ßli. Zábito w tey potarczce z nieprzyiacielskiego woyská tysiąc / á Szláchciców 60. poimano / miedzy ktorymi byli zacnieyßy Hugwicz Páweł Karwat / y dru- dzy Bánowie y Woiewodowie / y Vlrik álbo iáko Długoß y Cromer pißą / Wil- helm Perstinski Czech.

Náßy porázili Węgrow.

Potym 24. dniá Octobrá Włádisław Krol Czeski / o ktorego rzecz ßło / do Oycá Cázimirzá przyiechał 20000. woyská máiąc / ále więcey pießego / tám przywitawßy się spolnie / do Wrátisłáwia ciągnęli / á przed Miástem obie się woyská położyły rozbiwßy namioty / ále prożno á nikczemnie y bez rády / y bez zwády czás trawili / Mathiaß też obwárował był oboz swoy pod Miástem v Klasztorá S. Wincentego / z ktorego pátrzał milczkiem / coby Krolowie z nim poczynáć chcieli / z wzdychánim y rwánim włosow często mowiąc / iżby snádnie mogł wßystek okrąg Swiátá opánowáć / gdyby ták wielkie y tákie woyská miał / iákie y iáko wielkie przeciw iemu nieprzyiaciele iego Krol Polski y Czeski przy- wiedli / ále wßyscy leniwie á nikczemnie czás trawili / żadney rzeczy pożyteczney nie stánowiąc / w piczowániu náßych nie porządnie się tułáiących bárdzo wiele vstáwicznie chwytano / ták iż pełne Wieże y Turmy wßytki Wrácłáwskie więź- niow były / nád to się oboz náßym zápalił w gwałtowny wiátr / gdzie wiele lu- dzi / sprzętow woiennych / koni y wozow pięć set / namiotow / y żywności pogo- rzáło. A iáko pißą Długoß / Miechouius / y Cromerus *lib. 28 fol. 612. primæ editio- nis. secundæ uero* 410. iż w woziech ná poły zgorzáłych náydowano Monstrancie álbo noßenie naświętßey táiemnice wiáry Chrześciáńskiey Ciáłá Páńskiego / dla czego tę plagę przepußczoną być wierzyli. A Matiaß widząc złą spráwę ná- ßych / ktorych się pirwey bárdzo boiał / wziął ná nich serce / y posłał część woyská swego / rozdzieliwßy ich ná dwoie / iedno do Wielkiey Polski / drugie do Weluń- skiey ziemie / gdzie wielkie ßkody mieczem y ogniem Węgrowie poczynili. Opol- skie też / Głogowskie y Kożuchowskie Xiążętá z strony Matiaßowey Sirádzką ziemię y Wielką Polskę áż do Poznániá splundrowáli bez odporu / Miedzyrzecz spalili / á Zamek Miedzyrzecki / iáko Długoß piße y inßy Kronikarze / Sendiwoy Czárnkowski Starostá zá złoto przedał / dla czego był potym ná oyczyźnie sfa- ran. Potym źimá nádeßłá / głod też wielki / y czerwone niemocy srogo w woysku náßych pánowáły / ták iż musieli z Mathiassem do dwu lat y ßeści Miesięcy przymierze wziąć / tákże czás y nakład prożno strawiwßy / á nic nie spráwiwßy / roziecháli się náßy / á Matiaß iáko był iego chełpliwy obyczay / triumphuiąc do wßytkich Pánow Chrześciáńskich o swoim zwycięstwie rospisał / iż dwu Kro- low możnych poráził / á iż wßytkie ich woyská mogł snádnie wygłádzić / by się był Chrześciáninem będąc nád Chrześciány nie zlitował. Ludzie też vczeni w kto- rych się bárdzo kochał / y hoynie opátrował / wierßámi y pisánim sławę iego ro- zgłassáli / iákoß y ná Polaki w ten czás Gabriel Biskup Agrienski pissał wierße skáluiąc ich nikczemność / á ten był Włoch z Mnichá vbożuchnego dla nauki (bo był Poetą) Biskupem / á potym Cárdinałem.

Náßy Wrátisłáw prożno oblegli.

Mattiássowe słowá.

Fortel Olgerdow y Kieystutow.

Sendiwoy Czárnkowski Miedzyrzecze przedał.

Bruma

Bruma uenit, nix alba ruit migrate Poloni,
O fugite ad proprios algida turba lares &c.

Ktoremu záś Grzegorz Arcibiskup Lwowski odpisał.

Garrula lingua tace nec sensu, nec ratione,
Vlla uales, uerba pudenda uomis, &c.

O srogim poráżeniu Turkow przez Stephaná Woiewodę Wołoskiego.

Rozdział III.

Roku 1475. Machomet Turecki Cesarz / gdy Rádułowi Woiewodzie Multáńskiemu przeciw Stephanowi Wołoskiemu Hospodárowi Hołdownikowi Polskiemu pomagał / y zhołdował go sobie / posłał też sto y dwádzieściá tysięcy woyská Tureckiego z Tátáry / y z Multany do Wołoch ná burzenie / chcąc też Stephaná zhołdowáć. Ale Stephan Woiewodá Wołoski wziąwßy pomoc od Cázimirzá Krolá Polskiego dwá tysiącá iezdnych / Wołochow też czterdzieści tysięcy zebrawßy / y pięć tysięcy Czakłow / ktore był Matiaßowi Krolowi Węgerskirmu odiął / z tym ludem więcey fortelu niż mocy vżywáiąc / Tureckie stráßliwe á wielkie woysko zewßąd trapił. A tym ich więcey zdziáłał / iż nadolną ziemię / gdzie Turcy mieli ciągnąć / przedtym był sam wypalił / y wygłodził / y trawę ogniem posußył / zá czym sámi y konie ich roskoßne zgłodu vstawáli / Potym gdy ich przywiodł w niebespieczne mieysca nád Jezioro Rákowiec v Rzeki Berladu / vderzył ná nich / y tám Turkow y Tátárow zá pomocą Bożą máłym ludem sto tysięcy ná głowę poráził / trupy pobitych kazał spalić / z ktorych ießcze dziś znáć kości wielkie á wysokie gromády / com sam do Turek iádąc roku 1575. własnym okiem widział / y trzy krzyże ná znák tego zwycięstwá murowáne stoią / kilko też Bássow Hetmánow przednieyßych zábito / Chorągwi woiennych więcey niż sto wzięto / poimánych wßytkich kazał ná pale powbiiáć / á czterzech przednieyßych więźniow / y 36. Chorągwi woiennych / tákże część łupow nieprzyiacielskich celnieyßych Cázimirzowi Krolowi w Litwie ná ten czás mießkáiącemu przez Pány swoie posłał.

Fortel ná Turki Wołoski.

Turkow sto tysięcy poráził Stephan.

A Matiaß Krol Węgerski według zwykłey chełpliwości pisał do Papieżá / do Cesárzá / y do inßych Pánow Chrześciáńskich wystawiáiąc swoie zwycięstwo / iż wielkie woyská Tureckie Hetman iego Stephan Woiewodá Wołoski (ktorego się sam boiał) poráził. Ale Stephan z tego się zwycięstwá nie wynosząc srogo zákazał / po wßytkiey ziemi swoiey / áby żaden tego zwycięstwá iemu nie śmiał przypisowáć / ále sámemu Pánu Bogu / przez czterzy też dni cáłe pokornie pościł. Matiaßowi też chełpliwemu y Papieżowi z łupow y więźniow wielkie vpominki posłał. Do Tureckiego też Cesárzá Machometá przez zacnego Posłá dáry posłał / skárżąc się ná łotrzyki y wywołáńce Tureckie / ktorzy mu wielką ßkodę poczynili w ziemi iego nád wolą Cesárską / o ktorych iego Cesárska miłość nie wiedział / áni im tego roskázował / áczem ich skarał / ále zá moie nie stoi / przeto prośi áby y ci byli wydáni / ktorzy tám do ziemie wáßey Cesárskiey miłości poućiekáli.

Cnotá Stephanowá.

Szyderstwo Stephanowo z Turká.

Tym poselstwem Turecki Cesarz po oney porażce zaiątrzony/ posadził posły do więzienia/ ále obaczywszy iż niesłusznie vczynił/ gdyż Poseł ma pokoy y mieysce v wszech ludzi/ puścił ich bosso zábrawszy im wszytko/ O tym Długosz Cromerus libro 28. *primæ editionis* fol. 614. *secundæ uero*, fol. 411. Bielski fol. 279. Herbortus fol. 326. &c. á Miechouius lib. 4. Cap. 70. fol. 339. ták pisze z podziwieniem go wychwaláiąc/ O *Stephanum uirum admirabilem &c.* O Stephan Mąż dziwny y częstym zwycięstwem nád Turki sławny/ ktory nászych wiekow ták sławne zwycięstwo sam pirwszy miedzy Pány Chrześciáńskimi nád nimi otrzymał.

Ráphá wzięta.

Tego też Roku 1475. Machomet Cesarz Turecki Raphę álbo Theodosią Miásto wielkie/ á sławne nád Morzem Pontskim w Taurice álbo w Prekopie leżące/ ktore ná on czás Genuensowie Włoszy trzymáli/ opánował/ przez zdrádę y podánie zdraycow Włochow Złotem zepsowánych. A broniło się to Miásto Turkom lat 24. od wzięcia Constantinopola/ Slachtá wszytká z żonámi/ y z dziatkámi/ tákże z onymi zdraycámi Włochy do Constantinopola przeniesiona/ á zdrayce do więzienia wsádzeni/ lud prosty ná połowię máiętności skarány/ ná swych mieyscách zostáwieni/ ieden tylko Okręt w ktorym było pułtorá sta młodzieniasztow napięknieyszych y vrodziwszych z Raphy/ ná sromotne spráwy Tureckie Tyranná przebránych z drogimi łupámi w ręce Stephaná Woiewody Wołoskiego przyszedł.

Carz Prekopski poiman.

Tám też Máchomet Cárzá Prekopskiego Mendligereiá z dwiemá Bráty w Ráphie poimał/ ktory iáko przyległy Sąsiad z polá dla lepszey bespieczności do murow się Włoskich był przeniosł.

Włoszy zdrádzili.

Ták Miásto Genuenskie Slachetne Ráphá/ z inszymi okolicznymi Zamkámi od Tureckiego Cesárzá Máchometá opánowáne iest przez podánie zdraycow Włochow w nim mieszkáiących. Co vsłyszawszy Biskup Ráphinski Simon (iák Látopiscze świádczą) ktory był ná ten czás w Kijowie/ rátunku żądáiąc v Marciná Gástołtá Woiewody Kijowskiego/ zá stołem z frásunku nagle vmárł/ y támże w Kijowie pochowan.

Biáłogrod wzięty.

A Máchomet prosto od Ráphy do Biáłogrodá Wołoskiego/ ktory nád Niestrowym vściem gdzie w Morze Pontskie wpada leży/ przyciągnął/ y wziął go tákże przez podánie/ A Stephan Woiewodá Wołoski widząc się być nierownego przeciw Machmetowi Cessárzowi/ po lesiech/ y po gorách vlegał/ Zamki vmocniwszy. Tá wieść gdy nagle do Polski przyszłá/ ták wszystkich sroga bojaźń strwożyłá/ nie ináczey iákoby iuż w Podolu/ y w Ruśi Turcy plundrowáli. Stephan záś Woiewodá Wołoski (iák Cromer y Wapowski piszą) skoro woysko Tureckie y Tátárskie odciągnęło/ Biáłogrod odiskał/ á Turecką osádę ná nim wysiekł. Tegoż Roku powodź z wylania Wisły ták sroga byłá/ iż Kázimirz y Stradom Miástá przy Krákowie wodá zákryłá/ iż do wirzchow Ołtarzow w Kościołách dosięgáłá. Tegoż też czássu Szárańczey srogie mnostwo w Sierádzkiey/ y w Łęczyckiey ziemi/ tákże w Mázowszu pánowáło/ iż nie tylko łąki y zboże/ ále y gáłęzi z drzewá obiadáłá/ gęstość ich roiu ledwo Słońce przenikáło/ iáko Cromer y Miechouius lib. 4. fol. 341. Cap. 71. piszą/ ták iż iáko obłok Niebo zásłaniáłá.

A Kázimirz Krol potym Jádwigę Corkę stárszą do Poznániá odprowádził w Małżeństwo Jerzemu Xiążęciu Báwárskiemu s posągiem trzydzieśći y dwá tysięcy złotych námienionym/ ku ktorey nie tylko Oblubieniec/ ále y Cesarz Friderik z Kurfierstámi w tysiącu koni wyieżdżał.

Przyiechał potym rychło drugi poseł od Zussankászaná Królá Perskiego do Cázimirzá/ Jsaak z Trapesandu/ prosząc áby się wypráwił przeciw Machmetowi Tureckiemu Cesárzowi ná Wiosnę/ przyrzekáiąc gruntowne wygłádzenie Turkow z Greciey/ y z Aziey/ ten odpráwion łáskáwie/ tákże drugie Pány Chrześciáńskie obieżdżał/ ále máło wskorał.

A gdy

A gdy Krol z Polaki y z Litwą w Lublinie Seymował/ słał vstáwicznie posły iedne zá drugimi Stephan Woiewodá Wołoski/ prosząc Królá o rátunek przeciw Turkom/ bo Máchomet v Andrinopolá wielkie woyská zbierał do Wołoch/ y rádzili Pánowie Litewscy (iák Cromer pisze/ *& suadebant quidem Lituani &c.*) áby Krol tákiey potężney á zacney przeciw Turkom od Litwy y Polski Bászty Wołoskiey ziemie wszystką mocą bronił/ á niżliby ią márnie strácíwszy/ álbo rączey na mięsne iátki wydawszy/ nie wczás ostátká páństwá swego z niebespiecznością bronić miał/ ále to Królá nie ruszyło/ ácz o tym cáłe dni piętnáście tráctowáli.

Roku záś 1476. Machomet Cesarz Turecki z wielkim woyskiem Turkow y Tátárow do Wołoch wciągnął/ przeciw ktorym zebrał się Stephan Woiewodá Wołoski/ Tátáry naprzod porázył szczęśliwie/ potym ná Turki gdy się przez Dunay przepráwowáli vderzył/ ále od wielkości przemożon/ wszákże obronną ręką vszedł/ nic więcey iedno dwie ście swoich strácíwszy/ trapił potym Turki z ciásnych kątow/ á Turcy zwoiowawszy Wołochy áż do Chocimá/ do Podola wtárgnęli/ y kilko wśi spalili/ co vsłyszawszy Kázimirz zárazem ruszył Ruską/ Podolską y Bełską Slachtę/ ále nászy gdy leżeli długi czás v Kámieńcá obozem/ á bez Królá zá gránicę nie chcieli/ áni do domow wroćić się śmieli/ nie mnieyszą szkodą Podolską ziemię iáko y nieprzyiaciel vtrapili/ áż Cázimirz z Korcyná do Bełzá się ruszył/ áby swoią osobą sercá swoim dodał/ á Turkow postraszył/ ále Turcy bez mieszkánia z Wołoch wyciągnęli/ bo Gálery y Okręty ná ktorych dziáłá y insze rystunki do Zamkow dobywánia wieziono y z Janczárámi Cessárzá Machometá/ práwie też w ty czásy ná Morzu Czarnym potonęły/ y od wiátrow rozrzucone. A Mathiasz Krol Węgierski rospisał listy chełpiąc się/ iż skoro się zebrał ná Turki/ vciekli z Wołoch/ Z tey przyczyny posłał mu Papież/ y Miástá/ tákże Xiążętá Włoskie dwá kroć sto tysięcy Złotych we złocie ná pomoc przeciw Turk... ...ychło potym Turcy z Bosny/ w Węgrzech pięć Zamkow wzięli nád Dunáiem/ y wszytki kráiny okoliczne Sławieńskie y Włoskie splundrowáli/ záczym Włoszy kłamstwo y prożną chlubę Mátiaszowę niewczás obaczyli.

Mátiaszowá chełpliwość.

Witay myto ná błaznach.

Otoż tobie chlubá.

Rychło potym Roku 1477. Stephan Woiewodá Wołoski Multáńską ziemię zburzył/ y Rádulá álbo Drákulę Woiewodę Multáńskiego od Brássowskich Mieszczan wydánego poimał/ á porázíwszy y wygnawszy Tureckie zastáwy/ Cypulissę iednego z swoich Pánow rádnych Woiewodą Multáńskim vstáwił.

O wzięciu Nowogrodá wielkiego pod Litwą przez Kniáziá Moskiewskiego Jwaná Wasilewicá/ Roku 1477.

Rozdział IIII.

Iwan Wasilewic Xiądz Moskiewski/ mąż wielkiey dzielności/ zebrawszy wielkie woyská ciągnął pod Nowogrod wielki Litewski/ á Nowogrodzánie nieczekáiąc go w zámknieniu/ zszykowáli się/ y zwiedli z nim bitwę v Rzeki Solony iáko Zerberstein pisze/ ále od wielkości Moskwy przemożeni/ do Miástá pierzchnęli/ ktore przez niedbáłość Litewską y Królá

Solona Rzeká.

Cázimirzá/

Cázimirzá/ y złe osádzenie Jwan Moskiewski Xiądz wziął/ gdzie trzy stá przednieyszych Mieszczan dał ściąć/ y ich wszytkie wielkie á bogáte máietności pobrał/ Mieszczány też wszytki insze złupił/tylko trzecią część káżdemu swego dobrá wracał/ y Arcibiskupá álbo Metropolitá Nowogrodzkiego skárbnicę / Złotem/ Srebrem/ Perłámi/ Kámieniámi drogimi / y wszelkim rodzáiem bogactw przez wiele lat zebránych napełnioną złupił / á sámego tylko Złotá / Srebrá / Pereł/

300. wozow Kleinotow z Nowogrodá.

Kámieni drogich/ y Kleinotow trzy stá wozow wywiozł do Moskwy z Nowogrodá/ á szat y inszych statkow bez liczby było pełno wozow.

Niewola Tátárska Kniáziow Moskiewskich.

Ten Jwan Wasilewic áczkolwiek był ná szyrokie páństwo po swych przodkách wstąpił/ ále było w niewoli y pod hołdem Tátárskim / tych Tátarow ktorzy zá Wołgą mieszkáią / á ták srogo był zniewolony od nich káżdy Kniáź Moskiewski/ iż gdy Posłowie álbo Gońcowie Tátarscy po tribut álbo w iákiey inszey spráwie przyiecháli do Moskwy/ sam Xiądz Wielki piechotą musiał przeciw Posłowi wychodzić/ á Kobylego mleká (ktore picie Tátarom iest nawdzięcznieysze) kubek z wielką vkłoną y czołem biciem ná koniu siedzącemu Tátarzynowi podawał/ á ieśliby iáka kroplá ná grzywę końską z wąsow Tátárskich álbo z kubká vkápnęłá / to Xiądz Wielki musiał lizáć / Tłumáczowi záś czytáiącemu listy Cárskie/ dla siedzenia Szátę nawybornieyszych Sobolow podściełał/ á sam z Rádnymi Pány swoimi stoiał/ á potym czołem bijąc słucháiąc listow ná kolána vpadał/ y klęczał/ áni się z żadney posługi Tyrańskiey wymawiał/ też chociaby woynę przeciw własnym przyiaciołom powinnym á Chrześciánom podnieść mu kazał / musiał wszytko czynić.

Tey ták srogiey á ciężkiey niewoley Jwan Wasilewic Mąż wielkiego sercá y Rycerz waleczny/ dla czego iest słusznie wielkim názwan / nie mogł ścierpieć / á zá pobudką Zony Greckiey wybił się z niey / pográniczne też insze y przyległe Ruskie Xiążętá powinowáte swoie więcey fortelem niż mocą pod moc swoię podbił/ tákże też Zamkow Litwie zdawná służących wiele pobrał. A rościągnąwszy páństwo ná zachody Nowogrod wielki Miásto bárdzo szerokie/ ludne/ y składem kupi ze wszytkich stron pułnocnych nabogátsze/ y nasławnieysze opánował. A

Dań Litwie zwykła z wielkiego Nowogrodá.

ná káżdy rok sto tysięcy czerwonych Złotych / iáko Wapouius y Bielski świádczą/ álbo Rubli iák Długosz y Cromer piszą/ Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu do tego czásu płáciło / O czym Długosz / Miechouius lib. 4. cap. 27. fol. 343. Cromerus lib. 29 *primæ editionis fol. 632. secundæ verò* 422. *fol.* Bielski 2. *editionis fol.* 251. *Herbortus fol.* 33. *lib.* 17. *cap.* 9. *Wapouius &c.* Ale Ruskie Látopiszcze y Litewskie tribut z Nowogrodá wielkiego ták ráchuią/ iákosmy wyższey nápisáli / iż z Nowogrodá wielkiego dawano do skárbu Litewskiego/ liczonych pieniędzy dziesięć tysiąc Złotych Czerwonych / Frezow wielkich Niemieckich sto / skąd znáć iż Nowogrodzánie Liflandską ziemią/ zwłaszczá gdzie iest port v Nárwy / iáko y Moskiewskie Kroniki świádczą/ władáli / od ktorych zá Dań Frezy z zamorza miewáli/ á Xiędzom Litewskim w tribucie dawáli/ nád to Rysiow czterdzieści Sorokow / Soboli / Kun / Lissow/ Marmorkow / Wilkow / y wszelkiego rodzáiu Futer/ káżdego po czterdzieści Sorokow. Pskowiánie záś połowicę tego tributu płácili/ to iest po pięći tysiąc czerwonych Złotych/ po 50. Fresow / y 20. Sorokow káżdego rodzáiu futer.

Tym łupem niewymownym y opánowániem ták sławnego Miástá Jwan Wasilewic podniesiony / ná wszytki kráiny y Xięstwá Ruskie y Litewskie myśl swoię násádził / widząc iż się Kázimirz inszymi spráwámi w dálekich stronách Polskich báwił. Ale Pánowie Litewscy przez vstáwiczne posły wnet go przyzwáli/ iż vmocniwszy przymierze z Matiaszem Krolem Węgierskim / y przysięgę od Marciná Pruskiego Mistrzá/ z ktorey się wyłámował/ wziąwszy/ A Janowi Biskupowi/

Biskupowi y Jakobowi Dębinskiemu Castellanowi y Stároście Krákowskiemu/ tákże Páwłowi Jásieńskiemu Castellanowi Sędomirskiemu Koronne spráwy zlecił/ sam z Krolową y z Krolewicámi do Litwy spiesznie iechał / gdzie stánowiąc Litewskie spráwy dłużey nád zwyczay w Wilnie mieszkał / y posłał záraz Dworzániná swego Stretá do Cárzá Zawolskiego Sachmatá prosząc go o pomoc przeciw Moskiewskiemu.

Kázimierz do Litwy prożno.

Zawolski tedy Carz z wielkim woyskiem Ordy swoiey ciągnął do ziemie Moskiewskiey / á położył się ná Rzece Vhrze / Ale áczkolwiek Pánowie Litewscy nalepszą rzecz być rádzili (iáko Długosz pisze) woyną swego dochodzić/ y odyskiwáć/ wszákże Krol z srogim Xiędzem Moskiewskim wolał spokoynie postępowáć/ widząc go ták wyniesionego y potężnego/ przybyciem wielkich bogactw y kráin posiędzenim/ tákże wielkością niezliczoną Rycerstwá ćwiczonego vstáwiczną woyną / y wspámiętánim przeszłych zwycięstw mocy swey vfáiącego/ á swoich długim záleżenim nikczemnych y zniewieściáłych do woyny być powiádał / pieniężnymi ludźmi przeciw ták możnemu nieprzyiacielowi woynę wieść potrzebá / ktorych z Polski y z innych sąsiednych stron ná ten czás ták prędko wywieść nie mogł / Dla tego z Moskiewskim ná kilko lat Kázimirz przymierze wziął/ A Nowogrod wielki y kilo Xięstw Ruskich od Litwy oderwánych przepádło.

Vhrá Rzeká.

A Car Zawolski stał ná Vhrze niemáły czás oczekawáiąc náuki Krolewskiey/ á potym Kniáź Moskiewski dał wielkie dáry Hetmánowi Cárskiemu Kniáziu Timiru / y wszytki vpominki / y osobne wielkie dáry co były zátrzymáne kilká lat z Moskwy Carowi odesłał. Car też nie máiac náuki od Kázimirzá / y będąc námowion od Hetmáná swego Tymirá / zwrocił się do Cárstwá swego / ktorego tenże Tymir Hetman iego zá podarki Kniáziá Wielkiego zárzezał / á Krol Kázimirz do Polski odiechał.

A tu Látopiszec Ruski w czásie/ y w przyczynie o odiazdu Krolá Kázimirzá z Litwy do Polski szfánkował/ powiedáiąc iż iáko Krol Jrzyk Czeski vmárł/ posłáli do niego Pánowie Czescy/ prosząc áby im Włádisławá Syná dał ná Krolestwo Czeskie. Przeto Kázimirz opuściwszy spráwy Litewskie y woynę z Moskiewskim/ zá namową Pánow Polskich iáchał do Polski chcąc odpráwić Syná ná Koronę Czeską etc. To nie ku rzeczy / Bo Jrzyk Podebrándski Krol Czeski vmárł Roku 1471. á Włádisław Syn Cázimirzow był koronowan ná iego mieysce záraz w Prádze / iák się o tym wyższey námieniło/ á Moskiewski potym Roku 1479. Nowogrod wziął/ á ták tu Látopiszec szfánkował w ośmi lecieh / gdy rzecz przeszłą zá przyszłą kłádzie.

O porázeniu Turkow stá tysięcy przez Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego. Rozdział V.

Tegoż Roku 1479. o S. Gáwle w Jesieni/ Tureckiego woyská sto tysięcy / nád ktorymi było pięć Baszow Hetmánow / máiąc z sobą pomocne vphy Multanow / do Siedmigrockiey ziemie wciągnęli/ á v Sobinowá álbo Sibinowá Miástá obozem się położyli / ná ktory gwałt Batori Jstphan Woiewodá z swoim woyskiem zebrawszy się ciągnął

LL

przeciw

przeciw Pogánom / ktorzy w swey wielkości dufáiąc zewsząd go ogárnęli / Stephan też Batory widząc iż się miał trudno bitwy vwárowáć / á z owiemá vstámi Węgrow inszych od Mátiaszá Krolá przyciągáiących złączyć się trudniey widział / wszákże dał im znáć o swoiey bitwie z Turki gwałtowney / żołnierze też y wszytko Rycerstwo Batorego dobrowolną przysięgą społnie się obwiązáli / iż ráczey pirwey vmrzeć á niż vciekáć / wszyscy przyrzekli / kazał zátym Batory dáć znak woyny / á rościągnąwszy Proporce / y w Trąby / tákże w Bębny z obu stron

Bitwá Węgrow z Turki.

ogromnie vderzywszy stoczyli bitwę srogą / ktora prawie trzy godziny trwáłá / y iusz Węgrowie wspárci od wielkości Turkow poczęli byli vstępowáć / á Batory ich też iusz ledwo zátrzymał / obwięzuiąc ich poćciwością / drugich łáiąc á świeżą im nie dawno społnie vczynioną przysięgę ná pámięć przywodząc / gdy oto w tym dwá ostátnie vphy w ktorych byli Dworzánie Krolá Mátiaszá / tákże Ráczowie / ktorych było z Hetmánem Járiczem y Kniáziem Páwlem dziewięć set gwałtownie prętką iázdą nátárli / w bok nieprzyiaciół vderzyli / á Turcy z niespodziáney rzeczy zdumiawszy się / obrociwszy koniámi zástáwiáli się ná máłą chwilę / potym zátrwożeni y wspárci vciekáć poczęli / Tám wielka w vciekáiących porażká się stáłá / ábowiem żadnego okrom piąćdziesiąt zacnieyszych poimánych Węgrowie nie żywili / poległo Turkow ná rożnych mieyscach y ná plácu w ten czás pobitych dziewięćdziesiąt tysięcy / bo ich gonili Węgrowie od Sibinowá do Giurgeczá Miástá Multáńskiego nád Buzowę Rzekę / ktore poboysce mnie sámi Multáni co słycháli od swych Dziádow vkázowáli / gdym tám tedy do Turek Roku 1575. iáchał.

90000 Turkow poległo zbitych.

Ták w ten czás to sławne á káżdego wieku pámiątki godne zwycięstwo Batory Stephan Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu z Turkow odniosł / ktory sam w ten czás Pedogrą ná śmierć práwie strapiony w Węgrzech leżał / ták iż pospolicie ćwierdzono wszędzie iżby vmárł / ále się dał Niemcom znáć być żywym / gdy Rákuską ziemię ná drugi Rok przez Tomaszá Tarczego zwoiowáł. O tey sławney bitwie y zwycięstwie Batorego nád Pogány Kroniki Węgierskie / zwłaszczá Bonfinus / á z nászych Miechouius lib. 4. fol. 343. Cap. 72. Cromerus lib. 29. *primæ editionis* fol. 632. *secundæ verò* 423. Herbortus lib. 17. Cap. 19. fol. 331. etc. A ten Rok przeszły / y drugich lat kilko / iáko Cromerus / á iusz Látopisiec siedm lat świádczy / Krol Kázimirz z Krolową y z Synámi iusz będąc zeszły w stárości / w Litwie około łowow w ktorych się rad kochał strawił / áni się żadna rzecz godna pisánia w ty czásy tráfiłá w Polszcze / y w Litwie / ponieważ był pokoy ze wszytkich stron / tylko iż Jan Długosz Roku 1480. Cánonik Krákowski Náuczyciel Synow Kázimirzowych vmárł / ktoro miał wstąpić ná Arcibiskupstwo Lwowskie / pisał Kronikę Polską ßeroko łácińskim ięzykiem / tákże położenie Ziemie Polskiey / áż do tego czásu iego śmierći / ktora ácz dla zazdrości ná świátło nie wyszłá / wszákżem iey ia iáko prawdziwie á szczerze nápisáney w tey nászey Kronice według Cromerá y Miechowiusá násládował.

Długosz vmárł

Powietrze morowe w Polszce.

Roku potym 1482. powietrze wielkie morowe z Węgier do Krákowá przyniesione / w máłey y w wielkiey Polszce pánowáło / w ktorym ludzi wielkość niezliczona pomárłá / Simon też z Lipnice Bernádinskiego Zakonu Kápłan znodzieiá świętego żywotá tego czássu w Krákowie vmárł / v tego grobu wiele chorych vzdrowionych być powiádáią.

Swięty Simon z Lipnice.

Roku zás 1483. w wstępny czwártek postu rostał się z tym świátem Xiążę Kázimirz wtororodny Syn Krolewski / w Wilnie támże pochowan w Káplicy Kościołá S. Stánisłáwá / ktorego pogrzeb Oćiec vczćiwie obchodził v iego grobu

grobu stáwią też być świątobliwości cudá doświádczone / á powiádáią go w tákiey czystości żywot swoy prowádzić / iż gdy mu lekárze ná *concubitum* iesliby chciał być zdrow rádzili / odpowiedział / iż wolał śmierć podiąć niż práwo czystości poślubioney przestąpić. Ták on do wiecznego Błogosłáwieństwá był vprzeymy / álbo z iedney oney woyny Węgierskiey / doświádczywszy / gdy był od Mátiaszá wspárty / nieustáwiczności y prożney omylności tego Swiátá.

Kazimierz S. vmárł.

Tego też czásu bez Krolá swowolenstwá się w Polszce było námnożyło / iż pospolicie Sláchtá zacnieysza łupiestwem y rozboystwem żyłá / z ktorych Christoff Száfrániec zacnego rodu y wielkimi máiętnościámi obdárzony / zebrawszy łotrowstwá bárdzo wiele z Pieskowey Skáły Zamku swoiego (iák Cromerus / Miechouius / Waponius y Bielski piszą) ná dobrowolnych gościncách rozbiiał / y Kupcow Crákowskich niemáło bogátych y zacnych ná Lublinski Jarmárck iádących pobił / y połupił we Zborowku v Wislice / dla czego był wywołány / á gdy wywołánia nie dbał / obskoczony był w Sarczowie Miásteczku Sierádzkiey ziemie / y poimány / á w Crákowie z roskazánia Krolewskiego ścięty / zączym spokoynieysze goścince zostáły.

Száfrániec rozbiiał.

Száfrániec ścięty.

W Czeskim też Krolestwie w ty czásy srogie wnętrzne rozruchy były / bo Heretykowie pobiwszy Kápłany / y rospędziwszy ich / ná Pány Swieckie / y ná sámego Władisłáwá Krolá swoiego Cázimirzowego Syná buntowáć się poczęli / ták iż Krol widząc niebespieczność zdrowia swego / w gory Kutnenskie musiał viecháć / á pospolstwo rozburzywszy się Senatory álbo Pány Rádne stárey y nowey Prági gwałtownie pobili / y Klasztory połupili.

Rostyrki Czeskie.

Tegoż czássu Máchomet Cesarz Turecki Rodissu dobywał / ále odbity z zelżywością / do Apuliey Włoskiego páństwá wtárgnął / tám Bestią y kilko Miast inszych zburzył. A Hidrunt Miásto portowe sławne Turkámi osádził. Potym gdy z woyskiem do Siriey ciągnął / vmárł v Nikomediey / á po iego śmierći Turcy się ná dwie częśći rozdzielili / bo iedni Baiazetowi stárszemu / á drudzy Zemowi młodszemu Synowi iego życzyli / y wnętrzną woynę wiedli / zá czym Alfons Syn Krolá Neapolitáńskiego Hidrunt zás Pogánom odiął.

Máchomet Cesarz Turecki vmárł.

O przysiedze Stephaná przesławnego Woiewody Wołoskiego Krolowi Kázimirzowi / y o iego Bitwách z Turki.

Rozdział VI.

Baiázet Cesarz Turecki skoro ná stolec Máchometá Oycá wstąpił Roku 1484. do Wołoch z wielkim woyskiem morzem y ziemią przyciągnął / chcąc się pomśćić nád Stephánem krzywdy / porażki y zelżywośći Oycowskiey / Kilią y Biáłogrod ácz z wielką szkodą swoich Zamki portowe posiadł / y Wołoską ziemię wszystkę zburzył / ále nie opánował iáko Jouius omyliwszy się nápisał. Bo Stephan Woiewodá widząc być nierownego mocy Tureckiey / w gorách y w lásách vlegał / Turkow vrywkámi zawżdy trapiąc. Potym drugiego Roku 1485. iák Miechouius / Cromer / Wapowski / etc. á od stworzenia Swiátá 6994. iák Látopiscze Ruskie

Turcy Wołoską ziemię zwoiowáli.

świádczą/ posłał do Kázimirzá Królá prosząc go o rátunek przeciw Turkom/ obiecuiąc mu przysiądz wiecznie hołd y posłuszeństwo z potomkámi swymi. Kázimirz tedy niechcąc tey pogody opuścić/ áby sobie zhołdował tákiego Monárchę/ ktory Turki/ Tátáry y Węgry często wielkimi porażkámi zwyciężał/ á do tąd się z przysięgi skuteczney iemu wykámował/ ruszył się do Lwowá ná początku Iesieni/ gdzie ná roskazánie iego wszytká Słachtá Ruska/ Podolska/ Pánow też Polskich y Litewskich bárdzo wiele do Kołomiey przyciągnęli/ Zbroią y Koniámi stroynie ozdobieni/ ták iż wszystkiego woyská iezdnych do woyny godnych tysięcy dwádzieściá było/ A w ten czás *Formidabile erat Turcis nomen Polonorum*, iák Cromerus pisze/ Strászne było imię Polskie Turkom. A położył się Kázimirz obozem v Kołomiey ná szerokim polu/ á Stephan według náznáczonego dniá w kilku tysiący iezdnych z Pány y z Boiáry Wołoskimi przyiechał do Królá/ á tylko sam od Pánow Rádnych Koronnych y Litewskich wprowádzon vczciwie do Namiotu/ w ktorym Krol ná Máiestacie w Koronie y w vbierze Krolewskim siedział/ Tám Stephan Woiewodá trzymáiąc w ręku Chorągiew z Herbem Wołoskim/ y vczyniwszy z vkłonnością poczciwość Krolowi ná koláná vpadł/ y Chorągiew przed nogi iego porzucił/ támże przysięgał według zwykłych Ceremoniy że wszytká Wołoská ziemia być záwżdy w wierze y w posłuszeństwie Królá Polskiego Kázimierzá y iego nasledników Krolow Polskich/ Ani żadnego Páná inszego krom iego nieznáć/ przeciw káżdemu nieprzyiacielowi ze wszystką mocą iemu być pogotowiu/ áni pokoiu/ áni woyny z żadnym bez roskazánia Krolewskiego nie czynić/ podniesiony potym z ziemie od Królá y pocáłowány z trzynaścią Pánow Wołoskich przednieyszych v stołu posádzon/ y dosyć vczciwie częstowan/ ná ostátek gościnnymi vpominki vdárowány do Wołoch odiechał/ wziąwszy od Królá trzy tysiące iezdnych przebránych ná pomoc przeciw Turkom/ nád ktorymi był Hetmánem Jan Polak rzeczony/ ácz Látopisiec świádczy iż Syná swego Janá Albrichtá s tym ludem Krol był posłał/ A s tym posiłkiem Stephan Turkow bárdzo często mężnie porażał/ y wielkie ich woyská pobiiał/ ták iż ich z Wołoch wygnał/ y wykorzenił/ á pokoy długo miał od Cesárzá Tureckiego.

Krol Kázimierz ná Turki.

Stephan Turki z Wołoch wygnał.

Tegoż Roku Kázimirz Krol iáko Látopisiec świádczy przyiáchał do Litwy/ gdzie przybieżał do niego Kniáź wielki Micháylo Borysowic Twierski/ á Xięstwo iego Twierzycá podáło się Kniáziu Iwánu Wásilewicu Moskiewskiemu/ z tego Xięstwá czterdzieści tysięcy iezdnych ná woynę wychodziło záwżdy/ iák Herberstein pisze.

Kniáź Twierski do Litwy.

Tegoż látá Miesiącá Máiá 21. dniá vpadł śnieg wielki do goleni/ y było zimno bárdzo wielkie w Litwie/ á potym Krol Cazimirz był w wielkim Xięstwie Litewskim siedm lat nie wyieżdżáiąc/ gdyż rádniey mieszkał w Litwie niżli w Polszce dla roskosznych łowow/ y rozmáitych zwierzow/ bo był bárdzo myśliwy.

Potym Krol Kázimirz Roku 1489. vsłyszawszy iż Tátarowie w wielkim woysku Ruskie y Podolskie ziemie srogo woiowáli/ wypráwił przeciw im Janá Albrichtá Syná swoiego z przebránym Rycerstwem koronnym/ do ktorych też Litewska/ Ruska/ y Podolska Słachtá przybyłá/ á Tátarowie z łupámi/ y z więźniámi iuż wychodzili do Ordy/ rozdzieliwszy się ná dwá vphy wielkie/ co gdy vsłyszał Albricht/ ná pirwszy vph przodkiem szedł/ á było w nim konnego ludu iák Wapouius pisze piętnaście tysięcy/ ná ktory z wielką śmiáłością vderzywszy/ y ná głowę Pogánow porázil/ y łupy y więźniow odbił.

Ná drugich potym ktorzy pozad śli ciągnął Jan Albricht á niespodziánych bez wieści gwałtownie obskoczył/ tám koląc/ biiąc/ siekąc Pogánow iáko było/ ktorych było dziesięć tysięcy pogromił z swoim Ricerstwem áż do zmordowánia/ iż z káżdego

Jan Albricht 25000. Tátarow porázil.

iż z káżdego od pracey pot szedł/ á práwie cáłe puł dniá biiąc ich strawił. W tym też vphie ieden Carz zábity poległ/ á drugi vciekł.

Byłá tá porażká Pogánow nád Rzeką Sauorunem álbo Sáfranem gdzie do Bogu wpáda.

Ná zimę zás Tátarowie mszcząc się tey porażki do Podola wtárgnęli/ ale Litwá y Podolánie/ tákże Wołyńcy prętko się zebrawszy porázili ich zá Bożą pomocą/ bo przed wielkim śniegiem vciekáć nie mogli/ ták iż ich ná plácu dziewięć tysięcy zostáło/ A w ten czás Jan Albricht dla tey swoiey spráwney w Rycerskich spráwách dzielności (ácz nie był w tey posledniey bitwie/ ktorą Litwá wygráłá) począł być w sławie y w miłości/ ták v Rycerstwá iáko v więźniow/ ktorzy iego męstwo/ mądrość/ y rostropne baczenie wysławiáli.

Litwa Tátárow 9000. porázilá.

Tegoż czásu Krol Kázimirz z Báiacetem Tureckim Cárzem przymierze przez Mikołáiá Firleiá postánowił/ ktory był potym Hetmánem Koronnym.

O Woynie y vgodzie miedzy Janem Albrichtem y Władisławem Krolem Czeskim/ Kázimirzowicy rodzonymi Bráty/ á przekinieniu Xiążąt Siewierskich od Wielkiego Xięstwá Litewskiego do Moskiewskiego Xiedzá/ A o śmierci Królá Kázimirzá.

Rozdział VII.

Mathiasz Krol Węgierski Roku 1490. zburzywszy y opánowawszy Rákuską Ziemię/ y Wiedeń głowne Miásto pod Friderikiem Cesárzem wziąwszy/ gdy Nowego Miástá dobywał/ vmárł Apopleria. Po iego śmierci Pánowie Węgierscy rozdwoili się ná rożne części około wybránia Królá nowego/ bo iedni Janá Albrichtá Krolewicá Polskiego wybráli/ á drudzy zás ktorych więcey było/ Władisławá Brátá iego Królá Czeskiego prętko przyzwawszy w Budzyniu koronowáli. Co vsłyszawszy Jan Albricht/ wnet zá porádą Oycá Kázimirzá Królá Polskiego/ y Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ y zá iego nakłádem woyská dwánaście tysięcy z Chorągwiámi koronnymi zebrał/ y wyciągnął z Krákowá Miesiącá Czerwcá do Węgier/ A gdy przyiechał do Pestu/ nálazł Miásto osádzone strzelbą/ tákże brzegi Dunayskie: Potym z porády swoich odciągnąwszy od Pestu/ obegnał Koszycę/ záczym Saris/ Operiasz/ y Sibinow Miástá pobrał/ á Koszyc strzelbą y szturmámi przez cáłą Jesień áż do puł zimy dobywał. A Koszycánom gdy się oblężenie sprzykrzyło posłáli do Królá Władisłáwá o rátunek prosząc. Ruszył się tedy do Koszyc Krol Władisław z woyskiem przeciw Brátu/ ále Węgrowie widząc Albrichtá z Polaki potężnie stoiącego/ ná vgodę táką rzecz przywiedli/ iż Krol Czeski Władisław miał być Krolem cáłym Węgierskim/ iáko dostátecznie wybrány y koronowány/ á Olbrichtowi postąpił w Sląsku Xięstwo Głogowskie/ Kozuchowskie/ Wratsławskie/ y insze dzierżáwy ktore trzymáło przed tym Xiążę Zegáńskie/ y záráżem mu wtey páństwá zupełne wwiązánie przez Stárostę Głogowskiego Poláká dano. Ták tedy Jan Albricht Krolewic odciągnął od Koszyc ná Aperiasz/ á Węgrowie się też

Ten Friderik Cesarz był ták waleczny/ iż go Florentini Włoszy ná Ráku málowáli/ z tym napisem/ Tendimus in latium, szydząc z iego nikczemności.

Jan Albricht Xięstwá Sláskie wziął z vgody.

wie się też

Ociec ſam Synow wádził.

wie ſię też roziecháli. A gdy zá porádą máło mądrych y roſkazánim Oycowſkim (ktory go k temu pobudzał y obiecował mu ná pomoc z wielkim woyſkiem Polſkim / Litewſkim / y Tátárſkim przybyć) wßytki okoliczne włości w Węgrzech Albricht burzył / Władiſław Krol Brát iego częſtymi ſkárgámi ſwoich wzbudzony ośmnaście tyſięcy (iáko Cromer piſze / ále Bielſki dwánaście tyſięcy kłádzie) pieſzych weſpoł y iezdnych przeciw Albrichtowi poſłał / nád ktorymi Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego przełożył / A Jan Albricht ledwe iuß miał w woyſku ſwoim czterzy tyſiące żołnierzow / iáko Cromer piſze / á Miechouius lib. 4. fol. 325. tylko dwá tyſiącá kłádzie / wßákże námniey z ſobą nie trwożąc z wielkości przyciągáiących nieprzyiaciół / nápomniawßy ſwoich áby mężnie á nie bez pomſty iáko Mężom poćciwym y mocnym przyſtoi potykáiąc ſię ráczey śmierć ſławną podieli / niżby ſromotnie vciekáiący / álbo kryiący ſię iáko bydło pomordowáć ſię dopuśćić mieli / wywiodł ich w pole pirwßego dniá Styczniá Mieſiącá / roku 1492. á gdy trąby zobu ſtron znák bitwy dáły / ściekły ſię obiedwie woyſká wręcz / gdzie mężnie ſobie poczynáli Zołnierze Albrichtowi / áż pirwßy vph nieprzyiacielſki ná zad wſpárli / ále od wielkości przemagáiącey / wiele Mężow zacnych ſtráciwßy vſtąpili / potym ſam Albricht Krolewic gdy długą chwilę prożno vśiłował bitwę náprawić / á ſwoich do ſpráwy przywieść / gdy dwu koniu w zápalczywości bitwy pod nim zábito / á trzeciemu / ná ktorego ſię przeſiadł / brzuch przebodziono / ledwo ná Aperiaß viechał. Tám dwá Czechowie co ſię byli po nim vdáli / gdy iuß Słońce záchodziło máło go nie poimáli / bo ſię był od ſwoich w ciemney nocy odłączył / á broniąc ſię Czechom / miecz mu ſię przepadł ná dwoie / y iuß ſię nie miał czym bronić / áż mu Krupſki mieczá dodał / ktorym on záraz obudwu nieprzyiaciół Czechow poprzebiiał. Polſkich Zołnierzow y Litewſkich Noc rátowáłá / iż ich wiele vbiegło / tráfił potym Albricht ná inße Vſarze Węgierſkie / ktorzy gdy go obſkoczyli / począł z nimi rokowáć / A żołnierze iego co też rożno vciekáli / poznawßy go po mowie biegli ieden zá drugim miedzy Węgry wołáiąc / biy zábiy / biy zábiy / dla tego Huſárze Węgierſcy mnimáiąc by náßych było więcey / nocą omylni vciekli opuściwßy Krolewicá Albrichtá / tákże wybáwiony z tych złych dwu toni z ſwoimi / ktorych było przy nim niewiele / vbieżał ná Aperiaß.

Bitwá Albrichtowá z wielkim woyſkiem Brátá Władiſławá.

Pod Albrichtem trzech koni w bitwie zábito

Miecz ſię przepadł Albrichtowi / iáko Turnuſſowi gdy ſię bił z Eneaſem.

Krupſki Sláchcic.

Męſtwo Albrichtowo.

Fortel. Sámi vciekáli á słowie gonili.

Władiſław Krol Węgierſki y Czeſki vſłyßawßy o tym nie z zwyćięſtwá ále z dobrego zdrowia Brátá ſwego rádował ſię / á poſławßy do niego vczynili táką vgodę / iż Jan Albricht wziął wielki Głogow w Sląſku / Kożuchow / Sprotáwę / Zieloną gorę / Swebodzą / ſkąd ſukná Swiebodzińſkie / Giurę / Kroſno / Scináwę / Opáwę / Kárnow / Toſko / Bitom / Swietlenicę / y Kożlę z Miáſtámi y Zamkámi / y ze wßytkimi włośćiámi / ktorych miał ták długo z dziećmi ſwoimi vżywáć dokądby Krolem nie zoſtał. A to miedzy ſobą poſtánowiwßy y pieczęćiámi z obu ſtron vmocniwßy / Jan Albricht do Krákowá przyiáchał z ktorego nie wyieżdżał áż do śmierći oycowſkiey / Bo Krol Kázimirz w Litwie ná ten czás mießkał ſtánowiąc z pány Litewſkimi iákoby woiennym obyczáiem pod Moſkiewſkim ſwoie páńſtwá odebráć / ktore był od Litwy oderwał. Abowiem ſkoro Nowogrod wielki opánował / Xiążętá Siewierſkie z Wielkich Xiędzow Litewſkich od Olgierdá narod wiodąc / do Moſkiewſkiego Wielkiego Xiędzá Jwaná Waſilewicá przyſtáli byli / ácz nie bárdzo wielką rzeczą obrázeni / to ieſt dla tego / iż gdy do Wilná ku Krolowi Kázimirzowi przyiecháli / niktorego czáſu niechciáno ich do niego ná pokoy wpuśćić / A gdy ieden z nich vpornie ſię dopierał wniść / Odźwierny mu pálec v nogi drzwiámi przyćiſnął / y złamał / zá to áczkolwiek Odźwierny był ściety / wßákże tym gniew Xiążąt onych nie mogł być vbłagan / bo proſto do Moſkiewſkiego z Wilná odiáchawßy ſámi ſiebie z Xięſtwy

Xiążętá Siewierſkie przekinęli ſię do Moſkiewſkiego.

ſwoimi

ſwoimi iemu ſię poddáli. A ieſli tá przyczyná ich przekinienia byłá / álbo ráczey oná / iż obaczyli być ſię wzgárdzonymi v Pánow Litewſkich / á w nabożeńſtwie y w obrzędach Kościelnych od nich rożni byli / á z Moſkwą ſię zgadzáli / iednák táką pogodę y tę przyczynę máiąc / o czym dawno przemyſláli / to w ten czás vczynili / tá tedy przyczyná woyny byłá Kázimirzowi przeciw Moſkiewſkiemu / ále więcey będąc zápalony chęcią wywyżßenia Albrichtá Syná ná Kroleſtwo Węgierſkie / ſkoro vſłyßał iż go Władiſław drugi Syn / ná ktorego ſię o niewdzięczność dobrodzieyſtw ſwoich gniewał / poráził / y zgody oney nie lubiąc wziął przymierze z Moſkiewſkim / á ſam woynę Węgierſką chciał z Synem odnowić / á zelżywości ſię Albrichtowey pomścić. Y rußył ſię z Wilná chcąc záraz Annie Corce poſlubioney Xiążęciu Boguſławowi Szczecińſkiemu weſele vczynić / y Ruśi Podgorſkiey y Podolſkiey rátunek dał / Bo w ten czás Muchá niiáki chłopſkiego rodu zebrawßy Wołochow / y Ruśi Pokuckiey dzieśięć tyſięcy / Ruś y Podole plundrował / ktorego zá łáſką Bożą Mikołay Chodecki Zemełká názwány / Mąż dzielny / y w Rycerſkich ſpráwách biegły / z ſłużebnym ludem Polſkim poráził / á ono chłopſtwo rozgromił / ſam potym Muchá od Ruſkiey Sláchty v niktorey Ruſki ktorą miłował poiman / y do Krákowá przywiedzion / w więzieniu żywotá dokonał.

Muchá Wołoßyn drugi Podkowá.

A Krol Kázimirz ſkoro po Wielkieynocy tegoż Roku 1492. z Wilná do Trokow iáko Cromer piſze iednym dniem przyiecháwßy záchorzał / z Trokow potym do Grodná przywiezion / tám mu przypádłá niemoc Czerwona / z ktorey co dáley to był mdleyßy / á gdy go Doctorowie vleczyć nie mogli / Bernádini go leczyli grubym chlebem / y pieczonymi grußkámi / zá tym począł puchnąć / Y ſpytał Doctorá ſwego Jacobá Zaleſkiego ieſliby ießcze byłá iáka nádzieiá zdrowia / á gdy mu odpowiedział / iż nie może być żyw / wnet iáko nievſtráßony bołownik rzekł / WIEC TEDY VMRZEC: A ták przyiąwßy z nabożeńſtwem Sacramentá páńſkie / Teſtáment vczynił / á w oſobliwym táiemnym záchowániu ſto tyſięcy złotych czerwonych vkazał / ktore miedzy Syny rozdzielił / á Pánow Litewſkich s płáczem proſił áby ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wzięli ſobie Syná tego Alexandrá / ná co przyzwolili / widząc y pámiętáiąc ná ie° porządną ſpráwę y miłość ku ſobie.

Kázimirzowá śmiáłá odpowiedź gdy miał vmrzeć.

Aczkolwiek vſtáwicznie walczył / á wżdy 100000 Złotoch czerwonych zoſtáwił.

Pánow tákże Koronnych żądał / áby Janá Albrichtá drugiego ſyná iego ná Kroleſtwo Polſkie koronowáli / Władiſłáwá záś Węgierſkiego y Czeſkiego Krolá / tákże Janá Albrichtá przyßłego Polſkiego Krolá Synow obwiązał / áby Brátá ſwego młodßego Sigmuntá nie opußczáli / á dáli mu táki vdział miedzy páńſtwy ſwymi / vmárł we Czwartek ná Zamku Grodzienſkim ſiodmego dniá mieſiącá Czerwcá tydzień przed Swiątkámi / iáko Miechouius piſze / á Látopiſec tydzień przed Bożym Wſtąpienim kłádzie / odwiezion potym vćciwie do Krákowá przez Pány Litewſkie y Koronne / á tám iedennaſtego dniá Lipcá w Grobie Mármurowym ktory był ſam zbudował ná Zamku v S. Stániſłáwá pochowan z wielką pompą zwykłych Ceremoniy / ktore Krolowa Elżbietá z Synámi / z Biſkupámi / y z Pány Koronnymi y Litewſkimi obchodziłá.

Teſtament Kázimirzow.

Pogrzeb Kázimirzá.

Był wzroſtu wyſokiego ſtrzeliſtego / długiey á ſuchey twarzy / łyſſy ná głowie / mowy ſczepietliwey / obyczáiow proſtych / myśliſtwem około zwierzu / y ptáſtwá wßelkiego nader ſię báwiący / dla tego w Litwie więcey mießkiwał / ták iż gdy wielkie podarki z Litwy poſłał Synowi Władiſłáwowi Krolowi Czeſkiemu / á Rybnickie ie Xiążę Poſłom odiął / Potym widząc zły vczynek / łáſki y odpußczenia v Kázimirzá Krolá proſił / iedno to rzekł / niech tylko Pſy wroći / á inße podarki niech ſobie trzyma / nie pyßny / trzeźwi / bo Winá / Piwá / y Miodu nie piiał / vtrátny / nie budowny / w łáźni ſię z winnikiem záwżdy

Vrodá y obyczáie Kázimirzowe.

Ták też właśnie vczynił Wácław Ceſarz / gdy mu Zamek ieden zgorzał bogáty / nie pytał

chwoſtał

ſię o więcey/ tylko / á Piwnicá z vinem czy zostáiá/ bo był náß brát.

chwoſtał/ pracey/ zimná/ wiátru/ dimu/ vpalenia Słonecznego cirpliwy/ á we wßytkim Oycu Jágiełowi podobny/ Małżonkę ſwoię Elżbietę nád obyczay miłował/ oná tákże iego. Potomkow trzynaście wßytkich zoſtáwił/ ſześć Synow/ á ſiedm Corek/ ktorych národzenia y małżeńſtwá widziß od nas porządnie wyrázone.

Synowie.

1. Włádiſław Krol Czeſki y Węgierſki	vrodził ſię roku	1456.	Miesiącá/ y dniá	1. Márcá. (ká
2. Kazimirz		1458.		3. Pázdzierni.
3. Jan Albricht Krol Polſki		1460.		27. Grudniá.
4. Alexander W. X. Lit: y Krol Polſki		1461.		5. Pázdzierni:
5. Sigmunt pirwßy Sląſkie Xiążę etc.		1467.		1. Styczniá.
6. Friderik Biſkup y Cardinał *in 7. folijs*		1468.		27. Kwietniá.

Krolewny.

1. Jádwigá ſtárßa		oddány w Małżeńſtwo	Xiążętom	Jerzemu Báworſkiemu.
2. Zophia				Janowi Márgrábi Brandenburſkiemu.
3. Elżbietá	Pomárły w dzieciinſtwie			
4. Elżbietá				
5. Anná				Boguſławowi Stolpenſkiemu.
6. Bárbárá				Jurkowi Myßyńſkiemu.
7. Elżbietá				Friderikowi Legnickiemu.

Znáki ktore ſię przed śmiercią Kázimirzową okázowáły ná Niebie/ po pełni Grudniá Miesiącá widziano trzy Słońcá ná południe. Potym Cometá przez dwá práwie Miesiącá trwáłá. Krolował Kazimirz lat 45. á wieku ſwego wykonał ßeśćdziesiąt czterzy látá. Tegoż czáſſu Włádiſław Kázimirzowic Turkow wielkie woyſká Boſnę y gránice Węgierſkie náieżdżáiące poráził/ y od obleżenia Sałaczyc odpędził.

Trzy Słońcá.

Turcy porázeni.

O Podnieśieniu Alexandrá

ná Wielkie Xięſtwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ etc. A Janá Albrichtá ná Kroleſtwo Polſkie Kázimirzowicow/ 1492.

Księgi XXI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Marká Wnuczká Ciwoná Krolá J. M. Retowſkiego.

PAnowie Litewſcy ſkoro po śmierci Krolá Kázimirzá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ złożyli Siem w Wilnie/ ná ktory przybyli Wáśił/ y Michał Kniáztowie Glinſkie/ y Siemion Xiążę Słuckie Olelkowic Michałowic w pięći ſet koni/ Xiążętá też Holßáńſkie/ Mściſłáwſkie/ y Wagáyło Gedroćkie/ Tám záraz ſpolnymi głoſy Alexandrá (ácz też Siemion Olelkowic/ Michałowic Xiążę Słuckie z ſtrony ſwoich przyiacioł miał votá

Ziazd Xiążąt Litewſkich.

ná ſię) Kázimirzowego Syná czwartego według żądánia y proſby Oycowſkiey/ tudzież zá godnością y dzielnością iego/ ktorą po ſobie okázował/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Zmodzkie y Ruſkie wybráli / podnoſili go z ſtárodawno zwykłymi Ceremoniámi ná Zamku Wilenſkim S. Stániſłáwá/ w Czapkę Xiążęcą Perłámi y Kámieńmi drogimi oſſádzoną / tákże Száty zwykłą / iáko dziś Kurfierſtowie Rzeſcy przy koronáciey Ceſárſkiey noßą / przybránego. Tám gdy go iuß ná Máieſtacie poſádzili / á Biſkup Wilenſki Tabor nád nim Błogosłáwieńſtwo y nápominánie páſterſkie według zwyczáiu odpráwił / wyſtąpił Litawer Chreptowic Wielkiego Xięſtwá Márßałek nawyżßy / ten mu goły miecz iák był obyczay podawáiąc zá roſkazániem wßytkich Pánow Litewſkich ty słowá mowił : Weźmi Xiążę naiáśnieyße / ktoregoſmy cię zá Xiędzá y wodzá ſobie wybráli/ ten miecz/ y przy nim zupełne pánowánie miey nád námi/ á pámiętay iż nád Litwą ieſteś przełożony/ co ieśli ty ſam y ſercá ku temu mężnego/ y Rycerſkiey dzielności wodzem będzieß / ſtánieć to Xięſtwo zá wßyſtki zoſobná Ceſárſtwá y Kroleſtwá poſtronne / tylko ty obiemá rękomá nád námi chciey pánowáć/ w iedney Miecz/ w drugiey łáſkę záwżdy noßąc / to ieſt / złych vczynkow ſrogością / y ſpráwiedliwością áby powściągał / á cnotę y ſpráwy dobrych ludzi dobre/ vczynnością y łáſkáwością áby odpłacał/ ná oſtátek zá wßyſtkich Stanow tego Wielkiego Xięſtwá zezwolenim proſimy cię / áby nie Włoſkim/ ktore ieſt obłudne / áni Czeſkim / álbo Niemieckim obyczáiem/ ále prawdziwym Litewſkim y Witołdowym przykłádem nas rządził y ſądził / czego ieśli będzieß przeſtrzegał/ káżdemu zoſobná Krolowi rowny będzieß/ A ieśli od tey náuki/ y tego przedśięwzięcia odſtąpiß / tedy y ſam ſwoiego / y náßego zginienia ty ſam przyczyną będzieß/ á to wyrzekwßy/ goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz/ ktory on wziąwßy zá dobrowolne ná Wielkie Xięſtwo y Stolec przodkow ſwoich podnieśienie/ Xiążętom y Pánom Litewſkim podziękował / ofiáruiąc ſię im być we wßytkim gotowym według orácyey Litauerowey / ktorą Jodocus Decius w kśięgach *de Iagielonum familia fol. 48. Wapouius &c.* opiſſáli.

Podnoßenie ná W: X: Lit: Alexandrowo.

Litawer Chreptowic Márßałek wielki Litewſki / y iego słowá do Alexandrá.

Decius. Altera manu frameam altera gratiam geſtans.

Podánie Mieczá.

Pánowie też Koronni vczyniwßy pogrzeb Krolowi ſwoiemu Kazimirzowi / ziechali ſię ná Siem do Piotrkowá pod pełnią Miesiącá Auguſtá / A tám rożne były votá y zdánia około Electiey nowego Krolá / bo Pánowie y wßyſtko Rycerſtwo Koronne rozowoieni ná Syny Kázimirzowe rożno wotowáli/ iedni Janowi Albrichtowi iáko ſtárßemu / y dla zwyćięſtwá ktore był otrzymał niedawno nád Tátáry/ życzyli/ drudzy záś iego pychą y przegráną bitwą w Węgrzech obrußeni / ná Alexandrá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / łágodnieyßymi obyczáiámi y hoynością ozdobionego rádzili / nád to / iż ſprzymierzenie y zjednoczenie Litwy z Polſką wieczne / ktore był Jágiełło z Witołtem vczynili/ potwierdziełoby ſię / y byłyby ty dwie Monarchie pod iednego roſkázowánim/ gdyby Alexandrá wźięli/ ktorego iuß byli Pánowie Litewſcy ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie podnieśli/ ſkądby wielki pożytek Koronie Polſkiey przyßedł. Ale inßy záś tego odradzáli/ przywodząc iż Litewſcy Pánowie przećiw vgodzie / y ſpolnym zapiſom wyſtąpili / poniewaz bez porády Koronnych Stanow Polſkich Wielkiego Xiędzá wybráli/ dla czego też byłáby rzecz nieſłußna náſládowáć ich zdánia w wybieraniu Krolá ſobie. Drugich wielka część ná Sigmuntá ſię zgádzáłá/ zwłaſzczá Zbigniew Arcibiſkup Gnieznienſki/ Ráphał Jároſłáwſki/ Márßałek Koronny/ y Pánowie z Tęczyná/ tákże wßyſcy z Herbu Toporow. Xiążę też Mázowieckie Jánuß ſądził ſię ná Kroleſtwo / iáko ten ktory z ſtárożytney fámiliey Krolow Polſkich narod wiodł / y przyiechał był ná Siem w tyśiącu iezdnych z Brátem Conrádem / co vſłyßawßy Elżbietá Krolowa ſtára / iż ſię rzecz ku gwałtowi miáłá / záraz tyśiąc y ſześć ſet iezdnych w Krákowie zá ſwoie pieniądze

Rożne votá Pánow Koronnych w wybieraniu Krolá.

Ná Albrichtá.

Ná Alexandrá.

Ná Sigmuntá.

Jánuß Xiążę Mázowieckie.

Moc ná moc.

pieniądze zebrawszy / ná pomoc ich Friderikowi Biskupowi Krákowskiemu y inszym ktorzy strone Albrichtowe trzymáli posłáłá. Ták tedy gdy moc ná moc przyszłá / á wzięłá gore stroná Albrichtowá / dwudziestego siodmego dniá Miesiącá Augustá Albricht Kázimirzowic Krolem Polskim wybran y obwołan.

Jan Albricht Krolem wybran.

W Krákowie potym koronowan przez Zbigniewá Olesnickiego Arcibiskupá Gnieznienskiego / ktory rychło po koronácyey z puchliny vmárł. A Friderik Brát Krolewski Biskup Crákowski ná Arcibiskupstwo Gnieznienskie wybrány po nim / ták iż obiedwie Beneficia zá potwierdzenim Alexandrá szostego / Papieżá otrzymał / y od tegoż Papieżá Cardinalstwá pod titułem in septem solijs dostał / roku 1493. wszákże mu Czapki nie posłał czerwoney Cárdinalskiey do Crákowá / áż Roku 1495. ná przyczyne Albrichtá Polskiego y Włádisłáwá Czeskiego / y Wegierskiego Krolow Brátow / iák Miechouius fol. 356. pisze / galerum cum non misit ei, &c. podobno áż zá dobrym podárkiem. Przyiecháli potym do Albrichtá posłowie od Wenetow / y od Tureckiego Cesárzá Báiázetá winszuiąc mu szczesliwego pánowánia ná nowym Krolestwie. Tureccy záś posłowie od Báiázetá przymierza prosili / y wielkie podarki przyniesli / ktorych Krol práwie cáły Rok ná słowie trzymał / y pozwolił potym Turkom przymierza ná trzy látá / ktore z obudwu stron przysięgámi było vtwierdzone.

Friderik Kázimierzowic Arcibiskupem y Biskupem Krákowskim.

Posłowie Tureccy z podarkámi.

Tegoż Roku 1493. Jesień y zimá przez wszytki dni Styczniá y lutego Miesiącow ták ciepłe były zá Słońcem łaskáwie grzeiącym / iż Sády kwitnęły / trawy zimie wielkie były / role się y łąki zieleniáły / ptacy drugie / y wtore ptászątká płodziły sie y wylęgáły / potym w Márcu zimno przez 15. dni ták srogie vderzyło / iż ono wszytko poschło / y w niwecz się obrociło.

Jesień y Zimá dziwnie ciepła / á Wiosná zimna.

Tegoż Roku 1493. niemoc Fráncuska (ktora pospolicie Fránca zowa / iáko Miechouius lib. 4. y Bielski pisza) Niewiástá iedná z Odpustu Rzymskiego do Crákowá zá vpominek przyniosłá / ktora niemoc w Polszce iáko osobliwa plagá Boża zá wszeteczeństwem ludzi swowolnych pretko się rozmogłá. Potym z Wegier Roku 1495. y 1496. ludzie służebni tym wrzodem záráżeni do Polski przychodzili y rozmnożyli ią / á naprzod nász Xiądz miły Cárdinał Friderik credencował.

O woynie Moskiewskiego ná Litwe / y przymierzu z nim / y o małżeństwie Alexandrowym z Corką iego Heleną / o zieździe w Lewocy / y poráženiu nászych v Wisniowcá od Tátárow.

Rozdział II.

Tegoż Roku 1493. iák Látopiszcze Litewskie y Ruskie świádczą / Jwan Wasilewic wielki Kniáź Moskiewski / máiąc czás y pogode zá nowego Pánowánia Alexandrowego / ná początku zimy podniosł woyne ná páństwo Litewskie / y wziął Wiázme / Chlepien / Miesczosk / Luboczesk / Mszczeńsko / Serpokoch etc. Zamki Ruskie Siewierskie ku Litwie od Olgierdá / y od Witołtá służące / y wołości inszych bárdzo wiele w krotkim czásie opánował. Co widząc Alexander y Pánowie Wielkiego Xięstwá Litewskiego iż było trudno z ták możnym nieprzyiacielem

woyne záczać / zwłasczá zá tym nowym przyiechánim Alexandrowym ná páństwo / wypráwili do niego Posły wielkie / Páná Piotrá Janowicá Białego / y Stánisłáwá Gástołtá Janowicá Páná Trockiego / Stárostę Zmodzkiego / y Márszałká Litewskiego Dwornego / Wociechá Janowicá / á Pisárzá Hospodárskiego Fiedorá Hrehorowicá dzierżawcę Stoklistkiego / ktorzy przyiecháwszy do Moskwy ziednáli przymierze wieczne miedzy Alexandrem Wielkim Xiędzem Litewskim y Jwanem Wasilewicem Moskiewskim / y miedzy obiemá páństwy / tákże potomkámi ich / ná co przysięgę od Kniázia Wielkiego Moskiewskiego wzięli / wszákże Nowogrod wielki / Wiázmá / y insze wyższey miánowáne Zamki od Litwy oderwáne przy Moskiewskim zostáły / tylko nieco Kupcow Smolenskich ná tych Zamkách pobránych wolno odpuścił.

Posłowie do Moskwy Litewscy.

Zá tymże przymierzym ciż Posłowie zmowili w Małżeństwo zá Alexándrá Corkę Kniázia Wielkiego Moskiewskiego / Helenę imieniem z Anny Knieiniey Małżonki iego / z Corki Tomaszá Páleologá Pelepomskiego / Despotá vrodzoną / ktorey Siostrá druga byłá zá Woiewodą Wołoskim Stephanem walecznym.

Helená Moskiewká.

Roku 1494. gdy się to w Litwie działo / ziecháli się potym do Lewocy Miástá w Spiskiey Ziemi Krolowie Brácia / Włádisław Czeski y Węgierski / Jan Olbrácht Polski z Brácią swoią Sigmuntem y Friderikiem Cárdinałem. Był też Siestrzeniec ich Friderik Márgrábiá Brándenburski z Pány Rádnymi Węgierskimi y Polskimi / rádząc iákoby się mogli wszyscy spolną ręką pomścić okrutney śmierci Stryiá swego Włádisłáwá Królá Węgierskiego nád Turki / y puścili głos iż nic nie postánowili / áczkolwiek mieli w głowie káżdy swoy vmysł / ále go nie obiáwiáli.

Máły to fortel ná Turká.

Wiedział to dobrze Turecki Cesarz / z tey przyczyny wielki Poseł iego przyiechał do Crákowá tegoż Roku / chcąc potwierdzić przymierze / A stał gospodą w Xiążecey Kámienicy / á Wielbłądy ktorych wiele było w rynku pod Ratuszem karmili / przeto stárzy ludzie w ten czás / ktorzy pámiętáli kazánie Kapistránowo / wspomináli ie / ktory powiádał iż we czterdzieści lat ieśli się nie polepszycie / Turcy v was swe Wielbłądy środ rynku postáwią / tákże się stáło ácz nie sam ále Poseł iego.

Proroctwo Kápistranowo / iesli nieczarno tedy biało.

Tegoż też czásu plagá przyszłá wielka przez ogień / ábowiem się zápaliło od Piekárzow podle nowey brony w Niedziele Miesiącá Czerwcá / y wszytko wygorzáło cokolwiek było domow od nowey Brony áż do Swieckiey kromia rynku / y z tymi Bronámi / S. Mikołáiá / S. Floriáná / Słáwkowská etc. S. też Márká Kościoł z Klasztorem / y ze wszytkimi wieżámi ktore były w murze / tákież dzwonnicá y dzwony S. Sczepaná / y z Plebánią zgorzáły / A Turcy ná Wielbłądy vłożywszy swoie rzeczy / y wziąwszy odpuszczenie v Królá iecháli precz.

Krákow pogorzał.

Mieszczánie Krákowscy wkłádáli tę plage ogniową ná Zydy / dla tego ich Krol wygnał do Kázimirzá / gdzie było záłożone Collegium / od Kázimirzá wielkiego.

Zydowie do Kázimirzá wygnáni.

Tegoż Roku ná schodzie Wrześniá Miesiącá / Tátárowie Prekopscy do Podola y ná Wołyń wtárgnęli / czego záraz dowiedziawszy się Krol Albricht Dwor swoy przeciw im posłał / á gdy się Dworzánie złączyli z służebnymi ktorych ná ten czás máło było / ná Tátary pod Wisniowcem Xiążąt Wisniewieckich Zameczkiem vderzyli / ále od Pogan pretko ogárnieni / y strzáłámi práwie zátłumieni y poráženi są / gdzie wiele mężow zacnych poległo / miedzy ktorymi zacnieyszy byli Henrik Kámieniecki / y Dersław Głowinski. W ten czás dwoie dziwy w Krákowie były / bo iedná Niewiástá ná vlicy S. Duchá dzieciątko martwe vrodziłá / ná ktorego grzbiecie Wąż żywy wpił się był / gryząc / kąsáiący y trawiący ciáło dziecięce.

Násze porážeńie od Tátárow.

Cudá srogie w Krákowie.

dźiecięce. Druga Niewiástá ná Przedmieściu Crákowſkim w czarney Wśi tegoż czáſu dźiw drugi vrodźiłá / Dźiecię ktore miáło ßyię y vßy iáko Záiąc / á iedno wielkie Jelito wßytek brzuch zástániáiące / rozdźiewiwßy gębę dychało / O tym też Cromer lib. 30. fol. 644. primæ editionis, secundæ uero 430. Miechouius, Bielſcius, &c.

Płockie Xięſtwo do Korony.

Ná drugi Rok potym / to ieſt 1495. Januß Płockie Xiążę bez żonáty vmárł / po ktorym Xięſtwo Płockie w Mázowßu do Korony ná Albrichtá Krolá ſpadkiem przypádło.

O przinieſieniu Heleny Xieżny Moſkiewſkiey do Wilná w Małżeńſtwo Alexandrowi / á wypráwie iego prożney do Wołoch.

Rozdźiał III.

Posłowie po Helenę.

WOtym w Roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1495 Kniąż Wielki Alexander / posłał do Moſkwy po Małżonkę Xiężnę Helenę Páný Rádne ſwoie / to ieſt / Páná Wilenſkiego Namieſtniká Grodzienſkiego / Kniáźiá Alexandrá Juriewicá / á Páná Trockiego Namieſtniká Połockiego / Páná Janá Jurgewicá Zabrzezieńſkiego / A Namieſtniká Bráſłáwſkiego / Páná Juriá Zienowicá / przy nich Piſárzá ſwego dzierżawcę Stoklíſkiego / Fiedorá Hrehorowicá / ktorzy Xiężnę Helenę przynieſli do Litwy.

Posłowie Moſkiewſcy z Heleną.

A Ociec iey Kniąż Jwan Waſilewic Moſkiewſki posłał z nią Posły: Naprzod Kniáźiá Siemioná Kopáłoſkiego / Micháłá Ruſalkę / Jwáná Skuratowá / y Piſárzá ſwego Jwáná Kuleßyná / A przynieſli ią w tymże roku wyżßey pomienionym do Wilná przed Zapuſty Rzymſkimi dwie niedźieli. A Kniąż Wielki Alexander ze wßytkimi Páný Rádnymi y ze wßytkim Dworem ſwym y z wielką zebránia ludźi / podkał ią wyiáchawßy z Gor Wilenſkich / y ſpołem wiecháli w Zamek Wilenſki / tám przez kilká niedźiel byli Posłowie Moſkiewſcy / A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpußczono ich do Moſkwy.

Krolowa z Synem y z Corkámi do Wilná.

Tegoż Látá po Wielkieynocy Mátká Kniáźiá Alexandrá Elżbietá / z Synem Friderikiem / ktory był Cárdinałem / y z dwiemá Corkámi Krolewnámi Bárbárą y Elżbietą przyiecháli do Alexandrá do Wilná / ktory z wielką rádośćią Mátkę / Brátá y Sioſtry przyiął / gdźie czás niemáły w Wilnie mießkáli / A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpuścił ich do Polſki.

Teyże Jeſieni Krol Polſki Jan Albricht posłał do Brátá ſwego Kniáźiá Wielkiego Litewſkiego Alexandrá / proßąc go / áby Sięm z nim vczynił w Parczowie / Ale iż Alexander z Xiężną Heleną / y ze wßytkimi Páný Rádámi Litewſkimi ieżdźił w obiazd po Zamkách vkráynych Ruſkich / y był w Smolenſku / w Połocku / w Witebſku / w Horßey etc. z tych przyczyn ták rychło ziazd w Parczowie być nie mogł / Wßákże w Roku 1496. iáchał Alexander do Brześćia z Pány Litewſkimi / á Krol Albricht z Brátem Sigmuntem do Lubliná / á potym te dwyż ze wßytkimi Pány ſwymi Koronnymi / y Litewſkimi ziecháli ſię ná Sięm do Parczowá / gdźie táiemnie krom Pánow Rad Koronnych y Litewſkich nárádźiwßy ſię / iáko y w Lewocy z Władiſłáwem Krolem Węgierſkim y Czeſkim przed tym vczynił / roziecháli ſię precz / że o tym żaden człowiek nie wiedźiał po co ſię ziezdzáli.

Tá wßyſtká ráda byłá áby Wojewodę Wołoſkiego Stephaná wygnáli / á Sigmuntá brátá ná iego mieyſce poſádźili.

O Woynie

O Woynie Albrichtá Krolá y Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego przećiw Turkom poſtánowioney / á wypráwie ich do Wołoch / y o dobywániu prożnym Szocáwy w Wołoßech / a o porażeniu Polakow ná Bukowinie.

Rozdźiał IIII.

IAn Albricht Krol Polſki według ziazdu y zmowy w Lewocy / z Władiſłáwem Brátem Krolem Czeſkim / y Węgierſkim / y z drugim Brátem Alexandrem Wielkim Xiędzem Litewſkim w Parczowie rádę táiemną zámknąwßy / gotował ſię ná woynę przećiw Turkom nieprzyiaćielom ſtráßnym wßytkiego Chrześćiáńſtwá / álbo dla nábyćia ſławy / álbo dla pomſczenia śmierci Władiſłáwá Jágiełowicá Stryiá ſwego Krolá Węgierſkiego y Polſkiego / v Wárny od Turkow zábitego / y áczkolwiek ſię tey chytrey á táiemney ze wßytkimi Bráty zmowy poſpolićie domyſláno / y ták wßyſcy wierzyli / iż myſlił Albricht Krol Wołoſką ziemię ná Sigmuntá Brátá opánowáć / oßukawßy Stephaná Woiewodę Wołoſkiego fortelem zmyſloney wypráwy przez Wołoſką ziemię przećiw Turkom ciągnąć / iákoß ták było / ále ſię mu nie powiodło / bo Cromerus k temu wiedźie y Látopißce Litewſkie ták świádczą / iż Albricht ciągnął ná Stephaná.

Kto podkim dołkopa ſam weń wpadnie / á to wßyſtko byłá ráda przewrotna Callimáchá Włochá.

Ná te tedy woynę Alexandrá wielkiego Xiedzá Litewſkiego / y Janá Tiefenhauſá Miſtrzá Pruſkiego / tákże Conrádá Xiążę Mázowieckie / y Sigmuntá Brátá według ſpiſánia ſpolnego / y ſprzymierzenia powinnego / námowił y przywiodł / Szláchcie też wßytkiey Koronney / y Pruſſom / Pomorzánom / y Slęzákom miesiącá Máiá do Lwowá poſpolitym rußenim kazał ſię ziácháć / nád to záś pieniądze służebnych żołnierzow wielkość zgromádził / tákże do Woiewody Wołoſkiego posłał / nápominaiąc go y proßąc / áby ſię z nim ná Turki zgotował / obiecuiąc mu pod Turki Białogrod y Kilią odiſkáć.

Wielkie zebránie woyſk.

Rußył ſię tedy Krol Albricht z Sigmuntem Brátem / y z ludem służebnym / á v Przemyſla woyſká czekáiąc / kilko dni leżał / tám go Kreſław z Kurozwąk Káncler y Biſkup Kuiáwſki náznáczony / ſwoim y Friderikâ Kárdinałá imieniem od tey woyny pięknymi á ſłußnymi przyczynámi odwodźił / ále Krol złáiawßy go ſrogo kazał mu idź precz mowiąc / iż Xiędzu Mßey nie woyny pátrząc przyſtoi / w ktorey y koßulę ſwoię ieſliby iego przedſięwzięcie wiedźiáłá ſpalić ſię przyrzekł.

Alexander też wielki Xiądz Litewſki w táiemnicy ná Seymie Párcowſkim z Brátem był poſtánowił / iż miał ciągnąć z Litwą do Wołoch przez Bráſław y Sorokę. A ták Alexander z drugiey ſtrony rußył Litwę / Zmodź / Ruſſaki / Wołyń y Podláßány / á gdy ku rzece Bohu przyciągnął / Pánowie Litewſcy pytáli go gdźieby ßedł / gdyż z nimi o tym nie rádźił / á Alexander proſił Pánow áby mu zá złe nie mieli / że im tey táiemnice otworzyć nie może / dawáiąc im tę przyczynę / iáko Albricht Polakom / gdyby y koßulá moiá o tym wiedźieć miáłá / pewniebych ią ſpalił / gdyż te rzeczy mußą być w táiemnicy chowáne com z Brátem ſwym Krolem Polſkim poſtánowił / ſkąd ſię okázuie iż ſię to wßytko ściągáło ná Stephaná niebo-

pháná nieboraká. Tym będąc Pánowie bárdzo obruszeni od Alexandrá/ powiedzieli mu ná to/ ponieważeś ty przed námi rádę swą zátáił przedsięwzięćia swego/ myż tobą dáley nie poydziemy/ y woiowáć nie będziemy. Dla tego Alexánder nie mogąc iuż vmowie swey ktorą vczynił z Krolem Olbráchtem dosyć vczynić/ Gdyż Pánowie Rádá y wszystko Rycerstwo Litewskie nie chcieli z nim iść/ odpráwił ná pomoc Albrichtowi Márszałká swego Námiestniká Lidzkiego/ Páná Stánisłáwá Piotrowicá Kiszkę/ á Kniáziá Siemioná Iwánowicá/ á z nimi kilká tysięc Xiążąt/ Pániąt/ y Dworzan ludu przebránego/ á sam kazał budowáć Bráſław Zamek ktory był pierwey spalon od Woiewody Wołoskiego.

Stánisław Piotrowic Kiszká Hetman do Wołoch.

A Posłowie ktorzy do Wołoch byli posłáni/ powiedzieli Krolowi/ iż Stephan Woiewodá ná tę wypráwę przeciw Turkom wszytkiego Chrześćiáństwá/ y swemu gwałtownemu nieprzyiacielowi bárdzo rad przyzwolił/ obiecuiąc Krolowi stáćie ná woysko iego/ y sam się z swoimi Wołochy y z Cakłámi do niego przyłączyć/ tylko áby Krol pierwey do nadolney ziemie pod Białogrod/ y pod Kilią swoią mocą przyćiągnął. Ale Węgierscy Pánowie widząc iż Wołoską ziemię z obrony y opieki ich miáłá wyniść zá tą woyną/ wnet Stephaná Woiewodę przez listy y posły swoie nápomináli/ ábyśię ostrzegał/ gdyż Krol Polski to woysko nie ná Turki ále przeciw iemu sámemu wiedzie/ áby iego wygnawszy Brátá Sigmuntá Wołoskim Hospodárem postánowił. Zá tych tedy Pánow Węgierskich przestrzeżeniem/ Stephan Woiewodá począł pilniey przepátrowáć przez spiegi coby Krol chćiał poczynáć. A Krol zszykowawszy woyská Koronne v Lwowá ostátniego dniá Czerwcá Miesiącá ćiągnął prosto do Wołoch/ gdzie się złe znáki przyszłey porażki nászych iáwnie okázowáły/ bo Srobski Ziemiánin ktoremu się kaziłá głowá we Lwowie wołał/ iż nászy ná swe złe idą/ pod Krolem też sámym gdy iechał przez máły potoczek Koń żywotny bieluchny ná wybor vrodziwy padł y vtonął w troszę wody/ w ktorym się Krol nawięcey kochał/ pod Námiotámi zás grom zábił iednego Slácheicá y Koni dwánaśćie/ Kápłan tákże gdy miał Mszą/ nieopátrznie zwálił Ciáło Boże z Ołtarzá/ ktore aż sam Krol iáko Wapouius/ Bielski/ y Miechouius piszą/ obaczywszy vkazał.

Nic nie iest táiemnego coby się nie wyiáwiło.

Proroctwo Srobskiego szalonego.

Złe znáki.

Grom.

A Stephan Woiewodá Wołoski máiąc ná Albrichtowo przedsięwzięćie ku czemuby się śćiągáło pilne oko/ iáko skoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliższa y prościeysza drogá do Kiliey y Białogrodu Zamkow Tureckich/ ále ná Pokucie ćiągnie/ począł tym więcey być ostrożnieyszym/ y posłał trzech záćnych Pánow Wołoskich do Krolá/ dowiáduiąc się/ ieśliby przyiaćielskim álbo nieprzyiaćielskim obyczáiem ćiągnął do Wołoch/ co ieśliby ná Turki chćiał woynę wieść/ tedy to mogł dosyć prościeyszą drogą vczynić/ y do gránic Tureckich przyść/ obiecuiąc woyskom iego Polskim y Litewskim żywnośći dodáwáć/ y sam z swoim ludem záraz ku pomocy przybyć/ gdyby się iedno ná Tureckich gránicách położył/ A ieśliby chćiał Krol przeciw iemu woynę niewinnie podnieść/ tedy się chce o to stáráć/ iż będzie Krol żałował że kiedy ná Stephaná mieczá dobywał. Tym poselstwem hárdym Krol będąc obruszony/ posłow onych nád práwo ludzkie poimawszy do Lwowá pod strażą odesłał/ á sam nie czekáiąc woysk Litewskich/ áni Prussow/ áni Mázurow/ wćiągnął nieprzyiaćielskim obyczáiem do Wołoch/ gdzie Soczáwę stołeczny Zamek ze czterzech stron obegnał/ y mocno strzelbą mury tłukąc dobywał/ spodziewáiąc się/ iż Wołoszy oprzykrzywszy sobie srogie y Tyrańskie pánowánie Stephánowo/ do niego mieli przystáć/ ále go to omyliło/ bo áczkolwiek ośmidźieśiąt tysięcy ludu Rycerskiego Koronnego było/ krom Woźnic/ kuchárzow/ y inszych záſzkodnych ludzi/ ktorych o czterdźieśći tysięcy było/ bo y Wozow

Ostrożność/ y szczerość Stefanowá/ y zárázem odpowiedź.

Dla zgwałcenia Posłow Ruskie ziemie od Połowcow/ táko masz wyższey Liflanty od Polakow/ y Moskwy etc. vpádły.

Y tu był niewinien Stephan.

Liczbá woyská Koronnego.

pieczowánych

pieczowánych trzydźieśći tysięcy w obozie było/ wszákże Wołoszy mężnie się bronili/ á gdzie nászy dziurę we dnie wybili/ to oni w nocy gnoiem drzewem y kámieniámi zátárásowáli. Ták gdy nászy długo około Soczáwy czás trawili/ Stephan zebrał też był woysko z swoich Wołochow/ z Turkow/ z Multanow/ y Czakłow/ z ktorym ludem ácz iáwnie polá nie stáwił/ wszákże nászych vstáwicznie z kątow trapił/ zwłaszczá w nieporządnym pieczowániu bito ich wszędzie/ imano/ mordowano/ dla czego Slachta wołáłá áby ich Krol do domow puśćił/ widząc iż im zewsząd wszelka nędzá dogrzewáłá/ Nád to áni Litwá/ áni Mázurowie nie przyszli ná pomoc. Mistrz też Pruski Tifienius chory we Lwowie leżał/ y tam vmárł/ A Stephan wszytki drogi kazał pozárębowáć/ y osádźić/ áby nászym áni żywność/ áni pomoc przybyć nie mogłá. Polacy też nieopátrzni w swey zwykłey bespiecznośći byli/ iż sobie drog ktorymi przyszli nie obwárowáli/ A w tym Posłowie przyiácháli od Włádisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego/ do Brátá Krolá Albrichtá/ prosząc áby miłośćiwie z Woiewodą Wołoskim Stephanem postępował/ áby się on z rospáczy do Turkow o pomoc nie vdał/ przyzwolił tedy Krol Albricht snádnie ná vgodę/ gdy sam y febrą záchorował/ y szkodę niespodziáną w swoim woysku zá złą spráwą obaczył/ ále gdy się w condićiách około spolnego pokoiu zgodźić nie mogli/ stánie doczesne postánowili/ w ktorymby około vtwierdzenia pokoiu tráctowáli/ ták tedy od oblężenia Soczáwy nászy odćiągnęli/ Krol też posłał do Alexandrá Brátá Wielkiego Xiędzá Litewskiego v Bráſłáwiá leżącego/ áby iuż z woyskiem Litewskim dáley się nie trudźił/ Potym wyćiągnienie y wrocenie z Wołoch do Polski ná pewny dźień w woysku wywołano/ y náznáczono.

Otoż wam Wołochy.

Mistrz Pruski we Lwowie vmárł.

Wográlisele obádwá.

A Stephan Woiewodá Wołoski skoro wyrozumiał iż Polacy inszą drogą nie tą ktorą przyszli názad do Polski wyćiągáć chćieli (álbo iż prościeyszą onę drogę być rozumieli/ álbo iż tám tego kráiu iescze byli nie spustoszyli/ zá czymby woysko snádniey żywnośći dostawáło) nápominał Krolá przez posły iżby tą drogą ktorą przyćiągnął zásię się názad wroćił/ powiádáiąc támtę drogę ktorą vmyślił ná lewą stronę wyćiągáć/ być nie ták iáko pirwsza szeroką/ ále lássow gęstośćią/ gor wysokich przykrośćią/ y wąwozow ćiasnośćią záległą y záwáloną/ dla czego trzebá się obawiáć/ áby ludzie Wołoscy srodzy/ okrutni/ y nievśmierzoni/ ktorych trudno miał Woiewodá w posłuszeństwie zátrzymáć/ ile rozdrażnionych/ w onych ćiasnośćiách czego się przeciw Polakom wetuiąc szkod swoich nie kuśili. Ale temu nápominániu Polacy wiáry nie dáli/ mowiąc iż ná to Stephan zdraycá chytro záchodźi/ áby mu y iego poddánym támte kráie niespustoszone á w cále od nas zostáły/ szli tedy gdźie kto chćiał bez spráwy/ y bez rządu/ łupiąc/ drapieżąc co się im náwinęło/ A ták zá czwartym stánowiskiem przyćiągnęli do Bukowiny/ ktory lás iest Bukowy bárdzo gęsty/ ná dwie mili szeroki drogę wąwozystą/ gorzystą/ y dla skał kámienistych bárdzo ćiasną máiąc/ przez ten Lás nieszczęsny kazał Krol Polakom wielkim z záſzkodnymi wozámi naprzod ćiągnąć/ y przeiecháli go bez żadney szkody. A Miechouius y Bielski piszą/ iż Krol z Wielgopolany záraz naprzod iáchał/ ále sam Krol iák Cromer świádczy/ drugiego dniá zá nimi (postáwszy naprzod dźiáłá y wozy) wyiechał tylko z Dworem swoim/ zá Krolem potym máłey Polski Slachtá/ y Ruská bez spráwy/ bez szyku/ bez zbroie goli iáko w domu bespiecznie się wlekli/ ná ostátku zás żołnierze iácháli. A Bielski pisze iż dźiáłá we srodku nád obyczay ku własney szkodźie puśćili. A iuż były wozy Krolewskie/ y insze ćiężary rystunkow woiennych w puł lássá przyszły/ gdy oto Wołochowie chłopstwo piesze ze wszystkich stron wyrwawszy się zdrádliwie/ y z iáskiń leśnych ná oboz Krolewski vderzyli/ nászych sieką/ kolą/ mordują/ Ocide/ Ocide/ krzyczą/ wozy rozbiiáią/ rozmiátáią/ łupią/

Y tu wielka szczerość Stephanowá/ gdy sam przestrzegał.

Co zá zdraycá iż swego bronił.

Nászo przez Bukowinę.

Co głupstwo wielkie bo gdyby się byli chćieli strzelbą bronić nie w ćiasnośći/ tedyby się sámisz pobili naprzod.

Ocide po Wo-

táia / łupką / á nád to drzewá wielkie ktore byli vmyślnie ſpodćináli/ ſnádnie ob≈ baláią/ drogi záwaláią/ áby oſtátnie vphy náßych dáley poſtąpić/ áni ſię przed≈ nieyße ná rátunek ſwoim wrocić nie mogły / wnet też bez mießkánia ſam Ste≈ phan Woiewodá nieſpodziány z wielkimi y potężnymi vſámi iezdnych / y pie≈ ßych przybył/ ácz niktorzy pißą / zwłaſzczá Ruſki Látopiſec / iż ſię kazał ná ſá≈ niách wieść/ bo ná Podágrę chorował/ ták z wielkim okrzykiem ná oſtátni vſiec náßych z tyłu y z bokow vderzył/ zámießáli ſię náßy rzeczą nieſpodziáną ſtrwo≈ żeni/ iednák ſię káżdy mężnie bronił/ ále bez woiennych znákow / y bez ſpráwy wßytko ſię działo/ á ieden drugiego niemogł głoſſu ſłyßeć / przed hukiem / krzy≈ kiem / koni rżánim / drzew obalánim / y łomotem / broni / y zbroy dźwiękiem/ ktory tym głośniey po láſách ßerokich ſtráßliwie Echo roznośił/ ná oſtátek gdy iuż náßym Wołoßy dogrzewáli / wrocili ſię do obozu ſwego od ktorego byli nie dáleko odiecháli/ ále y tám otoczeni iuż zwątpiwßy w obronie y w zdrowiu tyl≈ ko z Niebá drżąc y nárzekáiąc pomocy żądáli / drudzy ſię do Czeſtochowey/ dru≈ dzy do świętego Krzyżá/ drudzy do S. Jakobá grobu obiecowáli / Ale ich Wo≈ łochowie ná Odpuſty puśćić niechćieli / á tym więcey zewſząd ich bili / Aż Krol Dworu ſwego Rycerſtwo przebráne ná rátunek im poſłał / ktorzy prętko z Lá≈ ſá wyiechawßy Trąb/ y Bębnow dźwiękiem/ y zbroie świetnośćią/ nieprzyiaćiol ná ſię obrocili/ ſtoczyli bitwę znowu/ á w tym czáſie oni co byli oblężeni w obo≈ zie / porzućiwßy wozy / zbroie / y inße záßkodne ćiężáry gdzie kto mogł vćiekáli/ tákże przez Lás do pirwßego wálnego vphu przyßli / do ktorego iuż był y Krol przybył / Wołochowie też nieſtrzymawßy bitwy Dworowi Krolewſkie≈ mu pierzchnęli / á Dworzánie ſię z zwyćięſtwem przez lás do Krolá wrocili. Drugiego dniá Krol ná tymże mieyſcu ze wßyſtkim woyſkiem obozem ſtał/ czekáiąc ieſliby kto z ſwoich w leſie ſię zátáił / álbo zábłądził / ále bárdzo wiele Sláchty Polſkiey / y Ruſkiey zginęło / częśćią pobitych / częśćią poimánych. Y dziś ießcze ná tym mieyſcu widziałem ſam Mogiłę bárdzo wielką y kośći ſprochniáłe / Roku 1574. A Stephan Woiewodá więcey niż Pogáńſkiey ſro≈ gośći vżywáiąc / wßytkich ktorzykolwiek w moc iego przyßli / przed oblicznośćią ſwoią pobić kazał / á ktorych Turcy álbo Tátárowie poimáli / tych w niewolą zágnáli / z tych był zacnieyßy Mikołay Hrábiá z Tęczyná Woiewodá Ruſki / y Gábriel drugi Tęczyńſki / z Moráwice Dziedzic / y Auenius Herbort mężnie ſię broniąc zábići / á Jánuß Zbigniewá z tegoż Tęczyná Hrábie / Podkomorzego Krákowſkiego / y Stároſty Málborſkiego (ktorego Látopiſec Márßałkiem wielkim zowie) Syn do Turek był záwiedziony / ále potym z Turek vćiekł / y przyßedł do Oyczyzny / iáko Miechouius lib. 4. piße. Piotr tákże Prochnicki / iák Cromer świádczy / y inßych wiele z Turek / y z Tátar povćiekáli. A o Synu Odrowąžá Woiewody Ruſkiego wątpiono / oſmnaſtego potym Roku y ten ſię wrocił / á od Mátki wdzięcznie przyięty / y do máiętnośći Oyczyſtych przypußczony był / ále powiádano / iż nie był Odrowąžowym Synem / ále iego poddány / wßákże ſię tym być twierdząc zá Syná vßedł / wiek ſwoy wßytek potym w piiáńſtwie y ná zbytkách iáko wyrodek ſtráwił.

Potym náßy po ßkodzie mędrßy porządnym ßykiem ruſzywßy ſię od Bukowiny ćiągnęli / wßákże ich Wołoßy zewſząd trápić nie przeſtawáli / á gdy iednę nocy był wielki wiátr / zápálili trawę ſuchą nie dáleko od obozu / ták ogień gwałtownym wiátrem wzniecony / czym dáley tym ſię więcey do obozow przybliżał / y pewnieby był náßym iáką wielką ßkodę vczynił / by byli prętko koo nie porwáli / á trawy w koło nie poſiekli / y vprzątnęli. Mázurow w ten czás ßeść ſet od Xiążęćiá Conrádá z Krzyżáckim vphcem inßą drogą według

Margin notes: Zostu zábity z tá. cinſkiego occide. — Wołoßy náßych biją iáko Wilkow w ſieći. — Echo ná Bukowinie. — Znowu bitwá náßych z Wołochy. — Dwor Krolewſki plác otrzymał. — Morderſtwo nád więźniámi — Zacni Pánowie Polßcy pobici. — 18. roku Odrowąž ſię z Turek wrocił. — Dawno po ßkodzie Polak mądr. — Tegoż fortelu Moſkwá ná Turki vżyłá / gdy do Aſtrachani ciągnęli.

zmowy y powinnośći ná pomoc Krolowi do Wołoch ćiągnęli/ przećiw ktorym Stephan Woiewodá trzy tyſiące przebránego Rycerſtwá poſłał / vderzyli ná nich v Sepnicz Wołoßy/ Mázurowie też ácz nierowną widzieli/ doſyć ſię mężnie bronili / ále od wielkośći przemożeni / ná głowę zbići ná plácu polegli / ktorą bitwą ßczęſliwą Stephan podnieſiony/ brzegi Prutu Rzeki ze wßytkim woyſkiem ſwoim záſiadł / áby náßym prześćia zábronił / tám gdy náßy przyćiągnęli ſtoczywßy bitwę bili ſię z obu ſtron wßytką mocą / gdzie dzielnośćią Polſką Wołoßy wſpárći / y wielką porażką odpędzeni w láſy zwykłe vćiekáli / á potym ſię więcey ná Polaki nie kuśili / tám Krol choruiąc v Czarnowicz trzy dni obozem leżał / á náßy wßerz y wzdłuż wkoło burzyli / á w tym wieść przyßłá / iż wielkie woyſká nieprzyiaćioł przychodzą / á iż Krol opuśćiwßy woyſko potáiemnie chce viácháć / tá wieść ktorey prętko vwierzyli ták wßytkich ſtrwożyłá / zwłaſzczá Wielgopolany / iż naprzod poczęli w tłomoki vkłádáć / á ná konie ich przywiązowáć / *turpem fugam* iák Cromer piße *parantes* / chcąc ſromotnie porzućiwßy wozy y inße ſprzęty vćiekáć. Czego dowiedziawßy ſię Krol ácżkolwiek chory / y zemdlony/ muſiał ſię woyſku vkázowáć/ á Sigmuntá Brátá do Pánow poſłał/ áby tę wieśći vſkromił/ á vmyſły chćiwe vćiekáiących potwierdził/ co vczynił pilnie Sigmunt z zápalonymi pochodniámi / y lanymi świecámi koło woyſká przez cáłą onę noc ieżdżąc/ wßytkich kogo potkał ćießąc / y do Namiotow pánięcych wchodząc / tákże ſię oná trwogá vćißyłá.

Názáiutrz gdy ſię iuż chćiał Krol z obozu ruſzyć przyćiągnęło kilko tyśięcy iezdnego Rycerſtwá Litewſkiego od Alexandrá Wielkiego Xiędzá przyſłáni/ *Regemq́; & exercitum omnem ſpe meliore* / iáko Cromer piße / *impleuerunt*, á Krolowi y wßyſtkiemu woyſku Polſkiemu lepßey nádzieie y ſercá dodáli. Látopiſec Litewſki ktádzie przyczynę w ktorey Cromer wątpi/ iż Litwá nád ktorymi był przełożony Stániſław Piotrowic Kißká / y Kniáż Siemion Oſiemiącżic dla tego ná rátunek do Bukowiny omießkáli/ bo ſkoro Dnieſtr przebyli / potkáło ich woyſko Wołoſkie/ iáko y Mázurow/ co ku rzeczy / z ktorymi Litwá wielką bitwę zwiodłá / y ná głowę Wołochow zá pomocą Bożą porázili / czego Kroniki Polſkie zámilczáły. Piße záś Cromer: *Petiuerunt à Rege Lituani, &c.* Proſiło Krolá Litewſkie Rycerſtwo/ áby ich ſámych puśćił w Wołoſką ziemię burzyć / ále im tego zábronił/ chorym ſię zdrowim wymawiáiąc / dla ktorego ſię opátrzenia do Polſki ſpießył. A w Smátyniu woyſko roſpuśćił / A Litwá názad poćiągnęli do Brásławiá/ y zá Brásławiem we dwunaſtu milách porázili kilká ſet Tátárow/ iáko Látopiſec świádczy/ á potym odiácháli do Litwy.

A Krol Albricht przyiácháwßy do Crákowá z Wołoch po oney porażce ſromotney / iákoby co dobrego ſpráwił / kołácie / bieſiády / tánce ſtroiąc był weſoł/ powiádáią iż raz w nocy tylko ſámotrzeć po Mieśćie cekłował/ á gdy piiány ná piiáncow tráfił/ powádził ſię z nimi/ támże go rániono/ z ktorey rány długo chorował / práwie go był Bog tym ßfánkiem ſromotnym ſkarał / gdy godnośći y vrzędu ſwoiego zábaczył / wßákże nic pożytecznego nie poſtánowił/ niedbáiąc ná zeliżywość podiętą w Wołoßech / áni pomniąc iák ſrogiego y śmiáłego nieprzyiaćielá Stephána ná ſię pobudził / ſkąd potym wielkie ßkody / y ćięßkie ſmutki Polakom y Ruſſákom vroſły. Tę porażkę Polakow ná Bukowinie Miechouius lib. 4. fol. 352. cap. 75. y Bielſki tákże Wapowſki zdrádzie Stephanowey przyczytáią/ ále Cromer *lib 30. fol. 649. primæ, ſecundæ uero editionis fol. 434. Herbortus lib. 18. fol.* 341. tákże Látopiſce więcey nieſpráwie náßych przypiſuią / á iż chćiał wygnáć Stephána Albricht Krol według táiemney oney z Bráty vgody. Wiele ſmutku y żáłośći ſpołu wßytkim w Polßce tá wypráwá nierządna á nieſpráwna ná ten czás przyniosłá / ſłyßąc o cnych á zacnych Pániech tákież Rycerzach/

Margin notes: Mázurowie mężnie ſię biiąc od Wołochow zbići. — Jeſt tá Rzeká Prut troche wietßa niż Nie wiąza w Zmodzi/ tákom ſam widział / ále ignąca. — Cromer táinie folguiąc kłádzie v Zornowicz. — Wielgopolánie ſtrwożeni. — Trwogá wwoyſku Polſkim. — Sigmunt trwogę vśmierzył. — Litwá Wołochow porázilá/ onych co Mázurow pobili. — Litwá ſię ochotnie chćiáłá Polſkiey porażki mśćić ácz w máłe. — Litwá Tátárow porázilá. — Roſpuſtość Albrichtowá.

iedny być w Turcech / drugie w Tatarzech / w Aziey / w Kapadociey / y za Morzem / ktorzy swą krwią y więzienim zdrowie Krolewskie odkupili / wiele ich co ten vpadek wkładali na Philippa Kallimacha / ktorego rady Krol Albricht więcey słuchał niżli swoich obywatelow / a pospolicie na to przychodzi takim ktorzy Cudzoziemcom więcey wierzą / y na nie przekładaią sprawy wszelakie niż na swoie / ktorzy zawżdy lepsze doswiadczenie / takież sprawy położenia / y obyczaie swego nieprzyiaciela wiedzą / niż cudzoziemiec. Był ten Kallimach rodem Włoch z Miasta Florenciey człowiek vczony / nauczyciel Krola Albrichta / wiary rostargnioney / rady płochey / dla tego był vciekł do Polski z Włoch prze niktory wystepek / y z Polski był vciekł po tym vpadku za Morze / wszakże przez list Krola Albrichta nazad do Polski się wrocił / y tu vmarł / a w Krakowie w Kościele v Swiętey Troyce pod Mosiądzowym przykryćim leży / vmarł 1496. Roku.

Philip Callimach Włoch.

Tegoż Roku 1498. po porażce Polakow na Bukowinie / był głod wielki w Litwie / y poczęła się mnożyć w ludziach niemoc wielka y niesłychana Franca do Polski z Rzymu / a z Polski do Litwy przyniesiona.

Głod a za głodem FRANCA gość do Litwy.

O wybraniu na Hetmaństwo Litewskie Kniazia Constantina Ostroskiego / y o srogim zburzeniu Podola / y Rusi / od Wołochow / Turkow y Tatarow / a o pozdychaniu czterdzieści tysięcy Turkow od zimna.

Rozdział V.

ALexander Wielki Xiądz Litewski wroćiwszy się od Brasławia Wołyńskiego do Litwy / przyiachał do Trok iako Latopisiec swiadczy / nawiedzaiąc chorego Woiewode Trockiego Piotra Iwanowica Białego / bo był na ten czas Woiewoda Trockim / y Hetmanem nawyższym Litewskim / tam widząc Alexander iż iusz Piotr Biały z tey choroby wyniść nie mogł / radził się v niego / komuby Hetmaństwo po iego żywocie dać miał / on powiedział iż iest tu Kniaź ieden ktory poszedł z Kniaziow Druckich / a mieszka na Wołyniu imieniem Constantin Iwanowic / temu Hetmaństwo zleć / a podpomoż go imiony / bo iest godny człowiek / iakoż Alexander tak vczynił / y miał z niego Hetmana godnego / ktory się potym zwał Constantin Ostroski Xiąże z Ostrogu.

Constantin Kniaź Ostroski Hetman.

A Stephan Woiewoda Wołoski chcąc się pomścić krzywdy / y niewinnego podniesienia woyny przećiw sobie od Iana Albrichta / zebrał woysko niemałe z Wołoch swoich z Multan / z Turkow / y z Tatarow / z ktorymi Roku 1498. do Podola y do Rusi wtargnął / a minąwszy Lwow do Kańczugi Miasteczka / y do Rzeki Wisłoka wszytki włości / wsi / y miasteczka wszerz y wzdłuż bez odporu splundrował / Przemysle / Radzimin / Przeworsko / Lancżut / Miasta spalił / gdzie wielkość ludzi oboiey płci / w nędzną niewolą Turcy / Tatarowie / y Wołoszy wywiedli / tak iż Tracia / Macedonia / Tatarskie Hordy / Azia / y Grecia brańcami Ruskimi / y Polskimi były napełniony / bo o sto tysięcy ludu iako powiedaią

Stephan Wołoski szeroko Polskie krainy zwoiował.

100000. ludzi w niewolą wzięto.

powiedaią w ty czassy wzięli / z niezliczoną bydła y łupow wszelakich wielkością / Tatarowie potym złożywszy łupy w Przekopskiey Hordzie Miesiąca Lipca tyż Ruskie krainy vczyniwszy odwot bardzo okrutną wtarczką poburzyli. Tymi tedy tak wielkimi szkodami y narzekanim ludzkim (bo iusz y z Polski chcieli vciekać / iako Cromer pisze) Krol Albricht poruszony / Slachcie wszytkiey kazał się na woynę ruszyć / a v Sedomirza bez omieszkania zbroyno stawić / na co gdy się naszy leniwo zbierali / nieprzyiaciel obciążony łupami do Hordy się w cale wrocił / co vsłyszawszy naszy do Domow się też wrocili / gdy nie mnieysza iako Tatarowie Sendomirski kray szkodą vtrapili / tylko co wżdy ludzi w niewolą nie brali.

Naszy swoich dowoiowali.

Tegoż Roku po Tatarach na schodzie Miesiąca Nouembra / Turkow iako Cromer pisze / siedmdziesiąt tysięcy przez Wołochy do Podola wtargnęli / a wszytki włości koło Dniestra / Halicza / Zidaczowa / Drohobycy / y Sambora ogniem y żelazem woiowali / a nie przestaliby byli burzyć / gdyby ich Pan Bog sam był nie skarał / abowiem przyszły na nich tak wielkie zimna / y sniegi / iż zewsząd zaspami ogarnieni / ani daley ciągnąć / ani się wroćić nie mogli / gdzie krom koni ich / y dobytkow / y inszych więcey niż czterdzieści tysięcy Pogan od zimna zdechło / y wiele ich potym naydowano / ktorzy bijąc konie / w brzuchy ich rosprote grzeiąc się ciepłą krwią ale prożno włazili.

70000. Turkow do Podgorza.

40000. Turkow od zimna zdechło.

Drudzy zaś ktorzy do Wołoch vciekli od Stephana Woiewody Wołoskiego / ktory woysko swoie w ony szaty na Bukowinie złupione po Polsku vbrał (iakoby ich w słowie Polacy gonili / a oni spali) pobići są Roku 1499.

Fortel Stefanow na Turki.

Tegoż Roku vrodził się miedzy Zydami w Kazimirzu v Krakowa Cielec ze dwiema głowami / iedna była na ogonie / a druga na przodku / a ogon we srzodku grzbieta był / nog miał siedm na prawym boku / a na lewym żadney / a był na ksztalt Bliźniąt rozdwoiony.

Cud w Krakowie,

O vgodzie bratow Krolow / Władisława Węgierskiego z Albrichtem Polskim / y Alexandrem W: X: Litewskim / a o vdziale Sigmuntowym w Slasku / y przymierzu z Stephanem Wołoskim / Iwanem Moskiewskim / Baiazetem Tureckim / Monarchami.

Rozdział VI.

ROku 1499. Przyiechali po wtore Posłowie od Krola Władisława Czeskiego y Węgierskiego do Krola Albrichta w Krakowie bedącego / ktorzy stanowili obronę przećiw Turkom / y Tatarom / y każdemu nieprzyiacielowi Korony Polskiey / Czeskiey / Węgierskiey / y Wielkiego Xięstwa Litewskiego / ale iż pokoy tym państwom być niemogł / dla nieprzyiaźni Stephana Woiewody Wołoskiego / ktory wszytki nieprzyiaciele zwłaszcza Turki y Tatary na Polskę y na Litwę pobudzał / dla tego prosił za nim Krol Władisław Brata Albrichta / aby z nim łaskawie postępował / gdyż sam Stephan

 tego żądał /

Ziednoczenie Krolestw Węgierskiego/ Polskiego y Czeskiego/ y W: X: Litewskiego. tego żądał. Támże się odnowienie y potwierdzenie vgody Krolá Władisławá z Krolem Albrichtem sstáło/ Węgierskie° tákże y Czeskiego z Polskim Krolestw ziednoczenie/ y obroná spolna przeciw Turkom vtwirdzona byłá/ do tego się też y Alexander Wielki Xiądz Litewski z Ruskimi/ Litewskimi y Wołyńskimi Xiążęty y z Pány Rádnymi/ tákże ze wszytkim Rycerstwem Litewskim przyłączył/ iż się też z Brátámi Krolámi y Krolestwy ich ziednoczył y sprzysiągł.

Támże się sstáło odnowienie vgody/ y ziednoczenia Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską/ ták przez sámych Janá Albrichtá Krolá/ y Alexandrá Wielkiego Xiedzá Brátow przedtym dawnego postánowienia/ iáko też iesz cze zá Jágiełá/ y zá Witołtá potwierdzonego/ to wszystko ná ten czás ták Koronni iáko Litewscy Pánowie przy Monárchách swoich vchwalili stale trzymáć/

Declaratio Electiey Polskiey y Litewskiey. nád to iesżcze przydána byłá declarácia koło obieránia Krolá y Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ to iest áby obádwá ty narody ieden bez drugiego Páná sobie nie obieráli/ áni podnosili/ skąd znáć iż byłá nárusżoná zgodá miedzy Albrichtem y Alexandrem/ y Polaki á Litwą ná ten czás/ podobno o to iż był Albrichtowi ná pomoc Alexander z Litewskimi woyskámi do Wołoch nie przyszedł według zmowy/ O czym też Miechouius/ Wapouius/ y Cromerus *lib. 30. fol. 653. primæ, secundæ uero editionis fol. 436.* y Bielski fol. 284. wspomináią/ y listy w skárbie Koronnym ná Zamku Crákowskim pod pieczęciámi Pánow Litewskich też świádczą.

Z Stephanem też Woiewodą Wołoskim/ y z Synem iego Bohdanem pokoy y przymierze Krol Albricht vczynił/ z strony Koronney/ Tákże Alexander z strony Wielkiego Xięstwá Litewskiego. W tenże czás Moskiewskiego Wielkiego Kniázia Jwaná Wasilewicá o przymierze y przyiaźń Posłowie w Crákowie v Albrichtá Krolá byli/ ktore otrzymáli/ á dla czegoby tego przymierza Moskiewski Kniáź prágnął/ gdyż Moskwá od Polski ták wielkim przeciągiem ziem

Fortel Moskiewski. inszych iest dáleko rozłączona/ ia nie rozumiem/ iedno podobno ná to łowił/ gdy myślił ná Wielkie Xięstwo Litewskie woynę podnieść/ ktorym sprzymierzeniem rozumiał/ iż pomoc od Polakow Litwie powinną (iáko też o tym Wapouius świádczy/ á Cromerus się domnimawa) miał odiąć.

Tegoż Roku Władisław Krol Węgierski/ y Czeski/ tákże Albricht Polski/

Sigmunt Xiążęciem y Stárostą Sląskim. trzeciemu swoiemu Sigmuntowi Brátu/ Głogowskie/ y Opáwskie Xięstwá w Sląsku postąpili/ y nád wyżnym Sląskiem Stárostą go przełożyli/ ná ktorym páństwie będąc/ ku poddánym y pogránicznym ludziom z wielką sławą dosyć się sprawnie záchował/ y łotrostwá/ tákże rozboie vskromił. Rychło potym Władisław krol Węgierski y Czeski brát ie° przydał Lusáckie Márgrábstwo do Sląská.

Rychło potym Turecki Cesarz Báiázet/ vsłyszawszy o tákim ták wielu Monárchow y Xiążąt ziednoczeniu/ y sprzymierzeniu/ zacne Posły do Janá Albrichtá Krolá Polskiego przysłał/ pokoiu álbo przymierza ná czás przedłużenia prosząc/ bo w tym mądrze postępował/ iáko rozumny y ostrożny woiennik/ áby iednego czásu ták wielą woien nie był zábáwiony/ gdyż w ten czás Weneckie páństwá Morzem y Ziemią woiował/ y Metonę z ktorey się Biskupámi Wileńscy Sufrágánowie piszą/ tákże Koronę/ y Januam Miásto zacne portowe nád

Wenetowie pokoy odkupili v Turká. Morzem/ wydárł im/ Egeiskiego tákże Joniskiego y Helespontskiego Morzá Wyspy ktore były w dzierżáwie Weneckiey woiował/ ták áż pokoy v Turkow odkupić musieli.

Woyny srogie we Włoszech. W tenże czás y Roku 1500. wielkie woyny we Włoszech były/ gdy Hiszpani z Fráncuzy o Krolestwo Neápolitańskie/ Maximilian też z Szweycerámi/ tákże Pápież z Florentyny/ Wenetowie z Genuensámi/ Mediolanczycy z Pánem swoim Ludowikiem Sforcią Dziádem Bony Krolowey Polskiey rozmáite woyny wiedli.

O Woynie

O Woynie Moskiewskiego przeciw Zięciowi Alexandrowi Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu/ y poráżeniu Litwy ná Wiedrossi.

Rozdział VII.

Roku tegoż 1499. Jwan Wasilewic wielki Xiądz Moskiewski/ więcey rozszerzenia páństwá prágnący niż przymierza strzegący/ nálazwszy przyczynę bárdzo máłą ná Litwę/ iż Alexander Wielki Xiądz Litewski Corce iego Helenie

Máła przyczyná ná woyny. ktora byłá zá nim nie zbudował Cerkwie Ruskiey ná Wileńskim Zamku/ zádawáiąc też to/ iż Litwá iego Condicie przymierza przestąpiłá/ nád to prawem niewiem iákim stárodawnych przodkow swoich vpominał się Ruskich páństw wszytkich od Litwy áż po Berezinę Rzekę/ zmowił się z Medlikiereiem Carem Prekopskim/ y z Szwagrem swoim Woiewodą Wołoskim Stephanem/ y podniosł woynę

Woyná Moskiewskiego ná Litwę. przeciw Litewskim páństwom. Posłał też do Kniázia Siemioná Jwánowicá Mozáyskiego/ y do Kniázia Wásilá Jwánowicá Osiemiátczycá/ námawiáiąc ich z prosbą/ áby ze wszytkimi Zamkámi swoimi Siewierskimi od Zięciá iego Kniázia wielkiego Litewskiego odstąpili/ á iemu służyli/ ktorzy wnet postánowienie y przysięgę z Moskiewskim vczynili/ áby Wielkie Xięstwo Litewskie z pomocą iego woiowáli bez przestánku/ á coby Zamkow Litewskich wzięli/ to im Kniáź Moskiewski wszytko obiecał sámym dáć/ A gdy im to poprzysiągł spełnić Kniáź Wielki Moskiewski/ posłał zaraz Woiewodę swego Jákowá Zachárini-

Słowá Látopiszcow. czá z wielą ludzi swych ná pomoc im/ z ktorymi poszli do Brańská y do Siewierskiey ziemie/ A gdy przyciągnęli pod Brańsk/ á Woiewodá Brański Stánisław Bartoszowic w ten czás był z Brańská odiáchał do dworu Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego ná Vściszy będącego/ wnet Brańszczánie niktorzy wiedząc o Moskwie/ vmyślnie ná zdrádzie Zamek zápalili. Co Moskwá widząc iż Zamek

Brańszczánie zdrayncy sámi się podáli. zgorzał/ pospieszyli się ku Zamkowi/ y támże w iedney Wsi Páná Stánisławá Bártoszewicá y przy nim wiele Brańskiey Slachty poimáli/ á niktorzy Brańszczycy przysięgę vczynili służyć Kniáziu Moskiewskiemu. Támże Kniáź Siemion Jwánowic Mozáyski/ y Kniáź Wasili Jwánowic Osiemiączyc przed Woiewodą Moskiewskiego Jákowem Záchárinicżem ná rzece Kontowi przy-

Mozáyski y Osiemiánic Kniáziowi Moskiewskiemu przysięgli. sięgli służyć wielkiemu Kniáziu Moskiewskiemu ze wszytkimi zamkámi swoimi: To iest/ z Czerniehowem/ z Stárodubiem/ z Nowym horodkiem Siewierskim/ z Rylskiem y ze wszytkimi wołościámi/ cokolwiek mieli pod páństwem wielkiego Xięstwá Litewskiego. A Kniáź Siemion Jwánowic Bielski/ przed tym iescze niż był Brańsk wzięty/ podał się Moskiewskiemu ze wszystką oyczyzną swoią. Co ták Látopiszcze Litewskie świádczą.

A Alexander będąc ták wielką żáłością zięty dla niesłuszney woyny Oycá żony swey Xiedzá Moskiewskiego/ y dla zdrády tych wyższey pomienionych Kniáziow/ ktorzy z Xiążąt Litewskich idąc od niego się do Moskwy przekinęli/ zebrawszy woyská Litewskie/ posłał z nimi Hetmáná swego Xiążę Constantiná Jwanowicá Ostrowskiego/ y Márszałká swego dwornego Namiestniká Mereckiego/ y Onikscienskiego Páná Hrehorá Stánisłáwowicá Oscikę/ y Pod-

cząszego

Litewskie woyſko do Moſkwy

czáſzego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Namieſtniká Bielſkiego/ Páná Mikołáiá Mikołáiewicá Rádziwiłá/ y Márßałká ſwoiego Páná Litowárá Chreptowicá Namieſtniká Nowogrodzkiego/ y Słominſkie°/ y inßich wiele Xiążąt/ Pánow/ Boiar/ y Dworzan Litewſkich y Ruſkich/ A ſam zá nimi pociągnął do Mieńſká/ á z Mieńſká do Boriſowá/ y támże niemáły czás ſtał/ A Hetman iego Kniąż Conſtantin Iwánowic Oſtroſki/ ze wßytkimi Pány wyzßey pomienionymi/ pociągnął ku Smolenſku/ á ná Smolenſku ná ten czás od Kniąziá wielkiego Litewſkiego Woiewodą był Pan Stániſław Piotrowic názwány Kißká/

Stániſław Kißká Woiewodá Smolenſki.

y przyßłá nowiná do Smolenſká/ iż Woiewodá Kniąziá Wielkiego Moſkiewſkiego Iákow Zácharinic ſtoi z ludźmi ná Wiedroſſy. Co vſłyßawßy Kniąż Conſtanti Oſtroſki/ wziął z ſobą Woiewodę Smolenſkiego Páná Stániſłáwá Piotrowicá Kißkę/ y wßytki Smolany/ á ták proſto ciągnął do Dorohobużá/ y napierwey przyßedł do Jelney/ A tám poimáli iednego od Woyſká Moſkiewſkiego imieniem Hermaná/ ktory był Diiakiem v Bochdaná Sapihy przed tym niż był vciekł do Moſkwy/ tenże powiedział iż Woiewodá Moſkiewſki Iákow

Moſkiewſkie Woyſko.

Zácharinic z máłymi ludźmi pod Dorohobużem leżał/ niżli iáko trzeci dzień przyßli k niemu drudzy więkßy Woiewodowie/ To ieſt/ Kniąż Dánilo Wáſilewic Szczeniá/ A Kniąż Iwan Michaiłowic Przemyſlká y z inßymi wielą Woiewod/ y ludzi/ y iuż ſię wßyſcy ná iednym mieyſcu zgromádzili. A przeto w tym nie rádził áby mieli bitwę z Moſkwą zwodźić/ gdyż náßych było máło/ wßákże

Spiego obießon.

náßy nie dáiąc mu w tym wiáry dáli go obieſić/ á ſámi ná Moſkwę pociągnęli/ y przeßedwßy Wieś Lopáczynę/ á niedoßedwßy Rzeki y Siołá Wiedroßy/ we dwu milách od woyſká Moſkiewſkiego ſtánęli/ gdzie dowiedzieli ſię zá pewne/ iáko Moſkwy bárdzo wiele/ á iż iuż czekáią náßych ſtoiąc w ſpráwie/ y w ßyku ku bitwie ná Wiedroßy. A Conſtantin vczyniwßy rádę z Pány/ y z Rycerſtwem Litewſkim/ przedſię poßli chcąc zwieść bitwę z Moſkwą/ á ták ciągnęli dwie

Bitwá náßych z Moſkwą.

mili ciáſnymi láſſy/ y błotną drogą/ á ſkoro wyßli ná pole/ potkáli ſię z Moſkwą/ gdzie wiele ludzi z obudwu ſtron pádło/ A Moſkwá vſtąpiwßy ná zad/ y przedobywßy ſię przez Rzekę Wiedroſſę ku ſwoim wielkim vfom/ máło záraz wßyſcy tyłu nie podáli/ bo ſię nádziewáli więcey ludzi Litewſkich z Láſá przyć/ á gdy Litwá do Rzeki Wiedroſſy przyſkoczyli/ Moſkwá obaczyłá woyſko Litewſkie być bárdzo máłe/ á poſilku żadnego z láſſu ku nim nie baczyli/ gdyż

Pułczwártá tyſiącá Litwy ná 40000. Moſkwy.

było Litwy tylko pułczwártá tyſiącá/ A Moſkwy było czterdzieśći tyſięcy konnych krom pießych/ y dziwowáłá ſię Moſkwá ták wielkiemu męſtwu Litewſkiemu. A potym widząc ich máły poczet ſkoczyli ku Litwie/ á tám ich poráźili ná głowę/ poimáli też między inßymi Hetmáná ſámego Kniąziá Conſtantiná/

Litwá poráżoná o Pánowie przednieyßy poimani.

y Hrehorá Stániſłáwowicá Oſczyká/ Litowárá Chreptowicá Márßałká/ Mikołáiá Jurgiewicá Hlebowicá/ Mikołáiá Zienowicá/ y wiele inych Pánow pobito y poimano/ y odeſłano do Moſkwy. A iáko inße Látopißcze świádczą Jácyniczá Iwáná/ Jurgego Wołowicá/ Fiedorá Niemirę/ Bochdaná Máſtiewicá Setnikow/ gdy ſię mężnie bronili poránionó/ wßákże obronną ręką vbiegli w láſſy. Kniąż Conſtanti Oſtroſki był w cięzßym więzieniu chowan/ ták iż iáko powiádano miał ręce opák ołowem ná zad zálane/ y nogi okowáne/ Bo gdy nie mogł dobrocią/ tedy go cięßką niewolą Iwan Moſkiewſki do przyſięgi wiernośći przymußał/ ktorą mu potym ále z niepráwego ſercá zmyſlnie muſiał vczynić/ y był opátrzon práwie Xiążęcymi máiętnośćiámi w Moſkwi/ y wielkie bitwy nád Tátáry zyſkiwał/ y wygrawał.

Tá nowiná o porażce woyſká Litewſkiego przyßłá do Kniąziá Litewſkiego Alexandrá/ ktorego náleziono ná Rzece Bobrze/ powiádáiąc iż woyſká iego pobite/ Hetmáná y Pánow Rádnych poimano/ z czego był bárdzo záſmucon/ y

poßedł

Odpowiedź Moſkiewſkiego

poßedł z ludźmi ſwymi do Obolecz ku Witebſku/ tám ſtał niemáły czás/ á będącemu w Obolczách/ przyßedł do niego Goniec Moſkiewſki z liſty odpowiednymi/ ktorego on odpuśćiwßy/ poßedł do Połocká/ y tám przez wßytkę Jeſień w Połocku był/ A vmocniwßy Połock/ Witebſk/ Orßą/ y Smolenſk/ wroćił ſię do Litwy.

Teyże Jeſieni Woiewodá Kniąziá Wielkiego Moſkiewſkiego Jakow Zácharinic/ á Carewic Kazáńſki Machmecieley/ y Kniąż Wáſiley Iwánowic Mozayſki/ y Kniąż Wáſiley Iwánowic Oſiemiączyc Zamek Litewſki Pućiwił wźięli zá Kijowem mil 60. w polách/ á od Czernihowá 30. mil leżący/ tám namieſtniká Pućiwlſkiego Kniąziá Bohdaná Fiedorowicá Sapihę/ tákże wßytkę

Moſkwá Putiwł wzięłá.

Slachtę Pućiwlſką w więzienie pobráli/ y wßytkę ziemię Siewierſką poſiedli/ Zamki też Dorohobus/ Zalidow/ y Toropiec wźięli/ A práwie tego látá wielką

Dorohobus y Toropiecz wzięty.

y okrutną ßkodę Alexandrowi Zięciu ſwemu/ y Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu Kniąż Moſkiewſki nád przyſięgę (iáko Látopißcze świádczą) vczynił.

Teyże Jeſieni z nápráwy Wielkiego Kniąziá Moſkiewſkiego Mindikirey álbo Mendlikerey Car Prekopſki poſłał Syná ſwego Achmatkireiá Soltaná z inßymi Synámi ſwymi/ y z mnoſtwem Tátar w Polſkie y w Litewſkie páńſtwá/ ktorzy zwoiowáli ziemię Wołyńſką/ Podláſką/ y Polſką/ y ſpalili Miáſto Włodzimirz/ Brześćie ſpuſtoßyli/ w Polßce też około Bełzá/ Kráśniká/ Turobiná/ Kráſnego Stáwu/ Lubliná/ Vrzędowá/ áż do Rzeki Wiſły burzyli/ przećiw ktorym zebrał ſię Albricht Krol/ ále gdy niemogł Pogan dogonić/ wroćił ſię do Krákowá. Ci Tátárowie rychło potym złożywßy łupy w Prekopie Mieſiącá Wrześniá wroćili ſię w tyż kráie/ gdzie Ruſkie ſtrony ná południe leżące/ y część Litwy z nápráwy Moſkiewſkiego zwoiowáli/ w Polßce też koło Łańcutá/ Leżeyſká/ Záwichwoſtá przebywßy Wiſłę od Opátowá/ áż do Brześcia Litewſkiego ná dol ciągnąc wßytki włośći ſplundrowáli/ á znáczyłá tę ſrogą plagę Pogáńſką

Tátárowie Polſkie y Litewſkie kráiny woiuię.

Cometá.

Cometá ośmnaśćie dni przed pirwßym wtárgnieniem Tátárſkim trwáiąca.

Tegoż czáſſu wielki Xiądz Litewſki Alexander dał Márßałkowſtwo dworne Kniąziu Michałowi Lwowicu Glinſkiemu/ ná ktorego był bárdzo łáſkaw.

Glinſki Márßałkiem.

Potym Roku 1500. Wielki Xiądz Litewſki Alexander poſłał do Korony Polſkiey/ do Czech/ y do Niemiec lud ſłużebny zbieráć zá pieniądze Litewſkie przećiw Moſkiewſkiemu/ ktorych zebrał poczet niemáły/ á w Poznániu im Podſkárbi Litewſki pieniądze dawał/ Nád tymi żołnierzámi był Czech imieniem Jan Czerny ſtárßym/ á zwáli ſię wßyſcy Brátámi/ ále ći Pánowie Brátrzykowie máło pożytku á więcey ßkody Litwie vczynili leniwym ſwym ciągnienim/ bo iuż zimno nádchodziło/ wßákże Alexander z tymi ludźmi y z woyſki ſwymi Litewſkimi/ pociągnął do Mińſká/ á tám mu przynieſiono nowinę/ iż Kniąż

Litwá lud w Polßce zbierá.

wielki Moſkiewſki Iwan Wáſilewic odpráwił Syná ſwego Kniąziá Dimitrá wßytkę z wielkimi Woyſki/ y z Dziáły pod Zamek Smolenſki/ y iuż Smolenſká mocnie dobywał/ á vſłyßawßy to Alexander/ poſłał przećiw iemu Stániſłáwá Janowicá Białego/ ktory był Pánem Trockim y Stároſtą Zmodzkim ze wßytką Ziemią Litewſką/ Tákże y Czernego Czechá ze wßytkimi Cudzoziemcy. A Syn Kniąziá Wielkiego Moſkiewſkiego ſam mocnie Smolenſká dobywał/ czyniąc ßturmy w nocy y we dnie/ A nie tylko z Dział obijáli Zamek/ ále też Turámi/ iák Látopißec miánuie/ náſypuiąc piáſkiem y ziemią niewymowny ßturm do Zamku czynili. Wßákże zá pomocą Bożą/ y pilną obroną Stániſłáwá Kißki Woiewody/ tákże Juriá Pácá Namieſtniká iego/ y Mikołáiá Sołohubá Okolicznego Smolenſkiego odbići byli/ y wielką trudność podiąwßy/ y v káżdego ßturmu bárdzo wiele ludu ſtráćiwßy/ z wielką háńbą y ſromotą od Zamku odſtąpili. A Stároſtá Zmodzki ze wßytką

Moſkwá do Smolenſká.

Niewiem co tá zá Turi podobno Koße.

Moſkwá od Smolenſká odbitá.

mocą

mocą Litewską/ Tákże y Czerny Czech ze wszytkimi Cudzoziemcy przeszedwszy Rzekę Dniepr pod Orszą pociągnął z Tátáramí Záwolskimi/ Co vsłyszawszy Kniąż Dimitrey Zyłká/ iż Litwá idzie przeciwko niemu/ co rychley pobieżał do Moskwy do Oycá swego/ A Litwá się położyli ná Gorách/ y leżeli tám ná ten czás przez wszytkę Jesień.

> Nászych zwy-
> ktá leżą.

A prawie tego czásu Kniąż Siemion Jwánowic Możáyski od Litwy przekinczyk/ z wiela ludzi Moskiewskich przyciągnął pod Zamek Mścisław/ á w ten czás Litewskiego woyská niemáło ná Mścisłáwiu było/ y Kniąż Micháyło Lingwieniewic Mścisławski z nimi/ á niedobywszy Zamku odeszli precz/ A Litwá też z gor rospuszczeni byli do domow swych gdy zimá zászłá. Dwoiá tedy szkodá iáko Miechouius y Wapouius zá ktorych się to żywotá działo/ y Cromerus piszą/ Litwę biedną w ten czás podkáłá/ pirwsza od Kniáziá Jwáná Moskiewskiego/ druga iż pieniądze prożno wydáli ná Żołnierze/ ktorzy miásto posługi czego nieprzyiaciel nie zwoiował/ to oni wrácáiąc się plundrowáli/ y zwoiowáli. To też y Cureus w Sląskiey Kronice wspomina.

> Miechouius lib. 4. cap 69.
> Szkodliwe przypadki ná Litwę.

O Sprzisiężeniu Tátárow Záwolskich z Litwą/ y z Polską przeciw Moskwi/ y Przekopskim Tátárom/ á o ścięciu Piotrá Woiewodzicá Wołoskiego/ y o śmierci Janá Albrichtá Krolá.

Rozdział VIII.

ROku 1501. iedennastego dniá Jánuariá skoro Krol Albricht odprawił posły Tureckie z przymierzem/ ktorego rok cáły czekáli w Krákowie/ záraz po nich przyiecháli też Posłowie Cárzá Záwolskiego Sachmatkiereiá/ ktorzy sprzysiężenia y ziednoczenia z Polskim Krolestwem y wielkim Xięstwem Litewskim przeciw Moskiewskiemu y Przekopskiey Hordzie wiecznym ich á głownym nieprzyiaciołom żądáli/ co było Krolowi wdzięczno/ y vczynił przysięgę ná to z Pány Koronnymi/ y z posłámi wielkiego Xięstwa Litewskiego od Alexandrá ku tey spráwie posłánymi/ przysięgáli też Posłowie Tátárscy zwykłym obyczáiem ná Száble gołe/ leiąc ná nie wodę/ pili ią mowiąc tymi słowy/ Ktoby tę przyiaźń y to sprzysiężenie przyiacielskie złamał/ álbo przeciw iemu był/ niechay od Száble ták zginie/ y w niwecz się niech obroci iáko tá wodá. Odpráwieni tedy ći posłowie do Hordy z wielkimi podarkámi/ á przy nich Jan Albricht Krol posłał Christophá Teslikę/ á wielki Xiądz Litewski Micháłá Chaleckiego/ obudwu w ięzyku Tátárskim biegłych do Cárá Záwolskiego Sachmátá w poselstwie/ dziękuiąc zá tę iego przyiaźń/ á postępuiąc mu Jurgieltu zá trzydzieści tysięcy złotych kożuchow/ y sukná/ á on miał z woyskiem swoim/ ktorego był powinien stáwić trzydzieści tysięcy/ záwżdy gotow być przeciw káżdemu Polskiemu y Litewskiemu nieprzyiacielowi. Przyiecháli też Posłowie od Woiewody Wołoskiego Stepháná ná ten Siem/ prosząc áby mu według sprzymierzenia Krol wydał zbiegá Piotrá Syná Woiewody Heliászá przed Stepháném pánuiącego/ dla tego iż się sádził ná Hospodárstwo Wołoskie/ O tym gdy się długo Krol z Pány rádził/ niewinnego wydáć zdáłá się rzecz okrutna/ zás chowáć nieprzyiacielá swego towárzyszá Woiewody/ ktorego on chciał woyną odiskiwáć/ zdáłá się rzecz niebespieczna/ ponieważ się Krol w ten czás do Prus wypráwował/ A niechciał sobie nieprzyiacielá Stepháná okrutnego ná zad zostáwić. Przeto Piotrá Woiewodzicá kazał ściąć/ ná co pátrzyli Posłowie Wołoscy/ á iżby się iego ścięcie nie zdáło być bez przyczyny/ rozsławiano pospolicie ácz niewinnie/ iż się był fálszu w listách Krolewskich dopuścił/ iák o tym Cromerus lib. 30. *primæ editionis* fol. 657. *secundæ uerò* 439. Miechouius/ Vapouius/ Bielscius/ Herbortus etc. świádczą.

> Przysięgá Tátárská.
> Jurgelt Cárzowi Záwolskiemu z Polski y z Litwy.
> Piotr Woiewodzic Wołoski w Polszce niewinnie ścięty.

Ták tedy Krol Albricht odpráwiwszy Posłow Wołoskich/ do Toruniá się wypráwił/ áby przysięgę wziął od nowego Mistrzá Pruskiego Friderika/ ktory się długo z posłuszeństwá wykámował/ á gdy do niego Krol posłał/ on zwłoczył czás ode dniá do dniá/ w tym Krol Jan Albricht vmárł Apoplexią w Toruniu/ ktorego ciáło do Krákowá odwiezione/ w dzień S. Anny w Kościele S. Stánisławá ná Zamku vczciwie iest z zwykłymi Ceremoniámi/ y processiámi pogrzebione. Był Jan Albricht wzrostu wysokiego/ kościsty/ w pismá czytániu/ zwłaszczá koło Historikow pilnie się báwił/ hoynością ku káżdemu skłonny/ w Łácińskim y Niemieckim ięzyku krásomowcá wielki/ Dworu niechciał więcey iedno tysiąc y sześć set chowáć/ Mieczyk záwżdy przy boku miewał/ był dochcipny/ śmiáły/ wielgomyślny/ ále się fortuná z nim nieprzyiacielskie obchodziłá/ krolował lat ośm według Miechouiussá/ ktory v niego był Doctorem w lekárstwie/ Miesięcy ośm y 24. dni/ ále Cromerus y Herbort z niego pisząc/ dziewięć lat krolowánia iego ráchuią/ miał lat wieku swego 40. y Miesiąc.

> Jan Albricht Krol Polski vmárł.
> Vrodá Albrichtowá y obyczáie.

Teyże Jesieni iáko Látopiszcze Ruskie/ y Miechouius świádczą Car Záwolski Sachmatkierey Soltan Syn Achmátá dawnego przyiacielá Litewskiego/ przebywszy Wolgę y Don álbo Tanais Rzeki ze wszytką Hordą Záwolską przyciągnął ná pomoc Litwie przeciw Moskiewskiemu/ á przy nim poseł Kniąziá Wielkiego Litewskiego Alexandrá Pan Micháyło Chalecki. Cromer sto tysięcy być (według powieści posłow Cárskich) Tátárow Záwolskich iezdnych opissuie. Wciągnął tedy prosto w ziemię Siewierską Sachmat/ y stał pod Nowogrodkiem Siewierskim/ y pod inymi Zamki/ y spustoszył páństwá Moskiewskie áż do sámego Bráńská/ y dobył Nowogrodká Siewierskiego/ á insze Zamki podáły się dobrowolnie. A Car Záwolski poruczywszy ony Zamki Pánu Micháłowi Chaleckiemu/ áby ich trzymał ná Alexandrá Wielkiego Xiążęcia Litewskiego/ sam stánął ná Dnieprze miedzy Czernihowem y Kijowem. Tám naprzod woyská Hordy Cárzá Prekopskiego Mendlikiereiá gdy mu onych pol chciał bronić stoczywszy bitwę poráził Záwolski Car Prekopcow/ y rozgromił/ iż ich máło vbiegło. A po tym zwycięstwie odpráwił Páná Micháłá Chaleckiego z Posły swymi do Litwy/ powiádáiąc/ iż im przyszedł ná pomoc we stu tysiącu koni Hordy swoiey/ przeciw Cáru Prekopskiemu/ y przeciw Kniąziu Moskiewskiemu/ prosząc Alexandrá áby się z nim ziáchał/ y nieprzyiaciele swoie woiował/ á w ten czás Polacy Alexandrá ná Krolestwo wybráli. Ktory opuściwszy walkę z nieprzyiacioły swymi/ y ná mięsne iátki wydawszy Cárá Záwolskiego/ gotował się z Pány Litewskimi do Krákowá ná koronácią.

> Sachmatkierey ze stem tysięcy Hordy ná pomoc Litwie.
> Tátárowie z strony Litewskiey Moskwę woiuią.

O Alexandrze Kazimirzo, wicu Wielkim Kiedzu Litewskim ná Krolestwo Polskie koronowánym / Roku 1501.

Ksiegi XXII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Abramowicá Wolskiego Wilenskiego / Stárosty Lidskiego.

Skoro po śmierći Albrichtá Królá / záraz według zwyczáiu Sięm dla wybránia nowego Królá Friderik Arcibiskup y Cardinał Brát Albrichtow w Piotrkowie złożył / ná ktorym się Senatorowie y Ricerstwo Koronne rozmáite votá y zdánia podawáiąc nie zgadzáli / Bo iedni ná Włádisłáwá Węgierskiego y Czeskiego Królá rádzili z strony swoiey / y iuż byli posłáli do niego ná Budzyń Piotrá Kmitę Márszałká Koronnego / prosząc áby przyiechał ná Dziádowskie / y Oycowskie Krolestwo / ná co Włádisław bárdzo rad był przyzwolił / y do Cessárzá Maximiliáná / tákże do Ludwiká Fráncuskiego Królá / y inszych Pánow Chrześciáńskich rozpisał listy / iż go Pan Bog nie tylko ná Czeskie y Węgierskie Krolestwo wywyższyć raczył / ále y ná oyczystą Koronę Polską. Drudzy záś Sigmuntá Opáwskiego / y Głogowskiego Xiążęciá stronę trzymáli / ále ći przewiedli / ktorzy Alexandrowi Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu sprzyiáli / bowiem to y pewnymi dowodámi / y przykłádámi okazáli / iż Włádisław pożyteczny nie mogł być Polszce z swoimi Krolestwámi Węgierskim y Czeskim / przywodząc pámięć nierządu y vpadku swoiego zá Ludwiká / ktory też to dwoie Krolestwo trzymáiąc / á w Węgrzech mieszkáiąc / Polskę był práwie w niwecz obroćił / ktorą záś áż Jágiełło Litwin rámionámi swoimi z vpadku wydźwignął.

Rożne votá Electiey.

Tenże Jágiełło z Witołtem Litewskie wielkie Xięstwo z Koroną Polską wiecznym sprzymierzenia związkiem iáko iedno ciáło złączyli / y stowárzyszyli / ktore gdyby záś były rozłączone / wielkieby stąd szkody Koronie vrosły / przywodzili też to iák Cromer pisze / *Omnibus bellis priscis iuxta ac recentioribus Lituanos multum momenti Polonorum uiribus attulisse, &c.* iż we wszytkich woiennych ták stárodawnych iáko w świeżopámiętnych potrzebách Litwá ná wielkiey á znáczney pomocy záwżdy Polakom bywáłá / á iáko oni bez Polakow / ták Polacy bez nich rozdwoieni będąc máłoby czego sławnego poiedynkiem dokázáć mogli / iáko się to nie dawno iáwnie ná Wołoskiey potrzebie okazáło / gdźie bez Litwy iż się vpornie Albricht Krol spráwował / wiecznym tego świádkiem Bukowiná będźie / á gdźieby kto inszy był Krolem Polskim mimo Alexandrá / rozerwáłáby się iuż Litwá z Polską / y nie mogłoby to być bez wielkiego spolney krwie rozlania / bo się iuż Alexander brał z woyskiem Litewskim / chcąc dochodźić práwá Koronnego Oyczystego mocą / iáko Wapouius pisze / by go byłá Mátká Elżbietá Krolowa stára od tego nie hámowáłá. A w tym práwie ná czás Litewscy Pánowie przyiácháli / Woiech Tabor Biskup Wileński / Jan Zabrzezinski / Márszałek wielki / Mikołay Rádziwił Podczászy wielkie° Xięstwá / á drugich dwu Litewskich Pánow imion Cromer nie wiedząc pisze / *& alij quidam duo.* Ci tedy

Pożytki złączenia Xięstwá Lit: z Koroną.

Posłowie Litewscy ná Electię.

Ci tedy Pánowie z rozkazánia / y z náuki Wielkiego Xiędzá Alexandrá / y wszytkiego Senatu Litewskiego / mieli długie tráctaty z Pány Koronnymi około wybierániá Królá według spiskow spolnego oboygá páństw sprzymierzenia / przywodząc im dowodnie szeroką rzeczą wielkie pożytki spolney iedności Litwy z Polską / á záś wielkie szkody y vpadki złączenia Korony Polskiey z Węgierską / oznaymuiąc też pewne rozłączenie Litewskiego Wielkiego Xięstwá z Polską / z tey przyczyny / iż gdyby iuż z Węgry iedność Polská wźięłá / iużbyśćie Pánowie Polacy chćieli obyczáiow Węgierskich wyknąć / y násládowáć / námi wzgárdziwszy / coby nam wielką nieprzyiaźń przyniosło / snadźbyśćie potym tego żałowáli / ále pozno / á też obyczáiow Węgierskich doświádczyli wászy przodkowie zá Krolá Ludwiká / tákież Włádisłáwá / ktorzy nie tylko skárby wásze z Polski wyciągnęli / ále y wás sámych w wielkim vdręczeniu / trapieniu / y mordowániu chowáli.

Rzecz posłow Litewskich.

Puśćili też wieść ći Pánowie Litewscy przerzeceni / iż Alexander z woyskiem zá námi ciągnie / y iáwnie koło odnowienia sprzymierzenia stárodawnego z Koroną listy vkazáli / pod pieczęćią Alexandrową / y dwudźiestu pięći Pánow Litewskich / w ktorym sprzymierzeniu to pomiárkowánie niktore przydano / áby z Litwy y z Polski ieden był nápotym Narod / pod iednego Páná władzą / á Krol áby w Polszce był wybieran y koronowan / ná ktorym ziezdźie też Pánowie Litewscy káżdy według mieysc swoich w Senatorskim kole wotowáć álbo zdánia swoie czynić mieli / Rádá iedná áby v obu narodow / towárzystwo tákże spolne w szczęśliwych iáko w nieszczęśliwych przygodách iednákie było / tylko Sądy według zwyczáiu stárego w Litwie / y w Polszce áby sprawowano.

Ták tedy y drugie articuły potrzebne spisawszy / y postánowiwszy / wnet Pánowie przerzeceni Koronni Alexandrá Wielkiego Xiędzá Litewskiego Krolem Polskim iednostáynie y spolnymi głossy obwołáli / y záraz do Brześćia ku niemu Pánow z Senatu przednieyszych wypráwili. Andrzeiá Rożego Arcibiskupá Lwowskiego / Janá Lubráńskiego / Biskupá Poznáńskiego / Andrzeiá z Számotuł Poznáńskiego / y Janá Tarnowskiego Sráma przezwiskiem Lubelskiego / Woiewodow / ktorzy od Alexandrá y od Pánow Litewskich przysięgę wźiąwszy około záchowánia praw y spiskow sprzymierzenia Litwy z Polską wszytkych / Krolestwo mu oddáli.

Posłowie Koronni do Alexandrá.

Ták Alexander bez mieszkánia w tyśiącu / y czterzech set iezdnego pocztu do Krákowá przyiechał / bo się obawiał áby mu Brát Włádisław Czeski y Węgierski Krol od niktorey częśći ná Krolestwo Polskie wybrány nie przeszkodźił / á on nie tylko żeby się miał o to gniewáć / ále y pochwalił Polaki / iż Litwę Narod wielki y waleczny znowu do siebie tym sposobem przyłączyli.

Sczero dislaw

A w ten czás Posłowie od Cárzá Zawolskiego Sachmátá / ktory w Kijowskich polách leżał / przyiácháli do Krákowá / ktorzy przed wszytkim Senatem skárzyli się ták ná Polaki / iáko y ná Litwę / iż oni Sachmathá Cárzá ich / z wielkimi woyski przez ták dálekie á trudne drogi ná pomoc sobie przećiw Tátarom Prekopskim przyzwáli / á sámi z nimi mocy swoiey według zmowy y sprzysiężenia ták długo odwłaczáiąc złączyć / czym towárzyszow swoich w polách niepłodnych od zimná / niepogod / y głodu ginąc wespołek y z koniámi ich dopuszczáią: Ná co im odpowiedziano / iż Krol Alexander Koronácią odpráwiwszy / miał się spieszyć z Polskimi / y z Litewskimi woyskámi ná pomoc Sachmátowi / o to się też chce Krol stáráć / iż ták dálekiey drogi Sachmat Carz żáłowáć nie będźie. Z tym tedy poselstwem Tátárowie biedni przydawszy im vpominki kto-

Posłowie z stárga od Sáchmátá.

Zoná Sachmá tá Carzá zdrádziłá.

minki/ ktoreby Cárowi ſwemu odnieśli/ odpráwieni. A w tym czáſie práwie/ Zoná Cárzá Sachmátá ſprzykrzywßy ſobie nędzę/ głod y niepogody zimne w polách/ z więkßą połowicą iego Rycerſtwá do Mendlikiereiá Prekopſkiego Cárzá vciekłá.

Ktorey przybyćim będąc śmielßy Car Prekopſki Mendlikierey/ zebrawßy woyſká ſwe/ bez wieśći vderzył ná Cárá Záwolſkiego Sachmatá/ y poráźił go ná głowę/ y Hordę iego wßytkę wziął/ A ſam Car Záwolſki Sachmat z Brátem ſwym Hazák álbo Kozák Soltanem/ y z nikorymi Kniázmi y Vlany przybiegł do Kijowá (według Látopiſcá) á ſtánąwßy nie podáleku Kijowá/ poſłał do Kniáziá Dimitrá Puciáczycá Woiewody Kijowſkiego/ powiádáiąc mu o przygodzie ſwey/ A Woiewodá Kijowſki wiele dni go ćcił/ y dáry wielkie dawał/ A potym Sachmat Car bez wiádomośći z Kijowá we trzech ſet koni iáko Miechouius piße/ ziáchał do Białogrodu. Chciał potym do Báiázetá Ceſárzá Tureckiego vciec/ á podáć ſię mu w moc/ etc. y żądáć pomocy przećiw Krolowi Polſkiemu/ chcąc ſię nád Polaki y Litwą/ dla ktorych wßytko vtrácił/ krzywdy ſwoiey mśćić. Ale gdy ſię dowiedział/ iż Ceſarz Turecki gwolt Mendlikereiowi Cárzowi Prekopſkiemu/ kazał go Sandziakowi Białogrodzkiemu poimáć/ á ſobie do Conſtantinopolá przyſłáć/ ſkokiem záſię do Kijowá przybieżał. A Woiewodá Kijowſki obſkoczywßy go do Wilná przyprowádził/ gdzie tám był w więzieniu áż do Seymu Brzeſkiego/ iák o tym będzie niżey.

Sachmat porázon.

Sachmat biedny w Wilnie oſádzon.

A Alexander Wielki Xiądz Litewſki od FriderYká Brátá Arcibiſkupá Gnieznienſkiego/ y Kárdinałá dwunaſtego dniá Decembrá w Kośćiele Krákowſkim zwykłymi Ceremoniámi pomázány/ koronowan ná Kroleſtwo Polſkie/ przy bytnośći wßytkich Biſkupow Koronnych/ y Wilenſkiego Woiciechá Taborá/ y przy Elżbiecie Krolowey Mátce ſwoiey/ y przy Xiążęciu Conrádzie Mázowieckim. Też z Litwy przy Xiążęciu Mozáyſkim/ y Michále Glinſkim/ y Jurgim Grodzienſkim/ y przy wielkośći inßych Pánow y Poſłow poſtronnych. Rychło potym 15. dniá Decembrá Sigmunt Xiążę Głogowſkie/ y Opáwſkie z Węgier/ Brát Alexandrow przyiáchał/ y Jan Baduarius Poſeł Wenecki zá nim/ winßuiąc Krolowi nowemu ßczęśliwego Krolowánia.

Przyiecháłá też potym Krolowa Alexandrowa Helená Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego Jwáná Wáſilewicá Corká/ z Litwy ná drugiego Roku 1502. początku do Krákowá 4. dniá Februariá/ ále nie byłá koronowána Krolewſką Koroną/ dla tego iż w Greckim zakonie trwáiąc Kátolicką ſię wiárą brzydziłá.

[…]eny nie koronano.

Odiez,

O odieździe Alexandrowym do Litwy/ o poſelſtwie iego do Moskiewskiego/ y przymierzu z nim/ woiowániu Ruſkich kráin przez Tátáry/ á o porázeniu ich przez Siemioná Olelkowicá Xiążę Słuckie zá Bobroyſkiem.

Rozdział II.

Krol Alexander Roku 1502. w Zapuſty záraz ruſzył ſię do Litwy/ z Krolową Heleną/ ſłyſząc o tym iż Kniáź Dimitr Zyłká Szwager iego/ Syn wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego/ Smolenſkie włośći woiował/ ták zoſtáwiwßy Fryderyká Brátá Kárdinałá Gubernatorem Kroleſtwá Polſkiego/ przyiechał do Wilná/ á w tym czáſie Stániſław Kißká y iego Namieſtnik Sołohub wtory raz Moſkwę od Smolenſkiego Zamku odbili/ wßákże iáko Miechouius fol. 364. lib. 4. cap. 51. piße/ wiele Moſkiewſki włośći Litewſkich ná ten czás poſiadł/ zá niedbáłośćią Alexandrową.

Moſkwá wtory raz od Smolenſká odbita.

Teyże zimy Krol Alexander poſłał do Cćiá ſwego wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego Poſły ſwoie/ iák Látopiſec świádczy/ To ieſt/ z Korony Woiewodę Łęczyckiego/ Páná Piotrá Myſzkowſkiego/ A Janá Buczackiego Woiewodzicá Podolſkiego. A z Litwy Woiewodę Połockiego Páná Stániſłáwá Hlebowicá/ A Márßałká y Piſárzá Krolowey Heleny/ Namieſtniká Bráſłáwſkiego Páná Jwáná Sapiehę/ ktorzy przymierze wźięli ná ßeść lat z Moſkiewſkim/ A Zamki odięte y więźnie ná Wiedroßy poimáni w Moſkwi zoſtáli. Aczkolwiek Cromerus pod tą Conditią przymierze to być piße/ iż więźniowie mieli być wroceni. Herberſteinus tákże świádczy/ iż Kniáź Conſtanti Oſtrogſki/ przed ſkończenim tego przymierza/ gdy był zmyślnie przyſiągł Moſkiewſkiemu wiárę záchowáć/ y opátrzenie z wielką máiętnośćią ná Moſkwi w dzierżáwę wziął/ y w kilku bitew zwycięſtwo nád Tátary otrzymał/ potym [...]átrziwßy czás do Litwy vbiegł.

Przymierze z Moſkwą.

Kniáź Conſtanti Oſtrogſki z Moſkwy vciekł.

Tegoż Roku 1503. nie wtorego iáko Látopiſec położył/ przyßli Poſłowie od Kniáziá Moſkiewſkiego do Krolá Alexandrá/ Piotr Pleſczeiow/ Conſtantin Zámycki álbo Semeczká/ y Zięć iego Michayło Kłápiſt/ Mikitá Holubin Dijak/ y vtwierdzili przymierze do ßeśći lat ſtale trzymáć.

Poſłowie Moſkiewſcy.

Teyże Jeſieni doßłá nowiná Krolá Alexandrá/ iż Tátarowie przeßedßy rzekę Przypiecz puſtoßą włośći Litewſkie/ á Krol przećiwko nich poſłał Xiążę Micháyłowicá Olelkowicá Słuckiego/ á Woiewodzicá Podolſkiego Páná Janá Buczackiego/ y przy nich Dworzan Litewſkich/ y Rácow niemáło/ ktorzy zá Litewſkie pieniądze żołnierſką po Vſſárſku ná ten czás ſłużyli. Z tymi Xiążę Słuckie Siemion dogoniwßy Tátarow zá Bobroyſkiem w ßeśći milách ná rzece Dzie/ poráźił ich ná głowę/ y łupy wßytkie tákże więźnie ſowito odebrał/ y z zwyćięſtwem ſię do Krolá wroćił.

Tátárowie porázeni.

Teyże Jeſieni ná Rzece Vſſy/ Kniáź Fiedor Jwánowic Jároſłáwowic/ y Kniáź Jurgi Jwánowic Dubrowicki/ y Kniáź Hrehori Hlinſki Stároſtá Owrucki/ ſtoczyli bitwę z Tátáry Prekopſkimi/ A tám z dopußczenia Bożego porázone było woyſko Litewſkie od Tátar/ y zábito Kniáziá Hrehorá Hlinſkiego/ y przy nim Hornoſtáiá.

Litwá od Tátárow porázona.

W tymże Roku 1503. Augustá trzydziestego dniá / Cárzewic Prekopski Bitikierey Soltan / Syn Cárzá Mendlikiereiá / wpadł bez wieści w páństwá Litewskie / máiąc z sobą sześć tysięcy ludzi / y przyszedł naprzod do Słucká / A Xiąże Słuckie Siemion Michaylowic był ná ten czás w Słucku / ktorzy Tátárowie wiele złego w Słucku vczynili / A od Słucká ciągnęłá ich część do Kopyla / A iż ludzi przy sobie Kniáź Słucki nie miał / záwárł się ná Zamku / A Cárzewic sam położył się koszem pod Słuckiem w polu zá Vmlem / gdzie dziś Nowy Dwor Xiąże Jurgi Słuckie Wnuk iego zbudował. Z támtąd Cárzewic Tátárow rospuścił w zagony / y woiowáli około Klecká / y Nieświeżá / y Zamek Klecko spalili / y wrocili się áż w sześci milách od Nowogrodká ná Kołczy vroczyscu / y wiele krwie Chrześcijáńskiey rozlawszy / bez odporu z połonem vszli do Hordy.

Tátárowie v Słucká.

Klecko spalone.

Máło co przed tym Tátárowie Prekopscy / Podolskie / Ruskie y Sędomirskie kráie zwoiowawszy / splundrowáli też Rzessow / Járosław / Rádzimin / y Bełz / á przepráwiwszy się przez Wisłę / Opátow / Lagow / y Kunowo Miástá zburzyli / y spalili / áż do Piaciánowá potym bez odporu przyszli. Gdzie Jan Wapowski zebrawszy Strzelcow ile mogł / przed tym się im Miástem Paciánowem śmiele zástáwił / Ale Tátárowie będąc obciążeni wszelkim rodzáiem łupow do Hordy się wrocili / gdzie potopili przez tysiąc więźniow nászych / przepráwuiąc się przez Wisłę.

Tátárowie Polskę woiuią.

Wapowski.

Tegoż też czásu przymierze z Báiázetem Tureckim Cárzem Krol Alexander potwierdził / przez Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice Stárostę Lubelskiego.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku 1503. Tátárow trzy tysiące pod Słuck bez wieści wpádli / y woiowáli áż pod Nowogrodek / á szli ná zad przez błoto Hriczinskie / ná ktorych Xiąże Słuckie Siemion / á przy nim Pánowie Litewscy / Stánisław Piotrowic Kiszká / Olbracht Gasztołt / y Jerzy Niemirowic wnet się zebráli / y dogonili ich zá Rzeką Przypiecza zá Grookiem w mili / y tám zá pomocą Bożą ná głowę ich porázili / y płonu kilká tysięcy odbili / z zwycięstwem ná zad się wrocili / w ktorey bitwie zábici są Dworzánie Krolewscy / Kák álbo Ráczko Máskiewic / y Zyniew z Wolkowiskiego powiátu.

Tátárowie ná Hriczinskim od Litwy porázeni.

Tegoż też Roku wrociwszy się z tey bitwy Xiąże Słuckie Siemion / szczęśliwy zwycięzcá nád Tátáry vmárł.

Siemion Xiąże Słuckie vmárł.

Teyże Jesieni Car Kazáński Machmetcieley / porzezał w Kázáni wszytkich Kupcow Moskiewskich.

Tegoż Roku 1503. Friderik Krolewic Alexandrow Brát / Cárdinał tituli sanctæ Luciæ in septem solijs, y Arcibiskup Gnieznieński / Biskup Krákowski / Gubernator Koronny vmárł / długą niemocą Fráncuską zemdlony / w Krákowie ná Zamku przed wielkim Ołtarzem pochowan w Mosiądzowym grobie / był Friderik wzrostu wysokiego / weyrzenia wdzięcznego / á godności pewien / ále rozumu nikczemnego / prożnuiący / w pijáństwie y vstáwiczny wiek swoy w dimie / y w śmrodliwym mieszkániu trawiąc / z niktorym sobie podobnym towárzystwem / iáko Miechouius pisze lib. 4.

Friderik Kárdinał vmárł / y nikczemność iego.

Tegoż iednego czásu Conrad Xiąże Mázowieckie vmárło / po nim Jan / y Stánisław Xiążętá Synowie w dzięcinstwie zostáły. A Mátce ich Xiężnie Annie Wdowie po Conrádzie Xiążęciu / Krol Alexander dozwolił Xięstwo Mázowieckie do lat Synowiey spráwowáć / ktorzy potym sámi w Mázowszu mieli pánowáć / á iesliby bez potomstwá męskiego zeszli obádwá / tedy wszytko Xięstwo Mázowieckie ná Kroláá Polskiego przypáść miáło / á Corki Xiężny iesliby były / tedy ich z posagiem według stanu Xiążęcego w małżeństwo wypráwić / Táka byłá o Mázowieckie Xięstwo ná ten czás ná Seymie Piotrkowskim vgodá.

Postánowienie o Mázowszu.

Tegoż

Tegoż Roku Woiewodá Kijowski Kniáź Dimitrey Puciáczyc / y Kniáź Siemion Jurgiewic Holszáński Stárostá Łucki pomárli / y dał Krol Woiewodztwo Kijowskie Jurgiewi Montowtowicu / álbo Montułtowicu. A Łucko dano Kniáziu Micháylu Jwánowicu Ostroskiemu / ktory w rychle vmárł / A potym dano Łuck Pisárzowi Fiedorowi Jánuszowicu.

Tegoż Roku Tátárowie wtárgnęli do Podola o S. Márcinie / gdzie wiele korzyści nábráli / A gdy z płonem ciągnęli / spadł śnieg wielki / w tym zebráli się ná nie onych kráin Rycerstwo z Zemełką Hálickim y z innymi / szli zá nimi sláktem ich torowánym / á oni do brzuchá w śniegu brodzili / poscignęli ich záztym / y snádnie porázili / iż żadny nie vciekł / y płon odięli / ále w ten czás zábity Zemełká Hetman ich od Tátárzyná z łuku / ktory iuż ná ziemi leżał / postrzelony.

Tátárowie porázeni.

Zemełká zábity.

Potym Stephan Woiewodá Wołoski / posławszy woysko swoie / strony Ruskie wszytki Wołochom przyległe / między Dniestrem / y gorámi Sármáckimi álbo Tátrámi leżące / ktore Pokuckimi zową / bez odporu powoiował / y w moc swoię podbił / powiádáiąc iż ten kray Polacy niesłusznie byli Wołochom odięli. Przeto Krol Alexander Roku 1503. przyiáchawszy z Litwy / złożył Sieym wálny w Lublinie ná dzień S. Simoná Judy ná Rycerstwo Korony Polskiey / ná ktorym rádzili około Pokucia / ktore sobie przywłaszczał Wáláski Woiewodá Stephan / y przyięli w ten czás służebne obyczáiem Ráckim álbo Vsárskim z Drzewcy y z Tarczámi / tych żołnierzow Krol Alexander do Wołoch posłał ná Wiosnę przyszłą / Roku 1504. ktorzy Wołoską Ziemię wzáiem woiowáli / ták długo áż Stephan Woiewodá Wołoski musiał vstąpić z Pokuckich Zamkow / ktore był swoimi osádził / zwłaszczá gdy sam w ten czás ná nogi Pedágrą chorował / z ktorey potym niemocy tegoż roku vmárł. Ten Stephan Woiewodá Wołoski był chytry y fortunny / bo Turkow pułorá stá tysięcy iednym rázem poráził / krom inszych częstych á znácznych z nimi vtarczek. Ten też Mátiaszá Kroláá Węgerskiego walecznego z ziemie Wołoskiey y z Czakielskiey wygnał / porázíwszy przy nim wielkie Woysko Węgrow / y rániwszy sámego trzemi strzáłámi / w Mieście Báni / zá ktorym zwycięstwem odiął mu y Czakielską Ziemicę. Ten też Tátáry wiele kroć porażał / Też y Polskiego Kroláá Albrichtá ná Bukowinie nád nádzieię nászych pogromił. Ktorego może káżdy Historyk z tą Fortuną wielką á máłym páństwem słusznie wystáwiáć. O tym Wołoszy y Multani śpiewáią vstáwicznie w káżdey biesiedzie ná Serbskich skrzypicách przygrawáiąc swoim ięzykiem: Stephan / Stephan / Woiewodá / Stephan / Stephan / Woiewoda / bijał Turkow / bił Tátárow / bijał Węgrow / Ruś y Polakow. Gdym iáchał do Turek / widziałem w Bukorestu stołecznym Mieście / y w Dworze Hospodárá Multáńskiego / v ktoregośmy byli ná czci / Obraz wymálowány z possochem stároświeckim / wzrostu wysokiego / tego Stephaná w Koronie Krolewskiey / ná murze w Swietlicy Hospodárskiey pokoiowey / zowią go też Wołoszy KáráBochdan / to iest drogi Bochdan Stephan / á dla iego niewymowney dzielności / máią go zá Swiętego. Zostáwił po sobie Syná Bochdaná iednookiego.

Polacy Wołochy burzą wzáiem.

Woyská Węgerskie° kłádzie Cromer czterdzieści tysięcy / ná ktore Stephan wnocy zápaliwszy Miásteczko w ktorym leżeli vderzył / gdzie ich náplácu 10000 legło / krom ránnych y poimánych / y wszytki obozy z łupámi wziął / ták iż Matis Krol sám wtor ledwo vciekł ránny.

KaraBochdan Stephan.

Carus po łáćinie po Wołosku Cara drogi.

Tegoż Roku 1504. Krol Alexander w Krákowie przezimowawszy / iáchał do Prus ná Wiosnę / gdzie od Miast Pruskich przysięgę wziął / á Mistrz Pruski nowy Friderik niechcąc przysięgi vczynić / do Niemiec Oyczystego Sáskiego Xięstwá ziáchał / áby miał słuszną wymowkę.

Mistrz Pruski wymowił się z przysięgi.

O Seymie w Brześciu Litewskim / y niesłusznym gniewie Alexandrá Krolá ná Pány Litewskie z oskárżenia Kniáziá Glinskiego.

Rozdział III.

Roku 1505. nie 4. iák Látopiszec kłádzie / złożył Krol Alexander Siem w Brześciu Litewskim / ná ktory przyiechał z Krakowá iedennastego dniá Styczniá we Czwartek / máiąc ná Pány Litewskie gniew bez przyczyny / A to tym obyczáiem / iż Alexander zá przyczyną Kniáziá Michałá Glinskiego / dał niiákiemu Andrzeiowi Drozdzy Lidę / iák Cromerus pisze powinnemu tegoż Michałá Glinskiego / odiąwszy ią od Jlinicza / A Jlinic vciekł sie w tym do Pánow Rad Litewskich / Naprzod do Woyciechá Taborá Biskupá Wilenskiego / do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego / do Woiewody Trockiego Jana Zabrzezinskiego / y do Stánisłáwá Janowicá / ktorego Miechouius y Cromer Zárnowcem miánuią / Stárosty Zmodzkiego / do Woiewody Połockiego Stánisłáwá Hlebowicá / y do Stánisłáwá Piotrowicá Kiszki / Namiestniká Smolenskiego. A ták ci Pánowie wzięli Priwiley Krolewski / iáko Látopiszec świádczy / ktory im dał kiedy go podnosili ná Wielkie Xięstwo Litewskie / w ktorym to Priwileiu ták stoi / Jż nie ma żadnemu vrzędu bráć / tylko ktoryby występkiem swym zásłużył strácić poczciwość / y gárdło. Przeto Pánowie wedla Priwileiu nie dopuścili Drozdzy Stárostwá Lidskiego / ále zás wrocili Lidę Jlinicowi. A Krol będąc w Krákowie vsłyszawszy o tym / rozgniewał sie ná Pány / Glinski też vstáwicznie Krolá námawiał / áby sie tego nád Pány Litewskimi mścił / á zwłasczá ná Zabrzezinskim / iákoż będąc ná Seymie w Brześciu Glinski przewiodł to ná Krolu / máiąc łáskę Krolewską / iż v Zabrzezinskiego Troki wzięto / y dano ie Synowi Woiewody Wilenskiego / Mikołáiowi Mikołáiewicu Rádziwiłu / ktory był Podczászym v Krolá Alexandrá y Namiestnikiem Bielskim. Jlenicá też Stárostę Lidskiego kazał poimáć / y w więzienie osádzić / A Pánom Rádom nie kazał do siebie ná oczy chodzić / to poty Látopiszec prowádzi rzecz swoię / Ale Miechouius lib. 4. fol. 364. cap. 81, zá ktorych sie to żywotá działo. Cromerus też lib. 30 *primæ editionis* fol. 66. *secundæ uerò* 441. Herbortus lib. 19. cap. 5. Bielski fol 285. etc. dostáteczniey piszą / iż Krol tym przerzeconym Pánom Litewskim kazał ná Siem przed sie stánąć / rozgniewawszy sie ná nich / o też przyczynę iáko Látopiszec świádczy / iż nie dopuścili Lidskiego Stárostwá przerzeconemu Drozdzy / A Kniąż Michał Glinski Marszałek dworny Litewski / człowiek w cudzych stronách we Włoszech / w Hiszpániey / y ná Dworze Maximiliana Cesárzá / tákże w woyskách iego bywáły / w rzeczách Rycerskich biegły / y v Monárchow postronnych dobrze záchowáły / Ruskiego zakonu będąc / wielkie dzierżáwy y z Zamkámi / á prawie puł Litewskiego Páństwá trzymał / zá czym wiele Slachty zwłasczá Ruskiey ná swoię stronę był sposobił. Dla czego sie obawiáli Pánowie Litewscy / áby Wielkiego Xięstwá Litewskiego vpátrzywszy czás nie opánował / á do Rusi Stolice nie przeniosł / wzgárdziwszy Alexandrá / iż potomstwá nie miał / y powiádano pospolicie iż on sádząc sie ná Wielkie

Jlinic z Stárostwá Lidskiego złupion.

Stánisław Janowic Zárnowiec Stárostá Zmodzki / álbo Zárnowski.

Pánowie Litewscy smiele sie w słuszney rzeczy opárli Krolowi.

Zabrzezinskiemu Troki wzięto.

Jlinic poimany bezpráwnie.

Wielkie Xięstwo stało ná gárdło zdrádliwie Alexandrowi / y był w wielkiey nienawiści v Pánow Litewskich. Ale Glinski będąc naprzednieyszym w łásce Krolá Alexandrá / namniey tego ich ostawienia nie dbał / y owszem iáwną nieprzyiaźń z Pány Litewskimi wiodł / á máiąc tę przyczynę ná nich / iż zábronili Lidy Drozdzy / oskárżył ich v Krolá iáko oni iego Maiestatowi byli przeciwni y nieposłuszni / tákże mu vstáwicznie w vcho szepcąc przywiodł go do tego / iż Krol Alexander Zabrzezinskiemu / Stánisłáwowi Kiszce / Hlebowicowi / Zárnowskiemu stał ná gárdło / y chytre sidłá ná to gotował / mowiąc Krolowi / iż poki w Litwie ci Pánowie (namniey trzey) gárdłá nie dádzą / poty w tym Xięstwie rostyrki będą: A to rádził Glinski przewrotnie / iżby tym snadniey zbywszy przeciwnikow głownych / mogł Wielkie Xięstwo Litewskie / ná ktore sie sádził / z Rusią pod Alexandrem opánowáć. Ale iż Krol Alexander nie mogł tego dokázáć co mu Glinski rádził / iáko Cromer pisze w poysrzodku Litwy / dla wielkiey możności / y potężności tych Pánow / y pospolitego żalu wszytkiey Litwy: Przeto ich wyzwał ná ten Siem do Brześcia / chcąc ich tám skaráć / Zamek o nich zámknąwszy / y źleby iuż o ich zdrowiu / vrzędach y poczciwości było / kiedyby ich był Jan Łaski Kanclerz Koronny / iák Miechouius pisze / nie przestrzegł. Przeto Pánowie Litewscy przestrzeżeni ná Zamek nie chcieli wniść. Tenże też Kanclerz Łaski z Janem z Oświecimia Kánonikiem Krákowskim / Spowiednikiem Krolewskim Alexandrá Krolá od tego przedsięwzięcia odwodzili / y oświadczał sie Kánclerz Koronny Łaski mowiąc / iż ia wolę do Polski sie wrocić / á niż przy tym szkodliwym rosterku być / Ták sie Krol skromnieyszym stał / w oney zapalczywości przeciw Pánom Litewskim / tylko Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wziął. A záraz z Brześcia Krol Alexander posłał po Cárá Zawolskiego Sachmata / ktory chudziec od Prekopskiego Cárzá porázony / był ná ten czás w Wilnie pod strażą chowan. A gdy przyiáchał Car Sachmat do Brześcia / podkał go Krol Alexander przed Miástem w pięci milách / z ozdobnymi pocztámi Pánow Koronnych / y Dworu swego / y stánął namiotem ná polu / á kazał sukien wiele násłáć / tám gdzie Car miał z koniá zsieść / y tym suknem áż do Namiotu Krolewskiego szedł / Krol zás potkawszy wziął z sobą do Namiotu / y posádził go po práwey stronie / iáko towárzyszá / A tám siedząc Krol Alexander / y Car Zawolski / pásowáli ná Rycerstwo wiele Polakow / Litwy / y Tátarow / Potym go Krol wziął do Polski ná Siem Rádomski / nie Sędomirski iáko Látopiszec kłádzie.

Glinskiego z Pány Litewskimi nieprzyiaźń.

Przewrotna rádá ku czemu przywodzi.

Pánowie Litewscy máło nie wpádli w niebespieczność zdrowia w Brześciu.

X: Łaskie° Kanclerzá Koronnego szczerość ku Pánom Litewskim.

Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wzięto.

Vcziwość Sachmatowi Cárowi.

O śmierći Wielkiego Iwaná Wasilewicá Moskiewskiego Kniáziá / y o Seymie Rádomskim. Rozdział IIII.

Roku 1505. iáko Waponius y Miechouius lib. 4. fol. 376. cap. 85. y Cromer świádczą / ácz Látopiszec 1503. vchybiwszy dwu Lat kłádzie / Jwan Wasilewic Wielki Xiądz Moskiewski ná schodzie Miesiącá Nouembrá vmárł, Nayszczęśliwszy to był po Włodimirzu Monárchá Ruski nád insze / bo sie z Tátarskiey niewoley / ktorą przodkowie iego z dawná cierpieli / dzielnością swoią wybił / y

Dzielność y powodzenie Iwana Wasilewicá Moskiewskiego.

wybił/ y sámych práwie Tátárow kilko Hord zhołdował/ Kázáńskie/ Permiyskie/ Sibirskie/ Láponskie/ Hugierskie/ zkąd Węgrowie wyszli/ y Bulgárskie/ Astráchańskie/ Záwolskie kráiny w Aziey ná wschod Słońcá/ aż do Morzá Káspiyskiego/ po Moskiewsku Chwalinskiego/ częścią zhołdował/ częścią pod moc swoię podbił/ z Szwedámi/ z Liflanty/ z Filandy szczęśliwie woyny wiodł/ Litewskiemu Xięstwu 70. Zamkow y Miast z Nowogrodem wielkim odiął/ y strászny był wszytkim sąsiednym Narodom/ w Moskwi pijáństwá zábronił y zákazał/ pięći Synow Wásilá/ Iuriá/ Dimitrá/ Siemioná/ Andrzeiá spłodził/ á Helenę Corkę ktorą dał Alexandrowi wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ potym Krolowi Polskiemu w małżeństwo.

A iż iest obyczay w Moskwi stárszemu Synowi wstępowáć ná stolec Oycowski práwem dziedzicznym / Tedy gdy ten vmárł zá żywotá Oycowskiego Iwan Wásilewic Syná iego á Wnuká swego Dimitrá/ iák Herberstein pisze/ náznáczył/ y zwykłymi Ceremoniámi podniosł / po śmierći swoiey być wielkim Xiędzem Moskiewskim / potym zá porádą wtorey żony Greczki/ odmieniwszy swoie pirwsze postánowienie/ Gábrielá Syná/ ktorego z tą Grecką miał / ktory potym był miánowan Wasilem/ná Wielkie Xięstwo po śmierci swoiey vstáwił/ á Dimitrá Wnuká do Vgliczá ná więzienie posłał / záś vmieráiąc Iwan Wásilewic tegoż Dimitrá Wnuká z więzienia do siebie przyzwał / á przeprosiwszy go/ pirwsze mu mieysce po śmierci swey pánowáć ná Wielkim Xięstwie Moskiewskim wroćił / ále skoro sam Moskiewski vmárł / wnet Wásił Syn iego własny/ Dimitrá w więzienie wsádził/ á sam zupełnie Wielkie Xięstwo Oyczyste opánował / ktorego Syn dzisieyszy Iwan Wasilewic tegoż imienia iáko y Dziad áż do tego czássu torem iego idąc pánuie/ Bo y ten nie mnieyszą część Litewskiego páństwá był opánował/ Tátárom też Prekopskim drogę do swych páństw zágrodził/ Y Liflantow większą część (ktore mil 90. wzdłuż á 40. wszerz páństwo swoie zá pánowánia Mistrzow od Zmodzi do Filándiey rośćiągáło) Roku 1577. osiadł.

Dimitr Wielkim Xiędzem Moskiewskim náznáczon y podniesion.

Czołem zá część.

Krol Alexander tegoż Roku 1505. przyiechał z Seymu Brześcia Litewskiego ná Siem do Rádomiá / ná dzień wszech Swiętych / ná ktory wziął z sobą Sáchmátá Cárzá Záwolskiego/ y postáwił go naprzod w Nowym Mieście w Mázowszu pod strażą / potym gdy się Pánowie Polszcy y Litewscy ziácháli/ przyzwan do koła Senatorskiego Sachmat Car Záwolski/ ktory śmiele/ dowodnie / poważnie/ y z wielką wspániáłością skárżył się długą rzeczą ná Krolá Alexandrá/ y ná Pány Polskie y Litewskie / iż od nich prożnymi obietnicámi był przyzwan przećiw Cárzewi Prekopskiemu ná pomoc/ z dálekich stron Scytyiskich Záwolskiey Hordy/ áż od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego/ potym gdy z woyskiem im ná pomoc przyciągnął / opuszczony á práwie ná mięsne iatki wydány / zá czym dla nich od Cárzá Prekopskiego porázony / woysko wielkie/ y wszytki státki Rycerskie/ y skárby vtráćił/ná ostátek gdy do nich iáko przyiaciol/ y do towárzyszow sprzysiężonych vciekł / nie mnieyszą wczásność / iákoby v nieprzyiaciol głownych otrzymał/ bo nád świętę záchowánie przysięgi / zá więźniá y poimáńcá od nich mian / pod strażą / á práwie w ciemnicy będąc áż do tych czássow chowány/ Ale Bog (ták rzekł lámentliwie ręce wzgorę podniozwszy) dobrych wszytkich y złych rzeczy odpłáćiciel / mnie y Krolá / przed ktorym rowno stániewa/ w tey spráwie kiedy rozsądzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconey przysięgi pomśći się sam spráwiedliwie / ná potępienie Krolá Alexandrá zgwałćicielá przyrzeczenia / y obietnic swoich / Ná ostátek prosił / áby mu było wolno odiácháć / y wroćić się do swoiey Hordy Záwolskiey. Ná to odpowiedź wziął od Rády Polskiey y Litewskiey / iż áni ná Bogá / áni ná Krolá / áni ná nas tey winy

Sachmat iáwnie mowi w Senatorskim kole.

Nárzekanie Sachmatá Soltaná.

Tylko wolnośći prosi.

Odpowiedź Sachmátowi Cárzowi.

winy wkłádáć niemasz/ iedno sam ná się/ á to przeto/ iżeś vmowie/ słowu y przysiedze swoiey dosyć nie vczynił/ ábowiem gdyś v Kijowá leżał / miásto obrony álbo pomocy/ twoi ludzie nászym poddánym szkody dziáłáli / iáko iedni nieprzyiaciele/ około Kijowá / y byłeś proszon od Kijowskich Mieszczan / y od naseś przyzwolenie miał/ ábyś leżał z swoim ludem ná gránicy Moskiewskiey pod Stárodubiem/ á tám sobie korzyśći zdobywał z kráin nieprzyiacielá nászego / niżli tu blisko Przekopu / gdzieć záwżdy Mendlikierey Prekopski Carz o gárdło stał/ tám będąc/ dáleko przespiecznieyszyby był záwżdy / ludzi/ státkuby był nie vtráćił/ áni záwiodł / ták swoich iáko Krolewskich / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego Rycerstwá/ktoreś swym vporem stráćił. Trzecie co gorszego/ iżeś był do Turek poiáchał bez nászey woley / ácz nie dobrze wiemy poco/ ále to sam domysł okázuie/ że ku nászey szkodzie.

Zá tym Sachmat zwieśił głowę/ á prosił iuż nic innego / iedno áby mu dopomogł státku swego zdobyć pod Prekopskim / álbo by mu dopuśćili Brátá iego posłáć do Ziemie Tátarskiey / do Bráciey Nahayskich Carow o pomoc/ przez ktoreby mogł zásię do swey bliskośći przyść / w tym go pocieszono / iż to Krol vczyni/ by iedno mogł ták rychło ná to ludzi zebráć. A w ten czás poyźrzał po ludziech / ktorych było dosyć około Krolá iáko ná Seymie / á vkazawszy ręką rzekł / á ći ázaby się też nie bili kiedy trzebá / ná co ie chowacie. Odpowiedziano mu/ iż tu nie w Tátarzech/ nie wszyscy v nas ná woyny ieżdżą / iedny chowáią do roley/ drugie ná rzemięsłá/ drugie ná służbę Bożą/ drugie ná spráwy sądowe y ná opátrzenie Zamkow. Potym dopuszczono mu Brátá Kozaká posłáć do Bráciey iego Nahayskich Cárzow zá Wolgę rzekę / ták iáko prosił / áby go Brácia rátowáli / á pomogli mu zásię ku iego státkom / y ludziom przyść od Prekopskiego Cárzá / bowiem był tey pewney nádzieie o swych Tátárzech / iż skoro vyźrzą czapkę iego / zásię k niemu przystáną / z tey przyczyny był wesoł z dobrey odpráwy.

Prośba Sachmatowá.

Słowá Sachmatowe ná zgráię ludzi.

Ná tymże Seymie około obrony przećiw Tátárom Pánowie Koronni z Krolem stánowili/ á niktorą Slachtę o rozboystwo / y łotrowstwo potrácono/ Osuchowskiego y Mysowskiego śćięto / nie Myskowskiego cnotliwego Slácheicá/ y stárożytnego/ iáko się Drukarz w pirwszym wydániu Bielskiego omylił / á Rusinowską Ziemiánkę w skorzniách z ostrogámi z mieczem w vbierze Męskim/ iáko tą poimano/ obieszono. A ná obronę pospolitą Máłey Polski Slachtá po 12. groszy z włoki ná żołnierze postąpili/ ále Wielgo Polanie ná to pryzwolić niechcieli. Ná tymże Seymie w Rádomiu Pánowie Litewscy chcąc niewinność swoię okázáć / á niechcąc dłużey w niesłusznym gniewie być v Krolá Alexandrá / dla oskárżenia przewrotnego Michálá Glinskiego/ prosili o przyczynę Pánow Polskich do Krolá/ iákoż Pánowie Polacy zá nimi prosili Alexandrá/ żeby im gniew swoy odpuśćił. A Krol zá przyczyną Pánow Polskich obiecał ich w łáskę przyiąć/ skoro się do Litwy wroći ich ziemie przyrodzoney. Tám Biskup Wilenski Wociech Tabor począł Krolowi mowić/ iáko Látopiszec świádczy tymi słowy: Miłośćiwy Krolu niewinnie gniew twoy Krolewski był ná nas / zá przyczyną niektorych ludzi/ bośmy my przećiw tobie Pánu swemu nie stali/ ánismyć się sprzećiwiáli / álesmy bronili Praw y Priwileiow nászych / żebyśmy przy nich zostáli/ A ták Miłośćiwy Krolu/ ia iáko Litewskiego páństwá / y twoy iáko Wielkiego Xiędzá á Páná nászego Pásterz/ powinienem y ciebie Páná swego od tego odwodzić / ábyś ty Pan nász práwá násze / y listy swoie/ y przysięgę nam zupełnie záchował/ A iesliby chciał ich kto łamáć/ Boże bądź pomstą káżdemu tákowemu/ y skoro to Biskup wymowił / nátychmiast Krolá zárázitá niemoc párálisowá / iák tenże Látopiszec świádczy.

Slachtę Rozboynikow potrácono.

Pobor po 12. groszy.

Słowá Biskupá Taborá według Látopisczá.

Krol Alexander Páráliszem zárázon.

Przeto

Przeto Krol Alexander páráliszem záráżony y schorzáły/ z Rádomiá do Krákowá iáchał/ dla lekárstwá/ A Pánowie Litewscy będąc z lepszą nádzieią pewni łáski Krolewskiey/ do Litwy Sachmata Cárzá prowádzili wedle roskazánia Krolewskiego/ á w Trokách go vczciwie y hoynie do przyiazdu Krolewskiego postáwili/ y inszych też iego Murzow y sług po leżách rozdzielili/ gdy Sachmat sam przyrzekł y slubował Krolá stale czekáć. Potym przyiecháli Posłowie w osmdziesiąt iezdnych Tátarow od Nahayskich Cárzykow do Wilná/ w poselstwie do Sachmatá/ do ktorego ná rozmowę byli wolno przypuszczeni/ A gdy ták długo z nim w łowy y ná przeiezdzki ieżdżąc obcowáli/ będąc wszyscy hoynym wychowániem/ pieniędzmi/ y szátámi od Pánow Litewskich opátrzeni/ vpátrzywszy czás Sachmat nád przyrzecenie y slubowánie ze wszytkimi swoimi Tátáry/ ktorychkolwiek mogł mieć/ z Trokow táiemnie vciekł/ ále od Olechná Moniwidowicá namiestniká Trockie°/ y od inszych Dworzan Krolewskich Litewskich nocą y dniem v Kijowá dogonion/ związan/ y ná Troki odwiezion/ gdzie pod strażą pilnie był chowány. A w ten czás gdy Krol Alexánder w Polszce chorował/ przyiecháli posłowie do Pánow Litewskich od Mendlikiereiá Cárá Prekopskiego/ nápominaiąc/ iż iesliby rozumieli/ áby Sachmátá w więzieniu chowáli/ iáko też przodkowie ich pirwszy Litewscy Stryiowi tegoż Mendlikiereiá byli vczynili/ co iesliby się chcieli w tym Mendlikiereiowi záchowáć/ obiecował im pokoy/ y wieczną pomoc ná káżdego ich nieprzyiacielá/ w ktorey się im iáko przyległy/ y Sąsiad bliski/ rychley á niż Sachmat z dáleká Hordą swoią zgodzić mogł. Vwierzyli tedy zdrádliwym słowam Mendlikiereiowym Pánowie Litewscy/ wszákże żądánie y poselstwo iego do przyiazdu Krolá Alexandrá odłożyli. A Sachmat Carz Zawolski nieborak/ w więzieniu v Litwy będąc/ gdy o sobie Tragedią czynioną widział/ nápominał Pánow Litewskich áby zdrádliwemu Mendlikiereiowi Prekopskiemu nie wierzyli/ mowiąc/ iż się on tym moim niewinnym więzienim nie vskromi/ áby nie miał do wászych krain sláć ná plundrowánie/ iákoż się wnet spełniło proroctwo Sachmatowo.

Sachmat do Trok.

Sachmat Carz z Trok vciekł/ y poimán od Olechná Moniwidá.

Posłowie od Cárzá Prekopskiego do Litwy.

Sachmat chudzina prorokuie

O srogim zburzeniu Litewskich państw przez Tátáry około Słucká/ Nowogrodá/ Minská/ Witebská/ Połocká/ Loiowey gory/ Y o Wileńskiego Miástá obmurowániu.

Rozdział V.

Do Wielmożnego Páná Wacłáwá Agrippy/ Pisárzá Wielkiego Xięstwá Lit: Stárosty Niemonoyskiego.

Roku 1506. iák Látopiszec swiádczy/ ále ma być 1505. według Cromerá/ Miechouiusá y inszych/ przyszedł Cárewic Prekopski Syn Mendlikiereiá Cárá Prekopskiego Machmetkierey Soltan/ z Bráciá swą z Bitikierey Soltanem/ á Burnas Soltanem/ y ze wszytkimi siłámi Tátarskimi/ y przyszli ku Dnieprowi ná Loiową gorę/ y tám się przez Dniepr przepráwiwszy/ sam Machmetkierey Soltan poszedł pod Zamek Mieńsk/ w srzodek Litwy/ A pod Słucko posłał dwu Brátu swoich/ Bitikierey Soltaná/ y Burnas Soltaná/ y przyszli w dzień święty ná dzień Pánny Mariey w Niebowzięcia w Piątek pod Słucko/ ná ktorym się byłá Anástásia Xiężná záwárłá z Dzieciątkiem Jurgim Siemionowicem/ dzisieyszych Xiążąt Słuckich Dziádem/ á ták w koło Słucká burzyli/ y do Zamku/ wiedząc iż tylko w nim Xiężná byłá szturmowáli/ podmioty czyniąc/ y ogień podkłádáiąc/ ále się mężnie bronili Słuczánie/ ktorych obwięzowáłá slubem y prosbą Anastásia Xiężná/ áby iedynego Dziedzicá swego od gwałtu Pogáńskiego stale bronili/ tákże wielkość Tátárow pod Zamkiem poległá/ Bo Slachty y Kniáziow inszych ná ten czás wiele v tey Xiężny Anástásiey ná Słucku służyli. A sam stárszy Carz Machmetkierey stánął tegoż dnia pod Mienskiem koszem/ á puścił w zagony pod Wilno/ y w Záwiliyską stronę/ Tákże k Witebsku/ Połocku/ k Odrucku/ y ná wszytkie strony Litewskie/ y Ruskie. A ci dwá Cárzewicy Brácia iego minąwszy Słucko/ poszli ku Nowogrodku/ á ná ten czás Pánowie Litewscy wszyscy byli w Nowogrodku/ rádząc z sobą/ coby mieli z tym czynić/ że się Krol z przyczyny Glinskiego gniewał ná nich/ A iż ich obiecował záś do łáski przypuścić ná Seymie Rádomskim skoroby przyiechał do Litwy/ zmawiáli się też iákoby to Glinskiemu oddáć mieli. A dowiedziawszy się Tátárowie o Pániech w Nowogroku/ tym się rychley pospieszyli ku Nowogrodku/ iż im one rády nie około obrony Rzeczy pospolitey/ ále o priuacie záczęte/ rozerwáli. Pánowie też widząc gwałt z Nowogrodká wyiecháli zá Niemen/ A Tátárowie przyszedwszy ku Nowogrodku nie nászli nikogo/ y gonili zá Pány do Niemná y dáley/ y wielką szkodę vczynili przeszedwszy zá Niemen w Litewskiey ziemi/ á z więźniámi y z dobytkiem názad się wrocili/ A Zamku Nowogrodzkiemu nie mogli nic vczynić/ Bo ná ten czás w Nowogrodku Woiewodą był Albricht Marcinowic Gasztołt/ ktory będąc sam w Nowogrodku Zamek dobrze osádził/ á przy nim Miáskiewic Horodniczy/ Jwan Trizná/ Niemirá/ y insza Slachtá Nowogrodzka/ wyieżdżáiąc z Zamku káżdego dniá/ y biiąc się z Tátáry/ nie dáli im Zamkowi y Miástu szkody czynić. Bárdzo też wiele strzelbą z Zamku sámych Tátar pobito/ Co widząc tedy Tátárowie/ iż Zamkowi y Miástu nic nie mogli vczynić/ odeszli precz.

Tátárowie od Słucká odbici.

Tátárowie w Nowogrodku máło nie zdybáli Pánow Litewskich.

A Machmetkierey Cárowic/ ktory stał pod Zamkiem Mienskim koszem/ wszytki włości okoliczne zburzył/ Miásto Mieńsko spustoszył/ tylko Zamku z inszymi obronił/ Manástery y Cerkwi ogniem wypalił/ w ziemi Litewskiey/ y w Połocku/ w Witebsku/ y w Odrucku wiele szkody poczynił/ y srogie krwie rozlanie w ten czás nád rodzáiem Chrześciáńskim vczynił/ y niepodiąwszy w ludziach swych szkody/ wrocił się ná zad.

Okrucienstwo Tátárskie.

Tákże Brát iego Bitikiercy Soltan/ y Burnas Soltan wrocili się od Nowogrodá z wielkim plonem/ y dobytkiem/ ludzi sámych przez sto tysięcy/ iáko Miechouius fol. 368. lib. 4. cap. 82. Wapouius/ Bielski/ y Cromerus lib. 30. fol. 669. primæ, secundæ verò editionis 444. swiádczą/ z Ruśi y z Litwy wywiedli/ ták iż ná káżdego Tátarzyná po dwudziestu y pięći Chrześćian więźniow dostawáło/ krom pobitych: á nie liczą przerzeceni Historikowie Polszcy Tátarskiego woyská/ iedno quinq; milia expeditorum Tartarorum, pięć tysięcy przebránych Tátarow/ ácz Látopiszce swiádczą/ iż ná troie kosz mieli/ y poszli mimo Słuck do Hordy máło ludu swego vtráciwszy/ á po odeściu Tátar było powietrze w Mieńsku/ y w inszych Miástách Litewskich.

100000 więźniow Chrześćian/ od 5000. Tátárow wziętych.

Teyże Jesieni Wielki Kniaź Wásiley Jwánowic Moskiewski/ posłał Bráta swego Kniaziá Dimitrá Zylkę/ á z nim Woiewodę swego nawyższego Kniaziá

Fiedorá Iwánowicá Bielſkiego / y inßych wiele Woiewod / ze wßytkimi ſiłámi Moſkiewſkimi konnymi / y pießymi ludźmi / ná Wićinách Rzeką Wolhą / ná Machmetcieleią Cárá Kázáńſkiego / á przyßedwßy ku Kázáni / obſtąpili Zámek ze wßytkich ſtron ziemią / y wodą ſzturmuiąc. Potym wyßli ludzie zbroyni z Wicin z wody ná brzeg pod Zámek / ná ktorych vderzywßy Tátárowie wßytkich pobili / á inßy vciekáiący potonęli w Jezierze Pochánym / y w Wołdze rzece / á ći ktorzy w Wićinách ná wodzie zoſtáli / przyßły ná nich burze wietrzne wielkie iż máło nie wßyſcy potonęli / Tylko Kniąż Dimitrey Brát Kniąziá wielkiego Moſkiewſkiego / z Kniąziem Fiedorem Woiewodą w máłych pocżciech ledwe vciekli / A ktorzy byli Moſkwą konni brzegiem przyßli pod Zámek / tych tákże máło nie wßytkich Tátárowie pobili / iż ich bárdzo máło vciekło / zá czym wielka ſię ſzkodá w Ludziách / y w Ryſtunkách woiennych od Tátar ná ten czás Kniąziu Wielkiemu Moſkiewſkiemu ſtáłá.

Moſkwá do Kázáni. *Moſkwá v Kázáni porážona.*

Tegoż Roku Elżbietá Krolowa Kázimirzowa / świętego á pobożnego żywotá Páni / ktora Rzeczy poſpolitey Polſkiey / y Litewſkiey wiele dobrego oświeconym ſwoim potomſtwem vczyniłá / dług oſtátni z ciáłá śmierći zápłáciłá / w Krákowie támże ná Zamku od Syná Alexandrá Krolá Polſkiego / Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / pochowána vććiwie / w tey Káplicy / gdźie Krol Kázimirz leży Małżonek iey ſławney pámięći.

Krolowa Helżbietá vmárłá.

A w tym Roku 1506. Wilnowcy y Pánowie Litewſcy / tym przeſtráchem Tátárſkim / iáko Miechouius y Cromer świádczy / ſtrwożeni / mur około Wilná obwodźić / y Zamkow opráwowáć poczęli.

Wilno obmurowáne.

Tegoż Roku Wołoſki Woiewodá Bochdan iednooki / poſłał w dźiewoſłębſtwie do Krolá Alexandrá / proſząc / by mu byłá Krolewná Elżbietá Sioſtrá iego daná zá Małżonkę / poſtępuiąc záſię wroćić ty Powiáty / ktore gwałtownie był poſiadł iego Ociec / iáko Cieſchybieſy y Tyſmienicę / á Krol to dał ná wolą Krolewnie / ktora żadną miárą nie chćiáłá przyzwolić / iż był inßey wiáry / y ku temu iednooki / á to też k temu przekáziło / iż tego czáſſu Krolowa Kázimirzowa Elżbietá vmárłá Mátká iey.

A Krol Alexander Roku 1506. pilnośćią Lekárzow z niemocy wyzwolony / Mieſiącá Liſtopádá do Lubliná ná Sẏem z Krákowá przyiáchał / ná ktorym Seymie wſczął ſię ſpor miedzy Swieckimi Pány / y Duchownymi / około ſpoſobu y porządku śiedzenia w Senátorſkim kole / bo ſię domagáli Pánowie Swieccy / áby Biſkupi ieden bok Krolewſki choćiaż práwy ſobie obráli / á im iednego oſobnego dopuśćili / A żeby też z imion ſwoich / y dochodow Kośćielnych / ktorych więcey niż Krol z Sláchtą trzymáią / wypráwę poſpolitą woienną odpráwowáli. Tám po długich ſwarzech Krol zá Duchownymi ſkazał / áby oni przy ſwych Priwileiach y włáſnośćiách w cále zoſtáli. Támże vchwalono monetę nową kowáć ná poſpolitą obronę / y kowano pułgroſzki. Duchowni też pobor poſtąpili ná żołnierze / ktorych Krol wypráwił przećiw Bochdanowi Woiewodźie Wołoſkiemu Synowi Stephánowemu / gdźie poſługę wielką vczynili / gdy Zamki niektore nád Nieſtrem pod Wołochy záſię pobráli. W ten czás dwá Młodźiency vrodziwi Struſſowicowie / Sczęſny á Jurek / odłączywßy ſię od woyſká / ßli w kozáctwo do Wołoch w pięćdźieśiąt koni / gdźie tráfili ná wielkość Wołochow / á mogąc viecháć potkáli ſię z nimi / tam od wielkośći przemożeni / Szczęſny záráżem zábit / Jurek mogł viecháć / ále niechćiał mowiąc / Boże tego nieday ábych przy ſwym miłym Bráćie gárdłá nie dał / bił ſię z nimi ták długo / áż go poimáli / potym śćięli / ktorych wßytek narod Polſki żałował przez długi czás / wßákże ſię tego pomśćili ſłużebni záráżem nád Wołochy / gdy tákże Kámieniecki ſámych Wołoſkich Boiárow (poráziwßy ich dwá vſſce) dał ná tym mieyſcu pięćdźieśiąt śćiąć.

Spor o mieyſcá w Senácie. *Duchowni przy ſwoich Priwileiach zoſtáwieni.* *Pułgroſzki moneta.* *Wypráwá do Wołoch.* *Dźielność Struſſowicow.*

W teyże bitwie Stároſtá / álbo Bárkolab Chocimſki zábit / á Kopacz Hetman ledwo vciekł / Aż potym Bochdan muśiał przymierza prośić / ktore pod Condiciámi otrzymał / ácz Miechouius / y Wapowſki / tákże Bielſki tey bitwy ſkutku nie kłądą / Ale Cromerus lib. 30. fol. *primæ editionis* 668. *secundæ verò* 445. kłádźie / iż ſię tą woyną przymierzem ſkończyłá / dowodząc tego liſtámi tegoż Bochdáná / ktore w ſkárbie Koronnym widźiał.

Wołoſzy poráżeni.

O przyieźdźie Krolá Alexandrá do Wilná / oſádzeniu Sachmatá Cárzá w Kownie / Niemocy y śmierći Krolewſkiey / á fálßywym Lekárzu / y burzeniu Litewſkiego Xięſtwá od Tátárow / á poráženiu ich przez Litwę zá Hetmáńſtwem Glinſkiego v Klecká.

Rozdźiał VI.

Krol Alexander Roku 1506. á według Látopiſzcá 7. proſto z Seymu Lubelſkiego do Litwy / ná dźień S. Grzegorzá przyiechał / bo go tám iák Cromer piße Poſłowie Cárzá Prekopſkiego / y od Nahayſkich Cárzykow drudzy czekáli. Też ſłyſząc iż roku przeßłego Kniąż Moſkiewſki Jwan Wáſilewic roſtał ſię z Swiátem. Dla czego Alexander po iego śmierći gotował ſię odiſkáć onych Zamkow / y Xięſtw / ktore był iego Ociec Kázimirzowi / y iemu ſámemu od Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego oderwał / Bo w ten czás roſtyrki były wielkie / iák ſię to wyżßey pokazáło / miedzy Synem iego Wáſilem / y Wnukiem Dimitrem / około Stolcá Wielkiego Xięſtwá Moſkiewſkiego / y miedzy inßym poſpolſtwem / y Boiáry Moſkiewſkimi / wielkie nieznaſzki. Ale gdy ſię Alexander dowiedźiał / iż Wáſil Ociec dziśieyßego / Wielkim Xiędzem zoſtał / niechćiał go drażnić / y owßem byſtrze zápalczywy gniew ſwoy (iáko ono mowią miły ieżu nie kol) vśmierzywßy / onę przećiw Moſkwi wypráwę ná inßy czás odłożył. A chcąc vczynić doſyć żądániu Cárzá Prekopſkiego / y záchowáć mu ſię według iego poſelſtwá / zebrał Pány wßytkie Litewſkie do Wilná / y kazał do śiebie Sachmatá Cárzá Zawolſkiego z Trokow przyprowádźić / ktory ſtał przed Wilnem w rozbitych Namiotách z ſwoimi / y z onymi co byli do niego poſłáni od Nahayſkich Cárzykow Tátárow / Tám go wnet Krol Alexander oſądźił być zgwałćićielem przymierza / y zdraycą / iż chćiał z Litwy vćiec / á iż też przed tym będąc przyiaćielem ſzkody wielkie Litewſkiemu páńſtwu koło Kijowá poczynił / przeto zá wyrokiem Pánow Litewſkich y Ruſkich / od Kniąziá Michałá Glinſkiego poimány / do Kowná ná więzienie odeſłan / gdźie potym vmárł / á drudzy Tátárowie iego po inßych Zamkách rozłożeni.

Sachmat Cárz nędznie vmárł.

Rychło potym pięć tyśięcy Tátárow Prekopſkich Podole / Ruś / y Litewſkie páńſtwá ſrogo zwoiowáli / y przez ſto tyśięcy Więzniow Chrześćiáńſkich wtory raz w nędzną niewolą do Hordy bez odporu wywiedli / krom ſtárych y młodych więzniow / ktorych wielkość pośiekli / y pomordowáli.

Tátárowie wtory raz 100000 Chrześcian wywiedli.

A Krol Alexander w Wilnie leżąc / co dáley to gorzey chorował / párálißowym powietrzem záráżony / á w ten czás ozwał ſię ieden Lekarz / álbo rádniey

Bálinski Doctor Mátácz.

mátácz niáki Bálinski/ ktorego ták zwano po żenie / gdy v niákiego Bálinskie- go pod Jlkußem Corkę poiął. A ten Mátácz gdy był vrodzonym Polakiem/ śnáść

Laskares y Páleologowie przednieysze Fámilie Greckie.

miánował się być Grekiem z oyczyzny y z ięzyká / z Fámiliey Lasktárow / snáść przestrzegáiąc wyroku Christusowego / iż Prorok nie bywa przyiemny w oyczyźnie swoiey / á ták się był swoim mátáctwem rozsławił / iż ze wßytkiego Krolestwá / á zwłasczá Miesczánie z Krákowá do niego się cisneli / á tám w Bálinie w chłopskich chrominách pełni nádzieie á zdrowia prożnych lekarstw y czárow iego vżywáli / od bogátßych nie brał iedno po stu czerwonych złotych / dla czego inßy Medikowie názywáli go Setnikiem / á do Krákowá / iáko Miechouius piße / nigdy się dla inßych Doctorow / iáko Sowá ná świátło/ vkazáć nie śmiał.

Przeto Krol Alexander gdy mu niemoc przyćiśnęłá / posłał z Wilná po tego Bálinskiego sławą iego fałeczną vwiedziony/ ktory nie chciał się z mieyscá rußyć / áż mu napierwey dano trzy stá złotych czerwonych / á wziąwßy z sobą Aptekę Krolewską iáchał do Wilná / gdzie Krolowi przypráwił łáźnią (snadź

Bálinski Mátácz Krolá leczy.

ná zmowie z Michałem Glinskim) do ktorey rozmáitych ziół mocnych w kotliki / drugie w gárnce nákładł / á z wirzchu nád párą Krolá położył/ przypráwiwßy k temu mieysce/ áby się pocił/ k temu Máłmázyą y Winá co namocnieyße kazał mu pić / co iest przećiw wßytkim Lekárzom. A gdy z zbytniego pocenia był zemdlon / vpominał drugi Doctor Krolewski z Błonia Kánclerzá Łaskiego/ áby gó gwałtem odwiedli od tego lekárstwá śmiertelnego / ále gdyż dobrey woley nie chciał (bo go w tym Kniáż Glinski bronił) Kánclerz Łaski z swego vrzędu widząc Krolá ná poły vmárłego / kazał Lekárzá poimáć/ á wsádzić/ y chowáć go áż do przyiazdu Sigmuntá z Sląská / wßákże przez pomoc Michałá Glinskiego vciekł on Mátácz / á przez Pruską ziemię przyßedł do Krákowá / gdzie áż ná Zwierzyńcu w Klasztorze przy żenie Bálinskiey mießkał/ potym ná Skałce v Mnichow / stámtąd go záś się Miedzileski Pisarz z Káncelláriey wziął/ y wsádził do Dworu Biskupiego / wßákże potym pußczon po długim więzieniu by nie vmárł/ Pátrzył záś się Alchimiey potáiemnie/ ná ktorą zádłużywßy się w pieniądze v Miesczan Krákowskich/ iák Wapouius y Bielski z niego / pißą / vciekł precz od żony / tyloß go było widáć.

Krol Alexander gorzey choruie.

Ták Krol Alexander w Wilnie leżąc co dáley tym gorzey párálißem zemdlony/ częścią z przepuszczenia Bożego / według onego wyroku Taborá Biskupá Wilenskiego ná Rádomskim Seymie/ częścią dla zdrádliwego y fałßywego lekárzá Mátáczá chorował. A Pánowie Litewscy iáko Cromer piße / wnętrznymi nienawiściámi/ zwłasczá przećiw Glinskiemu spolnie się gryząc/ y k temu Krolewskim gniewem obrußeni/ káżdy z nich swoiey priuaty/ y własney spráwy pilnował/ á żadnego stáránia około Rzeczypospolitey nie mieli / ktore ich rosterki

Tátárowie z nowu do Litwy.

Tátárowie Prekopscy bacząc/ wnet złożywßy ony pirwße niedawne łupy / á máło co wytchnąwßy / z większą mocą z nowu w Litewskie páństwá wtárgnęli Miesiącá Augustá. A w ten czás Krol z Wilná rußył się do Lidy / dwánaście mil od Wilná. Cromer wątpi dla ktorey przyczyny / Bo Miechouius piße / iż

Krol do Lidy.

Krol vsłyßawßy o tym wtárgnieniu Tátárskim / kazał się wßytkiemu Rycerstwu Litewskiemu przećiw im rußyć. Ale gdy tego vczynić Litwá nie chciáłá/ zá vporem Glinskiego/ ktory ná to wiodł áby się sam Krol osobą swoią áczkolwiek chory przy woysku rußył/ kazał się Alexander w Lectice / á Cromer piße ná woźie do Lidy prowádzić/ chcąc to pokázáć/ iż on y w ostátnym skonániu przy poddánych swoich stáć był gotowy/ Wapowski też w swoiey Kronice ktora ná świátło nie wyßłá piße/ iż do Polski vmyslnie ciągnął/ chcąc tám brátu Sigmuntowi zlećić Xiążęciu Głogowskiemu wßytkę władzą Polskiego y Litewskiego pánowánia y zdáć/

y zdáć/ áby sam dla nieuleczoney choroby co dáley to się weń przymnażáiącey ostátek żywotá w pokoiu strawił.

Zniesienie Historikow.

Látopißcze záś Litewskie świádczą / iż Krol Alexander Roku 1507. ále ma być 6. skoro przyiáchał do Wilná z Polski / niemocen będąc bárdzo chorobą párálißową / vczynił Siem w Lidzie / wielka też Kiniehini Helená widząc śmiertelnego/ zá nim przyiecháłá. A gdy w Lidzie byli/ oto ieden iákis/ iák Cromer piße Sláchcic przyiáchał/ opowiedáiąc / iż Tátárowie ledwe ná ieden dzień

Wieść nagla o Tátárach.

iázdy od Lidy burzą / y plundruią / vkázował też ránę co go Tátárowie strzáłą w twarz postrzelili/ áż zá ledwe prętkością koniá z ich ręku vßedł / záś druga nowiná tákaß przyßłá / iż Cárewicy Prekopscy Bitikierey Soltan / A Burnas Soltan/ przyßli z dwudziestą tyśięcy ludzi/ A Cromer y Miechouius kłádzie ich być w liczbie trzydzieśći tyśięcy pod Słuck/ ktorzy się bráli ku Nowogrodku. Ale temu Pánowie ießcze nie dokońcá wierzyli. Dla tego Kniáż Michał Glinski ktory przy Krolu mießkał / kilko Ráczow swoich mężnych żołnierzow posłał/ áby się pewniey wßytkiego wywiedzieli / Ale y Ráczowie nie dáleko odiácháwßy ná vśiec Tátárow práwie wpádli/ á stoczywßy z Pogány śmiele bitwę / dziewięć

Pewnieyßa wieść o Tátárach od Ráczow.

ich zábili/ inßych rozgromili / á zábitych głowy ścięte do Pána swego ná kopiie wetknione przynieśli. Był strách wielki około Krolá w Lidzie chorego / zdáło się potym wßytkim áby Krol do Wilná w Lektice dla trzęsienia y niewczásności drogi kámienistey był odniesion. Sláchtá też wßytká dopiero widząc gwałt / ku Lidzie do Krolá się zbieráłá / Tám Krol gniewáiąc się sam ná się / iż ná koniu nie mogł siedzieć/ Stánisłáwowi Kißce Hetmánowi wielkiemu/ y Michałowi Glinskiemu/ wßytkę spráwę nád woyskiem Litewskim / ktorego się było według Látopißcow dziesięć / á według Cromerá / Miechouiusá y inßych siedm tysięcy zebráło/ zlećił/ Do Brátá też Sigmuntá posłał áby co rychley przyieżdżał do Litwy. Bo chociażby też Krol był żyw álbo vmárł / chociażby też Litwá wygráłá álbo przegráłá / potrzebá byłá iego bytności ná ten czás wielka. A wieśći zá wieśćiámi vstáwiczne przychodziły/ iż Tátárowie przebrawßy dwádzieśćiá tyśięcy ludu ná wybor mężnego / do Lidy vprzeymie ciągną / przeto Krolá ná poły vmárłego Woyciech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / y Jan Łaski Kánclerz z Krolową Heleną dniem y nocą do Wilná prowádzili / á nieśli go

Krol do Wilná vniesion z Lidy.

w Lektyce miedzy dwiemá koniámi przemieniáiąc ich często / ná ktorych siedzieli miásto Woźnic / Mikołay Rusocki ktory był potym Pánem Biechowskim/ y Jan Sobotká Kánclerzá Łaskiego przyiaciel.

Woźnice zacni.

A Tátárowie przyßedßy do Nowogrodká przepráwili się przez Niemen / á położyli się około Zamku Lidy w mili / á drudzy w puł mili / támże Kościoły/ Dwory/ y Siołá palili/ co widząc Pánowie Litewscy/ bárdzo byli záłośni z ták wielkiego okrucieństwá / y zebráło się ich ná iedno mieysce dziesięć tyśięcy / gdyż nie mogło być więcey w ták krotkim czásie/ y posłáli nieco ludzi dla ięzyká / ktorzy w mili od Lidy náleźli kilká set Tátárow palących w zagoniech / y támże ich

Pirwße szczęście ná Tátáry.

ná głowę porázili/ y niemáło żywych poimáli/ Drugich głowy zwłasczá Ráczowie w táistrách przynieśli. A Tátárowie obaczywßy że iuß lud nád nimi/ wroćili się ná zad. A Pánowie Litewscy poßli zá nimi ku Nowogrodku chcąc vderzyć ná koß/ gdzie sámi Cárzewicy stali pod Zamkiem Kleckiem / máiąc wiádomość od więźniow Tátárskich / iż ießcze do Cárzewicow Tátárowie z zagonow nie przyßli. Przeto wnet poruczywßy się Pánu Bogu / wyiácháli z Nowogrodká Miesiącá Augustá czwártego dniá w poniedziałek wieczor iuß przed zmierzkánim/ ciągnęli mimo Ostázyno/ y názáiutrz we wtorek przybieżáło niemáło ludzi od Cyriná y od Polonki / powiádáiące ludzie Tátárscy tuß nie dáleko woyská chodzą/ á náßy nic nie odpoczywáiąc ciągnęli ku Połonce/ y przyßedwßy wskok

przedni ludzie Litewſcy/ potráfili ná pięć ſet Tátarow idących z zagonow do Klecká/ y tám ich wßytkich ná głowę poráźili/ y wiele więźniow wźięli/ A ci ktorzy vciekli ná koß/ Cárowicom ſpráwę dáli/ iż woyſko Litewſkie idźie/ Przeto Cárowicowie do bitwy ſię zgotowáli/ y iuß tám náßych oczekiwáli: A náßy ze wßytkim woyſkiem/ ktorego nie było więcey 10000. we Wtorek we Wśi Lipiey nocowáli/ á názáiutrz we Srzodę Mieśiącá Auguſtá ßoſtego dniá/ gdy Stániſław Kißká Hetman Wielkiego X: Lit: bárdzo á nagle záchorzał/ zlecił wßyſtek ſwoy vrząd Michałowi Glinſkiemu/ ktory on chętliwie przyiąwßy/ będąc świádomy ſpoſſobu bitwy z Tátáry/ y iuß máiąc od nich pewne ſpiegi/ ciągnął śmiele ná koß Tátárſki pod Klecko/ Slächty Litewſkiey y Żołnierzow ſiedm tyśięcy á trzy tyśiące motłochu zebránego porządnie zßykowawßy/ ták iż wßyſtkich było 10000.

Wtora ßczęśliwa bitwá z Tátáry.

Bitwá z Tátáry pod Kleckiem ſławna.

Rozdział VII.

TAk gdy okrutnym Marſem Pogáńſtwo burzyło/
Y z chromonogim włośći Wulkanem kurzyło/
Strwożyłby ſię y Iowis/ iák Obrzymſkich czáſſow/
Gdy do Egipſkich pierzchał/ z ſwym Senatem laſſow.
Lecz Michał Glinſki w ſpráwách rycerſkich Mąż ſpráwny/
Widząc vpadek tuß być Litwy wßytkiey iáwny/
Dźieśięć tyśięcy Litwy z Ruſſaki zßykował/
A z nimi ſię pod Klecko co rychley gotował.
Gdźie koßem Cárzykowie dwá ſpolnie leżeli/
A inßy ſię w zagony od nich rozbieżeli/
Przeto w tych chćiał vderzyć pierwey dwu Cárzyku/
Niżliby ſię zebráli z rożnych ſtron ku ßyku.
Bo ich dwádźieśćiá tyśiąc burzyło w zagonách/
Rozbiegwßy ſię po Minſkich/ Lidſkich/ Słuckich ſtronách/
Drudzy Oßmiánſkie/ Krewſkie włośći plundrowáli/
Drudzy po Wołkowiſko/ Grodno woiowáli.
Ták Michał Glinſki proſto ciągnął pod Kleck w ſpráwie/
Gdźie Koß Tátárſki leżał przy błoćiſtym ſtáwie/
Y pobił kilko vphcow Pogáńſkich ná drodze/
Drudzy Cárzykom dáli wnet znáć o tey trwodze.
Przeto wnet Biczykierey Soltan zápalczywy/
A przy nim zás Brát Burnas Cárzyk bitwy chćiwy/
Wielkie woyſká Tátárow w vphy zßykowáli/
A Litwy w ſpráwie ſtoiąc ták oczekiwáli.

O tym czytay Ouidiuſſá lib. 3. Metamorphoſeos.

Crom: Priuſquã cuncta agmina eó ſeſe recollegiſſent.

Szerokie zagony Tátárſkie.

Cárzykowie do bitwy gotowi.

Ziedney

Ziedney ſtrony Staw błotny Oboz ich oblewał/
Przeto ſię Cárzyk ſtámtąd gwałtu nie ſpodźiewał/
Lecz Ráczowie Litewſcy prętko przyſkoczyli/
A z ſtrażą ich nád Stáwem śmiele boy ſtoczyli.
Ráczom ná rátunk pięć ſet wnet Litwy przybyło/
Ták Tátárow nád ſtáwem mieyſce omyliło/
Iż im Litwá záráżem odgromiłá konie/
Zá czym prętko Pogánom zeßło ná obronie.
Ták Tátárowie pießy iuß koni niemáiąc/
Iednák ſię koło ſtáwu z Litwą vgániáiąc/
O lepße mieyſce długo z ſobą ßermowáli/
Lecz wſpárći do Cárzykow ſwych áppellowáli.
Byłá zás rzeczká támże nie bárdzo głęboka/
Lecz błotna y z brzegámi przykrymi ßeroka/
Zá tą ſię Tátárowie vphcámi zmocnili/
By prześćia przez nię Litwie do ſiebie bronili.
Ták Litwie niechcąc brodu dopuśćić grad z łukow/
Żelázny wypuśćili/ áż Niebo brzmi z hukow/
Swißczące ſtrzáły iák deßcz zewßąd lecą pędem/
Lecz Glinſki rozwlekłym był Litwę ſpráwił rzędem.
Ták im ſtrzáły Tátárſkie máło záßkodźiły/
Ale ßcze ná ich ſámych náßym ſię zgodźiły/
Tákże ſię koło Rzeki długo vgániáli/
A Tátárowie ſię iuß tym więcey zmacniáli.
W tym z kilku Ruśnic ktore w woyſku náßy mieli/
Vderzyli w Pogány áż wßyſcy zádrżeli/
Ráczko też miał Hárkábuz/ Rádziwiłow drugą
Márßałek miał Ruśnicę (zá dziw w on czás) długą/
Z tych Ruśnic wnet od Rzeki Pogánow odpárli/
A ſámi pędem wielkim zá nimi przytárli/
Drudzy zás leśne rozgi śiekąc w Rzekę słáli/
Drudzy deſki/ gáłęźie/ gácąc brod miotáli.
A náß Ráczko Hoſpodin tym śmieley hárcuie/
Z Ruśniczką ſwoią gdy w niey wielką godność czuie/
Nábiiáiet raz poraz/ á gdy tolko puknie/
Alić Niechrześt Pohániec leczuc áni huknie.
Glinſki też Michał widząc iż iuß moſt gotowy
Przez Rzekę wnet nápomniał ſwych krotkimy słowy/
By dla miłey Oyczyzny mężnie poczynáli/
A iey vpadek ſobą śmiele zásłaniáli.

Litwá Tátárom konie odbiłá.

Tátárowie nie bez koni.

Crom: Erat propè ſtatiua hoſtilia amnis non magnus, ſed limoſus

Crom: Denſo ſagittarum imbre Lituanos tranſitu prohibebant.

Crom: Habebãt Lituani bombardas aliquot.

Ráczko o Páná Rádziwiłá Woiewodi Wilenſkiego Márßałek tolko z dwu ruśnic ktore długie mieli Tátárow ſtrwożyli.

Słowá niebośczyká Ráczká ktory iáko ſłáwią widząc iż ſię Tátárowie Ruśnic zlękli/ choć z niebábitą kilko Tátárow gonił.

Przywodźił im poćiwość / sławe y wolnośći/
Dźiatki/ Zony/ Rodzice/ Bráćią / Máietnośći/
Aby ſie zá ich zdrowie potężnie potkáli/

Rzecz Glinſkie go do Rycerſtwá.

A Bráćią w polon wźietą z niewoley wyrwáli.
Ták nápominał wßytkich obieżdżáiąc wkoło/
A potym ſmiele krzycząc ſam ſkoczył ná czoło/
Krzycząc nuß zá mną Bráćia : Litwá zá nim z krzykiem
Wielkim pędem ſkoczyłá zákrzywionym ßykiem.
Huk/ grzmot/ kołát/ trząſk ſtráßny / Niebo brzmi y láſſy/
Gdy gwałtownie w Tátáry vderzyli náßy/
Kurzy ſie pył końſkimi wzrußony kopyty/
A Echo głos rozdwoia po polách ſowity/

Pirwßy Koń pod Glinſkim zábity.

Glinſki ſie miedzy nimi okrył z vphcem ſwoim/
Tám poſtrzałem vbito pod nim koniá dwoim/

Męſtwo Glinſkiego.

Ná drugiego ſie przeſiadł/ tám z wielkiey ſmiáłośći/
Ják Hetman / y iák Rycerz odniosł dank dźielnośći.
W tym Nowogrodzka Slachtá pod Chorągwią ſwoią/

Nowogrodzkiey Slachty męſtwo.

Widząc iż Cárzykowie w wálnym vphie ſtoią/
Vderzyli w nich z boku z tákim wielkim pędem/
Aż Pogan wielkość pádłá iák lás poćiął rzędem.
Cárzykowie gwałt widząc/ wnet z ſwymi Murzámi/

Wálny vff Tátárſki z Cárzykámi znowu ná Litwe vderzył.

Wyſádźili ſie wßytką mocą / naprzod ſámi/
Táńcem zwykłym ná wálny vph náßych przytárli/
A wßyſcy krzycząc/ hucząc/ gárdłá ſwe rozdárli.
Hała/ Hała/wßędźie brzmi/ zewßąd głoſſy ſtráßne/
A ſtrzáły zásłaniáły lecąc słońce iáſne/

Minſkiey y Grodzienſkiey Slachty dźielność.

Lecz Minſka/ y Grodzienſka Slachtá w ſpolney ſpráwie/
Vderzyli Pogánom w bok ná ten czás práwie/
Iż im taniec zmylili / y ßyk rozerwáli/
A zá tym ſie Polacy zbroyni vkazáli
W ſwietnych zbroiách / á wßytkich trzy ſtá było koni/
Wßyſcy też po Vſárſku mieli łſniące broni/

Fortel.

Kopie z Proporcámi / Tarcze z Skophiámi/
Stáneli ná págorku długimi vphcámi/
Iż ſie ich wielkie woyſko z dáleká być zdáło/
A w bebny vderzyli ták áż niebo grzmiáło.

Sendiwoy Czárnkowſki. Woiewodźic Poznáńſki z Dworem Krolewſkim.

Nád nimi był Czárnkowſki Hetman przełożony/
Ktorych záraz Pogáńſki vph widząc ſtrwożony/
Mnimáiąc iż wielki lud przybył wnet pierzchneli/
A po błotnych niwinách vćiekáiąc lgneli.

Polacy ácz ſie ſámi w ten czás nie potkáli/
Ale ſercá przybyćim ſwym Litwie przydáli/
W Trąby y w Bębny tylko ſtráßąc Pogan bili/
Co w was zá gnuſność byłá o Dworzánie mili.
Ia áczby mię przywiązał ku tákiey potrzebie/
Vgryzłbych ſie z powrozá / iednák doſyć z ſiebie/
Spráwiliśćie gdy ſtráchem Tátárow ſtrwożyli/
Zá czym Litwowie ſnádniey ſtrwożonych pożyli.

Crom: Itaq; ſtatim terga vertere ij. Nec ſegnius inſtabant Lituani.

A Tátarowie bieżą rożno vćiekáiąc/
Litwá zás po nich pędźi ſmiele doganiáiąc/
Siekąc y kolą grzbiety ich długimi drzewy/
A krew po polách pluſczy záraz płynąc z trzewy/
Huk y krzyk po ßelinie / po ßerokich polách/ .
Pełno trupow po drogách/ y brozdźiſtych rolách/

Tátárowie rozgromieni.

Więzniow zás rozwiązáli ktorzy gorßy byli/
Ná Pogány bo wßytkich áż do ſmierći bili.
Kniáż też Glinſki iák Hetman y iák Rycerz práwy/
Otrzymał ſam nád inße dank dla dźielney ſpráwy/

Crom: Tribus equis ſub eo confoßis. Pod Glinſkim trzech Koni zábito.

Bowiem trzech koni pod nim zábito w tey trwodze/
Gdy bił Tátárow włáſną ręką y śiekł ſrodze.
Ták ich bijąc po polách Litwá mordowáli/
Aż ich do Cepry Rzeki błoćiſtey przygnáli/
Gdźie więcey niż pod Kleckiem Pogánow zginęło/
Bo práwie źrzodło ich krwią po łąkách płynęło.
Częśći ich zás vćiekáiąc potonęło w Ceprze/

W Ceprze Tátárow bárdzo wiele potonęło.

Drugich w błoćie Gráźiſtym bito iáko wieprze/
Aż ſie Rzeká od Trupow ich záhámowáłá/
Bo ich przez kilko tyſiąc w ſobie záchowáłá.
Y dźiś w tych com ſam widźiał pługiem oſtrym polách/
Oracz krzywy náyduie znáki iáwne w rolách/
Wyorywa Páncerze y Strzáły zbotwiáłe/
Kopije/ Száble/ Słyki dawnośćią zbotwiáłe/

Crom: Soltani duces exercitus, equis in palude relictis ægrè euaſere. Cárzykowie koni zbyli y vćiekli. Liczbá Tátárow pobitych.

Bitikierey/ y Burnas dwá Cárſcy Synowie/
Widząc iż ſie im w onym nie ßáńcuie kowie/
w Jezierze błotnym zbyli vćiekáiąc koni/
Tákże vßli przez láſſy z oney ſtráßney toni.
Dwádźieśćiá tyſiąc Tátar poległo w tym boiu/
Ták iż kilko lat role ony miáſto gnoiu/
Z trupow ich nápoione długo były płodne/
A przedtym bez nawozu ták leżáły głodne.

23000. Koni Tatarſkich odieto.
Koni tež dwádzieściá trzy tyſiecy odieli/
A korzyść wſzytke w cále ná koſzu ich wzieli/
Wiezniow tež wyzwolili kilko dzieſiąt tyſiąc/
Poimánnych Pogan 3000.
A poimánych Tátárow trzy tyſiące licząc.
Crom: Neq; tamen hac Glinſcius contentus victoria fuit.
A Glinſki ná zwycieſtwie nie przeſtáiąc onym/
Ale ku wiekſzey sławie bedąc zápalonym/
Wiedząc iž ſie rozeſzli inſzy w rožne ſtrony/
A do koſzá ſie wſzyſcy mieli wracáć z plony.
Fortel Glinſkiego ná inſze zagony Tátárſkie.
Przeto ſie ná Tátárſkim koczиſku położył/
A ſtraž gdzieby vciekáć chcieli wnet rozłožył/
Ták czwartego dniá z plonem iáko byłá zmowá/
Do Koſzá ſie ſciągáli gdzie byłá ich głowá.
Nie wiedząc o pogromie ſwych wpádli w ſwe ſidło/
A Glinſki ich z Litwą bił iáko błedne bydło/
Zagony Tátárſkie pobite.
Bo iáko bez páſterzá trzodá ták y oni
Vciekáli iák błedni odrzucáiąc broni.
Náſtaſia tež Xieżná Słucka ſwych Boiárow/
Slucz ánie Tátárow znowu gromili.
Rozesłáłá przeymowáć pierzchliwych Tátárow/
Ták iž ich pod Kopylem bárdzo wiele zbito/
A v Piotrowic gárdłem zápłácili myto.
Tákže Pogáńſkie wſzytkie woyſká porážone/
Drugie w Rzekách/ w Jeziorách błotnych pogrążone/
Dáli zacne zwycieſtwo Litwie sławney z ſiebie/
Iž ſnaść lepſze przyczyńce niž dziś mieli w Niebie.
(Lecz Rácko wiekſzy odniosł dank z ruśnicą ſwoią/
A Rádwiłow Márſzałek tákież ſtrzelbą dwoią/
Dwá tylko ze dwu Ruśnic/ Tátar názad wſpárli/
A nam zás dziś tyſiąc Dział zá to ciſz wydárli)
Wrocili ſie z triumphy y z wielkimi łupy/
A Pogáńſkie ná pokarm ptakom były trupy/
Trupy Tátárſkie.
Ták iž ich cześć dla ſmrodu zágrzebáli náſzy/
Inſzych Pſi/ inſzych Wilcy rozwłoczyli w láſſy.
Jeſli co wierſze mogą cne Rycerſtwo moie/
Niech bedą poświecone sławie wáſze boie/
Iž was žaden nie złupi wiek z przewážney cnoty/
Mieycieſz godną zapłáte w Niebie ſwey roboty.
W ten czás Krol Alexander teſtáment ſpráwiwſzy/
A z nabożeńſtwem Páńſkie Swiątośći vtćiwſzy/
Potwierdził Duſze przez Chleb Anyelſki prawdziwy/
W ktorym ſie nam Chriſtus Bog ſam okazał žywy.

Iuſz konał

Iuſz konał á Duſzá ſie ná on Swiát ſpieſzyłá/
Alexander Krol konáiąc te Nowine weſołą vſłyſzał.
Gdy go wdzieczna nowiná z woyſká pocieſzyłá/
Iž Tátárow pobiłá Litwá/ á zwycieſtwo
Sławne nád nimi wzieli przez wrodzone meſtwo.
Wiezniow/ polon odbili/ á ſámi w cáłośći/
Wyſwobodzili z ſtráchu Krolewſkie włości/
A Krol był mowe zámknął iuſz práwie konáiąc/
Acz niemowił lecz wzdychał/ Bogu chwałe dáiąc.
Wznośił rece á słozá słoze z oczu toczy/
Alexander ácz mowe zámknął Bogu czyni dzieki.
Ták z ſercá milczkiem Boſkiey dzieki czynił mocy/
Wzdychał długo/ chcąc ſie iák podnieść/ ále prozno/
Bo z Smiercią niž z Tátáry walczyć było rožno.
Reke dawał káždemu/ ſtoiącym około/
Dawał około ſtoiącym rece.
W Niebo z płáczem/ ná ludzi zás pátrząc weſoło/
Z tym triumphem dał winny tribut Smierći z ciáłá/
Ale sławá przed Koſą iey w cále zoſtáłá.
Bo z dwiemá záraz w ten czás ſam Nieprzyiacioły
Woyne wiodł/ á z iednego wziął triumph weſoły/
Lecz zwycieſcá zwyciežon zás od Smierći potym/
Alexander vmarł.
Ktorey ſie nie odkupi y Krol ſkárbem złotym.

O vrodzie/ obyczáiách/ y pogrzebie Alexandrowym w Wilnie/ y podnieſieniu ná Wielkie Xieſtwo Litewſkie Sigmuntá Brátá iego/ Głogowſkiego y Opáwſkiego Xiążeciá.

Rozdział VIII.

TAk Krol Alexander Kázimirzowic Wnuk Jágiełow vmárł ná Zamku Wilenſkim/ po tym ſławnym zwycieſtwie nád Tátary Roku 1506. Auguſtá Mieſiącá 19. dniá/ we Srzode w noc czwartey godziny/ wieku ſwego czterdzieśći y ſześć lat/ iák Cromer piſze/ á Miechouius 45. kłádzie y dni 14/ wykonawſzy ná Wielkim Xieſtwie Litewſkim lat 14. Mieſiecy dwá/ A ná Kroleſtwie Polſkim 4. Látá/ Mieſiecy 5. pánował. Smierć iego Cometá známczyłá/ ktora ſie ná pułnocy máło co przed tym vkázowáłá/ tež okrągła kulá ogniſta bárdzo iáſna z obłokow ná Wieže Krákowſkiego Ratuſzá iedney nocy ſpádłá. (Cometá. Cud z Niebá.)

Był Alexander ſrzedniego wzroſtu/ twarzy przydłužſzey/ włoſow ſmłádych/ kośćiſty/ rámion ſzerokich/ y ſił wiele mežnych/ ále dowćipu/ y rozumu przytepſzego/ dla czego był milczący/ Hoynośćią wſzytkich inſzych Brátow przewyżſzył/ (Vrodá. Hoynosć.)

zá roſkoſz

zá roſkoß to ſobie wielką poczytáiąc / gdy co dobrego Mężnym / Rycerſkim / Dworſkim y vczonym Ludziom vczynił / w Muſice y w Trebáczách też ſię bárdzo kochał / dla czego więcey zá márnotrátnego niżli zá hoynego od wielu ludzi był mniman / ták iż prawie wczás vmárł / poki ieſzcze wßytkiey Polſki / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego márnie nie rozßáfował / bo y Krolewſkich imion wielką część był pozáſtáwował.

Był potym ſpor około pogrzebu iego / bo Jan Laſki Káncierz vſiłował Ciáło Krolewſkie do Krákowá prowádzić / ponieważ y ſam zá żywotá o to proſił / záś Pánowie Litewſcy w Wilnie go podle Kázimirzá Brátá pochowáć chcieli / obawiáiąc ſię tego / áby Glinſki człowiek pánowánia chćiwy / y świeżym zwycięſtwem nádęty Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá przyiáźnią y pomocą ſwoich Ruſſakow nie poſiadł / y nie opánował / vbieżawßy ſnádnie Wilno w niebytnośći Pánow Litewſkich / dokądby oni ciáło prowádzili do Krákowá / y záś ſię názad wrocili. A w tym Sigmunt Márgrábiá Luſácki / Xiążę Głogowſkie / Opáwſkie / y Stároſtá Sląſki / vſłyßawßy od Gońcow Litewſkich w drodze o śmierći Brátá Krolá Alexandrá / we dwunaśćie mil od Wilná / iáko Decius piße / co rychley ſię do Wilná poſpießał. Tám ku niemu Kniąź Michał Glinſki napirwßy ze wßytkich Pánow Litewſkich w ſiedmi ſet koni wyiechał / A z Xiążęciem Sigmuntem więcey dwu ſet iezdnych niebyło / támże Glinſki piękną Oráćią vczyniwßy / wiedząc iż iuß był w podeyźrzeniu v Sigmuntá / wymawiał ſię / y ſpráwowal z niewinnego oſkárżenia / y domniemánia Pánow Litewſkich / iákoby ſię on miał ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie ſádzić / á oczyśćiwßy ſię z tego podeyźrzenia / poddánośc / wiernośc / y poſługi chętliwe Xiążęciu Sigmuntowi iáko Pánu przyrodzonemu obiecował / zá co mu też Sigmunt podziękowawßy / we wßytkim mu ſię łáſkáwie ofiárował. Potym wßyſcy Pánowie Litewſcy z wielkimi y świetnymi poczty przyiecháli / á przywitawßy Xiążę Sigmuntá / y Wielkim Xiędzem Litewſkim pozdrowiwßy / do Wilná go vććiwie prowádzili / Tám rychło potym zgotowawßy wßytkie zwykłe potrzeby do Ceremoniy pogrzebu Krolewſkiego należące / pochowáli Alexandrá nád wolą iego ná Zamku Wilenſkim / w Kośćiele S. Stániſłáwá / w teyże Káplicy w ktorey y Brát iego Kázimierz Xiążę cudámi świątobliwośći ſławny był pogrzebiony / y gdzie przed tym Witołd niż iego kośći Walerian Biſkup Wilenſki przenioſł / leżał / tákże Sigmunt y iego Syn Michayło / y Swidrigayło Xiążętá.

Rozrywká Pánow Litewſkich.

Sigmunt do Wilná.

Glinſki ſię obmawia.

Pogrzeb Alexandrow.

Tegoż Roku 1506. odpráwiwßy vććiwie pogrzeb Alexandrow / wßyſcy Pánowie y Xiążętá Litewſkie / zgodliwymi głoſſy Sigmuntá Kázimirzowicá Brátá Alexandrowego iáko Páná przyrodzonego ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wybráli. A czás podnieſienia iego był złożon Octobrá álbo Liſtopádá Mieſiącá według Miechouiuſſá dwudzieſtego / według Deciuſſá Joſtá 26. we wtorek ná dzień przenieſienia S. Wociechá / tákże godziny ßeſtnaſtey z wielką vććiwośćią / Ceremoniámi y triumphy / podnoſił go ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / y Czapkę nań Xiążęcą Axamintu czerwonego w ſtrefy złote Kámieniámi drogimi oſſádzoną według zwyczáiu ſtárodawnego / kładł Biſkup Wilenſki Wociech Tabor / potym mu Miecz podawał Michał Glinſki iáko Márßałek / támże mu wßyſcy Pánowie Litewſcy / Zmodzcy / y Ruſcy / y Poſłowie z Woiewodztw / y Powiátow / zá wiernośc / poſłußeńſtwo / y poddánośc przyſięgáli.

Sigmunt ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie podnieſiony.

Sigmunt

Sigmund pirwßy Jagiełow

Wnuk / á Syn piąty Kázimirzow / Głogowskie y Opáwſkie Xiążę / Stároſtá Sląſki / z Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / ná Kroleſtwo Polſkie po Brácie Alexandrze / według dziedzictwá y godnośći koronowány / Roku 1507.

Kſięgi XXIII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Kniáziá Alexandrá Pokubinſkiego Dzierzawce Wilkinſkiego / etc.

PAnowie Koronni y wßytko Rycerſtwo / iáko ſkoro ſię dowiedzieli / iż Alexander dniá 19. Auguſtá Mieſiącá Roku 1506. w Wilnie oſtátni dług śmierći z ciáłá zápłáćił / ziecháli ſię ná Siem do Piotrkowá / dla Electiey Krolá nowego / Decembrá álbo Grudniá Mieſiącá dniá oſmego / támże ná dzień święty poczęcia Pánny Máriey / Sigmuntá Kázimirzowego piątego Syná Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / Ruſkiego / Sląſkiego / Opáwſkiego / Głogowſkiego etc. ſpolnymi głoſſy Krolem Polſkim obwołáli / y wybráli / ktora Electia dla trzech przednieyßych przyczyn ſkutku rychłego doßłá / naprzod iż Włádiſław Krol Czeſki y Węgierſki Brát iego ſpuśćił mu dobrowolne práwo przyrodne ná Kroleſtwo Polſkie / przez Poſłá ſwego Ozwáldá Kárłáczá / Druga rzecz k temu pomogłá / iż iuß Sigmunt był podnieſion ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / Ruſkie y Zmodzkie / ktore páńſtwá ſnadźby ſię były pewnie oderwáły od Polſki / gdyby był inßy wzięty ná Kroleſtwo Polſkie / Trzecia iż ſobie Pánowie Koronni w pámięć bráli / święte pánowánie Jágiełowe y Kázimirzowe / tudzież obeczną dzielnośc / y cnoty wrodzone Sigmuntá Syná iego Xiędzá Litewſkiego.

Przyczyny dla czego Sigmunt ták rychło ná Kroleſtwo wybran.

Wypráwili tedy záraz Pánowie Koronni do Litwy Poſły / ktorzyby Sigmuntá ná Kroleſtwo Polſkie Oyczyſte y Dziádowſkie przyprowádzili / to ieſt / Wincentego Przerebſkiego / Kuiáwſkiego / Janá Lubráńſkiego Poznáńſkiego / y Máciejá Drzewickiego / Przemyſkiego / Podkánclerzego Koronnego Biſkupow / przy nich Andrzeiá z Számotuł Poznáńſkiego / Janá z Tarnowá Bełſkiego / Woiewodow / y Janá z Laſká Kánclerzá Koronnego / ktorzy Sigmunta w Mielniku z Pány Litewſkimi Seymuiącego záſtáli / y tám go ná Kroleſtwo Polſkie od wßech ſtanow iednoſtáynie iáko Páná dziedzicznego żądáli / ktore on z wielką ochotą y rádośćią przyiąwßy / á triumphy z zwykłymi ceremoniámi z weſelim poſpolitego ludu w Kośćielech ná chwałę Pánu Bogu odpráwiwßy / nie mießkáiąc do Krákowá z Pány Litewſkimi y Poſłámi Koronnymi przyiáchał / Roku 1507. Jánuáriá dniá 20. gdzie więkßą część pocztow pánięcych iáko Joſtus Decius piße / *Lituanico ritu inſtructa*, Litewſkim álbo Kozáckim ſtroiem z wielkim koßtem przybrána byłá : Bo y to dziś po trzech Krolách ſámi widzimy / iż iáki Krol / y z ktorey kráiny / táki y vbior náßy iáko *Simiæ* noßą.

Poſłowie Koronni po Sigmuntá do Litwy.

Ták tedy dwudzieſtey wtorey godziny ná Zamek Krákowſki z rádośćią wßytkiego Rycerſtwá y ludu poſpolitego / z niewymownym triumphem był

prowádzon /

prowádzon/ á po zgotowániu wßytkich potrzeb koronáciey należących/ w Kościele świętego Wacławá y S. Stánisławá zwykłymi Ceremoniámi przyiąwßy zbáwionne Swiątości pomázan/ y koronowan ná Krolestwo Polskie/ przez Andrzeiá Rożego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ przy bytności Bernhardá Wilczká/ Arcybiskupá Lwowskiego/ Janá Konárskiego/ Krákowskiego/ Máciejá Drzewickiego/ Przemyslkiego/ Janá Lubránskiego/ Poznáńskiego/ Wincentego Przerebskiego/ Kuiáwskiego/ Erasmá Witeliusá Płockiego/ Łukaßá z Toruniá Warmienskiego/ y Janá Amicinusá Láodickiego/ Sufragáná Krákowskiego/ Biskupow/ y przy Pośle Władisławá Krolá Węgierskiego/ y Czeskiego/ Stephanie Telecki. Nád to Xiążąt y Pánow Litewskich wiele było/ Ale nástroyniey był ze wßytkich Pocztem okazáłym Kniáź Michał Glinski/ tákże Jan Zabrzezinski/ Jerzy Rádziwił/ Alexander Chodkiewic/ Wirßał Hościkowic/ y inßych bárdzo wiele. Tá Koronácia Sigmuntowá tráfiłá się dniá 24. Styczniá/ Roku odkupienia nášego 1507. Zás po odpráwieniu tych Ceremoniy Krolewskim obyczáiem/ drugiego dniá w Száty Krolewskie vbrány/ w Koronie ná Rynek Krákowski z Zamku wielkością Pánow y Rycerstwá otoczony iáchał/ támże ná Máiestacie przyprawionym/ od Mieszczan zá wierność y poddáność przyimował przysięgę/ gdzie też y wßytko pospolstwo podniesieniem pálcow przysięgę wierności przyznawáło.

Witelius po náßewu Ciołek.

A odpráwiwßy Koronácią/ záraz Krol z Koronnymi y Litewskimi Pány/ spolną chęcią obmyśliwáć poczęli/ iákoby vpadek Rzeczypospolitey ná ten czás práwie w skárbie (ktory iest *neruus belli*/ siłá woyny) y w inßych rzeczách zniszczáłey nápráwić mogli.

Złożył tedy Krol Siem wálny w Krákowie/ ná ktorym o tym byłá rádá/ áby iesli się co przeßłych czássow niedbálstwem nie dawno zmárłych Krolow w Rzeczypospolitey/ zwłasczá nieporządną oną do Wołoch wypráwą vszczerbiło/ zás się to pokoiem wziąwßy ná czás przymierze z nieprzyiacioły/ nágrodziło. A iesliby z ktorey strony woyná nádeßłá/ tedy iż dla wyniszczenia skárbu porządnie spráwowána być nie mogłá/ podátek pospolity vchwalono/ iż wßyscy poddáni Sielscy ták Krolewscy/ iáko Sláchceccy po 12. großy z włoki dáwáć mieli/ według stárego zwyczáiu/ Mieszczánie zás po 6. großy/ Slachtá/ Woytowie y inßy ktorzy ná Arendach pieniądze máią/ czynßow swoich czwartą część/ Duchowni tákże według stárodawnego zwyczáiu/ y Biskupi osmą część Dziesięcin mieli płácić ná pospolitą obronę. Ná tymże Seymie monetę iáwnym decretem große/ pułgroßki/ y ßelągi vchwalono kowáć Krolowi.

Siem w Krákowie.

Pobor.

Monetá.

Stephan też Telecki Władisławá Węgierskiego/ y Czeskiego Krolá Possel/ zá przyzwoleniem Sigmuntá Krolá/ y wßytkiego Senatu do Wołoch odiáchał/ áby Przymierze y Condicie spolnego pokoiu miedzy Bochdanem/ y obiemá Krolámi/ Władisłáwem y Sigmuntem postánowił/ do Węgier tákże Posłowie Koronni Biskup Poznáński/ Márßałek Koronny/ y Kánclerz Jan Łaski/ y Christoff z Szydłowcá postáni/ ktorzy z Krolem Władisłáwem y Krolestwy iego Węgierskim/ y Czeskim/ przymierze postánowili/ á od Prussow ná ten czás był pokoy.

Possel do Wołoch.

Do Węger.

O rozruchách

O rozruchách Glinskiego w Litwie/ y o początku woyny Moskiewskiego z Sigmuntem/ á wykupieniu przezeń imion Krolewskich/ y poráženiu Tátárow pod Wronowem.

Rozdział II.

W Litwie tegoż roku 1507. wielkie rozruchy były miedzy Kniáziem Michałem Glinskim/ y Janem Zabrzezinskim/ Bo Glinski będąc Mężem wielkim śmiáłym/ ná wßem dzielnym/ rozumu dowcipnego/ y do káżdey potrzeby sposobnego (bo w Niemcech więcey niż dwánaście lat v Albrichtá Száskiego Xiążęciá/ gdy w Frisiey woynę wiodł/ dobrze sobie poczynał/ y wßytki stopnie Rycerskiey godności przeßedßy/ iák *Herbersteinus in Cōmentarijs Moschouiticis fol. 106.* piße/ wielkie á sławne imię otrzymał/ we Włoßech też w woyskách Maximilianá Cesárzá żołnierską służył/ zá czym miedzy wßytkimi Krolmi/ y Xiążęty postronnymi dobrze był znáczny/ y wielce záchowáły) A gdy się do Litwy oyczyskiey wrocił/ v Alexandrá wielkiego Xiędzá Litewskiego/ potym Krolá Polskiego naprzednieyßą łaskę y práwie towárzyskie obcowánie miał/ przyiacioł zás wielkością/ ktorych sobie hoynością y datkiem szczodrym bez liczby był sposobił/ tudzież máiętności y skárbow práwie Xiążęcych dostátkiem/ z wielkiego szczęścia w pychę/ potym w Ambicią álbo pożądliwość zbytnie chciwą ná opánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego/ iáwnie się był podniosł/ co iednák Sigmunt po śmierci Alexandrowey prętkim swoim przyiáchánim do Wilná vprzedził/ y ná czás iáko tako vśmierzył/ gdy mu Glinski zá wierność á poddáność z inßymi Pány Litewskimi przy podnoßeniu ná wielkie Xięstwo Litewskie przysięgał. Ale się potym rychło vmysły y przedsięwzięcie Glinskiego/ zá dowodem Janá Zabrzezinskiego/ wielkiego Xięstwá Litewskiego Márßałká okazáły/ y spráwy iego iáwnie się ku vpadku náchyliły/ *eamq; tunc mortalibus communem* Glinscius *expertus est*, iáko Joocus Decius piße *fortunam*/ tákiego też ná ten czás szczęścia ludziom pospolite. Glinski ná sobie doświádczył/ iż czássow szczęśliwych przyiacioł wiele miał/ á skoro się iedno trochę fortuná iego záchwiáłá/ żadnego przyiacielá nie było/ ták iż ich iuż y zá pieniądze niemogł dostáć/ ktorych pirwey gdy Alexander pánował/ dármo wielkimi Kotámi zá nim y przed nim dudkuiąc chodziło. A gdy się z Zabrzezinskim o zádánie zdrády/ iáko z potwarcą przed Krolá pozywał/ złożył obiemá Krol rok pewny ná dowod y odwod/ ále iż widział rzecz wielką miedzy dwiemá wielkimi przećiwniki/ dla tego odwłoczył/ áżby się snáść iáko poiednáli/ álbo iżby się tym iáwniey zá pewnieyßym dowodem o Glinskiego postępkach wywiedział.

Dum fueris Foelix multos numerabis amicos.

Glinskiego z Zabrzezinskim zájscie.

Potym Glinski 27. dniá Miesiącá Márcá/ do Władisłáwá Węgierskiego y Czeskiego Krolá/ v ktorego też miał pierwey wielkie záchowánie Brátá Sigmuntowego/ ná Budzyń dla porády y przyczyny odiáchał/ gdzie widząc iż się w nádziei omylił/ bez pociechy do Litwy się zás wrocił/ wßákże przyniosł od Krolá Węgierskiego listy/ y Posłowie Węgierscy/ iáko Herbersteinus świádczy/ dla tego z nim przyiecháli/ áby tá przewłoká máiętności/ sławie/ y poczciwości iego nie ßkodziłá/ y prosił Krolá Glinski/ áby wżdy iuż kiedy wyrok miedzy nim

Glinski do Węgier.

á Pány Litewskimi/ zwłasczá z Zabrzezinskim vczynił. Ale gdy obaczył iż Krol oney spráwy po stáremu zwłoczył / álbo snać przeciwney stronie wiecey folgował/ gniewem wielkim pobudzony / Glinski Krolowi powiedział / mowiąc / iż sie pokuszę o táką rzecz / ktora tobie Krolu / y mnie ná potym będzie żáłosna. A odiáchawszy do domu z gniewem / wnet iednego swoiego wiernego sługę z listámi do Moskiewskiego posłał / w ktorych to pisał / iż iesliby mu Wielki Xiądz Moskiewski dobrowolnego do siebie przyiáchánia dozwolił / á ná to mu przysiągł / y listy gleitowne przysłał / tedy z Zamkámi ktore w Litwie trzymał/do niego sie przekinąć obiecał / z czego sie Moskiewski vrádowawszy / gdy słyszał y znał wielką dzielność Glinskiego / wnet ná iego żądánie przysięgę vczynił / y czegobykolwiek od niego potrzebował / to skutecznie przyrzekł wypełnić / y ná to mu wieczne listy táiemne posłał.

Glinskiego oświádczenie o nieuczynienie spráwiedliwości.

Glinskiego listy do Moskiewskiego.

W tymże czásie wnet przerzeczony Wásil Iwánowic Kniáż Moskiewski z woyskiem wielkim minąwszy Smolensk ná mil trzydzieści / w Litewską ziemię wciągnął / przeto Krol Sigmunt vspokoiwszy Krolestwo Polskie od Węgier/ Wołoch/ y Prussow / ruszył sie do Wilná z woyskiem Polskim / potym z Rycerstwem Litewskim / Zmodzkim y Ruskim / Tátárow ktemu Przekopskich przyzwawszy / ciągnął przeciw Moskiewskiemu / ktory záraz vsłyszawszy iż Krol z Litwą y z Tátary sie przybliża / niechcąc kusić bitwy do Moskwy sie z woyskiem swoim wrocił / zá czym Litwá od Moskwy Gzykow Zámek odiskálá / á splundrowawszy niemáło Miásteczek y włości Moskiewskich / łupy wielkie z plonem wywiedli. Sigmunt też Krol widząc / iż nieprzyiaciel bitwy sie chronił/ ku temu woysko Litewskie niedostátkiem żywności / y zbytnią gorącością było strapione / do Wilná sie wrocił. Tákże y Carz Prekopski ktory osmdziesiąt tysiecy Tátarow w woysku swoim / iáko sławá byłá / miał / nic spráwiwszy do Prekopu sie wrocił.

Moskwá Litwę woiuie.

Litwá Gzikow wzięłá.

Osmdziesiąt tysiecy Tátárow ná pomoc Litwie prożno.

Sigmunt Krol potym Siem w Krákowie złożywszy/ z Litwy do Krákowá Roku 1508. Styczniá 24. przyiechał/ á ná tym Seymie o postánowieniu spraw Koronnych rádzono / ktore z łáski Bożey spokoynie trwáły zá domowym pokoiem przez cáły rok/ wszákże nowego Páná nowe przygody y frásunki náchodziły/ gdy skarb ták Rzeczypospolitey/ iáko y własny Krolewski/ tákże y v Pánow/ iáko y dziś był wyniszczał/ dobrá Krolewskie k temu záwiedzione/ á co większa żołnierze Czechowie/ Niemcy y Polacy / ktorzy v Albrichtá y Alexandrá Krolow służyli/ żołdu zápłácenia vpornie sie domagáli/ lecz iednák Krol zá pomocą Bożą/ y Iáná Bonárá pilną spráwą / ktory był v niego sprawcą wielkim/ y stárszym nád Mienicą/ bárdzo prętko sam siebie y rzeczpospolitą vpádłą podpárł / bo napierwey nákowawszy monety/ Krolewskie dobrá w wielkich sumách pieniędzy zástáwione wykupił. Napierwey Ziemię Spiską / ktora byłá we 12. tysiąc złotych czyrwonych od Iáná Iordáná z Zaklicziná/ Oświecim y Zupy Ruskie / ktore były we 14. tysiąc złotych czyrwonych od Páwłá czarnego / Miesczániná Krákowskiego wykupił. Proszowice od Iurká Langá dziewiącią tysiąc złotych czyrwonych/ Niessowa od Stánisłáwá Koscieleckiego dziewiącią tysiąc. Od Krákowskich Rádziec co ku wielkim rządom Zamkowym przysłuszało / straż Rybitwią/ Młyny/ Iátki y ine dochody dwiemánascie tysiąc/ y z żup obudwu Krákowskich solnych wiele długu skupił/ Olborę Olkuską / to iest dziesięcinę od Kruszcu v Sewerina Betmáná Miesczániná Krákowskiego piącią tysiąc złotych / Sirádz 5. tysiąc/ Gostinim dwiema tysiącámi y trzemá sty/ Rádom trzemi tysięcy/ Sochá- czow siedmią tysiący/ Piotrkow tysiącem y dwiemá sty/ Drohobycz piącią tysięcy/ Rabsztym pułtorem tysiącem/ Ritter zamek tysiącem/ Cło Lubelskie tysiącem y czterma sty/ Słuchow 4. tysięcy. Tuchola 11. tysięcy. Sądecz 4. tysięcy. Inowłodsław 5. tysięcy. Mostowe y Cło Toruńskie dziesiącią tysięcy złotych wykupił etc.

Jan Bonar.

Zamki/ Włości y insze dochody Krolewskie wykupione.

Służebnym

Służebnym też żołnierzom ktorym sie byli Brácia Albricht y Alexander zádłużyli zápłácił/ ná ktore wyszło więcey niż dwie scie tysięcy Złotych czerwonych/ Nád to Zamek Krákowski / ktory był práwie vpadł/ wielkim kosztem zmurował/ zwłasczá onę stronę od zachodu Słońcá y ine sciány.

200000. Złotych czerwonych ná Zołnierze.

Tegoż Roku dniá 5. Kwietniá / Zyd niiáki z swoimi pomocnikámi Sacrámentu Ciáłá Bożego w Krákowie nie vczcił / y insze sprosne rzeczy bluźnierstwem złosliwym popełnił / poiman potym / á ná drábinę w Kosciele Pánny Mariey przywiązány y rosciągniony przy zgromádzeniu wielkim ludzi vczonych/ tám pismem dowodnie/ ácz też wiele y smiele z strony swoiey mowił przekonány/ zwierzchności swieckiey podány y spalony iest.

Bluźnierca Zyd spalon.

Tegoż Roku nád mniemánie/ ták Decius pisze / Astrologow nászych/ powietrze morowe srogo pánowáło/ ktorym mnostwo ludu pospolitego pomárło.

Mor.

Tegoż Roku Tátarow puł trzeciá tysiącá do Wołyńskich kráin vkradkiem wtárgneli/ przeciw ktorym Ian Kámieniecki Mąż sławney pámięci / Lwowski Castellan / Stárostá Buski z piącią set iezdnych żołnierzow był posłány / Ten Miesiącá Lipcá 23. dniá do Międzyboża przyciągnąwszy / á Koniom y Rycerstwu sprácowánemu ledwo trzy godziny wytchnąwszy / z Winnickim / y Brásłáwskim Stárostámi / tákże z Slachtą Wołyńską / y Podolską zá Tátary ciągnął/ ktorych nászy czarną drogą spiesznie idąc tegoż dniá dogonili v Woronowá Horodziscá / gdzie ná nich / gdy iusz wielkie łupy więźniow/ y dobytku gnáli/ mężnie y smiele vderzyli / porázili/ y rosproszyli / ták iż Pogan dwá tysiącá ná plácu poległo/ á łupy wszytki odgromiwszy/ y sowito odebrawszy/ z zwycięstwem do Międzyboża sie wrocili.

Tátárowie porázeni.

Tegoż Roku 1508. Kniáż Constanti Ostroski / Hetman pámięci sławney/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Moskwy wyszedł / gdzie był w więzieniu srogim przez lat siedm/ od oney porażki ná Wiedrossie zá Alexandrá Roku 1500.

O zábiciu Iáná Zabrzezinskiego/ Márszałka Wielkiego X: Lit: przez Michałá Glinskiego/ y burzeniu iego około Słucká / Kijowá / y inszych kráin Litewskich/ y do Moskwy zbieżeniu/ á rozgromieniu Moskiewskiego woyská pod Orszą / Roku 1508.

Rozdział III.

Kniáż Michał Glinski skoro po odieździe Królá Sigmuntá z Litwy do Krákowá / widząc iż mu sie nie po myśli száńcowáło v Krolá/ vdał sie ku rostirkowi szkodliwemu/ á naprzod zbuntowawszy stáre towárzystwo y pomocniki swoie/ w siedmi set iezdnych zbroynych / przepráwił sie przez Niemen z Liskowá / y prosto do Grodná wiáchał / máiąc wiádomość przez spiegi/ iż tám Zabrzezinski Ian Márszałek Wielkiego Xięstwá Litewskiego / iego nagłownieyszy nieprzyiaciel w ten czás mieszkał w Dworze swoim v Grodná / á ná większe nieszczęście iego teyże nocy potkał w drodze przed Grodnem Miłośnicę iego/ ktora od niego iáchałá / á poimawszy ią kazał iey pytáć mękámi strásząc o wszystkich táiemnicách Zabrzezinskiego / ktora dla

To Liskowo dzis Xiążetá Słuckie trzymáią.

strachu

Zabrzezinski obskoczon. *Schleynic Niemiec.* *Zabrzezinski sciety.*

strachu wßystko musiała powiedzieć/ Tak Glinski oskoczywßy go w Dworze niespodziánego tákich gości/ kazał do iego pokoiu drzwi wybić/ támże iego nayniewiernieyßy przyiaciel y dworzánin Schleinic Slachcic z Missinskiey ziemie Niemiec/ werwawßy się z inßymi/ nálezli Zabrzezinskiego w poscieli leżącego práwie w pierwospy/ y kazáli go sciąć Turczynowi/ á wetknąwßy głowę iego ná Száblę/ przyniesli przed Glinskiego/ ktory ią kazał ná Drzewce wetknąć/ y niesiono ią przed nim 4. mile/ áż do Jeziorká iednego ku Wilnu iádąc/ támże ią kazał vtopić/ gdzie ießcze y dziś słup murowány przy gościńcu/ nád tymże Jeziorkiem w boru stoi/ potym wnet máiąc przez dwá tysiącá iezdnych/ rozesłał ich część po Litewskiey ziemi ßukáć Pánow Litewskich/ ktorych kazał zábijáć/ y mordowáć/ á sam zebrawßy więcey ludu/ ciągnął do Nowogrodká/ gdzie mießkáiąc/ Slachty bárdzo wiele pomordował/ ktorych sobie być przeciwnymi rozumiał.

Glinski w Nowogrodku Slachtę morduie.

Potym Glinski widząc iż tym okrutnym vczynkiem/ y Królá y wßytkę Litwę przeciw sobie sto kroć więcey niż pierwey obrußył/ rozumieiąc też iż Krolowi tego ledá iáko mimo się puścić dla przyiacioł Zabrzezinskiego nie przystało/ zwątpiwßy w łásce/ wnet do wielkiey woyny myśl nákłonił/ á Krolowi mocą odeprzeć vmyślił. Przeto kilko Pánow Litewskich/ y Slachty Ruskiey ná swoię stronę obietnicámi/ dárámi/ y nádzieią opánowánia Wielkiego Xięstwá przyciągnął/ á zwłaszczą z Wásilem Glinskim Brátem rodzonym złączył moc swoię/ ktory mu też záraz kilko Zamkow swoich y Krolewskich/ nád ktorymi był przełożon podał/ oblegli záś Minsko/ ále widząc iż go dobrze broniono/ ciągneli z woyskiem pod Klecko/ stámtąd Wasili iego Brát ku Kijowskim się przygrodkom obrocił/ Zytomirá/ y Owruciá dobywał/ námawiáiąc Ruską Slachtę y Boiáry/ áby do iego Brátá dobrowolnie przystáli/ ktory się ná to vdał/ y w tym mu Bog ktory go k temu sam pobudził poßcześci/ iż od Litwy do Rusi Wielkie Xięstwo iáko przedtym było z stárádawná przeniesie/ y Monárchią Kijowską odnowi/ y iuß był tymi obietnicámi bárdzo wiele Boiar Kijowskich zwiodł/ iż mu niktorzy przysięgáli. Sam záś Kniáż Michał Glinski Słucki Zamek obległ/ spodziewáiąc się zá porádą swoiey strony/ iż Xiężná Anástásia iáko Wdowá ná ten czás po Xiążęciu Siemionie będąca (tylko z iednym Synem Xiążęciem Jerzym dziśieyßych Xiążąt Słuckich Dziádem) álbo z strachu álbo z namowy łágodney iemu w Małżeństwo przyzwoli/ ktorą poiąwßy (bo żony niemiał) ták rozumiał iż mu mocy nie mnieyßey tudzieß skárbow zá przybycim Xięstwá Słuckiego/ y Kopylskiego przybyć miáło/ y iuß spráwiedliwie Kijowskiey Stolice/ iáko vdzielnego Xięstwá przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiążąt Słuckich przodkowi po żenie lub práwem lub woyną dochodzić mogł. Ale widząc iż Zamku meżnie ták z blánkow/ iáko częstymi wycieczkámi broniono/ á iż też áni w łágodney namowie/ áni w zdrádliwym słowie nie wskorał/ rozgniewawßy się vmyślił przymiotem Za.nek spalić/ ále gdy mu wiele ludzi zbito/ wnet zagony rospuścił po wßystkich Słuckich/ y Kopylskich włościách/ mieczem/ y ogniem więcey niż Tátarską okrutnością Ludzi/ Dobytki/ Siołá plundruiąc/ ták iż wßytki dzierżáwy wzdłuż/ y wßerz Xiężny Słuckiey mszcząc się żáłości iey nád poddánymi wypustoßył. Od Słucká záś y od Kopyla odciągnąwßy/ ciągnął do Turowá/ ktorego wnet dobył/ á swoimi osádził/ y przysięgę od Boiárow Ruskich wziął/ Potym Mozer obległ/ ktory też częścią mocą/ częścią poddánim od Slachty Kijowskiey wziął/ y osádził. Tám potym Wasil Wielki Xiądz Moskiewski przysłał mu ná pomoc Ostáphijá Daskiewicá onego sławnego kozaká (ktory się był do niego przedał/ iáko miał obyczay) z dwudziestą tysięcy ludzi Moskiewskich iezdnych/ z tymi pod inße Zamki Ruskie Glinski ciągnął/ á ták k niemu przystáli Kniáziowie Druccy z Zamkiem swoim Druckiem/ y Kniáż

Glinski Minsko obległ. *Glinski Slachtę buntuie Ruską.* *Glinski Słucko obległ.* *Okrucienstwo Glinskiego około Słucká.* *Turow y Mozer Glinski wziął.*

Michayło Mścisławski Lingwieniewic z Zamkiem Mścisławiem/ k temu Horßa/ Kryczow/ Homel/ poddáły mu się/ ktore Glinski Moskwą osádził/ Sam záś názad wrocił się do Słucká/ spodziewáiąc się iż Xiężná Anastasia strachem y iego sczęścim vwiedziona/ miáłá mu się poddáć z Zamkiem Słuckim y Kopylskim/ ále go tá nádzieiá iáko y pirwey omyliłá. Od Słucká záś ciągnął znowu do Nowogrodká/ á stámtąd zagony áż pod Wilno rospuścił/ bo w ten czás wielkie zabiegi do Wilná były przed nim. A widząc iż ießcze ták wielkiey mocy nie miał/ áby mogł Krolowi Sigmuntowi odeprzeć/ wnet Zamki swoie wßytki osádził/ á sam postawßy naprzod Brátá Kniáziá Wásilá Glinskiego z skárbámi y z przyiacioły do Moskiewskiego Wielkiego Xiedzá Wásilá ziáchał według postánowienia/ ktore był sobie przedtym v niego przez listy ná to przystáne obwárował/ Tám záraz Michał Glinski będąc od Xiedzá Moskiewskiego wdzięcznie przyięty/ tráctowáli iákoby naprzod Smolenská dostáć/ zá czymby snadniey iuß inße Xięstwá Litewskie osieść mogli. Było ich też iuß z Rusi y z Litwy bárdzo wiele/ iáko Jodocus Decius piße/ ktorzy tego Glinskiemu pomagáli/ y chętliwieby przy nim do końcá byli stali/ y tego ná co się sádzili dowiedli/ by był po temu czás dłużßy/ ále Sigmunt Krol początkom ßkodliwey woyny zábiegáiąc/ Mikołáiá Firleiá z Rycerstwem służebnym co naprędzey przed sobą wypráwił/ sam też zá nim vspokoiwßy Koronne spráwy rußył się spießno do Litwy/ czwartego dniá Máiá ná dzien S. Floriańá.

Glinski z Brátem do Moskwy ziáchał.

A w tym czásie Michał Glinski wziąwßy pomoc od Moskiewskiego z wielkim woyskiem ciągnął pod Minsko/ y dobywał Zamku vsilnym szturmowániem/ ále widząc iż się meżnie á stale Slachtá Mińska broniłá/ k temu słyßał iż Sigmunt Krol z woyskiem ciągnie/ Przeto co rychley posłał do Moskiewskiego prosząc go o większą pomoc/ ktory mu wnet posłał ná rátunek ßeśćdziesiąt tysięcy iezdnego woyská/ nád ktorym włásnych swoich Hetmánow przełożył/ Jacobá Zácháryná/ y Kniáziá Sczenię. Co vsłyßawßy Krol Sigmunt w Brześciu Litewskim/ wnet pięć tysięcy Zołnierzow/ y Dworzány swoie przeciw Glinskiemu posłał. Litewskie też woyská/ y Ruskie według pospolitego ruszenia/ y Tátarow kilko vph v Nowogrodká się ßykowáli/ z ktorymi złączywßy się Krol z ludem służebnym/ ciągnął przeciw Glinskiemu do Minská. Co słyßąc Michał Glinski przestráßony osobą Krolewską y iego przyciągánim z woyskiem Litewskim/ záraz od Minská odciągnął/ á pod Borissow z Moskiewskim ludem prosto się vdał. Krol też zßykowawßy znowu v Mieńská vphy wßytkie Litewskie y służebne ciągnął po nim/ y dogonił go v Orßey/ nád Dnieprem/ gdzie mu iuß ono drugie woysko Moskiewskie w ßeściudziesiąt tysięcy z Danilem Sczenią/ y Jacobem Zacharinem było przybyło.

Glinski Mieńská wtory raz z Moskwą dobywa. *Pomoc wielka z Moskwy Glinskiemu.* *Krol Sigmunt z Litwą ná Glinskiego.*

Przeto przerzeczeni wodzowie Moskiewscy wyrozumiawßy iż Michał Glinski vcieka/ á Krol zá nim z Litwą y z służebnymi tym śmieley goni/ wnet z niespodziáney trwogi vpádło im ono serce hárde/ y záraz vwodzili woyská swoie w sámey vcieczce nádzieię pokłádáiąc/ á przepráwiwßy się názad z wielką trudnością y ßkodą przez Dniepr/ osádzili mocno wßytki brzegi/ chcąc náßym przebycia zá sobą obronić/ á sámi się połozyli w mili zonę stronę Dnieprá między láßy. A w tym czásie woysko náßych nád Dniepr przybyło w łśniących Zbroiách/ Tarczámi/ Drzewy/ Proporcámi/ vbiory świetnymi/ pierzem etc. bárdzo ogromni/ y położyli się obozem ná tym mieyscu/ gdzie Moskwá przez Dniepr vciekáłá/ á ten dzień był ná ten czás świętey Małgorzácie poświęcony. A w tym kilko set/ á potym kilko tysięcy/ potym kilko set iezdnych y pießych Litewskiego Rycerstwá ochotnego/ y żołnierzow ná dwu rożnych mieyscách w brod przebyli Dniepr/ iedni ná dole drudzy ná gorze.

Moskwá vcieka y Glinski. *Dzień bitwy.*

Ták tedy Moſkwá bronili náßym brodu y przepráwowánia w iednym mieyſcu gdzie przećiw im náßy brneli/ ále drudzy co ſie byli wniz y wzgore ná dwu mieyſcách rożno y dáleko od ſiebie przepłáwili/ bez wieśći przyſkoczywßy ná Moſkiewſki oboz meżnie z weſołym á ogromnym okrzykiem vderzyli/ y od potraw ich/ bo w ten czás ieśćie práwie byli poczeli/ rozgromili/ á pobiwßy ich oną ßczeſliwą vtarczką bárdzo wiele/ z korzyśćią y z łupámi okwitymi w cále ná czás práwie do ſwoich Dniepr przebywáiących/ á z Moſkiewſką záſſádą o brod ſie vgániáiących przybyli/ á złączywßy ſie/ wnet Moſkwe ſpolną mocą od Dnieprú wſpárli/ y odbili/ ták iż śmiáłą przeważnośćią brod ſobie wolny żelázem vczynili/ y tám nád brzegiem Dnieprowym bárdzo wiele Moſkwy porázili.

Náßy ná Moſkwe vderzyli/ z iedney ſtrony.

Bácząc to Krol Sigmunt ktory z drugiey ſtrony bitwie ſie záczetey dziwował/ wnet z weſołą poſtáwą we zbroi przez Dniepr ná koniu ſie przepráwił/ gdzie ſwoim ſercá dobrego przydał/ á Moſkwie ßyki zmylił/ bo zá Krolem zewſząd co żywo krzycząc/ hucząc ochotnie iáko ná weſele pießy y iezdni w brod ciągneli/ Ale iż iuß Słońce záchodziło/ przeto Krol mądrze poſtepuiąc/ dla iákiey zdrádliwey záſadki/ kazał ſwoim zbroynym w ſpráwie ná koniách ſtać po gotowiu/ áby ták ſnádniey ná wielkie woyſko Moſkiewſkie ktore nie dáleko leżało vderzyć porządnym ßykiem mogli/ ſkoroby świtáć poczeło/ á ták poſtánowiwßy porządnie ſtraż w woyſku ſwoim/ ſam ſie do obozu o trzeciey godzinie w noc wroćił/ y áż w nocy obiedwał.

Sam Krol Sigmunt w zbroi przez Dniepr.

A Michał Glinſki ktory oſtátecznego ßcześćia ſwoiego y zwyćieſtwá w tey bitwie vſiłował ſkoßtowáć/ nápominał Hetmánow Moſkiewſkich áby Krolowi wálną bitwe dáli/ obiecuiąc im pewne y bárdzo ſnádne zwyćieſtwo/ ieſliby według iego rády poſtepowáli. Ale Hetmánowie iż im ináczey był Wielki Kniáź Moſkiewſki roſkazał/ álbo iż wierze y meſtwu ſwoiey Moſkwy nie do końcá vpháli/ nie chcieli Glinſkiego w tym ſłucháć/ przeto o puł nocy rußyli ſie vciekáć wielkim ſtráchem potrwożeni/ á porzucáiąc cieżáry y konie vſtawáiące/ y inße záßkodne ſtátki/ y żywnośći/ przez błoćiſte láſſy/ y nieprzeßłe káłuże ono wielkie woyſko vwodzili. Michał też Glinſki hárde ßyki zmyliwßy áż ná Stárodub zá nimi muſiał pierzcháć/ obawiáiąc ſie áby gdzie od náßych nie był przeięty/ iákoż iednák by ich náßy byli gonili/ bárdzo ſnádnie Moſkwe bez ſpráwy ſtrwożoną po leſiech vciekáiącą porázilıby/ ále iż częśćią dla drog niebeſpiecznych/ y inßych niewczáſow woiennych Pánowie Rádni tego Krolowi bronili/ przeto proſto od Orßey rußył ſie do Smolenſká/ á tám ná przedmieśćiu oboz położył/ Sierpniá Mieſiącá dniá pierwßego.

Glinſki chciał z Krolem bitwe zwieść.

Moſkwá vcieká.

Wſpomina też Herberſtein *in Commentariis rerum Moschouiticarum*, dziwną przygode czáſſu tey woyny niiákiego Pierſtinſkiego/ ktorego gdy Krol z woyſkiem leżał miedzy Dąbrowną y Smolenſkiem/ koń twárdouſty wniosł w puł Dnieprú Rzeki/ á potym go zrzućił z ſiebie/ á Pierſtinſki áż zá koláná w kiriſſową zupełną zbroię vbrány/ do dná w głebokość ſie Rzeki byſtrey pogrążył/ y iuß go wßyſcy byli opłákáli/ mniemáiąc iż vtonął/ gdy ná to y Krol ſam Sigmunt/ y ludzi pod przez 3000. pátrzáło/ á w tym Pierſtyńſki iáko był w ćießką zbroię opięty/ pod wodą po ziemi idąc/ przeßedł áż ná drugą ſtronę Dnieprú/ á tylko ſie dwá rázy wody nápił/ iáko ſamże powiádał/ y był potym v Kroià w łáſce. A to ſie było y mnie tráfiło ſámemu/ gdym był vtonął ießcze máłym dziecięciem w ſtáwie wielkim Striykowſkim/ á gdy mie iuß zá vmárłego z wody wyrwano/ położono w Kośćiele z żáłoſnym płáczem rodzicow ná márach/ támże potym po długich poſpolitego ludu modlitwách/ y kádzeniu rozmáitym/ iáko mi Rodzicowie powiádáli/ z nowum ná márach ożył/ z nienaczká ſie rumienieiąc/ A to ſam bacze/ gdy Rodzicowie Pánu Bogu dziekuiąc/ záraz przyniozwßy mie zmartwychwſtáłego z Kośćiołá/ vbogich y inßych ludzi zebránych czeſtowáli.

Potym

Potym Krol námowiwßy ſie z Pány Litewſkimi y Koronnymi/ vrádzili Hetmáná wielkiego Xieſtwá Litewſkiego Xiąże Conſtantiná Oſtroſkiego/ y Mikołáiá Fierleiá z Dąbrowice Hetmáná żołnierzow Polſkich ná woiowánie Moſkiewſkiey ziemie posłáć/ á Krol ſam tym czáſem iżby w Smolenſku leżał. Ale gdy tá wypráwá iáko v náßych obyczay dłużey byłá niż rzecz potrzebowáłá odwłoczona/ w tym ſie dwá Pánowie (ktorych Hiſtorie nie miánuią) miedzy ſobą powádzili/ y táką trwogę á niewymowną y nienágrodzoną ßkodę Rzeczypoſpolitey vczynili/ iż nie tylko ono poſtánowienie do ſkutku przyßło/ ále też Moſkiewſkie woyſko ktore ſie po láſách y tám y ſám ſtrwożone błąkáło w cále vßło/ á zá ſobą náßym gdzie mieli w ich ziemie ciągnąć/ drogi wielkie drzewa podćináiąc pozárębowáli y záwaláli/ y Drohobuz Zamek zá Smolenſkiem mil 18. widząc iż go trudno bronić mieli ſpalili.

Niezgodá dwu wßyſtko woyſko zátrwożyłá.

Drohobus Moſkwá ſámá ſpaliłá 18. mil zá Smolenſkiem.

Ták tedy dla onego záwichrzenia ßkodliwego/ dwu wartogłowow/ z woyſkiem wßytkim Xiąże Couſtanti nie mogł do Moſkwy ciągnąć/ ále iednák żołnierze y zagony Litewſkich Kozakow wielkie ßkody czeſtymi wtarczkámi ogniem/ mieczem/ y łupow wywodzenim w Moſkiewſkich włośćiách poczynili. Kißkę też Hetmáná polnego Litewſkiego Krol poſłał z kilkiem tyſięcy Litwy/ y Polakow/ pod Wiazmę (nie Wioſnę iáko Bielſki y Decius piſzą) Zamek Moſkiewſki zá Dorohobuzem nád Dnieprem leżący/ ktory onę wßytkę włość Wiazmieńſką wßerz y wzdłuż bárdzo prętkimi zabiegi ogniem/ y mieczem wyplundrował.

Kißká Wiazmieńſkie włośći zburzył.

Co bacząc Xiądz Moſkiewſki wnet áby onę niebeſpieczność nagłą odbił/ woyſko ſwoie przećiw Kißce wypráwił/ o ktorym woyſku Kißká wywiedziáwßy ſie przez ſpiegi/ á rozumiejąc ſie być dáleko nierownym ku nieprzyiacielowi/ co rychley Krolowi oznaymił/ wnet tedy Krol áby ſwoich w oney niebeſpiecznośći rátował/ ludu ſłużebnego Polſkiego kilko vphow z Mikołáiem Firleiem Hetmánem Koronnym ná pomoc Kißce poſłał/ ále Fierley dłużey niż rzecz nagła potrzebowáłá/ báwiąc ſie przebywánim zárąbionych láſſow/ omießkał ſwoim rátunku dáć y Kißkę w nádziei omylił/ ktory iednák ſtrách ná ſtronę odrzućiwßy kilko rázow ſtraż Moſkiewſką/ y záſadki ich czeſtymi vtarczkámi porázıł/ pobił/ y pogromił. Druga zás Moſkwá ránna vciekáiąc dla ſromoty/ álbo rádniey ſtráchem ſtrwożeni/ powiedzieli ſwoim Hetmánom iż wielkie woyſko Litewſkie/ y Polſkie przećiw im tuß przyciąga. Co oni vſłyßawßy/ záraz porzucáiąc cieżáry záßkodne/ nocą y dniem áż do ſámey Moſkwy vciekáli/ drudzy po láſach y geſtych ßelinach vcieczką zdrowie ſwoie ſczyćili. Ták w ten czás Kißká nie wálną bitwą tylko ſtráchem mocy Polſkiey y Litewſkiey dwá kroć zwyciezcą nád Moſkwą zoſtał/ wßákże y ſam gdy mu zbiegowie Moſkiewſcy o wielkim woyſku Moſkwy zá Litwą goniących powiedzieli/ coś vciekáiącemu y zwyćiężcy był podobny/ bo niechcąc niebeſpiecznego ſcześćia bitwy wątpliwey z możnym nieprzyiacielem (niewiedząc iż pewnie vciekał) koßtowáć/ ná trzy mile vwiodł woyſko Litewſkie/ ále iednák z wielkim łupem y połonem dobytku y więźniow wcále z Litwą do Krolá przyciągnął.

Kißká Moſkiewſkie woyſká rozgromił.

A wielki Xiądz Moſkiewſki Wáſil Iwánowic dowiedziáwßy ſie o nieſczeſliwym powodzeniu woyſká ſwoiego/ wiele pobitych Boiar y Ricerſtwá/ tudzież ludu poſpolitego zábránego widząc/ y włośći Wazmienſkie/ Możáyſkie/ Bielſkie/ y Rſowſkie wßerz y wzdłuż mieczem/ y ogniem ſplundrowáne bacząc/ poſłał gońcá do Krolá przymierza ná czás proßąc/ zá czym Poſły wielkie z pewnymi Condiciámi dla poſtánowienia wiecznego pokoiu przyſłáć obiecował.

Moſkiewſki pochc złożywßy przymierza proſił.

Krol też mądrze pożytki wßytkiey Rzeczypoſpolitey z Rádámi ſwoimi vważáiąc/ y bacząc iż zimá nádchodziłá/ Nieprzyiaciel záś bitwy iáwney zwieść ſie chronił/ woyſko Litewſkie y Polſkie z wielkim koßtem á z máłym pożytkiem/ y z wiekßą vtrátą prożno po láſách y błotách nieprzeßłych mordowáć/ k temu iż pilne á wielkie ſpráwy Koronne bytnośći Krolewſkiey bárdzo ná ten czás potrzebowáły/ przyzwolił

ná proſbę

Temu máło nie podobna Wielitoluckа wypráwá/ Roku 1580.

ná prośbe Moskiewskiego / á w tey spráwie posłał do niego Páná Iwáná Sápihe táiemnego pisárzá swego / Namiestniká Witebskiego / ktory snádnie ono doczesne przymierze z Moskiewskim woyny sie boiącym vtwierdził. A ty przednieysze Conditie w tym przymierzu były zámknione / áby Zamki wszytki ktore Michał Glinski przedtym zdawną dziedziczną práwem w Litwie trzymał / y ktore zá tą woyną y zdrádą swoią pobrał / á swymi osádził / były Krolowi ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu wrocone. Glinski iáko zbieg / áby w Litwie iuż wszytkich dzierżaw postradał/ y z nich był wyzuty / á w Moskwi sobie mieszkał/ Więźniowie też wszyscy z obudwu stron áby byli wypuszczeni/ iákoż wypuścił w ten czás Moskiewski zacnych Pánow Litewskich z więzienia / ktorych ono było z Kniáziem Constantinem ná Wiedroszy poimano / Litawerá Chreptowicá/ y Hrehorá Bártoszowicá Osciká / y inszych wiele. Przyiecháli potym z Moskwy Posłowie / ktorzy Zamki od Kniáziá Glinskiego osádzone według przymierzá zámknionego Litwie wrocili / y podáli. Przyiacioły też Glinskiego z żonámi y ze wszytkim narodem Wasilá Brátá iego z żoną / ciż Posłowie płáczących y lámentuiących (bo sie im z oyczystey Litwy nie chciáło) do Moskwy pobráli/ bo ták było w przymierzu postánowiono. Ták w ten czás Litwá y Ruś z Kniáziow Glinskich byłá oczyściona/ iż ich y dziś znáku niemász/ ácz sie niektorzy Lichodzieyskimi Kniáźmi w Litwie y ná Wołyniu z tego pokolenia odzywáią/ wszákże rychło potym gdy sie im mieszkánie w Moskwi nád nádzieie więzieniem srogim zdáło/ do Litwy názad vciekli/ á do Drucká Zamku Kniáziá Constantinowego dwieście ich názad przyszło/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy Ostáphi Dászkowic Kozak/ y Rycerz częstymi zwycięstwy nád Tátáry sławny/ y Vlrik Scelndorf Glinskiego Poborcá. A Ostáphi wziąwszy gleit od Krolá do woyská Litewskie° przyszedł/ drudzy przeiednawszy winę v Krolá do Kniáziá Constantiná Ostroskiego/ drudzy do swoich pirwszych Pánow rozeszli sie/ Sapihá też Iwan z Moskwy to poselstwo y przymierze porządnie spráwiwszy/ do Krolá sie wrocił.

Condicie przymierza z Moskiewskim.

Przyiaciele Glinskiego z Litwy do Moskwy wzięci.

Lichodzieyscy Kniaziowie z narodu Glinskiego.

Glinskiego stronnicy názad z Moskwy do Litwy.

A Krol widząc iż sie przymierze według woley iego stáło / woysko rospuścił bo zimá nádchodziłá / ták część Żołnierzow z Krolem do Wilná / á druga część z Kniáziem Constantinem Ostroskim ná Wołyń ciągnęłá / bo tego czásu Tátárowie Prekopscy mnimáiąc iż sie Krol z Moskwą dłużey zábáwi/ do Litwy byli wtárgnęli / ktorych część Kniąż Constanti poráził y ná głowę pobił/ á drugą część ich zagonow Polus Ruski sławny Kozak y Rycerz pogromił/ y łupy odbił. Lukasz zás Morawiec Rotmistrz ná dwiemá sty pieszych ná trzeci zagon Tátárski tráfił / á widząc iż álbo vciekáiąc álbo mężnie sie broniąc iednáko zginąć było / zdáłá mu sie rzecz poćciwsza śmiele ácz nierowno z Pogány bitwę stoczyć/ Ták wnet nád Słuczą Rzeką ktora pod Słucki Zamek płynie zátoczywszy wozy porządnie/ potkał sie z Tátáry/ gdzie nie ták mocą iáko fortelem y przemyślnym dowćipem / nád Pogánow ogromną wielkością zwycięstwo otrzymał. Tátárowie porzućiwszy polony rospierzchnęli sie / ktorych gdy pieszy dogonić nie mogli/ wypádli im ná rátunk iezdni Boiárowie z Zamku Słuckiego / ktorych Anastásia Xiężná w ten czás przy sobie miáłá / á ci dogoniwszy Pogan ná błotćistych mieyscách/ część ich pobili/ y potopili/ część poimáli/ á drudzy rosproszeni/ drugich bijąc ná kilkonaście mil gonili/ drudzy vcieczką zdrowie záchowáli. A ták Litewskie Wielkie Xięstwo ná ten czás od Tátárskich y Moskiewskich srogich dwu nieprzyiacioł naiázdow było iednym rázem wybáwione. Krol potym do Wilná dniá 12. Nouembrá álbo Listopádá przyiáchał / gdzie Pánu Bogu zá szczęśliwe zwycięstwo z hárdych náiezdnikow podziękowawszy / y Rycerze dobrze zásłużone w tych obu potrzebách opátrzywszy odiáchał do Polski ná Siem. Tákowe tedy było ná ten czás roku 1508. w Litwie/ w Rusi y w Polszce wszytkich rzeczy postánowienie.

Kniąż Constanti y Polus Tátárow pogromili.

Lukasz Moráwiec Tátárow nád Słuczą pobił.

O Woynie

O woynie Wołoskiey z Bochdanem Woiewodą y wzięciu Pskowá przez Moskiewskiego / Roku 1509.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Michałá Wołowicá Stárosty Słonimskiego / etc.

KRol Sigmunt przyiáchawszy z Litwy po Moskiewskiey oney woynie y przymierzu / złożył Siem w Piotrkowie / ná ktorym miedzy inszymi rzeczámi Pánowie Koronni Krolá námowili / áby sie w małżeński stan wstąpił dla nádziei potomstwá / przeto skoro Krol do Krákowá z Piotrkowá 19. dniá Kwietniá przyiáchał / wypráwił Posłow do Xiążęciá Mekielburskiego / zá zezwoleniem Pánow Rádnych/ żądáiąc v niego Corki Anny w Małżeństwo.

A máło co przed tym 22. dniá Márcá Stradom Miásto miedzy Krákowem y Kázimirzem do gruntu zgorzáło/ tylko trzy Kościoły S. Iádwigi S. Iágnieszki / y Bernádinski zostáły / y Krákowá ledwo od tey niebespieczności obroniono. Wyiecháli potym zgotowawszy sie porządnie Czerwcá Miesiącá z Krákowá Posłowie do Xiążęciá Mekielburskiego w dziewosłębstwie / Ian Lubrański Biskup Poznáński/ y Ian z Łaská Kánclerz Koronny / y Christoff Szydłowiecki/ ále z drogi názad wroceni byli/ iż snádź ták wola Boża byłá / bo to małżeństwo Koronie pożytku máło przynieść miáło/ ále tey odmienności większa przyczyná byłá nagła á niespodziewána woyná Wołoska/ Bowiem Bochdan Woiewodá Wołoski złamawszy przymierze y posłuszeństwo według hołdu / do Podolskich y Ruskich Ziem ná początku Miesiącá Lipcá z wielkim woyskiem wtárgnął był/ mieczem/ ogniem burząc y plundruiąc okoliczne włości. Hálickiego Zamku potym dobywał/ gdzie kilko szturmow prożno stráciwszy do Lwowá prosto ciągnął/ á zásádziwszy Dziáłá ná gorze z dáleká ná Miásto y ná Zamki z wierzchu strzelał/ ále gdy wielką szkodę w ludziách swoich z Miástá pobitych obaczył/ trzeciego dniá od oblężenia odstąpił/ bo słyszał iż Krol Sigmunt przeciw iemu ná odsiecz ciągnął / wszákże wielkie łupy wziął z przedmieścia Lwowskiego/ bo srebrne y złote naczynie z Kościołow/ Száty y Dzwony połupił/ tákże z inszych Cerkwi Ruskich. Rohátin Miásteczko 7. mil zá Lwowem przez podánie wziął/ y spalił/ á lud wszytek wpolon z wielką korzyścią zágnał. Co gdy Krol vsłyszał zániechawszy swátánia iáko co naprędzey mogł/ gotował sie ná woynę przećiw Wołochom. Ták tedy Żołnierzow zá pieniądze zebrawszy wyiáchał z Krákowá po S. Iakobie dniá 26. Lipcá Miesiącá/ á v Lwowá położył sie obozem/ gdzie też bárdzo wiele Podgorskiey/ Ruskiey/ Podolskiey/ y Polskiey Slachty do niego przybyło.

Stradom zgorzał.

Posłowie do X. Mekelburskiego prożno.

Wołoski Woiewodá Bochdan Podole y Ruś burzy.

Lwow oblegli Wołoszy.

Rohátin spalon

Krol do Lwowá z woyskiem.

Wtym Władisław Krol Czeski y Węgierski przez listi swoie prosił brátá Krolá Sigmuntá/ áby od tey woyny Wołoskiey przestał/ á z Bochdanem sie Woiewodą poiednał/ przywodząc mu ná pámięć onę nieszczęśliwą porażkę Albrichtá brátá ná Bukowinie od Stepháná oycá Bochdanowe°/ też to snádź vważał sobie Władisław/ iż

ſław/ iż

stáw//iż gdyby Polacy Wołoską ziemię zwoiowáli/ y spustoßyli srożßegoby potym nieprzyiacielá Turká ná się przywiedli / ktoryby w sąsiedztwie ták Węgierskiemu iák Polskiemu Krolestwu dogrzewáć mogł / Wołochy puste Turkámi osádziwßy. Ale Krol Sigmunt żadną miárą áni rádą áni prożnym stráchem niedał się od przedsięwzięcia swoiego odwieść / á zßykowawßy woysko wßytko Koronne/ zlecił ie pod spráwę Mikołáiewi Kámienieckiemu Krákowskiemu Woiewodzie/ y nawyzßemu Hetmánowi Koronnemu/ bo sam dla niesposobnego zdrowia febrą zemdlony nie mogł z woyskiem ciągnąć. A ták Mikołay Kámieniecki z wesołym y wspániáłym sercem przyiąwßy on sławny vrząd przepráwił się przez Dniestr / Wołoską ziemię wzaiemnym sposobem wet zá wet ogniem y mieczem burząc.

Náßy wzaiem Wołochy.

Byli też pod spráwą Cernego Czechá Cudzoziemcy żołnierze Czechowie y Niemcy/ ktorzy wiele Siół/ Folwárkow/ y Miásteczek spalili y w popiół obrocili/ iáko Czarnowce/ Dorohim/ Botussány/ Sczepanowce /Chocim etc. á zburzywßy wßerz y wzdłuż/ tych Miást przyległe wołości / pod Soczáwę stołeczny Zamek przystąpili / ále iż prożno ßturmowáli/ też nieprzyiacielá do stoczenia wálney bitwy wywabić nie mogli/ bo Woiewodá w lesiech się krył / przeto Kámieniecki Hetman nie máiąc co więcey plundrowáć (bo cáłe dwádzieściá dni rozpuściwßy zagony Wołochy bez odporu burzyli) woysko Polskie wcále ku Dniestrowi odwiodł / w ciągnieniu y wyciągániu / Mężow/ Niewiásty/ Stárych y Dzieci/ tákże bydło ktore się przygodzić nie mogło / y ktorego wielkich trzod trudno zágnáć było/ posiekli y pobili.

Po tym splundrowániu Wołoskiey ziemie Włádisław Krol Węgierski do Brátá Sigmuntá Królá wtory raz przysłał zacnych Pánow Węgierskich Ozwáldá Karlacá/ y Betlemá Bornomissę/ prosząc áby miłościwiey postępował/ á pogodził się z Bochdanem Woiewodą Wołoskim/ á gdy około przymierza Postowie Węgierscy z náßymi tráctowáli/ á iuß się przez Dniestr do Podola Slachtá Polska práwie wßytká przepráwiłá/ tylko żołnierze pienięzni á Dwor Krolewski w Wołoskim brzegu zostáli/ nád ktorymi Tworowski z Bucząca Rycerz y Mąż doświádczony był stárßym / nátychmiast z zasadki wypádło woysko Wołoskiego Woiewody / A Zołnierze Polßcy y Dwor Krolewski namniey nie strwożywßy sobą/ wnet się śmiele á ochotnymi sercy do bitwy ßykowáli/ do ktorey też Wołoßy ochotnie się stáwili/ á gdy zobu stron obie woyská mężnie y rowną śmiáłością boy okrutny stoczyły/ ná ostátek Wołoßy ktorych mniey było ßfánkowáli/ rozgromieni / pobici / y rosproßeni / drudzy poimáni byli/ z ktorych znácznych Burkołabow/ y zacnieyßych Wołoskich Pánow trzydzieści było poimánych/ Máciey Legofet/ to iest Kánclerz álbo Namiestnik / Kierza / y Humienik wielcy dwá Száfárze álbo Nadwornicy/ Pátryká y Dobrosteph etc. pięćdziesiąt zás Slachcicow Wołoskich poimánych Kámieński Hetmanściąć kazał / á dlatego tę srogość okazał/ iż też przedtym Stephan Woiewodá Wołoski te° Bochdaná Ociec/ żołnierzow Polskich w Trebowli poimánych / dał był w Podháycách siekierą poscináć/ ktorych grob álbo mogiłę wysoko vsutą/ gdzie byli wespoł zágrzebieni/ widząc raz Kámieniecki z płáczem poprzysiągł/ iż kiedy tedy miał się ich śmierci niewinney pomścić/ czego y wten czás dokazał.

Ozwald Karlacz y Bornomissá do Krolá Postowie.

Wołoßy pogromieni.

50. Slachcicow Wołoskich ścięto.

Tráfiłá się tá bitwá nád Niestrem w dzień S. Fránciszká/4. dniá Octobrá/ ktore Swięto Polacy potym vćciwiey obchodzić poczęli / w Wołoskim woysku przednieyßy Pánowie y Slachtá/ tákże Rycerstwo nawybornieyße było/ k temu Turkow iezdnych Delijunakow dwá tysiącá/ ktorych więkßa część ná plácu poległá. Ták tedy náßy z zwycięstwem sławnym y z wielką korzyścią łupow wßelákich z Wołoch do Lwowá przyciągnęli / gdzie Krol leżał. A iż zimá nádchodziłá/ á

S. Fránciszká dzień Polakom święty. 4 die octobris

2000. Turkow z Wołochy.

Włádisław Krol Węgierski o vgodę á ziednánie zá Bochdanem prosił/ przeto Krol woysko rospuścił. A Postowie Węgierscy Ozwáldus Kárlacki / y Betlem Bernomisá pokoy y przymierze miedzy Bochdanem Woiewodą Wołoskim y Sigmuntem Krolem pod tymi Condiciámi vmocnili/ áby Bochdan ßkody Krolowi nágrodził/ y łupy wßytki ktore był z Ruskich ziem gwałtownie wywiodł wrocił / Krol tákże miał więźnie y dobytki wrocić / ktore postánowienie Postowie Woiewodzini mieli potwierdzić. Tákie tedy dokonánie Wołoskiey woyny ná ten czás było/ á Krol się do Krákowá wrocił.

Przymierze z Wołochy.

Tegoż czássu Prekopski Carz Naháyskich Tátárow Hordę z wielkim woyskiem náiáchał / ná ktorego Naháyscy prętko się zebrawßy stoczyli z nim bitwę srogą/ y wßytko woysko Prekopskie porázili ná głowę/ gdzie też dwá Cárzykowie Wnukowie Cárzá Prekopskiego ná plácu polegli / á sam w máłey drużynie ledwo vciekł.

Tátarowie Náháyscy Prekopskich porázili.

Tegoż Roku wielkie á stráßne ziemie trzęsienie w Tráciey/ w Greciey/ w Bosenskim/ y Dalmatskim Krolestwie/ y we Włoßech było w Constantinopolu ták wßytki práwie budowánia drżáły / iż Cessarz Turecki Baiazet dzisieyßego Amuratá Prádziad boiąc się w murze mießkáć ná pole wyciągnął / y tám długi czás w namieciech stał. Jam bárdzo wiele vpadkow własnym okiem w Constantinopolu Roku 1575. widział/ od tego trzęsienia / y słupow kilko ktore zwano triumphales zá stárych Cesárzow Greckich / y wieże trzy/ tákże páłac Constántiná wielkiego/ od ktorego ma imię Constantinopole/ w ten czás vpadł/ y S. Sophie Kościołá połowá vpádłá/ w ktorim iuß dziś Turcy swoim xtałtē modły czynią.

Trzęsienie ziemie srogie.

Tegoż czássu postowie od Krolá Rzymskiego Maximilianá / Vitus Fűrst/ y Jan Kuchemeister w rzeczách Pruskich do Krákowá przyiácháli.

Wásil też Wielki Xiądz Moskiewski ißcząc się w postánowieniu przymierza/ ktore był z nim Jwan Sapihá z strony Krolewskiey Roku 1508. vczynił/ posły swoie wielkie do Litwy posłał / ktorzy do Wilná 18. dniá Januariá Miesiącá we trzech set koni pocztu swego wiácháli / potym zobu stron wieczne przymierze przysięgámi y listámi vtwierdziwßy / vczciwie byli odpráwieni / á więźniowie wßyscy wypuszczeni / Moskwy poimáney zacnych osob pięćdziesiąt Krol posłom dárował. A Pánowie y Slachtá Litewska co stronę Micháłá Glinskie° zdáli się trzymáć/ poimáni byli/ á z tych przednieyßy Gastołt Poborcá wielkiego Xięstwá Litewskiego / y Michał Koniußy / Brát rodzony Kastołtow/ y Zięć Kniąziá Glinskiego/ przy tych inßych wiele Dworzan Litewskich/ y Ruskich było/ zacnieyßy byli chowáni pod strażą w Wilnie w Slácheckich Domách / á inßych ná Trockim Zamku w więzienie posádzono.

Postowie Moskiewscy do Krákowá.

Pánowie y Slachtá Litewska dla Glinskiego poimáni.

Tegoż Roku 1509. Wasil Jwánowic wielki Xiądz Moskiewski (nie Jwan Wasilewic iák się Herbersteinus omylił/ ktory iuß był dawno vmárł) Miesiącá Octobrá Pskow Miásto wielkie / ludne y bogáte przez zdrádę niktorych Popow Ruskich wziął/ bo naprzod zacnieyßich Miesczan y Popow/ y Slachtę/ tákże namiestniká wielkiego Xięstwá Litewskiego do siebie wyzwał w oboz/ á zátrzimawßy ich y łágodnie námowiwßy / potym y pospolstwo gdy im rádę odiął snádnie przyzwoliło/ iáko się to y w Połocku zá náßych czássow było stáło. A był w pośrzodku rynku Pskowskiego z stárodawná wielki Dzwon/ ná ktorego dźwięk wßyscy się do rády y ná wßelki gwałt zbieráli. Ten Dzwon Moskiewski do Moskwy wziął/ á sam ták sławne Xięstwo y Miásto bogáte opánował / Wey nienágrodzoną ßkodę skarb Litewski popadł.

Moskiewski Pskow opánował.

Leży Pskow nád Jeziorem wielkim z ktorego rzeká Pskowska portowa śrzodkiem Miástá płynie/ á w ßeści milách zá Pskowē w Jezioro Czuczko ku Liflantskiey ziemi wpada/ to sámo iedno Miásto we wßytkiey práwie ziemi Moskiewskiey iest

Położenie Pskowá.

skiey iest

skiey iest murowáne/ y ná cztery częśći rozdzielone / leży od Rygi mil 60. od Nowogrodá wielkiego 36. od Nárwy y Iwánowego Horodá Zamkow portowych mil 40. tákże wiele y od Wielkich Lukow. Miewáli z dawná swoie włásne Xiążę/ y Rzeczpospolitą szeroko w pułnocnych kráinach pánuiącą.

O rozmáitych Poselstwách Chrześciáńskich y Pogáńskich Pánow do Krolá Sigmuntá. Rozdział V.

ROku nowego 1510. gdy Posłowie Maximiliáná Krolá Rzymskie° w Krákowie odpráwy czekáli/ przyiáchał też Legat od Papieżá Iuliussá wtorego Iacobus Piso do Krákowá dniá 6. Styczniá / summá iego poselstwá byłá do Krolá Sigmuntá / iż Papież Iulius iáko pásterz stáráiąc się o rozmnożenie owczárniey Christusowey/ wszytki Chrześciáńskie Pány Krole y Xiążętá do zgody przywiodł / chcąc y stáráiąc się o to pilnie z vrzędu swego / áby ony y miecze ktore sámi ná się do tąd obracáli / ná nieprzyiacielá S. Krzyżá Turká wszyscy iednostáynie spolną zgodą obrocili. Przeto y Sigmuntá Krolá przez wiárę nápominał / áby też on vspokoiwszy przez spolne przymierza Polskie od Wołoch/ á Litewskie od Moskiewskiego woyny y szkodliwe zobu stron naiázdy/ z Włádisłáwem Brátem Węgierskim y Czeskim Krolem woyská swoie Polskie/ Litewskie y Ruskie złączył/ á do Trácyey przeciw Turkowi spolną mocą ciągnęli.

Poselstwo od Papieżá.

Tákeście ziedli y Włádisłáwá w Warnę.

Krol Sigmunt wysłuchawszy z Senatory poselstwá/ á widząc rzecz poważną y wielką/ odłożył to ná Sięm bliski Piotrkowski. A gdy iedney Niedziele Posłowie do Kośćiołá Pánny Máriey w Rynku przyszli/ Vitus de Fürst (nie Piso iáko Bielski nápisał omyliwszy się/ gdy iednego zá drugiego położył) poseł Cesárzá Maximiliáná Krolá Rzymskiego wyrzućił z pirwszego mieyscá Legatá Papieskie° Pisoná/ á gdy o to spor miedzy nimi był przed Krolem / á Piso dowodził iż Papieżowi y iego Legatom pirwsze mieyscá máią być pozwolone: Odpowiedział Vitus Furst/ iż Cesarz w spráwách świeckich więcey ma być ważon / nád to tego dowodził / iż Piso niemiał zupełney mocy od Papieżá / ále się tego sam domyslił iáko zwykli Włoszkowie przewrotni/ áby co wyłudził y wymátał ná Krolu. A ták ten Iacobus Piso nie był Cesárskim ták Bielski dwá kroć kłádzie zomyłki / ále Papieskim posłem/ czego Iodocus Decius w spráwách Sigmuntowych fol. 71. ktorych był lepiey świádom dowodzi. Był potym Sięm w Piotrkowie/ ná ktorym Posłow Cesárskich/ ktorzy z Pruskiego Mistrzá strony y od wszytkiey Rzeszy Niemieckiey / Pomorskiey y Pruskiey ziemie vpomináli się / á odpráwy cáłe trzy Miesiące czekáli/ z tym odpráwił Krol Sigmunt y Pánowie Koronni/ iż Pruski Mistrz prożno się Prussow y Pomorskiey ziemie vpomina / gdyż tám nigdy z przodkow swoich dziedzicámi Mistrzowie y Krzyżacy nie byli / ále ich Xiążętá Polskie y Mázowieckie przywabili z Niemiec/ iáko inszych Iáłmużnikow y Zakonnikow / dawszy im w Chełmienskiey ziemi osádę y opátrzenie słuszne ku wychowániu / áby ich pomocy przeciw Prussom y Litwie Pogánom/ ponieważ to byłá ich professia/ vżywáli.

Cesárski Posset Papieskiego z mieyscá wyższego wyrzucił.

Posłowie Cesárscy o Prussy odpráwieni.

Ták posłowie Cesárscy wziąwszy podarki vććiwie od Krolá ná compromis y vgodę z strony Mistrzá Pruskiego Albrichtá do Poznániá iecháli/ gdzie im był

Krol z postánowienia Seymu Piotrkowskiego mieysce náznáczył / á stámtąd wroćili się do Cesárzá Maximiliáná.

Odpráwiono też Pisoná Posłá Papieskiego z tym odkázem / iż się Krol Sigmunt z Brátem Włádisłáwem Krolem Węgierskim miał przez Posły námowić o tey woynie przećiw Turkom/ á potym postánowienia spolnego spráwę Papieżowi obiecował oznaymić przez Posły swoie. Przeto z tegoż Seymu Posłowie Ian Łaski Kánclerz Koronny/ y Mikołay Firley Woiewodá Lubelski do Włádisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego wypráwieni/ ktorzy tráctowáli o wypráwie spolney do Tráciey przećiw Turkowi.

Posłowie do Węger.

Tegoż Roku 1510. Posłowie od Krolá Duńskiego przyiácháli do Krákowá żądáiąc v Krolá Sigmuntá Siostry Elżbiety w Małżeństwo swoiemu Krolowi/ ále gdy to Brát ná wolą Krolewnie Siestrze podał/ odpowiedziáłá/ iż łá wolę przy grobiech przodkow swoich głowę położyć/ niż się przez ták dáleką nieprzespieczność Morską nowego páństwá w cudzym Krolestwie szukáiąc niebespiecznie trudzić/ przeto Posłowie Duńscy dosyć hoynie vdárowáni z vććiwośćią wielką byli odpráwieni.

Posłowie Duńscy.

Dziesiątego potym dniá Márcá / Poseł Cesárzá Tureckiego Baiázetá do Krákowá przyiáchał/ ten oddawszy podárki zacne Krolowi Sigmuntowi imieniem Cesárzá swoiego / winszował mu iż go Pan Bog ná Stolicę Oycowską / y Dziádowską wywyższyć raczył/ życząc mu tego vprzeymie/ áby nád tymi páństwy długo pánował/ y Rzeczpospolitą ku nieśmiertelney sławie imienia swoiego rozmnażał/ prágnąc z nim przymierze vmocnić / ktore z Oycem iego Kázimirzem y Brácią Krolámi Narodu Polskiego stale trzymał.

Poseł Turecki.

Zá Tureckim Posłem przyiecháli też Posłowie Bochdaná Woiewody Wołoskiego/ 12. dniá Márcá/ á czwartego dniá po przyieździe byli słucháni / oddáli Złoto/ Srebro/ ktore był Woiewodá Wołoski Bochdan przeszłą woyną pobrał w Ruskich Cerkwiach / tákże wszyscy więźniowie z obudwu stron byli wypuszczeni/ á vtwierdziwszy przymierze wespoł z Posłámi Włádisłáwá Krolá Węgierskiego przez Węgierską ziemię do Wołoch odiecháli.

Posłowie Wołoscy.

Trzynástego záś dniá Máiá / od Krolá Włádisłáwá przyiechał w poselstwie Proboscz Białogrodzki / Bochdan też Wołoski Woiewodá drugiego Posłá przysłał/ ktorzy z Krolem y Pány Koronnymi około wypráwy do Tráciey przećiw Turkom tráctowáli.

Poseł Węgerski y Wołoski.

Máło co potym od Wasilá wielkiego Xiędzá Moskiewskiego posłowie do Krákowá przyiácháli/ rzeczy Litewskie y Moskiewskie stánowiąc / ktorym wielkie dostátki dawano/ ále Cybule y Czosnku nie możono im dostátczyć.

Posłowie Moskiewscy.

Zá tymi od Cárzá Prekopskiego posłowie przybyli/ chcąc przymierze zdawná z Kázimirzem Krolem Polskim Wielkim Xiędzem Litewskim záchowáne odnowić y vmocnić.

Poseł Prekopski.

Tegoż roku dniá 20. Kwietniá/ Andrzey Rożą Arcibiskup Gnieznienski vmárł/ ná iego mieysce Ian Łaski Kánclerz Koronny 23. dniá Máiá wstąpił.

Łaski Arcibiskup.

Potym záś ziazd w Poznániu ná dzień S. Iáná był złożony/ ná ktory posłowie od Cessárzá Maximiliáná/ Opát Fuldeński / y Grof de Mansfeld / Poseł też Włádisłáwá Węgerskiego y Czeskiego Krolá Ian Turzo Biskup Wrotsłáwski/ á od Krolá Sigmuntá y Senatu Polskiego Ian Łaski Arcibiskup Gnieznienski/ Wincenti Przerębski Kuiáwski/ Lubrański Poznánski/ y Łukasz Warmieński Biskupowie/ Andrzey Számotulski Poznáński / Gárdziná Káliski Woiewodowie/ Łukasz z Gorki Poznáński / Pámpowski Málborski / Stárostowie przyiácháli/ z strony záś Mistrzá Pruskiego / y od Friderika Saskiego Xiążęciá / y od Zakonu Krzyżáckiego Iop Biskup Pomezáński / y inszy Zakonni Contorowie

Posłowie Cesárscy/ Czescy/ y Węgerscy.

Condicie od Krzyżatow podáne.

byli. A ći ſię vpominali po wtore / áby Pruſka Ziemiá wßytká / y Pomorſka Zakonowi Krzyżáckiemu byłá przywrocona / też áby od przyſięgi y hołdu Polſkiego wolni byli / Trzecia áby wypraw woiennych z Polaki nie podeymowáli / Czwarta áby Polacy do Zakonu nie byli przyimowáni / á po długich tráctatách ná tę czwartą condicią Polacy ſnádnie przyzwolili / inße trzy ich condicie iáko ſię niegodne być zdáły / ták też od Senatu Polſkiego gruntownie odrzucone były / ná oſtátek domagáli ſię áby y nowy ich Miſtrz záraz według powinnośći przyſięgę hołdu vczynił. Ták náſwárzywßy ſię á nic nie ſpráwiwßy Poſłowie Ceſárſcy / Rzeſcy y Pruſcy odiecháli precz. Ku tey ſpráwie był też poſłan od Papieżá Legat Achilles de Graßis / ále iż dla dálekośći drogi omießkał / iednák do Krákowá przyiecháwßy przed Sigmuntem Krolem y Senatem inße poſelſtwo ſpráwował / námawiáiąc Krolá vśilnie áby woynę z Władiſłáwem Brátem Krolem Węgierſkim / przećiw Turkom podnioſł / Bo ſię do Włoch z Armatą wodną

Poſeł Papieſki.

wten czás Baiazet gotował / w ktorey też ſpráwie przedtym był od Papieżá Jakobus Piſo przyſłány. Ale gdy Krol wyrozumiał iż tá wypráwá iáko niepotrzebna / ták niepożyteczna ſię być zdáłá / ponieważ y ſam Ceſarz Turecki przyſięgą przymierza ſpolnego przedtym iuß był dobrowolnie przyſłał / Byłoby to przećiw práwu wßech narodow / gdyby Polacy áczkolwiek Pogáńſkiemu Pánu wiárę złamáć mieli / nád to niemnieyßaby ſtąd niebeſpieczność vroſłá / Turecki miecz od cudzey woyny ná ſię obroćić / á poſtronną ßkodę ſwoiey nie vleczywßy zápowáć / pewnieby Ceſarz y Papież z Xiążęty Włoſkimi wydawßy Polaki ná mięſne iátki nie wczás ná rátunek przybyli / iáko to y Władiſłáwowi Jagiełowicu v Wárny z żáłośćią wßytkiey Rzeczy poſpolitey zábitemu wyrządzili byli Roku 1444. ktorego tákże Papież namowámi łágodnymi y rozgrzeßenim od przyſięgi do nießczęſliwey woyny przywiodł. Przeto Krol y Senat Koronny Tureckiemu Ceſárzowi przymierze záchowáć / ponieważ go ſam proſił vmyślili / Wßákże kiedy Papież y Ceſarz / y inßy Pánowie Chrześciáńſcy według zmowy ná gránicy Tureckiey będą z woyſkámi / tedy też Krol z Polaki y z Litwą do nich może przybyć.

Odkaz Papieżowi o woynę Turecką.

Tegoż też czáſu Carz Prekopſki pámiętáiąc onę ſwoię pirwßą porażkę od Nahayſkich Tátarow / zebrał ſię z wielkim woyſkiem / y ciągnął wtory raz przećiw Carzowi Nahayſkiemu / ktorego ná głowę poráził / y wßytki Nahayſkie / y Zawolſkie Hordy zá Wolgą rzeką y Kámą leżące ták ſplundrował / poburzył / ſpuſtoßył / y ludu Nahayſkiego w polon ták wiele wygnał / iż drudzy Nahayczycy y Zawolczycy nie máiąc z kim w wypuſtoßonych ſwoich Hordách zoſtáć / ći zá żonámi / ći zá Synámi / ći zá Oycámi / y Brácią dobrowolnie ßli do Prekopſkiey Hordy zá woyſkiem nieprzyiacielſkim / á gdy wßyſcy oni Połońcy w Tauryce álbo Prekopie oſiedli / iuß ſię ſnádnie rozmnożyłá / rozßyrzyłá / y zmocniłá Hordá Prekopſka / ták iż wßytkim przyległym narodom ſtráßnymi Tátarowie Prekopſcy być poczęli.

Carz Prekopſki Zawolſkich y Nahayſkich zwoiował.

Tegoż czáſu v Wieliczki w Gorze ſolney / ieden kotr ſtąplowánie zdrádą podrzućiwßy ogień / zápalił / z ktorego dymu w podziemney iáſkini / iáko w piekle wiele ſię ludzi zádußiło / á drudzy chcąc wyleść ßyie połamáli / Andrzey Kośćielecki ná ten czás Zupnikiem będąc / gdy ſię w iáſkinią gorną żaden z gminu wpuśćić nieſmiał / on ſam z Sewerinem Betmánem Krákowſkim Bormiſtrzem / ktory iuß miał lat 90. w Gorę ſię wpuśćił / y ći dwá podawßy żywoty ſwoie w wielką niebeſpieczność iáko drudzy Kurciuſowie Rzymſcy / on ogień bárdzo ßkodliwy przeważną pracą vgáſili.

Gorá ſolna v Wieliczki zápalona.

Kośćielecki y Betman ogień vgáſili.

Potym 7. dniá Nouembrá od Bochdaná Woiewody Wołoſkiego poſeł przyiáchał do Krákowá / proſząc Krolá Sigmuntá o pomoc przećiw Tátarom Prekopſkim /

kopſkim / proſił też áby Poſłá Wołoſkiego do Waſilá Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego przez páńſtwá Litewſkie przepuśćił / czego Krol záraz dozwolił / y Poſłá odpráwił. A gdy ledwo Poſłá Wołoſkiego odpráwiono / wnet Turecki Poſeł Jmbraim przyiechał dla przymierza rocznego / ktore Krol Sigmunt przed tymże Poſłem przyſięgą potwierdził / Bowiem Báiázet Ceſarz Turecki pierwey też w Conſtantinopolu toż przyſiągł przed Skarzewſkim Poſłem Krolewſkim.

Poſeł Wołoſki.

Poſeł Turecki.

O wtárgnieniu Tátarow do Litwy / y do Wołoch / etc. Y o pierwßym Małżeńſtwie Krolá Sigmunta.

Rozdział VI.

SPráwy Litewſkiego wielkiego Xięſtwá ſpokoynie trwáły przez ten Rok cáły / ále Tátarowie Prekopſcy z Cárzykiem Bitikiereiem / czás vpátrzywßy wtárgnęli w Ruſkie ſtrony / á widząc iż odporu niemieli / burzyli Xięſtwo Litewſkie áż do Wilná / y zá Wilno dwanaśćie mil w ſtronę roſpuśćili zagony / gdzie nábrawßy ludu y dobytku wielką moc / vßli w cáłośći do Hordy z łupámi / bez wßelákiego odporu.

Tátárowie burzyli áż do Wilná.

Tym ſczęſliwym powodzenim będąc śmielßy do Wołoſkiey Ziemie wtárgnęli z tymże Bitikiereiem Cárzykiem / ktorą wßerz y wzdłuż ſplundrowawßy / przez ſiedmdzieſiąt tyſięcy ludzi y bydłá w polon iáko byłá ſławá wzięli / á gdy iuß chcieli Dnieſtr przebywáć wracáiąc ſię do Przekopu / bo ſię boieli Wołoſkiego woyſká po ſobie goniącego / tám Cárzyk Bitikierey z kilkiem tyſięcy Tátarow / y więźniow wielkośćią potonęli w Dnieſtrze / gdy ich ćiſnących ſię prumy znośić nie mogły / á w tym czáſie Kopacz Woiewody Wołoſkiego Hetman zebrawßy iáko ná prętce mogł / nie wiele Rycerſtwá / dogonił Tátarow v przewozu / z ktorymi bitwę więcey vpornie niżli bácznie ſtoczył / bo od nieprzyiacioł ogárniony / gdy ſię mężnie bronił / zábity poległ. Wołochow więcey niż ſiedm ſet ná plácu zoſtáło / á przez trzy ſtá ich vcieczką zdrowie záchowáli / wßákże więźniow y polonu wten czás wiele odbili. Ták Tátárowie więkßą porażkę od potopu w wodzie niż od Nieprzyiacioł podiąwßy / do Hordy ſię wroćili.

Tátárowie w Dnieſtrze potonęli.

Tegoż Roku 1511. Papież Julius wtory Jubileus álbo miłośćiwego Látá Odpuſty z liſtámi párgáminowymi z bułámi dla budowánia Kośćiołá S. Piotrá w Rzymie / do Polſki poſłał / á przy tym ſkrzynię żeláznąná pieniądze / tákże też do Niemiec / y do inßych kráin rozeſłał był ty ſkrzynie / á przy nich Kupcow z Augſpurku Fogárow przyſtáwił. Tych Odpuſtow Polſki Senat y Rycerſtwo niechcieli przyiąć / y długi ſpor około onych Jubileußow był / áż to przewiedli / iż dwie częśći pieniędzy wybránych za ty Odpuſty wzięli Polacy ná obronę przećiw Pogánom / y opátrzenie vkrayny / A Fogárowie Kupcy Papieſcy trzecią część oney Summy w ſkrzynię żeláznąwzięli ná Papieżá. W Niemcech záś á zwłaſczá w Sáſkim Xięſtwie / y Langrábſtwie Heſkim / ácz przyimowano ony Jubileußy / y kupowano drogo / zwłaſczá lud proſty / bo ie rozwießawáli Włoßy po Cmintarzách iákoby iákie towáry / wßákże gdy Martinus Luter Doctor w Teologiey / Mnich Dominiká S. w Witembergu / niewiem iákim Duchem pobudzony przećiw tym

Fogerowie álbo Fokierowie Familia ſławna Kupcow z Augſpurku.

Martin Luther począł whrzęć.

O tym szeroko czytay Sleidana/ Iouiusá etc.

cić tym Odpustom/ názywáiąc ie szyderstwy/ począł kázáć/ á potym pisáć/ tedy ony skrzynie żelázne Xiążętá/ zwłaszczá Sáskie záhámowáły/ w ktorych bárzo wielka summá pieniędzy byłá zebrána/ á Luther od tych czássow z Sectą swoią począł plużyć.

Xiąże Słuckie Tátárow 8000 poráźił.

Tegoż Roku 1511. Iurgi Xiążę Słuckie Siemionowic/ ácz młodego wieku ále sercá práwie męskiego będąc/ Tátarow ktorzy około Kijowá wiele wołości byli zwoiowáli/ poráźił ná głowę y rozgromił/ ták iż ich ná placu ośm tysięcy poległo/ ná Rutku vrocisku zá Kijowem mil 20. ktorych fortelem nocnym poźył/ z Andrzeiem Niemirowicem Woiewodą Kijowskim/ á Murzowie trzey stárszy ledwo vciekli/ Aria Sieniag/ Adziga/ Toksor/ etc. w polach potym zá nimi goniąc poráźili ich straży siedm set.

Tegoż Roku Miesiącá Lutego Siem Koronny w Piotrkowie był złożon/ ná ktorym Krol z Senatory pobor z Rycerskich y Duchownych dochodow postánowił/ dla podpory skárbu pospolitego/ támże vchwalono áby monety więcey nie kowano/ bo iż się iey było wiele á nie wárowney w ten czás námnożyło/ tedy czerwone złote wzdrożáły były/ á w fálszowániu tey Monety był obwinion niiáki Piorun Senator y Podskárbi Koronny/ ktorego gdy go było o to obwiniono/ y ná Siem pozwano/ nie stánął/ przeto był wywołan z ziemie/ á ziáchawszy do Rákus mieszkał w Wiedniu/ támże vmárł/ ciało iego do Sanicza przywieziono/ gdzie iest pochowan/ od tego Pioruná iescze owo stáre pułgroszki Polskie Piorunkámi zowią.

Monetá fálszywa ná Pioruná.

Piorunki.

Ná tenże Siem do Piotrkowá Anná Xiężná Mázowiecka z dwiemá Synámi/ Stánisławem y Iánuszem przyiecháłá/ gdźie zá dozwolenim Krolewskim y Senatu/ Wiznenską ziemię Mázowszu przyległą od Iana Łáskiego Arcybiskupá Gnieznienskiego/ ktory był Opiekunem niiákiego Glinki krewnego swego/ we dwunaście tysięcy złotych wykupiłá.

Wtenże czás gdy Krol Sigmunt w Piotrkowie mieszkał/ Włádisław z Ludwikiem Synem Węgierscy y Czescy Krolowie/ do Slaskiego Wrátisławiá 29. dniá Stycznia przyiecháli/ tám był spor wielki miedzy Węgierskimi y Czeskimi Pány/ przy ktorymby Krolestwie Slaskie Xięstwo/ y Wrátisław miał zostáć/ y ktoremu Krolowi posłuszeństwo mieli przysięgáć/ y powinność hołdu záchowáć/ iesli Czeskiemu/ iesli Węgierskiemu/ gdyż przedtym zdawná Slasko Polskiemu Krolestwu należáło/ ále to nászy niedbále przespáli. W ten czás też Włádisław pewnieby go był Sigmuntowi nie bronił/ gdyby práwem bliskości dochodził Slaská/ ále vchodząc tego áby y sam y Sigmunt trudności ná potym z Synem Ludwikiem/ ktory iusz Krolem Czeskim był koronowan/ nie miał/ puścił to imo się. A nie postánowiwszy nic/ wyiáchał z Wrátisławiá z Synem 15. dniá Márcá.

Ziazd w Wrátisławiu.

Przespánie Slaská.

Tegoż czássu Wrátisławiánie otrzymáli Priwiley od Włádisławá Królá/ y od Ludwiká Syná iego/ iż postánowili kupieckich wszytkich rzeczy skład w Wrátisławiu/ ták Niemcom iáko Polakom/ y publikowáli ty listy/ áby żaden Kupiec z Polski/ y z Niemiec Wrátisławiá nie śmiał miiáć z kupiámi/ iedno ich tám przedáwáć y tám kupowáć. Przeto Sigmunt Krol Polski z Pány Rádnymi/ widząc iż tá wielka á niezmierna szkodá/ y zelżywość vrosłáby Polakom/ zákazał áby żadnych towárow z Polski do Wrátisławiá nie wożono/ ále przez Czeską ziemię wszyscy Kupcy Polscy dobrowolnie do Niemiec ná handle ieździli. Co widząc Wrátisławiánie stáráli się o to/ iákoby y inszym tę drogę zámknąć/ ále nie mogli/ bo Pánowie Czescy Polakom dla swego pożytku więcey życzyli/ czynili zás niezmierne nakłady Wrátisławiánie áby tego obronili/ á swoie priwileia otrzymáli/ dawáiąc podarki iusz Cesárzowi/ iusz Węgierskiemu y Czeskiemu Krolo-

Spor Polakow z Wrátislawiány o skład Kupiecki.

wi Włádi-

wi Włádisławowi (ktory też był w tym zábaczył miłości oyczyzny swoiey Korony Polskiey) y Xiążętom Niemieckim/ ktorzy przekupieni ácz vsiłowáli/ ále nie wskoráli/ bo Polacy ná szkodę ich przewiedli/ ták iż to zámknienie ziemie trwáiąc przez cztery látá sprzykrzyło się Wrátisławiánom/ bo dłużey przez towárow Polskich wytrwáć nie mogli/ z nienágrodzoną szkodą y vpadkiem swoim/ ták ich Krol Polski Sigmunt w ten czás siedząc w domu práwie był zwoiował/ bo ten skład w niwecz był potym obrocon ná zieździe onym Przesporskim z Cesárzem Krolow/ Polskiego/ Węgierskiego/ y Czeskiego/ iáko o tym będzie niżey.

Z ziemie Polskiey Towáry zámknione przez 4. látá.

Tákżeby mogł y Gdańszczánom y inszym vczynić.

Potym z Piotrkowskiego Seymu Krol odiáchał do Krákowá/ stamtąd zás 2. dniá Máiá ruszył się do Brześcia Litewskiego/ gdzie ná prośbę Pánow Koronnych y Litewskich/ onę Slachtę Ruską y Litewską/ zwłaszczá Gastoltow/ ktorzy dla towárzystwá/ y porozumienia z Glinskim Michałem byli poimáni/ z więzienia wyzwolił/ y ku pierwszey łásce ich przyiął.

Gastoltowie y insza Slachtá Ruska y Litewska z więzienia wypuszczeni.

Przyiecháli potym od Cárzá Przekopskiego Mendlikiereiá Posłowie/ przez ktore Syná swoiego tákże Wnuká slubował dáć w zakłádzie Sigmuntowi Krolowi według postánowienia/ Też ná káżdy Rok przeciw nieprzyiacielom iego Polskim y Litewskim trzydzieści tysięcy Tátárow záwżdy miał stáwić/ A Krol Sigmunt Prekopskiemu Cárzowi ná kożdy rok piętnaście tysięcy złotych czerwonych żołdu miał dawáć/ ktorey summy połowicę z Polskiego/ á połowicę z Litewskiego skárbu miano płácić. Ale potym Mendlikierey wziąwszy Iurgielt/ złamał wiárę/ y Syná áni Wnuká w zakłádzie nie posłał/ y owszem do Wołoskiego páństwá hołdownego Krolowi Polskiemu/ z wielkim woyskiem wtárgnął/ gdzie wielką szkodę vczynił/ potym do Moskwy ciągnął/ skąd wielki polon ludzi y dobytku wygnał/ A Krol Sigmunt postánowiwszy Litewskie sprawy w Brześciu/ do Polski się wrocił/ á wiáchał do Krákowá 30. dniá Páździerniká.

Ná 30000. Tátárow 15000. złotych czerwonych żołdu.

Tegoż czássu Lubczánie (ktore Miásto Lubek iest sławne y mocne nád Baltyckim Morzem/ od przodkow nászych Polakow zbudowáne/ y Bukowczem według Kronik Niemieckich názwáne/ á przed 700. lat od Károlussá wielkiego Cesárzá podbite) ći skárbow dostátkiem y Miástá obroną/ tudziesz sposobnością portu iáko y nászy Gdańszczánie w pychę podnieśieni/ z Krolem Duńskim ná ten czás walczyli/ y wielkimi á częstymi porażkámi nád nim zwycięstwo otrzymawáli/ áż ná ostátek Morską woynę z nim wiedli. Tráfiło się też iż Holandrowie w ten czás do Gdańská ná S. Dominik według zwyczáiu portem Królá Duńskiego/ czego im Lubczánie chcieli zábronić/ przyiácháli/ á nábrawszy kupi Polskich w Okręty/ Miedzi/ Mosiądzu/ Ołowu/ Wánczosow/ Zboża etc. názad chcieli żeglowáć/ ále iż wiátru pogodnego nie mieli/ przeto v Hále Królá Polskiego Miásteczká ná kotwicách stánęli/ wiátru y pomocy Królá Duńskiego czekáiąc/ a w tym dwádzieściá y pięć Okrętow Lubczánow strzelbą y Freybiterow dobrze k temu osádzonych/ zá wiátrem pogodnym ráno przypádli ná Holandrow/ á bez wieści ná bespiecznych vderzywszy snádnie ich rozgromili/ czterdzieści Okrętow Holánderskich vciekáiących spalili/ y potopili/ á sześćdziesiąt y ośm Okrętow cáłych poimáli/ ktore z kupiámi do Lubká triumphuiąc przyprowádzili/ inszy podniowszy żagle ku Gdańskowi/ drudzy ná Morze głębokie pouciekáli/ nawięcey kupi Fokárom Kupcom Augspurskim w ten czás pobráli/ zwłaszczá Miedzi y Mosiądzu/ ktore byli przedtym z Polski do Gdańská Wisłą przyprowádzili. Krol Sigmunt skárżył się ná Lubczany Cesárzowi Maximilianowi/ y pisał do Lubczan/ ále ledwo trzecią część y to Mosiądzu/ á Miedzi Kupcom/ zwłaszczá Fokárom wrocili.

Lubczánie Holándrow ná Morzu rozbili.

Tegoż

Tegoż czássu Tátárowie Prekopscy / ącz Ruskich ziem dla przymierza w Brześciu Litewskim postánowionego / nie náieżdżáli / wßákże zebrawßy woyská więcey niż trzydzieści tysięcy iezdnych do Wołoch wtárgnęli / przeciw ktorym Bochdan Woiewodá z woyskiē Wołoskim ciągnął. Polakow mu też ná pomoc cztery tysiące z Hetmánámi Stánisłáwem Landskorońskim / y Tworowskim przybyło / k temu Węgrow więcey niż ośm set / Bulgárow tákże Serbow / y Turkow / Vsárzow zá pieniądze z Tráciey Bochdan przyzwał / á zßykowawßy wßitkich porządnie / mieli wßyscy Chrześciánie pewną nádzieię zwycięstwá. Ale w ten czás Nahayscy Tátarowie / słyßąc iż Prekopscy do Wołoch wyciągnęli / záraz wtárgnęli do Prekopskiey Hordy / ktorą wßerz y wzdłuż srogo zwoiowáli / Czego gdy się dowiedział Carz Prekopski / wnet się z Wołoch bronić swoiey Hordy wrocił / ále niż przyciągnął / tedy Nahayscy nábrawßy się zá Wolgę vbiegli z wielkimi łupámi. A ták Wołoska ziemiá w ten czás od wielkiey porażki zá właśną ßkodą Pogáńską wyzwolona byłá.

Tátarowie Nahayscy Prekopską Hordę zwoiowáli.

Tegoż czássu w Tureckich páństwách wielkie zámießánie było / bowiem Salembeg álbo Selim Syn Cesárzá Báizetá / stoiąc ná zdrowie własnemu Oycowi / y chcąc pod nim Cesárstwo Tureckie opánowáć / Káfę Miásto zacne portowe nád czarnym Morzem w Prekopie leżące (ktore był Machomet Dziad iego przedtym Genuensom wziął) pod Oycem vbieżał / y opánował / Białogrodu też y Kiliey Miast portowych w Wołoßech dobył / á swoimi Jáńczáry Porty Morzá Czarnego osádziwßy / buntował się z Prekopskim Cárzem ná Oycá Báizetá / ktory w ten czás stárością zemdlony miał y ták dosyć biedy / od Sophiego Krolá Perskiego / ták iż woyská wielkie od Persow pobite stráciwßy z Constantinopolá do Andrinopolá ku Polßce pięć dni iázdy leżącego Miástá viáchał / á iż Andrinopole nie iest ták obronne iákom sam widział / bo mury rozwálone á rozwlokło się ná trzy mile po gorách. Przeto Zelim widząc pogodę / zebrawßy woysko z Tátar Prekopskich / z Serbow / Bulgárow / y niktorey sobie życzliwey strony Turkow / ciągnął przeciw Oycowi Bayzetowi do Andrinopolá. Co vsłyßawßy biedny Ociec Báyzet / wyciągnął przeciw złemu Synowi z woyskiem / á stoczywßy bitwę srogą poráził go / ták iż ledwo Zelim z Cárzá Prekopskiego Synem vciekł / ná ktorey porażki mieyscu dzień iázdy od Andrinopola myśmy nocowáli / y widziałem sam iáwne bitwy znáki / ktore mi Bulgárowie vkázowáli / Roku 1575.

Rosterki w Turcech.

Selim Syn ná Oycá Baizetá.

Andrinopole nád Strimonem Rzeką.

Baizet Zelimá Syná poráził.

Wßákże rychło potym Roku 1512. Bayzet Cesarz zeßły w stárości vporowi Syná swego (gdy się do niego wßyscy Jáńczárowie przekinęli) vstąpił / y spuścił mu Cesárstwo Tureckie zá żywotá / á sam Hámázią Miásto y kráinę w Syriey sobie ku wychowániu obrał / gdzie potym wtorego dniá po przyiezdzie vmárł. Po iego śmierci drugi Syn Achmat Soltan / z wielkim woyskiem / máiąc Persow ná pomoc / przeciw Brátu Zelimowi przyciągnął / á gdy z obudwu stron bitwę o Stolicę Cesárską ßczęścia pátrząc zwiedli / porążon Achmat z Persámi / ktorego poimánego záraz Brát Zelim kazał sciąć siekierą / á ták po srogim krwie rozlaniu zupełne Cesárstwo Tureckie zbywßy Oycá y Brátá opánował. Syn zás Achmatá zábitego do Perskiego Krolá vciekł / ktoremu on dał Corkę swoię w małżeństwo / á ten potym dochodząc dziedzictwá / y mßcząc się śmierci oycowskiey / częstokroć Zelimá porażał / y niewymowne mu ßkody woyną poczynił.

Amasia kráiná w Siriey / do ktorey záwżdy Cesarz Turecki stárße Syny ná wychowánie odsyła.

Zelim po tym zwycięstwie / przysłał Posłá swoiego do Sigmuntá Krolá Polaká poturczonego Łáskowskiego z Mościsk Miásteczká Woytowicá / Ten Tureckim ięzykiem przez Tłumáczá tymi słowy krotkimi poselstwo odpráwił mowiąc: Salembeg Turecki nowy Cesarz / pokoy ten z tobą Sigmuncie Krolu / ktory

Łaskowski Poseł poturczony Possel.

ktory Dziad y Ociec iego záchowywáli / chce trzymáć. A Krol Sigmunt tákże się ofiáruiąc Tureckiemu Cesárzowi / posłá odpráwił Roku 1512. Miesiącá Lipcá.

Tegoż Roku Krol Sigmunt námowiony będąc od Brátá Władisłáwá Krolá Węgierskiego / y od Xiężny Jádwigi / z Treczyná Wdowy po Woiewodzie Siedmigrodzkim Stephánie zostáwioney / Corkę iey Barbarę zmowił w małżeński stan / po ktorą Roku 1512. Jáná Lubráńskiego Biskupá Poznáńskiego / Christoffá Szydłowieckiego / Kásztellaná Sędomirskiego / Łukaßá z Gorki wielkiey Polski Stárostę wypráwił. A ci w świetnych y okázáłych pocztách wyiechawßy z Krákowá przez Sląsko y Morawę do Treczyná przyiácháli / tám wziąwßy z sobą nową Oblubienicę Krolowi Sigmuntowi / wrocili się do Polski / ktorą też Edwigá Mátká y Brát Jánuß Woiewodá Siedmigrodzki / potym Krol Węgierski (zá ktorym zás ono Jsábellá Sigmuntowná byłá) y Kázimirz Wuy Xiążę Czesinskie w ośmi set koni prowádził / á gdy przyiecháli do Morawice blisko Krákowá piątego dniá Lutego / tám nocowáli / Názáiutrz w piątkowy dzień ráno Krol Sigmunt dosić z ozdobnymi pocztámi wyiechał przeciw iey. A wtym też Xiążę Bergieńskie Jerzy / ná to wesele proßony / w siedmi set koni świetnych zbroiámi przyiechał / ktorego Krol skoro vćciwie przywitał / zátym Xiężná Bárbara nowa oblubienicá z mátką ná wozie ozdobnie zgotowánym przyiecháłá / á gdy z wozu ná ziemię wystąpiłá po suknie ku Krolowi byłá prowádzona / przywitał ią naprzod Jan Łaski Arcybiskup Gnieznienski od Krolá y od Senatu / potym ią pozdrawiał Łácińską Orátią Jan Staphileus Legat Papieski etc. Potym Krol Sigmunt wziąwßy ią do siebie ná sánie iácháli ná Zamek Krákowski / á w niedzielę ostátnią Zápustow byłá oddána Krolowi w małżeństwo / y koronowána przez Jáná Łaskiego Arcibiskupá Gnieznienskie. / Przy ktorych Ceremoniách był Bernhard Wilczek Arcibiskup Lwowski / y wßyscy Biskupowie Polßcy y Pruscy / Opátowie tákże y Pánowie Koronni z Litewskimi / Od Władisłáwá Węgierskiego / y Ludwiká Czeskiego / Krolow / y od Xiążąt Sląskich / y Mistrzá Pruskiego Posłowie / Tákże Jerzy Brzeskie / Bártłomiey Sląskie Xiążętá / Jan Turzo Biskup Wrocłáwski / Staphileus Legat Papieski / Mázowiecká y Rátiborská Xiężny / Wdowy / y posłowie od Biskupow Węgierskich / y Czeskich / y od Sáskiego Xiążęciá Jerzego / y Márgrábie Brandenburskiego Friderika / y Wołoskiego y Siedmigrodzkiego Woiewodow / y inßych Litewskich / Ruskich Xiążąt / y pániąt bárdzo wiele / á odpráwiwßy zwykłe Ceremonie / y obiad hoynością Krolewską / iák ten czás potrzebował przygotowány / długo káżdego dniá táńce y krotochwile rozmáite / gonitwy / ßermowánia / y inße Rycerskie igrzyská były spráwowáne. W gonitwie z drzewy miedzy inßymi mieli przednieyße mieyscá y dank dzielności Jan Tárło / y Járocki Polacy / y Rechemberger Ślężak Dworzánin Krolewski.

Xiążę Bergenskie w 700 koni ná wesele.

Jan Tárło / Járocki / Polacy / y Jan Rechemberger Gońcy ossobliwi.

Opdráże

O poráżeniu 25000. Tátárow Prekopskich pod Wiśniowcem / Roku 1512. przez Polaki y Litwę.

Rozdział VII.

GDy Krol Sigmunt w Krákowie byl z Krolową nową/
Wnet przyßłá wieść/ Prekopſki iż Carz ciągnie głową/
Mendlikierey Carz.
Mendlikier w Ruſkie ſtrony z woyſki ogromnymi/
Słyßąc iż Krol był weſoł z Pány Koronnymi.
Pater patriæ.
Lecz Krol czuyny y Ociec oyczyzny ſwey práwy/
Chcąc odbić od ſwych włośći miecz Pogáńſki krwáwy/
Posłał dwor ſwoy co rychley ná pomoc żołnierzom/
Ktorzy przed tym tám byli po Podolſkim leżom.
Sláchtá też y Rycerſtwo Ruſkie z powinnośći/
Jácháli wßyſcy przećiw Tátárſkiey ſrogośći/
Kniáź Conſtanti Oſtroſki Hetman Litewſki.
Kniáź Conſtanti záś Hetman ciągnął z drugiey ſtrony
Z Litwą y z Wołyńcámi dla ſpolney obrony.
25000. Tátárow.
Tátárow dwádzieściá pięć tyſięcy / y więcey
W liczbie było/ ktorzy ták ſrogośći zwierzęcey
Vżywáiąc/ Ruſki kray z gruntu zburzyć chcieli/
Bo Mendlikierá Cárzá tuß przy ſobie mieli.
A gdy iuß áż pod Bielke puśćili zagony/
Stanisław Landſkoronſki Hetman polny.
Wnet Landſkorońſki polny Hetman doświádczony/
Z służebnymi Żołnierzmi ſiedm ſet ich poráźił/
Czym náßym ſercá dodał á Pogánom ſkáźił.
Iż żadnego żywego z nich nie zoſtáwili/
A plon y więźniow wßytkich w cále wybáwili/
Zá czym zwycięſtwo pewne ſobie winßowáli/
Y ochotniey w gromáde wßyſcy ſie zbieráli.
Polſkie y Ruſkie woyſko też ſię iuß ściągáło/
A pod Wiſniowcem w polu obozem leżáło/
Litwy 3000. ochotney.
Kniáź też Conſtanti Hetman trzy tyſiące Litwy/
Przywiodł Mężow ochotnych y prágnących bitwy.
Przy nim Kniáź Wiſniewiecki Michał był z Synámi/
Y Kniáź Andrzey Zbáráſki / z ktorych Hetmánámi
Kniáź Conſtanti od wßytkich zá Hetmáná obran.
Káżdy mogł być: lecz Xiąże [illegible] Conſtanti święty/
Był od wßytkich zá Spra[illegible] zwierzchnego przyięty.
Landſko/

Landſkoronſki Stánisław Rycerz sławny w męſtwie/
Będąc śmielßym po świeżym z Tátárow zwycięſtwie/
Z połkiem ſwoich żołnierzow woyſká ich ſpiegował/
A iák ich wiele w liczbie pilnie vpátrował.
Kniáź też Conſtanti z Pány Koronnymi rádził/
Jákby przećiw Tátárom vphy ſwe rozſádził/
Fortele przećiw mocy zwykłe wynáydował/
Bo iuß z Pogány ſto kroć przed tym ſię koßtował.
Wykłádał ich poſtępki y ſpoſob potkánia/
Rozrywká mądra Kniáziá Conſtántinowá.
Vważał też y słuchał inßych pilnie zdánia/
Ják mądry Hetman wßytko rozumem ſpráwuiąc/
Ják w ſpráwie ſtać/ iák gonić/ iák bić/ vkázuiąc.
W tym Landskronſki przyiechał z ſtráży w oboz wnocy/
Dáiąc znáć o Pogáńſkim woyſku y ich mocy/
Iż w ten czás iuß leżeli ná koßu ſpokoynie/
A ták beſpiecznych możem bić záraz przyſtoynie.
Tą nowiną wnet wßyſcy ták ſie pocießyli/
Y ſercá ná Pogány chćiwie záiußyli.
Ochotá náßych.
Ci dla Oyczyzny vmrzeć/ ći zwycięſtwá śmiele/
Winßuiąc ſobie káżdy chciał wprzod ſtać ná czele.
Ták Kniáź Conſtanti widząc w nich táką chęć bitwy/
Cromerus in oratione funebr: Cum noſtri ſex milium equitum numerum nõ excederent. Iodocus autem Decius fol. 81. Lituanorum autem copiæ Polonis adiunctæ vix ſex millia equitum fuiſſe perhibentur.
Do Polakow przyłączył woyſko ſwoie z Litwy/
Ledwo wßytkich ßeść tyſiąc z Wołyńcámi było/
Lecz káżdemu z dzieſiątkiem Pogan bić ſię miło.
Rußyli ſię z Wiśniowcá ku Tátárom drogą/
Tám w ciągnieniu niezgodá wnet zátrzesłá trwogą/
Hetmánowie ſwar wſczeli o pirwße potkánie/
Polacy wprzod / Litwá wprzod chcieli ſkoczyć ná nie.
Kniáź Conſtanti Oſtroſki przod przywłaſczał ſobie/
Mowiąc iż o ich ßyku wiedział y ſpoſobie/
Iż ná tym wiek ſwoy ſtráwił/znał ich wßytki ſpráwy/
Swiádom ich rády wßytkiey y w koßu zaſtáwy/
Przeto (mowił) mnie z Litwą iż to wprzod przyſtoi/
Bo kto czego koßtował iuß ſie nie ták boi/
A gdyby ſie Polacy wprzod mieli potykáć/
Mądra rádá Conſtantego.
Nie świádomi ich ßykow pewnieby nam mykáć.
Bo ſkoroby ſie naprzod co źle popiſáło/
Jußby ſie y oſtátek woyſká zámießáło/
Ták Kniáź Conſtanti mądrze rádził/ lecz Polacy
Mowili iż też v nas ſą dobrzy Junacy/
Co y

O tey niezgodźie á ſwarze náßych czytay też Decyuſſá.

Co y w Niemcech/ we Włoßech w Franciey bywáli/
Y w ßermierſkich ſię ßkołách znácznie probowáli/
Conſtanti przećiw temu mądrzey odpowiedźiał/

Odpowiedź Kniążiá Conſtantiná.

Jnßy Szpad/ inßy Saydak/ chocia w domu ſiedźiał/
Jnßa we Włoßech inßa w Niemcech w woynie ſpráwá/
Jnákßy nieprzyiaciel inákßa zábáwá/
Więc ináczey z Tátáry poſtępowáć trzebá/
Niż z Włochy/ tylko ieden Bog niech będźie z Niebá.
A gdy to Kniáź Conſtanti rozwodźił ßeroko/
Wnet wieść przyßłá iż Tátar widźiano ná oko/
Tuß ciągnących wnet náßy porzućiwßy ſpory/
Bo drugi co chćiał wprzod bić ſtał ſię z trwogi chory/
Zßykowáli ſię prętko y ſtáneli w ſpráwie/
A Kniáź Conſtanti naprzod iák Hector w poſtáwie/
Z Bukáwą ieżdżąc wßytkich poćießał weſoło/
A ná práwy bok Litwę zßykował ná czoło.

Szyk náßych.

Mikołay Kámieniecki Woiewodá zátym/
Krákowſki iák Annibal w Szturmaku czubátym/
Jeżdżąc Polſkie ná lewy Rog woyſká zßykował/
Srzedni záś vph celnieyßym ludem obwárował.
W ktorym Ślácheckie poczty y paniece ſtały/
A we wßytkich do bitwy ſercá áż ſkakáły/
Przed ſrzednim vphem Roty záś żołnierzkie były/
Káżdy męſtwo okázáć chćiał wrodzoney śiły.
Ták ſtali gotowi ſię potkáć w ſpráwnym ßyku/
Słucháiąc Tátarſkiego z káżdych ſtron okrzyku/
A Kniáź Conſtanti Litwę z Wołyńcy ná ſtronę
Odwiodł/ chcąc ſam zá wßytkich wziąć ná ſię obronę.
Dáleko od Polſkiego woyſká ſtánął czołem/
Chcąc ná Tátáry przypáść przez págorki dołem/
Ják Hercules Bukáwą ku gorze ćiſkáiąc/
Káżdego Brátem zowie ſercá im dodáiąc/

Ktáłt/ vbior/ koń/ y mowá Kniążiá Conſtantiná.

Koń pod nim háſa byſtry/ wrony/ białonogi/
Podkową ziemię kopa ochotny do trwogi/
Sam w Bechterze/ Szturmakiem obwárował głowę/
A czyniąc chęć do bitwy ták vczynił mowę:
O towárzyße moi towárzyße mili/
Juß nam potrzebá nagła przypádłá w tey chwili/
Każe mi głoſſem przerwáć milczenie przed wámi/
Byśćie wßyſcy wiedźieli co ſię dźieie z námi.

Ach ach

Rzecz do Ryćerſtwá/ z Ruſkiey Polſkim wierßem prawdźiwie wyrážona.

Ach/ ach iák podeptána/ y iák vdręczona/
Cudzą nogą y ßáblą iák ieſt połkoczona/
Tym czáſem Ziemiá náßá/ ktora nam być miáłá/
Pewną nádźieią zyſku/ teraz iuß zniſczáłá.
Juß ſpuſtoßona leży/ zyſk weſpoł z nádźieią
Zniſczony/ á z tego ſię źli Pogáńcy ſmieią/
Widźićie iák ſię nędzni Oracze błąkáią/
Wygnáni domy ſwoie ſpuſtoßone máią.
Widźićie iáko drugich ćmą wiodą w powrozách/
A Pánie/ Pánny wiozą ná ich własnych wozách/
Ku háńbie/ á mężow ich tuż w łáńcuchách pędzą/
Aż mu płácz nie da mowić przed ták ſrogą nędzą.
Bo widzę iáko Brácia náßy nárzekáią/
Związąni Niebo płáczem gorzkim przenikáią/
W ſámych nas tę nádźieię tylko pokłádáiąc/
Z żonámi y z dźiatkámi w niewoli wzdycháiąc.
Że ießcze ich żywoty będą obronione/
Acz domy tákże polá iuß ſą połkoczone/
Widźićie nieprzyiaciel iák ſię w polu błyſczy/
Role/ zboża/ poſády wßytko ſpołem niſczy.
Juß Miáſtá y Folwárki ktore náße były/
Zburzone w páſtwiſká ſię końſkie obroćiły/
Ktoß to będźie mogł znośić/ kto będźie tákiego/
Cierpiąc to/ ſercá tákże/ vmysłu podłego.
Przyßedł nam żáłobliwy czás/ widzim ktorego/
Nád ſobą Tátarzyná Poháńcá ſrogiego/
Przeto potrzebá przypiąć teraz ná ſię zbroię/
A łſniące ßáble porwáć w mężne ręce ſwoie.
W czym ieſli przez nas iákie omießkánie będźie/
Siádłá rzecz náßá iuß nas Pohániec oſiędźie/
Lecz ſię długo niebáwiąc broń do ręku bierzcie/
A co rychley ná rátunk Bráciey ſię ſwey ſpießcie.
Gdy to mowił vsłyßą okrzyk/ Potym áli
Tátarow kilko vphow od koßá ſię wáli/
Krzyk/ huk/ Hałá/ Hałá brzmi/ z trąb/ z bębnow grzmot ſtráß-(ny/

Potkánie z Tátáry.

A świtánie rozganiał zorzą Titan iáſny/
Ná Kniążiá Conſtantiná zwykłym tańcem owym
Vderzyli/ á on też wnet z woyſkiem gotowym/
Stárł ſię z nimi ochotnie ſtrzáły iák grad lecą/
A Kniáź Conſtanti máiąc o ſwych pilną pieczą/

Krzyczy

Smiáłość Constántego. Krzyczy nuß teraz Brácia chęcia iednákową/
Czyńcie / ia was záſtáwię naprzod ſwoią głowę/
Ták ſię ná vmor ſieką áż ſię pomießáli/
Litwá y Wołyńcowie męſtwem przewyżßáli.
Tátarzy záś wielkością / wßyſcy dla zwycięſtwá/
Dokázuią iák Litwá ták Tátarzy męſtwá/
Kniáź Conſtanti ná wßytko oko máiąc pilne/
Obaczył Tátary być Litwie bárdzo śilne.
Przeto do Polſkich vphow od ſwych ſię wyſádził/
By Polakow Tátárom w bok záś przyprowádził/
Polacy w ſpráwie ſtali gdy ſię Litwá biłá/
Przeto Conſtantin krzyknął/ Hey w kim mężna śiłá/
Brácia mili rátuycie / Hey ná coß czekacie/
Nápominánie Kniáźiá Conſtantiná. A to mnie y cześć moię tu w zakłádzie macie/
Wiecie iż ßczęście Druhom pomahaiet śmiáłym/
Mężnym sławá dank dawa/ háńbę zniewieściáłym.
Gwałt ná Litwę. A Tátárowie Litwie ták iuß dogrzewáli/
Iż też drudzy vcieczkę z gwałtu gotowáli/
Wotiech ſam Potomſki y Bernart Potocki. W tym Woyciech Sampolenſki/ y Bernhard z Potoku/
Smiele Litwę z lewego rátowáli boku.
Z Rotą ſwoią przypadwßy/ Kniáź Conſtantin przodkiem
Ieżdżąc woła/ záś miedzy Litwę ſkoczył ſrzodkiem/
Nápomina do bitwy / bo iuß pierzcháć chcieli/
Lecz przy dobrym Hetmánie ſmiáłość ná ſię wzdzieli/
Iż znowu ná Tátáry wpádli wielkim pędem/
Aż ich záraz przez tyſiąc położyli rzędem/
Wnet ſię ßczęście Pogánom zmieniło omylne/
Iż im ſerce vpádło y vphy pośilne.
A Kniáź Conſtantin z Litwą tym ſmieley náciera/
Wołáiąc hey w kim miłość ieſt oyczyzny ßczera/
Teraz ią niech okaże / teraz sławę ſwoię/
Potwierdź / kożdy owo ia przed wßytkimi ſtoię.
Ták zápaleni słowem Hetmáńſkim/ wnet potym
Gdy iuß Słońce promieniem rozſwieciło złotym/
Kilko vphow Tátarſkich pobili ná głowę/
A drudzy vciekáli máiąc konie zdrowe.
Widząc to Cárzykowie co v kośa byli/
Wnet ná rátunek ſwoim Tátárom przybyli/
Z wálnym woyſkiem Hordinſkim z Vlany/ z Murzámi/
Iż ich máło zoſtáło w koßu nád więźniámi.

Tátarſka moc ná Conſtantiná. A iż w Kniáźiu Conſtantim moc wßytkę być ználi/
Przeto ſię przeciw iemu wnet wßyſcy vdáli/
Rozumieiąc to/ gdyby Conſtantin vciekał/
Iußby wálny vph Polſki Tátarow nie czekał.
Ták ná práwy rog z hukiem / y z krzykiem nátárli/
Znowu bitwá. Ale Conſtantinowcy wnet ich názad wſpárli/
Znowu ſię bitwá wſczełá ſtrzáły ſwißczą ſtráßnie/
Od kurzáwy Słońce ſię áż záćmiło iáſne.
W tym Polacy dopiero / widząc iż gwałt ſrogi/
Ná Kniáźiá Conſtantiná / wnet ſmiele bez trwogi/
W czterzech rotách ná rátunk zbroynych mu przybyli/
A ci ſię miedzy woyſkiem Pogáńſkim zákryli.
Iuß nie widáć Rot Polſkich bo w ſrzodek ich ſmiele/
Przebili ſię Tátarow káżdy dwu trzech ściele/
Męſtwo Polakow. A Kniáź Conſtantin krzyczy ſercá im dodáiąc/
Z ſwym kozáctwem Tátarſkie tańce przerywáiąc.
Potym iuß Roty Polſkie wnet iedná po drugiey/
Náſtępuią zá nimi bez zábáwy długiey/
Srzedni vph wálny w ktorym moc Polſka ſtoiáłá/
Vderzyli w Tátáry áż ziemiá zádrzáłá.
Bębny/ Trąby brzmią/ zbroy grzmot/ z ruſnic trzaſk/ rżą Konie/
Hey/ hey/ náßy/ Haká záś brzmi w Tátarſkiey ſtronie/
Trzeci raz bitwá. Ták bitwę odnawiáli Pogáni raz trzeći/
A Kniáź Conſtanti krzyczy/ Hey nuß teraz dźieći/
Náßeć zwycięſtwo iuß ieſt / iedno docieraycie/
Ná wolność/ ná ſwą brácią w pętách wſpámiętaycie/
W tym iedná Rotá Polſka przez ſrzodek Tátárſki
Przebiłá ſię do więźniow tám gdzie był koß Cárſki/
Vderzyli ná Tátar co przy więźniach byli/
A wßytkich do iednego támże w koßu zbili/
Drudzy rozwięzowáli więźniow ktorzy ręce/
Płácząc w Niebo wznośili będąc w oney męce.
Potym ieden drugiego gdy rozwiązał/ áli
Z Więźniow Rycerze. Z Więźniow nędznych Rycerze wnet ſię mężni ſtáli/
Co kto mogł ten ſiekierę/ ten záś kiy dębowy
Porwawßy rátunk dáli ſwym z tyłu gotowy.
A Pogáni ni w nocy/ ni w ſczęściu nádzieię/
Nie máiąc káżdy z ſtráchu vciekáiąc zieie/
Bieżą rożno po polách náßy po nich gonią/
Chłopi v Rzek Pogánom záś przebycia bronią.

Tátárowie poráżeni.

Ták pełne polá trupow Pogáńſkich leżáły/
A do Hordy bez rány rządki vßedł cáły/
Sam też Carz w mále vßedł/ lecz przedni Murzowie/
Pobići y Cárſki Zieć/ y trzey Cárzykowie.
Z dwudzieſtu pięći tyſiąc máło ich vbiegło/
Náßych z Litwą ledwo ſto w tey bitwie poległo/
Ták przez dobrych Hetmánow to Bog dziwnie ſpráwił/
Nie w mocy lecz w ſwey łáſce zwycieſtwo obiáwił.
Więźniow ßeſnaśćie tyſiąc Mężow/ Zon z Dziatkámi/
Wybáwili y polon wßytek z dobytkámi/
Tátarſkich więcey á niż dzieſięć tyſiąc koni/
Łupow/ Satrow/ Wielbłądow/ ßat rozliczney broni.
Po Łopußáńſkich polách gdzie tá bitwá byłá/
Ziemiá ſie krwie Pogáńſkiey ták bárdzo nápiłá/
Iż długo bez nawozu Zbożym role płodne/
Zywiły ſwych Oraczow w ony látá głodne.
Y dziś tám ießcze porząc Oracz ziemię pługiem/
Dziwuie ſię Kopiom pokruſzonym długim/
Wyorywa Saydaki/ Strzáły/ Włocznie rdzáwe/
Náyduie y ſczalbatki/ y Iarmołki krwáwe.

Polakow y Litwy ſto zábitych. — Łupy z Tátar. — Tom ſam widział roku 1574 gdym támtędy z Turek iáchał.

Trafiłá ſię tá ſławna Bitwá/ y pámięci godney zwycieſtwo Roku 1512. w dzień S. Witaliſá 28. dniá Kwietniá pod Łopußną/ w ktorey Conſtanty Iwánowic Oſtroſkie ſławney á świętey pámięci Xiążę/ Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Hetman/ naprzednieyßy dank odnioſł/ gdyß zá iego ſpráwą y przywodem wßytek ten porządny triumph do ſkutku ßczęſliwego Pan Bog przywiodł. Z Polſki záś byli ći Pánowie przednieyßy nád woyſkiem Koronnym y Ruſkim/ Mikołay Kámieniecki Woiewodá y Stároſtá Krákowſki/ Hetman Koronny/ Ian Odrowąż ze Sprowey/ Otto z Chodcza/ Woiewodá Podolſki/ Stániſław z Chodcza/ Marßałek Koronny/ Stároſtá Lwowſki/ Márćin Kámieniecki/ Ian Amor z Tarnowá/ Stániſław Landſkoruńſki/ Ian Swirćowſki/ Ian y Mikołay Pilecki/ Piotr y Stániſław Kmitowie Mężowie dzielni y w Rycerſtwie doświádczeni/ y wiele inßych Paniąt/ y Slachty Koroney/ w ktorych chęć niezwyciężona ku obronie Oyczyzny w ten czás znácznie ſię pokazáłá. Z Xiążąt záś y Paniąt Litewſkich ći przednieyßy byli przy Kniáziu Conſtantynie Oſtroſkim: Andrzey Xiążę z Zbárázu/ y Kniáź Michał Wiſniewiecki/ z Kniáziem Iwánem/ y Alexandrem/ Kniáź Alexander Czártoriyſki/ Iurgi Rádziwił etc. y Poczty inßych Xiążąt y Paniąt. Też ná drugich inßych mieyſcách zagony Tátarſkie ktore w ten czás z Wołyniá/ y z Podola/ do Lwowſkiey/ Bełſkiey/ Buſkiey/ Lubelſkiey/ y áż pod Kráſny Staw záchodziły/ przez dwánaśćie vtarcznych bitew od Polakow były poráżone.

Łopußna. — Pánowie Polſcy w bitwie z Tátáry.

Gdy o tym zwycieſtwie Krolowi do Krákowá znáć dano/ y Więźniow wielkość przywiedziono/ czyniono z wielkimi Ceremoniámi dzięki Pánu BOGV zá tákie dobrodzieyſtwo niezáſłużone/ Powiádáią też/ ná co ſię y wßyſcy Hiſtorikowie y Ludzie ſtárzy zgadzáią/ iż od tego czáſſu po tym

zwycieſtwie

zwycieſtwie Polacy grube obyczáie porzućili/ vbiorow długich á ciáſnych z wynioſłymi nád głowę kołnierzámi (ktore záś dziś widzimy znowu náſtáiące) poprzeſtáli/ włoſy ktore przedtym w wárkocze plecione długie noſili/ ácz ſię im były po oney w Wołoßech ná Bukowinie porażce obrzydziły/ poczęli wyſoko ſtrzydz/ picia zbytniego/ y bieſiádowánia vſtáwicznie zwykłego zániecháli/ á trzeźwośći przykłádem Krolá pobożnego/ y inßych cnot náſłádowáć poczęli/ ták iż ſię práwie od tego czáſſu Polacy w inßą ſkorę byli przeoblekli/ y znowu z grubych obyczáiow w wypolerowáne odrodzili. — Odmienienie obyczáiow v Polakow.

A gdy ták Tátárowie zá pomocą Bożą znácznie od náßych ſkaráni byli/ Mieſiącá Máiá dniá 13. poſel od Cárzá Prekopſkiego Menolikiereiá do Krákowá przyiáchał/ áby przymierze ktore Roku przeßłego w Brześciu Litewſkim było poſtánowiono odnowił/ á iżby Krol temu pewnieyßą wiárę dał/ powiedział iż Wnuk Cárſki Dialaldin Soltan w zakłádzie do Wilná iedzie/ co gdy ſię ſpełniło/ vczynił Krol przymierze z Tátáry/ ále Dialaldin Cárzyk nieoglądawßy Krolá w Wilnie vmárł febrą Roku 1513. Mieſiącá Lutego. — Lepßy karány.

Tátárowie też nád przymierze iáko narod Pogáńſki nieuſtáwiczny częſte vtarczki do Litewſkich/ y Koronnych kráin czynili.

Sigmunt Krol z Krákowá do Piotrkowá z Krolową ná Siem iáchał/ ſkąmtąd záś do Poznániá ſię ruſzył/ á w ten czás Zamek Piotrkowſki poczęto murowáć/ ktorego potym áż Roku 1519. dokończono. — Zamek Piotrkowſki murowány.

Tegoż Roku Krol pilnośći około opráwienia Zamku Krákowſkiego przyłożył/ obraz też S. Stániſłáwá ſrebrny ryty w Norimbergu dał miſternie wielkim koßtem vczynić/ ktory w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stániſłáwá zá kratą widzimy/ y grob Moſiądzowy Brátu Friderikowi Kárdinałowi/ támże wyſtáwił przed wielkim Ołtarzem. — Obraz S. Stániſłáwá.

Tegoż Roku Ceſarz Maximilian wziął wielką waśń ná Krolá Sigmuntá/ częśćią iż imo Wnuczkę iego Corkę Philippá Krolá Hiſpáńſkiego Oycá Károluſſá piątego/ ktorą mu ſam ráił/ Bárbarę poiął/ częśćią iż ná ziezdzie Poznáńſkim/ ná ktory ono był poſły ſwoie wypráwił/ iáko ſię wyżßey powiedziáło/ Krol nie chćiał wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu Pomorſkiey y Pruſkiey ziemie/ przeto ſię przez poſły ſprzymierzył z Waſilem Xiędzem Moſkiewſkim/ obiecuiąc mu życzliwe we wßytkim przećiw Litwie y Polakom pomagáć. Iákoß Moſkiewſki w tę nádzieię zápomniawßy przymierza przez Ianá Sapiehę/ y potym przez wielkie Poſły ſwoie w Krákowie y w Wilnie potwierdzonego/ wielkie ßkody częſtymi vtarczkámi przez Micháłá Glinſkiego w Litewſkich páńſtwách czynił/ y o Smolenſko ácz nießczęſliwie częſto ſię kuśił/ á ten był Polſkich y Litewſkich ſpraw Roku 1512. poſtępek. — Zátárgnienie z Maximilianem Ceſárzem.

Tegoż Roku 1512. Albricht Margraf Brandenburſki z Zophiey Kazimierzowny Krolewny Polſkiey Sioſtry Sigmuntowey vrodzony/ Miſtrzem wielkim Zakonu Krzyżáckiego w Pruſiech był obrány/ y w Krolewcu ná ſtolec z zwykłymi Ceremoniámi y triumphy był podnieſiony/ Sigmuntowi Krolowi Wuiowi ſwoiemu/ powinney przyſięgi y Hołdu ku Koronie Polſkiey należącego nie chćiał vczynić/ y owßem zá potuchą Ceſárzá Maximiliana/ y inßych Xiążąt Rzeſkich/ oſſádziwßy Zamki Pruſkie od Litwy y Polſki/ Knechtámi y Reiterámi/ chćiał Krolowi Polſkiemu mocą odpieráć/ iáko o tym niżey opißemy. — Albricht Margraf Brandenburſki Miſtrz Pruſki.

Roku záś 1513. Marcá 25. dniá Bárbara Krolowa w Poznániu vrodziłá pirwßą Corkę/ ktorey dano imię Edwigá.

Tegoż Roku Ian Laſki Arcibiſkup Gnieznienſki/ z Stániſłáwem Oſtrorogiem Caſtellanem Káliſkim/ byli poſłáni ná Concilium Lateranenſkie od Iuliuſſá Papieżá złożone/ á gdy Iulius vmárł w tym czáſie/ á ná iego mieyſce Leo — Poſłowie ná Concilium.

dzieſiąty

dziesiąty wstąpił. Spráwowáli potym Łaski z Ostrorogiem poselstwo v Wenetow od Krolá / tákże v Papieżá nowego w Rzymie odpráwili potrzeby Koronne przećiw Krzyżakom Pruskim.

A Krol Sigmunt gdy ná ten czás w Poznániu mieszkał / przynieśiono mu nowinę / iż Wielki Xiądz Moskiewski Wásil przez Micháłá Glinskiego / częste naiázdy do Litewskich stron czynił / przeto Krol kazał się Litwie pospolitym ruszenim ná woynę gotowáć do Moskwy.

Pospolite ruszenie do Moskwy

Tegoż Roku 1513. Styczniá 29. dniá Helená Krolowa / Iwáná przedtym Moskiewskiego Corká / po Krolu Alexandrze Wdowá zostáwiona vmárłá w Litwie. Potym też Zamek Wilenski mężny / pięknym y kosztownym dziełem / y rozmáitym budowánim ácz z drzewá máło co przedtym wystáwiony zgorzał 21. dniá Lutego. A Kniąż Moskiewski słysząc o śmierći Siostry swoiey Heleny / tym większe przyczyny woyny ná Sigmuntá Krolá / y ná Litwę począł wynáydowáć / Do Maximiliána Cesárzá przez Liflantską y Pruską ziemię posły swoie wypráwił / prosząc go o Koronę ná Krolestwo Moskiewskie y wszytkiey Ruśi. Też według sprzymierzenia námawiał go áby on z iedne strony z Rzeszą Niemiecką / y z Krzyżakámi Pruskimi ná Polskę / á on z drugą stronę z Liflantskim Mistrzem ná Litwę woynę podnieśli. Glinski záś Michał posłał Schleinicá Niemcá do Sląská / do Czech / y do Niemiec / ktory zá pieniądze bárdzo wiele Reyterow y Knechtow náprzyimował / y do Moskwy przez Liflanty przywiodł. Byli też y miedzy nászymi niktorzy / zwłaszczá chłopskiego narodu / ktorzy potáiemnie od Glinskiego pieniądze bráli / á z tych był przednieyszym Rotmistrzem Látá álbo Lada Czech / Mieszczánin Krákowski / á ten poimány ná gránicy Moskiewskiey / y do Krákowá odesłány / był śćięty.

Helená vmárłá

Zamek Wilenski drzewiány zgorzał.

Moskiewskiego ná Litwę gotowánie.

Prussowie też y Liflánći buntowáli się z drugą stronę / przeto tym złym początkom szkodliwey woyny Krol wczás zábiegáiąc / złożył Siem Koronny Polakom w Rádomiu miesiącá Czerwcá / ná ktorym postánowiwszy / y w pokoiu opátrzywszy / y przymierzem z Prekopskim Cárzem nie dawno postánowionym vbespieczywszy spráwy Koronne / prosto z Seymu do Litwy odiechał.

Siem w Rádomiu.

A w tym czáśie Wáwrzyniec Myszkowski / Mąż w spráwách Rycerskich biegły / y záwołány / máiąc krzywdę od Ianá Xiążęćiá Zatorskiego / prosił pokornie w Rádomiu Krolá o spráwiedliwość / ále to Krol ná przyiazd swoy z Litwy odłożył / wszákże do Xiążęćiá Zatorskiego pisał / áby Myskowskiemu w tym czáśie krzywdy nie czynił / ále Xiąże ná to niedbáło / y owszem vsłyszawszy iż Krol do Wilná odiáchał / záraz wodę od iego Stáwow odiął / tedy Myskowski nie mogąc oney krzywdy dłużey ćierpieć / odważywszy sobie ná ostátek y zdrowie dla gruntu oyczystego położyć / iáchał sam do Xiążęćiá ná ten czás polującego / á gdy tylko sámi dwá dáley od Sług gadáiąc odiácháli / począł pokornymi słowy prośić Myszkowski Xiążęćiá / áby mu krzywdy więcey nie raczył czynić / ále Xiąże iescze nád to większe mu szkody wyrządzić groził / ktorą odpowiedzią Myszkowski záiuszony / dobywszy mieczá przebił Xiąże ná obiedwie stronie miedzy łopátki / mowiąc / iż ták gdy spráwiedliwośćią nie mogę / koniec sobie woyny vczynię. Xiąże záraz spadwszy z koniá niż Słudzy przypádli skonał / á Myskowski znáiomymi śćieszkámi viáchał / iż go nie mogli zástáczyć. Ták potym Xięstwo Zatorskie od tego czássu w Stárostwo iest obrocone ku Krolestwu Polskiemu / poniewaz Xiąże bez potomstwá zeszło według stárodawnego z Kázimirzem Krolem postánowienia. A Myskowski nieboráк w wielkiey niebespiecznośći żywotá swego będąc / długi czás v Krolá y v przyiaćioł Xiążęćiá zábitego łáski rozmáitym obyczáiem szukał / ktorey nie mogąc pozy-

Myskowski X. Zatorskie zábit.

Xięstwo Zatorskie do Polski.

gąc pozyskáć / ziáchał do Litwy / áż potym Roku 1514. ná oney sławney woynie z Moskwą pod Orszą stoczoney męstwá wielkiego dosyć przeważną śmiáłośćią / woyská nieprzyiaćielskie przebiiáiąc dokazał. Z ktorey dzielnośći gdy go Hetmánowie y Rotmistrzowie zálecáli / był przyięt od Krolá w pirwszą łáskę. Potym przeiednał sobie przyiaćiele Xiążęćiá zábitego / ále o tey bitwie będźie niżey.

Skoro Krol Sigmunt do Litwy wyiáchał naprzod w Mielniku miał Seymik / rychło potym w Wilnie nárádziwszy się z Pány Rádnymi Litewskimi / posłał do Moskiewskiego szukáiąc z nim wszelkim obyczáiem zgody / ále gdy Moskiewski zhárdziawszy pomocą Liflantską / Cesárską y Pruską / páństwá Litewskie woiował / niechcąc ná przymierze z Litwą áni słowá rzec. Krol Sigmunt widząc iż gwałt gwałtem odbić potrzebá / posłał vpominek Cárzowi Prekopskiemu / ktory według powinnośći do Moskiewskich ziem wćiągnąwszy / wielką korzyść ludu y dobytku wygnał / y włośći wszerz y wzdłuż áż do Stárodubiá spustoszywszy / kilko zastępow Moskiewskich porżnął / á tymi vtarczkámi Moskiewskiego od woiowánia Litewskich Ziem Carz Prekopski tego Roku 1514. odwiodł / tylkoż było godnieyszych ku pisániu rzeczy Roku 1513.

Moskiewski przymierza nie pozwolił.

Carz Prekopski Litwie dobrze posłużył.

O wźięciu Smoleńská.

NA drugi Rok 1514. Sigmunt będąc w Wilnie z Pány Rádnymi Litewskimi pobor vchwalił / zá ktore pieniądze prętko pilnośćią Poborcow dobrych zgromádzone / Zołnierzow náprzyimowano ieżdnych y pieszych / Pánowie też Litewscy gotowáli się z pocztámi wielkimi ná woynę. Ale Moskiewski Xiądz Wásił woysko bárdzo wielkie do Litwy posławszy / niż się nászy zgotowáli wszerz y wzdłuż kráiny Litewskie powoiował. Smolenski też Zamek położenim y przyrodzenim mieyscá / y śćiánámi / błánkámi / k temu izbicámi z dębu zrąbionymi / á źiemią náfásowánymi dobrze opátrzony / nád Dnieprem leżący wielką mocą obegnał 1514. Máiá 16. dniá / y powiedáią iáko y Decius pisze / iż pod Smolenskiem miał w ten czás wielkich Dział trzy stá / z ktorych do Zamku vstáwicznie strzelano cáłe dwánaśćie Niedziel / ále iż się Solohub / ktory tám był w ten czás Namiestnikiem / dobrze y dosyć mężnie bronił / y kilko szturmow Moskiewskich pobił / tedy Moskiewski odćiągnął od Smolenská.

Moskwá Litwę zwoiowáłá.

Smolensko obłężone.

300. Dział pod Smolenskiem.

Moskwá przez Solohubá od Smolenská odbita.

A tym czássem z woyskiem y tám y sám chodził / czyniąc szkody Xięstwu Litewskiemu / potym záś znowu pod Smolensko przyćiągnął / y dobywał go przemyślnie wszelkim sposobem / vstáwicznie szturmy przypuszczáiąc / ále gdy powtore kilko tyśięcy Ludu strácił / iuż był myślił odćiągnąć ná końcu Miesiącá Lipcá / Bo y Sigmunt Krol wyćiągnął był z Wilná ná odsiecz Smolensczánom dniá 22. Lipcá / y Sołohub się mężnie bronił. Ale Glinski Michał / gdy mu Moskiewski Smolenskie Xięstwo ze wszystkimi przyległośćiámi podáć obiecał / ieśliby go dostał / wnet się vdał ná Práktiki z Zołnierzámi y inszymi Smolenskimi Boiáry / á ták czego niemogł Moskiewski mocą / to Glinski przez chytre Condicie / y zdrádliwe obietnice (ktorego sámy potym

Sołohubowá pilność w bronieniu Smolenská.

Bo mu Moskiewski obiecował Xięstwo Smoleńskie ieśliby Zamku dostał / ale za to wziął pętá / y więzienie.

omylki) otrzymał / ustawicznie tráctuiąc z oblężeńcy / iż się w Zamku zdraycow bárdzo wiele náydowáło / nąostátek gdy práwie wszyscy ná podánie Zamku przyzwolili / Sołohub ich od tego hámował / obiecuiąc im prętki rátunek od Krolá / bo iusz był przyciągnął do Mieńská. Ale gdy wszyscy Smolniánie ná podánie wołáli / nie mogł Sołohub ich niestworności więcey uhámowáć. Ták tedy Xięstwo y Zamek Smoleński sławny y niedobyty / ktory iáko go Witołd był dostał / trwał przy władzy Xięstwá Litewskiego lat sto / á Moskiewskiemu się opierał lat 12. był podan Michałowi Glińskiemu według umowy Miesiącá Lipcá dniá 30. iáko Jodocus Decius pisze / A názáiutrz sam Wielki Xiądz Moskiewski Wasiley wiechał ná Zamek / gdzie w Cerkwi przednieyszey modły zwykłe obyczáiem Ruskim odpráwiwszy / wszytek Zamek ze wszytkich skárbow z Złotá / z Srebrá / z Perel y inszych kleinotow drogich złupił / á wielkie łupy do Moskwy odesłał / ále ták wiele ludu pod Smoleńskiem utrácił / y szkody popadł / iż był mogł tákie dwá Zamki snádnie nowe zbudowáć.

Nie raz się ten Smoleński Zamek krwią Moskiewską y Litewską oblał / bo przedtym zá Kázimirzá / Albrichtá / y zá Alexandrá Krolow / Jwan Wasilewic Dziad dzisieyszego Moskiewskiego Kniáziá / dobywał go práwie przez lat 12. pod Hlebem Wiazowicem / y potym pod Jurgim Hlebowicem Montwidowicem Synem iego / ktory był w on czás po Oycu Hlebie Wiazowicu Woiewodą Smoleńskim od Alexandra. A gdy Jwan Jwanowic Moskiewski umárł / znowu Syn iego Wasiley Jwánowic Smoleńsko wielką mocą pod tymże Hlebowicem obegnał / ále utráciwszy kilko szturmow / odiáchał sam do Moskwy / Hetmánow dwu Kniáziow Siewierskich Siemiatczicow / ktorzy się byli od Litwy do Moskwy przedtym przekinęli / ná swym mieyscu zostáwiwszy / ktorzy gdy ustáwiczną á gwałtowną strzelbą iusz byli Blánki zbili / y dziurę wielką w scienie do szturmu uczynili / wnet Mikołay Hlebowic tegoż Jurgego Syn / ktory był nie dawno z Moskwy wypuszczon / po onym poimániu ná Wiedroszy / wziąwszy ná się rząd Zamkowy / w zeszłey stárości oycowskiey bronił się mężnie czás niemáły / ále gdy Moskwá tym usilniey wieże y blánki strzelbą psowáłá / y iusz drugą dziurę znowu wybili / rokował Mikołay Hlebowic z ich Hetmánem / prosząc máłey folgi / áżby się rozmyślił o podániu Zamku / pozwolił mu tedy Moskiewski Hetman przez iedną noc rozmyślánia / pod tą condicią áby siekierą námniey około Zamku opráwowánia nie rąbił / á názáiutrz aby się ze wszystkim podał. A w tym Hlebowic pełniąc condicią podáną / niekazał siekierámi robić / ále umyśliwszy się do gárdłá bronić / z Rycerstwem Litewskim y Ruskim Smoleńskim z Sapiehámi / Kopciámi / Mieleskámi / Hricinámi (z ktorych Woynowie) Masalskimi / etc. (ktorzy ácz im Moskiewski máiętności pobrał przy Litwie stali) wiernie sobie poczynáiąc Tárássy mocne z drzewá y Jzbice przez onę noc piłámi miásto siekier robiąc zrąbili / y ony dziury zápráwili / Moskwá názáiutrz gdy to obaczyli / upomináli się słowá u Hlebowicá / ktory odpowiedział / iż conditiey podáney uczynił dosyć pod przysięgą siekierą nie robiąc / á piłą robić iż się nie wyrzekał / tedy w tym nie winien / iż w niewoli ktora przemysłow uczy / piłámi Zamku opráwił / co widząc Moskiewski Hetman stárszy / á iż mu u pirwszych szturmow ludu bárdzo wiele zbito / y przekopy wszędzie pełne trupow były / násromociwszy Hlebowicowi obyczáiem swoim / á plunąwszy / odciągnął z woyskiem od oblężenia pod Mscisław drugi Zamek Litewski Roku 1501. ále y tám nie wskorał / odbity przez Kniáziá Sołomiereckiego Stárostę. A tu się y u Litwiná nie iezdząc do Włoch / iákiego tákiego fortelu może náuczyć. Wszákże potym ten Mikołay Hlebowic Práwnuk Montwidow rychło ná Smoleńsku támże umárł. A Ociec iego dla stárości y żáłości Synowskiey Jurgi / Smolensko Krolowi Alexandrowi

Hleb Wiazowic Montiwidowic Smoleński Woiewodá / y Jurgi Hlebowic Syn iego Smoleńská lat 12. bronili.

Fortel Mikołáiá Hlebowicá piłá zá siekierę.

Moskwá od Smoleńská przez Hlebowicá / á od Mscisławia przez Kniáziá Sołomiereckiego odbita.

Alexandrowi oddał / wziąwszy od niego Wołkowisko / ále się do rzeczy wrácam. Wszákże záraz Moskiewski w smiáłość podniesiony / ze wszytkich Zamkow swoich Moskiewskich Boiárow y Ludzi woiennych zebrał / ták iż wszytkiego woyská ná sto tysięcy zgromádził / á ufáiąc w swoiey mocy / sam w Smoleńsku został / á z Hetmánami swoimi osmdziesiąt tysięcy iezdnego woyská ná burzenie Wielkiego Xięstwá Litewskiego wypráwił / y ciągnęli ku Orszey / y ku Odrucku / á stámtąd obrocili się prostą drogą ku Wilnu. Co słysząc Krol Sigmunt ruszył się z Mieńská do Borissowá / máiąc z sobą trzydzieści tysięcy ludu wybránego pieszego / y iezdnego. Przydawał też w ten czás dobrey nádzieie Michał Gliński Krolowi / ktory go zás usiłował przeiednáć / y od Moskiewskiego do Litwy zbieżeć / Bo iákom pierwey nápisał / co też Herberstein swiádczy fol. 107. *in Cōmentariis Moschouiticis*, tákie miał postánowienie z Moskiewskim / iż gdyby iákimkolwiek obyczáiem Smoleńská dostał / miał mu go Moskiewski z Zamkiem / y wszytkim Xięstwem dáć w dzierżáwę / Ktorego postánowienia skutku gdy się upominał Gliński po wzięciu Smoleńská / Moskiewski go tylko prożną nádzieią karmił / czego nie mogąc scierpieć Gliński / á niewątpiąc w łásce Krolá Sigmuntá / zá porádą Włádisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá / posłał iednego wiernego Sługę do Borissowá / prosząc Krolá o łáskę / iż ieśliby mu pierwsze przewinienie odpuścić raczył / chciał się do Litwy od Moskiewskiego wrocić.

Moskwy 80000. ku Wilnu.

Gliński Krolá zyduá.

Było to poselstwo bárdzo wdzięczne Sigmuntowi Krolowi / bo rozumiał iż bez Glińskiego porády mogłby snádniey Moskiewski smiáłość y szyki swoie zmylić / ále skoro się tego Krol trzemá Pánom / ktorym więcey ufał / zwierzył / obiáwiono to Moskiewskiemu / Tesz posłáńcá pirwszego z listámi Krolewskimi / ktore był posłał Glińskiemu / obiecuiąc go w pirwszą łáskę przyiąć / Straż Moskiewska poimáłá / á gdy go z listámi do Kniáziá Moskiewskiego prętko przywiedziono / odkryłá się rádá Glińskiego / Tákże go wnet Kniąż Wielki kazał poimáć / y do Moskwy ná więzienie odesłáć. W tenże czás niktorego Slachcicá Polskiego Trepkę posłał był Krol z drugimi listámi do Glińskiego / upewniáiąc go w łásce swey / nie wiedząc co się iusz z nim y z pirwszym posłáńcem działo. Trepká chudziec áby tym lepiey Krolowi y Glińskiemu posłużył / zmyślił się być Zmiennikiem / á iáko drudzy powiádáią / iż się Legatem Papieskim co więcey g rzecy czynił / Bo w ten czás był Legatem Piso zacny Człowiek u Krolá w Wilnie od Papieżá Leoná / stáráiąc się o to iákoby Moskiewskiego poiednał z Krolem / ále Krol niechcąc iednánia z podziękowániem názad Legatá do Papieżá odpráwił.

Rádá wydána

Gliński poimán

A ten Trepko uczynił się był w ten czás zmyślnie Legatem Papieskim / bo po Węgiersku y po Włosku dobrze umiał / ále go ten fortel omylił / bo go Moskwá poimáłá / Dano go potym ná probę / á przywiązawszy nágiego do wielkiego rożná żeláznego / pieczono go obracáiąc ku ogniowi nie ináczey iáko pieczenią / ná to mu głowę / y páznogcie / y goleni wierciano / y insze męki rozliczne nád nim wymyślano / ktory iednák ták bárdzo táiemnicę Krolewską záchował / iż ináczey nie powiádał / iedno iáko y pierwey / y ták go Moskiewski po długich mękách wyleczywszy / udárowánego hoynie do Litwy odpuścił / skąd się okázuie iż się on Legatem Papieskim czynił / á nie Zmiennikiem / w czym Herbersteinus uchybił / Bo gdyby się był zmiennikiem czynił / pewnieby go było ná zad nie puszczono / Ale iáko Postá Papieskiego / ubłágawszy go zá ony męki y zelżywośći / áczkolwiek zá iego nie stało / uczćiwie názad odpuszczono / Czegoby nigdy Zmiennikowi nie uczyniono / co się to tusz y z Glińskiego / á to zacney y wielkiego záwołánia Osoby pokaże / kthorego wnet Moskiewski

Męká Trepkowá od Moskwy y wierność y cierpliwość iego.

Xiąże Sluckie sławney pámięci Jurgi sam iáko mi powiádał widział potym tego Trepkę iusz stárego z tymi znákámi tey męki.

Moſkiewſki kazawſzy przed ſię do Smolenſká przywieść / Tymi go ſłowy przywitał / iák Herberſteinus piße / Perfide, Zdrayco / wnet godne karánie zá ſwoie záſługi weźmieß. Potym przy zgromádzeniu wielkośći ludu do Wiazmy Zameczku z roſkazánia Wielkiego Kniáziá był odeſłány / Tám nawyżſzy Hetman woyſk Moſkiewſkich / porzućiwßy w pośrzodek ćięßkie / ktorymi miał być zwiazány łáńcuchy / rzekł do Glinſkiego / ták Kniaź wielki Michayle / bárdzo wielka iáko ſam wieß łáſkę pokiś mu wiernie ſłużył tobie okázował / ále iáko przez zdrádę chciałeś ſię zmocnić / tym ćię według záſług vpominkiem dáruię / á to wymawiáiąc kazał nań záráżem łáńcuchy wrzućić. Potym do Moſkwy z Wiązmy ná więzienie w okowách odeſłan / O ktorego wybáwienie wiele ſię Krolow / y Ceſarz Maximilian ktorym był dobrze záchowáły ſtáráli / przez poſły y liſty / y wnuczká iego z Brátá Waſilá Glinſkiego / ktorą był Kniaź wielki poiął / tá ſię też vſtáwicznie przyczyniáłá zá nim / był potym wypuſczony z więzienia / á bacząc iego dzielność y we wßytkich poſtępkách Rycerſkich y domowych porządną ſpráwę Moſkiewſki / vczynił go Opiekunem Synow ſwoich / máiąc tę nádzieię o nim / iż zá iego pilnością Synowie iego iáko dziſieyßy Iwan Waſilewic / y Dimitrey ſpokoynie pánowáć ná Xięſtwie Moſkiewſkim mieli. Ale ſkoro vmárł Waſil wielki Kniaź / wnet Zoná iego Sinowicá Glinſkiego Wdową będąc / poczęłá roſpuſtnie żyć mießkáiąc z Owczyną / z czego gdy ią nápominánim karał Glinſki / zmowiłá ſię nań z Owczyną / iákoby Stryiá o gárdło przyprawić / á iż inácżey nie mogłá / zádáłá mu zdrádę / iż ſłowie chćiał z nowu do Litwy vćiec / ták go poimano y oſlepiono / iż oſtátká żywotá w więzieniu nędznie dokonał.

Moſkiewſki Glinſkiego poimánego vita.

Glinſki okowány.

Glinſki Opiekun Moſkiewſkiego X.

Glinſkiego nędzne zeſcie.

O ſłáwnym zwyćięſtwie nád 80000. tyſięcy woyſk Moſkiewſkich pod Orßą przez Litwę y Ruſſaki / z pomocą Polakow / Roku 1514. Mieſiącá Wrześniá dniá 8.

Kśięgi XXIIII. Rozdział I.

Do Jáſnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá ná Bierzach y ná Dubindze Xiążęćiá / Nowogrodzkiego Woiewody / Mozerſkiego / Mereckiego ꝛc. Stároſty.

Waſil Iwánowic Wielki Xiądz Moſkiewſki / oſádziwßy Glinſkiego / á vſłyßawßy od ſpiegow o máłym woyſku przy Sigmuncie Krolu w Boriſowie / wnet poſłał do onego woyſká ſwoiego / ktore był wypráwił ośmdzieſiąt tyſięcy ná burzenie Litwy / áby proſto przećiw Sigmuntowi Krolowi do Beriſſowá ciągnęli / á oſtátecznego ßczęśćia ſtoczywßy wálną bitwę ſkoßtowáli / álbo obſtąpiwßy woyſká Litewſkie y Polſkie / z Krolem do Moſkwy iáko bydło przygnáli. Poſłał też do Ceſárzá Maximiliána confiederatá ſwoiego / y do inßych Pánow Chrześćiáńſkich / rádząc ſię coby miał z Sigmuntem Krolem Polſkim czynić / ktorego iuß ſobie pewnie poimánego / y związánego przywieść obiecował.

Hárdość Moſkiewſkiego.

Moſkiewſki ná Niedźwiedźiu ſkorę przedáie.

obiecował. Ták tedy ony buczne woyſká Moſkiewſkie zá roſkazánim Kniáziá Wielkiego pod oboz Krolewſki nád Berezinę Rzekę przyciągnęły / Krol też zoſtáwiwßy przy ſobie czterzy tyſiące ludu w Boriſſowie / bez mießkánia przećiw im ſławney á świętey pámięci Hetmáná Kniáziá Conſtantiná Oſtroſkiego / ktory we wßytkim mądrze poſtępuiąc / przebywßy Berezinę / ſtrzelbą z Dział y z Hakowic począł gromić woyſko nieprzyiacielſkie / á 27. dniá Auguſtá ſtoczywßy z nimi vtarczką bitwę po dwá kroć / iż kilko vphow poráził. Tegoż czáſſu Straż Moſkiewſka potkáłá ſię z Litewſką ná Rzece Bobrze / gdźie też Litwá plac otrzymáłá / y Więźniow bárdzo wiele do Hetmáná przywiedli. Ná Drowi tákże iedná Rotá Litewſka trzy vphce Moſkiewſkie poráziłá / gdźie Moſkwy o kilko ſet poległo / zá ſpráwą Iwana Sapihy / ktory był potym Woiewodą Witebſkim / y Więźniow Ludzi bárdzo zacnych do Krolá przyprowádzono. A ták náßy záiußywßy ſię / śmiele ſobie zwycięſtwá nád onym wielkim woyſkiem Moſkiewſkim winßowáli / y z dobrą nádzieią ná nieprzyiaciela vſtáwicznie náciěráli.

Szczeſliwe vtarczki Litwy z Moſkwą.

Hetman záś wielki Moſkiewſki Iwan Andrzeiewicz Celádin / ze wßytkim woyſkiem ſwoim ruſzył ſię názad zá Dniepr / chcąc tám ſobie mieyſce ſłußne do bitwy ſtoczenia obráć. A Kniaź Conſtantin zá nimi z woyſkiem Litewſkim y z Polaki ciągnął áż nád Dniepr pod Orßą / tám Litwá y Polacy zápaleni wrodzoną chęcią do ſtoczenia bitwy z nieprzyiacielem / widząc iż nie mogą Dnieprú ináczey przebyć / iedno w tym mieyſcu przećiw ktoremu Moſkwá leżáłá / wnet poczynili moſty z płotow y z łodźi / á ná niktorych mieyſcách czynili gáći / wiążąc drzewá łáńcuchámi y wićiámi / przez ktore moſty / Dźiáłá y inße riſtunki woienne w cále przeprowádzili. Jezdne záś woyſko Litewſkie ktorego było ßeſnaśćie tyſięcy / ći proſto w brod pod Orßą porządnym ßykiem z weſołymi ſercámi ochotnie przepłáwili ſię przez Dniepr wßyſcy wcále / iż tylko ieden vtonął. Polſkie też woyſko / nád ktorym był Hetmánem Jan Swierczowſki przy Litwie / ßczęſliwie Dniepr z dobrą nádzieią przebyło / tákże Panięce Poczty Polſkie Tęczyńſkich / Pileckich / Kmitow / Zborowſkich / Myßkowſkich / y inßych ktorzy z wrodzoney chęći ku Krolowi doſyć ozdobnie á wielkim koßtem vphy w ten czás przećiw Moſkwi byli wywiedli / ták iż wßytkich Litwy y Polakow było dwádzieśćiá y pięć tyſięcy do bitwy godnych. Piße też Herberſtein / iż gdy ſię połowicá woyſká Litewſkiego przepráwiłá przez Dniepr / powiedziáłá o tym ſtraż Moſkiewſka Iwánowi Andrzeiewicu Celádinowi Hetmánowi naywyżßemu Moſkiewſkiemu / y rádzili mu inßy Woiewodowie / áby ná tę połowicę woyſká Litewſkiego vderzył / Ale on odpowiedział / iż ieſlibychmy tę część woyſká Krolewſkiego pobili / tedy ießcze druga ich połowicá zoſtánie / do ktorey drugie vphy mogłyby ſię przyłęczyć / z czegoby nam więkßa niebeſpieczność vrość mogłá / przeto lepiey doczekaymy áż ſię wßytko woyſko przepráwi / bo táka ieſt moc náßá / y bez wątpienia á z máłą pracą / to ich woyſko álbo w niwecz zetrzeć / álbo otoczonych do Moſkwy iáko bydło y z Krolem ich puhámi zápędźić / á zá tym o co nam grá idźie wßytkę Litwę ſnádnie opánuiemy / co ich omyliło / iáko o tym wierßem niżey obaczyß.

Celádin Hetman Moſkiewſki.

Woyſko Litewſkie przez Dniepr.

Jan Swierczowſki Hetman Polſki.

Poczty Pánow Polſkich.

Harda myſl Celádinowá y wßeteczna.

Bitwá sławna z Moskwą.

Rozdział II.

Wſcy ktore porządnie wiecie przeßłe rzeczy/
Dzielnych Rycerzow sławe w pilney máiąc pieczy/
Otworzcie Helikońſkie teraz źrzodłá ſwoie/
Wſpomnicie bitne Męże y ich krwáwe boie.
Powiedzcie iáko naprzod Kniáź Conſtantin sławny/
Hetman (ktory narod ſwoy wiodąc ſtárodawny/
Rod Kniáziá Conſtantego. Z Ruſkich wielkich Monárchow) Litwę k bitwie ſpráwił/
A ßeſnaście ich tyſiąc w práwy rog poſtáwił/
Szyk Litewſki y Polſki. Przepráwiwßy ich przez Dniepr zßykowáni ſtali/
A Dziáłá z inßą ſtrzelbą ſpráwnie rozſtáwiáli/
Strzelbá y Pießy. W poſrzodku iedny/ z bokow záś y z tyłu drugie/
Pieße naprzod co nieſli hakownice długie.
Páwężnicy. Z páwężámi Rot kilko Polſkich z bokow ſtało/
Jezdni. Zołnierzow też y Pocztow Paniecych niemáło
Koronnych/ Jan Swiercowſki Mąż dzielny ſpráwował/
A poſileczny vph w nich y wálny zßykował.
Ták obá Hetmánowie Litewſki z Koronnym/
Ciągneli ſpolną mocą w porządku ogromnym/
Kropiwna Rzeká. Zá Orßą cztery mile gdzie Kropiwná płynie/
Stáneli/ gdzie Moſkiewſkim pogromem włość słynie.
Czás potkánia. A gdy iuß trzy godziny ná dzień práwie było/
A Phebus twarz vkazał złotą ſwiecąc miło/
Szyk woyſk Moſkiewſkich. Moſkiewſkie woyſká Jwan Celádin ßykował/
Wßytkich ośmdzieſiąt tyſiąc długo rozſtáwował.
Przemysł prożny Celádinow. A chcąc náßych ogárnąć widząc ich być máło/
Z tyłu Litwie záſkoczyć naprzod ſię mu zdáło/
Ták ſwych dwá vphy posłał ktorzy długim rzędem/
Chcieli z tyłu zábieżeć Litwie wielkim pędem.
Tám naprzod Moſkwá w Trąby/ w bębny vderzywßy/
Proporce y Chorągwie buczno roſpuściwßy/
Potkánie Litwy z Moſkwą. Ná Litwę vderzyli/ lecz Conſtantin ſmiele/
Dał im wnet odpor mężny ſam ſtoiąc ná czele.
Nápomina do bitwy ſwoich ták ochotnie/
Wſpárli Moſkwę iż názad pierzchneli ſromotnie/

Polacy

Polacy z Kopiámi. Polacy ich długimi wálą drzewy z Koni/
Swißczą ſtrzały od zbroie grzmot/ y ręczney broni.
Ták ſię náßym ná przodku ßczęście ßáncowáło/
Skąd nádzieie zwycięſtwá wßytkim przybywáło/
Przeto zá Moſkwą Koniom puściwßy wędzidłá/
Bieżą/ gdzie ich náſiekli po polách iák Bydłá.
A drudzy do wálnego woyſká vciekáli/
Celádin prożno woła áby w ſpráwie ſtali/
A widząc iż źle/ wnet im ná rátunk wypráwił/
Drugi vph Moſkwy iezdney by bitwę nápráwił.
Wtore potkánie Moſkwy z Litwą. Ták Moſkiewſki vph ſwieży ſtárł ſię z Litwą znowu/
Litwá záś odpierałá ſtoiąc po gotowiu/
Pießy też ná pomocy wielkiey Litwie byli/
Bo z Ruſinic ſkradáiąc ſię Moſkwy wielkość zbili.
Co widząc Kniáź Conſtantin iż ſię náßym miele/
A Moſkwá trwoży ſobą/ wnet ták krzyknął ſmiele/
Rzecz Kniáziá Konſtantiná do Rycerſtwá. W Litwie ſwoiey y w mężnych Polakách chęć niecąc/
Hey nuß teraz nuß Deti/ zátym Koniem kręcąc/
Nápomina ich pięknie pocießnymi słowy/
Oto náße zwycięſtwo y triumph gotowy/
Juß nieprzyiaciel mdleiet/ przeto Brácia mili
Odnowcie zwykłe męſtwo w tey ßczęſliwey chwili/
Tepir budte mużámi/ tepir w mężnym ciele/
Niech káżdy wzbudzi dzielność/ gdyß nieprzyiatele
Szyki myla á ſam Bog ſtoit z náßey ſtrony/
Juß nam ſam tepir z Niebá dodawa obrony/
Nuß teraz wßyſcy zá mną ſmiele poſtępuyte/
A w męſtwie sławnych Oycow Synámi ſię czuyte/
Owo ia ſam przed wámi ſwoiu hławu ſtáwie/
A w pirwßym z nieprzyiatoł wnet ßáble pokrwáwie.
Ták rzekł Hetman przesławny á káżdy tą mową/
Pośilony wzdział ná ſię ſmiáłość ſercá nową/
Zápalili ſię zátym z wielkim pędem ſkoczą/
A potrwożoną Moſkwę bijąc końmi tłoczą/
Kniáź Conſtanti znowu ſwych poſila. A Kniáź Conſtantin ieżdżąc z buławą w Bechterze/
Woła/ y nápomina/ O mężni Rycerze/
Teperże doteráyte/ teper mężne śiły
Okażcie przodkow mężnych vpominek miły.
Jan Zborowſki y iego dzielność. Jan Zborowſki (rzekłby był iż to Aiax drugi)
Nie máiąc áni Giermká przy ſobie ni Sługi/

Sam od

Sam od vphu swoiego miedzy Moskwę skoczył/
A drzewem dwu przebiwszy koniem ich potłoczył.
Potym mieczá dobywszy siekł kto się náwinie/
Podobny bystrey Rzece ktora z gory płynie/
Gdy częstym dżdżem y wielkim wod swoich przymnoży/
Z powodzią wszytki polá/ wszytki włości trwoży/
Wáwrzyniec zás Myskowski idąc iego śladem/
Nie ináczey iáko gdy kiedy żyto grádem
Bywa zbite/ ták też on Moskwę zbijał z koni/
Y ná zad się zás przebił mężnie przez ich broni/
Potym drudzy Polacy z Swircowskim przytárli/
A w srzodek się Moskiewskich wálnych vphow wdárli/
Siekąc koląc ná vmor co się náwinęło/
Aż krwią zrzodło pobitych Moskwitow płynęło.
Kniáż też Constantin Działá w chroście był rozsádził/
A chcąc by Moskwę ná hak ostátni wprowádził/
Pierzchnął z Litewskim vphem od Polakow chytrze/
Rozstáwiwszy w zásadce wprzod piesze Rotmistrze.
Moskwá głupia mniemáiąc iżby vciekáli/
Wnet się z wálnego woyská zá Litwą porwáli/
Goniąc ich w tym Constanti vskoczył ná stronę/
A Działá wystrzelono zátym rozsádzone.
Drżáło Niebo y Ziemiá págorki od trzasku/
Powietrze się záćmiło zwruszonego piasku/
Kule z Dział świszczą hucznych á Moskwá się wáli/
Bo tákiey strzelby ná się przedtym nie miewáli.
Ták strwożeni po polách wnet się rospierzchnęli/
A drudzy vciekáiąc w błotách z końmi lgnęli/
Celádin Hetman prożno pierzchliwych hámował/
Bo káżdy ten ná błoto ten w lás apellowáł.
Litwá zás y Polacy rospuściwszy konie/
Gonią trupow pobitych pełno w káżdey stronie/
Słyszałby był tám ránnych á oni stękáią/
Ci dobiy/ drudzy nie siecz hołowy wołáią/
A Kniáż Constanty krzyczy trzęsąc brodą długą/
Hey Detki teper káżdy okaż się z posługą/
Okaż káżdy szto vmie/ á sam száblą gołą/
Ná Koniu Turskim skakał z postáwą wesołą.
Krzyk/ huk/ trzask/ á kurzáwá końmi wzruszona/
Swiát záćmiełá Litwá też z szczęścia záiuszona/

Jan Zborowski y Wawrzyniec Myskowski syn Piotrá z Mirowá Woiewody Łęczyckiego z Herbu Jastrzębcow/ gdy wywołánia dla zábicia K. Zatorskiego popráwowáł.

Męstwo Polakow.

Fortel Kniáziá Constantinow.

Fortel/ ktorym też Turcy Węgrow v Mohácza porázili/ gdzie Ludwik Krol zginął.

Moskwá strzelbą pogromiona.

Kniáziá Constantiná śmiáłość y postáwá.

Sieką

Sieką Moskwę pierzchliwą y długimi drzewy
Kolą/ á krew z pobitych záraz płynie z trzewy.
Jest Kropiwná Brzezista Rzeká y piasczysta/
Nád nią zás ziemiá chrostem porosłá hrázista/
Miedzy Horszą Dąbrowná krzywym puczim płynie/
Tá Moskiewską porażką y dziś znácznie słynie.
W tey to vciekáiąca Moskwá ták tonęłá/
Iż wodá przedtym bystra ná trupiech stánęłá/
Ják Groblą zástáwiona tám krwáwe Bechtiry
Potonęły z bucznymi rázem Bohatiry.
Celádin Hetman ieszcze stał ná plácu śmiele/
Niedbáiąc nic ná Działá/ ni Drabskie piszczele/
Aż gdy Polski vph z drzewy nań przytárł z okrzykiem/
Przy nich Jurgi Rádziwił z swym Kozáckim szykiem.
Ci nátárwszy ná Moskwę wnet ich rozgromili/
Iż ná pierwszey hárdośći oney pomylili/
Co chcieli Litwę zágnáć do Moskwy iák bydło/
Sámisz przed nászych męstwem wpádli w swoie śidło.
Vciekáią po polách z oney krotochwile/
A Litwá y Polacy áż ná czterzy mile
Gonią siekąc/ żadnego z gniewu nie żywili/
Chybá co się w zaległe lássy ránni skryli.
Cáły dzień práwie bitwá tá ogromna trwáłá/
Aż się nád Moskwą biedną noc vlitowáłá/
Wywiodłá chmury ná Swiát á Słońce też potym/
Skryło twarz niechcąc ná krew pátrzyć okiem złotym.
Ták noc strwożoną Moskwę w ten czás rátowáłá/
Wszákże záiuszona chęć w nászych nie vstáłá/
Aż do pułnocy Moskwę gonili po polách/
Pełno zbitych po polách y brozdzistych rolách.
Drudzy się áż názáiutrz wrocili z pogromu/
A łupow/ szczęście lossem co przyniosło komu/
Wzieli z Moskwy pobitey Szat/ Zbroy/ Wozow/ Koni/
Bechterow/ Dzienieg/ Złotá y rozliczney Broni.
Nád to obozy wszelkim ostátkiem bogáte/
W spiże/ w strzelbę/ y w skárby y w futrá kosmáte/
Nieprzyiacielskich łupow ták wiele náleźli/
Iż dla ciężarow wtorą część ledwo záwieźli.
Ostátek ná łup dano/ żołnierzom w obozie/
Gdzie Dzienieg srebrnych pełno nászli w káżdym wozie/

Kropiwny Rzeki opisánie.

Piąte potkánie nászych z Moskwą.
Jurgi Rádziwił przy Polakách.

Moskwá porážona.

Noc Moskwi pomogłá vciekáiacey.

Soboli/ Kunic/ z Kámchy ßat y złotogłowu/
Nábrał ſie chudy Drabik/ iż z kotrá Pan znowu.
Tám Litwá y Polacy meſtwá dokazáli/
A w sławe mężnych przodkow Dank ſwoy wßrobowáli/
Wßyſcy w ten czás vsilnie pomagáli ſobie/
Iż káżdy z Achilleſem mogł zrownáć w oſobie.

Tráfiło ſie to ſławne á wieczney pámieci godne zwycieſtwo nád ośmidzieſiąt tyſiecy Moſkwy Roku 1514. w dzień Národzenia Pánny Máriey Wrześniá dniá 8.

Wiezniowie Moſkiewſcy powiedzieli dowodnie/ iż wiecey niż czterdzieści tyſiecy ná plácu/ y ná rożnych mieyſcách Moſkwy poległo/ krom tych co w Kropiwnie potonęli/ ták iż od ośmidzieſiąt tyſiecy ledwo ich co vbiegło. Z woyſká zás Litewſkiego y Polſkiego czterzey Pániąt y Szláchcicow zacnieyßych/ á poſpolitych Zołnierzow y Szláchty máło co wiecey czterzech ſet vbito/ ácz ránnych w tey Trágediey iáko to bywa niemáło było. Z Wiezniow przednieyßy byli: Hetmánow y Woiewod głownych dzieſięć/ z ktorych celnieyßy Iwan Andrzeiewic Celádin. Po nim Kniáź Michayło Iwánowic Bułhakow/ y Brát iego rodzony Dimitr/ zás Kniáź Iwan Dimitrowic Prunſki/ Dimitrey Wáſilewic/ Kitáiew/ Dánilo Andrzeiewic Leſczeiew/ Iwan y Włodimirz Siemionowicy Kołyczowie/ Kniáź Boris y Syn iego/ Piotr Románodowſki/ Kniáź Iwan Siemionowic Sielechow/ Kniáź Boris/ y Syn iego Iwan Stárodubieccy/ K. Piotr Puciáczyc/ y Synowiec iego/ Siemion Iwánowic/ y Andrzey Siemionowic Syn Kołyczow/ Boris Iwánowic/ Pleſczeiow/ Iwan Wáſilewic Kaleßow/ Philip Iwánowic Kiſielow/ Iurgi Dimitrowic Łykczow/ Andrzey Philipowic Náſczokin/ Iwan Andrzeiewic Iáropin/ Mátwiey Iwánowic Wnuk/ Czimochwiey Dimitrowic Hubárow/ K. Iurgi Iwánowic Diwá/ Iwan Dimitrowic Kopnik/ Hárcziom Lupamdzin/ Niekludá Parchwieniewic/ Olnieiew Kopczámiczyn Syn Iáſielniczego/ Bulay Kuczakow/ Fiedor Iwánowic Nowoſielcá/ Siemion Fiedorowic Wuſki/ Hrehor Boriſowic Bezumny/ Mikitá Oſáierow/ y inßych Pánow Rádnych y Dumnych Boiar niemáło. Vrzednikow zás rozmáitych wielkiego Kniázia y Boiárſkich Dzieci wiecey niż dwá tyſiąc poimano. Názáiutrz Kniáź Conſtanti poſłał ich trzy ſtá y 80. do Boriſſowá Krolowi/ inßych wiezniow motłochu proſtego było bárdzo wiele/ ktorich Szláchtá y Zołnierze rozebráli/ á przednieyßych po Zamkách Litewſkich rozſádzono.

Wiezniowie Moſkiewſcy zacni.

Krol Sigmunt záraz z Boriſſowá dał znáć o tym zwycieſtwie Leonowi Papiezowi/ Wiezniow też bárdzo wiele do inßych Pánow Chrześciáńſkich rozeſłał/ á do Papiezá czternaście Szláchcicow Moſkiewſkich poſłał przez Mikołáiá Wolſkiego ná pewny znák zwycieſtwá/ Potym gdy Wolſki przyiechał ná ſchodzie Mieſiącá Styczniá do Hale/ był záhámowan od Reyterow Ceſárzá Maximiliana Confederatá Moſkiewſkiego/ tám mu Moſkiewſkich wiezniow okowy im odbiwßy odięto/ ná zelżywość Krolowi Polſkiemu/ y Papiezowi/ ktorych poimáńcow vdárowawßy Ceſarz przez Lubek y Liflantſką Ziemię do Moſkwy odeſłał/ Wolſkiego też názad do Polſki wrocono w cále z vćciwością.

A Wáſil Wielki Xiądz Moſkiewſki vſłyßawßy o ták ſrogiey á nieſpodziáney porażce onych hárdych y wielkich woyſk ſwoich/ záraz oſádziwßy Zamek Smolenſki do Moſkwy w máłym poczcie ludzi vciekł/ á obawiáiąc ſie iżby Litwá Dorobuzá nieposiádłá/ ktory leży zá Smolenſkiem nád Dnieprem mil 15. ſam go zápalić kazał/ Smolnian też wßytkich wywiodł do Moſkwy/ y

Moſkiewſki vcieka.

Drohobuż ſpalon od Moſkwy

tám im imioná porozdawał w Moſkiewſkich włościách/ á Moſkwie podawał imioná Smolenſkie. A Kniáź Conſtantin Oſtroſki námowiwßy ſie z Krolem po onym zwycieſtwie/ ciągnął z woyſkiem Litewſkim pod Smolenſko/ gdzie dla niepogod/ niewczáſow/ y záległych drog/ z wielką ßkodą ledwo we czterzy Niedziele przyciągnął/ bo ſámych wozow piczownych w Litewſkim woyſku było tyſięcy wiecey niż ßesnaście/ przy ktorych bárdzo wiele koni náßym pozdychało/ dla czego y wozy po drogách drudzy porzucáli. A Kniáź Conſtanti iáko Hetman vrzedowi ſwemu czyniąc doſyć przedſię Smolenſká przeważnie dobywał/ ále iż po temu ſtrzelby niemiał/ poſády Smolenſkie wypuſtoßywßy/ y włości okoliczne wypaliwßy/ trzy Zamki pod Moſkwą wziął/ á z wielką korzyścią/ y ſławą názad ſie do Wilná wroćił.

Prożne záwády 16000. wozow piczownych pod Smolenſko.

Potym Krol woyſko roſpuścił gránice żołnierzámi oſádziwßy/ á Kniázia Conſtantiná z Triumphem godnym w Wilnie przyimował/ y vdárowawßy hoynie do Oſtrogá odpuścił. A Krol Sigmunt rozłożywßy część żołnierzow po Zamkách vkráinnych/ drugich po leżách/ wroćił ſie z Krolową Bárbárą do Polſki.

Kniáź Conſtanti w Wilnie triumphuie.

Rozdział III.

Tegoż czáſſu Mendlikierey Carz Prekopſki gdy był wziął żołd od Krolá Sigmuntá/ y miał ciągnąć záraz z Litwą ná tę woynę przećiw Moſkiewſkiemu/ tedy w tym chytrze poſtępuiąc/ położył ſie nie dáleko od woyſká Krolewſkiego/ czekáiąc komuby ieſli Moſkwie ieſli Litwie ßczęście poſłużyło/ á ktoby z nich bitwę wygrał/ tego ſtronę trzymáć był vmyślił/ á tym czáſſem zwłoczył rozmáitymi wymowkámi ná rátunek Litwie przybyć/ bo y Moſkiewſki poſłał mu był vpominki/ wßákże widząc iż Krol zwycieſtwo otrzymał/ wnet Litewſkiego ßczęścia náſláduiąc ze wßytką Hordą ſwoią ciągnął do Moſkwy/ á roſpuściwßy zagony po wßytkich Moſkiewſkich włościách/ ták ich ſrogo bez odporu ſplundrował/ y zwoiował/ iż co nigdy w pámięci ludzkiey przed tym ſie nie tráfiło/ przez ſto tyſięcy ludzi krom dobytkow/ łupow/ y połonu rozmáitego do Hordy wyprowádził. A tymi porażkámi ſrogimi/ y ſpuſtoßenim ziem ſwoich/ Waſil Kniáź Moſkiewſki pychę hárdą złożył/ ktory ono przedtym iuż był do Ceſárzá y do inßych Pánow roſpiſał/ coby mu rádzili z Krolem Polſkim Sigmuntem poimánym czynić.

Zdrádliwa pomoc Tátárſka.

Tátarowie 100000. wiezniow z Moſkwy wywiedli.

Skorę ná Niedźwiedziu przedáwáć nie dobrze.

Ale Ceſarz Maximilian Confederat Moſkiewſkiego/ widząc iż ſie z łáſki Bożey Krolowi Sigmuntowi y Litwie zá ſpráwiedliwością przećiw Moſkwi ßczęſliwie powodziło/ wypráwił do Sigmuntá Polſkiego/ y do Włádiſłáwá Brátá iego Węgierſkiego/ y do Ludowiká Syná Włádiſłáwowego Czeſkiego Krolow poſły/ chcąc z nimi wieczne przymierze poſtánowić/ á proſił áby ſie do niego ziácháli do Preſporku. A ták potym Krol Sigmunt y Włádiſław z Ludowikiem Synem dogadzáiąc ſpolnym pożytkom wßyſtkiego Chrześciáńſtwá/ mieli ſławny ziazd z Ceſárzem Maximilianem w polu zá Preſporkiem miedzy Hamburgiem y Brugiem Miáſteczkámi Roku 1515. Lipcá dniá 16. przy czym też Poſłowie práwie wßyſtkich Monárchow/ Krolow/ Xiążąt z rozmáitych ſtron byli/ á potym 19. dniá Lipcá do Wiedniá wßyſcy wiácháli/ gdzie Ceſarz Maximilian Annę Corkę Krolá Włádiſłáwá Węgierſkiego Sinowicę Sigmuntowę/ Ferdinandowi Synowi w Małżeńſtwo poślubił/ y záraz ią ſam koronował. Támże też inßy Pánowie Koronni y Litewſcy ná tym ziezdzie wielkiey dzielności ſławne danki odnieſli/ bo káżdy co kto vmiał przeważnie w zebrániu ták wielkich á rozmáitych narodow okázował: Zwłaſzczá Rádziminſki Mázur

Sławny ziazd z Ceſárzem trzech Krolow.

wielki zapásnik. Mikołay też Rádziwił/ y Stánisław Gastołt z wielkim kosztem z Polski w Musice ćwiczonych mieli przez sto/ po Moskiewsku/ y po Tátársku/ y Kozácku przybránych młodzieńcow/ ktorzy z Instrumentámi rozmáitymi musices z Száblámi y z Saydakámi ná krzywych botách przed Cesárzem w Kościele figurą záwżdy Msze y Nieszpory spiewáli/ z wielkim podziwienim postronnych Narodow/ y Niemcow/ y Włochow/ ktorzy w tych stronách Litewskich narod być gruby przedtym rozumieli. A potym Krol Sigmunt/ ktory był wyiáchał z Krakowá dniá 5. Márcá/ záś z Wiedniá do Polski wyiáchał 6. dniá Augustá/ pożegnawszy się z Cesárzem.

Summá postánowienia Presporskiego ziazdu.

A tá byłá Summá rzeczy postánowionych/ y społnie vchwalonych ná tym sławnym ziezdzie/ iż Cesarz opuściwszy y vmorzywszy ony pirwsze nieznaszki z trzemá naymożnieyszymi Krolámi/ przymierze wieczne y spowinowácenie zobudwu stron vczynił. Przymierze też z Moskiewskim przeciw Litwie postánowione miał wypowiedzieć/ álbo go przywieść do tego przez Posły/ áby wieczną vgodę z Krolem Polskim y z Litwą postánowił. Mistrzá tákże Pruskiego do vczynienia y wypełnienia powinności y do posłuszeństwá/ y áby Koronie Polskiey/ y Krolowi przysięgał/ przywieść/ álbo go odstąpić miał iáko społnego nieprzyiacielá/ Záś pewnego czásu ná Turká woynę społną mocą podnieść postánowili. A skład też Kupieckich towárow w Wrotsłáwiu niedawno ku szkodzie Polakom postánowiony w ten czás był wniwecz obrocony. O czym też dosyć szeroko możesz czytáć *Iostum Decium in Sigismundo.*

Skład Wrotsłáwski zepsowan.

Tegoż czásu w niebytności Krolewskiey Tátarowie Prekopscy do Rusi wtárgnęli/ przeciw ktorym siedm set Zołnierzow iezdnych Pánowie Koronni/ ktorzy byli ná mieyscu Krolewskim/ wypráwili/ á gdy się ich ledwo połowicá do Trębowley sciągnęłá/ wnet Tátárow dwá tysiącá 13. dniá Márcá ná nich w Miásteczku bez wieści gdy nászy ieszcze spáli vderzyli/ Ale Jan Tworowski z Buczacá/ ná ten czás Hetman Ruskiego Rycerstwá Mąż dla dzielności Rycerskiey godny wieczney sławy/ wnet swoich Zołnierzow do zbroie pobudził/ ktorzy zá mężnego Hetmáná spráwą niewymowną śmiáłością Tátarow z Miástá wysiekli. Tátarowie záś obaczywszy/ iż Zołnierzow nászych nie wiele/ Miásto obstąpili/ y zápalić chcieli/ áby ták nászych snádniey pożyć y poimáć mogli.

Tátarowie do Rusi.

Jan Tworowski Mąż spráwny.

Bitwá z Tátáry.

Co widząc Tworowski Hetman iż się nie miał z kim oprzeć/ á w Miásteczku też żadney obrony nie było/ wszytkich Zołnierzow przez Most w cále wiodł krom dwu zábitych. O ktory Most nászy bili się z Tátáry cáły dzień/ á ták Tátarowie nie vczyniwszy nic Trębowli odciągnęli do Hordy.

Kotlessowie y Orátiussowie Rzymscy.

A Bárbara Krolowa wtorego dniá Lipcá drugą Corkę Annę vrodziłá.

Tátárscy też posłowie gdy się im ná Podolu po myśli nie száncowáło/ przyiecháli do Krakowá/ ktorzy Krolewskiego przyiazdu w Kázimierzu czekáli.

Krol potym Sigmunt wyiechawszy z Wiedniá 6. dniá Augustá 19. dniá/ tegoż Miesiącá do Krakowá przyiechał/ gdzie Krolową Bárbarę niedołożnego zdrowia dla niedawnego rodzenia zástał/ ktora potym Octobrá dniá 2. długą śmierci zápłáciłá.

W Krakowie też ná ten czás wielkie powietrze morowe pánowáło/ ktorym wiele ludzi zacnych y pospolitego gminu pomárło.

Mor w Krákowie.

Ták Krol Sigmunt owdowiáły po śmierci Krolowey Bárbáry dniá 6. do Litwy się z Krakowá wrocił/ bo tego w ten czás spráwy Ruskie y Litewskie ...bowáły/ á wziąwszy z sobą Jádwigę y Annę Krolewny/ Corki máluczkie ...ętę Siostrę Kázimierzowną do Sędomirzá przyiechał/ stámtąd Helżbietę

Sigmunt Krol do Litwy.

Helżbietę Siostrę zmowioną y poślubioną Friderikowi Legnickiemu Xiążęciu w małżeństwo z vczćiwym pocztem odesłał.

Potym Krol do Brześcia Litewskiego przyiechawszy niemáły czás zmieszkał/ rádząc o obronie y inszych potocznych rzeczách z Pány Litewskimi.

O Burzeniu Ziem Ruskich przez Tátáry/ y Woynie Pruskiey.

Rozdział IIII.

Do Jego Miłości Páná Wociechá Przetockiego Horodniczego Wileńskiego/ etc.

ROku záś 1516. Cesarz Maximilian według postánowienia y vgody ná ziezdzie Presporskim y Wiedeńskim/ słał do Wasilá Moskiewskiego Posłow zacnych kilko/ przywodząc go do vgody z Krolem Sigmuntem/ y z Wielkim Xięstwem Litewskim. Ale Moskiewski w swym vporze przedsięwziętym trwał/ obciążáiąc ná Cesárzá iż go opuścił y pirwsze przymierze zrzucił. Krol iednák Sigmunt iáko Pan pobożny z woli Cesárzowi hámował się od podniesienia Woyny ná Moskiewskiego/ wszákże gdy obaczył iż Litewskie Xięstwo ináczey pokoiu od Moskwy otrzymáć nie mogło/ iedno przez woynę/ posłał do Cárzá Prekopskiego/ áby się ná przyszłą Wiosnę do Moskwy z Hordą swoią gotował według powinności.

Tátarowie ná Moskwę.

W ten czás Władisław Kázimirzowic Krol Węgierski y Czeski/ Brát Krolá Sigmuntá/ przyiechawszy od Cesárzá z onego ziazdu/ máiąc wieku swego lat 60. vmárł/ á Ludwiká Syná ieszcze zá żywotá swego ná obiedwie Krolestwie koronowánego Namiestnikiem y Krolem Czeskim/ y Węgierskim zostáwił. Przeto Pánowie Koronni w niebytności Krolewskiey postáli do Węgier Jáná Łaskiego Arcibiskupá Gnieźnieńskiego/ y Krystophá Szydłowieckiego Woiewodę Krakowskiego/ á do Czech Andrzeiá Gróbię z Tęczyná Woiewodę Lubelskiego Senatorá rozumu dowćipnego/ y Rády wielkiey/ ktorzy Ludwikowe rzeczy w Węgrzech y w Czechach bárdzo náchylone postánowili/ y vspokoili.

Władisław Krol Kazimirzowic vmarł.

Posłowie Polscy do Węgier.

Maximilian też Cesarz áczkolwiek w ten czás wielką woyną we Włoszech z Wenetámi był zábáwiony/ wszákże czyniąc dosyć postánowieniu y zprzymierzeniu w Wiedniu z Krolámi/ iedny posły swoie wypráwił do Węgier/ y do Czech dla stánowienia rzeczy Ludwikowych/ á drugich z strony Sigmuntá Krolá/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ posłał do Moskiewskiego/ iáko Sigmuntá Herbersteiná/ y Piotrá Mraxiusá.

O tym też czytay Iouium/ Volateranum/ Cárionem/ Philippum etc.

Potym Carz Prekopski ná Nowie Czerwcá Miesiącá/ ktory miał według postánowienia y powinności do Moskwy wtárgnąć/ obaczywszy iż Krol Sigmunt w Litwie się zábáwił/ do Podola się zdrádliwie gotował/ o czym gdy częste wieści do Stárostow y Pánow Koronnych przychodziły/ nie wierzyli temu/ spuszczáiąc się ná to/ iż Prekopski był w przymierzu z Koroną y z Litwą/ ále gdy wieści zá wieściámi przyszły/ iż iusz Tátarowie ciągną/ wnet Marcin

Zdrádá Tátarska.

Kámieniecki Podolski Woiewodá iáko czuyny Senator / y Mąż dzielności sławnych przodkow godny / wziął sam ná się obronę Oyczyzny / á zebrawszy Rycerstwo Podolskie w niewielkich pocztách / złączył się z Stánisłáwem Landskorońskim / y z Janem Tworowskim. A zá tym Miesiącá Lipcá Tátárow więcey niż trzydzieści tysięcy ze cztermi Cárzykámi do Ruśi y do Podola ogromnie wtárgnęli / á położywszy się koszem nie dáleko od Buská / w zagony po wszytkich stronách rospuścili pałąc / łupiąc / zábijáiąc / wiążąc co się im náwinęło. Potym przepráwiwszy się przez Dniestr áż do Tátrow Gor Węgierskich wszytkie kráiny splundrowáli / co się nigdy w pámięci ludzkiey nie przytráfiło. Piße Jodocus Decius iż więcey niż ßeśćdziesiąt tysięcy ludzi w ten czás w niewolą zábráli / krom Dziatek / y Stárych / ktorych z okrutności Pogáńskiey siekli y ścináli. A Krol w ten czás stánowiąc obronę przećiw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi w Wilnie Seymowáł. Wßákże Slachtá Ruska y Podolska z wrodzoney ku oyczyźnie miłości zebráli się chcąc odpor dáć Pogánom / ále nie wczás / Jednák gdy do Buská szturmowáli / y vsilnie go (nád obyczay Tátarski) dobywáli / byli odbići od nászych. Názáiutrz záś gdy ich v szturmu nie máło zbito / spaliwszy przedmieśćie / łupámi obciążeni / ciągnęli ku Wiśniowcu / gdzie ná czterdzieśći mil wszytki włości wßerz y wzdłuż ogniem y mieczem splundrowáli. Mikołay Fierley z Dąbrowice Hetman wielki Koronny z Pány y z Slachtą Ruską / y Podolską gonił ich áż do Wiśniowcá / ále iż nie rowną widział / muśiał dáć pokoy. A Tátárowie w cáłości od Wiśniowcá z wielkim połonem do Hordy vßli / Tylko ieden ich vphiec w ktorym było Tátarow dwie śćie wszyscy w bláchowe zbroie nád obyczay iáko Niemcy vzbroieni / gdy się byli od wálnego odłączyli / od Kniáziá Wiśniewieckiego Kozakow do iednego pobići / ták iż żaden nie viechał. Márćin też Kámieniecki z niewielkim pocztem żołnierzow wyciągnąwszy z Miedzyboża / A Jan Tworowski z Buczacá z Landskorońskim / v Trebowley ieden zagon Tátárski mężnie porázili / Drugi tákże ich vphiec w ktorym było Tátarow pięć set / wszytkich do iednego ná głowę ßczęśliwie zbili y pogromili / wßákże Tátárowie gdy vsłyßeli iż nászy po nich gonią / wnet biedne Białegłowy / Pánny / y Dzieći ktorzy nie mogli vciekáć posiekli / y okrutnie pomordowáli.

Pánowie Podolscy przećiw Tátárom.

Tátárowie áż do Tatrow burzą.

60000. więźniow z Polski.

Tátárowie szturmuią.

Okrucieństwo Tátárskie.

Tátárowie w Kirissach nád obyczay vbráni / pobići.

Nászy Tátárow gromią.

Ták tedy to Pogáństwo gdy z wielką korzyścią bez odporu y vtráty swoiey vßli / skoro Dniepr przebyli połon wszytek do Hordy odesłáli / á sámi drugi raz odwrot do Ruśi znowu vczynić chćieli. Ale Sigmunt Krol z Litwy posłał do Cárzá Prekopskiego / vskárżáiąc się o ty ßkody y splundrowánie Páństwá swoiego / á o złamánie przymierza. Tátárski záś Carz przez Posły swoie wymawiał się z tego / ná młodź nievhámowáną / ktorey on nie mogł powściągnąć / wszytkę winę wkłádáiąc / wßákże pirwße przymierze chćiał odnowić / á ná Moskiewskiego ze wszytką Hordą y Rycerstwem swoim ślubował się obroćić / á Litwę od Moskiewskiey woyny sam przyrzekł zástąpić.

Wymowká Tátárska.

W ten czás też práwie Rycerstwo Ruskie / Wołyńskie y Podolskie z Kozakámi zá gránicę Turecką wtárgnąwszy / pod Białogrodem y Tehinią przez kilko tysięcy trzod Czabańskich Owiec / y stádá Końskie / y Báwołow záięli / A Turcy dogoniwszy nászych stoczyli z nimi ręczną bitwę / támże nászy widząc iż inßą drogą nie mogli vbieżeć / iedno się mężnie bijąc bronią sobie przeście wolne vczynić / wnet porzućiwszy boiaźń / śmiele się Turkom zástáwili / á gdy ták długo zobudwu stron / Turcy o záięte dobytki / nászy záś o zdrowie y o wzdobycz mężnie czynili / nászy położywszy ná plácu Turkow nie máło ostátek ich rozgromili / á przy wszytkiey korzyśći zostawszy / zdrowo do Podola (ácz zá ono splundrowánie Tátárskie nie stało) vßli.

Bitwá nászych z Turkámi.

Turcy porázeni.

Gdy się ty burdy w Ruśi y ná Podolu toczyły / wnet Moskiewski Xiądz Wásil

Wásil posłał z drugiey strony woysko swoie ná plundrowánie Xięstwá Litewskiego / ále máło z łáski Bożey w Litwie vczynił / Bo Litewscy Zołnierze ściekáiąc z Zamkow vkráinnych / często Moskwę trwożyli w piczowániu imáli / wßákże do wálnego stoczenia bitwy nieprzyßło / bo áczkolwiek było kilko tysięcy Litewskiey Slachty po gotowiu do potkánia / wßákże Moskwá spárzywszy się ná oney Horßáńskiey bitwie nie śmiáłá náćieráć.

Moskwá do Litwy.

Moskwá się stoczenia bitwy strzeże.

Tátárski też Carz chcąc Krolá Sigmuntá zá ono splundrowánie Ruskich kráin ktore nád przysięgę vczynił vbłágáć / y przeiednáć / zebrawszy ośmdziesiąt tysięcy / iáko byłá sławá / woyská z Hordy swoiey / bez wieśći do Moskwy wtárgnął / co vsłyßawszy Wásil Wielki Xiądz Moskiewski strwożył sobą bárdzo / wnet woysko ono z Litwy wroćił / á przećiw Tátarom wszytkę moc swoię posłał. Tátarowie też z łupem y połonem do Hordy się wroćić chćieli / y iuß wyciągáli / w tym czáśie Moskwá ná nich przytárłá / wywabiáiąc ich do wálney bitwy / Tátarowie záś wspomniawszy ná świeże ßczęśćie swoie / ktore ich na Podolu potkáło / y ná onę pirwßą porážkę Moskwy zá Orßą od Litwy / obroćili się tańcem zwykłym do Moskwy / á gdy się wálne woyská zobu stron potkáły / Moskwá nie dotrzymawszy plácu pierzchnęli po polách / á Tátárowie przy wszytkich łupách zostawszy z sowitym połonem do Hordy vßli / Powiádáią / iż w ten czás Moskwy ná poboyscu więcey niżli dwádzieśćiá tysięcy poległo.

Tátárowie z Litwy Moskwę zwroćili.

Moskwá od Tátárow porážona.

Tegoż czássu Albricht Margraf Brandenburski / Mistrz Pruski / nowe burdy przećiw Krolowi Polskiemu Wuiowi swoiemu hárdzie wzniecał / á chcąc Zmodzką Ziemię od Litwy ku Prussom oderwáć / posłał był kilko vphow Reyterow y Knechtow ná burzenie Zmodzi / Ale Jan Mikołáiewic Rádziwił / Zmodzki Stárostá bez mießkánia wnet się zebrał z Slachtą / y z Rycerstwem Zmodzkim / ktorzy w iednym kącie ciásnym nie dáleko od Rágnety dwie śćie Knechtow záskoczywszy / ná głowę ich zbili. Co vsłyßawszy Mistrz Pruski / iż się Slachtá Zmodzka ostrożnie miáłá / wroćił ostátek woyská do Krolewcá nie wskorawszy.

Początek woyny Pruskiey.

Niemcy od Zmodzi poráženi.

Tegoż czássu Pánowie y Slachtá Mázowiecka / sprzykrzywszy się srogim pánowánim y roskázowánim nieprzystoynym Białey głowy Xiężny Anny Wdowy po Conradzie Xiążęciu zostáwioney / chćieli wziąć y podnieść ná Stolicę Xięstwá Mázowieckiego Xiążę Stánisłáwá stárßego / á gdy im Xiężná tego broniłá / oblegli ią ná Zamku Mączkowie / gdzie się byłá z Synámi Xiążęciem Stánisłáwem y z Jánußem záwárłá / tám gdy szturmowáli / chcąc sobie gwałtem wziąć ná Xięstwo Xiążę Stánisłáwá stárßego / z przygody iák to bywa w tákiey trwodze / strzáłá z łuku do Zamku z polá wystrzelona / Czapkę ná głowie v Xiążęciá Stánisłáwá przebiłá / á ták on ktorego wszytká Slachtá y pospolstwo Mázowieckie prágnęło ná pánowánie / od swoichże ácz niechcących máło gárdłá nie dał. Ale to ßkodliwe zámießánie Arcibiskup Łaski vspokoił / wszytkę te sprawę do przyßłego Seymu odłożywszy.

Burdy Mázowieckie.

Niebespieczność Xiążęciá Mázowieckiego Stánisłáwá.

Tegoż czássu Leo Papież / wtory raz Miłośćiwe Láto y Odpusty do Polski przysłał / ále Ludzie ná Papieżá iuß w ten czás máło dbáć poczęli / przeto przez dwie Lecie w Polßce y w Litwie nie bárdzo wielką summę Legatowie zgromádzili / ktorych iednák czwartą część ná opráwę Zamku Kámieńcá Podolskiego / á trzech ostátnich części połowicá rozdzieloná / iedná część Rzeczypospolitey Koronney / ku obronie przećiw Tátarom / druga ná wystáwienie Kośćiołá Arcibiskupiego Gnieźnieńskiego miáłá być oddána.

Miłośćiwe Láto.

Tegoż czássu Woyciech Fontinus Włoch Mnich Zakonu S. Fránćißká pobożny / y wielkiey nauki Człowiek / nie dawno od Papieżá przysłány do Krákowá /

Woiciech Fontinus zábit.

Krákowá / gdy był w Klasztorze S. Fránciszká stárszym Ministrem przełożony/ á inszych Mnichow z rospustności hámowáć począł / oni wnet sprzysiegli sie/ á ták Miesiącá Wrześniá dniá piątego w nocy wybili do niego v Celle drzwi / á porwawszy nágiego wywlekli / tám Káznodzieiá vderzył go kijem w szyię áż mu kárby spádły/ y ták go okrutnie zámordowáli.

Okrucienstwo Fránciszkanow.

Tegoż Roku gdy Krol w Litwie mieszkał / rostyrk szkodliwy záczął sie był w Prusiech miedzy Gdánskimi Mieszczány y Slachtą Pruską / wszákże Krol początkom szkodliwym wczás zábiegáiąc / wszytko to záraz vspokoił przez Máciejá Drzewickiego Biskupá Kuiáwskiego.

Rosterki Gdánskie y Pruskie.

Potym ná schodzie Nouembrá/ Tátarowie ktorzy z Moskwy wyciągnąwszy/ położyli sie byli v czarnego lássu/ rozdzielili zagony ná czterzy woyská/ z ktorymi do Rusi y ná Podole wtárgnęli. Pirwsze woysko ciągnęło do Kámieńcá Podolskiego/ Drugie do Litáwiczá/ Trzecie do Miedzyboża/ Czwarte w Szyńkowski Powiát zagony rospuściło / ktory gwałt widząc Pánowie Koronni/ wnet z dwiemá tysiącmi iezdnych Zolnierzow ktorych gotowych po oney pirwszey szkodzie mieli / ruszyli sie przeciw Tátarom / Slachtá też wszytká Ruska widząc iż sie im pirwsza niedbáłość znáć byłá dáłá / niechcieli więcey w domách nieprzyiacielá czekáć / zebráli sie wszyscy ochotnie / smiele zábiegáiąc Pogánom. Stánisław Landskoronski Kámieniecki Stárostá wziął ná sie obronę Miedzybozkiego/ y Litawickiego powiátow/ á potkawszy sie dwá kroć z Tátary poráził ich szczęśliwie y pobił / y wszytek połon wyswobodził / Murzow też y Vlanow przedniey szych kilko poimał.

Tátarow czterzy woyská do Rusi.

Stánisławá Landskoronskiego dzielność.

Záś Xiążę świętey pámięci y wieczney sławy godne Roman Kniáziá Constantiná Ostroskiego Synowiec ná drugi zagon Tátarski vderzył/ á gdy Tátarowie rozgromieni iuż vciekáć chcieli / Kniáź Roman z wielkiey zápálczywości w srzodek ich skoczył / tám gdy włáśną ręką Pogánow kilko zábił / wnet zá nieszczęściem koń pod nim padł / A Tátárowie przyskoczywszy Kniáziá Romaná w sztuki rozsiekáli / wszákże nászy zá łáską Bożą onych wszystkich Tátarow potym y ich zagony pogromili / y ná głowę ich poráziwszy łupy wszystki y połony odbili/ gdzie Jakob Secygniewski y Páweł Farurey wodzowie dank dzielności odnieśli.

Kniáź Roman zábity.

Tegoż czássu Wasiley Wielki Kniáź Moskiewski włości vkráinne Litewskie woiował: Przeto Krol Sigmunt Roku 1517. wyprawił przeciw iemu Kniáziá Constantiná Ostroskiego Hetmáná z woyskiem Litewskim y Ruskim/ y Janá Swiercowskiego z Polskimi / Czeskimi / y Moráwskimi żołnierzámi/ o ktorych vsłyszawszy Moskiewski zárázem vstąpił z woyskiem swoim / pámiętáiąc ná Horszeńską przeszłą porażkę / Wszákże nászy zá nim goniąc wiele iego ludu ná rozmáitych mieyscách zbili / y wszystkę Siewierską ziemię ogniem y mieczem zwoiowáli.

Moskiewski vcieka.

Lepszy karány.

Potym zwoiowawszy Siewierskie kráiny ná południe y ná wschod leżące/ obrocili sie do pułnocnych kráin Moskiewskich ku Pskowu / á przepráwiwszy sie przez Dniepr / Dźwinę / y insze Rzeki / przyciągnęli áż pod Opoczkę Zamek drzewiány/ ále przyrodzenim mieyscá obronny/ do ktorego gdy Czechowie szturmow kilko nie vczyniwszy dziury przypuścili/ wiele ich Moskwá z blánkow zbiłá/ obciąiąc kłodziny záwieszone/ tákże kámieńmi y rozmáitą strzelbą. Dla tego nászy popadwszy niemáłą szkodę w ludu pieszym / á nie wziąwszy Zamku / ktory pierwey Swinim karmnikiem názywáli / názad odciągnąć musieli / wszákże wielkie szkody w Ziemiách Moskiewskich bez odporu poczynili / y ták długo wszerz y wzdłuż woiowáli/ áż ich zimá do domu wrocić sie przymusiłá/ z ktorey wypráwy Litwá wielkie korzyści y łupy odniosłá. Działo sie to Roku 1517.

Nászy Moskwę burzą.

Nászy pod Opoczką poráženi.

Potym Roku 1518. Boná Xiążęciá Mediolanskiego Janá Sforciego

Corká/

Corká / zá nárzienim Máximiliáná Cesárzá przyniesiona iest do Krákowá w Małżeński stan Sigmuntowi Krolowi / przez Janá Konárskiego Archidiakoná Krákowskiego/ y Stánisłáwá Ostrorogá Castellaná Káliskiego/ tegoż Roku koronowána byłá przez Janá Łaskiego Arcibiskupá Gnieznienskiego / przy wielkości rozmáitego zebránia Pánow Polskich y Litewskich.

Boná Krolowá

Roku 1519. Miesiącá Sierpniá Tátarowie zwoiowawszy Bełską/ Lubelską y Chełmską ziemię/ porázili nászych v Sokala. Bo niechcieli słucháć zdrowey rády Kniáziá Constantiná Hetmáná Litewskiego sprawnego / ktory był z Litwą y z Rusią ná rátunek Polakom przybył. Tám Fredro Mąż wielkiego sercá (iáko drugi Decius Pater przeciw Látinom / y Decius Filius przeciw Tuskom) mogąc vbieżeć skoczył miedzy Tátáry z kopią zábiwszy ich kilku / bił sie ták długo poki mu sił zstawáło / á nie dał sie poimáć áż go w sztuki rozsiekano. Z tego są y dziś Fredrowie zacni w Przemyskiey ziemi. To też był vczynił Melsztinski Spitek/ gdy ono Tátarowie Witołtá porázili.

Nászy v Sokala poráženi.

Fredrus drugi Decius.

Tegoż Roku Albricht Mistrz Pruski Siestrzeniec Krolewski czynił szkody ná vkráinie Polskiey y Zmodzkiey ziemi / y iáwną woynę przeciw Krolowi Sigmuntowi Wuiowi swoiemu wzniecał. Przeto Krol zebráwszy lud służebny z Polski / z Czech / y z Moráwy wypráwił ich do Prus / Litewskich też Xiążąt y Pánow/ tákże Slachty bárdzo wiele wyszło Polakom ná pomoc/ do Prus z Hetmánem swoim Jurgim Mikołáiewicem Rádziwiłem Stárostą Grodzienskim/ ktory był potym Pánem Wilenskim. Ták tedy Polacy złączywszy spolne mocy z Litwą y z Rusią ná kilku mieyscách Prussakow porázili szczęśliwie / y dobyli tych Zamkow / Holándu / Prabuty / Qwidzyná / Mielzáká/ Milmłyná / Sierierki/ Piśi/ Lubáwy/ Ornety/ y wiele inszych Miast/ y Wśi spustoszyli/ y Brandenburg Zamek obronny y Miásto wzięli.

Woyná Pruska.

Polacy y Litwá do Prus.

Nászych szczęśliwe powodzenie.

Potym Roku 1520. Wolfgang Schonenburg Hetman Mistrzá Pruskiego máiąc Knechtow dziesięć tysięcy z Niemiec / á iezdnych cztery tysiące / wziął Tczow Miásto nád Wisłą dobrowolnie podáne. A osádziwszy Tczow ciągnął do Gdánská / y położył sie obozem ná gorze Biskupiey / cztery tysiące kul/ iáko Kroniká Pruská opiewá / do Miástá z dział wielkich wypuścił / á namnieyszey szkody nie vczynił oblężonym.

Tczow wzięty.

4000. Kul do Miásta Gdánskiego prozno.

Ná ostátek táka nędzá przyszłá ná Knechty / iż kto sie iedno z Miástá wyrwáć nie lenił/ ten ich bił/ y imał/ y chłopiętá ich wiązáły y biły/ gdy chłopi zgłodnieli/ włáśnie iáko pod Połockiem Roku 1579. A gdy ich bárdzo wiele zbito y poimano / musieli od oblężenia nieborzętá vciekáć. Krol też Sigmunt Gdańszczánom ná odsiecz posłał był dwánaście tysięcy iezdnych przebránych Polakow y Litwy / ktorzy ostátek onych Niemcow vciekáiących pobili/ y porázili/ drugich Kászubiánie/ y Pomorzánie potopili / ták iż sie ich máło do Niemiec wrociło. A Polacy y Litwá zá tym szczęśliwym powodzenim / wzięli Tczow/ Choynicę y Stárygrad. Insze Zamki y Miástá dobrowolnie sie Krolowi podáły / á Krzyżakow y ich Stárosty wyrzucili.

Knechci pod Gdánskiem poráženi.

Radwánkowski tylko Ornetę Mistrzowi álbo dla dárow álbo dla boiáźni podał/ dla czego był czći odsądzon ná wálnym Seymie Piotrkowskim.

Radwankowski czći odsądzon.

Tegoż Roku w Krákowie Bormistrzá y dwu Ráycow Kázimirskich ścięto/ iż nie słusznie poimawszy Slachcicá niiákiego Słáboszá dáli byli skwápliwie ná gorącym práwie ściąć.

Tegoż Roku 1520. Boná Krolowá wtora Sigmuntowá/ vrodziłá Sigmuntá Augustá pierwszego dniá Augustá Miesiącá w Krákowie/ á Krol w ten czás był w Toruniu/ dla woyny Pruskiey/ gdzie iednego práwie czássu y o zwycięstwie nád Krzyżaki / y o Synu szczęśliwie národzonym otrzymał nowinę.

Sigmunt August vrodzony.

A Mistrz

A Mistrz Pruski widząc iż prożno przeciw osnowi wierzgáć/ prosił przez przyiacioły łáski y przymierza do czterzech lat v Królá/ czego mu Krol łáskáwie pozwolił Roku 1521.

Posłowie Moskiewscy do Krákowá.

Roku záś 1523. Posłowie Moskiewscy od Wasilá Wielkiego Kniáziá do Krákowá w pięći set koni przyiáchali / y wzięli przymierze z Krolem y z Litwą do pięći lat.

Turcy y Tátárowie Podgorze zwoiowáli.

Roku 1524. Turcy y Tátárowie Lwowską/ Sanocką / Bełską/ y Podolską Ziemię okrutnie raz po raz zwoiowáli/ á Polacy z nimi zetrzeć nie śmieli/ pámiętáiąc Sokalską porażkę. Zá czym Pogáni nieopłákáną szkodę we wszystkiey Ruśi Podgorskiey vczynili.

Tegoż Roku Jwan Wasilewic Kniáź Moskiewski Hordę Kazáńską y Zámek/ skąd się Cárzem piße/ opánował.

Zakon Krzyżácki w Prusiech vstał.

Potym Roku 1525. Márcá Miesiącá dniá 10. Albricht Mistrz Pruski Márgrábic Brandenburski vczynił Hołd y Przysięgę Krolowi Sigmuntowi w Krákowie śrzod rynku ná Máiestacie siedzącemu / támże zrzućił Płaszcz Zakonu Krzyżáckiego / á ná Xięstwo Pruskie od Królá iest przełożon / á od tego czásu Zakon Krzyżácki / z ktorym Litwá przez kilko set lat rozmáite woyny toczyłá/ w Prusiech vstał.

Rayce Gdáńscy śćináni.

Roku 1526. Krol Sigmunt do Gdáńská przyiáchawszy burdy nowo wszczęte vspokoił/ tych ktorzy byli przyczyną rosterkow dał śćiąć sześći/ á potym siedmi/ inszych do Zamkow ná więzienie rozesłał / á drudzy ná morze vciekli.

Tegoż Roku Albrichtowi Xiążęciu Pruskiemu przyniesiono w małżeństwo Dorotę Siostrę Krolá Duńskiego do Krolewcá.

Mazowsze do Polski wcielone.

W tenże prawie czás gdy Janusz Xiążę Mázowieckie vmárło w młodym wieku po Brácie Stánisławie we dwu lat / Krol Sigmunt przyiáchawszy z Gdáńská do Wárszáwy/ wwiązał się w Xięstwo Mázowieckie z zupełną mocą/ y wcielił ie y przyłączył do Korony Polskiey / áczkolwiek przećiw temu wiele Slachty y Pánow Mázowieckich było.

Tegoż Roku 1526. Ludowik Krol Węgierski y Czeski Xiążę Slaskie etc. Wnuk Kázimierzow / á Synowiec Sigmuntow porázon iest od Tureckiego Cesárzá Solimáná v Mohárza z wielkim y ostátnim vpadkiem Węgierskiey Korony / sam gdy vciekał z przegráney bitwy od własnego koniá przytłoczony vtonął y zádußon w błotnym potoku 27. dniá Miesiącá Sierpniá w dzień śćięćia S. Janá. Soliman potym wziął Budzyń y insze Zámki y Miástá vżywáiąc zwycięstwá. O tey nieopłákáney Bitwie czytay Paulum Jouium / Herbersteinum / Cureum / Bielskiego etc. O ktorego záłosney śmierći możemy włáśnie on wierß de Pallante przypomnieć Wirgiliußow:

Quem non uirtutis egentem

Abstulit atra dies & funere mersit acerbo.

Roku 1527. gdy Tátárowie wielkie ßkody częstymi wtarczkámi w Ruśi/ w Polßce/ y w Litwie przyległey czynili/ wnet Pánowie Litewscy z miłości oyczyzny zebráli się przećiwko im ochotnie / z Rycerstwem Wołyńskim / á naprzod Kniáź Constantin Ostroski Hetman / y Jurgi Siemionowic Xiążę Sluckie / y Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Stárostá Grodzieński / Kniáź Fiedor Sanguskiewic Włodimirski / Kniáź Jwan y Alexander Wisniewieccy/ Kniáź Alexander Czártoriyski/ Andrzey Niemirowic Woiewodá Kijowski / Ostafiey Daśkiewic Stárostá Cyrkáski/ y Kaniewski/ y wiele Pániąt y Slachty ochotney z Litwy y z Ruśi / ktorzy przyciągnąwszy do Kijowá / gonili Tátárow zá Kijow mil 40. áż ná Holßanicę / ktorych było z wielą Carzewicow trzydzieśći y cztery tysiące/

tysiące / ktorych zá pomocą Bożą Litwá y Russacy śmiáłą á mężną bitwą sczęśliwie ná głowę poráźili / á połonu związánych Chrześćian oboiey płci z Ruśi / z Podola / y z Podgorza ośmdziesiąt tysięcy odgromili / y łupy wszystki z dobytkiem sowito odięli. Tátárow ná plácu pobitych zostáło 24000. miedzy ktorymi też Turkow wiele było z Jmbraimem Woiewodą Prekopskim / A Cárewicowie stárszy Obuskak Soltan/ y Dziusub Sultan / y Kohuczuk Biy/ w máłey drużynie vbiegli. Jnszych Murzow y Vlanow bárzo wiele zbito / á drugich poimano. Jurgi Siemionowic Xiążę Sluckie/ drugi ich zagon poráźił v Kaniowá y v Cyrkáß z Ostaphiem Daśkiewicem.

Litwá Tátárow porázilá ná Holßánicy.

Janusz Waydá porázon.

Tegoż Roku 25. Miesiącá Septembrá Janus Waidá Krol Węgierski/ ktory był po Ludwiku koronowan od niemáłey częśći Pánow Węgierskich/ porázony iest v Tokacza od ludu Ferdinandá Krolá Rzymskiego y Czeskiego/ ktory też bliskośćią dochodził Krolestwá Węgierskiego po żenie swoiey Annie Práwnucce Jágełowey / Corce Władisławá Krolá Węgierskiego y Czeskiego Kázimierzowicá. Janusz Waydá porázony naprzod do Kámieńcá Podolskiego przybieżał/ potym do Tarnowá/ gdzie kilko Miesięcy czekáiąc pomocy/ y pogody mießkał / á potym zá foritowánim Hieronimá Łaskiego (ktoremu potym dobrodzieystwo niewdzięcznie więzienim płáćił) był wprowádzon ná Krolestwo Węgierskie / przez pomoc Solimáná Tureckiego / Zkąd Węgerska Ziemiá w podawánie/ á potym w władzą Turecką przyßłá. A my się też cudzą á sąsiedzką przygodą karzmy.

Węgerska Ziemiá w Tureckie podawánie.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Ktory wierß mnie często w podrożney Tureckiey rozmowie zá Andrinopolim / Alexander Kindi dziśieyßego Krolá náßego Stepháná z Siedmigrodzkiey Ziemie Poseł/ z ciężkim wzdychánim vpadku swoiey oyczyzny przypominał.

Dziw srogi vrodzony.

Tegoż Roku 1527. w Brankowie v Rádomiá vrodził się wielki á stráßny dziw człowieczego xtałtu / ktory miał Lwią głowę/ pierśi kosmáte / á zębomá stráßliwie zgrzytał / rycząc ogromnym głossem / ośm godzin trwał żywy.

Rzym wzięt. O tym czytay Jouium et Sleidanum.

Tegoż Roku Borbonius z woyskiem Cesárskim Rzym wziął / y Papież ná Castrum Angeli obleżony/ podał się ná łáskę Cesárską. Ale Borbonius tám zábity został v sturmu.

Roku záś 1528. Krol Sigmunt z Krolową Boną do Litwy wyiáchał Miesiącá Márcá/ postánowiwszy y vspokoiwszy Pruskie/ Mázowieckie/ y Podgorskie rzeczy/ tákże Koronne ná Seymie Piotrkowskim.

Sewerinus Nordwed.

Támże gdy Krol w Wilnie mießkał / przyiáchali do niego Posłowie Moskiewscy / skárżąc się ná zboycę Morskiego Seweriná Nordwedá / ktory Moskwi wielką ßkodę czynił / ále Krol do niego nie miał nic / bo był nie Lifland/ iáko Bielski piße / ále Nordweyczyk / przedtym Krolá Duńskiego Christierná Morski Hetman. O ktorym czytay Herbersteinum *in rebus Moschouiticis fol. 54. de Ieiunio*.

Náßy poimáni od Tátárow ná czáty.

Roku potym 1529. Ostan Carz Tátárski w polach pod Oczakowem náßych ktorzy w kozáctwo chodzili nád vmowę poimał / Mikołáiá Sieniáwskiego Hetmáná Koronnego/ Jerzego Latálskiego/ y inßych wiele Rotmistrzow z ich Rotámi / ktorych Tátárowie po rokowániu prosiwßy ná część powiązáli/ ták iż się iedni muśieli okupowáć / á drugich do Turek przedáli. *Sero sapiunt phriges*, po ßkodzie Polak mądr.

Sigmunt August ná Wielkie Xięstwo.

Tegoż Roku 1529. ná dzień S. Łukaßá Sigmunt August Krolewic máiąc lat dziewięć wieku swego / był ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie / y

Zmodzkie/

Zmodzkie od Pánow y Rycerſtwá Litewſkiego wybrány/ y podnieſiony/ ná Zamku w Kościele S. Stániſłáwá/ przy bytnośći Oycá Krolá Sigmuntá y Krolowey Bony/ y wielu Xiążąt y Pánow Duchownych y Swieckich.

A potym tegoż Roku odiáchał Krol Sigmunt z Litwy do Polſki ná Siem Piotrkowſki/ ktory odpráwiwßy/ iáchał do Krákowá/ w wielkich poczṫách Pánow y Rycerſtwá ták Polſkiego iáko Litewſkiego/ ná Koronácią Syná ſwego Sigmuntá Auguſtá/ Roku 1530. Ktorego czáſſu Wilno ták ſrogo pogorzáło/ iż go ledwo trzecia część zoſtáłá/ Kościoły też ták Rzymſkie/ iáko y Ruſkie wielki vpadek przez ogień wzięły.

Wilno zgorzáło.

Tegoż Roku 1529. Turcy Wiedeń oblegli/ gdzie ich zbito ośmdziesiąt tyśięcy v ßturmow/ ták iż zá łáſką Bożą z sromotą odciągnąć muſieli.

Turcy v Wiednia prożno.

O Koronáciey Sigmuntá Auguſtá Wielkiego Kiedzá Litewſkiego ná Kroleſtwo Polſkie/ Roku 1530.

Rozdział V.

BYły ſię Xiążętá y Pánowie Koronni y Litewſcy/ tákże poſtronni do Krákowá ná ceremonią Koronáciey vchwaloney ziecháli/ Roku 1530. Februariá álbo Lutego dniá 21. Sigmunt Auguſt był koronowan y pomázan ná Kroleſtwo Polſkie/ przy bytnośći Xiążąt Albrichtá Pruſkiego/ Jrzyká Opolſkiego/ Fridrichá Legnickiego/ y inych/ z wielkimi triumphy/ rádością/ y weſelim wßyſtkiego zebrania.

Tegoż Roku Węgrowie y Turcy porázili ßeść tyśięcy Knechtow y Hißpanow Ferdinandowych pod Budzyniem/ gdy Janá Waydy wtory raz dobywáli. A Jan ſię od tych cżáſſow otrząſnął/ ácz z ßkodą wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey.

Knechci poráżeni.

Tegoż Roku Tátarowie wtárgnęli do Litwy/ ktorych Kniáź Jwan Dubrowicki z Rycerſtwem Litewſkim poráził ná vrocziſcu Płozorze/ y łup wßyſtek odgromił.

Tátarowie porázeni.

Tegoż Roku Litwie y wßyſtkim kráinom do Wielkiego Xięſtwá przyległym dáne ſą práwá piſſáne z vchwałą wßyſtkich Stanow ná S. Michał.

Práwá Litwie piſáne.

A w Wilnie powietrze morowe ſrogie pánowáło.

Roku potym 1531. Petriło Woiewodá Wołoſki/ złamawßy hołd y przyſięgę/ wtárgnął z wielkim woyſkiem do Pokuckich kráin Koronnych/ z Wołochy/ z Węgry/ z Turki y z Multany/ Sniátin/ Kołomyią/ Tiſmienicę y inße Miáſteczká y Włośći áż do Hálicza zwoiował.

Woyná Wołoſka.

Przeto Krol Sigmunt zebrawßy Żołnierzow ßeść tyśięcy zá pieniądze/ poſłał ich przećiw krzywoprzyśięſcy Petriłowi/ z Hetmánem pámięci ſławney Jánem z Tarnowá Herbu Leliwy.

Naprzod tedy Żołnierze Polſcy mieli bitwę z kilkiem tyśięcy Wołochow ná vrocziſcu ktore Gozdziem zowią/ gdzie zá pomocą Bożą fortelem ich porázili/ y łupy odbili.

Potym

Potym Jan Tarnowſki Hetman/ widząc iż ſam Woiewodá z wielkim woyſkiem przećiw iemu ciągnie/ położył ſię z ßeścią tyśięcy żołnierzow ſwoich v Obertiná ná mieyſcu obronnym/ obwárowawßy oboz dobrze páſiekámi/ y wozámi zprzężonymi. Wołoſki Woiewodá vfáiąc w wielkośći woyſká ſwoiego/ ktorego miał pięćdzieśiąt tyśięcy/ przybliżył ſię śmiele tuż pod oboz nászych/ á ku więtßemu ſtráchowi z onymi ogromnymi vſámi vkazał ſię z gory/ potym ná harc nászych kazał wywabiáć/ y z Dział wielkich ſtrzeláć/ ktore namnieyßey ßkody w nászych nie vczyniły/ bo iż niżey leżeli/ tedy ich kule przenośiły. Szydzili Wołochowie z nászych/ Ale Tarnowſki nárychtowawßy Działá ſwoie porządnie/ y lud ſpráwnie vßykowawßy v Bram obozowych/ kazał też ná Wołochow ſtrzeláć. Stáſkowſki ſtárßy nád Działámi/ zá pierwßym ſtrzelenim pod Działem Wołoſkim oś vtrącił áż vpádło/ y Pußkarzá obráził/ wytoczyli ſię potym z obozu Polßcy Rotmiſtrzowie Bálicki/ Mikołay Sieniáwſki/ Máciey Włodek y inßy/ potkáli ſię mężnie/ iáko Leonides z Perſámi/ z Wołochy/ nászy męſtwem/ Wołoßy wielkością przechodzili/ krzyk Mężow bitnych zobudwu ſtron/ trzaſk z Dział y z Ruſnic/ ránnych pod końmi ſtękánie/ koni bez Pánow zbitych ogromne rżánie/ Echo w leśiech y po gorách rozdwoiał. A w tym Prokop y Alexander Sieniáwſcy z Herbu Leliwy rodzoni Brácia/ przypadwßy z Rotámi świeżymi w bok Wołochom/ rozerwáli ich/ z obozu záś ſtrzelbę gęſtą ná drugich Tarnowſki Hetman kazał wypuśćić/ á rozrzućiwßy páśieki obozu ſwoiego ſámi Polacy/ ſkoczyli wßyſcy zápalczywie do Wołochow/ ktorzy zárázem tył podáli/ rożno po polách vciekáiąc/ Polacy ich gonili dáleko/ bijąc/ śiekąc y wiążąc. Ták iż zá dziwnym fortowánim Bożym one pięćdzieśiąt tyśiąc Wołochow y Turkow/ nászych ßeść tyśiąc/ á práwie garść ludzi pobiłá/ y rozgromiłá/ Więźniow zacnieyßych tyśiąc poimáli. Oboz wßyſtek wzięli/ y Dział wielkich 50. krom máłych y ręczney ſtrzelby/ To wßyſtko z triumphem do Krákowá prowádzono. A Woiewodá Petriło ránny ledwo ſámowtor vciekł.

Náßych oboz v Obertiná.

Bitwá nászych z Wołochy.

Sieniáwſkich dzielność.

Wołoßy poráżeni.

Tegoż Roku Jan łaſki ſławney pámięći práwy Oycżyc Oycżyzny Arcybiſkup Gnieznienſki vmárł/ ná iego mieyſce wſtąpił Máciey Drzewicki Biſkup Kuiáwſki.

Roku 1533. Hetman Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego drugi Annibal/ Pirrus/ y Scipio Ruſki y Litewſki/ Kniáź Conſtantin Oſtroſki Jwánowic Woiewodá Trocki/ Mąż świętey pámięći y trudno wyſławioney dzielnośći/ nád Tátary y Moſkwą częſty á ßczęśliwy zwycięzcá vmárł/ po Wniebo wzięćiu Pánny Máriey/ ná iego mieyſce Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Hetmánem wielkim wybran.

Kniáź Conſtanti vmárł.

Tegoż Roku w Moráwie nád Olomuńcem trzy Słońcá vkazáły ſię ná Niebie.

Tegoż Roku Piotr Opalenſki poßedł do Turek/ ziednał przymierze z obiemá Krolámi dożywotne/ od Turkow/ Tátarow/ y Wołochow.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku Mieśiącá Czerwcá Turecki Ceſarz Soliman we dwu ſet tyśięcy woyſká/ do Rákuſkiey Ziemie przyciągnął/ gdzie pod Gunßem Miáſteczkiem trzynaśćie ßturmow ſtráćił/ zá mężnym dokázowánim Mikołáiá Juriſchicá Węgrzyná/ ktory ſię potym Turkom ſam dobrowolnie podał ná rokowániu/ czym y Lud nędzny y Miáſto wybáwił od oblężenia.

Turcy do Rakus.

Roku 1534. Tátarowie ná Wołyniu plundrowáli/ z ktorymi kilko bitew Rotmiſtrzowie Polſcy zwłaſzczá Jazłowieccy zwodzili. Wezył też Kozak Chmielnicki poráził ich zagon pod Zaſławiem.

Potym Roku 1535. Waſiley Jwánowic Wielki Kniáź Moſkiewſki márł/ zoſtáwiwßy ná ſwym mieyſcu Jwáná ſtárßego Syná dziśieyßego wiel-

Xiedzá Moſkiewſkiego / ktory ſie vrodził Roku Páńſkiego 1528. z Wáſilowey Glinſczanki / według Herberſteiná / ále w ten czás ieſzcze był dziecięciem w opiece v Owcyny / ktory miał porozumienie z Knieinią Wdową. Dla czego wielkie zámieſzánie w ten czás ná Moſkwi było / y ſzkodliwe roſterki / zá czym y Michał Glinſki w wiezieniu vmorzon / od Knieiney Wdowy Corki Brátá ſwoiego / y wiele Kniaziow y Boiar pomordowano.

Roſtyrki w Moſkwi.

W ktorym roztruchu przyiecháli do Litwy ná łáſke Krolewſką z Moſkwy Kniaź Siemion Bielſki / y Jwan Łacki. Dał tedy Krol Sigmunt Bielſkiemu Zizmory / Stokliſki / y Kormiałowo / á Jwanowi Łáckiemu z Synem / dał wyſoki Dwor y Zołudek w Trockim Woiewodztwie. A Owcyná Opiekun Wielkiego Kniaziá młodego Jwaná Wáſilewicá z wielkim woyſkiem wtárgnął do Litwy tegoż Roku 1535. gdzie wielkie á práwie Pogáńſkie okrucieńſtwo ogniem y ſzáblą vczyniwſzy / dziatki niewinne y Białe głowy ná koły wtykáiąc / y oboię płeć rozmáicie morduiąc / áż ſię w pięcinaście mil od Wilná wrocił.

Bielſki y Łácki.

Okrucieńſtwo Moſkiewſkie.

Krol Sigmunt zebrawſzy ludu ſłużebnego y dobrowolnego iezdnego y pieſzego z Polſki kilkonaście tyſięcy / przełożył nád nimi Hetmánem Jana Tarnowſkiego / y Páná Andrzeiá z Gorki Stároſtę wielkiey Polſki / y poſłał ich Litwie ná pomoc. Kiążętá też Pánowie y wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie y Ruſkie / zebráli ſię ochotnie dla ſpolnego rátunku z Hetmánem ſwoim Jurgim Rádziwiłem / Pánem Wilenſkim / Stároſtą Grodzienſkim. A ták złączywſzy ſię z Polaki ciągneli zá Moſkwę / wzięli Zamek Homel w Siewierſkiey ziemi nád Rzeką Soſ. Potym Stárodub Zamek głowny / mocny / y wielki w izbice zrąbiony oblegli / ná ktorym ſię był záwárł Owcyná / Koluczow / y Soyſki / Sprawcy Moſkiewſcy / y ludu o ſześćdzieſiąt tyſięcy / gdy go nie mogli pożyć ſtrzelbą z dział / podſádzili prochy / y ták zápalili Zamek / gdzie Owcynę / Soyſkiego / Koluczowá / y inſzych wiele Woiewod / Kniaziow y Boiar zacnych poimáli / ták iż Więzniowie Polſkie y Litewſkie woyſko przewyzſzáli. Przeto ich więkſzą część zwłaſczá ſtárych y mniey godnych Jan z Tarnowá Hetman Koronny kazał ſcináć. Było wſzyſtkich przez ſześćdzieſiąt tyſięcy. Tám też ſkárbow y inſzych rozmáitych wzdobycy Litwá y Polacy bárdzo wiele doſtáli / wſzákże ogień nie máło popſował. Woyſká ſię potym z zwycięſtwem y z korzyścią do domow rozieciáły. A Krol z Polſki tegoż Roku do Litwy przyiáchał / oddawſzy Corkę Jádwigę zá Joáchimá Margrábię.

Litwá z Polaki do Moſkwy.

Stárodub wzięty.

Roku zás 1537. znowu ſię woyná záczęłá Polakow z Wołochy / Bo Petriło Woiewodá Pokuckie Włości częſtymi wtárczkámi po oney obertinſkiey porażce woiował / przeto Krol Sigmunt po Rokoſzu ktory miał z Rycerſtwem we Lwowie / wypráwił do Wołoch ludu ſłużebnego kilko Rot / po S. Márcinie / ktorzy wzaiem ſpalili y wybráli / Czarnowce / Botuſſany y inſze Wſi y Miáſteczká áż do Soczáwy.

Woyná Wołoſka wtora.

Ná drugi Rok potym 1538. Petriło Woiewodá z woyſkiem ſwoim Wołoſkim / y z Turkámi wtárgnął ná Podole / Mieſiącá Lutego / ſpaliwſzy Cerwone / obległ Jágelnicę / y Czarnokozince. Tám ſię Polſzcy Rotmiſtrzowie pretko przećiw iemu zgotowáli / zwłaſczá Andrzey Tęczyńſki / Mikołay Sieniáwſki Hetman polny / y inſzy. A gdy bitwę ſtoczyli zobudwu ſtron śmiele / zſánkowáli náſzy / y muſieli przez Seret obronną ręką vchodzić / bo konie mieli boſſe / á w ten czás byłá wielka gołoledź / ná ktorą byli Wołoſzy y Turcy oſtro Konie vkowáli. Wſzákże ták wiele Wołochow iáko Polakow legło / miedzy ktorymi Pilecki y Węglinſki Rotmiſtrzowie zábići / á Młodek poiman.

Wołoſka woyná.

Nieforemná.

Przeto

Przeto Krol Sigmunt tegoż Roku wypráwił do Wołoch znowu lud ſłużebny z Hetmánem Koronnym Janem z Tarnowá / ktory obegnawſzy Chocim nád Nieſtrem dobywał go rozmáicie / y iuſzby go był doſtał przez podſádę prochow / ále Woiewodá Petriło łáſki y pokoiu pod pewnymi condiciámi proſił / co otrzymał / gdy znowu vczynił przyſięgę Krolowi Sigmuntowi.

Náſzy pod Chocim.

Jeſt Chocim Zamek piękny y obronny ná Skále / podobny Kokonhauzowi w Liflanciech iákom ſię ſam obiemá przypátrzył / wſzákżem iuſz Turkámi oſſádzony widział roku 1574. Ale w nim przedſię ma Woiewodá ſwego Borkolabá / ktory nas tám dwá kroć imieniem Hoſpodárſkim podeymował.

Roku 1539. Woiewodá Wilenſki Albricht Gaſztołd vmárł / pochowan w Kościele S. Stániſłáwá ná Zamku Wilenſkim w Káplicy ſwoiey.

Tegoż Roku Jſabellá Corká Królá Sigmuntá w Małżeńſtwo Janowi Waydzie Krolowi Węgerſkiemu ná Budzyń odnieſiona / przez Pereni Petra poſłá iego / y Stániſłáwá Tárłá / Biſkupá Przemyſkiego.

Jſábella do Węger.

Tegoż Roku Malcherowa Raycyna Krákowſka o wiárę Zydowſką ſpalona ſrzod rynku Krákowſkiego.

Roku 1541. Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Pan Wilenſki Hetman Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vmárł po Wielkiey nocy.

Tegoż roku Bernat Pretwic Stároſtá ſławny Barſki / mſcząc ſię nád Tátary zwoiowánia Winnickich włości / wtárgnął do Prekopu z Ceremiſſámi / gdzie Tatárſkie żony y dzieci wyſcinał y potopił / y z wielką korzyścią w cále vſzedł raz po raz odwrot do Horody czyniąc.

Pretwic Horde woiuie.

Roku 1542. Mieſiącá Styczniá / Jan Mikołáiewic Rádziwił Stároſtá Zmodzki vmárł.

Tegoż też Roku po Wielkieynocy Jurgi Siemionowic Xiążę Słuckie / mąż wielkiey dzielności rozſtał ſię z Swiátem.

Jároſław też Łaſki Woiewodá Sierádzki z przeważnych ſpraw y poſelſtw ſławny śmierć z żywotem przemienił.

Tegoż roku Krol Sigmunt ſtáry z młodym Auguſtem / iádąc z Litwy porozdawáli Vrzędy niktore ziemſkie w Wilnie Pánom Litewſkim dobrze záſłużonym poſpolitey rzeczy / ſzoſtey Niedzielę po Wielkiey nocy. Pánu Janowi Jurjewicu Hlebowicowi / Oycowi dziſieyſzego Páná Minſkiego / dał Woiewodztwo Wilenſkie / y Bobroyſko / Dał też Woiewodztwo Trockie Stániſłáwowi Albrichtowicu Gáſztołtowi / á Vpitę od Trokow w ten czás odłączono. Pánu Máciejowi Woyciechowicu Janowiczá Stároſtwo Zmodzkie / Kniaziu Jwánu Dąbrowickiemu Woiewodztwo Kijowſkie / Stániſłáwowi Dowoynie Woiewodztwo Połockie / Jurgiewi Náſzikowſkiemu Woiewodztwo Witebſkie / Hieronimowi Chodkowicu Podczáſztwo y Radoń / y Ciwońſtwo Wilenſkie / Woyciechowi Jondziłowi Márſzałkoſtwo Nadworne.

Vrzedy Pánom Litewſkim.

Vpita od Trokow.

Tegoż roku Száráńcza w Polſzce około Krákowá / w Ruśi y w Litwie około Mielniká / Swierzyná / Kieydanowá / Jwienca y Wilná / ſtádámi iáko Spáčy latáłá / á gdzie vpádłá / tám Zytá / Járzyny y trawę z ziemią wyiádłá y wygryzłá.

Száráńcza.

Teyże Jeſieni Mieſiącá Octobrá dniá 10. czwartey godziny w noc cudá ogniſte ná obłokach były widziáne.

W tymże roku Stániſław Albrichtowic Gáſztołd Woiewodá Trocki vmárł / w tydzień przed Bożym Národzenim.

Roku 1543. Mieſiącá Kwietniá vmárł Stároſtá Zmodzki Máciey Woyciechowic.

Tegoż Roku Máiá dniá 15. Elizabetá Corká Ferdinandá Krolá Rzymſkiego y

Pierwſza małżonká Auguſtá Krolá.

ſkiego y Czeſkiego / przynieſiona ieſt do Krákowá w Małżeńſtwo Krolowi młodemu Sigmuntowi Auguſtowi.

Tegoż Roku 1543. ſrogie powietrze morowe w Krákowie pánowáło / w ſámym iednym Mieſcie ludzi dwádzieśćiá tyśięcy vmárło.

Záćmienie Słońcá y Mieśiącá czworo.

Roku 1544. Januariá álbo Styczniá 24. dniá przed południem w godźinę przyſzłá ciemność wielka iákoby ſię znagłá zámierzkło / á Słońcá tylko ledwo był znák iákoby Sierp / álbo młody Mieśiąc / rogámi ná zachod / á potym ſię ony rogi obroćiły ná wſchod Słońcá / á dwie Gwiazdzie / iedná biała druga czerwona od zachodu ſię vkazáły / trwáło to záćmienie Słońcá o pułtory godźiny zegárowych. Potym y drugie Záćmienie Słońcá było / ták iż tego iednego Roku cztery ſię Eclipſes álbo Záćmienia / Słońcá dwoie / á Mieśiącá dwoie przytráfiły. Zá czym był głod wielki w Wilnie / iáko ſię to won czás drogo zdáło / pułbeczek żytá po pułtory kopy kupowano.

Siem w Brześciu.

Tegoż Roku Krol Sigmunt ſtáry z Krolem młodym z Seymu Piotrkowſkiego przez Wárſzáwę iádąc (ktore Miáſtá w ten czás pogorzáły) przyiáchał do Brześćia Litewſkiego dzieśiątey Niedzieli po Wielkieynocy / gdźie Siem wálny Pánom Litewſkim złożył / ná ktorym Seymie poſtánowiwſzy inſze potrzeby Rzeczypoſpolitey / ſpuśćił wielkie Xięſtwo Litewſkie Synowi Krolowi młodemu / w tydzień po Ruſkiey Pokrowie Bohorodzicy. Támże vrzędy Pánom Litewſkim rozdał. Wierſzułowi Páńſtwo Wilenſkie / Kniáziu Januſzowi Dubrowickiemu Woiewodztwo Trockie / Hieronimowi Chodkowicowi Páńſtwo Trockie / Mikołáiowi Janowiczu Rádziwiłowi Márſzałkoſtwo Ziemſkie / Alexandrowi Chodkowicu Woiewodztwo Nowogrodzkie / Kniáziu Siemionowi Prunſkiemu Rzeczypoſpolitey przećiw Tátarom dobrze záſłużonemu Woiewodztwo Kijowſkie / Stániſłáwowi Piotrowicu Kiſzce Mężowi ná wſzem dzielnemu Woiewodztwo Witebſkie / Pánu Mikołáiewi Jurgewicu Rádziwiłowi Podczáſtwo / ktory po wſchodzie cnoty Hetmáńſtwá wielkiego / y Woiewodztwá Wilenſkiego dziś ſzczęśliwie doſzedł / Janowi Janowicu Rádziwiłowi Kraiectwo / Hrehoremu Chodkowicu Podkomorſtwo / ktory był potym zá náſzego wieku Hetmánem polnym y Pánem Wilenſkim.

Wielkie Xięſtwo Auguſtowi ſpuſzczone.

Vrzędy Pánom Litewſkim.

Z Seymu Brzeſcieyſkiego Krol ſtáry Sigmunt iáchał do Polſki / á Sigmunt Auguſt młody do Wilná z Krolową Helżbietą młodą.

Tegoż Roku Carolus Ceſarz po długich woynách ziednał ſię z Krolem Fráncuſkim Fránćiſzkiem.

Helżbietá Krolowa vmárłá.

Potym Roku 1545. Mieśiącá Czerwcá dniá 15. Helżbietá Krolowa młoda vmárłá bez potomſtwá w Wilnie / z wielką żáłośćią wſzyſtkich Stanow. Pochowána ná Zamku Wilenſkim w Káplicy S. Kázimierzá Sierpniá Mieśiącá dniá 24.

Tegoż Roku Auguſtá 31. dniá / Krol młody Sigmunt Auguſt dał Stároſtwo Żmodzkie Pánu Trockiemu Hieronimowi Chodkowicowi.

Slub Auguſtow z Bárbárą Rádziwiłowną.

Potym Krol młody rychło po pogrzebie Małżonki pirwſzey Helżbiety / począł ſię ſwátáć y záleć Bárbárze Rádziwiłownie / ktora też byłá świeżo Wdową zoſtáłá po Stániſłáwie Gáſztołcie Woiewodzie Trockim / á ná ten czás mieſzkáłá przy Mátce ſwoiey Pániey Wilenſkiey Juriowey Rádziwiłowey / do ktorey Krol częſto chodźił ná bieśiádę vczćiwą / vczyniwſzy z Páłacu Zamkowego przez ogrod do iey dworu przechod / támże z nią potym wziął ſlub / ktory im wydawał Pleban Pánow Rádziwiłow / przy bytnośći Mikołáiá Rádziwiłá / ktory był potym ſławney pámięći Woiewoda Wilenſkim / Márſzałkiem Ziemſkim / y Kánclerzem Wielkiego Xięſtwá Litew: Brátá iey Stryiecznego /

y przy

y przy bytnośći Stániſłáwá Kieizgáłá Ciotecznego / y Mikołáiá Rádziwiłá ná ten czás Podczáſzego Brátá rodzonego / y przy niktorych Pániach y Dworzánach. Po ſlubie małżeńſkim mieſzkáłá Bárbárá długo przy Mátce. Bo Krol roku 1547. przed Bożym Národzenim odiáchał z Wilná do Polſki náwiedźić Oycá Krolá ſtárego / y Mátkę Bonę Krolową: Támże to ożenienie ſwoie z Bárbárą Rádziwiłowną obiáwił Samuelowi Máćieiewſkiemu Biſkupowi Krákowſkiemu / ktory mu to małżeńſtwo potwierdźił / y Janowi Grábi z Tárnowá Pánu Krákowſkiemu / ktory też iáko mądry Senator raz ſpoionego małżeńſkiego ſlubu nie rozradzał. Acżkolwiek przećiw temu w Polſzce / y w Litwie práwie wſzyſcy Pánowie byli. Y Krol ſam Sigmunt ſtáry y Krolowa Boná Mátká tego mu ſrogo bronili / y paſqwiluſſe rozmáite piſſano.

Potwierdzenie ſlubu Małżeńſkiego z Bárbárą.

Tego też roku 1547. Carolus Ceſarz z Xiążęty Saſkimi / z Langrafem Heſkim y z inſzymi ſzkodliwe Chrześćiáńſtwu woyny wiodł. O czym czytay Paulum Jouium / Sleidanum y inſzych.

Woyny Caroluſſowe z Xiążęty.

A Krol Sigmunt ſtáry złożywſzy Siem wálny w Piotrkowie ná S. Marćin / poſtánowił wſzyſtki ſpráwy Koronne około praw / y obrony gránic / Támże Mázowſze y Pruſſy oddał ná wychowánie ku Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu Synowi Krolowi młodemu Auguſtowi / ktory z Seymu Piotrkowſkiego pożegnawſzy Oycá przyiáchał do Wilná poſcie Roku 1548. gdźie go też Pánowie Litewſcy niktorzy z nowu fráſſowáli o Małżeńſtwo z Bárbárą / y máło roſterkliwe nieznaſzki do ſkutku onych wierſzykow nie przywiodły.

Mázowſze ná wychowánie Auguſtowi.

Combuſsit Phrygium paſtorem, Pergama Græcos,
A Veneris ſurgens faculis amor, ignis, & ira, &c.

Architremius.

Tegoż Roku Januarij 13. widziano ná obłokách ſtráſzne Cudá w nocy / iákoby vſſy zbroyne ogromną bitwę ná pułnocy ſtaczáiące.

Cudá ná Niebie.

Tegoż Roku 1548. Mieśiącá Lutego Krol ſtáry Sigmunt przyiáchawſzy do Krákowá z Seymu Piotrkowſkiego chory / tym bárdziey począł mdleć y chorowáć / A ták przyiąwſzy z wielką ſkruchą y nabożeńſtwem Páńſkie Świątośći / y rozrządziwſzy porządnie oboię Rzecz poſpolitą ták Koronną iáko Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / przemienił ten żywot doczeſny z wiecznym / w dzień chwálebny Wielkonocny / godziny 9. wieku ſwego Lat oſmdzieśiąt y rok / Mieśięcy dwá / dni ſiedm / á ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim / Ruſkim / Żmodzkim etc. y ná Kroleſtwie Polſkim lat czterdzieśći / y pułtorá ſzczęſliwie wykonawſzy.

Krol Sigmunt vmárł.

Tę ſmutną nowinę przynieśiono z Krákowá do Wilná ráno w Przewodną Niedzielę Krolowi młodemu / ktory y wſzyſtki Stany Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z żáłoſney Oycá Oyczyzny śmierći z ſerdecznym opłákiwánim czynili obchod żáłobny w tymże tygodniu w piątek Krolewſkim obyczáiem z márámi / z świecámi / y z koniámi koſztownie vbránymi po wſzyſtkich Kośćiołách.

Obchod w Wilnie Sigmuntowi.

A potym tegoż czáſſu Niedziele trzeciey po Wielkiey nocy / y po śmierći Oycowſkiey Mieśiącá Kwietniá dniá ſiedmnaſtego / godziny 19. Krol Sigmunt Auguſt / wezwawſzy do ſiebie Pánow Rad niktorych Litewſkich poſłał ich do Dworá Páná Rádziwiłowego / po Pánią Bárbárę Rádziwiłownę Trocką Woiewodzinę Wdowę / z ktorą iuſz był wziął Slub / iáko ſię wyżſzey powiedziáło. A ták Pánowie Litewſcy vczyniwſzy iey vczćiwość zwykłą / prowádzili ią do Páłacow Krolewſkich ná Zamek Wilenſki / Krol ią potykał w Sieni v Drzwi / y tám ſię witáli. Opowiedział to potym Krol ozdobną rzeczą wſzyſtkim Pánom / iż zá wolą Bożą y dziwnym zrządzenim tego iuſz

Bárbará Rádziwiłowná ná Pałac przyprowádzona.

z Bárbárą Rádziwiłowną iáko z Domu przednieyßego w Litwie z zacnego Oycą vrodzoną / brał ślub obyczáiem powßechnym Chrześciáńſkim. Przeto iey potym y przećiwnicy powinną cześć muśieli wyrządzáć/ iáko Krolowey ſwoiey.

Pogrzeb Sigmuntow.

Potym Krol záraz em w tydzień wyiáchał z Wilná do Krákowá ná pogrzeb Oycowſki/ w żáłobnym poczcie Pánow y Dworzan Litewſkich. Koronni też Pánowie/ y Wociech Pruſkie / y Cieſinſkie Xiążetá / y Márgrábic Brandenburſki/ y Posłow bárdzo wiele od Krolow y Pánow Chrześciáńſkich. Był potym pogrzeb odpráwowan z wielką á Krolewſką Pompą / z Chorągwiámi zbroynych Chorążow / z ziemſkimi y powiátowymi Chorągwiámi / y z inßymi Ceremoniámi / iáko ieſt obyczay w Polßce Krolow chowáć. Pochowan tedy 26. dniá Lipcá Roku 1548. ná Zamku Krákowſkim w Kościele S. Stániſłáwá/ w Káplicy/ ktorą potym Krolowa Boná wielkim kosztem z kámieniá ciosſáne go z wierzchu/ á we wnątrz z Figurámi Mármurowymi ozdobnie iáko widzimy wywieść dáłá.

Po Ceremoniách pogrzebu / Krolowa Boná vſtáwicznie Królá młodego z Pány Koronnymi fráſſowáłá / wiodąc go do rozwodu z Bárbarą Rádziwiłowną/ Ale w tym Krol odiáchał do Litwy / gdzie w Wilnie będąc z Małżonką Bárbárą krotofil rozmáitych według młodośći vżywał.

Tátarowie Wołyń burzą.

Roku 1549. Tátarowie Prekopſcy ná Wołyń wtárgnęli Mieśiąca Wrześniá/ gdzie bárdzo wiele Ślachty y połonow rozmáitych nábráli/ y Kniáziá Wiśniewieckiego z Małżonką poimawßy do Hordy záwiedli.

Tegoż Roku w wielki post vmárł Kniąż Janus Dubrowicki Woiewodá Trocki.

Tego też Roku JAN HLEbowic Woiewodá Wilenſki Káncler z Wielkiego Xięſtwá Lit. doczeſnemu świátu podźiękował rychło po Wielkieynocy.

O Koronáciy y śmierći Krolowey Bárbáry Rádziwiłowny/ y Seymach Wilenſkim y Piotrkowſkim/ Roku 1550.

Rozdział VI.

Krol Sigmunt Auguſt chcąc do ſkutku przywieść Koronácią Małżonki ſwey Bárbáry / złożył Siem w Piotrkowie Roku 1550. ná ktory się bárdzo wiele Pánow Koronnych y Posłow ziemſkich ziecháło. Tám byłá pierwßa propoſitia Krolewſka / Iż káżdy Pan ná iednym vrzędzie álbo doſtoieńſtwie miał przeſtáć/ á pluralitas dignitatum miáłá być odbiráná / Executia też odbierániá dzierżaw Jmion Krolewſkich grożono. Co nie iednego rußyło w ſádno / bo WRDC nie káżdemu było smáczne. Przeto Posłowie ktorzy byli posłáni z powiátow / y inßy / nie śmieli się woley Krolewſkiey przećiwić/ iedni boiąc się ſtráćić/ á drudzy zábiegáiąc łáſki. Byłá tedy ná tymże Seymie vchwalona Koronácia Bárbáry Rádziwiłowny/

Krolowa Bárbárá koronowána.

ktora tegoż Roku w tydzień po S. Bárbárze byłá koronowána w Krákowie ná Zamku w Kościele S. Stániſłáwá ná Máieſtacie według zwyczáiu przypráwionym/ przy zebrániu Biſkupow y Pánow Koronnych / y Litewſkich / ktorą też koro-

też Koronácią vczćili Xiążetá Legnickie/ Cießyńſkie/ y inße/ y posłowie od Xiążęciá Pruſkiego Albrichtá/ ktory też w ten czás Hołd Krolowi vczynił przez Posły y przyśięgę potwierdził.

Rychło po Koronáciey tegoż Roku rozniemogłá się Krolowa Bárbárá/ z podeyźrzenim trućizny zádáney / przez zdraycę iednego Włochá Doctorá / y chorowáłá przez wßyſtkę Zimę y Wioſnę.

Roku 1551. po koronáciey Krolowey / dał Krol Woiewodztwo Trockie Pánu Mikołáiowi Jurgewicu Rádziwiłowi/ y Kieydanow w oyczyznę ze wßyſtkimi Folwárkiku niemu przyległymi.

A Pánu Mikołáiowi Janowicu Rádziwiłowi Márßałkowi / Kánclerſtwo wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Tegoż Roku Zimá názbyt ciepła w Litwie byłá / iż przez wßyſtki czáſſy Grudniá/ Styczniá y Lutego Mieśiącow dżdże ciepłe ßły / Zytá ná polach pięknie się okazáły/ á ſkoro ná Wioſnę wßyſtko záś mrozy y dżdże zimne popſowáły/ ſtąd drogość wielka vrosłá.

Krolowa Bárbárá vmárłá.

Tegoż roku 1551. w Swiątki Krolowa Bárbárá vmárłá w Krákowie/ Krol z wielką żáłością prowádził iey ćiáło do Wilná / á odpoczywáiąc z ćiáłem w Olkinikach / dał Woiewodztwo Wilenſkie Pánu Mikołáiowi Rádziwiłowi Márßałkowi/ y Kanclerzowi wielkiego Xięſtwá Lit: Potym Krol przyiáchawßy do Wilná / pochował Krolową Bárbárę / z wielkim żalem y z Pompą Krolewſką ná Zamku w Káplicy S. Kázimirzá podle pierwßey Małżonki Krolowey Helżbiety Ferdinándowny.

Pogrzeb Krolowey Bárbáry.

Bráslaw ſpalon.

Teyże Jeśieni gdy Krol wyiáchał w łowy po onym ſmutku do Wigrow/ przynieśiono mu nowinę iż Carz Prekopſki Zamek Bráſław ná Wołyniu ſpalił/ y wßyſtkich ktorzy ná nim byli / ták Ślachtę iáko poſpolity gmin w połon bez odporu wywiodł.

Siem w Wilnie.

Potym Krol przyiáchawßy do Wilná złożył Siem wálny Pánom y Rycerſtwu Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / o świętym Michále / ná ktory Siem przyiácháli Posłowie Koronni/ námawiáiąc Królá / áby Pánow y Rycerſtwo Litewſkie/ Ruſkie y Zmodzkie wiodł do Vniey z Koroną Polſką / zá ktorym ziednoczenim wielkie pożytki y obronę przećiw Tátarom y káżdemu nieprzyiacielowi/ Wielkiego Xięſtwá Lit: podawáli y obiecowáli. Wßákże Pánowie Litewſcy áni Condiciy przyięli / áni Vniey pozwolić chćieli / y máło co potrzebnego ná tym Seymie poſtánowili / tylko Serepczyznę ná wßyſtkę Ziemię Litewſką/ Ruſką y Zmodzką/ ná trzy látá od Sochy po 5. großy Lit: dla obrony przećiw Nieprzyiaciołom/ ktore pieniądze dawano potym z ſkárbu Rotmiſtrzom iezdnym y pießym ná vkrainę Moſkiewſką y Tátarſką.

Stáránie o Vnią prożne.

Serepczyzná po 5. großy.

Ná tymże Seymie máło się wiele złego nie ſtáło/ miedzy Pánem Mikołáiem Rádziwiłem Trockim / ktory miał z ſtrony ſwoiey Kieizgáłá / y miedzy Pánem Stániſłáwem Kißką Witebſkim / Woiewodámi/ wßákże ich potym Krol pogodził / iż pirwßą przyiaźń potwierdzili.

Głod w Polßce.

Roku 1552. był głod wielki w Polßce: A Krol po trzech Krolách z Wilná wyiáchał do Piotrkowá ná Siem.

Janus Krol Węgierſki vmárł.

W tenże czás Jſabellá Krolowa Węgierſka Sioſtrá Krolewſka po śmierći Męża ſwoiego Janußá Waydy Królá Węgierſkiego/ktory vmárł roku 1540. w rok po oddániu Małżeńſkim / vćierpiawßy oblężenie ná Budzyniu od Ferdinándá / y gdy Turcy Budzyń y Węgierſką ziemię pogromiwßy Niemcow opánowáli/ Roku 1542. vſtąpiwßy Solimanowi z Budzyniá do Siedmigrodzkiey Ziemie / przyiácháłá potym ná gránice Sląſkie z Synem Janußem Krolewicem do Krzepic/ potym do Wieluniá / gdzie gdy mießkáłá / ieden

Czech

Ná Krolewicá strzelono.

Czech zdraycá strzelił z Rusnice ná Syná iey máłego Krolewicá Janusza/ wszákże zdraycá skaran záraz. Przyiácháłá potym do Piotrkowá Roku 1552. gdzie Krol w ten czás Seymował/ ktory Siem trwał do Wielkieynocy. Támże Posłowie Tureccy z Węgier do Isábelle y do Krolewicá przyieżdżáli/ prosząc áby sie wrocili do Węgier ná swoie Krolestwo. Jácháłá potym Isábellá do Warszawy z Krolewicem Januszem do Krolowey Bony Mátki swoiey/ gdzie czás niemáły zmieszkawszy/ wrociłá sie do Węgier z Synem Krolewicem/ gdy iey posłowie Tureccy przyrzekli pod przysięgą zá przespieczność/ ktorzy sie iey lepiey niż sámi Węgrowie ná wszystkim záchowáli/ támże y żywotá dokonáłá. A Opiekuná iey y Krolewicowego Biskupa Waradinskiego Mnichá Kintsztartá/ ktory był nowo Kardinałem vczyniony/ zábił potym zdrádliwie ná pokoiu w rozmowie Włoch Jan Báptistá Gástaldus/ Roku 1560.

Krolowey Isábelle pielgrzymowánie.

Mnich Kinstart zábity.

A Krol Sigmunt August tegoż roku 1552. skoro po Wielkiey nocy skończywszy Siem wyiáchał z Piotrkowá do Gostininá/ stámtąd záś ruszył sie do Toruniá/ á potym do Gdańská skoro po Swiątkách wyiáchał/ y mieszkał w Gdańsku áż do S. Bártłomieiá/ z Gdańská záś wrácáiąc sie do Litwy/ przyiáchał do Krolewcá/ gdzie był wdzięcznie y wesoło przyięty y częstowan od Albrichtá Xiążęciá Pruskiego/ Ale potym gdy strzelbę ognistą/ y rozmáicie przypráwioną z Dział Xiąże Pruskie okázowáło/ z tráfunku kulá z dziáłá tuż zá Krolem zábiłá zwierzchu Kniáziá Wisniewieckiego ná ten czás Giermká Krolewskiego/ y głowę mu rostrąciłá/ ták áż mozg ná Krolá skoczył. Xiąże Pruskie bárdzo sie o to frásował/ obawiáiąc sie áby ná niego Polacy iákiego domniemánia złego o to nie mieli. Ale Krol obaczywszy iego słuszną wypráwę/ á vważywszy nie doscigłe sądy Boże/ vskromił to wszystko. A Pusżkarz zdraycá vciekł. A potym Xiąże weseląc sie z przyiazdu Páná swego/ y smierząc onę strászną przygodę/ krotofile rozmáite spráwowáło.

Krol August do Prus.

Xiąże Wisniewiecki zábit/ y Krolewska niebespieczność.

Wyiáchał potym Krol z Krolewcá ná Rágnetę do Ziemie Zmodzkiey ná Jurborg/ ná Skiersłomoń/ Wielonią/ Wilkią nád Niemnem/ á potym ná Kowno do Wilná. W Wilnie będąc/ vłożył z Pány czwarty pobor ná wszystkę Slachtę/ z káżdego koniá wiele ktory powinien ná woynę koni stáwić po kopie Litewskiey: O czym Slachtá máło wiedziáłá/ ále zá niewolą musieli dáć/ á kto nie oddał wczás z grábieżą brano. A ty kopy do skárbu dawano/ nie do Poborcow obránych.

Pobor ná Slachtę.

O Koronáciey trzeciey Krolowey Kátárzyny/ y rosterkach około Ostrogá/ Roku 1553.

Rozdział VII.

Krol Sigmunt August będąc młodym Wdowcem vmyślił znowu przyiaźń odnowić z Domem Rákuskim przez małżeńską powinność. A ták roku 1553. skoro po Bożym Národzeniu wyiáchał z Wilná do Grodná/ gdzie ná ten czás Krolowa Boná Mátká iego mieszkáłá/ z ktorą námowiwszy sie iáchał do Krákowá. Z Krákowá záś wypráwił Posły w swátánie do Krolá Rzymskiego y Czeskiego Ferdinándá/ pierwszey Małżonki

Helżbiety Oycá/ miedzy inszymi posłámi był przednieyszy Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski/ Kánclerz y Márszałek wielkiego Xięstwá Litewskiego.

A potym tegoż Roku w Sobotę po S. Jakobie/ Corkę Ferdinandowę Káterinę Siostrę rodzoną Helżbiety pierwszey Krolowey Wdowę/ przyprowádził z inszymi Pány ozdobnie do Krákowá. A tá Cáteriná Ferdinándowná byłá przedtym tylko sześć Niedziel zá Fráncisżkiem Gonzágą Xiążęciem Mántuánskim Włoskim/ ktory potym vtonął ná wielkim Jezierze názwánym po Włosku *Laco de Garda*. Przyiáchał też z nią Ferdinand Arcixiąże Rákuskie/ Brát rodzony/ y wiele Grofow/ y Paniąt Czeskich y Niemieckich z Fraucimerem stroynym.

Káteryná Krolowa.

Krol też Sigmunt August ná to Wesele z wielkością Pánow y Rycerstwá Koronnego y wielkiego Xięstwá Litewskiego wielkim/ świetnym/ á przeważnym kosztem poczty dziwnie ozdobne przygotował/ ták iż sie wszystko świeciło od Złotá/ Srebrá/ Złotogłowow/ Altembássow/ Axamitow/ Szkárłatow/ Atłasow/ Pierza/ Tarcy/ Zbroy pozłocistych/ koni przybránych etc. iáko Wirgilius Turnussowy *in Æneidis* Homerus Mennowy v Troiey/ y Euripides Ressusá Krolá Tráckiego etc. opissuią. A Bárwy napodleysze były Szkárłatowe/ Wszákże miedzy Pány Koronnymi Pánowie z Gorki/ Synowie Páná Poznáńskiego/ á miedzy Litewskimi Rádziwił Woiewodá/ á Hrehory Alexandrowic Chodkiewic Podkomorzy Wielkiego Xięstwá Litewskiego Stárostá Kowienski dziwnie nakłádnie y stroynie inszych przewyższáli/ áczkolwiek máło było czym brákowáć. Názáiutrz tedy w Niedzielę pierwszą po S. Jakobie było oddawánie Małżeństwá miedzy Krolem y nową Krolową/ ktora tegoż dniá byłá koronowána/ á potym wesele z rozmáitymi turnieiámi/ triumphy/ y krotofilámi odpráwowano.

Pompá Wesela.

Małżeństwo y Koronácya.

Tegoż Roku srogie á iádowite powietrze w Wilnie pánowáło/ dla ktorego byli Mieszczánie powciekáli gdzie kto mogł. Márło też w Trokach/ w Eysiskach/ w Miednikach/ y Zizmorach/ y w inszych okolicznych Wsiach y Miásteczkach.

Mor w Wilnie.

Teyże Jesieni dniá 6. Wrześniá/ Kniáź Dimitr Sanguszkowic Stárościc Włodimirski/ wziął Xiężnę Helskę Ostroską gwałtem ná Ostrogu/ á Xiąże Constantin Zamek Ostrog sam opánował.

A gdy Xiężná Jliyna y Pan Zborowski Woiewodá Káliski/ y inszy Pánowie Polscy ktorzy swym kosztem iey pomagáiąc byli przyiácháli/ instigowáli y prosili o wyrok ná Kniáziá Dimitrá Sanguszkowicá/ iáko na nieposłusznego Mandatowi/ bo pozwány nie stánął/ y iáko ná wzruszycielá pospolitego pokoiu: Krol cáły tydzień z Pány Rádámi Litewskimi ná tym siedział/ potym wyrok od Krolá wyszedł przez Páná Mikołáiá Rádziwiłá Woiewodę Wilenskiego y Márszałká wielkiego/ ná Kniáziá Dimitrá/ zá winę Krolewską/ Iż on zá Mándatem nie stał/ Dla czego był wywołan z ziemie/ á Máiętność y Jmioná iego ná Krolá/ Knieiniey záś Jliyniey gárdłem go wydano/ y Jmioná y Zamek Ostrog kazał iey Krol wrocić/ á po Xiężnę Helskę Corkę iey posłano Ludzi zacnych/ ktorym ią kazano wziąć od Kniáziá Dimitrá/ y oddáć Mátce.

Kniáź Dimitr wywołan.

A w tym Kniáź Dimitr przez Spiegi ostrzeżony/ tylko ná iednym Koczym z Xiężną Helską vbrawszy ią y postrzygwszy iáko páchołę ziáchał do Czech.

Pánowie Polscy z Pánem Zborowskim Woiewodą Káliskim pomagáiąc Xiężnie Jliyney prawdziwie/ ácz z wielkim kosztem y pracą/ dogonili go

goniligo w Czechach sześć mil od Prági/ w Miásteczku Lyssey Gorze/ támże go przez zdrádliwe Gospodarzá iego wydánie/ zdybáli tylko iednego/ y zránili/ y vstrzeláli okrutnie/ bo się mężnie porwawszy łáwę/ gdy nie miał czym inszym bronił/ támże w tych ránách y w więzieniu vmárł/ y od tychże Mieszczan z wielką vczciwością iáko ná Xiążę przystało pochowan/ ktoremu y grob cum Epitaphio ozdobnie wystáwili. A Xiężná Helská przyniesiona y oddána Mátce przez tychże Pánow Polskich. O ktorą potym miedzy Pánem z Gorki á Xiążęciem Siemionem Słuckim było zwad y rosterkow wiele.

Kniaź Dimitr zábity.

Krol też mieszkáiąc z Krolową przez zimę w Knyszynie dla powietrza w Litwie pánuiącego/ złożył Siem wálny w Lublinie ná ktory skoro po Mięsopuściech Roku 1554. wyiáchał/ ále się máło Pánow y Rycerstwá Koronnego ná ten Siem ziácháło/ tylko Posłowie z Powiátow/ ktorzy się o to zástáwowáli/ iż nigdy Seymy w Lublinie nie bywáły / dla czego się żadne postánowienie o Rzeczpospolitą ziemską ná tym Seymie nie skończyło.

Siem w Lublinie prożny.

Tegoż Roku Iwan Wasilewic Wielki Kniáź Moskiewski Astrachan Zámek y Hordę nád Morzem Kaspiyskim / ktore Moskwá zowie Chwalinskoie Morze/ wziął y opánował / skąd się Cárem Astrachańskim pisze.

Astrachan Moskiewski wziął.

Tegoż Roku Stánisław Dowoyna Połocki Woiewodá w poselstwie od Krolá do Moskwy iáchawszy / wziął przymierze z Wielkim Xiędzem Moskiewskim ná dwie lecie / od Zwiástowánia Pánny Máriey Roku wyższey miánowánego 1554. A Poseł Moskiewski z ktorym było tysiąc koni Moskwy do Lubliná przyiáchawszy potwierdził to przymierze ná dwie Lecie z Krolem.

Dowoyná Poseł do Moskwy.

Miał też to ná Instructiey od wielkiego Kniáziá Poseł / iż iesliby Krol Kniáziá Moskiewskiego chciał pisáć y wyznáć go Hospodarem y Cárem wszytkiey Rusi/ tedy z nim chciał pokoy mieć wedle woley Krolewskiey / y Pánow Rad wielkiego Xięstwá Litewskiego / choć ná wiekuiste czásy / álbo ná czás pewny. Ná co Krol zezwolić nie chciał / á zá Tytuł prożno chlubny pokoiu nie kupował / ktorego woyną záwżdy mogł dostáć. Odpráwiwszy tedy Posłá Moskiewskiego/ wyiáchał Krol z Krolową z Lubliná do Litwy skoro po Wielkieynocy/ y zmieszkał w Brześciu dni pięć/ potym názáiutrz po Wniebowstąpieniu Páńskim / wyiáchał z Brześcia do Grodná/ gdzie też mieszkał dni pięć / w Olkinikach tákże zábáwił się dni pięć / A w Wigilią Bożego Ciáłá przyiáchał do Wilná/ gdzie go wszyscy Pánowie Litewscy/ y Rycerstwo/ y Dworzánie w świetno ozdobnych pocztách potykáli / á potym w Niedzielę v Krolá Pánowie ná obiedzie byli.

Moskiewski zá Titul przymierze ofiárował.

Krol do Wilná.

O woynie

O Woynie z Liflanty / y z Moskwą potym dla Liflantow.

Księgi XXV. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Páná Iáná Wołminskiego/ Castellaná Połockiego/ Stárosty Krewskiego.

ROku 1556. Wilhelm Furstemberg Mistrz Liflandski / iáko skoro ze wszystkimi Kontorámi y z Zakonem Krzyżakow swoich wiárę Luterską przyiął / zárázem ná Arcibiskupá Rygenskiego Márgrábię Brándenburskiego Wilhelmá/ rodzonego Xiążęciá Pruskiego Albrichtá / á ciotecznego Krolá Sigmuntá Augustá Polskiego Brátá powstał/ iż mu bronił Kościołow Katolickich psowáć / y wiáry nicowáć. A szukáiąc ná niego przyczyny złożył Siem wálny w Wendzie stołecznym Zamku swoim/ ktory dziś nászy Kiesią zowią/ ná ktorym postánowił woynę ná Arcybiskupá podnieść/ kłádąc nań tę potwarz / iákoby on Liflanty chciał wydáć Krolowi Polskiemu/ á Kurlandy Brátu Xiążęciu Pruskiemu.

A ták Roku 1556. po S. Ianie Chrzcicielu sam Wilhelm Furstemberg ze wszystkim Zakonem swoim/ y z Hermanem Derptskim / y z Rewelskim/ y Habselskim Biskupámi / y z Slachtą Liflandską wciągnął w Ziemicę Rigenską Arcibiskupią obyczáiem nieprzyiacielskim.

Woyná wnetrzna Liflandska.

Arcybiskup też ácz się był vmyslił polną bitwą potykáć / bo miał przy sobie Slachty niemáło / ále widząc nie rowną / vchodził obronną ręką do Kokenhausu Zamku swoiego nád Dźwiną / támże się záwárł. A Mistrz go wielką mocą dobywał / lecz iż był Zamek dobrze obwárowány / y położenim mieysca obronny (iákom sam widział Roku 1573. iádąc tám tedy Dźwiną do Rygi z Witebská) przeto mu strzelbá máło wádziłá / ták tedy áż głod Obleżeńcow do poddánia przymusił / iż osmego dniá od obleżenia Zamek y Miasteczko zaraz Arcybiskup otworzyć/ poddáiąc się dobrowolnie. Ale Mistrz nie bacząc ani ná iego pokorę / áni ná Xiążęcią godność y primáctwo / nászydziwszy się z niey/ y trzymał go w więzieniu máło nie cáły rok / wszystki mu Miástá y Zamki/ y máiętności pobrawszy.

Arcyb. Liflanski...

Przeto Krol August naprzod posłał Kásprá Łączkiego do Mistrzá/ dla wyswobodzenia Arcybiskupá Rigenskiego / Brátá Cioteczonego. Ale Liflanci zgwałciwszy práwo Boże y Ludzkie / Łączkiego w drodze zábili / niż do Mistrzá doiáchał.

Zá tym Despectem posłał iescze Krol Biskupá Zmodzkiego do Mistrzá ktory tákże o zábicie Łączkiego/ iáko o wyzwolenie Arcybiskupá wiele prácował ále dla hárdości Niemieckiey prożno zás do Krolá przyiáchał.

Tymi tedy despectámi nieznośnymi Krol August słusznie pobudzony / Roku 1557. zebrawszy woyská práwie wybornego ták z Litwy iáko z Polski przez sto tysięcy / wyciągnął sam osobą swoią do Poswola z Dziáły / y z wielkimi Rystunkiem woiennym / Pánowie też Koronni y Litewscy wielkie pocztami stáwi

Xiążąt Słuckich Poczet/ 4000.

ſtáwili/ tákże Jurgi y Siemion Olelkowicy Xiążętá Słuckie/ cztery tyſiące iezdnego y pießego Rycerſtwá ozdobnym kosztem przywiedli. A przed tym ieſzcze Woiewodá Trocki Mikołay Rádziwił iuß był ná gránicy/ y począł był w Ziemie Liflandſką wtárczki czynić. Miſtrz też Liflantſki Furſtemberg trwáiąc w ſwey hárdośći zebrał był ſiedm tyſięcy Reyterow/ y ßeść Proporcow pießych Knechtow/ tákże Łotwy gburow kilko tyſięcy/ y Biſkupi trzey Derptſki/ Habſelſki/ y Rewelſki vffy ſwoie przećiw Krolowi byli wywiedli. Ale gdy obaczyli iż prożno przećiw oſtnowi wierzgáć/ wnet złożywßy hárdość nádętą/ vdał ſię Miſtrz do pokory/ á przez Poſły Ceſárzá Ferdinandá/ y ſwoie proſił łáſki y pokoiu/ ktory ſnádnie otrzymał. Bo Krol Auguſt náradziwßy ſię z Pány Rádámi/ odpowiedział Poſłom łáſkáwie/ iż gdyby nam o Sieroty/ y niewinne Wdowy nie ßło/ nigdybyſmy pokoiu Miſtrzowi nie pozwolili/ Wßákże iżby wyrozumiał nas krwie Chrześćiáńſkiey rozlania nie prágnąć/ ſam Miſtrz ieſli pokoiu proſi/ niechay tu do Obozu náßego przyiedzie/ á Arcybiſkupá z ſobą przyprowádzi.

Woyſko Liflandſkie.

Miſtrz Liflandſki łáſki proſi.

Ták tedy Miſtrz vdawßy ſię ná łáſkę/ przyiáchał do Krolá z Arcibiſkupem we trzech ſet iezdnych/ tám gdy vczynił pokorę y vpadwßy v nog Krolowi/ poſtąpił hołd/ y Arcibiſkupá ná pirwße mieyſce przywroćić/ y ßkody mu wßyſtki nágrodzić/ á Krolowi woienne nakłády odłożyć. Ktore Condicie áczkolwiek ſię zdáły ćięßkie Stanom Liflantſkim/ wßákże zá Miſtrzem muſieli wßyſcy przyzwolić/ obawiáiąc ſię czego gorßego. A zá tym był pokoy z obudwu ſtron vtwierdzony/ y woyſká roſpuſczone/ Roku 1558.

Pokoy [...]tom do[...]

Siem w Kráſnym ſtáwie.

Tegoż Roku po Swiątkách Krol Siem złożył w Kráſnym ſtáwie/ ná ktory Polſkich Pánow máło przybyło/ bo ſię vpomináli przez Poſły/ áby Siem był w Piotrkowie/ á Krol potym wyiáchał do Wárßáwy/ á ſtámtąd do Krákowá do Krolowey poſpießył. A w tym czáſie Jwan Wáſilewic W. Kniáź Moſkiewſki nálazł też przyczynę ná Liflanty/ ták o wzruſzenie przymierza z Nárwy/ iáko o nie oddanie pewnych płátow pieniędzy z Biſkupſtwá Derptſkiego/ ná ktore práwo dziedziczne ſobie przywłaſczał.

Moſkiewſki Liflanty zwoiował y Zamki pobrał.

A zebrawßy ſto y trzydzieśći tyſięcy woyſká z Moſkwy y z Tátar wielkim gwałtem nie máłą część Liflantſkich kráin zá krotki czás zwoiował/ y Nárwę Miáſto y Zamek portowy wziął/ tákże Wiſemburg/ Heberpol/ Talkonlais/ Taurneſt/ Hadzel/ Falkenach/ Neinhaus/ Kirempe/ Ollentorn/ Kanelicht/ Talkoffen/ y inßych Zamkow z włośćiámi przez trzydzieśći/ tákże Derbet álbo Derpt Miáſto y Zamek Biſkupi z wielkimi ſkárbámi poſiadł/ y opánował/ [...]niow y [...] rzecz nie oßácowáną Hetmánowie iego do Moſkwy wyprowadzili/ y Biſkupá Derptſkiego z Kánoniki.

Roku záś 1559. Siemion Olelkowic Xiążę Słuckie przyiáchawßy nieznácznie do Lwowá/ wziął ſlub z Xiężną Halſką Jlianką Oſtrogſką/ poſłubioną przed tym Lukaßowi Pánu z Gorki/ o co wielkie burdy miedzy nimi z obudwu ſtron były vroſły/ áż to Krol w Krákowie ledwo vhámował/ y to ná czás.

Miſtrz też Liflandſki od Moſkiewſkiego zewſząd vtrapiony w lekce do Krákowá tegoż Roku przyieżdżił/ proßąc Królá o obronę/ przeto Krol Auguſt wyiáchawßy z Krákowá do Litwy/ złożył Siem wálny w Wilnie/ ná ktorym potwierdzenia wolnośći y prywileiow ſwoich/ tudzież poprawienia Státutu Slächtá ſię Litewſka/ Zmodzka y Ruſka domowiłá/ Zá czym obroná Liflantom przećiw Moſkiewſkiemu byłá vchwalona/ ná ktorą Serepczyznę po dzieśiáći großy Litewſkich od Sochy ná dwie Lecie poſtánowiono. A Miſtrz Liflandſki 6. Zamkow Krolowi poſtąpił w ſummie dzieśięć kroć ſto tyſięcy Złotych/

Złotych/ to ieſt/ Bowſko/ Zelbork/ Trezicze// Newenmil/ Lucen/ y Baſſenborg/ ná ktore Zamki Krol záráżem Vrzędniki ſwoie poſłał y iezdnych 500. á 500. pießych dla obrony/ nád ktorymi był przełożony Jan Chodkiewic Stolnik W. X. Lit. y Jurgi Zienowic Stároſtá Propoyſki y Cieciérſki.

Roku záś 1560. około trzech Krolow Woyſko Moſkiewſkie Liflanty plundrowáło/ y Marienborg Zamek z inßymi wzieli/ przećiw ktorym wßyſtká Litewſka Ziemiá byłá ruſzona dla obrony Liflant/ ále Moſkwá nábrawßy ſię z wielkimi łupámi do Moſkwy vbiegli.

Woyſko Litewſkie do Liflant.

Tegoż Roku przed Swiątkámi Hieronim Chodkiewic Pan Wilenſki/ Stároſtá Zmodzki/ máiąc tyſiąc ludu pieniężnego/ y ośm Márßałkow powiátowych/ tákże wßyſtkę Slächtę Zmodzką/ Kowienſką/ y záwiliyſkie powiáty/ y Páńſkich pocztow niemáło/ przepráwiwßy ſię pod Zelborkiem przez Dźwinę ciągnął przećiw woyſku Moſkiewſkiemu/ ktorego było pod Kieſią 50000. ktorzy vſłyßawßy o náßych vbiegli do Moſkwy/ daw[...] y ziemi Liflantſkiey pokoy/ wßákże Kniáź Alexander Połubienſki miał z nimi dwá kroć bitwę pod Marienborkiem/ y nie dáleko Kieśi/ gdzie ſtráży Moſkiewſkiey 400. ná głowę poráźił/ y Woiewodę iednego Kniázia Jwáná Meſkierſkiego poimał/ ktory był poſłan z inßymi zacnymi więźniámi od Páná Wilenſkiego Krolowi do Wilná przez Hrehorá Trizne Márßałká y Rotmiſtrzá Krolewſkiego.

Roku zaś 1561. wßyſtká Ziemiá Litewſka do Lifland przećiw Moſkwie byłá ruſzona z Hetmánem wielkim Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Trockim/ przy ktorym byli Pánowie Hieronim Chodkiewic Cáſtellan Wilenſki/ Hrehor Chodkiewic Pan Trocki/ Páwel Sapihá Nowogrodzki/ Waſil Cziſkiewic Podláſki Woiewodowie/ y inße Rycerſtwo Litewſkie/ á gdy ſię pod Zelborkiem wßyſtko woyſko przepráwiło przez Dźwinę/ wnet Moſkwá ktorych ſtáwiono być woyſká 108000. vſtąpili z Lifland do Moſkwy. A Mikołay Rádziwił Woiewodá ná on czás Trocki/ Hetman wielki Litewſki/ poſłał z Rumborku pod Zamki Moſkiewſkie Juriá Tiſkiewiczá/ y Hrehorá Trizne Márßałkow y Rotmiſtrow Krolewſkich/ dawßy im pod ſpráwę pięć tyſięcy Slächty Litewſkiey/ ktorzy plundrowáli áż do Derptu/ Włośći Moſkiewſkie.

Woyſko Litewſkie do Lifland pod Taurus.

A pod Zamkiem Tauruſem/ z ktorego Moſkwá częſte naiázdy czyniłá trzy Niedziele práwie leżeli prożno. Aż potym Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki Hetman/ ze wßyſtkim woyſkiem Litewſkim przyćiągnąwßy/ dobył go podſądą prochow z wielką pilnośćią y niemnieyßą trudnośćią oſtátniego dniá Lipcá Mieśiącá/ gdzie ſię wielka á przeważna dzielność Rycerſtwá Litewſkiego iezdnego okazáłá/ ktorzy z wodzem ſwoim Jánem Wołminſkim dziśieyßym Caſtellanem Połockim zśiadwßy z koni z kopijámi do dziury wyrzuconey/ á od Moſkwy potym zárąbioney śmiele ſię dárli/ támże mężnego Rotmiſtrzá Modrzewſkiego zábito.

Tau[...] wzięty.

Tegoż Roku w Jeſieni Miſtrz Liflantſki nowy Gotard Ketler po Furſtembergu ná Felinie od Moſkwy wziętym wybrány/ y Arcibiſkup y Ryzánie/ do Wilná do Krolá przyiácháli/ y tám Krolowi Ziemię Liflantſką w obronę y ſámych śiebie w opiekę podáli/ ná czym y przyśięgę vczynieli.

Ziemie Liflantſkiey podánie.

Teyże Jeſieni Pan Hieronim Chodkiewic Pan Wilenſki vmárł. Potym Pan Woiewodá Wilenſki Mikołay Rádziwił był poſłan do Rigi przed Mięſopuſty/ dla przyięćia przyśięgi od Miáſtá Rygi/ ále oni áni Zamku áni Miáſtá poſtąpić Krolowi nie chcieli/ tylko poddáność á wierność ofiárowáli.

A Krol też w ten czás z Seymu Łomżienſkiego przyiáchał do Wilná przed Mięſopuſty.

Potym Roku 1562. Moſkiewſki zátrzymawßy v śiebie poſłáńcá Krolewſkiego/

lewskiego/ posłał woysko ná Gránice Litewskie/ ktore Witebsk/ Dąbrownę/ Orßą/ Kopyß/ Sklow opaliło. Przeto Krol záraz wypráwił Woiewodę Trockiego Mikołáiá Rádziwiłá Hetmáná wielkiego z woyskiem ná Gránice/ ktory położywßy się nie dáleko Orßy/ wypráwił część niemáłą woyská w ziemię Moskiewską/ ktore się potym wrociło wypaliwßy wßystki włości czterzy mile od Smolenská. A potym z Witebská Mikołay Rádziwił Hetman stał pod Wieliż/ ktory tákże náßy opaliwßy/ á nie dobywßy Zamku ná zad się wrocili.

Woysko Litewskie ná gránice.

Hrehory też Chodkiewic Pan Trocki Hetman dworny/ z Sláchtą Ziemie Zmodzkiey/ y z ludem pieniężnym do Liflant był przeciw Moskwi wypráwion.

Tegoż Roku Albricht Laski Despotá Jakobá Heraclidá ná Wołoskie Hospodárstwo przeważnie wprowádził/ gdy Alexander Woiewodá własny do Tátar vciekł.

Despot z Laskim do Wołoch.

Tegoż czássu z Lesniowolskim Stánisłáwem/ Polakow tysiąc iezdnych y pießych Florian Zebrzydowski Castellan Lubelski Hetman Koronny sam będąc chory z Jezierzysc wypráwił pod Newel Zamek Moskiewski/ z kilkiemnaście Działek/ á przy nich było dwie scie Zołnierzow Litewskich/ y Dwor Dowoyny Woiewody Połockiego/ tákże Kozakow niemáło/ iż się wßystkich o pułtorá tysiącá zebráło. Ná tych przyßło woyská Moskiewskiego 45000. A Polacy zástánowiwßy się w błotnym/ w ciásnym y z przyrodzenia obronnym mieyscu/ y działá porządnie rozsádziwßy/ stoczyli bitwę z onym wielkim woyskiem Moskiewskim/ ktora trwáłá od poránku áż do wieczorá/ gdzie Moskwy więcey niż trzy tysiące ná plácu poległo/ á náßych tylko piętnaście lekkich osob zábito.

Náßych bitwá pod Newlem z Moskwą.

Potym Roku 1563. Jwan Wasilewic wielki Kniáź Moskiewski odpráwiwßy Gońcá Krolewskiego/ y vbespieczywßy Litwę/ y Królá listem gleytownym ná wielkie posty dánym/ zebrał woyská ze wßystkich ziem swoich iezdnego iáko sławią dwie scie tysięcy/ á pießych 80000. y dział 200. á przyciągnąwßy pod Połocko w Sobotę Miesiącá Grudniá 31. dniá/ obległ Miásto y Zamek ze wßystkich stron/ dobywáiąc go gwałtowną strzelbą. A Krol ná ten czás w Polßce seymował. Przeto Hetman wielki Litewski Mikołay Rádziwił będąc w Mieńsku/ zbierał woysko iáko napilniey mogł/ ále gdy się máło powiátow ták gwałtownie zebráło/ ciągnął iednák ná odsiecz z Hrehorym Chodkiewicem Pánem Trockim/ Hetmánem polnym y z Brátem Stryiecznym Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Wileńskim/ máiąc Litewskich Zołnierzow dwá tysiącá/ á Polakow czternaście set/ á przebywßy Berezynę y Czernicę Rzeki/ położył się od Połocká 14. mil/ A potym w ośmi milach/ Zá czym kilko zagonow Moskiewskich w pieczowániu náßy pogromili. Moskiewski zás tym vsilniey Połocká dobywał/ w ktorym oblężeniu Jan Hlebowic Woiewodzic Wileński/ dźisieyßy Pan Minski/ y Hrehory Hołubicki Rotmistrz wielkiey dzielności/ Piotr Dorohostinski/ Jeßmánowie/ Korsakowie/ y Polßcy Rotmistrzowie dosyć się przeważnie y mężnie bronili/ y z Zamku częstymi wycieczkámi Moskwę wspieráli. Ale gdy Hołubickiego sztuká drzewá Działem wytrącona zábiłá 1. dniá Lutego/ Dowoyna Woiewodá kazał Miásto y Párkan zápalić/ áczkolwiek mu tego Pan Jan Hlebowic odradzał/ slubuiąc sam ná się wziąć obronę wielkiey posády. Czerni też prostych ludzi o 20000. z Zamku wygnáli/ co wßystko było Moskiewskiemu ná rękę/ Bo zá przywodem onych Chłopkow z Jam leśnych wielkiey żywności Moskwá dostáłá/ y zá spalenim Miástá pod sámy Zamek Działá burzące przyßáńcowáłá wnocy ná poniedziáłek/ á strzeláiąc gwałtownie bez przestanku zápalilá Moskwá Zamek/ ták iż o 40 Horodzien wygorzáło/ y ludu w Zamku gáßenia broniąc bárdzo wiele strzelbą zbito/ W tym Dowoyná Woiewodá Połocki z Włádiką wyßli z Zamku/ podáiąc się ná łáskę Wielkiego Kniáziá/ Wierschlinski iednák

Moskiewski Połocko obległ.

Náßy odsiecz prożni.

iednák Rotmistrz mężnie się bronił/ zástáwiwßy się w dziurze z Polakámi y z Sláchtą Połocką. A potym z nimi Moskiewski długo tráktuiąc przez Woiewody y Boiárow swoich/ á ták Polakow iáko Rycerstwo Litewskie y Ruskie/ gdy się iuß prożno bronić rozumieli do podánia przywiodł/ gdy wßystkich przyrzekł zdrowo z máiętnościámi wypuścić. Ták tedy 15. dniá Lutego Moskiewski Połocko opánował/ gdzie Tátarowie Mnichow Bernardinow posiekli/ Zydow też wßystkich w Dźwinie potopiono/ á Woiewodę Połockiego Dowoynę z żoną/ y Włádikę y Páná Janá Hlebowicá Woiewodzicá Wileńskiego/ Niemierowicow/ Jeßmanow/ Korßakow/ y wiele Sláchty zacney/ tákże wßystkich Mießczan Połockich z wielkich skárbow złupionych nád vmowę do więzienia wzięto/ y do Moskwy potym iáko Zydow do Bábilonu záprowádzono. Rotmistrzow sámych Polskich czterzech po Sobolim kożuchu złotogłowem powleczonych dárowawßy częstował/ y wolno ich wypuścił ze wßystkimi Rotámi ich. A Moskiewski zostáwiwßy Kniáziá Piotrá Soyskiego z wielkim ludem ná Połocku sam do Moskwy z niezliczoną rzeczą skárbow y więźniow odiáchał.

Połocko wzięte.

Rotmistrzowie Polßcy wypußczeni.

Potym Roku 1564. Litewskie woysko y Polskie leżáło pod Połockiem kilko Niedziel/ chcąc wywabić Moskwę do stoczenia bitwy ále prożno/ Dział też dla dobywánia Zamku trudno było z Wilná wywieść przed gwałtownym powietrzym morowym/ przeto máło ná oney wypráwie wskoráli.

Náßy pod Połockiem prożno.

O poráżeniu 25000. Moskwy ná Vle/ etc.

Rozdział II.

TEgoż Roku 1564. Wielki Kniáź Moskiewski zátrzymawßy Posły Litewskie zebrał wielkie woysko/ ktore tuż zá postámi Litewskimi wypráwił z Piotrem Serebrnym y z Cárzewicem Kazáńskim ná burzenie Litwy w pięćdziesiąt tysięcy iezdnych/ A z Połocká inßą drogą rußył się Piotr Soyski ze trzydziestą tysięcy/ á miáły się obiedwie woyská ściągnąć ná Druckich polach. Położył się tedy obozem Serebrny dwie mili od Orßey nád Rzeką Kropiwną/ A Soyski ná Czáśnickich polách w Sielisku Jwáńskim Burkołábowim/ o ktorym máiąc pewną spráwę od spiegow Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki/ Hetman wielki/ z Hrehorym Chodkowicem Pánem Trockim Hetmánem polnym/ y z Janem Chodkowicem ná on czás Stolnikiem wielkiego X. Lit: y z Bogdanem Sołomiereckim/ Romanem Sanguszkiem/ Bohusem Koreckim etc. Xiążęty/ prętko się zgotował/ máiąc po temu spráwnych Rotmistrzow/ Juriá Zienowicá/ Mikołáiá Sapihę/ Janá Wołmińskiego/ Juriá Tißkiewicá/ Bakow/ Burkolabá/ y inßych dzielnych Paniąt y Rycerstwá Litewskiego y Ruskiego nie więcey do boiu godnego o cztery tysiące: Z tymi ná ono wielkie woysko po Nießpornych godzinách 26. dniá Stycznia we środę názáiutrz po náwroceniu Páwłá S. Rádziwił Mikołay Hetman vderzył/ zá przywodem Hrehorego Chodkiewicá/ gdzie zá pomocą Bożą y przeważnym męstwem náßych/ Moskwy 25000. było rozgromionych y pobitych/ ták iż do Połocká ledwo 5000. vbiegło/ y to ránnych/ bo y w pogoni przez cáłą noc gdy Miesiąc świecił/ y potym w rożnych mieścách tułáiących się bárdzo

Serebrny Hetman Moskiewski.

Moskiewskie woysko poráżone.

bárdzo wiele Chłopi y Kozacy pobili. Támże nawyżßy Woiewodá Połocki Kniáż Piotr Soyſki od chłopá ſiekierą zábity poległ / ktorego potym w Wilnie w Cerkwi przeczyſtey pochowano. Y Siemion Waſilewic y Jakow Lew/ Jwan Waſilewic Sieremiet/ Kniáż Alexander Porozowſki Woiewodá przedniego połku / Kniáż Dawid Waſilewic Skuntorow / Mikitá Romanowic Odoiewſki/ Woiewodá wielkiego Hrodu/ Kniáż Siłá / y Mikita Kuntorowicy/ y Waſili/ y Fiedor Woiewodowie / Daniło Kuliczow / y Oſiph Chwiedorowic Bykow mąż wzroſtem wielki połtorá ſążnia wielkie / pod ktorego ſpráwą Dziáłá bywáły/ y Kniáż Jwan Zachárin / Kniáż Fiedor y Siemion Páleccy / y inßych Pánow bárdzo wiele Rádnych / y Boiar zacnych pobito ná plácu / á poimánych z obozem/ y z wielkimi łupámi/ Hetman/ Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie miedzy ſię rozebráli / przednieyßych Więzniow do Kroli ná ten czás w Wárßáwie będącego odeſławßy. Jam tám ſam w tym polu Jwánſkim widział ießcze ſtog wielki kośći Moſkiewſkich złożony/ idąc z Witebſká Roku 1573.

[margin: Soyſki zábity.]

Drugie woyſko więtße / ktorego 50000. leżáło z Serebrnym od Orßy dwie mili/ Filon Kmitá dziſieyßy Woiewodá Smolenſki tym fortelem ſtrwożył / poſłał do Dubrowná z liſtámi / dáiąc znáć o zwycięſtwie świeżym nád Moſkwą/ y zábiciu Soyſkiego ná Jwáńſkim / á kazał vmyślnie onym poſłáńcom tám iácháć/ gdzie rozumiał iż ich miáłá poimáć ſtraż Moſkiewſka / y ták ſię ſtáło / iż ich Moſkwá z onymi liſtámi poimáłá/ ktore gdy przeczytał Serebrny Hetman Moſkiewſki/ ták ſobą ſtrwożył / iż porzućiwßy wßyſtki obozy / namioty/ y záwády woienne/ ze wßyſtkim woyſkiem zárázem począł vciekáć/ á Filon Kmitá Stároſtá Orßenſki z Ośćikiem Jurgim Woiewodą Mśćiſławſkim nie máiąc więcey dwu tyśięcu Rycerſtwá po nich gonili z okrzykiem bijąc / ſiekąc / y imáiąc/ potym gdy ták Moſkwá rozgromiona byłá / náßy wzięli wozow 25000. ná koßu/ y bárdzo wielkie łupy/ y wzdobyczßat y vbiorow rozmáitych/ y żywnośći/ tákże páncerzow y bechterow ktore wieziono zá woyſkiem ná 6000. Oſob/ náßy wzięli. A ták ty dwie woyſká Moſkiewſkie wielkie / ktore ſię miáły ściągnąć ná Druckich polach / á potym ſpolną mocą ku Wilnu ciągnąć w ten czás dziwną mocą Bożą y dzielnośćią Litewſką były roſpruſzone / á drugie ná głowę pogromione y pobite/ y z obozow złupione.

[margin: Drugie więtße woyſko Moſkiewſkie fortelem porázone.]

Stániſław też Pác wielkiego X. Lit. ná ten czás Námieſtnik/ á dziſieyßy Woiewodá Witebſki/ w dzień S. Máłgorzáty / zebrawßy ze dwá tyśiącá Rycerſtwá ták Zołnierzow iáko Szláchty y Kozakow Witebſkich/ poſłał ich ná odśiecz pod Ozieriſzcza Zamek/ ktorego Tołkmak Jurgi z trzynaśćią tyśięcy Moſkwy dobywał / tám zá pomocą Bożą y przywodem Janá Snieporodá náßy / gdy im Kozakow przybyło Moſkwy 5000. ná plácu położyli / inßych rozgromili / powiązáli/ y ſtrzelbę z obozem y łupámi wielkimi pobráli / A ſam Jurgi Tołkmak ledwo vbieżał / ktory iednák tegoż roku popráwiwßy ſię / wielką mocą y ßturmámi dobył tegoż Zamku Ozierzyſc / gdzie Jan Dzierząziński Rotmiſtrz przeważnie Zamku broniąc mężnie dał gárdło / y inßych wiele ludzi zacnych przy nim. A Krol Swedſki Erik práwie też w ty czáſſy Rewel y Biały Kámień w Liflanciech mocą wziął.

[margin: Moſkwá pod Ozieriſzczámi porázona.]

[margin: Ozieriſzcze wzięte.]

Roku zás 1565. Rycerſtwo Koronne y Pánowie Polßcy Pan z Gorki/ y Leśniowolſki / Jakob Secygniowſki / y wiele inßych pod Kraſnogrodek Moſkiewſki Zamek chodzili / gdzie poczyniwßy ogniem y mieczem wielkie ßkody Zamku iednák nie wziąwßy názad ſię wroćili. Poczepow też Zamek z Filonem Kmitą opalili/ y Miáſto zburzyli/ gdzie wielkich ſkárbow y łupow doſtáli / Bo tám y Kárawány Kupcow Tureckich zá ſkoczyli/ tákże áż do Stárodubia wßiſtki włośći ſplundrowáli.

[margin: Polacy pod Kraſnogrodek.]

Mikołay też Talwos dziſieyßy Pan Zmodzki Swedſkie woyſko poráźił/ pod Moizą y Wśią Kiriempe rzeczoną w Liflanciech / á pobiwßy ich kilko vßow ná plácu / gonił drugich rozgromionych áż do Rewlá / potym do Wilná więzniow 400. z Strzelbą y z Chorągwiámi / y z Bębny przyprowádził / Lukáß tákże Bolko Kniáż Swierſki z Ośćikiem Karkus y Holmet Zamki przeważną dzielnośćią z Moſkiewſkich gwałtownych ręku odrátował.

[margin: Swedowie od Talwoſa porázeni.]

[margin: Lukáß Bolko Kniaż Swierſki pod Korkuſem.]

Roku też 1566. Kozacy Witebſcy z Birulą zá ſpráwą Stániſłáwá Pácá Woiewody Witebſkiego wielkie ßkody w Moſkwi czynili / y łupy wywodzili. Ná Sitnie tákże Moſkwy 300. pogromili Roku 1567. y Dziáłek kilko / tákże Hakownic 120. wzięli/ y prochu z kulámi moc wielką. Tegoż zás czáſſu pod Wieliżem bárdzo wiele Moſkwy y Dworzan Kniáźiá wielkiego ná głowę porázili 12. dniá Grudniá.

[margin: Moſkwá porázona od Kozakow.]

Tegoż Roku 1567. 20. dniá Lipcá Kniáż Roman Sanguſzko máiąc pewną wiádomość od ſpiegow o woyſku Moſkiewſkim / ktorego było z Tátáry 8000. ruſzył ſię z Czaśnik do nich máiąc z ſobą poczet Hetmáná Hrehorá Chodkiewicá 200. Koni/ nád ktorym był Fracz Zuk / y Kniáż Rozinſki / Kniáźiá też Conſtantiná Wiśniewieckiego koni 200. Juriá Zienowicá koni 200. nád ktorymi był Sczigiel/ Kniáźiá Januſzá Zbáráſkiego / y Kniáźiá Sokolinſkiego 400. Juriá Tiſkiewicá 150. á ſámego Kniáźiá Romaná 200. iezdnych / á pießych Ruſieckiego y Dimitrowſkiego Rotmiſtrzow 400. Kozakow też pießych z Czieliczą Bohdanem/ y z Oſtierką 150. Z tymi ze Czwartku ná Piątek w nocy naprzod pogromił ſto koni ſtraży Moſkiewſkiey / potym náde dniem bez wieśći ná woyſko przypádli rozrzućiwßy kobylenia/ tám ná głowę ono woyſko Moſkiewſkie y Tátárſkie nie dawßy ſię im roſpoſtrzeć poráźili / zbili/ y więzniow bárdzo wiele/ tákże rozmáitych łupow ze wßyſtkim obozem nábráli / Piotr Serebrny Hetman ránny ledwo vciekł. Amurat Hetman Tátárſki zábity/ Kniáż Waſili Pálecki poiman/ ále od ran vmárł/ á z náßych tylko 12. zábitych/ á ránnych 30. było/ A Moſkwy od 8000. máło co vbiegło.

[margin: 8000. Moſkwy rozgromionych.]

Tegoż roku gdy Moſkwy ßeść tyśięcy z Ozifem Sczerbátym / y z Jurgim Kniáźiem Boratinſkim/ z Vły do Suſzey ciągnęło / á przy nich Tátárow 3000. z Segit Murzą w porządnym do bitwy ßyku było / Wnet Kniáż Roman Sanguſzko máiąc o nich pewną ſpráwę/ zßykowawßy Roty iezdne porządnie/ vderzył ná nich z wielką żárkośćią/ ták iż ſię Moſkwá ſtrwożona mießáć bez ſpráwy poczęłá/ á náßy ich tym śmieley przerywáli/ bili/ ſiekli/ y imáli / gdzie Kniáż Sczerbáty Ozif/ y Boratinſki przednieyßy Woiewodowie byli poimáni / y przy nich przez 80. oſob zacnych/ krom poſpolitych Boiar/ á ná plácu ich bárdzo wiele poległo/ z náßych też 30. ránnych/ á trzey zábitych było.

[margin: Moſkwy y Tátárow 9000. porázonych.]

Potym roku 1568. Sigmunt Auguſt Krol zebrawßy woyſká wybornego więcey niż ſto tyśięcy / z wielką á nakłádną Armatą woienną wyciągnął oſobą ſwoią pod Rádoſkowicze zá Wilno mil 24. ſkąd ſię do Moſkwy miał ruſzyć wßyſtką mocą/ ále ſtrawiwßy leniwie pod Rádoſkowicámi kilko Niedziel/ część woyſká roſpuſzczono/ á ſam Krol do Grodná ſię wroćił / odpráwiwßy ſłużebnych z częśćią woyſká pod Vłę Zamek Moſkiewſki/ nád ktorym ludem był przełożony Jan Chodkiewic Stároſtá Zmodzki / Gubernator Liflantſki / ktory dośić przemyślnie y przeważnie gwałtowną ſtrzelbą Zamku Vły dobywał/ ále gdy przyßłá Oblężeńcom pomoc z Połocká/ Moſkwá ſię tym vſilniey broniłá/ gdzie wiele ludzi náßych do ßturmu niezwyczáynie przypuſzczonych (bo dziury nie było) zbito / y Janá Kurnickiego Rotmiſtrzá pießego / gdy lud przywodził/ poſtrzelono / ták iż náßy od oblężenia muśieli odciągnąć.

[margin: Poſłá byłá tá wypráwá Auguſtá Królá do Moſkwy ná oné Friderichá Ceſárzá do Włoch gdy go Florentini málowáli ná Ráku s tym napiſem: Tendimus in Latium.]

[margin: Náßy pod Vłą prożno.]

A Filon Kmitá Stárostá Horsenski/ z Łąckim/ Páłuskim/ Wásilowskim/ y Iwanem Preskurą/ tákże z Stárostą Skłowskim Ionolzilem Ierzym/ y z Stárostą Páná Hlebowicowym z Dobrowná/ zebrawszy ludu o 4000. chodził áż pod Smolensko/ Gdzie przed Miástem ná harcu Moskwy bárdzo wiele poráził/ y znácznych ludzi poimał/ á potym nászy kilkonaście mil zá Smolensko burzyli ziemię Moskiewską bez odporu.

Smolenskie włości splundrowáne.

Iurgi też Zienowic Castellan Połocki z Synem Kristofem pod Leplem Moskwy kilko tysięcy porázili/ y rozgromili.

Tegoż Roku 1568. Miesiącá Wrzesniá dniá 20. Roman Sanguszko Hetman polny fortelem przemyslnym nocnym Vlę Zamek Moskiewski mocno obronny wziął y spalił/ naprzod Kozaki w Czołnach pod Zamek przypuścił/ á sam zástąpiwszy z ludem Rycerskim od Połocká y Turonley/ Raczkowskiego y Tarnawskiego Rotmistrzow z drábinkámi do Blankow przypuścił/ Kozacy záś z Bierulą/ Minkiem/ y Oskierką/ strzelbę ziemną vbieżeli/ drudzy Bramy y forty poczęli siec/ á drudzy Zamek zápalili. Bo Moskwá ráduiąc się strzelcom nowo przybytym popili się byli/ A gdy się potym z nászymi wręcz z Zamku zápalonego y w bramách poczęli siec/ wnet Mikołay Sołohub Rotmistrz przeważnie mężny y smiáły nie szukáiąc brodu/ przebył Rzekę Vlę ze wszystką Rotą swoią/ y dodał pieszym posiłku/ ktorzy ná blánki po drábinách leźli/ y w Bramách się z Moskwą siekli/ potym sam Kniáź Roman posłał Rotę swoię gdy iusz Zamek gorzał/ tákże Woynę y Tiskiewicá/ y Kniáziá Łukomlskiego Rotmistrzow/ ktorzy gwałtownym zewszad pędem Moskwę vpornie się w ogniu broniącą pogromili/ pobili/ y Zamek wzięli/ gdzie dwu Woiewod Welaminow/ y Więźniow zacnych 300. poimáli/ á Strzelcow z Rusnicámi 500. było/ ále korzyści y inszych skárbow/ y żywności bárdzo wiele zgorzáło/ wszákże nászy Zamek z nowu zábudowáli.

Kniáź Roman pod Vlą.

Vlá wzięta.

Tegoż Roku Styczniá Miesiącá dniá 5. y 17. Kozacy z Witebská z Bierulą zá spráwą Stánisławá Pácá Woiewody Witebskiego/ Vsniát/ Wielis/ y Biele/ Zamki y Wołości Moskiewskie srogo opalili/ y spustoszyli/ á potym 28. dniá Styczniá/ Dworzan Kniáziá wielkiego pod Wielizem (spaliwszy possádę) pogromili/ gdzie wiele Osob zacnych Dworzan/ y Podczászego wielkiego Kniáziá/ Piotrá Hołowiná poimáli/ á z wielkimi łupámi do Witebská przywiedli/ y ták przez cáły ten Rok vstáwicznie zimie y lecie okrutne szkody w ziemiach Moskiewskich pod rozmáitymi Zamkámi ci Kozacy Witebscy czynili. Przeto Miesiącá Wrzesniá dniá 29. ná S. Michał Moskwá z szescią tysięcy Tátar Nahayskich pod Witebsk przyciągnęli/ z trzemá przednieyszymi Woiewodámi Sieremietem/ Wazilem Buturlin/ y Hrehorem Soborom/ ktorzy przez dwá dni posády Mieskie we dwoię zápaliwszy pod Zamek náieżdżáli/ ále przemyslnym fortelem Woiewody Witebskiego Pácá Stánisławá/ gdy zmyslił iż mu ná odsiec przybył Kniáź Roman odbici/ y częstymi wycieczkámi strapieni/ przeto trzeciey nocy odciągnęli/ A Widblanie zá nimi idąc trapili ich w ciásnych mieyscach gdzie mogli.

Kozacy Witebscy.

Moskwá pod Witebsk.

Potym Roku 1569. był Siem wálny w Lublinie/ ná ktory przyiáchał Hosius Cardinał/ y Wincenti Porticus Legat Papieski/ y Posłowie od Cesárzá Maximiliáná/ y od Ianá Krolá Szwedskiego Szwagrá Krolewskiego/ Oznaymuiąc iáko go Pan Bog po długim więzieniu ná Krolestwo wywyższył. Byli też Posłowie od Xiążąt Pomorskich/ y od Tureckiego Cesárzá/ tákże Goniec Moskiewski/ Xiążę też Legnickie potym przyiáchało/ y oddał zá vpominek Krolowi dwu Lwu młodych. Ná tym Seymie skończyłá się gruntownie Vnia/ álbo ziednoczenie Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ z Koroną Polską/ Wołyń też/ Podlásze/

Siem Lubelski.

Vnia wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną.

Podlásze/ y Kiiowskie Woiewodztwo/ do Korony się przyłączyły. Aczkolwiek przeciw temu wiele Pánow z Litwy było. Támże Kniáź Roman Sanguszko wziąwszy Vlę/ Dziáłá y Więźnie Moskiewskie przyprowádził do Krolá. Támże Mikołáiewskiego ścięto/ ktory dobrowolnie wolał dáć gárdło niż cześć vtrácić/ o zábicie Ianá Łutomirskiego Castellaná Sierádzkiego/ etc.

Mikołáiewski ściet.

Támże Mieszczánie Gdáńscy á zwłaszczá Klefeld byli pozwáni *criminaliter*, iż Biskupá Kuiáwskiego Posłá Krolewskiego nie vczcili/ k temu nowe burdy wznieciáli/ y Freybiterow Krolewskich poścináli.

Burdy Gdáńskie.

Xiążę też Mekielburskie w Liflanciech poimáne/ á ná Zamku Ráwskim pod strażą chowáne/ w ten czás wypuszczono/ gdy przysiągł Krolowi zá wierność y pokoy.

Xiążę Mekielburskie puszczono.

Támże y Mieszczánie Krakowscy byli pozwáni o ścięcie gwałtowne Collegiatá Mistrzá Wolskiego.

W tenże czás Piotr Zborowski Poseł Koronny w Turcech zátrzymány/ (iż ono Łaski Albricht z Iakobem Secygniowskim Tátarow áż pod Oczakow gonili) z przymierzym dożywotnim przyiáchał.

Zborowski z przymierzem z Turek.

Ná tymże Seymie 19. dniá Lipcá Albricht Friderik Márgrábiá Brandenburski wtore Xiążę Pruskie Hołd/ y przysięgę Krolowi Augustowi ná Máiestacie siedzącemu vczynił/ támże go Krol y inszych wiele przy nim ná Rycerstwo pássował.

Hołd Xiążęciá Pruskiego.

Potym Roku 1570. głod wielki w Litwie y w Polszce pánował/ ták iż ludzie prości ścierwy zdechłych Bydląt/ y Psow/ ná ostátek vmárłych ludzi trupy wygrzebuiąc iedli/ áczkolwiek Zboże nie názbyt drogie było.

Głod.

Tegoż Roku Turkow 25000. iezdnych/ á Iánczárow 8000. Tátárow 80000. á Galer 150. Zelim Cesarz Turecki dobywáć Astrachani pod Moskiewskim ziemią y wodą wypráwił/ ále im Moskwá naprzod Galery z strzelbą odięłá/ ná Rzece Donie v Perewłoki/ y Iánczárow pobiłá/ potym iezdni v Astrachani/ głodem y nędzą strapieni gdy názad ciągnęli/ pozdycháli/ drudzy potonęli/ drugich Moskwá pogromiłá/ ták iż y Tátarowie sámi ichże własni towárzysze oney woyny/ bili ich/ przeto od tey wielkiey liczby vtráciwszy wszystkę Armatę/ ledwo sięich 2000. do Constantinopola wrociło.

Turcy od Moskwy porázeni.

Roku záś 1571. Woiewodá Inowłodzkáwski/ y Mikołay Talwos Castellan Zmodzki/ Posłowie wielcy z Moskwy do Wárszáwy przyiácháli ná Siem/ vtwierdziwszy przymierze z Moskiewskim ná trzy látá z obudwu stron/ áczkolwiek tám sámych niemáłe despecty potkáły niesłusznie nád Boże y ludzkie práwo.

Posłowie z Moskwy.

Tegoż Roku Roman Sanguszko Hetman sławny Litewski polny vmárł gorączką dniá 12. Máiá wieku 34. Roku.

Kniáź Sanguszko vmárł.

Tegoż Roku Tátarowie Prekopscy Moskiewskie kráiny okrutnie zwoiowáli/ y ná dzień Bożego Wstąpienia/ Miásto stołeczne Moskwę y niżny Zamek do gruntu spalili/ gdzie Ludzi bárdzo wiele zgorzáło y podusiło się/ tylko iednego Zamku Kitaygrodá obroniono/ á Tátarowie z wielkimi łupy vszli bez odporu.

Moskwá zwoiowána.

Roku záś 1572. Bochdan Woiewodá od Iwonie z Wołoskiego Páństwá wygnány/ był potym prowádzon od sławnego y przeważnie dzielnego Hetmáná Mikołáiá Mieleckiego Woiewody Podolskiego do Wołoch/ y dokazałby był swego przedsięwzięcia (Bo się iusz był Iwonia áczkolwiek wielkie woysko miał strwożył) ále więcey szło o przymierze z Turkiem/ á Bochdan potym do Moskwy ziáchał.

Woiewodá Podolski do Wołoch.

Tegoż

Posłowie Tátárscy w Moskwi posćinani.

Tegoż czássu gdy Pan Haraburdá z poselstwem był od Moskiewskiego do Królá odpráwion / Posłowie Tátárscy we trzech set koni przyiácháli do Moskiewskiego / vpomináiąc się dani / ktorych Moskiewski 300. kazał pośćináć / á stárßym nossy/ vßy/ y wárgi oberznąć/ y ták ich do Cárzá Prekopskiego odesłał/ posławßy mu siekierę miásto dáru / z odpowiedzią / iż mu miał ßyię tą siekierą vciąć.

Krol August vmárł.

Potym tegoż Roku 18. dniá Lipcá Mieśiącá/ Sigmunt August Krol Polski/ pobożny/ bogoboyny/ y pokoy (co było nie bárdzo gránicom Litewskim zdrowo) miłuiący/ zápłáćił śmierći dług z ćiáłá w Knyßynie/ wieku swego roku 50. A iáko się sam pokoiem rad báwił/ ták też po iego śmierći nád nádzieię wßystkich ludzi/ ze wßech stron był mile pożądány pokoy/ przez wßystko práwie

Interregnum spokoyne.

Interregnum/ w ktorym przez cáły Rok były rozmáite ziazdy ná rożnych mieyscách ták Pánow Koronnych w Polßce/ iáko Litewskich w Litwie/ około Electiey Królá nowego / ná ktore wiele Posłow od Monárchow postronnych/ zwłaszczá Competitorow przyieżdżáło. Tylko się było Tátárow z Baką y Siecżą ná Podole werwáło 1800. Roku 1573. w Sobotę Wielkonocną/ ále y tych

Tátárowie pogromieni.

Mor.

Stárostá Bárski Buczácki Mikołay / y Stárostá Kámieniecki znácznie pogromili/ wßákże po głodzie wielkie powietrze morowe pánowáło/ ták w Litwie iáko w Polßce ná wielu mieyscách.

Henrik Krolem wybrány y Posłowie do niego.

Potym tegoż roku 1573. Kwietniá dniá 7. poczęłá się głowna Electia nád Wisłą v Wárßawy / ná ktorą się Pánowie y Rycerstwo Polskie y Litewskie ziácháło w wielkich pocztach / Tám po długich tráctatách / y oddawániu poselstw rozmáitych Competitorow/ Henrik Xiążę Andegáweńskie / Brát Królá Fráncuskiego Carolusá był Krolem Polskim y Wielkim Xiędzem Litewskim wybrány Máiá dniá 14. Po ktorego z Condiciámi Electiey byli wypráwieni Adam Konárski Biskup Poznáński/ Albricht Łaski/ Jan Hrábiá z Tęczyná/ Andrzey Pan z Gorki/ Jan Tomicki z Mikołáiem Synem / Jan Herbort / Stánisław Kriski/ Mikołay Christof Rádziwił Xiążę z Oliki y z Nieświeżá / Alexander Xiążę Prunskie Woiewodzic Kijowski / Jan Zamoyski / Jan Zborowski / y Mikołay Firley. A do wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Andrzey Táránowski Gońcem był posłan.

Pogrzeb Augustá Krolá.

Henrik do Krákowá y iego Koronácia.

Wierße moie o Koronáciey Henrikowey.

Potym Roku 1574. odpráwiwßy pogrzeb z zwykłymi Ceremoniámi Krolowi Sigmuntowi Augustowi w Krákowie / Mieśiącá Lutego dniá 15. Krol Henrik wybrány wiáchał do Krákowá z Bálic wieczor dniá 18. Lutego we Czwartek/ á Koronácia iego byłá w Niedzielę ostátnią Zápustną dniá Lutego 21. ktorey tu Ceremonie opuszczam/ tákże pompę iego wiazdu do Krákowá / ponieważem to dosić ßeroko wierßem ná on czás vczynił Polskim y łáćińską rzeczą/ gdziem wßystko dostáteczne opisał według potrzeby / tákże też pogrzeb Augustá Królá / R potym to w osobnych kśięgach ponowię / gdzie wydam gruntownie wßystki spráwy zá żywotá Sigmuntá Augustá.

Wapowski Castellan Przemyski zábity.

Henrik Krol viáchał do Franciey.

Potym z strony zábitego Wapowskiego ná Zamku Krákowskim od Samuelá Zborowskiego toczyły się sądy práwie przez cáły post. A Krol Henrik nie wykonawßy ná Krolestwie ledwo 16. Niedziel / iáko skoro mu nowiná przyßłá o śmierći Brátá Carolusá Królá Fráncuskiego / náteńcowáwßy się przedtym wolt/ y ná drugie się krotochwile w Ogrodzie Krolewskim nakładnie przygotowawßy/ zbiegł potym z Zamku potáiemnie w nocy z piątku ná Sobotę tydzień przed S. Janem / y viáchał z Polski z kilkanáście Fráncuzow (ktorym się tylko był tego zwierzył) ná rozsádzonych koniach / potym przez Wiedeń / Wenecią y Xięstwo Safoyskie do Franciey przyiáchał/ gdzie ná Oyczyste Krolestwo vskromiwßy burdy z Vgonoty wstąpił.

Tegoż

Jwonia Turkom wydány.

Tegoż czássu Jwonia Hospodar Wołoski / ktory Bochdáná wygnał / po długich á przeważnie mężnych bitwach z Turki y z Multany / był od swoich Turkom wydány/ y ná cztery częśći rostárgány / iego głowę widziałem sam Roku 1575 przybitą ná wrociech w Bukorestu Stołecznym Mieśćie Hospodárá Multanskiego Alexandrá / ktorego Brát Petrilo ná Jwoniowo mieysce Wołoskim Woiewodą został.

A Táránowski Andrzey z ziazdu Wárßáwskiego / tegoż Roku 1574. Wieśieni o S. Michale do Turek był posłan / dla potwierdzenia przymierza z Krolestwem Polskim y Wielkim Xięstwem Litewskim bez Królá. Jam też przy nim ieździł/ ále dla wielkiego głodu w Wołoßech / y ná wßystkich Tureckich gośćincach pánuiącego / muśieliśmy iácháć nie zwykłą drogą / przez Multáńską/ Bulgárską / Tribálską ziemię / áż do Traciey przez wyniosłe áż pod Niebo kámieniste y wysokie Skáły Balchany názwáne.

Tunis y Goletá wzięte.

Przy nas Turecki Cesarz Soltan Zelim vmárł / skorośmy do Constantinopolá wiácháli / á przed tym dwie Niedzieli triumphował po wzięciu Tunisu y Golety w Africe pod Hispany.

Amurat Cesarz Turecki dzisieyßy.

Wierße moie o Turcech.

Przy nas też ná mieysce Zelimá / Amurat Syn stárßy w niebytnośći od Bászow wybrány Cesárzem Tureckim / ktory przyiácháwßy do Constantinopolá Morzem z Amásiey kráiny Siriyskiey / dał záraz pięći Brátow młodßych zámordowáć/ y położono ich wßystkich pięći rzędem w wyniosło ozdobnych Złotogłowem przykrytych grobach/ w nogach grobu Oycowskiego ná Cmintarzu Kośćiołá Sophie / ná com sam własnymi oczymá pátrzał/ y com wßystko porządnie wierßámi Polskimi opisał / ktorym iest Titul O Wolnośći Polskiey / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/etc.

Przymierze z Turki.

A myśmy też przyiácháli do Polski Roku 1575. po Wielkieynocy z vtwierdzonym przymierzym / między nowym Cesárzem Tureckim Amuratem / y Koroną Polską / á Wielkim Xięstwem Litewskim / ták z strony Wołochow iáko y Tátárow.

Tátárowie Wołyń y Podole zwoiowáli.

Szyk y spráwá woyská Tátárskiego.

Wßákże Tátárowie tegoż Roku 1575. Mieśiącá Wrześniá y Páździerniká wielkie á nie ośácowáne ßkody w Ziemiach Ruskich/ Wołyńskich/ y Podolskich vczynili. Bo okrom pobitych stárych ludzi / y máłych Dziatek / Ludzi Chrześćiáńskich piećdziesiąt y pięć tyśięcy z 40. wywiedli w niewolą / á koni y klacz pułtorá kroć sto tyśięcy/ Bydłá rogátego pięć kroć sto tyśięcy / á owiec dwie śćie tyśięcy / okrom inßych łupow / ßat / Złotá / Srebrá / y Skárbow tákże rozmáitych státkow domowych. A táką spráwą wyćiągáli z tymi łupámi z Podola. Naprzod Cárzykow śiedm Synow Cárzá Przekopskiego wßystki woyská Hordinskie spráwowáli.

Alikierey Soltan z Chorągwią Kitayki białey y czerwoney wßerz ná dwá sążniá / á ná wierzchu kutas z końskiego ogoná fárbowány / ludu było pod nią 15000.

Lazikieray Soltan z Chorągwią kitayki zieloney á białey / pod nią było Tátar 10000/ á Murzowskich Chorągwi 8.

Alichwierczey/ z Chorągwią czerwoną o dwu ogonách/ pod ktorą było Tátar 10000. á Murzowskich Chorągwi 10.

Sackurczi z Chorągwią kitayki czerwoney y białey/ z kutasem / pod ktorą było ludu 15000. á Murzowskich Chorągwi 25. Zá tymi ßli Sabayscy Tátarowie/ nád ktorymi był stárßy Solotay Kikierey Bakart z Chorągwią kitayki białey y zieloney o czterech ogonach/ ludu było pod nią 8. tyśięcy.

Cerkássowie Pietyhorscy Chrześćiánie.

Zá tymi ßli Cerkássowie Pietihorscy drugim Bakartem z Chorągwią Kitayki białey á zieloney/ z kutasámi / ludu pod nią było 7000.

Dobruccy

Batay.

Dobruccy y Białogrodſcy Tátárowie pießo ßli przed woyſkiem z Bákáiem/ ktorych było 10000. po práwey ſtronie/ Drugi záś Murza 12000. miał Tátar pießych z Chorągwią białego y zielonego Hatłáſu po lewey ſtronie woyſká.

Zięć Cárſki z dwunaśćią tyſięcy ludu z Chorągwią białą/ zá tymi Derwi Murza ßedł w pozad woyſká w pułmilu z dzieſiącią tyſięcy ludu/ zá tymi záś

Komunnicy.

Komunnikow o iednym koniu chłopow wybornych ßło 12000. A gdy tę ſpráwę z połonem ciągneli/ vrywáli ich náßy gdzie mogli/ ále do wálney bitwy nie przyßło/ dla wielkiey mocy pogáńſkiey/ ták iż w cále do Hordy vßli z łupámi/ z ktorych dzieſięcinę Cárzowi dawáli.

Electia w Stężycy prożna.

Tegoż Roku Pánowie Koronni y Litewſcy złożyli ziazd w Stężycy/ ná Electią Królá nowego/ ále zá vporem niktorych Senatorow/ y Poſłow Królá Henriká odwłoczenim nie przyßłá do ſkutku Electia.

Przeto znowu w Wárßáwie był ziazd dla gruntowney Electiey/ ná ktorą Poſłowie od Ceſárzá Maximiliáná/ y od Xiążęciá Ferarſkiego/ y od Woiewody Siedmigrodzkiego/ y inßych Xiążąt Rzeſkich przyiácháli/ ktorzy rozmáite Condicie podáiąc/ káżdy Poſeł zá Pánem ſwoim iáko mogł/ áby był ná Króleſtwo wybran vſiłował/ lecz w tym náßy pámiętáiąc ná poſtępki y Oracią Monlukowę po ßkodzie oſtrożnieyßy byli. A naprzod od Ceſárzá/ álbo od Syná iego Erneſtá ty Condicie podawano.

Electia v Wárßáwy.

Condicie od Ceſárzá podáne.

Rozdział III.

Condicie Ceſárſkie.

1. Wßyſtki Práwá/ Priwileia/ y Wolnośći ſtáre poprzyſiąc/ y mocno trzymáć/ nád to ich według zdánia Rzeczypoſpolitey więcey przymnożyć.
2. Vrzędow ták Duchownych iáko Swieckich żadnym Cudzoziemcom/ okrom własnych obywátelow nie rozdawáć.
3. Spor o Pruſkę y Iflanſką ziemię z Rzymſkim Ceſárſtwem ná wieki vśmierzyć/ y ieſliby iákie práwo Dom Rakuſki ná Xięſtwo Mázowieckie miał dobrowolnie ſię go wyrzec.
4. Zeglowánie do Nárwy z Królem Duńſkim y z Miáſty Zamorſkimi postánowić/ y ſprzymierzenie z ſiedmiądzieſiąt Miaſt Niemieckich wolnych vtwierdzić.
5. O Barſkie Xięſtwo y dochodach Neapolitanſkich/ áby Krol Hiſpańſki Króleſtwu Polſkiemu doſić vczynił pilno ſię ſtáráć.
6. Z Krolem Hiſpáńſkim Koronę Polſkę/ y Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ tákże Węgierſkie y Czeſkie Króleſtwá/ y inße wßyſtki páńſtwá ſwoie Ceſárſkie ſpołecznie ſprzymierzyć.
7. Przyiaźń y przymierze wieczne z Ceſárſtwem Rzymſkim z pomocą przećiwko káżdym Nieprzyiaciołom/ tákże ſprzymierzenie y towárzyſtwo z Duńſkim y Swedſkim Królámi y wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey Xiążęty vtwierdzić.
8. Kupiectwá obywátelow tych wßyſtkich Króleſtw z Koroną Polſką tym więcey przymnożyć.
9. Stánowienie z Turkiem ieſliby ſię ták Stánom Koronnym zdáło vczynić.
10. Jeſliby ſnadź w Węgrzech woyná miáłá być/ Nie będzie vżywał Ceſárz Polſkich áni Litewſkich Zołnierzow/ okrom dobrowolnych zá pewny żołd.

To Práwo Rákuſkie Accepta ieſt ná Xięſtwo Mázowieckie przywłaßcżáiąc ſobie/ po Cunbarce Wnucżce Olgerdowey Xiężęciá Mázowieckiego Corce.

11. Dla

11. Dla obrony Gránic Koronnych cztery Zamki vkráinne wedle zdánia Rzeczy poſpolitey ná potrzebnych mieyſcach zbudowáć.
12. Academią Krákowſką nowym nádánim pomnożyć.
13. Ktorzy będą godni z Polſki y z Litwy ná Woiennych y Dworſkich vrzędach Xiążąt Rákuſkich będą przełożeni.
14. Pierwßego Roku trzy ſtá tyſięcy Złotych do Korony Polſkiey wnieść/ dla obrony Gránic/ y zápłácenia żołdu żołnierzom.
15. Długi wßyſtki Koronne/ ták też Zołnierzom y Dworzánom zátrzymáne żołdy gruntownie zápłáćić.

Condicie od Xiążęciá Ferarſkiego Alfonſá podáne.

1. Wolnośći y Priwileia wßyſtki w cále záchowáć.
2. Nic nie odnawiáć áni odmieniáć/ áni ſpráwowáć iedno zá dozwolenim wßyſtkich Stanow.
3. Godnośći áni przełożeńſtw żadnemu z cudzoziemcow nie dawáć.
4. Pokoy między Stánámi wßyſtkimi y około ſporu Religiey záchowáć.
5. Krákowſką Academią ludzmi vczonemi ozdobić/ y Rzemieſniki dla budowánia y obrony Zamkow ſwoim koßtem z Włoch przywieść y záchowáć.
6. Dla pożytkow większych Koronnych/ nowy ſpoſob y port Kupcom Polſkim vkázáć y ſpráwić do Włoch.
7. Jeſliby przećiwko Moſkiewſkiemu álbo ktoremu inßemu nieprzyiacielowi pießych Zołnierzow było potrzebá/ tedy cztery tyſiące Strzelcow Włoſkich przez ßeść Mieſięcy ſwoim nakłádem wywieść y chowáć obiecuie.
8. Jeſliby ſię czego Boże vchoway tráfiłá niebeſpieczność ná Króleſtwo/ on wßyſtkich Xięſtw y powinowátych ſwoich mocy y pośiłki iáko ná własnego zdrowia obronę obroći.
9. Woynę wßelką zá zdrowie Koronne/ y dobycie vtráconych Gránic ſam w ſwey osobie záwżdy odpráwowáć będzie.
10. Czáſſu pokoiu vrząd dobrego Królá według vſtaw y potrzeb Koronnych/ álbo ná mieſcu mießkáiąc álbo wßyſtki kráiny Koronne obieżdżáiąc będzie wypełniał.
11. Długi Koronne zá rozſądkiem wßyſtkich Stanow zápłáći.
12. Ná káżdy Rok z Włoch do Polſki wßyſtki dochody ſwoie ...ſił/ zoſtáwiwßy część dla obrony onego páńſtwá potrzebną.
13. Xięſtwo Kornutſkie ktore trzyma práwem dzied...
Króleſtwu Polſkiemu ná wieki dáruie y wćieli.
14. Pięćdzieſiąt Szláchćicow Polſkich w Ferar...
Mieście páńſtwá ſwego ná naukach wyzwolonych
ſkiego Rzemiosłá własnym nakłádem będzie chow...
15. Nád ty wßyſtki Condicie obiecuie zá dwá ...
ney trzy ſtá tyſięcy złotych przyſłáć/ á ſam
osobą/ porádą y máiętnośćią...
leſtwu mogł być po...

Condicie Batorego Woiewody Siedmigrodzkiego krotkie.

1. Práwá poprzyśiąc y mocno ſtrzymáć.
2. Długi Koronne zápłácić.
3. Cokolwiek Moſkiewſki poſiadł zdobywáć.
4. Wieczne przymierze z Turki y z Tátáry vczynić.
5. Gránice wſzyſtki oſádzić.
6. Przed ſwym przyiázdem ſto tyśięcy Złotych przyſłáć.
7. Więźnie nie dawno od Tátarow pobráne wyſwobodzić.

Po tych Condiciy podániu y rozbierániu / część Senatorow y Rycerſtwo niemal wſzyſtko Koronne / nie zezwaláiąc żadnym ſpoſobem ná Ceſárzá / áni Dom Rákuſki / á Xiążę Ferárſkie y iego Condicie záráżem opuściwſzy / Miánowáli dwu Cándidatow ſwoich / Woiewodę Siedmigrodſkiego / y Andrzeiá Grabię z Tęczyná Woiewodę Bełſkiego. Arcybiſkup záś Gnieźnienſki z niktorę częścią Senatorow wyſzedſzy z mieyſcá okopem Electiey náznáczonego / 12. dniá Grudniá miánował Krolem Polſkim Maximiliána Ceſárzá. Potym po długich ſporach / gdy Pan z Tęczyná Woiewodá Bełſki / wymowił ſię áby nie był Cándidatem / ofiáruiąc w czym inſzym poſługę ſwą Rzeczypoſpolitey / záráżem więtſza część Rycerſtwá y Senatorow / wybráli y miánowáli Krolową Polſką Annę Krolewnę Sigmuntownę właſną Dziedziczkę / Jágiełową Práwnuczkę / przydawſzy iey zá Krolá y Małżonká / Stephána Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego / á wypráwiwſzy Poſły do niego áby ná Krolestwo Polſkie y Wielkie Xięſtwo Litewſkie (áczkolwiek przy tey rádzie Pánowie Litewſcy nie byli) przyiáchał / żądáli. A dla gruntownieyſzego poſtánowienia tey Electiey złożyli ziazd w Andrzeiowie 18. dniá Styczniá / ná ktory ſię wſzyſcy iáko ná woynę ziácháć mieli / dla gotowośći y odporu przećiw káżdemu / ktoby ſię chciał nád ich Electią ná Kroleſtwo ſádzić / iáko wſzyſtko ſzerzey opiewa Vniwerſał Andrzeiewſki. A ná przyimowánie Krolá obránego ná gránicach byli náznáczeni Biſkup Krákowſki / y Sędomirſki / Ruſki / y Bełſki / Woiewodowie / Pan Woynicki / y Hetman Koronny polny Sieniáwſki etc. Koronáciey záś y ſlubowi dzień 4. Marcá náznáczony w roku 1576. A ták gdy Pan Bog ſam / zá mądrych ...natorow porządną ſpráwą ony burdy rozerwániem grożące vśmierzył / Koro... ...n ieſt STEPHAN pierwſzy / Woiewodá Siedmigrodzki z Fámiliey Ba... ...Kroleſtwo Polſkie / y W. X. Lit: weſpołek zpoſlubiona y oddána Mał... ...olowá Sigmuntowna / w Krákowie przez Biſkupá Kuiáw... ...Karnkowſkiego / Bo Arcibiſkup Gnieźnieńſki Jakob Vcháń... ...ná Ceſárſką wymowił ſię niedołożnością zdrowia.

...otym Pánowie Litewſcy y Rycerſtwo w Gieranoynach / ...ohowie ziazdy miewáli / rádząc o potwierdzenie / y zu... ...śći / praw / y priwileiow ſwoich od Krolá nowo nád... ...ánego / y o przyięciu iego ná Wielkie Xięſtwo. Bo też ...częſte iáwne y táiemne poſły ſtronę ſwoię / od ktorey ...oim ná Kroleſtwo ćieſzył / Ale mu wyſzło ná to iáko ...erikowi trzeciemu / ktorego Florentini ná Ráku do... ...áli z tym napiſem / TENDIMVS IN LATIVM. ...Lzech / ktory był przyiáchał ná Ziazd do Mśczi... ...liſtámi Ceſárſkimi po Wielkiey nocy / muśiał názad

Dwá Candidaci od Rycerſtwá.

Maximilian Ceſarz Krolem miánowan.

Anná Krolową / á Stefan Batory Woiewodá Siedmigrodſki Krolem Polſkim.

Ziazd w Andrzeiowie.

názad vieżdżáć nocą / gdy iuſz Pánowie y wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie Krolá Stephána zá Páná przyználi. A Ceſarz też Maximilian Electorow ſwoich wydał / gdy ſiętychło potym tegoż Roku ná Kroleſtwo Niebieſkie zániechawſzy Polſkiego poſpieſzył. A Rudolf Syn Krol Rzymſki y Węgierſki ná iego mieyſce Ceſárzem wybran.

Ceſarz Maximilian Elect Polſki vmárł.

Pánowie też Litewſcy / Pan Wilenſki Jan Chodkiewic / y Pan Trocki Oſtáſi Wołowicz / Jan Kiſzká Kráyczy wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki / y inſzy do Wárſzáwy przyiechawſzy Mieśiącá Máiá Stephána Krolá imieniem wſzyſtkiego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá Páná pozdrowili y przyználi.

Krol potym ſtánowiąc porządek y pokoy Koronny / złożył Siem w Toruniu tegoż Roku 1576. ná ktorym Gdańſczánie dla hárdych rozruchow ſwoich byli wywołáni / y nieprzyiacioły / y winnymi obráżenia Maieſtatu Krolewſkiego byli oſſądzeni / Bo trzymáiąc ſtronę Ceſárſką woyſko z zamorſkich ludzi zbieráli / wziąwſzy ſobie zá Hetmáná Hanuſá von Cöllen: Wſzákże Pan Bog ich hárdość znácznie ſkarał przez Janá Zborowſkiego Caſtellaná Gnieźnienſkiego / Hetmáná Koronnego / ktory nie máiąc ſłużebnych Żołnierzow więcey połtoru tyśiącu z Haydukámi pieſzymi / poráził ich woyſká 12000. ktore było dobywáć Tczowá z Działy wyciągnęło / ták iż Knechtow y Reyterow / tákże Mieſczan bucznych y hárdzie przed bitwą kazących ná plácu 4000. zábitych poległo / okrom ránnych / y tych ktorych bárdzo wiele w Stáwach y w Jezierze Labiſzewſkim nád ktorym bitwá byłá / y w Wiſle potonęło / Capitanowie też y Fendrichowie wſzyſcy zbići / y ći ktorzy miedzy gory y láſſy vciekli / Dział 40. (krom ręczney ſtrzelby) y inſzych łupow / y zbroie bárdzo wiele náſzy wzięli. A Hanus von Köllen ledwo vbieżał ná rączym. Działo ſię to Roku 1577. Kwietniá dniá 18.

Siem w Toruniu.

Gdańſkie woyſko pod Tczowem poráżono.

A potym Krol przyciągnąwſzy ſam z lekkim woyſkiem pod Gdáńſko / y Láterniey ich twierdze portowey vſilnie dobywáiąc / ſkrocił ich hárde buczne ſzyki / y do poſłuſzeńſtwá przypędził / Ták iż ná Condicie od Krolá podáne przyzwolić muśieli / y nakłády woienne poſtąpić / 200000. złotych w Malborku 2. dniá Liſtopadá.

Ale Tátárowie Prekopſcy tegoż Roku máiąc pogodę / nie opłákáne ſzkody ná Podolu / y ná Wołyniu poczynieli.

Tátárowie ná Podole.

Moſkiewſki też áczkolwiek do niego byli wypráwieni Poſłowie wielcy tegoż Roku / Stániſław Kriſki Woiewodá Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Woiewodá Minſki / y Fiedor Skumin Tiſkiewic Podſkárbi Nadworny Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / nád nádzieię náſzych z wielkim woyſkiem do Liflant oſobą ſwoią z ſtárſzym Synem / y z Mágnuſem przyciągnął / Mieśiącá Sierpniá / gdy Krol był pod Gdánſkiem / gdzie wziął Kieś / álbo Wenden zá nieſtwornośćią Niemcow przez podánie / tákże Weſten / Erlen / Nitaw / Jorgenburg / Sonſel / Rumborg / Marienhaus / Tákże też Dunemborg pod Kniáziem Sokolinſkim / Zamek kopcem wyniosło w rowninie vſutym obronny / y Creutzborg / Kokenhaus Zamek y Miáſteczko / Aſcherad / y Lonward Zamki nád Dźwiną przez wyſtráſzone w lárwie podánie pobrał / y kilkonaście inſzych Zamkow (iáko ptaki ná lepie zbieráiąc) opánował / gdzie wielkie morderſtwá Moſkwá y Tátarowie nád Niemcámi czynili / Mężow / Pánie / y Pánny okrutnie gwałcąc / ścináiąc / y w ſztuki śiekąc / zwłaſzczá w Kieśi y w Kokenhauſie / ktore w lárwie Mágnuſowey połowił.

Posłowie do Moſkwy.

Kniáź Moſkiewſki w Liflanciech Zamki pobrał.

Byli iuſz w ten czás ná gránicach Moſkiewſkich Poſłowie náſzy / Kriſki Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Minſki / Woiewodowie / y Fiedor Skumin

Tiſzkiewic Podſkárbi nadworny wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / gdy vſłyſzeli o tym ſplundrowániu Liflant/ dla czego ſię byli chcieli názad wrocić/ Ale z roſkazánia Krolewſkiego potym iácháli do wielkiego Kniázia / przed ktorym gdy ſpráwowáli poſelſtwo/ nie dał im áni wzmianki czynić o Liflantſkiey ziemi/ y owſzem ſię ieſzcze vpominał wſzyſtkiey Kurlándſkiey ziemie/ y krain inſzych Pomorſkich áż do Prus/ twierdząc ſię mieć práwo dziedziczne nie tylko ná to ále y ná wſzytkie Pruſſy/ y ná Polſkie y Litewſkie páńſtwá / po Pruſie Bráćie Octauiuſá Ceſárzá / ktory iáko żywo nie był ná Swiecie / od ktorego ſię on według zmyſlonych báśni czwartymnaſtym pokolenim bez wſtydu być zmyślnie mienił. O czym gdy Poſłowie náſzy iuż z Moſkwy wyiácháli Krolowi dáli znáć/ poſłał znowu Krol do Wielkiego Kniázia Gońcá y Dworzániná ſwoiego Piotrá Háráburdę/ przywodząc go wſzelkim ſpoſobem pod ſłuſznymi Condiciámi do pokoiu z obudwu ſtron vtwierdzenia. Ale Moſkiewſki według wrodzoney hárdości / nie tylko ſię dał do przymierza nákłonić / ále y Gońcá Krolewſkiego ledwo wyſłuchawſzy / dáleko od ſiebie odeſłał / y práwie zá więźniá chował.

O tym Pruſie żaden Hiſtorik iáko żywo nie wſpomina/ chybá o Krolu Bitinien/ od ktorego ieſt Miáſto Pruſſa / y do ktorego ono był Annibal vciekł.

Ruſzyli ſię byli tegoż Roku Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie ochotnie ná odpárcie Moſkiewſkiego gwałtu/ ále prożno / Bo y niepogody záſzły / A Moſkiewſki też Zamki pobráne oſádziwſzy z Liflant wyciągnął.

Litwá pod Zelborg.

Tegoż Roku Cometá ſtrąſzna vkazawſzy ſię 13. Nouembrá długo trwáłá/ A náſzy też potym Dunenborg z Kozakiem dzielnym Zábą odiſkáli / y Wenden álbo Kieś przed tym Stolicę Miſtrzow Liflantſkich pod Moſkwą wzięli. A gdy ſię Moſkwá we dwudzieſtu tyſięcy woyſká znowu dwá kroć o dobycie Kieśi kuśiłá / porázili ich náſzy w máłym poczcie y rozgromili / złączywſzy ſię z poſiłkiem Swedow ná ten czás przybyłym y Dział więcey niż 20. wielkich burzących/ á zwłaſzcza Wołká odięli/ zá ſpráwą y Hetmáńſtwem Andrzeiá Sapihi Woiewodzicá Nowogrodzkiego / gdzie też Woiewod y Boiárow zacnych bárdzo wiele krom pobitych ná plácu w więzienie pobrano / Roku 1578. zimie/ Dziáłá do Wilná/ ktorymi nieſłuſznie Zamkow Krolewſkich dobywał / á Więźnie do Grodná przyprowádzono/ A Moſkiewſki też po tey kaźni dopiero Gońcá Krolewſkiego Hárâburdę Piotrá do ſiebie wezwawſzy / vczciwſzy tráctował y potym odpráwił.

Cometá.

Moſkwá porážoná y Dziáłá odięte.

Tegoż Roku Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki świętey pámięći dług śmierći z ciáłá zápłáćił.

Tegoż też Roku Mieſiącá Sierpniá Jurgi Jurgewic Olelkowic Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego potomek Xiążę Słuckie wieczney pámięći godne/ z Swiátem ſię rozſtał.

Tego też czáſſu Poſłowie Moſkiewſcy do Krákowá przyiácháli / ktorych w zebrániu Senatorow gdy Krol do ſpráwowánia poſelſtwá vczćiwie przyprowádzonych przypuśćił/ wnet od wrodzoney hárdośći poczęli niechcąc żadną miárą poſelſtwá ſpráwowáć / áżby ku nim Krol pierwey powſtał / á ziąwſzy Czapkę / o zdrowiu Cárzá przeſtawnego pytał. Czego gdy im iáko rzeczy nieſłuſzney Krol pozwolić niechciał / odiácháli do Moſkwy nic nie poſtánowiwſzy / áni poſelſtwá ſpráwiwſzy.

Hárde Poſelſtwo Moſkiewſkie.

Rozdział

Rozdział IIII.

Do Jego Miłości Kniáziá Lukaſzá Bolká Swierſkiego / Márſzałká Krola Jego M. etc.

WOtym Krol przyiáchawſzy z Wárſzáwy roku 1579. przed Zapuſty do Grodná / był witan imieniem wſzyſtkiey Rzeczypoſpolitey Litewſkiey od Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenſkiego w polu ozdobną Orátią/ támże w Grodnie po długich namowách nie obronę iáko przed tym Litewſkich Gránic / ále Woynę przećiw Moſkiewſkiemu w iego Ziemię Krol z Pány Litewſkimi poſtánowił / ktora też iuż byłá ná Seymie Wárſzáwſkim wſzytkich Stanow zezwoleniem vchwalona / Do czego wielkie y gotowe pomocy Pánowie y Rycerſtwo wſzyſtko Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego ochotnie ofiárowáli / y potym to nád Serepczyzny y podatki inſze z imion ſwoich wydáne/ tym ochotniey ſkuteczną rzeczą znácznie pokazáli/ z miłośći wrodzoney iáko práwi oyczycy ku Rzeczypoſpolitey y Pánu ſwemu. A ták Krol porządnie we wſzyſtkim poſtępuiąc / poſłał Gońcem Wacłáwá Lopácinſkiego do Wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego z liſtámi / opowiádáiąc mu ſłuſzne przyczyny woyny z ſtrony ſwoiey y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Krol do Grodná.

Woyná przećiw Moſkiewſkiemu.

Lopácinſki do Moſkwy Fœcialis.

Potym Krol poſtánowiwſzy wſzyſtki poſtępki y potrzeby wotenne/ z Pány Litewſkimi w Wilnie / wyiáchał oſtátniego dniá Lipcá do Swira / dla popiſu y ſzykowánia woyſká/ ktore ſię tám było według náznáczenia w ty polá ściągnęło/ Stamtąd zás Krol ruſzył ſię przez Hlubokie/ y poſtáwy do Dziſny / á potym do Połocká przyciągnął ze wſzyſtkim woyſkiem wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Zmodzkiego / y Ruſkiego / nád ktorym był Hetmánem wielkim Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenſki / á nád Żołnierzámi Syn iego Chriſtof Hetman polny / Pan Trocki / Nád Polſkim zás Rycerſtwem Mikołay Mielecki Woiewodá Podolſki/ nád Węgry Caſpar Bekieſz/ á nád Niemcámi pieſzymi Chriſtof Grof Rozrzarzewſki Stároſtá Lęczycki.

Popis v Swira.

A w ten czás práwie Rycerſtwo y Kozacy Litewſcy y Ruſcy vprzedziwſzy wielkie woyſko trzy Zamki álbo Twierdze Moſkiewſkie/ Coſiany/ Kraſne/ y Sitno/ nagłą żarkośćią vbiegli y ſpalili.

Trzy Zamki Moſkiewſkie ſpalone.

A Krol gdy ze trzech ſtron Miáſto y Zamek Połocki obegnał/ 11. dniá Auguſtá názáwnętrz Miáſto nie mniey przekopámi/ wáłem/ y ściánámi / tákże báſztámi obronne/ Węgrowie/ y lud pieſzy Kánclerzá Koronnego Janá Zamoyſkiego/ tákże Litewſcy Háyducy y Kozacy zápalili/ gdzie Moſkwy bárdzo wiele pobili/ á drudzy do Zamku vciekli. Potym pod ſáme ściány y Bramy Zamkowe náſzy ſię przyſzáńcowáli / ze trzech ſtron w Wieże y w Báſzty / tákże ná Blanki ogromną ſtrzelbę puſzczáiąc / ále y Moſkwá nie mnieyſzą vpornośćią y ſtrzelbie gęſtey/ y ſzturmom náſzych śmiele ſię we dnie y w nocy záſtáwowáli / y niktore ſtrony Zamku zápalone przeważnie gáſili / ku temu dżdże gwałtowne ná wielkiey przeſzkodzie náſzym były/ áż potym dniá Auguſtá 29. Słońce weſoło iáſne / promieniámi długo pożądánymi Swiát oświećiło / ktorego dniá náſzy Polacy/ Litwá y Węgrowie pieſzy/ przeważną śmiáłośćią z oſtátnią niebeſpiecznośćią ſwoią/ przekopy y Połotę Rzekę przebywſzy/ y ná wynioſły Kopiec pod ſáme ściány ogniе podniowſzy / Zamek zápalili / ktore zápalenie gdy moc wzięło / wnet ochotne Rycerſtwo pieſze Węgierſkie / y Polakow Rotá Kánclerzá Koronnego

Połocko obłężone.

Miáſto Połockie ſpalone.

To wſzyſtko láto ſrogámi dżdżámi zeſzło.

Janá

Janá Zamoyſkiego/ tákże Litewſcy Háyducy dárli ſie przez ogień y ſtrzelbę Moſkiewſką do Zamku/ ále przed gwałtownym ogniem y niezgodą ſwoią/ á ſtrzelbą nieprzyiacielſką 27. ſwoich vtráciwßy krom ránnych/ vſtąpić ná zad muſieli/ ále iednák z Moſkwy Strzelcow 200. zábili. Názáiutrz tedy w Niedziele 30. dniá Sierpniá gdy náßy znowu ogień podłożyli/ á Sciány ſie tym gwałtowniey palić poczęły/ ſtrzelbá też vſtáwiczna z trzech ßáńcow náßych/ Moſkwę trapiłá/ y obronę wßyſtkę gáßenia odięłá/ podáłá ſie Moſkwá z Zamkiem ná łáſkę Krolewſką/ gdy ich przyrzekł/ ktorzyby chcieli z máiętnoſciámi wolno do Moſkwy wypuścić/ á ktorzyby ſie vdáli Krolowi ſłużyć/ tym też łáſkę y żołd obiecano y ſpełniono. Tylko Ciprian Archiepiſkop Wielikołucki y Połocki/ y Waſil Jwánowic Mikolinſki/ Dimitr Sczerbáty Obolinſki/ Mátfiey Rzowſki/ Jwon Suſſyn/ Piotr Wołynſki Woiewodowie/ y Lukian Tretiakow Piſarz Wielkiego Kniáziá/ nie chcieli ſie dobrowolnie podáć/ ácżkolwiek iuß Zamek w mocy Krolewſkiey widzieli/ przeto ich też poimano y pod ſtrażą oſádzono. A wßyſtkiego ludu Moſkiewſkiego do boiu y bronienia Zamku godnego/ było więcey niż ßeść tyſięcy. Ták tedy Zamek ſławny Połocko Stolicá dawnych Xiążąt Ruſkich vdzielnych y niktorych Litewſkich/ z ręku Moſkiewſkich ieſt wydárty Roku 1579. Sierpniá dniá 30. godziny 20. ze wßyſtką żywnoſcią/ ſtrzelbą/ y prochow okwitym doſtátkiem.

Połocko podáne.

Vporność Moſkwy.

Przed tym też máło ſławney pámięci Jan Chodkiewic Cáſtellan Wilenſki/ Stároſtá Zmodzki etc. moy Dobrodziey Swiátu podziękował.

Potym gdy iuß Krol Połocko prawie wrotá Litewſkie od Moſkwy wybáwił/ Koſſiany też/ Sitno/ y Kraſnę 9. mil od Połocká náßy ſpalili/ zoſtáły były ießcze dwá Zámki ná przeßkodzie wielkiey/ Sokoł nád Driſſą y Niſſą Rzekámi 5. mil ná drodze Pſkowſkiey ku pułnocy/ y Turowla nád Dźwiną 4. mile ku Vle y Witebſkowi od Połocká idąc.

Pod Sokołem leżáło woyſko prawie wyborne Moſkiewſkie z Dworu/ y z celnieyßych Boiárow Wielkiego Kniáziá/ y z Kozakow Donſkich álbo Tánayſkich ſtrzelcow przebráne/ nád ktorymi byli Hetmánámi Fiedor Wáſilewic Sieremiet/ Andrzey Pálecki/ Michaylo Liká/ Waſil Krzywoborſki y inßy zacni Woiewodowie/ ktorzy wßyſcy myſlili byli przebić ſie do Połocká ſwoim ná odſiecz przez Oboz Krolewſki/ ále temu byli mądrze Woiewodá Wilenſki Mikołay Rádziwił Hetman wielki/ z Synem Chriſtofem Hetmánem polnym zábieżeli/ gdy drogi wßyſtki porządnie opátrzyli. Naprzod tedy Jan Wołminſki Caſtellan Połocki/ Stároſtá Krewſki/ Mąż wielkiey dzielności/ y w Rycerſkich ſpráwách/ y bitwách/ z Moſkwą częſtym á dawnym ćwiczeniim doświádczony/ był poſłan pod Sokoł z kilkiem vſow/ á zá nim Chriſtof Rádziwił Hetman polny z Zołnierzámi Litewſkimi przybył/ Ale iż woyſko Moſkiewſkie pod Zamkiem y pod ſtrzelbą leżáło w okopie/ á bitwy wálney zwłaczáli zwieść/ tylko vrywkámi á hárcámi/ y wycieczkámi częſtymi bitwy zobudwu ſtron koßtowáli/ wßákże náßy Moſkwę áż do ſámego okopu z kopiámi wſpieráli. A w tym Woiewodá Wilenſki Mikołay Rádziwił Hetman wielki zá wolą Krolewſką wypráwił kilko vſow Kozakow z Kniáziem Conſtantinem Lukomſkim pod Turowlą/ ktorych obaczywßy Moſkwá/ á mniemáiąc iż wßyſtko woyſko dobywáć ich ciągnie/ wnet inßą Bramą Woiewodow ſámych zoſtáwiwßy vciekli. A ták Woiewodowie od ſwych opußczeni 4. dniá Wrześniá Zamek cáły podáli ze wßytką ſtrzelbą/ prochy y ſpiżą/ ktory potym náßy w kilku dni (ledwo mu ſie obrádowawßy) gdy Kniąż Lukomſki kazał z więtßych Dział pod dobrą myſl ſtrzeláć ſpalili/ ták iż lekko nábyte/ lekce zginęło.

Jan Wołminſki pod Sokoł.

Turowla wzięta/ y ſpalona.

W tenże czás Mikołay Woiewodá Podolſki Hetman Koronny z Polſkim y z Niemie-

y z Niemieckim woyſkiem przebywßy przez moſt z ſtrugow vczyniony Driſſę rzekę/ pod Sokoł przyciągnął/ á tegoż czáſſu pod Zamek ſie przyßáńcował/ bo Polacy od Niſſy/ á Niemcy od Driſſy ßáńce porządnie á prętko vkopáli. Januß záś Zbáráſki Woiewodá Bráckáwſki zá Niſſą Rzeką/ gdzie było snádnie Moſkwi vciekáć/ z vſem ſwoim ſtánął/ potym kulámi żeláznymi roſpalonymi náßy ná kilku mieſcách Zamek zápalili/ á gdy ogień wziął moc/ wnet Moſkwá zwątpiwßy w obronie Zamkowey/ przez Bramę od Niſſy wytoczyli ſie ku bitwie. Ale ich Polacy z ßáńcow/ á potym Niemcy pießy ſtrzelcy w Zamek y w ogień záſię wpárli/ ſámi też zápalczywiey Moſkwę goniąc do Zamku ſie werwáli/ tám wnet kratę Moſkwá ſpuściłá z bramy/ ták iż Polacy y Niemcy w Zamku zápalonym z Moſkwą zámknieni ná oſlep ſię rowną niebeſpiecznością ſiekli. A gdy záś náßy od ßáńcow kratę w bramie z wielką pracą przełomili/ dopiro ſię Moſkwá z Zamku gorąiącego wyſypáłá/ tákże náßy ránni y opaleni weſpołek z nimi/ tám ſię dopiro okrutna bitwá ſtáłá/ bo Niemcy żadnego Moſkwicina nie żywili/ ták iż ich cztery tyſiące zbitych ná plácu poległo/ miedzy ktorymi przednieyßy Woiewodowie/ Boris Sein/ Andrzey Pálecki/ Michayło Lyk/ Waſil Krywoborſki zábici/ á Sieremiet Hetman Mąż wielkiey dzielności/ y Mieſoied ſtárßy ſprawcá Kozakow Donſkich żywo poimáni/ inßych więźniow łupow/ tákże ßat drogich/ koni/ pieniędzy/ y ryſtunkow koßtownych bárdzo wiele náßy doſtáli/ á Zamek do gruntu zgorzał. Z náßych też pod Sokołem ludzi zacnych/ iako z Chriſtofem Rádziwiłem Hetmánem polnym/ y z Janem Wołminſkim/ ták też w tey potrzebie mężnie gárdłá dáli/ Kámienſki Rotmiſtrz/ y Wyſocki/ Jakob Swiecinſki/ Jakob Bornkowſki/ y Mikołay Kloczewſki.

Sokoł obleżony.

Niebeſpieczność náßych.

Moſkwá pobita.

Sokoł ſpalony.

Náßy pod Sokołem pobici.

Potym Woiewodá Połocki/ Mikołay Dorohoſtayſki Moniwid po odiáchániu Krolewſkim z Połocká wziął Suſſą Zamek nád wielkim Jeziorem obronny/ przez dobrowolne podánie tráctuiąc z Woiewodą Rutaiem Suſkim y z Moſkwą przez Fracá Zuká/ A gdy im przyrzekł dobrowolne wyście z ruchomymi máiętnościámi do Moſkwy/ wyßło ich w liczbie 6000. A Woiewodá Połocki z Rycerſtwem Litewſkim y z Polſkim do Zamku Sußey wiáchał dniá 6. Páździerniká/ gdzie wziął Dział więtßych 21. Hakownic 136. Ruſnic długich 123. prochu beczek 100. ktore 400. Cętnarow ważyły/ Kul żeláznych więtßych od Dział 4522. y inßego ſprzętu zakowego/ y żywności bárdzo wiele.

Sußa ſie podáłá.

Przed tym też Philon Kmitá Stároſtá Orßeńſki/ máiąc z ſobą ludu Rycerſkiego/ iezdnego y pießego/ y Kozakow vkráinnych niemáło/ włości Smolenſkie okrutnie ogniem y mieczem zwoiował/ przez 2000. Siół ſpálił/ y ſámo Smolenſkie przedmieście w popioł obrocił/ á bez namnieyßey ßkody ſwoich/ lud Rycerſki z wielkimi łupámi/ y ſtádámi więźniow y bydłá do Horßey vwiodł.

Philon Smolenſk opalił.

Z drugiey záś ſtrony Conſtántin Xiążę Oſtrogſkie z Kniáziem Micháłem Wiſniewieckim Caſtellanem Bráckáwſkim/ y z Synem Janußem przepráwiwßy ſię przez Dniepr/ á roſpuściwßy przed ſobą wßerz y wzdłuż Kozakow ſwoich/ y Tátarow w zagony/ oblegli Czernihow Zamek Stolicę dawnych Xiążąt Siewierſkich/ ále iż ſię Moſkwá przeważnie broniłá/ á pießych do ßturmu máło było/ przeto ſpaliwßy ſámo Miáſto Czernihowſkie/ zagony prawie po wßyſtkiey Siewierſkiey Ziemi áż do Stárodubia/ Rádohoſcza/ y Poczepowá roſpuścili/ á potym z wielkimi łupámi bez odporu do domu ſię wrocili. Tymże ſpoſobem Stároſtá Mſciſławſki Jároſławſkie miáſto/ y bárdzo wiele ſioł włości Moſkiewſkich poburzył.

Czernihow y Siewierſkie kráie zwoiowánie.

A Krol potym przyiáchawßy z Połocká do Wilná/ w Grodnie też máło odpocząwßy/ poſpießył ſię ná Siem do Wárßáwy/ w ktorym czáſie liſty przinieſiono do Mi-

Listy do Pánow Litewskich od Rády Moskiewskiego

no do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego / y do Ostáfiá Wołowiczá Páná Trockiego / od dwu Pánow Rádnych Moskiewskich / Kniáziá Jwáná Mscislawskiego / y Mikity Romanowicá Zacharina 28. dniá Wrzesniá pisáne ze Pskowá / gdzie ná ten czás z woyskiem wielki Kniáz lezał / w ktorych listách to sie osobliwie zámykáło / áby Pánowie Litewscy y Koronni Królá swoiego od rozlania krwie Chrześciáńskiey do zgody przywodzili / á oni tákze wielkiego Kniáziá swego / áby sie nie mscił szkod od Królá poczynionych / hámowáć / y do pokoiu przywodzić sie slubowáli / á izby tez tym czásem Posłowie z obudwu stron chodząc dobre rzeczy stánowili. Ale to wßystko Krol ná Siem Wárßáwski odłozył / gdzie znowu po długich namowách zá mądrą rádą y persuasią Janá Zamoyskiego Kánclerzá Koronnego woynę przeciw Moskiewskiemu konáć vchwalono / y pobor postánowiono.

Woyná przeciw Moskiewskiemu.

Niescierdá vbiezona.

Tegoz Roku Grudniá Miesiącá 13. dniá Jan Dorohostayski Moniwid Woiewodá Połocki Niescierdę Zamek od Moskwy niedawno vgruntowány vbiezał / y spalił / gdzie czterech Woiewod / á Męzczyzny / Niewiast y Dzieci 1000. náßy poimáli / á od mieczá y od ogniá gdy Zamek zewßąd gorzał / przez 2000. Moskwy vpornie się ále prozno broniącey zgineło.

Potym gdy Krol z Wárßáwskiego Seymu do Wilná przyiáchał Roku 1580. á około konczenia woyny przeciw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi gruntownie postępował / wnet Moskiewski gdy mu mocy iáwney nie stawáło / vdał się do chytrych práktyk / á naprzod po Swiątkách przysłał w osobie Goncowey spiegow swoich z Nasczekinem / ktory Nasczekin Goniec nálazwßy po swey mysli / aczkolwiek z Fámiliey zacney / ále z przyrodzenia wyrodká Hrehorá Oscikâ / często z nim táiemnie tráctował w Wilnie kuiąc zdrádę przewrotną przeciw Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / y zdrowiu Krolewskiemu.

Goniec.

Nasczekin z Oscikiem.

A w tym tez czásie Máiá 29. dniá w Niedzielny dzien Nachwálebnieyßey Troyce S. Miecz poświęcony y Czapká / przez Páwłá Vchaßiskiego od Papiezá Grzegorzá 13. przysłány / ná skutek błogosłáwienstwá był oddan Krolowi Stephánowi przed wielkim Ołtarzem w Kosciele Zamku Wilenskiego klęczącemu / przez ręce J. M. X. Biskupá Zmodzkiego Melchiorá Xiązęciá Gedroćkiego z zwykłymi Ceremoniámi.

Miecz y Czapká od Papiezá.

Oscikowá sie tez potym zdrádá przeciw Krolowi y Oyczyznie iáwnie okazáłá / ktorey gdy nie mogł więcey przeć áni wymawiáć / á iáwne lice / fałßow / y zdrádziego / tudzieß sámy práwá / oyczyzná / spráwiedliwość y kazn grzechu pomsty ná niego wołáły / wziął godną vczynkow zapłátę 18. dniá Czerwcá w Sobotę.

Oscikowá zdrádá y fałß.

Oscik sięty.

A Krol sam odpráwiwßy przed tym Násczekiná Goncá Moskiewskiego ruszył się z Wilná 15. dniá Czerwcá ná woynę potym przez Minsko y Borysowo do Czasnik / gdzie do Królá Goniec Moskiewski przyiáchał / posły wielkie opowiádáiąc / przeto prosił áby się Krol do Wilná ich poselstwá słucháć wrocił ná zwykłe mieysce. Ale Krol widząc ßyderstwo z Czasnik áz do Lukomla iáchał / gdzie się Zołnierze przebráni okázowáli / y Márßałek Królá Dunskiego Farensbek z pocztem Reyterow. Potym Krol do Witebská 29. dniá Lipcá przyciągnął / gdzie tez Pánowie y Rycerstwo Litewskie / y od Xiąząt Słuckich / tákze Ciwonowie y Vrzędnicy Ziemie Zmodzkiey ozdobne poczty okazáli. Tegoz dniá Jan Zamoyski Kanclerz Koronny wyciągnął z Witebská do Wieliza Zamku Moskiewskiego z ośmią tysięcy ludu pießego y iezdnego / á obegnawßy on Zamek ßesnaście mil od Witebská / przyrodzenim mieyscá nád Dzwiną y mocnymi Scianámi y Báßtámi / tudzieß Rycerstwem Moskiewskim obronny / pierwßego práwie dniá zbił zastáwę y obronę Moskiewską z blánkow / y z Baßt / ták iz się prętko ná rokowánie vdáli / á ták piątego dniá od oblęzenia przez podánie przy-

Szyderstwo Moskiewskie.

Okaz w Witebsku.

Wieliz wzięty.

dánie przymußone 6. dniá Sierpniá w Sobotę wziął Pan Jan Zamoyski Kánclerz Koronny Wieliß / (ktory práwie nád ßyią wisiał wßystkiey vkráyny Ruskiey Krolewskiey) ze wßystką strzelbą / zywnością / y rozmáitą spizą / támze dwá Woiewodowie poimáni / Párolin Bruczow / y Wasil Basmakow / á inßá wßystká Moskwá według wiáry dáney wolno puszczona.

Potym Krol 5. dniá Sierpniá do Wieliza przyiáchał / A Pan Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski / Hetman wielki z Synem Christofem Hetmánem Polnym / Pánem Trockim / y z Pánem Wilenskim Ostáfiem Wołowiczem / y z inßymi poczty Pánow y Rycerstwá Litewskiego przedtym przyciągnąwßy pod Vswiát drugi Zamek Moskiewski / á ßánce porządne spráwiwßy / skoro do nich Krol przybył / wzięli tákze Vswiát porządną spráwą 6. dniá Sierpniá przez podánie wystráßone y przymußone pod Moskwą / gdzie tez poimáni dwá Woiewodowie Michał Welozeminow / y Jwan Asczarow / inße pospolstwo wolno puszczono.

Vswiát wzięty.

A ten Zamek był zdawná Stolicą Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / kiedy Xięstwo Witebskie otrzymał po zenie / y z tego Zamku wypráwiwßy się z Litewskim woyskiem ná Dimitrá Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego przyciągnął był áz do sámey Moskwy / y gránice Litewskie áz zá Mozaisk 6. mil vgruntował.

Olgerd do Moskwy.

Przed tym tez 5. dniá Augustá Mikołay Moniwid Dorohostayski Woiewodá Połocki pod Newel trzeci Zamek Moskiewski z Slachtą ziemie Połockiey / y z Rycerstwem swoim ciągnął. A Pan Kánclerz Koronny Jan Zamoyski ku Wielkim Lukom / Támze Wielki Kniáz Moskiewski Goncow swoich z listámi słał / hámuiąc Królá od krwie Chrześciáńskiey (człowiek nabozny y spokoyny) rozlania / wywodząc to z pismá swiętego / y z Psálmow Dawidowych / á iz Posłowie wielcy z dobrym iádą / opowiádáiąc / przeto áby się do Litwy wrocił ich poselstwá słucháć prosił.

Woiewodá Połocki do Newlá.

Listy Moskiewskie nabozne.

Ale Krol widząc iáwne ßyderstwo / á Wieliz y Vswiát Rycerstwem swoim osádziwßy / obrocił się ze wßystkim woyskiem do Wielkich Luk / wypráwiwßy ná pirwßą straz / y rozdawánie Stanow wßystkiemu woysku / Páná Janá Wołminskiego / z domu Nassutowego Castellaná Połockiego / Stárostę Krewskiego z kilkiem Rot / y Tátárow Nahayskich połkiem / y z pięcią set Haydukow / ták iz miał w swym połku dwánaście set iezdnych y pießych / ná pierwßey straży. Zá nim ciągnął Hetman Polny Christof Rádziwił / Castellan Trocki / z trzemá tysiącmi Zołnierzow / przy ktorym tez był Stárostá Zmodzki / Jan Kißká máiąc 400. Jezdnych / á 100. pießych / y Jánuß Xiązę Ostrowskie z osmią set połku. Pan Mikołay Rádziwił / Woiewodá Nowogrodski. Pan Jan Hlebowic / Castellan Minski. Eustachi Tiskiewic / Woiewodzic Smolenski. Márek Wnuczek Ciwon Retowski / y inßy Ciwonowie / Vrzędnicy / y Rycerstwo Zmodzkie / w ktorym połku było 2000. iezdnych. Potym Trocki / Wołynski Woiewodowie / y Alexander Xiązę Prunskie Stolnik / ktorych było 800. Zá nimi Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski / Hetman wielki z trzemi tysiącmi iezdnych. Potym Pan Wilenski Ostafi Wołowicz / Woiewodá Minski / Mikołay Sapihá / y inßych Pánow y Rycerstwá Litewskiego 2000. Potym Rot Polskich iezdnych 5000. Zás Węgrow 4000. iezdnych / Dopiero sam Krol z Dworem ktorego było 1000. iezdnych. Zá Krolem Dziáłá y inßá Armata / á przy nich pießych 20000. Zá tymi zás ßło w pozad z Janußem Xiązęciem Zbáraskim Zołnierzow iezdnych 6000. A przepráwiwßy się przez Rzekę Dolzą /

Krol do Wielkich Luk.

Jan Wołminski ná pierwßą strazą.

Sposob ciągnienia woyská pod Wielkie Luki.

Dolzą / Dowiedział się od poimáney Moskwy Pan Wolminski Castellan Połocki/ iż Tátarowie z Wielkich Luk mieli nań vderzyć w nocy / przeto chcąc ich vprzedzić wypráwił przeciwko im Syná swego Jerzego Podkomorzego Vpitskiego Rotmistrzá/ á przy nim Kniázia Haurilę/ Hołubkę/ y Drobyssá Rotmistrzow/ ktorzy o pułnocy potkáli się nád Jeziorem we dwu milách od Wielkich Luk z onymi Tátary / ktorych szczęśliwie porázili / y rozgromili/ y przywiodł kilko więźniow Jerzy Wołminski do Królá / z ktorych wßystkie spráwy o Wielkich Lukách wyrozumiał.

Tátarowie rozgromieni.

A ták przez wielkie á trudne przebycia lássow / Krol pod Wielkie Luki przyciągnąwßy 26. dniá Sierpniá Miesiącá / obległ Zamek ná kopcu w rowninie nád Rzeką Łowácią y Jeziorem położony/ á Miásto bárdzo wielkie y budowne sámá Moskwá dla snádnieyßey obrony spaliłá. Támże Posłowie Moskiewscy przyiáchali z zwykłymi básniámi/ bo naprzod powiedzieli/ iż Poselstwá od Cárzá przestáwnego spráwowáć nie mogli / áżby Krol od Zamku odstąpił/ á do Wilná się ná zwykłe mieysce słuchánia Posłow wrocił. Ná co gdy im odpowiedziano/ iż to być nie może / áni się też godzi / odesli do swych Namiotow/ iákoby w słowie chcąc precz iecháć / á gdy ták kilko dni prożno milcząc strawili/ á iż Zamek iuß gore z wieści vsłyßeli/ wnet poczęli audienciey do spráwowánia poselstwá prosić/ ktorey gdy im dozwolono / po stáremu básni práwili/ wyliczáiąc z obudwu stron poselstwá / y krzywdy wielkie od Królá Wielkiemu Kniáziu vczynione / ktorych áby potym więcey nie czynił / żądáli / oznáymuiąc iż też iuß Kniáź Wielki wßystek gniew y zápał swoy przeciw Krolowi vśmierzył/ á w ten czás z Dział trzask y grom stráßny około dobywánia Zamku słycháć było. Potym według zwyczáiu Moskiewskiego/ w inßym Namiecie przed Pány y Senatory Litewskimi ostátek poselstwá / ále ráczey ßyderstwá odpráwowáli / to iest / áby Krol Połocko y inße Zamki wzięte Wielkiemu Kniáziu wrocił / á pokoy wieczny iesliby chciał z nim vtwierdził / co gdy się im nie powiodło / pozwolili záś áby Krol Połocko trzymał / y w Inflanciech ty Zamki ktore teraz dzierży / á zá Więźnie Moskiewskie áby Vświat Zamek ktory iuß Krol wziął/ przy Litwie został. A iesliby się o co zgodzić nie mogło (iákoß nie podobno było według tych ich básni) áby przez Gońcá swego Wielkiemu Kniáziu oznaymili. Czego im Krol dozwolił / iż z ich Gońcem swoiego Gońcá z listámi práwie Chrześciáńskimi posłał. A Moskiewski sam ná ten czás w Alexandrowey słobodzie zá Moskwą 36. mil / y sam swoie y Syná stárßego wesele Małżeńskie odpráwował. Krol záś z iedney strony z Litwą / z Węgrámi / á Kánclerz Koronny Jan Zamoyski / z drugich bliżßych ßáńcow Zamku tym vsilniey dniá pierwßego Wrzesniá dobywáć poczęli/ stáráiąc się áby go cáło dostáć mogli. Ale gdy Moskwy áni łáská Krolewska / áni Condicie słußne do poddánia przywieść nie mogły/ á do gardł się bronić przysięgli / Zamek záś nie tylko przyrodzenim ná wyniosłym Kopcu w rowninie między Jeziory y Rzeką Łowácią/ tudzież przekopem z drugiey strony głębokim obronny / ále y wáłem z darnu mysternie vsypánym obwárowány był / musiał się Krol vdáć do zápalenia/ A ták naprzod z ßáńcow Węgierskich z wielką pracą / y niebespiecznością Haydukow był Zamek zápalony / ále Moskwá przez trzy dni práwie mężnie y przemyslnie gásiłá/ á w tym z ßáńcow Polskich pod więkßą Báßtę y drzewiáne sciány przez proch podkopem podsádzony Zamek się gruntownie y Wieże ze wßystkich stron zápaliły w nocy / á názáiutrz 5. dniá Wrzesniá ráno Moskwá się nie wczás podawáć poczęłá / ále iż ná ofiárowánie łáski Krolewskiey pierwey nie dbáli / wnet Węgrowie do Zamku wielką żarkością wskoczywßy / ták Czerncow z Krzyżámi processią idących / iáko inßą Moskwę słußnym gniewem (mszcząc się swoich

Krol Wielkie Luki obległ.

Posłowie Moskiewscy.

Básni Posłow Moskiewskich.

Wielkie Luki zápalone.

się swoich morderstwá) zápaleni / siekli / máłą rożność Męskiey y żeńskiey płci máiąc / ták iż krew indzie strumieniámi płynęłá / y kopytá końskie okrywáłá/ Bo przez 7000. głow Moskiewskich zá máluczki czás poległo / ták iż krzykiem/ płáczem / lámentem / zábijánim wßystek Zamek był nápełnion / tylko Mężom niektorym stárym/ á Dziatkom/ y Niewiástom żywot był záchowan/ zwłasczá ktorzy się między Litwę y Polaki dostáli. Woiewodowie Zamkowi poimáni Fiedor Lykow / Michał Kassin / Jurgi Athissakow / y Wasil Jsmaelow Syn przywiedzieni do ßáńcow Kánclerzá Koronnego / Janá Zamoyskiego / á Wielko ktory był nawyżßym Woiewodą od wielkiego Kniáziá nád inßymi przełożon / został w Zamku zábity / Więźniow inßych bárdzo wiele y łupow tákże żywności wßelkiey wielkie dostátki. Z náßych záś Piotrá Kloczewskiego Castellaná Zawichoyskiego / y Rusinskiego / y Drobyssá Rotmistrzá / y Leskiego zábito strzelbą z Zamku.

Moskwá w Zamku sieczona.

Woiewodowie WielkoLuccy.

Náßy pod Wielkimi Lukámi zábici.

Opráwował potym Krol Zamek wáłem przez czás niemáły / á w tym też Januß Woiewodá Brásławski Xiążę Zbáráskie / y Jurgi Barbi z Węgrámi/ Samuel Zborowski / y inßy pod Toropiecz 16. mil od Wielkich Luk przyßedwßy / woysko Moskiewskie y Tátárow porázili ná głowę / tuż pod sámym Zámkiem przeciw náßym zgotowáne / tám łupow y więźniow bárdzo wiele dostáli / á Moskwá sámá Miásto spaliłá / támże w pogromie gdy iuß Moskwá rożno vciekáłá / Demecin Ceremissá łáská Wielkiego Kniáziá nád inße sławny / y Násczekin ktory był niedawno w Wilnie v Krolá Gońcem poimáni / ktory Násczekin związány vyrzawßy Mikołáiá Olesnickiego Dworzániná Krolewskiego / ktorego w Wilnie był poznał / rzekł do niego / Jáko rozmáite y rożne są przygody Olesnicki / Oto mnie ku ktoremuscie nie dawno wßyscy wyieżdżáli teraz záś związánego widzicie.

Moskwá y Tátarowie pod Toropcem poráżeni.

Demecin y Nascekin poimáni.

Mikołay też Moniwid Dorohostayski Woiewodá Połocki dobywáiąc Newlá Zamku práwie od tego czássu kiedy y Krol pod Wielkie Luki przyciągnął / wziął go potym przez podánie wielką mocą y zápalenim częstym przymußone / gdy mu przyßedł ná posiłek Janus Bornemisá Węgrzyn z kilkiem set Haydukow Węgierskich / gdzie Woiewodowie Jwan Kramissá / Mindzan Kołyczow / Jwan Bibikow / Stephan Bobron / byli poimáni / inßych Boiárow Moskiewskich y pospolstwo z máiętnosciámi wolno wypusczono. Támże z náßych dwu Rotmistrzow zábito / Bernatá Gołubickiego / y Stánisłáwá Rudzkiego.

Newel wzięty.

Filoná też Kmitę Woiewodę Smolenskiego / Stárostę Orszánskiego / ktory pierwey z łáskáwym / á potym rozgniewánym szczęściem Smolenskie włości burzył / y Moskiewskie vssy gromił / przełożył Stárostą ná Zamku WielkoŁuckim ze wßytką władzą / Działy y Rycerstwem. A Kanclerzá Koronnego Jana Zamoyskiego z częścią woyská Zawołocia Zamku dobywáć wypráwił. A sam do Newlá ciągnął / támże po[d]dał Jezierzyscza Zamek przyrodzenim mieyscá / budowánim y strzelbą wárowny / y dziwnie obronny / ná Jezierze wielkim podáłá Moskwá dobrowolnie / ná wiárę Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego Hetmáná wielkiego ze wßystką strzelbą / działy / prochy / y okwitą żywnością.

Filon Stárostą ná Wielkich Lukach.

Jan Zamoyski pod Zawołocie.

Jezierzyscza podáne.

Támże też Gońcowie Krolewski y Moskiewski od Wielkiego Kniáziá dopiro przyiácháli / z obyczáynieyßym po kaźni odkázem / Bo wßystki Zamki nád Rzeką Dźwiną (ktorey przedtym brzegi srebrne / á dno złote v siebie być powiádał) Krolowi postępował.

A Krol poſławſzy świeżą pomoc iezdnych y pieſzych Kánclerzowi Koronnemu pod Zawołocie/ ſam ſie ruſzył do Połocká / á potym do Dzizni / gdzie mu przynieſiono wdzięczną nowinę / iż Zawołocie Zamek ná kopcu wyſokim / wodámi zewſząd otoczony / ludem y ſtrzelbą vmocniony / á trudny do dobycia/ wziął Kánclerz Koronny Jan Zamoyſki porządną á przeważną ſpráwą/ przez podánie gwałtem przymuſzone ze wſzyſtką ſtrzelbą / dziáły / ſpiżą / y żywnoſcią w cále / gdzie też Waſil Soborow (ktory Kazáńſkie y Aſtrahanſkie Hordy pod Járzmo Moſkiewſkie podbił) Jwan Zlobin/ Waſil Nazimor / Woiewodowie ſą poimáni / á inſzy według wiáry dáney wolno puſczeni. Ale z náſzych/ iáko w tákiey Tragediey bywa/ niemáło ludzi Rycerſkich poległo / Zwłaſczá Chriſtof Grof Rozrzarzewſki Stároſtá Łęczycki w głowę poſtrzelony/ Mąż rodzáiu zacnoſcią / dowćipem / bywáłoſcią / y wielką dzielnoſcią ſławny / Tákże Marćin Weiher Syn Erneſtá Weierá Mężá w Rycerſkich ſpráwach po wſzyſtkiey Europie ſławnego. Ale znáczne y pámięći wieczney godne rzeczy bez znáczney vtráty ſkutek ſwoy trudno otrzymáć mogą / bez niebeſpiecznoſći iákożkolwiek możem ſie vwárowáć / ále ſmierći żaden ſie vſtrzedz nie może.

Zawołocie Zamek obronny wzięte.

Grof Rozrzarzewſki y Weyher zábići.

Ták tedy Krol zá tą wtorą ſczęſliwą wypráwą / Wielis / Vſwiát / Wielkie Łuki / wſzyſtkich Moſkiewſkich kráin Spiżárnią / Ceikhaus / ſkład potrzeb woiennych / y mieyſce zbieránia woyſk / Newel / Jezierzyſcza / Zawołocie / z wielką ſławą Polſkiey dzielnoſći / Litewſkiego męſtwá y w bitwie żarkiey prętkoſći / y Węgierſkiey przeważney ſmiáłoſći z ręku Moſkiewſkich wydárwſzy/ oſádził ich Litewſkim y Węgierſkim Rycerſtwem/ á Roty Polſkie / w Ziemi Zmodzkiey y w Litwie z wielkim vdręczenim poſpolitego Ludu były rozłożone.

Potym z Seymu Wárſzáwſkiego Roku 1581. Poſły Moſkiewſkie odpráwiono / y podatki ná woynę przećiw temuż Nieprzyiacielowi vchwalono ná dwie lecie. A w tym też czáſie náſzy Chełmo Zamek Moſkiewſki wzięli / y Ruſſę ſpalili.

A Juſz do tego kreſſu zawod ſie náſz ſkończył Czytelniku łáſkáwy / gdzie iżem krotko ſpráwy zá Królá Sigmuntá/ Auguſtá/ Henriká/ y Stepháná dziś ſczęſliwie króluiącego przytoczył/ tedym to vmyſlnie vczynieł/ Bo iż ty Xięgi nád nádzieię moię ták wielkie z druku wyſzły / z niemnieyſzą pracą y nakłádem moim włáſnym/ tedyby ſie ich było tym ſowito więcey przymnożyło/ gdybych tu był teraz przyłożył żywot doſtáteczniе opiſány Sigmuntá Auguſtá / y rozmáite zá iego krolowánia przypadki/ tákże Interregna po nim y po Henriku/ y zá Krolá dziſieyſzego Stepháná / ktore wſzyſtkie rzeczy mam iuſz porządnie y práwie doſtátecznie ſpiſáne : Ale iżby tego tyle drugie á ſnadź więtſze kſięgi były / ku temu też iż żywych ludzi ſpráwy á świeżey pámięći rzeczy/ nie bárdzo beſpiecznie bywáią ná ſwiátło wydawáne / gdzie ieſliby co komu ſłuſznie godney chwały y sławy zá iego vczćiwe y pámięći wieczney godne ſpráwy przypiſał/to wnet pochlebſtwo przećiwnicy y zazdroſćiwi przyczytáią / á ieſli záś co w kim

co wkim dla iego ſproſnych poſtępkow prawdziwie zgániſz / y ná potomne czáſſy ná przeſtrogę inſzym podaſz / wnet ſie o prawdę (á zwłaſczá prawdziwie źli) gniewáią. Przeto iż nie możemy dáć zupełnego y beſpiecznego rozſądku iedno o przeſzłych rzeczach/ iam ſie też z tym ná ten czás záhámował / Wſzákże ieſli Pan Bog mdłego żywotá przedłuży / á náſz dla vſtáwicznych pracy mozg wyſchły wdzięcznoſći ſkutek od bacznych (bo ſproſnych y niewdzięcznych Beanow łáſki nie proſi) pozna / tedy y támty rzeczy w rychle od nas Czytelniku łáſkáwy otrzymaſz/ gdzie wſzyſtki á wſzyſtki przygody zá Auguſtá Krolá ták domowe iáko woienne/ y Sąſiádow przyległych / y Seymy tákże Ziazdy w Interregná dwoie rozmáite/ y wſzyſtki zoſobná woyny Stephaná Krolá / y iego przeważne á ſczęſliwe ſpráwy gruntownie opiſáne/ y co komu zá iego dzielnoſći sławá powinna/ obaczyſz. A teraz w tey vprzeymo ſczerey y oſmoletniey pracy náſzey ieſli ſie co komu nie po myſli zda / Tedy iż ták wiele ieſt ſmysłow y mniemánia rożnego ná Swiecie/ ile y głow ludzkich / trudno ode mnie iednego táką potráwę ktoraby wſzyſtkim iednáko ſmákowáć miáłá przyprawić było. Przeto ná ten czás vprzeymie chętliwą
dobrą wolą náſzę / ktorą y Bog ſam wdzięczniey
niż ofiáry złotorogie prziymuie/ łáſkáwie prziymi Czytelniku miły.

Do Czytelniká.

Jáko w káżdych ile ich kolwiek wyßło y wy[chodzi] Kſięgach z Drukárni / omyłki ſię w Literach / y w ſyllábach álbo ich przenieſieniu / odmienieniu / opuſzczeniu / zopákowániu / álbo vmnieyßeniu / tráfiáią Czytelniku mili / ták iż żadnych Kſiąg Duchownych y Swieckich / bez omyłki w Literach / czáſem y w słowach nie naydzieß / tedy y tu w drukowániu tey Kroniki moiey tráfiło ſię kilko omyłkow w literach y w ſyllábach niktorych / czego ſię vſtrzedz nie może ten ktory ſkłádzi litery / by był napilnieyßy / tákże y Corrector / by miał ſto oczy w głowie / iáko on Argus / ktory iáko Ouidius Metam. I. piſze / *Centum luminibus cinctum caput Argus habebat*, á przedſię Krowy iedney nie mogł vſtrzedz / á coż ten ktory tu káżdą literę / ile ich w tych wielkich Kſięgach náßych widziß / po iedney z ołowu lanego / parę tylko oczu mdłych máiąc / ſkłádził / przeto tych omyłkow poprawienie / tum ći Reieſtrzyk położył / á oſtátká ſię baczny á pilny Czytelnik dogada.

Omyłki w Druku.

Słow		Osłow w Prefaciey.	
ſtátomił		ſtánowił	fol.2.
Monorchia		Monarchia	fol.10.
w Dunay		Morze czarne	17.
Kepha	czy/	Kapha	24.
reios		veios	51.
Kaletany		Kaietany	támże.
Chriuuſſá	tay	Chriſtuſá	58.
Vitikiadus		Vitikindus	60.
od Capreæ		ad Capreæ	60.
Archie		Archid:	6.
Oracluncula		Oratione	támże.
Tákże iuß narody		Tákże inße	62.
Kozuchow		Wſchowa	62.
Scandamiſkich		Skandawiyſkich	64.
Mari	czy/	Mare	65.
Bellum Actiarum		Actiacum	69.
Tibuſtus		Tibullus	támże.
wybrány	tay	wygnány	70.
Icombus		Iconibus	73.
Vrbem nouam		Romam	73.
Erraoſcolæ		Erranſcola	76.
Zawiliyſka		Zawiliyſka	82.
Zbarawſkiego wydánia		Zbaraſkiego wydánim	89.
Datrauius		Dubrauius	90.
Annotaſia		Anaſtaſia	91.
Pormia	czy/	Parmia	támże.
Porſkie		Perſkie	97.
RHO		RHA	támże.
verſar		verſor	105.
Accus	tay	Arcus	106.
Poratis		Pacatis	108.
Táballa		Tuballa	112.
Lengiebami		Lengielámi	115.
Drewkanámi		Drewlanámi	támże.

Zonarum.		Zonaram.	119.
Ikora		Ihora	támże.
Heractea		Heraclea	121.
Bobruckich	czy/	Dobruckich	133.
Protopos		Protopop	137.
Volcana		Vulcaná	145.
Moluxem		Poluxem	147.
łaſka	tay	laſka	
Pigneach		Pigmeach	158.
Præcio		prælio	201.
Apophtegmatis		Apophtegmatibus	239.
Gorta		Garta	913.
Veſperæ Piculanæ		Siculanæ	349.
Galercius		Galeacius	363.
Liewie	czy/	Litwie	367.
Bitwá		Litwá	384.
Na margines			
Sigeſſowi		Gigeſſowi	támże.
Do W: P. Janá Talwoſſá	tay	Mikoláiá	387.
Olger		Olgerd	406.
z Moſky		z Moſtwy	420.
Dum flatus		flammas	460.
Zbarſcy		Zbáraſcy	461.
Iwo		Imo	462.
Ociec		Oyczyc	
k rewu	czy/	k remu	támże.
Xiążątek		z Xiążątek	463.
ogrownymi		ogromnymi	527.
z woyſkiem		z Wozkiem	534.
Xiążęciem Niemieckim	tay	Veneckim	558.
Do Wielmożne° Páná Janá Jaſieńſkiego czytay		Mikoláiá	fol. 629.

Reyeſtr / álbo krotkie náznáczenie mieyſc oſobliwßych / dla rychleyßego y snádnieyßego ználeziénia.

A

Adam y Ewa ſtworzeni fol.2
Abel zábity 13.
Aſtrologiey początek 4.
Aſtrachanſkie narody ſkąd 9.
Arabowie ſkąd. 10.
Aſarmot od ktorego Sarmate 13.
Alarik Rzym wziął z Goty 36.
Attile Królá Węgierſkiego ſrogie woyny 51. 52. 53.
Angielczykow zmyſlony wywod 61.
Asbaldus Hetman Rzymſki ſpalon od Sławakow ná ofiárę 99.
Auguſtus Ceſarz nie chciał woyny podnieść ná Sarmaty 107.
Auguſtowi Ceſárzowi Gepidae przodkowie Litewſcy kocielek mie dziány w podarku przysłáli 108.
Anaſtaſius Ceſarz chciał ſię od nażazdow Sławáńſkich zámurowáć iáko y Krzyżacy od Litwy 98. 427
Arcibiſkup pierwßy Lifląntſki Meinhardus 292.
Augures w Rzymie / á Wieſczkowie w Litwie co zacz byli 399.
Alexander Koriatowicz Kſiąże Litewſkie Polakom przyiaciel 418.
Anna Gediminowná Litewká Krolowa Polſka vmárłá / á iáko ſię w tańcach y w Muzyce kocháłá 427
Agatocles Cartaginenſow iákim fortelem porázil 432.
Amurat Turecki Carz zábit 458.
Andrzey Olgerdowic Xiążę Litewſkie poimány w Chęcinach oſſádzon 477.
Alexandrá Olgerdowná zá Xiążę Mázowieckie dána / z ktorey Genealogia po kądzieli Xiążąt Rákuſkich y Ceſárzow 481.
Alexander Wigunt Olgerdowicz prożno Riterwerderu v Kowná dobywa 490.
Andrzey Olgerdowic X. z więzienia Chęcińſkiego wypuſzczon 494.
Azow Zámek Turecki ná vſciu rzeki Donu álbo Tanais 506.
Anná Krolowa Jagelowa zá 8. niedziel po Polſku náwykłá 511.
Apophtegmata álbo przysłowie Witołdowe 566.
Albricht Ceſarz obiadwßy ſię grzybow vmárł 588.
Andrzey Rohatynſki Litwę w niebeſpieczności przeſtrzegł 615.
Alexander ſię vrodził 638.
Albricht Kazimirzowic Tátarow poráził 662.
Albrichtowo męſtwo y niebeſpieczność 664.
Albricht Jan ná Kroleſtwo Polſkie 668.
Albrichtowá rádá z Alexandrem ná Turki y Wołochy 670.
Albrichtá Janá Krolá Polſkiego wielka á prożna wypráwá do Wołoch 672.
Albrichtowá roſpuſtność 675.
Alexander przećiw Moſkwi Zamki vkráinne vmocnił 681.
Albricht Jan Krol Polſki vmárł / y iego obyczáie 683.
Alexander ná Kroleſtwo Polſkie koronowan 686.
Alexander Krol páralißem záráżony 693.
Alexander Krol chory z Lidy do Wilná vnieſiony 699.
Alexander vmárł y iego obyczáie 705.
Albricht Margraff Brandenburſki Miſtrz Pruſki 735.
Aſtrachan Moſkiewſki wziął 766.
Arcibiſkup Liflantſki Rigenſki poimány 767.
Amurat Ceſarz Turecki dziſieyßy 777.
Anna Krolowa / á Stephan Bator Woiewodá Siedmigrodſki Krolem Polſkim 780.

B

Babilon záłożon y wniwecz obrocon / y iezykow zmienienie 9.
Balchany gory 17. 29.
Bieſiádámi gruboſć Pruſkich y Litewſkich narodow vſkromiona 38.
Borkus álbo Borcius pierwße X. Litewſkie Jurbork záłożył 80.
Bulgárowie ſkąd poßli / gdzie oſiedli / y ich woyny z Ceſárzámi Greckimi 98. 99.
Belſka Ruś ſkąd 104.
Błogosłáwieńſtwo Holhy Xiężny Ruſkiey od Patriarchy 125.
Bulgarſkich zamkow Swantoſław Monarchá Kijowſki 80. opánował 126.
Blud Kijowſki Woiewodá zdraycá 131.
Báłwany Kijowſkie 132.
Bram Korſuńſkich wrotá miedziáne do Wielkiego Nowogrodá przywiezione ná znák zwycięſtwá 138.
Báłwochwálſtwá rozmáite / rozmáitych Narodow 145.
Báłwany y ich odpowiedzi vſtáły 146.
Bałwani y fáłßywi Bogowie pierwßy Polſcy / Pomorſcy / Mázowieccy 147.
Bolesław Chrobry pierwßy Krol Polſki wtory Chrześciánin 158.
Byká iáko ofiáruią Kurlandowie y Pruſſowie zmodzi przylegli 151.
Boris y Hleb Xiążętá Ruſkie bráćia od Brátá Swantopelká złośliwego ná modlitwach pobići 167.
Bolesław Krol Polſki wziąwßy Kiow forte złotą przećiął / y słupy żelázne w Dnieprze poſtáwił 170.
Buk Rzeká ode krwie Ruſkiey czyrwony 170.
Boris y Hleb Xiążętá Brácia zá Swięte Ruſkie podnieſieni 173.
Bella Krol Węgierſki Kownátą przytłuczony 183.
Bolesław śmiáły Krol Polſki do Ruśi wtory raz 184.
Bitwá mężna Jatwieżow z Polaki 205.
Bitwá ſroga Kijowiánow z Polaki y z Węgry 209.
Bolesław Krzywouſty Ruſkie ziemie woiuie 218.
Tenże poráżony od Xiążąt Ruſkich zdrádą 219.
Brzeſcie / Włodimirz / Przemyſl Polacy opánowáli 228.
Boris Ginwiłowic Xiąże Połockie 273.
Bałaklay Carz Zawolſki od Litwy poráżony 280.
Bitwá ſroga Litewſka z Krzyżaki pod Grodnem 310.
Bolesław Wſtydliwy pánow Polſkich przećiwnych poráził 349.
Beier y Fridburg Krzyżacy w Zmodzi pod Wielona zbudowáli 410.
Brásław / Brezánice / Winnice etc. Xiążętá Litewſkie ná Podolu záłożyli. 418.
Batti Carz Tatarſki 600000. woyſká máiąc / Polſkie y Ruſkie wßyſtki páńſtwá zwoiował 419.
Bariczká Xiądz gdy klątwę ná Krolá nioſł vtopion 436.
Beiery Zamek y w nim 900. Litwy od Niemcow w Zmodzi ſpalon 448.
Bitwá Kniáziá Smoleńſkiego z Litwą / w ktorey poráżon 477.
Bába Krolowa gubernatorká Polſka wßeteczna 456.
Bitwá Skirgayłowá z Witołtem y z Niemcy 499.
Bolesławcá Zamku Polacy ſiedm lat dobywáli 452.
Bolesław Swidrigáyło ná X. Litewſkie podnieſiony / á iáko Krolá Jágełá zelżył 5[..]
Buczacki Litwie Zamki [...] Wolhińſkie pobr[...]

Boſſenſki Krol od Turkow z ſtory obłupion 644.
Baltinſki Doctor mátácz 698.
Baiazet Ceſarz Turecki Zelimá ſyná poráził 726.
Bitwá z Tátáry 748.
Bitwá náßych z Turkámi y porázenie ich 750.
Burdy Mazowieckie 751.
Boná Krolowa przynieſiona 753.
Bitwá náßych z Wołochy 757.
Bielſki y Łácki z Moſwy do Litwy 758.
Bárbárá Rádziwiłowná ná Pálac przyprowádzona 762.
Brásław ſpalon 763.
Burdy o Xiezne Oſtrogſką 768.
Burdy Gdáńſkie 775.

C.

Cham Czárownik y iego przeklectwo 6.
Chaldeyczykowie ſkąd 10.
Christus Pan od Semowe° pokolenia / Y Chámowe Potomſtwo gdzie oſiádło támże.
Cygáni ſkąd ſie poczęli 11.
Cymbrowie ſkąd máią wywod 13. 14
Cymbriyſkie woyny z Rzymiány 27. 28. 29. 30.
Cato ſie ſam mieczem przebił 68.
Columny Familia y Herb do Litwy 72.
Czechowie ſkąd 112. 114.
Czechowie kiedy Chrzeſt przyięli 143. 148.
Ich Báłwany pirwße támże.
Cirillus y Metodius Apoſtołowie Słowáńſcy 149.
Cudá nád ciáłem zákrytym Hlebá S. Xiążęciá Ruſkiego 168.
Cudzoziemſka pomoc ßkodliwa 235
Cudá ná Niebie 344.
Támże deſzcz krwáwy y wodá w rzekach krwáwa / y Cielec o dwu głowách.
Cud ſtráßny o iednym niezbożnym bogaczu w Polßce 350.
Czechowie ná Vrzędy w Polßce przełożeni 374.
Czeſki Krol Wacław w ſpląckі zábity 377.
Cudá nád Sacrámentem Ciáłá Bożego w błoto z Puſką od łotrow wrzuconym 434.
Christmemel Zamek Krzyżacy znowu w Zmodzi nád Niemnem zbudowáli 446.
Cud w woyſku Litewſkim dla Krzyżá S. 451.
Czartoriyſkich Xiążąt narod 461.
Cudá Pan Bog czyni kiedy ich potrzebá iáko y w Litwie 479.
Cipriyſkiego Krolá Poſeł do Krolá Iágełá 574.
Conſtantinopole Turcy wzięli 617.
Czeſtochowſki Klaßtor złupiony 627.
Czártoriyſki Kniáz ſwoich poráził 644.
Choynice Polacy wziąwßy pokoy wieczny z Krzyżaki otrzymáli 647
Czechowie Kazimi: ſie podáią 648.
Callimach co był zacz 676.
Conſtantin Xiąże Oſtroſkie ná Hetmáńſtwo Lit: wybran támże.
Cud w Krákowie 677.
Conſtantin X: Oſtroſkie do Moſkwy poiman 680.
Tenże z Moſkwy vciekł 687.
Cud z Niebá 705.
Crákowſki Sięm 708.
Conſtanti X: Tátarow pogro: 716.
Conſtantego X: mądra rádá ná Tátáry 730.
Rzecz tego do Rycerſtwá 731.
Carz Prekopſki Litwie dobrze posłużył 737.
Czeládin Hetman Moſkiewſki 741.
Cztery tyſiące kul do Miáſtá Gdáńſkiego prożno 753.
Cudá ná Niebie 761.
Condicie Ceſárſkie 778.
Ceſarz Maximilian Elect Polſki vmárł 781.
Cometa 782.
Czernihow y Siewierſkie kráie zwoiowáne 785.

D.

Dunſki narod ſkąd 18.
Dziewic 11000. z Swiętą Vrſulą pobite 52.
Dubiſſá Rzeká nád ktorą naprzod Włoßy oſiedli 78.
Dorſprungus X. Litewſkie 81.
Dziewoltow záłożon 82.
Duch Páńſki gdzie chce nátchnie 89.
Derbal X: Bulgárſkie Sławáń: 98.
Drewlanie / y Dregonici / Dilebianie narody Ruſkie 115.
Dir Xiąże Ruſkie 115. 119.
Dla Dąbrowki Xiężny Czeſkiey Polacy Chrzeſt przyięli 150.
Dubno Zamek 200.
Drayko Pan Litewſki Orkaim Krzyżakom podał / y ochrzcił ſie 309.
Dawid Stároſtá Grodzienſki Krzyżakow gromi 316.
Tenże Pruſſy burzy 318.
Dawid Stároſtá Grodzienſki Hetman meżny Litewſki od Mazurá zábity 323.
Danilo Xiąże Ruſkie Litwę woiuie 327. 328.
Tenże Danilo dwá kroć ná Kroleſtwo Ruſkie z rámienia Papieſkiego koronowan 330.
Tenże Lublin Polakom wydárł y Zamek oprawił 332.
Danilo Krol Ruſki vmárł 341.
Dowmant X: Litew: z ktore° Kniázowie Świerſcy y te° vdział 354
Dowmant Xiąże Litewſkie Vciánſkie wygnány / Pskowskim Xiążęciem zoſtał 359.
Dowmant Połocko opánował 360.
Tenże Dowmant ſkoro ná Litwę oyczyzne ſwoie woyne podniosł zábity od Lawreſſá Czerncá 363.
Dobrzyńſka Ziemie Litwá zwoiowálá 369. 402.
Dobruccy Tátárowie ſkąd y kiedy od Litwy z Podola wygnáni 417.
Dimitr Kniáz Moſkiewski Tátarow wielkie woyská ſrogo poráził 420.
Tenże Olgerdowi Wielkiemu Xiądzu Lit: z Wielkonocnym iáiem w Wilnie być odpowiedział támże.
Duſemer Miſtrz Pruſki wielką mocą y z dwiemá Krolámi ná Litwę 430.
Dzień 27 Sierpniá dla czego nieſczęſliwy v Czechow 434.
Długa reká ná Litwę niewczás 455
Działá kiedy wynálezione 460.
Drzewo Krzyżá S. od Litwy do Polski dwá kroć odesłáne 470.
Dubno Herb Dowoynowi Litwinowi nádány támże.
Domarat Pierzchlinski porážo 472
Drackich Kniázow Hołd Witołdowi 503.
Dipoldus Kikieric woysko Polskie przebił 529.
Duchowne dobrá Iageło dał ná porátowánie Sláchcie 573.
Dunſkiego Krolá ligá z Iagełem y z Witołtem 648.
Długoß vmárł 660.
Duchownych y Swieckich ſpor o mieyſcá w Senacie 696.
Drohobuz ſpalon od Moſkwy 746.
Dziw ſrogi vrodzony 755.
Dowoyna Poſeł do Moſkwy 766.
Deſpot z Laſkim do Wołoch 770.
Dwá Candidaci od Rycerſtwá 780
Demecin y Naſczekin poimani 789

E.

Egipt ſkąd názwány y oſádzony 11.
Egipczykow Tátarowie przegadáli w dawnośći 60.
Ewángeliey kſiegi gdy ſie Ruſſacy ochrzcić chcieli w ogień wrzucone nie zgorzáły 142.
Egipſcy Bogowie 144.
Erdziwił Xiąże Litewskie iáko y kiedy Ruskie páńſtwá opánował 263. 268.
Electia ſtárodawna Litewska w Kiernowie 338.
Electia Litewska w Nowogrodku 358.
Edwigá Krolowa Polska Mnißką zoſtálá 425.
Electia Succeſſorá Ludwiká Węgierskiego Krolewicá ná Kroleſtwo Polskie 427.
Kraigolski powiát Niemcy zburzyli 445.
Electia Sigmuntá Margrábie Brándeburskiego ná Kroleſtwo Polskie poniewolna 471.
Elżbietá Krolowa Węgierska y Kárwácka od poddánego ſwego vtopiona 473.
Epitaphion Xiążąt Litewſkich pobitych 510.
Eugenius zrzucony z Stolcá 586.
Electiey Polſkiey y Litewſkiey declaracia iáka ma być 678.
Electiey rożne wotá 684.
Electia w Stężycy prożna 778.
Electia v Wárßáwy támże.

F.

Fortel ná żarkiego nieprzyiacielá y ná ßykowánie woyſká 30.
Fáłßywe y zmyſlone wywody narodow Greckich / Perſkich / Egipſkich / Rzymſkich / Angelſkich etc. 60. 61. 62. etc.
Farſalickie pola sławne / bitwá Iuliuſowá z Pompeiuſem 67.
Familie Rzymſkie Gaſtaldi / Ceſárini / Vrſini do Litwy 72.
Fortel Olhy Xiężny Ruſkiey w dobywániu Zamku 122.
Fortel Grecki ná wywiedzenie wieleby było woyſk Ruſkich 128.
Fortel Ruſſakow w obleżeniu ná Białogrodzie 133.
Fortel Pereasławiánina Ruſiná w zapáſach z Pieczyngiem Bohatyrem 134.
Fortel słánia liſtow ná ſtrzale 137.
Fortel Nowogrodzan wielkich ná niewolniki ktorzy przećiw Pánom woyne podnieśli 138.
Fortel zá Fortel Ruſſacy Polakom oddáią 219.
Fortuny odmienność 225.
Fortel Litewſki 317.
Fortel Pruſſow y Zmodzi Pogánow ná Krzyżaki 334.
Fortel drugi Pogánow Pruſſow y Zmodzi / ktorym Krzyżakow ſrogo poráźili 349.
Francuzow 60000. Sicilikowie iednego nießporu Wielkonocnego pobili / támże Zmodzkie Ilgi 359.
Fortel Mnißki ná Litwiná 406.
Fortel przepráwowánia przez Drwięcą Rzekę Polakow y Litwy 409.
Fiedor Koriatowic przećiw Olgerdowi Stryiowi / dla czego był z Podola wygnány 428.
Fortel Mnichá Władysłáwá iáko Stároſtę vpoił / y Zamek Zatoriyſki vbieżał 454.
Fortel Kieyſtutow ná Niemcow / támże.
Fortel Witołtow ná Niemcow iż od głodu zdycháli 459
Fortel Kieyſtutow w vbieżeniu Wilná 465.
Fortel Witołtow ná vbieżeniu zamkow Krzyżáckich y Wilná 484.
Fortel Polſki ná przerwánie moſtu Witołtowego łáńcuchy ſpiętego / y Polſkiego v Laterniey 486.
X. Fiedorowi Sanguſzkowi Siewierſkie páńſtwo przydał Iágełło 495. 502.
Fortel Puchály Dobiesławá ktorym Krzyżáckie woyſko porá: 538.
Fortel Miſtrzá Pruſkiego / iáko od słábego zamku do mocnego zwłoczyć nieprzyiacielá 545.
Fortel Wołoſki ktorym Niemcow porobili 554.
Fiedká Kniáziá Oſtroſkiego z Polaki bitwá 575.
Fortel ná zezwolenie Koronáciey 581.
Fiedko Koributowic od Swidrigáyłá poiman 582.
Fortelem zbići Niemcy iezdni 637.
Fridland wzięty / y Tátárowie Litewſcy Stetin zwoiowáli 639.
Fortel Iáſienſkiego ná Niemcow 642.
Furia Legatá Papieſkiego 643.
Fortel iákim vbiegł Zamek Słuchow Ciſowicz Pruſſak pod Polaki 646.
Friderika Ceſárzá nikczemność 663.
Fránçá naprzod do Polſki y do Litwy 676.
Fortel Stephanow ná Turki 677.
Fortel Moſkiewſkiego 678.
Friderik Krolewic Kárdinał z Fránce vmárł 688.
Fránciſzká S. dla czego Polacy święcą 718.
Fortel Mikołáiá Hlebowiczá / piłá zá ſiekiere 738.
Fortel Kniáziá Conſtantinow 744.
Fredrus drugi Decius 753.
Filon Smolenſk opalił 785.
Filon Stároſtą ná Wielkich Lukach 789.

G.

Gomer Syn Iaphetow 13.
Grekowie ſkąd 15.
Gory w Traciey 17.
Gotowie ſkąd y co zá Narod 24. 25. 26.
Gotow / Gepidow / przodkow Litewſkich woyny 28.
Wywody ich / krainy / obyczáie 3. 4. 5. 32. 33. et 36. etc.
Gránice Litewſkie zá Witołtá 45.
Gaſtoldow Familia 73.
Gimbut Xiąże Zmodzkie 82.
Goſtomiſſel Xiąże WielkoNowogrodzkie y iego rádá 116.
Greckie páńſtwá od Swántosłáwá Monárchy Ruſkiego zwoiowáne 128.
Goſpodárſtwo pirwße Litewſkie 249.
Ginwil Xiąże Litewſkie Połockie pierwßy Chrześciánin 273.
Girdilo Litwin ochrzczony Krzyżakow oßukał 303.
Grodno od Krzyżakow wzięte 302.
Gedimin Krol Litewſki niechciał wiáry Chrześciáńſkiey przyiąć / á iáko Papieſkim Legatom odpowiedział 323.
Germont Swintorogowic Wielki Xiądz Litewſki / y pogrzeb Oycá iego / y ſpoſob palenia trupow zacnych Xiążąt y Pánow Litewſkich dowodny 346. 348
Gerwati záłożone 348.
Gyligin wielki Kniáz Litewſki 349
Giedrus Xiąże Litewſkie Giedroćkich Kniázow przodek y iego vdział y Fámiliey rozmnożenie 355
Głod ſrogi w Polßce y w Czechach 362.
Galeacius Xiąże Mediolanskie w Kościele od ſwoich Komornikow zábity 363.
Giedrus y Holſa Xiążętá Litewskie pomárli támże.
Gadziná dziwnie iádowita w Litwie y w Pruſiech 368.
Głod ſrogi po wßyſtkiey Europie 381.
Gedymin iż był własny Syn Witenow pewny dowod 383. 386.
Głod ſrogi iż mátki dziatki ſwoie iádły 383.
Gedimin álbo Gidzimin Wielki X: Litewski 387.
Gaſtolt ná Kunáſowie od Niemcow poimány támże.
Gedimin Włodimirskie Xieſtwo y Luckie ná Wołyniu opánował 392. 393.
Tenże Monárchę Kijowskiego y inße Xiążętá Ruskie poráziwßy Kijow opánował y Siewierskie páńſtwá 394.
Kijowskie iedynowładztwo iáko długo trwáło 396.
Gedimin w Wilnie záłożonym modły Bogom Pogáńskim iákie fundował 400.
Gedimin Corkę ſwoię dał zá Kázimirzá Krolewicá Polskiego á w poſagu więźniow 24000 y pokoy 506.
Gedimin ſam osobą ſwoią Márgrábſtwo Brándenburskie z woyskiem Litewskim zburzył 406.
Gedimin Wielki Kniáz Litewski pod Fridburgiem v Wielony zábity 411.
Pogrzeb iego támże.
Gediminowych Synow zgodá 412.
Gaſtolt Piotr do Wilná Mnichow naprzod przyprowádził / ochrzciwßy ſie ſam ná Podolu 423.
Gediminowicy Xiążętá Litewskie w Ruską wiárę ochrzczeni 424.
Gaſtołt ná wßyſtkim Podolu Woiewodą od Olgerdá 428.
Głod w Polßcze y w Litwie 444.
Gaſtolt Stároſtá Wielenski poimány y zábity 445.
Gottiswerder milá od Kowná Niemcy zbudowáli 448.
Gubernatorká w Polßce Bábá 452
Gniewoß ſie wzdobył w ſkárby 474.
Gniewoß Podskárbi Koronny ná Seymie pod łáwą ſcżeká 482.
Grodno Iagelo Krol wziął pod Witołtem

Grot Sulpecki y Rogalá rozbiiáia 513.
Goście zacni ná Weselu Jágełowym czwartym 556.
Gdáńskie roztyrki 630.
Głod y trwogá w Litwie po zábiciu Sigmuntá W. X. 591.
Glinskiego z Zabrzezińskim 709.
Tegoż Listy do Moskiewskie 710.
Glinski Litewskie páństwá zbuntowawszy się z swymi Russaki woiuie / y do Moskwy ziáchał 712. 713.
Glinski chciał z Krolem Sigmuntem bitwe zwieść 714.
Glinskiego przyiaciele z Litwy do Moskwy wzięci 716.
Gwałt ná Litwe 732.
Glinski Krolá iedna 739.
Glinski poiman támże.
Glinski okowány 740.
Glinski opiekun Moskiewskie támże.
Głod w Polszce 763.
Głod w Litwie y w Polszce 775.
Gdáńskie woysko pod Tczowem porázone 781.
Grof Kozirzarzewski y Weyher zábici. 790.

H.

Historiy pożytki y zacność w Prefáciach
Hispáńskie narody skąd 16.
Hannibálowe dochody z Hispániey támże.
Henetowie Sławacy 19. 20.
Handerik Krol Gepidow przodkow Litewskich waleczny 53.
Historie skarb nieśmiertelności 88.
Hieronim S. Sławak 101.
Halicka Ruś skąd 104.
Historia wielkiego czytánia y doświádczenia potrzebuie 118.
Haliczánow cnotá ku Pánu swemu 224.
Halickie rostirki 255.
Haliczánie od Polakow porázeni 256.
Historikowie ktorzy o Ruśi piszą 246
Herman z Saicze pierwszy Mistrz Pruski 296.
Hetmáná sprawnego postępki w ziemi nieprzyiacielskiey 340.
Holsa Xiąże Litewskie y iego vdział 354.
Henrik 7. Cesarz od trucizny w Sacramencie od Mnichá Dominikaná zádáney vmárł 383.
Hlebowicy skąd 408. 414.
Henrik Xiąże Mázowieckie Proboszcz Biskup Płocki / Subdiacon ożenił się z Siostrą Witołdową 491.
Holsz Kniáź Rezáński Koributá z więzienia Witołtá wyręczył 497.
Historikowie się Polszcy niezgadzáiá w dániu summy ná Sczepuzińską ziemię od Jagełá 540.
[illegible]ánskie X: vtopione 578.
Hemus gory Trackie álbo Bálchány 599. 605
Helená Moskiewká Alexandrowi W: X: Lit: przyniesiona 670.
Teyże nie koronowano 686.
Helená Krolowa vmárłá 736.
Hleb Wiązowic Montiwidowic y Jurgi Hlebowic Syn iego Smolenská lat 12 bronili 738.
Hárdość Moskiewskiego 740.
Hárda myśl Czeládinowá 741.
Helżbietá Krolowa vmárłá 760.
Hołd Xiążęciá Pruskiego 775.
Henrik Krolem wybrány y Posłowie do niego 776.
Henrik do Krákowá y iego Koronacia támże.
Henrik Krol vięchał do Fránciey támże.
Hárde poselstwo Moskiewskie 782.

J.

Jafetowo y Semowo błogosłáwieństwo od Noego 6.
Jafetowo potomstwo 13.
Janusz álbo Jawan od ktorego narody wszystki Greckie y Łácińskie 14. 15.
Juba Krol Mauritański dobrowolnie się zá stołę zábić kazał 68.
Julius vczyniwszy się pierwszym Monarchą Rzymskim w rychle zábity támże.
Języki ná świecie przednieysze 94.
Język Sławáński skoro po potopie 95.
Istrijczykowie po Dunayscy Sławacy skąd rozmnożeni 96.
Justinianus Cesarz Zamkámi się przeciw Słowakom bronił 108.
Jhor Xiąże Wielkonowogrodzkie wszystki páństwá Ruskie opánował zábiwszy Dirá y Oskolode 120.
Tenże z wielką Armatą wodną Grecią zwoiował 121.
Jhor zábity od Drewlanow 122.
Jaropełk X: Ruskie Nowogrod wielki osiadł 130.
Jaropełk zábity od Brátá Włodimirzá 131.
Járosław Syn pod Oycem Kijow vbieżał 165.
Jarosław Swantopełká Brátá poráził 168.
Jarosław od Polakow porázony 170.
Jarosław trzeci kroć od Polakow porázony srogo 171.
Jarosław Monárchá wszystkiey Ruśi / y o iego bitwie poiedynkowey 174.
Jarosław Monárchá Ruski czwarty raz od Polakow porázony 176.
Jarosław Polskę zwoiował 177.
Jarosław vmárł 179.
Izasław z Polakámi Kijow opánował 182.
Jatwieżowie co był zá Narod y ich męstwo ná woynach 205.
Járopełk chytry X: Kijowskie 21[illegible]
Járopełká Xiążęciá Kijowskiego wymowna oracia przeciw Polakom 213.
Tenże związány do Polski przemyślnie przywieziony 215.
Jáko się pomścił nád Polaki swego więzienia 218.
Jezbuto Pan Litewski Polskę woiuie 304.
Jatwieżowie Narod Litewski od Polakow ná głowę porázeni y wybici z Podlásza 340.
Jawnutá Gediminowic Wielki X: Litewski 412.
Tenże z Wilná bosso vciekł potym do więzienia wsádzon 413.
Tenże Jawnuta Xiążęciem Zasłáwskim potym 314.
Jurgi Koriatowic Litwin ná Wołoskim Hospodárstwie otruty 418.
Jelitá Herb trzy oszczepy 418.
Jan Krol Czeski / Polski y Litewski nieprzyiaciel zábity od Anglikow 433.
Jurgi Narimuntowic przyrzekł hołdowáć z Bełskiey ziemie Polakom 447.
Jan Hus kiedy począł kázáć v Czechow 457. 460. 520.
Jagieło Olgerdowic ná Wielkie Xięstwo Litewskie wybrány 463.
Woyná iego niesłuszna ná Stryiá Kieystutá 464.
Jagieło przysięgę złamał y Wilno vbieżał / y Troki wziął 466.
Jagieło przysięgę wtory raz złamał 467.
Drohiczyn / Mielnik / Surasz / Kámieniec odiął Mazurom 468.
Jagieło Troki pod Niemcámi wziął 469.
Jagieło Polskę y Mázowsze zwoiował / Zawichwost spalił / y Klasztor Łysogorski złupił / gdzie y Drzewo Krzyżá S. Dowoyno Pan Litewski wziął / á iáko Litwá dla niego vmierálá / áż potym był odesłan. 470.
Jádwigá Ludwikowna Węgierská Krolewná zá Krolową Polską wybrána 473.
Jagieło do niey Dziewosłęby y Condicie posłał 473.
Jagieło do Krákowá przyiáchał z Brácią Xiążęty Litewskimi / y ochrzcił się 474.
Koronowan y winszowan z Jádwigą Krolewną 474.
Jagieło wielkiey Polski rostirki vskromił / y Jádwigi Krolowey przysłowie święte 472.
Jádwigi Krolowey Jágełowey wielkie zwycięstwo 486.
Jagieło Krol wielkie nakłády dla zátrzymánia Litwy przeciw Witołtowi czyni 490. 491.

Jagieło

Jagieło się z Witołtem ziednał przez Proboszczá Płockiego 492.
Iwan Algimuntowic Xiąże Holszáńskie namiestnikiem Kijowskim 499.
Jagieło Krol Xiążęciu Opolskiemu zamki pobrał y woyná z nim 502.
Jádwigá Krolowa Jagełowa vmárłá 511.
Jágieło niechciał Krolestwá Węgerskiego przyiąć / á iáko Morawę y Márgrábstwo nowe zákupił 513.
Jágieło Krol pomysłámi w Toruniu złan 514.
Jágełá Krolá oświádczenie y rzecz przed bitwą z Krzyżaki 522. 525.
Támże mu dwá Mieczá przysłał Mistrz.
Jágieło Krol chciał się sam potykáć 528.
Jagieło Krol z Witołtem Krzyżakow Pruskich ná głowę 140000 poráził / gdzie 600. Kontorow poległo 530.
Jákubowski y Czulicki ná woynie Pruskiey zábici 532.
Jagełowi zámieszkánie záwádziło po zwycięstwie do opánowánia wszystkich Prus 533.
Támże przygodá iego
Jagieło Krol w Budzyniu obiadwszy się será wpadł w febrę 540.
Sczepuzyńska ziemię v Sigmuntá Krolá Węgierskie zákupił támże.
Jagieło Krol z Witołtem y z wielkim woyskiem do Prus 545.
Jan Hus spalon támże.
Jagełowá Zoná trzecia 147.
W ten czás Jarosławskie Grábstwo nástáło
Jagieło Krol do Prus z Witołtem przeciw Krzyżakom / á iáko go piorun przestrászył 548.
Jagieło áni Witołt Czeskiego Krolestwá przyiąć niechcieli 551.
Jagieło czwartą Zonę poiął 552.
Jagieło Krol z Witołtem ná woynę do Prus 554.
Jagełow zjazd z Cesárzem Sigmuntem y postánowienie pokoiu z Krzyżaki 555.
Jagieło Krol Goleń złamał / y Synowie iego 557.
Jagieło successią ná Krolestwo Synowi swemu v Polakow przewiodł / tákim fortelem 558. 563.
Jagieło Krol od Swidrigayłá záhámowány 570.
Jagieło Krol vmárł y iego obyczáie 579.
Isidor Kárdinał Kijowski z Russakámi ná odsiec do Constantinopola 617.
Iwan X: Ostroskie Tátarow ná głowę poráził 618.
Jasienskiego dzielność 642. 651.
Jesień dziwnie ciepła 668.
Jurgi Xiąże Słuckie Tátarow poráził 724.
Jan Swiercowski Hetman Polski 741.
Janá Zborowskiego y Wáwrzyńcá Myskowskie dzielność 744.
Jan Tworowski mąż sprawny 748
Janusz Waydá porázon 755.
Isabella do Węgier 759.
Janusz Krol Węgierski vmárł 763.
á iáko ná Krolewicá strzelono.
Interregnum spokoyne 776.
Iwonia Turkom wydány 777
Jan Wołminski pod Sokoł 784.
Jan Wołminski ná pierwszą strażą 787.
Jan Zamoyski pod Zawołocie y Jezieriszczá podáne 789.

K.

Kościoł powszechny kiedy się począł fol. 1. 3.
Kaim Ablá zábił támże.
Kościołá Bożego prześládowánie kiedy się poczęło támże.
Kaim Miástá buduie támże.
Kaim zábit / y Kaiani Heretici.
Kaimowi Synowie y potomkowie rzemiosłá y gospodárstwá wynálezli támże.
Kaźń Boża dla zaboystwá 4.
Korab Noego gdzie stánął 5.
Kananeowo potomstwo 12.
Krewe Kriweyto Biskup Zmodzki / Pruski y Litewski 4. 42. 154.
Kunas Xiąże Litewskie Kowno záłożył 81.
Kitaurus Herb Litewski 72.
Kiernus Xiąże Litewskie 82.
Kiernow pierwsza Stolicá Xiążąt Litewskich 83.
Kiernus y Gimbut Xiążętá Litewskie Łotwę burzą 84.
Kiernusow pogrzeb 85.
Kiy Xiąże Kijow záłożył 89. 115
Krziwiczánie gdzie Smolensk Russacy 115.
Korewo X: Ruskie Korewe záłożył támże.
Kosserowie dań z Ruśi bráli 116.
Kossarowie od Swat[illegible]osławá zhołdowáni 126.
Kures Xiąże P[illegible]ow z czászki Monárc[illegible]usie Swántosławá pił 129.
Z Kijowá do Włodimirzá Stolicá Ruska przeniesiona 132. 136.
Korssuna Włodimirz dobył przez 7. lat 137.
Kijowskie Báłwany potłuczone 140.
Ktore Narody pirwey przyięły wiárę Chrześciáńską 146.
Kriweyto Biskup Pogáński Litewski / Zmodzki / y Pruski / w iákiey był wadze 155.
Kurlándowie do vmárłych pili 162.
Konstanti possadnik śmiáły Ruski pan 169.
Kijow Polacy wzięli y złupili 170.
Kroniczki Ruskiey iedney summa krotka 184. 185
Kijow złupiony y zniewolon 232.
Koloman Krolewic Węgierski ná Krolestwo Halickie koronowány / y z niego wygnány 253.
Kaydan Carz Zawolski od Litwy porázon 269.
Kukowoit X: Litewskie y Zmodzkie 280.
Krzyżakow pierwsze przyście do Iflant 282.
Krzyżáckiego Zakonu początek w Syriey 290.
Krzyżakow pierwsze przyście do Prus 294.
Krzyżacy od Litwy porázeni 296.
Krzyżacy Litwę woiuią 306.
Krzyżacy w Litwie głodem porázeni 316.
Kościoł w Lublinie S. Michałá zá zwycięstwo nád Litwą 362.
Kázimierz X: Łęczyckie od Litwy zábity 372.
Krzyżacy Litwę burzą támże.
Kázimierz X: Dobrzyńskie od Litwy zábity 377.
Krzyżakow Pruskich okrucieństwo w Gdáńsku dobytym 381.
Krzyżacy Litwę woiuią y ziemię burzą 382.
Koroná Polska z Gniezná do Krákowá przeniesiona 390.
Kijow kiedy Litwá opánowáłá 394.
Kleypede Litwá wzięłá 401.
Krewskiego Xięstwá Olgerdowego szerokość 407.
Karolussá Krolá Węgierskiego niebespieczność / gdy go chciał ieden Węgrzyn zábić przy stole / áż Krolowey iego Małżonce / gdy go záłowiłá / cztery pálce vciął 410.
Krzyżacy Litwę burzą y w Zmodzi Wielony dobywáią támże.
Kieystut obádwá Zamki Wileńskie vbieżał 413.
Tenże Olgerdowi Brátu Wilno spuścił támże.
Krzyżacy Zmodz Litwie odięli po Wielone 414.
Koriatowicy Xiążętá Nowogrodká Podolskiego ná Podolu z Sláchtą Nowogrodzką wygnawszy Tátarow / osiedli y Zamkow nábudowáli 417.
Kámieńcá Podolskiego oczywiście opisánie 418.
Kazimierzá Krolewicá Polskiego przeważna śmiáłość do [illegible] 425.
Tenże ná Krolestwo Polskie z Zoną Gediminowną koronowan támże.
Krzyżackich woysk Polac[illegible] porázili
Krzyżacy się od [illegible] 427.

Konſtantin Koriatowic Litewskie Xiąże ná Kroleſtwo Polskie zádan 427.
Kázimierz oſtátek Ruśi czarney y podgorskiey opánował y vgodá iego z Xiążety Litewskimi támże
Kieyſtut Mázowſze zwoiował tám:
Karolusá 4. Ceſárzá Piſanie: Włoſzy iáko chcieli zgubić 434.
Kazimierz v Krákowá záłożony 434
Kieyſtutowá bitwá z Niemcy 435.
Kázimierzá Krolá Polskiego wyſtepki 436.
Przeto od Biskupá záklety támże.
Kieyſtut od Polakow poimán w bitwie / á iáko Krolá oſzukał y vciekł 437.
Kieyſtut od Krzyżakow poimán dwá kroć w poiedynkowey bitwie 441.
Iáko z Malborku z więzienia vciekł 442.
Iáko ſie do Mázowſzá przybłąkał / Pruſſy potym mſcząc ſie więzienia zwoiował / á trzeći raz w bitwie poimán / y vciekł támże.
Kázimirzá Krolá Polskiego goſpodárſtwo 444.
Kazimirzá Krolá Polskiego y Száfárzá iego Wierzynká hoyność támże.
Kieyſtut Krzyżakow w Zmodzi poráził 445.
Tenże Pruſſy woiuie 446.
Kazimirz Krol Polski Łucko / Włodimirz / Olesko Litwie odiął 447
Kruſiec ſrebrny w Bitomiu zginął támże.
Kieiſtutowo Małżeńſtwo z Birutą 449.
Kieiſtut Niemcow goni / y Pruſſy w zátem woiuie 450.
Kazimierz Krol Polski ſtłukwſzy z koniá goleń vmárł támże.
Kieiſtut Pruſſy burzy 453.
Kontorowie wſzyſcy Pruſcy z wielkim woyskiem do Litwy / á Xiążetá Litewskie do Prus w zátem 455.
Kmitá Stároſtá Krákowski zábit od Węgrow 456.
Kieiſtut chytry iednacz 457.
Kieiſtut Pruſſy burzy 458.
Krzyżacy przećiw Litwie dwá zamki zbudowáli 459.
Potym Litewskie kráiny áż do Wilná y do Trokow zburzyli tám:
Koltyniany / Widukle / Eraigole / Krzyżacy w Zmodzi zburzyli tám:
Koreckich X: narod 461.
Kieiſtutowá Zoná y Synowie / y Corki / y ich vdziały 462.
Kieiſtutowá ſczerość ku Synowcowi Iágełowi 463.
Kieiſtut fortelem Wilno vbieżał / y Wielkie Xieſtwo Litewskie Iágełá poimawſzy opánował 465.
[illegible] Trokow dobywá / y iego [illegible] 466.
Kieiſtut od Iagełá Synowcá nád wiárę dáną poimány / y w Krewie vdawiony 467.
Pogrzeb iego Pogáński támże.
Korigiel X: Brát od Witoltá śćięty 488.
Kijow nieſłuſznie od Iágełá Xiążąt Słuckich przodkowi odięty / 489.
Kijowiánie ſie odkupili Tátarom 511.
Krákowska Academia założona 512.
Krzyżacy hárdzi Litwie y Polakom woynę opowiedzieli 519.
Okrucieńſtwo ich nád Polaki táże.
Litwę do Wołkowiská zwoiowáli 519.
Krolá y Mnichá bijących ſie y S. Stániſłáwá widziano ná powietrzu w bitwie wálney z Krzyżaki 532.
Krzyżakom Pruskim Krol Iagełło był wſzyſtko pobrał z Witołtem iż tylko 8. Zamkow mieli 534.
Krzyżáckie woyská drugi raz porážone od Polakow 536.
Krzyżacy trzeći raz fortelem Száfrańcá Piotrá poráženi 537.
Támże głupſtwo właſne Niemcow oſzukáło.
Klitwienskie Xiąże podáie ſie álbo Iágełowi do Korony álbo Witołtowi do Litwy 552.
Koribut Dimitrowic od Witołtá ná Kroleſtwo Czeskie wypráwiony / á iáko Ceſárzá płoſzał 553
Krzyżáckie fáłſzywe przymierze 553
Koribut z Czech wyiáchał / á iáko go powtore Czechowie ná Kroleſtwo żądáli 556.
Koribut Slasko opánował 569.
Koribut tenże vtopion w Swietey rzece 583.
Kazimierz Iágełowic ná Xieſtwo Litewskie wybrány 592.
Kazimierz Smolensko wziął / y burdy ſzkodliwe vśmierzył 594.
Kiſzká Hetman Litewski Moskwę burzy 596.
Kazimierz Iágełowic ná Kroleſtwo Polskie koronowan 610.
Y iego vprzeymość ku Litwie.
Kázimierz Krol więcey Litwę niż Polaki miłował 616. 618. 619.
Kázimierz Krol v Choynic od Krzyżakow porážony 623.
Kázimierz Krol zſzukány popráwić ſie obiecał 637.
Kázimierzow ziazd z Ierzym Krolem Czeskim 639.
Krzyżacy Pruſcy od Polakow poráženi 642. 644.
Kijowskie Xieſtwo X: Słuckim odięte 649.
Kázimierzowá woyná z Mátiaſzem Krolem Węgierskim nakłádna á prożna 654.
Kazimierz S. vmárł 661.
Kafe y Białogrod Turcy wzięli 676.
Kazimierz Krol ná Turki 662.
Kazimierz Krol właſne Syny powádził 664.
Kazimierzá Krolá śmierć śmiáła y iego skarb zoſtáwiony / Teſtáment y obyczáie 665.
Synowie iego 666.
Krákow zgorzał 669.
Y cudá dziwne támże w Krákow:
Kiſzká Hetman Litewski Wiaſmienskie włośći zburzył 717.
Kniáźiá Conſtantiná śmiáłość y poſtáwá 744.
Kropiwny rzeki opiſánie 745.
Kniáź Conſtanti w Wilnie triumphuie 747.
Kokleſſowie y Oratiuſowie Rzymſcy 748.
Kniáź Roman zábity 752.
Knechći pod Gdańskiem poráženi 753.
Knechći poráženi pod Budzyniem 756.
Kniáź Conſtanti vmárł 757.
Krol Sigmunt vmárł 761.
Krolowa Barbárá koronowána 762.
Krolowa Bárbárá vmárłá y pogrzeb iey 763.
Krolowey Iſabelle pielgrzymowánie 764.
Krol Auguſt do Prus támże.
Kateriná Krolowa 765.
Kniáź Dimitr wywołan 765.
Kniáź Dimitr zábity 766.
Krol Auguſt do Wilná támże.
Krol Auguſt do Lifłant 767.
Kniáź Roman pod Vłe 774.
Y Vłá wzięta támże.
Kozacy Witebſcy támże
Kniáź Sangusko vmárł 775.
Krol Auguſt vmárł 776.
Koronátia Stephanowá 780.
Kniáź Moskiewski w Lifłanciech Zamki pobrał 781.
Krol Stephan do Grodná 783.
Krol do Wielkich Łuk 787.
Krol Wielkie Łuki obległ 788.

L.

Litery pirwſze 4.
Litewskie narody ſtárodawne y ich rozmnożenie y wywod 24. 32.
Litalanus álbo Litwos Syn Krolá Weydewutá Pruskiego iáko y kiedy do Litwy przyſzedł 39.
Litwę iáko Długoſz y Cromer wywodzą 41.
Litewski wywod v Miechowiuſá 24.
Litewski Biskup Pogáński Kriwe 154.
Litewska mowá skąd ma łáćinskie słowá 10. 24. 42. 74.
Libo Xiąże do Litwy z Włoch 41.
Litwę iáko Decius opiſuie 43. 44. 45.
Litwá skąd názwána 39. 41. 42. 45. 76. 77. 83.
Litwę iáko Bielski wywodzi 46.
Litewskich Látopiſczow o przyśćiu Włochow w ty ſtrony świádectwá 47. 48.
Litewskie kráiny dla ktorych przyczyn Włoſzy oſiedli 50. 52. 54. 56. 59. 71. 72. 77. etc.
Litewska ziemiá kiedy gruntownie oſiádłá 39. 54. 77. 267.
Litewskich ſtron władza Rzimska nie doſięgáłá 40. 71. 106.
Litewska Slachtá y prośći ludzie skąd máią ſwoy wywod 76.
Litwá naprzod Podláskie Xieſtwo zwoiowáłá y Brzeſtáſkie włośći 83
Litewskie y Ruskie kráie ktorym Znákom Niebieskim podległy 87.
Dla czego ich Hiſtorie zginęły támże.
Láchowie ſkąd názwáni 115.
Lebed Xiężná Ruska Lubiecz zamek záłożyłá támże.
Litewſcy / y Zmodzcy / Pruſcy y Lotewſcy Pogáńſcy Bogowie 156. 157. 158.
Litwá y Iatwieżowie do Ruśi 195.
Litwá y Pruſſowie kráie Ruskie burzą 201.
Litwá Ruskie kráie burzy / á iáko Litwin poimány w plugu mowił po Rusku 227.
Litewskie pierwſze obiáśnienie v Hiſtorikow 244.
Litewskie ſtáre obyczáie / á iáko vrosły zgodą y męſtwem 249.
Litwá Ruskie kráiny woiuie 251.
Litwá od Ruśi porážona 263.
Litewska pierwſza zbroiá y broni 265.
Litwá kiedy Ruskie Xieſtwá oſiádłá 266.
Litewskie pirwſze Fámilie y Powiáty 267.
Litewskie ſtáre gránice z Połocząny 274.
Litewskiego páńſtwá ſzerokość zá Algimuntá 284.
Przed Litwinow trzemá ſto Krzyżakow vciekáło 297.
Litwá drugi raz Krzyżakow poráziłá 298.
Litwá Polskę burzy 300.
Litwiná iednego przeważne męſtwo 304.
Litwá Polskę woiuie 305.
Litewska wodna bitwá z Krzyżaki 307.
Litwá Dobrzyńską ziemię zwoiowáłá 308.
Litwin gdy ſie ſlubował chrzćić w więzieniu łáńcuchy z iego opádły 311.
Litwin iedę Krzyżakow oſzkał 313
Litewska wodna bitwá Krzyżaki 315.
Litwinow płaći przeważna śmiáłość 315.
Litwá Rágnete opaliłá y Pruſſy zwoiowáłá 316.
Litwę y Zmodz Krzyżacy burzą 317.
Litwá Lifłanty áż do Derptu / y ziemie Krolá Duńskiego zwoiowáłá 319.
Litwá Memel álbo Kloypede ſpaliłá / Pruſſy y Dobrzyńską ziemię zwoiowáli 320.
Litwá pod Chriſtimemlem przeważnie wydárłá trupá Krzyżakom 121.
Legatowie Papieſcy do Rygi y do Gediminá Krolá Litewskie° 322
Litwá Lifłanty y Mázowſze zwoiowáłá támże.
Litwá Margrábſtwo Brandenburskie z Polakámi zburzyłá 323.
Litwiná iednego Mniſzká oſzukáłá 406 libro xi támże.
Litewskich woien Reieſtr y Krzyżakow od nich y od Zmodzi pobitych 324. 325.
Litwá Mázowſze z Ruśią okrutnie dwá kroć raz po raz zwoiowáłá áż do Łowiczá 335.
Litwá Mázowſze woiuie 342.
Lew Xiąże Ruskie Lwow záłożył / y Woyſiełká Wielkiego Kniáźiá Litewſkiego zábił 343.
Litwá Kuiáwską ziemię zwoiowáłá 344.
Litwá Wołyń woiuie 348.
Litwá Lubelſką ziemię zwoiowáłá / á Mázurowie záś Podláską 349.
Litwá Mázowſze y Kuiáwy ſrogo zwoiowáłá / y ziemię Łęczycką 350
Litwá Mázowſze y Pruskie kráiny okrutnie zwoiowáłá 351.
Lifłanći poráženi nád Seſarką 355.
Litwá z Krolem ſwoim Mendogiem wiárę Chrześćiáńską porzućili 332.
Lew X: Ruskie Polskę woiuie 357.
Tenże z Litwą y z Tátary porážon od Polakow 358.
Litewskie wnętrzne woyny domowe 359.
Litwá z Pruſſámi Pogány Niemcow poráziłá támże.
Litwá od Polakow z Iatwieżámi porážona 361.
Láwraſz Czerniec y iego rzecz do Litwy po zwycięſtwie nád Dowmantem / gdy Wielkie Xieſtwo Lit: dziedziczne zdawał 364.
Litwá Polskę zwoiowáłá 366.
Litwá od Polakow porážona 367.
Litwá Goſtynin / Sochaczow / Płocko wzięłá / y Mázowſze dwá kroć zburzyli 369.
Litwá Pruſſy zwoiowáłá 370.
Litwá Kuiáwską ziemię zbur: 371.
Litwá Pruſſy woiuie 37[illegible]
Łokietek Krol Polski z Krole[illegible] złożony
Litwá Pruſſy y Lifłanty woiuie 375.
Łokietek Kroleſtwo Polskie odyskał 377.
Litwá wielką Polskę zwoiowáłá 378.
Litwá Niemieckie wielkie woyská ná głowę poráziłá 390.
Litwá ziemię Dobrzyńską y Mázowſze zburzyłá 391.
Liżdeyko nawyżſzy Biskup Lit: w Orlim gnieździe náleziony 398.
Litewskich y Zmodzkich ziem burzenie od Krzyżakow 401.
Litwá Lifłanty áż do Rewlá / y Pruſſy / y Mázowſze zwoiowáłá támże.
Litwá Dobrzyńską ziemię zburzyłá 402.
Litwá z Polakámi Brándenburſkie Margrábſtwo zwoiowáłá 406.
Litwá 100. mil y więcey z łupem vſzłá támże.
Lubart Xiąże Litewskie Sanguſzkow przodek y te° páńſtwo 408.
Łokietek Krol Polski z Gediminem Pruſſy burzą 40[illegible].
Litewskie zwycięſtwo nád trzemi Cárzámi Tátárskimi 41[illegible].
Litewskie gránice po Możáisk y po Vhrę Olgerd z Moskwą poſtánowił 421.
Litewskich Xiążąt y Rycerzow dzielnośći dla czego wiele zginęło 423.
Łokietek Krol Polski Chełmienski ziemię w Pruśiech zwoiował 424.
Litewskie Xiążętá Mázowſze zwoiowáły 425.
Litewska przeważna obroná áż ſie ná oſtátek ſámi z Zamkiem Pullenem ſpalili 426.
Lubart Gediminowic Lwow y Wołyń trzymał 428.
Lwow y skárby dawnych Xiążąt Ruskich Kazimierz Krol Polski wziął / y dwie Koronie złote 429.
Ludwik Krol Węgierski y Ian Czeski z wielkimi woyskámi do Litwy ná woiowánie prożno przyciągnęli 431.
Litwy 18000. Krzyżacy poráźili 433.
Litwá Pruſſy woiuie 432. 435.
Litwá Sedomirską ziemię zwoiowáłá / y Wołyńskie zamki z mocy Polskiey odięli / y Podgorze áż do Lwowá zburzyli 436.
Lubart Xiąże Wołyńskie Halicz y Zawichwoyskie włośći zburzył 43[illegible]
Litwá Pruſſy okrutnie [illegible] 439.
Litwá Pruſſ[illegible] kim [illegible]

Reyeſtr.

Litwá pod Kownem poráżona y Kowno zburzone 443.
Litwá Prußy woiuie 445.
Litwe Niemcy/ á Litwá Mázowße zwoiowáłá 448.
Litewska bitwá ná poły przegrána z Niemcy w Prusiech 449.
Litwá Polske burzy / y Klastor ná łysey gorze złupili/ y drzewo Krzyżá S. wzieli/ á táki sie cud w ich woysku sstał 451.
Ludwik Krol Wegierski ná Krolestwo Polskie 452. á iáko ie złupił/ y Krolewny Polskie osromocił támże.
Litwá Prußy / á Krzyżacy Litwe woiuią 453. 454.
Litwá 19. Niedziel Polske bez odporu áż do Sanu/ Tarnowá y Wiślice burzy 455. 456.
Ludwik Krol Wegierski y Polski ná Litewskie Kiążetá z woyskie y vgodá iego z nimi 431.
Lwowskie Arcibiskupstwo y Łuckie Biskupstwo kiedy 458.
Litwá Polakow iáko w sámołowkach poráziłá 459. y Prußy zburzyli támże. Krzyżakom Wilenskich Zamkow obronili y puł miástá támże
Litwá z Niemcámi Połocká dobywa 464.
Litwá Wołyńskie y Pokuckie zámki v Węgrow w Interregnum kupiłá 471.
Litwá z Polską ziednoczona przez Jágełá 474.
Łukomle Niemcy wzieli 476.
Litwá sie chrzći ná wiáre Chrześcianską suknámi białymi przywabiona 478.
Litewskie Báłwany Polacy sieką y burzą 479.
Litwa głodem vtrapiona támże.
Ná Litwe 3. wielkie woyská 487.
Litewskie Kiążetá od Witołtá y Niemcow poimáne 487.
Litewskie Collegiũ w Prádze 511.
Litewskie gránice po Vhre Witolt z Moskwą postánowił 516.
Listy woienne álbo wići kiedy nástáły 520.
Litwá sie naprzod potkáłá z Krzyżaki w wielką bitwe 526.
Litewskich Księstw z Koroną Polską vnia / y nádánie Herbow y wolnośći 541. 542.
Litewscy posłowie do Polski áby Witołd był Krolem Litewskim 561.
Litewskiego Krolestwá priwileie odiete 563. y korony im Polacy zábronili 564.
Listy chytre w świecy woskowey 570.
[illegible] cy dobywáią pod Świ[illegible] 572.
[illegible] z Polaki w Parczo[illegible] 573.
Litwá od przysiegi rozgrzeßona 575.
Litwá Liflanty burzy 577.
Litwá Podláße odietá przez Gástoltá 593.
Litewskie Seymy z Polaki y swáry o Podole 612.
Litewskim Pánom vććiwość od Kázimierzá Krolá 610. 614
Litwá sie Podola y Wołynia v Polakow vpomina 614.
Litwá Polakom Herby odesłáli y niestworność ich w Parczowie 615.
Litwá Łucko wzięłá 616.
Litewskich Látopisczow omyłki o bitwie Choynickiey 626. 635.
Litewskie rozruchy przez Gástoltá 728.
Litwá Podola mocą chce dochodźić 634.
Ludwik Mistrz Pruski poráżony/ y po 20. złot: czerwon: ná káżdego Drabá támże.
Litewskie woysko y Tátarowie ich ná wielkiey pomocy Polakom przećiw Krzyżakom 635. 646.
Łupy wielkie 200. złotych ná káżdego Zołnierzá 637.
Litewscy Posłowie Totiwił y Kuczuk 643.
Litewski ziazd z Polaki prożny 644.
Legat Papieski do Tátarskiego Cárzá 645.
Liflanći Litwe woiuią / y iednáią 649.
Lubelskie Woiewodztwo kiedy 653
Litwie dań zwykłá z wielkiego Nowogrodá 658.
Litwá Tátárow poráziłá 663.
Litawer Chrziptowic Márßałek wielki Litewski y iego słowá do Alexandrá 667.
Litwá Tátárow y Wołochow poráźili 675.
Litewscy Pánowie y woysko ná Wiedroßy od Moskwy poráżeni y poimáni 680.
Litewskie przypadki ßkodliwe 682.
Litewskiego Xięstwá z Koroną złączenia pożytki 684.
Litewskich posłow rzecz do Polakow 685.
Litwá od Tátárow poráżona 687.
Litewscy Pánowie śmiele sie Krolowi opárli wsłußney rzeczi 690
Litewskich Pánow z Glinskim nieprzyiáźń 691.
Litewskich Pánow niebespieczność w Brześciu od Krolá támże.
Liflantskie: páństwá ßerokość 692
Litewskich Pánow Tátarowie w Nowogrodku oskoczyć chćieli 695
Litewska meżna bitwá y sławne zwycięstwo nád Tátáry pod Kleckiem zá Hetmáństwem Glinskiego 700. 704.
Litewskich pánow roztirká w Interregnum po Alexandrze 706.
Luter Márćin kiedy poczał wichrzyć 723.
Lubczánie Holándrow ná Morzu Gdańskim rozbili 725.
Laskowski Polak poturczony poseł 726.
Litwá Tátarow poráźiłá ná Holsanicy 755.
Litwá z Polaki do Moskwy 758.
Łácki Poseł zábity 767.
Łopáćinski do Moskwy felicialis 783.
Listy do Pánow Litewskich od Rády Moskiewskiego 786.
Listy Moskiewskie nabożne 787.

M.

Monarchia pierwßa Babilonska 10.
Murzynowie od ktorego potomká Noego rozmnożeni 11.
Magog Syn Jafetow 14.
Madain od ktore° Medowie táże.
Mosoch Syn Jafetow od ktorego Moskiewskie / Ruskie / y náße wßystki Sławáńskie narody 17.
Mari⁹ Cimbrow y Gepidow przodkow Litewskich poráźił 50.
Miodow syczenie w Prusiech 38.
Moskiewskie narody skąd / á iáko o nich wiele Autorow piße 90.
Moskwá Miásto kiedy y od kogo wystáwione budowniey 90.
Moskwá kiedy sie z dani Tátárom wybiłá 91.
Moskiewskie kráie nie od Miástá Moskwy názwáne támże.
Moskiewskie imie długo záttumione 92.
Miechowiusá omyłká w wywodźie Narodu Sławáńskiego y Sarmatskiego od Helisse támże.
Moskiewski skąd sie piße Bulgárskim Hospodárem 97.
Miłośći y zgody przykład w Xiążetach Ruskich 192.
Mścisław X: Kijowskie 211.
Mingaiło X: Litewskie 271.
Tenże Połoczanow poráźił/ y zhołdował 272.
Mansto/ Massio / y Sudargus stárostowie/ Zmodzcy stárßy y meżni 313.
Mendolph Xiąże Litewskie z Synowcámi / y z Ruskimi Xiążety walczy 326. 327.
Mendolph ná Krolestwo Litewskie gdy sie ochrzćił koronowan 329
Mendol Krol Litewski wiáre chrześćiáńską porzućił / y Polske/ Mázowße/ Prußy Kurlandy zwoiowa 332.
Menda Krol Litewski Mázowße zwiował/ potym od Synowcá zábity 335.
Mázurowie Ruskie kráiny / á Rusacy w zaiem sacy Mázowieckie w zaiem burzą 368.
Miłośćiwe Láto kiedy naprzod vstáwione 375.
Monetá pierwßa w Polßce Czeskie große 377.
Márßałek Pruski od Zmodzi y od Litwy z woyskiem poráżony 391.
Monárchia Kijowská kiedy vstáłá 396.
Mázowße Litwá zwoiowáłá 402.
Mázurowie z Krzyżakámi przećiw Polakom 405.
Margrábstwo Brándenburskie Polacy z Litwą zburzyli 406.
Mázur Andrzey Dawidá Hetmáná Litewskiego zábił 406.
Multani Károlussá Krolá Wegierskiego poráźili 410.
Miłośći Bráterskiey miedzy Olgerdem y Kieystutem przykład 414
Moskiewskie Xiążetá pobite y znie wolone od Tátarow 419.
Moskiewskich Posłow Olgerd áż z Mozayská odpráwił 420.
Mázowße Litwá zwoiowáłá 426.
Mázowieckie y Opolskie Xiążetá dla czego ná Krolestwo Polskie nie wybráni 427.
Mázowieckie Xiąże Bolesław dla czego od Ruśi otruie 429.
Mázowße do Polski wćielone 439.
Miedniki w Zmodzi Krzyżacy zburzyli 439.
Mnich dla bluznierstwá spadł z kázálnice y vmárł 441.
Mázowieckie X: Zamki y Powiáty swoie od Polski oderwał 451.
Mázowieckich trzech Xiążąt vdziały 460.
Mścisławscy Kniáźiowie Olgerdowicy do Moskwy 461.
Mázurowie Drohicin / Suraß / Mielnik Litwie wzieli 466.
Moniwid Pan Litewski Jmioná Widimuntowe dárowáne kiedy wziął 467.
Mistrz Pruski wzgárdźiwßy Weselim Jágełowym Litwe/ Zmodz/ y Ruś burzy 476.
Michel Kochmeister Hetman Pruski poimány 536.
Mścisław Litwá wzięłá 579.
Michaylo Sigmuntowic X: Lit: po długich burdach w Prasturze ná Moskwi otruty 597. 611.
Moniwid Pan Litewski zá Kázimirzem 630.
Matias ná Krolestwo Wegierskie wybran 631.
Malborg kupiony támże.
Matias Krol Wegierski Bosne odiskał 645.
Mistrz ßkolny y Xiężá Polakom Sluchow zamek wielki podáli 646.
Matias Krol Wegierski prożno chlubny 657.
Moskiewskich Kniáźiow niewola pod Tátáry 658.
Matias Krol Rákußy y Cesárzá Friderıká zwoiował 658.
Mucha Wołoßyn poráżony 665.
Mázurowie meżnie sie biiąc od Wołochow zbići 675.
Moskiewskiego Kniáźia woyná z máłey przyczyny ná Litwe 679.
Moskwá od Smolenská odbita 681.
Moskiewskiego Kniáźiá Jwaná dźielnośći 692.
Moskwá v Kazáni poráżona 696.
Moskiewskie rosterki 697.
Moskwá Litwe woiuie 710.
Moskwá przed Litwą vćieka 714.
Moskiewski przymierza prosi 716.
Moskiewski Kniáź Pskow opánował 719.
Moskiewskiego ná Litwe gotowánie 736.
Mestwo Polakow 733.
Moskiewski przymierza nie pozwolił 737.
Moskwá Litwe zwoiowáłá támże.
Moskwá od Smolenská odbita tám:
Moskwá od Smolenská y od Mśćisławia odbita 738.
Moskwy ośmdźiesiąt tyśiecy ku Wilnu 739.
Moskiewski Glinskiego poimánego wita 740.
Moskiewski ná Niedzwiedziu skore przedáie támże.
Moskwá poráżona 745.
Moskiewski vćieka 746.
Mor w Krákowie 748.
Moskwá do Litwy 751.
Moskwá sie stoczenia bitwy strzeże támże.
Moskwá od Tátarow poráżona támże.
Miłośćiwe Lato támże.
Moskiewski vćieka 752.
Mázowße do Polski wćielone 754.
Mázowße ná wychowánie Augustowi 761.
Mnich Kinstart zábity 764.
Małżeństwo y Koronacia 765.
Mor w Wilnie támże.
Moskiewski zá Tituł przymierze ofiárował 766.
Mistrz Liflantski łáski prosi 768. y pokoy Liflantom dány támże.
Moskiewski Liflanty zwoiował y Zamki pobrał támże.
Moskiewski Połocko obległ 770.
Moskiewskie woysko poráżone 771.
Moskiewskie drugie woysko fortelem poráżone 772.
Moskwá pod Osieriscámi poráżona/ y Osieriśce wźiete támże.
Moskwá poráżona od Kozakow 773.
Moskwy ośm tyśiecy rozgromionych támże.
Moskwy y Tátarow dźiewieć tyśiecy poráżonych támże.
Moskwá pod Witebsk 774.
Mikołáiewski śćiet 775.
Moskwá zwoiowána od Tátar támże.
Mor w Polßce y w Litwie 776.
Maximilian Cesarz Krolem mianowan 780.
Moskwá poráżona y dźiáłá odiete 782.
Miecz y Czapká od Papieżá 786.
Moskwá w Zamku Wielkołuckim śćinána 789.
Moskwá y Tátárowie pod Toropcem poráżeni 789.

N.

Nohema pierwßa Gospodyni 4.
Nemrotow pánowánie 10.
Niemieckie narody skąd 13. 17. 18.
Narses trzebieniec Gotow poráźił 36.
Neronowo tyráństwo 50.
Narodow rozmáitych rozmáite w dálekie strony żeglowánia y przenoßenia 63. 64.
Nowogrodá Wielkiego Xięstwo y iego wielka potężność 116.
Nowogrodzan Wielkich do Waregow poselstwo 117.
Nowogrodzánie wielcy z Niewolnikámi swymi walczą 138.
Nowogrodzánie wielcy swowolni od włásne° Xiąże: poráżeni 168.
Náuká Járosławowá Synow pobożna 179.
Nowiná Herb zá co nádány 220.
Niemiec Oher z Litwy vćiekáiąc 10. dni nieiadł 320.
Narimunt Wielki Kniáź Litewski 354.
Niemcy Grodno w Litwie vbieżeli/ y Litwe zwoiowáli 388.
Niemcow w Litwie głod zwoiował 385.
Niezgodá ku czemu Ruskie Xiążetá przywiodłá 419.
Numidow / Jllirikow/ Sanguntinow/ Abidenow/ Sobianow/ Wegrow y Li: przeważne obrony 426
Niemcy ná Podgorzu osádzeni
Niemieckie wielkie woyská do Litwy 440.
Niemcy Santok wźieli 451.
Narimunt X: Pinskie Brát Jágełow od Witoltá okrutnie vstrzelan 488.
Niemcy trzy Zamki z Witołtem ná burzenie Litwy około Kowná zbudowáli 490.
Niemcy Zmodz y Podláße woiuią 495. 496.
Niemirow Dom w Litwie skąd 516
Nowogrod wielki y Pskow zhołdowány od Witołtá 544.
Nowogrodzánie wielcy wtory raz od Witołtá zhołdowáni 558.
Niemcow Knechtow po 2. złote przedáią 577.
Nossutá Mázur Stárostá Podláski/ z ktorego w Litwie Wolminscy z Herbu Rawa 593.
Narbutt Biskup Kijowski 651.

Niemen v Rágnet y wyschł 652
Nowogrod Wielki Kniáź Moskiewski wziął 658.
Nahayscy Tátarowie Prekopskich poráźili 719.
Nahayskich záś Tátarow Prekopscy zwoiowáli 722.
Noc Moskwi pomogłá vciekáiącey 745.
Nászy Tátarow gromią 750.
Niemcy od Zmodzi poráżeni 751.
Niebespieczność Xiążęciá Mázowieckiego Stánisłáwá támże.
Nászy Moskwę burzą / á pod Opoczką poráżeni 752.
Nászy v Sokalá poráżeni 753.
Nászy poimáni od Tátarow ná części 755
Nászych oboz v Obertyná 757.
Nászych niefortunna bitwá z Wołochy 758.
Nászy pod Chocim 759.
Nászych bitwá pod Newlem z Moskwą 770.
Nászy ná odsiecz prożno támże.
Nászy pod Połockiem prożno 771.
Niebespieczność nászych 785.
Nászy pod Sokołem pobici támże.
Niesciorda vbieżána 786.
Nasczekin z Oscikiem támże.
Nászy pod Wielkimi Łukámi zábici 789.
Newel wzięty támże.

O.

O stworzeniu Swiátá rozmáite mniemánia fol. 1.
Obietnicá o Messiaszu 3.
Ostrogská Ruś skąd 104.
Ouidius o Sármatách / Jatwieżach / y Sławakach / Istrach 106.
Odonacer X: Ruskie Rzym opánował 114.
Oskorod y Dir Xiążętá Ruskie Constantinopole oblegli 119.
Olech Xiążę Ziem Ruskich Constantinopola dobywał 120.
Tenże od Wężá z sczałbatki Końskiey vkąszony według práktiki vmárł 121.
Olha Xiężna Ruska iáko się pomściłá Męża swego zábicia nád Drewlany 123.
Olha się w Grecką wiárę zgiáchawszy do Czárigrodá ochrzciłá y Cesárzá oszukáłá 123.
Olech X: Ruskie od Brátá zábity 130.
Obrázy iáko wielką ważność ku náuce prostych ludzi máią 136.
Olhá y Jaropełk Xiążętá Ruskie zá Swięte podniesieni 179.
Ofiárá Litewska po zwycięstwie 318.
Obyczay stáry podnoszenia ná wielkie Xięstwo Litewskie 350.
Olgerd z Kieystutem przed Báłwanem sobie przysięgáią 414.
Olgerd Wielki Kniáź Litewski do Prus z woyskiem y te ostrożność w Ziemi nieprzyiacielskiey / á iáko Pruskie Ziemie srogo zburzył / mszcząc się Oycá / y do proszenia pokoiu / y wrocenia Zmodzi Krzyżakow przypędził 415.
Olgerd Tátarskich Cárzykow z Podola trzech wypędził / y Podole Litwą osádził 416.
Olgerd do Moskwy z Litwą z Witepską 420.
Olgerd Moskiewskiego pokoiu prosić przymusił / y kopię do Zamku Moskwy sam przystáwił 421.
Olgerd do Wilná z triumphem 423
Olgerd wolnego kazánia Mnichom w Litwie pozwolił 424.
Olgerd Podole wtory raz opánował 428.
Olgerdow y Kieystutow fortel ná wielkie woyská Chrześcijáńskie / á iáko Prussy y Iflanty wzaiem zburzyli 431.
Oscik zdrádzić iáko myślił támże.
Olgerd Podole Polskie zwoiował 438.
Olgerd vmárł y iego dzielności wysławienie 460.
Synow tegoż Olgerdá imioná y vdziały / y ktore domy Xiążąt Litewskich z nich rozmnożone 461.
Olgerdowy żony 462.
Oleśnicki Polak Stárosta Wileńskim będąc Niemcow y Witołtá pogromił 489.
Olgerdowych y Kieystutowych niektorych Synow Xiążąt niesławą śmiercią zeyście z Swiátá 499.
Ostrowicki Jan Miazszy przebił się przez woysko Pruskie y Chorążego sciął 536.
Osmiański Kościoł znák zwycięstwá 576.
Oświecimskie Xię: do Polski 619.
Olelko Xiążę Kijowskie / á skąd się Xiążętá Sluckie Olelkowicámi piszą 628.
Olelkowic Siemion X: Kijowskie ná W: X: Lit: wybrány 630.
Ostroskie Xiążętá y Zasłáwskie 639.
Odmienienie obyczáiow v Polakow 735.
Obraz S. Stánisłáwá támże.
Okrucieństwo Tátárskie 750.
Okrucieństwo Fránciszkánow 752.
Okrucieństwo Moskiewskie 758.
Obchod w Wilnie Sigmuntowi 761
Obroná Iflantom postąpiona 768
Oscikowá zdrádá y fálsz 786.
Oscik scięty támże.
Okaz w Witebsku 786.
Olgerd do Moskwy 787.

P.

Plato o stworzeniu Swiátá dobrze rozumie fol. 2.
Przełożeństwo pierwsze 6.
Potop wielki
Postánowienie Boże z Noem 6.
Płodność ludzi po Potopie 7.
Potopow wiele było támże.
Persowie skąd poszli 9.
Prussowie stárzy skąd 25.
Potop srogi niedawny w Niderlandach 26.
Pruskiey ziemie ná 10. Xięstw rozdzielenie 38. 39.
Przyczyny przyścia Włochow do Litwy 50. 52. 54. 56. etc.
Palemonow y Publiuszow Libonow części v rozmáitych autorow wzmiánki / y tego ktory do Litwy z Włochy przyżeglował 57. 58. 59
Pompeius wielki nikczemnie zginął 67.
Pewne domacánie lat y czásow pánowánia pierwszych Xiążąt Litewskich 84.
Poiátá Xiężná Litewska 85.
Pogrzeby Litewskich Xiążąt Pogáńskich iákie y skąd wzięte były 85. 155. 162. 346. 347. y 348.
Polacy kiedy pisáć poczęli 88.
Proculus 100. Dziewięczek Sarmatskich zwoiował 107.
Pancerz z kopyt końskich 108.
Połoczánie skąd 114. 124.
Pieczynigowie Pskow oblegli 127.
Pereasław Stolicá Swantosławowá 126.
Przemyśle Włodimirz Monárchá Kijowski wziął Polakom 132.
Pereasławiánin máły Obrzymá wielkiego Pieczynigá sam á sam zábił 134.
Pereasław drugi ná znák zwycięstwá nád Pieczynigi / záłożon 135.
Posłowie rozmáici do Włodimirzá Monárchy Ruskiego dla przyięcia wiáry támże.
Protopop zdraycá 137.
Piorun Báłwan Kijowski vtopion 140.
Płocko od Prussow y Litwy zburzone 293.
Pioruná Báłwaná Wielkonowogrodzkiego gdy go topiono głos 141.
Polacy kiedy Chrzest przyięli 143.
Persowie Mitrama Królá y Słońce zá Bogá chwalili 144.
Polskie pierwsze Báłwány 146.
Polacy kiedy się gruntownie ná wiárę Chrześcijáńską ochrzcili 151.
Polscy pierwszy Biskupowie támże
Polacy Mieczow ku Ewángeliey dobywáli 152.
Parstukowie álbo Pigmei iákieś ziemie cielesne fantasmy ná łokieć wzwysz ktore się ludziom w Łotwi / w Kurlandach / y winszich pułnocnych stronach vkázuią 158 159.
Pruskie kráie Zmodzi przyległe iescze w Báłwochwálstwie trwáią 160. 161.
Pieczynigowie Ruskie kráie burzą 164.
Prage Polacy opánowáli 162.

Pieczory

Pieczory Kijowskie kopáią 175.
Pieczynigowie od Rusi poráżeni 177.
Polakow leżą w Ruskich kráinach długa 182.
Przemyśle Polacy wzięli mocą 183.
Połowcy co był zá Narod / y iáko Russakow poráźili 186.
Posłow zgwałcenie wszystkiego złego początek. 192.
Połowcy Russakow poráźili 193.
Połowcy poráżeni 195.
Pokoy Ruski z Połowcy 200.
Połowieckich Xiążąt 20. zábitych od Rusi 201.
Pijaństwo w woysku szkodliwe / á iáko Węgrowie od Háliczan poráżeni 223.
Połowcy poráżeni 237.
Połoczanow stárych wolności 271.
Połoczánie Pskowiánow zhołdowáli 274.
Poiátá Xiężná y Báłwan Litewski 278.
Pelussá Kniáź Litewski swoich pobił z Krzyżaków pomocą 303.
Polacy się ná Tátáry przed Papieżem skárżą 333.
Paleologus Cesárstwo Constantinopolskie Fráncuzom wydárł támże
Prussowie pogáni okrutnie Krzyżakow vdręczyli y poráźili 334.
Polskę áż do Iłży Litwá zwoiowáłá 339.
Polacy Swarná Xiążę Ruskie dwákroć poráźili 341. 342.
Papieski stolec przez trzy látá prożny támże.
Pokusá strászna w Jezierze iednym zá Krákowem 351.
Połocko Litwá wzięłá 364.
Pogonia Herb Litewski támże.
Przemysł Xiążę Wielgopolskie małżonkę swoię vdawić kazał 368
Lesko Monarchá Polski przed swoimi do Węgier vciekł támże.
Polacy dawszy Litwie pokoy Mázowsze zburzyli z Krzyżakámi 370
Polská lat 215. bez Korony 373.
Przemysław Krol Polski od Márgrábiow zábity zdrádą 373.
Panteon álbo Kościoł wszystkim bogom v Wilná ná antokoli 400
Polacy Mázowsze woiuią 405.
Poselstwo Polskie do Gedimina 405.
Polská kiedy poczęłá lepiey osiádáć támże.
Pinskiego Xięstwá vdział Nármuntowi 407.
Potocki Jan Królá Węgierskiego od zábicia rátował 410.
Porządek Olgerdow w ciągnieniu do Moskwy 420.
Połtowsk od Litwy spalon 426.
Polacy Wołyń / y Brzeście pod Litwą mocą wzięli 435.
Psonká y Tarło przywodce Litwy do Polski / á iáko ich Rybitwi oszukáli / iż Litwá w Wiśle potonęłá 437.
Płocko murem przeciw Litwie obwárowáne. 439.
Polska pierwsza woyná nieszczęśliwa z Wołochy 440.
Połtowsk Litwá drugi raz spaliłá 448.
Polacy bez Królá vdręczeni 451.
Polacy kiedy z cudzych Narodow Krolow bráć poczęli 452.
Papieżowie dwá potym trzey iednym rázem 457.
Polacy Zamkow Ruskich pod Litwą dobyli támże.
Papieżowi Biskupstwo Wrocłáwskie zásmákowáło 458.
Porownánie Látopisczow z Kronikámi Polskimi 461.
Polakom się Jágełowy condicie podobáły 473.
Połocko Litwá odiskáłá 477.
Plebánie w Litwie przednieysze 479.
Priwiley wolności Biskupstwá Wileńskiego 480.
Papieżowie dwá rázem 512.
Polacy Krzyżakow poráźili 519.
Polskich Slachciców cnotá y miłość ku oyczyźnie 521.
Puchátá Krzyżakow fortelem poráźił 538. támże káżdy Polak 4. álbo 5. Niemcow związánych od krom pobitych przywiodł.
Pruskich Chorągwi 51. w Kościele Krákowskim záwieszonych 530. 539.
Polscy Slachcicy o obcowánie z Krolową oskárżeni 558.
Polskich Posłow sroga odpowiedź Witołtowi 561.
Podole Polacy iákim fortelem osiedli 568.
Polakow zwycięstwo w Węgrzech 598.
Polskich Slachciców 12. dzielność 607.
Polacy od Wołochow poráżeni 613.
Párczowski Stem trzeci z Litwą o Podole 618.
Prussowie do Polski przyłączeni 620.
Wolności Pruskie 621.
Pleban Toruński y Mniszy zdraycy 629.
Pobor wielki ná woynę Pruską 629
Polacy y Ruś od Tátárow poráżeni 632.
Polská Slachtá nie chce dáć poboru ná woynę 634. 637.
Posłowie Krákowskiey ziemie gleitu proszą 636.
Pruskie ziemie do Polski 647.
Pruskich Mistrzow hołd 649.
Perskiego Królá poselstwo do Kázimierzá 652. 656.
Powietrze srogie w Polszce 660.
Polskich Pá: rożne wotá ná obránie Królá z synow Kázimierzo: 667.
Polacy od Tátárow p
Płockie Xięstwo do Po
Posłow zgwałcenie w
go początek
Polacy ná bukowinie
poráżeni
Posłowie Koronni
Wielkiego X: Lit:
Pruski Mistrz wyłom
ściegi
Polska Slachtę rozb
trácono
Posłowie Koronni p
do Litwy
Perstinskiego y inotá
dziwna przygodá
Polacy Wołoską ziemi
rzą
Pskowá położenie
Posłá Papieskiego
żył
Posłowie od rożnych
do Królá Sigmunt
Polacy iáko Sigiská p
Przemysł prożny Cel
Potkánie Litwy z M
Polakow męstwo
Prożne zawády wozo
pod Smoleńsko
Posłowie Polszcy do
Pánowie Podolscy p
rom
Początek woyny Pru
Polacy y Litwá do P
we ich powodzenie
Posłowie Moskiews
wá
Prawá Litwie pisán
Przymierze z Turki
Pretwic Horde woiu
Pierwsza Małżonká
lá
Potwierdzenie slubu
Pogrzeb Sigmunto
Pobor ná Slachtę
Połocko wzięte
Polacy pod Krasnog
Posłowie z Moskwy
Posłowie Tátárscy
ścináni
Pogrzeb Augustá Kr
posłowie do Moskw
Popis v Swirá
Połocko oblężone
Połocko podáne
Posłowie Moskiew
788.

R.

Roku postánowieni
Rozdzielenie ięzyko
Radagost Krol Go
Roma noua / álbo R
w Litwie y w Pr
chow ná unie R
41. 50. 70. 75.
Romulussow rod zn
Rzymskie woyny w
65. 67. 68. 69
Russacy kiedy pisáć

iażetá pirwsze 89.
wszystkich narodow grun/ wywody 111.
Rassacy z Mitridatessem wiedli / y Rokolanow da/ támże.
Ruskie narody skad y dla ázwane 112. 113.
ánie narody Ruskie 115.
regus pirwsze Xiaże Ru/ lkonowogrodzkie 117.
Grekow zwyciężyli 128.
otá do bitwy z Greki ie.
Xiaże Pskowskie z Syná Włodimirzá zábity 130.
gruntownie Chrześciány według Greckich obrze/ 140. 142.
wszy Metropolitowie
maty Morskiey wielmo/ Constantinopola 178.
etrzne niezgody 180.
hcieli przed Polaki do vciekáć 181.
iażat wnetrzne woyny
iaże Ruskie zábity 190.
ażetá Polowcow piąty zili 203.
atwiezow porázili 204.
iażat Ruskich 207.
Polakow porázeni 210.
niążiow wnetrzne woy/ 212.
ażat o Kijow cześte woy/ niánia 222.
ijow srogie woyny wnę/ kich Xiażat 226.
że Kijowskie Litwa o/ 227.
Polakow porázeni 230.
onárchy Ruskiego ty/ 38. porázenie y zábicie olakow 241.
żetá od Polakow porá/ 258.
Xiaże Polockie Litwin
muntowic pierwszy
dz Litewski 285.
at rádá ná Litwe y ich enie 286.
przeciw Pánom swoim om Litwy ná pomoc t 308.
ażetá kiedy sie pocze/ 351.
Romunt wielki Kniáź t támże.
tny Polacy áż do Lwowá ili 358.
Liflanciech 374.
iażetá Polskie zwoiowá/ 375.
Litwa / y z Tátáry od pod Lublinem poráże/ 376.

Rezáńskiego Xiestwá opisániey ták go Mostiewski osiadł 395.
Rusnice kiedy nástáły / á naprzod Gedimin postrzelon 411.
Ruskie Xiażetá y Moskwá iárzmo Tátárskie zrzucili 416.
Ruskie Moskiewskie Xiażetá Lat 150 Tátárom hołdowáły 419.
Ruskie y Tátárskie woyská pod Lublinem od Polakow porázone 426.
Rudolf Mistrz Pruski dla zburzenia Ziem swoich od Litwy oszá/ lał 430.
Ruskiego Małżeństwá z Rzymiá/ ny sposob od Jágełá táki vstá/ wiony 470.
Rákuskich Xiażat práwo ná Má/ zowsze dálekie 481.
Ruscy Cerncy zdraycy w Wilnie skaráni 495.
Rezáńskie Xiestwo Litwá z Het/ mánem Witołtowym zwoiowá/ łá / y Tátárow w dzikich polach porázili 505.
Rumbowd Márszałek Witołtow Niemcow w Zmodzi pobił 519.
Rumbowd y Montwid Pánowie Litewscy scięci 576.
Russacy Rzymskie Ceremonie wz/ gárdzili 591.
Rádziwił Márszałek z rámienia Kázimierzá Wielkiego X: Lit: Aczkiereiá ná Horde Tátárską po/ sádził 598.
Rádziwił od Tátárow Zawolskich złupiony 617.
Rod Kniáziá Constantego 742.
Rzecz Kniáziá Constantiná do Ry/ cerstwá 743.
Rosterki Gdáńskie y Pruskie 752.
Radwánkowski czći odsádzon 753.
Ráyce Gdáńscy scinani 754.
Rzym wziet 755.
Rostyrki w Moskwi 758.
Rotmistrzowie Polscy wypuszcze/ ni 771.

S.

Sem Noego Syn y iego potom/ stwo 9.
Sebestian Krol Portugálski zábit 11.
Studnicá Słońcá 12.
Swedowie skad 18.
Sasowie y Swabowie skad 19.
Sudowitow y Zmodzi stáre vbiory woyny/ y zwyczáie 40.
Seneca w wánnie zárzezan 50.
Saronow fałszywy wywod 60.
Slezakow zmyślony wywod ab Elisijs/ y Miast ich 62.
Scipio Metellus sam sie zábił 68.
Spera X: Litewskie 80.
Pogrzeb iego 82.
Sławacy kiedy poczeli pisáć/ á skad pewny wywod máia 89.
Sarmate nászy kiedy osiedli nád czarnym Morzem. 91.

Sławacy nászy Colchorum Krole/ stwo záłożyli / á iáko sie szeroko potym rozmnożyli 92. 109.
Sarmate od Asarmotá názwáni / á iáko sie to imie wykłáda 92.
Sarmate rożni od Niemcow 93.
Sławáński narod iáko dawny 94.
Sławacy gdzie osiedli 96. 98.
Sławacy Bulgarowie kiedy Chrze/ sciány zostáli 100. 148.
Sławacy dla czego Sławáki ná/ zwáni 101. 102. 103.
Sławakow Włoszy omylnie zowia Sciáwami 104.
Sarmatowie Solecismum ozdo/ bność słow wynálezli 106.
Sarmatowie nászy od Scitow ro/ żni 107.
Sarmatow stárych broni 108.
Sławáński iezych dla czego rożny w mowie ieden od drugiego 109.
Sciek Ruskie Xiaże Sciekánice zá/ łożył 115.
Sinaus Xiaże pierwsze Ruskie z Waragow ná Białym Jezierze 117.
Sosna Rzeká támże
Sinaus vmárł 118.
Swantosławá Monarchy Ruskie/ go ćwiczenie Rycerskie y iego woy ny 126. 127.
Swantosławowych Synow w Ru/ skich Xiestwach vdziały 127.
Swantosławowá rzecz do Rycer/ stwá Ruskiego 128.
Swántosław po zwyciestwie nád Greki / od Pieczynigow zábity/ á z iego głowy czászá do picia 129.
Swietá stáre Polskie y Ruskie Po/ gáńskie 147.
Sławakom dozwolono własnym iezykiem nabożeństwá / obrzedy odpráwowáć 149.
Swietá Litewskie stáre Pogáń/ skie 60. 161.
Sudam Miásto wielkie Włodimirz opánował 165.
Swantopełk zły Kijow opánował 166.
Swantopełk zły od Járosławá Brátá porázony z pomsty Bożey strászliwie zginął 172.
Stánisław S. Biskup Krákowski zábity 191.
Skirmunt Nowogrodzkie Xiaże Litwin 273.
Skirmunt Kniáziá Łuckiego po/ ráził 276.
Sciety Litwin vciekał bez głowy 297.
Sareczká Litwin iednym ciosem rámie Krzyżakowi vciął 299.
Spudo Pan Litewski Putinike zamek Krzyżakom podał/ y ochrzcił sie 312.
Surmin Pan Litewski mężny 315.

Reyestr.

Sedomirz od Tátárow srogo zwo/ iowány 333.
Semowit Xiaże Mázowieckie od Swarnoná Ruskiego sciety 335.
Stroynat Xiaże Litewskie Men/ dogá Stryiá Krolá Litewskiego zábił y Mázowsze zwoiował/sam tez potym zábity 336.
Swintorog Vtenesowic Wielki Kniáź Litewski 344.
Slasko Polacy zwoiowáli 378.
Sieradz y Kálisz od Litwy zwoio/ wány 379.
Surmin mężny Hetman Litewski z Krzyżakámi wodna bitwe ná Niemnie zwiodł 383.
Slaskich Xiażat Conradá y Bole/ sławá nedzá y vbostwo 388.
Snu Gediminowego wykład gdy miał Wilno záłożyć 399.
Slaskie Xiestwá do Czechow od Polski sie przekinęły 402.
Slaskie Xiażetá wszystki do Cze/ chow od Polski 407.
Sigmunt Krol Polski tákim prá/ wem Głogow y Wrotsław trzy/ mał támże.
Slonimskie Xiestwo y Kiernow/ skie Montiwidowi 407.
Snieg wielki y strászny w Máiu y Száráńcza sroga 425.
Scipio iáko Annibálá y Cartagi/ nensow pożył 433.
Smolenskie Xiaże w Prusiech vto/ neło 435.
Sectá biczownikow 436.
Swidrigeł y Bitaw Olgerdowi sy/ nowie do Prus ziácháli 446.
Semowit Xiaże Mázowieckie v/ márł 460.
Słuckie Xiażetá od kogo 461.
Sanguskowie Xiażetá támże.
Skirgayło do Rygi ziáchał 465.
Sasyná Mazuchá dzielność gdy sie przebił przez woysko Litew: 468
Semowit X: Mázowieckie Krolem Polskim wybrány 472.
Smolenski Kniáź Ruś Litewska woiuie 476. Morderstwo iego nád Litwa támże.
Skirgayło ná wielkie X: Lit: pod/ niesion/ niestáteczność y popedli/ wość iego 482.
Stetinskie Xiaże Jagiełowi hold postapiło 486.
Skirgayłowá bitwá z Witołtem y z woyski Niemieckimi 487.
Swidrigayło z Krzyżakámi Litwe y Zmodz burzy 494.
Skirgayłowi do Kijowá Stáro/ dub przydány támże.
Swidrigaylo z Niemieckim woy/ skiem dwá Miesiacá Wilná do/ bywa 495.
Skirgaylo Xiażeciem Kijowskim został/ wziawszy go pod Brátem Włodimirzem niesłusznie/ támże otruty od Czerncá 498.
Swidrigayło z Krzyżakámi Pru/ skimi y Liflantskimi Litwe y Zmodz woiuie 502.
Vgodá tegoż Swidrigayłá z Witołtem / y vdział iego w Polszce niewdzięczny / á iáko Witebská y Orszey dostał 503.
Swidrigayło z wiezienia vciekł / á iáko potym do Niemcow / záś do Moskwy ziáchał y broił 504.
Smolensko kiedy do Litwy przy/ szło/ y záś odeszło 506.
Sigmunt Cesarz od Turkow porá/ żony / á iáko Polak Sczyborz zbroyny Dunay przepłynął tám:
Spitká Melstinskiego dzielność/ gdy Tátárow siekł do vpadu 510.
Swidrigayło Woiewode Wołoskiego poimał 513.
Smolensko wtory raz Witold wziął y w Woiewodztwo z Xie/ stwá obrócił támże.
Swidrigaylo czwarty raz do Krzy/ żakow zbiegł / y Zmodz y Litwe z nimi woiował 514. vdział iego z nowu w Polszce támże.
Swidrigayło piąty raz do Prus ziáchał / y Litwe náiezdżał / po/ tym záś do Moskwy zbiegł 515. 516.
Sigmunt Koribut z Litwa Prussy burzy 519.
Smolęskiey Slachty dzielność 527
Sierádzánie dla czego sie pieczetu/ ia czerwonym wozkiem támże.
Smiáłość y dzielność Smolenskiey Wilenskiey/ y Trockiey Slách/ ty támże.
Stetinskie Xiaże poimáne 528.
Sczicicki Jan Slezaká zbroynego ná hárcu mężnie zbił 535.
Sigmunt Cesarz Witołtowi Smo/ ká Srzebrnego przysłał 562.
Swidrigáyło sie ná Jágełá Krolá rzucił 569.
Swidrigáyło Posłá Polskiego ze/ lżył 571.
Woyná z nim támże.
Swidrigayło wygnány z Xiestwá Litewskiego 574.
Swidrigel Ruś opánował 575.
Swidrigayło porázony v Osmiá/ ny 576.
Swidrigayło Litwe burzy 578.
Swidrigayło okrutnie porázony sroga bitwa od Litwy / y Pola/ kow 583.
Tenże Owce pásł wygnány 585.
Spitko Melstinski zábity y czći odsádzony / gdy gwałtownie ná Siem náiáchał 587.
Swidrigayło Łucko odiskał 591.
Safraniec Piotr Krolá Kazimie/ rzá chciał zábić 613.
Stephan Woiewodá Wołoski Tá/ tárow poráził /. y posły Cárskie ná pale powbijał 648.
Siemion Olelkowic vmárł 649.
Siedmigrodzka Ziemiá Kázimie/ rzowi sie podáłe 652.

Stephan W
kow 10
Stephan
dmigr
ráził
Simo
Safr
Sien
ski
Słoń
żen
Step
Pol
Stepl
zwo
Sach
sło
Siem
Stepl
smu
Sachmatowi vez
Alexandrá
Nárzekánie tego
Sachmat chudzin
Strussowiczow pr
dzielność
Sachmat Carz w
vmárł
Siem w Rádomi
Smolensko obleżo
Sołohubowá piln
Smolenská
Smolensko podá
Szczęśliwe vtarcz
skwa
Szyk Litewski y
Szyk woysk Mos
Skore ná Niedźw
nie dobrze
Sławny ziazd z
Krolow
Summa postáno
skiego ziazdu
Skład Wrotsław
Sigmunt Krol do
Sześćdziesiąt ty
Polski
Stánisłáwá Lan
dzielność
Sigmunt August
Sigmunt August
stwo
Sieniáwskich dzie
Stárodub wzięty
Száráńca
Siem w Brześciu
Slub Augustow z
witowna
Siem w Wilnie
Stáránie o Vnia p
Serepczyzná po pi
Siem w Lublinie
Siem w Krasnym
Serebrny Hetman
Soyski zábity
Swedowie od Ta
773.
Smoleńskie włości
Siem Lubelski

á woyská Tátárskie 777.
781.
ym ſpalony
támże.
ego 786.
yská pod 787.
lt 14.
16.
17.
dza 31.
tmarámi po 108.
Ruskie z Wá
ná Pskowie 117.
Tátárskie pirwſze woy
tey z Chrześciány 174.
pirwſze przyście w náſze
y do Prekopu 269.
Nowogrodzkie Xiąże Li
e 287.
ie Polske okrutnie zwo
333.
Kiąże Zmodzkie 350.
piekunem Wielkiego Xie
tewskiego 252.
łożone támże.
Xiąże Litewskie y iego o
ſtwo/ y vdział w Jarwie
címach 357.
Wielki Xiądz Litewski
ity od ſześci chłopow 363
Cárzowie niktorzy wiá
ześcianská w Aſiey przy
334.
ie Węgerską ziemię okru
wojowáli 368.
ie Polskie ziemie ſrogo
li / á ſámych Pánienek
w niewolą wzięli 370.
e czáry y trucizny w Ru
támże.
edy sławni być poczęli
ri Gedimin záłożył 397.
ch Cárzow ſrogie wne
ny y zaboyſtwo / á tá
rd z Podola wygnał
totrac Włodimirski Zá
wie podał 451.
rzod kiedy poczęli w Ku
ſiádáć 458.
e w Litwie ná Wace 507.
Carz Tátárski / á iáko
oyská Witoltá poráziły 511.
Tátárskiey Krolowey ſyn
ſá tákim fortelem porá
530.
e w Węgrzech ofiáruie
yć Jágełowi 540.
przyiázni z Polską po
á Jágełá 547.

Tátárow ná Litwę Krzyżacy przywodzą 547.
Tátárowie Kijow zburzyli támże.
Tárnowskiego Jáná powáżna odpowiedź Jágełowi 558.
Tachtamis Cárz od Witoltá ná Horde Zawolską posádzon 565.
Turecki Ceſarz przymierza prośi/ v Władisłáwá Jágełowicá 600
Tátárowie Podgorze zwoiowáli 614.
Tátárowie czterzy kroć odwrot czynią ná Podole 617.
Táiemna rádá Pánow Polſkich ná Litwę 616.
Tęczyński gwáltem od Krákowian zábity 639.
Tátárowie Litwę y Podole woiuią 648.
Tátárow 7000. ná 100. mil wzdłuż Polskie kráiny zwoiowáli y 100000. chrześcian wywiedli 653
Tárcy Wołoską ziemię zwoiowáli 661.
Tureccy Posłowie do Królá Albrichtá 668.
Turkow 40000. od zimná w Polſzce zdechło 677.
Toropiec y Drohobuż Moskwá Litwie wzięłá 681.
Tátárowie Polskę y Litwę woiuią támże.
Tátárska przyſięgá/ y Jurgelt Cárzowi Zawolskiemu postąpiony 682.
Tátárowie od Litwy Moskwę woiuią 683. (688.
Tátárowie od Litwy poráżeni 687.
Tátárowie v Słucká y Kopila 688.
Taborá Biskupá Wileńskiego śmiáła rzecz do Królá Alexandrá 693.
Tátárowie od Słucká odbići 695.
Tátárow 5060. Chrześcian z Litwy 100000. wywiedli támże.
Tátárowie wtory raz 100000. Chrześcian wywiedli 697.
Tátárowie z nowu do Litwy 698.
O nich do Królá nagła wieść 699.
Tátárowie poráżeni 711.
Tátárowie pod Słuckiem poráżeni 716.
Tátárowie áż do Wilná Litwę woiowáli 723.
Tátárom Sigmunt Krol 15000. złotych żołdu postąpił 725.
Tátárow 25000. pod Wiſniowcem náſzy porázili 731.
Tátárska moc ná Constantiná 733.
Trepkowá męká od Moskwy y wierność y cierpliwość iego 739.
Tátárowie ſto tyśięcy więźniow z Moskwy wywiedli 747.
Tátárowie do Ruśi 748.
Tátárowie ná Moskwę 749.
Tátárowie áż do Tatrow burzą 750.
Tátárowie w kiriſach nád obyczay vbráni pobići támże.

Tátárowie z Litwy Moskwę zwrocili 751.
Tátárow czterzy woyská do Ruśi 752.
Tſczow wzięty 753.
Turcy y Tátárowie Podgorze zwoiowáli 754.
Turcy v Wiedniá prożno 756.
Tátárowie poráżeni támże.
Turcy do Rákus 757.
Tátárowie Wołyń burzą 762.
Taurus wzięty 769.
Turcy od Moskwy poráżeni 775.
Tatárowie pogromieni 776.
Tunis y Goletá wzięte 777.
Tátárowie Wołyń y Podole zwoiowáli támże.
Tátárowie ná Podole 781.
Trzy zamki Moskiewskie ſpalone 783.
Turewla wzięta y ſpalona 784.
Tatárowie rozgromieni 788.

W.

Wieki Pátriárchow przed Potopem 4. y 5.
Winá wynáleźienie 6.
Woyny kiedy ſię poczęły 10.13.
Węgrowie ſkąd poſzli 14. 62.
Wandalitowie co zá narod 19.20.
Walerian Ceſarz poimány miáſto wſtopnia y ſtołká 35.
Weydewuto Krol Pruski Pogáński z narodu Litewskiego / y iego Synowie 37. 38.39.
Włoſzy do Litwy 41. 42.
Warágowie co zá narod 44. 116. 118.
Włoskiego ięzyká dla czego w Litwie nie znáć 74.
Wilkomirzá záłożona 81.
Wandalitowie Rzym zburzyli 97.
Jákiego ięzyká vżywáli 116.
Wolgá rzeká gdzie ſię poczyna tám:
Wołyńskie kráiny y Wołyńcy ſkąd 105. 114.
Wiárczánie Ruſſacy 115.
Weſele omylne 124.
Włodimirz Kijowá dobył 131.
Włodimirz Monárchá Ruſkim 132.
Woyná iego ná Polaki támże.
Zon iego z nałożnicámi 804. 133.
Woyny iego ſzczęſliwe támże.
Włodimirz posłow wypráwił w rozmáite ſtrony świátá dla wywiádowánia ktora lepſza wiárá 135.
Włodimirz Korſuná dobywſzy gdy ſię miał ochrzcić olſnął/ á ſkoro ſię ochrzcił w grecką wiárę przezrzał 139. Małżeńſtwo ie° z Anną Ceſárzowną Greczką 140.
Włodimirz Cerkwie Chrześciáńſkie w Kijowie buduie 141.
Synow iego 12 ochrzczonych támże.
Węgrowie Chrześć przyięli 143.
Wynáleſzczowie pierwſzy rożnych chwał Bałwanow 145.
Wiátr ſzumiący Bog Polski 147.
Włodimirz Monárchá Ruski Polſkę woiuie 164.
Poráżony

Poráżony od Pieczyngow pod moſt ſię ſkrył támże.
Włodimirz vmárł y miedzy świętę podnieśion 166.
Wroſzká zwycięſtwá z Wilczego głoſſu 198.
Włodimirz Jároſłáwowic od Grekow poráżony 175.
Vdziały ſynow Jarosławow: 179.
Waſilko Xiążąt Oſtroskich przodek oſlepiony 196.
Wołyńskich Xiążąt dwoie obieſzonych 197.
Węgrowie od Ruſſakow y Połowcow poráżeni 198.
Włodimirz Monomach Jedinowładcá Kijowski 203.
Wołodor X: Przemyslkie Polskę burzy 208.
Włodimirz Monomach vmárł y iego dzielność 210.
Woiewodá Krákowski zdraycá 219
Włádyká Włodimirski ná niechrześciáńską woynę Pánu ſwemu niechciał błogosłáwić 239.
Węgrowie od Ruśi poráżeni 256.
Vrenus Zmodzkie y Litewskie Xiąże 282.
Wielkie zebránie woysk Chrześciáńskich ná Litwę 298.
Woyny wielkie Krzyżáckie z Litwą y z Zmodzią 300.
Wizne Krzyżacy ſpalili 306.
Witenes Krol Litewski Pruſſy burzy 312. Tenże dla bluźnierſtwá przećiw Sacramentowi ciáłá P: poráżony od Krzyżakow 313.
Witenes Krol Litewski Chriſtimemlá dobywa 316.
Woyſielk Czerniec Syn Mendogá Królá Litewskiego / ná Wielkie X: Litewskie wybrány 337.
Okrucieńſtwo iego 339.
Woyſielk Wielki Kniáź Litewski zábity 343.
Wyrobosłáwowá żoná w Polſzce 36. dzieći żywych vrodziłá/ támże o dziwnym rodzeniu 345.
Witenes wielkim X: Litewskim wybrány / á co był zacz 365.
Wyciem Pruſſy woiuiąc poráżony od Krzyżakow 371.
Witenes z woyskiem Litewskim Łęczycę y Túm ſpalił / y wielkie łupy wywiodł / iż ſię ná káżdego Litwiná 20. oſob Chrześcian doſtáło 372.
Witenes Pruſſy y Liflanty zwoiował 373.
Wacław Czech Krol Polski 374.
Wielony w Zmodzi Niemcy dobywáią 379.
Witenes od Krzyżakow z woyſkiem Litewskim dla bluźnierſtwá poráżony 382.
Witen Chriſtimemlá dobywa 384.
Wołyń Litwá kiedy opánowáłá 393.
Wilno od Gedimina záłożone 398.

Wanko Xią: Mázowieckie złe 405.
Vdziały ſiedmi Synow Gediminowych 407.
Witepskiego Xięſtwá ſzerokość támże.
Woiewodztwo Wileńskie y iego powiáty 408.
Wanko Xiąże Mázowieckie Swager Witołtow vmárł 424.
Wilnowcow dla pobitych Mnichow 500. śćięto 424.
Wielony w Zmodzi Krzyżacy dobywáią 427.
Woyská wielkie Węgierskie / Czeskie/ y wſzyſtkiey Rzeſze Niemieckiey w Litwie głodę porázo: 432.
Wielona w Zmodzi zburzona 433.
Winrik Miſtrz Pruski Litwę zwoiował 434.
Wielone potym Niemcy wzięli 444
Wacław Ceſarz Pijánicá poimán 453.
Władisław Mnich w Polſzce broi 454.
Wołkowisko zburzone támże.
Węgrow 160. w Krákowie zábitych dla ſwowoleńſtwá 456.
Węgrowie Rzym opánowáli 457.
Węgrowie ná Ruskich Zamkach osádzeni/ nád wolą Polakow 458.
Witołtowá pirwſza wypráwá do Pruſſ ſzczęſliwa támże.
Winrikus Miſtrz Pruski wielki nieżdnik Litewski vmárł 460.
Wiſniewieckich Xiążąt narod 461.
Woydiło Litwin chłop/ potym zięć Jágełow 463.
Rádá iego przewrotna 464.
Y iáko obieſzony ná łyſey Gorze 465.
Witołtowá ſzczerość / y iáko Jágełá poimánego z więźienia wyprośił 465.
Widimunt Wuy mátki Witołtowey w koło wpleciony nieſłuſznie 467.
Witołd poimány w Krewie oſádzon támże.
Witolt z Krewá zá porádą żony vciekł 468.
Witolt z Niemcámi Troki wziął y Zmodź opánował támże.
Witolt ſię z Jágełem ziednawſzy od Krzyżakow Pruskich vciekł/ y iego vdział 469.
Wilhelm Rakuskie Xiąże z Krákowá wygnan 474.
Witolt Łukomlę odiskał 476.
W Wileńskim zamku Kośćioł Biskupi 479.
Wołoſzy Polakom hołdowáć poczęli 481.
Witolt ſię prożno o Wilno kuśi 482.
Tenże do Mázowſzá / potym do Prus zjáchał 485.
Witolt y Niemcy Pruſcy odbić od Wilná támże.
Witolt od Krzyżakow do Grodná vciekł/ y trzy zamki ich ſp
Witołtowy prożne fortele
żenia Wilná
Tenże z przyiaćioły trzeći
Prus vciekł / y Litwę
Niemcy
Moſt iego do Grodná v
przez Niemen rozerwány
Wilná Witold z Niemcámi
wa p ... Mieſiące
Wilen ... uizny z
tá
Wito
ry
Witolt
Wilná
Wigunt
od Wi
Witołt od
ciekáiąc
ſpalił v Kowná/ y do W
iáchał
Vgodá iego z Skirgayłem
kie Xięſtwo
Tegoż Witołtá podnieś
wielkie Xięſtwo Litew
Walerodus Miſtrz Prus
żny
Witołt z kátow Niem
495.
Pruſſy potym zburzył
Witolt w niedoſtátku ná
czyne woyny ná Bráty
támże.
Koributá Xiąże Siewier
ził y poimał y z żoną
Witołtowá woyná ná
Brátá Olgerdowic
ckich przodká/ á tá
tow wziął
Witołt Podole y K
pod Koriatowicen
Y ſzerſze á dowodn
o Podolu
Witolt Horſzey y Wit
Swidrigayłem dobył
poimał
Witołtowá woyná y f
Smolensko/ á iáko go
Waſil Wielki Kniáź M
do Witołtá ná Smol
iáchał
Witolt Tátárow Ma
Zawolskich poráził/
przenioſł
Witołtowá wtora w
Tátáry/ á iáko był po
kośćia Xiążąt Ruskic
Támerlanowych 5
Witolt Litwę y ſam ſ
wieniu z Polaki vwi
Wacław Ceſarz pijáni
wſádzon do więzieni
Węgrowie też Krol
gmunt
Witołt
przy
Wito
ski

dwu Bobru / dwie ſie
kadz Miodu 516.
ã wtora woynã z Mo
im dla Swidrigáilã 518.
Ceſárzã do Wegier / ã
ãm prożn Ceſarz kowil
łáwna bitwã y zwycie
ez Krolã Jágełã y Wi
Krzyżaki 521.
k cáły Tarskã Horde
e chował y okázowánie
oyskiem 522.
Nowog any / z Wil
Woly y Grodnia
a kor pięra 528.
zu Miſtrz Pruski
529.
zie ... ſkim rozſiekã
530.
Krolewiec podány 534.
ol Jágelo od Miſtrzã
ego / y od proſtego Ple
ónie oſzukány 534.
poráženi od Polakow
owem 537.
akow Pruskich z Pol
twa / nie bárdzo zwy
żyteczna 539.
z ochrzćiwſzy Nowo
t / y Pskow zhołdowali
z tych Miaſt 544.
wielkie podarki dał
546.
cia Żonã 547.
v Tátarskich nã
ał / ã drugich ſkłá
549. 550.
tã gdy Kroleſtwã
chćiał przyiąć 551.
owa odpowiedź po
skim dla Koributã
r ſto pundow ſrebrã
557.
owiãnow wtory raz
támże.
łáwna cześć / y ziazd
áitych Monárchow /
Xiążąt w Łucku 559.
la czego miał w Ká
iey mieſce 560.
eſarz Korónę obieco
olacy Kroleſtwo Pol
itewskiego zániechał
1. 562. Támże Chrze
powiedź Witoltowã
ronnym.
o Gośći wezwał nã
zacnych 564.
ły iego obyczáie 565.
Jágełowic nã Krole
e 581.
wielka by
1584. 614.
na cierpli
586.
Włádisław Jágełowic nã Kroleſtwo Wegierſkie koronowan 588.
Wołyńskie Xiążetã z Olgerdã 593
Wołozinſcy Kniáziowie w Litwie zdraycy skaráni 597.
Włádislaw Jágełowic Zamki w Polſzce pozáſtáwował 599.
Turkow poráził támże.
Włádislãwowã bitwã trzecia pod Warną z Turki / y zábićie ie° 605 606. Śmiáłość iego 604. 605.
Electie po nim rożne w Interregnum 609.
Wol Jurgi Szláchćic Litewski Kázimierzã Krolã obronił / od ktorego Dom y Familia Wołowiczow w Litwie 624.
Wratsłáwiánie ſie Kázimierzowi podáią 620.
Włádislaw Kázimierzowic Krolem Czeskim 650.
Włoſzy zdraycy z Turki 602. 656.
Włádislaw Kázimierzowic Krolem Czeskim 659.
Venetowie pokoy v Turkow odkupili 678.
Wołoski Woiewodã Piotr niewinnie w Polſzce ſćięty 683.
Wołoska ziemię Polacy burzą 689
Wilno obmurowano kiedy 696.
Wołoſzy Podole y Lwow woiuią 717.
Wołoſzy pogromieni 718.
w Wieliczce gorã ſolna zápalona 722.
Woysko Litewskie przez Dniepr 741.
Więźniowie Moskiewſcy zacni 746
Włádislaw Krol Kazimierzowic vmárł 749.
Wymowkã Tátarska 750.
Wojciech Fontinus zábit 751.
Woynã Pruska 753.
Węgierska ziemiã w Tureckie podawánie 755.
Wilno zgorzáło 756.
Woynã Wołoska támże.
Wołoſzy poráženi 757.
Waſil Moskiewski vmárł támże.
Woynã Wołoska wtora 758.
Vrzędy Pánom Litewskim rozdáne 759.
Vpita od Trokow odłączona támże
Wielkie Xięſtwo Auguſtowi ſpuſczone 760.
Vrzędy Pánom Litewskim rozdáne támże.
Woyny Cárolaſſowe z Xiążęty 761.
Woynã wnętrzna Liflantska 767.
Woysko Liflantskie 768.
Woysko Litewskie do Liflant 769
Woysko Litewskie nã gránice 770.
Wypráwã Krolã Auguſtã do Moskwy prożna 773.
Y náſzy pod Vłe prożno támże.
Vnia Wielkiego Xięſtwã Litewskiego z Korona 774.
Woiewo: Podolski do Wołoch 775
Wierſze moie o Koronacyey Henrikowey 776.
Wapowski Caſtellan Przemyſki zábity támże.
Wierſze moie o Turcech 777.
Woynã przećiw Moskiewskiemu 783. 786.
Vpornośc Moskwy 784.
Wieliz wzięty támże.
Vświąt wzięty 787.
Woiewodã Połocki do Newlã tám:
Wielkie Łuki zápalone 788.
Woiewodowie Wielkołuccy 789.

X.

Xiądz ſtáruchny Niemiec woysko Polskie y Krolã Jágełã oſzukał 534.
Xięſtwo Zatorskie do Polski 736.
Xiążę Wiſniewiecki zábit / y Krolewska niebeſpiecznośc 764.
Xiążąt Słuckich poczet 768.
Xiążę Mekelburſkie puſzczono 775.

Z.

Zmartwychwſtánie y Sądny dzień Noemu opowiedziány 6.
Zmodzkie imioná ſtárodawne zgadzáią ſie z Gepidámi y z Goty 40
Zmodź ſkąd názwána 48.
Zeglowánie Pálemoná álbo Publiuſſá Liboná do Zmodzkich Portow morzem 71. 72.
Zmodź od Litwy zwoiowáná 84.
Zmartwychwſtánie vmárłych ná dzień Sądny Litwá pogáni y Zmodź wierzyłá 155.
Zmodzkie Swięto Jlgy 163.
Zasław Xiążę Kijowskie w ſwoim woysku po zwyćięſtwie zábity 189.
Zbiegowi nie trzebá wierzyć 216.
Zywibund Xiążę Litewskie 246.
Ziemie ſtráſzliwe trzęſienie 309.
Zmodzka ziemie y Litewska áż do Grodná Krzyżacy burzą támże.
Zwyczay ſtárodawny Litewski w oſádzeniu Zamkow 311.
Zmodź Krzyżacy burzą 313.
Zmodź Krzyżákow v Miednik poráziłá 315.
Zmodź Krzyżacy okrutnie ſplundrowáli áż do Kraigoły 318.
Zimá ſroga 319.
Zaboyſtwá ſrogie Xiążąt Litewskich 336. 337.
Zarebowie y Náłęczowie Szláchectwo vtráćili. 373.
Zmodzka ziemie Krzyżacy Pruſcy / á Kurlándska Liflantſcy od Litwy oderwáli 377.
Potym y Litwe zwoiowáli 388.
Zmodzi zniewoloney od Niemcow vdręczenie. 389.
Zmodzka ofiárá po zwyćięſtwie 391.
Z nikczemnego á leśnego wychowánia iáko wielcy ludzie vroſli / Cirus Krol Perski / Habis Hiſpański / Telephus Miſiyski / Paris Troianski / Romulus y Remus Rzymskie